

AVGVSTINI BARBOSÆ, I.V.D. LVSITANI,

PROTONOTARII APOSTOLICI,

OLIM S. CONGREGATIONIS INDICIS CONSVLTORIS, & insignis Ecclesiæ Vimaranensis Thesaurarij maioris,

NVNC VERO EPISCOPI VGENTINI, & à Consiliis D. PHILIPPI IV. Hispaniarum Regis Catholici,

COLLECTANEORVM

Ex Doctoribus tum priscis, tum neotericis, in CODICEM *Iustiniani*

TOMVS SECVNDVS,

LIBRVM QVARTVM ET QVINTVM eiusdem Codicis continens.

Cum Summariis, & sex Indicibus, I. & II. Titulorum, III. Legum, IV. Authenticarum, V. Legum incidenter discussarum, VI. Rerum & verborum locupletissimus.

LVGDVNI,
Sumptib. PHILIPPI BORDE, LAVRENTII ARNAVD, & CLAVDII RIGAVD.
M. DC. L.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

AVGVSTISSIMÆ COELITVM REGINÆ, INTEGERRIMÆ THEMIDI, ILLIBATÆ SVPREMI IVDICIS PARENTI

MARIÆ,

AVGVSTINVS BARBOSA D. D. D.

QVICVMQVE IESV flectit genu, matri quoque pronus supplicat. Tuus nimirum (mortalium simul ac immortalium Regina) filius ita ius proprium in te transcripsit, vt statuerit quidquid à mortalibus obsequij nomine reciperet, id omne velut in tuis excerptum latifundiis, communitatis iure repeteres: neque repudiare voluit vt alienum, quod esset tuum, quia propriæ sedis, & regij tribunalis ornamentum. Vindicabit igitur ipse filius quas tibi vouemus in scientiam iuris lucubrationes, quando noluit alienas esse censeres quas ipsi nuncupauimus. Neque verò iuris cognitio alteri cuiquam referri debebat accepta, quàm tibi, quæ supremum enixa Iudicem, lucem diuinis & humanis legibus attulisti. Cæcutiet hauddubiè quisquis aliam Themidem consuluerit: damnabitur quisquis aliam patronam adoptauerit; cuius patrocinium adeò præsens sensit humanum genus, vt cùm iam inde à mundi primordiis per tot sæculorum spatia, in eius agenda causa laborasset antiquitas; cecidissent Patriarchæ sanctitatis faces; perspicacibus ac eloquentibus Prophetis post crebras perorationes hæsisset aqua, necdum liqueret: ipsa, iam prolata capitis sententia sic orauerit, vt vno verbo, eòque contracto, vindicias secundùm salutem atque libertatem impetrauerit. Loquentur æternùm (Iustitiæ parens) clientes tui illam in mortalium causa dicenda solertiam, æternæ vitæ municipes, libertatis iure donati quotquot in cœlestes ciues adscripti sunt; in quorum singulorum cordibus exarata sententia, quos capite diminutos, quos aquâ & igni interdictos, quos imminutæ maiestatis reos & perduelles in gratiam supremi Iudicis restituisti: eloquens cùm sileres; vbi videlicet in cœlesti foro, in curiæ diuinæ rostris nudato pectore per filij cicatrices, luculentas pro Republica humana plagas acceptas ostenderes, neque tamen quidquam iuri derogares, cùm reos ampliatos sic immutabas, vt inducto criminibus filij sanguine, pretiosis lituris, Sanctos ex flagitiosis efficeres, & aduersarium lynceum quæsitorem productis criminum tabellis vt nefarium calumniatorem refutares. Æmularentur vtinam Iurisperiti tuam illam in interpretandis legibus atque criminibus humanitatem, & sine præuaricatione nullo Reipublicæ damno conuictos reos absoluerent, ea tamen lege, vt eorum innocentiam præstarent. Assequentur, vt & ipse confido, si te, quam certissimam legum Hermathenam proposui, venerentur, si te suam Themidem, si te mecum Patronam adoptent.

Anselm.

ã 2 APPRO

APPROBATIO DOCTORVM.

NOs infrascripti sacræ Theologiæ Doctores fidem facimus legisse ac perlegisse librum, cui inscriptio est: *Doctoru* AVGVSTINI BARBOSÆ *Collectanea Doctorum in Codicem Iustiniani*, nihilque in eo fidei Catholicæ Apostolicæ Romanæ, aut bonis moribus contrarium reperisse. Lugduni die 13. Maij 1637.

Fr. BERNARDINVS MOLLIASSON.

Fr. BONAVENTVRA DE LA CLOISTRE
Guardianus Conuentus S. Bonauenturæ.

Consensus D. Vicarij Generalis substituti.

PErspectis à Nobis præfatorum in Theologia Doctorum approbationibus, hoc Opus, cui inscriptio est: *Collectanea Doctorum in Codicem Iustiniani, Authore Doctore* AVGVSTINO BARBOSA, sub prælum mittendi, & in lucem edendi vlt. ò facimus facultatem. Lugduni Idibus Maij M. DC. XXXVII.

DE VILLE, Vic. Gen. Subst.

Summa Priuilegij à Christianissimo Galliarum Rege concessi.

LVDOVICI XIII. Galliæ, & Nauarræ Regis authoritate sancitum est, ac præsentibus literis cautum, ne quis in Regno suo, aliisve locis ditioni suæ subiectis, intra proximos nouem annos, à die impressionis primæ inchoandos ac numerandos, excudat, vendat, excudendum, vendendúmque quouis modo, & ratione conetur Librum, qui inscribitur, *Collectanea Doctorum in Codicem Iustiniani, Authore Doctore* AVGVSTINO BARBOSA, præter Gabrielem Boissat, & socios, Bibliopolas Lugdunenses, aut illos, quibus ij fimet concesserint. Prohibitum insuper eadem authoritate Regia omnibus suis subditis, eundem Librum extra Regni sui limites imprimendum curare, vel quenquam, vbicunque fuerit, ad id agendum impellere, ac instigare, sine consensu dictorum Gabrielis Boissat, & sociorum. Idque omne sub confiscatione librorum, aliisque pœnis originali Diplomate contra delinquentes expressis. Datum Parisiis die tertio Iulij, anno millesimo sexcentesimo trigesimoseptimo.

De mandato Regis

Signatum

RENOVARD.

INDEX PRIMVS TITVLORVM, ORDINE LIBRORVM, ET MATERIARVM.

LIBRI QVARTI

LIBRI QVINTI

De

Index Titulorum.

INDEX II.

EORVNDEM TITVLORVM, SERIE ALPHABETI.

Non

Index Titulorum.

INDEX

INDEX III.

LEGVM.

In

Index Legum.

Si

Index Legum.

INDEX

INDEX IV.
AVTHENTICARVM.

INDEX

INDEX V.

Legum & iurium incidenter discussorum, correctorum, conciliatorum.

CODICIS

DIGESTORVM

AVTHENTICA

DECRETALIVM

NOVÆ RECOP.

COL

COLLECTANEA DOCTORVM

IN LIBRVM QVARTVM CODICIS.

De rebus creditis, & iureiurando.

TIT. I.

CREDENDI verbum est generale, & ad omnes contractus pertinet, *l. 1. ff. eod tit.* Itaque etiam verba, *de rebus creditis*, generalia sunt, quibus iudicatur agi in præsenti de contractibus, quatenus ex eis dantur actiones creditoribus. *Iusiurandum* est, diuini numinis assumptio ad id, quod asseritur, confirmandum. Aristoteli, μετ' θείας παραλήψεως φάσις ἀναπόδεικτος; Clementi Alexandrino, ὁμολογία ἐξοχικὴ μετ' προσπαραλήψεως θείας; Ciceroni, affirmatio religiosa & sancta. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia vide Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 24 cap. 9. cum seqq.* Soar. Bellacomb. Villalob. & alij *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 1. pag. 434. cum seqq.* Anton. Gabr. *tom. 3. etiam commun. opin. sub hoc tit. pag.* 181.

De iureiurando specialem tractatum edidit Ioan. de Selua *tom. 4. tract. Doctor. fol.* 347. & de iureiurando in litem. Phanuc. de Phanuc. *tom. 3. part. 2. fol.* 358. de iuramento, & eius priuilegiis, Anton. Corser. *d. tom. 4. fol.* 359. & Seraphinus de Seraphin. de iuramenti virtute & viribus, Marcus Ant. Baueria *eod. tom. 4. fol.* 364. de iuramento, eiúsque vi & effectibus, Vincentius Mácinus; de iuramenti absolutione, Antonius Corneus, & Ioan. Camillus Bilotta, & Antonius Galliardus de iuramento confirmatorio, Ioan. Guriettez. Vltra quos ex professo agentes vide Gregor. Lopez *tit. 11. part.* 3. Roder. Xuar. *ad l. 4. fori lib. 2. tit. de iurament. & in l. post rem iudicatam, à princip.* Marant. *de ordine iudic. part. 6. actu* 9. Anton. Gabr. *commun. opin. lib. 1. tit. de iureiur.* Couarr. *in cap. quamuis pactum*, Gutier. *in auth. sacramenta puberum, C. si aduersus vendit.* Ioseph. Ludou. *lib. 1. commun. tit. de iureiur.* Perez *ad l. 1. tit. 4. lib. 3. Ordin.* Fachinæ. *controuers. lib. 1. cap. 16. cum seqq. & lib. 3. cap. 6. cum seqq.* Alex. Trentacinq. *var. resolut. lib. 1. tit. de iureiur.* Arimin. Tepat. *var. sentent. tom. 1. à tit. 231. vsque ad* 241. Camil. Borrel. *in summ. decis. tom. 1. tit. 60. cum duobus seqq.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo iuramentum*, Brunor. à Sole *in locis commun. eod. verb.* Ex Theologis præter Summistas S Thom. 2. 2 *quæst.* 89. & *ibi* Caietan. Sot. *de Iustit. lib.* 8. Valent. 2. 2. *disp.* 6. *quæst.* 7. Sayr. *in claui Regia lib.* 5. Azot. *instit. moral. part. 1. lib.* 11. Leonard. Less. *de Iustit. lib. 2. cap.* 42. Soar. *de Relig. tom. 2. tract. de iuramento*, Sanchez *in præcepta Decalogi tom. 1. lib. 3. per tot.* Petr. de Ledesma *in summ. tom. 2. tract* 11. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. tom. 2. lib. 18. de iurament. & periurio.*

SVMMARIVM.

1 *Iuramento decisam causam non retractari prætextu periurij, & num. 2 intellige vt num. 3.*

4 *Sententia prolata prætextu iuramenti iudicialis, siue necessarij, an possit retractari ex instrumentis de nouo repertis.*

5 *Iuramentum vbi defertur lege, consuetudine, vel statuto, an retractari possit per veras & proprias probationes.*

6 *Iusiurandum aliud voluntarium, aliud iudiciale, necessarium aliud, &c.*

L. Causa. I.

Imp. ANTONIN. A. *Herculiano.*

IVramento decisa causa non retractatur periurij 1
prætextu. Colligunt ex Ordin. Bart. Cyn. Salicet. Angel. Fulgos. Bald. Castr. Sichard. Cuiac. Sebast. Næui. Donel. Aloys. Leo *fol.* 2. Petr. Gilchen *tom.* 2. *pag.* 1. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 3. tit. 32. §. 3.* & apud Hispanos *lib. 16. & 25. tit. 11. p. 3.* vbi Gregor. Lopez, & *l. 8. tit. 7. lib. 9. noua Recop.* vbi Azeued. Marant. *de ordine iudic. part. 6. tit. 9. num.* 12. Boërt *decis.* 305. Cassan. *in consuetud. Burgud. rubr. de retract. §. 12. n. 11. 14. 16. cum seq.* Tiraquel. *de retract lign. § 4. gloss. 1. n.* 1. Cuiac. *lib. 18. obseruat.* 35. Perez *l. 1. vers. nec obstat, tit 4. lib. 3. Ordin. pag.* 147. Mascard. *de probat concl. 955. n* 17. Menoch. *cons. 117. num.* 16. Marant. *de ordine indic. part. 6. actu 9. n.* 13. vbi intelligit non admitti probationem
ad retractandum iuramentum ciuiliter; sed bene ad- 3
mitti ad puniendum criminaliter iurantem de periurio. Soar. de Paz *in pract. tom. 3. cap. 2. §. 7. n.* 20. Sfort. Odd. *de in integr. restitut. part. 2. quæst. 74. art.* 2. Anton. Heting. *de fideiussor. cap. 20. §.* 2. Pichard. *ad §. item si quis postulante* 11. *Instit. de act. num.* 111. *cum seqq.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 24. cap. 9. col.* 1. aliàs *cap.* 17. Cabed. *Lusit. decis* 34. *à num. 24. part.* 1. Cardos. *in praxi iudicum, verbo iuramentum, num.* 11.

4 Vtrùm autem sententia prolata prætextu iuramenti iudicialis, siue necessarij possit ex instrumentis de nouo repertis retractari? Vide Gutier. *de iurament. confirm. part.* 3. *cap.* 7. *num.* 10. *cum seqq.* Sfort. Odd. *d. quæst.* 74. *art.* 2. Fachinæ. *controuers. lib.* 11. *cap.* 27. Cuiac. *lib.* 18. *obseru.* 35. Anton. Fab. *decad.* 19. *errore* 5. Osasch. *Pedem. decis.* 61. *num.* 2. Ceuall. *commun. contra communes quæst.* 840. *num.* 7. Caroc. *de iuram. litis decis. quæst.* 2. *quæstionis* 10. *princ.* Seraph. *de priuil. iuram priuileg.* 38. Pichard. *ad d. §. item si quis postulante, à num.* 107.

5 Et quid quando lex, consuetudo, vel statutum defert iuramentum, an possit retractari per veras, & proprias probationes? Vide Tiraquel. *de retractu lign. §. 4. gloss. 7. à princ.* Couarr. *lib.* 2. *variar cap.* 13. *num.* 4. Mascard. *de probat. concl.* 955. *à princip.* Azeued. *l.* 7. *à num.* 82. *tit.* 11. *lib.* 5. *noua Recop.* Thom. Valasc. *allegat. iuris tom.* 1. *alleg.* 72. *num.* 103.

Nisi specialiter hoc lege excipiatur.] Id est, conuentione iurisiurandi delati, vt per Pichard. *in d. §. item si quis postulante, à num.* 112. quamuis Anton. Fab. *dec.* 19. *errore* 5. *num.* 7. Triboniani verba illa esse existimet respicientis iam ad nonam constitutionem, *l. fin. infra hoc tit.*

6 In gloss. *specialiter.* ibi, *item nota quòd iusiurandum aliud voluntarium, aliud iudiciale, aliud necessarium,* &c. Ita *l.* 2. *Hisp. tit.* 11. *part.* 3. Cardos. *in praxi iudicum, verbo iuramentum, num.* 4. *cum seqq.* Menoch. *d. cons.* 217. *ex num.* 1. Marant. *de ordine iudic. part* 6. *actu* 9. *à princip.* Soar. de Paz *in practic. tom.* 3. *cap.* 2. *§.* 7. *num.* 10. *cum seqq.* Mascard. *de probat. concl.* 955. Galganet. *different. iuris lit. I. num.* 71. Pichard. *ad §. item si quis postulante* 11. *Instit. de actionib à n.* 47.

SVMMARIVM.

1 *Periurium quondam Deum solum habuisse vltorem, & num. 2. intellige vt num. 3 & 4.*

5 *Periurij pœna temporales quæ, remissiuè.*

6 *Periurium commissum calore iracundiæ impunibile.*

L. Iurisiurandi. II.

Imp. ALEXANDER A. *Felici.*

1 PEriurium quondam Deum solum habebat vltorem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.* & post omnes Giphan *tom.* 1. *pag.* 213.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt, exornántque ad illius intellectum, Ægid. Boss. *in tit. de periurio, in princip.* Clar. *in § periurium, num.* 12. Nicol. Boër. *decis.* 305. Iacob. Cuiac. *lib.* 2. *obseru.* 19. *& lib.* 8. *cap.* 7. Francisc. Duaren. *disp. anniuers. lib.* 2. *cap.* 37. Iacob. Concenat. *quæst. iuris lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 8. Roberr. Aurel. *lib.* 1. *sentent. cap.* 20. Iacob. Ræuard. *variorum, siue iuris ambiguit. lib.* 2. *cap.* 13. Padil. *in l. si quis maior, à num.* 1. *C. de transact.* Forcat. *in cupidine Iurisperit. cap.* 18. *num.* 2. Petr. Loriot. *de apicibus iuris, tit. de regulis iuris, axiom.* 189. Couar. *in cap. quamuis pactum, part.* 1. *§.* 7. *num.* 2. vbi tentat Alexandrum Cæsarem constituere iureiurando contempto Deum inprimis offendi, idcirco grauissimè ab eo vindicari, ac propterea cùm tam grauis immineat periculo vltio diuina, temperandam esse pœnam humanam, aliquídque taxandum de ea, ac per consequens pœna corporali periurij crimen vindicandum non esse. late Menoch. *de arbitr. casu* 319 *per tot.* vbi *n.* 23. ex Duar. & Cuiac. intelligit su-

3 prædictam conclusionem de periurio calore iracundiæ commisso, & ad hoc comprobandum præmittit duas esse periurij pœnas, vnam animæ, alteram corporis: animæ pœnam solus Deus infligit, corporis pœnam Princeps, vel illius minister; item præsupponit quòd licèt delictum calore iracundiæ perpetratum pœna temporali saltem ordinaria, & corporali non puniatur, attamen apud Deum anima punitur, tum quia irascendo mortaliter peccat, tum etiam, quia delinquit peierando; quod assumptum satis probat ex hoc text. ibi, *iurisiurandi contempta religio satis Deum vltorem habet.* hæc est animæ pœna, quia deinde subiicit ibi, *periculum autem corporis,* quæ dictio, *autem,* aduersatiua est, & ideo ostendit duas esse diuersas pœnas, atque Deum vlcisci periurium ita commissum, etsi mitiori pœna, Perez *l.* 1. *tit.* 4. *lib.* 2. *Ordin. pag.* 546. Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 24. *cap.* 9. *col.* 5. Soar. *de Relig. tom.* 2. *tract. de iuram. lib.* 3. *cap.* 20. *n.* 1. eleganter Tiber. Decian. *in tract. crimin. lib.* 6. *cap.* 13. *num.* 2. vbi sex intellectus refert ad hunc text. & tamen tanquam veriorem, & magis communem amplectitur quòd lex ista non loquatur de quacunque specie iuramenti, sed tantùm de ea, quæ defertur ad decisionem causarum, quod sibi verum esse suadere ait omnes alias leges in hoc tit. positas, quæ de hac specie iuramenti dumtaxat loquuntur, in qua si periurium committatur, nulla à iure ciuili corporalis pœna est imposita si per Deum iuretur, quòd scilicet imputandum sit inferenti iuramentum, qui fidem aduersarij sequutus est; sed eius vltionem ad Deum, cui iniuria facta est, refert ius ciuile, quo disponitur iniquum esse postquam est iuratum, de periurio quæri; vnde ex hoc periurio duobus tantùm iniuria est illata, primò Deo per quem iuratum est, & propterea ad eum vltio defertur; secundò parti cui nocuit peierando, sed quia de voluntate ipsius fidem aduersarij approbantis delatum est iuramentum, ideo non potest dici iniuria, cùm volenti non fiat iniuria, Camill. Borrell. *in sum. decision. tom.* 1. *tit.* 63. *num.* 30. Vincent. Mancin. *in tract. de iuram. part.* 5. *in princ. num.* 7. & 8. vbi declarat id, quod dicitur periurum 4
habere vltorem solum Deum, procedere in eo, qui iurauit aliquid non concernens interesse partis, refert Farin. *in praxi crimin. quæst.* 160. *num.* 29. & 85. Pichard. *in §. item si quis postulante* 11. *Inst. de action. à num.* 118. vbi *num.* 131. ait dictionem, *satis,* in præsenti malè accipi in eo sensu, vt idem interpretetur quod sufficit, sed potiùs significare idem, quod dictiones *multum,* aut *valde,* vt sit sensus, Deus multum & valde vltor est iurisiurandi contemptæ Religionis, grauissimísque suppliciis solet huiusmodi crimen vindicare.

Vnde si peieratum sit in hoc iuramento litis decisorio non posse fieri querelam, nec accusationem, statuit Ordin. Reg. Lusit. *lib.* 3. *tit.* 52. *§.* 3. & apud Hisp. *l.* 26. *tit.* 11. *part.* 3. tenent Gutier. *de iurament. confirmat. part.* 3. *cap.* 7. *à num.* 10. Caroc. *de iuram. decisiuo* 3. *part.* 9. *princip. num.* 6. Cald. Pereira *de empt. cap.* 19. *num.* 14. vbi ait quòd delato iudiciali iuramento non admittitur condemnatus ad accusandum de periurio, etiamsi postea reperiatur iurantem peierasse, Melch. Phæbos *Lusit. decis.* 69. *num.* 6. *tom.* 1. vbi *num.* 7. id limitat nisi impetretur à Rege, vt possit fieri querela.

Verùm vltra casum huius l. dubium non est im- 5
minere pœnas etiam temporales coram iudicibus etiam temporalibus, coram quibus de periurio agi potest, etiam per viam iurisdictionis punitiuæ, de quibus pœnis agunt Ordin. Reg. Lusit. *lib.* 3. *tit.* 52. *§.* 3. & apud Hispanos *l.* 16. *cum seqq. tit.* 11. *part.* 3. vbi

vbi gloss. 7. & l. 1. & 2. tit. 17. lib. 8. noua Recop. Hippol.*sing.* 297. Bernard.& Salzed.*in pract.cap.*92. Cou.*in cap. quamuis pactum part.* 1. §. 7. *in princip. & à num.*2.Auendan.*de exequen. mand.part.*2.*cap.*27. Perez *ad l.* 1. *verbo positiones tit.* 4. *lib.* 3. *Ordin. & l.*2.*tit.*6.*lib.*8. & latiùs *l.*10.*tit.*19.*eod.lib.* Azeued. *l.*2.*num.*103.*cum seq. tit.*7.*lib.* 4.*noua Recop. & l.*2. *num.*4.*tit.* 17.*lib.*8. Anton. Gabr. *commun. lib.* 2. *tit. de iureiur. concl.* 6. Mascard. *de probat. concl.* 955. *num.*19. Spin.*in speculo testam.gloss.*30.*princ. num.*68. Ioseph. Ludou. *commun. lib.* 3. *tit. de iureiur. concl.*1. Seraphin. *de priuileg. iuram. priuileg.* 64. Fachinæ. *controuers. lib.*1.*cap.*14. Decian. *in tract. crimin.lib.*6. *cap.* 7. & *cap.*13. *de pœnis periurij*, Bonacos. *commun. opin. part.* 2. *verbo periurus*, Surd. *cons.* 37. & *cons.*424. *à num.* 10. Sayr. *in claui Regia lib.* 5. *cap.* 9. Farinac. *in praxi crimin. quæst.*160. *num.* 28, *cum seqq.* Lessi. *de iustit. lib.*2. *cap.* 42. *dub.*14. *num.* 74. Mart. *de iurisdict. p.* 2. *cap.* 9. *num.* 27. *cum seqq.* Camill. Borrel. *tit.*63. *à num.* 32. Christoph. de Paz *ad leges styli l.* 128.

6 *Quodam calore fuerit periuratum*, &c.] Notatur ad hoc quòd periurium commissum calore iracundiæ est imponibile, vt per Guid. Pap.*cons.*89. *num.*3. *vers.si autem quæratur*, Menoch. *de arbitr. casu* 319. *n.*8.13.23.& 31. Decian. *d.lib.*6. *cap.*11. *num.* 9. vbi loquitur, & declarat, dummodo ira proueniat ex iusta causa, & *cap.*13.*num.*2. *in* 3.& 6.*intellectu*, Vincent. Catoc. *in tractat. de iuram. decisiuo in* 3. *quæst. nonæ quæst. princip. num.*4. & 5. Farinac. *d. quæst.* 160. *num.*80. & 81. *cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum decisiuum litis ex inopia probationum deferri à iudice, & num. 2. non seruari in Gallia, num. 3.*

4 *Iuramentum suppletorium quando actori deferendum, reo quando, num. 5. non defertur in via executiua vbi adest publicum instrumentum de debito, vel confessione partis, si vnus tantùm testis adsit de solutione, num. 6.*

7 *Defunctus probatæ opinionis & famæ, si dicat in testamento quòd Titius debet ei centum, tale dictum operatur semiplenam probationem pro se, vt possit hæres petere sibi deferri iuramentum in supplementum probationis.*

8 *Fugiens in loco delicti facit præsumi contra illum, ita vt sola fuga faciat semiplenam probationem.*

9 *Iuramentum non deferendum infami infamia facti, aut iuris, homicidæ, vsurario, periuro, condemnato actione furti, spurio, concubinario, blasphematori, aut inimico inimicitia graui, nec minori, nec mulieri, nisi fuerit plus quam semiplenè probatum, num. 11.*

10 *Spurio an & quando deferri possit iuramentum in supplementum.*

12 *Probatio non sufficit per testes singulares, si singularitas sit obstatiua, secus si adminiculatiua, nec vnus testis dicens aliquid non verisimile, & cur, num. 13.*

14 *Iuramentum suppletorium non defertur ei qui poterat plures testes producere.*

15 *Iurare qui debet in supplementum, requiritur vt verisimiliter rei veritatem per sensum corporeum scire possit, vnde non defertur hæredi.*

16 *Iuramentum suppletorium defertur in causis modicis, non autem in arduis, & magni valoris. li-*

*mita vt num.*17.& 18.

19 *Causa ardua quæ, vt excludat petentem à delatione iuramenti suppletiui, remissiuè.*

L. In bonæ. III.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Seueræ.*

IVramentum decisiuum litis in inopia probatio- 1
num iudex defert. Colligunt ex Ordin. Doctores
citati *ad l.*1. *num.*1. *sup.hoc tit* Petr. Gilchen *fol.*4.
Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt Ordin. Reg. Lusit. *lib.*.. *tit.*52. Hippol.*sing.*461.
Duen. *regul.* 300. Emman. à Costa *in l.si ex cautione,*
*fallent.*4.*n.*6. Mutant. *de ordin iud.p.*6. *actu* 9. *n.*1.*cum*
seqq. Rebuff. *ad leges Galliæ tom.*1. *in proœm. gloss.* 5.
n. 58. vbi refert non seruari in Francia dispositio- 3
nem huius text. nec vix deferri iuramentum in sup-
plementum probationum in contractibus stricti iu-
ris, etiamsi semiplenè probatum fuerit, sed reum
iudex absoluit, nisi hoc a Rege per rescriptum con-
cedatur. Menoch. *de arbitr. casu* 464. Donell. *comment.*
*iuris ciuilis lib.*24.*cap.*11.*col.*1. Mascard. *de probat. con-*
*clus.*954. & 957. Murl *in emporio iur. ciuil. p.*1. *tit.* 11.
in prælud. au. 23. Bernard. Muscatel. *in sua praxi au-*
*rea ciuili Neapol.p.*7.*gloss conclusio, num.*16. *cum seqq.*
latè Camill. Burtel. *in summ decis. tom.*1. *tit.* 54. *de iu-*
ram. suppletorio, Cardos. *in praxi iudicum*, *verbo iura-*
mentum n. 4. Antun. Fab. *de errorib pragmat. decad.*19.
errore 1. Et de materia, & in quibus casibus iura-
mentum in supplementum deferri non possit, dixi
latè *in collect. ad cap.*2. *de probat. in Decretalib.*
In gloss. *Decidi oportet, fin.* ibi, *si autem actor semi-* 4
plenè probauit per scripturam, &c. Acturi igitur defe-
rendum est huiusmodi suppletorium iuramentum
quando semiplenè intentionem suam probauit, reus
verò nihil præstitit, secundùm Crass. *commun. opin.*
*tom.*1. *lib.*4. *tit.*1. *n.*110. *pag.*446. Menoch. *de arbitr.*
casu 190.*n.*10. Mascard. *de probat q.*9. *n.*29. & 50. &
*concl.*954. *n.*72. Surd.*cons.*135. *n.*93. Camill. Borrel.
d. tit. 54. *n.* 51. & 52. Tunc autem deferendum est 5
reo, & non actori, quando actor pro se vnam proba-
tionem habet, & reus alteram, quia iudex propen-
sior esse debet ad liberandum, Scap. *de iure non scri-*
*pto lib.*3.*cap.*53.*num.*3. Menoch. *d. casu* 190. *n.*19. Fa-
chinæ. *controu. iuris lib.*1.*cap.*18. Mascard. *d.q* 9.*n.*29.
In ead. gloss. ibi, *per scripturam*, &c. Nota quòd in 6
via executiua, vbi adest publicum instrumentum de
debito, vel confessione partis, si vnus tantùm testis
adsit de solutione, non deferet iuramentum supple-
torium, vt per Azeued *l.*2.*n.*23. *tit.*21 *lib.*4. *noua Re-*
copil. Item si defunctus probatæ opinionis & famæ 7
dicat in testamento quòd Titius debet ei centum,
tale dictum operatur semiplenam probationem pro
se, vt possit hæres petere sibi deferri iuramentum in
supplementum probationis, ita Anton. Gom. *variar.*
*tom.*1.*cap.*12.*n.*81. *vers. ex quo notabiliter subinfertur.*
In ead. gloss. ibi, *vel per fugam rei*, &c. Notatur ad 8
hoc quòd fugiens à loco delicti, facit vt præsumatur
contra illum, ita vt sola fuga faciat semiplenam
probationem, vt per Boët. *decis.*215 *n* 10. Mascard. *de*
*probat. concl.*821. Cardos. *in praxi iudicum, verbo pro-*
bation 16. & plures, quos plena manu refert parens
meus *in remiss. ad Ord Reg lib.*5.*tit.*134. *in princ.n.*11.
In ead. gloss. ibi, *vel per vnum testem*, &c. Intelli-
ge si sit legalis, ac fide dignus, & persona honesta,
secundùm Ias. *in repet. l. admonendi num.* 296. *ff. de iu-*
reiur. Clar. §. *periurium num.* 8. Menoch. *dicto ca-*
su 190. *num.* 12. *cum seqq.* & *casu* 464. *num.* 13.

Mascard. *concl.* 1360. aliàs 1366. *num.* 5. vbi quòd debet esse omni exceptione maior. Seraphin. *de prileg. iuram. priuileg.* 1. *num.* 36. & *priuileg.* 33. *num.* 114. Marcin. *de iurament. part.* 2. *art.* 6. *num.* 44. Farin. *fragm. crimin. part.* 2. *lit. I. num.* 1248. Camill. Borrel.
9 *d. tit.* 54. *num.* 12. Vnde infami infamia facti, aut iuris, homicidæ, vsurario, periuro, condemnato actione furti, spurio, concubinario, blasphematori, aut inimico inimicitia graui, huiusmodi iuramentum deferendum non esse, tenent Mascard. *concl.* 954. *n.* 66. *cum seqq.* Menoch. *d. casu* 464. *à num.* 13. Seraphin. *dict. priuileg.* 33. *à num.* 46. Mancin. *dict. part.* 2. *art.* 6. *num.* 45. *cum seqq.* Tiraq. *de nobilit. cap.* 15. *num.* 14. vbi de spurio, Gemin. *de vsur. commento* 4. *in præfat. num.* 5. vbi de vsurario, Surd. *decis.* 326. *n.* 94. & 95. vbi de infami infamia facti, Bellacomb. *tom.* 1. *commun. opin lib.* 4. *tit.* 1. *num.* 97. & 98. latè Farin. *d. lit. I.*
10 *num* 1250 *cum seqq.* vbi *à num.* 1259. quoad spurium subdit ei posse deferri iuramentum in supplementum quando esset nobilis, & magnæ conditionis, & excellentiæ, & probaretur esse bonæ famæ, & multo
11 magis si esset Religiosus, & *num.* 1255. & *seq.* subdit hoc iuramentum non deferri minori, nec mulieri, nisi fuerit plusquam semiplenè probatum.

12 Hinc etiam non sufficit probario per testes singulares, si singularitas sit obstatiua, secus admioiculatiua, de quo vide Deci. *in cap. licèt causam num* 10. *de probat.* addit ad Abb. *in cap. licèt ex quadam n.* 8. *lit. A ad fin. de testib.* Felin. *in cap si cautio num.* 85. *ad fin. de fide instrument.* Ias. *in repet. d. l. admonendi num.* 256. Socin. *regul.* 252. *vers fallit.* 67. Rebuff. *de reprob. testium, num.* 525. Foler. *in addit. ad Marant. part.* 6. *actu* 9. *num.* 13. Mascard. *concl.* 954. *num.* 10.
13 Nec vnus testis dicens aliquid non verisimile, non potest enim ex illius testimonio deferri iuramentum in supplementum probationis, Tiraquell. *in l. si vnquam, in præfat num.* 45. Mascard. *conclus.* 1364. aliàs 1370. *num.* 5. Bellacomb. *dict. tit.* 1. *num.* 97. *vers. secundò.*

1 Aduertas tamen quòd ei qui poterat plures testes producere, non defertur iuramentum suppletorium, quamuis per vnum testem semiplenè probasset. ita Bart. *in l. admonendi num.* 37. & Curt. *num.* 192. Roland. *cons.* 50. *num.* 24. *volum.* 1. Surd. *decis.* 326. *num.* 93.

1 In ead. gloss. ibi, *sed quid si non interfuit facto*, &c. Notatur ad hoc quod iurare debeos in supplementum, requiritur vt verisimiliter rei veritatem per sensum corporeum scire possit, vnde non defertur hæredi, de quo vide Bernard. *regul.* 392. *vers. limita,* Hippól. *in l. maritus num* 7. *ff. de quæst.* Ias. *in repet d. l. admonendi num.* 312. & *seq.* Siluan. *cons.* 44. *num.* 9. *in fine,* Tiraq. *de retractu lign.* §. 2. *gloss.* 2. *num* 5. Afflict. *decis.* 169. *num.* 2. & 3. Bellacomb. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 1. *num* 97. *pag.* 440. Menoch. *de arbit. casu* 190. *num* 6 *cum seqq* & *cons.* 81. *num.* 91. Mascard. *dict. concl.* 954. *n.* 63. *cum seq.* Thom. Valasc. *allegationum iuris tom.* 1. *alleg.* 72. *num.* 32 *cum seqq.* Stephan. Gratian. *discept forens cap.* 144. *à num.* 46. Camill. Borrel. *d. tit.* 54. *n.* 19. & *tit.* 60. *num.* 358.

16 In eadem gloss. ibi, *an modica sit causa*, &c. Notatur ad hoc quod iuramentum suppletorium defertur in causis modicis, non autem in arduis, & magni valoris, vt per Cornazan. *Lucensi decis.* 68. *num.* 14. Surd. *cons.* 12. *num.* 12. & *decis.* 326. *n.* 94. Mascard. *d. conclus.* 954. *n.* 32. Menoch. *de arbitr. casu* 464. *num.* 4. Ioseph. Ludou. *Perus. decis.* 10. *n.* 6. *p.* 2. & *Lucensi decis.* 42. *n.* 18. *p.* 1. Seraphin. *d. priuileg.* 33. *n.* 11. Camill. Borel. *d. tom.* 3. *tit.* 54. *num.* 38. Muscatel. *d. gloss. conclusio, num.* 26. Setser *in tract. de iurament. lib.* 4. *cap.* 14. *à num.* 1. Mancin. *in simili tract. part.* 2. *art.* 6. *num.* 5. 13. & 14.

Limita aliquibus modis, & primò quando fuit 17
plusquam semiplenè probatum, quia tunc iuramentum in supplementum defertur, etiam in causis magnæ quantitatis, vt per Hercul. *in tractat. de negatiua num.* 235. Benintend. *Bononien. decis.* 67. *num.* 2. Ioseph. Ludou. *d. Perus. decis.* 100. *num.* 7. Mascard. *concl.* 944. *num.* 31. & *concl.* 954. *num.* 33. & *seq.* Pacian. *de probat. lib.* 1. *cap.* 39. *num.* 18. & 19. Seraphin. *d. priuileg.* 33. *num.* 10. & 114. Mancin. *de iuram. part.* 2. *art.* 6. *n.* 8. Idem si vltra semiplenam probationem adsit aliqua præsumptio. Folet. *ad Marant. d. p.* 6. *actu* 9. *n.* 14. Ias. *in l.* 3. *n.* 22. *ff. de iureiur.* Gregor. Lopez *l.* 2. *verbo vn testigo, tit.* 11. *part.* 3. Mascard. *d. concl.* 954. *n.* 33. & *concl.* 1030. *n.* 5. Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *præs.* 87. *num.* 3. *cum seqq.* Surd. *d. decis.* 326. *num.* 94.

Secundò limita vbi non agitur ad fundandam & 18
radicandam totam intentionem agentis, sed solùm ad declarandum obscuritatem fundamenti adiuuantis dictam intentionem, quia tunc iuramentum in supplementum defertur etiam in causa magna, Bald. *cons.* 397. *n.* 3. *vers. item secundùm breuitatem lib.* 3. quem refert & sequitur Cardin. Tusch. *verbo iuramentum concl.* 540. *num.* 82.

Quæ autem dicatur magna & ardua causa ad hoc 19
vt excludat petentem à delatione iuramenti suppletiui? vide Ias. *in d. l. admonendi num.* 61. Rot. Bononien. *decis.* 67. *num.* 5. Menoch. *de arbitr. casu* 72. & *casu* 190. *num.* 17. & 18. & *casu* 464. *num.* 4. *cum seq.* Perez *ad tit.* 7. *lib.* 5. *Ordin. pag.* 205. Mascard. *de probat in proœm. quæst.* 9. *num.* 38. & 39. & *conclus.* 954. *num.* 30. Surd. *decis.* 326. *n.* 94. Camill. Borrel *d. tit.* 54. *num.* 38. & 39. Mancin. *d. p.* 2. *art.* 6. *num.* 4. Setser *d. lib.* 4. *cap.* 14. *num.* 4. ex quorum dictis illa videtur magis communis opinio, quòd relinquitur iudicis arbitrio quæ dicatur magna, seu parua causa in hac materia.

L. Si ad excludendum. IV.

Iidem AA. & CC. *Maximæ.*

DElatio iuramenti tutori facta à pupillo nullius 1
est effectus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.* & post omnes Petr. Gilchen *fol.* 8. *tom.* 2.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt Forner *lib.* 6. *rerum quotid. cap.* 14. Setser *de iuram. lib.* 4. *cap.* 2. *num.* 27. Osvvald. *ad Donell. enucleatum lib.* 24. *cap.* 12. aliàs 4. *lit. B.*

SVMMARIVM.

1 *Relicta à tutoribus, censeri relicta à pupillis.*
2 *Tutorem ad iusiurandum super fideicommissis à patre pupilli relictis adigi.*

L. Cùm etiam. V.

Iidem AA. & CC. *Iuliano.*

A Tutoribus relicta, à pupillis relicta censentur. 1
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.* & post omnes Gilchen *tom.* 1. *fol.* 8.

Vide Bart. *in l. cum filio num.* 9. *prope fin. ff. de legat.*
1. Tiraq. *de retract. lign.* §. 2. *gloss.* 2. *num.* 11. vbi quòd 2
tutor adigitur ad iusiurandum super fideicommissis à patre pupilli relictis.

SVM

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum locum habere etiam in causa status.*
2 *Articulum emergentem in causa liberali bene compromitti.*
3 *Arbiter, qui de causa status principaliter nequit cognoscere, rectè cognoscit de ea incidenter.*

L. Cùm proponas. VI.

Iidem AA. *&* CC. *Bessio.*

1 IN causa status iuramentum etiam locum habet. Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.1.num.1. supr.hoc tit.* post omnes Gilchen *tom.2.fol.8.*

2 Notatur hic text. ad hoc quòd articulus emergens in causa liberali bene potest compromitti, vt per Gregor.Lopez *l.24.gloss.2. verb. o de libertad del tit.4. part.3.*

3 In gloss.*Consulet, fin.*ibi,*vel quod principaliter*,&c. Notatur ad hoc quòd arbiter, qui de causa status principaliter cognoscere nequit,rectè potest cognoscere de ea incidenter, vt per Ias.*in l.2. ff.de iurisdict. omn.iudic.num.23.* vbi Curr. iun.*num.155.* & Orosc. *num.14.* Roman.*singul.466.* Motl. *in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 2. in prelud. num. 159.* vbi subdit se iudicare de iure nouo post constitutionem Anastasij *in l. fin. C. de transact.* arbitrum rectè posse incidenter cognoscere de causa status, ita vt ante illam legem nullibi hæc sententia reperiretur probata,ac proinde minimè ex hoc text. cùm fuerit conditus à Diocletiano,& Maximiano Imperatoribus,Tiberiano,& Dione Consulibus, anno Domini 291. *d.*verò *l.fin.*lata ab Anastasio, & concessa à Patritio,& Hipatio Consulibus, anno Domini 503.

SVMMARIVM.

1 *Filius patri obesse non potest litigando, paciscendo, iureiurando.*
2 *Tertius litigando, paciscendo, iureiurando, tertio obesse nequit.*
3 *Sententia lata contra filium non nocet patri, neque filius, etsi coniunctissimus sit patri, censebitur eius Procurator.*
4 *Res inter alios iudicata non nocet alijs.*

L. Nec filius. VII.

Iidem AA. *&* CC. *Eutychianæ.*

1 LItigando, paciscendo, iureiurando filius patri;
2 item tertius tertio obesse nequit. Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.1.num.1. suprà hoc tit.*

3 Notatur ad hoc quòd sententia lata contra filium non nocet patri,neque filius etsi coniunctissimus sit patri, censebitur eius procurator, vt per Menchaq. *controuers.vsufreq. cap. 23. num.9. & n. 12.*
4 *in fine, &* 13. colligit etiam ex hoc text. quòd res inter alios iudicata aliis non nocet,etiamsi coniunctus litiget contra quem lata sententia non præiudicat coniuncto.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum delatum, aut relatum qui præstet, in factum actionem habet.*

2 *Iuramenti remissionem impetrans in factum actionem habet.*

L. Actori. VIII.

Iidem AA. *&* CC. *Alexandro.*

IVramentum delatum,aut relatum præstans,item 1
remissionem iuramenti impetrans,vt pro re,iudi- 2
cata, in factum actionem habet. Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.1.num.1.sup.hoc tit.* Gilchen *tom.1. fol.10.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l.Hisp.8.tit.11.p.3.* vbi *gloss.7.* Bart. *in l. miles, §.iudicati n.1. & 2. ff.de re iud.* Soar. de Paz *in pract. tom.3.cap.2.§.7.num.18.* Donell.*comment.iuris ciuilis lib.24.cap.14. & 16.* Caroc. *de iuram. litis decis.q.20. princ.n.3.* latè Pichard. *in §. item si quis postulante 11. Instit. de actionib.* ex *num. 96.* Parlad. *rerum quotid. cap.5.part.5. §.1.num. 12.*

L. Delata. IX.

Iidem AA. *&* CC. *Martiano.*

REus,cui iudiciale iuramentum defertur, tene- 1
tur iurare, referre, aut soluere. Colligunt ex 2
Ordin.Doctores citati *ad l.1.n.1.supr.hoc tit.* & post omnes Gilchen *tom 2. fol.11.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text.desumunt *l.Hisp.8.tit.11.p.3.* vbi *gloss.1.* Socin. *reg.225.* Fachin.*lib.1.controu.cap.21.* Donell.*comment. iuris ciuilis lib.24. cap.10. col.2.* Cuiac.*lib.9. obseru.17.* Mascard.*de probat.concl.950. n.22. & concl.953. num.17.* Caroc. *in tract.de iuram.litis decis.quæst.31. princ.*

SVMMARIVM.

1 *Iuramenti delationē locum habere in actione depositi.*
2 *Iuramento deponentis an, & quibus casibus stetur circa damna & interesse eidem deponenti obuenientia ex eo quòd reddere, seu restituere negauit depositum.*

L. In actione. X.

Iidem AA. *&* CC. *Protogeni.*

IN actione depositi iuramenti delatio locum ha- 1
bet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. sup.hoc tit.* post omnes Gilchen *tom.2.fol.11.*

An,& quibus casibus deponentis iuramento ste- 2
tur circa damna & interesse eidem deponenti obuenientia ex eo quòd reddere, seu restituere depositum negauit; Vide Mancin.*de iuram.p.2. art.7.n.3. & art.8.num.3.* Setser *eod.tract.lib.5. cap.5.n.40. cum seqq.* Caroc. *de deposito p.1. tit. de in litem iurando,* Farin. *fragm.crim.p.2. lit.I. n.985. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum delatum, antequam præstetur, vel feratur sententia, reuocari potest, & num. 2. secus postquam huius iuramenti delatio fuerit acceptata, nisi ex iusta causa, num.3.*
4 *Actor si ab initio noluit deferre iuramentum, sed onus probandi assumpsit, & non probauit, tunc reus absolui debet, & non cogitur iurare.*

5 *Renuntians iuri suo non habet ampliùs regressum ad illud.*

6 *Iuramentum decisorium delatum, si ex interuallo acceptetur, non proficit, nisi deferatur de nouo.*

L. Si quis iusiurandum. XI.

Imp. IVSTINIANVS A. *Demosth. P.P.*

1 IVramentum delatum, antequam præstetur, vel sententia feratur, reuocari potest. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* post omnes Gilchen *tom. 2. fol.* 12.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 8. tit. 11. part. 3.* Ias. *in l. 3. §. si neque, num. 1. ff. de iureiur. & in l. quicquid astringenda 99. ff. de verb. obligat.* Padil. *in l. quamuis num. 3. C. de transact.*

3 Verùm postquam huius iuramenti delatio fuerit acceptata, deferens non potest delationem reuocare, nisi ex iusta causa, vt si deferenti superueniant nouæ probationes, vel is, cui est delatum, sit effectus infamis, Osvvald. *ad Donell. enucleatum lib. 4. cap.* 14. Caroc. *de iuram. litis decisorio, quæst. 10. princip.* Mascard. *de probat. concl. 958. num.* 11.

4 *Satis enim absurdum est*, &c.] Notatur ad hoc quòd si actor ab initio noluit iuramentum deferre, sed onus probandi assumpsit, & non probauit, tunc reus absolui debet, & iurare non cogitur, quia ex quo actor probare non potuit, ad iuramentum redire non debet, ita Boët. *decis. 95. num. 5. vers. secus si ab initio.*

5 *Cui renuntiandum putauit*, &c.] Notatur ad hoc quòd renuntians iuri suo non habet ampliùs regressum ad illud, vt per Tiraq. *de retractu lig. §. 1. glos. 9. num.* 121. & citatos per me *in tract. Axiom. iuris vsu frequent. axiom. 135. num.* 12.

6 Notatur ad hoc quòd iuramentum decisorium delatum si ex interuallo acceptetur, non proficit, nisi de nouo deferatur, vt per Soar. de Paz *in pract. tom. 1. cap. 2. §. 7. num.* 16.

Licere quidem, &c.] Vide Ias. *in l. item si quis num. 31. & 36. Instit. de actionib.* vbi ampliat, hanc l. procedere non solùm in iuramento, verùm etiam in simplici assertione.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum ad decisionem litis delatum à parte, vel, in defectum probationis, à iudice, ante sententiam definitiuam, vel in ipsa sententia præstandum esse, non postea, & num. 2.*

3 *Iurandi facultas ad hæredes non transit. nec ad Procuratorem habentem mandatum speciale n. 4. secus quando hæres esset informatus de negotijs defuncti, num. 5.*

6 *Sententia in fauorem Titij, sub conditione*, si iurauerit sibi deberi, *valida. quid si sub conditione, si* probauerit, *remissiuè, num. 7. lata sub conditione statim grauare partem incipit, & currit tempus ad appellandum, num. 7.*

8 *Iuramento præstito standum præcedente legitima delatione: delatum autem non præstans, nec recusans, pro conuicto, & confesso habetur.*

9 *Grauatus per Iuramenti delationem, à tali grauamine licitè appellari potest.*

10 *Iudex appellationis sententiam iniquam iudicis à quo, delatam super iuramenti recusatione, reformare potest.*

11 *Pars iuramentum deferens, facta relatione frustrà appellat à iuramento relato.*

12 *Actore nihil probante, reo defertur iuramentum, si iudex approbat illius delationem.*

13 *Pars, cui in iudicio defertur iuramentum coram iudice, illud recusare non potest, alias cadet à causa. Deferens iuramentum facta relatione frustrà appellat à iuramento relato, num. 14. secus si sententia non transit in rem iudicatam, num. 15.*

16 *Victus in causa appellationis, si in prima instantia obtinuit sententiam, excusatur à condemnatione expensarum, quasi iustam causam litigandi habuerit.*

17 *Absens ob iuramentum delatum, ad iudicem accedet ob illius præstationem.*

18 *Iuramentum per Procuratorem præstari, deferri, referri potest.*

19 *Iudex rem meliùs percipit præsentibus litigantibus, quàm eis absentibus.*

20 *ad Iurandum speciale mandatum requiri, licèt in eo non sit expressa causa, in quo est iurandum.*

21 *Iuramenta præstantur à nonnullis in iudicio, ab alijs domi, pro qualitate, & arbitrio iudicis, & num. 23.*

22 *dispposita de Iuramento calumniæ deferendo, aut referendo firma manent.*

L. Generaliter. XII.

Idem A. Demosthenei P.P.

IVramentum ad decisionem litis delatum à parte, vel in defectum probationis delatum à iudice, ante sententiam definitiuam, vel in ipsa sententiæ est præstandum, non postea. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* & post omnes Gilchen *tom. 2. fol.* 13. 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 22. in fine tit. 11. part. 3.* vbi *glos. pen. & vlt.* Thesaur. *Pedem. decis.* 93. 2

Iuramentum hæreditarium, &c.] Notatur ad hoc quòd facultas iurandi non transit ad hæredes, vt per Plot. *in l. si quando, §. 34. num. 4. C. vnde vi*, Ioann. Bott. *cons.* 57. Gail. *lib. 2. obseru.* 44. Menoch. *de arbitr. casu 208. num.* 12. Coler. *decis.* 116. Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil.* 68. Caroc. *de iuram. litis decis. quæst. 5. nona quæst. princ. num.* 80. Osvvald. *ad Donell. enucleatum lib. 24. cap. 13. in princip. lit. A.* Mari. Giurb. *ad consuetud. Messanens. cap. 2. gloss. 7. part. 1. num.* 24. vbi, talem facultatem iurandi, quæ ex pacto alicui competit, non transire ad hæredes comprobat, Stephan. Grat. *discept. forens. tom. 3. cap. 537. a n.* 8 vbi sit non transire ad hæredes, quia est personale, Farin. *fragm. crimin. part. 2. lit. I. num.* 98. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 2. tit. 26. n.* 7. 3
Garcia Mastrill. *Siciliæ decis. 60. num. 8. & 9.* vbi pa- 4
ctum hoc non extendi ad hæredem, nec ad Procuratorem habentem speciale mandatum, ait Rot. Genuen. *decis.* 78. Hect. Felic. *de societ. cap. 27. n.* 75. Castill. *quotidian. lib. 5. cap. 182. num. 65. post med. & lib. 6. cap. 183. n.* 12. Guzman. *de euictionib. quæst. 14. num. 9. & 10.* Fontanel. *de pactis nupt. claus. 5. gloss. 8.*
num. 6. Limita quando hæres esset informatus de 5
negotiis defuncti. Menoch. *de arbitr. casu 191. n. 5. cum seqq. & cons. 81. num.* 25. Garc. Mastrill. & Fontanel. *dictis locis.*

Sententia sub ipso, &c.] Notatur ad hoc quòd 6
valet sententia in fauorem Titij sub conditione, *si iurauerit sibi deberi*, vt per Sarmien. *select. lib. 1. cap. 13. num.* 11. vbi disputat an idem sit dicendum 7
sub ea conditione, *si probauerit.*

Notatur

7 Notatur etiam ad hoc quòd ſententia lata ſub conditione, ſtatim incipit grauare partem, & currit ſtatim tempus ad appellandum, vt per Tiraq. *de retractu lig. §. 1. gloſ. 10. num. 52.*

§. Sed iuramento.

8 Iuramento præſtito eſt ſtandum præcedente le-
gitima delatione, delatum autem non præſtans, nec
9 recuſans, habetur pro conuicto, & confeſſo. Item
grauatus per iuramenti delationem, licitè à tali gra-
10 uamine appellare poteſt. Iudex appellationis ſen-
tentiam iniquam iudicis à quo ſuper recuſatione
11 iuramenti delatam reformare poteſt. Pars deferens
iuramentum, facta relatione fruſtrà appellat à rela-
to iuramento. Colligunt ex Ordin. Doctores citati
ad l. 1. num. 1. ſup. hoc tit.

12 *Et à iudice approbatum*, &c.] Notatur ad hoc quòd actore nihil probante poteſt reo deferri iuramentum, ſi iudex approbet illius delationem, vt per Gregor. Lop. *l. 8. in gloſſ. 4. verb. que la ouieſſe, tit. 11. part. 3.*

13 *Neceſſitate ei imponenda*, &c.] Notatur ad hoc quòd pars, cui in iudicio coram iudice defertur iuramentum, non poteſt illud recuſare, aliàs cadet à cauſa, vt per *l. Hiſpan. 2. in fine, tit. 11. part. 3.* vbi *gloſſ. vlt.*

14 *Nullo loco prouocationi relinquendo*, &c.] Notatur
ad hoc quòd pars deferens iuramentum facta rela-
tione fruſtrà appellat à relato iuramento, vt per Ma-
rant. *de ordine iudic. part. 6. princ. tit. de appellationib.*
num. 332. Oſaſch. *deciſ. 8. num. 7. & deciſ. 61. num. 1.*
Menoch. *conſ. 217. num. 22. lib. 3.* Caroc. *de iurament.*
litis deciſor. quæſt. 47. princip. Seraphin. *de priuileg iu-*
ram. priuileg 102. num 1. & 14 Soar. de Paz *in pract.*
hum 3 cap. 2. §. 7. num. 21. Pichard. *ad §. item ſi quis*
poſtulante 11. Inſtit. de actionib. num. 117 Narbona *ad*
15 *l. 13. gloſſ 4 num. 32. tit. 8. lib. 5 noua Recopilat.* Limita
tamen in omnibus, in quibus ſententia non tranſit
in rem iudicatam, ſecundùm Seraph. *d. priuil. 102.*
num. 10. Caroc. *d. quæſt 47.*

16 In gloſ. *Diſpendij.* ibi, *vel dic ex prima ſententia*, &c. Notatur ad hoc quòd victus in cauſa appellationis, ſi in prima inſtantia obtinuit ſententiam, excuſatur à condemnatione expenſarum, quaſi iuſtam cauſam litigandi habuerit, vt per Paul. Caſtr. *ſingul. 1.* Guid. Papæ *ſingul. 90.* Rebuff. *tom 3. ad leges Galliæ tractat. de expenſis art. 1. gloſſ. vnic. num. 39.* D. Barboſ. *in l. eum, qui temere, ff. de iudic. num. 106. & 110.*

§. His de præſentibus.

17 Abſens ob iuramentum delatum, ad iudicem pro-
18 pter præſtationem illius accedet. Iuramentum per
Procuratorem præſtari, deferri, aut referri poteſt.
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1.*
ſuprà hoc tit.

19 Vulgò allegari ſolet ad hoc quòd iudex melius rem percipere poteſt præſentibus litigantibus, quàm eis abſentibus, vt per Couar. *lib. 2. var. cap. 13. num 5. verſ nona concluſio.*

20 *Lite fortè per Procuratorem ventilata*, &c.] Ergo ad iurandum requiritur ſpeciale mandatum, licèt non ſit in eo expreſſa cauſa in, qua eſt iurandum, de quo vide Anton. del Re Tiburtin. *de iurament. calumn. cap. 26. per totum*, & præcipuè *num. 18.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 105. à num. 21.* Gail. *lib. 1. obſeruat. 83. num. 1.* plures quos plena manu citaui *de clauſul. vſufrequent. clauſul. 35. num. 29. & in collectan ad cap. 3. de iurament. calumn. lib. 6.*

In gloſſ. *Vel altera.* ibi, *quo caſu condemnatur in expenſis pars, qua detulit*, &c. Vide Anton. Fab. *de error. pragmaticor. decad. 19. errore 6.*

§. In omnibus autem.

Quidam in iudicio, alij domi pro qualitate, & 21
iudicis arbitrio iuramenta præſtant. Item diſpoſita 22
de iuramento calumniæ deferendo, aut referendo
firma manent. Colligunt ex Ordin. Doctores citati
ad l. 1. num. 1. ſup. hoc tit.

Hanc eandem concluſionem quoad primam eius 23
partem ex hoc textu deſumunt *l. Hiſp. 22. tit. 11. p. 3.*
vbi *gloſſ. 6.* latè Farinac. *in praxi crimin. part. 2. tit de*
oppoſit. contra exam. teſtium, quæſt. 77. num. 202. cum
multis ſeqq & commodiùs dicam *in collectan. ad l. ad*
perſonas, ff. de iureiur.

SVMMARIVM.

1 *Cauſam vltima voluntatis iuramento deciſam retractari veritate reperta.*

2 *Iuramentum retractari reſpectu inſtrumenti de nouo reperti.*

3 *Sententiam latam ex iuramento in cauſa vltima voluntatis retractari poſſe, & num. 5. cur, num. 6. procedere in omni iuramento, etiam voluntario, & iudiciali, num. 4.*

7 *Iuramentum iudiciale quando retractari nequeat per inſtrumenta de nouo reperta, aut per alias probationes, præcipuè quando ſtatim iuratum fuit abſque vlla iudicis coactione, ſeu aſtrictione.*

8 *Inſtrumentorum pluralitas non præſumitur.*

9 *Citatum quem fuiſſe, vel non, probatur per acta ipſius cauſæ.*

10 *Inſtrumentorum probatio manifeſta.*

11 *Hæres nemo præſumitur inſtitutus, niſi ex ipſo teſtamento appareat in quo quis reperitur ſcriptus.*

12 *de Controuerſijs ex teſtamento proficiſcentibus nec tranſigi, nec exquiri veritas aliter poteſt, quàm inſpectis cognitiſque verbis teſtamenti.*

L. Cùm quis legatum. XIII. & vlt.

Idem A. Ioanni P.P.

CAuſa vltimæ voluntatis iuramento deciſa re- 1
tractatur veritate reperta. Item iuramentum 2
retractatur reſpectu inſtrumenti de nouo reperti.
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1.*
ſuprà hoc tit. poſt omnes Gilchen *tom. 2. fol. 27.*

Allegari ſolet hic text. ad hoc quòd ſententia lata 3
ex iuramento in cauſa vltimæ voluntatis, poteſt re-
tractari, vt per Boër. *deciſ. 305. num. 4. in princip.* vbi
dicit eſſe caſum ſpecialem fauore vltimæ volunta-
tis, Roman. *ſingul. 195.* Bart. *in l. qui Romæ num. 13. in*
fine, ff. de verb. obligat. & in l. admonendi num. 6. ff. de
iureiur. Padil. *in l. error num. 44. C. de iuris & facti*
ignor. optimè Maſcard. *de probat. concluſ. 952.* aliàs
955. *num. 12.* vbi addit hanc legem habere locum in 4
omni iuramento, etiam voluntario & iudiciali, Se-
raphin. *de priuileg. iurament. priuileg. 102. num. 10.* vbi 5
etiam tradit deciſionem huius text. procedere fauo-
re vltimæ voluntatis. Alij fortaſſe meliùs tenent hîc 6
ideo reuocari iuramentum, quia notoriè conſtitit
rem

rem alitet se habere, extendúntque ad omnes easus in quibus per euidentem scripruram veritas demonstretur, vt pet Caroc. *in tractat. de iurament. litis decis. quæst. 1. q. 4. princip. num. 9.* Narbona *l. 13. gloss. 4. n. 33. tit. 18. lib. 5. noua Recop.*

7 Vnde iutamentum huiusmodi iodiciale extra illum easum non potest terractari per instrumenta de nouo reperra, aut per alias probationes, præcipuè quando statim iuratum fuit absque vlla iudicis coactione, seu adstrictione, de quo vide Soar. de Paz *in pract. tom. 3. cap. 2. §. 7. num. 19.* Sfort. Odd. *de restitut. in integr. par. 2. quæst. 74. art. 2.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuileg. 102. num. 12. cum seqq.* Caroe. *in d. tract. de iuram. litis decis. quæst. 2. quæstionis 10. princip.*

8 Notari etiam solet hic text. ad hoc quòd pluralitas testamentoruin non præsumitur, de quo Hippol. *sing. 439.* Afflict. *decis. 23. num. 2.* Ioseph. Ludou. *Lucensi decis. 13. num. 31. cum seqq.* Mascard. *de probat. concl. 374. num. 6. & 10.* Farin. *fragm. crimin. par. 2. litt. I. num. 27.* & magis ad propositum Alciat. *in l. 2. num. 35. C. de bonorum possess. secundum tab. & in tract. de præsumpt. reg. 3. præs. 16. in fine, & lib. 4. paradox. cap. 13. in resp. 524. num. 2.* expendens hunc text. vbi cùm quidam iurasset, ait, sibi in testamento factum fuisse legarum quod ob iuramentum illud præstitum erat consequutus, & cùm repertum esset testamentum, cognitum fuit nihil ei telictum; statuit Iustinianus illum fuisse periurum. nam si præsumeretur pluralitas testamentorum, is periurus dici non potuisset, quia dici poterat duo testamenta fuisse confecta, & ob id legarum censeri factum in eo testamento quod non reperiebatur: nec dicendum est, inquit Aleiat. legem istam loqui, cùm constat instrumentum repertum, esse illud, in quo is dixit factum fuisse legatum; quia respoodetur, ait Alciat. ex hoc nostram leg. nimis restringi, & præterea non potest dici clarum, quia negatiua, hoc est, aliud instrumentnm non esse factum, est improbabilis, *l. 2. ff. de probat.* Verùm Meuoch. *de præsumpt. lib. 6. præs. 15. num. 20. cum seqq.* tesoluit pluralitatem præsomi ad euitandam conttarietatem inter pattem & testes, & respondet Iustinianum *in præsenti* præsupponete periurium illius iurantis fuisse detectum, & sic constate de illomet testamento, super quo fuir iuratum, & de vno tantùm, aliàs periurium non posset dici detectum.

9 Notatur etiam ad hoc quòd citatum quem fuisse, vel non probatur per acta ipsius eausæ. nam quod ibi non apparet, non dicitur factum, & è contra, vt per Maseard. *de probat. concl. 291. à princ.*

10 In gloss. *Manifestum.* Notatur ad hoc quòd instrumentorum probatio dicitur manifesta, vt per Tiraq. *de retract. lig. §. 1. gloss. 1. num. 22.*

11 Notatur etiam ad hoc quòd nemo præsumitur hæres institutus, nisi ex ipso restamento, in quo quis reperitur scriptus, appareat, vt per Mascard. *de probat. concl. 929. à princ.*

12 In gloss. *Lucrum.* Notatur ad hoc quòd de iis controuersiis, quæ ex testamenro proficiscuntur, neque transigi, neque exquiri veritas aliter potest, quàm inspectis, cognitisqoe verbis testamenti, vt per *l. Hisp. 25. tit. 11. part. 3. & l. 1. tit. 2. part. 6.* Anton. Padill. *in l. sub prætextu 1a 1. n. 10. C. de transact.* Gutier. *de iuram. confirm. part. 3. cap. 2. num. 3. cum sequentib.*

Si certum petatur.

TIT. II.

HÆc fuerunt prima verba edicti prætorij, vnde hic titulus sumptus est, & appellatio huius actionis. nam actionem personalem, qua eertum petitur, appellari actionem, *Si certum petatur,* verius est. *l. 1. ff de condict. tritic. & l. 1. ff. de interrogat. Certum* autem (vt inquit Hegendorphius *in Exegesi*) hîc mutuum est, quod peti, id est, repeti dicitur, cùm à debitore mutuum repetimus, pro quo nobis datur eondictio, id est, repetitio eerti, hoc est, murui. Scripsetunt in hanc tubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. De materia vide Donat. à Fina, Fichard. Turzao. & alios *tom. 1. commun opin. l. 4 tit. 2.* Morl. *in emporio iuris part. 1. tit. 8. de rebus creditis, & si certum petatur.*

SVMMARIVM.

1 *Hæredes teneri pro portionibus hæreditarijs ad solutionem debitorum defuncti, nullo respectu habito ad prælegata, & n. 2.*

3 *Actiones actiuas & passiuas dari aduersùs hæredes secundum hæreditarias portiones, non autem secundum portiones prælegatas, intellige vt ibi.*

4 *Vsufructuarium omnium bonorum non teneri ad soluendum æs alienum.*

5 *Æris alieni onus spectare ad hæredem, & ad legatarios certæ partis hæreditatis pro rata suæ partis.*

6 *Æs alienum si est tantum quod ex tota hæreditate, neque ex tertio bonorum solui potest, tunc etiam legata pro rata extenuabuntur.*

7 *Obligationem defuncti in solidum transire ad hæredes pro portionibus hæreditarijs. etiamsi testator grauet vnum ex hæredibus, nec ipse soluat debitum creditoris, & licèt vnus ex hæredibus efficiatur non soluere.*

L. Neque æquam. I.

Impp. SEVERVS, & ANTONINVS AA. *Modestino.*

HÆredes tenentur pro pottionibus hæteditariis ad solutionem debitorum defuncti, nullo respectu habito ad prælegata. Colligunt ex Ordin. Cyn. Batt. Salic. Bald. Castr. Angel. Fulgos. Sichard. Cuiac. Aloys. Leo *fol. 3.* Gilchen *tom. 2. fol 21.* Sebast. Næui. remissiuè. Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Socin. *reg. 340.* Greg. Lop. *l. 5 glos. 9. in fine tit. 8. part. 6.* vbi quòd procedit respectu ereditorum. Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 10. num. 3. in princ.* Tiraq. *de iure primogen. quæst. 36. num. 27.* vbi subdit si quid prælegarum vni ex hæredibus, id non pertinere ad onus hæreditatum, neque enim id auget portionem, siue quotam hærediratis, nec pro maiori parte dicitur hæres, qui prælegarum recipit, Molin. *de primog. lib. 1. cap. 10. num. 8.* vbi quòd actiones 2

actiuæ

actiuæ & passiuæ dantur aduersùs hæredes secundùm hæreditarias portiooes, non autem secundùm portiones prælegatas, quod intelligendum asserit quando portio prælegata solùm quotam bonorum continet, non autem quando vniuersa bona, seu certa hæreditatis portio in testamento relinquuntur, tunc namque ait actiones actiuas & passiuas dari secundùm quautitatem portionis vniuersalis prælegatæ, & ita intelligendum textum *in præsenti*, Viui *tom. 2. commun. opin. lib. 6. tit. 19. de vsufructu n.* 14.
4 *pag.* 156. vbi quòd vsufructuarius omnium bonorum non tenetur ad soluendum æs alienum, Spin.
5 *in speculo testam. gloss.* 8. *princip. num.* 21. vbi quòd onus æris alieni spectat ad hæredem, & ad legatarium certæ partis hæreditatis pro rata suæ partis, & *num.* 17. post Cost. Cou. Greg. Lop. & alios tenet
6 quòd si æs alienum est tantum quod ex tota hæreditate, neque ex tertio bonorum solui potest, quia testator plura reliquit debita, tunc etiam legata pro rata extenuabuntur, vt ex vnoquoque pro sua parte soluantur debita, cùm adhuc bona non dicantur testatoris donec alienum æs solutum sit; si tamen ex hæreditate sufficiant bona, tunc legatarius quotæ bonorum non tenebitur ad debita creditorum, sed præcipuum est sibi legatum soluendum. Peralta *in l. 3. §. qui fidei commissum, ff. de hæred. instit. n.* 151. vbi adducit resolutionem per quatuor casus in intellectum huius l. consideratam secundùm ius hodiernum, quo vigent confectio inuentarij, & illius effectus, latè Gutier. *practic. lib. 2. quæst.* 58. *num* 1. vbi quòd ius commune hodie corrigitur per *l. Hisp.* 21. *Tauri*, aliàs *l. 5. tit. 6. lib. 5. noua Recop.* dum in ea cauetur melioratum teneri ad debita defuncti persoluenda, modò melioratio sit in re certa, vel in certa parte bonorum, & sic hodie tenebitur, & citat *in d. l.* 21. *Tauri*. Palat. Rub. *num.* 16. Cifuent. *num.* 2. Tell. Fernandez *num.* 4. Valasquez *gloss.* 1. *num.* 8. & 11. *ad fin.*
7 *Pro portionibus hæreditarijs*, &c. Notatur ad hoc quòd obligatio defuncti in solidum transit ad hæredes pro portionibus hæreditariis, vt per Ioann. Garc. *reg.* 353. Anton. Gom. *var. tom. 2. cap.* 10. *n.* 4. Parlad. *quotid. lib. 2. cap. fin. p.* 4. §. 1. *num.* 13. Ceuall. *commun. contra commun. quæst.* 76. *à num.* 9. qui ampliant, etiamsi testator grauet vnum ex hæredibus vt ipse soluat debitum creditoris; & licèt vnus ex hæredibus efficiatur non soluendo, ex eo, quia hæres non repræsentat defunctum nisi pro quota in qua hæres est, quoad alias autem partes, seu portiones extraneas censetur, vt per Tiraq. *de retractu lig.* §. 32. *gloss.* 1. *n.* 50. Pinel. *in l. 1. C. de bonis mater. part. 3. num.* 79. *col.* 4.

L. Quamuis pecuniam. II.

Imp. ANTONINVS A. *Hermogeni.*

1 IN pecunia aliena non consistit mutuum, & ideo mutuanti, qui rei mutuatæ dominus non sit, certi condictio ex mutuo non dabitur, nisi is, qui alienam pecuniam credit, eam sibi reddi stipulatus sit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *suprà hoc tit.* & post omnes Guilchen *tom.* 1. *fol.* 21. Giphan. *tom.* 1. *pag.* 217.
2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Bart. *in l.* 2. §. *appellata num.* 4. & *in l. eius qui n. fin. vers. sed dubitatur, ff. hoc tit. de rebus creditis*, Morl. *in emporio iuris ciuilis part.* 1. *tit.* 8. *in prælud. num.* 18. Vigel. *in methodo iuris ciuilis part* 5. *cap.* 1. *except.* 13. *lib.* 17. Petr. Greg. *syntag. iuris lib.* 22. *cap.* 2. *num.* 11. *vers. tertio*, Nicol. Mozz. *de contract. lib. tract. de mutuo, tit. de rebus, quæ mutuari possunt, num.* 24.

SVMMARIVM.

1 *Officiales prohiberi per se, aut tertio cum subditis exercere fœnus.*
2 *Iudicibus non licere intra territorium sua iurisdictionis emere, seu aliter contrahere. etiam per personam interpositam, num.* 3.

L. Eos, qui officia. III.

Imp. GORDIANVS A. *Sempronio.*

OFficiales prohibentur per se, aut tertios cum subditis fœnus exercere. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l* 1. *num* 1. *sup hoc tit.* & post omnes Gilchen *tom.* 1. *fol.* 23. 1
Allegari solet ad hoc quòd iudicibus non licet intra territorium suæ iurisdictionis emere, seu aliter contrahere, vt per *l. Hisp.* 5. *tit.* 5. *part.* 5. *l.* 2. *tit.* 6. *lib.* 2. *noua Recop.* Bart. *in l. principalibus num.* 2. *ff. hoc tit.* Conan. *comment. iuris ciuilis lib.* 7. *cap.* 2. *num.* 2. Auil. *ad cap.* 2. *Prætorum, in gloss. verbo mercaderia num.* 1. & 6. Matiens. *in Dial. relator. part.* 3. *cap.* 17. *num.* 1. Pereg. *de iure fisci lib* 4. *tit.* 7. *num* 12. Bobadil. *in sua politica lib.* 2. *cap.* 12. *num.* 34. & 40. Cald. Pereira *de empt & vendit. cap.* 8. *num* 47. *vers. sed verius.* 2
Neque suppositas personas, &c.] Notatur ad hoc quòd iudicibus intra territorium suæ iurisdictionis etiam per interpositam personam emere & contrahere prohibetur, Matiens. *d. part.* 3. *cap.* 28. *num.* 14. Menoch. *de arbitr. casu* 459. *num.* 12. *cum seqq.* Pereg. *d. lib.* 4. *tit.* 7. *num.* 12. *in* 1. *ampl.* Ex interpositione enim personæ maior fraus præsumitur, Auiles *ad cap.* 1. *Prætor. in gloss. ni por otro, num.* 1. Matiens. *l.* 23. *gloss.* 1. *num.* 5. *tit.* 11. *lib.* 5. *noua Recop.* Menoch. *d. casu* 459. *num* 4. *cum seqq.* & *de præsumpt. lib.* 3. *præs.* 80. *num.* 15. 3

SVMMARIVM.

1 *Mutuanti nomine domini, domino ratum non habente, mandati actio competit, & num.* 2.
3 *Mandante me si quis nomine meo pecuniam suam mutuet, quæritur mihi, & non danti, actio mutui.*
4 *Debitori meo vbi iussero tibi dare pecuniam mutuò, competit mihi condictio ex mutuo.*
5 *Non ratificante eo, cuius nomine res empta fuit, emens sibi acquirit, intellige, vt num.* 6.
7 *Absens ob solam scientiam videtur consentire in sibi fauorabilibus.*

L. Si absentis. IV.

Impp. PHILIPPVS A. & PHILIPPVS C. *Maximo.*

NOmine domini mutuanti si dominus ratum non habet, mandati actio competit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.* Aloys. Leo *super* 4. *fol.* 3. *verso*, Giphan. *tom.* 1. *pag.* 217. 1
Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Bart. 5

Bart. *in l. cum pater*, §. *Manio*, *num*. 7. *opposit*. 2. *ff de legat*. 2. Mencb. *controuerf. vsufreq. cap*. 58. *n*. 14. *in princ*. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguus conuention. lib*. 14. *tit*. 26. *num*. 18. vbi quòd hic æquitas suggerit vt qui alterius pecuniam mutuam dedit, possit repetere, ne damnum pariatur, Vigel. *in methodo iuris ciuilis par*. 5. *cap*. 1. *except*. 13. *lib*. 17. *vers. quibus certi condictio competit*, *in prima regula*. Stephan. Gratian. *discept. forens. tom*. 2. *cap*. 261. *num*. 17. vbi quòd si pecunia mutuata fuerit nomine alieno, quæritur actio illi, cuius nomine fuit mutuata. Gasp. Rodetic. *de annuis redditib. lib*. 2. *q*. 8. *num*. 5. vbi ait quòd licet mutoans in præsenti primariò & directè acquirere intendetet absenti, & pariter intenderet debitor absenti obligari, & secundariò actum videretur, vt si absens ratum habere nolit, remaneat nomen ipsi mutuanti,& stipulanti nomine suo, quamuis fecerit eum actum nomine alieno; nihilominus tamen ex hac secundaria intentione sustinetur principalis contractus in se, & consequenter hypothecæ, fideiussores,& omnia accessoria; secus de intentione secundaria per quam non sustinetur actus,qui remanet nullus, & sine effectu. nam tunc non remanent hypothecæ, nec fideiussores ad illa accessoria.

3 At verò si mandante me quis nomine meo pecuniam suam mutuet, quæritur mihi, & non danti actio mutui, vt per Vigel. *citato loco*. Gasp. Roder. *de annuis redditib. lib*. 3. *quæst*. 11. *n*. 55. Card. Tusch. *practicar. conclus. lit. M. concl*. 441. *num*. 11. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib*. 8. *tit*. 1. *num*. 3. *& tit*. 2. *num*. 4. Pichard. *in princip. Instit. quibus mo-*
4 *dis re contrahitur obligatio. num*. 6. Hinc etiam si debitori meo iussero tibi date pecuniam mutuò, competit mihi condictio ex mutuo, Card. Mantic. *d. tit*. 1. *num*. 3. Azoti. *instit. moral. par*. 3. *lib*. 7. *tit. de mutuo cap*. 2. *vers. item si quis*.

5 Notatur hic text. ad hoc quòd eo non ratificante, cuius nomine res empta fuit, emens sibi acquirit, vt per Hieron Gabr. *cons*. 80. *num*. 2. *lib*. 1. Lioglois *de-*
6 *cis*. 54. *quæst*. 2. *n*. 96. quod intellige quando quis emit pro se & nomine alterius. nam tunc si ille, cuius nomine emptio facta fuit, tatum non habuerit, totum acquiretur ementi tatione iuris accrescendi, quod locum habet etiam in contractibus. Fachin. *cons*. 9. *num*. 4. *&* 7. *lib*. 1.

7 Notatur etiam hic text. ad hoc quòd absens ob solam scientiam videtur consentire in sibi fauorabilibus, vt per Mench. *illustr. controuers. par*. 1. *cap*. 62. *à num*. 8. D. Barbos. *in l. qua dotis*, *num*. 153. *in princ. ff soluto matrim*.

SVMMARIVM.

1 *plures Rei debendi possunt in solidum tam re, quàm verbis constitui, & plus valere veritatem, quàm simulationem.*

2 *Debitor transacto biennio exceptionem non numeratæ pecuniæ opponere non potest. opponens exceptionem intra biennium liberatur si creditor numerationem non probet, num*. 3.

4 *Debitor si confiteatur in priuatiua scriptura habuisse, & recepisse decem à Titio, non probatur vera numeratio, sed sola confessio. secus si dixerit, Habui & recepi decem, quæ mihi fuerunt numerata in præsentia testium infrà scriptorum, num*. 5.

L. Si non singuli. V.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *&* CC. *Aristodēno & Proculo*.

Plures rei debendi possunt in solidum tam re, quàm verbis constitui, & plus valet veritas, quàm simulatio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l*. 1. *num*. 1. *sup. hoc tit*. 1

Post biennium non posse opponi, &c.] Notatur ad hoc quòd debitor transacto biennio exceptionem non numeratæ pecuniæ opponere non potest, vt per Duen. *reg*. 261. Rebuff *ad leg. Galliæ tom*. 1. *tract. de chirog. & cedul. recognit. art*. 2. *num*. 47. Coler. *de processib. execut. par*. 1. *cap*. 10. *num*. 216. *vers. fallit tertio*. Mascard. *de probat. concl*. 695. Menoch. *de præsumpt. lib*. 3. *præs*. 145. *num*. 112. Menchaq. *de success. creat. tom*. 1. *lib*. 1. §. 9. *num*. 24. vbi ait quòd si confessus sum me recepisse pecuniam, quæ alteri numerata fuit, tunc licet intra biennium possim querelam pecuniæ non numeratæ deferre, post biennium autem non potero. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom*. 2. *lib*. 18. *tit*. 2. *n*. 7. vbi dicit, si pecunia non fit numerata, exceptionem non numeratæ pecuniæ post biennium non posse opponi, *& n*. 16. 2

In glos. *Præstitutum tempus*. ibi, *id est*, *biennium*, &c. Ergo intra biennium debitor opponens exceptionem non numeratæ pecuniæ, liberatur si creditor numerationem non probet, de quo Duen. *reg*. 260. *in princ*. Gratian. Falcon. *reg*. 168. Emman. Costa *ad l. si ex cautione*, *fallent. vlt. C. de non numer. pecun*. Mascard. *de probat. concl*. 361. *num*. 14. 16. *&* 17. Rebuff. *ad leges Galliæ tom*. 1. *tit. de chirogr. & cedul. recogn. art*. 2. Ranchin. *par*. 3. *decis*. 99. Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil*. 60. *num*. 1. Ceuall. *commun. contra commun. quæst*. 38. *&* 39. Cardin. Mantic. *d. lib*. 18. *tit*. 1. *n*. 5. Alex. Trentacinq. *var. resolut. lib*. 3. *tit. de solut. resol*. 20. *num*. 1. Cardin. Tusch. *practic. concl. lit. E. concl*. 478. *&* 421. Mari. Muta *decis*. 71. *n*. 5. *&* 20. Nicol. Gizar. *decis*. 29. *num*. 8. Camill. Borrel. *in summa decis. tom*. 1. *tit*. 50. *num*. 67. *& tit*. 60. *n*. 127. Molin. *de iustit. tract*. 2. *disp*. 322. Castill. *controuers. lib*. 5. *cap*. 111. *num*. 6. Rebell. *de obligation. instit. part*. 2. *lib*. 8. *quæst*. 1. *sect*. 3. *num*. 28. 3

In glos. *Si pecunia*. Notatur ad hoc quòd si in priuata scriptura debitor confiteatur habuisse & recepisse decem à Titio, non probatur vera numeratio, sed sola confessio, vt per Alex. Trentacinq. *d. resol*. 20. *in vers. primus est*, *et* 2. Cardin. Mantic. *d. lib*. 18. *tit*. 6. *num*. 7. vbi *num*. 8. tradit quòd si quis dixerit in priuata scriptura, Habui, & recepi decem, quæ mihi fuerunt numerata in præsentia testium infrà scriptorum, numerationem probari. 4 5

SVMMARIVM.

1 *Debitum non vsurarium conuerti posse cum solemnitate requisita in vsurarium.*

2 *Demonstrationem falsam dummodo causa obligationis subsistat, non vitiare actum.*

3 *Debitum si est ex vna causa, & in instrumento confiteatur ex alia, non dicitur instrumentū simulatum.*

4 *L. si ex pretio, si certum petatur, cum l. aduersus, de non numer. pecun. conciliata.*

5 *Lex factum infectum facere potest.*

6 *Notarius quando dixit in instrumento, Sempronius centum ducata in mei præsentia, & testium, mutuauit Didaco, qui pro acceptis habuit, tunc probatur numeratio, & Didacus non audietur nisi in se onus probandi susciplat.*

L. Si

L. Si ex pretio. VI.

Iidem AA. & CC. Nicandro.

1 Debitum non vsurarium potest conuerti cum
2 solemnitate requisita in vsurarium. Falsa demonstratio dummodo causa obligationis subsistat
3 non vitiat actum. Debitum si est ex vna causa, & in instrumento confiteatur ex alia, non dicitur instrumentum simulatum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* post omnes Aloys. Leo *fol. 3. verso*, Gilchen *tom. 2. fol. 16.* Giphan. *tom. 1 fol. 216.*

4 Text. in præsenti videtur contrariari cum *l. aduersus, C. de non numer. pecun.* dum scilicet in *d. l. aduersus*, probatur debitum ex alia causa per confessionem in scriptura contentam in mutui causa conuerti posse; at verò in nostro text. negatur ex simplici confessione & nudo pacto conuerti posse in causam mutui, sed per stipulationem. Pro quorum iurium conciliatione, & aliorum similium *in l. qui negotia, ff. mandati*, cum *l. singularia, ff. hoc tit.* plura adducunt Robert. *lib. 2. sentent. cap. 4. in princ.* Conan. *comment. iuris ciuilis lib. 7. cap. 1. num. 11.* Mol. *in emporio iuris part. 1. tit. 8. quæst. 6. num. 1.* & citati per Nicol. Geno. *in tract. de conciliat. legum iuris ciuilis, fol. mihi 163. cum seqq.* Ego tamen considerandum existimo, ex huius text. specie probari quòd si debebas mihi centum ex causa emptionis, locationis, seu mandati, & inter te, & me fiat nouatio, vt pecuniam crediti nomine habeas, stipulatúsque sim vsuras, licèt simulatè demonstres debere ex causa mutui, cùm nouata sit prima obligatio, & in causam mutui versa, legitimas vsuras petere possum. Si verò simpliciter inter te, & me, scilicet citra vinculum stipulationis, conuenitur quòd crediti nomine habeas, & vsuras præstari mihi tenearis, eas petere non possum, nec mutatur prima obligatio. Ratio est, quia licèt nuda pactione ex omni contractu credita possit fieri pecunia, non tamen nuda pactione potest effici, vt in mutuum conuertatur, & ex mutuo vsuræ debeantur, quia ad hoc, vt vsuræ per nouationem ex dicta causa in mutuum exigi possint, stipulatio requiritur, *l. quamuis 3. l. creditor, C. de vsuris*; quare cùm in vltimo casu ipsarum stipulatio adesset, obligationem primam non fuisse mutatam asseritur, & ita Africanus *in d. l. qui negotia*, in mutuum non fuisse debitum conuersum tradit, quia nudo pacto simul facta fuit nouatio, & de vsuris conuentum, & ex nostro text. tale pactum nihil de præcedenti obligatione mutat, simulatióque debiti in causam mutui verti pro infecta habetur. Secus autem esset si de exigendis vsuris non pacisceretur, nam tunc nudo pacto in mutuum debitum conuerti potest, ex *d. l. singularia.* Et ratio est, quia quando tractatur de facienda nouatione cum promissione vsurarum, si non valet promissio vsurarum, non impletur voluntas contrahentium, & consequenter à præcedenti contractu non videtur discedere: secus autem quando conuentio in totum valet, quia vt ex mutuo vsuræ debeantur, stipulatio requiritur, Pichard. *in princip. Instit quibus modis re contrah. oblig. num. 67.* Cald. Pereira *de emptione cap. 23. num. 5.* latè Gasp. Roderic. *de annuis reddit. lib. 3. quæst. 14. num. 45. & 68. cum seqq.*

5 *Pro infecto*, &c.] Ergo lex factum infectum facere potest, de quo Tiraq. *de constituto part. 3. limit. 7. num. 74. & seq.*

In gloss. *Conscriptum est.* Nota quòd quando Notarius in instrumento dixit, Sempronius centum ducata in mei præsentia, & testium mutuauit Didaco, qui pro acceptis habuit, tunc probatur numeratio, & Didacus non audietur nisi in se onus probandi suscipiat, vt per Bald. *cons. 28. incip. In quodam instrumento, num. 2. lib. 1.* Emman. Costa *in repet. l. si ex cautione, C. de non numer. pecun. num. 7.* 6

SVMMARIVM.

1. *Contractûs substantiam, non pecuniæ originem attendi.*
2. *Agentem ex mutuo de necessitate non probare originem dominij.*
3. *Agenti condictione ex mutuo an, & quando possit obijci exceptio de dominio tertij, remissiuè.*
4. *Negotiator ex propria pecunia sibi quærere, & lucrari præsumitur.*
5. *Mutuans vnde pecuniam habuerit non opus est quærere, sed tantùm an fuerit mutuata tanquam propria, id est, suo nomine.*

L. Non vnde. VII.

Iidem AA. & CC. Pactumeio.

Contractus substantia, non pecuniæ origo attenditur. Item agens ex mutuo, de necessitate 1 2
non probat originem dominij. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1 num. 1. sup. hoc tit.* post omnes Gilchen *tom. 1. fol. 32.*

An & quando agenti condictione ex mutuo possit obijci exceptio de dominio tertij? vide Anton. Thesaur. *decis. 4.* Franc. Marc *part. 1. decis. 49. & part. 2. decis. 509.* D. Barbos. *in l. si alienam, à num. 6. ff. soluto matrim.* Stephan. Gratian. *discept forens. tom. 2. c. 261.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. part. 6. collectan. 2408.* 3

Sed qui contraxit, &c.] Notatur ad hoc quòd negotiator ex propria pecunia sibi quærere, & lucrari præsumitur, vt per Mascard. *de probation. concl. 1089.* aliàs *1094. num. 1.* 4

In gloss. *Si vt propriam.* Notatur ad hoc quòd non est quærendum vnde mutuans pecuniam habuerit, sed tantùm an fuerit mutuata tanquam propria, id est, suo nomine, quia tunc præsumitur sua, & statim nascitur condictio, vt per Stephan. Gratian. *d. cap. 261. num. 16.* 5

SVMMARIVM.

1. *Species destinata vbi datur pro pecunia mutuanda, contrahitur mutuum, vsuram tamen promissam non deberi vltrà, nec vitiari intra legitimum modum, & sufficientiam pignoris non impedire totius debiti exactionem.*
2. *de Mutui contractus natura est, vt reddatur alia res eiusdem quantitatis, & qualitatis.*
3. *Pecuniam, & aurum, atque argentum vt diuersa penuntur.*
4. *Pecuniam mutuam accipiens, æream monetam pro aurea & argentea soluere nequit.*

L. Si pro mutua. VIII.

Iidem AA. & CC. Proculo.

Si datur species æstimata pro pecunia mutuanda, 1
contrahitur mutuum, vsura tamen promissa non

non debetur vltrà, nec vitiatur intra legitimum modum, & insufficientia pignoris non impedit totius debiti exactionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* Gilchen *tom. 2. pag. 92.*

2 Aduerte quòd de natura conttactus mutui est, vt alia res eiusdem quantitatis, & qualitatis reddatur, de quo Mozz. *de contract. tract. de mutuo, cap. de naturalib. mutui*, Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præs. 67. num. 1.* Morl. *in emporio iuris ciuilis tit. 8. in prælud. num. 3.* Ceuall. *commun. contra commun. quæst. 621.* vbi tradit inuito creditore vinum vetus pro nouo solui posse, dum non sit deterius nouo, Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap. 2. num. 13.* Ludou. Cenci. *de censib. part. 2. cap. 1. quæst. 3. art. 1.* Azori. *instit. moral. part. 3. lib. 7. tit. de mutuo cap. 6. vers. quarta est obligatio*, Molin. *de iustit. tract. 2. disp. 291. vers. in definitione.*

3 *Argentum*, &c.] Notatur ad hoc quòd pecunia, atque aurum, & argentum vt diuersa ponuntur, vt per Tiraq. *de retractu lig. §. 1. glos. 10. num. 1.* Vnde qui mutuam pecuniam accepit, æream monetam pro aurea & argentea soluere non potest. Parlad. *lib. 2. rerum quot. cap. fin. p. 5. §. 17. num. 17.* Morl. *in emporio iuris part. 1. tit. 8. qu. 24. num fin.*

SVMMARIVM.

1 *plures vbi simul Mutuant, cuilibet quæri actionem pro parte, nisi sit conuentum quòd sint plures rei credendi re, vel verbis in solidum, & num. 2.*

L. Cùm te in Gallia. IX.

Iidem AA. & CC. *Alexandro.*

1 SI plures simul mutuant, cuilibet pro parte quæritur actio, nisi sit conuentum quòd sint plures rei credendi re, vel verbis in solidum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sub hoc tit.* post omnes Aloys. Leo *in 4. fol. 4.* Gilchen *tom. 2. fol. 58.*

2 Vide *l. Hisp. 5. in fine tit. 2. part. 5.* vbi statuitus quòd si duobus commodatur res, quilibet pro parte tenetur, nisi fuerint in solidum obligati, cuius opinio de iure communi poterit procedere in re diuidua deposita, seu commodata, Caroc. *de deposito part. 1. tit. de necessitate, num. 11.* vbi ait de re diuidua, puta quantitate, quia diuidi potest, quemlibet teneri solùm pro rata. Altàs enim eodem iure communi attento quemlibet eorum teneri in solidum, resoluunt Ant. Fab. *de erroribus pragmat. decad. 80. cap. 6. & in l. si vt certo, §. si duobus, ff. commodati.* Caroc. *d. tit. de necessit. num. 10.* Card. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib. 10. tit. 8. num. 10.* vbi dicit quòd si apud duos res sit deposita, aduersùs vnumquemque eorum sine dubio agi posse, nec alterum liberari, si eum altero agatur.

SVMMARIVM.

1 *in vno Instrumento posse contineri obligationes diuersarum personarum, nec vitiari instrumentum, vel probationem.*

2 *Debitum vnum conuerti posse in aliud per stipulationem.*

3 *multorum Testamenta fieri simul possunt in eadem scriptura, & potest superstes reuocare in parte sua, & num. 5. 6.*

4 *vna Subscriptio, vnúmque sigillum tabellionis, potest authenticos efficere mille contractus præcedentes.*

L. Eo quòd à multis. X.

Iidem AA. & CC. *Crispino.*

IN vno instrumento possunt contineri obligationes diuersarum personarum, nec vitiatur instru- 1
mentum, vel probatio. Item vnum debitum in aliud 2
per stipulationem conuerti potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* Gilchen *tom. 2. pag. 34.*

Vide Roder. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus,* 3
super declarat. legis Regni limit. 5. num. 12. vers. primum satis probatur, vbi per hunc text. tenet multorum testamenta posse simul fieri in eadem scriptura, & posse superstitem reuocare in parte sua, Tiraq. *de retractu lig. §. 1. gloss. 21. num. 22.* vbi quòd 4
vna subscriptio, vnúmque sigillum tabellionis potest authenticos efficere mille conttactus præcedentes, *& de iure primog. qu. 68. num. 5.* Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 11. num. 16. vers. tertio*, vbi quòd si in 5
vna, eadémque scriptura contineantur plura testamenta, vel contractus plurium, & diuersarum personarum, sub vnica tantùm solemnitate, omnia illa testamenta, vel contractus valent, quia illa solemnitas respicit quodlibet testamentum, vel contractum de per se, & vnicuique tribuitur, Cald. Pereira *de nominat. emphyt. q. 3. num. 7.* vbi quòd vnica charta 6
& solemnitate confici possunt plura testamenta, quæ morte cuiusque pro parte sua confirmantur, & pro libito reuocari possunt, citátque in hanc sententiam Mynsing. *cent. 1. obseru. 8.* Tell. Fernandez *l. 17. Tauri num. 13.* atque alios.

SVMMARIVM.

1 *Casum fortuitum non liberare debitorem generis, & n. 2. nisi genus deberetur respectu certæ speciei, vel deberetur genus, & casus superueniret culpa creditoris, num. 3.*

4 *Dominium quoties transit in accipientem, generis debitor efficitur.*

5 *Pecunia numerata si casu aliquo fortuito pereat, periculum erit.*

L. Incendium. XI.

Iidem AA. & CC. *Maximiano.*

CAsus fortuitus non liberat debitorem generis. 1
Colligunt ex Ordin. Doct. citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* Aloys. Leo *lib. 4. fol. 4.* Gilchen *tom 2. pag. 35.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l.* 2
Hisp. fin. tit. 1. part. 5. vbi *glos. 2.* Bart. *in l. si quis nec causam, num. 3. & in l. quod te mihi, num. 4. & 12.* vbi Ias. *num. 15. ff. hoc tit.* Marc. Anton. *in §. possunt, num. 7. Instit. de testam.* Duen. *reg. 176.* Anton. Gom. *var tom. 2. cap. 2. num. 32. col. 3. & c. 11. n. 49.* Nau. *in man. cap. 17. n. 80.* Bellacomb. *tom. 1. commun. opin lib. 4. tit. 2. n. 50. pag. 456.* latè Anton. Gabr. *commun. lib. 3 tit. de rebus creditis, concl. 1. per tot.* vbi limitat, nisi genus debere-
tur respectu certæ speciei, vel nisi deberetur genus, 3
& casus superueniret culpa creditoris, Surd. *de aliment. tit. 4 q. 16. cum seqq.*

Notatur

4 Notatur ad hoc quòd quoties dominium ttansit in accipientem, generis debltor efficitur, & nullo casu fortuito liberatur, vt per Gregor. Lopez *l. 2. gloss. 4. tit. 5. p. 5.* Anton. Gom. *d. tom. 2. cap. 7. num. 3.* Mandel. *cons. 3. n. 3.* Morl. *in emporio iuris ciuilis p. 1. tit. 8. in prælud. num. 28.* Card. Mant. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 10. tit. 9. n. 23.* Amat. Rodet. *de priuil. credit. art. 6. n. 40. vers. quartus effectus.*

5 Vnde si pecunia numerata aliquo casu fortuito pereat, periculum erit accipientis, vt per Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 22. cap. 2. num. 13.* Mozz. *de contractib. tract. de mutuo, tit. de naturalibus mutui num. 15.* Pichard. *ad §. item is qui n. 7. & 51. Instit. quibus mod. re contrah. oblig.* Caroc. *de deposito tit. 4. de depositi restitut. n. 2.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo depositum n. 12.* Mari. Anton. *var. resol. lib. 2. resol. 13. num. 3. cum seqq.* Molin. *de Instit. tract. 2. disp. 296. in fine*, Azor. *instit. moral. p. 3. lib. 7. de mutuo cap. 10. quæs. 9.* Cald. Pereira *de empt. & vend. cap. 32. n. 67.* Rot. *decis. 102. num. 7. p. 2.* recentiorum.

SVMMARIVM.

1 *Obligatum soluere cum alio siue in totum, siue ex parte, soluendo solidum, partem repetere à correo.*

2 *Quòd vnus correus soluit, ab alio pro sua portione repetit.*

L. Si in rem. XII.

Iidem AA. & CC. *Theophanio.*

1 OBligatus soluere cum alio siue in totum, aut pro parte, soluendo solidum, partem repetit à correo. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Nota quòd illud quod vnus correus soluit, ab alio pro sua repetit portione, *l. 1.* vbi Gloss. *C. de duobus reis*, Natt. *cons. 658. n. 4.* Cephal. *cons. 202. n. 11.* Surd. *decis. 308. n. 7.*

SVMMARIVM.

1 *Mutuum obligare contrahentes, non dominos rerum, nisi eorum contemplatione facta sit numeratio.*

2 *mihi queritur Actio ex mutuo, & non danti, si mandante me quis nomine meo pecuniam suam mutuet.*

L. Eum qui mutuam. XIII.

Iidem AA. & CC. *Frontoni.*

1 MVtuum obligat contrahentes, non dominos rerum, nisi eorum contemplatione numeratio sit facta. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* Gilchen *tom. 2. pag. 48.*

2 Nota quòd mihi quæritur actio ex mutuo, & non danti, si mandante me quis nomine meo pecuniam suam mutuet, de quo Vigel. *in methodo iuris ciuilis lib. 17. part. 5. cap. 1. vers. quibus certi condict. competit, reg. 1.* Gasp. Roder. *de annuis redditib. lib. 3. q. 12. n. 55.* Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 8. tit. 2. num. 4.* Pichard. *ad princip. Instit. quib. mod. re contrab. oblig. num. 96.* Card. Tusch. *practic. conclus. lit. M. conclus. 441. num. 5.*

SVMMARIVM.

1 *Subscribentem instrumento mutui vt testis, ex hac subscriptione non obligari vltra intentionem.*

2 *Subscribens se vt testis alicui scripturæ, ipsam approbare non præsumitur. Idem de Aduocato, vel Procuratore adhibitis de venditore in consilium ineundi contractus, & de aliis personis, qui assistunt ratione officij, num. 3. de Notario rogato qui se subscripserit, num. 4. & 7. nisi se subscriberet sciens tanquam testis, vel tanquam Notarius actui, quem poterat contradicendo impedire, n. 5. vel nisi vltra subscriptionem constaret, illum fuisse authorem, & mediatorem contractus, n. 6. de Agnato qui ex dispositione debet authoritatem suam interponere contractui celebrato ab agnata, d. n. 7. de Fideiussore contractus, quòd ipsum approbare videatur, n. 8.*

L. Mutuæ pecuniæ. XIV.

Iidem AA. & CC. *Hadriano.*

SVbscribens instrumento mutui vt testis, ex hac 1
subscriptione vltra intentionem non obligatur.
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1.*
sup. hoc tit. post omnes Aloys. Leo *in 4. fol. 4. verso,*
Gilchen *tom. 2. pag. 50.*
Allegati vulgo solet ad hoc quòd subscribens se 2
vt testis alicui scripturæ, ipsam approbare non præ-
sumitur, vt per Felin. *in cap. quoniam contra num. 47.*
de probat. Neguzant *de pignorib. p. 4. in princ. memb. 1.*
num. 6. Socin. *reg. 185. fallent. 1.* Tiraq. *de retract.*
lig. §. 1. gloss. 9. num. 141. cum seqq. vbi *à num. 267.*
agit de Aduocato, vel Procuratore adhibitis à ven- 3
ditore in consilium ineundi contractus, & de aliis
personis, qui ratione officij assistunt, Greg. Lop.
l. 60. gloss. 1. & 2. tit. 5. part. 5. Anton. Gabr. *com-*
mun. lib. 2. tit. de præsumpt. concl. 3. num. 23. vbi *num. 24*
Idem tenet in Notario, qui tanquam Notarius ro- 4
gatus se subscripserit, & *num. 21.* declarat nisi se sub- 5
scriberet sciens tanquam testis, vel tanquam Nota-
rius actus, quem poterat contradicendo impedire,
Mascard. *de probat. concl. 341.* aliàs 1347. *num. 24.*
vbi limitat, nisi vltra subscriptionem constaret sub- 6
scribentem fuisse authorem, & mediatorem contra-
ctus. Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præs. 66. num. 17.*
vbi *num. 18. & 19.* ampliat etiam in Notario, qui 7
tanquam Notarius ratione sui officij subscripsit in-
strumento, de quo fuit rogatus; & in agnato, qui ex
dispositione debet auctoritatem suam interponere
contractui celebrato ab agnata. Surd. *decis. 153.*
num. 17. & de fideiussore contractus, quòd ipsum 8
approbare videatur, tradunt Decian. *cons. 13. num. 17.*
lib. 1. Surd. *cons. 15. num. 20. vers. & idem*, Tiraq. *d.*
gloss. 9. num. 268. Rot. *decis. 797 num. 2. part. 1.* diuers.
& decis. 362. sub num. 4. p. 1. recentior. Greg. XV. *de-*
cis. 374. per tot. Beltramin. vbi *in annot.* alios adducit,
& infert ad alienationem factam per filium, pro quo
pater fideiussit.

SVMMARIVM.

1 *Actionem personalem non sequi debitorem pignoris, & iura non mandari inuito*

2 *Actiones obligationésque debitoris creditorem inuitum in solutum recipere minimè teneri.*

3 *Actio mutui repetendi est personalis, ac proinde contra solum debitorem, cui datum est, competit.*

L. Non aduersùs. XV.

Iidem AA. & CC. Charidemo.

1 PErsonalis actio non sequitur debitorem pigno-
2 ris, & iura non mandantur inuito. Item actiones, obligationésque debitoris creditor inuitus in solutum recipere minimè tenetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* Gilchen *tom. 2. pag. 51.*

3 Vide Batt. *in l. cui fundus, §. si seruum eum, num. 8. post med. ff. hoc tit.* Duen. *reg. 8.* Donel. *ad l. ei qui 7. num. 2. C. quod cum eo, pag. 155.* Sanchez *de matrim. lib. 9. disput. 4. num. 29.* vbi ex hoc text. constare ait actionem mutui repetendi esse personalem, ac proinde contra solum debitorem, cui datum est, competere, cùm in illum verè translatum sit dominium, ac instar veri domini potuerit de illo dispunere. Aluarez *de priuileg. pauperum quæst. 48. à princip.*

SVMMARIVM.

1 *Iudici pecuniam mutuantem, illum corrumpere videri; & propter honorem publicum consequendum iudici mutuum dantem mereri pœnam exilij.*

2 *Index corruptus dicitur, si aliquid illi datum fuit mutuo.*

3 *Officialis, qui plura bona acquisiuit, an præsumatur acquisiisse de bonis fisci.*

4 *Collectarius, de eo qui aurum argento permutat.*

L. Quisquis iudici. XVI.

Impp. HONOR. & THEODOS. AA. *Theodoro P. P.*

1 IVdici pecuniam mutuans illum corrumpere videtur; & propter honorem publicum consequendum iudici mutuum dans, exilij pœnam meretur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* Gilchen *tom. 2. pag. 51.*

2 Vulgò allegari solet hic text. ad hoc quòd iudex corruptus dicitur si aliquid illi datum fuit mutuo, præsumitur enim baratteria & corruptio ex mutuatione pecuniarum iudici facta, vt Paris de Puteo *de syndicatu, verbo baratteria num. 4. vers. in officiali, & verbo corruptio cap. 3. num. 1. & verbo præsumptio officialis cap. 1. post num. 2.* Grammat. *cons. 35. num. 8.* Matienz. *in dialog. relator. p. 3. cap. 25. num. 1. vers. quartò si fueris,* Baiard. *ad Clar. 6. fin. q. 73. num. 27.* Vanti. *de nullitatib. tit. ex defectu professius n. 138. in fine,* Menoch. *de arbitrar. casu 342. num. 34.* Mascard. *de probat. concl. 164. num. 4. & concl. 453. num. 10.* Decian. *in tract. crimin. lib. 8. cap. 35. num. 7. & cap. 38. num. 14.* Farin. *in praxi crimin. part. 3. quæst. 111. num. 171. cum seq.* Suar. *de Relig. tom. 1. tract. de simonia lib. 4. cap. 18. num. 7.* vbi subdit quòd mutuum tale reputatur moraliter vt sufficiat ad corrumpendum iudicis animum.

3 An officialis, qui plura bona acquisiuit, præsumatur acquisiuisse de bonis fisci? vide Clar. *lib. 5. §. fin. q. 68. num. 5.* Menchaq. *illustr. controuers. cap. 105. num. 21.* Menoch. *de præsumpt. lib. 6. præs. 28. num. 10.*

4 *Vel si quis collectarius.*] Idest, qui permutat aurum argento, vt per Pancirol. *variar. lection. lib. 1. cap. 74.*

SVMMARIVM.

1 *Chirographo maiorem summam 50. auri librarum continenti non credi, nisi per tres testes bonæ opinionis sit subscriptum, & num. 2. duos testes sufficere in scriptura priuata, nisi tractetur de contractu excedente libram auri, num. 2.*

4 *Libra auri septuaginta duos aureos, siue solidos continens.*

5 *Comparatio an probetur per testes qui interfuerunt scripturæ priuatæ, sed non testificantur de ipso actu.*

L. Super chirographariis. VII. & vlt.

Imp. IVSTINIANVS A. *Mennæ P. P.*

CHirographo maiorem summam 50. auri libratum continenti non creditur, nisi per tres testes bonæ opinionis sit subscriptum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* post omnes Aloys. Leo *in 4. fol. 5.* Gilchen *tom. 2. pag. 52.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Bart. *in l. testium num. 7. oppos. 1. C. de testib. & in l. hæredes palàm, in princip. num. 3. in fine, ff. de testament.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 25. ad l. testium, col. 2. in princip.* Ioseph. Ludou. *Perus. decis. 7. num. 2.* Surd. *decis. 71. num. 1. & 2.* Couar. *practic. cap. 22. num. 3.* vbi probat in priuata scriptura 5 duos testes sufficere, nisi tractetur de contractu excedente libram auri, latè Mascard. *de probat. conclus. 1300. à num. 28.* vbi dicit quòd ad effectum vt scriptura subscripta, aut scripta à partibus & tribus testibus probet per se quando est negata, necesse est quòd testes recognoscant suas subscriptiones, & dicant se illa fecisse quando debitor, vel alius scripsit, & quòd videtur illum scribere, & quòd illi se subscripserunt, & hoc si agit de veritate scripturæ: si autem ageretur de veritate contentorum in scriptura, vtrùm scilicet fuerit verum quod in ea deductum fuit, tunc sufficerent duo testes. Aluar. Valasc. *consult. 67. num. 12. cum seqq.* vbi dicit receptum quòd quando testes de contentis in scripturis priuatis non deponunt, sed magis de veritate contentorum, tenentur deponere se vidisse illammet scripturam scribi comparatione litterarum, aliàs non probant, deinde attestatur se scire in praxi non seruari illam tam strictam iuris censuram, vt scilicet ad probandam scripturam priuatam manu alicuius scriptam fuisse, vt ex ea possit obligari, necessarium sit quòd testes deponant se vidisse illam scribi à Titio: nam idem videtur sentire Rota dum *in decis. 581. in fine part. 4.* recentior. censuit scripturæ recognitionem censeri probatam ex testibus dicentibus habere notam manum scribentis, & aliàs vidisse eum scribere.

Supra quinquaginta libras auri.] Quælibet libra 4 auri habet septuaginta duos aureos, siue solidos, de quo vide Caluin. *in suo Lexic. iurid. verbo libra auri, & verbo solidus est septuagesima secunda pars libræ auri,* Cuiac. *lib. 17. obseru. 11.* Couar. *de collatione veterum numismatum, cap. 4. num. 2.*

Per eorum subscriptiones, &c.] An comparatio pro- 5 betur per testes, qui interfuerunt scripturæ priuatæ, sed non testificantur de ipso actu? vide Afflict. *decis. 181. num. 7. & 8.* Curt. *in l. admonendi num. 114. ff. de iureiur.* Roland. *cons. 26. à n. 3.* Couar. *pract. cap. 22. post num. 1.* Viui. *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 11. de tabellionib. pag. 589.* Menoch. *de arbitr. casu 114.*

SVMMARIVM.

1 *Imperiti litterarum degentes in vrbibus, chirographis conficiendis quinque testes adhibeant; ruri degentes præscriptum legis obseruent.*
2 *in Montibus existentibus, & locis remotioribus, remissæ sunt aliquando iuris solemnitates.*

AVTH. Sed non iure.

1 IMperiti litterarum conficientes chirographa cõtinentia debita vna auri libra maiora, adhibebunt quinque testium subscriptiones, præsertim in vrbibus degentes; ruri degentes præscriptum legis præcedentis obseruabunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1 sup. hoc tit.* Aloys. Leo *in 4. fol. 5.*

Vide posita *in collect. ad l. præcedentem,* aliàs *vlt.*

2 *In agris autem*, &c.] Notatur ad hoc quòd existentibus in montibus, locis remotioribus remissæ sunt aliquando ioris solemnitates, cùm ibi non possint facilè consulere peritiores, vt per Boët. *decis. 124. num. 20.*

De suffragio.

TIT. III.

SVFFRAGIVM, id est, suffragatio & intercessio apud Principem alicuius rei impetrandæ causa, *l. vn. in princ. & Nou. 8. cap. 1.* Vel res suffragij nomine data, vel promissa, *d. l. vn. §. vlt. & suprà de aduocat. diuer. iudic. l. laudabile 4. §. & postquam, l. petitiones 5. in princ. & in fin. de silent. l. vlt. & d. Nouel. 8. cap. 7.* Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia vide Cosm. *in pragm. verbo suffragium, fol. 74. in fine,* Robert. *lib. 2. sent. cap. 21.* Duaren. *lib. 2. disp. cap. 21.* Guid. Pancirol. *in thesauro var. lect. lib. 2. cap. 198.* vbi dicit quòd suffragium in præsenti vulgò pro Aduocati patrocinio accipitur.

SVMMARIVM.

1 *Salarium Aduocato ex nudo pacto deberi.*
2 *Salarium si in re mobili Aduocato traditum, scripturæ fides non requiritur, dum collatione rei mobilis inita integra fide cumulatur.*
3 *Salarij loco si res immobilis Aduocato, vel Procuratori per partem assignata, conuentio per scripturam probanda est.*
4 *Aduocatus pro salario, inconsulto iudice, occupans res clientis, possessionem restituit, & ius promissione partis acquisitum cum officio amittit.*
5 *Contractus quando est suspectus, & reprobatus, requiritur vera & actualis traditio rei.*
6 *Salaria Aduocatorum, remissiuè.*

L. Si qui desideria. Vnic.

Impp. HONOR. & THEODOS. AA. *Ioanni P.P.*

1 EX nudo pacto debetur salarium Aduocato. Sa-
2 larium si in re mobili Aduocato traditum sit, scripturæ fides non requiritur, dum collatio rei mobilis inita integra fide cumuletur. Item salarij loco 3
si res immobilis Aduocato, vel Procuratori per partem est assignata, conuentio per scripturam probanda est. Aduocatus pro salario, inconsulto iudice, in- 4
uadens, & occupans res clientis, possessionem restituit, & ius possessione partis acquisitum cum officio amittit. Colligunt ex Ordin. Cyn. Batt. Salicet. Angel. Fulgos. Bald. Castr. Sichard. Cuiac. Aloys. Leo *in 4. fol. 6.* Gilchen *tom. 2. pag. 52.* Sebast. Næui. remissiuè. Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

De materia & intellectu huius l. vide Zaz. *in l.* 5
& ibi Cagnol. *num. 114. ff. de orig. iuris,* Alciat. *paradoxor. lib. 1. cap. 14.* Chatond. *lib. 1. verisimil. cap. 4. in fine,* Conan. *comment. iuris ciuilis lib. 5. cap. 8.* Tiraq. *de nobilit. cap. 29. num. 27.* Pinel. *in l. 1. C. de bonis matern. p. 3. n. 63. n. 62. vers. infertur octauò.*

Sequatúrque traditio corporalis.] Notatur ad hoc quòd quando contractus est suspectus, & reprobatus, semper requiritur vera, & actualis traditio rei, vt cesset suspicio, & præsumptio fraudis, & sic non sufficit clausula constituti, nec alia traditio ficta, vt per Anton. Gom. *l. 9. Tauri num. 36. col. 2.* Tiraquel. *de constituto p. 3. limit. 9. n. 1.*

Quod si quis dum solo, &c.] Refert Menoch. *re-* 6
med. 9. recuper. num. 537. hanc legem promulgatam esse aduersùs eos, qui suffragio præstito rem aliquam promissam sponte nondum sibi dari petentes occupant, nam cùm restituere teneantur, quod occuparunt, amittunt in primis quod sibi erat promissum, deinde ob vim commissam puniuntur, non tamen declarat qua pœna illata vis coërceatur; quare, ait idem Menoch. intelligere possumus vel lege Iulia de vi priuata, vel alia simili dispositione, non enim constitutione *l. si quis in tantum, C. vnde vi,* dici potest prouisum, cùm post biennium edita fuerit.

De salariis Aduocatorum dixi *in collect. ad cap. non liceat iudici 71. 11. quæst. 3.* & vide Iacob. Benn. *de priuileg. Iurecons. part. 3. priuil. 73.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib. 1. consider. 44.* Camill. Bortell. *in sum. decis. tom. 1. tit. 65. de Aduocat. n. 103. cum seqq.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 257.* Flores de Mena *var. lib. 1. q. 8. §. 1.*

De prohibita sequestratione pecuniæ.

TIT. IV.

SEQVESTRATIO est rei controuersæ apud sequestrem à contendentibus facta depositio, vt ab eo custodiatur, & lite finita victori reddatur. Est igitur *sequestre* species depositi, & *sequester* species depositarij. *l. 6. l. licet 17. in princ. ff. depositi. l. sequester 110. ff. de verb. signif.* Prohibetur hoc tit. pecuniam, quæ ex supradictis causis, vt ex mutuo, vel suffragio petitur, sequestrari. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De sequestris speciales tractatus ediderunt Angel. de Perusio *tom. 3. tract. Doctor. part. 2. fol. 142.* Franciscus Curtius *ibid. fol. 143.* Ioannes Bauman, & Vincentius Cartocius. De sequestrationibus Iacob. de Arena *d. tom. 3. p. 2. fol. 143.*

De materia tituli & sequestrationum incidenter tractarunt Rebuff. Alciat. & alij *in d. l. sequester. 110. ff. de verb. sign.* idem Rebuff. *tom. 3. ad ll. Galliæ tit. de sequestr.* Corras. *lib. 3. miscel. c. 2.* Conan. *comment. iur. ciuilis lib. 7. c. 4. n. 5.* Tiraq. *de retract. tit. 2. §. 4. gloss. 7.*

Mynsing. cent. 2. obseru. 11. Gail. lib. 1. obseru. 148. n. 7. cum seqq. Ludouic. Gomez in regul. de annali possess. quæst. 46. Gam. Lusit. decis. 331. Petr. Gregor. syntag. iuris lib. 23. cap. 3. Menoch. remed. 3. retinenda num. 86. cum seqq. & de arbitr. casu 457. Leonin. lib. 7. emend. c. 1. Pettenon. lib. 1 animaduers. cap. 15. Alin. de execut. §. 3. cap. 121. cum seqq. & cap. 132. Vest. in pract. Romanæ Curiæ lib. 7. cap. 2. Damhud. in praxi ciuili cap. 72. Sigism. Scacc. lib. 1. de indic. cap. 38. Gutier. de tutel. part. 3. cap. 7. Aluar. Valasc. cons. 159. num. 18. cum seqq. & cons. 191. à num. 33. Cabed. Lusit. decis. 35. num. 2. cum seqq. part. 2. & de patronatib. Regiæ Coronæ cap. 51. à princip. Cardos. in praxi iudicum & Aduocat. verbo sequestratio, Soar. de Paz in pract. tom. 3. cap. 6. §. 6. Perez l. 1 tit. 10. lib. 1. Ordinam. Azeued. ad tit. 11. lib. 4. nouæ Recop. Molin. de Iustit. tract. 2. disp. 523. Christoph. de Paz in schol. ad leges styli l. 40. & de tenuta cap. 11. Alexand. Trentacin. var. resolut. lib. 3. tit. de transact. resol. 12. Coler. de process. execut. part. 1. cap. 2. num. 50. cum seqq. Donell. comment. iuris ciuilis lib. 24. cap. 4. Gonzal. ad reg. 8. Cancel. §. 7. proœm. num. 19. cum seqq. Nicol. Garc. de benefic. part. 1. cap. 6. Card. Tusch. practic. conclus. tom. 7. lit. S. conclus. 201. cum seqq. Cald. Pereira quæst. forens. lib. 1. quæst. 21. Amat. Roderic. de priuileg. cred. art. 6. Galgan. de iure publico lib. 2. tit. 15. Camill. Borrel. in sum. decis. tom. 2. tit. 37.

SVMMARIVM.

1 Sequestrationem debitore per iurisdictionem non conuicto minimè instituendam, vel concedendam, & num. 2.

3 Pecuniæ appellatione latiùs omnis res petita comprehenditur.

4 Pecunia debita non sequestratur si de hoc non fuit conuentum.

5 Sequestrum regulariter prohibitum tam de iure ciuili, quàm Canonico, non admittitur, nisi in casibus à iure expressis, num. 6

7 Sequestrum locum habet quando neuter possidet, vel ambo litigantium sunt in possessione, aut vnus alterum impedit, ne deueniatur ad rixam, num. 8. non tamen verosimile periculum rixæ, & armorum sufficit, sed illud necessariò probari debet, num. 9. Vel quando partium iura ita sunt obscura, vt confusione inuoluantur, & non appareat quis alteri de iure præcedat, num. 10. Vel quando quis est in possessione, eáque abutitur fructus dissipando, vel est pauper, & consumit eos, & difficilis est postea eorum exactio, num. 11. conceditur in rebus mobilibus probata dilapidatione, vel quòd sint aliqui suspecti de dilapidatione; secus in immobilibus, num. 12. timor dissipationis sufficit, num. 13. quamuis sit modica suspicio, & pars sit soluendo, num. 14.

15 ad Sequestrum discernendum ob scandalum, & ad euitandas rixas, an sit necessaria causæ cognitio vocatis partibus, remissiuè.

16 Sequestrum tenet factum vigore Regij rescripti, citatis his, quibus interest.

17 Sequestrum factum de mandato summi Pontif. tunc fieri potest, quando prius plenè discussis exceptionibus illud fieri mandauerit.

18 Sequestrorum decernendorum praxis in Portugalia.

19 Sequestratis bonis an dominus rerum positarum de illis sub sequestro ali debeat, remissiuè. Quid si succumbat in lite is, cui alimenta sunt præstita, an illa restituere debeat, & a principio teneatur fideiussionem præstare, num. 20. distinguitur num. 21

22 Robertus refellitur.

23 Sequestratione prohibita rerum fructuúmque descriptio permitti debet.

24 per Sequestrationem an transeat possessio in sequestrum, remissiuè.

25 Sequestri officium an sit voluntarium, & compellendus aliquis ad suscipiendam sequestrationem, remissiuè.

L. Quoties ex quolibet. Vnic.

Impp. HONOR. & THEODOS. AA. Ioanni P.P.

SEquestratio debitore per iuris ordinem non conuicto minimè instituenda, vel concedenda. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Angel. Fulgos. Bald. Castr. Sichard. Cuiac. Aloys. Leo in 4. fol. 6. verso, Gilchen tom. 2. pag. 54. Sebast. Næui. Giphan. tom. 1. pag. 225. remissiue Ximen. in concord & Casal. in annot. & tom. 6 repet. Franciscus Curtius. 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Cortas. lib. 3. miscellan. cap. 2. num. 6. Mantu. lib. 3. locorum cap. 41. Donell. comment. iuris ciuilis lib. 24. cap. 4. in princip. vbi quòd sequestratio pecuniæ petitæ vetita est, & quòd pecuniæ appellatione hîc latiùs omnis res petita comprehenditur, D. Barbos. in l. in omnibus n. 6. ff. de iudic. vbi quòd pecunia debita non sequestratur, si de hoc non fuit conuentum. 2 3 4

Vnde vulgata est conclusio sequestrum regulariter esse prohibitum, tam de iure ciuili, quàm Canonico, vt per Lancellot. de attent. p. 2. cap. 12. limit. 12. num. 27. Azeued. l. 1. num. 1. tit. 12. lib. 4. noua Recop. Gonzal. ad reg. 8. Cancel. §. 1. proœm. num. 19. Christoph. de Paz de tenuta cap. 11. num. 1. Aluar. Valasc. consult. 191. n. 35. Franc. Milan. Siciliæ decis. 12. num. 20. Gasp. Caballin. milleloq. 930. Mari. Muta Siciliæ decis. 92. num. 31. Valenzuele cons. 43. num. 168. tom. 1. Camil. Borrel. in sum decis tom. 1. tit. 46. n. 108. & tom. 2. tit. 37. num. 14. & 15. & non admitti nisi in casibus à iure expressis, itaut oporteat eum, qui sequestrationem petit, ostendere se petere in casu à iure excepto, resoluunt Socin regul. 458. Alex. cons. 163. num. 2. & fin. vol. 6. Paris. cons. 41. num. 17. vol. 1. Cald. Pereira quæst. forens. lib. 1. quæst. 21. num. 31. Bernard. Græuæ. ad pract. Cameræ Imper. lib. 1. concl. 147. num. 1. Didac. de Britto in consilio in causa maioratus Regiæ Coronæ quæst. 5. num. 3. Legitimus enim possessor tuendus est lite pendente in sua possessione, nec admittenda est petitio aduersarij sequestrationem petentis, etiamsi rixæ, vel contentiones timeri possint, ita Paris. cons. 41. n. 31. lib. 1. Guid. Pap. quæst. 246. Mantu. sing. 20. Hippol sing. 543. Syluan. cons. 27. num. 1. & 2. Capyc. decis. 91. n. 11. Anton. Gom. l. 45. Tauri n. 197. Cou. pract. cap. 17. n. 1. Padil. in rub. C. de transact. num. 4. Molin. de primog. lib. 3. cap. 13. n. 71. & 72. Matiens. l. 9. gloss. 1. n. 1. tit. 7. lib. 5. nouæ Recop. Caroc. in tract. de sequestro p. 1. q. 6. Christoph. de Paz de tenuta cap. 10. n. 1. cum seqq. Amat. Roderic. d. art. 6. num. 26. Valasc. cons. 191. num. 38. vbi quòd sequestrum habet locum quando neuter possidet, secus si alter prætendentium possideat, tunc enim possessor in sua possessione tuendus est, alter verò ab inquietatione pœnis, & carceribus exterminandus. 5 6 7

Verùm quando nemo ex litigantibus in actuali possessione existit, vel ambo in ea sunt, aut vnus alterum impedit, ne ad rixam deueniatur, sequestratio necessaria locum habebit, l. æquissimum, l. si vsufructus, 8

§. sed

§.sed si inter duos, ff. de vsufructu, Iacob. de Atena *in*
tract.de sequast.num.7. Nicol. Mont. *in tract. de treu-*
ga & pace quæst.187. num.7. Menoch. *remed.1.recu-*
per.num.319. Virgin.Boccac. *de interdicto vti possideo-*
tis cap. 10. num.23. Aluar. Valasc. *consult. 191. n.37.*
vbi quòd sequestrum vt fiat non sufficit verosimile
periculum rixæ,& armorum,sed illud necessariò de-
bet probari, & *num.* 40. de possidente bona maio-
ratus,Mascard.*de probat.concl.*1298. aliàs 1304.*n.6.*
vbi quòd sequestrationem petens debet notum fa-
cere iudici periculum aliquod subesse, vel ne res
consumatur,vel ne debitor efficiatur non soluendo.
Camill. Borrel. *dict. tom.2. tit.37. num. 32. cum seqq.*
Christoph. de Paz *d. tract. de tenuta cap. 10. num. 15.*
10 Amat. Roderic. *d. art. 6. num.23.* vbi tenet quando
patrium iura sunt ita obscura, vt confusione inuol-
uantur,& non appareat quis alteri de iure præcedat,
saluo iure cuiusque partis, iudicem sequestrum fa-
cere debere.

11 Deuenitur etiam ad sequestrum quando quis est
in possessione,eáque abutitur fructus dissipando,vel
est pauper,& consumit eos,& difficilis est postea bo-
rum exactio. nam tunc si sententia in prima instan-
tia contra eum fuerit lata,etiamsi appellatum fuerit
ab ea, sequestrario fit. nam licèt cùm appellatur à
sententia, non fit sequestratio, *cap. ab eo, de sequestr.*
possess.& l. Imperatores.ff. de appell. tamen quando ti-
metur depopulatio,& oritur præsumptio quòd fru-
ctus dissipentur, etiam appellatione pendente po-
test fieri,*cap.dilectus, eod.tit. de sequest. possess.* Ordin.
Reg. Lusitan.*lib.3.tit.73.§.2.*vbi, *E se pendendo a cau-*
sa na appellaçam os Iuizes da alçada acharem que o ap-
pellante condenado en alguna cousa de raiz dissipa e ga-
sta os fruitos,e rendas della,mandaram sequestrar os frui-
tos, e rendas,&c. *l. Hispan.1.tit.9.part.3.* ibi, *Ca lue-*
go deue de ser despoderado de aquella cosa se fuere ome
de quien aya sospecha que la mal metiera o desgastara
della,&c.Curt.sen.*in tract.de sequestr. num.*8. Specul.
sub tit. de sequestrat. num.6. Lancell. *de attent. part. 2.*
cap.12.limit.12.num.11. Vetall.*part.3.decis.*158. vbi
12 quòd sequestrum conceditur in rebus mobilibus
probata dilapidatione, vel quòd sint aliqui suspecti
de dilapidatione : secus in immobilibus, quia tunc
decernitur sequestrum, sed fit inhibitio loco se-
questri. Camill.Borrel.*d.tom.2. tit.37. num.27.* Ma-
scard.*de probat.concl.*148. *num.*20. Stephan. Gratian.
Marchdecis.63.num.1.& 26. Caroc. *de sequestr. p.2.*
quæst.2.num.4. vbi ait lite pendente si timor est dila-
pidationis,fieri sequestrationem fructuum,& multo
magis si à sententia fuerit appellatum, & reus pos-
sessor fructus dilapidat. Mieres *de maioratu part. 3.*
quæst.7. num.36. ibi, *& hodie videmus quòd iudices su-*
premi Consilij sequestrant bona maioratus, super quibus
est lis durante tenuta maioratus. Christoph. de Paz *d.*
tract. de tenuta cap.10. num. 25. vbi *num.* 26. dicit se
ita decisum vidisse. Allegans dissipationem debet
probare secundùm Bernard. Græo. *d. concl.147. con-*
sid.1.num.1.

13 Amplia timorem dissipationis sufficere, & quòd
iudex capiat informationem super suspicione con-
sumptionis, seu dilapidationis, Aufret. *in addit. ad*
*Capellam Tholosan. decis.*477. Vestr. *in pract. Romana*
Curia lib.8. cap.4. num.3. Herculan. *de attent. cap. 5.*
num.7. Lancell. *d.cap.12. ampl.12. num.13.* Bernard.
Græuæ *d.concl.147. num.4.* Cabed. *de patronatib. Re-*
giæ Coronæ cap.51.num.2. Stephan. Gratian. *March*
14 *decis.63.n.3.cum seqq.* vbi ampliat quamuis sit modi-
ca suspicio,& pars sit soluendo. Cald.Pereira *d.q.22*
num.33.

15 Verùm autem ad discernendum sequestrum ob
scandalum,& ad euitandas rixas sit necessaria causæ
cognitio vocatis partibus? vide Hippol.*sing.*543.Me-
noch. *remed.6. adipisc.n.13, & 14.* Gam. *Lusit. decis.*
331.vbi tenet sequestrum etiam factum vigore Re- 16
gij rescripti citatis his,quibus interest,fieri debere,&
*n.4.*resoluit sequestrum factum de mandato summi 17
Pontif. tunc fieri posse nemini citato,quando prius
plenè discussis exceptionibus illud fieri mandauerit.
Sed in nostro Regno Portugaliæ vsus obtinuit vt 18
cùm inuictissimus Rex noster sequestra decernit
quando duo contendunt circa possessionem, seu
proprietatem, alicuius maioratus, capellæ,vel alia-
rum rerum,id fieri solet absque partium, quibus in-
terest, citatione, vt sæpissimè factum fuisse refert
Phœbus *Lusitanarum decis.part.2.aresto* 86.

An etiam bonis sequestratis de illis domibus re- 19
rum positarum sub sequestro ali debeat, eíque litis
expensę sint subministrandæ? vide affirmatiuè resol-
uentes Cordub. de Lara *in l.si quis à liberis, §.si vel*
parentes,n.62.ff.de liber.agnosc. Couar.*pract.cap.6.n.6.*
Surd.*de alim.tit.1.q.123. per tot. & q.129.n.2.* Alex.
Trentacinq. *var. resol. lib.1. tit. de alim. resol.1. n.39.*
vbi intelligit in eo de cuius possessione, vel quasi
constat, aut pro eo erat præsumptio, & non habet
vnde se alat, Card. Tusch. *pract. concl. tom.1. lit. A.*
concl.309. n.16. Aluar. Valasc. *cons.1. n.1. & 2.* Cald.
Pereira *quæst forens.lib.1. q.21. n.38.* Bernard. Græu.
d.lib.1.concl.148.n.2.& 3. Castill.*quotid. lib.3. cap.27.*
*n.34.*Mieres *de maioratu p.3.q.7.n.57.*

Sed quid si succumbat in lite ille, cui alimenta 20
sunt præstita, vtrùm illa restituere debeat, & an à
principio teneatur fideiussionem præstare ? vide
Molin.*de primog.lib.1.cap.16.num.41. vers. & à filiis,*
Vincent.de Franchis *decis*336.*num.5.* Anna *cons.*102.
vbi distinguit inter filium & extraneum, Valasc. *d.* 21
consult.7. num.7. Caroc. *de sequestro part. 3. quæst. 11.*
*num.1.*Castill.*d lib.3 cap.27 num* 67.

Pecunia postulatur, &c.] Credit Robert. *lib. 1.* 22
sentent. cap.5. sequestrationem regulariter esse con-
cessam in quibuscunque rebus, excepta pecunia, de
qua solùm agitur in hoc text. sed illum reprobat
Cald. Pereira *quæst. forens. lib.1. q.21. num.31.* vbi re-
spondet ideo in præsenti fieri mentionem pecuniæ,
vt significetur solùm prohiberi sequestrationem in
rebus, quæ sunt in patrimonio nostro, in quibus
tantummodo verificatur verbum *pecunia, l.rei appel-*
latione,ff.de verbor sign. Vel quia ex illo non restringi-
tur prohibitio illa ad pecuniam numeratam,sed de-
claratur vt comprehendat quascunque res sub ap-
pellatione pecuniæ, *l. pecuniæ appellatione la 4. ff. de*
verb. signif. cum citatis per me *de appellatiua verbo-*
rum vtriusque iuris signif.appell.196 num.2.

Sequestratione necessitas conquiescit.] Secus in bo- 23
norum descriptione,quæ(prohibita sequestratione)
permissa censetur, vt per Corras. *miscel.lib.3. cap.2.*
num.7. Rebuff. *tom. 3. ad leg. Gallia tit. de sequestrat.*
art.1.gloss.2. num 9. vbi expressè tenet quòd in qui-
bus casibus prohibita est sequestratio, poterit ea
pars petere rerum & fructuum descriptionem fie-
ri ad hoc vt quantitas fructuum & rerum faciliùs
probari possit, Cald. Pereira *quæst. foren. lib.1. q.21.*
num 42. Camill.Borrel *d.tom.2 tit.37.num 26.*

In gloss. *Sequestrationis.* ibi, *est autem sequester. ille,*
&c. Dixi *ad rub. de sequestrat. possess. & propr. in De-*
cretal num.4 cum seqq.

In ead.gloss.ibi, *interim autem dum res,* &c. Vtrùm 24
per sequestrationem transeat possessio in seque-
strum? vide Doctores citatos *ad cap. 1. num.5. illo tit.*
de sequest. possess. vbi *num. 6.* an sequester possit præ-
sentare,& beneficia conferre.

In eadem gloss. ibi, *sponte autem fieri potest sequestratio*, &c. Vtrùm sequestri officium sit voluntarium, & an possit aliquis compelli ad suscipiendam sequestrationem? vide Bart. *in l. litibus num.* 14. *C. de agricol. & cens. lib.* 11. Tiraquel. *de retract. tit.* 2. *glos.* 7. *num.* 4. Rebuff. *d. tit. de sequest. art.* 1. *gloss.* 2. *num.* 19. Gregor. Lopez *l.* 1. *verbo deuen, tit.* 9. *part.* 3. Cald. Pereira *quæst. forens. lib.* 1. *quæst.* 21. *num.* 24. Camill. Borrel. *d. tom.* 2. *tit.* 37. *à num.* 117.

De condictione indebiti.

TIT. V.

INDEBITVM est quod vel omnino non debetur, vel per aliquam exceptionem peti non poterat. *l. si non sortem* 26. *§. indebitum, ff. de condict. indeb.* Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVelembec. De materia vide Donat. à Fina, Muscul. Suar. & alios *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 3. Menchaq. *controuers. vsufreq. part.* 2. *cap.* 63. Oliban. *de actionib. tom.* 2. *lib.* 2. *cap.* 7. *sub hoc tit.* Mozz. *de contractib. tract. de condict. indebiti*, Magon. *Florent. decis.* 142. Gutier. *de iuram. confirm. part.* 1. *cap.* 27. *à princ.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 14. *cap.* 15.

SVMMARIVM.

1 *Indebitum per errorem solutum condici sine vsuris, nisi sententia refragetur auctoritas, & num.* 2. *secus si scienter, num.* 3.

4 *Vsuræ non veniunt in contractibus stricti iuris, nec à tempore moræ, nec à litis contestatæ tempore. An debeantur post litem contestatam in contractibus stricti iuris, num.* 5.

6 *Casus excepti à iure extenduntur ex identitate rationis.*

L. Pecuniæ indebitæ. I.

Imp. ANTONIN. A. *Mutiano.*

1 INdebitum per errorem solutum nisi sententiæ auctoritate refragetur condicitur sine vsuris. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Fulgos. Angel. Bald. Castr. Sichard. Cuiac. Aloys. Leo *in* 4. *fol.* 7. Gilchen *tom.* 2. *pag.* 59. Giphan. *tom.* 1. *pag.* 234. Sebast. Neui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan.* 33. *tit.* 14. *part.* 5. vbi statutum est quòd soluens indebitum per sententiam, non repetit propter auctoritatem rei indebitæ, nisi probet falsis instrumentis, vel allegationibus fuisse latam; sed & soluens debitum, de quo fuerat sententialiter absolutus, non repetit, quia licèt non possit compelli soluere, tamen quia remansit naturaliter obligatus impeditur repetitio, Corras. *lib.* 2. *miscel. cap.* 7. *num.* 4. Duaren. *hoc tit. cap.* 11. Donell. *commentar. iuris ciuilis lib.* 14. *cap.* 15. *prope fin.* & *ibi* Osvvald. *lit.* C. Mozz. *de contractib. tract. de condict. indebiti, tit. de causis quæ faciant cessare condictionem indebiti num.* 6. Mench. *controuers. vsufrequent. part.* 2. *cap.* 63. *num.* 1. vbi quòd soluens indebitum per errorem repetit condictione indebiti, & *n.* 27. vbi facit reg. quòd scilicet solutum ex causa iudicati repeti non potest, & *numer.* 28. subdit quòd repeti potest condictione sine causa quod vi sententiæ solutum fuit indebitè, Surd. *decis.* 74. *num.* 10. vbi ait Doctores *in præsenti*, tenere condictionem indebiti non dari ad repetendum, quod fuit solutum vigore sententiæ, Aluar. Valasc. *cons.* 56. *num.* 6. vbi quòd solutum vigore sententiæ non repetitur per condictionem indebiti, sed per condictionem sine causa, non illa pecunia, quæ soluta est, sed tantundem, quando causa propter quam facta est solutio, redit ad non causam, & ideo cautè debet agi ne obstet exceptio rei iudicatæ.

Per errorem, &c.] Ergo repetitio cessat vbi scienter 3
resoluitur indebitum, vt per Menchaq. *d. cap.* 63. *num.* 10.

Vsuras autem eius summa, &c.] Notatur ad hoc 4
quòd in contractibus stricti iuris non veniunt vsuræ nec à tempore moræ nec à tempore litis contestatæ, vt per Mench. *d. cap.* 63. *num.* 47. Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap.* 23. *num.* 41. Doctores ali-
qui ex hoc text. colligunt vsuras etiam post litem 5
contestatam non deberi in contractibus stricti iuris, intelligentes procedere quando vsuræ non fuerunt promissæ, iuxta *l.* 3. *C. de vsuris.* At meliùs alij respondent in hoc text. neutiquam quæstionem versari de vsuris decursus post litem contestatam, has enim deberi Imperator præsupponit, per regul. *l. lite* 35. *ff. de vsur.* solùm enim agit de vsuris decursis ante litem motam à tempore indebiti soluti, & respondet has non deberi, ita Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap.* 23. *num.* 45. vbi ait id esse verum si consideremus hîc Imperatorem verba in actorem agere volentem, & reposcentem indebitum solutum redigere, & interroganti respondet agere posse ad principale debitum, non autem ad vsuras, quas affectabat, ac proinde hæredi repetenti cum vsuris indebitum aditus præcluditur.

In gloss. *iudicati.* ibi, *nam sufficit si legislator vnum* 6
ponat gratia exempli, &c. Notatur ad hoc quòd casus excepti à iure extenduntur ex identitate rationis, vt per Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum, & vxor.* §. 16. *num.* 10. Couar. *in cap. alma mater p.* 1. §. 31. *num.* 15. *vers. tertiò, etiamsi in his.*

SVMMARIVM.

1 *Delegatum indebitè vero creditori delegantis condicere à delegante.*

2 *Debitum absque transactione per errorem solutum repeti à delegante, non ab eo, qui ex delegatione debitum soluit.*

3 *Indebitum quidem datur in transactione, sed ob causam futuram, quæ sequitur, vt à lite discedatur, non soluitur.*

L. Si citra vllam. II.

Idem A. *Secundinæ.*

DElegatus indebitè vero creditori deleganti à 1
delegãte condicit. Item debitum absque trans- 2
actione per errorem solutum repetitur à delegante, non ab eo, qui ex delegatione debitum soluit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *supr. hoc tit.* post omnes Giphan. *tom.* 1. *pag.* 234.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 3
Bart. *in l.* 1. *num.* 25. *post med. ff. hoc tit.* Mozz. *de contractib. tract. de condict. indebiti, tit. de causis, quæ faciant*

ciant cessare condictionem indeb. num. 7. Donell. *comment. iuris ciuilis lib.*14.*cap.*15.*prope fin.* vbi quòd in transactiooe indebitum quidem datur, sed ob caussam futuram, quæ & sequitur, vt à lite discedatur, non soluitur.

Citra vllam transactionem, &c.] Ergo secus si cum illa, vt per Padill. *in l. si non transactionis num.*6. *C. de iuris & facti ignor.*

SVMMARIVM.

1 *Solutum qui repetit, fortiùs exceptionem opponit contra solutionem.*
2 *Exceptio actione facilior.*
3 *Retentionis libertas atque facultas, remissiuè.*
4 *exclusa Petitione non excluditur retentio.*

L. Cùm & soluta. III.

Impp. DIOCLET. MAXIMIAN. AA. & CC. *Pamphilio.*

1 SOlutum qui repetit, fortiùs exceptionem contra solutionem opponit. Colligunt ex Ordin. Do-
2 ctores citati *ad l.* 1. *num.*1. *sub hoc tit.* Facilior enim est exceptio quàm actio, & ideo regulariter qui potest agere, multo magis potest excipere, Card. Tusch. *practic. conclus. tom.*3. *lit. E. concl.*574. *per tot.* & citati per me *de Axiom. iuris vsufruq. axiom.* 85. *num.*1. & 2.

3 De retentionis libertate ac facultate vide Socin. *reg.*41. Sebast. Medices *de compensat. part.*2. *quæst.*16. Menoch. *cons.*768. *num.*3. *lib.*8. Pirrh. Maur. Aretin. *in tract. de retentione*, Petr. Pech. *in tract. de iure sistendi, & manus iniect. quæst. pen.* vbi dicit materiam retentionis esse necessariam, frequeotem in vsu.

4 Nota textum ad hoc quòd exclusa petitione non excluditur retentio, vt per Decian. *cons.*64. *num.*13. & *cons.*94. *num.*28. *lib.* 3. Roman. *cons.* 284. *num.* 3. Honded. *cons.*75. *num.*13. *vol.*2. Bec. *cons.* 233. *n.*24. Capyc. *decis.*89. *num.*1. & *decis.*119. *n.*8. Magon. *Lucensi decis.*91. *num.*5. Surd. *decis.*255. *num.* 11. Barz. *Bonon. decis.*108. *num.*38. Marc. Giurb. *decis.*60. *n.*7. Rustic. *de fideicom. lib.* 1. *cap.* 11. *num.* 34. Arimin. Tepat. *var. sentent. tom.*1. *tit.*118. *cap.*4. Muscatel. *de appellat. part.*3. *glos. adiudicantur num.* 69. Ioao. Bapt. Costa *de facti scientia, & ignor. cent.*2. *dist.* 27. *n.* 13. Card. Tusch. *pract. concl. tom.*3. *lit. E. concl.*374. *num.* 28. & *lit. R. concl.* 306. *num.* 1. Castill. *quotid. lib.* 4. *cap.*42. *num.*113. *cum seq.*

SVMMARIVM.

1 *Solutum, & promissum ex causa quæ per inficiationem crescit, non repeti.*
2 *Solutum ex cautione pecuniæ indebitæ ob inficiationem non repeti.*

L. Ea quæ. IV.

Iidem AA. & CC. *Heraclio.*

1 SOlutum, & promissum ex causa, quæ per inficiationem crescit, non repetitur. Item solutum ex cautione pecuniæ indebitæ ob inficiationem non
2 repetitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1. *num.* 1. *supr. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt, Duaren. *hoc tit. cap.*11. Donell. *commentar. iuris ciuilis lib.*4. *cap.*15. *in princ.* Mozz. *de contract. lib. tract. de condict. indebiti tit. de causis quæ faciunt cessare condictionem indebiti, num.*2.

SVMMARIVM.

1 *Hæredem putatiuum repetere quod hæreditatis nomine soluit indebitè, & num.*2.
3 *Possessor hæreditatis bonæ fidei, hæreditate euictâ retinet de bonis hæredis debita hæreditaria, quæ nomine defuncti iam soluit de suo, non tamen repetit à recipiente.*

L. Si à patre. V.

Iidem AA. & CC. *Attalo.*

PVtatiuus hæres repetit indebitum, quod hæreditatis nomine soluit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1. *num.*1. *sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
*l. Hisp.*36. *tit.*14. *part.*5. vbi statuitur quòd hæredi- 3
tatis bonæ fidei possessor hæreditate euicta retinet de bonis hæredis debita hæreditaria, quæ de suo iam soluit nomioe defuncti, non tamen repetit à recipiente, Cuiac. *lib.*8. *obseruat.*9.

SVMMARIVM.

1 *Indebitum alieno nomine solutum repeti ex ratihabitione, & num.*2.
3 *Datum per errorem repetitur, si is qui dedit, non tenebatur accipienti iure naturali, aut ciuili.*

L. Si per ignorantiam. VI.

Iidem AA. & CC. *Mnasea.*

INdebitum alieno nomine solutum repetitur ex ratihabitione. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1. *num.*1. *sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
Donell. *comment. iuris ciuilis lib.*14. *cap.*14. Duaren. *hoc tit. cap.*8. Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo donatio num.* 59. vbi quòd datum per errorem 3
repetitur, si ille, qui dedit non tenebatur accipienti iure naturali, aut ciuili.

L. Fideicommissum. VII.

Iidem AA. & CC. *Dionysiæ.*

FIdeicommissum, vel legatum indebitum per errorem facti solutum repeti potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1. *n.*1. *sup. hoc tit.* 1

Vide Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 14. *cap.* 14. Padill. *in l. si post n.*6. & *in l. cùm quis num.*7. 10. & 13. *C. de iuris, & facti ignor.*

SVMMARIVM.

1 *Soluenti falso Procuratori competere condictionem, non liberationem, & num.*2.
3 *Soluens scienter indebitum falso Procuratori, ab eo non repetit, quia censetur donare.*

L. Creditoris falso. VIII.

Iidem AA. & CC. Zyparo.

1 SOluenti falso procuratori condictio, non liberatio competit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Cuiac. *in lib.* 12. *quaest. Papin. ad l. si vendidero, §. si Titius, ff. de furtis, & lib.* 24. *obseruat.* 28. Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 5. num. 8. pag. 466. in princ.* vbi dicit quòd soluens scienter indebitum falso Procoratori, ab eo non repetit, quia censetur donare, de quo etiam Menchaq. *controuers. vsufreq. cap. 63. num. 12. cum seq.*

SVMMARIVM.

1 *Dominum soluendo ex contractu falsi Procuratoris, siue gestoris sine mandato, videri approbare contractum.*

2 *Soluens scienter indebitum donare videtur.*

L. Indebitum. IX.

Iidem AA. & CC. Gratianae.

1 DOminus soluendo ex contractu falsi Procuratoris, siue gestoris sine mandato videtur approbare conttactum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Notatur ad hoc quòd soluens scientet indebitum donare videtur, vt per *l. Hisp. 30. tit. 14. part. 5.* vbi *glos.* 1. Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 14. cap. 14. in princ.* Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo donatio num. 59. post med.*

L. Si quis seruum. X.

Imp. IVSTINIANVS A. *Iuliano P. P.*

1 DEbitor alternatiuè ad duo, soluens vtrumque habet electionem quòd repetat, sicut habebat antequam solueret. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* post omnes Giphan. *tom. 1. pag. 240.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Robert. *lib. 1. de sentent. cap. 14. pag. 1.* Duaren. *hoc tit. cap. 9.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 14. cap. 18.* Cuiac. *lib. 8. obseruat. 35. l. Hispan. 39. tit. 14. part. 5.* vbi statuitur quòd debitor alternatiuus vtrumque per errorem soluens, repetit vnum quod malit.

SVMMARIVM.

1 *ratione Dubitationis oriri condictionem indebiti, sicut ratione erroris, & num. 2.*

3 *Dubius & ignorans aequiparantur.*

L. Pro dubietate. XI. & vlt.

Idem A. Iuliano P. P.

1 RAtione dubitationis oritur condictio indebiti, sicut ratione erroris. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hisp. 30. tit. 14. part. 5. vers. E otrosy dezimos*, vbi statuitur quòd dubitans an aliquam pecuniam debeat, si eam soluat, probato indebito soluto recuperat, Duaren. *hoc tit. cap. 3.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 14. cap. 14.* vbi Osvvald. *lit. C.* Mench. *controuers. vsufreq. part. 1. cap. 63. num. 4.* vbi *num. 12.* idem esse in eo asserit, qui dolo inductus & persuasus soluerit.

Notatur etiam ad hoc quòd dubius & ignorans 3
aequiparantur, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, C. de reuocan. donat. in praefat. num. 99.* Balb. *de praescript. 2. part. 3. princ. q. 2. num. 9.* Pinel. *in auth. nisi, num. 60. col. 2. C. de bonis matern.*

De condictione ob causam datorum.

TIT. VI.

AVSA ponitur pro re, id est, pro causa futura, seu finali, cùm propriè loquendo causa vocetur, quae est praeterita; res verò dicatur, quae futura est. *l. 1. ff. de cond. ob turpem caus.* Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. de materia vide Donell. *comment iuris ciuilis lib. 14. cap. 20. & 21. cum seq. l. Hisp. 43. tit. 14. part. 5.* Duaren. *hoc tit. cap. 2. & 3.* Menchaq. *controuers. vsufrequens. par. 2. cap. 59. num. 20. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Contractus principalis si corruit, pacta adiecta minimè subsistere.*

2 *Datum intuitu matrimonij illiciti per condictionem ob causam repeti.*

3 *Pactum factum de lucranda dote soluto matrimonio non extenditur ad matrimonium putatiuum, & sic ad casum in quo matrimonium dissolutum esset propter eius inualiditatem.*

4 *Matrimonium non lucratur dotem ex pacto, vel statuto.*

5 *Dos data sponso vt nuptiae sequantur, eis non secutis, repetitioni locus est.*

6 *Pactum de dote lucranda minimè obseruandum in matrimonio putatiuo. secus est in communione bonorum quae matrimonio constante acquiruntur, num. 7. & 8.*

9 *Arrhae non debentur quando matrimonium non tenet.*

10 *Matrimonio cessante, non erit locus vsucapioni pro dote.*

11 *Contractus principalis quando non valet, similiter non valet confessio, vel alia qualibet clausula posita in tali contractu.*

12 *Contractus causa cessante, idem contractus cessat.*

L. Pecuniam I.

Imp. ANTONIN. A. *Callisthenidi.*

COntractus principalis si corruit, pacta adiecta 1
minimè subsistunt. Item datum intuitu matri- 2
monij illiciti per cóndictionem ob causam repetitur. Colligunt ex Ord. Cyn. Batt. Salicet. Angel. Fulgos. Bald.

Bald. Castr. Sichard. Cuiac. Aloys. Leo *in 4. fol. 7. verso*, Sebast. Naeui. remissiuè. Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

3 Vide Roder. Xuar. *in l. 1. tit. de bonis acquisitis n. 5. pag. 231. in noua impress.* vbi quòd pactum factum de lucranda dote soluto matrimonio non extenditur ad matrimonium putatiuum, & sic ad casum in quo matrimonium dissolutum esset propter eius inualiditatem, putà propter consanguinitatem, vel similem causam, & *num.* 7. intelligit quando matrimonium habet perpetuam causam prohibitionis, puta consanguinitatis, affinitatis, vel fragilitatis; sed si temporalem, puta instantes metus, tunc secus esset, metu cessante.

4 Tiraq. *de iure mariti gloss.* 8. *num.* 237. vbi quòd maritus putatiuus non lucratur dotem ex pacto, vel statuto.

5 Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 14. *cap.* 20. vbi quòd dos data sponso, vt nuptiae sequantur, eis non sequutis, repetitioni locus est.

6 Cou. *de sponsalib. part.* 2. *cap.* 7. §. 1. *num.* 9. vbi ait pactum de dote lucranda minimè esse obseruandum in matrimonio putatiuo, & citat Hippol. *sing.* 129. Bald. Nouell. *in tract. de dote part.* 11. §. *hactenus*
7 *num.* 23. & 29. additque ipse Cou. se contrarium existimare in communione bonorum, quae matrimonio constante acquiruntur.

8 Gama *Lusit. decis.* 89. *num.* 2. vbi ait qoòd stante statuto quòd coniux superuiuens lucretur certam partem dotis, vel si id per pactum conueniatur, non est locus pacto, aut statuto si matrimonium est putatiuum, aut nullum per impedimentum iuris; secus dicit in acquisitionis bonorum diuisione, quia vterque acquirit, alter acquirendo, alter conseruando, ideo rationis est vt quamuis verè coniugati non sint, cùm verè vterque acquirit, vterque partem illorum acquisitorum habeat. Idem Gam. *decis.* 355. *num.* 3. vbi dicit quòd si impediatur matrimonium iuris auctoritate, & dos promittatur & soluatur, repeti potest condictione ob causam, quia vbi matrimonium non sortitur effectum, ibi neque dotis promissio valet, immo dos data repeti potest.

9 Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat. verbo sacramentum matrimony num.* 41. vbi quòd arrhae non debentur quando matrimonium non tenet.

10 D. Barbos. *in rub. ff. soluto matrim part. 4. num. 6. in med. & in fine*, vbi quòd si cesset matrimonium, non erit locus vsucapioni pro dote, quia scilicet vbi matrimonium cessat, idest, non valuit, ita etiam nec dos esse potest. Idem D. Barbos. *in l. si cum dotem* 23. §. *fin. num.* 8. *cod. tit.* vbi tenet quòd priuilegium *l. in rebus* 10. *C. de iure dot.* transferens dominium dotis ipso iure in mulierem soluto matrim. habet locum in dote putatiua, cùm & hoc pertineat ad faciliorem ipsius dotis exactionem, & respondet textum in praesenti in contrarium facientem procedere attento iure antiquo, secundùm quod dominium dotis verae non transferebatur in mulierem ipso iure; caeterum hodie cùm ipso iure transferatur in matrimonio vero, idem erit recipiendum in putatiuo, iuxta reg. *dict. l. si cùm dotem* §. *fin.* vnde hodie non competeret condictio ob causam, nisi quando res dotales non extant, & *ibidem num.* 14. refert hunc text. loqui in pacto de lucranda dote, respiciente solum commodum mariti, cui non potest esse locus in matrimonio putatiuo, quia cautum in matrimonio vero, locum habet in matrimonio putatiuo in fauorem mulieris, vt obtineat faciliùs dotem, non autem in fauorem mariti, vnde meritò ait quòd vbi matrimonium est putatiuum, lucrum non acquiritur matrimonio, nisi sit reciprocum, quod aequè potest tendere in fauorem mariti, & mulieris, & ideo, praedictae lucrorum communicationi debet esse locus etiam in matrimonio putatiuo, & *num.* 18. *vers. secundo*, per hunc text. tenet quòd quoties in matrimonio putatiuo cessat fauor dotis, dispositio in matrimonio vero, non obtinebunt locum in putatiuo.

Perinde est ac si interpositum non esset, &c.] Notatur ad hoc quòd quando contractus principalis non 11
valet, nec tenet, similiter non valet confessio, vel alia quaelibet clausula posita in tali contractu, vt per Anton. Gom. *l.* 45. *Tauri n.* 10. *in princ.* Decian. *resp.* 104. *num.* 34. *vol.* 2. Surd. *decis* 7. *num.* 29. Valasc. *cons.* 85. *num.* 3. Reinoso *obseru.* 41. *num.* 25.

Notatur etiam ad hoc quòd cessante causa con- 12
tractus, cessat idem contractus, vt per Tiraq. *in tract. Cessante causa, part.* 1. *num* 58.

L. Si vt proponis. II.

Imp. ALEXANDER A. *Asclepiadi.*

DOnatum filiae vt soluat creditoribus paternis 1
ea non soluente repetitur per haeredem partis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup hoc tit.* Aloys. Leo *in 4 fol.* 8.

Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt Dna- 2
ren *hoc tit cap.* 2. Osvvald. *ad Donell. enucleatum lib.* 14 *cap.* 20 *lit. B.*

SVMMARIVM.

1 *Pactum in donatione appositum ne liceat donatario alienare, operari quòd aut pactum seruetur, aut res vindicatur donata, & num* 2.

3 *simplex Pactum de non alienando non impedit dominy translationem in tertium, in quem res alienari fuit prohibita, translato titulo venditionis, vel alio legitimo. secus in prohibitione alienationis per viam maioratus, num.* 4. *& quando bona relinquuntur cum onere anniuersary, & prohibitione alienationis, num.* 5. *vel quando in pacto fuit conuentum quòd eo casu, quo deuentum fuerit ad aliquem actum alienationis, res sit incempta, vel venditio habeatur pro non facta, num.* 6. *vel si dictum fuerit, Vendo, vel dono hoc pacto vt non liceat alienare, & si ad aliquem actum alienationis perueneris, tunc dominium ad me reuertatur, & in eum casum ex nunc constituto te possidere meo nomine, num* 7. *si simul cum pacto de non alienando, iuramentum interueniat, an impediatur dominy translatio, num.* 8.

9 *Alienationis prohibitio facta per testatorem in vltima voluntate, si iustam causam exprimat valida est. quando cum legis prohibitione, domini directi prohibitio concurrit, res non potest alienari, etiam in casu prima stante prohibitione. vbi fuit appositum pactum quòd emphyteuta non poterit alienare, tunc interdicta censetur omnis alienatio, num.* 10.

L. Ea lege. III.

Impp. VALER. & GALLIEN. AA. *Aurelio, & Alexandrae.*

PActum in donatione appositum ne liceat dona- 1
tario alienare, operatur quòd aut pactum serue-

uetur

uetur, aut res donata condicatur. Colligunt ex Ordin. Doct. citati *ad l.1. n.1. sup. hoc tit.* Aloys. Leo *in fol.8. verso.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Robert. *lib.3. sentent. cap.24.* Pileus *qu.68.* Cassan. *in consuet. Burgun. §.3. glos.3.* Duen. *reg.277. vers. limita tertiò,* Roder. Xuar. *alleg.9. num.* 15. vbi ait hanc leg. loqui quando donans stetisset in meris finibus alienationis, & sic quando solummodo donans, seu contrahens apposuit pactum de non alienando, & ad nihil aliud vltrà processum fuit, quo casu hoc pacto non obstante, etiamsi donatarius alienet, transfert dominium, licèt ipse teneatur ad interesse pacti non seruati. Idem Roder. Xuar. *alleg.19. num.12. vers. iuuat,* vbi ait in hoc text. statutum esse quòd si donaui alicui fundum sub hoc pacto ne alienaret, quòd si non obstante pacto alienauit, quòd valuit alienatio quoad transferendum dominium, & mihi donanti non competit actio contra tertium possessorem, sed solummodo contra donatarium, eu quia non obtemperauit conditioni, imò contrauenit, habeo conditionem ob causam, quæ est personalis. Greg. Lop. *l.43. verbo non vale, tit.5. part.5.* vbi quòd prohibita alienatione per pactum dominium transit. Anton. Gom. *l.45. Tauri num.25.* vbi dicit haberi quòd si quis donauit alteri aliquam rem hoc pacto vt eam non alienet, non prohibetur alienare, sed tantùm tenetur donatori, vel hæredibus eius ad interesse, Socin. *reg. 75. in addit.* Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 37. de pactis num. 7. pag.*644. vbi quòd non valet pactum quòd quis rem suam propriam non alienet. Donel. *ad l si ita quis 135. §. ea lege num. 6. ff. de verbor. signif.* vbi de intellectu. Thesaur. *quæst. forens. lib.2. q. 81. num. 2.* vbi declarat hanc leg.

3 Allegari solet hic text. ad hoc quòd simplex pactum de non alienando non impedit dominij translationem in tertium, in quem res alienari prohibita fuit, translata titulo venditionis, vel alio legitimo, vt per Tiraq. *de constituto part. 1. num. 31. cum seqq.* Bernard. *reg.* 208. vbi Salzed. Garcian. Falcon. *reg.* 334. Anton. Gom. *l. 40. Tauri à num.* 13. Villalob. *in ærario commun. verbo alienationis prohibitio num.* 138. Roland. *conf.62. lib.2.* Menchaq. *de success. creat. lib.1. §. 10. num. 82. cum seqq.* Ioseph. Ludou. *tom. 3. commun. opin. tit. de empt. concl. 3. vers. simplex pactum pag* 576. Menoch. *conf. 63. num. 1. cum seqq.* Gutier. *in l. nemo potest, ff. de legatis 1. num. 57. & 58. & de iuram. confirmat. part.1. cap. 45. num. 1.* Matiens. *l. 3. gloss.8. num. 3. tit. 10. lib. 5. noua Recop.* Azeued. *l.11. num. 10. tit. 6. eod. lib. 5.* Vincent. de Franchis *decis.* 355. *num.* 1. Surd. *decis.254. num.11.* Viui. *decis. 471. num.1. & 2.* Flamin. Chartar. *decis.104. num.5.* Ioseph. Ludou. *Perus. decis. 68. num.* 10. Magon. *Florent. decis.112.* Giurba *decis.79. num.31. & decis.92. num.22.* Fontanel. *de pactis nuptialib. claus.4. gloss.25. num. 56.* Thesaur. *dict. lib. 2. quæst. 81. num.1.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. convent. lib. 4. tit. 30. num. 3.* Cald. Pereira *in l si curatorem, verbo prohiberis num.1. & de renou. emphyt. quæst. 12. num. 16. cum seqq.* Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib.2. concl. 16. consid.1.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo alienatio num. 7.* Ceuall. *commun. contra commun. quæst. 673. & quæst. 756. num.1. & 2.* Molin. *de ritu nupt. lib. 3. q. 25.* Aluarez *de priuileg. pauperum part. 1. quæst. 22. num.6.*

4 Limita primò in prohibitione alienationis per viam maioratus, etsi maioratus ex tertia & quinta parte bonorum non fiat, sed ex aliis bonis ab eis, qui descendentes, vel ascendentes legitimos non habent, tunc enim alienatio impeditur, & dominij translatio, Molin. *de primog. lib. 2. cap.6. num. 31. & 36.* Mieres *eod. tract. part.4. q. 1. num.1. & 57. & 65.* Surd. *conf.399. num.2.* D. Barbos. *in l. diuortio, in princ. part.2. num.10. ff. soluto matr.* Castill. *controuers. lib.4. cap.9. num.* 84. Garcian. Falcon. *reg. 334. num. 7.* & 5
quando bona relinquuntur cum onere anniuersarij, & prohibitione alienationis, Perez de Lara *de anniuers. & capellan. lib.1. cap.6. num.18.* Castill. *d. cap.9. à num.9.*

Limita secundò quando in pacto fuit conuentum quòd eo casu, quo deuentum fuerit ad aliquem actum alienationis, res sit inempta, vel venditio habeatur pro non facta, quia istud pactum resolutiuum vim habet pacti legis commissoriæ, ex qua transfertur dominium ipso iure, Salzed. *ad Bernard. reg. 208. vers. quartò limita,* Viui. *decis. 471. num. 9.* Cardin. Mantic. *d. tit.30. n.31.* 6

Limita tertiò si dictum fuerit, Vendo, vel dono hoc pacto vt non liceat alienare, & si ad aliquem actum alienationis perueneris, tunc dominium ad me reuertatur, & in eum casum ex nunc constituo te possidere meo nomine, ita Salzed. *ad Bernard. reg.208. limit. vlt.* Cæpol. *caut.32.* Anton. Gom. *d. l.40. Tauri num.* 20. vbi *num. 21. & 22.* latè & subtiliter fundat prohibitionem huiusmodi solum habere locum durante vita prohibiti, & eius, qui se obligauit non alienare, non verò post eius mortem, Molin. *d. lib.1. cap.12. num.32. vers. per quem text.* Azeued. *d. l.11 num.11.* Mieres *de maioratu part.3. quæst.9. num.3.* Thesaur. *d. lib.2. q.81. n.16.* Cardin. Mantic. *d. tit.30. num.26. cum seqq.* Castill. *controuers. lib.5. cap.80. n.21. & 24.* 7

Vtrùm autem si simul cum pacto de non alienando iuramentum interueniat, dominij translatio impediatur. In hac quæstione quamuis affirmatiuam partem tueantur Roland. *conf.6. num. 35. & 54.* Cephal. *conf.41. à num.10 lib.1.* Menoch. *conf.63. num.20.* Carroc. *decis.117. num.18.* Contrariam tamen negatiuam, immo iuramentum in hoc casu translationem dominij non impedire, defendunt meritò Anton. Gom. *l. 53. Tauri num.58. vers. secundò principaliter,* Anton. Gabr. *commun. tit. de pignoribus concl. 1. num.8.* Hieron. Gabr. *conf.66. num. 10. lib.1.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil.158.* Thesaur. *d. lib.2. quæst.81. num.9.* Surd. *conf.399. num.3. & 18.* Gutier. *de iuram. confirm. p. 1. cap.45. num. 4.* Cardin. Mantic. *d. tit. 30. num.19. & tit.32. num.17.* Card. Tusch. *pract. conclus. tom.1 lit. A, concl.266. num.1.* Giurb. *decis.92. num.23.* Fontan. *de pactis nupt. claus. 4. gloss. 25. à num. 65.* Nisi cum pacto de non alienando & iuramento interueniat generalis hypotheca, quæ in omnibus instrumentis hodie adscribi consueuit, quia tunc bene impeditur alienatio, vt resoluunt Roland. *conf. 32. à num.39. & conf.62. num. 34. 39. & 40. lib.2.* Gutier. *in repet d. l nemo potest num. 45.* Fontanel. *d gloss. 25. num.61.* Cardin. Mantic. *dict. tit. 30. num. 20. & 21.* Thesaur. *d q.81. num.9. vers. à quibus tamen;* quicquid teneant Hier. Gabr. *d. conf.66. à n.10.* & Surd. *conf.399. conf.399. n.44. vers. nec facit.* 8

In gloss. ***Alienet.*** ibi, *item etiam in vltima voluntate,* &c. Notatur ad hoc quòd valet prohibitio alienationis facta per testatorem in vltima voluntate si iustam causam prohibitionis exprimat, vt per Anton. Gom. *lib. 40. Tauri num.38.* vbi iustam & legitimam causam esse dicit si res erat maiorum suorum, vel si eam habuit à Rege, seu Imperatore, vel si hæres, aut legatarius, cui rem reliquit, erat maior, vel si fuit facta prohibitio fauore alicuius certæ personæ, vt si prohibuit rem alienari, quia voluit rem 9

peruenire

peruenitì alicui de genete, vel alteti personæ, Molin. *de primog. lib.1. cap.6. num.32. & 33.* Spin. *in speculo testam.gloss.19. princ. num.79.* Azeued. *l.11. num.10. tit.6.lib.5.noua Recop.* Gutier.*practic. lib.2. quæst.115. per tot.* Auron.Fab.*de error. pragmat. decad.87. errore 50.* Perez de Lata *de anniuersar. & capellan. lib. 1. cap.6.num.1.& 2.*

10 Notatur hæc gloss.ad boc quòd quando cum le-
gis prohibitione domini directi prohibitio concurrit, res non potest etiam in casu, prima prohibitione stante, permisso alienari, vt per Cald. Pereira *de extinct.emphyt.cap.6. num.2. in med. & cap.7. num.34.* Per hanc glos. etiam resoluit quòd vbi fuit appositum pactum quòd emphyteuta non possit alienare, tunc interdicta censetur omnis alienatio, etiam necessaria, & aliàs permissa.

SVMMARIVM.

1 *Causâ, ob quam obligatio facta est, non sequuta, liberatio condicitur.*
2 *Confessum se plus recepisse quàm reuera receperit, posse non recepti liberationem condicere.*

L. Si cùm exiguam. IV.

Iidem AA. & VALER. C. *Æmiliæ.*

1 CAusa, ob quam obligatio facta est, non sequu-
2 ta, liberatio condicitur; siue confessus se plus
recepisse quàm re vera receperit, potest non recepti liberationem condicere. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. sup.hoc tit.*

Vide Duaren.*hoc tit.cap.5.*

SVMMARIVM.

1 *Datum militi, occasione procurationis non sequutæ condici, & num.2.*
3 *Datum ob aliquam causam honestam posse repeti causâ non sequuta, aut si in aliqua forma impleatur causa.*
4 *Modus impossibilis adeò reddit causam irritam, vt pecunia data ob id repeti possit.*

L. Si militem ad negotium. V.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Martiali.*

1 DAtum militi occasione procurationis non sequutæ condicitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt
l. Hisp. 7. tit. 5. part. 3. Donell. *comment. iuris ciuilis lib.19.cap.11.col.antepen.vers.cognito.* Cardos. *in pra-*
3 *xi indic. verbo donatio num. 55.* vbi quòd datum ob
aliquam causam honestam potest repeti causa non sequuta, aut si in alia forma causa impleatur.

Restitui tibi competens, &c.] Ergo videtur in præ-
4 senti probari quòd modus impossibilis adeò reddit
contractum irritum, vt pecunia data ob id repeti possit, & ita nec exceptionem producat, contra certam iuris conclusionem, quòd modus impossibilis non efficit contractum irritum, & Doctores ex glos. deducunt *in l.cùm donationis, C. de transactionib.* vbi Padill. *num. 8.* pluribus modis respondit ad hunc text. Sarmien. *selectar. interpret. lib. 2. cap. 3. à num. 8. vsque ad num. 13.* quinque intellectus præstans, illúdque tanquam verum & omnino tenendum approbat *eodem num.13.* vt scilicet opinio Doctorum, qui volunt quòd modus impossibilis non reddat inutilem contractum, vera sit in terminis gloss. *in d. l.cùm donationis*, veluti in contractibus, quorum natura est vt hinc inde obligatio constituatur, alioquin claudicatio in contractibus admitteretur, quæ regulariter est prohibita; ideo in omnibus aliis contractibus modus impossibilis efficit vt in effectu si non impleatur id, quod conuenit, etiam ex causa impossibili, ille, qui impleuit, nunquam remaneat in damno, & ita qui hominem liberum, vel rem sacram ignoranter emit, non amittet pretium quod dedit, quòd impossibile sit venditorem implere contractum. *l. liberi homines, l. æde sacra, ff. de contrah. empt.* quod maximè in innominatis contractibus locum habet, cùm vires, quas de se non habent, ex implemento recipiant, ideo impossibile est, vt ille, cui adiectus est modus impossibilis, ex eo contractu agere possit, cùm actio oriatur propter implementum, non aliàs, vt *in l. ex placito, C. de rerum permut.* nam iuret modum adiectum donationi, & inter alios contractus maximè interest, quia in donatione est pars accidentalis, poterat enim sine eo pacto donatio stare, sed in aliis contractibus modus ipse est substantia contractus, cum nisi hinc inde obliget, stare non possit, vt *in l. in ementis., C. de contrah.empt.*

SVMMARIVM.

1 *Ancillam datam vt dantis manumittatur filia, repeti si non manumittitur; secus si purè donata fuerit, num.2. & 3.*

L. Cùm ancilla. VI.

Iidem AA. & CC. *Cyrioni & Plotioni.*

ANcilla data vt dantis filia manumittatur, si 1
non manumittitur, repetitur; quod secus est 2
si purè donata fuerit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. sub hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit Sar- 3
mien. *select. interpr. lib.2. cap.3. n.11. in med.* vbi ait hîc probati quòd si Titius dedit ancillam Sempronio, vt Sempronius manumitteret Titij filiam, quam possidebat, si verè ea libera erat, quam existimabat ancillam, locus erit repetitioni, quia tunc impossibilis modus, qui possibilis à contrahentibus existimabatur, locum facit repetitioni.

SVMMARIVM.

1 *Defectum causæ in mente retentum non parere condictionem ob causam, & num.2.*
3 *Voluntas in mente retenta nihilo vsui est. intellige vt num.4.*

L. Si repetendi. VII.

Iidem AA. & CC. *Gerontio.*

DEfectus causæ in mente retentus non parit 1
condictionem ob causam. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.*

Hanc

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *lib. 46. vers. Mas si quando, tit. 14. part. 5.* vbi *gloss. 4.* Menoch. *cons. 178. num. 22.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo donatio, num. 50.*

3 Notari solet ad hoc quòd voluntas in mente retenta nihil operatur, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo libertis num. 20. C. de reuocand. donat. & in tract. Cessante causa, limit. 21. num. 1. cum seqq.* Brunor. à Sole *in locis communib. verb. propositum.* Greg. Lop. *d. l. 46.*
4 *gloss. 4.* vbi intelligit quantum ad commodum ipsius, qui in mente retinuit, Rot. *decis. 354. num. 6. part. 1. recent.* metipsum *de Axiom. iuris vsufrequent. axiom. 230. num. 3.*

SVMMARIVM.

1 *Datum ob causam, cui recipiens non paruit, cùm posset, repeti per condictionem ob causam, & num. 2.*

3 *Datum ob causam impossibilem de iure, vel de facto, sciente dante, non repeti.*

L. Dictam legem. VIII.

Iidem AA. & CC. *Flauiano.*

1 DAtum ob causam, cui recipiens non paruit cùm posset, repetitur per condictionem ob causam. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.* post omnes Aloys. Leo *in 4. fol. 8. verso.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. 46. in princ. tit. 14. part. 5. vbi glos. 3.* Sarmient *select. lib. 2. cap. 3. sub num. 6.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 14. cap. 23.* vbi Osvvald. *lit. C.*

3 In gloss. *Si non a.* ibi, *vel distingue an qui dat*, &c. Notatur ad hoc quòd datum ob causam impossibilem de iure, vel de facto, sciente dante, non repetitur, quia tunc dans videtur donare illud quod dedit; quod tamen non præsumitur quando impossibilitatem rei nesciebat, vt per Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo donatio num. 6.*

SVMMARIVM.

1 *Accipientem à libero, non implentem causam, condictione teneri; secus si accipiat à seruo proprio, num. 2.*

L. Si liber. IX

Iidem AA. & CC. *Bibulo.*

1 ACcipiens à libero non implens causam, con-
2 dictione tenetur; secus si accipiat à seruo proprio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Causâ non impletâ casu fortuito, vt in Medico, cessare condictionem, & num. 2.*

3 *Famulus seruiens pro mercede, valetudine impeditus operas promissas præstare, salarium pro eo tempore, & sic durante infirmitate, habere non debet. secus quando infirmus alium in sui defectum posuit, num. 5. vel si post recuperatam sanitatem tantum temporis deseruiret, quantum ægrotauit, num 6.*

4 *Prætori infirmo debetur salarium tempore infirmitatis.*

7 *Facilius cuiuscunque patrisfam. salarium debetur mortuo domino, si per eos non steterit quominus seruirent.*

8 *Famulo seruitium domini deserenti pœna imponitur ex nouiori iure regni Castellæ.*

9 *Datum ob aliquam causam de futuro implendam, etsi stet pro dante quominus adimpleatur, potest ab illomet dante repeti.*

L. Pecuniam. X.

Iidem AA. & CC. *Canoniana.*

CAusa vbi non impletur casu fortuito, vt in 1
Medico, cessat condictio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt *l. Hisp. 9. tit. 8. part. 5.* Duaten. *hoc tit. c. 4.* Hippol. *sing. 693.* Aym. *cons. 204. num. 25.* Sarmien. *select. lib. 2. cap. 3. num. 6.* Menoch. *consil. 132. num. 2.* Donell. *comment iuris ciuilis lib. 14. cap. 21.* vbi dicit quòd causa hîc non significat finem, sed litem & causam agendam, vbi latè Osvvald. *lit. A.* Anton. Fab. *de erroribus pragmat. decade 45. errore 9.* vbi distinguit inter defectum causæ finalis, quæ etsi à casu fortuito repetitioni locum dat, & impulsiuæ, quæ non nisi per eum stet à quo implendum, sic accipit textum in præsenti Arumæ. *in tractat. de mora cap. 8. num. 4.*

In gloss. *Casu.* ibi, *contingente in persona ægri conducentis*, &c. Notatur ad hoc quòd famulus ser- 3
uiens pro mercede valetudine impeditus operas promissas præstare, salarium pro eo tempore, & sic durante infirmitate habere non debet. Ita Bart. *in l. operæ, ff. de vsufructu leg.* Capell. Tholos. *quæst. 339.* Abb. *in cap. 1 de cleri ægr. num. 6.* Gregor. Lop. *l. 7. verbo el señor, tit. 2. part. 5.* Natt. *cons. 229. num. 1.* Syluan. *cons. 28. num. 2. & 21.* Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 5. num. 3.* Couarr. *lib. 3. var. cap. 13. num. 8.* Syluest. *in sum. verbo famulus num. 2.* Villalob. *in suo erario commun. opin. verbo famulus*, Soar. *in thesauro lit. I. n. 48.* Bonacos. *in tract. de famulis qu. 103.* Viui. *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 44. de iure emphyt. num. 85. pag. 659.* Parlad. *quotid. differ. 130. §. 9. num. 1.* Azeued. *l. 9. num. 19. tit. 15. lib. 4. noua Recop.* Surd. *de aliment. tit. 4. qu. 23. num. 35.* Cald. Pereira *quæst. forens. lib. 1. q. 3. num. 10.* Morl. *in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 2. qu. 28. num. 11.* D. Barbos. *in l. diuortio, §. fin. part. 1. num. 20. ff. soluto matrim.* Azor. *instit. moral. part. 2. lib. 2. cap. 19. quæs. 5.* Alfar. *de officio fiscalis glos. 39. num. 6.* Escobar *de ratiocin. cap. 27. num. 22.* Flores de Mena *var. lib. 1. qu. 8. §. 1. num. 17.* Gutier. *practic. lib. 4. qu. 52. num. 13.* Quamuis contrarium, immo famulum infirmum debere habere nedum expensas, sed & salarium, minus bene sustineant Tiraq. *in l. boues, §. hoc sermone, num. 61. ff. de verb. signif.* Perez *ad l. 1. vers. plerumque tit. 2. lib. 3. Ordin. pag. 38.* Auila *ad cap. 1. Prætor. verbo salario num. 19.* dum tenet 4
quòd Prætori infirmo debetur salarium tempore infirmitatis.

Limita quando infirmus alium in sui defectum 5
posuit: nam tunc integrum salarium ei erit præstandum, Azeued. *d. l. 9. num. 21.* Escobar *d. cap. 27. num. 25.* Gutier. *d. quæst. 52. num. 15.* Vel si post 6
recuperatam sanitatem tantum tempus deseruiret, quantum ægrotus fuit, Escobar *d. cap. 27. num. 24.*

*tom.*14. Gutiet. *dicta quaest.* 52. *num.* 14. Azor. *citato loco.*

7 Aduerte quòd famulis cuiuſcunque patrisfamilias ſalarium debetur mortuo domino, ſi per eos noo ſteterit quominus ſeruirent.nam ſi ipſi in culpa fuerint,nullum eis debetur ſalarium,*l.*8. *tit.*4. *lib.*4.
8 *fori*, Morla *d. quaeſt.*28. *num.* 10. vbi ſubdit nooiori iute Regni Caſtellæ famulo ſeruitium domini deſerenti imponi pœnam, de qua *in l.* 2. *tit.* 21. *lib.* 6. *noua Recop.*

9 In gloſſ. *Repeti.* Notatur ad hoc quòd datum ob aliquam cauſam de futuro implendam, etſi ſtet pro dante quominus adimpleatur, poteſt ab illomet dante repeti, quando ille, qui dedit, non erat obligatus dare naturaliter, aut ciuiliter, ſed antequam donatarius inciperet adimplere, noluit donator vt adimpleretur, puta, Do tibi decem vt eas Romam, ſi antequam iter arriperes, dico quòd non vadas, poſſum repetere illa decem, quæ tibi dederam, vt per Cardoſ. *in praxi iudicum, verbo donatio num.*54.

SVMMARIVM.

1 *per Aduocatum niſi ſteterit, non reddi ſalarium. & num.*2.

3 *Aduocatis ſalarium debetur ſi ante tempus decedant, cùm per illos non ſteterit quominus patrocinium præſtarent.*

L. Aduocationis. XI. & vlt.

Iidem AA. & CC. *Stratonicæ.*

1 SI non ſtetit per Aduocatum,non teddi ſalarium. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.*1. *ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt Duaren. *hoc tit. cap.*4. Donell. *comment. iuris ciuilis lib.*14. *cap.*21. vbi Oſvvald. *lit. D.* Morl. *in emporio*
3 *iuris ciuilis part.*1. *tit.*2. *q.*28. *num.*12. vbi ait Aduocatis ſalarium deberi ſi ante tempus decedant, cùm per eos non ſteterit quominus pattocinium præſtarent, & *num.* 17. reſpondit in terminis huius text. Aduocatum ſalatium non percipere, quoniam per illum extiterit.

De condictione ob turpem cauſam.

TIT. VII.

ETIAM hîc *cauſa* ponitur pro re, id eſt, pro cauſa futura, vt in ſuperiori titulo, *l.* 1. *ff. eod. tit.* Scripſerunt in hanc tubr. Cuiac. Pac. & VVeſemb. De materia vide *l. Hiſpan.* 47. *tit.* 14. *part.*5. Duaren *hoc tit.* Benedict. Capta, & Vezin. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 5. *pag.* 466. Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 14. *cap.* 25. Couar. *in reg. peccatum, de regul. iuris in 6. part.* 2. *§.* 2. *&* 3. Cardoſ. *in praxi iudicum, verbo donatio num.*51. Molin. *de iuſtitia tract.*2. *diſp.*82. *cum ſeqq.* Rebell. *de obligation. iuſtit. part.*2. *lib.*18 *quaeſt.*19.

SVMMARIVM.

1 *Promiſſum ex turpi cauſa non poſſe repeti.*

2 *Officiales, & miniſtri officium ſuum gratis adminiſtrare obligati præmiũ niſi turpiter non accipiunt.*

3 *Stipulatio, quæ turpitudinem continet, ipſo iure non valet.*

4 *Scriptura de promiſſione ob turpem cauſam non obligat.*

5 *Donatio facta concubinæ non valet.*

6 *Meretricibus an detur actio ſui quaeſtus cauſa.*

L. Si ex cautione. I.

Imp. ANTONIN. A. *Ingenuo.*

PRomiſſum ex cauſa turpi non poreſt repeti. Col- 1
ligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Angel. Fulgoſ. Bald. Caſtr. Sichard. Cuiac. Aloyſ. Leo *in* 4. *fol.*9. Sebaſt. Næui. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Vide Azeued. *l.* 1. *num.* 15. *tit.* 14. *lib.* 6. *noua Re-* 2
cop. vbi per hunc text. ait quòd officiales, & miniſtri officium ſuum gratis adminiſtrare obligati præmium niſi turpiter non debent accipere, Pichard. *in §. quod turpi ex cauſa* 24. *Inſtit. de inutilib. ſtipulat.*
*num.*1. vbi reſoluit ſtipulationem, quæ turpitudinem 3
continet, ſiue ex parte ſtipulantis, ſiue ex patte promittentis, ipſo iute non valet, & *num.*6. interpretatur textum in præſenti, vt procedat cùm turpitudo verſatur ex parte vtriuſque, vt conſtat ex illis verbis, *& quam fieri prohibitum eſt interpoſitam cautionem,* & tamen præſupponitur ortam fuiſſe obligationem, vt conſtat ex aliis verbis, ibi, *vt abſolutio ſequatur,* iuncta reg. *l. decem ff. de verb. oblig.* Gam. *Luſit. deciſ.* 226.
num. 1. vbi dicit quòd ſcriptura de promiſſiooe ob 4
turpem cauſam non obligat, nec parit actionem contra promittentem.

Vnde donationem factam concubinæ non vale- 5
te, reſoluunt Afflict. *deciſ.* 101. Gam. *Luſit. deciſ.*226. *per tot.* Pereg. *de iure fiſci lib.* 2. *tit.*9. Molin. *de Iuſtit. tract.*2. *diſp.* 275. Cardin. Mantic *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 21. *tit.*3. *num.* 12. Cabed. *Luſit. deciſ.* 116. *part.*2.

In gloſſ. *Ob turpem cauſam.* ibi, *item ſi promitto* 6
meretrici, &c. An in foto exteriori meretricibus ſoi quæſtus gratia detur actio & retentio, & an in foro conſcientiæ poſſit petere, & retinere? vide Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum & vxor. §.*40. *num.* 2. *& l* 62. *Tauri num.*9. & *ibi* Anton. Gom. *n.*3. Mench. *lib.* 1. *controuerſ. illuſtr. cap.*48 *ex n.*3. Abb. *in cap. quia plerique, de immun. Eccleſ. num.*12 Nau. *in man. cap.*17. *a num.*34. *verſ. quartum.* Couarr. *in reg. peccatum part.*2. *§.*2. *num.* 1. *& ſeq.* Anton. Cordub. *in quaeſt. Theolog. lib.*1. *quaeſt.* 31. Mich. de Palatios *de contractib. lib.*5. *cap.* 11. *ex pag.* 482. *iuxta fin.* Moxz *de contractib. tit. de donat. §. de perſonis inter quas cadere poſſit donatio, vel non, n.*24. Mich. Salon. 2. 2. *q.*62. *art.*5. *controuerſ.*4. *concl.*1. Gregor. de Valentia *tom.*3. *diſp.*5 *q.*6 *puncto* 5. *poſt dub.*5. Franc. Emman. *in ſum. p.*2. *cap.*40. *concl.*3. Domin. Bañes 2. 2. *q.*32. *art.*7. *dub.* 2. *& q.* 62. *art.*5. *dub.*5. Spin. *in ſpeculo teſtament. gloſſ.*6. *n.*19. *cum ſeqq.* Paul. Comitol. *reſponſ. moral. lib.*3. *q.*5. *num.*12. *& q.*6. Sayr. *in claui Regia lib.*10. *tract.*5. *cap.*3. *n.*26. Molin. *de iuſtit. tract.*2. *diſp.*94. Sanch. *de matrim. lib.*4. *diſp.*11. *num.*1. *&* 2. Card. Mantic. *de tacitis & ambig conuent. tom.*1. *lib.*13. *tit.*26. *n.*23. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.*10. *n.*191.

SVMMARIVM.

1 *Datum libidinis causa non repeti, & num. 2.*
3 *Datum ob turpem causam non repeti, si ex vtraque parte extat turpis causa.*
4 *in pari Causa melior est conditio possidentis.*
5 *Fœmina an detur actio ad pecuniam ob fornicationem promissam.*
Glossa reprobata. ibid.

L. Cùm te. II.

Idem A. Longino.

1 DAtum libidinis causa non repetitur, cùm in pari causa turpitudinis melior sit conditio possidentis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 53. tit. 14. part. 5.* vbi statuitur quòd mulieri bonæ famæ libidinis causa datum, licèt ipsa, vt promisit, non immisceatur, repeti non posse, quia cùm ex vtraque parte versetur turpitudo, potior est conditio possidentis. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis convent. tom. 2. lib. 13. tit. 26. num. 24.* Fortun. Garc. *in l. iurisgentium, §. si ad maleficium, ff. de pactis,* Palat. *in repet. rubr. de donation. inter virum & vxor. §. 40. num. 9.* Gam. *Lusitan. decis. 223. num. 3.* vbi quòd in pari causa turpitudinis potior est conditio possidentis. Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat.*
3 *verbo donatio num. 51.* vbi quòd datum ob turpem causam, non repetitur si ex vtraque parte extat turpis causa. nam in pari causa turpitudinis melior est conditio possidentis; si tamen sit turpitudo ex parte accipientis tantùm, repetitur quod fuit datum ab illo, qui dedit, non tamen si turpitudo sit à parte dantis, vel ab vtraque parte. *l. 1.* vbi Doctor. *ff. hoc tit.*

4 *Cùm in pari causa*, &c.] Notatur ad hoc quòd in pari causa melior est conditio possidentis, vt per Neuizan. *cons. 79. num. 17.* Osach. *decis. 108. num. 18.* Vincent. de Franchis *decis. 167. num. 13.* Menoch. *de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 66. num. 7.* metipsum *de Axiom. iuris vsufrequent. axiom. 182. num. 5.*

5 In gloss. *Desideras.* Communiter reprobatur, dum innuit fœminam agere non posse ad pecuniam ob fornicationem promissam, per Palat. *dicto §. 40. num. 9.* qui respondet ad fundamentum contrarium, quòd ista promissio est turpis, seu ex turpi causa facta, & ideo non valet, non esse verum, quia meretrix in eo quòd est meretrix, turpiter facit, sed ex quo talis est, non turpiter accipit, nec turpiter stipulatur, Couarr. *in regul. peccatum, part. 2. §. 2. num. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Officialem accipientem aliquid per concussionem prætextu officij, accepta restituere, & criminaliter puniri, & num. 1.*
3 *Actio criminalis & ciuilis insimul institui potest coram eodem iudice.*
4 *Iudex an & quando teneatur crimine & pœna concussionis. & ad quid, num. 5.*
6 *Concussio quid.*

L. Quòd euitandi. III.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Dizonti militi.*

OFficialis prætextu officij aliquid per concussionem accipiens accepta restituit, & criminaliter punitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
Paris de Puteo *de syndic. verbo index cap. 7. num. 1.* Grammat. *consil. 51. num. 15. in fine*, Robert. *lib. 1. sentent. cap. 11.* Anton. Gomez *variarum tom. 3. cap. 6. num. 10.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo donatio num. 53.* latè Farinac. *in praxi crimin. part. 3. q. 111. num. 39. cum seqq.*

Post restitutionem pecuniæ, &c.] Notatur ad hoc 3
quòd insimul coram eodem iudice potest agi criminaliter ad publicam vindictam, & ciuiliter pro restitutione, seu damnis rei subtractæ, ita vt veniat restitutio huiusmodi in consequentiam condemnationis criminalis, vt per Marant. *de ordine iudic. part. 4. distinct. 1. num. 20.* Surd. *de aliment. tit. 7. q. 16. num. 70.* D. Barbos. *in l. si ab hostibus, §. 5. num. 46. & 50. ff. soluto matrim.* Parlad. *sesquicent. quotid. different. 138. num. 10.* Farinac. *in praxi crimin. quæst. 165. num. 14 cum seqq.* Buccaron. *de different. inter iudicia ciuilia & criminalia, proœm. 1.*

Inultum non patietur.] Pœna scilicet extraordinaria, secundùm gloss. *verbo coercet in l. 1. ff. de concussion.* Paris de Puteo *de syndicatu, in verbo iudex cap. 7. sub num. 3.* Anton. Rondinell. *de syndic. official. n. 53. versic. extraordinariè punitur*, Menoch. *de arbitr. casu 342. num. 12.* Farinac. *d. part. 3. quæst. 111. num. 40.* vbi *num. 42.* subdit vt crimine concussionis, & illius 4
pœna non teneatur iudex quando à sponte dante & corrumpente nulla præcedente illatione metus recipit, sed tantùm eo in casu, quando aut indebitè vexando pecuniam extorquet, aut quando concutiendo metum pecuniam a subditis extorquet.

Notatur ad hoc quòd vltra pœnam, quam pati- 5
tur iudex, qui per metum pecuniam extorsit, eandem pecuniam sic ablatam restituere tenetur illi, à quo ablata fuit, vt per Parid. de Puteo *dicto cap. 7. num. 1. & 3. ad medium*, Anton. Rondinell. *d. num. 53. in princip. versic. & compellitur reddere quod extorsit*, Grammatic. *consil. 51. num. 15. in fine*, Decian. *in tract. crimin. lib. 8. cap. 35. num. 24. versic. quòd si simulatio Præsidis iussu*, Farinac. *d. quæst. 111. num. 44.*

In gloss. *Concussionis.* ibi, *crimen concussionis est*, 6
&c. Notatur ad hoc quòd concussio aliud non est, quàm aliquos premere occasione dignitatis, vel officij, vel, vt alij dicunt, propriè tunc committitur concussio quando quis in officio constitutus aliquid à subditis per metum extorquet, vt per Iodoc. *in pract. crimin. cap. 129. rubr. de concussion. num. 1.* Grammat. *dict. cons. 51. num. 13. & seq.* Decian. *dict. cap. 35. num. 24. vers. propriè autem concussio dicitur*, Farinac. *d. quæst. 111. num. 43.*

SVMMARIVM.

1 *In conditione ob turpem causam non deberi vsuras, & num. 3. intellige vt num. 4.*
2 *Datum turpiter accipientis, non dantis intuitu repeti.*

L. Quo

L. Quoties. IV.

Iidem AA. & CC. *Rufino.*

1 IN condictione ob turpem causam non debentur
2 vsuræ. Item turpiter datum, accipientis, non dantis intuitu repetitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

3 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Robert. *lib. 1. sententiar. cap. 11. in fine.* Cortas. *lib. 2. miscel. cap. 7. num. 1. & 4.* Cald. Pereira *de*
4 *empt. & vendit. cap. 23. num. 45.* vbi ait hunc text. esse intelligendum de vsuris antè decursis, quæ peti omnino debent etiam quando debentur, aliter nisi petantur, remissæ videntur.

SVMMARIVM.

1 *Promissum marito ob lenocinij crimen non soluendum, solutum vicissim non repeti, & num. 2.*
3 *Lenocinium maritorum in vxores, remissiuè.*
4 *Turpitudinem suam allegans non auditur. intellige vt num. 5.*

L. Mercalem. V.

Iidem AA. & CC. *Bichophoro.*

1 PRomissum marito ob lenocinij crimen non soluendum, solutum vicissim non repetitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum & vxor. §. 40. num. 12. & in repet. ad cap. per vestras, eod. tit. notab. 3. §. 21. n. 23. pag. 384.* vbi dicit lenonem vxoris suæ mortis pœnam incurrere, Cou. *in reg. peccatum, de regulis iuris lib. 8. p. 2. §. 2. num. 6.* Meneh. *illustr. controuers. cap. 48. num. 4.* Paul. Comitol. *respons. moral. lib. 3. q. 5. num. 12.* Pichard. *ad §. quod turpi ex causa, Instit. de inutili. stipulat. num. 7.*

3 *Et confessionem lenocinij*, &c.] De lenocinio maritorum in vxores, vide Ludou. Peguet. *decis. crimin. 15.* Petr. Greg. *syntagm. iuris lib. 36. cap. 11.* Petr. Caball. *resolut. crimin. casu 171.* Patin. *in praxi crimin. part. 4. quæst. 144. num. 69. cum multis seqq.*

4 Notatur ad hoc quòd turpitudinem suam allegans non debet audiri. Afflict. *in cap. 1. num. 109. & seqq. de feudo dato in vicem legis commiss. lib. 1. fol. 104.* Emman. Costa *in l. si ex cautione, C. de non numer. pecun. fallent. 9. num. 2.* Paul. Fuse. *lit. A. sing. 52.* Mas-
5 card. *de probat. concl. 78. num. 42.* vbi quòd allegans turpitudinem suam non auditur agendo, sed excipiendo. Latè Card. Tusch. *tom. 8. lit. T. concl. 404.* Ego ipse *de Axiomat. iuris vsufreq. axiom. 221. per tot.* vbi plures ampliationes & limitationes cumulaui.

SVMMARIVM.

1 *Gratis ad facti præstationem obligatum teneri condictione ob turpem causam, & num. 3.*
2 *Furem restituentem, pretio accepto, rem subtractam, vt turpiter re accepta ad restitutionem rei teneri, aut pretij.*

L. Ob restituenda. VI.

Iidem AA. & CC. *Eutychiæ.*

GRatis ad facti præstationem obligatus, dum 1
pretio accepto id præstitit, ad restitutionem
tenetur condictione ob turpem causam. Item fur 2
pretio accepto rem subtractam restituens vt turpiter re accepta ad restitutionem rei, aut pretij tenetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 3
Pinel. *in l. 2. C. de rescind. vendit. p. 1. cap. 4. num. 7.* Menchaq. *controuers. vsufrequent. p. 2. cap. 63. num. 16.* vbi per hunc text. ait quòd quando dedi aliquid alicui vt rem meam mihi restitueret, quam tenebatur gratis restituere, tunc possum repetere quod dedi, quamuis scienter dedissem. Molin. *de primogen. lib. 2. cap. 5. num. 33.* vbi quòd is, qui aliquid gratis facere debet, si pro eo faciendo præmium accipiat, turpiter atque dolosè facere videtur.

L. Eum qui ob restituenda. VII. & vlt.

Iidem AA. & CC. *Zenoni.*

REcipiens pecuniam vt pecora per eum occulta ostendat, & consignet, tenetur eam restituere per condictionem ob turpem causam. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

De condictione furtiua.

TIT. VIII.

CONDICTIO furtiua est actio personalis, qua rei furtiuæ recipiendæ nomine fures tenentur. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. De materia vide *l. Hisp. 20. tit. 14. p. 7.*

SVMMARIVM.

1 *plures Fures in solidum ob furtum obligatos, re furtiua per condictionem reddita per vnum liberationem impetrare, & num. 2. secus in condemnatis ratione delicti, num. 3.*
4 *Furtum pluribus committentibus, si vnus eorum restitueret solidum, an cæteri teneantur huic satisfacere pro æquis portionibus, remissiuè.*

L. Præses. I.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Vlpio.*

PLures fures in solidum ob furtum obligati, re 1
furtiua per condictionem reddita per vnum, liberationem impetrant. Colligunt ex Ordinar. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Castr. Angel. Fulgos. Cuiac. Sichard. Aloys. Leo *in 4. fol. 9. verso*, Sebast. Næui. remissiuè. Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit *l.Hisp.an.20.tit. 14.part. 7.* vbi statuitur quòd si plures sunt fures, omnes tenentur in solidum, sed vnius solutum liberat alios. Boër. *decis.*310. *num.*4.
3 vbi quòd in condemnatis ratione delicti priuati, aut publici, quilibet tenetur in solidum, & vno eorum soluente cæteri non liberantur, quia soluens erit tantùm liberatus,& cæteri pro eorum parte tenebuntur,& *num.*8. vbi hunc text.citat Anton.Gomez *variar. tom.* 3. *cap.* 1. *num.* 88. quòd in delictis non connexis à pluribus commissis vnusquisque principaliter, & de per se tenetur, & tali casu sententia absolutoria,vel condemnatoria lata in persona vnius, nec prodest, nec nocet aliis, nec pœna ab vno soluta corporalis, vel pecuniaria liberat alios, quia in qualibet persona censetur proprium delictum principaliter, & de per se. Nec obstat si dicas quòd quando plures tenentur in solidum ex vno, eodémque facto, vel obligatione, solutio vnius liberat alios,vt *in hoc text.*quia respondetur quòd hoc procedit in contractibus,in quibus omnes tenentur respectu vnius interesse rei, vel summæ deductæ in obligatione facta, vnde solutione facta ab vno, meritò liberantur alij; secus tamen est quando tenentur ex delicto principaliter, ad pœnam, quia tunc solutio facta ab vno, non liberat alios; additque idem Gomez per hunc text. *in* 2. *part.* quòd si plures teneantur etiam ex delicto,vel dolo ad rem, aut interesse, & non ad pœnam,solutio vnius bene liberat alios. Nauarr. *in man. cap.*17.*num.*20. *versic. secundò infertur*, Mich.Salon.2. 2.*quæst.*62.*art.*7. *controuers.*8. Sayr *in claui Regia lib.*10. *tractat.* 2.*cap.*12. *num.* 2.

4 Pluribus committentibus furtum,si vnus eorum restituerit solidum, an cæteri teneantur huic pro æquis portionibus satisfacere? vide Sot. *de Iustit. lib.*4. *quæst.*7. *art.*3. *ad* 2. Couarr.*in reg. peccatum, de regul.iur. lib.*6.*part.*2. §. 12.*num.* 3. Gregor. de Valentia *tom.* 3. *disput.* 5. *quæst.* 6. *puncto* 5. Medina *in Cod.de rebus restituen. quæst.* 8.*dub.*2. Sayr. *d.cap.* 12. *num.* 15.

SVMMARIVM.

1 *Furem, dum non restituit rem furtiuam, moram non purgare, censerique in mora assiduè, & numero* 2.

3 *Fur, seu violentus rei alienæ occupator, tenetur in animæ iudicio restituere rem, etiamsi ea perierit absque eius culpa, modò non fuerit eodem pacto peritura apud dominum.*

L. Ante oblationem. II. & vlt.

Iidem AA. & CC. Aristæneto.

1 FVr dum non restituit rem furtiuam,moram non purgat,& in mora assiduè versari censetur.Colliguntur ex Ordin.Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l.Hispan.* 20. *tit.*14. *part.* 7. *vbi gloss.*7.*&* 8. Couarr. *in regul. peccatum, de regul. iur. lib.* 6. *part.* 2. §. 6.
3 *num.*1. vbi quòd fur, seu violentus rei alienæ occupator, tenetur in animæ iudicio restituere rem, etiamsi ea perierit absque eius culpa,modò non fuerit eodem pacto apud dominum peritura.

De condictione ex lege, & sine causa, vel iniusta causa.

TIT. IX.

CONDICTIO *ex lege* est actio personalis, competens ex obligatione.*Sine causa* condicitur quod datum est sine causa,vel aliàs ad aliquem sine causa peruenit,aut denique sine causa apud aliquem esse incipit. Ex *iniusta causa*, quod datum est ex stipulatione per vim facta. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. An autem condictio ex lege sit personalis, vide apud Tiraq. *de retract.lign.* §.8. *gloss.*5. *num.*8.

SVMMARIVM.

1 *ob Debitoris fisci inopiam posse debitorem sui debitoris ante tempus exigi, & num.* 2.

3 *Fiscus quando vrget aliqua publica necessitas,potest exigere à debitoribus ante diem soluto interusurio medij temporis.*

4 *Fiscus si remota iusta causa conueniat debitorem suum ante diem, induciæ sibi sunt duplicatæ. potest debitores primipili cogere vt ante diem soluant deducto interusurio medij temporis, num.* 5.

6 *Soluere ante diem quando quis cogitur, intelligitur detracto interusurio medij temporis.*

L. Licèt ante. I.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Vlpio.*

PRopter inopiā debitoris fisci potest debitor sui debitoris ante tempus exigi. Colligunt ex Ord. Cyn.Bart.Salicet.Bald.Castr.Angel. Fulgos. Butrig. Sichard.Aloys. Leo *in* 4. *fol.* 9. *verso*, Sebast.Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen.*in concord.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Roder. Suar. *ad lectur. l.post rem iudicatam, in declar.legis Regni, limit.*7.*n.*5. Emman.Costa *lib.*2.*select.cap.*15.*à princ.* Ranchin. *p.*1. *decis.* 436. Soar.de Paz *in pract tom.*1.*p.*4. *cap.*3.*num.* 17. vbi quòd executioni locus est termino soluēdi elapso,non antea. 2

Allegari solet hic text.ad hoc quòd fiscus,quando vrget aliqua publica necessitas, potest exigere à debitoribus ante diem soluto interusurio medij temporis. Ita Hippol *sing.* 355. Anton. de Trigena *sing.*7. Roder.Xuar.*d.limit.*7.*n.*5. Lucan.de Parma *in tract.de fisco, & eius priuileg.p.*1. *post n.*7. *vers.secundus casus specialis est in fisco*, Boss.*in.tit.de fisco,& eius priuileg.n.*33. Rebuff.*in l.eum qui* 16.*vers.vndecimus,ff.de verb.sign pag.mihi* 99. Surd.*de aliment.tit.*8. *priuil.* 77. *n.*9. & 10. Anton.Gabr. *commun. lib.*2. *tit. de dilationib. concl.*1. *n.*27. Bobadil.*in sua politica lib.* 3. *cap.*5. *n.*38. Peregr. *de iure fisci lib.*6. *tit.*7. *n.*11. vbi subdit quòd si remota iusta causa fiscus conueniat debitorem suum ante diem,induciæ sibi sunt duplicatæ. §. *plus autem*, *Instit. de action.* § *temporales*, *Instit. de except.* Farinac. *fragm.crimin part.*1. *verbo fiscus n.*204. Ceuall.*commun contra communes quæst.* 790. *num.* 49. Cardos. *in praxi iudicum & Aduoc. verbo debitor n.* 5. VValter.*lib.*2.*miscelæ.*37.latè D.Barbos.*in l.*1.*p.*7 *n.*1. 3 4

ff.solu

ff. soluto matrim. vbi ex hoc text. colligit posse fiscum debitores primipili cogere vt ante diem soluant deducto interusurio medij temporis, additque ex Cuiac. *in l. 3. in fine, C. de primipil. lib.* 12. hanc legem specialiter procedere in eo, quod debetur ex causa primipili; ita vt non debeat fieri extensio ad aliud debitum fiscale, neque ad causam dotis.

6 In gloss. *Exoluatur, fin.* ibi, *remisso interusurio,* &c. Notatur ad hoc quòd quando quis cogitur soluere ante diem, intelligitur detracto interusurio medij temporis, vt per Tiraquel. *de retract. lign.* §. 1. *gloss.* 18. *num.* 37.

SVMMARIVM.

1 *Creditorem, cui est satisfactum, teneri reddere chirographum debitoris, & num. 2.*

3 *Debitori soluenti reddendum est instrumentum debiti.*

4 *Debitor licèt teneatur conficere creditori instrumentum de debito, id tamen intelligendum de instrumento simplici, non de garentigiato. si videat creditorem assertum nolle dare pecuniam, poterit agere super cancellatione instrumenti, vel chirographi, num. 5. tenetur creditori refundere impensas instrumentorum debiti, num. 6.*

L. Dissolutæ. II.

Iidem. AA. & CC. *Sculatio.*

1 CReditor, cui est satisfactum, tenetur reddere chirographum debitoris. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.* Aloys. Leo *in* 4. *fol.* 10.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu-
3 munt *l. Hispan.* 17. *tit.* 2. *part.* 3. *vers. o a vn si,* vbi statuitur quòd debitori soluenti reddendum est instrumentum debiti, Ias. *in l. huiusmodi* §. *si ita n.* 5. & 18. *ff de legat.* 1. Deci. *in cap.* 1. *num.* 37. *de probat.* Tiraq. *de retractu lign.* §. 29. *gloss.* 5. *num.* 1. vbi *num.* 2. subdit
4 quòd licèt debitor teneatur conficere creditori instrumentum de debito, id tamen debet intelligi de instrumento simplici, non autem garentigiato, quoniam ex hoc efficeretur illius conditio multo deterior ob paratam ex huiusmodi instrumento executionem. Rebuff. *tom.* 1 *ad leges Galliæ tract. de chirog.*
5 *& cedul. recognit. art.* 2. *num.* 2. vbi ait quòd poterit debitor si videat creditorem assertum nolle dare pecuniam, agere super cancellatione instrumenti, vel chirographi, deinceps pecuniam non fuisse vnquam numeratam, & sic instrumentum esse apud creditorem sine causa, & ideo cancellandum esse, vel poterit petere quòd cedula sibi restituatur, vt glossa tenet *in præsenti.* Valasc. *consult.* 21. *n.* 1. *vers. accedit,* vbi ait quòd prudentes negotiatores apochas, vel instrumenta de debitis solemniter conficiunt.

6 *Reddi oportere,* &c.] Nota quòd debitor tenetur creditori refundere impensas instrumentorum debiti, vt per Tiraq. *de retract. lign.* §. 29. *gloss* 3. *n.* 1. & *de retract. conuent.* §. 6. *gloss* 2. *num.* 24. Auendan. *de exeq. mand. p.* 2. *cap.* 19. *num.* 2.

SVMMARIVM.

1 *Possessorem malæ fidei partem non facere percipiendo fructus, sed furti actione teneri ob furti consumptionem. Teneri rei vendicatione ad fructus extantes, ad consumptos condictione ex iniusta causa, num. 2.*

L. Mala fide. III.

Iidem AA. & CC. *Galatiæ.*

MAlæ fidei possessor fructus percipiendo non facit furtum, sed ob consumptionem furti 1
actione tenetur. Item malæ fidei possessor ad fructus 2
extantes tenetur rei vendicatione, ad consumptos condictione ex iniusta causa. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.* post omnes Giphan. *tom.* 1. *pag.* 142.

Vide *l. Hisp.* 21. *tit.* 14. *p.* 7. vbi *gl.* 3. Abb. *in cap. Cumana n.* 12. *de elect.* Nicol. Garc. *de benef. p.* 5. *c.* 5. *n.* 77. vbi ait quòd text. in præsenti loquitur quando proprietarius conuincit possessorem malæ fidei in iudicio; tunc enim priuatur possessor omni commoditate perceptionis, sed ante sententiam non debet priuari ex officio priuato.

SVMMARIVM.

1 *Confessum per scripturam se mutuum recepisse spe futuræ numerationis non sequutæ, posse intra biennium condicere cautionem, & etiam postea si intra biennium protestatio facta sit.*

2 *Exceptio non numeratæ pecuniæ perpetuatur, si protestatio facta sit ante biennium elapsum coram iudice. Idem quando is, qui debitum spe futuræ numerationis fuit confessus, intra biennium extra iudicium coram creditore excepit, num. 3.*

L. Si non est numeratum. IV. & vlt.

Iidem AA. & CC. *Alexandro.*

COnfessus per scripturam se mutuum recepisse 1
spe futuræ numerationis non sequutæ, intra biennium potest condicere cautionem, & etiam postea si intra biennium sit protestatio facta. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*

Vel intra hanc diem, &c.] Nota quòd exceptio 2
non numeratæ pecuniæ perpetuatur, si protestatio facta sit ante biennium elapsum coram iudice, quòd licèt confessus fuerit se recepisse pecuniam, tamen veritas est quòd fuit spe futuræ numerationis inde non sequutæ. Ita Herculan. *in tract. de probanda negatiua n.* 214. & 225. Mascard. *de probat. concl.* 129. *n.* 21. Arim. Tepat. *var. sent. tom.* 1. *tit.* 158. *de non num. pecun. cap.* 4. *vers.* 1. Idem quando is, qui debitum spe 3
futuræ numerationis fuit confessus, intra biennium extra iudicium coram creditore excepit, dicens se non recepisse pecuniam, vel tantùm summam, quam recepisse fuit confessus, gloss. *verbo querimoniam, in l. si intra, C. de non num. pecun.* Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disput.* 302.

De obligationibus, & actionibus.

TIT. X.

OBLIGATIO est iuris vinculum, quo ad aliquid dandum, vel faciendum tenemur. *Actio* est ius persequẽdi in iudicio quod sibi debetur. *l. nihil* 51. *ff. hoc tit. & Instit. de oblig. in princ.* Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec.

De actionibus & eius natura, Baptista de S. Blasio *tom. 3. tract. Doctor. part. 2. fol. 43.* Ludou. Mayn. Anton. Oliban. Arnold. ab Hersolte, Rainaldus Bachou. De actionum cessione, & iuris fienda, Ioann. de Grassis *eod. tom. 3. part. 2. fol. 72.* De actionibus ædilitiis, Gasp. Caballin. *tom. 6. part. 1. fol. 97.* De actionibus personalibus, Placentin. *d. tom. 3. p. 2. fol. 39.* De materia actionum plura incidenter cumularunt, Forcatul. *dialog. 97.* Charond. *lib. 3. verisimil. cap. 1. cum seqq.* Sebast. Medic. *de definit. defin. 25.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 19. cap. 1. cum seqq.* Petr. Greg. *syntag. iuris p. 3. lib. 20. & lib. 21. cap. 3. de obligationibus, & cap. 8. de actionibus,* Gregor. Lopez Madera *animaduersionum iuris ciuilis cap. 10.* vbi *n. 2. & 3.* quòd actio est correlatiua obligationis & ex animo, & consensu oriuntur, Soar. de Paz *in pract. tom. 3.* Vacun. à Vacuna *declar. iuris lib. 6. declar. 89. num. 6. cum seqq.* Loriot. *de apicib. iuris tract. 1. de actionib.* Parlador. *in sesquicenturia quotid. different. differ. 32. cum seqq.* Anton. Fabr. *coniecturar. lib. 20. cap. 9 cum seqq.* Cardin. Tusch. *practic. conclus. tom. 1. lit. A. conclus. 95.* Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo Actio.* Anton. Gab. *commun. lib. 2 de actionib.* Bellacomb. Soar. Viui. & alij *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 5.* Alex. Trentacinq. *var. resolut. lib. 2. sub tit. de action.* Arimin. Tepat. *var. sentent. tom. 2. tit. 511. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Mandator actoris si moriatur sine harede lite non contestata, mandatori vtilem acquiri actionem per mandatarium.*

2 *Actiones directas Procuratori in rem suam mandatas mortuo mandatore absque harede, iuris artificio in vtiles conuerti.*

3 *Actiones vtiles in contractu innominato sine cessione non transeunt, neque competunt.*

4 *Traditio quantum facit in rebus corporalibus, tantum in rebus incorporalibus facit cessio.*

5 *Actionem cedere aliud est, & mandare aliud.*

6 *Actiones directa transferri non possunt per cessionem, cùm ossibus censeantur inesse.*

L. Data certæ. I.

Imp. GORDIANVS A. *Valeriæ.*

1 SI mandator actoris moriatur sine hærede lite non contestata, per mandatarium mandatori
2 vtilis acquiritur actio. Item directæ actiones Procuratori in rem suam mandatæ, mandatore mortuo absque hærede iuris artificio in vtiles conuertuntur. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Bald. Castr. Angel. Fulgos. Sichard. Cuiac. Aloys. Leo, Giphan *tom. 1. pag. 246.* Sebast. Næui. remissiuè. Casal. *in amot.* & Ximen. *in concordant.*

3 Allegari vulgò solet hic text. ad hoc quòd vtiles actiones in contractu innominato sine cessione non transeunt, neque competunt, vt per Zaz. *lib. 2. singul. intellect. cap. 5.* Pract. Ferrariens. *in forma vendit. vers. cessit num. 4. & 5* Cuiac *lib. 1. obseru. 31.* Tell. Fernandez *ad l. 17. Tauri num. 50. cum seqq.* Auendan. *resp. 20. num. 2. cum seqq.* Molin. *de primog. lib. 4. cap. 2 n. 33. cum seqq.* latè Alex. Trentacinq. *var. resolut. lib. 3. tit. de solution. resolut. 13. à princip.* latissimè Cald. Pereira *de emptio. & vendit. cap. 24. num. 12. cum sequentib.* vbi *n. 20.* ait citra vllam violationem, aut supplementum procedere hunc text. si aduertatur hîc à principio actiones fuisse mandatas, & sic tam vtiles, quàm directas, quia tamen superstite cedente in iudicium deductæ non fuerunt, constitutum est post eius mortẽ vtiles dumtaxat posse intentari, &c.

Et nota quòd quantum in rebus corporalibus facit traditio, tantum in rebus incorporalibus operatur cessio, de quo in præsenti Bart. *num. 8.* & Bald. *num. 11.* Tiraq. *de constitutio part. 3. num. 107. cum sequent. & de retract. lig. §. 1. gloss. 7. num. 12. & §. 26. gloss. 1. n. 58.* Pelaez *de maioratu p. 1. q. 40. n. 1.* Tell. Fernandez *l. 17. Tauri n. 50.* Molin. *d. lib. 4. cap. 2. n. 15.* Velasq de Auendan. *l. 44. Tauri gloss. 10. num. 3. & gloss. 14. n. 17.* Pereg. *cons. 92. n. 9. lib. 4.* Parlador. *differ. 37. §. 3. n. 1.* Cardin. Tusch. *practic. conclus. lit C. concl. 205.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom. 2. lib. 14. tit. 25. num. 14.* 4

In gloss. *Data* 1. ibi, *vel illud in quinque casibus,* &c. Vide Pract. Ferrarien. *in forma vendit. vers. cessit num. 4.* Iacob. de Arena *de cessione iuris num. 64.* Ioann. de Grassis *eod. tract. §. 1. num. 2.* Alex. Trentacinq. *d. tit. de solution. resol. 13. num. 8.* remissiuè Gutier. *de iuramen. confirmat. p. 1. cap. 68. num. 5.*

In gloss. *Mandatum.* ibi, *aliud est cedere actionem, & aliud mandare,* &c. Vide Parlador. *in sesquicenturia quotid. differ. 37. §. 2.* 5

In ead. gloss. ibi, *quia semper remanent penes eum directa,* &c. Notatur ad hoc quòd directæ actiones per cessionem transferri non possunt, cùm ossibus inesse censeantur, vt per Pract. Ferrar. *d. vers. cessit num. 3.* Tiraq. *de retractu lig. §. 26. gloss. 1. num. 58.* Neguz. *de pignorib. p. 2. memb. 3. num. 32.* Duen. *reg. 210. ampl. 12.* Afflict. *decis. 335. num. 23.* Parlad *rerum quotid. lib. 2. cap. fin. p. 3. §. 4. num. 15. & differ. 37. num. 6.* Molin. *de primogen. lib. 1. cap. 19. num. 14. & 17.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 15. cap. 44. vers. quòd si quis,* Surd. *cons. 444. num. 4.* Anton. Fabr. *lib. 12. coniectur. c. 12. col. 2.* Card. Tusc. *tom. 1. lit. A. concl. 97.* D. Barbos. *in l. si alienam, num. 62. ff. soluto matrim.* 6

SVMMARIVM.

1 *Nomen debitoris vbi in dotem datur, vel ex causa venditionis, competere actiones vtiles, & num. 2. intellige vt num. 3.*

4 *per Litis contestationem plenum ius acquiritur cessionario, ita vt deinceps reuocari cessio nequeat.*

L. Nominibus. II.

Impp. VALER. & GALLIEN. AA. *Celso.*

VBi nomen debitoris datur in dotem, vel datur ex causa vendicationis, competunt vtiles actiones. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* Giphan. *tom. 1. pag. 246.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Pract. Ferrar. *in forma vendit. vers. cessit num. 4.* Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 2. num. 6.* Hotoman. *lib. 6. obseru. 16.* Donell. *comment. iur. ciuil. lib. 15. cap. 43. vers. postquam,* Alex. Trentacinq. *var. resol. lib. 3. tit. de solut. resol. 13. n. 8. vers. secundò non procedit in dote,* Peregr. *cons. 110. n. 5. lib. 3.* D. Barbos. *in l. æstimatis n. 8. ff. soluto matrim.* vbi intelligit hunc text. procedere quando nomen debitoris datur in dotem, scilicet pro satisfactione dotis promissæ in quantitate. nam tunc cùm in solutum detur, videtur ius nominis translatum in maritum; & sic quasi illud emerit, *l. si prædium, C. de evict.* conceditur ei vtilis actio suo nomine. 2 3

Nec

4 *Nec litis contestatio*, &c.] Notatur ad hoc quòd per litis contestationem plenum ius acquiritur cessionario, itaut deinceps reuocari cessio non queat, ita Parlad. *sesquicenturia quotidian. different. differ.* 37. §. 3. *num.* 2.

L. Ob causam. III.

Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. *Rusticiano.*

1 PRo debito domini non conuenitur colonos, qui pensionem soluit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Corras. *lib.* 2. *miscellan. cap.* 8. *num* 1. Duaren. *in l. in actionibus num* 2. *ff. de in litem iur.* Cuiac. *lib.* 8. *obseru.* 7. Pechi. *de iure sistendi cap.* 4. *num.* 17.

SVMMARIVM.

1 *in Contractibus bonam fidem exuberare.*
2 *Bonam fidem in quolibet contractu exigi.*
3 *Conuentio qualibet dicitur bona fidei quatenus ab ea fraus, & dolus abesse debet.*

L. Bonam fidem. IV.

Iidem AA. & CC. *Liciniæ.*

1 IN contractibus bona fides exuberat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.*

2 Vide Soar. de Paz *in pract. tom.* 3. *cap.* 6. *num.* 3.
vbi ait bonam fidem in quolibet contractu exigi,
idest, syncerum animum ab omni dolo, fraude, &
calliditate separatum. Didac. a Britto *in rub. de lo-*
3 *cato, & conducto part.* 2. §. 1. *num.* 2. vbi dicit quam-
libet conuentionem dici bonæ fidei quatenus ab ea
fraus, & dolus abesse debet.

SVMMARIVM.

1 *Contractus, qui ab initio in libera voluntate consistunt propter mutuum consensum, postea valere ex necessitate, nec inuita altera parte dissolui, & num.* 2. *intellige vt num.* 4. *limit. vt num.* 5.
3 *in Contractibus nominatis non habet locum pœnitentia.*
6 *Contrahere quilibet potest, nisi lege reperiatur prohibitus.*

L. Sicut initio. V.

Iidem AA. & CC. *Camerino & Martiano.*

1 COntractus, qui ab initio in libera voluntate consistunt propter mutuum cõsensum, postea ex necessitate valent, nec inuita altera parte dissoluuntur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.* Aloys. Leo *in* 4. *fol.* 10. *verso.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l.* 10. *tit.* 22. *part.* 1. *vbi gloss. fin.* Hippol. *sing.* 333. *n.* 7. Roland. *cons.* 30. *num.* 33. *lib.* 1. Afflict. *decis.* 280. *n.* 6. Donat. à Fina *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 42. *n* 19. *pag.* 652. Ioseph. Ludou. *tom.* 3. *etiam commun. opin. tit. de empt. concl.* 4. Anton. Gom. *l.* 40. *Tauri num.* 30. *in princ.* Molin. *de iustic. tract.* 2. *disp.* 258. *vers. sexta conclusio*, Rebell. *de obligat. iustit. part.* 2. *lib.* 10. *q.* 1. *à num.* 17. *& lib.* 1. *q.* 3. *sect.* 1. *num.* 5. Castill. *controuers. quæst. lib.* 3. *cap.* 10 *num.* 51. vbi dicit hunc text. singularem ex eo quòd non considerat an ex interuallo, vel incontinenti vnus ex contrahentibus velit recedere à contractu, vel aliquo modo innouare eum.

Notatur ad hoc quòd in contractibus nomi- 3
natis non habet locum pœnitentia, vt per Molin.
de iustit. tract. 2. *disp.* 218. *num.* 10. vbi extendit ad
alios contractus, qui priuilegio iuris ciuilis, aut vin-
culo iuramenti nominatis contractibus hac in parte
æquiparantur, Bened. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure,*
ff. de iustit. & iure, part. 2. *cap.* 12. *differ.* 2. *num.* 8.
vers. vnde. Rebell. *de obligat. iustit. part.* 2. *lib.* 1. *q.* 3.
sect. 1. *num.* 5.

Ad vulgarem huius text. allegationem quòd
contractus à principio sunt voluntatis, inde verò
necessitatis, vt in eis locus non sit pœnitentiæ, vide
Ias. *in l. si pecuniam num.* 12. *C. de condict. ob causam.*
Tiraq. *in l. si vnquam, verbo libertis num.* 15. *C. de re-*
uocand. donat. Thom. de Thomasset. *in floribus legum*
reg. 6. vbi ait procedere quando contractus iure sunt 4
perfecti, secus verò si superueniat fraus, & dolus,
vel ab eis de consensu vtriusque partis recedatur,
Perea *ad tit.* 2. *lib.* 5. *Ordin. pag.* 127. *vers. quæritur*
vtrùm, Eugen *cons.* 50. *num.* 8. *tom* 1. Lancellot Gallia
cons. 42. *num.* 48. *& cons.* 115. *num.* 8 *& cons.* 121.
num 25. Bursat *cons.* 338. *num.* 14. Caball. *cons.* 42. *n.* 4.
vol. 2. Bimi. *cons.* 205. *num.* 54. *& cons.* 218. *num.* 20.
Honded. *cons.* 40. *num.* 69. *vol* 1. Amat. *decis.* 24.
num. 8. Surd. *cons.* 179. *num.* 54. *& cons.* 192. *num.* 23.
& consil. 205. *num.* 9. *& cons.* 484. *num.* 2. *& cons.* 531.
num 4. *& decis.* 161. *num.* 17. *& decis.* 153. *num.* 1.
Aldouin. *cons.* 72. *num.* 2. Seraphin. *de priuileg. iuram.*
priuil. 75. *num* 48. Magon. *Lucensi decis.* 17. *& decis.* 31.
num. 12. Flamin. Paris. *de resignat. lib.* 1. *quæst.* 13.
num 7. Gutier. *practic. lib.* 3. *q.* 43. *n.* 14. Seraph. *Rota*
Romana decis. 427. *num* 2. Aloys. Ricc. *in collectan.*
decis. collect. 957. Cardos. *in praxi iudicum, & Ad-*
uocat. verbo contractus num 4. Amatis *decis.* 14. *num.* 8.
Giurb. *decis.* 113. *num.* 6. Card. Tusch. *practic. concl.*
tom. 2. *lit. C. concl.* 983. *per tot.* vbi *num.* 5. limitat in 5
contractu nominato conditionali celebrato gratia
vnius partis tantùm, quia potest reuocari pendente
conditione: metipsum *de Axiomat. iuris vsufrequent.*
axiom. 58. *num* 4.

Libera potestas vnicuique est, &c.] Notatur ad 6
hoc quòd regulariter omnis persona potest contra-
here nisi lege reperiatur prohibita, vt per Anton.
Gom. *var. tom* 2. *cap.* 1. *ante num.* 1.

L. Si in solutum. VI.

Iidem AA. & CC. *Mauricio.*

ACtiones personales cessæ hypothecæ ius simul 1
transferunt cum actione hypothecaria. Col-
ligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supr.*
hoc tit. Aloys. Leo *in* 4. *fol.* 10. *verso.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
Boër. *decis.* 335. Neguzant. *de pignorib. part.* 6. *memb.* 1.
num. 19. Anton. Gom. *variar. tom.* 2. *cap.* 2. *num.* 6. *vers.*
item dare in solutum.

SVMMARIVM.

1 *Hypothecariâ venditâ dici quoque vendi actionem rei vendicationis, & num.* 3.
2 *Pignore, aut hypothecâ venditâ competere emptori ius vendendi, nisi priores creditores vendiderint, vel præscripserint emptores.*
4 Comparare, *pro emere.*

L. Si à creditore. VII.

Iidem AA. & CC. *Dionysio.*

1 HYpothecariâ venditâ dicitur quoque vendi
2 actio rei vendicationis. Item vendito pignore, aut hypotheca vendita, ius vendendi emptori competit, nisi priores creditores vendiderint, vel emptores præscripserint. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

3 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Boët. *decis.* 335. *num.* 1.

4 *Comparasti.*] Idest, emisti, vt per Titaq. *in præfat. retract lig. num* 4.

Vel longi temporis præscriptione, &c.] Vide Balb. *de præscription.* 4. *part. quarta princip. q.* 3. *n.* 19.

SVMMARIVM.

1 *Donationem non finiri morte, sed permissionem ordinatam ad donationem de futuro re integra morte finiri.*
2 *Mandatum gratia remunerationis factum morte mandantis censeri solutum, & num.* 4.
3 *Mutuum per delegationem nouandi causa factam non sublatum, debitorem eiusdémque hæredes soluere.*

L. Si quidem donationis. VIII.

Iidem AA. & CC. *Crescentio.*

1 DOnatio non finitur morte, sed permissio ordinata ad donationem de futuro re integra mor-
2 te finitur. Mandatum gratia remunerationis factum
3 morte mandantis censetur solutum. Item mutuum per delegationem nouandi causa factam non sublatum, debitor & eiusdem hæredes soluunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *n.* 1. *sup hoc tit.*

4 Hanc eandem conclus. quoad secundam eius partem ex hoc text. desumunt Sebast. Næui. *in tract. Mors omnia soluit, verbo mandatum, concl.* 3. Titaq. *in l. si vnquam, verbo donatione largitus num.* 68. *C. de reuocan. donat.*

L. Negantes. IX.

Iidem AA. & CC. *Glyconi.*

DEbitum non armata manu à debitore negante excutiendum, sed iudicialiter petendum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Actione hypothecariâ contra debitores institutâ, adhuc locum esse personalibus actionibus contra eosdem pro residuo, & num.* 2.
3 *Obligatio personalis ad annui redditus solutionem manet etiam ipsa re extincta, super qua iure pignoris, & hypotheca constituta fuit.*

L. Aduersùs. X.

Iidem AA. & CC. *Rufino.*

HYpothecariâ actione contra debitores institu- 1
ta locus adhuc est personalibus actionibus contra eosdem pro residuo. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
Boër. *decis.* 309. *num.* 2. & 3. Neguzant. *de pignorib. part.* 8. *memb.* 1. *n.* 46. Couarr. *lib.* 3. *var. cap.* 7. *num.* 5. *in fine*, vbi quòd personalis obligatio ad annui red- 3
ditus solutionem manet etiam ipsa re perempta & extincta, super qua iure pignoris, & hypothecæ constituta fuit, Ioan. Garc. *de expensis cap.* 4. *num* 43. vbi dicit quòd constituto annuo reddituo, vbi actioni personali est accessoria hypothecaria, si res periatur, quæ obligata est ad solutionem, durat obligatio personalis ad consequendos redditus annuos, quod etiam aliis citatis tradit Gutier. *practic. lib.* 2. *q.* 177. *num.* 3.

SVMMARIVM.

1 *Mutuatum à colono, non potest repeti à domino, etiamsi præsens fuerit.*
2 *Fœmina nimium credula.*
3 *non facilè Credendum assertioni alterius.*

L. Nimia credulitate. XI.

Iidem AA. & CC. *Paulæ.*

QVod mutuatur à colono, non potest repeti à 1
domino, etiamsi castaldi (aliàs vasalli) domini fuerint præsentes. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *suprà hoc tit.*

Notatur hic text. ad hoc quòd fœminæ sunt ni- 2
mium credulæ, vt per Titaq. *ad l.* 9. *connub. gloss.* 1. *part.* 9. *num.* 137.

Notatur etiam ad hoc quòd non debemus alte- 3
rius assertioni facilè citóque teneri credere, vt per Titaq. *de pœnis temper. cap.* 51. *num.* 26.

SVMMARIVM.

1 *Liberum hominem non teneri seruire ob pecuniarium debitum, & num.* 2.
3 *Additio quadam olim voluntaria, qua debitores in voluntariam seruitutem addici se patiebantur, donec creditoribus suis satisfecissent, remissive.*

L. Ob æs alienum. XII.

Iidem AA. & CC. *Iouino.*

OB debitum pecuniarium liber homo seruire 1
non tenetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt, 2
exornantque *l. Hisp.* 2. *in fine tit.* 11. *p.* 1. & *l.* 3. *tit.* 13. *part.* 5.

part.5. vbi *glos.* 3. Conan. *comment iuris ciuilis lib.4. cap.14. num.*8. Roder. Xuar. *l.2. tit. de los gouiernos, in princ. num.7.* Guilielm. *in cap. Rainutius, verbo testamentum el 3. num.23.* Strach. *de mercatura part.3. tic. de decoctor. num.40.* Greg. *de crimine lesa maiest. lib.1. quæst.20. num.8. cum seqq.* Iacob. Ræuard. *var. siue de*
3 *iuris ambiguitat. lib.4. cap.* 18. vbi quòd olim fuit in vsu addictio quædam voluntaria, qua se in voluntariam seruitutem tandiu addici debitores patiebantur, donec suis creditoribus satisfecissent, & deinde de intellectu agit, Anton. Gom. *var. tom.2. c.11. num.* 52. *ad fin. vers. nec obstat.* Menchaq. *de success. creat. lib.1. §.22. ex n.80.* Cou. *var. lib.2. cap.1. num.1. ante fin.* vbi ait iure Cæsarum decretum esse ne debitores liberi in seruitium dentur creditoribus, etiamsi bona debitoris defecerint, nec ex eis possit creditoribus satisfieri, Gasp. Baëc. *de inope debitore, cap.1. num.* 6. Soar. de Paz *in practic. tom.* 1. *part.* 4. *cap.5. num.3. & part.5. cap.3. §.2. num.* 151. Menoch. *de arbitr. casu* 183. *num.3.* Matth. Coler. *decis.* 135. Ludou. Bender *in tract. de reuision. concl.* 8. *num.* 3. *fol.*176. Azeued. *l.6. num.2. tit.* 16. *lib.* 5. *noua Recop.* Felician *de censib. lib.1. cap.8. num* 8. *col.2.* Amescua *de potestate in seips. lib.2. cap.14. num.* 32. *vers. monentur.* D Barbos. *in l. alia, §. eleganter num.* 53. *ff soluto matr.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo pignus num.* 4. Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib.2. cap.*200. vbi ait quòd olim concessum fuerat vt pro pecunia debita liberi operas suas in seruitutem darent, qui *nexi* vocabantur, & addit in hac l. liberos, pro liberis hominibus, non pro filiis accipi.

Avth. Imò.

1 CReditor propria auctoritate in seruitutem trahens debitorem ob debitum, illud amittit, & tantundem dat debitori, & eius parentibus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. sup hoc tit.* Aloys. Leo *in 4. fol.*11.

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hisp.15. tit.10. part.7.* vbi *gloss.5 per tot. & l.3. tit.13. part.5.* vbi *glos.4.* Abb. *in cap.2. n.2. de pignor.* Conan. *comment iuris ciuilis lib.4. cap.14. num.8.* Roder. Xuar. *l.2. tit. de los gouiernos à num.* 8. Marth. Coler. *de processib. execut. lib.1. cap.6. à num.* 43.

SVMMARIVM.

1 *Mutuum accipientem obligari, non eum, ad quem pecunia peruenit ex obligatione.*

2 *Actio personalis non datur contra tertium, sed personam sequitur obligatam.*

L. Eum qui mutuam. XIII.

Iidem AA. & CC. *Barsumio.*

1 ACcipiens mutuum obligatur, non is ad quem pecunia ex obligatione peruenit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr. hoc tit.* Aloys. Leo *in 4. fol.*11.

2 Notatur ad hoc quòd actio personalis non datur contra tertium, sed personam sequitur obligatam, vt per Afflict. *decis.95. num.6. & decis.161. num.5.* Surd. *decis.90. num.3.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sua facultate num.* 80. *C. de in integ. restit. minor.* Sanch. *de matrim lib.9. disp.4. num.29.*

L. Est in arbitrio. XIV.

Iidem AA. & CC. *Hermedoro & Nicomacho.*

CReditor electionem habet, an personalem, vel hypothecariam intentet actionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. sup. hoc tit.*

Vide posita *in collect. ad l. fin. infra de annali except.*

SVMMARIVM.

1 *Excussionem principalis & fideiussoris prius fieri, quam pigneratitia contra debitorem intentetur actio.*

2 *Actor antequam agit contra tertium possessorem, excussionem faciat in bonis ipsius debitoris principalis, & minus idoneis repertis, tunc contra tertium possessorem agit.*

Avth. Sed hodie.

EXcussio principalis & fideiussoris prius fiet antequam pignoratitia contra debitorem intentetur actio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. sup. hoc tit.* 1

Notatur ad hoc quòd quando actor agit contra tertium possessorem, priùs excussionem facere debet in bonis ipsius debitoris principalis, & minus idoneis repertis, tunc agit contra tertium possessorem, vt per *l. Hisp.14. tit.* 13. *part.* 5. Mayn. *de actionib. lib.2. cap.*18. Soar. de Paz *in practica tom.2. cap.2. §.4. num.35.* vbi subdit corrigi iura antiqua, quibus electio dabatur creditori, vel agendi contra principalem actione personali, vel contra tertium possessorem hypothecaria, vt dicebatur *in l. distractus, C. de pignorib.*

Vt actiones ab hæredibus, & contra hæredes incipiant.

Tit. XI.

SANCITVR hoc titulo, actiones quæ non cœperunt à defuncto, vel contra defunctum, ab hæredibus, vel contra hæredes, qui in vniuersum ius defuncti succedunt, initium sumere, abrogatâ regula iuris antiqui, quòd actio quæ aduersùs nos non cœperit, neque aduersùs nostros transeat. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. De materia vide Azeued. *l.6. num.20. tit.6. lib.5. noua Recop.* Aluar. Valasq. *consult.* 157. *num.12.* vbi adducit casum in quo potest verificari hæc rubrica.

SVMMARIVM.

1 *Obligationes, & contractus actiuè & passiuè, transire ad hæredes, & num.2.*

3 *Hæres repræsentat personam defuncti in his, quæ eius morte non extinguuntur.*

4 *Venditio*

4 *Venditio fieri potest eo pacto vt res, aut dominium in emptorem non transeat nisi post mortem venditoris.*

5 *Bona sua, vel eorum possessionem alij quis donare, vel promittere potest post mortem.*

6 *Re promissâ in tempus mortis, non oritur aliqua actio, vel obligatio ante diem mortis.*

7 *Promittentem quando constat nullum habuisse respectum ad mortalitatem, huiusmodi promissio magis censenda est donatio inter viuos, quàm donatio mortis causa.*

L. Cùm stipulationes. Vnic.

Imp. IVSTINIANVS A. *Ioanni P.P.*

1 OBligationes, & contractus actiuè, & passiuè ad hæredes transeunt. Colligunt ex Ordin. Cyn. Batt. Salicet. Bald. Castr. Angel. Fulgos. Cuiac. Sichard. Aloys. Leo *in 4. fol. 11. verso*, Donell. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt Anton. Gom. *var. tom. 1. cap. 5. num. 14. prope fin. & l. 64. Tauri num. 5.* Duen. *reg.* 277. Matth. Coler. *decis. 8. num. 1.* Cuiac. *lib. 3. obseru.* 34. Emman. Costa *lib. 1. select. cap. 16. num. 1. & cap. 18. in princip. & col. 3. & cap. 19. num. 1.* D. Barbos. *in l. 2. in princ. par. 1. n. 137. ff. soluto matrim. & in l. qua dotis num.* 107. *ff. eod. tit.*
3 Cald. Pereira *quæst. forens. lib. 1. qu. 15. num. 6.* vbi declarat hæredem repræsentare personam defuncti in his, quæ eius morte non extinguuntur.

4 *Post mortem compositos*, &c.] Notatur ad hoc
quòd venditio fieri potest eo pacto vt res, aut do-
minium in emptorem non transeat nisi post mor-
tem venditoris, vt per Tiraq. *de retractu lig. §. 1. gl. 10.*
num. 118. Roder. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus,*
5 *super declar. legis Regni limit. 5. num.* 16. vbi quòd
bona sua, vel eorum possessionem potest quis alij
donare, vel promittere post mortem, Anton. Gom.
6 *var. tom. 2. cap. 11. num. 21. col. 3. in princ.* vbi quòd
quando aliquid promittitur in tempus mortis, non
oritur aliqua actio, vel obligatio ante diem mortis.
7 D. Barbos. *in d. l. qua dotis num.* 107. vbi subdit quòd
quando constat promittentem nullum habuisse re-
spectum ad mortalitatem, sed ideo promisisse cùm
moreretur, quia nolebat antea cum effectu obligari, huiusmodi promissio magis censenda est donatio inter viuos, quàm donatio causa mortis, quia mors tunc videtur venire per modum dilationis, quæ non efficit donationem causa mortis.

Ne vxor pro marito, vel maritus pro vxore, vel mater pro filio conueniatur.

TIT. XII.

SVMMARIVM.

1 *Filios & vxorem æquum est teneri pro debito conuerso in eorum commodum.*

2 *Vxorem teneri alere virum in casu necessitatis de bonis paraphernalibus.*

NEMINEM conueniri posse pro alio, *l. 3. vers. vlt.* non vxorem pro marito, *l. 1. & 2.* non maritum pro vxore, nisi pro ea intercesserit, *d. l. 3.* nô matrem pro filio, *l. vlt.* vel pro filia, *d. l. 3. hoc tit.* Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. De materia vide *l. Hisp. 15. tit. 10 part. 7. & l. 9. tit. 31. part. 7.* vbi *gloss. 1.* Cassan *in consuetud. Burgund. lib. 4. §. 1. vers. valet statutum, fol. 131. verso, & 132. & rubr. 4. §. 9. vers. intellige fol. 173. & §. 10. num. 7. fol. 175.* Garcian. Falcon. *reg. 30. num. 15. & reg. 499. n. 23.* Palat. *de obtentione Regni Nauarræ, part. 5. §. 5. & in repet. rubr. de donation. inter, §. 66. n. 19. in princ.* Ioan. Bapt. Costa *de facti sciem. & ignorant. inspect. 51.* Bernard. Græuæ. *in pract. Cameræ Imper. lib. 2. concl. 91.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 107. n. 3.*
vbi quòd æquum est vt filij & vxor teneantur pro 1
debito quod fuit conuersum in vtilitatem, & com-
modum ipsorum, & *num.* 13. quòd de bonis para- 2
phernalibus in casu necessitatis tenetur vxor alere virum.

SVMMARIVM.

1 *Mulierem non conueniri ex contractu mariti citra intercessionem, & num. 2.*

3 *Mariti bona quando confiscantur, non confiscatur medietas lucrorum, quæ pertinet vxori.*

4 *Mulier non conuenitur ex contractu mariti, nec illius debito obligatur. nisi maritus & vxor simul contrahant ad ipsorum, vel ipsius mulieris vtilitatem, num. 5. vel in bonis paraphernalibus, de quibus in casu necessitatis vxor tenetur alere virum. num. 6.*

L. Frustrà disputas. I.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Asclepiodotæ.*

MVlier citra intercessionem, contra quam ta- 1
men iuuatur, ex mariti contractu non conuenitur. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bartol. Salicet. Angel. Fulgos. Castr. Bald. Cuiac. Donell. Aloys. Leo *in 4. fol. 12.* Sebast. Næui. Sichard. remissiuè. Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
l. Hisp. 15. in fine tit. 13. part. 5. Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum & vxor. §. 66. num. 18. & 19. & de iusta obtentione Regni Nauarræ part. 5. §. 5.* Anton.
Gom *l. 50. Tauri num. 79.* vbi quòd confiscatis bonis 3
mariti, non confiscatur medietas lucrorum, quæ
pertinet vxori, Cardos. *in praxi iudicum, & Aduo-*
cat. verbo mulier num. 11. vbi quòd mulier non potest 4
conueniri ex contractu mariti, nec ex debito illius obligari. Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib. 2. concl. 90.* Matth. Coler. *German. decis. 31.* Gam. *Lusit decis. 200.* Amatis *Marchiæ decis. 27.*

Limita quando maritus & vxor simul contra- 5
hunt ad vtilitatem ipsorum, vel ipsius mulieris, vt quia ipse accepit mutuò pecuniam, vel locauit domum pro alenda, & tuenda vxore; nam tunc si maritus non habeat bona ex quibus illa debita contracta pro necessitate & vtilitate vxoris solui possint, tenebitur ipsa mulier ex propriis bonis dotalibus pecuniam sic debitam soluere; ita Ceuall. *commun. contra communes qu. 727. num. 41. cum seqq.* vbi *n. 47.* monet cautos debere esse creditores mutuantes patri pecunias vt omnino apponant in instrumento eas mutuasse ad alendos liberos, & vxorem, & citat Palat. *in d. repet. rub. de donation. inter virum & vxor. §. 66. num. 6.* Matienz. *l. 3. glos. 7. num. 5. tit. 9. lib. 5.*

lib.5. nouæ Recop. Azeued. *l. 9. gloss.1. num. 31. tit.3. eod. lib.5.*

6 Limita etiam in bonis parapheroalibus, de quibus in casu necessitatis tenetur vxor alere virum, secundùm Campeg.*de dote part.3. qu.23.* Cordub.de Lara *in l.si quis à liberis. §.si quis ex his, num.14. ff de liber.agnosc.* Surd. *de aliment.tit.1. qu. 45. n. 7. in fine, & qu.36. num. 8. cum seq.* Stephan. Gratian. *discept. forens.tom.1. cap.107. num.13.*

SVMMARIVM.

1 *pro Mariti debitis, si vxor probet dominium, non immitti creditores mariti in bona vxoris, & num. 2.*

3 *Dominium præsumitur ex possessione, & num. 8.*

4 *omnia Bona, quæ sunt intra domum, præsumuntur mariti, & non vxoris. nisi quilibet probet sua. num. 5.*

6 *Maritus iure familiaritatis potiùs præsumitur, quàm titulo dotis.*

7 *Mulier in causa primipili obligari potest ex debito mariti.*

L. Ob maritorum. II.

Iidem AA. *&* CC. *Terentiæ.*

1 PRo debitis mariti, si probet vxor dominium, non immittuntur in bona vxoris creditores mariti. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. sup.hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Bart.*in l.quidam num.4. ff.de condit. instit. & in l. cùm res num.13.in fine. C.de probat.* Guid. Papæ *decis.447.* Rip.*in l.fin. quæst.51. num. 171. C. de reuocand. donat.* Hippol.*sing.224.* Azini.*in sua praxi ciuili cap.2. §. 3. limit. 45.* Duen.*reg. 275. ad fin.* Capyc. *decis.128.* Gail.*lib.2.obseru.86.* Matienz. *l.10. glos.1. tit.9. lib.5. nouæ Recop.* vbi Azeued. *num. 11.* Parlador. *rerum quotid.lib.2. c.fin.part.5. §.3. num.42.*

3 *Dominij tui esse probaueris*, &c.] Notatur ad hoc quòd ex possessione præsumitur dominium, vt per Boër.*decis.42. num.33. in fine.*

4 Notatur etiam ad hoc quòd omnia bona, quæ sunt intra domum, præsumuntur mariti, & non vxoris, vt per Spin. *in speculo testament. gloss. 10. princ.*
5 *num.89.* vbi *num. 90.* subdit attento iure Regio omnia bona, quæ sunt intra domum, præsumi mariti, & non vxoris, nisi quilibet probet esse sua.

6 Notatur etiam ad hoc quòd iure familiaritatis præsumitur potius possidere maritus, quàm titulo dotis, vt per Alciat.*de præsumpt.reg.2. præs.23. in fine,* Menoch.*de præsumpt.lib.6. præs.68. num.11.*

7 In glos. *Vetant 1.* ibi, *scilicet propter primipili necessitatem*, &c. Notatur ad hoc quòd in causa primipili potest mulier conueniri & obligari ex debito mariti, vt per Cardos. *in praxi iudicum, verbo maritus num.11. in fine.*

8 In gloss. *Occupata sunt.* ibi, *nomine mariti, qui eas possidebat.* Ob quod dominus præsumitur. Con.*practic.cap.16. num.4.*

L. Cùm te. III.

Iidem AA. *&* CC. *Carpophoro.*

RES traditæ ad sustentationem filiæ non præsumuntur esse dotales, nec possunt pro debitis mariti addici creditoribus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. sup.hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Matrem non posse compelli ad solutionem residui, licèt partem debiti filij sui soluerit.*

2 *Partem gratuitò soluens debiti, non præiudicat sibi in alia parte.*

3 *Solutio gratuita vnius partis non grauat in solutione alterius.*

4 *Solutio voluntaria non obligat ad soluendum etiam futuris temporibus.*

5 *Iure familiaritatis quæ fiunt, non constituunt aliquem in possessione ad præscribendum.*

6 *Quasi possessio non acquiritur etiam per mille actus, qui communiter fieri solent iure familiaritatis.*

7 *de Intentione vtentis iure aliquo tanquam suo, quomodo constet.*

8 *Actus nostri non se extendunt vltra quàm geruntur.*

9 *Actus voluntarius non obligat agentem vltra quàm geratur.*

L. Cùm te ideo. IV. & vlt.

Iidem AA. *&* CC. *Philothetæ.*

LIcèt mater soluerit partem debiti filij sui, non 1
propterea potest compelli ad solutionem residui. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n.1. sup.hoc tit.*

Allegari solet hic text.ad hoc quòd gratuitò sol- 2
uens partem debiti, non sibi præiudicat in alia parte, vt per Natt.*cons.446.num.19.* Paris.*cons.79 num.11. vol.3.* Surd. *cons.212. num.25. & decis.33. num.12. & de aliment.tit.8. priuil. 22. num.16.* Emman. à Costa *in l.si ex cautione, fallent. 7. num. 4. C. de non num. pecun.* Hieron.Magon.*Florent.decis.143.* Castill.*quotid. controuers. lib. 4. cap.60. num.61. cum seqq.* Pyrrh. Maur. *in tract. de solut.oblat. & retent. cap. 15. num.3.*
cum seqq. vbi ait gratuitam solutionem vnius partis 3
non grauare in solutione alterius.

Et notatur ad hoc quòd solutio voluntaria non 4
obligat ad soluendum etiam futuris temporibus, Balb. *de præscription.4. part 6. princ. quæst. 5. num.2.* Flores de Mena *var.lib.3. qu.23. ex num. 12.* Cephal. *cons. 631. num. 42.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo solutio voluntaria.* Gasp. Roder. *de ann. redd.*
lib. 1. qu. 1. num. 2. Quæ enim fiunt familiaritatis 5
iure, non constituunt aliquem in possessione ad præscribendum. *l. qui iure familiaritatis. ff. de acquir. possess.* Alberic. *in rub. ff.de muner. & honorib. num.26.* Nicol.Bellon.*cons.1.num.15. & cons.8. num.15.* Mandel.Alba *cons.62. num.38. vol.1. & cons.777. num.16. vol.4.* Hippol.Riminald. *cons.26. num. 47. cum seqq. & cons.34. num.18. cum seqq lib.1. & cons.589. n.50. vol. 5.* Cæpol. *de seruitutib. vrban. præd. cap. 20. num. 1.* Balb. *de præscript. 2. part. quartæ princ. qu. 1. num.9.* Vnde tenent Innoc. *in cap. bonæ memoriæ el 2. num. 1. post princ. de postulat. Prælat. & in cap. cum Ecclesia Sutrina, de causa possess. & prop. num. 5.* vbi Panorm.*num.4. cum seqq. vers tertio requiritur,* Alex. *cons.50. n.8. lib. 3.* quòd si volo probare quòd eram in possessione alicuius iuris, putà seruitutis, itineris, vel iuris hospitandi, non sufficit probare quòd ibi per fundum tuum te sciente & patiente, transiui, aut quòd mille vicibus fuerim hospitatus in domo tua,

tua, nisi expressè etiam probem quòd in ea fuerim
tanquam iure meo, & mihi debito vsus, cùm potue-
rit esse quòd tu ea passus fueris & gratia, & amici-
tiæ causa, non autem ex eo quòd id mihi debitum
esset, & sequitur Francisc. Ripa *in d. cap. cum Eccle-*
6 *sia num. 39. 41. & 56.* vbi expressè notat quòd etiam
per mille actus, qui communiter fieri solent iure
familiaritatis, & amicitiæ, non acquiritur quasi pos-
sessio, idem tenet Paris. *cons. 27. num. 110. cum seqq.*
Hinc idem Innoc. *in d. cap. bona memoria num. 1. post*
7 *princ.* quærit, quomodo constare possit de inten-
tione eius, qui aliquo iure vtitur tanquam iure suo?
& respondet id constare posse per expressa verba
vtentis, quibus exprimat eo se iure vti, intendens
vti iure quod habet, & tanquam iure suo, & quòd
non intendit eo quasi ex gratia vti, sed quasi ex de-
bito, sequitur Florian. *in l. seruitutes la 2. num. 25.*
circa fin. vers. adde ad glos. Stephan. Gratian. *discept.*
forens. cap. 298. num. 10. addens quòd requiritur in-
terpellatio, prohibitio, & acquiescentia.

8 Notatur hic text. ad hoc quòd actus nostri non
se extendunt plus vltra quàm geruntur, vt per Dec.
cons. 21. num. 5. Ruin. *cons. 124. n. 41. lib. 5.* Menoch.
cons. 121. num. 30. Brunor. à Sole *in locis communib.*
9 *verbo actus 26.* vbi quòd actus voluntarius agen-
tem non obligat vltra quàm geratur.

SVMMARIVM.

1 *Grauans alium pro debito vnius sua auctoritate, punitur in quadruplum, & iure suo cadit, & num. 2.*
3 *Repræsalia quid.*
4 *Clarigationes, id est, repræsalia cur, & vnde.*
5 Droict de marque, *Gallis pro repræsalys.*
6 *Repræsalia vnde orta.*
7 *Feciales qui.*
8 *Repræsalia quo iure permissa.*

AVTH. Sed omninò.

1 QVi pro debito vnius sua auctoritate grauat
alium, punitur in quadruplum, & cadit a iure
suo. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1.*
num. 1. sup. hoc tit. Aloys. Leo *in 4. fol. 12. verso.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit *l.*
Hisp. 15. tit. 10. part. 7. dum statuit quòd capiens,
aut pignorans sua auctoritate res tertij pro alterius
debito, perdit ius debiti, & quod cepit, cum triplo
restituit, & *ibi* Greg. Lop. *glos. 2. verbo en otros luga-*
res, dicit hoc planum esse de locis Regni vnius.

3 Hîc sedet materia repræsaliarum, de qua pauca
diximus *in collect. ad cap. 1. de iniur. lib. 6.* nunc verò
pro vera eius cognitione præmittendum est repræ-
salias latinè dici pignorationes rerum & persona-
rum, ad iniurias vlciscendas, quando vnus pro alio,
vel res vnius pro re alterius apprehenditur, & text.
4 *in d. cap. 1.* Appellantur etiam *clarigationes*, quia
clarigatio est idem quod *denuntiatio*, & *clarigare*
est idem quod *bellum indicere.* Quintil. *lib. 1. decad. 1.*
& ex eo, & Hermolao Barbato tenet Claud. Cote-
ræus *de iure militum lib. 3. cap. 22. §. 2. lit. A.* Andr.
Gail. *de pignoration. lib. 2. obseru. 2. num. 8.* Græci illas
ἀνδροληψίας, id est, hominum comprehensiones, ap-
pellant, vt tenet Iul. Pollux *lib. 8. cap. 1.* Demosthe-
nes *in epistol. contra Aristocratem*, Alexand. ab Ale-
xand. *dierum genial. lib. 5. cap. 3.* Tiraq. *in l. si vnquam,*
verbo susceperit liberos, num. 147. C. de reuoc. donat.
Petr. Greg. *syntagm. iuris part. 3. tit. de actionib. lib. 38.*
cap. 8. Claud. Coteræ. *d. lib. 3. cap. 22. num. 1.* Et in 5
Gallia vocantur *droict de marque*, ius marquæ, quia
in limitibus potissimùm exercetur. Guid. Pap. *de-*
cis. 32. Petr. Greg. *d. cap. 8. n. 5.* & à Numo Pompilio 6
Romanorum Rege secundo principia obtinuerunt,
cuius & aliorum Regum Romanorum tempore
Feciales sunt appellatæ, vt per Liuium *lib. 1. decad. 1.* 7
Zaz. *in l. 2. §. & ita leges, in verbo latas, circa fin. ff.*
de origine iuris. Andr. Gail *d. lib. 2. obseru. 2. num. 6.*
Renat. Chopin. *de doman. Franciæ lib. 3. tit. 25. de pi-*
gnorat. num. 2. Postmodum vulgaris elocutio ali-
quorum locorum eas repræsalias nominauit, vt te-
statur Concilium generale Lugdunense, ex quo
transumptum fuit, *d. cap. 1. de iniur. lib. 6.* vbi ex-
pressè id affirmat, ibi, *etsi pignorationes, quas vul-*
garis elocutio repræsalias *nominat*, &c. & *ibi* gloss.
verbo, elocutio, ibi, *intelligas quorundam loco-*
rum, &c.

Omni iure, & vniuersali totius Orbis consuetu- 8
dine repræsaliæ permissæ censentur. Iure in primis
diuino, ex D. Augustino *lib. 6. suarum quæstion. q. 10.*
contra Faustum, & ex eo transumptiuè *in cap. Do-*
minus noster 23. qu. 2. D. Thom. *2. 2. qu. 40. cap. 1.* Et
quia in hoc standum est Theologis, vt tenet Bart.
in tit. de repræsal. num 3. in fine, & Cuman. *cons. incip.*
Domini iudicis, in fine principij, ideo nonnullos refe-
runt qui hanc tuentur opinionem, eámque ex mo-
dernioribus latè firmant Suar. *de fide, spe, & charit.*
disp. 13. sect. 7. num. 10. Molin. *de iustit. & iure, tract. 2.*
disp. 121. concl. 4. & disp. 117. concl. 1. Lessi. *de Iustit.*
lib. 2. cap. 47. de vendicatione dub. 4. n. 21. communem
dicit Ægidi. *de fide, spe, & charit. disp. 31. dub. 8. n. 131.*
& 132. vbi reprobat Lorcam, qui contrariam tenuit
sententiam, eiúsque fundamentis bene respondet
nouissimè P. Hurtado *eodem tract. de fide, spe, & cha-*
ritate, disp. 169. sect. 11. & 121. Et ex nostris hanc
etiam opinionem tenent Bart. *in tit. de repræsal. n. 3.*
Bald. *in auth. & omnino. C. ne vxor pro marito, & in*
auth. omnino, C. de action. & obligat. & cæteri scri-
bentes *in authen. habita, C. ne filius pro patre, & in*
l. 1. & per tot. C. ne vxor pro marito, Guid. Foran. *de*
sequestro reg. 14. num. 1. Martin. Laudens. *in tract. de*
repræsal. num. 12. Iacob. de Canibus *in simili tract.*
num. 14. Ayala *de iure belli lib. 4. num. 9. & 10.* Lu-
dou. Bolognin *cons. 10. num. 5.* Non obstant aucto-
ritates desumptæ ab Ecclesiaste cap. 18. videlicet,
Anima, quæ peccauerit, ipsa moriatur, & filius non
portabit iniquitatem patris; quia expressè contrarium
probatur ex *cap. Dominus noster 23. qu. 1.* & ex aliis
exemplis sacræ Scripturæ *Ezechiel. 10. in princ.* &
Marc. cap. 21. vbi dicitur quòd regimen auferri de-
bet potestati delinquenti, & dari genti facienti
iustitiam, & ex *Iosue cap. 6.* vbi propter peccatum
ciuium thesauri Hierico anathemarizati fuerunt, &
lib. 1. Reg. cap. 15. vbi propter peccatum animalia
eorum iussa sunt interfici, *Exodi cap. 9. & 12.* vbi
propter peccatum Ægyptiorum possessiones eorum
grandini traditæ sunt, iumenta, & primogenita
morte consumpta, & *Iosue cap. 1.* vbi propter pec-
catum Achor plebs Israëlitica in manus hostium
tradita fuit, & *Genes. cap. 9.* vbi peccante Cham
filius eius maledicitur, & *lib. 1. Reg. cap. 4.* vbi pro-
pter peccatum Heli populus in manus Philistino-
rum corruit, & *ibidem lib. 2. cap. 24.* vbi propter pec-
catum Dauid in numeratione populi gladius Do-
mini descendit in pauperes, & *lib 4 cap. 15.* Giezi
peccante lepra eius transiuit ad posteros.

Naturali deinde iure repræsaliæ permittuntur,
hoc est, naturali ratione, quæ dicitur esse iuris gen-
tium, *cap. hoc iure 24. qu. 5. l. naturalem §. item ea*
qua

quæ, *ff. de acquir. rerum domin.* Iacob. de Canibus *in tract. de repræsal. num.* 14. Guid. Foran. *de sequestro reg.* 14. *num.* 1. Bolognet. *in addit. ad conf. Anania* 94. *num.* 14. *vers. istud adeò*, Petr. Greg. *d. lib.* 38. *cap.* 8. *num.* 9.

Ciuili quoque iure permissæ sunt repræsaliæ ex vetustissimis Romanorum legibus, ex Zaz. *in d.l.* 2. *§. & ita leges*, *ff. de origine iuris*, Budæ. *in annot. ad l. aut facta*, *§. euentus*, *ff. de pœnis*, Bald. *in cap.* 1. *de milite vasallo, qui contumax est*, Iacob. de Arena, & Iacob. de Beluiso *in auth. habita*, *C. ne filius pro patre*, Anan. *conf.* 94. vbi Bolognet. *in addit.* Bart. *in tract. de repræsal. num.* 5. *cum seqq*, Guid. Foran *de sequest. reg.* 14. *num.* 1. Martin. Laudens. *de repræsal. n.* 4. 5. 13. & 14. Iacob. de Canib. *eod. tract. num.* 16. Duplici ex ratione. Prima, quia ciuitas (& à fortiori Princeps) ob tutelam vnius ciuis potest indicere bellum, sicut vnus particularis ob tutelam personæ, & rerum suarum, vbi aliud remedium haberi non potest, ex *l. si alius*, *ff. quòd vi, aut clam.* & notatis *in l. ait Prætor*, *§. si debitorem*, *ff. quæ in fraudem credit.* Secunda quòd propter delictum domini negligentis facere iustitiam, potest indici bellum contra totam terram, & omnes gentes ei subditas, ex *auth. si verò dominus temporalis*, *C. de hæret.* maximè vbi non adest iudex, vel superior, qui possit iustitiam facere, quo casu licet nobismetipsis ius dicere, ex *d. l. ait Prætor*, *§. si debitorem*, *ff. quæ in fraudem*, & à contrario sensu ex *l. nullus*, *C. de iudic.* & alios plures casus, & auctoritates congerit Speculat. *in tit. de actore*, *§.* 1. *vers. item quod vult.* Non obstant *auth. vt non fiant pignorat.* vbi Imperator Iustinianus prohibet fieri pignorationes, & *l. vnic. C. vt nullus ex vicaneis pro alienandis vicaneorum debitis teneatur*, *lib.* 12. cum quibus concordant *l.* 1. & 10. *tit.* 17. & *l.* 5. & 6. *tit.* 13. *lib.* 4. *nona Recopil.* quia responderut has pignorationes, de quibus agunt Imperatores Iustinianus, & Zeno, esse, quæ fiunt à priuatis de facto, & propria auctoritate, vel propter contractum inter priuatos initur, quod videtur colligi ex verbis dictæ auth. & insinuat hoc ipsum gloss. *ibidem verbo inhonestas*, dum ait hoc prohibitum reperiri aliis legibus, videlicet *l. extat*, *ff. quod metus causa*, & *l. pen. ff. ad leg. Iul. de vi priuata.* & *l. illicitas*, *ff. de offic. Præsid.* & *l. si quis in tantam*, & *l. si quando*, *C. vnde vi*, quæ omnes leges loquuntur in priuatis, qui propria auctoritate rei alienæ possessionem occupant: & euidentiùs colligitur ex *gloss.* 1. *in d. auth. vt non fiant pignorat.* dum ita exemplificat, *Putà contraxi tecum in alia regione, hoc acto inter nos, vt si die statuto non solueretur, liceat tibi homines meæ prouinciæ pignorare, ac sua auctoritate, vel res eorum intromittere*, &c. iuxta quem sensum intelligi debet textus in præsenti.

Canonico iure non prohibentur repræsaliæ, illud enim permittit quòd propter delictum administratorum, & gubernatorum puniatur tota vna prouincia, & vnum regnum, *cap. non est*, *de sponsal. cap. si sententia*, *de sentent. excomm.* & ideo ex culpa Superioris potest capi & detineri homo liber inuitus pro debito pecuniario, *cap. ex rescripto*, *de iureiur. cap. vt pridem* 23. *q.* 8. & vtrobique scribentes. Non obstat *d. cap.* 1. *de iniur. lib.* 6. quia loquitur de pignorationibus, & repræsaliis, quæ contra personas ecclesiasticas conceduntur, quod insinuant Suarez, Hurtado, & cæteri Doctores Theologi, dum tenent dispositionem illius *cap.* 1. comprehendere non posse laicas personas, & earum bona, nec procedere nisi in personis ecclesiasticis, de quibus loquitur, & hoc pacto remanet concors dispositio eiusdem *c.* 1. cum alia

quæ habetur *in d. c. dominus noster.* 23. *q.* 1. ac aliis similibus; ex eo, quia dispositio *d. c.* 1. tanquam limitata limitatum debet producere effectum, ex *l. in agris. ff. de acquiren. rerum domin. l. illam*, *C. de collationib.* tum etiam, quia tanquam dispositio correctoria verificatur in casu de quo loquitur, & non potest extendi ad alios, quamuis eadem ratio militet, ex *l. si verò negotium*, *§. de viro*, *ff. soluto matr.* ibi, *de viro lex loquitur, de socero autem nihil scriptum est*, *l. cùm pater*, *§. dulcissimis*, *ff. de leg.* 2. Euerard. *in locis legalib. in loco à ratione legis c.* 33. Vnde resultat has repræsalias permissas esse, secundùm Caiet. Syluest. & Angel. quos refert Hurtado *citato loco*, & ex aliis tradit Cou. *in reg. peccatum part.* 2. *§.* 9. *num* 4 *per tot.*

Consuetudine vniuersali, & particularibus statutis & legibus huiusmodi repræsaliæ permittũtur, vt per Martin. Laudens. *d. tract. n.* 11. & Iacob. de Canib. *in simili*, *n.* 24 qui de vniuersali totius orbis consuetudine attestantur, Iacob. Canceri. *var. resol. tom.* 2. *cap.* 5. *n.* 47. & 48. Fontanel. *de pactis nuptial. claus.* 3. *gloss.* 2. *n.* 25. qui de simili antiquissima restantur consuetudine, eamque validam esse probat Franc. Marc. *decis.* 390. *p.* 1. qua quidem vsos fuisse Troianos, Syrios, & Thessalonicenses, refert Petr. Greg. *d. lib.* 38. *cap.* 8. *num.* 8. & Athenienses, vt per Renat. Chopin. *d. tit.* 25. *de pignoration. n.* 2. *in fine.* In Germania vigere eandem consuetudinem, tradit Andr. Gail. *practic. obseruat. obseru.* 44. *num.* 10. & *de obseruat.* 2. *num.* 4. In Gallia restatur Renat. Chopin. *d. tit.* 25. *num.* 1.

Potest autem Princeps Superiorem non recognoscens, repræsalias concedere, quæ sunt tanquam species belli iusti ne pereat iustitia. Martin. Laudens. *d. tract. de repræs. num.* 8. Gregor. Lopez *in l.* 15. *gloss.* 1. *tit.* 10. *part.* 7. Matienz. *l.* 10. *gloss.* 1. *num.* 5. & *l.* 11. *gloss.* 1. *num.* 2. vbi etiam Azeued. *tit.* 17. *lib.* 5. *noua Recop.* Renat. Chopin. *dict. lib.* 3. *tit.* 25. *num.* 5. Papon. *de arestis lib.* 5. *tit.* 1. *de iuribus Regi reseruatis*, *aresto* 3. Matt. *de iurisdiction. part.* 4. *cent.* 1. *casu* 41. *num.* 2. *cum seqq.* vbi maximè interesse ait inter repræsalias particulares, ex priuata causa, & generales ex bello publico, quæ fiunt per supremos Principes.

Ne filius pro patre, vel pater pro filio emancipato, vel libertus pro patrono, vel seruus pro domino conueniatur.

TIT. XIII.

ADDITVR superiori regulæ tit. 12. filium non teneri pro patre, siue superstite, *l.* 4. siue defuncto, nisi ei hæres existat, *l. vlt.* Nec patrem pro filio emancipato, *l.* 1. & 3. Nec libertum pro patrono, *d. l. vlt.* Nec seruum pro domino, *ead. l. vlt.* Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia tituli, vide Rip. *in l. fin. quæst* 63. *C. de reuocan. donat.* Cassan. *in consuetud. Burgund. rubr.* 4. *§.* 11. *num.* 1. *fol.* 175. Gregor. Lopez *l.* 2. *tit.* 19. *part.* 4. *verbo de la vida*, & *l.* 15. *gloss.* 2. *col.* 4. *tit.* 10. *part.* 7. Bonacos. *commun. crimin part.* 1. *verbo statutum*, *fol.* 158 *verso*, Vezin. Bonacos. Viui. & alios *tom.* 1. *commun opin. lib.* 4. *tit.* 6. Clar. *lib.* 5. *§. fin. quæst.*

quaest. 86. *num.* 3. Menoch. *de arbitr. casu* 345. *num.* 8. *cum seqq. & cons.* 27. *num.* 56. *& cons.* 99. *num.* 618. Caepol. *caut.* 245. *& seq.* Boër. *decis.* 221. *in princip.* Vnde statutum quòd pater teneatur pro filio, & vnus pro alio, non valet, cùm sit odiosum. Bonacos. *d. tom.* 1. *lib.* 4. *tit.* 6. *n.* 7. Surd. *decis.* 49. *n.* 11.

Et procedit vt nec etiam de legitima filij teneatur viuus pater soluere eius condemnationem tam in ciuilibus, quàm in criminalibus, vide Boër. *decis.* 221. Duen. *regul.* 356. *n.* 2. Ruin. *consil.* 149. *vol.* 3. Clar. *§. fin. quaest.* 86. *vers. secundò infertur*, Viui. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 3. *tit.* 16. *de inoffic testam. num.* 55. *versic. & hinc est, pag* 411. Suar. *eodem tom.* 1. *lib.* 4. *tit.* 6. *num.* 8 *pag.* 473. Valdes. *in addit. ad Roderic. Xuar in l. post rem iudicatam, notab.* 13. Aluar. Valasc. *de partit. cap.* 21. *num.* 2. vbi ampliat, etiamsi filius sit in carceribus, & *num.* 3. limitat duobus concurrentibus, nempe quòd filius sit egenus, & capite damnatus, nam tunc cogi potest pater assignare legitimam filio in vita ad illum liberandum. Alium casum ponit Bonacos. *commun. d. tom.* 1. *lib.* 4. *tit.* 6. *num.* 10. *pag.* 474. *in princip.* quando caueretur statuto quòd pater teneretur soluere condemnationem pro filio vsque ad legitimam.

Restringitur verò multis modis, & praecipuè quando pater contraxit debita pro filiorum & vxoris alimonia, quia illo non existente soluendo, rectè posset agi per creditores contra filios, vel vxorem, & eorum bona, ita Cremens. *sing.* 36. *& seq. Tu mutuasti*, Cordub. de Lara *in l. si quis a liberis*, §. *si quis ex his*, *à num.* 83. *vsque ad* 115. *ff. de liber. agnosc.* Surd. *de aliment. tit.* 8 *priuileg* 48. *num.* 5. *& cons.* 367. *num.* 28. *& cons.* 420. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 107. *num.* 2. *cum seq. & cap.* 108. *num.* 29. *& tom.* 4. *cap.* 713. *à num.* 6. Matienz. *l.* 3. *gloss.* 7. *num.* 5. *tit.* 9. *lib.* 5. *noua Recopil.* & *ibidem* Azeued. *num.* 31. *cum seqq.* Gasp. Baëc. *de inope debitore cap.* 1. *num.* 53. *&* 54. Ceuall. *commun. contra commun. quaest.* 723. *à num.* 41. *& tom.* 4. *quaest.* 900 *num.* 41. *cum seqq.* Parlador. *in sesquicent. differ.* 2. §. 2. *num.* 2. *&* 3. D. Barbos. *in l. si constante, in princ. num* 52. *ff. soluto matrim.* Mari. Giurb. *in consuetud. Messanens. part.* 1. *cap.* 9 *gloss.* 3. *num.* 10. Vincent. Caroc. *decis. siue casu* 128. Gabr. Aluarez *de priuileg. pauperum part.* 1. *quaest.* 48. *num.* 8. *&* 9. qui multipliciter ampliant & limitant. Quamuis contrarium, nempe nec vxorem, nec filios teneri ex suis bonis soluere debita à viro contracta ad ipsam & familiam alendam, tueantur Flores de Mena *ad Gam. decis.* 186. *in* 2. *part.* Sanchez *de matrim lib.* 9. *disput.* 4. *num.* 28. *&* 29. Ioan. Bapt. Costa *de quota & rata q.* 25. *& de remed subsidiar. remed.* 12. *illat. vnica*, Petr. Fontanel. *de pactis nupt. claus.* 4 *gloss.* 9. *p.* 5. *n.* 71. *cum seqq. & tom.* 2. *claus.* 7. *gloss.* 2. *p.* 10. *n.* 34. *cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Filio emancipato mutuatum patrem reddere non teneri, & solutum indebitè patrem repetere.*

2 *Filium non posse conueniri pro debito contracto per patrem.*

3 *Patrem non teneri ex mutuo eius filiofamil. facto, etiam de peculio filij. nisi filius mutuam pecuniam vertitisset in rem patris, num.* 4. *vel pater permiserit filio negotiari, cúmque proposuerit alicui negotiationi, cuius causa mutuum recepit, num.* 5. *vel filius mutuam pecuniam solitus fuerit accipere, cúmque pater soluere consueuerit, n.* 6.

7 *Laeso succurrendum ex persuasionibus aduersarij, etiam citra metum, vel dolum.*

L. Neque ex eius. I.

Imp. GORDIANVS A. *Candido militi.*

1 MVtuatum filio emancipato pater reddere non tenetur, & solutum indebitè pater repetit. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Angel. Fulgos. Bald. Castr. Donell Sichard. Aloys. Leo *in* 4. *fol.* 13. Sebast. Naeui. remissiue. Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Notatur ad hoc quòd filius non potest conueniri pro debito contracto per patrem, vt per Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.* 1. *c.* 107. *n.* 1.

3 Allegari vulgò solet hic text. ad hoc quòd pater ex mutuo eius filiofam. facto non tenetur, etiam de peculio filij, vt per *l. Hispan.* 2. *in fine, tit.* 19. *part.* 4. *vbi gloss.* 11. *in princip.* Roder. Xuar. *in l. post rem iudicatam, notab.* 12. *incip. Potest etiam, num.* 1. *& in declarat. legis Regni*, §. *instum est, num.* 3. Nicol. Vigel. *part.* 5. *lib.* 17. *cap.* 2. *causa* 2. *regul.* 2. *in methodo iuris ciuilis*, Arimin. Tepat. *variar. sentent. tom.* 1. *tit.* 157. *cap.* 2. *vers. ex contractu*, Molin. *de Iustit. tractat.* 2. *disp.* 301. *vers. priuilegium hoc*, Less. *in simili tract. lib.* 2. *c.* 20. *dub.* 2. *num.* 10. Hector Felici *in tract. de societ. c.* 6. *n.* 37. *cum seqq.*

4 Limita primò, si filius mutuam pecuniam in rem patris vertisset, vt per Mynsing. *ad §. illud propriè, num.* 11. *vers. si vertit pecuniam, Instit. quod cum eo*, vbi Picbard. *num.* 12. Vigel. *d. lib.* 17. *cap.* 2. *replicat.* 16. 17. *&* 32. Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 22. *cap.* 3. *num.* 11. *vers. sexto*, Mozz. *de contract. tract. de mutuo tit.*] *quomodo deficiat, seu finiatur mutuum, num.* 25. Menoch. *de praesumpt. lib.* 3. *praesumpt.* 68. *n.* 1. Cardin. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib.* 8. *tit.* 7. *num.* 26. *&* 27. Matth. Coler. *de processib. execut part.* 1. *cap.* 10. *num.* 18. Azor. *instit. moral. part.* 3. *tit. de mutuo cap.* 3. *vers. secundo cum patre*, Less. *d. dub.* 2. *num.* 11. Arimin. Tepat. *variar. sentent. tom.* 1. *tit.* 362. *cap.* 7. *versic. fallit.* Iul. Pac. *de mutuo cap.* 6. *num.* 28. *requis.* 8. Gutier. *de iuram. confirm part.* 1. *cap.* 43. *num.* 6. *versic. itaque secundum*, Lingl. *decis.* 1. *q.* 2. *n.* 4. *&* 5. Rebel. *de oblig. iustit. p.* 2. *lib.* 8. *tit. de vsuris q.* 1. *sect.* 2. *num* 14. Stephan. Gratian. *d tom.* 1. *c.* 107. *n.* 2.

5 Limita secundò, si pater permiserit filio negotiari, cúmque proposuit alicui negotiationi, cuius causa mutuum recepit, tunc enim pater tenetur, Anton. Gom. *var. tom.* 2. *cap.* 6. *num.* 2. *limit.* 9. *vers. & idem est*, Afflict. *decis.* 306. Vigel *d. cap.* 2. *replicat.* 9. *&* 19. *& causa* 2. *reg.* 6. Mozz. *vbi suprà num.* 26. *versic. & idem erit dicendum*, Aloys. Ricc. *in collect. decis. collect.* 2039. *limit.* 1. Ioseph. Ludou. *Lucensi decis.* 55. Gasp. Anton. Thesaur. *quaest forens lib.* 4. *q.* 79.

6 Limita tertiò, si filiusfam. mutuam pecuniam sit solitus accipere, & eam pater soluere consueuit, Anton. Gomez *d cap.* 6. *num.* 2. *limit.* 11. Mozz *vbi suprà num.* 24. *vers. quod extenditur*, Alexand. Trentacinq. *variar. resolut. lib.* 3. *tit de solution. resol.* 6. *num.* 13. *versic. item procedit*, Cardin. Mantic. *d. lib.* 8. *tit.* 7. *num.* 3.

Vide alias limitationes ad *l.* 2. *& vltim. infr. C. ad Macedon.*

7 In gloss. *Extorta*. ibi, *suasionibus, non per vim*, &c. Notatur ad hoc quòd succurrendum est laeso ex persuasionibus aduersarij, etiam citra metum, vel dolum, vt per Pinel. *in l.* 2. *C. de rescind. vend. p.* 1. *cap.* 1. *num.* 31. Menchaq. *controuers. vsufrequent. part.* 2. *cap.* 63. *num.* 2. Castill. *lib.* 3. *quotid. cap.* 1. *num.* 113. *cum seqq.*

SVM

SVMMARIVM.

1 *Filium vt filium non teneri pro debito patris, nisi sit patris heres, & num. 2.*
3 *Creditor agens contra filium alicuius ex debito paterno, debet allegare filium esse haredē, & probare.*
4 *Abstentio hareditatis quomodo probetur.*
5 *ex Inuentario prasumi hereditatem non soluendo.*

L. Nec contra. II.

Impp. DIOCLET. & MAXIM. AA. *Neotherio, & Eutolmi.*

1 Filius vt filius non tenetur pro debito patris, ni-
si sit patris hæres. Colligunt ex Ordin. Doctores
citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*
2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu-
munt Hippol. *sing. 224.* Duen. *reg. 345. vers. limita
quintò*, Mari. Giurba *decision. 33. num. 25. in princ.*
3 Cardos. *in praxi iudicum, verbo filius num. 41.* Et
ideo creditor agens contra filium alicuius ex debi-
to paterno, debet allegare filium esse hæredem, &
probare, Capye. *decis. 70. num. 1.* Mich. Grass.
4 *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 6. num. 5.* Probatur
autem abstentio hæreditatis si sui patris hæredi-
tatem cum beneficio inuentarij adiuerit filius, ex
l. fin. §. & si prafatum, C. de iure deliber. Minad. *cons. 17.
num. 2.* Monticul. *de inuentar. cap. 8. in princ.* Pon-
te *cons. 37. num. 2. & 3.* Anna *alleg. 30. num. 13.* Giurb.
5 *d. decis. 33. num. 25.* quia ex inuentario hæreditas
præsumitur non soluendo. Bertaz. *crimin. cons. 472.
num. 22.* Laderch. *cons. 138. num. 4.* Mascard. *de pro-
bat. concl. 203. num. 23. & concl. 852.* Surd. *cons. 168.
num. 5.*

SVMMARIVM.

1 *propter Filij officium, & culpam in officio admissam, patrem non teneri si in principio electionis non consensit in filij electionem, & num. 2.*
3 *Filius si de consensu patris mutuum accipit, vel pecunia credita contractum fecit, patrem teneri.*

L. Si filiusfamilias. III.

Iidem AA. & CC. *Theogeni.*

1 PRopter filij officium, & culpam in officio admis-
sam pater non tenetur si in principio electionis
pater non consensit in electionem filij. Colligunt ex
Ordin. Doctores citati *ad l. 1 num. 1. sup hoc tit.*
2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu-
munt Boër. *decis. 221. num. 3.* Bellacomb. *tom. 1. com-
mun. opinion. lib. 4. tit. 6. num. 3.* Benedict. Ægid. *in
repet. l. ex hoc iure, ff. de iustit. & iure, part. 2. cap. 2.
num. 108.* vbi subdit quòd ad hoc vt pater in casu
isto ex gestis filij teneatur, non requiritur expres-
sus illius & assertorius consensus ad filij promotio-
nem, sed satis est eum illi non dissentire contraria
protestatione interposita, per *l. quoties, vers. consen-
sisse autem, ff. ad municip. & num. 109. vers. restat.*
Rationem huius specialis præstat, quia in filij pro-
motione ad munus publicum persona, & fides pa-
tris, qui eum sub potestate habet, attendi & respici
censetur, quasi qui filium elegerunt, fidem patris
scientis & non contradicentis sequuti videantur, &

num. 110. quòd pater non tenetur non emancipato
ad decurionatum assumpto.
Inuito patre, &c.] Ergo si filius de consensu patris 3
mutuum accepit, vel pecunia credita contractum
fecit, tenetur pater, secundùm Anton. Gom. *variar.
tom. 2. cap. 6. num. 2. limit. 7* Matienz. *l. 12. gloss. 4.
num. 2. tit. 11. lib. 5. noua Recop.* Vigel. *in methodo iu-
ris ciuilis part. 5. lib. 16. replicat. 18. & 21.* Petr. Gre-
gor. *syntagm. iuris ciuilis lib. 22. cap. 3. num. 11. vers.
quintus*, Mozz. *de contract. tract. de mutuo, tit. quo-
modo deficiat mutuum, n. 24. vers. nam si pater*, Arim.
Tepat. *var. sentent. tom. . tit. 157. cap. 2. vers. si filius*,
Alex. Trentacinq. *var. resolut. lib. 3. tit. de solutionib.
resol. 19. num. 13.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig.
conuent. lib. 8. tit. 7. num. 18.* Rebell. *de oblig. instit. p. 2.
lib. 8. tit. de vsuris quaest. 1. sect. 2 num. 13. versic. se-
cundo.*

SVMMARIVM.

1 *Filium patre viuente non teneri ob patris debitum, & num 2.*
3 *Filius non tenetur soluere patris debita, dum est sub illius potestate. patre mortuo quid, remissiuè num. 4.*

L. Patris nomine. VI.

Iidem AA. & CC. *Achiue.*

VIuente patre filius non tenetur ad debitum pa- 1
tris. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad
l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*
Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
mit Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo fi-
lius num. 41.* vbi quòd filius non tenetur soluere de- 3
bita patris dum est sub illius potestate. Stephan.
Gratian. *discept forens. cap. 107. n. 1.* Quid patre mor- 4
tuo, vide posita *in collect. ad l. 2. supr. hoc eod. tit.*

SVMMARIVM.

1 *Libertum, aut seruum non teneri ex contractu patroni, vel domini.*
2 *Dominum non teneri ex contractu serui, nisi ex illo sentiat commodum.*

L. Ex patroni. V. & vlt.

Iidem AA. & CC. *Lampetio.*

EX contractu patroni, vel domini libertus, aut 1
seruus non tenetur. Colligunt ex Ordn. Docto-
res citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*
Nec etiam dominus ex contractu serui tenetur, 2
nisi ex illo commodum sentiat, Menoch. *cons. 53.
num. 15.* Bonacos. *commun. opin. tom. 1. lib. 4. tit. 6.
num. 2. vers. tenetur, pag. 473.*

SVMMARIVM.

1 *Studiosi, & eorum comites, vel nuncij, securè peregrinabuntur. & habitabunt in Academijs.*
2 *Studiosorum fauor, priuilegia.*
3 *Scholaris quis dici possit.*
4 *Priuilegijs scholarium gaudent eorum famuli, nuncij, &c.*

5 *Familiarium nomine qui comprehensi.*
6 *Priuilegium scholarium ijs etiam competit, qui veniunt ad eos visitandos in studio.*
7 *per Litteratos totus illuminatur mundus. regitur ac sustinetur Ecclesia Dei, num.* 8.
9 *Rex Dei vicarius in terris. dicitur loqui per os Dei, num.* 10. *quicquid facit, videtur facere vt Deus, num.* 11.
12 *Scholastici an sint personæ miserabiles, remissiuè. dicuntur peregrini, num.* 13. *peregrinorum iuribus gaudent, num.* 14. *& tanquam peregrini in loco studij nullum domicilium contrahunt, num.* 15. *ideóque de alibi gestis in loco studij conueniri regulariter nequeunt, num* 16. *omisso medio ad Principem prouocant, num.* 17. *eorum priuilegia, remissiuè, num.* 18.
19 *Donatio facta scholari studij causa, censetur facta ad causas pias.*
20 *Scholaris non potest capi pro represalijs, nec eius nuncius non seruari, num.* 21.
22 *Legati publici non capiuntur pro represalijs.*
23 *Scholasticorum iudex quis.*
24 *Magister scholarum, de earum iudice.*
25 *Scholasticus si semel elegerit vnum ex iudicibus hic declaratis, postea variare poterit.*
26 *Variatio vbi permittitur, de prima tantum intelligitur. ita vt iterum variare non liceat.*
27 *Scholastici non soluunt pedagia.*
28 *Iurisdictionem qui habent in causis scholarium censentur ordinarij, quamuis non habeant territorium.*
29 *τὸ* Cadat, *non importat latam sententiam, sed ferendam.*
30 *à Sententia qua quis competentem se pronuntiauit licita appellatio.*

Avth. Habita.

1 Studiosi & eorum comites, vel nuncij securè pe-
regrinabuntur, & habitabunt in Academiis, *in*
2 *princip.* Studiosorum scientia dum illuminatur totus
mundus, studiosi fauorabiles ob exilium scientiæ
requirendæ causâ hisce contingens; fauorabiliores
ob sumptus factos, & pericula quæ subeunt maximo
fauore digni si iniuriis à vilissimis hominibus
sine causa impetuntur, *in verf. Dignum.* Iniuriam studioso
ob perpetuam & validam prohibitionem nemo
inferat, *in verf. Hæc itaque.* Studiosorum priuilegia
& immunitatem violantes, & defensionem debitam
studiosis denegantes aduersùs iniurias cum
rebus ablatis, quadruplum restituent, famam perdent,
dignitatéque in perpetuum carebunt, *in verf.
Sciturus.* Studiosi in litem vocati ius reuocandi aduersarium
ad suum forum, & Episcopi loci, habent
priuilegium, *in verf. Verumtamen.* Studiosum in forum
incompetens pertrahens causam perdit, *in verf.
Qui verò.* Ex his qui elegantiùs super hunc text. scripserunt,
vide Donell. Aloys. Leo, Petr. Gilchen, Rebuffum,
Lucium Middendorpium, Christoph. Cuppener,
Iulium Pacium, & Bolognet.

3 *Scholaribus*] Scholaris nemo rectè dici potest, nisi nomen ipsius ab ipso Rectore, vel Vniuersitatis Secretario matriculæ adscriptum sit. vide Donell. *in præsenti num.* 6. & Petr. Gilchen *num.* 7. Gail. *lib.* 1. *obseruat.* 21. *num* 5. Menoch. *de præsumpt. lib.* 2. *præsumpt.* 78. *num.* 3. Mascard. *de probat. conclus.* 128. *num.* 14.

4 *Tam ipsi, quàm eorum nuncij,* &c.] Notatur ad hoc quòd priuilegiis, quæ scholaribus conceduntur, gaudent eorum famuli, vt per Petr. Gilchen *in præsenti num.* 18. Duen. *regul.* 305. Petr. Rebuff. *de priuil. scholar. priuil.* 166. *à num.* 279. Horat. Luci. *eod. tractat. cap. fin. n.* 2. Mart. *de Iurisdict. part.* 4. *cent.* 2. *casu* 111. *num.* 14. Christoph. de Paz *ad leges styli l.* 32. *num.* 9. & 23. & expressè habetur in statutis nostræ inclytæ Vniuersitatis Conimbricensis *lib.* 3. *tit.* 76. *in princip.* ibi, *lentes, studantes, officiaes, e seus criados, e seruidores e familiares.*

Familiarium appellatione verè illi comprehenduntur, qui expensis illius, cuius dicuntur familiares, continuò viuunt, & morantur cum eo, indéque continui commensales dicuntur, Mascard. *de probat. conclus.* 755. Christoph. de Paz *d. l.* 32. *n.* 26. *cum seqq.* Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 51. *à num.* 16. Cardin. Tusch. *practic. conclus. tom.* 3. *lit. F. conclus.* 72. ego ipse *de appellatiua verborum vtriusque iuris signific. appellat.* 96. 5

Et huiusmodi priuilegium competens scholaribus communicari his, qui veniunt ad eos visitandos in studio, ex aliqua probabili causa, tenent Bald. *hic num.* 18. Horat. Luci. *de priuileg. scholarium priuil.* 80. D. Barbos. *in l.* 2. §. *legatus num.* 348. *ff. de iudic.* 6

Quorum scientia totus illuminatur mundus.] Per 7
viros enim litteratos totus illuminatur mundus,
Bald. *hic num.* 12. *in* 3. *notab.* Mandos. *in reg.* 16. *Cancel.
quæst.* 15. *num.* 3. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel gloss.* 4.
num. 25. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent.
tom.* 2. *lib.* 13. *tit.* 14. *num.* 1. Flamin. Paris. *de resignat.
benefic. lib* 4. *cap.* 11. *num.* 17. Carol. de Grassis *de effectibus
clericalib. in prælud. num.* 88. ego ipse *de officio
& potest. Episcopi p.* 2. *alleg.* 46. *num.* 1. & regitur ac su- 8
stinetur Ecclesia Dei, Peregr. *ad Extrauag. ambitiosæ,
de rebus Eccles. non alienand. verbo ex quibus Ecclesia,
num.* 21. Bellet. *disquisit. cleric. p.* 1. *tit. de disciplina cleric.*
§. 4. *num.* 8. Rota apud Marches. *de commission. p.* 1. §. 2.
pag. 611. *in vlt. impress.*;

Deo, & nobis eius ministris.] Ergo Rex dicitur Dei 9
Vicarius in terris, de quo vide Proœmium legum
Partitarum Hispaniæ, *vbi gloss.* 9. *& l.* 5. *tit.* 1. *p.* 21. *vbi
gloss.* 1. *& l.* 3. *ad fin. tit.* 8. *lib.* 8. *noua Recopil.* Morl. *in
emporio iuris ciuilis part.* 1. *tit.* 1. *in prælud. num.* 21.
Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocatorum, verbo Rex
num.* 1. Flamin. *de resignat. benefic. lib.* 5. *quæst.* 1. *num* 12.
vbi hinc infert quod dicitur loqui per os Dei, à quo 10
delegatus est iudex in terris. Hinc etiam quicquid 11
facit, videtur facere vt Deus, *authent. de hæredib.
& falcid. in princip.* Boss. *in tit. de Principe num.* 70.
Surd. *decis.* 2. *num.* 5. nam in terris talis est, Cassan.
in consuetud. Burgund. rubr. 1. §. 5. *gloss. di prince,
num.* 9. *& in catalogo gloriæ mundi part.* 5. *consider.* 35.
versic. & vt semel, Cacheran. *Pedem. decis.* 30. *num.* 2.
versic. 2. Bobadil. *in sua politica lib.* 3. *cap.* 2. *num.* 3.
lit. I.

Quis enim eorum non misereatur, &c.] An scholastici miserabiles sint personæ, ita vt *l. vnic. C. quando Imper. inter pupillos,* priuilegio, quibúsque aliis gaudeant? vide nouissimè Gabr. Aluarez *de priuilegijs miserabilium personarum quæst.* 12. *per tot.* 12

Exules facti sunt, &c.] Peregrini igitur scholasti- 13
ci dicuntur *l. Hispan.* 2. *versic. esso mismo ferna, tit.* 5.
part. 3. *& l. fin. tit.* 17. *part.* 4. Peregrinorúmque illis 14
iura competere communiter Doctores tradunt *in l.
cum filiusfam.* 17. *ff. si certum petatur.* Horat. Luci. *priuileg.* 8.
Et tanquam peregrini, multo licèt tempore 15
in loco permaneant, nullum ibi domicilium contrahunt,
gloss. *verbo domicilium in l. heres absens* 19.
§. *proinde ff. de iudic.* Horat. Luci. *priuileg.* 9. Petr. Rebuff.
priuileg. 121. *num.* 2. D. Barbos. *in l.* 2. §. *legatus
num.* 341. *ff. de iudic.* Farinac. *fragm. crimin. part.* 1.
lit. D. num. 215. Nec si per mille annos studiorum
causa

causa ibi commorentur, déque illo appareat. Me-
noch. de arbitr. casu 86. n. 6. 7. & 22. Mascard. de prob.
concl. 534. n. 53. Matth. Stephan. de iurisd. lib. 1. c. 28.
num. 49. Farin. d. lit. D. n. 218. Osvvald. in Donel. enu-
16 cleat. lib. 7. cap. 12. lit. E. Ideo de alibi gestis conue-
niri in studij loco regulariter scholasticum non pos-
se, tenent Rebuff. priuil. 121. cum duobus seqq. Horat.
Luti. d. priuil. 9. vers. vnde, & vers. neque. Farin. d. lit. D.
num. 215. in fine, Card. Tusch. practic. concl. lit. D.
concl. 596. num. 26. refert Gabr. Aluarez d. quaest. 12.
17 à num. 37.

Nostram laudem, & protectionem, &c.] Notatur
ad hoc quòd scholaribus speciale datum est vt omis-
so medio ad Principem valeant prouocare, vt per
Rebuff. in tract. de appellat. art. 2. gloss. vnic. n. 13. limit. 2.
& de priuil. schol. priuil. 164. num 9. Horat. Luti. eod.
tract. priuil. 73. Socin. reg. 23. fallent. 5. Sigism. Scacc.
de appellat. quaest. 7. num. 102.

18 De priuilegiis scholasticorum, vide Petr. Rebuff.
in peculiar. tract. vbi 180. assignauit, Horat. Luti.
in eod. vbi 104. enumerauit, multos, etiam Perez
l. 8. gloss. 1. verbo, Estudios generales, tit. 2. lib. 1. Ordi-
nam. Alphons. Modic. ad §. plebiscitum dub. 78. n. 9.
cum seqq. Ascan. Clem. de patria potest. effectu 17.
num. 41. 48. & 49. Vincent. Caroc. de locato part. 3.
gradu 2. q. 1. num 10. cum seqq.

19 *De diuitibus pauperes*, &c.] Ergo donatio facta
scholari ex causa studij, censetur facta ad pias cau-
sas, vt per Bolognet. hic num. 283. cum seqq. Tiraq. de
priuileg. piae causae, in praefat. num. 26. Cardin. Mantic.
d. lib. 13. tit. 14. in princip. Scholasticorum enim cau-
sa, próque studio relictum dicitur pium, piarúm-
que causarum priuilegio gaudent. Panorm. cons. 63.
num. 5. & 6. lib. 2. Horat. Luti. de priuileg. scholastic.
priuileg. 1. per tot. Surd. de aliment. tit. 6. quaest. 19.
num. 8. & seq. Philip. Pascard. de viribus patriae po-
testat. part. 1. cap. 3. num. 34. nouissimè Gabr. Alua-
rez de priuileg. miserabilium personarum quaest. 12.
num. 31.

20 *Nec ob alterius*, &c.] Notatur ad hoc quòd scho-
laris non potest capi pro repraesaliis, vt per Bald. hic
num. 4. D. Barbos. in l. 2. §. legatis num. 348. in fine, ff.
de iudic. vbi num. 349. post Bolognet. hic num. 199.
Rebuff priuil. scholar. 78. subdit quòd pariter pa-
ter, qui filium visitat, non poterit capi pro repraesa-
liis, neque etiam nuncius, qui propter aliquam pro-
babilem causam mittitur ad scholarem, & quòd
pariter neque capientur in locis per quae praedicti
necessariò debent transire vt perueniant ad locum
studij, & num. 351. obseruat de consuetudine gene-
21 rali id non seruari, sed indistinctè omnes capi pro
repraesaliis praeter legatos publicos, quibus parci-
22 tur ob rationem expressam in l. fin. ff. de legationib.

Verumtamen si litem eis, &c.] Concordat l. Hisp. 7.
23 vers. E non les deuen tit. 31. part. 2. quae eandem
contra aliter scholares conuenientes poenam adii-
ciens, in eo tamen huius auth. dispositionem emen-
dat quòd illa in omni negotio (& sic, tam ciuili,
quàm criminali, vt ibi omnes aduertunt) haec Re-
gia nempe, in ciuili tantùm huiuscemodi fori ele-
ctionem scholaribus concedit, vide Gabr. Aluarez
dict. quaest. 12. num. 12. cum seqq. scholasticis nostrae in-
clytae Vniuersitatis Conimbricensis Cõseruator iu-
dex designatur, cui incumbit conseruare priuilegia
Vniuersitati, scholasticis, & aliis concessã, & secun-
dùm illa de eorum causis iudicare. Ita eiusdem Vni-
uersitatis statutum lib. 2. tit. 27. cuius meminit Ord.
Reg. Lusit. lib. 3. tit. 12. §. 1. in fine, tradit Molin.
de Iustit. tom. 6. tract. 7. disp. 29. num. 7. Aluar. Va-
lasc. consult. 152. num. 4. De iudice scholarum vniuer-

sitatis Salmanticensis, qui *Magister scholarum* appel- 24
latur, meminerunt Perez l. 1. tit. 7. lib. 1. Ordin. vers.
quaeri potest, Salzed. ad Bernard. in pract. cap. 3. vers. fin.
Gutier. practic. lib. 3. quaest. 9. num. 3. vbi ait quòd co-
ram Magistro scholarum iudice conseruatore Apo-
stolico Vniuersitatis generalis Doctorum & scho-
larium Salmanticen. quotidie scholares conueniunt
suos debitores, & decernuntur ab eo contra ipsos in
contumaciam sententiae excommunicationis, ser-
uata forma legis Regiae hoc permittentis, nempe
18. tit. 7. lib. 1. nouae Recopil. Molina citato loco. Salman-
ticensi studio, & in eo operam litteris impendenti-
bus per dictam l. 18. priuilegium concessum. Com-
plutensi postmodum lex 26. eod. tit. & lib. commoda-
dauit, Vallisoletano deinde lex 28. sequens.

In gloss. *Optione*. ibi, *an autem ex quo elegit variare* 25
potest, &c. Notatur ad hoc quòd si scholasticus semel
elegerit vnum ex iudicibus hîc declaratis, poterit
postea variare, vt per Tiraq in l. boues, §. hoc sermone,
ff. de verbor. signif. n. 24.

In ead gloss. *in addit* ibi, *quòd scholaris possit variare,* 26
scilicet semel, & non pluries. Notatur ad hoc quòd
in casibus, in quibus permittitur variatio, in-
telligitur tantùm de prima, ita ut non liceat iterum
variare, vt per Tiraquell. in loco proximè citato
num. 23.

In gloss. *Speiali* ibi, *sed an pedagia soluant? Resp.* 27
non, &c. Ita l. Hisp. 5. tit. 7. p. 5. ibi, *Esso mismo dezimos
que de los libros que a los eschollares traen, e de las
otras cosas que han menester para su vestir, e para su
vianda que non deuen dar portazgo*, vbi Greg. Lop.
gloss. 11. Bolognet. hic num. 15. Petr. Gilchen num. 37.
Bertachin. de gabellis part. 7. quaest. 29. Rebuff. de priui-
leg. scholar. priuil. 15. & Horat. Luti. in simili tract.
priuil. 54.

In gloss. *Dedimus*. ibi, *item non dicit quòd optio*, &c.
Notatur ad hoc quòd cùm haec auth. fuisset facta in
fauorem scholarium, non est verisimile illis voluisse
auferre electionem illius iudicis, quem ius commu-
ne eis tribuebat, vt per Bolognet. hic num. 227. D.
Barbos. in l. 1. art 4. num 142. ff. de indic.

In ead. gloss. ibi, *sed dic quòd sic*, &c. Notatur ad
hoc quòd qui habent iurisdictionem in causis scho-
larium Ordinarij censentur, quamuis non habeant
territorium, vt per D. Barbos. in l. praetor 12. §. 1. n. 46.
ff. de indic.

In gloss. *Cadat*, fin. ibi, *sed an ipso iure, vel per* 29
sententiam, &c. Notatur ad hoc quòd verbum, *ca-
dat*, non importat latam sententiam, sed ferendam,
vt per Bart. Salicet. Bald. Paul. de Castr. & Curt.
sen. in l. 2. §. quod si actor, C. de iuram. calum. Tiraq.
in l. si vnquam, verbo reuertatur num. 187. & seq. C. de
reuocan. donat. licèt ibidem num. 186. contrarium
tenentes referat, vide tamen Cald. Pereira de extinct.
emphyt. cap. 17. num. 12. Monet. de distribut. quotid. p. 3.
quaest. 7. num. 19. cum seqq. Cardin. Tusch practic. concl.
lit. P. conclus. 248. num. 7. & conclus. 719. num. 19. Ioan.
de Salas de legib. quaest. 96. tract. 14. disp. 15. sect. 6.
num. 78.

In ead. gloss. ibi, *Item quid si iudex se iudicem pro-* 30
nuntiauit? Resp. appellabitur ab eius sententia. Nota-
tur ad hoc quòd à sententia qua quis se competen-
tem pronuntiauit, etiam iure ciuili licita est appel-
tio, vt per Ias. in l. 2. num. 38. ff. si quis in ius vocat.
Roman. sing. 129. Corset. sing. sententia 5. Duen.
reg. 52. vers. vndecimò fallit, Clar. §. fin. quaest. 35.
num. 23. Menoch. remed. 4. adipisc. num. 822. cum
seq. Gam. Lusit. decis. 159. Valasc. consult. 47.
numer. 5. D. Barbos. in l. 2. artic. 3. numer. 20. ff. de
indic.

An seruus ex suo facto post manumißionem teneatur.

Tit. XIV.

MAnvmissori tenetur, si libertatis causa ei promiserit, *l.3.* extraneo tenetur ex delicto, *Instit. de noxal. act. §.omnis.* ex aliis causis conueniri nequit. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. De materia tituli vide Benedict. Ægid. *in reper. l. ex hoc iure, ff. de iustitia & iure, part. 2. cap. 3. de contractibus seruorum.*

SVMMARIVM.

1 *Contrahens in statum libertatis, non tenetur postea liber factus, & num. 3.*
2 *Quod in Potentia, non disponit de actu.*
4 *Conditio nunquam retrotrahitur in praeiudicium alterius.*

L. Quamuis. I.

Impp. Severvs, & Antoninvs. AA. *Iuuentiano.*

1 COntrahens in statum libertatis, non conueni-
2 tur postea liber factus. Item quod est in potentia, non disponit de actu. Colligunt ex Ordinar. Cyn. Bart. Salicet. Angel Fulgos. Bald. Castr. Cuiac. Donel. Aloys. Leo *fol. 15. verso*, Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen *in concordant.*

3 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Francisc. Niconit. *in repet. rub ff. de oper. non. nunciat. num. 36.* latè Benedict. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure, ff. de iustitia & iure part. 2. cap. 3. num. 2.* vbi rationem præstat, quia cùm ipsius seruilis personæ ciusmodi incapacitas sit, quòd ciuilem obligationem suscipere nequeat, non potest vtique liber factus illa obligatione teneri ex antegestu contractu, quam contractus ipse ab initio non produxit, nec potuit producere in serui persona.

4 Allegari solet ad hoc quòd conditio nunquam retrotrahatur in præiudicium alterius, vt per Hip. *in l. statuliber num. 2. ff. de condit.* Tiraq. *de retractu lig. §. 1. gloss. 10. n. 68 & de iure constituti p. 2. ampl. 17. n. 6.*

SVMMARIVM.

1 *Mutuum capiēs in seruitute, liber factus non tenetur.*
2 *Seruus non potest mutuare. nisi dominus liberam illi administrationem concessisset pecul'y, num. 3.*

L. Creditoribus. II.

Imp. Antoninvs A. *Bexico.*

1 ACcipiens mutuum in seruitute, liber factus non tenetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 *Qui tibi in seruitute mutuam pecuniam crediderunt,* &c. Ergo seruus non potest mutuare, Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 22. p. 2. n. 6.* Mozz. *de contract. tract. de mutuo, tit. de personis quæ possint mutuare, vel non, num. 4.* Azor. *instit. moral. p. 3. lib. 7. de mutuo c. 3. q. 1.*
nisi quando dominus liberam illi admistrationem 3
peculij concessisset. *l. rogasti, §. fugitiuus, ff. de rebus cred.* vbi Ias. *n. 5.* Petr. Greg. Azor. *citatis locis*, Mozz. *d. num. 3.*

L. Promissæ. III.

Imp. Alexander A. *Herodi.*

PEcunia ob libertatem promissa petitur per actio- 1
nem in factum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit 2
l. Hisp. 6. tit. 11. part. 5. vbi sic dicitur, *Fueras ende si el sierno prometiese alguna quantida de marauedis al señor, e despues que lo ouiese afforrado non gelot quisiesse pagar, ca entoce por tal prometimiento como este fincaria el sierno obligado, & seria tenudo de lo complir.* Conan. *comment. iuris ciuilis lib. 2. cap. 3. num. 5. col. 4.* Pichard. *§. item inutilis, num. 3. & 16. Instit. de inutil. stipul.* in termiois Benedict. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure, ff. de instit. & iure, p. 2. c. 3. n. 3.*

L. Licèt seruitutis. IV.

Imp. Gordianvs A. *Hieroni.*

DElictum, quod parit actionem in seruitute, in 1
libertate eandem conciliat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt Conan. *comment. iuris ciuilis lib. 1. cap. 3. num. 5. col. 3.* Gam. *in tract. de sacramentis præstandis vltimo supplicio damnatis, q. 3. n. 8.* Benedict. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure, ff. de instit. & iure, p. 2. cap. 3. num. 2.*

L. Si vt allegas. V.

Idem A. *Chresto.*

SEruus, qui coluit prædia domini, liber factus 1
non tenetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

L. Siue serui. VI. & vlt.

Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. *Feliciano.*

EX delicto commisso in dominum seruus non 1
tenetur liber factus, nisi post libertatem deliquerit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Quando fiscus, vel priuatus debitoris sui debitores conuenire poßit.

Tit. XV.

OStenditvr interdum contingere, vt creditor debitorem sui debitoris conueniri possit; proinde vt aliquis pro suo creditore conueniatur ab eius creditore. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. De materia vide Pereg. *de iure fisci lib. 6. tit. 7. num. 25. cum seqq.*

SVM

SVMMARIVM.

1 *Rem tutoris non esse inquietandam propter debitum pupilli, & num. 2.*

3 *Tutor habens bona pupilli, in ea non exhibens vt capiantur pignori, iure in carcerem detrudi potest. non tenetur finito officio, si tutorio nomine se obligauit. num. 4. secus si proprio nomine cauerit. num. 5.*

L. Propter æs. I.

Jmpp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Valeriano.*

1 RES tutoris non est inquietanda propter debitum pupilli. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Angel. Fulgos. Bald. Castr. Cuiac. Donell. Aloys. Leo *in 4. folio 3. verso*, Sebast. Næui. remissiuè. Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt
Duen. *reg. 275. vers limita 8.* Parladot. *rerum quotid.*
lib. 2. cap. fin. part. 4. §. 3. num. 1. vbi per Bald. *in præ-*
3 *senti* etiam tener tutorem si bona pupilli habeat,
atque ea non exhibeat vt pignori capiantur, iure in
4 carcerem detrudi posse, & *num. 2.* resoluit tutorem
si tutorio nomine se obligauit, finito officio non te-
5 neri; secus si proprio cauerit, & *eod. cap. fin. part. 5.*
§. 6. num. 14. vbi ait quòd tutor pro debito sui pupilli in carcerem non est coniiciendus, nisi forsan eo nomine detrudatur vt pupilli quæ habere probetur bona ad executionem faciendam exhibeat.

SVMMARIVM.

1 *Debitoris excussi, & condemnati nomina, creditoribus in vim rei iudicatæ in solutum dari, & num. 2.*

3 *Debitor debitoris mei vt possit à me exigi, quæ requirantur.*

4 *Vicini quando probent quem esse pauperem.*

5 *contra Debitorem debitoris mei vt fiat executio, necessaria est confessio.*

6 *per Dolum & mendacium negare, idem quod confiteri.*

L. Si in causa. II.

Imp. ANTON. A. *Marco.*

1 DEbitoris excussi, & condemnati nomina, vel debita creditoribus in vim rei iudicatæ in solutum dantur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *a d l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt
Pereg. *de iure fisci lib. 6. tit. 7. num. 25. vers. item pri-*
uatus, late Surd. *cons. 4. num. 1.* vbi post Roman.
3 *cons. 214. circa fin. & cons. 292. circa princ.* dicit quòd
vt debitor debitoris mei possit à me exigi, tria requiruntur copulatiuè; primum quòd talis debitor debitoris fateatur debitum; secundum quòd principalis debitor fuerit condemnatus; tertium quòd fuerit excussus, & non sit soluendo.

4 In gloss. *Sine quæstione 1.* Notatur ad hoc quòd vicini probant quem pauperem si deponant quòd ille est pauper, quia non habet nisi tantum in bonis, & si plus haberet, ipsi scirent, vt per Mascard. *de probat. concl. 1154. aliàs 1159. n. 25.*

In gloss. *Conuenti. ibi, hoc tamen si confiteatur se* 5
debere, &c. Notatur ad hoc quòd necessaria est con-
fessio in debitore debitoris mei, vt aliàs contra ip-
sum executio fiat, ita Surd. *d. cons. 4. num. 2.* vbi *n. 27.*
tenet non sufficere quòd neget ad effectum euitan- 6
di executionem, quando conuinceretur de mendacio per productionem scripturarum, cùm idem sit per dolum & mendacium negare quod confiteri; & respondet ad hanc gloss. quæ probare videtur contrarium, dum dicit non fieri executionem quando debitor negat, etiamsi id faceret per calumniam, esse communiter reprobatam, quia sufficit probare incontinenti, per instrumentum scilicet, quòd habeat paratam executionem, siue aliter, ipsum esse debitorem, vt *ibidem* multis comprobat argumentis, *numeris seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Debitores priuatos loco debitoris fisco soluere, vrgente solutionem procuratore Cæsareo, & num. 2. & 4.*

3 *Practica exequendi debitorem debitoris fisci, remissiuè.*

5 *Exactor fiscalis potest incipere ab executione.*

6 *Liberatio an, & quando contingat si me inuito debitor meus debitori meo soluat.*

L. Si debitum. III.

Imp. GORDIANVS A. *Primanio.*

DEbitores priuati loco debitoris fisci soluunt 1
fisco, vrgente solutionem procuratore Cæsareo. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
Ord. Reg. Lusitan. *lib. 2. tit. 52. §. 6.* vbi ponit practi- 3
cam exequendi debitorem debitoris fisci, Pereg. *in*
tract. de iure fisci lib. 6. tit. 7. num. 26. vers. item intellige,
& seq. vbi intelligit hanc l. vt ad consignationem 4
debitoris fiscalis de aliquo suo debitore liquidò
possit fiscus illum excutere, quod ius singulare est in
fisco, Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap. 12. num. 18.* 5
vbi quòd exactor fiscalis ab executione potest inci-
pere. An autem, & quando contingat liberatio si 6
me inuito debitor meus soluat creditori meo? vide D. Barbos. *in l. 3 num. 33 ff. soluto matrim.*

SVMMARIVM.

1 *Debitor principalis fisci si non est soluendo, fisco contra sui debitoris debitorem actio competit, & num. 2.*

3 *Fiscus quando possit agere contra debitorem sui debitoris.*

4 *Fiscus debitorem sui debitoris etiam non condemnatum exigit, quando principalis non est soluendo.*

5 *Diuitias ad aliquid obtinendum allegans, eas probare debet.*

L. Non prius. IV.

Impp. Dioclet. & Maxim. AA. & CC. Zozimo.

1 PRincipalis fisci debitor si non est soluendo, fisco contra sui debitoris debitorem actio competit. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Rodet. Xuar. *in l. 1. tit. de arrhis num. 14. in princip. pag.*
3 261. *in nouiss. impress.* vbi ait hic esse casum quòd fiscus, qui vult agere contra debitorem sui debitoris, non potest, nisi quando debitor principalis non est idoneus, nec soluendo, subditque ex Bald. *hic in princ.* quòd fisco incumbit onus probandi debitorem suum non esse idoneum, Pereg. *de iure fisci*
4 *lib. 6. tit. 7. num. 16. vers. primus est*, vbi quòd fiscus debitorem sui debitoris etiam non condemnatum exigit, quando debitor principalis non est soluendo, Surd. *cons. 4. num. 4.*

5 *Nisi poterit probari*, &c.] Notatur ad hoc quòd qui diuitias ad aliquid obtinendum, aut ad exeusationem allegauerit, eas probare tenetur, vt per Couar. *var. lib. 2. cap. 6. num. 2. in fine.*

SVMMARIVM.

1 *Creditor accipiens nomen debitoris in solutum sine cessione, directè non agit, & num. 2. Dato nomine debitoris in solutum citra cessionem, vel delegationem, potest vtiles actiones sui debitoris intendere. num. 3.*
4 *Nomine debitorum quòd possint obligari, & veniant in generali obligatione bonorum, remissiuè; & quando ad reales personalésque actiones pertineant, remissiuè, num. 5.*
6 *habens Nomina debitorum quatenus soluendo esse dicatur, remissiuè.*
7 *in Nominibus debitorum res tradita censetur per cessionem.*

L. In solutum. V. & vlt.

Iidem AA. & CC. Nanida.

1 CReditor in solutum accipiens nomen debitoris sine cessione, directè non agit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*
2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Marant. *in l. is actor num. 19. ff. de procurator.* Peregr.
3 *de iure fisci. lib. 6. tit. 7. num. 25. vers. item dato*, vbi quòd dato nomine debitoris in solutum citra cessionem, vel delegationem potest creditor vtilis sui debitoris actiones intendere, Molin. *de primog. lib. 4. cap. 2. num. 15.*
4 De nominibus debitorum quòd possint obligari, & veniant in generali obligatione bonorum, vide
5 Surd. *cons. 4. num. 20. & 21.* & quando ad reales, personalésque actiones pertineant, Surd. *cons. 4. num. 23.* Matth. Coler. *in tract. de processib. execut.*
6 *part. 1. cap. 3. num. 237. & seq.* Et quatenus nomina debitorum habens soluendo esse dicatur, modò sint certa & exigibilia, & talis non patiatur executionem qui illa habet, vide eundem Coler. *d. part. 1. cap. 6. num. 146.*
7 In gloss. *suo autem nomine, fin.* ibi, *nisi ea cedatur*, &c. Notatur ad hoc quòd in nominibus debitorum censetur res tradita per cessionem, vt per Tiraq. *de retract. lig. §. 1. gloss. 7. num. 12. & de iure constituti par. 2. ampl. 32. num. 13. & limit. 1. n. 10.* Menoch. *remed. 3. retinen. num. 160.*

De hæreditariis actionibus.

TIT. XVI.

HÆREDITARIA actio est, quæ hæredi, vel in hæredem iure successionis competit; illa actiua, hæc passiua dicitur. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. De materia vide Villalob. & Vezin. *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 7.* Arimin. Tepat. *var. sentent. tom. 2. tit. § 15.* Cald. Pereira *in comment. analytico ad l. vnic. C. ex delicto defunct. part. 3. num. 6. vers. quare*, vbi quòd ex hoc tit. omnis actio, quæ ex quasi contractu nascitur, in hæredes transire potest. *part. 1. num. 7. vers. quamobrem inclit Imperator*, præmittit, in iure duo considerari actionum genera, quorum alterum in ciuilibus actionibus versatur, quæ oriuntur ex contractu, vel quasi, de quibus *in hoc tit.* alterum in criminali iudicio positum est ex delictis, de quibus *in tit. sequenti*, & sic hos titulos congrua continuatione collatos & digestos fuisse refert idem Cald. Pereira *ibidem.*

SVMMARIVM.

1 *Creditorem debitori pro parte succedentem, pro aliis partibus agere contra haredes.*
2 *alterum ex Cohæredibus posse pro pecunia sibi à defuncto debita conuenire cohæredes pro rata, & persequi pignora.*
3 *Hæredem in quota & parte hæreditatis, vel bonorum effici hæredem, & dominum in ea, & in illum transire actiones pro illa parte.*
4 *Actio & obligatio regulariter transit ad hæredes tam actiuè, quàm passiuè.*
5 *Hæredes post aditam hæreditatem ipsum defunctum repræsentant.*

L. Pecuniam. I.

Imp. Gord. A. Hermeroti.

CReditor debitori pro parte succedens, pro aliis partibus contra hæredes agit. Alter ex cohæredibus pro pecunia sibi à defuncto debita potest conuenire cohæredes pro rata, & persequi pignora. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicer. Angel. Fulgos. Bald. Castr. Cuiac. Donell. Aloys. Leo *fol. 14.* Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.* 1 2

Vide Anton. Gom. *l. 10. Tauri num. 1.* vbi quòd hæredes in quota & parte hæreditatis, vel bonorum, efficitur hæres, & dominus in ea, & in illum transeunt actiones pro illa parte, & *tom. 1. var. cap. 12. num. 17. in princ. & tom. 3. cap. 11. num. 12. in princ.* vbi quòd actio & obligatio regulariter transit ad hæredes tam actiuè, quàm passiuè, quia hęredes post aditionem hæreditatis repræsentant ipsum defunctum in totum, si est vnus solus hæres, vel pro parte hæreditaria, si sunt plures hæredes. Neguzant. *de pignorib.* 3 4 5

pignorib. par.5. memb. 2. num.24. & part. 8. memb. 1. num.26. Duen. *reg.* 277. Burg. de Paz *conf. 4. num.4.* Menoch. *conf.200. num.51.*

S V M M A R I V M.

1 *Actiones personales inter heredes passiuè diuidi pro portionibus hereditariis, reales passiuè sequi possessorem, & num.2. & si quis ex heredibus efficiatur non soluendo, reliqui eius portione minimè grauantur, nec creditori contra ipsos dabitur actio. num. 3. Datur tamen actio hypothecaria contra heredem possidentem pignus, vel hypothecam. num.4.*

5 *aduersùs Possessorem rei emphyteutica, vel censualis, pro canone & annuis redditibus in solidùm fit executio.*

6 *in Legato dotis hæredes tenentur in solidum.*

7 *causa Alimentorum potest fieri executio in solidum contra plures heredes.*

L. Pro hæreditariis. II.

Imp. Decivs A. *Thelemachæ.*

1 PErsonales actiunes passiuè inter hæredes diuiduntur pro portionibus hæreditariis, reales possessorem sequuntur passiuè. Colligunt ex Ordin. Doct. citati *ad l.1. n.1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Tiraq. *de retract. tit. 2. §. 1. gloss. 6. num.* 41. Ruder. Xuar. *in lectura l post rem iudicatam, in declarat. legis Regni limit.* 1. *num.* 14. vbi ait quòd licèt verum sit quòd hæredes teneantur ad debita defuncti soluenda pro portione hæreditaria, tamen hypothecaria quilibet reoetur in solidum, aut soluere integrum debitum, aut res hypothecatas, quas possidet, restituere, Anton. Gom. *var. tom. 2. cap.* 10. *num. 6. vers. item etiam*, vbi quòd quilibet hæredum debitoris potest soluere pro sua parte, cùm tunc verè & realiter soluat quod debet, *& cap.11. num.15.* Kirchou. *tom.2. commun. opin. lib.6. tit.29. de vsufructu num* 22. *pag.*156. Burg. de Paz *conf.4. n.2.* Menoch. *conf.*123. *num.* 28. vbi post Patis. *conf.69. num. 21. lib.* 2. quòd plures hæredes solùm pro virili à creditore conueniri possunt, Surd. *decis.90. num.2.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, C. de in integ. restit. minor. verbo, sua facilitate num. 68. in fine*, vbi quòd omnes actiones, quæ defuncto competunt, transeunt io hæredes, & contra hæredes. Ceuall. *commun. contra commun. qu.* 784. *num.* 14 vbi quòd hæredes debeot conueniri pro hæreditariis portionibus, nisi interueniat pignus, vel hypotheca, Vincem. de Franch *decis.*203. *n.* 1. vbi quòd quando sunt plures hæredes debitoris, est expeditum quemlibet ex hæredibus actione personali teneri pro rata hæreditaria, quod procedere ait etiam quando legatarij agunt pro legatis actione hypothecaria, quia hoc casu actio hypothecaria diuiditur sicut actio personalis, per Negusant. *de pignorib. in 3. p. memb. 4. in decimoquinto casu*, & Visconti. *in addit. ad Vincent. de Franchis citato loco*, post Bursat. *conf.6. num.* 12. *&* 14. *vol.*1. intelligit hanc l. in mero debito personali, non io debito occasione rei, Cardos. *in praxi iudicum, verbo heredes num.*33. vbi quòd hæredes, defuncti conueniuntur pro debito æris alieni, seu legatorum, vnusquisque pro sua parte ex qua hæres est, Perez *ad rub. tit. 2. lib.* 8. *Ordinam. pag.* 35. *in vers. quæritur etiam, vtrùm heres*, vbi quòd hæredes pro ea tantùm persona, quam repræsentant defunctum, conueniendi sunt, quando creditor contra illos agit actione personali, late Parlad. *rerum quotid. lib.* 2. *cap. fin. part.4. §.1. num.*11. *cum seqq.* vbi ait quòd si plures hæredes extiterint, non in solidum aduersùs quemlibet executio peti debet, sed aduersùs singulos pro hæreditariis portionibus, adeò quidem vt siue defunctus aut testamento contractúve cauerit, siue hæredes inter se conuenerint, vt onus æris alieni alter ex hæredibus sustineat, nihilominus creditor aduersùs hæredes omnes experiri debeat, idem Ceuall. *commun. contra commun. qu.76. à num.9.* vbi quòd omnes actiones passiuè diuiduntur inter hæredes pro portionibus hæreditariis, & quòd licèt defunctus sit obligatus in solidum, tamen in eius hæredibus obligatio diuiditur, etiam inuito creditore, & soluendo partem pro virili remanebit liberatus, & etiam quòd executio non est petenda à creditoribus hæreditariis in solidum aduersùs omnes hæredes, sed aduersùs singulos pro portionibus hæreditariis, cùm hæredes ipso iure scindantur & diuidantur actiones, Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.36. num* 42. *& cap.150. n.12. & Marchia decis.146. à num.2.*

Amplia, etiam si aliquis ex hæredibus efficiatur non soluendo, quia adhuc reliqui non grauantur ad eius portionem soluendam, neque creditori contra ipsos dabitur actio, neque regressus, Franc. Aretin *in l.2. §. harum, col.2 ff. de verb. oblig.* Anton. Gom. *d tom.2. cap.10. num.3.* Parlad. *d. lib.2. cap. fin. par.4. §. 1. num.13.* Ceuall. *d. q.76. num.14.* Stephan. Gratian. *d. decis.146. num.5.* 3

Limita primò, quando creditores agunt actione hypothecaria contra hæredem possidentem pignus, vel hypothecā, quia tunc creditores solùm possunt actionem exercere aduersùs possidentem rem hypothecæ obnoxiam, Perez *citato loco*, Azeued. *ad l.1. num. 109. cum seqq. tit. 21. lib. 4. nonæ Recop.* Parlad. *d part.4. §.1. num.15. cum seqq.* vbi dicit quòd quando pro debito pignus, aut hypotheca data est, tunc in creditoris potestate positum erit an pro rata aduersùs singulos hæredes personali actione experiatur, an aduersùs pignus, vel hypothecam habentem in solidum agat, adeò vt si pignus, vel hypothecam plures tenent hæredes, non aduersùs omnes viritim, seu pro rata, sed aduersùs vnum ex eis in solidum agere possit creditor, cùm pignoris ius non personam obliget, sed rem sequatur, tantundem iuris esse ait si non apud hæredes, sed apud plures singulares possessores pignus extet; & tandem *num.* 17. hæc omnia vera asserit quando creditor hypothecaria experitur, quia qui eam intendit, petit rem pignori nexam sibi restitui, vt eam teneat donec debitum sibi exsoluatur; at cùm pro debito executio petitur, non hypothecaria, sed personalis magis actio intenditur, ac proinde aduersùs omnes hæredes pro hæreditariis portionibus, non aduersùs res hypothecæ tenentem, in solidum faciendam executionem esse, Ceuall. *d. qu.76. num.15. cum seqq.* vbi idem tenet quod Parladorus, Stephan. Gratian. *discept forens. tom.1. cap.16. n.11. cum seqq. & cap.36. n.43. & cap.150. num.13. cum seqq.* 4

Aduersùs autem possessorem rei emphyteuticæ, vel censualis in solidum pro canone & annuis redditibus facienda est executio, cum illud sit onus reale affixum ipsi rei, & sequatur possessorem, ita Valasc. *de iure emphyt. qu.32. num.15.* Perez *vbi suprà pag.35.* Neguzant. *de pignorib. primo memb. 8. partis princip num.48.* Couar. *lib.3. var. cap.7. num. 7. & 8.* Parlad *d part. 1. §.2. num.19. cum seqq.* Gutier. *practic. lib.1. q.143. num.45.* Felician. de Solis *de censib. p.2. lib.2.* 5

lib. 1. cap. 5. num. 6. vers. tertiò infero, & par. 5. lib. 3. cap vlt. num. 1. cum seqq. Ceuall. *d. q. 76. num. 20. cum seqq.* Flores de Mena *var. lib. 1. qu. 21. §. 4. à num. 234.* vbi resoluit quòd talis possessor rei censualis debet in solidum soluere, vel rem dimittere, Steph. Gratian. *d. tom. 1. cap. 36. à num. 42. & cap. 150. à num. 14.*

6 Limita secundò in legato dotis, pro quo hæredes in solidum teneri resoluunt Cauacan. *in tract. de vsufructu mulieri relicto post num. 15.* Surd. *decis. 90.* quamuis *ibidem* asserit senatum contrarium censuisse, Vrsill. *ad Afflict. decis. 332 in fin.* Amend. *in addit. ad Vincent. de Franchis decis. 503. num. 1.* Ricc. *in addit. ad eundem decis. 581.* & Roiti *ibidem.*

7 Limita tertiò in causa alimentorum, quorum fauore potest fieri executio in solidum contra plures hæredes, ita Molin. *de primogen. lib. 1. cap. 10. n. 12.* Vincent. de Franchis *d. decis. 203. num. 3.* Thesaur. *decis. 44. num. 1.* Ioseph. Ludou. *Perus. decis. 92. num. 1.* Ioan. Bapt. Cost. *in tract. de ratione rata quæst. 31. num. 4.*

SVMMARIVM.

1 *Actio de dote contra heredes, non contra mariti debitores dirigenda.*

2 *pro Legato dotis heredes tenentur in solidum.*

L. Hæredem. III.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Maximæ.*

1 Actio de dote contra hæredes, non contra mariti debitores dirigenda est. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sub hoc tit.*

2 Ad hoc quòd hæredes pro legato dotis in solidum teneantur, vide posita *in collect. ad l. præcedentem, limit. 2.*

SVMMARIVM.

1 *Ætas debitoris non infringit ius creditoris.*

2 *Creditoris tarditas an & quanto tempore in non petendo faciat præsumere satisfactionem debiti.*

L. Sub prætextu. IV.

Idem AA. & CC. *Crispo.*

1 Ætas debitoris non infringit ius creditoris. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

2 An & quanto tempore tarditas creditoris in non petendo faciat præsumere debiti satisfactionem? Vide Deci. *cons. 596. num. 9.*. Afflict. *decis. 13. sub num. 21. & decis. 58. n. 8.* Cephal. *cons. 240. n. 9. & 10. lib. 2.* Mascard. *de probat. concl. 1324. num. 57.* Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præs. 135. n. 19. cum seqq.* Hect. Felici. *alleg. 41. n. 10. & alleg. 44. n. 3. lib. 3.* Marescot *var. lib. 2. c. 67. num. 35.* Rot. apud Pacific. post *tract. de Saluiano interd. decis. 185.*

SVMMARIVM.

1 *Præpostera petitio non admittitur, & per successionem quam creditor facit debitori, actio extinguitur. de filio creditoris quid, quà legitimam num. 2.*

L. Vt debitum. V.

Iidem AA. & CC. *Iulio.*

Præpostera petitio non admittitur, & per successionem, quam creditor facit debitori, actio extinguitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* 1

Vide Capyc. *decis. 70. num. 3.* Gutier. *in repet. §. fui. Instit. de hæredum qualit. & differ. num. 96.* vbi ait decisionem huius text. dum habet quòd creditor institutus à debitore possit acceptare, & retinere debitum suum, & repudiare hæreditatem, non procedere in filio suo respectu legitimæ, quam non potest retinere repudiata hæreditate, ex ea ratione, quia cùm ista lex loquatur in vero creditore, extendenda non est ad improprium, prout est filius in vita patris, & *ibi* plures ad hoc refert Doctores. 2

SVMMARIVM.

1 *Actio pro parte hæreditaria, pro qua creditor debitori successit, confunditur, nisi hæres compensandi animo sit institutus & num. 2.*

3 *Debitum non confunditur heredi, nisi pro portione hereditaria, non item pro aliis.*

4 *Pater excludens filium heredem intelligitur tantùm pro parte hæreditaria.*

5 *Hæres defunctum repræsentat pro portione, pro qua est hæres, pro aliis habetur pro extraneo.*

L. Si adulta. VI.

Iidem AA. & CC. *Domno.*

Pro hæreditaria parte, pro qua creditor debitori successit, confunditur actio, nisi hæres compensandi animo fit institutus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt a Tiraq. *de retractu lig. §. 32. gloss. 1. num. 50.* vbi quòd 3 debitum non confunditur hæredi, nisi pro hæreditaria portione, non item pro aliis, Pinel. *in l. 1. C. de bonis maternis part. 1. num. 79. vers. eadem conclusio,* vbi quòd pater excludens filium hæredem, intelligitur tantùm pro portione hæreditaria, vt si solus 4 hæres fuerit in totum, excludatur, si cum altero, pro dimidia, si cum duobus, pro tertia, & ita de singulis. Burg. de Pax *cons. 4. num. 4.* Surd. *decis. 90. num. 2.* vbi quòd hæres defunctum repræsentat pro ea portione, pro qua hæres est, pro aliis verò portionibus habetur pro extraneo. 5

SVMMARIVM.

1 *Creditorem non agere contra legatarios, sed heredes.*

2 *Legatarios non soluere æs alienum hereditarium, sed heredes.*

3 *Hæres tenetur soluere debita, non legatarius, nisi heres non sit soluendo num. 4.*

5 *Legatorum solutio non pertinet ad vsufructuarium quando appareat testatorem voluisse aliter.*

6 *Filius quando alia bona non extant, in quibus possit*

possit habere suam legitimam, tunc potest illam consequi in bonis legatis aly.
7 *Vsufructuarius non tenetur soluere debita, sed hæres.*
8 *Actio personalis cur sic dicta.*
9 *Hæres pro debito defuncti conueniendus, licèt non possideat.*

L. Creditores. VII. & vlt.

Iidem AA. & CC. *Apolausto.*

1 CReditor non agit contra legatarios, sed hære-
2 des; legatarij non soluunt æs alienum hæte-
ditarium, sed hætedes. Colligunt ex Ordin. Docto-
res citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*
Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt
Boët. *decis.* 145. *num.* 4. Vincent. de Franchis *decis.*
3 246. *num.* 1. dum ait quòd hæres tenetur soluere
4 debita, non legatarius, vbi *num.* 4. declarat nisi hætes
non sit soluendo, in quibus terminis dicit procede-
re *l. fin. §. etsi præfatam, C. de iure deliber.* Surd. *decis.* 193.
5 *num.* 4. vbi tenet quòd legatorum solutio non per-
tinet ad vsufructuarium, quando apparet testatorem
6 aliter voluisse, & *decis.* 316. *num.* 4. vbi resoluit quòd
quando alia bona non extant, in quibus filius pos-
sit habere suam legitimam, tunc potest illam co-
sequi in bonis alij legatis.
7 Amplia in vsufructuario omnium bonorum, iu-
rium, & actionum alio hætede in proprietate insti-
tuto, quia debita non tenetur soluere vsufructua-
rius, sed hætes, Bero. *quæst.* 13. Franc. Marc. *Delphin.*
decis. 813. *part.* 1. Caballin. *in suo milleloq.* 550. Ioseph.
Ludou. *Perusina decis.* 5. *par.* 1. quos refert & sequitur
Amendol. *in addit. ad Vincent. de Franchis d decis.*
246. *num.* 8. & 9. Villalob. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4.
tit. 7. *num.* 1.
8 *Non habere personalem actionem*, &c.] Notatur
ad hoc quòd personalis actio ita vocatur quòd per-
sonam ipsam obligatam sequitur, non rem, siue sin-
gularem successorem, vt per Tiraq. *de retract. lig.* §.
8. *glos.* 5. *num.* 6.
9 *Hæredes huic rei faciat obnoxios.*] Notatur ad hoc
quòd hæres est conueniendus pro debito defuncti,
licèt non possideat, quoniam illud soluere tenetur,
licèt hæreditatem vendat, vt per Cardos. *in praxi iu-
dicum & Aduocat. verbo hæres num.* 32.

Ex delictis defunctorum in quantum hæredes conueniantur.

Tit. XVII.

IN solidum conueniuntur, si lis cum defuncto fuit contestata: alioquin duntaxat in id quod ad eos peruenit. *l. vnic.* Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. De materia vide *l. Hisp.* 25. *tit.* 1. *part.* 7. Socin. *reg.* 359. Tiraq. *in l. si vnquam, verbo reuertatur, num.* 296. & 298. Anton. Gom. *var. tom.* 3. *cap.* 1. *num.* 85. Capra, Soar. Bonacos. & alios *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 8. *pag.* 475. Menoch. *remed.* 1. *recuper. num.* 158. Cald. Pereira post forenses quæst *in comment. ad l. vnic. hoc eod. tit. part.* 1. & 2. D. Barbos. *in l. si filiusfamilias. n.* 126. *cum seqq. ff. de iudic.*

SVMMARIVM.

1 *Actiones ex delicto post litem contestatam transeunt ad hæredes; ante verò litem contestatam non, nisi cum commodo deuento ad hæredes, & num. 2. declara, vt num. 3. 4. 5. 6. 7. 8.*
9 *in Furti crimine datur condictio etiam aduersus hæredes pro restitutione rei furatæ, vel eius pretij, si res non extet, etiamsi de furto nihil ad hæredem peruenerit, ac etiam lite non contestata cum defuncto.*
10 *ex Dolo commisso in contractu datur actio contra hæredes, si dolus iste purgatur per actionem ex eo contractam.*
11 *Hæredibus non datur actio in factum de calumniatoribus.*
12 *Repetundarum crimen etiam post mortem delinquentis durat quoad pœnam bonorum.*
13 *Peculatus crimen durat quoad pœnam bonorum post mortem delinquentis.*

L. Post litis. Vnic.

Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. *Macedoni.*

ACtiones ex delicto post litem contestatam 1
transeunt ad hæredes, sed ante litem contesta-
tam absque commodo ad hæredes deuento non
transeunt. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salic. An-
gel. Fulgos. Bald. Castr. Sichard. Donel. Cuiac. Aloys.
Leo *in 4. fol.* 14. Sebastian. Næui. remissiuè Casal. *in
annot.* & Ximen. *in concordant.* & hanc legem no-
uissimè doctissimis illustrauit commentariis Cald.
Pereira post quæstiones forenses.
Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
l. Hisp. 25. *tit.* 1. *part.* 7. *vbi glos.* 4. Buët. *decis.* 64. Ro-
der. Xuar. *alleg.* 16. *dub.* 2. *per tot.* Socin. *reg.* 291. *fal-
lent.* 3. Cou. *var. lib.* 3. *cap.* 3 *num.* 7. Anton. Gom. *var.
tom.* 3. *cap.* 1. *num.* 84. vbi infert quòd mortuo iudi-
ce, qui fecit litem suam ante litem contestatam, non
teneantur hæredes eius, & quòd si quis stuprauit
virginem, & decedat ante litem motam & conte-
statam, non poterit talis virgo corrupta superue-
niens agere contra hæredes pro damno & interesse,
vel dote de iure ciuili, aliter enim de iure Canoni-
co & eius æquitate, cùm eo attento teneatur hæres
exonerare conscientiam ipsius defuncti, & *num.* 85.
resoluit quòd mortuo accusatore, & sic offenso, qui
passus est delictum, actio, vel accusatio ciuilis pe-
cuniaria sibi competens transit ad eius hæredes in-
distinctè, modò decedat post litem contestatam,
modò antè; quod *ibidem* intelligit quando compe-
tit propter rem familiarem, damnum, vel interesse,
quod prætendit, & sibi deficit, vt in delicto furti,
vi bonorum raptorum, legis Aquiliæ, & similibus;
secus tamen est si competat ad meram vindictam, vt
in delictu iniuriæ, & alio simili, quia accusatore de-
functo, qui iniuriam passus est, non transit ad hæ-
redes nisi ante mortem eius lis fuerit contestata.
Duen. *reg.* 13. *num.* 2. Bened. Capra *reg* 67. Bossi. *in
pract. tit. de pœnis num.* 34. Caballin. *in milleloq. iuris*
83. *par.* 2. Iul. Clar. §. *fin. qu.* 51. *num.* 17. *vers. vlterius
quæro*, Menoch. *illustrium controuers. part.* 1. *cap.* 96.
num. 14. *cum seqq.* Osasch. *Pedem. decis.* 149. *à num.* 3.
Boët. *decis.* 64. Surd. *decis.* 89. *n.* 14 *cum seqq.* Donat. à
Fina *tom.* 2. *commun. opin. lib.* 9. *tit.* 30. *n.* 39. *pag.* 545.
Sebast.

Sebast. Medic. in tract. Mors omnia soluit, p. 2. concl. 32. num. 91. cum seqq. Marc. Anton. Eugen. tom. 1. cons. 21. num. 14. & 18. cum seq. Menoch. remed. 1. recuper. num. 158. qu. 14. & cons. 99. à num. 150. Cardos.] in praxi iudicum, & Aduocat. verbo hæreditas num. 40. & verbo pœna num. 32. & 34. Farin. in prax. crimin. par. 1. qu. 10. num. 50. cum multis seqq D. Barbos. in l. 5. in princ. part. 1. num. 133. & 135. ff. soluto matrim. & in l. si filiusfamilias num. 153. cum seqq. ff. de indic. Cald. Pereira de resolut. emphyt. cap. 3. n. 30. & in commentar. ad hanc l. par. 3. & 4. per tot.

3 Primò declara vt idem sit quando lis non fuit contestata, ex eo, quia stetit per reum quominus contestaretur, vt quia reus vadat per subterfugia, & dilationes. nam tunc habetur pro contestata, & operatur illos eosdem effectus, quos operatur litis vera contestatio, & sic facit actiones ex delictis transire contra hæredes, sicut facit litis contestatio, l. si eum, §. qui iniuriarum, in fine, ff. si quis caut. Menchaq. d. cap. 96. num. 55. vers. quarta principalis limitatio, Farin. d. q. 10. num. 51.

4 Secundò declara procedere hanc l. dum probat actionem pœnalem non transire aduersùs hæredes delinquentis, nisi lis fuerit contestata cum defuncto, vt procedat quando aliquid petendum est ab hæredibus delinquentis per viam actionis; nam si hæredes delinquentis aliquem conueniant, potest ille excipere de delicto defuncti ciuiliter, & eam illam retinere pro quantitate pœnæ, quantumcunque lis non fuerit contestata cum defuncto, vt per Roder. Xuar. alleg. 26. ad finem, Octauian. decis. 29. num. 13. Anton. Gabr. commun. lib. 7. tit. de criminalib. concl. 15. ad fin. D. Barbos. in l. 2. in princ. num. 131. in fine ff. soluto matrim. Farin. d. quæst. 10. num. 65. vers. limita 14.

5 Tertiò declara procedere in priuatis delictis, in iis enim lite contestata pœnales actiones transeunt ad hæredes, secus in publicis, in quibus vt actio transeat in hæredes, non sufficit litis contestatio, sed oportet delinquentem post condemnationem decessisse; ita Anton. Gom. var. tom. 3. cap. 1. num. 81. in princ. & num. 83. in fine, Sebast. Medic. d. concl. 32. num. 91. Phanuc. de inuentar. par. 7. num. 70. Vulpel. in suo resp. crimin. 1. num. 3. in fine lib. 1. D. Barbos. in d. l. si filiusfam. 15. n. 155. cum seqq. ff. de indic. Farin. d. qu. 10. num. 53. vbi num. 54. ait vt nec etiam in delictis priuatis lite contestata pœna transeat ad hæredes, nisi quando ex eo delicto ciuiliter agatur ad pœnam ipsi parti applicandam; secus si criminaliter ad pœnam applicandam fisco, eo enim casu pœna non transit ad hæredes, etiam quòd simus in priuatis delictis.

6 Quartò declara semper transire actionem ex delicto in hæredem delinquentis, quando ex delicto defuncti ad hæredem aliquid peruenit. nam tunc tenebitur pro eo quod ex prædicto delicto ad eum peruenerit, vt probatur in hoc text. sicuti enim pœna ex delicto defuncti hæres teneri non debet, ita nec lucrum facere si quod ex ea re ad eum peruenisset, ita Capta d. concl. 67. num. 10. Duen. reg. 13. in 1. fallent. Menchaq. d. cap. 96 num. 26. & 27. Cou. lib. 3. var. cap. 3. num. 7. vers. tertiò inquirendum est, Sebast. Medic. in d. tract. Mors omnia soluit, par. 2. q. 32. n. 87. Osasch. Pedem. decis. 151. num. 3. Phanuc. de inuentario par. 7. num. 70. & 79. vbi quòd isto casu hæres non tenetur in plus eo, quòd ad ipsum peruenit, etiam quòd inuentarium non confecerit, Farin. d. qu. 10. num. 59. D. Barbos. in d. l. si filiusfam. ex n. 160. vbi addit quòd si actio nomen habet ex delicto, ac ita infamet, ea non dabitur in hæredem, qui nihil deliquit, sed conuertitur in actionem in factum, quæ non infamat, vel etiam in condictionem, quæ etiam non infamat.

Quintò declara secus esse de iure Canonico, secundùm quod hæres tenetur ex delicto defuncti, 7
etiam quòd ex delicto nihil ad eum peruenerit etiam lite non contestata, atque etiam quòd impœnitens, & non confessus mortuus fuerit, cap. fin. in fine, de sepultur. cap. in litteris, de raptorib. cum similibus citatis per Anton. Gom. tom. 3. var. cap. 1. n. 85. in fine, Palat. in repet. rub. de donat. inter virum & vxor. §. 63. num. 25. Hippol. in rub. de fideiussor. n. 161. & sing. 513. Duen. reg. 13. fallent. 15. Cou. var. lib. 3. cap. 5. num. 7. Menchaq. d. cap. 96. num. 57. vers. sexta limitatio, cum seqq. Clar. lib. 5. §. fin. qu. 51. num. 17. cum seqq. Villalob. commun. opin. verbo hæres num. 2. Capta d. concl. 67. num. 1. cum seqq. Phanuc. de inuent. part. 7. num. 69. & seq. Sebast. Medic. in d. tract. Mors omnia soluit, part. 2. concl. 35. num. 93. Gutier. canon. lib. 5. cap. 18. num. 46. & 55. Ceuall. commun. contra commun. q. 464. in princ. D. Barbos. in d. l. si filiusfam. num. 138. cum seqq. Cald. Pereira in comment. ad hanc l part. 4. num. 2. Farin. d. qu. 10. num. 60. vbi num. 61. intelligit procedere quando actiones licèt sint pœnales ex parte hæredum, sunt tamen ex parte actoris rei persequutoriæ, putà quando agitur ad rei restitutionem, vel ad damna & interesse passa ob delictum defuncti, isto enim casu hæres de iure Canonico ex delicto defuncti tenetur; secus si actiones etiam ex parte sint pœnales, quia illæ nec etiam de iure Canonico contra hæredes dantur; & à n. 63. concludit quòd ad refectionem damnorum & interesse per actionem rei persecutoriam hæres ex delicto defuncti compelli poterit in terris Ecclesiæ, non autem in terris Imperij, in quibus ius ciuile seruandum est, licèt ibi coram iudice ecclesiastico compelli poterit per denunciationem Euangelicam, quia vbicunque ratione peccati in iudicio seculari quis non auditur, audiendus tamen est in foro Ecclesiæ, si in eadem specie peccati ius Canonicum contradicat ciuili. Intellige etiam hæredem pro delicto defuncti secundùm ius Canonicum compellendum quatenus hæreditariæ vires sufficiant, & non vltrà, etiam quòd inuentarium non confecerit, ita Negusant. de pignorib. part. 2. memb. 4. num. 154. prope fin. Phanuc. de inuentario hæredis part. 7. num. 71. prope fin. & seq. Cou. d. lib. 3. var. cap. 3. num. 8. Capta d. concl. 67. num. 10. cum seqq. Anton. Gom. d. cap. 1. num. 85. in fine, Clar. d. qu. 51. vers. sciat tamen, Osasch. Pedem. decis. 155. num. 9. Petr. Nauarr. Decian. Segur. Perez & alij, quos refert & sequitur Ceuall. commun. contra commun. q. 464. vers. sed contrariam. Farin. d. qu. 10. num. 65. vbi num. 66. aduertit quoad restitutionem vsurarum ne dum de iure Canonico, sed etiam de iure ciuili, & in solidum, licèt lis non fuerit contestata, nec aliquid ad hæredes peruenerit, tenentur ipsi hæredes ad restitutionem vsurarum, quod quidem ibidem declarat.

Sextò declara non procedere quando ex delicto 8
imponitur pœna amissionis bonorum, vel pecuniaria ipso facto, vel iure incurrenda, tunc enim etiam mortuo delinquente id crimen tractari potest contra hæredes facinorosi ad finem vt fiscus eius auferat bona delinquentis, vt per Nouell. de dote par. 12. num. 25. Anton. Gom. d. cap. 1. num. 80. vers. sextus casus, Duen. d. reg. 13. fallent. 2. & 10. Couar. de sponsal. part. 2. cap. 6. §. 7. num. 6. & seq. Sebast. Medic. d. concl. 35. num. 88. Menchaq. controuers. vsufreq. cap. 7. num. 15. Soar. in thesauro commun. opin. verbo Mors num. 228. & verbo pœna num. 129. Osasch. Pedem decis.

decis. 149. *num.* 2. *in fine*, Flamio. Chartar. *de execut. sentent.capto bannito cap.* 1. *num.* 353. *& seq.* Peregrin. *de iure fisci lib.* 4. *tit.* 5. *n.* 7. *&* 16. Farin. *d. q.* 10. *n.* 68.

9 In gloss. *scelere ditentur*, *fin.* ibi, *sed hoc fallit in actione vi bonorum raptorum*, &c. Nota in crimine furti speciale esse proptet talis delicti frequentiam, vt etiam aduersùs hæredem pro restitutione rei furatæ, vel eius pretij, si res non extet, detur condictio furtiua, etiam quòd de furto nihil ad hæredem peruenerit, ac etiam lite non contestata cum defuncto, *l. si pro fure* §. 1. *ff. de condict. furtiua*, Neguz. *de pignorib. in* 4. *membr. secunda partis princip. sub n.* 124. *versic. qua nota*, Duen. *dict. regul.* 13. *fallent.* 9. Capra *dict. conclus.* 67. *num.* 25. Meochaq. *d. cap.* 96. *num.* 14. Anton. Gumez *d. cap.* 1. *n.* 85. *prope fin.* Sebast. Medices *d. tract. Mors omnia soluit*, *part.* 2. *conclus.* 32. *num.* 91. Farioac. *d. quæst.* 10. *num.* 72.

10 In eadem gloss. ibi, *etiam ex doli clausula*, &c. Notatur ad hoc quòd datur actio contra hæredes ex dolo commisso in contractu, si ille dolus purgatur per actionem ex contractu, vt per Farin. *d. q.* 10. *n.* 75. *vers. limita* 15.

11 In eadem gloss. ibi, *non ita in actione in factum*, &c. Notatur ad hoc quòd hæredibus in factum actio de calumniatoribus non datur, vt per Cald. Pereira *in comment. ad hanc l p.* 3. *n.* 17.

In eadem gloss. ibi, *primus est legis Iulia maiestatis in duobus capitulis eiusdem legis*. Vide Farin. *d. q.* 10. *ex n.* 42. & dicemus *in collect. ad l. fi. C. ad l. Iul. maiest.*

Io eadem gloss. ibi, *secundus est crimen hæreseos*. Vide Farinac. *d. quæst.* 10. *ex num.* 37. & diximus *in collect. ad l. Manicheos* 4. *C. de hæret. super verb. in mortem quoque inquisitio extendatur.*

12 In eadem gloss. ibi, *tertius est crimen repetundarum*. Notatur ad hoc quòd decisio huius text. non procedit in crimine repetundarum, quando scilicet iudex durante officio iniustè receperit aliquas pecunias, vel res à subditis, vel litigantibus, quia tunc tale crimen durat etiam post mortem delinquentis quoad pœnam bonorum, vt per Anton. Gom. *d. c.* 1. *n.* 80. *vers. tertius casus*, Peregr. *de iure fisci lib.* 4. *tit.* 5. *n.* 31. *vers. quintus casus*, Fario. *d. q.* 10. *n.* 75. *in princip.* Cald. Pereira *in comm. ad hanc l. p.* 2. *n.* 36. *& p* 5. *n.* 16.

13 In eadem gloss. ibi, *quintus peculatus*. Notatur ad hoc quòd crimen peculatus (quando scilicet quis rem sacram, vel publicam subtraxit) durat etiam post mortem delinquentis quoad pœnam bonorum, vt per Anton. Gom. *d. cap.* 1. *num.* 80. *vers. quartus casus*, Peregr. *d. tit.* 5. *n.* 31. *in fin. vers. sextus est*, Farin. *d. q.* 10. *n.* 73. Cald Pereira *in comment. ad hanc leg p.* 2. *n.* 33.

De constituta pecunia.

Tit. XVIII.

S quoque quodam modo pro alio cóuenitur, qui pro alio se soluturum constituit. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia latè Duaren. *sub hoc tit.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom.* 2. *lib.* 19. *tit.* 1. *cum seqq. l. Hisp.* 3. *tit.* 11. *part.* 5.

SVMMARIVM.

1 *Constituens soluere pro alio, se & heredes suos obligat.*

2 *Constitutum quibus modis intelligatur contractum; remissiuè, & num.* 4.

3 *Constitutor quãdo conueniatur ex constituto, remissiuè.*

L. Si pro alieno. I.

Imp. Gordianus A. *Felici.*

Constituens soluere pro alio, se & hæredes suos obligat. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Angel. Fulgos. Bald. Castr. Cuiac. Donell. Sichard. Aluys. Leo *fol.* 14. *verso*, Sebast. Næui. remissiuè. Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.* 1

Quibus modis constitutum contractum intelligatur? vide Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom.* 2. *lib.* 19. *tit.* 4. *per tot* De constitutore quando conueniatur ex constituto, Matth. Coler. *de processib. executiuis lib.* 1. *cap* 10. *num.* 254. *&* 261. *in* 1. *impress.* aliàs *num.* 292. *&* 299. *in vlt. impress.* 2 3

In gloss. *Constituisti.* ibi, *nudo pacto, sine stipulatione.* 4
Ergo quibuscumque verbis, ex quibus consensus concipi potest, constitutum intelligitur esse contractum, vt per Roland. *cons.* 4. *n.* 34. *lib.* 4. Cardin. Mantic. *d. lib.* 9. *tit.* 4. *num.* 14. vbi *num.* 17. *per l eum qui*, §. *item si mihi*, & §. *Iulianus*, *ff. hoc tit.* ait quòd si quis constituerit tibi se Sempronio soluturum, obligatur; sed si constituerit Titium pro se soluturum, constitutum non valet, quia factum alienum promittit, quod in obligatione deduci non potest.

SVMMARIVM.

1 *Constitutum personale tenet quoad constituentem si vnus est in solidum. si plures nominati copulatiuè, pro parte virili tenentur; disiunctiuè, etiam in solidum conueniuntur.*

2 *Constitutum impersonale, inualidum, & num.* 3.

Auth. Si quando.

Personale constitutum tenet quoad constituentem si vnus est in solidum: si autem plures sunt nominati copulatiuè, pro parte virili teneotur; disiunctiuè se obligantes in solidum etiam conueniuntur. Impersonale autem constitutum inualidum. Colligunt ex Ord. Doct. citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.* 1 2

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desomunt *l. Hisp.* 3. *tit.* 11. *p.* 5. Bart. *in l fin.* §. 1. *oppos.* 1. *ff. si cert. pet.* Alciat. *lib.* 2. *parerg. cap.* 6. Flamin. Chartar. *decis. executiua* 21. *n.* 1. Neguz *de pign.* 5. *p. memb.* .. *n.* 4. *in fin.* 3

Sic dicens, satisfaciam tibi, &c.] Dispositionem huius text. hodie cessare ex legis Regiæ *decis.* 2. *tit.* 16 *lib.* 5. *noua Recop.* asserit Parlad. *lib.* 2. *rerum quotid. cap.* 3. *num.* 39.

Pro rata, &c.] Non æqualiter scilicet, siue pro virili, sed pro portione, vt per Tiraq. *de retract. lign.* §. 11. *gloss.* 8 *n.* 1. vbi refert hunc text. Strach. *in tract. de decoctorib. in vlt p. n.* 28: Bertazol. *in tract de clausul. instrum. clausul.* 37. *gloss.* 3. metipsum *de diction. vsufreq. dict.* 341. *n.* 4.

SVMMARIVM.

1 *Constitutum præsupponit rem debitam ex quacumque causa.*

2 *Actio constituti ex quacumque causa nota ad instar aliarum personalium* 30. *ann. spatio præscribitur.*

3 *Constitutum omnes casus complectitur, qui per stipulationem possunt explicari.*

4 *Pecunia nomine res omnes fungibiles, & in pretio conuersu possibiles comprehenduntur. comprehenduntur in constitutis domus, fundi, agri, num. 5.*
6 *Argenti distractores, & negotiatores, qui constituunt, firma sunt.*
7 *Præscripta actione & obligatione principalis debitoris, lapsu temporis censetur etiam præscriptu actio fideiussoris. intellige vt num 8.*
9 *Qualitercumque quis 30. annis possideat rem, præscribit eam.*
10 *Constitutum vt contractum possit intelligi debitum præcedere debet.*
11 *Constitutum ab eo intelligitur contractum, qui pro se, vel pro alio debitum constituit soluturum.*
12 *Receptitia actioni non poterat opponi quod peteretur indebitum. declara vt num. 13. 14.*
15 *Pecuniæ appellatione, largè sumpto vocabulo, comprehenditur omne id, quod pondere, numero, mensura constat, & sic omnia quæ ad pecuniam reduci possunt.*
16 *Argenti distractorum munus quod.*
17 *Collibus pro mercede distractorum argenti.*
18 *Distractores argenti qui.*
19 *Collegia possunt statuta condere inter se. an talia statuta seruentur in alia Curia, quàm mercatorum, num. 20.*
21 *circa Nomen proprium disputatio pertinacibus relinquenda.*
22 *qualibet Vltima voluntas potest dici testamentum.*
23 *Pecunia an & quando consideretur vt res mobilis, seu immobilis.*
24 *Pecunia rei appellatione includitur.*

L. Receptitia. II.

Imp. IVSTINIANVS A. *Ioanni P.P.*

1 COnstitutum præsupponit rem debitam ex qua-
2 cunque causa. actio constituti ex quacunque
causa nata ad instar aliarum personalium 30. anno-
3 rum spatio præscribitur. Constitutum omnes casus
complectitur, qui per stipulationem possent expli-
4 cari. Pecuniæ nomine res omnes fungibiles, & in
5 pretio conuersu possibiles comprehenduntur. Pecu-
niæ nomine comprehenduntur in constitutis do-
mus, fundi, & agri, sensus vanis nominibus præua-
lent, & pecuniæ nomine omnes res fungibiles com-
6 prehenduntur. Argenti distractores & negotiatores,
quæ constituunt, firma sunto. Colligunt ex Ordin.
Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* & post omnes
Giphan. *tom. 1 pag. 248.*

7 *Sed siue pro se quis constituat, siue pro alio*, &c.]
Notatur ad hoc quòd præscripta actione & obliga-
tione principalis debitoris, lapsu temporis censetur
etiam præscripta actio fideiussoris, vt per Antoo.
8 Gom. *var. tom. 2. cap. 13. num. 20. vers. tertio*, vbi intel-
ligit quando vtraque obligatio fuit orta, & produ-
cta vno, & eodem tempore; secus verò si fideiussor
intercessit, & se obligauit ex postfacto, quia opera-
tur interruptionem præteriti temporis, & videtur
facta recognitio debiti ab ipso debitore, argum. text.
in l. cum notissimi, § sed & si quis, C. de præscr. triginta.

9 *Id est, in annorum metis triginta.*] Ergo qualiter-
cunque quis 30. annos possideat rem, præscribit eam,
vt per *l. Hisp. 21. tit. 29. part. 3. vbi gloss. 1. in fine*, Ti-
raquel. *de retract. lign. § 36. gloss. 1. n. 36. cum seqq. &
in l. si vnquam, verbo reuertatur n. 396. C. de reuoc. don.*
Balb. *de præscript. 4. part. quartæ princip. q. 1.* Padil. *in
l. 2 n. 66. cum seqq. C. de seruit.*

10 *Ita tamen vt hoc ei inhæreat*, &c.] Notatur ad hoc
quòd debitum debet præcedere vt constitutum pos-
sit intelligi contractum, vt per Cardin. Mantic. *de ta-
citis & ambig. conuent. tom. 2. lib. 19. tit. 3. n. 1.* vbi *n. 2.*
quòd constitutum ab eo intelligitur contractū, qui 11
pro se, vel pro alio debitum soluturum constituit, &
num. 16. quòd constitutum vt valeat sufficit promis-
sorem eo tempore, quo constituit, fuisse obligatum.

Cùm secundùm antiquam receptitiam actionem, &c.] 12
Notatur ad hoc quòd receptitiæ actioni non pote-
rat opponi quòd indebitum peteretur, sed prius de-
bebat solui, & postea si indebitum esset solutum, re-
petitioni locus erat, vt per Card. Mantic. *d. lib. 19.
tit. 5. n. 5 in fine*, vbi *n. 18. in fine*, per hunc text. ita hinc
consequens esse vt si iusta exceptione hæc actio pos- 13
sit submoueri, paratam non habeat executionem;
sed ipsemet Cardin. Mantic. *eod. tit. 5. n. 7.* meliùs de- 14
clarat ideo receptitiam actionem habuisse paratam
executionem, quia non poterat ei opponi exceptio
indebitæ pecuniæ. nam quamuis erat indebita, pro-
tinus debebat solui, & postea per condictionem in-
debiti, vel sine causa repeti, vt in citatis verbis, &
hoc erat singulare, & proprium illius actioni priui-
legium, quod Iustinianus *in præsenti*, tanquam ini-
quum, absurdum, & irrationabile sustulit, vt expres-
sum extitit hîc in illis verbis, *cùm satis absurdum*, &c.
quo priuilegio sublato actio receptitia tanquam su-
peruacua penitus fuit abolita, quia actio de consti-
tuta pecunia abundè potest sufficere, ita tamen vt
pro iam debito fiat constitutum, &c.

Et neminem moueat quòd sub nomine pecuniæ, &c.] 15
Notatur ad hoc quòd pecuniæ appellatione largè
sumpto vocabulo comprehenditur omne id, quod
pondere, numero, & mensura constat, & sic omnia,
quæ ad pecuniam reduci possunt, vt per Tiraquell.
*de retract. lign. § 1. gloss. 14. n. 42. & de nobilit. cap. 3.
num. 5.* Rebuff. *in l. pecuniæ appellatione la 4. ff. de verb.
signific.* Mozz. *de contractib. tract. de empt. tit. quæ ve-
niant appellatione rei, § denenio n. 25.* & alios per me
citatos *de appellatiua verborum vtriusque iuris signi-
ficat appell. 196. à num. 1.*

Quæ argenti distractores, &c.] Quorum munus 16
erat non solùm auream argentea, & argenteam au-
rea pecunia permutare, mercedémque ex ea recipe-
re, quæ *Collybus* vocabatur, sed etiam tam suæ, quàm 17
alienæ pecuniæ fœnori dandæ operam nauare. Ita
Guid. Paneirol. *in thesauro var. lection. cap. 31. de ar-
gentarijs*, Conan. *comment. iuris ciuilis lib 4. cap. 15.
num. 5.* Caluin. *in suo Lexic. iuridico, verbo distracto-
res argenti*, vbi dicit illos esse, quos alij mensarios, 18
& argentarios, nummularios, & à commutandis pe-
cuniis *Collybistas* vocant, quòd pecuniam spectent
an proba sit, an legitima, & locabilis, & cuius pretij.

Constituerint, in sua firmitate, &c.] Ergo colle- 19
gia possunt statuta constituere inter se, de quo vi-
de Bart. *in l. omnes populi, quæst. 2.* vbi Ias. *num. 37. &
38. ff. de iustit. & iure*, Strach *de mercatura, tit. quo-
modo procedendum sit in causis mercatorum 108. in
princip. num. 7. & p. vlt. num. 13.* latè Marant. *de ordine
iudic. part. 4. dist. 9. num. 70. cum seqq. pag. 135.* vbi 20
etiam an talia statuta in alia Curia, quàm mercato-
rum seruentur.

In gloss. *Vocabula.* ibi, *controuersiam de nomine* 21
pertinacibus, &c. Notatur ad hoc quòd disputatio
circa nomen proprium alicuius rei ceruicosis, &
pertinacibus est relinquenda, vt per Ias. *in § sic itaque num. 9.* & *ibi* Ludou. Gomez *num. 19. Instit. de
actionib.* D. Barbos. *in rubr. ff. soluto matrim. part. 1.
num. 12.*

In gloss. *In omnes.* ibi, *argum. quòd etiam qualibet* 22
vltima voluntas potest dici testamentum, &c. De quo
vide

vide Gregor. Lopez l. 3. *gloss.* 1. *in fine, tit.* 12. *part.* 6. Ias. *in rubr. ff. de legat.* 1. *num.* 15.

23 In gloss. *Pecunia*. An & quando pecunia vt res mobilis, seu immobilis consideretur? vide Franciso. Mignon. *ad consuetud. Andegauens. fol.* 168. *col.* 1. Caualcan. *de vsufructu mulieri relicto num.* 81. *versic. veniunt etiam*, Gail. *lib.* 2. *obseruat.* 11. Pinel. *in l.* 1. *C. de bonis maternis part.* 1. *num.* 44. *cum seqq.* Cardin. Mantic. *de coniectur. vltim. volunt. lib.* 9. *tit.* 3. *num.* 2. & *tit.* 6. *num.* 4. Menoch. *consil.* 407. *num.* 5. & 8. Bernard. Græuæ. *ad practic. Cameræ Imper. lib.* 2. *conclus.* 11. *num.* 2. Castill. *lib.* 1. *de vsufructu cap.* 38. *num.* 22. *cum seqq.*

24 In eadem gloss. ibi, *sed verbum rei*, &c. Aduerte quòd pecunia includitur rei appellatione, Alexand. *consil.* 185. *num.* 26. *lib.* 2. Cardin. Tusch. *practic. conclus. tom.* 8. *lit. V. concl.* 104. *num.* 5. quos refero ego ipse *de appellatiua verborum vtriusque iuris signific. appell.* 235. *num.* 4.

SVMMARIVM.

1 *inter Constituentes non minus quàm fideiussores, locum habet beneficium diuisionis, & num.* 2.

3 *Clausula in contractu apposita sequuntur naturam contractus principalis.*

L. Diui Adriani. III. & vlt.

Idem A. Ioanni P. P.

1 INter constituentes non minùs quàm fideiussores, diuisionis beneficium locum habet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Gregor. Lop. *l.* 8. *gloss.* 5. *post princ. tit.* 12. *p.* 5. Duen. *regul.* 334. Aquilin. *ad rubr. de verb. obligat. num.* 266.

3 Allegari solet ad hoc quòd clausulæ in contractu appositæ sequuntur naturam contractus principalis, vnde si contractus rescinditur, vel annullatur, rescinditur etiam, & annullatur pœna, & clausulæ illi adiectæ, vt per Anton. Gom. *l.* 17. *Tauri num.* 11. Pinel. *in l.* 2. *C. de rescind. vendit. part.* 2. *cap.* 2. *num.* 26. Soar. *in thesauro commun. opin. lit. P. num.* 131. Valasc. *consil.* 85. *num.* 2.

De probationibus.

TIT. XIX.

OSTENSVM est suprà quando alij pro aliis conueniuntur: nunc sciendum, interdum contingere vt aliquis pro sua ipsius obligatione frustrà conueniatur, videlicet nisi obligationé actor probet; quoniam actore non probante reus absoluitur. Probatio autem est actus iudicialis, per quem iudici fit fides de re controuersa: vt per instrumenta, & per testes. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De hoc tit. integros tractatus in lucem ediderunt Federicus Schenk. *tom.* 4. *tractatuum Doctor. fol.* 29. Lanfranc. de Oriano *eod. tom.* 4. *fol.* 33. Iosephus, Mascardus, Fuluius Pacianus; de materia vide Suar. Bonacos. & alios *tom.* 1. *commun. opin lib.* 4. *tit.* 9. *pag.* 476. *cum seqq.* Anton. Gabr. *commun. opin. lib.* 1. *tit. de probat.* Ioseph. Ludou. etiam *commun. opin. sub eod. tit. pag.* 468. Arminn. Tepat. *var. sent. tom.* 1. *à tit.* 200. *vsque ad* 213. Alex. Trentacinq. *var. resolut. lib.* 7. *sub hoc tit.* Camill. Borrel. *in summ. decis. tom.* 2. *tit.* 2. *de probationib.* & inter repetentes Hippol. de Marsiliis.

In gloss. rubricæ, ibi, *& est probatio rei dubia per argumenta ostensio*. Ita Perez *ad rubr. tit.* 1. *gloss.* 1. *lib.* 3. *Ordin.* Sebast. Medices *de definition. part.* 2. *cap.* 3. Soar. de Paz *in practic. tom.* 1. *part.* 1. *tempore* 8. *in princip.* Mascard. *de probat. lib.* 1. *quæst.* 2. *num.* 8. Herman. Vulteius *de Iurisprud. Romanorum lib.* 2. *cap.* 2. Hieron. Treutl. *selectar. disput. lib.* 2. *disput.* 4. *thesi* 1. Morla *in emporio iuris ciuilis part.* 1. *tit.* 11. *in prælud. num.* 11. Camill. Borrell. *in summ. decis. tom.* 2. *tit.* 2. *num.* 1.

SVMMARIVM.

1 *Actor sicut tenetur probare suam intentionem; ita reus suam exceptionem.*

2 *Debitor solutionem probet.*

3 *Solutionem allegans probare debet.*

4 *Implementum probandi onus ad implere volentem pertinet.*

L. Vt creditor. I.

Impp. SEVERVS, & ANTONINVS AA. *Faustino.*

SIcut actor tenetur probare suam intentionem, 1 ita reus suam exceptionem. Debitor solutionem 2 probare debet. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Angel. Fulgos. Castrens. Bald. Sichard. Donell. Aloys. Leo *in* 4. *fol.* 14. *verso*, Petr. Gilchen *tom.* 2. *pag.* 100. Sebast. Næui. Cuiac. Gipban *tom.* 1. *pag.* 251. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.* qui omnes excepto Giphanio, super omnes leges scripserunt.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Ludou. Roman. *singul.* 564. Mascard. *de probat. conclus.* 78. *num.* 18. vbi quòd allegans solutionem probare debet, Donel. *comment. iuris ciuilis lib.* 25. *cap.* 1. 3 *sub expositione huius l.* Gig. *de pensionibus quæst.* 16. *in fine*, Anton. Gabr. *commun. lib.* 1. *de probationib. concl.* 6. *num.* 21. Roland. *consil.* 87. *num.* 3. *vol.* 1. Surd. *de aliment. tit.* 1. *quæst.* 48. *num.* 54. Ioan. Garcian. *regul.* 7. *num.* 10. vbi quòd allegant solutionem incumbit probatio.

Notatur ad hoc quòd is, cui implendum est, sat 4 est, si neget fuisse impletum, quia onus probandi implementum pertinet ad implere volentem, vt per Natt. *consil.* 226. *num.* 3. Bec. *consil.* 105. *num.* 11. & *seq.* Herculan. *in tract. quis teneatur probare negat. num.* 35. Surd. *d. tit.* 1. *quæst.* 48. *num.* 53. & *decis.* 64. *num.* 30.

SVMMARIVM.

1 *Agens rei vendicatione dominium probabit. Quid si probauerit semiplenè, num.* 5.

2 *Reus possessor dominus præsumitur vsque dum contrarium probetur, & num.* 3.

4 *ex Possessione præsumi dominium & titulum.*

6 *ex Possessione praterita vtrum præsumatur dominium, si nunc non possideret, remissiuè. quod non ibid.*

Barbos. Collect. in Cod. Tom. II. B 2 L. Possessio

L. Possessiones. II.

Imp. ANTON. A. *Antizano.*

1 AGens rei vndicatione dominium probabit.
2 Item reus possessor dominus præsumitur vsque dum contrarium probetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* ex modernioribus Donell. Cuiac. Aloys. Leo *in 4. fol. 15.* Petr. Gilchen *tom. 2. pag. 102.*

3 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Boër. *decis. 42. à princip.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 25. cap. 1. col. 4. sub exposit. huius leg.* Menoch. *de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 63. num. 11. cum seqq.* Gonzal. *ad regul. 8. Cancel. §. 3. proœm. num. 53.*
4 vbi quòd ex possessione præsumitur dominium & titulus. & *gloss. 15. §. 1. num. 55.* idem dicit, & intelligit vtrobique quando de dominio incidenter agitur.

5 *Cùm te in possessione cessante*, &c.] Quid si semiplenè probauerit? vide Anton. Fabr. *de erroribus pragmat decade 19. errore 1.*

6 An autem ex præterita possessione præsumatur dominium si nunc non possidebat? vide Menchaq. *illustr. controuers. part. 1. cap. 70. num. 22.* vbi non præsumi asserit, & tripliciter limitat.

SVMMARIVM.

1 *Collega, eiusdémque hæres pro collega non soluit, si tempore, quo remotus fuit collega, soluere potuit, & num. 2.*
3 *Paupertas probanda ab illo, qui in ea se fundat.*
4 *Pauper quilibet nascitur.*

L. Ex persona. III.

Imp. ALEXANDER A. *Leanæ & Lupo.*

1 COllega, & huius hæres pro collega non soluit, si tempore, quo remotus fuit collega, soluere potuit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Boër. *decis. 310. num. 1.* vbi quòd si contingat vnum non esse soluendo, alij tenebuntur, & *numeris seqq.* id ad plura conducit notabilia, Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 25. cap. 1. col. 5. sub expositione huius legis.*

3 *Soluendo fuisse ostenderis.*] Notatur ad hoc quòd paupertas probanda est ab illo, qui in ea se fundat,
4 cùm quilibet nascatur pauper, vt per Cornel. Benincas. *in tractat. de priuilegiis paupert. quæst. 3. per totum,* præsertim *num. 6.* Afflict. *decis. 177. num. 4. cum seqq.* Couarr. *lib. 2. var. cap. 6. num. 2.* Verall. *decis. 293. vol. 2.* Ioseph. Ludou. *Perus. decis. 33. in fine; & decis. 56.* Camill. Borrel. *in summ. decis. tom. 2. tit. 2. num. 91.*

SVMMARIVM.

1 *Dominium probari per instrumenta, testes, aliáque indicia.*
2 *Dominium & proprietas differunt.*
3 *Dominium & possessio differunt.*
4 *Proprietas & dominium pro eodem sæpissimè in iure ponitur.*
5 *Proprietatis appellatione dominium intelligi, & è conuerso.*
6 *Dominij probatio nemo non fieri per famam.*

L. Proprietas. IV.

Idem A. Vito.

DOminium probatur per instrumenta, testes 1
aliáque indicia. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

De dominij probatione commodiùs dicam *in col-* 2
lect. ad l. cùm res, infr. hoc eod. tit.

Proprietatis dominium, &c.] Ergo inter dominium & proprietatem est differentia, de quo vide Gregor. Lopez *l. 27. verbo tanto quere dezir, tit. 2. part. 3.* Pinel. *in l. 1. C. de bonis maternis, part. 2. num. 6.* Alexand. Raudens. *de analogis lib. 1. cap. 7. num. 2.* Parlador. *rerum quotidianarum lib. 1. cap. 4. per totum*, Robert. *lib. 3. sentent. cap. 18.* Vacon. à Vacuna *declarationum iuris lib. 2. declar. 44.* Quesada *diuersarum quæst. iuris cap. vlt. num. 34.* Rot. *decis. 261.*
num. 2. part. 2. recentiss. aliàs *in posthum.* Farinac. vbi 3
quòd dominium & possessio inter se differunt, latè Castill. *de vsufructu cap. 75. num. 10. cum seqq.* vbi *num. 35.* dicit verè innuere hanc legem aliud esse proprietatem, & aliud dominium, cùm sint diuer-
sa, & *num. 41.* subdit sæpissimè proprietatem & do- 4
minium pro eodem poni in iure, non ideo quòd proprietas & dominium sint idem, sed quòd ap-
pellatione proprietatis intelligatur dominium, & è 5
contra appellatione dominij proprietas comprehenditur.

In gloss. *Legitimis.* ibi, *vt per famam*, &c. Vide ta- 6
men Hippol. *in l. de minore, §. plurium num. 56. ff. de quæst.* Balb. *in l. Celsus num. 41. ff. de vsucap.* Camill. Borrel. *in sum. decis. tom. 2. tit 2. num. 241.* vbi quòd dominij probatio non fit per famam.

SVMMARIVM.

1 *Scripturam priuatam sine aliis adminiculis non sufficere ad inducendam plenam probationem, & n. 2. licèt talis scriptura sit facta manu Notarij, dummodo non habeat solemnia requisita ad scripturam publicam, num. 3. & si agatur de fauore piæ causæ, num. 4.*
5 *Scriptura priuata, remissiuè.*
6 *Scripturæ recognita vim confessionis habent, & pro eis conceditur executio. intellige vt num. 7. recognita à parte operantur eundem effectum, quem operari solet instrumentum publicum, vt per eas possit procedi per assignationem decem dierum, num. 8.*
9 *de Scripturis priuatis mercatorum, eorùmque libris, & quomodo probent, remissiuè.*

L. Instrumenta. V.

Impp. PHILIPPVS A. & PHILIPPVS C. *Sertorio.*

SCriptura priuata sine aliis adminiculis non suffi- 1
cit ad probationem plenam inducendam. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* Giphan *tom. 1. pag. 254.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
Boër. *decis. 105. à princ.* Tiraquel. *de retract. tit. 2. §. 1. gloss. 7.*

gloss. 7. *num.* 43. *cum seqq.* & *tit.* 1. §. 1. *gloss.* 18. *à*
*num.*92. Hippol. *sing.*436. Greg. Lop. *per text ibi in*
l. 119. *tit.* 18. *part.* 3. Bernard. *reg.* 46. Cou. *pract.*
cap. 22. *num.* 1. & *var. lib.* 1. *cap.* 11. *num* 14. Duen.
reg. 157. Ioan. Garcian. *reg.*381. *num.*1. Mascard. *de*
3 *probat. concl.*11. & 1300. vbi *num.*9. ampliat proce-
dere licèt talis scriptura sit facta manu Notarij, dum
modo non habeat solemnia requisita ad scripturam
4 publicam, & *n.* 10. ampliat pariter, etiamsi agatur de
fauore causæ piæ, latè Camill. Borrell *in sum. decis.*
tom. 2. *tit.* 25. *à princip.* Cald. Pereira *post quæst. fo-*
rens. cons. 33. *num.* 58.

5 De priuatis scripturis vide Auendan *de exequend.*
mandatis part. 2. *cap.* 30. Perez *l.* 5. *tit.* 8. *lib.* 3. *Or-*
din. pag. 643. Azeued. *l.* 5. *tit.* 21. *lib.* 4. *noua Re-*
copil. Curi. Philip. *part.* 1. §. 17. *num.* 36. Camil.
Borrel. *d. tit.* 23. Cald. Pereira *de emption. & ven-*
dit. cap. 6. *num.* 16. & 17. Aluar. Valasc. *cons.* 170.
6 *num.* 7. *cum seqq.* Recognitæ vim confessionis ha-
bent, & pro eis conceditur executio. *l. cùm de inde-*
bito 25. §. *fin. ff. hoc tit.* Matth. Coler *de process.*
execut. part. 3. *cap.* 1. *num.* 98. *cum seqq.* Hieron.
Magon. *Florent. decis.* 122. *num.* 4. & 5. *Lucensi de-*
cis. 15. *n.* 17. Camill Borrel. *d. tit.* 24. *num.* 42. vbi in-
7 telligit contra ipsum debitorem, non autem contra
alios, Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 183. *n.* 10.
& 11. Rot. *decis.* 145. *num.* 3. *part.* 1. *in recentissim.*
Vnde apud nostros Lusitanos ex *Ordin. Reg. lib.* 3.
tit. 24. §. 9. & Apud Hispanos per *l.* 119. *tit.* 18.
8 *part.* 3. priuatæ scripturæ recognitæ à parte operan-
tur eundem effectum, quem operari solet instru-
mentum publicum, vt per eas possit procedi per as-
signationem decem dierum, vt per Cou. *lib.* 2. *var.*
cap. 11. *num.* 4. Auiles *ad cap.* 30. *Pretor. verbo execucion.*
n. 33. Auendan. *d. cap.* 30. *num.* 1. *vers. aliquando tamen,*
Soar. de Paz *in pract. part.* 4. *tom.* 1. *cap.* 1. *à num.* 22.
Azeued. *l.* 5. *tit.* 21. *lib.* 4 *noua Recop.* Gutier. *practic.*
lib. 1. *quæst.* 121. & apud Gallos idem obseruari re-
fert Rebuff. *ad leges Galliæ tom.* 1. *tit. de chirog. reco-*
gnit. in præfat. num. 44. *cum seqq.*

9 De scripturis priuatis mercatorum, eorúmque li-
bris, & quomodo probent? vide Gail. *lib.* 2 *obseru.*
20. Mascard. *de probation. concl.* 975. *cum seqq.* Me-
noch. *de arbitrar. lib.* 2. *casu* 91. *cum duobus seqq.*
Ioseph. Ludon. *commun. concl.* 29. Vezin. *tom.* 1.
commun. opin. lib. 5. *tit.* 9. *num.* 173. *pag.* 496. Seraph.
decis. 150. *num.* 4. Greg. XV. *decis.* 468. *num.* 12.
Rot. Genuens. *decis.* 16. *num.* 2. & *decis.* 35. *num.* 7. &
decis. 126. *num.* 4. Morl. *in emporio iuris ciuilis. p.* 1 *tit.* 8.
q. 17. Bernard Græuæ *ad practic. Cameræ Imper. lib.* 2.
conclus. 20. Rot. *decis.* 322. *num.* 2. *cum seqq.* & *de-*
cis. 540. *à num.* 2. & *decis.* 575. *à princip.* & *decis.* 646.
& 653. *num.* 5. *p.* 1. *recentissim.* aliàs *in posth.* Farin. &
decis. 481. & *decis.* 101. *p.* 2. *etiam recentissim.* Boër.
decis. 105. *num.* 1. & *seq.* Mart. *de iurisdict. part.* 4.
cent. 1. *casu.* 84. Camill. Borrel. *in sum. decis. tom.* 2.
tit. 22. *num.* 40. *cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Rationes priuatas defuncti non probare eius debitum & num.* 4.
2 *Verba enunciatiua à testatore emissa ad commodum hæredis non probare pro hærede.*
3 *Scripturam priuatam non inducere fidem pro scribente.*
5 *Scriptura quomodo probetur per testes, qui interfuerunt, sed non testificantur de ipso actu.*
6 *Testator si confiteatur sibi deberi decem à Titio, cum tamen* 20. *deberentur, confessio probato errore per hæredem tanquam erronea debitorem nihil releuat.*
7 *Testator si iurauit certam sibi summam deberi per Titium, hæres tenetur stare necessariò iuratæ confessioni testatoris. vide tamen n.* 8. & 9.

L. Rationes. VI.

Idem A. & C. Romulo.

Rationes priuatæ defuncti non probant eiusdem 1
debitum. Item verba enunciatiua à testatore 2
emissa ad commodum hæredis non probant pro hæ-
rede. Scriptura priuata non inducit fidem pro scri- 3
bente. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1.
n. 1. *supr. hoc tit.* Giphan. *tom.* 1. *pag.* 254.

Vide *l. Hisp.* 121. *tit* 18. *part.* 3. vbi statuitur quòd 4
non creditur priuatæ scripturæ, qua quis jam defun-
ctus dicebat alium in certa quantitate sibi debito-
rem esse, Bart. *in auth. at si contractus num.* 9. *in princ. C.*
de fide instrum. & *in l. emptor*, §. *Lucius, in princip. ff de*
pactis, Ias. *in l. admonendi num.* 81. *cum seqq. ff. de iureiur.*
Hippol. *sing* 458, Tiraquel. *in l. si vnquam, in prælud.*
n. 51. Cou. *pract. cap.* 22. *n.* 8.

Quomodo probetur scriptura per testes, qui in- 5
terfuerunt, sed non testificantur de ipso actu, vide
Curti. *in d. l. admonendi num.* 134. Afflict. *decis.* 181.
num. 7. & 8. Cou. *d. cap.* 22. *post num.* 1. & dicit Alberic.
in l. comparationes, C. de fide instrum. tantam posse esse
comparationem vt faciat integram probationem, de
quo Ias. *in d. l. admonendi num* 88. & 89. Afflict. *de-*
cis. 181. *num.* 1. Greg. Lop. *l.* 114. *verbo fue fecha tit.* 18.
part. 7. Ioseph. Ludou. *Perus. decis.* 7. *num.* 20. Donat.
a Fioa *tom.* 1. *commun opin. lib.* 4. *tit.* 11. *de tabellionib.*
num. 336. *pag.* 589. Marc. Anton. Bellon. *Genuæ decis.*
18. *sub num.* 12. dicens sufficere comparationem &
recognitionem scripturæ in litteris, præterquam in
scriptura priuata testibus non firmata, & *decis.* 84.
num. 13. vbi dicit de facili errari posse litterarum si-
militudine, Vincent. de Anna *alleg* 85. *num.* 5. optimè
Aluar. Valasc. *cons.* 67. *sub num.* 12. & *consult.* 177. *n.* 4.
cum seqq. Camill. Borrel. *in sum decis tom.* 2. *tit.* 23. *n.* 8.
cum seqq.

Eiusdem iuris est, &c.] Notatur ad hoc quòd si 6
testator confiteatur sibi deberi decem à Titio, cùm
tamen viginti deberentur, confessio probato errore
per hæredem tanquam erronea nihil releuat debi-
torem, vt per *d. l. Hisp.* 121. *vers. otori dezimos tit.* 18.
part. 3. Gutier. *de iuramento confirmat part.* 2. *cap.* 6.
num. 1.

In gloss. *Quantitatem, fin.* ibi, *quia si iurauit defun-* 7
ctus, hæres eius plus nõ potest petere, &c. Notatur ad hoc
quòd si testator iurauit certam summam sibi deberi
per Titium, hæres tenetur stare necessariò confes-
sioni iuratæ testatoris, & non poterit residuum pe-
tere, licèt id probauerit, aliàs non fruetur hæredita-
te, vt per Auendan. *de exequen. mand. part.* 2. *cap.* 29.
num. 18. Gutier. *d. cap.* 6. *num.* 4. vbi tamen subdit se 8
admittere hæredem quandò constasset manifestis-
simè de errore testatoris aliter, quàm per probatio-
nem maioris summæ debitæ, probando vlteriùs
quòd testator crediderit minorem deberi, & quòd
noluit reliquum legare, sed errore minorem sum-
mam declarauit.

In ead. gloss. ibi, *aliud si dixit tantùm*, &c. No- 9
tatur ad hoc quòd etiamsi testator dicat sibi debe-
ri decem tantùm, cùm tamen plus deberetur in rei
veritate, non præiudicat hæredi confessio huius-
modi testatoris probata veritate, quia errore id
videtur

videtur dixisse testator, nisi probetur quòd scienter
dixit, quia tunc valeret in vim relicti, vt per Gutier.
d. cap. 7. num. 3. vers. secunda opinio, vbi limitat si
manifestissimè appareret, & probaretur per hære-
dem errore ductum fuisse testatorem ad id confi-
tendum, ac proinde non fuisse eius intentionem vt
legaret, vel donaret residuum.

SVMMARIVM.

1 *Actioni iurata satisfacere debent hæredes.*
2 *Creditoribus non præiudicant testatores enunciando, iurando.*
3 *Testator qui fatetur se mutuum accepisse, nec accepit, donare videtur.*
4 *Confessio testatoris probat cum iuramento. intellige vt ibid. non nocet creditoribus, sed sibi & creditoribus, num. 5.*

AVTH. Quod obtinet.

1 ACtioni iuratæ hæredes satisfacere debent.
Enunciando autem & iurando testatores cre-
ditoribus præiudicare non possunt. Colligunt ex
Ordin. Doctores citati *ad l. 1 n. 1 sup. hoc tit.* Giphan.
tom. 1. pag. 254.
3 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu-
munt *l. Hisp. ult. tit.* 18. *part.* 3. vbi *gloss.* 3. Men-
chaq. *de successiōn. tom. 1. lib.* 1. §. 9. *num.* 30. ad hoc
4 quòd testator qui fatetur se mutuum accepisse, nec
accepit, videtur donare, Anton. Gom. *l. 9 Tauri n.* 36.
vers. neque obstat, vbi conclusionem desumptam ex
hac Auth. quòd confessio testatoris probat cum iu-
ramento, intelligit in præiudicium extranei hęredis,
non filij, & *l. 45. Tauri num.* 86. *prope fin. vers. nono*,
5 vbi dicit in hoc text. haberi quòd cōfessio etiam iu-
rata testatoris dicentis se debitorem alicuius, nō no-
cet creditoribus, sed bene nocet sibi & creditoribus.

SVMMARIVM.

1 *Debitor ex propria scriptura creditoris non conuincitur, & num. 2.*
3 *Liberationem nihil omnino probat in his quæ non dependent à mera voluntate scribentis. Valet tamen dispositio, vel statutum disponens quòd ei fides habeatur, n. 5. vbi fidem facit ex dispositione Principis, probat etiam contra tertium, n. 6.*
4 *Scriptura priuata non probat vtilem intentionem scribentis.*
7 *Tabellio non potest facere instrumentum de eo quod ipse facit. nec constituere procuratorem in causa propria per instrumentum publicum à se confectum, num. 8. nec se rogare de mandato procuræ in personam suam, num. 9. potest tamen conficere instrumentum in vtilitatem vxoris, num. 10.*

L. Exemplo. VII.

Impp. GALLIEN. A. *Sabino.*

1 EX propria scriptura creditoris non conuincitur
debitor. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad*
l. 1. num. 1. sup. hoc tit.
2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu-
munt *l. ult. tit.* 18. *part.* 3. vbi *gloss.* 1. Bart. *in l. admo-*
nendi n. 26. in fine, ff. de iureiur. Tiraq. *de pœnis tem-*
3 *per. causa* 51. *num.* 104. vbi quòd liber rationum
nihil omnino probat nec pro scribente, nec pro hæ-
rede in his, quæ non dependent à mera scribentis
voluntate, Ioan. Bapt. Costa *de facti scientia & ignor.*
cent. 2. dist. 83. *num.* 9. Camill. Borrel. *in sum. decis. tom.* 2.
tit. 22. *num.* 57. *cum seqq.* Ioseph. Ludou. *Perus. decis.* 88.
num. 3. *cum seqq.* Verall. *decis.* 185. *num.* 3. vbi quòd 4
priuata scriptura non probat vtilem intentionem
scribentis, Surd. *decis.* 312. *num.* 2. & 3. vbi quòd etsi 5
regulariter liber mercatoris non probet pro scriben-
te, tamen valet dispositio, vel statutum disponens
quòd ei fides adhibeatur, & *num.* 5. quòd liber vbi 6
ex dispositione Principis fidem facit, probat etiam
contra tertium. Vide plura de scriptura priuata *ad*
l. 5. sup. hoc eod. tit.
Quæ vnusquisque sibi adnotatione propria, &c.] 7
Notatur ad hoc quòd tabellio non potest confice-
instrumentum de eo, quod ipse facit, vt per Tiraq.
de iure constitmi part. 3. *limit.* 30. *num.* 39. Cald. Pe-
reira *de empt. & vendit. cap.* 34. *num.* 17. Nec potest 8
constituere procuratorem in sua causa propria per
instrumentum publicum à se confectum, Cabed.
Lusit. decis. 128. *num.* 3. Camill. Borrel. *in sum. de-*
cis. tom. 1. *tit.* 66. *de procurat. num.* 83. nec potest se 9
rogare de mandato procuræ in personam suam,
Flamin. Paris. *de resig. benef. lib.* 9. *q.* 2. *num.* 1. & 2.
Potest tamen conficere instrumentum in vtilitatem 10
vxoris, vt per *l. vxor, ff. ad legem Cornel. de fals.* resol-
uit Cardos. *in praxi iudicum, verbo instrumentum*
num. 29.

L. Frustrà. VIII.

Impp. DIOCLET. & MAXIM. AA. *Publicio & Optato.*

ACtori incumbit probatio, non reo. Colligunt 1
ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1 n 1. sup. hoc tit.*
Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt Bart. *in l. ex persona num.* 4. *sup. hoc tit.* & *in*
l. sine possideres num. 5. *inf. hoc eod. tit.* Cornazan. *de-*
cis. 85. *num.* 1. Donel. *comment. iuris ciuilis lib.* 25.
cap. 1. *col.* 9. Camill. Borrel. *in sum. decis. tom.* 2. *tit.* 2.
ex num. 16. vide *ad l. actor, inf. hoc eod. tit.*

SVMMARIVM.

1 *Ætatem alleganti incumbit onus probandi, & n. 2. cur, num. 3.*
in Tempore se fundans, illud probare debet ibid.
4 *Ætas probatur multipliciter.*
5 *Ætas probanda per eum, qui se fundat in ea.*

L. Cùm te minorem. IX.

Iidem AA. & CC. *Martianæ.*

ÆTatem alleganti incùmbit onus probandi. 1
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1.
num. 1. *supr. hoc tit.*
Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
l. Hisp. 4. *tit.* 14. *part.* 3. vbi *gloss.* 1. Duen. *reg.* 259.
Alciat. *de præsumpt. reg.* 2. *præs.* 14. *in princ.* Donell.
comment. iuris ciuilis lib. 25. *cap.* 1. Caualcan. *de*
tutore num. 293. Menoch. *de arbitr. casu* 117. & *de*
præsumpt. lib. 2. *præs.* 50. *num.* 18. & *cons.* 1. *num.* 86.
Maurit. *de in integ. restitut. ex cap.* 315. Sfort. *in simi-*
li tract. p. 1. *q.* 37. *num.* 3. *cum seqq.* Brunor. à Sole *in*
locis communib. verbo ætas, Mascard. *de probat. conclus.*
666.

666. num. 2. & concl. 675. & concl. 1059. num. 8. & concl. 1351. Cald. Pereira in l. si curatorem, verb. minoribus n. 10. & 11. & verb. suprà num. 19. Surd. decis.
3 75. n. 9. vbi n. 10. rationem reddit, quia qui se fundat in tempore, illud probare debet, Rot. decis. 525. n. 3. part. 2. recentior. Mandos. in tract. de ætate qu. 1. Viui. opin. 256. num. 1. Boui. de statutar. prescript. gloss. 19. num. 38. Pacian. de probat. lib. 3. cap. 24. num. 4. & 14. latissimè Farin fragm. crimin p. 1 lit. A. n. 72. cum seqq. Motl. in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 5. quæst. 10. num. 4. Flamin. Paris. de resignat. benefic. lib. 3. quæst. 7. num. 14.

4 *Et de ea ætate probare*, &c.] Multipliciter probatur ætas, & primò ex libro baptismali Parochi, in quo in dies annotantur nomina per illum baptizatorum, vt per Alciat. d. præs. 14. num. 2. Maurit. d. tract. cap. 321. Verall. decis. 314. part. 1. Viui. decis. 184. num. 2. Ioseph. Ludou. Perus. decis. 55. num. 7. §. 1. Hieron. Magon. Lucensi decis. 13. n. 7. vbi Fabi. Timæus in addit. Menoch. de arbitr. casu 116. num. 2. & 3. & d. lib. 2. præs. 31. ex num. 53. Anton. Monach. Florent. decis. 17. num. 2. & Bonon. decis. 19. num. 13. Sfort. d. qu. 37. num. 32. Aloys. Ricc. in praxi rerum fori eccles. decis. 249. in 1. edit. aliàs resol. 218. num. 5. in 2. impress. Seraphin. decis 1138. num. 2. Farin. fragm. crimin. part. 1. verbo ætas num. 141. Franc. Molin. de ritu nupt. lib. 1. compar. 9. num. 41. Bellet. disquisit. clerical. part. 1. tit. de clerico teste, §. 1. num. 10. Genoa de scriptura priuata lib. 5. tit. de libris Plebanor. quæst. 1. num. 3. & 4. Metipsum de officio & potest. Parochi cap. 7. num. 4. Rot. decis. 592. num 2. part. 1. recentior. & decis. 15. n. 2. p. 2. recent.

Secundò probatur ex libro patris, in quo annotauit filiorum natiuitates, Alciat. d. reg. 2. præs. 14. num. 10. Maurit. d. tract. cap. 320. Caputaq. decis. 314. num. 3. part. 1. Mandos. in tract. de ætate qu. 3. num. 2. & in reg. 18. Cancel. qu. 8. num. 1. cum seqq. Sfort. de in integ. restit. part 1. qu. 37. num. 92. Vincent. de Anna sing. 379. Mascard. de probat. concl. 669. num. 1. cum seqq. Farin. dict. verb. Ætas num. 143. vbi intelligit quando nulla adest suspicio quòd pater voluerit scribere falsum; secus si aliqua falsitatis vrgeret suspicio tempore scripturæ, & allegat Menoch. dict. casu 116. num. 4. in fine, & d. lib. 2. præs. 51. num. 10. vers. existimauerim ego, Mascard. dict. concl. 669. num 12.

Tertiò probatur ex aspectu, quod multum relinquitur arbitrio iudicis, maximè quoad transferendum onus probandi contrarium in aduersarium. Alciat. d. præs. 14. num. 4. Mandos. de ætate minori. qu. 2. num. 1. Magon. Lucensi decis. 68. num. 7. Menoch. de arbitr. casu 117. num. 1. Sfort. d. qu. 37. num. 93. & 94. Farin. d. verbo ætas num. 148. cum seqq. vbi multipliciter declarant.

Quartò probatur per testes, qui fuerunt præsentes natiuitati illius, de cuius ætate agitur, vt per Mandos. ad reg. 18. Cancel. qu. 4. num. 3. Maurit. in tract. de restit. in integ. cap. 316. num. 1. & Sfort. eod. tract. part. 1. qu 37. num. 34. cum seqq. & num. 50. vers. & dic, Mascard. de probat. concl. 668. num. 1. Pacian. in simili tract. lib. 2. cap. 24. num. 63. etiamsi consanguinei sint, Maurit. d. cap. 316. num. 4. & cap. 317. Vincent. de Franchis decis. 119 num. 9. & 10. Sfort. d qu. 37. num. 48. Mascard d. concl. 668. num. 17. Menoch. d lib. 2. præs. 51. num. 42. cum seqq. Farin. dict. lit. A. num. 175. cum seqq. vbi intelligit quando agitur de probanda ætate in totum, non de solo puncto natiuitatis, & nisi cesset præsumptio scientiæ oriens ex consanguinitate, seu vicinitate; & quod magis est, quamuis sint parentes; nam illorum testimonium admittitur ad probandas filiorum ætates, ita d. tract. cap. 317. num. 2. vers mihi verò, Ordin. Reg. Lusitan. lib. 3. tit. 56. §. 1. Sfort. d. qu. 37. art. 5. num. 57. Mascard d. concl. 668. à num. 17. & concl. 1148. num. 14. Cald. Pereira in l. si curatorem, verb. minoribus num. 13. Gutier. alleg. 11. num. 10. Motl. in emporio iuris ciuilis part. 1 tit. 11. in prælud. n. 80. vers. vltimo, Farin. in praxi crimin. p. 2. q. 54. num. 177. & in fragm. crimin. part. 1. lit. A. n. 168. cum seqq. Cardoso in praxi iudicum, verb. testis num. 10.

Quintò probatur per instrumentum tutelæ, & curæ, cùm instrumentum tutelæ arguat pupillarem ætatem, curæ verò arguat pupillum esse adultum, Alciat. d. præs. 14. num. 8. Caualcan. de tutore num. 194. Beninten. Bononien decis. 82. num 2. in princ. Simoncel. de decreto lib. 3. tit. 7. num. 43. Sfort. d. quæst. 37. num. 90. in princ. Mascard. d. concl 666. num. 10. & seq. & num. 27. in fine, & num. 31. cum seqq. Menoch. d. lib. 1. præs. 50. num. 28. Pacian. de probat. lib. 2. cap. 24. num. 52. & 53. latè Farin. d. lit. A. num. 116. cum multis seqq. vbi declarat.

Sextò probatur ex coniecturis, Alciat. d. præs. 14. num. 9. Ioseph. Ludou. Perus. decis. 55. num. 16. Menoch. de arbitr. casu 116. num. 1. Fului. Pacian. d. lib. 2. cap. 24. num. 51.

In glos. *Probare* Nota ætatem probandam esse 5
per eum, qui se fundat in ea, siue actor, siue reus sit, & sic siue agendo, siue excipiendo, Alciat. d. reg. 2. præs. 14. num. 3. vers. idémque tam in actore, Duen. reg. 258. Maurit d. tract. de restit in integ. qu. 315. num. 1. vers. hoc autem tam in se verissimum est, Mandos. in reg. 18. Cancell. qu. 3. num. 2. in 4. opin. & num. 3. Sfort. d. qu. 37. num. 8. & 9. Pacian. d. lib. 2. cap. 24. num. 33. cum seqq. Et procedit siue ætas proponatur affirmatiuè, siue etiam negatiuè, quia vtroque casu per proponentem probanda est, Mandos. d qu. 3. num. 2. vers. quinta fuit opinio, Menoch. d. lib. 2. præs. 50. n. 5. cum seqq. & num. 18. Pacian. d lib. 1. cap. 24. num. 14. & 5. & eo magis probanda est per fundantem in ea, quando illam allegans agit ad impugnationem alicuius actus iam perfecti, Mandos. d. qu. 3. num. 6. Pacian. d. lib. 2. cap. 24. num. 37. & seq. & num. 41. & seq. Mascard. d. concl. 666. n. 19 cum seqq.

Et hinc est quòd sicut Clericus ad beneficium electus agens ad admissionem debet probare ætatem requisitam tanquam suæ intentionis fundamentum, Mandos. d. q. 3. n. 4. Pacian. d. lib. 2. cap. 24. num. 19. vers. & hæc est notabilis differentia, & num. 21. & 22. sic & è contra excipiens & dicens ipsum non esse legitimæ ætatis, debet minoritatem probare, Alciat. d. præs. 14. num. 3. vers. & vbi aliquis, Mandos. d. quæst. 3. num. 4. in fine, vers. aut quis instat, Mascard. d. concl. 666. num. 6. Pacian. d. lib. 2. c. 24. n. 36.

Hinc etiam si quis vult repellere procuratorem à iudicio tanquam minorem, debet minoritatem probare. Alciat. d. præs. 14. num. 3. vers. & si quis vult procuratorem repellere, Pacian. d. lib. 2. cap. 24. num. 47. Et qui vult impugnare testamentum, seu professionem factam ab aliquo propter minorem ætatem, tenetur eandem minorem ætatem probare. Alciat. d. præs. 14. num. 6. vers. & si quis fecit, Mascard. d. conclus. 666. num. 51. Pacian d lib. 2. cap. 24. num. 40. Et qui vult impugnare contractum propter non legitimam ætatem, impugnanti incumbit onus illam probandi, Mascard. d. concl. 666. num. 18. Menoch. d. lib. 1. præs. 50. num. 20. in fine vers. primus itaque est casus, & num. 21. & seq. Pacian. d. lib. 2. cap. 24. num. 39. & 42.

SVMMARIVM.

1 *Abesse quod solet, & potest, non probat id esse.*
2 *Libertate matris probata, filius liber esse censetur.*
3 *Probatio debet concludere de necessitate.*
4 *non probat hoc Esse, quod contingit abesse.*
5 *Probatio, quæ fit per locum à communiter accidentibus, est concludens.*

L. Neque natales. X.

Iidem AA. & CC. *Isidoro.*

1 ILlud quod solet & potest abesse, noo probat il-
2 lud esse. Libettate matris probata filius liber esse
censetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

3 Allegari solet hic text. ad hoc quòd probatio de-
bet de necessitate concludere, & non probat hoc
4 esse, quod ab hoc contingat abesse, de quo Ias. *cons. 61. Omisso num. 2. vol. 1. & cons. 13. Difficultas, n. 22. vol. 2.* Verall *decis. 11 num. 6 par. 1. & decis. 421. par. 2.* Anton. Gabr. *commun. lib. 7. tit. de crimin. concl. 9. n. 2.* Mascard. *de probation. concl. 671. n. 11.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo probatio* 10. Morl. *in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 11. in prælud n. 53.* Alex. Trentacinq. *var. resolut. lib. 1. tit. de seruitut. resol. 1. sub num. 19. vers. hæc prima declaratio*, Aldouin. *cons. 44. num. 6. & cons. 51. n. 18.* Surd. *cons. 5. num. 46.* Galganet. *de condit. & demonstrat. part. 2. cap. 1. qu. 92. num. 5.* Cæs. Argel. *de contradict. legitimo qu. 15. num. 107.* Cardin. Tusch. *practic. conclus. tom. 6. lit. P. concl. 765.* Mari. Antonin *var resolut lib. 1. resol 46. num. 6.* Rot. *decis. 127 num 7. part. 1. recentior.*

Natales.] Vide Pined. *in vita S. Ioannis Baptistæ lib. 3. art. 2. cap. 1. pag. 122.*

5 In gloss. *Cum nihil, fin.* ibi, *& frequenter*, &c. Notatur ad hoc quòd probatio, quæ fit per locum à communiter accidentibus, est concludens, vt per Felin. *in cap. in præsentia n. 17. de probat.* & *ibi* Dec. *num. 31.* Hippol *sing. 1. & 336.* Palat. *in repet. rub. de donat. inter vir. & vxor. §. 53. num. 2.* & *in repet. cap. per vestras, illo tit. notab. 1. §. 1. num. 2.* Surd. *decis. 259. num. 8.* plures, quos plena manu citaui *de locis communibus argument. iuris, loco 20. per tot.* vbi habes ampliationes sex, & limitationem vnam.

In ead. glos. ibi, *vel non est sine altero frequenter*, &c. Vide Valase. *de iure emphyt. qu. 27. num. 25. vers. interdum.*

SVMMARIVM.

1 *Testamento vitium inuisibile obiiciens, illud probare debet.*
2 *Testamentum impugnans causam ostendit quare careat viribus.*
3 *in Dubio sumenda interpretatio, qua sustineatur testamentum.*
4 *asserenti Testamentum, vel contractum nullum, incumbit onus probandi.*
5 *Consanguineum se dicens, satis erit si probet, se fratrem simpliciter, aut patruelem, vel aliter coniunctum.*
6 *Consanguineum proximiorem si quis alicui, veluti testatori, se dixerit, ex hoc solo probare poterit quod sit illius consanguineus.*

L. Si scriptum. XI.

Iidem AA. & CC. *Antoniæ.*

TEstamento vitium inuisibile obiiciens illud 1
probabit. Item testamentum impugnans cau- 2
sam ostendat quare viribus careat. Colligunt ex Ordin. Doct. citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Notatur ad hoc quòd in dubio sumenda est in- 3
terpretatio, qua sustineatur testamentum, vt per Menoch. *de præsumpt. lib. 4. præs. 10. num. 11. & præs. 22. num. 24.* nam in dubio præsumitur validum. Cardin. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 2. tit. 9.* Mascard. *de probat. concl. 1353.* aliàs 1359. *num. 1.*

Et ad hoc quòd asserenti testamentum, seu con- 4
tractum nullum, incumbit onus probandi, vt per Vanti *in tract. de nullitat. tit. à quo & à quibus num. 4.* Mascard. *de probat. concl. 1110.* aliàs 1125. *n. 3.*

Et ad hoc quòd ille, qui se dicit consanguineum, 5
satis erit probare se simpliciter esse fratrem, aut patruelem, aut aliter coniunctum, vt per Tiraq. *de retractu lig. §. 11. glos. 1. num. 6.*

Et ad hoc quòd si quis se dixerit alicui veluti te- 6
statori proximiorem consanguineum, ex hoc solo probare poterit quòd sit illius consanguineus absque eo quòd iudici fides fiat nullum alium eo esse proximiorem, vt latè per Mascard. *de probat. concl. 1245.* aliàs 1251. *per tot.* vbi multipliciter declarat.

SVMMARIVM.

1 *Res per instrumenta non geritur, sed probatur, & num. 2.*
3 *Contractum fieri sine scriptura.*
4 *Contractum sine instrumento valere.*
5 *Contractus & instrumentum differunt.*
6 *Modi, quibus proprietas probari debet, remissiuè. quibus dominium, num. 7.*
8 *in adquisitione Dominij nuda & simplex traditio requiritur.*
9 *qui habuit Causam à me, non potest mihi referre quæstionem dominij nisi dominium fuerit quæsitum ex causa noua. num. 10.*
11 *Emptor vt habeatur pro domino rei emptæ, non satis est probare titulum, traditionem, & pretij numerationem, sed opus est etiam probare venditorem fuisse dominum, nisi post emptionem bona fide emptor possederit per tempus sufficiens ad vsucapionem rei mobilis, & præscriptionem rei immobilis. num. 12. vide etiam num 13.*
14 *Vendens rem tanquam suam, non auditur si allegat eam esse alienam, & tanquam talem vendicaret.*

L. Cùm res. XII.

Iidem AA. & CC. *Chroniæ.*

REs per instrumenta non geritur, sed probatur. 1
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
Neguzant. *de pignor. par. 2. memb. 3. num. 63.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 25. in commentar. ad hanc l.*
Surd. *decis. 277. num. 1.* vbi quòd contractus fieri 3
potest sine scriptura, Tiraq. *de retractu lig. §. 1. gloss. 1.*
n. 1. vbi quòd valet contractus sine instrumento, 4
quia aliud est contractus, aliud instrumentum. 5

Iure

6 *Iure proditis probationibus docere*, &c.] Circa modos, quibus proprietas probari debet, vide Boër.
7 *decis.* 4. & quibus dominium probetur, vide Guillelm. *in cap. Raynutius, verbo & vxorem, decis.* 5. *num.* 454. *cum seqq.* Siluan. *cons.* 86. *num.* 2. Afflict. *decis.* 40. *num.* 3. Chærian. *tom.* 2. *commun. opin. lib.* 7. *tit.* 1. *de acquir. possess. num.* 2. & 3. *pag.* 101. Menoch. *illustr. cap.* 51. *num.* 16. *cum seqq.* Surd. *de aliment. tit.* 1. *quæst.* 112. *cum seqq.* & *decis.* 260. *num.* 11. Menoch. *de arbitr. casu* 42. & *cons.* 361. *num.* 12. Mascard. *de probat. concl.* 535. Ioan. Bapt. Costa *in tract. de iuris & facti ignorant. cent.* 2. *dist.* 97. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 188. *num.* 7. Rot. *decis.* 499. *à num.* 1. & *decis.* 678. *num.* 2. & 3. & *decis.* 420. *num.* 2. & 3. *part.* 1. *recentiss.* aliàs *in posthum. Farin.* Et an probetur ex confessione & recognitione? vide Guid. Pap. *decis.* 272. *incip. Vtrum dominium*, Guillerm. *d. decis.* 5. *num.* 454. Valasc. *de iure emphyt. qu.* 8. *num.* 18. Et an probetur per famam? vide Syluan. *cons.* 36. *num.* 13. & 14. Menoch. *cons.* 191. *num.* 73. & *cons.* 595. *num.* 36. Gam. *Lusit. decis.* 88. & *decis.* 190. *num.* 1. Mascard. *concl.* 596. *num.* 3. & *concl.* 546. D. Barbos. *in l. si alienam n.* 86. *ff. soluto matrim.* Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat. verb. probatio n.* 46.

8 In gloss. *In vacuam.* ibi, *Item dixit hic P.* &c. Notatur ad hoc quòd in acquisitione dominij non requiritur possessio, sed nuda & simplex traditio & detentio, vt per Anton. Gom. *var. tom.* 2. *cap.* 15. *col. antepen.* & *l.* 45. *Tauri n.* 90. *in princ.*

9 In ead. gloss. ibi, *vel dic quod hic agebatur*, &c. Notatur ad hoc, quòd ille, qui habuit causam à me, non non potest mihi quæstionem dominij referre, vt per
10 Menoch. *de præsumpt. lib.* 6. *præs.* 63. *num.* 7. Fallit si dominium fuit quæsitum ex noua causa, iuxta tradita per Alu. Valasc. *consult.* 42. *n.* 3.

11 In ead. gloss. ibi, *oportet ergo probare quod venditor fuerit dominus*, &c. Notatur ad hoc quòd vt emptor habeatur pro domino rei emptæ, non satis est probare titulum, vacuæ possessionis traditionem, & pretij numerationem, sed necesse & opus est probare venditorem fuisse dominum, vt per Neguzant. *de pignorib. part.* 2. *memb.* 3. *num.* 63. Turzan. *tom.* 2. *commun. opin. lib.* 7. *tit.* 1. *de acquir. possess. num.* 264. *pag.* 214. Mascard. *de probat. concl.* 609. *num.* 5. & *concl.*
12 613. *per tot.* vbi *num.* 5. limitat si post emptionem bona fide emptor possedit per tempus quod sit satis ad vsucapionem rei mobilis, & ad præscriptionem rei immobilis. Vnde Menchaq. *illustr. controuers.*
13 *part.* 1. *lib.* 1. *cap.* 51. *num.* 17. post Boët. *decis.* 47. *num.* 2. *vers. sed gloss.* tenet quòd licet quis probet se habere alicuius rei possessionem cum legitimo titulo, sicque tanquam dominum fructus illius rei nomine, & sibimet, non etiam alteri percipere, adhuc non intelligitur se dominium sufficienter probasse, id quod procedere ait quando dominium deducitur in iudicium per modum actionis, & principaliter, quale est in rei vendicatione, & *n.* 19. subdit quòd si cum eo legitimo titulo probaui possessionem longi temporis, tūc sufficienter probatum est dominium, etiamsi in iudicium deduceretur principaliter, quia iam præscriptum intelligeretur.

14 In ead. glos. ibi, *quia sic suam*, &c. Notatur ad hoc quòd quando quis vendit rem tanquam suam, non auditur si alleget eam esse alienam, & tanquam talem vendicaret, quia allegaret propriam turpitudinem, & pariter neque audietur eius hæres, qui personam illius repræsentat, vt per Anton. Natt. *cons.* 400. *n.* 5. *lib.* 2. Neguzant. *de pignorib.* 3. *membro partis* 8. *n.* 10. Aymon. *cons.* 310. *col. fin.* D. Barbos. *in l. Lucius n.* 27. *ff. soluto matrim.*

SVMMARIVM.

1 *Consanguinitas per litteras assertorias consanguinitatis non inducitur, nec probatur, & n.* 2.
3 *Littera missiua priuata quòd probent contra scribentem, si sua manu scripta, remissiuè.*
4 *Epistola scripta tertio, non prodest alteri. præsumitur præsentata de manu scribentis. n.* 5.
6 *in Litteris missiuis non requiritur recognitio quòd fuerint scripta per scribentem, sed comparatio litterarum sufficit. probant sine die & consule, num.* 7. *secus si careant nomine, & cognomine. num.* 8. *nisi per testes de visu & interessentia constet fuisse per ipsum scriptas, & missas. num.* 9.
10 *Littera amatoria inter amantes probant matrimonium contrahendum, non verò contractum. Emanata à viro, & missa vxori alienæ, penesque illam reperta, probant adulterium. n.* 11.
12 *Veritas, & rerum substantia hominum denominatione non mutetur.*
13 *de Nomine contractus non curandum, sed attendendum quod agitur, ticque ad rei veritatem adtendendum.*

L. Non epistolis. XIII.

Iidem AA. & CC. Iustino.

PEr litteras assertorias consanguinitatis non inducitur consanguinitas, nec probatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Tiraq. *de retractu lig.* §. 1. *gloss.* 9. *num.* 274. vbi quòd consanguinitas non epistolis, vel nudis asseuerationibus, seu confessionibus constituitur, aut probatur, Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 25. *super hanc l. pag.* 158. 2

De litteris missiuis priuatis quòd probationem faciant contra scribentem si sua manu scriptæ fuerint, tenent Rebuff. *ad leges Galliæ tom.* 1. *tit. de chirograph. & schedul. recognit. in præfat. num.* 25. Strach. *de mercat. tit. de probation. sub num.* 3. Menoch. *de arbitr. casu* 94. *per tot.* Marc. Anton. Bellon. *Genua decis.* 14. *num.* 18. & *decis.* 18. *num.* 8. & *decis.* 17. *n.* 10. & *decis.* 51. *num.* 1. & *decis.* 81. *num.* 3. & *decis.* 136. *num.* 1. & *decis.* 175. *num.* 5. & *decis.* 180. *num.* 1. Steph. Gratian. *Marchiæ decis.* 156. *à princip.* vbi *num.* 3. tenet quòd epistola scripta tertio non prodest alteri, & *num.* 12. dicit quòd præsumitur præsentata de manu scribentis. Et quòd in litteris missiuis non requiratur recognitio quòd fuerint scriptæ per scribentem, sed sola comparatio litterarum sufficiat, resoluunt Cæs. de Vrsill. *ad Afflict. decis.* 381. *num.* 5. & *num.* 12. Anton. Bellon. *Genua decis.* 97. *num.* 10. & *decis.* 126. *num.* 1. Ioan. Bapt. Thoro *in compendio decis. Neapolit. in verbo comparatio sola*, & probant etiam sine die & consule, Mathesil *sing.* 45. *incip. Nota quòd tempus*, Bellon. *Genua decis.* 26. *num.* 14. & *decis.* 126. *num.* 3. Secus si careant nomine & cognomine, quia tunc non probat contra scribentem. Menoch. *de arbitr. casu* 94. *num.* 15. & 21. nisi per testes de visu & interessentia constet fuisse per ipsum scriptas, & missas, vt censuit Rot. *decis.* 775. *num.* 3. *part.* 1. *recentissim.* aliàs *in posthum. Farin.* 3 4 5 6 7 8 9

Amatoriæ litteræ inter amantes probant matrimonium contrahendum, non tamen contractum. Verall. 10

Veral. *decis.* 211. *num.* 10. *part.* 2. Franc. Viui. *decis.*
11 241. *num.* 19. *part.* 2. vbi *num.* 18. voluit litteras
amatorias emanatas à viro, missas vxori alienæ, ac
penes illam repertas, probare adulterium, Nicol.
Genoa *in tract. de scriptura priuata lib.* 3. *tit. de litteris amatoriis num.* 7. *pag. mihi* 167. Rot. *d. decis.* 775.
num. 2. *in fine.*

12 Notari solet hic text. ad hoc quòd veritas, & rerum substantia hominum denominatione mutari
non debet, vt per Tiraq. *de retractu lig.* §. 32. *gloss.* 1.
num 34. Gutier. *practic. lib.* 3. *quæst.* 85. *num.* 2. vbi
num. 3. post Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *quæst.* 5. *num.* 23.
13 *cum seqq.* hinc infert non esse iurandum de nomine
contractus, sed illud quod agitur est attendendum,
& sic ad rei veritatem aduertendum.

14 Notatur etiam ad hoc quòd ad positionem vnius
non continuò sequitur positio alterius, vt per Tiraq. *de retractu lig.* §. 36. *gloss.* 3. *num.* 11.

SVMMARIVM.

1 *Assertionem nudam patris, filium esse suum, non sufficere, & num.* 2.

3 *Filiatio multipliciter probatur.*

4 *Filiationis præsumptio an nascatur ex similitudine & effigie, remissiuè.*

L. Non nudis. XIV.

Iidem AA. & CC. *Municiano.*

1 ASsertio nuda patris ad probandum filium suum esse, non sufficit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n* 1. *sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt, multisque exornant, & declarant, Duen. *reg.* 34 *& seq.* Tiraq. *de retractu lig.* §. 1. *gloss.* 16. *num.* 7. *&* 8. *&* §. 1. *gloss.* 9. *num.* 269. Cou. *de sponsal. part.* 2. *cap.* 8. §. 3. *num.* 7. Paleoth. *de nothis & spur. cap.* 23. *num.* 2. Gail. *lib.* 2. *obseru.* 97. *num.* 1. Ranchin. *p.* 4. *concl.* 472. Menoch. *de præsumpt. lib.* 6. *præs.* 53. *à num.* 53. Roland. à Valle *cons.* 22. *à num.* 24. *vol.* 3. Bursat. *cons.* 88. *num.* 6. *vol.* 1. Cæs. Barz. *Bonon. decis.* 81. *num.* 9. *& decis.* 92. *num.* 5. Menchaq. *controuers. lib.* 2. *cap.* 8. *num.* 2. Pereg. *de fideicom. art.* 43. *num.* 66. Mich. Grass. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 9. *num.* 113. *pag.* 492. Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 25. vbi de hoc textu, Mascard. *de probat. concl.* 789. *num.* 10. *& concl.* 790. *num.* 9. Fului. Pacian. *eod. tract. lib.* 2. *cap.* 6. *à num.* 10. *& cons.* 1. *per tot.* Surd. *cons.* 1. *num.* 43. *&* 46. *vol.* 1. *& cons.* 410. *num.* 71. *& decis.* 83. *num.* 4. *&* 7. *& decis.* 145. *num.* 4. 5. 6. *&* 14. Aldouin. *consil.* 14. *à princ.* Gutier. *de iuram. confirmat. part.* 1. *cap.* 54. *num.* 11. D. Barbos. *in rub. ff. soluto matrim. part.* 1. *num.* 14. Cald. Pereira *in resp. pro Sebastiano Limpo num.* 10. Aluar. Valasc. *cons.* 176. *num.* 9. Cardos. *in praxi iudicum, verb. probatio num.* 23. *cum seqq.* Mart. *de iurisd. part.* 2. *cap.* 8. *num.* 30.

Pluribus tamen modis probatur filiatio. Et primò ex confessione, & nominatione parentum verè & principaliter propter se facta, accedentibus aliis indiciis, de quu vide posita *in collect. ad cap.* 3. *num.* 4. *&* 5. *qui filij sint legit.*

3 Secundò probatur per publicam vocem & famam, & communem reputationem, qua quis constituitur in quasi possessione filiationis, gloss. *verbo probare, in cap. lator, qui filij sint legit.* Bursat. *cons.* 17. *num.* 1. *& cons.* 98. *num.* 3. *vol.* 1. Cæs. Barz. *Bonon. decision.* 92. *num.* 6. *&* 9 Sim. de Prætis *cons.* 134. *num.* 11. *& cons.* 136. *num.* 14. *vol.* 1. Viui. *decis.* 212. *num.* 8.

Tertiò probatur ex educatione vt filio facta, quòd vt talis semper fuerit habitus, & communiter tractatus, Cou. *d.* §. 3. *num.* 6. Paleoth. *d. cap.* 22. *n.* 4. Menchaq. *illustr. lib.* 2. *cap.* 85. *num.* 20. *cum seqq.* Corduba de Lara *in l. si quis à liberis*, §. *si vel parens, num.* 36. *ff. de liberis agnosc.* Hippol. Riminald. *cons.* 385. *num.* 15. *&* 16. *vol.* 4. Cæs. Barz *Bonon. decis.* 92. *num.* 3. *&* 4. Menoch. *de arbitrar. casu* 89. *num.* 69. *& de præsumpt. lib.* 1. *præs.* 35. *num.* 32. *& lib.* 6. *præs.* 53. *num.* 21. *cum seqq.* Surd. *cons.* 1. *n.* 41. Franc. Viui. *decis.* 212. *num.* 7. Surd. *de aliment. tit.* 1. *q.* 126. *à num.* 7. Ceuall. *commun. contra commun. q.* 80. Rot. *decis.* 76. *n.* 4. *& decis.* 195. *n.* 1. *p.* 1. *recentiss.* aliàs *in posthum. Farinac.* Cardos. *in praxi iudicum, verb. filius num.* 2. Valasc. *cons.* 176. *num.* 19. Vnde ex supplicatione porrecta pro filio legitimando fit filiationis probatio, si tanquam talis fuerit legitimatus, Paleoth. *d. cap.* 22. *num.* 9. Alex. Raudens. *Pisana decis.* 34. *num.* 16. *&* 17.

Quartò probatur per librum baptismatis, in quo annotantur nomina baptizatorum, & patris, ac matris, Verall. *decis.* 314. *num.* 1. *part.* 1. Lancel. Gallia *cons.* 15. *sub num.* 91. *vol.* 1. Item per librum, seu scripturam patrum, in quo describere solent natiuitates filiorum, Decian. *cons.* 1. *num.* 115. *& seq. vol.* 3. Cæs. Barz. *Bonon. decis.* 92. *num.* 10. Franc. Viui. *decis.* 184. *num.* 3.

An ex similitudine & effigie nascatur præsumptio 4
aliqua filiationis? vide Menoch. *de arbitr. casu* 89. *num.* 97. *& de præsumpt. lib.* 6. *præs.* 53. *num.* 45. Treutl. *vol.* 1. *select. disp.* 2. *thesi* 5.

SVMMARIVM.

1 *Possessionem violentam non releuare aliquam ab onere probandi, & num.* 2.

3 *Seruo fugitiuo an incumbat onus probandi suam libertatem, quando allegat dominum eum violenter possedisse & num.* 7.

4 *Seruus fugitiuus non potest dici esse in quasi possessione libertatis bona fide.*

5 *Seruo, qui tempore litis ordinatæ est in quasi possessione libertatis causa malæ fidei, non obstante quasi possessione, incumbit onus probandi se esse libertum.*

6 *Dominus licèt seruum per vim possideat, tamen cùm seruus fugiendo postea furtum sui faciat, vltimum delictum considerandum est. vide & num.* 8.

9 *Possessio pro se habet præsumptionem, & ob id onus probandi in aduersarium reijcit. limita vt n.* 10.

11 *Possessio non est probatio, sed releuat possessorem ab onere probandi. idem de quasi possessione, n.* 12.

13 *Captus iniustè an & quando licitè possit aufugere.*

14 *Fugiens an habeatur pro confesso, remissiuè.*

15 *iniustè Carcerato an & quando liceat occidere custodes carceris, si non possit aliter euadere, remissiuè. quid si post fugam statim ad carceres redijt, num.* 16.

17 *iniustè Detentus si fugiat, an veniat puniendus, quid si relaxetur præstito iuramento de redeundo, an teneatur redire vi iuramenti, num.* 18.

L. Vis eius. XV.

Iidem AA. *&* CC. *Antonio.*

1 VIolenta possessio non releuat aliquem ab one-
re probandi. Colligunt ex Ordin. Doctores
citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*
2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu-
munt *l. 5. tit. 14. part. 3. vbi gloss.* 1. 2. *&* 3. *& l.* 27.
tit. 14. *part.* 7. *vbi gloss.* 1. Bart. *in l. naturaliter, §. ni-
hil commune num.* 17. *post princ. ff. de acquir. possess.* la-
tissimè D. Barbos. *in l. si de vi* 37. *ex num.* 251. *ff. de*
3 *iudic.* vbi aduersùs decisionem huius text. refert duas
difficultates, & illis respondet, eásque dissoluit.
Prima est, quòd hîc probatur seruo fugitiuo non
incumbere onus probandi suam libertatem quando
allegat dominum eum violenter possedisse. nam se-
cundùm iuris rationes contrarium videbatur dicen-
4 dum, cùm is seruus fugitiuus non possit dici esse in
quasi possessione libertatis bona fide, *l. 1. C. de seruis*
5 *fugit.* & secundùm iuris regulas, si seruus, qui tem-
pore litis ordinaræ est in quasi possessione liberta-
tis, causa malæ fidei non obstante prædicta quasi
possessione ei incumbit onus probandi se esse libe-
6 rum. *l liberis, §. fin l. igitur §. 1. ff. de lib. caus.* Secunda
difficultas est quòd licet dominus seruum per vim
possideat, tamen cum seruus fugiendo postea sui
furtum faciat, *l. 1 C. de seruis fugit.* vltimum delictum
debuit considerari, iuxta reg. *l. si quis ad se fundum, C.
ad leg. Iuliam de vi publica.*
7 Quibus difficultatibus respondet idem D. Barbos.
d. loco à num. 256. & ad primam dicit in eo casu non
excusari seruum ab onere probandi se liberum esse
eo prætextu quòd per fugam constituerit se in quasi
possessione libertatis, sed potiùs, quia antequam do-
minus per vim eum constitueret in quasi possessione
seruitutis, ipse bona fide erat constitutus in quasi
possessione seruitutis, vt ex littera constat; proba-
bit igitur textus *in præsenti* elegantem limitationem
ad reg. *l. liberis, §. fin. ff. de liberali causa*, vt licèt
regulariter illi incumbat onus probandi libertatem
qui ex quasi possessione seruitutis proclamat ad li-
bertatem, tamen id non procedat quando constat
seruum antea bona fide fuisse constitutum in quasi
possessione libertatis, & per vim postea fuisse redu-
ctum ad quasi possessionem seruitutis, nam tunc non
ipsi incumbit onus probandi libertatem, sed potiùs
violento possessori incumbit onus probandi seruitu-
tem, vt est expressum *in l. si quis liberum* 20. *ff. hoc
tit.* Vnde ex hac l. nostra id tantùm colligi potest
iniustam possessionem domini nihil eum iuuare
quoad eum effectum, ne censeatur actor, sed reus,
si constat antea seruum fuisse constitutum in quasi
possessione libertatis, & per vim fuisse constitutum,
in quasi possessione seruitutis, concordat *l. ea qua* 21.
C. de liber. causa.
8 Ad secundam difficultatem reiecta responsione
Pauli de Castro *hic num.* 3. quòd speciale sit in ap-
prehensione personæ liberæ vt consideretur pri-
mum vitium, & non secundum, & hoc fauore liber-
tatis; & omissa alia Bald. *n.* 1. & Salyceti *n.* 2. etiam
in præsenti, quòd quando per vim retinetur, conti-
nuè eius personæ videtur vis inferri, & ideo quo-
cunque tempore vim vi repellere potest, *l. 3. §. eum
igitur, ff. de vi & vi arm.* respondet idem D. Barbos.
a num. 264. quòd si homo liber per vim abducitur,
& in vinculis ponitur tanquam seruus, nulla quæri-
tur possessio illi, qui hanc vim admisit, *d. l. si quis li-
berum* 20. *ff. hoc tit.* neque enim homo liber per
alium possideri potest, *l. cùm heredes, §. fin. ff. de
acquir. possess.* & idem erit quando quis bona fide
constitutus in quasi possessione libertatis per vim
abducitur in seruitutem, cùm præscriptio libertatis
sit pro illo, qui erat in quasi possessione illius. *d. l.
liberis §. fin.* Opponendo igitur, qui nunc reperi-
tur in seruitute, prædictam exceptionem, in effe-
ctu concludit violentum possessorem nullam in eo
acquisiuisse quasi possessionem seruitutis, & conse-
quenter quòd fugiendo non priuauit dominum pos-
sessione, quam nunquam in eo habuit, sed potiùs
fugiens restituit se antiquo statui libertatis, quod
non est prohibitum, & sic sumus extra terminos *d.
l. 1. C. de seruis fugit.* Vnde si re vera seruus, vel exi-
stens in quasi possessione seruitutis aufugeret à do-
mino, quia tunc dominus per vim acquiret illius
quasi possessionem, non proceder text. *in præsenti*;
sed potiùs inducetur reg. *l. si quis ad se fundum, C.
ad leg. Iul. de vi publica*; quare idem D. Barbos. *num.*
268. colligit ex hac l. secundùm prædictum intelle-
ctum notabilem conclusionem in hac materia quòd
scilicet quando exceptio iniustæ possessionis con-
cludit iniusto possessori nullam omnino fuisse quæ-
sitam possessionem, tunc restitutio impedietur, quæ
non conceditur nisi illis, qui cùm possiderent, ab ea
possessione fuerunt deiecti.
Notatur hic text. ad hoc quòd possessio habet 9
pro se præsumptionem, & ob id probandi onus re-
iicit in aduersarium, vt per Tiraq. *in tract. de iure
primog. q.* 17. *opin.* 11. *in fine*, Mascard. *de probat. concl.*
1194. aliàs 110. *num.* 5. vbi *n.* 66. limitat quando ius 10
commune tali possessioni resistit. Menoch. *de adi-
pisc. remed.* 4. *n.* 794. *& de arbitr. lib.* 1. *casu* 48. *n.* 12. vbi 11
num. 34. tenet possessionem non esse probationem,
sed releuare possessorem ab onere probandi, *& de
præsumpt. lib.* 6. *præs.* 69. *num.* 1. vbi *n.* 3. idem esse ait in 12
quasi possessione.
Cum igitur aufugisse te, &c.] Vtrùm & quando 13
iniustè captus licitè aufugere possit? vide Simancb.
de Cathol. instit. c. 16. *n.* 26. *cum seqq.* Tiraq. *de retractu
lig. in præfat. num.* 69. Couar. *lib.* 1. *var. cap.* 2. *num.* 10.
vers. in secunda, & num. 12. Corduba de Lara *in l. si
quis a liberis, §. sed vtrum, num.* 24. *cum seqq. ff. de liber.
agnosc.* Menchaq. *controuers. vsufreq. part.* 2. *cap.* 10.
num. 53. Duen. *reg.* 193. *limit.* 4. Menoch. *de arbitr. casu*
301 *num.* 14. Roland. *cons.* 7. *num.* 46. *& seq. vol.* 1. latis-
simè Farin. *in praxi crimin. q.* 30. *num.* 120. *cum seqq.*
Brunot. à Sole *in quæst. legalib. q.* 30. *num.* 29. *cum seqq.*
Perez *l.* 1. *tit.* 4. *lib.* 3. *Ordin. pag.* 545. Azeued. *l.* 9. *num.* 7.
tit. 9. *lib.* 3. *noua Recop. pag.* 348. Mascard. *de probat.
concl.* 820. *num.* 17. Seraph. *de priuileg. iuram. priuil.* 132.
num. 1. Gutier. *de iuram. confirm. part.* 1. *cap.* 57. *num.* 25.
cum seqq. Cened. *ad Decretal. collect.* 43. *num.* 2. Cardos.
in praxi iudicum, verb. carcer. num. 16. *cum seqq.* Ex
THEOLOGIS Domin. Bañes 2. 2. *quæst.* 69. *art.* 4.
dub. 2. *concl.* 5. Fr. Emman. *quæst. Regul. tom.* 2. *q.* 22.
art. 6. Fr. Ludou. Miranda *de ordine iudic. quæst.* 29.
art. 3. Martin. Delri. *disquisit. magic. lib.* 5. *sect.* 7. *pag.
mihi* 385. Paul. Comitol. *respons. moral. lib.* 4. *quæst.* 15.
Sayr. *in clavi Regia lib.* 12. *cap.* 18. *num.* 4. *cum seqq.*
Iacob. de Graffiis *tom.* 2. *consil. tit. de iudic. cons.* 2. 14
vbi an fugiens habeatur pro confesso. & *num.* 18. 15
an iniustè carcerato liceat occidere custodes car-
ceris si non possit aliter euadere, Valer. Reginald.
in praxi fori pænit. tom. 2. *lib.* 24. *num.* 149. Paulin.
Berti Lucens. *in praxi crimin. Regul. tit.* 27. *cap.* 5. *n.* 46.
vbi *num.* 47. quid si post fugam statim ad carceres 16
rediit.
An si iniustè detentus fugiat, veniat puniendus? 17
Negatiuè respondent Bonacos. *commun. crimin. p.* 1.
verbo

verbo carceres frangens fol. 21. Clar. *lib.* 5. §. *fin. q.* 21. *num.* 26. Menoch. *de arbitr. casu* 301. *num.* 14. & 15. Farin. *dict. quæst.* 30. *num.* 221. vbi post Cou. *d. lib.* 1. *var. cap.* 2. *num.* 12. resoluit posse vtique etiam sine peccato in foro fori carceres frangere, & viocula rumpere, vt aufugiat si aliter non valeat mortis iniustæ condemnationem euadere.

18 Quid si iniustè carceratus relaxetur præstito per eum iuramento de redeundo, an teneatur ex vi iuramenti redire? Et non teneri absque peccati & periurij labe, cùm isto casu ad obseruantiam iuramenti non obligetur, resoluunt gloss. *verb. per violentiam, in Clem. pastoralis, de re iudic.* Duen. *reg.* 393. *sub* 4. *ampl. vers. facit etiam*, Clar. *d. quæst.* 21. *vers. tertio modo, post med.* Seraphin. *d. priuil.* 132. *num.* 2. *cum seqq.* Farin. *d. q.* 30. *n.* 324. Soar. *de Relig. tom.* 2. *tract.* 5. *lib.* 2. *de iuram. c.* 10. *n.* 11.

SVMMARIVM.

1 *Dominium patris præsumi continuatum in filium hæredem, non in eum, qui se donatarium vendicat, & num.* 2.

3 *semel Dominus, semper dominium retinuisse præsumitur, nedum in eadem persona, sed etiam in eius successore, num.* 4. *intellige vt num.* 5. & 6. *declara, vt num.* 7.

8 *olim Possessor, & hodie possessor præsumitur. intellige vt n.* 9. & 10.

11 *Præsumptio iuris, & de iure quæ, & quando probationem admittat in contrarium, remissiuè.*

L. Siue possidetis. XVI.

Iidem AA. & CC. *Philippo & Sebastiano.*

1 DOminium patris præsumitur continuatum io filium hæredem, non in eum, qui se donatarium vendicat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hisp.* 10. *tit.* 14. *part.* 3. vbi statuitur quòd qui semel fuit dominus, semper præsumitur dominus, nisi contrarium probetur, & ideo sufficit vendicantem probare se, aut patrem, aut auum, vel eum cui successit aliquo tempore fuisse dominum, sed negans se rem, quæ vendicatur, possidere, non cogitur litem pati, Gregor. Lop. *l.* 3. *gloss.* 2. *col* 8. *quæst.* 25. *tit.* 13. *p.* 6. Ias. *in l. prætor ait* §. *fin. ff. de edendo*, Boër. *decis.* 41. *num.* 33. Tiraq. *de retractu lig.* §. 32. *gloss.* 1. *n* 91. Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 25. *c.* 1. *pag.* 162. Corset. *sing.* 226. Ioan. Bapt. Costa *in tract. de facti scientia & ignor. inspect.* 100. *n.* 9.

3 Notari solet ad hoc quòd semel dominus, semper
præsumitur retinuisse dominium, vt per Alciat. *de
præsumpt. reg.* 2. *præs.* 20. Fichard. *tom.* 2. *commun.
opin. lib.* 4. *tit.* 9. *num.* 340. *pag.* 510. latè Mascard.
4 *de probation. concl.* 550. aliàs 551. *à princip.* vbi *num.* 4.
ampliat procedere nedum io eadem persona, sed
5 etiam in eius successore, & *num.* 9. intelligit quando
plenè esset probatum de præterito dominio, &
6 *num.* 11. intelligit etiam locum habere dummodo
tale dominium à parte allegetur, Cardin. Tusch.
practic. conclus. tom. 6. *litt. P. conclus.* 417. *num* 9.
7 & 10. vbi declarat procedere quando plenè, & non
per probationem priuilegiatam dominium tetro est
probatum, & quando non probatur mutatio dominij in alium facta, refero ego ipse *de Axiom. iuris vsufreq. axiom.* 182. *n.* 4.

Notatur etiam ad hoc quòd olim possessor, & 8
hodie possessor præsumitur, & sic quòd ex possessione præterita infertur ad possessionem de præsenti & in futurum, Alciat. *de præsumpt. reg.* 2. *præs.* 21. Cou. *in reg. possessor part.* 2. §. 1. *in princip.* & *in cap. Raynutius* §. 11. *num.* 2. *de testament.* Menchaq. *controuers. illustr. p.* 1. *cap.* 58. *num.* 5. Anton. Gabr. *commun. tit. de præsumpt. concl.* 10. Ioan. Garcian. *reg.* 375. vbi multipliciter ampliat, & limitat, Menoch. *remed.* 15. *recuper. num.* 586. & *præsumpt. lib.* 6. *præs.* 62. & 64. *num.* 1. & *cons.* 21. *num.* 7. Mascard. *de probat. concl.* 540. & *concl.* 1191. aliàs 1196. *n.* 13. *cum seqq.* & *concl.* 1195. aliàs 1201. *per tot.* Flamin. Paris. *de resignat. benefic. lib.* 13. *quæst.* 5. *num.* 125. Card. Tusch. *pract. conclus. tom.* 6. *lit. P. concl.* 417.
Nicol. Garc. *de benefic. part.* 6. *cap.* 3. *num.* 75. Intel- 9
lige si hoc alleget possessor de præterito, aliàs non, Alciat. *d. reg.* 2. *præs.* 21. *num.* 2. Tiraq. *de præscript.* §. 1. *glos.* 5. *vers. imò*, Anton. Gabr. *d. concl.* 10. *n.* 13. Menoch. *d. præs.* 64. *à num.* 35. Mascard. *d. conclus.* 1201. *à n.* 36. Cardin. Tusch. *d. lit. P. n.* 6. & 31. Quod
quidem non solùm habet locum in ipso possesso- 10
re allegante possessionem de præsenti, sed etiam in successore vniuersali, vel singulari, qui potest allegare possessionem defuncti, vel authoris sui, quem constat semel possedisse, continuatam fuisse vsque ad mortem. Alciat. *d. præs.* 21. *num.* 5. Anton. Gabr. *d. conclus.* 10. *num.* 11. Mascard. *d. concl.* 1201. *num.* 4. Menoch. *d. præs.* 64. *num.* 17. Nicol. Garci. *d. cap.* 3. *num.* 76.

In gloss. *Facti sunt.* ibi, *sol. ideo probat*, &c. Præ- 11
sumptio iuris & de iure quæ dicatur, & quando admittat probationem in contrarium, vide Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *præs.* 3. Sanch. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 36. *num.* 8. vbi citat hanc gloss.

SVMMARIVM.

1 *Fundans intentionem suam in tempore, tempus probare tenetur, & num.* 2.

3 *Qualitas, vel solemnitas substantialis quando requiritur certo aliquo tempore, si eo tempore non adfuerit, etiamsi postea superueniat, nihil operatur.*

4 *Factum tempore competenti probari debet*

5 *Natus ex ancilla, facta tamen ingenua, probare tenetur natum fuisse post ingenuitatem.*

6 *Actor vbi plenè probauit suam intentionem, & reus suam exceptionem nec clarè, nec concludenter probauerit, actor obtinet, reúsque succumbit.*

L. Matrem tuam. XVII.

Iidem AA. & CC. *Paulinæ.*

FVndans intentionem suam in tempore, siue agat, 1
siue excipiat, tempus probare tenetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 2. *supr. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt Roland. à Valle *cons.* 41. *num.* 14. & 45. *vol.* 2.
Tiraq. *de iure primog. quæst.* 34. *n.* 21. vbi quòd quan- 3
do qualitas, vel solemnitas substantialis requiritur certo aliquo tempore, si eo tempore non affuerit, etiamsi pòst superueniat, nihil operatur. Franc. Bec. *cons.* 60. *num.* 20. *vol* 1. Fab. Turret. *cons.* 4. *num.* 38. *vol.* 1. Octauian. Cacheran *Pedem decis.* 117. *num.* 6. Vetall. *decis.* 278. *num.* 5. *part.* 3. Bellon. *Genuæ decis.* 57. *num.* 6. & *decis.* 168. *num.* 9. Mascard. *de probat-*

4 *probat. concl.*994. aliàs 997. *num.* 2. vbi quòd quando non sufficit factum esse qualibet parte temporis, debet probari factum tempore competenti, Menoch.*cons.*114.*n.*25.Surd.*cons.*60.*n.*30.*& cons.*77.*n.*16. *& cons.*135. *num.*55. *& cons.*148. *num.* 6. *& cons.* 393. *num.* 29. Pereg. *de iure fisci lib.*6. *tit.*8. *num.*19.

5 Probat hic text. quòd natus ex ancilla, ingenua tamen facta, tenetur probare fuisse natum post ingenuitatem, vt per Azeued. *l.* 8. *num.* 6. *tit.* 9. *lib.* 3. *nona Recop.pag.* 346. Pereg. *d. tit.*6. *num.* 30. D.Barbos.*in l.*2. *ff.soluto matrim.part.*2. *num.*5.

6 *Qui fundat intentionem*, &c.] Notatur ad hoc quòd actor vbi plenè probauit suam intentionem, & reus suam exceptionem nec clarè nec concludenter probauerit, debet reus succumbere, & actor obtinet, vt per Bellacomb.*tom.*1.*commun.opin.lib.*4. *tit.*9. *n.*52.*pag.*480. & Tiraq.*de nobilit.c.*37.*n.*74. *& seq.*

SVMMARIVM.

1 *Instrumentum pro se præsumptionem habet, donec contrarium probetur, & num.*2.

3 *Instrumentum plenissima probatio dictum.*

4 *Instrumentum qui habet pro se, habet intentionem fundatam. & qui habet verba instrumenti, habet casum legis. num.*5.

6 *pro Officialibus publicis semper præsumendum.*

7 *pro Instrumento à Notorio facto, remissiuè.*

L. Cùm precibus tuis. XVIII.

Iidem AA. & CC. *Vilolantillæ.*

1 INstrumentum pro se præsumptionem habet, vsque dum contrarium probetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1. *num.*1. *sup.hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text.desumunt Crauet. *cons.*56. *num.* 7. *in fine*, Paris. *cons.* 28. *num.*9. *lib.*2. Menoch.*de præsumpt.lib.*2. *præsumpt.* 44. *per tot.* Alciat.*eod.tract reg.*3.*præs.*13.*num.*78. Grammat. *decis.*45. *num.* 9. Gerard.*sing.* 39. Castill. *lib.* 2. *quotid. cap.*16. *num.*5.

3 Vnde allegari solet ad hoc quòd instrumentum dicitur euidentissima, ac plenissima probatio, itaut pro eo sit magna præsumptio, & illi fides integra adhibeatur donec contrarium manifestissimè probetur, vt per Tiraq.*de retract. lig.*§.2. *gloss.*1. *n.*20. *cum seqq.*Burg.de Paz *cons.*2.*n.*76.*& cons.*3.*n.*88. *& cons.*6. *n.*3.Sim.de Prætis *de interpr. vltim. volunt.lib.*2. *dub.*2. *solut.*1. *num.*85. Hippol. Rimin.*cons.*30. *ex n.*28.*lib.*1. *& cons.*816. *ex num.*12. *lib.*7. Honded. *cons.* 86. *n.*69. *& cons.*89.*n.*16. *vol.* 1. Marc.Anton. Eugen. *cons.*51. *num.*1. *&* 2. *& cons.*72. *num.*34.*&* 35. Fului. Pacian. *de probat.lib.*2. *cap.*21. *per tot.* Flamin. Paris.*de resign. tom.*2. *lib.*11. *q.*14. *num.*24. Morl. *in emporio iuris ciuilis part.*1 *tit.*11. *in prælud. num.*12. Camill. Borrell. *in sum decis.tom.*2. *tit.*18. *num.*91.

4 Notatur etiam ad hoc quòd ille, qui habet instrumentum pro se, habet intentionem fundatam, vt per Rot.Genuens. *decis.*122 *num.*1. Menoch.*de præsumpt.*

5 *lib.*1.*præsumpt.* 44. *num.*3. Et qui habet verba instrumenti, habet casum legis, Siluan. *cons.*63. *num.* 22. Burg.de Paz *cons.* .. *num.*76.

6 Et ad hoc quòd pro officialibus publicis semper est præsumendum, vt per Mascard. *de probat. concl.*

7 1137.*a princ.* vbi citat hunc text. Et pro instrumento à Notario confecto, Tiraq. *de retractu lig.* §. 4. *gloss.*1. *num.*10. Afflict. *decis.* 69. *num.* 3. Vincent. de Franchis *decis.*279. *num.*1.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio dilatoria ab initio litis opposita, post litem contestatam probanda, & num* 2.

3 *Dilatoria solutionis ante litis contestationem proponenda, non pòst.*

4 *Exceptio dilatoria solutionis vt pacti de non petendo vsque ad certum tempus, opponi potest ab initio, sed probari debet post probatam intentionem actoris. limita vt num.*5.

6 *Exceptio dilatoria ante litem contestatam opponenda est. post terminum admissa valet parte non opponente. num.* 7. *nisi superueniat post litem contestatem. num.* 8. *vel tertius aliquis compareat, qui bene poterit post litis contestationem huiusmodi dilationes opponere. num.* 9. *plures limitationes vide num.*10.11.12.13.

L. Exceptionem dilatoriam. XIX.

Iidem AA. & CC. *Menandro.*

EXceptio dilatoria in initio litis opposita post litem contestatam probatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*n.*1. *supr.hoc tit.* ex nouioribus Aloys.Leo *in* 3. *fol.*15. *verso*, Gilchen *tom.*2. *pag.*133. Giphan.*tom.*1 *pag.*257. 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l.*9. *Hispan. tit.* 3. *part.* 3. vbi Greg. Lop. *verbo non gela pediesse*, ait hanc l. intelligendam quòd dilatoria solutionis sit proponenda ante litis contestationem, & non pòst, quando per eam intendit differre iudicium, & consequi absolutionem ab instantia cùm agatur ante diem. Fachin.*controu.lib.*8.*c.*57. Donell.*ad l.præscriptionem* 8.*n.*9.*C.de except.pag.*672. *& comment. iuris ciuilis lib.* 25.*cap.* 1. *pag.* 165. Mascard.*de probat. concl.*690. *num.* 1. vbi quòd exceptio dilatoria solutionis, vt pacti de non petendo vsque ad certum tempus, potest opponi ab initio, sed debet probari post intentionem actoris probatam, & *n.*2. limitat in exceptione dilatoria solutionis, quæ respicit tantùm iudicium, vt quia opponitur contra personam actoris vel iudicis. nam ista debet opponi & probari ante litem contestatam. 2 3 4 5

Allegari solet hic text. ad hoc quòd exceptio dilatoria ante litem contestatam opponenda est, vt per *d.l. Hispan.*9. *& l.*1. *tit.* 5. *lib.*5. *noua Recopil.* Ordin. Reg. Lusit. *lib.* 3. *tit.* 49. §.2. Matant. *de ordine iudic.part.*6.*membr.*9. *num.*7. Rebuff.*de except. n.*365. vbi *num.* 423. subdit quòd post terminum admissa valet parte non opponente, Soar. de Paz *in practic. tom.*1.*part.*1. *temp.*5. *num.* 14. *&* 15. Surd. *decis.* 44. *num.*20. Fr Ludou.Miranda *de ordine iudic. quæst.* 20. *art.*1. *conclus.* 3. Bernardin. Muscatel. *in praxi aurea ciuili Neapol. part.*1. *gloss. dilatorias, num.* 16. Amat. Roderic. *de modo & forma videndi, seu examinandi processum, cap.* 5. *num.* 56. *&* 60. Camill. Borrell. *in summ. decis.tom.* 1. *tit.* 48. *de except. num.* 62. Nisi superueniat post litem contestatam, vt per Ximen. Tolet. *in concordant. part.* 1. *in præsenti lege*, Rebuff. *d. tract. de except. num.* 378. Seraphin. *de priuilegijs iuram. priuil.*7. *num.* 18. Camill. Borrell. *dict. tit.* 48. *num.* 146. vel tertius aliquis compareat, qui bene poterit post litis contestationem dilatorias huiusmodi exceptiones opponere, vt obseruat Rebuff. *vbi sup.num.*383. Mascard. *d.concl.*690 *n.*3. Plures limitationes congerit idem Rebuff. *in d. tract. de except.* vbi *n.*376. quando incontinenti post litem contestatam opponeretur, & *n.* 379. quando pars ignorabat 6 7 8 9 10 11

12 illam exceptionem sibi competere, & *n.* 381. quando non stetit per partem quominus opponeret, sed
13 per iudicem, & *num.* 382. quando litis contestatio fuisset nulla.

SVMMARIVM.

1 *Attestationibus publicatis vlterior testium productio regulariter non admittitur, & num. 4. quarta testium productio non nisi cum certa solemnitate, num. 2. quinta omnino est vetita, num. 3. sedecim limitationes ab Auctore cumulatæ, remissiuè, n. 5. post tertiam productionem partem non admitti amplius, remissiuè, num. 6.*

7 *post didicita Testificata non potest quis testes examinare, nedum quando didicit testificata sua, sed etiam quando testificata partis aduersæ; etiam quòd non sit facta illorum publicatio, num. 8. aut testificata didicerit vel per se, vel per alium, n. 9.*

10 *Instrumenta etiam post editas attestationes vsque ad conclusionem in causa produci possunt.*

AVTH. At qui semel.

1 PVblicatis attestationibus vlterior testium pro-
2 ductio regulariter non admittitur; quarta testium productio non nisi cum certa solemnitate
3 admittitur: quinta omnino vetita. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

4 Hanc eandem conclusionem quoad primam eius partem ex hoc text. desumunt *l. Hisp. 5. tit. 6. lib. 4. noua Recop & l. 4. & 5. tit. 9. eod. lib.* Ordin. Reg. Lusit. *lib. 3. tit. 62. in princ.* Socin. *reg.* 403. Bouer *singul.* 51. *num.* 46. & 52. Guid. Papæ *sing.* 315. *n.* 2. Marant. *de ordine indic. p. 4. dist. 9. n. 18. cum seqq.* Afflict. *decis.* 216. *à princ.* Clar. *lib. 5. §. fin. quæst. 61. ex n. 2.* Anton. Gabr. *commun. opin. lib. 1. tit. de testib. concl.* 21. Brunor. à Sole *in quæst. legalib. quæst. 25. à princ.* Matienz. *in dial. relator. p. 3. cap 46. cum seqq.* Meooch. *de arbitr. lib. 1. quæst. 14.* Donat. à Fina *tom. 1. commun opin. lib. 4. tit. de testib. num. 69. pag.* 520. Menchaq. *controu. vsufreq. cap. 51.* Nell. *de testib. n.* 123. Lanfranc. *eod. tract. post n. 36.* Cott. *in memorab. verb. testis communiter 3. in princ.* Gail. *de pace publica lib. 1. cap. 18. n. 1.* Perez *ad l. 4. tit. 11. lib. 3. Ordinam.* Mascard. *de probat. concl.* 134. Soar. de Paz *tom. 1 temp. 8. n. 133. pag.* 520. Ioan. Garc. *de nobilit gloss. 46. n. 2.* Surd. *decis.* 153. Morl. *in emporio iuris ciuilis p. 1. tit. 11. in pralud. n. 71. & 72.* Camill. Borrell. *in sum. decis. tom. 2. tit. 9. à num. 1.* Mart. *in votis nouiss. decis. voto 245. à princ.* Bernard. Græuæ *ad practicam Cameræ Imper. lib. 1. concl. 105. n. 2. & consid. 1. n. 17.* Amat. Roderic. *in pract. de modo & forma videndi, seu examinandi processum cap. 8. num. 5.* latè Farin. *in praxi crimin. part. 2. de opposit. contra exam. testium quæst. 75. num. 68. cum seqq.*

5 Sexdecim limitationes ad hanc conclus. cumulani *in collect. ad cap. ex tenore 35. de testib. in Decretalib.* vide ibi ne dicta repetamus.

6 *Aut bis, aut ter,* &c.] Ergo post tertiam productionem ampliùs pars non admittitur, de quo vide Doctores citatos *in collect. ad cap. in causis 15. de testib in Decretal.*

7 *Aut ab aduersario hoc faciente,* &c.] Notatur ad hoc quòd post didicita testificata non potest quis testes examinare non solùm quando didicit testificata sua, sed etiam quando didicit testificata patris aduersæ, vt per Farin. *d. quæst. 75. num. 89.*

8 *Testificata didicerit,* &c.] Ergo post didicita testificata non potest quis testes examinare, etiam quòd non sit facta illorum publicatio, vt per Anton. Gabr. *d. tit. de testib. concl. 21. num. 10.* Mascard. *de probat. lib. 1. in præfat. quæst. 5. num. 45. vers. istud etiam,* Farin. *d. quæst. 75. num. 88.*

Aut omnino pro eo agens, &c.] Notatur ad hoc quòd testes non possunt examinari post didicita testificata, siue quis illa didicerit per se, siue etiam per alium, vt per Farin. *d. quæst. 75. num. 86.* 9

In gloss. *Productione.* ibi, *item an post aperturam possint instrumenta,* &c. Notatur ad hoc quòd instrumenta etiam post publicatas, seu editas attestationes vsque ad conclusionem in causa produci possunt, vt per Crass. *commun. opin lib. 4. tit. 11. num. 169. pag.* 577. Mascard. *de probat. concl. 118. num. 53.* Perez *l. 6. tit. 11. lib. 3. Ordin. pag.* 675. Marant. *de ordine indic. part. 2. actu 8. sub num. 20.* Menoch. *de arbitr. lib. 1. quæst. 34. num. 16.* Surd. *decis. 153. num. 22.* Ioan. Bapt. de Thoro *in compendio decis. Neap. §. testes an possint induci.* D. Barbos. *in l. diuortio, §. fin. part. 2. num. 65. ff. soluto matrim.* Amat. Roderic. *in practica de modo & forma videndi, seu examinandi processum cap. 8. num. 16.* Camill. Borrell. *in summ. decis. tom. 2. tit. 9. num. 73.* 10

SVMMARIVM.

1 *Libertatem non probari per productionem instrumenti subtracti, sed magis præsumi contra subtrahentem, & num. 2.*

3 *Subtrahens probationem aduersario, remissiuè. an causam perdat, remissiuè, num. 4.*

5 *Occultans scripturas vt veritas non appareat, remissiuè.*

6 *Instrumentum quando dolo aduersarij deperditum, sufficit quòd probetur illius amissio, nec amplius inquirendum de tenoris probatione.*

L. Si de possessione. XX.

Iidem AA. & CC. *Phronimæ.*

LIbertas non probatur per productionem instrumenti subtracti, sed magis præsumitur contra subtrahentem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Felin. *in cap. accepimus, num. 13. & seq. de fide instrum.* Bart. *in l. cùm res num. 14. hoc eod tit.* Roman. *sing. 376. num.* 381. Donell *comment. iuris ciuilis lib. 25. cap. 1. pag.* 170. latè Mascard. *de probat. concl.* 978. aliàs 981. *à princ.* vbi per hunc text. tenet libertatem non probari ex productione instrumenti emptionis à domino subtracti, quinimo seruitutem prubare contra producentem. 2

De subtrahente probationem aduersario, vide Felin. *in cap. peruenit el 1. num. 3. de testib. cogen. & in cap. cùm venerabilis num. 22. de except.* Boër. *decis. 292. num. 3.* vbi an probationem aduersario subtrahens perdat causam, Mascard. *d. concl. 981. per tot.* Valasc. *de iure emphyt. quæst. 7. num. 38.* & de occultante scripturas vt veritas non appareat, latè Farin. *in praxi crimin. part. 7. quæst. 150. num. 154. cum seqq.* Et quòd quando dolo aduersarij instrumentum deperditum est, sufficit quòd probetur illius amissio, neque ampliùs inquirendum est de tenoris probatione, ita Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 3. tit. 60. §. 6.* ibi, *saluo probando esse,* &c. Valasc. *d. quæst. 7. num. 38.* Auendan. *ad l. 41. Tauri gloss. 4. num. 17.* 3 4 5 6

SVM

SVMMARIVM.

1 *Instrumentum nihil aliud probat, quàm quod continetur in eo; & quod omittitur in instrumento, præsumitur non actum inter partes.*
2 *à Contractus tenore non esse recedendum.*
3 *Omissum in contractibus pro omisso habetur.*
4 *Res pecunia mea empta, non ideo mea est.*

L. Ad probationem dominij. XXI.

Iidem AA. & CC. *Crispo.*

1 INstrumentum nihil aliud probat quàm illud, quod continetur in eo, & quod omittitur in instrumento, præsumitur non actum inter partes. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 *Tenor scripturæ*, &c.] Notatur ad hoc quòd non est recedendum à tenore contractus, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo libertis, num. 8. C. de reuocan donat.* Surd. *cons. 1. à num. 31.* Burg. de Paz *quæst. 2. ciuili num. 16.*

3 Notatur etiam ad hoc quòd omissum in contractibus habetur pro omisso, vt per Paris. *cons. 117. num. 6.* Surd. *de aliment. tit. 8. priuil. 76. & decis. 88. n. 4. & decis. 202. n. 9. & decis. 283. num. 6.* metipsum *de Axiomat. iuris vsufreq. axiom. 57. num. 9.*

4 In gloss. *Non conuenit.* ibi, *item nota hic quòd res mea pecunia empta, non ideo est mea,* &c. Vide Socin. *reg. 343.* Tiraquell. *de retract. lign. §. 32. gloss. vnic. num. 16.* Anton. Gom. *l. 53. Tauri num. 36.* Molin. *de primog. lib. 4. cap. 9. num. 35.* Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 51. n. 43.* Escobar *de ratiocin. cap. 14. num. 35.* Matienz. *l. 8. gloss. 4. tit. 11. lib. 5. noua Recopilat.* Anton. Monach. *Lucensi decis. 25. num. 58.* Marr. *in votis nouiss. decis. voto 127. num. 3.* Alexand. Trentacinq. *variarum resolut. lib. 3. tit. de empt. resolut. 1. num. 1.* Fontanel. *de pactis nupt. clausul. 7. gloss. 3. part. 13. num. 27. tom. 3.* Rot. apud Cenc. *de censib. decis. 149. num. 1.*

L. Ad probationem seruitutis. XXII.

Iidem AA. & CC. *Agathoclæ.*

PRobatio non fit per media impertinentia. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Actori asserenti incumbit probatio.*
2 *Actore non probante reus absoluitur.*
3 *Allegans & dicens aliquid, id probare debet.*
4 *Negatiua probatu difficilis, nisi loco & tempore esset correcta, num. 5.*

L. Actor. XXIII.

Iidem AA. & CC. *Menelao.*

1 ACtori asserenti incumbit onus probandi. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr hoc tit.* & post omnes Giphan. *tom. 1. pag. 251.*

2 Ad vulgatem huius text. allegationem quòd actore non probante reus absoluitur, vide Duen. *reg. 12.* Ioan. Garcian. *reg. 7.* Anton. Gom. *var. tom. 3. cap. 13. num. 28. col. 2.* Mascard. *de probat. concl. 36.* Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib. 2. tit. de probat. resol. 2. n. 1. & 16.* Farin. *fragm. crimin. p. 1. lit. A. n. 30.* Cardin. Tusch. *pract. concl. tom. 1. lit. A. concl. 117.* Camill. Borell. *in sum. decis. tom. 2. tit. 2. de probat. n. 16. cum multis seqq.* Castill. *quotid. lib. 7. de tertijs cap. 7. num. 2. cum seqq.* plures, quos plena manu retuli, *de Axiomat. iuris vsufreq. axiom. 10. num. 2.*

Notatur etiam ad hoc quòd allegans & dicens aliquid, id probare debet, vt per Mascard. *de probat. concl. 78. per tot.* cum citatis per me *axiom. 20. n. 3.* 3

Cùm per rerum naturam factum negantis, &c. Notatur ad hoc quòd negatiua est difficilis probationis, vt per Nel. de S. Gemin. *in tract. de testib. p. 2. n. 211. cum seqq.* Clar. *in §. falsum num. 13. vers. solent etiam,* Vrsil. *ad Afflict. Neapol. decis. 324. num. 5. & 6.* Verall. *decis. 283. num. 3. part. 3.* Cort. *in memorab. verbo negatiua pag. 549.* Anton. Gom. *tom. 3. var. cap. 1. num. 63. fol. 3.* Cou. *lib. 2. var cap. 6. num 3.* Magon. *Florent. decis. 17. sub num. 6.* Thom. Triuisan. *Venet. decis. 62. num. 16. lib. 2.* Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 9. num. 35. pag. 479. & ibidem num. 20. & 28.* Mascard. *de probat. concl. 70. & concl. 1087. num. 5. & concl. 1247. num. 3. cum seqq.* Menoch. *de præsumpt lib. 2. præsumpt. 50. num 8. cum seqq.* Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat. verbo probatio num. 29.* Camill. Borrell. *in summ. decis. tom. 2. tit. 14. num. 65. cum seqq.* 4

Limita non procedere quando negatiua esset loco, & tempore coarctata, quia tunc continet in se affirmatiuam, secundùm Nell. de S. Gemin. *d. p. 2. num. 211. cum seqq.* Verall. *decis. 283. num. 3. part. 3.* Flamin. Paris. *de resign benefic. lib. 11. q. 14. n. 68.* Roland. à Valle *cons. 91. n. 8. & vol. 4.* Ladetch. *cons. 181. n. 20. vol. 1.* Camill. Borrell. *d. tit. 14. num. 67.* 5

SVMMARIVM.

1 *Producens scripturam suspectam, nisi probet eam veram, iudicis officio punitur vt falsarius, & num. 3. declara, vt num. 4.*
2 *Accusans instrumentum de falso, & non probans, vt falsarius punitur.*
5 *Instrumentum redditur suspectum ex quantitate scribentis.*
6 *Scriptura abrasa nihil prorsus probat.*
7 *Indicium sufficiens ad torturam, oritur ex consuetudine delinquendi.*

L. Iubemus omnes. XXIV.

Imppp. VALENS, GRAT. & VALENT. AAA. *ad Antonium P. P. post alia.*

PRoducens scripturam suspectam, nisi probet 1
eam veram, iudicis officio vt falsarius punitur. 2
Item accusans instrumentum de falso, & non probans, vt falsarius punitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem quoad primam eius partem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 28. tit. 1. part. 7. vbi gloss. 2.* Bart. *in repet. l. Barbarius num. 8. ff. de officio eius*, Marant. *de ordine iudic. part. 6. in princip. tit. & peruenitur aliquando per viam inquisit. num. 148. & seq.* Angel. *de malefic. in verbo falsario, num. 44. in fine*, vbi declarat hoc procedere quando 4
quis producit instrumentum suspectum tanquam verum, & illius fidei se adstringit, Francisc. Caball. *cons. crimin. diuers. 129. num. 1. & seq. lib. 1.* Burg. de Paz *consil. 6. num. 4.* Menoch. *de præsumptionib.*

lib.1. præsumpt.99. num. 5. cum seqq. & cons. 199. n. 5. Baiard. *ad Clar. §. falsum num. 112.* Mascard. *de probat. concl. 740.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 25. cap.1. pag. 177.* Fario. *in praxi crimin. tit. de falsit. & simulat. quæst. 159. à num. 7.*

5 In gloss. *Suspectas.* Notatur ad hoc quòd instru-
mentum redditur suspectum ex qualitate scribentis,
vt quia aliàs fecerit scripturas falsas, qui illud com-
posuit: vel ex persona producentis, item ex vitio
visibili, vt per Surd. *cons. 6. num. 2. & 3.* Castill. *quotid.*
lib. 2. cap. 16. num. 13. Mascard. *de probat. conclus. 1254.*
6 aliàs 1260. *num. 2.* vbi dicit scripturam abrasam ni-
hil prorsus probare.

7 In eadem gloss. ibi, *quia aliàs fecit malas scripturas, &c.* Notatur ad hoc quòd indicium sufficiens ad torturam oritur ex consuetudine delinquendi, hoc est quòd accusatus, vel inquisitus consueuerit committere similia delicta, vt per Menoch. *de præsumpt. lib. 1. præsumpt. 89. num. 101.*

SVMMARIVM.

1 *Accusatorum articuli accusationis per testes idoneos probandi.*
2 *in Criminibus probationes requiruntur luce meridiana clariores. secus in causis ciuiliter motis, num. 3.*
4 *ex Indicijs indubitatis quis condemnari criminaliter potest. intellige vt num. 5.*
6 *Indicium indubitatum quod.*
7 *Delictum regulariter non probari per instrumentum. nisi agatur de probando delicto quod committitur contrahendo, num. 8. vel quando agitur ciuiliter, num 9. vbi an priuetur per scripturam priuatam recognitam.*
10 *Præsumptiones an in criminalibus sufficiant ad pœnam ordinariam.*
11 *Notorium per testes legitimè examinatos inducitur & probatur.*

L. Sciant cuncti. XXV. & vlt.

Imppp. Grat. Valent. & Theod. AAA. *Floro P. P.*

1 Accusatores per idoneos testes accusationis articulos probabunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Allegari solet hic text. ad hoc quòd in criminalibus probationes requiruntur luce meridianæ clariores, dum enim loquitur de probatione testium, addit, *idoneorum*, dum de probatione instrumentorum, subdit, *apertissimorum*, & dum de probatione iudiciorum, subiungit, *indubitatorum, ac etiam luce meridiana clariorum*, vt per *l. Hispan. 12. tit. 14. part. 3. vbi gloss. 1.* Rip. *in l. fin. quæst. 17. C. de reuoc. don.* Hippol. *sing 206. & cons. 40. n. 26. & cons. 44. n. 11. & in l. de minore, §. tormenta, num. 4. ff. de quæstion.* Palat. *in alleg. hæresis §. 11.* Brun. *de indic. & tortura p. 1. q. 4. num. 1.* Anton. Gom. *var. tom. 3. cap. 12. num. 25. vers. confirmatur quia,* Soar. *in thesaur. commun. opin. lit. I. n. 315.* Plaç. *in epit. delict. cap. 19. num. 15.* Nicol. Moron. *de trenga & pace q. 186. n. 5. & 10.* Ioan. Garc. *de tacito fideicom n 15.* Octauian. Cacheran. *cons 65. num. 46.* Thesaur. *Pedem. decis. 24. n. 6.* Mascard. *de probat. conclus. 459.* aliàs 461. *n. 2. & concl. 496. & concl. 1360.* alias 1366. *n. 4.* Menoch. *de arbitr. casu 279. num. 2. & casu 499. n. 1.* Fr. Emman. *quæst. regul. tom. 2. quæst. 12. art. 1.* Pradil. *in sum. legum pœnal. p. 1. cap. 19. n. 5.* Cardos. *in praxi iudicum, verb. delictum, n. 25. & verb. probatio, n. 13.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 25. cap. 1. pag. 178.* Farin. *in praxi crim. p. 3. q. 86. n. 6. cum seqq.* Vincent. de Franchis *decis. 372. n. 1.* Menoch. *cons. 98.*
n. 9. vbi quòd procedit etiam quando agitur ciuili-
ter ad pœnam. D. Barbos. *in l. 1. in princ. p. 1. num. 80.*
cum seqq. ff. soluto matr. præcipuè *n. 85. in princ.* Cald.
Pereira *post quæst forens. ad l. vn. C. ex delict. defunct.*
p. 1. n. 11. vers. quintò infero, vbi secus dicit in causis 3
ciuiliter motis, Camill. Borrel. *in summ. decis. tom. 2.*
tit. 16. n. 2. & 3. Lotter. *de re benefic. tom. 2. q. 33. n. 105.*

Vel indicijs ad probandum indubitatis.] Notatur ad 4
hoc quòd ex indiciis indubitatis potest quis criminaliter condemnari, vt per Hippol. *in rubr. huius tit. n. 248. cum seqq. & in pract. §. quoniam, n. 29. cum seqq.* Boër. *decis. 164. num. 3. cum seqq.* Grammat. *decis. 42. n. 1. cum seqq.* Clar. *in pract. §. fin. q. 10. vers. ad condemnandum verò*, Christoph. de Paz *ad leges styli l. 62. schol. 4. n. 21.* Cardos. *d. verbo probatio, n. 14.* Farin. *d. q. 86. n. 55.* D. Barbos. *vbi sup. n. 85. in princ.*

Intellige dummodo indicia sint ita clara vt con- 5
trarium credi non possit, aliàs secùs, vt per Clar. *dicta quæst. 20. in fine principij*, Anton. Gom. *d. tom. 3. cap. 12. num. 25. post vers. ex quibus infero*, Mascard. *concl. 1221. num. 49.* Farin. *d. quæst. 86. num. 67.* D. Barbos. *vbi suprà, num. 89. in fine, cum seq.* vbi pro vera intelligentia aduertit quòd credere aliquid firmiter, potest duobus modis considerari; primò quando credo quid ita esse absque aliqua hæsitatione actuali, & tamen cum aliqua hæsitatione virtuali, ita vt si me aliquis interrogaret verùm illud habeam pro indubitato, vel quòd existimem illud posse non esse verum, verisimiliter responderem, quòd forsitan non erit verum, sed pro nunc credo firmiter ita verum esse. Secundò quando credulitas est ita firma, vt neque actualem, neque virtualem habeam dubitationem: ita vt si quis me interrogaret, responderem illud esse verissimum, neque alicui dubitationi locum esse relictum, quæ credulitas dicitur assertiua; iuxta quæ dicendum ait quòd si sumus in delictis, quæ occultò committuntur, ex prima specie credulitatis potest procedi ad pœnam ordinariam, quia attenta materia illa censentur indicia indubitata, quamuis in aliis delictis talia non censerentur, quia tunc illa indicia non deberent censeri indubitata cùm aliqua adsit hæsitatio.

Indicium indubitatum, teste Paul. de Castro *in* 6
præsenti num. 5. quem in proposito refert & sequitur Conrad. *in pract tit. de neg crim. & torm. n. 48.* & Anton. Gom. *d. tom. 3. cap. 12. n. 25 post vers. ex quibus infert*, Mascard. *d. concl. 1221. n. 49.* nec dissentiunt Boër. *decis. 164. n. 3. & 4.* Farin. *d. q. 86. n. 36.* illud est quod arctat mentem iudicis, ita vt omnino credat, nec possit in contrarium inclinare; at D. Barbos. *d. loco n. 85.* ait illa dici indicia indubitata in nostro proposito, quæ lex talia esse declarauit, expressè constituendo, vt propter illa procedatur ad pœnam capitalem, vide apud illum.

Apertissimis documentis.] Ergo delictum regula- 7
riter non probatur per instrumentum, de quo Felin.
in cap. cùm in Ecclesijs, à princ. de maior. Clar. *in §.*
fin. q. 54. Mascard. *de probat. concl. 500. à princ.* vbi *n. 6.*
limitat quando agitur de probando delicto, quod 8
committitur contrahendo, & *num. 7.* limitat etiam 9
quando agitur ciuiliter, Fr. Emman. *quæst regul.*
tom. 2. q. 12. art. 5. vbi an probetur per scripturam pri-
uatam recognitam.

An præsumptiones in criminalibus sufficiant ad 10
pœnã ordinariam: vide Cassan. *in consuet. Burg. rub. 1. §. 2.*

§.2. *num.* 18. *fol.* 26. Alciat. *de præsumpt. regul.* 2. *præsumpt.* 9. *num.* 4. Tiraquell. *de pœnis temper. causa* 57. *à princip.* Clar. §. *fin. quæst.* 66. *num.* 3. Mich. Grass. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 9. *num.* 299. *pag.* 509. Viui. *tom.* 2. *lib.* 9. *tit.* 10. *de pœnis num.* 153. *pag.* 550. Ioseph. Lud. *tom.* 3. *tit. de præscript. concl. vnic. à princ. pag.* 538. Menoch. *de arbitr. casu* 277. *&* *cons.* 5. *n.* 13. *&* *cons.* 82. *num.* 143.

11 *Quæ munita sit idoneis testibus*, &c.] Notatur ad ad hoc quòd per testes legitimè examinatos notorium inducitur, & probatur, vt per Mascard. *de probat. concl.* 1108. aliàs 1107. *num.* 18.

De testibus.

Tit. XX.

Testis est, qui *de facto* aliquod testimonium perhibet. non enim de iure, sed *de facto* testes ioterrogari, & respondere debeot, auctore etiam Aristot. 1. *Rhetor. cap.* 15. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De testibus integros tractatus in lucem ediderunt Barthol. de Saxoferrato *tom.* 4. *tract. Doctor. fol.* 63. Andr. Barbatia *eod. tom.* 4. *fol.* 130. Bald. de Perusio *eod. tom.* 4. *fol.* 71. Angel. de Vbaldis *ibid. fol.* 76. Iacob Butrigar. *ibidem fol.* 60. Alber. de Maletis *ibid. fol.* 164. Feder. Schenk *ibid. fol.* 72. Franc. Curtius *ibid. fol.* 115. Iacob. Ægidius *ibid. fol.* 73. Ioannes Campegius *ibid. fol.* 83. Ioan. Crotus cum apostilla Petri de Moncada *ibid. fol.* 199. Lanftanc. de Oriano cum addit. Benedicti de Vadis, *ibid. fol.* 179. Marian. Socinus *ibid. fol.* 189. Nellus à S. Geminiano *ibidem fol.* 79. Nepos à Montealbano *ibid. fol.* 57. Stephan. Aufret. *ibidem fol.* 110.

De testibus ex professo scripserunt extra Doctorum tractatus Ægid. Bossius, Celsus Vgo, Iodoc. Damhauderius, Ludouicus Vitalis, Hortensius Caualcanus, Nicolaus Perenotus, Thomas Diplouatarius, Albertus Malatesta, Hector Æmilius, Iustus Reuberus.

De testium reprobatione Bartol. *eod. tom.* 4. *tract. Doctor. fol.* 73. Bagarot. *fol.* 298. Iacob. Ægid. *fol.* 73. Angel. de Perusio *cum addit. fol.* 75. Petr. Rebuffus.

De testium repertorio, Ioannes Maria Monticellus.

De testium theorica & practica, Hortensius Caualcanus.

De testium numero in testamentis requisito, Pettrus Domin. Magdalenus.

De testium examinatione, Nicolaus Lescut *d. tom.* 4. *fol.* 231.

Præter istos ex professo agentes de materia tituli suis in scriptis agunt Ordin. Reg. Lusit. *lib.* 3. *tit.* 55. *cum seqq. l. Hisp.* 1. *cum seqq. tit.* 16. *part.* 3. Viui. Soar. Kirchou. & alij *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 10. Anton. Gabr. *tom.* 3. *etiam commun. tit. de testib. pag.* 32. & Ioseph. Ludou. *pag.* 571. Marant. *de ordine iudic. part.* 5. *actu* 6. *de testium productione*, Simanch *de Cathol. instit. rubr. de testib.* Catellian. Cotta *in suis memorab. verbo testis.* Cardos. *in praxi iudicum, eod. verb.* Fr. Ludou. Miranda *de ordine iudic. quæst.* 23. *&* 24. Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib.* 2. *tit. de testib. fol.* 248. Cur. Philip. *p.* 1. §. 17. Amat. Rodet. *in pract. de modo & forma videndi, seu examinandi processum, cap.* 7. *de forma probationis*, Arimin. Tepat. *var. sentent. tom.* 1. *tit.* 215. *&* 216. Camill. Borrell. *in summ. decis. tom.* 2. *tit.* 4. *de testium vnitate, & tit.* 5. *de numero testium statuto, & tit.* 6. *de regien testium, & tit.* 7. *de testium coactione, receptione, siue examinatione, & tit.* 8. *de testibus ad æternam futuram memoriam recipiendis, & tit.* 9. *de testibus post publicationem recipiendis, vel non, & tit.* 10. *de testibus vniuersitatis, & tit.* 11. *de testium singularitate, & tit.* 12. *de testium varietate, & tit.* 13. *de testium auditu, & tit.* 14. *de testium prælatione, & tit.* 15. *de testium reprobatione, siue repulsa, & tit.* 16. *de testium miscellaneis generalibus*, Iacob. Cancer. *var. resolut. tom.* 1. *cap.* 20. *de testibus*, latè Prosp. Fariac. *in praxi crimin. tom.* 2. *de opposit. contra personas, & dicta testium.*

S V M M A R I V M.

1 *Ingenuum tam testes, quàm instrumenta probant.*
2 *Instrumenta vbi simul cum testibus requiruntur, testes soli non probant, & num.* 3.

L. Si tibi. I.

Imp. Alexander A. *Carpo.*

Ingenuum qoem esse tam testes, quàm instrumen- 1
ta probant. Vbi instruoenta simul cum testibus 2
ex legis præscripto ad ferendum testimonium, & probandum requiruntur, testes soli non probant. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Angel. Fulgos. Bald. Castr. Sichard. Cuiac. Donell. Aloys. Leo *in* 4. *fol.* 16. *verso*, Gilchen *tom.* 2. *pag.* 156. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit 3
Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 18. *cap.* 13. *col.* 11. *&* *lib.* 25. *cap.* 1. *pag.* 181.

S V M M A R I V M.

1 *Domestici mercedem & salarium habentis testimonium non subsistit, & num.* 2.
3 *Vxor non potest esse testis pro marito.*
4 *Domestici de iure qui.*
5 *Domesticum aduersarij mei pro me producere in testem possum, eúmque cogere ad testificandum contra suum dominum, vel domesticum.*

L. Etiam iure. II.

Impp. Valer. & Gallien. AA. *Rosæ.*

Domestici mercedem & salarium habentis te- 1
stimonium non subsistit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt *l. Hisp.* 18. *tit.* 16. *part.* 3. Anton. Gom. *variar. tom.* 3. *cap.* 12. *num.* 15. *vers. quinto*, Bernard. *regul.* 746. *in princip.* Nep. de Monte Albano *de testib. n.* 1. *&* 2. Iacob. Buttrigar. *eod. tract. num.* 11. Alberic. de Maletis *cap.* 2. *num.* 1. Ioao. Crot. *part.* 3. *num.* 29. Benintend. *Bonon. decis.* 43. *num.* 3. Donat. à Fina *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 10. *num.* 112. *pag.* 523. Franc. Monald. *cons.* 30. *num.* 8. *vol.* 1. Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *q.* 73. *num.* 32. Mascard. *de probat. concl.* 533. *&* *concl.* 758. Valasc. *consult.* 45. Cald. Pereira *quæst. forens. cons.* 24. *num.* 23. Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib.* 2. *tit. de testib. resol.* 1. Steph. Gratian. *discept. forens. cap.* 144. *num.* 11. Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo*

testis num. 11. *&* 18. Camill. Borrel. *in summa decis. tom. 2. tit. 15. num. 345. cum seqq.* Farin. *in praxi crimin. tom. 2. tit. de opposit contra personas testium quæst. 55. per tot.* Amar. Roderic. *de modo & forma videndi, seu examinandi processum, cap. 7. à num. 49.* & dixi latè *in collect. ad cap. in litteris 24. de testib. in Decretalib.* vbi cumulaui plures limitationes, quas sciens prætereo ne dicta repetam.

3 In gloss. *Etiam iure ciuili.* ibi, *quid in viro & vxore*, &c. Notatur ad hoc quòd vxor non potest esse testis pro marito, vt per Rebuff. *de reprobat. testium num. 588. cum seqq.* Hieron. Gabr. *cons. 40. num. 1. & 4. lib. 2.* Farin. *d. tom. 2. q. 54. num. 210. cum seqq.* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 1. cap. 144. num. 7.* Camill. Borrell. *d. tom. 2. tit. 15. num. 353.*

4 Domestici autem de iure appellantur serui, liberti, mercenarij, filij, vir, & vxor, & cæteri, qui vel subsunt ratione patriæ, vel dominicæ potestatis, de quibus Nepos de Monte Albano *d. tract. de testib. n. 7. cum seqq.* Anton. Gabr. *d. tit. de testib. concl. 10. n. 2.* Mascard. *de probat. concl. 533. n. 2. & concl. 857. n. 29.* Farin. *d. tom. 2. q. 55. num. 4. cum seqq.* Camill. Borrel. *d. tom. 2. tit. 15. ex num. 351.* Fusar. *de substitut. quæst. 375.* Ego ipse *de appellatiua verborum vtriusque iuris signif. appell. 78.*

5 In ead. gloss. ibi, *quid si petant domesticum aduersary produci*, &c. Notatur ad hoc quòd possum producere in testem pro me domesticum aduersarij mei, immo & illum cogere ad testificandum contra suum dominum, vel domesticum, vt per Farin. *d. q. 55. num. 97.*

SVMMARIVM.

1 *Testis dictum non probat carens causæ redditione, & num. 2.*

3 *Examinatio & receptio testium coram ordinario causæ iudice facienda est.*

4 *Testis interrogatus de causa scientiæ, si illam non reddit, nihil prorsus probat. siue interrogatio sit explicita, siue implicita, num. 5. non interrogatus de ratione, illam reddere regulariter non tenetur, num 6. in quibus autem casibus etiam non interrogatus teneatur reddere rationes suæ depositionis, ita vt aliàs non probet, remissiuè, num. 7.*

L. Solam testationem. III.

Imppp. CARVS, CARIN. & NVMERIAN. AAA. *Valerio.*

1 Dictum testis carens redditione causæ non probat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Socin. *reg. 496.* Iacob. Buttrig. *de testib. num. 13.* Nell. *num. 44. vers. pro hac facit, & num. 129. vers. quod vt fiat, & num. 161. in fine,* Mascard. *de probat. lib. 1. præfat. 5. num. 120.* Morl. *in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 11. in prælud. num. 45.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 25. pag. 183.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo testis num. 81.* Farin. *in praxi crimin. tom. 2. tit. de opposit. contra dicta testium, quæst. 70. num. 1. cum seqq.*

3 In gloss. *Solam.* ibi, *à præsentia iudicis*, &c. Notatur quòd examinatio, & receptio testium coram ordinario causæ iudice facienda est, de quo vide Marant. *de ordine iudic. p. 5. actu 6. sub num. 1.* Vestri. *in pract. Rom. Curiæ lib. 6. cap. 2. sub num. 11.* latè Borrell. *in sum. decision. tom. 2. tit. 7. num. 41. cum sequentib.*

In ead. gloss. ibi, *vel solam dicit, id est, sine red-*
ditione causa, quam interrogatus dicere debet, &c. No- 4
tatur ad hoc quòd testis interrogatus ab examinatore vel ex iudicis officio, vel ad instantiam partis de ratione, & causa scientiæ, si illam non reddit, tunc sine dubio, etiam in casu, in quo aliàs reddere non teneretur, nihil prorsus probat, vt per Lanfranc. *de testib. post num. 20. vers. sed si interrogatur,* Anton. Gom. *var. tom. 3. cap. 12. num. 10.* Mascard. *de probat. concl. 1396. num. 49. & seq.* Amat. Roderic. *in pract. de modo & forma videndi, seu examinandi processum cap. 7. num. 55.* latè Farin. *d. quæst. 70. num. 4.* vbi
num. 5. id ampliat, siue interrogatio sit explicita, 5
siue etiam implicita.

In ead. gloss. ibi, *Si autem non interrogetur*, &c. 6
Notatur ad hoc quòd vbi testis de ratione non interrogatur, non tenetur regulariter illam reddere, vt per Socin. *reg. 401. in princ. & reg. 402. etiam in princip.* Nell. *de testib. num. 141. & num. 159. in fine,* Lanfranc. *post num. 20.* Campeg. *reg. 192. in princip.* Anton. Gom. *d. tom. 3. cap. 12. num. 104.* Clar. *in §. fin. quæst. 53. vers. præterea dixi,* Mascard. *concl. 1369. num. 1. cum seqq.* late Farin. *d. quæst. 70. num. 91. cum seqq.*

In quibus autem casibus testes etiam non inter- 7
rogati teneantur reddere rationem suæ depositionis, ita vt aliàs non probent, vide posita per me *in collect. ad cap. cùm causam 37. post num. 6. hoc tit. in Decretalib.* secundùm Lugdunen. impress.

SVMMARIVM.

1 *Testes veritatem gratiæ, ac potentiæ præferant, gratiam & timorem seponant, & num. 2. & 3. iurent quòd nec pretio, nec amore, nec timore, nec pro alio commodo testimonium dicent, num. 4.*

5 *Testis idoneus non est, cui potest imperari à parte. intellige vt ibid. & limita vt num. 6.*

L. Eos testes. IV.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Candido.*

Testes veritatem gratiæ, ac potentiæ præferant; 1
gratiam & timorem seponant. Colligunt ex 2
Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 3
munt Donell. *commentar iuris ciuilis lib. 25. pag. 185.* Fr. Ludou. Miranda *de ordine iudiciar. quæst. 23. art. 6.*
concl. 7. Et sic tenetur testis iurare quòd nec pretio, 4
nec amore, nec timore, nec pro alio commodo testimonium dicet. gloss. *verbo iuramentis, in fine vers. item quòd non pretio, in cap. fraternitatis, hoc tit. in Decretal.* Lanfranc. *de testib. post num. 6.* Campeg. *eod. tract. reg. 168. vers. quòd non pretio,* Mascard. *de probat. lib. 1. quæst. 5. num. 75.* Farin. *in praxi criminali tom. 2. quæst. 174. num. 17.*

In gloss. *Potentatui.* ibi, *idoneus non est, cui potest* 5
imperari à parte, &c. Intellige vel ratione patriæ potestatis, vel ratione particularis, & priuatæ iurisdictionis, vt est iurisdictio dominorum contra seruos: non autem ratione vniuersalis iurisdictionis,

quam

quam Prioceps habet in suos subditos : vnde subdi-
tum, seu vasallum non prohiberi testimonium ferre
pro suo domino, resoluunt Anton. Gabr. *communium*
tit. de testib. concl. 10. *num.* 21. Mascard. *de probat. con-*
clus. 1398. aliàs 1405. *per tot.* Fario. *in praxi crimin.*
tom. 2. *tit. de opposit. contra personas & dicta testium*
6 *quaest.* 55. *num.* 204. *cum seqq.* vbi *num.* 210. limitat vt
nou procedat in eo Ptincipe ac domino, qui est na-
turæ tam sæuæ & tetribilis, vt nisi suo modo subdi-
tus fecerit, præsumatur illi violeotiam illaturum.

S V M M A R I V M.

1 *Parentes & liberot à mutuo testimonio, etiam volun-tario, repelli, & num.* 2.

3 *Parentum & matrum coharentia.*

4 *Parentes examinati pro vno filio contra alium, bene probant.*

5 *Liberorum nedum legitimorum & naturalium, sed etiam naturalium tantùm, & spuriorum, ac incestuosorum nexus. à testimonio repellendi, num.* 6.

7 *Adoptiui ad fauorem patris testificari non possunt, & è conuersò, si sint in illius potestate : secus si solutasit adoptio.*

8 *Emancipati non possunt produci in testes ad fauorem patris, nec è contra.*

9 *Filios spirituales in testes admitti pro parentibus spiritualibus, & è contra.*

10 *Filius est idoneus testis inter patrem & matrem.*

11 *Pater non admittitur ad testificandum pro filys, nepotibus, pronepotibus, & alys descendentibus vsque in infinitum.*

12 *Parentum nomine qui contineantur, remissiuè.*

13 *Fratres non repelli à testimonio inductos ad fauorem fratris, & ab ipso fratre.*

14 *potest Pater in testem adhiberi in testamento fily militis testantis de peculio castrensi. intellige vt num.* 15.

L. Parentes. V.

Iidem AA. & CC. *Tertullo.*

1 PArentes & liberi à mutuo testimonio, etiam voluntario, repelluntut. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumuot Ordin Reg. Lusitan. *lib.* 3. *tit.* 56. §. 1. *l. Hispan.* 14. *tit.* 16. *part.* 5. Nell. *de testib. num.* 7. Alb. de Maletis *num.* 11. Lanfranc. *num.* 59. *vers. & dic quòd in omnibus*, Crot. *part.* 4. *num.* 110. & 116. Nep. de Monte Albano *num.* 12. Rebuff. *de reprobat testium num.* 576. Anton. Gom. *var. tom.* 5. *cap.* 12. *num.* 14. Mascard. *de probat. concl.* 1148. *num.* 3. & *concl.* 1557. *num.* 43. Cuti. Philip. *part.* 1. §. 17. *num.* 15. *in fine*, Morl. *in emporio iuris ciuilis part.* 1. *tit.* 11. *in prælud. num.* 40. Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 21. *pag.* 186. Farinac. *in praxi crimin. tom.* 2. *tit. de opposit. contra personas, & dicta testium quaest.* 54. *num.* 145. *cum seqq.* Fr. Ludou. Mitanda *de ordine iudic. quaest.* 22. *art.* 4. *concl.* 2. Cardos. *in praxi iudicum, verbo testis num.* 9. Amat. Roderic. *in pract. de modo & forma videndi, seu examinandi processum cap.* 7. *num.* 47.

3 *Parentes.*] Et ita etiam matres, vt per Nell. *de testib. n.* 7. Crot. *eod. tract. p.* 4. *n.* 210. *vers. nam si matre*, Campeg. *reg.* 2. *vers. tertiò quia mater*, Antoo. Gabr. *commun. tit. de testib. concl.* 17. *n.* 4. Mascard. *de probat. concl.* 1022. *n.* 8. vbi ait hunc text. etiam de matre intelligi, Fario *d. q.* 54. *num.* 146.

Parentes, qui examinantur pro vno filio contra 4
alium, propter patem affectionem bene probant, ita Gom. *tom.* 5. *var. cap.* 12. *num.* 14. *col.* 4. Menoch. *de arbitr. casu* 106. *num.* 19. & *casu* 152. *num.* 8. & *cons.* 45. *num.* 27. Mascard. *de probat. concl.* 408. *num.* 11. & *conclus.* 533. *num.* 56. & *conclus.* 1148. *num.* 29. Farinac. *d. quaest.* 54. *num.* 205.

Et liberi.] Non solùm legitimi & naturales, sed 5
etiam naturales tantùm, & spurij, ac incestuosi, non
enim negari potest quin ratione sanguinis repellan- 6
tur, cùm etiam in illis vigeat affectionis ratio, quæ
testes repellit, &, vt experientia docet, quandoque
plus diligimus naturales, & spurios, quàm legiti-
mos, & naturales, ita Alber. de Maletis *in tract. de*
testibus part. 1. *cap.* 1. *num.* 6. & 7. Crot. *part.* 4. *num.* 110.
vers. ista conclusio habet locum, Campeg. *reg.* 1. *vers.*
quintò habet locum, Mascard. *concl.* 1148. *num.* 8. *cum*
seq. Farin. *d. q.* 54. *n.* 159.

Idem de adoptiuis, qui ad fauorem patris testifi- 7
cari non possuot, & è contra, si sint in illius potestate; secus si dissuluta sit adoptio, de quo vide Alber. de Maletis *d. part.* 1. *cap.* 1. *num.* 24. Campeg. *d. reg.* 1. *in* 6. & 10. *fallent* & *reg.* 2. *vers. quartò fily adoptiui*, Hector. Æmil. *de testib. verbo adoptans num.* 1. Mascard. *d. concl.* 1148. *num.* 18. & *seq.* Farinac. *d. q.* 54. *num.* 160.

Idem qooqoe de filiis emancipatis, ij enim non 8
possunt in testes produci ad fauorem patris, nec è contra, quia licèt esset patria potestas per emancipationem, nòn tamen cessat paterna in filios affectio, ita Alber. de Maleris *de testib. part.* 1. *cap.* 1. *num.* 2. & 20. Crot. *part.* 4. *num.* 110. *vers. item habet locum*, Aoton. Gabr. *commun. tit. de testib. concl.* 17. *num.* 7. Grammat. *decis.* 408. Mascard. *d. concl.* 1148. *num.* 5. aliàs *concl.* 1151. *num.* 5. Farin. *d. q.* 54. *num.* 154.

At in filiis spiritualibus limitatur huius text. re- 9
solutio. admittuntur enim in testes pro parentibus spiritualibus, & è contra; licèt non sint integræ fidei, & omni exceptione maiores, negare enim non possumus, quin ex ista cognatione spirituali oriatur affectio inter patrem, & filium spiritualem, & ratione huius affectioois dubium non est quin eis de fide dimiouatur : de quo tamen vide Crot. *de testib. num.* 101. Titaquel. *in l. si vnquam, verbo susceperit liberos, num.* 25. & 39. & *de pœnis temperan. causa* 21. *n.* 8. Plaç. *in epit delictor. cap.* 40. *n.* 22. *ad fin.* Menoch. *de arbitrar. casu* 100. *post num.* 2. *vers. tertia facit opinio*, Rebuff. *de reprobat. testium num.* 384. Soar. *recept. sentent. lit. T. num.* 115. Decian. *in tract. crimin lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 11. *ad fin. iuncto num.* 12. Cardos. *in praxi iudicum, verbo testis num.* 24. Fario *d. q.* 54. *n.* 200.

Nota quòd filius est idoneus testis inter patrem 10
& matrem. nam affectionis paritas vtique excludesset, euacuarétque omnem suspicionem, ita Viui. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 10. *de testib. n.* 273. *vers. vnde filius, pag.* 541.

In gloss. *Parentes.* ibi, *largè scilicet pro descenden-* 11
tibus, &c. Notatur ad hoc quòd pater non admitti-
tur ad testificandum pro filiis, nepotibus, pronepo-
tibus, & aliis descendentibus vsque iu infinitum; in
proposito enim parentum & filiorum appellatione
veniunt omnes ascendentes, & descendentes, tam
masculi, quàm fœminæ vsque in infinitum. de quo
Nep. de Monte Albano *in tractat. de testib. num.* 45.
vers. & quod dico de patre, Alber. de Maletis *part.* 1.
cap. 1. *num* 1 *vers. & hoc est intelligendum*, Nell. *num.* 7.
vers. idem in ascendentibus, Crot. *part.* 4. *num.* 110.
Nouell. *regul.* 216. *num.* 5. Anton. Gabr. *d. tit. de testib.*
concl. 17. *num.* 1. Mascard. *d. concl.* 1148. aliàs 1153.
num. 3. Farin. *d. quaest.* 54. *num.* 148. Et parentum ap- 12

pellatione qui contineantur? vide metipsum *de appellatiua verborum vtriusque iuris signif. appell.* 185.

13 In gloss. *Nec volentes', fin.* ibi, *sed de fratre quæro, an contra fratrem admittatur*, &c. Notatur ad hoc quòd fratres non repelluntur à testimonio inducti ad fauorem fratris, & ab ipso fratre; de quo tamen vide Bernard. *reg.* 726. *fallent.* 6. Nepot. de Monte Albano *de testib. num.* 48. Alber. de Maletis *part.* 1. *cap.* 1. *num.* 27. *in princ.* Duen. *reg.* 382. *in princ.* Tiraquell. *de pœnis temperan. caus.* 22. *num.* 45. Pinel. *in l.* 1. *in princip. num.* 16. *C. de bonis maternis*, Vezin. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 10. *num.* 235. *pag.* 535. Rebuff. *de reprobat. testium num.* 218. Menoch. *de arbitr. casu* 104. *in princip. & de præsumpt. lib.* 2. *præs.* 54. *num.* 4. *& seq.* Mascard. *concl.* 811. Farin. *d. quæst.* 54. *num.* 84. *cum multis seqq.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo frater num.* 5. *& verbo testis num.* 23.

14 In ead. gloss. ibi, *in testamento filijfam. militis ante missionem pater est testis.* Notatur ad hoc quòd in testamento filij militis testantis de castrensi peculio, potest pater in testem adhiberi, vt per Nell. *de testib. num.* 7. *vers. dicta regula fallit*, Lanfranc. *num.* 50. *vers. quarto casu fallit*, Campeg. *reg.* 1. *in* 4. *&* 9. *fallent.* Socin. *reg.* 427. *fallent.* 5. Mascard. *d. conclus.* 1448. aliàs 1153. *num.* 20. Farin. *d. quæst.* 54. *num.* 195. vbi
15 *num.* 196. intelligit quando filius testatur de castrensi peculio in castris & militia existens.

L. Nimis graue. VI.

Iidem AA. & CC. *Diogeni & Ingenuæ.*

1 NEmo contra se cogitur producere testes. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hisp.* 1. *tit.* 16. *part.* 3. vbi *gloss.* 1. Hippol. *in l. de minore, §. tormenta num.* 2. *cum seqq. ff. de quæstion.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 25. *pag.* 189. Menoch. *de arbitr. casu* 499. Ioan. Garcia *de nobilit. gloss.* 2. §. 1. *num.* 17. & vide quæ diximus *ad l.* 1. *& vlt. C. de edendo*, & *ibi* citatis adde Cardin. Tusch. *practic. conclus. lit. P. concl.* 439. Aloys. Ricc. *in decis. Curiæ Archiep. Neapol. part.* 2. *decis.* 192.

L. Seruos pro domino. VII.

AA. & CC. *Deruloni.*

1 SEruus nec pro, nec contra dominum, nisi de suo facto, interrogatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *suprà hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Dec. *in cap.* 2. *num.* 14. *hoc tit.* Hippol. *in l.* 1. *§. idem nimio num.* 1. *ff. de quæstion.* Boër. *decis.* 301. *num.* 12. Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 25. *pag.* 189. Farin. *in praxi crimin p.* 1. *q.* 41. *n.* 94. Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo testis, num.* 3.

SVMMARIVM.

1 *Testi non iurato fides minimè adhibenda, & n.* 2.
3 *Testes priùs iurent, & postea examini se subyciant.*
4 *Vnius testimonium in quacunque causa non admittitur, nec probat. limitationes vide apud auctorem remissiuè, num.* 5.
6 *Iuramentum per testem corporaliter ad sancta Dei Euangelia, tactis Scripturis, præstandum. de consuetudine sufficit tangere quascunque Scripturas, etiam quòd non sint Euangelia, num.* 8. *iurare tactâ aliqua re sacra, veluti Reliquys, Cruce, Altari, vel similibus, num.* 9.
7 *Manibus carens non potest esse testis, cur.*
10 *Testis vt pro vtraque parte veritatem dicere tenetur, sic etiam pari modo iurare debet. iurare nedum veritatem debet, sed & quod in ea falsitatem non immiscebit, num.* 11.
12 *Iuramentum testibus remitti posse à partibus. intellige vt num.* 13. *resolue vt num.* 14. *non posse remitti à partibus in causa criminali, vel in causa ciuili ardua, num.* 15.
16 *Episcopus non tactis Scripturis, sed inspectis sacrosanctis Euangelys, tacto pectore iurare debet.*

L. Iurisiurandi. VIII.

Imp. CONSTANTIN. A. *ad Iulianum Præsidem.*

TEsti non iurato fides minimè adhibetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. 1
supr. hoc tit. post omnes Giphan. *tom.* 1. *pag.* 258.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
Ordin. Reg. Lusitan. *lib.* 3. *tit.* 57. *in princip. & l. Hispan.* 13. *tit.* 16. *part.* 3. Hippol. *sing.* 214. *&* 434. Roman. *sing.* 616. Corras. *lib.* 3. *miscel. cap.* 7. Tyndar. *in tract. de testib. cap.* 9. *num.* 17. Ioann. Crot. *eod. tract. part.* 7. *sub num.* 228. Nep. de Monte Albano *num.* 52. Ægid. Bossi. *num.* 12. Iacob. Nouell. *reg.* 216. *num.* 37. Vestri. *in pract. Romanæ Curiæ lib.* 6. *cap.* 2. *num.* 6. Mynsing. *cent.* 4. *obseru.* 77. Gail. *lib.* 1. *obseru.* 101. Marant. *de ordine iudic. part.* 5. *actu* 6. *de testium productione num.* 19. Socin. *reg.* 424. *in princ.* Carell. Corta *in memorab. verbo testis pag.* 868. Menoch. *de arbitr. casu* 108. *num.* 30. Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 25. *pag.* 190. Rebuff. *de reprobat. testium num.* 284. Menoch. *de arbitrar. lib.* 1. *quæst.* 26. Gutier. *in repet. l. nemo potest num.* 229. *cum seqq. ff. de legat.* 1. Mascard *de probat. concl.* 1362. aliàs 1368. Surd. *decis.* 12. *num.* 7. Rodolphin. *in tract. de suprema, seu absoluta Principis potest. cap.* 6. *num.* 42. Azeued. *l.* 6. *num.* 15. *tit.* 9. *lib.* 3. *noua Recopil.* Morl. *in emporio iuris part.* 1. *tit.* 21. *in prælud. num.* 30. Cur. Philip. *part.* 1. §. 17. *num.* 17. Fr. Ludou. Miranda *de ordine iudic. quæst.* 23. *art.* 25. Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib.* 1. *concl.* 101. Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil.* 30. Camill. Borrell. *in summ. decis. tom.* 1. *tit.* 60. *de iuramento num.* 371. *cum seqq. tom.* 2. *tit.* 7. *à num.* 35. Fr. Paulin. Berti Lucens. *in praxi crimin. Regul. tit.* 21. *cap.* 11. *num.* 94. *& tit.* 14. *cap. vnico num.* 8. Amat. Roderic. *de forma & modo videndi, seu examinandi processum cap.* 7. *num.* 41. latè Farin. *in praxi crimin. tom.* 2. *tit. de opposit. contra exam. testium quæst.* 74. *num.* 1. *cum multis seqq.* vbi *num.* 65. *cum seqq.* resoluit testes non iuratos minimè probare etiam quòd sint plures, & etiam quòd sint Clerici, Monachi, Religiosi, Sacerdotes, & Cardinales.

Priusquam probibeant testimonium, &c.] Notatur 3
ad hoc quòd testes debent priùs iurare, & postea se examini subiicere, itaut si priùs deposuerint, & postea iurauerint, depositio nihil valeat; ita Campeg. *de testib. reg.* 169. *in princ. & reg.* 170. *in sexta fallentia*, Grauat. *ad Vestr. lib.* 6. *cap.* 2. *num.* 30. Decian. *cons.* 51. *num.* 9. *lib.* 2. Tiraq. *de retractu conuent.* §. 1. *gloss.* 5. *num.* 8. Mynsing. *cent.* 3. *obseru.* 80. *num.* 2. Gail. *lib.* 1. *obseru.* 101. *n.* 9. Cou. *lib.* 1. *var. cap.* 13. *n.* 2.

Termin

Termin. *in ſuo proceſſu iudiciali tit. de iuram. teſtium,*
Rurger. Ruland. *de commiſſ. lib.* 2. *cap.* 12. *num.* 4.
Gutier. *in repet. l. nemo poteſt num.* 121. *ff. de legat.* 1.
Maſcard. *de probat. concl.* 1361. aliàs 1368. *num.* 1.
Soar. de Paz *in pract tom.* 1. *part.* 1. *temp.* 8. *num.* 105.
Morl. *in emporio iuris ciuilis part.* 1. *tit.* 11. *in prælud.*
num. 30. Fr. Ludou. Miranda *de ordine iudic. quæſt.* 23.
artic. 5. *concl.* 2. latè Farin. *d. quæſt.* 74. *num.* 31. *cum*
ſeqq. vbi *à num.* 38. an ſufficiat iurare incontinenti
poſt depoſitionem. Mendez à Caſtro *in praxi Lu-*
ſit. part. 1. *cap.* 2. *num.* 37.

4 *Simili modo ſancimus vt vnius teſtimonium,* &c.]
Notatur ad hoc quòd in quacunque cauſa vnius te-
ſtimonium non admittitur, nec probat, vt per Duen.
reg. 84. Crot. *de teſtib. num.* 208. Nell. à S. Gemin.
eod. tract. part. 1. *num.* 85. Campeg. *reg.* 193. Paul.
Fuſc. *lit. C. ſing.* 20. Corraſ. *miſcel. lib* 3. *cap.* 7. Clar.
lib. 5. §. *fin. quæſt.* 22. *ex num.* 2. Cou. *in cap. cùm eſſet*
num. 2. *de teſtament.* Anton. Gabr. *commun. tit. de teſtib.*
concl. 1. Petr. Magdalen. *de numero teſtium in teſtam.*
requiſito part. 1. *cap.* 1. *num.* 34. *cum ſeqq.* Iacob. Benin.
de priuileg. Iuriſconſ. part. 1. *priuileg.* 20. Maſcard. *de*
probat. in præfat. lib. 1. *quæſt.* 5. *num.* 117. Aldouin. *conſ.* 14.
num. 27. *&* *conſ.* 22. *num.* 12. *&* *conſ.* 26. *à num.* 37.
Pereg. *conſ.* 2. *num.* 38. *verſ. ad condemnationem lib.* 2.
Curt. Philip. *part.* 1. §. 17. *à num.* 23. Ceuall. *commun.*
contra commun. quæſt. 494. *num.* 1. Fr. Ludou. Miran-
da *de ordine iudic. quæſt.* 23. *art.* 1. Aldrete *de Relig.*
diſcipl. tuenda lib. 2. *cap.* 3. Stephan. Gratian. *diſcept.*
forenſ. cap. 140. *num.* 4. Amar. Roderic. *de modo &*
forma videndi, ſeu examinandi proceſſum cap. 7. *de*
forma probat. à num. 18. latè Farin. *d. tom.* 2. *quæſt.* 63.
per tot.

5 Hanc regulam latè examinaui viginti octo limi-
tationibus *in collect. ad cap. in omni negotio* 4. *à num.* 2.
vſque ad 30. *de teſtib. in Decretalib.*

6 In gloſ. *Iuriſiurandi* 1. ibi, *corporaliter præſtiti,* &c.
Notatur ad hoc quòd iuramentum debet præſtari
per teſtem corporaliter ad ſancta Dei Euangelia,
tactis Scripturis, vt per Alber. *de teſtib. cap.* 7. *n.* 50.
Lanfranc. *poſt n.* 6. *verſ. & deferri,* Campeg. *reg.* 170.
in 2. *fallent* Anton. Theſaur. *Pedem. deciſ.* 47.
num. 1. *verſ. alij verò,* Caputaq. *deciſ.* 123. aliàs 5.
num. 1. *part.* 2. Maſcard. *de probat. lib.* 1. *quæſt.* 5.
7 *num.* 74 *& concl.* 1358. *num.* 42. vbi propterea qui
non habet manus, non poteſt eſſe teſtis, quia non
poteſt tangere Scripturas, Franc. Marc. *Delphin. de-*
ciſ. 377. *ſub num.* 1. *vol.* 1. Æmil. Verall. *deciſ.* 123.
& 246. *num.* 1. *lib.* 2. Chriſtoph. de Paz *in ſchol. ad*
leges ſtyli l. 240. *à num.* 1. Nicol. Garci. *de benefic.*
part. 5. *cap.* 4. *num.* 171. Sanch. *in præcepta Decalogi*
tom. 1. *lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 3. Camill. Borrel. *in ſum. de-*
ciſ. tom. 1. *tit.* 60. *de iuram. num.* 394. Valer. Regi-
nald. *in praxi fori pœnit. lib.* 18. *cap.* 1. *num.* 10. latè
8 Farin. *d. quæſt.* 63. *num.* 20. vbi *num.* 22. ſubdit quòd
de conſuetudine in ſpecie vigente ſufficit tangere
quaſcunque ſcripturas, etiam quòd non ſint Euan-
9 gelia, & *num.* 27. tenet quòd ſufficit iurare tacta ali-
qua re ſacra, veluti Reliquiis, Cruce, Altari, vel
ſimilibus.

10 In ead. gloſſ. ibi, *Item pro vtraque parte,* &c. No-
tatur ad hoc quòd teſtis ſicut pro vtraque parte ve-
ritatem dicere tenetur, ita etiam & pari modo iura-
re debet, vt per Nell. *de teſtib. num.* 59. *verſ item quod*
dicit veritatem, Alberic. etiam *de teſtib. cap.* 7. *n.* 49.
verſ. tertium eſt, Grauat. *ad Veſtr. in pract. lib.* 6.
cap. 2. *num.* 44. Sigiſm. Scacc. *de iudic. cauſar. ciuil.*
& criminal. lib. 1. *cap.* 86. *num.* 9. latè Farin. *d. quæſt.* 63.
num. 16.

11 In ead. gloſſ. ibi, *item quia falſitatem non immiſceat,*
&c. Notatur ad hoc quòd teſtis non ſolùm iurare
debet veritatem, ſed etiam quòd in ea falſitatem
non immiſceat, vt per Nell. *de teſtib. num.* 59. *verſ.*
& quòd ſolam veritatem, Farin. *d. q.* 74. *num.* 11. *&*
num. 12. ſubdit illa verba, *quod falſitatem non immiſ-*
cebit, in practica non apponi in iuramento teſtis.

In ead. gloſſ. ibi, *item ſi remittatur conſenſu par-* 12
tium, &c. Notatur ad hoc quòd teſtibus iuramen-
tum à partibus poteſt remitti, vt per Nell. *de teſtib.*
num 68. Nep. de Monte Albano *eod. tract. num.* 38.
verſ. niſi à parte remittatur, Crot. *num.* 236. Tyndar.
part. 1. *cap.* 9. *num.* 17. Campeg. *reg.* 167. *ſub* 8. *fal-*
lent. verſ. & nota quòd iuramentum, Socin. *reg.* 424.
in 2. *fallent.* Mynſing. *cent.* 3. *obſeru.* 80. *num.* 6. Gail.
lib. 1. *obſeru.* 101. *num.* 2. Rutger. Ruland. *de commiſſar.*
lib. 6. *cap.* 10. *num.* 5. Veſtr. *in pract. Roman. Curia lib.* 6.
cap. 2. *num.* 8. & *ibi* Grauat. *num.* 2. *&* 43. Maſcard.
de probat. lib. 1. *quæſt.* 5. *num.* 103. *cum ſeqq.* Seraphin.
de priuileg. iuram. priuil. 30. *num.* 32. Bernard. Græuæ.
ad pract. Cameræ Imper. lib. 1. *concl.* 101. *conſid.* 2. Farin.
d. quæſt. 74. *num.* 83. vbi *num.* 84. intelligit quando 13
partis conſenſus eſt expreſſus, & *num.* 86. reſoluit 14
non ſufficere conſenſum illius, contra quem teſtes
producuntur, niſi etiam interueniat conſenſus pro-
ducentis. & *num.* 85. tenet non poſſe teſtibus remitti 15
iuramentum à partibus in cauſa criminali, vel in
cauſa ciuili ardua.

In ead. gloſſ. ibi, *Sed fallit in Epiſcopo,* &c. No- 16
tatur ad hoc quòd Epiſcopus non tactis Scripturis,
ſed inſpectis ſacroſanctis Euangeliis, tacto pectore
iurare debeat, vt per Camp. *reg.* 167. *poſt verſ. teſtis*
ſi non fuerit iuratus, in 2. *&* 8. *fallent.* Veſtr. *d. cap.* 2.
num. 7. Anton. Theſaur. *Pedem. deciſ.* 47. *num.* 11.
& 12. Farin. *d. quæſt.* 74. *num.* 82. & citatos *in collect.*
ad auth. ſed index. ſup. de Epiſcop. & cleric.

SVMMARIVM.

1 *Teſtis nemo idoneus in re propria, & num.* 2. *nec Rex, aut Princeps, num.* 3. *niſi modicum ſit intereſſe. num.* 5. *vel niſi tali commodo renuntiauerit, num.* 6.

4 *Cauſa propria quæ.*

7 *Teſtibus deponentibus ſuper re, in qua laus, vel opprobrium illis obuenire poteſt, non eſt adhibenda fides.*

8 *habens in cauſa intereſſe, etiam ſecundarium, & in conſequentiam, à Teſtimonio repellitur. contrarium num.* 9.

L. Omnibus in re propria. IX.

Imppp. VALENT. GRAT. & VALENT. AAA. *ad Gracchum P. V.*

TEſtis nemo idoneus in re propria. Colligunt ex 1
Ordin. Doctores citati *ad l.* 2. *num.* 1. *ſupr.*
hoc tit.

Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt 2
l. Hiſpan. 18. *tit.* 16. *part.* 3. *vbi gloſſ.* 1. Hieron.
de Laurent. *Auenionen. deciſ.* 105. *per tot.* Nep. de
Monte Albano *de teſtib. num.* 49. *&* 73. Aufret. *de*
reprobat. teſtium num. 84. *verſ. propriam cauſam,* So-
cin. *reg.* 422. *in princip.* Hieron. Magon. *Lucenſi de-*
ciſ. 80. *num.* 2. Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 25.
pag. 193. Aldouin. *conſ.* 55. *per totum,* Cardoſ. *in*
praxi iudicum, & Aduocat. verbo teſtis num. 30.
Cancer. *var. reſolut. tom.* 1. *cap.* 20. *de teſtib. num.* 4.
cum

cum seq. latè Farin. in praxi crimin. tom. 2. tit. de oppos.
contra personas testium quaest. 60. à princip. vbi num. 15.
3 ait quòd nec etiam Rex, aut Princeps potest esse
testis in causa propria.
4 Quia causa propria dicitur etiam illa, in qua
quis commodum, aut interesse aliquo modo habet.
l. 2. §. in propria causa, ff. quan. appel. sit, & intra qua
temp. ideo testis habens in causa interesse, com-
modum, vel incommodum, repellitur à testimonio
dicendo, non aliter ac si causa esset propria, Nell.
de testib. num. 105. Nouell. reg. 216. num. 71. Syluan.
cons. 51. num. 9. & cons. 91. num. 12. Rebuff de reprobat.
testium num. 421. Rot. Genuens. decis. 3. num. 15. &
decis. 94. & decis. 195. num. 6. & decis. 121. num. 5.
Ozasc. Pedem. decis. 79. num 40. Menoch. cons. 23.
num. 24. & cons. 98. num. 14. & de arbitrar. casu 235.
num. 23. Surd. decis. 236. num. 2. Azeued. ad Cur.
Pisanam cap. 19. num. 3. Mascard. de probat concl. 1232.
num. 31. & concl. 1357. num. 1. Cald. Pereira post
quaest. forens. cons. 24. num. 13. in fine, & cons. 26. n. 10.
5 late Farin. d. quaest. 60. num. 4. cum seqq. Nisi modi-
cum sit interesse, quia tunc testis propter illud non
repellitur, Tiraquel. in indic. de rebus exig. pag. 30.
sub vers. & id quidem, Mascard. concl. 454. num. 4.
& concl. 1357. num. 60. ad fin. Ioann. Garc. de nobilit.
gloss. 25. num. 5. & 7. Farin. dict. quaest. 60. num. 56.
6 Vel nisi tali commodo renuntiauerit, expressè
protestans & declarans quòd ex sua depositione
nullum intendit commodum reportare, vt per Ge-
min. de vsuris commento 4. in praefat. num. 26. Ma-
scard. concl. 135. num. 57. & concl. 1417. num. 15. Aze-
ued. l. 6. num. 19. tit. 9. lib. 3. noua Recop. Farin. d.
quaest. 60. num. 51. vbi num. 58. & 62. id aliis modis
declarat.
7 Similiter testibus deponentibus super re in qua
laus, vel opprobrium illis obuenire potest, non est
adhibenda fides, de quo vide Ias. in l. si duo patroni,
§. idem Iulianus num. 24. ff de iureiur. Socin. reg. 515.
Tiraq. de retract. lig. §. 1. gloss. 14. num. 51. Cou. pract.
cap. 18. num. 4. Rebuff. de reprobat. testium num. 420.
cum seqq. Grammat. decis. 3. num. 15. Menchaq. con-
trou. vsufreq. part. 2. cap. 34. num. 3. Rot. Genuen. dec. 3.
num. 14. Gutier. cons. 24. num. 12. Mascard. concl. 135.
num. 5. Gam. Lusit. decis. 98. num. 1. Farin. d. quaest. 60.
num. 22. & q. 63. num. 211.
8 In gloss. In re propria. ibi, principaliter, vel secun-
dariò, &c. Notatur ad hoc quòd habens in causa
interesse, etiam secundarium, & in consequentiam,
9 à testimonio repellitur; contrarium tamen, quòd
immo commodum & interesse in consequentiam
non repellat testem à testificando, tenent Nell.
num. 165. vers. fallit si non sentit, Roland. cons. 98.
num. 2. lib. 4. Herculan. tract. de negatiua num. 215.
Osasch. Pedem. decis. 99. num. 13. Mascard. de pro-
bat. concl. 1357. num. 59. cum seqq. Farin. d. quaest. 60.
num. 8.

SVMMARIVM.

1 *Testes debent esse liberi. non debent esse socij, vel participes criminis, num. 2.*

3 *Serui ad testificandum minimè admittendi. repellendi etiam parte non opponente ex officio iudicis. num. 4. secus si is seruus communi opinione reputetur pro libero. num. 5. vel veritas aliter haberi non possit. num. 6. siue in criminibus exceptis. num. 7. vel seruus factus sit liber, quo facto testificari potest de ijs, quae antea vidit in seruitute, num. 8.*

9 *Socij & participes criminis non admittuntur in testes. nisi qualitas negotij aliter probari nequeat. num. 10.*

11 *Expensa testibus authoritate iudicis à producentibus soluenda taxanda quae, & num. 13. si ab vtraque parte producti, vtraque pars tenebitur ad sumptus quatenus aequum videbitur iudici, num. 12.*

14 *Testibus laboratoribus & artistis, sumptus simul & salarium erogari debent, iuxta mensuram illius quod lucrarentur in suis officijs. extra patriam ducendis soluantur antequam pedem de domo sua moueant. num. 15. morbo correptis in itinere sumptus suppeditentur, donec commodè reuerti possint. num. 16. sumptus petant moderatos, & quales consueuerunt facere domi sua, num. 17. si sint rustici, seu alia vilis persona bene valens, pedibus ire debent, num. 18. & si sumptus in equos, seu vecturam fecerint, ipsi soluant num. 19.*

20 *Testes nobiles & egregij, lautiori mensa excipiendi sunt. necnon equi dandi, vel vectura suppeditanda est, num. 21.*

L. Quoniam liberi. X.

Impp. HONOR. & THEODOS. AA. *Caeciliano P. P.*

TEstes debent esse liberi: & non debent esse so- 1
cij, vel participes criminis. Colligunt ex Or- 2
din. Doctores citati ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.
Liberi testes, &c.] Notatur ad hoc quòd serui ad 3
testificandum minimè admittuntur, vt per Ordin.
Reg. Lusit. lib. 3. tit. 56. §. 3. l. Hisp. 13. tit. 16. part. 3.
vbi gloss. 1. Nep. de Monte Albano de testib. num. 70.
Crot. part. 1. num. 13. Campeg. reg. 111. in princip.
Alber. de Maletis cap. 5. num. 1. Mascard. de probat.
concl. 1358. num. 14. cum seqq. latè Farin. in praxi
crimin. tom. 2. tit. de opposit. contra personas testium
quaest. 55. num. 165. cum seqq. vbi num. 166. ampliat 4
vt possit propterea etiam parte non opponente iu-
dicis officio a testificando repelli, & num. 169. limi- 5
tat non procedere in eo seruo, qui communi opi-
nione reputabatur pro libero, putà si talis credeba-
tur, vel ab omnibus à maiori parte populi, & n. 172.
limitat etiam vbi veritas aliter haberi non potest, & 6
sic in defectum probationum, & num. 163. limitat 7
quoque in criminibus exceptis, & num. 178. limitat 8
denique in seruo facto libero, qui potest testificari
de iis, quae antea vidit in seruitute.
Si socij & participes criminis non dicantur.] No- 9
tatur ad hoc quòd socij & participes criminis non
admittuntur in testes, vt per Lanfranc. in repet. cap.
quoniam contra, verbo testium depositiones, num. 120.
de probat. Boër. decis. 319. num. 10. Socin. reg. 425.
Menoch. de arbitr. casu 474. num. 13. Ozasc. Pedem.
decis. 79. num. 19. in fine, Mascard. de probat. concl. 1311.
num. 1. & concl. 1357. aliàs 1363. Mori. in emporio iuris
ciuilis part. 1. tit. 11. in prelud. n. 79. Flamin. Paris. de
resign. benefic. lib. 14. quaest. 10. à princip. Ludou. Mi-
randa de ordine iudic. quaest. 23. art. 7. concl. 1. Christo-
ph. de Paz ad leges styli l. 54. schol. 5. num. 13. Cardos.
in praxi iudicum, verbo testes num. 28. Mozz. de con-
tractib. tract. de societ. tit. de diuis. societ. num. 12. Fr.
Paulin. Berti Lucens. in praxi crimin. Regular. tit. 11.
cap. 11. num. 35. Et vide posita in collect. ad cap. ve-
niens 10. hoc tit. in Decretalib. vbi etiam quòd ad-
mittuntur quando qualitas negotij aliter probari 10
non potest.
Ab his per quos fuerint postulati sumptus, &c.] 11
Notatur

Notatur ad hoc quòd à producentibus expenſæ te-
ſtibus ſunt ſoluendæ, vt per Alber. de Malet. *de te-
ſtib. cap.7. num.* 81. *cum ſeqq.* Nell. *num.* 37. *in fine,
& num.* 97. Crot. *num.* 406. Cou. *in reg. peccatum
part.* 2. §. 3. *num.* 3. Menoch. *de arbitr. caſu* 310.
Azin.*in praxi Florent.* §.21. *cap.*5. *caſu* 2. Cacheran.
*deciſ.*49. *num.*9. Nicol. de Leſcurt *de examine teſtium
c.*16. *n.* 1. Rutger. Ruland. *de commiſſ. part.* 1. *lib.* 3.
*cap.*13. *num.*3. Surd. *de aliment.tit.*1. *quæſt.* 62. *num.*1.
Camill.Borrell.*conſ.*21. *ſub num* 16. Monter à Cue-
ua *Aragon. deciſ.* 36. *num.* 25. Bernard. Græuæ. *ad
pract. Camera Imper. lib.* 1. *concl.* 99. Ordin. Reg.
Luſit. *lib.* 3. *tit.* 55. §.6. *l. Hiſpan.* 26: *in fine tit.* 16.
12 *part.* 3. vbi *in gloſſ.* 17. dicit Greg. Lop. quòd ſi ab
vtraque parte producuntur teſtes, vtraque pars te-
nebitur ad ſumptus quatenus æquum iudici videbi-
tur, latè Farin *in praxi crimin. tom.* 2. *de teſtib. q.*67.
13 *num.* 270. quæ quidem auctoritate iudicis ſunt ſol-
uendæ, & taxandæ, Surd. *d. tract. de aliment. tit.* 4.
quæſt. 21. *num.* 2. Rebuff. *de reprobat. teſtium n.* 408.
cum ſeq. Bellacomb. *commun. opin. tom.*2. *lib.*7. *tit.*13.
*num.*61. *pag.*257.
14 In gloſſ. *Sumptus*, ibi, *& eſt arg. quod laboratores
debent ali*, &c. Notatur ad hoc quòd ſi teſtes ſunt
laboratores, vel artiſtæ, qui aliquid lucrarentur ex
ſuis officiis, non ſolùm debet eis ſumptus, ſed etiam
ſalarium erogari, iuxta modum & menſuram illius,
quod lucrarentur in ſuis officiis, Ordin. Reg. Luſit.
d. §. 6. *verſ. e mais o que de ſeus officios*, &c. Camill.
Borrell. *d. conſ.* 21. *num. fin.* Franc. Marc. *Delphin.*
15 *deciſ.* 178. *num.* 3. *part.* 1. itaut ſi extra patriam du-
cantur pro teſtimonio ferendo, debeant illis ſolui
antequam pedem de domo moueant, Surd. *d.tract.
de aliment. tit.*4. *quæſt.* 8. *num.* 3. *&* 9. Stephan. Gra-
16 tian. *diſcept. forenſ. cap.* 57. *num.* 6. Et ſi contigerit
in itinere morbo corripi, ſumptus in curatione im-
pendendi ſuppeditentur, donec commodè, hoc eſt,
ſine periculo ſanitatis, proprios lares inuiſere ægro-
ti poſſent, ſecundùm Rutger. Ruland. *de commiſſ.
part.*2. *lib.*7. *cap.*12. *num.*4. Bernard. Græuæ. *d.lib.*1.
*concl.*99. *conſid.*1.
17 Debent petere moderatos ſumptus, quales con-
ſueuerunt facere domi ſuæ, ex Greg.Lop.*l.*21. *verbo
que coma tit.*1. *part.*3. Bellacomb.*tom.*2. *commun.opin.
lib.*7. *tit.*13. *num.*61. *pag.*257. Rutger.Ruland.*d.part.*1.
*lib.*3. *cap.*13. *à princip.* Surd. *d. tit.*4. *quæſt.*25. *ſub n.*3.
18 Stephan.Gratian. *d.cap.*57. *num.*4. Et ſi ſint ruſtici,
19 ſeu alia quælibet vilis perſona bene valens, pede-
ſtres ire debent; & ſi ſumptus in equos, vel vectu-
ram fecerint, ipſi ſoluant, atque ita ſuæ conditionis
exceſſum in faciendis ſumptibus ferant, Surd. *d.
tit.*4. *quæſt.*21. *num.*10. Rutg. Ruland. 3. *part.*1. *lib.*3.
*cap.*13. *num.*10.
20 At teſtes nobiles, & egregij, lautiori menſa & de-
licatiori cibo excipiendi & tractandi ſunt, Surd. *d.
21 tit.* 4. *quæſt.* 18. *num.* 8. 12. 13. *&* 14. necnon equi
dandi, vel vectura ſuppeditanda eſt, Surd. *d. tit.* 4.
*quæſt.*21. *num.*7. *&* 10. Stephan. Gratian. *d. cap.*57.
à num 5. vbi id nominatim affirmat in Aduocato, &
Doctore, qui vltra conuentum honorarium expen-
ſas victus, quando itinerantur, ſecundùm qualita-
tem perſonæ pro equo, & famulo habent.

S V M M A R I V M.

1 *Liberum ſe aſſerens, ſeruum fuiſſe fatetur, niſi ma-
numiſſionem ſimul probet, & num.*2.
3 *Exceptio contra teſtem, eiúſque probatio, reſerua-
tur poſt atteſtationum publicationem, & interim
teſtis admittitur. niſi accipiens dicat vitium te-
ſtis eſſe publicum. num.*4. *vel quòd teſtis ſit inimi-
cus capitalis, aut ſeruus, & teſtis dicat ſe eſſe libe-
rum. num.*5.
6 *Inimicus à teſtimonio repellitur.*
7 *Inimicitia capitalis ex lite & accuſatione crimina-
li oritur. contrahitur ſi moueatur quæſtio ſtatus.
num.* 8. *vel ſuper omnibus bonis, aut maiori parte
eorum. num.*9.
10 *Monachi an poſſint eſſe teſtes.*

AVTH. Si teſtis.

Liberum ſe per confeſſionem aſſerens, ſeruum ſe 1
fuiſſe fatetur, niſi manumiſſionem ſimul pro-
bet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1. *n.*1.
ſupr. hoc tit.
Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumit *l.* 2
*Hiſp.*12. *tit.*16. *part.*3. *vbi gloſſ.*1.
Vt ſi is habita diſputatione, &c.] Notatur ad hoc 3
quòd exceptio contra teſtem oppoſita, eiúſque pro-
batio reſeruatur poſt publicatas atteſtationes, & in-
terim teſtis admittitur, vel per Lanfranc. de Oriano
in tract. de teſtib. num. 67. *verſ. pro declaratione præ-
miſſarum*, Maſcard. *de probat. concl.* 694. *à princip.*
vbi *num.*7. limitat, niſi excipiens dicat vitium teſtis 4
publicum eſſe, quia debet fieri reſeruatio.
Si verò libertinum, &c.] Notatur ad hoc quòd 5
quando opponitur quòd teſtis ſit inimicus capita-
lis, vel quòd ſit ſeruus, & teſtis dicat ſe eſſe liberum,
tunc talis exceptio non debet poſt publicationem
reſeruari, non enim debet audiri antequam de cri-
mine iudicetur, vt per Lanfranc. *d. num.*67. Maſcard.
*d. concl.*694. *num.*6.
Si verò dicatur odioſus ex lite criminis, &c.] Nota- 6
tur ad hoc quòd inimicus à teſtimonio repellitur,
vt per Ordin. Reg. Luſit. *lib.* 3. *tit.* 56. §. 7. Nell. *in
tract. de teſtib. num.* 3. *in princip.* Nep. de Monte
Albano *num.* 34. Crot. *part.* 3. *num.* 79. Campeg.
reg. 23. *in princip.* Anton. Gom. *tom.* 3. *var. cap.* 2.
*num.*14. Clar. § *fin. quæſt.* 24. *verſ. item quæro*, Viui.
*tom.*1. *commun. opin. lib.*4. *tit.* 10. *num.* 137. *pag.* 527.
Menoch. *de arbitr. caſu* 110. *à princip.* Rebuff. *de
reprob. teſtium num.*238. Maſcard. *de probat. concl.*899.
num. 1. Surd. *conſil.* 371. *num.* 15. Morl. *in emporio
iuris ciuilis part.* 1. *tit.* 11. *in præl. num.*42. Cardoſ. *in
praxi iudicum, verbo inimicitia num.* 5. *& verbo teſtis
num.* 14. Paulin. Berri Lucenſ. *in praxi crimin. Re-
gul. tit.* 11. *cap.* 11. *num.* 4. Amat. Rodetic. *de modo
& forma videndi, ſeu examin. proceſſum, cap.*7. *num.*52.
latè Farin. *dict. tom.* 2. *de teſtib. quæſt.* 53. *num.* 3.
cum multis ſeqq. vbi multipliciter ampliat, & li-
mitat.
Ex lite criminis inter eos mota, &c.] Notatur ad 7
hoc quòd ex lite, & accuſatione criminali oritur
inimicitia capitalis, vt per Ordin. Reg. Luſit. *d.* §. 7.
ibi, *ou tem feito crime*, Menoch. *de præſumpt. lib.*1 *præſ.*
43. *num.* 4. Maſcard. *de probat. concl.* 898. *num.* 1. *&
concl.* 899. Decian. *in tract. crimin. lib.* 3. *cap.* 25.
num. 43. *cum ſeqq.* Cald. Pereira *de renouat. emphyt.
quæſt.*7. *num.*21. Sephan. Gratian. *Marchia deciſ.*133.
num. 21. latè Farin. *in praxi crimin. part.* 1. *quæſt.* 49.
*num.*24. *cum ſeqq.*
Item contrahitur inimicitia capitalis ſi moueatur 8
quæſtio ſtatus, de quo vide Hippol. *conſ.*3. *num.*11.
Burg. de Paz *conſ.* 22. *num.* 11. Maſcard. *concl.* 898.
*num.*6. Menoch. *de præſumpt. lib.* 5. *præſ.*42. *num.* 2.
Fr. Emman. *quæſt. Regul. tom.* 2. *quæſt.* 15. *art.* 3.
*verſ.*7. Farin. *d. quæſt.* 49. *num.* 23. Vel ſuper omni- 9
bus bonis, aut maiori parte eorum, Viui. *tom.* 1.
com

commun.opin. lib.4. tit.10. num.137. verf. & fic fecun-
dum omnes,pag.528. Menoch.de arbitr.cafu 238.n.11.
& de præfumpt. d.lib.5.præf.42. num. 5. Mafcard. con-
cluf.898.num.7. Tiber.Decian.d.lib.3.cap.25.num.46.
cum feqq. Cald. Pareira d. quæft.7. num. 22. Farin. d.
quæft.49. à princip.

10 In gloff. *Impleatur.* ibi, *item quid de Monachis,
& conuerfis,* &c. Monachi an poffint effe teftes? vide
Vigel.ad §.teftes num.11. Inftit. de teftam.ordin. Soar.
in thefauro receptar. fentent.verbo teftes num.116. An-
ton.Gom.l.3. Tauri n.27.Mafcard.de prob.concl.261.
num.3. Bened.Pinel.felect.iuris interpret.lib.2. cap.20.
num.8. in med. Farin. d.tom. 2.de teftib.quæft.61.n.124.
cum feqq.

SVMMARIVM.

1 *Libertus contra patronum teftimonium ferre nequit,
& num. 2.*
3 *Legi prohibitoriæ non poffe renuntiari.*

L. Libertinorum. XI.

Iidem AA. *Georgiæ.*

1 LIbertus contra patronum teftimonium ferre
non poteft.Colligunt ex Ordin.Doctores citati
ad l. 1. num.1. fuprà hoc tit.
2 Hanc eandem conclufionem ex hoc text. defu-
munt l. Hifp. 10. tit. 16. part. 3. vbi gloff. 2. & l.2.
tit.9. part.7. vbi gloff.1. Conan. commentar. iuris ciui-
lis lib.2. cap.7. num.3. Nau.in man. cap. 25. num. 48.
Donell. comment. iuris ciuilis lib. 25. pag. 200. Ste-
phan.Aufrer. de reprobat.teftium num.64. verf. Liber-
tus, Nep.de Monte Alban.de teftib.num.74.Mafcard.
de probat.concl.1358. aliàs 1364. num.43.
3 In gloff. *Libertinorum.* ibi, *item intellige etiam,*
&c. Notatur ad hoc quòd legi probatoriæ non po-
teft renuntiari, vt per Tiraq. de iure primog.quæft.24.
num. 9.

SVMMARIVM.

1 *Teftis referat teftimonium omni fori præfcriptione
ceffante.*
2 *Teftis periurus delinquens in depofitione fortitur
forum ibi,vbi depofuit,& n.3. intellige vt num.4.*
5 *Delegatus an poffit punire teftem coram fe confeffum,
vel conuictum de aliquo crimine.*
6 *Teftes feparatim ab alijs teftibus finguli interro-
gandi.*
7 *Clericus teftis productus coram laico,fi falfum dicat,
puniri poteft à laico. contrà, num. 8. minori pœna
punitus iterum puniri poteft. num.9.*

L. Nullum penitus. XII.

Imp. ZENO A. *Arcadio P.P.*

1 TEftis debet referre teftimonium omni fori
2 præfcriptione ceffante. Teftis periurus delin-
quens in depofitione fortitur forum ibi vbi depo-
fuit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1.
num.1. fupr.hoc tit.
3 Hanc eandem conclufionem quoad fecundam
eius partem ex hoc text. defumunt l. Hifpan. 43.
tit.16. part.3. vbi gloff. in fumm.1. 2. & 3. l.28. tit.1.
part.7. vbi gloff.3 & 4. Anton.Gom.var.tom.3.cap.1.
num.48. in fine, & num. 49. verf. quartò procedit,
Vanti. de nullit. tit. ex defectu iurifdict. ordin. num.49.
Menoch. de arbitr. lib. 1. quæft.91. num. 2. cum feqq.
vbi num.4. intelligit hunc text. in iudice ordinario, 4
Marant. de ordine iudic. part. 6. actu 12. à princip.
Vincent. de Franchis part. 1. decif. 147. à num. 1.
Ann. Modern. in fuo conf. 107. num. 3. & 4. Camill.
Borrell.conf.78. num.25. Alphan. collect. 992. Mich.
Craff. tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 10. num. 15.
pag.513. vbi dicit quòd ordinarius poteft punire te-
ftem, qui in eius teftimonio ferendo crimen com-
mifit, Cou. pract. cap.18. num.8. vbi quòd is iudex,
qui nullam in teftem iurifdictionem alioquin ha-
bet, adhuc in teftem falfum punitione vti poterit,
Roland. conf.12. num.1. & 2. lib. 2. vbi pariter dicit
quòd teftis falfarius ratione falfæ depofitionis effi-
citur de foro illius iudicis, coram quo falfam depo-
fuit, Fachinæ.controuerf. lib.9. cap.28.& feq. Donell.
comment. iuris ciuilis lib.25.pag. 203. Gutier.practic.
lib.1. quæft. 24. num. 2. vbi dicit hunc text. loqui in
teftibus laicis falfum deponentibus, qui tamen ha-
bebant priuilegium,vel præfcriptionem fori,Marta
de iurifdict. part. 4. cafu 128. num. 3. cum feqq. Ce-
uall. commun. contra communes tom. 4. quæft. 897.
num.958. Anguian.de legib.lib.3. controu.29. num.47.
latè Farin. in praxi crimin. tom. 2. tit. oppofit. contra
dicta teftium quæft.67. à num.26.

Vtrùm delegatus poffit punire teftem coram fe 5
confeffum, vel conuictum de aliquo crimine? quæ-
ftio eft dubia, in qua Menoch. d. quæft. 91. num. 4.
cum feqq. exiftimauit ab eo teftem falfum puniri
non poffe; fed id fine dubio procedit in delegato
inferioris,qui nullo modo nec ordinaria, nec extra-
ordinaria punire poteft teftem coram ipfo falfum
deponentem: fecus autem in delegato Principis,qui
quòd poffit punire pœna extraordinaria,fcripferunt
Roland. d. conf. 12. num. 9. & feq. lib. 2. Cou. dict.
cap.18. num 8. verf. quamobrem, Mich. Graff. citato
loco, Surd. conf.42. num. 18. in fine, Clar. in pract.
§.fin.quæft.39. verf.fed quæro nunquid, in fine, Farin. d.
quæft.67.à num.51. vbi num.44. fecus refoluit in arbi-
trio, coram quo fi teftis falfum depofuerit, nullo
pacto,nec etiam pœna extraordinaria poteft ab ipfo
puniri,nifi fint arbitri ex neceffitate iuris, aut fta-
tutorum electi.

Ad indicandis intrare fecretum, &c.] Notatur ad 6
hoc quòd feparatim ab aliis teftibus finguli teftes
fint interrogandi, vt per Donell. d.lib. 25. pag.203.
Soar.de Paz in pract.tom.1. p.1 temp.8. num.108.

In gloff. *præfcriptionem* 1. ibi, *quia fit Clericus.* 7
Notatur ad hoc quòd fi Clericus teftis productus
coram laico, dicat falfum teftimonium, poteft pu-
niri à laico,vt per Guilelm. Bened.in cap.Raimutius,
verbo vxorem nomine Adelafiam, decif. 2. num. 146.
Surd. conf. 396. num. 2. Contrarium tamen, immo 8
Clericum,qui in ferendo teftimonio coram feculari
iudice deliquit, non poffe ab ipfo, fed à fuo tan-
tùm iudice ecclefiaftico puniri, refoluunt Afflict.
decif.230. Capyc. decif.5. num.13. Maranr. de ordine
iudic. part. 6. tit. de inquifit. num.150. & actu 12.
à num.1. Bernard. in pract. cap. 93. num. 2. vbi Sal-
zed. in addit. lit. C. Cou. pract. cap. 18. num. 8. & in
cap. quamuis pactum, part. 1. §. 7. num. 6. Roland.
conf. 11. num. 51. lib. 2. Vincent. de Franchis de-
cif. 545. num. 6. Gutier. pract. lib.1. quæft.24. à prin-
cip. Fachinæ. controuerf. lib. 9. cap. 27. verf. tertia
verior, Farin. d. quæft.67. num. 56. & tom. 1. quæft. 8.
num. 26. in princip. Mart. de iurifdict. part. 4. cafu
128. num.9. Carol. de Graffis de effectib. clerical. effe-
ctu 1. num. 1147. Erafm. à Cochier de iurifdict. ordin.
in

in exemptos,part.2.quæst.35. num.1. Ambrosin. *de immun.eccles.cap.18.num.21.* Bonacin. *de censur.in Bulla Cœnæ,disput.1.quæst.16.sect.1. puncto 5. num.11. & de legib.disp. 10.quæst.2.puncto 1.§.1. num.18.* Squillante *de priuileg.clericor.cap.7.num.110.* Aloys.Rice. *in decision. Curiæ Archiepisc.Neapol. part.4. decis.81.* Donat.Anton.de Marinis *quotid. resolut. cap.50. per tot.* Ego ipse *in tract.de iure eccles.vniuerso, part.1. cap.39. §. 2. num. 90.* vbi *num. 91.* dixi non obstare textum *in præsenti*,quia non habet locum quando testes sunt omnino exempti ; & ita suo iudici subiiciuntur pro bono publico, & cæteri iudices omnino sunt vetiti, & improrogabiles.

9 In gloss. *Animaduertendi, fin.* ibi, *sed an pœna*, &c. Notatur ad hoc quòd vbi quis minori pœna punitus est,iterum potest puniri,de quo vide Boër. *decis. 289.num.4.* Menoch.*de arbitr.casu* 313. Farinac.*dicta quæst.67.num.40.*

SVMMARIVM.

1 *contra personam Testis excipere non licet quem quis semel produxerit, & num. 2. secus quoad dicta, num. 7. nisi producens vltra testium inductionem produxerit etiam eorum didicita & testificata, num. 8. sola productione persona approbata censetur, etiamsi producens eius testimonio non sit vsus,num.3.sed satis est quòd vti potuerit,n.4.*

5 *Testem in vna causa pro me productum non posse abs me reprobari, si iterum contra me producatur in alia.*

6 *Testis per productionem tacitè approbatus in iudicio summario,potest reprobari in plenario.*

9 *personam Testis inducti iuxta dispositionem huius textus approbatam censeri nedum respectu futuri examinis,sed etiam præteriti,intellige vt n.10.*

11 *Producentem non prohiberi opponere exceptiones superuenientes post testium inductionem. posse opponere de subornatione,num.12.*

13 *Testes si reproducantur ab alio, adhuc contra primum plenè probant, nec per illum improbari possunt.*

L. Si quis testibus. XIII.

Imp. IVSTINIANVS A. *Mennæ P.P.*

1 CONtra personam testis, quem quis semel produxit,non potest ampliùs excipere. Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.1.num.1.sup.hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l.Hispan.32.tit.16.part.3. vbi gloss.4. & 5.* Soar. de Paz *in practic. tom. 1.part. 1. temp. 9. num. 26. cum seqq.* Nell. *de testibus, num.57.* Lanfranc. *num. 51.* Campeg.*regul.292.& seq.in princip.* Grammat.*decis. 34.num.12.* Boër.*decis.145.num.1.* Aufret.*de reprobat. testium,verbo producens pro me,* Aym. *cons.188. num.5.* Marant. *de ordine iudic. part.6. actu 13. num. 10.* Bursat. *cons.135. num.61.lib.2. & cons.20. num. 23. versic. tertio,lib.1.* Roder. Xuar. *alleg.1.num.22, in fine,* Viui. *tom.1. commun. opinion.lib.4.tit.9. de probat. num.222. pag.502.* Soar. *eod tom.1.lib.4.tit.10. num.251.& seq. pag.539.* Ioseph. Ludou. *tom.3. sub hoc tit. conclus.1.* Donell.*comment.iuris ciuilis lib.25 pag.203.*Menoch. *de præsumpt. lib. 5. præsumpt. 45. num. 3. & cons.51. num.21.& cons.21.num.14. & cons.60. num.17.& cons. 249 num.17.*Mascard.*de probat.concl.1235.*aliàs 1241. *à princ* Seraphin. *de priuileg iuram. priuil.10.num.33.* latè Farin. *in praxi crimin. tom.2. tit. de opposit. contra personas testium,quæst. 54.num. 78.& quæst.61.n.211. cum multis seqq.*

Vsus fuerit,&c.]Sola productione approbata censetur, etiamsi producens testimonio non sit vsus, vt 3 per Alex.*cons.191.num.3.lib.7.* & Socin.relatos à Menoch.*cons.23.num.2.* Marant.*dicto loco,num.10. versic. & censetur approbatus*, Mascard. *vbi suprà num. 11.* Farin.*d. quæst.62. num.222.* Stephan. Gratian.*discept. forens.tom.1. cap.151. num.23.& 24.*vbi ait quòd satis 4 est quòd vti potuerit. Soar. de Paz *in pract. tom. 1. part. 1.temp.9.num.27.*

Cùm in alia lite, &c.] Notatur ad hoc quòd testes, 5 quem in vna causa pro me produxi, non possum reprobare si iterum in alia contra me producatur, vt per Crot. *de testibus, part.8. num.11.* aliàs 362.*versic. octaua & vltima sit conclusio*, Lanfranc *post num. 51.* Grammat. *dict.decis. 34. num.13. vers. immo plus dato quòd testes*,Hect. Æmil.*in eod. tract. part.1. verbo testis approbatus num. 13.* Marant. *d. actu 13. post num. 10.* Mascard.*d.concl.1235.*aliàs 1241.*num.9.* Seraphin.*decis.295. num. 16.* Farinac. *d. quæst. 62. à num. 216.* vbi 6 *num.* 219. tenet quòd testis per productionem tacitè approbatus in iudicio summario,potest reprobari in plenario.

Personas eorum, &c.] Secus quoad dicta, vt per 7 Lanfranc.*post num.51.* Paul. Granut.*theorem. 20. post num.9.* Gramm.*d decis.34. sub num. 12. vers. licèt contra dicta*,Menoch.*cons.23.num.23.& cons.349.num.25.* Marant.*vbi suprà num. 12.* Soar.de Paz *in pract.tom.1. part.1.temp.9.num.29.*Ludou.Miranda *de ordine iudic. quæst.24.art.7.*Farin.*dicta quæst.62.num.241.* vbi *nume-* 8 *ris seqq.* secus dicit si producens vltra testium inductionem, produxit etiam eorum examen didicitum & testificatum.

Nota quòd censetur approbata persona testis in- 9 ducti iuxta dispositionem huius text. nedum respectu futuri examinis, sed etiam præteriti, adeò quòd contra eum non possint dari obiectiones personales, quamuis contra illius dicta possit opponi ; ratio est, quia nulla probabilis differentia videtur esse inter casum huius leg. respectu futuri examinis, vel præteriti, immo magis censendus est approbatus testis respectu præteriti, quàm futuri temporis, quia præterita sunt magis nota,& futura incerta, & quia iuri de futuro faciliùs renuntiatur. Ita Seraphin. *decis. 295. à princ.* Stephan. Gratian.*d. cap. 151 à num. 25.* vbi *num. 27.* intelligit in expressa approbatione,quæ 10 resultat ex productione, secus in tacita proueniente per non oppositionem,quia in hac non procedit dispositio huius text.respectu facti examinis.

Nisi ei ostenderit inimicitias, &c.] Notatur ad hoc 11 quòd producens opponere non prohibetur exceptiones superuenientes post testium inductionem,vt per Campeg. *reg.292. in 2. fallent.* Nell.*num. 57.* Marant.*vbi supr.num.11.* Gramm.*d decis. 34.sub num. 12. vers. nisi exceptio de nouo superueniat*, Boër. *decis. 245. num.4.in fine*,Mascard.*d.concl.1235.*aliàs 1241.*num.23.* Farin.*d.q.62.n.240.*

Sed & si liquidis probationibus, &c.] Notatur ad 12 hoc quòd producens testes potest contra illos opponere de subornatione, vt per Farinac. *dict. quæst. 62. num.247.*

In gloss. *Arguere*. ibi, *vnde dic quòd hic producun-* 13 *tur ab alio*, &c. Notatur ad hoc quòd si testes reproducantur non solùm in diuersa causa, sed etiam si ab alia & diuersa persona quàm ab ea, contra quam primo loco fuerant producti, adhuc contra primum producentem plenè probant, nec possunt per illum improbari,vt per Farin.*d.q.61.n.120.*

SVMMARIVM.

1 *Debiti in scriptis contracti solutio per instrumenta, vel quinque testes idoneos, probanda, & num. 2. intellige vt num. 3.*

4 *Constitutus ad probandum per instrumentum, si producat quinque testes probatæ fidei, admittitur.*

5 *Instrumento perdito contractus probari potest per testes, vel alio modo, etiam quando contractus fuit celebratus in scriptis, dummodo testes sint idonei.*

6 *Viles & infames qui à testimonio repellantur, remissiuè.*

7 *Testes tenorem instrumenti & substantialia illius ferant.*

8 *Testes duo sufficiunt, si de testamento amisso, eiúsque tenore agatur.*

L. Testium facilitatem. XIV.

Idem A. Mennæ P.P.

1 DEbiti in scriptis contracti solutio per instrumenta probanda est, vel quinque testes idoneos, qui deponant quomodo fuerunt præsentes solutioni. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem quoad primam eius partem ex hoc text. desumunt *l. Hisp. 32. tit. 16. p. 3. vbi gloss. 2. in princ.* Tiraq. *de retract. lign. §. 1. gloss. 14. num. 57.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 25. pag. 206.* Valasc. *de iure emphyt. quæst. 7. num. 8.* vbi de intellectu, Mascard. *de probat. conclus.* 1318. alias 1325. *n. 7.* vbi dicit quòd quoties actum est inter partes, & conuentum vt actus in scriptis celebretur, adeò quòd siue scriptura partes non contraxissent, tunc necessariò requiritur scriptura ad probandam solutionem, cùm eo vinculo, quo quid introductum
3 est, eodem debeat dissolui, & *n. 14.* intelligit quando scriptura requiritur ex partium voluntate, & conuentione, non autem ex legis dispositione, Auendan *ad l. 4. Tauri gloss. 4. in princ. & num. 29.* Parlad. *lib. 2. rerum quotid. cap. fin. p. 5. §. 11. n. 32.* Cald. Pereira *de potestate eligendi, cap. 7. num* 15.

4 *Nisi quinque testes, &c.*] Ergo constrictus ad probandum per instrumentum si producat quinque testes probatæ & spectatæ fidei, admittitur, de quo Campeg. *de test. lib. reg.* 371. Nell *n. 84.* Nep. de Monte Albano *num. 19 & 46.* Ias. *in l. 2. num. 134. C. de iure emphyt.* Gregor. Lopez *l. 32. verbo carta de escriuano, tit. 6. part. 3.* Auandan. *d. l. 41. Tauri gloss. 4. num. 26.* Parlador. *d. loco,* Gam. *Lusit. decis. 372. per tot.* vbi aduertit quòd licèt ab aliquibus induci soleret hic text. vt generaliter tantundem valeat depositio quinque testium, quantum scriptura, magis tamen ait communiter practicari in suo casu speciali, videlicet quando contractus, qui aliàs per testes probari potest, conficitur in scriptis, quia tunc solutio pecuniæ debitæ per dictum contractum non probatur, nisi per aliam scripturam, aut quinque testes omni exceptione maiores, Mascard. *de probat. concl.* 346. *num. 23.* post Afflict. *decis. 105. n. 4.* & Duen. *regul. 119. fallent.* 6. tenet per hunc textum, quòd quando confessio tenderet ad rescissionem instrumenti in scriptis celebrati, talis confessio parte præsente facta non inducit plenam probationem contra illud instrumentum, nisi per quinque testes rogatos probetur, idem Mascard. *conclus. 461.* aliàs 462. *num. 4. & conclus.* 1236. aliàs 1242. *num. 21.* vbi quòd prohibita probatione nisi per instrumentum, admittitur tamen probatio per quinque testes, & *dict. conclus.* 1324. *num. 13.* vbi dicit quòd in illis casibus, in quibus requiritur scriptura, probatio fieri potest per quinque testes probatæ & spectatæ fidei.

Notatur ad hoc quòd deperdito instrumento 5
probari potest contractus per testes, vel alias probationes, etiam quando contractus fuit in scriptis celebratus, dummodo testes sint viri boni, idonei, valde periti: instrumenti defectus, & litteras Notarij cognoscentes, de quo Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 3. tit. 60. §. 6.* Felin. *in cap. sicut, sub num. 5. cum seqq. de sentent. & re iudic.* Petr. Folet. *in practic. cens. verbo tenoris, & continentia, num. 15.* Caualcan. Fiuizan. *decis. 38. sub n. 14. part. 1.* Azeued. *l. 1. n. 7. cum seqq. tit. 7. lib. 5. nouæ Recopil.* Mascard. *concl. 909. num. 6.* Surd. *decis. 227. num. 4. & cons. 144. num. 15.* Bonacos. *tom. 1. commun. opin lib. 4. tit. 11. n. 206. pag. 580.* Auendan. *d. l. 41. Tauri gloss. 4. num. 41.* Menoch. *de præsumpt. lib. 1. præsumpt. 66.* Flamin. Paris. *de resignat. lib. 11. quæst. 14. num. 44. cum seqq.* Thoc. *in compend. decis. Regni Neapol. in verbo probatio scripturæ deperdita,* Camill. Borrel. *in summ. decis. tom. 2. tit. 5. à num* 28. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 168. num. 14. cum seqq.* Farinac. *fragment. crim. part. 2. lit. A. num* 222. Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib. 2 tit. de fide instrum. resol. 4. n. 1. vers. secunda,* Cardos. *in praxi iudic. & Aduocat. verbo instrumentum, num. 44.*

Idonei, & summa, atque integra opinionis, &c.] Plu- 6
res, qui ex vilitate personæ à testimonio repelluntur, adduxi *in collectan. ad cap. 2. hoc tit. in Decretalibus.*

Vt scientes omnes, &c.] Ergo tenentur referre te- 7
norem instrumenti, & omnia substantialia illius, vt per Cardos. & Alexand. Trentacin. *locis* proxime *citatis.*

In gloss. *Per testes.* ibi, *scilicet duos.* Notatur ad 8
hoc quòd etiam in actibus, ad quorum probationem septem, vel quinque testes requiruntur, veluti in testamentis, & codicillis, sufficiunt duo testes, si agatur de probando testamentu amisso, eiúsque tenure, de quo Bald. *in præsenti num. 3. vers. vltimo,* Hippol. *in rubr. de probat. num.* 334. Cardin. Mantic. *de coniectur. vltim. volunt. lib. 12. tit. 16. num.* 15. Mascard. *de probat. concl. 909. num. 4.* Auendan. *l. 41. Tauri gloss. 4. a num. 26.* Valasc. *de iure emphyt. quæst. 7. n. 38. vers. ex prædictis,* Cardos. *in praxi iudicum, verbo testamentum, num. 47.*

SVMMARIVM.

1 *Testes in testamentis præeunte rogatione adhibendi sunt, & num. 2. & 4. nedum in testamento in scriptis, sed etiam in nuncupatiuo, num. 3. & probandum quòd fuerint rogati, num. 5. etiam in testamento militis, num. 6. limita in codicillis, testamentis ad pias causas, & inter liberos, num. 7.*

8 *Scholastici in aliqua Vniuersitate an possint esse testes in testamento nuncupatiuo.*

9 *in probatione solutionis, vel confessionis solutionis debiti, Testes debeant esse rogati.*

10 *Testes etsi in testamento debent rogari, sufficit tamen eos rogari vel à Notario, vel à testatore, vel etiam ab extraneo de consensu testatoris.*

11 *Testes in contractu, aut vltima voluntate, excepto testamento, adhibiti, non est necesse quòd sint rogati.*

12 *Con*

12 *Confessio extraiudicialis an & quando probet, vel faciat indicium ad torturam, remissiue.*

Avth. Rogati.

1 TEstes in testamentis legitimè præcedente roga-
tione adhibentnr. Colligunt ex Ordin. Docto-
res citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu-
munt *l. Hispan. 32 tit. 16. part. 3. vbi gloss. 3.* Boët. *decis.*
34. num. 1. Socin. *reg. 420. in princ.* Clar. *in § testamen-*
tum, quæst. 58. in princip. Mich. Crass. *in alio simili §.*
quæst. 58. num. 1. Cardin. Mantic. *de coniectur. vltim.*
volunt. lib. 2. tit. 11. num. 1. & 2. Donell. *comment. iuris*
ciuilis, lib. 25. part. 209. Peraz *ad tit. 2. lib. 5. Ordinam.*
pag. 88. Mascard. *de probat. conclus. 1354.* aliàs 1360.
à princ. Sanchez *de matrim. lib. 3. disput. 41. num. 7.*
Christoph. de Paz *in schol. ad leges styli l. 64. num. 23.*
Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap. 6. num. 23.* latè
Farinac. *in praxi crimin. tom. 2. tit. de opposit. contra*
personas testium, quæst. 62. num. 132. cum multis seqq.
vbi *num. 138.* ampliat vt procedat non solùm in te-
3 stamento in scriptis, sed etiam in nuncupatiuo, & si-
ne scripris, & *n. 140.* ampliat etiam vt in testamen-
4 to non sufficiat testes simpliciter esse vocatos, nisi
etiam expresè sint rogati ad interessendum vt te-
5 stes, & *num. 143.* ampliat vt qui dixerit testes in te-
stamento fuisse rogatos, debeat hoc probare, quia à
iure testium rogitus, cùm sit extrinseca qualitas, non
6 præsumitur, & *num. 149.* dicit debere etiam in testa-
mento militis testes esse rogatos, & à *n. 150. cum seqq.*
7 limitat in codicillis, testamentis ad pias causas, &
inter liberos.

8 *Vel transeuntes veniant.*] Quærit Christoph. de
Paz *vbi suprà num. 31.* vtrùm in testamento nuncu-
patiuo scholastici in aliqua Vniuersitate possint es-
se testes.

9 *Idem est si post solutionem*, &c.] Notatur ad hoc quòd in probatione solutionis, vel confessionis solutionis debiti, quod iam erat in scriptis redactum, testes debent esse rogati, vt per Port. *in §. nihil n. 11. vers. tertius est, Instit. de testament.* Farinac. *d. quæst. 62. num. 147.*

10 In gloss. *Rogati* 1. ibi, *ab eo, qui introducit eos.* Nota quòd etsi testes in testamento debeant rogari, sufficit tamen eos rogari vel à notario, vel à testatore, vel etiam ab extraneo de consensu testatoris, vt per Clar. *§ testamentum, quæst. 58. vers. scias tamen,* Cardin. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 2. tit. 11. num. 4.* Menchaq. *de success. creat. lib. 1. §. 13. num. 75. cum seqq.* Menoch. *de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 8. num. 13.* Mascard. *d. concl. 1354. num. 7.* Farin. *d. q. 62. num. 154.*

11 In gloss. *Vt in testamentis.* ibi, *aliàs regulariter*, &c. Notatur ad hoc quòd testes in contractu, aut vltima voluntate, excepto testamento, adhibiti non requiruntur rogati, vt per Dec. *in cap. 1. num. 12. de fide instrum.* Boër. *decis. 118. num. 3.* Anton. Gom. *l. 3. Tauri, num 118.* Menoch. *cons. 45. num. 3.*

12 In gloss. *Confessioni.* ibi, *videtur quòd confessio extra iudicium valeat*, &c. De confessione extraiudiciali an & quomodo probet, vel faciat indicium ad torturam? vide Marant. *de ordine indic. part 6. tit. de confessione, num 2. cum seqq.* Mil. *in repert. in verbo confessio extraiudicialis,* Clar. *in pract. §. fin. quæst. 55.* Menoch *de arbitr. casu 331.* Mascard. *de probat. conclus. 350. num. 1. cum seqq. & concl. 497. ex num. 1.* Gutier. *de iuram. confirm. p. 1. cap. 54.* latè Farin. *in praxi crim. p. 3. q. 82. à princ.*

SVMMARIVM.

1 *Testes absentes cogi posse vt redeant, & testimonium ferant, & num. 2. præsertim quandò veritas aliter haberi non potest, num. 3. secus de testibus priuilegiatis, num. 4. vel absentibus causa Republ. num. 5.*

6 *Mulieres an cogi possint venire ad iudicium pro testimonio ferendo.*

7 *Testes per scripturam testificari nequeunt.*

8 *Testes parte citata examinari debent, aliàs non probant.*

9 *ad examinandos Testes sufficit partem rogari, nec est necesse quòd compareat.*

10 *Monitio iudicis vim habet necessitatis.*

11 *Testis iuret parte aduersa præsente. declara, vt num. 12.*

13 *vltrò Deponentes suspecti sunt.*

14 *Testi qui à domo euocatur ad ferendum testimonium, præstentur sumptus itineris.*

L. Siquando. XV.

Idem A. Iuliano P. P.

TEstes absentes cogi possunt vt redeant, & testi- 1
monium ferant. Colligunt ex Ordiu. Doctores
citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

Allegari vulgò solet hic text. ad hoc quòd testes 2
ad perhibendum veritatis testimonium compelli
possunt, de quo Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 3. tit. 55.*
§. 11. l. Hispan. 23. vbi gloss. 2. in princip. & l. 35.
tit. 16. part. 3. l. 6. tit. 6. lib. 4. noua Recop. Hippol.
sing. 24. & 81. Anton. Gom. *tom. 3. variar. cap. 12.*
num. 24. Clar. *§. fin. quæst. 24. num. 22.* Gail. *lib. 1. ob-*
seru. 100. Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 25. pag. 212.*
Menoch. *de arbitrar. casu 487.* Rebuff. *de reprobat.*
testium num. 69. Cacheran. *Pedem decis. 46.* Soar.
de Paz *in pract. tom. 1. part. 1. temp. 8. num. 16.* Surd.
decis. 290. num. 3. Ludou. Miranda *de ordine iudic.*
quæst. 24. art. 1. concl. 3. latè Farin. *in praxi crimin.*
tom. 2. tit. de opposit. contra examen testium quæst. 28.
per tot. vbi *num. 18.* ampliat multo magis testes ad 3
testificandum compelli quando veritas aliter haberi
non potest. & *n. 55.* limitat in testibus priuilegiatis, 4
& *n. 68.* limitat etiam in absentibus causa Reipubl. 5
per *l. inuiti, la 1. ff. hoc tit.*

An mulieres cogi possint venire ad iudicium pro 6
testimonio ferendo? vide Marant. *de ord. iudic. tit. de*
citat. art. 1. n. 15. Rebuff. *ad leges Galliæ, tit. de inquis.*
art. 15. gloss. 1. n. 6. Cou. *in cap. quamuis pactum, p. 2. in*
initio num. 8. Cardos. *in praxi iudicum, verbo mulier,*
num. 30. D. Barbos. *in l. alia, §. eleganter num. 10. ff. so-*
lut. matrim.

Præsentiam suam testibus, &c.] Ergo testes per 7
scripturam testificari non possunt, de quo vide Boër.
decis. 1. n. 38. Couar. *lib. 2. var. cap. 13. n. 5.* Rebuff. *de*
reprobat. testium, n. 541. cum seqq. Mascard. *de probat.*
lib. 1. in præfat. q. 3. à n. 1. concl. 149. n. 26. & concl. 410.
n. 3. Fr. Emman. *quæst. regul. tom. 2. q. 13. art. 4.* Farinac.
d. tom. 2. q. 80. à n. 27.

Postquam fuerint admoniti, &c.] Notatur ad hoc 8
quòd testes parte citata examinari debent, aliàs
nun probant, vt per Ordin. Reg. Lusit. *lib. 3. tit. 1.*
§. 13. & tit. 62. §. 1. Albert. de Malet. *de testib. cap. 7.*
num. 1. Crot. *de testib. num. 245. & 254.* Lanfranc.
num. 13. Nouell. *reg. 215. in princ.* Campeg. *regul. 164.*
in princip. Hippol. *singul. 24. in princip.* Roman. *sin-*
gul. 369. n. 3. Anton. Gabr. *commun. lib. 2. tit. de citat.*

concl. 1. *num.* 105. Octau. Cacher. *conf.* 64. *num.* 12. Lusitan. Correa *ad lib.* 5. *Ordin. Reg. in princ. num.* 18. Mascard. *concl.* 683. *& concl.* 1372. Azcued. *l.* 10. *num.* 48. *cum seqq. tit.* 17. *lib.* 4. *nouæ Recop.* Morl. *in emporio iuris ciuilis part.* 1. *tit.* 11. *in prælud. num.* 27. latè Farin. *in praxi crimin. tom.* 2. *tit. de opposit. contra dicta testium, quæst.* 72. *à princ.* vbi multipliciter ampliat, & limitat.

9 *Si per executores admoniti*, &c.] Notatur ad hoc quòd ad examinandos testes sufficit partem citari, nec est necesse quòd compareat, & ideo ea non veniente valet receptio iuramentorum testium, vt per Alb. de Malet. *cap.* 7. *num.* 2. Gail. *lib.* 1. *obseruat.* 101. *num.* 2. Mascard. *lib.* 1. *in præfat. q.* 5. *num.* 87. Farin. *d. q.* 72. *num.* 77.

10 *Aduersarius moneatur à iudice*, &c.] Quæ quidem monitio iudicis habet isto casu vim citationis, Albet. *de testib. cap.* 7. *num.* 5. Campeg. *reg.* 164. *in* 1. *fallent.* Matant. *de ordine iudic. part.* 6. *memb.* 1. *tit. de citat. n.* 49. Farin. *d. q.* 71. *n.* 76.

11 *Et alterutra parte præsente.*] Notatur ad hoc quòd requiritur vt testis iuret parte aduersa præsente, vt per Campeg. *reg.* 170. *in* 16. *fallent.* Gail. *lib.* 1. *obseru.* 101. *num.* 2. *vers. & debent testes*, Vestr. *d. lib.* 6. *cap.* 2. *num.* 15. Octau. Cacheran. *conf.* 64 *num.* 14. *lib.* 1. Farin. *d. tom.* 1. *quæst.* 74. *num.* 42. vbi *num.* 41.
12 declarat vt partis præsentia in iuramento testium non præsumatur, nisi expressè enuntietur à Notario, & *num.* 45. dicit quòd sufficit vel partem esse præsentem, vel citatam.

13 *Qui eos introducit*, &c.] Illi enim introducere se non possunt, cùm vltrò deponentes sint suspecti, de quo Hippol. *in l. vnius, §. seruo, num.* 1. *ff. de quæst. & cons.* 12. *num.* 9. *& cons.* 18. *num.* 30. *&* 31. *& cons.* 28. *num.* 11. *&* 12. *& cons.* 29. *num.* 22. *& cons.* 35. *num.* 17. *& cons.* 65. *num.* 38. *& cons.* 113. *num.* 16. Anton. Gom. *tom.* 3. *var. cap.* 12. *num.* 20. *ad fin.* Lanfranc. *de testib. n.* 12. *in fine. vers. interdum testis*, Crot. *n.* 256. Grauat. *ad Vestri. in pract. lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 25. *lit. A.* Tiraq. *de pia causa priuileg.* 3. Menoch. *de arbitrar. casu* 474. *num.* 57. *& de præsumption. lib.* 1. *præs.* 55. *num.* 2. Perez *ad tit.* 11. *Ordin. lib.* 3. *pag.* 668. Spin. *in speculo testam. part.* 11. *rub. n.* 35. Mascard. *de probat. concl.* 1311. *n.* 44. *& concl.* 1354. *num.* 63. *cum seq. & concl.* 1368. *num.* 4. latè Farin. *d. tom.* 2. *tit. de opposit. contra examen testium, q.* 80. *n.* 1. *cum seqq.*

14 *Parti læsa omnem iacturam*, &c.] Notatur ad hoc quòd testi, qui à domo euocatur ad ferendum testimonium, præstantur sumptus itineris, vt per D. Barbos. *in l. eum, qui temere* 79. *in princip. num.* 223. *cum seqq. ff. de iudic.*

SVMMARIVM.

1 *Testes quandoque ante litem contestatam recipi, & publicari attestationes parte legitimè citata, talésque attestationes valere ad perpetuam memoriam.*
2 *Testes ad æternam memoriam etiam ante litem contestatam recipi.*
3 *Pars aduersa in testibus recipiendis ante litis contestationem, & ad perpetuam rei memoriam, citanda.*
4 *Testes quando examinantur ante litem contestatam, & ad perpetuam rei memoriam, citatio debet esse personalis.*
5 *Pars vbi est præsens in receptione iuramentorum testium, tunc non est opus citatione.*

AVTH. Sed & si quis.

TEstes ante litem contestatam quandoque recipiuntur, & publicantur attestationes parte legitimè citata, talésque attestationes ad perpetuam rei memoriam valent. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.* 1

Allegari solet hic text. ad hoc quòd testes ad æternam & futuram rei memoriam, etiam ante litem contestatum recipi possunt, vt per *l. Hisp.* 4. *tit.* 16. *part.* 3. Anton. Capyc. *decis.* 123. *num.* 6. *&* 7. Gail. *lib.* 1. *obseru.* 92. *num.* 2. Polyd. Ripa *de actis in articulo mortis cap.* 38. *num.* 1. *&* 4. Ioan. Bapt. Costa *de remed. subsidiar. remed.* 68. *in princip.* Camill. Borrel. *in sum. decis. tom.* 1. *tit.* 8. *n.* 2. *cum seqq.* 2

Aduersarius moneatur à iudice, &c.] Notatur ad hoc quòd pars aduersa citanda est in testibus recipiendis ante litem contestatam, & ad perpetuam rei memoriam, vt per Honded. *cons.* 101. *num.* 7. *lib.* 1. Rebuff. *ad leges Galliæ tom.* 3. *tit. de causa benef. possess. art.* 2. *gloss. vnic. num.* 4. Ioan. Bapt. Costa *dict. remed.* 68. *num.* 4. *vers. tertiò debet adhiberi*, Mascard. *conclus.* 1366. *num.* 5. Camill. Borrel. *dict. tit.* 8. *num* 6. Farinac *in praxi crimin. tom.* 2. *tit. de opposit. contra dicta testium quæst.* 72. *num.* 2. vbi *num.* 3. *cum* 3
4 *seqq.* dicit quòd quando testes examinantur ante litem contestatam, & ad perpetuam rei memoriam citatio debet esse personalis vbi agitur de magno præiudicio, & examinantur testes ad effectum publicandi eorum dicta.

Eo præsente, iudex, &c.] Notatur ad hoc quòd quando pars esset præsens in receptione iuramentorum testium, tunc non est citanda, quia præsentia supplet citationem, Alber. de Malet. *de testib. cap.* 7. *num.* 1. *&* 26. Campeg. *reg.* 164. *in* 3. *& in* 4. *fallent.* Vestr. *in pract. Romanæ Curiæ lib.* 6. *cap.* 2. *num.* 1. vbi Grauat. *num.* 28. *lit. B.* Anton. Gab. *commun. tit. de citat. concl.* 1. *n.* 366. *cum seqq.* Mascard. *concl.* 628. *num.* 35. Farin. *d. quæst.* 72. *num.* 75. Soar. de Paz *in pract. tom.* 1. *part.* 1. *temp.* 8. *n.* 54. Fr. Ludou. Miranda *de ordine iudic. q.* 14. *art.* 2. 5

SVMMARIVM.

1 *Attestationibus publicatis testes in alia instantia produci possunt, & n.* 3.
2 *perempta Instantia cœpta coram arbitris, si iterum agitetur causa coram Ordinario, testes de nouo repeti & examinari debent, si viuunt; si verò sunt mortui, faciunt fidem, & plenam probationem in secunda instantia, & num.* 4.
5 *Testis si culpa iudicis non fuit ritè examinatus, seu omissum illum recipi, an parte petente iterum examinari possit.*
6 *Testes inter alios examinati semiplenam faciunt probationem.*
7 *Testes mortui examinati sine partis citatione, & non repetiti, nihil probant, nec indicium faciunt, sed tantummodo leuem quandam præsumptionem, vel suspicionem, præsertim in criminalibus.*

L. Cùm apud. XVI. & vlt.

Idem eidem.

ATtestationibus publicatis testes in alia instãtia iterum produci possunt. Item perẽpta instantia cœpta coram arbitris, si iterum agitetur causa coram

ram Ordinario, debent repeti & examinari de nouo testes si viuunt. Si verò sunt mortui, faciunt fidem, & plenam probationem in secunda noua instantia. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

3 Hanc eandem conclusiooem quoad primam eius partem tenent Ordin. Reg. Lusit. *lib. 3. tit. 82. in princip.* Marant. *de ordine indic. p. 6. cap. de appellat. num. 147. cum seqq.* Soar. *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 10. num. 308. pag. 549.* Mascard. *de probat. concl. 118.* Perez *l. 4. tit. 11. lib. 3. Ordin. pag. 673.* Ceuall. *commun. contra commun. quæst. 350. a princip.* Bernard. Græuæ *ad pract. Cameræ Imper. lib. 1. concl. 128.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloss. 46 num. 6.* vbi resoluit quòd si in eadem causa allegetur noua circunstantia, vel qualitas respectu loci, temporis, vel personæ, articulum nouum, ac nouam probationem facit, Azeued. *l. 4. tit. 9. lib. 4. noua Recop.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 158.* Amat. Roder. *in pract. de modo & forma videndi, seu examinan. processum. cap. 8. num. 7. vers. nec etiam,* Mendez à Castro *in praxi seculari Lusitana, lib. 3. cap. 19. num. 12.*

4 Eandem conclus. quoad secundam partem ex hoc text. desumunt *l. Hisp. 38. tit. 16. p. 3. vbi gloss. 2. & 3.* Rober. *lib. 4 sentent. cap. 3.* Gail. *lib. 1. obseru. 104.* Anton. Gom. *var. tom. 3. cap. 1. n. 37.* Donel. *comment. iuris ciuilis lib. 25. pag. 219.* Ceuall. *d. q. 350. num. 5.* Menchaq. *controuers. vsufreq. cap. 34. num. 5.*

5 *Testes iterum adduci*, &c.] Quid si culpa iudicis testis non fuit ritè examinatus, seu omissum illum recipi, an poterit ad petitionem partis iterum examinari? vide Socin. *reg. 498. vers. primò fallit,* Tiraq. *in l. boues, §. hoc sermone, limit. 1. n. 1. ff de verb. signif.* l'inel. *in l. 2. C de rescind. vend. p. 3. cap. fin. num. 41.* Menoch. *de arbitr. lib. 1. q. 34. n. 15.* Clar. *lib. 5. §. fin. q. 61. num. 5.* Anton. Gabr. *commun. lib. 1. tit. de testib concl. 2. num. 19.* Farin. *in praxi crimin. tom. 2. q. 75. num. 358.* Bernard. Græuæ *ad pract. Cameræ Imper. lib. 1. concl. 105. consid. 1. num. 31.* Gutier. *pract. lib. 1. quæst. 57. num. 19.* Aluar. Valasc. *cons. 43 num. 14.* Vincent. de Franchis *tom. 2. decis. 371.*

6 *In morientium autem personas*, &c.] Notatur ad hoc quòd testes inter alios examinati semiplenam probationem faciunt, vt per *d. l. Hisp. 38.* & Ordin. Reg. Lusit. *lib. 3. tit. 62. §. 1.* Capyc. *decis. 47.* Surd. *decis. 103. per totam,* Mascard. *de probation. concl. 33. num. 19.* Gutier. *practic. lib. 1. q. 58. & cons. 1. num. 45.* Bernard. Græuæ. *d. lib. 1. concl. 103. consid. 1. num. 2.* Farin. *cons. 55. num. 34.* vbi addit. *lit. D. & d. tom. 2. tit. de opposit. contra exam. testium quæst. 72. num. 229.*
7 *cum seqq.* vbi *num. 135.* resoluit quòd testes mortui examinati sine partis citatione, & non repetiti, nihil probant, nec etiam faciunt indicium, sed tantummodo quandam leuem præsumptionem, vel suspicionem, præsertim in criminalibus.

De fide instrumentorum, & amissione eorum, & de apochis, & antapochis faciendis, & de his quæ sine scriptura fieri possunt.

TIT. XXI.

INSTRVMENTVM latè sumptum significat omnem probationem, quæ iudicem instruit: *Barbos. Collect. in Cod. Tom. II.* propriè scripturam quæ rei fidem facit. Amisso instrumento res non amittitur, modò aliter probari possit. *Apocha* est rei solutæ professio instrumento collata. quæ si à creditore fiat in gratiam debitoris, vocatur propriè *apocha*: si à debitore in gratiam creditoris, *antapocha. l. plures 19. infr hoc tit.* Regulariter actus sine scriptura valet, nisi aut lex scripturam requirat, vt in testamentis arcanis, in contractu emphyteutico, & in multis aliis causis: aut contrahentium consensus. *l. contractus 17. hoc eod. tit.* Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. De materia tituli vide Lanfranc. de Oriano *in tract. de instrum. fide, & product. tom. 4. tract. Doctor. fol. 29.* Anton. de Canario *de instrum. execut tom. 5. fol. 39.* Parid. de Puteo *de instrum. reassumpt. eod tom. 4. fol. 36.* Guid. de Suzaria *de instrum. garantigiato tom. 6. part. 2. fol. 138.* Petr. Dominicum de Mussis *in formulario instrum.* Asini *in pract. cap. 5. cum seqq.* Vezin. Viui. Bellacomb. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 11. de tabellionib. & fide instrum. pag. 563. cum seqq.* Anton. Gabriel. *tom. 3. etiam commun. opinion. lib. 1. pag. 66.* Mort. *in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 11. de fide instrumentor.* Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib. 2. sub eod.* Iacob. Canceri. etiam *var. resolut. lib. 1. tit. 19. de instrument. editione,* Donell. *commentar. iuris ciuilis lib. 25. pag. 221. cum seqq.* Couar. *practic. cap. 20. & seq.* Mascard. *de probat. concl. 905. cum seqq. & concl. 1295.* Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib. 1. cap. 26.* vbi de signis veterum instrumentorum, Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo instrumentum,* Petr. Greg. *syntag. iuris lib. 48. cap. 4.* Stephan. Ranchin. *ad Guid. Pap. decis. 19.* Camill. Borrel. *in sum decis. tom. 2. tit. 18. de fide instrument. & tit. 19. de instrumentorum liquidatione & exequutione, & tit. 23. de apocha,* Arimin. Tepat. *var. sentent. tom. 1. tit. 217. de fide instrument. in genere de forma, & solemnitatibus eorum, & tit. 220. de fide & effectu instrumentorum in iudicio productorum, & tit. 221. de fide instrum. quibus testis, vel testes contradicunt, & tit. 225. de fide instrumentorum & aliarum scripturarum in antiquis, l. Hisp. 1. cum seqq. tit. 18. part. 3.* Ordin. Reg. Lusit. *lib. 3. tit. 60.*

SVMMARIVM.

1 *Debito per creditorem probato debitor ad solutionem per iudicem compelli debet.*

2 *Instrumenti amissio non præiudicat vbi aliæ extent probationes.*

3 *Solutio debiti, quod in scriptis redactum, vbi casu fortuito amissa, duo copulatiuè probanda sunt, casus scilicet amissionis, ac debiti solutio.*

L. Debitores. I.

Imp. ANTON. A. *Septimiæ Martiæ.*

DEbito per creditorem probato iudex debito- 1
rem ad solutionem compellere debet. Item a
aliis probationibus extantibus instrumenti amissio non præiudicat. Colligunt ex Ordin. Barr. Cyn. Salicet. Fulg. Angel. Bald. Castr. Sichard. Aloys. Leo *in 4. fol. 17. versò,* Donell. Cuiac. Petr. Gilchen *tom. 2. pag. 225.* Sebast. Næui. remissiuè. Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

Nec oberit tibi amissio, &c.] Nota quòd quando 3
solutio debiti, qood erat in scriptis redactum, casu fortuito amissa sit, tunc duo copulatiuè probanda sunt; vnum, casus peremptionis, siue amissionis

scripturæ; alterum verò debiti solutio, & hæc duo probantur duobus testibus, vt per Camill. Borrel. *in sum. decis. tom. 2. tit. 5. num. 34.* declarando cum ipso *ibidem num. 86. & 87.*

SVMMARIVM.

1 *Sententia ob falsum instrumentum contra vnum lata, non obest consorti.*
2 *Fuga indicium facit solummodo contra ipsum fugientem, & non contra alios eiusdem delicti socios.*
3 *Vocatus ad iudicium non videtur ratificare causam, etiamsi aliunde adsit.*
4 *Instrumento falso vtens pari pœna afficitur ac ille qui fecit. intellige vt num. 5.*
6 *de Vtentibus falsis litteris Papæ, vel alterius Principis, remissiuè.*

L. Si vteris. II.

Imp. ALEXANDER A. Mabiliano.

SEntentia ob falsum instrumentum lata contra vnum, non obest consorti. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Notat hunc text. Boër. *decis. 215. num. 25.* ad hoc quòd fuga solum facit indicium contra ipsum fugientem, & non contra alios in eodem delicto socios. & Tiraq. *in retract. Res inter alios acta, in princ.*

3 *num. 4.* vbi per hunc text. dicit quòd is, qui non fuit vocatus ad iudicium, non videtur ratificare causam, etiamsi aliunde adsit.

4 *Eiusdem criminis te reum facere*; &c.] Notatur ad hoc quòd ille, qui vtitur instrumento falso, punitur sicut ille, qui fecit, vt per Anton. Gom. *l. vlt. Tauri num. 5.* Hippol. *cons. 24. num. 19. & cons. 81.*
5 *num. 18.* Azened. *cons. 40. num. 61.* vbi quòd vtens instrumento falso punitur si cum effectu eo vtatur
6 & sciens falsum esse. De vtentibus falsis litteris Papæ, vel alterius Principis, latè Farin. *in praxi crimin. tit. de falsit. & simulat. quæst. 150. in princip.*

SVMMARIVM.

1 *Renuntians vti instrumento suspecto, videtur fateri instrumentum esse falsum, nec iterum ad productionem admittitur, & num. 2.*
3 *expressè Renuntians appellationi, videtur fateri se malam causam habere.*
4 *Renuntians instrumento, non per hoc videtur renuntiare debito, sed tantùm probationi ipsius instrumenti, & cur, num. 5. contra num. 6.*

L. Si aduersarius. III.

Idem A. Æliano.

1 RENuntians vti instrumento suspecto, videtur fateri instrumentum esse falsum, nec iterum ad productionem admittitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hisp. 1 16. tit. 18. part. 3. vbi gloss. 1. & 2.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 25. pag. 225.* Cott. *in memorabil. verbo instrumento, vel testibus,* Tiraq. *de*
3 *iure mariti gloss. 7. num. 70.* vbi quòd expressè renontians appellationi videtur fateri se malam causam habere.

Etiam professione eius constitit, &c.] Notatur ad 4
hoc quòd si quis renuntiat instrumento, non per hoc videtur renuntiare debito, sed tantùm probationi ipsius instrumenti, vt per Roder. Xuar. *in rep. l. post rem, super leg. Regni limit. 6. num. 4. in fine,* Tiraq. *de retract. lig. 5. 2. gloss. 1. num. 2.* vbi quòd qui renuntiat instrumento, non intelligitur renuntiare contractui in eo contento, sed tantùm probationi ipsius instrumenti, Decian. *cons. 169. col. 2. ante med.* vbi assignat rationem, quia satis est quòd te- 5
nunriatio in aliquo possit verificari, licèt non verificetur in omnibus, Mascard. *de probat. concl. 1163.* aliàs *1269. n. 9.* Flamin. Paris. *de resignat. benefic. lib. 1. q. 18. num. 22. & lib. 8. q. 1. n. 18. & 25.* Surd. *decis. 277. n. 4.*

Contrarium tamen defendit Ferdin. à Mendoça 6
disput. iuris ciuilis lib. 2. cap. 2. num. 5. vbi post aliquas responsiones ad hunc text. dicit se illud nouè interpretari, colligens ea ratione ex sola illius instrumenti, & suæ probationis remissione aliis renuntiasse præsumptum non fuisse, & sic nec inductam liberationem, quia a ctot, qui renuntiauit, id non liberè fecit, sed coactè, id est, non ex animi liberalitate, sed ex timore fecit, arguebatur enim instrumentum de falso, vt patet ex illis verbis, ibi, *cum fides instrumenti, quod proferebat, in dubium reuocaretur*, cuius comprobationem timens creditor ne puniretur de falso, illo se non vsurum est professus. nam si videret bonum & legitimum esse instrumentum, nec timeret falsitatis pœnam, illi non renuntiasset, &c.

SVMMARIVM.

1 *Debitor fisci si amisit instrumentum solutionis, procurator Cæsaris librum rationum edere tenetur, & num. 2.*
3 *Libri fiscalium probant.*

L. Illatæ. IV.

Imp. GORD. A. Martiano.

SI debitor fisci amisit Instrumentum solutionis, 1
procurator Cæsaris librum rationum edere tenetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 25. pag. 227.* Mascard. *de probat. concl. 973.* aliàs *976. num. 46.* vbi quòd libri 3
fiscalium probant.

SVMMARIVM.

1 *Amissionem instrumenti casu contingentem allegans probare tenetur.*
2 *Amissio instrumenti, & illius tenor, an & quando probetur per testes. & quot, quales, & quando dicti testes deponant, vt instrumenti amissionem, & illius tenorem plenè concludant, remissiuè, num. 3.*
4 *Testibus deponentibus instrumentum deperditum plena fides adhibita.*
5 *Tenor scripturæ probandus.*
6 *Ex plurium testium dictis simul iunctis perfecta probatio.*
7 *Vel nonnunquam pro saltem ponitur.*

L. Sicut iniquum. V.

Idem A. Prisco & Marco militibus.

1 AMissionem instrumenti casu contingentem allegans probare tenetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Amissio instrumenti, & illius tenor, an, & quando
3 probetur per testes; quot, & quales, & quando dicti testes deponere debeant, vt instrumenti amissionem, & illius tenorem plenè concludant, & generaliter de tota materia probationis instrumentorum, & illius tenore, vide Hippol. *sing.* 156. *& in rub. C. de probat. num.* 333. *cum seqq.* Hect. Æmil. *in tract. de testibus, in verbo testis amissionem, à num.* 1. Mascard. *de probat. concl.* 908. *& seq.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil.* 37. Surd. *cons.* 109. *num.* 8. *cum seqq.* Camill. Borrel. *in sum decis. tom.* 2. *tit.* 18. *n.* 303. *cum seqq.* Mancin. *in tract. de iuram. part.* 4. *effectu* 121. *à princ* Farin. *fragm. crimin. part.* 1. *lit. A. num.* 207. *cum multis seqq.* Alexand. Trentacinq. *var. resol. lib.* 2. *sub hoc tit. resol.* 6.

4 *Vi ignis consumptis*, &c.] Notatur ad hoc quòd testibus deponentibus instrumentum deperditum, plena fides adhibenda est, probatis sinistris casibus, puta excidij vrbis, vel incendij, vt per Mascard. *de probat. concl.* 245. *n.* 2.

5 In gloss. *Facile.* ibi, *& ipsi audierunt legi*, &c. & ita requiritur quòd probetur scripturæ tenor, de quo Hippol. *in rub. de probat. num.* 39. *& num.* 333. *cum seqq.* Auendan. *l.* 41. *Tauri glos.* 4. *num.* 17. Valasc. *de iure emphyt. quæst.* 7. *à num.* 38. Mascard. *de probat. concl.*
6 209. *a num.* 9. & sufficit quòd ex pluribus testibus alij de vna deponant qualitate, alij de altera, itaut ex omnium dictis simul iunctis perficiatur probatio, Molin. *de primog. lib.* 2. *cap.* 6. *a num.* 34. Azeued. *l.* 1. *n.* 1. *tit.* 7. *lib.* 5. *noua Recop.*

7 In gloss. *Vel.* ibi, *pro saltem.* Notatur ad hoc quòd dictio, *vel*, nonnunquam ponitur pro, *saltem*, vt per Mandos. *in glos. facult.* §. *& taxam. in verbo, vel, fol.* 311. *col.* 1. Cened. *sing.* 29. *num.* 5. Metipsum *de dictionib. vsufreq dict.* 415. *n.* 7.

L. Statum tuum. VI.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *&* CC. *Lucido.*

1 MAnumissionis instrumento amisso, manumissio adhuc per testes probari potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 25. *pag.* 229. Iacob. Ræuard. *lib.* 1. *de auctoritate prudentum c.* 7.

SVMMARIVM.

1 *Militia perfunctus, perdito probationis instrumento ad testium allegationem & probationem se conferre potest, & n.* 2.

3 *Possessio, vel quasi, non releuat possessorem ab onere probandi exemptionem, vel priuilegium. Vide num.* 5.

4 *Doctoratus quomodo probari possit.*

6 *Miles solemnibus stipendiis honestè solutus, si instrumenta super huiusmodi re facta amiserit, veteranorum priuilegium vsurpare potest.*

L. Si solemnibus. VII.

Iidem AA. & CC. Zinime.

MIlitia perfunctus perdito probationis instrumento ad testium allegationem & probationem per testes se conferre potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt Donell. *comment iuris ciuilis lib.* 25. *pag.* 229. Veget *lib.* 2. *de re militari cap.* 5. Cuiac *ad l.* 11. *C. de professorib. & medic.* 2

Notatur ad hoc quòd possessio, vel quasi non releuat possessorem ab onere probandi exemptionem, vel priuilegium, secundùm Cyn. *hic*, quem refert Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat inter virum, & vxor. notab.* 1. §. *sed est pulchra dubitatio, num.* 44. *pag.* 435. 3

Notatur etiam ad hoc quòd Doctoratus probari potest, ne dum per instrumenta publica exhibendo priuilegium, verùm etiam per testes, qui actui interfuerunt, vt per Mascard. *de probat. concl.* 528. *à princip.* 4

In glos. *si aliis.* ibi, *cùm non sis in quasi possessione priuilegiorum*, &c. Notatur ad hoc quòd adeò præsumitur pro eo, qui est in quasi possessione alicuius qualitatis, vt releuetur ab onere probandi, transferatúrque id onus in aduersarium, vt per Tiraqu. *de iure primog. qu.* 17. *opin.* 11. *num.* 21. vbi ait cum Paulo de Castro hanc glos. procedere etiam in priuilegiis & similibus, Mascard. *de probat. concl.* 1194. aliàs 5
1200. *num.* 16. vbi ait cum eodem Paulo de Castro militem solemnibus stipendiis honestè solutum, qui super huiusmodi re instrumenta facta amiserit, veteranorum priuilegia vsurpare posse, etiamsi aliter missionem honestam non probet, cùm est in quasi possessione illorum priuilegiorum. 6

L. Si constiterit. VIII.

Iidem AA. & CC. Alexandro.

FActum fructuarij non præiudicat proprietario in dominij probatione. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.* 1

L. Instrumentis. IX.

Iidem AA. & CC. Aristeneto.

DIuisio etiam absque instrumento valet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.* 1

SVMMARIVM.

1 *Instrumentorum amissio nil operatur in his, quæ sine instrumento subsistunt.*

2 *Venditio sine scriptura valida.*

3 *in Emptione & venditione, sicut in alio quolibet contractu, scriptura non requiritur.*

4 *Emptio & venditio solo consensu perficitur.*

5 *de Scriptura licèt mentio non sit facta inter partes, vna nihilominus alteram compellere potest vt scripturam faciat.*

L. Cum instrumentis. X.

Iidem AA. & CC. *Victorino.*

1 INstrumentorum amissio nil operatur in his, quæ
2 sine instrumento subsistunt. Item venditio valet
sine scriptura, itaur amisso venditionis instrumento
nihilominus subsistat. Colligunt ex Ordin. Docto-
citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*
3 Notatur ad hoc quòd in emptione & venditione,
sicut in alio quolibet conttactu, scriptura non re-
quiritur, vt per Tiraq. *de retractu lig. §. 2. gloss. 1. n. 1.*
4 Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 15. pag.* 133. nam
solo consensu emptio, & venditio perficitur, An-
too. Gom. *tom. 1. var. cap. 2. ex num.* 1. Cardin. Man-
tic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 5. tit. 4. ex num. 5.*
Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap.* 18. *num.* 33. &
5 34. Et licèt de scriptura mentio oon sit facta inter
partes ante, vel post contractum, vna alteram com-
pellere potest vt scripturam faciat pro faciliori pro-
batione, secundùm Tiraq. *de retract. lig. §. 29. gloss.
5. num. 1.* Anton. Gom. *d. cap. 2. num. 17. vers. immo
& postea*, Magon. *decis. 95. num. 15. &* 18. Gutier.
pract. lib. 3. quæst. 94. n. 4. Cald. Pereira *d. tract. de
empt. cap. 19. num. 21. & 22.* D. Barbos. *in l. 1. ff so-
luto matr. part. 2. num. 20.* Gizarel *decis. 75. num. 6. ad
fin.*

SVMMARIVM.

1 *Emancipatio perditis actis per testes probari po-
test, & num. 2. principaliter probari per scriptu-
ram est, cum in scriptis omnino fieri debeat,
num. 3.*
4 *Asserenti emancipatum esse, onus probandi incumbit.*
5 *Emancipatio cùm sit facti non præsumitur, sed pro-
bari debet. non præsumitur in dubio, num. 6. ex cur-
su temporis quid. num. 7.*

L. Emancipatione. XI.

Iidem AA. & CC. *Theagena.*

1 PErditis actis emancipatio per testes probari po-
test. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1.
num. 1. supr. hoc tit.*
2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt
l. Hispan. 17. tit. 18. part. 4. vbi gloss. fin. Donell. *comment.
iuris ciuilis lib. 25. pag.* 234. Mascard. *de probat. concl.*
598. vbi quòd perdita scriptuta emancipatioois,
potest ptobari emancipatio per testes, subdens ne-
cessarium esse probare scripturam confectam fuisse,
sed non reperiti. Aluar. Valasc. *de iure emphyt. q. 7.
num.* 37.
3 *Et si actorum tenor non existat*, &c.] Etgo eman-
cipatio debet principaliter per scripturam probari,
cùm omnino in scriptis debeat fieri, vt per Cassan.
*in consuet. Burgund. rub. 6. §. 3. col. 2. vers. iuxta hanc,
num.* 1. Afflict. *decis.* 183. *num.* 4. Mascard. *d. con-
clus. 598. num.* 1.
4 *Probari possit*, &c.] Notatur ad hoc quòd si quis
asserat emancipatum esse, ei probandi onus incum-
bit, vt per Mascard. *de probat. concl. 597. num.* 1. vbi
5 *num.* 2. subdit quòd emancipatio cùm sit facti non
6 præsumitur, sed probari debet, & *n.* 3. quòd eman-
cipatio in dubio ooo præsumitur; & *numeris seqq.*
7 quid ex temporis cursu.

SVMMARIVM.

1 *vacua Possessionis traditio per testes, & instrumenta
probari potest.*
2 *adepta Possessionis publicum instrumentum probat,
alio in possessione non existente.*
3 *probatur per testes deponentes aliquem Possedisse ta-
lia, & talia bona cum designatione confinium.*

L. Non idcirco. XII.

Iidem AA. & CC. *Dionysia.*

VAcuæ possessionis traditio per testes, & instru- 1
menta ptobari potest. Colligunt ex Ordin.
Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*
Probat hic text. per publicum instrumentum ade- 2
ptæ possessionis illam probari, alio in possessione
non existente, vt Rota Romana sæpe sæpiùs censuit
per hunc text. & signanter *decis. 193. num. 5. & decis.
960. num. 10. part.* 1. recentior. *& decis. 56. num. 1. &
decis. 658. num. 1. part* 2. recentior. *& decis. 339. n. 1.
& decis. 426. num. 1. & decis. 448. num. 3. & decis. 207.
num. 1. part. 2.* recentissim.
Et etiam per testes deponentes aliquem possedis- 3
se talia, & talia bona cum designatione confinium,
eadem Rota *decis. 131. num. 2. & 4. part. 2.* recentior.
*& decis. 445. num. 5. & decis. 451. num. 1. & decis. 223.
num. 1 in fine part.* 1. recentissim. *& decis. 462. num. 1.
part. 1.* etiam rece ntissim.

L. Apud eos. XIII.

Iidem AA. & CC. *Leontio.*

PRotestantis affirmationi extra id, quod apparet, non creditur Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Scripturarum ab eadem parte productarum diuer-
sitas probationis substantiam eneruat, & num. 2.*
3 *stante diuersitate, seu contrarietate Scripturarum
præsumi falsitatem.*
4 *per vnam Scripturam derogari fidei alterius, &
neutri credi.*
5 *duæ Scripturæ diuersæ si producantur ab eadem par-
te, neutri statur; quid si producantur à partibus
diuersis, num. 6.*
7 *Vxor si stipulatur aliquid cum viro, adquirit sibi
partem suam.*
8 *Testes vniusmet partis inter se contrarij nihil pro-
bant. nec probat si contradicunt dicto & confessio-
ni partis, sed statur eiusdem partis confessioni, quan-
do tendit in eius præiudicium, & num. 9.*

L. Scripturæ diuersæ. XIV.

Iidem AA. & CC. *ad Seuerum Comitem Hispaniarum.*

REpugnantia scripturarum ab eadē parte produ- 1
ctarum probationis substant iam eneruat. Col-
ligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*
Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt *l. Hisp. 111. tit. 18. part. 3. vbi gloss. fin.* Ordin.
Reg.

Reg.Lusit. *lib.3.tit.80.§.7.* Boët. *decis.252. à princ.*
Cou. *var.lib. 1. cap. 2. num. 3.* Grammat. *cons. 24.*
3 *num.4.& seq.* vbi quòd stante diuersitate, seu con-
trarietate scripturarum præsumitur falsitas; & per
vnam scripturam, est derogatum fidei alterius, &
4 neutri creditur, Alb.*cons.224. num.8.* vbi de scriptu-
ris inter se diuersis, aut contrariis, Donell. *comment.
iuris ciuilis lib. 22.pag. 236.* Menoch. *de arbitr. casu
194. num. 57. cum seqq.* Ceuall. *commun. contra com-
mun. tom. 4. quæst. 901. num. 146.* latè Farin. *in praxi
crimin. part. 7. tit. de falsitate, & simulat. quæst. 153.
ex num. 121.* vbi *num. 126.* agit de instrumento di-
uerso à protocollo, seu ab originali scriptura; Alex.
Trentacinq. *var. resolut. lib. 2. sub hoc tit. resolut. 5.*
5 *per tot.* vbi *num. 6. cum seqq.* resoluit quòd quando
6 duæ scripturæ productæ sunt ab eadem parte, &
indirectè contrariantur, neutri statur; quando verò
productæ sunt à diuersis partibus, putà vna ab acto-
re, & altera à reo, præfertur illa scriptura quæ
continet actum fauorabilem, & pium, & quæ con-
fecta fuit à Notario digniori, & quæ iuuatur maio-
ribus adminiculis.

7 In gloss. *Scriptura.* ibi, *quòd cum vxore mea emi,*
&c. Notatur ad hoc quòd si vxor stipulatur ali-
quid cum viro, acquirit sibi partem suam, vt per
Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum & vxor. §.
62. num.6.* & faciunt quæ Tiraq. *de retractu lig. §. 31.
gloss.1. num.4.*

8 In eadem gloss. ibi, *an autem idem testibus*, &c. No-
ta quòd si testes vniusmet partis inter se contrarij
sint, nihil probant, quia sic vnus alteri contradi-
cendo se inuicem collidunt, nec constat quis eorum
veritatem dixerit, & sic probatio redditur dubia; vt
per Nell. *in tract. de testib num.2153.* Nep. de Mon-
te Albano *num. 126. & 128.* Emman. Soar. *in the-
sauro recept. sentent. lit. T. num. 188.* Mascard. *concl.
1361. num.2.* Menchaq. *controu. vsufrequent. cap.30.
num. 15.* Farin. *in praxi crimin. tom. 2. tit. de opposit.
contra person. testium q. 65. num. 1. cum multis seqq.*
9 Vbi verò testes contradicunt dicto & confessioni
ipsius partis, nihil probant, sed statur eiusdem par-
tis confessioni quando in eius præiudicium tendit,
iuxta resoluta per Mich. Grass. *commun. opin. tom. 1.
lib. 4. tit. 9. num. 115. pag. 492.* & Vezin. *eod. lib. 4.
tit. 10. num. 377. pag. 558. in fine*, Syluan. *cons. 91.
num.25.* Vrsil. *ad Afflict. decis.365. num.5. & 6.* An-
ton.Gabr. *commun. lib.1. tit. de testib. concl.4. num.75.*
Rebuff. *de reprobat. testium num. 112. 412. & 443.*
Mascard. *concl. 1361. num. 3.* Surd. *decis. 326. n. 97.*
Farin. *d. quæst. 65. num. 101. cum seqq.* Amat. Rode-
ric. *in pract. de modo & forma videndi, seu examinandi
processum cap.7. num.72.*

SVMMARIVM.

1 *Instrumentum in probatione, testibus æquipollens, &
num. 2. etiamsi pacto conuentum sit contrarium,
num. 3.*
4 *Instrumenta in antiquis omni alij probationi præfe-
runtur.*
5 *Antiquum in hac materia decem annos excedens.*
6 *Testibus vtrùm, an verbis instrumenti innitendum,
quando inter testes & instrumentum aliquid dis-
sidij deprehenditur.*
7 *Instrumentum publicum, cui etiam plures testes in-
scripti, duobus tantùm fide dignis, omnique exce-
ptione maioribus quoad eius seriem improbari po-
terit.*

L. In exercendis. XV.

Imp. CONSTANTIN. A. *ad populum.*

INstrumentum in probatione æquipollet testibus. 1
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1.
sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt Gregor. Lop. *l.115. gloss.7. tit. 18. part. 3.* Ti-
raq. *de retractu lig. §.4. gloss.1. num.10. & §. 2. gloss. 1.
num. 11. cum seqq. & ad fin. tit. 2. num. 61.* Alphan.
collect. 456. Hippol. *sing. 157.* Salzed. *in addit. ad
Bernard. reg.156.* Ioan. Garcian. *reg.460. in princip.*
vbi ait testes & instrumenta parem vim obtinere, 3
etiamsi pacto contrarium sit conuentum. Surd. *de-
cis.71. num.6. & decis.277. num.1.* Cuiac *lib. 20. ob-
seruat. 8.* Mench. *de success. creat. lib 1. §.7. num. 10.*
Vincent. de Franchis *tom. 2. decis. 278. num. 1.* Me-
noch. *remed. 1. recuper. num. 127.* Borrell. *cons. 46.
num. 1.* Soar. de Paz *in pract. tom. 1. part. 1. temp. 8.
num. 7.* Mascard. *de probat. lib. 1. in proœm. quæst. 6.
& concl. 1095. num. 3. & concl. 1041. num. 8.* Cald.
Pereira *in l. si curatorem, verbo minoribus num. 29.
C. de in integ. restit. minor.* Flamin. Paris. *de resignat.
benef. lib. 8. quæst. 2. num.6.* Morl. *in emporio iuris ci-
uilis part. 1. tit. 11. in prælud. num. 4.* Cardos. *in pra-
xi iudicum, & Aduocat. verbo instrumentum num. 11.
& verbo probatio num. 7.* Gregor. Lopez Madera *in
discursibus montis sancti Granatensis cap. 6. fol. mihi
20. verso.*

Nota quòd instrumenta in antiquis præferuntur 4
omni alij probationi, de quo Roder. Xuar. *alleg. 6.
num. 11.* Mascard. *concl. 540. num. 13.* Cabed. *de pa-
tronat. Regiæ Coronæ cap. 34. num.1.* & antiquum in 5
hac materia dicitur quod excedit decem annos.
Burg. de Paz *cons.3. num.76.*

Vtrùm testibus, an potiùs instrumenti verbis in- 6
nitendum sit quando inter testes, & instrumentum
aliquid dissidij deprehenditur? vide Boër. *decis.118.
num.6.* Afflict. *decis. 166. num. 5.* Bursat. *cons. 33.
num.15. lib. 1.* Pancirol. *cons. 140. num. 8.* Tiraq. *in
tract. de præscript. §. 1. gloss. 4. vers. 38.* Cou. *var.
lib.2. cap.13. num.11.* Menchaq. *de success. creat. lib.2.
§. 8. num. 25.* Menoch. *de arbitr. casu 105. num. 13.*
Mascard. *d. q.6. num. 43.* Camill. Borrel. *in sum. de-
cis. tom.1. tit. 18. num. 137. cum seqq.*

In gloss. *In exercendis.* ibi, *vnde licèt duo reprobent* 7
priuatum instrumentum, &c. Notat Cou. *practic.
cap. 20. sub num. 6.* quòd instrumentum publicum,
etiam cui fuere plures testes inscripti, poterit duo-
bus tantùm fide dignis, omnique exceptione ma-
ioribus quoad eius seriem improbari, licèt hi testes
non sint ex illis, qui descripti sunt in eodem instru-
mento.

SVMMARIVM.

1 *ex Contractu inscriptis non oriri ius, nisi impleta
scriptura munda, & sine vitio, in forma fieri
consueta.*
2 *in Contractu absoluto interim dum dictatur, locus est
pœnitentiæ.*
3 *à Contractu recedere licet arrhis saltem ob pœni-
tentiam amissis.*
4 *Donatio est contractus; an sit contractus innomina-
tus, remissiuè num. 5.*
6 *Transactio est contractus.*
7 *Partes tenentur instrumentis subscribere.*

8 Sub

8 *Subscriptio partium, vel testium non requiritur nisi in testamentis.*

9 *Instrumentum confici non potest nisi per Tabellionem.*

10 *Prius, & posterius non dari in eodem instrumento.*

11 *cuiusque Contractus validitatem, perfectionem & consummationem consistere in illo vltimo puncto, & instanti conclusionis, à quo contractus & quilibet actus vim capit, & vtraque pars remanet obligata.*

12 *Contractum non valere, si decedat, & mortuus sit contrahens antequam ei legeretur instrumentum coram testibus.*

13 *Arrhis datis perfectâ venditione licet emptori discedere à contractu arrhis amissis; & idem est de venditore, ibid.*

14 *vltra Arrharum amissionem nec emptor, nec venditor tenetur ad interesse, nec agi potest ad implementum contractus.*

15 *per traditionem Arrharum censeri suspensam venditionem quousque traditio facta sit. secus si res vendita iam erat tradita, num. 16. aut arrha fuerint data nomine pretij, num. 17. vel data in signum perfectionis contractus, num. 18.*

19 *in Contractu emptionis & venditionis est locus pœnitentiæ ante scripturæ confectionem. de iure Lusitano quid, n. 20. de Hispano quid, n. 21.*

22 *Contractus statim perfectus dicitur, quando constat ex coniecturis voluisse partes quòd valeret statim contractus, etsi de scriptura facienda mentio fieret.*

24 *Animum & voluntatem contrahentium ex multis coniecturis colligi, & n. 24. 25. 26. 27. 28.*

29 *Mundum in neutro genere, pro instrumento in quo contractus ex scheda redigitur.*

30 *Contractus si sit conditionalis, & pendente conditione dominus tradat ei, cui erat obligatus, sub conditione, tunc dominium etiam in eum transit interim. in dubio propter causam de futuro censeri dominium translatum sequuta traditione, num. 31.*

32 *Traditio rei operatur translationem dominij: etiam quando contractus est imperfectus, num. 33.*

L. Contractus. XVI.

Imp. IVSTINIANVS A. *Mennæ P.P.*

1 EX contractu in scriptis non oritur ius, nisi impleta scriptura munda, & sine vitio, in forma in
2 qua consueuit fieri; ex contractu absoluto interim
3 dum dictatur, locus est pœnitentiæ; & licet à contractu recedere arrhis saltem ob pœnitentiam amissis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* post omnes Giphan. *tom. 1. pag. 265.*

De materia huius text. & an & quando scriptura sit de substantia emptionis & venditionis, seu alterius contractus, possintque partes illum celebrare itaut non aliàs, quàm in scriptis valeat, & ante scripturam de illo confectam pœnitentiæ locus sit, & quando intelligatur in scriptis celebratus, & quando non; & an in scriptis celebratus dicatur, si inter partes fuerit conuentum vt fiat instrumentum, id dumtaxat dicendo, aliúdve non adiiciendo; an verò necesse sit additum esse vt aliter non valeat contractus? vide Ordin. Reg. Lusit. *lib. 4. tit. 19. §. 1.* vbi parens meus, *l. Hisp. 6. tit. 5. part. 5.* vbi Greg. Lopez *l. 2. tit. 16. lib. 5. noua Recop.* vbi Azeued. *n. 29.* & Matiens. *gloss. 7.* Hippol. *sing. 666.* Afflict. *decis. 39. ex num. 4.* vbi Vrsil. *& decis. 105. num 4.* Hieron. Grat. *cons. 107. ex num. 4. lib. 1.* Gironda *de gabell. part. 5. in princ. num. 14. & 15.* Lazarte *de decima vendit. cap. 3. num. 13.* Anton. Gom. *tom. 2. var. cap. 2. num. 17.* Couar. *in cap. relatum el 1. num. 9. in fine, de testament.* Ioan. Garcian. *reg. 460. à princip.* Perez *l. 3. tit. 8. lib. 3. Ordin. col. 1054. & seq.* Magdaleo. *de numero testium in testam. requisito, part. 2. cap. 5. num. 14.* Anton. Thesaur. *Pedem decis. 197. num. 4. & 7.* Magon. *decis. 95. num. 19. & decis. 135. num. fin.* Salaz *in tract. de vsu, & consuet. cap. 2. a num. 10.* Anton. Gabr. *commun. lib. 2. tit. de pactis concl. 3.* Menchaq. *controuers. illustr. lib. 1. cap. 28. num. 21. cum seqq. & de success. creat. lib. 1. §. 11. ex num. 3.* Tiber. Decian. *cons. 64. per tot.* & maximè *num. 5. 12. & 17. cum seqq. lib. 3.* Ludou. Morot. *resp. 96.* Parlad. *lib. 2. rerum quotid. cap. 3. num. 47. & 49.* Menoch. *de arbitr. casu 187. & de præsumpt. lib. 3. præs. 148.* Mascard. *de probat. concl. 435.* Petr. Ioan. Anchar. *famil. quæst. lib. 1. quæst. 21.* Fachinæ. *controu. lib. 2. cap. 97.* Gutier. *pract. lib. 3. quæst. 95. num. 11. cum seqq.* Honded. *cons. 52. à num. 18. tom. 1.* Cancer. *var. part. 1. cap. 13. de empt. & vendit. num. 5.* Ceuall. *commun. contra commun. quæst. 90. & 91.* Guizzarel. *decis. 75. num. 8. & 9.* Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap. 19. num. 11. & 12.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 1. tit. 10.* Valasc. *cons. 153. num. 10.* Cabed. *Lusit. decis. 39. num. 10. part. 2.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo contractus num. 28. & verbo instrumentum n. 10.* Lessi. *de Iustit. lib. 2. cap. 18. dub. 6. num. 34.* Castill. *controu. lib. 3. cap. 26.* Beoed. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure, ff. de instit. & iure, part. 1. cap. 8. num. 84. cum seqq.* Gam. *Lusit. decis. 207. num. 7.* Morl. *in emporio iuris part. 1. tit. 11. in prælud. num. 6.* Rebell. *de obligat. iustit. lib. 9. de contrah. empt. quæst. 1. sect. 2. à num. 9.*

Donationum.] Ergo donatio est contractus, de 4
quo Tiraquell. *de iure mariti, gloss. 5. num. 48.* Cardin.
Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. tom. 1. lib. 13. tit. 3.*
Et an sit contractus innominatus? vide eundem 5
Card. Mantic. *tom. 1. lib. 1. tit. 8. num. 3.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo donatio n. 2.*

Transactionum.] Ergo transactio est contractus, 6
de quo vide Tiraq *de retractu lig. §. 1. gloss. 4. num. 65. cum seqq. & de iure mariti gloss. 5. num. 205.* Cardin. Mantic. *d. tom. 2. lib. 26. tit. 1. num. 9.* Et an sit contractus innominatus, Corras. *lib. 1. miscel. cap. 23. à princ.* Conan *comment. iuris ciuilis lib. 3. cap. 6. à princ.* Cardin. Mantic. *d. tit. 1. n. 5. cum seqq.*

Subscriptionibúsque partium confirmata, &c.] Ergo 7
partes in instrumentis tenentur subscribere, vt per
Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap. 35. num. 5. in*
princip. At verò Anton. Gom. *l. 3. Tauri num. 30. in*
princip. ait in aliis contractibus, & actibus præter 8
testamenta non requiri partium, vel testium subscriptionem, quia non reperitur expressum in iure, & subdit quòd hic text. loquitur in contractu in scriptis redacto in scriptura priuata.

Etsi per tabellionem, &c.] Notatur ad hoc quòd 9
instrumentum confici non potest per alium quàm tabellionem, vt per Cou. *practic. cap. 21. in princip.* Menoch. *de arbitr. casu 187. n. 8. & 10.*

Etiam ab ipso completa.] Notatur ad hoc quòd 10
prius, & posterius non datur in eodem instrumento, vt per Surd. *decis. 157. n. 7.*

Et postremo à partibus absoluta sint, &c.] Nota- 15
tur ad hoc quòd validitas, perfectio & consummatio cuiusque contractus consistit in illo vltimo puncto, & instanti conclusionis, à quo contractus, & quilibet actus vim capit, & vtraque pars obligata remanet, vt per Rot. *decis. 756. num. 6. cum seqq. part. 1. diuers.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 63. num. 31.* Vnde

si

12 si decedat, & mortuus sit contrahens antequam ei
legeretur instrumentum super contractu coram te-
stibus, tunc talis contractus non valet, nec tenet, vt
per Anton.Gom.l.3.Tauri n.107.ad fin.
13 Si qua arrha super facienda emptione, &c.] Nota-
tur ad hoc quòd venditione perfecta arrhis datis, li-
cet emptori discedere à contractu amissis arrhis; &
idem venditori permissum est, restitutis arrhis acce-
ptis:& tantundem de bonis suis emptori, vt per Ce-
uall. commun. contra commun. quæst. 242. in princip.
14 Aduerte quòd vltra amissionem arrhatum emptor,
vel venditor non tenetur ad interesse, nec agi po-
test ad contractus implementum, quia tacitè videtur
actum inter contrahentes, vt arrharum amissione &
duplicatione sint contenti, ita Vlder. Zaz.lib.2.sing.
resp.resp.24.Greg. Lop.l.7.gloss.1.tit.5.part.5. Anton.
Gom. tom. 2. var. cap. 2. num. 18. in fine, Olan. in an-
tinom.lit.C.num. 107. Petr. Greg.syntagm.iuris lib.25.
cap. 17. num. 1. Lazarte d.cap. 3. num. 18. Perez l. 1.
tit.7. lib.5. Ordin.gloss.vnic.col. 30. vers. quid autem 1.
pag.189. Fachin.controuers.lib.2. cap.28. vers. sed mihi
magis probatur, Linglois decis. 15.quæst. 11. num. 5.
Molin. de Iustit. tract. 1. disp. 338. vers. cæterùm col.
513. Cald. Pereira de empt. cap.18. n. 35. vers. quam-
obrem, & in fine, Pichard. in princ. Instit. de empt. &
vendit. num. 44. Gutier. de gabell. quæst. 17. num. 20.
15 cum seqq. vbi num 22. ait per traditionem arrharum
censeri suspensam venditionem quousque traditio
sit facta, & fas esse vnicuique contrahentium ab ea
discedere admittendo arrhæ valorem, & ex eo non
dici rescindi contractum, sed illi non stari tanquam
infirmo, ex illóque non deberi gabellam si ab eo
16 partes discedant. Quæ tamen resolutio multiplici-
ter limitatur,& primò si res vendita erat iam tradi-
ta, nam tunc non licet ab emptione etiam amissis ar-
rhis recedere, Petr. Greg.d.lib.25. cap.17. num.1. Se-
17 cundò quando arrhæ fuerunt datæ nomine pretij,
quo casu non est locus pœnitentiæ etiam arrhis
amissis, Anton. Gom.d. tom.2. var.cap. 2. num. 18. in
fine, Bertazol.de claus.instrumental.claus.31.gloss.8.n.3.
Perez l. 1. tit. 7. lib. 5. Ordin. gloss. vnic. col. 30. vers.
quid autem, Azeued l. 2. num. 5.tit. 2. lib. 5. noua Re-
cop. D. Barbos. in l. si cùm dotem 23. §. fin. num. 38.
vers. vltimò lim. ff. soluto matrim. Cald. Pereira dict.
cap.18. num.38. Ceuall.commun.contra commun.q.242.
18 num.1. Linglois decis.15. q. 11. num.6. Tertiò si datæ
fuerunt in signum perfectionis contractus, quia si-
militer tunc non licet contrahentibus ab eo disce-
dere, sed ei stare tenentur. Perea in d. l. 1. tit.7. lib. 5.
Ordin.pag.189.col.1. vers.nisi quis diceret, Azeued l.2.
n.5.tit.2.lib.5.noua Recop.
19 In gloss. In scriptis. ibi, scilicet vt aliter non valeat
nisi scriptura facta, &c. Notatur ad hoc quòd in con-
tracto emptionis & venditionis locus est pœniten-
tiæ ante scripturæ confectionem, cùm inter contra-
hentes conuenitur ex eo fieri instrumentum, & ex-
pressè dictum est quòd aliter contractus non valeat,
ita Mench.de success.creat.lib.2.§.11. n.13.Ioan.Garc.
regni 460. ante num. 1. Cæs. Vrsil.ad Afflict. decis.49.
Mascard. de probat. concl. 433. num. 8. Anton. The-
saur.decis.197. num.4. & 7. Magon. Lucensi decis. 95.
num. 19. & decis. 135. num. fin. Menoch. de præsumpt.
lib.3. præs. 148. num.4. Matiens.in l.2. gloss. 7. num. 5.
tit. 16. lib. 5. noua Recop. Salaz in tract. de vsu & con-
suetud.cap.2. à num.10. Azeued. l. 1. num. 125. tit. 17.
lib.9. noua Recopilat. Felician.de Solis de censib.tom.2.
lib.3.cap.4.num.3.Cald. Pereira de empt.cap.19.n.4.5.
& 10. Fachin.controu.lib. 2. cap. 97. Cardin. Mantic.
d.lib. 1. tit. 10. num. 7. vers. sed diuersam sententiam,
Cardin. Tusch. practic.concl.tom. 2. lit. C. concl. 990.
num.4. & 5. Castill.d.lib. 3. cap. 26. num. 3. cum seqq.
Stephan. Gratian. discept forens.tom 3. cap. 564. n.29.
De iure tamen Lusitano ex Ordin.Regia lib.4 tit.19. 20
§.1. in fine, & Hispano ex l.6. tit. 5. part. 5. certum est 21
quòd contractus dicitur imperfectus, & conditiona-
lis, & est locus pœnitentiæ, quando in contractu,
vel ante contractum de scriptura mentio facta est
simpliciter, et si dictum non sit quòd aliter non va-
leat, Couar. in d. cap. relatum el 1. num.9. in fine, de te-
stam. Menchaq.controuers.illustr.lib. 1. cap.28. num.21.
Guizzarel.decis.75. num.5. & 7. vers. ad nostrum, Cal-
ced.Lusit.decis.39.num.10.part.2. Castill.d.lib.3. c.26.
num.17.
In ead. gloss. ibi, gerentes in animo, &c. Notatur 22
ad hoc quòd statim erit perfectus contractus quan-
do ex coniecturis constaret voluisse partes quòd va-
leret statim contractus, etsi de scriptura facienda
mentio fieret, vt per Lazarte de gabell.cap.3. num.14.
Magon. Lucensi decis. 95. Perea l.3. tit 8. lib.3. Ordin.
col.618.vers.fallit tamen.& l 1. vers.quæritur tit.7.lib.5.
etiam Ordin. Felician.de censib.tom.2. lib.3. cap.4. n.3.
vers. auctores verò nostri, Menoch. d. præs. 148. num. 6.
Parlador.rerum quotid. lib. 2. cap.3. num. 48. & sesqui-
ent.differ. 109. §.5. num. 10. Pichard.in §. 1. Instit. de
empt.& vendit.num.33. Card. Mantic. d.lib. 1. tit. 10.
num.13. Guizzarel. d.decis. 75 num. 2. 3. 5. & 6. Ca-
still.d.lib.3. cap. 26. num. 16. vbi ait boni & discreti
iudicis arbitrium multum in proposito valiturum,
qui ex testium dictis, & verbis, quibus contractum
est, & cæteris circumstantiis diiudicabit an voluerint
contrahentes in scriptis contractum celebrare, vel
statim habere contractum perfectum, & absolutum,
Gutier.de gabell.q.17.à princip.
Animus, & voluntas contrahentium quòd fuerit 23
statim efficaciter contrahendi, & quòd valeret con-
tractus non spectata scriptura, colligitur ex multis
coniecturis. Prima est, quando partes voluerunt con- 24
uentionem suum effectum habere eo tempore quo
facta fuit, secundùm Menoch d.præs.148.num.7.& 11.
vbi exemplificat quando venditor in emptorem
dominium & possessionem rei venditæ transtulit,
vel cùm actum fuit quando ea tunc emptor percipe-
ret fructus, Parlador. & Felician. dictis locis, qui
exemplum possessionis traditæ referunt, Thesaur.de-
cis.197. num.8. in fine, Castill. d. cap. 26. num.15. vers.
prima coniectura, & vers. quinta est, Cardin. Mantic.
d.tit. 10. num. 13. Secunda, quando emptor non spe- 25
ctata confectione instrumenti pretium rei venditæ
soluit, Lazarte d.cap.3. num.14. Ludou. Mozori.resp.
96. num. 12. Felician. d. cap.4. num. 3. vers. auctores
verò. Castill. d. cap 26. num. 16. vers. quando, inquam,
pretium. Tertia, si vnus ex contrahentibus promisit 26
facere instrumentum ad omnes requisitiones alte-
rius, quia tunc contractus iam præsumitur perfectus,
alioquin enim esset posita perfectio in sola volun-
tate alterius contrahentium, quod iure permissum
non est, l. vendentis, C.de contrah.empt. Menoch.d.præs.
148.num.8. Cardin. Mantic.d.tit.10. num.13. vers.se-
cundo, Guizzarel. d.decis.75. num.4. Castill.d.cap. 26.
num. 15. vers. secunda coniectura. Quarta, quando 27
contrahentes subscripserunt contractum, Menoch.
d. præs.148. num. 10. Cardin. Mantic. & Castill. vbi
suprà. Quinta si vtraque parte præsente gabella so- 28
luta sit gabellario, Lazarte de decima vendit. cap. 17.
num.50. Gutier.d.quæst.17.num.12. Molin. d. tract. 2.
disp.397.vers.sic vt quando.
In gloss. In mundum. ibi, mundum vocat instrumentum, 29
&c. Dicit Caluin. in suo Lexic. Iurid.verb.mundum, in
neutro genere, illud verbum significare in hoc text.in-
strumentum, in quo contractus ex scheda redigitur.
In

30 In gloss. *Vel id quod emptoris.* ibi, *item quid si tra-*
dat venditor ante mundum completum, an dominium
transferatur, &c. Notatur ad hoc qoòd si contra-
ctus sit eonditionalis, & conditione pendente do-
minus tradat ei, cui erat obligatus, sub conditione,
tunc interim eriam transit in eum dominium, cùm
contractus ooo sit omnino nullus, sed habeat spem
validitatis & confirmationis, vt per Anton. Gom.
l.45. Tauri num. 30. *col.* 3. D. Barbos. *in l. si ante 6.*
31 *num.45. in princip. ff. soluto matrim.* vbi quòd in du-
bio propter caussam etiam de futuro eensetur domi-
nium translatum sequuta traditione. Cald. Pereira
de emptione & vendit. cap.19.num.13. vbi dicir domi-
nium transferri in emptorem si ante scripturam ce-
lebratam ei res tradatur.

32 Notatur etiam ad hoc quòd traditio rei opera-
tur translationem dominij, etiam quando contra-
ctus est imperfectus, vt per Tiraquel. *de retractu*
tit.2. ad fin. num. 75. circa med. Neguzant. *de pignor.*
part.4. num.39. Soar. *recept. sentent. verbo dominium,*
n.123. Surd. *decis.198. num.32.*

SVMMARIVM.

1 *Iudices in ciuilibus possunt committere examen ab-*
sentium illi iudici, sub quo testes degunt, & n.2.
3 *Remissoria non solet denegari quando calumniosa*
non est.
4 *in Remissoria concessione requiri partis citationem.*
declara vt num.5. & 6.
7 *Remissoria vt concedatur, iustè peti debet.*
8 *Remissoria non conceditur in materia obiectiua sine*
fumo. non datur sine fumo quando causa est bene-
ficialis, num.9. & conceditur in causa decimarum
in quacumque instantia etiam sine fumo. n. 10. non
conceditur in causa beneficiali, nec solet concedi de
stylo Rotæ sine fumo iuris, num. 11. non concediiur
quando articuli non sunt releuantes, & quando pe-
titur ad probandum ea de quibus per scripturas
constare debeat, num.12.
13 *Depositiones testium à iudice delegato examinato-*
rum transmitti iudici deleganti sigillatas. si mit-
tantur non clausa, non ex hoc vitiari dicta testi-
um, num.14.
15 *Remissoria quare concedenda, & num.16.*

L. Iudices. XVII.

Idem A. eidem.

1 IVdices in cioilibus possunt committere examen
absentium illi iudici, sub quo testes veniũt. Colli-
gunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. sup. hoc tit.*
2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu-
munt Alber. *de testib. num.* 50. Lanfranc. *num.* 19.
Campeg. *regul.* 288. *in* 5. *casu*, Socin. *regul.* 410. *in*
princ. Vestr. *in practic. lib.6. cap. fin. num.* 1. & *ibi*
Grauat. *in addit. num.* 13. *in princ.* Carau. *super ritu*
magnæ Curiæ 18. *num.* 1. Gail *lib.* 1. *obseruat.* 96. *in*
princip. Menoch. *remed.15. recuper. num.346.* Seue-
rol. *in tract. de remissionib. cap.4. num.1.* Virgil. Boc-
cac. *in tract. de litteris remiss. cap.* 4. *num.* 1. Donell.
comment. iuris ciuilis lib.25. pag.251. Hart. Hertman.
in sua practica forensi lib. 2. tit. 15. obseru. 17. n.8. Ber-
nard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib.1. concl.96.*
num.1. latè Farin. *in praxi crimin. tom.2. tit. de opposit.*
contra examen testium q. 77. à num. 1. vbi multiplici-
ter ampliat, & limitat.
3 Notatur ad hoc quòd remissoria denegari non so-
let quando calumniosa non est, Verall. *decis.59. p.3.*
Cassad. *decis.3. de dilation.* Rot. *decis.304. num.1. p.11.*
recentissim. *in posthum. Farinac.*

Sub vtriusque partis præsentia factis, &c.] Notatur 4
ad hoc quòd in concessione remissoriæ requiritur
partis citatio, vt per Luc. Pæt. *in pract. Capitol. cap 6.*
num.4. Seuerol. *in tract. de remission. cap. 21. num. 2.*
& seq. Rot. *decis.* 183. *num.* 3. *part.* 2. recentissim.
Farin. *d.q.77. à num.115.* vbi *num.116.* declarat hanc 5
citationem faciendam esse in loco concessæ remis-
soriæ coram iudice illam concedente, & antequam
concedatur, & *num. 117. & seq.* quòd talis citatio 6
non sufficit generalis, sed debet esse specialis, ad vi-
dendum scilicet concedi remissoriam, & ad concor-
dandum de iudice, & de loco vbi testes examinari
debeant, & de loco loci, itaut si remissoria contineat
vnum locum examinis testium, & testes examinen-
tur in alio loco, examen sit nullum, ead. Rot. *decis.*
306. *num.2. part.2.* recentissim.

Et hoc si iustè peti, &c.] Notatur ad hoc quòd vt 7
remissoria concedatur, iustè peti debet, hoc est, ex
aliqua iusta & rationabili causa, non per calum-
niam, vt per Benintend. *decis.74. post num.1.* Vestr. *in*
pract. lib.6. cap. fin. num.2. vers. quòd si natura causa, &
n.4. Seuerol. *in tract. de remission. cap.5. n.2. & seq.* Vir-
gil. Boccac. *de litteris remiss. cap.3. num.46. & 47.* latè
Farin. *d. quæst.77. à num.22.* & sic in materia obiecti- 8
ua sine fumo remissoria non conceditur, Verall. *de-*
cis.60.62. & 63. part.1. Pute. *decis.18. de dilat.* Rot.
decis. 212. *num.* 5. *& 6. part.* 1. *recentior. & in Cordu-*
ben. dimidiæ portionis 11. *Februarij* 1628. coram R.
D. Duran. *& decis.135. num.* 10. vbi quòd remisso- 9
ria non datur quando causa est beneficialis sine fu-
mo, & *num.* 1. *ibidem*, quòd conceditur in causa de- 10
cimarum in quacumque instantia, etiam sine fumo,
& *decis.584. num.8.* vbi quòd remissoria denegatur in 11
causa beneficiali, nec solet concedi de stylo Rotæ si-
ne fumo iuris, *part.2.* recentissim. Et sic remissoria 12
non conceditur quando articuli non sunt releuan-
tes, & quando petitur ad probandum ea, de quibus
per scripturas constare debet, de quo eadem Rota
305. *num.1. & decis.542. num.1. & decis.584. num.* 1.
& 2. part.2. recentissim.

Vt postquam in locis, &c.] Notatur ad hoc quòd de- 13
positiones testium examinatorum à iudice delega-
to transmittuntur iudici deleganti sigillatæ, vt per
Vestr. *in pract. lib. 6. cap. vlt. num.* 10. *vers. at vbi de-*
nique, Seuerol. *de remission. cap.* 23. *num.* 1. *& 2. &*
cap.28. num.1. Farin. *d. quæst.77. num.143.* vbi *n.* 144.
subdit quòd si eas mittat non clausas, non tamen 14
ex hoc dicta testium vitiantur.

In gloss. *exiguntur.* ibi, *quia suspecta videmur*, &c. 15
Notatur ad hoc quòd remissoria conceditur exa-
minandis testibus ad comprobationem instrumenti
in actis producti, ac etiam ad inspectionem alicuius
instrumenti in partibus existentis, vt videatur si est
authenticum, vel probè ne, aut non, vt per Farin.
d. quæst.77. ex num.8. Et conceditur etiam remissoria, 16
ad examinandum testes pro recognitione instrmen-
torum, & sigillorum, secundùm Vestri. *d. lib.6. cap.*
vlt. num.2. ante fin. Seuerol. *in tract. de remission. cap.10.*
num.5. Virg. Boccac. *de litteris remissor. cap.3. num.8. &*
cap.4. num.25.

SVMMARIVM.

1 *Receptio testium committi potest in ciuilibus, non*
verò in criminalibus.
2 *Remissoriam non concedi in criminalibus.*

3 *Crimen*

3 *Crimen non probari per instrumentum, cùm tunc testes non præsententur iudici, vt videtur requiri.*
4 *Examen testium, & iuramentorum receptio non potest regulariter remitti alicui non habenti iurisdictionem.*
5 *Testes in loco iudicij existentes examinentur à iudice, & non à Notario.*

Avth. Apud eloquentissimum.

1 Receptio testium in ciuilibus, non verò in criminalibus causis, committi potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Vulgò allegari solet hic text. ad hoc quòd in criminalibus remissoria non conceditur, vt per Franc. Curt. *in tract. de testib. concl. 29. num. 60.* Alberic. *num. 51.* Lanfranc. *num. 19. vers. criminali*, Campeg. *reg. 288. in 4. casu, vers. secus in causa criminali.* Bernard *reg. 447. in princ.* Socin. *reg. 410. in 2. fallent.* Capyc. *decis. 90. num. 15.* Vestr. *in pract. lib. 6. cap. vlt. num. 1. vers. fingo*, Clar *in § fin. q. 26. num. 3. vers. sed quaero*, Caran. *super ritu magnæ Curiæ 157. num. 3. cum seqq. & ritu 141. num. 2.* Gail. *lib. 1. obseru. 96. num. 10.* Octau. Cacheran. *cons. 64. num. 20. cum seqq. & cons. 65. num. 7.* Sim. de Prætis *cons. 14. num. 1. cum seqq.* Menoch. *remed. 15. recuper. num. 35.* Senetol. *in tract. de remission. cap. 4. num. 1.* Virgil. Boccac. *in tract. de litteris remissor. cap. 2. num. 5. & cap. 3. num. 16. & 20.* Rebuff. *tom 2. ad leges Galliæ tit. de litter. requisitor. in præfat. num. 29.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 25. pag. 252.* Azeued. *l. 28. tit. 6. lib. 3. nouæ Recopil. pag. 266.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib. 1. concl. 96. consid. 1. num. 1.* latè Farin. *in praxi crimin. tom. 1. tit. de opposit. contra exam testium quæst. 77. n. 71. cum seqq.*

3 *Nam in criminalibus*, &c.] Notatur ad hoc quòd crimen per instrumentum non probatur, cùm tunc testes non præsententur iudici, vt videtur requirere textus, de quo Lanfranc. *in cap. quoniam contra, verbo instrumentorum productiones num. 30. vers. vlterius quæro, de probat.* Anton. Gabr. *commun. lib. 1. tit. de probat. concl. 5. n. 12.* Clar. *lib. 5. § fin. q. 54.* Mascard. *de probat. concl. 460. & 499.*

4 In gloss. *Apud eloquentissimum.* ibi, *sed dic habenti iurisdictionem potest demandari*, &c. Notatur ad hoc quòd testium examen & iuramentorum receptio non potest regulariter remitti alicui non habenti iurisdictionem, vt per Beninten. *decis. 74. post n. 4. vers. & licèt de iure ciuili*, Luc. Pæt. *in pract. Capitol. c. 6. n. 5.* Octau. Cacheran. *cons. 64. n. 21. ad med.* Seuerol. *in tract. de remissionib. cap. 20. num. 8. & seq.* latè Farin.
5 *d. q. 77. num. 126. cum seqq.* vbi declarat, & *à num. 175.* regulam firmat quòd testes in loco iudicij existentes examinandi sunt à iudice, & non à Notario, ibique multipliciter eam ampliat, & limitat.

SVMMARIVM.

1 *Creditor vt tenetur facere debitori soluenti apocham solutionis, sic è contra debitor creditori facere vnam antapocham, in qua contineatur se soluisse debitum creditori, quod est necessarium annuis, vel menstruis debitis.*
2 *Creditor potest debitorem suum conditionalem, vel in diem compellere vt faciat sibi instrumentum debiti ad faciliorem probationem. limitatur, & intelligitur vt num. 3.*
4 *potest Creditor petere vt debitor recognitionem faciat debiti.*

5 *Apocha quid.*
Quitantia, pro Apocha, ibid.
6 *Apodisis, quæ & Apodisia, idem quod Apocha.*
7 *Littera, Apocha, seu Apodisia vocabulo veniunt.*
8 *Antapocha quid. eius formula ponitur, num. 9.*
10 Contra escriptuta *pro antapocha.*
11 *Introductum in fauorem alicuius non illi damnum adferat.*

L. Plures. XVIII.

Idem A. Demostheni P. P.

Sicut creditor tenetur facere debitori soluenti 1
apocham solutionis, ita è contra debitor creditori facere vnam antapocham, in qua contineatur se soluisse debitum creditori, quod est necessarium annuis vel menstruis debitis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1 supr hoc tit.*

Vide Anton. Gom. *l. 40. Tauri num. 79. vers. secundo*,
vbi citato hoc text. tenet quòd creditor potest debi- 2
torem suum conditionalem, vel in diem compellere, vt faciat sibi instrumentum debiti ad faciliorem
probationem ne postea super debito debeat litigari, 3
quod tamen limitat & intelligit vt debitor teneatur facere simplex instrumentum debiti, non tamen cum clausula garentigia, vt habeat executionem paratam, quia secundùm hoc grauaretur debitor, quod totum antea dixerat Tiraquel. *de retract. lign. § 29. gloss. 5. n. 1. & 2.* vide etiam D. Barbos. *in l. in omnibus*
41. n. 42. ff. de iudic. vbi quòd potest creditor petere 4
vt debitor recognitionem debiti faciat.

Apochis.] Schedulæ sunt, quibus fatemur nobis 5
de pecunia satisfactum, vulgò quitantiam vocant, vide Thesaur. *linguæ Latinæ, verbo Apocha*, Alciat *lib. 1. pretermiss. eod verbo*, Caluin. *in suo Lexic. iuridic. eod. verbo*, Camill. Borrell. *in summ. decis. tom. 1. tit. 23.*
num. 1. vbi *num. 48.* subdit, quòd apochæ, seu apodi- 6
siæ vocabulo veniunt etiam litteræ. 7

Vel antapocham.] Est exemplum apochæ subscri- 8
ptum à debitore creditori datum, ita accipi in hoc text. hoc vocabulum tenet Caluin. *in suo Lexic. iuri-*
dic. verbo Antapocha vlt. vbi formulam huius anta- 9
pochæ refert his verbis. Ego Lucius Titius fateor C. Seio, aut illi die illa tot soluisse annui redditus nomine, quem ei debeo ob fundum, vel possessionem illam, &c. Sanchez *de matrim. lib. 7. disp. 32. n. 5.*
in princip. vbi antapochas vulgò *contra escrituras* 10
appellat.

Cum hoc quod pro quibusdam, &c.] Notatur ad hoc 11
quòd introductum in alicuius fauorem, non debet illi damnum adferre, vt per Tiraquel. *de iure mariti, gloss. 8. num. 86. in fine*, cum aliis per me adductis *de Axiom. iuris vsufreq. axiom. 96. num. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Comparatio litterarum ex scriptura priuata priùs approbata, & ex scriptura coram iudice fienda, & num. 2.*
3 *Comparatio litterarum fidem semiplenam facit.*
4 *Comparatio in omni scriptura priuata excepta apocha, plenè probat.*
5 *Comparatio litterarum hodie de iure Authenticorum probat.*
6 *Comparatio litterarum, iuncta depositione duorum ex tribus testibus in chirographo subscriptis, plenè probat.*

7 *Comparatio litterarum facta à peritis nihil valet, nisi ipsi iurauerint, quòd nec lucri causa, nec inimicitijs, nec gratia tenti huiusmodi comparationem faciunt semel iurasse ante factam comparationem sufficit, num. 8.*

9 *Recognitio comparationis scripturam in apocha ad nihil valet, nec aliquam probationem facit.*

10 *Comparatio & recognitio scripturæ in litteris, præterquam in scriptura priuata testibus non firmata, sufficit.*

11 *Litterarum similitudine facilè errari.*

12 *Comparationem litterarum plenè probare quando scriptura priuata est à partibus & testibus subscripta.*

13 *Scriptura si sit subscripta tantùm ab vno teste & partibus, tunc comparatio litterarum subscriptionis partium & testis contra debitorem plusquam semiplenam facit probationem.*

14 *Comparatio litterarum sola facit plenam fidem quando agitur de recognitione libri rationum. plenè etiam probat quando agitur de recognitione alicuius epistolæ, n. 15.*

16 *Comparatio litterarum vnà cum recognitione sigilli appositi in scriptura, ad quam fit comparatio, plenè probat.*

17 *Comparatio litterarum quantum probet in recognitione scripturæ publicæ, & publici instrumenti, arbitrio iudicis remittitur. & poterit iudex isto casu dare plenam fidem comparationi litterarum concurrente aliquo adminiculo, n. 18.*

19 *quando dubium vertitur super litteris alicuius Scripturæ, & debeat fieri comparatio litterarum ad aliquem effectum, committitur peritis tabellionibus, vel scriptoribus, vt deponant circa similitudinem litterarum. eligantur periti partibus non suspecti, n. 20. qui relationem faciant in actis, & in scriptis, n. 21. considerent, & inspiciant corpora scripturarum, litterarum tractus, & alia necessaria, stylum & modum dictandi, &c. n. 22.*

23 *Comparatio litterarum non nisi in subsidium aliarum probationum facienda. nisi forma obseruetur prædicti iuramenti, comparatio nulla est, n. 24. duplex iuramentum calumniæ hoc casu præstandum est, vnum generale ante contestationem litis, aliud speciale post litem contestatam, n. 25.*

L. Comparationes. XIX.

Idem A. Iuliano P.P.

1 EX scriptura priuata priùs approbata, & ex scriptura forensi facta coram iudice fit comparatio litterarum, & petentes comparationem iurabunt se desiderare comparationem in nullius fraudem, gratiam, & odium. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* post omnes Giphan. *tom. 1. pag.* 262. *& tom. 7. repet. Doct.* Petrus de Bellapertica.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l.* 111. *&* 118. *tit.* 18. *part.* 3. *vbi gloss.* 8. Grammat. *decis.* 34. *num.* 15. Couar. *practic. cap.* 22. *num.* 7. Menchaq. *controu. vsufrequent part.* 2. *cap.* 29. *num.* 1.
3 vbi quòd comparatio litterarum semiplenam tantùm, non etiam plenam fidem facit, Decian. *resp.* 11.
4 *num.* 125. *vol.* 1. vbi quòd comparatio in omni scriptura priuata, excepta apocha, plenè probat, quia in apocha correcta est hæc lex, non sic in scriptura priuata. Ioseph. Ludou. *Perus. decis.* 7. *num.* 7. *part.* 1. Menoch. *de arbitr. casu* 114. *num.* 3. *& cons.* 94. *num.* 24. *& cons.* 199. *num.* 10. *&* 25. *cum seq.* Fatin. *fragment. crimin. part.* 1. *lit. C. num.* 495. *cum seqq.* Camill. Borrel.
in summ. decis. tom. 2. *tit.* 23. *a num.* 8. Quid hodie de 5
iure Authenticorum comparatio litterarum probet, dicam *in collect. ad auth. at si contractus, infrà hoc eod. tit.*

Siue omnimodo duobus, &c.] Notatur ad hoc quòd 6
comparatio litterarum iuncta depositione & recognitione duorum ex tribus testibus in chirographo subscriptis, plenè probat chirographum esse scriptum manu illius de quo agitur, vt per Afflict. *decis.* 181. *num.* 5. *in fine*, Aym. *de antiquit. tempor part.* 1. *§. quæritur etiam in hac materia, num.* 51. *fol.* 77. Roland. *cons.* 26. *num.* 6. *lib.* 1. *& cons.* 84. *num.* 4. *lib.* 3. Menoch. *d. casu* 114. *n.* 3. Ioseph. Ludou. *d. decis.* 7. *num.* 6. Mascard. *de probat. concl.* 3. *n.* 29.

Omnes autem comparationes, &c.] Notatur ad hoc 7
quòd comparatio litterarum facta à peritis, nihil valet nisi ipsi iurauerint, quòd neque lucri causa, neque inimicitiis, neque gratia tenti huiusmodi comparationem faciunt, vt per Rip. *in l. admonendi, n.* 111. *ff. de iureiur.* Ioseph. Ludou. *d. decis.* 7. *num.* 8. Menoch. *d.*
casu 144. *num.* 28. vbi quòd sufficit peritos semel iu- 8
rasse ante factam comparationem, neque propterea esse necesse quòd tempore relationis iurent, latè Fatin. *d. lit. C. n.* 483. vbi *n.* 484. ait huiusmodi iuramentum esse de forma comparationis, ita quòd si non præstetur, vel sub alia forma præstetur, comparatio est nulla.

In gloss. *Subscriptiones.* ibi, *vel veriùs hîc loquitur* 9
de priuata scriptura, &c. Nota quòd recognitio comparationis scripturarum in apocha ad nihilum valet, nec aliquam probationem facit, Ioseph. Ludou. *d. decis.* 7. *num.* 20. Menoch. *d. casu* 114. *num.* 22. Marc.
Anton. Bellon. *Genua decis.* 18. *sub num.* 12. vbi dicit 10
sufficere comparationem & recognitionem scripturæ in litteris, præterquam in scriptura priuata testi-
bus non firmata, & *decis.* 84. *n.* 3. vbi de facili dicit 11
posse errari litterarum similitudine, plures refert
Camill. Borrel. *d. tom.* 2. *tit.* 23. *à n.* 9. Et comparatio- 12
nem litterarum plenè probare quando scriptura priuata est à partibus, & testibus subscripta, vt per Fa-
rin. *d. lit. C. n.* 532. vbi *n.* 534. subdit quòd si scriptura 13
sit subscripta tantùm ab vno teste & partibus, tunc comparatio litterarum subscriptionis partium & testis contra debitorem facit plusquam semiplenam probationem, & propterea quòd erit locus delationi iuramenti in supplementum; contra tertium verò
nec etiam faciet semiplenam probationē. Item com- 14
paratio litterarum sola facit plenam fidem quando agitur de recognitione libri rationum, & in hoc lex ista correcta est, secundùm Aym. *de antiq. temp. p.* 1. *§. quæritur etiam in hac materia, n.* 65. *&* 69. Menoch. *d. casu* 114. *n.* 23. Mascard. *d. concl.* 330. *num.* 9. *cum seqq. & à num.* 17. vbi declarat. Farin. *d. lit. C. num.* 514.
vbi *n.* 526. tenet etiam comparationem solam litte- 15
rarum plenè probare quando agitur de recognitio-
ne alicuius epistolæ, & *n.* 529. resoluit comparatio- 16
nem litterarum vnà cum recognitione sigilli appositi in scriptura, ad quam fit cōparatio, plenè probare.

In gloss. *Testium.* ibi, *& videtur commissi iudici an* 17
plenam faciat fidem comparatio. Notatur ad hoc quòd comparatio litterarum quantum probet in recognitione publicæ scripturæ, & publici instrumenti, remittitur arbitrio iudicis, vt per Menoch. *d. casu* 114.
n. 25. vbi propterea quòd iudex poterit isto casu da- 18
re plenam fidem comparationi litterarum concurrente aliquo adminiculo. Mascard. *d. concl.* 330. *n.* 15. Farin. *d. lit. C. n.* 521.

In gloss. *Ab his.* ibi, *scilicet peritis scriptoribus*, &c. 19
Notatur ad hoc quòd quando vertitur dubium super litteris alicuius scripturæ, & debeat fieri compa-

ratio

ratio litterarum ad aliquem effectum, committitur
peritis tabellionibus, vel ſcriptoribus vt deponant
& declarent circa ſimilitudinem litterarum, vt per
l.Hiſpan. 118.*tit.*18 *p.*3.Anton.Gom.*variar.tom.*2.*c.*9.
*num.*5.*ad finem, verſ. ſexto*, Farinac. *d.lit. C. num.*480.
vbi dicit iudicem committere debere hanc compa-
rationem tabellionibus expertis, vel ſcriptoribus il-
lius rei habentibus plenam prudentiam, quæ qui-
dem comparatio ſaltem à duobus fieri debet. Me-
noch.*d.caſu* 114.*num.*26.*&* 27.Thom.Triuiſ.*deciſ.*52.
*num.*24.Ioſeph.Ludou.*d.deciſ.*7.*num.*7. Farinac.*d.lit.*
*C. num.*481. niſi in loco, vbi facienda eſt compara-
tio, non adeſſet niſi vnus peritus, quia tunc ille ſolus
ſufficiet, Menoch.*d.caſu* 114.*ſub num.*27. *& remed.*5.
*adipiſc.num.*162. Ioſeph.Ludou.*d.deciſ.*7.*num.*9. Fa-
20 rinac. *d. lit. C. num.*482. vbi *num.*485. ſubdit quòd
comparatio litterarum à peritis facienda non valet,
niſi eligantur periti partibus non ſuſpecti, & pro-
pterea cautela eſt, vt de earum conſenſu eligantur,
21 & *num.*486.tenet huiuſmodi peritos vt ſuprà electos
debere facere relationem in actis, & in ſcriptis. &
22 *n.*494. admonet in hac comparatione facienda de-
bere peritos conſiderare & inſpicere corpora ſcri-
pturarum, litterarum, tractus, & alia neceſſaria,
ſtylum & modum dictandi, &c.

23 In eadem gloſſ. ibi, *quòd non aliam habentes proba-
tionem veniunt ad comparationem*, &c. Notatur ad hoc
quòd comparatio litterarum facienda non eſt, niſi,
in ſubſidium aliarum probationum, & ideo pars,
quæ petit fieri comparationem, debet iurare ſe non
habere aliam probationem, & quòd propterea com-
parationem petit, circa quam nihil egit quod poſſit
veritatem abſcondere, vt per Menoch. *d. caſu* 114. *n.*
34. Ioſeph Ludou.*d deciſ.*7.*num.*5. Thom. Triuiſan.
*d.deciſ.*52.*num.*26.*&* 29. Maſcard.*d.concluſ.*330.*n.*33.
24 Farinac. *dict.lit.C. num.*491. vbi addit quòd niſi ob-
ſeruetur forma iuramenti prædicti, comparatio eſt
nulla.

25 In eadem gloſſ. ibi, *bis de calumnia iuratur*, &c.
Notatur ad hoc quòd ſpeciale eſt hoc in caſu, du-
plex præſtari iuramentum calumniæ, vnum genera-
le ante conteſtationem litis, aliud ſpeciale poſt litem
conteſtatam, vt per Roland. *conſil.*26. *num.*25. *lib.*1.
Farin.*d. lit.C.num.*492.

SVMMARIVM.

1 *Comparatio fieri poteſt ex ſcriptura ab aduerſario producta.*

2 *Scriptura ex archiuo publico prolata vim teſtimonij habet.*

3 *Comparatio litterarum poteſt ſumi ex ſcriptura aliàs producta in iudicio ab eo, qui ſcripturam manu ſua confectam negat, etiam quòd non ſit ſubſcripta à tribus teſtibus. poteſt fieri ex ſcriptura deſumpta ex archiuo publico, num.*4.

5 *Archiui publici fides quanta, & an, & quibus caſibus ſcriptura reperta in archiuo publico probet.*

6 *Comparatio bene facta valet, non ſolum quæ ex ſcriptura eiuſdem ſpeciei, ſed diuerſæ, & ſic de priuata ſcriptura ad publicam, & contra.*

AVTH. Ad hæc.

1 COmparatio ex ſcriptura ab aduerſario produ-
2 cta fieri poteſt. Item ſcriptura ex archiuo pu-
blico prolata vim teſtimonij habet. Colligunt ex
Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*n.*1.*ſup.hoc tit.*

3 *Ex ijs litteris, quibus aduerſarius*, &c. Notatur
Barboſ. Collect. in Cod. Tom. II.
ad hoc quòd comparatio litterarum poteſt ſumi ex
ſcriptura aliàs producta in iudicio ab eo, qui ſcri-
pturam manu ſua confectam negat, etiam quòd non
ſit ſubſcripta à tribus teſtibus, vt per Afflict. *deciſ.*
181. *num.* 6. Ioſeph. Ludou. *Peruſ. deciſ.* 7. *num.* 6.
*part.*1. Menoch.*de arbitr. caſu* 114. *num.* 29. *verſic. ſu-
meretur etiam*, Farinac. *fragment. crimin. part.* 1. *lit.* 6
*num.*460.

Ex archiuio publico, &c.] Notatur ad hoc quòd 4
comparatio litterarum poteſt fieri ex ſcriptura de-
ſumpta ex publico archiuio, vt per Afflict. *deciſ.* 181.
*num.*5.*in fine*, Menoch.*d.caſu* 114 *num.*29. *verſ.ſumere-
retur etiam*, Farin.*citato loco*, *n.*462.

Quanta autem ſit fides archiuij publici, & an, & 5
in quibus caſibus ſcriptura reperta in archiuio pu-
blico probet? vide Ordin. Reg. Luſitan *lib.* 3. *tit.* 61.
Oſaſch.*Pedem.deciſ.*69.Syluan.*conſil.*66. *Conſiderato*,
*num.*30. Hippol. Riminald. *conſ.* 686. *num.* 5. *&* 38.
cum ſeqq. lib. 6. Ioſeph. Ludou. *Peruſ. deciſ.* 115.
num. 19. *cum ſeqq.* Ranchin. *part.* 4. *concluſ.* 274. Ve-
zin.*tom* 1.*commun.opin.lib* 4.*tit.*11. *num.*104 *pag.*572.
& *ibi* Bellacomb.*num.*299.*pag.*585.& Soar.*num* 308.
*pag.*586. Maſcard.*de probat. concluſ.*111. *num.* 9. *&* 10.
*& concl.*399.*& concl.*711. *num* 61. Valaſc.*de iure em-
phyt. quæſt.* 9. *num.* 26. *verſic. rurſus*, *& conſil.* 167.
*num.*8. *&* 9. Stephan. Quarant.*in ſumm.Bullarij*, *ver-
bo Archiuum*, Alexand. Trentacinq.*variarum reſolut.*
*lib.*1.*ſub hoc tit de fide inſtrument. reſolut.* 6. Stephan.
Gratian. *diſcept.forenſ.tom.*3. *cap.*582. Brunor. à Sole
in locis communib.verbo Liber 4. Cardoſ.*in praxi iudi-
cum*, *verbo Inſtrumentum*, *num.* 7. Cald. Pereira *de
empt. & vendit. cap.* 2. *num.* 22. *& cap.* 21. *num.* 19.
& 22.

In gloſſ. *Teſtimonium, in fine, in addit.* Notatur ad 6
hoc quòd non ſolùm ex ſcriptura eiuſdem ſpeciei,
ſed diuerſæ, & ſic de priuata ſcriptura ad publicam,
& è contra, bene facta comparatio valet, vt per Fa-
rin.*d.lit.C.n.*473.

SVMMARIVM.

1 *Contractus ſi fiat in ciuitate, & excedat libram auri, non ſoli comparationi litterarum creditur, ſed alij teſtes adeſſe debent.*

2 *Comparatio litterarum iure hodierno non plenè probat. plenè probat quando ſcriptura priuata, de qua facta comparatio, eſt recognita à tribus teſtibus in ea deſcriptis, num.*3.

4 *ſola Comparatio plenè probat quando vltra comparationem adſunt teſtes, qui deponant, vidiſſe illum ſcribere, licet non ſubſcripſerit.*

AVTH. At ſi contractus.

SI contractus fiat in ciuitate, & excedat libram 1
auri, non creditur ſoli comparationi litterarum,
ſed alij teſtes adeſſe debent. Colligunt ex Ordin.
Doctores citati *in l.*1.*num.*1.*ſupr.hoc tit.*

Hodie de iure Authenticorum, de quo in hoc 2
text. comparatio litterarum non plenè probat, vt per
Anton. de Butr. *in cap.*2 *hoc tit.col.*3. *in princip.verſic.*
hodie verò, Afflict. *deciſ.* 181. *num.* 7. *ad finem*, Ro-
land.*conſil.*26. *poſt num.*9. *lib.* 1. Thom. Triuiſan. *de-
ciſ.* 52. *num.* 22. Menoch *de arbitr. caſu* 114. *num.* 6.
Maſcard. *de probat. concluſ.* 330. *num.* 1. Farinac. *in
fragment. crimin. part.*1. *lit. C. num.* 499. & ita faciet
tantummodo ſemiplenam probationem, ſecundùm
Natt. *conſil.* 632. *num.*1. Roland. *conſil.* 26. *num.* 9.
12. *cum ſeqq. lib.* 1. Triuiſan. *dict. deciſ.* 52. *num.* 22.

Mascard. *dict. conclus.* 330. *num.* 7. Farinac. *dict. litt. C. num.* 500. quia huiusmodi comparatio fallax & periculosa est, cùm multi reperiantur, qui alienas manus imitari solent, ita vt nulla cognoscatur differentia inter veram & fictam manum, sic testantur Hippol. *in rubr. de probat. num.* 317. *versic. teneas tamen pro certo*, Vulpell. *consil.* 135. *num.* 8. Menoch. *dicto casu* 114. *num.* 14. *&* 15. Mascard. *dicta conclus.* 330. *num.* 2. *&* 3. vbi refert cognouisse hominem, qui veloci manu quascunque litteras & characteres effingebat.

3 In gloss. *Soli.* ibi, *ex prædictis autem*, &c. Notatur ad hoc quòd comparatio litterarum plenè probat quando scriptura priuata, ad quam facta est comparatio, est recognita à tribus testibus in ea descriptis, vt per Menoch *d. casu* 114. *num.* 2. Mascard. *dict. concl.* 339. *num.* 28. Farin. *d. lit. C. num.* 504.

4 Notatur etiam ad hoc quòd sola comparatio plenè probat quando vltra comparationem adsunt testes, qui deponunt vidisse illum scribere, licèt non se subscripserit, vt per Menoch. *d. casu* 114. *num.* 19. Mascard. *dicta conclus.* 330. *num.* 5. Farinac. *dicta lit. C. num.* 505.

SVMMARIVM.

1 *Scriptura semel in iudicio producta, & ad acta relata fidem meretur, & num.* 2.

3 *Instrumentum de falso redarguere qui velit, iurare debet quòd non facit calumniosè, sed quia credit chartam falsam.*

4 *si quis originale Instrumentum in iudicio produxerit, & pars petat vt producatur iterum, si non producat, instrumentum tanquam falsum nullius momenti est.*

5 *Instrumentum originale vt producatur, quando peti possit.*

6 *quid si mandante iudice Instrumentum quoddam exhiberi in iudicio possessor obedire noluerit.*

7 *Instrumentum partis asserentis instrumentum perditum, in casu textus, an & quando sufficiat. non sufficere nisi aliqua appareant coniectura, num.* 8.

9 *Instrumentum non productum in iudicio non dicitur iudici cognitum.*

10 *Testibus accusatis de falso in causa homicidij, donec de hoc cognoscitur, ipsa causa silere debet.*

L. Cùm quidam. XX. & vlt.

Idem A. Iuliano P.P.

1 SCriptura semel in iudicio producta, & ad acta relata, fidem meretur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* 25. *vbi de hac l.* Bernard. Græuæ. *ad practic. Cameræ Imperialis, lib.* 1. *conclus.* 37. *num.* 7. *cum seqq.* Bernard. Muscatel. *in practic. Regni Neapol. part.* 3. *gloss. respondendum, num.* 16. *cum seqq.*

3 *Quasi falsum hoc constitutum*, &c. Notatur ad hoc quòd volens instrumentum de falso redarguere, debet iurare quòd non facit calumniosè, sed quia credit chartam falsam, vt per *l.* 112. *tit.* 8. *part.* 3. *vbi gloss.* 3. *&* 4. Gregor. Lopez *ibidem l.* 116. *gloss.* 3.

4 Notatur etiam ad hoc quòd si quis produxisset originale instrumentum in iudicio, & pars petat vt iterum producatur, cùm is contra quem productum est, intendat illud redarguere de falso, si illud iterum non producat, instrumentum tanquam falsum nullius est momenti, vt per Roder. Xuar. *allegat.* 14. *ante num.* 1. Capyc. *decis.* 40. *num.* 2. vbi decidere hunc text. ait, quòd quando produxerit quis pro se instrumentum in iudicio, & reliquerit in actis copiam authenticam, licèt copia illa fidem faciat, si tamen alia pars velit instrumentum illud productum redarguere de falso, pars, quæ semel produxit, tenetur iterarò
præsentare. Vrsil. *ad Afflict. decis.* 330. *num.* 2. Quan- 5
do autem peti possit vt originale producatur instrumentum: vide Anton Gomez *l.* 83. *Tauri num.* 6. Azeued. *l.* 3. *num.* 18. *&* 19. *tit.* 5. *lib.* 4. *nouæ Recopilat.* Menoch. *de arbitr. casu* 187.

Et inscriptionum pagina, &c.] Ergo loquitur in inscriptione ad pœnam talionis, vt per Cabed. *Lusitan. decis.* 33. *num.* 1. *pag.* 1.

Sit penitus euacuata, &c.] Notatur ad hoc quòd si 6
iudex aliqua iusta ratione motus præceperit in iudicio instrumentum quoddam exhiberi, eius verò possessor obedire noluerit, poterit interloquendo pronuntiare nullam fidem exhibendam fore illi instrumento si quando ab eo contumace fuerit in iudicio productum, vt per Couarr. *variarum lib.* 1. *cap.* 18. *num.* 1. Vrsil. *ad Afflict. decis.* 330. *num.* 3. Auendan. *l.* 91. *Tauri gloss.* 5. *num.* 9. Vnde per doctrinam Innocentij tenet Anton. Gabr. *commun. lib.* 2. *tit. de appell. conclus.* 5. *num.* 5. *cum seq.* quòd quando appellans aliunde habere non posset sententiam & acta, & illa peteret ab appellato, si neget sententiam latam, aut illam latam affirmet, sed neget se habere, aut asserat illam habere, & exhibere nolit, iudex decernere poterit super tali sententia nullum fieri posse fundamentum, neque appellatum ex aliquo modo iuuari.

Et si tale subeat iuramentum, &c.] Ideo in casu hu- 7
ius tex. sufficit iuramentum partis asserentis instrumentum perdidisse, quia agitur vt non cogatur quis exhibere semel exhibitum, & deperditum instrumentum, secus vbi agitur quòd exhibeatur illud quod nonquam fuit exhibitum, quódque asseritur deperditum. nam tunc quòd deperditum sit, non creditur soli iuramento. Præterea, secundùm alios lex ista procedit quando aliqua præsumptio & coniectura concurrit pro eo, qui asserit se rem illam non habere, sed perdidisse. Vide Afflict. *decis.* 330. *n.* 2. vbi quòd hic text. procedit in eo, qui habet præsumptionem pro se de amissione, eleganter Menoch. *de præsumpt. lib.* 6. *præsumpt.* 61. *num.* 14. *& cons.* 334. *num.* 4. *&* 18. Burg. de Paz *quæst.* 5. *ciuili, à num.* 16.
Auendan. *l.* 41. *Tauri num.* 12. Regulariter enim lo- 8
quendo non sufficit iuramentum partis asserentis instrumentum perdidisse, nisi aliquæ appareant coniecturæ, ex quibus accedente iuramento perficiatur probatio, Bernard. *regul.* 345. Ioan. Garcian. *regul.* 31. Valasc. *de iure emphyt. quæst.* 7. *num.* 38. *versic. porrò*, Mascard. *conclus.* 909. *in princip.* remissiue Castill. *quotid. lib.* 3. *cap.* 18. *num.* 15.

Si enim iam plenissimum, &c.] Notatur ad hoc quòd 9
instrumentum non productum in iudicio non dicitur iudici cognitum, vt per Couarr. *variar. lib.* 1. *cap.* 1. *num* 9. *vers. quinto, prope fin.*

Notatur etiam ad hoc quòd testibus accusatis de 10
falso in causa homicidij, donec de hoc cognoscitur, ipsa causa silere debet, vt per Menoch. *consil.* 301. *num.* 19.

Plus

Plus valere quod agitur, quàm quod simulatè concipitur.

Tit. XXII.

RENOET hic titulus à superiore, vt plus valeat quod *re vera* agitur, quàm quòd simulatè *in instrumento* concipitur. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia tituli & simulationis contractuum, vide Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 4. tit. 71. l. Hispan fin. tit. 11. part. 5.* Cæpol. *in tractat. de simulat. contractus*, Anton. Gom. *l. 45. Tauri, num. 27.* Alciat. *lib. 2. parerg. cap. 11.* Felin. *in cap. si cautio, num. 67. cum seqq. de fide instrument.* Tiraquel. *de retract. lign. §. 1. gloss. 2. num. 12. cum seqq. & tit. 2. ad finem ex num. 12.* Bened. Capra *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 12.* Ioseph. Ludou. *commun. tit. de simulat. contractuum*, Vital. de Camban. *in tractat. clausul. rubr. de simulat.* Menoch. *de arbitr. casu 39. & 247. & de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 125.* Mascard. *de probat. conclus. 439.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 25. pag. 267.* Aldouin. *consil. 34. & 69.* Cardin. Tusch. *practic. conclus. verbo simulatio conclus. 257.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. tom. 2. lib. 13. tit. 35.* Arimin. Tepat. *variarum sentent. tom. 2. tit. 332.* latè Farinac. *in praxi crimin. part. 6. tit. de falsitate & simulatione, quæst. 162. cum seqq.* eleganter Valasc. *consult. 134. per tot.* Castill. *controuers. lib. 2. cap. 25. num. 18. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Veritas scripturæ, & simulationi præualet.*
2 *Veritas præualet, eique cedunt omnia.*

L. In contractibus. I.

Impp. VALERIAN. & GALLIEN. AA. *Rufino.*

1 VEritas præualet scripturæ, & simulationi. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Angel. Fulgos. Bald. Castrens. Sichard. Donell. Cuiac. Aloys. Leo *in 4. fol. 18. verso*, Sebast. Næui. remissiuè. Casal. *in annot.* & Ximeo. *in concord.*

2 Nota veritatem præualere, eique omnia cedere, Roland. *cons. 12. num. 2. & 3. lib. 3.* Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 31. num. 4.* Ego ipse *de Axiom. iuris vsufreqq. axiom. 224. num. 5.*

SVMMARIVM.

1 *Simulatio allegata apud iudicem probatione indiget.*
2 *Simulatio cum non præsumitur in dubio, alleganti eam onus probandi per testes, per indicia & coniecturas incumbit.*
3 *Probatio per indicia & præsumptiones admittitur in iis, quæ sunt difficilis probationis.*
4 *Probatio simulationis non potest fieri nisi per coniecturas vehementes, & quæ vrgeant. si fiat per indicia, quodlibet indicium requirit probationem per duos testes, num. 5.*

L. Acta simulata. II.

Impp. DIOCLET. & MAXIM. AA. & CC. *Soteriæ.*

SImulatio allegata apud iudicem probatione indiget. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 2. n. 1. sup. hoc tit.* 1

Cùm simulatio in dubio non præsumatur, Anton. 2
Burg. *in cap. ad nostram, n. 1. cum seqq. de empt. & vend.* Cæpol. *de simulat. contract. num. 84 in fine, vers. ex quibus videtur concludendum*, Caputaq. *decis. 421. num. 5. part. 2.* Franc. Bec. *cons. 52. num. 1. & seq. lib. 1.* Tiraq. *de retract. tit. 2. in præfat. num. 19. & ad finem tit. n. 125. & 133.* Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 122. n. 2.* Mascard. *de probat. conclus. 448. num. 1. & concl. 814. num. 1. & seq.* Surd *decis. 23. num. vlt.* Carol. de Grassis *except. 12. num. 10.* Cardin. Mantic *de tacitis & ambig. conuent lib. 8. tit. 17. num. 1. & lib. 13. tit. 35. num. 8.* Aldouin. *cons. 69. num. 27.* ideo eam allegant incumbit onus probandi tum per testes, secundùm Valasc. *consult. 154. n. 14.* Farin. *in praxi crimin. part. 5. q. 162. num. 120.* tum etiam per indicia & coniecturas, vt tenent Ioan. Bapt. Lup. *in tract. de vsur. commento 2. §. 1. num. 24. & seq.* Mascard. *concl. 438. num. 7. & seq. & concl. 815. num. 1. & concl. 1141. num 6. cum seqq.* Aldouin. *cons. 34. num. 7. & cons. 69. num. 14. lib. 1.* Menoch. *reme d. 9. recuper. num. 388. & de arbitr. casu 2. num. 26. & casu 247.* idem Menoch. *d. lib. 3. præs. 112. num. 5. vers. ita pariter, & præsumpt. 124 num. 3.* Card. Mantic. *d. lib. 8. tit. 17. num. 8. & lib. 13. tit. 33. num. 9.* Castill. *controuers. lib. 2. cap. 23. num. 22.* Farin *in praxi crimin. p. 5. tit. de falsitate & simulat quæst. 162. num. 97.* vbi *num. 105.* ait, vt quænam sint coniecturæ sufficientes ad probandum simulationem iudicis arbitrio remissum esse, latè Valasc. *d. cons. 154. num. 16. cum seqq.* vbi *num. 18.* quòd probatio admittitur per indi- 3
cia, & præsumptiones in iis, quæ sunt difficilis probationis, & *num. 19.* quòd probatio simulationis non 4
potest fieri per leues coniecturas, sed per vehementes, & quæ vrgeant, & *num. 21.* quòd simulationis 5
probatio si fiat per indicia, quodlibet indicium requirit probationem per duos testes, de quo etiam Ioseph. Ludou. *tom. 3. commun. opin. tit. de simulat. contract. concl. 1. vers. 25. coniectura*, Mascard. *concl. 447. la 1. n. 2. d.* Farin. *q. 262. n. 130. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Pactum de retrouendendo adiectum contractui emptionis, pignoris causa adiectum censetur.*
2 *Iuramentum non firmat contractum simulatum. amplia vt n. 3. & limita vt n. 4 & 5.*

L. Emptione. III.

Iidem AA. & CC. *Maximæ.*

PActum de retrouendendo adiectum contractui 1
emptionis, pignoris causa adiectũ censetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

In gloss. *Emptione, in fine.* ibi, *quid autem si hoc iu-* 2
rauit, &c. Notatur ad hoc quòd iuramentum non firmat contractum simulatum, ita quòd iuramentum simpliciter præstitum in instrumento, vtputà de illi non contraueniendo, nõ tollit exceptionem simulationis si de ea appareat verè, vel præsumptiuè, vt per Hippol. *sing. 127 & sing. 474. incip. Contractus simulatus*, Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum & vxorem,*

§.51. *num.* 5. *in princ.* Capt. *concl.* 87. *num.* 178. *cum seqq.* Cou. *lib.* 1. *variar. cap.* 7. *num.* 5. Anton. Gom. *tom.* 1. *var. cap.* 14. *num.* 20. *col.* 2. *& l.* 45. *Tauri num.* 17. *col.* 1. Tiraq. *de constituto, part.* 7. *limit.* 7. *num.* 32. Ioan. Bapt. Lop. *in tract. de vsuris commento* 4. §. 1. *num.* 10. Menoch. *quæst. vsufreq. cap.* 47. *num.* 3. Viui. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 2. *tit.* 14. *si aduersus vendit. num.* 18. *pag.* 337. Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præsumpt.* 122. *num* 62. Mascard. *de probat. concl.* 265. *num.* 10 *&* 11. *& concl.* 266. *num.* 13. 16. *&* 21. D. Soar. de Paz *in practica tom.* 3. *cap.* 2. §. 3. *num.* 6. D. Barbos. *in l.* 1. *ff. soluto matr. part.* 6. *num.* 47. *&* 48. latè Farin. *in praxi crimin. part.* 5. *tit. de falsit. & simulat. quæst.* 162. *n.* 67.
3 *cum seqq.* vbi *num.* 72. hoc adeò verum dicit vt à iura-
mento præstito in contractu simulato nec etiam sit
necessaria absolutio ad hoc vt iurans possit simula-
4 tionem allegare, & *num.* 74. limitat quando iuramen-
tum in instrumento appositum refertur ad contra-
ctum, putà si quis dicat, *iuro seruare contractum*, tunc
enim non impedit allegationem simulationis; si ve-
rò iuramentum refertur ad verba contractus, vt pu-
tà quia dicatur, *iuro seruare ea, quæ dixi*, & tunc non
5 potest iurans apponere simulationem, & *num.* 82. li-
mitat, & intelligit procedere glossæ sententiam in
iuramento promissorio, secus in assertorio, prout
quando quis iurat omnia & singula contenta in in-
strumento esse vera, promittitque insuper non con-
trauenire, nec dicere contractum non sic celebra-
tum, nam is non potest postea simulationẽ allegare.

SVMMARIVM.

1 *Persona quæ verè contraxit, non quæ simulatè fingitur, attenditur.*
2 *Actum scripto præualet.*

L. Si quis gestum. IV.

Iidem AA. *&* CC. *Decio.*

1 PErsona, quæ verè contraxit, non quæ simulatè fingitur, attenditur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

2 *Plus actum, quàm scriptum*, &c.] Nam quando vnum est gestum inter partes, & aliud est scriptum, simulatio inducitur, vt per Vulpel. *cons.* 1. *num.* 16. Farin. *in praxi crimin. part.* 5. *tit. de falsitate & simulat. quæst.* 162 *num.* 4.

SVMMARIVM.

1 *Subscriptio erronea actum vitiat.*
2 *Subscriptionem vltra scientiam, & intentionem agentium non dirigi, nec quidquam operari.*
3 *Subscribens se instrumento quod non legit, sibi non præiudicat.*
4 *Subscribentem ignorasse, aut sciuisse contenta in scriptura, cui incumbat onus probandi.*

L. Si falsum. V. & vlt.

Iidem AA. *&* CC. *Victori.*

1 ERronea subscriptio vitiat actum. Subscriptio vl-
2 tra scientiam, & intentionem agentium non dirigitur, neque aliquid operatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*
3 Vulgò allegari solet hic text. ad hoc quòd subscribens se instrumento, quòd non legit, putans continere id quod mandauit, vel quod sibi persuasum extitit, cùm aliud contineat, sibi non præiudicat, vt per Felin. *in cap. quoniam contra, num.* 48. *de probation.* Ias. *in l. si ita stipulatus*, §. *Chrysogonus num.* 12. *ff. de verb. oblig.* Anton. Gabr. *commun. tit. de præsumpt. col.* 3. *num.* 28. Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præs.* 66. *num.* 2. Mascard. *de probat. concl.* 1341. aliàs 1347. *à*
num. 16. vbi *num.* 19. quærit cui incumbat onus pro- 4
bandi subscribentem ignorasse, aut sciuisse contenta in scriptura, Aluar. Valasc. *consult.* 67. *num.* 9. Cald. Pereira *quæst. forens. cons.* 26. *num.* 3. *& de empt. & vendit. cap.* 6. *num.* 20. Gonzal. *ad regul.* 8. *Cancel. gloss.* 60. *num.* 21. vbi *num.* 22. refert Bald. *hic num.* 1. *in fine*, acriter reprehendere Doctores se subscribentes consiliis aliorum sine lectione scriptorum.

De commodato.

TIT. XXIII.

COMMODATVM est contractus, quo res gratis vtenda datur, *ff. hoc tit. l.* 1. §. 1. *& Inst. quib. mod. re contrah. oblig.* §. *item is cui.* certi vsus gratiâ; vt vsu illo finito, eadem species restituatur, *d.* §. *item is cui. & ff. de reb. cred. l.* 2. *in princ. & de oblig. & act. l.* 1. §. *is quoque cui.* Scripserunt in hanc rub. Cuiac. Pac. & VVesemb. De materia tituli vide Ordin. Reg. Lusitan. *lib.* 4. *tit.* 53. *l. Hisp.* 1. *cum seqq. tit.* 2. *part.* 5. Alciat. *lib.* 2. *paradox. cap.* 19. Bellon. *lib.* 1 *supput. cap.* 6. Suar. Donat. à Fina & alios *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 13. Cou. *lib.* 3. *vari. cap.* 15. *a princip.* Anton. Gom. *tom.* 2. *var. cap.* 7. *à princip.* Rebuff. *in tract. except. num.* 815. *cum seqq.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 23. *cap.* 4. Mozz. *de contract. tract. de commodato*, Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. tom.* 1. *lib.* 9. *tit.* 11. *cum seqq.* eundem Paci. *in tract. de contract lib. tit. de commodato*, Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disp.* 294. *cum seqq.* Turrian. *eod tract. disp.* 11. Lessi. etiam *in simili tract. lib.* 2. *cap.* 27. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib.* 25. *tract.* 6. *num* 468. *cum seqq.* Azor. *instit. moral. p.* 3. *lib.* 7. *tit. de commodato.* Rebell. *de obligat. instit. p.* 2. *lib.* 16. *de commodato.*

SVMMARIVM.

1 *Commodatarius non tenetur de casu fortuito, nisi pacto se adstrinxerit, & num.* 2.
3 *Casus fortuitus quis.*
4 *Incendium inter casus fortuitos numerari, quando sine culpa habitantium ortum, & fortuitò causatum, aliàs non.*
5 *Impetum aquarum, & vim hostium numerari inter casus fortuitos.*
6 *Principis & iudicis factum iustum, vel iniustum inter casus fortuitos numerari.*
7 *Furtum inter casus fortuitos connumerari, maximè si à coniunctis, vicinis, vel famulis perpetratum: vel cum fractura. vel quando res furata erat in loco cum propriis rebus illius, qui eam custodiebat, n.* 8.
8 *Casum fortuitum allegans, illum pariter, & absque sua culpa contigisse probare debet, in casibus, in quibus præsumitur culpa.*
10 *Commodatarius de leui culpa tenetur. nisi commodatum*

datum fiat gratia vtriusque,n.11.

12 *Periculum in se suscipiens tenetur etiam de casu fortuito.*

13 *Renuntiatio generalis casuum fortuitorum saltem in contractibus, absque eo quòd in specie casus aliqui exprimantur, valida est.*

14 *Casus fortuitos in se suscipiens, vel eis renuntians, non intelligitur sentire de insolitis aut rarò contingentibus. etiamsi quis susceperit in se generaliter omne periculum, num. 16. etsi generalis renuntiatio casuum fortuitorum iuramento fuerit confirmata, num. 19.*

15 *Casus insoliti qui sint, iudicis arbitrio relinquitur. & nisi casus euenerit illius culpa, qui periculum in se suscepit, num. 17. & nisi post susceptionem generalem periculi vnum ex casibus fortuitis expresserit, num. 18.*

20 *Iuramenti vis.*

L. Ea quidem I.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Sciolæ.*

1 COmmodatarius de casu fortuito non tenetur, nisi se adstrinxerit pacto. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Butrig. Salicet. Angel. Fulgos. Castr. Bald. Sichard. Donell. Cuiac. Aloys. Leo *in 4. fol.* 19. Gilchen *tom. 2. pag.* 281. Sebast. Næui. remissiuè. Casal *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Ordin. Reg. Lusit. *lib. 4. tit.* 56. §. 3. Cardos. *in praxi iudicum, verbo commodatum num.* 16. Anton. Gom. *var. tom.* 2. *cap.* 7. *num.* 1. *in princip.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 5. *tit.* 8. *num.* 10. Molin. *de iustit. tract.* 2. *disp.* 295. *vers. de casu fortuito.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 25. *tract.* 6. *num* 475.

3 Quis dicatur casus fortuitus, tractant Gregor. Lop. *l. 3. verbo como sy tit.* 2. *part.* 5. Bonacos. *commun. crimin. part.* 2. *verbo casus fol.* 9. Medic. *in tract. speciali de casibus fortuit. per tot. & præcipuè quæst.* 12. Benincas. *tract. de paupert. quæst.* 2. *num.* 11. Strach. *tract. de assecurat. part.* 3. *num.* 65. Azeued. *l. 2. tit. 9. lib. 4. nona Recop.* Donel. *ad l. qui fortuitis, num.* 1. *C. de pignorat act. pag. mihi* 134. Cardin. Mantic. *dict. lib.* 5. *tit.* 8. *a num.* 3. Caroc. *de locato part.* 4. *rub. de casibus quæst.* 12. Parlad. *differ.* 132. *num.* 15. Felician. *de societ. cap.* 25. *num.* 1. Mari. Antonin. *var. resolut. lib.* 2. *resol.* 16. Aloys. Ricc. *in collect. decis. collect.* 1085. Sigism. Scacc. *de commerc.* §. 1. *quæst.* 1. *num.* 134. vbi ait quòd casus fortuitus dicitur ille, quem nullum hominum consilium præuidere potest, seu dicitur inopinatæ rei euentus, cui prouideri non potest.

4 Vnde inter casus fortuitos incendium connumerari quando sine culpa habitantium ortum habuit, & fortuitò causatur, alias non tenent Hippol. *in l.* 1. *num.* 118. *ad leg. Cornel. de sicar.* Ias. *in l. sed & si quis*, §. *quæsitum num.* 41. *ff. si quis caut. & in l prætor ait*, §. *fin. num.* 30. & 31. *ff. de edendo*, Syluan. *cons.* 29. *num.* 5. Grammat. *decis.* 3. Roland. *cons.* 95. *num.* 18. *lib.* 2. Couar. *de sponsalib. part.* 2. *cap.* 6. §. 8. *num.* 14. Greg. Lop. *d. l.* 3. *verbo fingo*, Afflict. *decis.* 57. Sebast. Medic. *de casib. fortuitis part.* 2. *quæst.* 7. *num* 1. Ioseph. Ludou. *Perus. decis.* 10. *num.* 15. & *decis.* 25. Menoch. *cons.* 53. *num* 1. & *de arbitr. casu* 390. *num* 1. Mexi. *in tract. tassa panis concl.* 6. *num.* 115. Magon. *Lucensi decis.* 111. *num.* 40. *cum seqq.* Gutier. *pract. lib.* 1. *quæst.* 29. *num.* 6. Surd. *decis.* 198. *num.* 5. Mascard. *de probat. concl.* 892. *num.* 20. Cened. *ad Decretal. collect.* 40. *num.* 1. *cum seqq.* Pradil. *in sum. legum pœnal p.* 1. *cap.* 23. *n.* 1. *cum seqq.* Sigism. Scacc. *d. q.* 1. *sub num.* 135. Carot. *de locato, & conducto, rub. de incend. num.* 6. Cardos. *in praxi iudicum, verbo incendium n.* 6. Farin. *in praxi crimin. p.* 3. *q.* 110. *n.* 16.

5 Impetus aquarum, & vis hostium inter casus fortuitos naturales connumeratur. *l. si plures* §. 1. *ff. depositi l. contractus* §. *vis maior. ff. locati*, Masc. *de probat. concl.* 271. *num.* 8. Card Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib* 10. *tit.* 9. *num.* 3. Sigism. Scacc. *d. q.* 1. *sub n.* 135. vbi inter casus fortuitos reputari asserit vim fluminis, aut maris, aut tempestatis, & terræmotus, seu graculorum, & sturnorum, necnon incursus latronum, hostium, piratarum, & bannitorum deprædantium merces, quibus resisti non potest.

6 Item Principis & iudicis factum iustum, vel iniustum, Caroc. *de locato, rub. de casibus quæst.* 12. Cabed. *Lusit. decis.* 114. *num.* 5. *part.* 2. Sigism. Scacc. *d. q.* 1. *num* 136. *cum seq.* Mari. Antonin. *var. resolut. lib.* 2. *resol.* 26. *in princ.*

7 Furtum quoque inter casus fortuitos connumerari, maximè si à coniunctis, vicinis, vel famulis perpetratum sit, referunt Thesaur. *quæst forens. lib.* 4. *q.* 9. *num.* 2. Menoch. *de præsumpt. lib.* 6. *præs.* 61. *num.* 34. *cum seqq. & cons.* 153. *num.* 8. *cum seqq.* Gregor. Lop. *d. l.* 3. *verbo fortasse*, Bonacos. *commun. crimin. part.* 1. *verbo furtum fol.* 73. *verso, & part.* 2. *eod. verbo fol.* 32. Cardos. *in praxi iudicum, verbo furtum num.* 39. Vel cum fractura, Menoch. *d. cons.* 153. *num.* 11. Mascard.
concl. 262. *num.* 18. & *concl.* 830. *num.* 8. Vel quando 8
res furata erat in loco cum propriis rebus illius, qui eam custodiebat, Felician. *de societ. cap.* 21. *num.* 44. Farin. *in praxi crimin p.* 5. *de furtis q* 166. *n.* 36.

9 Et non solùm casum fortuitum, qui allegat, sed absque sua culpa contigisse probare debet, in casibus, in quibus præsumitur culpa, vt in furto, incendio, morte non naturali animalium, & fuga seruorum, ac aliis, Ioan. Anton. Trigon. *sing.* 57. *num.* 3. Gail *lib.* 2. *obseru.* 21. *num.* 3. Marc. Anton. *Delphin. decis.* 61. *num.* 2. & *decis.* 525. *num.* 2. *part.* 1. Mascard. *concl.* 272. *num.* 8. & *concl.* 468. *num* 5. Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil.* 37. Felician. *de societ. cap.* 25. *num.* 49. Menoch. *d. præsumpt. lib.* 6. *præs.* 61. *num.* 30. D. Barbos. *in l. si mora* 10. *num.* 45. *ff. soluto matr.* Farin. *in praxi crimin. tit. de pœnis temper. q.* 88. *n.* 4.

10 Nota commodatarium de leuissima culpa teneri, vt per Sot. *de iustit. lib.* 4. *quæst.* 7. *art.* 2. Caiet. 2. 2. *quæst.* 62. *art.* 6. §. *sed quod*, Nau. *in man. cap.* 17. *num.* 184. Ludou. Lop. *in instruct. conscient. cap.* 196. *vers. vltra prædicta*, Perez *tit.* 7. *lib.* 5. *Ordin. pag.* 209. *cum seqq.* Sebast. Medic. *in tract. de casib. fortuitis q.* 10. *num* 45. *part.* 2. Mozz. *de contract. tit. de commodato cap. de diuisione num.* 3. Petr. Greg. *Syntag. lib.* 23. *cap* 1. *num.* 1. Gregor. Lopez Madera *animaduers. iuris lib. vnico cap.* 17 *num.* 7. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 9. *tit.* 2. *num.* 2. Sayr. *in claui Regia lib.* 10. *tract.* 3. *cap.* 1. *num.* 10. *cum seqq.* Paul. Comitol. *resp. moral. lib.* 1. *quæst.* 42. *num.* 3. Less. *de Iustit. lib.* 2. *cap.* 7. *dub.* 8. *num.* 40. Rebell. *de obligat. instit. part.* 2. *lib.* 16. *de commodato quæst. vnica num.* 1. Azor. *instit. moral. part.* 3. *lib.* 7. *tit. de commodato cap.* 7. Ludou. Beja *respons. casuum conscient. part.* 2. *casu* 20. Cardos. *in praxi iudicum, verbo commodatarius num.* 13. Farin. *in praxi crimin. tit. de furtis quæst.* 169. *num.* 19.
cum seqq. nisi commodatum fiat gratia vtriusque, 11
quia commodatarius tunc de leui culpa teneretur, secundùm Petr. Greg. *d. lib.* 23. *cap.* 1. *num.* 10. Sebast. Medices *d. quæst.* 10. *num* 45. Pichard. *in* §. *item is cui, num.* 71. *Instit. quibus modis re contrah.* Molin. *d. tract.*

d.tract.2.disp.295. Cardin.Mantic.*d.lib.9.tit.2.num.3.* Lessi.*d.lib.2.cap.7.dub.8.num.42.* Azot.*d.lib.7.de commodato cap.7.vers.quando.*

12 *In se suscepisse,*&c.] Notatur ad hoc quòd periculum in se suscipiens nec etiam tenetur de casu fortuito.Duen.*reg.*380. Roman.*sing.*331. Neguzant.*de*

13 *pignor. part.7. memb.3. num.* 4.*&* 5. Et notatur etiam ad hoc quòd generalis renuntiatio casuum fortuitorum saltem in contractibus, absque eo quòd in specie casus aliqui exprimantur, valida est: vt per Anton.Gom.*var.tom.2.c.3.n.19.* Pinel.*in l.2.C.de rescind. vendit. part.1. cap.3. num.26.* Azeued. *l.2. à num. 21. tit.9. lib.9. noua Recop.* Gutier. *de iuram confirm. p. 1. cap.24. num.1.* Anton.Fab. *in suo C.lib.4.tit.45. de locato,diffin.*53. Mar.Antonin.*var. resolut. lib.2. cap.26. num.2.* Fontanel. *de pactis nupt. claus.* 3. *gloss.2. n.66.* Castill.*controuers.lib.3.cap.3.num.48.cum seq.*

14 In se autem suscipiens casus fortuitos, vel eis renuntians,non intelligitur sentire de insolitis,aut rarò contingentibus, secundùm Bart. *in l. scio si quis, §.quaesitum,ff. si quis caut.* Anton.Gom.*d.tom.2. cap.3. num.19.* Afflict. *decis.*259. *num.* 19. Mohedan. *decis.* 236. Gasp. Caballin. *de euict. §. 5. num.* 11. Iacob. Mandel. de Alba *cons.1.num.5.* Alciat. *resp.*158.*n.5.* Franc.Viui. *opin.* 59. *part.2.* Sebast.Medic.*de casibus fort. part.* 1. *quaest.* 51. *& de compensat. part.* 1. *cap.* 45. Soar. *recept. sentent. lit. C. num.* 28. Renat. Chopin. *lib.* 3. *de domin. Franciae tit.* 13. *num.* 9. Anchar. Regien. *lib.3. quaest. famul.quaest.*36.*num.*7.*&* 8. Gutier. *d.part.1. cap.24. num.* 6. Azeued. *l. 2. num.* 17. *tit.9. noua Recop.* Gam.*Lusit.decis.*350.*num.*11. Surd. *cons.* 81. *num.* 65. *& decis.* 326. *num.* 52. Menoch. *cons.* 7. *num.*8.*& cons.*27.*num.*29. Caroc. *de locato part.4.rub. de casibus quaest.* 8. Gail.*lib.* 1. *obseru.* 52. Mozz. *de contract. tract. de commodato tit. de accidental. num.* 6. Mari. Antonin. *var. resolut. lib.* 4. *cap.* 26. *num.* 9. Aloys. Ricc. *in collectan. decis. collect.* 1085. Ceuall. *commun. contra commun. quaest.* 702. *num.*1. *&* 4. Stephan.Gratian. *discept. forens. tom.*1. *cap.* 195. *num.*7. Castill. *controuers. lib.* 3. *cap.* 3. *num.* 80. *cum seqq.*

15 Qui enim sint casus insoliti, iudicis arbitrio relinquitur, Pinel. & Gutier. *citatis locis.* Azeued.*d.l.2. n.24.* Ceuall.*d.quaest.*701.*num* 6. Stephan.Gratian. *d. cap.*195. *num.*1. Castill. *d. cap.3. à num.*95. Menoch. *de arbitr. casu* 80. Seraphin. *de priuileg. iuram. pri-*

16 *uil.* 106. Quae quidem resolutio procedit, etiamsi quis susceperit in se generaliter omne periculum, quia tunc in contractibus, inquibus quis de leuissima culpa non tenetur,casus fortuitos in se suscepis-

17 se non videtur. Azeued.*d.l.2.num.9.* nisi culpa illius qui periculum in se suscepit,casus euenerit, Castill.

18 *d. cap.3. num.* 106. *in fine*, & nisi post susceptionem generalem periculi vnum ex casibus fortuitis expresserit. nam tunc de aliis casibus expresso similibus etiam tenetur, Azeued. *vbi sup.* Procedit etiam

19 eadem resolutio, quamuis generalis renuntiatio casuum fortuitorum iuramento fuerit confirmata,

20 nam in ea insoliti non comprehenduntur, quia iuramentum habet confirmare contractum, cui accedit,non verò extendere. Euerard.*in loco de except. ad regulam num.fin.*Menoch.*cons.*27.*n.*9.18.*&* 19. *lib.*1. Garroc.*de locato part.4.rub.de casibus quaest.*8.*num.*10. Gutier. *d. cap.*24. Seraphin. *de priuil.*106. *num.* 11. Gratian.*d.cap.*195.*num.*12.

SVMMARIVM.

1 *Commodator vsum ad quem commodauit, finitum probat.*

2 *Commodatum non potest reuocari ante casum finitum. post tempus finitum, intra quod commodatarius re commodata vti potuit, vel quod à principio fuit assignatum,reuocari potest,etiamsi commodatarius re non vsus fuerit, num.* 3. *etsi casu fortuito fuerit impeditus ne re vteretur,num.*4.

L. Cùm eum. II.

Iidem AA. Aulizano.

Commodator probabit vsum,ad quem commodauit,finitum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.* 1

Qui temporalis ministerij causa, &c.] Notatur ad hoc quòd commodatum non potest reuocari ante vsum finitum, *l. commodatum*, *§. sicut*, *ff. hoc tit. cap. vnic. eod.* Anton. Gom. *var. tom.* 2. *cap.* 7. *num.* 1. Gregor. Lop. *l.9. gloss.1. tit.2. part.5.* Petr. Gregor. *syntagm.iur.lib.*23.*cap.*1.*num.*8. Cardin.Mantic.*de tacitis & ambig. conuent. lib.9. tit.1. num.* 8. Pichard. *in §. item is cui, num.* 33. *Instit. quibus mod. re contrah. oblig.* Molin. *de Iustit. tract.2. disput.*294.*col.* 3. Cardos.*in praxi iudicum,verbo commodatum num.*2. Lessi. *de Iustit. lib.2. cap.27. dub.*1. Azot. *instit. moral. p.3. lib.* 7. *cap.* 8. *de commodato*, *vers. secundò quaeritur.* Itaut si reuocetur,detur commodatario contra commodantem reuocantem actio contraria commodati, vt sibi soluatur quantum sua interfuit rem commodatam ante finitum vsum & tempus non esse sibi ablatam,Petr.Greg. *d.lib.*23.*cap.*1.*num.*14.Cardin. Mantic.*d.lib.9.tit.*1.*num.*8. Pichard.*in d.§.item is cui, num.*46. 2

Post finitum autem tempus, intra quod commodatarius re commodata vti potuit,vel quod à principio fuit assignatum, potest dominus commodatum reuocare,etiamsi commodatarius re non fuerit vsus, *l. sed mihi*, *§. heres eius*, *l. si vt certo*, *§. si duobus*, *ff. hoc tit.* Petr. Gregor. *d. lib.*23. *cap.*1.*num.*14. Card. Mantic. *d. lib.* 9. *tit.* 1. *num.* 9. vbi ampliat, etsi casu fortuito fuerit impeditus ne re vteretur, Pichard.*in §.item is cui,num.* 32. Iul. Paci. *de commodato cap.* 11. *num.*47. 3 4

SVMMARIVM.

1 *Res commodata ad pignorandum, extenuato debito restituenda est.*

2 *Commodans non solùm ad restitutionem rei agere potest actione directa commodati, sed etiam ad interesse, si res in eadem bonitate qua fuit commodata,non restituatur post casum finitum.*

3 *Commodatarius non potest cogere commodantem vt integram rei aestimationem accipiat, sed tenetur soluere rem ipsam, qualis sit, cum deteriorationis aestimatione,&c. limita vt num.*4.

5 *Equus si commodatus fuit ad bellum, & in conflictu hostium perijt, periculum est commodantis. idem est si commodetur ad agitationem taurorum,n.*6.

L. De restituendis. III.

Iidem AA. Soteriae.

Res ad pignorandum commodata extenuato debito est restituenda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1.supr. hoc tit.* 1

Nota commodantem non solum ad restitutionem rei agere posse actione directa commodati, sed etiā ad 2

ad intereſſe ſi res in eadem booitate qua commoda-
ta fuit non reſtituatur poſt finitum vſum. *l. 1. §. in hac actione, ff hoc tit.* Petr. Gregor *ſyntagm. iuris lib. 23.*
cap. 1. num. 13. Iul. Paci. *de commodato cap. 11. num. 47.*
3 vnde notandum eſſe ait commodatarium non poſſe
commodantem cogere vt integram rei æſtimatio-
nem accipiat, ſed teneri ſoluere ipſam rem, qualis ſit
cum deteriorationis æſtimatione, & ſimiliter com-
moodatarium ſoluere totius rei æſtimationem non
teneri, ſed tradẽdo rem vnà cum æſtimationis dete-
4 riotationis liberari. Limita, ſi deterioratio ſine culpa
commodatarij vtendo re commodata in eo vſu ad
quem commodata fuit, eueniat, *l. eum qui, in princ. & l. vlt. ff. hoc tit.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. con-*
5 *uent. lib. 9. tit. 1. n. 14.* vbi refert quòd ſi equus ad bel-
lum fuerit commodatus, & in conflictu hoſtium per-
6 ierit, periculum eſt commodantis; & idem erit ſi ad
agitationem taurorum commodetur. Cardoſ. *in praxi iudicum, verbo commodatum n. 14.* Azori. *inſtit. moral.*
p. 3 lib. 7. de commodato cap. 9. in princ.

SVMMARIVM.

1 *Res commodata ob debitum retineri nequit, & n. 2. licèt pecunia eſſet commodata. num. 3. nec admittitur compenſatio ad impediendam rei commodatæ reſtitutionem, n. 4.*

5 *vna Res pro alia retineri nequit. vide tamen num. 6.*

7 *Expenſa vbi facta in re commodata, res retineri poteſt; & cur, num. 8.*

L. Prætextu. IV. & vlt.

Iidem AA. *&* CC. *Fauſtinæ.*

1 RES commodata ob debitum retineri non po-
teſt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. n. 1. ſup hoc tit.* & poſt omnes Giphan. *tom. 1. pag. 267.*
2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſu-
munt *l. Hiſp. fin. tit. 1. part. 5. vbi gloſſ. 3.* Neguzant.
de pignorib part. 2. memb. 4. num. 129. & ſeq. & part. 5. memb. 4. num. 1. Capyc. *deciſ. 11.* Cuiac. *lib. 1. obſeru. 37.* Ranchin. *deciſ. 443. part. 2.* Fornet. *lib. 2. ſelect. cap. 14.* Ferdin. de Mendoça *in diſput. ſuis de pactis lib. 2. cap. 5. num. 4.* D. Barboſ *in l. diuortio 8. §. ob donationes num. 7 in fine, ff. ſoluto matr.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig conuent. lib. 9. tit. 2. num. 10.* Ioan. Gare. *de expenſ. cap. 1. num. 16.* Mareſcot. *var. lib. 2. cap. 112. num. 25.* Cardin. Tuſch. *practic. concluſ. lit. R. concl. 307. num. 43.* Pyrrh. Maur. Aretin. *in tract. de retent. num. 4.* Caſtill. *quotid. lib. 3. cap. 16. n. 11. in fine.*
3 Amplia procedere quamuis pecunia eſſet commo-
data, adhuc enim ob debitum retineri non poterit.
nam commodatur vt ſpecies, aliàs non eſſet com-
modatum, Gregor. Lopez *l. fin. gloſſ. 4. verſ. & quid ſi pecunia commodetur, tit. 2. part. 5.* Duaren. *in l. fructus, §. ob donationem, ff. ſoluto matrimonio,* Molin. *de Iuſtit. tractat. 2. diſput. 297. verſic. contrariam tamen.*
4 Amplia etiam nec compenſationem admitti ad
impediendam rei commodatæ reſtitutionem, quam-
uis ſit earum rerum, quæ in pondere, vel menſura
conſiſtunt; nam cum in ſpeciebus ſolùm conſiſtat
commodatum, idem iudicatur de ipſis, ac de ſpecie-
bus, vt per Armil *verbo commodatum n. 3.* D. Barboſ. *in diuortio §. ob donationem num. 4. in fine, ff. ſoluto matr.*
Pichard. *in §. bonæ fidei 30. num. 39. Inſtit. de action.*
Caſtill. *quotid. lib. 3. cap. 16. num. 11.* Quamuis con-
trarium defendant Bart. *in l. cum fundum 30. §. ſeruum num. 8. ff. de verb. oblig.* Nau *in manu. cap. 17. num. 186.*
Sylueſt. *verbo commodatum quæſt. 3.* Ludou. Lop. *in inſtruct. conſcient. cap. 197. verſ. offert,* Azori. *inſtit. moral. p. 3. lib. 7. de commodato cap. 7. q. 7.* Non obſtat *l. fin. C. de compenſat.* ex cuius verbis colligi videtur quòd ſi
in omnibus actionibus compenſationi locus eſt, ex-
cepta ſola depoſiti actione, quòd & in actione com-
modati compenſatio ipſa admittitur, reſpondetur
enim ideo ibi exceptum fuiſſe contractum depoſiti,
quia ea, quæ in pondere & menſura conſiſtunt, ſo-
lent deponi, commodari non, ſed mutuari, ac proin-
de illic non fuit exceptus commodati contractus.
Multas conciliationes ad noſtrum text. cum *d. l. vlt. C. de compenſat.* aſſerunt Cuiac. *recept. ſentent. Iul. Pauli, lib. 2. tit. 12. in fine,* vbi exiſtimauit mendum
eſſe in hac l. & pro verbo illo, *commodati*, legendum
eſſe *commendari*, Conan. *comment. iuris ciuilis lib. 7. cap. 3. pag. 400.* vbi tradidit, ideò in caſu *d. l. vlt. C. de compenſat.* compenſationem denegari, quoniam
cauſa debiti prorſus eſt extranea, nullaque ex parte
ad id, quod inter ipſos eſt contractum, commoda-
tum pertineos. Hottom. *lib. 1. reſp. amicab. c. 21. & lib. 12. obſeru. 20.* Ioan. Mercer. *opin. lib. 1. c. 14. pag. 72.* Gu-
lielm. Fornet. *lib. 2. ſelect. c. 14.* vbi dicit verba taxati-
ua *d. l. vlt.* non eſſe tam abſciſſa vt non ad alios etiam
caſus, quibus eadem maiórve ratio ineſt, extendan-
tur. Iul. Paci. *cent. 4. tit. commodati qu. 44.* ſed illa eſt
magis communi calculo recepta, quæ tenet diſpoſi-
tionem huius noſtri text. procedere quando ſpecies
aliqua eſt commodata; at verò *d. l. vlt.* locum habere
quando aliqua quantitas, cuius diuerſitatis ea poteſt
ratio aſſignari, quia compenſatio tantùm locum ha-
bet in quantitatibus, quæ inter ſe mutuam functio-
nem, & permutationem recipiunt, non verò in ſpe-
ciebus *l. ſi conuenerit, ff. de pignor. act. & l. ſi non ſortem, §. ſi centum, ff. de condict. indeb.* Ita Accurſ. *in præſenti, verbo debitor,* & Donell. *n. 4.* Sebaſt. Medic. *de compenſat. part. 1. q. 18.* Euerhard. Bronchorſt. *cent. 2. aſſert. 42.*
Gilbert. Regi. *lib. 1. cap. 8. verſ. dicebant.*
Allegari ſolet hæc lex ad hoc quòd vna res non 5
poteſt pro alia retineri, vt per Bart. *in l. non ſortem, §. ſi certum num. 2. & 8.* vbi Iaſ. *num. 10. in 3. notab. ff. de condict. indeb.* Rot. *deciſ. 115. num. 2. & deciſ. 295. num. 1. part. 2. diuerſ.* Surd. *de aliment. tit. 8. priuil. 62. à princ. & tit. 9. quæſt. 31. num. 52. cum ſeq. & deciſ. 50. à princ.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom. 1.*
cap. 56. num. 14. cum ſeqq. vbi quòd poſſunt retine- 6
ri ſcripturæ loco pignoris pro expenſis factis in li-
te, & pro ſalario, & quòd ſcriptor libri, & eius hæres
ac ſingularis ſucceſſor, poteſt illum retinere donec
ſibi ſoluatur merces prætenſa, dummodo non ſit
exemplar, quod non poteſt retineri niſi eſſet ſcri-
ptum ab eo.
In gloſſ. *Prætextu.* ibi, *niſi fecerit expenſas iure* 7
commodati. Notatur ad hoc quòd ratione expenſa-
rum, quæ à commodatario ſunt factæ in re commo-
data, poteſt res retineri; vt per Viui. *deciſ. 317. num. 7. verſ. tertiò fallit, lib. 2.* Mozz *de contract. tract. de commodato, tit. de naturalib. commodati num. 9.* Molin. *de*
Iuſtit tract. 2. diſp. 297. verſ. eadem gloſſ. quia quando 8
cauſa retentionis cohæret rei, ſeu res eſt obligata,
ſeu quaſi, aut non, ſed prætextu obligationis tradita,
datur ei retentio, vt per Bald. *hic num. 2.* Montalu. *in l. fin. tit. 17. lib. 3. fori.* Tepat. *var. ſentent. tit. 18. cap. 4.*
Viui. *d. deciſ. 317. num. 7.*

De

De pignoratitia actione.

Tit. XXIV.

Ignvs,quod in præsentia consideratur,est contractus,quo res creditoribus obligatur, & traditur in rei creditæ securitatem. *Pignoratitia* verò *actio* duobus modix sumitur; primò angustè & propriè pro actione ciuili in personam, quæ oritur ex contractu pignoris. Secundò, latè vt non solùm hanc actionem, sed etiam hypothecariam suo ambitu complectatur. Verùm hoc loco capitur in significatione propria & angusta. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. De materia tituli vide Bellacomb. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 14. tit. 14. pag.* 390. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom. 1. lib. 15. tit. 1. cum seqq.* Arimin. Tepat. *var. sentent. tom. 2. tit.* 5 10.

SVMMARIVM.

1 *Redditus ex pignore percepti extenuant debitum, & num. 2. adeò vt nec etiam creditor pacto, aut conuentione fructus pignoris suos possit efficere, sed illos computare in sortem principalem debeat, n. 3. idem est de proprietario, cui vsusfructus datur in pignus, mutui causa, quia tenetur referre fructus vltra sortem, num. 4.*

5 *Maritus recipiens pignus pro dote promissa, an & quando teneatur in sortem.*

L. Quod ex operis. I.

Imp. Alexander A. *Demetrio.*

1 REdditus ex pignore percepti extenuant debitum. Colligunt ex Ordin. Cyn. Butrig. Bart. Salicet. Angel. Fulgos. Bald. Castr. Siehard. Cuiac. Donell. Aloys. Leo *in 4 fol. 19. verso*, Sebast. Næui. remissiuè. Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 2. tit. 13. part. 3. & l. 21. eod. tit.* ibi, *descontando en la deuda los frutos que ouiesse ende cogido aquel que la tenia en peños.* Socin. *reg.* 3. Duen. *regul.* 308. Neguzant. *de pignorib. part. 3. memb. 1. n. 30. & part. 3. memb. 5. à princip. & num. 11. & part. 7. memb. 2. num. 14. & memb. 3. num. 7.* Olan. *in antinom. iuris lit. F. ex num.* 102. Cou. *in cap. quamuis pactum part. 1. §. 4. num.* 8. Iacob. Mandel. de Alba *cons.* 309. *num.* 14. Anton. Gom. *l.* 33. *Tauri num.* 30. *cum seqq.* Perez *ad rub. tit. 2. col. 6. lib. 8. Ordin. pag.* 17. Nau. *in man. cap. 17. num. 216. cum seqq.* Lup. *de vsuris commento 1. §. 4. num.* 76. Cacheran. *Pedem. decis.* 132. *num.* 1. Menoch. *cons. 7. num. 12. & cons. 110. num.* 37. Bertaz. *in addit. ad cons. crim. patris cons. 265. lib.* 5. Pereg. *cons. 101 num. 9. & 33. lib.* 1. Aldouin. *cons* 84. *num. 5 lib.* 1. Cened. *ad Decretal. collect.* 8. Sord. *cons.* 243 *num. 33. &* 38. Mich. Salon. *de Iustit. in* 2. 2. D. Thomæ *quæst. 78. art. 2. controu. 12. &* 13. Bañes *ibidem art. 2. in commento col.* 18. Cabed. *Lusit. decis. 123. part.* 1. D. Barbos. *in l. diuortio, §. ob donationes num. 26. ff. soluto matrim.* Paul. Comitol. *respons. moral. lib. 1. quæst.* 36. Molin. *de iustit. tract. 2. disp.* 410. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 11. tit.* 8. Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib. 3. de pignorib. & hypothec. resolut.* 2. Rebell. *de obligat. iustit. part. 2. lib. 8. de vsuris quæst.* 11. Cenall. *commun. contra commun. tom. 4. quæst. 904. num.* 51. Cardos. *in praxi iudicum, verbo vsura num.* 3. Castill. *controuers. lib. 3. cap. 23. num. 5. cum sequentib.*

Amplia vt nec etiam creditor pacto, aut conuen- 3
tione fructus pignoris suos efficere possit, sed illos computare in sortem principalem debeat, vt per Boër. *decis. 44. num.* 34. Neguzant. *de pignorib. p. 5. memb. 3. num. 5. &* 10. Menoch. *cons. 110. n.* 8. Alexand. Trentacinq. *d. resolut. 2. num.* 6. Castill. *d. lib. 3. cap. 33. num. 63 in princ.*

Amplia etiam in proprietario, cui vsusfructus da- 4
tur in pignus, mutui causa, quia tenetur referre fructus pignoris vltra sortem, Neguz. *d. tract. de pignorib. p. 3. memb. 3. n.* 13. Cou. *lib. 3. var. cap. 1. n. 4. vers. eodem iure*, Gemin. *de vsuris commento 3. §. 6 num.* 148.

Quid io marito recipiente pignus pro dote pro- 5
missa, an & quando teneatur fructus in sortem computare, vide posita *in collect. ad cap. salubriter, de vsur. in Decretalib.*

L. Creditor qui. *j.* II.

Idem A. Victorino.

FRuctus percipiendi ad instar perceptorum in pi- 1
gnoribus extenuant sortem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt Aym. *cons. 189. num.* 7. Roman. *sing. 385. incip. Regula est*, Gregor. Lop. *l. 2. verbo esquilme tit. 13. part.* 3. Neguzant. *de pignorib. part. 3. memb. 5 num. 1. cum seqq. & part. 7. memb. 3. num.* 7. Perez *ad rub. tit. 2. de vsuris lib. 8. Ordin. col. 6. vers. circa præmissa pag.* 17. Brunor. à Sole *in locis commun. verbo creditor.* 2. Surd. *decis. 270. num.* 1. Gemin. *de vsuris commento 3. §. 6 num. 136. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Pactum concedens creditori pignorum venditionem, nullum lucrum creditori ex venditione adijcit.*

2 *contra Creditorem ex conuentione cum damno debitoris vendentem pignus, debitori integra remanet actio, & num. 3.*

L. Pactum vulgare. III.

Idem A. Hermeo & Maximillæ.

PActum concedens creditori pignorum veoditio- 1
nem, non vllum lucrum creditori ex venditione
adiicit. Seu; Contra credirorem ex conuentione cum 2
damno debiroris vendentem pignus debitori integta actio remanet. Colligunt ex Ordin. Doctorex citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc rext. desu- 3
munt Cuiac. *lib. 4. obseru.* 23. Neguzant. *de pignorib. part. 4. memb. 1. in fine, & part. 5. memb.* 3. & vide citatox *suprà in l. 1. ampl. 1 hoc eod. tit.*

SVMMARIVM.

1 *Creditor non tenetur si absque eius culpa pignus pereat, nec de casu fortuito, num. 2. & 4.*

3 *Casum fortuitum non præsumi nisi probetur.*

5 *Amissio non præsumitur.*

6 De

6 *Defunctus, & hæres illius nihil differunt.*
7 *Depositario, seu alteri rem alienam detinenti, dicentique rem sibi furto detractam, non creditur, nisi probauerit, siue agatur, siue excipiatur.*
8 *Culpa in dubio nunquam præsumitur, nisi clarè probetur, maximè quando sunt casus, qui regulariter absque culpa euenire solent, num. 9.*
10 *in Dubio præsumitur quem fecisse id, quod sine culpa omittere nequiuit.*
11 *Creditor tenetur ad æstimationem rei quæ periit non fortuitò, sed culpa ipsius creditoris.*

L. Si creditor. IV.

Idem A. Dioscoridæ.

1 CReditor non tenetur si absque eius culpa pi-
2 gnus pereat, nec tenetur de casu fortuito, qui
3 tamen non præsumitur, nisi probetur. Colligunt ex
Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*
4 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu-
munt *l. Hisp. 20. tit. 13. part. 5.* vbi statuitur quòd si
caso, non culpa, vel dolo creditoris pignus perdatur,
seu deterioretur, creditor non tenetur. Capell. Tho-
los. *decis. 341.* Neguzant. *de pignorib. p. 7. memb. 3.*
num. 5. Matth. Coler. *German. decis. 9.* Auendan. *de*
exequendis mandat. part. 2. cap. 29. vers. cùm ergo, &
5 *seq. pag. 529.* vbi quòd dicens amisisse, debet proba-
re casum fortuitum, Menoch. *cons. 336. num. 10.* vbi
quòd amissio non præsumitur, & *cons. 353. à num. 1.*
vbi si creditor argentum pignore datum sine suo vi-
tio perdiderit, restituere id non cogitur, & *cons. 354.*
num. 13. vbi quòd si creditor asserat perdidisse rem
pignori sibi datam, debet manifestis probationibus
probare sine sua culpa amisisse, cùm actione pigno-
ratitia teneatur restituere rem illam debitori, soluto
ei credito suo, ibique subdit quòd licèt Aretin. *cons.*
120. existimauerit textum *in præsenti* procedere in
ipso principali, apud quem constat fuisse rem, non
autem locum habere in hærede, ad quem res ipsa
6 defuncti peruenisse præsumitur; ipse tamen Meno-
chius tenet nullam esse differentiam inter defun-
ctum, & hæredem illius, Mascard. *de probat. concl. 829.*
à princip. latè Farin. *in praxi crimin. p. 7. tit. de furtis*
7 *q. 169. n. 28.* vbi quòd depositario, seu alteri alienam
rem detinenti, & dicenti sibi rem furto subtractam
fuisse non creditur, nisi probauerit, siue agatur, siue
excipiatur, & *num. 29. & 30.* extendit procedere vt
nec isto casu credatur assertioni talis depositarij,
commodatarij, seu custodis rem sublatam fuisse,
etiam quòd eadem assertio esset iurata, nisi cum iu-
ramento concurrerent aliquæ aliæ coniecturæ, & *n.*
31. post Plot. *de in litem iurando num. 346. & 546. cum*
seq. tenet quòd contra depositarium, & alios similes
prædictos sic dicentes rem sibi subtractam, si fur-
tum non probauerint, datur iuramentum in litem
super valore ipsius rei.
8 In gloss. *Sed perdidisse.* ibi, *sed an sine culpa*, &c.
Notator ad hoc quòd si sumus in dubio, culpa nun-
quam est præsumenda, nisi clarè probetur, vt per D.
Barbos. *in prælud. l. si mora 10. ff. soluto matrim. num. 45.*
9 vbi id maximè procedere ait quando sunt casus, qui
10 regulariter absque culpa euenire solent; cùm in du-
bio præsumatur quem fecisse illud, quod sine culpa
omittere non potuisset.
11 Notatur etiam ad hoc quòd creditor tenetur ad
æstimationem rerum, quæ perierunt non fortuitò,
sed culpa ipsius creditoris, vt per Grat. *cons. 94. n. 38.*
& 42. lib. 2. Menoch. *d. cons. 353. num. 2.*

SVMMARIVM.

1 *Casus fortuiti, qui præuideri nequeunt, non veniunt in contractibus bonæ fidei, & stricti iuris.*
2 *Casus fortuitus est accidens, quod præuideri, aut euitari nequit per custodiam, curam, diligentiam mentis humanæ.*
3 *Casus fortuitus in specie probandus est.*
4 *de Casu fortuito non tenetur qui periculum in se suscipit.*

L. Quæ fortuitis. V.

Idem A. Trophimæ.

CAsus fortuiti, qui præuideri non possunt, tam 1
in contractibus bonæ fidei, quàm strictis iuris;
non veniunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati
ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.
Cùm præuideri non potuerint, &c.] Notatur ad hoc 2
quòd casus fortuitus est accidens, quod per custo-
diam, curam, diligentiámve mentis humanæ non
potest præuideri & euitari, vt per Gail. *lib. 2. obseru.*
21. num. 1. Azeued. *l. 2. tit. 9. lib. 4. nouæ Recop.* Strach.
de assecurat. part. 3. num. 63. Sebast. Medic. *in tract.*
de casibus fortuitis quæst. 12. num. 11. Petr. Gregor. *syn-*
tagm. iuris lib. 21. cap. 12. num. 1. Caroc. *de locato part. 4.*
tit. de casibus quæst. 12. Parlad. *different. 132. num. 15.*
Felician. *de societ. cap. 25. num. 1.* Marta *in votis nouis-*
sim. decis. voto 58. num. 3. Sigism. Scacc. *de commerc.*
§. 1. quæst. 1. num. 134. Aloys. Ricc. *in collect. decis. part. 4.*
collect. 1085. Menoch. *cons. 353. num. 9.*
Notatur etiam ad hoc quòd casus fortuitus in 3
specie probandus est, vt per Auendan. *de exequendis*
mandat. part. 2. cap. 29. num. 8. in fine vers. imo casus,
pag. 540.
Nisi inter contrahentes, &c.] Notatur ad hoc quòd 4
suscipiens in se periculum nec etiam tenetur de ca-
su fortuito, vt per Doctores citatos *ad l. 1. super verb.*
In se suscepisse, sup. de commodato.

SVMMARIVM.

1 *Creditor tenetur pignoratitia pro damno illato in re pignorata, eius dolo, vel culpa, & necessarios sumptus in ea factos recuperat, & num. 2.*
3 *deterioratio Pignoris culpa, vel negligentia creditoris proueniens, de sorte deducenda.*

L. Creditor qui. ij. VI.

Imp. GORD. *A. Iuliano.*

CReditor tenetur pignoratitia pro damno illato 1
in re pignorata eius dolo, vel culpa, & necessa-
rios sumptus in ea factos recuperat. Colligunt ex
Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*
Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt *l. Hisp. 30. tit. 13. part. 5.* vbi dicitur quòd si
culpa, vel negligentia creditor pignus deteriorauerit, debet damnum resarcire, & *l. 36. tit. 13. p. 5.* vbi 3
statuitur quòd deterioratio pignoris culpa, vel ne-
gligentia creditoris proueniens deducitur de sorte,
si minor est quàm sors, & superfluum soluet ei; sed si
tantùm, vel plus quàm debitum ascendit, soluitur
ius pignoris, & quod plus est restituet creditor debi-
tori. Neguzant. *de pignorib. part. 7. memb. 3. n. 6. & 7.*

SVM

SVMMARIVM.

1 *Creditor non tenetur de pignoribus sine culpa perditis,& num.3.*
2 *Perditio simulata præsumitur si postea quis reperitur possidere.*

L. Si nulla culpa. VII.

Impp. PHILIPPVS A. & PHILIPPVS C. *Saturnino.*

1 CReditor non tenetur de pignoribus perditis
2 sine culpa. Perditio simulata præsumitur si postea quis possidere reperitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num.1. sup. hoc tit.*
3 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Bart. *in l. si creditor, num.5 hoc tit.* Gregor. Lop. *l.36. gloss.1. tit.13. part.5.* Neguzant. *de pignorib. part.7. memb.3. num.4.*

SVMMARIVM.

1 *Pignus repositum in loco consueto periculo creditoris, ibidem perit,& num.2.*
3 *in Depositario, commodatario, custode omnis culpa excluditur, quando ipsa res ab eo posita fuit in loco solito & consueto.*
4 *Caupo non tenetur de furto facto in hospitio quando res furatas posuit in loco tuto,& consueto.*
5 *Res perit periculo eius cuius ea est.*
6 *in Culpa non est qui facit quod fieri est consuetum.*
7 *Culpam non intelligo, quam consuetudo admittit.*

L. Pignus in bonis. VIII.

Impp. DIOCLET. & MAXIM. AA. & CC. *Georgio.*

1 PIgnus repositum in loco consueto periculo creditoris ibidem petit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. sup. hoc tit.*
2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Neguzant. *de pignorib. part.2. memb.1. num.18.* Menoch. *de præsumpt. lib. 5. præs.31. num. 1. in fine,* Mascard. *de probat. concl.467. num.1.10.& 11.* Farin. *in praxi crimin. part.7. de furtis quæst.169. num.38.* vbi
3 quòd in depositario, commodatario, & custode excluditur omnis culpa quando ipsa res sibi tradita ab eo posita fuit in loco solo & consueto. nam qui facit quod fieri consuetum est, non potest dici in
4 culpa, *& fragm. crimin. part.1. lit.C. num.36.* vbi quòd caupo non tenetur de furto facto in eius hospitio quando res furatas posuit in loco tuto,& consueto, in quo scilicet ponuntur similes res.
5 *Ideóque ipsi perire, &c.*] Notatur ad hoc quos res perit periculo eius cuius ea est, vt per Iaf. *in l. non omnis. §. si pupillus, num.5. & 6. ff. si certum pet.* Tiraq. *de retractu tit. 2. ad finem num. 66. & de iure mariti gloss. 8. num. 277. cum seqq.* D. Barbos. *in l. si mora, num.85. ff. soluto matrim.*
6 *Quibus & alij solebant publicè vti, &c.*] Notatur ad hoc quòd in culpa non est qui facit quod fieri consuetum est, vt per Boët. *decis.217. num.5.* Palat. *in repet. rub. §.9. num.17. & in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum & vxor. not.6. §.7. num.3. pag.441.* Azeued. *l. fin. n.55. tit.21. lib.4. nova Recopil.* Mascard. *d. concl.467. num.2.*
In gloss. *Publicè, fin.* ibi, *non intelligitur culpa* 7 *quam consuetudo admittit.* Ita Roch. *in cap. fin. n. 35. de consuet.* Tiraq. *de pœnis temper. causa 41. num. 8. & 9.* Mascard. *d. concl.467. num.2.*

SVMMARIVM.

1 *Debito soluto, & oblato consignatóque creditor pignus possidens conueniri potest à debitore rei vendicatione,& pigneratitia directa,& num.2. distingue, vt num.3.*

L. Nec creditor. IX.

Iidem AA. & CC. *Apollodoro.*

SOluto debito, eodémque oblato, & consignato 1 creditor possidens pignus potest à debitore conueniri rei vendicatione & pignoratitia directa. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. suprà hoc tit.*
Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2 munt Bart. *in l. cùm res, num.14. in princ. C. de probat.* Roman. *cons.319 incip. Præsens consultatio,* Neguzant. *de pignorib. part.2. memb.3. num.64.*
In gloss. *Dominium debet.* Doctissimus D. Barbos. 3 *in l. si alienam 11. num. 4. ff. soluto matrim.* post Thesaur. *Pedem. decis.4. num.1.* & alios, in hac quæstione, quam tractat gloss. *in præsenti*, distinguendum hoc modo existimat, aut quis tenetur rem restituere ratione contractus, atque ita actione ex contractu conuenitur ad rem restituendam, & tunc non potest reus excipere de dominio alieno, aut quis non conuenitur actione ex contractu ad rem restituendam, sed actor tanquam dominus rei ab eo illam vendicat,& tunc potest obiici de dominio alieno.

SVMMARIVM.

1 *Actio pigneratitia soluto debito locum habet.*
2 *Creditor non potest inuadere hypothecam sine pacto vel decreto iudicis,& num.3.*
4 *Maritus si ageret aduersus vxorem ob res donatas, vel amotas, poterit vxor prædictas res retinere donec dos ei restituta sit.*
5 *Pacti cum debitore initi, & iussionis Præsidis cohærentia.*
6 *Declaratur text. l. pignoris causa 10. verb. nec creditor citra conuentionem, vel præsidialem iussionem, de pignorat. act.*
7 *Concordantia l. pignoris causa, de pignor. act. cum l. si conuenerit, in princ. ff. hoc tit.*
8 *Possessionem alterius ingrediens auctoritate propria, præcedente pacto & conuentione, nullam pœnam incurrit.*
9 *Pactum capiendi possessionem propria auctoritate, non solùm valet in contractu pignoris, sed etiam in omni alio contractu,& vltimis voluntatibus.*
10 *vigore Pacti de ingrediendo possessionem rei pignoratæ, seu hypothecatæ, potest creditor illum ingredi etiam non adito Præside,& sine eius licentia.*

L. Pignoris

L. Pignoris causa. X.

Iidem AA. & CC. Ammiano.

1 Pignoratitia actio debito soluto locum habet.
2 Item creditor non potest hypothecam sine pacto, vel iudicis decreto inuadere. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

3 Vide Roder. Xuar. *ad lect. l. post rem iudicatam, in declarat. leg. Regni, in princip.* num. 11. *pag.* 608. vbi ait esse casum expressum in hoc text. quòd ex pacto potest pars exercere propria auctoritate, & per se ius executiuum in re sibi obligata, Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap. 25. num. 39. &* 40. vbi quòd ex pacto potest creditor pignus capere propria auctoritate.

4 Notatur ad hoc quòd si maritus ageret aduersùs vxorem ob res donatas, vel amotas, poterit vxor prædictas res retinere, donec dos ei sit restituta, vt per Capyc. *decis.* 119. *num.* 2. *num seqq.* Nouell. *de dote, part. 8. priuileg. 2. in princip.* D. Barbos. *in l. diuortio* 8. §. *ob donationes, num. 7. ff. soluto matrim.*

5 *Nec creditor citra conuentionem, vel præsidialem iussionem*, &c.] Ergo Imperator exæquasse videtur Præsidis iussioni pactum cum debitore initum, quasi non minus ex pacto, quàm Præsidis iussu possit creditor res debitoris capere, de quo *l. Hispan. 11. tit. 14. part. 5.* Bart. *in l. iustè, num. 2. ff. de acquirend. possess.*
6 Cald. Pereira *dicto cap. 25. num. 41.* vbi aduertit textum *in præsenti*, loqui quando creditori à debitore fuit tradita possessio, vt planè ostendit verbum, *restitui*, de quo *hic*, rem fuisse creditori traditam, quo præmisso, subsequi ait Imperatoris decisionem, decernentem sine pactione, aut Præsidis iussu non posse rem illam titulo venditionis in alium transferri, & illius dominio debitorem priuari, ex quo subiungit constare hunc textum in casu longè alieno à communi sensu loqui, & procedere, aliúdque longè diuersum probare, nempe valere pactum quòd debitore non soluente creditor possit pignus
7 vendere, quo casu si res fuit illi tradita pro arbitrio suo poterit illius dominium in alium transferre, & sic text. iste concordat cum *l. si conuenerit, in princip. ff. hoc tit.*

8 Notatur ad hoc quòd indigens propria auctoritate possessionem alterius ex præcedente pacto & conuentione nullam incurrit pœnam, vt per Neguzant. *de pignorib. part. 4. num. 9.* Menoch. *remed. 5. adipisc. num. 1. cum seqq.* & præcipuè *num.* 8. latè Farinac. *in praxi crimin. part. 7. tit. de furtis, quæst.* 175. *num.* 174. *cum multis seqq.* vbi multipliciter ampliat &
9 limitat, & præcipuè à *num.* 187. quòd pactum capiendi possessionem propria auctoritate non solùm valet in contractu pignoris, sed etiam in omni alio
10 contractu, & vltimis voluntatibus. & à *num.* 216. tenet vt vigore pacti de ingrediendo possessionem rei pignoratæ, seu hypothecatæ possit creditor illam ingredi etiam non adito Præside, & sine eius licentia.

SVMMARIVM.

1 *Debito soluto pignus repeti, non obstante longi temporis præscriptione; cur, num. 2.*

3 *Intellectus vulgati illius, securum esse possessorem, qui fructus perceptos triennio sibi habuerit.*

L. Quominus. XI. & vlt.

Iidem AA. & CC. Herisco.

Soluto debito repetitur pignus, non obstante 1
longi temporis præscriptione. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Neguzant. *de pignorib. part. 5. membr. 5. à num.* 1.
Castill. *controuers. lib. 3. cap. 13. num. 72. cum seqq.* vbi 2
rationem reddit, quia creditor in fructibus ex pignore perceptis bonam fidem habere non potest, quia scit, vel scire debuit pignoris natura fructus in sortem imputandos, ex conuentione autem vsuram resultare, & ideo longi temporis transcursus quoad prædictum effectum nihil operari. Et sic in hoc casu cessat omnino vulgatum illud Doctorum assumptum, quod ex sententia gloss. *in l. sequitur, §. fructus, ff. de vsucap.* sequuntur interpretes iuris permulti citati à Pinel. *in l. 2. C. de rescindend. vendit. p. 2. cap. fin. num.* 48. Couar. *variarum lib. 1. cap. 3. num. 7. versic. quarta conclusio*, Menoch. *remed. 15. recuper. num.* 588.
videlicet securum esse possessorem, qui fructus per- 3
ceptos triennio sibi habuerit, quia per triennij vsucapionem acquirit illos sibi irreuocabiliter; illud nanque ita demum procedit, si possessor bonam fidem habuerit, quæ non solùm iure Pontificio necessaria est, ex decisione *cap. fin. de præscript.* sed etiam ciuili iure in huiusmodi præscriptionibus, ex *d. §. fructus, l. vnic. C. de vsucap.*

De institoria, & exercitoria actione.

TIT. XXV.

Institoria actio tunc locum habet, cùm quis tabernæ fortè, vel cuilibet alij negotiationi seruum suum præposuit, & quid cum eo eius rei causâ, cui præpositus erit, contractum fuerit. Est verò *institor*, qui tabernæ, aut cuilibet alij negotiationi est præpositus, appellatus ex eo, quòd negotio gerendo instet. *Exercitoria* datur in exercitorem, qui magistrum naui præposuit. *Exercitor* autem est, ad quem obuentiones & reditus omnes nauis perueniunt. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec De materia tit. vide Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 4. tit. 50. §. 3. l. Hispan. 7. tit. 1. part. 5.* Vezin. & Bellacomb. *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 15. pag.* 591. Rot. Genuens. *decis.* 14. Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 29. cap.* 12. Nicol. Vigel. *in methodo iuris ciuilis part. 5. lib. 21. cap. 7. de exercit. & cap. 8. de institoria actione*, Anton. Pichard. *in §. eadem ratione, num. 14. cum seqq. Institut. quod cum eo*, Matth. de Afflict. & *ibi* Vrsill. *in addit. decis.* 82. Arimin. Tepat. *variarum sentent. tom. 2. tit. 520.* Cardin. Tusch. *practic. concl. verbo Institor, conclus.* 224. Nicol. Genoa *in tract. de scriptura priuata, lib. 4. cap. 11. de libro rationis institoris, num. 1. cum seqq.* Ioan. Martin. à Costa *in addit. ad formam libellorum. annot.* 8. Peregr. Ianuin. *in tract. de citat. reali, lib. 3. cap. 14. à princip.*

S V M M A R I V M.

1 *ex Contractu serui institoris dominus tenetur institoria in solidum, quòd si non est institor, de eo quod in rem suam versum est, & num. 2.*

3 *Declaratur l. seruus tuus, verb.* si eùm cum officio alicui, vel negotiationi, *&c. de instit. & exer. act.*

4 *Institor non potest sumere mutuum quando ei non fuit mandatum.*

5 *Mutuum dupliciter consideratur.*

6 *Institoria vt quis teneatur, opus est mutuum, siue contractus sit pro vtilitate præponentis, & in causam negotiationis, cui est præpositus, & pro ea se decipere exprimat, quòd non fuerit mutuata maior quantitas pecuniæ, quam esset necessarium, num. 7. præponentes vt tacitè obligarentur ex mutuo accedere debent, causa veritas, præpositionis & causæ scientia, & credulitas, congrua quantitas, & in loco, vbi vigebat causa necessitatis, celebratio contractus, num. 8.*

L. Seruus tuus. I.

Imp. ANTONINVS A. *Hermeti.*

1 EX contractu serui institoris dominus tenetur institoria in solidum, quòd si non est institor, de eo quod in suam rem versum est, tenetur. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Butrig. Angel. Fulgos. Bald. Castrens. Sichard. Donell. Cuiac. Aloys. Leo *in 4. fol.* 20. Sebast. Næui. rem issiuè. Casal. *in annot.* & Xinnen. *in concord.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hisp. 7. tit. 1. part. 5.* vbi statuitur quòd præpositus mercantiæ meæ, vel officio, non tenetur de mutuo, meo mandato contracto per eum, sed ego teneor. idem si sine mandato in meam conuertitur vtilitatem, sed si non conuertitur, ipse solus tenetur, Rot. Genuens. *decis.* 14. *num.* 14. 94. 100. 101. & 102. Nicol. Genoa *in tract. de scriptura priuata, lib. 4. cap. 11. de libro rationis institoris, num.* 53.

3 *Si cùm eum officio alicui, vel negotiationi,* &c.] Declara, expressè, vel tacitè. nam expressè quis præponitur negotiationi quando dominus negotij dicit, Facio Titium meum institutem, vel præpono eum tali negotiationi meæ. Tacitè verò quis præpositus dicitur eùm se publicè gerit pro institore domino sciente & patiente, & pro tali publicè habetur, Ronchegal. *in l. eadem, in princ. ff. de duob. reis, n. 153. cum seq.* Rot. Genuens. *d. decis. 14. n. 39. cum seqq.* Nicol. Genoa *d. cap. 11. à num.* 10. Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 4 cap. 677. n. 26.* Cancet. *var. p. 3. c. 1. n. 81. pag.* 12.

4 *Ei permissum à te probetur,* &c.] Ergo institor mutuum sumere non potest, quando ei non fuit mandatum, de quo vide Rot. Genuens. *d. decis.* 14. *num.* 90.
5 vbi eum Bald. *in præsenti*, ait mutuum hoc loco dupliciter considerari, vel tanquam negotiatio de per se distincta, cuius exercitatio est in mutuandis pecuniis, tunc præpositus mensæ mutuum dubio procul sumere potest. nam satis de mutuo egisse videtur præponens: aut consideratur mutuum tanquam deseruiens merci exercendæ, & tunc institori licebit, accipere quatenus ex necessaria consequentia mercis exercitatio illud requirit, vt cùm præpono aliquem emendis pannis, tunc si non trado pecunias, censeor eo ipso præposuisse ad accipiendam pecuniam mutuo pro illa re emenda.

6 *Si quid in rem suam versum probetur*, &c.] Ad hoc vt quis teneatur institoria, requiritur quòd mutuū,
siue contractus, sit pro vtilitate præponentis, & in
causam negotiationis, cui præpositus est, & pro ea se
accipere exprimat, Paris. *cons. 95. num. 50. cum seqq.*
vol. 1. Gail *lib. 2. obseru. 20. n. 8.* Rot. Genuens. *d. decis.*
14. *n.* 100. & 101. Surd. *cons. 326. n. 14.* Cardin. Tusch.
pract. concl. verb. Institor, concl. 224. n. 36. Nicol. Genoa
d. cap. 11. à n. 38. Stephan. Gratian. *Marchiæ decis.* 178.
à n. 1. vbi notat quòd requiritur ad hoc vt quis teneatur institoria quòd non fuerit mutuata maior quan- 7
titas pecuniæ, quàm esset necessarium, & quòd mutuans illam dedisset pro causa dictæ negotiationis,
& ad hunc finem fuerit accepta, & *n. 8.* subdit quòd
ad hoc vt tacitè præponentes obligarentur ex mutuo, debebant concurrere ea, de quibus *in l. vlt. ff. hoc*
tit. videlicet causæ veritas, præpositionis & causæ 8
scientia, & credulitas, congrua quantitas, & in loco,
vbi vigebat causa necessitatis, celebratio cōtractus.

S V M M A R I V M.

1 *ex Contractu serui dominus de peculio tantùm tenetur, nisi proposuerit seruum, & seruus contractum domini cum lucro celebrârit.*

2 *Dominum obligari ex facto institoris.*

3 *Institor si à pluribus negotiationi præpositus, quilibet eorum in solidum tenetur.*

4 *Institores si à duobus, vel pluribus communi nomine ad negotiationem aliquam sint destinati, inter eos contracta societas præsumitur.*

L. Ex contractibus. II.

Imp. ALEXANDER A. *Callisto.*

EX contractu serui dominus de peculio dumtaxat tenetur, nisi præposuerit seruum, & contractum domini cum lucro seruus celebrauit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1

Vel cum institore, &c.] Notatur ad hoc quòd dominus ex institoris facto obligatur, vt per Surd. *cons.* 326. *n. 1.* Anton. Pichard. *in §. eadem ratione, n. 18. Inst. quod cum eo,* Steph. Grat. *discept. forens. cap. 677. n. 25.* 2

Etiam in solidum conueniri posse, &c.] Notatur ad hoc quòd si institor fuit à pluribus præpositus negotiationi, quilibet eorum tenetur in solidum, vt per Mynsing *in §. si igitur, n. 16. Instit. quod cum eo,* Anton. Pichard. *in d. §. si eadem ratione, n. 19.* Capyc. *decis.* 180. *n. 3.* Rot. Genuens. *decis. 14. n. 1. & 2.* Surd. *cons. 326. n. 2.* 3

Notatur ad hoc quòd si duo, vel plures institores communi nomine ad negotiationem aliquam præficiendam destinauerint, inter eos præsumitur contracta societas, vt per Mascard. *de probat. concl.* 130. aliàs 1315. *num.* 14. 4

S V M M A R I V M.

1 *ex Deposito facto penes institorem dominus tenetur.*

2 *Institor, accipiens pecuniam mutuam ex causa adquam fuit deputatus, dominum obligat, licèt pecuniam illam non converterit in vsum.*

3 *Cambia sunt licita.*

L. Institoria. III.

Idem A. *Martiæ.*

EX deposito facto penes institorem, tenetur dominus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1

Si

2 *Si eius negotij causa*, &c.] Nota quòd institor, qui accepit pecuniam mutuam ex causa, ad quam fuit deputatus, obligat dominum,licèt pecuniam illam in vsum non conuerterit,vt per Surd.*decis.*156. *n.*1. Gutier. *allegat.*1. *num.*11. Nicol. Genoa *de scriptura priuata*, *lib.* 4. *cap.* 11. *de libro rationum institoris*, *num.* 28.

3 In gloss. *Potest probari.* ibi, *cùm postea cambire secum proponebat*, &c. Ergo cambia sunt licita, de quo vide Menchaq.*controuers.vsufrequent. part.*2. *cap.*60. *num.*7. Burg.de Paz *cons.*49. *num.*8. Sigism. Scacc.*de cambijs*, §.1. *quæst.*7. *part.*1.

SVMMARIVM.

1 *Institoria actione conueniri mulieres.*

2 *Mulierem nuptam publicè mercantem obligare maritum per mercantia in qua negotiatur publicè.*

3 *Patrem, vel eius hæredem teneri pro debitis contractis per filium, si permiserit filio negotiari ipso patre sciente & patiente, vel etiam administrando bona patris in domo, vel aliter.*

L. Etsi à muliere. IV.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Antigoniæ.*

1 INstitoria actione mulieres conueniri possunt. Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *suprà hoc tit.*

2 De muliere nupta publicè mercante quòd obliget maritum pro illa mercantia in qua publicè negotiatur, vide Cassan.*in consuetud. Burgund. rubr.* 4. *tit.des droicts*, §.1. *gloss.*11. Arimin.Tepat.*var.sentent. tom.*2. *tit.*510. *cap.*5. *vers.omnia.*

3 Pater, vel eius hæres tenetur pro debitis per filium contractis si permiserit filio negotiari ipso patre sciente & patiente,vel etiam administrando bona patris in domo, vel aliter,quia tunc præsumitur tacitum mandatum præcessisse. Afflict. *decis.* 308. Arimin.Tepat.*d.tit.*520.*cap.*6.*in princ.* Iul.Pac.*in tractat.de mutuo*, *cap.*7. *num.* 31. Vigel. *in methodo iuris ciuilis part.*5. *lib.*21. *cap.*8. *causa* 3. *except.*5.

SVMMARIVM.

1 *Institoria vtilis datur contra dominum ex contractu facto cum procuratore speciali.*

2 *Procurator licèt procuratorio nomine contraxerit, obligatus manet, quando expressè fidem suam adstrinxit. vel quando procuratorio nomine contrahit, & se obligat etiam ad obseruantiam, num.* 3. *vel quando se facit procuratorem, cùm non esset, num.* 4. *vel quando obligauit & se, & hæredes suos, & bona, num.* 5. *vel etiam quando contractus est celebratus contemplatione procuratoris, num.* 6.

L. Si mutuam. V.

Iidem AA. & CC. *Caio.*

1 EX contractu pacto cum procuratore speciali datur contra dominum vtilis institoria. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*num.*1.*supr.hoc tit.*

Nota quòd procurator licèt procuratorio nomi- 2
ne contraxerit, manet obligatus, quando expressè
fidem suam adstrinxit. Cardin.Mantic. *de tacitis &*
*ambiguis conuent. lib.*1.*tit.*18. *num.*4. Cardin. Tusch.
practic.conclus. verbo institor, *conclus.* 224. *num.* 19.
Gutier. *de tutel.part.*2. *cap.*13.*num.* 8. *versic. limitatur*
tamen, *& num.* 17. Cald. Pereira *de empt. & vendit.*
*cap.*15.*num.*57. *versic. septima conclusio.* Vel quando 3
contrahit procuratorio nomine, & se etiam obligat
ad obseruantiam, Cardin.Mantic. *dicto tit.*11.*num.*5.
Cardin.Tusch.*d. conclus.*224. *num.*15.*&* 22. Gutier.
*d.cap.*13.*num.*18.Vel quando facit se procuratorem, 4
cùm non esset.Cardin.Mantic.*d. tit.*11. *num.*6. Cardin.Tusch.*d.conclus.*224.*num.*21. Gutier. *dict. cap.*13.
*num.*19.Cald.Pereira *d.cap.*15. *num.*58. Vel quando 5
procurator se obligauit, & suos hæredes, & bona,
Cardin.Mantic.*d.tit.*11.*num.*7. Cardin.Tusch.*d. conclus.*224.*num.*22.Gutier.*d cap.*13. *num.*20. Mari. Muta *decis.*81.*num.*15. Gasp.Anton.*thesaur. quæst. forens.* 6
*lib.*3. *quæst.*27. *num.*9. *&* 10. Vel etiam quando contractus est celebratus contemplatione procuratoris.
Cardin.Mantic.*d.tit.*11.*num.*8. Cardin.Tusch.*d. conclus.*224.*num.*23. Gutier.*d.cap.*13.*num.*21. Cald. Pereira *d.cap.*15.*num.*58.*vers.nona conclusio.*

L. Qui secutus. VI. & vlt.

Iidem AA. & CC. *Onesimæ.*

EX contractu serui, si domini voluntas intercessit, obligatur dominus in solidum. Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.*1.*num.*1.*supr.hoc tit.*

Quod cum eo, qui in aliena potestate est, gestum esse negotium dicitur, vel de peculio, siue quod iussu, aut de in rem verso.

TIT. XXVI.

HÆc sunt verba edicti, quo ex negotio gesto cum filiofamil.vel seruo nostro dominij, aut vsus, aut vsusfr. iure, vel cum libero homine, aut seruo alieno, quem bona fide seruorum numero habemus, dantur in nos actiones de peculio, quod iussu, aut de in rem verso. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia tituli, vide Bonacos.Soar.& alios *tom.*1.*commun.opin.lib.*4.*tit.*16. *pag.*591. Petr. Gregor. *syntagm. iuris, lib.* 29. *cap.* 8. Afflict.& *ibi* Cæs.de Vrsillis *Neapol. decis.*308. Arimin.Tepat.*variarum sentent.tom.*2.*tit.*521. Benedict. Ægid. *in repetit. l. ex hoc in re*, *part.*2. *cap.*2. *num.*92. *cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *ex Tutela per filium administrata pater peculio tenus tantum tenetur, & num.*2.

3 *Pater præsens filio assumenti tutelam, vel curam, non præsumitur consentire. intellige vt num.*4.

5 *Filiusfamil.minor* 25.*annis potest esse officialis Reipubl & ei dari tutor. pater si approbauit, tenetur pro eo Reipubl.& minori.*

L. Cùm filiusfam. I.

Impp. SEVERVS, & ANTONINVS AA. *Ælio.*

1 EX tutela per filium administrata pater peculiotenus dumtaxat tenetur. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Butrigar. Fulgos. Angel. Bald. Castrens. Sichard. Donell. Cuiac. Aloys. Leo *in* 4. *fol.* 21. Sebast. Næui. Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Boër *decis.* 221. *num.* 10. Cuiac. *lib.* 13. *obseruat.* 34. Mascard. *de probat. conclus.* 1218. aliàs 1224.
3 *num.* 13. vbi quòd pater præsens filio assumenti tutelam, vel curam, non præsumitur consentire, adeò vt
4 videatur fideiubere, quod *num.* 12. intelligit procedere in officio publico auctoritate tantùm, administratione verò priuato, prout est tutela. nam in officio publico auctoritate & administratione secus dicendum, cùm pater præsens & tacens filio assumenti huiusmodi officium, videatur consentire, & pro illo fideiubere. Cardos. *in praxi iudicum, verbo fi-*
5 *lius num.* 52. vbi quò filiusfam. minor 25. annis potest
6 esse officialis Reip. & dari tutor. & si pater approbauit, tenetur pro eo Reip. & minuri.

SVMMARIVM.

1 *Filiusfam. nomine proprio, & ex patris voluntate contrahens, si à patris hareditate se abstinet, tenetur in quantum facere potest, & num. 2. amplia vt num. 3.*

4 *Filiusfam. cum patre obligatus, licèt habeat beneficium huius tit. nihilominus si renuntiat, tenet renuntiatio, n. 5. vide n. 6.*

7 *Filius vt habeat priuilegium huius l. abstinere debet ab hareditate patris.*

8 *Exharedari, abstinere, vel hareditatem capere cum beneficio legis, & inuentarij idem sunt.*

9 *Filiusfam. simul cum patre obligatus, an sui iuris factus possit impedire censualem executionem ad formam Bulla opposita huius tit. exceptione, remissiuè. An ad sororis dotem obligatus cum patre, renuntiato priuilegio deducto ne egeat, sui iuris factus gaudeat beneficio huius tit. num. 10. si cum patre se obligauit, vel pro eo fideiussit, conueniendus est in id quod potest, nec carceratur, dummodo sui iuris factus paternam non adierit hareditatem, num. 11. pro gestis dum erat sub patria potestate non conuenitur postquam factus est sui iuris, nisi in quantum facere potest, quamuis creditor sit pauperior, n. 12.*

13 *Filiusfam. licèt fuissent conuenti & condemnati viuis parentibus, tamen gaudent huiusmodi priuilegio.*

14 *Filiusfam. potest renuntiare beneficio huius l. ne conueniatur nisi in quantum. requiritur autem renuntiatio specialis, & expressa, n. 15.*

16 *Clausula renuntians omni legum auxilio, an operetur vt filiusfam. censeatur renuntiasse huic beneficio.*

17 *Iuramentum non tollit beneficium huius text.*

18 *Filiusfam si dolo versatus est dum contraheretur cum eo, vel sit in aliqua culpa, non gaudet priuilegio huius leg.*

19 *Filius vt priuetur priuilegio huius l. dolus & culpa debent esse preordinata.*

L. Eius rei nomine. II.

Iidem AA. *Annio.*

FIliusfamilias nomine proprio, & ex patris volun- 1
tate contrahens, si ab hæreditate patris se abstineat, tenetur in quantum facere potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt Carthar. *decis executiua* 7. *num.* 1. Bened. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure, ff. de iustit. & iure, part.* 2. *cap.* 2. *num.* 97. Vincent. de Franchis *decis.* 70. vbi quòd ex dispositione huius l. prouisum est filiumfam. qui se obligauit vnà cum patre, sui iuris effectum, vel per emancipationem, vel patre mortuo, & ipso non adeunte hæreditatem, non teneri nisi in quantum fa- 3
cere potest deducto ne egeat. Subditque filiusfam. huiusmodi factum sui iuris non habere hoc priuilegium in bonis castrensibus, seu quasi, vel aduentitiis, quæ habebat tempore contractæ obligationis, quia creditores quando contraxerunt, videntur contraxisse contemplatione istorum bonorum tunc possessorum per filiumfam. & *decis.* 164. *n.* 7. vbi tenet 4
quòd filiusfam. qui se cum patre obligauit, licèt habeat beneficium huius tituli, nihilominus si renuntiat, tenet renuntiatio, & *decis.* 181. disputat an renunciatio generalis filij obligantis se cum patre 5
contineat renuntiationem beneficij huius tit. de 6
quo etiam Vrsill. *ad Afflict. decis.* 308. *n.* 20. *cum seqq.*

Si paterna hæreditate, &c.] Notatur ad hoc quòd 7
abstinere debet filius ab hæreditate patris vt habeat priuilegium huius l. quæ quidem abstensio dicetur probata si adiuerit hæreditatem patris cum beneficio legis, & inuentarij, vt in specie concludunt Monticul. *de inuent. cap.* 8. *in princip.* Minad *d. cons.* 17. *num.* 3. Anna *alleg.* 30. *num.* 13. Ponte *cons.* 37. *num.* 3. Molfes. *cons.* 42. *num.* 19. *post tom.* 2. *super consuet. Neapol. fol.* 92. Amendol. *in addit. ad Vincent. de Franchis decis.* 70. *in fine*, vbi quòd exhæredari, 8
abstinere, vel hæreditatem capere cum beneficio legis, & inuentarij, idem sunt. Giurba *d. decis.* 43. *n.* 25. vbi quòd non est verus hæres qui cum beneficio inuentarij hæreditatem adiit.

Vtrùm filiusfam. sui iuris effectus, qui simul cum 9
patre se obligauit, censualem exequutionem ad formam Bullæ præueniendo possit impedire, opposita huius tituli exceptione? vide Giurb. *decision.* 44. *per tot.*

An filiusfam. qui cum patre ad sororis dotem se 10
obligauit, renuntiato priuilegio, deducto ne egeat, sui iuris effectus beneficio huius tit. gaudeat, si pro non soluta dote conueniatur? vide Giurbam *decis.* 45. Stephan. Gratiao. *dist. cap.* 799. *à num.* 47. vbi tenet quòd si filiusfam. se obligauit cum patre pro soluenda dote sororis, & renuntiauit in specie beneficio ne egeat, non tamen ex hoc censebitur renuntiasse priuilegio huius l. quia satis est renuntiationem verificari posse in vno, ac ideo non censebitur renuntiatum alteri, maximè quia ista priuilegia sunt diuersa, & habent separatam causam. nam illud, quod competit filio ex dispositione huius l. fuit datum ex quadam æquitatis ratione, & iure quodam speciali, & status mutatione, cùm aliud competens dotanti ne egeat sit ob causam miserationis & reuerentiæ, adeò vt ex vno ad aliud non sit inferendum, præsertim quia talis renuntiatio ne egeat facta tēpore dotationis sororis non potest comprehendere nisi priuilegium illud, quod tunc aderat ad fauorem fratris; non autem illud, quod

postea

postea superuenit filio ex noua causa, tunc non sub-
sistente, tanquam mutato statu mandata sint om-
nia, cum dispositio quædam etiam iurata intelliga-
tur rebus sic stantibus. *cap. breui, de iureiur.*
11 *Nisi in id, quod facere possit,* &c.] Notatur ad hoc
quòd filiusfam. qui se cum patre obligauit, vel pro
eo fideiussit, conueniendus est in id, quod facere
potest, nec carceratur, dummodo sui iuris effectus
paternam non adierit hæreditatem, vt per Minald.
cons. 17. *num.* 3. Carthar. *decis.* 7. *num.* 1. Brunor. *de
cessione bonorum quæst.* 4. *num.* 7. *&* 8. Cæpol. *caut.* 14.
Giurba *decis.* 42. *num.* 1. latè & eleganter Stephan.
12 Gratian. *discept. forens. tom.* 4. *cap.* 799. *n.* 6. vbi *num.* 7.
quòd pro gestis dum filiusfam. erat sub patria po-
testate, non poterit conueniri postquam est factus
13 sui iuris, nisi in quantum facere potest, quamuis
creditor sit pauperior, & *num.* 12. quòd licèt filij-
fam. fuissent conuenti & condemnari viuis parenti-
bus, tamen gaudent huiusmodi priuilegio, si tem-
pore executionis sui iuris reperiantur, tunc enim
possunt opponere tale beneficium, & impedire
actionem iudicati, per *l. si filiusfam.* 5 *in princ. ff. hoc tit.*
14 Potest filiusfam. renunciare beneficio huius l. ne
conueniatur nisi in quantum facere posset, vt per
Carauit. *ritu* 166. *num.* 79. Giurba *decis.* 44. *num.* 7.
Arimin. Tepar. *var. sentent. tom.* 2. *tit.* 521. *cap.* 5. *vers.
filiusfam. potest renuntiare*, Stephan. Gratian. *d. c.* 799.
15 *num.* 15. Et non sufficit quòd huiusmodi beneficio
generaliter renuntietur, sed requiritur renunciatio
specialis, & expressa, Minad. *cons.* 17. *ad fin.* Vin-
cent. de Franchis *decis.* 181. *à num.* 4. Molfes. *cons.* 4.
num. 1. *&* 2. Giurb. *d. decis.* 42. *num.* 19. *&* 20. Ste-
phan. Gratian. *d. cap.* 799. *num.* 17. vbi *à num.* 24.
16 agit an claus. renuntians omni legum auxilio ope-
retur vt filiusfam. censeatur renuntiasse huic be-
neficio.
17 Iuramentum non tollit priuilegium huius text.
nam illo non obstante poterit filius excipere quòd
non conueniatur nisi in quantum facere potest, vt
per Vrsill. *ad Afflict. decis.* 308. *num.* 2. *vers. etiamsi
fuisset iuratum*, Bard. *de præsent. instrum. part.* 5. *de-
clar.* 3. Canar. *de execut. instrum. quæst.* 28. Minad.
cons. 17. *num.* 6. Vincent. de Franchis *d. decis.* 181.
num. 13. Molfes. *d. cons.* 4. *num.* 2. Giurb. *d. decis.* 42.
num. 26. *cum seqq.* Stephan. Gratian. *dict. cap.* 799.
num. 29.
18 Si dolo versatus est filiusfam. dum contrahere-
tur cum eo, vel si in aliqua culpa, non gaudet priui-
legio huius l. vt per Paris. *cons.* 94. *num.* 8. 13. 42.
& 54. *lib.* 1. Ferr. *caut.* 24. Vrsil. *ad Afflict. decis.* 308.
num. 20. Vincent. de Franchis *decis.* 164. *num.* 11.
& 16. *& decis.* 221. *num.* 13. Giurb. *d. decis.* 43. *num.* 1.
& 2. Stephan. Gratian. *dict. cap.* 799. *à num.* 36. vbi
19 *num.* 39. post Giurb. *citato loco num.* 27. subdit quòd
dolus & culpa debet esse præordinata ad finem ne
soluatur, & vt creditores fraudentur ad effectum vt
filius priuetur priuilegio, de quo agimus.

SVMMARIVM.

1 *ex Contractu celebrato cum seruo, domino etiam in-
scio, tenetur dominus de in rem verso.*
2 *Seruus extra causam peculiarem nec ciuiliter, nec
naturaliter obligatur, acquirit domino ignoranti
ex causa peculiari possessionem, & vsucapiendi
conditionem, num.* 3.

L. Etiamsi. III.

Imp. ANTONINVS A. *Artemoni.*

EX contractu celebrato cum seruo etiam domi- 1
no inscio tenetur dominus de in rem verso. Col-
ligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*
Vide Soar. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 16. *num.* 5. 2
pag. 591. vbi quòd seruus extra causam peculiarem
nec ciuiliter, nec, quoad obligationis naturalis effe-
ctus, naturaliter obligatur, & *n.* 6. Villalob. *ibid.* te-
net quòd seruus acquirit domino ignotanti ex causa 3
peculiari possessionem, & vsucapiendi conditionem.

SVMMARIVM.

1 *Filius vt patris nuntius recipiens pecuniam patri de-
bitam, vel creditam, non obligatur.*
2 *Nuntius, seu procurator contrahens vt minister, &
domini solius contẽplatione finito officio nõ tenetur.*
3 *Contrahens facta mentione officij, intelligitur con-
trahere contemplatione illius, & non tenetur vt
ipse, nec finito officio.*

L. Si ex contractu. IV.

Idem A. Lucio.

FIlius vt patris nuncius recipiens pecuniam patri 1
debitam, vel creditam, non obligatur. Colligunt
ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*
Notatur ad hoc quòd nuncius, siue procurator 2
contrahens vt minister, & domini solius contem-
platione, finito officio non tenetur, vt per Card.
Tusch. *pract. concl. verbo institor, concl.* 223. *num.* 12.
Gutier. *de tutel. p.* 2. *cap.* 13. *num.* 12. Cald. Pereira *de
empt. & vendit. cap.* 15. *n.* 55. *&* 56. Contrahens enim 3
facta mentione officij, seu ministerij, intelligitur
contrahere contemplatione illius, & non tenetur vt
ipse, nec finito officio, vt per Boër. *decis.* 23. *n.* 1. Ma-
scard. *de prob. concl.* 1234. Menoch. *de præsumpt. lib.* 3.
præs. 49. *n.* 17. *&* 25. Caroc. *decis.* 77. Marta *in votis no-
uissim. decis. voto* 103. *à n.* 17 Cabed. *Lusit. decis.* 80. *n.* 4.
p. 2. Antun. Hering. *de fideiussor. part.* 1. *cap.* 27. *n.* 136.
cum seq. Hieron. Laurent. *Auenion. decis.* 76.

SVMMARIVM.

1 *Filius in ætate legitima constitutus pro alio fideiube-
re potest, & n.* 2. *in patris potestate potest in soli-
dum conueniri, &, nisi bonis cedat, carcerari, donec
soluat, n.* 3. *si conueniatur solutus à potestate patria,
siue iuris factus, potest exequi quatenus facere
potest, non in solidum, n.* 4. *cautiò erit quòd emanci-
petur à patre, vt possit vti beneficio ne conueniatur
nisi in quantum potest, num.* 5. *licet viuente patre
fuisset condemnatus, num.* 6.

L. Nulla res. V.

Imp. ALEXANDER A. *Asclepiadi.*

FIlius in ætate legitima constitutus pro alio fide- 1
iubere potest. Colligunt ex Ordin. Doctores ci-
tati *ad l.* 1. *num.* 1. *supra hoc tit.*
Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
l. Hisp. 22. *tit.* 12. *lib.* 5. *noua Recop.* Bertachin. *in repet.*

part.2. verbo filiusfamil. pag. 509. Hippol. *in rubr. de fideiussorib. num.* 307. Nicol. Vigel. *in methodo iuris ciuilis lib.* 21. *tit. de fideiussorib. cap.* 1. *causa* 2. *in* 4. *exceptione*, latè Thom. Valasc. *allegat. iuris tom.* 1. *alleg.* 57.
3 *à princip. & præcipuè num.* 5. vbi *num.* 6. dicit quòd
dum fuerit in patris potestate, potest in solidum
conuenire, & nisi bonis cedat, carcerabitur donec
4 soluat; & si conueniatur solutus à patria potestate,
& factus sui iuris, potest exequi quatenus facere
potest, non in solidum, & citat *l.* 2. *& vlt. ff hoc tit.*
Brun. *de cessione bonorum, part.* 1. *num.* 1. Gasp. Baëç.
de inope debitore, cap. 4. *num.* 21. Vincent. de Franch.
5 *decis.* 181. *num.* 5. Cautela erit quòd emancipetur à
patre filius, vt possit vti beneficio ne conueniatur,
nisi quatenus facere potest, Cæpol. *caut.* 13. Paris.
cons. 94. *à n.* 42. *lib.* 1. Strach. *de mercatura, p.* 3. *tit. de*
6 *decoctorib. n.* 11. vbi ampliat licèt viuente patre fuisset condemnatus, quia si tempore executionis reperiatur sui iuris, factus, potest implorare dictum beneficium, & euitare capturam.

SVMMARIVM.

1 *Seruus non transfert possessionem rei dominicæ in præiudicium domini, & de facto dominus immissum expellit.*

2 *per solam constitutionem Precariæ possessionis censeri datam potestatem ingrediendi illam auctoritate propria.*

3 *Dominus & possessor rei, in qua quid immissum, illud tollere propria potest auctoritate.*

L. Si seruus. VI.

Impp. VALERIAN. & GALLIEN. AA. & VALER. C. *Matrono.*

1 SEruus in præiudicium domini non transfert possessionem rei dominicæ, & de facto immissum dominus expellit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *suprà hoc tit.*

2 Notatur ad hoc quòd per solam constitutionem precariæ possessionis censetur data potestas ingrediendi illam propria auctoritate, vt per Bald. *in l.* 1. *C. de seruo pign. dato man.* Tiraquell. *de iure constituti, p.* 1. *num.* 44. Roderic. Xuar. *tit. de aditione hereditatis, in princip. num.* 4.

3 Notatur etiam ad hoc quòd dominus, & possessor rei, in qua quid immissum est, potest illud propria auctoritate tollere, vt per Anton. Gomez *l.* 46. *Tauri, num.* 19. *in princip.*

SVMMARIVM.

1 *Serui contractu dominus tenetur actione de peculio.*

2 *ex Contractu cum libero non obligatur dominus nisi pecunia in eius vtilitatem sit versa, vel ratum habuerit.*

3 *Actio de in rem verso locum habet in quocunque contrahente, etiam cum negotiorum gestore, & datur contra dominum, in cuius vtilitatem versum est.*

4 *Dominus quatenus teneatur tam ex delicto, quàm ex contractu serui, remissiuè.*

5 *Mutuum dans libero homini alieno nomine mutuum accipienti, si non respicit accipientem, sed mandantem, hunc conuenit.*

6 *Dominus tenetur ex mutuo institoris, si contractum sit pro vtilitate præponentis, & in causam negotiationis, cui præpositus est. ratificans factum institoris, tenetur, num.* 7.

8 *Actus factus nomine alterius adscribitur illi, cuius nomine factus est.*

L. Ei qui. VII.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Crescenti.*

EX contractu serui tenetur dominus actione de 1
peculio, quæ post mortem serui, vel eius statu mutato durat anno, & si aliquid est versum in vtilitatem domini, datur de in rem verso, quæ durat per-
petuò; ex contractu verò cum libero gesto non 2
obligatur dominus, nisi pecunia in eius vtilitatem sit versa, vel ratum habuerit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

Quapropter siquidem, &c.] Notatur ad hoc quòd 3
actio de in rem verso locum habet in quocunque contrahente, etiam cum negotiorum gestore, & datur contra dominum in cuius vtilitatem est versum, vt per Surd. *de alimentis tit.* 8. *priuil.* 48. *num.* 5.

Quatenus dominus tam ex delicto, quàm ex serui 4
contractu teneatur? vide Amatis *Marchia decis.* 8. Moller. *in semestrib. lib.* 4. *cap.* 18. Bened. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure, ff. de iustit. p.* 7. *cap.* 3.

§. Alioquin si cum libero.

Mutuum dans libero homini alieno nomine ac- 5
cipienti mutuum, si non respicit accipientem, sed mandantem, hunc conuenit. Item ob rem versam in tertij vtilitatem, & ratificationem, actio contra tertium competit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

Nisi vel in rem eius, &c.] Notatur ad hoc quòd 6
dominus tenetur ex mutuo institoris, si contractum sit pro vtilitate præponentis, & in causam negotiationis, cui præpositus est, vt per Paris. *cons.* 95. *n.* 50. *cum seqq. vol.* 1. Gail *lib.* 2. *obseru.* 20. *num.* 8. Rot. Genuens. *decis.* 14. *num.* 100 *&* 101. Surd. *cons.* 326. *n.* 14. Cardin. Tusch *practic. conclus. lit. I. concl.* 224. *num.* 36. Nicol. Genoa *in tract. de scriptura priuata, lib.* 4. *tit. de libro rationis institoris, num.* 38. *cum multis seqq.*

Vel hunc contractum ratum habuit.] Notatur ad 7
hoc quòd dominus ratificans factum institoris, tenetur, vt per Stephan. Gratian. *Marchia decis.* 178. *num.* 3.

In gloss. *Ratum habuit, in fine.* Notatur ad hoc 8
quòd actus factus nomine alterius adscribitur illi, cuius nomine est factus, vt per Surd. *decis.* 181. *n.* 17.

SVMMARIVM.

1 *Pater in solidum tenetur ex contractu filij, quando mandauit, aut pro filio fideiussit, & num.* 2. *&* 3. *& econtra filius pro patre fideiubere potest, & tenetur ex fideiussione, num.* 4.

L. Si mandator. VIII.

Iidem AA. & CC. *Diogeni patri.*

PAter tenetur in solidum ex contractu filij, quan- 1
do mandauit, aut pro filio fideiussit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

Hanc

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Boër. *decis.* 221. *num.* 13. *in princip.* Benedict. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure, ff. de iustit. & iure, part.* 2.
3 *cap.* 2. *num.* 111. vbi quòd patet pro filio, quem habet
4 in potestate, fideiussor intercedere potest; sicut econtra filiusfamil. pro patre fideiubere potest, & ex fideiussione tenetur, de quo etiam Hippol. *in rubr. de fideiuss. quæst.* 41. *num.* 307.

SVMMARIVM.

1 *Filiusfamil. ex contractu licito tenetur in solidum, & liberatus à potestate per emancipationem ex illo conuenitur solùm in quantum facere potest, nisi sit hæres patris.*
2 *Emancipatus beneficio tit.* Quod cum eo, *gaudet, ac proinde viuo patre, non nisi in quantum facere potest, conuenitur. nisi dolo emancipetur, num.* 3.

L. Si ex alio. IX.

Iidem AA. & CC. *Isidoro.*

1 Filiusfam. ex contractu licito tenetur in solidum, & liberatus à potestate per emancipationem ex illo conuenitur solùm in quantum facere potest, nisi sit hæres patris. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.*

2 *Sed & si per emancipationem,* &c.] Notatur ad hoc quòd emancipatus filiusfamil. beneficio tit. *Quod cum eo*, gaudet, ac proinde viuo patre non in solidum, sed in quantum facere potest, conuenitur, vt per Cæpol. *caut.* 14. Catpan. *ad statut. Mediolanens.*
3 *cap* 416. *num.* 108. Mari. Giurba *decis.* 43. *num.* 13. nisi dolo emancipetur, Socin. *regul.* 16. Caroc. *decis.* 1. *num.* 15. Paris. *consil.* 94. *num.* 47. *lib.* 1. vbi subdit faciendam esse à patre emancipationem post contracta debita per aliquod temporis spatium, non autem incontinenti, vt tollatur omnis fraudis suspicio, quæ allegari posset, refert Giurba *d. decis.* 43 *num.* 14. vbi *à n.* 51. disputat an quoad hunc effectum sufficiat filium vxorem ducere, ita vt ipso iure emancipatus, & à patria potestate liberatus sit. Bened. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure, ff. de iust. & iur p.* 2. *cap.* 2. *n.* 92.

SVMMARIVM.

1 *Administrationem habens liberam alienare potest res domini, & in primis peculiares.*
2 *ad Vendendum, speciale mandatum requiritur.*
3 *pro Immobilibus non fit furtum.*

L. Si liberam. X.

Iidem AA. & CC, *Diogeni & Aphrodisio.*

1 Habens liberam administrationem potest alienare res domini, & in primis peculiares. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*
2 Notatur hic text. ad hoc quòd ad vendendum requiritur speciale mandatum, vt per Gregor. Lopez *l.* 61. *gloss.* 1. *tit.* 18. *part.* 3. Fabian. de Monte *de empt. quæst.* 3. *princ. num.* 22. Mozz. *de contractib. tit. de empt. & vendit. cap. de personis quæ possunt emere, num.* 28. Bertazol. *de clausul. instrument. claus.* 5. *gloss.* 1. *num.* 1. *& gloss.* 2. *num.* 4. Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap.* 15. *num.* 1.
3 In gloss. *Etiam furti, fin.* ibi, *nam pro immobilibus non fit furtum.* Ita Cardos. *in praxi iudicum, verbo furtum, num.* 36. Farinac. *in praxi crimin. part.* 7. *de furtis, quæst.* 174. *num.* 65.

L. Cùm ancilla. XI.

Iidem AA. & CC. *Attalo.*

Ex contractu inito cum seruo, vel ancilla impubere, non tenetur dominus simpliciter de peculio, sed eatenus, quatenus peculium est locupletatum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 4. *supr. hoc tit.*

In gloss. *Locupletius.* Dicit signandam Ias. *in §. actiones, num.* 20. & 60. *Instit. de actionib.*

SVMMARIVM.

1 *Dominum iure ciuili non obligari ex contractu serui, sed prætorio iure ob versum in rem suam, & serui peculium conueniri. an & quando ex serui facto & contractu teneatur tam de iure ciuili, quàm prætorio, num.* 2.

L. Dominum. XII.

Iidem AA. & CC. *Victori.*

Dominus iure ciuili non obligatur ex contractu serui, sed prætorio iure ob versum in rem suam, & serui peculium, conuenitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1 *num.* 1 *sup hoc tit.* 1
An & quando dominus ex serui facto & contractu tam de iure ciuili, quàm prætorio obligetur: vide Rot. Genuens. *decis.* 121. *num.* 4. Moller. *in semestrib. lib.* 4. *cap.* 18. 2

SVMMARIVM.

1 *Litteræ commodatitiæ, vltra intentionem commendandi non obligant, & num.* 2. *non dant actionem quod iussu, si ij quibus commendantur, harum intuitu non contraxerint cum illis, num.* 3.
4 *de Litteras recipiente, & non contradicente, quòd videatur fateri, contenta in eis vera esse, & illis consentire, remissiuè.*
5 *Expressum dici quod sub generalibus verbis continetur.*

L. Dominos. XIII. & vlt.

Impp. Honor. & Theodos. AA. *Ioanni.*

Commẽdatitiæ litteræ vltra intentionem commendandi non obligant. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supra hoc tit.* 1
Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Boër. *decis.* 182 *num.* 2. Neguzaot. *de pignoribus, part.* 5. *membr.* 3. *part.* 2. *num.* 16. Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 29. *cap.* 8. *num.* 7. vbi quòd commendatitiæ litteræ domini, vel patris pro seruo & filiofam. non dant actionem *quod iussu*, si ij, quibus commendantur, harum intuitu contraxerint cum illis, quia ea non fuit mens scribentis. Vezin. *tom.* 2. *commun. opin. tit.* 22. *de contrah. stipul. num.* 192 *pag.* 376. Anton. Gomez *variarum tom.* 2. *cap.* 13. *num.* 5. Azeued. *l.* 13. *n.* 9. *tit.* 9. *lib.* 3. *noua Recopil.* 2 3

4 De recipiente litteras, & non contradicente, quòd videatur fateri contenta in eis vera esse, & illis consentire, tradunt Ias. *in repetit. l. admonendi, num.* 138. *ff de iureiur. & in l. qua dotis, num.* 92. *ff. soluto matrimonio*, Patis. *cons.* 47. *num.* 15. *& cons.* 91. *n.* 3. *cons.* 127. *num.* 32. *lib.* 1. Cæpol. *caut.* 9. *num.* 2. Anton. Gabr. *commun. tom.* 3. *lib.* 1. *tit. de præsumpt. conclus.* 2. *num.* 1. Rot. Genuens. *decis.* 91. *num.* 1. Mascard. *de probat. conclus.* 481. Menoch. *de arbitr. casu* 21. *& de præsumpt. lib.* 3. *præsumpt.* 65. *per tot. & lib.* 6. *præsumpt.* 99. *n.* 25. D. Barbos. *in l. qua dotis* 34. *num.* 148. *versic. item secundò limita, & num.* 159. *ff. soluto matrimonio*, Vincent. Caroc. *in tractat. de deposito, in rubr. depositum per testes, num.* 8. *cum seqq. pag.* 224. Sigism. Scacc. *in tractat. de commerc. & camb.* §. 2. *gloss.* 5. *quæst.* 11. *num.* 339. qui omnes, & præcipuè Anton. Gabr. Mascard. Menoch. & Caroc. dicunt esse elegantem modum, & cautelam extorquendi confessionem à debitore, & creditori consulunt quòd scribat litteras debitori pro recuperatione pecuniarum coram testibus, quibus legat, & per vnum ex testibus litteras transmittat, qui recipiens si nihil dicat, nec protestetur, & taceurit, censetur consentire, & per huiusmodi taciturnitatem firmissima emergit debiti probatio, adeò vt ex hoc ad soluendum & satisfaciendum creditori compelli possit.

5 *Cum nisi specialiter*, &c.] Notatur ad hoc quòd expressum dicitur illud, quod sub generalibus verbis continetur, vt per Tiraquell. *de iure marit., gloss.* 7. *num.* 86. Mascard. *de probat. conclus.* 1136. alias 1142. *num.* 21.

Per quas personas nobis acquiratur.

TIT. XXVII.

HVIUS tituli duo sunt capita: prius caput est de seruis: qui quidem aut nostri sunt, aut alicui, aut communes. Posterius caput est de hominibus liberis: qui vel nostro iuri subiecti sunt, vt filij, vel à nobis bona fide possidentur, vel sunt extranei. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia vide Villalob. Suar. Vezin. & alios *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 17. *pag.* 591. Arimin. Tepat. *variar. sentent. tom.* 2. *tit.* 544. *l. Hispan.* 5. *tit.* 17. *part.* 4. Donell. *comment. iuris ciuilis, lib.* 9. *cap.* 6. *&* 7.

SVMMARIVM.

1 *per Procuratorem quæri causam possessionis, non obligationem personalem.*
2 *ex Pacto legis commissoriæ & addictionis in diem initio per procuratorem nullam acquiri actionem domino.*
3 *Seruos per acceptam rerum traditionem dominis acquirere.*
4 *Possessio domino transfertur per constitutum factum procuratori.*
5 *per Procuratorem non acquiri absenti actionem personalem sine cessione.*
6 *per Liberam personam acquiritur nobis & possessio, & dominium.*
7 *Dominium, quod est ius reale, acquiri per alium sine cessione.*
8 *Actiones reales, & personales in quibus differant.*

L. Excepta. I.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Marcellæ.*

PEr procuratorem quæritur causa possessionis, 1
non obligatio personalis. Ex pacto legis com- 2
missoriæ & addictionis in diem inito per procuratorem, nulla acquiritur domino actio. Serui per ac- 3
ceptam rerum traditionem dominis acquirunt. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Buttrig. Salicet Fulgos. Angel. Castrens. Bald. Sicbard. Cuiac. Donell. Aloys. Leo *in* 4. *fol.* 22.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Robert. *lib.* 2. *sentent. cap.* 1. *pag.* 2. Neguzant. *de pignorib. part.* 3. *membr.* 1. *num.* 39. Guid. Pancirol. *in thesaur. variarum lectionum lib.* 2. *cap.* 221. *in princ.* Nicell. *in concordant. gloss.* 17. Tiraquell. *de iure constituti, part.* 2. *ampl.* 26. *à princip.* vbi quòd possessio 4
transfertur domino per constitutum factum procuratori. Cooart. *variar. lib.* 1. *cap.* 14. *num.* 13. *versic. quantum verò*, vbi hunc textum singularem dicit ad 5
probandum quòd per procuratorem non acquiritur absenti actio personalis sine cessione, Menchaq. *controuers. vsufrequent. part.* 2. *cap.* 58. *num.* 13. vbi quòd 6
per liberam personam acquiritur nobis & possessio, & dominium, & quòd dominium, quod est ius 7
reale, acquiritur per alium sine cessione. D. Barbos. *in rubr. ff soluto matrim. p.* 3. *num.* 80.

In gloss. *Nulla*, ibi, *item nota hic personalia iura*, id 8
est, *personales actiones*, &c. Actiones reales & personales in quibus differant: vide Conan. *comment. iuris ciuilis lib.* 5. *cap.* 10. *num.* 2. Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib* 46. *cap.* 7. *num.* 2. Donell. etiam *comment. iuris ciuilis lib.* 19 *cap.* 1. *vers. rectè.* Anton. Oliban. *de actionib. part.* 1. *lib.* 2. *ad* §. *omnium ex num.* 39. *& à num.* 44. *& à num.* 67. *Instit. de actionib.*

SVMMARIVM.

1 *per Liberam personam ob pecuniam solutam nomine alterius, quæri domino actionem personalem, & hypothecariam sine cessione.*
2 *Reprobatur Bartolus.*

L. Cùm per liberam. II.

Imp. IVSTINIANVS A. *Iuliano P.P.*

PEr liberam personam ob pecuniam alterius no- 1
mine solutam quæritur domino actio personalis, & hypothecaria sine cessione. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.*

Vide Neguzant. *de pignoribus, part.* 2. *membr.* 4. *num.* 60. Valasc. *de iure emphyt. quæst.* 12. *n.* 4. D. Barbos. *in l. Gaius* 46. *num.* 6. *ff soluto matrim.* vbi reprobat 2
Bartolum *ibi num.* 4. existimantem text. *in l. si ita stipulatus* 116. §. *Chrysogonus, ff. de verborum obligat.* correctum esse per decisionem huius text. subditque hìc tantùm probari quòd prout ex mutuo facto nomine absentis ei quæritur actio, ita etiam quæretur actio hypothecaria pro securitate mutui facta, quia est accessoria ad obligationem principalem, & debet sequi eius naturam.

SVM

SVMMARIVM.

1 *Iussus specialis nominationi praeualet, & vicissim iussui generali praeualet nominatio.*
2 *Seruus communis dominis suis acquirit pro dominicis portionibus.*
3 *Mandatum habens emendi domum, si eam simpliciter emat, censetur emisse secundùm mandatum, id est, procuratorio nomine mandantis.*

L. Si duo, vel plures. III. & vlt.

Idem A. eidem.

1 IVssus specialis præualet nominationi, vicissim
2 iussui generali præualet nominatio. Item seruus communis acquirit dominis suis pro dominicis portionibus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

3 *Quod enim sæpe,* &c.] Notatur ad hoc quòd si quis mandatum habuit emendi domum, & eam postea simpliciter emat, censetur emisse secundùm id mandatum, id est, procuratorio nomine mandantis, vt per Tiraq. *de retractu conuent. ad fin. tit.* 117.

Ad Senatusconsult. Macedonianum.

TIT. XXVIII.

Voo odio Macedonis fœneratoris factum, denegat actionem ei, qui filiofamil. pecuniam credidit, siue contra ipsum filiumfam. siue contra eius fideiussorem, vel patrem, vel hæredẽ agere velit. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia tituli, vide Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 4. tit. 50. §. 2. cum seqq. & l. Hispan. 4. 5. & 6. tit. 1. part. 5. & l. 22. tit. 11. lib. 5. noua Recopilat.* Conan. *comment iuris ciuilis lib. 7. cap. 2.* Anton. Gomez *var. tom. 2. cap. 6. num. 2.* Mozz. *de contractib. tractat. de mutuo, tit. quomodo deficiat, seu quomodo resoluatur, n. 14. cum seqq.* Donat. à Fina, Chærian. Mich. Grass. & alios *tom. 1. commun opin. lib. 4. tit. 19. pag.* 592. Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib. 2. cap.* 36. Molin. *de iustit. tract. 2. disput. 301. cum seq.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent lib. 8. tit. 7.* Rebell. *de obligat. iustit. part. 2. lib. 8. quæst. 2. sect. 2. num. 12. cum seqq.* Ceuall. *commun. contra communes, quæst.* 776. Azor. *instit. moral part. 3. lib. 7. cap. 3. quæst. 4. cum seqq.* Arimin. Tepat. *variar. sentent tom. 1. tit.* 157. Vigel. *in methodo iuris ciuilis part. 5. lib. 17. cap. 2.* Alex. Trentacinq. *variar. resolut. lib. 3. tit. de solutionib. resolut.* 19. Benedict. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure, ff. de iustit. & iure, p. 2. cap. 2. ex num. 3.*

SVMMARIVM.

1 *Filio mentienti & prætendenti se patremfamil, Senatusconsulti auxilium non prodest, & num. 2. secus si creditor cognoscat filiumfamil. esse, cui credit pecuniam, num. 3. vel si duo crederent eandem pecuniam, & alter sciat esse filiumfamil. alter verò non, num. 4.*
5 *vt Filiusfamil. dicens falsò se patremfamil. aut publicè & communi æstimatione sui iuris se reputans teneatur ex mutuo, quid requiratur.*
6 *Mutuans filiofamil. habenti Regia vectigalia, seu tributa conducta, iudicando eum esse patremfam. iusta excusationis causa iuuatur.*
7 *Ignorantia probatur ex eo quòd non probatur scientia.*

L. Si filiusfamilias. I.

Imp. ÆLIVS PERTINAX A. *Atilio.*

FIlio mentienti & prætendenti se patremfam. Senatusconsulti auxilium non prodest. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Buttig. Salicet. Angel. Fulgos. Bald. Castrens. Cuiac. Donell. Sichard. Aloys. Leo *in 4. fol.* 12. Petr. Gilchen *tom. 2. pag.* 285. Sebast. Næui. remissiuè. Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Gregor. Lopez *l. 4. gloss. 7. tit. 1. part. 5.* Anton. Gomez *var. tom. 2. cap. 6. num. 2. versic. quartò limita, & l. 76. Tauri num. 4.* Tiraquell. *ad leges connub. glos. 8. num. 135. & 143.* Mynsinger *ad §. illud propriè, n. 11.* vbi Pichard. *n. 5. & 6. Instit. quod cum eo, qui in alien.* Petr. Gregor. *syntagm iuris lib. 22. cap. 2. num. 11. vers. tertius,* Azeued *l. 22. num. 6. tit. 11. lib. 5. noua Recopil.* vbi Matiens. *gloss. 3. num. 4.* Vigel. *in meth. iuris ciuilis part. 5. lib. 17. cap. 2. replic. 8.* Mozz. *de contract. tract. de mutuo cap. quomodo deficiat, vel finiatur mutuum, num. 21.* Cardio. Mantic. *de tacitis & ambig conuent. lib. 8. tit. 7. num. 18.* Alex. Trentacinq. *variar. resolut. lib. 3. tit. de solution. resolut. 19. in princ. & num. 8. & 11.* Arimin. Tepat. *variar. sentent tit. 362. cap. 5. versic. mutuans filiofamil.* Molio. *de Iustit. tract. 2. disp. 301. versic. in sequentibus,* Azor. *instit. moral part. 3. lib. 7. de mutuo, cap. 3. versic. quartò quando tempore contractus,* Rebell. *de obligat. iustit. part. 2. lib 8. tit. de vsuris, q. 1. sect. 2. num. 14. versic. quarto,* 2
quorum plures à contrario sensu secus esse aiunt si creditor cognoscat filiumfamil. esse, cui credit pecuniam, & expressè Gutier. *in repetit. authent. sacramenta puberum, C. si aduersus vendit. à num.* 55. 3
quod procedit etiamsi duo crederent eamdem pecuniam, & alter sciat esse filiumfam. cui pecunia creditur, alter verò non, scientia enim creditoris nocet creditori ignoranti. *l. sed Iulianus, §. non solùm, versic. proinde, ff hoc tit.* vbi Anton. Fab. *in suis rational. ad Pandectas,* Vigel. *vbi supr. repl. 1.* Alex. Trentacinq *d. resol. 19. num. 8. ad fin.* 4

Te iusta ratione, &c.] Ergo vt filiusfamil. dicens falsò se patremfamil. aut publicè & communi æstimatione sui iuris se reputans, teneatur ex mutuo sibi facto, requiritur quòd creditor habuerit iustam causam ignorandi illum esse filiumfam. ita Mynsing. *in d. §. illud propriè, num. 11.* & *ibi* Pichard. *num. 6.* Vigel. *d. part. 5. lib. 17. cap. 2. replicat. 7.* Mozz. *in d. cap. quomodo deficiat, seu fin. mutuum, num. 22.* Lessi. *de Iustit. lib. 2. cap. 20. dubit. 1. num. 11.* Azor. *dict. lib. 7. cap. 3. col. 2. vers. quartus,* Rebell. *d. quæst. 1. sect. 2. num. 14. versic. quintò,* Iul. Pac. *tractat. de mutuo, cap. 6. num. 28. requis. 4.* 5

Nota quòd iusta iuuatur excusationis causa mutuans filiofam. habenti Regia vectigalia, seu tributa conducta iudicando eum esse patremfamil. Gregor. Lopez *l. 4. gloss. 9. tit. 1. part. 5.* Gutier. *in repet. d. auth. sacramenta puberum, num. 52. cum duob. seqq.* 6

In gloss. *Edocere.* ibi, *& hoc quia præsumitur ignorantia,* &c. Notatur ad hoc quòd ignorantia probatur eo ipso quòd non probatur scientia, vt per Seb. Medic. *de casibus fortuitis, part. 1. quæst. 3. num. 16.* Viui. *opin. 835. num. 1. cum seqq.* Honded. *cons. 42. num. 50. & cons. 55. num. 75. lib. 1.* Menoch. *remed. 16. recuper. num. 28.* 7

num 28. Mascard.*de probat.concl.*880.*num.*3. Farinac. *fragm.crimin.part.*2.*lit.I. num.*93.

In eadem gloss. ibi, *item nota hic propter mendacium*, &c. Contra mendaces plura tradunt Bernard. *regul.*485. Seraphin.*de priuileg.iuram. priuil.*31.*n.*41. *cum seqq.& priuileg.*74.*num.*8. Ceuall. *commun. contra commun. quæst.* 129. Collantes *in pragm. agricol. lib.*3.*cap.*6.*num.* 8. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.*109.*per tot.*

SVMMARIVM.

1 *Macedonianum cessat vbi filius patre consentiente contrahit.cessat quando quis publicè se gerebat pro homine sui iuris,num.*2. *vel vbi filiusfamil.de voluntate patris pecuniam accepit mutuò, num.* 3. *aut sequatur patris voluntas, vel is sciat, & non contradicat, num.* 4. *& non solùm si à principio patris consensus interuenit, sed etiam si postea ipse pater ratum habuit contractum, & illum approbauit, num.* 5. *ratihabitio secuta sufficit, num.* 6. *non solùm expresse, sed etiam tacitè, num.*7. *recipiendo pater epistolam filij consentire videtur, & ad solutionem obligari, num.* 8. *idem erit si pater soluere cœperit partem mutui, num.*9.

10 *Macedonianum cessat si filius mutuum conuertat in vtilitatem patris. veluti si filius mutuatam pecuniam conuertat in alimentis suis, vel ipsius patris, num.* 11. *quid si pater, vel maritus pecuniam mutuatam accepit, & cum ea filios aluit, vel vxorem, vel domum conduxit, in qua filius & vxor habitarunt, & pater, vel maritus non sit soluendo, num.*12. *&* 13.

14 *Filiumfamil.non teneri ex mutuo, etiam sui iuris factum, nisi nouatione facta fidem suam obligârit, vel aliàs agnouerit debitum. nec fideiussores illius ex mutuo, vel aliter pecunia credita, num.*15. *licèt ipsi fideiussores pro eo res proprias obligârint, vel tanquam principales promiserint, num.*16. *nisi donandi animo intercesserint, num.*17.

18 *Filiusfamil. non tenetur de mutuo extra casus, in quibus Macedonianum cessat, scilicet efficaciter. casus in quibus præter expressos in hac l. cessat exceptio SC. Macedoniani, qui, num.* 23. *& seqq. vsque* 33.

19 *Macedoniani exceptio non tollit actionem ciuilem & naturalem, sed eas eneruat.*

20 *Filiusfamil. an ex conscientia teneatur ad solutionem mutui, & num* 21. *authoris mens, num.*22.

33 *Frater an teneatur dotare sororem, remissiuè.*

33 *Partem soluens debiti, videtur totum agnoscere debitum.*

L. Zenodorus. II.

Impp. SEVERVS *&* ANTONINVS AA. *Sophiæ.*

1 MAcedonianum cessat vbi filius patre consentiente contrahit, & iu aliis casibus in hac l. expressis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1. *n.*1. *sup.hoc tit.* post omnes Gilchen *tom.*2.*pag.*286.

2 *Cùm sui iuris esse publicè videtur.*] Notatur ad hoc quòd Macedonianum cessat quando quis publicè se gerebat pro homine sui iuris, vt per Cæs. de Vrsill. *ad Afflict.decis.*183. *num.*8. Molin. *de primogen. lib.* 2. *cap.*3.*num.*32. Matiens. *l.*12 *gloss.*3.*num.*3.*tit.*11.*lib.*5. *noua Recopilat.* Tiraquell. *ad leges connub. gloss.* 8. *à num.*135. *& de iure primogen.quæst.* 17.*opin.*11 *num.*27. Menoch. *de præsumpt. lib.* 6. *præsumpt.* 55. *num.* 28. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib.* 8. *tit.*7.*num.*21. Molin. *de Iustit.tract.*2.*disput.*301.*vers. in sequentibus euentibus, num.*6. *in princ.* Fontanel. *de pactis nupt. clausul.*4. *gloss.* 7. *part.* 3. *num.* 55. *&* 56. Alex. Trentacinq. *variar.resolut. lib.*3. *tit.de solution. resol.* 19. *num* 12.

Aut patris voluntate contraxit.] Notatur ad hoc 3
quòd Macedonianum cessat vbi filiusfamil. de voluntate patris mutuo pecuniam accepit, vt per Gregor. Lopez *l.*6. *gloss.*1. *tit.*1. *part.*5. Petr. Rauena *singul.*228. Mynsing. *ad §.illud propriè, num.* 11. vbi Pichard. *num.*12. *Instit. quod cum eo*, Petr. Gregor. *syntagm.iuris lib.*22. *cap.*3. *num.*11. *vers.quintus*, Anton. Gomez *variar. tom.*2. *cap.*6. *num.*2.*in* 7. *limit.* Mozz. *de contract. tract. de mutuo, tit. quomodo deficiat mutuum, num.*24.*versic.nam si pater*, Vigel.*in methodo iuris ciuilis part.*5.*lib.*17.*cap.*2.*replic.*18.*&* 21. Matiens. *d.l.*22.*gloss.*4.*num.*2. *tit.* 11. *lib.*5. *noua Recopilat.* Cardin. Mantic. *d.lib.*8. *tit.*7. *num.*28. Alex. Trentacinq.
*d. resolut.*19.*num.*13. vbi id procedere ait, siue sequa- 4
tur patris voluntas, aut quamuis sciat, & non contradicat, Arin. Tepat. *var.sentent tom.*1.*tit.*157. *cap.*2. *versic.si filius*, Molin. *d disp.*301. *num.*6. *vers.septimus*, Azor *instit.moral.part.*3.*lib.*7. *tit.de mutuo, cap.*3. *versic.secundò cum patre*, Rebell. *de obligat. iustit. part.* 2. *lib.* 8.*tit.de vsuris, quæst.*2.*sect.*2.*num.*13. *versic.secundo.* Iul. Pae.*de mutuo, cap.*6. *num.* 28. *requis.*7.

Quod quidem procedit non solùm si à principio 5
patris consensus interuenit, sed etiam si postea ipse pater ratum habuit contractum, & illum approbauit, Anton. Gom. *d.cap.*2.*n.*2.*limit.*7. Vigel.*vbi suprà, replic.*28. Petr. Gregor. *d. lib.*21.*cap.*3.*num.*11. *vers.*9. Perez *l.*1.*vers tamen videtur secundum, tit.*8.*lib.*3. *Ordin.*
*pag.*607. vbi quòd sufficit ratihabitio sequuta, 6
Cardin. Mantic. *d.tit.*7.*num.*29. Anton. Hering. *de fideiussorib.cap.*10. *num.*205. Aloys. Ricc. *in collect. decis.part.*5.*collect.*1039.*limit.*3. Azor. *d.cap.*2.*vers.octa-*
uo si filiusfam. Non solùm expressè, sed etiam tacitè, 7
veluti si certior factus per litteras continuò non interposuit protestationem contrariæ voluntatis. *l. Hisp.*6.*tit.*1.*part.*5. Vigel.*vbi suprà, replic.*29. Menoch. *de arbitr. casu* 21. *num.* 3. Anton. Fab. *in suo Cod. sub hoc tit.definit.*3. *num.*3. *versic.sed & interuenisse, & definit.*4. *vers.multo minus*, Arimin. Tepat. *var.sentent. tit.*362.*cap.*9.*versic.fallit, & cap.*10. *versic. fin.* Lingl. *decis.*1.*quæst.*1. *num.*3. Ceuall. *commun. contra commu-*
*nes tom.*3. *quæst.*775. *num.* 18. *cum seqq.* vbi quòd re- 8
cipiendo pater epistolam filij consentire videtur, & ad solutionem obligari, ob *l.si filiusfam.* 18. *ff.hoc tit.*
Idémque erit si pater soluere cœperit partem mutui, 9
tunc enim videtur tacitè mutuum approbari à patre, *d.l.Hisp.*6.*tit.*1.*part.*5. Mynsing. *d num.*11. Vigel. *d.replic.*28. Anton. Gom. *d.limit.*7. *versic. vel etiam si tacitè*, Matiens. *d l.*22. *gloss.*4. *num.*2. Cardin. Mantic. *d.tit.*7.*num.*29.*versic.idémque*, Fontanel. *de pactis nuptial.clausul.*4 *gloss.*13. *part.* 1. *num.*145. latè Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.* 3. *cap.* 424. quem vide à *num.* 27. vbi alia tradit ex quibus approbatio præsumitur.

Aut in eam rem, &c.] Notatur ad hoc quòd Ma- 10
cedonianum cessat si filius in vtilitatem patris mutuum conuertat, *l.sed & Iulianus* 9.*§.proinde.ff.hoc tit. l.Hisp.*5.*tit.*1.*part.*5. vbi Gregor. Lopez *gloss.*2. Mynsing *ad §.illud propriè, num.*11. *versic si vertit*, vbi Pichard *num.*12.*Inst.quod cum eo*, Petr. Gregor. *d.lib.*22. *cap.*3 *num.*11.*versic.*6. Vigel. *d.part.*5.*lib.*17. *cap.*2.*replic.*16.17.*&* 31. Mozz. *d.tit. quomodo deficiat, seu finiatur mutuum, num.* 25. Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præsumpt.*

præsumpt. 68. num. 1. Matth. Colet. de processionib.
execut. part. 1. cap. 10. num. 28. Cardin. Mantic. d. lib. 8.
tit. 7. num. 26. & 27. Lessi. de Iustit. lib. 2. cap. 26. dub. 2.
num. 11. Azor. d. cap. 3. versic. secundò cum patre, Gu-
tier. in authent. sacramenta puberum, C. si aduersus ven-
dit. num. 84. & de iurament. confirmat. part. 1. cap. 43.
num. 6. versic. itaque sciendum, Anton. Gom d. tom. 2.
cap. 9. num. 2. versic. octauò limita, Matiens. d. l. 22.
gloss. 3. num. 2. P. Molin. d. disput. 301. num. 6. versic. 9.
Arimin. Tepat. variarum sentent. tit. 362. cap. 7. versic.
fallit, Rebell. d. lib. 8. tit. de vsuris, quæst. 1. sect. 2. num. 14.
Hect. Felici in tractat. de societ. cap. 6. num. 57. cum seqq.
11 Iul. Pac. de mutuo, cap. 6. num. 28. requis. 8. Veluti si fi-
lius mutuatam pecuniam conuertat in alimentis
suis, vel ipsius patris, Anton. Gom. d. cap. 9. n. 2. versic.
nonò limita, Azeued. d. l. 22. num. 3. Gutier. in d. auth.
sacramenta puberum, n. 84. Iul. Pac. d. loco.

12 Quid autem è conuerso, si pater, vel maritus pe-
cuniam mutuatam accepit, & cum ea filios, vel vxo-
rem aluit, seu domum conduxit, in qua filius, & vxor
habitarunt, & pater, vel maritus non sit soluendo, an
creditori detur actio contra filios, vel vxorem pro
mutuo, vel pensione domus? Negatiuam partem,
immo quòd filius & vxor non teneantur ad vllam
pecuniæ solutionem, licèt pater non sit soluendo,
tuentur Flores de Mena ad Gam. decis. 186. Sanchez
de matrim. lib. 9. disput. 4. num. 28. & 29. Fontanell.
de pactis nupt. part. 1. claus. 4. gloss. 9. part. 5. num. 71. cum
seq. & par[illegible]. claus. 7. gloss. 2. part. 10. num. 34. & 35.
Ioan. Bapt. Costa de quota, & rata, quæst. 25. & de re-
med. subsid. remed. [illegible] illat. vnic. pag. 48.

13 Contrariam opinionem, scilicet quòd filius, &
vxor teneantur ad solutionem pecuniæ mutuatæ,
quam pater & maritus in illorum alimentis consum-
psit, si ipse soluendo non sit, meritò tuentur Bart. in
l. his solis, ff. de condict. indebit. licèt cogitandum re-
linquat Ruman. singul. 213. incip. Pater pauper, Cre-
mens. sing. 36. Cæpol. caut. 246. Azeued. l. 9. num. 31.
cum seqq. tit. 3. lib. 4. noua Recopilat. vbi Matiens.
gloss. 4. Corduba de Lara in l. si quis à liberis, §. si quis
ex his, à num. 83. & à num. 101. ff. de liberis agnoscen.
Gasp. Baëç. de inope debit. cap. 1. num. 53. & 54. Parlad.
in sesquicent. differ. 2. §. 2. num. 2. & 3. Surd. de aliment.
tit. 8. priuileg. 48. num. 5. & 6. & cons. 367. num. 28. &
cons. 420. per tot. Ceuall. commun. contra communes
quæst. 723. à num. 41. & tom. 4. quæst. 900. num. 41. cum
mult. seqq. D. Barbos. in l. si constante 25. in princ. n. 52.
ff. soluto matrim. Mari. Giurb. in consuet. Senatus Mes-
sanen. cap. 9. gloss. 5. num. 10. part. 1. Stephan. Gratian.
discept. forens. tom. 1. cap. 107. à num. 2. & cap. 108. n. 29.
& tom. 4. cap. 713. à num. 6. Vincent. Caroc. decis. seu
casu 128. Gabr. Aluarez de priuileg. pauper. p. 1. q. 48.
num. 8. & 9.

Quæ quidem opinio in puncto iuris verior & re-
ceptior est, illáque ampliatur vt procedat quamuis
filius patris hæreditatem repudiauerit, quia obliga-
tio hæc non consurgit ex hæreditatis aditione, Cre-
mens. d. singul. 36. Baëç d. cap. 1. n. 54. Sanchez d. disp. 4.
num. 28. vers. & retenta hac sententia. Et quamuis in
alimentis pater non erogasset, sed in factis ad status
conseruationem, secundùm Gam. Lusit. decis. 367.
num. 6. Gabr. Valasc. d. quæst. 48. num. 10. Limitatur
tamen & restringitur, ne locum habeat quando tem-
pore contractus mutui, vel conditionis domus, pa-
ter, vel maritus erant diuites. nam tunc, licèt postea
in paupertatem inciderint, filij & vxor non tenen-
tur, quod enim suum erat, acceperunt, Cordub. de
Lara dicto loco, n. 30. & 32. Surd. & Sanch. citatis locis,
Stephan. Gratian. discept. forens. cap. 713. n. 10. & 11.
Gabr. Aluarez d. quæst. 48. num. 14. Intelligitur prin-
cipalis resolutio, dummodo probatum sit in filio-
rum, & vxoris vtilitatem pecuniam mutuatam ver-
sam fuisse, in quo assertioni parentis, vel mariti non
est standum, sed qui agit probare debet, Stephan.
Gratian. d. tom. 1. c. 107. num. 17. Surd. cons. 367. num. 28.
vbi satis constare dicitur si maritus est pauper, &
redditus tenues, qui ad sustentationem eius & fa-
miliæ non sufficiebant, maximè si erat nobilis, Gam.
Lusit. decis. 367. n. 6.

Vel sua potestatis constitutus, &c.] Ergo filiusfamil. 14
non tenetur ex mutuo, etiamsi factus sit sui iuris,
nisi nouatione facta fidem suam obligauerit, vel
aliàs agnouerit debitum, de quo vide Theophil. in d.
§. illud propriè, Instit. quod cum eo, Anton. Gom. d. tom.
2. cap. 6. num. 2. versic. quintò extende, Vigel. in methodo
iuris ciuilis, part. 5. lib. 17. cap. 2. causa 2. regul. 1. Petr.
Gregor. d. lib. 22. cap. 2. num. 8. Matiens. in dict. l. 22.
gloss. 6. tit. 11. lib. 5. noua Recopilat. Cardin. Mantic.
d. lib. 8. tit. 7. num. 2. Arimin. Tepat. variarum sentent.
tom. 1. tit. 157. cap. 3. versic. exceptio huius SC. Petr.
Franc. Linglois decis. 1. quæst. 1. num. 5. Lessi. de Iustit.
lib. 2. cap. 20. dub. 2. num. 6. Rebell. de obligat. iustit.
part. 2. lib. 8. tit. de mutuo & vsura, quæst. 1. sect. 2.
num. 12. Azor. d. part. 3. lib. 7. de mutuo, cap. 3. quæs. 4.
Molin. de Iustit. tractat. 2. disput. 301. versic. priuile-
gium hoc.

Simili modo fideiussores filiorumfamil. qui mu- 15
tuam pecuniam acceperunt, vel aliter pecunia credi-
ta contraxerunt, non tenentur, Nicol. Vigel. d. p. 5.
lib. 17. cap. 2. causa 2. regul. 4. Perez l. 1. versic. præter-
ea, tit. 8. lib. 2. Ordin. pag. 608. Matiens. d. l. 22. gloss. 7.
num. 1. tit. 11. lib. 5. noua Recopilat. Pichard. §. il-
lud propriè, num. 11. Cardin. Mantic. d. lib. 8. tit. 7. n. 7.
Arimin. Tepat. d. tit. 157. cap. 3. versic. exceptio, Lessi.
d. lib. 2. cap. 20. dub. 2. num. 10. Rebell. d. quæst. 1. sect. 2.
num. 15. licèt ipsi fideiussores pro illis res proprias 16
obligauerint, vel tanquam principales rei promise-
rint, Anton. Gum. d. tom. 2. cap. 6. num. 2. limit. 6. Car-
din. Mantic. d. tit. 7. num. 8. & 9. Pichard. d. loco, n. 10.
Arimin. Tepat. d. cap. 3. Alexand. Trentacinq. varia-
rum resolut. lib. 3. tit. de solution. resol. 19. num. 6. nisi 17
donandi animo intercesserint, l. sed si paterfam. §. non
solùm, ff. hoc tit. Cardin. Mantic. d. tit. 7. num. 7. Rebell.
d. q. 1. sect. 2. n. 13.

Intellige filiumfam. ex mutuo ei facto non tene- 18
ri extra casus in quibus Macedonianum cessat, sci-
licet efficaciter. nam actio naturalis, & ciuilis ex eo
oritur, Bart. in l. 1. num. 28. ff. de condict. indebit. & in
l. frater 38. num. 15. ff eod. vbi tradit exceptionem 19
Macedoniani non tollere actionem ciuilem, & na-
turalem, sed eas eneruare, Anton. Gom. d. tom. 2. c. 6.
num. 2. & in l. 3. Tauri, num. 124. versic. quid autem è
contra, Matiens. d. l. 22. gloss. 1. num. 1. tit. 11. lib. 5. noua
Recopilat. Pichard. in d. §. illud propriè, num. 2. Mozz.
dict. tit. quomodo deficiat, resoluatur, seu fin. mutuum,
num. 14. Arimin. Tepat. d. tit. 157. cap. 4. versic. exce-
ptio Macedoniani non tollit, Rebell. d. quæst. 1. sect. 2.
num. 16. versic. verisimilius. Attenta verò d. l. 22. tit.
11. lib. 5. noua Recopilat. contractum non valere, nec
ex eo obligationem naturalem, aut ciuilem oriri, te-
nent Olan. in antin. lit. M num. 47. Perez l. 1. versic. his
etiam adstipulantur, tit. 8. lib. 3. Ordin. pag. 603. Aze-
ued. d. l. 22. num. 2. & ibi Matiens. gloss. 8. num. 20.
Ceuall. commun. contra communes, tom. 3. quæst. 775.
num. 13. & 14. Sanch. de matrim. lib. 6. disputat. 38.
num. 29.

Vtrùm autem filiusfamil. in foro conscientiæ te- 20
neatur ad solutionem mutui, quæstio dubia, in qua
vna sententia illum teneri asserit, quam defendunt
Menchaq. de success. creat. part. 3. §. 28. num. 55. For-
tun.

tun. Garc. *in l.veluti,col.8.ff. de iustit.& iure*, Anton. Menes *in l.cum quis,num.31. C. de iuris & facti ignor.* Couar.*in cap.quamuis pactum*, §.3. *num.4. part.2.* Felician. de Solis *de censib. lib.2. cap.2. num.21. versic. qua extensio mutui, col.3.* Fachinæ. *controuers. iuris lib.2.cap.65. quæst.3.* Benedict. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure,part.2.cap.2.n.4.ff. de iustit. & iur.* Sigism. Scacc. *in tractat.de commerc.§.1.quæst.1. num.532. & quæst.7. part.2.ampl.19.num.89.* Alexand.Trentacinq *d.lib.3. tit.de solution.resol.19 num.18.* vbi quòd potest compelli per denunciationem Euangelicam, & *in versic. prima opinio*, hanc dicit veriorem, & tutiorem propter periculum animæ, Atimin.Tepat. *d.tit.157.c.2. versic.an filius*, Rebell.*d.quæst.1.sect.2.num.16. versic. verisimilius.*

21 Altera sententia ex diametro contraria tenet in foro conscientiæ filiumfamil. ad solutionem mutui non teneri,quam sustinent Iasin §.*actiones,n.34. Instit.de actionib.* Adrian.*quodlib.6.versic. primò infertur*, Gregor.Lopez *l.4.gloss.2. tit.1.part.5.* Anton. Gom. *d.tom.2.cap.6.num.2.versic.ex quo inferas,& l.3. Tauri num.124. versic. quid autem*, Azened.*d.l.22. num.1.* vbi Matienſ.*gloss.1. num.2. & gloss.7.num.1.* Gutier. *in d.authent.sacramenta puberum, num.83. & de iuram. confirmat.part.8.cap.43. num.6.* Perez *d.loco*, Parlad. *in sequiscent.quotid.differ.12. num.7.* Cardin. Mantic. *d.lib.8.tit.7.num.40. & 41.* Ceuall. *commun. contra communes, tom.3.quæst.775.num.18.* Molin. *de iustit. tractat. 2. disput. 301. num. 2. versic. habet verò locum*, Lessi.*d.lib.2.cap.20.num.8.*& videtur sequenda apud Hispanos attenta *d.l.22.* secundùm quam nec ciuilem nec naturalem oriri obligationem suprà aduertimus.

22 Verùm sequendo æquitatem mihi videtur has duas contrarias opiniones facillimè componi posse, vt scilicet prima procedat quando filiusfamil. in suam vtilitatem mutuam pecuniam sine aliqua læsione & fraude conuertit, ne cum iactura aliena locupletetur; secunda verò quando mutuum accepit cum periculo & læsione,ex his quæ lex præsupponit ex huiusmodi mutui datione contingere,& videtur esse de mente Ias.*in d.§.actiones,n.35.* Anton. Gom. *d.l.3.Tauri, num.124.* Perez *d.l.1. versic. fallit tamen, tit.8.lib.3.Ordin pag.603.col.1.* Gutier. *de iuram. confirm.part.1 cap.44.num.6.*Cardin.Mantic.*d.lib.8.tit.7. num.41.* Parlad.*differ.12.§.1.n.7.& 8.* Azor. *d.cap.3. versic.re vera.*

23 Præter casus in hac l. expressos cessat Senatusconsulti Macedoniani exceptio, primò si ex causa legationis & studiorum mutuum filiofamil. datum fuerit,de quo commodiùs *in collect.ad l. Macedoniani 3.infr.hoc tit.*

Secundò, si filiusfamil.sit miles quando mutuum suscipit,de quo dicemus *ad l.vlt.inf.hoc eod.tit.*

Tertiò, si filiusfamil. matrimonio consummato recipiat mutuum,*l.47. Tauri*, quæ est *l.8. tit.1.lib.5. noua Recopilat.* Perez *l.1.vers.item fallit tertiò,cum duobus seqq.tit.8. lib.3. Ordin.pag.603.* Gutier. *de iuram. confirm.part.1.cap.41 num.14.* Nulla tamen dignitas, quamuis sit de his per quas filius à patria potestate liberatur, tollit quin filius vti possit exceptione Macedoniani, Nicol.Vigel.*d.part.5.lib.17.cap.2. replic.10.* Petr.Gregor.*syntagm. iuris lib.11.cap.10.num.9. vers.nec vlla dignitas*, Cardin.Mantic.*d.lib.8.tit.7.n.5.* Molin.*d.disp.301.n.4.* Iul.Pac.*de mutuo,cap.6.num.29. vers.cuiuscunque sit dignitatis,& n.30.*

24 Quartò,si filiusfamil.mutuatam pecuniam soluisset alij creditori quē nulla alia exceptione, nec alio modo posset submouere, nec aliter posset ab eo credito excusari,*l.si filiusfamil.7.& l.sed Iulianus*, §.*si filius accepit*, *ff. hoc tit.* Mynsing.*ad d.§. illud propriè, num.11. Instit.quod cum eo*,Nicol. Vigel.*d.p.5. lib.17. cap.2.replic.33.* Cardin. Mantic.*d.lib.8.tit.7.num.23.* Alexand. Trentacinq. *d.lib.3. tit.de solution. resol.19. num.15.* Molin.*d.disp. 301. num.5.* vbi ait quòd si filiusfamil. soluat eiusmodi debitum ex mutuo, aut pater,seu fideiussor loco illius,solutio est valida,neque potest repeti quod ita persolutum est, quia te vera erat debitum,esto dum exigebatur,locum habetet exceptio.

Quintò, si filiusfamil.sit maior,& minor ei mutuet,quia tunc magis ætatis, quàm Senatusconsulti ratio habenda est,de quo Nicol. Vigel.*d.p.5. lib.17. cap.2.replic.2.* Cardin. Mantic.*d.lib.8. tit.7. num.31. in 1.* Arimin. Tepat. *variarum sentent. tom.1. tit.157. cap.4. versic. filiusfam. maior*, Alexand. Trentacinq. *variarum resolut.lib.1. tit. de rescript. resolu.1. num.7. vers.hinc etiam*,Iul. Pac.*in tract.de mutuo,cap.6. n.33.* Petr.Franc. Linglois *decis.1.quæst.1 num.3.versic.declaratur*,Rebell.*d.quæst.1.sect.2. num.14. in fine*,Perez de Lara *de vita hominis,cap.21.n.26.* 25

Sextò, si filiofamil. mutuet libertus in fraudem patroni, Nicol. Vigel.*d.p.5.lib.17.c.2.replicat.4.*Cardin.Mantic.*d.lib.8.tit.7. num.27. in posteriori*,quia est duplicatus. 26

Septimò,si filiusfamil. sit Princeps,Conan. *comment.iuris ciuilis lib.1.cap.6.n.2.col.2.* 28

Octauò, quando mutuum non erat in pecunia, sed in aliqua alia re,vt in tritico,vino,o..,&c.quia Senatusconsultum de sola pecunia mutuo data loquitur; nisi quando in fraudem ..utuum datum esset in re, quæ non est pecunia, v.. illa vendita pecunia inde compareretur, *l.sed Iulianus,§. mutui,ff. hoc tit.*Molin.*d.disp.301.n.6 vers.quartus.* 28

Nonò, si filiusfamil. fideiussor sit eius pecuniæ, quam alius sui iuris accepit mutuo, tunc enim si alius mutuum non soluat, cogitur filiusfamil. illud soluere,nisi in fraudem Senatusconsulti id effectum sit,*d. l.sed Iulianus,in princ.* Anton. Pichard. *in d. §. illud propriè,n.10.*Mozz.*d.tract.de mutuo,cap.fin.n.23.* Molin.*d.disp.301. num.6. vers.sextus*,Azor.*d.lib.7. de mutuo,cap.31. vers.quarto quando filiusfam.* Rebell.*d. q.1.sect.2.n.14.vers.octauò.* 29

Decimò,si filiusfamil.cui mutuatur,castrense,vel quasi castrense peculium habeat. Ita Petr. Gregor. *syntagm.iuris lib. 29. cap. 3. num. 11. versic. vel si castrense*,Matiens.*in l.12. gloss.3.num.1. tit.11.lib.5. noua Recopilat.* Gutier. *in repet. authent. sacramenta puberum, num. 49. cum seqq.* Picbard. *in d. §. illud propriè, num.7. versic. nisi fortè castrense, Instit. quod cum eo*, Vigel.*d.part.5.lib.17.cap.2. replic.12.* Molin.*d.disput. 301.num.6.versic.secundus est*,vbi id etiam in peculio adnentitio tradit,Azor.*d lib.7.de mutuo,cap.3.versic. quare in multis*,vbi quòd filiusfamil.obligatur ex peculio castrensi, vel aduentitio si in eo patet vsumfructum non habeat,Lessi.*d.lib.2.cap.20. dub.2.n.11.* Rebell.*d.quæst.1.sect.2.num.13.* Perez de Lara *de vita hominis,cap.22. de adulto,& qua gerat sine curatore, num 18.* Iul. Pac.*in tract.de mutuo,cap.6.de his,qui mutuantur,num.28 requis.5.*Bened. Ægid.*in l.ex hoc iure, ff.de iustit.& iur.p.2.c.2.n.7.* 30

Vndecimò,si filiusfamil.mutuo pecunias acceperit ab alio filiofamil. easque in eius vtilitatem conuerterit, locupletiórque ex illis inueniatur tempore litis contestatæ:secus verò è contra. Ita Nicol. Vigel.*d.p.5 lib.17. cap.2. replic.2. versic.huius replicationis,& replic.3.*Anton.Pichard *in d.§.illud propriè,n.5.* Azeued.*l.10.num.15.& 14.tit.3. lib.5. noua Recopilat. & l.2. num.147. tit.10. lib.8.* Cardin. Mantic.*d.lib.8. tit.7.num.26. in 2.* Motl.*in emporio iuris ciuilis part.1. tit.5.* 31

tit.5. in præmiſſ. num. 27. verſ. neque his, Anton. Fab. *in ſuo Codice ſub hoc tit. definit.* 12. Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ. part. 2. collect.* 348. *verſ. infertur tertiò*, Srephan. Gtarian. *Marchia deciſ.* 196. *num.* 20. vbi ponit caſum in minori, qui alteri minori mutuauit, & mutuum perdidit, & dicit vnum aduersùs alium non reſtitui, qui vterque æquè agit de damno vitando, Ioan. Maria Nouar. *de electione & variat. fori q.25.n.5. sect.* 2. Parens meus *in remiſſ. ad Ordin. Reg. Luſitan. lib.4.tit.50.§.2.n.5.*

32 Duodecimò, ſi filiusfam. mercator fuerit, *l. ſed Iulianus*, aliàs *item filiusfam §. quamquam, verſ. interdum, ff. hoc tit.* Ordin. Reg. Luſitan. *lib.4.tit.50.§.3.* vbi parens meus, Cardin. Mantic. *d. lib.8.tit.7.num.*19. Molin. *d. diſp.*301 *num.6. verſic. decimus*, Rebell. *d.q.1.n.15. in fine.*

33 In gloſſ. *Incumberet.* ibi, *vt decet ſororem ſuam.* De fratre an teneatur ſororem dotare, vide Gutier. *de tutel. p.2. cap 3.n.34.*

34 In gloſſ. *Agnouit debitum.* ibi, *ſoluendo partem debiti*, &c. Notatur ad hoc quòd ſi quis ſoluat partem debiti ex contractu aduersùs quem exceptionem tutus erat, videtur ſolutione partis agnoſcere totum debitum, de quo commodiùs dicam *in collect. ad l. cum fidem, C. de non numer. pecun.*

SVMMARIVM.

1 *Exceptio Macedoniani non habet locum niſi in mutuo.*

2 *Filiusfamil. ex quocumque contractu obligatur, excepto mutuo.*

L. Si filiusfamilias. III.

Iidem AA. Macrino.

1 IN alio contractu quàm mutui, non habet locum exceptio Macedoniani. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *ſupr. hoc tit.* poſt omnes Gilchen *tom.2. pag.*288.

2 Notatur ad hoc quòd ex quocunque contractu filiusfamil. obligatur, excepto mutuo, vt per Mynſing. *in §. illud propriè ſeruatur, n.*10. *Inſtit. quod cum eo, qui in alieno*, vbi Pichard *num.*9. Petr. Gregor. *ſyntag. iuris lib.*22. *cap.*2. *num.* 8. Mozz. *de contract. tract. de mutuo, tit. quomodo deficiat, ſeu reſoluatur & finiatur mutuum, num.* 21. Gutier. *in repet. authent. ſacramenta puberum, num.*34. *in fin. C. ſi aduersùs vendit.* Benedict. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure, ff. de iuſtit. & iur. p.* 2. *c.* 2. *num.*3. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib.8. tit.* 7. *num.* 16. Sigiſm. Scacc. *in tractat. de commerc. & camb. §.1. quæſt.2. n.*579. *& quæſt.* 7. *ampl.*10. *num.*35. Linglois *deciſ.*1. *quæſt.*1. *num.*5. Leſſ. *de Iuſtit. & iure, lib.2. cap.20. dub.2. num.*11, *verſ* 3. Azor. *inſtit. moral. part.*3. *lib.*7. *de mutuo, cap.* 2. *verſ. tertiò non habet locum*, Vigel. *in methodo iuris ciuilis, part.*5. *lib.* 17. *cap.2. replic.*23. *&* 24. Atimin. Tepat *var. ſent. tom.*1. *tit.*157. *cap.*3. *verſ. exceptio huius SC.* Rebell. *de oblig. iuſtit. part.*2. *lib.*8. *quæſt.*1. *sect.*2. *num.*12. *verſ quarto ſi filius, & verſ. ſextò.*

SVMMARIVM.

1 *Filius mutuam pecuniam permiſſu patris accipiens non releuatur Macedoniano, & num.* 3. *patre permittente mutuum accipiens tam ex contractu, quam hæreditate patris, pignorum perſecutionem, ſaluis potiorum creditorum iuribus, pati tenetur, num.*2.

L. Si permittente. IV.

Iidem AA. Cyrillæ.

FIlius ex permiſſu patris mutuam accipiens pecuniam Macedoniano non releuatur. Item filius 1 2
patre permittente mutuum accipiens tam ex contractu, quàm hæreditate patris, pignorum perſecutionem ſaluis potiorum creditorum iuribus pati tenetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſup. hoc tit.*

Hanc eandem concluſionem quoad primam eius partem ex hoc text deſumunt Anton. Gom. *variar. tom.2. cap.6. num.2. limit.*7. Matienſ. *l.*22. *gloſſ.*4. *n.*2. *tit.*11. *lib.*5. *noua Recopilat.* Mozz. *de contract. tract. de mutuo, tit. quomodo deficiat mutuum, num.*24. Petr. Rauenna *ſing.*228. Atimin. Tepat. *var. ſent. tom.*1. *tit.*157. *cap.*2. *verſ. ſi filius*, Alex. Trentacinq. *var. reſol. lib.*3. *tit. de ſolut. reſol.*19. *n.*13. Rebell. *de obligat. iuſtit. p.*2. *lib.*8. *q.*1. *sect.*2. *n* 13. *verſ. ſecundò*, Iul. Pac. *in tract. de mutuo, cap.*6. *num.*28. *requiſ.*7. 3

SVMMARIVM.

1 *Mutuum ex cauſa legationis, & ſtudiorum ad licitum modum datum, patrem & filium obligat. patris iuſſu datum, actio in patrem ſine inquiſitione de in rem verſo datur, num.*2.

3 *Macedoniani exceptio ceſſat quando filiofam. ſtudij cauſa abſenti mutuatur.*

4 *Filius, qui eſt in ſtudio cum conſenſu patris, & mutuam pecuniam accepit ad ſuos vſus neceſſarios, patrem vſque ad eam quantitatem, quam ei præſtare conſueuerat, obligat. quamuis filius ſtudeat contra voluntatem patris, num.. dummodo filius ſit habilis ad ſtudendum, & mutuum fiat conſideratis facultatibus, & familiâ patris, num.*6. *niſi mutuaretur illi intra limites illius quantitatis, quam cum eo domi expendiſſet pater, etſi habilitas deficiat, num.* 7. *vel niſi pater prouideret filio de rebus neceſſarijs, & qui mutuauit, hoc ſciret, n.*8.

9 *Filius patrem obligat quando addiſcit Grammaticam, & dat operam humanis litteris, & artibus liberalibus.*

10 *Intellectus l.4. tit.7. lib.7. nouæ Recop.*

11 *Macedoniani exceptio ceſſat quando filiusfam legationis cauſa erat abſens, eique pecunia vſque ad debitum modum mutuata.*

12 *Pater tenetur ex mutuo filiofamil. facto legationis cauſa intra eam ſummam, quam ſolebat adminiſtrare filio.*

L. Macedoniani. V.

Imp. ALEXANDER A. Septimiæ Muſæ.

EX cauſa legationis, & ſtudiorum mutuum filiofam. datum ad licitum modum obligat patrem & filium. Item vbi patris iuſſu filio pecunia m utuo data eſt, actio in patrem ſine inquiſitione de in rē verſo datur. Colligūt ex Ord. Doctores citati *in l.1.n.1. ſup. hoc tit.* & poſt omnes Gilch *tom.2. pag.*289. 1 2

Quæ filiofam. ſtudiorum, &c]Notatur an hoc quòd ceſſat exceptio Macedoniani quando filiofam. cauſa ſtudij abſenti mutuatur, tunc enim ipſe & pater ad eius ſolutionem tenētur ſi debitam moderationem non exceſſit, vt per *l.* *Hiſp.6. tit.1. p.5.* vbi Greg. Lop. *gloſſ.7.* 3

gloss 7. Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 4. tit. 50.* §. 4. vbi parens meus, Socin. *regul.* 157. *limit.* 1. Duen. *regul.* 370. *in princ.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris, lib. 22. cap. 3. n. 11. versic. secundus*, Mozz. *de contract. tractat. de mutuo, tit quomodo deficiat, seu finiatur mutuum, num.* 16. Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præsumpt.* 68. *num.* 3. & 8. Perez *l. 1. vers fallit septimo, tit. 8. lib. 3. Ordin. pag.* 605. *& seq.* Matth. Coler. *de processib. execut. part. 1. cap.* 10. *num.* 28. Parlador. *in sesquicentur. differ.* 12. §. 1. *num.* 9. & 13. Alexand. Trentacinq. *variarum resolut. lib. 3. tit. de solution. resol.* 19. *num.* 14. Stephan. Gratian *discept. forens tom. 1. cap. 60. num.* 23 & 25. Molin. *de Instit. tractat.* 1. *disput.* 301. *num.* 6. *versic. octauus*, Rebell. *de obligat. instit. part. 2. lib. 8. quæst. 1. sect. 1. num.* 13. Cardin. Mantic *de tacitis & ambiguis conuent. lib. 8. tit.* 15.
4 *num* 18. & 19. vbi quòd filius, qui est in studio cum consensu patris, & mutuam pecuniam accipit ad suos vsus necessarios, obligat patrem vsque ad eam quantitatem, quam ei præstare consueuerat.

5 Intellige primò procedere, quamuis filius studeat contra voluntatem patris, gloss. *verbo soluit, in l. sed Iulianus, §. quod dicitur, ff. hoc tit.* Gregor. Lopez *dict. gloss.* 7. Doen. *regul.* 370. *num.* 2. Bald. Nouell. *de dote, part. 6. priuileg. 46. num.* 1. Gutier *in repetit. authent. sacramenta puberum, num.* 74. *C. si aduers. vendit.* Fab. Anna *ad Vincem. de Anna singul.* 184. Stephan. Gratian. *d. cap.* 60 *n.* 23.

6 Intellige secundò, dummodo filius sit habilis ad studendum, & mutuum fiat consideratis facultatibus, & familia patris, Duen. *d. regul.* 370. *limit.* 2. & 3.
7 nisi mutuaretur illi intra limites illius quantitatis, quam cum eo domi expendisset pater, etsi habilitas deficiat, idem Duen *d. loco, ampl.* 7. Gutier. *d. num.* 74.
8 vel nisi pater prouideret filiu de rebus necessariis, & qui mutuauit hoc sciret, Duen. *ibid. limit.* 4. Gutier. *vbi proximè n.* 78.

9 Intellige tertiò, quando filios addiscit Grammaticam, & dat operam humanis litteris, & artibus liberalibus nam pro istis disciplinis addiscendis pater præstare debet expensas; non verò pro maioribus facultatibus, nisi pater semel incepit filium erudire. Anton. Gom. *l. 29. Tauri, num.* 8. Auendan. *resp.* 17. Anton. Menes *in authent. res qua, num.* 92. *C. communia de legat.* Spin. *in speculo testament. gloss. 18. num.* 79. *versic. quid autem dicemus*, Pichard. *in §. quadam actiones, in tractat. de collat. act. 3. num.* 55. *Instit. de actionib.* D. Barbos. *in l. 1 ff soluto matrim. part. 7. num. 26. vers. pro concordia, & num.* 27. Ioan. Anton. Magil. *in tract. de imputat. q.* 31.

10 Neque aduersùs prædicta facit *l. 4. tit. 7. lib. 3. nona Recopilat.* quæ illa videtur corrigere, dum probat mutuanti, vel alium contractum facienti cum filio pecunia credita denegati actionem aduersùs patrem, & ei solùm aduersùs filium concedi, quia intelligitur quando filius expenderet in superflua, de quo vide Perez *l. 1. versic sextò fallit, tit. 8. lib. 3. Ordin. pag.* 605. Azeued. *l. 22. num. 3. tit 11. lib. 5. noua Recopilat.* Gutier. *in repet. d. authent. sacramenta puberum, num.* 71. 74. 76. & 81. Parlador. *in sesquiscent. differ.* 12 §. 1. *in num.* 9. Valdes. *in addit. ad Roderic. Xuar. in l. post rem iudicatam, not.* 12 *lit. A. pag.* 600. *in noua impress.*

11 *Vel legationis causa*, &c.] Notatur ad hoc quòd exceptio SC. Macedoniani cessat quando filiusfamil. legationis causa erat absens, & fuit pecunia mutuata vsque ad debitum modum, vt per Gregor. Lopez *l. 6 gloss. 6. tit. 1. part.* 5. Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præsumpt.* 68 *n.* 3. 4. 5. 8. & 9. vbi quòd tenetur pater ex mutuo filiufamil. facto legationis causa intra eam summam, quam solebat filio administrare etiam patre inuito dato, Card. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent lib. 8. tit. 7. num* 22. Pichard. *in §. illud propriè, n. 13. Instit. quod cum eo.*

SVMMARIVM.

1 *Macedoniani beneficium patrem liberat ab actione de peculio; & dispositio in legibus de filio extenduntur ad nepotem.*
2 *Declaratur l. filius, ad SC. Maced.*
3 *l. item si filiusfamil. vers. interdum, ad SC. Maced. declaratur.*
4 *Macedoniani beneficium extenditur ad filios, nepotes, neptes, & pronepotes.*

L. Si filius. VI.

Impp. PHILIPPVS A. & PHILIPPVS C. *Theopompo.*

MAcedoniani beneficium liberat patrem ab 1
actione de peculio, & disposita in legibus de filio extenduntur ad nepotem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1 suprà hoc tit.* post omnes Gilchen *tom. 2. pag.* 191.

Circa intellectum huius text. vide Bened. Ægid. 2
in repet. l. ex hoc iure ff. de iustit. & iur. part. 2. cap. 2. sub num. 12. vbi ait textum *in præsenti*, expressè loqui in filio peculium habente, & contra Senatusconsultum mutuum accipiente, quod euenit, quando extra peculiarem negotiationem à patre sibi permissam accepit, idcirco neque ille de mutuo efficaciter obligabitur, neque pater de peculio, vt hîc probatur. At 3
verò text. *in l. item si filiusfamil. vers. interdum, ff. hoc tit.* loquitur in filio, qui rem peculiarem sibi à patre concessam mutuo sumpsit, quo casu voluntate patris contractum intelligitur, vt *ibi* dicitur, ac proinde & ille de peculio, & filius de mutuo tenebitur cessante Senatusconsulto, iuxta illud textum. & *num.* 14. subdit se existimare quòd onus probandi filium in peculiare negotium mutuum sumpsisse, creditori non incumbet, cui satis erit probare peculium filium habuisse, & cum eo negotiari solitum, quandiu è diuersu in alias quàm in peculiares causas mutuum acceptum fuisse non edoceatur.

Et ad nepotes, &c.] Notatur ad hoc quòd Mace- 4
doniani beneficium extenditur ad filius, nepotes, neptes, & pronepotes, vt per Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 22. cap. 3. num.* 9. Nicol. Mozz. *de contract. tractat. de mutuo, tit quomodo deficiat mutuum, num. 27. in fine*, Nicul. Vigel. *in methodo iuris ciuilis, lib. 17. part. 5. cap. 2. replicat.* 13. & 14. Arimin. Tepat. *variarum sentent tit. 157. cap. 3. tom.* 1. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib. 8. tit. 7. num.* 4. & 5. Lessi *de insti. & iure, lib. 2. cap. 20. dub. 1. num.* 10 Rebell. *de obligat. instit. par. 2. lib. 8. tit. de vsuris, quæst. 1. sect. 2. num* 13.

SVMMARIVM.

1 *Mutuum filiofamil. datum reconciliatur per patris ratihabitionem, & n. 4.*
2 *Ratihabitio patris Macedonianum excludit.*
3 *Filiusfam. miles Macedoniano non iuuatur.*
5 *Consensus alicuius vbi requiritur propter præiudicium quod ei inferri potest, sufficit istum consensum interuenire ex postfacto. nisi consensus requiratur formalis, seu authorizabilis, n. 6.*

Rati

7 *Ratihabitio, siue ratificatio retrotrahitur ad tempus actu gesti.*
8 *Filiusfam. miles, si mutuum recepit, efficaciter manet obligatus. idem de filio Clerico, vel Notario, remissiue, num. 9. & cur, num. 10. & de Aduocato, n. 11.*
12 *Miles non præsumitur expendisse pecuniam mutuatam in alios vsus, quàm militiæ.*
13 *Filiusfamil. non potest renuntiare Macedoniani exceptioni. quamuis huic exceptioni renuntietur cum iuramento, num. 14.*
15 *Renuntiationem Macedoniani non firmari iuramento.*

L. Si filiusfam. VII. & vlt.

Imp. IVSTINIANVS A. *Iuliano P.P.*

1 MVtuum filiofam. datum reconciliatur per pa-
2 tris ratihabitionem. Item ratihabitio patris
3 Macedonianum excludit, & filiusfam. miles Macedoniano non iuuatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* post omnes Gilchen *tom. 2. pag.* 291.

4 *Postea autem pater ratum contractum, &c.*] Notatur ad hoc quòd mutuum filiofam datum reconciliatur, si patris voluntas post illud accedat, & ratum postea habeat, vt per Anton. Gom. *tom. 2. var. c. 6. n. 2. limit. 7.* Perez *l. 1. vers. tamen videtur dicendum, tit. 8. lib. 3. Ordin. pag.* 607. vbi quòd sufficit ratihabitio sequuta, Vigel. *in methodo iuris ciuilis, q. 5. lib. 17. cap. 2. repl. 18.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris ciuilis, lib. 22. cap. 1. n. 11. vers. 9.* Alex. Trentacinq. *var. resol. lib. 3. tit. de solution. resol. 19. num.* 13. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib. 8. tit. 7. num.* 19. Aloys. Ricc *in collect. decis. part. 5. collect.* 2039. *limit.* 3. Antun. Hering *de fideiussor. cap.* 0 *num.* 205.

5 Notatur ad hoc quòd vbi consensus alicuius requiritur propter præiudicium, quod ei inferri potest, sufficit istum consensum ex postfacto interuenire, vt per Tiraq. *post leges connub gloss. 4. à num.* 37. Hieron. Gabr. *cons. 2. num. 1. cum seqq. lib.* 1 Flamin. Paris. *de resignat. benef. lib. 8. quæst. 10. num. 5. cum seqq.* D. Barbos. *in l. 2. §. fin n. 19. ff. soluto matrim.* Gonzal. *ad regul.* 8.
6 *Cancel gloss. 47. n.* 33. vbi *n.* 34. limitat, nisi consensus requiratur formalis, seu authorizabilis, quia tunc si non concurrit in ipso actu, est actus à principio nullus, & quamuis postea consensus sequatur, actus non conualescit.

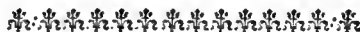
7 *Generaliter omnis ratihabitio, &c.*] Notatur ad hoc quòd ratificatio, siue ratihabitio retrotrahitur ad tempus actus gesti, vt per Tiraq. *de retractu lign. §. 1. gloss. 10. n. 64. cum seqq. & n. 87. cum seqq. & de iure primog. q. 34. n.* 35. Auendan. *ad l. 42. Tauri gloss. 2. num.* 3. Verall. *decis.* 180. *n. 1. p. 2.* Surd. *decis.* 245 *n. 1.*

8 *Sin autem miles filiusfam. &c.*] Notatur ad hoc quòd si filiusfam. sit miles, quando mutuum recepit, efficaciter manet obligatus, vt per Ordin. Reg. Lusit. *lib. 4. tit. 50. §. 4. l. Hisp. 4. tit. 1. part. 5.* vbi Gregor. Lopez *gloss.* 11. Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 22. cap. 3. num.* 10. Vigel. *in methodo iuris ciuilis, part. 5. lib. 17. cap. 2. replic.* 11. Perez *l. 1. versic. fallit. quintò, ad med.*
9 *tit. 8. lib. 3 Ordin. pag.* 603. vbi etiam de filio Clerico, vel Notario, Menoch. *de præsumpt lib. 3. præsumpt.* 68.
10 *num.* 10. vbi ait eam esse rationem, quia præsumitur in causam castrensem vertisse, & nonnullos adducit dicentes hanc esse præsumptionem iuris, & de iure, sed verius existimat non esse, admittique probationem in contrarium, Alex. Trentacinq. *var. resol. lib. 3. tit. de solution. resol* 19. *num.* 10. Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambiguis conuent. lib.* 8 *tit. 7. n.* 18. Gutier. *in authent. sacramenta puberum, C. si aduersùs vendit. n.* 52. *cum seqq.* Molin. *de Iustit. p. 2. disp.* 301. *n. 6. vers. tertius,* Rebell. *de obligat. iustit. p. 2. lib. 8. q. 2 n. 14. versic. septimo, & n. 15. in fine,* Iul. Pac. *in tract. de mutuo, cap. 6. n.* 28. Aloys. Ricc. *in praxi aurea, resolut.* 121. *num. 1. & 2.* vbi
hoc etiam in Clerico filiofam. & Aduocato proce- 11
dere ait, ex eo quòd valet argumentum de milite ecclesiastico ad terrestrem.

Et ex præsumptione omnis miles, &c.] Notatur ad 12
hoc quòd miles non præsumitur expendisse pecuniam mutuatam in alios vsus, quàm militiæ, vt per Anton. Gom. *d. tom. 2. cap. 6. num. 2. vers. nonò limita,* Molin. *d. vers. tertius,* Benedict. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure, ff. de iustit. & iur. p. 2. cap. 7. n.* 14.

In gloss. *Ex præsumptione, vlt.* ibi, *an autem possit re-* 13
nuntiare filiusfam. &c. Notatur ad hoc quòd filiusfamil. huic Macedoniani exceptioni renuntiare non potest, de quo vide Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 6. n. 2. vers. quod primò extende,* Petr. Gregor. *d. lib. 22. cap. 2. n. 9.* Couar. *in cap. quamuis pactum, p. 2. §. 3. n. 4. versic. ego verò,* Mynsing. *in §. illud propriè, n. 9. Instit. quod cum eo,* Mozz. *de contract. tract. de mutuo. tit. de personis, quæ possunt mut. n. 26. & in cap. fin. n.* 19. Gutier. *de iuram. confirm. p. 1. cap. 43. n. 5.* Fachinæ. *controu. iuris, lib. 2. cap.* 62. Arimin. Tepat *var. sentent. tom. 1. tit. 157. cap. 5.* Azeued. *l. 2. n. 2. tit. 11. lib. 6. noua Recopilat.* Alex. Trentacinq. *var. resol. lib. 3. tit. de solutionib. resol. 19. n.* 19 Molin *d. disp.* 301. *n. 4. vers. præterea,* Lessi. *de iustit lib. . cap. 20. dubit. 2. num. 8. vers. vnde,* Rebel. *d. quæst. 1. sect. . n.* 15.

Quæ resolutio ampliatur procedere, quamuis 14
huic exceptioni cum iuramento renuntietur, vt per Azeued. *d. l. 22. n. 6.* vbi Matiens. *gl. 8. num.* 8. Mozz. *dict. cap. fin. num. 15. & d. tit. de personis quæ possunt mut. num.* 26. Alex. Trentacinq *d. resol. 19. num.* 20. latè Ceuall. *commun. contra commun. quæst. 562. versic solet ta-*
men, vbi dicit hanc opinionem, videlicet talem re- 15
nuntiationem non firmari iuramento, esse verissimam, ac in iudicando & consulendo ab ea non esse recedendum, idem asserit *tom. 3. quæst. 775. num.* 8. Quamuis contrarium, immo talem renuntiationem firmari iuramento, teneant Perez *d. l. 1. versic. fallit tamen, in fine, tit. 8. lib. 3. Ordin. pag.* 603. Gutier. *dict. part. 1. cap. 43. num. 2. versic. rursus, & num.* 5. Parlad. *quotid. lib. 2. cap. 4. num.* 2. Cardin. Mantic. *d. lib. 8. tit. 7. num.* 32. Azor. *instit. moral. part. 3. lib. 7. de mutuo, cap. 3. quæst.* 5.

Ad Senatusconsultum Velleianum.

TIT. XXIX.

QVOD factum in gratiam mulierum, eas pro aliis intercedentes obligationi eximit, nisi in dolo reperiantur, vel legitimo modo huic beneficio renuntiarint. Scripserunt in hanc rubricam Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia tituli, vide Ordin. Reg. Lusitan *lib. 4. tit. 61. l. Hispan. 2. cum seqq. tit. 12. part. 5.* Anton. Gom. *l. 61. Tauri, & tom. 2. var. cap. 13. num. 16. cum seqq.* Viui. Kirchou. Bellacomb. & alios *tom. 2. commun. opin. lib. 4. tit.* 19. Aloys. Ricc. *in collect. decis. part. 3. collect.* 295. Mastrill. *Siciliæ decis.* 151. Surd. *cons.* 367. Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib. 3. tit. de fideiussor. resolut.* 2. Arimin. Tepat. *var. sentent tom. 1. tit.* 156. Molin. *de Instit. tract. 2. dispu.* 540. Less. *in simili tract. lib. 2. cap. 28. dubit. 2. num. 12. cum*

seqq. Rebell. *de obligat. instit. part. 2. lib. 16. quæst. vnic. de fideiussorib. num. 7. cum seqq.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 25. num. 220.* Benedict. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure, ff. de instit. & iure, part. 2. cap. 7. n. 1. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Mulieri intercedenti, aut fideiubenti succurritur, pro alio autem non obligato, repetitio non datur, & num. 2.*

3 *Mulier non iuuatur Velleiano quando incipit à solutione. non iuuatur si animo decipiendi fideiubeat, num. 6. vel decipiat creditorem vestibus virilibus induta, num. 7.*

4 *Viduæ, nuptæ, virgines sub mulieribus comprehenduntur. dummodo non sint hæreticæ, ibid. aut Reginæ, num. 5.*

8 *Mulierum genus auarissimum.*

L. Mulieribus. I.

Imp. ANTONINVS A. *Lucillæ.*

1 MVlieri intercedenti, aut fideiubenti succurritur, pro alio autem non obligato soluenti, repetitio non datur. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Butrig. Salicet. Angel. Fulgos. Bald. Castr. Sichard. Cuiac. Donell. Aloys. Leo *in 4. fol. 23.* Sebast. Næui. remissiuè. Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 3. tit. 12. part. 5. vbi gloss. 11. & l. 17. tit. 14. part. 5. vbi gloss. 2.* Anton. Gom. *variar. tom. 2. cap. 13. n. 16 post med.* vbi intelligit hunc text. quando esset facta solutio post sententiam definitiuam, in qua plenè cognitum est de causa, vnde subdit quòd si mulier soluerit ante illam creditori, poterit repetere per condictionem indebiti, & attestatur sic vidisse practicare in quadam vidua, quæ fuit obligata instrumento garentigio tanquam fideiussor alterius cuidam mercatori, & facta sibi executione soluit, & tamen cùm postea de eius consilio egisset condictione indebiti ad repetitionem pecuniæ, obtinuit, quia ad solutionem faciendam virtute instrumenti garentigij nulla præcedit cognitio. Alex. Trentacinq.
3 *var. resolut. lib. 3 tit de fideiussorib. resol. 2. num. 12.* vbi quòd mulier non iuuatur Velleiano quando incipit à solutione, Rebell. *de obligat. instit. p. 2. lib. 16. quæst. vnic. de fideiussor. num. 7. & 8.*

4 *Mulieribus.*] Siue sint viduæ, aut nuptæ, vel virgines, vt per Benedict. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure, ff. de instit. & iur. p. 2. cap. 7. num. 18. in princ.* Vincent. de Franchis *decis. 623. n. 8. & 9.* dummodo non sint hæreticæ, Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum &*
5 *vxor. §. 35 num. 5.* Neque Reginæ, hæ enim auxilium Velleiani non petunt aduersùs creditorem, apud quem pro alio intercesserunt. Conan. *comment. iuris ciuilis lib. 1. cap. 16 col. 2.*

6 *Si id contrahentes non ignorent,* &c.] Notatur ad hoc quòd mulier non iuuatur Velleiano si animo decipiendi fideiubeat, vt per Alex. Trentacinq. *d. resol. 2. n. 8.* nam hoc beneficium non debet esse causa decipiendi creditores, Papon. *lib. 2. tit. 5. aresto 5.* Arimin. Tepat. *var. sent. tom. 1. tit. 156. cap. 5. vers. hoc beneficium.* Et Velleianum subuenit deceptis, & non decipientibus. Vincent. de Franchis *tom. 2. decis. 623. n. 14.* Benedict. Ægid. *d. p. 1. cap. 7. sub n. 3. vers. quare.*

In gloss. *Si non ignorent.* ibi, *quia sint vestita veste virili,* &c. Notatur ad hoc quòd mulier non gaudet Velleiano, si decipiat creditorem vestibus virilibus induta, vt per Ordin. Reg. Lusit. *lib. 4. tit. 61. §. 3.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 540. n. 15. vers. quintus,* Rebel. *d. lib. 16. quæst. vnic. de fideiuss. num. 12. vers. quintò,* Tiraq. *de iure mariti, gloss. 8. num. 135.*

In gloss. *Nulla.* ibi, *est enim auarissimum genus,* &c. 8
Notatur quòd mulierum genus auarissimum est, vt per *l. Hisp. 3. tit. 12. p. 4.* ibi, *porque son las mugeres naturalmente codiciosas e auariciosas,* Tiraq. *ad leges connub. p. 9. gloss. 1. num. 43.* Burg. de Paz *cons. 3. n. 7.* Mascard. *de probat. concl. 1076. n. 29.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil. 71. n. 13.* Aldouin. *cons. 79. n. 10.*

L. Frustrà. II.

Idem A. Nepotianæ.

MVlieri conuentæ ex debito proprio cessante intercessione, vel fideiussione, Velleiani exceptio, & allegatio parum prodest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hisp. 3. tit. 12. p. 5. vbi gloss. 12.* Mozz. *de contract. lib. tract. de mandato, tit. de personis inter quas cadere potest mandatum, num. 10.* Rebell. *de obligat. instit. p. 2. lib. 16. quæst. vnic. de fideiuss. n. 12. vers. vltimo, in fine.* 2

L. Si cùm ipse. III.

Idem A. Seruato.

ETiamsi pro filio mater intercedat, iuuatur Velleiano. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Mulieri succurrit Velleianum, si præcedente obligatione tertij pretium soluit, non autem vbi nulla præcessit obligatio.* 1

2 *Mulier non iuuatur Velleiano, quando rem suam in solutum pro marito debitore dat creditori mariti.* 2

L. Senatusconsultum. IV.

Imp. ALEXANDER A. *Alexandræ.*

MVlieri succurrit Velleianum, si præcedente obligatione tertij pretium soluit, non autem vbi nulla præcessit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1

Vide Alex. Trentacinq. *var. resol. lib. 3. tit. de fideiuss. resol. 2. n. 6.* vbi quòd mulier non iuuatur Velleiano, quando rem suam in solutum pro marito debitore dat creditori mariti, & respondet *ad l. fin. §. item si mulier, ff. hoc tit.* 2

SVMMARIVM.

1 *Maritus vxoris bona sine speciali ipsius consensu non obligat.*

2 *Mulieri dolosè tacenti, & ad decipiendum prompta, Velleiano non succurritur.*

3 *Maritum cum consensu vxoris res dotales alienare posse.*

4 *Grauamen licèt imponi non possit nominato ad emphyteusim, valet tamen si pars consentiat, & n. 5.*

6 *Mulier non iuuatur Velleiano si viro alienante bona*

na, in quibus habebat hypothecam, tacuerit animo decipiendi eum, à quo maritus accipiebat mutuum.

7 *vt Taciturnitas noceat, machinatio exigitur, & dolus.*

8 *Dolus mulieris non præsumitur ex sola præsentia & taciturnitate, nisi aliter constet de fraude.*

9 *Intellectus l. si sine voluntate, vers. decipere voluisti, ad SC. Velleian.*

10 *Præsens alienationi rei probibita alienari, sibi præiudicat si dolosè venerit.*

11 *Taciturnitati si fraus coniuncta, & dolus, tacens consentire præsumitur.*

12 *Mulier in alienatione rei dotalis eam rem non dotalem asserens, non auditur huiusmodi alienationem impugnatura.*

L. Si sine voluntate. V.

Idem A. Popiliæ.

1 MAritus vxoris bona sine specialis ipsius con-
2 sensu non obligat. Item mulieri dolosè tacenti, & ad decipiendum promptę, Velleian. beneficium non succurrit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* Aloys. Leo *in 4. fol. 23.*

3 *Quòd si consensisti obligationi*, &c.] Nota quòd per argumentum à contrario sensu desumptum ex Ordin. Regia Lusitan. *lib. 4 tit. 60. in princip.* videtur dicendum posse maritum cum consensu vxoris res dotales alienare, contra *l. si prædium, C. de iur. dotium*; & quamuis nonnulli eam restringendam esse asserant ad speciales euentus, quibus res dotales alienare licet; verius tamen dici potest argumentum à contrario sensu ex prædicta ordinatione ita esse accipiendum, vt si sine consensu vxoris maritus fideiubeat, pars vxoris ipso iure remanebit illæsa; si verò consentiat vxor marito fideiubenti, tunc etiam eius pars ipso iure remanebit obligata, ita vt stante iure nostro Regio, quo generalis bonorum societas, & communicatio inter coniuges inducta est, quando aliter non contraxerunt, si vxor viro pro alio fideiubenti in ipso fideiussionis instrumento assentiat, séque pariter obliget cum marito, non tenebit fideiussio quod ad mulierem attinet, nec pro parte bonorum communium, quæ ad illam pertinet. Ita Gam. *Lusit. decis. 131.* vbi Flores de Mena, D. Barbos. *in l. 1. ff. solut. matrim. p. 3. num. 60.* Benedict. Ægid. *in repet. l ex hoc iure, ff. de iustit. & iure, part. 2. cap. 7. num. 18.* Parens *in remiss. ad Ord. Regiam d. tit. 60 in princ. n. 2.*

4 Nota quòd licèt grauamen imponi non possit nominato ad emphyteusim, Aretin. *cons. 53. n. 1.* Grat. *cons. 32. num. 8. lib. 1.* Cald. Pereira *de nominat. emphyt. quæst. 18. num. 13. & de renouat. q. 16. n. 23. & de potestate eligendi, cap. 16. num. 3. & 59.* Valasc. *consult. 27. n. 8.*
5 *& cons. 132. n. 37.* nihilominus tamen si pars consentiat, valet grauamen. *l. sicut, §. venditionis, ff. quibus modis pignus*, Ias. *cons. 11. num. 2. ad fin. & num. 4. vol. 5. & in l. si fundum per fideicommissum, num. 37. ff. de legat. 1.* Cald. Pereira *de nominat. q. 2. n. 9. & de potest. eligendi cap. 16. num. 23.* Surd. *cons. 398. num. 32.*

6 *Quòd si patientiam præstitisti*, &c.] Notatur ad hoc quòd si mulier viro alienante bona, in quibus habebat hypothecam, tacuerit animo decipiendi eum, à quo maritus mutuam pecuniam accipiebat, ex illa taciturnitate inducetur pignoris remissio, & SC. Velleiano non iuuabitur, quo infirmitati, non calliditati mulierum consulitur, vt per Negoz. *de pign. p. 6. membr. 3. num. 25. vers. quartò restringitur*, Mascard. *de probat. concl. 1173. aliàs 1178. num. 29.*

Decipere voluisti, &c.] Ergo exigitur machinatio, 7
& dolus vt taciturnitas noceat, vt per Cald. Pereira
de renouat. emphyt. quæst. 16. num. 55. Vnde ex sola 8
præsentia & taciturnitate dolus mulieris non præsumitur, nisi aliter constet de hac fraude, sicut resoluit D. Barbos. *in l. quæ dotis 34. num. 563. in princ. ff. soluto matrim.* vbi dicit hunc textum posse intelligi de 9
muliere dissimulante animo doloso, subditque dolum præsumi quando mulier præsens negauit res esse suas, cùm essent, vel quando probaretur quòd inter maritum & vxorem conuenit quòd ipsa dissimularet, quando maritus res illius hypothecaret tanquam proprias, secus asserens quando mulier propter reuerentiam mariti dissimulauit, vel scientia mulieris contingit post iam factam hypothecam, vel alienationem, quia tunc non præsumitur dolus, neque consensus.

Notatur ad hoc quòd præsens alienationi rei pro- 10
hibitæ alienari in fauorem ipsius sibi præiudicat, si dolosè tacuerit, vt per Tiraquel. *de retract. lign. §. 1. gloss. 9. num. 156.*

Notatur etiam ad hoc quòd quando taciturnitati 11
coniuncta est fraus, & dolus, tacens præsumitur consentire, vt per Cap. *reg. 56. num. 16.* Menoch. *de præsumpt. lib. 6 præsumpt. 99. num. 39.*

Notatur etiam ad hoc quòd si mulier in aliena- 12
tione rei dotalis eam rem non esse dotalem asserat, non auditur si velit huiusmodi alienationem impugnare, vt per Tiraquel. *de iure mariti, gloss. 8. n. 35.* D. Barbos. *in l. 1 ff. soluto matrim. part. 5. à n. 43.* Baëça *de non meliorandis filiab. cap. 30. n. 12. & de inope debitore, cap. 16. num. 94. in fine.*

L. Si mater. VI.

Idem A. Torquato.

MAter, quæ indemnitatem tutoribus filiorum promisit, etiamsi eis fideiussores dederit pro administratione consequenda, Velleiano non iuuatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Mulier consentiens fundum suum pro alio obligari, inutiliter consentit.*

2 *Rem matris inutiliter venditam filius sine pretio reddito recuperat.*

3 *Filius vt hæres matris potest infringere factum patris illegitimum.*

4 *Mulier dicetur esse in dolo si dum erat præsens, passa fuit maritum obligare rem suam tanquam propriam.*

L. Si sciens. VII.

Imp. GORDIAN. A. *Viuiano.*

MVlier consentiens fundum suum pro alio obli- 1
gari, inutiliter consentit. Rem matris inutili- 2
ter venditam filius sine pretio reddito recuperat.
Filius vt hæres matris potest infringere factum ille- 3
gitimum patris Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

Aduertit D Barbos. *in l. 1. ff. solut. matrim p. 5. n. 47.* 4
quòd in terminis huius text. dicetur mulier esse in dolo si dum erat præsens passa fuit maritum obligare rem suam tanquam propriam.

SVMMARIVM.

1 *Plures suscipientes in se obligationem alterius, obligari in viriles.*
2 *Mulier quatenus iuuatur per Velleianum, eatenus aduersùs pristinum debitorem restituitur actio.*
3 *Filios, non filias, ob S. C. Velleianum teneri ex nouatione paterna obligationis.*

L. Si paternam. VIII.

Idem A. Triphoni.

1 PLures suscipientes in se obligationem alterius,
2 obligantur in viriles. Et quatenus mulier per
Velleianum iuuatur, eatenus aduersùs pristinum de-
3 bitorem actio restituitur. Ex nouatione obligationis
paternæ filij, non filiæ ob Senatusconsultum Velle-
ianum tenentor. Colligunt ex Ordin. Doctores ci-
tati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

L. Quamuis. IX.

Idem A. Proculo.

MVlier per errorem soluens, Velleiani beneficio solutum condicit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1 suprà hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Mulierem ex propria prædiorum conductione, non per maritum facta obligari.*
2 *Velleiani exceptio non habet locum in negotio principaliter pertinente ad vxorem.*
3 *Mulierem vxoratam validè solam contrahere, visum.*

L. Si aduersarius. X.

Impp. PHILIPPVS A. & PHILIPPVS C. *Triphonæ.*

1 MVlier ex propria prædiorum conductione,
2 per maritum facta, obligatur. In negotio prin-
cipaliter ad vxorem pertinente Velleiani exceptio
non habet locum. Colligunt ex Ordin. Doctores ci-
tati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*
3 Præsupponere videtur hic text. mulierem vxoratam validè solam contrahere, de quo Tiraquel. *de iure mariti, gloss. 8. num. 5.* Corduba de Lara *in l. si quis à liberis, §. si quis ex his, num. 236. ff. de liber. agnosc.* D. Barbos. *in l. 1. ff. soluto matrim. part. 1. num. 28. prope fin.* vbi intelligit super paraphernalibus.

SVMMARIVM.

1 *Mulierem iuri hypothecarum renuntiare posse, & num. 2.*
3 *Vxor potest renuntiare iuri hypotheca, quam habet in bonis mariti pro securitate dotis, & num. 7. intellige vt num. 4.*
5 *Donare prohibitus, non prohibetur remittere pignus, vel hypothecam.*
6 *Mulier licet renuntiare possit hypotheca generali, non tamen potest speciali, qua censetur fortior.*

L. Etiam constante. XI.

Idem A. Eboræ.

MVlier iuri hypothecarum renuntiare potest. 1
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1.*
num. 1. suprà hoc tit.
Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt Anton. Gom. *l. 56. Tauri, n. 10. col. 2.* vbi quòd 3
vxor potest renuntiare iuri hypothecæ quam habet
in bonis mariti pro securitate dotis, & intelligit 4
quando in aliis rebus maritus est soluendo, vel quan-
do fit remissio hypothecæ generalis inductæ à lege;
secus verò si fiat remissio hypothecæ specialis & ex-
pressæ factæ per maritum, Neguzant. *de pignorib. p. 2. membr. 4. num. 84. & part. 6. membr. 3. num. 14. & 48.* Molin. *de instit. tract. 2. disp. 438. num. 11.* vbi principalem tenet conclusionem, sed reprobat supradictam distinctionem inter tacitam & expressam hypothecam, necnon resolutionem, quam defendit Gutier. *de iure confirmat. part. 1. cap. 46. num. 11.* dum existimauit mulierem tempore, quo dat dotem, non posse pacisci quòd res viri non sint obligatæ pro dote, & sic renuntiare huic tacitæ hypothecæ, quæ à lege inducitur in sui fauorem, dicens textum in præsenti procedere in hypotheca voluntaria ex alia causa contracta, quàm dotis.
Notatur ad hoc quòd qui donare prohibetur, non 5
prohibetur remittere pignus, vel hypothecam, vt
per Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo donatione largitus, num. 209. C. de reuocan. donat.*
In gloss. *Hypothecarum.* ibi, *exceptis ijs, quæ speciali-* 6
ter ob dotem obligantur. Notatur ad hoc quòd licèt
mulier generali hypothecæ renuntiare possit, non tamen speciali, quæ censetur fortior, vt per Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum & vxorem, §. 17. num. 19. ad fin.* Anton. Gom. *d. l. 50. Tauri num. 10. col. 2.* D. Bar-
bos. *in l. 1. ff. soluto matrim. part. 5. num. 66.* vbi etiam 7.
per hunc text. tenet mulierem posse renuntiare hypothecę, quam habet in bonis mariti etiam in fauorem ipsius mariti, ita vt apud eum maneant bona libera à prædicta hypotheca, quia huiusmodi renunciatio non potest dici intercessio pro alio, sed mera liberalitas, pro qua non competit Velleianum, tum etiam, quia hæc liberalitas prohibita non est inter coniuges, & *num. 67.* colligit ex hoc text. posse fieri pactum quòd bona mariti non sint hypothecata pro dote. Sed de veritate huius resolutionis à glossa præstita, vide posita *in l. iubemus, infr. hoc eod. tit.*
In quo autem differat decisio huius text. à decisione *l. iubemus, infrà hoc eod. tit.* commodiùs dicemus *in collectan. ad eandem l. iubemus.*

SVMMARIVM.

1 *Mulierem non iuuari Velleiano in dote promissa, & num. 2. procedit non solum in sola muliere dotante, sed etiam insimul cum marito, num. 3.*
4 *l. 1. ff. sol. matr. & l. fin. C. ad SC. Velleian conciliata.*

L. Si dotare. XII.

Impp. VALERIAN. & GALLIEN. AA. *Sepidutæ.*

IN dote promissa per socrum genero, & filiæ, Vel- 1
leiani beneficium mulieri non succurrit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Alla

2 Allegari ſolet hic text. ad hoc quòd mulier in dote promiſſa non potitur Velleiano, vt per Vincent. de Franchis *tom.* 1. *decis.* 182. *num.* 1. Aluar. Valaſc. *conſil.* 127. *num.* 2. Calder. Pereira *poſt quaſt. forenſ.*
3 *conſil.* 1. *num* 24. & citatos infrà *ad l.* 1. *fin. hoc eod. tit.* Quod procedit non ſolùm in muliere ſola dotante, ſed etiam inſimul cum marito, ſecundùm Baëc. *in tractat. de non meliorandis ratione dotis filiabus, cap.* 11. *num.* 37. Anton. Gom. *l.* 50. *Tauri, num.* 25. Valaſc. *d. conſil.* 127. *num.* 3.

4 Aduertit D. Barboſ. *in l.* 1. *ff. ſoluto matrim. part.* 1. *num.* 15. *verſic. non obſtat, & num.* 16. deciſioni huius text. apertè repugnare *l. fin. infra hoc eod. tit.* vbi Iuſtinianus dicit ſe nouè conſtituere quòd mulier promittens dotem non iuuetur Velleiano, & ſic ſignificat mulierem promittentem dotem ante illam nouam legem iuuari Velleiano, quod apertè repugnat deciſioni huius text. & reprobato conciliandi modo, quem adducit Neguzant. *de pignorib.* 1. *membr.* 8. *partis, num.* 25. & Ruin. *conſ.* 195. *num.* 3. *lib.* 1. Longè meliùs reſpondendum aſſerit idem D. Barboſ. textum *in præſenti*, non probare generaliter mulierem promittentem dotem non iuuari Velleiano, ſed tantùm id probare in caſu particulari, quando ſcilicet mater pro filia dotem promittit; hunc enim caſum prudentes interpretati ſunt non includi ſub diſpoſitione generali Velleiani, ex ratione, quã ibi adducit.

SVMMARIVM.

1 *Mulier obligatur ex mutuo, nec refert qualiter vtatur, ſed qualiter contrahat, & num.* 2.
3 *Mulier poteſt pecuniam mutuò recipere, & ſoluere pro alio, etiam quòd is, qui eam illi mutuat, ſciat velle mulierem pro alio ſoluere.*

L. Si fœnebris. XIII.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Condiana.*

1 MVlier accipiens mutuum obligatur ex eo, nec refert qualiter vtatur, ſed qualiter contrahat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſu-
3 mit Vincent. de Franchis *deciſ.* 279. *ex num.* 1. vbi quòd mulier poteſt mutuò pecuniam recipere, & pro alio ſoluere, etiam quòd is, qui eam illi mutuat, ſciat quòd mulier vult pro alio ſoluere, quia cenſetur tunc mulier velle donare, quo caſu ceſſat Velleianum, quod inductum fuit ad tollendas obligationes, & interceſſiones mulierum, quas facilè faciunt, non autem ad tollendum donationes, ad quas difficulter mulieres inducuntur, cùm earum genus ſit auariſſimum, & *num.* 8. ſubdit hunc text. non procedere vbicunque eſt color quæſitus ratione fraudis, in qua creditor particeps eſt, ſed procedit text. *in l. Seia, § fin. ff. hoc tit.* & addit quòd dicitur color quæſitus quando ſub velato contractu venditionis ſit contractus interceſſorius.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio Velleiani fideiuſſori, & mandatori mulieris prodeſt, & num.* 2.
3 *Fideiuſſores mulierum Velleiano potiuntur; reſtituta creditori actione aduersùs priorem debitorem.*
4 *Mandatum inter mulierem & eius fideiuſſorem quando non ſit obligatorium.*

L. Mulierem. XIV.

Iidem AA. & CC. *Baſiliſſæ.*

EXceptio Velleiani fideiuſſori, & mandatori mulieris prodeſt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *ſup. hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumit 2
Bened. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure, ff. de iuſtit. & iure, part.* 2. *cap.* 7. *num.* 2. vbi dicit quòd fideiuſſores 3
mulierum Velleiani auxilio adiuuantur reſtituta creditori actione aduersùs priorem debitorem, cùm generale ſit exceptiones debitoribus principalibus competentes illorum fideiuſſoribus quoque competant, etiam debitore ipſo principali inuito, & *num.* 3.
hinc colligit non eſſe obligatorium mandatum inter mulierem & fideiuſſorem eius in caſu iſto celebratum, cùm fideiuſſor creditorem, apud quem pro muliere interceſſit, Senatuſconſulti auxilio excludere rectè poſſit: quinimo nec tali mandato mulier tenebitur etiam in caſu, quo fideiuſſor efficaciter creditori obligaretur, qui caſus euenit cùm mulier mandat alicui, vt pro alio fideiubeat, & ille implens mandatum apud creditorem hac de re ignarum intercedit, quo caſu fideiuſſor, qui contemplatione & mandato mulieris interceſſit, efficaciter obligatur, *l. ſi fideiuſſores, l. fin. § ſi mulier.* 2. *ff hoc tit.* & tamen ſi ob eam cauſam aduersùs mulierem mandati iudicio contendat, exceptione repelletur, *d. § ſi mulier*; & tandem *n.* 4. *prope fin.* concludit mulierem, quæ alteri mandat in alienam cauſam, & vtilitatem, efficaciter non obligari, ideo ſiue fideiubere pro alio mandet, ſiue mutuare, ſiue quodcunque aliud alienæ cauſæ, & vtilitatis negotium mandet, non obligabitur ex mandato, ſicut nec ex alio contractu aliorum in ſe ſuſcipere obligationem, *l.* 2. *§. fin. ff. hoc tit.* 4

L. Si vxor. XV.

Iidem AA. & CC. *Agrippino.*

EX mandato mulieris pro alio promittens ab ipſo initio efficaciter non tenetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſup. hoc tit.*

Vide poſita *in collect. ad l. præcedentem.*

L. Si mulier. j. XVI.

Iidem. AA. & CC. *Rufino.*

SI mulier alienam obligationem animo nouandi in ſe tranſtulit, creditori per exceptionem Velleiani excluſo contra debitorem reſtituitur vtilis actio prima. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *ſupr. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Vxoris nomen ſimulatè appoſitum in inſtrumento loco viri facit obligationem nullam ratione ſimulationis, nec contractus per Velleiani exceptionem reſcinditur ob nullitatem notoriam.*
2 *Contractus ſimulatus quòd ſit ipſo iure nullus, remiſſiuè.*

L. Si cùm pater. XVII.

Iidem AA. & CC. *Alexandro & alijs.*

1 VBi nomen vxoris simulatè est appositum in iostrumento loco viri obligatio est ipso iure nulla ratione simulationis, nec contractus per Velleiani exceptionem rescinditur ob nullitatem nototiam. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. supr. hoc tit.*

2 De contractu simulato quòd sit ipso iure nullus, tenent Tiraquel. *de retractu lign. §.1. gloss.2. num.* 12. *cum seq.* Franc. Bec. *cons.* 32. *num.* 35. *& seqq. lib.* 1. latè Farinac. *in praxi crimin. tit. de falsitate & simulatione, quæst.* 162. *num.* 9. *cum seqq.*

L. Fœminis alienas. XVIII.

Iidem AA. & CC. *Zotico.*

1 MVlieri creditorem decipienti noo succurrat Velleiani exceptio. Colligunt ex Ordio. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr. hoc tit.*

2 Hanc eaodem conclusionem ex hoc text. desumunt Ordin. Reg. Lusitan. *lib.4. tit.*61. §.3. *l. Hispan.* 3. *tit.*12. *part.*5. Molin. *de Instit. tract.2. disput.* 540. *num.*13. *versic. quintus*, Rebell. *de obligat. instit. part.2. lib.*16. *quæst. vnic. de fideiussorib. num.*12. *versic. quinto*, & alij citati *ad l.1. suprà hoc eodem tit. in verb. si id contrahentes.*

SVMMARIVM.

1 *Mulier ab initio debitricem se constituens, Velleiano gaudet.*

2 *Mulieribus non minus subueniri Velleiano, si à principio alienum debitum in se suscipiant, quàm si fideiussores existant; secus si non suscipiendo in se debitum alienum, illud quasi donando loco alterius soluant, num.* 3.

4 *Mulierem, siue soluta, siue coniugata fideiubeat, Velleiano potiri, etiam in foro conscientiæ, & n.*5.

L. Cùm ad eas. XIX.

Iidem AA. & CC. *Faustinæ.*

1 MVlier ab initio debitricem se constituens, gaudet Velleiano. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. sup. hoc tit.*

2 Nota non minus subueniri mulieribus priuilegio
Velleiani, si à principio alienum debitum in se soluere loco alterius suscipiant, aut nouatione alienum debitum in se tranferant, qoàm si fideiossores existant, vt per Molin. *de Instit. tractat.2. disp.*540. *num.*2.
3 *in fine*, vbi secus dicit si non suscipiendo in se debitum alienum, illud quasi donando loco alterius soloant.

4 Cuius quidem Senatusconsulti Velleiani exceptione vti possunt mulieres in suscipientes alienam obligationem, etiam in conscientiæ foro, iuxta sententiam Bartoli *in Extrauag. ad reprimendum, verbo denuntiationem, col.2. num.*13. Abb. *in cap. quia plerique, quæst.*8. *num.*27. *de immun. Eccles.* Tiraquel. *ad leges connub. gloss.*4. *num.*16. Azeued. *l.* 9. *num.*2. *tit.* 3. *lib.*3. *noua Recopilat.* Anton. Gom. *variarum tom.*2. *cap.*13. *num.*16 *& l.*3. *Tauri num.* 124. Gutier. *de iurament. confirmat. part.*1. *cap.*12. *num.*5. Molin. *de Instit. tract.2. disp.*340. *num.2. in princip.* Lessi. *eod. tract. lib.* 2. *cap.*18. *dub.*2. *num.*15. Sanchez *de matrim. lib.4. disp.*9.
*num.*14. *versic. dixi consultò*, vbi teoet quòd siue mu- 5
lier soluta siue coniugata, secluso omni meto liberè fideiobeat, sicut io foro externo eius fideiussio nulla est, ita io foro coosscientiæ non obligat, potéstqne non soluere, & si soluerit, repetere vteodo beneficio Velleiani.

SVMMARIVM.

1 *Velleianum transit ad hæredes mulieris, & num.*2. *cur, num.*3.

L. Hæredes. XX.

Iidem AA. & CC. *Theodosiano.*

VElleiani beneficium ad hæredes mulietis transit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eaodem conclusionem ex hoc text. desu- 2
mont Donell. *comment. iuris ciuilis lib.*21. *cap.*14. *versic. enim verò*, Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præsumpt.*
103. *num.* 18. vbi ait quòd hoc beneficium ideo 3
transit ad hæredes, quia personale oon est, ex quo ptiuilegij causa non est immediatè persona mulieris, sed ipsa deceptio, D. Barbos. *in l. quia tale, ff. soluto matrim num.*52. vbi dicit hunc textum procedere ea ratione, qua procedit illa resolutio de restitutionis beneficio transmittendo ad hæredes, videlicet, quia licèt coostiturio competens maioribus, sit etiam remedium mixtum, quod datur considerata persona absentis & iusta causa, tamen quoad effectum transmissionis assumit naturam simplicis realis.

SVMMARIVM.

1 *Mulieres iuribus suis, in primis iuri hypothecarum, renuntiare possunt.*

2 *omnis Renuntiatio restringitur ad contractum, personam, & causam, super qua interponitur, & non extenditur ad aliam.*

3 *Renuntiatio vnius, non inducit renunciationem alterius, etiam in eadem re.*

4 *Renuntiatio insurgens ex consensu præstito venditioni rei hypothecatæ, solum ius hypothecarium in ea re extinguit, & ad aliam non extenditur.*

5 *Velleiani beneficium, quo mulieri succurritur, si iuri sua hypotheca renuntiauit, restringitur quoad personas, pro quibus immediatè consensit, & renuntiauit.*

6 *Mulier iuri hypotheca, quam habet pro dote sua in alys rebus mariti, renuntiare potest. amplia vt n.*7. *siue hypotheca sit generalis, siue specialis, n.*8. *&* 11. *procedit in renuntiatione tam expressa, quàm tacita, num.*9. *secus si tempore, quo fit hac renunciatio hypotheca, non supersunt marito bona sufficientia ad dotis solutionem, num.*12.

10 *Mulierem iuuari Velleiano aduersùs tacitam hypotheca renuntiationem.*

13 *Mulier renuntiare potest hypotheca conuentionali, non verò tacita, displicet D. Barbosa, num.*14. *nocere hanc renuntiationem mulieri tantùm in ea causa, in qua facta inuenitur, & tantùm quoad eam personam, cuius contemplatione facta fuit num.*15.

16 *Mulier an possit renuntiare priuilegio Velleiani, ita*

vt

vt si cum illius priuilegij renuntiatione fideiussor alicuius existat, omnino obligetur, ac si mulier non esset, neque tunc illi prosit exceptio Velleiani, remissiuè.

17 *Mulier gaudet priuilegio Velleiani, etiamsi ei renuntiet in iudicio. modò sciens se in eo euentu gaudere Velleiano, illi post eam scientiam renuntiet, n. 18.*

19 *Mulierem in foro exteriori non præsumi sciuisse priuilegium, aut de ipso fuisse certioratum ante renuntiationem, nisi probetur non sufficere renuntiationem in genere priuilegiorum, vt censeatur etiam renuntiatum Velleiano, sed necessariam esse renuntiationem illius etiam in particulari, n. 20.*

21 *Mulier cum iuramento fideiubens pro aliquo non potitur Velleiano.*

L. Iubemus licere. X X I.

Imp. Anastas. A. *Celeri Mag. Offic.*

1 MVlieres iuribus suis, in primis iuri hypothecarum renuntiare possunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

2 *Pro vno contractu*, &c.] Notatur ad hoc quòd omnis renuntiatio restringitur ad contractum, personam, & causam, super qua interponitur, & non extenditur ad aliam, vt per Anton. Gom. *l. 22. Tauri n. 13. ante med.* Roman. *cons. 132. in fine*, Deci. *cons. 379. n. 6 & cons. 551. num. 9.* Ias. *cons. 159. n. 1. lib. 2.* Tiraquel.
3 *de retractu lign. §. 1. gloss. 9. num. 163.* vbi quòd renunciatio vnius non inducit renunciationem alterius, etiam in eadem re, Menoch. *cons. 319. n 17. cum seqq.*
4 vbi quòd renuntiatio insurgens ex consensu præstito venditioni rei hypothecatæ, solum ius hypothecarium in ea re extinguit; & ad aliam rem non extenditur, & *de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 119. n. 3.* vbi
5 quòd beneficium Velleiani, quo mulieri succurritur, si iuri suæ hypothecæ renuntiauit, restringitur quoad personas, pro quibus immediatè consensit, & renuntiauit. Surd. *decis. 209. n. 10.* vbi quòd renunciatio prodest solùm ei, cui facta est, non aliis.

6 *Iuri hypothecarum*, &c.] Notatur ad hoc quòd licèt res dotales nec alienari, nec obligari possint etiam mulieris accedente consensu, potest tamen mulier renuntiare iuri hypothecæ, quam habet pro dote sua in aliis rebus mariti, vt per Afflict. *decis. 311. n. 3.* Neguzant. *de pignorib. p. 6. n. 14.* Palat. *in repet. rub de donation. inter virum & vxor. §. 17. n. 14. ad fin.* Cald. Pereita *quæst. forens. lib. 1. q. 18. à n. 55.* vbi hanc
7 tenet conclusionem, & ampliat procedere non solùm in muliere expresse renuntiante hypothecæ, quam habet in bonis mariti, sed etiam quando consentit eum rem sibi hypothecatam alienare, quia hoc casu tacitæ hypothecæ videtur renunciare, & respondet ad text. *in l. vir vxori, §. 1. ff. hoc tit.* & *n. 56.*
8 tenet mulierem hypothecarum iuri renuntiare posse, siue hypotheca generalis sit, siue specialis, & ideo cauendum admonet *à gloss. 2. in l. etiam 11. sup. hoc eodem tit.* quæ voluit mulierem speciali hypothecæ non posse renuntiare: subditque limitandam hanc legem vt non procedat quando maritus tempore renuntiationis non habeat bona sufficientia ad soluendam dotem, tunc enim renuntiatio mulieris circa hypothecam in effectu includit renuntiationem repetitionis dotis, quæ renunciatio inualida est, *l. de die ff. de pactis dot.* latè D. Barbos. *in l. 1. ff. soluto matr. p. 5. à n. 59. cum seqq.* vbi *num. 66. vers. amplia secundò*, extendit vt etiam in fauorem ipsius mariti possit mulier renuntiare hypothecæ, quam habet in eius bonis, quia huiusmodi renunciatio non potest dici intercessio pro alio, sed mera liberalitas pro qua competit Velleianum. *l. quamuis 8. in princ. ff. hoc tit.* & *n. 67.* aduertit decisionem *l. etiam 11. hoc eod. tit.* differre à decisione huius l. nam si mulier renuntiat generaliter hypothecæ, quam habet in bonis mariti, iuxta terminos *d. l. etiam*, omnia bona mariti, remanent liberata ab hypotheca, & consequenter mulier hypothecaria indistinctè vti non potest: cæterùm in specie huius l. cùm contemplatione certi creditoris renuntiatum videatur, quoad alios ius hypothecæ saluum manebit.

Amplia conclusionem procedere tam in expressa, 9
quàm in tacita renuntiatione, itaut si mulier consentiat vt res mariti sibi hypothecatæ alienentur, & sic liberentur ab hypotheca vxoris, huiusmodi consensus, siue tacita renuntiatio valebit, vt per Neguzant *de pignorib. 4 memb. 2. p. à num. 64.* Marta *in votis nouissim decis voto 181. n. 1 cum seqq* latè D. Barbos. *in d. l. 1. ff. soluto matrim. p. 5. n. 59. in fine*, & *num. 60.* opponit *d. l. vir vxori. §. 1. ff. hoc tit.* ex qua constat mulie- 10
rem aduersùs tacitam renuntiationem hypothecæ iuuari Velleiano, & consequenter attento effectu eam renuntiationem sibi non præiudicare; & reprobatis responsionibus Castrensis, Salic. Bart. Baldi, Fulg. Aretin. Croti, & aliorum tam *in præsenti*, quàm *in d. l. si vir vxori*, tandem *n. 61. in fine*, aduertit quòd in terminis *d. l. si vir vxori*, res illa erat hypothecata mulieri, ex duplici causa, scilicet ratione dotis, & ratione mutui, vt constat ex littera illius textus, & quamuis mulier renuntiauerit hypothecæ ratione dotis, immo fuerit extincta, cùm eo nomine ei satisfactum fuerit per maritum, tamen quoad hypothecam ratione mutui nihil dictum fuit, neque ei fuit renuntiatum tacitè, vel expressè, vnde si res vxori erat obligata ex duplici causa, & limitatiuè vni renuntiat, alteram videtur tacitè conseruare, in quibus terminis loquitur *d. l. si vir vxori*; at verò si res erat hypothecata vxori ex vna tantùm causa, & ex consensu vxoris maritus eandem rem alienauerit, vel alteri obligauerit, videtur mulier tacitè renuntiasse suæ hypothecæ, saltem in fauorem illius, cui res obligata fuit de eius consensu: & in his terminis procedit text. *in præsenti.*

Amplia deinde hanc legem procedere non solùm 11
in hypotheca generali, quam mulier habet in rebus mariti, *l. vnic. §. & vt plenius, C. de rei vxoria action.* sed etiam in hypotheca speciali. nam & huic mulier renuntiare poterit, vt colligitur ex generalitate huius text. vt contra *gloss. 2. in d. l. etiam*, Palat. & Anton. Gom. *ibi* citatos, resoluunt Boër. *decis. 23. n. 9.* Cald. Pereira *quæst. forens. lib. 1. quæst. 18. num. 56.* D. Barbos. *in d. l. 1. part. 5. num. 66.* vbi respondet ad Authent. *siue à me, infr hoc eod. tit.* in contrarium allegari solitam, vt loquatur in rebus donatis propter nuptias, quarum mulier habet dominium, & maritus administrationem, *auth. donationem, C. de iure dot.* & ideo vt mulier in his rebus sibi præiudicet, requiritur solemnitas expressa *in d. auth. siue à me*; nos autem agimus de rebus mariti, in quibus mulier tantùm habet ius hypothecæ, ad cuius renuntiationem sufficit simplex consensus vxoris, vt suprà dictum est.

Limita primò conclusionem ex hoc text. desum- 12
ptam vt non procedat si tempore, quo fit hæc renuntiatio hypothecæ, non supersunt marito bona sufficientia ad dotis solutionem. nam cùm tunc per eam renuntiationem videatur facta deterior conditio dotis, succedit *regul. l. de die ff. de pactis dot.* & quia tunc in effectu videretur renuntiare petitioni dotis, quod ipsa facere non potest, *l. vnic. §. & cùm lex, C. de rei vxor. act.* Ita Afflict. *decis. 313. n. 3.* Boër. *decis. 23. num. 9.*

num 9. Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum & uxorem*, §. 17. *num.* 19. Alex. *conf.* 83. *num.* 6. *lib.* 6. Neguzant. *de pignorib.* 4. *membr.* 2. *partis num.* 85. Antun. Gom. *l.* 50. *Tauri num.* 10. Cald. Pereira *d. quæst.* 18. *num.* 56. D. Barbos. *in d. l.* 1. *part.* 5. *num.* 67. *vers. decisionem d. l. iubemus*, qui duo vltimo loco citati contra alios tenent in terminis huius text. satis esse tempore renuntiationis maritum habere bona sufficientia ad dotem soluendam, licèt posteà efficiatur non soluendo, quia legitimè factum ex eo quod posteà euenit, resciodi non debet, *l.* 2. *ff. de itin. actúque priuato.*

13 Limita secundò hunc text. procedere in hypothe-
ca conuentionali, huic enim mulier renuntiare po-
terit, non sic tacita hypotheca inducta ex deposi-
tione legis, iuxta *d. l. vnic.* §. *& vt pleniùs*, huic enim
mulier renuntiare non poterit, vt per Gregor. Lopez
l. 23 *gloss.* 2. *tit.* 13. *p.* 5. Bald. Nouell. *de dote, part.* 6 *pri-
uileg.* 68. *num.* 2. Neguzant. *de pignoribus*, 4. *membr.* 2.
partis, num. 88. Gutier. *de iurament. confirmat. part.* 1.
14 *cap.* 46. *num.* 11. Sed hanc limitationem sibi non pla-
cere asserit D. Barbos. *in d. l.* 1. *part.* 5. *num.* 69. *in princ.*
dicens per eam nimis restringi generalitatem huius
text. & absurdum esse plus operari tacitum, quàm
expressum.

15 Limita tertiò, vt hæc renuntiatio tantùm noceat mulieri in ea causa, in qua facta inuenitur, & tantùm quoad eam personam, cuius contemplatione facta fuit, vt vtrumque probat text. *in præsenti*, quamuis extra hunc casum simpliciter renuntians hypothecæ quoad omnes causas & personas sibi præiudicare soleat, *l. Paulus, in princ. ff. quibus modis pignus soluit.* quod igitur in hoc text. disponitur, fauore dotis videtur inductum. Ita Cald. Pereira *d. quæst.* 18. *num.* 57. Sed D. Barbos. *in d. l.* 1. *part.* 5. *num* 69 *in fine*, aduertit textum *in præsenti*, non restringi ad hypothecam contractam ex causa dotis, sed generaliter loqui in omni hypotheca, atque ob id illud magis videtur inductum in fauorem mulierum propter earum fragilitatem: subditque *num.* 70. *in princip.* quòd in hac l. nullum videtur contineri speciale, quia generale est vt renuntiatio facta in certa re, vel causa, ad diuersa non extendatur.

16 *Per consensum proprium renuntiare*, &c.] Vtrùm au-
tem mulier renuntiare possit priuilegio Velleiani,
ita vt si cum illius priuilegij renuntiatione fideius-
sor alicuius existat, omnino obligetur, perinde ac si
mulier non esset, neque tunc illi prosit exceptio
Velleiani: vide Gregor. Lopez *l.* 3. *verbo nuntiando, tit.*
12. *p.* 5. Couar. *in cap. quamuis pactum, p.* 2. §. 3. *num.* 5.
versic. septima conclusio, Anton. Gom. *variarum tom.* 2.
cap. 13. *n.* 17. Mariens. *l.* 9. *gloss.* 1. *num.* 3. *tit.* 3. *lib.* 5. *noua
Recopil.* Fachinæ. *controuers. lib.* 8. *c.* 19. Surd. *cons.* 367.
num. 2. Valentin. Franc. *in tractat. de fideiussor. cap.* 2.
num. 188. Hering. *eod. tract. cap.* 7. *num.* 512. Ceuall.
commun. contra communes, quæst. 515. *num.* 1. Gutier.
de iuram. confirm. part. 1. *cap.* 20. *num.* 7. Bernard. Græ-
næ. *ad practic. Cameræ Imperialis lib.* 2. *conclus.* 77.
Molin. *de Iustit. tractat.* 2. *disp.* 540. *num.* 5. *cum seqq.*
Alexand. Trentacinq. *variarum resolut. lib.* 3. *tit. de fi-
deiussor. resolut.* 2. *num.* 14. *cum seqq.* Arimin. Tepat.
variarum sentent. tom. 1. *tit.* 156. *cap.* 1. Rebell. *de obli-
gat. instit. part.* 2. *lib.* 16. *quæst. vnic. de fideiussor. num.* 10.
Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 25. *num.* 210.
vers. tertium. Benedict. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure, ff.
de iustit. & iure, part.* 2. *cap.* 7. *num.* 9. Attento iure Re-
17 gio Lusitano per Ordin. *lib.* 4. *tit.* 61. §. 9. mulier gau-
det priuilegio Velleiani, etiamsi ei renuntiet in iu-
18 dicio. Idem de iure Hispano per *l.* 3. *tit.* 13. *p.* 5. dum-
modo mulier sciens se in eo euentu gaudere priuile-
gio Velleiani, illi post eam scientiam renuntiet, quo
in loco Gregor. Lopez *verbo sabedora*, & Gutier.
d. cap. 10. *num.* 3. & Molin. *d. disput.* 540. *num.* 8. adno- 19
tarunt in foro exteriori non præsumi mulierem sci-
uisse priuilegium, aut de ipso fuisse certioratum ante
renuntiationem, nisi probetur. quoniam præsumitur
mulieres ignorare iura, nisi Tabellio instrumento
renuntiationis, fidem faciat mulierem certioratam
de priuilegio illi renuntiasse, & idem Molin. *d. disp.*
540. *n.* 9. post Gutier. *d. loco n.* 8. rectè ait non sufficere 20
renuntiationē in genere priuilegiorum, vt censeatur
etiam renuntiatum priuilegio Velleiani, sed necessa-
riam esse renuntiationem illius etiam in particulari.

21 Cum iuramento autem fideiubens mulier pro aliquo non iuuatur beneficio Senatusconsulti Velleiani, de quo vide Guillelm. Bened. *in repet. c. Raynutius, verbo testamentum, el* 3. *num.* 26. Tiraquel. *in l. si vnquam, C. de reuocan. donat. in præfat. num.* 136. & 151. Mench. *de success. creat.* §. 18. *num.* 158. & §. 28. *n.* 61. Duen. *reg.* 335. *limit.* 20. Anton. Gom *d. tom.* 2. *cap.* 13. *num.* 8. Couarr. *in d. cap. quamuis pactum, pag.* 2. §. 3. *num.* 5. Anton. Gabr. *commun. lib.* 2. *tit. de iureiurand. concl.* 3. Anton. Scap. *de iure non scripto lib.* 4. *cap.* 12. *num.* 3. *cum seqq.* Gutier. *de iurament. confirm. part.* 1. *cap.* 20. Bunacos. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 2. *tit.* 14. *n.* 19. *pag.* 338. Thesaur. *Pedem. decis.* 222. *sub num.* 12. Mascard. *de probat. concl.* 1076. *ex num.* 21. Cened. *ad Decretal. collect.* 73 *num.* 3. Seraphin. *de priuileg. iuram.* 63. & 69. Fachinæ. *controuers. lib.* 2. *cap.* 60. Dalner. *tract. de varijs iuris renuntiat. cap.* 6. *num* 52. Bapt. Costa *de facti scientia & ignor. inspect.* 57. *num.* 3. Ceuall. *dict. quæst.* 515. Gasp. Roderic. *de annuis redditib. lib.* 2. *quæst.* 5. *num.* 39. Bernard. Græuæ. *ad practic. Cameræ Imper. lib.* 2. *conclus.* 77. *à num.* 17. Cald. Pereira *de empt. cap.* 30. *num.* 10. & 19. Molin. *d. disput.* 540. *n.* 12. *cum seqq.* Valer. Reginald. *d. lib.* 25. *num.* 220. *vers. primum*, Rebel. *d. quæst. vnica de fideiussor. num.* 11. Alex. Trentacinq. *d. tit. de fideiussor. resol.* 2. *num.* 3. *cum seq.* Arimin. Tepat. *d. tit.* 156. *cap.* 1.

SVMMARIVM.

1 *Mulier non renuntiat donationi propter nuptias, & iuri hypotheca, nisi post primam renuntiationem elapso biennio iterum renuntiet. procedit hæc renuntiatio quà ius hypotheca, quando vir habet alia bona, de quibus possit consuli vxori pro dote sua, num.* 2.

3 *Vxor excluditur quando renuntiauit iuri hypotheca. si renuntiauit iuri hypotheca cum iuramento in venditione facta per virum, non iuuatur Velleiano, num.* 4.

5 *Maritus etiam de consensu vxoris donationem ante, vel propter nuptias alienare nequit.*

6 *Mulier non potest venire contra iuramentum.*

7 *Res dotalis immobilis alienari nequit, etiam cum consensu vxoris, & num.* 8.

9 *Donationes propter nuptias licèt non possint alienari, consentiente etiam vxore, facta tamen cum illo alienatione, si mulier post biennium alienationem iterum ratificauit, ex hoc valida censebitur.*

10 *Vir si constante matrimonio alienauit donationem propter nuptias in vxoris præiudicium, illa etiam consentiente, non valet alienatio, nisi supersint viro alia bona æquiualentia, aliàs mulieri actio in rem contra possessorem competit.*

11 *Arrhæ mulierum an, & quatenus alienari possint.*

12 *Res dotales mobiles iure nouissimo non posse alienari, etiam de consensu vxoris, non probatur D. Barbosa, num.* 13.

AVTH.

AVTH. Siue à me.

1 MVlier non tenuntiat donationi propter nuptias,& iuti hypothecæ, nisi post primam tenuntiationem elapso biennio iterum renuntiet. Colligunt ex Ordin. Doctotes citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

2 Vide Greg. Lop. *l. 58. gloss. 3. part. 3.* vbi quòd procedit hæc tenuntiario iuri hypothecæ, quando vir habet alia bona, de quibus possit consuli vxori pro dote sua,& quòd attenditur tempus renuntiationis,
3 Affiict. *decis.* 311. *num.* 2. vbi refert hic decidi quòd vxor excluditur quando tenuntiauit iuri hypothecæ, vt non possit pro dote agere hypothecaria super illa re quando maritus habet alia bona super quibus vxori potest esse consultum super dote recuperanda, & *num.* 3. disputat vtrùm dispositio huius auth. habeat locum in ciuitate Neapoli, Vincent. de
4 Franchis *decis. 84. per tot.* vbi quòd mulier, quæ cessit & renúriauit iuti hyporhecarum cum iutamento in venditione facta per virum, non iuuatur Velleiano, Anton. Gom. *l. 50. Tauri num.* 10. *vers. quinto,*
5 vbi per hunc text. tenet quod maritus etiam de consensu,& licentia vxoris non potest donationem ante nuptias, vel propter nuptias alienare, Roderic. Xuar. *in tit. de arrhis num.* 43. Mich. Grass. *tom.* 1.
6 *commun. opin. lib. 4. tit.* 10. *n.* 7. vbi tenet dispositionem huius auth. non habere locum in renuntiatione iurata', ac proinde mulierem non posse venire contra iuramentum. Donat. à Fina *eod. tom. 1. commun.*
7 *lib. 5. tit. 7. num.* 25. *pag.* 271. vbi quòd alienari non potest res dotalis immobilis, etiam cum solemnitate
8 huius auth.& Viui. *ibid. num. 57. pag.* 725. vbi quòd alienari non potest res immobilis in dotem data, etiam cum consensu vxoris, & consequenter cum solemnitate huius auth. D. Barbos. *in l. 1. ff. soluto*
9 *matr. part 5. num.* 48. *vers. limita secundò,* vbi quòd licet donationes propter nuptias non possint alienari etiam cum consensu vxoris, tamen si alienatio cum illo facta sit, & post biennium mulier iterum ratificauerit alienationem, ex hoc valida censebitur,
10 Ceuall. *commun. contra commun. quæst.* 3. *à num.* 17. vbi per hunc text. dicit quòd si vir constante matrimonio alienauit, seu obligauit donationem propter nuptias in præiudicium vxoris etiam consentientis, non valet alienatio nisi supersint alia bona æquiualentia viro, aliàs mulieri contra possessorem competit actio in rem, subditque ex huius text. decisione profectò non posse procedere opinionem Afflict. quando bona supersunt tempore renuntiationis, licèt deficiant tempore exactionis dotis, cùm initium fuerit perfectum, & renuntiatio facta tempore habili, Cald. Pereira *quæst. forens. lib. 1. quæst.* 18. *num.* 57. vbi refert quòd quamuis aliqui arbitrentur, hunc text. corrigi per *auth. si qua mulier, C. hoc eod. tit.* tamen vtraque Auth. in suo casu intelligenda est, quia hæc, de qua *in præsenti*, loquitur quando mulier tantùm consentit mariro alienanti, illa verò quando pro contractu mariri obligat se vel bona sua, tunc enim etsi millies consentiat, sibi non præiudicabit. Cardos *in praxi iudicum, verbo maritus num.* 22. vbi quòd maritus non potest alienare bona dotalia vxori, nec etiam illa consentiente. Rebell. *de obligat. iustit. part. 2. lib. 5. quæst. 7. sect. 1. num.* 14.

Ad duo circa materiam huius text. aduertendum esse admonet D. Barbos. *d. l. 1. part. 5. num. 53. & 54.* Primum quòd licèt decisio huius text. sit fundata in ratione *l. si mulier la 2. inf. hoc eod. tit.* quæ in Regno Portugaliæ inuenitur correcta, non ob id sequitur in prædicto Regno correctam esse hanc auth. neque enim deficiente causa ob id deficit effectus iam productus in esse. *l. fin. ff. vnde liberi.* Secundum quòd licèt aliqui existimauerint decisionem huius auth. videri hodie correctam per dispositionem auth. *si qua mulier, inf. hoc eod. tit.* nihilominus contrarium est verius,& pro huiusmodi veritate assequenda duos casus in hac materia distinguit. Primus est, quando contractus fit principaliter super alienatione rei in donationem propter nuptias datæ, & vxor huic alienationi consensum præstitit, quo casu procedit text. *in præsenti*, qui in his terminis non inuenitur correctus. Secundus casus est quando maritus aliquem contractum celebrat, in quo directò non agitur de alienatione rerum donatarum propter nuptias, sed potiùs de obligatione personali mariti, cui ipse ex bonis propriis tenetur satisfacere, & pro securitate eiusdem debiti obligat res donatas propter nuptias, vel etiam alias ad vxorem pertinentes de illius consensu, vel etiam ipsa vxor obligat se, vel res suas pro contractu inito per maritum, & in his terminis loquitur d. auth. *si qua mulier*, disponens hanc obligationem vxoris ipso iure non valere, neque postea aliquo casu confirmari.

Notat idem D. Barbos. *d. l. 1. part. 5. num. 49. vers. item secundò,* hanc auth. procedere in donatione propter nuptias, quam ratione pacti mulier poterat lucrari, vt enim in prædicto lucro mulier sibi præiudicet, requiritur geminatus consensus; & citat *gloss. 1. in præsenti*, & Batt. *hic num.* 2. Roder. Xuar. *d. tit. de arrhis num.* 43. Nouell. *de dote part. 7. spec. 9. num 4.*
ad fin. vnde colligit arrhas (quas secundùm consue- 11
tudinem Hispaniæ vxores lucrantur) non posse alienari etiam de consensu vxorum, nisi interueniant expressa in hoc text.

Addit idem D. Barbos. *loco* proximè *citato* quòd hæc auth. vltra geminatum consensum requirit etiam quòd maritus habeat bona sufficientia ad dotem soluendam tempore, quo præstantur prædicti consensus,& quo dos est restituenda, itant non sufficiat tempore primi, vel secundi consensus maritum habere bona sufficientia, ad dotis solutionem, nisi illa etiam habeat tempore, quo dos restituitur. nam aliàs non obstante geminato consensu poterit mulier res alienatas vendicare, ac si non fuissent alienatæ,& in hanc sententiam citat Panor. Anton. de Bulgos, Afflict. Paris. Palat Xuar. de Pace *q. ciuili 7. num.* 58. quicquid cum aliis teneat Cald. Pereira *d. quæst.* 18. *num.* 58.

In gloss. *Et multo magis.* ibi, *in dote ergo, etsi mu-* 12
lier consentiat, &c. Notatur ad hoc quòd iure nouissimo maritus non potest alienare res dotales mobiles, etiam de consensu vxoris, vt per Petr. Greg. *syntagm. iuris lib. 9. cap.* 22. *num.* 14. Cald. Pereira *d.*
quæst. 18. *num.* 54. Sed contrarium probat D. Barbos. 13
in d. l. 1. part. 5. num. 86. vbi ait nullu modo admittendum hanc authent. inducere, maritum hodie non posse alienare res dotales mobiles, cùm id clarè expressum non sit, & correctio iuris antiqui semper euitanda sit: subditque differentiam, quæ in hoc text. sit inter res donatas propter nuptias,& res dotales, illud respicere, quòd res immobiles donatæ propter nuptias poterunt alienari interuenientibus solemnitatibus hic expressis, dotales autem immobiles nullo modo: ergo non probat etiam res mobiles dotales non posse alienari per maritum, vt ex aduerso præsupponitur.

SVM

SVMMARIVM.

1 *Secunda mulieris intercessio iterata elapso post primam biennio mulieri beneficium tollit Velleiani, & & num. 2. secus si intra biennium pignus dedit, aut obligationem innouauit num. 3.*

L. Si mulier. 22. XXII.

Imp. IVSTINIANVS A. *Iuliano P.P.*

1 SEcunda intercessio mulieris elapso post primam
biennio iterara tollit mulieri Velleiani benefi-
cium. Colligunt ex Ordinar. Doctotes citati *ad l. 1.*
num. 1. suprà hoc tit.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu-
munt Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 4. tit. 61. §. 10. l. Hisp.*
3. versic. la quarta, tit. 12. part. 5. vbi gloss. 4. in fine, 7.
& 8. Duaren. *sub hoc tit. cap. 2. prope fin.* Conan. *com-*
ment. lib. 6. cap. vlt. num 9. Anton. Gom. *l. 61. Tauri n. 1.*
in fine, & var. tom. 2. cap. 14. num. 17. vers. secundò fa-
cit, Donel. *comment. iuris ciuilis lib. 12. cap. 32.* Gutiet.
in authent. sacramenta puberum, C. de in integr. restitut.
min. num. 98. & 99. Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præ-*
sumpt. 21. num. 2. vbi quòd quando muliet pro altero
intercessit, & post biennium eam obligationem con-
firmauit, præsumitur non alterius causa, sed sua pro-
pria intercessisse, & se obligasse, subdítque hanc es-
se iuris, & de iute præsumptionem, & neque hoc ca-
su requiri qnòd mulier sit certiotata de hoc Velle-
iani beneficio, Morl. *in emporio iuris, part. 1. tit. 3.*
quæst. 1. num. 8. & 13. Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 540.*
num. 6. versic. tertius, vbi per hunc text. tenet quòd
si postquam mulier se obligauit pro alio, aut fideius-
sor alrerius extitit, elapso integro biennio à prima
obligatione, pignus dedit, aut eandem obligationem
3 innouauit, non gaudet priuilegio Velleiani; secus au-
tem si intra bieunium pignus dedit, aur obligatio-
nem innouauit, & subdit ex Gtegot. Lop. quòd cùm
lex in ea præsumptione fundetur, non haberet lo-
cum ea dispositio si à principio irritum esset pa-
ctum quod elapso biennio pignus traderetut, aut
innouaretur obligatio: quoniam tu:ac ttaditio pi-
gnoris, aut confectio iterum eiusdem obligationis
non tam esset innouatio, quàm exequutio primi
contractus, eaque de causa locum haberet Velleia-
num. D. Barbos. *in l. 1. ff. soluto matr. part. 5. num. 53. prope*
fin. Alexand. Ttenracinq. *var. resolut. lib. 3. tit. de fideius-*
sor. resol. 2. num. 2. Rebell. *de obligat. iustit. part. 2. lib. 16.*
quæst. vnic. de fideiussorib. num. 12. vers. tertio.

SVMMARIVM.

1 *Intercessio & obligatio mulieris pro marito est inualida, nisi obligatio fiat ob mutuatum pretium in rem suam conuersum, & n. 2. nisi maritus & vxor tanquam duo rei debendi simul sint constituti, num. 3. & 4.*

5 *potest Mulier cum iuramento fideiubere pro marito séque obligare cum eo, nisi ageretur de magno præiudicio mulieris.*

6 *Obligatio facta à muliere pro viro, ipso iure nulla est.*

7 *Mulier in eodem instrumento se obligans cum marito non tenetur, nisi quatenus in eius vtilitatem versum.*

8 *Vxorem ipso iure non obligari, si intecessit pro obligatione mariti. idem si consentiat marito obliganti bona vxoris pro proprio debito, num. 9. simul cum marito se obligans pro eo ad qnod maritus principaliter erat obligatus, ipso iure non valet obligatio vxoris, num. 10. siue consentiat obligari res proprias per maritum, siue etiam consentiat maritum res obligatas vxori alteri obligare ipso iure consensus non præiudicat, num. 11. etiam quando vxor vnà cum viro se obligans faciat se principalem debitricem vnà cum solitis renuntiationibus, num. 12. & etiam mulier si principalis, & vir fideiussor, quamuis etiam secundò caueat, & ex internallo, num. 13.*

14 *Mulieri pingnius remedium competere pro marito intercedenti, quàm pro extraneo.*

15 *Maritus & vxor si simul promittant dotem pro filia, qnemlibet teneri pro sua virili; si verò cum dictione* insolidum, *esse duos reos debendi.*

16 *Mulier si se obligauit pro marito vt illum liberet à carcere, quid.*

17 *Vxor obligans se pro debito mariti, ipso iure non tenetur, siue debitum sit priuatum, siue publicum. in regno Castellæ si maritus & vxor simul intercedans pro debito publico, potest in eorum bonis insolidum fieri exequutio, num. 18. secus quando maritus & vxor simul aliquid promiserunt ex causa donationis, num. 19. vel maritus se & bona sua pro debito vxoris obligare poterit, num. 20. aut mulier se obligat cum viro pro sua, vel communi vtilitate, num. 21. vel obligetur fauore dotis, num. 22. aut vir & vxor fideiubeant simul in fauorem tertij erga alium, num. 23.*

14 *Maritum & vxorem non prohiberi obligari in eodem instrumento, sed tantùm vxorem intercedere, & cur, num. 25.*

26 τὸ Nullatenus *nullitatem ipso iure importat.*

27 *Mulier si obliget bona sua pro marito, & iuret non contrauenire, tenebitur obseruare iuramentum. limita vt num. 28. sublimita vt num. 29.*

AVTH. Si qua mulier.

INtercessio, & obligatio mulieris pro marito inua- 1
lida est, nisi se obliget ob mutuatum pretium in
rem suam conuersum. Colligunt ex Ordin. Docto-
res citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt *l. Hisp. 3. tit. 12. part. 5. vbi gloss. 6. & l. 9. tit. 3.*
lib. 5. noua Recop. quæ tamen non ita indistinctè limi-
tatiunem admittit, nisi quoties maritus, & vxor si- 3
mul tanquam duo rei debendi constituuntur, Tira-
quel. *de iure mariti, gloss. 8. num. 285.* Roland. *cons. 64.*
lib. 1. Anton Gom. *l. 61. Tauri, num. 2. in princ.* vbi
quòd quando mulier intercessit, & se obligauit pro 4
marito, tunc ipso iure indistinctè non tenetur, etiá si
ex interuallo post bieunium se obligauerit, nisi pre-
tium, vel debitum contentum in contractu, pro quo
fideiussit, sit conuersum in vtilitatem eius, quia tunc
efficaciter tenetut. Hunded. *cons. 29. & 45. num. 16.*
lib. 1. Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil. 65. num. 3.*
Gutier. *de iuram. confirm. part. 1. cap. 54. à princ.* vbi
num. 6. & 7. tesoluit posse mulierem cum iuramento 5
fideiubete pro marito, vel se obligare simul cum eo,
nisi ageretur de magno præiudicio mulieris, quia tūc
propter enormem læsionem præsumeretur metus re-
uerentialis matiti, & iuramentum esset relaxandum,
Surd. *consil. 513. & decis. 164. num. 11.* vbi quòd facta 6
à muliere pro viro, est ipso iure nulla, quia cùm mu-
lieres facilè inducantur à viris ad se obligandum pro
eis, facile etiam spoliarentur dotibus, & aliis bonis,
Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 12. num. 2.* vbi
quòd

7 quòd mulier in eodem inſtrumento ſe obligans cum
mariro, non tenetur niſi quatenus in eius vtilitatem
verſum eſt, Garc. Maſtrill. *Siciliæ deciſ.* 140. *num.* 1.
cum ſeqq. D.Barboſ. *in l.* 1. *ff. ſoluto matrim. p.* 3. *num.* 59.
8 *in fine*, tenet per hunc text. quòd vxor, quæ interceſ-
ſit pro obligatione mariti, ipſo iure non obligatur,
ita vt eo caſu non ſit ei neceſſaria exceptio Velleia-
9 ni; idem ſi conſentiat marito obliganti bona vxoris
pro proprio debito, & *part.* 4. *num.* 101. *in princip.*
10 dicit per hunc textum quòd ſi vxor obliget ſe ſimul
cum marito pro eo ad quod maritus principaliter
erat obligatus, ipſo iure non valet obligatio vxoris,
& part. 5. *num.* 65. vbi cum aliis ex hoc text. colligit
11 quòd ſiue mulier conſentiat obligari res proprias
per maritum, ſiue etiam conſentiat maritum res
obligatas vxori alteri obligare, ipſo iure conſenſus
non præiudicat, ac ob id non eſt neceſſaria exceptio
Velleiani, quamuis ſi in fauorem alterius, qui non
ſit maritus, is præſtaretur conſenſus, mero iure mu-
lier ſibi præiudicet, & neceſſaria ſit replicatio Vel-
leiani. Idem D.Barboſ. *ad l.* 2. *in princ part.* 1. *n.* 13. *ff.*
ſolut. matrim. & in l. ſi cùm dotem, §. *transgrediamur*,
n. 38. *ff. eod. tit.* Ceuall. *commun contra communes, tom.* 4.
quæſt. 901. *num.* 4. Leſſ. *de Iuſtit. lib.* 2. *cap.* 28. *dubit.* 2.
num 12. Alexand. Trentacinq. *var. reſol. lib.* 2. *tit. de fi-*
deiuſſor. reſol. 2. *num.* 2. & lariſſimè *reſolut.* 3. *per tot.* vbi
12 *num.* 2. ampliat procedere etiam quando vxor vnà
cum viro ſe obligans faciat ſe principalem debitri-
cem vnà cum ſolitis renuntiationibus, & *n.* 5. pro-
13 cedere ait, etiamſi mulier ſit principalis, & vir fide-
iuſſor, & quamuis ſecundò caueat, & ex interuallo.
Molin. *de Iuſtit. tractat.* 2. *diſp.* 540. *n.* 3. *verſ. dubitant,*
in fine, Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib.* 2.
concl. 89. *& concl.* 90. *num.* 10. Rebell. *de obligat. inſtit.*
14 *part.* 2. *lib.* 6. *quæſt.* 9. *à num.* 7. *&* 12. latè & eleganter
Benedict. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure, ff. de iuſtit. & iur.*
part. 2. *cap.* 7. *num.* 21. vbi aduertit pinguius reme-
dium mulieri competere pro mariro intercedenti,
quàm pro extraneo; cùm enim pro extraneo inter-
cedit, exceptione vti neceſſe eſt, ſed cùm pro marito
intercedit, ipſo iure obligatio non tenet, niſi mani-
feſtè probetur in mulieris vtilitatem rem verſam
fuiſſe, & rationem præſtat.

Vtrùm per hanc auth. ſit correcta auth. *ſiue à me*,
ſupr. hoc eod. tit. vide *ibi* poſita.

Conſentiat proprio viro, &c.] Aut eius patri, vel fi-
lio, ſeu ſocero, qui maritum habet in poteſtate, de
quo vide Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum &*
vxor. §. 42. *n.* 4. Greg. Lop. *l.* 3. *verbo renunciando, tit.* 12.
part. 5. Gutier. *de iuram. confirm. part.* 1. *cap.* 53. *num.* 5.
D.Barboſ. *in l. variarum, num.* 61. *ff. ſoluto matrim.* vbi
de ſocero, *& in l.* 1. *ff. eod. tit. p.* 5. *n.* 57. *in fine*, vbi ait
concluſionem huius text. non ſolùm procedere
quando vxor obligat ſe pro mariro, ſed etiam quan-
do obligat ſe pro filio, vel aliis, quos maritus habet
in poteſtate. Alex. Trentacinq. *d. tit. de fideiuſſ. reſol.* 3.
n. 7. vbi ait hunc text. procedere non ſolùm quando
mulier ſe obligat pro mariro, ſed etiam quando ſe
obligat pro patre, fratre, vel filio mariti. Menoch.
conſ. 22. *num.* 3. vbi de ſocero, Theſaur. *deciſ.* 223. *n.* 5.

Nullatenus valere, &c.] Non procedit quando mu-
lier obligauit ſe ſimul cum marito ex cauſa dotis.
nam textus iſte illud tantùm inducit, vt in quibus
caſibus iure antiquo mulier obligata habebat exce-
ptionem Velleiani, hodie ipſo iure tuta ſit ſi ſimul
cum marito ſe obliget; ſed quando mulier erat obli-
gata ex cauſa dotis, iure antiquo non habebat ex-
ceptionem Velleiani, *l. fin. infr. hoc eod. tit.* ergo diſpo-
ſitio huius authent. ad hunc caſum minimè perti-
net: ita Bald. Nouell. *de dote, part.* 6. *priuil.* 3. *ad finem,*
& priuil. 12. *num.* 2. Palat. *in repet. rubr. de donat. inter*
virum & vxorem. §. 66. *num.* 11. Gregor. Lopez *l.* 3.
lit. C. tit. 12. *part.* 5. Azeued. per textum *ibi in l.* 8.
num. 10. *tit.* 9. *lib.* 5. *nouæ Recopilat.* Gaſp. Baëç. *de non*
meliorandis filiabus, cap. 11. *à num.* 37. *& à num.* 44.
D.Barboſ. *in d. l.* 1. *ff. ſoluto matrim. part.* 5. *num.* 101.
vbi *num.* 103. reſoluit, quòd ſi maritus & vxor ſimul 15
promittant dotem pro filia, quilibet pro ſuo virili
tenetur; ſi verò addita dict. *in ſolidum*, eſſe duos
reos debendi.

Non procedit etiam quandu mulier obligauit ſe 16
pro mariro, vt ille liberetur à carcere. nam licèt non
defuerit, qui propter generalitatem huius text. exi-
ſtimauerit non valere huiuſmodi obligationem, ni-
hilominus tamen hanc limitationem optimo iure
tenent Gam. *Luſit. deciſ.* 318. *num.* 1. Vincent. de Fran-
chis *deciſ.* 237. *num.* 4. *tom.* 2. *& deciſ.* 578. *à n.* 10. quos
refert & ſequitur D.Barboſ. *in l.* 2. *ff. ſoluto matrim. in*
princ. p. 2. *n.* 11. Ant. Fab. *in ſuo Cod. ſub hoc tit. diffin.* 16.
Surd. *conſ.* 367. *n.* 10. *&* 17. Stephan. Gratian. *diſcept.*
forenſ. cap. 108. *n.* 24. Alex. Trentacinq. *d. reſol.* 3. *n.* 8.

Siue priuatum, ſiue publicum ſit debitum, &c.] No- 17
tatur ad hoc quòd vxor obligans ſe pro debito ma-
riti, ipſo iure non teneror, ſiue debitum ſit priua-
tum, ſiue publicum, vt per Caſtr. *hic n.* 2. D.Barboſ. *in*
d. l. 1. *ff. ſoluto matrim. part.* 3. *num.* 61. vbi dicit per ex-
preſſam legem Regiam Luſit. obſeruari in eo Regno
deciſionem huius text. At verò in Regno Caſtellæ 18
ſi maritus & vxor ſimul intercedant pro debito pu-
blico, poteſt in eorum bonis in ſolidum fieri exe-
quutio, vt eſt expreſſum *l.* 1. *Tauri*, quæ hodie eſt *l.* 9.
tit. 3. *lib.* 5. *nouæ Recopilat.* vbi Marienſ. *gloſſ.* 3. & An-
ton. Gom. *d. l.* 61. *Tauri, num fin.* D.Barboſ. *d. l.* 1. *p.* 3.
num. 61. *in fine.*

Multipliciter limitat deciſionem huius authent. 19
D.Barboſ. *in d. l.* 1. *ff. ſoluto matrimonio, part.* 3. *num* 58.
in fine, & 59. vbi primò ait non procedere quando
maritus & vxor ſimul ex cauſa donationis aliquid
promiſerunt. nam cùm in his terminis ceſſet ratio
huius text. inducitur regul. *l. reos*, §. *cùm in tabulis, ff.*
de duobus reis. Secundò limitat, quòd è contra mari- 20
tus ſe & bona ſua pro debito vxoris obligare pote-
rit, quia hoc iure non inuenitur prohibitum, quini-
mo & ipſa vxor poteſt ſe obligare marito dum inde
non reſultet donatio, quia tantùm prohibetur obli-
gare ſe pro maritò, non autem obligare ſe marito:
tertiò limitat ſi mulieri obliganti ſe pro marito de-
tur in cambium aliquid æquiualens. nam tunc va-
lebit obligatio. Tribus aliis modis limitat Alexand.
Trentacinq. *d. tit. de fideiuſſor. reſolut.* 3. *à num.* 15. Et 21
primò quando mulier obligat ſe cum viro pro ſua,
vel communi vtilitate; ſecundò ſi obligetur fauore 22
dotis; tertiò quando vir & vxor fideiubent ſimul in 23
fauorem tertij erga alium.

Siue ſemel, ſiue multoties, &c.] Aduertit D. Barboſ. 24
in d. l. 1. *ff. ſoluto matrimonio, part.* 5. *num.* 53. *poſt prin-*
cip. in hac Authent. non prohiberi maritum & vxo-
rem obligari in eodem inſtrumento, ſed tantùm vxo-
rem intercedere, vel ſe obligare pro contractu mari-
ti, intelligens verba illa, *ſi qua mulier conſentiat inſtru-*
mento mariti, id eſt, obligationi mutui, quam mari-
tus contraxit nomine proprio. Addit præterea idem
Barboſ. poſſe etiam prædicta verba accipi in eo ſen-
ſu vt maritus & vxor non poſſint ſe obligare in eo-
dem inſtrumento, quia quamuis fateantur ſe æquè 25
principaliter mutuum accepiſſe, & ea ratione prin-
cipaliter ſe obligauerint, tamen vxor non obligabi-
tur niſi probetur re vera verſum fuiſſe in eius vtili-
tatem, quia præſumit ius colorẽ fuiſſe quæſitum, &
cùm maritus ſolus mutuum acceperit, vxorem pro

eo intercessisse, & falsò, siue simulatè confessam fuisse sibi quoque mutuum fuisse factum, & restatur ita intellexisse hunc text. Bart. *hic, num* 2. Nouell. *de dote, part.* 7. *spec* 1. *n.* 15. *ad fin lib.* 1. Afflict *decis.* 209. *num.* 3. Tiraquell. *de retractu lign.* §. 31. *gloss.* 1. *num.* 5. Anton. Gom *l.* 50. *Tauri, num.* 57. Thesaur. *decis.* 223. *num.* 4. Octauian. *decis.* 48. *à num.* 5.

26 In gloss. *Nullatenus* 1. ibi, *ipso iure.* Notatur ad hoc quòd dict. *nullatenus*, importat nullitatem ipso iure, vt per Pute. *decis.* 254. *num.* 3. *lib.* 2. *in correctis*, Flamin. *de resignat. benefic. lib.* 8. *quæst.* 8. *num.* 53. & *lib.* 9. *quæst.* 12. *num.* 2. Mandos. *in regul.* 7. *Cancellar. quæst.* 4. *num.* 2. & *regul.* 15. *quæst.* 5. *num.* 8. Boui. *in tractat. de stat. vrbis, gloss.* 17. *num.* 1. *fol.* 54. Ceuall. *commun. contra commun. quæst.* 527. *n.* 10. & *quæst.* 900. *num.* 5. Cened. *post quæst. practic. singul.* 69. *num.* 1. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 159. *num.* 18. Gonzal. *ad regul.* 8. *Cancell. gloss. vlt. num.* 65. Sanchez *de matrim lib.* 6. *disp.* 32. *num.* 7. quos refero ego ipse *de dictionib vsufreq. dict.* 226 *num.* 4. vbi *num.* 5. plures refero asserentes hanc dictionem habere vim decreti irritantis.

In eadem gloss. ibi, *etiamsi iurauit.* Notatur ad hoc quòd dispositioni huius text. neque cum iuramento renuntiari potest, vt per Bart. Salic. & Bald. *in præsenti*, Bolognin. *cons.* 45. *à num.* 7. Verùm contrarium de iure canonico est tenendum, propter dispositionem *cap. cùm contingat, de iureiur.* vt docent Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum & vxor.* §. 17. *ad finem*, Thesaur. *decis.* 223. *à num.* 8. Azeued. *l.* 9. *num.* 9 *tit.* 3. *lib.* 5. *noua Recopilat.* Alexand. Trentacinq *d. tit. de fideiuss. resolut.* 3. *num.* 9. D. Barbos. *in d. l.* 1. *ff. soluto matrim.*
27 *part.* 5. *num.* 58. vbi aduertit quòd si mulier obliget bona sua pro marito, & iuret non contrauenire, tenebitur obseruare iuramentum, iuxta *d. cap. cùm contingat*, dum tamen certificata sit de beneficiu iuris sibi competente, & quamuis contra iuramentum non audiatur, tamen adhuc durabit præsumptio huius auth. quòd totum ad maritum peruenerit, quæ quidem præsumptio cessaret, si mulier iurasset pecuniam fuisse conuersam in sui vtilitatem.

28 Limita tamen, si mulier ob huiusmodi renuntiationem cum iuramento indotata remaneret in totũ, vel in maxima parte, quia seruarè huiusmodi iuramentum est contra præiudicium publicum, & contra publicam vtilitatem, ita Palat. *d.* §. 17. *n.* 33. *vers. poteris limitare*, Afflict. *decis.* 311 *n.* 4. Anton. Thesaur. *Pedem. decis.* 223. Alex. Trentacinq. *d. resolut.* 3. *n.* 11.
29 vbi sublimat, si mulieri remaneret dimidia pars dotis, vel plus, & *num.* 13. resoluit quòd quando mulier enormiter fuit læsa, tunc à renuntiatione iurata huius authent. omnino concedenda est absolutio à iuramento, immo & absque illa agere posset, secus si enormiter, vel enormissimè non sit læsa.

SVMMARIVM.

1 *Mulier pecuniâ acceptâ intercedens, conuicta legitimis probationibus quòd pecuniam acceperit, Velleiano non gaudet, & num. 2. non gaudet Velleiano si certum pretium recipiat pro fideiussione præstanda alteri, num. 3. & talis receptio per testes probanda est, vel per confessionem factam in instrumento, num. 4.*

5 *Mulier si intercedendo pro altero rem aliquam accepit, non iuuatur Velleiano. summa quanta esse debeat, qua accepta mulier ex sua intercessione obligatur, iudicis arbitrio relinquitur, num. 6.*

7 *Mulier quando pretium, aut rem æstimabilem accepit, vt obligationem alterius in se susciperet, vel fideiussor pro illo existeret, non gaudet priuilegio.*

8 *Præsumptio iuris, & de iure quæ.*

9 *Mulier pretium accipiens pro fideiussione, omissa Velleiani exceptione conuenitur, & creditor facta excussione pristinum debitorem vicissim conuenit.*

10 *Mulier intercedens pro alio non gaudet Velleiano, quando animo nouandi se obligauit.*

11 *Mulieres fideiubentes hodie indemnes seruari, nisi super intercessione factum sit instrumentum publicum, testibus tribus præsentibus subscriptum, & num. 12. hodie satis est si Tabellio in eo instrumento fidem faciat eos esse adhibitos, num. 13.*

L. Antiquæ. XXIII.

Idem A. Iuliano P. P.

MVlier pecunia accepta intercedens, conuicta 1
legitimis probationibus quòd pecuniam acceperit, Velleiano non iuuatur. Collígunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt Ordin. Reg. Lusitan. *lib* 4. *tit.* 61. §. 6. vbi statui-
tur quòd mulier non gaudet Velleiano, si certum 3
pretium recipiat pro fideiussione alteri præstanda,
l Hispan. 3. *tit.* 12. *part.* 5. ibi, *la quinta razon es si la*
muger recibiesse precio por la fiadura que fiziesse, vbi
Gregor. Lopez *gloss.* 6. tenet quòd debet probari ta- 4
lis receptio pretij per testes, vel per confessionem
factam in instrumento, & quòd recipiatur tantum
pretium, & tale quod homo discretus pro illo præ-
mio se obligasset. Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præs.* 21.
n. 4. vbi quòd si mulier intercedendo pro altero rem 5
aliquam accepit, non iuuatur hoc Senatusconsulto,
cùm præsumatur in sua causa intercessisse, additque
hanc esse præsumptionem iuris, & de iure, & *de ar-*
bitrar. casu 234. *per tot.* vbi *num.* 4. tenet iudicis arbi- 6
trio relinqui quanta esse debeat summa, qua accepta
mulier ex sua intercessione obligatur. Gam. *Lusit. decis.* 121. Azeued. *l.* 9. *à num.* 17. *tit.* 3. *lib.* 5. *noua Recopilat.* vbi Mariens. *gloss.* 2. *num.* 4. Aloys. Ricc. *in collect. decis. part.* 2. *collect.* 295. *versic nunc limita primò*, Molin. *de Iustit. tractat.* 2. *disput.* 540. *num.* 17. vbi ait quòd
quando mulier pretium, aut rem æstimabilem acce- 7
pit vt obligationem alterius in se susciperet, vel vt fideiussor pro illo existeret, siue verbo, siue scripto obligationem suscipiat, aut fideiussor existat, & siue à principio id accipiat, siue postea, non gaudet priuilegio Velleiani; debet tamen constare vel instrumento publico tribus adhibitis in eo testibus, vel legitima alia probatione pretium accepisse, alioquin gaudet priuilegio, additque constare debere quòd accipitur esse tantum, vt non reputetur pro nihilo, & vt non censeatur factum ad decipiendam mulierem, vt ita maneat omnino obligata, quæ iudicis arbitrio relinquenda sunt num talia sint censenda, nécne. Valer. Reginald *in praxi fori pænitent. lib.* 25. *n.* 220. *vers. secundum*, Rebell. *de obligat. iustit. part.* 2. *lib.* 16. *quæst. vnic. de fideiuss. num.* 12. *vers quarto*, Bened. Ægid *in repet. l. ex hoc iure, ff. de iustit. & iure, part.* 2. *cap.* · *num.* 15. & 16. *cum seqq.* vbi disputat, an sufficiat quodlibet pretium, siue rem parui valoris dare mulieri in causam magnam fideiubenti?

Omnimodo esse credendum, &c.] Notatur ad hoc 8
quòd præsumptio iuris, & de iure illa est, quæ à lege introducta super eadem lex firmum sancit, vt

per

per Mascard. *de probat. conclus.* 1222. aliàs 1228. *à princip.* Et notatur etiam ad hoc quòd contra præsumptionem iuris, & de iure non admittitur in contrarium probatio, secundùm eundem Mascard. *conclus.* 1325. aliàs 1331. *num.* 4. vbi subdit id locum non habere vbi parte non resistente probationes factæ fuerint in contrarium. Alciat. *de præsumpt. part.* 2. *num.* 3. *cum seq.* Couarr. *de sponsalib. part.* 1. *cap.* 4. §. 1. *num.* 3. *cum seqq.* Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *quæst.* 3. *per tot.*

§. Sed si minus.

9 Mulier pro fideiussione pretium accipiens Velleiani exceptione amissa conuenitur, & excussione facta creditor pristinum debitorem vicissim conuenit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *supr. hoc tit.*

10 Vide Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib.* 3. *tit. de fideiussorib. resolut.* 2. *num.* 5. vbi quòd mulier pro alio intercedens non gaudet Velleiano, quando animo nouandi se obligauit.

§. Ne autem.

11 Hodie mulieres fideiubentes indemnes seruantur, nisi super intercessione instrumentum publicum in præsentia trium testium subscriptorum sit factum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*

12 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Less. *de Iustit. lib.* 2. *cap.* 28. *dub.* 2. *num.* 13. Molin. *eodem tractat. disput.* 540. *num.* 3. vbi cum Gutier. *de iurament. confirm part.* 1. *cap.* 2c. *num.* 6. admonet hodie de communi consuetudine necessarium non
13 esse vt tres testes subscribant in publico instrumento, sed satis esse si Tabellio in eo instrumento fidem faciat adhibitos eos esse. Alexand. Trentacinq *var. resolut. lib.* 3. *tit de fideiussor. resol.* 2. *num.* 4. *vers. secunda*, vbi ait quòd iste §. non habet locum quando mulier intercedit pro dote.

SVMMARIVM.

1 *Libertatis fauore cessat Velleiani exceptio, & n.* 2. *idem quando quis se obligauit pro causa concernente pietatem, num.* 3.

L. Veterum ambiguitatem. XXIV.

Idem A. Iuliano P.P.

1 Libertatis fauore cessat Velleiani exceeptio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan.* 4. *tit.* 12. *part.* 5. ibi, *la primera es quando fiasse alguno por razon de libertad*, Vincent. de Franchis *tom.* 2. *decis.* 578. *num.* 6. Bruckman *de different. vtriusque sexus, part.* 2. *art.* 15. *num.* 31. *fol.* 265. Alexand. Trentacinq. *variarum resolut. lib.* 3. *tit. de fideiussor. resol.* 2. *num.* 7. Molin. *de Iustit. tractat.* 2. *disput.* 540. *num.* 14. *versic. in sequentibus*, Rebell. *de obligat. instit. part.* 2. *lib.* 16. *quæst. vnic. de fideiussoribus, num.* 12. *versic. primo*, Ordin. Reg. Lusitan. *lib.* 4. *tit.* 61. §. 1.

3 Idem quando quis se obligauit pro causa concernente pietatem, de quo Tiraquell. *in tractat. de pia causa, priuileg.* 113. Gregor. Lopez *d. l.* 3. *gloss.* 1. Vin-
Barbos. Collect. in Cod. Tum. II.

cent. de Franchis *decis.* 217. *num.* 1. *& decis.* 578. *n.* 8. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 108. *num.* 23.

SVMMARIVM.

1 *Mulier ætate maior intercedens pro dote, etiam nudo pacto efficaciter obligatur, & Velleiano non gaudet, & num.* 2. *non solùm quando promisit principaliter, sed etiam quando accessoriè ad aliam obligationem, num.* 3. *etiam si intercesserit pro persona extranea ad dotis restitutionem, num.* 4. *& in obligatione ex causa antefati, num.* 5.

6 *Mulier promittendo dotem non obligatur efficaciter si minor sit* 25. *annis.*

7 *Dos simplici pollicitatione promissa efficaciter peti potest. vide tamen vt ibi.*

8 *Fideiussio pacto nudo celebrata, fauore dotis valida est.*

9 *Vxor ob dotem non solutam à viro repellitur.*

10 *Mulier non gaudet Velleiano cùm pro aliquo fideiussor extitit, cuius postea hæres facta: vel, cùm hæreditatem alicuius emisset, fideiussor extitit pro defuncti debitis.*

L. Generaliter. XXV. & vlt.

Idem A. ad pop. vrbis Constantinop. & vniuers. prouinciales.

MVlier ætate maior pro dote intercedens, pro 1
dote etiam nudo pacto efficaciter obligatur,
& Velleiano non gaudet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *supr. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt Ordin. Reg Lusit. *lib* 4. *tit.* 61. §. 2. *l. Hispan.* 3.
tit. 12. *part.* 5. *vers. la secunda es si fiasse a otro por razon de dote*, vbi Gregor. Lopez *gloss.* 2. intelligit non
solùm quando mulier promisit principaliter, sed 3
etiam quando accessoriè ad aliam obligationem, Tiraquell. *de retractu lign.* §. 1. *gloss.* 14 *num.* 100. Conan. *comment. iuris ciuilis lib.* 6. *cap.* 8. *num.* 8. Nouell. *de dote, part.* 6. *priuil.* 11. *num.* 2. Anton. Gom. *l.* 50. *Tauri, num.* 26. Cephal. *cons.* 408. *num.* 10. *vol.* 3. Neguzant. *de pignorib.* 1. *part.* 8. *partis, num.* 32. *vers. nec obstat in quantum*, Vincent. de Franchis *decis.* 132. *per tot.* vbi
n. 12. ampliat decisionem huius l. procedere etiamsi 4
mulier intercesserit pro pœna extranea ad dotem
restituendam, & *num.* 15. ampliat etiam in obliga- 5
tione mulieris ex causa antefati; tutius tamen esse consulit ad euitandas lites impetrare dispensationem super illa obligatione à Proregibus, Surd. *decis.* 164. *n.* 4. D. Barbos. *in l.* 1. *ff. solut. matrim. part.* 1 *n.* 15. *& n.* 16. *in fine, &* 17. *& p.* 3. *n.* 53. vbi verius esse affirmat hanc l. loqui in muliere intercedente pro dote, & non generaliter, Alex. Trentacinq. *var. resol. lib.* 3. *tit de fideiussor. resol.* 1. *n.* 4. vbi disputat an decisio huius text. procedat quando mulier in eodem instrumento pro filia communi in instrumento pro dote vnà cum marito suo obligauerit se, Anton. Fab. *in suo Cod sub hoc tit. diffinit.* 14. Aloys. Ricc. *in collect. decis. p.* 2. *collect.* 295. *limit.* 4. Aluar. Valasc. *cons.* 127. *num.* 2. *cum seqq.* Bruckman *de differ. vtriusque sexus, part.* 2. *art.* 15. *num.* 29. & 30. *fol.* 265. Molin. *de Iustit tract.* 2. *disp.* 540. *n.* 15. *vers. secundus*, Rebell. *de obligat. instit. part.* 2 *lib.* 16. *quæst. vnic. de fideiussor. n.* 12. *vers. secundo*, Benedict. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure, ff. de iustit. & iur. p.* 2. *cap.* 7. *num.* 5. *in princ.*

6 *Maior vigintiquinque annis*, &c.] Notatur ad hoc quòd mulier promittendo dotem non obligatur efficaciter si minor sit vigintiquinque annis, vt per D.Barbos. *in d l.1 part.1. num.24.* vbi *num* 25. tenet inhabilitatem ad se obligandum, propter quam propriorum bonorum administratio denegatur, non tollit propter fauorem dotis, vt sunt minores, mente capti, & prodigi, subditque quòd si quis propter aliquam aliam causam inhabilitatur ad se obligandum, & nihilominus bonorum suorum administratio ei conceditur, non obstante inhabilitate, ille fauore dotis efficaciter obligabitur, vt de fœmina dotem promittente ostendit textus *in præsenti.*

7 *Pollicitus sit, vel spoponderit*, &c.] Ergo dos simplici pollicitatione promissa efficaciter peti potest, de quo tamen vide D. Barbos. *in dicta l.* 1. *ff. soluto matrimonio, part.* 3. *num.* 12. *cum seq.* Guid. Pancitol. *in thesauro variarum lectionum, lib.2. cap.* 201. vbi ait se credere hanc legem velle ex pollicitatione dotis quemlibet obligari, etsi aliàs ex pollicitatione nemo obligetur, exceptis casibus relatis *in l.1. in fine, de pollicitat.* videlicet vbi promittitur ob honorem Reipubl, vel quando promissum incipit impleri, nisi pollicitus Reipubl. decedat, vel pauper efficiatur.

8 Notatur ad hoc quòd fauore dotis valet fideiussio celebrata per pactum nudum, vt per Alciat. *lib.1. parerg. cap.*1. Tiraquell. *de priuilegys piæ causæ, priuileg.*110. Corras. *in l.qui liberos, num.* 184. *ff. de ritu nupt.* Nouell. *de dote, part.6. priuil.2. num* 11. D.Barbos. *in d l.1. part.3. num.54. ff. solut. matrim.*

9 *A viro forsitan repelli*, &c.] Notatur ad hoc quòd maritus ob dotem non solutam vxorem expellere potest, de quo vide Cassan. *in consuetud. Burgund. rubr.4.§.23. num.*14. Socin. *regul.*315. Boër. *decis.*22. *à princip.* Palat *in repet. cap. per vestras, de donat inter virum & vxorem, post not.* 1. *versic. tertiò sequitur in textu, num.2. pag.*139. Anton Gom. *l.*50. *Tauri num.*31. Couarr. *de sponsalib part.2. cap.7. num.*1. Gasp. Baëç. *de non meliorand. cap.*32. *num.*20. vbi *num.*21. limitat, nisi dos sit modica, Bonacos. *tom.1. commun. opin. lib.5. tit.6. de dotis promissione*, Viui *eod. lib.5. tit.12. soluto matrimonio, num.89. pag* 747. Felician. *de censib. lib.2. cap.5. num.*20. Surd. *de aliment. tit.7. quæst.17. num.2. &* 11. Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.9 cap.19 num.*3. Corduba de Lara *in l. si quis à liberis, § si quis ex his, num.*51. *ff de liber agnosc.* Gutier. *allegat.* 11. *num.*16. D.Barbos *in l.1. ff soluto matrimonio, part.* 3. *num.* 55. *cum seq & part.4. num.* 28. Bernard. Græuæ. *ad practic. Cameræ Imperialis, lib.2. conclus.*87. Stephan. Gratian. *discept forens. tom* 1. *cap.65. num.* 23. *cum seqq.* Castill. *controuers lib.3. cap.* 23. *num.* 11. 13. *&* 14. Sanchez *de matrim. lib.9. disput.* 5. *num.* 11. fallit si soluat quantum facere potest, secundùm Surd. *de aliment. tit.7. quæst.17. num.* 28. *&* 29. D.Barbos. *in l. maritum, num.*58. *ff. soluto matrim.*

10 In gloss. *Cessante.* Plures casus, in quibus mulier Velleiano non gaudet, refert hæc gloss. & addo cùm pro aliquo fideiussor extitit, & hæres illius postea fuit: vel cùm hæreditatem alicuius emisset, fideiussor extitit pro debitis defuncti, *l. sed si eum, & l. aliquando in fine princip. & l. si mulieri, ff. ad Velleian.* Ordin. Reg. Lusit. *lib.4. tit.61.§.4. & 5. l Hisp.3. tit 12. p.5. vers. la octaua razon*, Molin. *de Iustit. tract.2. disp.*540. *num.*19 *vers. sextus*, Rebell. *d part.2. lib.*16. *quæst. vnic. de fideiussorib. num.*12. *vers. vltimo.*

De non numerata pecunia.

Tit. XXX.

HÆc exceptio datur ei, qui sperans se accepturum, cauit se accepisse, quod non accepit: nec tantùm datur intra biennium, sed etiam perpetuò, dummodo contestatio intra biennium facta sit. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia tituli, vide Ordin. Reg. Lusitan. *lib.4 tit.5 l. Hisp.9. tit.1. part.5.* Afflict *decis.*110. Conan. *commem. iuris ciuilis lib.2. cap.6. n.* 10. *cum seqq.* Duen. *regul.*260. Anton Gom *variar. tom.2. cap.6. ex num.2.* Couar. *var. lib* 1. *cap.7.* Kirchou. Viui. Soar. & alios *tom.1. commun. opin. lib.4. tit.20. pag.*594. Petr. Gregor. *syntagm. iuris part.3. lib.* 24. *cap.* 13. Hippol. Riminald. *cons.*60. *lib.1. & cons.*191. *lib.2. & cons.*272. *lib.3.* Ioan. Garcian. *regul* 168. Cacheran. *decis.*134. Stephan. Garcian. *Marchiæ dec.*164. Ceuall. *commun. contra commun. quæst.* 38. 39. *&* 365. Rebuff. *ad leges Galliæ, tractat. de chirog & cedular. recogn. in præfat. art.2. à num.*20. Aluar. Valasc. *de iure emphyt. quæst.7. num.25. cum seqq.* Parlador. *quotid. quæst. lib.2. cap. fin. §.5.* Gutier *de iuram. confirm. part.1. cap.*37. Fachinæ. *controuers. lib.* 8. *cap.* 81. *cum seqq.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. part* 1. *collect.*250. Atimin. Tepat. *variar. sentent. tom.* 1. *tit.*158. Emman. à Costa *in repet. l. si ex cautione, infr hoc eod. tit.* Marta *de iurisdict. part.4. casu* 161. Cardin Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. tom.1. lib.*18. Molin. *de iustit. tract.* 2. *disp.*302. Christoph. de Paz *in schol. ad leges styli l.*184. Ioan. Martins à Costa *in addit. ad tract. libellorum, annot.*10. *per tot.* Alexand. Trentacinq. *var. resolut. tit. de solution. resolut.* 20.

In gloss. rubr. ibi, *hic ciuiliter tantum*, &c. Vide Anton. Gom. *variar. tom* 2. *cap.6. num.2. in princ. & cap.13. num.16. & l.5. Tauri num.7. &* 129. Menchaq. *de success. creat §.12. num.49.* Ioan. Garcian. *d. reg.*168. *num.3.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis comment. tom.1 lib.18. tit.1. num.14. &* 15. Alex. Trentacinq. *var. resol. lib.3. tit. de solut. resol.*20. *à num.*2.

SVMMARIVM.

1 *Numeratio non præsumitur nisi probetur per creditorem.*

2 *Debitor non tenetur si intra biennium opponat exceptionem non numeratæ pecuniæ, nisi creditor probet numerationem, etiamsi confitens mutuum recepisse, dedisset pignus, & num. 3. etiamsi talis confessio facta fuisset cum iuramento, num.4.*

L. Si pecuniam. I.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Hilario.*

NVmeratio non præsumitur nisi probetur per 1
creditorem. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Butrig Salicet. Angel. Fulgos. Bald. Castrens. Sichard. Cuiac. Donell. Aloys. Leu *in 4. fol.23. verso*, Sebast. Næui. remissiuè. Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Probat hic text. debitorem non teneri si intra 2
biennium opponat exceptionem non numeratæ pecuniæ, nisi creditor probet numerationem, etiamsi

consi

confitens mutuum recepisse, dedisset pignus,vt per Emman. à Costa *in repet. l. ex cautione, in princ. versic.licèt hypotheca data conuenire cœperis,num* 4.Duen. *regul*.260. *num*. 3.Rebuff. *ad leges Gallia, tractat. de chirograph. & cedul. recogn. in præfat. art*. 2. *num*. 22. Alexand.Trentacinq. *variarum resolut.lib*.3. *tit.de solutionib. resolut*. 20. *num*. 9. Mascard. *de probat. con-*
3 *clus*.361.*num*.25.vbi citato hoc text.ait quòd si con-
fessus recepisse pecunias mutuas dedisset pignus,
non probat quominus possit opponere hanc exce-
4 ptionem,& *num*.26. ampliat, etiamsi talis confessio
facta fuisset cum iuramento, Mozz.*de contract.tract. de mutuo, tit.quomodo deficiat, num*.29.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio non numerata pecunia quoad totum, & partem debiti, opponi potest.*

2 *Debitor probat sibi non numeratam pecuniam, opponendo exceptionem pecunia non numerata, donec probetur contrarium.*

L. Minorem. II.

Imp. ANTONINVS A. *Maturio.*

1 EXceptio non numeratæ pecuniæ quoad totum, & partem debiti,opponi potest. Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l*. 1. *num*. 1. *sup. hoc tit.*

2 Notatur hic text.ad hoc quòd debitor probat sibi non numeratam pecuniam eo ipso quòd opponit exceptionem non numeratæ pecuniæ, donec contrarium probetur, vt per Roderic. Xuar.*ad lect.l.post rem iudicatam, in declarat. leg. Regni, in §.sed pro euidentia, num*.13.*pag*.649.

SVMMARIVM.

1 *Reus conuentus ex confessione mutui confessati opponens actori exceptionem non numerata pecunia absoluetur,vbi actor numerationem non probat.*

2 *compelli Petitorem probare pecuniam tibi esse numeratam, intellige vt num*.3.

4 *Pecunia quando constet fuisse numerata, & n*.5.6.7.

8 *Debitor si confessus est recepisse pecuniam, eámque soluere promisit instrumento garentigio,an nihilominus possit opponere exceptionem pecunia non numerata.*

9 *Mutuatarius, confessus se mutuum recepisse, si renuntiauit exceptioni non numerata pecunia, potest nihilominus excipere pecuniam non fuisse numeratam, vt reijciat onus probandi in mutuantem, pecuniam fuisse numeratam. vel si probet numeratam non fuisse, vt liberetur à solutione, num* 10.

11 *Renuntiatio exceptionis pecunia non numerata vt sit valida, an satis sit fieri in eodem instrumento, in quo facta fuit confessio, & n*. 12. *an istiusmodi renuntiatio iuramento firmata in eodem instrumento facta sit valida, num*.13.

L. Si ex cautione. III.

Idem A. Demetrio.

1 REus conuentus ex cautione mutui confessati opponens actori exceptionem non numeratæ pecuniæ absoluendus,vbi actor numerationem non probat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l*.1. *n*.1. *sup.hoc tit.*

Super hanc leg.doctissimam edidit repetitionem Lusitanus noster Emmanuel à Costa, vir mehercle acri & subtili iudicio,variáque eruditione præditus, quem iure optimo laudant Couarr. *lib*.1. *var.cap*.3. *num*.12. Molin.*de primogen.lib*.3.*cap*.3.*num*.43.Gam. *Lusit decis*.233. *num*. 16.

Compellitur petitor probare pecuniam sibi esse nume- 2
ratam.] Intellige quando ex tenore instrumenti,seu 3
scripturæ non constat pecuniam fuisse numeratam; si verò constiterit, tunc opponenti onus probandi non numerationem competit; dicetur autem constare ex instrumenti,seu scripturæ tenore pecuniam fuisse numeratam quando Notarius certificat mutuatarium habuisse & recepisse decem in sua præsentia, & testium in scriptura scriptorum, vt per *l. Hisp*.8 *tit*.15. *lib*. 5. *noua Recopil*. Emman. à Costa *in præsenti,vers.decimò fallit,num* 1. Rebuff *tom*.1.*ad leges Galliæ, tract.de chirog.& cedul. recogn.in præfat. art*.2. *num*.54.Mascard.*de probat.concl*.17.*n*.30.*& concl*.1112. aliàs 1117. *à princip*. Auendan. *de censib. cap*. 44. *num*.1. Alexand.Trentacinq. *var.resol.lib*.3. *tit. de solut.resolut*.20.*num*.17. *vers.primus*, Cardin.Mantic.*de tacitis & ambiguis conuent. lib*. 18. *tit*.6.*num*. 1. & 3. Cald.Pereira *de empt & vend.cap*.22.*num*.17. Fontanell. *de pactis nuptialib.tom*.2. *claus*.14.*gloss.vnic. p*.2. *num*. 14. & 15. Rota apud Ludou. Cenc. *post suum tract.de censib.decis*.95.*num*.11.*& decis*.98. *n*.5.*& decis*.102.*n*.1.*& decis*.110.*n*.4.*& decis*.113.*num*.1 *& decis*.125 *num*.4 *& decis*.127.*n*.2.*& decis*.133.*n*.5.*& decis*.135.*n*.2.*& decis*.137 *n*.3. Et in hoc casu si constiterit quod confitens nihil habuit, Notarius pœna falsi punietur, quia dicta verba non referuntur ad confessionem partis,sed ad ipsum Notarium,secundùm Farin.*in praxi crim.tit de falsit.& simulat.q*.154. *n*.67.Item à crimine falsi non potest defendi Notarius si scripsit pecuniam fuisse numeratam, & testes aliud deponant, Cardin. Mantic.*d.tit*.6.*n*.14. Farin. *d.q*.154.*n*.12.54.*&* 64.Mari.Muta *decis*.71. *n*.26. vbi ait excusari à falso si ita de consuetudine poterat scribere. Nota quòd Notarius debet dare fidem de præsenti numeratione vt prædictum effectum operetur; nam si dicat, Heri in mei præsentia, atque talium testium, pecunia numerata fuit, fidem non facit, quia hoc casu de actu traditionis pretij, cùm de actu præcedenti non fuisset rogatus, non dat fidem tanquam Notarius, & persona publica, sed tanquam persona priuata,secundùm Hipp.*sing*.462. Cort.*in memorab.verbo Notarius*, Boër. *decis*. 57. *n*.3. Surd.*cons*.440.*n*.9. Auendan. *d. cap*.44. *n*.4. Cardin. Mantic.*d.tit*.6.*n*.5. Steph.Gratian. *Marchia dec*.166. *n*.16. Cald.Pereira *de empt & vend cap*.22.*n*.37.

Dicetur etiam constare pecuniam fuisse numera- 4
tam, quando Notarius ita diceret in instrumento, *Mutuatarius confessus fuit habuisse & recepisse centum, quæ habuit, & recepit*, non adiiciens, *in præsentia mei Notarij, & testium*, &c. Rota apud Cencium *decis*.102.*num*.4. Alexand. Trentacinq. *dict. resolut*.20. *num*.17. *vers.contra*, Cardin. Mantic.*d.tit*.6. *num*.4. vbi subdit Notarium non posse opponere prædicta verba,nisi facta sit vera numeratio eo loco, & tempore,& præsentibus testibus, quia non potest attestari de eo, quòd non vidit, testibus præsentibus, & intelligentibus,Emman à Costa *d.vers.decimò fallit, num*.4. Cald. Pereira *dict. cap*.22. *num*. 38. *paulo ante fin*. quicquid dicat Farin.*d quæst*.154. *num*.59.Et amplius in hac materia aduertunt Mariens. & post illum Cald. Pereira *dict. cap*.22. *num*. 39. & Farinac. *d.quæst*.154.*num*.55. quòd Notarius] & testes debent

cognoſcere quanta ſit pecunia, aperiendo ſacculum, de quo etiam Maſcard. *d. concl.* 1117. *n.* 5. *&* 6.

5 Similiter numeratio probatur quando Notarius in inſtrumento dixit, *Didacus confeſſus fuit recepiſſe à Franciſco dando & numerando decem*, quia gerundia ſonant in actu, qui oculis ſubiicitur, *l. vim facit, ff. de vi & vi armata*, Emman. à Coſta *vbi ſupra n.* 8. Cardin. Mantic. *d. tit.* 6. *num.* 11. Alex. Trentacinq. *d. reſolut.* 20. *num.* 17. *verſic. quartus & vlt.* Farinac. *dict. quæſt.* 154. *num.* 73. ſecus ſi Notarius ſcripſerit, recepiſſe à Titio dante & numerante decem, Acoſta *d. loco*, Cardin. Mantic. *d. tit.* 6. *num.* 10. Alexand. Trentacinq. *d. num.* 17. *verſ. tertius caſus.*

6 In gloſſ. *Si ex cautione.* ibi, *in qua continetur, Confiteor me debere decem*, &c. Sic etiam probatur pecuniam fuiſſe numeratam ex confeſſione facta in vltima voluntate, vt ſi teſtator in teſtamento, vel codicillo confiteatur recepiſſe certam quantitatem ex cauſa mutui, & iubeat ſolui, vt per Rebuff. *tom.* 1. *ad leges Galliæ, tractat. de chirog. & cedul. recognit. artic.* 2. *num.* 43. *&* 44. Emman. à Coſta *in repet. huius l. verſic. duodecimò fallit*, Anton. Gom. *variarum tom.* 2. *cap.* 6. *num.* 5. Menchaq. *de ſucceſſ. creat. lib.* 1. §. 6. *num.* 29. Maſcard. *de probat. concluſ.* 339. *num.* 10. *& concl.* 361. *num.* 34. Alexand. Trentacinq. *dict. reſolut.* 20. *num.* 8. Cardin. Mantic *d. lib.* 18. *tit.* 6. *num.* 19. Cardoſ. *in praxi iudicum, verbo exceptio, num.* 30. *verſic. hac regul.* Molin. *dict. diſput.* 302. *num.* 9. *in fine*, Sigiſm. Scacc. *de commerc. & camb.* §. 2. *gloſſ.* 9. *num.* 13. Mancin. *in tractat. de confeſſ. cap.* 2. *limit.* 7. *num.* 167. *& cap.* 8. *num.* 11. quod intelligitur ſi facta ſit huiuſmodi confeſſio per exiſtentem in extremis, vt declarant Mancin. *d. cap.* 8. *num.* 42. Maſcard. Acoſta, Cardin. Mantic. & Alexand. Trentacinq. *dictis locis.* Idem in confeſſione facta in iudicio per modum contentioſæ iuriſdictionis, vt per Emman. à Coſta *verſic. vndecimò fallit, num.* 1. Rebuff. *vbi ſuprà, num.* 32. Duen. *d. regul.* 260 *limit.* 11. Oſaſch. Cachetan *deciſ.* 134. Maſcard. *dict. concluſ.* 361. *num.* 19. Alexand. Trentacinq. *d. reſolut.* 10. *num.* 5. Cardin. Mantic. *d. tit.* 6. *num.* 35. Et in confeſſione geminata ex interuallo, Emman. à Coſta *verſic. decimoquartò fallit, num* 1. Rebuff. *d. loco, num.* 26. Grammat. *deciſ.* 103. *num.* 31. Roland. à Valle *conſil.* 17. *num.* 11. *lib.* 1. Camill. Bottell. *conſ.* 56. *num.* 43. Aloyſ. Ricc *in collect. deciſ. part.* 1. *collect.* 250. Anton. de Amatis *Ferrar. deciſ.* 45. *num.* 3. Ioan. Aloyſ. Catalan. *in tract. de abolit. & indult. cap.* 1. *num.* 141. Card. Mantic. *d. tit.* 6. *n.* 26.

7 In gloſſ. *Probare.* ibi, *ſed dic loqui in priuata debitoris*, &c. Notatur ad hoc quòd numeratio pecuniæ quoad hunc effectum conſtat ex confeſſione facta tam in inſtrumento publico, quàm in ſcriptura priuata, vt per Duen. *d. reg.* 260. *num.* 2. Rebuff. *d. tract. de chirog. & cedul recogn. art.* 2. *n.* 20.

8 Vtrùm ſi debitor confeſſus eſt recepiſſe pecuniam, eámque ſoluere promiſit inſtrumento garentigio, quod nulla expectata ſententia paratam habet executioné, opponere nihilominus poſſit exceptionem non numeratæ pecuniæ, vel intra biennium antequam conueniatur, vel poſtquam iuxta inſtrumenti formam conuenitur intra decem dies eodem biennio comprehenſos, datóſque ſolùm in Regno Caſtellæ ad excipiendum poſtquam debitor executioni opponit, quæ vi talis inſtrumenti contra eum fit, iuxta *l.* 1. 2. *&* 3. *tit.* 21. *lib.* 4. *noua Recopil.* In hac quæſt. communis omnium ferè reſolutio tenet poſſe eam intra illud tempus opponere, eóque ipſo reiicere in creditorem onus probandi pecuniam fuiſſe numeratam, vt per Proſper. Carauit. *ſuper ritibus magnæ Curiæ, ritu* 166. *n.* 46. Emman. à Coſta *in repet. huius l. verſic. vndecimò fallit, num.* 2. Rodet. Xuat. *in l. poſt rem iudicatam, poſt limitationes in verſic. ſed pro euidentia, num.* 12. Anton. Gom. *tom.* 2. *variarum, cap.* 6. *num.* 3. Auendan. *de exequen. mandat. part.* 1. *cap.* 16. *num.* 11. Perez *in l.* 4. *gloſſ.* 1. *tit.* 8. *lib.* 3. *Ordin.* Azeued. *l.* 1. *num.* 81. *tit.* 21. *lib.* 4. *noua Recopilat.* Soar. de Paz *in practic. tom.* 1. *part.* 4. *cap.* 3. *num.* 4. vbi quòd oppoſita intra biennium onus probandi transfert in creditorem, Alexand. Trentacinq. *d. tit. de ſolut. reſol.* 20. *n.* 7. *&* 8. ampliat, etiamſi eſſet ſtatutum in ciuitate quòd contra inſtrumenta publica non poſſit opponi aliqua exceptio, Cardin. Mantic. *d. lib.* 18. *tit.* 6. *n.* 18. Fachinæ. *controuerſ. lib.* 2. *cap.* 84. Mati. Muta *deciſ.* 71. *num.* 15. Ceuall *commun. contra commun. quæſt.* 39. Sigiſm. Scacc. *de commerc. & camb.* §. 2. *gloſſ.* 8. *num.* 4. Molin. *d. diſp.* 302. *num.* 11. *verſ. dubium eſt.*

In eadem gloſſ. ibi, *ſed ſi renuntiauerit exceptioni*, 9
&c. Notatur ad hoc quòd ſi mutuatarius, qui confeſſus eſt ſe mutuum recepiſſe, renuntiauit exceptioni non numeratæ pecuniæ, poteſt nihilominus excipere pecuniam non fuiſſe numeratam ad effectum vt in mutuantem reiiciat onus probandi pecuniam fuiſſe numeratam, ita *l. Hiſp.* 9. *tit.* 1. *part.* 5. vbi Gregor. Lopez *gloſſ. penult. & vlt.* ait admitti exceptio- 10
nem ad effectum, vt ſi ipſe probet numeratam non fuiſſe, liberetur à ſolutione, Aufrer. *in addit. ad Capell. deciſ.* 375. *num.* 2. & ſequuntur omnes Regnicolę, vt per Rodet. Suar. *in d. l. poſt rem iudicatam, poſt limitationes, verſic. ſed pro euidentia, num.* 16. Duen. *regul.* 360. *num.* 4. Couarr. *lib.* 2. *variarum, cap.* 4. *num.* 3. Anton. Gom. *l.* 53. *Tauri, num.* 32. Olan. *in antinomia iuris, lit. R. num.* 9. Ioan. Garcian. *regul.* 168. *num.* 4. Auendan. *de cenſib. cap.* 42. *num.* 5. Emman. à Coſta *in repet. huius l. in verbo compellitur, ante fallentias num.* 2. 3. *&* 4. Mich. Graſſ. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 20. *num.* 10. *pag.* 394. Arimin. Tepat. *var. ſentent. tom.* 1. *tit.* 138. *cap.* 7. Azeued. *l.* 1. *tit.* 21. *lib.* 4. *noua Recop.* Ceuall. *commun. contra commun. q.* 365. Marr. *de iuriſd. p.* 4. *caſu* 61. *num. vlt.*

Vtrùm autem vt renunciatio ſit valida, prædi- 11
ctúmque effectum habeat, ſatis ſit fieri in eodem inſtrumento, in quo facta fuit confeſſio? Communis opinio ait non ſufficere, ſed oportere fieri in alio, & ſic ex interuallo, non verò incontinenti; tanta eſt enim facilitas debitoris inquirentis pecuniam quod facit inſtrumentum qualitercunque creditor vult, & qua facilitate, ſpe, & deſiderio mutui adduceretur ad confitendum mutuum, adduceretur quoque ad renuntiandum huiuſmodi exceptioni; ita Gregor. Lopez *dict. gloſſ. vlt.* Anton. Gom. *d. l.* 30. *Tauri, num.* 52. Roderic. Xuar. & Couarr. *locis proximè citatis*, Petr. Ferrarieuſ. *in praxi Papienſ. tit. de forma libell. in act. hypothec. gloſſ.* 16. *num.* 16. Duen. *regul.* 260. *num.* 4. Emman. à Coſta *in præſenti, fallent.* 1. Tiraquell *in tractat. de iure conſtituti, part.* 3. *num.* 30. *&* 31. Petr. Rebuff. *dict. tractat. de chirog. & cedul. recognit. in præfat. art.* 2. *num.* 17. Maſcard. *concl.* 361. *num.* 18. Coler. *de proceſſib. execut. part.* 1. *cap.* 10. *num.* 194. Cardin. Mantic. *d. lib.* 18. *tit.* 4. D. Barboſ. *in l.* 1. *ff. ſoluto matrim. part.* 6. *num.* 27. *in fine, &* 28. Aluar. Valaſc. *conſult.* 5. *num.* 12. *&* 13. Mati. Muta *deciſ.* 71. *per tot.* Cardin. Tuſch. *practic. concluſ. lit. E. concluſ.* 421. *n.* 7. Benechend. *in addit. ad Seraphin. de priuileg. iuram. priuileg.* 60. *num.* 11. Molin. *d. diſp.* 302. *num.* 3. *ante med.* vbi tamen ſubdit *d. l. Hiſp.* 9. ſtatuere ſatis eſſe ſi in eodem inſtrumento fiat.

Meritò tamen iure Luſitano *in ordin. Regia lib.* 4. 12
tit. 5. *in princip.* ſtatutum fuit, vt ſi renunciatio eiuſmodi exceptionis fiat, ſit ipſo iure nulla, pœnáque amiſſionis officiorum decernitur tabellionibus, & aliis

aliis ministris publicis, qui instrumenta confecerint, in quibus ea renunciatio apponatur, ita D.Barbos.*in d.l.1. part.6. n.27.* Aluat.Valasc.*d.conf.5.n.12. & 13.* vbi eam Ordin.intelligit quando renunciatio fit tempore contractus in instrumento quo celebratur contractus, secus si fiat postea ex interuallo, refert Molin.*d.disp.302. num.3. prope fin.*

13 Controuerti solet de iure communi, an renunciatio exceptionis non numeratæ pecuniæ iuramento firmata in eodem instrumento facta valida sit? Vide *infrà in collect.ad l.vlt.hoc eod.tit.*

SVMMARIVM.

1 *Exceptionem non numeratæ pecuniæ non opponit qui ex interuallo cautionis præterita agnoscit debitum, & num. 2. agnouisse fidem cautionis is dicitur qui soluit partem debiti contenti in cautione, num. 3.*

4 *Exceptionem non numeratæ pecuniæ opponere amplius nequit, qui bis ex interuallo confitetur dotem recepisse, vel pecuniam. intellige, vt num.5. item soluens scienter partem totius debiti confessati, non potest opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ pro residuo, num.6.*

7 *Debitor si post confessionem factam soluat partem debiti, aut debitum recognoscat, non conceditur illi deinceps exceptio non numeratæ pecuniæ.*

8 *Soluens partem debiti ex contractu, aduersùs quem exceptione tutus erat, videtur solutione partis in reliquam approbasse contractum, & renuntiasse exceptioni.*

9 *ob Solutionem partis debiti in dubio præsumi agnouisse debitum, & præiudicari sibi in omnibus, donec non probet se errasse. contrarium vide n.10.*

11 *Voluntas facto declarata, & verbis expressa differunt, remissiuè.*

12 *in Soluto licèt quis sibi præiudicet, non tamen cogi potest ad soluendum reliquum.*

13 *Solutio gratuita vnius partis non grauat in solutione alterius. intellige, vt num. 14. authoris mens, num. 15.*

16 *an ex Annua præstatione redditus, non expressa causa, obligatio inducatur in futurum, remissiuè. An qui tenebatur ex censu soluere decem quolibet anno, non soluit nisi quinque, per longissimum tempus præscribat quoad partem, non solùm quoad præteritas, sed etiam quoad pensiones futuras, num. 17.*

L. Cùm fidem. IV.

Idèm A. Bassano.

1 EX interuallo cautionis præteritæ debitum agnoscens exceptionem non numeratæ pecuniæ non opponit. Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.1.n.1. sup.hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Rebuff. *ad leges Galliæ tom. 1. tract. de chirog. & cedul. recog. in præf. art. 2. num. 57.* Socin.*reg.97. vers. quartò fallit*, Natt. *conf.77.num.1.* Hieron. Magon.*Lucen.decis.24. num.21.* Arimin.Tepat.*var.sentent.tom.1. tit.158. cap.12. prope fin.* D. Barbos. *in l.1. ff.soluto matr. part.6. num. 58.* vbi etiam post Afflict.
3 *decis.110. in fine*, subdit quòd dicitur quis agnouisse fidem cautionis si soluit partem debiti contenti in cautione, sed si tantùm pro eodem debito sæpiùs caueat, vel etiam sæpiùs extra iudicium fateatur se accepisse, non dicetur agnouisse fidem cautionis, & consequenter non excludi à querela non numeratæ pecuniæ.

Notatur ad hoc quòd si quis bis ex interuallo 4
confiteretur dotem, vel pecuniam recepisse, non
ampliùs posset opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ, vel dotis, quia confitens ex interuallo
debitum ex causa præcedenti videtur agnoscere, &
non est credendum quòd deceptus eadem facilitate
denuo decipiatur, de quo vide Rebuff. *vbi sup n. 62.*
Emman. à Costa *in repet. huius l. vers. decimoquartò
fallit, num.1.* Anton.de Amatis *Ferrarien.decis.45 n.3.*
Mascard. *de probat.concl.347.num.52. & 53.* D.Barbos.*d.num.* 58. vbi intelligit quando constat secun- 5
dam cautionem, vel confessionem fuisse factam eo
animo vt debitum agnosceretur, non verò quando
de hoc non apparet, & sumus in dubio. nam tunc
non præsumetur secunda cautio, vel confessio facta
animo agnoscendi debitum, sed potiùs causa ostendendi primam confessionem fuisse factam spe futuræ numerationis.

Etiam solutione portionis debiti, &c.] Notatur ad 6
hoc quòd soluens scienter partem totius debiti confessati, non potest pro residuo opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ, vt per Ordin.Reg.Lusit.*lib.4. tit.51. §. 4.* Rebuff.*vbi sup. num. 5.* Mascard. *de probat. concl.1261. num.36.* Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib.3. tit.de solutionib. resol. 20. num. 22. vers.secunda conclusio*, Cardin. Mantic. *d. lib. 18. de tacitis & ambig. conuent. tit. 6. num. 28.* Molin. *de instit.tract.2. disp.302. num.* 8. vbi quòd si debitor post 7
confessionem factam partem debiti soluat, aut debitum recognoscat, non conceditur illi deinceps exceptio non numeratæ pecuniæ, Stephan.Gratian. *discept.forens.cap.524. num.40.*

Notatur etiam ad hoc quòd si quis soluat partem 8
debiti ex contractu, aduersùs quem exceptione tutus erat, videtur solutione partis in reliquum contractum approbasse, & exceptioni renuntiasse, vt per Rimin.*conf.235.n.23. vol. 2.* Bellacomb. *tom. 2. commun.opin.lib.8.tit.27.de solut. n.66. pag.395.* Martam *in votis nouiss.decis.voto 103.n.4.* Fontanel.*de pactis nuptialib.claus.4.gloss.8. part.1. num. 145.* Anton. Hering.*in tract.de fideiussorib.cap.5.n.176.* vbi *n.179.* respondit ad iura, quæ pro contraria opinione faciunt, Pyrrh.Maur.*in tract.de solut.oblat. cap. 24. n.2.
pag.69.* vbi dicit in dubio ob solutionem partis de- 9
biti præsumi agnouisse debitum, & præiudicari sibi in omnibus, donec non probet se errasse.

Verùm contrariam opinionem, quòd scilicet sol- 10
uens partem debiti non ideo videatur agnoscere totum debitum, vt teneatur alteram partem soluere, sequuntur Salicet.*in princip.* Paris.*conf.79.num.11. vol.3.* Nat.*conf.446.num.19.* Hieron.Magon.*Florent.
decis.143.* vbi tradit differentiam inter voluntatem 11
facto declaratam, & verbis expressam, Surd. *de aliment.tit.8. priuil. 22. num.16. & decis. 33.num. 22. &
conf. 212. num. 25.* vbi quòd licèt sibi præiudicet in 12
soluto, non tamen potest cogi ad soluendam aliam partem, Pyrrh Maur.Aretin. *in d tract.de solut. oblat.
& recent. cap.15. num. 3. cum seqq.* vbi ex Surd.dicit 13
gratuitam solutionem vnius partis non grauare in solutione alterius, nec soluentem partem indebiti cogi aliam partem soluere, posseque soluentem partem debiti confessati pro alia non numeratæ pecuniæ exceptionem opponere, Castill.*quotid lib.4 c.60. num.61. cum seqq.* quæ quidem opinio magis communis & vera videtur, contra quam minimè facit text. *in præsenti* pro prima adductus, cui cum Bart.Buttig. & Ias.respondet Emman.Acosta *in præsenti fallent.7.*

14 *num.*4. quòd intelligi debeat quando ille qui soluit
refert se euidenter ad maiorem quantitatem in cau-
tione, seu contractu cootentam; secus verò si sim-
pliciter partis debiti solutionem fecisset, & in hunc
casum dictam opinionem procedere ait, esseque
communem. Menoch. verò *de præsumpt. lib.* 3. *præs.* 131.
num. 3. *vers. secundò adduxit*, cum Fulgos. & Butt. ait
id ideo hîc contingere, quia per subsequentes solu-
tiones, & præstationes lex præsumit præcessisse pe-
cuniæ numerationem.

15 Ego verò vtramque opinionem facillimo nego-
tio componi posse existimo, vt scilicet prima pro-
cedat quando partis debiti solutio fit ab ipsomet
qui contraxit, quia sciens in maiorem quantitatem
teneri ex contractu, pro cuius implemento sum-
mam soluit, totum agnouisse videtur; secunda verò
quando quis nomine alterius soluit, quia tunc par-
tis solutione non videtur totum agnouisse. *l. vlt. C.
ne vxor pro marito.* Ita conciliat Hering. *d. c.* 5. *n.* 177.
cum duobus seqq.

16 Vtrùm ex annua præstatione redditus, non ex-
pressa causa, obligatio in futurum inducatur? vide
Gasp. Roderic. *de annuis redditib. lib.* 1. *quæst.* 15. *à
num.* 1. Flores de Mena *var. quæst. lib.* 3. *quæst.* 23. *ex*
17 *num.* 12. Vtrùm ille, qui tenebatur ex censu decem
soluere in quolibet anno, & non soluit nisi quin-
que, per longissimum tempus præscribat quoad par-
tem, non solùm quoad præteritas, sed etiam quoad
futuras pensiones? vide Fontanel. *de pactis nupt.
clauf.* 4. *gloss.* 18. *part.* 1. *num.* 144. *cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Negans scripturam & numerationem acceptam, vl-
tra expensas in duplum damnatur, & num.* 2. *&* 4.
*dictam pœnam dupli non seruari in Gallia, sed pro
arbitrio iudicum mulctari debitorem, n* 3.

5 *Authentica* contrà qui, *habet locum nedum in ne-
gante cedulam à se scriptam, sed etiam in ne-
gante cedulam à se subscriptam.*

6 *Confitentem non puniri nisi in expensas.*

AVTH. Contrà qui.

1 NEgans scripturam & numerationem acce-
ptam, vltra expensas in duplum damnatur.
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *supr.
hoc tit.* & post omnes Aloys. Leo *in* 4. *fol.* 13. *verso.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu-
munt Gregor. Lop. *l.* 8. *gloss.* 6. *tit.* 7. *part.* 3. *& l.* 2.
gloss. 7. *post med. tit.* 1. *p.* 5. Ias. *in §. item si quis num.* 79.
post med. Instit. de action. Rebuff. *tom.* 1. *ad leges Gal-
lia tract. de chirog. & cedul. recogn. art.* 2. *num.* 73. vbi
3 refert in Francia dictam pœnam dupli non seruari,
sed pro arbitrio iudicum debitorem mulctari. Em-
man. Acosta *in repet. l. ex cautione, sup. hoc eod. tit. ante
4 fallentias, vers. tua quam,* Cardin. Mantic. *de tacitis &
ambig. conuent. lib.* 18. *tit.* 16. *num.* 33. vbi etiam tenet
conuictum duplici pœna puniri, nisi iuramento il-
lato confiteatur.

5 Nota hanc auth. non solùm habere locum in ne-
gante suam cedulam à se scriptam, sed etiam in ne-
gante cedulam à se subscriptam, vt per Bald. *hic col.* 1.
Ias. *in l. cum antiquitas, num.* 13. *C. de testament. & in l.
si ita stipulatus, §. Chrysogonus, ff. de verborum obligat.*
Cott. *in memorab. verbo subscriptio pag.* 833. Rebuff.
d. tract. de chirograph. & cedul. recognit. in præf. num. 54.
pag. 113. Emman. Acosta *in repet. l. si ex cautione, ante
fallentias vers. tua quam, num.* 2.

Tunc enim non punitur, &c.] Ergo non punitur 6
qui confitetur, vt per Tiraq. *de pœnis temper. causa* 30.
Donat. à Fina *tom.* 2. *commun. opin. lib.* 7. *tit.* 9. *de con-
fessis num.* 173. *pag.* 295.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio non numerata pecunia frustrà opponitur
obligationi aliunde trahenti originem, quàm ex
numeratione. Non habet locum quando petitur pe-
cunia vt numerata, num.* 2. *Nec in spe futura nume-
rationis, num.* 3.

4 *Confessio mutui quando facta esset ex alia causa, li-
cèt verè non sit mutuum, non opponitur exceptio
non numerata pecunia.*

5 *Declaratur* l. si ex pretio, C. si certum petatur.

6 *Exceptio non numerata pecunia habet locum etiam
in confessione facta sine scriptura.*

7 *Confitens recepisse pecunias, vel res alias aliâ ex
causa, quàm mutui, incontinenti sibi præiudicat.*

L. Aduersus. V.

Imp. ALEXANDER A. *Haustiano.*

EXceptio non numeratæ pecuniæ frustrà opponi- 1
tur obligationi aliunde trahenti originem quàm
ex numeratione Item exceptioni non numeratæ pe- 2
cuniæ locus non est quando petitur pecunia vt nu-
merata. In spe futuræ numerationis non numeratæ 3
pecuniæ exceptio minimè locum habet. Colligunt
ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*

Allegari solet hic text. ad hoc quòd quando con- 4
fessio mutui facta esset ex alia causa, licèt verè non
sit mutuum, veluti si quis deberet centum ex causa
emptionis, seu venditionis, & confessus fuerit se illa
debere ex causa mutui, tunc non opponitur exce-
ptio non numeratæ pecuniæ, vt per Rebuff. *tom.* 1.
ad leges Gallia, tract. de chirog. & cedul. recognit art. 2.
num. 54. Rimінald. *cons.* 69. *num.* 34. Roland. *cons.* 4.
num. 15. *&* 16. *lib.* 4. Emman. Acosta *in repet. l. si ex
cautione, sup. hoc eod. tit. vers. tertiò fallit*, Fachin. *lib.* 2.
controuers. cap. 83. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig.
conuent. lib.* 18. *tit.* 6. Alex. Trentacinq. *var. resolut.
lib.* 3. *tit. de solution. resol.* 20. *num.* 23. vbi notabiliter
dicit quòd quando debes mihi decem ex causa ven-
ditionis, & confessus fuisti solemniter illa decem te
debere ex causa mutui, si ago contra te ex confessio-
ne, non poteris opponere exceptionem non nume-
ratæ pecuniæ, quia illa habet locum vbi origo pe-
titionis fundatur in numeratione, sed vbi funda-
tur in causa præcedentis debiti, debet probare
an illa causa sit iusta, vel non; vbi tamen sub-
dit id locum non habere si debitum non ex præce-
denti causa, sed ex futura conuertatur in mutuum,
& illa non sequatur. nam tunc habet locum exce-
ptio non numeratæ pecuniæ, & causæ non sequutæ
quando fieret confessio spe futuræ numerationis, &
illa non sequeretur, *l. si sub specie, C. de postulando.*
Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.* 2. *cap.* 321.
num. 12.

Videtur tamen contrariari text. *in præsenti cum* 5
l. si ex pretio, C. si certum petatur, cùm in hoc nostro
text. probetur debitum ex alia causa per confessio-
nem in scriptura contentam in mutui causam con-
uerti posse; at verò *in d. l. si ex pretio*, negetur ex
simplici confessione & nudo pacto conuerti posse in
causam mutui, sed per stipulationem: in primis Cyn.
quem refert & sequitur Emman. Acosta *vbi suprà*,
existi

existimauit *in d. l. si ex pretio*, non agi de redigenda quantitate ad literarum obligationem, sed de transferenda quantitate ad mutui naturalis obligationem, quæ re contrahitur: at in hoc nostro text. mutuum ciuile fuisse contractum. Alij verò, & rectiùs, tenent pacto nudo debitum ex vna causa posse in causam mutui conuerti, vt *in hoc text.* & ideo *in d. l. si ex pretio*, ideo stipulationem requiri, quia non agitur solùm de conuertendo debitum in causam mutui, sed de præstando fœnore ex illo mutuo, quod nudo pacto effici non potest, & latiùs vide *in collect. ad d. l. si ex pretio.*

6 *Vbi quasi credita*, &c.] Notatur ad hoc quòd exceptio non numeratæ pecuniæ habet locum etiam in confessione facta sine scriptura, vt per Rebuff. *d. art. 2. num. 12.*

In gloss. *Præcesserit.* ibi, *vel hic fuit confessus*, &c. Notatur ad hoc quòd si alia causa, quàm mutui, quis confiteatur recepisse pecunias, vel alias res, incontinenti sibi præiudicat, & quamuis conuentus hanc exceptionem opponat, non transfert onus probandi in creditorem, vide posita *ad l. generaliter, inf. hoc eod. tit.*

SVMMARIVM.

1 *Exceptionem non numeratæ pecuniæ frustrà opponit constituens se pro alio debitorem principaliter, aut accessoriè, & num. 2.*

3 *Exceptione non numeratæ vti non posse campsores, siue mercatores, qui in litteris cambij confessi sunt mutuam pecuniam accepisse, & num. 4. vel quando proprio nomine promiserunt soluere propter publicam fidem, num. 5. secus si promiserunt se soluentes pro alio qui confessus est mutuam pecuniam accepisse, num. 6.*

7 *Exceptioni non numeratæ locum esse in cambijs.*

L. Frustrà opinaris. VI.

Idem A. Iustino.

1 CONstituens se pro alio debitorem principaliter, aut accessoriè, exceptionem non numeratæ pecuniæ frustrà opponit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Hippol. *in rub. de fideiussorib. num.* 8. Osasch. *decis. 2. num. 6.* Guid. Pancirol. *in thesauro variarum lection. lib. 2. cap.* 201. vbi de ratione decidendi, dicens quòd si Titius confessus est in chirographo se centum mutuò à Sempronio accepisse, postmodum Iustinus Sempronio promisit se illa centum restituturum, cùm verò à Sempronio conueniretur, opposuit exceptionem non numeratæ pecuniæ, hoc casu credit nullam Titio principali debitori pecuniam fuisse numeratam, sed Iustinum, qui eius loco promisit se centum soluturum, hanc exceptionem amittere, quia debitum agnouit.

3 Salyc. & Bald. per text. *de præsenti*, tenent campsores, siue mercatores, qui in litteris cambij confessi sunt mutuam pecuniam accepisse, non posse vti exceptione non numeratæ pecuniæ, vt per Duen. *d. regul. 160. limit. 9.* Foller. *ad Maram. de ordine iudic. part. 6. actu 6. num. 53. in fine vers. sed finge campsorem*, Rebuff. *tom. 1. ad leges Galliæ, tract. de chirog. & cedul. recognit. art. 2. num. 37.* Mascard. *de probat.*
4 *concl. 361. num. 40.* vbi quòd confessio mercatorum, vel campsorum de recepto propter publicam fidem probat, & eis non competit hæc exceptio non numeratæ pecuniæ, vbi *num. 42.* intelligit vt non procedat quando campsor promisit soluere pro huiusmodi confitente. Cardin. Manric. *de tacitis & ambig.*
conuent. lib. 18. tit. 6. num. 36. vbi hoc restringit quan- 5
do proprio nomine promisit soluere propter publi-
cam fidem; quando verò promisit se soluturum pro 6
alio, qui confessus est mutuam pecuniam accepisse, tunc ex persona illius non prohibetur vti hac exceptione, Rota coram eodem Mantic. *decis. 77. num. 3.*
vbi tamen ex Afflict. tradit in cambiis huic exce- 7
ptioni esse locum, & idem videtur sentire Sigism. Scacc. *de commerc. & camb. §. 2. gloss. 8. num.* 1. dum ait, Si fecerim tibi litteras cambij scutorum decem soluendorum à Ioanne in ciuitate Venetiarum, & tu illas defers, & requiris, & Ioannes non acceptat, venisque ad me vt restituam tibi scuta decem, me posse exceptionem non numeratæ pecuniæ opponere.

SVMMARIVM.

1 *Chirographum traditum spe pecuniæ impetrandæ, pecunia non numerata condicitur, & num. 3.*

2 *Confessus accepisse pecuniam, biennio elapso condicit obligationem si contra eum non agatur.*

4 *Exceptio non numeratæ potest proponi principaliter petendo se liberari à promissione mutui, & chirographum rumpi, vel cancellari, & num. 5.*

6 *Actor etsi nihil petat, potest reus exceptionem non numeratæ pecuniæ opponere.*

7 *Debitor si videat creditorem assertum nolle dare pecuniam, poterit agere super cancellatione instrumenti, vel chirographi.*

8 Cauisti, id est, reddere promisisti; *vel meliùs, te debitorem in scriptis confessus es.*

L. Si quasi. VII.

Idem A. Iuliano, & Ammiano.

CHirographum traditum spe pecuniæ impe- 1
trandæ, pecunia non numerata condicitur. 2
Confessus accepisse pecuniam, biennio elapso condicit obligationem si contra eum non agatur. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem quoad primam eius 3
partem ex hoc text. desumunt Ias. *in §. præterea n. 41. Instit. de actionib.* Padil. *in l. si non transactionis, num. 1. C. de iuris & facti ignor.* Anton. Gom. *var. tom. 2. c. 14.*
num. 8. vbi quòd exceptio non numeratæ pecuniæ 4
potest proponi principaliter petendo se liberari à promissione mutui, & chirographum rumpi, vel cancellari, Emman. Acosta *in repet. l. si ex cautione, sup. hoc tit. ante limitationes; vers. condictio sine causa*, Alex. Trentacinq. *var. resolut. lib. 3. tit. de solutionib. resol. 20. num. 15.* Cald. Pereira *quæst. forensium lib. 1.*
quæst. 22. num. 23. vbi tenet exceptionem non nu- 5
meratæ pecuniæ posse proponi principaliter petendo se liberari à promissione mutui, & chirographum rumpi, vel cancellari, vel incidenter per viam exceptionis si à creditore petatur mutuum proponendo huiusmodi exceptionem.

Notatur ad hoc quòd etsi actor nihil petat, po- 6
test reus exceptionem non numeratæ pecuniæ opponere, vt per Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 6. num. 2. vers. sed obstat si dicas*, Rebuff. *tom. 1. ad leges Galliæ, tract. de chirog. & cedular. recognit. art. 2. num. 50.*
vbi ait quòd poterit debitor si videat creditorem 7
asser

assettum nolle dare pecuniam, agere super cancellatione instrumenti, vel chitographi, dicens pecuniam non fuisse vnquam numeratam, & sic instrumentum esse apud creditorem sine causa, & ideo cancellandum, Emman. Acosta *in repet. d. l. si ex cautione, super verb. sen non numerata pecunia, num. 2. & in §. antepen. incip. absolutio sequitur, num. 1. & super verb. sen non numerata pecunia, num. 2.* Arimin. Tepar. *var. sentent. tom. 1. tit. 158. cap. 4.* Pichard. *in princip. Instit. de litter. obligat. num. 28.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 8. tit. 1. num. 10. cum seqq.* Alex. Trentacinq. *citato loco.*

8 In gloss. *Cauisti.* ibi, *id est, reddere promisisti.* vel melius, te debitorem in sctiptis confessus es, secundùm Guid. Pancitol. *in thesauro var. lection. lib. 1. cap. 77.*

SVMMARIVM.

1 *Exceptio non numeratæ pecuniæ ad hæredem transmittitur, nisi tempore sit sopita. Illius oppositio cœpta per defunctum prodest hæredi, num. 2. Hæres & omnes illi, quorum interest quocunque modo, possunt hanc exceptionem opponere, ex persona scil. rei, non ex propria, num. 3. hæc exceptio hæredi, & aduersùs hæredem perpetuò competit, num. 4. & fideiussori, num. 5.*

6 *Debitor quando intra biennium decessit, & exceptionem non numeratæ pecuniæ non proposuit, huiusmodi exceptio ad hæredem transmittitur, qui eam proponere debet intra tempus quod restabat defuncto. si decessit post lapsum bienny, nec intra illud tempus hanc exceptionem proposuit, tunc hæredi etiam pupillo dicta exceptio non competit, num. 7.*

L. Si intra. VIII.

Idem A. Materno.

1 EXceptio non numetatæ pecuniæ ad hæredem
2 transmittitur, nisi tempore sit sopita. Item oppositio pecuniæ non numeratæ cœpta per defunctum ptodest hæredi. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Ordin. Regia Lusit. *lib. 4. tit. 51. §. 3.* Balb. *de præscript. 1. part. sexta num. 36.* Rehuff. *tom. 1. ad leges Galliæ tract. de chirogr. & cedul. recogn. art. 2. num. 40.*
3 vbi ait quòd hætes & omnes illi, quorum interest quocunque modo, possunt hanc exceptionem oppunete, ex persona scilicet rei, non ex ptopria, quia debitori, & non opponenti debet pecunia numerari, Emman. à Costa *in repet. l. si ex cautione, supr. hoc eod. tit. in cap. incip. hoc autem bienny tempus, num. 4. cum seqq.* Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præs. 41. num. 10. & 11.* Catdin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent.*
4 *lib. 18. tit. 1. num. 10.* vbi quòd hæc exceptio hæredi, & aduersùs hæredem perpetuò competit. Molin. *de*
5 *Instit. tract. 2. disp. 302. num. 7. vers. si debitor,* vbi extendit ad fideiussores, Alex. Trentacinq. *var. resolut.*
6 *lib. 3. de solutionib. resol. 20. num. 36. vers. tertius,* vbi dicit quòd quando intra bienuium debitor decessit, & absque eo quòd exceptionem non numeratæ pecuniæ proposuerit, tunc exceptio huiusmodi transmittitur ad hæredem, qui debet eam proponete intra tempus, quod testabat defuncto.
7 *Omnimodo hæres eius, etiamsi pupillus sit,* &c.] Notatur ad hoc quòd quando ille cui competebat exceptio non numetatæ pecuniæ, decessit post lapsum biennij, nec intra illud tempus hanc exceptionem proposuit, tunc hætedi etiam pupillo non competit dicta exceptio, vt per Eman. Acosta *vbi supra n. 6.* optimè tesoluentem textum *in præsenti*, & dictam Ordin. Regiam Lusit. procedere in his tetminis, & sic quando tempus illud fuit lapsum viuente defuncto: secus autem, si consummatum esset aduersùs ipsum pupillum, vel probabiliter ignorauit defuncti confessionem, Duen. *reg. 260. vers. amplia decimò,* Menoch. *citato loco,* Cald. Peteira *in l. si curatorem, verbo sua facilitate, num. 94. C. de in integ. restit. minor.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 18. tit. 2. num. 8. 9. & 17.* Flores de Mena *var. lib. 1. quæst. 5. num. 15.* vbi ait hunc text. loqui de tempore legali, & non conuentionali, Ioan. Gatc. *de nobilit. gloss. 6. §. 1. num. 17.* vbi citato hoc text. tenet quòd tempus conuentionale assignatum à defuncto vbi nullum factum intetcessit minotis, currit minoti sine spe restitutionis, optimè Alex. Ttentacinq. *d. resol. 20. n. 36. vers. primus,* vbi tenet cum Eman. Acosta textum istum, vt *supra* diximus, esse intelligendum, & pro clarioti explicatione tres assignat casus; primus est quando ille, cui competebat hæc exceptio, post biennij lapsum decessit, nec intra biennium eam opposuit, & hoc casu ait prædictam exceptionem ipsi non competete, scilicet cum priuilegio ttansferendi onus probandi in creditotem. Secundus casus est, quando debitor intra biennium decessit, & opposuit non numeratæ pecuniæ exceptionem, & concludit perpetuò competere hoc casu minoti hanc exceptionem cum suo priuilegio. Tertius casus est, qoando debitot intta biennium decessit absque eo quòd exceptionem non numetatæ pecuniæ proposuerit, & concludit hanc exceptionem transmitti ad hæredem, & debete eam opponete intra tempus, quod restabat defuncto, & illud tempus sempet cuttete, sed dari minori in integrum restitutionem.

SVMMARIVM.

1 *Pecunia non numeratæ exceptio competit ob promissionem factam vltra numerationem pecuniæ, & num. 2. competit ei qui testibus præsentibus confessus est se accepisse pecuniam, non aliter quàm si chirographo esset obligatus, num. 3. chirographo non apparente, & constito solùm de confessione per testes, exceptio non numeratæ pecuniæ vltra biennium opponi potest, num. 4. 5. sed excipiens post biennium debet probare negatiuum, num. 6. distingue, vt num. 7.*

L. Cùm vltra. IX.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Zoilo.*

OB promissionem vltra numerationem pecu- 1
niæ factam competit non numetatæ pecuniæ exceptio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1 sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
Eman. Acosta *in repet. l. si ex cautione, supr. hoc eod. tit. in cap. incip. sen non numeratæ pecuniæ num. 5. & in alio incip. Est & in factum exceptio, num. 1.* latè Alexand. Trentacinq. *var. resol. lib. 3. tit. de solut. resol. 20. num. 13.*

Nota

3 Notatur ad hoc quòd exceptio non numeratæ
pecuniæ competit ei, qui testibus præsentibus con-
fessus est se accepisse pecuniam, non aliter quàm si
chirographo esset obligatus, vt per Gregor. Lop. *l. 9.*
gloss. 2. tit. 1. part. 5. Bertazol. *de clausulis instrument.*
part. 2. claus. 32. gloss. 1. num. 6. Alex. Trentacinq. *d.*
4 *resol. 20. num. 14.* Vbi verò chirographum non appa-
ret, & solùm constat de confessione per testes, non
numeratæ pecuniæ exceptio vltra biennium oppo-
ni potest, secundùm Felin. *in cap. si cautio num. 63. de*
fide instrum. Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præs. 145.*
num. 17. Fachinæ *controuers. lib. 2. cap. 75. vers. verum-*
que, Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuention.*
5 *lib. 18. tit. 5. num. 2.* vbi ait quòd si confessio facta
sit sine scriptis, hæc exceptio semper potest opponi;
6 sed excipiens post biennium debet probare negati-
7 uam, & *num. 5.* distinguit quòd si nec cautio publica,
nec priuata, sed tantùm stipulatio intercessit, & ex
ea agitur, exceptio potest opponi; sed si stipulatio
non intercessit, & pecunia vt credita petatur, & ad
eius probationem confessio inducatur, eáque testi-
bus probetur, tunc exceptio non numeratæ pecuniæ
potest opponi, sed onus probandi intra biennium
incumbit actori, non sic post biennium, cùm tunc
ille debeat obtinere, nisi reus conuentus probauerit
pecuniam sibi non fuisse numeratam.

SVMMARIVM.

1 *Excipiendo aliquid asserens ad probationem ad-
stringitur.*
2 *Exceptio negatiua non requirit probationem, sed
affirmatiua.*
3 *Pecuniæ non numeratæ exceptionem allegans post
biennium, ad illius probationem adstringitur.*
4 *Debitor non potest vti exceptione pecuniæ non nu-
meratæ post biennium, sed tenetur soluere debitum,
ac si verè numerata esset.*
5 *Exceptio doli, vel in factum non excluditur biennio,
si excipiens probare velit.*
6 *Negatiua probatu difficilis, & per rerum naturam
improbabilis.*

L. Asseueratio. X.

Iidem AA. *Mezantio.*

1 EXcipiendo aliquid asserens ad probationem ad-
2 stringitur. Item exceptio negatiua non requirit
3 probationem, sed affirmatiua. Post biennium exce-
ptionem non numeratæ pecuniæ allegans ad illius
probationem adstringitur. Colligunt ex Ordin. Do-
ctores citati *ad l. 2. num. 1. supr. hoc tit.*

4 *Querela priùs euanescat*, &c.] Notatur ad hoc
quòd transacto biennio debitor exceptione non nu-
meratæ pecuniæ vti non potest, sed tenetur soluere
debitum, ac si verè numeratum esset, vsque ad bien-
nium enim debitor potest excipere de pecunia non
numerata, & tunc creditoribus incumbit onus pro-
bandi numeratam, vt per Rebuff. *tom. 1. ad leges Gal-*
liæ tract. de chirog. & cedul. recog. art. 2. num. 47. Duen.
reg. 261. vers. amplia 1. Eman. Acosta *in repet. l. si ex*
cautione hoc eod. tit. fallent. vlt. n. 2. Card. Mant. *de ta-*
citis & ambig. conuent lib. 18. tit. 2. n. 10. & 28. vbi ait
5 hunc text. loqui de exceptione non numeratæ pe-
cuniæ, quæ si intra biennium non sit proposita, que-
rela euanescit, sed exceptio doli, vel in factum non
excluditur si excipiens velit probare, Coleri. *de pro-*
cessibus execut. p. 1. cap. 10. num. 216. vers. fallit tertiò.

Cuius naturali ratione probatio nulla est.] Notatur 6
ad hoc quòd negatiua est difficilis probationis, &
per rerum naturam improbabilis, Mandos. *ad reg. 14.*
Cancel. de infirmis resignant. quæst. 6. num. 4. Hercu-
lan. *in tract. de negat. probanda num. 124.* Anton. Gabr.
communium lib. 1. tit. de probat. concl. 6. Mascard. *de*
probat. concl. 191. num. 1. Menoch. *de præsumpt. lib. 2.*
præs. 51. num. 7. Farin. *in praxi crimin. tom. 2. tit. de op-*
posit. contra dicta testium, quæst. 65. num. 207.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio non numeratæ pecuniæ non opponitur con-
tra transactionem, & n. 2. etiamsi controuersia esset
de pecunia credita, & de cautione à debitore
scripta si lis sit transactione finita, & agatur ex
transactione, dummodo transactio non sit facta in
fraudem vsurarum, num. 3.*

L. Si transactionis. XI.

Iidem AA. *Eutychiano.*

EXceptio non numeratæ pecuniæ contra trans- 1
actionem non opponitur. Colligunt ex Ordin.
Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu-
munt Duen. *reg. 260. num. 4.* Rebuff. *tom. 1. ad leges*
Galliæ, tract. de chirogr. & cedul. recognit. art. 2. n. 63.
Marant. *de ordine indic. part. 6. membr. 9. num. 35. vers.*
ita præterquam in contractu transactionis. Vezin. *tom. 1.*
commun. opin. lib. 4. tit. 10. num. 21. vbi *num. 22.* limitat
nisi transactio facta sit in fraudem vsurarum, Car- 2
din. Mantic. *de tacitis & ambig. conuention. lib. 18. tit. 6.*
num. 38. vbi *num. 39.* ampliat, etiamsi controuersia 3
esset de pecunia credita, & de cautione à debitore
scripta, si lis sit transactione finita, & agatur ex
transactione, dummodo transactio non sit facta in
fraudem vsurarum.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio non numeratæ pecuniæ tam mandatori,
quàm fideiussori opponitur, & num. 2.*
3 *Procurator exceptione huius tit. vtitur.*
4 *Fideiussores, mandatarij, vel creditores, confitentes
mutuum recepisse, non ita plenè probant, quin
etiam ipsi possint opponere exceptionem non nu-
meratæ pecuniæ.*
5 *in Mutuo competere exceptionem pecuniæ non nu-
meratæ etiam fideiussori, qui releuandus, vt non
teneatur quando pecunia non fuit numerata. tolli,
seu auferri fideiussori si appareat numerata pe-
cunia, num. 6.*

L. Tam mandatori. XII.

Iidem AA. *Seueriano.*

EXceptio non numeratæ pecuniæ opponitur 1
tam mandatori, quàm fideiussori. Colligunt ex
Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt *l. fin. tit. 13. part. 3. vbi gloss. 4.* Duen. *reg. 260.*
vers. octauò amplia, Hippol. *in rub. de fideiussor. n. 267.*
& 284. Sarmien. *select. lib. 3. cap. 11. num. 7.* vbi
quòd procurator exceptione huius tit. vtitur. Ma-
scard. *de probat. concl. 361. num. 31.* vbi quòd fide-
iusso

iussores, mandatarij, vel creditores, confitentes de recepto mutuo non ita plenè probanr, qoin eriam ipsi possint opponere dictam exceptionem non nomeratæ pecuniæ, Ant. Hering. *de fideiuss. c.17. n.49. & 50.* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 3. cap. 497.*
5 *num.* 14. vbi resoluit in mutuo competere exceptionem non numeratæ pecuniæ etiam fideiussori, qoi debet teleuari, vt non teneatur quando pecuoia non
6 fuit nomerata, & *num.* 15. rradit, si appareat postea fuisse pecuniam numeraram, prædictam exceptionem tolli, seu auferri fideiussori.

SVMMARIVM.

1 *Confessio debiti ex alia causa quàm mutui, vel dotis, ad probandum efficax est, admittit tamen probationem in contrarium.*
2 *Stipulatio, promissio, seu quilibet alius contractus, confessio item, & fideiussio sine causa facta, licèt mero iure valeat, si tamen ex ea agatur, potest obijci exceptio doli mali, ita quòd sic obligatus soluere non tenetur.*
3 *Instrumentum faciens mentionem de alio precedenti, tanquam de sua causa principali, & capiens substantiam de primo, producendum est.*
4 *de Confessione facta parte præsente, remissiuè.*
5 *Scriptura priuata probat contra scribentem.*
6 *contra Instrumentum in scriptis non admittitur probatio in contrarium, nisi per scripturam. nisi quis vellet probare simulationem ac fraudem aduersus instrumentum, num. 7.*
8 *Clericus tractus coram iudice suo, compelli poterit confiteri quæ confessus fuit coram non suo iudice.*
9 *Error, quàm donatio, potiùs præsumitur.*
10 *Exceptio non numeratæ pecuniæ post biennium competit, dummodo debitor probationis onus in se suscipiat.*

L. Generaliter sancimus. XIII.

Imp. IVSTIN. A. *Theodoro P.P.*

1 COufessio debiti ex alia eausa quàm mutui, vel dotis, est efficax ad probandum, eadem tamen admittit probationem in contrarium. Colligunt ex Ordin. Doctores eitati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* & post omnes Giphan. *tom. 1. pag. 269.* & inter repet. *tom. 7.* Petr. de Bellaperrica.

2 Vide Gutier. *de iuram. confirm. part. 1. cap. 47. n. 1. & 2.* vbi quòd stipolatio, promissio, seu quilibet alius contractus, confessio & fideiussio sine causa facta, licèt mero iurè valeat, si ramen ex ea agatur, potest obiici exceptio doli mali, ita quòd sic obligatus soluere non reneatur. Cald. Pereira *post quæst. forens. con-*
3 *sil. 33. n. 59.* vbi per hunc text. ait quòd qoando vnum instrumentum facit mentionem de præcedenti, tanquam de sua eausa principali, & capit substantiam à primo, debet produci.

4 *Cum suis confessionibus acquiescere debet*, &c.] De confessione facta parte præsente, vide Bald. *cons. 192. col. 2. ad fin. vol. 1.* Aym. *cons. 61. num. 3. & cons. 171. num. 4.* Syluan. *cons. 62. num. 1.* Roland. *cons. 71. n. 41. vol. 2.* Mascard. *de probat. in proœm. quæst. 7. num. 3. & concl. 346.* Menoch. *remed. 1. recup. num. 217. & seq. & cons. 11. num. 14.* Surd. *decis. 10. num. 12.* Cardin. Maotic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 8. tit. 19. num. 2.*

5 Notatur ad hoc quòd scriptura priuata probat contra scribentem, vt per Tiraq. *de retractu tit. 2. §. 1. gloss. 7. num. 49.* Cou. *lib. 3. var. cap. 10. ad fin.*

Scriptis inserta, &c.] Notatur ad hoc quòd contra instrumentum in scriptis non admittitur probatio in contrarium, nisi per scripturam, vt per Rod. Xuar. *in l. post rem iudicatam, super leg. Regni, ampl. 2. num. 4.* Viui. *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 9. de probat. num. 75. pag. 486.* vbi subdit hoc non procedere vbieunque quia vellet probare simularionem ac fraudem aduersùs instrumentum, quia tunc posset per testes probare talem solutionem, Cald. Pereira *de potest. eligendi, cap. 7. num. 15.* 6 7

Nimis enim indignum, &c.] Notatur ad hoc quòd Clericus tractus coram iudice suo, poterit compelli ad confitendum quæ confessus fuit coram non suo iudice, vt per Roder. Xuar. *in l. post rem indicatam, notab. 3. num. 21. pag. 550.* 8

In gloss. *Eamque causam.* Noratur ad hoc qoòd potius præsumitur error, quàm donatio, vt per Mascard. *de probat. concl. 555. num. 5.* Flamin. Paris. *de resignat. benefic. lib. 9. quæst. 19. num. 5.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. tom. 1. lib. 13. tit. 9. n. 3.* vbi intelligit etiam de errore facti proprij, & de errore iuris, quæ dicitur culpa lata. 9

In gloss. *Religionem.* ibi, *etiam post biennium admittitur debitor ad probandum*, &c. Notatur ad hoc quòd post biennium competit exceptio non numeratæ pecuniæ, dummodo debitor probationis onus in se suscipiat, vt per Rebuff. *tom. 1. ad leges Galliæ, tract. de chirograph. & cedular. recognit. art. 2. num. 47.* Anton. Gom. *tom. 2. variar. cap. 6. num. 7.* vbi Eman. Suar. *in addit.* *Menchaq. de success. creat. §. 9. num. 22.* Mascard. *de probat. concl. 695.* Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 145. num. 13.* Christoph. de Paz *in schol. ad leges styli l. 84. schol. 2.* Rot. Genuens. *decis. 26. num. 1. 2. & 3.* Stephan. Gratian. *Marchiæ decis. 164. num. 9. cum seqq.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib. 18. tit. 2. à num. 17.* Anton. Fab. *in suo Cod. sub hoc tit. diffin. 1.* Nicol. Mozz. *de contractib. tractat. de mutuo, in princip. num. 9.* Pichard. *in princip. Instit. de litter. oblig. num. 12. & 15.* Ceuall. *commun. contra communes quæst. 38. & 39.* Alex. Trentacinq. *var. resolut. lib. 3. tit. de solut. resolut. 10. num. 30. vers. secunda est opinio.* 10

SVMMARIVM.

1 *Querela non numeratæ pecuniæ intra biennium opponenda est, finito biennio per ætatem, vel absentiam læsus, querelam adhuc per restitutionem recuperat.*
2 *Exceptio non numeratæ pecuniæ solùm procedit in mutuo: aliæ appellantur rei non traditæ, vel pretij non soluti.*
3 *Exceptio non numeratæ pecuniæ an agnita de iure Digestorum, vel à Iustiniano, incertum.*
4 *Confessio successoribus confitentis indistinctè nocens, non ita creditoribus.*
5 *Exceptio non numer. pecun. intra biennium opponenda est. per Ordinationem Regiam Lusitan. hoc biennium ad sexaginta dies restringitur, num. 6. de æquitate Canonica etiam post biennium opponi potest, num. 7. & omni tempore, dummodo debitor in se suscipiat onus probandi, num. 8.*
9 *Ecclesia potest perpetuo tèmpore opponere exceptionem non num. pecun.*
10 *contra Piam causam non currit biennium.*
11 *contra Clericos non currit biennium.*
12 *Debitor quando molestatus misericorditer implorat officium iudicis, admittitur ad exceptionem non num. pecun. post biennium.*

13 Debitor

13 *Debitor census potest aduersus suam confessionem de receptione capitalis census opponere exceptionem non num. pecun. post biennium, & transferre onus probandi in creditorem, seu emptorem census.*

14 *Tertius perpetuò allegat, & opponit exceptionem non num. pecun. & ipsius priuilegio vtitur.*

15 *Protestans ante biennium coram iudice, exceptione non num fruitur.*

16 *Excipiens intra biennium extra iudicium coram creditore, se non recepisse pecuniam, vel tantam summam, quam recepisse fuit confessus, potitur exceptione non num. pecun.*

17 *Pupillus, minor, ciuitas, seu in quacunque vniuersitate gaudens priuilegio minorum, exceptione non num. pecun. fruitur.*

18 *Confessione creditoris probatur pecuniam non fuisse numeratam. etiamsi confessio facta fuerit extra iudicium, & antequam lapsum fuerit biennium, num. 19.*

20 *Probatio per confessionem eius], pro quo ius præsumit, recipienda est.*

21 *Probari poterit pecuniam non numeratam per instrumentum, ex quo apparet, post confessionem creditorem promisisse soluere, non obstante confessione probabitur pecuniam non fuisse numeratam, per testes qui interfuerunt, & dicunt nullam numerationem sequutam fuisse eo tempore, aut loco, quo asseritur, num. 22.*

23 *Causa antecedentis debiti in instrumentum confessionis mutui redacta, per contrarium instrumentum reprobanda est.*

24 *Instrumentum dotale si præcessit, in quo dos fuit promissa marito, & postea maritus confitetur se accepisse dotem, & de hoc præstat securitatem, siue apocham, præsumetur vera confessio, neque audietur maritus si velit opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ.*

25 *in Deposito non admittitur exceptio non numeratæ pecuniæ.*

26 *in reliquis contractibus quàm mutui, non est locus Exceptioni non num pecun.*

27 *contra Confessionem ad liberandum contraria scriptura ad probandum admittitur intra 30. dies, & num. 28.*

29 *Creditor ex quocunque contractu confessus fuerit sibi factam debiti solutionem, potest intra 30. dies opponere exceptionem non num. pecun. & hoc casu tenetur debitor probare solutionem, aliàs non liberatur, & num 30. & 31.*

32 *elapso termino ad Iurandum de iure præfixo, iuramentum oblatum turpiter nemo recusat.*

33 *Creditor non potest cogi iurare, nec respondere positionibus.*

34 *Iurare non cogitur qui plenè probauit suam intentionem.*

35 *Debitor conuictus super chirographo elapso biennio dato ad proponendam exceptionem non numeratæ pecuniæ, non potest compellere actorem ad iurandum quòd pecunia fuerint numerata. contrarium num. 36. & 37.*

38 *Querela non num. pecun. coram iudice loci contractus proponenda est, & sola positio absente aduersario interrumpit præscriptionem.*

39 *Exceptio non numeratæ pecuniæ coram iudice allegãda est.*

40 *in loco Contractus agi ad illius rescissionem, & n. 41. non debere agi de hoc in foro contractus, sed potiùs actorem debere sequi forum, quomodo intelligendum sit num. 42.*

L. In contractibus. XIV.

Imp. IVSTIN. A. *Memnæ P.P.*

QVerela non numeratæ pecuniæ intra bien- 1
nium opponenda est, finito biennio per ætatem, vel absentiam læsus, querelam adhuc per restitutionem recuperat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1 n. 1. sup. hoc tit.*

In quibus pecunia, &c.] Ergo exceptio non nume- 2
ratæ pecuniæ solùm procedit in mutuo, aliæ autem appellantur rei non traditæ, vel pretij non soluti, de quo Rebuff. *tom. 1. ad leges Galliæ tract. de chirogr. & cedul. recognit. art. 2. num. 14.* Anton. Gum. *var. tom. 2. cap. 6. in fine*, Afflict. *decis.* 105. Roland. *cons. 4. num. 1. vol. 1.* Roder. Xuar. *in l. post rem iudicatam, in declarat. legis Regni post limit. q. 1. incip. sed pro euidentia n. 38.* Mascard. *de probation. concl.* 361. *num. 15. & concl. 695. num. 29.* Azeued *l. 1. num. 81. cum seqq. tit. 21. lib. 4. nouæ Recopil.* Bertazz. *de clausulis instrum. claus. 22. gloss. 1. num. 3.* Ludou. Cassan *cons. 4 num. 42.* Alex. Trentacinq. *var. resol. lib. 3. tit. de solut. resol. 20. n. 20. vers prima, & vers. non est recedendum*, Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib. 18. tit. 6. num. 42.* Cardin. Tusch. *practic concl. verb. exceptio, concl. 418. num. 11.* Molin. *de Instit tract. 2. disp. 302. num. 2. vers. dixi supra*, Rebell. *de obligat instit. part. 2. lib. 8. de vsuris, quæst. 1. num. 24.* qui etiam in confessione dotis limitant.

Non intra quinquennium quod constitutum erat, 3
&c.] Vtrùm exceptio non numeratæ pecuniæ de iure Digestorum fuerit agnita, an à Iustiniano inuenta? vide Felician. de Solis *in tractat. de censib. lib. 2. c. 1. num. 11.* Pichard *in princip. Instit. de litter. oblig. n. 19.* Ceual. *commun. contra communes, tom. 2. quæst. 625.* vbi duas communes opiniones contrarias refert, & affirmatiuam sequitur.

Vel successor eius.] Notat D. Barbos. *in l. 1. ff. solut.* 4
matrim. part. 6. num. 35. in fine, ideo Imperatorem *in præsenti*, se restrinxisse ad successores confitentis, quia his indistinctè nocet confessio, creditoribus autem non ita indistinctè nocet.

Sed intra solum biennium.] Notatur ad hoc quòd 5
exceptio non numeratæ pecuniæ intra biennium opponenda est, vt per *l. Hispan. 9. tit. 1. part. 5.* Duen. *regul. 260. & seq.* Card. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib. 18. tit. 2. num. 20.* Cald. Pereira *quæst. forens. lib. 1. tit. 1. quæst. 21. num. 23.* Mart. *de iurisdiction. part. 4. cent. 2. casu 161. num. 1.* Christoph. de Paz *in schol. ad leges styli, l. 184. num. 1.* Molin. *d. disp. 302. num. 1.* Per Ordin. Regiam Lusit. *lib. 4. tit. 51. in princ.*
biennium hoc ad sexaginta dies restringitur, & re- 6
ferunt Eman. Acosta *in repet. l. si ex cautione, in cap. incip. secundum habet*, Cald. Pereira *d. num. 21.* Ioan. Martius à Costa *in addit. ad tract. libellorum, annot. 10. num. 8.*

Primò limita de æquitate Canonica, secundùm 7
quam etiam post biennium huiusmodi exceptio opponi potest, vt per Ioan. Andr. Card. Abb. & Imol *in cap. fin. de solutionib.* Duen *regul. 261. num. 2.* Vezin. *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 20. num. 27. pag. 596.* Marant. *de ordine iudic. part. 6. membr. 9. sub num. 35.* ibi, sed de æquitate Canonica etiam post biennium opponitur. Alex Trentacinq *d. tit. de solut resol. 10. n. 33.* vbi duos casus distinguit, Fachin. *controuers. lib. 2. cap. 8.* Benechend. *in addit. ad Seraphin. de priuileg. iurament. priuileg. 60. num. 7.* Rebuff. *dicto tractat. de chirograph. & cedular. recognit. art. 2. num. 48.* Mart. *de*
iurisdict. p. 4. casu 161. n. 14. vbi ait posse de æquitate 8

Canonica huiuſmodi exceptionem opponi omni tempore,dummodo debitor in ſe aſſumat onus probandi exceptionem ipſam, videlicet pecuniam non fuiſſe numeratam ; quam diſtinctionem videntur amplecti Menoch.*conſ.* 47.*n.*9. Arimin. Tepat. *var. ſentent.tom* 1 *tit.*158.*c.*8.*in princ.* Steph.Grat. *Marchiæ deciſ.*165.*n.*9.vbi cum Dec.ait hoc eſſe de iure Canonico & ciuili, quia poteſt probare poſt biennium cùm militet contra rationem quòd locupletetur cum aliena iactura. Et cum hac modificatione hæc ſententia recipienda eſt, quamuis abſolutè contrarium exiſtimauerint vetius Hipp. *ſing.* 463. Soar. *tom.*1.*comm.opin.lib.*4.*tit.*20.*n.*11.*pag.*594. Cald. Pereira *d.q.*22. *n.*23. Ceuall.*commun.contra comm.q.*38. Maſcard.*concl.*361.*à n.*32.

9 Secundò limita in Eccleſia,quæ poteſt perpetuo tempore opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ, de quo Felin. *in cap. de quarta, ad fin. de præſcript.* Iaſ.*in l. cùm quis n.* 17. *C.de iuris,& facti ignor. & in l.qui pecuniam n.* 8 *ff.ſi certum petat.* Duen. *reg.* 261. *verſ.limita* 1. Soar *tom.*1.*commun. opin. tit.*1. *de ſacroſ.Eccleſ n.*81.*pag.*153.Valaſc.*de iure emphyt.q.*7. *n.*25. *ad fin.* Mutta *d caſu* 161.*n.*3. Traq.*de priuil.piæ*
10 *cauſæ prin.*174.vbi ait contra piam cauſam biennium non currere.idem tenet Card. Mantic.*d.lib.*18.*tit.*6. *n* 25.Maſcard.*concl.*361.*n.*32. Alex Trentacinq.*d.tit. de ſolut.reſol.*20 *n.*33.vbi duos caſus diſtinguit.

11 Tertiò limita in Clericis,quia ius ciuile non potuit eis præiudicium afferre,vt per Menoch.*conſ.*47. *n.* 9. vbi dicit,præſertim ſi ipſi Clerici ſuſcipiant in ſe onus probandi pecuniam numeratam non fuiſſe,Cardin.Mantic.*d.lib.*18.*tit.*6.*num.*24.Maria *d.caſu* 161.*n.*11.*cum ſeqq.*

12 Quartò limita,quando debitor moleſtatus miſericorditer imploraret iudicis officium, nam tunc poſt biennium admittitur exceptio non numeratæ pecuniæ,vt per Hipp.*ſing.*277. Felin.*in cap. ſi cautio n.*65.*de fide inſtrum.*Eman. Acoſta *in repet.l.ſi ex cautione, verſ. officium iudicis*, vbi tradidit hoc maximè locum habere in iudice eccleſiaſtico,quia ad ipſum pertinet conſcientias hominum purgare,Guid.Pap. *deciſ.*292.*n.*1. Rebuff.*d.tit de chirograph.& cedul.recognit.art.*1.*n.*22. Roland à Valle *conſ.*1.*n.*57.*&* 58. *lib.*1.Menoch.*de præſumpt.lib.*1.*præſ.*145.*n.*18.*& conſ.* 47.*n.*8. Alex. Trentacinq.*d.tit.de ſolut reſol.*10. *n.*35. vbi declarat hoc eſſe intelligendum ſumendo in ſe onus probandi,ſed omnes alij Doctores contrarium videntur ſentire. Fontanel. *de pactis nupt. clauſ.* 4. *gloſſ.*18. *part.*2. *num.*18. Arimin. Tepat. *var. ſentent. tom.*1 *tit.*158.*c.*8 *in princ.*

13 Quintò limita in debitore cenſus qui aduerſùs ſuam confeſſionem de receptione capitalis cenſus poſt biennium poteſt exceptionem non numeratæ pecuniæ opponere, & transferre onus probandi in creditorem, ſeu emptorem cenſus; ex ea ratione, quia per Pij V. conſtitutionem ſuper forma creandi cenſus, requiritur in eius creatione vera & realis numeratio:ita Caſſan. *conſ.* 63.*n.*19. *&* 20.*in* 2. *dub. quinta partis,& conſ.*75. Franc.Milanenſ.*Siciliæ deciſ.* 6.*n.*19.*lib.*2.Felic.*de cenſib lib.*1.*c.*8.*n.*14.*& c.*9.*n.*4.*& tom.*2. *lib.*3.*c.fin.n.* 5.*verſ.per confeſſionem*,Auendan. *eod.tract.c.*45.*per tot.*Ludou. Cenci.*in ſimili tract p* 2. *cap.*1 *q.*1.*art.*8.*n.*27. *cum ſeqq.* Gaſp.Roder.*de annuis reddit. lib.* 1.*q.* 13.*ſub n.* 4. Quod adeò verum eſt,vt procedat quamuis venditor renuntiaſſet in confeſſione exceptionem non numeratæ pecuniæ, ſecundùm Franc.Milanenſ.*d.deciſ.*6.*n.*11. Felic.*d.lib.*1.*c.*8. *n.*15.*verſ.altera,& tom.*2. *gloſſ.*7. *cap.fin.num.*5.*verſ.& licet*,Auendan.*d.c.*45.*n.*8.*&* 9.Cenci.*d.art.*8.*num.*37. Gaſp. Roderic.*d.q.*13. *num.*4. *verſ.ex quo.* & quamuis huius confeſſio venditoris cenſus eſſet corroborata iuramento,quia licèt iuramentum habeat vim ſolutionis,illud tamen non verè,ſed fictè procedit, & numeratio in cenſu requiritur verè & realiter,& ita debet probare emptor non per probationes præſumptiuas,ſed per euidentes, & neceſſarias; ita Felician *d.lib.*3. *cap.fin.n.*5. *verſ.& licèt*,Auend.*d.c.*45. *n.* 20.Cenci.*d.art.*8.*n.*35.

Sextò limita in tertio, qui perpetuò poteſt alle- 14
gare, & opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ, & ipſius priuilegio vti, vt per Tiraq. *de retract.lig.*§.1.*gloſſ.*18. *n.*81. *& ſeq.* Anton. Gom.*tom.*1. *var.c.*12.*n.*81. *verſ.item infertur quòd ſi pater,& l.*50. *Tauri n.*52. Azeued.*l.*1.*num.*90.*tit.*21.*lib.*4.*nouæ Recop.* Vincent. Caroc.*in tract.de depoſito p.*1.*rub.de depoſiti probat.n.*5. Auendan.*de cenſib.cap.*45.*n.*22. Felician. *eod.tract.tom.*2. *lib.*3. *cap fin.n.* 5. *verſ.quam reſolutionem*,vbi tradit creditorem,ſi aduerſùs tertium pignoris poſſeſſorem agat ex confeſſione de recepto mutuo, opponente tertio exceptionem non numeratæ pecuniæ,teneri numerationem probare.

Septimò limita,ſi proteſtatio facta ſit ante bien- 15
nium coram iudice,licèt enim confeſſus fuerit ſe recepiſſe pecuniam , tamen veritas eſt quòd fuit ſpe futuræ numerationis inde non ſequutæ, quo hæc exceptio perpetuatur , vt per Herculan. *in tract. de probanda negat.num.*224. *& ſeq.vol.*2. Arimin.Tepat. *var.ſent.tom.*1.*tit.*158.*cap.*4.*verſ.*1.Maſcard.*de probat. concl.*1114.alias 1119.*n.*11.

Octauò limita quando is,qui debitum ſpe futuræ 16
numerationis fuit confeſſus , intra biennium, extra iudicium coram creditore excepit, dicens ſe non recepiſſe pecuniam, vel tantam ſummam,quam recepiſſe fuit confeſſus,Ordin. Reg. Luſitan *lib.*4.*tit.* 51. §.2.*gloſſ.verbo querimoniam in l. ſi intra,C. hoc tit.* Molin.*d.diſp.*302.*n* 6.

Nonò limita in pupillo, minore, ciuitate, ſeu in 17
quacunque vniuerſitate minorum priuilegio gaudente,his enim priuilegium exceptionis non numeratæ pecuniæ ſemper conceditur,itaut creditoribus incumbat probare pecuniam fuiſſe numeratam , vt per Berraz.*in tract.de clauſ.inſtrum.clauſ.*32.*gloſ.*4.*n.*5. Mozz. *de contract. tit. de mutuo,c. de perſonis quæ poſ. n.*18.Cald.Pereira *in l ſi curatorem,verbo ſua facilitate, n.*94. Menoch.*conſ.*47 *n* 11. Andr. Fachinæ. *controu. lib.*2. *c.*7. vbi de Republica,& ciuitate loquitur. Oſvvald.*ad Donell.enucleatū lib.*14.*c.*38.*lit.A.*Mari. Muta *deciſ.*71.*n.*7.Alexand. Trentacinq.*d.tit.de ſolut.reſol* 20.*n.*36.vbi ait iuramentum non ſupplere minorem ætatem ſi iuraſſet ſpe futuræ numerationis ſe recepiſſe,Cardin.Mantic.*de tacitis,& ambig.conuent. lib.*18.*tit.*2.*num.*32. vbi ex Alber. Salic. Bald. Felin. Menoch.tradit hoc priuilegium minoribus conceſſum in eo conſiſtere vt tempus opponendi hanc exceptionem non numeratæ pecuniæ non incipiat currere niſi à die perfectæ ætatis 25.annorum,Cardin.Tuſch. *pract.concl.lit. E.concl.*418.*num.*15. generalem conſtituit concluſionem , exceptionem ſcilicet non numeratæ pecuniæ perpetuò opponi poſſe, quando contractus eſt nullus ipſo iure, & exemplificat in depoſito facto apud Eccleſiæ Prælatum, & in mutuo , & in alienatione bonorum Eccleſiæ dum non conſtet de numeratione , & verſione in vtilitatem Eccleſiæ , & in omnibus caſibus, in quibus creditor tenetur probare verſionem in vtilitatem mutuatarij.

In gloſſ.*Nullo modo ibi,nec ſi vellet probare non nu-* 18
meratam pecuniam,ſecundum quoſdam,&c.Notatur ad hoc quòd per confeſſionem creditoris probabitur non numeratā fuiſſe pecuniam,vt per Roder.Xuar.

in

*in repet l. post rem iudicatam, in declar. Regni post limitationes quæst.*1.*n.*28 .Eman. Acosta *in repet.l.si ex cautione,post fallens.cap incip.Sed cùm placeat,num.*1. *&* 2.

19 vbi ampliat etiamsi confessio facta fuerit extra iudicium,& antequam fuerit lapsum biennium,& non solùm confessionem prodesse si confessus fuerit se aduersario nunquam numerasse, sed etiam si agnouerit se cautionis tempore non numerasse pecuniam,nã hoc casu licèt dicat se postea numerasse, & biennium esse elapsum, nihilominus creditor tenebitur numerationem probare, & *n.*2. explicat quomodo per numerationes factas diuersis temporibus probetur negatiua,& idem Acosta *in vers.quartò fallit,n.*2. vbi agit an requiratur quòd debitor acceptet confessionem,vel non,Fontanell.*de pactis nupt.claus.* 4.*gloss.*18.*p.*2.*n.*29.*cum seq.*vbi plures Doctores refert disputantes quomodo probabitur hæc negatiua quòd pecunia non fuerat soluta. Mascard.*de probat. concl.*1114.aliàs 1119.*à princ.*vbi *n.*4. intelligit quòd dicimus hanc negatiuam probari per confessionem, procedere in coofessione facta præsente debitore. nam aliàs eo absente,huiusmodi confessio non præiudicaret creditori, Cardin.Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent.lib.*18.*tit.*2.*num.*40.

20 Notatur etiam ad hoc quòd contra præsumptionem iuris,& de iure probatio per cõfessionem eius, pro quo ius præsumit, recipienda est,vt per Ias. *in l. qui pecuniam,n.*7.*ff.si cert.pet.*Hippol *in rubr.de probat. n.*230.Alciat *de præsump.præs.*2.*n.*1.*cum seqq.* Cou. *de sponsalib p.*1.*cap.*4.§.1.*n.*3. *cum seq.* Cardin. Mantic. *de coniect.vlt volunt. lib.*1.*tit.*2. *n.*3. Mascard. *de probat.in proœm.q.*10 *num* 51. Menoch.*recuper.remed.*1.*à n.*119. *& de præs.lib.*1.*præs.* 1. Valasc. *de iure emphyt. q.*7.*n.*27. Cald.Pereira *in l si curatorem, verbo sua facilitate,num.*44.*C.de in integr. restit. minor. & de potest eligendi cap.*7.*num.*23. Cardos.*in praxi iudicum,verbo præsumptio,num.*4.

21 Io ead.gloss. ibi, *vt ex sola scriptura obligatio*, &c. Notatur ad hoc quòd probari poterit non numeratam fuisse pecuniam per aliud instrumentum, quo appareat, post confessionem creditorem promisisse soluere non obstante confessione, ita Hercul. *de negatiua,n.*19. *&* 32.*vol.*2. Rom.*sing.*26. *ad fin. & cons.* 445.*&* 447. Mascard.*d.concl.*1119.*n.*8. Card.Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent.lib.*18.*tit.*2.*n.*40.*vers.præ-*

22 *terea.* Item non numeratam fuisse pecuniam probabitur per testes, qui interfuerunt, & dicant nullam numerationem sequutam fuisse eo tempore, aut loco,quo asseritur.Mascard.*d.concl.*1119.*n.*6. *cum seqq.* Card.Mantic.*d.n.*40.*vers item subiungit.*

§. Sed quoniam.

23 Causa antecedentis debiti in instrumentum confessionis mutui redacta per contrarium instrumentum reprobanda est. Colligunt ex Ordin Doctores citati *ad l.*1. *n.*1 *sup.hoc tit.*

24 *Illis etiam securitatibus*,&c.]Notatur ad hoc quòd si præcessit instromentum dotale, in quo dos fuit promissa marito,& postea maritus confiteretur se accepisse dotem, & de hoc præstat securitatem, siue apocham, præsumetur vera confessio, neque audietur maritus si velit opponere exceptionem non numeratæ dotis,ita hunc §. intellexerunt Baptista *de priuil.dotal.cent.*1.*n.*8. Quemada *q.*4 *n.*5. Couar.*lib.*1. *var.c.*7 *n.*6.vbi hunc text.dicit Insignem Ant. Gom. *l.*50.*Tauri,n.*52.Ant.Gab.*commun.lib.*3. *tit.de iure dot. concl.*4. Menoch *de præsumpt.lib.*3.*præsumpt.*12. *n.*13. vbi expendit verba huius text. & subdit quòd licèt illa,*dotalium instrumentorum*, possint intelligi secundùm gloss.Bart. Bald.& Alber.*hîc*,quòd maritus semel confessus fuerit recepisse dotem, atque ita geminatam esse confessionem,quæ exceptionem non numeratæ dotis excludat, attamen intelligi etiam possint vt significent dotis promissionem præcessisse, Aluar. Valasc.*cons.*5.*n.*9. Fichard.*commun. opin. lib.*5.*tit.*7.*de iure dot.n.*34.*pag.*722. Surd.*decis.*126 *n.*1. Mascard.*de probat.concl.*566.*n.*7.*& concl.*695.*num.*10. Molin.*de Iust.tract.*1.*disp* 439.*n.*6. vbi subdit non refragari text.*in l.vlt.in prin.vers.in dotib.C.de dote cauta, non numerata*, quia in eo textu non est sermo de confessione receptæ dotis ex interuallo promissionis eiusdem dotis,sed de confessione,quæ ob solam dotis promissionem simul facta est quando dos promittebatur, vt ex ipsismet verbis liquet; & deinde reprobat gloss. Bart.& quosdam alios,quorum sententiam refert ac sequitur Eman. Acosta *in repet.l.si ex cautione,supr.hoc tit.fallent* 14.exponentes textum *in præsenti*, de geminata confessione facta à marito dotis receptæ ex interuallo vnius post aliam, quasi tunc denegetur exceptio non numeratæ doris, latè & eleganter D. Barbos.*in l.*1 *ff solut.matr.p.*6 *n.*52.*in fin.& n.*53. *cum seqq.* vbi ex generalitate huius text. colligendo asserit quòd licet confessio facta constante matrimonio secundùm magis communem opinionem præsumatur simulata, & facta animo donandi, ac ob id neque præiudicet marito, neque creditoribus, tamen si constat præcessisse instrumentum dotale, in quo dos promissa fuit, tunc confessio etiam facta constante matrimonio præsumetur vera,ita vt aduersùs eam minimè concedatur querela non numeratæ dotis; subditque ex eadem generalitate id procedere etiam quando promissio dotis,&confessio dotis receptæ factæ fuerint constante matrimonio.

25 *Depositionis certarum rerum*,&c.] Notatur ad hoc quòd in deposito non admittitur exceptio non numeratæ pecuniæ,vt per Tiraq. *de retractu conuent.* §. 4 *gl.*6.*n.*8.*&* 15. Duen.*reg.*260.*limit.*5.Eman.Acosta *in repet.d.l.si ex cautione.fallent.*2.*col pen.*D. Barbos.*in l.diuortio* 8. §.*ob donationes,n.*14. *in princ.ff sol.matrim.* Alex Trentacinq. *var.resol.lib.*3. *tit de solut.resol.* 20. *n* 25.Fachinæ *controu.lib.*2.*c.*93.*vers.præterea*,Caroc. *de oppos.p.*1.*q.*2.*n.*19.Morl.*in emporio iuris ciuilis,p.*1. *tit.*8.*in prælud.n.*26. Cancer *var.resol.p.*3.*c.*8.*de deposito,n.*46.Suar.*tom.*1.*commun.opin.lib.*4.*tit.*21.*n.*1.*pag.* 596 Molin.*de Instit.tract.*2.*disp.*560.*n.*10.

26 Notatur ad hoc quòd in reliquis contractibus quàm mutui,non est locus huic exceptioni non numeratæ pecuniæ,vt per Rebuff *tom.*1.*ad leges Galliæ, tract.de chirogr.& cedul. recogn. art.* 2. *ex n.*54. Duen. *reg.*260.*limit.*5.Eman.Acosta *in d.l.si ex cautione,fallent.*2. *ex n.*1. Alex Trentacinq.*var.resol.lib.*3. *tit.de solut.resol.*20.*n.*20.Cardin Mantic.*de tacitis & ambig. conuent.lib.*18.*tit.*6 *n* 42.

In gloss. *Penitus.* ibi, *solue,hîc sunt duæ confessiones*, &c. Hunc text, in geminata confessione ex interuallo receptæ dotis intelligunt Anton. Gom. *l.* 52. *Tauri,n.* 52.*vers.quintò*,Eman. Acosta *d.fallent.*14.*n.*4. Valasc *d.cons.*5.*n.*9.D. Barbos.*in d l.*1.*ff.solut.matrim. p.*6.*num.*37.

§. Super cæteris.

27 Contra confessionem ad liberandum, contraria scriptura ad probandum admittitur intra triginta dies.Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.*1.*n.*1. *suprà hoc tit.*

28 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Gregor.Lopez *l.*63.*gloss.*4.*tit.*18.*part.*3.*& glos.*

1. *in fine, in l.9. tit.1. part.5.* Bertaz *de clausul. instrum. clausul.32 gloss.1.n 5.* Rot. Genuens. *decis.26. num.27. vers. sed responsum fuit,* Batz *decis.15. num.8. & 9.* Magon. *Lucensi decis.25 .n.17.* Anton. de Amatis *Ferrar. decis.54. num.5 cum seqq.* Anton. Gom. *tom.2. variar.*
29 *cap.6. in fine, vers. aduertendum,* vbi tenet quòd si creditor ex quocunque contractu confessus fuerit sibi factam solutionem debiti, potest intra triginta dies opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ, & hoc casu tenetur debitor probare solutionem, aliàs non liberatur, & *cap.13. num.13. col.2.* vbi ait in præ-
30 senti disponi quòd in liberatione debiti & confessionis solutionis tantùm habet locum exceptio non numeratæ pecuniæ infra triginta dies, non verò postea. Eman. Acosta *in repet. l. si ex cautione, in cap. incip. sexta & vltima differentia, in princip.* Mascard. *de probat. concl.361. n.15.* Ceuall *commun. contra commun. q.38. à num.6.* Rebuff. *tom. 1. ad leges Galliæ, tract. de chirograph. & cedul. recognit. art. 2. num.14.* Fontanell. *de pactis nuptial. claus. 4 gloss.18. part. 2. num 16. 18. & 20.* Alex. Trentacinq. *var. resolut. lib. 3. tit. de solut. resol. 20. num.19. vers. inter confessionem, in fine,*
31 vbi ait quòd transactis illis triginta diebus non potest opponi illa exceptio per creditorem, etiamsi velit probare contrarium, scilicet numerationem non fuisse factam, & *in versic. nota bene,* subdit hunc §. procedere in confessione continente numerationem eius, quod debetur, vel solutione eius, quod debetur.

§. Illo videlicet.

32 Elapso termino ad iurandum de iure præfixo, iuramentum oblatum turpiter non quis recusat. Colligunt ex Ord. Doctores citati *in l.1.n.1. supr. hoc tit.*

33 Allegari vulgò solet hic text. ad hoc quòd creditor non potest cogi iurare, nec positionibus respondere, vt per Capyc. *decis 15. num.1. & 2.* Franç. Crement. *singul.155.* Ferr. *cant.16 num.15.* Gregor. Lopez *l.9. gloss.6. in fi ne, tit.1. part.5.* Duen. *regul.261. versic. amplia 1.* Anton. Gom. *variar. tom. 2. cap. 6. num.7. versic. vnum tamen est.* Tiraquell. *de retract. lign. §. 2.*
34 *gloss 1. num. 1.* vbi dicit quòd qui plenè probauit intentionem suam, non cogitur iurare. Armin. Tepat. *variarum sentent. tom.1. tit. 158. cap. 8. num.2.* vbi ait
35 quòd debitor conuictus super chirographo lapso biennio dato ad proponendam exceptionem non numeratæ pecuniæ, non potest compellere actorem ad iurandum quòd fuerint pecuniæ numeratæ.

36 Contrarium verò, immo creditorem teneri respondere attenta æquitate Canonica, nisi ex iusta causa recuset, tenent Eman. Acosta *in repet. l. si ex cautione, post fallentias, in cap. incip. sed quam placeat, n.1. versic. illud obseruandum est,* Franc. Marc. *Delphin. decis.198. num. 5.* late Menoch. *cons.47. num. 8. & 9.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib. 18. tit.2. num.25.* Mascard. *de probat. conclus.1119. num.5.* quæ opinio videtur tenenda in hoc Hispaniarum regno, stante *l. 184. styli,* vbi Christoph. de Paz *in schol. vlt.* Pro qua facit quòd in causis executionis, in quibus lapsis decem diebus non admittuntur probationes, admittitur reus postulans vt actor positionibus respondeat, secundùm Soar. de Paz *in pract. tom.1. p.4. c. 2. n.40.* Olan. *in concord. iuris, lit. C. n.77.* Mexi. *in tract. tasse panis, concl.1. num.43. & seqq.* Perez *l.5. tit.8. lib.3. Ordin.* Monteros. *in sua praxi ciuili in 3. tract. fol.41. col.2.* Azeued. *l.1. n.13. tit.11. lib.4. noua Recop.* Parlad. *rer. quotid. lib.2. c. fin. p. 5. §.10. n.25.* Gutier. *in pract. lib.1. q.120. per tot.* Ceuall *d. q.38. n.4.*

37 Neque obstat text. *in præsenti,* illi enim multipliciter respondet Cardin. Mantic. *d. tit.2. n.25.* vbi ait ideo hic non potuisse iuramentum deferri creditori, vel quia hoc est intelligendum si iustam habeat causã recusandi, vel quia non tenebatur creditor ad iurandum parte deferente, sed ex officio iudicis cogi poterat, iuxta *cap. cùm clamor, de testib.* vel denique, quia loquitur quando quis recusat onus probandi suscipere, sed per iuramentum vult se exonerari, quod lex omnino prohibet transacto biennio, quia intra biennium habet hoc priuilegium, cui videtur lapso tempore renuntiasse.

§. In omni. fin.

Querela non numeratæ pecuniæ in scriptis est 38
proponenda coram iudice loci contractus, & sola positio absente aduersario præscriptionem interrumpit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. supr. hoc tit.*

Notatur ad hoc quòd exceptio non numeratæ 39
pecuniæ debet allegari coram iudice, vt per Gregor. Lopez *l.9. gloss.4. tit.1. p.5.* Eman. Acosta *in l. si ex cautione, supr. hoc tit in c. incip exceptione opposita, n.1.* Card. Tusch. *pract. concl. lit E. concl.418 n.27.* Armin. Tepat. *var. sent. tom.1. tit.158. c.4.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. tom.2. lib.18. tit.1. n.10. in fine,* Molin. *de Iustit. tract.2 disp.302. n.6. in fine.*

Dum in hoc text. dicitur quòd confessus recepisse 40
mutuum, potest in loco contractus opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ, videtur probare quòd in loco contractus potest etiam agi ad rescissionem illius, vt per Rom. *sing. 470.* Felin. *in cap. fin. n.24. ad fin. de foro compet.* Matth. Coler. *de processib. execut. p.2. c.1. n.24. ad med.* qui ad hoc textum istum dicit vnicum & singularem, Tiraquell. *de iure mariti, gloss.5 num.8.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.14. num.22.* D. Barbos. *in l. hæres absens, §. proinde, in princ. n.16. ff. de iudic.*

Quod indubitabile esse videtur si partes inueniantur 41
in loco ipsius contractus, ex Felin. *d. loco,* & Couar. *lib.1. var. cap.4. n.1.* vbi ex mente aliorum respon-
der *ad l.2. C. vbi & apud quem,* probantem, cùm tra- 42
ctatur de dissolutione contractus, non debere de hoc agi in foro contractus, sed potiùs actorẽ debere sequi forum rei, cui conuenit, esse intelligendum quando partes non inueniuntur in loco contractus. nam si in eo reperirentur, admitteretur ille, qui agit ad rescissionem contractus, quod etiam confirmant Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorandum, n. 30. C. de in integr. rest. minor.* Matth. Coler *d. c.1. n.24. & 44.* Steph Gratian *d. c.15. n.25.* Sed meliùs D. Barbos. *vbi supr. n.25.* sub distinctione hæc iura componit, quòd aut contractus est perfectus ex vtraque parte, & postea propter aliquam qualitatem extrinsecam prætenditur rescindi, & procedit decisio *d. l. 2.* quia cùm perfecto contractu sublata sit actio oriens ex contractu. *princ. Inst. quib. modis toll. oblig.* in consequentiam sublatus videtur forus ad eius implementum inductus *l. cùm principalis ff. de regul. iur.* Sed si contractus non fuit perfectus ex vtraque parte, quia cessat ratio de qua supra, adhuc durat forus contractus, & consequenter in eodem loco poterit agi de eius rescissione, nisi contractus perficiatur à contrahentibus. & in terminis procedit text. *in præsenti.* nam exceptio non numeratæ pecuniæ in effectu importat contractum non fuisse impletum ex vtraque parte, & ideo in loco contractus de hoc defectu, necnon de nullitate contractus in eodem loco agendum est, quia prætenditur contractum non fuisse perfectum, quod colligitur ex *d. l.2.*

Avth. Hanc autem.

1 QVerela non numeratæ dotis debet fieri in scriptis, & ita si vult maritus eam opponere, vocare debet mulierem, quæ dotem dedit, vel eum, qui pro ea dotem constituit suam exceptionem sibi in scriptis offerens. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem quoad primam eius partem ex hoc text. desumunt Gregor. Lop. *l. 9. gloss. 4. tit. 1. part. 5.* Eman. Acosta *in repet. l. si ex cautione, sup. hoc tit. in cap. incip. exceptione opposita, n. 1. & 2.* vbi ait querelam huiusmodi in scriptis proponi debere.

SVMMARIVM.

1 *verus Creditor, vel quilibet iustus possessor & petitor potest ciuili tantùm creditori opponere exceptionem non num. pec. debitore etiam absente, & contradicente habens bona debitoris obligata, ex persona debitoris, potest opponere exceptionem, num. 2. Non solum debitori competit exceptio non num. pec. verum etiam eius creditori contra alium creditorem sui debitoris, num. 3.*

4 *Creditores possunt opponere exceptionem pro suo interesse, tempore quo posset debitor, qui confessus est recepisse mutuum, & sic intra biennium à die sua confessionis, non vltrà, & num. 5. possunt vti exceptione non numerata pec. aduersus alium crediterem, etiamsi debitor ea vsus non fuerit, num. 6.*

7 *Exceptio non num. pec. potest opponi contra creditorem non solùm ab ipso debitore principali, sed & ab eius debitoris fideiussore, & etiam creditore ipsius debitoris, &c.*

8 *Renuntiatio mariti dotis cauta, & non numerata, vel transcursus temporis opponenda ipsius exceptionis, praiudicat non tantùm ipsi marito, sed etiam eius creditoribus.*

9 *Confessio debitoris facta in fraudem potest, sicut & alienatio, reuocari ab ipso creditore.*

L. Si cui. XV.

Idem A. Menna P.P.

1 VErus creditor, vel quilibet iustus possessor & petitor, potest ciuili tantùm creditori opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ, etiam de-
2 bitore & absente, & contradicente. Item obligata habens bona debitoris, ex persona debitoris exceptionem opponere potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

3 Vide Roder. Xuar. *in l. post rem iudicatam, super declarat. legis Regni limit. 2. num. 5. pag. 629.* vbi hunc text. singularem dicit ad hoc quòd non solùm debitori competit exceptio non numeratę pecunię, immo eius creditori contra alium creditorem sui debitoris, Anton. Gom. *l. 45. Tauri num. 86. in princip.* vbi ait quòd licèt hic text. videatur probare confessionem mutui nocere & præiudicare ipsi debitori principali lapso biennio, non verò nocere, nec præiudicare aliis creditoribus eius, & talem confessionem in præiudicium eorum non probare etiã lapso
4 biennio; nihilominus tamen verum intellectum & sensum illius quem sequitur, esse ait quòd creditores possint opponere exceptionem non numeratę pecuniæ pro suo interesse, scilicet intra tempora, quibus
posset opponere debitor, qui confessus est mutuum recepisse, & sic intra biennium à die suæ confessionis, non vltrà, & *l. 50. num. 52. in med.* vbi dicit hîc
haberi quòd sicut debitor, qui confessus est spe futu- 5
ræ numerationis, potest opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ, vel dotis; ita creditores eius, etiamsi debitor prædicta exceptione nunquam vsus esset. Cou. *lib. 1. var. cap. 7. n. 6. vers. quod præterea,*
vbi ait hîc cautum esse creditores posse vti exceptio- 6
ne non numeratæ pecuniæ aduersùs alium creditorem, etiamsi debitor ea vsus non fuerit, Bellacomb.
tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 10. num. 15. pag. 595. vbi 7
quòd exceptio non numeratæ pecuniæ potest opponi contra creditorem non solùm ab ipso debitore principali, sed & ab eius debitoris fideiussore, & etiam à creditore ipsius debitoris, qui contra alium creditorem se poterit tueri ea exceptione, & intelligit habere locum etiamsi debitor eam exceptionem opposuisset, vel non potuisset eam exceptionem opponere ob lapsum temporis, vel aliter, Roland. *cons. 74. col. pen. ad fin. num. 13. vers. nec obstat text. lib. 4.* D. Barbos. *in l. 1. ff. soluto matrim. part. 6. num. 37. in princ.* vbi ait mentem huius text. esse quòd licèt regulariter me inuito non possit quis vti iure in meum fauorem introducto ad suum proprium commodum, *l. si index circumuento, ff. de minorib.* tamen creditoribus mariti propter proprium interesse permittitur opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ etiam inuito debitore confitente; subditque non inde inferri creditores prædicta exceptione vti posse, etiamsi debitor ab ea sit exclusus per lapsum temporis legalis; si enim finis huius l. coniungatur cum principio, apertissimè colligetur creditoribus non licere ea vti exceptione, nisi intra tempus intra quod principalis debitor ea vti poterat. Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom. 1. lib. 11. tit. 27. num. 17.* vbi ait quòd licèt in hac l. dicatur creditores mariti posse huiusmodi exceptionem opponere, quamuis maritus nunquam ea vsus fuerit, tamen non dicitur quòd marito lapsum sit tempus opponendi talem exceptionem, imò dicitur quòd creditores possint se, intra statuta tamen tempora, ea exceptione tueri.

Notatur ad hoc quòd renuntiatio mariti dotis 8
cautæ, & non numeratæ, vel transcursus temporis opponendæ ipsius exceptionis præiudicat non tantùm ipsi marito, sed etiam eius creditoribus, vt in exceptione non numeratæ pecuniæ, & dotis non numeratæ, per hunc text. resoluit Gutier. *alleg. 11. num. 14.*

Notatur etiam ad hoc quòd debitoris confessio 9
facta in fraudem, potest sicut & alienatio reuocari ab ipso creditore, vt per Tiraq. *de iure mariti gloss. 5. num. 116.*

SVMMARIVM.

1 *Confessus spe futura numerationis, addito etiam iuramento, solutione, aut numeratione non existente, potest adhuc prætendere exceptionem non num. pec. & num. 2. de iuramento intellige, vt num. 3.*

3 *Debitor licèt non possit opponere ipsam exceptionem, poterit tamen allegare instrumentum simulatum, distingue, vt n. 4.*

6 *Iuramentum sortitur naturam actus, cui adijcitur, nec auget effectum obligationis, sed solùm addit vinculum religionis, intellige, vt num. 7.*

8 *Iuramentum interpositum in aliquo actu, vel contractu, habet tacitam conditionem vt reguletur secundùm istius naturam & qualitatem, deficiente consensu & voluntate iurantis.*

L. Indubitati. XVI. & vlt.

Idem A. Ioanni P.P.

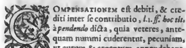
1 COnfessus spe futuræ numerationis, addito etiã
iutamento, solutione, aut uumeratione non
existente, exceptionem non numeratæ pecuniæ prætendere adhuc potest. Colligunt ex Ordin. Doctotes
citati *ad l. 1 num. 1. suprà hoc tit.*
2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. tit. 1. part. 5. & l. 27. tit. 11. part. 3. vbi gloss. 13. prope fin.* Ias. *in l. si conuenerit, num. 8. & 16. ff. de iurisdict. omn. iud.* Gerard. *singul. 14. col. 6.* Grammat. *decis. 103. num. 64. cum seqq.* Pinel. *in l. 2. C. de rescind. vendit. par. 3. cap. 1. num. 3.* Ioseph. Ludou. *Perus. decis. 47.* Anton. Gom. *l. 53. Tauri, num. 52.* vbi in causa dotis loquitur, & *tom. 2. variarum cap. 6. num. 2. in fine, & cap. 11. num. 3. col. 2.* vbi hic haberi asserit quòd si quis confessus est spe futuræ numerationis mutuum recepisse, & iurauit soluete, poterit opponere exceptionem non numetatæ pecuniæ, si pecunia non sibi uumetata fuit, quia aliàs non habuit animum, & intentionem obligandi, & iuramentum non firmat talem contractum, & promissionem tanqoam sine caosa, & fomento obligationis, Alphan. *collect. 103.* Couarr. *in c. quamuis pactum, p. 1. §. 3. n. 10. & 11.* Gasp. Baëç. *de inope debitore, cap. 16. num. 76.* Emman Acosta *in repet. l. si ex cautione, fallent. 9. suprà hoc tit.* Meochaq. *de success. creat. lib. 1. §. 9. num. 19. & §. 18. num. 69. & controuers. vsufrequent. p. 2. cap. 47. num. 1.* Arimin. Tepat. *variarum sentent. tom. 1. tit. 158.*
3 *cap. 4. vers. Renuntians*, vbi quòd licèt debitor non
possit opponere ipsam exceptionem, poterit tamen
allegare instrumentum simulatum, Valasc. *consult. 5.
num. 20.* vbi distinguere communiter Doctores ait,
vel quis fatetur adhibito iuramento se mutuam pe-
uiam recepisse, & tunc non iuuatur exceptiooe
non numeratæ pecuniæ, vel fateatur se tecepisse, &
promittat cum iuramento se soluturum, & tunc iu-
uatur dicta exceptioue, subdítque hoc vltimo casu
tantùm procedere textom in præsenti, Menoch. *con-
sil. 84. num. 38.* Mascard. *de probat. concl. 695. num. 2.*
optimè D. Barbos. *in l. 1. ff. solut. matrim. p. 6. num. 46.*
4 vbi *num. 48.* tesoluit quòd licèt maritus non possit
opponete exceptionem non numeratæ dotis quan-
do iurauit omnia contenta in instrumento esse ve-
ra, non tamen ob id impedietur opponere simula-
tionem confessioois ad quam iuramentum non re-
ferebatur, nec potuit referri, Gutier. *de iurament.
confirm. p. 1. cap. 37. à princ.* Pichard. *in tract. de mora,
num. 46.* Cald. Pereita *in comment. ad §. sed hac, n. 35. Instit. de inoffic. testam.* Coler. *de processib. exec. p. 1. c. 10. num. 213.* Mancin. *de iurament. par. 4. effectu 155. n. 2.* Anton. Corneus *in tract. de absolut. iurament. par. 3. quæst. 5. num. 101.* Seraphin. *de priuileg. iurament. priuileg. 60. num. 3. & 11.* vbi Martin. Benechend. *in addit. etiam num. 3.* Alexand. Trentacinq. *variarum resolut. lib. 3. tit. de solut. resol. 20. num. 4.* latè Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. tom. 1. lib. 18. tit. 4.*
5 Et attende quòd istud iuramentum intelligitur quando iurat quis soluere; secus verò si iurauerit se recepisse pecuniam, qoia tunc non potest opponere exceptionem, vt per Anton. Gom. *d. tom. 2. cap. 6. n. 2. in fine, vers. attende*, Rebuff. *tom. 1. ad leges Galliæ, tract. de chirograph. & cedul. recognit. art. 2. num. 23.* Caballio. *milleloq. 670.* citati per Valasc. *cons. 5. n. 19.* Emao. Acosta *in repet. d. l. si ex cautione. fallent. 9. n. 6. in fine*, vbi ex Felin. ait attentis rationibus iuris Canonici iutamentum in proposita specie efficete debitorem amittere priuilegium huius exceptionis, sed non ipsammet exceptionem si velit ptobare negatiuam, Cardin. Tusch. *pract. conclus. lit. E. concl. 421. n. 5.* D. Barbos. *in d. l. 1. ff. soluto matrim. p. 6. n. 46. propè fin.* Bauer. *de virtute iurament num. 46. versic. 31.* Gutier *d. p. 1. cap. 37. num. 8.* Hieton. Zetzer *de iurament. lib. 1. cap. 26. num. 14.* Alexand. Trentacinq. *d. resolut. 20. vers. secunda conclusio*, Benechend. *vbi suprà num. 9.* Cardin. Mantic. *d. lib. 18. tit. 4. num. 4.* Quicquid contrarium, immò in vtroque casu non debere audiri debitorem ex eo quòd directò coottadiceret iuramento, teneant Aufrer. *ad Capell. Tholoss. decis. 375. num. 3.* Tiraquell. *in l. si vnquam, in præfat. n. 72. & ad leges connub. gloss. 5. in 4. genere expressi*, Mari. Anton. *var. resol. lib. 2. resol. 60. casu 31.*
Vulgò allegati solet hic text. ad hoc quòd iura- 6
mentum sortitur naturam actus, cui adiicitur, nec
auget effectum obligationis, sed solùm addit teli-
ligionis vinculum, vt per Cott. *in memorab. verb. fi-
deiussor. il 2.* Bernard. *regul. 390.* Socin. *regul. 254.*
Ioan. Garcian. *regul. 275.* Couar. *in cap. quamuis pa-
ctum, p. 1. §. 4. num. 1. & in rubr. de testam. p. 2. num. 9. &
var. lib. 3. cap. 17. num. 5.* Tiraquell. *de iure constituti,
part. 3. limit. 7. num. 37. & in præfat. l. si vnquam, n. 165.*
Anton. Gom. *tom. 2. variarum cap. 10. num. 22. col. 3.*
vbi intelligit quando actus, vel contractus non ha- 7
bet effectum propter defectum voluntatis animi &
consensus contrahentis, & *cap. 14. num. 20. in princip.*
vbi ait iuramentum interpositum in aliquo actu, vel 8
contractu habere tacitam conditionem vt regule-
tur, & intelligatur secundùm naturam & qualita-
tem eius, quando deficit voluntas, & consensus iu-
rantis, Menchaq *d. §. 9 à n. 19.* Bellacomb. *tom. 1. commun. opin lib. 4. tit. 1. de rebus credit. num. 72. pag. 438.* Anton. Gabr. *commun. tom. 3. lib. 2. tit. de iureiur. concl. 10.* Hippol. *singul. 216.* Ioan. Matiens. *in dialog. relator. part. 3. cap. 32. num. 5.* Micres *de maioratu par. 1. q. 21. num. 9.* Corduba de Lara *in l. si quis à liberis, §. parens, num. 85. ff. de liber. agnoscen.* Molin. *de primogen. lib. 4. cap. 2. num. 56.* Gutier *in authent. sacramenta puberum, num. 26. C. si aduersus vendit. & de iurament. confirm. part. 1. cap. 37. num. 2.* Seraphin. *de priuileg. iurament. priuil. 73. num. 28.* Menoch. *consil. 24. num. 7. & consil. 27. num. 49. cum seqq.* Bruoot. à Sole *in locis communib. verbo iuramentum 19.* Cald. Pereita *de potest. nominandi, cap. 2. num. 35. & in responso pro Duce Pastrana, versic. qua sententia*, Flamin. Paris. *de resignat. benefic. lib. 1. quæst. 8. num. 14. & lib. 13. quæst. 1. num. 21. & quæst. 5. num. 17. cum seqq.* Valasc. *consult. 5. num. 19.* Morla *in emporio iuris ciuilis, part. 1. tit. 5. quæst. 1. num. 51. versic. qua de causa*, Mancin. *de iuram. part. 4. effectu 8. num. 1. cum seq. & effectu 66. num. 5.* Fachinæ. *controuers. lib. 2. cap. 17.* Giurba *decis. 42. num. 27.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib. 4. tit. 32. num. 89.* Molin. *de Iustit. tractat. 2. disput. 151. vers. ad quartum dicendum*, Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 4. cap. 799. num. 30.* Soat. *de relig. tom. 2. tractat. de iuramento, cap. 32. num. 2. cum seq.* Cardin. Tosch. *practic. conclus. tom. 4. lit. I. concl. 506. per tot.* Camill. Borrell. *in summ. decis. tom. 1. tit. 60. num. 302.* Bertazol. *in repet. l. si quis maior, C. de transact. num. 281. 651. & 710.*

De

✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠

De compenſationibus.

TIT. XXXI.

COMPENSATIONEM eſt debiti, & crediti inter ſe contributio, *l.1.ff. hoc tit.* à *pendendo* dicta, quia veteres, antequam nummi cuderentur, pecuniam, vt aurum,& argentum, appendebant. Scripſerunt in hanc rubr. Cuiac. Pac.& VVeſemhec. De titulo integros tractatus in lucem ediderunt Sebaſtianus Medices *tom.6 tractat. Doct. part.1. fol.*258. & Tyndarus *eod. tom.6. part.2. fol.*250. item Ioan. Borcholt, & D. Leont. Coppelius *in repetitione ſingularium legum tit. 4. de compenſat.* De materia Ordin. Reg. Luſitan. *lib.3. tit.78. l. Hiſpan.20. cum ſeqq. tit.*14. *part.*5. Roland. à Valle *conſ.76. ex num.26. lib.*1. Fab. Turret. *conſ.94. ex num.*12. Bernard. *regul.*99. Ioan. Garcian. *regul.* 77. Hector Felici. *allegat. 26. part.* 3. Suar. Vezin. Villalob. & alij *tom.1. commun. opin. lib.4. tit.21. pag.*596. Cuiac. *lib.8. obſeruat.* 16. & *lib.15. obſeru.*12. Afflict. *deciſ.*163. & 381. Oſaſc. *deciſ* 92. Hieron. de Laurent. *Auenionenſ. deciſ.*111. Ioſeph. Ludou. *Peruſ. deciſ.*15. Magon. *Florentina deciſ.* 5. & 44. Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris, lib.21. cap.*22. Peguer. *deciſ.*175. Vincent. de Franchis *deciſ.*53. Gam. *Luſitan. deciſ.91. ex num.*2. Surd. *deciſ.*117. & 191. & *conſ.*246. Ion. Bapt. Coſta *de rat rata, quaeſt.*61. Menoch. *de arbitr. caſu* 14. Flamin. Cathar. *deciſ.*62. & 93. Eſcobar *de ratiocin. cap.*36. Vincent. Carot. *de locato, part.4. except.4. de compenſat.* Maſcard. *de probat. concl.*333. & *ſeq* Gaſp. Roder. *de ann. reddit. lib.2. quaeſt.*18. Azeued. *l.1. num.128. tit.21. lib.4. noua Recopilat.* Parlad. *lib.2. rerum quotidian. cap. fin. part.5. §.11. num.*30. Gutier. *de iuram. confirmat. part.3. cap.*6. Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſ part.2. collect.*305. D. Barboſ. *in l. diuortio, §. ob donationes, num.3. cum ſeqq. ff. ſoluto matrim.* Molin. *de Iuſtit. tract.2. diſput.*560. *cum ſeqq.* Cardoſ. *in praxi iudicum & Aduocat. verbo compenſatio.* Arimin. Tepat. *var. ſentent. tom.1. tit.*160. Alexand. Trentacinq. *variarum reſolut. lib.3. tit. de compenſationibus*, Cancer. *variarum reſolut. tom.1. cap.3. num.*55. *cum ſeqq.* Cardin. Toſch. *pract. concl. tom.2. lit. C. concl.*487. *cum ſeqq.*

L. Et Senatus. I.

Imp. ANTONINVS A. *Dianenſi.*

1 COmpenſatio fiſco non opponitur. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Butrig. Salicet. Angel. Fulgoſ. Bald. Caſtrenſ. Sichard. Cuiac. Donell. Aloyſ. Leo *in 4. fol.24. verſo*, Sebaſt. Naeui. remiſſiuè. Caſal. *in annot.* & Xinnen. *in concord.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt *l. Hiſpan.26. tit.14. part.5.* Afflict. *deciſ.*191. Viui. *tom.1. commun. opin. lib.4. tit.21. in fine. verſ. itidem, pag.*198. Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris, lib.21. & 22. num.*6. Monet. *de decimis, cap 9. num.*173. Peregr. *de iure fiſci, lib.6. tit.8. num.*15. Cardoſ. *in praxi iudicum, verbo compenſatio, num.*10. Alexand. Trentacinq. *variarum reſolut. lib.3. ſub hoc tit. de compenſat. reſol.1 num.*11. Molin. *de Iuſtit. tract.2. diſp.560 num.*25.

SVMMARIVM.

1 *Compenſatio indebiti ſoluti non admittitur, & n.* 3.
2 *Compenſationis exceptionem non admitti ex cauſa iudicati.*
4 *Indebita ſoluens per ſententiam non repetit, niſi probet falſis inſtrumentis, vel allegationibus fuiſſe latam.*
5 *Compenſationis habens exceptionem ſi ſoluat per errorem, non poterit repetere.*

L. Ex cauſa. II.

Impp. ANTONINVS. & SEVERVS AA. *Lucio.*

INdebiti ſoluti, cuius repetitio non datur, com- 1
penſatio etiam non admittitur. Item ex cauſa iu- 2
dicati ſicut non condicitur, ita compenſationis exceptio non admittitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.1. ſup. hoc tit.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſu- 3
mit *l. Hiſpan.23. tit.14. part.5.* vbi ſtatuitur quòd ſol- 4
uens indebitum per ſententiam, non repetit propter authoritatem rei iudicatae, niſi probet falſis inſtrumentis, vel allegationibus fuiſſe latam, Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris, lib.21. cap.22. num.7. verſic. ſexto ex cauſa iudicati*, D. Barboſ. *in l. diuortio, §. fin. part.2. num.22. in princ ff. ſoluto matrim.* vbi dicit quòd ſi habens exceptionem compenſationis ſoluat per errorem, repetere non poterit.

SVMMARIVM.

1 *Debitum Reipubl. non admittit compenſationem in vectigalibus, debito frumenti, olei, pecunia publica, tributi, alimentorum, operarum, mercede, & in fideicommiſſis ciuitati debitis, & num.* 2.
3 *Debitum quod pro muris, pontibus, galeis, armis, victualibus exercitui Regis, vel communis debetur, non compenſatur cum alio debito, & num. 8. idem de debito cenſus Regis, vel communis, & de pedagijs, vel vectigalibus, num.* 4.
5 *in Tributis fiſco debitis non eſt locus compenſationi.*
6 *Debitum annonae non poteſt compenſari cum alio.*
7 *Reipubl. debitrici quando compenſatio poſſit obijci, & num.* 9.
10 *in Collectarum exactione non admitti compenſationem fauore Reipubl.*
11 *Debitum frumenti non poteſt compenſari cum alio.*
12 *Debitum alimentorum non recipit compenſationem. idem eſt in penſionibus, quae Clerico reſeruantur pro alimentis, num. 13. in ſtipendijs, vel alimentis ſcholaſticorum, num. 14. in Doctoribus petentibus ſua ſalaria, num. 15. in decimis, num. 16. etiam in decimis futuris. num.* 17.

L. In ea. III.

Imp. ALEXANDER A. *Capitoni.*

DEbitum Reipublicae non admittit compenſa- 1
tionem in vectigalibus, debito frumenti, olei, pecuniae publicae, tributi alimentorum, operarum, mercede, tandem in fideicommiſſis ciuitati debitis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſupr. hoc tit.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſu- 2
munt *l. Hiſp.10. tit.14. part.5.* vbi ſtatuitur quòd de- 3
bitum, quòd pro muris, pontibus, galeis, armis, victualibus exercitui Regis, vel communis debetur,

 non

non compenſatur eum alin debito; idem de debitn
cenſus Regis, vel cnmmunis, & de pedagiis, vel ve-
ctigalibus Ordin. Reg. Luſitan. *lib. 4. tit. 78. §. 5.* Sal-
5 zed. *ad Bernard. reg. 99. verſ. ſecundò limita*, vbi quòd
in tributis fiſco debitis non eſt locus compenſatio-
ni. Robert. *lib. 3. ſentent. cap. 26.* Sebaſt. Medic. *in tract.*
de compenſat. part. 1. quæſt. 14. Mendez à Caſtro *in*
6 *tract. de annonis ciuilib. in princip. num. 17.* vbi quòd
debitum annonæ non poteſt cum alio compenſari,
Petr. Gregnr. *ſyntagm. iuris lib. 21. cap. 22. num. 6. verſ.*
7 *tertiò*, vbi quòd Reſp. debitrici eius debitor nbiicere
poteſt compenſatinnem, ſi neque ex Calendatin, ne-
que ex vectigalibus, neque ex frumenti, vel olei pu-
blici pecunia, neque alimentnrum, neque eius, qui
ſtatutis ſumptibus ſeruit, neque fideicommiſſi ciui-
tatis debitor quis ſit. Cardnſ. *in praxi iudicum, ver-*
bo compenſatio num. 10. Molin. *de inſtit. tract. 2. di-*
8 *ſput. 560. num. 25. verſ. in ſequentibus*, vbi quòd quan-
dn debetur aliquid deputatum ad reparationem, aut
cnnſtructinnem murorum, fontium, pontium &
ſimilium, vel ad munitiones, victualia, ſtipendia mi-
litum, & res alias bellicas, aut in tributum quod-
cunque, vel debetur fideicommiſſum, aut res alia
relicta, vt poſtea ad Principem, aut ad communi-
tatem nppidi deueniat, locum non habet compen-
ſatin, cum alio debito, quod fiſcus, Princeps, vel
cnmmunitas Reipubl. aut oppidi debeat eidem de-
bitori; ſubditque *in d. §. 5. eiuſdem Ordin. Reg. Luſit.*
quòd hoc priuilegium videtur extendi ad omne vni-
uerſum debitum, quod debetur Regi, Cameræ, aut
fiſcn ipſius; ſnlùm enim quandn aliquid debetur
communitati ciuitatis, aut nppidi alicuius, excipitur
in eo §. vt fiat compenſatin in euentibus, in quibus
de iure communi compertum fuerit poſſe fieri cum
debitis, quæ eædem communitates ſuis debitoribus
viciſſim debent. Alex. Trentacinq. *var. reſolut. lib. 3.*
9 *ſub hoc tit. de compenſat. reſol. 1. num. 12.* vbi ait quòd
licèt debitor Reip. poſſit cumpenſationem obiicere,
tamen in aliquibus non poteſt, videlicet ſi debitor
ſim eius in Calendis, ſi debeam frumentum, vel ſi
debeam pedagium, aut tributum eis, vel alimentum
alicui ſeruienti, vel ſi tale debeam, quod in certas
res, vt putà ad emendum frumentum, deputatur, vel
ſi debeam fideicommiſſum aliquod, aut legatum, in
his enim caſibus nun admittitur compenſatio, ſub-
ditque quòd licèt quidam dicant hanc l. loqui in re-
publ. Romanorum, tamen veritas eſt quòd habet lo-
cum in qualibet alia ciuitate, Flores de Mena *var.*
10 *lib. 2. quæſt. 21. num. 164.* vbi tenet quòd in exactio-
ne collectarum non admittitur compenſatin fauore
Reipubl.

11 *Neque ex frumenti*, &c.] Notatur ad hoc quòd
debitum frumenti annonarij non poteſt cum alio
compenſari, vt vt per Rip. *in tract. de peſte, tit. de re-*
med. ad conſeruandam vbert. num. 33. cum ſeq. Petr.
Gregor. *ſyntagm. iuris part. 3. lib. 36. cap. 30. num. vlt.*
Mendez à Caſtrn *in tract. de annonis ciuilib. in princ.*
num. 17. Carduſ. *in praxi iudicum, verbo compenſatio*
num. 9. Bobadil. *in ſua politica lib. 4. cap. 3. num. 50.*
in princip. vbi plura priuilegia refert quæ cnncedun-
tur annonario frumento. Pereg. *de iure fiſci lib. 6.*
tit. 7. num. 15. verſ. ceſſat.

12 *Neque alimentorum*, &c.] Nntatur ad hoc quòd
debitum alimentorum non recipit compenſatio-
nem, vt per Ordin. Reg. Luſit. *lib. 4. tit. 78. §. 3.* Pereg.
de iure fiſci lib. 6. tit. 7. num. 15. in fine, Antnn. Fabr. *in*
ſuo C. ſub hoc tit. diffinit. 7. Bapt. Pontan. *de aliment.*
quæſt. 19. num. 2. Surd. *eod. tract. tit. 8. priuil. 53. n. 5.*
& tit. 7. quæſt. 10. num. 8. Alnyſ. Ricc. *in collect. deciſ.*
13 *part. 2. collect. 305. verſ. limita 12.* Quòd idem in pen-
ſionibus, quæ Clerien reſeruantur pro alimentis,
agnnſcit Gig. *de penſionib. quæſt. 92. num. 4.* & in ſti- 14
pendiis, vel alimentis ſchnlaſticorum, reſnluit Re-
buff. *de priuileg. ſcholaſt. priuil. 168.* Et in Doctori- 15
bus petentibus ſua ſalaria, Alexand. Trentacinq. *d.*
reſol. 1. num. 9. Carduſ. *d. verbo compenſatio num. 9.*
Ac demum in decimis procedere tenent Ludnuic. 16
Ruman. *ſing. 551. incip. An ſacerdoti*, Rebuff. *in*
tract. de decimis q. fin. num. 19. vbi ampliat etiam lo- 17
cum habere in decimis futuris, Salzed. *ad Bernard.*
reg. 99. addit. 1. verſ. adde & limita primò, Perez *l. 1.*
tit. 5. lib. 1. Ordin. pag. 124. in fine, Caſtill. *l. 64. Tauri*
fol. 194. col. 1. verſ. adde, fallit in cauſa. Nouar. *in addit.*
vlt. ad Franchis deciſ. 53. Pereg. *d. lib. 6. tit. 7. num. 16.*
Alex. Trentacinq *d. reſol. 1. num. 16.*

SVMMARIVM.

1 *Compenſatio fit ad portiones concurrentes æqualiter, & curſum vſurarum impedit.*

2 *Quantitas vbi debetur, compenſatio hinc inde ipſo iure fit ad concurrentem quantitatem, & pro tali rata impeditur curſus vſurarum.*

3 *Compenſatio de quantitate ad quantitatem, & ſic de debito pecuniario ad debitum pecuniæ, admittitur.*

4 *Compenſatio quando propriè locum habeat.*

5 *Compenſatio debiti ex pari ſpecie & cauſa diſpari admittitur. Admittitur de genere ad genus quando idem in genere debetur, & genus eſt eiuſdem qualitatis, num. 6. ſecus ſi diuerſa, num. 7. an admittatur de fructibus ad fructus, num. 8.*

9 *Compenſatio non admittitur de ſpecie ad ſpeciem, neque etiam de ſpecie ad quantitatem, vel è contrà.*

10 *Compenſatio fit ipſo iure, ita vt non ſit neceſſe de ea opponi per hominem, & num. 11. non induci ipſo iure, niſi allegetur & opponatur per partem, num. 12. 14. 17. intellige, vt num. 13. 15. 16. 18. & 19.*

20 *in Delictis fit compenſatio ipſo iure, etiamſi à parte non opponatur, veluti de negligentia ad negligentiam, de culpa ad culpam, & de dolo ad dolum.*

21 *Compenſatio fit ipſo iure, etiamſi à parte non opponatur, quando volumus impedire curſum vſurarum, generaliter fit omni caſu, in quo infertur præiudicium creditori ſi compenſatio ipſo iure non eſſet inducta, num. 22. fit quando tractatur de liberatione pignoris, num. 23.*

L. Si conſtat. IV.

Idem A. Luciano.

COmpenſatio fit ad concurrentes æqualiter 1
portiones, & impedit vſurarum curſum. Vbi 2
quantitas debetur, hinc inde compenſatio fit ipſo
iure ad concurrentem quantitatem, & pro tali rata
impeditur curſus vſurarum. Colligunt ex Ordin.
Dnctores citati *ad l. 1. num. 1. ſuprà hoc tit.*

Vulgò allegari ſolet hic text. ad hoc quòd com- 3
penſatio de quantitate ad quantitatem, & ſic de de-
bito pecuniario ad debitum pecuniæ admittitur, vt
per Ordin. Reg. Luſitan. *lib. 4. tit. 78. in princ. l. Hiſp.*
20. tit. 14. part. 5. Bernard. *reg. 98.* Kirchnu *tom. 1. com-*
mun. opin. lib. 4. tit. 21. num. 6. & 9. & ibi Dnnat. à Fi-
na *num. 18.* Sebaſt. Medices *in tract. de compenſat. p. 1.*
quæſt. 5. Hippol. Riminald. *conſ. 451. num. 36. lib. 4.*
Petr.

Petr. Gregor. syntagm. iuris lib. 21. cap. 12. num. 3. D.
Barbos. in l. diuortio, §. ob donationes, num. 8. ff. soluto
matrim. Nouar. in addit. ad Vincent. de Franchis de-
cis. 53. in vers. & compensationi locus est. Cardos. in
praxi iudicum, verbo compensatio num. 3. Alexand.
Trentacinq. var. resolut. lib. 3. sub hoc tit. de compen-
sat. num. 1. & 4. Molin. de iustit. tract. 2. disp. 197. n. 8.
4 vers. quoad tertium, vbi inquit compensationem pro-
priè locum non habere nisi quando res sunt eius-
dem rationis, & speciei, siue substantiæ, & qualitatis
eiusdem, & consistunt in pondere, numero, & men-
sura, vt quando debitum est pecunia, & res, in qua
fieri debet compensatio, est similiter pecunia: aut
quando debitum est triticum, vinum, oleum, aut
aliud simile, & res in qua fieri debet compensa-
tio, est eiusdem speciei: quando verò sunt diuersa-
rum specierum, vt quando vnum est pecunia, aliud
verò equus, vinum, aut oleum, non est propriè com-
pensatio: neque item est propriè compensatio quan-
do sunt eiusdem speciei, sed non consistunt in pun-
dere, numero & mensura, vt quando debetur vnum
mancipium; & compensatio intenderetur in alio
equo, idem ferè resoluit eod. tract. 2. disp. 560. num. 19.
vers. habet autem locum, Thom. Cormeri. lib. 19. iuris
ciuilis, Romani, Gallicique tit. 6. cap. 3. part. 1. ad fin.
vers. compensatio debiti fol. 724. vbi ait quòd com-
5 pensatio debiti ex pari specie & causa dispari admit-
titur, veluti si pecuniam tibi debeam, & tu mihi pe-
cuniam debeas, aut frumentum, aut cætera huius-
modi, licèt ex diuerso contractu, vt si tibi debeam ex
vendito, tu mihi ex mutuo, compensare, vel deduce-
eere potest.
6 De genere ad genus compensatio admittitur,
quando idem in genere debetur; & genus est eius-
7 dem qualitatis, secus verò si diuersæ; habet enim ge-
nus functionem quandam; & res fungibilis com-
pensationem recipit: ita Sebastian. Medices d. tract.
de compensat. part. 1. quæst. 1. Petr. Gregor. d. lib. 21. c. 12.
num. 3. in fine. D. Barbos. in d. l. diuortio §. ob donatio-
nes num. 8. vers. ex qua quidem, & num. 23. in fine, &
24. & 25. vbi tenet quòd quando quis debet frumen-
tum, & illud extat, non potest pro eo soluere pecu-
niam, quia de pecunia ad frumentum non potest
admitti compensatio, neque vnum pro alio inuito
8 creditore solui potest, & ibidem idem D. Barbos. in
eo dubio, an de fructibus ad fructus admittatur
compensatio? concludit quòd licèt pro fructibus
non possit obiici compensatio de pecunia, poterit
tamen obiici compensatio de aliis fructibus, siue
frumento. nam compensatio non solùm habet lo-
cum in quantitatibus, sed etiam in omnibus consi-
stentibus pondere, & mensura, dummodo sint eius-
dem substantiæ, & qualitatis.
9 De specie verò ad speciem non admittitur com-
pensatio, neque etiam de specie ad quantitatem, vel
è contra, l. quod dicitur, ff. hoc tit. & si conuenerit, ff. de
pignorat. act. l. si ex pecunia, C. de rei vendicat. l. 2. Hisp.
tit. 14. part. 5. Sebast. Medic. in tract. de compensat.
part. 1. quæst. 3. & 4. Petr. Gregor. d. lib. 21. cap. 12.
num. 3. Surd. cons. 246. num. 11. & 13. & decis. 18 4.
num. 7. Menoch. cons. 341 num. 6. Aloys. Ricc. in col-
lect. decis. part. 2. collect. 505. vers. limita sexto, Ioseph.
Ludou. Perus. decis. 15. num. 5. Donel. comment. iuris
ciuilis lib. 16. cap. 15. col. 6. vers. non minus res in com-
pensationem versantur, Alexand. Trentacinq. d. tit. de
compensat. resol. 1. num. 1. in princip. D. Barbos. in d.
l. diuortio, §. ob donationes ex num. 8. vsque ad num. 12.
qui reddit rationem d. num. 8. ad fin. quia compensa-
tio solutio est, & in speciebus potest prætendi affe-
ctio, & probabile interesse, & ideo non potest æqua-
litas considerari. Et ad illud quòd compensatio est
ficta solutio, & compensans dicitur soluere, l. si debi-
tor. ff. qui potior. in pign. habeantur. l. 1. ff. hoc tit. Tiraq.
de retractu lig. §. 3. gloss. 4. num. 6. Cou. in cap. quam-
uis pactum part. 1. §. 4. num. 9. Donell. comment. ad
l. ne creditores eo. num. 3. C. de pignorat. act. & Com-
ment. iuris ciuilis lib. 16. cap. 15. in princip. Sebast. Me-
dices in præfat. tract. de compensat. num. 1. Menoch.
de arbitr. casu 13. num. 3. Cachetan. decis. 51. num. 13.
& 14. Surd. de aliment. tit. 6. quæst. 4. & tit. 7. quæst. 15.
num. 14. & 15. Castill. lib. 3. quotid. cap. 25. num. 90.
Cancer. var. resolut. part. 2. cap. 3. num. 57. vbi num. 85.
quòd est realis satisfactio, D. Barbos. in d. §. ob dona-
tiones num. 8. prope fin.
Ipso iure pro soluto, &c.] Notatur ad hoc quòd 10
compensatio ita fit ipso iure, vt de ea opponi per ho-
minem necessarium non sit, vt per Tyndar. in tract.
de compensat. art. 6. per tot. Afflict. decis. 121. num. 1.
& 2. Donell. d. lib. 16. cap. 15. col. antepen. vers. ter-
tium illud ad vim compensationis, Rot. Genuens. de-
cis. 4. à princip. & præcipuè num. 21. cum seqq. Alex.
Trentacinq. d. lib. 3. sub hoc tit. de compensat. resol. 1.
n. 24. vers. secunda opinio, & in vers. mihi placet, vbi 11
probat hanc partem, quòd scilicet compensatio fiat
ipso iure absque facto hominis, ex verb. huius text.
ibi, ipso iure, quæ referuntur ad alia verba, ex eo tem-
pore, ex quo ab vtraque parte debetur.
Contrarium tamen, immo quòd compensatio 12
non inducatur ipso iure, nisi allegetur & opponatur
per partem, & ita requiratur hominis factum, statuit
Ordin. Reg. Lusit. lib. 4. tit. 78. in princip. ibi, com
tanto que se allegue, defendunt Cæs. de Vrsillis ad Af-
flict. decis. 121. num. 1. Fab. Tinter. cons. 44. num. 16.
lib. 1. Vincent. de Franchis decis. 53. num. 1. vbi quòd
compensatio opposita ab homine, ipso iure fit à le-
ge, Tiraq. in l. si vnquam, verbo reuertatur num. 15. &
de retractu lig. §. 3. gloss. 3. à num. 8. Gama Lusit. de-
cis. 91. à num. 2. D. Barbos. in d. l. diuortio, §. ob dona-
tiones num. 31. intellige, vbi ait ita fieri compensatio- 13
nem ipso iure, vt tamen debeat opponi per homi-
nem, aliàs enim non videtur inducta nisi in quibus-
dam casibus relatis per gloss. in præsenti, & in ead. l.
diuortio, §. fin. part. 2. num. 24. Vrsil. tom. 1. commun.
opin. lib. 4. tit. 21. num. 34. pag. 598. Gasp. Roderic.
de annuis redditib. lib. 2. quæst. 18. num. 10. & 13.
Thom. Cormeri. lib. 19. iuris ciuilis, tit. 6. de compen-
sat. cap. 3. in fine, & cap. 4. in princ. fol. 725. Surd. de
aliment. tit. 7. quæst. 11. num. 14. cum seqq. & cons. 246.
num. 27. & 28. lib. 2. vbi quòd compensatio non in- 14
inducitur ipso iure, sed parte opponente, & quòd
operatur effectum suum quando opponitur, non an-
te, & decis. 118. ex num. 1. vbi quòd compensatio fit 15
ipso iure parte opponente, ad impediendum tamen
cursum vsurarum compensatio procedit ipso iure, &
antequam opponatur a parte, & decis. 191. num. 13.
cum seqq. vbi num. 18. intelligendum ait textum 16
in præsenti, parte volente, non autem ea tacente,
aut etiam inuita. Gonzal. ad regul. 8. Cancel. gloss.
56. num. 66. Aloys. Ricc. in collectan. decis. part. 4.
collectan. 1183. Cardos. in praxi iudicum, verbo
compensatio num. 5. Cald. Pereira de resol. emphyt. c. 17.
num. 17. Ioan. Vincent. Honded. cons. 38. num. 15.
cum seqq. lib. 2. vbi quòd compensatio fit, ac debi- 17
tum extinguit ipso iure parte de ea opponente, Mo-
lin. d. disp. 566. in princip. num. 1. vbi quòd petens 18
compensationem, ipso iure eam consequitur ante-
quam ei à iudice concedatur, ac proinde statim ipso
iure liberatur à quantitate debiti quam compensari
petit, ad effectum verò vt vsuræ ex debito non vlte-
rius progrediantur, statim ac esse incipit aliud debi-
tum

tum cum priore compeosabile,censetur ipso iute facta esse compensatio, esto non peratur, neque vlla fiat protestatio compensationis, Card.Tusch.*practic. conclus.tom.*1.*lit.C.conclus.*493. Anton.Fab.*in suo Codice sub hoc tit. definit.* vbi quòd compensatio fit ipso iure,sed ita tamen si oppooatur à parte.

20 In gloss. *Ipso iure.*ibi,*hoc tamen fallit in debitis*, &c. Notatur ad hoc quòd in delictis compensatio fit ipso iute,etiamsi à parte non opponatur, veluti de negligentia ad negligentiam,de culpa ad culpam,& de dolo ad dolum, ita Alexand. Trentacinq. *d.resolut.*1.*num.*14.*versic. primò declara.* Petr. Gregor. *syntagm.iuris lib.*21.*cap.*22. *num.*2. Rebell. *de obligat. iustit.p.*1.*lib.*2.*quæst.*18.*num.*8. Cardos.*in praxi iudicum, verb.compensatio,num.*8.

21 In eadem gloss. ibi, *item ad inhibendum cursum vsurarum*, &c. Nutatur ad hoc quòd compensatio fit ipso iute etiamsi à parte non opponatur quando volumus impedite cursum vsuratum, vt per Alexand. Trentacinq. *d. num.*24. *vers. secundò*, Surd. *decis.*117. *num.*2. Molin. *d. disp.*560. *num.* 1. Tiraquell.*de retract. lign.*§.3.*gloss.*3.*num.*5.*&* 8. Sebast. Medices *d. tractat.de compensat.part.*1. *quæst.*50. Petr.Gtegor. *dicto lib.*21. *cap.*22. *num.*1. D.Barbos. *in d. l. diuortio*, §. *ob donationes*, *num.* 33. Cardos. *in praxi iudicum*, *verbo compensatio,num.*5.

22 In eadem gloss.ibi, *vel pœnam committendam*, &c. Notatur ad hoc quòd genetaliter fit compensatio ipso iure,etiamsi à parte noo oppunatut,in omni casu,in quu infertut prçiudicium creditoti si compensatio ipso iute non esset inducta, vt quia ea non inducta compensaus teoeretur ad pœnam vel interesse,& sic ad pœnaio, vel commissum euitaodum ipso iure compensationem fieri,tenent Alexand. *consil.* 45 *num.*4.*lib.*4.Paris.*cons.*121 *num.*20.*lib.*1.Tiraquell. *d.*§.1.*gloss.*2.*num.*5.*&* 9. Sebast.Medices *in tractat. de compensat part.*1. *quæst.*21. *num.*3. Gig. *de pensionibus*, *quæst.*92.*num.*7. Gam. *Lusit.decis.*91. *num.*2. vbi Flores de Mena,Alex.Trentacinq. *d. num.*24. *vers. tertiò non procedit*,Sutd *d. decis.*191. *num.*3. D. Barbos. *in d. l.diuortio*,§.*ob donationes*, *num.*31.*&* *in* §.*fin. p.*2. *n.*23. *&* 24.Cardos.*d.n.*5.

23 In eadem gloss.ibi,*vel pignus liberandum*,&c. Notatur ad hoc quòd ipso iure fit compensatio quando ttactatur de liberatione pignotis,vt per Alex.Treotacinq.*d.n.*24.*vers.quartò.*

SVMMARIVM.

1 *Debitum ex testamento compensari potest.*
2 *quod Compensari potest immune est ab vsurarum solutione.*
3 *Compensationi quatenus sit locus in vltimis voluntatibus.*
4 *si debeo tibi centum aureos cum vsuris, tu mihi quinquaginta sine fœnore, vsque ad concurrentem summam sit Compensatio.*

L. Etiamsi. V.

Idem A. Honoratæ.

1 DEbitum ex testamento compensari potest.Item
2 quod compensari potest,imioune est ab vsurarum solutione. Colligunt ex Ordin.Doctotes citati *ad l.*1.*n.*1.*sup.hoc tit.*

3 Compensationi quatenus in vltimis voluutatibus locus sit:vide Sebast. Medic. *in tractat. de compensat. part.*1.*quæst.*31.*num.*1.*&* 2.Castill.*de vsufruct.cap.*46. *num.*6.*&* 7. Cardin.Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib.*10.*tit.*2. Menoch.*de præsumpt.lib.*3.*præsumpt.*142. *& lib.*4.*præsumpt.*109.*& seq.*

4 *Vsurarum excludit compensationem.*]Notatur ad hoc quòd si debeo tibi centum aureos cum vsuris,tu mihi quinquaginta sine fœnore, vsque ad concurrenteio summam fit compensatio, vt per Petr. Gregor. *syntagm.iuris lib.*21.*cap.*22.*num.*2. & alios citatos *in l.*4.*gloss.ipso iure,super verb.Item ad exhibendum.*

SVMMARIVM.

1 *Cauta, sed non recepta minimè compensantur : nec quis tenetur soluere, vbi potest compensare.*
2 *in Compensationem tantùm veniunt quæ debita sunt, altero etiam inuito.*
3 *In dotis causa opponi potest compensatio.*

L. Neque scriptura. VI.

Idem A. Pollidenti.

1 CAuta, sed non tecepta minimè compeosantur, nec quis renetur soluere,vbi porest compensare.Colligunt ex Otdin.Doctores citati *ad l.*1.*num.*1. *supr.hoc tit.*

2 Vide Pett.Gregor.*syntagm.iuris lib.*21.*cap.*22.*n.*3. *lit.O.*vbi quòd in compenlationem etiam inuito altero veniunt rantùm,quæ debita sunt.

3 In gloss. *Neque scriptura.* ibi, *vel quartò dic etiam in dotis confessione hic loqui*, &c.Notatur ad hoc quòd in causa dotis opponi potest compensatio, vt per Hippol.Riminald.*cons.*451.*num.*38.*lib.*4. Sebast.Medices *in tractat.de compensat.part.*1. *quæst.*17. D.Barbos.*in l.diuortio* 8. §. *ob donationes*, *num.*5. *&* 7.*in fine*, *& num* 8.*in princ.* Alexand.Trentacinq.*variar.resolut. lib.* 3.*sub hoc tit. de compensat. resolut.*1. *num.* 18. vbi subdit textum *in l.vnic.*§.*taceat*. *C.de rei vxor. action.* loqui io retentione,& non in compensatione, & sic per dictum textum non cortigi iura pet quę permittitur contra dutem compensatio.Catdin.Tusch.*practic.conclus.tom.*1.*lit.C.concl.*490.*num.*5.*cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Venditor,fisco tamen excepto, petens pretium, compensationis exceptionem patitur.*
2 *Fisco agenti contra debitorem quando & quomodo possit opponi ab ipso debitore exceptio compensationis.*

L. Si ex venditione. VII.

Idem A. Eurosio.

1 VEoditor,fisco tamen excepto, petens pretium, compensationis exceptionem patitur. Colliguot ex Ordin.Doctotes citati *ad l* 1.*n.*1.*supr.hoc tit.*

2 Quando & quomodo fisco agenti contra debitorem possit opponi ab ipso debitore exceptio compensationis:vide *l.fin.ff.hoc tit.* Paul.de Castro *in l.fi. num.*5 *in* 14.*priuileg.* & *ibi* etiam Salicet. *n.* 16. *C. de priuileg.fisci*, Alex.*cons*61.*lib.*3. Titaquell. *de retract. lign gloss.*3.§.3. *num.*11. *cum seqq.* Peregr. *de iure fisci*, *lib.*6.*tit.*7.*num.*15.*&* 16. Alex. Trentacinq.*var.resol. lib.* 3.*sub hoc tit. de compensat. resolut.* 1. *num.* 14. vbi conclosionem huius text. intelligit in fisco, propriè loquendo,id est Reipublicæ Romanæ,boc est,Papç,

Impetatoris,vel Regis,non in quaſi fiſco alterios ci-
uitatis,niſi præſcrip ſiſſet iura fiſcalia,vel haberet ea
ex conſuetudine,Molin. *de Inſtit. tractat.2. diſp.560. num.15.in fin.* vbi ait quòd licèt quando aliquis vendit aliquid, poſſit emptor in pretio cõpeoſare quod venditor ei aliunde debet; ſi tamen fiſcus ſit,qui aliquid vendit, non poteſt emptor compenſare in eo pretio id, quod fiſcus ei viciſſim ex alio capite debet,& ad hoc citat textum expreſſum *in præſenti.*

S V M M A R I V M.

1 *Æſtimatio fructuum debitá ab eo, cui legatum quantitatis eſt relictum, poteſt cum illa quantitate compenſari.*
2 *Vitricus percipiens fructus ex rebus priuigni, tenetur ad reſtitutionem.*
3 *Vxor marito legare poteſt.*
4 *Compenſatio contra petentem legatum opponi poteſt.*
5 *Legatum factum creditori an & quando præſumatur factum animo compenſandi cum ipſo debito neceſſario.*

L. Si propter. V I I I.

Imp. G O R D I A N. A. *Emerito.*

1 ÆStimatio fructuum debita ab eo, cui legatum
quantitatis eſt relictum,poteſt cum illa quan-
2 titate compenſari.Vitricus percipiens fructus ex re-
3 bus priuigni tenetur ad reſtitutionem.Vxor marito
4 legare poteſt. Compenſatio contra petentem lega-
tum opponi poteſt. Colligunt ex Ordin. Doctores
citati *ad l 1.n 1.ſup hoc tit.*
5 *Ei legatum eſt*, &c.] An & quando legatum factum creditori præſumatur factum animo compenſandi cum ipſo debito neceſſario?vide Gualdenſ. *de arte teſtandi, tit. de legat.caut.5.* Anton. Gom. *tom.1. variarum,cap.12.de legatis,num.17.& 28.*Eman.Acoſta *in cap.ſi pater,de teſtament.in 6. verbo legauit.n.17. cum ſeqq.* Phanuc. *d. lucro dotis, gloſſ.8.* Hippol. Rimin.*conſ.393.lib.4.* Couarr.*in cap.officij, num.2. de teſtament.*Burſat. *conſ.60. à princ. vol.1.* Sim. de Prætis *de interpret. vltim.volunt lib.4. dub.6. per tot. fol. mihi 293.cum ſeqq.*Maſcard *de probat.concluſ.333.* Cardin. Mantic.*de coniect.vltim.volunt. lib.10. tit.2. à princip.* Mich.Craſſ.*recept.ſentent.§. legatum, quæſt.22. ex n.4.* Peteg.*de fideicom.art.33 num.41.& 42.* Fab. Turret. *conſ. 10. in princ. vol.1.* Menoch. *de præſumpt. lib. 4. præſumpt.109.& 110.* Achil. de Pedrocha *conſ.25.n.1. cum ſeqq.*Surd.*conſ.7.& 112.* Vincent. Honded. *conſ. 63.num.81.& 82.lib.1.* D. Barboſ.*in l.ſi cùm dotem, §.ſi pater,ff.ſoluto matrim.*

S V M M A R I V M.

1 *Indebitum, & illiquidum non deducitur in compenſationem.*
2 *Procurator non compenſat ſuum debitum cum debito domini,niſi de voluntate domini.*
3 *Compenſatio quæ poterat obyci contra cedentem, non poteſt obyci contra ceſſionarium.*
4 *Compenſari non poteſt quod debetur ſub onere præſtandæ ſatiſdationis ante eam præſtitam. non poteſt compenſari quod tutor debet, cum eo quod pupillo debetur, nec è contra; poteſt tamen tutor pro pupillo conuentus compenſare quod ſibi proprio nomine debetur,num.5.*
6 *Compenſari non poteſt quod non poteſt ſolui.*
7 *proprio nomine conuentus an poſſit obycere Compenſationem eius quantitatis, quæ ſibi tanquam alterius procuratori debetur.*

L. Eius quod. I X.

Idem A. Eumenidi.

INdebitum, & illiquidum in compenſationem 1
non deducitur. Colligunt ex Ordin.Doctores ci-
tati *ad l.1.n.1.ſup hoc tit.*
Vide *l. Hiſpan.24. tit.14. part.5.* vbi quòd procu- 2
rator non compenſat ſuum debitum cum debito do-
mini, niſi voluntate domini, Anton. Fab. *in ſuo*
Cod.ſub hoc tit.de finit.3. vbi quòd compenſatio,quæ 3
poterat obiici contra cedentem, non poteſt obiici
contra ceſſionarium,ſiue cauſam habeat ille onero-
ſam,vel habuerit ſui debitoris bona omnia obligata
ante natum ius oppunendæ compenſationis, & *de-* 4
finit.6. vbi quòd compenſari non poteſt quod de-
betur ſub onere præſtandæ ſatiſdationis ante eam
præſtitam, & *definit.8.* vbi quòd compenſari non 5
poteſt, quod tutor debet, cum eo quod pupillo de-
betur, nec è contra; poteſt tamen tutor pro pupillo
conuentus compenſare quod ſibi proprio nomine
debetur, & *definit. 11.* vbi quòd compenſari non 6
poteſt, quod ſolui non poteſt, & *definit.17.* vbi an 7
quis proprio nomine conuentus poſſit obiicere
compenſationem eius quantitatis, quæ ſibi tanquam alterius procuratori debetur.
De illiquido quòd in compenſationem non deducatur,dicam commodiùs *ad l.vlt.infr.hoc eod.tit.*

S V M M A R I V M.

1 *Soluens quid pro liberando prædio empto, illud venditori compenſat cum pretio.*
2 *petenti pecuniam opponitur Compenſatio de debito pòſt contracto.*

L. Quoniam liberum. X.

Impp. D I O C L E T. & M A X I M. AA. & CC. *Nicandro.*

QVi pro liberando prædio empto aliquid ſoluit, 1
illud venditori compenſat cum pretio.Petenti 2
pecuniam opponitur compenſatio de debito pòſt contracto. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1.ſuprà hoc tit.*

L. Si tutores. X I.

Iidem AA. & CC. *Iuliano & Paulo.*

PVpillo etiam compenſatio obiici poteſt. Item in ſubſidium conuento poteſt obiici compenſatio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1.num. 1. ſup hoc tit.*

S V M M A R I V M.

1 *Solutio & compenſatio inducunt actionem pignoratitiam.*
2 *partem debiti Compenſans, aliam autem offerens, ac deponens,pignus vendicare poteſt,& num 3.*

L. Inuicem

L. Inuicem debiti. XII.

Iidem AA. & CC. Corneliano.

1 SOlutio & compenſatio pignoratitiam actionem
2 inducunt. Partem debiti compenſans, aliam autem offerens, ac deponens, pignus vendicare poteſt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſupr. hoc tit.*

3 Hanc eandem concluſionem quoad ſecundam eius partem ex hoc text. deſumunt Neguzant. *de pignorib. p. 3. membr. 2. part. 5. num. 8.* Caroc. *de obligat. q. 7. §. de obligatione, num. 3.*

SVMMARIVM.

1 *Reipublica quod debetur non poteſt compenſari cum eo, quod officialis debet vt priuata perſona, & ſingularis, & num. 2.*

3 *Debitum Reipublica compenſari nequit cum eo, quod adminiſtrator, vel curator eius debet nomine proprio, & num. 4.*

L. Si velut. XIII.

Iidem AA. & CC. Baſſo.

1 REipublicæ quod debetur non poteſt compenſari cum eo, quod officialis debet vt priuata & ſingularis perſona. Colligunt ex Otdin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſu-
munt Petr. Gregor *ſygntagm. iuris lib. 21. cap. 22. n. 6. in*
3 *fine*, vbi quòd debitum Reipublicæ non poteſt com-
penſari à debitote cum eo, quod adminiſtrator, vel
curator eius debet debitori nomine proprio, Alex.
Trentacinq. *variarum reſolut. lib. 3. ſub hoc tit. de com-*
4 *penſat. reſolut. num. 15.* vbi quòd illud, quod debetur
Reipubl. non poteſt compenſari cum eo, quod debet
officialis, vel Reipubl. adminiſtrator.

SVMMARIVM.

1 *Compenſatio locum habet tam in realibus, quàm perſonalibus actionibus, & num. 5. maximè ſi compenſatio eſt voluntaria, num. 6.*

2 *Compenſationem in debitis liquidis ſine ambagibus manifeſtam iudex admittet, indaginem requirentes ad aliud iudicium reſeruet.*

3 *Compenſationis exceptionem non admitti in depoſito.*

4 *Inuadentes, & occupantes poſſeſſiones alienas non iuuari compenſationis exceptione.*

7 Ipſo iure, *parte ſcilicet volente, & opponente.*

8 *Liquidi ad liquidum, non verò ad non liquidum, fit compenſatio.*

9 *Debitum controuerſum non compenſari cum liquido, licèt conuerſum poſſit exigi iuris auctoritate prouiſionaliter, cautione præſtitâ.*

10 *Creditum liquidum quod, & num. 11.*

11 *Compenſatio de debito etiam non liquido, immo & de litigioſo, opponi poteſt. ſi tamen liquidari poteſt intra breue tempus ſtatuendum a iudice, & n. 17.*

13 *Regula generalis, quòd de debito liquido ad liquidum fit compenſatio; non verò de liquido ad non liquidum, num. 14. limita vt num. 15. & 16.*

18 *Liquidandum de proximo pro liquido habetur.*

19 *Liquidatio intra quod tempus fieri debeat iuxta leges Luſitania, & Caſtella, & num. 20.*

21 *Compenſatio debiti liquidi, aut in termino præfixo liquidandi, quando opponi poſſit, & num. 22. vbi verò, num. 23.*

24 *Compenſationis exceptio non admittit in depoſito ad retardandam eius reſtitutionem, etſi quantitas, quam depoſitarius compenſare commendat, ſit liquidiſſima. non admittitur in depoſito, ne quod bona fide geſtum, trahatur ad perfidiam, num. 25.*

26 *Occupantes, & inuadentes poſſeſſiones alienas non iuuari compenſationis exceptione.*

27 *Compenſatio non tenet in re poſſeſſa per violentiam.*

28 *Conuentus ratione commodati, an poſſit obycere compenſationem, remiſſiuè.*

L. Compenſationem. XIV. & vlt.

Imp. IVSTINIANVS. A. Ioanni P. P.

COmpenſationes tam in tealibus, quàm perſo- 1
nalibus actionibus locum habent. Compenſa- 2
tionem in debitis liquidis ſine ambagibus manife-
ſtam iudex admittet, indaginem requirentes ad aliud 3
iudicium reſeruet. In depoſito non admittitur com-
penſationis exceptio. Inuadentes, & occupantes 4
alienas poſſeſſiones compenſarionis exceptione mi-
nimè ſe tuentur. Colligunt ex Ordin. Doctores cita-
ti *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

Ex omnibus actionibus ipſo iure fieri ſancimus.] No- 5
tatur ad hoc quòd compenſatio locum habet in
actionibus realibus, & perſonalibus, vt per D. Bar-
boſ. *in l. diuortio 8. §. ob donationes, num. 25. in princ. ff. ſo-*
luto matrim. vbi ſubdit id ſine dubio procedere in 6
compenſatione voluntaria, quæ videtur induci
quando actor tacet in iudicio. Molin. *de Inſtit. tract.*
2. diſp. 560. num. 18.

Ipſo iure.] Parte ſcilicet volente, & opponente, vt 7
per Doctores, quos plena manu citaui *ad l. ſi conſtat 4. ſupr. hoc eodem tit. ſuper verb. ipſo iure, pro ſoluto.*

Si cauſa ex qua compenſatur liquida ſit, &c.] Nota- 8
tur ad hoc quòd liquidi ad liquidum, non verò ad non liquidum compenſatio fit, vt per Ordin. Reg. Luſitan. *lib. 4. tit. 78. §. 4. l. Hiſpan. 10. tit. 14. part. 5.* Sebaſt. Medices *de compenſat part. 1. quæſt. 13.* Octau. Cacheran. *Pedem deciſ. 92. num. 36.* Tiber. Decian. *conſ. 94. num. 23. in fine lib. 3.* Turret. *conſ. 44. num. 13.* Gutier. *de iurament. confirm. part. 3. quæſt. 6. num. 2.* Alexand. Trentacinq. *variarum reſolut. lib. 3. ſub hoc tit. de compenſat. num. 5. & num. 20. cum ſeq.* Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin lib. 4. tit. 11. num. 19. & n. 34. in fine*, D. Barboſ *in l. diuortio 8. §. ob donationes, n. 30. & 31 ff ſolut. matrim.* Gaſp. Roderic. *de annuis redditib. lib. 2. quæſt. 18. num. 10.* Cardoſ. *in praxi iudicum, verbo compenſatio, num. 3.* Petr. Gregor *ſyntagm. iuris, lib. 21. cap. 22. num. 3. prope fin.* Molin. *de iuſtit. tract. 2. diſp. 560. num. 17.* Cardin. Tuſch. *practic. concl. tom. 2. lit. C. concluſ. 489 & concl. 490. num. 54. & 56.* Thom. Corner. *lib. 19. iuris ciuilis tit. 6. de compenſat. part. 2. cap. 3. in fine*, Donell. *comment. iuris ciuilis, lib. 16. cap. 15. col. 10. verſic. hac de rebus ad compenſationem,* Surd. *deciſ. 184. num. 6.* Anton. Fab. *in ſuo Cod. ſub hoc*
tit. definit. 10. vbi quòd compenſari non poteſt debi- 9
tum controuerſum cum liquido, licèt controuer-
ſum poſſit ex iuris auctoritate prouiſionaliter, vt
aiunt, exigi præſtita cautione.

Liquidum creditum vt in compenſationem de- 10
duci poſſit, dicitur quando conſtat per inſtrumentum, per ſententiam, vel per alias probationes ſimiles, ita Sebaſtian. Medices *dict. tract. part. 1. quæſt. 13.*

Cæſ.

Cæſ.de Vrſill.*ad Afflict. deciſ.*121.*n.*5. Cacheran. *d. deciſ.*92. *num.*36. Eſcobar.*de ratiocin. cap.* 36. *num.*2.
Menoch. *de arbitr. caſu* 14. *per tot. & pracipuè num.*6.
21 vbi quòd arbitrio iudicis relinquitur quando dicatur
creditum liquidum, Azeued.*l.*1.*num.*134.*tit.*21. *lib.*4.
noua Recopil. Molin.*d.diſput.*560. *n*.... Surd.*conſ.* 246.
22 *num.*4. vbi quòd compenſatio etiam de non liquido
debito, immo & de litigioſo allegari & opponi po-
teſt, ſi tamen liquidari poteſt intra breue tempus ſta-
tuendum iudicis arbitrio, Alexand. Trentacinq.*d.re-*
23 *ſolut.*1. *ex num.*8. *vſque ad num.*20. vbi facit regulam
generalem quòd de debito liquido ad liquidum fit
compenſatio, & vndecim modis eam limitat; & de-
24 inde ex *num.*20.*vſque ad num.*24. aliam facit regulam
quòd de debito liquido ad non liquidum non admit-
25 titur compenſatio, & primò limitat eam quando in-
continenti offeruntur probationes, & quando in-
continenti dicatur, ait quòd relinquitur arbitrio iu-
26 dicis; deinde limitat quando debitum eſt liquidum
per confeſſionem partis, & non per teſtes, vel inſtru-
menta; tunc nanque etſi contrariæ extent ſenten-
tiæ, & opiniones, ipſe exiſtimat confeſſum admitti
debere, ſi intra breue tempus debitum ſibi, cuius
compenſatiooem obiicit, probare velit.

17 Sufficit igitur vt creditum ſit liquidum, vel ſtatim
liquidabile, vt per Cæſ. Vrſill. *d.num.* 5. Bellacomb.
*tom.*1. *commun opin.lib.*4 *tit.*22. *num.*27. *pag.*598. Io-
ſeph.Ludou. *Peruſ deciſ.*15. *num.*15. Decian.*conſ.*94.
*num.*23. *lib.*3. D. Barboſ.*in d. l. diuortio*, §. *ob donatio-
nes, num.* 27. *in princip. verſic. quibus tamen addendum
eſt*, vbi quòd poteſt obiici compenſatio ad debitum
liquidum de non liquido, quod tamen de proximo
18 liquidari poteſt. Liquidandum enim de proximo ha-
betur pro liquido. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ.
tom.*1.*cap.*138.*n.*40.

19 De iure verò Luſitano per Ordin.Reg.*d.lib.*4.*tit.*
78.§.4. excipiens compenſationem tenetur probare
debitum intra nouem dies, alioquin non admittitur
compenſatio, vt refert Molin.*d.diſp.*560.*num.*17.*pro-*
20 *pe fin.* At de iure Hiſpan. Caſtellæ, decem dies aſſi-
gnantur ad probandum, & liquidandum debitum,
cuius compenſatio obiicitur, per *l.*20. *tit.*14. *part.*5.
verſic. Pero el iuzgador, vbi Gregor. Lopez *verbo faſta
diez dias*, inquit in hunc modum: *Habes hic quod illa
exceptio dicitur liquidabilis, quæ poteſt liquidari infra
decem dies, Doctores aliter dicebant* in l. fin. C. de
compenſat. *volentes hoc eſſe arbitrarium.* Gutier.*de iu-
ram.confirm.p.*3.*c.*6. *n.*2. Molin.*d.diſp.*560 *n.*17.*in fine.*

21 Compenſatio debiti liquidi, aut in termino præ-
fixo nouo, vel decem dierum liquidandi iuxta di-
ctas leges Luſitaniæ & Caſtellæ, opponi poteſt,
non tantùm tempore litis conteſtatæ, & quouis
tempore ante rem iudicatam, quamuis ante ſit omiſ-
ſa, ſed etiam poſt rem iudicatam, & aduerſùs iudi-
cati executionem, ſicut & contra inſtrumentum ga-
rentigium, ex quo executio petitur, vt per Afflict.
deciſ. 121. *n.*4. vbi Cæſ. de Vrſillis *in addit.n.* 4. & 5.
Sebaſt. Medices *d.tract. de compenſat.p.* 2. *q.* 15. & *q.*
39.*num.*9 Hippol. Riminald.*conſ.*451. *num.*37. *lib.*4.
Petr. Gregor.*ſyntagm. iuris, lib.*21.*cap.*22. *num.*7. Lu-
dou.Peguera *deciſ.* 175. Octauian. Cacheran. *deciſ.*
92.*n* 1. Gutier.*dict.cap.*6.*num.*2. Eſcobar. *de ratiocin.
cap.*36. *num.* 2. Paclador. *rerum quotid. lib.* 2. *cap.fin.
part.*5.§.11.*num.*30. Anton. Fab.*in ſuo Cod.ſub hoc tit.
definit.*14. Cardin. Tuſch.*practic concluſ.tom.* 2. *lit.C.
concluſ.*492.*per tot.* Alexand. Trentacinq.*d.tit.de com-*
22 *penſat.reſolut.*1.*num.*25. vbi quòd compenſationis ex-
ceptio poteſt obiici poſt publicatas atteſtationes, &
poſt concluſum in cauſa, & poſt ſententiam, quæ
tranſiuit in rem iodicatam, Molin.*d.diſp.*560. *num.*5.
vbi *num.*16. poſt Gregor. Lopez *d.l.* 20. *verbo el iuz-
gador*, ſubdit compenſationis exceptionem non ſo- 23
lùm poſſe opponi coram iudice ordinario, ſed etiam
coram iudice delegato.

Excepta actione depoſiti, &c.] Notatur ad hoc quòd 24
compenſationis exceptio in depoſito ad retardan-
dam eius reſtitutionem non admittitur, etſi quanti-
tas, quam depoſitarios compenſare contendit, liqui-
diſſima ſit, vt per Ordin. Reg. Luſit.*lib.*4.*tit.*78.§.1.
l. Hiſpan 5 *tit.*3. *p.*5. & *l.*27. *tit.*14. *ead part.*5. Zaz.*in
§.bona fidei, Inſtit. de actionib. verbo compenſantur*, vbi
Angel. *num.*8. Mynſing. *num.* 1. & Pichard. *num.* 46.
Iacob. Ræuard.*lib.*1. *variar.cap.* 11. Roman. *ſing.*128.
Tyndar.*de compenſat. art.*5. *num.*41. & 42. Nouell.*de
dote, part.* 8. *priuileg.*1. *col.* 2. *poſt princip.* Sebaſt Me-
dices *de compenſat.part.*1.*quæſt.*15. Salzed.*ad Bernard.
regul.* 99. *verſic.quartò limita*, Couarr. *in cap quamuis
pactum part.*1. §.4. *num.*9. *verſic. huic opinioni*, Mozz.
*de contractib tractat. de depoſito, tit. de naturalibus de-
poſiti, num.* 31. Azeued.*l.*1. *num.* 70. *tit.* 5. *lib.* 4. *noua
Recopilat.* Seraphin. *de priuileg. iurament.priuileg.* 74.
*num.*98. & 99. Gutier. *de iurament. confirmat. part.* 3.
*cap.*6. *num.*4. Aloyſ. Ricc *in collect.deciſ.part* 4.*collect.*
1054. *illat.* 1. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis
conuent.lib.* 10. *tit.* 10. *num.* 4. Caroc. *de depoſito tit.de
caſu, num.*15. D. Barboſ.*in d.l diuortio*, §.*ob donationes,
num* 5. vbi ex eo ait in depoſito ideo non admitti 25
compenſationem ne quod bona fide geſtum eſt ad
perfidiam trahatur, & *n.*13. & 14. Stephan. Gratian.
*diſcept forenſ. tom.*2. *cap.* 163. *num.* 14. Cald. Pereira
*quæſt.forenſ.lib.*1. *quæſt* 14. *num.*1. Cardoſ.*in praxi iu-
dicum, verbo compenſatio, num.* 6. Ceuall. *in tractat. de
cognit. per viam violent. part.* 2. *quæſt.* 1. *num.* 10. Vin-
cent.de Franchis *deciſ.*151. Molin. *d tract.* 2. *diſp.*526.
verſic.in depoſito, Rebell.*de obligat. iuſtit.part.*1. *lib.* 2.
*q.*18.*num.*3. Caſtill.*controuerſ lib.*3.*c.*21. *num.*11. Vide
poſita *in collect.ad l.pen.C.depoſiti.*

Poſſeſſionem autem alienam, &c.] Notatur ad hoc 26
quòd occupantes, & inuadentes poſſeſſiones alienas
compenſationis exceptione minimè tuentur, vt per
Cardoſ. *in praxi iudicum, verbo compenſatio, num.* 7.
vbi quòd compenſatio locum non habet in re per 27
violentiam poſſeſſa.

In gloſſ. *Depoſiti.* ibi, *ergo ſecus in commodato*, &c. 28
Vtrùm ſi quis ratione commodati, conueniatur, poſ-
ſit obiicere compenſationem: vide Gregor. Lopez *l.*
9. *verbo de prebenda, tit.*2.*part.*5. Nauar.*in man cap.*17.
num. 186. Sebaſtian. Medices *de compenſat. part.* 1.
quæſt. 18. Neguzant.*de pignorib.part.*3. *membr.*4.*n.*1.
Mareſcot.*variar lib.*1.*cap.*112.*num.*25. Pyrrh. Maur.
Aretin. *in tractat. de retent. num.* 4. Nicol. Genoa *in
conciliat. legum in iure ciuili contrarium*, *pag.* 402. vbi
totus eſt in conciliatione huius leg.*cum l.fin.C.com-
modati.*

✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤

De Vſuris.

Tit. XXXIII.

Svra eſt ad ſortem, ſiue quantitem, quæ debetur quacunque ex cauſa, acceſſio ex conuentione, vel ex officio iudicis. Crebriùs & propriè capitur pro eo quod accedit ſorti in mutuo. Scripſerunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVeſembec. Ioann. Botcholten *in titul. C. de vſuris.* De titulo

integros tractatus ediderunt S.Thomas *tom.17.opetem*, Thomas de Vio, Cardinalis Caietanus, Anton. de Rosellis *tom. 7. tract. Doctor.fol.66.* S. Antoninus *eod. tom. 7. fol.* 78. Guido Papæ etiam *tom.7. fol.* 71. Ioannes Baptista Lupus *tom.7.fol.*113 Laurentius de Rodulphis *d. tom. 7. fol.* 15. Conradus Paulus, Romualdus Coli, Alphonsus Villagut, Christophorus Binderus, Lælius Zechius, Petrus Gregorius Tholosanus, Henricus Canisius, Ambrosius de Vignate, Petr.Binsfeld, Gasp.VVilh.Strock, & Barth. Vgolin.

De materia tit vide Ordin.Reg.Lusit.*lib.4.tit.67. l.Hispan.46. cum seqq.tit.6.part. 1. & l. 1. tit.2. lib. 8. Ordin.& l.4.tit 6.lib.8 noua Recopil*, Summistas *verbo vsura*, Clar.*in pract.eod.verbo*, Viui. Suar. Kirchou & alios *tom.1.commun.opin.lib.4.tit.22.pag.595.* Couarr. *lib.3. variarum, cap.1. cum tribus seqq.* Naoar. *in man. cap. 17. num.206. cum seqq. & in comment. de vsuris, ad cap si fœneraueris* 14.*quæst.*3. Palat.*in repet.cap.per vestras, de donat. inter virum & vxorem, notab.* 6. Petr. Gregor.*syntagm. iuris, part. 3. lib. 22. cap. 3.* Lancel. Conrad.*in templo omnium iudicum, lib. 1. cap. 1. §. 3. versic. vsuras debet tollere*, Belluga *in speculo Principum, rubr.11. §.de vsurarijs*, vbi Camill. Borrell.*in addit.* Decian.*in tractat.crimin.lib.4 cap.27.* Menoch.*de arbitr. casu* 198. *& de præsumpt. lib. 3. præsumpt.* 122. Gasp. Roderic.*de annuis redditib. lib 3. quæst. 4.* Felician.*de censibus lib.1 cap.5.* Ioan. Borcholt *in tractat. de vsuris*, Harmenopol. *lib.3. epit.iuris, tit.3 de vsuris*, Morl *in emporio iuris part.1. tit. 8. quæst.25.* Farinac.*in praxi crim part.1. quæst.6. num.140. cum seqq.* D. Barbos.*in l.1. part.1. ff soluto matrim* Pradil *in sum.legum pœnal.part.1. cap.30.* Garc. Mastrill. *Sicilia decis.106.* Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo vsura*, Bernard. Muscatel.*in prax. crimin. tit. de vsuris, pag. mihi* 429. Arimin. Tepat.*variar.sentent.tom.1.tit.170. de vsuris in genere, & tit. 171. de vsuris dotium, & tit. 172. de vsuris pupillaribus.* Mascard.*de probat. conclus.* 1424 *& seq.* nouissimè Henric Boccr.*in disp.de vniuerso iure, tom.1.classi 4 disp.20.de vsuris.*

Ex Theologis Scholasticis *in 4. dist.15.* S. Thom. & ipsius interpretes 2.2. *quæst.*78. Conrad.*de contractib. a quæst. 21. vsque ad 50.* Medin. *toto C. de acquis. per vsuram*, Sot. *lib.6. de Iustit.quæst.* 6. Petr. Nauarr. *de restitut.part.1. lib.3.cap. 3* Molin.*de Iustit. tract. 2. disput. 304.cum seqq.* Leonard. Lessi.*eod.tractat. lib. 2. cap.20. dub. 4. cum seqq.* Azor. *institut. moral. part. 3. lib.5. cap.1. cum seqq.* Rebell. *de oblig.at.iustit. part. 2. lib. 8. de vsuris*, Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.25 num. 44. cum seqq.* Ioan. de Salas *de contractib. tract.de vsuris, pag.mihi 97.cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Vsura per stipulationem promissa, præcedente interrogatione, & responsione sequente, optimo iure debentur, & n.2.*

3 Promittendi *verbum in instrumento positum intelligi per stipulationem.limita vt n.4.*

5 *Stipulatio non præsumitur interuenisse, si testes deponunt promisisse Titium, nisi addant quòd præcessit interrogatio.*

6 *Argumentum de instrumento ad testem validum.*

L. Si interrogatione. I.

Imp. ANTON. PIVS A. *Euocato.*

1 VSuræ per stipulationem promissæ, præcedente interrogatione, & responsione sequente, optimo iure debentur ac petuntur. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Butrig. Bart. Fulgos. Angel. Bald. Castrens. Sichard. Cuiac. Donell. Aloys. Leo *in 4.fol.25.* Sebast. Næui. remissiuè. Casal.*in annot.* & Ximen.*in concord.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. deso- 2
munt Ioan Borcholt *in tract.de vsuris, cap.3.num.35.*
Henriq.Boccr.*disp.iuris vniuersi, tom.1.classi 4.disp.20.*
num.27.

Notatur ad hoc quòd *promittendi* verbum in in- 3
strumento positum intelligitur per stipulationem, vt
per Rebuff. *in l. satisdationis 61. ff. de verb. significat.*
Duaren.*lib.1. disputat.cap.56.* Ægid. Bellam.*consil.1.*
num. 17. versic. quia verbum, promisisse, Bertazol.*de*
clausulis instrument. claus. 4. gloss. 26. num. 6. Viui.
tom.2. commun. opin.lib. 9.tit.34. num. 348. D. Barbos.
in l. 1. ff.soluto matrimonio, part. 3. num. 46. vbi citat
hunc text. Cardin. Tusch.*practic conclus.tom.2.lit.D.*
concl. 344. & lit. P. concl. 910. Cald. Pereira *de empt.*
& vendit cap.28.num.1. vbi limitat quando verbum, 4
promittere, est positum in instrumento contractus in-
nominati, quia tunc non debet præsumi stipulatio-
nem illi repugnantem interuenisse, Gregor. XV *de-*
cis.328 num.6. Card. Seraphin.*decis.427.n.6.& decis.*
1167.num.4.

In gloss. *Non sit.* ibi, *sic ergo refert an testes dicant*, 5
&c. Notatur ad hoc quòd si testes deponant Titium
promisisse, tunc non præsumeretur stipulationem
interuenisse, quia intelligitur de nuda promissione,
nisi addat quòd præcessit interrogatio, vt per An-
char.*cons.331.in ip.Visis diligenter, n.8.* Anton. Gom.
var.tom.2. cap.11. num.17. col.3. in princip. Bertazol.
d.clausul.4 gloss.4. Cardin. Tusch.*d.lit. D.conclus.344.*
n.3. Cald. Pereira *d.cap.28.n.1.* & latiùs *c.8.n.3.*

In eadem gloss. ibi, *sed G. etiam in testibus dicit,*
idem, &c. Ergo valet argumentum de instrumento 6
ad testem, vt per Morl. *in emporio iuris ciuilis, part. 1.*
tit.11.in prælud.n.4.

SVMMARIVM.

1 *Emptor ex die tradita possessionis venditori tenetur ad vsuras pretij non soluti: nec depositio hoc casu liberat à cursu vsurarum, & n.2.*

3 *Creditor non tenetur sortis pretium accipere sine vsuris.*

4 *Emptor vt teneatur ad vsuras, necesse est rem tradi realiter.*

5 Consignare, *vel* obsignare, *idest, pecuniam consignatam, vel obsignatam in sacculo, aut folle, seu alia re deponere, vt solebam antiqui.*

6 Consignare, & deponere, *non est soluere.*

7 *Consignatio, & depositio pecuniæ nihil prodest, nisi prius oblata fuerit ei, cui solui debet.*

8 *Creditor vt constituatur in mora, necesse est non tantùm quòd sit interpellatur recipere, sed etiam quòd cum effectu deferatur pecunia, nolitque recipere, & deinde consignetur, & deponatur, non sequi prædictum effectum, si pars auctoritate propria deponat, num.9.*

10 *Pecunia consignata dicitur, quando prius numerata clauditur in sacculo, & saccus sigillo obsignatur.*

11 *Pecunia effectiuè deponenda est, nec sufficit protestatio facta à debitore quòd vult soluere clauso, vt aiunt, sacculo.*

12 *Vsuram non esse id, quod interest.*

13 *Vendens prædium, & tradens illud emptori non soluenti, potest accipere loco interesse quantum illud reddidit, etiamsi pretium soluendum deponeret.*

14 *Sortem recipere sine vsuris nemo tenetur.*

L. Vsuras.

L. Vſuras. II.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Lucio.*

1 EMptor ex die traditæ poſſeſſionis tenetur venditori ad vſuras pretij non ſoluti; nec depoſitio hoc in caſu liberat à curſu vſurarum. Colligunt ex Ordin Doctores citati *ad l.1. n.1. ſup.hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem quoad primam eius
partem ex hoc text. deſumunt Gregor. Lopez *l.56.*
gloſſ.8.poſt princ.tit.5.part.5. Tiraq. *de retract. conuent.*
3 *§.4.gloſſ.4.num.1.* vbi quòd creditor non tenetur ſor-
tis pretium ſine vſuris accipere, Gemin. *de vſuris,*
commento 1.§.7.n.141. Gutier.*canon.lib.1.cap.39.n.2.*
Surd.*conſ.101.num.19.& 20.* Felician.*de cenſib. lib.2.*
cap.1. num.38. Honded.*conſ.30. num.15.16.& 30.&*
conſ.45.num.7.& 8.vol.1. Cardin.Mantic.*de tacitis &*
ambiguis conuent.lib.4.tit.24.num.7.& 8. Cald. Pereira *de empt.cap.23.n.19.cum ſeqq.* Narbona *l.15.gloſ.4.*
num.32.tit.18.lib.5 noua Recop. Gregor.XV.*deciſ.347.*
num.2.cum ſeqq. Couar.*lib.3.variar. cap.4.num.3.* vbi ait non poſſe iuſtè comprobari Baldi *in præſenti* ſententiam, dum tenet vſuras pretij non ſoluti à die traditionis rei venditæ ab emptore venditori deberi, etiamſi emptor nullos ex re empta fructus perceperit, nec percipere potuerit, nec itidem venditor ipſe percepiſſet, ſi rem ipſam nondum tradidiſſet. Rebell. *de obligat.inſtit.part.2.lib.9.quæſt.14.n.11.* vbi intelligit procedere in caſu, quo mora culpabilis tradendi pretium conuentum interueniat ex parte emptoris. Et hæ vſuræ recompenſatiuæ omni iure permiſſæ ſunt, quia dantur in compenſationem eius, quod iuſtè competebat, & debitum erat illas recipienti. Couarr.*d.cap.4.num.2.* Honded.*conſ.30.num.16.verſ. quæ concluſio,* D.Barboſ.*in l.de diuiſione,num.14.verſic. caeterùm,ff.ſoluto matrim.* Cancer.*variar. lib.3.cap.7. à num. 21.*

4 *Cui poſſeſſio rei tradita eſt.*] Notatur ad hoc quòd non ſufficit conſtitutum, ſiue precarium, vt emptor, qui non ſoluit pretium, teneatur ad vſuras, licet dominium ſit tranſlatum ob huiuſmodi traditionem, ſed neceſſe eſt realiter rem tradi, vt per Tiraquell.*de iure conſtituti, part.3. limit.28. num.1.* vbi *num.2.* ait textum *in l.Iulianus, §.ex vendito, & §. poſſeſſionem, ff.de actionib.empti.* procedere quando virtute precariæ poſſeſſionis fructus fuerunt percepti, & tandem concludit videndum an emptor poſt huiuſmodi precariũ, ſiue conſtitutũ, fructus percipiat, an venditor, vt primo caſu ipſe vſuras perdat, altero minimè.

5 *Quamuis pecuniam obſignatam*, &c.] Nota quòd
conſignare, vel *obſignare*, ſignificat propriè pecuniam
conſignatam, vel obſignatam in ſacculo, aut folle,
ſeu alia re deponere, vt antiqui ſolebant, vt per Ti-
raq.*de retractu lign.§.7.gloſſ. vlt.n.6. & 7.* Gutier. *pra-*
6 *ctic.lib 2. quæſt.160.num.2.* vbi *num.3.* quòd *conſigna-*
re, & *deponere,* non eſt ſoluere.

7 Notatur ad hoc quòd conſignatio, & depoſitio
pecuniæ nihil prodeſt, niſi priùs oblata fuerit ei, cui
ſolui debet, vt per Tiraquell. *de retractu lign.§.9. gloſ.*
3.num.5.& ſeq. Neguzant. *de pignorib.5. part. membr.*
3.part.x.num.12. Menoch. *conſ. 472. num.25.& 26.*
Gutier. *dict. lib.2. quæſt. 160. num.5* vbi ad hoc citat
8 *l. Hiſpan.8. tit. 11. lib. 5. noua Recopilat.* Creditor vt
conſtituatur in mora, eſt neceſſarium non tantùm quòd ſit interpellatus recipere, ſed etiam quòd cum effectu pecunia deferatur, nolitque recipere, & deinde conſignetur, & deponatur, *l.qui decem 72. ff de ſolution. l.obſignatione, C. eod. tit.* benè Bart.*in l. cùm ſer-*
uus, num.4. ff. de condition. & demonſtrat. Alex. *in l.ſi mora 10. num.8. ff. ſoluto matrim.* Iaſ. *conſ.9. num.15. lib.1. & conſ.172.lib.2.* Rip. *in l.ſi inſulam, num.68. ff. de verborum obligat.* D.Barboſ.*in l.mora, num.45. ff. ſo-*
luto matrim. vbi *num.81.* aduertit quòd ſi pars propria 9
auctoritate deponat, non ſequitur prædictus effe-
ctus, & *num.2.* vbi ſubdit dici pecuniam conſignari, 10
quando priùs numerata clauditur in ſacculo, & ſaccus ſigillo obſignatur, & quòd ideo falluntur practici, qui offerunt, & deponunt abſque conſignatione. Felician. *de cenſib. tom.2. lib.4. cap.vnic. num.12.* Scacc.*de commerc.§ 2.gloſſ.5 num 12.* Alexand.Trentacinq.*variarum reſolut. lib.3. tit. de depoſito, reſolut.2.*
num.7. Cancer. *variarum part.3.cap.8.* Hering. *de fi-*
deiuſſ.cap.10.§.1. num.34. Proteſtatio autem facta à 11
debitore quòd vult ſoluere, ſacculo (vt aiunt) clauſo, non ſufficit, debet enim pecunias effectiuè deponere. *l.Hiſpan.8.tit.14.part.5.* Ioſeph Ludou.*Peruſ.deciſ. 105.num.2.* Rot. *deciſ.101.num.2. part.2. recentior.* Ego ipſe *in praxi exigendi penſiones, quæſt.8.num.31.*

In gloſſ.*Tradita eſt.* ibi, *an autem hic vſura ſit illicita, etiam iure Canonico*, &c. Reſoluit Rebell. *de obligat.inſtit.part.2.lib.9.quæſt 14.num.11.*

In eadem gloſſ.ibi, *quia loco intereſſe præſtatur, &* 12
fructuum, &c. Notatur ad hoc quòd id, quod intereſt,
non habetur pro vſura, vt per Tiraquell. *de retractu*
lign.§.1.gloſſ.18.num 71. Nauarr.*in comment.cap.ſi fæ-*
neraueris 14.quæſt.3. n.57. vbi ait quòd qui vendidit 13
aliquod prædium, & tradidit illud emptori, qui non ſoluit, poteſt accipere loco intereſſe tantum quantũ reddidit illud, etiamſi pretium ſoluendũ deponeret.

In gloſſ. *depoſiti, fin.* ibi, *ſed dic quòd hic depoſuit* 14
ſortem, &c. Notatur ad hoc quòd non tenetur quis ſortem recipere ſine vſuris, vt per Tiraquell.*de retractu conuent.§.4.gloſſ.4.num.1.*

SVMMARIVM.

1 *Vſura in ſtipulatione non deducta, ſed ex pacto ſoluta, non repetuntur, & num.2.*

3 *Vſuras non deberi niſi præcedat ſtipulatio.*

L. Quamuis vſuræ. III.

Iidem AA. *Iuliano.*

VSuræ in ſtipulatione non deductæ, ſed ex pacto 1
ſolutæ, non repetuntur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1.ſupr.hoc tit.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſu- 2
munt Corraſ. *lib 2. miſcel. cap. 7. in princ. & num. 3.* Bart.*in l.ſi tibi decem, in princ.ff.de pactis, & in l.ſingularia, num.15.ff ſi certum petat.* Conan. *comment. iuris ciuilis lib.5.cap 3.num.7.* Henric. Bocer.*diſp. vniuerſi iuris, tom.1.claſſ 4.diſp.20. num.21. cum ſeqq.* Alphar. *de offic.fiſci, gloſſ.16. num.209.* Amat. Roderic. *de priuileg.creditorum, part.1.art.6.num.39.* Gaſp. Roderic. *de annuis redditib.lib.3.q.4. n.93.* vbi ait quòd Imperator hìc reſpondit vſuras pacto nudo promiſſas peti non poſſe, non quòd vſuræ eſſent eo iure improbatæ, ſed quia ex pacto nudo non oriebatur actio efficax ad agendum, quia creditori vſuras ſolemniter ſtipulanti ciuili iure dabatur actio ad earum exactionem. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. tom.1.lib.1.tit.9.n.19.in princ.* Cald.Pereira *de empt.& vendit.cap.23.num.45.* vbi ait hunc text.loqui in con-
tractu mutui in quo illud ſpeciale dicit, vſuras non 3
deberi niſi ſtipulatio præcedat.

Pro conciliatione huius l.*cum l.qui negotia ff.man-*

fuit stipulatio ab eo, qui contraxit cum illo filio, de quo *ibi*, pro obtinenda solutione vsurarum, ad quarum quidem solutionem eam esse necessariam deciditur *in præsenti text.* Aliter Hugo Donell. *in l. si certis annis, num. 2. C. de pactis, & in hoc text. sub num. 4.* vbi ait non probari *in d. l. cùm de in rem verso*, propter diuturnam præstationem vsurarum constitui vsurarum obligationem. nam pater, qui eas diu præstitit, non ideo eas debet, quia soluit, sed quia pecuniam sortis in rem suam versam debuit, & contractum filij sui agnouit, & ratum habuit. Tertio loce P. Picus *in d. l. si certis annis, num. 25.* Hier. Treutler. *select. disput. vol. 2. disput. 3. thesi 3. in lit. C.* Enerhardus Bronchorst *cent. 2. assert. 83.* Ioan. Borcholten *in tit. C. de vsuris, cap. 3. num. 56. cum seq.* tradunt
5 quòd in casu *d. l. cùm de in rem verso*, longi temporis præstatio non est causa vsurarum soluendarum, quia tempus non est modus inducendæ obligationis, sicuti nec finiendæ. *l. obligationem, §. 1. de obligat. &*
6 *act.* inducit tamen ipsa longi temporis præstatio præsumptionem quandam obligationis, & qui longo tempore vsuras soluit, præsumitur eas soluisse ex obligatione aliqua præcedente, cùm nemo quod non debet soluere, & suum iactare præsumatur; *l. cùm de indebito, de probat.* & huic præsumptioni statur donec contrarium probetur, *d. l. cùm de in rem verso*; & contrario probato diuturna præstatio ad præstandum in posterum indebitum soluentem non obligat, vt dicitur in nostro text. in quo habetur vsuras aliquando ex consensu præstitas obligationem non constituere, hoc est, in posterum non deberi, quod accipiendum est de vsuris, quas constitit ex consensu, hoc est, nudo pacto præstitas esse, & ideo in posterum non debentur; cæterùm si dubitetur vtrùm vsuræ, quæ aliquando præstitę sunt, ex pacto, an verò ex stipulatione præstitæ fuerint, ideo eas præstari debere dicemus, quòd debitor aliquãdo eas præstiterit, quia diuturna præstatio in dubio obligationis præsumptionem inducit, *d. l. cùm de in rem verso.* Quarto loco Petr. Gregorius Tholos. *in suo tractatu de vsuris, lib. 2. cap. 4. n. 11.* vbi dicit in odium vsurarum constitutum esse vt sola solutio facta vsurarum, non ideo arguat eas esse debitas nisi aliunde doceatur vel ex stipulatione, vel alio modo deberi, text. *in præsenti, & d. l. si certis annis*, nisi forsan arguatur bonus paterfam. per longum tempus antea præstitisse, id est, decem, aut viginti annorum, *d. l. cùm de in rem verso*, quia bonus paterfam. non præsumitur iactare suũ. *l. cùm de indebito, ff. de probat.* Quinto loco Iulius Pacius *centur. 5. tit. de vsuris, quæst. 42.* aliam conciliationem adducit his verbis: Qui aliquandiu soluit, non cogitur in futurum soluere inuitus, sed si quandiu vixerit, vsuras semper præstiterit, hæres eius non potest pœnitere, & solutionem recusare, vt est casus
7 *in d. l. cùm de in rem verso*; ex his omnibus conciliationibus verior & receptior mihi videtur illa, quam suprà tertio loco adduxi.

8 An & quando annuæ præstationes inducant obligationem vt in futurum tantundem singulis annis præstetur: vide Couarr. *in reg. possessor, part. 2. §. 4. n. 2.* Balb. *de præscript. 1. part. 3. princip. quæst. 10.* Mench. *illustrium controuers. part. 1. cap. 83. à princip.* Anton. Fab. *coniectur. lib. 7. cap. 8. & 9.* Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 131.* Mascard. *de probat. conclus. 1377.* Gasp. Roderic. *de annuis redditibus, lib. 1. quæst. 15. num. 2. cum seqq.* Iacob. Venet. *de annua præstatione, quæst. 10. per tot.* Petr. Gilchen *in tractat. de præscript. part. 2. membr. 1. cap. 4.* Frederic. Martini *de iure censuum, cap. 3. num. 107.* Henric. Schota *illustr. quæst. ex lib. 4. Codicis, disp. 4. thesi vlt.*

Barbos. Collect. in Cod. Tom. II.

Vulgò allegatu 8. & *decis. 13. num. 7. & 62. part. 2.*
agentem non oblig *decis. 38. num. 1.* Surd. *decis. 80.*
Brunor. à Sole *in loc. num. 5.* D. Barbos. *in l. 2. in princ.*
Et hoc quòd soluti *ff. soluto matrim.* Anton. Mo-
soluendum etiam futu *num. 29.* Gizzar. *decis. 20.*
631. *num. 42.* Brunor. à S ntacinq. *var. resolut. lib. 1. tit. de*
7. Mari. Giurb. *in consuet.*
num. 8. & 9. part. 1. Stephan.
2. cap. 302. num. 8. Hector

S V M M A. vbi tenet ad hoc vt in- 4
ni debeatur, docendum
1 *electio Vsurarum minorum* ion docto de mora cæ-
indicat.
nt efficaciæ, Sigism.
2 *Creditor cui promissæ sunt vsu part. 2. ampl. 8. n. 100.*
res accepit, ys contentus esse p obari concludenter, 5

L. Quamuis. V Ludou. Cenci. *de*
in tract. de euiction.

Idem A. Theophoro *2. cap. 1. num. 57.*
entibus dissen-
in part. 2. q. 26.

Electio minorum vsurarum præiu essantis nullo 6
ptioni maiorum. Creditor, cui pr a huiusmodi 7
vsuræ maiores, dum minores accepit, iis uiuis casus
esse præsumitur. Colligunt ex Ordin. Doct eat obliga-
ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit. gloss. *ver-*
pet. Si-
rtin. Be-
S V M M A R I V M. *leg. 47.*

1 *Mora tutoris cursum vsurarum existentium ex m. debitoris, impedit: si is cui debentur vsuræ non inuenitur, oblatio & depositio sistunt cursum vsurarum. Ad liberationem consequendam non sufficit sola oblatio, sed requiritur consignatio & depositio, num. 2.*

L. Si per te. IX.

Idem A. Probo.

Mora tutoris impedit cursum vsurarum existentium ex mora debitoris; si is cui debentur vsuræ, non inuenitur, oblatio, & depositio sistunt vsurarum cursum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* 1

Notatur ad hoc quòd ad liberationem consequendam sola non sufficit oblatio, sed requiritur consignatio, & depositio, vt per Boët. *decis. 124. n. 25.* Greg. Lop. *l. 8. gloss. 4. tit. 14. part. 5.* Neguzant. *de pignorib. 2. part. 3. membr. 5. part. num. 12.* Burg. de Paz *cons. 30 num. 2.* Azeued. *l. 9. num. 13. tit. 11. lib. 5. noua Recop.* Menoch. *de arbitrar. casu 232. num. 19.* Surd. *cons. 391. num. 5.* Aretin. *in tract. de oblationib. num. 17.* D. Barbos. *in l. si mora, num. 82. ff. soluto matrim.* Gutier. *practic. lib. 2. quæst. 160. num. 5.* Felician. *de censib. tom. 2. lib. 4. cap. vnic. n. 12.* Hering. *de fideiussorib. cap. 20. §. 1. n. 34.* Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib. 3. tit. de deposito, resol. 2. num. 7.* Sigism. Scacc. *de commerc. & cambys §. 2. gloss. 5. num. 265.* 2

S V M M A R I V M.

1 *Vsurarum præstationes licèt plures per plures annos factæ in vnum collecta excedant duplum vera sortis, non propterea pro illegitimis habenda, & n. 2.*
3 *Vsuræ, siue solutæ per annos, siue soluendæ, non computantur ad faciendum duplum, sed cuiusque anni vsura numerantur.*

tum cum priore compensabile, censetur ipso iure facta esse compeosatio, esto non petatur, neque vlla fiat proreſtatio compensationis, Card. Tusch. practic. conelus. tom. r. lit. C. conclus. 493. Anton. Fab. in suo Codice sub hoc tit. definit. vbi quòd compensatio fit ipso iure, sed ita tamen si opponatur à parte.

20 In gloss. *Ipso iure*. ibi, *hoc tamen fallit in debitis*, &c. Notatut ad hoc quòd in delictis compensatio fit ipso iure, etiamsi à parte non opponarur, veluti de negligentia ad negligentiam, de culpa ad culpam, & de dolo ad dolum, ira Alexand. Trentacinq. d. resolut. t. num. 24. versic. primò declara. Petr. Gregor. syntagm. iuris lib. 21. cap. 22. num. 1. Rebell. de obligat. iustit. p. 1. lib. 2. quæst. 18. num. 8. Cardos. in praxi iudicum, verb. compensatio, num. 8.

21 In eadem gloss. ibi, *item ad inhibendum cursum vsurarum*, &c. Nutatur ad hoc quòd compensatio fit ipso iure etiamsi à parte non opponatur quando volumus impedire cursum vsurarum, vt per Alexand. Trentaciuq. d. num. 24. vers. secundò, Surd. decis. t17. num. 2. Molin. d. disp. 560. num. 1. Tiraquell. de retractu lign. §. 5. gloss. 3. num. 5. & 8. Sebast. Medices d. tract. de compensat. part. 1. quæst. 50. Petr. Gregor. dicto lib. 21. cap. 22. num. 1. D. Barbos. in d. l. diuortio, §. ob donationes, num. 33. Cardos. in praxi iudicum, verbo compensatio, num. 5.

22 Iu eadem gloss. ibi, *vel pœnam committendam*, &c. Notatur ad hoc quòd generaliter fit compensatio ipso iure, etiamsi à parte non opponatur, in omni casu, in quo infertur ptęiudicium creditori si compensatio ipso iute non esset inducta, vt quia ea non inducta compensans teneretur ad pœnam vel interesse, & sic ad pœnam, vel commissum euitandum ipso iure compeusationem fieri, tenent Alexand. consil. 45. num. 4. lib. 4. Paris. cons. 121. num. 20. lib. 1. Tiraquell. d. §. 1. gloss. 5. num. 5. & 9. Sebast. Medices in tractat. de compensat. part. 1. quæst. 21. num. 3. Gig. de pensionibus, quæst. 91. num. 7. Gam. Lusit. decis. 91. num. 1. vbi Flores de Mena, Alex. Trentacinq. d. num. 24. vers. tertiò non procedit, Surd d. decis. 191. num. 3. D. Barbos. in d. l. diuortio, §. ob donationes, num. 31. & in §. fin. p. 2. n. 23. & 24. Cardos. d. n. 5.

23 In eadem gloss. ibi, *vel pignus liberandum*, &c. Notatut ad hoc quòd ipso iure fit compensatio quando ttactarut de liberatione pignoris, vt per Alex. Trentacinq. d. n. 24. vers. quartò.

SVMMARIVM.

1 *Debitum ex testamento compensari potest.*

2 *quod Compensari potest immune est ab vsurarum solutione.*

3 *Compensationi quatenus sit locus in vltimis voluntatibus.*

4 *si debeo tibi centum aureos cum vsuris, tu mihi quinquaginta sine fœnore, vsque ad concurrentem summam fit Compensatio.*

L. Etiamsi. V.

Idem A. Honoratæ.

1 DEbitum ex testamento compensati potest. Item
2 quod compensari potest, immune est ab vsurarum solutione. Colligunt ea Ordin. Doctores citati ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.

3 Compensationi quatenus in vltimis voluntatibus locus sit: vide Sebast. Medic. in tractat. de compensat. part. 1. quæst. 31. num. 1. & 2. Castill. de vsufruct. cap. 46. num. 6. & 7. Catdin. Mantic. de coniect. vltim. volunt. lib. 10. tit. 2. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 142. & lib. 4. præsumpt. 109. & seq.

Vsurarum excludit compensationem.] Notatut ad hoc quòd si debeo tibi centum auteos cum vsuris, tu mihi quinquaginta sine fœnore, vsque ad concurrentem summam fit compensatio, vt per Petr. Gregot. syntagm. iuris lib. 21. cap. 22. num. 2. & alios citatos in l. 4. gloss. ipso iure, super verb. Item ad exhibendum. 4

SVMMARIVM.

1 *Cauta, sed non recepta minimè compensantur: nec quis tenetur soluere, vbi potest compensare.*

2 *in Compensationem tantùm veniunt quæ debita sunt, altero etiam inuito.*

3 *In dotis causa opponi potest compensatio.*

L. Neque scriptura. VI.

Idem A. Pollidenti.

CAuta, sed non recepta minimè compensantur, nec quis tenetur soluere, vbi potest compensare. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit. 1

Vide Petr. Gregor. syntagm. iuris lib. 21. cap. 22. n. 3. lit. O. vbi quòd in compensationem etiam inuito alteto veniunt tantùm, quæ debita sunt. 2

In gloss. *Neque scriptura*. ibi, *vel quartò dic etiam in dotis confessione hic loqui*, &c. Notatut ad hoc quòd in causa dotis opponi potest compensatio, vt per Hippol. Riminald. cons. 451. num. 38. lib. 4. Sebast. Medices in tractat. de compensat. part. 1. quæst. 17. D. Barbos. in l. diuortio 8. §. ob donationes, num. 5. & 7. in fine, & num 8. in princ. Alexand. Ttentacinq. variar. resolut. lib. 3. sub hoc tit. de compensat. resolut. 1. num. 18. vbi subdit textum in l. vnic §. taceat. C. de rei vxor. action. loqui in retentione, & non in compensatione, & sic per dictum teatum non corrigi iura per quę permittitur contra dotem compensatio. Cardin. Tusch. practic. conclus. tom. 1. lit. C. concl. 490. num. 5. cum seqq. 3

SVMMARIVM.

1 *Venditor, fisco tamen excepto, petens pretium, compensationis exceptionem patitur.*

2 *Fisco agenti contra debitorem quando & quomodo possit opponi ab ipso debitore exceptio compensationis.*

L. Si ex venditione. VII.

Idem A. Eurosio.

VEnditor, fisco tamen excepto, petens ptetium, compensationis eaceptionem patitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citari ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit. 1

Quando & quomodo fisco agenti contra debirotem possit opponi ab ipso debitore exceptio compensationis: vide l. fin. ff. hoc tit. Paul. de Castro in l. fi. num. 5. in 14. priuileg. & ibi etiam Salicet. n. 16. C. de priuileg. fisci, Alex. cons. 61. lib. 3. Titaquell. de retractu lign. gloss. 3. §. 3. num 11. cum seqq. Peregt. de iure fisci, lib. 6. tit. 7. num. 15. & 16. Alex. Trentacinq. var. resol. lib. 3. sub hoc tit. de compensat. resolut. 1. num. 24. vbi conclusionem huius text. intelligit in fisco, propriè loquendo, id est Reipublicæ Romanæ, hoc est, Papę, 2

Impera

Impetatoris,vel Regis,non in quaſi fiſeo altetius ci-uitatis,niſi præſcripſiſſet iura fiſcalia,vel haberet ea ex conſuetudine,Molin. *de Iuſtit. tractat.* 2. *diſp.* 560. *num.* 25.*in fin.* vbi ait quòd licèt quando aliquis vendit aliquid, poſſit emptor in pretio cõpenſare quod venditor ei aliunde debet; ſi tamen fiſcus ſit,qui aliquid vendit, non poteſt emptor compenſare in eo pretio id, quod fiſcus ei viciſſim ex alio capite debet,& ad hoc citat textum expreſſum *in præſenti.*

S V M M A R I V M.

1 *Æſtimatio fructuum debitá, ab eo, cui legatum quantitatis eſt relictum, poteſt cum illa quantitate compenſari.*
2 *Vitricus percipiens fructus ex rebus priuigni, tenetur ad reſtitutionem.*
3 *Vxor marito legare poteſt.*
4 *Compenſatio contra peſentem legatum opponi poteſt.*
5 *Legatum factum creditori an & quando præſumatur factum animo compenſandi cum ipſo debito neceſſario.*

L. Si propter. V I I I.

Imp. G O R D I A N. A. *Emerito.*

1 Æ Stimatio fructuum debita ab eo, cui legatum quantitatis eſt relictum,poteſt cum illa quan-
2 titate compenſari. Vitricus percipiens fructus ex re-
3 bus priuigni tenetur ad reſtitutionem. Vxor marito
4 legare poteſt. Compenſatio contra petentem legatum opponi poteſt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l* 1 *n* 1. *ſup hoc tit.*

5 *Ei legatum eſt*, &c.] An & quando legatum factum creditori præſumatur factum animo compenſandi cum ipſo debito neceſſario:vide Gualdenſ. *de arte teſtandi, tit. de legat.caut.* 5. Anton. Gom. *tom.* 1. *variarum,cap.* 12 *de legatis,num* 27.& 28.Eman. Acoſta *in cap. ſi pater, de teſtament.in* 6. *verbo legauit. n.* 17. *cum ſeqq.* Phanuc. *d. lucro dotis*, *gloſſ.* 8. Hippol. Rimin.*conſ.* 393.*lib.*4. Couarr.*in cap. officij, num.* 2. *de teſtament.*Burſat. *conſ.* 60. *à princ. vol.*1. Sim. de Prætis *de interpret. vltim.volunt lib.*4. *dub.*6. *per tot. fol. mibi* 293.*cum ſeqq.*Maſcard *de probat.concluſ.* 433. Cardin. Mantic.*de coniect.vltim.volunt. lib.*10. *tit.* 2. *à princip.* Mich.Craſſ.*recept.ſentent.* §. *legatum, quæſt.* 22. *ex n.*4. Pereg.*de fideicom.art.* 33 *num.*41. & 42. Fab. Turret. *conſ.* 10. *in princ. vol.*1. Menoch. *de præſumpt. lib.* 4. *præſumpt.*109.& 110. Achil. de Pedrocha *conſ.* 25.*n.*1. *cum ſeqq.*Surd.*conſ.*7. & 112. Vincent. Honded. *conſ.* 63 *num.*81. & 82. *lib.*1. D. Barboſ. *in l. ſi cùm dotem,* §.*ſi pater ff. ſoluto matrim.*

S V M M A R I V M.

1 *Indebitum, & illiquidum non deducitur in compenſationem.*
2 *Procurator non compenſat ſuum debitum cum debito domini, niſi de voluntate domini.*
3 *Compenſatio quæ poterat obijci contra cedentem, non poteſt obijci contra ceſſionarium.*
4 *Compenſari non poteſt quod debetur ſub onere præſtandæ ſatiſdationis ante eam præſtitam. non poteſt compenſari quod tutor debet, cum eo quod pupillo debetur, nec è contra; poteſt tamen tutor pro pupillo conuentus compenſare quod ſibi proprio nomine debetur, num.* 5.
6 *Compenſari non poteſt quod non poteſt ſolui.*
7 *proprio nomine conuentus an poſſit obijcere Compenſationem eius quantitatis, quæ ſibi tanquam alterius procuratori debetur.*

L. Eius quod. I X.

Idem A. Eumenidi.

INdebitum, & illiquidum in compenſationem non deducitur. Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſup hoc tit.* 1

Vide *l. Hiſpan.* 24. *tit.* 14. *part.* 5. vbi quòd procurator non compenſat ſuum debitum cum debito domini, niſi voluntate domini, Anton. Fab. *in ſuo Cod.ſub hoc tit. de finit.* 3. vbi quòd compenſatio, quæ poterat obiici contra cedentem, non poteſt obiici contra ceſſionatium, ſiue cauſam habeat ille onetoſam, vel habuerit ſui debitoris bona omnia obligata ante natum ius opponendæ compenſationis, & *definit.* 6. vbi quòd compenſari non poteſt quod debetur ſub onere præſtandæ ſatiſdationis ante eam præſtitam, & *definit.* 8. vbi quòd compenſari non poteſt, quod tutor debet, cum eo quod pupillo debetur, nec è contra; poteſt tamen tutor pro pupillo conuentus compenſare quod ſibi proprio nomine debetur, & *definit.* 11. vbi quòd compenſari non poteſt, quod ſolui non poteſt, & *definit.* 17. vbi an quis proprio nomine conuentus poſſit obiicere compenſationem eius quantitatis, quæ ſibi tanquam alterius procuratori debetur. 2 3 4 5 6 7

De illiquido quòd in compenſationem non deducatur, dicam commodiùs *ad l. vlt. infr. hoc eod. tit.*

S V M M A R I V M.

1 *Soluens quid pro liberando prædio empto, illud venditori compenſat cum pretio.*
2 *petenti pecuniam opponitur Compenſatio de debito pòſt contractu.*

L. Quoniam liberum. X.

Impp. D I O C L E T. & M A X I M. AA. & CC. *Nicandro.*

QVi pro liberando prædio empto aliquid ſoluit, illud venditori compenſat cum pretio. Petenti pecuniam opponitur compenſatio de debito pòſt contracto. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *ſuprà hoc tit.* 1 2

L. Si tutores. X I.

Iidem AA. & CC. Iuliano & Paulo.

PVpillo etiam compenſatio obiici poteſt. Item in ſubſidium conuento poteſt obiici compenſatio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *ſup. hoc tit.*

S V M M A R I V M.

1 *Solutio & compenſatio inducunt actionem pignoratitiam.*
2 *partem debiti Compenſans, aliam autem offerens, ac deponens, pignus vendicare poteſt, & num* 3.

L. Inuicem

L. Inuicem debiti. XII.

Iidem AA. & CC. *Corneliano.*

1 SOlutio & compenſatio pignoratitiam actionem
2 inducunt. Partem debiti compenſans, aliam autem offerens, ac deponens, pignus vendicare poteſt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſupr. hoc tit.*

3 Hanc eandem concluſionem quoad ſecundam eius partem ex hoc text. deſumunt Neguzant. *de pignorib. p. 3. membr. 2. part. 5. num.* 8. Caroc. *de obligat. q. 7. §. de obligatione, num. 3.*

SVMMARIVM.

1 *Reipublicæ quod debetur non poteſt compenſari cum eo, quod officialis debet vt priuata perſona, & ſingularis, & num. 2.*

3 *Debitum Reipublicæ compenſari nequit cum eo, quod adminiſtrator, vel curator eius debet nomine proprio, & num. 4.*

L. Si velut. XIII.

Iidem AA. & CC. *Baſſo.*

1 REipublicæ quod debetur non poteſt compenſari cum eo, quod officialis debet vt priuata & ſingularis perſona. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Petr. Gregor *ſyntagm. iuris lib. 21. cap. 22. n. 6. in*
3 *fine*, vbi quòd debitum Reipublicæ non poteſt compenſari à debitore cum eo, quod adminiſtrator, vel curator eius debet debitori nomine proprio, Alex. Trentacinq. *variarum reſolut. lib. 3. ſub hoc tit. de com-*
4 *penſat. reſolut. num. 15.* vbi quòd illud, quod debetur Reipubl. non poteſt compenſari cum eo, quod debet officialis, vel Reipubl. adminiſtrator.

SVMMARIVM.

1 *Compenſatio locum habet tam in realibus, quàm perſonalibus actionibus, & num. 5. maximè ſi compenſatio eſt voluntaria, num. 6.*

2 *Compenſationem in debitis liquidis ſine ambagibus manifeſtam iudex admittet, indaginem requirentes ad aliud iudicium reſeruet.*

3 *Compenſationis exceptionem non admitti in depoſito.*

4 *Inuadentes, & occupantes poſſeſſiones alienas non iuuari compenſationis exceptione.*

7 Ipſo iure, *parte ſcilicet volente, & opponente.*

8 *Liquidi ad liquidum, non verò ad non liquidum, fit compenſatio.*

9 *Debitum controuerſum non compenſari cum liquido, licèt conuerſum poſſit exigi iuris auctoritate prouiſionaliter, cautione præſtitâ.*

10 *Creditum liquidum quod, & num. 11.*

12 *Compenſatio de debito etiam non liquido, immo & de litigioſo, opponi poteſt, ſi tamen liquidari poteſt intra breue tempus ſtatuendum à iudice, & n. 17.*

13 *Regula generalis, quòd de debito liquido ad liquidum fit compenſatio; non verò de liquido ad non liquidum, num. 14. limita vt num. 15. & 16.*

18 *Liquidandum de proximo pro liquido habetur.*

19 *Liquidatio intra quod tempus fieri debeat iuxta leges Luſitaniæ, & Caſtellæ, & num. 20.*

21 *Compenſatio debiti liquidi, aut in termino præfixo liquidandi, quando opponi poſſit, & num. 22. vbi verò, num. 23.*

24 *Compenſationis exceptio non admittit in depoſito ad retardandam eius reſtitutionem, etſi quantitas, quam depoſitarius compenſare commendat, ſit liquidiſſima. non admittitur in depoſito, ne quod bona fide geſtum, trahatur ad perfidiam, num. 25.*

26 *Occupantes, & inuadentes poſſeſſiones alienas non iuuari compenſationis exceptione.*

27 *Compenſatio non tenet in re poſſeſſa per violentiam.*

28 *Conuentus ratione commodati, an poſſit obycere compenſationem, remiſſiuè.*

L. Compenſationem. XIV. & vlt.

Imp. IVSTINIANVS. A. *Ioanni P. P.*

COmpenſationes tam in realibus, quàm perſo- 1
nalibus actionibus locum habent. Compenſa- 2
tionem in debitis liquidis ſine ambagibus manife-
ſtam iudex admittet, indaginem requirentes ad aliud 3
iudicium reſeruet. In depoſito non admittitur com-
penſationis exceptio. Inuadentes, & occupantes 4
alienas poſſeſſiones compenſationis exceptione minimè ſe tuentur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.*

Ex omnibus actionibus ipſo iure fieri ſancimus.] No- 5
tatur ad hoc quòd compenſatio locum habet in actionibus realibus, & perſonalibus, vt per D. Barboſ. *in l. diuortio 8. §. ob donationes, num. 25. in princ. ff ſo-*
luto matrim. vbi ſubdit id ſine dubio procedere in 6
compenſatione voluntaria, quæ videtur induci quando actor tacet in iudicio. Molin. *de Iuſtit. tract. 2. diſp. 560. num. 18.*

Ipſo iure.] Parte ſcilicet volente, & opponente, vt 7
per Doctores, quos plena manu citaui *ad l. ſi conſtat 4. ſupr. hoc eodem tit. ſuper verb. ipſo iure. pro ſoluto.*

Si cauſa ex qua compenſatur liquida ſit, &c.] Nota- 8
tur ad hoc quòd liquidi ad liquidum, non verò ad non liquidum compenſatio fit, vt per Ordin. Reg. Luſitan. *lib. 4. tit. 78. §. 4. l. Hiſpan. 20. tit. 14. part. 5.* Sebaſt. Medices *de compenſat. part. 1. quæſt. 13.* Octau. Cacheran. *Pedem deciſ. 92. num.* 36. Tiber. Decian. *conſ. 94. num. 23. in fine lib. 3.* Turret. *conſ 44. num. 13.* Gutier. *de iurament. confirm. part. 3. quæſt. 6. num. 2.* Alexand. Trentacinq. *variarum reſolut. lib. 3. ſub hoc tit. de compenſat. num. 5. & num. 20. cum ſeq.* Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin lib. 4. tit. 11. num. 19. & n. 34. in fine,* D. Barboſ *in l. diuortio 8. §. ob donationes, n. 30. & 31 ff ſolut. matrim.* Gaſp. Roderic. *de annuis redditib. lib. 2. quæſt. 18. num. 10.* Cardoſ. *in praxi iudicum, verbo compenſatio, num. 3.* Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris, lib. 21. cap. 22. num. 3. prope fin.* Molin. *de iuſtit. tract. 2. diſp. 560. num. 17.* Cardin. Tuſch. *practic. concl. tom. 2. lit. C. concluſ. 489 & concl. 490. num. 54. & 56.* Thom. Corner. *lib. 19. iuris ciuilis tit. 6. de compenſat. part. 2. cap. 3. in fine,* Donell. *comment. iuris ciuilis, lib. 16. cap. 15. col. 10. verſic. hac de rebus ad compenſationem,* Surd *deciſ. 184. num. 6.* Anton. Fab. *in ſuo Cod. ſub hoc*
tit. definit. 10. vbi quòd compenſari non poteſt debi- 9
tum controuerſum cum liquido, licèt controuerſum poſſit ex iuris auctoritate prouiſionaliter, vt aiunt, exigi præſtita cautione.

Liquidum creditum vt in compenſationem de- 10
duci poſſit, dicitur quando conſtat per inſtrumentum, per ſententiam, vel per alias probationes ſimiles, ita Sebaſtian. Medices *dict. tract. part. 1. quæſt. 13.*

Cæſ.

Cæs.de Vrsill.*ad Afflict. decis.*121.*n.*5. Cacheran. *d.*
*decis.*92. *num.*36. Escobar.*de ratiocin. cap.* 36.*num.*2.
Menoch. *de arbitr. casu* 14. *per tot. & præcipuè num.*6.
11 vbi quòd arbitrio iudicis relinquitur quando dicatur
creditum liquidum, Azeued.*l.*1.*num.*134.*tit.*21. *lib.*4.
nouæ Recopil. Molin.*d.disput.*560.*n.*... Surd.*cons.* 246.
12 *num.*4. vbi quòd compensatio etiam de non liquido
debito, immo & de litigioso allegari & opponi po-
test, si tamen liquidari potest intra breue tempus sta-
tuendum iudicis arbitrio, Alexand. Trentacinq.*d.re-*
13 *solut.*1. *ex num.*8. *vsque ad num.*20. vbi facit regulam
generalem quòd de debito liquido ad liquidum fit
compensatio, & vndecim modis eam limitat; & de-
14 inde ex *num.*20.*vsque ad num.*24.aliam facit regulam
quòd de debito liquido ad non liquidum non admit-
15 titur compensatio, & primò limitat eam quando in-
continenti offeruntur probationes, & quando in-
continenti dicatur, ait quòd relinquitur arbitrio iu-
16 dicis; deinde limitat quando debitum est liquidum
per confessionem partis, & non per testes, vel instru-
menta; tunc nanque etsi contrariæ extent senten-
tiæ, & opiniones, ipse existimat confessum admitti
debere, si intra breue tempus debitum sibi, cuius
compensationem obiicit, probare velit.

17 Sufficit igitur vt creditum sit liquidum, vel statim
liquidabile, vt per Cæs. Vrsill. *d.num.* 5. Bellacomb.
*tom.*1. *commun opin.lib.*4 *tit.*22.*num.*27.*pag.*598. Io-
seph.Ludou. *Perus decis.*15.*num.*15. Decian.*cons.*94.
*num.*23.*lib.*3. D. Barbos.*in d. l. diuortio,§. ob donatio-*
nes, num. 27. *in princip. versic. quibus tamen addendum*
est, vbi quòd potest obiici compensatio ad debitum
liquidum de non liquido, quod tamen de proximo
18 liquidari potest. Liquidandum enim de proximo ha-
betur pro liquido. Stephan. Gratian. *discept. forens.*
*tom.*1.*cap.*138.*n.*40.

19 De iure verò Lusitano per Ordin.Reg.*d.lib.*4.*tit.*
78.§.4. excipiens compensationem tenetur probare
debitum intra nouem dies, alioquin non admittitur
compensatio, vt refert Molin.*d.disp.*560.*num.*17.*pro-*
20 *pe fin.* At de iure Hispan. Castellæ, decem dies assi-
gnantur ad probandum, & liquidandum debitum,
cuius compensatio obiicitur, per *l.*20. *tit.*14. *part.*5.
versic. Pero el iuzgador, vbi Gregor. Lopez *verbo fasta*
diez dias, inquit in hunc modum: *Habes hîc quod illa*
exceptio dicitur liquidabilis, quæ potest liquidari infra
decem dies; Doctores aliter dicebant in l. fin. C. de
compensat. *volentes hoc esse arbitrarium.* Gutier.*de iu-*
*ram.confirm.p.*3.*c.*6.*n.*2.Molin.*d.disp.*560 *n.*17.*in fine.*

21 Compensatio debiti liquidi, aut in termino præ-
fixo nouo, vel decem dierum liquidandi iuxta di-
ctas leges Lusitaniæ & Castellæ, opponi potest,
non tantùm tempore litis contestatæ, & quouis
tempore ante rem iudicatam, quamuis ante sit omis-
sa, sed etiam post rem iudicatam, & aduersùs iudi-
cati executionem, sicut & contra instrumentum ga-
rentigium, ex quo executio petitur, vt per Afflict.
decis. 121.*n* 4. vbi Cæs. de Vrsillis *in addit.n.* 4. *&* 5.
Sebast. Medices *d.tract. de compensat.p.* 1.*q.*15. *& q.*
39.*num.*9 Hippol. Riminald.*cons.*451.*num.*37. *lib.*4.
Petr. Gregor.*syntagm. iuris,lib.*21.*cap.*22.*num.*7. Lu-
dou.Peguera *decis.* 175. Octauian. Cachetan. *decis.*
92.*n* 1. Gutier.*dict.cap.*6.*num.*2. Escobar. *de ratiocin.*
*cap.*36. *num.* 2. Parlador. *rerum quotid. lib.* 2. *cap. fin.*
*part.*5.§.11 *num.*30. Anton. Fab.*in suo Cod.sub hoc tit.*
*definit.*14. Cardin. Tusch.*practic conclus.tom.* 1. *lit.C.*
*conclus.*492 *per tot.* Alexand. Trentacinq.*d.tit.de com-*
22 *pensat.resolut.*1.*num.*25. vbi quòd compensationis ex-
ceptio potest obiici post publicatas attestationes, &
post conclusum in causa, & post sententiam, quæ
transiuit in rem iudicatam, Molin.*d.disp.*560. *num.*5.

vbi *num.*16. post Gregor. Lopez *d.l.* 20. *verbo el iuz-*
gador, subdit compensationis exceptionem non so- 23
lùm posse opponi coram iudice ordinario, sed etiam
coram iudice delegato.

Excepta actione depositi, &c.] Notatur ad hoc quòd 24
compensationis exceptio in deposito ad retardan-
dam eius restitutionem non admittitur, etsi quanti-
tas, quam depositarius compensare contendit, liqui-
dissima sit, vt per Ordin. Reg. Lusit.*lib.*4.*tit.*78.§.1.
l.Hispan 5 *tit.*3.*p.*5. *& l.*27. *tit.*14. *ead part.*5. Zaz.*in*
§.bonæ fidei, Instit. de actionib. verbo compensantur, vbi
Angel. *num.*8. Mynsing. *num.*1. & Pichard. *num.* 46.
Iacob. Ræuard.*lib.*1. *variar.cap.* 11. Roman. *sing.*128.
Tyndar.*de compensat. art.*5.*num.*41. *&* 42. Nouell.*de*
dote,part. 8. *priuileg.*1.*col.* 2.*post princip.* Sebast Me-
dices *de compensat.part.*1.*quæst.*15. Salzed.*ad Bernard.*
regul. 99. *versic.quartò limita*, Couarr. *in cap quamuis*
*pactum,part.*1. §.4. *num.*9. *versic. huic opinioni*, Mozz.
de contractib tractat. de deposito,tit. de naturalibus de-
positi,num. 31. Azeued.*l.*1. *num.* 70. *tit.* 5. *lib.* 4. *nouæ*
Recopilat. Seraphin. *de priuileg. iurament.priuileg.* 74.
*num.*98. *&* 99. Gutier. *de iurament. confirmat. part.* 3.
*cap.*6. *num.*4. Aloys. Ricc *in collect.decis.part* 4.*collect.*
1054. *illat.* 1. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis*
*conuent.lib.*10. *tit.* 10. *num.* 4. Caroc. *de deposito tit.de*
*casu,num.*15. D. Barbos.*in d.l diuortio,§.ob donationes,*
num 5. vbi ex eo ait in deposito ideo non admitti 25
compensationem ne quod bona fide gestum est ad
perfidiam trahatur, & *n.*13. *&* 14. Stephan. Gratian.
*discept forens. tom.*2. *cap.* 163. *num.* 14. Cald. Pereira
*quæst.forens.lib.*1. *quæst* 14. *num.*2. Cardos.*in praxi iu-*
dicum, verbo compensatio, num. 6. Ceuall. *in tractat. de*
cognit.per viam violent.part. 2. *quæst.* 1. *num.* 10. Vin-
cent.de Franchis *decis.*151. Molin. *d tract.*2. *disp.*526.
versic.in deposito, Rebell.*de obligat. iustit.part.*1. *lib.* 2.
*q.*18.*num.*3. Castill.*controuers lib.*3.*c.*10.*num.*11. Vide
posita *in collect.ad l.pen.C.depositi.*

Possessionem autem alienam, &c.] Notatur ad hoc 26
quòd occupantes, & inuadentes possessiones alienas
compensationis exceptione minimè tuentur, vt per
Cardos. *in praxi iudicum, verbo compensatio, num.* 7.
vbi quòd compensatio locum non habet in re per 27
violentiam possessa.

In gloss. *Depositi.* ibi, *ergo secus in commodato*, &c. 28
Vtrùm si quis ratione commodati, conueniatur, pos-
sit obiicere compensationem? vide Gregor. Lopez *l.*
9. *verbo de præbenda,tit.*1.*part.*5. Nauar.*in man cap.*17.
num. 186. Sebastian. Medices *de compensat.part.* 1.
quæst. 18. Neguzant.*de pignorib.part.*5. *membr.*4.*n.*1.
Marescot.*variar lib.*2.*cap.*112.*num.*25. Pyrrh. Maur.
Aretin. *in tractat. de retent. num.* 4. Nicol. Genoa *in*
conciliat. legum in iure ciuili contrarium, *pag.* 401. vbi
totus est in conciliatione huius leg.*cum l.fin.C.com-*
modati.

De Vsuris.

TIT. XXXIII.

SVRA est ad sortem, siue quanti-
tatem, quæ debetur quacunque ex
causa, accessio ex conuentione, vel
ex officio iudicis. Crebriùs & pro-
priè capitur pro eo quod acce-
dit sorti in mutuo. Scripserunt
in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. Io-
ann. Borcholten *in titul. C. de vsuris.* De titulo

integros tractatus ediderunt S.Thomas *tom. 17. operum*, Thomas de Vio, Cardinalis Caietanus, Anton. de Rosellis *tom. 7. tract. Doctor. fol.* 66. S. Antoninus *eod. tom. 7. fol.* 78. Guido Papæ etiam *tom. 7. fol.* 71. Ioannes Baptista Lupus *tom. 7. fol.* 113 Laurentius de Rodulphis *d. tom. 7. fol.* 15. Conradus Paulus, Romualdus Coli, Alphonsus Villagut, Christophorus Binderus, Lælius Zechius, Petrus Gregorius Tholosanus, Henricus Canisius, Ambrosius de Vignate, Petr. Binsfeld, Gasp. VVilh. Strock, & Barth. Vgolin.

De materia tit vide Ordin. Reg. Lusit. *lib. 4. tit. 67. l. Hispan. 46. cum seqq. tit. 6. part. 1. & l. 1. tit. 2. lib. 8. Ordin. & l. 4. tit 6. lib. 8 noua Recopil.* Summistas *verbo vsura*, Clar. *in pract. eod. verbo*, Viui. Suar. Kirchou & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 22. pag.* 595. Couarr. *lib. 3. variarum, cap. 1. cum tribus seqq.* Nauar. *in man. cap. 17. num. 206. cum seqq. & in comment. de vsuris, ad cap. si fæneraueris* 14. *quæst.* 3. Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum & vxorem, notab.* 6. Petr. Gregor *syntagm. iuris, part. 3. lib. 22. cap.* 3. Lancel. Conrad. *in templo omnium iudicum, lib. 1. cap. 1. §. 3. versic. vsuras debet tollere*, Belluga *in speculo Principum, rubr. 11. §. de vsurarys*, vbi Camill. Borrell. *in addit.* Decian. *in tractat. crimin. lib. 4 cap.* 27. Menoch. *de arbitr. casu* 198. *& de prsumpt. lib. 3. præsumpt.* 122. Gasp. Rodetic. *de annuis redditib. lib 3. quæst.* 4. Felician. *de censibus lib. 1 cap.* 5. Ioan. Borcholt *in tractat. de vsuris*, Hatirenopol. *lib. 3. epit. iuris, tit. 3 de vsuris*, Morl *in emporio iuris part. 1. tit. 8. quæst.* 25. Farinac. *in praxi crim part. 1. quæst. 6. num. 140. cum seqq.* D. Barbos. *in l. 2. part. 1. ff soluto matrim* Pradil *in sum. legum pœnal. part. 1. cap.* 30. Garc. Mastrill. *Siciliæ decis.* 106. Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo vsura*, Bernard. Muscatel. *in praxi crimin. tit. de vsuris, pag. mihi* 429. Arimin. Tepat. *variar. sentent. tom. 1. tit. 170. de vsuris in genere, & tit. 171. de vsuris dotium, & tit. 172. de vsuris pupillaribus.* Mascard. *de probat. conclus.* 1424 *& seq.* nouissimè Henric Bocer. *in disp. de vniuerso iure, tom. 1. classi 4 disp. 20. de vsuris.*

Ex Theologis Scholasticis *in 4. dist.* 15. S. Thom. & ipsius interpretes 2. 2. *quæst.* 78. Conrad. *de contractib. à quæst. 21. vsque ad* 50. Medin. *toto C. de acquis. per vsuram*, Sot. *lib 6. de Iustit. quæst.* 6. Petr. Nauarr. *de restitut. part. 2. lib. 3. cap.* 3 Molin. *de Iustit. tract. 2. disput. 304. cum seqq* Leonard. Lessi. *eod. tractat. lib. 2. cap. 20. dub. 4. cum seqq.* Azor. *institut. moral. part. 3. lib. 5. cap. 1. cum seqq.* Rebell. *de obligat. iustit. part. 2. lib. 8. de vsuris*, Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 25 num. 44. cum seqq.* Ioan. de Salas *de contractib. tract. de vsuris, pag. mihi 97. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Vsura per stipulationem promissa, præcedente interrogatione, & responsione sequente, optimo iure debetur, & n. 2.*

3 Promittendi *verbum in instrumento positum intelligi per stipulationem. limita vt n. 4.*

5 *Stipulatio non præsumitur interuenisse, si testes deponunt promisisse Titium, nisi addat quòd præcessit interrogatio.*

6 *Argumentum de instrumento ad testem validum.*

L. Si interrogatione. I.

Imp. ANTON. PIVS A. *Euocato.*

1 VSuræ per stipulationem promissæ, præcedente interrogatione, & responsione sequente, optimo iure debentur ac petuntur. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Butrig. Bart. Fulgos. Angel. Bald. Castrens. Sichard. Cuiac. Donell. Aloys. Leo *in 4. fol.* 25. Sebast. Næui. remissiuè. Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Ioan. Borcholt *in tract. de vsuris, cap. 3. num.* 35. Henriq. Bocer. *disp. iuris vniuersi, tom. 1. classi 4. disp. 20. num.* 27.

3 Notatur ad hoc quòd *promittendi* verbum in instrumento positum intelligitur per stipulationem, vt per Rebuff. *in l. satisdaticus 61. ff. de verb. significat.* Duaren. *lib. 1. disputat. cap.* 56. Ægid. Bellam. *consil. 1. num. 17. versic. quia verbum, promisisse*, Bertazol. *de clausulis instrument. claus. 4. gloss. 26. num.* 6. Viui. *tom. 2. commun. opin. lib. 9. tit. 34. num.* 348. D. Barbos. *in l. 1. ff. soluto matrimonio, part. 3. num.* 46. vbi citat hunc text. Cardin. Tusch. *practic conclus. tom. 2. lit. D. concl. 344. & lit. P. concl.* 910. Cald. Pereira *de empt. & vendit cap. 28. num.* 1. vbi limitat quando verbum, 4 *promittere*, est positum in instrumento contractus innominati, quia tunc non debet præsumi stipulationem illi repugnantem interuenisse, Gregor. XV. *decis. 328. num.* 6. Card. Seraphin. *decis. 427. n. 6. & decis. 1167. num.* 4.

5 In gloss. *Non sit.* ibi, *sic ergo refert an testes dicant*, &c. Notatur ad hoc quòd si testes deponant Titium promisisse, tunc non præsumeretur stipulationem interuenisse, quia intelligitur de nuda promissiune, nisi addat quòd præcessit interrogatio, vt per Anchar. *cons. 331. incip. Visis diligenter, n.* 8. Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 11. num. 17. col. 3. in princip.* Bertazol. *d. clausul. 4 gloss.* 4. Cardin. Tusch. *d. lit. D. conclus. 344. n.* 3. Cald. Pereira *d. cap. 28. n.* 2. & latiùs *c. 8. n.* 3.

6 In eadem gloss. ibi, *sed G. etiam in testibus dicit, idem*, &c. Ergo valet argumentum de instrumento ad testem, vt per Morl. *in emporio iuris ciuilis, part. 1. tit. 11. in prælud. n.* 4.

SVMMARIVM.

1 *Emptor ex die tradita possessionis venditori tenetur ad vsuras pretij non soluti: nec depositio hoc casu liberat à cursu vsurarum, & n. 2.*

3 *Creditor non tenetur sortis pretium accipere sine vsuris.*

4 *Emptor vt teneatur ad vsuras, necesse est rem tradi realiter.*

5 Consignare, *vel* obsignare, *idest, pecuniam consignatam, vel obsignatam in sacculo, aut folle, seu alia re deponere, vt solebant antiqui.*

6 Cunsignare, & deponere, *non est soluere.*

7 *Consignatio, & depositio pecuniæ nihil prodest, nisi prius oblata fuerit ei, cui solui debet.*

8 *Creditor vt constituatur in mora, necesse est non tantùm quod sit interpellatur recipere, sed etiam quòd cum effectu deferatur pecunia, nolitque recipere, & deinde consignetur, & deponatur. non sequi prædictum effectum, si pars auctoritate propria deponat, num. 9.*

10 *Pecunia consignata dicitur, quando prius numerata clauditur in sacculo, & saccus sigillo obsignatur.*

11 *Pecunia effectiuè deponenda est, nec sufficit protestatio facta a debitore quòd vult soluere clauso, vt aiunt, sacculo.*

12 *Vsuram non esse id, quod interest.*

13 *Vendens prædium, & tradens illud emptori non soluenti, potest accipere loco interesse quantum illud reddidit, etiamsi pretium soluendum deponeret.*

14 *Sortem recipere sine vsuris nemo tenetur.*

L. Vsuras.

L. Vſuras. II.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Lucio.*

5 EMptor ex die traditæ poſſeſſionis tenetur ven-
ditori ad vſuras pretij non ſoluti; nec depoſitio
hoc in caſu liberat à curſu vſurarum. Colligunt ex
Ordin Doctores citati *ad l.1. n.1. ſup.hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem quoad primam eius
partem ex hoc text. deſumunt Gregor. Lopez *l.56.*
gloſſ.8.poſt princ.tit.5.part.5. Tiraq. *de retract. conuent.*
3 *§.4.gloſſ.4.num.1.* vbi quòd creditor non tenetur ſor-
tis pretium ſine vſuris accipere, Gemin. *de vſuris,*
commento 1.§.7.n.241. Gutier. *canon.lib.1.cap.39.n.2.*
Surd. *conſ.101.num.19.& 20.* Felician. *de cenſib. lib.2.*
cap.1.num.38. Honded. *conſ.30. num.15.16.& 30.&*
conſ.45.num.7.& 8.vol.1. Cardin. Mantic. *de tacitis &*
ambiguis conuent.lib.4.tit.24.num.7.& 8. Cald. Perei-
ra *de empt.cap.25.n.19.cum ſeqq.* Narbona *l.15. gloſ.4.*
num.32.tit.18.lib.5.noua Recop. Gregor. XV. *deciſ.347.*
num.2.cum ſeqq. Couar. *lib.3.variar. cap.4. num.3.* vbi
ait non poſſe iuſtè comprobari Baldi *in præſenti* ſen-
tentiam, dum tenet vſuras pretij non ſoluti à die tra-
ditionis rei venditæ ab emptore venditori deberi,
etiamſi emptor nullos ex re empta fructus percepe-
rit, nec percipere potuerit, nec itidem venditor ipſe
percepiſſet, ſi rem ipſam nondum tradidiſſet. Rebell.
de obligat.inſtit.part.2.lib.9.quæſt.14. n.11. vbi intelli-
git procedere in caſu, quo mora culpabilis tradendi
pretium conuentum interueniat ex parte emptoris.
Et hæ vſuræ recompenſatiuæ omni iure permiſſæ
ſunt, quia dantur in compenſationem eius, quod iu-
ſtè competebat, & debitum erat illas recipienti.
Couarr. *d.cap.4.num.2.* Honded. *conſ.30.num.16.verſ.*
quæ concluſio, D. Barboſ. *in l.de diuiſione, num.14.verſic.*
cæterùm, ff.ſoluto matrim. Cancer. *variar. lib.3. cap.7. à*
num.25.

4 *Cui poſſeſſio rei tradita eſt.*] Notatur ad hoc quòd
non ſufficit conſtitutum, ſiue precarium, vt emptor,
qui non ſoluit pretium, teneatur ad vſuras, licèt do-
minium ſit tranſlatum ob huiuſmodi traditionem,
ſed neceſſe eſt realiter rem tradi, vt per Tiraquell. *de*
iure conſtituti, part.3. limit.28. num.1. vbi *num.2.* ait
textum *in l.Iulianus, §. ex vendito, & §. poſſeſſionem,*
ff.de actionib.empti. procedere quando virtute preca-
riæ poſſeſſionis fructus fuerunt percepti, & tandem
concludit videndum an emptor poſt huiuſmodi
precariũ, ſiue conſtitutũ, fructus percipiat, an vendi-
tor, vt primo caſu ipſe vſuras perdat, altero minimè.
5 *Quamuis pecuniam obſignatam,* &c.] Nota quòd
conſignare, vel *obſignare,* ſignificat propriè pecuniam
conſignatam, vel obſignatam in ſacculo, aut folle,
ſeu alia re deponere, vt antiqui ſolebant, vt per Ti-
raq. *de retractu lign.§.7.gloſſ. vlt.n.6.& 7.* Gutier. *pra-*
6 *ctic.lib.2. quæſt.160.num.2.* vbi *num.3.* quòd *conſigna-*
re, & deponere, non eſt ſoluere.
7 Notatur ad hoc quòd conſignatio, & depoſitio
pecuniæ nihil prodeſt, niſi priùs oblata fuerit ei, cui
ſolui debet, vt per Tiraquell. *de retractu lign.§.9. gloſ.*
3.num.5.& ſeq. Neguzant. *de pignorib.5. part. membr.*
3.part.2. num.12. Menoch. *conſ.172. num.25.& 26.*
Gutier. *dict. lib.2. quæſt.160. num.5* vbi ad hoc citat
8 *l.Hiſpan.8.tit.11.lib.5.noua Recopilat.* Creditor vt
conſtituatur in mora, eſt neceſſarium non tantùm
quòd ſit interpellatus recipere, ſed etiam quòd cum
effectu pecunia deferatur, nolitque recipere, & dein-
de conſignetur, & deponatur, *l.qui decem 72.ff.de ſo-*
lution.l.obſignatione, C.eod.tit. benè Bart. *in l.cum ſer-*
uus, num.4. ff. de condition. & demonſtrat. Alex. *in l.ſi*
mora 10. num.8. ff.ſoluto matrim. Iaſ. *conſ.9. num.15.*
lib.1.& conſ.172.lib.2. Rip. *in l.ſi inſulam, num.68.ff.*
de verborum obligat. D. Barboſ. *in l.mora, num.45. ff. ſo-*
luto matrim. vbi *num.81.* aduertit quòd ſi pars propria 9
auctoritate deponat, non ſequitur prædictus effe-
ctus, & *num.2.* vbi ſubdit dici pecuniam conſignari, 10
quando priùs numerata clauditur in ſacculo, & ſac-
cus ſigillo obſignatur, & quòd ideo falluntur pra-
ctici, qui offerunt, & deponunt abſque conſignatio-
ne. Felician. *de cenſib. tom.2. lib.4. cap. vnic. num.12.*
Scacc. *de commerc.§ 2.gloſſ.5.num 12.* Alexand. Tren-
tacinq. *variarum reſolut. lib.3. tit. de depoſito, reſolut.2.*
num.7. Cancer. *variarum part.3.cap.8.* Hering. *de fi-*
deiuſſ.cap.10.§.1.num.34. Proteſtatio autem facta à 11
debitore quòd vult ſoluere, ſacculo (vt aiunt) clauſo,
non ſufficit, debet enim pecunias effectiuè depone-
re. *l.Hiſpan.8.tit.14.part.5.* Ioſeph Ludou. *Peruſ.deciſ.*
105.num.2. Rot. *deciſ.102.num.2. part.2. recentior.*
Ego ipſe *in praxi exigendi penſiones, quæſt.8.num.31.*

In gloſſ. *Tradita eſt.1.* ibi, *an autem hic vſura ſit illi-*
cita, etiam iure Canonico, &c. Reſoluit Rebell. *de obli-*
gat.inſtit.part.2.lib.9.quæſt 14.num.11.

In eadem gloſſ. ibi, *quia loco intereſſe præſtatur, &* 12
fructuum, &c. Notatur ad hoc quòd id, quod intereſt,
non habetur pro vſura, vt per Tiraquell. *de retractu*
lign.§.1.gloſſ.18.num 71. Nauarr. *in comment.cap.ſi fœ-*
neraueris 14.quæſt.3. n.57. vbi ait quòd qui vendidit 13
aliquod prædium, & tradidit illud emptori, qui non
ſoluit, poteſt accipere loco intereſſe tantum quantũ
reddidit illud, etiamſi pretium ſoluendũ deponeret.

In gloſſ. *depoſiti, ſiu.* ibi, *ſed dic quòd hic depoſuit* 14
ſortem, &c. Notatur ad hoc quòd non tenetur quis
ſortem recipere ſine vſuris, vt per Tiraquell. *de retra-*
ctu conuent.§.4.gloſſ.4.num.1.

SVMMARIVM.

1 *Vſuræ in ſtipulatione non deductæ, ſed ex pacto ſolu-*
tæ, non repetuntur, & num.2.
3 *Vſuras non deberi niſi præcedat ſtipulatio.*

L. Quamuis vſuræ. III.

Iidem AA. Iuliano.

VSuræ in ſtipulatione non deductæ, ſed ex pacto 1
ſolutæ, non repetuntur. Colligunt ex Ordin.
Doctores citati *ad l.1.num.1.ſupr.hoc tit.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſu- 2
munt Corraſ. *lib.2. miſcel. cap.7. in princ. & num.3.*
Bart. *in l.ſi tibi decem, in princ.ff.de pactis, & in l.ſingu-*
laria, num.15.ff.ſi certum petat. Conan. *comment. iuris*
ciuilis lib.5.cap 3.num.7. Henric. Bocer. *diſp. vniuerſi*
iuris, tom.1.claſſi 4.diſp.20. num.21. cum ſeqq. Alphar.
de offic.fiſci, gloſſ.16. num.209. Amat. Roderic. *de pri-*
uileg.creditorum, part.1.art.6.num.39. Gaſp. Roderic.
de annuis redditib.lib.3.q.4. n.93. vbi ait quòd Impe-
rator hîc reſpondit vſuras pacto nudo promiſſas pe-
ti non poſſe, non quòd vſuræ eſſent eo iure impro-
batæ, ſed quia ex pacto nudo non oriebatur actio ef-
ficax ad agendum, quia creditori vſuras ſolemniter
ſtipulanti ciuili iure dabatur actio ad earum exactio-
nem. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent.*
tom.1.lib.1.tit.9.n.19.in princ. Cald. Pereira *de empt.&*
vendit.cap.25.num.45. vbi ait hunc text. loqui in con-
tractu mutui in quo illud ſpeciale dicit, vſuras non 3
deberi niſi ſtipulatio præcedat.

Pro conciliatione huius l. cum *l.qui negotia ff.man-*
dati,

dati, dum vsuras debere ait in ea specie, in qua interuenit solùm nuda conuentio, vide Hotoman. *lib. 1. obseruat. cap. 34.* Ioan. Robert. *lib. 1. recept. lectionum, cap. 3.* Morl. *in emporio iuris ciuilis, part. 1 tit. 8. quæst. 6. num. 9.*

SVMMARIVM.

1 *pro Vsuris nudo pacto conuentis tempore traditorum pignorum, retineri possunt pignora, non pro angmento, citra specialem expressionem, & num. 2.*
3 *Retentionem faciliùs concedi petitione.*
4 *Retentio est maximè priuilegiata.*
5 *Retentio in quo differat à compensatione, remissiuè.*
6 *Pignus oblatum pro minoribus vsuris, non posse retineri pro maioribus.*

L. Per retentionem. IV.

Iidem AA. *Honorio.*

1 PRo vsuris nudo pacto conuentis tempore traditorum pignorum retineri possunt pignora, non pro angmento citra specialem expressionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1 n. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Ias. *in l. qui in aliena, §. vlt. col. 2. & 3. ff. de acquir. hæredit.* Fortun. Garc. *ad l. item quia, §. idem Iuliano, num. 3. ff de pactis.* Flamin. Carhar. *execut. decis. 11. num. 4.* Rot. Bononiens. *decis. 77. num. 4.* Burg. de Paz *cons. 4. num. 19. in fine*, Ioan. Borch. *in tract. de vsuris, cap. 3. num. 35. cum seqq.* Hentic. Bocer. *disp. iuris vniuersi tom. 1. classi 4. disp. 10. num. 24.*

3 Notari soler ad hoc quòd facilius conceditur retentio, quàm peritio, vt per Crauer. *cons. 148. num. 2.* Cephal. *cons. 86. num. 10.* Surd. *de aliment. tit. 3. q. 7. num. 11. & tit. 8. priuil. 28. num. 3.* Cald. Pereira *de renouat. emphyt. quæst. 8. num. 28. vers. pro hac, & de potest. eligen. cap. 10. num. 27.* Brunor. à Sole *in locis communib. verb. retentio*, Menoch. *cons. 110. num. 73.* vbi quòd
4 retentio est maximè priuilegiara. Et plura de retentione vide apud eundem Menoch. *cons. 119. num. 3.*
5 Surd. *d. tit. 8. priuil. 62. & cons. 4. num. 5.* Et in quo differat retentio à compensatione, D. Barbos. *in l. diuortio, §. ob donationes, num. 4. ff. solut. matrim.*

6 *De minoribus vsuris*, &c.] Notatur ad hôc quòd pignus oblatum pro minoribus vsuris non potest retineri pro maioribus, vt per Negnzant. *de pignorib. p. 5. membr. 1. num. 10.* Gerard. *sing. 3. col. 3.*

SVMMARIVM.

1 *Vsuras minores accipiens, recessisse videtur à maioribus.*
2 *Creditor sciens dum minores vsuras per triennium accipit, maiores remisisse videtur.*
3 *Præses licèt non possit ciuitati expressè præiudicare; potest tamen tacitè ex lapsu temporis.*
4 *Vsuræ lucratiuæ & odiosæ remissæ videntur, quòd non fuerint petitæ.*

L. Aduersùs creditorem. V.

Iidem AA. *Sabino & alijs.*

1 MInores vsuras accipiens, à maioribus recessisse
2 viderur. Item creditor sciens dum minores vsuras per triennium accipit, maiores remisisse videtur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Aduertit Tiraq. *de retract. tit. 2. ad fin. n. 20.* quòd 3
licèt Præses non possit expressè ciuitati præiudicare, *l. Præses, C. de transact.* potest tamen tacitè ex lapsu temporis, per hunc text.

Latè de materia D. Barbos. *in l. quæ dotis 34. n. 47.* 4
cum seqq. ff. soluto matrim. vbi ait etiam vsuras lucratiuas, & odiosas videri remissas ex eo, quòd petitę non fuerint, vt enim inducatur præsumpta remissio maiorum vsurarum per solutionem minorum, sufficit id factum esse per triennium, ex opinione Azonis, quam refert *gloss. 2. in præsenti*; idque odio vsurarum receptum dicit, aliàs enim, qui minus recipit, non ob id videtur remittere maius debitum, *cap. cum olim, de censib. l. is qui, ff. quibus modis vsusfructus amitt.* Vide posita *in collectan. ad l. eos 26. infra hoc eod. tit.*

L. Si creditrici. VI.

Imp. ANTONINVS A. *Antianeo.*

OBlatio sortis & vsurarum facta coram testibus impedit vsurarum cursum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1 n. 1. sup. hoc tit.*

Vide posita *in collect. ad l. 2. hoc eod. tit. super verb. quamuis pecuniam obsignatam*, &c. & adde Gasp. ad Fabr *lib. 2. tract. 26. quæst. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Vsurarum obligationem non induci ex diuturna præstatione, & num. 2. & 5. contrarium, num. 3.*
4 *Conciliatur l. creditor instrumentis, C. de vsuris, cum l. cùm de in rem verso, ff. hoc tit. Auctoris mens, num. 7.*
6 *Tempus non est modus inducendæ obligationis, sicut nec finiendæ.*
8 *Præstationes annuæ an & quando inducant obligationem vt tantumdem singulis annis præstetur in futurum.*
9 *Actus voluntarius non obligat agentem vltra quàm geratur.*
10 *Solutio voluntaria non obligat ad soluendum etiam futuris temporibus.*

L. Creditor instrumentis. VII.

Idem A. *Aristeo.*

EX diuturna præstatione non inducitur vsura- 1
rum obligatio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt Ioan. Borcholt *in tract. de vsuris, cap. 3. num. vlt.* Henric. Boecr. *disp. iuris vniuersi, tom. 1. classi 4. disp. 20. num. 25.*

Huic decisioni obstare videtur responsum Papi-
niani *in l. cùm de in rem verso, ff. hoc tit.* vbi probatur 3
vsurarum obligarionem ex longi temporis pręstatio-
ne induci. Pro quorum iurium conciliatione, & alio- 4
rum illis concordantium plures conciliationes excogitarunt Ordinarij *ibidem*; vltra quos Francisc. Duaren. *in tit. de vsuris, cap. 2. pag. mihi 207. col. 1. versic. ego semper*, quem præcisè sequutus est Ioan. Bapt. Costa *in suo tract. de iur. & fact. ignor. cent. 1. dist. 43. n. 2.* existimauit Papinianum *in d. l. cùm de in rem verso*, minimè dissentire ab Antonio Imp. in hoc text. quandoquidè & in casu ipsius Papiniani interposita

fuit

fuit ſtipulatio ab eo, qui contraxit cum illo filio, de
quo *ibi*, pro obtinenda ſolutione vſurarum, ad qua-
rum quidem ſolutionem eam eſſe neceſſariam de-
ciditur *in præſenti text.* Aliter Hugo Donell. *in l. ſi
certis annis, num. 2. C. de pactis, & in hoc text. ſub
num. 4.* vbi ait non probari *in d. l. cùm de in rem verſo*,
propter diuturnam præſtationem vſurarum conſti-
tui vſurarum obligationem. nam pater, qui eas diu
præſtitit, non ideo eas debet, quia ſoluit, ſed quia
pecuniam ſortis in rem ſuam verſam debuit, & con-
tractum filij ſui agnouit, & ratum habuit. Tertio lo-
ce P. Picus *in d. l. ſi certis annis, num. 25.* Hier. Treut-
ler. *ſelect. diſput. vol. 2. diſput. 3. theſi 3. in lit. C.* Euer-
hardus Bronchorſt *cent. 2. aſſert. 83.* Ioan. Borchol-
ten *in tit. C. de vſuris, cap. 3. num. 56. cum ſeq.* tradunt
5 quòd in caſu *d. l. cùm de in rem verſo*, longi temporis
præſtatio non eſt cauſa vſurarum ſoluendarum, quia
tempus non eſt modus inducendæ obligationis,
ſicuti nec finiendæ. *l. obligationem, §. 1. de obligat. &
6 act.* inducit tamen ipſa longi temporis præſtatio præ-
ſumptionem quandam obligationis, & qui longo
tempore vſuras ſoluit, præſumitur eas ſoluiſſe ex
obligatione aliqua præcedente, cùm nemo quod non
debet ſoluere, & ſuum iactare præſumatur; *l. cùm de
indebito, de probat.* & huic præſumptioni ſtatur do-
nec contrarium probetur, *d. l. cùm de in rem verſo*; &
contrario probato diuturna præſtatio ad præſtandum
in poſterum indebitum ſoluentem non obligat, vt
dicitur in noſtro text. in quo habetur vſuras ali-
quando ex conſenſu præſtitas obligationem non
conſtituere, hoc eſt, in poſterum non deberi, quod
accipiendum eſt de vſuris, quas conſtitit ex conſen-
ſu, hoc eſt, nudo pacto præſtitas eſſe, & ideo in poſte-
rum non debentur: cæterùm ſi dubitetur verùm vſu-
ræ, quæ aliquando præſtitæ ſunt, ex pacto, an verò ex
ſtipulatione præſtitæ fuerint, ideo eas præſtari de-
bere dicemus, quòd debitor aliquãdo eas præſtiterit,
quia diuturna præſtatio in dubio obligationis præ-
ſumptionem inducit, *d. l. cùm de in rem verſo.* Quarto
loco Petr. Gregorius Tholoſ. *in ſuo tractatu de vſuris,
lib. 2. cap. 4. n. 11.* vbi dicit in odium vſurarum con-
ſtitutum eſſe vt ſola ſolutio facta vſurarum, non
ideo arguat eas eſſe debitas niſi aliunde doceatur
vel ex ſtipulatione, vel alio modo deberi, text. *in præ-
ſenti, & d. l. ſi certis annis*, niſi forſan arguatur bonus
paterfam. per longum tempus antea præſtitiſſe, id
eſt, decem, aut viginti annorum, *d. l. cùm de in rem ver-
ſo*, quia bonus paterfam. non præſumitur iactare ſuũ.
l. cùm de indebito, ff. de probat. Quinto loco Iulius Pa-
cius *centur. 5. tit. de vſuris, quæſt. 42.* aliam conciliatio-
nem adducit his verbis: Qui aliquandiu ſoluit, non
cogitur in futurum ſoluere inuitus, ſed ſi quandiu
vixerit, vſuras ſemper præſtiterit, hæres eius non
poteſt pœnitere, & ſolutionem recuſare, vt eſt caſus
7 *in d. l. cùm de in rem verſo*; ex his omnibus conciliatio-
nibus verior & receptior mihi videtur illa, quam ſu-
prà tertio loco adduxi.
8 An & quando annuæ præſtationes inducant obli-
gationem vt in futurum tantundem ſingulis annis
præſtetur: vide Couarr. *in reg. poſſeſſor, part. 2. §. 4. n. 2.*
Balb. *de præſcript. 1. part. 3. princip. quæſt. 10.* Menoch.
illuſtrium controuerſ. part. 1. cap. 83. à princip. Anton.
Fab. *coniectur. lib. 7. cap. 8. & 9.* Menoch. *de præſumpt.
lib. 3. præſumpt. 131.* Maſcard. *de probat. concluſ. 1377.*
Gaſp. Rodetic. *de annuis redditibus, lib. 1. quæſt. 15.
num. 2. cum ſeqq.* Iacob. Venet. *de annua præſtatione,
quæſt. 10. per tot.* Petr. Gilchen *in tractat. de præſcript.
part. 2. membr. 1. cap. 4.* Frederic. Martini *de iure cen-
ſuum, cap. 3. num. 107.* Henric. Schota *illuſtr. quæſt. ex
lib. 4. Codicis, diſp. 4. theſi vlt.*

Vulgò allegatur ad illud quòd actus voluntarius 9
agentem non obligat, vltrà quàm geratur, vt per
Brunor. à Sole *in locis communib. verbo actus 26.*

Et hoc quòd ſolutio voluntaria non obligat ad 10
ſoluendum etiam futuris temporibus. Cephal. *conſ.
631. num. 42.* Brunor. à Sole *verbo ſolutio 4.*

SVMMARIVM.

1 *electio Vſurarum minorum perceptioni maiorum præiudicat.*

2 *Creditor cui promiſſæ ſunt vſuræ maiores, dum minores accepit, ijs contentus eſſe præſumitur.*

L. Quamuis. VIII.

Idem A. Theophoro.

Electio minorum vſurarum præiudicat perce- 1
ptioni maiorum. Creditor, cui promiſſæ ſunt 2
vſuræ maiores, dum minores accepit, iis contentus
eſſe præſumitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati
ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Mora tutoris curſum vſurarum exiſtentium ex mora debitoris, impedit: ſi is cui debentur vſuræ non inuenitur, oblatio & depoſitio ſiſtunt curſum vſurarum. Ad liberationem conſequendam non ſufficit ſola oblatio, ſed requiritur conſignatio & depoſitio, num. 2.*

L. Si per te. IX.

Idem A. Probo.

Mora tutoris impedit curſum vſurarum exi- 1
ſtentium ex mora debitoris; ſi is cui debentur
vſuræ, non inuenitur, oblatio, & depoſitio ſiſtunt
vſurarum curſum. Colligunt ex Ordin. Doctores ci-
tati *ad l. 1. num. 1. ſupr. hoc tit.*

Notatur ad hoc quòd ad liberationem conſe- 2
quendam ſola non ſufficit oblatio, ſed requiritur
conſignatio, & depoſitio, vt per Boët. *deciſ. 124. n. 25.*
Greg. Lop. *l. 8. gloſſ. 4. tit. 14. part. 5.* Neguzant. *de pigno-
rib. 2. part. 3. membr. 5. part. num. 12.* Burg. de Paz *conſ.
30 num. 2.* Azeued. *l. 9. num. 13. tit. 11. lib. 5. nouæ Recop.*
Menoch. *de arbitrar. caſu 232. num. 19.* Surd. *conſ. 391.
num. 5.* Aretin. *in tract. de oblationib. num. 17.* D. Barboſ.
in l. ſi mora, num. 82. ff. ſoluto matrim. Gutier. *practic.
lib. 2. quæſt. 160. num. 5.* Felician. *de cenſib. tom. 2. lib. 4.
cap. vnic n. 12.* Hering. *de fideiuſſorib. cap. 20. §. 1. n. 34.*
Alexand. Trentacinq. *var. reſolut. lib. 3. tit. de depoſito,
reſol. 2. num. 7.* Sigiſm. Scacc. *de commerc. & cambijs §. 2.
gloſſ. 5. num. 265.*

SVMMARIVM.

1 *Vſurarum præſtationes licèt plures per plures annos factæ in vnum collectæ excedant duplum veræ ſortis, non propterea pro illegitimis habendæ, & n. 2.*

3 *Vſuræ, ſiue ſolutæ per annos, ſiue ſoluendæ, non computantur ad faciendum duplum, ſed cuiuſque anni vſuræ numerantur.*

L. Vsuræ pro parte. X.

Idem A. Donato.

1 LIcèt plures præstationes vsurarum per plures annos factæ in vnum collectæ excedant duplum veræ sortis, non propterea pto illegitimis habendæ, non enim coaceruario, sed singulorum annorum præstatio consideranda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Alciat. *parerg. lib. 1. cap. 33.* Hottom. *de vsuris, lib. 1. cap. 10.* Baptist. Lup. *in l. curabis, comment. 1. §. 3. num. 50. & 53.* Cald. Pereira *de empt. cap. 29. num. 4.* latè Gasp. Roderic. *de annuis redditib. lib. 3. quæst. 4. num. 32. cum seqq.* vbi de intellectu. Gam. *Lusit. decis. 100. num. 30.* vbi ait in hoc text. esse casum expressum, vt si debeam singulis annis vsuram decem aureorum præstare, non debeat fieri coaceruatio vsurarum plurium annorum ad computationem dupli, sed considerari debet summa vsurarum vnuscuiusque anni, & *num. 34.* ex Carol. Molinæo, impio auctore, ait hanc l. io eo quòd prohibet vsuras iam solutas per singulos annos, non computari ad dupli cumulum esse correctoriam, vt patet *in nouellis Iustiniani in constit. 121.* latè Surd. *cons. 302. à princ.* vbi *n. 9.* se-
3 quutus glossam *in præsenti*, ait, quòd vsuræ, siue solutæ per annos, siue soluendæ, non computantur ad faciendum duplum, sed cuiusque anni vsuræ numerantur, & ponit exemplum, si cùm deberem viginti, solui per multos annos vsuras, quæ simul iunctæ excedunt duplum, vtrùm possim repetere? respondet quòd non; quia an sint vltra duplum solutæ, vel vltra legitimum modum, est inspiciendum in fine anni, id est, habendus est respectus ad annum, nō ad totum tempus, qui soluit vsuras, & ita non attenditur quid io longi temporis cursu fuerit solutum, sed an intra annum tantum fuerit solutum, quod veræ sortis duplum superet: & hinc concludit vsuras multorum annorum posse excedere duplum, easque quamuis vltra duplum exigi posse, nec in duplo terminari cursum vsurarum multorum annorum, sed tunc solùm vltra duplum non concedi exactionem quando duplum constituitur ex sorte, & vsuris vnius anni, & *n. 21. in fine, versic. non omitto*, ait hunc textum, si bene consideretur, non posse intelligi secundùm sensum Alciati, Budæi, & aliorum. nam contineret manifestam iniquitatem, si de vsuris loqueretur plurium annorum, velletque ad constituendum duplum enumerari solùm vsuras soluendas, sed non solutas; ita enim intelligunt prædicti, volentes quòd vsuræ iam exactæ non computentur ad faciendam sortem, cùm in vtroque casu nulla sit diuersitatis ratio, nec textus differentiam constituat inter solutas & soluendas, sed eodem modo de vtrisque statuat; at discrimen constituit inter solutas per tempora, id est, per annos, & solutas intra vnum, & idem tempus, id est, intra annum, ita scilicet, vt primæ non proficiant ad faciendum duplum; secundæ autem computentur.

SVMMARIVM.

1 *Oblatio vsurarum cursum impedit, & fructuum perceptorum consumptio extenuat sortem.*

2 *per solam Oblationem realem debitor liberatur, & cursus vsurarum impeditur. intellige vt num. 3.* *idem est in vsuris quæ citra moram currunt, in quibus oblatio sola non est sufficiens ad ipsorum cursum impediendum, sed depositio realis requiritur, num. 4.*

5 *Oblatio verbalis, etsi creditor expressè accipere recusauerit, vel realis solùm, prædictum effectum operari non potest, sed necessariò requiritur, quòd vltra oblationem subsequatur verum & reale depositum.*

6 *Oblatio verbalis in re immobili sufficit vt debitor liberetur.*

7 *Creditor tenetur fructus perceptos ex pignore, & consumptos in sortem computare.*

L. Ex prædiis. XI.

Idem A. Popilio.

OBlatio impedit vsurarum cursum, & fructuum 1
perceptorum consumptio extenuat sortem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

Post oblatam sibi iure pecuniam, &c.] Ergo per so- 2
lam oblationem realem debitor liberatur, & cursus vsurarum impeditur, vt per Hippol. *singul. 479.* Boër. *decis. 124. num. 7.* Gasp. Roderic. *de annuis redditib. lib. 2. q. 13. n. 4.* Cald. Pereira *de empt. c. 23. n. 62.* Intellige ad impediendum cursum vsurarum, quæ 3
nondum cœperunt currere, secus ad impediendum cursum vsurarum iam inceptarum, quia tunc requiritur depositio & consignatio, secundùm Rauen. *singul. 791.* Tiraquel. *de retract. conuent. §. 4. gloss. 6. n. 4.* Neguzant. *de pignorib. 3. p. 3. membr. 5. p. n. 2.* Caroc. *in tract. de obligat. p. 1. q. 7. §. de oblatione reali, & de deposito p. 2. q. 5. n. 1.* Azeued. *l. 9. n. 9. tit. 11. lib. 5. noua Recopil.* Sigism. Scacc. *de commerc. & camb. §. 2. gloss. 5. n. 163.* Idémque procedit in vsuris, quæ citra moram 4
currunt, io quibus oblatio sola non est sufficiens ad ipsorum cursum impediendum, sed depositio realis, & vera requiritur, videlicet quando stipulatur quòd à die interpositæ stipulationis præstentur vsuræ, vt in specie *l. Lucius 40. §. fin. ff. de rebus credit.* D. Barbos. *in l. si mora 10. num. 81. ff. soluto matrim.* & in censibus Hispanis oblationem solam non sufficere tenent Felician. *de censib. tom. 2. lib. 4. cap. vnic. num. 1.* Auendan. *eod. tractat. cap. 102. num. 2.* Bened. Bon. *eod. tract. art. 94.*

Vnde oblatio verbalis, etsi creditor expressè acci- 5
pere recusauerit, vel realis solùm, prædictum effectum operari non potest, sed necessariò requiritur, quòd vltra oblationem subsequatur verum & reale depositum, quod vt meliùs percipias, debes aduertere quòd licèt aliàs oblatio verbalis non sufficiat, tamen si creditor dicit quòd non intendit acceptare, perinde operatur verbalis oblatio ac si esset realis, secundùm Tiraq. *de retractu conuent. §. 4. gloss. 6. n. 21.* Franc. Marc. *Delphin. decis. 478 p. 1.* Boër. *decis. 124. n. 26.* Roland. *cons. 53. num. 28. lib. 1.* Menoch. *de arbitr. casu 232. num. 16.* Anton. Gabr. *commun. tit. de solution. concl. 8.* Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib. 3. tit. de solution. resol. 11. num. 11.* Surd. *cons. 86. num. 24.* Pirrh. Maur. *de oblat. num. 5.* Gasp. Roderic. *d. q. 15. num. 8.* quorum resolutio vel est intelligenda ad impediendum cursum vsurarum, quæ non dum cœperunt currere, vel ad euitandam moram, vel pœnam; secus autem ad consequendum aliquid, quia tunc non sufficit verbalis oblatio, nec etiam realis, sed requiritur consignatio, & depositio, Neguzant. *de pignorib. 2. membro tertia partis quintæ p. princ. n. 5.* Vincent. Caroc. *de oblation. part. 1. quæst. 7. princip. per totam,* Ioan. Bapt. Lup. *in l. 2. comment. 2. §. 3. n. 1. C. de pactis*

inter

inter empt. Franc. Milanen. *Siciliæ decis.* 22. *num.* 100. *cum seqq.* Felician. *de censib. tom.* 2. *lib.* 4. *cap. vnic. n.* 1. Bened. Bon. *eod. tract. art.* 94.

6 Cùm res immobilis non poſſit præſens portari, in ea ſufficit verbalis oblatio vt debitor liberetur, vt per Roman. *consil.* 163. *in fine*, Neguzant. *de pignorib.* 2. *p.* 3. *membr.* 5. *part. num.* 1. Caroc. *de oblation. quæst.* 7. *§. oblatio verbalis, num.* 10. Menoch. *d. casu* 232. *num.* 16. D. Barboſ. *in l. mora* 10. *num.* 49. *ff. soluto matrim.* qui duo vltimo loco citati ſufficere creditorem rem immobilem offerendo, dum dicit ſe paratum eſſe rem tradere in loco, vbi eſt, vel quòd dat licentiam creditori accipiendi propria auctoritate.

7 *Si fructus accepit*, &c.] Notatur ad hoc quòd creditor teneatur fructus ex pignore perceptos & conſumptos in ſortem computare, de quo vide poſita *in collect. ad l. curabit, C. de action. empt.*

SVMMARIVM.

1 *Frumenti, & hordei mutuati accessio ex nudo pacto præstanda.*

2 *Frumenti appellatione quid contineatur, remissiuè.*

L. Frumenti, vel hordei. XII.

Imp. ALEXANDER A. *Tyranno.*

1 FRumenti, & hordei mutuati acceſſio ex nudo pacto præſtanda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*

Vide Conan. *comment. iuris ciuilis lib.* 5. *cap.* 3. *n.* 3. Iaſ. *in §. in personam, num.* 67. *Instit. de actionib.* vbi deciſionem huius text. propter neceſſarium vſum victualium procedere ait.

2 Frumenti appellatione quid teneatur? vide metipſum *de appellatiua verborum vtriusque iuris significat. appellat.* 105.

SVMMARIVM.

1 *ex Mora in bonæ fidei iudicijs vsura debetur vsque dum lis sopita est, & num.* 2.

3 *Mora requiri & probari debet vt quis teneatur ad interesse, & num.* 4. 5. 6.

7 *Mora huiusmodi debet esse inexcusabilis.*

L. In bonæ fidei. XIII.

Idem A. Eustachiæ.

1 EX mora in bonæ fidei iudiciis vſura debetur vſque dum lis ſopita eſt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Ioan. Botcholt *in tract. de vsuris cap.* 6. *& cap. vlt. à num.* 26. Henric. Bocer. *disput. in iure vniuerso tom.* 1. *classi.* 4 *disp.* 20. *num.* 41.

3 Nota moram requiri & probari debere vt quis ad intereſſe teneatur, de quo vide *l.* 2. *§. si nauis, ff. ad leg. Rhod. de iactu. l. lecta, ff. si certum pet.* Gail. *lib.* 2. *obseru.* 6. *num.* 3. Ioan. Bapt. Lup. *in comment. de vsuris comm.* 1. *§.* 6. *num.* 21. Franc. Bec. *consil.* 105. *num.* 24. Anton. Gabr. *commun. lib.* 3. *tit. de solution. conclus.* 10. Cou. *var. lib.* 3. *cap.* 4. *num.* 2. Maſcard. *de probat. conclus.* 933. *num.* 34. Carol. de Graſſis *de except. ad stat. except.* 32. *num.* 52. Mohedan. *decis.* 3. *tit. de vsur.* aliàs *decis.* 108. Caualcan. *decis.* 10. *num.* 20. *&* 22. *& lib.* 2. *& decis.* 2. *num.* 27. *&* 28. *& decis.* 13. *num.* 7. *&* 62. *part.* 2. Flamin. Carthar. *decis.* 38. *num.* 2. Surd. *decis.* 80. *num.* 2. *& decis.* 262. *num.* 5. D. Barboſ. *in l.* 2. *in princ. part.* 1. *num.* 48. *ad fin. ff. soluto matrim.* Anton. Monach. *Lucensi decis.* 21. *num.* 29. Gizzar. *decis.* 20. *num.* 33. Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib.* 1. *tit. de interesse resolut.* 1. *num.* 27. Mari. Giurb. *in consuet. Messanen. cap.* 15. *gloss.* 6. *num.* 8. *&* 9. *part.* 2. Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.* 2. *cap.* 302. *num.* 8. Hector
Felic. *de societ. cap.* 24. *num.* 7. vbi tenet ad hoc vt in- 4
tereſſe tam lucri, quàm damni debeatur, docendum eſſe moram præceſſiſſe, quia non docto de mora cæteræ probationes nullius erunt efficaciæ, Sigiſm. Scacc. *d. commerc. & camb. §.* 1 *q.* 7. *part.* 2. *ampl.* 8. *n.* 100.
vbi *n.* 102. ſubdit quòd debet probari concludenter, 5
cùm ſonet in culpam. Rot. apud Ludou. Cenci. *de censib. decis.* 270. *num.* 5. Guzman *in tract. de euiction. quæst.* 58. *num.* 7. Caſtill. *controu. lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 57. vbi *num.* 58. ait in hoc nullum ex ſcribentibus diſſenſiſſe, Gabr. Aluarez *de priuileg. pauperum part.* 2. *q.* 26.
n. 18. vbi ante moram intereſſe lucri ceſſantis nullo 6
modo deberi tradit. Debet autem mora huiuſmodi 7
eſſe inexcuſabilis, quia ſi difficultas, ſeu quiuis caſus aduerſus impediat obligatum, ne adimpleat obligationem, excuſat eum à mora, & tarditate, gloſſ. *verbo in potestate*, *in fine in l. quod te ff. si certum pet.* Sigiſm. Scacc. *d. loco num.* 102. *vers. amplia* 1. Martio. Benechend. *ad Seraphin. de priuileg. iuram. priuileg.* 47. *num.* 17.

SVMMARIVM.

1 *Habitatio domus pignoratæ legitimum vsurarum modum non excedat, & num.* 3. *secus est in locatione si pluris est locata à creditore, num.* 2.

4 *Pactum de lucrandis fructibus rei pignoratæ, sibique hypothecatæ loco interesse & vsurarum, validum. verius non valere, de iure Canonico, num.* 5.

6 *Intellectus l. si ea pactione, C. de vsuris.*

7 *Contractus in dubio non præsumitur illicitus.*

8 *Actus in dubio non est iudicandus vsurarius.*

9 *Euentus dubius tollit suspicionem, imò crimen vsuræ.*

L. Si ea pactione. XIV.

Idem A. Aurelio.

HAbitatio domus pignoratæ legitimum vſura- 1
rum modum non excedet, ſecus in locatione ſi 2
pluris eſt à creditore locata. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 2. *n.* 1. *supr. hoc tit.*

Hanc eandem concluſionem quoad primam eius 3
partem ex hoc text. deſumunt Donell. *de vsuris, cap.* 4. *pag.* 24. Henric. Bocer. *disp. iuris vniuersi tom.* 1. *classi* 4. *disp.* 20. *num.* 32.

Probat hæc lex valere pactum factum de lucran- 4
dis fructibus rei pignoratæ, & ſibi hypothecatæ loco intereſſe, & vſurarum. Sed de iure Canonico 5
verius eſt minimè valere huiuſmodi pactum factum à creditore quòd poſſit huiuſmodi fructus pignoris retinere ratione intereſſe abſque eo quòd compenſentur in ſortem, niſi aliunde creditor probet intereſſe, vt per Boër. *decis.* 44. *num.* 34. *& seq.* Sebaſt. Medices *in tract. de compensat. part.* 1. *quæst.* 6. *num.* 9. Caualcan. *decis.* 49. *num.* 13. *& decis.* 58. *num.* 32. *part.* 2. Anton. Thaſaur. *decis.* 78. *num.* 3. Tiraq. *ad fin. tit. de retract. conuent. num.* 135.

Licèt enim vberiore sorte, &c.] Notat Pinel. *in l.* 2. 6
C. de rescind. vendit. part. 1. *cap.* 1. *num.* 21. quòd hæc

6 lex, quæ Alexandri Imp. est, dum inquit locationem
ob viliorem mercedem rescindi non posse, intelli-
genda est indistinctè, vt sonat, non autem limitati-
uè, nisi daretur læsio vltra dimidiam iustæ merce-
dis, prout existimauit gloss. *in præsenti*; nam tempore
dicti Alexandri Imp. incognitum erat remedium di-
ctæ *l. 2. C. de rescind. vend.* nam Alexander vigesimus-
quintus Imp. fuit, Diocletianus antem auctor *d. l. 2.*
fuit trigesimusoctauus, ideóque lex nostra mioimè
poterat per illam intelligi, vt constat ad sensum, &
suadetur ex verbis *l. iubemus, C. de testam.* ibi, *antiqui-
tus præsentis legis inscia.*

7 *Non ideo tamen illicitum fœnus*, &c.] Notatur ad
hoc qoòd in dubio contractus non præsumitur illi-
citus, vt per Duen. *reg. 217. vers. limita primò*, Mascard.
8 *de probat. concl. 438. & concl. 448. num. 3.* Et in dubio
actus dubius non debet iudicari vsurarius, vt per Ti-
9 raq. *ad finem tit. de retract. conuent. n. 128.* Et euentus
dubius tollit suspicionem, immo crimen vsuræ, idem
Titaquel. *in l. si vnquam, verbo donatione largitus
num. 131.*

SVMMARIVM.

1 *Pœna in contractu mutui inserta, loco vsurarum inserta videtur, & num. 3.*

2 *Pactum valet in quo quis obligatur ad pœnam, si intra terminum signatum non restituat mutuum creditori, si mutuans non sit solitus fœnerari.*

4 *Vsurarum fraudis præsumptio cessat in pœna addita obligationi quantitatis.*

5 *Pœna exigi nequit cùm adiecta est in fraudem vsurarum.*

6 *Pœna adiecta dationi quantitatis, præsumitur adiecta in fraudem vsurarum, ideóque peti nequit, si is qui adiecit solitus sit fœnerari. Amplia, etsi pœna esset apposita per denumerationem dierum, mensium, vel annorum, num. 7.*

8 *Pactio pœnalis etiam in mutuo locum habet, etsi partes non sint solitæ fœnerari, num 9.*

10 *Fraus ex maiori summa præsumitur.*

11 *Pactum factum à rustico, aut muliere, non adeò præsumendum esse vsurarium, quàm si factum esset ab alio.*

12 *Rusticitas excusat quando agitur de præsumpta fraude vsurarum.*

13 *Rusticus si emat fundum exiguo pretio, cum pacto de retrouendendo, non habet locum fœnoris suspicio.*

14 *in Muliere fœneris præsumptio excluditur ob simplicitatem, & iuris ignorantiam.*

15 *contra Rusticum quandoque cessat præsumptio fraudis vsurarum, nisi rusticus sit sagax. tunc enim etsi excusetur à pœna, non tamen excusabitur à restitutione vsurarum, num. 16.*

L. Cùm allegas. XV.

Imp. GORDIAN. A. *Claudio.*

1 POEna insetta in contractu mutui videtur inserta
loco vsurarum. Colligunt ex Ordin. Doctores
citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.* & post omnes Aloys.
Leo *in 4. fol. 16.*

2 Nota valere pactum io quo quis obligatur ad pœ-
nam si intra terminum signatum non testituat mu-
tuum creditori, si mutuans non sit solitus fœnerari.
nam si esset solitus, præsumeretur pœna adiecta in
fraudem vsurarum, vt per Gregor. Lop. *per text. ibi
in l. fin. gloss. 3. tit. 1. part. 5. & in l. fin. gloss. 2. tit. 11.
part. 5.* vbi ait quòd quando pœna aducitur dationi 3
quantitatis suæ pecuniæ, seu alterius rei, in qua con-
sistit mutuum, censetur apposita loco vsurarum,
Afflict. *decis. 135. num. 2.* vbi quòd præsumptio frau- 4
dis vsuratum cessat in pœna obligationi quantitatis
addita, Menoch. *de arbitrar. casu 260. num. 42.* vbi 5
quòd pœna tunc exigi non potest cùm in fraudem
vsutarum adiecta est. Benedict. Capra *cons. 70. n. 28.*
Mascard. *de probat. conclus. 1167.* alias *1172. num. 16.*
& 17. vbi quòd pœna adiecta dationi quantitatis 6
præsumitur adiecta in fraudem vsurarum, & ideo
peti non potest, si is, qui adiecit, solitus sit fœnerari,
& non aliàs. Gutier. *de iuram. confirmator. part. 2.
cap. 36. num. 10.* Ioan. Garc. *de expens. & meliorat.
cap. 9. num. 66.* Gasp. Rodetic. *de annuis reddit. lib. 3.
quæst. 5. num. 7. &* 9. Auendan. *de censib. cap. 9. num. 12.
&* 13. vbi amplias etsi apposita esset pœna per denu- 7
merationem dierum, mensium, vel annorum, de
quo latè Ioseph. Sesse *Aragon. decis.* 110. *num. 1. cum
seqq.* Felician. de Solis *in tract. de censibus lib. 2.
cap. 5. num. 10. vers. tertiò non licet, & num. 13. vers cele-
brare.* Fontanel. *de pactis nupt. claus. 4. gloss. 18. part. 5.
num 86. & 87.*

Hinc pactionem pœnalem etiam in mutuo locum 8
habere tenent *d. l. Hisp. 10. tit. 1. part. 5. & l. 70. tit.
18. part. 3.* Auendan. *d. cap. 9. num. 15.* Gasp. Rode-
tic. *de annuis redditib. lib. 3. quæst. 7. vers. & quam-
uis, & num. 3.* Quamuis contratium, immo pactio-
nem in mutuo non habere locum, proindéque pœ-
nam exigi non posse quando apponitur datiooi
quaotitatis, ex eo quòd præsumatur posita in frau-
dem vsurarum, & in mutuo detur vsura formalis,
existimauerint gloss. *in l. rogasti §. si tibi, ff. si certum
pet.* Rebuff. *in l. vnic. gloss. 1. num. 60. C. de sentent. quæ
pro eo quod interest*, Mascard. *de probat. conclus. 1172.
num. 21.* D. Barbos. *in l. 2. in princ. part. 1. num. 42. ff.
soluto matrim.* vbi ait id procedere, etiamsi partes 9
non sint solitæ fœnerari, & hæc opinio apud nostros
Lusitanos lege Regia approbata est, *in Ordin. lib. 7.
tit. 70. in princ.* vt testatut Rebell. *de oblig. iustit. part. 2.
lib. 8. de vsuris q. 9. n. 7.*

Notatur hic text. ad hoc quòd ex maiori summa 10
fraus præsumitur, vt per Christoph. de Paz *ad leges
styli l. 247. num. 1.*

In gloss. *Vltra* 1. ibi, *& maximè ius ignorantibus*, 11
&c. Notatur ad hoc quòd per pactum factum à ru-
stico, aut muliere, non adeò præsumendum est con-
tractum esse vsurarium, quàm si ab alio esset fa-
ctum, vt per Titaq. *de retractu conuent. in præfat n. 34.*
Gerard. *sing. 18. col. 3.* Ias. *in l. si quis id quod num. 32.
ff. de iurisd. omn. iudic.* Menoch. *de arbitr. casu 194.
num. 47.* vbi quòd rusticitas excusat quando agitur 12
de præsumpta fraude vsurarum, Couar. *variar. lib. 3.
cap. 8. num. 4. vers. his accedit*, Cardin. Mantic. *de
tacitis & ambig. conuent. lib. 8. tit. 25. num. 13.* vbi quòd 13
si rusticus emat fundum exiguo pretio cum pacto
de retrouendendo, fœnoris suspicio locum non ha-
bet, & *num. 14.* quòd in muliere propter simplici- 14
tatem, & iuris ignorantiam fœnoris præsumptio ex-
cluditur. Mascard. *de probat. concl. 1285.* aliàs *1291.
num. 16.* vbi quòd contra rusticum quandoque cessat 15
præsumptio fraudis vsurarum, Surd. *cons. 86. num. 21.*
Farin. *in praxi crimin. tit. de pœnis temper. q. 98. num. 27.*
vbi *num. 28.* limitat in rustico sagaci, & quoad vsu- 16
rarum restitutionem, itaut si rusticus fuerit sagax,
non excusetur à præsumpta fraude vsuratum, &
siue etiam non fuerit sagax, quamuis excusetur
à pœna, non tamen excusabitur à restitutione
vsurarum, & citat Natt. *cons. 586. num. 5. cum seqq.*

&

& conſ.497. num.7. cum ſeqq.lib. 3. Ioan. Bapt. Lup. *de vſuris commento 2.§.1 num.4.*Menoch.*de præſumpt. lib.3.præſ.122.n.40.& 41.*

SVMMARIVM.

1 *Frumentum vſurarum nomine promiſſum peti non poteſt vltra legitimum modum.*

2 *Vſura fructuum non magis excedere debet vſuræ modum, quàm vſura pecuniarum.*

3 *Vſura an ſit mutuo dare triticum, aut aliquid aliud, vt tantundem reddatur quando plus valebit, remiſſiuè.*

L. Cùm non frumentum. XVI.

Idem A. Sulpitio.

1 FRumentum nomine vſurarum promiſſum vltra legitimum modum peti non poteſt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1 n.1.ſup.hoc tit.*

2 Notatur ad hoc quòd vſura fructuum non magis excedere debet vſuræ modum, quàm vſura pecuniarum, vt per Gaſp. Roder. *de annuis redditib.lib.3. q.4.ſub n.47.verſ.quinto.*

3 Vtrùm vſura ſit mutuo dare triticum, aut aliquid aliud vt tantundem reddatur quando plus valebit? vide Molin. *de iuſtit. tract. 2. diſp.311.* Azori. *inſtit. moral.part. 3. lib. 5. de vſuris,cap. 7. quæſ. 5. poſt med.* Rebell.*de oblig. iuſtit. par. 2. lib. 8. de vſuris quæſt. 8. num.2.*Sigiſm. Scac.*de commerc.§.7.quæſt.1. num.415. & 416.& quæſt.7.part. 1. num. 31.* Aduertit parens meus *in remiſſ. ad Ordin. Reg. Luſitan. lib. 4. tit.69. in princip.* ſolere agricolas noſtræ regionis Interamnenſis extorquere pecuniam à aliquibus perſonis ad emendos boues certi pretij, vt ex illis quotannis ſoluant certas frumenti menſuras nomine locationis, & prædictam pecuniam in alios vſus conuertunt nullis emptis bobus, locatoríque menſuras ſoluunt, quibus curæ non eſt ſcire boum colores, & an boues pingues ſint, vel macilenti, quos vulgus appellat *boues ſine cornibus*; expeditéque lege lata prohiberi has locationes fieri niſi traditis bobus conductori confecto de locatione contracta per chirographum, vel ſcripturam cum colore, vel ſignis boum, & cum obligatione renouandi contractum ſingulis annis, vt ſic fraudibus, & ſimulationibus occurratur; refert eſſe ſuper iſtis contractibus aliquas ſynodales conſtitutiones in Conimbricenſi Epiſcopatu *tit.39. conſtit.1.§.11.* & in Portucalenſi *tit.31.conſtit.5. §.6.*

SVMMARIVM.

1 *pro Mutuo agricolæ per frumentum, aut triticum dato, octaua pars vltra mutuatam quantitatem in ſtipulatum vſurarum loco deduci poteſt.*

2 *in Frumento, & tritico, ſub quouis velo illicitas vſuras affectans, actionem amittit.*

3 *Agricolæ, quibus aridi fructus dati ſunt mutui octauam tantùm modij pro vno modio vſurarum nomine ſoluunt. & n.4.*

5 *ob Moram aliquid vltra ſortem tanquam intereſſe petitur.*

6 *ante Moram nunquam intereſſe debetur. quid ſi pactum fiat de ſoluenda certa ſumma ratione lucri ceſſantis in caſu, quo mora committatur, num.7.*

8 *Leges, quæ vſuras concedebant, abrogatæ.*

AVTH. Ad hæc.

PRo mutuo agricolæ per frumentum, aut triti- 1
cum dato octaua pars vltra mutuatam quantitatem in ſtipulatum vſurarum loco deduci poteſt. In 2
frumento, & tritico ſub velo quouis illicitas vſuras affectans, & extorquens, actionem amittit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1.n.1.ſup.hoc tit.*

Per hunc text. tenet Henric. Bocer. *diſput. iuris 3*
vniuerſi tom.1. claſſi 4. diſput.20. num. 34. quòd agricolæ, quibus aridi fructus dati ſunt mutui, octauam tantùm modij pro vno modio vſurarum nomine ſoluunt.

Permittit hic text. ab agricolis exigi annuatim 4
octauam modij partem in ſingulos modios mutuatos vſurarum nomine, quæ vſura nimis grauis eſt centeſima; in qua ſingulis annis duodecima tantùm pars ſortis pendebantur, iuxta text. & ibi poſita *in l. eos 26. §.ſuper vſurarum, inf. hoc eod. tit.* ex quo colligitur Iuſtinianum nunquam permiſiſſe vſuram grauiorem centeſima, & adhuc centeſimam non permiſit, niſi in traiectitiis; vnde videtur difficilis hic noſter text. in huiuſmodi permiſſione, ſi cum iudicio aduertatur quòd octaua pars annua ſortis excedit centeſimam, vna ſiliqua quolibet menſe (quæ eſt 24.pars ſolidi) & quolibet anno excedit centeſimam dimidio ſolido, id eſt, duodecim ſiliquis: cùm non ſit veriſimile Iuſtinianum permiſiſſe ab agricolis, quibus magis fauere volebat, exigi centeſimam, nec multò minus centeſima grauiorem, qualis eſt illa octaua pars annua.

Quare Ioan. Bapt. Lup. *in tract. de vſuris comment. 1.§.3.n.57.* affirmat octauam illam partem redactam ad pecuniam non excedere vſuram vnius ſiliquæ pro ſolido, quaſi velit quòd octaua illa modij pars valeat ad rationem vnius ſiliquæ; ſed in hoc hallucinatus eſt, quia ſi octaua modij pars valet vnam ſiliquam, conſequitur modium valere octo ſiliquas, & ſic reincidimus in eandem difficultatem, quia in fructibus aridis agricolæ mutuatis permitteret Iuſtinianus vſurã centeſima grauiorem, cùm in pecuniis eidem creditis leuiſſimam permiſerit ad rationem vnius annui in 24. & ſecundùm eundem Ioan. Bapt. Lup. in vtriſque debuit vſura pariformiter limitari.

Hoc igitur interpretandi modo reiecto exiſtimat 5
Gaſp. Roderic. *de annuis redditib.lib.3.quæſt.4 num.48.* poſtquam rem ſæpiùs & maturè cogitauit, hunc textum mendoſum eſſe in vno verbo, videlicet *octauam*, ſubditque non eſſe dicendum vim fieri litteræ multis ſeculis receptæ, ibi, *in vnoquoque anno pro modio octauam partem modij*, quia nulla vis fit veteri, & natiuæ litteræ Nouellarum, quam multis rationibus probat non ſic haberi potuiſſe, vide apud illum.

Notari ſolet hic text. ad hoc quòd poteſt aliquid vltra ſortem peti tanquam intereſſe ob moram, vt per Gam. *Luſit.deciſ.110.n.3.* Surd.*de aliment.tit.1.q.45.n.18.cum ſeqq.& deciſ.345.n.10.*Aym.Crauet.*conſ.189.col.vltima,*Roland.à Valle *conſ.35.num.1.3.& 4. lib.4.* Tiraq.*de retract.lig.gloſſ.18.§.1.n.71.* Gail.*lib.2. obſeru.5.num.15.*Mynſing.*cent.4.obſeru.56. per totam,* Ioan.Bapt.Lup.*in tract.de vſuris commento 1.§.6.num. 103.cum ſeqq.*Honded.*conſ.50.num.1 lib.1.*Garc. Falcon.*reg.243.*Mohedan.*deciſ.4.n.1.de vſuris,*Oſaſch. *Pedem.deciſ.142.num.3.& 5.*Marc.Anton.Bellon.*Rota Genuenſ.deciſ.1. num.43. & deciſ.19. num.10. & deciſ.30.num.6. & deciſ.14. num.3. & deciſ. 41. num. 6. & deciſ.78. num. 12. & deciſ. 81. num. 8. & deciſ. 86. num.1. & deciſ.89. num. 3. & deciſ. 134. num. 3.* Hieron. Magon. *Florent. deciſ. 3. num. 5.* Marc. Anton.

de

de Amatis decis. 124. num. 2. Marra in votis nouissim. decis. voto 165. num. 5. Sot. de iustit. & iure lib. 6. q. 1. art. 3. Petr. Nauar. in tractat. de restitut. lib. 3. cap. 2. num. 278. & 284. & 287. Petr. Rebuff. in repet. l. vnic. C. de sent. quæ pro eo quod interest, in præfat. num. 3. & in gloss. vlt. num. 3. & 4. Menoch. de arbitr. casu 119. num. 1. & 2. Gutier. de iuram. confirmat. par. 1. cap. 2. num. 4. Vincent. Caroc. in tract. de locato & conducto part. 1. tit. de lucro cessante moroso num. 4. & 72. Leonard. Lessi. de Iustit. lib. 2. cap. 20. dub. 10. num. 68. & 69. Sigism. Scacc. de commerc. & camb. §. 1. quæst. 7. part. 2. ampl. 8. num. 96. Cardin. Tusch. practic. conclus. verbo lucrum concl. 454. num. 1. Castill. quotid. lib. 2. c. 1. n. 14. cum seqq. Gabr. Aluarez de priuileg. pauper. p. 1. q. 26. num. 7. Alex Trentac. var. resol. lib. 1. tit. de interesse resol. 1. num. 18. & 25.

6 Quod in tantum verum est vt ante motam nunquam debeatur interesse tam in exteriori, quàm in interiori foro, secundùm Sot. d. lib. 6. q. 1. art. 3. concl. 3. Nau. in man. cap. 17. num. 211. Cou. var. lib. 3. cap. 4. num. 2. vers. deinde. Ioan. Bapt. Lup. dict. commento 1. §. 6. num. 109. Menoch. d. casu 119. n. 13. Mascard. de probat. concl. 934. num. 34. D. Barbos. in l. 2. in princip. part. 1. num. 48. ff. soluto matrim. Sigism. Scacc. de commerc. §. 1. quæst. 7. part. 2. ampl. 8. num. 100. Molin. de iustit. tract. 2. disp. 314. num. 11. & 12. Rebell. de obligat. iustit. part. 2. lib. 8. de vsuris quæst. 5. num. 2. Castill. d. cap. 1. num. 7. Gabr. Aluarez d. q. 26. num. 19.

7 Si verò ante vllam moram pactum fiat de soluenda certa summa ratione lucri cessantis in casu, quo mora committatur, valet absque eo quòd contractus vsurarius & palliatus videatur, iuxta tradita per Cou. lib. 3. var. cap. 4. vers. item & illud, Nauar. in man. cap. 17. num. 111. Card. Tolet. in sum. lib. 5. cap. 33. num. 4. Solon. de iustit. tom. 2. controu. 9. in 2. 2. S. Thom. quæst. 78. art. 2. Ban. eod. tract. lib. 2. cap. 20. dub. 10. num. 72. & dub. 11. num. 97. Parlador. rerum quotid. lib. 2. cap. fin. part. 1. §. 13. limit. 4. num. 36. Cæs. Vrsill. ad Afflict. decis. 20. num. 7. Gutier. de iuram. confirmat. part. 1. cap. 2. num. 5. Gasp. Anton. Thesaur quæst. forens. lib. 3. cap. 71. num. 2. Surd. decis. 259. num. 16. & 17. & de aliment. tit. 1. quæst. 45. num. 76. Gasp. Roderic. de annuis redditib. lib. 1. cap. 7. num. 22. & cap. 8. per tot. maximè num. 12. D. Barbos. in l. 2. in princip. part. 1. num. 48. ff. soluto matrim. Felician. de censibus lib. 1. cap. 9. num. 14. Vincent. Caroc. de locato tit. de lucro cessante conuent. quæst. 2. num. 2. Card. Tusch. practic. conclus. verbo interesse concl. 308. n. 1. & num. 29. cum seqq. Cardin. Mantic. de tacitis & ambig. conuent. lib. 4. tit. 24. num. 21. Stephan. Gratian. discept. forens. cap. 387. Molin. d. tract. 2. disp. 315. in vers. contraria tamen, Campan. in diuers. iuris Canon. rub. 11. cap. 20. num. 22. vers. ex quorum verbis suadetur, Rebell. d. quæst. 5. num. 4. vers. nihilominus, Sigism. Scacc. de commerc. §. 1. quæst. 7. part. 2. ampl. 8. num. 1. cum seqq. Cancer. var. resolut. part. 3. cap. 7. num. 73. Fontanell. de pactis nupt. claus. 5. gloss. 8. p. 1. num. 19. Gabr. Pereira Lusit. decis. 84. num. 1. Castill. dict. cap. 1. num. 67. cum seqq. Alphons. Narbona in l. 15. gloss. 4. num. 15. & 19. tit. 18. de los cambios lib. 5. noua Recopil. Gabr. Aluarez d. quæst. 26. num. 22. cum seqq. vbi dicit veram hanc sententiam, dummodo fraus, & dolus absit. Potest enim interesse iustum, aut quid aliud æquiualens in pactum deducere, qui pecunias accommodat, maximè quando id facit inuitus, Sot. de Iustit. lib. 6. quæst. 1. art. 3. Nauar. in man. cap. 17. num. 211. vers. & quod, & in cap. 1. 14. quæst. 3. num. 46. Mercad. de contract. tit. de los prestamientos cap. 10. vers. lo primero, Ioan. Baptist. Lup. de vsuris comm. 1. num. 111. & 112. Meneh. de success. creat. lib. 1. §. 6. num. 22. & illustr. controu. part. 1. cap. 6. num. 8.

Intellige dummodo secundùm communem vsum regionis præstandæ summæ taxatio fiat, in Hispania enim proportionabilis, & legitima taxa erit quinque pro centenario, de quo vide Cou. d. cap. 4 num. 6. Cæs. de Grassis decis. 2. de vsuris, Rot. Lucens. decis. 17. in fine, Fachinæ. controu. lib. 2. cap. 31. Carol. de Grassis in tract. de except. except. 32. num. 62. Fab. de Anna cons. 15. num. 15. Cardin. Manric. de tacitis & ambig. conuent. lib. 4. tit. 24. num. 21. Stephan. Gratian. discept. forens. tom. 2. cap. 187. num. 26. vbi ait sex pro centatio mercatori posse taxari, Ioan. Bapt. Costa in tract. de ratione rata quæst. 19. n. 5. 9. & 10. & quæst. 231. num. 5. Cald. Pereira de empt. & vendit. cap. 23. num. 20. Fontanel. de pactis nuptial. claus. 5. gloss. 9. part. 2. num. 27. Sigism. Scacc. de commerc. §. 1. quæst. 7. part. 2. ampl. 10. num. 33. Narbona d. l. 15. gloss. 4. num. 17. Gabr. Aluarez d. quæst. 26. num. 25. vbi pactum valere ait quando taxatur interesse secundùm formam statutorum, seu quando per viam annui redditus, vel census taxa facta est.

In gloss. Cadat. ibi, id est, ipso iure, &c. Ita Tiraq. in l. si vnquam, verbo reuertatur num. 186. C. de reuocat. donat. Cald Pereira de extinct. emphyt. cap. 17. num. 12. Monet. de distribut. quotid. part. 3. quæst. 7. num. 29. cum seqq.

In ead. gloss. ibi, vnde iam quasi pœnituisse videtur, 8
&c. Notatur ad hoc quòd Iustinianus Imp. leges Cæsareas abrogauit, quæ vsuras concedebant, de quo vide Cou. lib. 3. var. cap. 1 num. 6. Molin. d. tract. 2. disput. 304. num. 17. vers. Doctores controuertunt. Vide posita in collect. ad l. eos 26. inf. hoc eod tit.

SVMMARIVM.

1 *Fructus maiores solitis vsuris creditori fundum loco fructuum possidenti percipere licitum, & n. 2.*
3 *incertus Fructuum euentus tollit suspicionem vsurarum.*
4 *Contractus fit iustus propter incertitudinem lucri & damni.*
5 *Contractus valet ratione incerti euentus.*
6 *ratione Incertitudinis vltra duplum exigi posse, intellige vt ibi.*
7 *Contractus census ad vitam, iustissimus.*
9 *Incertitudo vitæ, ex qua iustificatur census ad vitam an aliquo modo assecurari possit.*

L. Si ea lege. XVII.

Imp. PHILIPP. A. *Euxeno.*

FRuctus maiores solitis prouinicialibus vsuris ob 1
incertitudinem ex antichretica conuentione creditori loco fructuum possidenti fundum percipere licitum est. Colligunt ex Ordin. Doctores citati in l. 1. n. 1. sup. hoc tit.

Vide Gutier. canon. lib. 1. cap. 39. num. 61. vers. se- 2
cundo, vbi quòd hic habetur pactum inter debitorem, & creditorem, cui fundus fuit obligatus, vt creditor ipse fructus fundi consequeretur in vicem vsurarum, non rescinditur, etiamsi maius emolumentum ex dictis fructibus proueniat. Tiraq. de re-
tract. conuent. ad fin. tit. num. 145. vbi citat hunc 3
text. ad hoc quòd incertus fructuum euentus tollit suspicionem vsurarum, Neguzant. de pignorib. part. 5. membr. 10. num. 10. Gail. lib. 2. obseru. 3. Cou. lib. 3. var.

4 *var. cap. 7 num. 3. in princip.* vbi quòd propter in-
certitudinem lucri & damni iuſtus ſit contractus,
Brunor. à Sole *in locis communib. verbo contractus* 34.
5 vbi quòd contractus ratione incerti euentus valet.
6 Gam. *Luſit. deciſ.* 110. *num.* 34. *verſ. ſeptimò*, vbi ait
quòd permittit text. ratione incertitudinis vltra du-
plum exigi poſſe, & intelligit id procedere quando
datur omnimoda incertitudo; ſi verò à principio ſe-
cundùm communem hominum upinionem aliquali
certitudine conſtaret de iſto futuro exceſſu vltra du-
plum ſortis, tunc non poterit vltra duplum aliquid
exigi, concludit.
7 Notatur ad hoc quòd contractus cenſus ad vitam
iuſtiſſimi ſunt, vt per Cou. *d. cap. 7. num. 1. verſ. item,*
& cap. 9. ex num. 7. Ioan. Lup. *de vſuris comm. 3. §. 4.*
num. 96. & 97. Laſarte *de decima vendit. cap. 10. ex*
num. 38. Gail. *lib. 3. obſeru. 8.* Brunor. à Sole *in quaſt.*
legalib. quaſt. 1. per tot. maximè *ex num.* 41 Felician.
de cenſib. lib. 1. cap. 7. num. 10. verſ. quo circa, Auen-
8 dan. *eod. tract. cap. 20. ex num. 4.* vbi *cap. 21.* diſputat
an incertitudo vitæ ex qua iuſtificatur cenſus ad vi-
tam, poſſit aliquo modo aſſecurari. Zerol. *in praxi*
Epiſcop. part. 1. verbo contractus cenſualis §. 6.

L. Indebita. XVIII.

Idem A. Caſtori.

VSuræ indebitæ ſolutæ priùs ſorte ſoluta, cùm in ſortem cedere non poſſint, vt indebitæ condicuntur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. ſupr. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Oblatio, conſignatio, diſpoſitio legitimo modo facta, curſum vſurarum impedit.*

2 *Oblatum per te, vel per alium, nihil intereſt.*

3 *Mandatum, non ſufficit haberi niſi oſtendatur.*

4 *Oblatio an ſit neceſſaria quando certum eſt quòd creditor illam ſit recuſaturus, vel quando dubium ſi ſit profutura, vel non.*

5 *Parte recuſante recipere ſolutionem, pretium conſignandum, & apud iudicem deponendum eſt.*

6 *Oblatio præcedat conſignationem, & depoſitionem.*

7 *Cenſus redemptio vt illius ſortem principalem extinguat, & redditi um ſuorum curſum impediat, concurrere debet oblatio, depoſitio & conſignatio.*

8 *Conſignare & deponere non eſt ſoluere.*

9 *Depoſitum debet fieri purè, & liberè ſine aliqua conditione extrinſeca. & deponi ſumma integra, aliàs deficiente vno nummo, impeditur curſus redditi um, n. 10. faciendum eſt ſortis principalis, & redditi um decurſorum vſque ad diem depoſitionis, & conſignationis, num. 11.*

12 *Redditus vſque ad tempus decurſi ſoluendi ſunt, ſimul cum ſorte principali, etiam in quacumque perſona priuilegiata, num. 13. & ſi per errorem vnus nummus deficiat, depoſitum non cauſabit plenam liberationem, nec redditus vſurarum extinguentur, num. 14. & licèt error ſufficiat quoad excuſationem pecuniæ, non tamen ſufficit ad redditi um extinctionem, num. 15. nec erroris admittitur excuſatio etiam muliere, & ruſtico, quamuis illis eſſet concedenda reſtitutio, num. 16. vide tamen vt num. 17.*

18 *Depoſitum in moneta currente faciendum. nec refert quod moneta de proximo veniret reprobanda, vel minuenda, ſi debitor talia ignorabat, & iuſtam cauſam recuſandi non haberet creditor* [...]rem non ſuf- requiritur, *debitor ſi ſciebat quòd moneta de prox.* 17. Be- *reprobanda, vel minuenda, nullum eſt depoſit.* *creditórque iuſtè poteſt recuſare recipere, num. 20. vel ſi rumor erat conſtitutionem mutationis, ſeu deteriorationis monetæ, de proximo eſſe promulgandam, n. 21.*

22 *Offerri, ſeu deponi nequit pecunia quæ adhuc non eſt reprobata, ſed de proximo reprobanda ſciente ipſo debitore.*

23 *Depoſitio eſſet licita ſi in longiori tempore promulganda veniret conſtitutio mutationis monetæ.*

24 *Depoſitum debet eſſe verum & reale, non confeſſatum.*

25 *Depoſitum confeſſatum quod.*

26 *Debitum vbi illiquidum, liquidum offerendum eſt, & pro liquidando dandi fideiuſſores.*

27 *Depoſitio fiat parte citata, & talis citatio fiat perſonis legitimis, quæ liberè poſſunt recipere ſolutionem, n. 28.*

29 *Depoſitum fiat auctoritate iudicis vt impediat curſum vſurarum. iudicis vbi non ſit copia, offerendum & proteſtandum eſt coram honeſtis perſonis, num. 30 fieri debet de mandato illius iudicis, qui de cauſa illa alias poteſt cognoſcere, num. 31. pro non facto habetur ſi ſit coram iudice incompetenti. vel perſona non legitima, num. 32. dependet hoc a conuentione contrahentium, num. 33 ſi inter contrahentes nihil actum ſit, ſufficit ſi depoſitum fiat auctoritate iudicis venditoris, redimentis nempe cenſum, n. 34.*

35 *iudicis auctoritate Deponere licèt ſit tutius, in puncto tamen iuris verius eſt debitorem à debito liberari depoſito extraiudiciali, dummodo apud idoneam, & honeſtam perſonam fiat depoſitio.*

36 *facto Depoſito concurrentibus requiſitis, periculum caſus fortuiti pertinebit ad creditorem, ſi iuſtam cauſam non habeat recuſandi. in depoſito verò eorum, quæ conſiſtunt in pondere, & menſura, periculum pertinebit ad depoſitarium, n. 37.*

38 *Debitor qui depoſuit, poteſt liberè reuocare depoſitum, & voluntatem mutare. ſecus vbi creditor acceptauit depoſitum, illique conſenſit, vel vbicumque intimatum eſſet creditori, vt depoſitum reciperet; vel depoſitum factum fuiſſet ex conſenſu tam debitoris, quam creditoris, n. 39.*

40 *Depoſitum non reuocari niſi iuſſu iudicis.*

41 *Oblatio verbalis ſufficit quando debitum non eſt liquidum.*

42 *Depoſitum vt impediat curſum vſurarum, loco congruo fienda eſt. fienda in loco expreſſo in citatione, num. 43. locus congruus eſſet ſi oblatio fieret creditori peregrinanti, vel in loco non conuento, vel non deſtinato ſolutioni expreſsè, vel tacitè. num 44.*

45 *Depoſitio vt creditorem liberet, debet fieri congruo tempore.*

46 *Oblatio & depoſitio tempore incongruo facta, quæ.*

47 *Oblatio realis impedit curſum vſurarum, quæ nondum cœperunt currere; ſed ſi iam cœperunt currere, vt curſus earum impediatur, oblatio & depoſitio vera & realis requiritur.*

48 *Actionem vtilem contra depoſitarium non dari creditori, ſi ad illius fauorem fecit depoſitum, niſi in depoſito iudiciali facto de mandato iudicis, & per eum decto.*

49 *Debitor ſi reuocet depoſitum, perinde eſt ac ſi nunquam illud feciſſet, & ideo reuiuiſcit actio creditoris, quæ propter fictam ſolutionem videbatur ſublata.*

L. Ac

dati,dum vsuras debere ait in ea ſpecie,in qua interuenit ſolùm nuda conuentio, vide Hotoman. *lib.1. obſeruat.cap.34.* Ioan.Robert. *lib.1. recept. lectionum, cap.3.* Motl.*in emporio iuris ciuilis,part.1 tit.8.queſt.6. num.9.*

SVMMARIVM.

1 *pro Vſuris nudo pacto conuentis tempore traditorum pignorum, retineri poſſunt pignora, non pro augmento,citra ſpecialem expreſſionem,& num.2.*
3 *Retentionem faciliùs concedi petitione.*
4 *Retentio eſt maximè priuilegiata.*
5 *Retentio in quo differat à compenſatione,remiſſiuè.*
6 *Pignus oblatum pro minoribus vſuris, non poſſe retineri pro maioribus.*

L. Per retentionem. IV.

Iidem AA. *Honorio.*

1 PRo vſuris nudo pacto conuentis tempore traditorum pignorum retineri poſſunt pignora, non pro augmento citra ſpecialem expreſſionem. Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.1.n.1.ſup.hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Iaſ.*in l.qui in aliena, §. vlt. col.2. & 3.ff. de acquir.heredit.* Fortun. Garc. *ad l.item quia, §. idem Iuliano,num.3.ff.de pactis.* Flamin.Cathar. *execut. deciſ. 11.num.4.* Rot.Bononienſ. *deciſ.77.num.4.* Burg.de Paz *conſ.4. num.19.in fine*,Ioan.Borch.*in tract.de vſuris,cap.3.num.35. cum ſeqq.* Hentic. Bocet. *diſp. iuris vniuerſi tom.1.claſſi 4.diſp.20.num.24.*

3 Notari ſolet ad hoc quòd facilius conceditur retentio,quàm petitio, vt per Crauet. *conſ.148.num.2.* Cephal. *conſ.86.num.10.* Surd. *de aliment. tit.3.q.7. num.12.& tit.8.priuil.18. num.3.* Cald.Peteita *de renouat.emphyt.quaſt.8.num.28.verſ.pro hac, & de poteſt. eligen.cap.10. num.17.* Brunot. à Sole *in locis communib.verb.retentio*,Menoch.*conſ.110.num.73.*,vbi quòd
4 retentio eſt maximè priuilegiata. Et plura de retentione vide apud eundem Menoch. *conſ.119. num. 3.*
5 Surd.*d.tit.8.priuil.62.& conſ.4. num.5.* Et in quo differat retentio à compenſatione, D.Barboſ.*in l.diuortio,§.ob donationes,num.4.ff.ſolut.matrim.*

6 *De minoribus vſuris*, &c.] Notatur ad hoc quòd pignus oblatum pro minoribus vſuris non poteſt retineri pro maioribus,vt per Neguzant.*de pignorib. p.5.membr.1.num.10.*Gerard.*ſing.3.col.3.*

SVMMARIVM.

1 *Vſuras minores accipiens, receſſiſſe videtur à maioribus.*
2 *Creditor ſciens dum minores vſuras per triennium accipit,maiores remiſiſſe videtur.*
3 *Præſes licèt non poſſit ciuitati expreſſè præiudicare; poteſt tamen tacitè ex lapſu temporis.*
4 *Vſura lucratiua & odioſa remiſſa videntur, quòd non fuerint petita.*

L. Aduersùs creditorem. V.

Iidem AA. *Sabino & alijs.*

1 MInores vſuras accipiens,à maioribus receſſiſſe
2 videtur. Item creditor ſciens dum minores vſuras per triennium accipit,maiores remiſiſſe videtur.Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. ſup.hoc tit.*

Aduertit Titaq. *de retract. tit.2. ad fin. n.20.* quòd 3
licèt Præſes non poſſit expreſsè ciuitati præiudicare,*l.Præſes,C.de tranſact.*poteſt tamen tacitè ex lapſu temporis,per hunc text.

Latè de materia D.Barboſ. *in l.quæ dotis 34.n.47.* 4
*cum ſeqq.ff.ſolute matrim.*vbi ait etiam vſuras lucratiuas,& odioſas videri remiſſas ex eo,quòd petitæ non fuerint, vt enim inducatur præſumpta remiſſio maiorum vſurarum per ſolutionem minorum, ſufficit id factum eſſe per triennium, ex opinione Azonis, quam refert *gloſſ.2. in præſenti*, idque odio vſurarum receptum dicit,aliàs enim,qui minus recipit,non ob id videtur remittere maius debitum,*cap.cum olim,de cenſib. l. is qui,ff. quibus modis vſusfructus amitt.* Vide poſita *in collectan.ad l.eos 26.infrà hoc cod.tit.*

L. Si creditrici. VI.

Imp. ANTONINVS A. *Antianeo.*

OBlatio ſortis & vſurarum facta coram teſtibus impedit vſurarum curſum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1 n.1.ſup.hoc tit.*

Vide poſita *in collect.ad l.2. hoc eod. tit. ſuper verb. quamuis pecuniam obſignatam*, &c. & adde Gaſp. ad Fabr *lib.2.tract.26.quaſt.1.*

SVMMARIVM.

1 *Vſurarum obligationem non induci ex diuturna præſtatione,& num. 2.& 5.contrarium,num.3.*
4 *Conciliatur l.creditor inſtrumentis, C.de vſuris,cum l.cùm de in rem verſo, ff. hoc tit. Auctoris mens, num.7.*
6 *Tempus non eſt modus inducendæ obligationis, ſicut nec finiendæ.*
8 *Præſtationes annuæ an & quando inducant obligationem vt tantumdem ſingulis annis præſtetur in futurum.*
9 *Actus voluntarius non obligat agentem vltra quàm geratur.*
10 *Solutio voluntaria non obligat ad ſoluendum etiam futuris temporibus.*

L. Creditor instrumentis. VII.

Idem A. *Ariſteo.*

EX diuturna præſtatione non inducitur vſurarum obligatio. Colligunt ex Ordin. Doctores 1
citati *ad l.1.n.1.ſup.hoc tit.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſu- 2
munt Ioan.Boteholt *in tract.de vſuris,cap.3.num. vlt.* Hentic.Bocet.*diſp.iuris vniuerſi,tom.1.claſſi 4. diſp.20. num.25.*

Huic deciſioni obſtare videtur reſponſum Papi-
niani *in l.cùm de in rem verſo,ff. hoc tit.* vbi probatur 3
vſurarum obligationem ex longi temporis præſtatio-
ne induci.Pro quorum iurium conciliatione,& alio- 4
rum illis concordantium plures conciliationes excogitarunt Ordinarij *ibidem*; vltra quos Franciſc. Duaren. *in tit. de vſuris, cap. 2. pag. mihi 107. col. 1. verſic. ego ſemper*, quem præciſè ſequutus eſt Ioan. Bapt.Coſta *in ſuo tract.de iur.& fact. ignor. cent.1. diſt. 43.n.2.* exiſtimauit Papinianum *in d.l. cùm de in rem verſo*,minimè diſſentire ab Antonio Imp.in hoc text. quandoquidē & in caſu ipſius Papiniani interpoſita fuit

fuit ſtipulatio ab eo, qui contraxit cum illo filio, de quo *ibi*, pro obtinenda ſolutione vſurarum, ad quarum quidem ſolutionem eam eſſe neceſſariam decidit ur *in præſenti text.* Aliter Hugo Donell. *in l. ſi certis annis, num. 2. C. de pactis, & in hoc text. ſub num. 4.* vbi ait non probari *in d. l. cùm de in rem verſo*, propter diuturnam præſtationem vſurarum conſtitui vſurarum obligationem. nam pater, qui eas diu præſtitit, non ideo eas debet, quia ſoluit, ſed quia pecuniam ſortis in rem ſuam verſam debuit, & contractum filij ſui agnouit, & ratum habuit. Tertio loce P. Picus *in d. l. ſi certis annis, num. 25.* Hier. Treutler. *ſelect. diſput. vol. 2. diſput. 3. theſi 3. in lit. C.* Euerhardus Bronchorſt *cent. 2. aſſert. 83.* Ioan. Borcholten *in tit. C. de vſuris, cap. 3. num. 56. cum ſeq.* tradunt
5 quòd in caſu *d. l. cùm de in rem verſo*, longi temporis præſtatio non eſt cauſa vſurarum ſoluendarum, quia tempus non eſt modus inducendæ obligationis, ſicuti nec finiendæ. *l. obligationum, §. 1. de oblig. &*
6 *act.* inducit tamen ipſa longi temporis præſtatio præſumptionem quandam obligationis, & qui longo tempore vſuras ſoluit, præſumitur eas ſoluiſſe ex obligatione aliqua præcedente, cùm nemo quod non debet ſoluere, & ſuum iactare præſumatur; *l. cùm de indebito, de probat.* & huic præſumptioni ſtatur donec contrarium probetur, *d. l. cùm de in rem verſo*; & contrario probato diuturna præſtatio ad præſtandum in poſterum indebitum ſoluentem non obligat, vt dicitur in noſtro text. in quo habetur vſuras aliquando ex conſenſu præſtitas obligationem non conſtituere, hoc eſt, in poſterum non deberi, quod accipiendum eſt de vſuris, quas conſtitit ex conſenſu, hoc eſt, nudo pacto præſtitas eſſe, & ideo in poſterum non debentur: cæterùm ſi dubitetur vtrùm vſuræ, quæ aliquando præſtitæ ſunt, ex pacto, an verò ex ſtipulatione præſtitæ fuerint, ideo eas præſtari debere dicemus, quòd debitor aliquãdo eas præſtiterit, quia diuturna præſtatio in dubio obligationis præſumptionem inducit, *d. l. cùm de in rem verſo.* Quarto loco Petr. Gregorius Tholoſ. *in ſuo tractatu de vſuris, lib. 2. cap. 4. n. 11.* vbi dicit in odium vſurarum conſtitutum eſſe vt ſola ſolutio facta vſurarum, non ideo arguat eas eſſe debitas niſi aliunde doceatur vel ex ſtipulatione, vel alio modo deberi, text. *in præſenti, & d. l. ſi certis annis*, niſi forſan arguatur bonus paterfam. per longum tempus antea præſtitiſſe, id eſt, decem, aut viginti annorum, *d. l. cùm de in rem verſo*, quia bonus paterfam. non præſumitur iactare ſuũ. *l. cùm de indebito, ff. de probat.* Quinto loco Iulius Pacius *centur. 5. tit. de vſuris, quæſt. 4. 2.* aliam conciliationem adducit his verbis: Qui aliquandiu ſoluit, non cogitur in futurum ſoluere inuitus, ſed ſi quandiu vixerit, vſuras ſemper præſtiterit, hæres eius non poteſt pœnitere, & ſolutionem recuſare, vt eſt caſus
7 *in d. l. cùm de in rem verſo*; ex his omnibus conciliationibus verior & receptior mihi videtur illa, quam ſuprà tertio loco adduxi.
8 An & quando annuæ præſtationes inducant obligationem vt in futurum tantundem ſingulis annis præſtetur: vide Couarr. *in reg. poſſeſſor, part. 2. §. 4. n. 2.* Balb. *de præſcript. 1. part. 3. princip. quæſt. 10.* Mench. *illuſtrium controuerſ. part. 1. cap. 83. à princip.* Anton. Fab. *coniectur. lib. 7. cap. 8. & 9.* Menoch. *de præſumpt. lib. 3. præſumpt. 131.* Maſcard. *de probat. concluſ. 1377.* Gaſp. Roderic. *de annuis redditibus, lib. 1. quæſt. 15. num. 2. cum ſeqq.* Iacob. Venet. *de annua præſtatione, quæſt. 10. per tot.* Petr. Gilchen *in tractat. de præſcript. part. 2. membr. 1. cap. 4.* Frederic. Martini *de iure cenſuum, cap. 3. num. 107.* Hentic. Schota *illuſtr. quæſt. ex lib. 4. Codicis, diſp. 4. theſi vlt.*

Vulgò allegatur ad illud quòd actus voluntarius 9 agentem non obligat, vltrà quàm gerãtur, vt per Brunor. à Sole *in locis communib. verbo actus 26.*

Et hoc quòd ſolutio voluntaria non obliget ad 10 ſoluendum etiam futuris temporibus. Cephal. *conſ. 631. num. 42.* Brunor. à Sole *verbo ſolutio 4.*

SVMMARIVM.

1 *electio Vſurarum minorum perceptioni maiorum præiudicat.*
2 *Creditor cui promiſſæ ſunt vſuræ maiores, dum minores accepit, iis contentus eſſe præſumitur.*

L. Quamuis. VIII.

Idem A. Theophoro.

Electio minorum vſurarum præiudicat perceptioni maiorum. Creditor, cui promiſſæ ſunt vſuræ maiores, dum minores accepit, iis contentus eſſe præſumitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſup. hoc tit.* 1 2

SVMMARIVM.

1 *Mora tutoris curſum vſurarum exiſtentium ex mora debitoris, impedit: ſi is cui debentur vſuræ non inuenitur, oblatio & depoſitio ſiſtunt curſum vſurarum. Ad liberationem conſequendam non ſufficit ſola oblatio, ſed requiritur conſignatio & depoſitio, num. 2.*

L. Si per te. IX.

Idem A. Probo.

Mora tutoris impedit curſum vſurarum exiſtentium ex mora debitoris; ſi is cui debentur vſuræ, non inuenitur, oblatio, & depoſitio ſiſtunt vſurarum curſum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſupr. hoc tit.* 1

Notatur ad hoc quòd ad liberationem conſequendam ſola non ſufficit oblatio, ſed requiritur conſignatio, & depoſitio, vt per Buër. *deciſ. 124. n. 25.* Greg. Lop. *l. 8. gloſſ. 4. tit. 14. part. 5.* Neguzant. *de pignorib. 2. part. 3. membr. 5. part. num. 12.* Burg. de Paz *conſ. 30 num. 2.* Azeued. *l. 9. num. 13. tit. 11. lib. 5. noua Recop.* Menoch. *de arbitrar. caſu 232. num. 19.* Surd. *conſ. 391. num. 5.* Aretin. *in tract. de oblationib. num. 17.* D. Barboſ. *in l. ſi mora, num. 82. ff. ſoluto matrim.* Gutier. *practic. lib. 2. quæſt. 160. num. 5.* Felician. *de cenſib. tom. 2. lib. 4. cap. vnic. n. 12.* Hering. *de fideiuſſorib. cap. 20. §. 1. n. 34.* Alexand. Trentacinq. *var. reſolut. lib. 3. tit. de depoſito, reſol. 2. num. 7.* Sigiſm. Scacc. *de commerc. & cambijs §. 2. gloſſ. 5. num. 265.* 2

SVMMARIVM.

1 *Vſurarum præſtationes licèt plures per plures annos factæ in vnum collectæ excedant duplum vera ſortis, non propterea pro illegitimis habendæ, & n. 2.*
3 *Vſuræ, ſiue ſolutæ per annos, ſiue ſoluendæ, non computantur ad faciendum duplum, ſed cuiuſque anni vſuræ numerantur.*

L. Vsuræ pro parte. X.

Idem A. Donato.

1 LIcèt plures præstationes vsurarum per plures annos factæ in vnum collectæ excedant duplum veræ sortis, non propterea pro illegitimis habendæ, non enim coaceruatio, sed singulorum annorum præstatio consideraoda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.*.

2 Hanc eaodem conclusionem ex hoc text. desumunt Alciat. *parerg.lib.1.cap.33.* Hottom. *de vsuris, lib.1. cap.*10. Baptist. Lup *in l.curabit, comment.* 1. §.3. *num.*50. *&* 53. Cald. Pereira *de empt.cap.*19. *num.* 4. latè Gasp. Roderic. *de annuis reditib. lib.* 3. *quæst.* 4. *num.*32. *cum seqq.* vbi de intellectu. Gam. *Lusit. decis.* 100. *num.* 30. vbi ait in hoc text. esse casum expressum, vt si debeam singulis annis vsuram decem aureorum præstare, non debeat fieri coaceruatio vsurarum plurium annorum ad computationem dupli, sed considerari debet summa vsurarum vouscuiusque anni, & *num.*34. ex Carol. Molioæo, impio auctore, ait hanc l. in eo quòd prohibet vsuras iam solutas per singulos annos, non computari ad dupli cumulum esse correctoriam, vt patet *in nouellis Iustiniani in constit.*121. latè Surd. *cons.*302. *à princ.* vbi *n.*9. se-
3 quutus glossam *in præsenti*, ait, quòd vsuræ, siue solutæ per annos, siue soluendæ, noo computantur ad faciendum duplum, sed cuiusqne anni vsuræ numerantur, & ponit exemplum, si cùm deberem viginti, solui per multos annos vsuras, quæ simul iunctæ excedunt duplum, vtrùm possim repetere? respondet quòd non; quia an sint vltra duplum solutæ, vel vltra legitimum modum, est inspiciendum in fine anni, id est, habendus est respectus ad annum, nō ad totum tempus, qui soluit vsuras, & ita non attenditur quid in longi temporis cursu fuerit solutum, sed an intra annum tantum fuerit solutum, quod veræ sortis duplum superet: & hinc concludit vsuras multorum annorum posse excedere duplum, easque quamuis vltra duplum exigi posse, nec in duplo terminari cursum vsurarum multorum annorum, sed tunc solùm vltra duplum non concedi exactionem quando duplum constituitur ex sorte, & vsuris vnius anni, & *n.*21. *in fine, versic. non omitto*, ait hunc textum, si bene cooslderetur, non posse intelligi secundùm sensum Alciati, Budæi, & aliorum. nam contineret manifestam iniquitatem, si de vsuris loqueretur plurium annorum, vellétque ad constituendum duplum enumerari solùm vsuras soluendas, sed non solutas; ita eoim intelligunt prædicti, volentes quòd vsuræ iam exactæ non computentur ad faciendam sortem, cùm in vtroque casu nulla sit diuersitatis ratio, nec textus differentiam constituat inter solutas & soluendas; sed eodem modo de vtrisque statuat; at discrimen constituit inter solutas per tempora, id est, per annos, & solutas intra voum, & idem tempus, id est, intra annum, ita scilicet, vt primæ non proficiant ad faciendum duplum; secundæ autem computentur.

SVMMARIVM.

1 *Oblatio vsurarum cursum impedit, & fructuum perceptorum consumptio extenuat sortem.*
2 *per solam Oblationem realem debitor liberatur, & cursus vsurarum impeditur. intellige vt num.* 3.
*idem est in vsuris quæ citra moram currunt, in quibus oblatio sola non est sufficiens ad ipsorum cursum impediendum, sed depositio realis requiritur, num.*4.
5 *Oblatio verbalis, etsi creditor expressè accipere recusauerit, vel realis solùm, prædictum effectum operari non potest, sed necessariò requiritur, quòd vltra oblationem subsequatur verum & reale depositum.*
6 *Oblatio verbalis in re immobili sufficit vt debitor liberetur.*
7 *Creditor tenetur fructus perceptos ex pignore, & consumptos in sortem computare.*

L. Ex prædiis. XI.

Idem A. Popilio.

OBlatio impedit vsurarum cursum, & fructuum 1
perceptorum consumptio extenuat sortem.
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1. supr. hoc tit.*

Post oblatam sibi iure pecuniam, &c.] Ergo per so- 2
lam oblationem realem debitor liberatur, & cursus
vsurarum impeditur, vt per Hippol. *singul.* 479.
Boër. *decis.*124. *num.*7. Gasp. Roderic. *de annuis redditib. lib.*2. *q.*13. *n.*4. Cald. Pereira *de empt. c.*23. *n.*62. In-
tellige ad impediendum cursum vsurarum, quæ 3
nondum cœperunt currere, secus ad impediendum
cursum vsurarum iam incœptarum, quia tunc requiritur depositio & consignatio, secundùm Rauen. *singul.*791. Tiraquel. *de retract. conuent.* §.4. *gloss.*6. *n.*4. Neguzant. *de pignorib.*3. *p.*3. *membr.*5. *p.n.*2. Caroc. *in tract. de obligat. p.*1. *q.*7. §. *de oblatione reali, & de deposito p.*2. *q.*5. *n.*1. Azeued. *l.*9. *n.*9. *tit.*11. *lib.*5. *noua Recopil.* Sigism. Scacc. *de commerc. & camb.* §. 2. *gloss.*5.
*n.*163. Idémque procedit in vsuris, quæ citra moram 4
currunt, io quibus oblatio sola non est sufficiens ad ipsorum cursum impediendum, sed depositio realis, & vera requiritur, videlicet quando stipulatur quòd à die interpositæ stipulationis præstentur vsuræ, vt in specie *l. Lucius* 40. §. *fin. ff. de rebus credit.* D. Barbos. *in l. si mora* 10. *num.* 81. *ff. soluto matrim.* & in censibus Hispanis oblationem solam non sufficere tenent Felician. *de censib. tom.*2. *lib.*4. *cap. vnic. num.* 1. Anendan. *eod. tractat. cap.*102. *num.*2. Bened. Bon. *eod. tract. art.*94.

Vnde oblatio verbalis, etsi creditor expressè acci- 5
pere recusauerit, vel realis solùm, prædictum effectum operari non potest, sed necessariò requiritur, quòd vltra oblationem subsequatur verum & reale depositum, quod vt meliùs percipias, debes aduertere quòd licèt aliàs oblatio verbalis non sufficiat, tamen si crediiot dicit quòd non intendit acceptare, perinde operatur verbalis oblatio ac si esset realis, secundùm Tiraq. *de retractu conuent.* §.4. *gloss.*6. *n.*21. Franc. Marc. *Delphin. decis.*478 *p.*1. Boër. *decis.*124. *n.* 26. Roland. *cons.*53. *num.*28. *lib.*1. Menoch. *de arbitr. casu* 232. *num.*16. Anton. Gabr. *commun. tit. de solution. concl.*8. Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib.*3. *tit. de solution. resol.*11. *num.*11. Surd. *cons.*86. *num.*24. Pirrh. Maur. *de oblat. num.*5. Gasp. Roderic. *d. q.* 15. *num.*8. quorum resolutio vel est intelligenda ad impediendum cursum vsurarum, quæ non dum cœperunt currere, vel ad euitandam moram, vel pœnam; secus autem ad consequendum aliquid, quia tunc non sufficit verbalis oblatio, nec etiam realis, sed requiritur consignatio, & depositio, Neguzant. *de pignorib.*2. *membro tertiæ partis quintæ p. princ. n.*5. Vincent. Caroc. *de oblation. part.* 1. *quæst.* 7. *princip. per totam*, Ioan. Bapt. Lup *in l.*2. *comment.*2. §.3. *n.*1. *C. de pactis*
inter

inter empt. Franc. Milanen. *Sicilia decif.*21. *num.*100. *cum seqq.* Felician. *de censib. tom.* 2. *lib.* 4. *cap. vnic. n.* 1. Bened. Bon. *eod. tract. art.* 94.

6 Cùm res immobilis non poſſit præſens pottari, in ea ſufficit verbalis oblatio vt debitor liberetor, vt per Roman. *consil.*163. *in fine*, Neguzant. *de pignorib.* 2. *p.* 3. *membr.* 5. *part. num.* 2. Caroc. *de oblation. quaeſt.* 7. § *oblatio verbalis, num.* 10. Menoch. *d. casu* 232. *num.* 16. D. Barboſ. *in l. mora* 10. *num.* 49. *ff. soluto matrim.* qui duo vltimo loco citati ſufficere creditorem rem immobilem offerendo, dum dicit ſe paratum eſſe rem tradere in loco, vbi eſt, vel qoòd dat licentiam creditori accipiendi propria auctoritate.

7 * *Si fructus accepit*, &c.] Notatur ad hoc quòd creditor tenetur fructus ex pignore perceptos & conſumptos in ſortem computare, de quo vide poſita *in collect. ad l. curabit, C. de action. empt.*

SVMMARIVM.

1 *Frumenti, & hordei mutuati acceſſio ex nudo pacto praſtanda.*
2 *Frumenti appellatione quid contineatur, remiſſiuè.*

L. Frumenti, vel hordei. XII.

Imp. ALEXANDER A. *Tyranno.*

1 FRumenti, & hordei mutuati acceſſio ex nudo pacto præſtanda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*

Vide Conan. *comment. iuris ciuilis lib.* 5. *cap.* 3. *n.* 3. Iaſ. *in* §. *in perſonam, num.* 67. *Inſtit. de actionib.* vbi deciſionem huius texr. propter neceſſarium vſum victualium procedere ait.

2 Frumenti appellatione quid teneatur? vide metipſum *de appellatiua verborum vtriuſque iuris significat. appellat.* 105.

SVMMARIVM.

1 ex *Mora in bona fidei iudicijs vſura debetur vſque dum lis ſopita eſt, & num.* 2.
3 *Mora requiri & probari debet vt quis teneatur ad intereſſe, & num.* 4. 5. 6.
7 *Mora huiuſmodi debet eſſe inexcuſabilis.*

L. In bonæ fidei. XIII.

Idem A. Euſtachiæ.

1 EX mora in bonæ fidei iudiciis vſura debetut vſqoe dum iis ſopita eſt. Colligunt ex Ordin. Doctores eitati *ad l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem concloſionem ex hoe text. deſumunt Ioan. Borcholt *in tract. de vſuris cap.* 6. *& cap. vlt. à num.* 26. Henric. Bocer. *diſput. in iure vniuerſo tom.* 1. *claſſi.* 4. *diſp.* 20. *num.* 41.

3 Nota moram requiri & probari debere vt quis ad intereſſe teneatur, de quo vide *l.* 2. §. *ſi nauis, ff. ad leg. Rhod. de iactu. l. lecta, ff. ſi certum pet.* Gail. *lib.* 2. *obſeru.* 6. *num.* 3. Ioan. Bapt. Lup. *in comment. de vſuris comm.* 1. §. 6. *num.* 11. Franc. Bec. *conſ.* 105. *num.* 24. Anton. Gabr. *commun. lib.* 3. *tit. de ſolution. concluſ.* 10. Cou. *var lib.* 3. *cap.* 4. *num.* 2. Maſcard. *de probat. concluſ.* 933. *num.* 34. Carol. de Graſſis *de except. ad ſtat. except.* 32. *num.* 52. Mohedan. *deciſ.* 3. *tit. de vſur.* aliàs *deciſ.* 108. Caualcan. *deciſ.* 10. *num.* 20. & 22. & *lib.* 2. & *deciſ.* 1. *num.* 27. & 28. & *deciſ.* 13. *num.* 7. & 62. *part.* 2. Flamin. Carthar. *deciſ.* 38. *num.* 1. Surd. *deciſ.* 80. *num.* 2. & *deciſ.* 262. *num.* 5. D. Barboſ. *in l.* 2. *in princ. part.* 1. *num.* 48. *ad fin. ff. soluto matrim.* Anton. Monach. *Lucenſi deciſ.* 21. *num.* 29. Gizzar. *deciſ.* 20. *num.* 33. Alexand. Trentacinq. *var. reſolut. lib.* 1. *tit. de intereſſe reſolut.* 2. *num.* 27. Mari. Giurb. *in conſuet. Meſſanen. cap.* 15. *gloſſ.* 6. *num.* 8. & 9. *part.* 1. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.* 2. *cap.* 302. *num.* 8. Hector
Felic. *de ſociet. cap.* 24. *num.* 7. vbi tenet ad hoc vt in- 4
tereſſe tam lucri, quàm damni debeatur, docendum
eſſe moram præceſſiſſe, quia non docto de mora cæteræ probationes nullius erunt efficaciæ, Sigiſm. Scacc. *d. commerc. & camb.* §. 1. *q.* 7. *part.* 2. *ampl.* 8. *n.* 100.
vbi *n.* 102. ſubdit quòd debet probari concludenter, 5
cùm ſonet in culpam. Rot. apud Ludou. Cenci. *de censib. deciſ.* 270. *num.* 5. Guzman *in tract. de euiction. quaeſt.* 58. *num.* 7. Caſtill. *controu. lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 57. vbi *num.* 58. ait in hoc nullum ex ſcribentibus diſſenſiſſe, Gabr. Aluarez *de priuileg. pauperum part.* 1. *q.* 16.
n. 18. vbi ante moram intereſſe lucri ceſſantis nullo 6
modo deberi tradit. Debet autem mora huiuſmodi 7
eſſe inexcuſabilis, quia ſi difficultas, ſeu quiuis caſus aduerſus impediat obligatum, ne adimpleat obligationem, excuſat eum à mora, & tarditate, gloſſ. *verbo in poteſtate, in fine in l. quod te ff. ſi certum pet.* Sigiſm. Scacc. *d. loco num.* 102. *verſ. amplia* 1. Mattio. Benechend. *ad Seraphin. de priuileg. iuram. priuileg.* 47. *num.* 17.

SVMMARIVM.

1 *Habitatio domus pignoratæ legitimum vſurarum modum non excedat, & num.* 3. *ſecus eſt in locatione ſi pluris eſt locata à creditore, num.* 2.
4 *Pactum de lucrandis fructibus rei pignoratæ, ſibique hypothecatæ loco intereſſe & vſurarum, validum. verius non valere, de iure Canonico, num.* 5.
6 *Intellectus l. ſi ea pactione, C. de vſuris.*
7 *Contractus in dubio non præſumitur illicitus.*
8 *Actus in dubio non eſt iudicandus vſurarius.*
9 *Euentus dubius tollit ſuſpicionem, imò crimen vſuræ.*

L. Si ea pactione. XIV.

Idem A. Aurelio.

HAbitatio domus pignoratæ legirimom vſura- 1
rum modum non exceder, ſecus in locatione ſi 2
pluris eſt à creditote iocata. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *supr. hoc tit.*
Hanc eandem concluſionem quoad primam eius 3
partem ex hoc text. deſumunt Donell. *de vſuris, cap.* 4. *pag.* 24. Henric. Bocer. *diſp. iuris vniuerſi tom.* 1. *claſſi* 4. *diſp.* 10. *num.* 32.
Probat hæc lex valere pactum factum de lucran- 4
dis fructibus rei pignotatæ, & ſibi hypothecatæ lo-
co intereſſe, & vſurarum. Sed de iure Canonico 5
verius eſt minimè valere huiuſmodi pactum factum à creditore quòd poſſit huiuſmodi fructus pignoris retinere ratione intereſſe abſqoe eo quòd compenſentur in ſortem, niſi aliunde creditor probet intereſſe, vt per Boër. *deciſ.* 44. *num.* 34. & *ſeq.* Sebaſt. Medices *in tract. de compenſat. part.* 1. *quaeſt.* 6. *num.* 9. Caualcan. *deciſ.* 49. *num.* 13. & *deciſ.* 58. *num.* 32. *part.* 2. Anton. Thaſaur. *deciſ.* 78. *num.* 3. Tiraq. *ad fin. tit. de retract. conuent. num.* 135.
Licèt enim vberiore ſorte, &c.] Notat Pinel. *in l.* 2. 6
C. de reſcind. vendit. part. 1. *cap.* 1. *num.* 21. quòd hæc

lex, quæ Alexandri Imp. est, dum inquit locationem ob viliorem mercedem rescindi non posse, intelligenda est indistinctè, vt sonat, non autem limitatiuè, nisi daretur læsio vltra dimidiam iustæ mercedis, prout existimauit gloss. *in præsenti*; nam tempore dicti Alexandri Imp. incognitum erat remedium dictæ *l. 2. C. de rescind. vend.* nam Alexander vigesimusquintus Imp. fuit, Diocletianus autem auctor *d. l. 2.* fuit trigesimusoctauus, ideóque lex nostra minimè poterat per illam intelligi, vt constat ad sensum, & suadetur ex verbis *l. iubemus, C. de testam.* ibi, *antiquitus præsentis legis inscia.*

7 *Non ideo tamen illicitum fœnus, &c.*] Notatur ad
hoc quòd in dubio contractus non præsumitur illicitus, vt per Duen. *reg. 217. vers. limita primò*, Mascard.
8 *de probat. concl. 438. & concl. 448. num. 3.* Et in dubio
actus dubius non debet iudicari vsurarius, vt per Ti-
9 raq. *ad finem tit. de retract. conuent. n. 128.* Et euentus
dubius tollit suspicionem, immo crimen vsuræ, idem Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo donatione largitus num. 131.*

SVMMARIVM.

1 *Pœna in contractu mutui inserta, loco vsurarum inserta videtur, & num. 3.*

2 *Pactum valet in quo quis obligatur ad pœnam, si intra terminum signatum non restituat mutuum creditori, si mutuans non sit solitus fœnerari.*

4 *Vsurarum fraudis præsumptio cessat in pœna addita obligationi quantitatis.*

5 *Pœna exigi nequit cùm adiecta est in fraudem vsurarum.*

6 *Pœna adiecta dationi quantitatis, præsumitur adiecta in fraudem vsurarum, ideóque peti nequit, si is qui adiecit solitus sit fœnerari. Amplia, etsi pœna esset apposita per denumerationem dierum, mensium, vel annorum, num. 7.*

8 *Pactio pœnalis etiam in mutuo locum habet, etsi partes non sint solitæ fœnerari, num. 9.*

10 *Fraus ex maiori summa præsumitur.*

11 *Pactum factum à rustico, aut muliere, non adeò præsumendum esse vsurarium, quàm si factum esset ab alio.*

12 *Rusticitas excusat quando agitur de præsumpta fraude vsurarum.*

13 *Rusticus si emat fundum exiguo pretio, cum pacto de retrouendendo, non habet locum fœnoris suspicio.*

14 *in Muliere fœneris præsumptio excluditur ob simplicitatem, & iuris ignorantiam.*

15 *contra Rusticum quandoque cessat præsumptio fraudis vsurarum, nisi rusticus sit sagax. tunc enim etsi excusetur à pœna, non tamen excusabitur à restitutione vsurarum, num. 16.*

L. Cùm allegas. XV.

Imp. GORDIAN. A. Claudio.

1 POEna inserta in contractu mutui videtur inserta loco vsurarum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.* & post omnes Aloys. Leo *in 4. fol. 16.*

2 Nota valere pactum in quo quis obligatur ad pœnam si intra terminum signatum non restituat mutuum creditori, si mutuans non sit solitus fœnerari. nam si esset solitus, præsumeretur pœna adiecta in fraudem vsurarum, vt per Gregor. Lop. *per text. ibi*
in l. fin. gloss. 3. tit. 1. part. 5. & in l. fin. gloss. 2. tit. 11.
part. 5. vbi ait quòd quando pœna adiicitur dationi 3
quantitatis suæ pecuniæ, seu alterius rei, in qua consistit mutuum, censetur apposita loco vsurarum,
Afflict. *decis. 135. num. 2.* vbi quòd præsumptio frau- 4
dis vsurarum cessat in pœna obligationi quantitatis
addita, Menoch. *de arbitrar. casu 260. num. 42.* vbi 5
quòd pœna tunc exigi non potest cùm in fraudem vsurarum adiecta est. Benedict. Capra *cons. 70. n. 28.* Mascard. *de probat. conclus. 1167.* alias 1172. *num. 16.*
& 17. vbi quòd pœna adiecta dationi quantitatis 6
præsumitur adiecta in fraudem vsurarum, & ideo peti non potest, si is, qui adiecit, solitus sit fœnerari, & non aliàs. Gutier. *de iuram. confirmator. part. 1. cap. 36. num. 10.* Ioan. Garc. *de expens. & meliorat. cap. 9. num. 66.* Gasp. Roderic. *de annuis reddit. lib. 3. quæst. 5. num. 7. & 9.* Auendan. *de censib. cap. 9. num. 12.*
& 13. vbi ampliat etsi apposita esset pœna per denu- 7
merationem dierum, mensium, vel annorum, de quo latè Ioseph. Sessè *Aragon. decis. 110. num. 1. cum seqq.* Felician. de Solis *in tract. de censibus lib. 2. cap. 5. num. 10. vers. tertiò non licet, & num. 13. vers. celebrare.* Fontanel. *de pactis nupt. claus. 4. gloss. 18. part. 3. num. 86. & 87.*

Hinc pactionem pœnalem etiam in mutuo locum 8
habere tenent *d. l. Hisp. 10. tit. 1. part. 5. & l. 70. tit. 18. part. 3.* Auendan. *d. cap. 9. num. 13.* Gasp. Roderic. *de annuis redditib. lib. 3. quæst. 7. vers. & quamuis, & num. 3.* Quamuis contrarium, immo pactionem in mutuo non habere locum, proindéque pœnam exigi non posse quando apponitur dationi quantitatis, ex eo quòd præsumatur posita in fraudem vsurarum, & in mutuo detur vsura formalis, existimauerint gloss. *in l. rogasti §. si tibi, ff. si certum pet.* Rebuff. *in l. vnic. gloss. 1. num. 60. C. de sentent. quæ pro eo quod interest*, Mascard. *de probat. conclus. 1172. num. 21.* D. Barbos. *in l. 2. in princ. part. 1. num. 42. ff.*
soluto matrim. vbi ait id procedere, etiamsi partes 9
non sint solitæ fœnerari, & hæc opinio apud nostros Lusitanos lege Regia approbata est, *in Ordin. lib. 7. tit. 70. in princ.* vt testatur Rebell. *de oblig. instit. part. 2. lib. 8. de vsuris q. 9. n. 7.*

Notatur hic text. ad hoc quòd ex maiori summa 10
fraus præsumitur, vt per Christoph. de Paz *ad leges styli l. 247. num. 1.*

In gloss. *Vltra 1.* ibi, *& maximè ius ignorantibus,* 11
&c. Notatur ad hoc quòd per pactum factum à rustico, aut muliere, non adeò præsumendum est contractum esse vsurarium, quàm si ab alio esset factum, vt per Tiraq. *de retract. conuent. in præfat. n. 34.* Gerard. *sing. 18. col. 3.* Ias. *in l. si quis id quod num. 32. ff. de iurisd. omn. iudic.* Menoch. *de arbitr. casu 194.*
num. 47. vbi quòd rusticitas excusat quando agitur 12
de præsumpta fraude vsurarum, Couar. *variar. lib. 3. cap. 8. num. 4. vers. his accedit*, Cardin. Mantic. *de*
tacitis & ambig. conuent. lib. 8. tit. 25. num. 13. vbi quòd 13
si rusticus emat fundum exiguo pretio cum pacto de retrouendendo, fœnoris suspicio locum non ha-
bet, & *num. 14.* quòd in muliere propter simplici- 14
tatem, & iuris ignorantiam fœnoris præsumptio excluditur. Mascard. *de probat. concl. 1285.* aliàs 1291.
num. 16. vbi quòd contra rusticum quandoque cessat 15
præsumptio fraudis vsurarum, Surd. *cons. 86. num. 21.* Farin. *in praxi crimin. tit. de pœnis temper. q. 98. num. 27.*
vbi *num. 28.* limitat in rustico sagaci, & quoad vsu- 16
rarum restitutionem, itaut si rusticus fuerit sagax, non excusetur à præsumpta fraude vsurarum, & siue etiam non fuerit sagax, quamuis excusetur à pœna, non tamen excusabitur à restitutione vsurarum, & citat Natt. *cons. 586. num. 3. cum seqq.*

&

& conf.497. num.7. cum seqq.lib. 3. Ioan. Bapt. Lup. *de vsuris commento* 2.§.1.*num*.4.Menoch.*de præsumpt. lib.3.præs.*122.*n*.40.*&* 41.

SVMMARIVM.

1 *Frumentum vsurarum nomine promissum peti non potest vltra legitimum modum.*

2 *Vsura fructuum non magis excedere debet vsuræ modum, quàm vsura pecuniarum.*

3 *Vsura an sit mutuo dare triticum, aut aliquid aliud, vt tantundem reddatur quando plus valebit, remissiuè.*

L. Cùm non frumentum. XVI.

Idem A. Sulpitio.

1 FRumentum nomine vsurarum promissum vltra legitimum modum peti non potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1 n.1 sup. hoc tit.*

2 Notatur ad hoc quòd vsura fructuum non magis excedere debet vsuræ modum, quàm vsura pecuniarum, vt per Gasp. Roder. *de annuis redditib. lib.3. q.4 sub n.47. vers. quinto.*

3 Vtrùm vsura sit mutuo dare triticum, aut aliquid aliud vt tantumdem reddatur quando plus valebit? vide Molin. *de iustit. tract. 2. disp.*311. Azori. *instit. moral. part. 3. lib. 5. de vsuris, cap. 7. quæst. 5. post med.* Rebell. *de oblig. iustit. par. 2. lib. 8. de vsuris quæst. 8. num.2.* Sigism. Scac. *de commerc.* §.7. *quæst.1. num.*415. *&* 416. *& quæst. 7. part. 1. num.* 32. Aduertit parens meus *in remiss. ad Ordin. Reg. Lusitan. lib. 4. tit. 69. in princip.* solere agricolas nostræ regionis Interamnensis extorquere pecuniam ab aliquibus personis ad emendos boues certi pretij, vt ex illis quotannis soluant certas frumenti mensuras nomine locationis, & prædictam pecuniam in alios vsus conuertunt nullis emptis bobus, locatorique mensuras soluunt, quibus curæ non est scire boum colores, & an boues pingues sint, vel macilenti, quos vulgus appellat *boues sine cornibus*; expeditéque lege lata prohiberi has locationes fieri nisi traditis bobus conductori confecto de locatione contracta per chirographum, vel scripturam cum colore, vel signis boum, & cum obligatione renouandi contractum singulis annis, vt sic fraudibus, & simulationibus occurratur; refert esse super istis contractibus aliquas synodales constitutiones in Conimbricensi Episcopatu *tit.*39. *constit.*1.§.11. & in Portucalensi *tit.*31.*constit.*5. §.6.

SVMMARIVM.

1 *pro Mutuo agricolæ per frumentum, aut triticum dato, octaua pars vltra mutuatam quantitatem in stipulatum vsurarum loco deduci potest.*

2 *in Frumento, & tritico, sub quouis velo illicitas vsuras affectans, actionem amittit.*

3 *Agricolæ, quibus aridi fructus dati sunt mutui octauam tantùm modij pro vno modio vsurarum nomine soluunt. &* n.4.

5 *ob Moram aliquid vltra sortem tanquam interesse petitur.*

6 *ante Moram nunquam interesse debetur. quid si pactum fiat de soluenda certa summa ratione lucri cessantis in casu, quo mora committatur, num.7.*

8 *Leges, quæ vsuras concedebant, abrogatæ.*

AVTH. Ad hæc.

PRo mutuo agricolæ per frumentum, aut triticum dato octaua pars vltra mutuatam quantitatem in stipulatum vsurarum loco deduci potest. 1 In frumento, & tritico sub velo quouis illicitas vsuras affectans, & extorquens, actionem amittit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1 n.1. sup. hoc tit.* 2

Per hunc text. tenet Henric. Bocer. *disput. iuris vniuersi tom.1. classi 4. disput.20. num.* 34. quòd agricolæ, quibus aridi fructus dati sunt mutui, octauam tantùm modij pro vno modio vsurarum nomine soluunt. 3

Permittit hic text. ab agricolis exigi annuatim octauam modij partem in singulos modios mutuatos vsurarum nomine, quæ vsura nimis grauis est centesima; in qua singulis annis duodecima tantùm pars sortis pendebantur, iuxta text. & ibi posita *in l. eos 26. §. super vsurarum, inf. hoc eod. tit.* ex quo colligitur Iustinianum nunquam permisisse vsuram grauiorem centesima; & adhuc centesimam non permisit, nisi in traiectitiis; vnde videtur difficilis hic noster text. in huiusmodi permissione, si cum indicio aduertatur quòd octaua pars annua sortis excedit centesimam, vna siliqua quolibet mense (quæ est 24. pars solidi) & quolibet anno excedit centesimam dimidio solido, id est, duodecim siliquis: cùm non sit verisimile Iustinianum permisisse ab agricolis, quibus magis fauere volebat, exigi centesimam, nec multò minus centesima grauiorem, qualis est illa octaua pars annua. 4

Quare Ioan. Bapt. Lup. *in tract. de vsuris comment.* 1.§.3.*n*.57. affirmat octauam illam partem redactam ad pecuniam non excedere vsuram vnius siliquæ pro solido, quasi velit quòd octaua illa modij pars valeat ad rationem vnius siliquæ; sed in hoc hallucinatus est, quia si octaua modij pars valet vnam siliquam, consequitur modium valere octo siliquas, & sic reincidimus in eandem difficultatem, quia in fructibus aridis agricolæ mutuatis permitteret Iustinianus vsurã centesima grauiorem, cùm in pecuniis eidem creditis leuissimam permiserit ad rationem vnius anni in 24. & secundùm eundem Ioan. Bapt. Lup. in vtrisque debuit vsura pariformiter limitari.

Hoc igitur interpretandi modo reiecto existimat Gasp. Roderic. *de annuis redditib. lib. 3. quæst.4 num.*48. postquam rem sæpiùs & maturè cogitauit, hunc textum mendosum esse in vno verbo, videlicet *octauam*, subditque non esse dicendum vim fieri litteræ multis seculis receptæ, ibi, *in vnoquoque anno pro modio octauam partem modij*, quia nulla vis fit veræ, & natiuæ litteræ Nouellarum, quam multis rationibus probat non sic haberi potuisse, vide apud illum. 5

Notari solet hic text. ad hoc quòd potest aliquid vltra sortem peti tanquam interesse ob moram, vt per Gam. *Lusit. decis.*110.*n*.3. Surd. *de aliment. tit.1.q.*45.*n*.28.*cum seqq. & decis.*345.*n*.10. Aym. Crauet. *cons.* 189.*col. vltima*, Roland. à Valle *cons.*35.*num.*1.3.*&* 4. *lib.*4. Tiraq. *de retract. lig. gloss.*18.§.1.*n*.71. Gail. *lib.2. obseru.5 num.*15. Mynsing. *cent.4. obseru.*56. *per totam*, Ioan. Bapt. Lup. *in tract. de vsuris commento* 1.§.6.*num.* 103.*cum seqq.* Honded. *cons.*50.*num.*1 *lib.*1. Garc. Falcon. *reg.*243. Mohedan. *decis.4.n.1. de vsuris*, Osasch. *Pedem. decis.*142.*num.*3.*&* 5. Marc. Anton. Bellon. *Rota Genuens. decis.1. num.43. & decis.19. num.10. & decis.30. num.6. & decis.34. num.3. & decis. 42. num. 6. & decis.78. num. 12. & decis. 81. num. 8. & decis. 86. num.2. & decis.89. num. 3. & decis.134. num. 3.* Hieron. Magon. *Florent. decis. 3. num. 5.* Marc. Anton.

de

de Amatis decis. 124. num. 2. Marta in votis nouissim. decis. voto 165. num. 5. Sot. de instit. & iure lib. 6. q. 1. art. 3. Petr. Nauar. in tractat. de restitut. lib. 3. cap. 2. num. 278. & 284. & 287. Petr. Rebuff. in repet. l. vnic. C. de sent. quæ pro eo quod interest, in præfat. num. 3. & in gloss. vlt. num. 3. & 4. Menoch. de arbitr. casu 119. num. 1. & 2. Gutier. de iuram. confirmat. par. 1. cap. 2. num. 4. Vincent. Caroc. in tract. de locato & conducto part. 1. tit. de lucro cessante moroso num. 4. & 72. Leonard. Lessi. de Iustit. lib. 2. cap. 20. dub. 10. num. 68. & 69. Sigism. Scacc. de commerc. & camb. §. 1. quæst. 7. part. 2. ampl. 8. num. 96. Cardin. Tusch. practic. conclus. verbo lucrum concl. 454. num. 1. Castill. quotid. lib. 2. c. 1. n. 14. cum seqq. Gabr. Aluarez de priuileg. pauper. p. 1. q. 26. num. 7. Alex Trentac. var. resol. lib. 1. tit. de interesse resol. 1. num. 18. & 25.

6 Quod in tantum verum est vt ante moram nunquam debeatur interesse tam in exteriori, quàm in interiori foro, secundùm Sot. d. lib. 6. q. 1. art. 3. concl. 3. Nau. in man. cap. 17. num. 211. Cou. var. lib. 3. cap. 4. num. 2. vers. deinde. Ioan. Bapt. Lup. dict. commento 1. §. 6. num. 109. Menoch. d. casu 119. n. 13. Mascard. de probat. concl. 934. num. 34. D. Barbos. in l. 2. in princip. part. 1. num. 48. ff. soluto matrim. Sigism. Scacc. de commerc. §. 1. quæst. 7. part. 2. ampl. 8. num. 100. Molin. de iustit. tract. 2. disp. 314. num. 11. & 12. Rebell. de obligat. iustit. part. 2. lib. 8. de vsuris quæst. 5. num. 2. Castill. d. cap. 1. num. 7. Gabr. Aluarez d. q. 26. num. 19.

7 Si verò ante vllam moram pactum fiat de soluenda certa somma ratione lucri cessantis in casu, quo mora committatur, valet absque eo quòd contractus vsurarius & palliatus videatur, iuxta tradita per Cou. lib. 3. var. cap. 4. vers. item & illud, Nauar. in man. cap. 17. num. 111. Card. Tolet. in sum. lib. 5. cap. 33. num. 4. Solon. de instit. tom. 2. contron. 9. in 2. 2. S. Thom. quæst. 78. art. 2. Bau. eod. tract. lib. 2. cap. 20. dub. 10. num. 72. & dub. 11. num. 97. Parlador. rerum quotid. lib. 2. cap. fin. part. 1. §. 13. limit. 4. num. 36. Cæs. Vrsill. ad Afflict. decis. 20. num. 7. Gutier. de iuram. confirmat. part. 1. cap. 2. num. 5. Gasp. Anton. Thesaur quæst. forens. lib. 3. cap. 71. num. 2. Surd. decis. 259. num. 16. & 17. & de aliment. tit. 1. quæst. 45. num. 76. Gasp. Roderic. de annuis redditib. lib. 3. cap. 7. num. 22. & cap. 8. per tot. maximè num. 12. D. Barbos. in l. 2. in princip. part. 1. num. 48. ff. soluto matrim. Felician. de censibus lib. 1. cap. 9. num. 14. Vincent. Caroc. de locato tit. de lucro cessante conuent. quæst. 2. num. 2. Card. Tusch. practic. conclus. verbo interesse concl. 308. n. 1. & num. 29. cum seqq. Cardin. Mantic. de tacitis & ambig. conuent. lib. 4. tit. 24. num. 21. Stephan. Gratian. discept. forens. cap. 387. Molin. d. tract. 2. disp. 315. in vers. contraria tamen, Campan. in diuers. iuris Canon. rub. 11. cap. 20. num. 22. vers. ex quorum verbis suadetur, Rebell. d. quæst. 5. num. 4. vers. nihilominus, Sigism. Scacc. de commerc. §. 1. quæst. 7. part. 2. ampl. 8. num. 1. cum seqq. Cancer. var. resolut. part. 3. cap. 7. num. 73. Fontanell. de pactis nupt. claus. 5. gloss. 8. p. 2. num. 19. Gabr. Pereira Lusit. decis. 84. num. 1. Castill. dict. cap. 1. num. 67. cum seqq. Alphons. Narbona in l. 15. gloss. 4. num. 15. & 19. tit. 18. de los cambios lib. 5. noua Recopil. Gabr. Aluarez d. quæst. 26. num. 22. cum seqq. vbi dicit veram hanc sententiam, dummodo fraus, & dolus absit. Potest enim interesse iustum, aut quid aliud æquiualens in pactum deducere, qui pecunias accommodat, maximè quando id facit inuitus, Sot. de Iustit. lib. 6. quæst. 1. art. 3. Nauar. in man. cap. 17. num. 211. vers. & quod, & in cap. 1. 14. quæst. 3. num. 46. Mercad. de contract. tit. de los prestamientos cap. 10. vers. lo primero, Ioan. Baptist. Lup. de vsuris comm. 1. num. 111. & 112. Mench. de success. creat. lib. 1. §. 6. num. 22. & illustr. contron. part. 1. cap. 6. num. 8.

Intellige dummodo secundùm communem vsum regionis præstandæ summæ taxatio fiat, in Hispania enim proportiooabilis, & legitima taxa erit quinque pro centenario, de quo vide Cou. d. cap. 4 num. 6. Cæs. de Grassis decis. 2. de vsuris, Rot. Lucens. decis. 17. in fine, Fachinæ. contron. lib. 2. cap. 31. Carol. de Grassis in tract. de except. except. 32. num. 62. Fab. de Anna cons. 15. num. 15. Cardin. Mantic. de tacitis & ambig. conuent. lib. 4. tit. 24. num. 21. Stephan. Gratian. discept. forens. tom. 2. cap. 187. num. 26. vbi ait sex pro centario mercatori posse taxari, Ioan. Bapt. Costa in tract de ratione rata quæst. 19. n. 5. 9. & 10. & quæst. 231. num. 5. Cald. Pereira de empt. & vendit. cap. 23. num. 20. Fontanel. de pactis nuptial. claus. 5. gloss. 9. part. 1. num. 17. Sigism. Scacc. de commerc. §. 1. quæst. 7. part. 2. ampl. 10. num. 33. Narbona d. l. 15. gloss. 4. num. 17. Gabr. Aluarez d. quæst. 26. num. 25. vbi pactum valere ait quando taxatur interesse secundùm formam statutorum, seu quando per viam annui redditus, vel census taxa facta est.

In gloss. Cadat. ibi, id est, ipso iure, &c. Ita Tiraq. in l. si vnquam, verbo reuertatur num. 186. C. de reuocat. donat. Cald. Pereira de extinct. emphyt. cap. 17. num. 12. Monet. de distribut. quotid. part. 3. quæst. 7. num. 29. cum seqq.

In ead. gloss. ibi, vnde iam quasi pœnituisse videtur, 8
&c. Notatur ad hoc quòd Iustinianus Imp. leges Cæsareas abrogauit, quæ vsuras concedebant, de quo vide Cou. lib. 3. var. cap. 1. num. 6. Molin. d. tract. 2. disput. 304. num. 17. vers. Doctores controuertunt. Vide posita in collect. ad l. eos 26. inf. hoc eod tit.

SVMMARIVM.

1 *Fructus maiores solitis vsuris creditori fundum loco fructuum possidenti percipere licitum, & n. 2.*
3 *incertus Fructuum euentus tollit suspicionem vsurarum.*
4 *Contractus fit iustus propter incertitudinem lucri & damni.*
5 *Contractus valet ratione incerti euentus.*
6 *ratione Incertitudinis vltra duplum exigi posse, intellige vt ibi.*
7 *Contractus census ad vitam, iustissimus.*
9 *Incertitudo vitæ, ex qua iustificatur census ad vitam an aliquo modo assecurari possit.*

L. Si ea lege. XVII.

Imp. PHILIPP. A. *Euxeno.*

FRuctus maiores solitis prouinicialibus vsuris ob 1
incertitudinem ex antichretica conuentione
creditori loco fructuum possidenti fundum percipere licitum est. Colligunt ex Ordin. Doctores citati in l. 1. n. 1. sup. hoc tit.

Vide Gutier. canon. lib. 1. cap. 39. num. 61. vers. secundo, 2
vbi quòd hic habetur pactum inter debitorem, & creditorem, cui fundus fuit obligatus, vt creditor ipse fructus fundi consequeretur in vicem vsurarum, non rescinditur, etiamsi maius emolumentum ex dictis fructibus proueniat. Tiraq. de re-
tract. conuent. ad fin. tit. num. 135. vbi citat hunc 3
text. ad hoc quòd incertus fructuum euentus tollit
suspicionem vsurarum, Neguzant. de pignorib. part. 5. 4
membr. 10. num. 10. Gail. lib. 2. obseru. 3. Cou. lib. 3.
var.

4 *var. cap. 7 num. 3. in princip.* vbi quòd propter incertitudinem lucri & damni iuſtus ſit contractus, Brunor. à Sole *in locis communib. verbo contractus* 34.
5 vbi quòd contractus ratione incerti euentus valet.
6 Gam. *Luſit. deciſ.* 110. *num.* 34. *verſ. ſeptimò*, vbi ait quòd permittit text. ratione incertitudinis vltra duplum exigi poſſe, & intelligit id procedere quando datur omnimoda incertitudo; ſi verò à principio ſecundùm communem hominum opinionem aliquali certitudine conſtaret de iſto futuro exceſſu vltra duplum ſortis, tunc non poterit vltra duplum aliquid exigi, concludit.
7 Notatur ad hoc quòd contractus cenſus ad vitam iuſtiſſimi ſunt, vt per Cou. *d. cap. 7. num. 1. verſ. item, & cap. 9. ex num. 7.* Iuan. Lup. *de vſuris comm. 3. §. 4. num. 96. & 97.* Laſarte *de decima vendit. cap. 10. ex num. 38.* Gail. *lib. 3. obſeru. 8.* Brunor. à Sole *in quaeſt. legalib. quaeſt. 1. per tot.* maximè *ex num.* 41 Felician. *de cenſib. lib. 1. cap. 7. num. 10. verſ. quo circa*, Auen-
8 dan. *eod. tract. cap. 20. ex num. 4.* vbi *cap. 21.* diſputat an incertitudo vitae ex qua iuſtificatur cenſus ad vitam, poſſit aliquo modo aſſecurari. Zerol. *in praxi Epiſcop. part. 1. verbo contractus cenſualis* §. 6.

L. Indebita. XVIII.

Idem A. Caſtori.

VSurae indebitae ſolutae priùs ſorte ſoluta, cùm in ſortem cedere non poſſint, vt indebitae condicuntur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. ſupr. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Oblatio, conſignatio, depoſitio legitimo modo facta, curſum vſurarum impedit.*
2 *Oblatum per te, vel per alium, nihil intereſt.*
3 *Mandatum, non ſufficit haberi niſi oſtendatur.*
4 *Oblatio an ſit neceſſaria quando certum eſt quòd creditor illam ſit recuſaturus, vel quando dubium ſi ſit profutura, vel non.*
5 *Parte recuſante recipere ſolutionem, pretium conſignandum, & apud iudicem deponendum eſt.*
6 *Oblatio praecedat conſignationem, & depoſitionem.*
7 *Cenſus redemptio vt illius ſortem principalem extinguat, & redditNum ſuorum curſum impediat, concurrere debet oblatio, depoſitio & conſignatio.*
8 *Conſignare & deponere non eſt ſoluere.*
9 *Depoſitum debet fieri purè, & liberè, ſine aliqua conditione extrinſeca. & deponi ſumma integra, aliàs deficiente vno nummo, impeditur curſus redditnum, n. 10. faciendum eſt ſortis principalis, & redditNum decurſorum vſque ad diem depoſitionis, & conſignationis, num. 11.*
12 *Redditus vſque ad tempus decurſi ſoluendi ſunt, ſimul cum ſorte principali, etiam in quacunque perſona priuilegiata, num. 13. & ſi per errorem vnus nummus deficiat, depoſitum non cauſabit plenam liberationem, nec redditus vſurarum extinguentur, num. 14. & licèt error ſufficiat quoad excuſationem pecuniae, non tamen ſufficit ad redditNum extinctionem, num. 15. nec erroris admittitur excuſatio etiam muliere, & ruſtico, quamuis illis eſſet concedenda reſtitutio, num. 16. vide tamen vt num. 17.*
18 *Depoſitum in moneta currente faciendum. nec refert quod moneta de proximo veniret reprobanda, vel minuenda, ſi debitor talia ignorabat, & iuſtam cauſam recuſandi non haberet creditor, n. 19. debitor ſi ſciebat quòd moneta de proximo erat reprobanda, vel minuenda, nullum eſt depoſitum, creditórque iuſtè poteſt recuſare recipere, num. 20. vel ſi rumor erat conſtitutionem mutationis, ſeu deteriorationis monetae, de proximo eſſe promulgandam, n. 21.*
22 *Offerri, ſeu deponi nequit pecunia quae adhuc non eſt reprobata, ſed de proximo reprobanda ſciente ipſo debitore.*
23 *Depoſitio eſſet licita ſi in longiori tempore promulganda veniret conſtitutio mutationis monetae.*
24 *Depoſitum debet eſſe verum & reale, non confeſſatum.*
25 *Depoſitum confeſſatum quod.*
26 *Debitum vbi illiquidum, liquidum offerendum eſt, & pro liquidando dandi fideiuſſores.*
27 *Depoſitio fiat parte citata, & talis citatio fiat perſonis legitimis, quae liberè poſſint recipere ſolutionem, n. 28.*
29 *Depoſitum fiat auctoritate iudicis vt impediat curſum vſurarum. iudicis vbi non ſit copia, offerendum & proteſtandum eſt coram honeſtis perſonis, num. 30 fieri debet de mandato illius iudicis, qui de cauſa illa alias poteſt cognoſcere, num. 31. pro non facto habetur ſi ſit coram iudice incompetenti. vel perſona non legitima, num. 32. dependet hoc à conuentione contrahentium, num. 33 ſi inter contrahentes nihil actum ſit, ſufficit ſi depoſitum fiat auctoritate iudicis venditoris, redimentis nempe cenſum, n. 34.*
35 *iudicis auctoritate Deponere licèt ſit tutius, in puncto tamen iuris verius eſt debitorem à debito liberari depoſito extraiudiciali, dummodo apud idoneam, & honeſtam perſonam fiat depoſitio.*
36 *facto Depoſito concurrentibus requiſitis, periculum caſus fortuiti pertinebit ad creditorem, ſi iuſtam cauſam non habeat recuſandi. in depoſito verò eorum, quae conſiſtunt in pondere, & menſura, periculum pertinebit ad depoſitarium, n. 37.*
38 *Debitor qui depoſuit, poteſt liberè reuocare depoſitum, & voluntatem mutare. ſecus vbi creditor acceptauit depoſitum, illique conſenſit, vel vbicumque intimatum eſſet creditori, vt depoſitum reciperet; vel depoſitum factum fuiſſet ex conſenſu tam debitoris, quam creditoris, n. 39.*
40 *Depoſitum non reuocari niſi iuſſu iudicis.*
41 *Oblatio verbalis ſufficit quando debitum non eſt liquidum.*
42 *Depoſitum vt impediat curſum vſurarum, loco congruo fienda eſt. fienda in loco expreſſo in citatione, num. 43. locus congruus eſſet ſi oblatio fieret creditori peregrinanti, vel in loco non conuento, vel non deſtinato ſolutioni expreſſè, vel tacitè. num 44.*
45 *Depoſitio vt creditorem liberet, debet fieri congruo tempore.*
46 *Oblatio & depoſitio tempore incongruo facta, quae.*
47 *Oblatio realis impedit curſum vſurarum, quae nondum coeperunt currere; ſed ſi iam coeperunt currere, vt curſus earum impediatur, oblatio & depoſitio vera & realis requiritur.*
48 *Actionem vtilem contra depoſitarium non dari creditori, ſi ad illius fauorem fecit depoſitum, niſi in depoſito iudiciali facto de mandato iudicis, & per eum electo.*
49 *Debitor ſi reuocet depoſitum, perinde eſt ac ſi nunquam illud feciſſet, & ideo reuiuiſcit actio creditoris, quae propter fictam ſolutionem videbatur ſublata.*

L. Ac

L. Acceptam. XIX.

Idem A. Hyerniæ.

1 OBlatio, consignatio, & depositio legitimo facta modo impedit cursum vsurarum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* & post omnes Aloys. Leo *in 4. fol. 26.* Giphan. *tom. 1. pag. 271. & tom. 7. repetit. iuris ciuilis* Petr. de Bellapertica.

De materia vide Boër. *decis. 124. num. 27. cum seqq.* Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum & vxor. §. 16. num. 14.* vbi hunc text. dicit singularem, & mirabilem, Cassan. *in consuet. Burgund. rubric. 10. §. 1. in vers. aduerte quia*, Duen. *reg. 158.* Negusant *de pignorib. part. 5. membr. 3. part. 1. num. 26.* Menoch. *de arbitr. casu 232.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 16. cap. 13.* Felician. *de censib. lib. 4. cap. vnic. à princip.* D. Barbos. *in l si mora 10. num. 79. cum seqq. ff. soluto matrim.* Surd. *cons. 331. à num. 39. & cons. 385.* Anton. Fab. *decad. 22. errore 5.* Gasp. *ad eundem lib. 1. tract. 26 q. 1.* & cæteros in discursu citandos, & posita in collect. *ad l. 2. & l. ex pradys 11. super hoc tit.*

Sortem cum vsuris, &c.] Intellige offerendo id, quod verè debetur, non autem aliud diuersum nam si est debita pecunia, non potest offerri tor de bonis immobilibus, vel mobilibus. Romau. *consil. 163. n. 1. 3. & 4.* Anton. Thesaur. *decis. 153.* Menoch. *de arbitrar. casu 252. num. 23.* Gutier. *de iuram. confirmat. part. 1. cap. 29. num. 1. & practic. lib. 1. q. 148. num. 16.* Castill. *controuers. lib. 4. cap. 10. num. 47.*

2 *Post contestationem offerat*, &c.] Per te, vel per alium, secundùm Tiraq. *de retractu lig. §. 1. gloss. 9.*
3 *n. 258. cum seqq.* & *num. 264.* tenet non sufficere ha-
4 bere mandatum nisi illud ostendatur. Et quid si oblatio non sit necessaria quando certum est quòd creditor illam est recusaturus, vel quando est dubium si sit profutura, vel non? vide Surd. *cons. 86. num. 16. & decis. 6. num. 2.*

At si non suscipiat, &c.] Notatur ad hoc quòd
5 quando pars solutionem recipere recusat, tunc pretium consignandum, & apud iudicem deponendum est, vt per Tiraquell. *de retractu lign. §. 7 gloss. 3. à princip.* Cald. Pereira *de extinct. emphyt. cap. 16. num. 92.*

Consignatam in publico depone, &c.] Notatur ad
6 hoc quòd oblatio præcedere debet cunsignationem, & depositionem, vt per Neguzant. *de pignorib. 2. p. 3. membr. 5. part. princ. n. 12.* Tiraq. *de retract. conuent. §. 9. gloss. 3. num. 1.* Gutier. *pract. lib. 1. quæst. 160. num. 5.* Burg. de Paz *cons. 30. num. 2.* Cancer. *variarum resolut. lib. 3. cap. 8. num. 17.* D. Barbos. *in l. si mora 10. num. 81. ff. soluto matrim.* Cott. *in memorabilib. verbo oblatio, pag. 621.* Bellacomb. *tom. 1. commun. opin. lib. 8. tit. 27. de solution. num. 1. pag. 190. & ibi* Viui. *num. 27.*
7 *pag. 394.* Gemin. *de vsuris, comm. 2. §. 3. num. 107.* Vnde census redemptio vt illius sortem principalem extinguat, & redditum suorum cursum impediat, tria simul concurrere debent, oblatio, depositio, & consignatio, Cenc. *de censib. p. 3. cap. 1. quæst. 3. artic. 9. num. 22. & 30.* Rot. apud Pacific. *de Saluian. interd.*
8 *decis. 270. num. 2.* Consignare enim & deponere non est soluere, Felician. *de censib. tom. 2. lib. 4. cap. vnic. num. 12.* Gutier. *d. quæst. 160. num. 3.* Alexand. Trentacinq. *variarum resolut. lib. 3. tit. de solut. resol. 22. num. 2. versic. tertiò*, Sigism. Scacc. *de commerc. & camb. §. 2. gloss. 5. num. 265.*

Quod quidem depositum debet fieri purè, & li-
9 berè, sine aliqua conditione extrinseca, vt per Roland. *cons. 63. vol. 1.* Crauet. *consil. 502. num. 9.* Turret. *cons. 8. num. 2. vol. 3.* Pancir. *cons. 40. num. 24.* Peregr. *cons. 75. num. 55. vol. 4.* Aldouin. *cons. 34. num. 55. & cons. 37. num. 65. & cons. 38. num. 4.* Rot. Roman. *decis. 71. num. 9. part. 2. diuers.* Rot. Genuens. *decis. 144. num. 15.* Magon. *Lucens. decis. 31. num. 19.* Ioseph. Ludou. *Perus. decis. 105. num. 3.* Giurba *Siciliæ decis. 87. num. 1. & decis. 98. num. 4. cum seqq.* Neguzant. *de pignorib. in 2. part. 3. membr. 5. part. princ. num 10.* Mozz. *de contract. tract. de deposito, tit. de substantial. seu essential. num. 20.* Petr. Gregor. *de vsur. quæst. 5. num. 91.* Felician. *d. lib. 4. cap. vnic. num. 3.* Boccac. *de censibus, part. 2. num. 121.* Menoch. *de arbitr. casu 232. num. 32.* Caroc. *in tractat. de deposito, part. 2. quæst. 5. num. 3.* Alexand. Trentacinq. *variarum resolut lib. 3. tit. de solutionib. resolut. 22. num. 2. versic. quartò requiritur*, Scacc. *de commerc. §. 2. gloss. 5. num. 172.* Stephan. Gratian *discept. forens. tom. 2. cap. 260. num. 1.* Auendan. *de censib. cap. 102. num. 13.* Ludou. Cenci. *cod. tractat. part. 3. cap. 1. quæst. 3. art. 9. num 28.* Rot. apud eundem *decis. 175. num. 4. & decis. 238. num. 1. & decis. 196. n. 2. & decis. 267. n. 8.*

Et debet deponi summa integra, aliàs deficiente 10
vno nummo non impeditur cursus reddituum, vt per Baeç. *de decima tutor. cap. 28. num. 4.* Ioan. Bapt. Lup. *in l. 2. comment. 2. §. 3. num. 2. C. de pactis inter empt.* Couar. *lib. 1. variarum, cap. 15. num. 7. & 10.* Caualcan. *de vsufructu mulieri relicto, num. 248.* Caroc. *de deposito part. 2. quæst. 5.* Mastrill. *Siciliæ decis. 148. num. 16. & 25.* Alexand. Trentacinq. *dict. tit. de solution. resolut. 22. num. 2. vers. vndecimò* Milanen *Siciliæ decis. 18. num. 31.* Rot. apud Cenci. *post suum tract. de censib. decis. 84. num. 13. cum seqq. & decis. 215. num. 2. & decis. 297. num. 5.* Gregor. XV. *decis. 480. à num. 4.* Et 11
integrè depositum est faciendum sortis principalis, & reddituum decursorum vsque ad diem depositionis & consignationis, Caroc. *d. q. 15. num. 9.* Felician. *d. lib. 4. cap. vnic. num. 3.* vbi *num. 7.* defendit quòd 12
redditus vsque ad id tempus decursi soluendi sunt simul cum sorte principali, Baeç. *d. cap. 28. n. 14.* Caualcan *d. num 248.* Vrsill. *ad Afflict. decis. 205. num. 15.* Mich. Solon. *de contract. lib. tit. de censib. art. 3. controu. 18. num. 12.* Auendan *de censib. cap. 10. num. 12.* Foller. *eod. tract. gloss. instrumentum gratia num. 59.* Gutier. *canon. lib. 1. cap. 33. num. 19.* Gasp. Roderic. *de annuis redditib. lib. 2. quæst. 15. num. 76.* Scacc. *de commerc. §. 2. gloss. 5. num. 171.* Cancer. *var. resol. part. 3. cap. 8. num. 5.* Ludou. Cenci. *de censib. part. 3. cap. 1. quæst. 3. art. 9. num. 42.* Rota Roman. apud eundem Cenc. *decis. 84. n. 14 & decis. 295. n. 5.* Franc. Milanen. *d. decis. 18. n. 31. & decis. 4. num. 124. lib. 2.* Thesaur. *decis. 56. num. 3.* Rot. Genuens. *decis. 149. num. 14. & seq.* Monter à Cueua *decis. 18.* Mari. Muta *decis. 39. n. 3.* Giurba *decis. 98 num. 16. cum seqq.* Greg. XV. *d. decis. 480. num. 2. & 6.* Et procedit in quacunqua persona priui- 13
legiata, Intrigl. *super Bull. de censib. quæst. 79. num. 1. cum seqq.* Felician. *in append. ad d. lib. 4. cap. vnic. sub num. 3.* Milanen. *d. decis. 18. num. 35.* Cenc. *d. art. 9. num. 40.* Quod in tantum est verum, vt si per erro- 14
rem vnus nummus deficiat, depositum non causabit plenam liberationem, nec redditus vsurarum extinguentur, Felician. *vbi sup.* qui addit quòd licèt error 15
sufficiat quoad excusationem pœnæ, non tamen ad reddituum extinctionem, Pereg. *cons. 75. num. 2. vol. 4.* Giurb. *d. decis. 98. num. 18.* Cenci. *d. art. 9. num. 38. cum seqq.* vbi *num. 40. & 41.* tradit nec erroris admitti ex-
cusationem etiam in muliere, & rustico, quamuis 16
illis esset concedenda restitutio. Verùm licèt hæc
sententia vti cõmuniter recepta verior mihi visa sit, 17
nihilominus tamen contraria, benignitate quadam
nisi

niti videtur,& ideo in praxi aliquando ſequuta,cámque defendunt Azeued.l.9. num.17.tit.11 lib.5. noua Recop.vbi Matienſ.gloſſ.4.num.12.Didac.Perez ad Segur.in l.vnum ex familia §.ſed ſi fundum num 9.in fine, ff.de legat.2.vbi refert ita fuiſſe obtentum Salmanticæ in iudiciali controuerſia.

18 Deinde requiritur quòd depoſitum fiat In moneta
currente. Tiraq.de retractu lig.§.1.gloſſ.20. num.11.
Menoch.de arbitr.caſu 232. num. 24. Ioſeph. Ludou.
Peruſ.deciſ. 105. num. 3. Caroc. de depoſito part. 2.
quaſt.5. num. 5. Caualcan. deciſ. 16. num. 40. part. 2.
Alexand. Trentacinq.d.tit.de ſolutionib.reſol.22. num.
2. verſ.ſeptimo,Sigiſm. Scacc.d.§.2. gloſſ. 5. num.176.
19 Nec refert quòd moneta de proximo veniret reprobanda, vel minuenda, ſi debitor talia ignorabat, &
iuſtam cauſam recuſandi non haberet creditor,quia
depoſitum vtique valeret, ſecundùm Menoch. caſu 22.num.6.Card.Mantic.de tacitis & ambig.conuent.
lib.10.tit.5.num.16.Alex. Trentacinq.d.reſol.22. verſ.
20 octauò requiritur. Si verò debitor ſciebat,vel fumum
habebat quòd de proximo moneta erat reprobanda, vel minuenda, tunc nullum eſt depoſitum, cre-
21 ditórque iuſtè poteſt recuſare recipere;vel ſi rumor
erat quòd conſtitutio mutationis, ſeu deteriorationis monetæ de proximo eſſet promulganda, negari
enim non poteſt depoſitum fuiſſe factum animo decipiendi. Ita Hippol. in rub.de fideiuſſ.n.48. verſ.& licet,Strach.de mercat.rub.de ſponſion. verſ. item Vincentius num.2. Tiraq.de retractu lig.§.1.gloſſ.10. num.11.
Anton.Gabr.commun.tit.de legib.concl.4.num.3.& tit.
de ſolut.concl.2. num.23. & 24. Menoch.de arbitr. ca-
22 ſu 232. num.26. ibi,quinimò nec etiam offerri,deponive poteſt pecunia, quæ adhuc non eſt reprobata,
ſed de proximo reprobanda ſciente ipſo debitore
Vtſill.ad Afflict.deciſ.90.in fine,Caroc.de depoſito p.2.
q.5.num. 5. ibi,octauò non debent deponi pecuniæ,
quæ ſtatim reprobabuntur,& deciſ.63.n.2. ibi,quòd
licèt conſtitutio in loco non eſſet promulgata, tamen ſi debitor habet aliquem fumum quòd de proximo erat promulganda, dicitur depoſuiſſe in fraudem,Mar.Anton.de Amatis in repet.l.ſi emancipati,C.
de collation.reſp.15.n.48. ibi,& paria ſunt quòd nunc
ſit reprobata,vel de proximo reprobanda, Stephan.
Gratian.diſcept.forenſ.tom.2.cap.260. num.19. ibi,Imò
neque valeret depoſitum, aut oblatio pecuniæ,quæ
licèt adhuc non ſit reprobata, tamen de proximo
eſſet reprobanda ſciente ipſo debitore,Giurb. deciſ.
87.num.17.ibi,tertiò in fraudem depoſuiſſe cenſetur
debitor ſi aliquem ſaltem habeat fumum,aut rumor
23 erat,quòd mutatæ monetæ conſtitutio de proximo
fuerit promulganda. Vnde ſi in longiori tempore
promulganda veniret conſtitutio huiuſmodi mutationis monetæ,tunc licita eſſet depoſitio,vt per Roman.ſing.286.Pinel.in l.2.C.de reſcind.vend.p.3.cap.2.
n.22. Caroc.d.deciſ.63. n.11. Menoch.conſ.952. n.22.
cum ſeqq.Giurba deciſ.84.num.33. vbi exemplificat ſi
poſt duos menſes,aut multos dies.
42 Debet etiam depoſitum verum & reale eſſe, non
confeſſatum, quia tunc prædictum effectum non
operabitur,nec debitorem à debito liberabit,nec annui redditus impedientur,vt per Montalu.in l.3.verbo el precio n.10. lib.3. fori,Ciſuentes l.70. Tauri col.
pen. Cephal.ciuili conſ.44. Rimin.iun.conſ.152.n.32.
Ioan.Bapt.Lup.de vſuris comment.1.§.4.n 5.Maſcard.
de probat. concl. 509. num.3. & concluſ.1111. num. 17.
Surd.conſ.326. num.12. Matienſ. l. 9 gloſſ. 4. num. 3.
25 tit. 11. lib. 5. noua Recop. vbi ait depoſitum confeſſatum eſſe cùm iudex iuſſit pretium conſignari in manibus alicuius,qui poſtea coram tabellione fateatur
id pretium à deponente fuiſſe numeratum prædi-

ctúmque depoſitum ad retrahendam rem non ſufficere. nam vera & realis numeratio requiritur,
Auendan.de cenſib.c.103.n.10. Boccac.p.2.n.117. Bened. Bon.eod.tr.art.96.n.129.Azeued.d.l.9.n.14. Caroc.de depoſito p.1.tit.de probat.depoſiti n.5.Mart.in votis nouiſſ.deciſ.voto 137 n.1.Giurba deciſ.87.n 35.
Hinc etiam requiritur, ſi debitum eſt illiquidum, 26
quòd offeratur liquidum, & pro liquidando dentur
fideiuſſores, Neguzant.de pignorib.2.part.3. memb.5.
part.num.4. Cæpol.caut.27. Rot. Genuenſ.deciſ.164.
num. 23. Surd. conſ 248. num 5. Eſcobar de ratiocin.
cap. 6. num. 89. D. Barboſ.in l. diuortio,§.fin.part. 2.
num.35.ff.ſoluto matrim. Felician de cenſib.tom.2 lib.4.
cap.vnic.num.3.Milanen.d deciſ.18 num.18.29.& 30.
lib.2. Ludou. Cenci.de cenſib.p.3.cap.1. quaſ.3. art.9.
num 48.
Requiritur denique quòd parte citata fiat depoſi- 27
tio, Tiraq.de retractu lig. §. 9.gloſſ 3. num. 3. Anton.
Gabr. commun. tit. de citat. concluſ.1. num. 256. Ioan.
Bapt. Lup.in tract.de vſur.§.4. num.4. Carpan.ad ſtat.
Mediolanen.cap.417.num.610. Roland.conſ.63. n.31.
vol.1. Menoch de arbitr.caſu 272.num.27. Vincent.de
Franchis deciſ. 462. num.2. & 3. Caroc.d.q.5. num.3.
Surd conſ.86.num.21. Gaſp. Roderic.de annuis reddit.
lib.2.q.15.n.53. Auend.de cenſib.cap.12.n.11. Giurba
deciſ.98. Ludou. Cenci. d.art.9. num.23.& 24. Alex.
Trentacinq. d.tit.de ſolution.reſol. 22.num.2. verſ.tertio,Felician.d.lib.4. c.vnic num.2. Rota Roman.apud
Paciſ.de Saluiano interdicto,deciſ.146.num.4. & apud
Cenci.poſt d.tract.de cenſib.deciſ.295.n.1.& deciſ.297.
num. 6. Et quòd talis citatio fiat perſonis legitimis, 28
quæ liberè poſſint recipere ſolutionem, Alex. conſ.
120.col.2.lib.5. Petr. Gregor.de cenſib.quaſt.5.n. 393.
Auendan.eod.tract.cap.106.num.1.
Vel vbi competens iudex,&c.]Notatur ad hoc quòd 29
requiritur vt depoſitum auctoritate iudicis fiat ad
hoc vt impediat curſum vſurarum, vt per Panorm.
conſ.56.col.fin.lib.1. Tiraquell de retractu conuent.§.4.
gloſſ.7.num.11. Ioan. Bapt.Lup.in tract.de vſuris commento 2.§.4.n.12.Surd.conſ.385.n. 4. Matienſ.l.9 gl.4.
num.14.tit.11.lib.5.noua Recop. Menoch de arbitr. ca-
ſu 232.num.28.vbi ſubdit,ſi iudicis non ſit copia,de- 30
bitorem offerre,& proteſtari debere coram honeſtis
perſonis,Borgnin. Caualcan. deciſ. 26. num. 3.& 5.
Cancer.var.reſol.lib.3.cap.8. num.23. Felician.de cenſib.tom.2.lib.4.cap vnic.num.3. verſic.quintò requiritur,
Stephan. Gratian.diſcept.forenſ.tom. 2. cap.160. num.
25. Et fieri debere de mandato illius iudicis, qui de 31
cauſa illa aliàs cognoſcere poteſt, reſoluunt Bald.
hîc,quaſt.14. Capyc. deciſ.18 .Boër.deciſ.114. num.9.
Ioan. Bapt. Lup. dicto loco,Caroc. de oblation.part. 2.
quaſt.70.Auendan.de cenſib.cap.101. num.14. Ludou.
Cenci. eod.tract.part.3. cap. 1. quaſ. 3. art. 9. num. 26.
Cancer.d.cap.8.num.23.vbi ait haberi pro non facto 32
ſi fiat coram iudice incompetenti,vel coram non legitima perſona.Vnde à conuentione contrahentium 33
dependet, ex Auendan. d. cap. 101. num. 15. in fine;
quòd ſi inter contrahentes nihil actum ſit,ſufficit ſi 34
fiat depoſitum auctoritate iudicis venditoris, redimentis nempe cenſum, ſecundùm Ioan. Bapt. Lup.
d.§.4. num.12. Felician.d.lib.4.c vnic.n.3. verſ.ſed coram;in quo ego conſidero quòd cùm cenſuarius agat
de diſtrahendo contractu,reſoluendóque cenſu,debet ſequi forum creditoris, Gaſp. Roder. de annuis
reddit.lib.1. q.18. n.54. verſ.vltimo notabis,Auendan.
d.cap.101. n.15. Cenc.d.art.9 n.6. Alex. Trentacinq.
d.tit.de ſolut.reſol.22.n.2.verſ.primò.
Verùm licèt tutius ſit iudicis auctoritate depone- 35
re,tamen in punctu iuris verius eſt depoſito extraiudiciali debitorem à debito liberari, dummodo apud

idoneam & honestam personam debitor deponat
præsentia honestorum virorum, ex *l. creditor*, *C. de*
pignor. l. obligatione, *C. de solution. l. Hispan. 8. tit. 14. p. 5.*
Matth. Brun. *conf.* 109. Tiraquell. *de retractu convent.*
§. 4. gloss. 7. num. 34. Roland. *conf. 17. num. 7.* Decian.
conf. 47. num. 9. & 10. lib. 4. Neguzant. *de pignor. 2. p. 3.*
membr. 5. p. num. 12. ad fin. Cornazan. *decis. 76. num. 17.*
Foller. *de censib. gloss. instrumentum gratia, num. 48. &*
gloss. vt cùm des, num. 51. Caroc. *de deposito, p. 2. q. 69.*
Menoch. *d. casu 232. num. 28.* D. Barbos. *in d. l. si mora*
10. num. 81. ff. soluto matrim. Marescot. *lib. 1. variarum*
cap. 7. num. 6. & 7. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambi-*
guis convent. lib. 30. tit. 5. num. 16. Card. Tusch. *practic.*
conclus. lit. D. concl. 204. Scacc. *d. §. 2. gloss. 5. num. 176.*
Giurba *decis. 98. n. 3.*

36 *Quo subsequuto etiam periculo debitor liberabitur.*]
Notatur ad hoc quòd facto deposito supradictis
concurrentibus requisitis, periculum casus fortuiti
pertinebit creditori, si iustam recusandi causam non
habeat, vt per Tiraquell *de retract. lign. §. 4. gloss. 6. n.*
34. Afflict. *decis.* 172. Foller. *in praxi cens. verbo instru-*
mentum gratia, n. 10. Felician. *d. lib. 4. cap. vnic. num. 6.*
Alex. Trentacinq. *d. tit. de solut. resol. 21. num. 2.* Mare-
scot. *d. lib. 1. cap. 7. num. 6.* Boccac. *de censib. p. 1. n. 116.*
Intrigl. *eod. tract. quæst. 76. per tot.* Ludou. Cenci. *d. art.*
37 *9. num. 63.* Rot. apud eundem *decis.* 298. Si autem de-
positum sit rerum, quæ in pondere, & mensura con-
sistunt, & ad numerum, seu mensuram deponuntur,
periculum pertinebit ad depositarium, Anton. Gom.
tom. 2 var. cap. 7. n. 3. Anton. Gabriel *commun. tit. de re-*
bus creditis, concl. 2. n. 18. Honded. *conf. 43. n. 15. vol. 2.*
Card. Mantic. *d. lib. 20. tit. 9. num. 23.* Morl. *in emporio*
iuris civilis, p. 1. tit. 8. de rebus creditis in prælud. num. 28.
Castill. *controu. lib. 3. cap. 16. n. 35.* Amat. Roderic. *de*
priuil. credit. p. 1. art. 6. n. 40.

38 *Nisi forte eas receperit*, &c.] Notatur ad hoc quòd
debitor, qui deposuit, potest liberè depositum reuo-
care, & voluntatem mutare, vt per Felician. *de censib.*
39 *tom. 2. lib. 4. cap. vnic. num. 4.* vbi ait non procedere vbi
creditor acceptauit depositum, illique consensit, vel
vbicunque intimatum esset creditori vt depositum
reciperet, vel si ex consensu vtriusque, debitoris sci-
licet, & creditoris depositum factum fuisset, Auen-
dan. *de censib. cap. 102. num. 16.* D. Barbos. *in d. l. si mo-*
40 *ra, num. 88.* Surd. *conf. 385. num. 28.* vbi ait non posse
deponentem reuocare depositum, nisi iussu iudicis,
ea præcipua ratione, quia eadem requiritur solemni-
tas in distrahendo, quæ in contrahendo.

In gloss. *Cum vsuris 2.* ibi, *non est liquidum*, &c.
Tunc enim non dicitur, in mora, de quo Tiraquel. *de*
retract. lign. §. 1. gloss. 19. num. 1. Neguzant. *de pignorib.*
5. p. membr. 3. p. 2. num. 27. Caroc. *de oblationib. p. 1. tit.*
de oblat. verbali, quæst. 1. num. 14. Surd. *conf. 331. n. 41.*
41 D. Barbos. *in d. l. si mora, num. 63.* vbi tenet sufficere
oblationem verbalem quando debitum non est li-
quidum, quia id, quod non est liquidum, non potest
verbaliter offerri.

42 In gloss. *Post contestationem.* ibi, *& hoc congruo loco*,
&c. Notatur ad hoc quòd vt depositio impediat cur-
sum vsurarum, debet loco congruo fieri, vt per Ti-
raquel. *de retract. convent. §. 4. gloss. 7. num. 2.* Afflict. *in*
cap. 1. num. 21. ex quibus causis feud. amit. Petr. Gregor.
syntagm. iuris lib. 2. cap. 23. in fine, Menoch. *de arbitr.*
casu 232. num. 21. & conf. 756. num. 12. Foller. *de censib.*
gloss. vt vides, n. 51. Caroc. *de deposito, part. 2. quæst. 5.*
num. 8. Giurba *decis. 98. num. 1.* Ludou. Cenci. *de censi-*
43 *bus, p. 3. cap. 1. quæst. 3. art. 9. num. 50.* vbi subdit debere
fieri in loco in citatione expresso; locus incongruus
44 erit, si oblatio fieret creditori peregrinanti, vel in
loco non conuento, vel non destinato solutioni ex-
pressè, vel tacitè, vt tenet Neguzant. *de pignor. 2. p. 3.*
memb. 5. p. num. 9.

In eadem gloss. *ibi*, *& tempore*, &c. Notatur ad 45
hoc quòd vt depositio creditorem liberet, debet fieri
congruo tempore, vt per Neguzant. *d. num. 9.* Me-
noch. *d. casu 132. num. 31.* Caroc. *de deposit. part. 2.*
quæst. 5. num. 2. Alexand. Trentacinq. *d. tit. de solution.*
resol. 22. num. 2. versic. secundò. Dicitur autem ob- 46
latio & depositio facta tempore incongruo, quando
est facta ante tempus adiectum solutioni fauore cre-
ditoris, Neguzant. *d. num. 9.* Anton. Gom. *tom. 2. varia-*
rum cap. 17. num. 27. Cardin. Mantic. *de tacitis & am-*
biguis convent. lib. 14. tit. 40. num. 6. Morl. *in emporio*
iuris civilis, part. 1. tit. 8. quæst. 21. num. 5. Pytth. Maur.
in tractat. de solutionib. cap. 92. num. 2. & tunc dicitur
tempus adiectum gratia creditoris, quando debitor
est obligatus soluere bladum, vel vinum, vel quid
aliud, quod potest cursu temporis deteriorari. nam
tunc talis rei depositio nihil valet, vt declarat Morla
d. quæst. 21. num. 4. & 5.

In gloss. *Inhibeatur.* ibi, *quæ nondum cœperunt cur-* 47.
rere, &c. Notatur ad hoc quòd oblatio realis impedit
cursum vsurarum, quæ nondum cœperunt currere;
sed si iam cœperunt currere, vt rursus earum impe-
diatur, oblatio, & depositio vera & realis requiritur,
vt per Rauen. *sing.* 792. Cassan. *conf. 41. num. 3.* Tira-
quell. *de retract. convent. §. 4. gloss. 6. num. 4.* Neguzant.
de pignorib. 3. part. 3. memb. 5. part. num. 2. Azeued.
l. 9. num. 9. tit. 11. lib. 5. noua Recopilat. Caroc. *in tra-*
ctat. de oblationib. 1. part. quæst. 7. §. de oblat. reali, & de
deposito, part. 2. quæst. 5. num. 1. Sigism. Scacc. *de com-*
merc. §. 2. gloss. 5. num. 163.

In gloss. *Actione.* Notatur ad hoc quòd actio vti- 48
lis contra depositarium creditori non datur si ad il-
lius fauorem fecit depositum, nisi in deposito iudi-
ciali facto de mandato iudicis, & per eum electo,
cùm secus sit in extraiudiciali, vt per Surd. *conf.* 385.
num. 4. lib. 3. Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 1.*
cap. 8. num. 16. vbi ait textum in præsenti loqui in
deposito iudiciali.

In gloss. *Eas receperit.* ibi, *& fingitur non facta de-* 49
positio, &c. Notatur ad hoc quòd si debitor reuocat
depositum, perinde est ac si nunquam illud fecisset,
& ideo reuiuiscit actio creditoris, quæ propter fi-
ctam solutionem videbatur sublata, vt per Cassan.
conf. 41. num. 20. Tiraquel. *d. §. 4. gloss. 10. num. 1.* Neguz.
de pignor. 2. memb. 3. partis 5. principalis, num. 27. D. Bar-
bos. *in l. si mora 10. num. 87. prope fin. ff. soluto matri-*
monio.

SVMMARIVM.

1 *Mandator, & fideiussor vltra legitimum vsurarum modum conuenti, sunt ipso iure tuti, sicut ipse reus principalis.*

2 *Oblatio & depositio sicut debitorem liberat, vsurarúmque cursum impedit, ita eius fideiussorem, ne ampliùs possit molestari, quamuis debitor pecuniam semel depositam recipiat. nisi incontinenti pecuniam repetierit, num. 3.*

L. Constitutionibus. XX.

Idem A. Ælio.

MAndator, & fideiussor conuenti vltra legitimum vsurarum modum, sunt ipso iure tuti, sicut ipse reus principalis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

Sis

2 Sic etiam ſicut oblatio & depoſitio debitorem liberar,impeditque vſurarum curſum,ita eius fideiuſſotem ne ampliùs moleſtari poſſit,quamuis debitor recipiat pecuniam ſemel depoſitam,Catoe.*de depoſito,part.2.quæſt.*136. Surd.*conſ.*145.*num.*22. Flamin. Cathar.*decif.*89.Anton.Hering.*de fideiuſſorib.cap.*10.
3 §.35.niſi debitor incontinenti pecuniā repetierit,ſecundùm Aret.*de fideiuſſor.ſect.*10.§.34.*fol.mihi* 614.

SVMMARIVM.

1 *Simpliciter ſolutum, creditore volente, in vſuras potius,quàm ſortis numerationem factum cenſeri.*
2 *Solutio ſemper cenſetur facta pro debito priori grauiori, & odioſo,& ſic pro fructibus & vſuris.*
3 *Solutio cenſetur potiùs facta pro eo, quod debetur loco vſurarum, quàm de eo quod debetur pro ſorte.*
4 *Solutio præſumitur facta in duriorem cauſam. durior cauſa quæ ſit,num.*5.

L. Si vſuras. XXI.

Idem A. Chreſino.

1 SImpliciter ſolutum, creditore volente,in vſuras potius,quàm ſottis numerationem factum cenſetur.Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.*1.*n.*1. *ſuprà hoc tit.*

Vide poſita *in collect.ad l.*1.*ff.de ſolutionib.*

2 Nota quòd ſolutio ſemper cenſetur facta pto de-
bito priori gtauiori, & odioſo, & ſic pro fructibus,
& vſuris.Rot.*decif.*373.*n.*5.apud Farin.*part.*1.*recen-
tior.& decif.*546.*n.*6.*ead.part.*1.*& decif.*74.*num.*5.*p.*1.
3 *recemiſſim.* vbi quò ſolutio ceoſetur potius facta pro
eo,quod debetur loeo vſurarum, quàm de eo quod
debetur pto ſorte, & reſpondet ad text. *in l. fideiuſſo-
res,§.pro Aurelio,ff.de fideiuſſor.* quòd in eaſu illius fi-
ſcus haberet obligata bona debitoris pro toto debi-
to,oecnon pro vſutis, fideiuſſores verò acceſſerint
ſimpliciter pro certa ſumma tantùm, neque ſeſe
obligaſſeot in omnem conductionem, vt inquit
text.decreuit Imp.eos ad vſuras non teneri.
4 Aduerte quòd ſolutio præſumitur facta in durio-
rem cauſam, *l.*1. *&* 4.*ff.de ſolut.* ead. Rot. *decif.*795.
*num.*1.apud Farin.*part,*2. *recentior. & decif.*74. *num.*1.
*part.*1.*recentiſſim & decif.*74. *num.*1. *& decif.*368. *n.*2.
5 *part.* 2. *recentiſſim.* vbi quòd durior dieitur ea, quæ
eſt antiquiot,& quæ habet inſtrumentum, & hypo-
thecam,ac ea ptoptet quam debeotur vſuræ.

L. Pignoribus. XXII.

Idem A. Carino.

1 PIgnus pro ſorte, & vſuris obligatum, pto vtroque retineri poteſt. Colligunt ex Otdin.Doctores citati *ad l.*1. *num.*1. *ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Roman. *conſ.* 507. *incip. In caſu,*Cuiac. *lib. obſeruat.*17.

SVMMARIVM.

1 *Conuentio, vt ex oleo mutuato tantundem reddatur in fine anni, cum acceſſione, valida eſt,licèt hæc acceſſio excedat legitimum modum vſurarum.*
2 *Solutionem retardatam vtrùm carius vendere licitum.*

L. Oleo quidem. XXIII.

Idem A. Iaſoni.

COnuentio valet vt ex oleo mutuato tantun- 1
dem cum acceſſione in fine anni reddatur,licèt hæc acceſſio excedat legitimum modum vſurarum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*n.*1.*ſupr. hoc tit.*

Vtrùm autem liceat ob tetardatam ſolutionem 2
cariùs vendere? vide Sot. *de iuſtit. lib.* 6. *q.* 4. *art.* 1. Couar.*lib.*2.*cap.*3.*num.*6. *& lib.*3. *cap.*2. *n.*5. Gemin. *de vſuris comment.*3.*à princ.*Gutiet.*canon.lib.*1.*cap.*39. Bañes *de Iuſtit.quæſt.*78. *de vſur. art.* 2. *verſic. denique licitum eſt, & verſic. ad* 4.*argumentum,*Valaſc.*conſ.*18. *num.*4. Molin. *de Iuſtit.tract.* 2. *diſp.* 355. Cardoſ. *in praxi iudicum,verbo emptio, num.* 57. Caſtill. *controu. lib.* 2. *cap.*1. *num.*44. Rebell. *de obligat iuſtit. part.* 2. *lib.*9 *quæſt.* 11. *per tot.* Cened.*ad Decretal. collect.* 47. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. tom.* 2. *lib.*25. *à num.*305.

SVMMARIVM.

1 *Mater gerens negotia filij tenetur ea administratione ad vſuras pecuniæ. idem eſt in quocunque Procuratore alienas pecunias exigente, qui unâ cum intereſſe tenebitur reſtituere,n.*2.
3 *Tutor, curator, ſeu adminiſtrator pupilli, vel Eccleſiæ, quando pecuniam ſuorum principalium accipiunt,vel accipere debent,&c. tenentur ad vſuras, id eſt, ad redditus & intereſſe huiuſmodi pecuniarum.*
4 *Tutor condemnandus eſt ratione intereſſe ad unum pro quatuordecim. In regno Valentiæ condemnatur ad intereſſe pupillare, nulla facta probatione damni emergentis, vel lucri ceſſantis,n.* 5. *& quod plus eſt,ad intereſſe alterius intereſſe,ſiue ad vſuras vſurarum,n.*6.

L. Si mater tua. XXIV.

Idem A. Glaucia.

MAtet getens negotia filij tenetur ex admini- 1
ſtratione ad vſuras pecuniæ.Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.*1 *num.*1.*ſuprà hoc tit.*

Amplia in quocunque Ptocuratore alienas pecu- 2
nias exigente,qui voà cum intereſſe tenebitur reſti-
tuere,vt per Eſcobar *de ratiocin.cap.*15. *n* 2.*cum ſeqq.*
Steph.Gratian.*diſcept.forenſ.tom.*2.*cap.*67.*à num.*6.Et
multo magis in tutote, curatore,ſeu adminiſtratore 3
pupilli,vel Eccleſiæ,quando pecuniam ſuorum prin-
cipalium accipiunt, vel accipere debent, qui ſi eas
non collocauerint in hooeſtum lucrum, vel in an-
nuos redditus,ſeu in emptionem prædiorum,ſed eas
in ſuos vſus conuertant,ſeu otioſas habeant, tenen-
tur ad vſutas,id eſt,ad tedditus,& intereſſe pecunia-
rum huiuſmodi,vt per Couar.*lib.*3.*variarum,cap.* 2.
*n.*1.Baëç.*de decima tutor.cap.*1.*à n.*92. Ayora *de partit.*
*part.*1. *cap.*4. *à num.*22. Gutier.*de tutel part.* 2. *cap.*9.
*n.*16. *cum ſeqq.* Muños de Eſcobar *d.tract.cap.* 14. *n.*3.
Felician.*de cenſib.lib.*1. *cap.*3. *n.*11. *poſt med.verſic.ex*
*eodem fonte,& num.*13. *verſic.ex eodem reſolutione,*latè
Franc.Hieron. Leo *Valent.decif.*18. *lib.*1. vbi *num.*4.
ait quòd tutor condemnandus eſt ratione intereſſe 4
ad vnum pto quatuor decim, & *num.*5. quòd tu-
tor in Regno Valentiæ ad intereſſe pupillare con-

demnatur, nulla facta probatione damni emergentis, vel lucri cessantis, Gasp. Rodetic. *de annuis redditibus lib. 3. q. 1. num. 12. cum seqq.* Alexand. Trentacinq. *variarum resolut. lib. 1. tit. de interesse, resol. 1. num. 12.*

6 Et quod plus est, ad interesse alterius interesse, siue ad vsuras vsurarum, vt in specie resoluunt Caualcan. *in tractat. de tutore & curat. num. 116.* Fab. de Anna *cons. 48. num. 21.* Petr. Gregor. *de censib. quæst. 3. in addit. num. 37.* Caualcan. *decis. 26. num. 64 part. 2.* Franc. Hieron. Leo *decis. 13. num. 6. & 7. lib. 1.* Quamuis Gasp. Roderic *d. lib. 3. quæst. 10. à num. 51.* pluribus fundamentis defendere nitatur solùm vsuras currere pro rata sortis prioris vsuræ, & sortis principalis primùm in vsus tutoris conuersæ, non verò pro rata vsurarum diuersarum ex vsuris primis in vsus tutoris conuersis.

SVMMARIVM.

1 *Species æstimata recipit vsuras.*

2 *Facta speciei æstimatione conuertendæ in mutuum, vsura petuntur ex stipulatione.*

L. Pro auro. XXV.

Imp. CONSTANTIN. A. *ad populum.*

1 SPecies æstimata recipit vsuras. Item facta æsti-
2 matione speciei in mutuum conuertendæ vsuræ peti ex stipulatione possunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supra hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Debitor tutus præscriptione in principali debito, est etiam tutus in vsuris cum fructibus, & n. 2.*

3 *Præscripta re principali, videntur præscripta eius accessoria, vt fructus & similia.*

4 *Vsurarum moles ad legitimam quantitatem reducenda.*

5 *Vsurarum fraudulenta pacta ipso iure illicita.*

6 *Vsura an iure Cæsarum prohibita, remissiuè. de iure canonico quid, n. 7.*

8 *Vsura centesima quid, remissiuè.*

9 *Apud Romanos non fuit certus vsurarum modus vsque ad Iustinianum.*

10 *Ergasterium quid.*

11 *Besses vsuræ quid.*

12 *de Vsuris vncialibus, sextantibus, quadrantibus, trientalibus, semicibus, septantibus, dodrantibus, dextantibus, & deuncibus, remissiuè.*

13 *Vsurarum centesimarum moderamen Iustiniani in præsenti.*

14 *Mercatori concedi stipulari posse vsuram duabus vnciis maiorem communi.*

L. Eos qui à principali. XXVI.

Imp. IVSTIN. A. *Mennæ P. P.*

1 DEbitor tutus præscriptione in principali debito, est etiam tutus in vsuris cum fructibus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Ferrand *lib. 12. explicat. cap. 8.* Marc. Anton. de Amatis *March. decis. 141. n. 4.* D. Barbos. *in l. quæ dotis 34. num. 47. ff. soluto matrimonio*, vbi ait hic exigi per triginta annos vsuras non fuisse exactas, vt per præscriptionem videantur sublatæ, cùm tamen vt vsura omnino videatur remissa, oportet quòd saltem per decennium non fuerit petita, ex text. *in l. cùm quidam 17. §. diuus ff hoc tit.* & Bald. *de præscript. 1. part. 3. principalis quæst. 10. num. 14. ad finem*, Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 25. n. 1.* respondet autem idem D. Barbos. *vbi suprà num. 48.* textum in præsenti loqui in præscriptione vsurarum, quæ exigit triginta annos, iuxta *l. sicut, C. de præscript. 30. annorum*, dictum verò *§. diuus*, in præsumpta remissione, inter quæ maxima est differentia. nam aduersùs præscriptionem, in qua maius tempus requiritur, nihil allegari potest, sed aduersùs dictam præsumptam remissionem multa allegari possunt, per quæ præsumptio legis tollatur, vt in specie aduertit Alciat. *de præsumpt. regul. 1. præsumpt. 23. n. 4.*

Notatur hic text. ad hoc quòd præscripta re prin- 3
cipali, censentur præscripta accessoria eius, vt fructus, & similia, vt per Anton. Gom. *l. 45. Tauri, num. 41. col. 2. & tom. 2. variarum, cap. 11. num. 45. col. 2.* Anton. Gabr. *commun. tit. de præscription. conclus. 2. num. 28.*

§. Super vsurarum

Vsurarum moles ad legitimam quantitatem redu- 4
cenda. Olim illustres certam partem centesimæ er-
gasteriis præpositi ad bessem centesimæ, nauiæ cen-
tesimas, alij dimidiam centesimarum vsurarum, sti-
pulabantur. Vsuræ vltra expressam, & permissam à
lege quantitatem in sortem computantur, nec exi-
guntur. Fraudulenta vsurarum pacta ipso iure illici- 5
ta sunt. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1.*
sup. hoc tit.

De materia & intellectu huius §. & an iure Cæ- 6
sarum prohibitæ sint vsuræ? vide S. Thom. 2. 2.
quæst. 78. art. 1. ad 1. Alciat. *lib. 6. parerg. cap. 20.* Cott.
in memorabil. verbo vsura, pag. 932. Couarr. *lib. 3.*
variarum, cap. 1. num. 6. vbi tenet vsuras legibus Iu-
stiniani permissas & approbatas, vt licitas fuisse, eás-
que leges improbas esse censet, cùm iure naturali &
diuino refragentur, Menoch. *de arbitrar. casu 82.*
num. 10. Clar. *§. vsura, num. 4.* Petr. Gregor. *syntagm.*
iuris, lib. 22. cap. 3. num. 19. & 20. vbi putat iure Ro-
manorum ciuili scripto, potissimum nouissimo, vsu-
ras prohibitas, sed aliquando permissas in certis re-
bus, & caussis, & personis, & modis negotiandi.
Gasp. Roderic. *de annuis redditibus, lib. 3. quæst. 4.*
num. 54. vbi dicit verius videri leges ciuiles non
prohibuisse vsuras, nec approbasse, immo permisisse
vsurarios nullis plectandos pœnis. Cardin. Baron.
annal. Ecclesiæ, tom. 7. anno Christi 1563. pag. 486.
D. Barbos. *in l. Titia 35. num. 50. versic. non obstat, ff. so-*
luto matrimonio, vbi quòd vsuræ iure ciuili fuerunt
permissæ, licèt taxata fuerit quantitas, quam non
posset excedere, & ex Bald. & Neguizano dicit quòd
vsuræ iure gentium videntur permissæ propter ho-
minum necessitates, & subdit S. Thomam & Sotum
citatis locis, excusare Principes Christianos qui eas
non prohibuerunt, & tandem concludit quòd vsuræ 7
incœperunt prohiberi per ius canonicum.

Vltra tertiam partem centesimæ, &c.] Centesima 8
vsura quid? vide Pratt. *in suo Lexico iuris, verbo vsu-*
ra centesima, Caluin. *in suo Lexico iuridico, eod. verbo,*
pag. 960. vbi ait quòd dicitur cùm pars sortis cente-
simæ singulis mensibus, id est, singulis annis duode-
cies penditur, Brisson. *antiquarum lection lib. 3. cap. 1.*
Tiraquel *de retractu lign. §. 1. gloss. 6. num. 18.* Vacon.
à Vacuna *nouarum declarationum, lib. 1. declarat. 14.*
vbi

vbi centeſimas vſuras ex eo dictas exiſtimat quòd vnoquoque menſe centeſimum nummum, & conſequenter duodenos nummus ſingulo anno redderent, vſuræ enim ſingulis Kalendis exigebantur, *l. vxorem, §. item quæſitum, ff. de legat. 3. l. qui filium,* & *ibi* gloſſ. *verbo cedere, ff. eod.* Quamobrem ſi Kalendis cuiuſque menſis centum nummi reddebant vnum, vnoquoque anno centum reddebant; duodecim itaque nummi pro centum toto anno erat centeſima vſura, Alciat *.lib3. diſpunct. c. 1.* Guibert. *lib. 1. quæſt. c. 1. p. 2.* Cott. *in memorabilib. verbo vſura, pag. 925.* Cuiac. *lib. 7. obſeru. 35.* Cordub. de Lara *in l. ſi quis à liberis, §. ſed ſi filius, n. 118. ff de liber. agnoſc.* Petr. Gregor. *ſyntag. iuris, lib. 22. cap. 3. num. 28.* vbi dicit quòd centeſimæ vſuræ non ſunt, vt exiſtimant vulgares interpretes, quæ æquent ſortem intra annum, & vt dicunt, quando centum pro centum ſingulis annis creditor lucratur, nunquam enim iura tam execrabiles vſuras permiſerunt; ſed centeſimæ ſunt, quæ intra centum menſes æquant debitum, videlicet quando ex centum denariis duodecim ſingulis annis penduntur, Salon. *in 2. 2. S. Thomæ tom. 2. quæſt. 78. art. 1. controu. 3. num. 4.* Villag. *de vſuris, quæſt. 7. num. 4.* Gemin. etiam *de vſur. comment. 1. §. 3. num. 40.* Caſtill. *lib. 3. quotid. cap. 23. num. 67. cum ſeqq.* Gaſp. Roderic. *de annuis redditibus lib. 3. quæſt. 4. num. 8. cum multis ſeqq.* vbi de vſura centeſima drachmali, & *num. 21.* centeſimam, ſeu drachmalem vſuram dicit, cùm pro centum aureis ſingulis annis duodecim penduntur, & idem repetit *num. 29.* Cald. Pereira *de empt. & vendit cap. 29. num. 5.* vbi idem dicit, ſubditque de hac vſura centeſima pulchrum libellum ſcripſiſſe Ægidium Donſanum.

9 Aduerte quòd apud Romanos non fuit certus, & conſtans vſurarum modus vſque ad Iuſtinianum, qui certos & perpetuos fines conſtituit in hac leg. ſed antè pro temporum, & locorum varia conſuetudine, vel conſtitutione, modò grauioribus, modò leuioribus fœnerabantur, ſemper tamen infra centeſimam exceptis traiectitiis negotiationibus, vt patet ex iuribus citatis per Gaſp. Roderic. *d. lib. 3. quæſt. 4. n. 22. & 23.* vbi *n. 55. cum ſeq.* quærit an vſuræ ſaltim moderatæ ſecundùm Iuſtinianum in præſenti exigi poſſint in foro conſcientiæ? & *n. 41.* circa hanc leg. etiam quærit, quid ſi mercator, qui ad rationem beſſalis vſuræ fœnerabat, cederet nomen alij non negotianti, an poſſet ceſſionarius beſſes vſuras exigere, vel ſemiſſes: Et *n. 105.* poſt Alciat. *lib. 6. pareg. cap. 20. in fine,* Gregor. Lopez *l. 22. in gloſſ. verbo a algun Iudio, tit. 12. part. 5.* Couar. *d. lib. 3. cap. 1. num. 8.* Villag. *de vſuris, quæſt. 9. num. 4.* & Perez *ad tit. 2. lib. 8. Ordin. pag. 24. col. 2.* aſſerit non eſſe dicendum potuiſſe Iuſtinianum vſuras moderare, & moderatas permittere, cùm Summus Pont. *in c. ſuper eo, de vſur.* dicat etiam pro bono publico, & captiuorum redemptione ſe non poſſe aliquam in exigendis vſuris diſpenſationem facere: quaſi dicat in nulla, quantumcumque moderata quantitate, ex illa dict. *aliquam,* quæ eſt diminutiua, iuxta tradita per me *de diction. vſufrequent. d. 22. in fine.*

10 *Illos verò qui ergaſterijs,* &c.] *Ergaſterium* dicitur locus, ſeu taberna, in qua merces venduntur, Alciat. *ad lib. 11. Cod. pag. 118.* Caluin. *in ſuo Lexic. iuridic. verb. ergaſteria, pag. 334.*

11 *Vſque ad beſſem.*] Beſſes vſuræ ſunt cùm acceptis centum poſt annum octo præſtantur, aut menſtrui denarij ſinguli, ſi ſors 150. ſit, de quo Anton. Auguſtin. *emendat. lib. 2. c. 10.* Guibert. *lib. 1. quæſt. cap. 1. n. 12. p. 2.* Caluin. *in ſuo Lexic. iuridic. verbo beſſium, pag. 115.* Petr. Gregor. *d. lib. 22. cap. 3. num. 40.* vbi *à num. 33.* de vſuris vncialibus, ſextantibus, quadrantibus, trientalibus, ſemicibus, ſeptuncibus, dodrantibus, dextantibus, & deuncibus. 12

Illuſtribus quidem perſonis, &c.] Refert Vacon. à Vacuna *d. lib. 21. declar. 14. n. 6. poſt med.* Iuſtinianum *in præſenti* centeſimas vſuras ita moderaſſe, vt illuſtres ſoluant tertiam partem centeſimæ, & ita quatuor nummos pro centum pro toto anno præſtant, & hæc dicitur vſura triennalis, triens enim eſt tertia pars ex duodecim. Alij verò, aliquam licitam exercent negotiationem, beſſem centeſimam, id eſt, octauam partem ex duodecim ſoluunt: at in fœneratitiis, ac traiectitiis negotiationibus ſoluitur centeſima vſura pro centum vnoque anno, de quo etiam Petr. Greg. *d. lib. 22. cap. 3. à num. 44.* & aduertit Gam. *Luſit. deciſ. 110. n. 33.* in hoc text. mercatori concedi ſtipulari poſſe vſuram duabus vnciis maiorem communi. Et notat Tiraquell *de nobilitate, cap. 37. n 44.* quòd dum hic text. ſtatuit modum exigendarum vſurarum, nobilibus tertiam partem centeſimæ tantùm conceſſit cæteris maiores, tanquam ſcilicet indecorum ſit nobilibus magis, quàm cæteris fœnus, præſertim graue exercere, cùm illos magis deceat liberalitas. 13 14

In traiectitijs autem, &c.] Notat Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap. 26. num. 7.* quòd dum Iuſtinianus docet hîc leges veteres toleraſſe in traiectitiis pecuniis vſuram vltra centeſimam permittentes, referendum eſt ad leges antiquiores, quarum hodie in Pandectis nulla extat, nec vlla lex alia ad hoc citatur. 15

SVMMARIVM.

1 *Lex noua trahitur ad præterita quatenus tractum habuit pro tempore futuro.*

2 *Vſura vltra dupli quantitatem non currunt, nec debentur.*

L. De vſuris. XXVII.

Idem A. *Mennæ P.P.*

LEx noua trahitur ad præterita quatenus tractum 1
habuit pro tempore futuro. Item vſuræ vltra du- 2
pli quantitatem non currunt, nec debentur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſuprà hoc tit.*

Refert impius auctor Molinæ. *in ſuo tractatu de vſuris, num. 46.* ante Iuſtinianum conſueuiſſe tolerari exactionem vſurarum vltra duplum iis, qui pignora acceperant ſibi obligata non ſolùm pro ſorte, ſed nominatim etiam pro vſuris, quam nimis rigoroſam exactionem ſuſtulit Imper. *in præſenti text. verſ. curſum,* vt tenet Surd. *conſ. 302. num. 12. lib. 3.* aſſerens textum loqui de vſuris vnius anni, præcipuè cùm ille circa duplum tollat antiquam diſpoſitionem, per quam vnius anni vſuræ vltra duplum exigebantur à creditoribus, qui ſibi per dationem pignorum cauerant.

SVMMARIVM.

1 *Vſuræ in ſortem conuerti non poſſunt, & vſurarum vſuræ regulariter non petuntur, & num. 2.*

3 *Intereſſe alterius intereſſe non debetur. ſecus ſi petitur non acceſſoriè ad ſortem, ſed tanquam vera ſors principaliter, & per ſe, tunc enim poſt moram debetur intereſſe illius intereſſe, n. 4. niſi debi-*

toris, & creditoris persona sit mutuata, quo casu interesse alterius interesse, etiamsi sorti coniungatur, non debetur, nec exigi potest, num. 5.

6 *Censum non valere de nouo constitutum ex redditibus alterius census.*

7 *Tutor tenetur ad interesse alterius interesse, quia vsura efficiuntur sors.*

8 *Interesse alterius interesse ritè exigi, quando agitur de interesse damni emergentis.*

L. Vt nullo. XXVIII. & vlt.

Idem A. Demosthení P.P.

1 VSuræ io sortem conuerti non possunt, & vsitarum vsuræ regulatiter non petuntur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

2 Probar hic text. quòd vsuræ vsuratum peti non possunt, vt per Peregrin. *de iure fisci, lib. 6. tit. 7. num. 31.* Menoch. *consil.* 1181. *num.* 6. Mari. Giurb. *decis.* 14. *num.* 15. Gasp. Roderic. *de annuis redditibus, lib. 3. quæst. 7. num. 27.* Auendan. *de censibus, cap. 38. num. 11.*

3 Vnde interesse alterius interesse non deberi, resoluunt Alciat. *lib. 6. paregr. c. 15.* Strach. *de mercat. tit. de contract. ib. mercat. num. 4.* Ioan. Baptist. Lup. *in l. curabit, §. 6. sub num. 20. versic. sed aduertendum, C. de action. empti*, Rebuff *in repet l. vnic. C. de sentent. quæ pro eo, in gloss. verbo dupli, num. 2.* & *ibi* Cagnol *n. 46.* Bursat *consil. 68. num. 42.* Roger. *consil. 57. num. 5. & consil. 60. num. 44. vol. 1.* Vincent. de Anna *singul.* 261. Bec. *consil. 222. num. 10.* Cephal. *consil. 85. num. 7.* Azeued. *consil. 35. num. 41.* Villag *de vsuris, quæst. 7. concl. 1. num. 13. & 14. & quæst. 18. n. 54.* Anton. Gabr. *commun. tit. de solutionib. concl. 10. num. 77.* Petr. Gregor. *de censib. quæst. 3. num. 9.* Menoch. *de arbitr. casu 119. num 21. & 22. & cons. 1181. per tot.* Rot. Genuens. *decis 78. num 16. & decis. 87. num. 9. & decis. 134. in fine*, Vincent. de Franchis *decis. 12. & decis. 254. num. 14.* Franc. Milanens. *decis. 8. num. 347. cum seqq. lib. 1.* Gasp. Roderic. *dict. lib. 3. quæst. 7. num. 27. cum seq.* Alexand. Trentacinq. *variarum resolut. lib. 1. tit. de interesse, resolut. 1. num. 34.* Hect. Felici. *de societ. cap. 24. num. 60.* Anton. Fab *in suo Cod. lib 4. tit. 24. de vsuris, definit. 4.* Francisc. Hieron. Leo *Valent. decis. 13. n. 15.* Cardin. Tusch. *practic. conclus. lit. I. concl. 310. num 3.* Mart. *in votis nouiss decis. voto 195. n. 16.* Mari. Giurb. *decis. 24. n. 13.* Alphons. Narbona *in l. 13 gloss. 2. n. 32. gloss. 18. lib. 5. nouæ Recop.* Castill. *controuers. lib. 3. cap. 1. num. 55.*

4 Quod limita quando interesse non petitur accessoriè ad sortem, sed postulatur, & debetur principaliter per se tanquam vera surs; nam tunc post moram debetur interesse illius interesse, Rot. Genuens. *decis. 68. num. 16.* Gasp. Roder. *dict. cap. 7. num. 27. in fine*, Alexand. Trentacinq. *d. tit. de interesse, resolut. 1. n. 35.* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 2. cap. 124. n. 48.*
5 *&* 52. Nisi debitoris, & creditoris persona sit mutata, quo casu interesse alterius interesse, etiamsi sorti coniungatur, non debetur, nec exigi potest, Alphons. Narbona *in d. l. 13. gloss. 2. num. 43. tit. 18. lib. 5.* vbi refert Vincent. de Franchis *decis. 254. n. 15.* Fabium de Anna *controu. 48. num. 28.* & Anton. Fab *de errorib. pragmatic. dec. 20. errore 1. ad fin.* & idem Narbona *citato loco, num. 45.* assignat ratiooem, quia mutata conditione personarum & debiti, facit, vt quæ in personam primi creditoris fuerunt vsuræ, seu interesse, cœperint in persona eius, qui pro alio soluit,
6 vicem sortis obtiuere. Ex quo inferunt Doctores non valere censum de nouò constitutum ex redditibus alterius census, vt per Nauarr. *in com. de vsuris num. 94.* Magist. Lopez *in suo tract. negotiat. lib. 1. cap. 59. vers. præterea licet*, Mich. Palatios *in praxi Theolog. controuers. lib. 4. cap. 6.* Vincent. de Franchis *decis. 254. num. 14.* Vinc. *decis. 369. num. 13.* Pereg. *de iure fisci lib. 6. tit. 7. num. 37. in fine*, Vgolin. *de vsuris cap. 51. num. 2.* Madi. *de censib. requis. vers. ad decimum septimum*, Felician. *de censibus tom. 1. lib. 1. cap. 9. num. 16. vers. septimam conditionem, & lib. 2. cap. 8. num. 7.* Intrigl. *eod. tract. quæst. 48.* Boccac. *in simili tract. part. 1. num. 10. & part. 3. num. 36.* Ludou. Cenci. *part. 2. cap. 1. art. 1. num. 16. cum seqq.* Lessi. *de Instit. lib. 2. cap. 22. dub. 12. num. 87.* Rebell. *de obligat. Instit. lib. 10. quæst. 6. num. 4. vers. non poterit tamen*, Azor. *institut. moralium part. 3. lib. 10. cap. 8. quæst. 1.* quicquid dicant Petr. Gregor. *de censib. quæst. 5. num. 252. in addit.* Franc. Milanen. *dict. decis. 8. num. 356. lib. 1.* Auendan. *de censib. cap. 38. num. 11. cum seqq.* Mari. Giurb. *decis. 27. num. 24.* Ioan. Griuel. *decis. 103.*

Limita secundò in tutore, qui tenetur ad interesse 7
alterius interesse, ea præcipua ratione, quia vsuræ efficiuntur sors, vt per Caualcan. *de tutore num. 116.* Petr. Gregor. *de censib. q. 3. in addit. num. 37.* Franc. Hieron. Leo *Valent. decis. 13. n. 6. & 7. lib. 1.* Fab. de Anna *cons. 48. n. 22.*

Limita tertiò quando agitur de interesse damni 8
emergentis. nam tunc interesse alterius interesse ritè exigi potest, Roman. *sing. 101.* Afflict. *decis. 22. num. 2. & 5.* Vrsill. *ad ipsum decis. 291. num. 6.* Rot. Genuens. *decis. 87. num. 9.* Caualcan *decis. 26. num. 25. part. 3.* Honded. *cons. 50. num. 16. lib. 1.* Hect. Felici. *de societ. cap. 24. num. 59.* Castill. *contron. lib. 1. cap. 5. num. 81.* Sigism. Scacc. *de commerc. & camb. §. 7. gloss. 1. num. 61.* Alphons. Narbona *in d. l. 13. gloss. 2. num. 41.* Guzman *de euiction. q. 58. n. 13.*

De nautico fœnore.

Tit. XXXIII.

FOENVS nauticum est vsura pecuniæ traiectitiæ. Pecunia traiectitia est, quæ trans mare vehenda creditur, *ff. hoc tit. l. 1.* periculo creditoris, *l. 1.* id est, vt si debitor eam ad locum destinatum perferre non potuerit, sed amiserit, liberetur. Quod cùm sit contra naturam mutui, non obtinet, nisi ita inter partes conuenerit *l. vlt. vers. fine.* Proprium igitur huius pecuniæ traiectitiæ est, vt periculum ad creditorem pertineat. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia rituli vide Brisson. *lib. 3. lect. cap. 1.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 22. cap. 3. num. 47. & 48.* Ioan. Borcholten *in hunc tit.* & Iustum Zinzerling. *ad l. periculi pretium, 5. ff. de naut. fœn.* Caluin. *in suo Lexic. iuridic. verbo nauticum fœnus*, vbi dicit quòd nauticum fœnus est quod propter nauticam pecuniam, vel quasi nauticam exigitur, cùm enim qui nauticam exercent negotiationem, se suáque ventis, & vndis committunt, fœneratores maiorem vsuram exigebant.

SVM

SVMMARIVM.

1 *Vsuræ centesimæ currunt, ac debentur tempore, quo periculum nauigationis creditor sustinet, & n. 2. periculi causa cessante, cessat quod eius causa statutum est, n. 3.*

4 *Conuentio valet, qua datâ pecuniâ quis volenti pecuniam traycere, promittit eam saluam fore, aut certo suo periculo perituram.*

5 τῦ Quamdiu *notio, remissiuè.*

L. Traiectitiam. I.

Impp. DiocLET. & MAXIM. AA. *Honorato.*

1 PRo tempore, quo periculum nauigationis sustinet creditor, vsuræ centesimæ currunt, ac debentur. Colligunt ex Ordin. Cyn. Butrig. Batt. Angel. Fulg. Bald. Castr. Salic. Sichard. Cuiac. Donell. Aloys. Leo *in 4. fol.* 27. Sebast. Næui. remissiuè Ximen. *in concordant.* & Casal *in annotat.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Petr. Greg. *syntagm. iuris lib.* 22. *cap.* 3. *num.* 47. *vers. quare non debentur vsuræ*, Padil. *in l.* 2. *num.* 25. *C. de rescind. vendit.* Salon. *in* 2. 2. *S. Thomæ tom.* 2. *q.* 78. *art.* 1. *controu.* 3. *n.* 6.

3 Notatur ad hoc quòd periculi causa cessante cessat quod eius causa statutum est, aut permissum, vt per Tiraq *in tract. cessante causa, p.* 1 *n.* 204.

4 Notatur etiam ad hoc quòd valet conuentio pecunia data, qua aliquis volenti pecuniam traiicere, promittit eam saluam fore, aut certo suo periculo perituram, vt per Auendan. *de exequen. mand. part.* 2. *cap.* 12. *num.* 12. *col.* 3. Sot. *de Instit. lib.* 4. *quæst.* 5. *art.* 2. Anton. de Padil *in l.* 2. *num.* 25. *C. de rescind. vendit.* Matiens. *l.* 1. *gloss.* 8. *num.* 92. *tit.* 11. *lib.* 5. *nouæ Recop.* Gutier. *pract. lib.* 2. *q.* 142. *n.* 2.

5 *Quandiu nauis*, &c.] de hac dict. *quandiu*, vide citatos per me *de dictionib. vsufreq. d.* 306.

L. Cùm dicas. II.

Iidem AA. *Chosimaniæ.*

1 DEbitor pecuniæ nauticæ sustinet periculum nisi aliud conuentio ostendat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num* 1. *supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Petr. Greg. *syntagm. iuris lib.* 22. *cap.* 3. *num.* 47. *vers. quare non debentur vsuræ, lit. O.*

SVMMARIVM.

1 *Periculum nauigationis in se suscipient, fortunæ periculum, non culpæ debitoris in se recepisse censetur.*

2 *Periculum nauigationis in se suscipiens, tenetur de dolo, nisi alterius partis culpâ contingat.*

3 *per Renuntiationem generalem omnium exceptionum non præsumi renuntiatum exceptioni, quæ habet ortum ex facto aduersarij.*

4 *Casum fortuitum suscipiens non tenetur de eo, qui culpa stipulatoris siue promissoris euenit.*

5 *Conductor suscipiens casum fortuitum, non includit illum qui euenit culpa locatoris.*

6 *Conductor si renuntiauerit casibus fortuitis; talis renunciatio non includeret casus fortuitos prouenientes ex propriò facto ipsius locatoris. quamuis casus iusti fuerint, & à culpa remoti, n. 7.*

8 *Casus fortuitus si euenit ob factum Regis, & bellum ab eo motum, nulla conductori fit remissio.*

9 *Prædium si culpa possessoris est effectum deterius, detrimentum est possessoris.*

10 *Iter vbi tenditur per insolita itinera, fraus præsumitur.*

11 *Impositio sola sufficit, nec requiritur exportatio.*

12 *Merces prohibita, & aliqua aliæ non prohibitæ si portentur extra territorium, omnes confiscatæ remanent. intellige vt n. 13.*

L. Cùm proponas. III.

Iidem AA. *Iuniæ.*

SVscipiens in se periculum nauigationis, fortunæ 1
periculum, non culpæ debitoris in se recepisse
censetur. Vel, periculum nauigationis in se susci- 2
piens, tenetur de dolo, nisi ex culpa alterius partis
contingat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in*
l. 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*
Allegari vulgò solet hic text. ad hoc quòd per re- 3
nuntiationem generalem omnium exceptionum
non præsumitur renuntiatum exceptioni, quæ habet
ortum ex facto aduersarij, vt per Hippol. *sing.* 96. Roland.
à Valle *cons.* 95. *num.* 38. *vol.* 1. Decian. *resp.* 19.
num. 53. *vol.* 3. Mascard. *de probat. concl.* 2264. aliàs
1170 *num.* 34. D. Barbos. *in l. si ab hostibus §. fin. num.* 5.
ff. soluto matrim. Hinc etiam notatur hic text. ad hoc 4
quòd suscipiens casum fortuitum, non tenetur de eo,
qui culpa stipulatoris, siue promissoris euenit, vt per
Roman. *sing.* 441. Rip. *de peste tit. de priuileg. contra-*
ctuum causa pestis pag. 5. *à num.* 87. Surd. *decis.* 3. *n.* 27.
& decis. 326. *num.* 56. vbi quòd conductor suscipiens 5
casum fortuitum, non includit illum, qui culpa lo-
catoris euenit. Et demum quòd si esset renuntiatum 6
casibus fortuitis à conductore, talis renuntiatio non
includeret casus fortuitos prouenientes ex facto
proprio ipsius locatoris, vt per hunc text. resol-
uunt Anchar. *cons.* 414. *Viso instrumento venditionis*,
num. 14. Crauet. *cons.* 95. *num.* 8. Alex. *cons.* 84. *num.* 3.
lib. 6. Corne. *cons.* 12. *ex num.* 9. *lib.* 4. Alciat. *respons.*
689. *num.* 4. Paris. *cons.* 40. *num.* 6. *lib.* 1. Grammat.
cons. 9. *num.* 1. inter consilia ciuilia, Paul. de Monte
Pico *cons.* 76. *num.* 18. Natta *cons.* 360. *num.* 1. *lib.* 2.
Roland. *cons.* 69. *num.* 14. *lib.* 4 Renat. Chop. *lib.* 3.
de domanio Franciæ tit. 13. *num.* 10. Gozadin. *cons.* 27.
num. 20. Socin. sen. *cons.* 156. *in fine lib.* 2. Ruin. *cons.*
23. *num.* 5. & *cons.* 63. *num.* 5. & *cons.* 85. *num.* 4. &
cons. 147. *per tot. lib.* 1. & *cons.* 59. *num.* 15. *lib.* 4. Ne-
uizan. *cons.* 91. *num.* 9. Rip. *in tract. de peste tit. de pri-*
uileg. contractuum num. 88. *cum seqq.* Ioan. Bolognet.
cons. 30. *num* 33. Menoch *cons.* 27. *num.* 32. *cum seqq.*
& *cons.* 55. *à num.* 13. & *cons.* 119. *num.* 2. & *cons.* 671.
num. 23. Caroc. *de locato part.* 4. *de casibus quæst.* 5. *in*
princip. Surd. *cons.* 12. *num.* 63. Mori. *in emporio iu-*
ris ciuilis part. 1. *tit.* 10. *in prælud num.* 23. *vers. quæ*
conclusio, eleganter Castill. *controuers. lib.* 3. *cap.* 3.
num. 56. vbi *num.* 57. intelligit cum aliis id procede- 7
re etiam quando facto locatoris casus proueniat,
quamuis casus iustus fuerit, & à culpa remotus, vt
putà si locator iustè bellum mouet, vel ei mouetur
iniustè, cuius belli, vel alterius casus de se iusti, oc-
casione conductor damnum patitur, & à *num.* 59.
agit de intellectu *l. Hisp.* 2. *tit.* 9. *lib.* 9. *nouæ Recop.* in
qua expresse statuitur quòd quamuis casus fortuitus 8
eueniat ob factum Regis, & bellum ab eo motum,

nulla conductori fit remissio; quòd sanè obuiat communi Doctorum resolutioni, quæ habet conductori vectigalium faciendam esse remissionem quando impeditur facto Principis locantis ea exigere, vel ex impositione nouæ vectigalis illi damnum fuit illatum, vt tenent Alex. *cons.* 84. *lib.* 6. Ioan. de Anania *cons.* 47. *num.* 2. Crauet. *cons.* 95. *num.* 8. Berot. *cons.* 144. *num.* 12. *lib.* 1. Hippol. Riminald. *cons.* 282. *num.* 16. *lib.* 3. Bertachin. *de gabell. part.* 2. *quæst. de gabell. num.* 41. Renat. Choppin. *d. tit.* 13. *num.* 10. Menoch. *cons.* 55. *à num.* 1. *& cons.* 671. *num.* 1. Surd. *cons.* 24. *à princip. & decis.* 326. *num.* 18. Marc. Anton. Eugen. *cons.* 50. *n.* 58. *lib.* 1. Alex. Raudens. *lib.* 1. *var. c.* 29. *n.* 44. *vers. confirmabam.*

9 Hinc etiam notatur text. iste ad hoc quòd si culpa & negligentia possessoris prædium est effectum deterius, detrimentum est possessoris, vt per Rip. *vbi suprà num.* 81. Menoch. *cons.* 26. *num.* 21. *& cons.* 34. *num.* 4.

10 Et notatur ad hoc quòd præsumitur fraus quando quis tendit iter per insolita itinera, vt per Mascard. *de probat. concl.* 815 *n.* 28.

11 *Nec loco quidem*, &c.] Ergo sola impositio sufficit, nec requiritur exportatio, vt per Boët. *decis.* 178. *n.* 9. *cum seqq.*

12 *Illicitis comparatis*, &c.] Notatur ad hoc quòd portans extra territorium aliquas merces prohibitas, & aliquas alias non prohibitas, omnes publicatæ & confiscatæ remanerent, taliter quòd ratione illicitorum publicentur etiam licita, vt per Boët. *decis.* 178. *num.* 14. *& decis.* 300. *num.* 5. Viui. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 1. *tit.* 17. *de legib. num.* 268. *vers. ampliatur etiam quartò, pag.* 237. vbi *in vers. seq.* cum Guid. Pap. *de-*
13 *cis.* 572. *post princip.* id intelligit procedere quando quis exportaret scienter, & dolosè, quia tunc perderet omnes merces tam prohibitas, quàm non prohibitas, secus si cessante dolo ipso & fraude, quia tunc amitteret profectò prohibitas tantùm.

Sed ex præcipiti auaritia, &c.] Et si ignoranti per factum aduersarij succurritur, vt per Tiraq. *de retractu lig.* §. 35. *gloss.* 4. *n.* 30. *cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Debitor generis liberatur per interitum si creditor periculum in se suscipit.*

2 *Pecunia traiectitia periculum ad debitorem pertinet, nisi aliter sit conuentum.*

3 *Pecunia deposita, seu mutuò data, cuius periculo pereat, remissiuè.*

L. Traiectitiæ. IV. & vlt.

Iidem AA. *Encharisto.*

1 DEbitor generis liberatur per interitum si cre-
2 ditor periculum in se suscipit. Item periculum pecuniæ traiectitiæ pertinet ad debitorem, nisi aliud sit actum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *supr. hoc tit.*

3 Pecunia deposita apud aliquem, seu mutuò data, cuius periculo pereat, latè dixi *in votis decisiuis Canonicis tom.* 1. *voto* 13. *à n.* 8. *vsque ad fin.*

Depositi, vel contrà.

Tit. XXXIV.

DEPOSITVM est contractus, quo res gratis constituenda, ac reposcenti restituenda traditur. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia tit. vide *l. Hisp.* 1 *cum seqq. tit.* 3. *part.* 5. Vincent. Caroc. *in speciali tract. de deposito*, Brisson. *lib.* 4. *de verbor. significat. verbo depositum*, Conan. *comment iuris ciuilis lib.* 7. *cap.* 4. Tiraq. *de retractu conuent* §. 4. *gloss.* 6. *num.* 15. Anton. Gom. *var. tom.* 2. *cap.* 7. Rebuff. *in tract. de except. num.* 769. *cum multis seqq.* Kirchou. Donat. à Fin. Suar. & alios *tom.* 1. *commun. opinion. lib.* 4. *tit.* 23. Petr. Gregor. *syntagm. iuris part.* 3. *lib.* 23. *cap.* 3. Soar. de Paz *in pract. tom.* 3. *cap.* 6. §. 6. Azcued. *ad rub. tit.* 31. *lib.* 4. *noua Recop.* Mozz. *de contract. lib. tit. de deposito*, Fachinæ. *controuers. lib.* 2. *cap.* 92. D. Barbos. *in l mora, num.* 82. *cum seqq. ff. soluto matrimon.* Pradil. *in summ. legum pœnal. part.* 2. *casu* 37. Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disput.* 522. *cum seqq.* Leonard. Lessi. *in simili tract. lib.* 2. *cap.* 27. *dub.* 1. *cum seqq.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuention lib.* 10. *tit.* 1. *cum seqq.* Ioan. Martins Acosta *in addit. ad tract. de forma libellorum annot.* 12. Rebell. *de obligation. instit. part.* 2. *lib.* 16. *quæst. vnica*, Amat. Roderic. *de priuileg. creditor. part.* 1. *art.* 6. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. tom.* 2. *lib.* 25. *cap.* 45. *num.* 456. *cum seqq.* Azor. *instit. moral. part.* 3. *lib.* 7. *de deposito.* Bonacin *de contract. lib. disp.* 3. *quæst.* 14. Castill. *controuers. lib.* 2. *cap.* 16. *per tot.* Arimin. Tepat. *var. sentent. tom.* 1. *tit.* 364. Henric. Bocer. *in disput. de vniuerso iure part.* 1. *classi* 2. *disput.* 10. *de deposito.* Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib.* 3. *tit. de deposito pag.* 347. *cum seqq.* Gasp. Roderic. *de annuis redditib. lib.* 3. *quæst.* 11. Cancer. *var. resol. part.* 3. *cap.* 8. *de deposito.*

SVMMARIVM.

1 *Depositarius de dolo, latáque culpa, non de casu tenetur.*

2 *Depositi periculum casu, non dolo, vel culpa depositary contingens, pertinet ad debitorem.*

3 *Casus fortuitus quis, remissiuè.*

4 *Depositarius non tenetur si casu fortuito pereat depositum. onus verò probandi rei amissionem ipsi depositario, seu alienam rem detinenti, incumbit, num.* 5. *maximè si allegauerit casu fortuito rem deperditam, num.* 6. *nec creditur assertioni ipsius iurata, dicentis rem amisisse, num.* 7. *nisi officio iudicis petatur rem exhiberi, num.* 8. *si verò non probetur rem peruenisse ad depositarium, creditur illius assertioni iurata, num.* 9. *nisi essemus in casu, quo ius præsumit rem esse penes depositarium. num.* 10. *præsumi si probatum fuerit apud ipsum semel rem fuisse, num.* 11. *probato casu fortuito amissionis, si probetur rem qua prætenditur, amissam fuisse de recenti ante casum in loco, vbi casus euenit, tunc assertioni depositarij creditur de amissione ipsius cum alijs, n.* 12.

13 *Depositarius si recipiat in se periculum casuum fortuitorum, tunc tenetur de casu fortuito. tenetur si eius dolo, vel lata culpa res perierit, n.* 14.

15 *Culpa lata quæ.*

16 *Depositarium præsumi in dolo, si rebus suis saluis existentibus, depositas ait perdidisse. intelligo tamen vt num. 17.*

18 *Depositarium non teneri de culpa leui: nisi actum sit inter partes vt de leui teneatur, n. 19. vel nisi depositarius deposito se obtulisset, num. 20. vel mercedem recepisset pro custodia, num. 21. non teneretur de culpa leui, si salarium esset modicum, n. 22. nec de leuissima num. 23.*

24 *Nautam, cauponem, stabularium teneri de leuissim quando aliquid recipiunt.*

25 *Depositarius de leuissima tenetur quando depositum sit tantùm gratia accipientis.*

26 *Latrocinium, seu rapina per vim commissa reputatur casus fortuitus, & is qui rem sic furatam detinebat, non tenetur ad aliquid illius domino.*

L. Si incursu. I.

Imp. ALEXANDER A. *Mesteno.*

1 DEpositarius de dolo, latáque culpa, non de ca-
2 su tenetur. Periculum depositi contingens casu, non dolo, vel culpa depositarij, ad deponentem pertinet. Colligunt ex Ordin. Cyn. Buttig. Batt. Salicet. Angel. Fulgos. Bald. Castr. Sichard. Cuiac. Donell. Aloys. Leo *in 4. fol. 27. verso*, Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

3 *Vel alio fortuito casu*, &c.] Quis dicatur casus fortuitus, vide posita *in collect. ad l. 1. sup. C. commodati.*

4 Notarut ad hoc quòd depositarius non tenetur si casu fortuito pereat depositum, vt per Anton. Gabr. *commun. tit. de rebus credit. concl. 2. num. 4. cum seq.* Moz *de contractib. tit. de deposito cap. de naturalibus depositi num.* 2. Caroc. *in tract. de deposito part. 1. tit. de casu, & tit. de depositi restit.* Alexand. Trentacinq. *var. resol. lib. 3. tit. de deposito resol. 2. num 3.* Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib 10. tit. 9. num. 7.* Pichard *in §. præterea num. 8. & 34. Instit. quibus modis re contr. oblig.* Molin. *de iustit. tract. 2. disp. 527. n. 1.* Mari. Antonin. *var. resolut. lib. 2. resol. 13. num.* . Azor. *instit. moral. part. 3. lib. 7. de proposito, cap. 7. vers. quarto,* Rebell. *de obligation. iustit. lib. 16. de deposito quæst. vnic. num. 15.* & sic Regia lege cautum est *in l. 4. tit. 3. part. 5.*

5 Sed onus probandi rei amissionem incumbit ipsi depositario, seu alienam rem detinenti, vt resoluunt Mascard. *de probat. concl. 859. num. 1. & 9.* Felici. *de societ. cap. 25. num. 6. 18. & 26.* Surd. *cons. 109. num. 9.* Mari. Antonin. *d. lib. 2. resol. 41. num. 19.* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 1. cap. 162. num. 49.*
6 maximè si allegauerit casu fortuito rem deperditam, quia tenetur plenè probare casum, Honded. *consil. 39. num. 62. lib. 2.* Mascard. *de probat. concl. 87. num. 5. & concl. 27. num. 2.* Menoch. *lib. 6. præs. 61. num. 30.* Seraphin. *de priuil. iuram. priuil. 37. num. 2.*
7 Mari. Antonin. *d. resol. 41. num. 20.* Felici. *d. cap. 25. num. 6.* ita vt non credatur assertioni etiam iuratæ ipsius, dicentis rem amisisse, ex Mascard. *d. concl. 87. num. 4.* Menoch. *de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 61. num. 9.* Seraphin. *de priuileg. iuram priuil. 37. num. 5.*
8 Mari. Antonin. *d. resol. 41. num. 20.* Farin. *fragm. crimin. part. 1. lit. A. num. 210.* Gratian. *d. cap. 162. num. 24.* Felici. *d. cap. 15. num. 6.* vbi limitat quando officio iudicis rem exhiberi petitur; tunc enim debet iudex considerare personæ iurantis qualitatem, & secundùm illam iuratæ assertioni fidem præstare. Mancin. *de iuram. part. 4. effectu 120. num. 5.* Felici. *d. cap. 25. num. 13.* Stephan. Gratian. *d. cap. 162. n. 24.* Farin. *d. lit. A. num 209.* Si verò non fuerit probatum 9
rem peruenisse ad manus depositarij, licèt iure actionis in ipsum agatur; nihilominus tamen creditur illius assertioni iuratæ dicentis rem ad se non peruenisse, nec eam habere, Mascard. *d. concl. 87. num. 6. & 7.* Menoch. *d. lib. 6. præs. 61. num. 4.* Mari. Antonin. *d. resol. 41. num. 19.* Felici. *d. cap. 25. num. 18.* nisi 10
esset in casu, quo ius præsumit rem esse penes depositarium, quia tunc ipse depositi amissionem tenetur probare, nec eius assertioni iuratæ creditur, Menoch. *d. lib. 6. præs. 61. num. 13. & de arbitr. lib. 1. quæst. 77.* Felici. *d. cap. 25. num. 20. & 21.* vbi *num. 22.* subdit præsumi si probatum fuerit apud ipsum semel 11
rem fuisse, ex illa vulgari regula, *Qui semel habuit, semper præsumitur habere.*

12 Quando probato casu fortuito amissionis probetur rem, quæ prætenditur amissa, fuisse de recenti ante casum in loco, vbi casus euenit, tunc assertioni depositarij creditur de amissione ipsius cum aliis, per ea quæ tradunt Menoch. *d. lib. 6. præs. 61. num. 26.* Mascard. *concl. 819 num. 5.* Felici. *d. cap. 25. n. 34. & 35.* vbi ait quòd probato casu, erit etiam probatum rem fuisse in loco casus si ibidem erant de recenti, & ante casum, & quòd testes domestici & familiares sunt idonei testes ad probandum quòd res erat in loco, vbi casus euenit.

13 Quæ omnia limitanda veniunt si depositarius recipiat in se periculum casuum fortuitorum, tunc enim teneretur de casu fortuito, vt per Mozz. *d. tract. de deposito tit. de naturalib. depositi num. 30.* Caroc. *de deposito tit. de culpa depositi à num. 4.* Pichard. *in §. præterea num. 8. & 34. Instit. quibus modis re contrah. obligat.* Alexand. Trentacinq. *d. tit. de deposito resol. 2. num. 13.* Molin. *d. disp. 525. num. 1.* Cardin. Mantic. *d. lib. 10. tit. 9. num. 10.* Azor. *instit. moral. part. 3. lib. 7. de deposito cap. 7. quæst. 4.* Rebell. *d. lib. 16. de deposito quæst vnic. num. 16.*

14 *Qui dolum solum, & latam culpam*, &c.] Notatur ad hoc quòd depositarius tenetur si eius dolo, vel lata culpa res perierit, vt per *l. Hispan. 3. tit. 3. part. 5.* vbi Gregor. Lop. *gloss. 7.* Anton. Gom. *tom. 2. variar. cap. 7. num. 2.* Ludou. Lop. *in instruct. conscient. cap. 197.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 23. cap. 3. num. 17.* Caroc. *in tract. de deposito part. 1. tit. de culpa depositarij num. 1. & 3.* Moz. *d. tract. de deposito tit. de naturalibus depositi num. 6.* Pichard. *in dict. §. præterea num. 5. Instit. quibus modis re contrah. oblig.* Cardin. Mantic. *d. lib. 10. tit. 9. num. 2. & 8.* Alexand. Trentacinq. *d. tit. de deposito resol. 2. num. 1.* Cancer. *var. lib. 3. cap. 8. num. 6.* Farin. *in praxi crimin. tit. de furtis quæst. 169. num. 14. cum seqq.* Molin. *d. disp. 525. num. 1.* Lessi. *de iustit. lib. 2. cap. 27. dub. 3. n. 3.* Rebell. *d. lib. 16. quæst. vnic. de deposito num. 4.* Azor. *d. p. 3. lib. 7. de deposito.*

15 Nota culpam latam esse deuiationem ab ea diligentia, quam communiter habent homines, qui sunt eiusdem professionis, & conditionis, vt per *d. l. Hisp. 3. tit. 3. part. 5. & l. 11. tit. 33. part. 7.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 21. cap. 11. num. 4.* Rebuff. *ad l. lata culpa 253. col. 1. ff. de verb. signif.* Parlad. *differ. 172. num. 9.* Pichard. *in §. item is cui num. 63. & 64. Instit. quibus modis re contr. oblig.* Farin. *in praxi crimin. tit. de pœnis temper. quæst. 88. num. 67.* D. Barbos. *in l. si mora 10. num. 3. ff. soluto matrim.* quicquid dicat D. Gregor. Lop. Madera *in suis animaduersionibus iuris cap. 17. num. 10.* Et sic in hoc sensu culpa à dolo separatur, ex adductis per Rebuff. *in d. l. lata culpa col. 2.* Decian. *tract. crimin. tom. 1. lib. 1. cap. 6. à num. 5. vsque ad num 7.* D. Barbos. *in d. l. si mora n. 8.* Farin. *d. q. 88. n. 87.*

Depo

16 Depositarius autem præsumitur in dolo, si rebus
suis saluis existentibus, depositas dicit se perdidisse,
vt per Alciat. *in d. l. lata culpa num.* 3. Paris. *cons.* 131.
num. 4. *vol.* 4. Hippol. Rimin. *cons.* 273. *num.* 75. *lib.* 3.
Alex. de Neuo *cons.* 84. *num.* 9. Caroc. *d. tract. de de-
posito part.* 1. *tit. de casu num.* 99. Cardin. Mantic. *d.
lib.* 10. *tit.* 9. *num.* 40. Mascard. *concl.* 508. *num.* 1. & 4.
Farin. *in praxi crimin. tit. de furtis quæst.* 169. *num.* 37.
Cardos. *in praxi iudicum, verbo commodatum, num.* 18.
sed quòd magis culpæ, quàm dolo id attribuatur,
17 tenet D. Barbos. *in d. l. si mora num.* 16. quod intelligo
verum, quando non constiterit potuisse saluare &
suas, & res alienas, ad not. per Caroc. *d. tract. part.* 2.
quæst. 2. *num.* 6. & 7. nam vbi earum rerum vnam
tantùm saluare posset, & res depositæ erant æquè
pretiosæ, vel saltem æquales cum suis, non tenetur
depositarius si prætulit suas, prius enim debet quis
sibi subuenire, quàm aliis, ex Mascard. *concl.* 509. *n.* 4.
Cardin. Mantic. *d. tit.* 9. *num.* 41. & 42. Cardos. *d. verbo
commodatum, num.* 18. D. Barbos. *in d. l. si mora num.* 28.
Caroc. *d. part.* 2. *quæst.* 2. vbi *num.* 2. inquit quòd aut
quis tenetur de dolo, & potest res suas viliores præ-
ponere, aut de leui culpa, & tunc æquales, aut de
leuissima, & tunc solùm pretiosiores, nam præferre
debet quis rem commudatam pretiosiorem suæ pro-
priæ.

18 Vnde depositarium de culpa leui non teneri, re-
19 soluit Greg. Lop. *l.* 3. *gloss.* 9. *tit.* 3. *part.* 5. nisi inter
partes actum sit vt de leuiori culpa teneatur, Petr.
Greg. *d. lib.* 23. *cap.* 3. *num.* 16. Caroc. *d. p.* 1. *tit. de culpa
depositar. num.* 40. Cardin. Mantic. *d. lib.* 10. *tit.* 9.
num 9. Greg. Lop. *d. l.* 3. *gloss.* 10. *tit.* 3. *part.* 5. Cardos.
in praxi iudicum, verbo depositum num. 7. Pichard. *in
d. §. præterea num.* 8. & 34. Alex. Trentacinq. *d. tit. de
deposito resol.* 2. *n.* 13. Amot. *d. lib.* 7. *de deposito cap.* 7 *q.* 2.
20 Vel nisi depositarius deposito se obtulisset, quia tunc
de leui culpa teneretur, secundùm Soar. *recept. sen-
tent. lit. D n.* 58. Nauar *in man. cap.* 17. *num.* 181. Greg.
Lop. *d. l.* 3. *gloss.* 11. *tit.* 3. *part.* 5. Seraphin. *de priuileg.
iuram. priuil.* 18. *sub num.* 16. Villalob. *in erar. commun.
opin. lit. D. num.* 63. Moz. *d. tract. de deposito tit. de di-
nisione deposit. num* 3. Caroc. *d. p.* 1. *tit. de culpa depo-
sitarij num.* 11. Cardos. *in praxi iudicum, verbo depo-
situm, num.* 6. Alexand. Trentacinq *d. resol.* 2. *num.* 8.
Pichard. *in d. §. præterea num.* 31. Cardin. Mantic. *d.
lib.* 10. *tit.* 9. *num.* 19. Molin. *d. tract.* 2. *disp.* 527. *num.* 7.
vers. quando quis se obtulit, vbi ait quòd tenetur quis
de culpa etiam leuissima quando se obtulit in depo-
sitarium diligentissimum, Farin. *d. tit. de furtis q.* 169.
num. 18. Rebell. *d. lib.* 16. *de contractu depositi q. vnica
num.* 14. Amori. *d. lib.* 7. *de deposito cap.* 7. *vers. tertiò*
21 *quando*. Vel denique si pro custodia mercedem re-
cepisset, quia tunc de leui culpa teneretur, Gasp. Ro-
deric. *de annuis redditib. lib.* 3. *q.* 11. *num.* 39. Gutier.
practic. lib. 4. *q.* 47. *num.* 7. Caroc. *vbi sup. num.* 19. Pi-
chard. *in d. §. præterea n.* 32. Cardin. Mantic. *d. lib.* 10.
22 *tit.* 9. *n.* 11. & 13. vbi limitat quando salarium esset
modicum, quia tunc de leui culpa non teneretur,
cùm eo non obstante depositum gratia deponentis
factum esse dicatur, Alex. Trentacinq. *d. tit. de depo-
23 sito resol.* 2. *num.* 11. vbi quòd in hoc casu non tene-
tur de leuissima culpa; & restringit de leuissima te-
24 neri nautam, cauponem, & stabularium, quando ali-
quid recipiunt, Amat. Roderic. *de priuileg. creditor.
p.* 1. *art.* 6. *n.* 8. Rebell *d. lib.* 16. *de contractu depositi, cap.
vnic. num.* 12. Amot. *d. lib.* 7. *de deposito cap.* 7. *vers. secun-
de*, Farin. *d. q.* 169. *n.* 24. *cum seqq.* Alex. Raudens. *Pisan.
decis.* 6. *n.* 27. 28. 42. & 57. *p.* 1.

25 Sed quando depositum fit tantùm gratia accipien-
tis, depositarius tenetur de leuissima culpa, Eman.
Suar. *commun. opin. lit. D. num.* 57. Viui. etiam *com-
mun. opin. verbo depositum num.* 2. Anton. Gom. *var.
tom.* 2. *cap.* 7. *in fine*, Mozz. *d. tract. de deposito, tit. de
diuis. depositi num.* 3. Nau *in man. cap.* 4. *num.* 3. Caroc.
d. tract. de deposito tit. de culpa depositarij num. 17. &
*tit. si depositarius aliam rem, quam accepit, restituat.
num.* 5. & 6. Pichard. *in d. §. præterea num.* 33. Rebell.
d. lib. 16. *de contractu depositi q. vnic. n.* 13.

Quòd si prætextu latrocinij commissi, &c.] Nota quòd 26
latrocinium, seu rapina per vim commissa reputatur
casus fortuitus, & is, qui rem sic furatam detinebat,
non tenetur ad aliquid illius domino, vt resoluit
Farinac. *d. tit. de furtis quæst.* 169. *num.* 32. Aliàs enim
furtum semper censetur fuisse commissum ob cul-
pam saltim leuissimam, vt per Grammat. *cons.* 110.
num. 15. *lib.* 2. Petr. de Vbald. *de duob. fratrib. part.* 8.
num. 16. Menoch. *de arbitr. casu* 390. & *de præsumpt.
lib.* 5. *præs.* 3. *num.* 128. & *lib.* 6. *præs.* 61. *num.* 30. Mascard.
de probat. concl. 467. & 829. Felici. *de societ. cap.* 21. *n.* 45.
Farin. *d. q.* 169. *n.* 33.

SVMMARIVM.

1 *in Deposito, sicut ex alio bonæ fidei contractu deben-
tur vsuræ.*
2 *Interpellatio in mora debitori constituendo suffi-
ciens est.*
3 *Interpellatio iudicialis in quibus casibus sit neces-
saria remissiuè.*
4 *Interpellatio iudicialis per litis contestationem ne-
cessaria est in casibus stricti iuris. intellige, vt
num* 5.
6 *an sufficiat non Interpellatio, vel plures requiran-
tur extraiudiciales ad constituendum debitorem in
mora, remissiuè.*
7 *Depositum statim reddendum, quamuis datum sit ad
tempus. Quid si iudicis auctoritate fuerit factum
depositum, remissiuè, n.* 8.

L. Vsuræ. II.

Imp. GORDIAN. A. *Celso.*

IN contractu depositi vsuræ sicut ex alio bonæ 1
fidei contractu debentur. Colligunt ex Ordin.
Doctores citati *in l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*

Ex mora, &c.] Per interpellationem scilicet ex- 2
traiudicialem, quæ sufficiens est ad constituendum
debitorem in mora, taliter quòd veniant vsuræ, siue
interesse quanti plurimi, ita Gregor. Lop. *l.* 8. *gloss.* 4.
tit. 1. *part.* 5. & *l.* 18. *gloss.* 4. *tit.* 11. *ead. part.* Cassan. *in
consuet. Burgund. rub.* 4. §. 2. *ver. sera suffisamment in-
terpellat num.* 7. vbi sex enumerat casus, in quibus
iudicialis interpellatio est necessaria, Ioan. Garcian. 3
reg 118. Menoch. *de arbitr. casu* 220. *num.* 28. Mas-
card. *de probat. concl* 934. *num.* 55. & *concl.* 1071. *n.* 10.
Hect. Felici. *de societate cap.* 24. *num.* 8. & 9. Gutier.
de iuram. confirm. part. 1. *cap.* 56. *num.* 7. Gasp. Rode-
ric. *de ann. redditib. lib.* 3. *quæst.* 5. *num.* 51. D. Barbos. *in
l mora* 10. *part.* 2. *num.* 10. *ff. soluto matrim.* Marescot.
var. resolut. lib. 2. *cap.* 24. *num.* 4. Vincent. Caroc. *in
tract. de deposito part.* 1. *tit. de culpa depositarij num.* 43.
fol. mihi 92. Collantes *in pragm. agricolar. lib.* 3. *cap.* 4.
num. 10. Sigism. Scacc. *de commerc. & camb.* §. 1. *q.* 7.
part. 2. *ampl.* 8. *num.* 106. *cum seqq.* Castill. *controuers.
lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 59. vbi *num.* 65. *in fine*, attestatur
durum esse contra hanc communem obtinere:
quicquid contrarium, immo interpellationem
iudicialem per litis contestationem necessariam 4
esse

esse in contractibus stricti iuris, existimauerint Andr. Fachinæ. *controu. lib.* 2. *cap.* 64. & Morl. *in emporio iuris p.* 1. *tit.* 8. *de rebus credit. in præmis. num.* 71.

5 Intellige procedere quando interesse, quod petitur, debetur iure actionis, vel obligationis, non verò si officio iudicis debeatur, quia tunc litis contestatio est necessaria ad constituendum debitorem in mora, secundùm Greg. Lop. *l.* 18. *glos.* 4. *tit.* 11. *part.* 5. Marc. Anton. Bauer. *in tract. de mora part.* 1. *num.* 19. Mascard. *concl.* 934. *num.* 19. *& concl.* 1071. *num.* 15. Marescot. *d. cap.* 124. *num.* 5. vbi *num.* 6. de officio iudicis nobili, & non mercenario intelligit, Sigism. Scacc. *d. ampl.*
6 8. *num.* 198. *&* 109. An autem vna sufficiat, vel plures interpellationes extraiudiciales requirantur ad constituendum debitorem in mora? vide Tiraq. *de retractu lig.* §. 9. *gloss.* 3. *num.* 23. Ioan. Garciao. *d. reg.* 118. *num.* 2. Cassan. *vbi sup. num.* 12. Cacheran. *decis.* 21. *in princ.* Menoch. *de arbitr. casu* 220. *à num.* 19. D. Barbos. *in d. l. si mora part.* 2. *n.* 9. *&* 10. Marescot. *d. lib.* 2. *cap.* 124. *num.* 3. Vincent. Caroc. *in tract. de oblat. part.* 2. *quæst.* 6. *num.* 1. *cum seqq.* Pichard. *in disput. de mora num.* 46. *&* 52. Castill. *d. lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 61. Nicol. Genoa *in tract. de verbor. enunciat. lib.* 1. *q.* 29.

7 Nota quòd depositum debet statim reddi, quamuis ad tempus datum sit, cùm enim fauore deponentis sit factum, ad eius libitum reuocari potest, vt per Tiraq. *de retractu conuent.* §. 4. *glos.* 9. *num.* 5. Petr. Greg. *syntag. iuris lib.* 23. *c* 4. *à num.* 4. Gasp. Roderic. *de annuis redditib. lib.* 3 *quæst.* 11. *num.* 87. Caroc. *de deposito part.* 1. *quæst.* 3. *num.* 32. *& tit. de casu num.* 52. Mozz. *d. tract. de deposito tit. de accidentalibus depositi num.* 4. Card. Tusch. *pract. conclus. tom.* 2. *lit. D. concl.* 200. *num.* 10. Morl. *in emporio iuris ciuilis, part.* 1. *tit.* 8. *in prælud. num.* 26. Ioseph. Sesse *Aragoniæ decis.* 192. *num.* 1. *lib.* 2. Cardin. Mantic *de tacitis & ambig.*
8 *conuent. lib.* 10. *tit.* 4. *num.* 6. Et quid si iudicis auctoritate depositum factum fuerit, vide infrà.

SVMMARIVM.

1 *Depositarius furtum committit re vtendo deposita, & si non furti, sed depositi actione conueniatur, gratulabitur actori, & num.* 2. *furtum committit non solùm si re vtatur deposita, sed etiam si illam alienauerit, num.* 3. *etiamsi pecunia deponatur consignata in sacculo, n.* 4.

5 *Depositarius licèt re aliena vtendo committat furtum, est tamen furtum non inhonestum, vt in eo iudex ita rigidè procedat, prout in aliis, & propterea mitiùs puniendum est.*

L. Si depositi, III.

Idem A. Austero.

1 DEpositarius re deposita vtendo committit furtum, & si non furti, sed depositi actione conueniatur, gratulabitur actori. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt Ordin. Reg. Lusit. *lib.* 5. *tit.* 60. §. 8. Syluest. *in sum. verbo depositum num.* 10. Conan. *commentar. iuris ciuilis lib.* 7. *cap.* 4. *num.* 8. Cott. *in memorab verbo furtum,* Iodoc. *in pract. crimin. cap.* 110. *tit. de furtis num.* 14. Cou. *var. lib.* 3. *cap.* 15. *num.* 8. Nau. *in man. cap.* 17. *num.* 181. Deci. *in l. certi condictio* §. *vlt. num.* 5. *ff. si certum pet.* Petr. Greg. *syntagm iuris lib.* 27. *cap.* 1. *num.* 8. *vers. qui igitur re aliena,* Vincent. Caroc. *in tract. de deposito part.* 1. *tit. vsus à princip. & tit. Actio tertia contra depositarium furti, & causa* 1. *tit. si vti us num.* 6. *fol.* 56. Ioseph. Ludou. *decis.* 21. *num.* 51. Gutier. *pract. lib.* 4. *quæst.* 47. *num.* 26. Rebuff. *in tract. de except. num.* 801. Pichard. *in* §. *præterea num.* 14. *Instit. quibus modis re contrah. oblig.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo furtum num.* 14. *& verbo depositum num.* 11. Molin. *de iustit. tract.* 2. *disp.* 524 *num.* 1. Farin. *in praxi crimin. tit. de furtis quæst.* 169. *num.* 3. Canceri. *var. resolut. part.* 3. *c.* 8. *de deposito n.* 38.

Amplia primò depositarium furtum committere 3
non solùm si re deposita vtator, sed etiam si illam alienauerit. *l.* 1. §. *si rem depositam vendidisti, ff. depositi,* Mozz. *de contract. tract. de deposito tit. de naturalibus depositi num.* 16. Caroc. *d. part.* 2 *tit. de in litem iurando num.* 5.

Amplia secundò, quando pecunia deponitur consignata in sacculo, quia cùm non videatur dominium, seu possessio translata in depositarium, imò tacitè cautum ne ea vtatur, sed illam conseruet eo modo, quo deposita est, tunc si ea vtatur depositarius, furtum committeret, secus si dictæ pecuniæ fuissent traditæ numeratæ, Bonacos. *commun. crimin. in verbo furtum, post med. vers. item si pecunia tradita fuit,* Capell. Tholos. *quæst.* 168. Neguzant. *de pignor. in* 3. *memb. partis* 5. *num.* 13. Caroc. *d. tit. vsus num* 2. D. Barbos. *in l. si mora* 10. *num.* 82. *in fine & 83. ff. soluto matrim.* Farin. *d. quæst.* 169. *num.* 4. vbi *num.* 11. subdit quòd licèt depositarius vtens re aliena committat furtum, tale tamen furtum non est inhonestum, vt in eo iudex debeat sic rigidè procedere prout in aliis furtis, & propterea tale furtum mitiùs puniri magistraliter docet.

SVMMARIVM.

1 *quod Petitur officio iudicis mercenario lite principali decisa, aut finita, ampliùs peti non potest.*

2 *Res, quæ in pondere, numero, & mensura consistunt, si ad numerum, pondus, seu mensuram deponantur, dominium in depositarium transit.*

3 *Creditor recipiendo sortem præsumitur remittere vsuras, & recipiens debitum principale, præsumitur remittere interesse.*

4 *Interesse debitum solo iudicis officio, non potest peti de per se.*

5 *Officium iudicis finiri per sententiam.*

6 *Officio iudicis mercenario quæ debentur, non possunt peti per se.*

7 *Vsuras in contractibus bonæ fidei deberi officio iudicis mercenario.*

8 *Interesse lucri cessantis non potest peti in alio nouo & separato iudicio post latam sententiam super sorte principali, nisi interesse sit promissum in contractu per stipulationem de interesse præstando per officium iudicis quid, n.* 13.

9 *pro Expensis factis in iudicio, solùm competit officium iudicis, & illo extincto ampliùs peti non possunt, & num.* 14. *intellige vt num.* 15. *si incuria iudicis, vel partis lata sit sententia super re principali, nulla habita ratione fructuum, non possunt peti in alio iudicio, num.* 20. *secus est in dote, vel alio iudicio vniuersali, num.* 11. *de accessoriis quid, num.* 12.

16 *Fructus an & quando veniant in condemnatione si non fuerint petiti.*

17 *recipiens Sortem non censetur remittere interesse debitum iure actionis.*

18 *Expensæ omissæ in sententia, peti possunt in alio iudicio, si debeantur iure actionis.*

L. Si

L. Si deposita. IV.

Idem A. Timocrati.

1 QVod petitur officio iudicis merceoario lite principali decisa, aut finita, ampliùs peti non potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. n. 2. supr. hoc tit.* Aloys. Leo *in 4. fol. 27. verso.*

2 *Si deposita pecunia,* &c.] Notatur ad hoc quòd si res, quæ in pondere, numero, & mensura consistunt, ad numerum, pondus, seu mensuram deponantur, dominium in depositariom traosit, vt per Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 7. num. 3.* Petr. Greg. *syntag. iuris lib. 23. cap. 3.* Mozz. *de contractib. tract. de deposito tit. de diuisione depositi num. 12.* Gasp. Roderic. *de annuis redditib. lib. 3. quæst. 11. num. 19.* D. Barbos. *in l. si mora 50. num. 81. ff. soluto matrim.* Mari. Antooin. *var. resolut. lib. 2. resol. 13. num. 4.* Vincent. Caroc. *in tract. de deposito part. 2. quæst. 47. num. 4.* Morl. *in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 8. de rebus credit. in proœm. num. 28.* Castill *controu. lib. 3. cap. 16. num. 33.* Amat. Roderic. *de priuileg. credit. part. 1. art. 6. num. 40.* Fooraoel. *de pactis nupt. clausf. 5. gloss. 8. part. 7. num. 9.* Azori. *instit. moral part. 3. lib. 7. de deposito vers. octauo;* oam ex oumeratione in dubio præsumitur deponentem transferre voluisse dominium pecuniæ in depositarium, & tacitè exegisse vt tantundem io genere restitui sufficiat; ex contrariis autem coniecturis & præsumptiooibus secus dicendum, hoc est, dominium in depositarium non transire, & esse reale depositum, vt in sequentibus casibus. Primò præsumitur pecuniam vt speciem depositam fuisse ex qualitate personarum, ex Anton. Gabr. *commun. tit. de rebus cred. concl. 1. per tot.* vbi concludit qoòd quando depooitur pecunia apud mercatorem diuitem præsumitor verè & reale depositum, oec dominium ceosetur translatum in ipsum ex numeratione, quia non est verisimile pecuniam mutuò accepturum, & si casu pecunia pereat, petire periculo domini, D. Barbos. *in d. l. si mora num. 58. vers. vel etiam ex qualitate persona,* Cardin. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib. 10. tit. 9. num. 29. & 31.* Alexand. Trentacinq. *var. resol. lib. 3. tit. de deposito resol. 2. num. 7. vers. hic tertius,* Cancer. *var. resolut. tom. 3. cap. 8. num. 55. & 56.* Fatio. *in praxi crimin tit. de furtis quæst. 164. num. 43.* Steph. Gratian. *discept. forens. tom. 1. cap. 27. num. 3. & cap. 174. num. 8.* ibi, *illud procedit vbicunque numeratur pecunia persona indigenti, non autem mercatori, vel aliàs diuiti, aut opulento.* Secus si pecuniæ in banchis deponantur, quia cùm banchari ex consuetudine illis vtantur, incootinenti dominium in eos transit, vt resoluunt Peguer. *decis. 38. num. 7.* Cancer. *d. cap. 8. num. 64.* Secundò, quaodo fuit actum expressè quòd depositarius pecuniam conseruaret, D. Barbos. *vbi suprà.* Card. Mantic. *d. lib. 10. tit. 9. num. 23.* Tertiò, quando expressè conuenitur quòd eadem pecunia reddatur, Gasp. Roder. *d. lib. 3. cap. 11. num. 19.* Card. Mantic. *d. tit. 9. num. 23.* Castill. *d. cap. 16. num. 17.* Quartò, quando quis post numerationem tradiderit pecuniam signatam & clausam, quia hoc caso dominium in depositarium oon transfertur, Neguzant. *de pignorib. p. 2. memb. 3. 5. part. & in par. 3. eiusdem membri,* Vincent. Caroc. *de oblation. part. 1. quæst. 7. §. de consignatione,* Mozz *d. tract. de deposito tit de diuisione depositi num. 14.* Gotier. *practic. lib. 2. quæst. 160. num. 5.* D. Barbos. *in d. l. si mora, num. 47. & 81.* Hering. *de fideiussorib. cap. 20. §. 1. num. 34.* Marescot. *var. lib. 1. cap. 50.*

3 *Vltrà non potes propter vsuras experiri,* &c.] Notatur ad hoc qoòd creditor recipiendo sortem, præsumitur remittere vsuras, & recipiens debitum principale, præsumitur remittere interesse, vt per Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præs. 113. num. 1. & 2.* Surd. *de aliment. tit. 1. quæst. 43. princip. & decis. 69. n. 2.* vbi
quòd ioteresse debitum solo iudicis officio non po- 4
test peti de per se. Boër *decis. 18. num. 1.* vbi quòd per 5
seotentiam finitur iudicis officium, Aluar. Valasc.
consult. 8. num. 11. vers. ex eo, vbi quòd ea quæ deben- 6
tur officio iudicis mercenario, non possunt per se
peti, quia sublato principali officium iudicis cessat
in accessoriis; & subdit vsuras in contractibus booæ 7
fidei deberi officio iodicis mercenario, *& cons. 107.*
num. 13. vbi quòd interesse lucri cessantis oon po- 8
test peti in alio nouo & separato iudicio post latam
sententiam super sorte principali, nisi interesse sit
promissum in cootractu per stipulatinnem. Anton.
Fab. *in suo Codice, lib. 7. tit. 18. de fructib. definit. 67.*
Scacc. *de appellat. quæst. 17. limit. 21. num. 45.* Giurba
decis. 65. num. 17. cum seqq. D. Barbos. *in l. eum qui temere*
79. num. 132. ff. de iudic. vbi quòd pro expensis factis 9
in iudicio solùm competit officium iudicis, & illo
extincto amplius peti non possunt. Vide eundem
D. Barbos. *in rub. ff. soluto matr. part. 3. n. 61.* vbi dicit 10
quòd si incuria iudicis, vel partis lata sit seoteotia
super re principali, nulla habita ratiooe fructuum,
noo possunt in alio iudicio peti, quia cùm iudicium
rei principalis iam sit sublatum, & finitum per seotentiam, super accessoriis oon potest ordioari iudicium de nouo, quæ sublato principali per se sub-
sistere non possunt, & *num. 62. in princip.* ait regulam 11
huius l. non procedere in dote, vel alio iudicio vni-
uersali, & *in l. 1. part. 1. n. 48. ff. eod. tit.* tenet regulam 12
ex hoc text. desumptam quòd finita causa principali
iudex non potest pronuotiare super accessoriis, non
procedere quando illa accessoria debentur tantùm
officio iudicis, nam si debeantur iure actiooís finita
causa principali, adhuc accessoria diffiniri potest per
eundem iudicem, Antoo. Gam. *Lusit. decis. 191. num. 1.*
vbi quòd hæc lex intelligenda est etiam in interesse 13
præstando per officium iudicis, Anton. Gom. *var.*
tom. 1. cap. 2. num. 47. vers. primò, vbi quòd finita causa 14
principali iam noo potest esse quæstio de expensis,
Cou. *pract. cap. 27. num. 5. in fine, vers. sed & vera,* vbi 15
dicit procedere decisionem huius text. in expensis,
quæ officio tantùm iudicis mercenatio petuntur,
cùm secus sit in illis, quæ iure actiooís debentur, vt-
pote quia poterit victor eas petere etiam lata sen-
tentia, qoæ transierit in rem iudicatam. latè Castill.
controuers. lib. 5. cap. 135. num. 8. cum multis seqq. vbi an 16
& quando fructus veniant in condemnatione si pe-
titi non fuerint, vbi *num. 12.* tenet quòd recipiens 17
sortem non censetur remittere ioteresse debitom
iure actionis, & *num. 23.* quòd expensæ omissæ in 18
sententia peti possunt in alio iudicio si debeantur
iure actionis, Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imp. lib. 1. concl. 61. consid. 3. num. 4.* Honded. *cons. 30. n. 12. & 13. lib. 1.* Morl. *in emporio iuris part. 1. tit. 10. in præmis. num. 15. in fine,* Lingl. *decis. 3. quæst. 5. n. 12.*

SVMMARIVM.

1 *Sequester tenetur restituere sequestrum ei, de quo actum fuit impleta conditione.*

2 *Debitor solutione facta liberatur, licèt instrumentum non receperit.*

3 *Sequester non tenetur alteri ex partibus litigantibus sequestratas res reddere, nisi lite finita.*

L. Propter

L. Propter instrumenta. V.

Impp. VALERIAN. & GALLIENVS AA. *Claudiano.*

1 SEquester tenetur restituere sequestrum ei, de quo
2 actum fuit impleta conditione. Item debitor solutione facta liberatur, licèt instumentum non receperit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1 num. 1. sup. hoc tit.*

3 Nota sequestrem non teneri alteri ex partibus litigantibus sequestratas res reddere, nisi finita lite, vt per Tiraq. *de retractu conuent.* §. 4. *gloss.* 9. *num.* 1. Rebuff. *tom. 3. ad leges Galliæ tract. de sequestr. art. 1. gloss. 1. num.* 17. Foller. *in praxi censual. verbo instrumentum gratia num.* 54. Felician. *de censic. tom. 2. lib. 4. cap. vnic. num. 4. vers. denique fallit.*

L. Is penes quem. VI.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Alexandro.*

1 SEquester tenetur seruare legem à partibus sibi datam. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

2 Vnde si duo deposuerint rem eo pacto quòd depositum non reddatur vni sine altero, pactum seruandum est, vt per Caroc. *in tr. de deposito, tit. alter ex deponentibus an in solidum agere possit, num.* 1. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 10. tit. 7. num.* 1.

SVMMARIVM.

1 *Depositum probari potest per instrumentum.*
2 *Depositarius tenetur deponenti, non illi, cui depositam credidit pecuniam.*
3 *Confessio facta etiam absente parte in instrumento probat. probat contra confitentem, num. 4. non probat si tendit in praiudicium creditorum, vel in diminutionem legitimæ filiorum, etiam iurata, num. 5. non probat. si non est verisimilis, n. 6.*

L. Desiderium tuum. VII

Iidem AA. *Attico.*

1 DEpositum per instrumentum probari potest.
2 Item depositarius tenetur deponenti, ooo illi, cui depositam pecuniam credidit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

3 Per hunc text. tenet Hippol. *in rub. de probat. n.* 101. quem refert Gam. *Lusit. decis.* 336. *num.* 6. confessionem factam etiam absente parte, in instrumento probare, & subdit ideo dixisse Cremen *sing.* 104. vt si quis tibi mutuaret centum, & in scriptis confiteretur illamet à Titio habuisse, etiamsi Titius sit absens, habebit intentionem suam fundatam contra eum, qui asseruit pecuniam à Titio accepisse: hunc text. valde insignem ex Ias. dicit Mascard. *de probat. concl.* 347. *num.* 35. vbi ait in illo haberi quòd si factum fuisset instrumentum inter te & Fabium, in quo tu dixisses mutuasse eidem Fabio centum, quæ ego apud te deposueram, quòd ex tali instrumento & confessione me etiam absente probatur depositum inter te, &
4 me, & *num.* 81. in hoc text. sancitum asserit confessionem factam in instrumento etiam absente parte probare contra confitentem, & latiùs *conclus.* 360.
ex n. 1. vbi *n.* 11. subdit quòd confessio in instrumen- 5
to facta si tendit in præiudicium & damnum creditorum, vel in diminutione legitimæ filiorum, etiam
iurata non probat, nec valet, & *n.* 12. quòd confessio 6
in instrumento facta si non est verisimilis non probat. Anton. Gabr. *commun. opin. lib. 6. tit. de confessione concl. 1. n.* 69. Surd. *decis.* 10. *n.* 7. vbi quòd confessio facta in instrumento publico probat plenè aduersùs absentem, Cald. Pereira *quæst forens. seu recept. sentent. lib. 2. q. 31. n.* 14. vbi quòd si in instrumento cum alio facto contineatur pecuniam esse alicuius tertij absentis, hæc scriptura perfectè probat in fauorem illius absentis.

SVMMARIVM.

1 *Actio depositi, vt personalis, competit contra depositarium, & eius heredes, non contra singularem eius debitorem.*
2 *Depositum si fiat earum rerum, quæ in pondere, numero & mensura consistunt, & dominium non sit translatum in depositarium, si extent, deponens indistinctè omnibus creditoribus prafertur.*

L. Si is qui depositam. VIII.

Iidem AA. *Alexandro.*

ACtio depositi vt personalis competit contra 1
depositarium, & eius hæredem, non contra singularem eius rei debitorem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

Nisi nummi extent, &c.] Notatur ad hoc quòd si 2
depositum fiat earum rerum, quæ in pondere, numero, & mensura consistunt, & dominium in depositarium oon sit translatum, si extent, deponens indistinctè omnibus creditoribus præfertur, vt per Strach. *de decoctoribus p. vlt. n.* 1. Caroc. *in tr. de deposito p. 2. q.* 47. Matiens. 7 *gloss. 5. n. 1. tit. 16. lib. 5. noua Recop.* Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 10. *tit.* 10. *in fine*, Castill. *controuers. lib. 3. cap. 16. num.* 77. *cum seqq.* Amat. Roderic. *de priuileg. credit p. 1. art. 6. n.* 46. Filliuc. *in quæst. moralib. tract. 34. cap. 1. q.* 11. Bonacin. *de contract. disp. 3. q. 14. puncto 3. num.* 6. nam propter frequentiam depositi contractus, & propter ipsius necessarium vsum fuit datum deponenti priuilegium prælationis, vt anterioribus creditoribus personalibus præferatur, Strach. *d. p. vlt. n.* 2. Ræuard. *var. lib. 1. c.* 15. Mozz. *de contract. tract. de deposito tit. de naturalibus depositi n.* 21. Matiens. *d. l. 7. glos. 5. n.* 13. Parlador. *differ. 58. §. 2. num.* 6. D. Barbos. *in l. si cùm dotem § fin. à num. 36. ff. soluto matrim.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 23. c. 2. n.* 19. Pichard. *in §. quadam actiones 20. à n. 41. instit. de actionib.* Card. Mantic. *d. tit. 10. n.* 38. Flores de Mena *var quæst. lib. 1. q. 6. art. 3. n.* 25. Caroc. *d. q. 47. n.* 70. Amat. Roderic. *d. art. 6. n.* 44. Azor. *instit. moral. p. 1. lib. 7. de deposito cap. 8. quæs.* 6. Bonacin. *de contract. disp. 3. q. 14 puncto 3. n.* 5.

SVMMARIVM.

1 *Hereditas personam defuncti sustinet.*
2 *ex Contractu serui hareditary acquiritur actio hareditati iacenti.*
3 *Suis heredibus non est hareditas iacens.*
4 *Continuatio dominij, vel possessionis, si datur, non est dare hareditatem iacentem.*

L. Cùm hæreditas. IX.

Idem AA. Menophilo, & cæteris.

1 HÆreditas defuncti personam sustinet, & repræ-
2 sentat. Item ex contractu serui hæreditarij acquiritur actio hæreditati iacenti. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1 num. 1. supr. hoc tit.*

3 In gloss. *Successeritis, in addit.* ibi, *vbi est suus heres, ibi nunquam iacet hereditas*, &c. Notatur ad hoc quòd suis hæredibus non est hæreditas iacens, quia non est dare medium inter mortem defuncti & existentiam sui hæredis, cùm statim ipso iure continuetur dominium bonorum patris iu ipsum filium etiam ignorantem, vt per Ias. *in l. penult. §. quod si stipulatus, num. 13. ff. si certum petatur*, Anton. Gom. *tom. 1. var. c. 9. n. 17.* Cott. *in memor. verbo filius el. 2.* Mench. *de success. creat. tom. 1. §. 20. n. 41.*

4 Notatur etiam ad hoc quòd vbi datur continuatio dominij, vel possessionis non est dare hæreditatem iacentem, vt per Molin. *de primogen. lib. 3. cap. 12. num. 20.* Tiraquell. *in tractat. le mort, part. 2. declar. 6. num. 10.* Christoph. de Paz *in schol. ad leges styli, l. 251. num. 25.* Gonzal. *ad regul. 8. Cancell. §. 3. proœm. num. 86.*

SVMMARIVM.

1 *Condemnatus in actione depositi directa, ob rem depositam occultam, nec restitutam, notatur infamia.*
2 *Depositarius tenetur deponenti restituere depositum. negans depositum si patiatur se condemnari ad depositi restitutionem, efficitur infamis.*

L. Qui depositum. X.

Iidem AA. & CC. Septimæ.

1 COndemnatus in actione depositi directa ob rem depositam occultatam, nec restitutam, infamia notatur Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num 1. supr hoc tit.*

2 *Ad eius restitutionem*, &c.] Notatur ad hoc quòd depositarius tenetur restituere depositum deponenti, de quo vide posita *in collect. ad l. seq.*

3 *Cum infamia periculo*, &c.] Notatur ad hoc quòd depositarius negans depositum, si patiatur se condemnari ad restitutionem depositi, efficitur infamis, vt per *l. Hispan. 8. tit. 3. p. 5.* vbi Gregor. Lopez *gloss. 3. & 4.* Anton. Gom. *tom. 2. variar cap. 7. num 2. post princ. vers. item si depositarius*, Couar. *lib. 3. variarum, cap. 15. num. 8.* Rebuff. *in tractat. de except. num. 807.* Soar. de Paz *in pract. tom. 3. cap. 6. §. 6. num. 10.* Pradill. *in summ. legum pœnal part. 2. casu 47. in fine*, Ioan. Baptist. Costa *de facti scientia & ignor. inspect. 8. num. 10.* Card. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib. 10. tit. 9. num. 6.* Vincent. Caroc. *in tract. de deposito tit. de in litem iurando, num. 3.* Ioan. Martins Acosta *in addit. ad tract. de forma libell. annot. 12. n. 6.*

SVMMARIVM.

1 *Depositarius sine dilatione compellendus est ad restitutionem, nec potest obycere compensationem. intellige vt num. 2.*
3 *Depositum etiam prædoni restituendum est; secus si de proprio dominio opponat, & n. 4. intellige vt n. 5.*
6 *Depositum paratam habet executionem.*
7 *Compensationis exceptionem non admitti in deposito ad retardandam eius restitutionem. etiam in deposito confessato, & facto per constitutum, videlicet quando de actuali numeratione non constat, num. 8. contrarium, num. 9. non admitti quamuis depositum sit quantitatis, num. 10. nec admitti etsi debitum ex alia causa conuertatur in depositum, num. 11. Nisi agatur actione depositi contraria, quo casu cùm de fide rupta non agatur, compensatio locum habet, num. 12. vel depositum perueniat ad tertium, & esset quantitatis, vel ad æstimationem deueniatur, num. 13. secus quando depositarius rem apud alium deponat, & deponenti actiones directas cesserit, vel enm in suum heredem posuerit, num. 14. limita etiam, quando depositum est subrogatum dependens, vel correspectiuum ad alium contractum, num. 15. vel quando datur alicui res, vt deferat Titio, & si noluerit recipere, custodiat. nam tunc potius mandatum intelligitur, quàm depositum, n. 16.*
17 *Depositi priuilegium cessat quando pecunia deponitur ad redemptionem prædiorum.*
18 *Actio in rem deposito obyci non potest.*
19 *Exceptiones peremptoriæ si opponantur ante litem contestatam, nō impediunt processum, sed iudex eas reseruet ad merita causæ, & procedat ad vlteriora.*
20 *Debitor inhibitus soluere suo creditori, an non obstante inhibitione sit compellendus ad solutionem præstita cautione idonea, remissiuè.*
21 *Sequestrum euitari cautione data.*

L. Si quis vel pecunias. XI.

Imp. IVSTIN. A. Demostheni. P.P.

DEpositarius sine dilatione concessa compellen- 1
dus est ad restitutionem, nec obiicere potest, compensationem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* & post omnes Giphan. *tom. 1 pag. 289.*

Intellige conclusionem huius text. videlicet depo- 2
sitarium teneri restituere depositū deponenti sine dilatione, vt procedat quando deponens agit condictione huius l. scilicet actione depositi, & de dominio tertij opponit depositarius, quia à restitutione non excu satetur, vt per Vincent. Caroc. *in tr. de deposito p. 1. tit. de casu n. 76. fol. 129. & in q. 3. tit. si præde,*
vel fur deponat. n. 8. vbi ait quòd etiam prædoni debet 3
restitui depositum; secus si de proprio dominio opponat. nam vbi res furata apud dominium ipsius rei deponatur, tunc dominus illam reddere non tenetur, & exceptionem dominij contra deponentem opponere potest. Boss. *in praxi crim. tit. de carcere, n. 16.* Caroc. *in d. tit. de casu n. 76.* D. Barbos. *in l. diuortio 8.*
§. ob donationes, n. 17. in fin. vbi ait quòd licèt contra 4
petentem depositum nulla admittatur exceptio, tamen ea exceptio quòd excipiens sit dominus rei depositæ, admittenda est, quia exclusiua iure agentis, idem repetit *in l. si alienam, n. 23. cum seqq. ff. eod. tit.* Bellon. *lib. 4 supput. c. 6.* vbi de intellectu. Card. Man-
tic. *de tacit. & ambig. conuent lib. 10. tit. 10. n. 9.* vbi sub- 5
dit quòd si dominium ante depositi contractum acquisierit, poterit exceptione dominij se tueri: secus autem si post contractum.

Illico modis omnibus compellatur, &c.] Notatur ad 6
hoc quòd depositum executionem paratam habet, vt per Roderic. Xuar. *in l. post rem iudicatam, not. 5. num. 2.* Gregor. Lopez *per text. ibi in l. 5. & 8. tit. 3. part 5.* Roland. *cons. 17. num 1. vol. 1.* Roman. *cons. 174.* vbi Mandos. *in addit.* Rebuff. *tom. 1. ad leges Galliæ,*

tit.

tit. de litteris obligat. art. 6. gloss. 3. num. 16. Azin. *de execut. cap. 4.* Vincent. de Franchis *decis.* 151. Kitchou. *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 24. num.* 18. *pag.* 609. Suar. de Paz *tom. 3. cap. 6. §. 6. num. 26.* Boët. *decis. 298. num. 7.* Campeg. *de dote, part. 5. quaest. 3. vers. secundò potest,* Anguis. *cons. 96. num. 14. & cons.* 100. *num. 4. lib. 1.* Mandel. *cons. 3. num.* 12. Vincent. Caroc. *d. tract. de deposito, part. 1. quaest. 3. tit. de remedijs, fol. mihi* 9. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib. 10. tit. 10. num* 1. Thom. Valasc. *allegat. iuris tom. 1. allegat. 65. num. 43.* Arimin. Tepat. *variarum sentent. tom. 2. tit. 364. cap.* 13. Castill. *controuers. lib. 3. cap. 16. num. 6.* Alexand. Trentacinq. *variarum resolut. lib. 3. tit. de deposito, resol.* 1. Cancer. *variarum, part. 3. cap. 8. de deposito, num.* 35. Cardin. Tusch. *pract. conclus. tom. 2. lit. D. concl.* 200. *num.* 11.

7 *Nullámque compensationem,* &c.] Notatur ad hoc quòd compensationis exceptio in deposito ad retardandam eius restitutionem non admittitur, vt per Doctores, quos plena manu citaui *in collectan. ad l. vlt. C. de compensat. super verb. excepta actione depositi,* quibus addo Henric. Bocer *in disput. de vniuerso iure, part. 1. classi 2. disp. 10. num.* 34.

8 Amplia primò exceptionem compensationis non
admitti etiam in deposito confessato, & facto per
constitutum, videlicet quando de actuali numera-
tione non constat; nam huiusmodi depositum quo-
ad praeiudicium ipsius depositarij habet priuilegia
veri depositi, secus quoad praeiudicium tertij. Ita
Roland. *cons. 17. à num. 15. lib. 1.* Matiens. *l. 9. gloss. 4.*
num. 6. tit. 11. lib. 5. nouae Recopilat. Thesaur. *decis. 26.*
num. 3. Pichard. *in §. bonae fidei 30. num. 46. Institut. de*
actionib. D. Barbos. *in l. diuortio, §. ob donationes, n. 14.*
ff. soluto matrimonio, Fachin. *controuers. lib. 2. cap. 93.*
Cardin. Mantic. *dict. lib. 10. tit. 10. num. 14.* Giurba
decis. 87. num. 35. Cancer. *variarum, part. 3. cap. 8. de*
9 *deposito, num* 40. Quamuis contrarium, immo quòd
priuilegium excludens exceptionem compensatio-
nis tantùm habeat locum in deposito vero, & non
in confessato, teneant Plot. *de in litem iurando, §. 10.*
num. 31. Mascard. *de probat. conclus. 509. num. 7.* Auen-
dan. *de censib. cap. 45. num. 15.* Felician. *eod. tract. tom. 2.*
lib. 1. cap. 8. num. 7. versic. pro contraria verò sententia,
Ceuall. *in tractat. de cognit. per viam violent. part. 2.*
quaest. 1. num. 39. nisi eorum opinionem intelligamus
quando ex deposito confessato ius tertij laederetur,
vel quando confessio esset facta inter personas pro-
hibitas.

10 Amplia secundò compensationem non admitti quamuis depositum sit quantitatis, Natt. *consil. 438. num. 7.* Mynsing. *in d. §. bonae fidei, num. 5.* vbi Pichard. *num. 46.* Surd. *consil. 246. num.* 10. Caroc. *d. tractat. de deposito, part. 1. tit. de casu, num. 18.* Sebast. Medices *in tractat. de compensat. part. 1. quaest. 15. num. 4.* D. Barbos. *in d. §. ob donationes, num. 12. post medium,* Amat. Roderic. *de priuileg. credit. part. 1. artic. 6. num.* 40.

11 Amplia tertiò compensationem non admitti etsi debitum ex alia causa in depositum conuertatur. quia certum est quòd debitum ex vna causa, conuentione partium potest conuerti in aliam, Natt. *d. cons. 384. num. 5. & 6.* Felician. *d. tom. 2. lib. 1. cap. 8. vers. pro contraria verò sententia,* Franc. Milanen. *decis. 2. num. 41. lib. 2.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 321. num. 10.*

12 Limita primò quando agitur actione depositi contraria, quo casu cum de fide rupta non agatur, compensatio locum habet, vt per Tyndar. *de compensationib. art. 5. num. 40.*

13 Limita secundò, si depositum perueniat ad ter-

tium, & esset quantitatis, vel ad aestimationem de-
ueniatur, quia tunc compensatio opponi potest,
Vincent. Caroc. *d. tract. de deposito part. 1. tit. si deposi-*
tarius mutuet alteri, nisi quando depositarius rem 14
apud alium deponat, & deponenti actiones directas
cessit, vel eum in suum locum posuit. nam iste ter-
tius compensationem obiicere non poterit, *l. si is*
apud quem, ff. hoc tit. Surd. *cons. 411. num. 19.* Caroc. *d.*
part. 1. tit. de casu num. 51. in fine, vbi ait quòd erit cau-
tus tertius si animaduertat an cessionarius vtilem
actionem intentet, & tunc poterit obiicere exce-
ptionem compensationis, secus si directam.

Limita tertiò, quando depositum est subrogatum 15
dependens, vel conspectiuum ad alium contractum.
nam regulatur secundùm ipsius contractus natu-
ram, vt si principalis contractus esset mutuum, em-
ptio, vel alius similis contractus, & depositum per
accidens subsequatur, quia tunc solùm ad exceptio-
nes, quae ex ipso contractu competunt, attendi de-
bet, & non ad naturam depositi, Caroc. *vbi suprà*
n. 45. Ceuall. *in tract. de cognit. per viam violent. part. 2.*
quaest. 76. n. 9. & 11. Steph. Gratian. *discept. forens. c. 273.*
n. 5. vbi exemplificat quando datur alicui res, vt de- 16
ferat Titio, & si noluerit recipere, custodit. nam tunc
potius mandatum intelligitur, quàm depositum, &
n. 12. post Mantic. *d. lib. 10. tit. 10 num. 16. &* 17. dicit 17
quòd cessat priuilegium depositi quando pecunia
deponitur ad redemptionem praediorum.

Vel in rem, &c.] Ergo actio in rem deposito obiici 18
non potest, contra *l. bona fides, vers. pen. ff. hoc tit.* de
quorum iurium concordia agit Bellon. *lib. 4. supput.*
cap. 6.

Integra quoque ei reseruentur, &c.] Notatur ad hoc 19
quòd exceptiones peremptoriae si opponantur ante
litem contestatam, non impediunt processum, sed
iudex debet eas reseruare ad merita causae, & proce-
dere ad vlteriora, vt per Marant. *de ordine iudic. p. 6.*
memb. 9. num. 19.

Liceat ei, qui deposuit, &c.] Vtrùm praestita ido- 20
nea cautione compellatur debitor inhibitus soluere
suo creditori, non obstante inhibitione? Vide Cou.
pract. cap. 16. à num. 2. Perez *l. 1. tit. 10. lib. 3. Ordin.*
pag. 663. Azeued. *l. 1. num. 197. tit. 21. & l. 1. num. 4.*
tit. 12. lib. 4. noua Recop. Cald. Pereira *quaest. forens.*
lib. 1. quaest. 21. num. 9. Gonzal *ad reg. 8. Cancellar. §. 7.*
proaem. num. 96. vbi quod data cautione euitatur se- 21
questrum.

SVMMARIVM.

1 *Interuentio tertiae personae non impedit extraiudicialiter depositi summariam actionem, & depositi restitutionem.*

2 *Depositarius tenetur deponenti ad restitutionem depositi sine dilatione.*

3 *Res deposita non potest sequestrari, sed deponenti res restituenda est, nisi deponens de fuga esset suspectus. intellige, si extraiudicialiter sit protestatio, num. 4.*

5 *Si iudex depositum eius mandato factum, sine citatione partis, cuius interest, tradere iusserit, depositarius liberatur, parendo eius mandato.*

AVTH. Sed iam cautum.

INteruentio tertiae personae non impedit extraiudicialiter depositi summariam actionem, & depositi restitutionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* 1

2 Probat hic text. depositarium teneri restituere depositum deponenti sine dilatione, etsi tertius protestetur depositario ne rem, seu pecuniam depositam restituat deponenti, ex eo quòd deponens sit ei debitor alicuius quantitatis ostendens publicum instrumentum, quamuis generaliter, vel specialiter pro securitate debiti res, seu pecunia deposita hypothecata esset, vt per Rip. *in cap. cùm M. n.* 158. *de*
3 *constitut.* Rebuff. *in tract. except. num.* 799. vbi quòd res deposita non potest sequestrari, sed debet deponenti restitui, nisi qui deposuit esset de fuga suspectus, Surd. *cons.* 4. *num.* 17. Card. Pereira *quæst. forens. lib.* 1. *quæst.* 21. *num.* 11. & 14. D. Barbos. *in l. si alienam,*
4 *num.* 11. & 12. *ff. soluto matrim.* Intellige quando extraiudicialiter protestatio fit. nam si iudicialiter fiat, depositarius absque iudicis mandato illud reddere non debet, quia inhibitio facta per iudicem semper impedit solutionem fieri, D. Barbos. *in d. l. si alienam, num.* 12. & 13. Vincent. Caroc *de locato, part.* 1. *tit. de*
5 *casu, num.* 73. Si verò iudex depositum eius mandato factum sine citatione partis, cui interest, remouere, & alteri tradere iusserit, depositarius liberatur, parendo eius mandato, ita Curt. iun. *in repet. l. vnica, quæst.* 16. *C. de probib. sequestr.* Afflict. *decis.* 150. *à n.* 21. & *ibi* Vrsill. *à num.* 31. Anton. Gabr. *commun. tit. de solut. concl.* 11. Menoch. *de arbitr. casu* 131 *num.* 14. Perez *l.* 1. *quæst.* 13. *tit.* 10. *lib.* 3. *Ordin.* Vincent. Caro. *c. de depos. part.* 2. *quæst.* 67. & *part.* 1. *tit. de casu à num.* 77. Monter. à Cueua *Aragon decis.* 2. *num.* 7. & 11. Hieron. Leo *Valent. decis.* 5. *à num.* 11. *tom.* 1. Seraphin. *Rom. decis.* 1019. *num.* 4. *part.* 2. Gutier. *practic. lib.* 1. *quæst.* 113. *num.* 9. Azeued. *l.* 13. *num.* 18. *tit.* 9. *lib.* 3. *nouæ Recopilat.* Castill. *controu. lib.* 4. *cap.* 55. *num.* 40. Amat. Roderic. *de priuileg. credit. part.* 1. *art.* 6. *num.* 32. Steph. Gratian. *discept. forens. cap.* 485. *num.* 8.

SVMMARIVM.

1 *vnus ex hæredibus Deponentis, accipiens solummodo portionem, quæ sibi contingit, quicquid postea contra debitorem accedat, cohæredibus non tenetur.*

2 *in Deposito consistente in pondere, numero ac mensura, si vni ex hæredibus depositarius pro hæreditaria portione soluit, residui periculum ad cæteros pertinebit, & num.* 5.

L. Superuacuam. XII. & vlt.

Idem A. *Ioanni P. P.*

1 VNus ex hæredibus deponentis, accipiens solummodo portionem, quę sibi contingit, quicquid postea contra debitorem accidat, cohæredibus
2 non tenetur. In deposito consistente in pondere, numero, ac mensura si vni ex hæredibus depositarius pro hæreditaria portione soluit, residui periculum ad cæteros pertinebit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.* & post omnes Giphan. *tom.* 1. *pag.* 291.

3 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan.* 5. *tit.* 3. *part.* 5. *vbi gloss.* 3. *in fine,* Anton. Gom. *variarum tom.* 2. *cap.* 10. *num.* 4. Neguzant. *de pignorib. part.* 5. *membr.* 2. *num.* 32. *versic. istam,* & *num.* 36. *versic. non obstat,* Menoch. *cons.* 46. *num.* 2. *cum seqq.* Vincent. Caroc. *in tractat. de deposito, tit. alter ex deponentibus an in solidum agere possit, num.* 1. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo lęsit, num.* 70. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuention. lib.* 10. *tit.* 7. *num.* 9.

Mandati, vel contrà.

TIT. XXXV.

MANDATVM est contractus consensu constans, *ff. hoc tit. l.* 1. *in princ.* quo dominus negotium bona fide gerendum suscipienti procuratori committit. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia tituli vide *l.* 12. *Hispan. cum seqq. tit.* 12. *part.* 5. Conan. *comment. iuris ciuilis, lib.* 7. *cap.* 14. Corras. *lib.* 6. *miscel. cap.* 6. Donat. à Fina, Suar. Viui. & alios *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 24. *pag.* 610. Anton. Gabr. *tom.* 3. *etiam commun. lib.* 2. *tit. de mandato,* Menchaq. *controuers. vsufrequent. part.* 2. *cap.* 15. & *de success. creat. tom.* 1. §. 12. *num.* 63. Couarr. *pract. cap.* 11. *num.* 12. Gail. *lib.* 1. *obseruat.* 13. *cum seqq.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris, part.* 3. *lib.* 27. *cap.* 5. Rebuff. *de except. num.* 738. *cum multis seqq.* Ioseph. Ludou. *tom.* 3. *commun. opin. tit. de mandato, pag.* 512. Mozz. *de contract. lib. tit. de mandato,* Menoch. *de præsumpt. lib.* 2. *præsumpt* 36. *n.* 28. *cum seqq.* Card. Mantic *de tacitis & ambiguis conuent. tom.* 2. *lib.* 7. *tit.* 1. *cum seqq.* Card. Pereira *de resolut. emphyt. cap.* 15. *num.* 45. *cum seqq.* Ioan. Martins Acosta *in addit. ad tractat. de forma libell. annot.* 13. Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disp.* 548. *cum seqq.* Rebell. *de obligat. iustic. part.* 2. *lib.* 17. *quæst. vnic. de mandato,* Henric. Bocer. *in disput. de vniuerso iure, classi* 2. *disput.* 6. *de mandato,* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 25. *tract.* 8. *cap.* 1. *n.* 607. *cum seqq.* Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib.* 2. *tit. de procuratorib. resol.* 10. Arimin. Tepat. *var. sentent. tom.* 1. *tit.* 91.

SVMMARIVM.

1 *Procurator pecuniam versam in vtilitatem domini, actione mandati contraria repetit.*

2 *Salarij promissi nomine procurator mandantem, vel clientem coram Præside conuenit, & num.* 3.

4 *Salarium debetur quando officium est onerosum, & difficile, etsi ab initio suscepti muneris promissum non fuerit. idem quando dominus solitus esset conducere administratorem, & qui administrauerit, erat consultus operas suas locare, num.* 5. *limita vt num.* 6. 7.

8 *Salarij limitatio arbitrio iudicis relinquitur.*

L. Aduersùs eum. I.

Impp. SEVERVS, & ANTONINVS AA. *Leonidæ.*

PRocurator pecuniam versam in vtilitatem do- 1
mini, actione mandati contraria repetit. Salarij 2
promissi nomine procurator mandantem, vel clientem coram Præside conuenit. Colligunt ex ex Ord. Cyn. Salicet. Butrig. Bart. Fulgos. Angel. Bald. Castr. Donell. Aloys. Leo *super* 4. *fol.* 28. Sichard. Sebast. Næui. remissiuè. Casal *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Hanc eandem concl. quoad secundam eius par- 3
tem ex hoc text. desumit Henr. Bocer. *in disp. de vniuerso iure, tom.* 1. *classi* 2. *disp.* 6. *num.* 95. vbi ait quòd salarium, si quod certum promissum sit procuratori, cùm mandati obligatione haud contineatur, nec peti per hanc actionem poterit, sed opus est extraordinaria prosequutione.

De

4 *De salario autem quod promisit*, &c.] Nota quòd
quando officium est onerosum & difficile, multis-
que laboris, tunc debetur salarium, etsi ab initio sus-
cepti muneris promissum non fuerit, vt per Me-
noch. *cons.* 228. *num.* 20. *& cons.* 570. *num.* 4. Baeça
de decima tutor. cap. 2. *à num.* 19. *& cap.* 10. *num.* 20.
Flores de Mena *variar. lib.* 1. *quæst.* 8. §. 3. *num.* 2.
5 Gutier. *de tutel. lib.* 3. *cap.* 2. *num.* 10. Idem quando
dominus solitus esset conducere administratorem,
& qui administrauit, erat consuetus operas suas lo-
care, Feder. de Senis *cons.* 218. *& seq.* Aluar. *de coniect.*
mente defuncti lib. 2. §. 1. *à num.* 114. Aloys. Ricc.
in collect. decis. part. 5. *collectan.* 1540. 1885. Stephan.
Gratian. *discept. forens. cap.* 257. *num.* 1. vbi *num.* 3.
6 ex quadam Rotæ decisione concludit non requiri
quòd copulatiuè probetur dominum solitum esse
conducere, & seruum locare suas operas; sed vnum
solum requisitum probare non sufficere, contra de-
cisionem Genuens. 105. *num.* 5. tenet Flores de Mena
vbi suprà, num. 9. nisi tamen quando ex illius nego-
tiatione & labore dominus commodum sensit, &
ille nihil lucratus est, & est pauper, aut non multum
diues, Marta *in votis nouiss. decis. voto* 99. *per tot.* vbi
7 *num.* 6. idem asserit quando erat homo pauper, &
non habeter vnde viueret, nisi de suo labore. nam
non est verisimile quòd voluerit gratis laborare.
8 Taxatio verò salatij arbitrio iudicis relinquitur, ex
Flores de Mena, Baeç. & Doctoribus *vbi suprà*.

SVMMARIVM.

1 *Actio mandati competit ad pecuniam exsolutam à mandatario, & pignora persequenda.*
2 *Fideiussor pro pecunia ab eo soluta à principali recuperanda, & pro pignoribus consequendis mandati habet actionem.*

L. Cùm ex causa. II.

Iidem AA. *Marcello.*

1 ACtio mandati competit ad pecuniam exsolu-
2 tam à mandatario, & pignota persequenda. Fi-
deiussor pro pecunia ab eo soluta à principali recu-
peranda, & pro pignoribus consequendis mandati
habet actionem. Colligunt ex Ordin. Doctores ci-
tati *in l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

L. Si pater tuus. III.

Iidem AA. *Germano.*

MAndans alteri actiones potest non obstante mandato re integra actionem exercere. Colligunt ex Ordin. Doctores cirati *ad l.* 1. *num.* 2. *sup. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Procurator sumptus litis repetit, etiamsi succubuerit in causa, & num.* 2.
3 *Mandatum habens nulla facta distinctione an gesserit vtiliter: sed qualecunque sit negotium, expensas repetit.*
4 *Procurator an possit vti retentione pro expensis.*

L. Etiamsi contrariam. IV.

Imp. ALEXANDER A. *Vulnerato.*

PRocurator repetit sumptus litis, etiamsi in causa 1
succubuerit. Colligunt ex Ordin. Doctores cita-
ti *ad l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.*
Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt *l. Hisp.* 25. *tit.* 5. *part.* 3. Greg. Lop. *l.* 60. *verbo los*
del guardador. tit. 18. *ead. part.* 3. Alex. *cons.* 52. *in*
princip. vol. 1. Paris. *cons.* 90. *num.* 38. *vol.* 1. Gerard.
sing. 4. *num.* 14. Bellacomb. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 2.
tit. 8. *de procuratorib. num.* 40. *pag.* 318. Henric. Bo-
cer. *in disput. de vniuerso iure, tom.* 1. *classi* 2. *disput.* 6.
num. 90. *lit. B.* Surd. *de aliment. tit.* 1. *quæst.* 122. *in fine*,
vbi quòd habens mandatum nulla facta distinctio- 3
ne an gesserit vtiliter, sed qualecunque sit nego-
tium repetit expensas.
An procurator possit vti retentione pro expensis? 4
vide Boër. *decis.* 15. *num.* 3. vbi quòd potest instru-
menta, & acta litis retinere, donec dominus ei satis-
fecerit de sumptibus, quos fecit, & non pro salario
suo, per *l. qui propriè*, §. *litis impendia, de procuratorib.*
Tiraq. *de retractu lig.* §. 7. *gloss.* 1. *num.* 13.

L. Si maritus. V.

Idem A. Guliano.

PRocurator, qui neglecto mandato bonorum possessionem non petiit, tenetur domino. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *supr. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Fideiussor soluta pecunia, & facta condemnatione, actionem mandati habet contra reum, & debitorem principalem, & num* 2.
3 *Tacens consentire videtur in illis casibus, quos tacens si vellet, posset impedire.*

L. Si fideiussor. VI.

Imp. GORDIAN. A. *Sosibio.*

FIdeiussor soluta pecunia, & facta condemnatio- 1
ne, actionem mandati contra reum, & debito-
rem principalem habet. Colligunt ex Ordin. Do-
ctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.*
Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
l. Hisp. 12. *tit.* 12. *part.* 5. Menchaq. *controuers. vsufreq.*
part. 2. *cap.* 38. *num.* 3. Duen. *reg.* 377. Donat. à Fhia
commun. opin tom. 2. *lib.* 8. *tit.* 23. *de fideiussor. num.* 113.
pag. 380. Gutier. *allegat.* 4. *num.* 3. Cald. Pereira *de*
empt. & vend. cap. 33. *num.* 125.
Prò reo patiente, &c.] Notatur ad hoc quòd ta- 3
cens consentire videtur in illis casibus, quos tacens
si vellet, posset impedire, vt per Tiraquell. *de retra-*
ctu lign. §. 1. *gloss.* 9. *num.* 149. Neguzant. *de pignoribus*,
membr. 4. *part.* 2. *num.* 152. Mendoç. *de pactis lib.* 4.
cap. 4. *num.* 37. Cou. *pract. cap.* 15. *num.* 5. *vers. tertio*,
Mascard. *de probat. concl.* 1158. *num.* 47. Surd. *cons.* 290.
num. 21. Fachinæ. *controu. lib.* 7. *cap.* 80. Menoch. *de*
præsumpt. lib. 6. *præs.* 99. *num.* 25. *& cons.* 58. *num.* 65.
D. Barbos. *in l. quæ dotis num.* 160. *ff. soluto matrim.*
Cald. Pereira *de renouat. emphyt. quæst.* 16. *num.* 47.
& 52. Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.* 1. *cap.* 38.
num. 21. *& cap.* 68. *num.* 16.

SVMMARIVM.

1 *Mutuans ex mandato alterius obligat sibi recipientem tanquam principalem ex eo contractu, & mandantem tanquam accessorium per actionem mandati.*

2 *de Litteris tam commendatitijs, quàm credentiæ, remissiuè. non obligant dominos nisi essent multum ad hoc speciales, num. 3.*

4 *ex Litteris credentiæ, vel commendatitijs non inducitur mandatum ad contrahendum.*

5 *Actio ex mutuo mihi quæritur, & non danti, si mandante me quis nomine meo pecuniam suam mutuet.*

L. Si litteras. VII.

Idem A. Aureliano.

1 MVtuans ex mandato alterius obligat sibi recipientem tanquam principalem ex eo contractu, & mandantem tanquam accessorium per actionem mandati. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 De litteris tam commendatitiis, quàm credentiæ,
3 vide Boër. *decis. 282. à princ.* vbi quòd non obligant dominos nisi essent multum ad hoc speciales; & admonet vt caueant hi ad quos tales mittuntur litteræ, vt videant quid sonant litteræ, Anton. Gom. *variar. tom. 2. cap. 13. num. 5.* vbi ait quòd si quis misit alteri litteras credentiæ in fauorem alicuius, & recipiens virtute ipsarum pecuniam sibi mutuauit, vel aliter cum eo contraxit, tunc si tales litteræ continent quid certum, vt si dicatur in eis quòd recipiens mutuet, vel tradat ei, in cuius fauorem sunt missæ, aliquam rem, vel pecuniam mittens tenetur efficaciter soluere actione mandati; additque idem esse quando tales litteræ non continent quid certum, & specificum, sed generaliter mittens dicit quòd recipiens contrahat cum ipso nuntio, & latore litterarum, vel alio in cuius fauorem sunt missæ periculo mittentis, quia tunc similiter remanet obligatus actione mandati, Mozz. *de contract. lib. tit. de mandato, cap. de substantialibus mandati, num. 1.* Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom. 1. lib. 7. tit. 3. num. 12.* vbi
4 quòd ex litteris credentiæ, vel commendatitiis non inducitur mandatum ad contrahendum, Rot. Genuens. *decis. ad mercaturam 70.*

Qui à te mutuam sumpsit pecuniam, &c.] Nota
5 quòd mihi quæritur actio ex mutuo, & non danti, si mandante me quis nomine meo pecuniam suam mutuet; ita Vigel. *in methodo iuris ciuilis, lib. 17. part. 5. cap. 1. vers. quibus certi condictio competit, reg. 1.* Cardin. Tusch. *pract. conclus. lit. M. concl. 441. num. 5.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib. 8. tit. 2. num. 4.* Gasp. Roderic. *de annuis redditib. lib. 3. quæst. 11. num 55.* Pichard. *in princip. Instit. quibus modis re contrahitur obligatio, num. 6.*

SVMMARIVM.

1 *ex Mandato patris competit actio contra hæredem.*

2 *Mutuans seruis ex mandato domini, habet illum obligatum actione mandati, pignoris simul persecutionem non amittit.*

3 *Seruus non potest mutuare, nisi dominus liberam administrationem peculij ei concesserit. sin aliter, mutuatarius domino obligatur, & non seruo, num. 4.*

L. Si tibi pupillorum. VIII.

Impp. VALERIAN. & GALLIEN. AA. & VALER. C. *Lucio.*

EX mandato patris competit actio contra hæredem. Mutuans seruis ex mandato domini, habet illum obligatum actione mandati, pignoris item persecutionem non amittit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1 2

Hinc etiam seruus non potest mutuare, nisi dominus ei liberam administrationem peculij concesserit, vt per Ias. *per text. ibi in l. rogasti, § si fugitiuus, num. 5. ff. de rebus credit.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris, lib. 22. cap. 2. num. 6.* Petr. Nicol. Mozz. *de contract. lib. tractat. de mutuo, tit. de personis quæ possunt mutuare, vel non, num. 3.* Azor *institutionum moralium, part. 3. lib. 7. de mutuo, cap. 3.* vbi tradit quòd quando aliter seruus mutuum dat, mutuatarius domino obligatur, & non seruo. 3 4

SVMMARIVM.

1 *Procurator dolo, vel culpa lædens, vel negligens causam principalis, conuenitur actione mandati, & num. 2.*

3 *Mandatarius tenetur de dolo, & leui culpa; mandans tamen si obyciat culpam, eam probare debet, alias præsumitur pro mandatore, & debet absolui, licèt non probauerit diligentiam.*

L. Cùm per procuratorem. IX.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Marcello.*

PRocurator dolo, aut culpa lædens, vel negligens principalis causam, actione mandati conuenitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumpsit *l. Hisp. 16. tit. 5. part. 3.* dum statuit quòd damnum domino procuratoris culpa, vel dolo proueniens tenetur procurator resarcire, vbi Gregor. Lop. *gloss. 1.* subdit quòd veniet etiam culpa leuissima, si sit procurator ad iudicia. 2

Mandatarius de dolo, & leui culpa tenetur, tamen mandans obiiciens culpam eam probare debet, aliàs præsumitur pro mandatore, & debet absolui, licèt non probauerit diligentiam, Dec. *cons. 632. vol. 2.* Arimin. Tepat. *var. sentent. tom. 1. tit. 91. cap. 23. versic. mandatarius.* 3

SVMMARIVM.

1 *Dilapidationis & amittendæ solutionis imminente periculo, fideiussor ante solutionem, & condemnationem, ad se liberandum, agit contra debitorem principalem.*

2 *Fideiussor si fuerit condemnatus, etiam priusquam soluat, potest agere contra debitorem. etiamsi ex dispositione statuti non sit necessaria condemnatio, veluti si fideiussor sit obligatus per instrumentum garentigiæ, quod paratam habet executionem, n. 3. vel fideiussor non sit condemnatus, sed in causa sit conclusum, & ex actis appareat eum esse in casu condemnationis, num. 4.*

5 *Fide*

5 *Fideiussor condemnatus potest petere vt bona principalis debitoris priùs executioni subiciantur expensis ipsiusmet fideiussoris. ante oblationem potest agere ad liberationem, si principalis bona sua cœpisset dilapidare, num.6.*

7 *Bona dilapidare quis dicatur.*

8 *quando actum vt Fideiussor possit agere antequam soluat creditori, tunc ipsum debitorem conuenire potest.*

9 *Fideiussor non potest agere contra principalem debitorem vt eum liberet antequam soluat. si soluit non oppositis exceptionibus, quæ sibi competunt ex persona sua, vel principalis debitoris aduersùs eum, non habet actionem mandati, num.10. intellige, vt num. 11. ante solutionem potest agere ad liberationem, si in fideiussoria obligatione diu persisteret, num.12. quando dicatur diu persistere in fideiussoria obligatione, iudicis arbitrio relinquitur, num.13.*

L. Si pro ea. X.

Iidem AA. *Papio.*

1 VBi subest periculum dilapidationis, & amittendæ solutionis, fideiussor ante solutionem, & condemnationem ad liberandum se agit contra debitorem principalem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1. num.1. sup. hoc tit.* & post omnes Gipham *tom.1. pag.293.*

2 *Et neque condemnatus es*, &c.] Notatur ad hoc quòd fideiussor si fuerit condemnatus etiam priusquam soluat, potest agere contra debitorem: vt per Donell. *comment iuris ciuilis lib. 13. cap. 13. vers. secunda causa*, Menoch. *de arbitr. casu 41. ex num. 17.* Card. Mantic *de tacit. & ambig conuent. lib. 16. tit. 22. num. 8. vers. & quidem.*

3 Amplia, seu declara procedere si ex dispositione statuti non sit necessaria condemnatio, veluti si fideiussor sit obligatus per instrumentum garentigiæ, quòd paratam habet executionem, tunc enim habetur pro condemnato, & sic post modicum tempus agere potest, quamuis nondum soluerit creditori, de quo vide Alex. *cons. 72. num. 7. & cons. 58. num. 6. lib 6.* Hippol. *in rub. de fideiussorib. n. 216.* Guid. Papæ *quæst. 117. num. 2.* Greg. Lop. *l. 4. verbo fuere iuzgado tit. 12. part. 5.* Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 13. num. 10.* Vincent. de Franchis *decis. 414. num. 2.* Magon. *decis. 6.* Vrsill. *ad Afflict. decis. 141. post num. 4. vers. & de eodem*; Menoch. *d. casu 41. num. 20.* Maur. *de fideiussor. fol. 316. col. 1. n. 10. vers. limita septimò*, Card. Mantic. *d. tit. 22. num. 10.* Surd. *cons. 367. num. 20. lib. 3. & decis. 94. num. 5.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ imper. lib. 2. concl. 29. num. 11.*

4 Amplia, seu declara etiam vt procedat, etiamsi fideiussor non sit condemnatus, sed in causa sit conclusum, & ex actis apparet eum esse in casu condemnationis, quia tunc etiam habetur pro condemnato, & ideo antequam soluat potest experiri, de quo vide Palat *in rep. rub. de donat. inter virum & vxor. §. 30. num. 7.* Cephal. *cons. 367. n. 19. lib. 3.* Menoch. *d. casu 41. num. 19.* Card. Mantic. *d. tit. 22. num. 11.*

5 Et aduerte quòd fideiussor condemnatus potest petere vt bona principalis debitoris priùs executioni subiiciantur expensis ipsiusmet fideiussoris, iuxta doctrinam Bart. *in l. si vt certo, §. si duobus vehiculum, num. 12. ff. commodati*, Bald. *in auth. si captiui, C. de Episcop. & Cleric.* Duen. *reg. 355. versic. 19. limita*, Hippol. *in rub. de fideiussorib. num. 71.* Roder. Xuar. *in tit. de los emplazamientos num. 23. pag. 393.* Greg. Lop. *l. 6. verbo vender. tit. 7. part. 6.* Surd. *decis. 174. num. 28.* Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap. 33. n. 50.* D. Barbos. *in l. venditor. num. 196. ff. de iudic.*

Neque bona ea dilapidare, &c.] Notatur ad hoc 6
quòd fideiussor ante solutionem potest agere ad liberationem si principalis bona sua dilapidare cœpisset, vt per Vaud. *quæst. iuris 36. vers. cæterùm lib. 1.* Anton. Gom. *variar. tom 2. cap. 13. num. 11. vers. tertius casus*, Suar. *recept. sentent. lit F. num. 143.* Matth. Coler. *de processib. execut. part. 1. cap. 10. sub num. 320. & 322.* Donell. *d. lib. 13. cap. 13. vers. tertia causa*, Peregr. Iannin. *de citat. reali, lib. 2. cap. 9. num. 3.* Valentin. Franch. *in tractat. de fideiussoribus, cap. 5. num. 567.* Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat. verbo fideiussor. num. 21.* Molin. *de Iustit. tractat. 2. disput. 546. num. 10.* Rebell. *de obligat. iustit. part. 2. lib. 16. quæst. vnic. de fideiussor. num. 22. vers. tertius*, Cardin. Mantic. *d. tit. 22. à num. 18.*
cum seqq. vbi *num. 19.* tractat quis dicatur bona di- 7
lapidare.

Neque ab initio ita te, &c.] Notatur ad hoc quòd 8
quando actū est vt fideiussor possit agere antequam soluat creditori, tunc potest ipsum debitorem conuenire, vt per Menoch. *d. casu 41. num. 26.* Donell. *d. cap. 13. in princ.* Card. Mantic. *d. tit. 22. num. 23.*

Et ante solutionem conuenire, &c.] Notatur ad hoc 9
quòd fideiussor non potest agere contra principalem debitorem vt eum liberet antequam soluat, vt per Socin. *reg. 148.* Hippol. *in rub. de fideiussor. n. 216.* Donat. à Fina *commun. opin. tom. 2. lib. 8. tit. 25. de fideiussorib. num. 112.*

Fideiussorem verò exceptione munitum, &c.] Nota- 10
tur ad hoc quòd fideiussor, qui soluit non oppositis exceptionibus, quæ sibi competunt ex persona sua, vel principalis debitoris, aduersùs eum non habet mandati actionem, vt per Cardin. Mantic. *d lib. 16.*
tit. 15. num. 1. vbi intelligit si sciat factum ex quo ex- 11
ceptio nascitur, & illud possit probare.

Plures casus in quibus fideiussor ante solutionem potest conuenire principalem, vt eum liberet à fideiussione, habes *in collect. ad cap. vlt. de fideiussor. in Decretal.*

Postea cœpisse.] Secus si antè, vt per Roder. Xuar. *tit. de los emplazamientos num. 302. & seq.* Palat. *in repet. cap. per vestras §. 9. à num. 15.* Afflict. *decis. 241. num. 3.* Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 15. num. 10.* Menoch. *d. casu 41. num 15.*

In gloss. *Feceris.* ibi, *quartus est si diu stetit*, &c. 12
Notatur ad hoc quòd fideiussor ante solutionem potest agere ad liberationem si in fideiussoria obligatione diu persisteret, vt per *l. Hisp. 14. tit. 12. part. 5.* Menoch. *d. casu 41. num. 1. & 2.* Pereg. Iannin. *d. cap. 9. num. 4.* Valent. Franch. *dict. tract. de fideiussorib. cap. 5. num. 559. & seq.* Molin. *d tract. 2. disput. 546. num. 8.* Cardin. Mantic. *d. lib. 16. tit. 22. num. 26. & tit. 20. num. 2.* Rebell *de obligat. iustit. part. 2. lib. 16. quæst. vnic. de fideiuss. num. 22. vers. primus*, Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib. 2. concl. 29. num. 4.* Aluar. Valasc. *consult. 36. à num. 1.*

Quando dicatur fideiussor diu persistere in fide- 13
iussoria obligatione, arbitrio iudicis relinquitur; de quo vide Corras. *in l. frater à fratre, §. quæsitum n. 38. ff. de condict. indeb.* Villalob. *in ærario commun. verbo fideiussor. num. 101. & tom. 2. commun. opin. pag. 377. num. 62.* Neguzant. *de pignorib. part. 6. memb. 3. n. 45.* Ludou. à Peguera *decis. 190.* Vezin. *tom. 2. commun. opinion. lib. 8. tit. 25. num. 62. pag. 377.* Menoch. *dict. casu 41. num. 4.* Soar. *recept. sentent. lit. F. num. 143.* Valentin. Franc. *d. cap. 5. num. 561.* Franc. Anton. Hering *de fideiussorib. cap. 25. num. 33.* Valasc. *d. consult. 36. num. 2.* Matth. Coler *de processib. executionum*

*part.1.cap.*10.*sub num.*319. Cardin.Mantic. *d.lib.* 16. *tit.*20.*num.*2. *& tit.*22.*num.*26. Rebell.*d.num.*22.*versic.primus.*

L. Procuratorem. XI.

Iidem AA. *Caio.*

1 PRocuratot de culpa omittendo & committendo existente tenetur. Idem teuetur de gestis & gerendis per eum susceptis, item de dolo, & lata culpa. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.*1. *sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Hermenop. *lib.* 6. *epit. tit.* 2. Eman. Suar. *in thes.recept.sentent.lit.M. num.*35. Donell. *comment.iuris ciuilis lib.*13.*cap.*11.*pag.*170.*cum seqq.*Henric.Bocet.*in disput.de vniuerso iure*, *part.*1.*classi* 2. *disput.*6. *num.* 80.

SVMMARIVM.

1 *Procurator nihil vtiliter facit contra tenorem mandati, & num.*2.
3 *Mandati fines exactè seruandi sunt.*
4 *per Procuratorem vltra fines mandati gesta tenent si dominus sciens tacuit.*

L. Cùm mandati. XII.

Iidem AA. *Firmo.*

1 PRocurator nihil contra mandati tenorem vtiliter facit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1. *num.*1. *supr.hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Menoch. *de arbitr. casu* 352. *num.*3. vbi quòd mandatarius excedens fines mandati non obligat quoad excessum, Rebell.*de oblig.instit.part.*2.*lib.*17. *quæst. vnic. de mandato, num.* 27. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit.tom.*2.*lib.*25.*num.*608.

3 Nam mandati fines exacta diligentia sunt seruandi, *l.diligenter*, *ff.hoc tit.cap.cùm olim*, *de offic. delegat.* Ias.*in l.si procurator*, *ff.de procuratorib.* Socin.*reg.*309. Gregor.Lopez *per text.ibi in l.*19.*tit.*5. *part.*3. Ioann. Gratian.*regul.*305. Petr.de Anchar. *cons.*75. *in princ.* Alexand. *cons.*6. *num.* 5. *lib.* 4. Tiraquell. *in l. si vnquam, verbo libertis, num.* 59. *C.de reuocan donat.* Menoch.*cons.*134. *num.*3. Ioseph.Ludou.*Perus.decis.*57. *num.*5. *& decis.*117. *num.*12. Azeued. *l.*1. *num.* 7. *tit.*6. *lib.*3. *& l.*5. *num.*1. *tit.*4. *lib.*5. *noua Recop.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo mandatum, num.*7. *&* 8. Camill. Bottell.*in sum.decis.tom.*1. *tit.*66. *num.*437. Monet. *in tract.de optione Canon.cap.*3.*num.* 149. Cardin.Tusch. *practic.conclus.tom.*5.*lit.M.concl.*39.*per tot.* Cald.Pe-
4 reira *de empt.& vendit.cap.*15.*num.*51. vbi dicit quòd gesta per Procuratorem vltra fines mandati, tenent si dominus sciens tacuit.

L. A Procuratore. XIII.

Iidem AA. *Zosimo.*

1 PRocuratot tenetur de dolo, & omni, etiam leuissima culpa. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup.hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan.*26. *tit.* 5. *part.* 3. vbi Gregor. Lopez *gloss.*1. Conan.*comment.iuris ciuilis, lib.*7. *cap.*14.*n.*7. Neguzant.*de pignor.part.*2. *membr.*2. *num.*3. *& n.* 37. *& seq.*Donell.*comment.iuris, lib.*18. *cap.*8. *col.*4. Rebell.*de obligat.instit.part.*2.*lib.*17.*quæst.vnic.de mandato, num.*10.

SVMMARIVM.

1 *quod vni traditur de Mandato alterius, etiam traditum videtur.*
2 *qui Mandato alterius rem emit, & eam illi tradidit pro pretio, quod soluit, mandati agit.*
3 *Emptio si fuit facta nomine mandantis, mandans tenetur stare contractui, ac si ipse illum fecisset. & idem est si mandasset vendere.*
4 *Dominus si non ignorauit excessum mandati, valet venditio.*
5 *Scientia & patientia domini extendit mandatum quando illud præcessit, non verò illud inducit, nec inducere potest.*

L. Si secundùm. XIV.

Iidem AA. *Hermiano.*

QVod vni traditur de mandato altetius, etiam traditum videtur. 1 Item qui mandato alterius 2 rem emit, & illam ei tradidit pro ptetio, quod soluit, mandati agit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1. *n.*1.*supr. hoc tit.*

Nota quòd si emptio fuit facta nomine mandantis, 3 mandans tenetur stare contractui, ac si ipse illum fecisset, & idem est si mandasset vendere. nam facta venditione non poterit reuocare consensum, & prohibere ne res tradatur, vt per Fabian.de Monte *in tract.de exceptione, quæst.*3.*princ n.*24. Mariens.*in l.*1.*gloss.*8.*num.*14. *tit.*11.*lib* 5. *noue Recopil.* vbi tradit quòd si dominus non ignorauit excessum manda- 4 ti, valet venditio, Pinel.*in l.*2. *C.de rescind.vend.p.*2. *cap.*1. *num.* 18. vbi ait quòd scientia & patientia do- 5 mini extendit mandatum, quando illud præcessit, non verò illud inducit, nec potest inducere.

SVMMARIVM.

1 *Mandatum re integra morte domini finitur, & n.*2. *limitatur num.*3.
4 *Mandatum re non integra, non expirat morte mandantis.*
5 *Procurator constitutus ad actum perficiendum post mortem, non reuocatur morte, etiam quando decedit cum harede. secus si sine harede, num.* 6. *etiam si in mandato dicatur quòd procurator constitutus daret post mortem, siue hæreditas adita sit, siue non, & dato quòd quis decedat sine harede, num.* 7.

L. Mandatum. XV.

Iidem AA. *Precatio.*

MAndatum re integra morte domini finitur. 1 Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.*1. *sup.hoc tit.* post omnes Aloys. Leo *in* 4. *fol.* 29.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2 munt *l.Hispan.*20. *tit.*12. *part.* 5. *& l.*23. *tit.* 5. *part.*3. *vbi gloss.*1. Socin.*regul.*311. Duen.*regul* 87. Alphan. *collect.*205. Strach.*de mercat.tit.mandati, num* 48. Gig. *de pensionib. quæst.* 91. *à princ.* Conan. *comment. iuris*

ciuilis

ciuilis lib.7.cap.14.num.11. Couarr.*pract.cap.1.à princ.* Sebast. Medices *in tract. Mors omnia soluit, part. 2. num.186.concl.64.* Anton.Gabr.*tom.3. commun. lib.2. tit.de procurat.concl.2.& 3.* Donat.à Fina *tom.1.commun.opinion lib.4. tit.24. num. 10. pag.* 611. Menoch. *de præsumpt.lib.2.præs.56. num.28. cum seqq. & cons.1. num.35.& seqq.* Tiraq.*in tract.le mort.part.7.declar.5. num 12.* Rebuff.*de exceptionib. num.752.* Mascard.*de probat.concl.1013.num.6.*Cened.*practic.lib.1.quæst.38. num.1.& 18.* Cardos *in praxi iudicum, verbo mandatum num 10.* Rebuff.*de priuileg. scholar. priuil.80.* Tiraquell. *de pia causa priuil. 82. & 132.* Perez *ad l.1. tit.12. lib. 3. Ordinam.* Soat. *de legibus lib. 8. cap.31. num.13.& 14.* Alex.Trentacinq. *var.resolut.lib.2. tit. de procuratorib.resolut 10.per tot.*Ioan.Martins Acosta *in addit. ad tract. de forma libellor. annot. 13. num.13.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 7. tit.23. à princip.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. tom.2.lib.25.tract.8.cap.1.num.609.* Rebell.*de obligat. iustit.part.2.lib.17.quæst.vnica de mandato num.4.vers.*
3 *quarta,* Castill.*controuers.lib.2. cap.29. à princip* quotum plures limitant quando mandatum fit super eo,ad quod quis de necessitate tenetur, vel quando principalis satis dedit pro procuratore, & in procuratore constituto in rem suam,& fauore piæ causæ, seu dotis, aut libertatis.

4 In gloss.*Finitur.* ibi, *item nota re integra,aliàs enim secus*, &c. Notatur ad hoc quòd mandatum re non integra morte mandantis non expirat, vt per Anton.Gabr.*d.tit.de procurat.concl.3.à princip.* vbi multipliciter limitat, & declarat.

5 In ead. gloss. ibi, *nisi si tale mandatum, quòd suscipiat initium à morte testatoris*, &c. Notatur ad hoc quòd procurator constitutus ad actum perficiendum post mortem,non reuocatur morte,vt per Anton. Gabr. *d. tit. de procurat.concl.2. num.13.* Anton. Gallesi.*in tract. ad formam Camer. obligat. part.5. q.3.* Alex.Trentacinq.*d.tit.de procuratorib.resol.10. num.6.*
6 vbi ait procedere quando defunctus cum hærede
decedit; secus si sine hærede, quia tunc mandatum
re integra morte mandantis, & sine hærede dece-
7 dentis extinguitur; & ampliat, etiamsi in mandato
dicatur quòd procurator constitutus duret post mortem, siue hæreditas adita sit, siue non, & dato quòd quis decedat siue hærede, nam adhuc morte mandantis mandatum finitur.

SVMMARIVM.

1 *Mandato non adimpleto ad interesse datur actio.*
2 *ob Fidem ruptam ad interesse agitur.*
3 *Mandatum quando fit ad commodum tantum mandantis, mandatarius illud acceptans implere tenetur, & mandanti tenetur de dolo & culpa.*
4 *Procurator si susceptum mandatum velit exequi, aut non iuxta præscriptam formam, bonam fidem & naturam mandati illud exequatur, in id, quod interest mandatoris, tenetur, quòd si nihil eius intersit, cessat mandati obligatio.*
5 *Procurator recipiens litteras mandati, & non contradicens, consentire videtur, & acceptare mandatum.*
6 *Cessante eo quod interest, ob quod competebat actio, eadem actio competere desinit.*

L. Ad comparandas. XVI.

Iidem AA. Vranio.

MAndato non adimpleto ad interesse actio da- 1
tur. Ob fidem ruptam ad interesse agitur. 2
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Vide *l.Hisp.20. tit. 12. part. 5.* vbi statuitur quòd 3
quando mandatum fit ad commodum mandantis tantùm,mandatarius illud acceptans tenetur implere, & de dolo & culpa tenetur mandanti. Henric. Bocer.*in disput. de vniuerso iure tom. 1. class.2. disp. 6.*
num.83. vbi per hunc text.tenet quòd si procurator 4
susceptum mandatum exequi nolit, aut non iuxta præscriptam formam, bonam fidem, & naturam mandati illud exequatur, in id, quod interest mandatoris, tenetur, quòd si nihil eius intersit, cessat mandati obligatio. Vnde procurator specialiter constitutus ad emendum si non emat,tenetur ad interesse.*l si procuratorem §.mandati actio,& §.dolo,& l. si mandauero. §.fin.ff.hoc tit.* Honded. *cons. 39. num.3. vol.1.* Hieron.Gabr.*cons.26.num 8. lib.2.*

Qui mandatum suscepit, &c.] Quia procurator 5
recipiens litteras mandati, & non contradicens,videtur consentire, & mandatum acceptare, vt per Abb. *in cap. cùm iniustè num. 7. de procuratorib.* Dec. *in cap.cùm M. Ferrariensis num.23. & ibi* Felin.*vers. secundò fallit, de constit.* Anton. Gabr. *commun. opin. tom.3.lib.1. tit. de præsumpt.concl.2.num.2.* D.Barbos. *in l.quæ dotis 34. vers.item secundò limita ff.soluto matr.* Cardin.Mantic.*de tacit.& ambig.conuent.lib.7. tit.13. num. 9.*

In gloss. *Interest*. Notatur ad hoc quòd cessante 6
eo quod interest ob quod competebat actio, desinit eadem actio competere: vt per Tiraq. *in tract. cessante caussa part.1. num.23.*

SVMMARIVM.

1 *Salarium incertæ pollicitationis non rectè petitur.*
2 *Pollicitatio incertum continens non parit actionem.*
3 *Salarium si variè secundùm merita personarum solet constitui, non intelligitur constitutum ei, qui ad certam sedem, vel aliud officium electus est.*

L. Salarium. XVII.

Iidem AA. Gorgonio.

SAlarium incertæ pollicitationis non rectè peti- 1
tur. Item pollicitatio incertum continens non 2
parit actionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1. num. 1. sup. hoc tit.*

Notatur ad hoc quòd salarium si variè secundùm 3
merita personarum solet constitui, non intelligitur constitutum ei, qui ad certam sedem, vel aliud officium electus est, vt per Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom.1. lib. 5. tit. 2. num. 15.* Administratori enim, seu negotiorum gestori salarium non conuentum minimè debetur.*l.1. ff.de var. & extraord. cognit. l. qui mutuam pecuniam 56. §. non ideo minus, vers.salarium, ff.hoc tit.* Guid. Papæ *q. 68. col.2.* Flores de Mena *var.lib.1. quæst. 8. §.3.* Matt. *in votis nouiss.decis.voto 94. num.1.* Aloys.Ricc. *in collect. decis.part.5. collect.* 1540. & 1885. Monter à Cueua *Aragonia*

Aragonia decis.29 à num.1.vsque ad 31. Sigism.Scacc. *de commerc. & camb.§.3.glos.3.num.* 2. nisi quando officium esset onerosum & difficile, multíque laboris; nam tunc debetur salarium, etsi ab initio suscepti muneris promissum non fuerit, Gasp.Baeç. *de decima tutor.cap.2.à num.19. & cap.20. num.20.* Gutier. *pract.lib.3.cap. 2.num.* 10. Flores de Mena *d. lib.* 1. *quast.8. §. 3. num.* 2. Menoch. *cons.* 228. *num.* 20. & *cons.570.num.4.* vel dominus esset solitus conducere administratorem, & qui administrauit erat consuetus operas suas locare, Alex. *cons.109. in princ.lib.6.* Aluar. *de coniect. mente defuncti lib.2. §. 1. à num.124.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. part. 5. collect.* 1540. & 1885. Stephan. Gratiau. *discept. forens. cap. 257. num.* 1.

SVMMARIVM.

1 *Mandatarius ab eo pro quo intercessit, solutum cum vsuris repetit.*

2 *Contractus principalis, qui ab initio fuit stricti iuris, ex pôst facto fieri potest stricti iuris.*

L. Post solutionem. XVIII.

Iidem AA. Tusciano.

1
2 MAndatarius ab eo pro quo intercessit, solutum cum vsuris repetit. Item contractus principalis, qui ab initio fuit stricti iuris, ex pôst facto bonæ fidei fieri potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.*

L. Pretij. XIX.

Iidem AA. Eugenio.

VSuræ vltra licitum modum non possunt deberi, etiamsi per stipulationem fuerint promissæ, vel pro eis datum fuerit pignus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.sup.hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Procurator frustrà petit salarium illicitum. ex pacto de quota litis nil petit licitè, num.* 2.

3 *Pactum illicitum est vt loco expensarum & sumptuum factorum in casu victoria, Aduocato, vel procuratori, qui fecit dictas expensas, detur aliqua quota.*

L. Si contra. XX.

Iidem AA. Epagato.

1 ILlicitum salarium frustrà petit procurator. Ex
2 pacto de quota litis nil procurator licitè petit. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *in l.1. num.1. sup.hoc tit.*

3 Notatur ad hoc quòd illicitum est pactum vt loco expensarum, & sumptuum factorum in casu victoriæ detur Aduocato, vel procuratori, qui fecit dictas expensas, aliqua quota, vt per Virgil. Boccac. *in tract.de pactis part.3.num.20.* Farin. *in praxi crimin. quast.106.num.64.*

SVMMARIVM.

1 *in Re propria quilibet est moderator, & arbiter, & num.4. etiam in rebus de futuro, num. 5. intellige in re sua libera; secus si res sit communis, vel in qua alius ius habeat. num.6.*

2 *in Re demandata quilibet iudicium mandati, & existimationis periculum metuat, si reus sit culpa, aut doli.*

3 *Condemnatus in actione directa mandati infamis efficitur.*

7 *in Re sua quis non potest contra ius.*

L. In re mandata. XXI.

Imp. CONSTANTIN. A. *Lusitano PP.*

IN re propria quilibet est moderator, & arbiter; in 1
re demandata quilibet iudicium mandati, & exi- 2
stimationis periculum, si reus culpæ, aut doli quis fit, metuat. Condemnatus io actione directa man- 3
dati infamis efficitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1.n.1.sup.hoc tit.*

Vulgò allegari solet hic text. ad hoc quòd in re 4
propria quilibet est moderator, & arbiter, vt per Cassan. *in catal.gloria mundi part. 1. consid. 38. concl. 44. vers.* 2. Anton. Gom. *l.70. Tauri num.1.* Mench. *controuers. vsufreq. cap. 4. num.* 5. Castren. *cons.* 260. *Visis compromisso, col. 2. in princ. vol.* 1. Roman. *cons.* 277. *Non est dubium, num. 2. vers. consequens est*, Cephal. *cons.121. num. 10. & cons. 429. num. 56. & 57.* Decian. *cons.58. in princip. lib.* 2. vbi ampliat etiam 5
in rebus de futuro, Thom. de Thomaset. *in floribus legum reg. 98. & 247.* Menoch. *cons. 1. num. 265. & cons.34.num.1. & 17. & cons 57. num.10. & cons.255. num.10. & cons.296. num.41. & cons. 334. num. 21. & 37. & de prasumpt.lib.4.pras. 80. num. 7. & remed. 6. retin. num.* 118. Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 23. cap.7. col. 2. in fine*, Osasch. *decis.17. num.13.* Perez *l.1. vers ex qua infertur tit.2. lib.6.ordin.pag.76.* Spin. *in speculo testam.gloss.19 princip.num.74.* Gutier. *cons.21. num.7.* Surd. *cons.154. num.11.* Borcholt. *cons.31. col.49. part.1.* Aldouin. *cons.10. num.7.* Escob. *de ratiocin.cap. 90. num.50.* Molin. *de Iustit.tract.3. disp. 1. concl.* 1. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent.lib. 13. tit. 26. num.* 1. Cald. Pereira *de empt. & vendit cap.9. num.15. & 16.* Anguian. *de legib. lib. 3. controu.12. num.8.* Cardin. Tusch. *pract. concl.tom. 2. lit.D.concl.486.& tom.6.lit.R.concl.112.* Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori eccles. resol. 149. num. 4. in 2. edit.* Mari. Antonin. *variar. resolut.lib.2. resol. 45. num.* 6. Castill. *lib.1. de vsufructu, cap. 35. num. 5.* Rot. *decis. 105. num.6.* apud Farin. *part.1. recentior. & decis. 547. num.3.* apud eundem *part.2. recentior.* Intellige pro- 6
cedere in re sua libera, secus si res sit communis, vel in qua alius ius habeat. Anchar. *cons. 156. Optimie rationibus, n.7.& seqq.* Boër. *decis.320. num.12. vers.ex quo secundum*, vbi subdit quòd in re sua quis non po- 7
test contra ius; nam contra leges, & contra bonos mores non potest quis de re sua disponere, quia Reipub. interest ne quis re sua malè vtatur. Abb. *cons. 48. videtur primò, circa fin. vers.non obstat si dicatur, lib.* 2. quem refert Card. Tusch. *d.lit.R.concl.112.n.28.*

SVMMARIVM.

1 *Cessio actionum non potest fieri in casibus hac lege expressis.*

2 Cessiona

2 *Cessionarius pro quantitate soluti pretij & vsurarum alienas actiones acquirit,& num.3.*

4 *Confessio de recepto probat verè in illis casibus, in quibus nulla est fraudis suspicio, aut per legis interdictum non prohibetur.*

5 *Confessio partis non sufficit vbi potest esse fraudis præsumptio, sed requiritur vera, & corporalis traditio, & numeratio, & probatio.*

6 *Cessio actionum præsumitur simulata ex paruitate pretij. etiam in hæreditatis venditione, & in promissione de cedendo, licèt iuramentum interueniat.*

7 *Cessio actionis non valet tanquam simulata, si pretium non correspondet actioni cessæ, etiamsi sit firmata iuramento, & cessio facta sit partim ex causa venditionis, & partim ex causa donationis.non valet nedum cessio, sed etiam promissio de cedendo. num.8. exceptis casibus,in quibus cessiones valent etiam data modicitate pretij, vel nullo titulo existente. num.9.*

10 *Emere debita, siue actiones minori pretio quàm quod continetur in obligatione, licitum.*

11 *Cessio actionis modico facta pretio præsumitur simulata, & solùm pro numerata quantitate conceditur cessionario.*

12 *Cessio valet non soluto pretio, modò de pretio sit habita fides.*

13 *Debitum quando est indubitatum, & à debitore confessatum, potest liberè cedi pro quocunque pretio. secus in actionibus dubitatis, hoc est, in iudicium non deductis.num.14.*

15 *Cessio præsumitur ficta, quando non apparet de titulo. etiamsi titulus superueniret. num 16. & cessio iuramento sit firmata, num.17. secus in casibus firmatis, in quibus titulus præsumitur. num.18.*

19 *in Cessione actionum modico pretio facta inter heredes non præsumitur simulatio.non præsumitur simulatio, quando creditor à suo debitore pro suo credito cessionem recipit. num.20. vel quando is, qui rem alienam possidens sibi aliqua ex causa cessionem obligatam pro maiori sui munimine,& cautione recipit,num.21.vel cessio sit inter legatarios,seu fideicommissarios.num.22.*

23 *Cessio non valet facta ex causa donationis.*

24 *Confessio de recepto, non probat, nec illi fides habenda, nisi de vera numeratione appareat num.25.*

26 *Cessio non valet, si coniecturis constiterit factum fuisse iustis de causis, non autem animo vexandi eum, contra quem facta fuit.*

27 *Pretij tenuitas consideranda, quando deductis impensis, quæ fieri possent ad consequendam rem cuius actiones cessa sunt, adhuc tenue apparet pretium.*

28 *Præsumptiones & coniecturæ simulationis cessant quando fit cessio iurium, & actionum accessoriè ratione contractus præcedentis.*

L. Per diuersas. XXII.

Imp. ANASTAS. A. *Eustachio P. P.*

1 CEssio actionum non potest fieri nisi in casibus
2 hac lege expressis. Cessionarius pro quantitate
soluti pretij & vsurarum alienas actiones acquirit.
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

3 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt.
l. Hisp.64 tit.18. part.3. vbi *glos.4. & 5.* Hippol. *sing.*
45. Conan. *comment. iuris ciuilis lib. 7. cap.8. num. 2.*
Guid. Papæ *decis.273. num.1.* Adrian. Puluæ. *ad edictum de alienat. iudicij mutandi causa facta cap. 11. in princip. & in fine*, Mascard. *de probat. concl. 361. num. 11.*
vbi quòd confessio de recepto probat verè in illis 4
casibus, in quibus nulla est fraudis suspicio, aut per
legis interdictum non prohibetur. Anton. Gom.
l. 9. Tauri num. 36. col. 1. vbi quòd in quocunque 5
actu, vel contractu, in quo potest esse præsumptio
fraudis, non sufficit confessio partis, sed requiritur
vera, & corporalis traditio, & numeratio, & probatio eius, late Farin. *in praxi crimin tit. de falsitate & simulat. quest. 162. num. 36. cum seqq.* latius etiam Anton. Gom. *tom. 3. commun. lib. 2. tit. de actionib. concl. 3. per totam.*

Notatur hic text ad hoc quòd ex prauitate pretij 6
cessio actionum præsumitur simulata, vt per *decis. Genuens. 13. num. 37.* Roder. Xuar. *alleg. 19. num. 2.*
Franc. Marc. *Delphin. decis. 248. n.6.* Brunur. à Sole
in locis communib. verbo cessio 4. Menoch. *cons 1098. num. 32. & de arbitr. casu 228. num. 1.* & latè *de præsumpt. lib. 3. præs. 129. à princip.* vbi quòd locum id
habet etiam in hæreditatis venditione, & in sola
promissione decedendo, & non obstare licet iuramentum interueniat, Parlad. *rerum quotid. lib. 2. p. 3. c. fin. §. 4. num. 8.* Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib. 1. tit. de postulando resolut. 2. à num 11.* Ioan. Bapt.
Costa *de rata quest. 70. num. 1.* Anton. Fab. *coniectur. lib. 12. cap. 12.* Cardin. Tusch. *practic. conclus. tom. 2. lit. C. concl. 209. num. 12.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 4. tit. 13. num. 16.* latè Anton. Gabr.
d. tit. de action concl. 5. à princip. vbi *num. 3. cum seqq.*
ampliat vt non valeat cessio actionis tanquam simu- 7
lata, si pretium non correspondeat actioni cessæ,
etiamsi sit firmata iuramento, & quamuis cessio facta sit partim ex causa venditionis, & partim ex cau-
sa donationis, & *num. 5.* ampliat vt nedum non va- 8
leat cessio, sed etiam non valeat promissio de ceden-
do, & à *num. 6.* limitat in pluribus casibus, in quibus 9
cessiones valent etiam data modicitate pretij, vel
nullo titulo existente.

Aduerte quòd licitum est emere debita, siue actio- 10
nes minori pretio quàm quod continetur in obligatione, iuxta tit. *ff. de hered. vel act. vendit.* Innoc.
Abb. *num. 7.* Bero. *num. fin. in cap. in ciuitate, de vsur.* S. Antonin. *in sum. p. 2. cap. 8. §. 3. & 4.* Sot. *de Instit. lib. 1. quest. 4. art. 2.* Nauar. *in man. cap. 17. num. 230. cum seqq.* Baptista *de vsuris commento 3. num. 226. cum seqq.* Mercad. *de contract lib. opusc. de arredamientos cap. 9.* Menoch. *d. lib. 3. præs. 129. num. 16.* Cardin. Mantic. *d. lib. 4. tit. 13. num. 16.* Ratio est, quia in nominibus debitorum iustum pretium non est quantitas in illis contenta, sed ea, quæ attentis circunstantiis, & viso arbitrio boni viri probabiliter valere potest. *l. qui filij 4. in fine, ff. de hered. vel act. vend. l. Nesennius 22. §. vlt. l. querebatur 81. vers. quære, ff. ad leg. falcid.* Nau. *d. cap. 17. num. 230.* Anton. Gabr. *d. concl. 5 num. 34.* Anton. Fab. *d. cap. 12. & in suo Cod. sub hoc tit. defin. 9.* Osvvald. *ad Donell. lib. 15. cap. 43. lit. D.* Menoch. *de arbitr. casu 248.* Cardin. Mantic. *d. num. 16.* minus namque est habere actionem, quàm rem. *d. l. querebatur, vers. quære l. minus 205. ff. de reg. iuris*, Greg. Lop. *l. 1. gloss. 2. tit. 11. part. 6.* Ant. Gom. *var. tom. 1. cap. 12. num. 14.* Non obstat text *in præsenti*, cui similis *in l. ab Anastasio, inf. hoc eod. tit.* secundùm quem non valet cessio actionis, seu debitorum ad fauorem tertij, non constito priùs de solutione, quia loquitur & procedit in cessionibus fictis, & fraudulentis in odium eorum, qui alienas lites redimunt, Anton. Fab. *d. cap. 12. & d. defin. 9.* Osvvald. *d. cap.*

d. cap. 43. Menoch. *d. præs.* 129. *num.* 1. Cuiac. *lib.* 8. *obseru.* 31. & sic non quando constat de veritate actuum. Menoch. *vbi sup. num.* 42. Et quamuis controuersum sit, an hoc casu sufficiat confessio de recepto, vt per relatos à Tiraq. *de retract. lig.* §. 1. *gloss.* 18. *à num.* 85. Menoch. *d. præs.* 129. *num.* 10. Farin. *d. quæst.* 162. *num.* 17. & 18. attamen receptior opinio tenet confessionem sufficere, maximè quando transactus est terminus opponendi exceptionem non numeratæ pecuniæ, vt per Hieron. Gabr. *cons.* 167. *num.* 1. & *seq. lib.* 1. Rimin. sen. *cons.* 155. *num.* 9. & 18. *lib.* 1. Rebuff. *tom.* 2. *ad leg. Galliæ tit. de cessione actionis gloss.* 7. *art.* 1. Rot. Geuuens. *decis.* 104. *num.* 12. Crescent. *decis.* 10. *de re iudic.* Farin *d. n.* 38.

11 *Vt si quis datis pecuniis*, &c.] Notatur ad hoc
quòd cessio actionis modico facta pretio præsumitur simulata, & solùm pro numerata quantitate conceditur cessionario, vt per Menoch. *d. lib.* 3. *præs.* 129. *num.* 2. & dicit Anton. Gabr. *d. concl.* 5. *num.* 27. quòd
12 valet cessio dato quòd non sit solutum pretium, sed
sit habita fides de pretio.

13 *Pro indubitatis obligationibus*, &c.] Notatur ad
hoc quòd quando debitum est indubitatum, & à debitore confessatum, potest liberè cedi pro quocunque pretio, vt per Anton. Fab. *d. lib* 12. *coniect. cap.* 12. *col. vlt.* Osvvald. *ad Donell. lib.* 15. *cap.* 43. *lit. C. ad fin.*
14 Anton. Gabr. *d. tit. de actionib. concl.* 5. *num.* 49. vbi
quòd hæc lex procedit in actionibus indubitatis, id est, in iudicium deductis, secus in actionibus dubitatis, hoc est, in iudicium non deductis.

15 *Licèt instrumento cessionis venditionis*, &c.] Nota-
tur ad hoc quòd præsumitur ficta simulatáque cessio, quando non apparet quo titulo illa facta fuerit, vt per Menoch. *de præsumpt lib.* 3 *præs.* 129. *num.* 19.
16 vbi *num.* 33. ampliat, etiamsi titulus superueniret
si enim non adest titulus, præsumitur, vt per Alex. Trentacinq. *variar. resol. lib.* 2. *tit. de actionib. resol.* 2. *à num.* 1. vbi extendit procedere, etiamsi cessio sit
17 iuramento firmata, & *num.* 2. declarat locum non
18 habere quando sumus in casibus, in quibus titulus
præsumitur. nam tunc tenet cessio, licèt in instrumento titulus non fuerit appositus.

19 *Exceptis scilicet cessionibus*, &c.] Notatur ad hoc quòd in cessione actionum, modico pretio facta inter cohæredes, non præsumitur simulatio; vt per Alciat *in resp.* 124 *num.* 1. Anton. Gabr. *d. concl.* 5. *n.* 6. Menoch. *d. lib.* 3. *præs.* 129 *n.* 10.

20 *Ex his quæcunque vel creditor*, &c.] Notatur ad hoc quòd in cessione actionum simulatio non præsumitur, quando creditor à suo debitore pro suo credito cessionem recipit, vt per Anton. Gabr. *d. conclus.* 5 *num.* 7. Menoch *d. præs.* 129. *n.* 11.

21 *Vel is, qui res alienas possidet*, &c.] Notatur ad hoc quòd cessio actionis modico facta pretio non præsumitur simulata, quando is, qui rem alienam possidens sibi aliqua ex causa obligatam recipit cessionem pro maiori sui munimine, & cautione, vt per Alciat. *in resp.* 124. *num.* 5. Anton. Gabr. *d. concl.* 5. *n.* 8. Menoch. *d. præs.* 129. *n.* 12.

22 *Nec non his quas inter*, &c.] Notatur ad hoc quòd cessio actionis modico facta pretio non præsumitur simulata, quando fit inter legatarios, seu fideicommissarios, vt per Anton. Gabr. *d. cons.* 5. *num.* 9. Menoch. *d. præs.* 129. *num.* 13. vbi *num.* 14. & *seq.* idem dicit in specie cessionis factæ inter socios.

23 *Si autem per donationem*, &c.] Notatur ad hoc quòd non valet cessio facta ex causa donationis, vt per Anton. Gabr. *d. concl.* 5. *n.* 38.

24 In gloss. *Soluturam.* ibi, *vt sit necesse pretium solutum, &c.* Notatur ad hoc quòd confessio de recepto
non probat, nec illi est fides habenda, vt per Tiraq. *de retractu lig.* §. 1. *glos.* 18. *num.* 78. Roder. Xuar. *alleg.* 19. *num.* 2. Mascard. *de probat. concl.* 361. *num.* 4. Vnde 25
cessio præsumitur simulata ex sola confessione & receptione pretij, nisi de vera numeratione appareat, Cott. *in memorabil. verbo creditor prior*, Farin. *in praxi crimin. tit. de falsit. & simulat. quæst.* 162. *num.* 37.

In gloss. *Venditionis.* ibi, *cùm iusta sit cessio, & non* 26
animo vexandi, &c. Notatur ad hoc quòd non valet cessio actionis modico facta pretio, si coniecturis constiterit factam fuisse iustis de causis, non autem animo vexandi eum, contra quem facta fuit, vt per Menoch. *d. lib.* 3. *præs.* 129. *n.* 16.

In glos. *Quam aliis causis, fin.* ibi, *sed quantum pre-* 27
tium dicitur modicum, &c. Notatur ad hoc quòd pretij tenuitas consideratur, quando deductis impensis, quæ fieri possent ad consequendam rem, cuius actiones cessæ sunt, adhuc tenue apparet pretium, vt per Ioann. Mil. *repert. verbo præsumitur cessio*, Anton. Gabr. *d. concl* 5. *num.* 34. Ias. *in* §. *propter retentionem num.* 5. *ante med. instit. de actionib.* vbi dicit hanc gloss. notabilem, Anton. Gom. *var. tom.* 1. *cap.* 12. *num.* 25. *ante med. vers. secundò infertur*, Boët. *decis.* 44. *num.* 1. Tiraq. *de retractu lig.* §. 15. *gloss.* 1. *num.* 3. Foler. *ad Marant. de ordine iudic. part.* 4. *num.* 103. *pag.* 153. Mexia. *in tract. tassæ panis concl.* 2. *num.* 94. Menoch. *d. præs.* 129. *num.* 4.

In ead gloss. ibi, *& postea subsequi cessio, &c.* No- 28
tatur ad hoc quòd præsumptiones & coniecturæ simulationis cessant quando fit cessio iurium, & actionum accessoriè ratione contractus præcedentis, vt per Anton. Gabr. *d. concl.* 5. *num.* 28. Menoch. *d. præs.* 129. *num.* 43.

SVMMARIVM.

1 *Cessio simulata præsumitur si actio pro parte vendita, pro parte donata reperitur, & num.* 3. *declara vt num.* 4. *amplia vt num.* 5. *& limita vt num.* 6.
2 *Si solus donationis titulus prætendatur fraudulenter, cedens actionem amittit.*
7 *Cessionarius pro creditore.*
8 *ex Occultatione præsumitur fraus.*
9 *ex Varietate contractus fraudis suspicio arguitur.*
10 *Fraus præsumitur cùm in instrumento non continetur numeratio, sed tantùm confessio de recepto.*
11 *Instrumenta quando habent executionem paratam per statutum possunt exequi ad instantiam cessionarij constando de cessione.*
12 *Via executiua quæ datur cedenti, datur etiam cessionario.*
13 *non satis est Contractum probari simulatum, dolosum, vel fictitium in genere, sed necesse est probetur ipsa species ac modus simulationis, seu fraudis sigillatim.*
14 *Aduocatos omnia nosse mala.*

L. Ab Anastasio. XXIII. & vlt.

Imp. IVSTINIAN. A. *Ioanni P.P.*

CEssio simulata præsumitur si actio pro parte 1
vendita, pro parte donata reperitur. Item si 2
solus donationis titulus prætendatur fraudulenter, cedens actionem amittit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.* & post omnes Giphan. *tom* 1. *pag.* 293.

Hanc

3 Hanc eandem concluſionem quoad primam eius partem, ex hoc text. deſumunt *l. Hiſpan.64. tit.* 18. *part.3. vbi gloſſ.4.* Roder.Xuar. *alleg.19.num.2.* Cæpol.*de ſimulat.contractus num.43.& 99.* Puluæ. *ad edictum de alienat.iudicij cap.12.in princip.* latè Menoch. *de præſumpt.lib. 3.præſ.129. num. 27.* vbi *num.* 28.
4 declarat vt non procedat quando vni vendita eſt pars actionis, & deinde alteri perſonæ diuerſæ donata eſt altera pars, ita quòd re vera, is, cui pars donata fuit, eam habeat, non autem quòd ſit perſona interpoſita ab illo emptore alterius partis, latè etiam Anton. Gabr. *commun. tit. de actionib. concl.5.*
5 *num.43.* vbi *n.44.cum ſeqq.* ampliat, etiamſi pro parte donetur, & pro parte permutetur, & etiamſi debitor det in ſolutum creditori ſuo ex cauſa crediti pro parte veri, & pro parte falſi, quia ceſſio non tenet
6 pro parte pro qua creditum eſt falſum, & *num.* 47. limitat, vt iſtud non procedat in re corporali pro parte vendita, & pro parte donata.

7 *In alium creditorem.*] Ergo ceſſionarius dicitur creditor, vt per Roder. Xuar. *in l. poſt rem iudicatam, ſuper leg. Regni, extenſ.6. num.* 1. Suar. de Paz *in practica tom.1.part.5.cap.1.num.31.*

8 *Non occultè.*] Notatur ad hoc quòd ex occultatione fraus præſumitur, vt per Tiraq. *de retractu convent. in præfat. num.13.* Cald. Pereira *post quæſt. forenſ. conſ.16.num.4.* Maſcard. *de probat. concl.*445.

9 Notatur etiam ad hoc quòd ex varietate contractus fraudis ſoſpicio arguitur, vt per Tiraquel. *de nobilit. cap.* 1. *num.* 491. Maſcard. *de probat. concl.* 442. *num.4.*

10 *Re ipſa perſoluit.*] Notatur ad hoc quòd præſumitur fraus cùm in inſtrumento non continetur vera numeratio, ſed tantùm confeſſio de recepto, vt per Tiraquel. *de retractu lign.§ 1.gloſſ.18.n.78.& ſeq.* Anton. Gom. *l.45.Tauri num.85.col.1.*

11 *Vt partem quidem debiti*, &c.] Notatur ad hoc quòd quando inſtrumenta habent executionem paratam per ſtatutum poſſunt exequi ad inſtantiam ceſſionarij conſtando de ceſſione, vt per Viui. *tom.1. commun.opin. lib. 4. tit.5. num.124. pag.473.* Azeued. *l.vlt..num.26. tit.21. lib.4. noua Recopilat.* D. Barboſ. *in l. poſt dotem, num. 52. ff. ſoluto matrimonio,* Parlador. *lib.2. rerum quotid.cap fin.part.3.§.4. num.6.* Soar. de Paz *d. cap.* 1. *à num.* 32. Roder. Xuar. *in d.l poſt rem iudicatam, in declarat. leg. Regni, limit.7.* metipſum *in praxi exigendi penſiones, quæſt. 2. num.* 68. vbi habetur quòd via executiua, quæ datur cedenti, datur etiam ceſſonario, latè Thom. Valaſc. *allegat. iuris tom. 1. allegat. allegat. 76. num.* 77. vbi ſubdit, hanc doctrinam non habere locum apud Luſitanos, quia priuilegium executionis tantùm procedit inter proprias perſonas contrahentium, & tales non ſunt perſona creditoris nominati in inſtrumento, & perſona illius, in quem facta eſt ceſſio, & *num.* 78. hoc intelligit quando ceſſionarius petit executionem ſuo nomine virtute ceſſionis, non autem quando eam petit nomine cedentis, & tanquam ipſius procurator.

12 Notatur etiam hic text. ad hoc quòd non ſatis eſt probare contractum eſſe ſimulatum, doloſum, vel fictitium in genere, ſed neceſſe eſt vt ipſa ſpecies, ac modos ſimulationis, ſeu fraudis ſigillatim probetur, vt per Tiraquel. *in retractu lign. §. 1. gloſſ. 14. num.59.* Maſcard. *de probat. concl.449.num.6.*

13 In gloſſ. *Morantur.* ibi, *qui omnia mala mouerunt.* Notatur ad hoc quòd Aduocati omnia mala mouerunt, vt per Tiraq. *de nobilit. cap.29.num.10.*

Si ſeruus ſe extero emi mandauerit.

TIT. XXXVI.

I c titulus eſt pars ſuperioris: quia ſpeciem quandam mandati declarat, id eſt, cùm ſeruus extraneo mandat, vt ſe emat. Scripſerunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVeſembec. De materia tit. vide Mozz. *de contractib. tit. de mandato, cap. de perſonis, inter quas cadere poteſt mandatum, num.* 2.

SVMMARIVM.

1 *ex Mandato ſerui firmiter non oritur actio, quòd ſi à domino mandatum habeat ad contrahendum, actionem mandati parit æquitas.*

2 *Mandatum ſerui mandantis ſe emi ab initio inualidum, reconualeſcit emptione ſequuta ex poſt facto.*

L. Si ſeruus. Vnic.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Dionyſiæ.*

EX ſerui mandato actio firmiter non oritur, quòd 1
ſi à domino mandatum habeat ad contrahendum, actionem mandati æquitas parit. Mandatum 2
ſerui mandantis ſe emi ab initio inualidum, reconualeſcit emptione ſequuta ex pòſt facto. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Butrig. Bart. Bald. Caſtrenſ. Fulgoſ. Angel. Cuiac. Donell. Aloyſ. Leo *in 4. fol.*30. Sebaſt. Næui. remiſſiuè. Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.* & inter repetentes Petrus de Bellapertica.

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt *l.7. Hiſpan. tit.10. part.3. vbi gloſſ.4.* Bart. *in l.ſi de vi, num.1.in fine, ff.de iudic.& in l.naturaliter, §. nihil commune, num. 33. in princip. ff.de acquirend. poſſeſſ.* Mayn. *lib.3. actionum, cap.5. fol.* 161. *& lib. 4. cap.* 8. Adrian. Puluæ. *ad l.interpoſitas, C.de tranſact.pag.*100. Didac. à Britto Luſitan. *in rubr de locato, & conducto, in princip. num.5. ante medium*, vbi ait quòd eo caſu, quo domino illius ſerui, qui ſe emendum mandauit, peculiares nummos in eandem rem mandatario miniſtrans, ſequuta emptione, nulla in rigore aduerſùs mandatarium, eúmque emptorem mandati, aut venditi actio competebat; ex æquitate tamen, ſeu vtilitate, vtraque, mandati ſcilicet ad ſeruum, empti verò ad pretium eidem domino accommodatur; cùm tamen ſi competeret, in rigore ex vendito competere debuiſſet ipſimet domino, qui venditoris perſonam ſortitur, prout notauit gloſſ *hic verbo empti.* Accommodantur igitur prædictæ actiones non ex mandato, aut ex empto propriè, & in rigore, ſed potiùs vtiliter, & ex æquitate, hoc eſt, ratione, & cauſa mandati, ſeu empti, id eſt, quia mandatarius & mandatum ſuſcepit, & emit ſeruum, de quo *hic.*

Pro socio.

TIT. XXXVIII.

CTIO pro socio est similis actioni mandati: sed eo differt, quòd actio mandati est directa, & contraria; actio verò pro socio vtrinque directa est; quia vtriusque contrahentis eadem est ratio. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De titulo, seu de societatibus speciales tractatus in lucem ediderunt Angel. de Periglis *tom. 6. tractat. Doctor. part.* 1. *fol.* 130. Hector Felicius; & de societatibus officiorum, Franciscus Castracanius, Virginius Boccacin s, & Syluester Zacchias.

De materia tituli vide Ordin. Reg. Lusitan. *lib.* 4. *tit.* 44. vbi parens meus, *& l. Hispan* 1. *cum seqq. tit.* 10. *part.* 5. vbi Gregor. Lopez, Conan. *comment. iuris, lib.* 7. *cap.* 13. Brisson. *lib.* 17. *de verborum signific. verbo socij*, Couarr. *lib.* 3. *variarum, cap.* 2. Aotou. Gom. *variarum tom.* 2. *cap.* 5. Nauarr *in man. cap.* 17. *num.* 251. *& in comment. de vsuris, num.* 12. *cum seqq.* Petr. Gregor. *syntagm iuris, part.* 3. *lib.* 27. *cap* 4. *&* 5. Suar. Donat. à Fina, Kirchou. & alios *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit* 25. *pag* 615. *cum seqq.* Ioseph. Ludou. *tom.* 3. *etiam commun. tit. de societate, pag.* 456. Sot. *de Iustit. lib.* 6. *quæst* 6. Conrad *de contractib. quæst.* 97. Thoming. *decis.* 13. *&* 49. Barnab. Cornazan. *Lucensi decis.* 18. Gam. *Lusitan. decis.* 110. *num.* 28. *cum seqq. & decis.* 253. *num.* 1. *&* 2. *& decis.* 08. *num.* 9. Mozz. *de contractib. tractat. de societate*, Gregor. Valent. 2. 2. *disp.* 5. *quæst.* 24. Pert. Nauarr. *de restitut. lib.* 3. *cap.* 2. *num.* 436. *cum seqq.* Suar. de Paz *in practica, tom.* 3. *cap.* 6. §. 7. Mascard. *de probat. conclus.* 1309. *& seq.* aliàs 1315. *&* 1316. Menoch. *de præsumpt. lib.* 3 *præsumpt.* 56. Aluar. Valasc. *cons.* 19. *num.* 1. *& vlt. & cons.* 63. *&* 185. Bernard. Græuæ. *ad practic. Cameræ Imperialis lib.* 2. *conclus.* 24. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib.* 6. *de societ.* Fachinæ. *controuers. lib.* 2. *cap.* 94. Molin. *de Iustit. tractat.* 2. *disput.* 411. *cum seqq.* Leonard. Less. *in simili tractat. lib.* 2. *cap* 25. Rebell. *de obligat. iustit. part.* 2. *lib.* 15. *de contractu societatis*, Valer. Reginald. *in praxi fori pænitent. tom.* 2. *lib.* 25. *num.* 369. *cum seqq.* Azor. *institutionum moralium, part.* 3. *lib.* 9. *de societate*, Rimin. Tepat. *variarum sentent. tom.* 2. *tit.* 365. Henric. Bocer. *in disput. de vniuerso iure, tom.* 1. *classi* 2. *disput.* 5. *de societate.*

SVMMARIVM.

1 *Societas valet, in qua vnus pecuniam confert, alter operam, & num* 2.

3 *Lucri diuisio quomodo fiat inter illum, qui pecuniam confert, & alterum qui præstat operam, vt salua sit vtriusque conscientia, & num.* 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12.

4 *Opera hominis quid, & n.* 5.

L. Societatem. I.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Aurelio*

1 SOcietas in qua vnus pecuniam confert, alter operam, valet. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Burr'g. Angel. Fulgos. Bald. Castr. Cuiac. Sebast. Næni. Aloys. Leo *in* 4. *fol.* 30. *verso*, Donell. remissiuè. Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt Ambros. de Vignate *in cap. salubriter, de vsur.* §. *prima ergo conclusio, n.* 163. Gam. *Lusit. decis.* 110. *n.* 28. Ias. *in* §. *sequens num.* 43. *&* 44. *Instit. de action.* Capt. *cons.* 17. *n.* 3. Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter vir. & vxor. notab.* 6. §. 12. *n.* 1. *&* 2. Dec. *resp.* 97. *num.* 37. *vol.* 2. Mascard. *de probat. concl.* 1309. alias 1315. *n.* 11.

Quomodo autem fiat diuisio lucri inter illum, qui 3
pecuniam confert, & alterum, qui operam præstat, vt salua sit vtriusque conscientia, est scitu dignissimum; in primis Syluest. *in sum verbo societas*, 1. *num.* 20. Vigesimò, inquit, quæritur, quomodo societas sit diuidenda si nihil conuentum est expresè, vel tacitè, quia nulla est consuetudo de hoc: & dicit Bald. *in l.* 1. *ff. pro socio*, & Angel. *vbi supr.* quòd si alter centum, & alter operas posuit, & de lucro habent ducenta, qui centum posuit, primò extrahet sua centum, & reliqua ducenta omnes diuident inter se, ita tamen quòd qui plus contulerit pecuniæ, operæ, vel industriæ, arbitrio scilicet boni viri, plus habeat de lucro, *l. si non fuerint, & l. qui enim. ff. pro socio.* Nec est verum quod quidam dicunt, eum, qui posuit operam, priùs debere extrahere alia centum pro opera sua, cùm
hoc nullo iure caueatur, diuino, Canonico, vel ciuili, 4
quia opera hominis nihil aliud est, quàm officium
diurnum, *l.* 1. *ff. de oper. liber.* immo opera hominis di- 5
citur fructus hominis esse, *l.* 4. *& seq. ff. de oper. seru.* 6
vnde qui ponit operas tantùm, nihil ponit consistens in capitali, vel sorte, sed solum fructum, aut vsumfructum suæ personæ, qui correspondet fructui, aut commoditati illorum centum, &c.

Caier. *in sum. verb. societas*, Syluestri vestigiis insi- 7
stens ait, Et quoniam in huiuscemodi societatibus frequenter contingit diuersarum rationum conuenire socios (dum vnus ponit pecuniam, & alius operam & industriam) nec par est vtriusque periculum, ideo nota & aduerte diligenter quòd societas huiusmodi ex sua natura hoc habet quòd ponens pecuniam substet duplici periculo, scilicet perditionis pecuniæ, & perditionis negotiatorij vsus eiusdem pecuniæ; qui verò ponit industriam, seu operas suas, substet vni tantùm periculo, scilicet perdendi vsũ industriæ, seu operarum suarum. Quod vt meliùs intelligas considera triplicem euentum societatis: aut enim in fine inuenitur lucrum; aut sine lucro, capitale tantùm; aut damnum capitalis in toto, vel in parte sentiet quicquid damni est dominus pecuniæ, qui illam posuit: si verò capitale tantùm inuenitur, saluum erit domino eius, qui illud posuit. nam ex eo, quòd posuit pecuniam suam in societatem, non desinit esse illius dominus. Si autem lucrum inuenitur, reddetur ante omnia capitale domino, & diuidetur deinde lucrum æquis portionibus, supposito quòd pecunia posita in societate, & industria æquiualent; & omnium horum vna est ratio, quia scilicet, qui posuit pecuniam, substat duplici periculo, scilicet perdendi substantiam pecuniæ, & perdendi negotiationis vsum, tenendo scilicet vanè tanto tempore suam pecuniam occupatam negotio: ex hoc enim fit vt iustitia exigente ei capitale saluum sit, si saluatur in toto, vel in parte, cui deperderetur, si periret. Ponens autẽ industriam, vel operas, quia solùm potest deperdere vsum industriæ, vel operæ suæ, scilicet in vanum laborando, ideo nihil de capitali saluo ei debetur: substantia nanque operarum suarum non ex negotiatione, sed ex necessitate materiæ perit, quia scilicet est res successiua in motu consistens, si enim res permanentes essent, ei essent saluæ. Hactenus Caietanus.

Molin.

8 Molin. *de Iustit. tom. 2. disp. 415. concl.* 1. palàm opponitor Syluestro, & Caietano, ait enim: Quando operæ, industriæ, vsus nauigij, aut alterius rei, quæ vnus sociorum apponit, æquales sunt in valore cum capitali, quod alter apponit, licitus est contractus, quòd tam lucrum, quàm capitale diuidenda sint æqualiter in vtrumque socium, iuxta opinionem quam Caiet. 2. 2. *quæst.* 78. *art.* 2. *ad* 5. est sequutus: immo verò pactum tunc quòd solum lucrum diuidendum æqualiter sit inter socios, & capitale ad eum integrum pertineat, qui illud apposuit, est iniquum cum onere restituendi dimidium capitalis: hanc eandem amplectuntur Conrad *de contract. quæst.* 94. *corol.* 3. Mai *in* 4. *dist.* 15. *quæst.* 47. Cou. *lib.* 3. *var. resol. cap.* 2. *num.* 2.

9 Lessi. *de Iustit. & iure lib.* 2. *cap.* 25. *de contractu societatis dubit.* 2. *num.* 8. inquit, Molinam sequutus, vt is qui operas cosfert, admittatur vt verus socius, & solùm sit particeps lucri secùndùm æstimationem operarum; quasi tantum pecuniæ in societatem contulisset, quanti valent operæ, vt si conferas mille aureos, & opera socij æstimetur centum aureis, sitque particeps lucri, quasi contulisset solùm centum aureos, hic contractus etsi à quibusdam Doctoribus probari videatur, est tamen omnino iniquus. Ratio est, quia socius id, quod confert, certò amittit, petit enim opera illius; tu verò quod confers non amittis, sed manet tibi saluum, vnde est dispar conditio sociorum, quod repugnat contractui societatis, nisi aliunde fiat compensatio. Deinde hoc pacto socius, qui confert operam, nunquam aliquid lucrabitur, sed certò semper amittet, nisi lucrum sit vltra mille & centum aureos, quod vix vnquam continget. Cùm enim solùm vndecima pars lucri ei sit assignata, nisi hæc excedat centum aureos, quibus opera eius æstimabatur, nihil habebit supra id, quod contulit: si autem vndecima pars lucri sit infra centum aureos, necessariò amittet, vt patet. Itaque talis societas ferè est leonina, in qua alter sociorum solùm habet damnum, alter solum lucrum, de qua vide *d. l. si non fuerint* 29. *§. fin ff pro socio.*

10 Idem Lessi. *ead. dubit.* 2. *num.* 9. subdit in hæc verba. Tertio vt is, qui operas cosfert, non solùm sit particeps lucri, sed etiam sortis, secundùm æstimationem operarum, itaut negotiis peractis ex tota summa, quæ ex lucro & sorte conflata erit, tantum extrahat, quantum si loco operarum pecuniam æquiualentem contulisset: vt si tu conferas mille aureos, socius verò operam valentem centum aureis, & lucrum sit quingentorum aureorum, socius extrahet vndecimam partem non solùm è lucro, sed etiam ex sorte, id est, ex mille & quingentis aureis. Vnde ille habebit 136. aureos, & vnam tertiam, tu verò habebis reliquas decem partes: hic contractus est iustus. Probatur, quia qui confert operas, non minus debet esse particeps tum lucri, tum sortis, quàm qui ponit tantundem pecuniæ: non enim ipsi soli opera perire debet, cùm non minus conferat ad negotiationem, quàm is, qui contulit tantundem pecuniæ: atqui is, qui in casu proposito contulit centum aureos, extrahit vndecimam partem, non solùm lucri, sed etiam sortis; ergo etiam is, qui contulit operam eiusdem æstimationis. Itaque in hoc contractu opera socij æstimanda est pecunia, eaque estimatio sorti addenda, vt fiat vna sors communis, v. g. mille & centum aureorum, in qua socius habeat partem vndecimam, perinde ac si tantundem pecuniæ contulisset, vnde postea in diuisione competit ei vndecima pars sortis, & lucri, seu totius summæ. Si opera illius valebat quanti sors alterius, debetur ei dimidium totius summæ, si erat æqualis tertiæ, quartæ, quintæ, vel sextæ parti pecuniæ, debetur ei tertia, quarta, quinta, vel sexta pars totius summæ, quæ repetitur finitis negotiis. Iuxta hunc modum intellige quæ haber Couar. *lib.* 3. *variar. cap.* 2. & Naoarr. *cap.* 17. *num.* 251. etsi non satis clarè explicent, an socius operam conferens, debeat esse solùm particeps lucri, an etiam sortis. Hactenus Lessius.

Couar. *lib.* 3. *variar. resolut. cap.* 2. *conclus.* 1. in varias fertur partes; ait enim: Iure & ratione societatis potest quis dare licitè propriam pecuniam mercatori; hac conditione & pacto, vt pecuniam accipiens mercatorum artem exerceat, laboret & industriam subiturus; lucrum verò ex ea acquisitum, simul & damnum sequutum communia sint vtriusque, &c. 11

In gloss. *Obtinuit*, 2 nic. ibi, *sed quæro, an ille qui pecuniam contulit, debeat habere capitale saluum in diuisione societatis*, &c. De materia & intellectu huius gloss. vide latè Gregor. Lop. *l.* 10. *verbo perdiendose tit.* 10. *part.* 5. vbi disputat, si vnus ponit in societate pecuniam, alius operam, & industriam, & perditur capitale, ac proinde societas dissoluitur, an ponens operam teneatur ad dimidiam capitalis, & sic an tale damnum debeat communicari inter socios? Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum & vxor. notab.* 6. §. 11. *num.* 6. Geminian. *de vsuris comm.* 3. §. 1. *num.* 23. Rot. Genuens. *decis.* 35. Franc. Marc. *quæst.* 887. Caballin. *millelot.* 427. Menoch. *de arbitr. casu* 125. Fachinæ. *controuers. lib.* 2. *cap.* 95. Cardin. Manric. *de tacitis & ambig. convent. lib.* 6. *tit.* 11 *num.* 3. Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib.* 2 *conclus.* 24. *consid.* 1 *num.* 2. 12

SVMMARIVM.

1 *Emptione fundi communis societas introducta videtur, & num.* 2.

3 *Socius rem emens, præsumitur emisse de proprio, non de communi. idem est in eo, qui res administrabat alienas, si vir erat industriosus, vel possidebat bona, num.* 4.

L. Cùm proponas. II.

Iidem AA. & CC. Pantonio.

Emptione fundi communis societas introducta videtur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supra hoc tit.* & post omnes Aloys. Leo *fol.* 31. 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Alphan. *collect.* 416. Roman. *sing.* 435. Burg. de Paz *cons.* 43. *n.* 2. Ranchin. *p.* 4. *concl.* 382. Henric. Bocer. *in disput. de vniuerso iure tom.* 1. *classi* 2. *disp.* 5. *n.* 14. Menoch. *cons.* 46. *num.* 5. & *cons.* 122. *num.* 32. vbi tenet quòd licèt duo communiter emissent fundum, & sic effecti essent socij contractus, non tamen dominium in vtrumque fuisset translatum, nisi ambo, missi fuissent in possessionem, vel nisi sequuta ratihabitione emptionis factæ, Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom.* 1 *lib.* 6. *tit.* 1. *num.* 11. 2

Sane qui pretium, &c.] Notatur ad hoc quòd si socios rem emit, præsumitur emisse de propria, non de communi pecunia, vt per Abb. *cons.* 46. *in* 3. *dub. vol.* 1. Rip. *consil.* 121. *num.* 9. Natt. *cons.* 358. *num.* 1. Tiraquel. *de retract. conuent. ad fin. tit. num.* 88. Rodeic. Xuar. *tit. de los ganancias num* 27. 3

Surd. *decis.* 15. *num.* 1. latè Cardin. Mantic. *d. lib.* 6. *tit.* 18. *per tot.*

In dubio enim pecunia soluta pro re empta soluentis esse præsumitur, vt per Bart. *hic notab.* 1. Roman. *sing.* 440. *vers. emeram rem,* Cæpol. *caut.* 138. *si vnus ex fratribus,* Alex. *cons.* 78. *à num.* 4. *lib.* 2. Mascard. *de probat. conclus.* 612. *num.* 4. & 5. Matiens. *l.* 2. *gloss.* 1. *num.* 36. *tit.* 9. *lib.* 5. *noua Recop.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo emptio* 13. *in fine,* Escobar *de ratiocin. cap.* 14. *num.* 34. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 4. *tit.* 12. *à num.* 17. Amplia procedere etiam in eo, qui alienas res administrabat. nam si erat vir industriosus, vel possidebat bona, præsumitur acquirere de proprio, & non de alieno, gloss. *verbo ex eius substantia in l. cum oportet, C. de bonis, quæ liber.* Ioan. de Amicis *cons.* 124. *num.* 7. Crauet. *cons.* 129. *num.* 2. 3. & 4. & *cons.* 131. *num.* 12. Paris. *cons.* 80. *num.* 7. 21. 22. & 26. *lib.* 1. Surd. *d. decis.* 15. *num.* 2. Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præs.* 52. *num.* 1. latè Farin. *fragment. crimin. part.* 1. *lit. A. num.* 35. *cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Societatis commoda transeunt in heredem.*
2 *Emolumenta inter socios æqualiter diuidenda.*
3 *Societas an & quando transeat ad haredes.*
4 *Societas licèt morte finiatur, commoda tamen, & emolumenta diuidi possunt cum herede.*
5 *Socij debent esse æqualiter in lucro, vel damno, si nihil diffinierunt.*

L. Cùm in societatis. III.

Iidem AA. & CC. *Victorino.*

1 SOcietatis commoda transeunt in hæredem. Item
2 emolumenta inter socios æqualiter diuidenda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

3 Societas an & quando transeat ad hæredes? vide Ias. *in §. item Seruiana num.* 19. *cum seqq. Institut. de actionib.* Thesaur. *decis.* 242. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 6. *tit.* 24. *num.* 21. *cum seqq.* Aluar. Valasc. *consult.* 63. *num.* 4. vbi *num.* 14. disputat an societas celebrata cum clausula, pro se & hæredibus, & adiecto iuramento, sit transitoria ad hæredes, & *num.* 15. tenet valere præceptum testatoris quòd perseueret societas inter hæredes post eius mortem vsque ad certum tempus. Regulariter enim societas finitur morte cuiuslibet ex sociis, & ad hæredes non transit, licèt conuentum sit. Ordin. Reg. Lusitan. *lib.* 4. *tit.* 44. §. 4. *l. Hisp.* 10. *tit.* 10. *part.* 5. Anton. Gom. *tom.* 2. *var. cap.* 5. *num.* 6. Valasc. *de iure emphyt. quæst.* 30. *num.* 5. & *consult.* 63. *à num.* 3. Matiens. *l.* 2. *gloss.* 1. *num.* 15. *tit.* 9. *lib.* 5. *noua Recop.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil.* 57. *num.* 1. Franc. Marc. *q.* 626. Osasch. *Pedem decis.* 76. *num.* 4. & *decis.* 150. Thom. Minad. *decis.* 40. *num.* 5. & 7. Rot. Genuens. *decis.* 71. Arimin. Tepat. *variar. sentent tom.* 1. *tit.* 355. *cap.* 12. *in fine,* Donat. à Fina *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 25. *num.* 12. *pag.* 615. Surd. *cons.* 20. *num.* 3. & 4. Molin. *de Iustit. tractat.* 2. *disputat.* 414. *in princip.* Azori. *instit. moral. part.* 3. *lib.* 9. *cap.* 6. *quæst.* 3. Rebell. *de obligat. iustit. part.* 2. *lib.* 15. *quæst. vltim.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 6. *tit.* 24. *à princip.* Aloys. Ricc. *in collectan. decision. part.* 2. *collectan.* 398. Ioan. Martins Acosta *in addit. ad formam libellor. annot.* 14. *num.* 17. Stephan. Gratian. *disceptat. forens. cap.* 276. *à num.* 1. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib.* 25. *num.* 375. *vers. secundò.*

Notatur hic text. ad hoc quòd licèt societas finiatur morte, commoda tamen, & emolumenta cum hærede diuidi possunt, Thesaur. *decis.* 242. *n. fin.* Arimin. Tepat. *d. tit.* 355. *cap.* 14. *in princ.* 4

Etiam compendia æqualiter, &c.] Notatur ad hoc quòd socij debent esse æquales in lucro, vel damno, si nihil diffinierunt. *l. si non fuerit, in princip. ff. hoc tit.* Ordin. Reg. Lusitan. *lib.* 4. *tit.* 44. §. 9. *l. Hispan.* 3. & 4. *tit.* 10. *part.* 5. Fachinæ. *controuers. lib.* 2. *cap.* 94. *vers. tertium,* Ioan. Martins Acosta *dict. annot.* 14. *num.* 14 & 15. Molin. *dict. tractat.* 2. *disputat.* 415. *vers. quando socij,* Rebell. *d. part.* 2. *lib.* 15. *quæst.* 7. *num.* 1. *cum seqq.* Cardin. Mantic. *d. lib.* 6. *tit.* 14. *à num.* 3. 5

SVMMARIVM.

1 *Testati, vel intestati causa non pertinet ad contractus.*
2 *Hæres socij decedentis, testamento condito, aut omisso, ex pactis defuncti socij conuenitur.*

L. Si societatis. IV.

Iidem AA. & CC. *Celeri.*

CAusa testati, vel intestati, non pertinet ad contractus. Hæres socij decedentis, testamento condito, aut omisso, ex pactis defuncti socij conuenitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *n.* 1. *supr. hoc tit.* 1 2

SVMMARIVM.

1 *Societas durat pro libito sociorum, itaut quandocunque renuntiatione, & expressa voluntate partium dissoluatur, & num.* 2. *nisi ad tempus contracta fuerit societas, num.* 3. *potest tamen ante tempus renuntiari, si promissa non seruantur à parte, num.* 4. *limita, etiamsi socius intempestiuè renuntiet societati, cùm illi intempestiuè renuntiari non possit, num.* 5. *vel si renuntiet dolo malo, vt solo lucro participet.*
6 *Actio pro socio intentatur societate finita, quando agitur pro habenda vtili ratione lucri & damni inter socios diuidendi.*

L. Tamdiu. V.

Iidem AA. & CC. *Theodoro.*

DVrat societas pro libito sociorum, itaut quandocunque renuntiatione, & expressa voluntate partium dissoluatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Ordin. Reg. Lusit. *lib.* 4. *tit.* 44. §. 5. *l. Hisp.* 11. *tit.* 10. *part.* 5. *vbi gloss.* 1. Conan. *comment. iuris lib.* 7. *cap.* 13. *num.* 12. Anton. Gom. *tom.* 2. *var. cap.* 5. *num.* 6. Mascard. *de probat. concl.* 1311. *num.* 7. aliàs 1317. Donat. à Fina *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 25. *num.* 11. *pag.* 615. Matiens. *l.* 2. *gloss.* 1. *num.* 29. 44. & 46. *tit.* 9. *lib.* 5. *noua Recop.* D. Barbos. *in rub. ff. soluto matrimon. part.* 2. *num* 50. *cum seqq.* Cardin. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib.* 6. *tit.* 23. *num.* 2. *cum seqq.* Ioan. Martins Acosta *in addit. ad formam libellor. annot.* 14. *n.* 20. 2

Molin.

Molin. *de iustit. tractat.* 2. *disput.* 413. *verf. his ita explicatis*, Azot. *instit. moral. part.* 3. *lib.* 9. *cap.* 6. *quaes.* 2. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 25. *num.* 375.

3 Limita primò, quando ad tempus contracta socie-
tas fuerit, quia ante tempus nisi consensu vtriusque
socij dissolui non potest. Ordin. Reg. Lusitan. *dict.*
4 §.5. Capyc. *decis.* 274. *num. fin.* vbi quòd potest ante
tempus renuntiari, ex eo, quòd promissa non seruantur à parte, Arimin. Tepat. *var. sentent. tom.* 1. *tit.* 355. *cap.* 21. *num.* 1. Gutier. *de iuram. confirmat. p.* 1. *cap.* 58. *num.* 8. Valasc. *consult.* 185. *num.* 2. D. Barbos. *in d. rub. ff. soluto matrim. part.* 2. *num.* 52. vbi rationem reddit, quia quando simpliciter contrahitur societas, nullo expresso tempore, tacitè, vel expressè videtur celebrata societas sub ea tacita conditione quandiu socij voluerint; quando verò tacitè, vel etiam expressè declaratum est tempus, intra quod debet durare societas, tenentur socij vsque ad illud tempus persistere in societate, prout se obligarunt; valet enim pactum quòd societas intra certum tempus non diuidatur. Capyc. *decis.* 174. *n.* 7. Arimin. Tepat. *var. sent. tom.* 1. *tit.* 355. *c.* 13.

5 Limita etiamsi socius intempestiuè renuntiet societati, cùm illi intempestiuè renuntiari non possit, *l. actione* §. 1. *vers. Labeo, ff. pro socio*, Ordin. Reg. Lusitan. *dict. tit.* 44. §. 7. Mascard. *dict. conclus.* 1311. aliàs 1317. *num.* 7. D. Barbos. *in d. rub. ff. soluto matrim. part.* 2. *num.* 52. Valasc. *d. cons.* 85. *num.* 4. *cum seqq.* Molin. *de Iustit. tractat.* 2. *disput.* 514. *num.* 14. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 25. *num.* 375. *vers. primò.* Vel si renuntiet dolo malo, siue malitiosè, vt solus participet aliquo lucro, quia aliis non præiudicat, *l. actione* §. 1. *ff. hoc tit.* §. *manet, vers. sed planè, Instit. eodem*, Ordin. Reg. Lusitan. *d. tit.* 44. §. 6. Mascard. *d. num.* 7. Molin. *d. disp.* 414. *vers. his ita alias* Azor. *d. part.* 3. *lib.* 9. *de societate cap.* 6. *quaes.* 2. *vers. quares*, Valer. Reginald. *d. lib.* 25. *num.* 375. *vers. secundo.* Gom. Lop. *decis.* 1. *num. fin. in decis. diuersorum*, quem refert Arimin. Tepat. *var. sentent. tom.* 1. *tit.* 355. *cap.* 19. *num.* 2.

6 In gloss. *Nata est.* ibi, *nisi finita societate*, &c. Notatur ad hoc qoòd actio pro socio intentatur societate finita, quando agitur pro habenda vtili ratione lucri, & damni inter socios diuidendi, vt per Suar. de Paz *in practica tom.* 3. *cap.* 6. §. 7. *n.* 11.

SVMMARIVM.

1 *Societas sub qualibet conditione potest contrahi.*
2 *Voluntates hominum legitima conseruanda sunt.*
3 *Societas quibus pactis, quibúsque conditionibus contrahi possit.*

L. De societate. VI.

Imp. IVSTIN. A. *Ioanni P.P.*

1 SOcietas sub qualibet conditione contrahi po-
2 test. Item voluntates hominum legitimæ conseruandæ sunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.*

3 Quibus pactis, & conditionibus societas contrahi possit? vide Card. Mantic. *de tacit. & ambig. comment. lib.* 6. *tit.* 4. *cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Curator furiosi habet potestatem renuntiandi societati loco furiosi.*
2 *Potestas concessa ad contractum refertur etiam ad distractum.*
3 *in Furorem si quis inciderit non statim socius esse desinit, sed per procuratorem societas solui debet.*
4 *Pupillus an possit contrahere societatem, remissiuè.*
5 *Contractus, & distractus eiusdem naturæ sunt.*

L. Sancimus. VII. & vlt.

Idem A. Ioanni P.P.

CVrator furiosi haber potestatem renuntiandi 1
societati loco furiosi. Item potestas concessa 2
ad contractom refertur etiam ad distractum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*

Licentiam habere furiosi, &c.] Nota quòd si quis 3
in furorem inciderit, non statim socius esse desinit, sed per procuratorem societas solui debet, ita Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 6. *tit.* 24.
num. 7. De pupillo an possit contrahere societatem, 4
vide *l.* 1. *ff. hoc tit.* Surd. *de aliment. tit* 6. *quaest* 13. *n.* 14. Donat. à Fina *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 25. *num.* 8. *pag.* 615. Gutier. *de tutel p.* 2. *cap.* 15. *num.* 3.

Et quemadmodum in omnibus, &c.] Notatur ad 5
hoc quòd contractus & distractus eiusdem sunt naturæ, vt per Gail. *lib.* 2. *obseru.* 12. *num.* 5. Tiraq. *de iure mariti gloss.* 5. *num.* 10. Surd. *de aliment. tit.* 8. *priuileg.* 22. *num.* 6. Escobar *de ratiocin. cap.* 14. *num.* 42. Pichard. *in disp. de mora num.* 141. Cald. Pereira *de potest. eligendi cap.* 7. *n.* 15. Treutler. *vol.* 1. *disp.* 7. *thesi* 1. *fol.* 59. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 1. *tit* 2. *à num.* 15. Ceuall. *commun. contra commun. tom.* 4. *quaest.* 897. *num.* 886. Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.* 1. *cap.* 168. *num.* 7. *& num.* 10. *cum seqq.*

De contrahenda emptione, & venditione.

TIT. XXXVIII.

EMPTIO, & venditio est contractus solo consensu constans, vt emptori, certo pretio, rem habere liceat. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De emptione & venditione integros tractatus in lucem ediderunt Fabianus de Monte, Franciscus Zoanettus, & Franciscus de Caldas. De materia tit. vide Ordin. Reg. Lusit. *lib.* 4. *tit.* 1. *l. Hisp.* 1. *cum seqq. tit.* 5. *part.* 5. *& tit.* 5. *lib.* 5. *noua Recop.* Alciat. *lib.* 9. *parerg. cap.* 17. Anton. Gom. *var. tom.* 2. *cap.* 2. Cou. *var. lib.* 2. *cap.* 3. *& lib.* 3. *cap.* 14. Nauat. *in man. c.* 23 *à n.* 77. *vsque ad* 99. Sebast. Medices *de definit. p.* 2. *c.* 48 Albernoz *de arte contract. tit.* 9. *de empt.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib.* .. *cap.* 17. Bellacomb Donat. à Fin. Suar. & alios *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 16. Ioseph. Ludou. *tom.* 2. *etiam comm. tit. de empt. & vendit. pag.* 575. Anton. Gabriel. *eod. tom.* 3. *sub eod. tit. pag.* 203. Suar. de Paz *in practica tom.* 3. *cap.* 6. §. 1. Nicol. Mozz. *de contractib. tract. de empt. & vendit.* Morl *in emporio iuris ciuilis part.* 1. *tit.* 9. *de contrahen. empt.* Petr Greg. *syntagm. iuris lib.* 25. *cap.* 1. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 4.

Iacob.Cancer.*variarum resolut.part.1.cap.13.de empt. & vendit.* Ioan. Martins Acosta *in annot. ad formam libellorum, annot.* 26. Cardos.*in praxi iudicum, verbo emptio, & verbo venditio*, Arimin. Tepar. *variarum sentent.tom.2. tit.391. de emptione & vendit.* Alexand. Trentacinq. *variarum resolut.lib.3. tit. de emptione & vendit.* vbi per 17. resolutiones materiam explanat, Benedict. Ægid. Lusitan.*in repet.l.ex hoc iure ff.de instit.& iure,part.1.cap.8.de empt.& vendit.* Henric. Bocer.*in disput.de vniuerso iure,tom.1. classi 2.disput.3. de contractibus in genere,& in specie de empt.& vendit.*

Ex Theologis præter Summistas *in verbo emptio*, interpretes *in 4. distinct.15.* D. Thom. 2. 2. *quæst.77.* Sot.*de Iustit.lib. 6. quæst. 2. cum duabus seqq.* Conrad. *de contract.lib.à quæst.50. ad 72.* Medin.*in Cod de restitut.quæst. 30.cum seqq.* Molin.*de Iustit.tractat. 2. à disput.336.vsque ad 380.* Leonard. Less.*in simili tractat. lib. 2.cap. 21.* Rebell. *de obligat. iustit. part. 2.lib. 9.* Azor.*institutionum moralium,part. 3. lib.8.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent.lib.25. tract.3. num. 247. cum multis seqq.* Ioan.de Salas *de contract.lib.tractat. de empt.& vendit.*

SVMMARIVM.

1 *Venditio rei existentis etiam in alio loco, quàm vbi celebratur contractus, valet, & n.2.*

3 *Gabella rerum immobilium soluenda est in loco vbi ea bona, quæ venduntur, sita sunt. mobilium verò in loco contractus, si tempore conuentionis ibi sint, licèt alibi tradantur: vel si tempore venditionis alibi sint, si ibi fiat traditio: vel si in vno loco traditio celebratur, & res sit in alio, & ibi tradatur, ibi debetur gabella, num. 4. idem si conuentio in vno loco fiat, & res sit in alio, & traditio alibi fiat, nisi locus vbi res est, sit immunis à gabella, vel alicuius domini, & non Regis, n.5.*

L. Venditiones. I.

Impp. VALERIAN. & GALLIEN. AA.*Paulo.*

1 VEndito rei etiam in alio loco existentis, quàm
vbi contractus celebratur, valet. Colligunt ex
Ordin Cyn.Butrig.Bart.Salicet. Angel.Fulgos.Bald.
Castr.Sichard.Cuiac. Donell.Aloys. Leo *in 4.fol.41.*
verso, Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen.*in concord.*
2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit *l. Hispan.8.tit.5.part.5.* vnde Gregor. Lop.*gloss.1.*
3 infert quòd gabella rerum immobilium soluenda est
in loco vbi ea bona, quæ venduntur, sita sunt, quod
apud nostros Lusitanos lege cautum est *in Ordin.*
Regia lib.1.tit.78.§.4. & in articulis gabellarum,cap. 4.
§.1. idem apud Hispanos est decisum *l.9.tit.17. lib.9.*
noua Recopil. resoluunt Lasarte *de decima vend.cap.4.*
num.29.& 30. Gironda *de gabell.part.6. num.28.* Gutier *in simili tractat. quæst. 104. num. 4.cum seqq.* Cabed. *Lusitan.decis.113. num. 5.part. 2.* Cald. Pereira
4 *quæst.forens. lib.1. quæst. 12.num. 4.* Gabella verò rerum mobilium debet solui in loco contractus, si tempore conuentionis ibi sint, licèt alibi tradantur: vel
si tempore venditionis alibi sint, si ibi traditio fiat;
vel si in vno loco traditio celebratur, & res sit in
5 alio, & ibi tradatur, ibi debetur gabella, & idem si
conuentio in vno loco fiat, & res sit in alio, & traditio alibi fiat, nisi locus, vbi res est, sit immunis à gabella, vel alicuius domini, & non Regis; nam tunc gabella soluenda erit in loco propinquiore Regis, & non in loco, vbi res erat tempore conuentionis, ex *l.Hisp.5.tit.17.lib.5.nouæ Recopilat.* de cuius materia latè Lasarte *dict.tract.cap.1.ex num.3.* Gutier. *dict.quæst.104.per totam.*

SVMMARIVM.

1 *Emptio non consistit deficiente consensu.*

2 *Curiosus carens dilucidis internallis emere nequit.*

3 *Vendentis & ementis consensus interuenire vnà debet, eodémque tempore, & præsentialiter, & num 5.*

4 *Consensus quid.*

L. Emptionem. II.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Auito.*

EMptio deficiente consensu non subsistit. Item 1
furiosus dilucidis carens interuallis emere ne- 2
quit. Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.1.n.1.*
suprà hoc tit.

Consensum desiderare,&c.] Intellige vendentis,&
ementis simul,vt per Gregor.Lopez *l.48.gloss.1.versic.& procederet,tit.5.part.5.* Fabian.de Monte *in tractat.de empt.quæst.5.princip. num.47.* Nicol. Mozz. *de contract. tractat. de empt. & vendit. tit. de substant. empt.& vendit. num.43. cum seqq.* vbi *num.45.* subdit
quòd consensus vendentis & ementis debet interue- 3
nire simul,& eodem tempore,& præsentialiter,Bertaz.*de clausul.instrument. clausul.7.gloss.7. num.1.* vbi
ex Innoc. Host. & aliis tradit consensum esse mul- 4
torum voluntatem, ad quos res pertinet simul iuncta,& *clausul.30.gloss.3.n.10.* ait requiri præsentiam 5
contrahentium, Surd. *cons.136,num.17. cum seqq. & cons.171.num.33.cum seqq. & decis.70. num.12.* Card. Mantic. *de tacitis & ambig.conuent.lib.4. tit.4. num.3.* Camill. *commun. contra commun. quæst. 90. in princip.* Benedict.Ægid. *in repet. l. ex hoc iure ff. de inst. & iur. part.1.cap.8.num.83.*

SVMMARIVM.

1 *Donatio si fiat re vera, & simuletur fieri venditio, valet donatio, nec potest rescindi propter simulationem venditoris.*

2 *Donatarius tamen debet implere modum, vel conditionem appositam in donatione.*

3 *Contractus simulatus, quando partes sic agunt in veritate vt nihil fiat, non est contractus.*

4 *Simulatio facit contractum deficere.*

5 *Instrumentum simulatum non est instrumentum substantialiter, aut intellectualiter. ex illo in hunc sensum accepto non transfertur dominium, nec possessio, num.6. quando verò in veritate agitur inter partes quòd contractus, qui celebratur, sit simulatus, aut inter partes celebratur in veritate, sed modico tempore duraturus, tunc ex simulatione huiusmodi non impeditur acquisitio ad fauorem eius, cui adquiritur, num.7.*

8 *Intellectus axiomatis*, Si non valet quod ago vt ago, valeat vt valere potest.

9 *Lex annullans donationes inter virum & vxorem, locum habet etiam in donationibus præsumptis.*

L.Si

L. Si donationis. III.

Iidem AA. *Valeriæ.*

1 SI fiat donatio re vera, & simuletur fieri vendi-
tio, valet donatio, nec potest rescindi propter si-
2 mulationem venditoris. Donatarius tamen debet
implere modum, vel conditionem, appositam in
donatione. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad
l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*
3 Nota quòd contractus simulatus, quando partes
sic agunt in veritate vt nihil fiat, non est contractus,
Corset. *in singul. verbo præsumptio 3. incip. Celeritas
actus, in fine*, Canat. *in tractat. de exequend. instru-*
4 *ment. num. 25. in princip.* vbi dicit quòd simulatio fa-
cit deficere contractum, quia in eo deficit consen-
5 sus, & *num.* 26. pariter dicit quòd instrumentum
simulatum non est instrumentum substantialiter, aut
intellectualiter, adden. ad Cæpol. *in tractat. de simu-
lat. contract. num. 48. ad finem*, Tiraquell. *de retractu
lign. §. 1. gloss. 2. num. 12. 13. & 15.* Roland. *consil. 40.
num. 41. lib. 2. & cons. 47. num. 1. & seq. lib. 4. & cons.
76. num. 3. & seq. eod. lib. 4.* Franc. Beci *cons. 51. num. 35.*
6 *& seq.* ex illo in hunc sensum accepto non transfer-
tur dominium, nec possessio, Tiraquel. *dict. gloss. 2.
num. 12. & de iure constitut. part. 2. limit. 8. num. 3.*
Mandel. *cons. 97. num. 4.* Ioseph. Ludou. *conclus. 51.
sub vers. & quando absunt coniectura*, Cardin. Tusch.
practic. conclus. verbo simulatio, conclus. 265. num. 2. 5.
7 *& 14.* Quando verò in veritate agitur inter partes
quòd contractus, qui celebratur, sit simulatus; aut in-
ter partes celebratur in veritate, sed modico tempore
duraturus, tunc ex simulatione huiosmodi non im-
peditur acquisitio ad fauorem eius, cui acquiritur, vt
distinguit Ludou. Gom. *in §. item si quis in fraudem,
num. 1. in fine, Institut. de actionib.* & in hoc sensu acci-
piendi sunt Ambros. de Vignate *in repetit. cap. salu-
briter, num. 118. cum seqq. de vsur.* Honded. *consil. 64.
num. 8. lib. 1.*
8 Vnde infertur intellectus ad vulgare axioma, de
quo in summario huius text. videlicet, si non valet
quod ago vt ago, valet, vt valere potest, vt scilicet
procedat quando non constat partes se ad certum
actum restrinxisse, in dubio valebit actus eo modo,
quo potest, quamuis non valeat vt geritur, per text.
*in l. 3. versic. nec enim credendus est, ff. de milit. testam.
& in l. quoties 13. ff. de rebus dub.* Si autem partes præ-
cisè voluerunt facere certum actum, qui non valuit,
vt supponitur; ergo nec valebit in vim alterius actus,
quem partes nec facere voluerunt, nec de eo cogita-
uerunt, in quibus terminis procedit text. *in l. 1. §. si
quis ita, versic. contra, ff. de verb. obligat. l. 1. ff. de iure co-
dicil. l. 1. §. eum qui, ff. de constit. pecun.* text. difficilis
in l. an inutilis, ff. de acceptilat. sentiunt Bart. *in d. §. si
quis ita*, vbi Alexand. *num. 5.* & Ias. *num. 19.* Forcat.
dialog. 5. Fortun. Garc. *in l. legem, num. 50. ff. de pactis*,
Couarr *in cap. Raynaldus, de testament. §. 30. num. 10.
& de sponsalibus, part. 1. cap. 3. §. 3.* Menchaq. *de suc-
cess. creat. lib. 1. §. 5. ex n. 11. & lib. 3. §. 11. n. 43.*
9 In gloss. *Substantia.* ibi, *valet venditio nisi inter vi-
rum, & vxorem*, &c. Notatur ad hoc quòd lex annul-
lans, & irritans donationes inter virum & vxorem,
locum habet etiam in donationibus præsumptis, vt
per Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo donatione largitus,
num 164. C. de reuoc. donat.* Menoch. *de præsumpt. lib. 1.
præsumpt. 47. n. 13. in princ.*

SVMMARIVM.

1 *Nemo emit rem suam nisi possit aliquo remedio euinci.*

2 *Emptio rei propriæ, siue à sciente, siue ab ignorante facta, non valet, nisi res esset emptoris reuocabiliter, vel vendatur à iudice pro executione iudicati: vel esset communis, aut emptor esset tantum vsufructuarius, aut emerit proprietatem, aut è contra, num. 3.*

4 *Axioma*, Meum quod est, amplius meum fieri non potest.

L. Cùm res. IV.

Iidem AA. *Luciano.*

NEmo emit rem suam, nisi quatenus possit ali- 1
quo remedio euinci. Colligunt ex Ordin. Do-
ctores citati *ad l. 1. num 1. supr. hoc tit.* & post omnes
Aloys. Leo *in 4. fol 32. verso.*
Probat igitur hic text. rei propriæ emptionem si- 2
ue à sciente, siue ab ignorante factam non valere, vt
per *l. Hispan. 18. tit. 5. part. 5. vbi gloss. 1.* Conan.
comment. iuris lib. 3. cap. 10. col. 3. Bernard. Diaz *re-
gul. 226.* Tiraquell. *de retract. conuent. §. 1. gloss. 1. num. 12.
& num. 44.* Fabian. de Monte *in tractat. de empt. &
vendit. quæst. 4. princ. num. 49.* Zaz. *in l. si alienam, n. 7.
& 8. ff. soluto matrimonio*, VValter. *lib. 2. miscel. cap. 19.*
Anton. Gom. *l. 45. Tauri, num. 97. col. 2. & num. 115.
col 2. & tom. 2. variarum, cap. 2. num. 50. versic quartò
prohibetur*, Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 4.
tit. 26. num. 62. pag 621.* Mudæ. *in l. etsi consensu, §. si
rem meam, num. 1. cum seqq. ff. hoc tit.* Perez *post l. 2.
vers. vtrùm autem, tit. 7. lib. 5. Ordinam.* Petr. Gre-
gor. *syntagm. iuris lib. 25. cap. 11.* Vigel. *in methodo iu-
ris part. 5. lib. 18. cap. 3. except. 18.* Bertaz. *de clausulis
instrumentalib. clausul. 19. gloss. 2. num. 5.* Nicol. Mozz.
*de contractib tractat. de empt. tit. de rebus, quæ emi, vel
vendi possunt, num. 55.* Morl. *in emporio iuris, part. 1.
tit. 9. in prælud. num. 82.* Cardin. Tusch. *practic. con-
clus. lit. E. conclus. 119. num. 1.* Cardin. Mantic. *de taci-
tis & ambiguis convent. lib. 4. tit. 5. num. 18.* Sigism.
Scacc. *de commerc. §. 6. gloss. 1. num. 4.* Anguian. *de le-
gib. lib. 3. controuers. 10. num. 11.* Quorum plures, præ- 3
cipuè Perez, Mudæ. Mozz. Petr. Gregor. & Cardin.
Mantic. hanc conclusionem multipliciter limitant,
& præcipuè si res esset emptoris reuocabiliter, vel si
vendatur à iudice pro executione iudicati, vel si res
esset communis, aut emptor vsufructuarius tantùm
esset, & emerit proprietatem, aut è contra.
Et vulgò notatur hic text. ad illud vulgare axio- 4
ma, *Meum quod est, amplius meum fieri non potest*,
vt per Ioan. Garcian. *regul. 315.* Bertaz. *d. clausul. 19.
gloss. 2. num 9.* Surd. *consil. 305. num. 56.* Ioseph. de Sesse
Aragon. decis. 46. num. 23. & 24 & decis. 83. num. 3.
Cardin. Tusch. *tom. 5 lit. M. concl. 226. per tot.* quos re-
fero *de axiomat. iuris vsufreq. axiom. 149.*

SVMMARIVM.

1 *tam Tutor, quàm eius vxor, possunt rem pupilli emere palàm, & bona fide, & n. 2 & 3.*

4 *Tutoribus, vel curatoribus rem sui pupilli, vel adulti emere, regulariter est prohibitum. etiam tutoribus & curatoribus mente capti, & aliorum, qui curatorum ope iuuantur, num. 5. resque sui pupilli, vel mente capti eos habere prohibitum est, non*

solùm titulo emptionis, sed neque alio, vtputa permutationis, vel donationis, num. 6. nec consanguineis tutoris, vel curatoris hoc licitum, vt puta filijs, vel aliis propinquis, num. 7. nec etiam per personam interpositam, n. 9. intellige vt n. 9.

10 *Tutor contraxisse & emisse rem sui pupilli, vel adulti palàm & bona fide, multis modis dicitur, & n. 11. 12. 13. 14. 15.*

L. Cùm ipse. V.

Idem AA. Gratiæ.

1 TAm tutor, quàm eius vxor, possunt rem pupilli emere palàm, & bona fide. Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Doctores citati *ad l. 1 num. 1. supr hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan 4. tit. 5. part. 5. vbi gloss. 9.* Bart. *in l. frater à fratre, num. 51. ff. de condict. indebit.* Ias. *in l. singularia, num. 18. ff. si certum petatur,* Capyc. *decis. 156. gularia, num. 18. ff. si certum petatur,* Capyc. *decis. 156. num. 11.* Anton. Gom. *variarum tom. 2. cap. 2. num. 2. ad fin.* Padil. *in l. transactionem, num. 7. in princip. C. de transaction.* Menoch. *de arbitr. casu 459. num. 9. & 10. & de præsumpt. lib. 5. præsumpt. 80. num. 1. & 2.* Simoncel. *de decretis lib. 2. tit 5. inspect. 4. num. 47.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo contractum fecisti, num. 31. & 32. C. de in integrum restitut. minor. & in tractat. de empt. & vendit. cap. 17. num. 10. & 12.* Paul. Montan. *de tutel. cap. 31. num. 91.* Burg. de Paz *cons. 3. num. 50.* Gutier. *de iurament. confirm. part. 1. cap. 40.* Surd. *consil. 9. num. 7. & de aliment. tit. 8. priuileg. 37. num. 9.* Nicol. Mozz. *de contract. lib. tractat. de empt. & vendit. tit. de personis quæ possunt emere, num. 8.* Matiens. *l. 23. gloss. 2. num. 2. tit. 11. lib. 5. nouæ Recopilat.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo tutela, num. 25.* Peregrin. *de iure fisci, lib. 4. tit. 7. num. 7. versic. fallit tertio,* Ceuall. *commun. contra commun. quæst. 234. num. 2.* Molin. *de Iustit. tractat. 2. disput. 124. num 16.* Rebell. *de obligat. iustit. part. 2. lib. 9. quæst. fin. sect 3. num. 13.* latè Gutier. *in tractat. de tutel. & curis, part. 2. cap. 15. num. 5. cum seqq.*

3 Quæ quidem conclusio procedit etiam stante *d. l. 23. tit. 11. lib. 5. nouæ Recopilat.* vbi generaliter tutoribus prohibitum est etiam palàm, & bona fide emere bona eorum, quorum administrationem gerunt, vt bene aduertunt Gregor. Lopez *d. l. 4. gloss. 9. tit. 5 part. 5.* Perez *l. 1. in gloss. vnic. in princ.* ibi, *sed tunc re vera,* & ibi, *nec text in d. l. 4.* Spin. *in speculo testam. gloss. 29. num. 59. vers. quæ sententia,* Matiens. *in dialog. relator. part. 3. cap. 10. num. 16. & in d. l. 23. gloss. 2. num. 3. & 4.* Gutier. *de iurament. confirm. part. 1. cap 40. num. 2. & de tutel. part. 2. cap. 15. num. 11. vers. nihilominus tamen, & n. 12.* Ceual. *d. quæst. 234. n. 10.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 224 n 16.* quamuis contrarium existimauerint Duen. *regul. 32. ampl. 8.* Villalob. *in ærario commun. opin. lit. T. num. 232. & in antinom. eadem littera num. 21.* Anton. Gom. *tom. 2. variarum cap. 2. n. 2. in fin.* Azeued. *d. l. 23. n. 3.*

4 Aduerte quòd regulariter tutoribus, vel curatoribus rem sui pupilli, vel adulti emere prohibitum est,
l. non licet, l. si in emptione, §. fin. ff. hoc tit. Duen. *reg. 31.*
in princ. Caualcan. *de tutore, & curat. num. 178.* Surd.
cons. 9. num. 5. 6. 34. & 35. Matiens. *d. l. 23. gloss. 1. n. 1.*
Ceuall. *d. quæst. 234. num 1.* Gutier. *d. part 2. cap. 15. à*
5 *princ.* Molin. *d. disput. 224. num. 15.* Quod etiam pro-
cedit in tutoribus, & curatoribus mente capti, &
aliorum, qui curatorum ope iuuantur. Rebuff. *tom. 2.*
ad leges Galliæ, tract. de donat. & aliis disposit. tutor. gloss. 9.
num. 14. in fine, Gutier. *cons. 14. num. 17.* Et res sui pu- 6
pilli, vel mente capti eos habere prohibitum est non
solùm titulo emptionis, sed neque alio, vt putà per-
mutationis, vel donationis, Duen *d. regul. 31. ampl. 2.*
& 3. Azeued. *d. l. 23. n. 12. cum seqq.* Gutier. *d. p. 2 cap. 15.*
num. 2. & cons. 14. n. 16. & 17. vbi *à num. 14.* resoluit 7
etiam consanguineis tutoris, vel curatoris hoc non
licere, vtputà filiis, vel aliis propinquis, nec etiam 8
per interpositam personam emere possunt, aut per-
mutare. Rip. *respons. 15. num. 11. lib. 3.* Menoch. *d. casu*
450. num. 2. cum seqq. Matiens *d. l. 23. gloss. 2. num. 5.*
vbi Azeued. *num. 4.* Montan. *d. cap. 30. num. 61.* Peregr.
de iure fisci, lib. 4. tit. 7. num. 7. & 8. Cardin. Mantic.
d. lib. 4. cap. 23. n. 4. cum seqq. vbi ait mala fide emisse
præsumi si per interpositam personam emerit, quia
fraus semper præsumitur quando id quod à lege pro-
hibetur, per suppositam personam agitur, *l. pupillus,*
§. item ipse tutor, versic. sed si per interpositam, ff. de au-
thor. tutor.

Intellige solùm prohiberi emere bona minoris, 9
quæ dum ipsi tutores, aut curatores erant, venduntur, aut hæc ipsa vllo tempore, postea alio titulo quàm successionis obtinere propter præsumptionem quòd inique consenserint in alienatione, atque ad occasionem iniquè aliquid agendi omnino auferendi; atque verò neque mentem legislatorum fuisse, neque verba Regiarum legum significare, vt quando ipsi tutores, aut curatores esse desierint, non possint emere bona eorum, quorum curam gesserunt, nõ solùm si illi fuerint iam effecti vigintiquinque annorum, sed etiam si minores adhuc sint, aliíque curam illorum gerant, de quo Gam. *Lusit decis. 217.* vbi Flores de Mena *in addit.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris, lib. 18. cap. 14. num. 12.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo contractum, num. 32.* Bobadil *in sua politica lib 3. cap. 8. num. 89.* optimè Molin. *d. tract. 2. disp. 224. n. 15. vers. rei minoris.*

Palam, & bona fide, &c.] Dicitur tutor contraxisse 10
& emisse rem sui pupilli, vel adulti, palam & bona fide, multis modis, de quibus Gregor. *l. 4. verbo de aquel. tit. 5. part. 5.* Menoch. *de arbitr. casu 459. num. 9. cum seqq.* Gam *d. decis. 217. num. 1.* Azeued. *d. l. 23. n. 3.* Montan. *d. cap. 30. à num. 89.* Gutier. *d. part. 2. cap. 13. ex num. 6.*

Primò quando adhibito consensu alterius contu- 11
toris emit. Matiens. *d. l. 23. gloss. 2. num. 8.* Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 80. num. 9. & 10.* Cald. Pereira *in d. verbo contractum fecisti, num. 31. versic. sed verius, & in tractat. de empt. & vendit. cap. 17. num. 13.* Gutier. *d. part. 2. cap. 15. num. 6.* tutores enim & curatores, aut alij administratores cùm emunt à minore, vel cum eo contrahunt, non possunt authoritatem minoribus cum eo contrahentibus præstare, ad not. per Tiraquell. *in legib. connub gloss. 8. num. 113.* Perez *in addit ad Seguram in repet. l. 1. §. si vir vxori, n. 3. in 2. addit. ff. de acquir. possess.* Bertaz. *de clausul. instr. claus. 5. gloss. 1. num. 7.* Matiens. *l. 2. gloss. 1 num. 12. versic. quamuis, tit. 3. lib. 5. nouæ Recopilat.* Rota apud Ludou. Cenci. *post tractat. de censib. decis. 84.* Giurb. *decis. 69. num. 8.*

Secundò quando fit in præsentia iudicis, & eo au- 12
ctore, Menoch. *d. præsumpt. 80. num. 8.* Ceuall. *d. q. 234. num 7.* Cald. Pereira *d. num. 31. vers. sed verius,* Gutier. *d. cap. 15. num. 6.*

Tertiò quando contractus fuit celebratus in præ- 13
sentia amicorum minoris, Matiens. *d. l. 23. gloss. 3. n. 2.* vbi Azeued. *num. 3.* Cald. Pereira *d. num. 31.* Surd. *cons. 9. n. 4.* Ceuall. *d. quæst. 234. n 4.* Gutier. *d. cap. 15.* vbi *num. 8.* intelligit interueniente etiam iudice, & non aliàs.

Quartò

14 Quartò si fiat in præsentia consanguineorum, Menoch. *d.præs*.80.*n*.9.*& de arbitr. casu* 459.*n*.10. Ceuall.*d.quæst*.234.*num* 5.Gutier.*d.cap*.15.*num*.8. vbi iudicis quoque auctoritatem desiderat.

15 Quintò quando tutor coram populo res pupilli veniales expositas subhastationi ad proclama emit, Menoch.*d.præs*.80.*num*.11.

SVMMARIVM.

2 *Donatio antè facta non irritatur, licèt matrimonium inter donatorem & donatricem sequatur postea.*

2 *Res perfecta non vitiatur, licèt perueniat ad casum, à quo non posset oriri.*

3 *Venditio non potest esse inter virum & vxorem.*

L. Si Gaudentius. VI.

Iidem AA. *Lucretio.*

1 DOnatio ante facta non irritatur, licèt matri-
monium inter donatorem & donatricem post-
2 ea sequatur. Item res perfecta non vitiatur, licèt
perueniat ad casum, à quo non posset oriri. Colli-
gunt ex Ordin. Doctores citati *in l.4.n.1.sup.hoc tit.*

3 Notatur hic text. ad hoc quòd inter virum & vxorem potest esse venditio, vt per Tiraq. *de iure mariti gloss*.8.*num*.111.

SVMMARIVM.

1 *Figmentum veritati nullum impedimentum præstat.*

2 *Fictio semper cedit veritati.*

L. Si ancillam. VII.

Jidem AA. *Pisoni.*

1 FIgmentum veritati nullum præstat impedimentum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1. num.1.sup.hoc tit.*

2 Fictio enim semper cedit veritati, Decian.*cons*.11. *num*.139.*lib*.1. Cardin. Tusch. *practic. conclus. tom*.1. *lit.F.concl*.221.*num*.14. Ego ipse *de Axiom. iuris vsufreq.axiom*.97.*num*.6.

SVMMARIVM.

1 *Condictioni ob causam non est locus in contractibus innominatis.*

2 *Venditor actionem ex vendito instituit ob pretium non solutum.*

L. Si non donationis. VIII.

Iidem AA. *Diogeni.*

1 COndictioni ob causam in contractibus inno-
2 minatis non est locus. Item venditor ob pre-
tium non solutum actionem ex vendito instituit.
Colligunt ex ordin. Doctores citati *in l.1.num.1.supr. hoc tit.*

L. Empti fides. IX.

Jidem AA. *Seuero.*

VEnditio, & emptio absque pretio ob defectum 1
partis substantialis non subsistit. Colligunt ex
Ordin. Doctores citati *in l.1.n.1.suprà hoc tit.*

Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt Or- 2
din. Regia Lusit. *lib.4.tit.1.§.1.l.9. Hisp.tit.5.part.5.* Fabian. de Monte *de empt. & vendit. §. quæst.princ. num*.2. Anton. de Padilla *in l. naturalis §. & siquidem num.1.ff. de præscript. verb.* Menchaq *de success.creat. §.2. num.5. vers. qua ratione*, Anton. Gom.*tom*.2.*var. cap*.1.*num*.1. *&* 9. Pinel. *in rub. C. de rescind. vendit.part.2.cap*.1.*num*.1. Villadieg *in l.3. num.6.tit.4. lib.4.fori iurgo*, Petr. Greg.*syntag.iuris lib*.25.*cap*.12. *&* 13. vbi multa tradit de pretio, quod est de substantia emptionis, Bertaz. *de clausul. instrument in proœm.n*. 18. Nicol. Mozz. *de contract. tract. de empt. & vendit. tit. de substantialib. emptionis, & vendit. num*. 12. *cum seqq.* Felician. de Solis *de censib. lib*.1. *cap*.4. *num*.10. *& lib*.2.*cap*.1.*num*. 35. *vers. ipse verò*, Auendan. *eod.tract. cap*. 37.*num*. 3. Pichard. *in §.pretium num*. 1. *&* 6. *cum seqq. Instit. de empt. & vend.* Morl.*in emporio iuris ciuilis part*. 1. *tit*. 9. *in præmiss. num*. 16. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.4.tit.19.num.1. cum seqq.* Cald. Pereira *de empt.& vendit.cap*.18.*num*.1. Stephan. Gratian.*discept.forens. cap*.742.

SVMMARIVM.

1 *Mulier rem suam emens simulatè, vt rem mariti, non sibi præiudicat.*

2 *Vxor constante matrimonio potest emere rem mariti.*

3 *Emptio rei suæ non valet, nec præiudicat.*

L. Si mater. X.

Iidem AA. *Georgio.*

MVlier simulatè rem suam emens, vt rem ma- 1
riti, non sibi præiudicat. Colligunt ex Ordin.
Doctores citati *in l.1.n.1.sup.hoc tit.*

Ex hoc text. colligit Roder. Xuar.*ad tit. de las ga-* 2
nancias, hoc est, de bonis acquisitis, *num*. 26. *in med. pag.mihi* 236. quòd vxor constante matrimonio potest emere rem mariti.

Et ad aliud ex hoc text. desumptum, quòd scili- 3
cet emptio rei suæ non valet, nec præiudicat, vide citatos *in l.4.sup.hoc eod.tit.*

SVMMARIVM.

1 *Contractus non redduntur in inuitum.*

2 *Regula*, Nemo inuitus compellitur emere, nec vendere. *fallit quotiescunque ratio, & vtilitas publica exposcit vt quis emere & vendere cogatur, num.3.hinc infertur,*

I. Pro ædificatione, seu reparatione Ecclesiæ, vel fundatione alicuius monasterij, vicinum cogi posse domum vicinam vendere. num. 4. vel pro officinis de nouo faciendis. num. 5. seu pro via publica ad portam Ecclesiæ directa amplianda pro eiusdem Ecclesiæ ornatu, etsi domus non sit vicina Ecclesiæ, & adsit via publica intermedia. num.6.

num. 6. vel pro ampliatione capellæ. num. 7. vel pro seminario ab Episcopo faciendo. num. 8. & pro scholis faciendis. num. 9. procedit, etsi domus quæ pro fundatione, siue ampliatione huiusmodi petitur, esset prohibita alienari, & perpetuo fideicommisso subiecta, & antiqua habitatio parentum illius, à quo petitur, esset familiæ nobilis. num. 10. & quamuis alterius Ecclesiæ esset ea domus, quæ pro Ecclesiæ ampliatione petitur. n. 11. Antequam autem Ecclesiæ deferatur quæ præcedere debeant. n. 12. 13. 14. 15. 16.

II. Vicinum cogi vendere domusculas deformes vicino, qui palatium ædificare vult. n. 17.

III. Porpter publicorum ædificiorum constructionem priuata ædificia dirui posse. n. 18.

IV. Vicinum, qui proximum fundum habet, viam præstare debere. si quæ publica erat, ruina, vel aquarum impetu destructa esset. n. 19.

V. Ob publicam vtilitatem, & necessitatem, si Resp. annonæ inopia grauetur, posse cogi habentes frumentum, & alias merces necessarias hominum alimentis iusto pretio à iudice taxato vendere, etsi res venales non exposuerint, nec publicæ venditioni obtulerint, n. 20.

VI. Dominum ad venditionem serui compelli posse si eum seueriter tractet, & parcè illi alimenta præstet. num. 21. ex quo subinfertur quòd si dominus temporalis nimium securè tractet subditos, possit compelli eos vendere. n. 22.

23 *Dominus an possit castrum vendere vasallis inuitis.*

VII. Infertur, teneri dominum seruum Maurum vendere quando eo opus est, vt Christianus captus à Mauris libertatem possit consequi. numero 24.

VIII. Cogi dominum ancillam vendere si illam vrgeat ad impudicitiam. num. 25.

L. Inuitum. XI.

Iidem AA. Paterio.

1 CONtractus non redduntur in inuitum. Colliguntex Ordin. Doctores citati in l. 1. num. 2. supr. hoc tit.

2 Ez hoc text. cui similis est in l. nec emere, inf. C. de iure deliber. vulgò colligitur regula quòd nemo inuitus compellitur emere, nec vendere; quam constituunt, mulisque eabrnant Ordin. Reg. Lusitan. lib. 4. tit. 11. & l. Hisp. 2. tit. 22. part. 4. & l. 3. tit. 5. part. 5. Socin. reg. 425. Fabian. de Monte in tract. de empt. & vendit. quæst. 3. princ. num. 38. & 39. Cou. lib. 3. var. cap. 14. num. 8. Capra reg. 87. Anton. Gom. tom. 1. var. cap. 2. num 51. & l. 40. Tauri num. 17. Perez l. 2. vers. tandem quaro pag. 453. tit. 23. lib. 2. Ordinam. Gail. lib. 2. obseru. 19. Boër. decis. 322. num. 2. Menoch. de arbitr. casu 462. num. 12. & cons. 137. num. 18. & cons. 1206. Tiraq. de retractu lig. §. 3. gloss. 3. num. 1. Donat. à Fina tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 36. num. 17. pag. 619. & num. 118. pag. 625. Carpan. ad stat. Mediolanen. 435. num. 65. cum seqq. Surd. cons. 2. num. 20. & cons. 205. num. 10. & de aliment. tit. 8. priuil. 94. num. 1. Mexi. in tract. taxa panis concl. 1. num. 5. Aluar. Valasc. cons. 22. à princip. Zerol. in praxi Episc. part. 1. verbo emptio, in princip. vbi quòd qoatuor modis quis cogitur vendere, Franc. Viui. decis. 2. num. 7. Cabed. Lusit. decis. 105. part. 1. & decis. 92. num. 2. part. 2. Morl. in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 9. quæst. 8. Garc. Mastrill. Siciliæ decis. 17. à princip. Cardin. Mantic. de tacitis, & ambig. conuent. lib. 4. tit. 4. num. 9. Cardin. Tusch. pract. conclus. lit. E. concl. 117. & lit. V. concl. 95. Hieron. Buccaron. de different. inter iudicia ciuilia & crimin. differ. 100. num. 18. Giurba decis. 86. in princip. Aloys. Ricc. decis. 138. part. 1. Hieron. Leo Valent. decis. 90. num. 1. Iacob. Cancer. var. resolut. p. 1. cap. 13. de empt. & vendit. num. 77. Cald. Pereira de empt. & vendit. cap. 9. num 16. Ioan. Mar. Nouar. quæst. forens. quæst. 32. num. 5. cum seqq. Guzman. de euictionib. quæst. 52. num. 15. Gabr. Aluarez de priuileg. pauper. part. 1. quæst. 24. à princ. Molin. de iustitia tract. 2. disp. 341. à princip. Rebell. de obligation. iustit. part. 2. lib. 9. quæst. 18. sect. fin. num. 43. Valer. Reginald. in praxi fori pœnit. tom. 2. lib. 25. cap. 25. num. 359. Ioan. Salas de contract. lib. tract. de empt. & vendit. dub. 53. Gabr. Aluarez de priuileg. miserab. person. quæst. 8. num. 206. Quod in tantum verum est, vt nec etiam fiscus possit cogere priuatos res confiscatas emere, vt per Natt. cons. 400. Pereg de iure fisci lib. 6. tit. 44. num. 44. Aloys. Ricc. d. decis. 138. num. 1. Stephan. Gratian. discept. forens. tom. 1. cap. 149. num. 33. Giurba d. decis. 86. num. 2. Azeued. l. 18. num. 2. & 5. tit. 7. lib. 8. noua Recopil. Bobadil. in sua politica lib. 2. cap. 21. num. 250. Gutier. de gabellis quæst. 140. num. 6. quorum tres vltimo loco citati inuehunt contra perquisitores, qui pro exigendis suis salariis, & expensis compellunt diuites vicinos inuitos, & noaios vt emant res, & fundos delinquentium.

Limitatur tamen principalis conclusio vt non procedat quotiescunque ratio, & vtilitas publica exposcit quòd quis emere & vendere cogatur, vt per Greg. Lop. l. 3. gloss. 1. vers. adde etiam quòd compellitur tit. 5. part. 5. Nicol. Boër. decis. 322. num. 2. Cæpol. de seruit. vrban. prædior. tit. de sepulchro cap. 82. num. 5. Afflict. decis. 265. Gail lib. 2 obseru. 56. num. 1. cum seqq. Anton. Gom. l. 70. Tauri num. 27. & tom. 2. var. cap. 2. num. 51. Gitonda de gabell. part. 2. in princ. num. 13. Perez l. 2. gloss. 1. in fine vers. septimus tit. fin. lib. 2. Ordin. Vincent. de Franchis decis. 223. Valasc. cons. 22. latè Menoch. consil. 1206. num. 23. cum seqq. Morl. d. tit. 9. quæst. 1. num. 4. Matiens. l. 1. gloss. 9. tit. 15. & l. 1 gloss. 2. num. 41. tit. 11. lib. 5. noua Recopil. Molin. d. disp. 341. num. 12. vers. deinde, Anton. Thesaur. quæst. forens. lib. 1. quæst. 64. num. 2. Bobadil. in sua politica lib. 3. cap. 4. num. 26. Ceuall. commun. contra commun. tom. 4. quæst. 906. aliàs fin. à num. 4. vsque ad num. 16. & num. 42. cum seqq. Aloys. Ricc. in collect. decis. part. 5. collect. 1851. & part. 1 decis. 147. Cabed. d. Lusit. decis. 105. num. 6. part. 1. Iacob. Cancer. d. p. 1. cap. 13. n. 795. Hieron. Leo Valent. decis. 90. lib. 1. 3

Ea qua limitatione plures colliguntur illationes, & primò infertur pro ædificatione, seu reparatione Ecclesiæ, vel fundatione alicuius monasterij, vicinum cogi posse domum vicinam vendere, quia causa religionis ad publicam vtilitatem spectat. Ita Cou. lib. 3. var. cap. 14. n. 7. & 8. vbi sic omnium consensu receptum esse testatur, licèt in puncto iuris contrarium esse affirmet in vers. cæterùm, Anton. Gom. l. 46. Tauri num. 9. & l. 70. num. 27. & tom. 2. var. cap. 2. num. 51. Anton. Padil. in l. altius num. 21. C. de seruit. Franc. Marc. Delphin. decis. 534. num. 3. & 4. part. 1. Thom. Grammat. decis. 73. Auiles ad cap. 18. Prætor. gloss. vlt. in fine, Perez l. 2. circa fin. vers. alius sextus casus tit. 25. lib. 2. Ordin. Gironda de gabell. part. 2. in princ. num. 14. Gasp. Thesaur. quæst. forens. lib. 1. q. 64. num. 6. Vincent. de Franchis decis. 223. num. 5. & 6. Vincent. Caroc. decis. 16. num. 6. cum seqq. & præcipuè num. 13. Morla d. part. 1. tit. 9 quæst 1. num. 8. Bobadil. d. lib. 3. cap. 5. num. 26. D. Barbos. in l. 2. ff. soluto matrim. part. 2. num. 59. Aluar. Valasc. d. consult. 22. num. 1. Cabed. d. decis. 105. num. 2. & 3. part. 1, à Ponte de 4

potestate

potestate. Proregis tit. de abundantia ciuit. §. 4. num. 1.
Mart.de iurisdict.part.4.casu 271.num.3.Card. Tusch.
d.lit.V.concl.59.num.19. Mari.Antonin. Maceratens.
variar.resolut.lib. 1.resol. 112. casu 29. Hieron. Leo
Valent. decis. 50. num. 9. cum seqq. Aloys. Ricc. in de-
cision. Curia Archiep.Neapol.decis.138.num.1.part.2.
Mari.Giurba decis.86. num.3. & 7. Gizarel.decis.38.
num.1. Mare. Anton. Genuens.in pract.eccles.q. 241.
Camill. Borrel.in sum.omnium decis.part. 1.tit.2. num.
36. Nonar.quæst. forens. lib. 1. quæst. 32. num. 1. & 2.
Gabr. Aluarez de priuileg. miserabil.personar. quæst. 8.
num.207. vbi num. 208. sobdit etiam quòd via sit in-
termedia. Iacob. Cancer.var.resolut.part.1.cap.13. de
empt.num.78. Ioan. Bapt. Valenzuel.cons.18.num.11.
lib.1. Guzman de euiction.quæst. 52. num.19. cum seqq.
Dixi, pro fundatione alicuius monastery, non quia re-
quiratur fundatio, sufficit enim vt pro ampliatione
domus Religiosorum coactio fiat, si non habeant
locum ad habitandum congruentem, vt expressè
tenent Vincent. de Franchis, Hieron. Leo, Gasp.
Thes. Giurb. & alij ex suprà citatis; vel pro claustro
faciendo, seu ampliando, Aloys. Ricc. d. decis. 138.
5 num. 2. vers. 3. Vel pro officinis de nouo faciendis,
Cæpol. de seruit. vrban. præd. cap. 8. num. 5. Hieron.
Leo d.decis. 90. num. 13. Gizarel. d. decis. 38. num. 4.
Gusman. d. quæst.52.num. 49. Menoch.d. cons. 1206.
num. 19. Vel pro dormitorio extendendo, Socin.
reg. 435. fallent. 8. Gramm. d. decis. 75. Scot cons. 3.
num.17. Carol. Tapia in pragm. 1. de monialib.num. 6.
Valenz. d.cons. 18. Gizarel. d decis. 38. num. 16. Vel
pro vitidario monasterij,eiúsque ampliatione, Hie-
ron. Leo d decis 90. num.17.Ioan. Bapt. Costa de re-
med.subsid.remed. 76. num.9. Mari. Antonin. d. lib. 1.
resol. 112.casu 29.vers.5. Guzman.d.quæst.52.num.52.
Vel pro ampliando circuitu monasterij, Cabed. d.
decis.105.num.10.Gizarel.d decis.38.num 7. Guzman.
6 d. quæst. 52. num. 53. Seu pro via poblica ad portam
Ecclesiæ directa amplianda pro eiusdem Ecclesiæ
ornatu, etsi domus non sit vicina Ecclesiæ, & adsit
via publica intermedia,Rot. Roman decis.213. n.5.
part.2. apud Farin.in recentiorib.Vel pro reparatione
cuiusuis loci pij,Morla d part. 1.tit.9. quæst. 1. num. 7.
Aloys.Ricc.d.decis.138. num. 1. vbi in fine limitat in
7 hospitio Religiosorum. Vel pro ampliatione capel-
8 læ,idem Aloys. Ricc.d part. 1. decis. 147. Vel pro se-
minario ab Episcopo faciendo, Vincent. Caroc. d.
9 decis.26. Et pro scholis faciendis,Franc. Marc. decis.
534. num. 5. part. 1. Auiles ad cap. 18. Pretor. in fine,
D.Barbos. in l.1. ff.soluto matrim.part.7. num.50. vers.
vnde infertur, Ioan. Bapt. Costa de remed. subsid re-
med.79. num.9. Molin.d.tract.2.disp.341. num.2. vers.
deinde,Gizarel.d.decis.38.n.3.

10 Quod procedit etsi domus, quæ pro fundatione,
siue ampliatione huiusmodi petitur, esset prohibita
alienari, & perpetuo fideicommisso subiecta, & an-
tiqua habitatio parentum illius, à quo petitur, &
esset familiæ nobilis, ad not. per Franc. Marc. decis.
534. num.6. part. 1. Hieron. Leo d.decis.90. num. 13.
Fontanell.de pactis nupt.tom.1. claus.4. gloss. 12. n.25.
cum seqq.& tom.2. claus.5. gloss.1. num.120. declaran-
11 do prout infrà num.seq Et quamuis alterius Eccle-
siæ esset ea domus, quæ pro ampliatione Ecclesiæ
petitur, quia Ecclesiæ potius, quàm laici causam
Religionis fauere debet, ita Mari. Giurba decis. 86.
num.16. quicquid teneat Nonar. in tract.de elect. fori
sect.1.q.23.n.9.in fine.

12 Verùm non ita Ecclesiæ hac in re deferendum quin aliqua tanquam necessaria requisita præuenire debeant; & primò exigitur quòd ista venditio fiat sine magno venditoris incommodo, & cum paruo illius nocumento, secundùm ea quæ resoluunt Cou. d.lib.3.cap.14. in fine Gasp. Thesaur. quæst.forens. lib. 1.quæst.64. num.9. Morla d part. 1.tit.9.quæst.1.num.7. vers in qua re,Mari. Giurb.decis. 86. n. 10. Fontanell. d.claus.4.gloss. 12. num.28. & claus. 5.gloss. 1.part. 2. num.120. Guzman. de euict.quæst. 52. num. 56. Steph. Gratian.discept.forens.tom.4. cap.742. num.25. & 26. vbi subdit quòd iudex multum strictè & præuia necessitate, & cum magno grano salis debet officium suum impartiri, quia hoc priuilegium non est trahendum ad quemcunque locum pium, sed ad necessarium morali quadam necessitate ad Sacramentorum administrationem,& ad cultum diuinum, ne sequatur inconueniens, quòd quilibet volens erigere locum pium, possit eligere domum, quam vellet pro tali ædificio,& postea sub prætextu ampliationis retrahere à vicinis domos contiguas.

Secundò requiritur quòd Ecclesia, seu monasterium rem pro se petat, vt non aliis complaceat, & indirectè pro alterius vtilitate,Vincent.de Franchis decis.223. num.7. Aloys. Ricc.d.part.1. decis. 138.n.3. & decis.147.in fine Et sic pro ampliatione sui ipsius, non verò suarum rerum particulatium, Alciat. in l.2 ff soluto matr.num.49. & ibi Parpal. num.107. & D. Barbos.p.2.n.39. 13

Tertiò requiritur quòd res, quæ vendi petitur, æstimetur,& venditio fiat iusto pretio,Pinel. in l. 2. C.de rescind vendit. part. 1.cap. 2. num. 14. Cæs. Clusian. de pretio & æstimat. lib. 2. cap. 3. num. 3. Mieres de maioratu part. 4. quæst. 1. num. 116. in noua edit. Surd.cons. 52. num. 48. & cons. 203. num. 38. & decis. 39.num.9. & de aliment.tit. 8. priuil. 77. num. 19. Valasc d.cons.22.num.2. & 5.Gasp. Thesaur.quæst.forens. lib.1.quæst.64. num.10 Morla d. part. 1.tit. 9. quæst. 1. num. 8. Giurba decis. 86. num. 11. & 12. Guzman d. q.52.num.57. 14

Quartò requiritur quòd integra res ematur.nam aliàs dominus magno afficeretur incommodo si partem rei tantùm contra voluntatem suam vendere cogeretur,Gasp. Thesaur. d.lib. 1. quæst. 64. num. 11. Ioan. Bapt. Costa de remed. subsid. remed. 76. num. 1. Verùm si concurrant necessitas, & vtilitas, & vltra pretium partis soluatur etiam damnum, poterit dominus rei ad partem vendendam compelli,vt tenent Scot.cons.3.num.39.lib.7.tom.2.Giurb.d.decis.86.n.14. & 16.Guzman.d.q.52.n.62. 15

Quintò requiritur quòd pretium statim soluatur, non autem habeatur fides de illo, gloss. verbo necessitatem in l.1.C.de communi seruo man. Tiraq. de retractu lig. §. 3.gloss. 3. num. 1. Auiles ad cap. 17. Pretor. verbo a razonables precios num. 9. vers. nota vnum, Bertaz.de clausulis instrum. claus. 38. num 24. Valasc. d consult.22.num.6. D. Barbos.in l.si mora 10. num 73. ff.soluto matrim. Fontanel. de pactis nupt. claus. 4. gloss. 12. num.30. Stephan. Gratian. discept. forens. tom.1.cap.149.num.25 & 26. Mari. Giurba d decis.86. in fine, Guzman de euiction. q. 51. num. 63. Nisi extrema & ineuitabilis necessitas vrgeret,vt declarant Ceuall. commun.contra commun. tom. 4. quæst.vlt. num. 16. Valasc. Fontanel. Giurba, & Guzman proximè citatis locis. 16

Infertur secundò vicinum cogi vendere domusculas deformes vicino, qui palatium ædificare vult, quia publicè interest ciuitates ornari domibus, & palatiis,l. si quis posthac, cum duabus seqq. C. de ædific. priuil. l. si quando l. nec splendissima, C. de oper. public. Mieres de maioratu part. 1. quæst. 10. num. 69. Gasp. Thesaur. d. lib. 1. quæst. 64. num. 3. & 4. Fontanel. d. claus. 4. gloss. 12. num. 28. vers. pro qua declaratione, Giurb.d.decis.86. num. 15. Guzman d.quæst.52. n.48. 17

Vnde

Vnde nobilis pauper, habens palatium destructum, compellitur illud vendere diuiti volenti ædificare, secundùm Gasp. Thesaur. *d. quæst.* 64. *num.* 4. Mari. Giurba *d. decis.* 86. *num.* 5. Bobadil. *d. lib.* 3. *cap.* 5. *num.* 27. Hieron. Leo *d. decis.* 90. *n.* 2 *n. tom.* 1. Aloys. Ricc. *in decis. Curiæ Archiep. Neapol. decis.* 132. *n.* 2. *vers.* 4. *p.* 1. Guzman *d. q.* 52. *n.* 9.

18 Infertur tertiò propter publicorum ædificiorum constructionem priuata ædificia dirui posse. *l. præscriptio, l. omnes, C. de operibus publ.* Carpan. *ad stat. Mediolanen.* 435. *num.* 70. Fontanel. *d. claus.* 4. *gloss.* 12. *num.* 28. Giurba *d. decis.* 86. *num.* 4. Guzman *d. quæst.* 52. *num.* 46. Vnde iudex pro decore ciuitatis potest domum priuati destruere, Auendan. *de exequend. mandat. part.* 1. *cap.* 19. *num.* 39. *vers. & illam,* Bobadil. *d. lib.* 3. *cap.* 5. *num.* 26. Azeued. *l.* 7. *num.* 9. *tit.* 7. *lib.* 7. *noua Recop.* Gasp. Thesaur. *d. lib.* 1. *quæst.* 64. *num.* 4. Mari. Giurba *dict. decis.* 86. *num.* 5. Guzman *dict. quæst.* 52. *num.* 47.

19 Infertur quartò vicinum, qui proximum fundum habet, viam præstare debere, si, quæ publica erat, ruina, vel aquarum impetu destructa esset, *l. si locus §. cum via publica, ff. quemadm. seru. amit.* Couar. *lib.* 3. *var. cap.* 14. *num.* 8. *in princ. & col.* 5. *vers. sexta ratio,* Boër. *decis.* 322. *num* 9. Cæpol. *de seruitut. rustic. præd. quæst.* 25. Surd. *decis.* 42. *num.* 11. Natt. *cons.* 642. Cæs. Barz. *Bonon. decis.* 56. *num.* 14. & 15. dummodo tamen iustum illi soluatur pretium, quo non soluto loca vicinorum minimè capi posse pro extrahendis viis publicis, resoluunt Couar. *lib.* 3. *var. cap.* 14. *num.* 8. Parlad. *in sesquicent. differ.* 81. *num. fin.* Anton. Gom. *l.* 46. *Tauri num.* 9. *vers. quartò confirmatur,* Valasc. *d. cons.* 22. *num.* 4. & 5. Cabed. *d. decis.* 105. *num.* 7. Giaarel. *decis.* 38. *num* 1. Vnde vicinus iusto pretio tenetur constituere viam fundo, aut prædio sui vicini, si aliunde viam, iter, seu accessum ad id habere non possit, quia versatur publica vtilitas ne fundus incultus remaneat, vt per Boër. *d. decis.* 322. *à num.* 10. Cæs. Vrsill. *in annot. ad Afflict. decis.* 265. *num.* 113. Ceuall. *commun. contra commun. tom.* 4. *quæst.* 906. *quæ est vltim. num.* 550. Parlad. *dicta differ.* 81. *num.* 8. vbi tradit quòd teneris mihi aditum præstare per domum tuam si aliàs nisi per eam reficere domum meam possum.

20 Infertur quintò ob publicam vtilitatem, & necessitatem, si Resp. annonæ inopia grauetur, posse cogi habentes frumentum, & alias merces necessarias hominum alimentis, iusto pretio à iudice taxato vendere, etsi res venales non exposuerint, nec publicè venditioni obtulerint, de quo vide posita *in collect. ad l.* 1. *sup. C. de Episcop. audientia.*

21 Infertur sextò dominum ad venditionem serui compelli posse si eum seueriter, & cum duritia tractet, & parcè alimenta illi præstet, de quo Greg. Lop. *l.* 3. *gloss.* 5. *tit.* 25. *part.* 5. Anton. Gom. *tom.* 2. *var. cap.* 2. *num.* 51. *vers. tertius casus est, & l.* 70. *Tauri num.* 27. *in fine,* Cou. *lib.* 5. *var. cap.* 14. *num.* 7. *vers. rursus,* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo cùm non absimilis num.* 5.
22 *vers. cùm itaque.* Ex quo infert idem Anton. Gom. *d. num.* 51. *vers. ex quo,* quòd si dominus temporalis seueriter, & cùm nimia asperitate tractet subditos, potest compelli eos vendere. Et de quæstione, an
23 inuitis vasallis possit dominus castrum vendere, vide Crauet. *cons.* 241. *n.* 6. & 7. Paschal. *de patria potest. part.* 1. *cap.* 1. *num.* 33. & 34. Ceuall. *commun. contra communes quæst.* 532. D. Barbos. *in l.* 2. *ff. soluto matrim. part.* 2. *num.* 11. *vers. denique.* qui resoluunt quòd subditi possunt resistere domino ne alienet castrum & iurisdictionem, vt subiiciantur alteri domino; quod eo maximè procedit, quando alienatio fit à Corona Regia ad alium dominum inferiorem, vt tenent Isern. *in cap. Imperialem, de proh. feudi alien. num.* 47. *in fine,* Tiraq. *de primog. quæst.* 69. *num.* 6. Scip. Theodor. *alleg.* 10. *à num.* 59. & *alleg.* 45. *num* 1. Bobadil. *in sua politica lib.* 2. *cap.* 16. *num.* 12. Paschal. *d. cap.* 1. *num.* 33. Camill. de Medices *cons.* 50. *num.* 1. Fontanel. *de pactis nuptialib. tom.* 2. *claus.* 4. *gloss.* 5. *n.* 52. *vers. vniuersitates Regiæ.*

Infertur septimò teneri dominum seruum Mau- 24
rum vendere quando eo opus est vt Christianus captus à Mauris libertatem consequi possit, vt statutum est *l. Hisp.* 5. *tit.* 11. *lib.* 1. *noua Recop.*

Infertur octauò cogi dominum ancillam vendere 25
si illam vrgeat ad impudicitiam, Greg. Lop. *l.* 3. *gloss.* 6. *tit.* 5. *part.* 5. Ludou. Peguera *decis.* 15. *num.* 10. *vers. atque in patre, vel domino,* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 36. *cap.* 11. *num.* 5. Farin. *in praxi crimin. part.* 4. *quæst.* 144. *tit.* 16. *num.* 16. Picbard. *in §. sed & maior num.* 4. & 8. *Institut. de his, qui sunt sui, vel alieni iuris.*

SVMMARIVM.

1 *Fideiussor de euictione non est de substantia emptionis.*

2 *perfecta Emptio non potest reuocari ob nudam pœnitentiam.*

3 *Venditor non tradens, pretium non statim accepturus, fidem de pretio habuisse dicitur. contrarium, n.* 4. *quando autem quis dicatur fidem habens de pretio, remissiuè, n.* 5.

6 *Pretium si non soluatur intra terminum, venditio non rescinditur, sed lapso termino venditor aget ad pretium.*

L. Non idcirco. XII.

Jidem AA. Paterno.

FIdeiussor de euictione non est de substantia em- 1
ptionis. Perfecta emptio ob nudam pœnitentiam 2
reuocari non potest. Colligunt ex Ordio. Doctores citati *in l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*

Rectè possidet, pretium tamen peti potest, &c.] No- 3
tatur ad hoc quòd venditor rem tradens, pretium non statim accepturus, fidem de pretio habuisse dicitur, vt per Roman. *sing* 310. Greg. Lop. *l.* 46. *gloss.* 4. *tit.* 23. *part.* 3. Tiraq. *de retractu conuent. ad fin. tit. num.* 78. Bertaz. *de clausul. instrum. claus* 28. *gloss.* 1. *num.* 5. Menoch. *d. præsumpt. lib.* 3. *præs.* 79. *num.* 4. Cancer. *var. resol. part.* 1. *cap.* 13. *de empt. & vendit. num.* 3. D. Barbos. *in l. si cùm dotem* 2. 3. *§. fin. num.* 35. *vers. est tamen, ff. soluto matrim.* Fontanel. *de pactis nupt. tom.* 2. *claus.* 7. *gloss.* 2. *p.* 9. *num.* 55. Cassan. *cons.* 9. *num.* 46.

Contrariam tamen opinionem, videlicet in dubio 4
tradentem rem venditam non videri in creditum ire, & habere fidem de pretio, defendunt Fab. de Monte *de empt. & vendit. q.* 5. *à num.* 37. Perez *in l.* 2. *gloss. vnica, vers. quæri potest col.* 18. *tit.* 7. *lib.* 5. *noua Recopil.* Cald. Pereira *de extinct. emphyt. cap.* 7. *num.* 12. *cum seqq.* Griuel. *Dolana decis.* 56. *num.* 9. Mart. *in votis nouiss. decis. voto* 43. *num.* 5. Quorum sententia eo casu procedet, quando res venduntur, pro quibus statim pretium solui consueuit; vel quando ex coniectura ta mente partium idem dicendum esset, vt quia res venditur, & traditur, vt equus, & alia venalia iis, qui protinus sunt discessuri, & personis ignotis, quibus non est verisimile venditorem voluisse credere,

credere,& dare dilarionem ad soluendum,Fabian.de Monte *d.quæst.5.num.40.* Srrach *de decoctorib. part.3. num.31.* Bettaz.*d.clauf.28.gloss.1. num.7.* Fontanel. *d. gloss. 2.num.37.* Cardin.Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent lib.4.tit.21.num.fin.* D.Barbos.*in d.l.si cùm dotem 23. num. 38.ff. soluto matrim.* Guizzar. *decis. 40.*

5 Quando autem dicatur quis habens fidem de pretio,vide posita *in collect.ad l.1.C.de act.empt.*

6 *Pretium sanè*, &c.] Notatur ad hoc quòd si intra terminum pretium non soluatur, non rescinditur venditio; sed lapso termino venditor aget ad pretium,Ferrar. *in praxi in forma libell. in causa vend.* §.1. *num.3. in fine.* Pinel. *in rubr. de rescind. vendit. part.2. cap. 2. num.27.* Surd. *cons.38. num.26. & decis. 120. num.17.* Fachinæ.*controuers.lib.2.cap.4.in fine*, D. Barbos.*in l.si cùm dotem,§.fin.n.32.ff.solut. matr.* Cassan. *cons.9.num.48.*

SVMMARIVM.

1 *Contractus collatus in arbitrium alterius contrahentium,non videtur celebratus efficaciter.*
2 *Contractus vltro citróque obligatorius non potest conferri in arbitrium alterius ex contrahentibus.*
3 *Pretium & alia substantialia emptionis & venditionis non conferri in voluntatem alterius contrahentium.secus in contractu lucratiuo, puta donationis. nam tunc valet si conferatur in voluntatem donatoris, num.4.vel si conferatur contractus in voluntatem vtriusque,num.5.*
6. *in Contractibus hinc inde obligatorijs, qualis est emptio & venditio, locatio & conductio,in nullius ex contrahentibus arbitrium substantia contractus conferri potest, & ideo nec venditionis conditio, nec pretium,num.6.*
7 *Contractus collatus in vnum ex contrahentibus, validus est.*
8 *Contractus non vitiatur ex incertitudine, & seruandus est de iure Cæsareo.*
9 *valet Venditio si aliquod accidentale conferatur in arbitrium partis alterius.*
10 *Accidentia contractus quæ,remissiuè.*
11 *idem quod in venditione, seruatur in contractu locationis & conductionis.declara vt num 12.*
13 *Contractus est perfectus, si quis contrahendo diceret, Volo vendere,& alter responderet,Volo emere.*
14 *τὸ* Volo, *quoties adiungitur actui, non disponit nisi vtriusque consensu accedat.*
15 *in Contractu vltro citróque obligatorio, non potest substantia contractus conferri in voluntatem vnius ex contrahentibus.*

L. In vendentis. XIII.

Iidem AA. *Iuliano.*

1 CONtractus in alterius contrahentium arbitriũ
2 collatus fficaeiter celebratus non videtur.Cótractus vltro citróque obligatorius non potest conferri in voluntatem & arbitrium alterius ex contrahentibus.Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.1. n.1.sup hoc tit.* post omnes Aloys.Leo *in 4.fol.32.verso.*

3 Probat hic text.pretium & alia substantialia emptionis, & venditionis in alterius contrahentis voluntatem conferri non posse,vt per *l.Hisp.9.tit.5.p.5. vbi gloss. 2.* Gregor. Lopez *l. 29.gloss.1. in fine, tit.9. part.6.* Aleiat.*lib.1. parad cap.12.* Robert. *lib.2. sentent.cap.12.* Fabian.de Monte *de empt.& vend.quæst.5. princip.num.63.* Anton.Gom.*tom.2.variar.cap.2.n.19.*

vbi *in vers. quod tamen intellige*, limitat in contractu 4
lucratiuo,puta donationis.nam tunc valet si conferatur in voluntatem donatoris,& *in vers. item intellige*,pariter limitat,si conferatur contractus in volun- 5
tatem vtriusque,& *cap.12. num. 47. vers secus tamen, & l.51. Tauri n.3.* Mozz.*de contractib. tit. quibus casibus annulletur emptio, num. 36.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.25.cap.13.* Valasc.*de iure emphyt.q.11.num.12.* Bertaz *de clausul.instrum.claus.30. gloss.1.n. 11.* Gam. *Lusit.decis.222. num 6.* Surd.*decis.32. num. 10. & decis.82. num.11. & decis.114. num. 1. cum seqq.* D. Barbos.*in l.1. part.3. num. 35. & in l. si æstimatis,num. 1. ff. soluto matrim.* Morl.*in emporio iuris ciuilis par.1.tit.9. quæst.9.num.6.cum seqq.* Lingl *decis.13.quæst.2. num.1. & 2.* Fontanel. *de pactis nupt. tom. 2. claus. 5 gloss. 8. part.13.num.55.* Cald.Pereira *de empt.& vend.cap.18. num.15* latè Benedict. Ægid.*in repet.l.ex hoc iure,ff.de Instit. & iure,part. 1. cap. 8. num. 50.* vbi ait quòd in 6
contractibus hinc inde obligatoriis, qualis est emptio & venditio, locatio & conductio, in nullius ex contrahentibus arbitrium substantia contractus conferri potest, & ideo nec venditionis conditio, nec pretium,quia de illius substantia est, in alterius ex contrahentibus arbitrium conferri potest; & rationem præstat, quia obligationis substantiæ, quæ consistit in astringendi necessitate,repugnat vt pendeat à debitoris voluntate.

Limita de æquitate Canonica, secundùm quam 7
valet contractus collatus in vnum ex contrahentibus,vt ex Aloys. Leo,& Bonacos.tradit Steph. Gratian.*discept forens. tom 3. cap.534. n.15. cum seqq.* vbi 8
etiam tenet quòd incertitudo non vitiat contractum,& esse seruandum de iure Cæsareo,de quo vide Vincent. Caroc.*in tract.de locato & conducto,tit.de mercaderia incerta,n.2.fol. mihi 8. col. 4.* & ex eodem iure à persona declarante receditur, & ad viri boni arbitrium recurritur.Socin.*in l si quis arbitratu,n.28. versic.postremo,ff de verb. oblig.* Menoch.*cons.93.n.28. & de arbitr.lib.1.q.68.n.55.*

In gloss.*In vendentis.*ibi,*accidentale autem*,&c.No- 9
tatur ad hoc quòd si accidentale aliquod venditionis in arbitrium alterius partis conferatur,tunc valet venditio,vt per Valasc.*d.q.11.n.16.* Morla *d.tit.9. q.9 n.10.* Cardin. Mantic.*de tacitis & ambig conuent. lib.1.tit.14.num.6.* Anton. Gom.*d.cap.2.num.19.versic. item etiam intellige.*

In eadem gloss. ibi *id est,accidens aliquod,quod non* 10
est de substantia contractus. Accidentia contractus quæ dicantur? vide Mozz. *de contractib. tractat. de empt. tit.de accidentalib.* Menoch.*cons.37. num.98.* Surd.*decis.114. num.22. vers.audio etiam*,Cardin. Mantic.*de tacitis & ambiguis conuent.lib.1.tit. 14. num.3.* Et quæ substantialia,vide Mozz. *d.tract de empt. tit. de substantial.* Felician.*de censib.lib.1.cap.10. num.22.* Card. Mantic *d.lib.1.tit.12 à n.1.*

In eadem gloss. ibi, *quod dixi in venditione, serua* 11
etiam in locatione, &c. Notatur ad hoc quòd idem quod in venditione, seruatur in contractu locationis,& conductionis,quia in arbitrium conducentis, & locantis non valet committi,Surd. *decis. 52.n.10.* Stephan. Gratian.*discept forens.tom.2.cap.534. à n.3.* vbi declarat procedere quando ab initio cùm con- 12
tractus geritur, in arbitrium vnius ex contrahentibus committuntur substantialia,& secus esse in perfecta locatione,Valasc.*de iure emphyt q.11.n.1.*

In eadem gloss.ibi,*sed quid si dicam, Volo tibi ven-* 13
dere rem istam pro decem, & tu dicas, Ego volo emere, &c.Notatur ad hoc quòd si quis contrahendo diceret,Volo vendere,& qui vult emere dicat,Volo emere,contractus est perfectus,vt per Foller.*ad Marantam*

tam de ordine indic. part.4. dist.7. num.42. Vincent. de Ftanchis *decis.346.num.4.& 9.* Rebell. *de obligat. instit.part.2. lib.4. quæst.3. num.5. in fine,* Surd. *decis.82. num.10.*

14 Norarur etiam ad hoc quòd quoties verbum, *volo*, adiungitur actui, qui ita ex duorum voluntate pendet, vt absque mutuo consensu perfici nequeat, minimè disponit nisi vtriusque coosensus accedat, vt per Bart. *in l.1. num. 3. C. de sum. Trinit.* vbi Ias. *num.24.* Sanchez *de matrimonio, lib. 1. disput. 5. num.10.*

15 In ead. gloss. ibi, *quanti fueris arbitratus*, &c. Noratur ad hoc quòd in contractu vltro citróque obligatorio non potest substantia contractus etiam per verba sonantia in arbitrium boni viri conferri in voluntatem vnius ex contrahentibus, vt per Anton. Gom. *l.31. Tauri num.3.* Octauian. *Pedem. decis.111. num.5.* D. Barbos. *in l.1. part.3. num.35. ff soluto matrimonio.*

SVMMARIVM.

1 *nemo rem suam inuitus Vendit proximis, vel consanguineis, item consortibus, nisi specialiter iniungatur venditori.*

2 *Emere volentes non posse cogere venditorem vni potiùs quàm alteri vendere, etsi consanguineus sit, vel vicinus.*

3 *Prælationis priuilegium aliquibus conceditur in emptione.*

4 *Prælationis priuilegium est personalissimum, itaut personam domini non egrediatur, nec possit vlla ratione pertinere ad cessionarium. Idem dicendum in vasallis, qui tenentur dominum preferre in vendendis fructibus fundi, num. 5. idem etiam in facientibus sal in proprijs salinis, qui tenentur illud fisco, vel eius conductoribus vendere, num 6.*

7 *Socius qui habet rem communem cum alio, licèt eam alienare liberè possit in extraneum; de equitate tamen preferri debet eodem iure, si vult partem venditam retrahere soluto eodem pretio, num 8.*

9 *Socij plures concurrentes ad retractum partis per vnum ex consortibus alienata, pro virili parte, quam quis habet in re, admittendi sunt. vel alius habens maiorem partem, alijs socijs preferendus est, num.10.*

11 *Socius si partem suam vni ex socijs vendiderit, alij eam retrahere non poterunt, licèt emptor minorem partem habeat.*

12 *Vsumfructum communem alicuius rei si plures habent pro indiuiso, & vnus ex consortibus partem suam vendat, alij eam retrahere pro eodem pretio poterunt. resolue vt num.13.*

14 *Proximorum appellatione qui veniant, remissiuè.*

15 *Consortes propriè qui.*

16 *de iure Retractus remissiuè.*

17 *Retractûs ius quòd locum habeat etsi sit Clericus, seu Ecclesia emptrix rei communis, vel patrimonialis.*

18 *dispositio restringens facultatem Alienandi est odiosa.*

L. Dudum. XIV.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *Fabiano P.P. Illyrici Italiæ.*

PRoximis, vel consanguineis, item consortibus 1
nemo rem suam inuitus vendit, nisi specialiter
iniungatur venditori. Colligunt ex Ordin. Doctores
cirati *ad l.1. num.1. suprà hoc tit.* & post omnes Aloys.
Leo *in 4. fol.33.* & inter repetentes Ioannes Igneus.
Probar hic text. personas emere volentes non pos- 2
se cogere venditorem vni potius, quàm alteri ven-
dere, etsi sit consanguineus, vel vicinus, vt per Tira-
quell. *in præfat. retractus lign. n. 22. cum seqq.* Vincent.
Caroc. *decis.26. n.4.* Mozz. *de contract. tract. de empt. &*
vend. tit. de personis quæ possunt emere, num. 3. cum seqq.
Portol. *de consortibus eiusdem rei & fideicommisso lega-*
li, cap.9. num.3. & 13.
Priuilegium prælationis in emptione aliquibus 3
conceditur, veluti si colonus fructus in fundo locato
perceptos vendere velit, tunc tenetur in emprione
istorum fructuum cæteris aliis emptoribus præferre
dominum fundi, vt per Boër *decis.107. num.2.* Tira-
quell. *de retract. lign. in præfat. num.15. & §. 1. gloss.18.*
num.2. Gregor. Lopez *l.55. verb. alguna cosa, tit.5. p.5.*
Couarr. *lib.3. variarum cap.14. num.6.* Surd. *de aliment.*
tit.1. quæst.93. num.14. & cons.205. à n.1. Mexi. *in tract.*
tassæ panis, concl.5. num. 112. & in vers. quicquid, Aze-
ued. *l.7. num.2. tit.11. lib.5. noua Recopil.* Valasc. *de iu-*
re emphyt. quæst. 24. num.3. Cald. Pereira *de extinct.*
emphyt. cap.3. num.15. Parlad. *differ.9. §.1. num.5. & 6.*
Ioseph. Ludon *Perus. decis.24. num. fin.* Stephan. Grat.
discept forens. tom.1. cap.149. à num.1. Collantes *in pra-*
gmat. agricol. lib.1. cap.14. num.5. & lib.3. cap.3. ad fin.
Narbona *l.25. gloss. 15. num.8. tit.21. lib.4. noua Reco-*
pilat. vbi *num. 9.* subdit hoc priuilegium prælatio- 4
nis esse personalissimum, ita vt personam domini
non egrediatur, nec possit vlla rarione ad cessiona-
rium pertinere.
Idem in vasallis dicendum, qui tenentur dominium 5
præferre in fructibus feudi vendendis, vt per Surd.
d cons. 205. num. 5. Srephan. Grarian. *dicto cap. 149.*
num.5.
Idem etiam in facientibus sal in propriis salinis, 6
qui teneotur illud fisco, vel eius conductoribus ven-
dere, Gregor. Lopez *l.11. gloss.3. tit.28. p.3.* D. Barbos.
in l. qui diuortio 8. §. si vir, num.29. vers. quinimo, ff. soluto
matrimonio.
Licèt de iure communi socius, qui rem commu- 7
nem cum alio habet, liberè possit eam in extraneum
alienare, Gregor. Lopez *l.55. gloss.8. in princ. tit.5. p.5.* 8
Portoles *citato loco;* de æquitare tamen debet socius
præferri de eodem iure communi, si vult partem
vendiram retrahere soluto eodem pretio, ad not. per
Guid. Papæ *sing.780.* Hippol. *sing.441. n.2.* Surd. *cons.*
205. n.3. Stephan. Gratian. *March. decis.169. num.8.*
& discept. forens. cap. 526. num. 3. & cap. 546. num. 4.
Quando verò plures socij concurrunt ad retractum 9
partis per vnum ex consortibus alienatam pro virili
parte, quam quis habet in re, admittendi sunt, Gre-
gor. Lop. *d. l.55. gloss.5. vers. vel saltim pro partibus,* Fa-
bian. de Monte *de empt. q.3. princ. n.43.* Cifuent. *l.75.*
Tauri, q.2. Azeued. *d. l.7. num.54. tit.11. lib.5. noue Re-*
copilat. Parladot. *different. 109. §. fin. num.13.* Vel, vt 10
alij volunt, habens maiorem partem aliis sociis præ-
ferendus, vt latè probat Steph. Gratian. *tom.4. c.745.*
num. 16. cum seqq. Verùm si socius partem suam vni 11
ex sociis iam vendiderit, alij non poterunt eam re-
trahere, licèt emptor minorem partem habeat.

Tiraq

Tiraq. *de retractu lign.* §.11. *gloss.*6. *num.*11. Matiens. *l.*13.*gloss.*13.*num.* 10. *tit.* 11. *lib.* 5. *noua recop.* quicquid teneat Parlad. *d. diff.* 109. §.*fin. num.*14. cuius opinio intelligi debet quando socius,qui alterius socij partem emit,erat aliis rixosus.

12 Si plures habent vsumfructum communem alicuius rei pro indiuiso, & vnus ex consortibus partem suam vendat, alij poterunt eam retrahere pro eodem pretio, Greg. Lop. *d.l.*55.*gloss.*1. *vers.idemque est dicendum*,Matiens.*d.l.*13.*gloss.*3.*num.*3.Gutier.*practic. lib.*2. *quaest.* 165. *num.* 1. Castill. *lib.* 1. *de vsufru-*

13 *ctu cap.*74 *num.*27. vbi *num.*28. resoluit quòd si vous ex pluribus consortibus, qui habent vsum communem pro indiuiso alicuius fundi, seu habitationem domus, vel seruitutem pascendi pecora in alieno agro, vel aliam seruitutem, partem sui iuris vendat alicui extraneo, consortes illius iuris, & seruitutis admittuntur ad retractum, & à *n.*44. tenet quòd si dominus directi dominij vendat suum dominium, habens vtile dominium tanquam consors io re,non habet ius retrahendi,quia vtilis dominus non habet dominium commune cum directo per participationem eiusdem dominij in qualitate.

14 *Proximis.*] Horum appellatione quinam veniant, vide tradita per me *in tract. de appellatiua verborum vtriusque iuris significat.appell.*229.

15 *Consortibusque.*] Consortes propriè appellantur, qui dominij communionem & participationem eiusdem rei habent,vt per Alex.*consil.*40.*num.*3. *vol.*2. Gozadin. *cons.*79. *num.*1. Portoles *de consortibus cap.* 1.*num.*5.*in fine*,Ioseph.Sesse *Aragon.decis.*219.*num.*4. Auendan.*de censib.cap.*68.*num.*10.*vers.cum enim villa.* Et eorum appellatione qui contineantur, vide citatos per me *d. tract. de appellatiua verborum signif. appell.*58.

16 *Nisi lex specialiter*, &c.] De iure retractus vide *l.*55.*vbi gloss.*4.*tit.*5.*part.*5. *& l.*79. *Tauri*, *& l.*7.*cum seqq.tit.*11.*lib.*5. *noua Recop.* vbi Azeued. & Matiens. latè Gutier. *practic. lib.*2. *à q.*145. *vsque ad* 116. & ipse *ead. quaest.* 145. *num.* 2. tenet quòd leges Regiæ de retractu agentes sunt exorbitantes, & odiosæ, &

17 ideo restringendæ. Et quòd ius retractus locum habeat,etsi sit Clericus , seu Ecclesia emptrix tei communis,vel patrimonialis,resoluunt Tiraq.*de retractu lig.*§.1.*gloss.*13 *à num.*2. Cifuent.*l.*70. *Tauri quaest.*55. vbi Palat.Rub. *num.*15.*&* 16. Castill.*gloss.*1. *à num.*8. & Anton.Gom.*num.*70.Matiens.*d.l.*7.*gloss.*2. *à n.*10. *& ibi* Azeued.*n.*24. Gutier.*d.lib.*2.*quaest.*156. Felician. *de censib.lib.*1.*cap.*9.*num.* 5.*vers.ideoque*, Parlad. *d. differ.*109.§.5. *num.*19. Vincent. de Franchis *decis.*185. *n.*5.Amend.*in addit.ad illum,decis.*590. *n.*1. Stephan. Grat.*discept.forens.cap.*741.*n.*16.*&* 17.

18 Notatur ad hoc quòd dispositio restringens facultatem alienandi est odiosa,vt per Fusat.*de substitut. quaest.*676.*num.*1. latè Bertazol. *cons.*585. *num.* 5. *cum seqq.lib.*2.*in crimin.*

SVMMARIVM.

1 *Pretium rei vendita per tertium arbitratorem declaratum, soluere emptor cogitur, & num.* 2. *etsi pretium sit commissum in arbitrium duorum, quorum vnus ab vno ex contrahentibus, altero ab altero eligendus,num.*3.

4 *Pretio collato in liberum arbitrium alicuius tertij, valet contractus vt conditionalis. secus est in causa dotis, vbi arbitratore electo ad declarandum dotis quantitatem non arbitrante ad viri boni arbitrium pro declaratione illius recurritur, n.*5. *arbitratore mortuo ante declarationem pretij, vel vno ex duobus, aut tribus nominatis, in quorum arbitrium pretium relictum fuit, venditio nulla est, num.* 6. *arbiter,cui commissa fuit declaratio pretij,si in declaratione modum excessit, vel iniquè arbitratus fuerit, ad boni viri arbitrium rei reducenda erit, num.*7.*vt autem huiusmodi reductio fiat,qua requiratur læsio,remissiuè,num.*8.

9 *Pretij declaratio an fieri possit per arbitratorem parte non citata, remissiuè. Reductio ad boni viri arbitrium à quo petenda,remissiuè,num.*10.

11 *Venditio vtrum sit emente aliquo fundum pro ea pecunia,quam habebat in sacco,vel in arca,remissiuè*

L. Super rebus. XV. & vlt.

Imp. IVSTIN. A. *Iuliano P.P.*

PRetium rei venditæ per tertium arbitratorem declaratum,emptor soluere cogitur. Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.*1.*num.*1.*supra hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Ordin.Reg.Lusit.*lib.*4.*tit.*1.§.1.*l. Hisp.*9.*tit.*5. *part.* 5. *vbi gloss.* 3. Pincl. *in rub. de rescind. vendit. part.*2.*cap.*1. *num.*4. Anton. Gom. *var. tom.*2. *cap.*11. *num.*41. Petr.Gregor. *syntagm.iuris lib.*25.*cap.*3. Valasc. *de iure emphyt. quaest.*11.*num.*10.Barnab.Cornaz. *decis.*9.*num.*4. Surd. *decis.*82. *num.*1. *&* 10. *& decis.* 114.*num.*6.*&* 13. Mol. *in emporio iuris ciuilis part.*1. *tit.*9.*q.*9. *num.*6.*vers.secundam partem*,*& num.*7.Marescot.*lib.*1.*var.cap.*70.*num.*1.Card.Mantic.*de tacitis & ambig.conuent.lib.*4.*tit.*19. *num.*19. *cum seqq.* vbi *n.*41. *&* 42. ampliat, etsi pretium commissum sit in arbitrium duorum, quorum vnus ab vno ex contrahentibus,alter ab altero eligatur,*& lib.*11.*tit.*10.*num.*23. Pichard. in §. *pretium* 1.*n.*17. *Instit. de empt. & vend.* Fontanel.*de pactis nuptialib.tom.*1.*claus.*5.*gloss.*18.*n.*10. Cald.Pereira *de empt.& vendit. cap.*18.*n.*13. Linglo *decis.*15.*num.*1.*&* 2. Stephan. Gratian. *discept.forens. tom.*1.*cap.*10. *num.*8. *& tom.*2. *cap.* 254. *num.*54. *cum seqq.* Rebell. *de obligat. instit. part.*2. *lib.*9.*de contrab. empt.quaest.*1.*sect.*3. *num.*14. Bened. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure*, *ff. de instit. & iure*, *part.*1. *cap.* 8. *num.*33. *cum seqq.* vbi aliquibus conclusionibus materiam explicat. 2 3

Sin autem vel ipse noluerit, &c.] Notatur ad hoc quòd collato venditionis pretio in liberum alicuius tertij arbitrium, valet contractus vt conditionalis, itaut si æstimauerit, secundùm æstimationem illius pretium persoluatur, eo autem non æstimante, vel quia noluerit, vel quia non potuerit, pro nihilo est contractus, quasi nullo pretio statuto, vt per *d. l.*9. *Hispan. tit.* 5. *part.*5. *vbi gloss.* 4. *&* 5. Anton. Gom. *tom.*2. *var. cap.*2.*num.*9. *ante med. vers. secundo*, Cardin.Mantic. *dict.lib.*4.*tit.*19.*à num.*54. Valasc.*de iure emphyt. quaest.* 11. *num.* 11. latè Bened. Ægid. *in dict. cap.*8. *num.*57. vbi *num.*58. dicit quòd quando in liberum alicuius arbitrium collatus est contractus, à persona non receditur,adeò vt si de voluntate ille requisitus præstare eam nolit, illico deficiat contractus, quasi semel conditione defecta, nec idcirco iterum suscitetur si postea ille velit;quod tamen accipiendum esse ait, vt si in declarando moram fecerit, vel requisitus declarandæ voluntatis inducias postulauerit, conditione suspensus interim maneat contractus,nec enim necessariò velle debet cùm primum possit,sed velle potest cùm velit. 4

In causa verò dotis secus est specialiter fauore illius,vt arbitratore electo ad declarandam dotis quantitatem, non arbitrante ad viri boni arbitrium pro 5

declaratione illius recnrtatur, iuxta plurimorum sententiam, quos refert D. Barbos. *in d l. 1. p. 3. num. 41. in princip. ff. solut. matrim.* quam ipse sequitur, & magis communem dicit *num. 43.* illum refert Benedict. Ægid. *d. cap. 8. n. 37. vers. quod in cnnsa.*

6 Hinc fit vt mutuo arbitratore ante declarationem pretij, vel vno ex duobus, aut tribus nominatis, in quorum arbitrium pretium relictum fuit, venditio non valeat, vt per *l. 28. Hispan. tit. 4. par. 3.* Valasc. *de iure emphyt. quæst. 11. num. 11.* Mozz. *de contrn. tlib. tract. de empt. & vendit. tit. de substantial. empt. num. 25.* Pichard. *in §. pretium, num. 37. Institut. de empt. & vendit.* Cardin. Mantic. *d. lib. 4. tit. 19. num. 36.* vbi *n. 30. in fine,* ait arbitratorem, cui fuit commissa declaratio pretij, posse declarationem facere, etsi venditor maleficium commiserit, propter quod bona sint confiscata, & fiscum ex contractu teneri. Vtrùm autem arbitro electo non arbitrante, quia decessit, arbitrium eius in successorem transeat? vide Duen. *regul. 128.* Blanch. *in tract. de compromis. quæst. 7. n. 17. in 3. tom tract. Doct.* Menoch. *de arbitr. lib. 1. quæst. 8.* Cardin. Mantic. *d. tit. 19. n. 43.*

7 Verùm si arbiter, cui commissa fuit declaratio pretij, in declaratione modum excessit, vel iniquè arbitratus fuerit, ad boni viri arbitrium res reducenda erit, vt per Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 4. tit. 1. §. 1. l. Hispan. 6. tit. 5. part. 5. vbi gloss. 5.* Couarr. *lib. 2. variarum, cnp. 13. nnm. 1. col. 2. versic. ex quo hac iure,* Valasc. *d quæst. 11. num. 11.* Viui. *decis. 429. num. 10. lib. 3.* Aloys. Ricc *in collectan. decis part. 4. collect. 1274.* Marescot. *lib. 2. variarum, cap. 70. num. 6.* Fachinæ. *controuers. lib. 2. cap 1.* Fontanell. *de pactis nuptialib. tom. 2. clausul. 5 gloss. 6. part. 1 num. 12.* Caroc. *de iurament. decis. 5. nona quæst princip. n. 23.* Benedict. Ægid. *in repetit. d. l. ex hoc iure, p. 1. c. 8. n. 39.*

8 Vt autem huiusmodi reductio fiat, quæ requiratur læsio? vide Conarr. *lib. 2. variarum, cap. 2. num. 5. versic. tertiò illud est,* Thom. Ferratiens. *in tract. cautel. cautel 8. num. 1.* Menoch. *de arbitrar. cnsu 73.* Cæpol. *de simulat. contract. cap. penult.* Ceuall. *commun. contra commun. quæst. 93.* Azeued. *l. 4. num. 139. cum seq. tit. 21. lib. 4. noue Recopilat.* Aluar. Valasc. *de partit. cap. 39. num. 23.* Benedict. Ægid. *d. cap. 8. num. 44.* quorum magis communis & recepta opinio tenet, vt id iudicis arbitrio expediatur, qui inspecta qualitate causæ, & personarum arbitrabitur. Steph. Gratian. *tom. 3. c. 524. a n. 18.*

9 Vtrùm autem declaratio pretij absque partis citatione fieri possit per arbitratorem? vide Marescot. *lib. 2. variarum, cap 70. num. 2.* Aloys. Ricc. *d. part. 4. collect. 1274. in princ.* Fontanel. *d claus. 5 gloss. 9. par. 1. num. 10. & 11.* qui defendunt absque partium citatione valere declarationem.

10 Et à quo petenda sit reductio ad arbitrium boni viri? vide Couarr. *lib. 1. variarum, cap. 18. num. 5. versic. adducitur his omissis, & lib. 2. cap. 12. n. 1.* Azeued. *ad l. 4. num. 147.* Thesaur. *decis. 14.* Surd. *cons. 106. n. 1. & 17.* Gutier. *cons. 31. n. 9.*

11 Et an sit venditio si aliquis emerit fundum pro ea pecunia, quam habebat in sacco, vel in arca? vide Anton. Gom. *tom. 2. variarum, cap. 2. num. 9.* Pichard. *in §. pretium 1. Instit. de empt. & vendit.* Cardin. Mantic. *d. lib. 4. tit. 19. num. 15.* Gregor. Lopez *per text. ibi in l. 10. gloss. 1. tit. 5. part. 5.* Cald. Pereira *de empt. c. 18. num. 11.*

De hæreditate, vel actione vendita.

TIT. XXXIX.

HVIVS tituli duæ sunt partes perspicuæ. Prima pars est de hæreditate vendita: altera de actione vendita. *Hæreditas* autem est ius successionis vniuersæ defuncti. *Actio* verò ius petendi in iudicio quod suum est. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia tituli vide *l. Hispan. 34. tit. 5. p. 5.* Conan. *comment. iuris, lib. 7. cap. 8.* Tiraquell. *de retractu lign. §. 26. gloss. 3. num. 8.* Morl. *in emporio iuris, par. 1. tit. 9. in prælud. num. 52.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 340. vers. vendi, n. 2.*

SVMMARIVM.

1 *Fiscus hæreditate venditn non tenetur respondere creditoribus hæreditariis, & n. 2.*

3 *potest quis vendere Hæreditatem vniuersalem sibi delatam ex testamento, vel ab intestato. in huiusmodi venditione hæreditatis quale & quantum comprehendatur, remissiuè, n. 4.*

5 *Hæres ex tertin parte institutus, si ante diuisionem vendat partem domus, sen fundi, & posten ei tota res adiudicata sit, an venditio subsistat, vel tota res emptori sit adiudicanda.*

6 *Portio accrescens an ad emptorem hæreditatis pertineat, vel ad ipsum hæredem vendentem.*

7 *Hæreditate venditn, hoc est, iure hæreditatis, si nulla bona in ea reperiantur, an venditio valeat tanquam re deficiente, sine qua non consistit venditio.*

L. Æs alienum. I.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Geminio.*

FIscus hæreditate vendita non tenetur responde- 1
re crediroribus hæreditariis. Colligunt ex Ordin. Cyn. Buttig. Bart. Salicet. Bald. Castrens. Angel. Fulgos. Sichard. Cuiac. Donell. Aloys. Leo *in 4. fol. 33. verso,* Sebast. Næui. remissiuè. Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
mit Molin. *de iustit. tract. 2. disp. 340. num. 2. in med. vers. hæc tamen doctrina,* vbi ait quòd quando fiscus hæreditatem alicui delatam vendidit alteri, tunc fisci priuilegio passiuæ actiones, quæ erant aduersùs hæredem, transeunt in emptorem hæreditatis.

Probat hic text. quòd potest quis vendere hæredi- 3
tatem vniuersalem sibi delatam ex testamento, vel ab intestato, vt per Anton. Gom. *variar. tom. 2. cap. 2. num. 5. in princ.* Mozz. *de contractib. tractat. de empt. & vendit. tit. de rebus quæ emi, vel vendi possunt, num. 4.* Molin. *de Iustit. tractat. 2. disput. 340. num. 2. vers. vendi,* Morl. *in emporio iuris, par. 1. tit. 9. de empt. & vendit. in præmiss. num. 52.* Ceuall. *communium contra communes, quæst. 536. num. 38.* In huiusmodi ven- 4
ditione hæreditatis quale & quantum comprehendatur? vide Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib. 4. tit. 10.* Si hæres ex tertia parte institutus 5
ante diuisionem vendat partem domus, seu fundi, & postea ei tota res adiudicata sit, an vēditio subsistat,

an

an verò tota res sit emptori addicenda? vide Cald. Pereira *de empt.& vendit.cap.9.num.13. & 14.* vbi resoluit, si in emptorem fuit dominium translatum per clausulam *constitui*, diuisionem ei non præiudicare, nec pretium totius rei dare compelli posse; si verò diuisio facta est ante traditionem, adiudicationem emptori nocere, vt integrã rem emere teneatur.

6 An portio accrescens ad emptorem hæreditatis pertineat, vel ad ipsum hæredem vendentem? vide Gotier. *in repetit. l. vnic. C. quando non pet. partes, à n. 56.* vbi duas contrarias communes opiniones refert, vnam negantem ad hæredem pertinere, *ab eod. num. 56. vsque ad 59.* & aliam affirmantem ad eum, & non ad emptorem spectare, *à num.60. vsque ad finem.* quam argumentis & auctoritatibus exornat, & contrariis satisfacit. hanc eandem partem tuetur Fachinæ *controu.iuris lib.10.cap.69.* Quamuis emptoris partem defendant Menchaq. *controuers. vsufreq. lib.2. cap.14. num.7.* Cardin.Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent.lib.4. tit.11.*

7 Hæreditate vendita, hoc est, iure hæreditatis, si nulla bona in ea reperiantur, an venditio sustineatur, & valeat tanquam re deficiente, sine qua venditio non consistit? Non valere existimat Ceuall. *commun.contra commun.quæst.536.n.17.cum seqq.* Contrarium tenet Cardin.Mantic. *d.lib.4.tit.10. num.5. cum seqq.* dum resoluit quòd venditor hæreditatis liberatur eo ipso quòd sit hæreditas, licèt sit sine vllo corpore; quia etiam sine eo iuris intellectum habet. *l. hereditas, ff.de pet.her.* Castil. *contr.lib.4.cap.42.n.67.*

Hucusque dicta procedunt in venditione hæreditatis iam delatæ; nam venditio hæreditatis certi hominis viuentis nulla semper est, *l.1.ff.hoc tit.* Anton. Gom. *d tom.1. variarum, cap.2. num.5. vers.item adde,* Mozz. *d.tit.de rebus, quæ emi, vel vendi possunt, num.5.* Seraphin. *de priuileg. iurament. priuileg.20. num.1. & ibi* Benech *in addit.num.1.* Molin. *d.tract.2. disp.340. num.3.* quorum resolutio locum habet etsi iuramento confirmata sit venditio huiusmodi, ad not. per Fortun.Garc. *de vltimo fine, illat.20.* Couarr. *in c.quamuis pactum, p.3.in princ.n.1.& ibi* Gutier. *in princ. n.4.* Anton.Gom. *l.22.Tauri num.31.* Menchaq. *de success. creat.lib.2. cap.18.n.197.* Felic. *de societ.cap.12. n.50.* Fachinæ. *controuers.lib.3.cap.72.col.3.lit.C. vers.tertiò igitur,* Seraphin. *d.priuileg.20. num.17. & 29.* vbi Benechend. *in addit. num. 11.* Spes verò succedendi in fideicommisso etiam viuente eo, qui post mortem fuit grauatus restituere, vendi potest; quia est iam radicata, & non est de hæreditate viuentis, sed mortui, & non succeditur grauato, sed grauanti, & sic cessant in hoc casu rationes, quæ militant in venditione hæreditatis viuentis, Alex. *cons.187.n.2.& 13. & cons.188.n.22.lib.5.* Steph.Grat. *discept.forens.c.692.* Gam. *Lusit.decis.146.num.1.* vbi tradit ius succedendi in maioratu in vita possessoris posse donari, Mieres *de maior.p.2. in init.num.511.* Pirrh. Maur. *in tract.de fideiuss.p.2. sect.5. cap.52. num.23.fol.mihi 289.*

SVMMARIVM.

1 *Venditor hæreditatis, non emptor à creditoribus conueniendus, nisi aliter per speciale pactum sit conuentum, & num.2.*

3 *Actiones passiuas nulla ratione transferri posse.*

4 *Promissor non potest cogi præstare cautionem de soluendo.*

5 *Hæres, qui bona hæreditaria vendidit, quando factus est non soluendo, tunc aduersùs bonorum emptores possunt agere creditores hæreditarij.*

L. Ratio iuris. II.

Imp. ANTONIN. *A. Floriano.*

VEnditor hæreditatis, non emptor à creditoribus conueniendus, nisi aliud per speciale pactum sit conuentum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n.1. sup.hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Anton.Gom. *tom. 2.var.cap.2.num.5. in princip. vers.actiones verò,* dum tenet actiones passiuas, quibus tenebatur defunctus, & per consequens hæres eius, non transire contra emptorem, immo posse & teneri creditores agere, & petere debita sua contra hæredem venditorem, licèt ipse postquam soluit, possit recuperare ab emptore actione negotiorum gestorum, Molin. *de Iustit.tractat.1. disp.340. num.2. vers.obseruat verò,* vbi hoc idem dicit, & rationem præstat cur passiuæ actiones competant aduersùs hæredem, neque eas transferre possit in emptorem hæreditatis, cùm tamen transferre possit actiuas. Mozz. *de contract tract.de empt.tit de rebus, quæ emi, vel vendi possunt, n.7.* Vinc.de Franch. *decis.173.n.1.* Parlador. *lib.2. rerum quotid cap.fin.part.4. §.2. num.5.* vbi quòd aduersùs emptorem hæreditatis executio non datur, nisi quando venditor soluendo non est. Cardin.Mant. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 4. tit.10. à n. 20.* vbi quòd hæres, qui aditam à se hæreditatem vendidit, adhuc creditoribus hæreditariis respondere debet, sed quòd tanquam hæres præstiterit ab emptore consequetur, & rationem præstat quare emptor hæreditatis non possit conueniri à creditoribus hæreditariis; quia scilicet non est in potestate hæredis, qui vendit hæreditatem, actiones passiuas, quæ ossibus eius adhærent, in alium transferre, *l.si mulier, §. ex asse, ff.de iure dot.* Et ideo solet hic text. 3 allegari ad hoc quòd passiuæ actiones nulla cessione transferri possunt, vt per Tiraq. *de retract.lin lig. §.26. gloss.1.num.56.* Anton.Gom. *tom.1. var.cap.1.num.1.* Surd. *cons.92.num.26.* Pereg. *cons.89.num.18. lib.5.* D. Barbos. *in l.quia tale num.62. ff soluto matrim.*

Nam vt satis tibi detur,&c.] Notatur ad hoc quòd 4 promissor non potest cogi præstare cautionem de soluendo, vt per D.Barb. *in l.in omnibus, n.4.ff.de iud.*

In gloss. *Tu respondeas.* ibi, *nisi factus sis tu non soluendo,* &c. Notatur ad hoc quòd quando hæres, qui 5 bona hæreditaria vendidit, factus est non soluendo, tunc aduersùs bonorum emptores, & sic particulares successores possunt creditores hæreditarij agere, vt per Cald.Pereira *de extinct.emphyt.cap.4.num.5.*

SVMMARIVM.

1 *Debitore inuito, & ignorante potest quis actionem cedere, & num.2.*

3 *Actionem cedere, seu vendere potest, quam quis habet contra alium, modò debitor, contra quem ceditur actio, sit sciens, modò ignorans, & modò debitum sit purum, modò in diem, vel sub conditione.*

4 *Venditio actionis, seu nominis debitoris fit etiam ignorante & inuito eo, contra quem competit actio.*

L. Nominis. III.

Jmp. ALEXANDER *A. Timotheo.*

INuito & Ignorante debitore quis actionem cedere potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1. num.1. supr.hoc tit.* 1

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt
3 Anton. Gom. *tom. 2. var. cap. 2. num. 6. in princip.* vbi
quòd potest quis cedere, seu vendere actionem,
quam habet contra alium, modò debitor, contra
quem ceditur actio, sit sciens, modò ignorans, &
modò debitum sit purum, modò in diem, vel sub
conditione, Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. con-*
4 *uent. tom. 1. lib. 4. tit. 13. num. 1.* vbi quòd venditio
actionis, seu nominis debitoris, etiam ignorante &
inuito eo, aduersùs quem actio competit, fieri po-
test, Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat. verbo actio*
n. 16. Molin. *de iustit. tract. 2. disp. 340. n. 5.* vbi eadem
ferè verba refert, quæ tradit Anton. Gom. *citato loco.*

L. Qui nondum. IV.

Idem A. Diogeni.

DEceptus in contractu dolo aduersarij, non tenetur adimplere contractum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* & post omnes Aloys. Leo *in 4. fol. 33. verso.*

SVMMARIVM.

1 *Emptor hereditatis mandatis actionibus habet actiones directas, quas concepit in personam mandantis; actionibus verò non mandatis, habet vtiles, & num. 2.*

3 *ex sola nominis Venditione vtiles actiones transferri in emptorem.*

4 *Hereditate vendita & iam delata, in emptorē transeunt vtiles actiones actiue, etiam absque aliqua cessione, facta verò cessione transeunt directæ.*

5 *Emptor hereditatis potest petere, quòd instrumenta, quibus venditor poterat executionem petere, executioni mandentur, cùm in eum transfusa sint actiones vtiles.*

6 *Hereditate alicui cessa, si ita remanet heres ille, cui fit cessio, ac si legitimè esset heres institutus, nihilque in persona cedentis remanet: hereditate vendita, venditor adhuc heres remanet, & creditoribus defuncti obligatus.*

L. Emptor hæreditatis. V.

Idem A. Onesimo.

1 EMptor hæreditatis mandatis actionibus habet
actiones directas, quas concepit in personam
mandantis, sed non mandatis actionibus habet vti-
les. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. n. 1.*
sup. hoc tit. post omnes Aloys. Leo *in 4. fol. 34.*
2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt
Tiraq. *de retractu lig. §. 26. glos. 3. n. 3.* Donell. *comment.*
iuris ciuilis lib. 18. c. 13. Surd. *de alimentis tit. 8. priu. 55.*
n. 8. Nicol. Mozz. *de contract. lib. tract. de empt. & vendit.*
tit. de rebus, quæ emi, vel vendi possunt, num. 7. Cardin.
3 Mantic. *de tacitis & ambig. conuentionib. lib. 4. tit. 13.*
num. 3. vbi quòd ex sola nominis venditione vtiles
actiones in emptorem transferuntur. Molin. *de*
Iustit. tract. 2. disp. 340. num. 2. in princ. vers. Vendita
autem hereditate. Card. Pereira *de empt. & vend. c. 24.*
num. 27. vbi hunc textum planè probare ait eo casu
quo sine cessione vtiles actiones erant concessæ,
directas tribui actiones, si sunt mandatæ, quas no-
mine domini exercere debet cessionarius quasi pro-
4 curator in rem propriam, Ant. Gom. *var. tom. 2. c. 2.*
num. 5. in princ. vbi quòd vendita hæreditate vniuer-
sali iam delata in emptorem transeunt vtiles actio-
nes actiuæ, etiam absque aliqua cessione, facta ve-
rò cessione transeunt directæ, Suar. de Paz *in pract.*
tom. 1. part. 4. cap. 1. num. 34. vbi quòd emptor hære- 5
ditatis potest petere, quòd instrumenta, quibus ven-
ditor poterat executionem petere, executioni man-
dentur, cùm in eum transfusæ sint actiones vtiles,
Mayn. *de actionib. lib. 1. cap. 5.* Anton. Fab. *lib. 12. con-*
iectur. cap. 2. Felician. *de censib. tom. 1. lib. 2. cap. 4. n. 4.*
vbi dicit quòd si hæreditas alicui cessa sit, ita rema- 6
net hæres ille, cui fit cessio, ac si legitimè esset
institutus hæres, nihilque in persona cedentis re-
manet; quòd si hæreditas sit alicui vendita, adhuc
venditor remanet hæres, creditoribúsque defuncti
obligatus, Alex. Trentacinq. *var. resol. lib. 3. tit. de*
solut. resol. 3. n. 8.

SVMMARIVM.

1 *ex sola Hereditatis venditione non transfertur dominium rerum possessarum, ideo non prohibetur illas alteri vendere, & tradere, & n. 2.*

3 *Hereditate vendita, & omnibus bonis in ea contentis, non transire dominium sine traditione, sicut si venderetur res particularis.*

4 *ex Contractu vniuersali pro socio transit dominium & possessio pro parte.*

5 *Heres si vendat hereditatem sine traditione, dominium illius non transit in emptorem, sicut transit in heredem.*

6 *Venditor non adimplens contractum ex parte sua, ad damna & interesse tenetur.*

L. Qui tibi. VI.

Idem A. Pomponio.

EX sola venditione hæreditatis dominium rerum 1
possessarum non transfertur, ideo non prohibe-
tur illas alteri vendere, & tradere. Colligunt ex Or-
din. Doctores citati *in l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*
Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
l. Hisp. 50. tit. 5. part. 5. vbi gloss. 4. Anton. Gom. *var.*
tom. 2. cap. 2. num. 5. vers. item adde quòd etiam vendita
hereditate, vbi tenet vendita hæreditate, & omni- 3
bus bonis in ea contentis non transire dominium
sine traditione, sicut si venderetur res particularis;
& subdit non obstare *l. cùm heredes, ff. de acquir.*
possess. quia ibi est successio vniuersalis personæ, &
rerum, quam quis consequitur mediante sola adi-
tione; & *ad l. 1. & 2. ff. pro socio*, vbi habetur quòd 4
ex contractu vniuersali pro socio transit dominium
& possessio pro parte, respondet ibi interuenire
fictam traditionem, per quam quilibet socius vide-
tur bona sua tenere, & possidere pro se, & pro socio;
& tandem ait ex hoc dari maximam, & singularem
extensionem ad text. & eius regulam *in l. traditio-*
nibus, sup. C. de pactis, Molin. *de Iustit. tr. 2. disp. 340.*
num. 2. in fine, vbi dicit quòd si hæres vendat hære- 5
ditatem, neque illam tradat, dominium illius non
transit in emptorem, sicut transiuit in hæredem eo
ipso, quòd hæreditatem adiuit, esto illi tradita non
fuerit, nec possessionem illius acceperit; quare si
hæres post eam primam venditionem, eandem hæ-
reditatem alteri vendat, ac tradat, dominium rerum
hæreditatis transit in secundum emptorem, qui pro-
inde præfertur primo, solúmque primo emptori
competit aduersùs hæredem actio ad interesse. Vide
posita *in l. traditionibus, C. de pactis, & in l. quoties, C. de*
rei vendicat.

Sed

6 *Sed quia contractus fidem fregit*, &c.] Notatur ad hoc quòd venditor, qui ex parte sua non adimplet contractum, ad damna, & interesse tenetur, vt per Gregor. Lop.*l.50.gloss.5.tit.5.part.5.* Anton. Gom. *l.40. Tauri num.* 13. Roland. *cons.* 62. *num.*59. *lib.*2. Magon. *Florent. decis.* 102. *num.* 19. Vini. *decis.* 471. *num.*3. Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib.*4. *tit.*30. *num.* 1. & 3. Franc. Molin. *de ritu nupt. lib.*3.*quæst.*24.*à num.*155. Glurb. *decis.*79. *num.*31. & *decis.*92.*num.*22.

SVMMARIVM.

1 *Nomen si venditum & pignoratum, transit actio personalis, & pignoratitia.*
2 *in Nomine debitoris pignori dato transeunt actiones sine cessione.*

L. Postquam eò decursum. VII.

Impp. DIOCLET. & MAXIM. AA. *Manassæ.*

1 NOmen si venditum & pignoratum, transit personalis, & pignoratitia actio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1.suprà hoc tit.*

2 Probat hic text. in nomine debitoris pignori dato transire actiones sine cessione, vt per Anton. Gom. *tom.2.var.cap.2.num.6.* Hottom. *lib.6. obseru.16. & in tit. ff. quæ res pignori, num.22.* Doneil. *comment. iuris ciuilis lib.15.cap.43.vers.1.* Anton. Fab. *lib.12.coniect. cap.2 & lib.8.cap.17.* Alex. Trentacinq. *var. resolut. lib.3.tit.de solutionib.resol.13.num.8.*

SVMMARIVM.

1 *Emens nomen non fit dominus rei debitæ.*
2 *Nomine vendito transfertur nedum vtilis personalis, sed hypothecaria actio.*

L. Ex nominis. VIII.

Iidem AA. & CC. *Iuliano.*

1 EMens nomen ex hoc titulo non fit dominus rei
2 debitæ. Item vendito nomine transfertur nedum vtilis personalis, sed hypothecaria actio. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Mayn. *lib.2.action.cap.5. col.2.* Neguzant. *de pignorib. part.6.memb.1.num.18.*

SVMMARIVM.

1 *Actio tam realis, quàm personalis vendi potest.*
2 *per venditionem Actionis realis & personalis, transfertur vtilis actio.*
3 *omnes Actiones tam reales, quàm personales per cessionem transferri posse.*
4 *Actio hypothecaria non ceditur sine personali, cùm illa eius sit accessoria.*
5 *Actio iniuriarum non ceditur. non transmittitur ad heredem ante litis contestationem, num.7.*
6 *Actioni in rem an cedi possit, remissiuè.*

L. Certi. IX. & vlt.

Imp. IVSTINIANVS A. *Ioanni P.P.*

TAm actio realis, quàm personalis vendi potest. 1
Per venditionem personalis & realis actionis 2.
transfertur vtilis actio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr hoc tit.*

Probat hic text. omnes actiones tam reales, quàm 3
personales per cessionem transferri posse, vt per Tiraq. *de retractu lig.* §.26. *gloss.*3. *à num* 2. Alex. *cons.* 103. *num.* 6. *lib.* 6. Ioan. a Grass. *de cessione iuris* §. 3. *num.*1. Iacob. de Arena *eod tract. à n.*54. Neguzanta *de pignorib. part.* 5. *memb.* 3. *num.* 22. & 34. Duen. *reg.*163. Donell. *comment. iuris ciuilis lib.*13. *cap.*44. Bertazz. *de clausul. instrument. claus.*27.*gloss.*6. *num.*1. Marant. *disp.6.num.4* Anton. Gom. *var. tom.*2. *cap.*2. *num* 6. Pulux. *ad edictum de alienat. iudic. cap.* 11. *in med.* Surd. *de aliment. tit* 8. *priuil.*55. *num.*1. & *tit.*9. *quæst.*22. *num.*2. & *cons.*44. *num.* 13. Parlad. *differ.*37. *num.fin.* Pereg. *var.tit. de caus.posses. & propr.lib.* 3. *num.*125. D. Barbos. *in l. si alienam num.* 63. *ff. soluto matrim. num.*63. Cardin. Tusch. *practic.conclus. lit. C. concl.*212.*à num.*2.

In gloss. *Pateat.* ibi, *item an hypothecaria sine personali cedi*, &c. Notatur ad hoc quòd actio hypothecaria sine personali cedi non potest, cùm illa eius sit accessoria, vt per Tiraq. *de retractu lig* §.16. *gloss.*1. *num.*74. Boër. *decis.*335.*num.*2. 4

In gloss. *Introducere, fin.* ibi, *sed fallit in actione iniuriarum*, &c. Notatur ad hoc quòd actio iniuriarum cedi non potest; vt per Tiraq. *d.* §. 26. *gloss.* 1. *num.*50. & *gloss.* 4. *num.* 11. Surd. *decis.* 89. *num.* 14. quia non est in bonis nostris, Alciat. *cons.*255. *num.*3. & 4. Ascan *de patria potest. effectu* 8. *num* 9. Surd. *citato loco num* 14. 5

In ead. gloss. ibi, *item pone*, &c. An actio in rem sine possessione cedi possit? vide Tiraq. *d.*§.26 *glos.*1. *num.*74. & *gloss.*3.*num.*2. 6

In ead. gloss. ibi, *quæ nec ante litis contestationem*, &c. Notatur ad hoc quòd actio iniuriarum ante litem contestatam non transmittitur ad hæredes, vt per Anton. Gom. *var. tom.*3. *cap.*6. *num.* 14. *circa fin.* Surd. *d. decis.*89.*num.*15. 7

Quæ res vendi non possunt, & quæ vendere, vel mercari vetantur.

TIT. XL.

HIc titulus est bipertitus. Prima pars docet, quæ res vendi non possunt. vbi priuatis interdicitur commercio purpuræ, tam in lana, quàm in serico. Secunda pars est de iis, quæ vendere, vel emere vetantur, id est, de rebus, quas priuati nec vendere, nec emere possunt. nam disiunctio *vel*, pro coniunctione accipitur, quod in iure non est nouum. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. De materia tituli vide Nicol. Mozz. *de contract. lib. tract. de empt. & vendit. tit. de rebus, quæ emi, vel vendi poss.* Kirchou. Fichard. Vini. & alios *tom.*1.*commun.opin.lib.*4.*tit.*27.*pag.*632.

SVMMARIVM.

1 *de Calore purpureo tingere, vel mercari, aut vellus muricis vendere, nulli priuato permittitur, sub pœna capitis & publicationis bonorum.*
2 *Purpura vendi prohibentur, quibus Princeps vtitur cùm sedet in maiestate & cur, num. 3.*
4 *Collegium impedire posse, ne aliud, quodcunque illud sit, suis vtatur signis.*
5 *in Vestiendo personarum dignitas attendenda est.*
6 *de Fuco fœminarum, & an & quando illis liceat se vnguentis, & coloribus fucare, remissiuè.*
7 *Purpura vsus quando inceperit, remissiuè.*
8 *Purpura & muricis eadem est natura, quamuis temperamento diuerso.*

L. Fucandæ. I.

Imppp. GRAT. VALENT. & THEODOS. AAA. *Fausto Com. sacr. larg.*

1 NVllus priuatus potest de colore purpureo tin-
gere, nec mercari, nec etiam vellus muricis
vendere sub pœna capitis, & publicationis bono-
2 rum. Prohibentur vendi purpuræ, quibus Princeps
vtitur cùm in maiestate sedet. Colligunt ex Ordin.
Cyn. Butrig. Bart. Salicet. Angel. Fulgos. Bald. Castr.
Sichard. Cuiac. Donell. Aloys. Leo *in 4 fol.* 34. Sebast.
Næui. remissiuè. Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu-
munt Conan. *comment. iuris lib. 7. cap. 7. num.* 1. Mozz.
*de contract. tract. de empt. & vendit. tit. de rebus quæ
emi, vel vendi possunt, num.* 43. Alciat. *in tit. C. de
vestibus Olober. lib.* 11. Cuiac. *lib.* 12. *obseru.* 24. Hen-
ric. Bocer. *disput. de vniuerso iure, part. 1. classi 2. di-
sput. 2. de contractibus in genere num.* 26. Morl. *in empo-*
3 *rio iuris ciuilis part. 1. tit. 9. in præmiss. num.* 110. vbi
etiam ait ideo priuatis purpuræ commercium inter-
dictum fuisse tum ob excessiuum pretium, tum
etiam quia eius vsus soli Principi destinatus. latè Pi-
chard. *in tract. de nobilit. communicat. num.* 20. *cum
seqq.* vbi *num. 24. de concordia l. si cui lana 68. §. de ver-
sicoloribus, ff. de legat. 3. cum hac nostra lege.*
4 Argumento huius l. poterit Collegium impedire,
ne aliud quodcunque illud sit, suis vtatur signis, vt
ex Bald. *in præsenti*, & Bart. *in tract. de insign. num.* 6.
probat Cassan. *in catal. gloria mundi part. 1. consid.*
38. *num.* 32. Auendan. *de exequend. mandat. p. 2. cap. 19.
num.* 32. quos refert & sequitur Morl. *dict. tit. 9. in
proœm. num.* 111.
5 Notatur ad hoc quòd in vestiendo personarum
dignitas attendenda est, non enim omnes æqualiter
vestibus vti debent, vt per Afflict. *decis.* 315. *num.* 14.
Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum & vxor. §. 11.
num. 9. &* 10. Strach. *de mercat. part. 4. num. 6. &* 25.
Menoch. *de arbitr. lib. 2. cent. 3. casu* 218. *n.* 5. Gutier.
lib. 2. practic. quæst. 19. num. 9. D. Barbos. *in l. quæ dotis
num. 73. ff. soluto matr.* Sanch. *de matrim. lib. 6. disp. 25.
num.* 21.
6 *Fucandæ*, &c.] De fuco fœminarum, & an &
quando illis liceat se vnguentis, & coloribus fucare?
vide Honcal. *in suis opuscul. tract. de fuco mulierum
fol.* 118. *cum seqq.* Tiraq. *l. 3. connub. ex num.* 1. plures
citatos à Cened. *ad Decretum collect.* 31. quibus addo
Ludou. Beiam *in resp. casuum consciem. part. 2. casu* 17.
& 18. Henriq. *in sum. lib. 8. cap. 57. lit. X.* Ioan. Pi-
ned. *in Iob. tom. 2. cap. 42. vers. 14. pag. mihi* 965. Bo-
badil. *in sua politica, lib. 2. cap. 17. num. 148. cum
seqq.* Sayr. *in claui Regia lib. 8. cap. 6. num.* 4. Lessi. *de
Instit. lib. 4. cap. 4. dub.* 14.
Purpura, &c.] De initio vsus purpuræ vide Plin. 7
lib. 9. naturalis historiæ cap. 39. Angel. Politian. *lib.
miscel. cap.* 11. Aurel. Cassiod. *lib. 1. var. cap. 2. ad fin.*
Lazar. Baysi. *lib. de re vestiaria cap.* 9. Alex. ab Ale-
xand. *dierum genial. lib. 5. cap.* 18. vbi Tiraq. Petr. Gre-
gor. *syntagm. iuris lib. 9. cap. 16. num. 27. & lib. 36.
cap. 29. num. 1. & lib. 47. cap. 20. num.* 15. Caluin. *in suo
Lex. iurid. verbo Purpura.*
Muricis vellus, &c.] Nota purpuræ & muricis 8
eandem esse naturam, quamuis temperamento di-
uerso, & hinc promiscuam vtriusque acceptionem
in hac l. ad dicta per Petr. Bellon. *lib. 2. de aquatilib.
cap.* 9. Pichard. *d. tract. de nobilit. communic. num.* 23.

SVMMARIVM.

1 *Comes commerciorum serici comparandi quondam priuilegium habebat.*
2 *Nobiles & eorum vxores pretiosioribus vestibus & ornamentis induendi, quàm ignobiles.*

L. Comparandi. II.

Iidem AA. *Toriobando Duci Mesopotamiæ.*

COmes commerciorum quondam serici compa- 1
randi priuilegium habebat. Colligunt ex Or-
din. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*
Alber. per hunc text. tenet *in præsenti*, nobiles & 2
eorum vxores debere pretiosioribus vestibus, & or-
namentis indui, quàm ignobiles, exclamans aduer-
sùs populares diuites, qui se & vxores in vestibus
æquant nobilibus, refert & sequitur Tiraq. *de nobilit.
cap. 20. num.* 188. & vide citatos *in l. præcedenti, vers.
notatur ad hoc.*

SVMMARIVM.

1 *Frumentum publici canonis alibi quàm in locis ordinatis emere non licet.*
2 *Frumentum vt ad hostes transferatur, nemo licitè emit.*
3 *Commercio damnato, emptor & venditor pariter puniri debent.*
4 *de Frumento ad hostes exportari prohibito, remissiuè.*

L. Quia nonnunquam. III.

Impp. ARCAD. & HONOR. AA. *ad Senatum & populum.*

FRumentum publici canonis non licet alibi quàm 1
in locis ordinatis emere. Frumentum vt ad hostes 2
transferatur, nemo licitè emit. Colligunt ex Ordin.
Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*
Vendentes, & ementes, &c.] Notatur ad hoc quòd 3
vbi commercium damnatur, pariter punitur emptor,
& venditor, vt per Boër. *decis.* 178. *num.* 21. *in fine.*
De frumento ad hostes exportari prohibito, vide 4
posita *in collect. ad l. 1. C. quæ res exportari.*

SVMMARIVM.

1 *Frumentum exercitui missum, sub pœna confiscationis bonorum, capitaliúmque suppliciorum, nemo licitè emit, atque impedit.*

2 *Frumenti appellatione qua contineantur, remissiuè.*

3 *non Prohibita an amittantur quando missa sunt cum prohibitis, an excusetur minor, num. 4.*

L. Ne frumentum. IV. & vlt.

Jmpp. HONOR. & THEODOS. AA. *Fausto P.P.*

1 FRumeotum exercitui missum, sub pœna confiscationis bonorum, capitaliúmque suppliciorum, nemo licitè emit, atque impedit. Colligunt ex Ordin. Doctores eitati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Frumenti appellatione quæ contineantur, vide quæ dixi *in tract. de appellatiua verbor. vtriusque iuris significat. appell.* 105. vbi an hordeum, spelta, farina, far, seu panis coctus comprehendatur.

3 *Et omnium bonorum amissionem incurrant*, &c.] An amittantur non prohibita quando eum prohibitis simul missa sunt? vide Boër. *decis.* 178. Bertachin. *in tractat. de gabell. part.* 9. *princip. quæst.* 8. *cum seqq.* Clar. *in practic. crimin.* §. *fin. quæst.* 82. *stat.* 7. *num.* 9. Azeued. *l.* 25. *num.* 18. *versic. pro contraria sit* 18. *lib.* 6. *noua Recopilat.* Auiles *ad cap.* 52. *Prætor. gloss. en la tierra, num.* 1. Mexi. *in tractat. tassa panis, conclus.* 1. *num.* 21. Peregrin. *de iure fisci, lib.* 6. *tit.* 5. *num.* 30. Gutier. *practic. lib.* 4. *quæst.* 40. *num.* 9. vbi postquam firmauit suam opinionem, quòd scilicet illicitæ merces, & sic prohibitæ tantùm confiscentur, eam limitat in casibus in quibus per leges imponitur pœna amissionis omnium bonotum.

4 An autem minor excusetur? vide Anton. Gom. *variar. tom.* 3. *cap.* 1. *num.* 61. Mexi. *d. conclus.* 1. *num.* 18. Ioseph. Lodou. *Perus. decis.* 80. *num.* 8. Mascard. *de probat. conclus.* 473. *num.* 3. Perez *l.* 26. *gloss. de sacar. tit.* 9. *lib.* 6. *Ordin. pag.* 339. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo vel aduersarÿ dolo, ad fin.* Bobadil *in sua politica, lib.* 4. *cap.* 5. *num.* 40 Gutier. *practic. lib.* 4. *quæst.* 42. *num.* 19. *cum seqq.*

Quæ res exportari non debeant.

TIT. XLI.

FERRVM, vinum, oleum, &c. exportare ad solum barbaricum, aut barbaris vendere, non licet. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia tituli vide Muscul. Donat. à Fina, Fichard. & alios *tom. 1. commun. opin. lib.* 4. *tit.* 18. *pag.* 633.

SVMMARIVM.

1 *Liquida, etiam gustùs causa quondam non transportabantur impunè ad barbaros, & num.* 2.

3 *Extractio vini vbi prohibita, an gustùs causa possit extrahi metreta.*

L. Ad barbaricum. I.

Jmpp. VALENS & GRAT. AA. *ad Theodorum mag. milit.*

AD barbaros quondam liquida etiam gustus causa non impunè transportabantur. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Angel. Fulgos. Bald. Castrens. Sichard. Cuiac. Donel. Aloys. Leo *in 4. fol.* 34. *verso*, Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen *in concordant.* 1

Hanc eandem cooclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan.* 22. *tit.* 5 *part.* 5. *vbi gloss.* 1. Alciat. *lib.* 4. *dispun. cap.* 11. Conan. *comment. iuris lib.* 7. *cap.* 7. *num.* 1. Buët. *decis.* 178. *num.* 11. & 12. Strach. *de mercat. part.* 4. *num.* 12. & 25. Clar. *lib.* 5. §. *fin. quæst.* 77. *num.* 25. Cuiac. *lib.* 9. *obseruat.* 9. Rebuff. *in tractat. except. num.* 643. vbi quòd hæc lex non seruatur Galliæ, Rodet. Xuar. *allegat.* 18. *num.* 3. Nicol. Mozz. *de contractib. tractat. de empt. & vendit. tit. de rebus, quæ emi, vel vendi possunt, num.* 17. Pradil. *in summ. legum pœnal. part.* 2. *casu* 17. *num.* 2. Menoch. *de arbitr. casu* 585. *num.* 1. Thom. Valasc. *allegat. iuris, tom.* 1. *allegat.* 62. *num* 6. 2

Neque gustus quidem causa, &c.] Vtrùm si prohibeatur extractio vini, possit metreta extrahi gustus causa? vide Strach. *de mercat. part.* 4. *num.* 26. Tiraq. *de indic. in rebus exig. pag.* 86. *vers.* 32. Mexi. *d. concl.* 1. *num.* 20. Viu. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 1. *tit.* 17. *num.* 220. *vers. amplia secundò.* Mexi. *d. concl.* 1. *n.* 29. Hieron. de Laurent. *Auenionens. decis.* 40. Gallin. *ad tit. de verb. signif. lib.* 7. *cap.* 23. *n.* 9 Bobadil. *in sua politica, lib.* 4. *cap.* 5. *n.* 1. & 39. Pradil. *d. p.* 2. *cap.* 17. *n.* 8. 3

SVMMARIVM.

1 *Arma hostibus vendere prohibitum, & num.* 3. *ea hostibus vendens pro proditore patriæ habendus, & puniendus, num.* 2. *procedit non solùm in armis offensiuis cuiuscunque generis, sed etiam in defensiuis, num.* 4.

5 *Proditioni proximum est arma, equos & alia prohibita deferre ad hostes.*

L. Nemo alienigenis. II. & vlt.

Imp. MARCIAN. A. *Aulo P.P.*

ARma hostibus vendere est prohibitum. Item 1
arma hostibus vendens pro proditore patriæ 2
habendus, & puniendus est. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem quoad primam eius 3
partem ex hoc text. desumunt *l. Hisp.* 22. *tit.* 5. *p.* 5. & *l.* 4. *tit.* 21. *p.* 4. *vbi gloss.* 5. Boër. *decis.* 178. *à n.* 11. Roder. Xuar. *alleg.* 18. *num.* 3. Capyc. *decis.* 150. Strach. *de mercat. p.* 4. *num.* 13. Perez *l.* 4. *tit.* 12. *lib.* 1. *Ordin. pag.* 17. Menoch. *de arbitr. casu* 95. *n.* 24. & *casu* 585. *n.* 6. Gram. *decis.* 65. *n.* 71. Molin. *de Iustit. tract.* 2 *disp.* 343. *vers. deinde prohibitum*, Azeued. *l.* 10. *num.* 4. & 5. *tit.* 2. *lib.* 7. *noua Recop.* Cabed. *Lusit. decis.* 105. *n.* 1. *part.* 1. Thom. Valasc. *alleg. iuris tom.* 1. *alleg.* 62. *n.* 5. Bobadil. *in sua politica lib.* 4. *cap.* 5. *num.* 1.

Vel alterius cuiuscunque generis arma, &c.] Proce- 4
dit non solùm in armis offensiuis cuiuscunque generis, sed etiam defensiuis, ad not. per Azeued. *l.* 10. *n.* 11. *tit.* 2. *lib.* 5. *noua Recop.* Menoch. *d. casu* 95. *n.* 24. Gutier. *practic. lib.* 4. *quæst.* 35. Alexand. Trentacinq.

var.

var. resolut. lib. 3. tit. de verbor. obligat. resolut. 3. num. 1. vers. in prohibitis, & alios, quos refero *de appellatiua verbor. vtriusque iuris significat. appell...*

5 *Et proditioni proximum est*, &c.] Notatur ad hoc quòd proditioni proximum est arma, equos, & alia prohibita deferre ad hostes, vt per Greg. Lop. *l. 22. gloss. 5 tit. 5. part. 5.* Azeued. *per text. ibi in l. 10. num. 18. tit. 2. lib. 8. noua Recop.* Menoch. *de arbitr. casu 595.* Alexand. Trentacinq. *d. resol. 3. num. 1. in fine.*

De Eunuchis.

Tit. XLII.

VNVCHI vendi non possunt, nisi Barbari sint, & in barbarico solo eunuchi facti. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesem. de materia Petr. Greg. *syntagm. iuris lib. 2. ex num. 12.* Menoch. *de arbitr. casu 570.*

SVMMARIVM.

1 *Castrans aliquem vt homicida puniendus, & locus vbi homo sciente domino castratus fuit, confiscatur. & num. 2. nisi causa infirmitatis castretur medicinaliter, num. 3.*

4 *Castrans hominem quibus pœnis puniatur, remissiuè.*

5 *Castrandum seipsum exhibens capite punitur, & dominus loci, id scienter dissimulans, eius priuatur dominio.*

6 *Castrans, vel castrari se faciens, mortis naturalis pœna punitur.*

L. Si quis. I.

Imp. Constantin. A. *Aureliano Duci Mesopotamiæ.*

1 CAstrans aliquem vt homicida puniendus, & locus vbi homo sciente domino castratus fuit, confiscatur. Colligunt ex Ordin. Cyn. Buttig. Bart. Salicet. Angel. Fulgos. Bald. Castr. Cuiac. Donell. Sichard. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt
3 *l. Hisp. 13. tit. 8. part. 7.* vbi statuitur quòd castrans & castrari faciens liberum, vel seruum, quemadmodum si occidisset eum, debet puniri, nisi causa infirmitatis medicinaliter castretur, Clar. *in pract. §. fin. q. 68. vers. castrans se ipsum*, Menoch. *de arbitr. casu 570.*
4 *a princip.* vbi latè agit quibus pœnis puniatur ho-
5 minem castrans, & *a num 5.* quòd castrandum se ipsum exhibens capite punitur, & quòd dominus loci, vbi aliquis castratus fuerit, id scienter dissimulans, eius dominio priuatur. Farin. *in praxi crim. p. 1. q. 20.*
6 *n. 153.* vbi quòd castrans, vel castrari faciens se ipsum, mortis naturalis pœna punitur.

SVMMARIVM.

1 *Subditi Rom. Imperij in nullo loco fieri possunt eunuchi.*

2 *Imperator punit subditos vbique delinquentes.*

3 *Tabellio falsum instrumentum conficiens, criminaliter puniri potest, & num. 6.*

4 *Eunuchi apud Barbaros castrati, & quidem extra Imperium empti, in Imperio vendi licitè possunt.*

5 *Ementes, & vendentes castratos grauissima pœna puniendi sunt. pœna hec grauissima quæ, ibid.*

7 *Gabella non debetur contractu annullato.*

L. Romanæ gentis. II. & vlt.

Imp. Leo A. *Viuiano P.P.*

SVbditi Romani Imperij in nullo loco fieri possunt enuchi. Item Imperator punit subditos vbique delinquentes. Item tabellio falsum instrumentum conficieos, criminaliter puniri potest. Item eunuchi apud Barbaros castrati, & quidem extra imperium empti, vendi in Imperio licitè possunt. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1 2 3 4

Pœna grauissima statuenda, &c.] Aduertit Menoch. *de arbitr. lib. 2. art. 6. casu 570. à num. 8.* Leonem Imp. *in præsenti* statuere grauissima pœna puniendos esse ementes, & vendentes castratos homines, & licèt non declarauerit quæ sit grauissima hæc pœna, attamen intelligendum existimat de pœna vltimi supplicij, quam grauissimam esse omnes sciunt, subditque eundem Leonem addere eandem pœnam aduersùs tabelliones conficientes instrumenta emptionum horum castratorum, atque exigentes aliquod vectigal ex his contractibus. 5 6

Et eo qui octauam, &c.] Vide Panciról. *in thesauro var. lect. lib. 2. cap. 203.*

Vel aliquid vectigalis, &c.] Notatur ad hoc quòd gabella annullato contractu non debetur, & si fuerit soluta, restituitur soluenti, vt per Firm. *de gabell. 3. part. 8. par. num. 16.* Gironda *eod. tract. part. 5. n. 25. cum seqq.* Pinel. *in l. 2. C. de rescind. vendit. part. 2. cap. 3. num. 35. ad fin.* Tiraq. *de retract. conuent. §. 6. gloss. 2. num. 2.* Ioan. Garc. *de expensis cap. 18. num. 47.* Lazarte *de decima vendit. cap. 19. à num. 1.* Azeued. *l. 1. num. 70. tit. 17. lib. 9. noua Recop.* Parlad. *rerum quotid. lib. 1. cap. 3. §. 3. num. 34.* Cald. Pereira *de extinct. emphyt. cap. 16. num. 68.* Motl. *in emporio iuris ciuil. part. 1. tit. 9. in prælud. num. 61.* Gutier. *practic. lib. 1. quæst. 129. num. 2.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo gabella num. 1.* Thom. Valasc. *allegat. iuris tom. 1. alleg. 28. num. 63. & alleg. 87. num. 11.* 7

De patribus, qui filios distraxerunt.

Tit. XLIII.

IBERI à parentibus alienari non possunt. Nec venditio, nec donatio, nec pigneratio, nec vlla alienatio valet. etiamsi qui bona fide accipiat, existimans esse seruum, tamen alienatio non valet. nisi pater inopia coactus, filium, vel filiam sanguinolentos, id est, recens natos vendiderit. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesem. De materia vide Doctores infrà citandos, & Hippol. *sing. 102.* Mantic. *sing. 77.* Ascan. *in tract. de patria potest. c. 6. effectu 1.* Nicol. Mozz. *de contract. tract. de empt. & vend. tit. quæ res emi, vel vendi pos. n. 51.* Viui. *tom. 5. commun. opin. lib. 4. tit. 29. pag. 634.*

L. Liberos

L. Liberos. I.

Jmpp. Dioclet. & Maximian. AA. *Papinianæ.*

1 PArentes liberos non vendere, multò minus donare, aut pignoris nexu obligare poſſunt. Colligunt ex Ordin. Cyn. Butrig. Barr. Salicet. Angel. Fulgoſ. Caſtr. Bald. Siehard. Cuiac. Donell. Aloyſ. Leo *in 4.fol.35.*Sebaſt. Næui. remiſſiuè. Caſal.*in annot.*& Ximen.*in concerdant.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt Aſcan. Clem. *de patria poteſt. effectu 1.num. 6. & ſeq.* Surd.*de aliment. tit. 8.priuileg. 38. num. 14. cum ſeqq.* Azori. *inſtit. moral.par. 2. lib.2.cap. 19. quaſ. 6. verſ. ſecundus effectus*, vbi à primordiis declarar qualiter licetet olim iure Romanorum pater filium in ſua poteſtate conſtitutum vendere,cui voluiſſet, Petr. Gregor.*ſyntagm.iuris par.1.lib.11. cap.8. num.11. cum ſeqq.* cuiuſuis enim liberi hominis venditio prohibita eſt, *l.ſed Celſus 6.ff. de contrah. empt. l.ſi in emptione 34. §.liberum hominem,ff. eod.* Greg. Lop *l. 15. gloſſ.1. tit.5.part.5.* Petr. Greg.*vbi ſup.part. 3. lib. 25. cap.7.num.1.* Ludou. Lopez *de contractib.lib.1. cap.4. verſ. præterea,in fine,*Nicol. Mozz.*de contractib. tract. de empt. & vend. tit. de rebus quæ emi, vel vendi poſſ. num. 30.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.4. tit.5. num. 6.* Molin. *de Iuſtit. tract. 2. diſp. 340. verſ. homo liber*, Azor.*inſtit. moral.part. 3. lib. 8. de empt. & vendit. cap. 6. quaſ. 1.* Sigiſm. Scacc. *de commerc.& camb.§.1. quæſt. 1.num.556. verſ. exemplifica ſecundè,*Ludou.Cenci.*de cenſib.part.1.cap.3.q.1.art.6. num.15.*

S V M M A R I V M.

1 *Filius, vel filia, ſi ob nimiam egeſtatem vendantur, aut oppignerentur, per parentes pretio emptionis reddito repetuntur; iidem oblato pretio ex aliena poteſtate ſe liberant.*

2 *Patri filium, filiámque vendere ob nimiam egeſtatem licet. ſcil. in fame, non in alia quauis neceſſitate. num. 3. ex conſuetudine non ſeruatur in Gallia. num. 4. Amplia primò quòd filius ex eadem cauſa famis poſſit obligari pignori. num. 5. ſecundè, permutari, ex eadem cauſa, num. 6. limita tamen vt non procedit in alia cauſa ſimili, vel maiori. num. 7. non procedat in filio Clerico. num. 8. in matre, quæ non habet facultatem vendendi filium. num. 9. in auo paterno. num. 10. declara vt num. 11.*

12 *de Fame multa, remiſſiuè.*

L. Si quis propter. II. & vlt.

Imp. Constantin. A. *Prouincialib. ſalutem.*

1 FIlius, vel filia ob nimiam egeſtatem ſi vendantur, aut oppignetentur, per parentes pretio emptionis reddito repetuntur: iidem oblaro pretio ex aliena poteſtate ſe liberant. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1.n.1.ſup.hoc tit.*

2 Probat hic text. licere patri propter nimiam egeſtatem, pauperratémque filium, filiámque vendere, vt per *l. Hiſp.8.tit.17.p.4.* Hippol.*ſing.101.* Gerard.*ſingul.vlt.* Conan.*comment.iuris lib. 2.cap. 13.* Tiraq. *de retract.lig. §. 26.gloſſ.1. num. 21. & ſeq.* vbi quòd 3 procedit prout loquitur in fame, non in alia quauis neceſſitate, Sot. *de Inſtit. lib. 4. quæſt. 2. art. 2. col. 2.* Martin. Ledeſma *in 2. 4. quæſt. 18. dub. 11. concl. 2.* Boër.*deciſ.305.*Roderic.Xuat.*tit.de de los gobiernos in princ.num. 20.* Rebuff. *tom.1. ad leges Galliæ in proœm. gloſſ. 5. num. 62.* vbi quòd ex conſuetudine non ſer- 4 uatur Galliæ, Cou. *lib. 3. var. cap. 14. num. 3. in fine,* Pinel.*in rub. C. de bonis mat. part. 2. num.20.* Mench. *de ſucceſſ.progreſ.part. 2. lib.1. §.1. num 17.* Simanch. *de cathol.inſtitut. tit. 29. num. 8.* Barahona *in addit. ad Palat.in rub. de donat. inter virum & vxor. §. 65. num. 45. lit. M.* Vincent. de Franchis *deciſ. 17. num. 15.* Alphan.*collect. 410.* Gaſp. Baëç. *de inope debitore cap. 1. num.67.* Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris lib.11. cap.8. num 11. & lib.25. cap.7.num.2.* Donell.*comment.iuris ciuilis lib.2.cap.25.poſt med.* Aſcan.*de patria poteſtate cap.vlt.effectu 1. à princip.* Menoch.*remed.15.recuper. num.303. & conſ.279.num.5. lib.3.* Camill. Gallin.*in comment.de verbor.ſignif.lib. 8. cap 2. num.22.* Molin. *de primog.lib.4 cap.5.num.14.* Nicol. Mozz.*de contractib. tract. de empt. & vendit. tit. de rebus, quæ emi, vel vendi poſſ. num. 51.* Cald. Pereira *de reſolut. emphyt. cap. 6. num. 18.* latè Surd. *de aliment. tit. 8. priuil. 38. num. 7. cum ſeqq.* D. Barboſ. *in l.ſi conſtante, in princ. num. 95. ff.ſoluto matrim.* Garc. Maſtrill. *de magiſtratib.lib.3.cap.10. num.51.* Hentic. Bocer.*diſput de vniuerſo iure, part. 1. claſſ. 2. diſp. 2. de contract. in genere num.24.* Molin. *de iuſtit. tract. 2. diſp. 33. verſ. ſciendum eſt item*, Anguian. *de legib. lib. 3. controuerſ. 25. num.76.* Bobadil. *in ſua politica lib. 3. cap.3. num. 11.* Sayr. *in claui Regia lib. 9. cap. 6. num. 19. cum ſeqq.* Matt.*de iuriſdict.part. 4. caſu 90. num. 1.* Azor *inſtit. moral.part.2. lib.2.cap. 19. quaſ. 6.* Rebell. *de obligat. inſtit.part.1. lib.1. quæſt.8. num. 12.* Chriſtoph. de Paz *ad leges ſtyli l.80.num.12.*Cardoſ *in praxi iudicum verbo ſeruitus n.56.*

Amplia primò vt filius poſſit etiam ex eadem 5 cauſa famis pignori obligari, vt per Couar.*d.cap. 14. num.4. verſ.ſecundò eadem,*Surd.*d.tit. 8. priuil.38. n.9.* Azori.*d.q.6.verſ.quæres an egeſtatis.*

Amplia ſecundò vt filius ad tollendam eandem 6 famis neceſſitatem poſſit etiam permutari; vt per Pinel.*in d. rub. C. de bonis mat. part. 2. num. 26.* vbi ſubdit id procedere, quia in permutatione eadem omnino eſt ratio, quæ in venditione tam reſpectu filij, quàm patris, & non minus per eam ſubuenitur patri, quàm per venditionem, & non fit filio maius præiudicium quàm per venditionem, Surd. *d. tit. 8. priuil.38.n.12.& 13.*

Limita primò vt non procedat in quacunque 7 alia cauſa ſimili, vel maiori, eo quòd text. *in præſenti* vtitur taxatiua, *tantummodo*, ita Benincaſ. *in tract. de paupert. in 8. quæſt. in 5. ſpeciali in contract. num. 16.* Aſcan.Clem.*in tract.de patria poteſt in 1.effectu num.6. & ſeqq.* Tiraq.*de retract.lig.§.26.gloſſ. 1. num.21. & ſeq.* Alphan.*collect. 420.* Pinel. *in d. rubr C. de bonis mat.part.2.num.410.* Cald. Pereira *de reſolut.emphyt. cap.15.num.13. cum ſeqq.* Surd.*d.tit.8.priuil. 38. num. 14.* per gloſſ. *verbo vendiderit, verſ. item nunquid propter aliam ſimilem cauſam, in præſenti textu.* Et facit, quia hic text. continet caſum ſpecialem, & non poteſt adduci pro vaſallis alienatis, Vincent. de Franchis *deciſ.17.n.15.*Lancell.Gallia *conſ.46.n.53.& ſeq.*Garcia Maſtrill.*d.lib.3.c.10.n.51.*

Limita ſecundò in filio Clerico, quæ pater egens 8 non vendit, vt per Hippol. *in rubr. de fideiuſſor. num. 120. & ſing.101.* Gerard.*ſing.100. num.6.* Benincaſ.*in tract.de paupertate in 8.quæſt ſpec.5. contract.* Couar.*d.cap.14.num.4. verſ.quarto,*Aſcan. *d.effectu 1. num.53.*

Mozz.

Mozz. *de contract. tract. de empt. & vendit. tit. de rebus quæ emi, vel vendi poss. num.* 51. Marr. *de iurisdict. part.* 4. *cent.* 1. *casu* 90. Sayr. *dict. lib.* 9. *cap.* 6. *num.* 21. Surd. *dict. tit.* 8. *priuil.* 38. *num.* 16. vbi *num* 15. tenet contra alios licere patri vendere filium emancipatum.

9 Limita tertiò in matre, quæ non habet facultatem vendendi filium, quia eum non habet in potestate, *d. l. Hisp.* 8. *tit.* 17. *part.* 4. Rebuff. *d. gloss.* 5. *num.* 62. *& de priuileg. schol. priuil.* 177. *vers. primo*, Pinel. *in d. rub. C. de bonis mat. part.* 2. *à num.* 20. Ascan. *d. effectu* 1. *num.* 20. Molin. *d. disp.* 33. *vers. sciendum*, Surd *d. tit.* 8. *priuil.* 38. *num.* 17. Sanch. *de matrim lib.* 7. *disp* 27. *n.* 16. Sayr *d. cap.* 6. *num.* 22. Rebell. *d. p.* 1. *lib.* 1. *q.* 9. *n.* 12. *vers. quod si sine, & n.* 13.

10 Limita quartò vt etiam non procedat in auo, intelligo paterno, quia in materno non est dubium, vt per Bald. & Salicet. vtrumque *num.* 3. Montalu. *l.* 7. *in fine tit.* 17. *part* 4. Surd. *d. tit.* 8. *priuil.* 38. *num.* 20. Sanch. *d. lib.* 7. *disputat.* 24. *num.* 16. *vers. nec etiam auus.*

11 Limita quintò, seu potiùs declara ita procedere huius l. dispositionem, vt si pater, qui filium ob famis necessitatem vendidit, ad pinguiorem fortunam deuenerit, teneatur pretium exsoluere, & filium redimere. & vbi recuset, conueniri ad id poterit à filio, Ascan. *d. effectu* 1. *num.* 27. Coo. *d. lib.* 3. *var. cap.* 14. *num.* 4. *vers. quinto*, Azor. *d. part.* 2. *lib.* 2. *cap.* 19. *quæst.* 6. *vers. si iterum*, Sayr. *d. lib.* 9. *cap.* 6. *num.* 20. Surd *d. tit* 8. *priuil.* 38. *à num.* 24. vbi *num.* 22. probat filium sic à patre alienatum non amittere libertatem, nec effici seruum, & *num.* 23. ait quòd filius quantacunque laboret famis necessitate, patrem non eodem modo vendere potest.

Sanguinolentus vendiderit.] Sic legendum esse asserunt Pinel. *in d. rub C. de bonis matern. part.* 2. *num.* 28. Surd. *d tit.* 8. *priuil.* 38. *num.* 7. vt scilicet sensus sit patrem esse sanguinolentum, vtpote sanguine, & capitaliter puniendum, quippe qui sine iusta causa filium vendiderit, Rebuff. verò *d. tom.* 1. *ad leges Galliæ in proœm. gloss.* 5. *num.* 62. existimauit legendum *sanguinarius*, non *sanguinolentus*. Alij verò, ex quorum numero sunt Tiraq. *de retractu lig.* §. 26. *gloss.* 1. *num.* 14. Couar. *d. cap.* 14. *num* 4. Azori *d part.* 2. *lib.* 2. *cap.* 19. *quæs.* 6. *vers. disputam*, magis communiter tenent legendum, *sanguinolentos*, & referri ad filios, qui tales dicuntur, quia infantes nimirum recens nati sunt, & adhuc sanguine menstruo imbuti & madentes.

12 *Propter nimiam paupertatem, egestatémque victus causa*, &c.] De fame multa tradunt Deci. *cons.* 555. *num.* 12. Rip. *de peste tit. de remed. ad conseru. vbert. num.* 1. Gregor Lop *d. l.* 8. *tit.* 17. *part.* 4. Text. *in sua officina part* 3. *pag mihi* 141. Cœli. Rhodigin. *lib.* 13. *antiq. lectionum. cap.* 24. *in fine*, Tiraq. *de retractu lig.* §. 26. *glos.* 1. *num.* 24. *cum seqq.* Gemin. *de vsur. comment.* 1. §. 5. *num.* 95. *cum seqq.* Mexi *in tract. tassæ panis conclus.* 5. *num.* 136. Menoch. *remed.* 10. *recuper. num.* 98. *& remed.* 15. *num.* 103. *& cons.* 31. *num.* 10. Cald. Pereira *de resol. emphyt. cap.* 6. *num.* 18. Ioan. Pineda *super Iob cap.* 5. *vers* 20. Fr. Anton. de Gouuia in libro quem de Persia Lusitano idiomate scripsit *lib.* 3. *c.* 2. *fol. mihi* 142. D. Laurent Ramirez de Prado, vir omnigeno scientiarum genere præditus, *ad Martialem lib.* 1. *epig.* 79.

De rescindenda venditione.

TIT. XLIV.

RESCINDI hic contractus alterutra parte inuita regulariter non potest, nec ratione temporis, nec ex rescripto Principis, nec fauore fisci, *l.* 3. ex iusta tamen causa quandoque rescinditur. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De emptione & venditione, ac de omnibus contractibus in genere specialem tractatum in lucem edidit Fabianus de Monte *tom.* 6. *tract. Doctor. part.* 1. *fol.* 39. De venditione ad tempus, Romualdus Coli, & de emptione cum solutione, seu paga anticipata, idem De decima venditionis Ignatius Lafarte. Ad typum emptionis, & venditionis Franciscus de Caldas Pereira, & cæteri citati *ad rub. sup. C. de contra empt.*

De materia tit. vide Villalob. Bonacos. Suar. Donat. à Fina, & alios *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 30. *pag.* 634. *cum seqq.* Arimin. Tepat. *var. resolut. tom.* 2. *tit.* 403.

SVMMARIVM.

1 *Vi coactus vendere, reddito pretio rem venditam recuperat, & num.* 2.

3 *Venditio rescinditur facta per vim, aut metum.*

4 *Contractus per metum factus mero iure tenet: sed rescindendus, inualidandus, ac retractandus venit per actionem metus causa.*

5 *Contractus bonæ fidei gesti per dolum dantem causam contractui, an sint nulli ipso iure, remissiue.*

L. Si pater. I.

Imp. ALEXANDER A. *Maroni.*

VI ad vendendum coactus reddito pretio rem 1
venditam recuperat. Colligunt ex Ordin. Cyn. Butrig. Bart. Salicet. Fulg Angel. Castr. Bald. Sichard. Cuiac. Donell. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen, *in concordant.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit 2
l. Hisp. 56. *tit.* 5. *part.* 5. vbi statuitur rescindi vendi- 3
tionem si fuit facta per vim, vel metum, vnde Greg.
Lop. *in gloss.* 1. colligit quòd contractus per metum 4
factus mero iure ligat, & tenet: sed per actionem metus causa rescindendus, inualidandus, ac retractandus venit; de quo Gramm. *Neap. decis.* 103. *num.* 67. Sebast. Medices *de casib. fort. quæst.* 7. *num.* 62. Cou *de sponsalib. part.* 2. *cap* 3. §. 4. *num.* 1. *vers. metum autem*, Gam. *Lusit. decis.* 250. *num.* 3. Boër. *decis.* 100. *num.* 1. *cum seq.* Ioseph. Ludou. *Lucensi decis.* 18. *num.* 11. *vers si autem* Rebuff. *tom.* 2. *ad leges Galliæ tit. de rescis. contract. gloss.* 12. *num.* 2. Paris. *cons.* 10. *à num.* 27. *lib.* 1 Menoch. *cons.* 2. *num.* 17. *& de arbitr. casu.* 235. *cum seq. & remed.* 1. *recuper. num.* 105. Petr. Greg. *syntag. iuris lib.* 20. *cap.* 2. *num.* 3. *& lib.* 36. *cap.* 25. *num.* 10. Surd. *cons.* 37. *num.* 19. Auendan. *in suo dictiona. verbo fuerca fol. mihi* 188. Aluar. Valasc. *cons.* 142. *num.* 7. Gutier. *de iuram. confirmat. part.* 1. *cap.* 57. *num.* 23. D. Barbos. *in rub. ff. soluto matrim part.* 1. *num.* 28. Sanch. *de matrim. lib.* 4. *disput.* 8. *num.* 4. Cornel.

de

de abſolut. iuram. part. 4. caſu 3. *num.* 46. Cardin. Tuſch. *pract. concluſ. lit. M. concl.* 221. *num.* 1. *cum ſeq. & concluſ.* 22. *num.* 2. Seraphin. *de priuileg iuram. priuil.* 110. *num.* 1. vbi Benechend. *in addit.* Leſſi. *de Iuſtitia lib.* 2. *cap.* 17. *dub.* 6. Aloyſ. Ricc. *in collect. deciſion. part.* 4. *collect.* 1170. Fontanel. *de pactis nuptialib. clauſul.* 7. *gloſſ.* 2. *part.* 5. *num.* 35. Alexand. Trentacinq. *var. reſolut lib.* 1. *tit. de his quæ vi, reſolut.* 1. *num.* 1. Theſaur. *quæſt. forenſ. lib.* 1. *quæſt.* 31. *per tot.* Gabr. Pereira *Luſit. deciſ.* 30. *num.* 10. Farinac. *fragment. crimin. part.* 2. *verbo metus à num.* 6. Caſtill. *quotidian. lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 141. Bonacin. *de contract. ib. diſp.* 3. *quæſt.* 1. *puncto* 1. §. 3. *num.* 3. *in fine.*

5 Vtrùm autem contractus bonæ fidei geſti per dolum dantem cauſam contractui, ſint nulli ipſo iure? vide Cou. *in reg poſſeſſor. part.* 1. §. 6. *num.* 6. Tiraq *in l. ſi vnquam, verbo reuertatur n.* 48. *&* 243. Nau. *in cap. non dicatis* 12. *q.* 1. *n.* 63. Molin. *de primog lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 14. Valaſc. *de iure emphyt quæſt.* 5. *num.* 9. Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent lib.* 1. *tit.* 9. *num* 23. Molin. *de Iuſtit. tract.* 2. *diſp.* 352. *verſ. his ita conſtitutis*, Rebell. *de obligat. iuſtit. part.* 2. *lib.* 9. *quæſt.* 4. *num.* 2. *cum ſequentib.* Surd. *deciſ.* 253. *num.* 13. Scacc. *de commerc.* §. 1. *quæſt.* 7. *part.* 2. *ampl.* 10. *num.* 8. Morl. *in empor iuris tit.* 9. *in proœm. num.* 92. *&* 93. Giurb. *ad conſuet. Meſſanen. cap.* 1. *gloſſ.* 8. *part.* 1. *num.* 62. Ceuall. *q.* 226. Caſtill. *controu. lib.* 3. *cap.* 2. *num.* 40. Ioſeph. Ramon. *conſ.* 14. *num.* 23.

S V M M A R I V M.

1 *Deceptus in venditione vltra dimidium iuſti pretij, agere poteſt vt res reddatur, aut iuſtum pretium ſuppleatur, & n.* 2. *Amplia*

I. locum habere non ſolùm in venditione, ſed etiam in emptione num. 3. *& in omnibus fidei contractibus. num.* 4. *etiamſi contractus bonæ fidei deductus eſſet in ſtipulationem, num.* 5. *Intellige ampliationem de conuentionibus commutationis, in quibus ex vtraque parte datur, vel promittitur vnum pro alio, num.* 6. *& reſtringe ad contractus reciprocos, quibus congruere non poſſit ratio læſionis, vt depoſitum, mandatum, vel commodatum, num.* 7. *extenditur etiam ad venditionem ſpei, n.* 8.

I I. etiamſi venditio facta fuerit in publica ſubhaſtatione plus offerenti, num. 9. *& ſubhaſtatio decreto Senatus eſſet confirmata, ſi læſio bene probetur, num* 10.

I I I. in venditione facta cum decreto iudicis, num. 11. *niſi decretum interpoſitum fuiſſet abſque cauſa cognitione, n.* 12. *Idem ſi ex falſa cauſa, n.* 13.

I V. in venditione facta pro debito fiſcali, n 14.

V. facta per procuratorem, num. 15. *niſi procurator exceſſerit fines mandati, & dominus non ignorauit læſionem, vel exceſſum mandati, n.* 16.

V I. etiamſi venditor feciſſet pactum emptori, quòd reddendo ei pretium intra certum tempus, res ſibi redderetur, n. 17.

V I I. in locatore, & conductore, qui in contractu locationis, & conductionis læſi fuerunt vltra dimidiam iuſtæ mercedis, num. 18. *ſecus in conductoribus habentibus ſcientiam & notitiam bonorum locatorum, num.* 19. *& non ſolùm pro reſcindenda locatione mutuo conſenſu celebrata, re nondum tradita, ſed etiam poſt rem traditam, & penſionem ſolutam, ac tempus locationis finitum, num.* 20. *An verò læſio vltra dimidium iuſti pretij in contractu locationis ſit ſumenda per reſpectum ad fructus in futurum colligendos, num.* 21. *Extenditur hæc ampliatio ad locationem & conductionem herbarum pro paſcendis ouibus, num.* 22. *ad conductionem domus, num.* 23. *ad conductionem bonorum ciuitatis, vel villæ, num.* 24. *etſi contractus locationis eſſet finitus, ſi conductor dicat ſe fuiſſe læſum vltra dimidiam iuſtæ mercedis, num.* 25. *vtrùm verò locum habeat in locatione operarum, quam faciunt architecti, & fabri lignarij, ac alij ſimiles officiales qui promiſerunt facere domum, Eccleſiam, vel aliquam rem certa mercede, ſuo periculo, num.* 26.

V I I I. in contractu permutationis, num. 27. *ſecus in permutatione beneficiorum, ſi interuenit læſio, num.* 28.

I X. in conceſſione feudi quando conceditur ob pecuniam domino præſtandam, n. 29. *non verò cùm penſio, vel ſeruitium datur in recognitionem dominij, vti ſit regulariter, n.* 30.

X. In conceſſione emphyteuſis quando penſio præſtatur in recompenſationem fructuum, num. 31. *ſecus ſi præſtetur in recognitionem dominij, ibid. vel quando res, quæ fuerunt datæ in emphyteuſim, erant inutiles ſteriles, ruinoſæ, n.* 32.

X I. in cenſu reſeruatiuo perpetuò redimibili, ſeu ad vitam illegitimo pretio conſtituto, cenſuario, vel ei qui rem in cenſum dedit, n. 33.

X I I. in donatione in ſolutum, ſi dans, vel recipiens vltra dimidiam iuſtæ æſtimationis lædatur, n 34. *niſi datio in ſolutum ſit iudicialis, n.* 35.

X I I I. in tranſactione, n. 36.

X I V. locum habet tam ad excipiendum quando res non eſt tradita, vel pretium ſolutum, quàm ad repetendum, ſi alter ex contrahentibus vltra dimidiam iuſti pretij fuerit læſus, n. 37.

X V. quia datur remedium huius legis tam vxori, quam marito, ob læſionem æſtimationis rerum, quæ fuerunt datæ in dotem, n. 38.

X V I. in nimia conſtitutione dotis, num. 39. *quid ſi filia gratis renuntiauit hæreditatibus parentum, & poſtea ſe læſam dicat, & huiuſmodi renuntiationem contendat reſcindi, n.* 40.

X V I I. habet locum remedium huius legis in diuiſione bonorum ex iudicio familiæ erciſcundæ, ſi læſio in ea ſit vltra dimidiam, num. 41. *niſi diuiſio facta fuerit per ſortes, n.* 42.

X V I I I. in venditione, vel locatione rerum, quæ pendent ex euentu futuro, n. 43.

X I X. in aſſecuratoribus mercium, n. 44.

X X. imò quando quis pecuniam accepit ab eo, pro quo fideiuſſit, vel bona hypothecauit, n. 45.

X X I. in pacto vt alter certa quantitate accepta teneatur alere, n. 46.

X X I I. in reſolutionis loco data, n 47.

X X I I I. in penſione conſtituta in aliquo beneficio, n. 48. *Limita*

I. non procedere iſtiuſmodi beneficium in conductione gabellarum, & Regiorum redditaum ad Regem pertinentium, n. 49.

I I. in locationibus quæ pendent à viribus fortunæ, num. 50.

I I I. in ſciente iuſtum rei pretium, & valorem, numer. 51.

I V. quando in inſtrumento fuit appoſita clauſula ex certa ſcientia ſe dare, vel facere, & non per errorem, n. 52.

V. quoties contrahentium conſenſus eſt geminatus, n. 53. *contrarium. n.* 54.

V I. quando quis fuit compulſus emere occaſione publici debiti, etſi læſio vltra dimidiam iuſti pretij interueniat, n. 55.

VII. si alius rem meam vendat me consentiente, num.56.

VIII. in contractu donationis quoties constat de mera voluntate donantis, quòd merè donare voluerit, num.57. Quid si contrahentes dicant sibi inuicem donare quod alter ab altero plus iusto acceperit, num.58.

IX. in venditore decepto, eo quòd in fundo vendito inuentus fuit thesaurus, num. 59. si autem emptor sciebat in fundo empto esse thesaurum, & emptor ignorabat, quid, num.60.

X. in venditione plurium rerum similium facta, diuersis tamen pretijs, n.61.

XI. si testator certo pretio rem suam alicui distrahi mandauerit, n.62.

XII. in renuntiatione bonorum lucratorum facta constante matrimonio per mulierem, num.63.

XIII. cessat hoc beneficium si ei sit renuntiatum, num 64. etsi renuntians tempore renuntiationis ignorauerit iustum rei pretium, num.65. & quamuis renuntiatio legis remedij fiat incontinenti in eodem instrumento, num.66. intellige limitationem procedere quando renuntiatio esset specialis, num.67.

XIV. in contractibus vsurarijs, & suspectis, numer.68.

69 Emptori contra quem agitur de læsione, dari electionem supplendi iustum pretium, vel restituendi rem emptam, & eandem electionem concedi venditori cùm emptor agit de læsione, restituendi rem vel pretium, quod vltra iustum pro ea habuit. Amplia

I. procedere in contractu permutationis, & ei qui alterum lædit, electionem dari, num.70.

II. in diuisione hæreditatis facta inter hæredes, ei, qui lædit, dari electionem, vel suppleri id, quod deest cohæredi, & in quo reperitur læsus, vel quòd iterum fiat diuisio, num.71.

III. in emphyteusi laica, seu sæculari si est læsio, & de eo agatur, num. 72. idem est in emphyteusi ecclesiastica, quando in eius concessione alia subest causa, quàm vtilitas, num.73. Limita

I. non procedere quando dolus dedit causam contractui, num.74.

II. in emptore rei alienæ, si venditor se læsum dicat in pretio, num.75.

III. quando in contractu enormissima interuenisset læsio, num.76.

IV. quando contractus metus causa annullaretur, num.77.

78 Emptor si iustum pretium supplere eligat, rem ex antiqua causa & titulo habere dicitur. & potest vsque dum lis fuerit contestata, in executione iudicati eligere relaxationem rei emptæ, numero 79.

80.81 Libellorum formula, ratione læsionis, quà actorem, quà venditorem.

82 Emptor conuentus si eligeret rem restituere, & non supplere iustum pretium, tenetur restituere rem cum fructibus. contrarium quòd non tenentur eam restituere cum fructibus, nisi à tempore litis contestatæ, num.83.

Amplia hanc posteriorem opinionem procedere etsi minor beneficio huius legis remissionem petat, num.84. & quamuis emptor sit qui elegit supplere iustum pretium, num.85. Limita

I. non procedere quando ipse emptor dicit se esse læsum, & agit remedio huius l. n.86.

II. quando venditor petit rescissionem contractus vnà cum fructibus, & emptor in electione quam facit, eam cum fructibus restituere obtulit, compensatus cum interesse pretij, num.87.

III. quando emptor lucratus fuit fructus rei venditæ, & pretium non soluit, num.88.

IV. quando vltra læsionem alia non leuis ratio concurrit, vt callidus emptor simplicem venditorem suasionibus alliciat, licet non integrè dolo, n.89.

V. si venditor enormissimè fuisset læsus, n.90.

VI. in contractu censuali quando fundus venditus pro certo pretio, ex quo census constituitur super ipsa re vendita, num.91. denique quando venditio facta per sententiam additionis, vulgò de remate, rescinditur per superiores, num.92. quod procedit etsi res vendita sit penes tertium, num.93.

94 Venditor si se læsum dicat, & emptor eligat restituere rem emptam, quam ante hypothecauerat, & non supplere pretium, an resoluatur ius pignoris huiusmodi in re impositum, & n.95.96.

97 Gabella vtrùm debeatur ex venditione, quæ rescinditur remedio huius l.

98 Læsis intra dimidium non conceditur legis beneficium, & cur.

99 Læsio nec minima admittatur quæ contingit in qualitate, vel quantitate. idem quæ oritur ex vitio, aut defectu rei venditæ, maximè occulto, siue illa res sit animata, siue inanimata, num. 100. intellige vt num. 101. non admittitur in æstimatione rerum dotalium, num. 102. quando pretium est taxatum à lege, statuto, edicto, constitutione, num. 103. in Ecclesia, Prelato, Clericis, num. 104. quando quis sciens iustum pretium rei, eam vili pretio emit, etiam citra dimidiam, ab eo, qui eius valorem ignorat, num. 105. idem si quis vendidit rem plus iusto pretio, & mentitur affirmando illud esse iustum pretium, propter quod emens ita persuasus emit tali pretio, num.106.

107 Læsio quomodo sit computanda, cùm venditor dicit se deceptum in venditione.

108 Venditor quando dicatur esse deceptus.

109 Emptor quando dicatur deceptus vltra dimidium.

110 Pretij excessus quantus sit vt agens potiatur beneficio legis.

111 Læsio triplex.

112 Contrahentibus in pretio se circumuenire licitum.

113 Contrahentibus vtrùm sit permissum decipere se intra dimidium iusti pretij, eodem modo, quo in foro contentioso, & n.114.115.116.

117 Deceptio si interuenit absque dolo contrahentium, vterque est tutus in foro conscientiæ.

118 Contrahentes quando sciunt iustam rei æstimationem, & emptor plus iusto offert, vel venditor viliori pretio vendit, an sint in foro conscientiæ securi, qui vendit ei, qui plus offert, vel emit ab eo, qui viliori pretio quàm res valet, vendit, & num.119.

120 Deceptus vltra dimidiam apud Hispanos Castellæ vtitur remedio huius legis intra quadriennium. apud Valentinos intra triennium, num. 121. apud Gallos intra decennium, num. 122. si verò constaret de dolo ex proposito, vel læsio ita esset enormissima, quòd excederet nimis vltra dimidiam iusti pretij, tunc vsque ad triginta annos agere poterit deceptus huiusmodi, num. 123. idem in Ecclesia, Republica, & Principe, n.124.

125 Maior si iurauit se non venire contra contractum, contractum impugnare non poterit prætextu huius beneficij. Limitatur

I. si

I. si iuramentum ex certa scientia non esset interpositum, & iurans non esset certioratus de l. huius beneficio, n. 126.

II. si iuramentum dolo, vel metu fuit extortum, n. 127.

III. si venditor læsus non agat ad rescissionem contractus, sed tantùm simpliciter ad supplementum pretij, num. 128. contrarium tamen, imò quòd nec ad supplementum iusti pretij iurans possit agere, merito tuentur, n. 129.

IV. stante enormissima læsione, n. 130.

131 *Minor iuramento simpliciter promittens non venire contra contractum, & venditionem à se gestam seruare; si læsum vltra dimidiam fuisse reperiatur, non obstante iuramento ex beneficio huius l. venditionem, seu contractum impugnare, & eius rescissionem petere poterit.*

132 *Restitutionem in integrum an possit petere qui habet remedium huius leg.*

133 *Tertius rei possessor, qui rem iusto pretio emit à primo emptore, non iuuatur beneficio legis. Limita tamen.*

I. si primus emptor non sit soluendo, & eodem vitio læsionis res vendita ad tertium possessorem perueniat, n. 134.

II. si secundus emptor, qui rem habuit titulo oneroso, & iusto pretio, sciret rem venditam fuisse authori suo cum læsione vltra dimidiam iusti pretij, num. 135.

III. quando secundus emptor, seu tertius possessor rem acquisiuit titulo lucratiuo, vtputa donationis, aut legati, n. 136.

IV. quando post litem contestatam cum primo emptore, tertius rem, super cuius læsione in pretio agebatur, emit ab eo, n. 137.

V. si venditio enormissimam continet læsionem, n. 138.

139 *Emptor læsus, si alienauit rem, in cuius emptione deceptus fuit, poterit, non obstante alienatione, de læsione contra venditorem agere.*

140 *Venditor re perempta apud emptorem, sine eius culpa, non potest ratione læsionis eum conuenire ex beneficio huius leg. ad supplementum iusti pretij. Amplia*

I. in emptore decepto vltra dimidiam iusti pretij, qui contra venditorem agere non poterit, si res absque culpa sua penes ipsum perierit, vt quod pluris iusto pretio pro eo accepit, ei restituat, num. 141. quamuis contrarium, imò quòd perempta re absque culpa sua possit emptor contra venditorem agere, vt ei, quod plus iusto pretio accepit, restituat, n. 142.

II si res apud ipsum venditorem pereat, num. 143.

III. in diuisione hæreditatis, si ille, qui diuisionem rescindi vult ex causa immodica læsionis, aliquid ex bonis diuisis alienauit, n. 144 Limita

I. quando culpa emptoris, vel eius facto res perijt, vel fuit extincta, n. 145.

II. si res empta pereat penes tertium, cui emptor eam iusto pretio vendiderat, num. 146. nisi primus emptor nihil vltrà quàm ipse dedit, à secundo emptore accepit, n. 147.

III. si res post litem contestatam pereat, n. 148.

149 *Valor rei probatur ex instrumentis venditionum aliarum rerum similium existentium iuxta rem venditam. dummodo tamen probetur quòd huiusmodi bona contigua sint eiusdem qualitatis & bonitatis cum terris, vel fundo, de cuius pretio probando agitur, num. 150. & dummodo etiam instrumenta similium venditionum sint multa ad hoc vt ex eis saltem præsumptiue probetur communis æstimatio, n. 151.*

152 *Valor rei iustus quis.*

153 *ex Locationibus fructuum perceptionem probari non sufficit.*

154 *Pretium non probari in domibus, & ædificijs, ex redditibus.*

L. Rem maioris. II.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Lupo.*

DEceptus in venditione vltra dimidium iusti 1
pretij potest agere vt res reddatur, aut iustum pretium suppleatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit. & tom. 7. repet.* Antonius de Padilla, Petrus Picus, Panteleo Calderinus, & latissimam huius l. materiam doctissima illustrauit repetitione Lusitanus noster Arias Pinellus, quem inter recentiores nemini Iurisconsultorum secundum dicit Gemin. *de vsuris, comment. 1. ad l. curabit, in præfat. num. 6.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt, multisque exornant Ord. Reg. Lusit. *lib. 4. tit 13.* vbi parens meus, *l. Hisp. 56. in 2. p. tit. 5. p. 5.* vbi Greg. Lop. *gloss. 4. l. 2. tit. 11. lib. 5. noua Recop.* vbi Azeued. & Mattens. Soc. *reg.* 281. Capell. Tholosana *decis.* 469. Strach *de mercat. tit. de sponsp. 4. n. 2. cum seqq.* Couarr. *var. lib. 2. cap. 3. &* 4. Ant. Gom. *tom. 2. var. c. 2. n. 22.* Fabian. de Monte *in tract. de empt. & vend. q. 8. princ.* Petr. Gregor. *syntagm. iur. lib. 25. cap. 24.* Conan. *comment. iuris lib. 7. cap. 9. n. 10.* Rebuff. *ad leges Galliæ tom. 2. tit. de rescind. contract. art. vnic gl 13. n. 5.* Montalu. *l. 5. tit. 10. lib. 3. fori legum, verbo valia,* Ant. Gabr. *commun. lib. 3. tit. de empt. & vend. concl.* 1. Sarmient. *select. lib. 1. cap. 11. n. 4. cum seqq. & lib. 7. cap. 12.* Molin. *de primog. lib. 2. cap. 3. num. 18. cum seqq.* Nicol. Mozz. *de contract tract. de empt. & vend. tit. quibus casibus annulletur emptio, n. 6. cum seqq.* Mench. *controu. vsufreq. p. 2. cap. 61.* Anton. Thesaur *decis. 156.* Gemin. *de vsuris, comm. 3. §. 5. n. 112. cum seqq.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo fundus 4. verbo clausula 14 læsio 4. & 6. thesaurus 1. transactio 6. 7. 8. & 20. venditio 1. 3. & 8.* Fachin. *lib. 1. controu. cap. 16. cum seqq.* Ioseph. Ludou. *tom. 3. commun. opin. tit. de empt. concl. 2.* Anton. Fab. *de errorib. pragmat. decad. 7.* Maynard. *decis. 58. cum seqq. lib. 3.* Merenda *controu. lib. 1. ex cap. 24. vsque ad 46.* Felician *de censib lib. 2. cap. 1. n. 6. cum seqq.* Gasp. Rodet. *de annuis redditib. lib. 1. q. 11. per tot.* Morl. *in emporio iuris ciuilis p. 1. tit. 9. de contrah. empt. q. 19. cum seqq.* Ceuall. *commun. contra commun. q. 443. 508. 510. & 511.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo emptio n. 58.* Valasc *cons. 18. in princ. & cons. 43. & seq. & cons. 70. n. 4 cum seqq.* Cabed. *Lusit decis. 34. n. 1. p. 1.* Gam. *Lusitan. decis. 204. 205. 212. 256. & 259.* Franc. à Ponte *cons. 53. n 34. cum seqq. & cons. 54. n. 21.* Castill. *controu. lib. 2. cap. 8. per tot. & lib. 7. cap. 18. n. 77. 79. 80. 132. & 133.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 349. cum seqq.* Aloys. Ric. *in collect. decis. p. 1. collect. 81.* Benedict. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure, ff. de iustit. & iur. p. 1. cap. 8. n. 103. cum seqq.* Rebell. *de obligat. iustit. part. 2. lib. 9. quæst. 3. sect. 2.* Ioann. Salas *de contract tract. 1. de empt. dub. 27.* Sigism. Scacc. *de commerc & camb. §. 1. quæst. 7. part. 2. ampl. 10. num. 1. cum seqq.* Alex. Trentacinq. *variarum resolut. lib. 2. tit. de empt. resolut. 3. per tot.* Arimin. Tepat. *variarum sentent. tom. 2. tit. 403. cap. 3. cum seqq.* Cancer. *var. resolut. part. 1. cap. 13. n. 21. cum seqq.*

Amplia primò beneficium huius leg. non solùm 3
in venditione, de qua loquitur, sed etiam in emptione, ex Ant. Gabr. *d. tit. de empt. concl. 1. amp. 13.* Vin-

cent. de Franchis decis. 225. circa princ. & decis. 243.
à num. 1. Thesaut. iun. ad decis. 165. paremis fui, in
vers. quomodo autem, Pinel. hîc, part. 1. cap. 2. num. 4.
Donell. num. 17. Gutiet. d. lib. 2. practic. q. 133. num. 2.
4 ac in omnibus bonæ fidei contractibus locum habe-
re, vt per Batt. num. 4. vers. quid in alijs contractibus,
Salic. num. 8. Bald. num 5. Angel. etiam num. 5. & Ca-
strens. num. 14. in præsenti lege, Padil. in repet. num. 13.
& Pinel. part. 1. cap. 1. num. 1. & 2. Anton. Gom. tom. 2.
variarum cap. 2. num. 22. in fine, Anton. Gabr. d. tit. de
empt. concl. 1. num. 19. Ceual. commun. contra commun.
quæst. 536. num. 24. Molin. d. tract. 2. disp. 349 vers. præ-
dicta locum habent, Scacc. d. ampl. 10. num. 5. Matiens.
d. l. 1. gloss. 8. num. 1. tit. 11. lib. 5. nouæ Recop. Didac. à
Britto Lusit. in rubr. de locato & conducto, part. 2. §. 2.
num. 18. Alexand. Trentacinq. d. tit. de empt. resolut. 3.
5 num. 1. vbi extendit, etiamsi contractus bonæ fidei
6 deductus esset in stipulationem. Intellige amplia-
tionem de conuentionibus commutationis, in qui-
bus ex vtraque parte datur, vel promittitur vnum
7 pro alio; restringe tamen ad contractus reciprocos,
quibus congruere non possit ratio læsionis, vt de-
positum, mandatum, vel commodatum; vt per Re-
buff. in dict. tract. de resciss. contract. art. vnic. gloss. 15. n. 6.
Pinel. in præsenti part. 1. cap. 3. num 4. Matiens in d. l. 1.
8 gloss. 8. num. 2. Auendan. de censib. cap. 35. num. 11.
& 12. Et ampliatio extenditur ad venditionem spei,
vt per Scacc. de iudic. caus. lib. 2. cap. 2. sub num. 476.
versic. quartus.

9 Amplia secundò locum habere etiamsi venditio
facta fuerit in publica subhastatione plus offerenti,
ex d. l. Hispan. 1. tit. 11. lib. 5. nouæ Recop. Ordin. Reg.
Lusitan. lib. 4. tit. 13. §. 7. Pinel. in præsenti part. 1. cap. 2.
à num. 25. cum seqq. & Padil. num. 30. Duen. reg. 187.
num. 10. Anton. Gom. d. tom. 2. cap. 2. n. 23. Menchaq.
controuers. vsufreq. part. 2. cap. 61. num. 1. vbi vtriusque
opinionis auctores refert, & hanc veriorem dicit
Azeued. in d. l. 1. num. 31. & ibi Matiens. gloss. 9. per tot.
Anton. Gabr. d. conclus. 1. n. 107. Gam. Lusit. decis. 198.
Mozz. de contract. tract. quibus casibus annulletur emptio,
num. 17. Surd. cons. 39. num. 4. Ceuall. d. quæst. 536.
num 2. & 3. Parlad. lib. 2. rerum quotid. cap. fin. part. 5.
§. 16. num. 10. Morl. in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 9.
de contrah. empt. quæst. 13. Anton. Fab. in suo Cod. lib. 4.
10 tit. 30. diffinit. 4. & in diffinit. 25. ampliat, etiamsi sub-
hastatio decreto Senatus esset confirmata si læsio
bene probetur, Garc. Mastrill. Siciliæ decis. 53. num 10.
Cancer. variar. resolut. part. 1. cap. 13. num. 14. vbi ait in
principatu Cathaloniæ obseruari quòd si ducatur
de læsione vltra dimidiam, impetratur à iudice vt
res iterum vendatur, & reddito pretio illi, qui priùs
eam emerat, plus offerenti tradatur, vel emptor si
vult iustum pretium suppleat, Stephan. Grat. discept.
forens. tom. 1. cap. 7. num. 10. & tom. 3. cap. 461. num. 30.
Molin. d. tractat. 2. disp. 349. vers. etiamsi res aliqua,
Alexand. Trentacinq. d. tit. de empt. & vendit. resol. 3.
num 4. vbi testatur ab hac opinione communi & ma-
gis communi non esse recedendum, nec in iudican-
do, & declarat hanc conclusionem non procedere
quando sciens & prudens subhastalem venditionem,
& liberationem confirmauerit, & ratam habuerit.
Salas d. dub. 27. num. 6. Rebell. d. part. 2. lib. 9. quæst. 3.
sect. 2. num. 8. Amat. Roderic. in tractat. de execut. sen-
tent. cap. 6. num. 58. Menoch. cons. 1121. à princ. & con-
sil. 1263. num. 14. Et quamuis in venditione volun-
taria, scilicet quando quis res suas in subhastatione
vendit, vt ex licitatorum calore cariùs vendantur,
contrarium sequantur Padil. citato loco, & Christoph.
de Paz ad l. styli 220. num. 2. & 3. & distinguendo
contrarias opiniones componat Duen. d. regul. 187.
num. 10. vers. in qua contrarietate, dicens affirmatiuam
opinionem procedere in venditione voluntaria, ne-
gatiuam in necessaria. Nihilominus tamen verior &
receptior opinio est, quòd in vtroque casu procedat,
& in specie tenent Pinel. citato loco, Ceuall. d. q. 536.
n. 5. & Morl. d. q. 23. n. 7.

Amplia tertiò etiam locum habere in venditione 11
facta cum decreto iudicis, vt per Cremens. hîc n. 108.
Cagnol. num. 158. quæst. 23. Pinel. p. 2. cap. 2. num. 18.
Matiens. d. l. 1. gloss. 9. num. 2. & ibi Azeued. num. 31.
Anton. Gom. tom. 2. var. cap. 2. num. 23. in fine, Fachin.
lib. 2. controu. cap. 20. vers. altera controuersia, Paladot.
differ. 44. n. 9. Mari. Antonin. var. resol. lib. 2. resol. 15.
num. 4. Ioseph. Ludou. Vmbriæ decis. 18. num. 72. Alex.
Trentacinq. d. tit. de empt. & vendit. resol. 3. num 5. vbi
refert ab hac sententia nec in iudicando, nec in con-
sulendo esse recedendum; quicquid contrarium post
alios plures sentiant Duen. reg. 187. vers. 10. Ant.
Gabr. d. tit. de empt. concl. 1. n. 57. licèt sub n. 60. declaret 12
eam non procedere quando decretum interpositum
fuisset absque causæ cognitione. Idem si ex falsa cau- 13
sa, vt tenet Menoch. de præsumpt. lib. 2. præs. 75. num. 38.

Amplia quartò procedere in venditione facta pro 14
debito fiscali, vt ex Calcan. Bald. & Corne. resoluit
Alex Trentacinq. d. resol. 3. n. 3.

Amplia quintò in venditione facta per procura- 15
torem, vt per Cremens. in hac l. num. 70. ampl. 20. &
Cagnol. num. 166. Rebuff. d. gloss. 15. num. 22. Anton.
Gabr. d. tit. de empt. & vendit. concl. 1. num. 27. & 29.
Matiens. d. l. 1. gloss. 8. num 3. Fachin. lib. 2. controuers.
c. 29. nisi procurator excesserit fines mandati, & do- 16
minus non ignorauit læsionem, vel excessum man-
dati, secundùm Pinel. in præsenti part. 2. cap. 1. num. 18.
vbi contra plures, quos recenset, notat, quòd scientia
& patientia domini extendit mandatum, quicquid
teneat Rebuff. d. gloss. 15. n. 22.

Amplia sextò vt procedat etiamsi venditor fecisset 17
pactum emptori, quòd reddendo ei pretium intra
certum tempus res sibi redderetur, nam licèt emptor
non reddiderit pretium intra præfinitum tempus, &
amiserit beneficium, quod ex pacto sibi compete-
bat, non amittit beneficium, quod ex hac l. & si-
milibus ei competit, vt per Matiens. in d. l. 1. gloss. 8.
num. 18. Fachinæ. lib. 2. controu. cap. 20. ver. tertia con-
trouersia, Ioseph. Ludou. Perus. decis. 97. vbi probando
læsionem secundùm tempus contractus hanc opi-
nionem sequitur, Anton. Fab. in suo C. lib. 4. tit. 3. sub
hoc tit. definit. 5. & 7. vbi durante tempore retractus
hoc beneficium non dari dicit.

Amplia septimò beneficium huius l. locatori & 18
conductori, qui in contractu locationis, & condu-
ctionis læsi vltra dimidiam iustæ mercedis fuerunt,
concedi, vt per Ordin. Reg. Lusit. lib. 4. tit. 13. §. 6. vers.
arrendamentos, Guid. Pap. decis. 736. Fabian. de Monte
d. tract. de empt. q. 8. n. 9. Cagnol. in præsenti num. 58. &
Donell. n. 19. Pinel. p. 1. cap. 3. num. 17. Padil. d. num. 13.
& 14. Bursat. cons. 204. num. 20. vol. 2. Ioseph. Ludou.
concl. 12. vers. & quoniam, Suar. in thesauro commun.
opin. lit. L. n. 143. Bellacomb. tom. 1. commun. opin. lib. 4.
tit. 30. n. 58. pag. 640. Menchaq. d. cap. 61. n. 12. Gam.
Lusit. decis. 19. Azeued. in d. l. num. 4. & ibi Matiens.
gloss. 6. n. 1. tit. 11. lib. 5. nouæ Recop. Gutier. pract. lib. 2.
q. 138. n. 1. Ceuall. d. q. 536. n. 26. Caroc. de locat. & con-
ducto cap. de rescind. locat. n. 1. Fachinæ. controu. lib. 2.
cap. 21. in princip. Arimin. Tepat. var. sentent. tom. 2.
tit. 402. cap. 5. vers. remedium, vbi quòd cessat in con- 19
ductoribus habentibus scientiam & notitiam bono-
rum locatorum, Velasq. de Auendan. de censib. cap. 35.
n. 13. & 14. Steph. Grat. discept. forens. tom. 1. cap. 185. à
num. 1. Molin. d. tract. 2. disp. 349. vers. prædicta locum,
Morl.

Morl. d.part.1.tit.9. de contrab. empt. quæst. 19. num.7.
Amat. cons.23.à princ. lib. 1. Rebell. de obligat. instit.
part. 2.lib.14.quæst. 3.num.4. Azor.instit. moral.part.3.
lib.8.de locato,& conducto cap.11. q.1. Cardin. Tusch.
practic.conclus. lit.L.concl.193.num.19.& 20. latissimè
Didac. à Britto in rub.de locato,part.2.§.2. per tot. vbi
20 à num.20. subdit remedium huius l.non solùm com-
petere pro rescindenda locatione mutuo consensu
celebrata,re nondum tradita,sed etiam post rem tra-
ditam, & pensionem solutam , ac tempus locationis
21 finitum. & à num. 22. disputat , an læsio vltra dimi-
diam iusti pretij in contractu locationis sit sumenda
per respectum ad fructus in futurum colligendos,in
quo vertitur dubius rei euentus , an per respectum
ad præsentem statum temporis , quo contractus ce-
lebratur.
22 Quæ quidem ampliatio extenditur ad locationem
& conductionem herbarum pro pascendis ouibus,vt
per Padil. in præsenti num.15. Girond.de gabell.part.1.
23 §.1.num.53. Ceuall d.q.536.n.31. vbi in conductione
domus procedere subdit,Gutier. de gabell quæst.136.
24 n.12.vbi addit in conductione bonorum ciuitatis,vel
villæ hoc remedium locum habere, & q.147.num.7.
25 Et procedit,etsi contractus locationis iam esset fini-
tus , si conductor dicat se fuisse læsum vltra dimi-
diam iustæ mercedis,vt per Pinel.in d. l.2. p.2.cap.3.
num.19. & 20. vbi in hoc casu eandem rationem &
æquitatem vigere dicit,& sic obtinuisse,Menchaq.d.
cap.61.n.18. Matiens.in d.l.1.glos.6.n.5. & ibi Azeued.
num.4. Gutier.pract. lib.2. quæst.131. n.2. vbi ex pro-
fesso examinat , & hanc veriorem & in praxi tenen-
dam dicit,Ceuall.d.q.536.num 28. Stephan.Gratian.
d.cap.185.num.2. Fachinæ.d. lib.1. controuers cap.22.
in princip. Gam. Lusit. decis. 19. vbi contra Decium
latè defendit,& plures casus refert,in quibus Senatus
ille pro ea iudicauit,& ibi Flores de Mena;eo tamen
addito quòd conductor , qui deceptionem allegat
fructibus perceptis,petente locatore,illorum veram
& legitimam reddat rationem , & ei illos restituat
expensis deductis,vel saltem eorum valorem per ar-
bitros æstimandum,& deceptio clarè probetur.
26 Vtrùm verò ampliatio locum habeat in locatione
operarum, quam faciunt architecti,& fabri lignarij,
ac alij similes officiales , qui promiserunt facere do-
mum,Ecclesiam,vel aliquam rem certa mercede suo
periculo?locum habere tenent Padil.hîc, num.14. Pi-
nel.part.1.cap.2. num.17. cum seqq. Auiles ad cap. 33.
Prætor.super verb. à menos costa, num.5. Caroc. de loca-
to & conducto,cap.de rescind. locat. num.3. & 5. Con-
trarium verò,immo huiusmodi architectis,officiali-
bus,& peritis in arte hoc remedium denegari tenent
Castill. in l.2. Tauri, super verb. de las dichas leys, ver-
sic.& adde ad supradicta , Stephan.Gratian.d. cap.85.
num.3.9.& 10.& maximè stante d.l Hispan.3. tit.11.
lib.5.noua Recop.& Ordin.Reg. Lusit. lib.4. tit.13. §.8.
quæ prohibent his officialibus , qui operas suas lo-
cant,hoc remedio vti,Perez in l.2. gloss.1. vers. pro so-
lutione in medio tit. 12. lib. 2. Ordin. Auendan. de exe-
quendis mand.part.2.cap.13.n.3. Gutier. d.lib. practic.
q.144.Ceuall.d quæst.536.num.29.& 30. Morl. d.tit.9.
quæst. 19. num. 9. vbi dicit quòd non est extendenda
ad alios,qui in emendis rebus sui officij decipiuntur
vltra dimidiam,quia est correctoria iuris communis,
Bobadill.in sua politica lib.3.cap 5. num.43. Intellige
quando prædicti officiales erant experti in suo offi-
cio , ex dicta l. Hispan. 3. ibi , siendos expertos en su
officio , & notant ibi Azeued.num.3.& 4. & Matiens.
in gloss.1. Gutier.d. quæst.144. in fine, & Ceuall. dicta
quæst.536.num.30.
27 Amplia octauò in contractu permutationis. nam

& in illo locum habere remedium huius l. resoluunt
Fabian.de Monte de empt. q.8. princ. num.10. Pinel. in
præsenti p.1. cap.3. cum seqq. & Padill. num. 17. Ma-
tiens.in d.l.1.gloss.7. n.1. tit.11. lib.5. noua Recop. Gu-
tier.d.lib.2.pract.q.139.n.1. Morla d. tit.9. de contrah.
empt.q.19.n.3. Mozz d.tract. de empt. & vend.tit. qui-
bus casibus annulletur exceptio,n 18. Aldouin. cons.68.
n.33. Aloys.Ricc.in collect.decis.p.3.collect.703. versic.
infertur tertiò, Ordin Reg. Lusitan. d.lib.4 tit.13.§.6.
verbo escambios quicquid existimet Anton. Fab. de
errorib.dec.8.errore 9. Quæ ampliatio restringitur vt 28
non procedat in permutatione beneficiorum,in qua
si interueniat læsio , remedium huius l. locum non
habet,secundùm Padil.hic,n.18.Rebuff. tom.1.ad leges
Galliæ,tract de recesciss.contract.§.vnic gloss.15.num.10.
Couarr.lib.1. var cap.5.n.3. & 8. vers. vltima ratio, &
n.9. Mascard.de probat. concl.1175. num.20. Matiens.
d. l.1. gloss.7. num.5. tit.11. lib.5. noua Recop. Ceuall.
d.quæst 536.num 92. Fachinæ.controuers lib.2. cap.22.
vers.tertia est controuersia, Flamin. de resignat. benefic.
lib.5.q.7.n.41. Rebell. de obligat. instit.p.2. lib.9. q.3.
sect.2.n.13. vers. adnotandum , Ioan. Salas de contract.
tract.de empt.dub. 7.n.12.

Amplia nonò in concessione feudi quando conce- 29
ditur ob pecuniam domino præstandam; secus verò
cùm pensio , vel seruitium datur in recognitionem 30
dominij,prout regulariter fit , vt per Castr. hic n.13.
Bald n.7.& Salicet.n.10. Cagnol. n.207. Padil. n 29.
& Pinel. p.1.cap.3.n.2. Rebuff. d tract. de resciss. con-
tract.§.vnic gloss.15 n.11. Anton. Gabr. d.tit. de empt.
& vend.concl.1.n.74.Matiens.d l.1.gloss.8.n.7. Fachin.
d.lib.2.cap.12 vers.nec huic sententiæ.

Amplia decimò in concessione emphyteusis quan 31
do pensio præstatur in recompensationem fructuum,
vt per Ordin Reg. Lusit. lib.4. tit.13. §.6. vers.afora-
mentos,Padil hic, n.28. Pinel p.1. cap.3. n.17. Anton.
Gom.l.98.Tauri n.4.vers. item etiam, Rebuff. d. gl.15.
n.13. Anton.Gabr.d. concl.1 n.75. cum seqq. Matiens.
d glos.8.n.7. Thesaur decis.101. Valasc.de iur. emphyt.
q.11.n.19. Gam. Lusitan. decis 257 Fachin. d. cap.12.
vers.sed maior est,Cald Pereira in si l. curatorem, verbo
implorare,n.15. Felician. de censib.lib.1.cap.3.n.14. &
cap.91.n.3.& 4.Molin de Instit. tract.2. disp.452. vers.
quod verò attinet, Morl.d. tit.9. q.19. n.7. Azor. instit.
moral.p.3.lib.10.de emphyt.cap.7.q.8. Secus si præste- 32
tur in recognitionem dominij,ex Matiens d.n.7.insi.
vel quando res, quæ fuerunt datæ in emphyteusim,
erant inutiles , steriles, ac ruinosæ.nam quantumuis
minimus constituatur census, vix in huiusmodi em-
phyteusi læsio considerari potest, vt cum Specul. &
aliis tradit Fontanel.de pactis nupt.claus.4.gloss.8.p.1.
n.43.& 44. vbi refert pro hac parte decisionem Se-
natus Cathaloniæ , & n.47. tradit quæ res dicantur
steriles,& inutiles ad hunc effectum.

Amplia vndecimò in censu reseruatiuo perpetuò 33
redimibili , seu ad vitam illegitimo pretio constitu-
to , censuario , vel ei , qui rem in censum dedit , vt
per Auendan. de censib. cap. 35. per tot. vbi à num. 7.
in hoc casu remedium huius l. competere affirmat;
& quamuis in datione emphyteusis, & census reser-
uatiui huic remedio non esse locum,per text in l.68.
Tauri , quæ est l.1. tit.15. lib.5. noua Recopilat. existi-
mauerint Anton. Gom.in d.l.68. Tauri, num.4 versic.
item etiam , & Pinel. d. part.1 .cap.3. in fine, versic. nec
dubito,nihilominus tamen eandem legem nouæ Re-
cop.nihil innouasse tenent Matiens.ibid gloss fin n.2.
& in d. l.1. gloss.8. num. 7. tit. 11. lib. 5. noua Recopilat.
Morl.d.tit.9.q.19. n.8. vers. vlt. vbi dicunt dictam l.
non pertinere ad læsionem,de qua agimus , quæ in-
teruenire debet in ipsa conuentione , sed ad pœnam

commissi, quæ post conuentionem iustè & legitimè
factam committitur per emphyteuticarium pensio-
nem non solnentem, Felician. de Solis *de censib. lib.1.*
cap.3.n.14 in fine, Ioan. Garc. *de expens. cap.9. num.64.*
Auendan. *d. tract. de censibus, cap. 91. num. 4. & 5.* vbi
interpretatur & examinat vtrùm pœna commissi
admittatur in censu si excedat dimidiam.

34 Amplia duodecimò in datione in solutum, si dans,
vel recipiens vltra dimidiam iustæ æstimationis læ-
datur, vt per Pinel. *hic part. 1. cap. 4. num. 8.* Anton.
Gabr. *d. tit. de empt. & vendit. concl. 1. num. 38.* Vincent.
de Franchis *decis. 214 num. 4.* Matiens. *l. 6 gloss. 1. n. 1.*
& 2. tit. 11. lib. 5. noua Recop. Alex. Trentacinq. *variar.*
resolut. lib. 3. tit. de empt. & vendit. resolut. 3. num. 13.
Arimin. Tepat. *var. sent. tom. 2. tit. 402. sub cap. 5. vers.*
l. 2. de rescind. vend. habet etiam locum in datione in
solutum, Ignat. de Villar. *in sylua resp. lib. 1. resp. 11.*
35 *n. 9.* Nisi datio in solutum iudicialis sit, cùm scilicet
pignus creditori ex eo quòd emptor non reperitur,
adiudicabitur, Fabian. de Monte *d. tract. de empt. q. 8.*
princ. n. 9. Rebuff. *d. art. vnic. gloss. 15. num. 41.* Anton.
Gabr. *d. tit. de empt. & vendit. concl. 1. num. 64.* Alex.
Trentacinq *d. n. 13. vers. secunda est opinio negatiua.*

36 Amplia decimotertiò in transactione, in qua lo-
cum habere remedium huius leg. magis communi-
ter tenent Doctores, eo moti fundamento, quia du-
bius euentus litis potest æstimari, de quo tamen vi-
de Ordin. Reg. Lusit. *lib. 4. tit. 13. §. 6.* ibi, *transançoens,*
Pinel. *hic p. 1. cap. 4. num. 11.* Roland. *cons. 28. lib. 4.* Re-
buff. *tom. 2. ad leges Galliæ tit. de rescis. contract. art. 1.*
gloss. 15. n 18. Gail. *lib. 1. obseru. 70. n. 4. & 15.* Ioan. Kop.
q. 58. n. 5. Anton. Gabr. *d. tit de empt. & vendit. concl. 1.*
n. 61. Muscul. *in tract. de success. conuent. classi 1. memb.*
3. à num. 1 c 2. Ann *sing. 533.* Vincent. de Franchis *de-*
cis. 159. num. 7. Vim. *decis. 429. num. 4.* Pute. *decis. 230.*
aliàs 223. *lib. 1.* Nicol. Reusner. *decis. 6. num. 11. slib. 2.*
Molin. *de primog. lib. 4. cap. 9. num. 34.* Maurit. *de re-*
stitut. in integ. cap. 210. Mench. *dict. cap. 61. num. 9.*
Sfori. *de restitut in integ. p. 2. quæst. 66. art. 4.* Menoch.
cons. 193. num. 11. & cons. 401. num. 157. cum seqq. Gam.
Lusit. decis. 110. num. 15. Intrigl. *decis. 45 num. 27.* Ioan.
Andr. Georg. *alleg. 34. num. 16.* Mozz. *de contract. tract.*
de empt. tit quibus modis annulletur emptio, num. 21. cum
seqq. Burg de Paz *sen. cons. 19.* Matiens. *in d. l. 1. gloss. 8.*
num. 53. cum seqq. tit. 11. lib. 5. noua Recop. Azeued.
l. 4. num. 133. cum seqq. tit. 21. lib. 4. noua Recop. Gu-
tier. *in auth. sacramenta puberum num. 57. & num. 90. &*
pract. lib. 2. q. 141. & canon. lib. 1. cap. 39. num. 66. & de
iuram. confirmat. p. 3. cap. 2. num. 24. Morl. *in emporio iu-*
ris ciuilis part. 1. tit. 4. q. 2. & tit. 9. q. 19. num. 10. Cald.
Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis num. 153.* Amat.
lib. 1. cons. 7. num. 39. Ceuall. *commun. contra commun.*
quæst. 72. Aluar. Valasc. *cons. 18. num. 8.* vbi ait ita
sæpiùs vidisse iudicatum in Lusitano senatu, Ber-
nard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper lib. 2. concl. 70.*
Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom. 2.*
lib. 26. tit. 9. num. 23. Rebell. *de obligat. instit. part. 2.*
lib. 9. quæst. 4. section. 2. num. 13. vers. adnotandum, &
lib. 16. quæst. 1. num. 13. Peguer. *decis. 4. tom. 2.* Lancel.
Gallia *cons 27. num. 1.* Cancet. *var. resolut p. 1. cap. 13.*
de empt. num. 14. cum seqq. latè Alexand. Trentacinq.
d. tit. de emption. resol. 3. num. 7. vbi duas contrarias
refert opiniones, & tandem eas sub hoc fœdere di-
stinctionis componit: aut quis est læsus vltra dimi-
diam instæ æstimationis in modico excessu, & tunc
procedere ait opinionem, quæ negat hanc legem lo-
cum habere in transactione: aut læsio contingit vl-
tra dimidiam iustæ æstimationis in magno excessu,
& tunc ex tali enormissima læsione dolus arguitur,
& consequenter transactio rescinditur.

Amplia decimoquartò locum habere tam ad exci- 37
piendum quando res non est tradita, vel pretium so-
lutum, quàm ad repetendum, si alter ex contrahen-
tibus vltra dimidiam iusti pretij fuerit læsus, Pinel.
hic part. 1. cap. 3. n. 5. & 6. Felician. *de censib. lib. 1. cap. 3.*
num. 14. Auendan. *eod tract. cap. 35. num. 6. & 9. &*
cap. 36. n. 1. Ceuall *commun. contra commun. quæst. 510.*
vers. sed contrariam. Quamuis remedium huius l. lo-
cum non habere re nondum tradita, in contractibus
stricti iuris, sed doli exceptionem competere, teneant
Padil. *hic num 21.* Fachinæ. *d. lib. 2. cap. 22. vers quarta*
controuersia, Anton. Fab. *de errorib. pragmatic. decad. 8.*
errore 1. à n. 11.

Amplia decimoquintò tam vxori, quàm marito 38
remedium huius l. dari ob læsionem æstimationis re-
rum, quæ in dotem fuerunt datæ, quando æstimatio
facit emptionem, vt per Cremens. *hic num. 37. ampl. 9.*
Matiens. *d. l. 1. gloss. 8. num. 20. tit. 11. lib. 5. noua Recop.*
D. Barbos. *in l. æstimatis 51. num. 21. & 22. ff. soluto*
matrimon. Ceuall. *d. quæst. 536. num. 21.* quicquid
contrarium teneat Anton. Fab. *d. part. 1. decad. 8.*
errore 7.

Amplia decimo sextò in nimia constitutione do- 39
tis, vt si mulier dando ampliorem dotem læsa sit, vel
vir deceptus minorem accipiendo, quia hoc casu
habet locum remedium huius l. vt per Phanuc. *de lu-*
cro dotis pag. 432. Pinel. *hic part. 1. cap. 4. n. 33. & 34.* vbi
hanc ampliationem quoad virum iustam esse dicit,
vxori tamen minori læsæ tantùm subueniendum esse
subdit ex *l. vnic. C. si aduersus dotem,* Matiens. *d. l. 1.*
gloss. 8. n. 23. Ioan. Garc. *de expens. cap. 18. n. 22.* Gregor.
Lop. *l. 56. gloss. 4. vers. habet etiam locum, tit. 5. part. 5.*
D. Barbos. *loco proximè citato,* Menoch. *cons. 371.*
num. 23. Fontanel. *de pactis nupt. clausul. 5. gloss. 8.*
p. 8. num. 30. vbi minorem beneficio restitutionis in
integrum aduersùs dotantem vt compellatur ad am-
pliorem dotem dandam iuuandum esse docet. Patri,
vel matri, qui magnam dotem filiæ dedit, hodie suc-
cursum est per *l. 1. tit. 6. lib. 5 noua Recop.* vbi prohibi-
tum est filias ratione dotis meliorare; si verò frater
dotauit sororem, & notabiliter in promissione dotis
fuit læsus, si est minor, beneficio restitutionis in inte-
grum; si est maior, & læsio vltra dimidiam ascendit,
beneficio huius l. se iuuare poterit. Maynard. *Tholos.*
decis. 42. num. 3. lib. 3. Syluan. *cons. 13. per tot.* Natt. *con-*
sil. 658. Honded. *cons. 18. à num. 32. vol. 1.* Fontanell.
num. 22. cum seq. d. loco.

Vtrùm autem si filia gratis, nihilo accepto, vel dote 40
contenta renuntiauit hæreditatibus parentum, &
suis legitimis, & aliis quibuscumque sibi quoquo
modo tam in bonis paternis, quàm maternis spe-
ctantibus, & postea se læsam esse dicat, & huiusmodi
renuntiationem rescindi contendat, potiatur reme-
dio huius legis? In qua quæst. est distinguendum. Aut
gratis, nihilo accepto, vel recepto consultò, & ex
causa donationis renuntiauit, & ei aliunde alimenta
supersunt; tunc nulla actio ad petendam rescissio-
nem renuntiationis ex enormissima læsione ei erit
danda, quia donatio, seu gratuita renuntiatio ex cau-
sa enormissimæ læsionis non rescinditur, vt per Cra-
uet. *consil. 160. n. 1. & cons. 192. n. 1.* Con. *in cap. quamuis*
pactum p. 3. §. 2. n. 6. vers. item si filia, Mench. *de success.*
progressu lib. 3. super tit. C. de inoff. testam ad l. si quando
§. illud, num. 49. vbi procedere inquit si renuntiatio
facta sit post aditam hæreditatem, Molin. *de primo-*
gen. lib. 2. cap. 3. num. 30. Castill. *controuers. lib. 3. cap. 2.*
n. 60. vers. denique, nisi pauper sit, & aliunde non ha-
beat vnde se alere possit. Molin. *d cap. 3. num. 33.* Cou.
d. num. 6. vers. illud verò erit considerandum, Castill. *d.*
cap. 1. num. 69. vers si verò à filijs. Aut renuntiatio ali-

quo

quo accepto ab ea facta fuerit absque iuramento, & enormiter vltra dimidiam læsa sit, tunc renunciationem rescindere poterit ex beneficio huius l. vt in terminis tenent Molin. *d. cap. 5. n. 26.* Fontanel. *de pactis nupt. tom. 1. claus. 9. gloss. vnic. p. 1. n. 45.* Renunciationem verò factam per filiam, quæ modica contenta dote Religionem fuit ingressa, & opulentissimæ hæreditati renuntiauit, prætextu læsionis enormis, vel enormissimæ nec ipsa, nec monasterium ex beneficio huius leg. nec minoris ætatis poterunt rescindere, Mench. *de success. creat. lib. 2. §. 18. n. 100.* Couar. *in d. cap. quamuis pactum, p. 3. §. 1. n. 5.* Burg. de Paz *cons. 5. n. 1.* Molin. *d. cap. 5. n. 27.* Gutier. *in eod. cap. quamuis pactum, verb. dum nuptui tradebatur, num. 3.* Fachinæ. *controuers. lib. 3. cap. 22.* Aldobrandin. *cons. 26. ex n. 38. vsque ad 49. lib. 2.* Cancer. *var. lib. 3. cap. 15. de renunciat. ex n. 213.* Molin. *de ritu nupt. lib. 3. quæst. vlt. n. 5. cum multis seqq.* Stephan. Gratian. *Marchia decis. 40. num. 3. cum seqq.* Castill. *lib. 3. controuers. cap. 2. num. 74. & 75.* Giurb. *ad consuetud. Senat. Messanens. cap. 3. gloss. 7. num. 55.* Fontanel. *d. tom. 2. claus. 9. gloss. vnica, p. 1. n. 67. & 98.*

41 Amplia decimoseptimò habere locum remedium huius l. in diuisione bonorum ex iudicio familiæ herciscundæ, si læsio vltra dimidiam in ea sit, vt per Cagnol. *in præsenti num. 59.* Pinel. *part. 1. cap. 1. à num. 1.* Padill. *num. 13.* Fabian. de Monte *d. tract. de empt. q. 8. princ. num. 9.* Anton. Gabr. *d. tit. de empt. & vend. conclus. 1. num. 25.* Ayora *de partit. p. 3. q. 10. n. 25.* Aluar. Valasc. *in simili tract. cap. 59. num. 9.* Matiens. *in d. l. 1. gloss. 7. num. 3. tit. 11. lib. 5. noua Recop.* Morquech *de diuis. bonorum, lib. 1. cap. 11. num. 30.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib. 2. concl. 116. consil. 1. num. 21.* Gregor. X V. *decis. 496. num. 7.* Alexand. Trentacinq. *variarum resolut. lib. 3. tit. de empt. resolut. 3. num. 2.* quicquid dicat Anton. Fab. *de erroribus pragm. decad. 8. errore 1. num. 28. & 29.*

42 Nisi per sortes diuisio facta fuerit, maximè quando partes scienter sortes inæquales fecerunt, vt alteri possit maior portio obuenire, ex Pinel. *p. 2. cap. 1. n. 6. versic. sed in contrarium, & num. 7.* Montalu. *in l. 5. in gloss. verbo la venida, ad finem, col. 2. tit. 10. lib. 5. leg. fori,* Matiens. *in d. gloss. 8. num. 4.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo vel dolo aduersarij, num. 13.* Montan. *in addit. ad Olib. de action. part. 2. lib. 1 cap. 39. num. 16.* Ayora *d. quæst. 10. num. 27. cum seqq.* vbi in maioribus hanc veriorem agnoscit, Morehq. *d. cap. 11. num. 37.* Anton. Fab. *d. decad. 8. errore 2. num. 10.*

43 Amplia decimooctauò in venditione, vel locatione rerum, quæ pendent ex futuro euentu, vt in iactu retis, vel in locatione decimarum, vel vectigalium, seu aliorum redituum, læso hoc beneficium competere, vt per Matiens. *d. l. 1. gloss. 6. n. 3. & gloss. 8. num. 9. tit. 11. lib. 5. noua Recop.* Padil. *hic, num. 15.* Sigism. Scacc. *de commerc. §. 1. q. 1. p. 2. ampl. 10. n. 5. in princip.* Motla *d. tit. q. 19. vers. tertiò.*

44 Amplia decimonono in assecuratoribus mercium, vt per Padil. *hic, num. 25.* Matiens. *d. l. 1. gloss. 8. n. 62.* Gutier. *pract. lib. 2. q. 142.* Sigism. Scacc. *d. ampl. 10. n. 5. vers. infero secundò,* Aluar. Valasc. *d. consult. 18. n. 7.* vbi refert Petrum Sanctaratensem nostrum Lusitanum (quem quidam erroneè vocare Petrum Santernam affirmat) in suo particulari tractat. *de assecurat. & sponsion. mercato r. p. 5. num. 4.* licèt contrarium in his sponsionibus latè probet Strach. *de mercat. tit. de sponsion. p. 4. §. quaero igit ur, num. 4.*

45 Amplia vigesimò quando quis pecuniam ab eo, pro quo fideiussit, vel bona hypothecauit, accepit. nam si læsus ex hac pactione debitor, qui pecuniam dedit, aut fideiussor reperiatur, poterunt hoc beneficio vti, vt per Padil. *hic, n. 16* Matiens. *d. gloss. 8. n. 63.* Aluar. Valasc. *d. consult. 18. n. 5. cum seqq.*

46 Amplia vigesimoprimò in pacto vt alter certa quantitate accepta alere teneatur, quòd si inspecto initio alter ex contrahentibus læsus vltra dimidiam reperiatur, rescindi poterit, Couar. *lib. 3. var. c. 7. n. 3.* Surd. *de alim. q. 11. n. 29.*

47 Amplia vigesimosecundò in te loco solutionis data, vt per Pinel. *hic, p. 1. c. 4. n. 8. & 9.* Soar. *tom. 2. commun. opin. lib. 8. tit. 27. num. 88.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib. 2. concl. 70. consid. 1.*

48 Amplia vigesimotertiò in pensione constituta in aliquo beneficio, Roman. *cons. 160. num. 6.* Caccialup. *de pension. quæst. 6.* Gig. *eod tractat. quæst. 9.* Padil. *hic, num. 9* Pinel. *part. 1. cap. 1. num. 16. in fine,* Matiens. *d. l. 1 gloss. 7. num. 6. tit. 11. lib. 5. noua Recop.* Et in hoc casu non requiritur quòd læsio sit vltra dimidiam, sed sufficit quòd excedat tertiam partem fructuum beneficij, quia præsumpta voluntas Papæ videtur esse regulariter quòd pensio non excedat tertiam partem fructuum beneficij grauati, vt per Gigan. *d. quæst. 9. num. 6. & 7.* Cassiodor. *decis. 2. num. 13. & seq. de locato,* Franc Leo *in thesauro fori Eccles. part. 2. cap. 7. de pensionib. num. 31.*

49 Limita primò, non procedere scilicet remedium huius legis in conductione gabellarum, & Regiorum redituum Regi pertinentium, vt per Azeued. *d. l. 1. num 31. & ibi* Matiens. *gloss. 6. num. 4. tit. 11. lib. 5. noua Recopilat.* Girond. *de gabell. part. 3. §. 1. num 1.* Gutier. *in simili tractat. quæst. 147. num. 6.* Ceuall. *dicta quæst. 536. num. 50.*

50 Limita secundò in locationibus, quæ pendent à vitibus fortunæ, vt in conductione fructuum beneficij, præstimonij, vel quartarum regalium, vel Episcopalium, Padill. *hic, num. 15.* Gironda *d. §. 1. n. 31.* Gutier. *canon. lib. 1. cap. 39. num. 66.* Ceuall. *d. q. 536. num. 33. cum seqq.*

51 Limita tertiò in sciente iustum rei pretium, & valorem. nam si viliori pretio vendat, vel aliquid vltra iustum pretium emptor offerat, huius l. remedium eis non datur, cùm tunc censeantur partem vendere, partem donare, vt per Bernard. *reg. 56e.* Bald. *hic, n. 7. quæst. 4.* Castrens. *num. 7.* Crem. *n. 85.* Cagnol. *n. 142.* Roland. *cons. 9. num. 26. & cons. 59. à num. 10.* Boët. *decis. 141. num. 5.* Fabian. de Monte *d. tractat. de empt. quæst. 8. num. 19. & 20.* Tiraquell. *de retractu lign. §. 1. gloss. 18. num. 14.* Anton. Gabr. *d. tit. de empt conclus. 1. num. 98.* Cacheran. *decis. 40. num. 12.* Suar. *recept. sentent. lit L. num. 3.* Strach. *de mercatura, tit. de sponsion. quæst. 10. num. 2.* Menchaq. *d. cap. 61. num. 10.* Caroc. *in tractat. de locato, & conduct. tit. de rescind. locat. num. 6.* Ioan. Bapt. Costa *de facti scient. & ignorant. centur. 2. dist. 3. num. 2.* Cancer. *variarum lib 1. cap 14. de empt. num. 32.* Arimin. Tepat. *d. tit. 403. cap. 7. in princ.* Menoch. *cons. 1. num. 351. 352. & 356 & cons. 843. num. 30. & cons. 844. num. 38. & cons. 1263. n. 9.* Matiens. *d. l. 1. gloss. 8. num. 11. tit. 11. lib. 5. noua Recop.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 461. num. 28.* Morl. *in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 9. quæst. 24. num. 2. cum seqq.* vbi intelligit quando scientia verè extitit, & de ea constitit læso, vel ex confessione sua, vel ex æstimatione à petitis facta læso nota Ioan. de Salas *de contract. tractat. de empt. dub. 27. num. 8.* Auendan. *de censib. cap. 36 num. 4.* Sigism. Scacc *de commerc. & camb. §. 1. quæst. 7 part 2. ampl. 10. num. 5. vers. adstringe;* quicquid teneant Sarmient. *lib. 1 select. cap. 11. num. 6.* Couarr. *lib. 2. variarum cap. 4. num. 2.* Pinel. *hic, p. 1. cap. 2. à num. 1.* Fachin. *lib. 2. controuers. cap. 10. versic. sed contrarium docuit,* Castill. *controuers. lib. 4. cap. 52. num. 41.* Ordin. Regiam Lusitan. *lib. 4. tit. 13. §. 9.*

S 4 Ratio

Ratio autem limitationis ea eſt, quia ſcienti & conſentienti non fit iniuria, neque dolus. *cap. ſcienti, de regul. iuris lib 6.* cum ſimilibus citatis per me *de Axiomat. iuris vſufreq. axiom.* 126. *num.* 1. Quòd adeò verum eſt vt etiam in foro conſcientiæ emptor non teneatur ad reſtitutionem quando venditor ſciens verum valorem rei viliùs vendidit, nec venditor, quando è contra emptor ſciens iuſtum pretium cariùs emit, quia in ſcientem non committitur dolus; & ſic ſciens quod minus vendit, vel plus emit, donare præſumitur. *l. cùm donationis, ff. de contrah. empt.* Tiraq. *ad l. 9. connub. num.* 13. *in fine.* Reſtringitur tamen limitatio vt non habeat locum in muliere, minore, & ruſtico, in quibus etiamſi detur ſcientia valoris rei, non liberalitati, ſed facultati eorum imputandum eſt, Burgen. *in cap. cùm dilecti, num.* 18. *de empt.* Anton. Gabr. *d. concl.* 1. *num.* 104. Deinde reſtringitur in eo, qui ductus neceſſitate vendit, vel emit, licèt ſciat verum valorem rei, Burgenſ. *in d. c. cùm dilecti num.* 19. Anton. Fab. *de errorib. pragmat. decad.* 7. *errore* 8. *num.* 8. vbi dicit quòd magis miſeratione, & auxilio dignus eſt qui ſciens iuſtum rei ſuæ valorem coactus neceſſitate vendidit viliori pretio.

52 Limita quartò vt non competat læſo remedium huius l. quando in inſtrumento fuit appoſita clauſula, ex certa ſcientia ſe dare, vel facere, & non per errorem. Bald. *hic quaſt.* 8. *num.* 10. *ad fin.* Salicet. *num.* 13. Paul. *num.* 10. Cremenſ. *num.* 58. Boër. *deciſ.* 142. *à num.* 10. Anton. Gabr. *d. tit. de empt. & vendit. concl.* 1. *num.* 99. Contrarium verius eſt & expreſsè tenent Caſſad. *deciſ.* 1. *de empt.* Pinel. *hîc part.* 1. *cap.* 2. *num.* 23. & Cagnol. *num.* 126. Viui. *commun. lib.* 1. *opin.* 430. Caroc. *de locato tit. de reſciſſione locationis num.* 9.

53 Limita quintò quoties contrahentium conſenſus eſt iteratus, ſeu geminatus, quia læſioni enormiſſimæ per actum geminatum præſumitur eſſe renuntiatum, vt per Cagnol *hic, num.* 142. Socin. *reg.* 436. *fallent.* 1. *in fine*, Rip. *reſponſ. lib.* 3. *cap.* 15. *num.* 3. Hippol. *in l.* 1. *§. quaſtioni, ff. de quaſt.* Crauet. *conſ.* 214. Cou. *in cap. quamuis pactum part.* 3. *§.* 4. *num.* 6. *verſ.* 8. *concluſio*, Cephal. *conſ.* 261. *num.* 10. *&* 11. Anton. Gabr. *d. concl.* 1. *num.* 123. Menoch. *conſ* 1. *num.* 356. Caroc. *d. tit. de reſciſ. location. num.* 10. *p.* 1. Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo, læſis num.* 1. *&* 54 *de empt. cap.* 30. *num.* 45. *verſ. poſtremo.* Contrarium tamen, immo geminatum conceſſum non ſufficere ad excluſionem huius beneficij, tenent Boër. Caſſan. Fabian. de Monte, & alij, quos refert & ſequitur Fachin. *controuerſ lib.* 2. *cap.* 11. *verſ. ſed contraria ſententia*, & ante eum Pinel. *hîc part.* 1. *cap.* 2. *num.* 22. *& part.* 3. *cap fin. num. fin* Gutier. *in auth. ſacramenta puberum num.* 99. *C. ſi aduerſus vendit.* Franc. Molin. *de ritu nupt. part.* 3. *quaſt.* 97. *num.* 18. qui tres vltimo loco citati loquuntur in renuntiatione legitimæ geminata facta per minorem, Vincent. de Franchis *deciſ.* 243. *num.* 1. *&* 4. Schrad *conſ.* 1. *num.* 469. *lib.* 1. Aldouin. *conſ.* 69. *num.* 7. Anton. Fab. *in ſuo C lib.* 4. *tit.* 40. *diffinit.* 1. *verſ. quare non nocebit*, *& definit.* 23. *per tot.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.* 5. *cap.* 824. *num.* 59. vbi quòd geminatus conſenſus non tollit remedium huius l. quia eadem facilitate, qua quis motus eſt ad faciendum primum actum, eadem dicitur impulſus ad faciendum ſecundum.

Limita ſextò, quando quis fuit compulſus emere 55 occaſione publici debiti, etſi læſio vltra dimidiam iuſti pretij interueniat, ex *l.* 6. *tit.* 11. *lib.* 5. *noua Recop.* Parlad. *rerum quotidian. lib.* 2. *cap. fin. part.* 5. *§.* 6. *num.* 10. Ceuall. *quaſt.* 172. *num.* 4. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.* 1. *cap.* 7. *num.* 12.

Limita ſeptimò, ſi alius rem meam vendat me 56 conſentiente, nam tunc etſi vltra dimidiam iuſti pretij læſus ſim, non potero remedio huius l. agere quia læſio non conſideratur ex parte conſentientis, ſed ex parte facientis; aliud enim eſt vendere, aliud venditioni conſentire, Cremenſ. *hic limit.* 30. *num.* 129. & Padil. *num.* 67. Tiraq. *de retractu lig. §.* 1. *gloſſ.* 3. *num.* 107. Roland. *conſ.* 69. *num.* 38. *lib.* 3. Matienſ. *d. l. gloſſ.* 8. *num.* 60. *tit.* 11. *lib.* 5. *noua Recop.* Burg. *de laudem part.* 2. *inſp.* 27 *num.* 5.

Limita octauò, in contractu donationis, quoties 57 conſtat de mera voluntate donantis, quòd verè donare voluerit, vt per Crauet. *conſil.* 114. *à num.* 10. *lib.* 1. Bec. *conſ.* 16. *à num.* 6. Eugen. *conſ.* 3. *num.* 51. *cum ſeqq. &* 63. *lib.* 1. Simoncel. *de decretis lib* 1. *tit.* 2. *inſp.* 3. *num.* 27. Pedroch. *conſ.* 35. *num.* 109. *lib.* 1. Rim. Tepat. *var ſentent. tom.* 2. *tit* 403. *cap.* 14. *in fine.* Honded. *conſ.* 42. *num.* 23. Surd. *conſ.* 122. *num.* 17. 58 Brunot. à Sole *in locis communib. verbo læſio* 4. Vtrùm autem ſi contrahentes dicant inuicem ſibi donare quod alter ab altero plus iuſto accepit, remedium huius leg. ceſſet? vide Ordin. Regiam Luſit. *lib.* 4. *tit.* 13. *§.* 9. Cou. *lib.* 2. *var cap.* 4 *num* 6. Pinel. *hîc part.* 1. *cap.* 1. *à num.* 20. Theſaut. *Pedem. deciſ.* 165. Azeued. *d. l.* 1. *num.* 20. Seraphin. *de priuileg. iuram. priuileg.* 33. *num.* 106. Gaſp. Roderic. *de annuis redditib. lib.* 1. *q.* 8. *num.* 10. *& quaſt.* 11. *à num.* 6. Morla *d. tit.* 9. *quaſt.* 20. *per tot.* Rebell. *de obligat. inſtit part.* 2. *lib.* 9 *q.* 3. *ſect.* 2. *n.* 9. *verſ. caterùm*, Franc. Molin. *de rit. nupt. lib.* 3. *q.* 8. *n.* 27. Caſtill. *controu. lib.* 4. *c.* 12. *n.* 38. *cum ſeqq.* Ceuall. *q.* 511. Fachinæ. *contr. lib* 2 *cap.* 19. Cancer *var. part.* 1. *c.* 13. *n.* 13. Salas *de contract. tract. de empt. dub.* 17. *n.* 8. metipſum *de clauſulis vſufreq. clauſ.* 58. *num* 5 qui reſoluunt beneficium huius l. per clauſ. *& ſi plus valet, donat*, non excludi, & nihil operari niſi aliunde conſtet de animo & voluntate donandi, & de ſcientia valoris rei.

Limita nonò in venditore decepto eo quòd in 59 fundo vendito inuentus fuit theſaurus. quia illud non habet emptor ratione venditionis, ſed ratione inuentionis, & ſic ex titulo diuerſo, & ſic non poteſt induci remedium huius leg. & quia theſaurus non erat venditionis, qui illum ignorabat. *l.* 3 *§ Neratius ff. de acquir. poſſeſſ.* ac proinde fundi æſtimationem reſpectu venditoris non augebat, & poſtquam inuenitur & effoditur, habetur loco cuiuſdam primùmque naſcentis emolumenti, quod non tam proficiſcitur à iure, quod venditor tranſtulit, quàm nouo fortunæ beneficio. Ita Cagnol. *hîc num.* 171. Burſat. *conſ.* 209. *num.* 6. *lib.* 2. Anton. Gabr. *d. tit. de empt. concl.* 1. *num.* 111. D. Barboſ. *in l. diuortio. §. ſi fundum num.* 31. *cum ſeqq. ff. ſoluto matr.* Card. Mantic. *de tacitis & ambig. convent. lib.* 4. *tit.* 16. *num.* 55. Caualcan. *deciſ.* 15. *de contractib. num.* 16. *part.* 2. Arimin. Tepat. *var. ſentent. tit.* 402. *cap.* 5. *prope fin* Steph. 60 Gratian. *diſcept forenſ. tom.* 3. *cap.* 453. *num.* 26. Sed quando emptor ſciebat in fundo empto eſſe theſaurum, & venditor ignorabat, dubia quæſtio eſt vtrùm venditori decepto ſuccurrendum ſit? Vide D. Barboſ. *in d. § ſi fundum, num.* 32.

Limita decimò in venditione plurium rerum 61 ſimilium facta, diuerſis tamen pretiis, vt ſi plures oues, arietes, & aliæ res ſimul vendantur vnico contractu, ſed diuerſis pretiis, videlicet vnaquæque res viginti, vel triginta, licèt in vna earum contingat deceptio vltra dimidiam iuſti pretij, debet fieri commixtio, itaut damnum illius, hoc eſt, minor valor ipſius compenſetur cum lucro, & maiori valore alterius, vt per Boër. *deciſ.* 153. Arimin. Tepat. *variar.*

ſentent.

sentent. tit. 402. *cap.* 3. *vers. deceptio vltrà.* Gutier. *de iuram. confirm. part.* 1. *cap.* 26. *num.* 10. vbi intelligit nisi pretia ita diuersa sint, vt distent in quantitate, vel qualitate.

62 Limita vndecimò si testator certo pretio rem suam alicui distrahi mandauerit. nam tunc cessabit huius l. beneficium, quooiam residui testator videtur donationem fecisse. Padil. *hic*, & Pinell. *p.* 1. *cap.* 1. *num.* 19. Mozz. *de contractib. tract. de empt. & vendit. cap. fin. num.* 16. *vers. nec ignorandum est*, Vincent. de Franchis *decis.* 225. *num.* 3. vbi per totam decisionem latè probat idem esse respectu hæreds emptoris, qui licèt læsionem alleget interuenisse vltra dimidiam in re accepta pro pretio à testatore taxato, non est audiendus, quia emptor & venditor non debent ad imparia iudicari, cùm sint correlatiua.

63 Limita duodecimò in renuntiatione bonorum lucratorum constante matrimonio facta per mulierem, quæ prætextu læsionis enormis, seu enormissimæ rescindi non potest; & est ratio, quia mulier ex huiusmodi renuntiatione non fit pauperior, nec minuit patrimonium suum, licèt propter eam desinat fieri ditior, & maritus efficiatur locupletior, de quo vide Salon de Paz *in quæst. ciuil. quæst.* 9. *num.* 12. *vers. adeò quòd*, Castill. *l.* 60. *Tauri col.* 2. vbi dicit quòd ratione læsionis huiusmodi renuntiatio vitiatur, quando ex dolo mariti fuit inducta ad renuntiandum; secus quando absque dolo renuntiationem fecit, & ei valorem bonorum manifestauit, Azeued. *l.* 9. *num.* 3. *in fine tit.* 9. *lib.* 5. *noua Recop. & cons.* 10. *num.* 8. vbi dicit valere siue mulier renuntiauerit nihilo dato, vel etiam accepto, Gutier. *pract. lib.* 2. *q.* 126. *in fine vers. Adhuc tamen.*

64 Limita decimotertiò remedium huius l. cessare si ei renuntiatum sit, itaut renuntiatio huiusmodi valeret, vt per Cremen. *limit.* 5. Cagnol. *num.* 124. Castr. *vers. quarta conclusio, in præsenti*, Villadieg. *l.* 8. *num.* 23. *tit.* 4. *lib.* 4. *fori iudic.*, Pinel. *hic part* 1. *cap.* 2. *num.* 2. & Donel. *num.* 9. *in fine*, Couarru. *lib.* 2. *var. cap.* 4. *num.* 1. *vers. posterior*, Anton. Gabr. *d. tit. de empt. & vendit. concl.* 1. *num.* 12. *cum seqq.* Mozz. *de contract. tract. de empt. & vendit. tit. quibus casibus annulletur emptio num.* 20. Matiens. *d. l.* 1. *gloss.* 8. *num.* 48. *tit.* 11. *lib.* 5. *nouæ Recop.* Cacheran. *Pedem. decis.* 41. *num.* 9. Gutier. *de iuram. confirm. part.* 1. *cap.* 26. *num.* 2. & *practic. lib.* 1. *quæst.* 140. *num.* 1. & *cons.* 22. *num. fin.* Fachin. *controu. lib* 2. *cap.* 10. *vers. sexta & postrema*, Caroc. *de locato & conducto part.* 1. *tit. de rescind. locat. num.* 41. Ceuall. *commun. contra commun. quæst.* 511. *num.* 2. & 3. Morl. *d. tit.* 9. *quæst.* 19. *num.* 11. Anton. Fab. *de erroribus pragm. decad.* 7. *errore* 8. *à num.* 1. Alexand. Trentacinq *var. resol. lib.* 3. *tit. de empt. resol.* 3. *n.* 11.

65 Quæ limitatio locum habet etsi renuntians tempore renuntiationis iustum rei pretium ignorauerit, ex Villad. *d. num.* 23. *vers. intellige tamen*, Couar. *in d. cap.* 4. *n.* 1. *in fine*, & *n.* 2. Matiens. *d. gloss.* 8. *n.* 42. Gutier.
66 *d. cap.* 26. *num.* 2. *in fine.* Et quamuis renuntiatio remedij huius l. fiat incontinenti in eodem instrumento, Padil. *hic num.* 42. Cou. *d. cap.* 4 *num.* 3. & 4. Gutier. *d. p.* 1. *cap.* 16. *num.* 3. & *pract. lib.* 2. *quæst.* 140. *n.* 2. vbi contra Matiens. defendit, Fachinæ. *d. cap.* 20. *vers. porrò*, ex quibus Cou. & Gutier. tenent renuntiationem in eodem instrumento factam à fœminis, rusticis, & minoribus non valere, eo quòd facillimè decipiuntur, aut saltem ignorantia, imprudentia, aut animi facilitate labuntur, & Alex. Trentacinq *d. resol.* 3. *n.* 12. *in fine*, id limitat quando tales personæ apparerent certificatæ de prouisione huius l. & nihilominus illi specialiter renuntiarent.

67 Intellige limitationem procedere quando renuntio esset specialis, secus si generalis omnium remediorum, quibus quis posset venire aduersùs contractum. nam tunc per huiusmodi renuntiationem remedium huius l. non tollitur, ita Cremen. *num.* 56. Cagnol. *num.* 134. & Castr. *num.* 9. *in præsenti*, Tiraq. *in l. si vnquam, in princ. num.* 127. *C. de reuocan. donat.* Couar. *lib.* 2. *var. cap.* 4. *num.* 1. *in princ.* Villadieg. *d. num.* 22. Matiens. *d. gloss* 8. *num.* 8. Bertaz. *de clausulis instrum. claus.* 40. *gloss.* 6. *num* 6. Gutier. *d. cap.* 26. *num.* 1. Ceuall. *quæst.* 511. *num.* 1. Franc. Molin. *de ritu nupt. lib.* 3. *quæst.* 96. *num.* 35. Fachinæ. *d. cap.* 20. *vers. sexta*, Morl. *d. tit.* 9. *quæst.* 24. *num.* 7. Alex. Trentacinq. *d. num.* 12. *in princ.* vbi subdit sufficere generalem renuntiationem deceptionis, vel læsionis, Anton. Gabr. *d. tit. de empt. concl.* 1. *num.* 52. *cum seqq.* Mozz. *de contract. tract. de empt. tit. quibus casibus annulletur emptio à num.* 20. Mascard. *de probat. concl.* 1264. *alias* 1270. *num.* 31. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsit num.* 2. *C. de in integ. restit.* Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disp.* 349. *vers. in Lusitania*, Rebell. *de obligat. iustit. part.* 2. *lib* 9. *quæst.* 3. *sect.* 2. *num.* 9. *vers. ceterùm*, Salas *de contractib. tract. de empt. dub.* 27. *num.* 14. Ordin. Reg. Lusit. *lib.* 4. *tit.* 13. §. 9. Vnde per claus. *Renuntians omni legum auxilio*, non censeri renuntiatum beneficio huius legis, resoluunt Tiraq. *in d. l. si vnquam, in præfat. num.* 127. Bertaz. *d. gloss* 6. *num.* 6. Matt. *de clausulis part.* 1. *claus.* 130. alias 136. *num.* 25. Morl. *d. q.* 24. *n.* 6.

68 Limita decimoquartò in contractibus vsurariis, & suspectis, Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præs.* 122. *n.* 15. Cancer. *var. p.* 1. *cap.* 13. *de empt. n.* 41.

Rem.] Etiam mobilem pretiosam, aliarum verò mobilium rerum ratione huius l. beneficio locum non esse resoluit Ioan. Robert. *animaduers. iuris ciuilis lib.* 1. *cap.* 12.

69 *Si emptor elegerit*, &c.] Nota quòd emptori contra quem de læsione agitur, datur electio supplendi iustum pretium, vel restituendi rem emptam, & eandem electionem venditori concedi cùm emptor de læsione agit, restituendi rem, vel pretium, quod vltra iustum pro ea habuit, vt per Ias. *in l.* 2. *num.* 143. *C. de iure emphyt.* Conan. *comment. iuris lib.* 7. *cap.* 9. *num.* 10. *vers. cur emptori*, Magon. *Florent. decis.* 108. Arimin. Tepat. *var. sentent. tom.* 2. *tit.* 403. *cap.* 7. *vers. in dicto remedio.* Pinel. *hic part.* 3. *cap.* 3. Anton. Gabr. *d. tit. de empt. concl.* 1. *num.* 2. & 3. Valasc. *de iure emphyt. quæst.* 28. *num.* 2. Fachinæ. *controuers. lib.* 2. *cap.* 20. *vers. tertia controuersia*, Giurba *decis.* 145. *num.* 8. Ordin. Reg. Lusit. *lib* 4. *tit.* 13. §. 1. Castill. *controuers. lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 9. vbi ait quòd ideo emptori datur facultas supplendi pretij, & eius electioni res relinquitur. quia emptio non peccat in substantia, sed potius iusta est, & perfecta, ex eâque factus dominus ipse emptor vt eam à se inuito auelli leges non permittat: nam si quid est in eo negotij vitij, non in ipso contractu est, & sic rescindi non debet emptore inuito, sed in pretio, quod idcirco satis est suppleuisse vsque ad iustum.

70 Amplia primò procedere in contractu permutationis, & ei, qui alterum lædit, electionem dari, Pinel. *hic part.* 1. *cap.* 3. *num.* 15. Matiens. *d. l.* 1. *gloss.* 7. *num.* 4. *tit.* 11. *lib.* 5. *noua Recop.* latè Didac. à Britto *ad rub. de locato p.* 2. §. 2. *n.* 27.

71 Amplia secundò etiam in diuisione hæreditatis facta inter cohæredes ei, qui lædit, dari electionem, vel suppleri id, quod deest cohæredi, & in quo læsus reperitur, vel quòd iterum diuisio fiat, Pinel. *hic part.* 2. *cap.* 1. *num.* 3. 4. & 5. Vincent. de Franchis *decis.* 675. Matiens. *d. lib.* 1. *gloss.* 8. *num.* 3. Ayora *de partition.*

partition. part. 3. quæst. 10. num. 52. Gasp. Roderic. de annuis redditib. lib. 1. quæst. 11. num. 33. vbi subdit in hoc casu emendandam esse læsionem non pretio, sed rerum commonium supplemento, Anton. Fab. de errorib. pragmat. decad. 8. errore 3. vbi ait in hoc casu in eius electione esse vel supplere in pecunia, vel quod iterum diuisio fiat, Griuel. Dolana decis. 127. num. 10. & 21. Declara nisi ageretur de rescindenda pactione, seu diuisione bonorum prætextu læsionis enormissimæ, quia tunc agitur de nullitate partitionum; nam quando enormissima læsio interuenit, censetur in ea inesse dolus præsumptus, ex Valasc. de partit. cap. 39. à n. 54.

72 Amplia tertiò in emphyteusi laica, seu seculari, si est læsio, & de ea agatur. nam emphyteuticario etiam datur electio supplendi pensionem, vel restituendi rem in emphyteusim acceptam, & eo inuito ad rei restitutionem & rescissionem contractus non potest compelli, Fontanell. de pactis nupt. claus. 4.
73 gloss. 18. part. 1. à num. 90. vbi idem esse ait in emphyteusi ecclesiastica quando alia subest causa in eius concessione, quàm vtilitatis.

74 Limita primò quando dolus dedit causam contractui. nam tunc doloso non datur optio, sed præcisè ea optio competit dolum passo, gloss. verbo circunscribere, in l. item si pretio 25. §. fin. ff. locati. Couar. lib. 2. var. cap. 4. num. 11. vers. quoties verò, Mantic. in lib. locorum cap. 6. col. vlt. Plaz. in epit. delictor. cap. 36. num. 17. vers. quòd si læsio, Mexi. in tract. tassa panis concl. 1. num. 258. Perez l. 1. gloss. vnic. vers. si verò fuit, & vers. & hæc est regula tit. 7. lib. 5. Ord Card. Mantic. de tacitis & ambig. conuent. lib. 4. tit. 10. num. 61. Sigism Scacc. de commerc. & camb. §. 1. quæst. 7. part. 2. ampl. 10. à n. 7.

75 Limita secundò In emptore rei alienæ si venditor se læsum dicat in pretio, quia tunc ei non datur electio supplendi iustum pretium, Rebuff. tom. 2. ad leges Galliæ tract. de rescind. contract. art. vnic. gloss. 15. num. 23.

76 Limita tertiò quando in contractu læsio enormissima interuenisset, quia tunc alienationes nullas esse declarantur, & non rescinduntur, & rem cum fructibus à die contractus non solùm perceptis, sed qui percipi potuerunt, restitui iubetur, nulla data electione emptori supplendi pretium, ita Anton. Fab. in suo Cod. lib. 4. sub tit. 36. diffinit. 3. & 30. Fontanell. de pactis nupt tom. 2. claus. 7. gloss. 2. part. 2. num. 50. & 60. quicquid teneant Couar. in cap. quamuis pactum part. 3. §. 4. num. 7. vers. vndecima concl. idem Anton. Fab. de errorib. pragm. decad. 7. errore 10. à n. 7. dum ex causa læsionis enormissimæ contractum annullari posse negat.

77 Limita quartò quando contractus ex causa metus annullaretur. nam etiam in isto casu emptori denegatur electio, quæ per hanc leg. conceditur, idem Anton. Fab. d. tit. 36. diffinit. 16.

78 Si emptor supplere iustum pretium eligat, rem ex antiqua causa & titulo habere dicitur, vt resoluit
79 Marta in votis nouiss. decis. voto 128. Et potest vsquequo fuerit lis contestata in executione iudicati, eligere relaxare rem captam, Pinel. hìc part. 3. cap. 3. num. 38. vers. electio autem, Vincent. de Franchis decis. 495.

80 Et si est venditor, qui de læsione agit, debet in hac actione rescissionis contractus libellum concludere: Peto rem mihi restitui cum fructibus, & pretium emptori restituam; vel suppleatur mihi iustum pretium vsque ad summam tot aureorum, quod est iustus valor rei à me venditæ. Si est emptor, qui agit, Peto vt venditor restituat mihi excessum iusti valoris, vel pretium integrum, & paratus sum rem mihi venditam ei restituere, vt per Gozadin. cons. 44. num. 11. Anton. Gom. var. tom. 2. cap. 2. num. 21. vers. item adde, Matiens. d. l. 1. gloss. 5. num. 1. tit. 11. lib. 5. nouæ Recop. & ibi Azeued. num. 24. Magon. Florent. decis. 108. num. 2. Sigism. Scacc. d. §. 1. quæst. 7. part. 2. ampl. 10. num. 3. Felician. de censib. lib. 2. cap. 1. num. 41. vbi tradit quomodo libellus formandus sit qoando læsio interuenit in pretio rei, quæ æstimata data fuit ad censum.

In hac actione libellus tenet etsi alternatiuè non 81
concipiatur, & de beneficio rei in eo mentio non fiat, Cagnol. hìc num. 119. Pinel. p. 3. cap. 3. n. 9. Cassad. decis. 1. ad fin. de empt. Matiens. d. l. 1. gloss. 5. num. 2. Ioan. Garc. de expens. cap. 18. num. 26. cum seqq. Ceuall. commun. contra commun. quæst. 763. num. 6. vbi dicit quòd si libellus propter imperitiam Aduocati non fuerit alternatiuè conceptus, sufficit vt petat quòd administretur iustitia, Anton. Fab. in suo Cod. lib. 4. tit. 30. diffinit. 31. & de erroribus pragmat. decad. 7. errore 9.

Nota quòd si emptor conuentus hac emptione 82
eligeret rem restituere, & non supplere iustum pretium, tenetur rem cum fructibus restituere, vt per Eman. Acosta in l. Gallus §. & quid si tantum ff. de liber. & posth. part. 1. num. 72. & 73. Couar. var. lib. 2. cap. 3. num. 9. vers. quamobrem, & in vers. & quamuis, Anton. Gom. lib. 7. Tauri num. 29. vers. confirmatur, Menchaq. controuers. vsufreq. lib. 3. quæst. 71. num. 2. Matiens in l. 1. gloss. 5. num. 7. cum seqq. tit. 11. lib. 5. nouæ Recop. Ioan. Garc. de nobilit. gloss. 6. §. 1. num. 6. & de expens. cap. 23. num. 58. Mozz. de contractib. tract. de empt. & vendit. tit. quibus casibus emptio annulletur n. 26. Morl. d. tit. 9. q. 11. n. 2. cum seqq.

Contrarium verò, immo quòd emptor, qui rem 83
restituere elegit, non tenetur eam cum fructibus restituere, nisi à tempore litis contestatæ, meritò resoluunt Ordin. Reg. Lusit. lib. 4. tit. 13. § fin. Fabian. de Monte de empt. quæst. 6. num. 24. in fine, Cagnol. hìc num. 4. Padil. num. 5. & Pinel. part. 2. cap. 4. num. 1. cum seqq. Anton. Gom. sibi contrarius tom. 2. var. cap. 2. num. 24. & cap. 4. num. 21. in fine, Azeued. d. l. 1. num. 25. tit. 11. lib. 5. nouæ Recop. Gam. Lusit. decis. 94. num. 2. & ibi Flores de Mena in addit. & ad decis. 292. vers. 3. adde, Vincent. de Franchis decis. 495. n. 3. Iacob. de Lautent. de iudice suspecto cap. 16. num. 93. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo implorare num. 13. vers. contra quam, & in fine vers. sed aduerte, Gutier. practic. lib. 2. quæst. 134. Ceuall. commun. contra commun. quæst. 536. à num. 17. & quæst. 763. Fachinæ. controuers. iuris lib. 2. cap. 24. Felician. de censib. tom. 2. lib. 1. cap. 3. num. 2. in fine, & num. 4. Magon. Florent. decis. 23. num. 7. & 8. Anton. Fab. in suo C. lib. 4. tit. 36. diffin. 21. 26. 31. & 32. Cardos. in praxi iudicum, verbo fructus num. 10. Aluar. Valasc. cons. 161. num. 12. Fontanell. de pactis nupt. tom. 2. claus. 7. gloss. 2. part 5. num. 10. Molin. de iustit. tract. 2. disp. 349. vers. contrarium autem, Sigism. Scacc. de commerc. & camb. §. 1. quæst. 7. part. 2. ampl. 10. num. 39. & vers. secunda opinio, Rebell. de obligat iustit. part. 2. lib. 7. quæst. 4. num. 9. vers. contrariam tamen sententiam, & lib. 9. quæst. 16. sect. 2. à n. 16. Bened. Ægid. in repet. l. ex hoc iure ff de instit. & iure, p. 1. cap. 8. n. 114. cum seqq.

Amplia hanc posteriorem opinionem vt proce- 84
dat etsi minor beneficio huius l. rescissionem petat, vt per Paul. Montan. de tutel. & curis cap. 3. num. 89. & 93. & quamuis emptor sit qui elegit supplere
iustum pretium. quia illud cum interesse venditori 85
præstare non debet, etsi fructus totius rei emptæ collegerit, Padil. hìc num. 52. Addem. Ad Afflict. decis.

deciſ. 340. Gutier. *pract. lib. 2. quæſt.* 135. *num.* 3. *in fine,* Vincent. de Franchis *deciſ.* 496. quicquid teneat Matienſ *d. l.* 1. *gloſſ.* 1. *n.* 15.

86 Limita primò quando ipſe emptor dicit ſe eſſe læſum, & agit remedio huius l. nam tunc cùm impugnet contractum, tenetur rem cum fructibus reſtituere ſi venditor hoc elegerit, quia voluntariè reſcindere venditionem dicitur, & non coactus, Pinel. *d. p. 2. cap.* 4. *n.* 28. Matienſ. *d. l.* 1. *gloſſ.* 5. *num* 16. Gutier. *d. lib* 2. *q.* 134. *n.* 2. Vincent. de Franchis *d. deciſ.* 495. *n.* 6. Ceual *d. q.* 763 *n.* 45.

87 Limita ſecundò quando venditor petit reſciſſionem contractus vnà cum fructibus, & emptor in erectione, quam facit, eam cum fructibus reſtituere obtulit, compenſatis cum intereſſe pretij à ſe ſoluti, Vincent. de Franchis *d. deciſ.* 495. *n.* 3. *verſ. hic tamen articulus,* vbi reſoluit quòd ſi emptor velit rem reſtituere cum fructibus, & recipere pretium vnà cum intereſſe, venditor compellitur reſtituere, & reddere rationem, quia quòd non teneatur reſtituere cum fructibus, eſt in fauorem emptoris, & ſuo fauori renuntiare poterit.

88 Limita tertiò quando emptor lucratus fuit fructus rei venditæ, & pretium non ſoluit. nam tunc ſi venditor agat remedio huius leg. tenebitur emptor rem cum fructibus reſtituere, ſi non ſuppleat iuſtum pretium, Ceuall. *d. q.* 763. *n.* 44. *verſ. ſecundo.*

89 Limita quartò quando vltra læſionem, alia non leuis ratio concurrit, vt callidus emptor ſimplicem venditorem ſuaſionibus alliceat, licet non integrè dolo. quia tunc fructus ſunt reſtituendi. Pinel. *hic p.* 1. *cap.* 4. *n.* 29.

90 Limita quintò ſi venditor enormiſſimè fuiſſet læſus, quo caſu emptor etiã ad fructuum reſtitutionem condemnandus eſt, quia ex ea præſumitur dolus, ita Gam *Luſit. deciſ.* 40. & 94. *n.* 9. Gom. à Leon. *in ſua cent. reſp.* 19. Parlad. *rerum quotid. lib.* 2. *c. fin. p.* 5. §. 16 *num.* 13. Anton. Fab. *in ſuo Cod. lib.* 4. *ſub hoc tit. diffinit.* 3. & 31. Fontanel. *de pactis nupt. tom.* 2. *clauſ.* 7. *gloſſ.* 2. *p.* 5. *n.* 59. & 60. Ceuall. *d. q.* 761. *n.* 43. *verſ. ſi vero,* Maſtrill. *Sicil. deciſ.* 33. *n.* 12. & non ſolùm tenetur reſtituere fructus à die contractus, quos percepit, ſed & eos, quos percipere potuit, vt obſeruatur in quolibet alio malæ fidei poſſeſſore, Anton. Fab *d. definit.* 3. & 31. Fontanell *d. n.* 59. & 60. Giurba *deciſ.* 105 *n.* 1. Quod locum non habet in tertio poſſeſſore rei, in cuius prima venditione læſio enormiſſima interuenit, qui habet titulum particularem, & bonam fidem, quia licèt cauſam habeat à primo emptore, & in eius locum ſuccedat, id verum eſt quoad contractum, rem ipſam non quantum ad vitia perſonalia, Giurba *d. deciſ.* 105. *n.* 15.

91 Limita ſexto in contractu cenſuali quando fundus venditur pro certo pretio, ea quo cenſus conſtituitur ſuper ipſa re vendita. quia ſi læſio in tali venditione vltra dimidiam contigerit, fructus debent reſtitui, quia à principio contractus fuit nullus, ex *l. Hiſp.* 6. *tit.* 15 *lib.* 5. nouæ Recop. Ceual. *d. q.* 763. *n.* 51. *cum ſeqq.*

92 Limita denique quando venditio facta per ſententiam addictionis, vulgo, *de remate*, reſcinditur per ſuperiores. quia tunc vnà cùm fructibus res reſtituenda eſt, Oſaſch. *deciſ.* 160. *n.* 16. & 17. Flores de Mena *in addit ad Gam. deciſ.* 94. Gutier. *practic. lib.* 2. *q.* 134. Parlad. *d. lib.* 2. *rerum quotid. cap. fin* §. 16. *num.* 8. Ceuall. *q.* 633. *num.* 6. & *quæſt.* 763. *à n.* 48. D. Caſtill. *deciſ.* 14. Surd. *deciſ.* 45. Perez de Lara *de vita homi-*
93 *nis cap.* 25. *num.* 101. & 102. Quod procedit etſi res vendita ſit penes tertium, ſecundùm Flores de Mena *ad Gam. deciſ.* 40. Ceuall. *d. num.* 5. Giurb. *d. deciſ.* 105. *num.* 14. Sed vt clariùs hæc limitatio procedat Doctores communiter diſtinguunt, aut ſententia *de remate* eſt valida, aut non, aut reſcinditur ex æquitate, aut annullatur; de quo vide Parlad *d.* §. 16. *num.* 6. & 7. Felician. *de cenſib. tom.* 1. *cap.* 7. *num.* 3. *cum ſeqq.* Amat. Roderic. *de execut. ſentent. cap.* 6. *num.* 53. *cum ſeqq.* de Lara *d. cap.* 15. *n.* 100. *cum ſeqq.*

Quæſtio eſt dubia. Si venditor ſe læſum fuiſſe 94
dicat, & emptor eligat reſtituere rem emptam, quam antea hypothecauerat, & non ſupplere pretium, an ius pignoris huiuſmodi in re impoſitum reſoluatur? Non reſolui, nec extingui, ſed rem tranſire in venditorem cum onere hypothecæ, tenent Boër. *deciſ.* 181. *num.* 8. 10. & 12. Tiraq. *de retractu convent.* §. 3. *gloſſ.* 1. *num.* 10. *in fine,* & *num.* 11. & 12. Felician. *de cenſib. lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 14. *verſ. quòd ſi venditor,* Ioan. Garc. *in tract. de hypotheca poſt contractum, num.* 23. *cum ſeqq.* vbi contra Bald. hanc tuetur partem, & veriorem dicit.

Contrarium tamen, immo quòd in hoc caſu pi- 95
gnus, & hypotheca extinguatur, & res libera ad venditorem ab omni obligatione redeat, reſoluunt Bald. *hic q.* 3. *num.* 17. Salicet. *n.* 18. *verſ. quæro* 15. Paul. *num.* 11. Cremenſ. *num.* 189. Cagnol. *num.* 120. & Pinel. *part.* 2. *cap.* 3. *num.* 11. *verſ. contrariam opinionem,* & *num.* 13 *cum ſeqq.* Charond. *lib.* 6. *reſponſ. cap.* 48. Greg. Lop. *ad l.* 56. *verbo deſemparar, tit.* 5. *part.* 5. Cacheran. *deciſ.* 65. *num.* 2. Neguzant. *de pignorib. p.* 5. *memb.* 11. *num.* 43. Gerard. Maynard. *Tholoſ. deciſ.* 69. Facbin. *lib.* 2. *controuerſ. cap.* 23. vbi hanc quæſtionem celebrem appellat, & vtriuſque opinionis fundamenta iacta, & tandem huic aſſentitur, Menoch. *conſ.* 116. *num.* 12. & 35. Surd. *deciſ.* 102. *num.* 14. *cum ſeqq.* & *de aliment. tit.* 9. *q.* 42. *num.* 17. Olan. *in reduct. antinom. lit. V. num.* 5. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig conuent lib.* 11 *tit.* 31 *num.* 67. Statil. Pacif *de Saluiano interd. inſp.* 5. *cap. vnic. num.* 114. Ceuall. *q.* 660. Gutier. *de gabellis, q.* 12. *n.* 2.

Intellige procedere etſi emptor non iudicialiter 96
compulſus, ſed extraiudicialiter agnoſcendo bonam fidem rem venditori reſtituerit, vt contra Salic. ceſſante fraude, tenet Pinel *in d. p.* 2. *cap.* 3. *n.* 16. & eundem ſequitur Gutier. *d. num.* 2. Ioan. Garc *d. tract. de hypotheca poſt contractum, n.* 27. Surd. *de aliment. tit.* 9. *q.* 41. *à n.* 23.

Vtrùm ex venditione quæ reſcinditur remedio 97
huius l. debeatur gabella? vide Pinel. *d. p.* 2. *c.* 3. *n.* 35. *verſ. diuerſum autem,* Lazarte *de decima vendit. c.* 14. *n.* 13. Gironda *de gabellis, p.* 6. §. *vnic. n.* 22. Parlador. *lib.* 1. *rerum quotid. cap.* 3. §. 5. *num.* 5. Molin. *de Iuſtit tract.* 2. *diſp* 349. *verſ. dubium eſt,* Gutier. *dicto tract de gabellis, q.* 12. *per tot.* qui omnes reſoluunt gabellam deberi, & ſolutam repeti non poſſe, & idem tenet Ioan. Garc. *de expenſis, cap.* 18. *n.* 48. *verſ.* & *in hoc.*

Nec dimidia pars veri pretij, &c.] Quamuis con- 98
cludentem rationem quare læſio, quæ intra dimidiam attingit, non ſit excluſa, & læſis vſque ad eam quantitatem non ſuccurratur, reddi non poſſe aſſerat Caſtil. *controuerſ. lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 17. nihilominus tamen illa ratio videtur adæquata, quòd ideo læſis intra dimidiam beneficium huius l. denegetur, quia contractus emptionis, & venditionis eſt valde frequens & neceſſarius, & Reip. ſummè vtilis, & ideo non ita de facili reſcindi debet, *l. res bona fide* 54. *de contrah. empt.* nec facultas ſe adinuicem decipiendi adeò erat reſtringenda vt hominum commercia turbari, aut impediri contigerit ſi ob læſionem quancunque; in pretio contingentem contractus reſcinderetur, & litium occaſio ſic præberetur, vt finis earum nunquam eſſet, ſed perpetuò homines inter ſe rixis, & litibus vexarentur, Pinel. *hic part.* 1. *cap.* 1. *num.* 39. & 40. Couar. *lib.* 2. *var. cap.* 3. *num.* 2.

Petr.

Petr. Greg. syntag. iuris lib. 25. cap. 14. n. 20. Matiens.
d. l. 1. gloss. 1 num. 4. tit. 11. lib. 5 noua Recop. Felician. de
censib. lib. 2. c. 1. n. 11. vers. quoniam.

99 In multis tamen casibus nec nimia læsio admit-
titur, aut toleratur, quamuis sit intra dimidiam.
Primus est in læsione, quæ contingit in qualitate,
vel quantitate, gloss. verbo inuenerunt, in cap. per tuas,
de donat. Cremen. hîc num. 163. limit. 9. Pinel. part. 3.
cap. 2. à num. 1. & 2. Boët. decis. 50. num. 3. & 4. Couar.
pract. cap. 3. num. 8. vers. 13. Farin. fragm. crimin. part. 1.
100 verbo deceperen. 40. vbi idem esse asserit quando læ-
sio oritur ex vitio, aut defectu rei venditæ, maximè
occulto, siue illa res animata, siue inanimata sit. In-
101 tellige quando venditio fuit facta ad mensuram, vel
pondus, vel certum pondus declaratum sub limiti-
bus, si aliquid deficiat etiam in minima quantitate
ex declarata, Cou. & Pinel. citatis locis.

102 Secundus casus est in rerum dotalium æstimatio-
ne, in qua tanta læsio sicut in aliis ordinariis vendi-
tionibus non requiritur, & læsis in quacunque
quantitate succurritur, Cremen. hîc num. 166. Pinel.
p. 1. cap. 5. à num. 13. Padil num. 20. Bald. Nouell. de dote
part. 7. priuil. 35. Anton. Gom. l. 50. Tauri num. 44.
Matiens. d. l. 1. gloss. 8. num. 20. & 21. tit. 11. lib. 5. noua
Recop. Ioan. Garc. de expensis cap. 18. num. 22. Cald.
Pereira in l. si curatorem, verbo implorare num. 14.
D. Barbos. in l. æstimatis num. 21. cum seqq. ff. soluto
matr. Ceuall commun. quæst. 536. num. 21. Anton. Fab.
de erroribus pragmaticor. decad. 8. errore 6. per tot. Fun-
tanell. de pactis nupt. tom. 2. claus. 5. gloss. 8. part. 13.
num. 50. & 51. l. Hisp. 16. tit. 11. part. 4. quæ id in specie
statuit.

103 Tertius casus est quando pretium est taxatum, vel
determinatum à lege, statuto, vel aliquo edicto, seu
constitutione. quia vbi est pretium taxatum à lege,
vel ab habente potestatem, non licet vltra aliud ali-
quid accipere, etiam in minima quantitate, Cagnol.
hîc num. 189. vers. item si pretium, Cremen. num. 271.
Pinel. part 3. cap fin. num. 35. Cou. lib. 1. var. cap. 3. n. 5.
vers. vel ita accipiendum, Auil. d. cap. 17. Pretor. gloss.
verbo à racionables precios, num. 1. Perez l. 2. vers. prior
pars tit. 23. lib. 2. Ordin. & l. 1. gloss vnica col. 8. in fine
vers. quæri potest, tit. 7. lib. 5. Ordin. Matiens. l. 1. gloss. 2.
n. 9. tit. 11. & l. 1 gloss. 2 num. 3. tit. 25. lib. 5. noua Recop.
Mascard. de probat. concl. 443. num. 10. & concl. 651.
num. fin. & concl. 1402. num. 29. Valasc. cons. 43. num. 12.
Gasp. Roder. de annuis reddit. lib. 1. quæst. 11. in fine.
Felician. de censib. lib. 1. cap. 3. num 15. vers. quapropter,
& lib. 2. cap. 1. num. 2. 3. & 12. vers. legitimum, Auen-
dan. eod. tract. cap. 27. per tot. Sigism. Scacc. de com-
merc. & camb. §. 1. q. 7. p. 2. ampl. 10. num. 65. in fine, Fa-
rinac. fragm. crimin p. 1. verbo deception. 41.

104 Quartus casus est in Ecclesia, Prælato, & Cleri-
cis, quibus prohibitum est se cum contrahentibus
etiam intra dimidiam decipere, Cæpol. de simulat.
contract. post n. 20. Cremen. hîc n. 159. vers hanc prin-
cipalem, & n. 161. Ludou. Gom. in §. ex maleficiis n. 37.
Instit. de actionib. Zenett. differ. 141. Roman. sing. 758.
Plaç. de delictis lib. 1. c. 36. n. 16. Tiraq. ad leges connub.
9. n. 11. Nau. in repet. cap. nouit. de iudic. notab. 6. n. 47.
Perez l. 1. gloss. vnic. vers. deducitur etiam Ecclesiam
tit. 7 lib. 5. Ordin. Matiens. d. l. 1. gloss. 8. num. 11. tit. 11.
lib. 5. noua Recop. Farin. d. verbo deceptio num. 36. & 37.
Ceual. commun. q. 508. n. 4. & 5. Quod intelligitur non
solùm quando deceptio resultaret in vtilitatem Ec-
clesiæ, aut personarum ecclesiasticarum, sed multò
magis procedere quando deceptio tenderet in dam-
num Ecclesiæ, vel Clericorum, quia tunc ipsa Eccle-
sia, & Clericus etiam nullo interueniente dolo in
contractu in integrum restituuntur, Cæpol. post d.
n. 20. Mascard. de probat. concl. 443. n. 13. Farin. d. verbo
deceptio n. 38. Verùm licet hic quartus casus ad salu-
tem, & securitatem animarum, & vbi per viam de-
nunciationis Euangelicæ agatur, sit omnino reci-
piendus, tamen in foro exteriori non potest sustine-
ri, & sic in eo resoluendum est contractus inter Ec-
clesias, & ecclesiasticas personas ex minori læsione,
quàm vltra dimidiam, non posse rescindi, tenent
Pinel. hîc p. 2. c. 2. n. 34. in fine, Burg. de Paz in cap. cùm
dilecti, de empt. n. 16. & 17. Matiens. in d. l. 1. gloss. 8.
n. 11. tit. 11. lib. 5. Ceuall. d. q. 508. n. 4. & 5.

Quintus casus est quando qui sciens iustum 105
pretium rei, eam vili pretio emit, etiam citra dimi-
diam ab eo, qui eius valorem ignorat. nam tunc in
foro exteriori cogendus est resarcire læsionem ei,
qui læsus est, quoniam tunc planè dolo geritur res,
nec potest vllo iusto colore excusari, vt per Couar.
var. lib. 2 cap. 4. num. 11. vers. quoties, Mexi. in tract. tassa
panis concl. 1. num. 159. & in l. Toleti in resp. ad 6. & p. 8.
fundam. 1. n. 61. col. 10. vers. sed in foro exteriori, Gasp.
Roderic. d. lib. 1. q. 11. n. 8. Matiens. d. l. 1. gloss. 1. n. 13.
tit. 11. lib. 5 noua Recop. Et idem si quis vendidit rem 106
plus iusto pretio, & mentitur affirmando illud esse
iustum pretium, propter quod emens ita persuasus
emit tali pretio. nam tunc decipiens ad restitutio-
nem tenetur non solùm in foro conscientiæ, sed
etiam in foro exteriori per actionem de dolo, vel
ex ipso contractu, Mexi. ad l. Toleti in resp. ad 6. & 8.
p. 1. fundam. num. 61. vers. quem locum, sed hic casus
maximè procedit de iure Canonico, & in eius foro,
in quo deceptum ignorantem aduersùs decipientem
ex vera scientia pretij agere posse ad læsionis com-
pensationem apud iudicem ecclesiasticum, docue-
runt Panor. in cap. in ciuitate num. 6. de vsuris, & ibi
Anan. n. 8. Cou. d. n. 11. vers. quoties, in fine, Nau. in d.
cap. nouit. n. 79. Matiens. d. n. 13. Mex. d. concl. 1. n. 160.
Farin. d. verbo decipere, n. 43.

Vtrùm autem in foro interiori conscientiæ per-
missum sit contrahentibus se decipere intra dimi-
diam iusti pretij, vide addita ad gloss. verbo, huma-
num, infr. hac ead l.

Sed quomodo sit computanda læsio cùm vendi- 107
tor se deceptum dicit in venditione? Et omnes ferè 108
iuris interpretes conueniunt venditorem tunc de-
ceptum fuisse quando rem valentem decem iusto
pretio tempore venditionis minori pretio, quàm
quinque vendidit, vel si quæ iustissimo pretio vale-
bat centum minori pretio, quàm quinquaginta ven-
diderit. Emptor autem vltra dimidiam deceptus di- 109
cetur, si probauerit iustum pretium pro re empta de-
disse, & vltra plusquam iusti pretij dimidiam par-
tem, veluti si rem iusto pretio valentem ad summam
centum pro quinquaginta & vno emerit. Cagnol.
hîc num. 55. Padil. num. 40. Pinel p. 2. cap. 2. num. 4. & 5.
Fabian. de Monte de empt. q. 8. princ. num. 7. Rebuff.
tom. 2. ad leges Galliæ tract. de resciss. contract. gloss. 15.
n. 1. Anton. Gom. var. tom. 2. c. 2. num. 22. Couar. lib. 2.
var. cap. 3. n. 8. Burg. de Paz in cap. dilecti. num. 14. de
empt. Azeued. in d. l. 1. num. 17. vbi Matiens. gloss. 3.
num. 2. tit. 11. lib. 5. noua Recop. Vincent. de Franchis
decis. 243 n. 2. Gutier. d. lib. 2. q. 133. Escob. de ratiocin.
comput. 6. n. 4. Gasp. Roderic. de annuis redditib. lib. 1.
q. 11. num. 16. Ceuall. commun. quæst. 536. num. 9. & 10.
Sigism. Scacc d. ampl. 10. num. 6. quicquid dixerit Fa-
chin. controu. lib. 2. cap. 26. & videatur probare l. Hisp.
16. tit. 11. part. 4. dum emptorem agere posse ratione
læsionis statuit, cùm rem valentem viginti pro qua-
draginta vendiderit. Nam l. Hisp. 56. tit. 5. part. 5. &
d. l. 1. tit. 11. lib. 5. noua Recop. primam firmat resolu-
tionem, quas tamen Hispaniæ leges conciliare & ad
concordiam

concotdiam reducere, nituntur Anton. Gom. d. cap. 2. num. 22. Padil. hic n. 40. Azeued. in d. l. 1. n. 10. Escob. d. comp. 6. n. 5. Mexi. in tract. tassa panis concl. 2. n. 41. & in l. Toleti in resp. ad 6. & 8. p. 1 fundam. n. 61. in fine.

110 In quantum debeat esse excessus pretij vltra dimidiam vt agens obtinere possit ex beneficio huius legis? Dic sufficere quòd sit in vno denario, seu nummo, vel in aliquo minimo, de quo Cagnol. hic n. 244. Pinel. in 3. p. cap. 4. n. 9. Fab. de Monte d. tract. de empt. quæst. 8. princ. num. 7. Cæpol. de simulat. contract. n. 29. in 2. exposit. Burg. de Paz in cap. cùm dilecti, num. 14. de empt. Anton. Gabr. d. tit. de empt. concl. 1. n. 6. ampl. 2. Capr. tom. 1. commun opin. lib. 4. tit. 30. num. 27. pag. 635. Mascard. de probat. concl. 1213. n. 11. Seraphin. de priuileg. iuram. priuil. 83. n. 96. vers. & cùm læsio, Matiens. dict. l. 1. gloss. 2. num. 45. tit. 11. lib. 5. noua Recopil. Valasc. cons. 44. num. 2. Cened. ad Decretal. collect. 158. num. 1. Sigism. Scacc. dict. ampl. 10. in fine. Quod locum habet etiamsi pauca quantitas deficiat ad faiendam læsionem vltra dimidiam, veluti si testes producti ad illius probationem deponant quòd res valebat tantam quantitatem, & plus, vt si res fuisset vendita pro centum, & testes dicant quòd valebat centum & quinquaginta, & plus, vel si ex parte emptoris sit læsio, quòd valebat minus quàm quinquaginta. quia adiectio illa, & plus, ex propria significatione aliquid importat. Ita Cbo. lib. 2. var. cap. 3. num. 3. Pinel. d. part. 3. cap. vlt. num. 9. Padill. num. 41. Mariens. d. l. 1. gloss. 2. num. 45. cum seqq. & ibi Azeued. num. 19. Valasc. d. cons. 44. num. 2. & 3.

111 Alia est læsio enormis, siue magna; alia enormior hoc est, maior, alia enormissima, hoc est, maxima. Enotmis quæ dicatur iudicis arbitrio relinquitur, Seraphin. de priuil. iuram. priuil. 83. num. 88. vers. ampliùs dico, Castill. controuers. lib. 3. cap. 2. num 14. & 15. Farin. fragm crimin part. 2. verbo iuramentum, n. 1288. vers. alij demum. Enormior læsio, seu maior dicitur, quæ dimidiam iusti pretij rei venditæ excedit, licèt communiter enormis læsio appelletur, etiam quando est vltra dimidiam, Guid. Papæ decis. 170. Pinel. hic part. 3. cap. 1. num. 7. Gozadin. cons. 74. in princip. Parlad. in sesquicent. differ. 114. n. 4. Escob. d. comput. 6. à num. 1. Farinac. d. verbo iuramentum, num. 1228. versic. alij autem, Seraphin. d. priuil. 83. n. 87. vers. 3. Castill. d. cap. 2. num. 15. vers. alia. Enormissima læsio, hoc est, maxima, quæ dicatur, variæ sunt opiniones. Prima ex quòd dicitur, quæ in toto, vel quasi toto contingit, Ruin. consil. 109. vol. 1. & consil. 11. vol. 4. Anton. Gabr. commun. lib. 2. tit. de arbitr. concl. 3. n. 45. Seraphin. d. priuil. 83. num. 90 vers. quarto, & vltimo, Azeued. l. 4. num. 136. tit. 21. lib. 4. noua Recop. Castill. d cap. 2. n. 15. vers. denique. Secunda opinio est quòd dicitur enormissima quando excedit in triplo, vel quadruplo, vel etiam vltrà, Corn. cons. 133. num. 8. vol. 1. vbi exemplificat quando rem valentem sexdecim fuit vendita prò quatuor, & cons. 214. n. 4. lib. 3. & cons. 27. n. 5. lib. 4. Crauet. cons. 7. Rugger. cons. 17. num. 47. & cons. 37. num. 1. lib. 1. Rimin. iun. cons. 141. num. 10. lib. 1. & cons. 144. num. 11. lib. 2. vbi læsionem enormissimam eam esse arbitratur, quæ est vltra tres ex quatuor partibus, Anton. Gabr. commun. lib. 3. tit. de iure dotium, concl. 1. num. 10. vbi læsionem enormissimam, & in magno excessu dicit quando esset vltra triplum, vel quadruplum, Menoch. cons. 251. n. 4. & cons. 401. num. 153. & cons. 1111. n. 84. Bargal. de dolo lib. 2. tit. de dolo re ipsa n. 9. Fachinæ. cons. 72. n. 7. & 8. lib. 2. Seraphin. d. priuileg. 83. num 90. vers. 4. & vlt. Parlad. lib. 3. rerum quotid. cap. 4. num. 31. Griuel. decis. 10. n. 20. vbi testatur Senatum Dolenensem enormissimam læsionem eam esse renuisse, quæ excedit octo partes, & ascendit ad nouem de duodecim, & decis. 80. n. 2. Tertia est, quod dicitur, quæ duplum excedit, hoc est, si rem valentem triginta pro decem ematur, aut valentem quindecim pro quatuor, aut quinque, Gregor. Lop. l. 56. gloss. fin. tit. 5. part. 5. Capyc. decis. 150. n. 24. Escob. d. comput. 6. n. 11. vbi dicit hanc opinionem per senatum Pincianum receptam fuisse, Parlad. d. cap. 4. n. 30. in fine, & in sesquicentur. differ. 114 in fine, Anton. Fab. in suo C. lib. 4. sub hoc tit. definit. 3. & 26. vbi enormissimam dicit quando est vltra bessem iusti pretij. Quarta est quòd læsio enormissima dicitur quando rem valentem duo mille & trecentum aureos, pro mille fuit vendita, hoc est, rem valentem vigintiquinque pro decem, Rot. apud Caillad decis. 1. de empt. Cou lib. 2. var. c 4. n. 5. in cap. quamuis pactum p. 3. §. 1. n. 5. Gam. Lusit. decis. 95. n. 3. & decis. 198. n. fin. Gutier de iuram. confirm. p. 1. cap. 26. num. 7. Quinta est quòd dicitur læsio enormissima, quæ dimidium rei valorem excedit, Pinel. hic p. 3. cap. 1. num. 8. Ioan. Garc. de expens. cap. 18. num. 21. vers. quòd si læsio, Matiens. in d. l. 1. gloss. 8. num 48. tit. 11. lib. 5 noua Recop. Sexta est quòd arbitrio iudicis relinquitur quæ læsio dicatur enormissima, qui habito respectu ad vires patrimonij læsi, id est, attenta qualitate personarum, & negotij, ac damni quantitate læsionem enormissimam interuenisse, vel non declarabit, vide Roland. cons. 7. num. 55. lib. 3. Maurit. de in integrum restitut. cap. 124. Sfort. Odd. in simili tract. p. 1. q. 4. num. 121. Molin. de primogen. lib. 2. cap. 3. n. 18. in fine, Gregor. Lop. l. fin. gloss. 7. vers. vnde dicendum videtur, tit. fin. part. 6. Seraphin. d. priuil. 83. num. 90. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo læsis, num 1. versic. sed verior, Ioan. Garc. d. cap. 18. num. 21. ad fin. Parlad. lib. 2. rerum quotid. cap. 4. num. 51. Gutier. in cap. quamuis pactum, versic. si tamen iuramento, num. 2. Escob. de comput. 6. num. 10. Aluar. Valasc. de partit. cap. 39. num. 57. in fine, Franc. Molin. de ritu nupt. lib. 3. quæst. 96. num. 45. Giurb. decis. 110. num. 3. vers. consistorium, Sigism. Scacc. de appellat. quæst. 19. remed. 2. num. 16. & 17. Castill. contron. lib. 3. cap. 2. num. 13. & 42. Farin. d. verbo iuramentum, num. 1288. in fine, Morquech. de diuis. bonor. lib. 4. cap. 5. num. 46. Bened. Ægid. in repet. l. ex hoc iure, ff. de instit. & iure, p. 1. cap. 8. num. 108. vers. & enormem.

In gloss. Humanum est. ibi, cùm licuit contrahentibus se se decipere, vt ff. de minor. l. in causæ la 2. §. penult. 112
Hinc regulariter deducitur contrahentibus licere in pretio se circumuenire, de qua regul. & illius leg. ac similium intellectu vide Cremens. hic num. 137. Padil. num. 10. Pinel. p. 1. cap. 1. num. 32. Cæpol. de simulat. contract. num. 23. Bernard. regul. 151. Duen. regul. 148. Ioan. Garcian. regul. 119. Alphan. collect. 15. Sot. de instit. lib. 6. quæst. 20. art. 3. Couar. lib. 1. var. cap. 3. à n. 2. Nauar. in cap. qualitas, de pœnitent. dist. 5. cum 42. & in cap. nouit, not. 6. num. 49. de iudic. Medin. de restit. q. 32. Perez in l. 2. col. 15. vers. nec obstat, tit. 7. lib. 5. Ordin. Menoch cons. 109. num. 30. Matiens. l. 1. gloss. 1. à n. 1. tit. 11. lib. 5. vbi Azeued. n. 9. Gasp. Roderic. de annuis redditib. lib. 1. q. 11. num. 5. & 6. Felician. de censibus lib. 2. cap. 1. num. 11. vers. maiorem verò, Auendan. eod. tract. cap. 27. n. 4. Cahed. diuers. iuris argument. lib. 4. cap. 9. num. 10. Gomez de potestate in se ipsum, lib. 2. cap. 17. num. 7. D. Barbos. in rubr. ff. soluto matrimonio, part. 4. num. 26. ad finem, Osasc. decis. 42. num. 8. Arimin. Tepat. variarum sentent. tom. 2. tit. 403. cap. 2. latè Didac. à Britto ad rub. de locato, & conduct. part. 2. §. 2. à princip. Ceuall. commun. q. 511. n. 5. Morl. in emporio iuris part. 1. tit. 9. de contrab. empt. q. 8. num. 14. & 15. & tit. 5. quæst. 1. n. vlt. Soar. de legib. lib. 2. cap. 20. num. 4. & 5. Cardin. Mantic. de tacitis & ambiguis conuent.

lib. 4. tit. 20. num. 53. cum seqq. Fatinac. *fragm. crimin. part. 1. verbo decipere, num. 30. cum seqq.* vbi ampliat procedere tam de iure ciuili, quàm Canonico, & tam in contractu emptionis & venditionis, quàm in contractu locationis, & in omnibus aliis contractibus tam nominatis, quàm innominatis, Castill. *controuers. lib. 2. c. 8 n. 13. cum seqq.* Anton. Fab. *de erroribus pragmat. decad. 7. errore 10. num. 9.* Sigism. Scacc. *de commerc. §. 1. quæst. 7. p. 2. ampl. 10. n. 2. cum seqq.* Cened. *pract. & canon. quæst. lib. 1. quæst. 7. num. 7.* Rebell. *de obligat. iustit. part. 2. lib. 9. quæst. 5. sect. 1.* qui magis communiter intelligunt dictam regulam, scilicet naturaliter licere contrahentibus se circumuenire, non quòd natura ipsa rerum hoc permittat, sed natura, hoc est, naturales regulæ contractus.

113 Vtrùm autem in foro conscientiæ permissum sit contrahentibus se decipere intra dimidiam, iusti pretij? eodem modo, quo in foro contentioso, licitum esse existimant Padil. *hic num. 73.* Perez *l. 1. gloss. vnic. col. 17. ad fin. versic. ex quo inferri posset, tit. 7. lib. 5. Ordin.* Menchaq. *controuers. vsufrequent. lib. 3. cap. 48. per tot.*

114 Contrarium tamen, immo deceptionem intra dimidiam iusti pretij nòn esse permissam in foro conscientiæ, tenent communiter Doctores, quia in isto foro seruanda est lex naturalis & diuina, quæ mandat ne quis supergrediatur; neque circumueniat in negotio fratrem, & consequenter vt in contractibus seruetur iustitia commutatiua. Ex nostris Crott. *in c. 1. notab. 1. de empt lib. 6.* vbi Ludou. Gam. *à n. 5. & in §. superest, num. 54. Instit. de actionib.* Gerard. *singul. 22.* Cæpol *de simulat. contract. num 20. & 21.* Burg. de Paz *in d cap. cum dilecti, num. 17. & à num. 21. de empt.* Tiraquell. *ad l 9. connub. à num. 8.* Cremens. *hic n. 144. 158. & 169.* Pinel. *part. 1. cap. 1. num. 35.* Couart. *lib. 2. variarum cap 4. num. 11. vers. ego cùm,* Nauarr. *in dicto cap qualitas, num. 45. cum seqq.* Plac. *in epit. delictor. lib. 1. cap. 36. num. 14.* Mexi. *in l. Toleti ad 6. & 8. p. 1. fund. num. 61.* Marc. de Mantua *singul. 382.* Anton. Trigo *singul. 91.* Arumin. Tepat. *variarum sent. tit. 403. cap. 2. in fine,* Benincas. *in tractat de vendit. ad tempus, cap. 5. n. 8. & 9.* Matiens. *in d. l. 1. gloss. 1. num. 9. tit. 11. lib. 5. noua Recopilat.* Felician. *de censib. lib. 2. cap. 1. à num. 7.* Gasp. Roderic. *d lib. 1. quæst. 11. num. 8.* Auendan. *d. cap. 27. num 10. & 12. in fine,* Cardin. Mantic. *d. lib. 4. tit. 20. num. 54.* Farinac. *d. verbo deceptio, n. 44.* Ceuall. *d. quæst. 508. num. 1.* Sigism. Scacc. *d. ampl. 10. num. 11. cum multis seqq.*

115 Ex Theologis S. Thom. *2. 2. quæst. 77. art. 1. & quod l. 2. art. 10. & in 4. dist. 15. q. 3. art. 2.* & ibi Gabr. *quæst. 10. col. 9.* & Mai. *quæst. 4.* Alphons. de Castro *de potest. legis pœnal. lib. 2. cap. 10. fallent. 3.* Contad. *de contractib. quæst. 57. concl. 1.* S. Antonin. *part. 2. tit. 1. cap. 15. vers. quantum ad tertium, col. 3. & 5.* Siluest. *in summ. verbo emptio, quæst. 8.* Sot. *de iustit. lib. 6. quæst. 3. art. 1.* Medina *de restitut. quæst. 12.* Batthol. Medina *in summ. cap. 12. num. 25.* Mich. de Palatio *in praxi Theolog lib. 2. cap. 2.* Mercado *de contractib. opuscul. 1. cap. 10.* Sarabia *de instruct. mercad. cap. 4.* Petr. Nauar. *de restit. lib. 3. cap. 2. num. 14. cum seqq.* Anton. à Rio *in l. contractus, cap. 4. ff. de regul. iur.* Lessi. *de iustit. lib. 2. cap. 21. de empt. dubit. 4. num 20. & 21.*

116 Hæc posterior sententia vt communior, ita verior mihi videtur, sed in aliquibus casibus verificari magis potest, quàm in aliis. Primus est quando dolus dedit causam contractui, quia ille qui dolo alium induxit ad contrahendum, eùmque decipit in foro conscientiæ non est tutus, nec in foro exteriori. Padil. *hic n 73. col. 1. vers. ego verò,* Menchaq. *dict. cap. 48. num. 3.* Ceuall. *d. quæst. 508. num. 2. & 8.* Card. Mantic. *d. tit. 20. num. 61.* Anton. Fab. *de error. pragmat. decad. 8. errore 7. num. 7.* Sigism. Scacc. *de commerc. §. 1. quæst. 7. part. 2. ampl. 10. num. 7. vers. subdeclara, & seqq.* Secundus casus est quando vrgente necessitate, aut egestate emptor, vel venditor ductus fuit ad cariùs emendum, vel vendendum. nam tunc etsi sciat rei valorem ab eo emens non ex cusatur quia scientia veri valoris in contrahente læso non operatur, quin lædens in foro conscientiæ læsionem resicere teneatur, Cæpol. *de simulat. contract. n. 24. & 27.* Cremen. *hic n. 159. vers. sed posteà.* Burg. de Paz *in dict. cap. cùm dilecti num. 19.* Farin. *d. verbo decipere n. 50. & 51.* Tertius casus est, si quis sciens verum rei valorem lędatur ex leuitate mentis aperta, seu præsûpta ad viliùs vendendum, aut cariùs emendum, prout contingit sæpissimè in iuuenibus, quorum leuitate sapit quandam ignorantiam, & quodam modo necessitatem induxit, arg. *c. quorundam. 54. dist.* ęsto casu lædens non excusetur a restitutione in foro conscientiæ, Cæpol. *vbi suprà n. 25. & seq.* Cremen. *hic n. 159. vers. sed postea.* Quartus casus, si quis ducatur ad emendum cariùs propter aliquam particularem affectionem, vel commoditatem, tunc enim, etsi sciat verum rei valorem, contrahens eum eo non excusatur in foro conscientiæ, si eum læserit, quia illa affectio tollit præsumptionem donationis, secundùm Cæpol. *vbi supr. n. 16. vers. ego postea,* Cremens. *hic n. 159. vers. sed postea, & n. 161.* Fatin. *d. verbo decipere, n. 53.* qui ponunt exemplum in eo, qui habet affectionem in libris, in re maiorum suorum, in aliquo viridario, in possessione contigua suæ possessioni.

Vnde si deceptio re ipsa interuenit, absque dolo 117 contrahentium, & deceptione ex proposito, vt si venditor credit se vendere iusto pretio, & emptor similiter credit se emere iusto pretio, tunc enim vterque est tutus in foro conscientiæ, licèt alter eorum sit læsus, seu deceptus re ipsa, Anchar. *in reg. peccatum, de regul. iuris lib. 6. n. 22.* Benincas. *de vendit ad tempus cap. 5. sub num. 11.* Burg. de Paz *in d. cap. cùm dilecti, de empt. num. 22.* Ludou. Gom. *in cap. 1. de constit. lib. 6. num. 7.* Ceuall. *q. 508. n. 3.* qui omnes eam ampliant, etiamsi lædens postmodum cognouerit te ipsa proximum læsisse.

Sed dubium est, vtrùm quando contrahentes 118 sciunt iustam rei æstimationem, & emptor plus iusto offert, vel venditor viliori pretio vendit, sint in foro conscientiæ securi, qui vendit ei qui plus offert, vel emit ab eo, qui viliori pretio quàm res valet, vendit? Vna sentententia tenet securos esse in prædicto foro, ex qua sunt Afflict. *in c. 1. n. 95. de feudo dato in vim leg. commissor.* Tiraq. *d. l. 9. connub. num. 13. in fine,* Burg. de Paz *in d. cap cùm dilecti num 18.* Cæpol. *vbi suprà num. 24. in princ.* Rip. *in l si vnquam, C. de reuocan. donat. num. 18. & in resp. 17.* aliàs *18. num. 7. & 8. de obligat. col. 2.* Boër. *decis. 141. num. 2.* Strach. *de mercat. part. 2. tit. de stat. mercat. sub num. 7.* Cremen. *hic sub num. 159. vers. dicens,* Cardin. Mantic. *d. lib. 4. tit. 20. num. 59.*

Altera sententia (cui tanquam probabiliori adhæ- 119 reo) asserit in foro conscientiæ teneri restituere omne id, in quo contrahentem læsit, etiamsi sit citra dimidiam iusti pretij, & expressè tenent Couar. *lib. 2. var. cap. 4. n. 11. vers. quin.* Nau. *in d. cap. qualitas, de pœnit. dist. 5. n. 31. & 42 & in cap. nouit, de iudic. not. 6. n. 66.* Medina *de restitut tom. 2. tit. de rebus restituen. quæst. 12. vers. è contra, & quæst. 32. vers. quamquam, & quæst. 34. vers. tertia propositio,* Plac. *in epit. delict. cap. 36. post num. 17.* Mich. Salon. *in D. Thom. 2. 2. quæst. 77. art. 1. controu. 18. sub num. 1. vers. 1.* Mexi. *in pragm tassæ panis, concl. 1. num. 156. & in l. Toleti, in resp.*

reſp.ad 6.& 8.part.1.fundam. num.61. col.5. verſ. quibus ſanè, Matienſ.in l 1.gloſſ.1. num.10. tit. 11. lib. 5. nouæ Recop. Felician.de cenſib.lib.2. cap.1. num.8. cum ſeqq. Farin. d. verbo decipere, num. 46. Sigiſm. Scacç. d.ampl.10.n.53.verſ.contra hanc.

110 In gloſſ. Iudicio. ibi,& vſque ad triginta annos,&c. apud Hiſpanos Caſtellæ ex l.1.tit.11.lib. 5.nouæ Recop. diſponitur vt intra quadriennium debeat deceptus vltra dimidiam iuſti pretij vti remedio huius leg.itaut poſtmodum audiri non debeat, Matienſ. ibidem gloſſ.10. & Azeued. num.32. Gregor.Lop.in l. fin gloſſ.fin.in fine,tit.19.part.6. Pinel. hic part.2. cap.1. n. 26. vbi n. 17. ait tempus quadriennij huiuſmodi procedere in contractibus, qui conuentione conſumuntur, non verò his, qui habent cauſam ſucceſſiuam,& Padill.num 47.Anton. Gom.tom.2.var.cap.2. n.12. verſ.item adde. Menocb.conſ.1263.n.26. Ceual. commun.quæſt.536.n.15. Mol.d.tit.9.quæſt. 21. n.fin. Apud noſtros Luſitanos ad quindecim annos extenditur,ex Ordin. Reg.lib.4.tit.13.§.5. vbi parens meus
121 n. 1. addit apud Valentinos triennium aſſignari, &
122 apud Gallos decennium,intra quod debeat deceptus vti remedio huius leg.Cald.Pereira in l.ſi curatorem, verbo infra,num. 10. Rebell. de oblig.iuſtit.p. 2. lib.9. q.3.ſect.2.n.14.Benedict. Ægid.in repet.l.ex hoc iure.ff. de iuſtit.& iur.p.1.c.8.n.105.

123 Verùm ſi ex argmentis conſtaret de dolo ex propoſito,vel læſio ita eſſet enormiſſima,quòd excederet nimis vltra dimidiam iuſti pretij, tunc vſque ad triginta annos huiuſmodi deceptus agere poterit, Matienſ.in d l.1.gloſſ.8.num.49. & ibi Azeued. n.32. Gom.de Leon.in cent.in forma iuris cap.96.Gam.Luſit.deciſ.66.& 266. Parlad.lib.2. rerum quotid.cap fin. p.5.n 14. Felician.de cenſib.lib.2. cap.1. n.40. Cabed. Luſit.deciſ.-c.n.3.p.1. Gonzal.ad reg.8. Cancell gl.21. n 28.Rebell.d.part.2.lib.9.quæſt.3.ſect.2.num.8. verſ ſi tamen.

124 Idem in Eccleſia, Repub. & Principe, qui ſi in contractibus læſi ſint vltra dimidiam,agere poſſunt per triginta annos, l.fin. tit fin. part. 6. quam ita intelligendam eſſe affirmant Eman.Acoſta in l.Gallus,§. & quid ſi tantum, part. 2.num. 83.ff. de liber. & poſthum.Couar.lib.1.variarum,cap.3.num.13. Olan.in reduct.antinom. iuris,lit. E. n. 2. & 3.Salzed ad Bernard reg. 219. limit. 12.in fine,Ioan. Garc.de nobilit. gloſ.6.§.1.n.48. Matienſ.in dialog.relatoris,p.3.cap.20. n.15.Ceuall commun.q.536.n.16.

125 In eadem gloſſ. ibi, Item quid ſi iſte venditor iurauerit ſe nullo modo venire,&c. Notatur ad hoc quòd ſi maior iurauit non venire contra contractum, vel ſtare contractui, prætextu huius beneficij contractum impugnare non poterit, quia huic legi & ſimilibus videtur renuntiaſſe. Ita Bald.hic n.12. Alber. n.9 Paul.num.10. Cagnol.quæſt.8.num.91. Cremenſ.à num.175. Padil.num.32. Pinel.part.3. cap.1. n.1. & 2. Anton. Gom.tom.2 var.cap.2.n.25.Mench de ſucceſſ. creat.§.18. n.126. Couarr.in cap.quamuis pactum,p. 3. §.4.num.4.Roland conſ.13. num.36.lib.1. Ant. Gabr. d.tit.de empt.concl.1. num.68. Cacheran.deciſ.41. n.8. Matienſ.d l.1.gloſſ.8. num.45. Gutier.de iurament.confirm.part.1. cap.16. num.5. Caroc.de locato,& conduct. part. 1. rubr. de ſimulat.locat. tit. de reſcind.locat. n.20. Menocb.conſ.1263.num.19.cum ſeqq.Seraphin.de priuileg.iuram priuileg.90.num.4. Benechend.in addit.ad eund.priuil.31.à num.11. Fachin.controu.lib.2. cap.17. in princ.Ceuall.commun.q.171.in princ. Farin.in praxi crimin.p.1.q.13.n.32.

126 Hæc reſolutio multis modis limitatur. Et primò ſi iuramentum ex certa ſcientia non eſſet interpoſitũ,& iurans non eſſet certioratus de huius legis beneficio,Bertrand.conſ.137.col.2.vol.1. Socin.iun.conſil.50.col.2.vol.2. Anton.Gabr. d.concl.1. num.68. Benechend. ad Seraphin. priuileg 90. num.14. vbi dicit quòd ad hoc vt iuramentum obliget, debet eſſe ex certa ſcientia; quicquid teneant Pinel.d. cap.1. n.1. Caroc.vbi ſuprà,num.21.

Secundò ſi iuramentum dolo, vel metu fuit extortum,Pinel.in d.c.1 n.6. Franc. Molin.de ritu nupt. lib.3.cap.98.à n.7. 127

Tertiò ſi venditor læſus non agat ad reſciſſionem contractus,ſed tantùm ſimpliciter ad ſupplementum pretij. Cott.in memorabilib.verbo alternatiuè, Burg.de Paz in cap.cùm cauſa,num.40.de empt.Caſſad. deciſ.1. de empt.num. fin. Capyc. deciſ.159. num 40. Arimin. Tepat. variarum ſentent. tom.2. tit. 403. cap. 7. verſic. 128
maior iurans.Contrarium tamen,immò quòd nec ad 129
ſupplementum iuſti pretij iurans poſſit agere,meritò tuentur Cagnol hic num 95. Padil.num.32.verſic. ſed re vera,Pinel.part.3. cap.2. num.5. verſ. ego autem, Caroc.dict.part.1.tit.de reſcind.locat. n.26. Cacheran. deciſ.41. num.11. verſic. non obſtat, Matienſ. dict. l. 1. gloſſ.8. num.46. Gutier. de iurament. confirmat. part.1. cap.26.num.6.Fachin.controu.lib.2.cap 16.verſic. tertia eſt ſententia.

Quartò ſtante enormiſſima læſione. nam tunc non obſtante iuramento læſus ad reſciſſionem contractus poterit agere, etiamſi expreſsè eam renuntiauerit,Gregor Lop.l.56.gloſſ.12. verſ. limita, & intellige, tit. 5.part.5. & l. fin. tit. fin. part. 6. Roland. conſil. 59.num. 25. lib... Afflict.deciſ. 80. num. 5. & deciſ.322. num.9. Cagnol. hic num.87.& 88. Pinell. part.3.cap.1. num.7. & Padill.num.32. Laurent Kirchou.commun.opin.centur.3.concluſ.8. & centur.4. concluſ.8. Villalob. commun. verbo iuramentum, num.137. Anton. Gabr. commun. lib.2. tit. de arbitr. concluſ. 3. num.41.& 44.& lib.3.tit. de iure dot. concluſ.1. num.8. & 11 & tit.de empt.concluſ. num 86. Burlat. conſ.75. ſub num.5 lib.1. Grammat. deciſ.76.num.12. Ioan. de Amicis conſil.33.num.42. Crauet. conſil. 188.num.3. Ioſeph.Ludou.concluſ.73.ampl.2. Cacheran.deciſ.11. num.8. Capr.in ſuis regul cap.87. à num.126. Couarr. in cap.quamuis pactum,part.4. §.4. num.5. & lib.2. variarum cap. 4. num.5. Anton. Gom. tom. 2. variarum cap.2.num.10. Simoncel.de decretis lib.3.tit.8.n.233. Caroc.d.tit.de reſcind.locat num.35.Vincent.de Franchis deciſ.119.num.6. Ioſeph. Ludou. Peruſ.deciſ.97. part.2. Molin.de primogen.lib. 3. cap.3. num.18. Burg. de Paz conſ. 28. à num. 11. Matienſ. in d. l. 1.gloſſ.8. num. 48. tit. 11. lib. 5. Gutier. de iurament. confirmat. part.1. cap.26. num. 8. & in authent. ſacramenta puberum, num. 92. Seraphin. de priuileg iuramenti, priuileg.83.num. 103. & 104. Benechend.in addit.ad eundem,priuileg.61. à num. 47. Mancin.de iuramento,effectu 1.quæſt. 11. num.12. Farinac.fragm.crimin.part. 2. verbo iuramentum,n.1282. cum ſeqq. Giurb.deciſ. 103. num 13.Arimin.Tepat.variarum ſentent.tom.2. tit.43. cap.3 verſ.an contractus,Ceuall.commun.q.115. num.4. & q.171.num.1.Caſtill.controuerſ.lib.2.cap.2.num.36. 41.& 53. col. vlt. vbi ex multis, quos refert, tradit quòd non poteſt dari cautela vt læſio enormiſſimæ excludatur, & num. 60. quòd æqualiter procedit in maiori quod in minori.Quorum reſolutio vera eſt, quamuis huic læſioni enormiſſimæ eſſet ſpecificè,& in ampliſſima forma iuramento renuntiatum. nam non obſtante huiuſmodi renuntiatione poterit renuntians contractum impugnare. Cagnol. hic n. 98. & Padill.num.43.Gramm.deciſ.66.n.48.& 49.Molin. d.lib.1.c.3.n.3.n.19. vbi dicit in hoc caſu excludi læſionẽ vltra dimidiã,non verò enormiſſimã,& multo exceſſiuam,Gutier.in d.auth.ſacramenta puberũ, n.98.

Et licèt renunciatio geminata fuerit, atque ex interuallo processerit, Finel. *hic p.3. cap.1. num.20.* Boër. *decis.35. num.5.*

131 In eadem gloss. ibi, *secus dico in minore*, &c. Notatur ad hoc quòd minor iuramento simpliciter promittens non venire contra contractum, & venditionem à se gestam seruare, si læsum vltra dimidiam fuisse repetiatur, non obstante iuramento ex beneficio huius legis venditionem, seu contractum impugnare, & eius rescissionem petere poterit. quia huiusmodi iuramentum repræsentat illum de minori maiorem, & validat contractum aliàs inualidum ratione defectus minoris ætatis; sed tamen beneficio huius leg. nec aliis sibi competentibus non videtur renuntiasse, nisi specialem eorum renuntiationem faciat, vt per Crem. *hic n.177.* Cagnol. *n.104.* Pinel. *p.3. cap.1. n.9.* & Padil. *num.33.* Anton. Gom. *var. tom.1. cap.2. num.25.* & *cap.14. num.20.* Gregor. Lop. *l.56. verbo maior tit.5. part.5.* & *l.6. gloss. 8. tit. 11. part. 6.* Cou. *in cap. quamuis pactum, part.3. §.4. num.6.* Anton. Gabr. *d. tit. de empt. concl.1. num.85.* & *tit. de iure dot. concl.1 n.8.* & *seq.* Molin. *de primog. lib.1. cap.3. n.21.* Menoch. *cons.39.* & *40.* & *cons.84. num.46.* & *cons.1. num.360.* & *cons.197. n.87.* Aluar. Valasc. *consult.150. n.27.* Cald. Pereita *in l. si curatorem, verbo lesis n.1. vers. minor autem contractum iuratum,* & *de potest. nomin. c.2. n.37.* Eugen. *cons.28. à n.55. tom.1.* Honded. *cons.18. n. 9. 58.* & *59. lib.1.* Corne. *de absolutione iuramenti lib.4. casu 8. à n.17.* Matiens. *in d. l.1. gloss.8. num.50. tit.11. lib.5. noua Recop.* Caroc. *de locato* & *cond tit. de simulat. locat. cap. de rescind. locat. num. 26.* Gutier. *in auth. sacramenta puberum, num. 86.* & *89.* & *de iuram. confirmat. part.1. cap.26. num.8.* Seraphin. *de priuileg. iuram priuil. 83. num.2.* & *num.49. vers. ex his omnibus,* & *num.18.* vbi constituit quòd minor simpliciter iurans confirmando contractum præter defectum ætatis non supplet alios defectus, Ceuall. *commun. q.171. n.4. vers. conclusio tamen,* Morl. *in emporio iuris part.1. tit.5. q.1. n.51. vers. quare in proposita,* Simoncel *de decretis lib.3. tit.8. insp.18. num. 215.* Cassan. *cons.7. num.26.* Farinac. *fragm. crimin. part.2. verbo iuramentum num. 1292.* Franc. Molin. *de ritu nupt. lib.3. quæst.97. num.2. cum seq.* Castill. *controuers. lib 3. cap.2. num.33.* & *34.*

132 Restitutionem in integrum an possit petere ille, qui habet remedium huius legis? vide Vincent. de Franchis *decis.248. per tot.* vbi Visconte & Amendol. *in addit.* Camill. Bortell. *cons. 100. à num.34.* Gam. *Lusit. decis.212.* & *291.* Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.6. §.1. num. 5.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorare, num.12.*

133 In eadem gloss. ibi, *Item quid si ipse emptor rem iam alij vendiderat,* &c. Notatur ad hoc quòd beneficium huius legis contra tertiom rei possessorem, qui rem iusto pretio à primo emptore emit, non datur, vt per Cremens. *hic n.188.* Cagnol. *num.114.* & *120.* Pinel. *p.2. cap.1. num.30.* & Padil. *num.36. vers. secunda conclusio.* Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo reuertatur, n.329.* Boër. *decis.182. n.50.* Anton. Gom. *tom.2. var. cap.20. num.20. concl.2. vers. item adde,* Emman. à Costa *in l. Gallus, §. quid si tantùm, num.46. ff. de liber.* & *posthum.* Couarr. *lib.2. var. cap.3. num.10. vers. secundo,* Anton. Gabr. *d. tit. de empt. concl.1. num.24. limit.2.* Vincent. de Franchis *decis.665. num.6. cum seqq.* Viui. *decis.430. num.4.* & *6.* Nicol. Mozz. *de contract. tract. de empt. tit. quibus modis annulletur emptio, num. 15.* Matiens. *in d. l.1. gloss.8. num.24.* & *25. tit.11. lib.5. noua Recopil.* Fachinæ. *cons.72. num.9.* & *10. lib.2.* Osasch. *decis.65. num.10.* D. Barbos. *in l. diuortio, §. si fundum, num.33. ff. soluto matrim.* Ceuall. *commun. quæst.443.* Morl. *in emporio iuris part.1. tit.9. in prælud. num.102.* Molin *de Instit. tract.2. disp.349. vers. si res infra,* Rebel. *de oblig. iustit p.2. lib.9. q.3. sect.2. num 9. vers sed quid,* Giurb. *decis.105. n.26.*

134 Multipliciter tamen limitatur hæc resolutio, & primò si primus emptor non sit soluendo, & eodem vitio læsionis ad tertium possessorem res vendita perueniat, Cremens. *hic num.188.* & Pinel *p.2. cap.1. n.31.* Tiraquell. *d. verbo reuertatur, num.329.* Couar. *d. lib.2. cap.3. n.10. in princ.* Crescent. *decis. 1. de empt.* aliàs *decis.265.* Cacheran. *decis.65. num.9.* Matiens. *d. gloss 8. num.24.* Vincent. de Franchis *d. decis.665. n.6.* Viui. *decis.430. nu.4.* & *6.* Giurb. *d. decis.105. num.16.* Ceuall. *d. q.443. n.6.* Arimin. Tepat. *var. sentent. tom.2. tit.403. cap.7. vers. remedium,* Felician. *de censib. tom.2. lib.2. cap.1. n.5. prope fin.*

135 Secundò si secundus emptor, qui rem habuit titulo oneroso, & iusto pretio, sciret rem venditam authori suo fuisse cum læsione vltra dimidiam iusti pretij. nam tunc in subsidium quando primus emptor non est soluendo, poterit conueniri. Cremens. *hic num.188. vers. istud tamen,* Cagnol. *num.144. vers. nisi dicens,* Pinel. *part.2. cap.1. num.32.* & *33.* Roland. *cons.9. n.54. lib.4.* Couart. *d. cap.3. n.39. in fine,* Matiens. *q.443. d. l.1. gloss.8. n.24. vers. si tamen tertius,* Ceuall. *num.8.* Vincent. de Franchis *d. decis.665. num.6.* Viui. *decis.4.* Fachinæ. *controu. lib.2. cap.18. vers quod si proponatur,* Felician. *d. cap.1. num.2.* Giurba *d. decis.105. num.6. in fine.*

136 Tertiò quando secundus emptor, seu tertius possessor titulo lucratiuo rem acquisiuit, vtputa donationis, aut legati, Cremens. *hic num.10.* Padil. *n.9. vers. sed contra tertium,* Felician. *d. lib.1. cap.1. in fine,* Gabr. Pereira *decis.15. in.2. vers. non obstat.* Quamuis de iure verius esse existimauerit Pinel. *d. cap.1. num.32.* quem sequitur Fachinæ. *d. cap.18. in fin.* quòd venditori læso contra tertium possessorem etiam ex titulo lucratiuo, etsi emptor soluendo non sit, non succurritur. hanc tertiam fallentiam extendit Gam. *Lusit. decis. 21. num.1.* vt contra tertium possessorem titulo lucratiuo agi possit, etsi primus emptor soluendo sit, & nulla præcedat excussio in eius bonis, sed meritò contra illum tenet *ibi* Flores de Mena, eius additionator, & sequitur Gabriel Pereira *dicta decis.15. num.1.*

137 Quartò quando post litem contestatam cum primo emptore tertius, rem, super cuius læsione in pretio agebatur, emit ab eo, Cacheran. *decis. 65. num.13.*

138 Quintò si venditio enormissimam contineret læsionem. nam tunc venditor agere poterit rei vendicatione etiam contra tertium possessorem, quia in enormissima læsione consideratur dolus. *l. si superstite, C. de dolo,* cuius interuentu contractus à principio corruit, & perpetuò res vendita perpetuò peti potest, Roland. *consil.60. à num.62. lib. 4.* Vincent. de Franchis *dict. decis.665. num.7.* Gasp. Roderic. *de annuis redditibus, lib.1. quæst.14. num.62.* Giurb. *dict. decis.105. num.17.* Gabr. Pereira *d. decis.15. num 3.* Quæ quidem limitationes generaliter sunt intelligendæ, præter vltimam, vt contra tertium possessorem agi possit, excussione priùs in primo emptore facta ex æquitate in subsidium, quando primus emptor soluendo non est, Viui. *decis.430. num.6. vers. est tamen,* Felician. *de censibus, lib.2. cap.1. num.6. in fine, tom.2.* Marcel. Cala *de modo articulandi, §. 2. gloss. vnic. num.1233.* Gabr Pereira *d. decis.15. num.2. vers. his tamen;* & aduertendum est quòd primus & secundus emptor in vno eodémq; processu conueniri possunt, vt vtriusque ius vna sententia concludatur, quod praxi

receptum

receptum eſſe teſtatur Flores de Mena *in addit. ad Gam. deciſ. 21. in fine*, quem ſequitur Gabr. Pereira *d. deciſ. 15 num. 2. prope finem.*

159 Si emptor læſus alienauit rem, in cuius emptione deceptus fuit, non obſtante alienatione poterit de læſione contra venditorem agere, vt per Vincent. de Franchis *deciſ. 243. num. 5.* vbi cùm in ſenatu contra emptorem oppoſita eſſet exceptio per venditorem quòd rem alienauerat, & quòd eius erat electio recipiendi rem alienatam, & reſtituendi pretium receptum, vel quòd vltra iuſtum valorem rei apud ſe erat, & eo ipſo quòd eligebat rem, quæ reſtitui non poterat, debebat abſolui. Senatus declarauit hoc eſſe reſeruandum tempore executionis ſententiæ quando firmiter electio fieret, ſi eo tempore ſecundus emptor offerre vult quòd ſententia exequatur; ſi verò eam præſtare nolit, quòd venditor non tenebitur ad reſtitutionem pretij ſuperflui per eum recepti, Anton. Gom. *d. cap. 2. num. 22. verſ. ſi verò ipſe emptor.* Gutier. *d. lib. 2. practic. quæſt. 157.* Vincent. de Franchis *d. deciſ. 243. num. 5.*

140 In ead. gloſſ. ibi, *vnde ea perempta non debet ampliùs teneri.* Notatur ad hoc quòd venditor re perempta apud emptorem ſine eius culpa non poteſt ratione læſionis ex beneficio huius legis eum conuenire ad iuſti pretij ſupplementum, vt per Cagnol. *hic num. 115.* Pinel. *p. 2. cap. 5. n. 36. & 37.* & Padil. *n. 37. in fine*, Rebuff. *ad leges Galliæ tom. 2. tract. de reſcind. contract. art. vnic. gloſſ. 15. num. 24.* Burg. de Paz *in cap. cùm dilecti, in fine, de empt.* Fabian. de Monte *d. tract. de empt. quæſt. 8. princip. num. 25. in fine*, Anton. Gom. *tom. 2. var. cap. 2. num. 22. verſ. item adde*, Cou. *lib. 2. var. cap. 4. num. 14. verſ. contrarium.* Matienſ. *in d. l. 1. gloſſ. 8. n. 26. tit. 11. lib. 4. nouæ Recop.* vbi Azeued. *num. 26.* Gutier. *pract. lib. 2. q. 136. num. 1. verſ. nihilominus*, Ceual. *commun. quæſt. 445. à num. 1.* Parlador. *in ſeſquicent. differ. 56. n. 4.* Nicol. Mozz. *de contract. tractat. de empt. tit. quibus caſibus annulletur emptio, n. 16.* Molin. *de iuſtit. tract. 2. diſp. 549. verſic. quomodo caſu fortuito*, Alexand. Trentacinq. *variarum reſolut. lib. 3. tit. de ſolut. reſolut. 11. num. 15. verſ. quartò non procedit*, Rebell. *de oblig. iuſtit. p. 2. lib. 9. quæſt. 3. ſect. 2. n. 10.* Didac. à Britto *in rubr. de locato, p. 2. §. 2. num. 29. cum ſeqq.*

141 Amplia primò in emptore decepto vltra dimidiam iuſti pretij, qui contra venditorem agere non poterit, ſi res abſque culpa ſua penes ipſum perierit, vt quòd pluris iuſto pretio pro ea accepit, ei reſtituat. Ita Anton. Gom. *d. tom. 2. cap. 2. num. 22. verſ. ſi verò*, Pinel. *d. part. 2. cap. 1. num. 59.* Villalob. *in ærario lit. C. n. 28.* Matienſ. *dict. l. 1. gloſſ. 8. num. 33. verſ. ſed iure, & ibi* Azeued. *num. 26.* Gutier. *d. lib. 2. practic. quæſt. 157.* Morl. *in emporio iuris part. 1. tit. 9. de contrah. empt. in*
142 *proœm. num. 45.* Quamuis contrarium, immo quòd
perempta re abſque culpa ſua poſſit emptor contra venditorem agere vt ei quod plus iuſto pretio accepit, reſtituat, teneant Cremenſ. *hic ampl. 25.* Couar. *d. lib. 2. variarum cap. 4. num. 14. in fine*, Ioan. Garc. *de expenſ. cap. 18. num. 43. in fine.* Mench. *contron. vſufreq. lib. 5. cap. 62. n. 15.*

143 Amplia ſecundò ſi res apud ipſum venditorem pereat. quia non poterit agere ad ſupplementum pretij, vt contra Panorm. & alios tenet Pinel. *hic part. 2. cap. 2. num. fin.* quem ſequitur Matienſ. *d. l. 1. gloſſ. 8. num. 52.*

144 Amplia tertiò in diuiſione hæreditatis, ſi ille, qui diuiſionem reſcindi vult ex cauſa immodicæ læſionis aliquid ex bonis diuiſis alienauit, vt firmat Anton. Fab. *de errorib. pragmat. decad. 8. errore 4.* vbi tradit quòd debet conferre bona, quæ alienauit, & quòd ille, contra quem petitur reſciſſio, ſi bona fide alienauit, liberatur conferendo pretium, quod ex rebus venditis fuit conſequutus.

Limita quando culpa emptoris, vel eius facto res 145
periit, vel fuit extincta, quia hoc caſu venditori non denegatur actio contra emptorem, neque emptori contra venditorem ſi eius facto, vel culpa perierit. Idem erit ſi eius culpa res deterior efficiatur. nam tenebitur de damno, quod eius culpa contigerit, à quo non excuſatur emptor, licèt eo tempore non integrè dominus rei ſit, vt cum Tiraq. *de retract. lign. ad fin. tit. num. 61. & 71.* tradit Pinel. *dict. part. 2. cap. 3. num. 54.*

Limita ſecundò ſi res empta pereat penes tertium, 146
cui emptor eam iuſto pretio vendiderat. nam tunc venditor contra emptorem ad ſupplementum iuſti pretij, quod à ſecundo emptore primus emptor habuit, agere poterit, quaſi ad id, quod loco ipſius rei ad ipſum peruenit. Pinel. *d. cap. 5. num 38.* Couar. *d. lib. 2. cap. 4. num. 14. col. fin.* Matienſ. *d. l. 1. gloſſ. 8.*
num. 31. niſi primus emptor nihil vltra quàm ipſe de- 147
dit, à ſecundo emptore accepit. nam tunc venditori non dabitur actio, acſi res periret penes emptorem, quia primus emptor non plus conſequutus fuit, quàm ipſe dedit, nec actionem habet contra ſecundum re apud eum ſine culpa perempta. Pinel. & Matienz. *vbi ſuprà.*

Limita tertiò ſi res poſt litem conteſtatam peri- 148
ret. nam tunc licèt res pereat, continuabitur inſtantia, & cauſa non cenſebitur extincta. Matienſ. *d. gloſſ. 8. num. 34.* Gutier. *d. lib 2. q. 137. in fine*, Ceuall. *q. 445. num. 3. in fine.* Britto *ad dict. rubr. de locato, part 2. §. 2. num. 51.* quicquid dicat Ioan. Garc. *de expenſ. cap. 18. num. 43.*

In ead. gloſſ. ibi, *item habet locum lex iſta è contra decepto emptore*, &c. Ita Cagnol. *hic in 2. quæſt.* Clemenſ. *num 25.* Anton. Gabr. *d. tit. de empt. concluſ. 1. ampl. 13.* Vincent. de Franchis *deciſ. 225. circa princ. & deciſ. 243. à num. 1.* Gutier *d. lib. 1. quæſt. 133. num. 2.* Morl. *in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 9. in prælud. num. 86.* Arimin. Tepat. *var. ſentent. tom. 2. tit. 403. cap. 6. in princip.* Sigiſm. Scacc. *de commerc. §. 1. q. 7. part. 2. ampl. 10. num. 5. in fine.*

In eadem gloſſ. ibi, *dic ergo inſpici venditiones factas* 149
locorum exiſtentium iuxta illum. Notatur ad hoc quòd valor rei probatur ex inſtrumentis venditionum aliarum rerum ſimilium exiſtentium iuxta rem venditam, vt per Maſcard. *de probat. concluſ. 658. num 9.* Franc. Marc. *deciſ. 844. num. 58. part. 1.* Cæſ. Barz. *Bonon. deciſ. 22. num. 14.* Bapt. Lup. *in l. 2. C. de pactis inter*
empt. §. 5. num. 112. verſ. ſecundò probatur. Dummodo 150
tamen probetur quòd huiuſmodi bona contigua ſunt eiuſdem qualitatis & bonitatis cum terris, vel fundo, de eius pretio probando agitur, ex Barz. *d. deciſ. 22. n. 35.* Maſcard. *d. concl. 658. n. 11.* Card. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib. 4. tit. 20. n. 17.* Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 461. num. 14.* Rut. *deciſ. 54.*
num. fin. part. 1. recentior. Et dummodo etiam inſtru- 151
menta ſimilium venditionum ſint multa ad hoc vt ex eis ſaltem præſumptiuè probetur communis æſtimatio. Maſcard. *d. concl. 658. num. 9.* vbi tradit in iudicis arbitrio reſidere quot venditiones eſſe oporteat, Cardin. Mantic. *d. tit. 20. num. 18.* Stephan. Gratian. *citato locò, num. 15.*

In eadem gloſſ. ibi, *Et redituum quantitatem*, &c. 152
Nota quòd iuſtus rei valor eſſe dicitur, qui ex redditibus, & valore fructuum viginti annorum ſimul collectis, deductis expenſis, conficitur, gloſſ. *verbo iuſta, in authent. perpetua, C. de ſacroſanct. Eccleſ.* Guid. Papæ *conſ. 180. & 938.* Afflict. *deciſ. 234. n. fin.* Tiraq. *de*

retractu lign. §.1. gloss. 7. num. 19. Cagnol. *hic n.* 231. *vers. vtrumque*, Rebuff. *in l. vnic. gloss. subtilitatem, n.* 53. *C. de sentent. quæ pro eo*, Cæpol. *de simulat. contract.* 3. *casu, præs.* 3. Natt. *cons.* 498. *num.* 11. Crauet. *cons.* 813. *num.* 4. *& cons.* 145. *num.* 8. *& cons.* 189. *num.* 6. *in fine*, Couarr *lib.* 3. *variar. cap.* 9. *num.* 5. Marth. Coler. *de processib execut. part.* 3. *cap.* 9. *n.* 150. Pinel. *hic p.* 3. *cap. fin. num.* 28. *&* 29. Cephal. *cons.* 412. *num.* 61. Decian. *cons.* 2. *n.* 174. *vol.* 1. *& cons.* 32. *num.* 68. *vol.* 2. Menoch. *cons.* 341. *num.* 24. *& cons.* 358. *num.* 20. Mascard. *de probat. concl.* 652. *num.* 3. Caualc. *decis.* 1. *n.* 2. *p.* 2. Ioan. Garc. *de expensis, cap.* 4. *n.* 19. *& cap.* 9. *num.* 79. Card. Mantic. *d. lib.* 4 *tit.* 20. *n.* 10. *&* 12. Vincent. Caroc. *de locato, & conduct. q.* 3. *princ. cap. de rescind. locat. n.* 15. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 461. *n.* 24. *& cap.* 545. *n.* 13. *&* 14. *& cap.* 751. *n.* 47. Fontanel. *de pact. nupt. claus.* 4. *gloss.* 18. *p.* 1. *à num.* 49. Anton. Fab. *in suo Cod. lib.* 4. *sub hoc tit. definit.* 1. *num.* 4. Gregor. X V. *decis.* 553. *n.* 8. Ex qua cumulatione fructuum viginti annorum concludenter non probatur rei verus valor, sed præsumptiuè, & coniecturaliter, & hæc probatio est subsidiaria quando aliter valor rei non potest probari, Mascard. *d. concl* 652. *num.* 4. Fontanel. *d. clausul.* 4. *gloss.* 18. *p.* 1. *n.* 59.

153 Ex locationibus autem fructuum perceptionem probari non sufficit. quia ex eis vetus annuus fructus non probatur, cùm fieri possit vt quis locet pro minori pretio ratione amicitiæ, vel parentelæ, vel miserationis causa; vel quia negotia sua gerere scit, vel quòd quis conducat pluris propter affectionem, & alias causas, & satis sit quòd aliquid fuerit possibile, Cassad. *decis.* 20. *de probat.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 600. *num* 4. Gregor. X V. *decis.* 101. *n.* 1. *& decis.* 553. *num.* 6. *& decis.* 570. *num.* 7.

154 In domibus, & ædificiis ex redditibus non probatur pretium, ex Natt. *consil.* 332. *num.* 4. Surd. *consil.* 151. *num.* 70. Stephan Gratian. *d. cap.* 600. *num.* 3. *cum seqq.* Cardin. Mantic. *dicto tit.* 20. *num.* 14. Gregor X V. *decis.* 553. *num.* 7. & *ibi* Beltramin. *num.* 16. negari enim non potest quin ædificiorum habenda sit etiam consideratio. Ioan. Garc. *de expensis, cap.* 4. *num.* 19. *versic. aduerte*, Stephan. Gratian. *dicto cap.* 600. *num.* 5. Anton. Fab. *in suo Codice lib.* 4. *tit* 30. *de rescind. vendit. num.* 4. *in gloss.* Cardin. Mantic. *d. tit.* 20. *num.* 15.

SVMMARIVM.

1 *Fiscus & priuatus non possunt recedere à contractu absque mutuo consensu contrahentium, etiam Principis rescripto, & num* 2.

3 *Ius, actio, vel obligatio mihi ex contractu alterius acquisito, me inuito mihi auferri nequit.*

4 *Fisco parcè subuenitur in contractibus rerum suarum ad illorum rescissionem sub prætextu læsionis, remoto dolo & fraude.*

L. De contractu. III.

Iidem AA. *Martianæ.*

1 FIscus, & priuatus absque mutuo contrahentium consensu à contractu recedere non possunt, etiam rescripto Principis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *suprà hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu-
2 munt *l. Hispan.* 61. *tit.* 5. *part.* 5. *vbi gloss.* 1. Tiraquell. *de retractu lign. in præfat num.* 23. *& §.* 1. *gloss.* 14. *n.* 88. Villadieg. *in l.* 8. *num.* 4. *tit.* 4. *lib.* 5. *fori iurgo*, Surd. *decis.* 253. *in princip.* Morl. *in emporio iuris ciuilis part.* 1. *tit.* 9. *in præmiss. num.* 32. quia à principio contractus sunt voluntatis, postea necessitatis. *l. sicut, supr. C. de act. & oblig.* vbi plures citaui Doctores.

Notatur ad hoc quòd quando ex contractu alte- 3
rius mihi quæritur ius, actio, vel obligatio, non potest me inuito mihi auferri, vt per Anton. Gom. *l.* 40. *Tauri num.* 40. *in princ.*

Quo iure fiscum nostrum vti, &c.] Notatur ad hoc 4
quòd parcè subuenitur fisco in contractibus rerum suarum ad illorum rescissionem sub prætextu læsionis remoto dolo, & fraude, vt per Peregrin. *de iure fisci lib.* 6. *tit.* 2. *num.* 13. Fiscus enim vtitur iure priuati, nisi in casu de quo agitur, reperiatur specialiter priuilegiatus, Martin. Laudens. *in tract. de fisco, in princip. quæst.* 14. Peregr. *d. lib.* 6. *tit.* 1. *n* 1. Menoch. *cons.* 242. *num.* 9. *lib.* 3. Farinac. *fragm. crimin part.* 1. *lit. F. n.* 150. *cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *per Instrumentum emptionis quondam facta non probatur posteriorem emptionem esse iniustam.*

2 *per Instrumenta emptionis antiqua, non probatur valor rei præsens.*

3 *non sufficit quantum Res constitit, sed quantum valeat.*

4 *Valor probatur ex instrumentis venditionis eiusdem rei, si multa sint instrumenta intra breue tempus celebrata, quæ respondeant in pretio.*

5 *Valorem per instrumenta probari præsumptiuè, non priuatiuè, & substantialiter. æstimari ex instrumentis venditionum aliarum rerum similium existentium iuxta rem venditam, num.* 6. *dummodo huiusmodi res & bona contigua sint eiusdem qualitatis, & bonitatis cum terris, vel fundo, de cuius pretio probando agitur, num.* 7. *& instrumenta similium venditionum debent esse multa ad hoc, vt ex eis saltem præsumptiuè probetur communis æstimatio, num.* 8. *quot venditiones esse oporteat, iudicis arbitrio relinquitur, num.* 9.

L. Ad rescindendam. IV.

Iidem AA. *Eudoxio.*

PEr instrumentum emptionis quondam factæ 1
non probatur posteriorem emptionem esse iniu-
stam. Per instrumenta emptionis antiqua non pro- 2
batur præsens rei valor. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *suprà hoc tit.*

Non sufficit quòd magno pretio fundum comparatum, 3
&c.] Notatur ad hoc quòd non sufficit quantum res consistit, sed quantum valeat, Bart. *in l. cum emptor, § fin. ff. de damn. infect.* Rebuff. *in l. vnic. n.* 499. *C. de sentent. quæ pro eo.* Valasc. *consult.* 43. *num.* 6. Matiens. *in l.* 1. *gloss.* 2. *num.* 3. *&* 4. *tit.* 11. *lib.* 5. *noua Recop.*

Nota quòd rei valor probatur ex instrumentis 4
venditionis eiusdem rei, si multa sint instrumenta
intra breue tempus celebrata, quæ in pretio corre-
spondeant. nam hoc casu plenè probant veram esse
rei æstimationem, Cagnol. *in l.* 2. *n.* 233. *sup. hoc cod. tit.*
Bursar. *cons.* 99. *vers. quinimo*, Cephal. *cons.* 261. *num.* 16.
Mascard. *de probat. concl.* 658. *n.* 1. *&* 5. dicit rei valorem 5
per instrumenta probari præsumptiuè, non verò ple-
nè & substantialiter. Item ex instrumentis venditio- 6
num aliarum rerum similium existentium iuxta rem
venditam rei valor æstimatur, ex Mascard. *dict. conclus.* 658. *num.* 9. Franc. Marc. *decis.* 844. *num.* 38. *part.* 1.

Barz.

Barz. *Bonon. deciſ.*22. *num.*14. Bapt. Lup. *in l.*2. *§.* 5. *num.*112. *verſ. ſecundò probatur. C. de pactis inter empt.*
7 dummodo huiuſmodi res, & boua contigua ſint eiuſ-
dem qualitatis & bonitatis cum terris, vel fuudo, de
cuius pretio ptobando agitur Alex. *in l. in lege Falcid.*
§. corpora, ff. ad legem Falcid. Barz. *dict. deciſion.* 22.
num. 55. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent.*
lib. 4. *tit.* 20. *num.* 17. Maſcard. *dict. concluſ.* 658.
num. 11. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.* 461.
8 *num.* 14. Et inſtrumenta ſimilium venditionum de-
bent eſſe multa ad boc vt ex eis ſaltem præſumptiuè
probetur communis æſtimatio, Dec. *conſ.*17. *num.* 12.
*lib.*2. Cardin. Mantic. *d. tit.* 20. *num.* 18. Gratian. *dict.*
cap. 461. *num.* 15. Maſcard. *vbi ſup. num.* 9. vbi ex Ca-
9 gnol. tradit in iudicis arbitrio reſidere quot vendi-
tiones eſſe oporteat.

S V M M A R I V M.

1 *Contractus dolo initus cum acceſſorijs reſcinditur. & Venditio dolo facta non ſubſiſtit, & num.* 2. *limitant communiter quando dolus eſt commiſſus ab vtraque parte, num.* 3.

4 *Dolus numquam præſumitur niſi probetur, & allegant i dolum incumbit probatio.*

5 *Dolus probatur indicijs, & præſumptionibus. ſcil. ſi emptor vendiderit rem ſuppreſſo eius vitio, quod ſi emptor agnouiſſet, non emiſſet, num.* 6. *ex enormi, ſeu enormiſſima læſione, num.* 7. *ex mendacio, ſi ex eo mendax aliquod commodum, ſeu lucrum conſequitur, num.* 8. *ex perſuaſionibus, quando quis alicui perſuaſit, vt aliquid faceret, qui quidem dolus dicitur, ex propoſito, num.* 9. *in eo, qui ſuppreſſit ſecum contrahenti qualitatem ſuæ perſona priuilegiata, n.* 10. *ex nimia & inſolita diligentia, num.* 11. *in eo qui contrahit cum aliquo ſine debitis ſolemnitatibus iuris, num.* 12. *ex perſonarum qualitate, n.* 13. *ex actu clandeſtinè facto, n.* 14.

15 *Dolus vel eſt verus, vel præſumptus.*

16 *Dolus verus quis.*

17 *Dolus præſumptus quis.*

L. Si dolo. V.

Iidem AA. Ruſo.

1 DOlo contractus initus cum acceſſoriis reſcindi-
tur, & venditio dolo facta non ſubſiſtit. Colli-
gunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *ſupr. hoc tit.*
2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſu-
munt *l. Hiſp.* 57. *tit.* 5. *part.* 5. *vbi gloſſ.* 1. & 2. Corraſ.
lib. 2. *miſcel. cap.* 8. *num.* 4. Barnab. Cotnazan. *deciſ.* 135.
num. 2. Rebell. *de obligat. iuſtit. part.* 1. *lib.* 1. *quæſt.* 6.
3 *ſect.* 2. *num.* 8. & *part.* 2. *lib.* 9. *quæſt.* 4. *num.* 3. Limitant
communiter Doctores quando dolus eſt commiſſus
ab vtraque parte, quia tunc dolus cum dolo com-
penſatur, *l. fin. §. ſed ſi ſtipulator, ff. de eo per quem fact. l.*
viro atque vxore, ff. ſolut. matrim. Sebaſt. Medices *de*
compenſ. p. 1. *q.* 37. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.*
267. *num.* 17. Caroc. *de depoſito, part.* 1. *tit. aduerſus quos*
detur actio depoſiti, num. 10.
4 Dolus nunquam præſumitur, niſi probetur, & al-
leganti dolum adfuiſſe, incumbit onus probandi, vt
per Maſcard. *de probat. concl.* 531. *n.* 1. *cum ſeqq.* Decian.
conſ. 32. *num.* 4. *lib.* 3. Menoch *de præſumpt. lib.* 5. *præ-*
ſumpt. 3. *num.* 14. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig.*
conuent. lib. 2. *tit.* 7. *num.* 5. Farinac. *in praxi crimin.*
5 *tit. de pœnis temper. q.* 89. *n.* 2. Probatur autem dolus
6 indiciis, & præſumptionibus. Primò ſi emptor ven-
diderit rem ſuppreſſo eius vitio, quod emptor agno-
uiſſet, non emiſſet. *l. ſi vim la* 2. *ff. de pericul, & com-*
mod. rei vend. l. 1. *§.* 1. *ff. de action. empti*, Crauet. *con-*
ſil. 85. *num.* 3. & *conſ.* 221. *num.* 8. & *conſ.* 282. *num.* 7.
Boſſi. *in tit. de crimine ſtellion. in fine*, Maſcard. *concl.*
532. *num.* 12. Sfort. *de reſtit. in integ. quæſt.* 83. *n.* 24.
Menoch. *de præſumpt. lib.* 5. *præſ.* 3. *num.* 73. Farinac.
d. quæſt. 89. *num.* 111. vt in eo, qui rem onere aliquo
grauatam abſque eius expreſſione vendidit, Anton.
Gom. *tom.* 2. *var. cap.* 2. *num.* 45. *verſ. aduertendum*,
Padil. *in l. ſi aquam* 2. *num.* 14. *C. de ſeruit. & aqua*,
Villadieg. *l.* 8. *num.* 12. *tit.* 4. *lib.* 5. *fori legum.* Secun- 7
dò ex enormi, ſeu enormiſſima læſione, Pinel. *in l.* 2.
C. hoc tit. part. 1. *cap.* 4. *num.* 22. Cephal. *conſ.* 367. *n.* 12.
Roland. *conſ.* 59. *num.* 25. *lib.* 1. Villalob. *in ærario com-*
mun. opin. lit. D. num. 92. Ioſeph. Ludou. *Peruſ. deciſ.* 18.
num. 55. Bruner. à Sole *in locis communib. verbo dolus*
præſumitur, Maſcard. *concl.* 532. *num.* 27. *cum ſeqq.* Me-
noch. *conſ.* 371. *num.* 25. & *de præſumpt. lib.* 6. *præſ.* 4.
num. 69. Vincent. de Franchis *deciſ.* 247. *n.* 1. Farin. *d.*
q. 89. *n.* 140. D. Barboſ. *in l.* 1. *ff. ſolut. matrim. p.* 5. *num.* 51.
Aldouin. *conſ.* 1. *num.* 98. Carol. de Graſſis *in tract. de*
exceptionib. except. 22. *num.* 27. Tertiò ex mendacio, ſi 8
ex eo mendax aliquod commodum, ſeu lucrum con-
ſequitur, *l. ſi quis affirmauit*, *§.* 2. *l. quod venditor*, &
l. eleganter, §. idem Pomponius ff. de dolo, Menoch. *dict.*
præſumpt. 3. *num.* 53. Maſcard. *d. concl.* 532. *num.* 19. Fa-
rin. *d. quæſt.* 89. *num.* 104. Surd. *deciſ.* 116. *n.* 39. vt pro-
cedit in eo, qui falſa expreſſit, ſeu aſſeuerauit, vt col-
ligitur ex *d. §.* 1. Decian. *conſ.* 32. *num.* 24. & 29. *lib.* 5.
Bec. *conſ.* 106. *num.* 15. Maſcard. *concl.* 531. *num.* 7. &
57. Farinac. *d. quæſt.* 89. *num.* 106. Idem præſumitur in
eo, qui affirmabat pro vero illud, quod ignorabat eſſe
verum, Menoch. *d. præſumpt.* 3. *num.* 55. Farin. *d. q.* 89.
num. 109. Giurb. *deciſ.* 43. *num* 11. vbi idem dicit de
eo, qui dicit idoneas habere facultates cùm non eſſet
ſoluendo, ex Mari. Antonin. *lib.* 1. *var. reſolut. lib.* 1.
reſolut. 4. *num.* 1. Marr. *de iuriſdict. part.* 4. *caſu* 123.
num. 16. *cum ſeqq.* Quartò ex perſuaſionibus quando 9
quis alicui perſuaſit vt aliquid faceret, qui quidem
dolus dicitur ex propoſito, *l. cùm quis*, & *ibi* Bart. *ff.*
de dolo, Roland. *conſ.* 57. *num.* 7. Crauet. *conſ.* 192. *n.* 15.
Maſcard. *d. concl.* 532. *num.* 59. Farin. *d. q.* 89. *n.* 107. vbi
tenet dolum ex falſa perſuaſione reſultantem dici
dolum verum. Quintò præſumitur dolus in eo, qui 10
ſuppreſſit ſecum contrahenti qualitatem ſuæ perſo-
næ priuilegiatæ, Menoch. *d. lib.* 5. *præſ.* 4. *num.* 76.
Sextò oritur ex nimia & inſolita diligentia, *l. ſi quis* 11
ſub conditione, ff. de condit. inſtit. Boccac. *in conſtit. Picé-*
ni gloſſ. 8. *num.* 104. Maſcard. *d. concl.* 532. *num.* 118.
Menoch. *conſ.* 109. *num.* 35. & *d. præſumpt.* 3. *num.* 102.
Farin. *d. q.* 89. *n.* 121. vbi *n.* 122. tenet quòd ex inſolita
cautela ſimiliter præſumitur dolus, & *num.* 124. ſub-
dit dolum præſumi ex inſolitis clauſulis, & *num* 125.
ait ſimiliter ex actu inſolito doli præſumptionem re-
ſultare. Septimò præſumitur dolus in eo, qui, contra- 12
hit cum aliquo ſine debitis ſolemnitatibus iuris, *l. ſi*
quos, inf. hoc eod. tit. vbi dicam. Octauò præſumitur do- 13
lus ex perſonarum qualitate, veluti quando multum
ſagax contrahit cum pupillo, minore, muliere, vel ſi-
mili perſona, quorum fragile eſt conſilium, Crauet.
conſ. 282. *num.* 2. Menoch. *d. lib.* 5. *præſumpt.* 3. *num.* 10.
Hieron. Leo *deciſ.* 9. *num.* 8. Farin. *d. quæſt.* 89. *num.* 74.
& 75. Nonò præſumitur dolus ex actu clandeſtinè 14
facto, *l.* 1. *C. de interd. matrim.* vbi dicemus.
Dolus, vel eſt verus, vel præſumptus. Verus dici- 15
tur ille, de quo per indicia, coniecturas, & præſum-
ptiones à iure approbatas conſtat. Vnde verus dolus 16
non probatur niſi animus decipiendi probetur, Boër.
deciſ. 100. *num.* 3. Vincent. de Franchis *deciſ.* 108.

Hieton.Leo *d. decis.*9. Giurb. *decis.*43. *num.*9. ac vt dolus verus dicatur, præsumptiones & indicia debent esse perspicua, & quæ non possint trahi in in malam partem, Surd. *decis.*216. *num.*10. vbi quando indicia sunt manifesta, & in fraudem concludunt, Sfort. *de in integ. restitut. part.*2. *quæst.*83. *art.*1. *num.*2. vbi dicit quòd dolus verus est, qui ex præsumptione necessaria resultat & probatur, Grammat. *cons.* 30. *num.*20. Fatin. *in praxi crimin. quæst.*88. *num.*4. & 5. vbi *num.*8. verum dolum esse dicit, etiamsi indiciis, & præsumptionibus probetur si sunt manifesta,
17 & euidentia. Dolus verò præsumptus est qui ex indiciis non manifestis, nec omnino cooclodentibus, sed tantùm probabilibus colligitur, Bald. *in l. quæ fortuitis à num.* 7. *C. de pignorat. act.* Plot. *de in litem iurando* §. 50. *num.*31. Sfort. *d. quæst.* 83. *art.*1. Fulu. Pacian. *de probat. lib.*1. *cap.* 66. *num.*163. Menoch. *d. lib.*5. *præs.* 2. *à num.*6. Surd. *decis.*216. *num.*4. Fatin. *d. quæst.*88. *n.*13. Exemplum huius doli solet assignari quando quis sciens se teneri ad aliquid faciendum, dandom, præstandúmve, negligit, & omittit facere, quia esse potest quòd id faciat ooo fraudandi, aut decipiendi animo, sed ex alia causa. Et quamuis inter dolum præsumptum & verum multæ & notabiles sint differentiæ, oulla tamen probabilis potest constitui inter vnum & alterum, cùm agitur de annullatiooe contractus, Ioseph. Lodou. *Perus. decis.*18. *num.*62. Cephal. *cons.*405. *num.*23. *lib.* 3. Molio. *de primog. lib.*2. *cap.*3. *num.*18. Surd. *cons.*49. *num.*42. *in fine, &* 43. Menoch. *cons.*412. *num.*22. Bortell. *cons.*4. *num.*6. Fachinæ. *controuers. lib.*2. *cap.*26. *vers. monet secundò*. quoad effectus enim dolus præsumptus dolo vero, & ex proposito æquiparatur, Roland. *cons.* 7. *à num.*42. *lib.*3. *& cons.*60. *num.*66. *lib.*4. Surd. *d. cons.*49. *num.*39. *&* 40.

L. Non est probabilis. VI.

Iidem AA. Gratiano.

1 VEnditio licitè celebrata noo rescinditur pretio etiam venditionis in dupli quantitate oblato. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *suprà hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumont *l. Hisp.*61. *tit.*5. *part.* 5. *vbi gloss.* 2. Conan. *comment. iuris lib.* 7. *cap.* 9. *num.* 10. Deci. *cons.* 592. *circa fin.* Villadieg. *l.*8. *num.*4. *vers. sic ergo, tit.*4. *lib.*5. *fori iurgo*, Cephal. *cons.*292. *à num.* 36. *lib.* 3. Surd. *decis.* 253. *num.* 1. Didac. à Britto *ad rub. de locato & conducto part.*2. §.2. *num.*27. *in medio.*

L. Ratas manere. VII.

Iidem AA. Muracolo, & aliis militibus.

1 MIliti per rescriptum non licet à venditione legitimè parfecta altera parte inuita recedere. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*2. *num.*1. *sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclosiooem ex hoc text. desumunt *l. Hisp.*61. *tit.*5. *part.*5. *vbi gloss.*1. Ias. *in repet. l. si abrogator num.*21. *in fine ff. de adoption.* Surd. *decis.*253. *in princ.*

Allegari solet ad hoc quòd dato vno inconuenienti plura sequuntur, vt per Decian *cons.*14. *n.*24. *lib* 3. Marc. Anton. de Amatis *Marchia decis.*130. *n.*26. Sarmian. *select. lib.*1. *cap.*2. *num.*9. *in medio.*

SVMMARIVM.

1 *Venditio facta paulo viliori pretio non rescinditur nisi dolus interuenerit, aut metus, & dolus metúsque probatus sit, & num.* 2.

3 *Conclusio sola attenditur & obligationem inducit, non quod tractatur, & dicitur, & num.*4.

5 *Contractus celebrati tempus attenditur in consideranda læsione. & num.*6. *Amplia*

I. tempus contractus attendendum esse ad læsionem probandam, etiam cùm agitur de restitutione in integrum. num. 7. *idem tempus considerandum cùm agitur de reuocanda donatione ex eo quòd fuit inofficiosa, num.*8.

*II. in constitutione dotis, cùm filia se incongruè dotatam fuisse contendit, & renuntiationem legitima à se factam rescindi ex beneficio legis. num.*9.

III. quando filia fuit donata vt nuberet, & hereditati paterna non renuntiauit. num. 10. *intellige vt num.*11. *Limita*

*I. nisi traditio rei, & executio contractus conferatur in futurum. num.*12.

*II. contractu conditionali, quamuis in aliud tempus conferatur. num.*13.

*III. in contractibus qui habent effectum successiuum respicientem futura tempora. num.*14. *Aduerte vt num.*15.

L. Si voluntate. VIII.

Iidem AA. Euodiæ.

VEnditio facta paulo viliori pretio oon rescinditur nisi dolus, aut metus interuenerit, & dolus, metúsque probatus sit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.*1. *n.*1. *supr. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hisp.*56. *tit.*5. *part.*5. *vbi gloss.* 4. *in princip. & gloss.*5. Cephal. *cons.*735. *lib.*5. Roland. *cons.*90. *num.*12. *&* 13. *lib.*3. Menchaq. *controuers. vsu frequent. lib.*3. *c.*61. *num.*3. *vers. vnde si quis.* a

Et ad illud quod decipere se possunt adinuicem contrahentes, vide adducta per me *in collect. ad l.* 2. *super gloss. verbo humanum, sup. hoc eod. tit.*

Quòd si videlicet, &c.] Notatur ad hoc quòd sola 3
cooclusio attenditur atque obligationem inducit, & non qnod tractatur, & dicitur, vt per Tiraq. *ad fin. tit. de retract. conuent. num.* 24. vbi quòd sola con- 4
clusio dicitur esse contractus, Menoch. *de arbitr. casu* 470. *num.* 3. Caputaq. *decis.* 16. *num.* 2. *& decis.* 92. *num.*1. *part.*5. Goozal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 63. *num.*34. Et hunc textum singularem, & vnicum dicit Aoton. Gom. *var. tom.*2. *cap.* 1. *num.* 3. *vers. item etiam prosequendo*, ad hoc quod præparatio contractus sunt illa verba producta in ipso fieri, antequam perficiatur, & absoluatur ipse contractus.

Quod fuerat tempore venditionis datum, &c.] No- 5
tatur ad hoc quòd tempus celebrati contractus attenditur in consideranda læsione, vt per Cagnol. *num.*213. Cremen. *à num.*168. Pinel. *part.*3. *c. fin. num.*15. & Padil. *num.*70. *in l.*2. *sup. hoc eod. tit.* Guid. Pap. *decis.*157. Crauet. *cons.*114. *num.*16. *& cons.*151. *num.*7. *& cons.*188. *num.* 4. Roland. *cons.* 59. *num* 36. *lib.* 1. Aoton. Gabc. *commun. lib.* 3. *tit. de empt concl.*1. *n.*47. Rebuff. *de eo quod interest, num.*492. Osasch. *decis.* 41. *num.*5. Curt. iuo. *cons.*1. *col.* 3. *circa fin.* Cephal. *cons.* 563. *num.*48. *lib.*4. Matiens. *in l.*1. *gloss.*4. *num.*1. *tit.*11. *lib.*5. *noua Recop.* vbi Azeued. *num.*12. Seraphin. *de priuilegiis*

priuilegiis iuram. priuil. 93. num. 91. vbi pro regula tradit quòd in contractibus attenditur tempus celebrationis ipſius, & non quòd poſtea ſuperuenerit, Surd. conſ. 52. num. 48. & conſ. 151. num. 71. & de alimentis tit. 7. quaeſt. 34. num. 6. & tit. 8. priuil. 56. n. 79. Menoch. conſ. 358. num. 13. Caputaq. deciſ. 264. num. 9. part. 3. Viui. decif. 436. num. 13. Cardin. Mantic. de tacitis, & ambig. conuent lib. 4. tit. 16. n. 57. & tit. 20. n. 51. Cardin. Tuſch. practic. concl. lit. L. concl. 295. & lit. V. concl. 13. num. 1. Ceuall. commun. quaeſt. 664. num. 1. Giurb. decif. 105. num. 2. Amatis Ferraria decif. 47. n. 5. Gutier. de gabellis quaeſt. 147. num. 8. & 9. & de tutel. part. 2. cap. 22. n. 11. D. Barboſ. in l. part. 5. num. 52. ff. ſoluto matrim. Molin. de Iuſtit. tract. 2. diſp. 349. verſ. pretium autem iuſtum.

7 Amplia primò tempus contractus attendendum eſſe ad probandam læſionem, etiam cùm agitur de reſtitutione in integrum, vt per Giurba d. decif. 105.

8 num. 3. vbi num. 4. ſubdit idem tempus conſiderandum eſſe cùm de reuocanda donatione agitur ex eo quòd fuit inofficioſa.

9 Amplia ſecundò in conſtitutione dotis, cùm filia ſe congruè dotatam fuiſſe contendit, & renuntiationem legitimæ à ſe factam reſcindi ex beneficio l. 2. ſup. hoc eod tit. nam læſio conſideranda eſt inſpecto tempore dotationis, & renuntiationis, & habito reſpectu ad facultates, quas pater eo tempore habebat, & non quas reliquit tempore mortis, Pariſ. conſ. 29. num. 89. lib. 3. Ruin. conſ. 56. num. 13. lib. 3. Grammat. decif. 57. num. 34. cum ſeqq. Brun. de ſtat. excl. fœmin. art. 9. princ. quaeſt. 1. in fine verſ. contraria, Boër. decif. 62. Cou. in cap. quamuis pactum part. 3. §. 4. num. 7. verſ. ſeptima concluſio, & in fine, Menchaq. de ſucceſſ. creat. lib. 2. §. 18. à num. 79. Anton. à Sola in conſtit. Sabaudiæ tit. de alienat. min. gloſ. 2. num. 12. Laderch. conſ. 35. à num. 5. Hieron. Gabr. conſ. 142. num. 8. & 9 lib. 1. Decian. conſ. 6. num. 52. & 74. volum. 1. Bertaz. conſ. 7. num. 5. Honded. conſ. 10. à num. 53. lib. 1. Henriq. conſ. 15. per tot. Menoch. conſ. 6. num. 21. & 22. & de arbitr. caſu 149. num. 16. & 17. vbi tempus conſtitutionis dotis, & non mortis inſpiciendum eſſe comprobat, Molin. de primog. lib. 2. cap. 3. num. 29. Cardin. Mantic. de tacitis, & ambig. conuent. lib. 12. tit. 24. Ioſeph. Ramon. conſ. 1. num. 13. Caualcan. decif. 31. à num. 15. & decif. 81. num. 105. part. 3. Maſtrill. Siciliæ decif. 1. num. 15. Anton. Fab. in ſuo Cod. lib. 3. tit. 15. de inofficio. teſtam. definit. 21. & 23. Fontanell. de pactis nupt. tom. 1. clauſ. 5. gloſ. 8. part. 1. num 8. cum multis ſeqq. & clauſ. 9. gloſſ. 9. part. 1. num. 18. 27. 33. & 34.

10 Amplia tertiò, quando filia fuit dotata vt nuberet, & hæreditati paternæ non renuntiauit, ſi pater congruè filiam non dotauerit iuxta facultates, quas habebat, & ſecundùm qualitatem perſonarum, & morem regionis, & filia egerit ad ſupplementum dotis, quia inſpicienda ſunt bona, quæ pater tempore dotationis habebat, Fontanel. d. gloſſ 8. part. 1. num. 13. quando enim filia agit ad reſciſſionem renuntiationis, & ad ſupplementum dotis, nihil eſt quod ei impediat agere in vita patris, ſi exiſtimat minus iuſto fuiſſe ſibi pro dote datum, Anton. Sola d. tit. de alienat. bonorum min. & mul. gloſſ. 2. num. 13. Ioſeph. Ludou. Peruſ. decif. 21. num. 53. & 54. Fontanel. d. clauſ. 5. gloſſ. 8. num. 12. in fine, & d. clauſ. 9. gloſſ.

11 vnic. part. 1. num. 27. & 28. Intellige quoad inſpiciendum an filia fuerit læſa, vel non, & quoad ſupplementum dotis, inſpici valorem bonorum, quæ pater tempore dotationis habebat, ſi filia incongruè dotata reperitur, & filia reſpectu eorum bonorum ſupplementum dotis ſtatim petere poterit: ſupplementum verò legitimæ inſpecto valore bonorum, quæ pater tempore mortis relinquit, & in hoc caſu perinde haberi debet ac ſi non fuiſſet dotata. l. quoties, ff. qui ſatiſd. cog. l. Iulianus §. 1. ff. de verb. oblig. non enim ſufficit patrem filiæ dotem dare, ſed oportet eum dotem congruam præſtare, vt ab onere dotandi liberetur, Cephal. conſil. 501. num. 11. Cardin. Mantic. d. lib. 12. tit. 24. à num 8. verſ. aut verò filia, Caſtill. quotid. lib. 3. cap. 2. num. 88. & 89. Fontanell. d. clauſ. 9. part. 1. num. 41. & 42. vbi dicit quòd ſi filia fuit incongruè dotata, & pater teſtatus deceſſit, poteſt ſupplementum legitimæ conſequi, ac ſi nulla renuntiatio facta eſſet, & ſi pater inteſtatus obiit quòd ſuccedet cum fratribus in virili portione ab inteſtato, Maynard. Tholoſ. decif. 20. num. 1. & 2. lib. 4. Anton. Fab. in ſuo Cod. lib. 2. tit. 2. de pactis definit. 8. & lib. 3. tit. 19. definit. 23. Fontanell. d. num. 22.

Limita primò, niſi traditio rei, & executio contractus in futurum conferatur. nam tunc non tempus contractus, ſed traditionis attendi debet, & reſpectu illius temporis valor eſt conſiderandus, Pariſ. conſ. vlt. num. 26. lib. 2. Burg. de Paz in cap. cùm dilecti, de empt. ſuper gloſſ. 2. num. 36. Pinel. in l. 2. ſup. hoc eod. tit. part. 3. cap. fin. n. 16. Maſcard. de probat. concl. 1403. num 30. Matienſ. l. 1. gloſſ. 4. num. 3. tit. 11. lib. 5. noua Recop. Surd. conſ. 52. num 49. & 50. Card. Mantic. de tacitis & ambig. conuent. lib. 4. tit. 20. num. 5. Gutier. de gabellis quaeſt. 147. in fine. 12

Limita ſecundò in contractu conditionali, quamuis in aliud tempus conferatur. nam tunc tempus, in quo diſpoſitio confertur, inſpiciendum eſt, l. Stichum 39 ff. de manum. teſtam. l. quod ſponſa 4. C. de donat ante nupt. Anton. Fab. d. definit. 23. n. 16. 13

Limita tertiò in contractibus, qui habent effectum ſucceſſiuum reſpicientem futura tempora, qui licèt à principio non contineant læſionem, ſi incipiunt eam continere, habito reſpectu ad tempus, poſt contractum reſcindi poterunt, Natt. conſ. 548. num. 36. Rimin. iun. conſ. 59. num. 71. cum ſeq. Roland. conſ. 1. à num. 168. lib. 2. vbi multis modis exemplificat, Pinel. in d. l. 2. part. 2. cap. 1. num. 27. Seraphin. de priuileg. iuram. priuil. 83. num. 95. Cancer. var. lib. 2. cap. 1. num. 253. 14

Aduerte quòd quamuis in rebus mobilibus, præſertim victualibus, vt teſtes probent, debeant facere mentionem de tempore contractus, quia in his facilè, & intra paucos dies pretia variantur, & ſic non debeant ſe referre in ſpecie ad diem contractus, vel ad illam hebdomadam, ſed ad plures dies ante, & pòſt, ne ſequatur abſurdum quòd pretium conſiſtat in momento temporis, cuius æſtimatio non attenditur, Cremen in d. l. 2. num. 243. Boër. decif. 68. num. 6. Matienſ. in d. l. 1. gloſſ. 4. num. 4. vbi Azeued. num. 12. Maſcard. concl. 657. num. 67. & concl. 659. num. 2. & concl. 1403. num. 36. Valaſc. conſ. 43. num. 28. Gutier. de gabell. quaeſt. 147. num. 21. & 22. Stephan. Gratian, diſcept. forenſ. cap. 461. num. 1. & 3. Nihilominus tamen rebus immobilibus non requiritur iſta probatio anterioris, vel poſterioris temporis, ſed ſufficit quòd tempus conuentionis inſpiciatur, & de eo articuletur, & teſtes deponant, quia iura ad illud tantùm ſe referunt, ita Cagnol. in d. l. 2. Pariſ. conſ. 16. num. 83. lib. 2. Caputaquen. decif. 264. num. 9. part. 3. Cacheran. decif. 41. num. 5. Crauet. conſ. 134. num. 16. Cephal. conſ. 403. num. 42. lib. 3. Menoch. conſ. 358. num. 13. Surd. conſ. 151. num. 71. Cardin. Mantic. d. lib. 4. tit. 20. num. 31. Et iudex ſi velit quoad referendos teſtes ad tempus contractus, poteſt officium ſuum interponere, & eos ex officio ſuo interrogare 15

an

an de tali tempore intellexerunt, ne iustitia partis pereat, Matiens. *in d.l.1.gloss.2. num.18. in fine tit.11. lib.5.noua Recop.* Valasc.*cons.43.in fine*, Gutier.*d.quæst.147.num.22.*

SVMMARIVM.

1 *Pretio æquipollent pecora pro numeranda pecunia data.*

2 *pro Pretio emptionis dari possunt res in solutum.*

3 *Pecunia numerata licèt interuenire debeat in venditione, hoc tamen intelligi debet respectu conuentionis, non verò numerationis.*

4 *Conuentio, non pretij numeratio perficit emptionem sine sciptis habitam.*

L. Pretij causa. IX.

Iidem AA. Domitio.

1 PRo pecunia numeranda data pecora pretio æqui-
2 pollent. Pro pretio emptionis res in solutum dati possunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1. num.1.sup.hoc tit.*

Licet pecunia oumerata debear interuenire in
3 venditione, hoc tamen iorelligi debet respectu coouentionis, non verò numerationis. quia, vt eleganter
4 dicit Vlpian. *in l.2.ff.de contrab. empt.* non pretij numeratio, sed conuentio perficit emptionem sine scriptis habitam: vnde conuentione habita de pretio in pecunia numerata (sicur in casu huius l. factum extitit) licèt postea loco pretij detur species æstimata, vera emptio contrahitur. Vide Bart. *in l.2. in princ. num.3.ff.si certum pet.* Tiraq. *de retract. lign.§.1.gloss.24.num.2.& tit.2.§.1.gloss.14.n.11.* Petr. Greg.*syntag.iuris part.3.lib.25.cap.12.num.5.* Lasarte *de decima vend.cap.7.num.51.* Pinel.*in rub.C.de rescind. vendit.part.2.cap.2.num.16.vers. nec, & cap.3. num.1.* Casp. Roder. *de annuis redditib. lib.1. quæst.13. num.3.* Felician.*de censib.;tom.1. lib.1. cap.4. num.11. col.2. in med.* Auendan. *eod tract. de censib. cap. 37. num. 13.* Mozz *de contractib. tract. de empt. & vendit. tit. de substantialib. empt.& vendit. num.13. & 14.* Morl. *in emporio iuris part.1.tit.9. in prælud. num. 25.* vbi dicit quòd in hac lege à principio conuentum fuit circa pretium pecunia numerata, quod sufficit ad veram rationem emptionis, quamuis postea tempore solutionis consentiente creditore, venditore oempe, aliud detur loco pecuniæ, Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig.conuent.tom.1.lib.4.tit.19.num.5.* vbi *num.7.* ait hunc text. loqui quando à pretio fuit facta conuentio de pretio in pecunia numerata, & postea res æstimara loco pecuniæ data est in solutum, Nauar. *cons.1.*aliàs *13.de empt.& vendit.* Fontanell.*de pactis nupt.tom.1.claus.4. gloss.18.part.2.num.14.* vbi tenet quòd licèt in quolibet contractu emptionis constitui debet pretium in pecunia numerara, vulg.*§.item pretium, Instit. de empt. & vendit.* non tamen est necesse quòd in illa soluatur, sed immo potest io pecoribus, vel alia re de consensu partium solui absque eo quòd contractus emptionis irritetur, vel talis desinat esse, Pichard. *in d. §.pretium num. 17.* vbi dicit quòd sufficit ad contractus valorem si de pretio conuentum sit, quamuis numeratio non intercedat, & hinc subdit quòd cùm in hoc text. à principio in pecunia numerata conuentum esset, quamuis ex post, facto inter eos coottahentes conueniatur vt pretij causa, & in solutum pecora traderentur, ex hoc non aunullatur contractus. *& in §.2. num. 4. & 12. eod. tit. & in princip. num.55. Instit. quibus modis re contrab. oblig.* Cald. Pereita *de empt. & vendit. cap.18.num.23.*

SVMMARIVM.

1 *Dolus emptoris æstimatur ex qualitate facti, non ex paruitate pretij, & num. 2. ex quibus indiciis & præsumptionibus probetur dolus, remissiuè. num. 3. si res dolo emptoris fuit vendita, & emptor postea in alium, domicilium transtulerit, non competit rei vendicatio venditori contra illum tertium. num. 4. etiamsi dolus dederit causam primæ vendicationi, ac proinde fuisset nulla. num.5.*

L. Dolus emptoris. X.

Iidem AA. Seuero.

DOlus emptoris ex qualitate facti, oon ex par- 1
uitate pretij æstimatur. Colligunt ex Ordin.
Doctores citati *in l.1.num.1.supr.hoc tit.*
Hanc eandem cooclusiooem ex hoc text. desu- 2
munt Roderic. Xuar.*alleg.23.num.22.in fine* Pinel.*in*
l.2.sup.hoc eod.tit.part.1.c.4.num.23. Barnab. Cornaz.
decis.236.num.18. Et qoibus indiciis & præsumptio- 3
nibus probetur dolus, dixi *in collect. ad l.si dolo 5.sup.*
hoc eod.tit.
Et Tiraq. *in l.si vnquam, verbo reuertatur, n. 325.* 4
C.de reuoc.donat. ex hoc rext. colligit quòd si res
dolo emptoris vendita fuit, & emptot postea in
alium dominium transtulerit, non competit rei ven-
dicatio venditori contra illum tertium; & subdit
gloss. *in præsenti, verbo rei vendicatio*, dicere id pro- 5
cedere etiamsi dolus dederit causam primæ vendi-
cationi, ac proinde nulla fuisset.

SVMMARIVM.

1 *Contractus tenet, licèt pretium non sit vsquequaque conueniens.*

2 *Dolus non infertur scienti.limita quando sciens calliditate fuit seductus, n.3.*

L. Venditor factum. XI.

Jidem AA. Magnæ.

LIcèt pretium non sit vsquequaque conueniens, 1
contractus tenet: quia scienri non infertur dolus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1. num. 1.sup.hoc tit.*

Vide Morlam *in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 9. quæst.20. num.7. vers. denique*, vbi quòd ptocedit hic text. cùm alter ex contrahentibus dicebat se circumueotum dolo, hunc enim excludit scientia & consensus eius, qui se deceptum allegat, neque doli prætextu porest ex modica læsione in pretio agere aduersùs contractum.

Allegari soler hic text. ad hoc quod scienti noo 2
infertur dolus, vt per Sim. de Prætis *cons.15. num.9.*
& 10. Cardin. Tosch. *practic. conclus. tom. 2. lit. D.*
concl.589. num.1. vbi *num.2.* limitat quando callidi- 3
rare fuit sciens seductus & sollicitatus, refero ego
ipse *de Axiomat.iuris vsufreq.axiom.76.num.9.*

SVM

SVMMARIVM.

1 *Venditio propter munus publicum, vel vrgens debitum, viliori pretio facta, non reſcinditur.*
2 *Contractum non reddi ineſficacem propter neceſſitatem rei familiaris.*
3 *Venditionem non reſcindi etſi venditor dicat vendidiſſe ex neceſſitate.*

L. Non idcirco. XII.

Jidem AA. *Antiocho.*

1 VEnditio facta viliori ptetio propter munus publicum, vel vrgens debitum, non reſcinditut.
2 Item neceſſitas rei familiaris conttactum ineſficacem non reddit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. ſup. hoc tit.*

3 *Sumptibus neceſſariis vrgentibus*, &c.] Notatur ad hoc quòd venditio teſcindi non poteſt, etſi venditor ex penutia vendidiſſe dicat, vt pet *l. Hiſp. 62. tit. 5. part. 5.* Pinel *in l. 2 ſup. hoc tit. part. 2. cap. 2. num. 36.* Matienſ. *in l. 1. gloſſ. 8. num. 37. tit. 11. lib. 5. noua Recop.*

SVMMARIVM.

1 *Proteſtatio, & denuntiatio facta ab eo, qui non habet ius proteſtandi, & denuntiandi, non releuat, & num. 2.*
3 *Denuntiatio illius, cuius non intereſt, non nocet.*
4 *Denuntiatio à quo facienda ſit, remiſſiuè.*

L. Si maior. XIII.

Iidem AA. & CC. *Nicæ.*

1 PRoteſtatio, & denuntiatio facta ab eo, qui non habet ius proteſtandi, & denunriandi, non teleuat. Colligunt ex Ordin. Doctotes citati *in l. 1. num. ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſ. tenent Batt. *in l. non ſolum, §. morte, num. 11. & 32. ff. de noui oper. nunt.* Tiraq. *de retract. lin lig. §. 36. gloſſ. 2. num. 10.* Menoch. *de præſumpt. lib. 1. præſ. 97. num. 26.* dum habent quòd ptoteſtatio non conſiſtens in poteſtate hominis, nihil prodeſt.

3 Notatut ad hoc quòd denuntiatio illius, coius non intereſt, non nocet, vt pet gloſſ. *hîc, verbo de-*
4 *nuntiauit.* Quis autem denuntiationem facere valeat? vide Caballin. *de euiction. §. 3. in addit.* vbi quòd ab emptore denuntiatio eſt facienda, vel ab eius procutatore ſpeciale, aut generale mandatum habente. De ſingulari ſucceſſore, hoc eſt, qui rem à primo, vel ſecundo emprote habuit titolo oneroſo, vel lucratiuo, quòd ſuo immediato venditori, vel auctori debeat denuntiare, non verò primo venditori, à quo tes illa, de qua lis agitut, deſcendit, quia diuerſi ſunt tituli, & cuntractus, diuerſique etiam ſunt conttahentes, & ex quolibet ptoptia & noua otitut actio de euictione, quam contra ptimum venditorem, vel auctorem exetcere non poteſt, cùm eum non habeat obligatum. Vide Anton. Gom. *tom. 2. var. cap. 2 num. 46. in princ.* Caballin. *d. §. 3. num. 145.* Marant. *de ordine iudic. part. 6. memb. 5. num. 9.* Bettaz. *de clauſulis inſtrum clauſ. 17. gloſſ. 1. ante num. 2.* Pereg. *deciſ. 80. num. 13.* Cornazan. *Lucenſi deciſ. 212. num. 2.* Cæſ. Maneut. *Mantic. deciſ. 21. num. 15.* Card. Tuſch. *practic. concluſ. lit. E. concl. 353. num. 5. cum ſeqq.* D. Barboſ. *in l. venditor num. 13. ff. de iudic.* Cald. Peteita *de empt. & vendit. cap. 31. num. 67.* Guzman *in tract. de euictionib. quæſt. 11. num. 2. cum ſequentibus.*

SVMMARIVM.

1 *Venditio non reſcinditur eo quòd emptor ex conuentione non ſoluit tributum Reip. nec reſcinditur ob modum non ſeruatum præciſè, ſed ad adimplementum per æquipollens actio competit. num. 2.*
3 *Contractus nominati non reſcinduntur propter cauſam non ſubſequentem, nec ex non implemento ex parte alterius contrahentium.*

L. Ea conditione. XIV.

Jidem AA. CC. *Baſilicæ.*

VEnditio ideo non teſcinditur qoòd emptot ex 1
conuentione non ſoluit tributum Reip. Ob 2
modum præciſè non ſeruatum minimè teſcinditur venditio, ſed ad adimplementum per æquipollens actio competit. Colligunt ex Otdin. Doctotes citati *in l. 1 num. 1. ſupr. hoc tit.*

Noratut hic text. ad hoc quòd contractus nomi- 3
nati non teſcinduntut propter cauſam non ſubſequutam, oec ex non implemento ex patte alterius conttahentium, vt per Suat. *tom. 1. commun opin lib. 4. tit. 30. num. 13. pag. 635.* Anton. Gom. *tom. 2. var. cap. 8. prope fin. verſ. ex quibus notabiliter*, vbi ait in hoc text. haberi quòd in conttactu ſola conuentione petfecto & nominato, non habet locum tepetitio, ſed pars poteſt agete contta aliam non parentem, actione ex ipſo conttactu, & temedio competenti ad obſeruantiam conttactus, vel intereſſe. Pinel. *in rub. C. hoc tit. part. 2. cap. 2. num. 18.* vbi ait ſenſum huius text. eſſe ſecuodùm gloſſ. & omnes, vt ex pacto ſoluendi Reip. non deſinat eſſe veta emptio, & venditio, & ideo licèt emptor non impleat ex ſua parte, non tepetitut tes, nec agitur ad reſcindendum contractum, ſed tantùm, vt emptot ſoluat: & tefert plures conciliatotes *ad l. cùm te, C. de pactis inter empt.* & tandem *num. 19. prope fin.* concludit videti crebriùs intelligete ſcribentes quòd in ſpecie *d. l. cùm te*, plus valebat, ſeu plus importabat tes, vel factum præſtandum ab emptore, quàm ptetium ab eo dandum: è conttariu autem in hoc text. plus etat in pretio conuento, quàm in facto, quod accedebat. Vide alia in collect. *ad d. l. cùm te.*

SVMMARIVM.

1 *Venditio facta pretio viliori non reſcinditur ſub prætextu quòd quis ignorauerit qualitatem rei, & huius iuſtum pretium.*
2 *Venditor ſcientiam valoris rei ſuæ, & vires ſui patrimonij habere præſumitur, & num. 3.*
4 *in Venditione quando adeſt læſio vltra dimidiam iuſti pretij, ignorantia præſumitur.*
5 *Paria ſunt ſcire, & ſcire debere.*

L. Quiſquis

L. Quisquis maior. XV.

Imppp. GRAT. VALENT. *&* THEOD. AAA. *ad Hypatium P.P.*

1 VEnditio facta viliori pretio non rescinditur sub prætextu quòd quis ignorauerit qualitatem rei,& huius iustum pretium. Colligunt ex Ordin.Doctores citati *in l.1.n.1.supr. hoc tit.*

Latè de interpretatione huius legis,vide Pinel.*ad l.2.supr. hoc eod. tit. part.1. cap. 2. num. 30. cum seqq.* Matiens.*l. 1. gloss.8. num.41. tit. 11. lib. 5. noua Recopilat.*

2 Allegari solet hic text. ad hoc quòd venditor scientiam valoris rei suæ,& vires sui patrimonij habere præsumitur,vt per Dec.*cons.583. col.2.* Rimin. *cons.50.num.14.& 17.* Alphan. *collect.31.* Boër.*decis. 141.num.6.* Anton. Gabr. *commun.lib.6.tit de regulis iuris, concl. 5. num. 25. cum seqq.* Mascard. *de probat. concl.554.& concl.736.& 1105.* Surd. *decis.146.n.12. & 13.& decis.179.num.7.& cons.13.num.30.* Bertrand. *cons.29. num. 2. vol. 1.* Gregor. Lopez *l.56. gloss. 4.*
3 *prope fin.tit.5.part.5.* vbi ait quòd vbi quis paulo viliùs vendit præsumitur quòd sciuerit pretium rei,& subdit ita procedere textum in præsenti,Menoch.*de præsumpt. lib.6. præsumpt.23. num. 34.* vbi octo declarationes tradit,Morl.*in emporio iuris ciuilis,part.1.tit. 9.in prælud.num.90.*& licèt facti proprij scientia præsumatur,*l.plurimum,ff.de iuris & facti ignorant.cap. ab excommunicato, de rescript.* hæc præsumptio non est sufficiens,quia tollitur ab alia fortiori,quæ est quòd quis non præsumatur iactare suum.*l.cùm de indebito, ff.de probat.* Menoch.*d. lib.1. præsumpt.18. num.13. & lib.2.præsumpt.33.num.5.& lib.3.præsumpt.34.num.23. & præsumpt.122.num.54.* quòd vna præsumptio tollatur ab alia,probat *l.diuus, ff. de restit.in integr. l.non solùm, ff. de ritu nupt.* Tiraquell.*in l.si vnquam, verbo donatione largitus,num.156.C. de reuocand. donat.* Menoch.*d. lib.1. præsumpt.30. num. 1.* Surd. *consil. 112. num.72.*& fortior vincit debiliorem, *l.ob carmen,§.si testes,ff.de testib.* Surd.*dict.cons.112. num.73.* est enim potentior præsumptio quòd quis non præsumitur iactare suum,quia est benignior, ne quis cum aliena iactura locupletur,Menoch.*de arbitr.casu 472.n.7. & d. lib.1.præsumpt.29. num. 5.* & quia ista est fundata in ratione naturali. nam à se ipso charitas bene ordinata incipit, altera in ratione ciuili,& quia ista euitat inæqualitatem, Menoch. *vbi supr.n.15.& 16.*

4 In gloss. *Paulo vilioris.*ibi, *secus ergo si vltra dimidiam*, &c. Notatur ad hoc quòd quando adest in venditione læsio vltra dimidiam iusti pretij, ignorantia præsumitur, quia in læsione ita magna quis non censetur consentire: vt per per Dec. *cons. 583. num.3.*Anton.Gabr.*commun.lib.3.tit.de empt.& vend. conclus.1.n.103.* Couarr. *lib.2. variarum cap.4. num.2.* Burg.de Paz *in cap.cum causa,n.20.de empt.* Menoch. *in d.l.1.gloss.8.n.40.in fine*, qui omnes in læsione modica scientiam præsumi conueniunt.

5 In gloss. *Debuerat,fin.*ibi, *pro eodem ergo debet haberi ac si ipse sciuisset de his.* Notatur ad hoc quòd paria sunt scire,& scire debere,vt per Tiraquel.*de retractu lign.§.12. gloss.1. num.9. & ad finem tit. num.43.* Ioseph.Ludou.*Perus.decis.103.* Surd. *cons.105.n.23.* Stephan.Gratian.*discept.forens.cap.194. num.1.* quos refero *de axiomatib. iuris vsufrequent. axiomat. 174. num.29.*

SVMMARIVM.

1 *Æstimatio facienda est secundùm rei qualitatem.*
2 *Debitorum non soluendo existentium res sub hasta sine vllo damno,nec vllius gratia vendenda.*
3 *Res immobilis æstimatur ex fructibus, & redditibus.*
4 *in Re æstimanda rei qualitas, & quantitas fructuum, consideranda est.*
5 *Rei qualitas licèt recipiat separationem à quantitate quæ pro ea inueniretur, si vendatur: attamen qualitas à quantitate fructuum minimè separanda est.*
6 *Venditio fundi, etiam debitoris Reipubl. ab executore facta,in subhastatione fienda.*
7 *Dolus præsumitur in eo, qui contrahit cum aliquo sine debitis solemnitatibus iuris, non procedere quando contractus contineret in se æquitatem naturalem, num.8.hæc præsumptio dicitur iuris, & de iure,& sic non admittit probationem in contrarium, num.9.*
10 *Dolus præsumitur in eo, qui contrahit cum minore sine solemnitatibus requisitis à iure.*
11 *inter alia requisita Venditionis factæ per fiscum, illud vnum est quòd venditio fiat pretio iusto.*

L. Si quos. XVI.

Imppp. VALENT. THEOD. *&* ARCAD. AAA. *ad Magillum Vic. Africæ.*

ÆStimatio facienda est secundùm rei qualitatem. Item res debitorum non soluendo existentium sub hasta sine vllius damno,nec vllius gratia vendendæ. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.n.1.supr hoc tit.* 1 2

Et redditnum quantitas æstimetur.] Notatur ad hoc quòd res immobilis æstimatur ex fructibus,& redditibus,vt per Pinel.*in l.2.supr.hoc eod.tit. part.3. cap.4. num.28.* Tiraquel. *de retractu tit.2.§.7.gloss.1. num.9.* Anton.Gom. *tom.2. variarum cap.2. num.15.* Caballio. *milleloq. iuris, part.1. milleloq.300.* Menoch. *cons. 121. num.16. & de arbitr. casu 183.num.25. cum seqq.* Corduba de Lara *in l. si quis à liberis, §. sed si filius, num.23. cum seqq. ff. de liberis agnosc.* Mascard. *de probat.concl.651.num.1.* Cardin.Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent.lib.4.tit.20. num.10.* Cald. Pereira *post quæst. forens. cons.14. num.1.* Azeued. *ad l. 1. num. 76. tit.21.lib.4.noua Recopilat.* Gutier.*de iuram.confirmat. part.3. cap.15. num.10.* Vide posita *in collect.ad l.2. in fine,suprà hoc tit.* 3

Notatur etiam ad hoc quòd in re æstimanda ad qualitatem rei,& quantitatem fructuum,habendus est respectus,vt per Cagnol.*in d.l.2.num.133.*D.Barbos.*in l.maritum 13.num.17.ff.soluto matrim.* vbi addit quòd quamuis qualitas rei recipiat separationem à quantitate, quæ pro ea inueniretur si vendatur,*l.qui bonis 6.ff. de cessione bonorum*, secundùm communem intellectum, tamen qualitas à quantitate fructuum minimè separatur,vt probat hic text.& quòd ita debet explicari *l.si fundus,ff.de rebus eorum.* 4 5

Hi postremò,&c.] Hunc text.notabilem & expressum asserit Anton. Gom. *tom.2. variarum cap.1.n.23.* ad hoc quòd remedium *l.2.suprà hoc tit.*habet locum etiamsi res sit vendita in publica subhastatione, de quo plures Doctores citaui *in collectan. ad dicta l.2. ampl.2.*

Notatur hic text. ad hoc quòd venditio fundi etiam debitoris Reipubl.ab executore facta, debet 6

fieri

fieri in subhastatione, qnoniam aliter non valet, vt per Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo emptio num.* 41. Bertrand. *cons.* 155. *num.* 4. *vol.* 6. vbi ex Angel. air quòd text. iste loquitur cùm propter debitum publicum fit distractio, Christoph. de Paz *in schol. ad leges styli l.* 220. *num.* 3. vbi quòd intelligitur hæc lex in subhastatiune coacta, & necessaria.

7 Notatut etiam ad hoc quòd dolus præsumitur in
eo, qui contrahit cum aliquo sine debitis solemnitatibus iuris, vt pet Crauer. *cons.* 19, *num.* 1. *& cons.* 871.
n. 21. *& cons.* 889. *num.* 5. Plot. *de in litem iurando* §. 5.
8 *n.* 50. *&* §. 60. *num.* 61. vbi declarat hoc non procedere
quaudo contractus continet in se naturalem æquitatem, Menoch. *de præsumption. lib.* 5. *præsumpt.* 3. *num.* 79. *cum seqq.* Mascard. *de probat. conclus.* 1004. *num.* 19. *cum seqq.* Farin. *in praxi crimin. q.* 89. *à n.* 88.
9 vbi *num* 90. subdit quòd hæc præsumptio dicitut iu-
ris, & de iure, & sic probationem in contrarium non
10 admittit, & *num.* 91. quòd hinc dolus præsumitur in
eo, qui contrahit cum minore sine solemnitatibus re quisitis à iure.

11 Iu gloss. *Æstimetur.* ibi, *& bona fide ementi, & iusto pretio*, &c. Notatur ad hoc quòd inter requisita venditionis factæ per fiscum, illum vnum est quòd venditio fiat iusto pretio, vt pet D. Barbos. *in l. mora num* 58 *ff. soluto matrim.*

SVMMARIVM.

1 *Venditiones factæ in fraudem Reipubl. irritantur, & emptor conscius pretio emptionis mulctatur, & n.* 2.
3 *Donatio facta à patre filio Clerico, vel exempto in fraudem collectarum & tributorum Regiorum non valet.*
4 *Possessio quando est translata in Clericum in fraudem collectarum, non desinit obligatio ad earum solutionem.*
5 *Fraus & dolus præsumuntur ex actu facto clandestinè præsumi in minore, rustico, muliere, num.* 6.
7 *Clam fieri tribus modis dicitur, scil. naturâ facti, loci, & temporis.*
8 *Clam fieri quod fit ignorante eo, ad quem res pertinebat.*
9 *Actus clandestinus quis.*
10 *Actus clandestinè factus præsumitur, quando fit in loco secreto, vel celatè detinetur, itaut non possit venire in notitiam eorum, quorum interest, etsi testes sint adhibiti.*
11 *Recipiens venditionem in fraudem fisci & collectarum amittit rem emptam, vel ei donatam.*
12 *Alienans bona sua in fraudem collectarum, illis priuari debet.*
13 *Alienans bona in fraudem fisci, non obstante alienatione ad tributorum solutionem per capturam personæ compellendus est.*

L. Hi qui imposita. XVII.

Impp. ARCAD. & HONOR. AA. *Messale.*

1 VEnditiones factæ in fraudem Reip. ittitantur, emptor conscius pretio emptionis mulctatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. quoad primam eius partem, desumunt *l. Hisp.* 59. *tit.* 5. *p.* 5. *vbi gloss.* 1. Cuiac. *lib.* 16. *obseru.* 13. Mench. *de success.*

creatione lib. 1. §. 10. *n.* 656. Matiens. *in l.* 11. *gloss.* 2. *&* 4. *& gloss.* 5. *n.* 6. *tit.* 10. *lib.* 5. *noua Recop.* & *ibi* Azeu. *n.* 3. Fornet. *lib.* 2. *select. cap.* 13. Gutier. *pract. lib.* 1. *q.* 132. *num.* 6. Christoph. de Paz *in schol. ad leges styli l.* 212. *schol.* 1. *n.* 3. Flores de Mena *var. lib.* 2. *q.* 21. §. 2. *à n.* 70. Alfar. *de officio fisci gloss.* 16. *n.* 186. *&* 201. Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo emptio num.* 43.

Vnde donario facta à patre filio Clerico, vel exem- 3
pto in fraudem collectarum, & tributorum Regiorum non valet, vt per Matiens. Azeued Gutier. Flores de Mena, & Christoph. de Paz *citatis locis*, Auendan. *de exequendis mandat. lib.* 2. *cap.* 14. *n.* 30. Menoch. *d.* §. 10. *n.* 654. *cum seqq.* Perez *l.* *col.* 2. *&* 3. *vers. vnde si pater*, *& vers. hoc tamen intellige tit.* 3. *lib.* 1. *Ordin.* Duen. *Regul.* 300. *limit.* 5. Mati. Anton. *variar. resolut. lib.* 1. *resol.* 88. *n.* 8. vbi dicit quòd quando est translata 4
possessio iu Clericum in fraudem collectarum, non desinit obligatio ad earuin solutionem, ex *l. sacramenta, & l. qui sub prætextu, C. de sacros. Eccles.*

Vel ineundos furtim existimant, &c.] Notatut ad 5
hoc quòd præsumitur fraus, & dolus ex clandestinè facto, vt per Tiraq. *de retractu conuent. in præfat. num.* 13. *& de pœnis temp. causa* 11. Mascard. *de probat. concl.* 532. *num.* 43. *&* 44. *& concl.* 815. *num.* 13. Menoch. *de præsumpt. lib.* 5. *præsumpt.* 3. *num.* 107. *& præs.* 122. *num.* 90. Fatinac. *in praxi crimin. q.* 89.
n. 130. vbi *num.* 131. ampliat præsumi in minore, ru- 6
stico, & muliete, & *n.* 134. ait quòd clam dicitur tri- 7
bus modis fieri, ex natura scilicet facti, natura loci, & ex natura temporis, & *n.* 136. tenet clam fieri 8
illud, quod fit ignotante eo, ad quem res pertinebat,
n. 137. resoluit actum esse clandestinum quod fit 9
sine testibus, & sine debita solemnitate; & subdit 10
præsumi actum clandestinè factum etsi adhibeantur testes, & conficiatut instromentum quando fit in loco secreto, vel claré detinetur, itaut non possit venire in notitiam eorum, quorum interest, de quo Hieton. Leo *decis.* 9. *num.* 17. *tom.* 1.

Mulctandum esse quod dederit.] Notatur ad hoc 11
quòd recipieos venditionem in fraudem fisci & collectarum amittit rem emptam, vel ei donatam, vt per Pen. *in l. fin. C. de ann. & trib. lib.* 10. Aueudan. *in cap. Prætor. part.* 2. *cap.* 14. *num.* 13. *in fine*, Vrsill. *ad Afflict. decis.* 72. *num.* 12. vbi dicit quòd alienans bona 12
sua iu fraudem collectarum illis priuari debet, & *in d. l. Hisp.* 11. *tit.* 10. *lib. nouæ Recop.* statuitur quòd
non obstante alienatione ad ttibutorum solutionem 13
compellatur per capturam petsonæ, qui in fraudem fisci bona alienauit.

SVMMARIVM.

1 *Proceres palatij res subhastatas à fisco, vel tales aureas & argenteas priuatorum emere prohibiti, & num.* 2.
3 *Palatini qui.*
4 *in Correlatiuis dispositum in vno, non censetur dispositum in alio, etiam causa æqualitatis seruandæ, si inter correlatiua sit diuersa ratio.*

L. Vestium auri. XVIII. & vlt.

Imppp. ARCAD. HONOR. & THEOD. AAA. *Nestorio Comiti rerum priuatarum.*

PRoceres palatij nō ement res subhastatas à fisco, 1
vel tales uon ement auteas, & argenteas priuato-

rum. Colliguot ex Ordio. Doctores citati *in l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

a Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Greg. Lop. *l. 5. verbo adelantado tit. 5. part. 5.* Conan. *comment. iuris lib. 7. cap. 7. num. 2.* Strach. *de mercatura p. 3. n. 16.* Rebuff. *in tract. exception. num 639.* vbi attestatur istam non seruari in Fraocia, Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 341. n. 4.* Morl. *in emporio iuris ciuilis p. 1. tit. 9. in praemiss. n. 91.* vbi aduertit iura de hac eloquentia diuersimodè statuere. nam per leg. *in praesenti*, emptor pretium amittit, per *l. non licet 46. ff. de contrah. empt.* quadruplo mulctatur, per *l. qui officij 6. ff. eod. & l. vnic. C. de contract. iudic.* nulla pœna afficitur, sed taorummodo rescinditur contractus. Et ad horum iurium interpretationem sic loquitur. Quapropter ad veram interpretationem constituendum est hæc iura loqui io longè diuersis speciebus, & ideo diuersas pœnas co nstituere. Prior ergo species fit io his, qui particularia negotia fisci administrant, vt sunt Comites rerum priuatarum, procuratores Cæsaris, quæstores, & exactores, ac alij similea: hi enim non possunt emere res fiscales, quas ipsi admioistrant, & circa quas negotia gerunt, quia sibimet venderent, aut locarent; quod quia maximam habet fraudis suspicionem, sub pœna quadrupli prohibetur; atque ita procedit *d. l. non licet*, quia sic accipit eaio Alciat. *in l. Praesidi num. 9. ff. si certum pet.* & ab eo non relato Matiens. *in dial. relator. p. 3. cap. 17. n. 15. & 29.* & tauquam nouum tradit Conan. *lib. 7. comment. cap. 7. n. 2.* sed ante omnes Bart. *in d. §. quod à Praeside.* Secunda species est quoties vendente Comite rerum priuatarum, vel alio, cui onus incumbit administrandi, veodendi, vel locandi res fiscales, eius officialis conducit, vel emit ab eo res fisci, talis contractus non solùm rescinditur, sed etiam emptor non quadruplo, sed pretij amissioue mulctatur, vt habetur *in hac l.* quæ ad hanc speciem referenda est: quoniam Palatini dicebantur apparitores Comitum rerum priuatarum, de quibus *in tit. de Palat. sacr. larg. lib. 12.* qui quidem Palatini mittebantur à Comitibus in prouincias ad mouendum Præsides prouinciarum vt maturarent exactionem tributorum, iuxta iuta sic intelligenda *in l. 2. & 3. C. de canon. largit. titul. lib. 10. & in l. 2. C. de collat. fund. fiscal. lib. 10.* Et iu hac significatione Palatini frequentissimè accipiuntur io constitutionibus, vt constat ex traditis à Cuiac. *de Palat.* Hi ergo Palatini prohibentur emere vel conducere à Comite rerum priuatarum, vt *in l. vnic. C. quibus ad conduct. praed. fiscal. acced. non licet, lib. 11.* iuxta quam intelligendus est text. *in praesenti*, quod inscriptio indicat, quia vtraque ad Nestorium Comitem rerum priuatarum scripta est. Vnde verba illa huius l. fin. *à priuatis nostris*, exponenda fuot, id est, à Comite rerum priuatarum, vt exponit *gloss. 2. in princip.* & probat Conan. *d. cap. 7. num. 2.* quamuis secundam expositionem magis probet Cuiac *in dict. l. 2.* hi ergo Palatini non quadruplo, sed pretij amissione puniuntur. Tertia species est, quæ comprehendit iudices, seu habentes administrationem in aliqua prouincia, qui in ea aliquid emere prohibentur, atque ita procedit *d. l. qui officij, & d. l. vnic.* quæ leges tantùm tractant de validitate contractus, pœna autem deducitur ex *d. §. quod à Praeside*, vt sit pretij amissio, quemadmodum io superiori specie. Hactenus Morla.

4 In gloss. *Amissionis, fin.* Notatur ad hoc quòd in correlatiuis dispositum in vno, non censetur dispositum in alio, etiam causa æqualitatis seruandæ, si inter correlatiua sit diuersa ratio, vt per D. Barbos. *in l. maritum 13. n. 53. prope fin. ff. soluto matrim.*

Quando liceat ab emptione discedere.

Tit. XLV.

SVPERIOR titulus fuit de venditione alterutro cootrahente inuito rescindenda: hic est de eadem mutuo consensu infirmanda. Scripseruot in rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. De materia vide *l. Hisp. 7. tit. 5. part. 5.* Kirchou. Suar. Fichard. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 11.* Cald. Pereira *de solut. emphyt. cap. 14. num. 16. cum seqq.* Arimin. Tepat. *var. sentent. tom. 2. tit. 392.*

SVMMARIVM.

1 *Emptio & venditio solo consensu celebrata, dissensu tollitur, nisi effectum sumat à traditione, & num. 2. etiamsi distractus fiat per pactum nudum, & modò fiat in continenti, & modò ex internallo, num. 3.*

4 *Gabella an debeatur rescissa venditione: & an duplex, vna ex contractu, altera ex distractu.*

5 *Venditio non dissoluitur solo vtriusque consensu post traditionem.*

6 *Contractus quando est bonae fidei, etiam distractus erit bonae fidei.*

L. Re quidem. I.

Imp. GORDIAN. A. *Rufino.*

EMptio & venditio solo consensu contracta & celebrata dissensu etiam tollitur, nisi à traditione sumat effectum, quo casu nisi tradatur, non distrahitur. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Fulgos. Butrig. Angel. Bald. Castrens. Cuiac. Dooell. Aloys. Leo *in 4. fol. 36.* Sichard. Sebast. Næui. remissiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Villad. *l. 2. n. 4. tit. 10. lib. 3. forileg.* Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 2. num. 21. in princip.* vbi extendit etiamsi fiat distractus per pactum nudum, & modò stat in continenti, modò ex internallo, & *l. 40. Tauri num. 16. col. 2.* Perez *in l. 2. col. antepen. vers. dubitatur vlterius tit. 7. lib. 5. Ordin.* Mozz *de contract. lib. tract. de empt. tit. quibus modis annulletur emptio, num. 2.* Cald. Pereira *quaest. forens. lib. 2. quaest. 26. num. 5. & de empt. & vendit. cap. 22. num. 8. vers. alterius & cap. 28. num. 16.* 2 3

Dubium autem est an gabella ex venditione sic rescissa debeatur? Et an duplex, vna ex contractu, altera ex distractu? In qua quæst. vera resolutio est quòd si incontinenti, hoc est, antequam ad alia partes diuertantur, à venditione mutuo consensu recedunt, gabella non debetur; secus verò si ex internallo, quia ius semel fisco quæsitum ab eo auferri per partes non potest, Bart. *in l. si duobus, §. fin autem num. 1. & ibi* Bald. *in §. sed quia nostra col. 2. num. 4. C. commun. de leg.* idem Bald. *in l. si constante col. 2. per text. ibi, C. de donat. ante nupt.* Tiraquel. *de retractu convent. §. 6. gloss. 1. n. 10.* vbi id verum intelligit, etiamsi ante traditionem rei venditæ partes discesserint, & à cõtractu incontinenti discedant, Ant. Gom. *tom. 2. var. c. 2. n. 32.* Piuel. *in l. 2. C. de rescind. vend. p. 2. c. a. n. 36.* 4

Mench.

Mench *controuers.vsufrequent.part.2.cap.11.num.15. & de success.creat. §.25.num.5.* vbi ampliat etsi res non fuisset tradita, Perez *l.1. col.44. vers. sed dubium est, tit.7.lib.5. Ordin.* Parlador. *rerum quotid. lib.1. cap.3.§.4.num.5.& 11.* Cald. Pereira *de resolut. emphyt. cap.16.num.46.* Surd. *decis.305 num.9. cum seqq. & decis.321.* Cald. Pereira *d. cap.28. num.16.* Gutier. *de gabell. quaest. 10. num.2.* vbi hanc veram resolutionem dicit contra Lasart. *de decima vendit.cap.14.n.7.* qui voluit etiam ex venditione, quae incontinenti de partium consensu rescinditur, gabellam deberi. Ex distractu, si venditio non sit plenè perfecta, quia ex altera tantùm parte impletus est contractus, nempe traditione rei, vel solutione pretij, si resolutio fiat per actum priori similem, gabella non debetur: secus verò si contractus perfectus esset, & pretium solutum, & res tradita, vel diuerso pretio conuentum esset quòd res venditori reddatur. nam tunc ex huiusmodi distractu noua gabella solui debet, text. *hic,* Parlador. *d.§.4.num.6.* Lasarte *d.cap.14.n.8.* Gutier. *citato loco.*

5 *Etenim post traditionem, &c.*] Notatur ad hoc quòd venditio post traditionem solo vtriusque consensu non dissoluitur, vt per Tiraquel. *de retractu lign. §.1. gloss.2.num.54.& tit.2.§.6.gloss.2.num.8.* Anton. Gom. *d.tom.2. variarum cap.2. num.2.* Lasarte *dicto cap.14. num.8 & 9.*

6 Notatur etiam ad hoc quòd quando contractus est bonae fidei, erit etiam distractus bonae fidei, vt per Tiraquel. *de iure mariti gloss.5.num.9.*

SVMMARIVM.

1 *Arrharum datione insecuta res integra in contractibus, amplius esse non desinit, sed per solutionem partis pretij desinit esse integra.*

2 *re integra ante Arrharum dationem nullo consensu discedere licet à contractu.*

3 *venditione perfecta Arrhis datis licere emptori discedere à contractu amissis arrhis, & idem venditori permissum esse restitutis arrhis acceptis, & tantundem de bonis suis emptori. Amplia, seu declara.*

I. vltra amissionem Arrharum emptorem, vel venditorem non teneri ad interesse, nec agi posse ad contractus implementum, num.4. per traditionem Arrharum censeri suspensam venditionem, quoad vsque facta sit traditio, & fas esse vnicuique contrahentium ab ea discedere amittendo arrhae valorem, & ex eo non dici rescindi contractum, sed illi non extari tanquam infirma, ex eòque non deberi gabellam, si ab eo partes discedant, n.5.

II. procedere etsi Arrha non sit data, sed promissa, num.6. Limita

I. si res vendita erat iam tradita, num.7.

II. quando Arrha fuerunt datae nomine pretij, numer. 8. quando pro parte pretij. Arrhae datae sunt in contractu, nondum consensu perfecto, num. 9. si Arrha detur in specie, & non in pecunia, non cedit loco pretij, nisi species detur aestimato loco pretij, num.10.

III. Arrha data in pecunia numerata, in dubio videntur data nomine arrharum, & non in partem pretij, nisi expressè dicatur quòd in partem pretij dantur, n.11. De iure communi quando non constat an in partem pretij fuerit Arrha data, pro pretio constituta praesumitur, n.12.

IV. si Arrhae datae fuerunt in signum perfectionis contractus, n.13.

V. si per venditorem non stat quominus vendat, vel quia rei natura venditionem impedit, n.14.

VI. nisi res vendita peruenit antequam ab emptore datum sit quòd amissis Arrhis vult à contractu recedere, n.15.

16 *Res integra dicitur quando nec res est tradita, nec eius pretium, aut pars illius soluta.*

L. Perfectam. II. & vlt.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Felici.*

ARrharum datione insecuta res integra in con- 1
tractibus ampliùs esse non desinit, sed per so-
lutionem partis pretij desinit esse integra. Re inte- 2
gra ante arrharum dationem nullo consensu disce-
dere licet à contractu. Colligunt ex Ordin. Docto-
res citati *ad l.1. num. 1. supr. hoc tit.*

Probat hic text. venditione perfecta arrhis datis 3
licere emptori discedere à contractu amissis arrhis,
& idem venditori permissum esse restitutis arrhis
acceptis, & tantundem de bonis suis emptori, vt per
l.Hisp.7.tit.5.part.5. Ceuall. *commun. contra communes
q.242.in princip.*

Amplia primò, seu declara, vltra amissionem ar- 4
rharum emptorem, vel venditorem non teneri ad
interesse. nec agi posse ad contractus implementum,
quia tacitè videtur actum inter contrahentes vt ar-
rharum amissione & duplicatione sint contenti. Ita
Vlder. Zaz *lib.4 singul. respons. resp.24,* Anton. Gom.
tom.2. variarum cap.1.num.18.in fine, Lasarte *de decima
vendit.cap.3.n.18.* Petr. Gregor. *syntagm.iuris lib.25.
cap.17. num.1.* Gregor. Lop. *in d.l.7. gloss. 1.* Perez *in
l.1.gloss.vnic.col.30. vers.quid autem, tit.7. lib.5.Ordin.
pag. 189.* Olan. *in reduct. antinom.lit. C.num. 107.* Fa-
chin. *controuers.lib.2. cap.28. vers. sed mihi magis pro-
batur,* Molin. *de Iustit. tract 2. disp.338. vers. caeterùm,*
Lingl. *decis.15.quaest.11.num.5.* Cald. Pereira *de empt.
& vend.cap. 17. num. 35. vers.quamobrem,* Pichard. *in
princ. Instit.de empt.& vendit. num. 44.* Gutier. *de ga-
bellis quaest.17.num.20.* vbi *num.22.* ait per traditionem 5
arrharum censeri suspensam venditionem quousque
traditio sit facta, & fas esse vnicuique contrahen-
tium ab ea discedere amittendo arrhae valorem, &
ex eo non dici rescindi contractum, sed illi non ex-
tari tanquam infirmo, ex eòque non deberi gabel-
lam, si ab eo partes discedant. Quamuis contrarium,
immò contrahentes vltra amissionem arrharum
posse compelli contractum implere, vel id, quod al-
teri parti interest, soluere teneant Bertaz. *de clausu-
lis instrum.claus.31.gloss.7.n.6.& gloss.8.n.1.* Anton. Fab.
de error.pragmat.decad.47.errore 8.num.27. Illyger. *ad
Donell.enucleatum part.1.lib.13.cap.1.in fine lit.Z.* Ce-
uall. *d.q.242.n.6.*

Amplia secundò procedere etsi arrha non sit data, 6
sed promissa, vt cum Baldo *hic num.10.in 8.quaest.* tra-
dunt Bertazol. *d.gloss.7.num.3.* Cald. Pereira *d.cap.18.
num.42.in fine.*

Limita primò, si res vendita erat iam tradita, nam 7
tunc non licet ab emptione etiam amissis arrhis, re-
cedere, vt per Petr. Gregor. *syntagm.iuris lib.25. c.17.
num.1.*

Limita secundò quando arrhae fuerunt datae no- 8
mine pretij, quo casu non est locus poenitentiae, vt
per Anton. Gom. *tom. 2. var. cap. 2. num. 18. in fine,*
Bertaz. *d.claus.31.gloss.9. num.3.* Perez *l.1. gloss. vnic.
col.30. vers. quid autem erit, tit. 7. lib. 5. Ordin.* Aze-
ued. *l.2. num. 5. tit.3. lib. 5. noua Recop.* D. Barbos. in

l. si cùm dotem 23. *§. fin. num.* 38. *vers. vltimò limita, ff.*
soluto matr. Ceuall. *d. quæst.* 242. *num.* 1. Gutiet. *de ga-*
bell. q. 17. *num.* 23. Lingl. *decis.* 15. *q.* 11. *num.* 6. Cald.
9 Peteit a *d. cap.* 18. *num.* 38. vbi *num.* 41. sublimitat quan-
do pto patte ptetij arthæ datæ sunt in conttactu, uon
dum consensu perfecto, prout quando quis ptomit-
tit vendete pto certo pretio, quia tunc pœniteotiæ
est locus, & emptot pto pretio solutum poterit repe-
10 tere. Nota quòd si arrha detut in specie, & non in
pecunia, nou cedit loco ptetij; nisi species detor
11 æstimata loco pretij, Bertaz. & Azeued. *dictis locis.*
Arthæ verò datæ pecunia numerara, in dubio viden-
tut datæ nomine arthatum, & non in partem pretij,
nisi exptesse dicatut quòd in pattem pretij dantut,
secundùm Greg. Lop. *d. l.* 7. *gloss.* 2. Olan. *in reduct. an-*
12 *tinom. lit. C. num.* 107. Sed de iure communi quando
non constat an in pattem pretij fuetit arrha data,
quòd pro pretio præsumatur constituta, tenuerunt
Cisueot *l.* 70. *Tauri col.* 5. Ceuall. *d. quæst.* 242. *num.* 3.
Liogl. *vbi suprà.*
13 Limita tertiò si arthæ datæ fuerunt in signum per-
fectionis contractus, quia tunc non licet contrahen-
tibus ab eo discedete, sed ei state tenentur, Gregor.
Lop. *d. l.* 7. *gloss.* 3. Azeued. *l.* 1. *num.* 2. *tit.* 2. *lib.* 5. *noua*
Recop. Perez *l.* 1. *vers. nisi quis diceret, tit.* 7. *lib.* 5. *Ordin.*
pag. 189. *col.* 1.
14 Limita quartò si per venditorem non stet quomi-
nus vendat, vel quia rei natura vendirionem impe-
dit, quia tes est ptohibita disttahi, vel si est Ptincipis
prohibitio, si is qui dedit arthas à ptiocipio bona
fide vendidit, tunc enim arthæ non amittuntur ex
patte emptoris, vel venditoris. Moutalu. *l.* 2. *in gloss.*
verbo no vala, vers. notandum tamen, tit. 10. *lib.* 3. *for. leg.*
Cald. Pereira *d. cap.* 16. *num.* 42.
15 Lima quintò nisi res veodita perietit antequam
ab emptote dictum sit quòd amissis arthis vult à
conttactu tecedete, Perez *in l.* 2. *pag.* 189. *vers. quid au-*
tem erit, & vers. tandem dicendum est quòd pereat, tit. 7.
lib. 3. *Ordin.*
16 *Re integra.*] Sic dicitur quando nec res est ttadita,
Cald. Pereira *d. tract. de empt. cap.* 28. *num.* 17. vbi
hinc infett clausulam constituti opetati quòd tes
non sit integra.

Io gloss. *Actione, fin.* ibi, *sed dic contrà,* &c. Ita Tiraq. *de retractu conuent. ad fin. tit. num* 104. Cald. Pereita *d. cap.* 28. *num.* 18.

Si propter publicas pensitationes venditio fuerit celebrata.

Tit. XLVI.

Pertinet etiam hic titulus ad ttactatum de infirmanda venditione. Scripserunt in eius rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. De materia vide Menoch. *de arbitr. casu* 55. *per tot.* Arimin. Tepat. *var. sentent. tom.* 2. *tit.* 194. Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disp.* 661. *num.* 2. vbi quid sit publica pensitario. Alex. Trentacinq. *var. resol. lib.* 1. *tit. de iure fisci resol.* 6. *per tot.* & præcipuè *num.* 6. ait hanc rubric. procedere in collectis, cùm appellatione publicarum pensitationum veniant etiam solutiones omnes quæ fiunt in publico annuatim.

SVMMARIVM.

1 *Venditio solemniter facta non reuocatur ob tributa, licèt à debitore, vel creditore tributum offeratur postea, & num.* 2.

3 *Bona cessantium soluere pensitationes publicas alienentur sub basta. quanto tempore is cesset vt vendi possit, remissiue, num.* 4.

5 *Fiscum pro tributo præferri cuicumque etiam anteriori creditori quoad prædium tributarium. & pro collectarum locatione vendi non posse alia bona, sed ea res sola, pro qua imposita est collecta, num.* 6.

7 *Fiscus, & causam ab eo habens pro credito tributorum, & collectarum realium, dimisso principali debitore agere potest contra possessores bonorum, vnde fisci creditum profluit.*

8 *Venditio fisci nomine solemniter facta emptori firmitatem perpetuò possidendi tribuit. nec retractatur prætextu rescripti, nec minoris ætatis, nec læsionis, num.* 9.

10 *Prædia tributaria sunt hypotheca nexu deuincta tributis.*

11 *Prædia supposita decimarum præstationi sunt tacitè hypotheeata pro solutione decimarum.*

12 *Tributum cuicumque creditori præfertur in omnibus bonis.*

13 *Tributorum exactores præferuntur omnibus creditoribus, etiam doti, & pro gabellis.*

14 *Fiscus habet hypotheeam priuilegiatam, & præfertur omnibus pro debitis ex seruitio nouo,* de los millones.

15 *Bona sunt hypothecata pro collectione tributorum, & etiam præteritorum.*

L. Venditionem. I.

Imp. Antonin. A. *Materno.*

Venditio solemnitet facta ob rributa non teuo- 1
catot, licèt à debitore, vel creditore tributum
postea offetatut. Colligunt ex Ord. Cyn. Bart. Salic.
Buttig. Angel. Fulgos. Bald. Castrens. Cuiac. Donell.
Sichard. Aloys. Leo *in* 4. *fol.* 36. *verso*, Sebast. Næui.
remissiuè. Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*
Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt Gregot. Lop. *l.* 52 *gloss.* 2. *in med. & gloss.* 3. *tit.* 5.
part. 5. latè Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *casu* 55. *à princip.*
vbi quòd bona cessantium soluete pensitationes pu- 3
blicas sub basta alienati debent, & *à num.* 3. disputat 4
quanto tempote cessare is debet, vt vendi possint.
Sutd. *decis.* 311 *cum.* 4. vbi ait in hoc text. probati fi- 5
scum pro ttibuto præferri cuicunqoe etiam antetiori
cteditori quoad pretium ttibutarium, & ex aliis sub-
dit quòd pro collectarum solutione vendi non pos- 6
sunt alia bona, sed ea tes sola, pto qua imposita est
collecta. Peregt. *de iure fisci. lib.* 6. *tit.* 6. *num.* 49. vbi
quòd fiscus, & causam ab eo habens pto credito tri- 7
butorum, & collectarum tealium dimisso ptincipali
debitore agere potest contta possessores bonorum,
vnde fisci creditum profluit, & magis ad proposi-
tum *eod. lib.* 8. *tit.* 4. *num.* 19. vbi quòd venditio fisci 8
nomine solemnitet facta emptori tribuit firmitatem
perpetuò possidendi, & subdit ex Bart. quòd nec 9
prætextu rescripti, nec minoris ætatis, nec læsionis
retractatur.
Notari solet hic text. ad hoc quòd ttibutaria præ- 10
dia sunt hypothecæ nexu deuincta tributis, vt per
Roman. *cons.* 111. *Viso puncto, num.* 1. Negusant. *de*
pignorib. part. 2. *memb.* 4. *num.* 125. Brunor. à Sole
in

in locis communib. verbo bona 16. Pinel. *in l. 1. C. de*
bonis mat. part. 2. num. 72. verſ. limitatur quintò, Surd.
deciſ. 22. *num.* 3. Felician. *de cenſib. tom. 2. lib. 3. cap. 5.*
11 *num. 7. in fine*. Sic etiam prædia ſuppoſita decima-
rum præſtationi ſunt tacitè hypothecata pro ſolu-
tione decimarum. *cap. paſtoralis, de decim.* Neguſant.
vbi ſup. r 26. Rebuff. *ad leges Galliæ tit. de conſtitut. an-*
nuor. redditunm, art. 1. gloſſ. 14. num. 26. Gironda *de ga-*
bellis part. 4. §. 1. num. 6. Surd. *deciſ. 31. num. 5.* Felician.
vbi ſuprà.
12 Io gloſſ. *Creditore.* ibi, *niſi potior eſſet tempore*, &c.
Notatur ad hoc quòd in aliis bonis debitoris tributi
cauſa non præfertor, ſed communis & tegularis cur-
ſus ſequitur, vt prior tempore potior ſit iure, vt per
Petr. de Bellap. Fab. & Fulgoſ. *in præſenti.* ſed coo-
trarium, immo generaliter tributum io omnibus
bonis præferri cuicunque creditori, obſeruatuor
Iacob. de Rauenoa, Cyo. Alberic. Aogel. & Caſtr.
hic, quos refert & ſequitur Feliclan. *vbi ſup. num.* 10.
verſ. contrarium, Flores de Mena *var. lib. 1. quæſt. 6.*
13 *art. 3. num.* 18. vbi quòd exactores tributorum, vt
putà, *del ſeruicio Real o moneda forera*, præfeuotur
omnibus creditoribus etiam doti, & etiam pro ga-
14 bellis, *& num.* 19. quòd fiſcus habet hypothecam
priuilegiatam, & præfertur omoibus pro debitis ex
ſeruitio nouo, *de los millones*, ex eo, quia eſt impo-
ſitum ob præcipuas, & vrgeotes bellorum & Regis
neceſſitates, & eſt ſicut debitom primipilare, & non
ſolùm contra debitores collectarum ſeruitij, ſed
etiam contra collectores, & locatores, & idem in
gabellis. Bobadil. *in ſua politica lib. 5. cap. 6. num.* 29.
15 vbi quòd bona ſunt hypothecata pro collectiooe
tributorum etiam præteritorum.

SVMMARIVM.

1 *Venditio ob tributa debita ſolemniter facta non re-*
ſcinditur. retractatur vocato poſſeſſore ſi proceſſit
de facto.
2 *rés cum Venditor ad haſtàm, plus offerenti datur,*
idque dicitur & cenſetur iuſtum pretium. plus of-
ferens liberatur ſi ſecundus licitator accedat, &
plus offerat ſuper illum, præcipuè ſi huiuſmodi
ſecunda licitatio fuit acceptata à parte legitima,
num. 4.
3 *Pretium iuſtum non probari neceſſariò per ſubbaſta-*
tionem.
5 *in Limitationibus Regiorum redituum primus lici-*
tator non liberatur per ſecundum.
6 *Poſſeſſio non eſt auferenda etiam ab iniuſtè poſſi-*
dente, nulla præcedente citatione, aut cauſæ
cognitione. quid ſi talis poſſeſſio ſit iniuſta notoriè.
num. 7.
8 *Poſſeſſio rerum hæreditariarum, occupatâ hæredi-*
tate, non poteſt apprehendi, niſi aduerſario ci-
tato.
9 *Citatio per edictum non ſufficit cùm perſona eſt cer-*
ta, quæ nominatim citanda eſt.
10 *quæ Cauſa cognitionem deſiderant præſentibus par-*
tibus agenda ſunt.

L. Si deſerta. II.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Plotio.*

1 VEnditio ob tributa debita ſolemniter facta
non reſcinditur, quòd ſi de facto proceſſit, vo-

cato poſſeſſore retractatur. Colligunt ex Ordin.
Doctores citati *ad l. 1 n. 1. ſup. hoc tit.*
Diſtracta ſyncera fide iuſto pretio, &c.] Notatur 2
ad hoc quòd cùm res venditur ad haſtam, debet plus
offereoti dari, idque dicitur & cenſetur iuſtum pre-
tiom, vt per Tiraq. *de retractu lig. §. 1. gloſſ. 18. num. 6.*
in fine. Alex. Trentacinq. *var. reſolut. lib. 1. tit. de iure*
fiſci reſol. 6. num. 10. cum ſeqq. vbi etiam reſoluit ſub- 3
haſtatiooem non probare neceſſariò iuſtum pre-
tium. Plus autem offerens liberatur ſi ſecondus lici- 4
tator accedat, & plus offerat ſuper illom, præcipuè ſi
huiuſmodi ſecunda licitatio fuit acceptata, & ad-
miſſa à parte legitima, vt per Crement. *ſing. 40.* Boër.
deciſ. 148. Pinel. *in l. 2. C de reſcind. vend. part. 2. cap. 2.*
à num. 29. Strach. *de mercat. tit. de decoctor. part. 5.*
num. 8. Auil. *ad cap. 32. Prætor. in gloſſ. verbo de pujar*
num. 7. & 8. Azeued. *l. 4. num. 26. tit. 5. lib. 7. nouæ*
Recop. Gutier. *practic. lib. 4. quæſt. 71. num. 18. & 19.*
& de gabell. quæſt. 134. num. 1. Parlad. *differ. 75. num. 7.*
& 9. Hering. *de fideiuſſor. cap. 6. num. 18.* In licita- 5
tionibus verò Regiorum redituum per ſecundum
licitatorem primus non liberatur, Caſtill. *in l. 70.*
Tauri. Azeued. *in d. l. 4.* Parlad. *d. differ. 65. num. 8.* quic-
quid dicat Gutier. *d. lib. 4 quæſt. 71 num. 20.*
Quæ omnia tractari conuenit, &c.] Notatur ad hoc 6
quòd poſſeſſio ab iniuſtè etiam poſſideote auferéda
oon eſt, nulla præcedente citatione, aut cauſæ co-
gnitione, vt per Hippol. *ſing.* 195. Grat. *reſp. 76. o. 1.*
lib. 2. Anton. Gabr. *commun. lib. 2. tit. de citation. con-*
cluſ. 1. num. 73. vbi quòd ſi talis poſſeſſio ſit iniuſta 7
notoriè, Boër. *deciſ. 277. num. 5. & 8.* Guid. Papæ
ſing. 366. §. poſſeſſor, Brunor. a Sole *in locis communib.*
verbo poſſeſſio 1. Ioan. Garcian. *reg. 63. num 1.* vbi *n. 2.* 8
ſubdit probari ex hoc text. poſſeſſionem rerum hæ-
rediariatum, ſi hæreditas eſt occupata, non poſſe 9
apprehendi oiſi aduerſario citato. Notatur etiam
ad hoc quòd citatio per edictum non ſufficit cùm
perſona eſt certa, quæ nominatim citanda eſt, vt per
Meooch. *remed. 8. recuper. num.* 102.
In gloſſ. *Præſente eo*, *fin.* ibi, *quæ enim cauſa cogni-* 10
tionem deſiderant, *præſentibus partibus agendæ ſunt.*
Vide Hippol. *in l. de minore, §. plurium, num. 10. cum*
ſeqq. ff. de quæſt. & in repet. l. de vnoquoque num. 5.
cum ſeqq. ff. de iudic. Pinel. *in l. 2. C. de reſcind. ven-*
dit. part. 2. cap. 2. num. 26.

SVMMARIVM.

1 *Fiſci debitor conuentus & conuictus, ſi ceſſauerit in*
ſolutione tributorum, iſtius bona ſolemniter ven-
denda ſunt; quòd ſi debitor ſit minor, citandus
eſt vt compareat cum defenſore, & qui defenſioni
etiam adeſſe debet, & num. 2. ſi ceſſatum fuerit in
ſolutione, iudex partes ſuas interponat, num. 3.
factis debitis ſubhaſtationibus plus offerenti bona
dantur bona fide & iuſto pretio, num. 4.
5 *Minori non facienda denunciatio.*
6 *Decretum iudicis non ſupplet authoritatem tutoris.*
vel curatoris in contractibus minorum. intellige, vt
num. 7.

L. Si quis fundum. III. & vlt.

Impp. CONSTANTIN. A. *Fauſtino Præſidi Beticæ.*

SI debitor fiſci conuentus, & conuictus ceſſaue- 1
rit in ſolutione tributorũ, ſolemniter iſtius bona

vendenda sunt; quòd si debitor sit minor, citandus est vt compareat cum defensore, qui defensioni etiã adesse debet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu-
sumit Alexand. Trentacinq. *variarum resolut. lib. 1. tit.*
de iure fisci, resolut. 6. ferè per tot. vbi *num. 5.* quòd si
3 cessatum fuerit in solutione tributi, iudex elapso
tempore antequam procedat ad venditionem prædij
citare debet reum, & ei terminum statuere ad sol-
4 uendum; & *à num. 10.* subdit quòd factis debitis
subhastationibus plus offerenti bona dantur bona
fide & iusto pretio.

Sin autem minoris, &c.] Ergo denuntiatio minori facienda non est, de quo Tiraquel. *de retract. lign. §. 1. gloss. 13. num. 19. & seq.*

6 In gloss. *Personam.* ibi, *sed videtur solum iudicem*
sufficere, &c. Notatur ad hoc quòd iudicis decretum
in contractibus minorum non supplet tutoris, vel
curatoris auctoritatem, vt per Signor. de Homed.
consil. 114. in causa vertente, num. 5. Tiraquell. *de iure*
mariti, gloss. 8. num. 133. Simoncel *in tractat. de decret.*
7 *lib. 3. tit. 7. insp. 2. num. 25. cum seqq.* vbi intelligit
quando sumus in actu, qui vltra tutoris & curato-
ris auctoritatem requirit etiam iudicis decretum,
vtputa in alienationibus mobilium minoris; secus
vbi sumus in actu, qui per solum tutorem, seu cura-
torem absque iudicis decreto expediri potest, sequi-
tur Farinac. *in praxi crimin. part. 1. quæst. 15. num. 39.*
vbi subdit secundùm hanc posteriorem partem in-
telligendum esse dictam gloss. *in l. si curatorem ha-*
bent, C. de in integr. restit. min.

Sine censu, vel reliquis fundum comparari non posse.

TIT. XLVII.

RESCINDITUR venditio facta hoc pacto, vt onus census fisco soluendi, vel reliqua census non sequantur emptorem. Scripserunt in hanc rubricam Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia tituli vide Bellacomb. *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 32. pag. 641.* Molin. *de instit. tractat. 2. disput. 456. num. 5.* Henric. Bocer. *disput. de vniuerso iure, part. 1. class. 2. disput. 3. num. 39. pag. 185.* Guid. Pancirol. *in thesauro variarum lectionum lib. 2. cap. 151. in princip.* vbi quid significet particula *census* in præsenti. Particula verò, *reliquis*, idem importat ac si fuisset dictum, *sine obligatione soluendi reliquum quod ex censu debebatur*, vt per Rebuff. *ad leges Galliæ tractat. de constit. reddit. artic. 1. gloss. 15.* quem sequitur Aluar. Valasc. *de iure emphyt. quæst. 17. num. 24.*

SVMMARIVM.

1 *Promittens soluere Tributa de re in dotem data, non tenetur ex promissione re ad dantem dotem reuersâ.*

2 *Pactum de soluendis Tributis ex re dotali euanescit soluto matrimonio.*

L. Ex conuentione. I.

Imp. ALEXANDER A. *Capitoni.*

PRomittens soluere tributa de re in dotem data, 1
non tenetur ex promissione re ad dantem dotem
reuersa. Item pactum de soluendis tributis ex re do- 2
tali euanescit matrimonio soluto. Colligunt ex Ordin. Cyn. Butrig. Barr. Salicet. Angel. Fulgos. Bald. Castrens. Sichard. Cuiac. Donell. Aloys. Leo *in 4. fol. 36. verso*, Sebast. Næui. remissiuè. Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Vide posita in collect. *ad l. vlt. infrà hoc eod. tit.* Pro conciliatione text. *in l. ex conuentione, C. de pactis*, cum hac nostra l. vide Nicol. Genoam *de conciliatione legum in iure ciuili contrariarum, pag. 609.* vbi post relatas plures conciliationes ad hæc iura sic concludit, de vera conciliatione cogitato, nullam enim solidam adinueni.

SVMMARIVM.

1 *Comparans fundum ea lege ne soluat Tributum, à solutione non eximitur intuitu possessionis.*

2 *Fisco in tributis pactum exemptionis inter priuatos initum non præiudicat.*

3 *Possidens fundum, & percipiens fructus, tenetur ad soluendum Censum, & onera realia, etiamsi contrarium cum eo conuenerit, à quo rem habet. non solùm emptor tenetur futura onera soluere, sed etiam præterita, & imposita priusquam peruenisset ad eius manus, num. 4.*

5 *Possidentes tenentur pro sua persona Tributa agnoscere, & non valet pactum quòd alius pro eis agnoscat, etiamsi venditor fuerit.*

6 *Census hic pro tributo ipso quod ex facultatibus, ac bonis cuiusque soluitur.*

L. Rei annonariæ. II.

Impp. CONSTANTIN. A. *ad Marcellum.*

COmparans fundum ea lege ne soluat tributum, 1
à solutione non eximitur possessionis intuitu.
Fisco in tributis pactum exemptionis inter priuatos 2
initum non præiudicat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. suprà hoc tit.*

Probat hic text. quòd possidens fundum & perci- 3
piens fructus, tenetur ad soluendum censum, & onera realia, etiamsi contrarium cum eo conuenerit, à quo habet, vt per Parif. *cons. 52. lib. 1.* Tiraquel. *de retractu lign. §. 6. gloss. 1. num. 7.* Pinel. *ad l. 1. C. de bonis matern. part. 2. num. 72. vers. tertiò ampliatur*, Aluar. Valasc. *de iure emphyt. quæst. 17. num. 17. & quæst. 32. num. 13.* Neguz. *de pignor. part. 2. membr. 4. num. 157.* Capyc. *decis. 20. num. 26.* Caualcan. *in tract. de vsufructu mulieri relicto, num. 162.* Alexand. Trentacinq. *variarum resolut. lib. 1. tit. de iure fisci, resol. 4. à num. 1.* Molin. *de Iustit. tractat. 2. disput. 456. num. 5.* Surd. *consil. 262. num. 5.* vbi quòd non solùm emptor tenetur 4
futura onera soluere, sed etiam præterita, & imposita priusquam peruenissent ad eius manus. Cald. Pereira *de resolut. emphyt. cap. 3. num. 32.* Hieron. Gabr. *cons. 47. num. 6. & 7. lib. 1.* Castill. *controuers. lib. 1. de vsufructu, cap. 56. num. 16.*

Censum rei agnoscere.] Ergo possidentes tenentur 5
pro sua persona tributa agnoscere, & non valet pactum quòd alius pro eis agnoscat, etiamsi venditor fuerit,

fuerit, vt per Flores de Mena *variarum lib. 2. quæst. 21. num. 132.* Aduertit Gutier. *de gabell. quæst. 1. num. 2.* censum hîc significare tributum ipsum, quod ex facultatibus, ac bonis cuiusque soluitur, quod etiam tradit Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 661. num. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Prædia tributaria non venduntur absque decreto, & emptore Tributa non soluente, iudex non tenetur conferre auctoritatem ad alienationem.*

2 *Si quis Prædium, oneribus ac tributis realibus subiectum, alteri vendat, emptórque minus idoneus inueniatur ad soluenda, tenetur venditor ea etiam, quæ futuri sunt temporis, illius loco soluere.*

3 *Rem vendens non liberatur à Decimis, & Tributis.*

AVTH. Sed & periculum.

1 PRædia tributaria sine decreto non venduntur, & emptore non soluente tributa ad alienationem iudex auctoritatem conferre non tenetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Notatur hic text. ad hoc quòd si quis prædium, oneribus ac tributis realibus subiectum, alteri vendat, emptórque minus idoneus ad ea soluenda inueniatur, tenetur venditor ea etiam, quæ futuri sunt temporis, loco illius soluere, vt per Valasc. *de iure emphyt. quæst. 27. num. 17.* Molin. *de Iustit. tractat. 2.*
3 *disp. 456. num. 5 in fine.* Vende quòd rem vendens non liberatur à decimis, & tributis debitis, tenet per hunc text. Tiraq. *de retractu lign. §. 29. gloss. 2. num. 7.*

SVMMARIVM.

1 *Possessores prædiorum soluent Tributa, licèt horum nomina non sint relata in catastrum.*

2 *Pacta contrahentium non liberant possessorem à solutione Tributorum.*

3 *Collectarum onus respicit fructus & redditus, vt scilicet is soluat, qui fructus & redditus consequitur.*

4 *ad Collectam regulariter teneri qui possidet prædium.*

5 *Emens rem tributariam statim denuntiare debet.*

L. Omnes. III. & vlt.

Imp. IVLIAN. A. *Secundo P.P.*

1 POssessores prædiorum soluent tributa, licèt horum nomina non sint relata in catastrum. Item
2 pacta contrahentium non liberant possessorem à solutione tributorum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 2. num. 1. supr. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Pinel. *in l. 1. C. de bonis matern. part. 2. num. 72. vers quarto ampliatur,* Afflict. *decis. 95.* Deci. *cons. 694. incip. Pro resolutione, col. 2. n. 10. vers. & ista conclusio,* Camill. Bottell. *in sum. decis. p. 3. tit. 15. n. 127.* Menoch.
3 *cons. 9. n. 12.* vbi quòd collectarum onus respicit fructus, & redditus, vt scilicet is soluat, qui fructus, & redditus consequitur, Surd. *de aliment. tit. 8. priuil. 91.*
4 *n. 9.* vbi quòd regulariter tenetur ad collectam, qui possidet prædium. Auendan. *de exequend. mand. p. 2. cap. 14. n. 18.* Brunor. à Sole *in locis commun. verbo collecta, n. 9.* Cardos. *in prax. iud. & Aduoc. verb. fundus, n. 1.*

5 Notatur ad hoc quòd emens rem tributariam statim denuntiare debet, vt per Menoch. *de arbitr. lib. 2. casu 55. num. 7. in fine.*

De periculo & commodo rei venditæ.

TIT. XLVIII.

VT 1 commoda rei emptæ ad emptorem pertinent, sic quoque pericula & onera. Scripserũt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. De materia vide Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 5 tit. 8. & l. Hisp. 58. p. 5. & l. 22. cum seq. eod. tit. & l fin. tit. 11. lib. 3. fori,* Conan. *comment. iuris, lib. 7. cap. 10.* Bellacomb. Villalob. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 33. pag. 641.* Couar. *lib. 1. var. c. 15. n. 2. cum seqq. & pract. cap. 3. num. 6.* Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 2. num. 31. cum seqq.* Arimin Tepat. *var. resolut. sine sentent. tom. 2. tit. 401.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. tom. 2. lib. 25. cap. 24. num. 150. cum seqq.* Ioan. Martins Acosta *in addit. ad tract. de forma libell. annot. 16. num. 10.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. p. 4. collect. 1068.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 366.* Rebell. *de oblig. iustit. lib. 9. q. 15. à princ.*

SVMMARIVM.

1 *Perfecto contractu emptionis & venditionis, commodum & incommodum spectat ad emptorem. ex causa autem antecedente, si res euincitur, venditor de mutatione facta tenetur, num. 2.*

3 *Periculum rei venditæ perfecta venditione pertinet ad emptorem, non ad venditorem.*

4 *Casus fortuitus emptione perfectâ pertinet ad emptorem, & venditor non tenetur de aliquo casu superueniente post celebratam venditionem. Amplia*

I. etsi in venditione data sit arrha, & emptor ius habeat ab emptione discedendi, num. 5.

II. & si lite pendente super retractu res empta perierit, periculo emptoris perire, & non consanguinei eam petentis, n. 6.

III. in emptore nominis, hoc est, actionis, quam venditor habet contra debitorem, vtputa census, vel alterius debiti, num. 7. quamuis venditor promiserit ementem, seu recipientem nomen venditum defendere, & indemnem seruare, num. 8. Restringitur autem hæc ampliatio.

I. si emptor nominis aliqua exceptione ex persona venditoris excluditur, num. 9.

II. si tempore venditionis debitor, contra quem actio venditur, non erat soluendo, num. 10.

III. si venditor promisit facere nomen verum, & bonum, vel idoneum, seu illæsum, num. 11. Limita

I. conclusionem principalem in venditione celebrata in scriptis, si pereat antequam conficiatur instrumentum, num. 12.

II. in venditione rerum quæ ponderantur, vel mensurantur, vel degustantur, num. 13. collige vt num. 14. 15.

III. in venditione conditionali, num. 16. etiamsi pactum addictionis in diem sit appositum, num. 17.

IV. si venditor fuit in mora rei tradendæ, num. 18. Quid si mora sit irregularis, num. 19. quamuis res vendita æquè peritura esset apud emptorem, num. 20.

V. nisi ex vitio præterito damnum in re vendita datum sit, n. 21. si equus esset mortuus intra triduum, perit creditori, num. 22.

VI. nisi venditor sciens vinum non duraturum vs-

 que

que ad diem quo tolli debebat ab emptore, cum non admonuit, num. 23.

VII. si culpa, vel negligentia venditoris interuenerit, num. 24.

VIII. in contractibus innominatis, in quibus si ante traditionem res pereat, periculo vendentis perit, num. 25.

IX. in scholaribus, qui si emerint à rustice, vel ab alio, vinum, quod fortè non potest seruari, & tamen ipsi ignorantes seruauerint, & vinum inutile factum sit, tenetur venditor, qui naturam vini dicere debebat, num. 26.

27 *Venditor tenetur de euictione quando euictio procedit post ipsum contractum, non ex causa ipsum antecedente.*

28 *vt emptor, vel ille à quo res euincitur, possit agere de euictione, requiritur quòd denuntiet venditori, vel auctori suo, aut haredibus eorum, litem esse motam, vt assistat liti, & veniat ad eius defensionem. Amplia*

I. adeò requiri huiusmodi denuntiationem, vt etiam venditori, vel auctori scienti litem motam esse super re ab eo vendita facienda sit ad hoc, vt teneatur de euictione, num. 29. ita vt non sufficiat quòd venditor certioretur à tertiò, num. 30. nisi ille tertius habuerit mandatum ab emptore vt faciat denuntiationem, num. 31.

II. etsi venditor promittat se litem defensurum, num. 32.

III. Denuntiationem requiri quamuis emptor bene sit instructus, & instrumenta habeat defensionis, num. 33. licèt venditor instrumenta penes se habeat, num. 34.

IV. etsi iuramentum per venditorem sit appositum de lite suscipienda quàm statim mota fuerit, n. 35. contrarium, num. 36.

V. etiam absenti, qui sine dolo abest, & non reperitur, domi denuntiandum esse, num. 37.

VI. ex aquitate denuntiationem venditori faciendam esse etiam stante clausula remissionis oneris denuntiandi, num. 38. Limita

I. vt scil. necessaria non sit denuntiatio, & absque ea emptor de euictione agere possit, quando venditor est absens, & dolosè se abscondit, num. 39.

II. quando venditori nulla competit defensio contra iura illius, cui res fuit restituta, & res omnino esset euincenda, etiamsi facta sit denuntiatio, num. 40. dummodo emptor qui litem venditori non denuntiauit, doceat de iustitia euincentis, num. 41.

III. quando per pactum necessitas denuntiandi fuit remissa, num. 42.

IV. quando emptor & venditor simul in eodem conueniuntur iudicio, num. 43. intellige vt num. 44.

V. quando emptor est minor, num. 45.

VI. cùm fiscus est emptor, & venditor scit litem contra eum motam esse, num. 46.

VII. quando res euicta est pratextu hypotheca, n. 47.

VIII. quando emptor scienter vendit rem alienam emptori ignoranti, num. 48.

IX. quando venditor citatus respondit quòd volebat emptorem defendere à lite mota, vel mouenda, num. 49.

50 *Denunciatio litis vtrùm sola sufficiat, aut aliquid amplius requiratur, & quid, & num. 51. 52.*

53 *Denunciatio litis cuius expensis facienda sit.*

54 *Denuntiationis forma & modus quis.*

55 *Denuntiatio quo tempore facienda.*

56 *Venditio perfecta qua.*

L. Post perfectam. I.

Imp. ALEXANDER A. *Apollonio.*

PErfecto contractu emptionis & venditionis, 1 commodum, & incommodum ad emptorem spectat. 2 Ex causa autem antecedente, si res euincitur, venditor denunciatione facta tenetur. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Butrig. Fulgos. Angel. Castrens. Bald. Sichard. Cuiac. Donell. Aloys. Leo *in 4. fol.* 37. Sebast. Naeui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen *in concordan.*

3 *Ad emptorem pertinet.*] Probat hic text. periculum rei venditæ perfecta venditione ad emptorem, & non venditorem pertinere, vt per Ordin. Reg. Lusit. *lib. 4. tit. 8. in princip. l. Hisp. 23. vbi gloss. 4. tit. 5. part. 5. & l. fin. tit. 10. lib. 3. fori*, Duen. *reg.* 203. Anton. Gom. *tom. 2. var. cap. 2. num. 31. vers. si verò talis res, & vers. si verò res*, Caualcan. *decis. 7. de contract. part. 2.* Mozz. *de contract. lib. tract. de empt. & vendit. tit. de accidental. empt. num. 14.* Perez *l. 1. vers. dubium est si quis vendat rem. tit. 7. lib. 5. Ordin.* Pichard. *in §. cùm autem 3. Instit. de empt. & vendit.* Mol. *in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 9. in prelud.* 103. Alex. Trentacinq. *var. resolut. lib. 3. tit. de empt. resol. 7. num. 1. &* 2. 4 vbi quòd casus fortuitus post perfectam emptionem pertinet ad emptorem, & quòd venditor non tenetur de aliquo casu superueniente post venditionem celebratam. Molin. *de Instit. tract. 2. disp. 366. vers. tertio loco*, Sigism. Scacc. *de commerc. & camb. §. 1. part. 1. num. 478.* Rebell. *de obligat. iustit. part. 1. lib. 9. quast. 15. n. 1. &* 2. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib. 25. num. 150.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 4. tit. 18. n. 8.* Ioan. Salas *de contract. tract. de empt. dub. 50.*

5 Amplia primò procedere etsi in venditione sit inter contrahentes data artha, & emptor ius habeat ea admissa ab emptione discedendi. nam adhuc eius periculo res empta periit, quia contractus perfectus est & validus interim quòd contrahentes non recesserunt dissensu expresso à contractu, nec constat de pœnitentia; ita Perez *l. 1. col. 30. vers. quod autem erit tit. 7. lib. 5. Ordin. pag.* 189.

6 Amplia secundò, etsi lite pendente super retractu res empta perierit, periculo emptoris perire, & non consanguinei eam petentis, vt per Tiraq. *de retractu lig. ad fin. tit. 9. num. 31.* Scacc. *d. num. 478. vers. immo peryt emptori.*

7 Amplia tertiò in emptore nominis, hoc est actionis, quàm venditor habet contra debitorem, vt puta census, vel alterius debiti. nam si efficiatur non soluendo, periculum est emptoris, ex *l. si nomen 4. ff. hoc tit.* Alex. *cons. 242. num. 3. vol. 6.* Paris. *cons. 88. n. 13. vol. 1.* Strach. *de mercat. p. 5. de decoctorib. num. 4.* Magon. *Florent decis. 59. num. 1.* Barz. *decis. 180. num. 1.* Amatis *decis. 6. num. 9.* Bertaz *de clausulis instrument. claus. 27. gloss. 13. num. 1.* Gasp. Roderic. *de annuis reddit. lib. 2. quast. 21. num. 7. cum seqq.* Surd. *cons. 12. num. 33. & decis. 316. num. 41. & 42.* Felician. *de censib. tom. 1. lib. 2. cap. 1. num. 13.* Auendan. *in simili tract. cap. 34. num 35.* Scacc. *de commerc. §. 2. gloss. 5. num. 283.* Lingl. *Imper. decis. 15. quast. 5. num. 3* Guzman. *de euict. quast. 35. num. 59. & 60.* 8 Quamuis venditor promiserit ementem, seu recipientem nomen venditum defendere & indemnem seruare, Barz. *Bonon decis. 110. num. 2.* Gasp. Roderic. *dict. quast. 21. num. 14.* Felician. *dict. num. 13. vers. quam in specie*, Guzman. *dict. quast. 35. num. 62.*

Hæc

9 Hæc autem ampliatio multis modis restringitur,
& primò si emptor nominis aliqua exceptione ex
persona venditoris excluditur. nam tunc aduersùs
venditorem emptori actio datur, Bertaz. *d. claus.27.*
*gloss.*12. *num.*2. Card.Mantic. *de tacitis & ambig. con-*
*uent.tit.*4. *tit.*13.*num.*6.nam venditor nominis tene-
tur præstare creditorem esse, & nomen verum quod
vendit, & absque exceptione. Caballin. *d. euict. §.5.*
*num.*36. Bertaz *d.num.*2. Vincent. de Franchis *decis.*
427.*num.*4.*& decis.*108. *num.*1. Gasp.Roder. *d. lib.*2.
*quæst.*21 *num.*13. Amatis *Ferrar.decis.*6. *num.*9. Feli-
cian. *de censib. tom.* 2. *lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 15. Cardin.
Mantic.*d.tit.*13.*num.*5.*&* 10. Stephan.Gratian.*Mar-*
*chia decis.*13. *num.*30. *& in addit. ad decis.*215. *num.*7.
Viui.*decis.*24.*num.*4. Surd.*decis.*316.*num.*41. *& cons.*
452. *num.*15.22.*&* 33. Mari. Giurb. *decis.*87. *num.*9.
Lingl.*d.decis.*5.*quæst.*5.*num.*3. Guzman. *d. quæst.*35.
10 *num.*8. *&* 9. Secundò si tempore venditionis debi-
tor, contra quem actio venditur, non erat soluen-
do, nam quod dicitur periculum nominis venditi
ad emptorem pertinere, intelligendum est de peri-
culo casus superuenientis, si fortè post cessionem
fiat non soluendo, Anton. Fab. *in suo Cod. lib.* 5. *tit.*
*de hered.vel act.vend.definit.*15. Thesaur. *quæst. forens.*
lib. 3. *quæst.* 73. *num.* 5. nam contrarium solum obti-
nere in eo, qui scienter emit nomen non exigibile,
docuerunt Felician. *d. lib.*1. *cap.*1. *num.*13. *vers. quod*
sanè procedere, Gasp. Roderic. *d. quæst.* 21. *num.* 22.
D. Barbos. *in l. æstimatis* 51. *num.*11. *ff. soluto matrim.*
Ioan. Bapt. Thoto *in compendio decis. verbo euictio an*
11 *sibi locum vendicet col.* 2. *vers. & si fortè.* Tertiò si
venditor promisit facere nomen verum, & bonum,
vel idoneum, seu illæsum, quia si debitor non sit
soluendo, venditor tenetur, nomen enim bonum
non præstat, & idem est promittere nomen esse bo-
num, ac esse exigibile, Rot. Genuens. *decis.*156. *num.*
2. *&* 3. Neuis. *cons.* 11. *num.* 10. *& cons.* 66. *num.* 18.
Barz. *Bonon.decis.*110. *à num.*3. Gasp. Roder. *d.quæst.*
21. *num.*21. Cardin. Mantic.*d.lib.*4.*tit.* 13. *num.* 11.
Cancer. *var. tom.*2. *cap.*6. *num.*176. Felician. *d. tom.* 2.
*lib.*2. *cap.* 12. *num.* 13. *vers. sed qualiter*, vbi dicit non
sufficere quòd venditor dicat bona esse certa & se-
cura, sed oportere quòd in specie promittat esse
sufficientia ad redituum solutionem, Guzman. *d. q.*
35. *num.*11.

12 Limita primò principalem conclus. in venditione
in scriptis celebrata, si res pereat antequam instru-
mentum conficiatur, dicitur enim contractus im-
perfectus, & conditionalis, ac proinde locus est pœ-
nitentiæ, quando in contractu, vel ante contractum
de scriptura mentio facta est simpliciter, et si dictum
non sit quòd aliter non valeat, Greg. Lop. per text.
*ibi in l.*6. *gloss.*1. *tit.*5. *part.*5. Cou. *in cap. relatum el* 1.
num. 9. *in fine, de testam.* Menchaq. *controuers. illustr.*
*lib.*1. *cap.* 28. *num.*21. Perez *l.* 3. *vers. in oppositum ta-*
*men tit.*8. *lib.*3. *ordin. pag.*616. Lasarte *de decima ven-*
*dit. cap.*3 *num.*13. Parlad. *lib.* 2. *rerum quotid. cap.* 3.
num 57. *&* 49. Castill. *controu. lib.*3. *cap.*26. *num.*17.
cum seqq. Guizarel. *decis.* 75. *num.* 5. *&* 7. *vers. ad*
nostrum.

13 Limita secundò in venditione rerum, quæ pon-
derantur, vel mensurantur, vel degustantur. nam
ante ponderationem, mensurationem, vel degusta-
tionem, ad venditorem spectat, Ita Afflict.*decis.*280.
*num.*2. vbi Vrsill. *n.*1. *&* 2. *& decis.*399. *n.*3. *&* 4. vbi
etiam Vrsil. *n.*1. Anton.Gom. *tom.*2. *var. cap.*2. *n.*3.
vers. prædicta tamen intellige. Cou. *pract. c.*3. *n.*6. Surd.
*cons.*38. *num.*12. Mozz. *de contractib. tract. de empt. &*
*vendit. tit. de accidental. emptionis, & vendit. num.*24.
D. Barbos. *in l. si mora* 10. *part.* 2. *num.* 13. *ff. soluto*
matrim. Molin. *d. disp.* 366. *vers. dicendum deinde,*
Morl. *in emporio iuris ciuilis part.* 1. *tit.* 9. *in præmiss.*
num. 106. *in fine*, Aloys. Ricc. *in collect. decis. collect.*
1068. *in fine.* Et ratio est, quia contractus dicitur
imperfectus, donec facta sit mensura. Capyc. *decis.*
14. *num.*6. *&* 7. Boër. *decis.*180. *num.*8. Surd. *decis.*64.
*num.*13. Intelligitur autem cùm venditio fit in ge- 14
nere subalterno, vtputà si vendantur tot amphoræ
vini ex aliquo loco destinato, vel ex eo quòd col-
lectum fuit tali anno; non verò de genere genera-
lissimo, cùm genus perire non possit; Anton. Gom.
d. cap. 2. *num.*32. *vers. præterea*, Mozz. *vbi suprà*, Mo-
lin. *d. disp.* 366. *vers. ante traditionem, & vers. hoc ita*
constituto, in fine. Intellige etiam ea, quæ dicta sunt 15
de venditione facta ad pondus, numerum, vel men-
suram, procedere in rebus immobilibus, quando ad
mensuram venduntur; nam si antequam fundus
venditus mensuretur, alluuione pereat, periculo
venditoris perit, *l. si in venditione* 10. *§.* 1. *ff. hoc tit.*
Capyc. *decis.*14. *num.*7. Boër *decis.*183 *num.*8. Cou.
*d. cap.*3. *num.*6. Lasarte *de decima vendit. cap.*5. *num.*
28. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.*4.
*tit.*17. *num.*2. nisi ante ponderationem, mensuratio-
nem, vel numerationem res tradatur, nam postquam
res est tradita, periculum est emptoris. *l.*2. *inf. hoc eod.*
tit. Cou. *d. cap.*3. *num.*6. *vers. quæ quidem.* Felician. *de*
*censibus tom.*2. *lib.*2. *cap.*1 *num.*16. Gutier. *pract. lib.*3.
*quæst.*92. *num.*16. Cardin. Mantic. *d. lib.*4. *tit.*17. *num.*6.
Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.*318. *n.*27. dum-
modo tamen ea traditio non sit ficta, quia ex illa
non transfertur dominium in emptorem, nec peri-
culum, Capyc. *d. decis.*14. *num.*8. Vrsil. *ad Afflict. decis.*
380. *num.*3. Cardin. Mantic. *d. tit.* 17. *num.*3 *&* 4. Ste-
phan. Gratian. *d. cap.*318. *num.*18.

Limita tertiò in venditione conditionali, quia 16
vendita sub conditione, ea pendente periculum, &
commodum deteriorationis, si conditio existat, est
emptoris, de quo vide Ordin. Reg. Lusitan. *lib.*4. *tit.*
8. *§.*1. Greg. Lop. *per text. ibi in l.*26. *gloss.*1. *tit.*5. *part.*
5. Conan. *comment. iuris lib.*7. *cap.* 10. *à princip.* An-
ton. Gom. *d. tom.*2. *cap.*2. *num.*32. *col.*2. Card. Man-
tic. *de tacitis & amb. conuent. lib.*4. *tit.*28. *num.*8. vbi
addit etiamsi pactum addictionis in diem sit appo-
situm. Morl. *d. tit.*9. *in proœm. num.* 105. *&* 106. vbi 17
respondet ad text. *in l. hæc venditio, ff. de contrah.*
empt. Molin. *d. disp.*366. *vers. pen.* Rebell. *de obligat.*
*iustit. part.*2. *lib.*9. *quæst.*15. *num.*3. *&* 4. Valer. Regi-
nald. *d. lib.*25. *num.*230. *vers. secundum.*

Limita quartò, si venditio fuit in mora rei tra- 18
dendæ. *l. illud* 27. *ff hoc tit.* Morl. *d. tit.* 9. *in proœm.*
*num.*107. Cald. Pereira *post quæst. forens. cons.*55. *num.*
31. vbi quid si mora sit irregularis, quamuis res ven- 19
dita æquè peritura esset apud emptorem, gloss. *verbo* 20
statim, in §. cùm autem, Instit. de empt. & vendit. Morl.
vbi sup.

Limita quintò, nisi ex vitio præterito damnum 21
in re vendita datum sit, *l. vlt. inf. hoc eod. tit.* Tri-
gon. *sing.*110. Boër. *decis.*323 *num.*12. Ioseph. Ludou.
*Perus. decis.*118. *quæst. fin. part.* 2. qui tenent quòd si 22
equus esset mortuus intra triduum, quòd pereat
venditori, quia præsumitur mortuus ex morbo,
quem tempore venditionis habebat, sed hoc susti-
neri poterit si aliqua signa morbi præcedentis ap-
pareant, Trigon. *vbi sup.* Cancer. *var. lib.* 2. *cap.* 1.
*num.*177.

Limita sextò nisi venditor sciens vinum non du- 23
raturum vsque ad diem, quo tolli ab emptore de-
bebat, eum non admonuit, nam tunc tenebitur
ei, quanti eius interesset, admonitum fuisse, *l. si*
vina 15. *ff. hoc tit.* Albert. Brun. *de diminut. &*
deteriorat.

deteriorat. conclus. 6. num. 161. in vol. 17. Doctorum.

24 Limita septimò, si culpa, vel negligentia venditoris interuenerit, *§. cùm autem, Instit. de empt. & vendit. d. l. si vna, in fine*, Anton. Gom. *d. tom. 2. cap. 2. num. 33. in princip.* Perez *in l. 1. vers. quando tamen culpa & negligentia venditoris tit. 7. lib. 5. Ord.* Morl. *d. tit. 9. in proœm. num.* 107. Pichard. *in §. si fugeris n. 1. Instit. de empt. & vendit.*

25 Limita octauò in contractibus innominatis, in quibus si ante traditionem res pereat, periculo vendentis perit. *l. dedi tibi pecuniam, fin. ff. de condict. causa data*, Mendoz. *lib. 3. de pactis cap. 2. num. 12.* Anton. Fab. *lib. 6. coniect. cap. 10. col. 2.* Morl. *d. tit. 9. in præmiss. num.* 104.

26 Limita nonò in scholaribus, qui si emerint à rustico, vel ab alio vinum, quod fortè non potest seruari, & tamen ipsi ignorantes seruauerint, & vinum inutile factum sit, tenetur venditor, qui naturam vini dicere debebat, vt per Rebuff. *de priuileg. schol. priuileg.* 99.

27 *Quæ ex præcedenti tempore causam euictionis*, &c.] Notatur ad hoc quòd venditor non tenetur de euictione quando euictio procedit post ipsum contractum, non ex causa ipsum antecedente, vt per Tiraq. *de retract. lig. §. 1. gloss. 9. num.* 36.

28 *Et ita si ei denuntiatum est*, &c.] Nota quòd ad hoc vt emptor, vel ille à quo res euincitur, de euictione agere possit requiritur quòd denuntiet venditori, vel auctori suo, aut hæredibus eorum litem esse motam, vt assistat liti, & veniat ad eius defensionem, *l. si controuersia, l. empti actio, l. si parentes, C. de euiction.* Duen. *reg.* 141. Anton. Gom. *tom. 2. var. cap. 2. num. 39. col. 2. vers. item adde*, Cou. *lib. 3. var. cap. 17. num. 6.* Capyc. *decis. 106. num. 1.* Vincent. de Franchis *decis.* 523. Aluar. Valasc. *de iure emphyt. quæst. 17. num. 26.* Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 8. tit. 28. de euictionib. num. 13. pag. 398. & ibi* Villalob. *num. 18.* Gam. *Lusit. decis. 79.* Viui. *decis.* 510. quæ est fin. *num. 1. lib. 3.* Henric. à Rosenthal *de feudis cap. 8. concl. 30. num. 4. & in schol. ibid. lit. P.* Perez *in l. 2. vers. dubitatur in casu tit. 7. lib. 5. Ordin. pag.* 194. Gutier. *de iuram. confirmat. part. 1. cap. 61. num. 2.* Ioan. Garc. *de expensis cap. 23. num. 18.* Menoch. *cons. 100. num. 181.* Ceuall. *commun. contra commun. quæst. 381. num. 1.* D. Barbos. *in l. 2. §. fin. num. 42. ff. soluto matrim. & in l. venditor num. 7. ff. de iudic.* Molin. *de Iustit. tract. 1. disp. 380. vers. deinde*, Castill. *controuers. lib. 4. cap. 42. num. 95.* Cancer. *var. part. 1. cap. 13. de empt. & vendit. num. 63. vers. & præter*, Fontanel. *de pactis nupt. part. 2. claus. 5. gloss. 8. part. 14. n.* 69. Matta *in votis noniss. decis. voto 62. num. 2. 3. & 6.* Guzman. *de euiction. q. 4. à princip.*

29 Amplia primò adeò requiri huiusmodi denuntiationem, vt etiam venditori, vel auctori scienti litem motam esse super re ab eo vendita, facienda sit ad hoc vt de euictione teneatur, vt per Capell. Tholos. *decis. 408. & ibi* Aufrer. *num. 5.* Rebuff. *tom. 3. ad leges Galliæ, tit. de donat. art. 5. gloss. vnic. num.* 27. Anton. Gom. *d. tom. 1. cap. 1. num. 39. vers. item adde*, Quesada *lib. 1. cap. 10. num. 5.* Cou. *lib. 3. var. cap. 17. num. 3.* Caballin. *de euictionib. §. 3. num. 4. & 5.* Gutier. *d. cap. 61. num. 3.* Viui. *tom. 2. commun. opin. lib. 8. tit. 28. de euiction. num. 40. pag.* 400. Mascard. *de probat. concl. 614. num. 8.* Gam. *Lusit. decis. 79. num. 1.* vbi Flores de Mena *in addit.* D. Barbos. *in d. l. venditor num. 8. & 9.* Ceuall. *commun. quæst. 385. n. 1.* Alexand. Trentacinq. *lib. 3. var. resolut. tit. de empt. resol. 4. num. 5. vers. quintò requiritur*, Cancer. *var. part. 1. cap. 13. de empt. num. 63. vers. quæ denuntiatio*, Fachinæ. *controu. l. 2. cap. 35. vers. quod attinet ad tertium*, Molin. *d. disp. 380. vers. quando emptor*, Fontanel. *d. claus. 5. gloss. 8. part. 14. num. 71.* Castill. *d. lib. 4. cap. 2. n. 95.* Guzman. *d. q. 4. num. 4.*
Quod in tantum verum est, vt non sufficiat quòd 30
venditor à tertio certioretur, cùm ius requirat cer-
tificari per ipsum emptorem. Capyc. *decis. 106. num.*
2. Caballin. *d. §. 3. n. 6.* nisi ille tertius habuerit man- 31
datum ab emptore vt faciat denunciationem. Anton. Burg. *in cap. fin. de empt. & vendit. num. 4. ad fin.* D. Barbos. *in d. l. venditor num. 12.*

Amplia secundò, etsi venditor promittat se litem 32
defensurum, quoniam intelligitur si fuerit denuntiatus in forma iuris, vt per Cald. Pereira *de empt. cap. 35. num. 68.*

Amplia tertiò denuntiationem requiri quamuis 33
emptor bene instructus sit, & instrumenta defensio-
nis habeat, Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap. 21.*
num. 65. Et licèt venditor instrumenta penes se ha- 34
beat, quia adhuc emptor non excusatur a denuntiatione, Caballin. *d. §. 3. num. 72.* Grat. *lib. 2. resp. 139. à num. 13.* Fachin. *controu. lib. 1. cap. 36. vers. sequitur*, quicquid post Rebuff. & Aufrer. teneat Guzman. *d. quæst. 4. num. 75.*

Amplia quartò, etsi iuramentum per venditorem 35
sit appositum de lite suscipienda statim atque fuerit mota, nam adhuc denuntiatio litis requiritur, Caballin. *de euiction. §. 3. num. 46.* Capyc. *decis. 106. n. 3. vers. secundò facit*, Alexand. Trentacinq. *var. resol. lib. 3. tit. de empt. & vendit. resol. 4. num. 8. in fine*, Muta *decis. 59. num. 14.* Cald. Pereira *d. tract. de empt. cap. 31. num. 70.* Sempronius Asci *determinat. 68. num. 13.* Fontanell. *de pactis nupt. tom. 2. claus. 5. gloss. 8. part. 14. num. 73.* Guzman. *de euiction. quæst. 4. num.*
57. & 72. Contrarium tamen, immo quòd non te- 36
quiritur denunciatio si debitor aliter sciat litem esse motam, quia virtute iuramenti tenetur suscipere defensionem absque alia denuntiatione, meritò tenent Cou. *lib. 3. var. cap. 17. num 5.* Aufrer. *ad Capell. Tholos. decis. 408. num. 5.* Gutier. *de iuram. confirmat. part. 1. cap. 61. num. 19.* Barz. *decis. 16. num. 12.* Menoch. *cons. 128. num. 15.* Fachinæ. *controuers. lib. 2. cap. 36. in princip.* Ceuall. *commun. quæst. 385. num. 3.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 175. à num. 30.* Toro *in compendio decis. verbo euictio fin. col. 3.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil. 49. num. 2.* vbi Benechen. *in addit. num. 1. & 2.* quorum opinio intelligitur, si venditor specialiter iurauit in se suscipere defensionem litis, & in ipsa promissione iuramentum apposuit, vt illorum plures declarant.

Amplia quintò etiam absenti, qui sine dolo abest, 37
& non reperitur, denuntiandum esse domi, familiæ, vel procuratori suo, si habet, vel saltem amicis, & vicinis venditoris, vel per edictum, seu proclama, vt emptor de euictione agere possit. Rip. *in l. 2. §. voluntatem fin. n. 24. ff. soluto matr.* Aufrer. *ad Capell. Tholos. decis. 408. num. 7.* Rebuff. *tit. de dilatoriis art. 5. gloss. 21. n. 44. tom. 3. ad leges Galliæ*, Anton. Gom. *d. tom. 1. cap. 2. num. 39. col. 3. vers. item adde quòd talis denuntiatio*, Anton. Burg. *in cap. fin. de empt. & vend. num. 1. & 12. vers. casus est*, Caballin. *de euiction. §. 3. num. 98. & 99.* Gasp. Roderic. *de annuis redditib. lib. 2. q. 15. num. 48.* Mar. Muta *decis. 59. num. 7.* Caroc. *de oblationib. part. 2. quæst. 6. num. 14.* Guzman. *d. tract. de euictionib. quæst. 5. num. 3.*

Amplia sextò ex æquitate denuntiationem ven- 38
ditori faciendam esse etiam stare clausula remissionis oneris denunciandi, quæ solet in venditionibus apponi ad effectum vt is, qui de euictione teneri debet, possit adducere iura sua, & de illis instruere eum contra quem agitur, siue emptor ille sit, siue quilibet alius, Rebuff. *d. tit. de dilator. art. 5. gloss.*

vnic.

*vnic.num.*40. Anchar.iun. *quæst.*36. Masttill. *Sicil.decis.*189.*num.*22.& 23. Caballin.*d.*§.3.*num.*116. Fontane l.*d. clauf.*5.*gloss.*8.*part.*14.*num.*70.

39 Limita primò, vt scilicet necessaria non sit denuntiatio, & absque ea emptor de euictione agere possit, quando venditor est absens, & dolosè se abscondit, Anton.Gom.*d.tom.*2. *cap.*2.*n.*39. Gasp. Caballin.*d.tract. de euictionib.* §.3. *num.*98. Alex. Trentacinq.*var.resol.lib.*3.*tit.de empt.resol.*4.*num.*11.Molin. *de Iustit.tract.*2.*disput.*380. *vers. debet præterea*, Cald. Pereira *d.tract.de empt.cap.*31.*num.*74. Ignat.del Villar. *in sylua respons. lib.*1. *resp.*2. *num.*36. Guzman. *d. tract.de euiction.quæst.*5.*num.*2.

40 Limita secundò quando venditori nulla competit defensio contra iura illius, cui res fuit restituta, & omnino res esset euincenda, etiamsi facta sit denunciatio, Nat. *cons.* 232. *num.* 5. *cons.* 462. *num.* 8. Capyc. *decis.* 106. *num.* 4. Aufret. *ad Capell. Tholos. decis.* 408. *num.* 5. Rebuff. *d. tract. de dilator. art.* 5. *gloss. vnic.num.*45. & 46. Afflict. *decis.*43. *num.*3. vbi Vtill. *à num.*2. Anton.Gom.*d.tom.*2. *var. cap.*2. *n.*39. *col.*5. Cou.*lib.*3.*var.cap.*17.*num.*6. Caballin.*d. tract. de euictionib.* §. 3. *à num.* 73. *vsque ad* 96. Menoch. *cons.*128.*num. fin.* Gutiet. *de iuram. confirmat. part.* 1. *cap.*61.*num.*18.& *cap.*566.*num.*12. Fachinæ. *controuers.lib.*2.*cap.*37. Mascard. *de probat. concl.*615.*n.*15. Barz.*Bononien.decis.*85.*num.*13. Surd. *decis.*22. *num.* 8. & 9. & *de aliment.tit.*9 *quæst.*42. *num.*28. Mura *decis.* 59. *num.* 3. & 4. Sempron. Asci. *determinat.* 68. *num.*11. Alexand. Trentacinq. *d.tit.de empt.* & *vendit.resol.*4. *num.*9. Sebast. Medic. *decis.*29. *n.*5. Morl. *in emporio iuris ciuilis, part.*1. *tit.*9. *in præmiss. num.* 40. Ceuall.*d.quæst.*385.*num.*2.& *quæst.*799. *per tot.* Gasp. Roderic.*de annuis redditib lib.*2. *quæst.*9. *n.*19. Molin. *d.tract.*2.*disp.*380.*vers. obseruandum est.* Fontanell. *d. claus.*5.*gloss.*8.*part.*14. *num.*75. & 76. Anton. Fab. *in suo Cod lib.*8. *tit. de euictionib. diffinit.*25. *n.*12. Guzman. *de euictionib. quæst.*4. *à num.* 77. *vsque ad* 99.

41 Dummodo emptor qui litem venditori non denuntiauit, de iustitia euincentis doceat, hoc est, quòd nulla erat omnino venditori defensio, aliàs si emptor hoc non probauerit & docuerit, non poterit contra suum auctorem obtinere, Anton. Gom. *d. cap.*2.*num.*39. *circa med.* Cou.*d. cap.*17.*num.*6. Caballin *d* §.3. *num* 19. Burg.de Paz *in cap. fin. de empt.* & *vendit. num.*5. & 6. Sebast. Medic. *d. decis.* 29. *n.*5. D.Barbos.*in d.l.venditor.à num.*43 *ff.de iudic.* Guzman. *d quæst.*4.*num.*97.& 99.

42 Limita tertiò quando per pactum necessitas denuntiandi fuit remissa, Aufret. *ad Capell. Tholos. decis.*108. Burg.de Paz *in d. cap. fin. de empt.* & *vendit. num.*11. Anton.Gom.*d.tom.*2.*cap.*2.*num.*36.*vers. item adde quòd ista necessitas*, Caballin. *d. tract. de euiction.* §.3. *num.* 114. & 115. Mascard. *de probat. concl.*616. *num.*28. Gutiet. *de iuram.confirm.part.*1.*cap.*61.*n.*15. Cald. Pereira *de empt. cap.* 31. *num.* 73. Sempron. Ascius *determin.*68. *n.*3. Alexand. Trentacinq. *d. resol.*4. *num.* 7. Molin. *d. disput.* 380. *vers. oblig. vt denuntiatio venditori fiat*, Guzman *d. quæst.* 5. *num.* 30. *cum sequentib.*

43 Limita quartò quando emptor & venditor simul in eodem iudicio conueniuntur. nam tunc denuntiatio non est necessaria, Capyc. *decis.* 105. *num* 8. Caballin. *d.*§.3. *num.*97. Vincent. de Franchis *decis.* 523. *num.*4. Burg. de Paz *d. cap.fin. n.*11. *vers. quartus casus est*, Caualcan. *decis.*8. *num.*40.*lib.*4. Alex.Trentacinq. *d. resol.*6. *num.*8. Viui. *decis* 510. *num* 8. Mascard. *concl.*615. *num.*16. Fachinæ. *lib.*2. *cons.*21. *n.*1. Bapt. del Thoro *in compendio decis. verbo euictio fin. col.*3. D. Barbos. *in d l. venditor num.* 23. *ff. de iudic.*

Cald.Pereira *d.cap.*31. *num.*76. Guzman *d. q.*5. *n.*1.
vbi *num.* 5. intelligit quando venditor in iudicio 44
comparuit, & cum emptore se defendit; secus si citatus non comparuit, & in eius contumaciam fuit fulminatus, & sententia lata.

Limita quintò quando emptor est minor, quo 45
casu non est necessaria denuntiatio si aliàs venditor sciat litem esse motam, quia re ipsa absque interpellatione eius debitor constituitur in mora. Ita Burg. de Paz *in d. cap. fin. num.* 8. *vers. secundus casus est*, Cou. *d.cap.*17. *num.*4. Caballin. *d.* §.3. *num.* 102. & 103. Mascard.*d.concl.*615.*num.*17. Escob.*de ratiocin. cap.* 15. *à num.* 31. Fachinæ. *contron. lib* 2. *cap.* 38 *in princ. vers. fundamentum*, Pichard. *in tract. de mora à num.*38. Cald. Pereira *d. cap.*31. *num.* 69. Molin. *d. disput.* 380 *vers. quando emptor est*, Stephan. Gratian.*discept. forens.cap.*175.*num.*33. Guzman *d.quæst.* 5. *num.*20. *vsque ad num.*20.ex quibus Cou. Pichard. Fachinæ. & Stephan. Gratian. id extendunt ad Ecclesiam emptricem, in qua denunciatio non est necessaria, cùm vtatur iure minoris, contra Burg.de Paz, & Caballin.*dictis locis.*

Limita sextò cùm fiscus est emptor, & venditor 46
litem contra eum motam esse scit. nam tunc venditor absque interpellatione constituitur in mora, & aduersùs eum de euictione agere poterit. Mascard. *d. concl.*615. *n.*17. Pereg. *de iure fisci lib.*6.*tit.* 4. *n.*39. Stephan.Grat.*d.cap.*175.*num.*33.

Limita septimò quando res euicta est prætextu 47
hypothecæ, quia res non fuit liberè tradita, hoc enim casu denuntiationem non requiri resoluunt Barz. *decis.*85. *num.* 12. Marant. *de ordine iudic. p.* 6. *membr.*5.*num.*2. Alex. Trentacinq. *d.resol.*4. *num.*13. Fontanel.*d.claus.*5.*gloss.*8.*part.*14.*num.*29.

Limita octauò quando venditor scienter vendi- 48
dit rem alienam emptori ignoranti. nam tunc absque denuntiatione, etsi venditor scientiam litis motæ non habeat, poterit rem emptor ratione doli eum conuenire. Aufret. *ad Capell. Tholos. decis.* 408. *num.*4.*vers.quarto.* Alex.Trentacinq.*d.resol.*4. *num.*6. Cald.Pereira *d.c.*31.*num.*38.

Limita nonò quando venditor citatus respondit 49
quòd nolebat emptorem defendere à lite mota, vel mouenda, vt per Burg.de Paz *d.cap.fin.num.*12. *vers. sextus posset esse*, Cald. Pereira *d. cap.* 31. *num.* 74. Guzman. *d. quæst.* 5.*n.*19. quicquid teneant Caballin.*d.*§.3.*num.*100.& *seq.* Alexand.Trentacinq. *d. resol.*4.*num.*12.

Quamuis solam litis denuntiationem sufficere, 50
nec esse necesse quòd requiratur venditor, vt veniat defensurus causam, existimauerint non sine fundamento, Burg. de Paz *in cap. fin. num.* 5. *de empt.* & *vendit.* Anton.Gom. *d. tom.*2. *cap.*2. *num.*39. *vers.* & *adde quòd requiritur*, Cou. *d. lib.* 3. *cap.* 17. *num.* 3. *in fine*, Quesad. *diuersarum quæst. iuris cap.* 10. *num.* 4.
D. Barbos. *in d. l. venditor num.* 19. *ff. de indic.* Nihi- 51
lominus tamen alij probabilius tenent emptorem vltra denuntiationem debere venditorem instare & petere vt eum defendat, & indemnem conseruet à molestia sibi illata, ex quorum numero sunt Caballin.*d.*§.3.*num.*21. *cum seqq.* Gutier. *de iuram. confirm. part.*1. *cap.* 61. *num.* 5. Ceuall. *commun. quæst.* 385. *in fine*, Fachinæ. *d. lib.*2. *cap.*35. *vers altera est*, Sigism. Scacc. *de indic. lib.*1. *cap.*30. *num.*7. Cald. Pereira *de empt. cap.*31. *num.*30. Guzman *d. tract. de euictionib. quæst.*4.*num.*21.

Immo vltra denuntiationem & requisitionem, 52
necesse esse quòd simul cum denuntiatione huiusmodi emptor copiam libelli aduersùs eum producti venditori transmittat, tenent Duenn. *reg.*243. Cou. *d.lib.*

d. lib. 3. cap. 17. num. 3. vers. tertiò adhuc, Perez in l. 1.
vers. quaritur vlterius tit. 7. lib. 5. Ordin. pag. 195.
Gam. Lusit. decis. 79. num. 1. Caballin. d. §. 3. a n. 33.
Ceuall quaest. 385. num. 4. Alexand. Trentacinq. d. tit.
de empt. resol. 4. num. 3. Fachin. d. lib. 2. cap. 55. col. 2.
vers. quod attinet ad secundam, Thesaur. decis. 218.
num. 2. D. Barbos. in d. l. venditor num. 15. ff. de indic.
Cald. Pereira d. cap. 31. num. 79. vers. oportet etiam,
53 Guzman d. quaest. 4. à num. 33. Expensis emptoris
vsque ad exitum litis faciendam esse denuntiationem,
& missionem libelli, asserunt Thesaur. d. decis.
218. num. 3. Sempton. Ascius determin. 68. num. 6.

54 Formam autem & modum denunciationis tradunt
Burg. de Paz in d. cap. fin de empt. num. 2. vers. & nota,
Aufrer. ad Capell. Tholos. decis. 408. num. 7. Caballin.
d. §. 1. num. 33. Cassan. in consuetud. Burgund. rub. 11.
§. 4. verbo sera de nouce fol. 358. Sigism. Scacc. d. iudic.
lib. 1. cap. 30. num. 8 & 17.

55 Facienda est autem denuntiatio ab eo tempore,
quo venditor habeat legitimum tempus ad probandum
de iure suo, Ordin. Reg. Lusit. lib. 3. tit. 45. §. 2.
ibi, o chamaloa antes das inquiricones abertas, &c.
Burg. de Paz in d. cap. fin. de empt. num. 1. & 2. vers pulchrum,
Anton. Gom. d. tom. 2. c. 2. n. 39. Aofret. ad Capell.
decis. 408 num. 6. Cou. d. cap. 17. num. 8. Caballin.
d. §. 3. num. 144. Quesad. diuers. iuris quaest. lib. 1.
quaest. 10. num. 2. Perez l. 1. vers. est etiam notandum
tit. 7. lib. 5. Ordin. col. 2. Sigism. Scacc. d. c. 39. num. 14.
Cald. Pereira tract. de empt. cap. 31. num. 80. Menoch.
de arbitr. casu 467. Morl. in emporio iuris part. 1. tit. 9.
in praemiss. num. 38. Molin. d. disp. 380. vers. denuntiatio
autem fieri debet, D. Barbos. in d. l. venditor num 85. &
86. Guzman de euiction. quaest. 12. num. 1. & 2. qui
omnes concedunt vsque ad publicationem prorsus
exclusiue denunciationem fieri posse, dummodo
intra tempus ad probandum, & antequam laberetur
terminus denuntiatio fiat. Amplia etiam in causa
appellationis denuntiationem fieri posse, dummodo
iura venditori tunc sint integra circa testes, &
alia opportuna, & nihil ei perierit, Anton. Gom. d.
cap. 2. n. 39. vers ex quo infertur, Brunor. à Sole in locis
communib. verbo denuntiatio num. 1. in fine, Viui. decis.
510. num. 6. Anton. Fab. in suo Cod. lib. 8. tit. 31. de
euict. definit. 25. num. 13. Muta decis. 59. num. 6. Cou.
Perez. Caballin. & Molin. locis proximè citatis.

56 In gloss. Post perfectam 1. ibi, tribus modis dicitur
perfici, &c. dicitur perfecta venditio vno de tribus
modis: primo quando conuentum est inter partes
de re & pretio, vt vni partium non liceat à contractu
discedere: secundo vt periculum sit emptoris:
tertio modo quando res tradita est. Vide gloss. in l.
1. ff. hoc tit. Afflict. decis. 180. num. 4. Tiraq. de retractu
lig. §. 1. gloss. 10. num. 114. Fabian. de empt. quaest. 5.
num. 63. Greg. Lop. l. 23. gloss. 1. 2. & 3. tit. 5. part. 5.
Paris. cons. 59. num. 5. & cons. 64. num. 7. lib. 1. Menoch.
remed. 19. recuper. num. 127. Matiens. l. 7. gloss. 6. num.
14. tit. 11. lib. 5. noua Recop. Soar. tom. 1. commun. opin.
lib. 4. tit. 26. de contrah. empt. num. 52. pag. 620. Cou.
practic. cap. 3. num. 6. col. 2. Sord. cons. 38. num. 11. &
21. Gutier. de gabellis quaest. 7. num. 18. bene Molin. de
Iustit. tract. 2. disp. 366. num. 19.

SVMMARIVM.

1 *Re ad mensuram venditâ, nondum re admensâ periculum ad venditorem pertinet; & n. 2.*
3 *in Amphoris vino pretium statuebant veteres.*
4 *Amphora quantum vini capiat.*
5 *Quadrantal pro amphora.*
6 *Periculum cuius sit si res tradatur ante mensurationem, & num 7. 8. & cuius si ad mensurationem non sit assignatus terminus, & interpellatus ab emptore sit in mora, num 9.*
10 *Vendere ad mensuram quando dicatur.*
11 *per traditionem Clauium acquiritur possessio.*
12 *Venditio facta ad mensuram, pondus, numerum, licèt sit conditionalis, & imperfecta quantum ad periculum, antequam fiat mensuratio est firma quoad eius validitatem, nec ante mensurationem resolui potest.*

L. Cùm conuenit. II.

Idem A. Iuliano.

RE ad mensuram vendita nondum re admensâ 1
periculum ad venditorem pertinet. Colligunt
ex Ordin. Doctores citati in l. 1. n. 1. supr. hoc tit.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt 2
l. Hisp. 24. tit. 5. p. 5. vbi gloss. 10. Cou. practic. c. 3.
num. 6. Anton. Gom. tom. 2. var. cap. 2. num. 32. col. 3.
in fine, Boër. decis. 183. num. 9. Gutier. practic. lib. 3.
quaest. 94. num. 15. & 16. Morl. in emporio iuris part. 1.
tit. 9. in praemiss. num. 103. Valer. Reginald. in praxi
fori paenit. lib. 25. num. 351. Rebell. de obligat. iustit.
part. 2. lib. 9. quaest. 15. à num. 5. latè Molin. de iustitia
tract. 2. disp. 366. num. 5. & Alexand. Trentacinq. var.
resol. lib. 3. tit. de empt. resol. 5.

Vt singula amphorae, &c.] Nota quòd in amphoris 3
vino pretium veteres statuebant, & mentiebantur
tot vini amphoras se habere, & vendere, dicentes, de
quo vide Guid. Pancirol. in thesauro var. lection. lib. 1.
cap. 64. vers. diuersi liquores. Quantum autem capiat
vini, docet his verbis Volusius Maetianus, quem
refert Caluin. in suo lexic. iurid. verbo amphora. Qua- 4
drantal quod nunc plerique amphoram vocant, ha- 5
bet vrnas duas, modios tres, semodios sex, congios
octo, sextarios 48. heminas 96. cyathos 570.

Antequam tradantur, &c.] Notatur ad hoc quòd 6
si ante mensurationem res tradatur, periculum est
emptoris, vt per Cou. pract. cap. 3. num. 6. vers. qua
quidem, Felician. de censib. tom. 2. lib. 2. cap. 1. num. 16.
Gutier. practic. lib. 3. quaest. 94. num. 16. Stephan. Gratian.
discept. forens. tom. 2. cap. 318. num. 27. & 28.
Cardin. Mantic. de tacitis & ambig. comment. tom. 1.
lib. 4. tit. 17. num. 6. & ex Corn. Dec. Panorm. & Anchar.
tradit Alexand. Trentacinq. var. resolut. lib. 3.
tit. de empt. resol. 5. num. 4. quia ex huiusmodi traditione
dominium transfertur in emptorem, vt docent
Cephal. cons. 943. num. 7. vol. 5. Lasarte de decima
vendit. cap. 5. num. 4. Pacific. de Saluiano interd.
insp. 3. cap. 3. n. 51. Quamuis aliud teneant Roland. 7
cons. 7. num. 14. vol. 3. Azeued. l. 1. n. 140. tit. 17. lib. 9.
noua Recop. quorum opinio intelligenda est de dominio
pleno irreuocabili. In traditione autem per 8
constitutum secus dicendum, videlicet ex ea non
transferri dominium in emptorem, nec periculum,
Paris. cons. 59. col. 4. ad med. num. 20. cum seq. lib. 1.
Cou. pract. cap. 3. num. 6. post med vers. quae quidem
conclusio, & ad fin. vers. sed prior opinio, Capyc. decis.
14. num. 8. Vrsill. ad Afflict. decis. 380. num. 3. Gutier.
d. quaest. 94. num. 17. Stephan. Gratian. d. cap. 318. num.
28. Cardin. Mantic. d. tit. 17. num. 3. & 4. Sed Alex.
Trentacinq. var. resolut. lib. 3. tit. de empt. resol. 5. num.
5. & 6. tenet idem esse quando per fictam traditionem
possessionis dominium transfertur, & exemplificat
quando venditor constituit se possidere emptoris
nomine, & hoc declarat procedere quando
venditur totus fundus, seu quota pars fundi, & adsit

certitudo

certitudo respectu quotæ fundi, & hoc siue quota designetur per nomina naturalia, siue per nomina quotitatiua, scilicet dimidiam, seu tertiam partem fundi; & idem tradit quando est certitudo ratione loci, licèt non sit ratione quotæ, & contrarium quando nec ratione loci, nec ratione quotæ est certitudo, quia constitutum nihil hoc casu operatur.

9 *Qui moram mensuræ faciendæ*, &c.] Notatur ad hoc quòd periculum est emptoris si ad mensurationem non sit terminus assignatus, si interpellatus ab emptore est in mora. Ita Afflict. *decis.* 399. *n.* 11. vbi quòd periculum deteriorationis vini post emptoris moram ad emptorem transit: & *n.* 12. quòd mora non committitur sine interpellatione vbi non est dies & pœna. Perez *l.* 1. *vers. quando tamen culpa tit.* 7. *lib.* 5. *Ordin.* vbi ampliat etsi culpa consistat in omittendo, Anton. Gom. *d. tom.* 2. *cap.* 2. *num.* 32. *vers. secundò limita*, Molin. *d. disp.* 366. *vers. in sequenti.* Et intellige dum in interpellatione extraiudiciali assignetur certus terminus vt ad mensurandum veniat, Alex. *cons.* 53. *à num.* 7. *lib.* 6. Cardin. Tusch. *pract. conclus. clus. litt. V. concl.* 19. *num.* 10. Sic etiam ante mensurationem periculum rei venditæ ad emptorem spectat si per eum stetit quin mensuretur, ex Ant. Gom. *d. n.* 31. *vers. quod tamen limita*, Perez *vbi sup. vers. item etiam*, Molin. *d. disp.* 366. *vers. obserua si inter emptorem.*

10 Vendere ad mensuram quando dicatur, vide Afflict. *d. decis.* 399. *num.* 5. *&* 6. vbi tenet quod tunc venditur ad mensuram, quando sic dico: Vendo tibi tot salmas ex tali vegete, vel ex tali cellario, tunc quia venditur sub forma mensuræ, & sic antequam mensuretur, est emptio imperfecta, quia est facta quasi conditionaliter; sed quando dico: Vendo tibi totum vinum, quod est in isto cellario, ad rationem decem solidorum, pro qualibet salma, mensura non venit ad substantiam, sed ad declarationem totius pretij, & sic contractus est perfectus inspecta veritate, &c. *ib. n.* 1. & Cæsar. Vrsil. *ib. n.* 1. sic addit Et conclusio in principali dubio huius decis. venditionem rerum consistentium in pondere, numero, & mensura fore perfectam etiam quoad periculum quando fuit venditum totum corpus, vt est quando fuisset facta venditio de toto vino, quod est in cellario ad rationem tanti pro salma. Reminiscaris, quia dixi quòd contra hæc videntur facere illa, quæ fuerunt conclusa suprà *in decis.* 280. vbi fuit decisum venditionem dictarum rerum consistentium in pondere, numero, & mensura, priusquam ponderentur, seu mensurentur, non fore perfectam quoad periculum, sed dicas saluando decisa in eadem decisione procedere quando venditio fuisset facta ad mensuram, hoc modo, videlicet quando fuissent tot barilia vini, seu tot vegetes vini ex tali dolio, seu tot mensuræ, quia tunc etsi venditio sit perfecta quoad reuocationem, quòd non valeant contrahentes ab ea recedere, tamen non erit perfecta quoad periculum in tantum quòd si res pereant, interim pereunt periculo venditoris priusquam mensurantur, &c.

11 *Et claues emptoribus traditas alleges*, &c.] Notatur ad hoc quòd per traditionem clauium acquiritur possessio, vt per Anton. Gom. *l.* 35. *Tauri, num.* 60.

12 In gloss. *Imperfecta.* ibi, *quantum ad periculum, non quantum ad obligationem*, &c. Notatur ad hoc quòd venditio facta ad mensuram, pondus, siue ad numerum, licèt sit conditionalis & imperfecta quantum ad periculum, antequam fiat mensuratio, est firma quoad ipsius validitatem, nec ante mensurationem per pœnitentiam potest resolui, vt per Paris. *cons.* 59. *&* 64. *lib.* 4. Afflict. *decis.* 280. Lasarte *de decima vend. cap.* 5. *n.* 29. Gutier *pract. lib.* 3. *quæst.* 94. *num.* 14. *&* 15. Parlad. *rerum quotid. lib.* 1. *cap.* 3. *§.* 3. *num.* 26. Alexand. Trentacinq. *d. tit. de empt. resolut.* 5. *à num.* 5. D. Barbos. *in l. si mora, n.* 13 *ff. solut. matrim.*

SVMMARIVM.

1 *Actoris dolus emptori bonæ fidei actionem contra venditorem non adimit.*

2 *Periculum rei venditæ dolo venditoris perditæ, aut deterioris effectæ, ad eum spectat.*

3 *Contractus bonæ fidei si dolo alterius initus, is qui dolum fecit, nullum dicere non potest aduersùs eum, cuius fauore nullus est.*

4 *Deceptus, seu metu coactus, si velit stare sponsalibus, & ratum habere matrimonium, an decipiens ei stare teneatur.*

L. Dolum actoris. III.

Iidem AA. Diaphaniæ.

ACtoris dolus bonæ fidei emptori actionem 1
contra venditorem non adimit. Colligunt ex
Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.*
Probat hic text. periculum rei venditæ dolo ven- 2
ditoris perditæ, aut deterioris effectæ, ad eum spectare, vt per Pichard. *in §. quod si fugerit* 4. *n.* 1. *Instit. de empt.* Et per hunc text. tenet Tiraq. *in tract. le mort. p.* 6. *declar.* 1. *n.* 8. quòd si contractus bonæ fidei sit dolo 3
alterius initus, is, qui dolum fecit, nullum dicere non potest aduersùs eum, cuius fauore nullus est; nam in suum præiudicium tenet contractus, & ab eo non potest recedi, ex eóque potest conueniri, quia dolus dans causam contractui annullat ipsum contractum in odium dolosi, Bald. *per text. ibi in l. quod fauore, C. de legibus*, Ias. *in §. actionum, num.* 40. *Instit. de actionib.* Federic. de Senis *cons.* 89. Vincent. Caroc. *in tract. de deposito, tit. aduersùs quos detur actio depositi, n.* 12. Sigism. Scacc. *de commerc. & camb. §.* 1 *q.* 7 *p.* 2. *ampl.* 10. *n.* 10. Card. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib.* 3. *tit.* 16. *& lib.* 1. *tit.* 9. *n.* 25. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gloss.* 56. *n.* 75. *&* 76. Sanch. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 64. *n.* 3. vbi dis- 4
putat quæstionem, si deceptus, seu metu coactus velit stare sponsalibus, & ratum habere matrimonium, an decipiens ei stare teneatur. Nisi lex resistat contractui, quia tunc licèt deceptus velit stare contractui, non poterit, Vincent. Caroc. *vbi sup. n.* 12. Cardin. Mantic. *d. tit.* 9. *n.* 27.

SVMMARIVM.

1 *Emptione sine scriptura perfecta, emptor ob moram periculum sustinet.*

2 *Periculum rei venditæ spectat ad venditorem si est in mora tradendi rem venditam. quamuis res vendita æquè peritura esset apud emptorem, num.* 3. *intellige, vt num.* 4.

L. Cùm inter. IV.

Imp. GORDIAN. A. *Siluro.*

EMptione sine scriptura perfecta ob moram, em- 1
ptor periculum sustinet. Colligunt ex Ordinar.
Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *suprà hoc tit.*
Probat hic text. periculum rei venditæ ad vendi- 2
torem spectare si est in mora tradendi rem venditam emptori, vt per *l. Hispan.* 27. *tit.* 5. *part.* 5. *vbi gloss.* 3. Pichard. *per text. ibi in §. cùm autem* 3. *num.* 6. *Instit.*

de empt. Morl. *in emporio iuris ciuilis part.* 1. *tit.* 9. *in*
3 *prem. n.*107. vbi ampliat quamuis res vendita æquè
4 peritura esset apud emptorem. Intellige si emptor pretium priùs véditori obtulerit, nam ante oblationem pretij venditor ad rei venditæ traditionem non teneetur, & periculum erit emptoris, Surd. *consil.* 101. *num.* 1. *cum sequent.* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.* 2. *cap.* 323. *à num.* 1. quia in contractibus reciprocis, qui vult alium in mora constituere, debet ex parte sua priùs adimplere. Mascard. *de probat. conclus.* 1393. *à num.* 7. Surd. *decis.* 179. *num.* 16. *& dict. consil.* 101. *num.* 1. Escob. *de ratiocin. cap.* 17. *num.* 35. & licèt aliqui id accipiant si venditor opponat de pretio non soluto, ita vt si non opponat, bene competat actio ex empto, ex quorum numero sunt Tiraq. *de retractu lign.* §. 1. *gloss.* 17. *num.* 4. *&* 5. Boër. *decis.* 124. *num.* 30. Afflict. *decis.* 220. *num.* 4. *&* 5. Ofasch. *decis.* 160. *num* 17. Morl. *d. loco, num* 34. *&* 35. Nihilominus tamen alij rectiùs tenent, non requiri quòd pretium petatur, sicut placuit Stephan. Gratian. *d. cap.* 323. *num.* 14. *cum seqq.* Pichard *in princip. Institut. de empt. num.* 23. Cald. Pereira *de empt. cap.* 22. *n.* 28.

SVMMARIVM.

1 *Incendij casu emptione perfectâ periculo emptoris emergit, & num. 2. intellige, vt num. 3.*

L. Cùm speciem. V.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *Leontio.*

1 Casus incendij emptione perfecta emergit emptoris periculo. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan.* 23. *tit.* 5. *part.* 5. *vbi gloss.* 6. Pichard. *ad* §. *quòd si fugerit* 4. *num.* 4. *Instit. de empt. & ven-*
3 *dit.* vbi *num.* 13. intelligit emptoris hoc casu esse periculum, nisi venditoris culpa probetur, quia licèt incendium culpa eueniat inhabitantium, *l.* 3. *versic. & quia plerumque, ff. de offic. perfecti vigilum*, non tamen sequitur culpam esse ipsius venditoris, vel patrisfamil. cùm possit contingere culpa seruorum, vel alterius tertij.

SVMMARIVM.

1 *Venditor interitu speciei liberatur ab emptione empti, & nihilominus emptor tenetur ei ad pretium.*

2 *Emptor, & sic debitor peremptâ re venditâ, non liberatur à pretio, etiam ante traditionem, licèt sit debitum respectu rei venditæ.*

L. Mortis causa. VI. & vlt.

Iidem AA. Cerulo.

1 Venditor interitu speciei liberatur ab actione empti, & nihilominus emptor tenetur ei ad pretium. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *supr. hoc tit.*

2 Probat hic text. quòd perempta re vendita etiam ante traditionem emptor, & sic debitor non liberatur à pretio, licèt sit debitum respectu rei venditæ, vt per Anton. Gom. *variarum tom.* 1. *cap.* 12. *n.* 1. *in fine, versic. nec obstat, & tom.* 2. *cap.* 2. *num.* 32. *versic. ex quo infertur, & cap.* 3. *num.* 1. *&* 18. *col.* 2. Petez *l.* 1. *versic. nam quando, tit.* 7. *lib.* 5. *Ordin. pag.* 188. Ratio est, quia venditor est debitor speciei, & perempta specie debitor liberatur. Morl. *in emporio iuris ciuilis p.* 1. *tit.* 9. *in præmiss. num.* 103.

De actionibus empti, & venditi.

TIT. XLIX.

QVÆ sunt partes huius tituli, vna est actio empti, quæ datur emptori contra venditorem: altera venditi, quæ datur venditori contra emptorem. Scripserunt in ipsius rubr. Cuiac. Pac. & VVesem. De materia vide Vezin Capr. Viui. Soar. & alios *tom.* 1. *commun. opin. lib* 4. *tit.* 34. *pag.* 641. *cum seqq.* Anton. Gabr. *commun. lib.* 3. *tit. de empt. & vend. concl.* 3. *&* 4. Arimin. Tepat. *var. sentent. tom.* 2. *tit.* 405.

SVMMARIVM.

1 *Venditor emptorem actione personali, non reali ex contractu conuenit, nisi rem venditam pignoris loco sibi reseruarit, donec pretium soluatur.*

2 *Dominium rei venditæ emptor potest consequi, si satis fecerit venditori, vel ipse venditor fidem de pretio habuerit. quando autem venditor dicatur fidem habuisse de pretio, remissiuè. num. 3.*

4 *Venditor si fidem habens de pretio velit quòd dominium non transeat in emptorem, aliisque anterioribus creditoribus præferatur, cautio erit quod precariò res vendita sit penes emptorem, donec integrum soluatur pretium. Alia est cautio quòd venditor emptori rem tradat hoc pacto quòd non transeat dominium donec pretium integrè sit solutum, num. 5.*

6 *Venditor quando rem tradidit habita fide de pretio ex pacto reseruationis dominij, tunc non poterit contractus resolui, maximè in vim actionis. quando verò res tradita fuit, habita fide de pretio, nullo ex dictis pactis interueniente, datur venditori actio ad rescindendum, num. 7.*

8 *Emptionis & venditionis nominibus leges promiscuè vtuntur.*

L. Aduersùs. I.

Imp. ANTONIN. A. *Deliana.*

Venditor ex contractu emptorem personali, 1 non reali conuenit actione, nisi rem venditam donec pretium soluatur, pignoris loco sibi reseruauit. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Buttig. Salicet. Angel. Fulgos. Castrens. Bald. Sichard. Cuiac. Donell. Aloys. Leo *in* 4. *fol.* 37. *versò*, Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

In gloss. *Competit.* ibi, *hic fuit habita fides de pre-* 2 *tio*, &c. Nota quòd dominium rei venditæ emptor consequi potest si venditori satisfecerit, vel si ipse venditor fidem de pretio habuerit; nam hæc tria, solutio pretij, satisfactio, & habitio fidei de pretio, æqualem vim habent respectu acquisitionis dominij, si res ei tradita sit, §. *vendita, Institut. de rerum diuis.*

l. quod

l. quod si vendidi 19. ff. de contrah. empt. Fabian. de Monte *in tract. de empt. quaest.* 3. *n.* 63. Tiraq. *ad finem tit. de retractu conuent. num.* 78. Anton. Gom. *l.* 70. *Tauri num.* 22. Gironda *de gabellis part.* 4. §. 2. *num.* 4. Lasarte *de decima vendit. cap.* 6. *num.* 23. Mozz. *de contract. tract. de empt. tit. de substantialib. empt. num.* 32. *&* 77. Viui. *decis.* 54. *num.* 15. Auendao. *resp.* 19. *in princ.* Surd. *decis.* 220. Castanat. *consil.* 9. *num.* 45. Vincent. Caroc. *de locato, tit. de locatione ex fide, quaest.* 8. *col.* 38. *& tit. de remiss. mercedis, quaest.* 8. *num.* 34. *fol.* 184.

3 Valenzuel. *cons.* 56. *num.* 32. quando autem venditor dicatur fidem de pretio habuisse, vide posita *in collect. ad l. non idcirco, supr. C. de contrah. empt.*

4 Si venditor fidem habens de pretio velit quòd dominium in emptorem non transeat, aliisque anterioribus creditoribus praeferatur, cautela erit quòd precario res vendita penes emptorem sit donec integrum pretium soluatur, quae est tantae efficaciae, vt per eam domioium & possessio penes venditorem remaneat, & emptore non soluente poterit venditor reuocato precario per rei vendicationem, vel per interdicta possessoria rem venditam recuperare. *l. ea quae distracta, ff. de precar. l.* 3. *inf. de pactis inter empt.* Parlad. *rerum quotid lib.* 1. *cap.* 8. *à num.* 1. Footanel. *de pactis nupt. tom.* 2. *claus.* 7. *gloss.* 2. *part.* 9. *num.* 21. *&* 22. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 325. *num.* 11.

5 Alia est cautela, quòd scilicet venditor emptori rem tradat hoc pacto, quòd non transeat dominium, donec pretium integrè soluatur, quòd quidem pactum valere, & impedire dominij translationem, tenent Tiraq. *de retractu lign.* §. 1. *gloss.* 2. *à n.* 39. Antoo. Gom. *var. tom.* 2. *cap.* 2. *num.* 30. *vers. item etiam*, Parlad. *d. cap.* 8. *num.* 1. *&* 7. Surd. *decis.* 220. *num.* 13. Stephan. Gratian. *d. cap.* 323. *num.* 1. *cum seqq.* Afflict. *decis.* 238. Vincent. de Franchis *decis.* 506. *ex num.* 5. Magon. *Florent. decis.* 91 *num.* 8. *&* 9. *& Lucens. decis.* 31. Surd. *decis.* 157. *num.* 2. *& decis.* 344. *à num.* 11. Marta *in votis nonis. decis. voto* 43. *à num.* 2. Ioseph. Sesse *decis.* 42. *à num.* 13. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 4. *tit.* 27. *num.* 4. *&* 5. Valenzuel. *cons.* 59. *num.* 55. Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap.* 22. *n.* 31. *in fine.*

6 Quando venditor rem tradidit habita fide de pretio ex pacto reseruationis dominij, tunc non potetit contractus resolui, maximè in vim actionis, de quo Stephan. Gratian. *d. cap.* 521. *à num.* 13. *&* 23.

7 Quando verò res tradita fuit habita fide de pretio, nullo ex dictis pactis interueniente, datur venditori actio ad rescindendam traditionem, quasi indebitè factam, si iddeficiat quod principaliter mouit ad contrahendum. nam etiam nominatus contractus corruit ob defectum finalis causae. Roland. *cons.* 69. *à n.* 37. *lib.* 4. Surd. *decis.* 220. *n.* 18. *&* 19. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 307. *& cap.* 316. *num.* 2. *& Marchia decis.* 13. *num.* 3. *& decis.* 16. *num.* 22. Cald. Pereira *d. cap.* 23. *num.* 22. [D. Barbos. *in l. de diuisione* 5. *n.* 50. *vers. ex quo, ff. soluto matrim.*

8 In ead. gloss. ibi, *& quod dicit vendidi, id est, empti.* Aduerte quòd emptionis, & venditionis nominibus promiscuè leges vtuntur, vnum pro alio accipientes, vt notant Pinel. *in l.* 2. *C. de rescind. vend. part.* 1. *cap.* 1. *num.* 3. Conan. *comment. iuris lib.* 7. *cap.* 6. *num.* 2. Francisc. Sousa *in rep.* §. *actionum, Instit. de actionib. p.* 4. *c.* 1. *num.* 1.

SVMMARIVM.

1 *Residuum pretij peti potest non obstante refutatione, vel compensatione erronea.*

2 *Erronea refutatio & compensatio eliditur ope replicationis.*

3 *Fructus à solo separati non veniunt in venditione fundi.*

4 *Fructus rei venditae, qui tempore contractus erant iam collecti & separati à solo, non venire in venditione, sed sine dubio spectare ad venditorem.*

5 *Fructus pendentes in re vendita, siue maturos, siue immaturos, tempore venditionis, pertinere ad emptorem. de fructibus post perfectam venditionem natis & perceptis à venditore ex re vendita ante rei traditionem, & antequàm emptor pretium soluat, vel offerat, & illum in mora constituat, quid, num.* 6.

L. Venditi. II.

Impp. VALERIAN. *&* GALLIEN. AA. *&* VALER. C. *Domitiano.*

Residuum pretij potest peti non obstante refutatione, vel compensatione erronea. Erronea refutatio, & compensatio ope replicationis eliditur. Fructus à solo separati non veniunt in venditione fundi. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.* 1 2 3

Fructus quoque perceptos, & c.] Notatur ad hoc quòd fructus rei venditae qui tempore contractus erant iam collecti & separati à solo, non veniunt in venditione, sed sine dubio ad venditorem spectant, vt per Gutier. *Canon. quaest. lib.* 1. *cap.* 32. *num.* 23. Alex. Trentacinq. *variar. resolut. lib.* 3. *tit. de empt. & vendit. resol.* 6. *num.* 6. Cancet. etiam *var. resol. part.* 1. *cap.* 13. *de empt. & vendit. num.* 52. *in princip.* Bettazol. *de clausulis instrument. claus.* 26 *gloss.* 13. *num.* 10. *&* 11. vbi, *nec arbores incisae, vel deiectae, nec glans quae ceciderat*, quod etiam tenet Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 4. *tit.* 16. *num.* 48. 4

Fructus verò pendentes in re vendita siue maturi, siue immaturi, tempore venditionis, pertinent ad emptorem *d. Iulianus*, §. *si fructibus, ff. de action. empti. l. fin.* §. *fructus ff. quae in fraudem cred. l.* 11. *Hisp. tit.* 15. *part.* 5. Tiraq. *de retractu lig.* §. 1. *gloss.* 7. *à num.* 37. Anton. Gom. *var. tom.* 2. *cap.* 2. *num.* 11. *& l.* 40. *Tauri num.* 74. *vers. sed his non obstantibus*, Cou. *var. lib.* 1. *cap.* 15. *num.* 1. *&* 2. Ioseph. Ludou. *decis.* 83. *num.* 6. Ceruantes *l.* 6. *Tauri num.* 154. Auendan. *resp.* 5. *n.* 5. Baeça *de decim. tutor. cap.* 28. *ex num.* 2. Soar. de Paz *in pract. tom.* 3. *cap.* 6. §. 2. *n.* 6. *&* 7. Bertaz. *d. claus.* 26. *gloss.* 13. *num.* 7. Donell. *comment. iuris lib.* 13. *cap.* 4. *in princip.* Mozz. *de contract. tit. de empt. & vend. tit. de naturalib. empt. num* 43. Auendan. *de censib. cap.* 56. *num.* 1. *cum seqq.* Escob. *de ratiocin. comput.* 26. *num.* 3. *& comp.* 19. *n* 3. Peteg. *de iure fisci lib.* 6. *tit.* 4. *n.* 31. Vincent. de Franchis *decis.* 390. *num.* 1. *&* 2. Cancer. *d. cap.* 13. *num.* 52. *vers. si verò non erant percepti*, Anton. Fab *de erroribus pragmat. decad.* 11. *errore* 3. *num.* 8. *vers. nihil autem*, Mori. *in emporio iuris ciuilis part.* 1. *tit.* 10. *q.* 5. *num.* 8. Cald. Pereira *de empt. & vendit cap.* 12. *num* 18. Stephan. Gratian *discept. forens. cap.* 16. *num.* 2. Castill. *quotid. lib.* 1. *de vsufructu cap.* 42. *num.* 7. *cum seqq.* Valenzuel. *cons.* 55. *num.* 93. *& cons.* 59. *num.* 21. *&* 22. Cardin. Mantic. *d. tit.* 16. *num.* 41. 5

Sed dubium est de fructibus post perfectam venditionem natis & perceptis à venditore, ex re vendita ante rei traditionem, & antequam emptor pretiū soluat, vel offerat, & illum in mora constituat, vtrùm ad ipsum venditorem, vel emptorem spectent: & esse 6

emptoris,& illi competere, probat text. *in l. venditor 21. vers. quemadmodum, ff. de hered. vel act. vend.* & resoluunt Fabian. de Monte *de empt. quæst. 6. num. 22. & 23.* Cou. *lib. 3. var. cap. 4. num. 7.* Spin. *in speculo testam. gloss. 23. num. 84.* Mozz. *d. tit. de naturalib. empt. num. 43.* Aluar. Valasc. *de partition. cap. 28. num. 8.* Cancer. *d. cap. 13. num. 52. vers. & in summa,* Scacc. *de commerc. §. 1. quæst. 7. part. 2. ampl. 8. num. 17.* Sousa *in repet. §. actionum, Instit. de actionib. part. 3 num. 25. cum seqq.* vbi *à num.* 28. agit de intellectu *l. fructus, ff. hoc tit.*

L. Ex arrhali. III.

Impp. Dioclet. & Maximian. AA. *Serpodoro.*

ARrharum nomine datum personali actione repetitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *l. 1. num. 1. sup. tit.*

Vide posita *in collect. ad l. 2. sup. C. quando liceat ab emptione recedere.*

SVMMARIVM.

1 *Venditor ex mora traditionis tenetur emptori ad interesse pro iudicis arbitrio, & num. 2. an teneatur colere fundum venditum antequam tradat, & id non facit, teneatur ad fructus ac si coluisset, num. 3.*

4 *Interesse licèt iuramento damnum passi probari possit, poterit tamen iudex dictum iuramentum moderare considerata qualitate iurantis, & eius facultatibus.*

5 *Venditor an teneatur rem tradere præcisè, vel liberetur præstando interesse.*

6 *Interesse modi varij, remissiuè.*

L. Si traditio. IV.

Iidem AA. *Mutiano.*

1 VEnditor ex mora traditionis tenetur ad interesse emptori pro iudicis arbitrio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1 sup. hoc tit.* & post omnes Giphan. *tom. 1. pag. 320.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Tiraquell. *de iure constituti, part 1. num. 73.* vbi
3 deinde quærit an venditor teneatur colere fundum venditum antequam tradat, & si id non faciat, teneatur ad fructus ac si coluisset, Menoch. *de arbitr. lib. 2. casu 116. per tot*

4 *Fuerit arbitratus, &c.*] Notatur ad hoc quòd licèt interesse iuramento damnum passi probari possit, tamen iudex poterit dictum iuramentum moderare considerata qualitate iurantis, & illiusmet facultatibus, vt per Mascard. *de probat. concl. 914.* aliàs 935. *num. 19.* Iudex enim consideratis facultatibus personæ, quæ quantitatem interesse soluere debet, eam licet certam arbitrio boni viri moderari poterit, Bauer. *de virtute iuram. cap. 10. n. 75.* Ioseph. Ludou. *Perus. decis. 100.* Menoch. *de arbitr. casu 119. & remed. 1. recuper. num. 418. quæst. 38.* Coler. *decis. 126.* Mancin. *de iuram. p. 4. effectu 108. n. 19. & effectu 109. n. 1.* Benecheod. *in addit. ad Seraphin. de priuileg. iuram. priuileg. 31. n. 43.*

5 In gloss. *Precaria, in addit.* ibi, *quod si emptor habet facultatem, &c.* In illa quæstione decidenda, an venditor teneatur rem tradere præcisè, vel liberetur præstando interesse, amplectitur additio glossæ *in præsenti,* hanc distinctionem, aut venditor habet facultatem tradendi, & tunc compellatur, vel non habet, & quòd tunc non compellatur, sed liberetur præstando interesse, ita gloss. *in §. pretium, Inst. de empt. & vend.* Tiraq. *de retract. convent. in præfat. n. 155.* Roland. *cons. 53. n. 2. vol. 1.* Reboff. *in l. vnic. n. 385. C. de sent. quæ pro eo.* Pinel. *in rubr. C. de rescind. vend. p. 4. cap... n. 25. in fine,* Cephal. *cons. 407. n. 39.* Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 10. n. 22. vers. septimus casus,* Surd. *decis. 253. n. 3. & cons. 13. n. 25.* Menoch. *cons. 92. n. 63.* Barz. *decis. 111. n. 4.* Morl. *in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 9. quæst. 7. num. 3. cum seqq.* Ceuall. *commun. contra commun. q. 459.* Anton. Fab. *de errorib. pragm. decad. 32. errore 4. num. 4. & coniect. lib. 6. cap. 17. & decad. 85. errore 4.* vbi palinodiam cantat, Fachin. *controu. lib. 2. cap. 20.*

In ead. gloss. ibi, *item de quo interesse hîc dicat, &c.* 6
De variis modis interesse, vide Mascard. *de probat. concl. 931.* Hermann. Meyter *in tract. de pignorib. tit. 8. de interesse, n. 26.* Alex. Trentacinq. *var. resol. tit. de interesse, resol. 1. n. 39.* Sigism. Scacc. *de commerc. & camb. §. 7. gloss. 2. n. 26.*

SVMMARIVM.

1 *Emptor tenetur ob perceptos fructus rei emptæ ad vsuras non soluti pretij, & num. 2. etiamsi venditor promissa ex parte sua non adimplevisset, n. 3. idque locum habet in omnibus contractibus tam nominatis, quàm innominatis, num. 4. Amplia procedere etiam in promissione vendendo, si venditor accepit pretium, & tamen rem non tradidit, num. 5. contrarium, num 6.*

7 *Venditor poterit ratione qualitatis excipiendo petere vsuras aduersùs emptorem agentem ad fructus.*

8 *Vsura ab emptore venditori præstanda in specie huius l. quales esse debeant. peti possunt solùm habito respectu ad fructus perceptos, & non vltrà, num. 9. taxari debent ad septem & octo pro centum, n. 10.*

11 *Emptor in foro conscientiæ non est cogendus in pretio soluendo immorans, ad fructus, siue pretij vsuras soluendas ante condemnationem.*

12 *Venditor si maius patiatur damnum, quàm sit quantitas fructuum, quos percepit emptor, an obtinere poterit illud sibi resarciri per emptorem. teneri emptorem ad vsuras pretij non soluti respectu fructuum, quos percepit ex re vendita, etiamsi venditori ex dilatione solutionis nullum damnum sit sequutum, nec vllum lucrum amiserit ex eo, quòd incontinenti pretium non fuit solutum, n. 13.*

14 *Fructus recompensatiui iuxta æquitatem huius legis non debentur ab emptore, cui res vendita euicta fuit, & sic illam non possidet, nec dolo desiit possidere. limitatur in imminente euictione, n. 15.*

16 *Emptor non tenetur ad fructus recompensatiuos, si multos fructus ex re empta percipere potuit.*

17 *non deberi Vsuras si non colliguntur fructus, quantumcunque alia interueniat vtilitas, nisi præcedat interpellatio, & venditor in mora regulari constituatur.*

18 *Emptor non teneri ad fructus recompensatiuos, si nullos fructus percepit, nec percipere potuit. vel quando ob calamitatem temporis emptor non percepisset fructus ex re empta, num 19.*

20 *Emptor qui pro parte soluit pretium, pro alia tantum parte pretij non soluti vsuras debet.*

21 *Emptori data dilatione ad soluendum pretium an possit pacisci validè, & sine labe vsurarum, inter*

empto

emptorem & venditorem vt aliquid annuum soluatur, donec pretium fuerit solutum.

22 *Emptor rei fructus, vsuras pretij soluere tenetur, quamuis omnia à se promissa non adimpleuerit, dummodo vsum rei habuerit fructus percipiende. procedit non solùm in rerum immobilium venditione, sed etiam cùm res mobiles fructifera venduntur, num. 23. procedit etiam in omnibus contractibus correspectiuis, ex quibus hinc inde resultat commoditas, & in quibus eadem viget aquitas, num. 24. nec ab huiusmodi vsurarum solutione debitores se excusare possunt minori tempore quàm triginta annorum, licet fructus aliàs triennio vsucapiantur, num. 25. procedit etiamsi venditor rem venditam tradens dominium transtulerit, sed simplicem detentionem, num. 26.*

L. Curabit Præses. V.

Iidem AA. Decimæ.

1 EMptor ob perceptos fructus rei emptæ tenetur ad vsuras pretij non soluti. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. suprà hoc tit.* & post omnes Giphan. *tom. 1. pag.* 324. Aloys. Leo *in 4. fol. 37. verso*, & repetitiones super hanc l. ediderunt Hieron. Cagnolus, & Ioan. Bapt. Lup.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt, exornántque Ordin. Reg. Lusit. *lib. 4. tit.* 67. §. 3. Angel. *in sum. verbo emptio num. 5. & verbo vsura 1. num.* 18. Duen. *reg.* 244. Afflict. *decis.* 20. Beninteud. *Bonon decis.* 29. Ioseph. Angles *in 4. sentem. part. 2. quæst. de contractu emptionis diffic. 3. concl.* 3. Francisc. Garc. *de contract lib cap. 24. num.* 8. Conrad. *eod. tract. quæst. 59. concl.* 3. Cou. *lib. 3. var. cap. 4. per tot.* Nau. *cons. 11 num. 2. de empt. & vendit.* Viui *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 34. num. 6. pag.* 641. & Bellacomb. *ibidem num. 24. pag* 643. Anton. Gabr. *tom. 3. etiam commun. lib. 3. tit. de empt. concl. 3. pag.* 186. & Ioseph. Ludouic. *tit. de statutis conclus. 3. pag.* 562. Baraiona *in addit. ad Palat. in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum & vxor. notab. 6. §. 9.* Ioseph. Ludou. *Perus. decis.* 53. Alphan. *collect.* 285. Gutier. *canon. lib. 1. cap. 39. num. 19. cum seqq.* Surd. *de aliment tit. 7. quæst. 17. num.* 7. Ioan. Bapt. Costa *de facti scientia & ignorant. dist. 84. num.* 9. Gasp. Roderic. *de annuis redditib. lib. 3. quæst. 7. num.* 107. Aloys. Ricc. *in collect. decis. part. 1. collect.* 199. Perez *in rub. tit. 2. gloss. 1. pag. 15. col. 2. vers. ad secundum lib. 8. Ordinam.* Felician. *de censib. tom. 1. lib. 2. cap. 1. n. 18. & tom 2. lib. 1. cap. 10. num.* 10. Giurb. *decis. 100. num.* 15. Honded. *cons. 30. & cons. 45. n. 7. & 8. vol.* 1. Greg. XV. *decis* 297.

3 *à num.* 1. vbi *num.* 2. procedere ait, etiamsi venditor promissa ex parte sua non adimpleuisset, vbi Beltramin. *in annot. num.* 12. ex Rota reddit rationem, quia per non implementum venditoris non minnitur vsus rei venditæ, cuius vsus contemplatione debentur isti fructus recompensatiui ne empto locupletetur cum aliena iactura, idem Greg. XV. *decis.* 347. *à princip.* vbi *num.* 3. quòd istæ vsuræ recompensatiuæ debentur etiam attenta dispositione iuris Canonici, Narbona *l. 15. gloss. 4. num. 30. tit. 18. lib. 5. noua Recop.* Cancer. *var. resol. lib. 1. cap. 7. de pactis num. 21. cum seqq.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disput. 368. num. 9. vers. secunda conclusio.* Paul. Comitol. *respons. moral. lib. 3. quæst. 18. à num.* 1. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 1. tit. 9. n. 19. & lib. 4. tit. 16. num. 42. & tit. 24. num. 6. cum seqq.* vbi rationem reddit Rot. *decis. 70. num. 5. p. 1. recentissim.* aliàs *in posth. Farin.* vbi quòd habet locum in

4 quolibet contractu tam nominato, quàm innominato. Ex nostris LVSITANIS Gam. *decis. 71. n. 1. & decis. 96. num.* 1. Cabed. *decis. 166. p. 1.* D. Barbos. *in l. de diuisione, ff. soluto matrim. num. 13. cum seqq.* vbi quærit qua ratione in specie huius text. debeantur venditori vsuræ pretij solùm pro quantitate fructuum, quos emptor percepit, & *num. 67. cum seqq.* vbi ait hunc text. dum decidit in casu ibi proposito deberi vsuras etiam cessante mora, exponendum esse; scilicet regulari, quæ contrahitur per interpellationem, Cald. Pereira *post quæst. forens. cons. 35. num. 31. & de empt. cap. 7. num. 27. & cap. 23. num.* 10. vbi tenet quòd quamuis hæc lex loquatur in emptore, qui rei emptæ possessionem nactus fructus recipit, partem pretij, quam penes se habet, restituere teneatur, cum vsuris tamen; eius ratio ad venditorem extenditur, quoniam sunt correlatiua, Benedict. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure, ff. de iustitia & iure p. 2. differ. 3. num.* 16. Rebell. *de obligat. iustit. tom. 2. lib. 9. quæst. 14. à n.* 11. vbi procedere ait in casu, quo mora culpabilis tradendi pretium conuentum interueniat ex parte emptoris, prout expressè sancitum fuit *in l. fructus, inf. hoc eod. tit.* & latiùs *quæst. 17. num. 10. cum seqq.* late Didac. à Britto *ad rub. de locato part. 1. §. 1. num. 29. cum seqq.*

Amplia dispositionem huius text. procedere in 5
promissione de vendendo si venditor accepit pretium, & tamen non tradidit rem, quia nihil iniquius est quàm vt hic, qui promisit vendere, aut reuendere, habeat penes se pretium & fructus eius rei, cuius venditio, aut reuenditio promissa est, vt per Tiraq. *ad finem tit. 2. de retractu conuent. n 82. cum seqq.* vbi *n.* 84. respondet ad obiectum quòd aliud sit vendere, aliud promittere de vendendo, vt procedat cùm mansimus in simplici promissione, sed cùm vltra eam processimus ad traditionem rei, & pretij, nihil dubitandum est quin tacitè vendamus, & multo magis reuendamus, Syluan. *cons. 10. per tot.* Cassan. *in consuet. Burgun. rub. 4. §. 23. verbo deniers de mariage n. 25. pag.* 193. Cou. *d. cap. 4. num.* 8. Paul. Comitol. *citato*
loco. Contrarium tamen, immò quòd stante sola pro- 6
missione de vendendo ex eo quòd promissor pretium receperit, non habeat locum decisio huius text. tenent Alex. ad Bart. *in l. Iulianus, §. offerri, ff. hoc tit. & cons. 121. num. 8. lib.* 4. Deci. *cons. 183. num. fin.* Petra *de fideicommiss. quæst. 8. num* 156. Hieron. Gabr. *cons. 64. num. 9. ad fin. lib.* 1. quos refert & sequitur D. Barbos. *in l. si ante 6. num. 46. ff. soluto matrim.* ex ea ratione, quia ille, qui se obligauit ad vendendum, non se obligauit ad tradendum, nisi postquam perfecta esset venditio. quamuis igitur pretium accipiat, non ob id debet videri recessisse à priori voluntate, *l. eum qui, ff. de probat.* & ideo cùm in eo respectu traditionis nulla omnino mora considerari possit, non potest locum habere decisio huius text. Et *num.* 47. respondet ad obiectionem, quam suprà adduxerat, videlicet quòd in specie huius text. nihil interest vtrùm dominium sit trãslatum in emptorem, nécne, sed sufficit quod vigeat inæqualitas cùm fruatur quis re & pretio, vt locum habeat æquitas nostræ legis; & concludit his verbis: *Non obstat secundum, quia fatendum est aquitatem* d. l. curabit, *locum habere etsi nulla culpa in venditore considerari possit: caterùm si voluntatè partium differatur rei traditio, vel solutio pretij, tunc quia propter voluntatem partium cessat consideratio inaqualitatis, non habet locum aquitas* d. l. curabit. planè in hoc casu ex cõuentione partium differtur traditio rei in tempus, quo sit celebrata vẽditio, & sic debet cessare prædicta æquitas. Et ex his infertur elegãs explicatio ad suprà tradita quòd vbi præcessit promissio de vendendo, & sequuta est traditio,

in dubio censetur dominium translatum, quòd si emptor pretium non soluat, non ob id tenebitur vsuras pretij soluere, iuxta *d.l.curabit*, cùm voluntate venditoris tacita ei videatur concessa dilatio ad soluendum pretium donec venditio esset celebrata. Neque dicat quòd ex eo quòd promissor tradidit rem, videtur voluisse promissionem de vendendo transferre in puram venditionem, vt considerat Couarr. *resolut.lib.3.cap.4.n.fin.* quia respondetur hanc transfusionem fieri non posse nisi de consensu vtriusque partis, *l.1.C.quādo liceat ab empt.recced.* emptor autem, qui rem accepit, & tamen non soluit pretium, non est credendus à priore conuentione recessisse, *l.eum qui, ff. de probat.* Vt igitur promissio de vendendo censeatur transfusa in puram venditionem, oportet quòd vtriusque factum interueniat, scilicet quòd promissor rem tradat, & accipiens soluat pretium, in his enim terminis procedunt supradicta. Hactenus D.Barbosa.

7 Vnde venditor ratione æqualitatis poterit petere excipiendo vsuras aduersùs emptorem agentem ad fructus, Cardin.Mantic.*d.lib.4 tit.16 num.*42. Felician.*d.lib.2.cap.*1. *num.*38. Franc. Sousa *in repet. d. §. actionum, Instit. de actionib. part.3. num.37. cum seqq.* quia istæ vsuræ vsque ad concurrentiam fructuum non sunt propriè vsuræ, sed magis rei persecutio, nec fundantur in mora, nec in punitione moræ, sed solùm in æqualitate iustitiæ commutatiuæ, quæ est quod quatenus vnus contrahentium implet, debent alij ei vicissim implere, aut lucrum implementi recepti reddere, vel compensare ne sequatur inæqualitas, quæ est contraria iustitiæ commutatiuæ, quæ in æqualitate consistit. Vide Couar. *d. lib.3. variarum, cap.4.n.1.& 2.* Ioan Bapt.Lup.*de vsuris, comm.1.§.7. num.136.& 160.* Honded.*cons.44.num.29.& cons.30. num* 18.*lib.*1.Surd.*d.cons.*101.*num.*10.D.Barbos.*in d.l. de diuisione, num.13.vers.caterùm, ff.soluto matrim.* Felician.*de censib lib.1.cap.3.n.13. vers. hinc fluit, & lib.2. cap.1.num.*38. Gasp.Roderic.*de annuis redditib. lib.3. quæst.7. num.107. & quæst.8. post num. 14. & quæst.10. per tot.* Cald.Pereira *de empt.& vend.cap.23. num.26. vers. sed nihilominus*, Sigism. Scacc. *de commerc. §.1. quæst.7.part.2.ampl.8.num.155.* Beltramin.*in annot. ad Gregor.XV. decis.197. num.12.* vbi ait quòd isti fructus debiti ex dispositione huius legis non sunt propriè vsuræ, sed potiùs reparatio damni, nec debentur vti vsuræ, sed tanquam res propriæ ex æquitate iustitiæ commutatiuæ, & iure naturali, & quòd petuntur non tanquam fructus rei principaliter deductæ in iudicio, sed tanquam res principalis debita. Caocer.*variarum part.3.cap.7.de pactis, num.21. cum seqq.* vbi *num.* 28. subdit dispositionem huius leg. non solùm in contractu emptionis & venditionis, sed etiam in omnibus contractibus correspectiuis, ex quibus hinc inde resultat commoditas, procedere.

8 Vsuræ igitur ab emptore venditori præstandæ in specie huius legis debent esse recompensatiuæ lucri, quod emptor consequitur ex fructibus, & non veniunt immediatè, nec debentur ex traditione fundi facta per venditorem, sed potiùs ex eo quòd emptor retinens pretium etiam fructus rei traditæ percepit, & non est æquum quòd emptor fruatur re & pretio, & ideo tenetur præstare vsuras pro ratione fructuum perceptorum. Ita Bald.*in l.si traditio, num.11. supr.hoc eod.tit.* Afflict.*decis.20.num.4.* Paris.*cons.60. à n.23 lib.1.* Tiraq.*de retractu conuent. ad fin.tit.num.70.* Surd. *d.cons.101. num.19.& 20.* vbi inquit quòd petuntur vsuræ tanquam interesse damni emergentis pro quantitate fructuum, quos percepit emptor, & percepisset venditor, si rem non tradidisset, Narbona *l.35.gloss.4.num.31.tit.18.lib.5. noua Recopil.* D.Barbos.*in d.l.de diuisione, num.14.& 15. vers. item colliges*, vbi tradit quòd non debet haberi respectus ad fructus, quos venditor moram passus percepisset, sed tantùm ad quantitatem fructuum, quos emptor morosus percepit, & iuxta communem opinionem tenet Stephan.Gratian.*discept.forens.tom.4.cap.716.n.1.* quòd in materia huius legis vsuræ possunt solùm pe- 9
ti habito respectu ad fructus perceptos, & non vltrà. Vnde non potest sequi aliqua condemnatio ad dictas vsuras, nisi priùs facta liquidatione parte citata, etiam quòd simus in obligatione Camerali, cùm negotium liquidationis sit diuersum, & non habeat priuilegium executiuum, idem Stephan. Gratian. *d. cap.716.num.2.& n.9.& 10.* tenet quòd iudex ex officio taxat fructus debitos, iuxta hanc legem, nisi fuerint taxati per partes. Et quod in specie huius text. hæ vsuræ recompensatiuæ sunt taxandæ ad se-
ptem & octo pro centum, tradit Castrens. *in l.1.in* 10
princip.in verb.æquitatis ratione, supr.de vsur. quem refert Stephan.Gratian. *discept.forens.tom.3. cap.524. num 13.* & resoluit Rebell.*de obligat.iustit.part.2.lib.9.*
q.17.num.12. quoad forum conscientiæ non esse co- 11
gendum emptorem in pretio soluendo immorantem ad prædictos fructus, siue pretij vsuras soluendas ante condemnationem, cùm in pœnam pro culpa à iure decernantur.

Sed quid si venditor maius patiatur damnum, 12
quàm sit quantitas fructuum, quos percepit emptor, nónne poterit obtinere illud sibi resarciri per emptorem? Affirmatiuam partem amplectuntur Menchaq.*lib.3.quæst.vsufrequent. cap.50. num.7. & cap.60. n.12.* Anton.Gabr.*commun.lib.3.tit. de empt. & vend. concl.4.n.3.* Honded.*d.cons.30.n.24.lib.1.* Gutier.*de iurament.confirm.part.1.cap.2.n.4.* Sed contrarium meritò defendunt Ioan.Bapt.Lup.*super hanc l. num.162.* D.Barbos.*in d l de diuisione, num.14. & 15.* vbi contra Anton.Gabr *d.concl.4.num.2.* & Ioseph.Ludou. *Perus.decis.53.n.3.* tenet multò minus posse petere lucrum, quod amisit. Et videtur prior opinio affirmatiua procedere quando mora regularis interuenit contracta mediante interpellatione.

Si verò ex dilatione solutionis nullum damnum 13
venditori est sequutum, nec vllum lucrum amisit ex eo, quòd incontinenti pretium non fuit solutum, adhuc emptor in hoc casu ad vsuras pretij non soluri respectu fructuum, quos ex re vendita percepit, tenetur ex Couar. *d. lib.3. cap.4. num.2. vers. primo*, Card.Mantic *d.lib.4.tit.24.num.12. & 13.* vbi damnum hoc casu respectu venditoris considerari posse inquit Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap.23. n.19.* Narbona *in l.15. gloss.4.num.34. tit.18. lib.5. noua Recopilat.*

Fructus recompensatiui iuxta æquitatem huius l. 14
non debentur ab emptore, cui res vendita euicta fuit, & sic illam non possidet, nec dolo possidere desiit, ita Rot.Roman *decis.564.* apud Fario.*part.1.re-*
centiorum. quod in imminente euictione limitat 15
Giurb.*decis.100.num.15.vers.etsi immineat euictio.*

Non tenetur tamen emptor ad fructus recom- 16
pensatiuos, sit nullos fructus ex re empta percipere potuit, Cagnol. *hic num.48.* Cou.*d lib.3.cap.4. num.3.* Ioan.Bapt.Lup.*hic comment.3.§.7. num.141.* Benintend. *Bononien. decis.29. num.9.* D. Barbos. *in d. l. de*
diuisione num.54. vbi tradit non deberi vsuras si non 17
colliguntur fructus quantumcumque alia vtilitas, interueniat, nisi præcedat interpellatio, & venditor in mora regulari constituatur, Surd. *cons.101. num.22.* Card.Mantic.*d.lib.4.tit.24. num.14.* Molin. *d. tract.2. disp.368.n.12.* Fachinæ. *controuers. iuris lib.2. cap.32.*

in

in princ. Sigism. Scacc. de commerc. & camb. §. 1. q. 7. part. 2. ampl. 8. n. 150. Griuel. Dolana decis. 98. num. 3. Aloys. Ricc. in decis. Curiæ Archiep. Neap. p. 3. dec. 186. num. 3. Beltramin. in annot. ad Greg. X V. decis. 297.
18 n. 11. idem Greg. X V. decis. 347. n. 5. vbi probat emptorem non teneri ad fructus recompensatiuos si nullos fructus percepit, nec percipere potuit, Gasp.
19 Roderic. de annuis redditib. lib. 3. q. 7 n. 84. vbi ampliat ad casum quando ob calamitatem temporis emptor non percepisset fructus ex re empta. Et quamuis D. Barbos. in d. l. de diuisione, num. 62. id ampliet ad casum quando emptor non percepit fructus, quia noluit, & si voluisset, eos percipere posset; nihilominus tamen verius est emptorem, qui fuit in possessione, & habuit facultatem percipiendi fructus, licèt non perceperit, teneri ad fructus compensatiuos, quos percipere poterat, vt resoluunt Surd. d. cons. 101. n. 21. Beltramin. in annot. ad d. decis. Greg. X V. 297. num. 11. in fine.

20 Ex quo infertur emptorem, qui pro parte soluit pretium, pro alia tantùm parte pretij non soluti vsuras debere, Cou. d. cap. 4. num. 6. Surd. d. consil. 101. num. 13. & 14. Cald. Pereira d. tract. de empt. & vendit. cap. 23. num. 26. Greg. X V. d. decis. 347. num. 7. vbi Beltramin. num. 18. aduertit quòd licèt emptor soluens partem pretij tantùm, non acquirat dominium rei emptæ pro rata pretij soluti, nihilominus pro illius rata debentur dicto emptori fructus recompensatiui, non ratione dominij, neque ratione moræ, sed ratione cuiusdam generalis æquitatis, ne venditor locupletetur cum illius iactura; non potest tamen emptor istos fructus pro dicta rata petere, nisi priùs soluto integro pretio, & tunc debentur ei fructus etiam temporis præteriti pro rata dicti pretij iam per prius soluti, Honded. d. cons. 44. num. 25. lib. 1. Surd. d. cons. 101. num. 7. in fine, & num. 26. vers. respondetur quoque, quos refert & sequitur Beltramin. vbi proximè. Idem erit in venditore, qui pro parte rem tradidit, cui respectu fructuum partis traditæ debetur interesse, Surd. d. cons. 101. à num. 23. Stafil. Pacific. de Saluiano interdicto inspect. 5. cap. vnic. num. 171. & 172. Differunt tamen in eo quòd venditor potest agere ad interesse antequam integrè ex parte sua impleat contractum, quod emptori non licet, Surd. d. cons. 101 à num. 26. Honded. d. cons. 44. à n. 23.

21 Vtrùm autem data dilatione emptori ad soluendum pretium, possit pacisci validè, & sine labe vsurarum inter emptorem, & venditorem vt aliquid annuum soluatur donec pretium fuerit solutum? vide Cagnol. hîc num. 62. Cou. d. lib. 3. var. c. 4. num. 6. Mozz. de contractib. tit. de empt. & vendit. tit. de substantialib. empt. num. 39. Fachinæ. controuers. lib. 2. cap. 32. col. 2. vers. tertiò controuertitur, D. Barbos. in d. l. de diuisione num. 71. & 72. ff. soluto matrim. Gasp. Roderic. de annuis reditib. l. 3. quæst. 7. num. 78. Felician. de censib. lib. 2. cap. 1. num. 38. & tom. 2. lib. 1. cap. 10. num. 12. cum seqq. Stephan. Gratian. discept. forens. tom. 3. cap. 523. num. 13. Sigism. Scacc. de commerc. §. 1. quæst. 7. part. 2. ampl. 8. à num. 132. vsque ad num. 170. Cancer. var. resolut. lib. 3. cap. 7. de pactis num. 59. quorum communis & vera resolutio est valere huiusmodi pactum si res tradita erat de sui natura fructifera, & interesse fructuum quantitatem non excedit; & nisi venditor carius vendidisset ob dilatam pretij solutionem, secundum Scacc. d. ampl. 8. n. 155. Card. Mantic. d. lib. 4. tit. 24. num. 15. Quod vlteriùs restringitur quando venditor habuit fidem de pretio, & dedit terminum emptori ad soluendum, & in principio non fuit actum de interesse; nam tunc quamuis res esset fructifera de sui natura, tamen venditor dilatione pendente non poterit interesse pretij non soluti petere, ita Cou. d. cap. 4. num. 5. Rot. Genuens. decis. 91. num. 3. D. Barbos. in d. l. de diuisione num. 68. & 70. Valasc. cons. 8. num 8. Honded. cons. 30. num. 6. lib. 1. Ioseph. Ludou. Perus. decis. 53. num. 5. vbi tradit non esse locum interesse huius l. quando habita fuit fides de pretio, donec fundus fuerit repertus super quo pecunia imponatur, & secus esse si simpliciter dictum fuerit quòd pecunia collocaretur in aliqua re, latè Stephan. Gratian. discept. forens. tom. 5. cap. 588. num. 22. cum seqq. vbi hanc restrictionem sequitur cùm dilatio continet tempus certum; secus verò in dilatione indeterminata, & in ea, quæ de sui natura venit quamprimum adimplenda. Beltramin. ad d. decis. 297. num. 10. Post lapsum terminum emptor ad interesse tenetur, & in pactum à principio deduci potest. Cou. d. cap. 4. n. 5. vers. si tandem, Afflict. decis. 20. num. 4. Scacc. vbi sup. num. 153. Aloys. Ricc. d. part. 3. decis. 186. n. 4.

Adeò vera est principalis textus conclusio, quòd 22
scilicet rei fructus emptor percipiens, vsuras pretij soluere teneatur, vt locum habeat quamuis omnia à se promissa non adimpleuerit, dummodo emptor vsum rei habuerit fructus percipiendo, non enim venditoris implementum, sed ipsa fructuum perceptio cursum vsurarum inducit, cùm ob non adimplementum vsus rei non diminuatur, cuius vsus contemplatione debentur isti fructus recompensatiui, ne emptor locupletetur cum aliena iactura, ità Cagnol. hîc num. 33. Ioan. Bapt. Lup. num. 142. Paris. cons. 60. num. 26. lib. 1. Cou. d. lib. 3. cap. 4. num. 6. Honded. d. cons. 44. à num. 7. & à num. 13. lib. 1. D. Barbos. in d. l. de diuisione num. 69. Fachinæ. controuers. lib. 2. c. 32. vers. altera est, Giurb. d. decis. 100. num. 15. Mastrill. decis. 160. Sigism. Scacc. d. §. 1. quæst. 7. part. 2. ampl. 8. à num. 160. Stephan. Gratian. d. cap. 588. num. 22. cum sequentib. Greg. X V. d. decis. 197. num. 2. vbi Beltramin. num. 11. & decis. 347. num. 10 & 11.

Habet etiam locum non solùm in rerum immo- 23
bilium venditione, sed etiam cùm res mobiles fructiferæ venduntur, vt ex Rot. tradit Sigism. Scacc. d. ampl. 8. num. 173. Gasp. Roderic. d. lib. 3. quæst. 7. num. 89. vbi agit de equo tradito, qui locari consueuerat.

Et procedit in omnibus contractibus correspe- 24
ctiuis, ex quibus hinc inde resultat commoditas, & in quibus eadem æquitas viget, Cancer. var. lib. 3. cap. 7. de pactis à num 21. cum seqq. latè Honded. lib.
1. cons. 30. per tot. vbi num. 68. tenet quòd ab huius- 25
modi vsurarum solutione non possunt debitores se excusare minori tempore quàm triginta annorum, licèt fructus aliàs triennio vsucapiantur.

Procedit quoque etiamsi venditor rem venditam 26
tradens dominium non transtulerit, sed simplicem detentionem, adhuc enim interusurij ratio habenda erit, Ioan. Bapt. Lup. comm. 2. de vsur. §. 7. num. 143. Gaspar Roderic. de annuis redditib. lib. 3. quæst. 7. num. 77.

SVMMARIVM.

1 *Venditi actio non competit ad contractum rescindendum, nisi occasio rescindendi emergat ex conuentione.*

2 *Emptio & venditio legem à conuentione partium accipiunt.*

L. Venditi actio. VI.

Jidem AA. Neratio.

1 VEnditi actio non competit ad contractum rescindendum, nisi occasio resciodendi emergat ex conueotione. Colligunt ex Ordio. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.*

2 *Si non ab initio aliud conuenit*, &c.] Notatut ad hoc quòd emptio & venditio à conuentione partium legem accipiunt, vt per Rot. Genuens. *decis.* 14. *num.* 8. *& 9. & decis.* 97. *num.* 2. Roland. *cons.* 92. *num.* 14. *vol.* 2. Menoch. *cons.* 477. *num.* 7. Surd. *cons.* 383. *num.* 6. *& cons.* 389. *num.* 26. *& decis.* 260. *num.* 31. Magon. *Florent. decis.* 62. *num.* 7. *& decis.* 67. *num.* 4. Amat. *decis.* 1. *num.* 2. Giurb. *decis.* 113. *num.* 17. *& decis.* 111. *à num.* 14.

L. Si seruos. VII.

Jidem AA. Diodoro.

VEnditor sibi non præiudicat si ignorantet propriam pecuniam nomine pretij recipiat. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *suprà hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Emptor re non traditâ non efficitur dominus, licèt pro domino se gerat.*

2 *Venditor non dicitur impleuisse per simplicem traditionem, sed tradere debet rem liberam.*

3 *Æstimum, seu catastrum non probat dominium, aut possessionem aduersùs eum, qui non consensit. nisi consentiens sit descriptus in eo, & solutiones per descriptos in eo factæ sint. num.* 4.

5 *Rei possessionem non probari ex eo quòd quis pro re soluit tributa.*

L. Si pater tuus. VIII.

Iidem AA. Eusebio.

1 EMptor re non tradita dominus non efficitur, licèt pro domino se gerat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *l.* 1. *num.* 1. *sup. tit.*

2 Notatur hic text. ad hoc quòd veoditor non dicitur impleuisse per simplicem traditionem, sed debet tradere rem liberam, vt per Surd. *decis.* 253. *n.* 7. *& decis.* 22. *num.* 6. *decis.* 165. *num.* 2. *&* 3. Hieron. Leo *Valent. decis.* 47. *num.* 8. *tom.* 1. Est enim de natura venditionis vt res libera tradatur. Natt. *cons.* 330. *num.* 1. *& cons.* 474. *num.* 1. Cassanat. *cons.* 29. *num.* 44. & 53. Cæs. Barz. *Bonon. decis.* 85. *num.* 3. Castill. *controu. lib.* 4. *c.* 42. *n.* 82. *cum sequent. & lib.* 5. *c.* 86. *num.* 28. Guzman *de euiction. quæst.* 23. *num.* 10.

3 Notatur etiam ad hoc quòd æstimum, seu catastrum non probat dominium, aut possessionem aduersùs eum, qui non consentit, vt per Bart. & Bald. *hic*, Cephal. *cons.* 458. *num.* 72. Brunot. à Sole *in locis*
4 *communib. verbo æstimum* 2. vbi intelligit nisi consentiens sit descriptus in eo, & solutiones per descriptos in eo factæ sint.

5 Notatur etiam ad hoc quòd ex eo quòd quis pro re soluit tributa, non probatur rei possessio, vt per Mascard. *de probat. concl.* 1180. aliàs 1185 *num.* 22.

SVMMARIVM.

1 *Venditor asserens minus tributum deberi, cùm maius debeatur, tenetur emptori ad interesse.*

2 *Emptorem iure Regio agere posse ad rescissionem venditionis, si res vendita seruitutem debeat, vel erat tributaria, & de seruitute, vel onere eum venditor non certiorauit. Emptorem hoc casu posse rescindere contractum de iure regni Castellæ qui teneant, num.* 3. *de iure communi quid, n.* 4.

5 *Actio quanti minoris, in hoc casu quanti æstimata, & num.* 6. 7. 8.

L. Si minorem. IX.

Iidem AA. Antipatræ.

VEnditor asserens minus tributum deberi, cùm maius debeatur, tenetur emptori ad interesse. 1
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.*

Vide *l. Hisp.* 63. *tit.* 5. *part.* 5. vbi de iure Regio est 2
statutum, emptorem ad rescissionem venditionis agere posse, si res vendita seruitutem debebat, vel erat tributaria, & de seruitute, vel onere eum venditor non certiorauit, Padill. *in l. si aquam* 2. *num.* 14. *C. de seruit. & aqua.* Olan. *in redd. antinom. iuris ciuilis & regni lit. V. num.* 3. *&* 4. Villadieg. *l.* 8. *num.* 12. *tit.* 4. *lib.* 4. *fori legum*, qui de iure Regni Castellæ 3
tenent quòd hoc casu emptor contractum potest rescindere.

Vtrùm autem de iure communi etiam hoc casu 4
contractus rescindatur, dubitari ab aliquibus solet, quorum vna sententia tenet hoc casu emptorem agere posse actione quanti minoris, ita Anton. Gom. *tom.* 2. *var. cap.* 2. *num.* 45. *in fine vers. si verò euincatur*, Soar. de Paz *in pract. tom.* 3. *cap.* 6. *§.* 2. *num.* 9. *&* 10. *fol.* 43. *verso*, Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.* 2. *cap.* 361. *num.* 6. Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap.* 22. *num.* 8. vbi allegat text *in l.* 4. *in fine*, *ff. hoc tit.* in quo proponitur casus de eo, qui vendidit fundum liberum, qui seruitutem debebat, & contractus non fuit rescissus, sed emptori actionem ad interesse dari Iuteconsultus respondit. Quanti sit æstimanda hæc 5
actio quanti minoris in hoc casu, variæ sunt opiniones, Afflict. *decis.* 72. *num.* 4. dimidiam pretij, pro quo fuit primò liberè vendita, detrahendam dicit. Surd. *cons.* 432. *num.* 5. tenet quòd sextam, Caualcan. *decis.* 36. *num.* 5. *lib.* 1. quòd tertiam, Purpurat. *cons.* 356. *num.* 4. *lib.* 1. iudicis arbitrio relioquit, & hanc veriorem esse dicit Thesaur. *quæst. forens. lib.* 3. *quæst.* 115. *num.* 5. Sed altera sententia ait de eodem iure communi contractum emptionis hoc casu dissolui posse; vt per Caballin. *milleloq.* 345. & alios, quos refert & sequitur Fontanel. *de pactis nuptialib. claus.* 4. *gloss.* 12. *num.* 35. *per l. si tibi liberum, in fine*; *& l. ex empto*, *§. si quis virginem ff. hoc tit.* Et stante assertione quòd res erat libera, ad rescissionem contractus posse agi, docent Marzar. *cons.* 57. *num.* 14. Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.* 1. *cap.* 175. *num.* 23. *& Marchia decis.* 13. *à num.* 18. Surd. *cons.* 36. *n.* 10. *cum seqq.* Giurba *decis.* 113. *num.* 2.

Sed vt prima opinio magis conformis decisioni 6
huius text. maneat, distinguere oportet hoc modo: aut venditor ignorabat seruitutem, vel onus rei venditæ, aut illam sciebat. Primo casu, aut liberam rem esse dixit; aut simpliciter eam vendidit: si liberam esse affirmauit, tenetur ad ioteresse, quia non debuit asserere quod ignorabat, *l. Iulianus* 14. *§. quod*

autem

autem 2. & *ibi* gloss. *verbo indicationem*, *ff. hoc tit.* Caballin. *de euict.* §. 4. *num.* 153. *vers. immo etsi fuisset.* Si simpliciter rem vendidit, & postea de seruitute, vel onere constitit, venditor solùm tenetur quanto minoris esset empturus, & ad diminutionem pretij soluti, & non ad interesse emptor agere poterit, Greg. Lop. *l.* 63. *gloss.* 3. *in fine tit.* 5. *part.* 5. Mynsing. *cent.* 1. *quæst.* 37. Anton. Gom. *tom.* 2. *var. c.* 2. *num.* 45. *vers. secundò limita*, Felician. *de censib. tom.* 2. *in proœm. num.* 5. Gutier. *pract. lib.* 2. *quæst.* 169. *num.* 2. Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.* 2. *cap.* 361. *num.* 2. *cum seqq.* Auendan. *de censib. c.* 61. *num.* 61. *in fine*, Castill. *controuers. lib.* 4. *cap.* 24. *num* 93. Cald. Pereira *d. tract. de empt. & vendit. c.* 22. *num.* 7. *vers. & quia etiam.* Nisi venditor ignarus seruitutis, vel oneris dixerit, Qualis est fundus, sit tibi emptus. nam tunc nec ad interesse, nec actione quanto minoris tenetur, si seruituti, vel tributo fundum obnoxium esse postea appareat, gloss. *in l. cùm venderet* 59. *ff. hoc tit.* Cald. Pereira *d. cap.* 22. *num.* 8. *ad fin.* Secundo casu distinctionis, quando seruitutem, & onus rei venditæ venditor sciebat illud manifestare, & emptorem de eo certiorem reddere debet, aliàs ad interesse tenetur, Auendan. *d. cap.* 61. *num.* 5. *vers. ad quintum*, Villadieg. *l.* 8. *gloss.* 3. *num.* 12. *vers. quid si venditor tit.* 1. *lib.* 5. *foriiurg.* Cald. Pereira *d. num.* 7. *vers. resoluemus*, Stephan. Gratian. *d. cap.* 361. *num.* 7. & 19. nisi seruitus esset apparens, vel onus esset regulare, & inesset omnibus prædiis. nam tunc non est necessarium quòd exprimatur in venditione, Greg. Lop. *d. l.* 63. *gloss.* 4. *vers. secundo in prædio. tit.* 5. *part.* 5. Monter. à Cueua *Aragon decis.* 13. *num.* 39. & 40. Fontanel. *de pactis nuptial. tom.* 2. *claus.* 5. *gloss.* 8. *part.* 14. *num.* 30. Cald. Pereira *d. cap.* 22. *num* 9. & 10.

7 Aduertit Greg. Lop. *d. l.* 63. *gloss.* 4. per illum text. esse in electione emptoris, cui seruitus, vel tributum in re impositum non fuit certioratum, stare emptioni, & agere ad interesse, vel quanto minoris, secundùm distinctionem scientiæ, vel ignorantiæ venditoris, de qua suprà, vel agere ad rescissionem venditionis, de quo etiam Anton. Gom. *d. num.* 45. *vers. secundò limita, in fine*, Villalub. *in erario lit. V. vers. venditio si fiat*, Perez *in rub. tit.* 2. *lib.* 8. *Ordin. col.* 51. *vers. sed circa premissa*, Gutier. *d. lib.* 2. *quæst.* 196. *n.* 2. Felician. *d. tom.* 2. *in prælud. num.* 5. Quando enim res libera emptori non fuit tradita, in illius facultate est eligere an malit rem liberam, vel interesse solui, secundùm Surd. *cons.* 13. *num.* 18. Si autem eligit emptor rescindere contractum ratione seruitutis, aut tributi, & venditor oneris erat ignarus, tantùm ad pretij restitutionem agere poterit. Greg. Lop. *d. l.* 63. *gloss.* 5. Perez *in d. rub. tit.* 1. *lib.* 8. *Ordin. vers. sed circa premissa.* Quando verò onus sciebat, & illud celauit, vltra pretium ad damna, & interesse emptor agere poterit, Greg. Lop *d. l.* 63. *gloss.* 5. Gutier. *d. lib.* 2. *quæst.* 169. *num.* 4. Azeued. *in l.* 2. *in princip. tit.* 15. *lib.* 5. *noua Recop.* vbi non solùm ad pretium agere posse dicit, sed etiam ad id, quòd plus valet res empta, ex Afflict. *decis.* 278. *num.* 3.

8 Intellige inta disponentia ad rescissionem venditionis agi posse quando res vendita est tributaria, si de hoc onere emptor non fuit certioratus, vt procedant in tributo, vel censu perpetuo, non verò in redimibili, ex Greg. Lop. *d. l.* 63. *gloss.* 2. vbi allegat textum *in præsenti*, Gutier. *d. quæst.* 169 *num.* 2. & 3. Villadieg. *d. l.* 8. *num.* 12. *vers. notandum tamen est.* Auendan. *d. cap.* 61. *num* 6. vbi sic placuisse Senatui Pinciano affirmat, Azeued. *d. l.* 2. *ante num.* 1. Felician. *d. num.* 5. Ceuall. *commun. contra commun. quæst.* 469. *num.* 8. & *quæst.* 756. *num.* 85. & *seq.* Gasp. Roderic. *de annuis reditib. lib.* 2. *cap.* 12. *num.* 49. Castill. *controuers. lib.* 4. *cap.* 41. *num.* 93. *circa fin.* Giurb. *Sicil decis.* 113. *per tot.* vbi pro contraria nonnulla adducit, & *à num.* 3. hanc sequitur. Ratio est, quia onus tolli potest, & ita sufficit resarcire quantum taciturnitas abstulit. Intellige etiam quando res vendita fuerit specialiter tributaria, vel supposita censui perpetuo, secus verò si per generalem obligationem, & hypothecam esset obligata, quia tunc emptor non poterit rescissionem contractus petere, sed tantùm agere contra venditorem vt rem liberet ab obligatione, aut securum reddat, quòd eius ratione molestia in tempus ei non inferatur, quo casu venditor satisfaciet præstando cautionem indemnitatis cum hypotheca bonorum, vel fideiussione, vt in specie notant Gutier. *d. quæst.* 169. *num.* 5. Azeued. *in d. l.* 2. *num.* 2. & 3. vbi infert posse agi contra eum, qui rem generaliter obligatam vt liberam vendidit, si non haberet alia bona, aliàs secus, & ita fuisse decisum referunt Surd. *cons.* 36. *num.* 11. & 12. Felician. *de censib. tom.* 2. *cap.* 1. *num.* 6. *vers. placet quoque.*

L. Cùm venditorem. X.

Iidem AA. Attalo.

VEnditor carnis illam debito, & conuento tempore non tradens, tenetur emptori ad interesse valoris. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Ancillæ vendita, nec tradita, dominus permanet venditor, si autem manumittit, tenetur ad interesse.*

2 *Venditor tenetur tradere rem venditam, aliter tenetur ad interesse. nec sufficit simplex rei traditio, sed tenetur venditor illam liberam tradere, num.* 3.

4 *Venditor & emptor quando pretio numerato, vel oblato de se non confidunt; & vnus non vult prius quàm alter adimplere, sequestratur. Quid si venditor in instrumento venditionis constituit se possidere pro emptore, an actione ex empto compelli possit ad tradendum. num.* 5.

6 *Venditoris patientia, & scientia, videntis emptorem rem venditam possidere; habet vim traditionis quando venditor tenebatur tradere, & præcessit titulus.*

7 *Venditor eo ipso quòd pretium recepit, videtur licentiam dedisse ingrediendi possessionem. sic rem locatam habens, & titulo locationis possidens, si rem emit, non indiget alia traditione, sed solùm emptionis titulo, num* 8.

9 *de Clausula, Pleno iure, remissiuè. Pleno iure rei dominus dicitur, licèt & ab ipso possit euinci, reuocari, redimi, repeti, num.* 10.

L. Si ancillam. X I.

Iidem AA. Bucarpiæ.

VEnditæ ancillæ, nec traditæ dominus permanet venditor; si autem manumittit eam, ad interesse tenetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1 *supr. hoc tit.* 1

Probat hic text. venditorem teneri tradere rem venditam, & aliter teneri ad interesse, vt per Cardos. 2

in

in praxi iudicum, & *Aduocat. verbo emptio*, *num.*69.
ex natura enim contractus venit vt res tradatur, *l. si
ex natura, in fine, ff. de contrah. empt. l. venditione, ff. hoc*
3 *tit.* Sord. *cons.* 13 *n.* 15. Et non sufficit simplex rei tra-
ditio, sed tenetur venditor illam liberam tradere,
iuxta Doctores per me citatos *in collect. ad l. si pater
tuus* 8. *supr. hoc eod. tit.* Et licèt Gregor. Lopez *l.* 57.
gloss. 2. *tit.* 5. *p.* 5. & Lingl. *Imper. decis.* 15. *quæst.* 12. *n.* 5.
eaistimauerint emptorem pretium rei emptæ vendi-
tori prius soluere non teneri antequam ei venditor
rem tradat. Nihilominus contrarium, immo quòd
secundùm naturam emptionis & venditionis em-
ptor prius pretium, quàm venditor rem offerre de-
beat, tenent Fabian. de Monte *de empt. & vend. q.* 5.
princ. n. 55. Bald. *in cap. ad hac, post num.* 4. *vers. de natura,
de sequest. possess. & fruct.* Menchaq. *controuers. vsufre-
quent. lib.* 3. *cap.* 50. *num.* 30. vbi dicit emptorem non
posse agere contra venditorem rem vendentem, do-
nec soluat pretium, & venditori retentionem com-
petere, & alia tradit Monter. à Cueua *Arag decis.* 20.
à n. 10. Sed verius est prouocantem ad implemen-
tum contractus, & agentem ea eo, quisquis ille fue-
rit, teneri priùs adimplere, quia ea contractu, vltro
citróque obligatorio, quis non potest agere propatte
sua, nisi priùs constet adimpleuisse illud, ad quod est
obligatus. Rolaod. *cons.* 6. *n.* 18 *lib.* 1. Bursat. *cons.* 101.
num. 15. *vol* 1. Crauet. *cons.* 151. *num.* 10. & *cons.* 291.
Ioseph. Lodou *commun. concl.* 14. *per tot.* Ceuall. *com-
mun. contra commun. quæst.* 756. *num.* 80. & 81. Illiger
ad Donell. enucleat. lib. 3. *cap.* 4. *lit B.* Surd. *cons.* 101. *à
num.* 1. Caroc. *de remedijs contra sententias praiudicia-
les, except.* 30. Monter. à Cueua *d. decis.* 20. *à num.* 66.
Marescot. *lib.* 1. *cap.* 89. & 90. Fontanel. *de pactis nupt.
tom.* 1. *claus.* 4. *gloss.* 10. *part.* 1. *num.* 39. & 40. & *tom.* 2.
claus. 7. *gloss.* 1. *p*... *num.* 33. Intellige si à parte oppo-
natur, quòd agens ex parte sua non implet contra-
ctum, Tiraquell. *de retractu lign.* §. 1. *gloss.* 17. *num.* 4.
& 5. Boër. *decis.* 124. *num.* 30. Afflict. *decis.* 220. *num.* 4.
& 5. Osasch. *decis.* 160. *num.* 17. Morl. *in emporio iuris
ciuilis part.* 1. *tit.* 9. *in prælud. num.* 34. & 35. & notat
Parlad. *rerum quotid. lib.* 2. *p.* 5. *cap. fin.* §. 11. *num.* 19.
4 quòd res sequestratur pretio numerato, vel oblato,
quando venditor, & emptor de se non confidunt, &
vnus non vult priusquam alter adimplere.
5 Sed quid si venditor in instrumentu venditionis
constituit se pro emptore possidere, vtrùm actione
ea empto compelli possit ad tradendum? Ea empto
se agere emptorem resoluunt gloss. *verbo precaria in
l. Iulianus, §. ex vendito, ff. hoc tit.* Tiraquel. *de iure con-
stituti, in princ. num.* 10. Boët. *cons.* 158. *num.* 44. Ro-
land. *cons.* 13. *à num.* 5. Cacheran. *decis.* 36. *num.* 5. *cum
seqq.* Anton. Gom. *l.* 45. *Tauri, num.* 118. *in fine*, Ma-
rienf. *l.* 8. *gloss.* 2. *num.* 5. *tit.* 7. *lib.* 5. *noua Recopilat.* Fa-
chin. *controuers. lib.* 1. *cap.* 31. Surd. *cons.* 13. *n.* 13. & 14.
nam licèt venditor per constitutum à traditione iu-
ris, id est, ab illa per quam dominium transfertur, li-
beretur, non tamen à traditione facti, quæ adhuc su-
perest; maximè si instrumento promisit venditor
tradere vacuam & expeditam possessionem, vt no-
tant Roland. *d. cons.* 13. *n.* 8. Tiraq. *vbi suprà n.* 11. Ber-
taz. *de clausulis instrum. claus.* 41. *gloss.* 3. *n.* 2. *in fine*, Fa-
chin. *d. cap.* 31. Quamuis gloss. *verbo constituatur, in l.
ab emptione* 59. *ff. de pactis*, Mathesil. *sing.* 67. & 170.
ac alij teneant venditorem ex empto conueniri non
posse, vt realiter hoc casu venditam rem emptori
tradat; sed rei vendicatione, vel vti possideris, vel
publiciana; cuius glossæ assumptum procedere aiunt
Alexand. *cons.* 17. *n.* 5. *lib.* 1. Corn. *cons.* 53. *lib.* 2. & *cons.*
40. *lib.* 4. Steph. Gratian. *discept. forens. tom.* 2. *cap.* 325.
num. 11. quando ipse venditor constituit se precario
nomine emptoris possidere; sed etiam quando ven-
ditor nomine emptoris precario se possidere consti-
tuit, posse emptorem agere, meliùs resoluunt Tiraq.
d. loco, num. 4. & Fachin. *d. cap.* 31. *in fine.*
Patientia & scientia venditoris videntis empto- 6
rem rem venditam possidere, habet vim traditionis
quando venditor tenebatur tradere, & præcessit ti-
tolus, Menoch. *remed.* 19. *recuper. n.* 19. Seraphin. *decis.*
564. *n.* 12. latè Steph. Gratian. *discept. forens. tom.* 2. *cap.*
318. *n.* 15. *cum seqq.* Cald. Pereira *de empt. & vend. c.* 25.
num. 25. vbi tradit venditorem eo ipso quòd pretium 7
recipit, licentiam videri dedisse ingrediendi posses-
sionem; sic rem locatam habens, & titulo locationis 8
possidens, si rem emit, non indiget alia traditione,
sed solùm emptionis titulo, *l. qua ratione* 9. §. *interdum,
ff. de acquir. rerum domin. l. certi condictio, §. vlt. ff. de rebus
credit.* Anton. Fab. *de errorib. pragmat. tom.* 3. *decad.* 75.
errore 5.
Pleno iure.] De hac clausula vide quæ tradidi *in* 9
tractat. de clausulis vsufr claus. 101. *per tot.* vbi *num.* 13.
post Tiraquell. *de retractu conuent. gloss. vnic.* §. 2. *n.* 38.
subdo pleno iure rei dominium dici, licèt ea ab ipso 10
possit euinci, reuocari, redimi, vel repeti.

SVMMARIVM.

1 *Vini in specie venditi, postea mutati periculum, item diminuti quoad valorem, discrimen ad emptorem pertinet, & num* 2.
3 *Comparatum, id est, emptum.*

L. Sicut periculum. XII.

Idem AA. Crispino.

VIni in specie venditi, postea mutati periculum, 1
item diminuti quoad valorem, discrimen per-
tinet ad emptorem. Colligunt ea Ord. Doctores ci-
tati *in l.* 1. *n.* 1. *supr. hoc tit.* & post omnes Aloys. Leo
in 4. *fol.* 48.
Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
mit Gregor. Lopez *l.* 54. *verbo pesadas, tit.* 5. *p.* 5.
Comparatum.] Id est, emptum, ea Tiraq. *in præfat.* 3
retractus, num. 4.

SVMMARIVM.

1 *Contractu perfecto fructus ad emptorem pertinent, ad quem & functionum onera, & num.* 2. *declara procedere in fructibus immaturis, & pendentibus tempore venditionis, qui censentur eadem substantia cum ipsa re, nisi aliud conuentum fuerit inter contrahentes, num.* 3. *secus si venditio fiat collectis iam & separatis fructibus à solo, num.* 4.

L. Fructus. XIII.

Iidem AA. Alexandro.

PErfecto contractu fructus pertinent ad empto- 1
rem, ad quem functionum onera etiam perti-
nent. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1.
suprà hoc tit. Aloys. Leo *in* 4. *fol.* 38.
Hanc eandem conclusionem quoad primam eius 2
partem ex hoc text. desumunt Ordin. Reg. Lusitan.
lib. 4. *tit.* 67. §. 3. *in princ. l. Hispan.* 28. *tit.* 5. *part.* 5. vbi
Greg. Lopez *gloss.* 2. idem Gregor. Lop. *l.* 19. *gloss.* 5.
gloss. 1. *tit.* 8. *part.* 5. Duen. *reg.* 244. Couar. *lib.* 3. *variar*

cap.

cap. 4. num. 7. Spin. *in speculo testam. gloss. 13. princ. num.* 84. Soar. de Paz *in practic. tom. 3. cap. 6. §. 2. num. 6.* D. Barbos. *in l. de diuisione num.* 18. *cum seqq. ff. soluto matr.* Gasp. Roderic. *de annuis reditib. lib. 3. quæst. 7. num.* 102. *cum seqq.* Morl. *in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 10. quæst. 3. num.* 8. latè Alexand. Trentacinq. *var. resol. lib. 3. tit. de empt. resol. 6. per tot.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp.* 368. *num. 2. & 23.* alter Molin. *de primogen. lib. 3. cap. 11. num.* 8. Rebell. *de obligat. iustit. part. 2. lib. 9. quæst. 17. à princip.*

3 Declara procedere in fructibus immaturis, & pen-
dentibus tempore venditionis, qui censentur ea-
demmet substantia cum ipsa re, nisi aliud conuen-
tum fuerit inter contrahentes. Ratio est, quia fru-
ctus pendentes sunt pars rei, *l. fructus pendentes, ff. de*
rei vendic. & ideo meritò pertinent ad eum, ad quem
res ipsa transit, & comprehenduntur in venditione,
& pretio pro ipsa re promisso, cùm propter fructus
4 pendentes plus videatur valere. Secus erit quando
venditio fieret collectis & separatis iam fructibus à
solo, tunc enim non dicuntur pars fundi, & ideo
non veniunt in venditione, sed sine dubio ad vendi-
torem spectant. Ita Gutier. *practic. lib. 2. quæst. 158.*
num. 7. Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib. 3. tit. de*
empt. & vendit. resol. 6. num. 1. Auendan. *de censib.*
cap. 56. num. 1. cum seqq. Cardin. Mantic. *de tacitis &*
ambig. conuent. lib. 4. tit. 16. num. 41. cum seqq. Molin.
d. disp. 368. num. 2. Soar. de Paz *d. §. 2. num. 6. & 7.*
Anton. Fab. *de erroribus pragmat. decad. 11. errore 3.*
num. 6. vers. nihil autem, Rebell. *d. quæst. 17. à princip.*
Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap. 12. n. 18.* Cancer.
var. resolut. part. 1. tit. 13. de empt. & vendit. num. 52.
Castill. *controuers. lib. 1. de vsufructu cap. 42. num. 7.*
cum seqq. Cardos. *in praxi verbo fructus num. 11.* etsi
in fructibus iam maturis aliud velit Thesaur. *decis.*
56. num. 5. vide alia *ad l. post perfectam 16. inf. hoc*
eod. tit.

SVMMARIVM.

1 *Venditor tenetur se particulariter obligare ad capitula, quæ sunt de natura contractus.*
2 *Contractus natura quæ.*

L. Emptor seruorum. XIV.

Iidem AA. Rufoni.

1 VEnditor tenetur se particulariter obligare ad capitula, quæ sunt de natura contractus. Colliguntur ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Quæ autem de natura contractus dicantur, vide Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 8. tit. 3. per tot.* Felician. de Solis *de censib. lib. 1. cap. 10. à num.* 21. vbi dicit quòd natura contractus est vis ipsa, seu qualitas secundùm proprios fines contractus, inducta ab his, quæ extrinsecus accedere possunt separata.

SVMMARIVM.

1 *Contractus determinata parit actionem determinato modo.*
2 *Emptor vltra conuenta, mora præsertim non intercedente, nihil petit.*

L. Vltrà. XV.

Iidem AA. Antonio.

DEterminata conuentio parit actionem deter- 1
minato modo. Emptor vltra conuenta, mora 2
præsertim non intercedente, nihil petit. Colli-
guntur ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. suprà*
hoc tit.

SVMMARIVM.

1 *Fructus pecorum, perfecta venditione pertinent ad emptorem, qui sumptus pro alendis pecoribus factos, restituat, num. 2.*
3 *Fructus pendentes etiam ante traditionem, perfecta tamen venditione, emptoris lucro cedere. si post perfectam venditionem emptor non sit in mora, sed statim tradat pretium, vel illud offerat; venditor verò sit in mora tradendi rem, omnes fructus siue agrorum, siue ancillarum, aliorúmve animalium fœtus, siue alij similes, emptori in vtroque foro debentur, num. 4. si tempore venditionis fundus locatus fuerit, an pensiones debeantur emptori, aut lucro venditionis cedant, num. 5.*
6 *Colonus partiarius, qui in fructibus pendentibus tempore venditionis habebat partem, an illam detrahat, vel spectet etiam ad emptorem. lucro emptoris cedere, num. 7. partiario dari solùm actionem contra locantem, num. 8.*
9 *Venditori sumptus, si quos rationabiliter fecerit circa rem venditam, restituendi sunt.*

L. Post perfectam. XVI.

Iidem AA. Cyrillo.

FRuctus pecorum post perfectam venditionem 1
pertinent ad emptorem. Et venditori sumptus 2
pro alendis pecoribus factos emptor restituere te-
netur. Colliguntur ex Ordin. Doctores citati *in l. 1.*
num. 1. sup. hoc tit.

Vide posita *in collect. ad l. fructus 13. sup. hoc eod.*
tit. & *ibi* adductis adde Ioan. Copp. *in tract. de fru-*
ctibus in tit. de fructibus rei emptæ & venditæ cap. 1.
Alex. Trentacinq. *var. resolut. lib. 3. tit. de emption. re-*
sol. 6. num. 9. qui resoluunt fructus pendentes etiam
ante traditionem, perfecta tamen venditione, em- 3
ptoris lucro cedere, & Rebell. *de obligat. iustit. part. 2.*
lib. 9. quæst. 17. num. 8. vbi tenet quòd si post perfe- 4
ctam venditionem emptor non sit in mora, sed sta-
tim tradat pretium, vel illud offerat; venditor verò
sit in mora tradendi rem, omnes fructus siue agro-
rum, siue ancillarum, aliorúmve animalium fœtus,
siue alij similes emptori in vtroque foro debentur,
non solùm quos perciperet venditor à tempore
moræ, sed etiam quos percipere potuisset, & per ne-
gligentiam non percepit, tenetúrque insuper ad om-
ne interesse intrinsecum rei, vt si res pro tempore,
quo tradenda plus valuit, vel valeret, postea verò
deterior, aut vilioris pretij effecta sit, compensare
tenebitur emptori eiusmodi interesse, nisi fortè eo-
dem modo apud emptorem damnificanda, vel vili-
ficanda fuisset, & *num. 9.* quærit quid dicendum de
interesse extrinseco lucri cessantis.

Sed quid si tempore venditionis fundus locatus 5
fuerit, an pensiones debeantur emptori, aut lucro
venditoris

venditoris cedant? quæstio est dobia, in qua sic distingue. Quædam sunt prædia, ex quibus naturales froctus colligunrur, & quædam ex quibus non oatutales, sed ciuiles percipiuntur. Primo casu, si fundus est locatus, inspiciendum est tempus collectionis fructuum, vt si tempore venditionis fructus iam collecti erant, ad venditotem pertineat pensio, prout de fructibus iam collectis diximus *in collect. ad d. l. fructus*; si verò erant pendentes, pensio debeatur emptori, vt *ibidem* de fructibus etiam tradimus, Molin. *de Iustit. tract. 2. disp.* 368. *num.* 4. & hoc iotelligit Salicet. quem sequitur Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 4. tit. 24. num.* 44. si venditor tenetur stare colono. nam si non tenetur, de pensione non est ageodum, quia ei noo pensio, sed fructus pendeotes debentur. Et nihil interest quòd dies solutionis non dum venerit, vel quòd anticipata solutione locatio fuerit facta, quia in bac diuisione fructuum non atteoditur tempus, io quo cedit dies solutionis, sed collectionis froctus, & venditot tenebitur ad restitutiooem pensionis anticipatæ exactæ, quia causa reducitur ad non causam, secundòm Mantic. *d. num. 44. in fine*, Pereg. *de iure fisci lib. 6. tit. 4. num.* 35. Secundo casu, quando fructus ciuiles ex re percipiuntur, vt sunt quæsita ex operis seruorum, vecturis nauiom, vel iuramentorum, & pensiones domotum, pro rata diuiduntur inter emptorem, & venditorem, itaut tempus, quod præcessit, cedat in vtilitatem venditotis, quod verò currit post factam veoditionem, cedat in vtilitatem emptoris, nulla facta distinctione quòd dies solutionis venerit, vel non venerit, *l. Iulianus, §. si fructibus, ff. hoc tit.* & *ibi* gloss. *verbo cedent*, Cou. *lib. 1. var. cap.* 15. *à num.* 3. Anton. Gom. *var. tom. 1. cap. 2. num.* 11. Pereg. *d. tit. 4. num.* 34. Vincent. de Franchis *decis.* 19. *num* 1. Bertaz. *de clausulis instrument. claus. 26. gloss.* 13. *num. 8. & 9.* Alexaod. Trentacioq. *d. resol. 6. n.* 5. Valasc. *de partition. cap. 18. ex num.* 10. Card. Mantic. *d. lib. 4. tit. 16. num.* 44. D. Barbos. *in l. diuortio 8. ff. soluto matrim. part. 2. in princip. num. 83. & 93. cum seqq.*

6 Vtrùm autem colonus partiarius, qoi io fructi-
bus, qui erant pendentes tempore venditionis, ha-
bebat partem, illam detrahat, vel ad emptorem
7 etiam spectet? Et locro emptoris cedere, tenent Ro-
man. *cons.* 309. Ioseph. Ludoo. *Perus. decis.* 83. *num.* 6.
D. Barbos. *in d. l. diuortio part. 2. in princ. num. 82. & in*
l. si filiofam. 26. §. fin. num. 30. & 31. ff. soluto matrim.
Ioan. Vincenr. de Anna *sing.* 530. Alex. Trentacinq.
var. resolut lib. 3. tit. de empt. resol. 6. num. 2. Catdin.
Maotic. *d. tit. 16. num.* 45. Griuel. *Dolan. decis. 51. n.*
8 *20. & 21.* vbi tradit quòd partiario solùm datur actio
contra locantem. Et licèt Ias. *in l. cum filio num.* 180.
ff. de legat. 1. id limiter quando vendirot ignorabat
in fundo esse colonum partiarium, attamen hanc
limitationem meritò improbant Ioseph. Ludouic. *d.*
decis 83. *num. 10. & 11.* vbi ait non esse veram, Vio-
cent. de Franchis *decis.* 534. *num.* 1. vbi dicit esse cor-
ruptam litteram apud Iasonem *in dicto loco*, Surd.
decis. 265. *num.* 52. D. Barbos. *in d. l. diuortio, in princ.*
part. 2. num. 82. vbi ait scientiam, vel ignorantiam
venditoris noo esse attendendam, sed emptoris; &
si sciat rem venditam in totum oon esse venditoris,
ius, quod venditor in illa habet, videtur emisse, &
venditor vendidisse. Poterit tamen limitari principalis
resolotio, quæ emptoris lucro cedere partem
illam colono partiario competentem resoluit, quan-
do venditor non sua mano locasset fundum. nam
tunc io dubio ignorantia præsumitur, & ius suum
vendidisset, seu sua manu fundum coluisset, vel si
emptot sciret adesse colonum, ad not. per Thesaur.
decis. 55. *num.* 4. Pereg. *de iure fisci lib. 6. tit. 4. num.* 42.
Surd. *decis.* 172. *num.* 5. Alexand. Trentacinq. *d. resol.*
6. num. 5. Aloys. Ricc. *in collect. decis. p. 1. collect* 159.
vers. item quæro, Steph. Gratian. *Marchiæ decis.* 176.
in addit. à num. 1. Greg. XV. *decis.* 90. *num.* 8. quæ decisio
reperitur etiam impressa *decis.* 78. apud Farinac.
tom. 2. recentior.

Venditori verò sumptus, &c.] Notatur ad hoc 9
quòd venditori, qui post contractum mutuo consensu celebratum sumptus aliquot rationabiliter fecetit circa rem venditam, huiusmodi sumptus soluendi sunt, vt pet Molin. *de Iustit. tract. 2. disp.* 368. *num. 1. in fine.*

SVMMARIVM.

1 *Venditor non tenetur emptorem ob illatam de facto violentiam defendere.*

2 *Violentia illata emptori non nocet venditori, sed emptor habet actionem contra expellentem.*

3 *Venditor non tenetur de euictione, quando de facto extraiudicialiter, vt per violentiam, emptori aufertur res empta. etiamsi in instrumento dicatur quòd permittit venditor rem illam defendere de iure, & facto contra omnem, & quamcunque personam, num. 4. nec venditorem teneri ad pretij restitutionem, num. 5. Amplia etiam quando facto Principis res euincatur, vtpote qui ex eius, dispositione post contractum emptionis ab eo fuit auocata, & alius assignata, num. 6. nisi vendens tempore alienationis sciuerit Principem id facturum, & tacens alienauerit, quia tunc in dolo versatur, num. 7. item nisi Princeps procedat ordine iudiciario seruato, & adhibita causa cognitione, num. 8. Amplia denique si culpa propria res sit euicta, num. 9.*

L. Expulsos. XVII. & vlt.

Iidem AA. Hermiano, & Lupo.

VEoditot emptorem ob violentiam de facto 1
illatam defendere oon teoetur. Violentia illata 2
emptori non nocet venditori, sed emptor cootra
expellentem habet actionem. Colligunt ex Ordin.
Doctores citati *l. 1. num. 1. sup. tit*

Ex hoc text. vulgò colligitur venditorem de eui- 3
ctione non teneri quando de facto extraiudicialiter,
vt per violentiam, emptori aufertur res empta, vt per
Antoo. Gom. *var. tom. 2. cap. 2. num.* 43. Mynsing *cent. 1.*
obseru. 54. Caballin. *de euictionib. §. 5. num.* 22. Vrsill. *ad*
Afflict. decis. 265. *num.* 112. Viui. *decis.* 12 *num.* 1. Mura
decis. 35 *num.* 19. latè Alex. Trentacinq. *var. resolut.*
lib. 3. tit. de empt. resolut. 7. à num. 1. Guzman *in tract. de*
de euictionib. quæst. 42. num. 15. Cald. Pereira *de empt.*
& vendit. cap. 31. num. 101. quia lex non curat de his,
quæ fiunt de facto, vt per hunc text. tradit Surd. *de*
aliment. tit. 7. q. 37. num. 11.

Amplia, etiamsi in instrumento dicatur quòd 4
promittit venditor illam rem defendere de iore, & de facto contra omnem, & quamcunque personam. nam de inuasione facta extraiodicialiter, iuris ordine ooo seruato non tenetur; nam particula illa, *de facto*, recipit interpretationem vt defendat coram iudice, per ea, quæ iuris & facti sunt, secundùm Bald. *hic col.* 1. Abb. *in cap. fin. de empt. num.* 7. Caballin. *d. tract. de euiction. §. 5. num. 22. vers. qui ait*, Cacheran. *decis.* 48. *num.* 2. Caroc. *decis.* 46. *num.* 26.

Alexand.

Alex. Trentacinq. *de reſolut. 7. à princip.* Viui. *deciſ.* 12. *num.* 2. *&* 3. Guzman. *d. tract. de euictionib. quæſt.* 42. *per tot.* Ex quibus Caballin. & Alexand. Trentacinq. *ci-*
5 *tatis locis*, extendunt vt neque venditor teneatur ad pretij reſtitutionem, ex text. *in præſenti*, vbi diſponitur nullam actionem dari emptori, qui violenter eiectus fuit.

6 Amplia etiam quando facto Principis res euincatur, vtpote quia ex eius diſpoſitione poſt contractum emptionis ab eo fuit auocata, & aliis aſſignata. Ita Anton. Gom. *tom. 1. variarum cap. 2 num. 40. verſ. quintus caſus eſt*, Pute. *deciſ.* 381. *num. 2. lib.* 3. Caballin. *d. §. 5. num. 56. & in addit. ad d. §. lit. F.* Verall. *deciſ.* 318. *part.* 3. Queſada *diuerſarum iuris quæſt. cap. 10. num.* 8. Mari. Antonin. *variarum reſolut. lib. 2. cap. 16. n.* 8. Ceuall. *commun. contra commun. quæſt.* 532. *in fine*, Theſaur. *quæſt. forenſ. lib. 4. quæſt.* 10. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom. 3. cap.* 520. *num. 13. cum ſeqq.* Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap. 31. n.* 102. Caſtill. *controuerſ. lib. 4. cap. 42. num. 69. &* 108. Card. Tuſch. *practic. concluſ. lit. E. concluſ. 367. num.* 9. Guz-
7 man. *dict. tractat. de euiction. quæſt. 52. num.* 75. Quam ampl. limita, niſi vendens tempore alienationis ſciuerit Principem id facturum, & tacens alienauerit,
8 quia tunc in dolo verſatur, Cald. Pereira *dicto c. 31. num.* 102. item niſi Princeps procedat ordine iudiciario ſeruato, & adhibita cauſæ cognitione, quia in hoc caſu venditor tenetur de euictione, vt ex Ioan. Baptiſt. Coſta *de ratione rata, quæſt. 136. num. 20. cum ſeq.* reſoluit Caſtill. *dict. lib. 4. cap. 42. num. 109. circa fin.*

9 Amplia denique, ſi culpa propria res ſit euicta, nam is de euictione non agit, vt quia fecit pactum de non petendo, vel cecidit à poſſeſſione ſua culpa, Surd. *deciſ. 22. num.* 1. vel quia tenebatur denuntiare conſanguineis venditionem, & non denuntiauit, ac ob id fuit nulla, Honded. *conſil. 3. num. 74. lib.* 1.

Si quis alteri, vel ſibi ſub alterius nomine, vel alterius pecunia emerit.

TIT. L.

Vi alteri emit, nec ſibi, nec illi actionem acquirit. qui ſibi emit, etiamſi alterius nomen in ſcripturam conferat, vel aliena pecunia emat, nihilominus tamen ſibi acquirit actionem. Scripſerunt in hanc rubric. Cuiac. Pac. & VVeſembech. De materia tituli vide *l. Hiſpan.* 48. *&* 49. *tit. 5. part.* 5. vbi Gregor. Lopez, Viui. Bellacomb. & Vezin. *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 35. pag. 643. cum ſequent.* Arimin. Tepat. *variarum ſentent. tom. 2. tit.* 395.

SVMMARIVM.

1 *Emptum pecunia mariti, traditum autem vxori, huic dominium adycit.*

2 *non pecunia patris, ſed traditio matri facta ob Emptionem matris nomine factam, ei dominium conciliat.*

3 *vxor ſi Emit pro ſe, & proprio nomine ex pecunia viri verè, vel præſumptiuè, tunc dominium ipſius rei ſibi quæritur, quamuis teneatur quatenus facta locupletior.*

4 *Emptum, etiam mala fide emptoris, ex pecunia mea, non eſt meum, nec mihi debitum, ſed ementis.*

5 *Quæſitum ex pecunia mea, etiam mala fide poſſeſſum, nec eſt meum, nec mihi reſtituendum. procedit non ſolùm in extraneo, ſed etiam in ſocio, dummodo illud acquirat extra cauſam ſocietatis, num. 6. ſi quatuor ſint ſocij, & vnus ex eis emat, tenebitur iure ſocietatis id communicare, num. 7.*

8 *Emptum ex pecunia mea, & non nomine meo, non eſt meum, neque tale ex eo efficitur meum, ſed erit ipſius ementis. limita vt num. 9.*

10 *Emptum ex pecunia Eccleſiæ per Prælatum, œconomum, adminiſtratorem, vel ſyndicum nomine proprio, acquiritur Eccleſiæ.*

11 *Emptor per maritum nomine proprio ex pecunia dotali de conſenſu vxoris, efficitur vxoris, & ei dominium, acquiritur. copulatiuè requiri conſenſum vxoris, & vtilitatem, num. 12. idem ſi fundus dotalis cum alio permittatur, vel ſi ex pretio fundi alterius ex coniugibus venditi ematur alius, num. 13. conſenſus vxoris, & eius vtilitas requiritur, aliàs conſenſus de per ſe non ſufficit ad liberationem mariti, ſi ei vtilis non ſit, num. 14. etſi vxor ſit minor 25. annorum, num. 15.*

16 *Emptum ex pecunia dotali ſine vxoris conſenſu, vel ex pecunia non dotali, quando vir non eſt ſoluendo, efficitur dotale, & vxori datur rei vendicatio. ſi maritus & vxor ſimul emunt prædium, vel domum, cui dominium acquiratur, & ex cuius pecunijs emptio facta videatur, remiſſiuè, num. 17. quando verò vxor nomine ſuo emit aliquam rem, an ſibi acquirat, vel alij, & ex quibus bonis emiſſe præſumatur, remiſſiuè, num. 18.*

L. Ex pecunia. I.

Imp. ANTONIN. A. *Secundino.*

Res empta pecuniâ mariti, tradita autem vxori, 1
huic adiicit dominium. Non pecunia patris, 2
ſed traditio matri facta ob emptionem matris nomine factam, ei dominium conciliat. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Butrig. Angel. Fulgoſ. Caſtrenſ. Bald. Sichard. Cuiac. Donell. Aloyſ. Leo *in 4. fol. 38. verſo*, Sebaſt. Næui. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt *l. Hiſpan. 49. tit. 5. part. 5. vbi gloſſ.* 1. Corraſ. *lib. 3. miſcel. cap. 5. num.* 8. Rebell. *de obligat. inſtit. part. 2. lib. 8. quæſt. 15. num.* 4. D. Barboſ. *in l. qua dotis, num. 38. ff. ſoluto matrim.* vbi dicit quòd hîc prædia fuerunt empta nomine mariti, & ei tradita, & inquit text. quòd ſi hæres mariti confidit ſe pretium poſſe repetere, ciuiliter conſiſtat, ſi enim maritus emit nomine vxoris, & paſſua eſt fundum illi tradi, in dubio præſumetur donaſſe pretium, & ſic hæredi contrarium dicenti incumbet onus probandi.

Ad plura diuerſa citant hunc text. Doctores, & 3
præcipuè Tiraquell. *de retractu lignag. §. 1. gloſſ. 9. num. 64. & ſeq.* ad hoc quòd ſi vxor emit pro ſe & proprio nomine ex pecunia viri verè, vel præſumptiuè, tunc dominium ipſius rei ſibi quæritur, quamuis teneatur quatenus locupletior facta ſit, Couar. *lib. 3. variar. cap. 3. num. 6. verſ. ſed ad huius*, vbi quòd res empta, etiam mala fide emptoris, ex pecunia mea, non eſt mea, nec mihi debita, ſed ementis, Cald.

Pereira *de potestate eligendi*, *cap.* 4. *num.* 13. vbi
6 quòd tes quæsita ex pecunia mea etiam mala fide
possessa, nec mea, nec mihi restituenda, & sub-
dit procedete non solùm in exttaneo, sed etiam in
socio, dummodo illam extta causam societatis ac-
7 quitat, Perez *l.1. tit.4. lib.5. Ordinam. pag.* 158. vbi
quòd si sunt quatuor socij omnium bonotum, &
vnus ex eis emat prædia, & faciat concipi iustru-
menta pto se tantùm, licèt illa prædia efficiantur de
dominio ementis, tamen iute sociatatis tenebitut
ea communicare.

8 Notatur ad hoc quòd tes empta ex pecunia mea,
& non nomine meo, non est mea, & neque talis tes
ex eo efficitut mea, sed eius ipsius ementis, vt pet
Vezin *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 35. *n.* 5. *pag.* 644.
Regula enim in hac materia vulgaris est quòd tes
empta ex pecunia aliena efficitur ementis, & ei do-
minium acquiritur, & non domino pecuniæ, vt pet
Socin. *regul.* 343. Titaq. *de retractu lig.* §. 32. *gloss. vnica*
num. 16. Anton. Gom. *l.* 53. *Tauri num.* 36. Molin. *de*
primogen lib. 4. *cap.* 4. *num.* 53. Menoch. *de præsumpt.*
lib. 3. *præs.* 51. *num.* 43. Escobat. *de ratiocin. cap.* 14.
num. 35. Matiens. *l.* 8. *gloss.* 4. *tit.* 11. *lib.* 5. *nona Recop.*
Anton. Monach. *Lucensi decis.* 25. *num.* 58. Prosp.
Petra *in addit. ad Grammat. decis.* 103. *num.* 111.
Matt. *in votis nouiss. decis. voto* 127. *num.* 3. Alexand.
Trentacinq. *var. resolut. lib.* 3. *tit. de empt. resol.* 1. *n.* 1.
Card. Tusch. *practic. concl. lit. E. verbo Emens*, *con-*
clus. 138. *num.* 1. *cum seqq.* Fontanel. *de pactis nuptia-*
lib. claus. 7. *gloss.* 3. *part.* 13. *num.* 27. Rot. apud Cen-
ci. *post tract. de censib. decis.* 149. *num.* 1. nam in du-
bio res empta præsumitur pro emente empta, & non
pro eo, cuius est pecunia. *l. & magis*, *ff. de solutionib.*
l. si ita stipulatus, §. *Chrysogonus*, *ff. de verb. obligat.*
Paris. *cons.* 84. *num.* 9. *lib.* 1. Crauet. *cons.* 129. *num.* 1.
cum seqq. Matiens. *l.* 2. *gloss.* 1. *num.* 14. & 38. *tit.* 9.
lib. 5. *nona Recop.* Escobat *d. cap.* 14. *num.* 33. vbi li-
9 mitat, nisi emptor interpositus esset ad emendum
ab eo cuius est pecunia. nam tunc eius nomine
emisse præsumitur.

10 In gloss. *Constitutam.* ibi, *& idem in Prælato vide-*
tur, qui emit ex pecunia Ecclesiæ. Nota quòd tes em-
pta ex pecunia Ecclesiæ per Prælatum, œconomum,
administratorem, vel syndicum nomine proprio, ac-
quiritur Ecclesiæ, vt per Socin. *regul.* 343. *in* 5. *fallent.*
Anton. Gom. *d. l.* 53. *Tauri num.* 36. *versic. tertius casus*
est, Prosp. Petra *in addit. ad Grammat. decis.* 103.
num. 101. Titaq. *de priuilegijs piæ causæ*, *priuleg.* 122.
vbi ad pias causas extendit. Bellacomb. *d. lib.* 4. *tit.* 35.
num. 1. & 2.

11 In eadem gloss. ibi, *item idem si vir ex pecunia do-*
tali emerit, &c. Notatur ad hoc quòd emptum per
maritum nomine proprio ex pecunia dotali de con-
sensu vxoris, efficitur vxoris, & ei dominium acqui-
ritur, vt per Socin. *regul.* 341. *versic. fallit in re empta.*
Anton. Gom. *d. l.* 53. *Tauri num.* 36. *versic. quid au-*
tem in re, Alban. *consil.* 451. *num.* 37. & *cons.* 746. *num.* 1.
Roland. *consil.* 86. *num.* 15, *lib.* 4. Honded. *cons.* 41.
12 *num.* 27. *lib.* 1. vbi dicit quòd copulatiuè requiritur
consensus vxoris, & vtilitas. Matiens. *l.* 2. *gloss.* 2. *n.* 4.
13 *tit.* 9 *lib.* 5 *nona Recopilat.* vbi idem esse ait si fundus
dotalis cum alio permutetur, vel si ex pretio fundi
alterius ex coniugibus venditi alius ematur. nam
tunc in eius locum subrogatur, & commutatus cum
primo esse censebitur, Gutier. *practic. lib.* 2. *quæst.* 97.
num. 3. & *lib.* 3. *quæst.* 87. *num.* 4. & 18. & *de tutel. &*
curis, part. 1. *cap.* 1. *n.* 87. & 88. latè D. Barbos. *in rubr.*
14 *ff. soluto matrim. part.* 3. *num.* 78. & 79. vbi resoluit con-
sensum vxoris & eius vtilitatem requiri, aliàs con-
sensum de per se non sufficere ad liberationem ma-
riti, si ei vtilis non sit, vbi *num.* 84. ampliat etsi vxor 15
si minor 25. annorum, & *num.* 85. & 86. Giurb.
decis. 111. *num.* 16. Emptum verò ex pecunia dota- 16
li sine vxoris consensu, vel ex pecunia non dotali,
quæ marito ab vxore fuit donata, vel aliàs erat vxo-
ris propria, in subsidium quando vir non est soluen-
do efficitur dotale, & vxori datur rei vendicatio,
l. res quæ 55. *ff. de iure dotium. l. vxor marito* 56. *ff. de*
donat. inter. l. si mulier, *ff. de pactis dot.* Bald. Nouell.
de dote, *part.* 7. *priuileg.* 15. Campeg. *eodem tractat.*
part. 4. *quæst.* 8. Roland. *consil.* 86. *num.* 2. & 15. *lib.* 4.
Monach. *Lucens. decis.* 42. *n.* 5. & 6. Ioan. Bapt. Costa
de remed. subsid. remed. 61. *num.* 3. Marta *in votis nouis-*
simis decis. voto 127. *num.* 5. Gutier. *dict. lib.* 3. *quæst.* 87.
num. 4. & 18. & *de tutel. part.* 3. *cap.* 1. *num.* 88. *versic.*
non obstat secundò, Giurb. *dict. decis.* 111. *num.* 15.
D. Barbos. *in dicta rubric. part.* 3. *num.* 76. vbi *num.* 85.
col. 2. *versic. similiter*, resoluit dictam legem *vxor ma-*
rito, procedere in re empta ex pecunia vxoris, etsi
non sit dotalis, nec viro ab vxore donata, quia in
vtroque casu militat eadem ratio, scilicet quòd mari-
tus non fuit effectus dominus pecuniæ.

Si maritus & vxor simul emunt prædium, vel do- 17
mum, cui dominium acquiratur, & ex cuius pecu-
niis emptio facta videatur? vide Cachetan. *de-*
cis. 140. *per tot.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambi-*
guis conuent. lib. 4. *tit.* 22. *à num.* 4. *vsque ad num.* 8.
Mati. Antonin. *variarum resolut. lib.* 2. *resolut. fin. ca-*
su 47.

Vtrùm autem quando vxor nomine suo emit ali- 18
quam rem, sibi acquirat, an alij, & ex quibus bonis
emisse præsumatur? vide Ioseph. Ludou. *Perus. de-*
cis. 28. Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *præsumpt.* 51. An-
ton. Monach. *Lucensi decis.* 25. *à num.* 24. Hieron.
Leo *Valent. decis.* 45. *tom.* 1. Fontanel. *de pactis nuptia-*
lib. tom. 2. *claus.* 7. *gloss.* 3. *part.* 15. *num.* 32.

SVMMARIVM.

1 *Donatio facta filio in potestate, confirmatur per in-*
sequentem emancipationem, re filio tradita.

2 *Donandi animum non præsumi, nisi simul interue-*
niat traditio. si pater emat quid, & tradat no-
mine filij in potestate, non censetur ei donare, sed
potiùs concedere in peculium, num. 3 & 4. *nihil re-*
fert, traditio fiat tempore donationis, vel postea
eius donante, num. 5.

L. Emancipatis. II.

Imp. ALEXANDER A. *Septimæ & alijs.*

DOnatio facta filio in potestate, confirmatur per 1
insequentem emancipationem, si res fuit filio
tradita. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1.
n. 1. *supr. hoc tit.*

Vide Hieron. Magon. *Florent. decis.* 76. *num.* 7. 2
D. Barbos. *in l. qua dotis* 34. *num.* 19. & 40. *ff. soluto ma-*
trim. vbi per hunc textum tenet quòd ex solo con-
tractu facto per patrem nomine filij, non præsumi-
tur donandi animus, nisi simul interueniat traditio,
subdítque id non procedere si contractus, vel quid
aliud fiat in fauorem filij, & conferatur post mortem
patris, quia tunc ex solo contractu præsumeretur do-
natum, & per text. *in l. fin. ff. de peculio leg.* notat
quòd si pater emat quid, & tradat nomine filij 3
in potestate, non censetur ei donare, sed potiùs in
peculium concedere, quod *num. seq.* optimè declarat,
& intelligit.

Idem

4 Idem D. Barbos. *in d. l. quae dotis, num.* 35. magis accedendo dispositioni huius text. per illum resoluit quòd quando pater contrahit nomine descendentis super re aliena, & ei tradit, vel passus est per alium tradi, tunc praesumitur donandi animus, idque procedere per hunc text. subdit, etiamsi res empta nomine filij immediatè non tradatur ei, sed patri, nam si postea eandem rem pater tradat filio, vel patiatur eum esse in possessione praedictae rei, videtur habere donandi animum: & circa hunc casum aduertit quòd in eo donatio non consistit in rebus emptis nomine filij, & ei traditis; nam hae res eùm sint alienae, & nunquam fuerint effectae patris, non potest in illis donatio considerari, sed consistet in pretio, quod pater soluit pro filio. nam emendo pro filio, & patiendo ei tradi, videtur illi pretium donasse.

5 *Tradidi.*] Quid per constitutum, vide Tiraquell. *de iure constituti, part.* 1. *cap.* 49. vbi resoluit satis esse hoc casu, si donans se constituerit possidere pro donatario. Et notat Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum & vxorem*, §. 76. *num.* 1. nihil referre vtrùm ista traditio fiat tempore donationis, vel postea viuo donante.

SVMMARIVM.

1 *Ministro non quaeritur dominium, licèt numerauerit pretium.*
2 *Ementi nomine alterius, vel recipienti, non acquiri dominium, & n.* 3.
4 *Emptio si facta sit nomine alterius, & emens pretium soluerit, & ei tradita sit possessio, dominium illi quaeritur.*

L. Mancipia. III.

Idem A. Patrimo.

1 Ministro non quaeritur dominium, licèt nume-
2 rauerit pretium. Numerans pretium pro alio emente, sibi non acquirit dominium. Colliguntex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *suprà hoc tit.*

3 Vide Castrens. *in l. qui hominem, §. si debitorem, ff. de solut.* vbi dicit non acquiri dominium ementi nomine alterius, vel recipienti, Fachinae. *consil.* 9. *n.* 7. *lib.* 2. Vnde talis emens nomine mandantis, tenetur illam cum fructibus restituere sibi oblato pretio, quia statim in eam fuit dominium & possessio translata. Brunor. à Sole *in locis communib. verbo emptio* 4. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib.* 7. *tit.* 18. Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap.* 7. *num.* 27. Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.* 5. *cap.* 500. *num.* 25. & 24.

4 Verùm si emptio facta sit nomine alterius, & emens pretium soluerit, & ei tradita sit possessio, dominium illi quaeritur, quia nomen illius, pro quo fuit res empta, debet praesumi simulatè scriptum, Franc. Marc. *decis.* 506. *part.* 2. Deci. *consil.* 545. *n.* 16. *cum seqq.* Menoch. *de arbitr. casu* 470. *num.* 19. & 20. Cardin. Tusch. *practic. conclus. litt. E. conclus.* 132. *num.* 15. & 16. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 207. *n.* 9. simulatio enim probatur à priori, quia emptor numerauit pretium, & à posteriori, nam ei fuit tradita possessio, maximè si emptor percepit fructus: aliud verò esset si possessio, pro quo facta fuit emptio, tradita esset, Socin. iun. *consil.* 129. *num.* 12. *lib.* 4. Card. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib.* 4. *tit.* 22. *n.* 12. Stephan. Gratian. *d. cap.* 207. *num.* 11. & 12.

SVMMARIVM.

1 *Simulatione probata instrumentum nihil probat.*
2 *Simulatio non praesumitur in dubio, & num.* 5.

L. Quamuis. IV.

Impp. Valerian. & Gallien. AA. & Valer. C. Cyrillo.

Simulatione probata instrumentum nihil probat. In dubio simulatio non praesumitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *suprà hoc tit.* 1 2

Ad vulgarem huius text. allegationem, quòd simulatio in dubio non praesumitur, & eam alleganti incumbit onus probandi, vide Tiraquell. *de retractu conuent. ad fin. tit. num.* 127. Caputaq. *decis.* 421. *num.* 5. *part.* 2. Ioseph. Ludou. *concl.* 51. *in princip.* Menoch. *de praesumpt. lib.* 3. *praesumpt.* 122. *num* 2. Mascard. *de probat. conclus.* 448. *num.* 1. & *conclus.* 814. *num.* 1. & *seq.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib.* 8. *tit.* 17. *num.* 1. & *lib.* 13. *tit.* 35. *num.* 8. latè Farinac. *tit. de falsitate & simulat. quaest.* 161. *num.* 94. *cum seq.* 3

SVMMARIVM.

1 *Maritus si de vxore confisus instrumentum emptionis scribi fecit in persona vxoris, & vxor contra fidem rem emptam contulit in filiam, non praeiudicatur marito petenti rem cum fructibus restitui, probata instrumenti simulatione.*
2 *Vxor si constante matrimonio emat aliquam rem suo nomine, & dicatur in instrumento emptionis quod de sua pecunia propria emit viro praesente & assentiente, ista tacita confessio viro praeiudicat.*
3 *Tradens possessionem ex contractu simulato, vtrumque & ciuilem, & naturalem retinet.*
4 *Instrumentum verum praesumitur donec probetur contrarium.*
5 *Damnorum & interesse quantitas à iudice taxanda, antequam iuramentum deponenti deferatur.*

L. Cùm propria. V.

Impp. Dioclet. & Maximian. AA. Vero.

Si maritus de vxore confisus instrumentum emptionis scribi fecit in persona vxoris, & vxor contra fidem rem emptam contulit in filiam, non praeiudicatur marito petenti rem cum fructibus restitui, probata simulatione instrumenti. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.* 1

Salicet. *in praesenti*, per hunc text. tenet quòd si vxor constante matrimonio emat aliquam rem suo nomine, & dicatur in instrumento emptionis quòd de sua pecunia propria emit, viro praesente & assentiente; ista tacita confessio praeiudicat viro vt pecunia non praesumatur de bonis viri, nisi probetur: quia confessio tacita facit cessare praesumptionem quòd pecunia fuerit de bonis viri, refert & sequitur Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum & vxorem*, §. 60. *num.* 10. 2

Custodia sua, &c.] Notatur ad hoc quòd tradens possessionem ex contractu simulato, vtramque retinet, ciuilem scilicet animo suo, naturalem corpore, & custodia eius, cui fuit tradita, vt per Anton. Gom. *l. 45. Tauri num. 18. in fine.*

4 *Commissorum instrumentorum contra bonam fidem*, &c.] Notatur ad hoc quòd instrumentum præsumitur verum, & solemne, ac proinde ei fides adhibenda donec contrarium probetur, vt per Menoch. *de praesumpt. lib. 2. praes. 44. num. 3.*

5 *Etiam fructuum taxatione*, &c.] Nota quòd iudex quantitatem damnorum & interesse debet taxare antequam iuramentum deponenti deferatur, ob eam scilicet rationem, quia olim iudicis taxatio, & moderatio præcederet, facilè quis posset de periurio notari. vide Strach. *de mercat. tit. de contract. mercat. n. 6.* Boër. *decis. 55. num. 3.* Rebuff. *in repet. l. vnic. C. de sentent. quae pro eo, super gloss. subtilitatem num. 491.* Mascard. *de probat. concl. 172. num. 19. & 25.* Menoch. *de arbitr. casu* 208. *num. 4.* Azeued. *l. 1. num. 49. tit. 13. lib. 4. noua Recopil.* Mancin. *in tract. de iuram. part. 2. art. 7. num. 19.* Setser *eod. tract. lib. 5. cap. 7. num. 9.* Camill. Borrell. *in summ. decis. tom. 1. tit. 52. de iur. in litem, num. 69. & 71.* Farin. *fragm. crimin. part. 1. lit. I. num. 1123.*

SVMMARIVM.

1 *Res empta de pecunia viri ab vxore, inserto emptionis instrumento nomine vxoris, efficitur vxoris, tenetur tamen vxor marito de pretio si facta est locupletior, & num. 2.*

3 *Maritus si nomine vxoris rem emerit, marito tamen possessio rei emptae est tradita, & non vxori, ipse maritus dicetur verus dominus, & nomen vxoris censetur ibi appositum simulatè.*

4 *Contractus simulatus dicitur quando instrumentum cantat in persona vxoris, & reuera emit maritus.*

5 *omnis Nuncius est procurator largè, sed non conuertitur.*

L. Multum interest. VI.

Iidem AA. Dionysio.

1 RES empta de pecunia viri ab vxore, inserto emptionis instrumento nomine vxoris, efficitur vxoris, tenetur tamen vxor marito de pretio si facta est locupletior. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* & post omnes Giphan. *tom. 1. pag. 327.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Greg. Lop. *in l. 2. gloss. 1. col. 2. in fine tit. 11. part. 6.* Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum & vxor. §. 61. num. 1.* Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 4. n. 3. ad med.* Matiens. *l. 2. gloss. 1. num. 3. tit. 9. lib. 5. noua Recop.* Gutier. *practic. lib. 2. quaest. 117. num. 3.* Alexand. Raudens. *decis. 1. num. 24. vol. 1.* Hieron. Magon. *Lucens. decis. 60. num. 3.* Alexand. Trentacinq. *variar. resolut. lib. 3. tit. de empt. resol. 1. num. 8.* & citati *ad l. t. suprà hoc eod. tit.*

3 Notatur ad hoc quòd maritus si nomine vxoris rem emerit, marito tamen est tradita possessio rei emptæ, & non vxori, ipse maritus dicetur verus dominus, & emptor, & nomen vxoris censetur ibi appositum simulatè, vt per Vezin. *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 35. n. 4. pag. 644.*

4 Notatur etiam ad hoc quòd dicitur contractus simulatus quando instrumentum cantat in persona vxoris, & re vera emit maritus, vt per Aluar. Valasc. *consult. 154. num. 8.* Ac ex contractu simulato, vel inutili transferatur dominium & possessio? vide Tiraq. *de iure constituti, part. 3. limit. 7. in fine, & limit. 8.* Anton. Gom. *l. 45. Tauri num. 27. & 29.* remissiuè Valasc. *d. consult. 154. num. 39.*

In gloss. *Potest.* ibi, *item nota quòd omnis nuncius est procurator largè, sed non conuertitur*, &c. De hoc vide Rebuff. *in tractat. nominat. quaest. 14. à num. 102.* Flamin. Parif. *de resignat. benefic. tom. 1. lib. 9. quaest. 16. n. 6.* Goozal. *ad reg. 8. Cancell. gloss. 63. num. 44. & 47.* 5

L. Cùm per eos. VII.

Iidem AA. Gerontio.

MAndatarius subiectus potestati mandantis, illi quærit actionem, non subiectus sibi quærit, experitur autem ad petitionem domini, vel procuratorem constituit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Vnus ex fratribus suo nomine emens ex communi pecunia, sibi, non alteri fratri acquirit dominium, num. 2. etiamsi vnà habitent, & fient, num. 3.*

4 *Vsurarij ementes aliquid ex pecunia vsuraria, vt verè domini fiant.*

L. Quia aliena. VIII.

Iidem AA. Valentinæ.

VNus ex fratribus ex communi pecunia suo nomine emens, sibi, non alteri fratri acquirit dominium. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Matiens. *l. 8. gloss. 4. num. 2. tit. 11. lib. 5. noua Recopilat.* Menoch. *cons. 12. num. 20.* optimè Alexand. Trentacinq. *variarum resolut. lib. 3. tit. de empt. resol. 1. num. 3.* vbi addit procedere, etiamsi simul habitent, & flent, vbi addit *num. 4.* post Menoch. *cons. 122. n. 19. prope fin. & 20.* Bertrand. *cons. 59. n. 14. & 14. vol. 2.* ac alios resoluit quòd quando adest contracta societas omnium bonorum tacitè, vel expressè, datur fratri actio contra alterum fratrem consocium ad communicandum rem emptam, vel illius partem, nisi vnus ex sociis omnium bonorum emeret aliquid nomine proprio, sciente, & non contradicente alio socio, quia tunc alter socius sciens, & contradicens sibi præiudicaret. & addit deinde quòd quando adest contracta societas particularis, seu generalis, sed non omnium bonorum, tunc si vnus ex sociis emat aliquam rem nomine proprio de communibus pecuniis, non potest cogi ad communicandum rem emptam aliis consociis, sed tantummodo ad exbursandum aliis sociis ratam pecuniarum ipsos tangentem, nisi inter socios fuisset conuentum expressè de re emenda communi nomine, nam etsi ematur à socio nomine proprio, debet res illa communicari etiam inter socios particulares ratione dictæ primæ conuentionis inter eos initæ. 2 3

4 *Si ei fuerit tradita possessio, quaerit*,] Facit pro vsurariis ementibus aliquid ex pecunia vsuraria, vt verè domini fiant, de quo vide Couarr. *lib. 3. variarum cap. 3. num. 6.* Sot. *de Iustit. lib. 6. quaest. 1. art. 4. col. 4.* Ioan.

Ioan. Baptist. Lup. *in repet. cap. quamquam, de vsur. in 6. comment.4.§.4. sub num.55. in fine*, Alex. Trentacinq.*d.lib.3.tit.de empt.resol.1.n.9.* Rebell. *de obligat. instit.p.2.lib.8.q.15.*

SVMMARIVM.

1 *Absentes possunt contrahere per nuntium & epistolam, & num.2.*

3 *Procurator vt emptionem, & venditionem possit celebrare pro domino, mandatum requiritur. & procurator sic constitutus ad contrahendum nunquam censetur constitutus ad faciendum actum, per quem principalis in aliquam pœnam incidat, etiam quod mandatum sit factum cum clausula generali, n.4. intellige vt num.5.*

L. Nihil prohibet. IX. & vlt.

Iidem AA. *Rufinæ.*

1 ABsentes per nuntium & epistolam contrahere
2 possunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. suprà hoc tit.*

3 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Gregor.Lopez *l.8. per text. ibi gloss.1. tit.5. part.5.* Et quòd speciale mandatum requiratur, vt procura-
4 tor emptionem, & venditionem pro domino celebrare possit, dixi *in collectan. ad l. procuratorem 16. C. de procurat.* Et procurator sic constitutus ad contrahendum, nunquam censetur constitutus ad faciendum actum per quem principalis in aliquam pœnam incidat, etiam quòd mandatum sit factum cum clausola generali, *& cum libera administratione, & quòd possis procurator omnia, quæ dominus si præsens fuisset, facere posset.* Menchaq. *controuers. vsufrequent. lib. 2. cap.18. num.2. & 4.* Ioseph. Ludou. *Perus. decis.51. num.4.* Cancer. *variarum resolut. part.2. cap.14. de*
5 *procurat. num.5.* Fontanel. *de pactis nuptialib. tom.1. clausul 4. gloss. 15. num. 31.* Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap.15. num.13.* quod intelligitur quando non constat dominum expressè mandasse procuratori, vel post factam rem illicitam eam ratam habuisse, ex Capyc. *decis.67. num.2.* Menoch. *de arbitr. casu 315. n.23. cum seqq.* Cancer. *d.cap.14. n.7. & 8.* Fontanel. *d. gloss.13. num.32. & 33.*

De rebus alienis non alienandis, & de prohibita rerum alienatione, vel hypotheca.

TIT. LI.

NEc res alienas possumus alienare, nec eas, quarum alienationem lex, vel testator, vel pactum nobis ademit. Alienatio prohibita si fuerit, intelliguntur hæc omnia prohibita, dominij translatio, manumissio, vsusfructus datio, pigneratio, seruitutum impositio, datio in emphyteusim. *l. vlt. hoc tit.* Scripserunt in ipsius rubric. Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia tituli vide Vezin. & Bellacomb. *tom.1. commun. opin. lib.4. tit.36. pag.644. l. Hisp. 53. tit.5. part.5.* vbi Gregor. Lopez.

SVMMARIVM.

1 *Emptor rei alienæ tenetur eam restituere domino, nisi probet quo iure emerit, aut præscriptione se tueatur: emptor nihilominus pretium à venditore repetit.*

2 *scienter Emens rem alienam non vsucapit, eámque rem domino restituere tenetur.*

3 *Emens rem alienam scienter perdit rem & pretium, & num.4.5. Amplia*

I. etiam in emptione rei prohibitæ alienari, num.6.

II. etsi emptor solùm in genere sciret rem non pertinere ad venditorem, num.7. Limita

I. nisi pretium esset versum in vtilitatem rei domini, num. 8. quamuis res esset Ecclesiæ, quæ restituere pretium in eius vtilitatem versum tenetur, etsi emptor bona, vel mala fidei fuerit, num.9.

II. quando emptor emisset rem ab hostibus, seu latrunculis exteræ gentis, num.10.

III. quando emptor non emit rem penitus alienam, sed subiectam restitutioni, num.11.

IV. emptorem rei alienæ pretium repetere posse à venditore, si de euictione stipulatus fuit, quamuis habuerit scientiam rei alienæ, num.12. intellige vt num.13.

14 *Præscripta, siue perempta re à non domino, condictionem dari vero domino aduersùs venditorem ad pretij restitutionem. etiam in venditionem rei mobilis, num. 15. obtinet licèt res non sit perempta, si eius prosequutio est difficilis, num.16. & licèt res extet, si difficulter vendicari possit à possessore, num.17.*

L. Si præsidi. I.

Imp. ALEXANDER A. *Secundino.*

EMptor rei alienæ tenetur eam restituere domi- 1
no, nisi probet quo iure emit, aut præscriptione se tueatur; nihilominus emptor repetit pretium à venditore. Scienter rem alienam emens non vsuca- 2
pit, eámque rem domino restituere tenetur. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Butrig. Salicet. Angel. Fulgos. Castrens. Bald. Cuiac. Donell. Sichard. Aloys. Leo *in 4. fol.38. versò*, Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

Probat hic text. quòd emens rem alienam scien- 3
ter, perdit rem & pretium, vt per Cardos. *in praxi iudicum, verbo emptio, num.6.* Et quòd emptori rei alie- 4
næ scienter non sit restituendum pretium si res ab eo euincatur, probat *l. si fundum sciens, C. de euictionib. l. si à matre, C. de iure dot.* Palat. *in repet rubr. de donat. inter virum & vxorem, §.64. num.63.* Tiraquell. *de retractu lign. §.12. gloss.1. num.7.8. & 11.* Fabian. de Monte *in tractat. de empt quæst.4. princip. num.8. & 9.* Anton. Gom. *variarum tom.2. cap.2. num. 42. & l. 53. Tauri num.61. circa fin.* vbi communem dicit, licèt ipse contrarium teneat, Natt. *cons.181. post num.7. lib.1.* Cou. *lib.3. var. cap.17. n.2. vers. ad eam quæst.* Menchaq. *controuers. illustr. cap.2. n.16.* Franc. Bec. *cons.24. n.39.* Federic. Scot. *cons.41. n.25. tom.2. lib.3.* Caballin. *de euict. §.5. n.31.* Azeued. *l.6. n.17. tit.2. lib.1. noua Recopilat.* Surd. *cons.19. num.37. cum seqq. tom.1.* Menoch. *cons. 418. per tot. vol.5.* vbi quòd nec etiam pretium recu- 5
perare potest, Gutier. *pract. lib.3. quæst.8. num.17.* Marescot. *var. lib.2. cap.19. num.13.* Ceuall. *commun. contra commun. tom.3. q.798. per tot.* Flores de Mena *in addit. ad Gam. Lusit. decis.20.* Magon. *Florent. decis.48. n.11.* Caroc. *decis.10. n.11.* Cæs. Barz. *Bonon. decis.3. n.46.*

Mari.Muta decis 83.num.10. Flamin.Cartar.decis.70.
num.4. Fachinæ. controuers. lib. 2. cap.40. D. Barbos.
in l. 1. ff. soluto matr. part.5. num.36. Cald.Pereira de
empt.cap.31.num.105.& cap.11.num.3.& 6.

6 Amplia primò procedere etiam in emptore rei
prohibitæ alienari, quia tunc emptor, qui scienter
emit, pretium repetere non potest, vt per Afflict. de-
cis.278. Mendez de Castro de annonis notab.11. n.16.
Flores de Mena ad d.decis.20.col.3.

7 Amplia secundò etsi emptor solùm in genere sci-
ret rem ad venditorem non pertinere, licèt ignoret
ad quem in particulari pertineat, vt per Tiraq. de re-
tractu lig.§.12.gloss.2.num.9. Marescot.d.lib.2. cap.19.
num.25. Guzman de euiction.quæst.46.num.2.

8 Limita primò, nisi pretium esset versum in vtili-
tatem veri domini. nam tunc pretium à domino re-
stituendum est cum vsuris compensatis cum fructi-
bus. l. emptor 65. ff. de rei vendic. Gutier. pract. lib.3.
9 q.8.num.20.vbi ampliat procedere quamuis res esset
Ecclesiæ, quæ restituere pretium in eius vtilitatem
versum tenetur, etsi emptor bonæ, vel malæ fidei
fuerit.Cald.Pereira d.cap 31.num.110.

10 Limita secundò quando emptor emisset rem ab
hostibus, seu latrunculis exteræ gentis. l. mulier
inops, ff. de captiu. & postlim. reuers. Benitend. Bo-
non. decis. 34. num. 2. Menoch. de præsumpt. lib. 5.
præsumpt.29 num.26. Alexand. Trentacinq. var. re-
solut. lib. 3. tit. de empt. resol. 12. num. 20. Caroc.
in tract. de re furtiua penes tertium reperta, quæst. 24.
Farinac. de furtis quæst.177. num. 41. Cabal. resolut.
crimin. casu 292.num.12. vbi loquitur quando cum
difficultate recuperare posset, & num.22. tenet licitè
posse emi res à piratis, seu hostibus Turcis, & talem
rem posse vsucapi per triennium, quamuis scientiam
rei alienæ habuerit.

11 Limita tertiò quando emptor non emit rem pe-
nitus alienam, sed subiectam restitutioni. nam tunc
venditor tenetur ad pretij restitutionem etsi nulla
interuenerit stipulatio. l. fin. § fin. C. commun. de legat.
Tiraq. de retract. lig. §.12. gloss. 1. n. 13. Anton. Gom. d.
tom.1. cap.2. n.42. vers. quod tamen singulariter, Cou. d.
lib.3. var. cap.17. n.2. vers ad eam quæst. Caballin. de eui-
ction. §.5. num.32. Surd. decis.208. num.1. & seq. & de-
cis.243. num.2. Chartar. Genuen. decis.70. n.16. & 17.
Gutier. d. lib.3. quæst.8 num.18. Marescot. d. lib.2. var.
cap.19. n.13. & 46. Molin. de iustit. tract.2. disp.380. vers.
sextus, D. Barbos. in l.1. ff. soluto matr. p.6. num.27. vers.
& confirmatur, Ceuall. commun. q.798. num. fin. Alex.
Trentacinq d. tit. de empt. resol.13. num.1. vbi ait quòd
recuperat pretium, non verò interesse & meliora-
tiones, Caroc. decis.10. n.14. Guzman de euict. q.46.
num. 4. Quamuis contrarium, immò quòd absque
stipulatione pretium non debeatur, teneant Flores
de Mena ad d. decis.20. col.1. Fachinæ. controu. lib.2. c.
40. in princ. & lib.7. cap.4. col.2. vers. ex his, Cald. Perei-
ra d. cap.11. n.5. & d. cap.31. n.107.

12 Limita quartò emptorem rei alienæ pretium re-
petere posse à venditore, si de euictione stipulatus
fuit, quamuis scientiam rei alienæ habuerit. Crauet.
cons.64. num.4. Anton. Gom. d. tom.2. cap.2. num.42.
Roland. cons.67. à num.1. lib.4. Tiraq. de retractu lig.
§.12. gloss.1. num.7. & 11. Caroc. d. decis.10. num. 12.
Maresc. d. lib.2. cap.19. num.28. Flores de Mena ad d.
decis.20. vers. si verò promittat, Magon. Florentina de-
cis 49. n.13. Surd decis.208. n.13. & cons.15. n.19. D.
Barbos in l.1. ff. soluto matr. p.5. num.20. & n.37. vers.
non obstat, Valasc. cons. 83. num. 5. & 10. Giurb. de-
cis. 113. num. 16. Fontanell. de pactis nuptial. tom. 2.
13 claus.5. gloss.8. part.14. num.7. Intellige si stipulatio
fuerit specialis & specifica, non verò simplex & ge-
neralis, Cou. d. cap.17. num.7. Surd. decis.243. n.3. & 4.
Marescot. d. cap.19. num.29. & 30. Guzman d. tract. de
euict. quæst.46. num.5.

Nullo iure munitum, &c.] Notatur quòd perempta, 14
siue præscripta re à non domino, ita quòd vendicari
non possit, ex æquitate vero domino aduersùs ven-
ditorem ad pretij restitutionem condictio datur,
Greg. Lop. l.34. gloss.4. tit.5. part. 5. Xuar. alleg.28.
num.11. Afflict. decis. 369. num. 4. D. Barbos. in l.
quæ dotis 33. num. 142. ff. soluto matrim. Caroc. de
deposito part. 1. tit. de excusat. depositi num. 5. Surd.
decis. 306. num. 14. Cald. Pereira de empt. cap. 10.
num.2. & 3. vbi procedere inquit etiam in venditione 15
rei mobilis. Stephan. Gratian. discept. forens. tom. 2.
cap. 304. num. 6. Benedict. Ægid. in repet. l. ex hoc
iure, ff. de iust. & iure, part. 1. cap. 8. num.75. Quod 16
etiam obtinet, licèt res non sit perempta, si est diffi-
cilis eius prosequutio, quia ad partes remotas fuit
portata, Caroc. vbi sup. num.6. Cald. Pereira d. cap.10.
num.2. & licèt res extet si difficulter vendicari possit 17
à possessore, Grammat. decis.21. num.2. D. Barbos. in
d. quæ dotis num.141.

SVMMARIVM.

1 *Venditio mariti signantis sigillo vxoris, non præiu-
dicat vxori ignoranti, & num.3.*
2 *Sigillum ignoranter appositum rei alienæ non obligat
eum ad quem sigillum pertinet.*
4 *Venditio facta à marito de re vxoris immobili, non
valet, hinc maritus non potest vendere, donare,
seu alienare bona aliqua immobilia, neque ad
longum tempus locare, sine expresso consensu vxo-
ris num.5.*
6 *Sigillum suum ponens videtur actum approbare, &
in eo consentire.*

L. Distrahent. II.

Imp. GORDIAN. A. Graciæ.

VEnditio mariti signantis sigillo vxoris, vxori 1
ignoranti non præiudicat. Sigillum ignoranter 2
appositum rei alienæ non obligat eum ad quem si-
gillum pertinet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati
ad l. 1. num.1. sup. hoc tit.

Hanc eandem conclusionem quoad primam eius 3
partem ex hoc text. desumit Cald. Pereira de empt. &
vendit. cap.6. num.20. vers. ac proinde.

Notatur hic text. ad hoc quòd venditio facta à 4
marito de re vxoris immobili non valet, vt per Car-
dos. in praxi iudic. & Aduoc. verbo emptio, n.64. Hinc 5
etiam maritum non posse vendere, donare, seu alie-
nare buna aliqua immobilia, neque ad longum tem-
pus locare sine expresso consensu vxoris, resoluunt
Gam. Lusit. decis.37. & 226. num.4. Valasc. cons.85. à
num.1. Cardos. in d. praxi verbo maritus num.23. Cald.
Pereira in l. si curatorem, verbo cùm non absimilis n.33.
C. de in integ. restit. maior. & de empt. & vendit. cap.8.
num.6. cum seqq. D. Barbos. in l.1. ff. soluto matrim. p.5.
Rebell. de oblig. iustit. p.2. lib.1. q.8. n. num.39. cum seqq.
Ordin. Reg. Lusit. lib.4. tit.48. vbi parens meus.

Licèt sigillo tuo, &c.] Notatur ad hoc quòd sigil- 6
lum suum ponens videtur actum approbare, & in eo
consentire, vt per Greg. Lop. l.1. gloss.3. & l.114. gloss.
8. tit.18. p.3. Aym. de antiq. temp. p.1. cap. quæritur, n.44.
fol.58. Tiraq. de retract. lig. §.1. gloss.9. n.159. Mascard.
de probat concl.1302. & concl.1341. n.18. Guid. Panci-
rol. in thesauro var. lect. lib.1. cap.16. post princ. D. Bar-
bos.

bos.*in l.quæ dotis,n.172.ff.solut. matrim.* Viui. *decis.54. p.1.*Hippol.*ad rubr.de probat.n.320.cum seqq.*

S V M M A R I V M.

1 *Hæres iure hæreditario non potest venire contra factum defuncti,& si euincit,tenetur ad interesse, & num. 2. casus in quibus hæres potest venire contra factum defuncti,remissiuè,num.3.*

4 *Concessio facta ab eo, qui non erat dominus, conualescit si contingat eum ex pòst facto fieri dominum.*

5 *Venditor & eius hæres, licèt opposita exceptione per emptionem non possit rem euincere ab emptore,tamen si emptor non excipiat, poterit agere de euictione.*

L. Venditrici. III.

Impp. Dioclet. *&* Maximian. AA. *Valeriano.*

1 HÆres iure hæreditario non potest venire contra factum defuncti, & si euincit, tenetur ad interesse. Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l. 1.n.1.suprà hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu-
munt *l.Hisp.24.tit.13.part.5.* vbi Greg.Lop.*gloss.vlt.*
Roder.Xuar.*in l. quoniam in prioribus, ampl.7. num.6.*
col.2. Tiraq. *de retract.lig. §.1. gloss.9. num.48.* Boër.
decis.23. num.17. Pinel. *in l.1.part.3. n. 81. cum seqq.*
C. de bonis matern. latè Menoch. *cons. 89.num. 6. cum*
3 *seqq.* vbi plures casus refert, in quibus potest hæ-
res venire contra factum defuncti, Cacheran. *de-*
cis.152.

4 Notatur ad hoc quòd concessio ab eo facta, qui dominus non erat, conualescit si contingat eum ex pòst facto dominum fieri, vt per Cald. Pereira *de potest. eligendi cap. 10. num. 23.* vbi *numeris seqq.* declarat.

5 Notatur etiam ad hoc quòd licèt venditor & eius hæres apposita exceptione per emptorem non possit rem euincere ab emptore, tamen si emptor non excipiat, sed patiatur rem à se euinci, poterit agere de euictione, vt per D.Barbos. *in l. Lucius Titius 39. num. 26.ff.soluto matrim.* vbi ad hoc hunc text. elegantem dicit,& *in vers.vnde receptum,* resoluit quòd quando quis non alienauit,sed simpliciter consensit alienationi per alium factæ,hæres admittetur ad reuocandum ex proprio iure, quia consensus consentientis ad hunc casum se non extendit,& citat Pinel. *d.l.1.p.3.num.83.vers.limitatur sextò.*

L. Mancipia. IV.

Iidem AA. *Affabili.*

MAter res filij sine filij consensu pro debitis propriis in solutum dare nequit. Colligunt ex Ordin. Doctores ciati *in l.1. num.1. supr. hoc tit.*

Vide posita *in collect.ad l.1.& 3.sup. C. ne filius pro patre.*

S V M M A R I V M.

1 *Filius venit contra factum patris iure proprio.*

2 *Pater vendens rem filij, illi non præiudicat.*

L. Si fundum. V.

Iidem AA. *Ægro.*

FIlius venit contra factum patris iure proprio. 1
Pater vendens rem filij illi non præiudicat. Col- 2
ligunt ex Ordin.Doctores citati *in l.1. num.1. sup. hoc tit.*

Vide posita *in collect.ad l.2.C.ne filius pro patre.*

S V M M A R I V M.

1 *Vendens rem alienam non præiudicat vero domino.*

2 *Venditio rei alienæ valida etiam inter scientes n. 3. Limita*

I. in venditione rei mobilis, num.4.

II. respectu veri domini rei venditæ nullam esse venditionem, num.5.

6 *Venditionem rei alienæ valere de facto, sed non de iure.*

7 *Venditio an valeat, si domino præsente, & non contradicente, vendam rem alienam, & ei præiudicet.*

8 *Emens rem furtiuam, an, & quando teneatur illam restituere domino, etiam sibi non restituto pretio.*

L. Nemo res. V I.

Iidem AA. *Rufo.*

VEndens rem alienam non præiudicat vero domino. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1.n.1.supr.hoc tit.* 1

Probat hic text. valere venditionem rei alienæ, 2
vt per Tiraq. *de retractu lig. §. 1. gloss.2. num.19.* Fabian.de Monte *de empt. & vendit. quæst.4. princ. num. 17.* Anton.Gom.*tom.2.var.cap.2.num.8.* Afflict. *decis.40.num.3.* Roland.*cons.57. num.10. vol.3.* Decian. *claus.30. num.18.vol.1.*Bertazol.*de clausul.instrument. claus. 19.gloss. 2. num. 3.* Pinel. *in rub. de rescindenda vendit. part.1. cap.3. num. 17.* Valasc. *de iure emphyt. quæst.19.num.2.* Menoch.*cons.1.num.137.* Surd.*decis. 253.num.4.*Auendan.*de censib. cap.61. num.2.* Mozz. *de contractib.tract. de empt. & vendit. tit. de rebus, quæ vendi, & emi possunt, num.10.* Cardin. Tusch. *practic. conclus. lit. V. concl. 53.* Morl. *in emporio iuris ciuilis tit.9.in præmiss.num. 11.* Stephan. Gratiao. *discept.forens. tom. 4. cap. 730. num.26.* Sigism. Scacc. *de commerc.& camb.§.1. quæst.1. num.556. vers.primus casus,* Azori.*instit.moral.part.3.lib.8.de empt. cap.5. vers. his præmissis,* Cenci.*de censibus part.2. cap.2. quæst.1. art. 1. num. 11.* Beoed. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure, ff. de iust.& iure,part.1.cap.8.num.74.cum seq.*

Amplia valere venditionem rei alienæ etiam inter 3
scientes,vt per Afflict.*decis.369. num.2.* Steph.Gratian.*d.cap.730.num.27.* Surd.*cons.19. num.39.* quiequid dicat Cald. Pereira *de empt.c.11.num.4.*

Limita primò in venditione rei mobilis, quia il- 4
lius traditione furtum committitur, & de re furtiua non tenet emptio,nec venditio,iuxta distinctionem *l. si in emptione, §. item si emptor, ff.de contrah. empt.* Caroc.*decis.10.à n.1.* vbi tradit in re mobili furtum committi si de loco ad locum fiat motio, & venditionem rerum mobilium domino non præiudicare, *& in tract. de re furtiua penes tertium reperta quæst. 32.* vbi sublimitat quando solus venditor scit rem esse

furtiuam, nam tunc obligatio contrahitur.

5 Limita secundò respectu veri domini rei venditæ
nullam esse venditionem, iuxta *l. rem alienam, & l.
qui officy, §. qui nesciens, ff. de contrah. empt.* nam ven-
ditio rei alienæ in effectu & substantia est nulla, &
solùm valet in præiudicium venditoris quoad effe-
ctum vt teneatur vltra restitutionem pretij ad dam-
num, & interesse ementium, Fabian. de Monte *d.
quæst. 4. princip. num.* 8. Rebuff. *in repet. l. vnic. C. de
sentent. qua pro eo quod interest, super gloss. verbo*
6 *dupli, num. 35.* vbi tradit venditionem rei alienæ va-
lere de facto, sed non de iure, & sic esse intelligen-
dam *d. l. rem alienam,* Auendan. *d. cap. 61. num. 2. vers.
quia licèt Vlpianus,* Sigism. Scacc. *d. loco,* Caroc. *d.
decis. 10. num. 9.* Vnde respectu domini nulla est ven-
ditio, & ab emptore res auferri poterit, quia talis
venditio domino non præiudicat, Afflict. *decis. 369.
num. 3.* Perez *in l. 1. tit. 7. lib. 5. Ordin. fol.* 192. *col. 37.
vers. quid autem,* Bertaz. *d. claus. 19. gloss. 2. num. 3.*
Surd. *cons. 284. num. 8. & cons. 19. num. 32. & decis.
122. num. 4. 5. & 6.* vbi nullam esse venditionem latè
comprobat, Cald. Pereira *d. tract. de empt. cap. 11. n. 1.*
vbi de facto valere dicit, Azot. *d. cap. 5. quæs. 2.* Be-
nedict. Ægid. *d. cap. 8. num. 74.* vbi dicit emptionem
rei alienæ valere inter ipsos contrahentes, vt ex illa
obligatio vtrinque contrahatur, saluo semper do-
mini iure, quod ab eo sine facto illius auferri non
potest.

7 Quid si domino præsente, & non contradicente rem alienam vendam, an valeat venditio, & ei præiudicet? Valere tenent gloss. *in l. cùm proponas filios, C. de pactis,* Bart. *in l. qua dotis 34. num. 14.* vbi D. Barbos. *num. 140. vers. est secunda conclusio, ff. soluto matrim.* Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præs. 23. n. 33. & lib. 6. præs. 99. n. 20.* licèt contrarium sustineat Bald. *in l. 1. num. 12. C. de bonis mat.* Guillelm. Bened. *in cap. Raynutius, verbo si absque liberis el 2. tit. de fideicom. subilit. num. 114.* Tiraq. *in d. gloss. 9. num. 154. cum seqq.* Horum opiniones componit Ceuall. *commun. contra commun. quæst. 202. num. 8. cum seqq.* dum ait quòd tunc videor consentire illi actui, qui fit me præsente, & tacente, quando est eius qualitatis quod me inuito fieri non potest, & in hoc casu procedere primam opinionem asserit, & contrariam quando est actus, quem prohibere non possum.

8 Vtrùm autem, & quando emens rem furtiuam teneatur illam restituere domino etiam sibi non restituto pretio? vide posita *in l. in ciuilem, C. de furtis.*

SVMMARIVM.

1 *Alienatione prohibita, omnis actus videtur prohibitus, per quem alteri queritur, aut sequitur alienatio, & num. 3. maximè quando in prohibitione sunt apposita verba multum pregnantia, & generalia, num. 4. hanc regulam non habere locum in statutis, num. 5. siue immediatè, siue mediatè ex actu perueniatur ad alienationem, num. 6. & cur, num. 7.*

2 *rei Alienatione prohibita, pignoris & vsusfructus constituendo interdicta censetur.*

8 *Alienare prohibitus non potest alienare dominium directum. eodem modo vtile dominium non potest transferri in alium ab eo, qui alienationem facere est prohibitus, num. 9.*

10 *Alienare prohibita non possunt infeudari, neque concedi in emphyteusim, nisi essent solita in feudum, vel emphyteusim dari.*

11 *Vsusfructus constitutio Alienatio est, & alienatione prohibita, vsusfructus etiam prohibetur constitutio.*

12 *Alienare prohibitus etsi non possit vsumfructum constituere, poterit tamen pro tempore iuris sui cedere & vendere fructuum commoditatem, & perceptionem.*

13 *Vsusfructus licèt in re emphyteutica imponi non possit sine consensu directi domini, potest tamen concedi eius vsus & commoditas.*

14 *Alienare prohibitus, censetur etiam prohibitus hypothecare, vel pignorare. siue pignoratio fiat pro magno, siue pro modico pretio, num. 15. Limita*

I. in prohibitione pœnali, num. 16.

II. quando testator obligasset fundum creditori, & postea in testamento prohibeat illius alienationem, num. 17.

III. in generali hypotheca, & bonorum obligatione, num. 18. Quod tamen restringitur

I. quando prohibitus non habebat alia bona, nisi prohibita alienari, num. 19.

II. quando verba essent vniuersalia, num. 20.

21 *Alienationis appellatione omnis actus continetur, per quem transfertur dominium.*

22 *Dominij translatio impeditur.*

I. quando conuenitur in pacto, quòd nullo modo possit res alienari, ibid.

II. quando prohibetur res alienari ex dispositione contrahentium, quæ tamen ex iuris communis dispositione alienari non poterat.

III. in omnibus casibus, in quibus dominium ex solo pacto transfertur absque traditione, n. 24.

IV. si dictum fuerit, Vendo, vel dono hoc pacto, vt non liceat alienare, & si ad aliquem actum alienationis perueneris, tunc dominium ad me reuertatur, & in eum casum ex nunc constituis te possidere meo nomine, num. 25. Vel si post pactum appositum de non alienando, dictum fueris, vt in casu, quo emptor ad aliquem actum alienationis deuenerit, liceat venditori ingredi possessionem illius rei propria auctoritate, num. 26. Vel quòd eo casu, quo deuentum fuerit ad aliquem actum alienationis res sit inempta, vel venditio habeatur pro non facta, num. 27.

V. si simul cum pacto de non alienando iuramentum interueniat, num. 28. contrarium, num. 29.

VI. si ille qui prohibuit rem alienare, reseruat sibi aliquod ius in eo, num. 30.

31 *An sufficiat hypotheca generalis, vel specialis simul requiratur de non Alienando, & n. 32.*

33 *prohibitio Alienationis facta in testamento per testatorem valet, & ex ea impeditur dominij translatio. intellige, vt num. 34. declara, vt n. 35.*

36 *Pactum de non Alienando non impedit dominij translationem in tertium, in quem res alienari prohibita fuit translata titulo venditionis, vel alio legitimo.*

37 *Dominium simul regulariter non transit ex solo titulo sine traditione, ita etiam non amittitur dominium solo pacto sine noua retraditione.*

38 *quando prohibitio cum legis prohibitione directi domini concurrit, res non potest, etiam in casu, prima stante prohibitione, permisso Alienari.*

L. Sancimus

L. Sancimus. VII. & vlt.

Imp. IVSTINIAN. A. *Ioanni P.P.*

1 ALienatione prohibita videtur omnis prohibi-
tus actus per quem alteri quæritur ius, ant ſe-
2 quatur alienatio. Rei alienatione prohibita, pigno-
ria & vſusfructus conſtitutio interdicta cenſetur.
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. ſup.*
hoc tit.
3 Hanc eandem concluſ. quoad primam eiua par-
tem ex hoc text. deſumunt, exornántque *l. Hiſp. 43.*
tit. 5. part. 5. vbi gloſſ. 3. Roman. *ſing. 620.* Hippol. *in*
l. 1. §. cùm quidam deponere num. 11. ff. de quæſt. Alphan.
collect. 50. Anton. Gom. *tom. 2. var. cap. 14. num. 16. &*
l. 40. Tauri num. 81. à princ. Crauet. *conſ. 986. num. 15.*
Roland. à Valle *conſ. 31. n. 27. lib. 1.* Pinel. *in l. 1. C. de*
bonis mater. p. 3. n. 18. & in l. 2. C. de reſcind. vend. part. 2.
c. 1. n. 14. Gam. *Luſit. deciſ. 108.* Molin. *de primog. l. 1.*
cap. 20. num. 14. Carpan. *ſuper ſtatuta Mediolanen.*
4 *cap. 305. num. 35.* Menoch. *conſ. 1099. num. 19.* vbi di-
cit maximè verum quando in prohibitione ſunt ap-
poſita verba multum prægnantia, & generalia, Ca-
ualcan. *deciſ 6. num. 2 part. 3.* Surd. *conſ. 5. num. 40. &*
conſ. 276. num. 13. & conſ. 301. num. 34. Anchar. iun.
5 *lib. 1. quæſt. 27. num. 3.* vbi *in fine* ſubdit hanc regulam
non babere locum in ſtatutitis, Maſcard. *de probat.*
concl. 1236. num. 108. Donel. *ad l. ſi ita quis 135. §. ea*
lege num. 7. ff. de verb. obligat. D. Barboſ. *in l. 1. ff. ſo-*
luto matrim part. 2. num. 59. Cald. Pereira *in l. ſi cura-*
torem, verbo venundediſti, num. 3. & de renouat. emphyt.
quæſt. 16. num. 12 & quæſt forenſ. lib. 1. quæſt. 20. num. 63.
in fine, Petr. Cened. *practic. & canon. quæſt. lib. 1. quæſt.*
11. n. 13. cum ſeqq. Anguian. *de legibus lib. 3. contron. 13.*
6 *num. 20. cum ſeqq.* Fuſar. *de ſubſtitut. quæſt. 694.* vbi
ampliat regulam, ſiue immediatè, ſiue mediatè ex
actu perueniatur ad alienationem.
7 Ratio eſt, quia prohibito vno, cenſentur omnia
prohibita per quæ peruenitur ad illud vnum; ad
quam regulam citatur text. *in præſenti*, & alia iura
citata à gloſſ. *in cap. cùm quid prohibetur 39. de regul.*
iuris lib. 6. Menoch. *conſ. 116. num. 15.* latè Maſcard.
de probat. concl. 102. Surd. *conſ. 301. num. 74.* Cardoſ.
in praxi iudicum, verbo alienatio, num. 15. Et proce-
dit tantùm in his, per quæ neceſſariò peruenitur ad
rem prohibitam, non verò in illis, per quæ ad illam
perueniri poteſt contingenter, aut poſſibiliter, iuxta
tradita per Bart. *in l. ambitiosè, num. 22. ff. de decret.*
ab ordine facien. & in l. 2. ad fin. ff. de iuriſd. omn. iudic.
receptum communiter, vt ex Purpur. refert & ſe-
quitur D. Barboſ. *in l. 1. ff. ſoluto matrim. part. 3. n 57.*
8 *Non ſolùm dominij alienationem*, &c.] Notatur
ad hoc quòd prohibitus alienare non poteſt domi-
nium directum alienare. Menoch. *conſ. 116. dub 1.*
Magon. *Florentin. deciſ. 91.* Fuſar. *de ſubſtitut. quæſt.*
701. num. 1. vbi dicit hunc text. loqui de directo
dominio.
9 Eodem modo vtile dominium non poteſt trans-
ferri in alium ab eo, qui alienationem facere eſt pro-
hibitus, vt per Bart. & Salicet. *in præſenti*, Alex. *conſ.*
2. num. 15. lib. 4. Cacheran. *conſ. 26. num. 14.* & alij,
quos refert & ſequitur Fuſar. *d. quæſt. 701. num. 2.*
vbi hinc numeris ſeqq. infert bona alienari prohi-
bita non poſſe infeudari, neque in emphyteuſim
concedi, niſi eſſent ſolita in feudum, vel emphyteu-
ſim dari.
10 Licèt textus in præcitatis verbis probet ex prohi-
bitione alienandi etiam cuiuſlibet dominij aliena-
tionem prohiberi, modò directum, modò vtile ſit,
vt vidimus, nihil dominij tranſlatione diſponit, &
ideo dicit textus dominij alienationem, & non
tranſlationem. Ita Ioan. Oroſc. *in l. pen. ff. de tranſact.*
num. 23. cum ſeqq. Anton. Gom. *l. 43. Tauri num. 13.*
Ioan. Garcian. *reg. 334. num. 6. prope fin.* Ceuall. *com-*
mun. contra commun. q. 756. num. 3.
Sed etiam vſusfructus dationem, &c.] Notatur ad 11
hoc quòd vſusfructus conſtitutio alienatio eſt, &
alienatione prohibita vſusfructus etiam conſtitutio
prohibetur, vt per Roman. *ſing. 600. incip. Tu ſcis,*
Tiraq. *de retractu lig. §. 1. gloſſ. 7. num. 41.* Aldobran-
din. *conſ. 36. num. 43. lib. 1.* Anton. Gom. *l. 40. Tauri*
num. 85. Burſat. *conſ. 377. num. 1. & 4. lib. 4.* Caual-
can. *de vſufructu mulieri relicto num. 66. verſ. quia*
conſtituere, Molin. *de primogen. lib. 1. cap. 20. num. 8.*
Achil. Pedrocha *conſ. 7. num. 81. & 82.* Menoch. *conſ.*
116. num. 6. & 21. lib. 2. & conſ. 1032. num. 13. Alba
conſ. 442. num. 16. lib. 2. Cioff. *conſ. 28. num. 11.* Petra
de fideicom. quæſt. 80. num. 103. Pereg. *in ſimili tract.*
art. 40. num. 114. Franc. Marc. *deciſ. 870. part. 1.* Que-
ſada *diuerſarum quæſt. iuris cap. vlt. num. 20.* D. Bar-
boſ. *in l. vſufructu num. 15. & 16. ff. ſoluto matrim.*
latè Caſtill. *controuerſ. lib. 1. de vſufructu cap. 54. à*
princip. Fuſar. *de ſubſtitut. quæſt. 127.* Probatur, quia
prohibitus alienare rem non poteſt nec illius partem
minimam alienare. Bald. *hîc in fine*, Tiraq. *in l. ſi vn-*
quam, verbo partem aliquam, num. 14. C. de reuocan. do-
nat. at vſusfructus eſt pars rei. *l. qui vſumfructum, ff.*
de verbor. obligat. & l ſi à reo, §. reo, ff. de ſolut. & vſua-
fructus dicitur pars dominij, *l. 4. ff. de vſufructu.*
Ergo, &c.
Quamuis prohibitus alienare non poſſit vſum- 12
fructum conſtituere, iuxta *ſuprà* citatos, poterit ta-
men pro tempore iuris ſui cedere & vendere fru-
ctuum commoditatem, & perceptionem, *§. nec vſi,*
& *ibi* gloſſ. *Inſtit. de vſu & habit. l. vlt. §. Lucius, ff.*
de contrah. empt. Boër. *deciſ. 66. num. 4.* Menoch. *conſ.*
777. num. 8. Curt. iun. *in tract. de feudis part. 4. quæſt.*
15. num. 106. in fine, Molin. *d. lib. 1. cap. 20. num. 13.*
Petra *d. quæſt. 8. num. 103. poſt princip. & num. 104.*
Pereg. *d. art. 40. n. 117.* quos refert & ſequitur Fuſar.
d. quæſt. 527. num. 5. Gam. *Luſitan. deciſ. 299. num. 2.*
Cald. Pereira *de extinct. emphyt. cap. 5. num. 13.* vbi 13
dicit quòd licèt vſusfructus in re emphyteutica im-
poni non poſſit ſine directi domini conſenſu, poteſt
tamen concedere vſusfructus vſum & commodita-
tem.
Vel hypothecam, vel pignoris nexum, &c.] Nota- 14
tur ad hoc quòd prohibitus alienare, cenſetur etiam
prohibitus hypothecare, vel pignorare. Ita Ioan. Ni-
col. *in repet. l. generaliter num. 139. C. de ſecund. nupt.*
Tiraq. *ad leges connub. gloſſ. 3. num. 101. & in l. ſi vn-*
quam, C. de reuocand. donat. verbo totum, num. 1. & de
iure mariti, gloſſ. 5. num. 109. cum ſeqq. Caſſan. *in con-*
ſuet. Burgund. rub. 9. §. 10. num. 40. verſ. limita ſextò,
Anton. Gom. *l. 40. Tauri num. 83. & var. tom. 1. cap. 12.*
num. 39. col. 2. in med. verſ. nec obſtat, Dec. *conſ. 660.*
Beroi. *conſ. 235. num. 10. lib. 1.* Pancirol. *conſ. 171. n. 8.*
Alba *conſ. 34. ad fin.* Cephal. *conſ. 296. dub. 3.* Negu-
zant. *de pignorib. part. 2. memb. 2. num. 28. & memb. 3.*
num. 69. Fabian. de Monte *de empt. & vend. quæſt. 3.*
art. 22. num. 10. Cou. *lib. 2. var. cap. 16. n. 7.* Rodoan.
de rebus Eccleſiæ non alienan. quæſt. 1. num. 6. & 11. &
quæſt. 2. cap. 6. num. 9. cum ſeqq. Menoch. *conſ. 126.*
num. 15. Pinel. *in l. 2. C. de reſcind. vendit. part. 2. cap. 1.*
num. 14. Gam. *Luſit. deciſ. 108.* Maſcard. *de probat.*
concl. 1236. num. 108. Petra *de fideicom. quæſt. 8. num.*
105. Peregrin. *eod. tract. art. 4. num. 118.* Ferret. *in*
conſilic. Cathalon. gloſſ. 4. num. 175. Ioſeph. Seſſe *Ara-*
gon. deciſ. 185. num. 2. Mieres *de maior. p. 4. q. 1. à n. 76.*
Caſtill,

Castill. controu. lib. 5. cap. 65. num. 33. Perez de Lara de anniuers. lib. 1. cap. 20. num. 18. cum seqq. Caualcan. decis. 6. num. 3. & 5. part. 3. Card. Seraphin. decis. 757. D. Barbos. in l. 1. ff. soluto matr. p. 3. num. 59. cum seqq. Cald. Pereira de potest. elig. cap. 3. num. 38. & de resolut. emphyt. cap. 5. num. 27. cum seqq. Gutier. de tutel. part. 2. cap. 21. num. 7. idem Cald. Pereira de empt. & vendit. cap. 8. num. 30. Petr. Cened. pract. & canon. quaest. lib. 1. quaest. 11. num. 14. cum seqq. Rebell. de obligat. instit. part. 2. lib. 6. quaest. 3. num. 15. & 16. latè Fusar. de substitut. quaest. 703. per tot. Ego ipse de appellatiua verborum vtriusque iuris signific. verbo alienatio, num. 9.

15 Amplia vt procedat siue pignoratio fiat pro magno, siue pro modico pretio, vt per Perez de Lara de capellan. & anniuers. lib. 1. cap. 20. num. 35. vbi allegat Anton. Gom. d. l. 40. Tauri num. 83. in fine, & D. Barbos. d. part. 3. num. 59.

16 Limita primò io prohibitiooe pœnali. nam sub pœna prohibirus alienare, pignorando & hypothecando oon incidir in pœnam, vt per Corset sing. 1 r. incip. Pœna, Fabian. de Monte d. quaest. 3. art. 22. n. 11. Neguzant. de pignor. part. 2. membr. 3. n. 73. Rodoan. d. q. 2. cap. 6. n. 6. Caualcan. decis. 6. n. 21. cum seqq. part. 3. Fusar. d. quaest. 703. num. 3.

17 Limita secundò quando testator obligasset fundum creditori, & postea io testamento prohibeat illius alienationem. nam hæres poterit illum obligare alteri pro satisfaciendo primo creditori, ponendo eum in locum antetioris crediroris. l. pater filium, in princ. ff. de legat. 3. Molin. de primogen. d. lib. 1. cap. 10. num. 25. Pereg. d. art. 40. num. 31. Inttigl. de substitut. cent. 3. quaest. 73. num. 418. Fusar. d. quaest. 703. num. 4. vbi num. 5. dicit hypothecam non esse prohibitam in eum, cuius fauore facta est prohibitio, & num. 7. etiam limitat in pignore iudiciali & prætorio, quod est necessarium, eo quòd in prohibitione alienationis non continetur alienatio necessaria.

18 Limita denique in generali hypotheca, & bonorum obligatione, in quo casu procedit decisio l. 1. C. de fundis dotalib. nam dispositio huius l. intelligitur, qoando agitur de speciali alicuius rei pignore, vel hypotheca. vide Roman. cons. 166. n. 1. Ias. cons. 124. num. 4. lib. 4. Deci. cons. 645. num. 5. Bertrand. cons. 195. num. 16. lib. 1. cons. 185. num. 32. lib. 3. Hippol. sing. 314. num. 1. Alciat. cons. 637. circa fin. Negusant. de pignorib. part. 1. memb. 2. num. 53. Menoch. de arbitr. casu 418. num. 13. & cons. 329. num. 4. & cons. 777. num. 5. optimè Bero. in cap. nulli, de rebus Eccles. non alienan. num. 22. Cened. d. quaest 11. num. 15. vbi distinctionem refert & sequitur, Anton. Gabr. commun. tit. de regul. iuris concl. 12. num. 29. Mascard. de probat. concl. 1236. num. 108. Petra d. quaest. 8. num. 106. & seq. in fine. Pereg. cons. 50. lib. 4. Caualcan. decis. 6. num. 22. part. 3. Milan. decis. 1. num. 120. vers. secundo part. 2. Intrigl. de substitut. cent. 3. quaest. 73. n. 149.

19 Fusar. d. quaest. 703. num. 8. Quod tamen dupliciter restringitur, primò quando prohibitus non habebat alia bona nisi prohibita alienari. nam hæc in geoerali bonorum obligatione venirent, Gerard. à Petra sancta sing. 15. Anton. Gabr. d. tit. de regulis iuris concl. 12. num. 40. Intrigl. d. cent. 3. quaest. 73. num. 152. Pereg. d.

20 cons. 50. lib 4. Fusar. d. quaest. 703. num. 9. Secuodò quando verba essent vniuersalia, quia tunc & alienari prohibita venirent in hypotheca, Bellon. d. cons. 9. num. 7. Roland. à Valle cons. 54. n. 44. lib. 3. & cons. 27. num. 29. lib. 4. Cephal. cons. 92. num. 15. & cons. 150. num. 8. & cons. 156. num. 22. Anton. Gabr. d. concl. 12. num. 36. Surd. cons. 73. num. 61. vers. vltimò non obstat, lib. 1. & cons. 87. num. 7. & seq. lib. 2. Pereg. d. cons. 50 num. 1. lib. 4. Osasch. Pedem. decis. 94. num. 10. Magon. Lucensi decis. 54. num. 19. & seq. Milan. d. decis. 1. num. 129. part. 2. Intrigl. d. cent. 3. quaest. 73. num. 150.

In gloss. Sancimus. ibi, quæ continentur appellatione alienationis, &c. Notatur ad hoe quòd appellatiooe alienatioois eootinetur omnis actus per quem dominiom transfertur, Lap. alleg. 41. in princ. Bald. cons. 108. Quæritur, in princ. lib. 1. Aochar. cons. 102. Quæstio, in princ. & cons. 105. num. 2. Negusant. de pignor. part. 2. membr. 3. num. 71. Pinel. in l. 1. C. de bonis mat. part. 3. num. 18. & 19. Matiens. l. 3. gloss. 14. num. 2. tit. 19. lib. 5. noua Recop. Brunot. à Sole in locis communib. verbo alienatio, num. 2. Cardos. in praxi iudicum, eodem verbo num. 1. Surd. decis. 102. num. 21. & decis. 278. num. 2. & decis. 326. num. 27. Cald. Pereira de extinct. emphyt. cap. 5. num. 37. Cardin. Tusch. pract. conclus. tom. 1. lit. A. concl. 257. per tot. Ferrer. in constitut. Cathalon gloss. 4. num. 169. Alienationis enim verbum valde geoerale est, & sub se omnes species alienatioois comprehendit, & omnes contractus & distractus, ac omnes actus per qoos dominium directum, vel vtile transfertur, & per quos aliquod ius constituitur. Ita l. Hisp. 10. tit. 33. part. 7. Gregor. Lop. ad l. 43. gloss. 3. tit. 5. part. 5. Cassan. in consuet. Burgund. rub. 9. §. 10. à num. 29. Tiraq. de retractu lig. §. 1. gloss. 14. num. 1. cum seqq. Rebuff. in tract. de alienat. rerum Eccles. num. 1. Pinel. in l. 1. C. de bonis mat. part. 3. num. 18. cum seqq. Rodoan. de rebus Eccles. non alienan. quaest. 1. in princ. & cap. 1. cum quinque seqq. vbi congerit plurima, qoæ alienationis appellarione, & sub eius prohibitiooe continentur, Spin. in speculo testam. gloss. 19. num. 75. cum seqq. Borsat. cons. 377. ex num. 1. lib. 4. Molio. de primog. lib. 1. cap. 21. num. 25. Menoch. cons. 116. num. 6. Mieres de maioratu part. 4. cap. 1. à num. 71. Surd. decis. 254. num. 20. & decis. 326. num. 27. Castill. controuers. lib. 1. de vsufructu, cap. 54. num. 1. & 2. Fontanel. de pactis nuptialib. claus. 4. gloss. 1. num. 79. Cald. Pereira de empt. & vendit. cap. 8. n. 32. circa fin. latè Fusar. de substitut. à quaest 673. vsque ad quaest 740. vbi de alienationis prohibitione plures vtilissimas disputat quæstiones. 21

In ead. gloss. ibi, an transferatur dominium si fiat contra prohibitionem, &c. Multis casibus impeditur translatio dominij, vbi ad est pactum non alienandi. 22

Primò quando conuenitur io pacto, & dicitur quòd nullo modo possit res alienari, quia hæc conditio impedit dominij translationem, cùm habeat vim decreti irritantis, & quicquid fit postmodum, est nollum, & nullius valoris, nec potest talis actus confirmari, vt per Salzed. ad Bernard. reg. 208. vers. sextò limita, Card. Mantic. de tacitis & ambig. conuent. lib. 4. tit. 30. num. 38.

Secuudò quando prohibetur res alienari ex dispositione contrahentium, quæ tamen ex iuris communis dispositione alienari non poterat. nam concurrente actu duplici prohibitione, noo potest fieri alienatio etiam in casibus aliàs in iure permissis, & impeditur dominij translatio, text. in auth. de non alien. aut perm. §. sanctissimas, collat. 9. Roder. Xuar. alleg. 9. num. 14. Salzed. d. reg. 208. vers. septimò limita. Card. Mantic. d. lib. 4. tit. 30. num. 37. 23

Tertiò in omnibus casibus, in quibus dominium ex solo pacto transfertur absque tradirione, quia in eis per solum pactum potest prohiberi translatio dominij. gloss. magna in fine, in l. 1. C. de inoffic. donat. Anton. Gom. l. 40. Tauri num. 16. vers. ex quibus infero, & num. 25. in fine, & num. 27. vers. facit etiam, & num. 39. in fine, Salzed. d. reg. 208. vers. quartò limita. 24

Quartò

25 Quartò si dictum fuerit, Vendo, vel dono, hoc pacto, vt non liceat alienare, & si ad aliquem actum alienationis perueneris, tunc dominium ad me reuertatur, & in eum casum ex nunc constituis re possidere meo nomine, Anton. Gom. *l.40. Tauri n.* 20. Salzed. *d.reg.*208. *limit.vlt.* Molin. *de primogen. lib.*1. *cap.*12.*n.*32.*verf.per quem text.* Azeued.*l.*11.*num.*11. *tit.* 6. *lib.* 5. *noua Recopil.* Mieres *de maioratu part.* 3. *quæst.*9.*num.*3. Thesaur. *quotid. forens. lib.*2. *quæst.*81. *num.*16. Cardin. Mantic. *d.tit.*30. *num.*26. *cum seqq.*
26 Castill. *controuers.lib.*5.*cap.*80.*num.*21. *&* 24. Vel si post pactum appositum de non alienando, dictum fuerit, vt in casu, quo emptor ad aliquem actum alienationis deuenerit, liceat venditori ingredi possessionem illius rei propria auctoritate, Salzed. *d. reg.*308.*limit.*8. Cardin. Mantic.*d tit.*30. *n.*44. *&* 45.
27 Vel quòd eo casu, quo deuentum fuerit ad aliquem actum alienationis, res sit inempta, vel venditio habeatur pro non facta, quia istud pactum resolutiuum vim habet pacti legis commissoriæ, ex qua transfertur dominium ipso iure, Salzed. *d. reg.*208. *limit.*4. Viui. *decis.*471 *num.*9. Card.Mantic. *d.tit.*30. *num.*31.

28 Quintò si simul cum pacto de non alienando iuramentum interueniat. nam tunc dominij translatio impeditur, Cephal. *cons.* 41. *num.*10. *cum seqq. lib.*1. Roland *cons.*6. *num.*15. *&* 54. Menoch. *cons.*63.
29 *num.*20. Caroc. *decis.*117. *num.* 18. Sed contrarium meritò tuentur Anton. Gom. *l.* 53. *Tauri num.* 58. *vers.secundò principaliter,* Gutier. *de iuram. confirmat. part.*1.*cap.*45.*num.*4. Anton.Gabr.*commun. tit. de pignor.concl.*1. *num.*8. Hieron.Gabr.*cons.*68.*num.*10.*lib.* 1. Thesaur.*d.lib.*2. *quæst.*81. *num.*9. Seraphin. *de priuil. iuram. priuil.* 158. Surd. *cons.* 399. *num.* 3. *&* 18. Cardin.Mantic.*d.lib.*4.*tit.*30. *num.*19. *& tit.*32. *num.* 17. Fontanel. *de pactis nuptialib. tom.*1. *claus.*4. *gloss.* 25.*à n.*65. Giurba *decis.*92.*num.*23. Et prima opinio poterit esse vera quando cum pacto de non alienando, & iuramento, interueniat generalis hypotheca, quæ in omnibus instrumentis hodie adscribi consueuit, Roland.*cons.*32. *à num.*39. *& cons.*62. *num.*34. 39.*&* 40. *lib.*2. Gutier. *in repet. l. nemo potest, ff. de legat.* 1. *num.* 45. Fontan. *d. gloss.*25. *num.* 61. Cardin. Mantic.*d tit.*30.*à num.*20. Thesaur. *d. quæst.*8. *num.*9. *vers. à quibus tamen.* Quamuis aliud sentiant Hieron.Gabr.*d.cons.*66.*à num.*10.Surd.*d cons.*399. *num.*4. *vers. nec facit*, Pereg. *de fideicom. art.* 51. *num.* 77. *& cons.*102.*num.*10.*cum seqq.lib.*3.

30 Sextò si ille, qui prohibuit rem alienare, reseruat sibi aliquod ius in ea: vt si quis vendat, vel donet, vel alio titulo transferat in alium aliquam rem, pacto apposito quòd non possit alienare, & pro obseruatione illius pacti, & conuentionis imponatur ius hypothecæ in eadem re, scilicet quòd ille, cui res venditur, vel donatur in cuius fauorem fit contractus, promittat pactum adimplere, & pro eius obseruantia obliget omnia bona sua, & specialiter rem sibi donatam, & venditam, Anton. Gom.*l.*40. *Tauri num.*18. Negusant *de pignor.part.*2. *memb.*1. Salzed. *d.reg.* 208. *vers.secundò limita*, Menchaq. *de success. creat.* §.10. *num.*84. Gutier. *in repet d.l. nemo potest, à num.*28. Azeued. *d. l.*11. *num.*13. *tit.*6. *lib.* 5. *noua Recop.* Card.Mantic.*d. tit.*30. *à num.*5. Chartar. *decis.* 104.*n.*3. *cum seqq.* Giurba *decis.*79. *num.*31. *vers. nisi vltra.* D. Barbos. *in l. si filiofamil.*26. §. *fin. num.*33. *& seq. ff. soluto matrim.* Fontanel. *d. claus.* 4. *gloss.* 25. *num.* 58. *&* 59. Thesaur. *d. lib.* 2. *quæst.*81. *num.* 8. *&* 9.

31 Sed dubium est, an hypotheca generalis sufficiat; vel specialis simul cum pacto de non alienando requiratur? In quo vna sententia tenet quòd generalis hypotheca bonorum cum pacto de non alienando sufficiat, & dominij translationem impediat, ita Greg. Lop. *gloss.*5. *circa fin.vers. nota tamen in l.*19. *tit.*8.*part.*5. *& in l.*73.*gloss.*3. *tit.*18. *part.*3. Villalob. *in suo ærario lit. A. num.* 139. *& seq.* Roland. *cons.* 6. *num.*29.*lib.*1.*& cons.*62.*num.*3. *lib.*2. Emman. Suar. *in thesauro recept. sententiarum verbo alienatio, & verbo prohibitio*, Parlad. *lib.*2. *rerum quotid. cap fin. part.*4. §.5. *num.* 17. Ceuall. *commun. contra commun. quæst.* 673. *vers.sed contraria*, Chartar. *decis.*104.*num.*3.

Alia sententia, cui tanquam probabiliori adhæ- 32
reo, tenet specialem hypothecam necessariam esse, generalem verò omnium bonorum non sufficere, vt per Roder. Xuar. *in l. post rem iudicatam, in declar. legis Regni limit.* 1 *num.* 11. Ferdinand. Loazes *in l.filiusfam.* §. *diui n.*44. Anton. Gom. *l.*40. *Tauri num.*19.*vers.superiorem tamen*, Cou. *lib.*2. *var. cap.*15. *num.* 3. *vers.vltimò est ad hæc*, Negusant. *de pignorib. part.*2. *princ.memb.*1.*num.*5. Vincent.de Franchis *decis.*355. *num.*4. Anton. Gabr. *lib.*3. *commun.tit. de pignorib.& hypothec. concl.*1.*num.*5. Gutier.*in repet l.nemo potest ff. de legat.*1. *num.*57. *&* 58. *& de iuram. confirm.part.*1. *cap.*45. *num.*3. Pereg. *de fideicom. art.* 51. *num.*77. Surd. *cons.*399.*num.*4. Gasp. Roderic. *de annuis redditib.lib.*2.*quæst.*9 *num.*59.*vers contrarium, imò quòd pactum*, Auendan. *de censib. cap.* 85. *num.* 13. *&* 14. Cardin.Mantic.*d.lib.*4.*tit.*30.*num.*12. Castill. *controuers.lib.*5.*cap.*80.*n.*22.Fontanell.*de pactis nuptialib. tom.*1. *claus.*4. *gloss.*25. *num.* 60. Quæ quidem posterior sententia ampliatur, quamuis cum hypotheca generali adiiciatur clausula irritans, dicendo: *quòd aliter fiat alienatio, sit nulla*, vt ex Vincent. de Franchis *d decis.*355. tradit Gasp.Roderic.*d.lib.*2.*quæst.*9. *num.*59.

In ead. gloss. ibi, *item si à testatore*, &c. Notatur 33
ad hoc quòd prohibitio alienationis facta in testamento per testatorem valet, & ex ea impeditur dominij translatio. Ratio est, quia sicut ex voluntate testatoris dominium transfertur in hæredem vniuersalem aditione sequuta, & legatarium, vel fideicommissarium sine aliquo actu traditionis, vel apprehensionis, *l. cùm heredes, ff. de acquir. possess. l. facta, l. restituta, ff. ad Trebell. l. si tibi homo* §. *cùm seruum, ff. de legat.*1.*& l.cùm pater,* §. *surdo, ff. de legat.*2. ita sine traditione per ipsam vltimam voluntem potest dominium amitti, & de vno in alium transferri, & alienationem impediri. *l.fin. C. de legat.* Ita Anton. Gom. *l.*40. *Tauri num.* 38. *vers.& ratio vera*, Menchaq *de success creat. lib.*1. § 10. *num.*87. Mieres *de maiorat part.*4.*quæst.*1. *num.*59. Gutier. *lib.*2. *practic. quæst.*115.*à num.* 1. vbi consilium à se præstitum refert super prohibitione alienationis, & constitutione hypothecæ facta per testatorem sub pœna priuationis bonorum, Gabr. Aluarez *de priuileg. pauperum part.*1.*quæst* 21.*num.*5.*cum seqq.*

Intellige valere prohibitionem alienationis factá 34
per testatorem in vltima volunte si iustam causam prohibitionis exprimat. Anton. Gom. *d.l.* 40. *Tauri num.* 38. vbi iustam & legitimam causam esse dicit, si res erat maiorum suorum, vel si eam habuit à Rege, vel Imp. vel si hæres, aut legatarius, cui rem reliquit, erat minor, vel si fuit facta prohibitio fauore alicuius personæ, vel si prohibuit rem alienari, quia voluit rem peruenire alicui de genere, vel alteri personæ, Molin. *de primogen. lib.*1. *cap.*6. *num.*32. *&* 33. Spin. *in speculo testament gloss.* 19. *num.* 79. Azeued *l.*11. *num.*10. *tit.*6. *lib.*5. *noua Recop.* Gutier. *pract. lib.* 2. *quæst.* 115. *per tot.* Perez de Lara *de anniuers. & capellan.lib.*1. *cap.*6. *num.*1. *&* 2. Greg. Lop.

l.44.

l.44.gloss.3.tit.5.part.5. Quando verò prohibitio alienationis respectu certæ personæ facta fuit, tunc non requiritur expressio causæ secundùm Gratiel. *Dolan decis.27.num.17.21.& 22. & decis.52.num.17. & 18.* vbi *num.20.* dicit conditionem & personam, in quam res peruenire debet, facta alienatione esse loco causæ.

35 Declara ad impediendam alienationem, & dominij translationem, testatoris dispositionem non esse conferendam in tempus, quo res iam sit alienata, vt si vtatur verbo futuri subiunctiui, scilicet, *si alienaueris, res perueniat in* [illegible]; sed in tempus, quo hæres, vel legatarius rei legatæ, & prohibitæ alienari dominus sit, *Iaf. in l.filiusfam.§. diui num.73. in 2. lect.ff.de legat.1. & in 1.lect. n.37.* vbi Ripa *à num.44.* Menoch.*cons.3.num.5.6.& 15.*

36 In ead. gloss. ibi, *si verò pactio contrahentium prohibeat, nihilominus transfer*, &c. Notatur ad hoc quòd pactum de non alienando non impedit dominij translationem in tertium, in quem alienari prohibita fuit translata titulo venditionis, vel alio legitimo, *l.si ita qs §.ea lege, ff. de verb. oblig.* Bern. *reg.208.* Garci. *reg. 344. in princip.* Menchaq. *de success.creat.lib.* [illegible]*.§.10.num.82. cum seqq.* Ant.Gom. *l. 40. Tauri num.13.* Villalob. *in erario commun. opin.verbo alienationis prohibitio, num.138.* Curt. iun. *cons.174.num.19.* Roland.*cons.62.lib.2.* Greg.Lop. *per tex. ibi in l. 43.gloss. 5.tit. 5.part. 5.* Ioseph. Ludou. *Peruf. decis. 68. num.* 10. Magon. *Florent. decis.* 111. Vincent.de Franchis *decis.355.num.1.* Azeued. *in l.11.num.10.tit.6.lib.5.noua Recop.* Matiens. *l.3. gloss.8.num.3.tit.10.lib.5.noua Recop.* Gutier. *in repet. l.nemo potest num.57.& 58. & de iuram. confirmator. part.1.cap.45.num.1.* Surd. *decis.254.num.11.* Viui. *decis.471.num.1.& 2.* Flamin.Cartbar.*decis.104.n.5.* Fontanell.*d.claus.4 gloss.25 num 56.* Cardin.Mantic. *d.lib.4.tit.30.num.3.& 4.* Anton. Thesaur. *quæst.forens. lib.2. quæst. 81. num. 1.* Ceuall. *commun. contra commun. quæst.673. & quæst.756.num.1. cum seqq.* vbi *num.3.* ait textum in præsenti, si attentè verba illius perpendantur, non probare per contractum impediri dominium, sed solùm dominij alienationem, id est, rei proprietatem, & sic dicit text. dominij *alienationem*, & non *translationem*. Castill. *controuers. lib.5.cap.80.num.10.* Giurba *decis.79.num.31.& decis.92.num.22.* Franc. Molin. *de ritu nuptiar. lib.2. quæst.25.* Cardin.Tusch.*practic.conclus.tom.1.lit.A. concl.266. à num.1.* Gabr.Aluarez *de priuileg.pauper. p.1.quæst.22.num.6.*

37 In eadem gloss. ibi, *vt enim pactum sine traditione non transfert, ita & non re transfert*, &c. Notatur ad hoc quòd sicut regulariter ex solo titulo non transit dominium sine traditione, ita eodem modo non amittitur dominium solo pacto sine noua retraditione, vt per Anton. Gom. *l.40. Tauri num.16. in princip.*

38 In ead. gloss. ibi, *sed certè ibi non solùm*, &c. Notatur ad hoc quòd quando cum legis prohibitione domini directi prohibitio concurrit, res non potest etiam in casu, prima probibitione stante, permisso alienari, vt per Cald. Pereira *de extinct. emphyt. cap. 6. num. 1. & de renouat. emphyt. q.16.n.12.*

De communium rerum alienatione.

TIT. LII.

ALIENATIO valet pro parte alienantis, non pro parte socij. Scripserunt in hanc rubric. Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia vide *l.Hisp.55.tit.5.part.5.*

SVMMARIVM.

1 *Vendens rem communem consorti, non præiudicat consorti, nisi præscriptionis iustum tempus effluxerit.*

2 *Læsus in venditione rei communis, & impeditus per exceptionem præscriptionis, ad partem pretij agit.*

3 *Venditio de tota re ab illo, qui habet rem communem cum alio, non tenet nisi in parte illius, qui vendit: nec illa venditio socio præiudicat, nisi postquam emptor vsucapiat, seu præscribat.*

4 *Renunciatio cuiusspiam licèt sibi noceat, nunquam tamen alteri: & quando vtilitas mea cum alterius vtilitate est coniuncta, quoad me renuntiare possum, non quoad alium, n.5.*

L. Si nulla. I.

Imp. ANTONIN. A. *Apollodoro.*

VEndens rem communem consorti, nisi præ- 1
scriptionis iustum tempus effluxerit, non præ- 2
iudicat consorti. Læsus in venditione rei communis, & impeditus per præscriptionis exceptionem, ad partem pretij agit. Colligunt ex Ord. Cyn. Bart. Salicet. Butrig. Fulgos. Angel. Castr. Bald. Donell. Cuiac. Sichard. Aloys. Leo *in 4.fol.39.* Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

Probat hic text. quòd venditio de tota re ab illo, 3
qui habet rem communem cum alio, non tenet nisi in parte illius, qui vendit, nec illa venditio socio præiudicat, nisi postquam emptor vsucapiat, seu præscribat, vt per Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo emptio, num.14.*

Notatur ad hoc quòd renuntiatio cuiusspiam licèt 4
sibi noceat, nunquam tamen alteri, vt per Tiraq.
de retractu lig.§.26.gloss.2. num.4. Et quando vtilitas 5
mea cum alterius vtilitate coniuncta est, quoad me renuntiare possum, quoad alium non ita, per hunc text. tenet Roder. Xuar. *alleg.3.num.1.*

SVMMARIVM.

1 *Communionis ratione fiscus rem totam vendere potest. Priuatus ad instar fisci vendendo quod est commune socio non præiudicat, num.2. 3. 4. socium priùs à fisco interpellandum esse an velit emere partem suam eodem pretio, num.3. & fiscum compellendum tradere socio partem pretij, n.6 socium aliis præferendum, si velit dare quantum alij, num.7. Amplia*

I. etsi fiscus modicam partem haberet in re communi, num.8.

II. quamuis fiscus, vel Princeps ex venditione totius rei nullam perciperet vtilitatem, n.9.

III. posse fiscum pignorare rem communem, sicut potest illam vendere, num.10.

IV. Regi

IV. Regi non solùm licere rem communem vendere inuito socio, sed donare etiam in totum, num. 11.
Limita
I. non posse fiscum rem communem cum alio in totum infeudare, aut in emphyteusim dare, vel locare in perpetuum, num. 12.
II. si tantùm vsumfructum habet, non licere ei rem vendere, nisi pro iure suo, num. 13.
14 *Res in suo toto plus valet, quàm pars in sua parte, & res non affert tantam vtilitatem in parte, quantam in toto respectu totius, num. 15.*

L. Multum interest. II.

Idem A. Terentiano.

1 2 RAtione communionis fiscus rem totam vendere potest. Priuatus ad instar fisci, vendendo rem communem, socio non præiodicat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*
3 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hisp. 53. tit. 5. part. 5. vbi gloss. 8 in princ.* Duen. *reg. 375. vers. fin.* Hippol. *in l. 1. §. cum quidam num. 2. ff. de quæst. & sing. 441. & 655.* Tiraq. *de retractu lig. §. 1. gloss. 18. num. 7. vers. & facit etiam,* Cou. *lib. 3. var.*
4 *cap. 14. num. 8. vers. rursus,* vbi dicit quòd in hac l. fisco priuilegium datur vt is possit rem communem cum priuato vendere inuito socio. Fabian. de Monte *de empt. quæst. 3. princ. num. 56.* Neguzant. *de pignorib. p. 2. membr. 3. num. 36.* Felici. *de societate cap. 28. n. 10.* Francisc. Lucan. *in tract. de fisco, & eius priuil. in 35. casu, & in 47. num. 35. & 47.* Cald. Pereira *de empt.*
5 *cap. 9. num. 30. vers. verùm in fisco,* vbi subdit debere fiscum priùs socium interpellare an velit emere
6 partem suam pro eodem pretio; & tradit fiscum compellendum pretij partem socio tradere. Stephan. Gratian. *Marchia decis. 169. num. 6. vers. non obstat,*
7 vbi *num. 8.* requirit quòd fiscus interpellet primos socios an velint emere partem suam, itaut si illi velint dare quantum alij, debeant præferre. Fontanel. *de pactis nuptial. claus. 4. gloss. 9. part. 1. num. 16. & 17.* Peregr. *de iure fisci, lib. 6 tit. 4. num. 23.* Alfar. *de officio fisci, gloss. 34. num. 23.* Castill. *controuers. lib. 3. cap. 6. num. 13.*
8 Amplia primò, et si modicam partem in re communi fiscus haberet. *l. 1. C. de vendit. rerum fiscal.* Duen. *d. regul. 375. num. 1.* Peregr. *d. tit. 4. num. 23. vers. amplia etiam,* Felician. *d. cap. 28. num. 12.* Alfar. *d. gloss. 34. num. 15.*
9 Amplia secundò, quamuis fiscus vel princeps ex venditione totius rei nullam perciperet vtilitatem, vt per Gregor. Lop. *dict. l. 53. in gloss. verbo vender,* qui dicit quòd esset magna restrictio ad hanc l. vt tantùm procederet si Princeps vtiliter venderet, Salaz. *de vsu & consuetud. cap. 11. num. 1.* vbi tenet speciale esse in fisco quòd vendere possit totam rem, in totúmque communem obligare. Castill. *d. lib. 3. cap. 6. num. 13.* vbi ait indistinctè legem hanc esse accipiendam, cùm in ea nec vllum verbum inueniri possit, quo fisci priuilegium limitari, aut restringi possit. Quamuis contrarium velit Bart. *in dict. l. 1. C. de vend. rerum fiscal. num. 2.* vbi hoc procedere inquit, dummodo intersit fisco rem totam vendi respectu maioris pretij, quo tota res integra venditur, quàm pars, *vt in l. Maximum, in fin. ff. famil. hercisc.* aliàs si nulla ei vtilitas sequatur, ei non licere; quem sequunt ut Salicet. *in præsenti,* Duen. *dict. regul. 375. num. 5.* Felician. *d. cap. 28. num. 12.* Pereg. *d. tit. 4. in 1. ampliat.*
10 Amplia tertiò decisionem huius l. & dictæ l. 1. ad pignoris obligationem extendi, vt scilicet possit fiscus pignorare, siue obligare rem communem, sicut potest illum vendere. ita Bellap. Salicet. & Bald. *in præsenti,* Duen. *d. regul. 375. num. 4.* Gregor. Lop. *d. l. 53. gloss. 7. vers. an autem sicut potest vendere.* quamuis Castill. *d. cap. 6. num. 24. vers. mihi autem,* contrarium sibi durum admodum videri dicat.
Amplia quartò Regi non solùm rem communem inuito socio vendere licere, sed etiam posse eam donare in totum, Gregor. Lop. *d. l. 53. gloss. 8.* vbi dicit hoc speciale esse de iure partitarum, Villalob. *in antinom. iuris ciuilis & Regij, verbo Princeps num. 63.* Castill. *dict. cap. 6. num. 14. in princip.* vbi non ita de iure communi reperiri expressum profitetur, Carol Tapia *in rubric. C. de constit. Principum, cap. 1. num. 73.* 11
Limita primò, vt non possit fiscus rem communem cum alio in totum infeodare, aut in emphyteusim date, vel locare in perpetuum, vt per Peregr. *d. tit. 4. num. 23. vers. amplia item,* Castill. *d. cap. 6. n. 18. cum seqq.* Quamuis contrarium teneant Bald. *cons. 336. lib. 5.* Felici. *d. cap. 28. num. 13.* 12
Limita secundò si fiscus tantùm habet vsumfructum, ea ratione vsusfructus non licet ei rem vendere, nisi pro iure suo. Bald. *in præsenti textu,* Duen. *d. reg. 375. vers. limita primò,* Alfar. *de officio fisci, gloss. 34. num. 25.* Castill. *d. cap. 6. num. 27.* 13
In gloss. *Proprium priuilegium.* Nota quòd res in suo toto plus valet quàm pars in sua parte, Tiraq. *de retractu lign. §. 23. gloss. 1. num 17.* Caballin. *de euictione. §. 5. in addit. lit. S.* Cardin. Mantic. *de tacitis, lib. 4. tit. 20. num. 34.* Matiens. *l. 7. gloss. 7. num. 24. tit. 11. lib. 5. nouæ Recopilat.* Et res non affert tantam vtilitatem in parte, quantam in toto respectu totius, Caballin. *vbi suprà.* Giurb. *decis. 52. num. 3.* 14

SVMMARIVM.

1 *Pars communis potest vendi extraneo ante intentatum iudicium communi diuidundo.*
2 *Commune quidem pro parte extraneo etiam vendere potest.*
3 *Partem suam vendere quemquam posse inconsulto, imò inuito socio. Alios ex socijs, præter fiscum, non nisi partem suam vendere posse num. 4. intellige vt num. 5.*
6 *Locare totam domum vtiliter potest socius inuito socio, quando non poterat locari pro parte.*

L. Falso tibi. III.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. Eusebio.

PArs communis potest vendi extraneo ante intentatum iudicium communi diuidundo. Commune quidem pro parte extraneo etiam vendere potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. suprà hoc tit.* 1 2
Probat hic text. partem suam posse quempiam vendere socio inconsulto, imò inuito, vt per Alex. *in l. de pupillo, §. si plurium, num. 7. ff. de noui oper. nuntiat.* Gregor. Lopez *l. 55. gloss. 6. in princ. tit. 5. part. 5.* Stephan. Gratian. *Marchia decis. 169. n. 7.* vbi quòd alij ex socijs præter fiscum non nisi partem suam vendere possunt. Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap. 9. num. 30. in princip.* vbi hoc intelligit, illæso & saluo manente iure socij, quoniam partem suam, 3 4

non socij, quis potest vendere, quoniam disponendi de alienis cuique facultas tributa non est. Plus enim quam partem suam sine voluntate socij, etiam omnium bonorum socij sint, socius alienare non valet, & si maiorem partem habentes vendant, non tenetur minorem habens venditioni stare, nisi res communes sint expositæ ad vendendum, quia in illis videntur inter se habere tacitum mandatum ad vendendum vt *in l. nemo ex socijs*, & *ibi* gloss. & Bald. *ff. pro socio*. Fabian. de Monte *in tract. de empt q. 3. princ. n. 56.* Valet tamen statutum prohibens socium partem suam extraneo vendere irrequisito consorte; & iubens vendere potius consorti, aut vicino, quàm alteri, & dans facultatem ciuibus retrahendi eodem pretio, quo exteris est venditum, Patis. *consil. 83. n. 3. vol. 3.* Roland. *cons. 63. n. 1. vol. 1.* Tiraq. *de retract. lig. in præfat. n. 15.* Mexi. *in tract. tassæ pœnis concl. 5. n. 108. cum seqq.* Azeued. *l. 7. n. 3. tit. 11. lib. 5. noua Recop.* Gregor. Lop. *l. 55. gloss. 6. vers. valeret tamen statutum tit. 5. p. 5.*
6 Et quòd potest socius inuito socio totam domum locare vtiliter quando locari non poterat pro parte, resoluit latè Surd. *cons. 43. num. 8. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Alienatio pro parte non valet.*
2 *Miles partem rei sua alienatæ, non socij vendicare potest.*
3 *Vicinus & consors non præferatur in venditione facta per vicinum, & consortem, de iure communi. de æquitate quid, num. 4.*

L. Portionem quidem. IV.

Iidem AA. Vlpiano militi.

1 Alienatio pro parte non valet. Miles partem rei
2 suæ alienatæ, non socij vendicare potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Vide Tiraq. *de retractu lig. in præfat. num. 30.* vbi post relata verba huius text. sic ait. Vide enim in vtroque loco fratrem (quā necessitate nulla post parentes, & filios maior est, aut coniunctior) eumdemque socium in eadem re (est enim vtrobique vtrinque vinculum) & præterea in posteriore loco militem, cui alias contra iuris regulas priuilegia multa conceffa sunt, non admittendum ad retrahendam portionem fratris ab eo alteri venditam restituto pretio, sed eius rei, quam à Principe postulabat, quodam veluti conuitio, repulsam passam fuisse, quòd scilicet id postulare non conueniret grauitati militaris, quæ verba in hoc expendit Bald. *ibi*, vel militibus non liceat illicita postulare, &c.

3 *Fin. autem partem*, &c. Ergo de iure communi vicinus & consors non præferuntur in venditione facta per vicinum, & consortem, vt per Bald. *in l. 1. in 1. notab. C. communi diuid.* Parlad. *in sesquicent. differ. 109. §. 7. num. 1.* Stephan. Gratian. *discept forens. tom. 3. cap. 546 num. 1.* Greg. Lop. *in l. 55. gloss. 8. tit. 5.*
4 *p. 5.* De æquitate autem debet socius præferri etiam de iure communi si vult partem venditam retrahere soluto eodem pretio, Guid. Papæ *sing. 780.* Hippol. *sing. 441. n. 1.* Surd *cons. 105. n. 3.* Steph. Grat. *Marchia decis. 169. n. 8. & discept. forens. d. cap. 526. n. 3.* vbi hanc opinionem à Rota approbatam fuisse dicit, *& c. 546. num 4.* vbi *num. 6.* reprobat Fabian. de Monte *de empt. q. 3. princ. q. 18. num. 41.* dum voluit quòd vicinus potius teneatur vendere vicino, quàm aliis.

SVMMARIVM.

1 *Euicta rei parte, pro parte competit actio ad euictionem.*
2 *Euicta parte emptor, qui ignoranter rem emit, agit ad interesse; licet sibi de euictione non prospexerit.*
3 *Euicta re vendita venditor de euictione actione ex empto tenetur ad restituendum pretium, damna, inter esse, etsi euictio ab eo promissa non sit.*
4 *Euicta rei parte an emptor agere possit pro tota re de euictione.*

L. Si maior. V. & vlt.

Iidem AA. & CC. Olympiano.

Re pro parte euicta, pro parte ad euictionem 1
competit actio. Item euicta rei parte emptor, 2
qui ignoranter rem emit, agit ad interesse, licet sibi de euictione non prospexerit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

Notatur ad hoc quòd re vendita euicta venditor 3
de euictione, actione ex empto tenetur ad restituendum pretium, damna, & interesse, etsi euictio ab eo promissa non sit, vt per Tiraq. *de retractu lig. §. 1. gloss. 9. num. 57.* Anton. Gom. *tom. 1. var. cap. 2. num. 33.* Cou. *lib. 3. var. cap. 17. num. 1.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 15. cap. 21.* Perez *in l. 2. tit. 7. lib. 5. Ordin. pag. 195. vers. regulariter*, Menoch. *cons. 84. num. 18. lib. 5.* Decian *resp. 18. num. 29. lib. 2. & resp. 3. n. 11. lib. 5.* Gutier. *de iuram. confirmat. p. 1. cap. 61. num. 1.* Surd. *cons. 13. n. 15. & cons. 32. n. 9. & 25.* Motl *in emporio iuris p. 1. tit. 9. de contrah. empt. in præmiss. n. 56.* D. Barbos. *in l. venditor 39. num. 2. & 3. ff. de indic. & in l. in æstimatis 51. num. 74. ff. soluto matrim.* Valenzuel. *cons. 18. num. 98. vol. 1.* Ioseph Sesse *Aragon. decis. 28. num. 1. vol. 1.* Giurb. *decis. 87. num. 8.* Sigism. Scacc. *de commerc. & camb. §. 2. gloss. 5. num. 290.* Gregor. X V. *decis. 25. num. 3.*

Facit pro resolutione illius controuersæ quæstionis, an emptor parte rei euicta pro tota re de euictione agere possit? In qua vna sententia tenet non dari 4
de euictione pro tota re, sed pro parte prædij euicti, & pro ea tantùm parte esse faciendam restitutionem pretij. Ita gloss. Bart. & Alex. *in l. 1. de euictionib.* Bald. *in præsenti*, Caballin. *d. tract. de euictionib. in addit. ad d. §. 5. lit. L. post princip. vers. Aretin.* Hieron. Gabr. *cons. 49. per tot.* præsertim *num. 15. & 16. & cons. 50. tom. 1.* vbi hanc opinionem veriori & crebriori calculo receptam & omnino tenendam docet Surd. *cons. 359. num. 39. & decis. 295. num. 5. & 19.* vbi inquit, quòd in casibus, quibus imminet euictio, non potest retineri pretium, nisi pro parte rei, super qua molestia fuit mota, Cæs. Barz. *Bononien. decis. 62. à num. 11.* vbi hanc veriorem esse inquit, & argumentis, ac auctoritatibus pro contraria opinione adductis, satisfacit, Mascard. *de probat. conclus. 615. n. 17.* vbi dicit quòd si pars rei venditæ, vel fundi euineatur, necesse est probare per emptorem bonitatem illius partis, pretium, ac conditionem, & omnes qualitates, vt complectatur quantum sit ei restituendum, Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 787. n. 8 & 9.* Alia sententia tenet quòd euicta parte rei pro tota re datur euictionis actio, quam sequuntur Roman. *consil. 196.* Ruin. *cons. 141. num. 4. in fine, & num. 5. in fine, vol. 1.* vbi dicit quòd si res vendita sit pro parte aliena, & ita non tradatur nisi pro parte, poterit emptor discedere ab emptione, & interesse totius rei conse-

qui

qui, Bero. *cons.* 158. *num.* 39. *vol.* 1. vbi concludit quòd si venditor non possit totam rem venditam tradere liberam, quia est pro parte aliena, locus erit rescissioni contractus, Curt. iun. *cons.* 74. *num.* 1. Ioan. Imola *cons.* 39. vbi dicit conductorem plurium rerum discedere posse à conductione si vna frui non posset, Surd. *d. decis.* 295 *num.* 19. *& cons.* 13. *à num.* 16. Cardin. Tusch. *practic. conclus. tom. vlt. lit. V. conclus.* 61. *num.* 7. *&* 8. Thesaur. *in addit. ad decis.* 102. vbi pro hac parte Senatum Pedemontanum iudicasse inquit. Quę quidem opinio vltimo loco relata sine dubio procedere poterit quando constat venditorem partem rei non empturum, nec venditorem partem venditurum. nam tunc pro tota datur euictio, & redhibetur. *l. cùm einsdem* 34. *ff. de ædilit. edict. l. tutor* 49. *§. curator, ff. de minoribus, l. si quis aliam*, vbi Bart. *ff. de solution.* Tiraquel. *de retractu lign. §.* 13. *gloss.* 1. *num.* 2. *&* 3. Surd. *cons.* 104. *num.* 6. *& cons.* 359. *num.* 30. *& decis.* 295. *num.* 16. Cardin. Tusch. *d. lit. V. concl.* 61. Vel quando res venditæ sunt huiusmodi vt dura separatio inducenda sit. nam si vna tantùm ex rebus venditis euincatur, aut redhibeatur, omnes euinci, seu redhiberi possunt, Anton. Gom. *d. tom.* 2. *cap.* 2. *num.* 49. *versic. dubium tamen est*, Azeued. *l.* 10. *à num.* 2. *tit.* 11. *lib.* 5. *nouæ Recopilat.* Matiens. *l.* 7. *gloss.* 7. *à num.* 20 *tit.* 22. *lib.* 5. *eiusdem nouæ recopilat.* Barz. *decis.* 62. *num.* 28. At quando plures res venduntur, quæ non sunt eiusdem officij, euicta vna, seu redhibita, non euincentur, seu redhibebuntur omnes, si neutra sit alteri accessoria. *l. si ædiles*, 8. *fin. ff. de ædilit. edict.* Deci. *cons.* 485. *num.* 10. Muta *decis.* 24. *num.* 26. Barz. *d. decis.* 62. *num.* 2. & in hoc casu etiam de plano procedit prima sententia, de qua *suprà*.

Veluti propria nescienti.] Secus si scienti, vt per gloss. *hic verbo nescienti*, Tiraquell. *de retractu lignag. §.* 12. *gloss.* 1. *num.* 7. *cum seqq.* D. Barbos. *in l. diuortio, in princ. p. à num.* 82. *ff. solut. matrim.*

Rem alienam gerentibus non interdici rerum suarum alienationem.

Tit. LIII.

Hic dicitur de rebus, quæ in totum alienari possunt. hæ sunt res in dominio vendentis constitutæ, etiamsi alicui sint obligatæ. Hac ratione tutores, vel curatores, quorum omnia bona constat esse tacitè pupillo, vel adolescenti obligata, licèt iudicio tutelæ, vel negotiorum gestorum iam damnati sint, tamen res suas vendere possunt, cum sua tamen causa, id est, saluo iure pignoris. Scripserunt in hanc rubric. Cuiac. Pac. & VVesembec.

SVMMARIVM.

1. *Tutores, vel curatores non prohibentur res suas alienare, durante administratione, nec eà finita, licèt sint ex causa iam condemnati.*
2. *Creditor habens tacitam hypothecam anteriorem præfertur creditori posteriori habenti hypothecam tacitam, siue expressam, quamuis sit fiscus.*
3. *Fiscus an præferatur creditoribus habentibus tacitas hypothecas anteriores.*

L. Non est. Vnic.

Impp. Severus *&* Antoninus AA. *Publicæ.*

Tutores, vel curatores administratione durante, non prohibentur res suas alienare, nec ea finita, licèt sint ex causa iam condemnati. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Buttig. Angel. Fulgos. Castrens. Bald. Sichard. Cuiac. Donell. Aloys. Leo *in* 4. *fol.* 39. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.* 1

Notari debet hic text. ad hoc quòd habens tacitam hypothecam anteriorem, præfertur posteriori creditori habenti hypothecam tacitam, siue expressam, quamuis sit fiscus; vt per Panormit. *consil.* 102. *col.* 2. *ad fin. lib.* 2. Cassan. *in catalog. gloriæ mundi, p.* 12. *consid.* 99. *post princip.* Roman. *singul.* 147. Neguzant. *de pignorib. membr.* 4. *part.* 2. *num.* 21. 98. *&* 165. *& part.* 5. *membr.* 1. *num.* 18. *& membr.* 2. *num.* 10. Gregor. Lopez *l.* 27. *gloss.* 1. *& l.* 33. *gloss.* 3. *in princip. tit.* 13. *part.* 5. Rebuff. *tom.* 2. *ad leges Galliæ, tit. de constis. redit. art.* 1. *gloss.* 8. *num.* 14. Matiens. *l.* 7. *gloss.* 7. *num.* 3. *tit.* 16. *lib.* 5. *noua Recopilat.* Felician. *de censib. tom.* 1. *lib.* 3. *cap.* 5. *num.* 8. Anton. Fab. *decade* 6. *errore* 1. Gotier. *practic. lib.* 3. *quæst.* 99. *num.* 6. Surd. *decis.* 163. *n.* 1. Castill. *controuers. lib.* 3. *cap.* 4. *num.* 5. *&* 8. Couarr. *variar. lib.* 1. *cap.* 7. *n.* 1. *vers. quartò, & cap.* 16. *n.* 2. *ad fin.* Peregr. *de iure fisci lib.* 6. *tit.* 6. *num.* 16. Cardin. Tusch. *practic. conclus. litt. H. conclus.* 129. *num.* 39. D. Barbos. *in l.* 1. *ff. soluto matrimonio, part.* 6. *num.* 1. vbi *num.* 9. subdit quòd licèt omnes concedant dotem præferri 3 creditoribus habentibus tacitas hypothecas anteriores, fiscum tamen non habere tale priuilegium, neque præferri creditoribus habentibus tacitas hypothecas anteriores.

De pactis inter emptorem, & venditorem.

Tit. LIV.

Emptio & venditio est vnus contractus duplici nomine notatus, qui consensu perficitur, vt emptori rem, dato certo pretio, habere liceat; mutatur autem eius natura pactis contrahentium. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia tituli vide Suar. Donat. à Fina, Viui. Muscul & alios *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 37. *pag.* 644. *l. Hispan.* 38. *tit.* 5. *part.* 5. Arimin. Tepat. *variarum sentent.* 2. *tit.* 407.

SVMMARIVM.

1. *Pactum vt pretio emptionis, conuento tempore non soluto, arrha reddatur, & res habeatur pro non empta, validum.*
2. *Pacti validitas facti ab emptore quòd non transeat dominium donec pretium soluatur integrè, remissiuè.*
3. *non esse Pactum legis commissoriæ, vbi ipso iure redit dominium.*

L. Si ea lege. I.

Imp. ANTONIN. A. Diotimæ.

1 PActum vt pretio emptionis, conuento tempore, non soluto, arrha reddatur, & res habeatur pro non empta, valet. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Butrig. Angel. Fulgos. Castr. Bald. Sichard. Cuiac. Donell. Aloys. Leo *in 4. fol. 39.* Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

2 De validitate pacti ab emptore facti quòd non transeat dominium donec pretium integrè soluatur, vide Abb. *cons. 69. in fine lib. 2.* Tiraquel. *de retractu lig. §. 1. gloss. 2. à num. 36.* Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 2. num. 30. vers. item etiam*, Parlad. *lib. 2. rerum quotid. cap. fin. part. 1. num. 1. & 7.* Surd. *decis. 220. num. 13. & decis. 344.* Afflict. *decis. 138.* Vincent. de Franchis *decis. 506. ex num. 5.* Magon. *Lucensi decis. 31. & Florent. decis. 91. num. 8. & 9.* Marta *in votis nouiss. decis. voto 43. à num. 2.* Ioseph. Sesse *Aragon. decis. 42. num. 13. cum seqq. tom. 1.* Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 4. tit. 27. num. 4. & 5.* Valenzuel. *cons. 59. num. 35. tom. 1.* Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap. 22. num. 31. in fine.*

3 In gloss. *Pertineret.* ibi, *& sic patet quòd non est pactum legis commissoria, vbi ipso iure redit dominium, sed fit per hæc verba, res sit inempta*, &c. Vide Anton. Gom. *variar. tom. 2. cap. 2. num. 30. vers. item adde.* Negusant. *de pignorib. part. 4. in princ. num. 1.* Boër. *decis. 182. num. 18.* Emman. à Costa *in cap. si pater, de testam. lib. 6. part. 3. verbo obliqua, num. 41. vers. & sanè.*

SVMMARIVM.

1 Pactum valet de retrouendendo, & fructus ex mora debentur.

2 Pactum de retrouendendo, seu de vendendo, aut reddendo rem venditam venditori pro eodem pretio quandocunque illud emptori restituat, quòd validum & licitum sit remissiuè. Valor pecuniæ si interim mutetur, quid, num. 3. quid si venditio fuerit celebrata cum pacto de retrouendendo, & de certo pretio reuenditionis nihil dictum fuerit, numer. 4. si castrum, villa, vel alia res vendita fuerit cum pacto redimendi, quandocunque voluerit, præstando alium locum, vel rem æquiualentis redituus, si venditor, vel donator aliam velit præstare, & donatum redimere, cuius temporis æquiualens redituus considerari debeat, contractus scilicet, vel redemptionis, quid, num. 5. quid si pactum huiusmodi fuerit appositum in alio instrumento separato, n. 6. si appositum incontinenti post venditionem, quid, num. 7.

8 Pactum appositum incontinenti quod sit.

9 Pretij modicitas cum pacto de retrouendendo, an efficiat contractum vsurarium, & num. 10. 11.

12 Rei æstimatio, seu valor quomodo considerari debeat.

11 Pacti de retrouendendo valor quis.

13 Rusticus si fundum emat pretio exiguo, cum pacto de retrouendendo, an locum habeat suspicio fœnoris.

15 de Retrouendendo quando simpliciter facta est promissio, absque temporis determinatione, & sine clausula denotante perpetuitatem, tunc de iure communi est spatium triginta annorum, vel decem quando conuentum est vt ad tempus possit retrahere, nulla certa die adiecta. si contra Ecclesiam data est simpliciter facultas redimendi, quæ, n. 16. pactum huiusmodi Hispanorum iure decem annorum præscribi, num. 17.

18 in pacto de Retrouendendo si adest clausula, quandocunque, *vel* toties quoties voluerit, *vel* perpetuò, *vel* semper, *quid, & num. 19. Amplia*

I. etiamsi fuerit dictum quòd quandocunque venditor posset redimere, non obstante quacunque præscriptione, num. 20.

II. etsi præscriptioni sit renunciatum, num. 21.

III. quamuis Princeps vendat, & dictum pactum cum dictis clausulis fuerit initum, n. 22. Limita

I. quando in dicto pacto de retrouendendo interuenit iuramentum, num. 23.

II. quando partes assignarunt maius tempus quàm 30. annorum, num. 24.

III. si promissum sit toties retrouendere, quoties huic remedio fuerit præscriptum, num. 25. declara vt num. 26. Quomodo autem immemorialis procedat si constet de pacto de retrouendendo, & de initio rei, quæ præscribi prætenditur, remissiuè, num. 27.

IV. quando cum pacto de retrouendendo concurrit hypotheca, num. 28.

V. quando venditor, vel eius hæres via actionis procederet, secus si via exceptionis, seu retentionis, num. 29.

VI. in contractibus vsurarijs, num. 30.

31 Emptorem non posse compelli ad reuendendum lapso termino dato ad retrahendam rem venditam.

32 Retrouendere promittentem infra certum tempus, eo elapso non adstringi retrouendere. Amplia

I. nec moram purgari posse intra tempus modicum, num. 33.

II. etsi intra terminum præfixum venditor partem pretij emptori soluerit, num. 34.

III. nec minorem ex capite minoritatis, si sit hæres venditoris, posse contra lapsum temporis conuentionalis restitui, vt possit oblato pretio rem venditam redimere, num. 35. secus quando redimendi facultas ab initio concessa fuit minori intra certum tempus, num. 36.

IV. minorem non admitti, quamuis ex clausula, si qua mihi iusta causa esse videbatur, *velit restitui aduersùs lapsum temporis conuentionalis, num. 37.*

V. nec à Principe dilatoriam dari valere, vt venditor, qui intra terminum pretium non soluit, eo transacto admittatur ad redimendum, num. 38.

VI. etsi emptor durante termino, intra quod venditor rem retrahere ei, qui dixit se velle retrahere, responderit, Venias toties quoties volueris, ego te libenter admittam, *num. 39.*

VII. etsi non transacto tempore retractûs dixerit venditori, illum se admissurum ad retractum quandocunque voluerit, num. 40. Limita

I. si emptor lapso termino assignato ad retractum dixerit se adhuc esse paratum retrouendere, n. 41.

II. si emptor post tempus præstitum petierit sibi pretium solui, & sciens fecerit, num 42.

III si post tempus huic facultati concessum emptor pretium sibi a venditore oblatum acceperit, n. 43. vel partem tantùm pretij, num. 44. Nota

I. quòd ius competens venditori ex pacto de retrouendendo cedi potest, num. 45. & gabellam ex hac cessione deberi, num. 46.

II. quòd emptor, qui ex pacto de retrouendendo tenetur reuendere, vel reddere rem acceptam venditori, debet præcisè rem tradere, & non liberatur soluendo interesse. si habet facultatem rei tradendæ, num. 47.

III. non

I I I. non restituto pretio emptori, dominium non reuerti ad venditorem retrahentem, sed actionem personalem tantùm, etsi est penes tertium eum non posse vendicare, n.48. contrarium, n.49. vtrumque componitur, n.50. Amplia idem esse si cum pacto de retrouendendo verbis obliquis concepto concurrat, ne liceat emptori rem alij vendere, nec alienare, num.51.

I V. contra tertium possessorem non citatum, sententiam contra primum emptorem ex pacto de retrouendendo conuentum latam non posse exequi, nec illi nocere, num.52.

V. emptorem, qui à duobus rem emit cum hoc pacto, vno volente reemere, partem non teneri ei vendere, num.53.

V I. quòd si vnus ex hæredibus rem emptam solus possideat, vel communiter cum alijs, potest in solidum condemnari ad eius restitutionem, n.54.

V I I. quòd si durante tempore assignato, infra quod venditor potest rem reemere, emptor eam obligaret, antequam reematur, resoluitur ius pignoris si venditor reemat, num.55.

V I I I. ex prima venditione cum pacto de retrouendendo deberi gabellam, non verò ex reuenditione, num. 56. Amplia gabellam deberi ex venditione, quamuis pactum de retrouendendo non verbis directis, sed obliquis fuisset initum, num.57.

I X. quòd venditor, qui ex vi pacti de retrouendendo tenetur reuendere alteri, si rem emptam alteri locat, & durante locatione redimatur, teneatur redimens stare locationis facta per emptorem, n.58.

59 *Actio ex vendito, & præscriptis verbis ad eandem rem quare competat, cùm appareat esse compatibiles.*

60 *Fructus interim dum res retrahitur, perceptos emptor suos facit.*

61 *Fructus pendentes omnes ad eum spectant, qui redemit. pro rata diuidendos esse, n.62. intellige vt n.63. Rata quande sit facienda, remissiuè, n 64.*

65 *Fructus post moram perceptos emptor tenetur restituere.*

66 *Accrescentia fundo per alluuionem pertinere ad emptorem reuendentem. nisi venditio sit, conditionalis conditione suspensiua, num.67.*

68 *Seruitutem acquisitam non resolui per retrouenditionem, & venditorem teneri ei præstare pretium seruitutis.*

69 *Expensas, seu melioramenta posse repeti à venditore agente de retrouenditione. intellige vt num.70.*

L. Si fundum. II.

Imp. ALEXANDER A. *Charisio.*

1 VAlet pactum de rettouendendo, & ex mora debentur fructus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr. hoc tit. & tom.7. repet.* Hieron. Cagnol. & Ludouicus Gozadinus.

Nonnulli existimant hanc l. tractare de pacto de restituenda re pro eodem pretio, & non de pacto de rettouendendo, ex quorum numero sunt Corras. *lib.3. miscell. cap.9. num.1.* Caguol. *in præsenti n. 12.* Raudens. *Pisana decis.16. num. 176.* quos refert Castill. *controuers. lib.2. cap. 25. num. 29.* eo quòd huiusmodi pacta longè inter se distent, & in multis differant, prout notant Ruin. *cons. 16. num. 11. lib. 4.* Cagnol. *hic num. 14.* Cou. *lib. 3. var. cap. 8. num. 4. vers. sed ex alijs coniecturis.* Sed verius & receptius esse hunc text. de pacto retrouendendo loqui, tenent Angel. & Paul. *in l. 1. sup. hoc tit.* Tiraq. *de retractu conuent. in præfat. num. 2.* Pichard. *in §. actionum 28. q.8. num.16. Instit. de action.* vbi alios laudat, & licèt nonnullas differentias inter hæc pacta tradant Doctores *vbi suprà*, de quibus Pinel. *in l. 2. C. de rescind. vendit. part. 2. cap. 3. à num 20.* Pichard. *d. quæst.8. num.17.* quoad rei effectum inter pactum de retrouendendo verbis obliquis conceptum, seu reuendendi, aut restituendi rem venditam nullam esse differentiam, tradunt Pinel. *d. cap.3. à num.27.* Petra *de fideicom quæst.8.n.197.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sua facilitate num. 58. C. de integ. restit. min. & in tract. de empt. & vendit. cap. 8. num. 25.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 4. tit. 31. num. 3.*

De pacto de retrouendendo, seu de vendendo, aut reddendo rem venditam venditori pro eodem pretio, quandocunque illud emptori restituat, & quod validum & licitum sit, vide Ordin. Reg. Lusit. *lib.4. tit.4. in princ. & tit.67. §.2.* Sot. *de Iustit. lib.6. q.5. art. fin.* Cott. *in memorab. verbo pactum de retrouendendo,* Anton. Gom. *var. tom.2. cap.2. n.27.* Cou. *lib.3. variar. cap.8. n.4.* Nau. *in man. cap.17. n.242. cum seqq.* Tiraq. *de retract. conuent. in præfat. n.2. cum seqq.* Menoch. *de arbitr. casu 217. à princ.* Azeued. *l.4. n.11. cum seqq. tit. 6. lib.8. nona Recopilat.* Alex. Raudens. *de analog. lib.1. cap.30.* Mascard. *de probat. concl.441. n. 3.* Mozz. *de contractib. tract. de empt. tit. quibus modis annulletur emptio, n.19.* Cald. Pereira *d. verb. sua facilitate, n.59. vers. nihilominus,* Felician. *de censib. lib.1. cap.6. n.8.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. collect.5.* Anton. Fab. *de error. pragmat. decad.9. errore 9.* Ludou. Beia *respons. casuum conscient. p.1. casu 7.* Morl. *in emporio iuris p.1. tit.9. q.14. n.1. & 2.* Molin. *de Iustit. tract.2. disp.374. cum seqq.* Lessi. *eod. tract. tom.1. lib.2. cap.20. dub.16. n.138.* Cardos. *in praxi iudic. & Aduoc. verbo vsura n.10.* Castill. *contron lib.2. cap.25. n.5. cum seqq.* Cardin. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib.4. tit.31. n.1. cum seqq.* Bernard. Græuæ *ad practic. Camera Imper. lib.2. concl.16.* Farin. *in praxi crimin. p. 5. tit. de falsitate & simulat. q.163. n.20. cum seqq.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. tom 2. lib.25. n.291. cum seqq.* Cardin. Tusch. *pract. concl. litt. P. concl.24.* Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap.8. n.25. & cap.25. n.6.* Alex. Trentacinq. *var. resol. lib.3. tit. de empt. resol.10. à princ.*

Quid si interim pecuniæ valor mutetur, an valor pecuniæ attendi debeat secundùm tempus contractus, vel redemptionis? vide Boër. *decis.327. num.4.* quem refert & sequitur Menoch. *cons.606. n.20.* vbi tempus contractus inspiciendum esse docent, & alia, quæ in confirmationem huius doctrinæ adaptari possunt, tradit ibi, quem vide. 3

Quid si venditio fuit celebrata cum pacto de retrouendendo, & de certo pretio reuenditionis nihil dictum fuit, vide Gozadin. *in præsenti quæst.17. n.131.* quem sequitur Menoch. *d. cons. 606. num. 28.* vbi resoluit pretium, quod currit tempore redemptionis, & non contractus, inspiciendum esse. 4

Quid si castrum, villa, vel alia res vendita fuit cum pacto redimendi, quandocunque voluerit, præstando alium locum, vel rem æquiualentis reditus, si venditor, vel donator aliam rem velit præstare, & donatam redimere, cuius temporis æquiualens reditus considerari debeat; contractus scilicet, vel redemptionis? vide Menoch. *d. cons.606. à n.11.* vbi reditus tempore redemptionis, & non contractus considerandos esse respondit, & contrariis satisfacit. 5

Quid si pactum huiusmodi fuit appositum in alio instrumento separato? vide Cald. Pereira *de extinct. emphyt. cap. 16. num. 54. in fine,* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib. 4. tit. 31. num. 11.* 6

vbi tenet huiusmodi pactum scriptum in alio instrumento magis augere fraudis suspicionem tanquam id fuerit excogitatum ne fraus ipsa appareret, qua cessante potest hoc pactum etiam in alio instrumento describi, cùm sit omnino separatum à venditione, vt *ibid. num.* 7. tenet.

7 Quid si fuit appositum incontinenti post venditionem? vide Cassan. *in consuetud. Burgund. rub.* 5. §. 1. *verbo rentes, num.* 36. & *rub.* 7. §. 5. *verbo le testateur, num.* 10. Tiraquell. *de retractu conuent. in præfat. num.* 6. Cardin. Mantic. *d. tit.* 31. *num.* 5. & *num.* 13. *cum*
8 *seqq.* vbi dicit quòd sufficit. Pactum autem dicitur incontinenti appositum quando fuit conuentum antequam contractus sit absolutus, de quo vide Tiraquell. *d. tit.* 2. *de retractu conuent.* §. 1. *gloss.* 5. *num.* 1. Menoch. *de arbitr. casu* 23. Gemin. *de vsur. comment.* 2. §. 1. *num.* 34. Cardin. Mantic. *dicto tit.* 31. *num.* 5. *in fine.*

9 Quæstio controuersa est, vtrùm modicitas pretij cum pacto de retrouendendo efficiat contractum vsurarium? Partem affirmatiuam quando læsio est enormis, hoc est, vltra dimidiam iusti pretij, tenent Cæpol. *de simulat. contractus, casu* 6. Cassad. *decis.* 1. *de vsur.* Afflict. *decis.* 319. *num.* 2. Vrsill. *in annot. ad decis. eiusdem* 65. *à num.* 1. Grammat. *decis.* 76. *num.* 7. Crauett. *cons.* 156. *num.* 4. & 7. Natt. *cons.* 198. Riminald. *cons.* 218. *ex num.* 122. *vsque ad* 147. *lib.* 2. Roland. *cons.* 40. *num.* 13. 21. & 24. & *cons.* 96. *num.* 19. & 20. *lib.* 2. Couarr. *lib.* 3. *variarum cap.* 8. *num.* 4. Gam. *Lusit. decis.* 81. & *ibi* Flores de Mena *in add.* Mascard. *de probat. concl.* 447. *à num.* 2. Magon. *Lucensi decis.* 60. *à num.* 7. Fachinæ. *cons.* 18. *num.* 2. & 23. *lib.* 1. Azeued. *l.* 4. *num.* 24. & 25 *tit.* 6. *lib.* 8. *noua Recopilat.* Gasp. Roderic. *de annuis redditib. lib.* 2. *quæst.* 3. *num.* 9. Alexand. Trentacinq. *d. tit. de empt. & vendit. resolut.* 10. *num.* 7. Cacheran *decis.* 42. *n.* 9. Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præsumpt.* 122. *num.* 10. Surd. *cons.* 34. *per tot.* maximè *num.* 5. Valasc *consult.* 70. *num.* 9. Cancer. *var. resol. part.* 1. *cap.* 13. *num.* 16. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 26. *num.* 10.

10 Secunda tenet opinio necesse esse cum pacto de retrouendendo & modicitate pretij concurrere emptorem esse solitum fœnerari, vel aliam circunstantiam. Ita Cyn. & Salicet. *in l.* 1. *C. plus valere quod agitur*, Tiraq. *de retractu conuent. in præfat. num.* 5. Deci. *cons.* 2. *ex num.* 15. *lib.* 2. Alex. *cons.* 109. *lib.* 4. Roland. *cons.* 96. *à num.* 19. *lib.* 2. Cephal. *cons.* 1. *num.* 36. *lib.* 2. & *cons.* 496. *num* 48. *lib.* 4. Cacheran. *decis.* 41. & 42. Menoch. *de arbitr. casu* 217. *num.* 3. & *de præsumpt. lib.* 3. *præsumpt.* 122. *num.* 3. & *cons.* 338. *num.* 1. & 2. Mascard. *de probat. concl.* 447. *num.* 1. & 9. Arimin. Tepat. *variarum sent. tom.* 2. *tit.* 407. *cap.* 4. *versic. an hæc duo*, Vincent. Caroc. *de locato, & conducto, tit. de vsuris, quæst.* 11. Honded. *cons.* 31. *num.* 68. *lib.* 1. & *cons.* 33. *num.* 66. *lib.* 2. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sua facilitate, num.* 6. Fachin. *controuers. iuris, lib.* 2. *cap.* 12. Gasp. Roderic. *de annuis redditib. lib.* 2. *quæst.* 3. *num.* 10. vbi *num.* 12. hanc opinionem procedere loquit quando non est magna læsio, Parladnr. *different.* 53. §. 1. *num.* 3. Anton. Fab. *in suo Codice lib.* 4. *tit.* 30. *de rescind. vend. different.* 1. *num.* 6. Felician. *de censib. lib.* 1. *cap.* 6. *num.* 13. *versic. partem autem negatiuam*, & *num.* 14. & 15. Cenal. *communium contra commun. quæst.* 224. *in fine*, Farin. *in praxi crimin. part.* 5. *quæst.* 163. *num.* 42. Cardin. Mantic. *d. lib.* 4. *tit.* 20. *num.* 69. Stephan. Gratian. *discept. forens.* 258. *num.* 3. Castill. *controuers. lib.* 2. *cap* 4. *num.* 50. vbi *n.* 8. in hac videtur residere. Plures ex his & alij has opiniones conciliare intendunt, & primam procedere dicunt quando læsio in pretio est vltra dimidiam iusti pretij: secundam quando læsio in pretio est modica; & tunc vltra læsionem & pactum de retrouendendo aliæ fœnoris suspiciones debere cócurrere aiunt, ex quorum numero sunt Roman. *singul.* 304. Deci. *cons.* 267. *col.* 1. *versic. accedit etiam*, Alex. *cons.* 28. *lib.* 5. Ias. *cons.* 153. *col.* 2. *cum seqq.* Roland. *cons.* 96. *num.* 19. *lib.* 2. Franc. Marc. *Delphin. decis.* 484. *num.* 25. & 28. *part.* 1. Menoch. *cons.* 358. *lib.* 4. Boër. *decis.* 102. *sub num.* 3. & 5. Honded. *cons.* 33. *num.* 68. *lib.* 2. Mascard. *d. concl.* 447. *n.* 7. & 9. Caroc. *d. tit. de vsuris, quæst.* 11. *num.* 14. Gasp. Roderic. *dict. quæst.* 3. *num.* 9. Azeued. *l.* 4. *num.* 25. & 26. *tit.* 6. *lib.* 1. *noua Recopilat.* Fachin. *cons.* 28. *num.* 2. & 23. *lib.* 1. Alex. Raudens. *de analog. lib.* 1. *cap.* 30. *num.* 256. & 257. Rot. *decis.* 99. *à num.* 1. & *decis.* 256. *num.* 2. apud Farin. *lib.* 2. *consil.* Castill. *d. cap.* 24. *num.* 62.

Tertia denique opinio, cui tanquam probabiliori 11
magis adhæreo, est eorum, qui hanc quæstionem iudicis arbitrio relinquunt, qui quandoque ex pacto de retrouendendo, & modicitate pretij, iuncta consuetudine fœnerandi, & ex aliis coniecturis & præsumptionibus contractum simulatum existimabit, iuxta facti & personarum qualitatem, ita Cæpol. *de simulat. contractus, num.* 108. *concl.* 9. & 10. Mynsing. *centur.* 3. *obseruat.* 62. *n.* 6. Cou. *lib.* 3. *variarum cap.* 8. *num.* 4. *versic. cæterum*, Mascard. *concl.* 442. *num.* 6. Hieron. Gabr. *cons.* 74. *num.* 5. *lib.* 1. Menoch. *de arbitr. casu* 217. & *de præsumpt. lib.* 3. *præsumpt.* 122. *num.* 7. & *à num.* 4. Azeued. *d. l.* 4. *ex num.* 28. *vsque ad* 34. Fachinæ. *d. lib.* 2. *cap.* 12. Farin. *d. part.* 5. *quæst.* 163. *n.* 43. Molin. *de Iustit. tractat.* 2. *disput.* 375. *vers. quamuis autem maior*, Castill. *d. cap.* 24. *num.* 39. 66. 77. & 83. Cardin. Mantic. *d. lib.* 8. *tit.* 20. *per tot.*

Æstimatio autem, seu valor rei debere considerari 12
habita ratione ad qualitatem diminutam pacti de retrouendendo, & non prout simpliciter res per se considerata vendi poterat, quia pactum de retrouendendo facit rem esse minoris valoris. Ita Tiraquell. *de retractu conuent. in præfat. à num.* 20. & *ad fin. tit. etiam à num.* 20. Paris. *cons.* 83. *num.* 37. *lib.* 2. Ias. *cons.* 51. *col.* 2. & *cons.* 153. *col.* 4. *lib.* 4. Roland. *cons.* 54. *n.* 11. *lib.* 4. Crauet. *cons.* 145. *num.* 9. Decian. *cons.* 2. *n.* 165. Cephal. *cons.* 496. *n.* 43. *lib.* 4. Honded. *cons.* 31. *n.* 29. *lib.* 2. Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præsumpt.* 122. *n.* 9. Cacheran. *decis.* 40. *num.* 14. Ioseph. Ludouic. *Perus. decis.* 97. *num.* 6. Caroc. *d. tit. de vsuris, quæst.* 11. *n.* 15. Gasp. Roderic. *de annuis reditib. lib.* 2. *quæst.* 2. *num.* 8. & 24. Gam. *Lusitan. decis.* 178. *num.* 9. Arimin. Tepat. *variarum sentent. tom.* 2. *tit.* 407. *cap.* 5. *vers. quartò declarat*, & *cap.* 7. *in princip.* Sigism. Scacc. *de commerc. & camb.* §. 1. *quæst.* 3. *num.* 37. qui dicunt minuere paulò minus quàm tertiam partem. Castil. *d. lib.* 2. *cap.* 25. *num.* 63. *cum duobus seqq.* vbi iudicis arbitrio relinqui ait. Farin. *d. quæst.* 163. *num.* 13. vbi plures de hac quæstione congerit. Pinel. *in l.* 2. *de rescind. vendit. part.* 3. *cap. fin num.* 19. Valasc. *de iur. emphyt. quæst.* 10. *num.* 6. *ad fin.* & *cons.* 70. *num.* 4. & 10. Gemin. *de vsuris. commento* 2. §. 5. *num.* 129. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sua facilitate, num.* 83. Molin. *d. tract.* 2. *disp.* 375. *vers. rem venditam*, Steph. Gratian. *d. cap.* 258. *à n.* 37. Anton. Fab. *in suo Cod. lib.* 4. *tit.* 30. *de rescind. vendit. definit.* 27. vbi attestatur in Senatu Sabaudiæ declaratum de anno 1595. propter pactũ de retrouendendo rem valere ferè minus tertia parte, veluti septuaginta tantùm cum pacto, si sine ipso centum fuisset valitura, Cæs. Barz. *Bonon. decis.* 125. *num.* 6. vbi plures refert tenentes pactum de retrouendendo tertiam pretij partem importare; Fontanel. *de pactis nuptial. lib. tom.* 1. *claus.* 4. *gloss.* 18. *part.* 1. *num.* 78. vbi animaduertit differentiam esse constituendam an simpliciter sit conceptum pactum de retrouendendo, quo casu

censet

censetur ita conceptum vt non per partes, sed tota pecunia soluta debeat fieri initio, & in hoc casu ait loqui Doctores dum volunt per pactum huiusmodi valere rem minus tertia parte, secus verò si ita foret conceptum, vt per partes posset res redimi. nam tunc non esse tantæ considerationis tenet.

13 Pactum de retrouendendo adeò in se licitum est, vt valeat, etiamsi conceptum sit vt non nisi post certum terminum liceat redimere, & sic restricta & limitata potestate recuperandi, nisi interueniat modicitas pretij, & quòd sit consuetudo fœnerandi, vel nisi adsit expressa conditio de lucrandis interim fructibus; quia tunc arguit contractum vsurarium, Couar. variar. lib. 2. cap. 9. num. 9. Anton. Gom. tom. 2. variarum cap. 2. num. 27. Azeued. l. 4. num. 35. & 36. tit. 6. lib. 8. noua Recopilat. Perez ad l. 1. tit. 2. lib. 8. Ordin. pag. 41. Gemin. de vsuris, comment. 1. §. 1. num. 40. Felician. de censib. lib. 1. cap. 6. num. 14. Cald. Pereira in d. l. si curatorem, verbo sua facilitate, num. 61. Parlador. in sesquicent. different. 53. §. 1. in fin. Cardin. Mantic. d. lib. 8. tit. 20. num. 8. Cancer. variarum part. 1. cap. 13. de empt. versic. veritas est, Castil. d. lib. 2. cap. 25. num. 9.

14 Quid si rusticus emat fundum exiguo pretio cum pacto de retrouendendo, an fœnoris suspicio locum habeat? Negatiuè resoluunt Cæpol. de simulat. contract. præsumpt. 26. in 6. casu princip. num. 106. Tiraquell. de retractu conuent. in præfat. num. 34. & 35. Rip. de peste, cap. de remed. præseru. contra pestem, num. 133. Natt. cons. 586. Amendola in addit. ad Vincent. de Franchis decis. 64. num. 21. Gemin. d. §. 1. num. 30. Menoch. de arbitr. casu 194. num. 47. & de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 122. num. 40. & cons. 343. num. 17. Card. Mant. d. lib. 9. tit. 25. num. 13. vbi num. 14. idem tenet de minoribus, mulieribus, & militibus.

15 Quandocunque vel intra certa tempora, &c.] Nota quòd quando facta est promissio de retrouendendo simpliciter absque temporis determinatione, & sine clausula denotante perpetuitatem, tunc de iure communi spatio triginta annorum, vel decem, quando conuentum est vt ad tempus possit retrahere, nulla adiecta certa die. ita ex Tiraquell. Alexand. Trentacinq. variarum resolut. lib. 3. tit. de empt. & vendit. resolut. 10. num. 15. versic. 1. & 2. Atimin. Tepat. variarum sent. tom. 2. tit. 407. cap. 1. versic. iuris redimendi, vbi
16 quòd contra Ecclesiam quando data est simpliciter
facultas redimendi. De iure tamen Hispanorum ex
17 l. 63. Tauri, pactum huiusmodi spatio decem annorum præscribitur, Anton. Gom. tom. 2. variarum cap. 2. num. 28. Ceuall. commun. contra commun. quæst. 207. num. 30. & 31. Parlad. lib. 1. rerum quotid. lib. 1. cap. 1. §. 14. num. 11.

18 Quando verò in pacto de retrouendendo adest clausula, quandocunque, vel toties quoties voluerit, vel perpetuò, vel semper. vna sententia tenet hoc pactum nunquam præscribi, quia dicta clausula est comprehensiua omnium temporum in infinitum, l. cum debere, ff. de seruitut. vrban. l. Iulianus, ff. de legat. 3. Tiraq. de retractu conuent. §. 1. gloss. 2. à num. 15. Anton. Gom. d. tom. 2. cap. 2. num. 28. Paris. cons. 92. vol. 3. Boër. decis. 130. à num. 10. Anton. Gabr. commun. lib. 5. tit. de præscript. conclus. 6. num. 6. Cacheran. decis. 115. Mynsing. centur. 1. obseruat. 16. Gail lib. 2. obseru. cap. 18. Caualcan. de vsufructu mulieri relicto, cap. 9. num. 175. Valasc. de iure emphyt. quæst. 11. num. 17. Perez l. 1. tit. 2. lib. 8. Ordin. col. 41. vers. præterea est dubium, Gasp. Guillelm. decis. 185. Stephan. Durante quæst. iuris quæst. 47. Fachinæ. controuers. lib. 2. cap. 13. Illiger. ad Donell. enucleatum lib. 5. cap. fin. lit. K. Ceuall. commun. contra commun. q. 207. à num. 15. Molin. de primog. lib. 2. cap. 5. n. 33. vbi de dictione semper, & in perpetuum, alter Molin. de Instit. tract. 2. disput. 374. col. 4. vers. quando. Cancer var. resolut. lib. 1. cap. 13. de empt. num. 18. in fine, & part. 3. cap. 7. de pactis num. 206. Ioan. Koppen Saxon. decis. 1.

Alia sententia, cui tanquam veriori accedo, tenet hoc pactum spatio triginta annorum præscribi, Alex. cons. 228. col. fin. lib. 6. Socin. iun. cons. 145. num. 36. lib. 1. Paris. cons. 92. col. 2. lib. 3. Crauet. cons. 71. col. 2. Roland. cons. 21. à num. 24. lib. 2. Cephal. cons. 40. num. 2. & cons. 43. num. 12. & cons. 102. num. 4. & cons. 329. num. 41. & cons. 496. n. 24. Decian. cons. 10. num. 52. cum seqq. lib. 1. & cons. 13. num. 44. & 45. lib. 2. Menoch. cons. 143. lib. 2. & cons. 201. num. 83. & cons. 364. & 606. num. 1. Cou. d. cap. 9. à num. 1. & 6. Rebuff. ad l. vnic. C. de sentent. quæ pro eo, not. 1. num. 53. Villadieg. in l. 8. num. 8. tit. 4. lib. 5. fori, Azeued. l. 4. à num. 42. tit. 6. lib. 8. nouæ Recopilat. Morl. in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 9. quæst. 17. num. 5. & 6. Parlador. rerum quotid. lib. 1. cap. 1. §. 14. num. 11. Felician. de censib. lib. 1. cap. 10. num. 10. Gutier. de iuram. confirmat. part. 3. cap. 1. num. 9. Magon. Florent. decis. 105. num. 1. Thesaur. quæst. forens. lib. 2. quæst. 72. n. 2. & 3. Alexand. Trentacinq. d. tit. de empt. & vendit. resolut. 10. num. 25. Anton. Fab. in suo Cod. lib. 7. tit. 13. de præscript. 30. diffinit. 3. Viui. tom. 2. commun. opin. lib. 3. tit. 3. de pactis, num. 18. in princip. & lib. 4. tit. 37. de pactis inter empt. num. 25. pag. 645. Suar. tom. 2. lib. 7. tit. 5. de præscript. triginta, num. 1. pag. 235. & ibi Fichard. num. 17. pag. 136. Bernard. Græuæ ad practic. Cameræ Imper. lib. 2. concl. 18. consid. 1. Marta de iurisdict. p. 1. cap. 34. num. 11. Sord. decis. 3. num. 7. Cardin. Tusch. practic. concl. lit. P. concl. 31. num. 1. Stephan. Gratian. discept. forens. tom. 1. cap. 2. à num. 1. Atimin. Tepat. variar. sent. tit. 407. cap. 10. 19

Amplia primò, etiamsi fuerit dictum quòd quandocunque venditor posset redimere, non obstante quacunque præscriptione, Buër. decis. 182. n. 8. & 9. Viui. lib. 2. commun. opin. 579. Trentacinq. d. resol. 10. num. 26. 20

Amplia secundò, etsi præscriptioni sit renuntiatum. Rip. in l. nemo potest, num. 104. & Crot. num. 45. ff. de legat. 1. Menchaq. de success. creat. lib. 1. §. 10. n. 6. Balb. in tract. de præscript. 5. p. 5. princip. num. 6. Gregor. Lopez l. 42. gloss. 2. tit. 5. p. 5. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo sua facilitate, num. 71. cum seq. Seraphin. de priuileg. iurament. priuil. 51. num. 7. Alexand. Trentacinq. d. resol. 10. num. 26. 21

Amplia tertiò, quamuis Princeps vendat, & dictum pactum cum dictis clausulis fuerit initum, Stephan. Gratian. d. cap. 2. num. 20. nisi esset inter Principes hoc pactum initum, quia eorum contractus non recipiunt interpretationem à iure ciuili, sed gentium, Marta d. p. 1. cap. 34. num. 12. 22

Limita primò, quando in dicto pacto de retrouendendo interuenit iuramentum, Ruin. cons. 150. vol. 4. Roland. cons. 25. à num. 12. vol. 2. Roder. Xuar. in l. post rem iudicatam, notab. 1. num. 6. Azeued. l. 6. n. 17. tit. 15. lib. 9. nouæ Recopil. Gutier. de iurament. confirm. part. 3. cap. 1. à num. 17. Surd. decis. 3. à princ. Alexand. Trentacinq. d. resol. 10. num. 28. Seraphin. d. priuileg. 51. n. 8. & ibi Benechend. num. 1. Thesaur. quæst. forens. lib. 2. quæst. 72. Contrarium tamen defendunt Decian. cons. 11. num. 45. vol. 2. Atimin. Tepat. dict. tit. 407. cap. 10. versic. quod procedit, Cardin. Mantic. de tacitis & ambiguis conuent. lib. 4. tit. 31. num. 28. Stephan. Gratian. d. cap. 2. n. 53. vers. contrarium, vbi distinguit, & ait primam opinionem procedere quando facta esset conuentio de retrouendenda re alienata quandocunque pretio restituto renuntiando expressè cuicunque præ- 23

ſcriptioni cum iuramento, quia tunc nulla vnquam currit præſcriptio, quaſi illa impediatur per renunciationem iuratam: ſecus quando in contractu adiicitur pactum cum iuramento ſimpliciter pro obſeruatione contractus, nullæ facta expreſſa mentione præſcriptionis, quia tunc hoc iuramentum non impedit curſum præſcriptionis trigintæ annorum, cùm illud intelligatur ſecundùm naturam actus, cui adiicitur.

24 Limitæ ſecundò, quando partes aſſignarunt maius tempus, quàm trigintæ annorum. Vide Roder. Xuar. *in d. l. poſt rem iudicatam not. 2. num. 3.* Gutier. *d. p. 3. cap. 1. num. 9.* Valaſc. *de iure emphyt. quæſt. 11. num. 17.* vbi tradit ſi emphyteuſis intra tres generationes conceſſas vendatur de licentia domini, pacto de retrouendendo poſteriorem generationem, poſſe redimere, etiam tranſactis 40. annis, Cald. Pereiræ *in d. l. ſi curatorem, verbo ſua facilitate num. 85.* Ceuall. *commun. quæſt. 207. num. 32. & 33.* Azeued. *d. lib. 6. num. 25. tit. 15. lib. 9. noua Recop.* vbi quòd non præſcribitur ius exequendi per decennium quando obligatio eſt contracta vt poſt decem annos debitum in obligatione contentum ſoluatur, Marta *d. part. 1. cap. 35. n. 6. cum ſeqq.*

25 Limita tertiò, ſi promiſſum ſit, toties retrouendere, quoties huic remedio fuerit præſcriptum, Azeued. *d. l. 6. num. 29.* Cald. Pereira *d. verbo ſua facilitate num. 85. & 87.* Alex. Trentacinq. *d. tit. de empt. reſol.*
26 *10. num. 31.* Cardin. Mantic. *d. lib. 5. tit. 31. n. fin.* Declara hoc non procedere in præſcriptione centenaria, & immemoriali, nam dicta præſcriptio nunquam ſubmouetur verbis generalibus omnem præſcriptionem reiicientibus, ſecundùm Cald. Pereira *vbi ſuprà num. 28.* & Alexand. Trentacinq. *citato loco.*

27 Quomodo autem immemorialis procedat ſi conſtat de pacto de retrouendendo, & de initio rei, quæ præſcribi prætenditur? vide Molin. *de primog. lib. 2. cap. 6. num. 60. cum ſeqq.* vbi ait ſufficere quòd præſcriptio hominum memoriam excedat, idem tradit Mieres *de maioratu part. 4. quæſt. 20. n. 229. cum ſeq.* apud quos etiam videbis quid reſoluendum ſi conſtet de titulo vitioſo.

28 Limita quintò, quando cum pacto de retrouendendo concurrit hypotheca, quia tunc præſcriptio quadragenaria requiritur, Socin. iun. *conſ. 145. num. 62. lib. 1.* Boër. *deciſ. 181. num. fin.* Anton. Gabr. *commun. lib. 5. tit. de præſcript. concl. 6. num. 3.* Grammat. *conſ. 71. num. 2.* Alexand. Trentacinq. *d. reſol. 10. num. 33.*

29 Limita quintò, quando venditor, vel eius hæres via actionis procederet, ſecus ſi via exceptionis, ſeu retentionis: vt ſi quando vult redimere ſit in poſſeſſione, vt per Gutier. *in repet. l. nemo poteſt, ff. de legat. 3. à num. 38.* Cardin. Mantic. *d. lib. 4. tit. 31. n. 26.* Alexand. Trentacinq. *d. reſol. 10 num. 29.*

30 Limita ſextò in contractibus vſurariis. nam tunc præſcriptione non obſtante poterit ſuo iure vti, Balb. *in tract. de præſcript. in 3. quæſt. 4. part. 5. princip. in fine.* Cagnol. *hic num. 88.* Vrſil. *ad Afflict. deciſ. 63.* Menoch. *conſ. 342. num. 46.* Amendola *in addit. ad Vincent. de Franchis deciſ. 64. num. 1.*

31 Nota quòd lapſo termino dato ad retrahendam rem venditam emptorem non poſſe compelli ad reuendendum, Tiraq. *de retractu conuent. §. 1. gloſſ. 1. à num. 42.* Kirchou. *tom. 2 comm. opin. lib. 4. tit. 37. n. 23.*
32 *pag. 645.* vbi quòd retrouendere promittens infra certum tempus, eo elapſo non adſtringitur retrouendere, quia illud tempus adiectum cenſetur cauſa limitandæ obligationis. Arimin. Tepat. *var. ſentent. tom. 2. cap. 407. cap. 7. verſ. pactum el 2.* Surd. *conſ. 52. à num. 23.* Cardin. Mantic. *d. tit. 31. à num. 34.* Card. Tuſch. *pract. concluſ. verbo Pactum concl. 30.* Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 207. num. 17. & 18.* Greg. XV. *deciſ. 559. num. 1. & 2.* vbi *numeris ſeqq.* an perpetuetur ius per obligationem verbalem, & quòd non perpetuetur defendit Menoch. *conſ. 756. n. 6.*

Amplia primò vt nec mora poſſit intra modi- 33
cum tempus purgari, vt contra Decian. *deciſ. 84. n. 24. lib. 2.* latè defendit Cardin. Mantic. *d. tit. 31. num. 48.* ſequitur Beltramin. *in annot. ad Greg. XV. d. deciſ. 559. à num. 8.*

Amplia ſecundò, etſi intra terminum præfixum 34
venditor partem pretij emptori ſoluerit, vt interminis conſuluit Surd. *conſ. 51. à num. 2.* arguit pro contraria opinione, & *à num. 13. & 44.* hanc defendit, & contrariis ſatisfacit, & *conſ. 104. à num. 1. cum ſeqq.* contrarium fundat, & *num. 14.* hanc veriorem cognoſcit, & alios allegat; nec venditorem etiam parte pretij ſoluta poſſe compelli ab emptore rem emere, vt contra Imol. & Gozadin. defendit idem Surd. *d. conſ. 52. num. 53. cum ſeqq.*

Amplia tertiò, vt nec minor ex capite minoris 35
ætatis, ſi ſit hæres venditoris, puſſit contra lapſum
temporis conuentionalis reſtitui, vt poſſit oblato
pretio rem venditam redimere, *l. Æmilius,* & *ibi*
Bart. & alij, *ff. de minorib.* Tiraq. *d. gloſſ. 1. num. 56.*
cum ſeqq. Menchaq. *de ſucceſſ. creat. lib. 1. §. 10. n. 65.*
Anton. Gom. *d. tom. 2. cap. 2. num. 17. verſ. & in tan-*
tum hoc eſt verum, latè Cald. Pereira *in d. l. ſi cura-*
torem, verbo ſua facilitate à num. 49. & num. 91. cum
ſeqq. Surd. *conſ. 226. num. 1. & 2. & 14.* Card. Mantic.
d. tit. 31. num. 54. Anton. Fab. *de erroribus pragmat. de-*
cad. 15. errore 5. à num. 5. vbi latè agit de interpreta-
tione *d. l. Æmilius, & errore 6. conciliat l. ſi creditor 7.*
§. illud, de diſtract. pign. & d. l. Æmilius. Quod non 36
procedere videtur quando redimendi facultas ab
initio conceſſa fuit minori intra certum tempus,
nam eo elapſo integrum debet reſtitui, quia cum
eo negotium geſtum eſt, nam minor etiam aduer-
sùs non implementum conditionis reſtituitur, *l. 3.*
§. etſi hæres, ff. de minorib. Rimin. *conſ. 261. num. 30.*
Roland. *conſ. 10. num. 3. & 13. in fine, & num. 14.*
lib. 2.

Amplia quartò minorem non admitti, quamuis 37
ex clauſ. *ſi qua mihi iuſta cauſa eſſe videbitur,* velit reſtitui aduersùs lapſum temporis conuentionalis, vt contra Bart. & alios tradit Curt. ſen. *conſ. 58.* aliàs *59.* incip. *Chriſti,* quem ſequitur Cald. Pereira, & Anton. Fab. *dictis locis*; licèt contrarium conſulendo tenuerit Surd. *d. conſ. 212. num. 14.* vbi in illo Senatu fuiſſe hanc partem approbatam dicit, quem ſequitur Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom. 1. conſ. 26. n. 24. cum ſeqq.*

Amplia quintò, vt nec à Principe dilatoria dari 38
valeat, vt venditor qui infra terminum pretium non ſoluit, eo tranſacto admittatur ad redimendum, ita Anton. Fab. *d. decad. 25. errore 1. à num. 1. & decad. 2. num. 7. & decad. 3. num. 11. & 13.*

Amplia ſextò, etſi emptor durante termino, intra 39
quod venditor poterat rem retrahere ei, qui dixit ſe velle retrahere, reſponderit, *Venias toties quoties volueris, ego te libenter admittam*; nam tranſacto termino non debet admitti, vt in lite coram ſe pendente reſpondiſſe inquit Tiraq. *de retractu lig. §. 1. gloſſ. 10. num. 33. & 34.*

Amplia ſecundò, etſi non tranſacto tempore re- 40
tractus dixerit venditori illum ſe admiſſurum ad retractum quandocumque voluerit, nam intelligitur, modò is veniat intra tempus aſſignatum, Tiraq. *de retractu conuent. §. 1. gloſſ. 2. num. 54.*

Limitæ

41 Limita primò, si emptor lapso termino assignato ad retractum dixerit se adhuc esse paratum retrouendere, non obstante lapsu temporis venditor audietur. Tiraq. *d.§.* 1. *gloss.* 10. *num.* 20. & latè comprobat *eodem §.1.gloss.2.num.65.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig conuent. lib.4. tit.31. num.45.* Et hoc casu emptor non erit in perpetuum obligatus, sed intra modicum tempus venditor rem retrahere debet, gloss. *verbo restitui in d.l. Æmilius*, quam Bart. notat, & poterit emptor compellere venditorem vt intra duos menses redimat, & si id non fecerit, postea non audietur, Tiraq. *d.gloss.*10. *num.29.& d. num.65.* Anton.Gom. *l.40. Tauri num.44.* Cald. Pereira *d. verbo sua facilitate num.* 84. Cardin. Mantic. *d.tit.31.num.45.*

42 Limita secundò, si emptor post tempus præstitutum petierit sibi pretium solui, & sciens fecerit, nam tunc potest cogi ad retrouendendum, ac si pretium accepisset, *d. l. Æmilius, & ibi* gloss. *verbo restitui*, Tiraq. *d.gloss.2.num.64.* Card. Mantic. *d. tit. 31.num.46.*

43 Limita tertiò, si post tempus huic facultati concessum emptor pretium sibi à venditore oblatum acceperit, non poterit compelli ad reuendendum. Tiraq. *d gloss.2.num.61.* Card. Maotic. *d.tit.31.n.43.*
44 etiamsi partem tantùm pretij post tempus acceperit, nam tenetur pactum retrouenditionis perficere. Tiraq. *d.gloss.2.num.62.* Cardin. Mantic. *d.tit.31.num.43.* Surd. *cons.104. num.7. cum seqq.* vbi *num.* 35. subdit quòd non potest pœnitere emptor, qui promisit vendere, & partem pretij repetit.

45 Nota primò quòd ius competens venditori ex pacto de retrouendendo potest cedi, vt per Tiraq. *de retractu lig. §. 26. gloss. 1. à num. 1.* Cagnol. *hic num.37. sed contrarium*, Paul. *cons.3. lib.2.* Alexand. *cons.232.n.2. lib.6.* Crauet. *cons.213. num.4.* Roland. *cons. 28. num. 26. & 29. lib. 2.* Grat. *resp. 157. lib. 2.* Franc. Marc. *Delphin. decis. 404. num. 16. part. 2. & decis.601.* Perez *l.1. vers. quæritur tit.2. lib.1. Ordin.* Fachinæ. *controuers. lib.2. cap.11. per tot.* Ioseph. Ludouic. *Lucana decis. 47. & Perus. decis. 17.* Arimin. Tepat. *var. sentent. tom. 2. tit 407. cap. 10. in fine.* Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib. 5. tit. de empt. & vendit. resol. 10. num.5.* Parlador. *in sesquicent. differ. 109. num. 4. in princip.* Cardin. Mantic. *d. lib. 4. tit.32.num.13.* Cardin. Tusch. *pract. conclus. verbo pa-*
46 *ctum concl. 33.* Et gabellam ex hac cessione deberi scribit Gutier. *d gabell. quæst.10.num.29.*

47 Item nota secundò quòd emptor, qui ex pacto de retrouendendo tenetur reuendere, vel reddere rem acceptam venditori, debet præcisè rem tradere, & non liberatur soluendo interesse si habet facultatem rei tradendæ, Cassan. *in consuet. Burgund. rub.5. §.1. vers. aduerte*, Anton. Gom. *tom.2. var. cap.2. num. 29. vers. ex quo etiam, & cap.10. num.22. vers. septimus casus*, Pinel. *in l.2. C. de rescind. vendit. part.1. cap.3. à num.20.* Fachinæ. *d. lib.2. cap.8.* Tiraq. *de retractu tit.2.§.1.gloss.7.num.fin.* Cou. *lib.3. var. cap.8. num.3. vers. hinc*, Anton. Fab. *de erroribus pragmatic. decad 15. errore 4.num.3.* Castill. *controuers. d.lib.2 cap.23. num. 38.* Suar. *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 37. num. 11. pag. 645.*

48 Item nota tertiò non restituto pretio emptori dominium non reuerti ad venditorem retrahentem, sed actionem personalem tantùm, etsi est penes tertium eum non posse vendicare. Cagnol. *hic num.* 133. Tiraq. *de retractu conuent. §. 1.gloss. 7. num. 16.* Anton. Gom. *d tom.2.cap.2.num.29.* Cou. *lib.3. var. cap. 8. num.8.* Greg. Lop. *l.42. gloss. 7. tit. 5. part. 5.* Salzed. *ad Bernard. reg.208. limit.3. vers. sunt tamen*, Felician. *de censib. lib.1. cap.6. num.* 10. Alex. Trentacinq. *var. resolut. lib.3. tit. de empt. resol.10. num.17. vers.2.* Anton. Fab. *de errorib. pragm decad.22. errore 10.* Griuel. *Dolana decis.31.num.3.& 32.* Card. Mantic. *d.lib.4. à num.45.*

Contrarium tamen, immo soluto pretio à vendi- 49
tore statim ipso iure sine noua traditione dominium vtile in eum transferri, & à tertio posse rem vendicare, tenent Boër. *decis.351. num.6.* Neuizan. *cons.88. num.8.* Alciat. *resp.123. in fine*, Crauet. *cons.201. col.1.* Cornazzo. *decis.84. num.1. & 2.* Olan. *in reduct. antinom. lit. P. num. 5. & 6.* Caualcan. *decis.16. num. 6. part. 5.* Amendol. *in addit. ad Vincent. de Franchis decis.64. ex num.17.* Thesaur. *quæst. forens. lib.2. quæst. 81. num. 3.* Parlad. *in sesquicent. differ. 36. num. 12.* Card. Mantic. *d lib.4 tit.31 num 44. & à n.64.* Giurb. *decis.93.* Gabr. Pereira *Lusit. decis.15. num.6.*

Verùm quadam breui distinctione vtraque opi- 50
nio est componenda in hunc modum. Aut verbis directis fuit pactum celebratum, aut verbis obliquis: in primo casu ipso iure reuertitur dominium, & procedit hæc vltima opinio; in secundo verò habet locum prima. Ita Bero. *cons.164. num. 23. lib. 1.* Grammat. *cons.282. num.3.* Tiraq. *de retractu conuent. §.1.gloss.7.num.14.& 15.* Boër. *decis.182.n.16.& 17.* Menchaq. *controu. vsufrequent. cap.69. num.8.* Roland. *cons.62.num.13. lib.2.* Cephal. *cons.42. in princ. lib.1.* Hieron. Gabr. *cons.66. num. 4. & 5. lib. 1.* Perez *l.1. vers. quæri etiam potest tit. 2. lib.8. Ordin.* Villadieg. *l.8.num.11.tit.4. lib.5. fori iurgo*, Magon. *Florent. decis.105.num.3. & decis.102. à num.16.* Cald. Pereira *in d. l. si curatorem, verbo sua facilitate, num. 62. cum seqq.* Alexand. Trentacinq. *d. resol.10. num.21. vers.2.* Gutier. *cons. 27. num. 2.* Morl. *in emporio iuris ciuilis, part. 1. tit. 9. quæst. 14. num. 11. & quæst. 16. num. 7.* Cassan. *cons.7. num.10.* Salzed. *ad Bernard. reg. 208. vers.2 sublimita*, Felician. *d. cap.6. num.10.* Fachinæ. *d.lib.2. cap. 15. vers. tertia*, Alexand. Raudens. *decis. 16. num.181. cum seqq.* Perez de Lara *de vita hominis cap.23.num.39.* qui omnes tenent posse vti rei vendicatione contra tertium possessorem, & commone esse in omnibus pactis, in quibus verba directa resolutiua adhibita sunt.

Amplia idem esse si cum pacto de retrouenden- 51
do verbis obliquis concepto concurrat, ne liceat emptori rem alij vendere, nec alienare, & pro obseruatione pacti vltra generalem obligationem emptor specialiter hypothecet rem ipsam, vt ex Socin. Rip. Roder. Xuar. & aliis tradit Morl. *d. quæst. 16. num.8.* Alexand. Trentacinq. *d resol. 10. num. 18.* vbi ait quòd per hypothecam specialem est indubitatum posse agere contra tertium possessorem, quia hypothecaria actio est realis; & per ipsam impeditur dominij translatio, & quòd idem operatur hypotheca generalis, ex multis defendit Tiraq. *d.§.1.gloss. 3. ex n.3.* Cancer. *var. part. 1. cap.11. de empt. num.60.* quicquid dicat Anton. Fab. *de erroribus pragmat. decad.24 errore 2.*

Amplia etiam quando is, qui fecit pactum de retrouendendo, non est soluendo, Cephal. *cons.42. in princ. lib. 1.* Magon. *Florent. decis. 105. num. 3. decis. 191. à num* 16. vbi latè agit quando actio personalis in subsidium detur contra tertios possessores; Alex. Trentacinq. *d. resol.10. num.10.* vbi *num.11.* extendit ex Castr. & Alex. quando subest præsumptio pignoris, vel vsuræ.

Nota quartò contra tertium possessorem non ci- 52
tatum sententiam contra primum emptorem ex pacto de retrouendendo conuentum latam non posse exequi, nec illi nocere, *l.fin. C. si per vim, l.1. & 2. C.*

quibus

quibus res iud. noceat, Duen. reg. 277. limit. 4. Cou. pract. cap. 16. num. 4. Tiraq. de retractu lig §. 2. gloss. 1. num. 17. Gail lib. 1. obsern. 118. Rot. Genuens. 111. n. 2. Chartar. decis. 55. num. 9. Marescot. var. resolut. lib. 2. resol. 121. num. 1. & 5. Caualcan. decis. 5. num. 7. & 15. part. 1. Alexand. Trentacinq. d. resol. 10. num. 22. vers. 1. Ceuall. commun. contra commun. quaest. 828. num. 4. Giurb. decis. 93. num. 3. 4. & 5. vbi subdit reuocatoria agendum esse contra tertium possessorem, & sententia opus esse contra tertium possessorem, quamuis ipso iure priuatus sit eius auctor.

53 Nota quintò emptorem, qui à duobus rem emit cum hoc pacto, vno volente reemere, partem suam non teneri ei vendere, Tiraq. de retractu lig. §. 23. gloss. 1. num. 8. cum seqq. & de retractu conuent. §. 1. gloss. 6. num. 30. Anton. Gom. d. tom. 2. cap. 10. num. 15. vers. quintò infero. Suar. tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 37. num. 10. pag. 644. Arimin. Tepat. var. sentent. tom. 1. tit. 407. cap. 11. vers. quando duo. Amendol. in addit. ad Vincent. de Franchis decis. 64. num. 7. cum seq. Fachinae. controuers. illustr. lib. 2. cap. 2. in princip. Cardin. Mantic. d. lib. 4. tit. 32. num. 29. vers. quidem si duo. Quamuis sit paratus vnus ex venditoribus huiusmodi totam rem reemere, & refundere totum pretium, quia adhuc illum non esse admittendum, tenent Surd. cons. 415. num. 23. & alij, quos adducit Cardin. Mantic. d. tit. 32. num. 25. Sed contrarium, immo posse totam rem redimere offerendo totum pretium, meliùs tenent Cagnol. hic num. 103. Tiraq. de retractu conuent. §. 1. gloss. 6. num. 37. Anton. Gom. d. cap. 10. num. 25. vers. septimò infertur, Azeued. l. 7. num. 49. tit. 41. lib. 5. noua Recop. Fachinae. d. lib. 2. c. 2. vers. caeterùm, qui magis communem dicit, & contrariis satisfacit, maximè cùm offert satisdationem de restituenda parte alteri venditori si velit redimere. Alexand. Raudens. decis. 12. 4 num. 78. vbi intelligit quando res non patitur diuisionem commodam, secus si absque vllo incommodo est diuidua. Ioseph. Ludou. Perus. decis. 112. num. 12. cum seqq. Garc. Mastrill. Siciliae decis. 21. num. 1. & 9. vbi dicit ita fuisse determinatum praestita priùs cautione de restituenda parte cohaeredi, seu conuenditori, & de seruando indemnem emptori, Franc. del Castillo decis. 101. per tot. Cardin. Mantic. d. tit. 32. num. 27. Fontanel. de pactis nupt. tom. 1. claus. 4. gloss. 9. part. 2. num. 68. Giurb. decis. 52. num. 22. vbi latè agit quando vnus ex dominis audiatur si velit totam rem emphyteuticam alienatam retrahere, remissiuè Stephan. Gratian. discept. forens. tom. 2. cap. 146. n. 46.

54 Nota sextò quòd si vnus ex haeredibus rem emptam solus possideat, vel communiter cum aliis, potest in solidum ad eius restitutionem condemnari, vt per Tiraq. de retractu conuent. §. 1. gloss. 6. à num. 41. Cardin. Mantic. d. tit. 32. num. 37. vbi actionem, quae ex hoc pacto competit, esse bonae fidei asserit, & vnum ex haeredibus rem possidentem, seu restituendae facultatem habentem, in solidum restituere teneri.

55 Nota septimò quòd si durante tempore assignato, infra quod venditor potest rem reemere, emptor eam obligaret, antequam reematur, resoluitur ius pignoris si venditor reemat, quia ex necessitate res transit ad venditorem, ita Cagnol. hic n. 61. Tiraq. de retractu conuent. §. 3. gloss. vnic. num. 10. cum seqq. Boët decis. 181. num 8. Negusant. de pignorib. 1. memb. 5. part. num. 43. Cancer. var. part. 2. cap. 13. de empt. num. 59. Olasch. decis. 65. Arimin. Tepat. var. sentent. tom. 2. tit. 407. cap. 9. vers. facta venditione. Vincent. de Franchis decis. 64. num. 4. vbi quòd si venditio resoluatur ex necessitate pacti de retrouendendo, omnes hypothecae medio tempore contractae resoluuntur, Caballin. milleloq. 159. Cardin. Mantic. d. tit. 32. num 96. Ioan. Garc. post tract. de expensis, vbi de hypotheca, à num. 8. vbi ait non attendi an voluntas emptoris sit ordinata directè ad distractionem contractus, sed solùm quòd domus veniat iure suo, Statil. Pacific. de Saluiano interd. inspect. 5. cap. vnic. num. 153. Surd. de aliment. tit. 9. quaest. 42. num. 7. Cardin. Mantic. de tacitis lib. 11. tit. 31. num. 70. Quamuis contrarium, immo hoc casu non resolui pignus, tradiderint Caroc. decis. 117. num. 18. & ex Pinel. Cagnol. Gozadin. & Zoanet. Anton. Fab. de errorib. pragmat. decad. 23. errore 1.

56 Nota octauò ex prima venditione cum pacto de retrouendendo deberi gabellam, non verò ex reuenditione, vt per Tiraq. de retractu conuent. §. 6. gloss. 1. num. 15. Anton. Gom. tom. 2. var. cap. 2. num. 31. vers. quid si fiat, & l. 70. Tauri, num. 30. Pinel. in l. 2. C. de rescind. vendit. part. 2. cap. 3. num. 36. Lasarte de decima vendit. cap. 14. num. 36. Gironda de gabellis part. 5. in princ. num. 30. Villadieg. in l. 8. num. 10. tit. 4. lib. 5. fori, Parlador. lib. 1. rerum quotid. cap. 3. §. 4. num. 5. Matiens. in l. 7. gloss. 3. num. 14. tit. 11. lib. 5. noua Recop. Azeued. l. 1. num. 99. tit. 17. lib. 9. noua Recop. Surd. decis. 321. Cald. Pereira de resolut. emphyt. cap. 16. num. 55. cum seqq. Morl. in emporio iuris part. 1. tit. 9. quaest. 14. num. 12. Molin. de Iustit. tract. 2. disp. 374. vers. dubium est. Gutier. de gabellis quaest. 10. à num. 22. Rainald. Cors. indagation. iuris lib. 2. cap. 10. vbi refert quandam cautelam ad euitandam huiusmodi gabellam.

57 Amplia gabellam deberi ex venditione, quamuis pactum de retrouendendo, non verbis directis, sed obliquis fuisset initum, vt in terminis tradunt Lasarte d. cap. 14. num. 37. Gutier. d. quaest. 10. num. 28. Intellige quando pactum incontinenti fuit appositum, nam aliàs ex retrouenditione alia gabella debetur, quia est noua venditio. Amad. de Ponte de laudem. quaest. 37. Franc. Solon. in sua laudemiorum lucerna, cellula 10. Maynard. lib. 4. decis. 38. per tot. Camill. Borrel. in sum. decis. tom. 1. tit. 35. de laudem. à num 51. vsque ad 59. Incontinenti quando dicatur pactum appositum, vide posita in meo tract. de diction. vsufreq. dict. 155. & ibi citatis adde Ioseph. Sesse Aragon. decis. 16. à num. 3. tom. 1. vbi num. 4. dicit quòd illud dicitur fieri incontinenti, quod fit antequam contractus sit habitus pro absoluto, si tamen partes nondum se diuerterint ad actus extraneos.

58 Nota nonò quòd venditor, qui ex vi pacti de retrouendendo tenetur reuendere alteri, si rem emptam alteri locat, & durante locatione redimatur, tenetur redimens stare locationi factae per emptorem, ita Cagnol. hic vers. 12. quaero num. 77. Gozadin. vers. 26. quaero num. 143. Kirchou. tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 37. num. 16. pag. 645.

Conditioni dicta, &c.] Ergo conditionalis est huiusmodi venditio, de quo vide Tiraq. de retractu conuent. §. 2. gloss. 1. n. 25. & 76. D. Barbos. in l. si mora num. 101. ff. soluto matrim.

59 Actio praescriptis verbis, vel ex vendito, &c.] Dubium mouet Morl. in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 8. quaest. 20. num. 6. quare ad eandem rem competat actio ex vendito, & praescriptis verbis, quas incompatibiles esse apparet ex eo, quòd illa ordinaria sit, haec subsidiaria, quae non datur nisi deficiente actione ordinaria, l. 1. 2. & 3. ff. de praescript. verb. Vnde existimat actiones in praesenti non currere vt possit haeres vtramque in iudicium deducere, vel qua velit vti pro arbitrio, sed ex natura contractus iudicandum esse vtrùm haec, vel illa acturus sit.

Habita

60 *Habita ratione eorum*, &c.] Notatur ad hoc quòd fructus interim quòd res retrahitur, perceptos emptor suos facit, vt per Cagnol. *hic num.* 27. Tiraquell. *de retractu conuent.* §. 5. *gloss.* 1. *num.* 1. & 2. & §. 1. *gloss.* 1. *num.* 35. Roland. *cons.* 27. *num.* 6. & 11. *vol.* 2. Couarr. *lib.* 1. *variarum cap.* 15. *num.* 6. & *lib.* 3. *cap.* 9. *num.* 1. *in fine*, Azeued. *l.* 4. *num.* 14. *tit.* 6. *lib.* 8. *noue Recopilat.* Molin. *de primogen. lib.* 2. *cap.* 12. *num.* 19. D. Barbos. *in l. diuortio, in princ. part.* 2. *num.* 75. *ff. soluto matrim.* Ioseph. Sesse *Aragon. decis.* 31. *num.* 20. vbi *à num.* 13. agit de quæstione an emptor, vel donator, cui res vendita, seu donata fuit purè sub conditione resolutiua fructus interim perceptos, suos faciat? Cardin. Mantic. *d. lib.* 4. *tit.* 23. *num.* 99. Gerard. Maynard. *decis.* 31. *lib.* 2. Giurb. *decis.* 92. *num.* 10. & faciunt adducta per Ceuall. *commun. contra commun. tom.* 3. *quæst.* 762. *num.* 27. vbi firmat regulam generalem quòd quotiescunque venditio reuocatur ex causa de præterito, quæ inerat in initio venditionis, restitutio cum fructibus est facienda. Quamuis Morl. *in emporio iuris part.* 1. *tit.* 9. *quæst.* 14. *n.* 7. & Anton. Fab. *de erroribus pragmat. decad.* 22. *errore* 3. *num.* 4. distinguentes sic respondeant, aut pactum fuit conceptum verbis directis, aut obliquis, in primo casu resolui ipso iure dominium, & fructus à die venditionis esse restituendos venditori, in secundo fructus perceptos ab emptore ante resolutionem contractus ad emptorem pertinere dicunt.

61 Fructus verò pendentes omnes spectare ad eum, qui redemit, tradunt August. Beroi. *quæst. famil. q.* 98. *num.* 4. Cassan. *in consuetud. Burgund. rubr.* 5. §. 5. *n.* 25. Tiraquell. *de retractu conuent.* §. 5. *gloss.* 4. *num.* 6. *cum seqq.* D. Barbos. *in d. l. diuortio, in princ. part.* 2. *num.* 71. Escob. *de ratiocin. comput. fin. num.* 5. *cum seqq.* Anton. Fab. *de erroribus pragmat. decad.* 10. *errore* 2. Gerard.
62 Maynard. *d. decis.* 31. Sed diuisionem fructuum pro rata esse faciendam, resoluunt Cagnol. *hic num.* 45. & Gozadin. *num.* 130. Tiraquell. *d. gloss.* 4. *num.* 9. Couarr. *lib.* 1. *variarum cap.* 15. *num.* 6. *versic. contrarium*, Roland. *cons.* 27. *num.* 6. *lib.* 2. Mynsing. *centur.* 6. *obseruat.* 50. & 70. Caualcan. *in tractat. de vsufructu mulieri relicto, num.* 144. Boët. *decis.* 13. Bellacomb. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 37. *num.* 17. *pag.* 645. Arimin. Tepat. *variarum sentent. tom.* 1. *tit.* 407. *cap.* 11. *versic. quid de fructibus, cum seqq.* Molin. *de primogen. lib.* 3. *cap.* 11. *num.* 9. Franc. Molin. *Delphin. decis.* 57. *part.* 2. Ioseph. Ludou. *Perus. decis.* 79. *num.* 7. & 8. Thesaur. *decis.* 56. *à num.* 1. Escob. *d. comput. fin. à num* 7. Fachinæ. *controuers. lib.* 2. *cap.* 14. Aloys. Ricc *in collectan. decis. part.* 1. *collect.* 159. Ioan. Baptist. Costa *de ratione rata, quæst.* 36. Caneer. *variarum resolut. part.* 1. *cap.* 13. *de empt. & vendit. num.* 21. Cardin. Mantic. *d. lib.* 4. *tit.* 32. *num.* 102. Stephan. Gratian. *Marchia decis.* 176.
63 *num.* 1. & 5. Intellige hanc opinionem quando retrouenditio erat facienda eodem pretio, quo res empta fuit; secus verò si tantùm conuenitur vt emptor teneatur retrouendere, quia intelligitur pro pretio iusto, Tiraquell. *de retractu conuent.* §. 1. *gloss.* 3. *num.* 2. Ioseph. Ludou. *d. decis.* 79. *num.* 17. & 18. Ioan. Baptist. Costa *d. quæst.* 36. *num.* 7. Cardin. Mant. *d. lib.* 4. *tit.* 31.
64 *num.* 21. Rata autem quomodo sit facienda, vide Cuiac. *lib.* 4. *obseruat.* 22. Couarr. *d. cap.* 15. *à num.* 6. Ioseph. Ludou. *decis.* 79. *à num.* 19. Escob. *d. comput. fin. num.* 9. Molin. *d. cap.* 11. *num.* 9. Anton. Fab. *coniect. lib.* 2. *cap.* 13. Statil. Pacif. *de Saluiano interd. insp.* 4. *cap.* 1. *à num.* 160. D. Barbos. & Caneer. *citatis locis*, qui communiter dicunt quòd si terra fructus producit singulo anno, vt vinea, si die Septembris redimatur, ante omnia debere deduci sumptus, & de residuo fiant duodecim partes, & reliquæ partes emptori. Si sit terra, quæ fructum producat singulo biennio vel triennio, tot partes erunt faciendæ, quot sunt menses, & tot sunt dandæ emptori, quot menses possedit, & reliquæ redimenti. Si verò emptor collegit fructus immaturos, inspicitur tempus, quo fructus fiunt maturi, vt restitutio fiat pro rata, Tiraquell. *d. gloss.* 4. *num.* 9. Cardin. Mantic. *d. tit.* 32. *num.* 113. Si fructus erant pendentes, & maturi tempore venditionis, vt breui possent colligi, si post sex menses venditor ex pacto redimat, sequentis anni an emptor habeat ratam, dubitat Cardin. Mantic. *d. tit.* 32. *n.* 112. & ex Tiraquell. *à d. num.* 9. *vsque ad* 12. tenet ratam fructuum sequentis anni posse percipere, & latè comprobat. Si arbores fundi durante retrouenditionis tempore vento sint euulsi, Ioseph. Lud. *Perus. decis.* 5. ait fuisse decisum, æstimatione facta lignorum tradi debere venditoribus cum cautione de restituẽdo pretio emptoribus casu quo non redemerint, refert Arimin. Tepat. *d. tit.* 407. *cap.* 11. *versic arbores.*

Fructus post moram perceptos tenetur emptor re- 65
stituere. Boër. *decis.* 23. *num.* 15. Tiraquell. *dict.* §. 5. *gloss.* 2. *num.* 4. Couarr. *d. lib.* 1. *cap.* 15. *num.* 1. D. Barbos. *in d. l. diuortio, in princip. part.* 2. *num.* 70. & 71. Arimin. Tepat. *variarum sentent. tom.* 2. *tit.* 407. *cap.* 4. *versic. sola*, Morl. *in emporio iuris part.* 1. *tit.* 10. *in prælud. num.* 10. Cardin. Mantic. *d. tit.* 32. *num.* 100. Anton. Fab. *de erroribus pragmat. decad.* 22. *errore* 3. Et ratio est, quia per oblationem pretij purificatur hoc pactum, intellige si offerens vlteriùs interpellet emptorem vt impleat ex parte sua; nam tunc fructus ad offerentem pertinebant, Tiraq. *de retractu conuent. ad fin. tit. num.* 73. & *de retractu lignag.* §. 6. *gloss.* 3. *n.* 1. & 2. Decian. *cons.* 10. *num.* 90. *lib.* 2. Surd *cons.* 50. *n.* 82. D. Barbos. *vbi suprà num.* 76. & 77. Card. Mantic. *d. tit.* 32. *num.* 111. Statil. Pacif. *de Saluiano interd. inspect.* 4. *cap.* 1. *num.* 167. Gasp. Roderic. *de annuis reditib. lib.* 2. *q.* 15. *n.* 63. *cum seqq.*

De accrescentibus fundo per alluuionem quòd ad 66
emptorem reuendentem pertineant, resoluit Fachinæ. *controuers. lib.* 2. *cap.* 6. Thesaur *decis.* 140. Arimin. Tepat *d. tit.* 407. *cap.* 12. *versic. & è contra*, Benincas. *in tractat. de alluuione, num.* 9. *part.* 1. Amendol. *in addit. ad Vincent. de Franchis, decis.* 64. *num.* 9. Menoch. *cons.* 606. *num* 15. & 16. quorum resolutio vera est nisi venditio sit conditionalis conditione suspensiua; 67
quamuis contrarium defendant Tiraquell. *in l. sі vnquam, verbo donatione largitus, num.* 181. *in fine*, & *de retractu conuent. ad fin. tit. num.* 106. *cum seqq.* Carpan *ad stat. Mediolanens. cap.* 417. *num.* 346. *tom.* 1. Ioseph. Sesse *Aragonia decis.* 63. *n.* 17. Giurb. *decis.* 92. *num.* 15.

De seruitute acquisita, vide Anton. Fab. *de errorib.* 68
pragmat. decad. 23. *errore* 5. vbi tradit non resolui per retrouenditionem, & venditorem teneri ei præstare pretium seruitutis.

De expensis, seu melioramentis quòd possint re- 69
peti à venditore de retrouenditione agente, affirmant Bald. *cons.* 167. *ad fin.* & *cons.* 303. *lib.* 1. Natt. *consil.* 256. & 261. Arimin. Tepat. *var. sentent. tom.* 2. *tit.* 407. *cap.* 12. *in princ.* Morl. *in emporio iuris part.* 1. *tit.* 9. *in præmiss. num.* 109. vbi intelligit quando expensæ essent necessariæ; nam si tantùm essent vtiles, etiam ad perpetuam rei vtilitatem non poterit eas repetere, qui illas facit, dummodo graues & onerosæ vero ac legitimo domino sint. Matt. *de iurisd. p.* 1. *cap.* 34. *à num.* 16. Cancer. *variarum part.* 1. *cap.* 13. *de empt. num.* 61. vbi etiam de necessariis loquitur, & inutilibus ad perpetuam rei memoriam si non sint onerosæ.

Post oblatam.] Secus antè, de quo Ioseph. Ludou. 70

Perus.

Peruſ. deciſ. 79. num. 4. cum ſeqq. Tiraq. *de retractu conuent. §. 5. gloſſ. 2. à num. 1.* D. Barboſ. *in rub. ff. ſoluto matrim. part. 3. num. 71. & 72.* Et ita ab eo tempore facit fructus ſuos. Boër. *deciſ. 47. n. 2.* Menoch. *conſ. 26. num. 10.* Surd. *deciſ. 3. num. 11.* Gutier. *practic. lib. 2. quæſt. 158. num. 6.* D. Barboſ. *in d. rubr. part. 3. num. 73. & in l. ſi mora n. 68. & 71. ad fin. & 72. ff. eod. tit.*

SVMMARIVM.

1 *Pactio vt res reuertatur ad venditorem, ſi reſiduum non ſoluatur, valida.*

2 *ex Pacto leg. commiſſoria non retransferri dominium per hæc verba,* Dominium ad me reuertatur, *in venditorem, ſed ſolùm competere ei actionem perſonalem.*

3 *Pactum leg. commiſſoria quibus verbis poſſit concipi.*

4 *in Pacto leg. commiſſoria non reſolui venditionem, neque traditionem ipſo iure, niſi quando pactum verbis directis fuit conceptum, ſecus ſi verbis obliquis, vel communibus.*

5 *Pactum leg. commiſſoria quando propriè dici queat.*

6 *in Pacto leg. commiſſoria abſque traditione dominium retransferri in venditorem, quando verbis directis fuit conceptum.*

7 *Pactum leg. commiſſoria verbis directis conceptum, aut cæteræ conuentiones vt operentur translationem dominij ipſo iure in venditorem, requiritur vt incontinenti apponatur in ipſo contractu, & non ex interuallo, etſi non modico, ſed longo tempore concludatur, & in multos annos protrahatur, numer. 8.*

9 *in Pacto leg. commiſſoria quæ verba apponi debeant.*

L. Quia ea lege. III.

Idem A. Felici militi.

1 VAlet pactio vt res ad venditorem reuertatur ſi reſiduum non ſoluatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. ſupr. hoc tit.* Aloyſ. Leo *in 4. fol. 40.*

De materia huius concluſionis dicam commodiùs ad l. immediatè ſequentem.

2 *Rei vendicationem non habet,* &c.] Notatur ad hæc quòd ex pacto legis commiſſoriæ concepto per hæc verba, *Dominium ad me reuertatur*, non retransfertur dominium ipſo iure in venditorem non ſoluto pretio, ſed ſolùm ei competit actio perſonalis, quia ſi factus eſſet dominus, haberet rei vendicationem, *l. in rem, in princ. ff. de rei vendicat.* Sed vt veritas, & intellectus huius text. clariùs eluceſcat, ſciendum eſt
3 pactum venditionis factę ſub lege commiſſoria concipi poſſe, aut verbis directis, qualia ſunt, *res ſit inempta*, aut verbis obliquis, vt, *Vendo tibi fundum, & ſi intra duos menſes non ſolueres, res reuertatur.* Ita Con. *lib. 3. var. cap. 8. num. 1.* Anton. Gom. *tom. 2. var. cap. 2. num. 30. verſ. item adde*, Felician. *de cenſib. lib. 1. cap. 6. num. 6.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo ſua facilitate num. 54.* Inter hæc pacta maximam differentiam conſtituunt Doctores: quoniam pactum legis commiſſoriæ directis verbis conceptum operatur reſolutionem contractus ipſo iure, & tranſlationem dominij in venditorem abſque noua traditione, & agi poterit rei vendicatione conditione adueniente; ſecus verò quando verbis obliquis concipitur. nam tunc non transfertur dominium ipſo iure, ſed agetur actione ex vendito, vel præſcriptis verbis ad obſeruantiam contractus. Vide gloſ. *verbo mortis cauſa in l. 1. ff. de donat.* Tiraq. *de retractu conuent. §. 1. gloſſ. 7. num. 3. & 17.* Fabian. de Monte *de empt. quæſt. 7. princ. col. pen* Salzed. *ad Bernard. reg. 208. col. 6. verſ. ſecundò ſublimita*, Anton. Gom. *d. tom. 2. cap. 2. num. 30.* Cou. *d. cap. 8. num. 1. in fine*, ibi, nec obſtat text. *in d. l. 3. C. de pactis inter empt.* quia tractat de pactione legis commiſſoriæ, quæ etſi in contractu venditionis permiſſa ſit, non eſt admodum iuſta, cùm apponatur in pœnam non ſoluti intra certum diem pretij. Et ideo mirum non eſt ſi ex eo pacto verbis obliquis concepto dominium abſque noua traditione in venditorem minimè transfertur, Cald. Pereira *in d. ſi curatorem, verbo ſua facilitate, num. 54.* Felician. *d. lib. 1. cap. 6. num. 6. & 8.* Morl. *in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 9. quæſt. 14. num. 6.* Gutier. *de gabellis quæſt. 10. num. 12.* D. Barboſ. *in l. ſi cùm dotem 23. §. fin. num. 37. poſt princip. ff. ſoluto matrim.* vbi ait quòd in pacto legis 4
commiſſoriæ receptum eſt, vt non reſoluatur venditio neque traditio ipſo iure, niſi quando pactum verbis directis fuit conceptum, ſecus ſi verbis obliquis, vel communibus. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 4. tit. 29. num. 25.* vbi *num. 26.* poſt Hieron. Gabr. *conſ. 66. num. 1. cum ſeqq. lib. 1.* reſoluit 5
pactum legis commiſſoriæ propriæ dici non poſſe niſi verbis directis, & reſolutiuis fuerit conceptum, itaut ſi aliter concipiatur, dominium ipſo iure non reuertatur, latè Menchaq. *controuerſ. vſufreq. lib. 3. cap. 69. num. 3.* vbi colligit ex multorum Doctorum dictis quòd in terminis huius l. dominium tranſierit in emptorem, à quo licèt pretium die dicta non ſoluiſſet, non diſceſſit, nec in venditorem reuolauit, eo quòd dictum non fuit quòd res fuiſſet inempta, ſed tantùm quod reuerteretur ad venditorem, quod non eſt intelligendum ipſo iure.

Speciale enim eſt in pacto legis commiſſoriæ 6
quòd abſque traditione dominium retransferatur in venditorem, quando verbis directis fuit conceptum, vt tenent Tiraq. *d. gloſ. 7. num. 8.* Anton. Gom. *d. cap. 2. num. 30. verſ. item etiam infer.* Alex. Trentacinq. *var. reſolut. lib. 3. tit. de empt. reſol. 10. num. 23.* Cald. Pereira *in d. l. ſi curatorem, verbo ſua facilitate n. 55.* vbi rationem huius ſpecialitatis tradit, & impugnat Alciat. *in l. traditionibus n. 16. C. de pactis, &* Menchaq. *d. cap. 69. per totum*, contendentes in pacto legis commiſſoriæ non eſſe habitam fidem de pretio, & ideo dominium non eſſe tranſlatum in emptorem, ſed remanſiſſe penes venditorem, Felician. *d. lib. 1. cap. 3. num. 8. & 9.* Morl. *in emporio iuris part. 1. tit. 9. quæſt. 14. num. 6. verſ. nam ſi verbis directis*, Cardin. Mantic. *d. tit. 29. num. 21.* D. Barboſ. *in l. ſi mora 20. num. 70. ff. ſoluto matrimon.* Anton. Fab. *de errorib. pragm. decad. 22. errore 2. num. 4.* Oſvvald. *ad Donell. enucleatum lib. 19. cap. 18. lit. C. & cap. 19. lit. F.* Dominium verò transferri abſque traditione ex omnibus aliis pactis habentibus vim reſolutiuam principij contractus, & non eſſe adeò ſpeciale in pacto legis commiſſoriæ, tradunt Tiraq. *de retractu conuent. §. 1. gloſſ. 7. num. 14. & 15.* Greg. Lop. *l. 42. gloſſ. 10. tit. 5. part. 5.* Boër. *deciſ. 181. num. 19. part. 1.* Deci. *conſ. 187. num. 4.* Roland. *conſ. 62. num. 41. cum ſeqq. lib. 2.* Con. *d. lib. 3. var. cap. 8. num. 2. verſ. ego ſanè fateor*, Perez *in l. 1. verſ. quæri etiam, tit. 8. lib. 8. Ordin.* Card. Mantic. *d. lib. 4. tit. 20. num. 31. verſ. nec obſtat*, vbi pro hac alios aduersùs quos ipſe ſequitur, & ſentit Cald. Pereira *in d. l. ſi curatorem, verbo ſua facilitate,*

facilitate num. 35. Alex. Raudens. *Pisana decis.* 19. *n.* 181, vbi Senatum hanc opinionem amplexisse dicit. Quamuis aliud sentiant Gom. *d. tom.* 2. *cap.* 2, *num.* 30. *vers. item adde prosequendo*, Menchaq. *dict. cap.* 69. *num.* 9. Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disp.* 378. *vers. vtrum autem quando res.*

7 Ad hoc autem vt pactum legis commissoriæ verbis directis conceptum, aut cæteræ conuentiones operentur translationem dominij ipso iure in venditorem, requiritur quòd incontinenti in ipso contractu apponatur: aliàs si ex interuallo fuerit appositum, postquam ius tertio fuit quæsitum, nihil operatur. Ita Cou. *dict. c.* 8. *n.* 1. *vers. hæc verò*, Tiraq. *d. gloss.* 7. *n.* 4. & 5. Anton. Gom. *d. n.* 30. *vers. item adde quòd ad hoc*, Salzed *ad Bernard. reg.* 208. *col.* 5. *vers. sublimita tamen*, Matiens. *l.* 7. *gloss.* 3. *num.* 21. *tit.* 11. *lib.* 5. *noue Recop.* Menchaq. *d. c.* 69. *n.* 6. *vers. quod est intelligendum*, Cald. Pereira *in d. l. si curatorem, verbo sua facilitate num.* 16. & *de empt. & vendit. cap.* 28. *num.* 23. *vers. intellige tamen*, Felician *d. cap.* 6. *num.* 2. *ad fin.* Alexand. Trentacinq. *d. tit. de empt. & vendit. resol.* 10. *num.* 24.

8 Molin. *d. disp.* 378. *vers. præterea obseruant.* Et hæc procedunt etsi non modico tempore, sed longo concludatur, & in multos annos protrahatur, vt si actum fuerit quòd intra decem annos, vel alios plures pretium soluatur, vt tradit Gutier. *de gabellis q.* 10. *n.* 13. vbi contrarium tenentes impugnat.

9 Nota non esse de substantia, & forma pacti legis commissoriæ quòd in eius conceptione opponantur verba, quæ ponuntur *in l.* 2. & *fin. ff. de lege commissoria*, scilicet quòd res sit inempta, sed sufficit æquipollentia, qualia sunt omnia, quæ denotant resolutionem contractus ipso iure, vt contractus habeatur pro infecto, vel habeatur pro nullo, & irrito ipso iure, vel quòd possit venditor sine iudicis ministerio rem ipsam assumere, possidere, & frui propria auctoritate, secundùm Cou. *dict. lib.* 3. *cap.* 8. *num.* 1. Franc. Marc. *decis.* 477. Gregor. Lop. *l.* 38. *gloss.* 3. *tit.* 5. *part.* 5. Card. Pereira *in d. l. si curatorem, verb. sua facilitate num.* 53. *in fine.* Quamuis non sufficere quòd simpliciter dicatur esse actum ipso iure nullum, nisi verba concipiantur formaliter secundùm pactum legis commissoriæ, teneant Ruin. *cons.* 32. *num.* 15. *vol.* 1. Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil.* 131. *in fine*, Surd. *decis.* 248. *n.* 10.

SVMMARIVM.

1 *Pacto legis commissoria vti non potest qui pretium, vel eius vsuras sequi maluit.*

2 *Pactum inter emptorem, & venditorem, vt si intra duos menses pretium rei venditæ non sit solutum, inempta res sit, validum. hoc pactum an olim fuerit odiosum in venditionibus, remissiuè, n.* 3.

4 *huiusmodi Lex quare commissoria appellata, remissiuè.*

5 *Emptor si intra terminum signatum pretium non soluit integrum, vel maiorem partem, venditio resoluitur, si vult venditor, & lucratur arrhas, vel partem pretij soluti, etsi de hoc non fuisset pactum expressum.*

6 *Tempus, quo fuit res vendita penes emptorem, accedere venditori ad implementum præscriptionis. limita, si nemo sit cui soluatur, n.* 7. *& si non stetit per emptorem quominus ad diem solueretur pecunia, n.* 8. *nisi cùm antea per venditorem factum esset quominus pecunia sua die solueretur, & postea venditore accipere parato emptor in mora sit. num.* 9 *Nota*

I. pactum leg. commissoria locum non habere venditore inuito, & in eius electione esse statim agere ad pretium, vel commissoriam exercere, num. 10.

II. venditorem, qui semel elegit agere ad contractus rescissionem, vel ei stare, non posse variare, n. 11.

III. resoluto contractu ex pacto legis commissoria, emptorem teneri fructus ex re empta perceptos venditori restituere, n. 12.

13 *Venditorem tacitè videri à lege commissoria recessisse si post præstitutum diem vsuras pretij petierit.*

14 *Venditorem videri huic legi renuntiasse, si post diem præstitutum pretium petat, nec amplius ad eam redire posse.*

15 *de pacto leg. commissoria in pignoribus, remissiuè.*

L. Commissoriæ. IV.

Idem A. Iuliano.

PActo legis commissoriæ non potest vti, qui pretium, vel eius vsuras maluit sequi. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *supr. hoc tit.* 1

Notari solet hic text. ad hoc quòd valet pactum 2 inter emptorem, & venditorem, vt si intra duos menses pretium rei venditæ solutum nó sit, res sit inempta, vt per Cou. *lib.* 3. *var. c.* 8. *n.* 1. Anton Gom. *tom.* 2. *var. cap.* 2. *num.* 30. Negusant. *de pignor. b.* 4. *p. princ. in princ.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 25. *cap.* 17. *num.* 9. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sua facilitate n.* 40. *C. de in integ. restit. min.* & *de empt. & vendit. c.* 18. *n.* 20. Surd. *decis.* 248. *num.* 2. & 10. Morl. *in emporio iuris ciuilis part.* 1. *tit.* 9. *quæst.* 14. *num.* 7. Felician. *de censib. lib.* 1. *cap.* 6. *num.* 1. Cardin Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 4. *tit.* 29. *num.* 2. & 3. Et hæc venditio pura est, sed sub conditione resoluenda, Cald. Pereira *dict. verbo sua facilitate num.* 52. *circa fin.* & Morl. *d. loco* Et an hoc pactum fuerit olim odiosum in ven- 3 ditionibus? vide Anton. Fab. *de error. pragmat. decad.* 22. *errore* 6. vbi fuisse odiosum conatur probare, sed hoc non probasse scribit Osvvald. *ad Donel. enucleatum lib.* 16. *cap.* 19. *lit. E.* Quare autem huius- 4 modi lex commissoria appelletur? vide Petr. Greg. *d. cap.* 17. *num.* 9. Cardin. Mantic. *d. tit.* 29. *num.* 1. Cald. Pereira *dict. verbo sua facilitate num.* 50. & 101. Morla *d. n.* 6. Gasp. Roder. *de annuis redditib. lib.* 2. *q.* 2. *num.* 25.

Quòd si emptor intra terminum signatum inte- 5 grum pretium non soluit, vel maiorem partem, venditio resoluitur, si vult venditor, & lucratur arrhas, vel partem pretij soluti, etsi de hoc non fuisset pactum expressum, ita Bald. *in cap.* 1. *de feudo dato in vicem legis commiss.* Cald. Pereira *d. verbo sua facilitate, num.* 54. *vers. aduerto tamen*, Morl. *d. tit.* 9. *quæst.* 14. *n.* 6. *vers. adeò vt emptor*, Cardin. Mantic. *d. lib.* 4. *tit.* 29. *num.* 28. vbi *num.* 29. tradit tempus, quo fuit res ven- 6 dita penes emptorem, accedere venditori ad implementum præscriptionis, Fachinæ *controuers. lib.* 1. *c.* 96. *vers. nono.* Limita si nemo sit, cui soluatur, *l. si* 7 *fundus* 4. § *fin.* & *l. vlt. ff. de lege commiss.* Et si non ste- 8 tit per emptorem quominus ad diem pecunia solueretur, *l. traiectitiæ* 22. *ff. de action. & obligat.* & *l. vltim. ff. de lege commiss.* nisi cùm antea per venditorem fa- 9 ctum esset quominus pecunia sua die solueretur, & postea venditore accipere parato emptor in mora sit, *l. si* & *per emptorem* 51. *versic. quod si fundum, ff. de action. empti.*

Nota primò pactũ legis commissoriæ inuito ven- 10 ditore locũ non habere, & in eius electione esse statim agere ad pretium, vel commissoriam exercere, *l. cùm venditor* 2. *l. nam legem* 3. *ff. de lege commiss.* An-

ton. Gom. d. cap. 2. n. 30. in fine, Ioseph. Ludou. Perus. decis. 33. Morl. d. quæst. 14. num. 6. in fine, Molin. de Iustit. tract. 2. disput. 378. vers. conueniunt, Cardin. Mantic. d. tit. 29. num. 2. cum seqq. Sigism. Scacc. de commerc. & camb. §. 1. q. 7. part. 2. ampl. 2. num. 4. vers. primus.

11 Nota secundò venditorem, qui semel elegit agere ad rescissionem contractus, vel ei stare, non posse variare, l. si fundus 4. §. eleganter, & l. post diem, ff. de lege commiss. Morla d. tit. 9. quæst. 14. num. 6. circa fin.

12 Nota tertiò resoluto contractu ex pacto legis commissoriæ, quòd emptor tenetur fructus ex re empta perceptos venditori restituere. l. si fundus 4. ff. de lege commiss. Petr. Greg. syntagm. iuris lib. 25. cap. 17. n. 10. Greg. Lop. l. 38. gloss. 6. tit. 5. part. 5. Cald. Pereira d. verbo sua facilitate num. 56. vers. vlt. Felician. de censib. lib. 1. cap. 6. num. 5. Card. Mantic. d. tit. 29. num. 27. Gutier. de gabell. q. 10. num. 13. in med. Sigism. Scacc. de commerc. & camb. §. 1. q. 1. num. 483. vbi ampliat etsi pactum esset conceptum verbis obliquis, seu inflexis, & eod. §. 1. quæst. 7. part. 2. ampl. 12. num. 4. vers. primus casus.

13 *Sed vsurarum pretij, &c.*] Notatur ad hoc quòd venditor tacitè videtur à lege commissoria recessisse si post præstitutum diem vsuras pretij petierit, quia per petitionem vsurarum huic legi renuntiasse intelligitur, vt per Cardin. Mantic. d. lib. 4. tit. 29. num. 19.
14 vbi num. 18. per l. post diem, ff. de lege commiss. resoluit quòd venditor si post diem præstitutum pretium petat, huic legi renuntiasse videtur, nec ampliùs ad eam redire potest.

15 De pacto legis commissoriæ in pignoribus, dixi commodiùs in collect. ad l. 1. & 2. C. de pactis pignor.

SVMMARIVM.

1 *Vsuras deductas in pactum iuxta contractum in continenti appositum, iure actionis deberi. debitas ex pacto, ex interuallo impetrari iudicis officio, num. 2.*
3 *Fructus & vsuras deberi à tempore moræ.*
4 *Debitor non statim factâ interpellatione modo assignato in mora constituitur, sed necesse est tempus aliquod transeat arbitrio iudicis. An autem vna sufficiat interpellatio extraiudicialis, vel plures requirantur ad constituendum debitorem in mora, remissiuè, num. 5.*

L. Initio venditionis: V.

Imp. GORDIANVS, A. Longino.

1 VSuræ deductæ in pactum iuxta contractum in-
2 continenti appositum, iure actionis debentur. Ex pacto ex interuallo debitæ, iudicis officio impetrantur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit. Aloys. Leo in 4. fol. 40. verso.

3 *Debere ex mora dumtaxat vsuras, &c.*] Ergo à tempore moræ debentur fructus, & vsuræ, vt per D. Barbos. in l. si mora 10. num. 73. ff. soluto matrim. Et nota quòd ad constituendum debitorem in mora taliter quòd veniant vsuræ, siue interesse quanti plurimi, æstimatio est facienda, nulla facta distinctione an contractus sit stricti iuris, vel bonæ fidei, à tempore moræ commissæ per extraiudicialem interpellationem, ita gloss. verbo cùm petitum esset, & ibi Doctores in l. vinum 22. ff. si certum pet. Cassan. in consuet. Burgund. rub. 4. §. 2. verbo sera suffisamment interpella. n. 7. Greg. Lop. l. 8. gloss. 4. tit. 1. & l. 18. gloss. 4. tit. 11. part. 5. Ioan. Garcian. reg. 118. Menoch. de arbitr. casu 220. num. 28. Mascard. de probat. concl. 934. num. 35. & concl. 1071. num. 10. Hect. Felici. in tract. de societ. cap. 24. num. 8. & 9. Hercul. Marescot. var. resol. lib. 2. cap. 24. num. 4. Vincent. Caroc. in tract. de deposito part. 1. tit. de culpa depositarij num. 43. Gutier. de iuram. confirm. part. 2. cap. 56. num. 7. D. Barbos. in d. l. mora part. 2. num. 10. Sigism. Scacc. de commerc. §. 1. quæst. 7. part. 2. ampl. 8. num. 106. cum seqq. Gasp. Roderic. de annuis reddit. lib. 3. quæst. 5. num. 31. Collantes in pragm. agricol. lib. 3. cap. 4. num. 20. Castill. controuers. lib. 2. cap. 1. num. 59. Quamuis interpellationem iudicialem per litis contestationem necessariam esse in contractib. stricti iuris, existimauerint Olan. in reduct. antinom. lit. O. n. 2. & 3. Fachinæ. controu. lib. 2. cap. 64. Morl. in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 8. in præmiss. num. 71. nisi istorum opinionem capiamus quando interesse quod petitur, officio iudicis debetur, tunc enim contestatio litis est necessaria ad constituendum debitorem in mora; nam prima sententia absque dubio procedit quando petitur interesse iure actionis, vel obligationis: vt optimè distinguunt Marc. Anton. Bauer. in tit. de mora part. 1. num. 19. Gutier. d. cap. 56. num. 6. Marescot. d. cap. 124. num. 5. Mascard. d. concl. 934. num. 39. & concl. 1071. num. 15. Sigism. Scacc. d. ampl. 8. num. 108. & 109.

Facta interpellatione modo assignato non statim 4
debitor in mora constituitur, sed necesse est quòd transeat tempus aliquod arbitrio iudicis, ita Ossaseh. decis. 71. num. 50. Eman. Soar. in thesauro recept. sentent. verbo mora num. 216. Menoch. de arbitr. casu 36. Vincent. Caroc. in tract. de deposito part. 1. tit. de culpa depositarij num. 48. Stephan. Gratian. discept. forens.
tom. 1. cap. 42. num. 35. & 36. Vtrùm autem vna suf- 5
ficiat interpellatio extraiudicialis, vel plures requirantur ad constituendum debitorem in mora, vide Cassan. citato loco, Tiraq. de retracta lig. §. 9. gloss. 3. num. 23. Cacheran. decis. 21. in princ. Menoch. de arbitr. casu 220. num. 29. Marescot. d. lib. 2. cap. 14. n. 3. Vincent. Caroc. in tract. de oblation. part. 2. quæst. 6. num. 3. cum seqq. D. Barbos. in d. l. si mora, part. 2. num. 9. & 10. ff. soluto matr. Castill. d. lib. 2. cap. 1. num. 61. Nicol. Genoa in tract. de verbis enunciat. lib. 2. quæst. 19. Pichard. in tract. de mora num. 46. & 52.

SVMMARIVM.

1 *Pactum substantiale si non seruatur, quicquid est actum rescinditur.*
2 *Contractus nominatus ob defectum finalis causæ corruit.*
3 *Venditor per viam actionis ad contractûs rescissionem agere potest, quando deficit illud, quod mouit principaliter.*
4 *Pactum appositum in venditione, sine quo non fuisset celebrata venditio, nisi seruetur, venditio resoluitur, & contrahentes ab ea possunt discedere. causa finalis in hoc casu quæ, num. 5.*
6 *Pactum si non dedit causam contractui, non potest*
7 *rescindi, etsi non seruetur, sed tantùm datur actio ad interesse. intellige vt num. 7.*
8 *Venditio non debet censeri facta fuisse eo tantùm pretio quod venditioni attributum est, sed posset rescindi ob eam rem, cuius contemplatione facta est.*
9 *cessante causa Contractûs etiam nominati, ipse contractus cessat.*

L. Cùm

L. Cùm te fundum. VI.

Imppp. CARUS, CARIN. & NUMERIAN. AAA. *Rimulo.*

1 SI non seruatur substantiale pactum, rescinditur quicquid est actum. Colligitur ex Ordinar. Doctore, citati *ad l.1. num.1. supr. hoc tit.* Aloys. Leo *in 4. fol. 40. verso.*

2 Notari solet ad hoc quòd contractus nominatus corruit ob defectum finalis causæ, vt per Crauet. *consil. 192. num. 22.* Franc Bec. *cons. 45. num. 29.* Boët. *decis. 45. num. 29.* Roland. *cons. 69. à num. 39. lib. 4.* Surd. *decis. 220. num. 19.* vbi quòd absque dubio procedit si vtrumque concurrat, putà quòd deficiat causa finalis, & quòd ad rescissionem deueniatur excipiendo, Stephan. Gratian. *Marchiæ decis. 13. num. 3. & decis. 26. num. 22. & discept. forens. cap. 207. num. 26. & cap. 355. num. 16. & cap. 528. num. 5.* Caroc. *decis. 76.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 4. tit. 25. num. 6.* Gregor. XV. *decis. 130. num. 4.* vbi dicit quòd quando implementum respicit causam finalem, contractus etiam nominatus per eius defectum rescinditur. Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap. 23. num. 21.* D. Barbos. *in l. de diuisione 5. num. 50. vers. ex quo, ff. soluto matr.* vbi agit de interpretatione *l. Lucius Titius, ff. de action. empti,* & improbat opinionem eorum, qui tenent ibi pretium, & eius vsuras peti posse à venditore, dicens emptorem solum agere posse ad rem emptam & fructus, vel ad vsuras si res empta est fructifera, & non ad rescissionem contractus, Franc. de Sousa *in repet.*

3 *§. actionum, num. 33. Instit. de actionib.* Giurb. *decis. 115. num. 10.* vbi quòd per viam actionis ad rescissionem contractus agere potest venditor quando deficit illud, quod principaliter mouit.

4 Et magis communiter solet allegari ad hoc quòd si non seruetur pactum appositum in venditione, sine quo non fuisset venditio celebrata, venditio resoluitur, & contrahentes ab ea possunt discedere, vt per Corn. *cons. 101. num. 8. & 17. lib. 1. & cons. 102. num. 25.* Socin. sen. *consil. 26. num. 4. lib. 3.* Alciat. *cons. 69. n. 14. lib. 8.* vbi dicit quòd si non obseruantur ea pacta quæ dederunt causam contractui, promissor etiam in contractibus nominatis non tenetur implere contractum, sed omnia infirmantur, *cap. 1. §. sed non est alia, quæ fuit prima causa benef. amitt.* Bald. *cons. 464. num. 1. lib. 1. & cons. 375. lib. 2.* Crauet. *cons. 192. num. 22. & cons. 299. num. 1.* Franc. Bec. *cons. 45. num. 29.* Roland. *cons. 69. num. 40. lib. 4.* vbi ex *num. 6.* extendit etsi in vno ex minimis capitulis deficiat, Caballin. *de euictionib. in vlt. addit. lit. L. vers. secundò limita.* Et hinc Menoch. *cons. 156. num. 16.* resoluit per hunc text. quòd in contractibus, quorum vnus sine altero non fuisset celebratus, si vnus contrahentium non satisfacit, totus ipse contractus volente aduersario rescinditur.

5 Causa finalis in hoc casu dicitur illa, sine qua quis aliàs non esset contracturus, vt colligitur ex hoc text. Roland. *cons. 69. num. 38. & 39. lib. 4.* vbi causam finalem dicit, quæ respicit omnem dispositionem, & ad illam generaliter influit, vel sine qua quis aliàs non esset facturus, vel eo modo nisi fuisset illa causa, Surd. *cons. 563. sub num. 4. vers. & in prædictis,* Beltramin. *ad Greg. XV. decis. 130 num. 7.* Card. Mantic. *d. tit. 12. num. 54. vers. verùm planè,* vbi causam finalem etiam dicit quando quis alias fuisset contracturus, sed non eo modo, vt puta, volebam ego vendere fundum meum iusto pretio, sed minori pretio vendo ob aliquam causam, quæ respicit meum commodum, & illa dicitur causa finalis vendendi minori pretio, *l. fundi partem, ff. de contrah. empt.* sed non est causa finalis vendendi, & in hoc casu defectus causæ parit condictionem ob causam in contractibus innominatis.

Si verò pactum non dedit causam contractui venditionis, non potest rescindi, etsi non seruetur, sed tantùm datur actio ad interesse, ex *l. ea conditione, C. de rescindend. vendit.* quam sic interpretantur, & ad concordiam redeunt cum nostra hac l. gloss. & Alber. *in l. pacta conuenta, C. de contrah. empt.* gloss. *in l. fin. C. de condict. ob causam. & ibi* Bart. *num. 1.* & Paul. *ad finem,* & ita communiter resoluere Doctores dicit Alexand. *ibid. num. 8.* Ias. & Curt. quos & alios refert Pinel *in rubr. C. de resc. vend. vendit. part. 2. cap. 2. n. 19.* vbi *à num. 14.* incipit agere de intellectu huius text. Cardin. Mantic. *d. lib. 4. cap. 24. num. 9.* 6

Intellige nisi ope exceptionis de non implemento opponatur, nam tunc rescinditur contractus etiam nominatus, *l. 2. §. circa, ff. de doli mali except. l. Iulianus, §. offerri, & l. qui pendentem, ff. de action. empti, l. quæro §. inter locatorem, ff. locati,* Alexand. *consil. 105. num. 12. vol. 3.* Roland. *cons. 53. à num. 22. lib. 1. & consil. 69. à num. 6. lib. 4* qui in contractu locationis, & conductionis loquuntur, Crauet. *cons. 192. num. 22.* Surd. *decis. 214 à num. 17. & cons. 13. num. 22. & 23. & cons. 61. num. 36. & cons. 563. num. 4. & 5.* Menoch. *cons. 1178. num. 11.* Stephan. Gratian. *Marchia decis. 13. num. 3. in addit. & discept. forens. cap. 207. num. 29. & cap. 355. num. 1.* Fachinæ *controuers. lib. 2. cap. 4. in fine,* Caroc. *decis. 76 num. 11.* Giurb. *decis. 100. num. 32.* Cardin. Mantic. *dicto tit. 12. num. 53. & tit. 16. num. 15.* 7

Notatur etiam ad hoc quòd venditio non debet censeri facta fuisse eo tantùm pretio, quod venditioni attributum est, sed posset rescindi ob eam rem, cuius contemplatione facta est, vt per Tiraquel. *de retractu lign. §. 1. gloss. 18. num. 69.* 8

Notatur etiam ad hoc quòd cessante causa contractus etiam nominati, cessat ipse contractus, vt per Tiraquel. *in tract. Cessante causa, part. 1. num. 58.* 9

SUMMARIUM.

1 *Pactum quòd res sit inempta, reddito pretio validum est, nec tollitur rescripto, & num. 4.*

2 *Dilatio vim contractus perimens, non potest rescindi per rescriptum in forma communi impetratum.*

3 *ad Actionem consequendam non sufficit oblatio, sed consignatio, & depositio.*

L. Si à te. VII.

Impp. DIOCLET. & MAXIM. AA. *Musæo.*

PActum quòd res sit inempta, pretio reddito validum est, nec tollitur rescripto. Dilatio vim contractus perimens non potest concedi per rescriptum in forma communi impetratum. Ad actionem consequendam non sufficit sola oblatio, sed consignatio, & depositio. Colligitur ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* 1 2

De materia, & intellectu huius text. vide Bald. *in l. acceptam, num. 15. de vsur.* Cassan. *cons. 41. num. 7.* Boër. *decis. 124. num. 24. & 25.* Hippolyt. Riminald. *cons. 5. num. 71. lib. 1.* existimantes in casu huius text. pactum ita fuisse conceptum vt soluta pecunia fun- 3 4

dus esset inemptus, & sic agi de rescindendo contractu iam facto, quo casu ad rescindendum vltra oblationem necessarii erit depositio, & consignatio, quia cùm agatur de rescindendo contractu, pretium acceptum debet cum effectu restitui per illum, qui rescisso contractu vult suam rem habere, *l. 3. C. de iure fisci, lib. 10.* & consequenter requiritur oblatio, depositio, & consignatio, quæ loco solutionis sunt, *l. obsignatione, C. de solution.* sed si non agatur de rescindendo contractu, sed de contractu de nouo inducendo, vel confirmando, tunc sola oblatio purificabit conditionem, & consequenter ex eo contractu tanquam iam purificato, daretur actio, vt probatur *in l. 2. supra hoc eodem tit.* Sed aliter intelligit D. Barbos. *in l. si moru 10. num. 69. & 70. ff. soluto matrimonio*, vide apud eum.

S V M M A R I V M.

1 *Conuentio illa rata habetur, quæ contractus tempore intercedit inter partes.*

2 *Pacta nisi contrario pacto tollantur, seruanda sunt, & num. 3.*

4 *Emptio & venditio accipiunt legem à conuentione partium, & in ea id comprehenditur, quod actum est inter partes.*

L. Tempore. VIII.

Iidem AA. & CC. *Auxanoni.*

1 **2** CONuentio illa rata habetur, quæ contractus tempore inter partes intercedit. Pacta nisi contrario pacto tollantur, seruanda sunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

3 Hanc eandem conclusionem quoad secundam eius partem ex hoc text. desumit Cardos. *in praxi iudic. & Aduocat. verbo Emptio, num. 52.*

4 *Habitam conuentionem integram seruari, &c.*] Emptio enim & venditio à conuentione partium legem accipiunt, & in ea id comprehenditur, quod inter partes actum est, *l. 1. §. si conueniat, ff. depositi. l. contractus, ff. de regul. iur.* Afflict. *decis. 293. in 3.* Roman. *cons. 475. num. 8.* Roland. *cons. 92. num. 14. vol. 2.* Rot. Genuens. *decis. 14. num. 8. & 9 & decis. 97. num. 2.* Magon. *Florent. decis. 62. num. 7. & decis. 67. n. 4.* Amatis *decis. 1. num. 2.* Menoch. *cons. 477. n. 7.* Eugen. *cons. 37. num. 1. vol. 1.* Surd. *cons. 383. n. 6. & cons. 389. num. 26. & decis. 260. n. 31.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuileg. 84. n. 7.* Morl. *in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 9. quæst. 20. n. 4.* Giurb. *decis. 111. à num. 14. & decis. 113. num. 17.*

S V M M A R I V M.

1 *Pactum quòd in loco vendito non possit condi monumentum, validum.*

2 *Prohibitio de non alienando an impediat dominij translationem in contractibus.*

3 *Pactum ne aliqua res deueniat ad Ecclesiam, an sit validum.*

L. Si quis ita IX. & vlt.

Imp. IVSTINIAN. A. *Ioanni P.P.*

1 VAlet pactum quòd in loco vendito non possit condi monumentum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

Per hunc text. cui similis *in l. ea quidem, C. si mancipium, & in l. si creditor, §. fin. ff de distract. pign.* tenent gloss. *verbo licentiam, in auth. vt de cætero, collat. 5.* Crot. *num. 94. in l. filius fam. 117. §. diui el 2. ff. de legat. 1.* vbi Alber. *num. 87.* Curt. iun. *in auth. res quæ, C. commun. de legat.* prohibitionem scilicet de **2** non alienando etiam in contractibus, impedire dominij translationem. Sed veritas est in contrarium, immo quòd prohibitio de non alienando in contractibus, non impedit dominij translationem, sed solùm agi potest ad interesse pacti non seruati per actionem personalem ex contractu, vt *in l. si ita quis 135. §. ea lege, ff. de verb. obligat. & in l. 3. C. de condict. ob causam.* cum similibus, de quibus latè Anton. Gom. *l. 40. Tauri n. 12. & tom. 2. var. cap. 2. n. 20. & seq.* Gam. *Lusit. decis. 356.* Donell. *in d. §. ea lege, num. 3.* Robert. *lib. 3. senten. cap. 24.* Quæ sententia retenta non obstat text. *in præsenti*, quia respondetur solùm hîc probari validum esse pactum appositum in traditione rei meæ, vt ibi non liceat locum illum religiosum, vel sacrum facere; licèt enim aliàs inualidum videatur, ex reg. *l. pen. ff. de pactis*, tum quia videbatur contra libertatem Ecclesiæ & religionis, valet tamen ex reg. *l in traditionibus, ff. de pactis*, & ex iis, quæ post alios Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum & vxorem §. 16. num. 12.* An autem ex huiusmodi pacto impediatur dominij translatio, hîc non agitur: ideo secundùm regulas dicendum est non impediri, sed tantùm agi ad interesse, vt *in d. §. ea lege*, & ita est communis intellectus huius text. cum similibus ex citatis ab Anton. Gom. *d. l. 40. Tauri num. 17.* Robert. *dict. lib. 3. cap. 24. in fine.* Similiter ad text. *in l. fin. sup. C. de rebus alien. non alien.* respondetur solùm ibi agi de significatione verbi, *alienare*, vt ex littera patet, docétque text. ille quòd siue id verbum à lege, siue à testatore, siue à contrahentibus, proferatur, comprehendit sub se omnes alienationis species, & quoad hoc fit æquiparatio, de qua ibi: an verò ea prohibitio impediat dominij translationem, ibi non agitur; ideo facienda est differentia, cùm detur diuersa ratio. Ad *d. l. ea quidem, C. si mancipium*, communis solutio est regulam illam non procedere in alienatione irreuocabili, planè manumissio, de qua ibi, irreuocabilis est. *l. Imperatores, ff. de manumiss. testam.* qua ratione pactum, vt non liceat rem sacram, vel religiosam facere, etiam in contractibus impediet dominij translationem, cùm alienatio irreuocabilis sit, iuxta reg. *semel Deo, in 6.* Ita Bart *in d. §. ea lege n. 4. & in l. filiusfam. §. diui n. 14. ff. de legat. 1.* communis ex citatis ad Anton. Gom. *d. l. 40. Tauri n. 16. in fine.* Sed multo meliùs dici potest, in illo tit. cum duobus præcedentibus agi de tribus pactis, ob quæ dominij translatio etiam in contractibus impeditur, quia ita constitutum fuit ob iustas & speciales rationes, scilicet *in tit. C. si seruus exportan.* ne seruus veterator cæteros corrumpat in eo loco, *in tit. si mancipium ita venierit*, ne prostituatur fauore castitatis; & tandem in seruo vendito, vel legato, vt in d. alio tit. *si mancipium ita fuerit alienatum, &c.* idque ex ratione text. *in l. fin. C. qui ad libert. peruenire non possunt*; qui quidem intellectus colligitur ex text. *in l. 4. §. in illis, de manumiss.* notat Salicet *l. 3. num. 2. in fine, C. de condict. ob causam*, Loaz. *num. 125.* & Ripa *n. 86. in d. §. diui.*

In gloss. *Permanere* ibi, *vt possit agere ad interesse, &c.* Communiter recipitur hic intellectus glossæ, ex Alexand. *in d. l. filiusfamil. §. diui, num. 6.* Rip. *n. 86.* & Ias. *lect. 2. num. 112. & 120. ff. de legat. 1.* & eodem Ias. *in dict. l. si ita quis, §. ea lege, num. 34. ff. de verborum obligat.* Palat. *in dict. repet. rubr. de donat. inter vi-*

rum

3 *rum & vxorem*, §. 16. *num.* 13. Et confirmatur, quia in hoc text principalis dubitatio erat an valeret pactum de quo *ibi*, quia videbatur esse contra libertatem Ecclesiæ, iuxta *cap. fin. de immunit. Eccles. lib.6.* nihilominus tamé deciditur valere cùm tantùm prohiberetur certam rem ad Ecclesiam deuenire, quod non est contra illius libertatem, arg. *l. cùm ita 62. ff. de condit. & demonst.* Bald. *hic num.* 2. Ruin. *in d. §. diui, col.* 40. *in fine*, & *ibi* Crot. *num.* 43. iuxta quem intellectum colligitur valere pactum ne aliquæ res deueniant ad Ecclesiam, de quo notabiliter agunt Andr. Sicul. *cons.* 46. *lib.* 3. Palat. *d. §.* 16. *num.* 13. Cald. Pereira *quæst. forens. lib.* 1. *quæst.* 23. *num.* 4.

Si seruus exportandus veneat.

Tit. LV.

HOc titulo & duobus sequentibus, proponuntur pacta quædã de mancipiis venditis. Hoc igitur titulo declarantur effectus pacti, vt seruus vẽditus exportetur. Scripserunt in rubricam Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 25. *cap.* 17. *num.* 15.

SVMMARIVM.

1 *Emptor serui exportati potest eum manumittere antequam rumpatur fides.*
2 *Pactum manus iniectionis, item vt quis capiat seruum, licitum est.*
3 *Pactum manu, iniectionis, remissiuè.*
4 *Manûs iniectio quid, & num.* 5.
6 *Pactum quòd seruus exportetur, & ad locum, seu ciuitatem non reuertatur, validum.*
7 *ex Venditione cum pacto manûs iniectionis si seruus non fuerit exportatus, semel debita gabella non repetitur, etsi ob non obseruantiam pacti seruus reuertatur ad venditorem.*
8 *in Pacto manûs iniectionis non transferri dominium in venditorem ipso iure ante manûs iniectionem. contrarium, num.* 9.

L. Lege venditionis. I.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Petroniæ.*

5 EMptor serui exportati potest eum manumittere
1 antequam fides rumpatur. Pactum manus iniectionis, item vt quis capiat seruum, licitum est. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Angel. Fulgos. Castr. Bald. Sichard. Cuiac. Donell. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*
3 De pacto manus iniectionis vide *l. Hisp.* 47. *tit.* 5. *part.* 5. vbi Greg Lop. *gloss.* 1. Brison. & Hottoman. *de verbis iuris, verbo Manus*, Mynsing. *cons.* 98. Tiraq.
4 *de retractu lig.* §. 29. *gloss.* 3. *num.* 24. vbi explicat manus iniectionem esse, cùm nulla expectata iudicis auctoritate nos ipsius veluti ius dicetores personam quampiam, aut rem nostram, vel nobis debitam apprehendimus, vel sistimus. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sua facilitate num.* 47. *C. de in integ. restit.*
5 *minor.* vbi ait quòd est pactum manus iniectionis, cùm in contractu reseruatur vẽditori facultas capiẽdi, vel vẽdicandi seruum propria auctoritate si cõtra pactum venditionis exportetur, idem Cald. Pereira *in tract. de empt. & vendit. cap.* 25 *num.* 43. vbi ait textum *in præsenti cum l. seq.* specialiter loqui, & procedere in seruis, & ancillis eo pacto venditis, vt ad locum, seu ciuitatem non reuertantur, sub pœna iniectionis manus. quæ quidem conuentio seruanda est, quoniam partem pretij continet, & per eam seruus in pristinam naturam, & seruitutem restituitur; & deinde tenet præter hunc casum specialem in seruorũ distractione constitutum, à tertio possessore non posse dominum vendentem vendicare, & propria auctoritate sibi ius dicere. Et sic resoluit Petr. Greg. *syntagm. iuris lib.* 25. *cap.* 17. *num.* 15. valere pactum 6
quòd seruus exportetur, & ad locum, seu ciuitatem non reuertatur, aliàs quòd possit eum venditor capere, & in seruitutem redigere.

Ex venditione cum hoc pacto manus iniectionis 7
si seruus non exportatus fuerit, semel debita gabella non repetitur, etsi ob non obseruantiam pacti seruus ad venditorem reuertatur, vt per Lasarte *de decima vendit. cap.* 14. *num.* 35.

In gloss. *Denegatur, fin.* ibi, *vel demum*, &c. Nota- 8
tur ad hoc quòd in hoc pacto manus iniectionis non transfertur dominium in venditorem ipso iure ante manus iniectionem, vt per Greg. Lop. *l.* 47. *gloss.* 1. *tit.* 5. *part.* 5. *gloss. vlt. in l. traditionibus, C. de pactis*, vbi Curt. *num.* 29. & Gozadin. *num.* 8. Sed contra- 9
rium defendit Cald. Pereira *d. verbo sua facilitate num.* 57. *vers. quodtamen*, vbi ex eo ipso iure dominium in venditorem transire dicit, sicut ex pacto legis commissoriæ, & addictionis in diem; ea motus ratione, quia hoc pactum non vidit quòd alterius effectus sit, quàm rei vendicationis, quæ tanquam actio realis datur in quemcunque possessorem: sed posset videre quòd antea dixerat, scil. quòd virtute huius pacti potest venditor propria auctoritate ius sibi dicere, & rem capere à quocunque possessore, quòd agenti rei vendicatione non licet.

SVMMARIVM.

1 *Pœna conuentionali quis contentus esse debet; legalis autem applicatur fisco.*
2 *Stipulatione pœna applicanda parti, non tolli pœnam fisco applicandam.*
3 *Pactum manus iniectionis, remissiuè.*

L. Si vt II.

Iidem AA. *Nedieno.*

POEna conuentionali quis contentus esse debet; 1
legalis autem fisco applicator. Stipulatio pœnæ 2
applicandæ parti non tollit pœnam fisco applicandam. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *supr. hoc tit.*

De pacto manus iniectionis, vide posita *in collect* 3
ad l. 1. *sup. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Ancilla contra pactum manumitti nequit.*
2 *Pactum de exportando vbi solùm interuenit, solus fiscus agit.*
3 *Pactum quòd seruus non possit manumitti, validum intellige, vt num.* 4.

L. Ancilla. III.

Imp. ALEXAND. A. *Nonio.*

1 ANcilla contra pactum manumitti non potest.
2 Vbi solum pactum de exportando interuenit,
solus fiscus agit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati
ad l. num. 1. *suprà hoc tit.*
3 Nota quòd pactum quòd seruus non possit manu-
mitti, validum est, cùm ob id offensam domino fa-
ctam appositum præsumatur, vt per Gregor. Lopez *l.*
4 *46. gloss. 2. tit. 5. part. 5.* Intellige nisi contrarium appa-
reat, quia vna præsumptio aliâ tollitur, vt per Tira-
quell. *in l. si vnquam, verbo donatione largitus, num.*
146. *C. de reuocand. donat.* Surd. *cons.* 112. *num.* 72. *cum*
seqq. Mascard. *de probat. concl.* 1230. Menoch. *de præ-*
sumpt. lib. 1. *præsumpt.* 30. *à princ.*

SVMMARIVM.

1 *Talis quis esse præsumitur, qualis in habitu reperi-*
tur, & num. 3.
2 *Delictum execrabile grauiùs puniri ad exemplum*
alterius.
4 *Clericus an & quando præsumatur ex habitu cle-*
ricali.
5 *Rem quamcunque iudicari secundùm præsentem*
statum.
6 *Patria cuique dulcissima.*
7 *à Patria exulare durissimum, & ab omni humani-*
tate alienum.

L. Moucor. IV.

Idem A. Papiæ.

1 TAlis quis esse præsumitur, qualis in habitu repe-
2 ritur. Item delictum execrabile grauius punitur
ad alterius exemplum. Colliguot ex Ordin. Doctores
citati *ad l.* 1. *num.* 1. *suprà hoc tit.*
3 Hanc eandem conclusionem quoad primam eius
partem ex hoc text. desumit Menoch. *de præsumpt.*
4 *lib.* 6. *præsumpt.* 76. *num.* 10. vbi *à num.* 7. discutit an &
quando Clericus quis præsumatur ex habitu clericali.
5 Notatur ad hoc quòd quæcunque res iudicatur se-
cundùm præsentem statum, vt per Mascard. *de probat.*
concl. 1194. aliàs 1200. *num.* 40.
6 *Ne in patria moretis*, &c.] Quia patria cuilibet est
dulcissima, vt per Mascard. *de probat. concl.* 1170. aliàs
1175. *num.* 25. vbi allegat hunc text. Cassan. *in cata-*
log. gloria mundi, part. 12. *consid.* 17. Auiles *ad cap.* 1.
Prætorum, verbo tierra, num. 13. Cardin. Tusch. *pra-*
ctic. conclus. tom. 6. *litt. P. concl.* 133. *num.* 1. Mari. Cu-
tel. *de donat. inter patrem & filium, tractat.* 1. *disc.* 2.
7 *part.* 11. *num.* 72. Ideo exulare à patria durissimum
est, & ab omni humanitate alienum, Anchar. *cons.* 75.
num. 3.

SVMMARIVM.

1 *Ciuitas cui ex pacto interdicitur, eidem Romana in-*
terdicta videtur.
2 *Exulans à patria, vel oppido, vnde originem ducit,*
eo ipso exulat etiam ab vrbe Roma, vti patria om-
nium communi.
3 *Patria cuique charissima.*
4 *Patriam suam relinquere vnicuique impium est.*

L. Qui exportandus. V. & vlt.

Idem A. Seraphiano.

CVi ex pacto interdicitur ciuitas, eidem Romana 1
interdicta videtur. Colligunt ex Ordin. Docto-
res citati *ad l.* 1. *num.* 1. *suprà hoc tit.* Aloys. Leo *in* 4.
fol. 41.
Probat hic text. quòd qui exulat à patria, vel 2
oppido, vnde originem ducit, eo ipso exulat etiam
ab vrbe Roma, vti patria omnium communi, vt
per Marian. *in cap. vlt. num.* 13. *de foro compet.* Alberic.
in l. Roma, num. 3. *ff. ad municip. & in diction. verbo Ro-*
ma, Farinac. *fragment. crimin. part.* 1. *litt.* D. *num.* 197.
quos refero *in mea praxi exigendi pensiones, quæst.* 6.
num. 57. *in fine.*
In gloss. *In Italia.* Notantur ad hoc quòd nemo est 3
cui patria sua non sit charissima, vt per Azeued. *l.* 14.
num. 27. *tit.* 3. *lib.* 1. *noua Recopilat pag.* 68. vbi citat
hanc gloss. Vnde impium est cuilibet patriam suam 4
relinquere, Mascard. *de probat. conclus.* 1170. aliàs
1175. *num.*

Si mancipium ita venierit ne prostituatur.

TIT. LVI.

HIc declarantur effectus pacti, vt seruus venditus non prostituatur. Scripserunt in hanc rubricam Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia vide *l.* 47. *tit.* 5. *part.* 5. vbi Gregor. Lopez *in gloss. fin.* eundem Gregor. Lopez *l.* 4. *tit* 22. *p.* 4.

SVMMARIVM.

1 *Pactum ne ancilla prostituatur, est in rem, & afficit*
quemcunque possessorem.
2 *contra Pactum proprium, modò sit honestum ac lici-*
tum, venire nemo potest vt committatur impu-
dicitia.
3 *Pactum non posse remitti, vbi remissio continet de-*
lictum.
4 *Serua ad libertatem prouocat, si à domino prosti-*
tuatur.
5 *Promissione mihi facta non contraueniendi alicui*
promissioni sub pœna mille, cum obligatione om-
nium bonorum, ea propriâ auctoritate mihi occu-
pare licet.

L. Præfectus vrbi. I.

Imp. ALEXAND. A. *Socrati.*

PActum ne ancilla prostituatur est in rem, & afficit 1
quemcunque possessorem. Contra pactum pro- 2
prium, modò sit honestum ac licitum, venire nemo
potest vt impudicitia committatur. Pactum quis 3
non potest remittere vbi remissio continet, ac fouet
delictum. Colligunt ex Ordin. Cyn. Barr. Saliect. Bu-
trig. Angel. Fulgos. Bald. Castr. Sichard. Cuiac. Sebast.
Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*
Vt si prostituta fuisset, &c.] Notatur ad hoc quòd
serua ad libertatem prouocat, si à domino prostitua- 4
tur. *l.* 47. *tit.* 5. *part.* 5. *vbi gloss. fin. l.* 2. *tit.* 22. *part.* 7.
Gasp.

Gasp. Baëc. *de inope debitore cap.* 14.*num.* 15. Pichard. *in* §.*sed & maior.*2.*num.*4. *&* 8. *Instit. de iis, qui sunt sui*. Petr. Gregor *syntagm. iuris lib.*36.*cap.* 11, *num.*5. Ludou. Peguera *crimin. decis.* 15.*num.*10. *vers. atque in patre, vel domino*. Farinac. *in praxi crimin. part.* 5. *tit. de delictis carnis, quæst.* 144. *num.* 19. Qui enim proprias ancillas io eorum potestate existentes quæstus causa prostituit, leno dicitur, *l. athletas.* §. *ait prætor, in princip. ff. de his, qui not.infam.* Pract. Conradi *rub. de lenonib.num.*2.*in fine*, Ludou. Peguer. *d. decis.* 15.*num.* 1. Petr. Greg. *d. lib.*36.*cap.* 11.*sub num.* 2. Vincent. de Franchis *decis.* 68.*num.*1.*part.*1. Menoch. *de arbitr. casu* 534. *n.* 33.*cent.* 6. Farin. *d.quæst.* 144. *num.* 18.

5 *Perduci eam ad Prætorem*, &c.] Ex his verbis infert Roderic. Xuar. *tit. de las herancias*, id est, de aditione hæreditatis, *num.* 33. *post med. pag.* 350. *in vlt. impress.* quòd si promisisti mihi non venire contra aliquam promissionem sub pœna mille, pro quibus obligasti mihi omnia bona tua, adiecta clausula, quòd possem illa propria auctoritate occupare, nam tunc si debitor, seu promittens contraueniat, non potero propria auctoritate possessionem iogredi, nisi priùs petam, quòd hoc liquidetur à iudice, scilicet dictum promissorem contrauenisse, & allegat hunc text. dicens quòd ex quo hîc non erat notorium ancillam esse prostitutam, oon potuit aocillam deducere sine iudice.

SVMMARIVM.

1. *in Causis miserabilibus & piis iudex interponit officium, & sine accusatore inquirit.*
2. *Militare officium ad hoc prodest vt mulieres de miseria prostitutionis conquerentes exhibeantur.*
3. *in Causa pia iudex impartitur officium suum etiam non requisitus.*
4. *in Causa alimentorum iudex impartiri debet officium suum etiam non petitus.*
5. *ad soluendum Legata pauperibus relicta, vel pia, hæredem compelli posse nemine instante.*
6. *Animæ periculum vbi vertitur, iudicis officium etiam non petitum impartiendum est.*

L. Mulierem. II.

Idem A. Seuero P. P.

1 IN causis miserabilibus & piis iodex ioterponit officium, & inquirit sine accusatore. Item militare officium ad hoc prodest, vt mulieres de miseria prostitutionis conquerentes exhibeantur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

3 Allegari soler hic text. ad hoc quòd iudex in causa pia impartitur officium soum etiam non requisitus, vt per Tiraq. *de pia causa priuil.* 152. Surd. *de alimentis tit.* 8. *priuil.*4. *in fine*. Petr. Rebuff. *ad leges Galliæ tit. de sentent.prouis.art.*3.*glos.vlt. num.* 25. *cum seqq.* Vincent. Caroc. *tract. de remed. contra preiudic. sentent. except.* 132. *num.* 32. Gabr. Aluarez *in tract. de priuilg. pauperum part.* 1. *quæst.* 35. *num.* 12. Vnde in causa alimentorum officium soum licèt non petitum impartiri debere iudicem, probaot *l. diui, ff. ad leg. Falcid.* Tiraq. *d. priuil.* 152. Cordub. de Lara *in l. si quis à liberis*, §. *vtrùm n.* 11. *ff. de liberis agnosc.* Vincent. Caroc *d.* 132. *num* 36 Surd. *d.priuil.*4. Gabr. Aluarez *d quæst.* 35. *num.* 14. Et in causa dotis idem probat *l. si cùm dotem* 23. §. *eo autem tempore, ff. solut. matr. l. profectitia* 5. *vers. sed si proponas, ff. de iure dot.* Vincent. Caroc. *d. excepti.* 132. *num.* 34. Gabr. Aluarez *d. quæst.* 35, *num* 15, vbi intelligit si pauperi dos, vel alimenta debeantur, & *num.* 16. subdit posse Episcopum instante nemine ad soluendum legata pau- 5
peribus relicta, vel pia hæredem compellere, & *num.* 19. tenet quòd vbi aoimæ periculum vertitur, 6
officium suum etiam non petitum impartiri debet iudex.

SVMMARIVM.

1. *Ancilla, quæ non debet ex pacto prostitui, in caupona etiam retineri nequit.*
2. *Famulam cauponæ, propter vilitatem officij, adeò prostitutam esse, vt non admodum differat ab his, quæ prostant in lupanari.*
3. *Cauponum vilitas, & rapacitas remissiuè.*

L. Eam quæ. III. & vlt.

Idem A. Aurelio.

ANcilla, quæ non debet ex pacto prostitui, in caupona etiam retineri nequit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.* 1

Allegari solet hic text. ad hoc quòd famula cauponæ propter vilitatem officij adeò prostituta est, vt non admodum differat ab iis, quæ in lupanari prostant, vt per Tiraq. *de retractu lig.* §. 1. *gloss.* 14. *num.* 17. *& de nobilit. cap.* 24. *num.* 44. Vnde stuprum in eam commissum punibile non esse resoluuot Cassan. *in catal. gloria mundi part.* 11. *consid.* 28. Greg. Lop. *l.* 3. *verbo nl tauernera tit.* 14. *part.* 4. Alciat. *in l. inter stuprum num.* 5. *ff. de verbor. signif.* Grammat. *decis.* 107. *num.* 7. Ayın. *cons.* 166. *num.* 6. Farin. *cons.* 90. *num.* 5. *&* 10. *& in praxi crimin. part.* 5. *tit. de delictis carnis quæst.* 141. *num.* 88. 2

3 De cauponibus quòd sint viles, & rapaces, vide Bald. *in l.* 1. *num.* 6. *ff. locati*, Cassan. *d. part.* 11. *consid.* 46. Rebuff. *in auth. habita, C. ne filius pro patre, vers. & à vilissimis pag.* 601. *& ad l.* 183. *ff. de verb. signif. pag.* 597. Greg. Lop. *l.*26. *gloss.*6. *tit.*8. *part.* 5. Clar. *in* §. *furtum num.* 27. Mascard. *de probat. concl.* 832. Gutier. siue alius inter eius consilia, *cons.* 31. *num.* 7. Bobadil. *in sua politica lib.*3. *cap.* 4. *num.* 92.

Si mancipium ita fuerit alienatum, vt manumittatur, vel contrà.

TIT. LVII.

HIc duo venditionis pacta explicantur, vt seruos manumittatur, vnum affirmatioum, alterum negatiuum. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. De materia tit. vide *l. Hisp.* 45 *tit.* 5. *part.* 5. Mozz *de contract. tit. de empt. & vendit. cap. de rebus, quæ emi, vel vendi poss. n.* 23.

SVMMARIVM.

1. *Seruus donatus vt transacto tempore manumittatur, tempore finito liber fit, & num.* 2. *donatus sub ea conditione vt liber sit peracto tempore,*

quo seruierit, si is, qui ita libertatem præstitit, interim voluntatem mutauerit, data libertas seruo reuocatur, num. 3. dominum seruum vendentem sub pacto quòd intra certum tempus manumittatur, pœnitere posse, taleque pactum reuocare, n. 4. si ante tempus completum illud pactum, seu modum reuocauit, seruus liber non erit, n. 5.

6 *Seruo vendito ne intra certum, aut post certum tempus manumitteretur, poterit venditor ab hac manumissionis lege discedere, & eo pœnitente, emptor non tenetur seruum ea lege venditum manumittere.*

7 *Donans rem, cum pacto vt post certum tempus restituatur Ecclesiæ, poterit donatio reuocari in præiudicium Ecclesiæ.*

8 *ex Contractu meo facto cum alio quando alicui ius est quæsitum, possum ego ius istuc mea pœnitentia reuocare.*

9 *quando priori Donatario iniunctum est vt post certum tempus rem alteri absenti daret, tunc donator quandiu viuit, poterit reuocare donationem factam posteriori donatorio antequam perfixum tempus impleatur. procedit quando donator cum priore donatario paciscitur posteriore donatario inscio, vel absente, nec acceptante, num. 10.*

11 *Seruus vt liber efficiatur adueniente die ex rescripto D. Marci, oportet venditorem in eadem voluntate persistere.*

12 *Maioratus si à Rege concedatur alicui pro se & filio primogenito in forma communi, non potest, etiam de consensu Regis, auferri ius quæsitum primogenito, & concedi filio minori sine consensu primogeniti.*

13 *Seruo libertate concessa quando emptori placuerit, emptore in vita non declarante, eo mortuo seruus liber efficitur.*

14 *vbi actum quòd emptor Seruum manumittat cùm potuerit, si seruus præsens est, post duos menses liber est, si antea non manumittatur ab emptore; si verò non fuit præsens, & post quatuor menses non manumittatur, liber efficitur.*

L. Si Patroclus. I.

Imp. ALEXAND. A. *Patricensi.*

1 SEruus donatus vt transacto tempore manumittatur, finito tempore liber fit. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Butrig. Bart. Angel. Fulgos. Bald. Castr. Sichard. Cuiac. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concerd.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 45. tit. 5. part. 5. vbi gloss. 1.* Cotras. *lib. 3. miscell. cap. 3. num. 4.* Cuiac. *lib. 1. obseruat. 29.* Petrus Gregor. *syntag. iuris lib. 14. cap. 6. num. 5.* etsi obligatus esset seruus generaliter inter alia venditoris bona, *l. si quis obligatum, ff. qui sine manumiss.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib. 11. tit. 2. num. 13.*

3 *Si modò Patroclus non contrariæ voluntatis fuerit.*] Notatur ad hoc quòd seruus donatus sub ea conditione vt liber sit peracto certo tempore, quo seruierit, si is, qui ita libertatem præstitit, interim voluntatem mutauerit, datas libertas seruo reuocatur, in idem est text. *in l. cum qui, ff. qui sine manumiss. ad li-*
4 *bert. peruen. l. 3. ff. de seruis exportan.* vbi dominum seruum vendentem sub pacto quod intra certum tempus manumittatur, pœnitere posse, taleque pactum reuocare indulgetur, *l. necunians 5. §. si seruum, ff. de condict. causa data,* Anton. Gom. *l. 40. Tauri, num. 29. in*
princ. vers. primo, vbi ait quòd si dominus ante tem- 5
pus complectum illud pactum, seu modum reuocauit, seruus liber non erit, Couarr. *lib. 1. variarum*
cap. 14. num. 7. vers. secundo, vbi dicit quòd vendito 6
seruo, vt intra certum, aut post certum tempus manumitteretur, poterit venditor ab hac manumissionis lege discedere, & eo pœnitente non tenetur emptor seruum ea lege venditum manumittere, Boër.
decis. 353. num. 9. vbi hinc infert quòd si aliquis do- 7
nat alicui rem cum pacto quòd post certum tempus restituatur Ecclesiæ, poterit reuocari donatio in præiudicium Ecclesiæ, Tiraquell. *de iure primogen. q. 8.*
num. 1. cum seqq. quod quando alicui quæsitum est 8
ius ex meo contractu facto cum alio, possum id ius mea pœnitentia reuocare, Cald Pereira *lib. 1. quæst. forens. quæst. 20. num. 15. in fine*, Rebell. *de obligat. instit. part. 2. lib. 18. quæst. 3. num. 3.* vbi hinc dicit quòd
quando priori donatario iniunctum est vt post cer- 9
tum tempus rem alteri absenti daret, tunc donator quandiu viuit, poterit reuocare donationem factam posteriori donatario antequam præfixum tempus impleatur, post completum tamen non potest, nec etiam hæredes donantis post ipsius mortem ante tempus
peractum, & *num. 4 in princ.* subdit procedere quan- 10
do donator cum priore donatario paciscitur posteriore donatario inscio, vel absente, nec acceptante: nam si posterior, siue præsens, siue absens à donante certior factus acceptet, licèt seruus si, nec ante tempus præscriptum, posterior donatio reuocari poterit.

Verùm conclusioni ex hoc text. suprà desumptæ, & iis, quæ in eius confirmationem adduxi, obstat *l. 1. ff. qui sine manumiss. ad liber. peruen.* ibi, *sed et si mutauerit voluntatem venditor, nihilominus libertas competit, l. quæsitum, ff. de seruis exportan.* Pro quorum iurium conciliatione vide Corn. *cons. 68. num. 11. lib. 3.* & eis non relatis Anton. Gom. *d. l. 40. Tauri, num. 13. versic. vel aliter & secundò*, quos omnes refert Cald. Pereira *de extinct. emphyt. cap. 19. num. 31.* dicens ideo *in d. l. 3. ff. de seruis exportan.* potuisse venditorem pactum reuocare, quia erat initum in fauorem serui, cui tanquam inhabili & incapaci nullum prorsus ex eo pacto fuit ius quæsitum, nec actio, ex *regul. l. in personam, & l. quod attinet, ff. de regulis iuris.* Sed obstat *l. qui Romæ, §. Flauius, ff. de verborum obligat.* vbi seruo ex simili pacto conceditur ad libertatem proclamare, quod ibi Doctores communiter notant, cui respondet Corn. *in d. num. 11.* illud licere seruo iudicis officio tantùm, quod nullam actionem præsupponit, aut obligationem, *l. quæ per collusionem, §. prætij sortem, ff. de action. empti, l. 5. ff. de annuis legat.* Nec est in consideratione tanquam remedium extraordinarium & particulare donec imploretur. *l. 4. §. 1. ff. de fideicommiss. liber. l. fin. §. fin. ff. de condict. indebit.* Quare aliter Cald. Pereira *d. cap. 19. num. 32. & 33.* respondet, di-
cens quòd vt seruus ipso iure liber efficiatur adueni- 11
ente die ex rescripto diui Marci, oportet venditorem in eadem voluntate persistere, aliàs si eum pœniteat, & pactum reuocauit, cessare ipso iure ex diui Marci rescripto libertatis dationem, & hoc esse quod Iureconsultus tantùm probat *in d. l. 3.* secundum diui Marci rescriptum propter venditoris pœnitentiam lapso termino libertati præscripto seruum ipso iure liberum non fieri, vt probatur *in l. 1. 2. & fin. hac eod. tit. & in d. l. cum qui*, & licèt libertas ipso iure deficiat, quia dominus variauit, & non possit seruus rescripto diui Marci iuuari, extraordinario remedio iudicis officio implorato libertatem obtinere poterit, ex *d. §. Flauius, & d. l. 1. ff. qui sine manumiss.*

Ex quibus colligitur sustineri non posse Bartoli resolutionem *in l. qui Romæ, §. Flauius, ff. de verborum*

obligat.

obligat. dum tenet quòd si dono tibi rem vt post tempus ad Ecclesiam peruenirat, quamuis Ecclesiç sit ius quæsitum, ex *l. quoties, C. de donat. quæ sub modo;* attamen possunt ius illud in vita Ecclesiæ reuocare. nam contra illum expressè tenent Paul. *in d. §. Flauius num. 3.* Duen. *reg. 216.* Anton. Gom. *d. l. 40. Tauri num. 29.* Rimminald. *in l. 1. num. 189. C. qui admitti,* Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum & vxor. §. 54. ad finem,* Tiraq. *de ret. actu connent. §. 1. gloss. 7. n. 21.* Eman. Acosta *de success. Regni Portugal. pag. 62.* Roder. Xuar. *in l. quoniam in prioribus, C. de inoff. testam. ad l. Regni quæst. 8. num. 2. cum seqq. & alleg. 19. vers. per quam legem,* Cou. *d. lib. 1. cap. 14. num. 7.* Perez *ad l. 3. vers. hinc infertur ad Bart. tit. 8. lib. 3. Ordin. pag. 618. & seq.* Guillelm. *in cap. Rainutius, verbo si absque liberis el 2. in tract. de fideicom. substitut. n. 23.* Cald. Pereira *quæst forens. lib. 1. quæst. 1. num. 12. & seq.* Facit Ordin. Reg. Lusitana *lib. 2. tit. 35. §. 18.*
12 dum habet quòd si maioratus à Rege sit concessus alicui pro se & filio primogenito in forma communi, quòd non potest etiam de consensu Regis auferri iua primogenito quæsitum, & filio minori concedi sine primogeniti consensu, Eman à Costa *de success. Regni pag. 7.* Valasc. *de iure emphyt. quæst. pen. col. pen.* Item confirmatur hæc resolutio contra Bart. ex alia sententia communi, quæ habet quòd in emphyteusi accepta pro se & filio non potest pater vendendo, vel aliter, præiudicare in iure filiò acquisito ex contractu patris, iuxta text. *in l. quodcumque §. 1. ff. de verb. obligat.* & ita esse communiter receptum, & in praxi obseruatum, testatur Gam. *Lusit. decis. 8. ex num. 1. & decis. 5. num. 7. & decis. 151.* de quo Valasc. *d. tract. de iure emphyt. quæst. 49. num. 6.* Pro quibus facit reg. text. *in l. id quod nostrum, de regul. iuris. l. perfectiu, C. de donat. quæ sub modo,* cum iis, quæ Tiraq. *de retract. lig. §. 1. gloss. 18.* quibus habetur ius tertio acquisitum eo inuito tolli non posse: & confirmatur ex *l. quoties. C. de donat. quæ sub modo,* dum ait ex donatione facta in forma, de qua *suprà,* tertio acquiri actiones, sicut si esset facta per stipulationem. Nec contrarium probat text. *in l. 3. ff. A. seruis exportan.* cum similibus, loquuntur enim de libertate consequenda ipso iure ex constitutione Diui Marci, quæ quidem constitutio tum fauore libertatis, tum fauore voluntatis domini vendentis, vel donantis fuit inducta, vt patet ex text. *in præsenti,* atque ideo non aliàs ex ea constitutione seruus fiet liber, quàm si dominus perseueret in eadem voluntate, vt habetur *in d. l. 3.* cum similibus: verùm quamuis mutata voluntate domini seruus ex dicta constitutione non fiat liber, nihil tamen impedit quominus libertatem iuxta conuentionem officio iudicis possit petere, iuxta dictum §. *Flauius,* & ita procedit *d. l. 1. in fine, ff. qui sine manumis. & l. quæsitum, ff. de seruis exportan.* quem intellectum videtur præsentire gloss. *in præsenti,* Bart. *in l. Aristo n. 2. in fine, ff. de donat.* Roman. *in l. si pecuniam col. 1. ff. de condict. ob causam,* & fortè hoc sentit Roder Xuar. *d. quæst. 8. num. 6.*

Aut si iam decesserit, &c.] Notatur ad hoc quòd
13 libertate seruo concessa quando emptori placuerit, emptore in vita non declarante, eo mortuo seruus liber efficitur, vt per Greg. Lop. *l. 45. glos. 2. tit. 5. part. 5.* nam morte voluntas finitur, idem Greg. Lop. *ibid. gloss. 3.* Cou. *lib. 3. var. cap. 15. num. 4.* vbi latè declarat, & respondet ad text. *in cap. maiores, de baptismo,* ex quo quidem voluntatem morte non extingui, deducunt Gail. *lib. 2. obseruat. 60. num. 16.* Eman. Acosta *lib. 1. select. cap. fin. num. 2.* Sarmien. *in simili tract. lib. 2. cap. 6. num. 22. vers. item Pomponius,* Morl. *in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 9. quæst. 9. num. 13.* Fontanel. *de pactis nuptial. lib. claus. 4. glos. 10. part. 1. num. 145.*

Sed quare hic moriens voluisse præsumatur, cùm in contractibus potiùs moriens in dubio præsumatur noluisse, vt tradit Greg. Lop. *in l. 30. gloss. 3. tit. 9. part. 6. ex l. centesimis §. fin. ff. de verb. oblig.* Vnde Peralta *in l. vnum ex familia, ff de legat. 2. num. 5. & 6.* hoc fauore libertatis inductum esse dicit; hanc verò rationem veram non esse affirmat Sarmien. *d. lib. 2. cap. 6. num. 23. vers. & licèt Doctores,* & fatetur rationem dicti §. non intelligere. At Morl. *d. tit. 9 quæst. 9. num. 13.* Peraltæ rationem eo non relato veram esse asserit. Demùm subtilis Eman. Acosta *d. lib. 2 cap. fin. num. 6. & 9.* resoluit in specie huius text. & *d. legis 45. partita,* venditorem in potestatem emptoris non reliquisse si vellet manumittere; nam si hoc esset, nihil in pactum deduceret, cùm semper in voluntate dominorum sit seruos manumittere, sed nesciret tempus quando vellet manumittere, vnde cùm morte finiatur voluntas, vt suprà dixi, ab eo tempore libertas competit, & nihil contra prædictum pactum prodesset eius contradictio: at *in d. §. fin.* promittens nunquam se obligauit, sed obligationem in tempus suæ voluntatis reseruauit, ex quo, vt *in d. §.* patet, quidam inutilem esse stipulationem dixerunt; sed verius est non esse inutilem nisi moriatur antequam constituat, & declaret se velle, & vsque ad hoc tempus non erit inutilis, licèt antea constituat se nolle, & text. iste solum declarat tempus, in quo seruus consequitur libertatem, quæ per pactum sine temporis assignatione erat ei debita, & text *in d. fin.* agit de tempore in quo obligatio, quæ non est orta, & sine expressa & clara voluntate oriri non potest, oriatur, quæ multum diuersa sunt.

Nota quòd si actum fuit vt emptor seruum ma- 14
numittat cùm potuerit, si seruus præsens est, post duos menses liber est, si antea non manumittatur ab emptore; si verò seruus non fuit præsens, si post quatuor menses non manumittat, liber efficitur, ita Greg. Lop per text. *ibi in d. l. 45. gloss. 4. tit. 5. part. 5.* facit Surd. *decis. 226. num. 6.*

SVMMARIVM.

1 *Seruus venditus vt manumittatur, ad libertatem perducitur, si differatur.*
2 *quod non fit per Hominem, reputatur à lege.*
3 *Si legantur centum, & seruus vt manumittatur, si velit centum, omisso altero, nihil habebit, & seruus erit statim liber.*
4 *Filium habens ex ancilla, quæ sua est, is proprius filius erit suus seruus.*

L. Si ea lege. II.

Idem A. Eutychiano liberto.

SEruus venditus vt manumittatur, ad libertatem 1
perducitur si differatur, Item quod non fit per 2
hominem, reputatur à lege. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit *l. Hisp. 36. tit. 9. part. 6. vbi gloss. 7.* in qua deciditur quòd 3
si legantur centum, & seruus vt manumittatur, si velit centum, omisso altero, nihil habebit, & seruus erit statim liber, Bart. *in l. qui Romæ. §. Flauius, opposit. 3. ff. de verbor. obligat.*

Filium suum & naturalem Crestem venundedit, 4
&c.] Notatur ad hoc quòd si quis filium habeat ex ancilla

ancilla, quæ sua est, is proprius filius erit suus seruus, vt per gloss. *hic, verbo proprium*, Padil. *in l. naturalis num. 5. ff. de præscrip. verb.* Sanch. *de matrimonio lib. 7. disp. 24. num. 6.*

SVMMARIVM.

1 *Ancilla vendita, vt certo tempore elapso sit libera, transacto tempore libera fit, & n. 3.*

2 *Inutiliter factum non impedit dispositionem legalem.*

L. Cùm iusta. III.

Idem A. Fulgino.

1 ANcilla vendita, vt certo tempore elapso sit li-
2 bera, transacto tempore libera fit. Item inutiliter factum non impedit dispositionem legalem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

3 Hanc eandem conclus. quoad primam eius partem ex hoc text. desumunt Donell. *ad l. qui Romæ 122. §. Flauius Hermes num. 4. & 5. ff. de verb. obligat.* Cardos. *in praxi Iudicum, & Aduocat. verbo seruitus num. 61.* Vide posita *in collect. ad l. 1. sub hoc eod. tit.*

L. Si is, qui pretium. IV.

Imp. GORDIAN. A. *Iocundæ.*

MOra fauore libertatis quamprimum committitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Pactum rescindens libertatem, appositum venditioni serui, libertatem impedit.*

2 *Libertas per actum impediri potest.*

3 *ob Actum nullum non incurri pœnam, quam quis incurreret si actus contra legem esset validus. contrarium num. 4. distinguitur inter pœnam ipso iure incurrendam, & illam quam iudex infligere, & exequi debet, num. 5. & inter legem imponentem pœnam facienti actum, qui nequaquam validus esse potest; & in alienante emphyteusim sine consensu domini, quem satis constat actum facere nullum, & nihilominus incidit in pœnam caducitatis, num. 6. & 7.*

8 *Pactum de non manumittendo quare impediat libertatem.*

9 *Citatio, si sua putauerit interesse, non arctat citatum ad comparendum, si non vult.*

L. Ea quidem. V.

Idem A. Martino.

1 PActum rescindens libertatem appositum vendi-
2 tioni serui proprij, impedit libertatem. Item libertas per pactum impediri potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *l. 1 num. 1. sup. hoc tit.*

3 *Nec tamen pœna exactio, &c.*] Notatur ad hoc quòd propter actum nullum non incurritur pœna, quam quis incurreret si actus contra legem validus esset. nam in specie huius text. cautum inuenitur vt pœna adiecta contra manumittentem prohibitum manumittere locum non habeat, nec exigi possit aduersùs eum, qui nulliter, & de facto seruis libertatem concessit, quam quidem etiamsi manomitterentur nancisci non poterant, quia venditio eam quidem legem acceperat ne mancipia ad libertatem perducerentur, non alia profectò ratione, quàm quòd datio libertatis nullius momenti fuerit, ideóque Gordiano Imp. iniquum visum fuit ob conditionem non seruatam pœnam exigere, vbi actus nullus fuit irritus, & inanis: vt per Bald. *hic num. 1.* Tiraq. *post leges connub. gloss. 8. num. 212.* Sanch. *de matrim. lib. 3. disp. 2. num. 5.* Soar. *de legib. lib. 5. cap. 34. à num. 6.* Contrariam tamen opinionem tenuerunt multi relati per Cou. *de sponsal. part. 2. cap. 6. §. 3.* 4
num. 4. ex ea ratione, quia mens legis actum punientis ea est, vt puniat culpam facientis actum; sed sic est quòd talem culpam tam committit ille, qui facit validum, quàm ille, qui facit inualidum; ergo pari, eadémque ratione puniendi sunt. Vnde *glos. vlt.* quam probarunt Butr. & Imol. *in cap. 1. de cleric. coniug.* distinguendum putauit in hac parte inter pœ- 5
nam ipso iure incurrendam, & inter pœnam, quam iudex infligere, & exequi debet; vt pœnam, quam lex iniungit per verba ipso facto, ipso iure, & similia, nullatenus incurrant illi, qui fecerint actum nullum, pœnam verò per iudicem infligendam ita passuri sint, ac si validum actum per legem prohibitum perpetrassent. At hæc distinctio nullo iure probatur, & ideo Molin. *de primogen. lib. 2. cap. 16. num. 19.* aliam obseruauit, & sequutus est distinctionem inter legem considerantem factum solum, & animum facientis, & inter eam, quæ considerat solum iuris effectum, vt pœnam legis in priori casu ex actu nullo incurrat; in secundo verò, sit actus nullus sit, non incidatur in pœnam, adducit auctoritatem Baldi *in prestanti num. 5.* Cuius tamen doctinam & resolutionem non dubito alia clariori & faciliori indigere distinctione, cùm plurimi sint actus per leges prohibiti assignatis pœnis, quibus Molinæ distinctio nullatenus adaptari valet, scilicet omnes illi, qui nequaquam validi esse possunt, vt *in Clem. vnic. de consang. & affin.* cum similibus.

Quare nouissimè post omnes Anguian. *in tract. de legibus lib. 3. contron. 8. ex num. 17.* arbitratur distin- 6
guendum inter legem consideratis circunstantiis pœnam imponentem facienti actum, qui nequaquam validus esse potest, quo casu perspicuum etiam erit ipsam voluisse pœnam iniungere facienti actum nullum, vt *in d. Clem. vnic.* & in alienante emphyteusim sine domini consensu, quem satis constat actum nullum facere, & nihilominus in pœnam incidit caducitatis, teste Bald. *in l. 2 n. 3. C. de Episc. audient.* Tiraq. & Molin *vbi suprà*, non alia certè de causa, nisi quia pœna fuerat imposita actui, qui valere non poterat stante legis prohibitione, & nisi pœna procederet contra facientem actum nullum, nullum sanè effectum esset habitura: & inter eam legem, quæ pœnam imponit actibus, qui validi esse possunt, in quibus procedit, & locum habet præfata distinctio adducta per Molin. de lege considerante solum factum, & animum facientis, aut considerante iuris effectum, vt si solum factum, & animum considerauerit, pœna imposita facienti actum simpliciter, imposita censeatur illi, qui actum nulliter fecerit; si verò iuris effectum dumtaxat considerasset, locum non habeat pœna contra facientes actum nullum.

Idem Anguian. firmata supradicta resolutione 7
deueniens ad huius l. intellectum *ead. contron. 8. num. 18.*

*num.*18.*&* 19. sic loquitur. Verùm circa intellectum *d.l. ea quadam*. (est hic text.) subsistendum duxi dubius, & non immeritò, an interpretes communiter eius mentem fuerint assequuti, qui, vt vidisti; vnanimes in eum sensum conspirarunt; vt ex eo ibi non fuisse pœnam incursam crediderint, quia non valuit manumissio, & ad iniungendam pœnam fuerat consideratus iuris effectus, vt intendunt glos. *in d.l. quid ergo* 13. §. *cùm autem factum, ff. de his, qui not. infam.* & præcitati Patres; præcipuè D. Molin. *d. num.* 19. non aduertentes pœnam *in d. l. ea quidem*, minimè fuisse impositam circa iuris effectum, quippe manumittenti nulliter fuit iniuncta, & cùm manumissio nulla fuerit, pœna non potuit imponi iuris effectui, qui nullus fuit, cùm dicta manumissio serui fuerit contra pactionem partium, vt inquit text. *in princip.* Igitur dictorum Patrum intellectus ad *d.l. ea quidem*, nullo modo debet sustineri; præsertim si expendas quam proximè tradidimus doctrinam, & differentiam inter pœnas iniunctas actibus inualidis, & illas, quæ imponuntur actibus, qui validi esse possunt, vt quando actibus inualidis solum factum potuerit lex considerare, nec locum habeat distinctio, an considerauerit factum, vel iuris effectum, actibus verò validis imposita pœna, rectè fit distinguendum, an imponatur facto, vel iuris effectui: quo præsupposito fieri non potuerit, vt diximus, quòd *in d.l. ea quidem*, pœna effectui fuerit adiecta, vel quòd ob non sequutam manumissionem pœna non processerit, vt falsò crediderunt interpretes. Quorum omissa traditione verus sensus & interpretatio ad *d.l. ea quidem*, assequeris facilè, si consideres pœnam de qua *ibi*, non à iudice, seu publica persona, sed à priuato fuisse præscriptam manumittenti, priuatum autem pœnam ad vindictam culpæ iniungere non posse plusquam manifestum est: & ratione probatur, quia talis vindicta iurisdictionem expostulat, *l. imperium* 3. *ff. de iurisd. omn. iudic.* quam certum etiam est priuatum non habere, *l.* 3. *C. de iurisd. omn. iudic.* nihil ergo mirum si pœna locum non habuerit, vtpote in vindictam culpæ, & priuata persona iurisdictionem non habente imposita. Quòd verò talis pœna fuerit in vindictam culpæ, in quo nititur totus hic discursus, patet manifestè, quia alter ex contrahentibus, qui pœnam imposuit, non poterat interesse prætendere, in cuius locum pœna regulariter succedit, *l. vlt. ff. de prætor. stipulat.* cùm manumissio non habuerit effectum, nec contrarium factum fuerit. Rursus pars non intendebat, nec intendere potuit punitionem contrauenientis contractui; quia conuentio fuit de seruo non manumittendo, & in specie *d.l. ea quidem*, seruus verè manumissus non fuit; ergo non fuit factum contrarium partium conuentioni, immò nec potuit fieri, nec seruus manumitti contra pactionem contrahentium. Igitur de primo ad vltimum, & per argumentum à sufficienti partium enumeratione animus, & mens imponentis dictam pœnam solùm fuit punire voluntatem & propositum eum facto manumittendi, quod perspicui iuris est priuatum non posse facere ex defectu iurisdictionis, iuxta supradicta. Ideóque Gordianus Imper. auctor *d. l. ea quidem*, dicit pœnæ adiectionem tribuere non potuisse iustam causam exigendi conditioni non seruatæ, id est, quia re vera conditioni non fuit contrauentum, cùm non fuerit manumissus seruus, neque aliquod interuenit interesse, locum habere non potuit pœnæ exactio, quæ solùm in vindictam culpæ posset procedere, & hoc non tanquam præscripta à priuata persona, quæ nullam omnino iurisdictionem habet; ergo nullatenus talis pœna subsistere potuit, non quia manumissio nulla fuit, sed quia priuata persona sine iurisdictione illam imposuerat. Hactenus Anguianus.

8 *Nancisci libertatem non possunt*, &c.] Cùm prohibitio alienationis non impediat dominij translationem, *l. ea lege, C. de condict. ob causam*, mirum est cur in hac l. pactum de non manumittendo impediat libertatem, quod etiam probat Iureconsult. *in l. seruus* 9. *ff. de manumiss. & l. ille seruus* 9. §. *fin. ff. qui & à quibus.* Veram solutionem se præstare ait Cald. Pereira *var. sentent. siue quæst. forens. lib.* 1. *quæst.* 23. *num.* 17. dum asserit speciale esse in eo casu, ea ratione, quoniam huiusmodi prohibitio fit ad puniendum seruum, *l. fin. C. qui non possunt ad libert. peruen.* vnde ne delictum remaneat impunitum, & vt serui magis obsequentes sint dominis, constitutum est libertatis dationem contra prohibitionem non valere, &c.

9 In gloss. *Non contineat.* ibi, *si manumisisti, venias responsurus ad pœnam, aliàs non venias*, &c. Notatur ad hoc quòd citatio, si sua putauerit interesse, non arctat citatum ad comparendum si non vult, vt per Felin. *in cap. cùm inter col.* 7. *vers. limita secundò, de except.* vbi Deci. *num.* 16. *vers. secundò prædicta conclusio*, Capyc. *decis.* 8. *num.* 2. *&* 3. Ias. *in l. nec quicquam*, §. *vbi n.* 18. *ff. de offic. Proconsul.* Cott. *in memorab. verbo citatio col.* 2. Surd. *decis.* 26. *n.* 7.

SVMMARIVM.

1 *Factum legis negligentiam hominis excusat.*
2 *Pœnam ad euitandam non refert à quo quid fiat, dummodo fiat. & num.* 3.
4 *Libertatis fauore non obstante, requiri post certum tempus donata voluntatis domini perseuerantiam.*

L. Si puellam. VI. & vlt.

Imp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. & CC. *Rufinæ.*

FActum legis excusat negligentiam hominis. Item 1
ad euitandam pœnam non refert à quo quid fiat, 2
dummodo fiat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*

3 Hanc eandem conclus. quoad secundam eius partem, ex hoc text. desumit Tiraq. *de retractu lig.* §. 1. *gloss.* 9. *num.* 260.

4 *Cùm non mutata venditoris voluntate*, &c.] Ex his verbis adnotauit glos. quòd non obstante libertatis fauore post certum tempus donatæ voluntatis domini perseuerantio requiritur, neque eum interim præstitæ libertatis pœniteat, quod etiam probat Paulus Iureconsult. *in l.* 3. *ff. de seruis exportan.* & Iulianus *in l. si hominem* 30. *ff. mandati*, & horum iurium auctoritate Bart. *in l. qui Romæ*, §. *Flauius*, *num.* 2. *ff. de verbor. obligat.* vbi Donell. *num.* 4. *&* 5. Gozadin. *consil.* 75. *numer.* 10. Ferdinand. Arias *in l.* 25. *Tauri, num.* 30. Pinel. *in l.* 1. *C. de bonis matern. p.* 3. *num* 98. Valasc. *de iure emphyt. quæst.* 49. *num.* 7. Cald. Pereira *de extinct. emphyt. cap.* 19. *num.* 26. Vide posita *in collectan. ad l.* 1. *sup. hoc cod. tit.*

7. Intellige hanc resolotionem in aliquibus casibus
non procedere,& primò si vẽditor dixit non habere
tale vitium,si seruus illud habebat. nam vbi venditor
promittit quòd si mancipium hoc, vel illud animi
vitium habeat, quòd rescindet venditionem, vel re-
stituet quanto minoris vendi debuerat, tunc de hu-
iusmodi vitiis animi tenebitur. *d. l. ob qua vitia* 4.
§. in summa, l. quis sit fugitiuus, §. fin. ff. hoc tit. Ca-
ballin. *d. cap.* 2. *num.* 29. Greg. Lop. *l.* 64. *gloss* 3. *tit.* 5.
part. 5. Gabr. Pereira *dict. decis.* 74. *num.* 15. Rebell.
dict. quæst. 8. *num.* 24. Secundò si venditor sciebat
animi vitium, & illud tacuit. nam emptori actio
aduersùs venditorem datur,& ædilitium edictum, ad
redhibendum seruum, vel ad interesse. *d. l.* 1. *§. apud
Iulianum*, Caballin. *vbi sup.* Cæpol. *in d. l.* 1. *§. aiunt
adiles num.* 17. *vers. secundò est quando*, Surd. *decis.*
146. *num.* 11. Tertiò si vitium animi sit admixtum
corporali morbo, *d. §. in summa*, Cæpol. *in d. §. idem Iu-
lianus num.* 48. *&* 71. *& in d. §. in summo à num.* 3.
vbi notat quòd mixtum sapit naturam sui simplicis
potentioris. Quartò in seruo fure, nam licèt animi
vitium habere dicatur, nihilominus tamen si vendi-
tor sciebat de hoc vitio, tenetur non solùm de illo,
sed etiam ad omnia damna subsequuta, perinde acsi
vitium corporis foret; si verò ignorabat, nec actione
redhibitoria, nec ex empto tenetur, *d. l. Iulianus, §. itẽ
qui furem, ff. de actionib. empti*, & *ibi* gloss. *verbo non
tenetur, l. si furtum, ff. hoc tit.* vbi probatur quòd si
seruus furtum domino fecit, non est necesse hoc in
venditione serui prædicere, nisi seruum furẽ non esse
promiserit, Mol. *d. tit.* 9. *in præmiss. n.* 43. *vers. neque
obstat*, vbi rationem tradit quare venditor non tenea-
tur actione Prætoria, & teneatur actione ex empto,
in l. in fine, & in l. quæ delicta 4. *in princ. ff. hoc tit. &
in d. l. Iulianus §. qui furem*; & dictas ll. 1. & 4. pro-
cedere inquit quãdo venditor sciebat animi vitium,
nam si ignoraret, vt proponitur *in d. l. Iulianus*, nec
ex empto tenetur, ex *d. l.* 4. *§. in summa*, Gabr. Pereira
d. decis. 74. *num.* 26. *&* 27. vbi de eius interpretatione,
Rebell. *d. q* 8. *num.* 27. *cum seq.* vbi *num.* 30. quærit an
animalia propter animi vitia minus æstimentur?

8. Quæ autem dicantur vitia corporis, tradit Rebell.
d. quæst. 8. *num.* 25. vbi ait esse si mancipium, vel iu-
mentum sit ægrotum, vel claudum.

Qui vendidit, &c.] Quamuis Vlpianus Iureconsf.
in l. sciendum est 63. *ff. hoc tit.* has actiones ad solas
venditiones pertinere dixerit, tamen illas ad contra-
ctum permutationis porrigi, resoluunt Petr. Greg.
syntag. iuris lib. 25. *cap.* 21. *n.* 12. Valasc *de iure emphyt. q.*
6. *n.* 18. Matiens. *in l.* 1. *gloss.* 7. *n* 2. *tit.* 11. *lib.* 5. *nouæ Re-
cop.* Alex. Trentacinq. *var. resolut. lib.* 3 *tit. de empt. &
vendit. resol.* 11. *vers. hæc ratio*, Pichard. *in §. actionũ au-
tẽ*, 28. *Instit. de actionib. q.* 17. *n.* 17. Et ad dationem in
solutũ, quæ similis emptionis est, Cæpol. *in l. sciendũ*
19. *§. deinde aiunt adiles, & in l. sciendum* 63. *n.* 15. *ff.
hoc tit.* Valasc. *citato loco.* vbi idem aiunt in dote æsti-
mata ea æstimatione. quæ facit emptionẽ. Et ad do-
nationẽ quando incepit à promissione, quo casu do-
nator de euictione tenetur, Cæpol. *in l. ad res donatas*
62. *n.* 7 *ff. eod. tit.* secus verò quando à traditione ini-
tium sumpsit, ex *d. l. ad res donatas*, & *ibi* Cæpola, Ca-
ballin. *in tract. huius tit. cap.* 2. *n.* 6. Guzman *de euict.
q.* 61. *n.* 6. Valasc. Alex. Trentacinq & Pichard *citatis
locis.* Et ad contractum emphyteusis, Bald. *in l.* 2. *n.* 7.
inf. hoc eod. tit. Caballin. *d cap.* 2. *n.* 9. vbi sano modo
hoc intelligendum esse dicit, scilicet si cõcessio facta
sit titulo oneroso, secus si lucratiuo, & illũ sequitur
Surd. *cons.* 190. *n.* 6. Valasc. *d. q.* 6. *n.* 18. vbi exemplifi-
cat in fundo, qui produnt herbas lethales, dato in
emphyteusim, quod etiam ad feudatariũ extendunt,

Valasc. Alex. Trentacinq. & Guzman *citatis locis.* Et
ad locationes ad longum tempus, non verò ad alias,
Cæpol. *d. c.* 1. *à n.* 11. Cott. *in memorab. verbo actio red-
hibitoria*, Vincent. Caroc. *de locato, & conducto p.* 6. *re-
med.* 4. Valasc. *d. q.* 6. *num.* 18. *vers. præterea*, Pichard. *d.
q.* 17. *n* 20. Et generaliter inquit Azo *in sum. huius tit.*
in quolibet cõtractu, ex quo de euictione agitur, has
actiones locum habere, sequuntur Cæpol. *in l. quæri-
tur* 14. *§. si venditor n.* 12. *vers. & aduerto, ff. hoc tit.* An-
ton. Gom. *tom.* 2. *var cap.* 2. *n.* 42. *vers. & denique*, Ca-
ballin. *d. cap.* 2. *n.* 14 Alex Trentacinq *d. resol.* 11. *vers.
hæc ratio.* Et ad omnes contractus ex causa onerosa
extendunt Cæpol. *in d. l. sciendum n.* 15. *in fine*, Anton.
Gom. *in d. vers. & denique*, Valasc. *d. q.* 6 *num.* 18. *vers.
præterea*, Pichard. *d. quæst.* 19.

Non solùm in pretium, &c.] Notatur ad hoc quòd 9.
venditor emptori pretium, quod ab eo accepit, re-
stituere tenetur, *l. debet autem* 27. *l. illud sciendum*,
l. plura, l. cùm in ea causa, ff. hoc tit. & tenetur rem à 10.
se venditam iterum accipere, quia redhibere est face-
re, vt rursus habeat venditor quod habuerat, *l. redhi-
bere* 21. *ff hoc tit.* vbi Cæpol *num.* 1. Caballin. *d. cap.* 2.
n 1. Greg. Lop *per text. ibi in l.* 65. *gloss.* 6. *tit.* 5. *part.* 5.
& redhibitione facta res redhibita cum fructibus
reddi debet, *l. adiles etiam* 25. *§. item sciendum est, l. cùm
autem* 23. *§. cùm redhibetur, l. quod si nolit, §. fin. ff.
hoc tit.* Ioseph. Sesse *Aragon. decis.* 31. *num.* 22. Sigism.
Scacc. *de commerc. & camb. §.* 1. *q.* 1. *num.* 482. Ceuall.
commun. contra commun. q 763. *num.* 22. Et omnia in 11.
integrum restituuntur, perinde ac si emptio, vel ven-
ditio non interuenisset. *l facta redhibitione* 60. *ff eod.
tit.* Ioan Garc. *de expensis cap.* 18. *num.* 52. 54. Greg.
Lop. *l.* 15. *gloss.* 4. *tit.* 13. *& l.* 11 *gloss* 3 *&* 4. *tit.* 15. *p.* 5.
Spin. *in speculo testam. gloss.* 13. *à num.* 41. vbi in
redhibitione ex partium conuentione fructus om-
nes etiam bonæ fidei emptor restituere tenetur,
suósque facere non potest.

Quòd si venditor nolit reddere pretium, conuen- 12.
tus hac actione condemnatur in duplum, per *l. redhi-
bitoria actio, ff hoc tit.* Greg Lop. *l.* 65. *gloss.* 7. *tit.* 5.
part. 5. Petr. de Rauenna *sing.* 777. Arimin. Tepat.
var. sentent. tom. 2. *tit.* 406. *cap.* 5. *vers. venditor si
non vult.* Et iuratur in litem contra eum pro pretio, 13.
& accessionibus, quia est arbitraria actio, Menoch.
de arbitr. lib. 1. *quæst.* 5: *num.* 25. Caroc. *decis.* 107.
num. 16. *vers. venditor.*

Sed quid in emptore si obtinuit in causa redhibi- 14.
tionis, & postea non vult vti sententia, vtrùm reus
sententia contra se lata inuito actore vti possit, &
emptorem compellere vt rem redhibeat, & pretium
recipiat: Bald. *in l. si prædium num.* 9. *inf. hoc eod. tit.*
proponit hanc quæstionem, & postquã res transiuit
in condemnationem, standum esse sententiæ, & ven-
ditori actionem in factum ex ea nasci resoluit, quem
refert & sequitur Greg. Lop. *in l fin. gloss. fin. vers. vnde
dicebat, tit.* 5. *part* 5. Boër. *decis.* 43. *num.* 7. vbi cum Bal-
do tradit quòd si emptor nolit vti sentẽtia quòd po-
terit agere venditor contra eum, Matiens. *l.* 12. *gloss.* 2.
num. 3 *tit.* 11. *lib.* 5. *nouæ Recop.* Gabr. Pereira *Lusit.
decis.* 62. *n.* 4. vbi ait actione in factũm contra empto-
rem posse agere venditorẽ si emptor vti sentẽtia no-
lit & subdit resolutum fuisse reo condemnato ad re-
stitutionem rei, dummodo prius actor ei etiã quan-
titatem pecuniæ præstaret, actionem in factũ com-
petere ad exigendam illam quantitatem ab actore,
sed executiuè virtute sententiæ non posse agere.

Sed etiam damnum, &c.] Notatur ad hoc quòd ven- 15.
ditor omne damnum, quod ex re vitiosa contigit
emptori, restituere tenetur, *l. cùm autem* 23. *§. Iulianus
ait, ff. hoc tit. l. seruum* 63. *ff. de furtis*; & vsuras pretij ac 16.

sumptus, quos rei venditæ causa fecit, maximè si emptor fructus restituit, *l. debet* 27. *l. illud sciendum*, *l. quæro* 58. *ff. hoc tit.* Ioan. Garc. *de expens. cap.* 18. *n.* 53. & 54. Guzman *de euict. q.* 61. *n.* 47. Et quòd mediatori emptor 17 soluit, ei venditor restituere debet, si ex necessitate dedit, non verò si voluntariè, Bart. per *text. ibi in* 18 *d. l. debet*, vbi Cæpol. & Angel. qui hoc, quod de necessitate expensum dictum est, intelligunt, vt si venditor dixisset emptori, Non vendam aliquo modo, nisi per manus talis mediatoris, qui concordabit nos de pretio, cui dabis salarium pro labore, & idem sequitur ibi Bald. vbi dicit casum notandum, & hanc distinctionem spontaneæ, vel coactæ solutionis dici rationabilem, Strach. *de mercat. tit. de proxenet. versic. item quæritur*, *n.* 2. Tiraq. *de retract. lign.* §. 29. *gloss.* 4. *n.* 8. Steph. Gratian. *discept. forens. cap.* 343. *n.* 11. *cum seqq.* vbi *à n.* 14. resoluit datum proxenetæ vt ei certum equum emeret, si post venditionẽ eum redhibuit tanquam morbosum, à venditore repeti non posse.

Nota ex Cæpol. *in l. item si serui* 30. §. *quas expen-* 19 *sas*, *n.* 4. *ff. hoc tit.* quòd non potest quis expensas in cibariis alicuius animalis factas, si eius ministerio fuit vsus, repetere; mercedes verò si quis à seruo empto, vel à conductore serui emptor accepit, vel quas ab ipso venditore fuit consequutus, eo quòd tardiùs ei seruum præstiterit, restituere debet, ex *l. cùm autem* 20 23. §. *cum redhibetur*, *ff. hoc tit.* & idem in mercede equorum dicendum est si emptor eos conduxerit, *l. ædiles à iunii* 38. §. *loquuntur ædiles*, *ff. hoc tit.* Thom. Acti. 21 *de priuileg. infirm. rubr.* 5. *cap.* 5. *num.* 24. vbi tradit quòd ille, qui vult redhibere equum morbosum, priùs id omne, quod ex illo percepit, offerre debet, cum Bonacos. *tract. de equo, quæst.* 135.

22 Nota etiam quòd rescissa venditione per actionem redhibitoriam fiscus non tenetur gabellam à venditore solutam restituere, Gregor. Lop. *l.* 65 *gloss.* 6. *tit.* 5. *p.* 5. Lasarte *de decima vend. cap.* 14. *n.* 10. Gironda *de gabell. p.* 5. §. *vnic. n.* 19. & 20. Parlad. *lib.* 1. *rerum quotid. cap.* 3. §. 5. *num.* 2. & 3. Ioan. Garc. *de expens. cap.* 18. *n.* 53. & 54. Gutier. *de gabell. q.* 11. *n.* 1. Molin. *d. disput.* 353. *num.* 7.

SVMMARIVM.

1 *Seruus licèt post annum fugiat, vel post multos annos, potest tamen agi redhibitoria intra sex menses, vel quanto minoris intra annum.*

2 *Actiones redhibitorias pro seruis, iumentis, pecoribus, & alijs rebus animatis, quæ sunt fragilia, & corruptibilia, spatio sex mensium præscribi. currere hoc tempus sex mensium præstitutum redhibitoriæ, à die scientiæ, num. 3. quanto minoris verò, intra annum vtilem, num. 4.*

5 *Actiones ex empto, quæ pro prædio herbas pestiferas producente, & alijs rebus soli pro tigno & libris vitiosis, & alijs rebus, pro quibus datur actio, quæ non facilè corrumpuntur, perpetuas esse, facta distinctione scientiæ, vel ignorantiæ hoc casu competere actionem de dolo, num. 6.*

7 *Actio si sit perpetua actione redhibitoriâ, an duret 30. annis. currere hoc tempus à die ex quo emptor sciuit vitium, seu morbum rei emptæ, vel supinè ignorauit, num. 8. istas actiones etiam cum mala fide præscribi posse, num. 9. Limita*

I. *nisi venditor agat contra emptorem actione ex empto ante lapsum sex mensium ad pretium, & emptor excipiat de vitio rei, num. 10.*

II. *has leges non procedere in foro conscientiæ, n. 11.*

III. *in venditionibus conditionalibus, num. 12.*

L. Cùm proponas. II.

Imp. GORDIANVS A. *Penthilio.*

Licèt, tamen post annum fugiat, vel post multos 1 annos, tamen potest agi redhibitoria intra sex menses, vel quanto minoris intra annum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.*

Sex mensium temporibus, &c.] Notatur ad hoc quòd 2 actiones redhibitoriæ pro seruis, iumentis, pecoribus, & aliis rebus animatis, quæ sunt fragilia, & corruptibilia, spatio sex mensium præscribuntur, vt per Ordin. Reg. Lusit. *lib.* 4. *tit.* 17. *in princ. l. Hisp.* 65. *tit.* 5. *p.* 5. vbi Greg. Lop. *gloss.* 5. 10. & 11. Rot. *decis.* 833. *num.* 6. apud Farin. *in nouiss. cent.* 7. aliàs *p.* 4. *diuers.* vbi quòd 3 huiusmodi tempus sex mensium præstitutum redhibitoriæ currit à die scientiæ. Cremens. *sing.* 165. Ariminn. Tẽpat. *var. sent. tom.* 2. *tit.* 406. *cap.* 4. *in fin.* Anton. Gom. *tom.* 2. *var. cap.* 2. *n.* 48. Couat. *in reg. possessor. p.* 2. §. 11. *n.* 5. Conan *comment. iuris ciuilis lib.* 3. *cap.* 11. *n.* 8. *in princ.* Caballin. *in tract. huius tit. cap.* 1. *n.* 30. Petr. Greg. *syntagm. iuris lib.* 25. *cap.* 21. *num.* 16. Viui. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 5. *de oblig & act. n.* 45. *pag.* 469. Morl. *in emporio iuris ciuilis p.* 1. *tit.* 9. *in præmiss. n.* 41. Alex. Trentacinq. *var. resol. lib.* 3. *tit. de empt. & vendit. resol.* 11. *n.* 2 & 3. Molin. *de Iustit. tract.* 2 *disp.* 353. *n.* 5. Rebel. *de oblig. instit. p.* 2. *lib.* 9. *q.* 8. *n.* 6. & 7. Quanto 4 minoris verò, intra annum vtilem. *l. sciendum*, §. *fin. ff. hoc tit.* & citati Doctores. nam si quis egerit redhibitoria, & succubuerit, agere potest deinde intra annum *quanto minoris*, Bald. *in l. pen. col.* 2. *hoc eod. tit.* Mexi. *in tract. tassa panis, concl.* 1. *n.* 152. Viui. *tom.* 1. *comm. opin. lib.* 4. *tit.* 5. *n.* 45. *vers. imò si quis*, *pag.* 469. Valasc. *d. q.* 6. *n.* 18. *vers. de istis*, Mascard *concl.* 616. *n.* 12. Actiones 5 verò ex empto, quæ pro prædio pestiferas herbas producente, & aliis rebus soli pro tigno, & libris vitiosis, & aliis rebus pro quibus datur actio, quæ non facilè corrumpuntur, perpetua esse facta distinctione scientiæ, vel ignorantiæ, Mexi. *in tract. tassa panis, concl.* 1. *n.* 151. vbi *n.* 152. intelligit in hoc casu actionem de 6 dolo competere, Gabr. Pereira *d. decis.* 74. *n.* 22. & 23.

Quid si actio sit perpetua actione redhibitoria, an 7 duret triginta annis? vide Ias. *in l. pœnales*, *n.* 112. *Instit. de actionib.* Tiraq. *de retractu lign.* §. 1. *gloss.* 1. *n.* 74. & *ad fin. tit. n.* 34. Duen. *reg.* 6 *ad fin.*

Ex quo nota primò hoc tempus currere à die ex 8 quo emptor vitium, seu morbum rei emptæ sciuit, vel supinè ignorauit, quia est vtile, gloss. *verbo, currit, in l. sciendum tamen est*, §. *fin.* & *verbo habuisse*, *in l. cùm sex menses* 55. *ff. hoc tit.* Anton. Gom. *d. cap.* 2. *num.* 49. *vers. dubium*, Petr. Gregor. *d. cap.* 21. *n.* 16. *vers. tempus redhibitionis*, Morla *d. tit.* 9 *in præmiss. num.* 46. Molin. *d. disp.* 353. *num.* 5.

Amplia istas actiones etiam cum mala fide præscri- 9 bi posse, vt ex aliis tradit Couarr. *in regul. possessor*, *p.* 2. §. 11. *num.* 5. Mexi. *d. concl.* 1. *n.* 151. Molin. *d. disp.* 353. *num.* 5. *post med.*

Limita primò nisi venditor agat contra emptorem 10 actione ex empto ante lapsum sex mensium ad pretium, & emptor excipiat de vitio rei. nam transactis his terminis audietur, & exceptio perpetuabitur, vt ex Ioan. Andr. & aliis tradit Caballin. *in tract. huius tit. cap.* 2. *num.* 44. vbi ex sola propositione exceptionis actionem perpetuari absque litis contestatione dicit, Gabr. Pereira *d. decis.* 74. *n.* 19. Guzman *d. quæst.* 62. *num.* 38.

Limita secundò has leges in foro conscientiæ non 11 procedere, quia ad obuiandas lites, & Reipubl. perturbationem terminum præfixerunt, in quo emptor agere

agere possit contra venditorem de dolo, fraude, & deceptione vera, seu præsumpta, vnde in foro conscientiæ ad restitutionem venditor tenebitur, & per viam denuntiationis Euangelicæ emptor ad iudicem ecclesiasticum ratione peccati recurrere poterit, de quo Ludou. Beia *resp. casuum conscientiæ, part. 3. casu 24. à princ.* & præcipuè *vers. respondemus leges*, Azeued. *l. 10. n. 53. tit. 1. lib. 4. noua Recop.* Molin. *d. disp. 353. n. 5.* Valer. Regin. *in praxi fori pœnit. lib. 25. pag. 358.*

18 Limita tertiò in venditionibus conditionalibus, nam pendente conditione istud tempus non currere, resoluunt Bald. *in l. si prædium, n. 12. infr. hoc eodem tit.* Gregor. Lop. *l. 65. gloss. 5. tit. 5. p. 5.* Campeg. *de testib. regul. 322. fallent. 6.* adueniente nanque conditione competit redhibitoria actio, D. Barbos. *in l. si mora 10. num. 70. prope fin. ff. soluto matrim.*

SVMMARIVM.

1 *Venditor non tenetur de casu futuro, seu vitio serui, & num. 4.*
2 *Duo vbi simul probanda sunt, vnius probatio non releuat.*
3 *Temerè quid promittens, suæ temeritati id imputet.*
5 *Morbum, vel vitium tempore venditionis esse probabitur, si ante venditionem, & nunc esse probetur. probabitur si seruus, vel animal moriatur intra triduum à die postquam periculum ad emptorem spectat, numerandum, num. 7. & 9.*
6 *Medium probari, probatis extremis.*
8 *Animal venditum si post contractum illico, vel paulo pòst appareat morbosum, præsumi fuisse morbosum tempore contractus.*
10 *Morbi non omnes, nec vitia omnia redhibitioni locum faciunt.*
12 *Morbus, seu vitium pro quo conceditur redhibitio, qualis sit, & num. 13.*
14 *in dubio si duo testes deponunt Equum esse vitiosum, & duo quòd non, in fauorem redhibentis iudicandum est.*
15 *Redhibitoriam dari re etiam mortua.*

L. Si apud. III.

Impp. DIOCLET. & MAXIM. AA. *Mutiano.*

1 DE futuro casu, vel vitio serui, non tenetur ven-
2 ditor. Item duo vbi simul probanda sunt, vnius
3 probatio non releuat. Temerè quid promittens suæ temeritati id imputet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

4 Probat hic text. venditorem non teneri de morbo, seu vitio rei contingente post venditionem, sed ad obtinendum in hoc iudicio requiritur quod emptor probet ante venditionem rem morbosam, seu vitiosam fuisse, & post venditionem morbum, seu vitium durare, vt per Caballin. *in tract. huius tit. cap. 2. n. 35.* Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 2. n. 49. vers. adde tamen,* Cæpol. *in l. actione 54. n. 1. & 2. ff. hoc tit.* Mascard. *de probat. conclus. 616. n. 2. & 3.* vbi quòd emptor agens redhibitoria probare debet equum ante venditionem fuisse intolerabili ferocitate calcitrosum, & sic vitio laborasse, & quòd emptori incumbit probare ante emptionem rem fuisse vitiosam, & venditorem morbum sciuisse. Morl. *in emporio iuris ciuilis p. 1. tit. 9. de contrah. empt. in præmiss. num. 42.* Rot. apud Fran. de Barbos. Collect. in Cod. Tom. II.

cis. 833. num. 5. in nouiss. cant. 7. aliàs *p. 4. diuersor.* Gabr. Pereira *Lusit. decis. 74. n. 33.* vbi etiam per hunc text. id limitat, nisi pacto venditor seruum in posterum fugitiuum, seu vitiosum non fieri temerè promiserit, quia licet impossibilis videtur promissio, ex ea tamen tenebitur.

Morbum, vel vitium tempore venditionis esse pro- 5
babitur, si ante venditionem, & nunc esse probetur, quia præsumitur medio quoque tempore continuasse, vt de furore inquit Bald. *in cap. fin. de success. ab intestata,* Surd. *cons. 86. num. 29. & decis. 146. num. 16.* vbi
num. 17. subdit medium probatum esse extremis pro- 6
batis. Et dicit Mascard. *d. concl. 616. num. 3.* quòd emptori incumbit probare ante emptionem rem fuisse vitiosam, & venditorem morbum sciuisse. Et hinc propter vitiū statim perfecta venditione superueniens agi posse contra vēditorem, resoluit Hippol. *sing. 614.* quem refert Arimin. Tepat. *var. sentent. tom. 2. tit. 406. cap. 2. vers. propter.* Et ex breuitate mortis præsumi animal venditum antea fuisse morbosum, ac proinde competere redhibitoriam, tradit Gom. Leo *decis. 40. in decis. diuers. tom. 2.* citatus à Tepat. *vbi supr. cap. 5.*
Vitium ergo, seu morbum præcessisse venditionem, 7
probabitur si seruus, vel animal moriatur intra triduum à die postquam periculum ad emptorem spectat numerandum, vt per Cæpol. *in l. actionis, num. 2. ff. hoc tit.* Alciat. *de præsumpt. reg. 2. præs. 26. num. 11.* Rip. *de peste, tit. de remed. ad curand. pestem, num. 141. & 143.* Hippol. *in l. statuliberi, num. 16. ff. de quæst.* Boët.
decis. 323. num. 21. Caballin. *in tract. huius tit. cap. 2.* 8
num. 26. Riminald. *cons. 360. num. 11. vol. 2.* vbi dicit animal venditum si post contractum illico, vel paulo post appareat morbosum, præsumi fuisse morbosum tempore contractus, Ioseph Ludou. *Perus. decis. 118.* Bellacomb. *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 38. num. 2. pag. 646.* vbi Viui. *tit. 43. de locata n. 59. pag. 657.* Perez *ad tit. 7. lib. 5. Ordin pag. 191.* Mascard. *de probat. concl. 92. num. 1. & 2.* vbi dicit, si animal, vel equus
venditus intra triduum mortuus fuerit, præsumi tem- 9
pore venditionis fuisse infirmum, & *concl. 616. num. 8. & concl. 633. & concl. 1074.* Surd. *decis. 146. num. 18.* Bonacos. *in tract. de equo q. 213 per tot.* Seraphin *de priuil. iuram. priuil. 27. n. 17.* Caroc. *de locato & conducto p. 4. cap. de imperitia caprarij q. 4. n. 5.* Marcel. Cala *de modo articulandi n. 710.* Guzman *de euict. q. 61. n. 27.*

Morbus autem quid sit, & in quo differat à vitio, 10
vide text. *in l. 1. §. sed sciendum, ff. hoc tit. & in l. inter stuprum, §. verum, ff. de verb. signific.* Caballin. *in tract. huius tit. cap. 1. num. 1. & 2.* Cæpol. *in d. §. sed sciendum, num. 10.* Thom. Acti. *de priuileg. infirmit. rubr. 3. cap. 3.*
per tot. Et nota quòd non omnes morbi, nec omnia 11
vitia redhibitioni locum faciunt. *l. ob quæ vitia 4. §. idem ait, l. Pomponius, ff. hoc tit.* Tiraq. *in tract. de iudicio in rebus exig. vers. 10.* Caballin. *in tract. huius tit. cap. 2. num. 1.* Campeg. *de testib. reg. 421. fallent. 1. & 2.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 25. cap. 21. num. 4.* Mascard. *d. concl. 616. num. 11. & 12.* Bonacos. *d. tract. de equo quæst. 145.* Thom. Acti. *d. tract. rub. 4. cap. 4. à num. 7. & 16.* Et licèt pro vitio minimo actio redhibitoria non detur, vt resoluunt plures ex supracitatis, & præter eos, Rot. *d. decis. 833. num. 7.* datur tamen pro re minima vendita, vt pro gallina, vel cane, secundùm Cæpol. *in d. §. sed sciendum, per l. si tamen, §.*
non solum, ff. hoc tit. Morbus verò, seu vitium, pro quo 12
redhibitio conceditur, talis esse debet, quòd rei emptæ vsum, & ministerium deteriorem faciat, vel illum impediat, *d. l. 1. §. sed sciendum, vers. proinde,* vbi Cæpol. *à n. 34.* notat quòd ille solus morbus, vel vitium propter quod vsus corporis non modicè impeditur, facit
competere hanc actionem, Caball. *d. c. 1. n. 15.* Mascard. 13

d. concl. 616. *num.* 11. *&* 12. Alex. Trentacinq. *var. resol. lib.* 3. *tit. de empt. resol.* 11. *num.* 4.

14 Nota etiam quòd in dubio si duo testes deponunt equum esse vitiosum, & duo quòd non, in fauorem redhibentis iudicandum est, Cæpol. *in l. quæro* 58. §. *fin. num.* 25. *ff. hoc tit.* Cott. *in memorab. verbo actio redhibitoria*, Valasc. *de iure emphyt. quæst.* 6. *num.* 18. *vers. de isto*, Greg. Lop. 40. *gloss.* 4. *tit.* 16. *part.* 3.

15 Nota denique quòd etiam re mortua durat hoc edictum, & emptori datur hæc actio. *l. quod si nolit*, §. *idem ait*, *l. ædiles* §. 1. *l. si hominem*, *ff. hoc tit.* Morl. *in emporio iuris ciuilis p.* 1. *tit.* 9. *de contrah. emp. in præmiss. num.* 44. Parlad. *differ.* 56. *num.* 4.

SVMMARIVM.

1 *Res quandoque ob pactum, aliquando redhibetur ob vitium.*

2 *Redhibitoriam, seu quanti minoris, dari pro rebus immobilibus vitiosis. intellige, vt num.* 3. *pro rebus mobilibus animatis, & pro alijs rebus mobilibus vitiosis, num.* 4.

5 *Casus, in quibus redhibitioni locus non est, & exceptiones aduersus emptorem redhibitoriâ agentem opponi possunt, & num* 6. 7.

8 *in Contractu donationis, etiamsi eius resolutio pacta foret verbis directis, non transit dominium absque traditione.*

9 *Redhibitoriam dari resoluta emptione, vt vẽditor cogatur rem accipere, & pretiũ eidẽ emptori reddere.*

L. Si prædium. IV.

Iidem AA. Falsò.

1 RES quandoque redhibetur ob pactum, aliquando ob vitium. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

2 *Si prædium*, &c.] Notatur ad hoc quòd actio redhibitoria, siue quanti minoris, datur etiam pro rebus immobilibus vitiosis, vt per Alex. *consil.* 63. *vol.* 6. Caballin. *in addit. ad tract. de aedilit. action. addit. fin. vers.* 3. *limita*, Cæpol. *in l.* 1. *in princip. num.* 3. *ff. hoc tit.* vbi
3 intelligit quando fundus venditus producebat herbas pestiferas, & tempore venditionis erant ortæ, vel radicatæ; secus verò si post venditionem orirentur ex facto emptoris. Negusant. *de pignorib. part.* 2. *memb.* 5. *num.* 24. Boët. *decis.* 46. *n.* 3. vbi quòd si pestilis fundus, id est, pestiferas herbas, vel lethiferas afferens, venditus fuerit, redhibendus erit. Valasc. *de iure emphyt. quæst.* 6. *num.* 18. Parlador. *in sesquicent. differ.* 56. *n.* 5. *vers. hoc autem, & lib.* 1. *rerum quotid. cap.* 3. § 5. *num.* 2. Surd. *decis.* 146. *num.* 7. *& decis.* 165. *num.* 5. Cald. Pereira *Lusit. decis.* 74. *n.* 4. *vers ex quo defendi, & n.* 13. idem Caballin. *d. tract. cap.* 1. *num.* 5. vbi exemplificat in domo, quæ aërem insalubrem habet, aut in qua serpentes nascuntur. Sigism. Scacc. *de commerc. & camb.* §. 7. *gloss.* 2. *à num.* 74. Thom. Acti. *de priuileg. infirmit. rub.* 6. *de morbi consideratione in rebus inanimatis, cap.* 6. *per tot.*

Amplia hanc actionem emptori dari non solùm
4 pro rebus immobilibus vitiosis, vt suprà vidimus, & pro rebus mobilibus animatis, vt est de natura huius actionis, sed etiam pro alijs rebus mobilibus vitiosis. nam licèt verba edicti solùm loquantur de seruis, & iumentis ac rebus se mouentibus, Iurisconsulti ex interpretatione etiam ad alias res mobiles, quæ se mouent, extenderunt, & ad res soli: vide Cæpol. *in l.* 1. *ff. hoc tit. à num.* 4. *& num.* 20. vbi pro libris venditis, pannis, tignis, & alijs rebus mobilibus edictum habere locum, docet Greg. Lop. *l.* 65. *gloss.* 1. *tit.* 5. *part.* 5. vbi idem pro libro corrupto, Caballin. *d. tract. cap.* 2. *n.* 49. Anton. Gom. *tom.* 2. *var. cap.* 2. *num.* 48. *vers. idem est si quis vendat pannos, libros, vel similes res mobiles vitiosas*, Campeg. *de testib. reg.* 423. *vers. secundò quando venditur liber*, Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 22. *cap.* 21. *num.* 5. Surd. *decis.* 146. *num.* 7. Gabr. Pereira *d. decis.* 74. *n.* 4. vbi pro fundo vitioso, tigno, vel alia quauis re inanimata redhibitoriam concessam esse dicit Rot. *decis.* 833. *n.* 1. apud Farin. *in nouissim. cent.* 7. aliàs *part.* 4. *diuers.* vbi fuit dictum vtilem redhibitoriam locum habere, etiam in libris, in quibus licèt non concurrat qualitas morbosi, vel vitiosi, propter quam datur emptori redhitoria directa; tamen si propter vitium latens expediat eos non habere, vt multum impediatur eorum vsus, competit redhibitoria, & subdit in casu illic deciso quòd cùm liber fuerit emptus pro pretio satis notabilis, videlicet duorum millium centũ & quinque scutorum, ad effectum vt typis excuderetur pro vsu Ecclesiæ; & ex depositione peritorum & testium, & ex decreto sacræ Congregationis Rituum constet esse ita refertum erroribus, & varietatibus, vt imprimi non possit, & sic non possit ob ea vitia seruire ad vsum destinatum, ideo locum esse vtili redhibitoriæ non potest dubitari. duplicatur *decis.* 136. *n.* 1. *post lib.* 2. *cons. Farinacij*, Thom. Acti. *de priuileg. infirmit. rub.* 6. *cap.* 6. *num.* 1.

Aliqui sunt casus, in quibus redhibitioni non est 5
locus, & exceptiones aduersùs emptorem redhibitoriâ agentem opponi possunt.

Primus est, si venditor vitium, vel morbum rei venditæ emptori clarè, rectè, & specificè manifestauit. *l.* 1. §. 1. *ff hoc tit. l. quæritur* 14 §. *si venditor. ff. eod.* Caballin *in tract. huius tit. cap* 2. *n.* 20. Anton. Gom. *tom* 2. *var. cap.* 2. *num.* 48. *circa finem*, Morla *d. tit.* 9. *in præmiss. num.* 43. *vers. quo fit.*

Secundus casus est, quando morbus erat manife- 6
stus & patens, vt quia equus erat cæcus, vel claudus, vel alium morbum similem habebat, *d. l. quæritur*, §. *fin. l. si tamen* 48. § *in ædilitijs*, *ff. hoc tit.* Cæpol. *in d. l. quæritur.* 14. §. *si nominatim à n.* 1. Caballin *d. cap.* 2. *n.* 22. Ant. Gom. *d. n.* 48. *vers. & idem est quando.* Surd. *decis.* 146. *n.* 1. *&* 2. vbi de redhibitoria equæ venditę, quam antiquo dolore laborare emptor dicebat, & venditor excipiebat, quòd morbus equæ erat euidens, & patens ex cicatrice, quæ erat omnibus eam inspicientibus manifesta, Morl. *d. n.* 43. Gabr. Pereira *Lusit. decis.* 74. *n.* 30. Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disp.* 353. *n.* 17. vbi subdit in foro conscientiæ contractum esse validum, & si æqualis sit, ad nihil teneri venditorem, nisi tempore contractus apertè illi constaret emptorem ignorare vitiũ notabile rei ex se patẽs, quia tunc in foro conscientię teneretur admonere illum si res cum eo vitio notabiliter inutilis esset ad id, ad quod illam emit. Rebell. *de obligat. iust. p.* 2. *lib.* 9. *q.* 8. *n.* 15. *cum seqq.* vbi *n.* 18. resoluit quòd quamuis vẽditor non obligetur ad declarandum vitium manifestũ, vt quòd equus, quem vendit, sit monoculus, cùm debeat præsumere non latere emptorem; si tamen illi constaret tale vitium non esse emptori notum, vel quòd non aduertit, vel quòd in ea negotiatione versatus nõ sit, sub mortali, & obligatione restituendi venditor tenetur in consciẽtia aperire librũ.

Declara huuc secundum casum non procedere quando emptor supinè ignorauit, & venditor morbũ sciebat, & illũ non certiorauit, tunc enim dolus vẽditoris prępõderat culpæ emptoris, ita Azo *in sum. huius tit. n.* 24. Cæpol. *in d. l.* 1. *in princ. n.* 12. *vers. præterea*, *ff. hoc tit.* Caballin. *d. cap.* 2. *n.* 23. Greg. Lop. *l.* 66. *gloss.* 1. *tit.* 5. *part.* 5. Surd. *decis.* 265. *à num.* 18. *& decis.* 146. *num.*

num. 10. *& 21. vers. quartò respondeo*, & *à num.* 19. respondet ad text. *in d. l. quæritur*, *§. fin.* quòd debet intelligi quando est tale signum, quod per se manifestet vitium. Thor. *in compendio decis. Neapol. verbo equus venditus, in fine*, vbi ait fuisse iudicatum quòd vendens seruum cum collo ferreo, ad restitutionem pretij non tenetur, quia signum satis fugitiuum esse iudicat. Quamuis contrarium, immo venditorem non esse in dolo in casu proposito, existimauerit gloss. *verbo nescienti in l.* 1. *sup. hoc eod. tit.* & *ibi.* Bald. *n.* 6. dum dicit venditorem ex eo, quòd tacuerit, non esse in dolo, quando vitium erat patens, cùm crediderit emptorem scire, quod omnes sciebant, & non esse fatuum; nisi glossæ & Baldi resolutioñe intelligamus in casibus, de quibus *in l. ea quæ* 43. *ff. de contrah. empt.* & quando emptor aliàs in proprius negotiis erat diligens, ad not. per Caballin. *d. cap.* 2. *n.* 23. *in fine*; & quando vitium non latebat, nec erat necessaria indagatio, & emptor non ignorabat ea, quæ videbantur, quia erat peritus in arte, Gabr. Pereira *d. decis.* 74 *n.* 30. & quando seruus legatus venalis in foro fuit expositus. *l. si tamen* 48. *§. ei qui seruum, ff. hoc tit.* Surd. *decis.* 146. *num* 15. Et quando morbus, vel vitium erat tale quod cognosci poterat, vt si emptor serui morbosi erat Medicus, vel equi mareschalus, vel si liber Doctor, quia præsumitur sciuisse, nisi emptor probasset se ignorasse, quia nunquam vidit seruum, vel equum, nec librum. nam tunc dabitur ei actio etsi supinè ignorasset, vt docent Cæpol. *in d. l.* 1. *in princ. n.* 15. *vers. nisi emptor.* Surd. *decis.* 146. *num.* 2. Mant. *sing.* 250. vbi quòd mareschalo ementi equum morbosum nulla datur actio, quem refert Arimin. Tepat. *var. sentent tom.* 2. *tit.* 406. *cap.* 2. *in fine*, turpe enim est alicui ignorare artem in qua versatur, *l.* 2. *§. Seruius, ff. de origine iuris. l. professio tua, C. de munerib. patrim. lib.* 10. cum traditis à Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 4. *num.* 76.

Declara deinde, eundem secundum casum non procedere quando emptor, qui videt, aut scit animal esse morbosum, aut fugitiuum, stipulatur sanũ esse, vel non esse fugitiuum, quia tunc contra venditorẽ non obstante quòd de morbo fuit certioratus, poterit agere ad interesse, *l. apud Celsum, §. item Labeo, ff. de doli except.* vbi de seruo fugitiuo, Surd *cons.* 15. *à num.* 17. *& decis.* 265. *num.* 20. Non obstat quòd stipulatio non valet tanquam de re impossibili, *l. impossibilium, ff. de regul. iuris*, *l. non moriturum*, *C. de contrah. empt.* quia respondit Surd. *d. cons.* 15. *num.* 18. venditorem promittere videri non factum ipsum, quod impossibile est, sed interesse, ideo stipulationem committi respectu interesse.

7. Tertius casus est quando venditor seruum, equum, vel aliud quid vendidit, hoc pacto adiecto, quòd nõ vult teneri de certo aliquo vitio, vel causa, *l. quæritur* 14. *§. venditor, ff hoc tit. l. Hisp.* 66. *tit.* 5. *part.* 5. Roman. *sing.* 387. Alex. *cons.* 14. *n.* 5. *vol.* 5. Surd. *decis.* 146. *n.* 9. nisi venditor sciret vitium, quod excepit, & de eo emptorem non certiorauit, tunc enim non obstante quòd de speciali vitio dixit quòd nolebat teneri, actio emptori datur, Cæpol. *in d. §. venditor. n.* 10. Surd. *dict. cons.* 36. *n.* 16. quod procedit etiam quãdo generaliter venditor dixit se nolle teneri de aliquo vitio, vel morbo, si venditor vitium, vel morbũ sciebat, quia etiam tunc non obstante dicto pacto emptori actio redhibitoria datur; generalis enim pactio venditori vitium ignoranti tantum prodest, Cæpol. *in d. § si venditor. n.* 10. *col.* 4. *vers. si verò venditor sciebat*, Greg. Lop. *l.* 66. *gloss.* 2. *tit.* 5. *part.* 5.

Vnde quando venditor dixit equum morbosum, & vitiosum esse generaliter, & quòd eũ vendebat cum omnibus vitiis & morbis suis; vel dixit, Vendo equum, qui est malesanus pro cœco, pro claudo, & qui dolet antè, & retro, & est totus plenus vitiis, & nolo teneri de aliquo: vel si interrogatus ab emptore si erat morbosus, aut vitiosus, vel si non interrogatus vẽditor dicat, iste equus habet lumina effossa, est lunaticus, & recalcitrosus, &c. tunc si equus aliquod vitium, vel morbũ patiatur, etiam ex his, quæ inter alia expressa fuerunt per venditorẽ, contra eum emptor agere poterit, quia fuit vsus dictis verbis causa decipiẽdi emptorẽ, Greg. Lop. *per text. ibi in l.* 66. *gloss.* 3. *tit.* 5. *part.* 5. *& l.* 45. *gloss.* 1. *tit.* 18. *part.* 3. Cæpol. *in d. § si venditor n.* 10. *in princip.* Anton. Gom. *d. cap.* 2. *n.* 49. *in princ.* Caballin. *d. cap.* 2. *n.* 24. Mexi. *in tract. tassæ panis concl.* 6. *n.* 7. Surd. *cons.* 13. *n.* 54. *& decis.* 146. *n.* 22. Morl. *in emporio iuris ciuilis p.* 1. *tit.* 9. *de contrah. empt. in præmiss. n.* 43. Caroc. *decis.* 46. *n.* 23. Thor *in compendio decis. Neapolit., verbo equus*, Guzman. *de euictionib. quæst.* 61. *num.* 24.

Vtpote sub conditione venditum resolui, &c.] Notatur ad hoc quòd in donationis contractu, etiãsi eius resolutio pacta foret verbis directis, non trãsit dominium absque traditione, cùm id speciale sit in pactis legis cõmissoriæ, & addictionis in diem, vt per Cou. *lib.* 1. *var. c.* 14. *n.* 3. *vers. hanc verò*, ibi, *quartò etiamsi.* 8.

Et redhibitoriam actionem, &c.] Ergo datur actio redhibitoria resoluta emptione ad hoc vt venditor cogatur rẽ accipere, & pretium eidẽ emptori reddere, vt per Cou. *lib.* 3. *var. c.* 8. *n.* 2. *vers. & ideo iure hæc opinio.* Hieron. Gabr. *cons.* 66. *n* 3. *lib.* 1. vbi ait loqui de actione danda emptori ad pretiũ, non de ea, quæ venditori datur ad rem venditam, Cardin. Mantic *de tacit. & ambig. conuent. lib.* 4. *tit.* 32. *num.* 60. *&* 71. 9.

In gloss *Sub conditione.* ibi, *scil. resolutiua*, &c. Et ideo actũ non suspendit, nec eum facit conditionalem, sed tantùm ex euẽtu ipsius eum resoluit, vt per Tiraq *de retractu conuent.* §. 2. *gloss.* 1. *num.* 74. *cum seqq.*

SVMMARIVM.

1. *In Redhibitoria emptor probabit seruum esse fugitiuum*
2. *Res multæ si simul emantur, & vna tantùm sit vitiosa, ita vt redhibenda veniat, quid.*

L. Habito semel. V. & vlt.

Impp. GRAT. VALENT. & THEOD. AAA. *Nebridio P. V.*

IN redhibitoria emptor probabit seruum fugitiuum esse. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.* 1.

Vide Rebell. *de obligat. instit. p.* 2. *lib.* 9. *q.* 8. *n.* 28. vbi per hunc text. resoluit quòd si venditor non declarat seruum esse fugitiuũ, quia ignorat, non tenetur ad damna subsequuta, conceditur tamen contra illum actio, quãto minoris, & redhibitoria. De seruo fugitiuo vide posita *in collect. ad l.* 1. *sup. hoc eod. tit.*

Nota quòd si multæ res simul emantur, & vna tantùm vitiosa sit, itaut redhibenda veniat, tũc si reliquæ adeò cum ea sint cõnexæ, vt dura sit separatio vnius ab aliis, puta si plures serui ad ministerium aliquod simul sint empti, & reliqui, sine vllo illorum præstare illud non possint, tũc dissoluitur cõtractus quoad omnes, esto singulæ illæ res distinctis pretiis emptæ sint: si verò non habeant talem connexionem, tunc illa tantùm est redhibenda, quæ reperitur 2.

vitiosa restituto pretio, quo illa vendita fuit, si peculiari pretio fuit vendita, aut facta æstimatione illius de mandato iudicis, quando partes non conuenerint. Ita Anton. Gom. *tom.2. variarum cap.2. num.48.* Molin. *de Iustit. tractat. 2. disput. 353. num. 30.* Morl. *in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 9. de contrah. empt. in præmiss. num. 43.* Cæpol. *per text. ibi in l. cùm quidam 34. num. 6. & 10. ff. hoc tit.* Gabr. Pereira *Lusitan. decis. 47. num. 29.*

De Monopolijs, & conuentu negotiatorum illicito, vel artificio ergolaborum, necnon balneatorum prohibitis, & pactionibus illicitis.

TIT. LIX.

SENSVS apud Synopseos authorem hic est: De nauigatoribus qui annonæ insidiantur dum emunt & supprimunt merces: aut falsis ponderibus vtuntur; & quòd non liceat inter se pacisci de speciebus, ne minoris vendant, quàm inter se statuerunt, & ne sint monopolia. Hoc igitur titulo tria prohibentur, quæ publicæ vtilitati repugnant, quia caritatem inducunt. I. Monopolium, id est, priuilegium, vt aliquis solus certas merces, vel res vendere possit, *l. vnic. in princ.* II. Negotiatorum illicitæ conuentiones, vt merces non minoris vendantur, quàm inter se statuerint, *versic. neve quis.* III. Pacta artificum & ergolaborum (id est, redemptorum, qui opus faciendum conducunt) & balneatorum, quibus inter se paciscuntur, ne opus ab aliquo inchoatum alius perficiat, vel vt eius curam aliquis suscipiat, quod alterius curæ commissum erat. §. *ædificiorum* Scripserunt in hanc rubricam Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia tituli, & plura de monopolij crimine, vide apud Armill. Syluest. & alios Summistas *verbo Monopolium,* Ferand. *in iuris partes lib. 2. c. 9.* Caluin. *in suo Lexic. iuridic. verbo Monopolium, & verbo Ergolabi.* Rebuff. *tom. 2. ad leges Galliæ, tractat. de magist. offic. & monopol. gloss. 2. & in l. inter publicas, ff. de verborum significat. pag. 114.* Auendan. *ad cap. 19. Prætor. num. 31. versic. item contra,* Fr. Ludou. *in instruct. conscient. lib. 1. cap. 42.* quod inscribitur *De monopolijs,* Mercat. *de contractibus, lib. 1. cap. 14.* Damhuder *in praxi crimin. cap. 132. fol. 200. & 201.* Decian. *in tractat. crimin. lib. 7. cap. 21.* Conrad. *in tractat. de contractibus illicitis, quæst. 51.* Menoch. *de arbitr. casu 569.* Perez *l. 2. tit. 23. lib. 2. Ordinam. pag. 430. & lib. 8. pag. 244.* Burg. de Paz *cons. 47. num. 2. cum seqq.* Marienf. *l. 1. gloss. 9. n. 13. tit. 14. lib. 5. noua Recopilat.* Azeued. *l. 4. tit. 14. lib. 8. etiam noua Recopilat.* Surd. *cons. 321. num. 24. cum seqq.* Bobadil. *in sua politica lib. 3. cap. 4. num. 59. & 60.* Cardin. Tusch. *practic. conclus. litt. M. verbo Monopolia, conclus. 358.* Farinac. *fragment. crimin. par. 2. lit. M. ex num. 282. vsque ad 307.* Nicol. Mozz. *de contractibus, tractat. de empt. & vendit. tit. de personis quæ possunt emere, num. 19. & 20.* Molin. *de Iustit. tractat. 2. disput. 345. per tot.* Lessi. *in simili tractat. lib. 2. cap. 21. dubit. 20.* Marta *de iurisdict. part. 2. cap. 23. per tot.* Rebel. *de obligat. iustit. part. 2. lib. 9. quæst. 4. de monopolio,* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib. 25. cap. 22. à num. 327. cum seqq.* Azor. *instit. moral. part. 3. lib. 8. cap. 28. de monopolijs.*

SVMMARIVM.

1 *Negotiationes, & commercia specierum non sint in manu vnius.*
2 *Statuta vt res carè vendantur, aut ne vnus ex opificibus rem ab alio inceptam perficiat, sunt illicita.*
3 *Conuentiones opificum ne intra pretium taxatum res vendatur, ædificium ab vno cœptum alius perficiat, ipso iure nulla sunt, & legibus reprobatæ.*
4 *Monopolij crimen vti grauissimum, ac Reipubl. maximè perniciosum, iure est prohibitum.*
5 *Monopolium qui committant, & n. 9. 10. & quando committatur, num. 6. 7.*
8 *Monopolij conuentionem non validari iuramento.*
11 *Ergolabi qui.*
12 *Balneatores qui.*
13 *Monopolij pœna quæ.*
14 *contra Monopolia exercentes vt procedatur.*
15 *Primates collegij consentientes in monopolium in eorum collegio puniri mulctâ quadraginta librarum auri.*
16 *Iudices negligentes procedere contra monopolia exercentes, & pœnas à iure inflictas ab illis exigere dissimulantes, mulctâ quadraginta librarum auri puniri.*
17 *Iudex qui pœnam remiserit, aut minuerit, qualiter puniatur, remissiuè.*
18 *Echinus quid.*

L. Iubemus vnic.

Imp. ZENO *Constantino P.P.*

NEgotiationes, & commercia specierum non sint 1
in vnius manu. Item statuta vt res carè vendan- 2
tur, aut ne vnus ex opificibus rem ab alio inceptum
perficiat, illicita sunt. Conuentiones opificum ne in-
tra pretium taxatum res vendatur, ædificium ab vno
cœptum alius perficiat, ipso iure nullæ sunt, & legi- 3
bus reprobatæ. Colliguntur ex Ordin. Cyn. Bart. Sali-
cet. Butrig Fulgos. Angel. Bald. Castrens. Sichar. Cu-
iac. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen.
in concord.

Monopolium audeat exercere, &c.] Notatur ad hoc 4
quòd monopolij crimen iure prohibitum est, grauis-
simúmque reputatur, ac Reipubl. maximè pernicio-
sum, eo quòd ciues emere cogantur cariùs merces de
eorum manibus, cæteri verò de Repub. impediantur
iustè & commodè negotiari, benigniorésque esse
in pretio aliis ciuibus, vt per Mulin. *de Iustit. tract. 2.
disp. 345. num. 1.* Decian. *tractat. crimin. lib. 7. cap. 21.
à princip.* Farinac. *fragment. crimin. part. 2. lit. M. n.
287. cum seqq.*

Ne quis, &c.] Etiam Principes, & dominus terra-
rum, qui si emant frumentum, aut alia victualia, vt 5
soli magno pretio vendant, monopolium commit-
tunt, Decian. *d. lib. 7. cap. 21. n. 5.* vbi inuehitur contra
Principes, qui hodie sua horrea, suásque cellas reple-
tas habent, & certo anni tempore singulares res ad
victus necessarias, suo arbitrio vendunt, nemóque
alius huius generis merces vendere possit, refert Fa-
rin. *d. lit. M. n. 298.* vbi *n. 299.* post Decian. *eod. cap. 21.
n. 29.* & Menoch. *de arbitr. casu 569. n. 20.* resoluit mo-
nopolium committi etiam per aromatarios statuentes
quòd pro exequiis defuncti nullus eorum possit dare
eorum hæredibus, nisi priùs soluerint aromatariis to-
tum, quod defunctus debebit.

Vel cuiuslibet alterius ad victum, &c.] Notatur ad 6
hoc

hoc quòd monopolium præcipoè cõmittitur quando quis emit aliqoam victualiæ totam speciem, vt puta frumentum, vinum, oleum, & similia, vt is solus, & voos vendendi potestatem habeat, & non alius, vt per Decian. *d. lib. 7. cap. 21. num. 1. in fine.* Azcued. *l. 4. num. 2. tit. 14. lib 8. noua Recop.* Farinac. *dict. lit. M. num.* 292. vbi *num.* 293. monopolium committi ait oon solùm in mercibus, sed etiam in loco, vt puta quando statuitur quòd pastilli, aut alia victualia non vendantur, vel emantur, nisi in certo loco.

7 *Néve quis illicitis habitis conuentibus*, &c.] Notatur ad hoc quòd monopolium propriè committi dicatur inter plures mercatores, seu artifices quando ioter se concordant, conspirant, & conoeniunt, & omnes voo certo pretio vendunt, & non mioori, vt per Arimin. Tepat. *var. senteat. tom. 2. tit. 366. cap. 3. vers. conuentienes.* Menoch. *d. casu 560. num 3. & 10.* Decian. *d lib. 7. cap. 21. num. 7.* vbi *num.* 17. subdit monopolij crimen iocurrere eos, qui conueniunt non locare domos, vel apotechas, aut alia ædificia, seu booa, nisi tanto pretio, Farin. *d. lit. N. num.* 290. Molin. *d. disp. 345. num. 1.* vbi *num. 5.* resoluit quòd quando huiusmodi conuentiones in causa essent quòd priuati emerint vltra iustum pretium rigorosum, quod alioquin esset futurum, aut quod infra iustum pretium infimum venderent, non est dubium teneri eos restituere vsque ad limites iusti pretij, de quo latiùs Petr. Nauat. *de restitut. lib. 3. cap. 2. n. 77. in dubit. 9.* Azcued. *l. 4. num. 8. tit. 14. lib. 7. noua Recop.*

8 *Coniuret, vel paciscatur*, &c.] Notatur ad hoc quòd monopolij illicita conuentio, seu pactio iuramento non validatur, vt per Decian. *d. lib. 7. cap. 11. num. 16.* Farin. *d. lit. M. num.* 301.

9 *Ædificiorum quoque artifices*, &c.] Notatur ad hoc quòd artifices monopolium committunt quando inter se cooueniunt vt incepto per vnom operi, alter se non intromittat, ita Decian. *d. lib. 7. c. 11. n. 8.* Menoch. *d. casu 569. num. 5.* Farin. *d. lit. M. num.* 295. Azcued. *d. l. 4. num* 29.

10 Artifices etiam monopolium committunt si inter se paciscantur ne quispiam eorum in arte illa instruat alios præter filios, vel eorum nepotes, vt per Ioan. Sichard. *hic num. 3.* Menoch. *d. casu 569. num. 15.* vbi subdit id locum non habere in his artificibus, quibus vel priuilegio, vel vsu antiquissimo permissum est ita pacisci, seu obseruari, & *n. 17.* subdit monopolium committere pariter artifices, qui paciscuntur inter se quòd nemo doceat artem illam nisi taoto pretio, vel minori tempore quàm triennio, vel quadrieonio, refert Farioac. *d. litt. M. num.* 296.

11 *Vel ergolabi.*] Ii dicuntur, qui opos aliquod faciendum conducunt, & non sunt ipsi artifices, sed alij, qui postea artificibus id opus minori pretio perficiendum locant, de quibus Imperator hîc intelligere videtur, cùm ipsos ab artificibus distinguat, ita Ferrand. *lib. 2. explicat. in tit. de monopol. & conuentib. cap 9.* Caluin. *in suo lexic. iurid. verbo Ergolabi.*

12 *Et balneatores.*] Ii dicuntur qui balnea præbeot, balnearum præfecti, ita Spieg. *l. 30. §. ædilis, ff. locat.* Caluin. *in d. suo lexic. Iuridico, verbo Balneator.*

13 *Bonis proprius spoliatus*, &c.] Notatur ad hoc quòd monopolij pœna est publicationis bonorum & exilij, vt per Decian. *d lib. 7. cap. 11. num. 33. in princip.* Menoch. *d. casu 569. num. 23.* vbi subdit quòd hæc pœna potest mitigari arbitrio iudicis, iuxta facti & personarum qualitatem, Molin. *d. disput. 345. num. 1.* Azeued. *d. l. 4. num. 34. tit. 14. lib. 8. noua Recop.* Azor. *instit. moral. p. 3. lib. 8. cap. 18. de monopol. vers. primò.* Farin. *d. lit. M. num.* 282.

Omniaque huiusmodi facinera denuntiandi, &c.] 14
Ergo per deountiationem proceditur contra monopolia exerceotes, vt per Bald. *hic num 2. in fine*, Farin. *d. lit. M. num.* 286. vbi post Sichard. *in præsenti num. 13. & 14.* subdit posse procedi per accusationem, per denuotiatiooem, per inquisitionem, & ex officio.

Cæterarum præterea possessionum Primates, &c.] Notatur ad hoc quòd puniuntur collegij Primates, & Præsidentes propter huiusmodi illicitas pactiones, & conoentiones in eorum collegio, & arte factas, dum sic fieri consentiunt, in libris aori quadraginta, vt per Bald. *hic num. 1. vers. nota specialiter.* Decian. *d. l. 7. cap. 21. num. 33*, Menoch. *d. casu 569. num. 24.* Farinac. *d. lit. M. num.* 283. Et de his Primatibus vide Tiraq. *de nobilit. cap. 37. num. 36.* 15

Officio tuæ sedis, &c.] Notatur ad hoc quòd iudices negligentes procedere contra monopolia exercentes, & pœnas à iure inflictas illis exigere dissimulantes, pœna quinquaginta librarum auri puniũtur, vt per Bald. *hic num. 3.* vbi propterea facit generalem cooclusionem quòd iudices negligentes punire maleficia puniuntur, refert Farinac. *d. lit. M. n. 284.* Azeued. *d. l. 4. n. 34. in fine.* 16

Minus fuerit executum.] Iudex qui pœnam remiserit, aut minuerit, qualiter puniatur, vide Tiraq. *de pœnis temper. in præfat. num. 14.* 17

In gloss. *Echini.* ibi, *vel dic quòd echinus est paruus piscis.* Vide Caluin. *in suo Lexic. iuridico, verbo Echinus.* 18

De Nundinis, & mercatibus.

TIT. LX.

VNDINÆ sunt mercatus vnius, vel plurium prouinciarum. Mercatus sunt nundinæ vnius ciuitatis. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. De materia tituli vide Franc. Marc. *Delphin. decis. 53.* Andr. Gail. *lib. 2. obseru. 60.* Anton. Thesaur. *decis. 264. num. 2.* Petr. Greg. *syntag iuris lib. 25. cap. 3. num. 1. cum seqq.* Foler. *ad Marant. de ordine iudic. p. 4. dist. 9. n. 50. cum seqq.* Camill. Borrel. *de præstantia Regis Catholici cap. 36.* à Ponte *in tract. de potest. Proregis tit. de diuersis prouision. §. de mercat. seu nund.* Arimin. Tepat. *var. sentent. tom. 2. tit. 366. cap. 12. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *ad Nundinas venientes non arctè obstringi, nec eorum bona in sequestrum possunt conijci, & num. 2. non possunt conueniri a facientibus eas in eorum territorio de permissu Principis, sed bene ab aliis mercatoribus contrahentibus cum eis, num. 3.*

4 *in Nundinis neminem conueniri nisi pro contractibus gestis in nundinis, si ibi habeat pergulam.*

5 *Nundinis durantibus neminem conueniri pro causis ciuilibus.*

6 *Nundinarum tempore elapso cessare modum illum procedendi, & attendi ritum loci.*

7 *in Nandinis immunitas omnium vectigalium, & gabellarum conceditur.*

8 *Nandinas faciendi licentia à solo Principe concedenda.*

9 *Mercatus si semper factus fuerit in vna platea, an potuerit mutari in aliam.*

10 *Molestari & vexari etiam illum, cui iudicialiter infertur molestia.*

11 *Nundinas faciendi priuilegium decem annis amittitur, & num. 13. non amitti quando priuilegium in mera voluntate est positum, n. 12. nec amitti quoad contractus correspectiuos, sed ad ea tantum priuilegia, quae mera gratia sunt concessa.*

L. Qui exercendorum. Vnic.

Impp. VALENS & VALENT. AA. *ad Probum* P.P.

1 ADuenientes ad nundinas non aresto obstringi, nec eorum bona in sequestrum coniici possunt. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Butrig. Salicet. Fulgos. Angel. Castr. Bald. Sichard. Cuiac. Schast. Næui. Aloys. Leo *in* 4.*fol*.42. remissiuè Casal.*in annot.* & Ximen. *in concordant*,

2 Hanc eadem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hisp*.3. *tit*. 7.*part*.5. Strach. *de mercat*.*part*. 1.*num*. 91. *& in tit. quomodo in causa mercatorum procedendum sit*, *num*. 2. Marant. *de ordine iudic*. *p*.4. *dist*. 9. *num*. 82.*cum seqq*. vbi ex Angel.ait procedere vt ve-
3 nientes ad nundinas non possint conueniri à facientibus eas in eorum territorio de permissu Principis, sed bene possint ad aliis mercatoribus contrahentibus cum eisdem conueniri, Petr. Pech. *de iure sistendi cap*. 10.*num*.3.*pag*. 102. Petr. Gregor.*syntag*.*iuris part*. 3. *lib*. 25. *cap*. 3. *num*. 6. vbi etiam refert quòd anno 1480. lata lex à Ferdinando & Isabella Regni Hispaniarum consortibus vt commeantium ad nundinas priuilegiatas nullus comprehendi possit iure oppignerationis, seu repressaliorum, seu clarigationis. Bernard. Græuæ. *ad pract*. *Cameræ Imper*. *lib*. 2, *concl*.60.*consid*.1. D. Barbos *in l.hæres absens*. §. *proinde, in princip*.*num*. 110.*&* 111.*ff*.*de iudic*. vbi quòd
4 in nundinis quis non conuenitur pro contractibus alibi gestis, sed pro gestis in nondinis ibi conueniri potest si ibi babeat pergulam, Guriet.*de gabellis q*.7. *num*. 28. vbj tenet quòd huius l. priuilegium non cessat si tempore nundinarum factus fuerit contractus, & non traditio, subditque gabellam venditionis factæ in nundinis sub conditione, quæ postea nundinis transactis perficeretur, non esse soluendam, quia adhuc nundinarum priuilegium locum habet propter conditionis retrotractionem. Et nota quòd nundinarum, mercatorum ac feriarum sub prætextu, præceptum de dominicis & festiuis diebus sanctificandis, & obseruandis nullatenus est violandum, vt censuit S. Congreg. Rituum, cuius memini in collect. Bullarij *verbo Nundina*.

Hinc est quòd durantibus dictis nundinis nemo
5 potest molestari, nec conueniri pro causis ciuilibus, Bald.*cons*.106.*in fine lib*.4. Camill. Bottel.*de præstantia Regis Catholici cap* 36. *num*.37. *&* 38. vbi limitat in contractibus ibidem factis, Sichard. *hic num*. 4. *&* 5. Matth. Coler.*de processib*. *execut*.*part*.1.*c*.3.*n*.47. Et in causis prædictis absque omni alio processu iudiciali proceditur, secundum Sichard.& Coler. *citat*. *locis*, Strach. *de mercatura p*.*vlt*.*c*.1. Cephal.*cons*.492. *num* 28.*vol*.4. Marant. *de ordine iudic*.*p*.4. *dist*.9.*n*.49. Camill. Bottell.*cons*.86.*per tot*. *& d. cap*. 56.*num*.43. vbi subdit quòd si labatur tempus nundinarum, 6
cessat modus ille procedendi, & attenditur ritus loci.

Similiter vt faciliùs ac securiùs mercatores in nun- 7
dinis concurrant pro communi populorum vtilitate per Principem immunitas omnium vectigalium, & gabellarum conceditur, Franc. Marc. *decis*. 415. *in fine*, Capyc. *in inuest*. *rub*. *feudorum clausula*, *verbo mercatis*, Camill. Bottell. *d*.*c*. 36.*n*. 35.

Nota quòd ius Regale est quòd solus Princeps 8
concedat licentiam faciendi nundinas, de quo Castald. *de Imper*.*quæst*.110. *vers*.100. Nat. *cons*. 511.*& cons*.512.*num*.5. *col*.3. Sext.*lib*.1. *de regal*.*c*.2.*num*.37. *& cap*.6.*num*.31. Bodin.*de Republ*.*lib*.1.*cap*.10. Raudens.*cons*.23.*n*.10. *lib*.2. Capyc. *loco citato*. Menoch. *cons*. 302.*n*. 31. Sed quid si mercatus semper factus fuerit in vna platea, an potuerit mutari in aliam, 9
vide Cancer. *lib*.*var*.*cap*.13. *num*.284.*&* 289.*cum sequent*.

Molestiam possint inferre] Per hunc text. notat 10
Bald. hîc quòd etiam ille vexatur, cui molestia iudicialiter infertur, vt per Paul.de Castro *cons*. 204.*col*. 2.*lib*.2.Surd.*de aliment*. tit.9 *quæst*.26.*num*.2.

In gloss. *Licentiam*.ibi, *quam decennio non vtendo* 11
amittunt. Notatur ad hoc quòd licentia, siue priuilegium faciendi nundinas decem annis amittitur, *l*. 1.*ff*. *hoc tit*. Petr. Greg. *syntag*. *iuris lib*. 25. *cap*.3. *num*.11. *& lib*.40.*cap* 5. *num*. 27. Ego ipse *de officio*, *& potest*. *Episcopi p*.2.*alleg* 26. *num*. 20. cuius legis 12
primò decisionem locum non habere quando priuilegium in mera voluntate positum est, tenent Rip. *in l. quominus num*.97. *vers*.*intelligo si per Principem*, *ff*.*de fluminib*. Felin. *in cap*. *cùm Ecclesia num*. 25. & *ibi* Deci. *num*.26 *de constitut*. Rebuff.*in l.diuus*, *ff*. *ad Syllan*. *num*. 204.*vers*. *si tamen*, Decian. *resp*.43.*num*. 34. *vol*. 3. Neque etiam procedere in contractibus correspectiuis, sed tantùm in priuilegiis, quæ mera gratia conceduntur, tenet Decian. *resp*.25. *num*. 113, *vers*. *præterea vol*, 1.per text.*in l*.*quod bona fide*, *ff*. *de actionib*.

Ad illud verò quod generaliter hinc colligunt 13
Doctores, videlicet quòd priuilegium impetratum à Principe videmur amittere si eo per decennium non vtamur, vide Balb. *de præscript*. 4. *part*.5. *princ*. *quæst*. 4. Padill.*in l*.*falso num*.3.*cum seqq*.C.*de diuers*. *rescript*. Menoch. *de præsumpt*. *lib*.6.*præs*.41. *num*.16. *& cons*.727.*num*.13. *& cons*.1172. *num*.15. Molin. *de primog*.*lib*. 2.*cap*.7. *ad fin*. Garc. Mastrill. *Siciliæ decis*. 96.*num*.1. *part*.1. Cald. Pereira *de resolut*.*emphyt*. *cap*.15. *num*.8. Hippol. Riminald. *cons*.56. *num*.67. *vers*.*accedit*, Decian. *resp*.66.*num*.65.*vol*.3.*& cons*.43. *num*. 35. *& resp*.2. *num*.125. *vers*. *multo lib*. 2. Azor. *instit*. *moral*. *part*. 1. *lib*.5. *cap*.4. *quæs*.8. *& cap*.22. *quæs*.8. Soar. *de legib*. *lib*.8. *cap*. 33. *num*. 19. quorum plures resoluunt, & meritò, quòd in his casibus, in quibus priuilegium amittitur ex non vsu, necessarium est probare quòd impetrans potuit eo vti intra decennium, & vsus non fuit, tunc tacitè dicto priuilegio renunciare censetur, alioquin per mille annos non inducitur amissio priuilegij, & concludit Decian. *consilio vltimo*, *loco citato*, quòd actori incumbit onus probandi plures euenisse occasiones, quibus mediantibus potuit eo priuilegio vti, & vti noluit.

De

De Vectigalibus, & commissis.

Tit. LXI.

Væ sunt partes huius tituli, altera est de vectigalibus, altera de commissis. Vectigal autem hic dicitur, quod pro negotiatione, vel translatione mercium, aut seruorum venalium, fisco, vel Reipubl. seu publicanis, qui à fisco, vel Republ. conduxerunt, præstare debet. quod nisi soluatur, res in commissum incidit, id est, regulariter fisco committitur. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. De materia tit. vide Aymar. Riual *historia ciuilis lib. 1. fol. 5. verso*, vbi agit, quis primus vectigalia instituerit, Rebuff. *in comment. ad l. eum qui, ff. de verb. signif. pag. mihi* 107. vbi quid sit vectigal, Aluar. Valasc. *de iure emphyt. quæst.* 31. *in princip.* Mascard. *de probation. concl.* 834. Rhenat. Chopin. *in tract. de domanio Franciæ lib. 1. tit. 9.* Petr. Heig. *in miscell. quæst. part. 1. quæst. 17. fol. 239. cum seqq.* Bellacomb. Kirchou Bonacos. Vezin. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 39.* Henriq. Bocer. *disput. de vniuerso iure part. 1. class. 4. disp. 3. de publicanis, vectig. & commissis.* Petr. Greg. *syntag. iuris part. 1. lib. 2. cap. 10.* vbi de quibusdam rebus ex quibus nomine tributi, vel vectigalis fiscus quædam accipiebat. & antea *cap.* 8. agit de personis, quæ sunt immunes à vectigalibus, & *cap. seq.* de portoriis, seu vectigalibus in specie, Salon *in 2. 2. tom. 2. quæst. 77. art. 1. de vectigalib.* Guid. Pancirol. *in thesauro var. lectionum lib. 3. cap. 31.* Camill. Borrel. *in sum. decis. tom. 3. tit. 15. de tributis, collectis, & vectigalibus.* Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib. 1. tit. de iure fisci resol. 5. cum seqq.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 661. cum seqq.* Parlad. *rerum quotidian. lib. 1. cap. 3.* vbi totam vectigalium materiam ad Regiarum legum interpretationem mira quadam breuitate perstringit, Peregrin. *de iure fisci lib. 6. tit. 5. num. 1. cum seqq.* vbi quid sit vectigal, & quantum pro vectigali de iure communi solui debeat, Farinac. *in praxi crimin. p. 7. de furtis quæst.* 172. vbi de fraudantibus gabellam, & eorum pœna quando habeat locum, & quando non. Arimin. Tepat. *var. sentent. tom. 2. tit. 367. de publicanis, & vectigalib. gabellis, pedagiis, &c. & tit. 368. de commissis & pœnis fraudantium pedagia, & gabellas*

SVMMARIVM.

1. *Manumissio serui non impeditur generali hypotheca bonorum, quam habet fiscus.*
2. *Libertas præstita ante motam quæstionem commissi non reuocatur prætextu vectigalis non soluti, & num.* 3.
4. *Res quæ vehuntur, de quibus gabella solui debebat, eâ non solutâ, incidunt in commissum, & confiscantur, etiamsi post omissam professionem, seu manifestum quis soluere esset paratus, numer. 5. transire hanc pœnam etiam ad hæredes, si viuo delinquente quæstio mota fuerit, num.* 6.
7. *Rerum quæ cadunt in commissum ob fraudatam gabellam, dominium transit ipso iure in fiscum, non tamen possessio, nisi sequatur iudicis declaratoria.*
8. *Gabellam fraudare nec in foro conscientiæ licitum est.*
9. *an Vectigali non soluto res tota incidat in commissum.*

L. Si iure. I.

Impp. Severvs & Antoninvs AA. *Victorino.*

GEneralis hypotheca bonorum, quam habet 1.
fiscus, non impedit serui manumissionem. Item 2.
libertas præstita ante motam quæstionem commissi
non reuocatur prætextu vectigalis non soluti. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Buttig. Angel. Fulgos. Castr. Bald. Sichard. Aloys. Leo *in 4. fol. 42. verso*, Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 3.
l. Hisp. 6. tit. 7. part. 5. vbi Greg. Lop. *gloss. 5.* vbi dicit quòd ista lex vult quòd etiamsi sit omissa professio serui, & vectigal non fuerit solutum, teneat manumissio facta ante motam quæstionem commissi, & dominus in nullo teneatur, cuius contrarium tenere ait glos. & Doctores communiter *in præsenti*, dum intelligunt hanc l. quòd hîc non fuit omissa professio, sed tantùm fuit à vectigalis solutione cessatum, vide alia apud ipsum. Coler. *de processib. execut. p. 1. cap. 2. num.* 155.

Allegati solet hic text. ad hoc quòd res quæ ve- 4.
huntur, de quibus gabella solui debebat, & non fuit soluta, incidunt in commissum, & confiscantur, vt per Firman. *de gabellis part. 9. num.* 9. Ferret. *in simili tract. num.* 161. Menoch. *de arbitrar. casu 397. post num.* 6. Garc. Mastrill. *in tract. de magistratib. lib. 5.*
cap. 10. num. 229. vbi *n.* 230. id procedere ait etiamsi 5.
post omissam professionem, seu manifestum soluere
paratus esset, & *num.* 231. quòd hæc pœna transit 6.
etiam ad hæredes, si viuo delinquente quæstio mota fuerit, Farin. *in praxi crimin. part. 7. de furtis quæst.*
172. num. 2. cum seqq. vbi *num. 3. cum seq.* resoluit 7.
quòd rerum, quæ cadunt in commissum, propter fraudatam gabellam, dominium transit ipso iure in fiscum, non tamen possessio, nisi sequatur iudicis
declaratoria, & *à num.* 5. tenet quòd nec in foro 8.
conscientiæ licitum est fraudare gabellam, & si quis propterea eam defraudauerit, peccat mort. quando gabella est iusta.

In gloss. *Si iure 1. in addit.* ibi, *an propter vectigal* 9.
non solutum res tota incidat in commissum, &c. Veluti si plures res deferantur ab vna, & eadem persona, quarum aliquæ sunt suppositæ oneri soluendæ gabellæ, aliquæ autem non, ideo potest dubitari an omnes res confiscandæ sint, siue sint portantis, siue alterius? de hac quæst. vide Boër. *decis. 178. num. 15.* Clar. *in pract. §. fin. quæst. 82. stat. 7. num. 9. vers. fin.* Firman. *de gabell. part. 9. num. 13. & 14. & num. 34. cum seqq.* Ferret. *in simili tract. num. 56. 182. & 606. cum seqq.* Farin. *d. quæst. 172. num. 34. cum seqq.* latè Alex. Trentacinq. *var. resolut. lib. 1. tit. de iure fisci resol. 3. per tot.* vbi multipliciter declarat, & sub distinctionibus resoluit, Suar. & Vezin. *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 41. num. 10. pag.* 651. vbi etiam post Ioseph Ludou. *Perus. decis. 31. num.* 7. quòd confiscari non potest nauis si in ea deferantur merces prohibitæ inscio domino nauis.

SVMMARIVM.

1. *Res in commissum incidens ad quinquennium vsque vendicari potest, non post, & num. 2.*
3. *Venditor an transacto tempore prescriptionis gabelle sit securus in conscientia eam non soluens.*
4. *Male fidei possessor gabelle debita an prescribat, & in foro exteriori transacto prescriptionis tempore.*
5. *In omnibus rebus, in quibus reus post mortem damnatur, & bona deficiunt, debet fiscus intra quinquennium agere, & de crimine docere.*

L. Neque commissum. II.

Iidem A A. *Lino.*

1. RES in commissum incidens ad quinquennium vsque vendicari potest, non pòst Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2. Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hisp. 6. in fine tit. 7. part. 5. vbi gloss.* 8. & 9. Hippol. *sing.* 307. Guid. Papæ *sing.* 875. Ludou. Roman. *sing.* 483. Arimin. Tepat. *var. sentent. tom. 2. tit.* 368 *cap.* 8. Henric. Bocer. *disp. in iure vniuerso tom. 1. class. 4. disp. 3. num.* 55. Balb. *de prescript. 2 part. 5. quest. 1. num.* 4. Tiraq. *de retractu lig.* §. 36. *gloss. 2. num.* 41. Gironda *de gabell. part. 12. num.* 2. Cou. *in reg. possessor part. 2.* §. 2. *num.* 7. Anton. Gom. *tom. 3. var. cap. 14. num.* 5. Firman. *de gabell. part. 9. num. 8. vers. quartò quia supradixi*, Ferret *in simil. tract. num.* 253. Mascard. *de probat. concl.* 836. Pereg. *de iure fisci lib. 6. tit. 8. num.* 38. Anton Boidi. *ad rubr. infr. C. vectigalia noua n.* 6. Cald. Pereira *de resolut. emphyt. cap. 18 n. 11.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 73. vers. secunda.* Thom. Valasc. *allegat. iuris tom. 1. alleg.* 88. *num.* 6. Farin. *in praxi crimin. part. 7. de furtis quest.* 172. *num.* 49. latè Gutier. *de gabellis quest.* 119. vbi *quest.* 120. disputat an
3. transacto tempore præscriptionis gabellæ venditor securus sit in conscientia eam non soluens? & *quest.*
4. 121. an malæ fidei possessor gabellæ debitæ præscribat, & in foro exteriori transacto tempore præscriptionis?

5. Notatur ad hoc quòd in omnibus casibus, in quibus reus post mortem damnatur, & bona deferuntur, debet fiscus intra quinquennium agere, & de crimine docere ad effectum bonorum vendicandorum, & rei defuncti hæres potest de innocentia illius deducere, interim suspensa publicatione, *l. res que, in princip. ff. de iure fisci*, alioquin præscriptione quinquennij fiscus excluditur, & rei defuncti hæres molestari ampliùs nequibit, *l. 2.* vbi Bart. *C. de apostat.* Gig. *de crimine lesa maiest. quest. 23. num. 1. & quest. 27. in 2. p.* Cou *de sponsal. part. 2. cap. 6.* §. 8. *sub num.* 16. Pereg. *de iure fisci lib. 4. tit. 5. num.* 33.

SVMMARIVM.

1. *Milites licèt non incidant in commissum, tenentur tamen soluere vectigalia non indicata, & num. 2.*
3. Portoria, *de tributo.*
4. *Gabella in Regno Castella, qua* Alcauala *vulgò, quando inceperit, & vnde traxerit originem, remissiuè.*
5. *Tributum illud quod Siza vulgariter appellatum, quando inceperit, remissiuè.*

L. Omnibus militibus. III.

Iidem A A. *Ingenuo militi.*

MIlites licèt non incidant in commissum, soluere tamen vectigalia non indicata tenentur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* 1.

Probat hic text. quòd rerum domini quamuis sint milites, si non soluant, excusati sunt à commisso, id est, ne confiscentur res ob vectigal non solutũ, tamen deprehensi ad solutionem compelluntur, vt per Petr. Greg. *syntagm. iuris part. 1. lib. 2. cap. 9. n.* 4. Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib. 1. tit. de iure fisci resol. 5. num.* 22. Henr. Boeer. *disput. in iure vniuerso tom 1. class. 4. disp. 3. num.* 48. De militibus quòd soluere vectigalia tenentur de rebus, quas portant ad vendendum, vide *l. Hisp. 5. tit. 7. part. 5.* 2.

Si qua portoria, &c.] Ita dicitur hoc tributum, quia de rebus, quæ portantur & vehuntur, præstatur, de quo vide Greg. Lop. *d. l. 5 gloss. verbo portazgo tit. 7. part. 5.* Henric. Bocer. *disp. de vniuerso iure p. 1. class. 4. disp. 3. thes. 1. num.* 12. Rebuff. *in l. inter publica, ff. de verb. signif. pag.* 183 Molin. *de Instit. tract. 2. disp.* 662. *num.* 3. Gutier. *de gabell. q. 1. à num.* 8. Ordin. Reg. Lusit. *lib. 2. tit. 26.* §. 13. vbi agit de iure portorij, quod soluitur in recognitionem vniuersalis dominij Regis, & ideo contra illud nulla currit præscriptio, ad not. *in l. comperit, C. de prascript. triginta*, Balb. *de prascript. 5. part. 5. quest. 7. num.* 2. 3.

Gabella in Regno Castellæ, quæ *Alcauala* vulgo dicitur, quando inceperit, & vnde traxerit originem, vide Chronicam Regis Alphonsi II. *cap.* 263. & Regis Petri *an. 2 cap. 18. fol.* 15 Gudiel *en la generacion de los Giroes cap. 17. fol.* 65. Fr. Hieron Roman. *de Republica Gentilica cap. vlt. fol. 173. verso*, Parlad. *rerum quotid. lib. 1. cap. 3. num. 15. cum seqq.* Molin. *d. tract. 2. disp. 663. num. 1.* Gutier. *d. tract. de gabellis quest. 2. à princip.* 4.

Et quando in Regno Portugaliæ tributum illud, quod *Siza* vulgo à nostris appellatur, vide Cabed. *Lusit. decis. 113. n. vlt. p. 2.* Petr. Mariz. *in chronica Regum Lusitanorum dialog. 4. fol. 134. verso, & sequen*, Oduard. Nunez do Leaoo *no liuro da origen. da lingua Portuguesa, cap. 12.* 5.

SVMMARIVM.

1. *Vectigalia ad triennium locari, & finito triennio plus offerentem aliis preferre, & num. 2. in hoc consuetudinem regionum diuersimodè obseruari, num. 3. finita conductione fiscales conductores liberos esse, nec in eis locum habere tacitam reconductionem, licèt secus in fundis Regij patrimonij, vel priuatis, num. 4.*

L. Penes illum. IV.

Imp. CONSTANT. A. *ad Rufum.*

VEctigalia ad triennium locantur, & finito triennio plus offerens conductor aliis licitatione facta præfertur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* 1.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hisp. 7. tit. 7. part. 5. vbi gloss.* 5. Boët. *decis.* 249. *n.* 1. Ranchin. *part. 3. concl.* 318. Vezin. *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 39. num. 31. pag.* 649. Caroc. *de locato* 2.

part. 1.

part. 1. tit. de publicanis & vectigal. num. 1. cum seqq.
Henric. Bocer. *disp. de vniuerso iure part. 1. class. 4.*
disp. 3. thesi 1. num. 20. Pereg. *de iure fisci lib. 6. tit. 5.*
num. 3. vbi quòd vectigalia iure communi non mi-
3. nori spatio triennij locantur, subdit que in hoc con-
suetudinem regionum diuersimodè obseruare: &
num. 4. per *l. non intelligitur, §. cum quinquennium, ff.*
4. *de iure fisci*, resoluit finita conductione fiscales con-
ductores liberos esse, nec in eis locum habere taci-
tam reconductionem, licèt secus in fundis Regij
patrimonij, vel priuatis, *l. item quaritur, §. qui im-*
pleto, ff. locati.

SVMMARIVM.

1. *Vectigal non soluitur de rebus qua portantur ad fis-*
cum, vel proprij vsus causa, vel gratia iuris
exercendi. diuersimodè seruari de facto secundùm
regionum diuersitatem, num. 4.

2. *Gabellam non solui de rebus, quas quis portat ad v-*
sum suum. ad proprios vsus delata intelliguntur, qua
pro se, vel pro familia sua defert, num. 3. & con-
cesso priuilegio imponendi & exigendi gabellas, non
censetur concessum illas imponendi pro rebus ad v-
sum proprium, num. 5.

6. *Studiosos dum deferunt libros, non teneri ad vecti-*
galia, qua vulgus pedagia, vel gabellas vocat.

7. *Publicanus exigens gabellam in casu, in quo non de-*
bet exigi, vel est consuetum eam exigi, punitur
pœna capitali. pœna furti, & actione furtiua tene-
tur, si illicita exegerit scienter; ad duplum infra
annum, si ignoranter, nisi exactum restituat, post
annum in simplum, & si soluerit ante sententiam,
liberabitur, num. 8.

9. *Gabellas exigens indebitas non solùm criminaliter*
punitur, sed etiam ciuiliter tenetur ad quadruplum,
si exegit nullam habens potestatem exigendi. de
iure Canonico quid, num. 10.

11. *Nobilis si ad vsum sui victus & domus agros, aut*
fundos, quorum fructus sunt sibi necessarij, condu-
ceret, non quastus, & negotiationis causa, non ob
id sua nobilitati praiudicat.

12. *Exemptus à gabellarum solutione pro vsu suo, in-*
telligitur exemptus pro ijs, qua emit pro vsu fa-
milia sua.

13. *Familia seruilis appellatione qui veniant, & re-*
missiuè.

L. Vniuersi. V.

Idem A. Menandro.

1. PRo rebus, quæ portantur ad fiscum, vel proprij
vsus causa, vel gratia iuris exercendi, non solui-
tur vectigal. Colliguntur ex Ordin. Doctores citati *in*
l. 1. num. 1. sup. hoc tit.

2. *Quas ad vsum proprium*, &c.] Notatur ad hoc
quòd de rebus, quas quis portat ad vsum suum, non
tenetur soluere gabellam, de quo vide *l. Hisp. 5. tit. 7.*
part. 5. vbi Greg. Lop. *glos. 6. verbo para si mismo*, ad-
dit, nisi aliud probaretur, crederetur tamen iura-
mento dicentis sui vsus causa portare, nisi personæ
differentis qualitas aliud suaderet, Guid. Pap. *decis.*
4. Ias. *in l. catera, §. sed si quis num. 9. ff. de legat.* 1. Ro-
land. *cons. 71. num. 14. cum seqq. vol. 4* Clar. *in pract. §.*
fin. quast 84. *stat. 7. num. 4. pag.* 492. Auiles *ad cap. 2.*
Prator. glos. de mercaderia num. 10. *& cap. 52. glos. en*
la tierra num. 18. Arimin Tepat. *var. sentent. tom. 2.*
tit. 367. cap. 8. vers. pro rebus. Franc. Bec. *cons. 96. num.*
9. Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib. 1. tit. de iure*
fisci resol. 5. num. 25. Bocer. *disput. in iure vniuerso*
tom. 1. class. 4. disp. 3. num. 31. Petr Greg. *syntagm. iuris*
part. 1. lib. 2. cap. 9. num. 5. ibi, *Res tamen in triplici*
differentia sunt à portorijs libera, nempe qua quis ad
vsum proprium defert, secundò pro ipso fisco delata,
tertiò qua exercendi iuris gratia; ad proprios vsus 3.
delata intelliguntur, quæ pro se, vel pro sua fami-
lia defert, nam qui vsum pro se habet, & pro fami-
lia habere censetur. Ioseph. Ludou. *Perus. decis.* 14.
num. 56. Paul. Comitol. *respons. moral. lib. 4. quast.* 36.
num. 5. Guid. Pancir. *var. lection. lib. 3. cap. 31. tit. de*
vectigalibus portus, Pereg. *de iure fisci lib. 6. tit. 5.*
num. 23. in princip. vbi subdit hanc l. in iis, quæ vsus 4.
priuati causa, vel iuris exercendi gratia deferuntur,
diuersimodè secundùm regionum diuersitatem ser-
uari de facto, Seraphin. *de priuileg. iuramenti priuil.*
14. à princip. Bobadil. *in sua politica lib. 4. cap. 5. n. 39.*
Molin. *de Iustit. tract. 2. disput. 661. num. 2. & disput.*
664. num. 1. Et quòd concesso priuilegio imponendi 5.
& exigendi gabellas non censeatur concessum illas
imponendi pro rebus ad vsum proprium destinatis,
tenent Natt. *cons.* 665. Franc. Bec. *cons. 96. num.* 9.
Fario. *in praxi crimin. part. 7. de furtis quest.* 172.
num. 89.

Vel exercendi ruris gratia, &c.] Ex his verbis le- 6.
gendo *iuris*, & non *ruris*, colligit Rebuff. *de priui-*
leg. scholar. priuil. 146. num. 257. quòd dum studiosi
deferunt libros, non tenentur ad vectigalia, quæ
vulgus pedagia, vel gabellas vocat, ea nempe, quæ
exercendi iuris gratia deferuntur, immunitate ho-
rum munerum gaudent, ea ratione, quia ad vsum
proprium studiosi libros deferunt, & refert speciale
priuilegium concessum esse scholaribus euntibus
Parisios, & redeuntibus, vt nullum vectigal soluere
teneantur.

Capitali pœna preposita, &c.] Notatur ad hoc 7.
quòd capitali pœna punitur publicanus exigens ga-
bellam in casu, in quo exigi non debet, vel est con-
suetum eam exigi, vt per Firman. *in tract. de gabell.*
part. 4. num. 11. Ferret. *in simili tract. num.* 212. vbi 8.
quòd publicani isto casu sic illicitè exigentes pœna
furti, & actione furtiua tenentur, si scienter illicita
exegerint, si verò ignorantes, ad duplum infra an-
num, nisi exactum restituant post annum in sim-
plum, & si soluerint ante sententiam liberabuntur,
refert Farinac. *in praxi crimin. part. 7. de furtis quest.*
172. *num.* vbi *num.* 58. hoc multo magis procedere
ait in illo publicano, qui non semel, sed pluries
indebitam exigit gabellam, & *num.* 59. quòd non 9.
solùm indebitas gabellas exigens criminaliter puni-
tur, sed etiam ciuiliter tenetur ad quadruplum si
exegit nullam habens exigendi potestatem, ad not.
in l. peraquatores, C. de decurionib. lib. 11. & *num.* 66.
quòd de iure Canonico *in Clem. prasenti, de censib.*
publicanus exigens gabellam non debitam, si fuerit 10.
Ecclesiastica persona, excommunicatur, si autem
priuata, interdicitur, donec competenter emen-
dauerit.

Quarum auaritia, &c.] Notatur ad hoc quòd si 11.
Nobilis ad vsum sui victus & domus agros, aut fun-
dos, quorum fructus sunt sibi necessarij, conduce-
ret, non quæstus, & negotiationis causa, non ob id
suæ nobilitati præiudicat, non magis, quàm si fru-
ctus ipsos sibi necessarios ad vsum suum emeret, vt
per Tiraq. *de nobilit. cap. 37. num.* 82.

In gloss. *Proprium* 1. ibi, *scilicet vita sua & familia* 12.
necessarias. Notatur ad hoc quòd exemptus à
solutione gabellarum pro vsu suo, intelligitur
exemptus pro iis, quæ emit pro vsu familiæ suæ, vt
per

per Boët. *decis.* 213. *num.* 5. *cum seqq.* Firman. *de gabellis, part.* 7. *quæst.* 11. Petr. Gregor. *d. lib.* 2. *cap.* 9. *n.* 5. Azeued. *l.* 7. *tit.* 11. *lib.* 6. *noua Recopilat.* Peregrin. *dict. lib.* 6. *tit.* 5. *num.* 21. Alexand. Trentacinq. *variarum*
13 *resolut. lib.* 1. *tit. de iure fisci, resolut.* 5. *num.* 16. Familiæ seruilis appellatione qui veniant, vide metipsum *de appellatiua verborum vtriusque iuris significat. appellat.* 95.

SVMMARIVM.

1 *à Vectigalium solutione nullus immunis est, licèt proferat rescriptum.*
2 *in Vectigalibus præstandis æqualitas seruanda est.*
3 *Nauicularij à gabellarum solutionibus excusantur.*

L. Omnium. VI

Impp. VALENS & VALENT. AA. *ad Florentinum Comitem sacr. larg.*

1 NVllus à solutione vectigalium est immunis, li-
2 cèt proferat rescriptum. Item æqualitas in præstandis vectigalibus est seruanda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *suprà hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Pereg. *de iure fisci, lib.* 5. *tit.* 5. *num.* 18. & Henric. Bocer. *disput. in iure vniuerso, tom.* 1. *classi* 4. *disput.* 3. *num.* 39.

3 *Exceptis nauicularijs*, &c.] Notatur ad hoc quòd nauicularij à gabellarum solutionibus excusantur, vt per Peregr. *d. lib.* 5. *tit.* 5. *num.* 23. *versic. item nauicularij.*

SVMMARIVM.

1 *Vectigalium nomine octaua quondam soluta, & n.* 2. *in Hispania non est consuetudo de istis octauis, sed soluitur decimum de rebus, quæ causa mercantiæ deferuntur ad istud regnum, in aliquibus prouincijs sunt minora, num.* 3. *ex consuetudine locorum diuersimoda præstatio reperitur constituta, num.* 4. *posteriores Principes octauam, id est, duodecim pro centum, solui voluerunt, num.* 5.
6 *Octauarij qui.*

L. Ex præstatione VII.

Iidem AA. & GRATIAN. A *ad Archelaum Comitem Orientis.*

1 OCtaua quondam vectigalium nomine soluebatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan.* 5. *tit.* 7. *part.* 5. vbi Gregor. Lopez *gl.* 4.
dicit quòd in isto Regno non est consuetudo de istis
3 octauis, sed soluitur decimum de rebus, quæ causa mercantiæ deferuntur ad istud Regnum, & in aliquibus prouinciis sunt minora, Couarr. *in regul. peccatum, part.* 2. §. 5. *in princ.* Rebuff. *in comment. ad l. eum qui* 16 *ff. de verb. signific. in versic. vectigal propriè dicitur octaua pars*, Ferret. *de publican. & gabellis, num.* 16. *cum seqq.* Lasarte *de decima vendit. in præfat. num.* 7. Gutier. *in tractat. de gabellis, quæst.* 1. *num.* 11. Peregr.
de iure fisci, lib. 6. *tit.* 5. *num.* 1. vbi ait quòd licèt de 4
iure communi octaua pars pro vectigali solui debeat, ex consuetudine tamen locorum diuersimoda præstatio constituta reperitur, Guid. Pancirol. *in the-*
sauro variarum lectionum lib. 2. *cap.* 103. vbi dicit quòd 5
posteriores Principes octauam, id est, duodecim pro
centum solui voluerunt, vnde Octauarij dicti, qui ius 6
hanc octauam exigendi conducunt. Molin. *de Iustit. tractat.* 2. *disput.* 662. *num.* 2. *in princ.* Camill. Borrell. *in summ. decis. part.* 3. *tit.* 15. *num.* 47.

SVMMARIVM.

1 *Legati pro rebus quas portant non sui vsus gratiâ ad locum, ad quem vadunt, tenentur soluere vectigal, non de his quas portant de loco, à quo reuertuntur, & num.* 2.
3 *Octauarij cur sic dicti.*

L. A legatis. VIII.

Imppp. GRAT. VALENT. & THEOD. AAA. *Palladio Comiti sacr. larg.*

LEgati pro rebus, quas portant non sui vsus gratia 1
ad locum ad quem vadunt, tenentur soluere vectigal, non pro his, quas portant de loco, à quo reuertuntur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *suprà hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc tex desu- 2
munt *l. Hispan.* 5. *tit.* 7. *part* 5. *vbi gloss.* 12. Boët. *decis.* 246. *num.* 3. Peregr. *de iure fisci, lib.* 6. *tit.* 5. *num.* 23. *versic. item nauicularij.*

Octauarij vectigal accipiant.] Sic dicuntur, quia 3
exigebat octauam partem rerum, quæ apportabantur, aut exportabantur. Ita Mantu. *lib. paralip. cap.* 28. Rebuff. *in comment. ad l. eum qui* 16. *ff. de verborum signific. versic. vectigal.* Cald. Pereira *de extinct. emphyt. cap.* 2. *num.* 3. Guid. Pancirol. *in thesauro variarum lectionum lib.* 2. *cap.* 203. *in fine, & lib.* 3. *cap.* 31. *tit. de vectigalibus portus*, Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disp.* 662. *n.* 2. Henric. Bocer. *disput. de vniuerso iure, part.* 1. *classi* 4. *disp.* 3. *thesi* 1. *num.* 12. & 29.

SVMMARIVM.

1 *Vectigal licèt hodie non soluatur per Ægyptum, traductio tamen animalium olim prohibita non permittitur.*
2 *Animalia traducere ad barbaros est prohibitum.*
3 *Arabarchia quid, & num.* 5.
4 *Arabarcha qui.*

L. Vsurpationem. IX.

Iidem AAA. *eidem Comiti sacr. larg.*

LIcèt vectigal hodie per Ægyptum non soluatur, 1
tamen traductio animalium olim prohibita non permittitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.*

Notatur hic text. ad hoc quòd animalia traducere 2
ad barbaros prohibitum est, vt per Boët. *decis.* 178. *num.* 14.

Quæ sine prohibitione solita, &c.] Sensum non videntur habere hæc verba, nisi legatur, *sine præscriptione*, id est, vectigali Arabarchiæ, vt putat legendum

dum Cuiac. vir nostri seculi doctissimus *lib.8. obseruat.c.37.* Turoeb.*lib.27.adu[illegible].c.25.*

3 *Arabarchia.*] Quid sit,tradunt Alciat. *prætermissor. verbo Arabarchia*, Rebuff. *in comment ad l. eum qui 16. in princip. vers. publicanus, ff. de verbor.*
4 *signif.* vbi dicit Arabarchem vocari illum, qui pecorum vectigal exigit, & vectigal Arabarchiæ, Cuiac. *dict. cap.37.* vbi existimat albam chartam, seu atramentum esse, quo scribitur, & Arabarcham magistrum scripturæ interpretatur Caluin. *in suo Lexic. iuridico,verbo Arabarches*,vbi dicit verba huius text. indicare Arabarchen præfectum fuisse exigendo vectigali de pecuariis,quæ ex Arabia in Ægyptum deuehebantur, vt sit illud officij publicanorum,Guid.Pancirol.*in thesauro var. lection.lib.2.c.204.*
5 vbi dicit *Arabarchiam* vectigal esse pecorum ex Arabia in Ægyptum transductorum, & *Arabarcham* eius publicanum.

SVMMARIVM.

1 *Qualibet ciuitas Vectigalia sibi concessa pro suis curiis exigere ac tueri potest.*

2 *Vniuersitates, communitates, & consilia populorum ad soluenda sua debita,& ad alias imminentes necessitates, communitati & eius incolis possunt collectam imponere absque Regia licentia,etsi nullam haberent iurisdictionem.*

3 *Ciuitates non recognoscentes superiorem, habentésque verum imperium, & fiscum ex præscriptione, seu priuilegio Principis,cùm teneant locum Principis, ideo gabellas possunt imponere. declara vt num. 4.*

5 *Ius solum exigendi gabellam in loco, ostendit imperium.*

L.Vectigalia. X.

Impp. ARCAD. & HONOR. *Rufino P.P.*

1 QVælibet ciuitas vectigalia sibi concessa pro suis curiis exigere, ac tueri potest. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *ad l. 1. num.1. suprà hoc tit.*

2 *Qualibet ciuitates,*&c.] Immo vniuersitates,communitates, & consilia populorum ad soluenda sua debita, & ad alias imminentes necessitates communitati & eius incolis possunt collectam imponere absque Regia licentia, etsi nullam haberent iurisdictionem,vt per Osasch. *Pedem.decis.95.num.9.* Anton.Thesaur. *decis.257.à princ.* Flores de Mena *var.*
3 *lib.2.quæst.21.§.1. num.12. cum seqq.* Ciuitates verò quæ superiorem non recognoscunt,habéntque merum imperium,& fiscum ex præscriptione,seu priuilegio Principis, cùm teneant locum Principis,ideo gabellas imponere possunt,vt per Alexand. Trentacinq.*var.resolut.lib.1.tit.de iure fisci resolut.5.num.2. in princip.* Firman. *in tract. de gabellis p.1.n.15.cum seqq.* Cardin. Tusch. *pract. conclus.lit. V. verbo vectigalia. conclus.33. num.8.* Roland. *cons.91. num.3.cum seqq. vol.2.* vbi ponit exemplum in ciuitate Ianuensi & Lucana, & olim in ciuitate Senarum,& Florentina, Farin. *in praxi crimin. part. 7. tit. de furtis quæst. 172. num.71.* vbi *num. 73.* declarat vt possint imponere
4 in terra, non autem in mari sine licentia Papæ, & *num.74.* subdit hanc impositionem fieri non posse nisi à toto populo ciuitatis,non autem ab ordinario consilio eiusdem ciuitatis, & multò minus à Prioribus, nisi ipsis aut à Principe,aut à toto populo fuerit concessa auctoritas. Aliæ ciuitates recognoscentes superiorem, gabellas, & vectigalia imponere non possunt: vt per Firman *d.part.1.num.15.* vbi ponit exemplum in ciuitatibus Marchiæ Anconitanæ, & aliarum prouinciarum S.Romanæ Ecclesiæ subditarum, Ferret. *eod. tract. de gabellis num.203.* Capyc. *decis.148. num.1.* Alexand. Trentacinq. *d. resol.5. n.2. vers. alij*, Auendan. *de exequendis mandatis part. 1. cap.6.num.5. vers.& quia*, Farin.*d. quæst.172. num.70.* vbi *num.72.* post Rip. *cons.18. lib. 2.* aliàs 186. *sub rubr.noua vectigalia.* Cardin.Tusch. *d.conclus.33.n.9. cum seqq* limitat vt non procedat si ciuitas,seu communitas pro suis necessitatibus, non in præiudicium forensium transeuntium, sed tantùm suorum subditorum vellet imponere aliquam collectam,de quo etiam Auendan. *de exequen. mandat. part.2.c.14. num 1.*

Notatur ad hoc quòd solum ius exigendi gabel- 5
lam in loco ostendit imperium, vt per Capyc. *decis.27.n.31.*

SVMMARIVM.

1 *Sal nemini licet vendere sine licentia publicanorum, & n.2.de eius vectigali,n.3.*

4 *de Sale & salinis quatenus pertinent ad Regalia,remissiuè.*

5 *Pœna fraudantibus gabellam imposita, fisco Regio applicatur, vel conductoribus, si vectigalia reperiantur locata.*

6 *Mancipes,pro conductoribus salinarum, pro gabellarum conductoribus,num.7.*

L.Si quis fine. XI.

Iidem AA. Lampadio P.P.

SAl nemini licet vendere sine publicanorum li- 1
centia, aliàs sal & pretium cadit in commissum, & publicanis debetur. Colligunt ex Ordin.Doctores citati *ad l.1.n.1. supr.hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt Bertachin. *de gabellis part. 7. princip. num. 33.* Cuiac.*lib.3.obseruat 21.*Stracb.*de mercat. part.4. n.30. pag.122.* Franc.Marc. *Delphin.decis.39.num.5 p.2.* latè D.Barbos. *in l. diuortio 8. § si vir num. 29. ff. soluto matrim.* vbi subdit solere Reges locare salinas conductoribus,qui Publicani vocantur,cum eo priuilegio,vt hi soli salem vendere possint, & hoc monopolium in Principibus antiquissimum,incœpisse ferè ab ipsius orbis initio.

De vectigali salis vide Petr. Gregor. *syntagm. iuris* 3
*p.1.lib.1.cap.10.à princip.*Molin.*de Iustit.tract.2.disp. 662.n.11.*Guid.Pancirol.*in thesauro var. lection. lib.3. cap.31 sub tit.de vectigali salinarum,& earum historia*, vbi plura congerit, quæ conducunt ad intellectum huius text.

De sale,& salinis quatenus ad Regalia pertineant, 4
vide Ordin. Reg.Lusit. *lib.2.tit.9.§.15.* Petr.Heigi.*in miscel. quæst.part.1 q.13.* Personal.*de gabellis num. 45.* Gam. *Lusit. decis.31.* Christoph. de Paz *in scholiis ad leges styli l.202.num.1.* D.Barbos. *in d. § si vir num.29.* Cabed. *Lusit. decis.53. per tot. & decis. 81. num.2. part.2.*

Sales ipsi vnà cum eorum pretio, &c.] Notatur ad 5
hoc quòd pœna fraudantibus gabellam imposita fisco Regio applicatur,vel conductoribus,si vectiga-

lia locata reperiantur, vt per Bertachin. *d. tractat. de gabellis, part 9. num 9.* Paseer. *consil.190.sub num.1. vol.1.* Rosenthal *de feudis, cap.5. conclus.40.* Farinac. *in prax crimin. part.7. de furtis, quæst. 172. num.2.* Garc. Mastrill. *de Magistratibus, lib.3. cap.10.numer.232.*

6 *Mancipibus.*] Condoctores salinarum interpreta-
tur Caluin. *in suo Lexic. iuridic. verbo Mancipes*, &
7 illos conductores gabellarum vocari, dicit Guid. Pan-
cirol. *d.lib.3.cap.31.*

L. Quicquid contra. XII.

Impp. Honor. & Theod. AA. *Gersoni Comiti sacr. larg.*

1 Rescripta contra conuentiones, & statuta vectigalium non valent. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1.supra hoc tit.*

L. Exceptis. XIII. & vlt.

Impp. Theod. & Valent. AA.

Flauiano P.P.

1 Vectigalis soluti duas partes habet fiscus, tertiam ciuitas, nisi vectigal Principi sit reseruatum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan.7.tit.7.part.5.* Molin. *de Iustit. tract.2. disp.662.num.2.*

Vectigalia noua institui non posse.

Tit. LXII.

Pars est tituli superioris, vt vectigalia noua non instituantur, sine præcepto Principis, *l.1. & 3 hoc tit.* Scripserunt in hanc rubricam Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia tit. vide *l. Hispan.1.fin.tit.7.part.5.* Bertachin. *in tractat. de gabellis, part.1.quæst.4.* Anton. Capyc. *decis.148.* Bellacomb. *tom.1.commun. opin. lib.4. tit.40.* Auendan. *de exequend. mandat. part. 2. cap 4.* Ioseph. Ludou. *tom. 3. commun. opin. tit. de gabellis, conclus. vnic. pag.478.* Farinac. *in praxi crimin. part.7. de furtis, quæst. 172. n.66. cum seqq.* Molin. *de Iustit. tractat. 2. disp.666. cum seq.* Garc. Mastrill. *de Magistratib. lib.3. cap.10. num.219. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Vectigalium nouorum impositionem inferior Principe, aut Cæsare impetrat cum licentia Principis, & num.3.*

2 *Vectigalia exigit ciuitas de consensu superioris.*

4 *Gabellam non possunt imponere inferiores, nisi de Principis licentia, & num 5.*

6 *Vectigalia noua exigendi & imponendi priuilegium non censeri concessum sub verbis generalibus, nisi dicatur expressè.*

L. Non quidem. I.

Impp. Severus & Antoninus. AA. *Victorino.*

Inferior Principe, aut Cæsare cum Principis licen- 1
tia impetrat vectigalium nouorum impositionem.
Ciuitas de superioris consensu vectigalia exigit. 2
Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Fulgos. Angel. Butrig. Bald. Castrens. Sichard. Cuiac. Sebast. Næui. remissiue Casal. *in annot* & Xamen. *in concordant.*

Hanc eandem conclusionem quoad primam eius 3
partem ex hoc text. desumunt Mynsing. *centur.5. obseruat.31.* Henric Bocer *de Regalib. cap.2. num.188. & disput. de vniuerso iure, part.1. classi 4. disput.3. thesi 1. num.17.*

Scribet nobis, &c.] Ergo inferiores gabellam im- 4
ponere non possunt, nisi de Principis licentia, vel ab
eo obtento particulari priuilegio imponendi gabellas, de quo Bertachin. *de gabell. part.1. num.23.* Ferret. *in suis tractat. num.204.* Molin. *de Iustitia, tractat.2.*
disput. 666. versic. ciuitates, vbi quòd superiorem in 5
temporalibus recognoscentes imponere non possunt tributa absque suorum superiorum facultate. Alexand. Trentacinq. *variarum resol. lib.1. tit. de iure fisci, resolut. 5. num.2. versic. alij.* Farinac. *in praxi crimin.*
part.7. de furtis, quæst.172. num.83. vbi *num.84.* resol- 6
uit priuilegium exigendi & imponendi noua vectigalia non censeri concessum sub verbis generalibus, nisi expressè dicatur.

L. Vectigalia. II.

Iidem AA. Callistiano.

Ciuitates Principem recognoscentes non impo- 1
nunt noua vectigalia, & soluta, vi, aut simpliciter reddenda sunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. supr. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt *l. Hispan. fin. tit.7. part.5. vbi gloss.1. & 2.* Bertachin. *de gabellis, part.1. num.15.* Ferret. *in eod. tractat. num.203.* Capyc. *decis.148. num.1.* Tob. Noni. *consil.47. num. 6. cum seqq.* Bornign. Caualcan. *decis.22. siue 68. num.45. vol.2.* Ioseph. Ludou. *Perus. decis.43. num.1.* Camill. Borrell. *in summ. decis. part.3. tit. 15. à num.44.* Molin. *de Iustit. tractat. 2. disput. 666. versic. ciuitates*, Salon *in 2.2. tom. 2. quæst. 77. de vectigalibus, artic.3. controuers. 3.* Farinac. *in praxi crimin. part.7. de furtis, quæst. 172. num. 69. cum seqq.* Arunin. Tepat. *variarum sentent. tom.2. tit.362. cap.10. in fine.*

SVMMARIVM.

1 *Vectigal non exigendum illicitè, exactum autem repetendum est.*

2 *Gabellas & collectas imponendi potestas Principi superiori reseruata est, & quòd solus Princeps noua vectigalia imponit, ius est Regale. Et licèt iura hæc concedi consueuerint etiam priuato, consuetudine tamen præscribi non possunt, nisi esset tanti temporis, cuius memoria non extaret initium, num. 3. procedit quando agitur de præscribendo iure imponendi & exigendi vectigalia, quod nulli competebat, & in nullius persona erat formatum, num. 4*

5 Vecti

5 *Vectigalis impositio non nisi iustâ causa fieri debet per Principes.*

6 *Gauellam imponendi legitima causa quæ.*

L. Non solent. III.

Impp. GALLIEN. VALERIAN. AA. *Tusco & alijs.*

1 VEctigal illicitè non exigendum, exactum autem repetendum est. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

2 *Inconsultis Principibus,* &c.] Notatur ad hoc quòd potestas imponendi gabellas & collectas Principi superiori est reseruata, & ius Regale est quòd solus Princeps noua vectigalia imponit, vt per Bossi. *in practic. tit. vectigalia qui possint imponere, & in tit. de Principe, num 95.* Menchaq. *illustrium lib. 2. cap. 8. num. 1.* Menoch. *cons. 302. num. 27. versic. quinto,* Natt. *cons. 661. num. 1.* Mynsing. *centur. 5. obseruat. 29. n. 1.* Osasch. *decis. 155.* Mandel. *cons. 250. num. 13.* Henric. Bocer. *disput. de vniuerso iure part. 1, classi 4 disput. 3. thesi 1. num. 15.* Regner. Sext. *tit. de Regalibus, lib. 1. cap. 2. num 4. & lib. 2. cap. 6. num. 14. cum seq.* Salon *in 2. 2. D. Thomæ, tom. 2. quæst. de vectigalibus. artic. 3. controuers. 1.* Molin. *de Iustit. tractat. 2. disput. 666.* Cardio. Tusch. *lit. G. conclus. 1. num. 7. & lit. V. conclus. 32.* Cald. Pereira *post quæst. forens. cons. 28. n. 34.* Cabed. *Lusit. decis. 49. num. 4 part. 2.* Alexand. Trentacinq. *variarum resolut. lib 1. tit. de iure fisci, resolut. 5. à num. 1.* Farin. *in praxi crimin. tit. de furtis, quæst. 172. num. 68. cum seqq.* Garc. Mastrill. *de Magistratibus, lib. 3. cap. 50. num. 219. cum seqq.* Flores de Mena *variarum quæst. 21. §. 1. num. 11.* Camill. Borrell. *in summ. decis. part. 3. tit. 15. num. 50. cum seqq.* Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 2. tit. 9. §. 13.*

3 Et licèt iura hæc concedi consueuerint etiam priuato, iuxta resoluta per Rosenth. *de feudis part. 5. conclus. 31.* Regner. Sext. *de Regalibus, lib. 2. cap. 6. num. 54. & seq.* Gutier. *de gabellis, quæst. 4. num. 4. & num. 5.* vbi ait posse Reges nostros iura gabellarum, pedagia, & cætera vectigalia priuatis priuilegio concèdere atque alienare, ex text. *in cap. super quibusdam, §. præterea, de verborum significat.* Consuetudine tamẽ præscribi minimè possunt, nisi esset tanti temporis, cuius memoriæ initium non extaret, ad text. *in dict. cap. super quibusdam, §. præterea,* Osasch. *consil. 2. num. 13.* Rosenth. *dict. part. 7. conclus. 45.* Sext. *dict. cap. 6. num. 56. & 57.* latè Gutier. *dict. tractat. de gabell. quæst. 5. à princip.* Garc. Mastrill. *dict. cap. 10. à num. 121.* Farinac. *dict. quæst. 172. num. 98.* vbi *n. 99.*

4 post multos, quos refert, ait procedere quando agitur de præscribendo iure imponendi & exigendi vectigalia, quod nulli competebat, & in nullius persona erat formatum, aut creatum, tunc enim verum esse dicit tale ius non præscribi nisi tanto tempore, cuius initij memoria non extat: secus si ageretur de præscribendo iure exigendi, & imponendi vectigalia, quod alicui nobili competeret ex priuilegio, vel consuetudine, & in illius persona esset formatum & creatum, quia tunc præscribitur minori tempore, nempe triginta, aut quadraginta annorum, concurrente tamen titulo, & bona fide: & *num. 100.* addit quòd quando quis allegaret titulum concessionis à Principe factæ de exigendo gabellas, tunc probatâ exactione decem, aut viginti annorum, licèt allegatus titulus non probetur, inducitur sufficiens præscriptio: & *num. 101.* subdit quòd quando è contra ageretur non de præscriptione iuris imponendi & exigendi gabellas, sed de præscriptione libertatis, seu immunitatis eas non soluendi, tunc si exactio pertinet ad priuatum ex priuilegio, vel consuetudine, sufficit esse cessatum per decem, aut viginti annos; si verò pertinet ad fiscum, vel ad Rempub. sufficit vectigal non esse solutum per annos quadraginta.

Quod illicitè poscatur, &c.] Quia hæc vectigalis impositio non nisi ex iusta causa per Principes fieri debet, vt per Humad. *ad l. 49. gloss. 3. num. 6. tit. 6. num. 3.* Rosenth. *dict. cap. 5. conclus. 43. & 44.* Armin. Tepat. *variarum sentent. tom. 2. tit. 367. cap. 10.* Alexand. Trentacinq. *variarum resolut. lib. 1. tit. de iure fisci, resolut. 5. num. 5. versic. secundo,* Regner. Sextin. *dict. cap. 6. num 43. & 44.* vbi etiam ponit quæ sint iustæ causæ, Farinac. *dict. quæst. 172. ex num. 7.* vbi ait gabellam dici illicitam & iniustam pluribus modis, & pluribus causis, & *num. 8.* post Bonifac. *de furtis, §. fraudulosa, num. 26.* tradit quòd legitima causa imponendi gabellam est, si illa imponatur ad victum, & condecentem sustentationem Principis: ad redimendum Principem, vel eius prolem ab hostibus: ad dandum nuptui filiam Principis; ad liberandum Regnum ab aliqua oppressione: ad defendendum statum Principis; & generaliter iusta est gabella imposita ob necessitatem, vel publicam honestatem. 5 6

SVMMARIVM.

1 *Vectigal non exigendum vltra antiquam consuetudinem, & vltra statutum modum a Principe, sub exilij pœna, & num. 4.*

2 *Publicanus exigens plusquam debet exigere pro mercibus consuetis, punitur exilio puniendus sine venia, num. 3.*

5 *Conductorem vectigalis non posse immutare formam antiquam exactionis, ad detrimentum locatoris.*

L. Si Prouincialis. IV. & vlt.

Imp. CONSTANT. A. *ad Felicem P.P.*

VEctigal non exigendum vltra antiquam consuetudinem, & vltra statutum à Principe modum, sub exilij pœna. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* 1

Probat hic text. quòd publicanus exigens plusquam debet exigere de gabella soluenda pro mercibus consuetis, punitur exilio, vt per Franc. Marc. *decis. 421. part. 2.* Baiard. *ad Clar. §. furtum, num. 9.* Iul. Ferret. *in tract. de gabell. num 251.* vbi quòd officiales plus debito exigentes puniri debent sine venia, Iodoc. *in practic. crimin. cap. 99.* vbi quòd isto casu intrat pœna perpetui exilij per hunc text. Molin. *de Iustit. tract. 2. disput. 666. num. 1.* Farinac. *in praxi crimin. part. 7. de furtis, quæst. 172. num. 54. cum seqq.* vbi *num. 57.* ampliat in publicano exigente gabellam in casu, in quo exigi non debet, vel non est consuetum eam exigi. Henric. Bocer. *in disput. iuris in vniuersi tom. 1. classi 4 disp. 3. num. 68.* 2 3 4

Vltra antiquam consuetudinem, &c.] Notatur ad hoc quòd conductor vectigalis non potest immutare antiquam formam exactionis, ad detrimentum locatoris, vt per Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib. 5. tit. 3. num. 29.* 5

De commerciis, & mercatoribus.

TIT. LXIII.

OMMERCIVM est emendi vendendique inuicem ius. Mercator est, qui mercaturam, id est, emendi & vendendi negotium exercet. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia tituli vide Vezin. Suarez & alios *tom. 1. commun. opinion. lib. 4. tit. 41. pag. 651.* Arimin. Tepat. *variarum sentent. tom. 2. tit. 367. de publicanis, & vectigalibus, & tit. 366. de commerciis, mercatoribus*, &c.

De mercatura, seu mercatore tractatum edidit Beneuentus Stracha *tom. 6. tractat. Doctor. p. 1. fol. 284.* & mercatorum in causis quomodo sit procedendum, idem *d. tom 6. part. 1. fol. 329.* De mercatorum iudicibus & consulibus, idem *tom. 6. part. 1. fol. 332.* De mercatorum sponsionibus & assecurationibus, idem *tom. 6. part. 1. fol. 357.* Petr. Santerna *ibidem fol. 310.* De mercatorum contractibus Ioan. Nider *dict. tom. 6. part. 1. fol. 279.* Rebuff. *ad leges Galliæ tom. 2. tit. de mercatoribus minutatim vendentibus.* Mercatoris appellatione qui veniant, vide dicta per me *de appellatiua verbor. significat. appell. 149.*

SVMMARIVM.

1 *Negotiatores, ad tributa, seu vectigalia soluenda, benignè monendi, & num. 2.*
3 *Negotiatores & mercatores esse synonyma.*
4 *Negotiatores qui.*
5 *Mercatores qui.*
6 *Artifices in quo differant à negotiatoribus, remissiuè.*

L. Negotiatores. I.

Impp. VALENS *&* VALENT. AA. *ad Iulianum Comitem Orientis.*

1 NEgotiatores benignè ad soluenda tributa, aut vectigalia monendi. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Butrig. Angel. Fulgos. Castrens. Bald. Sichard. Cuiac. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Petr. Gregor. *syntagm. iuris part. 3. lib. 25. cap. 3. num. 10.*

3 Per hunc textum iuncta rubric. videtur probari mercatores, & negotiatores esse synonyma, de quo Bart. *in l. legatis, ff. de legat. 3.* Strach. *de mercat. part. 1. num. 5.* Marant. *de ordine iudic. part. 4. distinct. 9.*
4 *num. 69.* vbi tradit qui dicantur propriè negotiato-
5 res, & *à num. 57.* quisnam dicatur mercator, de quo etiam Mascard. *de probat. conclus.* 1047. aliàs 1051. Arimin. Topat. *variarum sentent. tom. 2 tit. 366. cap. 1.*
6 Artifices à negotiatoribus in quibus differant, vide Rebuff. *tom. 2. ad leges Galliæ, tractat. de mercat. art. 1. gloss. 1. num. 25.*

SVMMARIVM.

1 *Mercari non licet cum hostibus Imperij, & num. 3.*
2 *Furtum non facit qui hostibus perpetuis & infidelibus surripit.*
4 *Mercatoribus nostris non licere aurum transferre pro mancipiis, aut quibuscunque speciebus comparandis ad nationes barbaras.*
5 *Iudex pœnam legis minuens, aut immunitatem concedens, sese ostendit conscium ipsius criminis.*

L. Non solùm. II.

Imppp. GRAT. VALENT. *&* THEOD. AAA. *Tatiano Comiti sacr. larg.*

CVm hostibus sacri Romani Imperij non licet mercari. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.* 1

Vulgò allegari solet hic text. ad hoc quòd furtum non facit qui hostibus perpetuis & infidelibus surripit, vt per Bonifac. *in tractat. de furtis, §. animo lucrifaciendi, num. 61. & 62.* Farinac. *in praxi crimin. part. 7. tit. de furtis, quæst. 174. num. 74.* Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo furtum, n. 48.* 2

Probat hic text. quodcunque mercandi genus cum infidelibus & perpetuis hostibus prohiberi, vt per Strach. *de mercat. part. 2. num. 43. & part. 3. num. 1.* Capyc. *decis. 150. num. 1.* 3

Sed si vlteriùs aurum pro mancipiis, &c.] Notatur ad hoc quòd nostris mercatoribus aurum pro mancipiis, aut quibuscunque speciebus comparandis, ad barbaras nationes transferre non licet, vt per Boër. *decis. 178. num. 14.* Strach. *de mercat. part. 1. n. 16.* 4

Et si id iudex, &c.] Notatur ad hoc quòd iudex pœnam legis minuens, aut immunitatem concedens, se ostendit conscium ipsius criminis, vt per Tiraquell. *de pœnis temper. in præfat. num. 8. & 9.* 5

SVMMARIVM.

1 *à Negotiationibus abstineant potentiores, & nobiliores.*
2 *Mercatores non possunt esse nobiles, intellige vt n. 3. amplia non solùm in expressa, verùm & in tacita negotiatione, num. 4. intellige vt num. 5. 6. 7.*
8 *Diues censetur nobilis.*
9 *Nobilitas quid.*
10 Ricas omnes, *de Principibus, præcipuè in Castella.*

L. Nobiliores. III.

Impp. HONOR. *&* THEODOS. AA. *Theodoro P.P.*

POtentiores, & nobiliores debent se à negotiationibus abstinere vt plebeij faciliùs possint negotiari. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. suprà hoc tit.* 1

Vulgò allegatur hic text. ad hoc quòd mercatores non possunt esse nobiles, & quòd nobilibus prohibetur exercere mercimonia, illi enim exercentes mercenalem artem perdunt nobilitatem, vt per Guid. Papæ *decis. 196.* Rebuff. *ad leges Galliæ tom. 2. tract. de merc. art. 1. gloss. 1. num. 21.* Cassan. *in catal. gloria mundi p. 1. consid. 45.* Alciat. *in l. mercis appellatione, ff. de verb. signif. & de præsumpt. reg. 1. præs. 48. num. 6. cum seqq.* 2

Gam.

3 Gam. *Lusitan. decis.*322. *num.* 6. vbi videtur intelligere de mercatoribus minutatim vendentibus, Baeç. *de inope debit. cap.* 16. *num.* 5. 32. & 34. *verf. quoniam mercatura*, Lasarte *de decima vendit. cap.* 18. *num.* 64. Mynsing. *cent.* 6. *obseru.* 54. Tiraquell. *de nobilit. cap.* 33. *num.* 2. Perez *l.* 9 *gloss. unic. col.* 599. *tit.* 15. *lib.* 2. *Ordin.* & *l.* 9. *tit.* 1. *lib.* 4. *eiusdem Ordin. col.* 1358.
4 vbi ampliat non solùm in expressa, verùm & in tacita negotiatione, Azeued. *in Curia Pisana lib.* 1. *cap.* 12. *num.* 20. & *in l.* 3. *num.* 10. *tit.* 1. *lib.* 6. *noua Recopilat.* Gutier. *pract. lib.* 1. *quaest.* 137. *num.* 8. & *lib.* 2. *quaest.* 13. *num.* 96. Thom. Valasc. *allegat. iuris tom.* 1. *alleg.* 13. *num.* 219.

5 Intellige primò, donec nobilis mercaturam exercet, nam si illam relinquat, recuperat nobilitatem, vt per Guid. Papae *decis.* 391. Aym. *cons.* 162. *num.* 2. *ad fin.* Rebuff. *vbi suprà num.* 21. Tiraquell. *de nobilit. cap.* 27. *num.* 5. Gutier. *d. lib.* 1. *quaest.* 137. *num.* 10. Thom. Valasc. *d. alleg.* 13. *num.* 220.

6 Intellige secundò quando ipsemet nobilis exercet per se artem mercaturae, secus si per suos seruus, vel institores, vt per Tiraquell. *d. cap.* 27. *num.* 7. *cum seqq.* & *cap.* 33. *num.* 22. Petr. Plaç. *de delictis tom.* 1. *cap.* 1. *num.* 10. Gutier. *practic. lib.* 3. *quaest.* 13. *num.* 97. Thom. Valasc *d. alleg.* 13. *num.* 225.

7 Intellige tertiò, nisi patriae consuetudo aliud dictet, vt per Matienf. *ad l.* 1. *gloss.* 7. *num.* 3. *tit.* 14. *lib.* 5. *noua Recopilat.* Thom. Valasc. *d. alleg.* 13. *num.* 221. *cum seqq.* vbi *num.* 224. refert incolas oppidi de Monçam Bracharensis dioecesis in Regno Portugaliae conseruare suam nobilitatem, non obstante quòd mercaturam vini exerceant, Tiraq. *d. tract. de nobilit. cap.* 33. *num.* 21. vbi ait Venetos & Genuenses nobiles mercaturam exercere citra vituperium, & nobilitatis detrimentum, & addit Otalora *de nobilit. cap.* 5. *n.* 26. quòd huiusmodi Genuenses & Veneti, etsi mercaturam exerceant apud nos, poterunt praetendere immunitatem ex causa nobilitatis.

8 *Et patrimonio ditiores*, &c.] Notatur ad hoc quòd diues censetur nobilis, vt per Felin. *in cap. super eo, el* 2. *num.* 5. *de testibus*, Hippol. Riminald. *in rubr. de constitut. num.* 37. Gregor. Lopez *l.* 6. *gloss.* 4. *tit.* 9. *part.* 2. & *l.* 4. *gloss.* 6. *tit.* 29. *part.* 7. Tiraquell. *de nobilit. cap.* 3. *à princip.* Gasp. Baeç. *de inope debitore, cap.* 16. *num.* 45. *versic sunt qui dicant.* Vnde inferunt Petr. de Bellap. *in l. humilem, in fine*, *C. de incestis nu-*
9 *ptiis*, & Gig. *cons.* 70. *num.* 50. *cum seqq.* nobilitatem nihil aliud esse quàm diuitias inueteratas: qui enim diuitias habet, omnem rem habere dicitur, secundùm Tiraquell. *d. tractat. de nobilit. cap.* 3. *num.* 5. Lancel. Gallia *in consuetud. Alexandria, in gloss. solidos, quaest.* 3. *ex num.* 9. Sahag. *in* 2. *de causa possess.* & *propriet. num.* 23. nam familiae diuitiis conseruantur, & propter paupertatem pereunt, vt ait Burg. de Paz *in proœmio legum Tauri num.* 103. & nobilitas sine diuitiis sordescit, Guillelm. Benedict. *in cap. Raynutius, verbo duas habens filias, num.* 131. *cum seqq. de testament.* Burg. de Paz *cons.* 3. *num.* 44. & *cons.* 9. *num.* 6. Viui. *tom.* 2. *commun. opin. lib.* 6. *tit.* 15. *de instit.* & *substitut. num.* 39. *versic. ex quo, pag.* 75. Menoch. *cons.* 116. *num.* 3. & *cons.* 126. *num.* 28. D. Anton. de Gueuara *tom.* 1. *epistolarum fol.* 175. *verso*, Aldouin. *consil.* 21. *num.* 24. *tom.* 1. Et ob id diuitias potentiam parare comprobant Mench. *controuers. illustr. in praefat. n.* 78. Rebuff. *in l. bonorum* 49. *ff. de verborum signific.* Hieron. Leo *Valent. decis.* 60. *num.* 14. Ceuall. *communium contra commun. tom.* 4. *in praefat. ad lector. num.* 42. & *quaest.* 674. *num fin.*

10 Hinc forsan, *Ricos omes*, in Hispania, Principes appellantur, & praecipuè in Castella, de quo vide *Barbos. Collect. in Cod. Tom. II.* S. Thom. *lib.* 3. *de regimine Princip. cap. vlt.* Gregor. Lopez *per text. ibi in l.* 3. *verbo e los ricos omes*, *tit.* 5. *part.* 2. & *l.* 10. *tit.* 25. *part.* 4. Gasp. Baeç. *de inope debitore, cap.* 16. *num.* 45. *prope fin.*] vbi refert quendam sibi respondisse *rico ome* appellari ditissimum, ac proinde esse nobilissimum, Gardiola *de nobilit. Hispana, cap.* 40. *fol.* 112. Argote *in libro Bethica nobilitatis, lib.* 1. *cap.* 58. *pag.* 49. Gudiel *en la generacion de los Girones, cap.* 2. *fol.* 4. Fr. Hieronym. Roman. *de Republ. Gentilica, lib.* 4. *cap.* 16. Oduard. Nonius *in chronica Regum Portugal fol.* 3. *verso*, Zurit. *lib.* 4. *annal. c.* 109. Quesada *diuersarum quaestionum cap.* 31. *num.* 5. *versic. hi autem viri*, Fr. Ioseph de Sequença *in vita S. Hieronymi lib.* 4. *cap.* 13. Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.* 18. *à num.* 20. & 32. Bobadil. *in sua politica lib.* 2. *cap.* 16. *num.* 38. Iust. Lips. *Poliorceticon lib.* 1. *dialog.* 3. Cabed. *Lusitan. decis.* 108. *part.* 2.

S V M M A R I V M.

1 *Subiectos Rom. Imperio non posse extra loca nominata mercari a Persis, nec e contra.*
2 *Statuta ne bona alienentur in extraneos, valida.*
3 *omne Commercium cum barbaris prohibendum.*
4 *Rex Persarum an fuerit sub Imperio Rom.*
5 *Antiochia.*
6 *Nisibis vrbs.*
7 *Regni & Regis interest ne arcana eiusdem Regni, vel Regis reuelentur exteris.*
8 *Imperator confiscat bona mobilia subditorum existentia extra ipsius territorium.*

L. Mercatores. I.V.

Iidem AA. *Anthemio P.P.*

DVm Imperator iniisset foedus cum Rege Persa- 1
rum, statuit quòd extra loca hic nominata subiecti Romano Imperio non possent mercari à Persis, nec è contra: aliàs puniuntur ipsi & iudices per quorum iuerunt limites; excipit Legatos Persarum, qui tempore suae legationis merces duxerint commutandas. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *suprà hoc tit.*

Nullus igitur posthac, &c.] Notatur ad hoc quòd 2
statuta ne bona alienentur in extraneos valida sunt, vt per Matt. *de iurisdict. part.* 4. *casu* 6. *num.* 1.

Nec praeter memoratas ciuitates, &c.] Ergo cum 3
barbaris prohiberi debet omne commercium, vt per Roder. Xuar. *alleg.* 18. *num.* 3.

Persarum Regi subiectos, &c.] An Persarum Rex 4
fuerit subiectus populo Romano? vide Couarr. *in regul. peccatum, part.* 2. §. 9. *num.* 6. *versic. caeterum non est.*

Nisibin.] Antiochia dicta fuit, non quidem Syriae, 5
sed Mygduniae, seu Persiae, de quo late Couarr. *lib.* 4.
variarum cap. 7. vbi de Nisibi vrbe, & an ea dicta 6
fuerit Antiochia à veteribus auctoribus.

Ne alieni Regni, quod non conuenit, scrutentur ar- 7
cana.] Notatur ad hoc quòd Regni, & Regis interest ne arcana eiusdem Regni, vel Regis reuelentur exteris, vt per Azeued. *l.* 14. *num.* 19. *tit.* 3. *lib.* 1. *noua Recopilat.*

Sacro aerario nostro vendicandas.] Ergo Imperator 8
hic confiscat bona mobilia subditorum existentia extra territorium ipsius, vt per Tiraquell. *de iure primogen. quaest.* 48. *num.* 1.

SVMMARIVM.

1 *Collegiatorum numerus quingentorum sexaginta trium, & num. 2.*
3 *Collegiati vnde dicti.*
4 *Collegiati artifices qui.*

L. Cessante. V.

Iidem AA. *Ætio P.P.*

1 QVingentorum sexaginta trium Collegiatorum numerum formam permanere, neque addi, neque minui, neque mutari cum Honorio Theodosius iubet, & si aliquis ex Collegiatis moriatur, in eodem corpore quo defunctus fuerat, alium à Præfecto vrbi præsentibus Corporatis suffici.

2 Hoc idem ex hoc text. desumit, & declarat Guid. Pancirol. *in thesauro variarum lection. lib. 1. cap. 205. à princip.*

3 *Collegiatorum numerus*, &c.] Sic appellabantur, eo quòd certis ciuitatum collegiis adscripti erant; Cuiac. *ad l. vnic. de Collegiat. lib. 11.* Caluin. *in suo Lexic.*
4 *iuridic. verbo Collegiati.* Hinc collegiati artifices dicebantur, qui in collegia, seu decanias distincti erant, ex Alciat. *lib. 1. parerg. cap. fin.*

SVMMARIVM.

1 *Transgredientium ciuitates prohibitas, vel negotiationes prohibitas suscipientium pœna quæ.*
2 *Militia an sit dignitas, remissiuè.*

L. Si qui. VI. & vlt.

Iidem AA. *Maximo Comiti sacr. larg.*

1 TRansgredientes ciuitates prohibitas, vel negotiationes prohibitas suscipientes, cuiuscunque sint dignitatis, puniuntur pœna exilij, & publicatione bonorum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

2 *Dignitatis, siue in militia*, &c.] Ergo militia non est dignitas, de quo vide Tiraquell. *de nobilit. cap. 8. num. 8.*

De rerum permutatione, & de præscriptis verbis.

Tit. LXIV.

SVMMARIVM.

1 *Actionem de præscriptis verbis dari pro permutatione.*
2 *Permutationem posse fieri tripliciter.*
3 *Permutationem connumerari inter contractus innominatos.*

HIc titulus diuiditur in duas partes, altera est de permutatione, altera de præscriptis verbis. Permutatio nihil aliud est, quàm contractus innominatus, *Do vt des.* Actio præscriptis verbis est conditio quæ ei qui contractum innominatum impleuit, aduersùs eum qui implere non vult, datur in id quod interest. Scripserunt in hanc rubricam Cuia. Pac. & VVesemb. De materia tit. vide *l. Hisp. 1. cum seqq. tit. 6. part. 5.* vbi Greg. Lop. *& tit. 8. lib. 5. Ordin.* vbi Perez, Tiraq. *de retractu lig. §. 30. gloss. 1. a princip.* Villalob. Vezin. Donat. à Fina & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 42. pag. 651. cum seq.* Rebuff. *in praxi benefic. part. 3. tit. de permut. pag. mihi* 240. Anton. Gom. *variar. tom. 2. cap. 8. à princ.* Conan. *comment. iuris lib. 7. cap. 5.* Rodigin. *lib. 23. cap. 17.* Pinel. *ad rub. C. de rescind. vendit. part. 2. cap. 1. num. 10.* Vacon. à Vacuna *nouar. declarat. lib. 1. declar. 27.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. tom. 2. lib. 25.* Molin. *de Iustit. tractat. 2. disput. 396. cum seqq.* Lessi. *in simili tract. lib. 2. cap. 23. dub. 1.* Matiens. *l. 7. gloss. 10. num. 6. cum seqq. tit. 11. lib. 5. noua Recopil.* Arimin. Tepat. *variar. sentent. tom. 2. tit. 410.* Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo permutatio*, Petr. Gregor. *syntagm. iuris part. 3. lib. 28. cap. 1. per tot.* vbi *num. 3.* ait huic rub. statim annecti, & *de præscriptis verbis*, quòd ea actio detur
pro permutatione: subditque tripliciter fieri posse 1
permutationem; primò nuda & sola permissione, 2
quo casu non oritur actio, *l. ex placito 3. inf. hoc eod. tit.* Secundò interueniente stipulatione, ex qua datur actio ex stipulatu, *d. l. ex placito*; tertiò intercedente ex vtraque parte rerum traditione, *l. 1. §. permutatio autem, ff. hoc tit.* in qua si ex altera parte res aliena tradita permutationis nomine sit, agitur condictione tantùm ab eo, qui rem suam tradidit, vt repetat, quasi re non sequuta, non ad id quod interest, *d. l. 1. §. fin.* præscriptis tamen verbis actione id, quod interest, petetur, *l. naturalis, §. etsi, ff. de præscriptis verbis.*

Io gloss. rub. ibi, *vnde dicitur innominatus*, &c.
Notatur ad hoc quòd permutatio inter contractus 3
innominatos connumeratur, vt per pract. Ferrarien. *in forma libelli in causa venditionis, versic. coram, in gloss. verbo dissoluitur*, Conan. *comment. iuris lib. 1. cap. 6. num. 12.* Padill. *in l. naturalis, in princip. num. 23. ff. de præscriptis verbis*, Berengar. *in l. pacta conuenta, post cap. 3. super gloss. verbo bona, num. 7. cum seqq. ff. de contrahend. empt.* Pinel. *in rubr. C. de rescind. vendit. part. 2. cap. 2. num. 16.* Petr. Gregor *d. lib. 28. cap. 1. num. 3. in princip.* Matiens *l. 16. gloss. 3. tit. 11. lib. 5. noua Recopilat.* Molin. *de Iustit. tractat. 1. disput. 253. num. 9 & 10.* Lessi. *in simili tractat. lib. 2. cap. 23. dub. 1. à num. 1. & cap. 17. dub. 3. à num. 13.* Surd. *decis. 173. num. 15.* Vacon. à Vacuna *nouarum declarationum lib. 1. declarat. 27. num. 8.* Rebell. *de obligat. iustit. part. 2. lib. 1. quæst. 1. sect. 1. num. 37.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. tom. 2. lib. 25. tit. 1. num. 5. & 7.* Cardos. *d. verbo permutatio, num. 2.*

SVMMARIVM.

1 *in Permutatione rei venalis non dari condictionem ob causam ratione euictionis, secus in non venali.*
2 *Res si tradatur pro alia re æstimata, venditionem potius, quàm permutationem videri. è contra, num. 3. prior sententia verior, num. 4.*
5 *Res recepta vbi in permutatione euincitur, licet possessori redire ad rem suam, & eam reuocare. imò etiam ante sequutam euictionem dari permutanti regressum ad rem suam, si aduersarius rei datæ dominium non transtulit.*
6 Comparandi *verbum.*

7 *Permu*

7 *Permutationem propriè intelligi non solùm si species cum specie commutatur, sed & si genus accipiatur pro genere, vel pro specie.*

8 *Contractum* do vt des, *tanquam generalem, complecti etiam permutationem.*

9 *Contractus* do vt des *an sit vera permutatio, vel inter se differant, remissiuè.*

L. Si cùm patruus. I.

Imp. GORDIAN. A. *Therasæ.*

1 IN permutatione rei venalis ob euictionem condictio ob causam non datur, secus in non venali. Colligunt ex Ordin.Cyn.Salicet. Bart.Angel.Butrig. Fulgos.Castr.Bald.Cuiac. Aloys. Leo *in 4.fol.* 43. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

2 Textus iste allegatur ad hoc quòd si res tradatur pro alia re æstimata, venditio potius quàm permutatio videtur, nam hîc dicitur quòd si pro venali possessione alia possessio pretij nomine non taxata quantitate tradita fuerit, non dicitur emptio & venditio; sed ad exemplum actionis ex empto præscriptis verbis agitur ad id, quod interest, si res euicta est; ergo per contrarium sensum datur intelligi quòd si res æstimata pretij nomine taxata quantitate fuerit tradita, ex empto actio competat. Ita gloss. Bart. Bald. Fulgos. & alij *in præsenti,* Alciat.*in l.2.in princ. num.*23. *ff. si certum pet.* & *ibi* Ripa *num.* 26. Tiraq. *de retractu lig.* § 1.*gloss.*14.*num.*19. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.*4.*tit.* 19. *num.* 4. *cum seqq.* Rebell. *de obligat. iustit. part.*2.*lib.* 9. *quæst.*1. *sect.*3.*num.*13. & 17. Bellacomb.*tom.*1. *commun.opin. lib.*4.*tit.*42.*num.*5 *pag.*652. Greg. Lop.*l.*1. *gloss.*1.*post princip. tit.* 6. *part.*5. Cald. Pereira *de resolut. emphyt. cap* 8.*num.*35. Gutter. *de gabell. quæst.* 25. *num.*4. latè Didac. à Britto *ad rub. de locato part.*1. §. 4. *num.* 28. *cum seqq.* Morl. *in emporio iuris ciuilis part.* 1. *tit.*9.*in præmiss. num.* 25.

3 Verùm Pinel. *in rub. C. de rescind. vendit. part.* 2. *cap.* 1. *num.* 16. contrariam tenet sententiam quòd non sit venditio, sed permutatio, & dicit in hoc glossam & Doctores errasse; nam licèt, inquit, à principio fuerit taxata æstimatio rei, quæ pro altera re datur, non tamen potuit emptio. & venditio consistere, quia non est conuentio de pecunia numerata, vt requiritur *l.* 1. & 2.& *l. pacta conuenta, ff. de contrah. empt.l.emptionem.C. de rerum permut.l empti fides, C. de contrah. empt.* Neque ipsi contrahentes possunt mutare substantiam conuentionis, neque per fictionem inducere, vt æstimatio rei sit pecunia numerata, *l.in bello,* §. *facta, ff. de capt. & postlimin. reuersis,* & vbi pecunia numerata requiritur, sicuti in emptione, & venditione, non potest per alias res æstimari, quamuis aliæ res per pecuniam æstimari possint, *l.si ita, ff. de fideiussor.* & idem Pinel. *citato loco,* respondet per contrarium sensum non probare quòd si tradita sit pretij nomine taxata quantitate, emptio, & venditio contracta intelligatur, sed potiùs innuere quòd non sit emptio, & venditio, etiamsi res data fuerit nomine pretij taxata quantitate.

4 Sed à priori sententia non est recedendum, & pro clariori illius, & huius textus explicatione, tres casus distinguit Cardin. Mantic. *d.tit.* 19. *num.* 10. Primus est, quando est vera permutatio, & tunc si res fuerit euicta, non agitur ad interesse, sed quod datum est repeti potest. Secundus quando est contractus similis emptioni & venditioni, veluti cùm non taxata quantitate datur pro venali, & tunc agitur ad exemplum actionis ex empto ad id, quod interest, si euictio fuerit subsequuta, vt hic text. loquitur. Tertius casus est quando res datur nomine pretij taxata quantitate pro re venali, & tunc propriè emptio, & venditio intelligitur, & ex empto actio competit ad id, quod interest, si res euicta fuerit, & hoc per contrarium sensum tacitè colligitur ex hoc text. nam in qualibet lege duo sunt adnotanda, vnum quod dicit expressè, alterum quod tacitè innuit per contrarium sensum, vt docuit Bart. *in l. qui se patris, in princip.C.qui admitti.*

Quod datum est, &c.] Notatur ad hoc quòd vbi res recepta in permutatione euincitur, licet possessori redire ad rem suam, & eam reuocare, vt per Franc. Bec. *cons.*83. *num.*9. Surd. *decis.*173. *num.*13. vbi *num.* 14. subdit quòd immo etiam ante sequutam euictionem datur permutanti regressus ad rem suam, si aduersarius rei datæ dominium non transtulit. 5

In gloss. *Comparauit.* ibi, *comparo, est verbum generale,* &c. De quo vide Tiraq. *in præfat. retractus num.*4.*cum seqq.* 6

In gloss. *Postulabis, fin.*ibi, *aut species pro specie,* &c. Notatur ad hoc quòd permutatio propriè intelligitur non solùm si species cum specie commutatur, sed etiam si genus pro genere, vel pro specie accipiatur; de quo vide Fortun. *l. iurisgentium. in princ. à num.*12 *ff. de pactis,* Ludou.Gom.*in* §. *actionum num.*27. *Instit. de actionib.* Padil. *in l.naturalis, in princip.num.*23.*ff. de præscript. verb.* Suar. *tom.*1. *commun. opin. lib.*4. *tit.*42. *num.*4. *pag.* 651. Pinel. *d. part.*2.*rub.C.de rescind.vendit.cap.*1. *num.*10. Fachinæ. *controuers.lib.*2. *cap.*44. *col.*2. *post med.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig.conuent.tom.*2.*lib.*25.*tit.*1 *num.*9. 7

In ead.gloss.ibi, *& hac ratione dicitur contineri permutatio sub illo generali, do vt des,*&c. Notatur ad hoc quòd contractus do vt des, tanquam generalis complectitur etiam permutationem, vt per Anton. Gom. *var. tom.*2. *cap.*8. *in fine, vers. aduertendum.* Cardin. Mantic.*d.lib.*25.*tit.*1.*num.*6.*in fine,vers. vnde.* 8 Vtrùm autem contractus do vt des, sit vera permutatio, an verò inter se differant? vide Corras. *lib.*2. *miscel.cap.* 15. Ludou. Gom. *in d.* §. *actionum num.*28. Pinel. *d. part.*2.*cap.*1.*num.*9.& 10. Vacon.à Vacuna *nouarum declarat. lib.*1. *declar.*27.Anton.Fab.*coniect.lib.*6.*c.*9. *pag.* 5. *in fine,* Cardin. Mantic.*d.lib.*25. *tit.*1. *num.*8. Molin.*d.disput.*253.*num.*9.& 10. latè Didac. à Britto *ad rub.de locato* §.2.*num.*15 *part.*1. 9

SVMMARIVM.

1 *Permutatio emptioni similis, actionem bonæ fidei, & præscriptis verbis conciliat, & num.*1.

3 *Actio quæ oritur ex permutatione, quæ in specie accipitur, est bonæ fidei.*

4 *in Permutatione, & aliis contractibus dominij translatitiis, dominium transfertur traditione antequam perficiatur ex altera parte contractus.*

L. Permutationem. II.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Primitiuæ.*

PErmutatio similis emptioni, actionem bonæ fidei, & præscriptis verbis conciliat. Colligunt 1

ex Ordin. Doctores citati *in l.1.num.1. sup.hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. quoad primam eius partem de similitudine permutationis cum emptione, vicemque illius obtinentis, ex hoc text. desumunt, *princip. tit.6. part.5.& l.2.in princ. tit.17.lib.9.recop.* Conan. *comment. iuris lib.7. cap.5. num.2.in princ. & num.8.in fine*, Tiraq. *de retractu lig.§.1.gloss. 14.n.28. cum seqq.* Anton. Gom.*l.40. Tauri num. 82.post med. & tom 2. var. cap.8. ad fin.* Donel.*ad l.2.num.20. C. de rescind. vendit. pag.329.* Afflict. *decis. 339. num.2.* latè Gutier. *de gabell. quæst.27. num.5.* Surd. *de alimeut. tit.8. priuil. 38. num.13. & decis. 257.num. 4.* Anton. Fab. *coniectur.lib.6.cap 9.col.3.* Benedict. Capra *tom.1. commun. opin. lib.4.tit.42. num. 6.in princ. pag.652.* Cald. Pereira *de resolut. emphyt. cap.8.n.34.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 396. num. 5. in princip.* vbi subdit ea de causa quæ de emptione & venditione dicuntur, illi esse accommodanda, quatenus conuenire ei possint, modò tamen contrarium non sit in iure expressum.

3 *Bona fidei*, &c.] Notatur ad hoc quòd actio quæ oritur ex permutatione, quæ in specie accipitur, est bonæ fidei, vt per Card. Mantic.*de tacitis & ambig. conuent. tom.2. lib. 25.tit.1. num.8. in medio.* Didac. à Brito *in rub.de locato part.1.§.2. num.15.in fine.*

4 In gloss. *Obtinere*.ibi, *item in venditione non transfertur dominium, nisi pretio soluto, &c. secus in permutatione*, &c. Notatur ad hoc quòd in permutatione, & aliis contractibus dominij translatitiis traditione dominium transfertur antequam ex altera parte contractus perficiatur, vt per Molin. *de Iustit.tract. 2. disp.396. num.6.* Morl.*in emporio iuris ciuilis part. 1. tit.10 quæst.3. num.8.vers. non obstat*, ibi, *contrarium tamen.*

SVMMARIVM.

1 *in Contractibus innominatis causa habetur loco condictionis.*

2 *ex pacto Permutationis non oritur actio nisi vestiatur rei interuentu.*

3 *pactum Permutationis nudum carens stipulatione, actionem non producit.*

4 *in Contractu innominato si interponatur stipulatio, oritur efficax obligatio & actio ante implementum cuiuscunque ex contrahentibus.*

5 *in Contractibus innominatis, semota stipulatione non oriri actionem ante rei traditionem, vel facti implementum. obligationem & actionem oriri ex ipso pacto, & conuentione partium, non vero ex rei traditione, num. 6. contrarium, n.7. de iure Regio Castella quid, num.8.*

9 *Gabellam non deberi, nec peti posse ex permutatione ante rerum permutatarum traditionem hinc inde factam, nec etiamsi ab vna tantùm parte fuerit secuta quousque ab vtraque parte sit opere completa permutatio, similiter gabellam non deberi permutatione sequuta, num. 10.*

11 *Gabellam in præcedenti specie deberi domino loci, publicano, siue gabellario existenti tempore traditionis, & implementi, non verò ei, qui talis erat tempore contractus permutationis.*

12 *Contractus innominato vtrinque parte satisfacto, non est contrahentium est locus pœnitentiæ, quin potius vicissim vnus tenetur alteri de euictione.*

L. Ex placito. III.

Iidem AA. & CC. Leontio.

IN contractibus innominatis caosa habetur loco 1
condictionis. Ex pacto permutationis non oritur 2
actio nisi vestiatur rei interuentu. Pactum permu- 3
tationis nudum carens stipulatione, actionem non producit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* & inter repet. *tom. 7.* Petr. de Bellapetrica.

Probat hic text. si in contractu innominato inter- 4
ponatur stipulatio, oriri efficacem obligationem & actionem ante implementum cuiuscunqoe ex contrahentibus, vt per *l. Hisp. 1.tit.6. part.5.* Matiens. *l.2.gloss.3.n.7.tit.16. lib.5. noua Recop.*

Vnde per hunc text.tenet communis Doctorum, 5
in innominatis contractibus semota stipulatione non oriri actionem, ante rei traditionem, vel facti implementum, vt per Anton. Padil. *in l. naturalis, §. siquidem num. 18. in fine, ff.de præscript. verb.* Menchb. *de success. creat. lib.2.§.12. num.64.* Lasarte *de decima vendit. cap. 17. num. 3.* Matiens. *d. l.2.gloss.3.num.6.* Conan. *comment. lib.7. cap.5. num. 7.* Morl. *in emporio iuris ciuilis part.1. tit.9. in præmiss. num.34.* Molin. *de Iustit. tract. 1. disput.254. in fine, & disp.397. num. 2.* Cardin. Tusch. *practic. conclus. tom. 2.lit. C. concl.998.num.4.* Cardin.Mantic.*de tacitis & ambig. conuention. lib.1.tit.8. num.9. vers. sed quæret aliquis*, Benedict. Ægid. *in repet. l.ex hoc iure, ff. de instit. & iure in part.2.cap.12. differ. 2. num.4.*Gutier.*de gabellis quæst. 28.à num.3.* Cald. Pereira *de empt.& vendit. cap.8. num. 2.*

Quamuis Anton. Gom. *tom.2. var. cap.8. num.1.* 6
vers. ex quo infertur, tradiderit in his obligationem, & actionem oriri ex ipso pacto, & conuentione partium, non verò ex rei traditione. Circa quod aduertit Bened. Ægid. *citato loco Antony Gom.* sensum non esse vt ex innominato contracto ante rei traditionem competat actio, id enim apertè repugnat huic l.& communi omnium sententiæ, sed vult dicere quòd traditione sequuta actio competat, quæ antea non competebat, orta tamen non ex ipsa rei traditione, sed ex præcedente pacto, ad quod inducit textum *in præsenti*, dum ait, *Ex placito permutationis, nulla re sequuta, constat nemini actionem competere.* quasi à contrario sensu probet re postea se-
quuta actionem oriri ex præcedente pacto. Sed con- 7
trarium probat idem Bened. Ægid *d. differ.2.num.5.* per text. *in l.1.§ item emptio, ff. hoc tit.* vbi Iureconsl. *Permutatio autem*, inquit, *ex re tradita initium obligationi præbet.* & *num. 6.* respondet argumentum à contrario sensu non procedere quando inde resultat prauus intellectus, vel contra leges alias, vt in his terminis; & si illud ex hoc text. sumi deberet, non concludere, nec probare re sequuta actionem competere ex placito permutationis, quasi ex ipso permutationis placito ortam, sed quasi ortam ex pacto rei traditione vestito, & sic per argumentum à contrario sensu probare hunc text. ait re sequuta competere actionem, non vt ex nudo permutationis pacto ortam, sed vi rei traditione vestito; quod in sensu directo probat text.*in l.iurisgentium, vers. sed etsi in alium, ff. de pactis*, vbi loquens in conuentionibus, in quibus subest causa obligationis, quod in inoominatis exemplificat, inde præscriptis verbis actionem nasci probat.

An autem hæc procedant attento iure Regio 8
Castellæ *in d.l.2.tit. 16. lib.5. noua Recop.* secundum

quam

quam omnis promissio obligat, quamuis stipulatio non intercesserit, & sic videtur comprehendere contractum permutationis, & cæteros contractus innominatos etiam aute traditionem, vide *ibidem* Azeued. *num.* 13. & Matiens. *gloss.* 2. eundem Azeued. *l.* 1. *num.* 5. *cum seq. tit.* 21. *lib.* 4. & *l.* 2. *num.* 13. *cum seq. tit.* 17. *lib.* 9. *Recop.* Gutier. *de gabell. q.* 28. *num.* 9. *cum seqq.*

9 Hinc fit vt proculdubio gabella non debeatur, nec peti possit ex permutatione ante traditionem rerum permutatarum hinc inde factam, nec etiam si ab
10 vna tantùm parte fuerit sequuta quousque ab vtraque parte sit opere completa permutatio: similiter non debebitur gabella pœnitentia sequuta, ita Mench. *contr511. vsufreq. lib.* 1. *cap.* 11. *num.* 21. qui hoc vltimum tenet, quem refert & sequitur Lasarte *d. cap.* 17. *num.* 25. & 34. vbi vtrumque probat, Girond. *de gabell. part.* 5. *in princ. num.* 12. & *part.* 9. *in princ. num.* 5. & 7. Parlador. *quotid. lib.* 1. *cap.* 3. §. 3. *num.* 35. Gutier. *de gabellis quæst.* 28. *num.* 7. Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disp.* 397. *à principio*, & præcipuè *num.* 3. vbi ait, *attento iure communi*, quod vim in Lusitania habere tradit, eo quòd ea de re nihil ibi in contrarium est sancitum, non prius deberi hanc gabellam, quàm permutatio mutua vtriusque partis traditione sit perfecta. Quare articulus 1. gabellarum nostri Regni dum habet, ex qualibet permutatione regulariter soluendam esse gabellam, intellgendus est vt tantùm procedat in conuentione permutationis, cui subsequuta fuerit rei traditio, quia conuentio permutationis sine rei interuentu adhuc non est permutatio, sed tantùm placitum permutationis.

11 Vnde gabella in præcedenti specie debebitur domino loci, publicano, siue gabellario existenti tempore traditionis, & implementi, non verò ei, qui talis erat tempore contractus permutationis. Ratio est, quoniam gabella non debetur pacto permutationis, etiamsi ex illo ciuilis obligatio ad consummandam permutationem oriatur, sed ex permutatione ipsa consummata, seu in esse existentiæ producta: consummata autem est non in tempore prioris domini, & gabellarij, sed tempore posterioris. Ita Lasarte *d. cap.* 17. *à num.* 43. Molin. *d. tract.* 2. *disp.* 396. *num.* 6. Gutier. *d. quæst.* 28. *num.* 8. Et quamuis Anton. Gom. *tom.* 2. *var. cap.* 8. *num.* 2. & Parladot. *d. cap.* 3. §. 3. *num.* 2. asseuerint deberi priori gabellario quando illius tempore præcessit pactum nudum de permutando, quod tempore alterius gabellarij fuit vestitum traditione, quoniam obligatio illa non oritur ex impletione pacti illius, atque ex traditione, sed ex ipso pacto sequuta traditione, traditióque solùm est conditio, sine qua ex pacto non oritur obligatio, vt colligitur ex hoc text. ex quo per argumentum à contrario sensu sequitur ex ipsa pactione & contractu, re sequuta, oriri ac competere actionem: quare, inquiunt, cùm pactum, vnde actio oritur, celebratum fuerit tempore prioris gabellarij, consequens est, vt illi gabella debeatur; esto conditio sine qua illa actio ex eo pacto non oritur, aduenerit tempore posterioris gabellarij. Nihilominus tamen contra eos verior est opinio, & respondet Molin. *d. disp.* 396. *num.* 7. verba huius l. si quid in argumentum à contrario sensu probant, solùm est inde colligi oriri partialiter ex pacto, quod ille non negat, non verò non oriri simul ex traditione ipsa tanquam ex parte & complemento eiusdem contractus: deinde addit quòd, esto dicamus oriri ex solo pacto, accedente tamen traditione tanquam conditione, sine qua ex illo non oritur, negari non potest contractum perfectum, & consummatum non esse ante eam traditionem, atque adeò obligationem ex illo non oriri ante eandem traditionem, ac proinde negari etiam non potest contractum consummari, oririque ex illo obligationem ciuilem tempore posterioris gabellarij, & idcirco posteriori gabellario, & non priori tributum ex illo deberi.

In gloss. *Nulla re* 1. ibi, *item nunquid*, &c. Notatur ad hoc quòd quando contractui innominato vtraque ex parte est satisfactum, neutri contrahentium est locus pœnitentiæ, quin potiùs vicissim vnus tenetur alteri de euictione, vt per Anton. Gom. *var. tom.* 2. *cap.* 8. *num.* 3. Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disp.* 258. *num.* 1. Rebell. *de obligat. Instit. part.* 2. *lib.* 1. *quæst.* 3. *sect.* 1. *num.* 11 12

SVMMARIVM.

1 *Condictio ob causam non datur contra singularem personam successoris, & num.* 2.
3 *in Contractu innominato si interponatur stipulatio, non habet locum repetitio ex aliqua causa, sed agendum est ex stipulatione.*
4 *Rei vendicationem non dari contra possidentem rem permutatam.*
5 *si ex causa Permutationis rem tradidi, & fidem non habui de illa, an transeat dominium, remissiuè.*
6 *Permutationem si quis compleuerit, an possit alterum adigere ad complendum.*

L. Cum precibus. IV.

Iidem AA. & CC. *eidem Leontio.*

Condictio ob causam non datur contra singularem personam successoris. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.* 1

Vide Mantic. *lib.* 1. *locorum cap.* 11. *pag.* 1. Conan. *comment. iuris lib.* 7. *cap.* 15. *num.* 7. Anton. Gom. *var. tom.* 2. *cap.* 8. *num.* 3. *vers. quæro tamen*, vbi quòd si ille, qui adimpleuit ex sua parte, nolit agere ad obseruantiam contractus, vel interesse, sed ad dissolutionem eius, ex capite causæ non sequutæ, poterit petere rem, quam dedit condictione ob causam, & *num.* 5. *vers. ex quibus*, vbi notat ad hoc quòd si in contractu innominato interponatur stipulatio, non habet locum repetitio ex aliqua causa, sed agendum est ex ipsa stipulatione. Vincent. de Franchis *tom.* 1. *decis.* 34. *num.* 1. vbi per hunc text. tenet rei vendicationem contra possidentem rem permutatam non dari. 2 3 4

In gloss. *Seruetur.* ibi, *item quæro si ex causa permutationis tradidi rem, & fidem non habui de illa, sed statim sperabam dandam, an transeat dominium*, &c. De hac quæst. vide Conan. *comment. iuris lib.* 7. *cap.* 15. *num.* 39. *ad fin.* Pinel. *in rub. C. de rescind. vendit. part.* 2. *cap.* 3. *à num.* 13. Fachin. *controuers. lib.* 2. *cap.* 58. Cald. Pereira *de resolut. emphyt. cap.* 8. *à num.* 32. Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disp.* 396. *num.* 6. 5

Vtrùm qui compleuit permutationem possit alterum adigere ad complendum? Vide Azor. *instit. moral. part.* 2. *lib.* 7. *cap.* 30. *quæst.* 12. vbi post Gloss. & Cyn. *in præsenti*, & Ægid. *de permut. part.* 10. *quæst.* 3. Vbald. *q.* 8. id fieri posse negat in contractibus innominatis, qualis permutatio est, sed solùm, inquit, potest cogere alterum vt quod ipse passus est damnum, resarciat, atque compenset, Mendoç. *de pactis lib.* 3. *c.* 2. *à n.* 11. Molin. *d. tract.* 2. *disp.* 258. *n.* 3. Rebell. *de obligat. instit. p.* 2. *lib.* 1. *quæst.* 3. *sect.* 1. *num.* 11. 6

SVM

SVMMARIVM.

1 *Implens in contractu Permutationis agit contra non implentem præscriptis verbis, & num. 2.*

3 *Implemento ex vna parte sequuto, oritur & competit ei actio, & efficax obligatio contra alium recipientem, vt det, vel faciat & adimpleat promissa, aliàs teneatur, & condemnetur ad interesse totale.*

L. Quoniam. V.

Iidem AA. & CC. *Theodolanæ.*

1 IMplens in permutationis contractu agit contra non implentem præscriptis verbis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hisp 1. tit. 6. part. 5. vbi gloss. 1.* Conan. *comment. iuris lib. 7. cap. 15. num. 2.* Ias. *in §. actionum num. 104. Instit. de actionib.* Anton Gom. *var. tom. 2. cap. 8. num. 2. vers.*
3 *quæro tamen*, vbi tenet quòd implemento sequuto ex vna parte oritur, & competit ei actio, & obligatio efficax contra alium recipientem, vt det, vel faciat & adimpleat promissa, aliàs teneatur, & condemnetur ad totale interesse, Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 255. num. 4. vers. si autem*, vbi dicit quòd si eodem nudo pacto de commutandis viginti ouibus pro vno boue superueniret non quidem stipulatio, sed traditio ex altera parte, quia vel tu traderes alteri viginti oues, vel alter traderet tibi bouem, eo ipso pactum illud maneret vestitum ea traditione, & causa propter quam vltra pactum is, qui non dum ex sua parte contractum impleuit, obligatus ciuiliter maneret ei, qui impleuit, ac proinde huic, qui impleuit, conceditur actio, quam iura præscriptis verbis, aut in factum vocant; qua si alter tempore debito ex sua parte non impleat, cogere illum potest vel ad interesse, nempe vt quod promisit, soluat, aut quantum id soluisse sua intererat, vel condictio, seu actio vt sibi restituat quod accepit tanquam datum ob causam causa non subsequuta, optio est penes eum, qui impleuit, vt agat quo ex his duobus maluerit modis. Admonet tandem idem Molin. *citato loco in l. naturalis, §. quod si faciam, ff. de præscript. verb. & l. Hisp. 45. tit. 14 part. 4.* affirmari in contractu facio vt des, concedi peculiariter ei, qui factum impleuit, aduersùs alterum, qui non retribuit, quod promisit, actionem de dolo, non verò præscriptis verbis, quod multum facessere negotij Iurisperitis, difficiléque rationem reddere diuersitatis affirmat, & tandem remittit lectorem ad Padil. *in d. §.*

SVMMARIVM.

1 *Actio præscriptis verbis ex incerto contractu nascitur. Re tradita vt impleantur conuenta, eadem actio competit, num. 2.*

L. Rebus. VI.

Iidem AA. & CC *Protogeni.*

1 ACtio præscriptis verbis ex incerto contractu nascitur. Item re tradita vt impleantur conuenta
2 præscriptis verbis actio competit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Vide posita *in collect. ad l. præcedentem.*

SVMMARIVM.

1 *Generis ad genus non est emptio, sed contractus innominatus, & num. 3.*

2 *Emptio non consistit sine pretio, & si frumentum datur pro oleo, est permutatio.*

4 *nullam esse Venditionem sine pretio certo in pecunia numerata. nec sufficere dare pecuniam nisi detur pro pretio, num. 5.*

6 *Venditionem esse, & non contractum innominatum, quando pecuniam do vt rem mihi tradas.*

L. Emptionem VII.

Iidem AA. & CC. *Timotheo.*

GEneris ad genus non est emptio, sed contractus 1
innominatus. Item emptio non consistit sine 2
pretio, & si frumentum datur pro oleo, est permutatio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. quoad primam eius partem 3
ex hoc text. desumit Didac. à Britto *in rub. de locato, & conducto, part. 1. §. 1. num. 16.*

Vulgò colligitur ex hoc text. nullam esse vendi- 4
tionem sine pretio certo in pecunia numerata, de quo vide Doctores citatos *in collectan. ad l. empti fidem, C. de contrah. empt.* Et non sufficit date pecu- 5
niam nisi pro pretio detur, vt inquit Celsus *in l. vlt. ff. de condict. causa data*, de cuius l. interpretatione vide Anton. Fabr. *coniect. iuris lib. 6. cap. 10.* Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap. 18. num. 22. cum seqq.* vbi etiam agit de conciliatione illius text. cum *l. hac venditio, §. 1.* 6
ff. de contrah. empt. & num. 27. resoluit venditionem esse, & non contractum innominatum quando pecuniam do vt rem mihi tradas.

SVMMARIVM.

1 *ex Condictione ob causam oritur actio præscriptis verbis.*

2 *ex Pacto in traditione rei apposito tanquam vestito agitur præscriptis verbis.*

3 *verè Permutat, qui rem soli pro annua, vel menstrua pensione præstat.*

L. Ea lege. VIII. & vlt.

Iidem AA. & CC. *Paulinæ.*

EX condictione ob causam finalem oritur actio 1
præscriptis verbis. Item ex pacto in traditione 2
rei apposito tanquam vestito agitur præscriptis verbis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Menstruum, seu annuum, &c.] Notatur ad hoc 3
quòd verè permutat, qui rem soli pro annua, vel menstrua pensione præstat, vt per Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom. 2. lib. 25. tit. 3. num. 4.* vbi subdit hanc dici permutationem rei immobilis cum re immobili, quia annui reditus inter immobilia computantur, secundùm citatos per me *in collect. ad Clem. exiui 1. num. 15. de verb. signif.*

De

De locato & conducto.

TIT. LXV.

LOCATIO & conductio, est contractus solo consensu constans, quo quid certa mercede vtendum, siue fruendum, vel faciendum locatur. Scripserunt in rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. De materia tit. vide Ordin. Reg. Lusit. *lib. 4. tit. 23.* vbi patens meus, *& l. Hisp. 1. cum seqq. tit. 8. part. 5.* vbi Greg. Lopez, Conan. *commentar. lib. 7. cap. 11.* Verrut. *de verbor. signif. verbo locatio*, Vincent. Caroc. *in speciali tract. de locato, & conducto*, Duen. *reg. 240.* Kirchou. Soar. Viui. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 43. pag. 654.* Anton. Gom. *tom. 2. var. cap. 3. per tot.* Cuiac. *lib. 2. obseru. 28. & lib. 9. obseru. 15.* Rebuff. *in tract. exceptien. num. 658. cum seqq.* Suar. de Paz *in pract. tom. 3. cap. 6. §. 3.* Mozz. *de contract. tract. de locatione*, Anton. Gabr. *commun. opin. tom. 3. lib. 3. tit. de locatione*, Petr. Gregor. *syntag. iuris part. 3. lib. 27. de locatione, & conductione, & in part. iuris Canonici lib. 3. tit. 16. cap. 1.* Fachin *lib. 1. controuers. cap. 82.* Molla *in emporie iuris ciuilis, part. 1. tit. 10. de locato, & conducto*, Pichard. *in rub. Instit. de locatione*, Iacob. Cancer. *var. resolut. part. 1. cap. 14. de locatione, & conduct.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. convent. tom. 1. lib. 5.* Molin. *de Instit. tract. 2. disput. 486. cum multis seqq.* Leonard. Less. *in simili tract. lib. 2. cap. 24. de locatione*, Valer. Reginald. *in praxi fori poenitent. lib. 25. cap. 38. num. 486. cum seqq.* Azor. *instit. moral. part. 3. lib. 8. de locato, & conducto.* Henric. Bocer. *disput. de vniuerso iure part. 1. class. 2. disput. 4. de locatione, & conductione.* Alex. Trentacinq. *var. resol. lib. 3. tit. de locat. & conduct. fol. 333. cum seqq.* Atimin. Tepat. *var. sentent. tom. 2. tit. 370. de locato, & conducto, & tit. 372. locationis, seu colono quando successor stare tenetur, & tit. 373. de locatione tacita.* Ex nostris LVSITANIS Anton à Gama *decis. 57. num. 3. & decis. 19. num. 1. & decis. 56. num. 3. & decis. 214. n. 5.* Phoel. *in l. 1. part. 3. num. 63. vers. ante alia, & n. 65. & 66. C. de bonis mater. & in l. 2. C. de rescind. vend. part. 2. cap. 3. num. 4. cum seqq.* Valasc. *de iure emphyt. quaest. 21. & 23.* Ludou. Beia *respons. casuum conscient. part. 2 casu 20.* Cabed. *Lusit. decis. 92. part. 1.* Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo locatio.* Rebell. *de obligat. instit. part. 2. lib. 14.* Benedict. Aegid. *in repet. l. ex hoc iure, ff. de iustitia & iure, part. 1. cap. 9. de locatione, & conduct.* Didac. à Britto *ad tit. de locat. & conducto.*

SVMMARIVM.

1 *Locator horrei non tenetur de casu fortuito, seu violento, sed de culpa praesumpta, & num. 2.*

3 *Locator ex qua culpa teneatur conductori, & è conuerso conductor locatori, remissiuè.*

L. Dominus horreorum. I.

Imp. ANTONIN. *A. Agrippino.*

1 LOcator horrei non tenetur de casu fortuito, seu violento, sed de culpa praesumpta. Colligunt ex Ordinar. Cyn. Bart. Salicet. Butrig. Fulgos. Angel. Siehard Cuiac. Aloys. Leo *in 4. fol. 43. verse*, Sebast. Naeui. remissiuè Casal *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hisp. 25. tit. 8. p. 5. vbi gloss. 1. per tot.* Guid. Pancirol. *var. lection. lib. 1. c. 51. tit. de horreis, vers. multis.*

3 Ex qua culpa teneatur locator conductori, & conductor locatori? vide Paul. Comitol. *respons. moral lib. 3 quaest. 29. n. 4.* Sayr. *in claui Regia lib. 10. tract. 3. cap. 1. num. 21.* Less. *de Iustit. lib. 2. cap. 24. dubit. 6.*

SVMMARIVM.

1 *Faber praestans operam ob mercedem non acceptam, iusto, & congruo tempore potest vsuras cum mercede petere.*

2 *de iusta Mercede famulorum aliorumque, remissiuè.*

3 *Locans operas suas vt faciat aliquod aedificium, videtur posse mercedem petere antequam illud opus perficiat secus est in cerdonibus, pelliparus, & sartoribus, vt scil. prius praestent operas, quàm mercedem petant.*

L. Aduersus II.

Idem A. Epicleto.

1 FAber praestans operam ob mercedem non acceptam iusto & congruo tempore vsuras cum mercede petere potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1 sup. hoc tit.*

2 De iusta famulorum, & aliorum mercede, vide Molin. *de Instit. tract. 2. disp. 506. per tot.* vbi *num. 8.* attestatur per Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 4 tit. 29.* fuisse decisum quòd quando obsequia talia fiunt, quae regulariter fieri consueuerunt certa aliqua constituta mercede, vt quia ad arandum famulus aliquis assumptus est, ad custodiendum gregem, ad asportandum ligna ex agro in iumentis, & ad similia alia, quamuis nulla sit constituta certa merces, sed arbitrio domini eam reliquerit famulus, tenetur dominus tum in conscientiae, tum etiam in exteriori foro soluere illi iustam & consuetam, pro eis ministeriis in ea regione ac loco mercedem, de quo etiam Rebell. *de obligat. instit. part. 2 lib. 14. q. 13.* Nam in soluendis salariis multum defertur consuetudini, Stephan. Gratian *discept. forens. cap. 257. num. 35.* viginti scilicet, tempore seruitij praestiti, non verò sententiae latae, vel liquidationis factae, Cabed. *Lusitan. decis. 162. num. 6. part. 1* Azor. *instit. moral. part. 3 lib. 8. de locato c. 13. quaest. 1.* Didac. à Britto *in rub. de locato part. 1. §. 4 n. 2. in fine.*

3 In gloss. *Solitis.* ibi, *sed iste, qui sic locauit quando possit mercedem petere*, &c. Notatur ad hoc quòd locans operas suas vt faciat aliquod aedificium, videtur posse mercedem petere antequam illud opus efficiat; vt per Cardin. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. tom. 1 lib. 5 tit. 6. num 15.* vbi *num. 16.* subdit in 4 cerdonibus, pelliparus, & sartoribus aliud dicendum, vt scilicet prius debeant operas praestare, & opus perficere, quàm mercedem petant, quia huiusmodi praestatio inspecta qualitate operis, non potest dici eis esse onerosa, sicuti esset iis, qui aedes aedificant, aut palatium.

SVMMARIVM.

1 *Pensione domus soluta conductor inuitus expelli nequit*

nequit durante locatione, nisi propter necessitatem domini, vel necessariam rei refectionem, vel culpâ inquilini abutentis, & num. 2. de consuetudine Franciæ non expelli conductorem, sed cogi soluere, num. 3. intellige vt num. 4.

5 *Locationem longi temporis æquiparari emphyteusi.*

6 *Conductorem expelli posse simul ac desinit soluere pensionem transacto tempore conuento, intra quod debebat fieri solutio, vel alio legitimo.*

7 *Declaratur §. verum, cap. propter sterilitatem, de locat. & conduct. num. 8. & 9.*

10 *Conductor primus si non soluerit pensionem domino, & rem relocauerit, potest secundus expelli, nisi soluat pensiones debitas.*

11 *Locator postquam expulerit conductorem, non prohibetur ab eo petere pensionem debitam.*

12 *Conductor an expelli possit ob non solutam pensionem legitimo tempore, propriâ locatoris auctoritate, remissiuè.*

13 *Locator potest conductorem expellere quantumuis inuitum, & renitentem, durante tempore locationis, quando sibi superuenit necessitas habitandi domum ipsam, illáque vtendi, id tantùm locum habere in domibus causa habitandi necessariis, non autem in prædiis rusticis, seu agris, num. 14. intellige vt num. 15. limita vt num. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25.*

16 *Necessitas propria qua.*

17 *Conductorem non posse, ob sibi obuenientem causam domum deserere, quin teneatur ad integram pensionem soluendam, efficax domus deserendæ causa quæ, num. 18.*

26 *Dominus vbi reficere ædes voluerit, potest ad hunc effectum expellere conductorem, declara vt n. 27. 28. 29. 30.*

31 *Inquilinus domo abutens, à domino expelli potest. Amplia vt num. 32. & limita vt num. 33.*

34 *Conductor an ita expulsus teneatur soluere pensionem integram.*

L. Ædem. III.

Idem A. Callimorphoniæ.

1 PEnsione domus soluta conductor inuitus expelli non potest durante locatione, nisi propter necessitatem domini, vel propter necessariam refectionem rei, vel culpa inquilini abutentis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supra hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Ordin. Reg. Lusitan. *lib.* 4. *tit.* 24. vbi parens meus, *l. Hispan. 6. tit. 8. part.* 5. Hippol. *singul.* 615. Alphan. *collect.* 94 Conan. *commene. iuris lib. 3. cap.* 11. Tiraquell. *in l. si vnquam, verbo reuertatur, num.* 174. *C. de reuocand. donat.* Anton. Gom. *variarum tom.* 2. *cap.* 3. *num.* 6. Rebuff. *in tractat. exception. num.* 665.
3 vbi addit de generali Franciæ consuetudine non expelli conductorem, sed cogi soluere, Couarr. *practic. cap.* 50. *& lib.* 2. *variarum cap.* 15. *num.* 4. Donat. à Fina *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 43. *num.* 106. *& seq. pag.* 661. Anton. Gabr. *tom.* 3. *commun. lib.* 3. *tit. de locato, conclus.* 3. Perez *l.* 1. *tit.* 7. *lib.* 5. *Ordinam. pag.* 202. Valasc. *de iure emphyt. quæst.* 21. Brunor. à Sole *in locis communib. verbo locatio* 4. Hieron. Magon. *Lucensi decis.* 128. *num.* 1. Mozz *de contractib. tractat. de locato, tit. de substantialib. locati, num.* 23. *& tit. quomodo finiatur, num.* 11. Gutier. *de iurament. confirmat. part.* 1. *cap.* 37. *num.* 11. Cancer. *variarum resolut. p.* 1. *cap.* 14. *num.* 6. *cum seqq.* D. Barbos. *in l. filiofam. §. fin. num.* 34. *cum seqq. ff. soluto matrim.* Morl. *in emporio iuris ciuilis, part.* 1. *tit.* 10. *de locato, in præmiss. num.* 24. Cald. Pereira *quæst. forens. lib.* 1. *quæst.* 11. *num.* 11. Molin. *de Iustitia, tractat.* 2. *disput.* 499. Lessi. *in simili tractat. lib.* 2. *cap.* 24. *dubit.* 7. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib.* 5. *tit.* 6. *num.* 30. *& tit.* 7. *num.* 12. Alexand. Trentacinq. *variarum resolut. lib.* 3. *tit. de locatione, & conduct. resolut.* 4. *per tot.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo locatio, num.* 20. Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap.* 26 *num.* 37. *ad fin.* Castill. *controuers. lib.* 6. *cap.* 237. *num.* 57. Azor. *instit. moral. part.* 3. *lib.* 8. *de locato, & conducto, cap.* 8. Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 25. *cap.* 39. *num.* 510. *cum seqq.* Benedict. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure, ff. de iustit. & iure, part.* 1. *cap.* 9. *de locat. & conduct. num.* 7. Didac. à Britto *in cap. propter sterilitatem, §. verum, hoc tit. in Decretalib.* vbi latè de materia huius legis.

Intellige de conductore ad modicum, non autem ad longum tempus, quia in hoc vltimo non habet locum dispositio huius text. vt per Boër. *decis.* 234. *n.* 3. Valasc. *de iure emphyt. quæst.* 22. *num.* 5. Cabed. *Lusit. decis.* 92. *part.* 1. vbi *num.* 3. resoluit conductorem ad longum tempus expelli non posse per locatorem ex superuenienti casu, & *num.* 4. tenet quòd locator non potest expellere conductorem ad longum tempus ob non solutam mercedem in primo anno, immo tenetur expectare biennium si res conducta sit ecclesiastica, si prophana triennium. Ratio est, quia dominium vtile transit in conductorem ad longum tempus. *l.* 1. *ff. si ager vectig.* Duen. *regul.* 240. *limit.* 2. Pinel. *in l.* 1. *part.* 3. *num.* 63. *C. de bonis maternis*, Couarr. *lib.* 2. *variarum cap.* 16. *num.* 1. Valasc. *de iure emphyt. quæst.* 20. *num.* 19. *& quæst.* 29. *num.* 2. *&* 5. Gutier. *in l. nemo potest, num.* 50. *ff. de legat.* 1. *& canon. lib.* 2. *cap.* 8. *à num.* 22. Mozz. *d. tractat. de locato, tit. de dimis. locationis, num.* 7. Cardin. Mantic. *d. lib.* 5. *tit.* 4. *num.* 7. 4
Et locatio longi temporis æquiparatur emphyteusi, Sarmient. *select. lib.* 3. *cap.* 2. *num.* 31. Pinel. *in d. l.* 1. *part.* 3. *num.* 64. Lasarte *de decima vendit. cap.* 2. *n.* 39. Sebast. Medices *de definit. part.* 2. *cap.* 49. Valasc. *dict. quæst.* 29. *num.* 6. Lessi. *de Iustit. lib.* 2. *cap.* 24. *dub.* 1. *num.* 4. 5

Si pensionem domino in solidum soluisti, &c.] Ergo per argumentum à contrario sensu videtur probare hic text. conductorem expelli posse simul atque desinit pensionem soluere transactu tempore conuento, intra quod fieri debebat solutio, vel alio legitimo, vt per Ordin. Reg. Lusitan. *d. lib.* 4. *tit.* 14. *in princip. versic. O primeiro he,* Couarr. *lib.* 2. *variarum cap.* 15. *num.* 4. *ad fin.* Rebuff. *in tractat. exception. num.* 680. Anton. Gabr. *d. lib.* 3. *commun. tit. de locato, conclus.* 3. *num.* 2. Valasc. *de iure emphyt. quæst.* 22. *num.* 8. Seraphin. *de priuileg. iurament. priuileg.* 13. *num.* 20. Ludou. Rodolphin. *conclus.* 1. *num.* 4. Mora *d. tit.* 10. *in præmiss. num.* 31. Aldouin. *cons.* 69. *num.* 39. D. Barbos. *in l. filiofam. §. fin. num.* 35. *ff. soluto matrim.* Card. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib.* 1. *tit.* 13. *num.* 25. Alexand. Trentacinq. *variarum resolut. lib.* 3. *tit. de locato, resol.* 4. *num.* 11. Cancer. etiam *variarum resolut. part.* 1. *cap.* 14. *num.* 7. *cum seq.* Didac. à Britto *ad cap. propter sterilitatem, §. verum, num.* 22. *cum seqq. hoc tit.* Molin. *de Iustic. tract.* 2. *disp.* 499. *num.* 2. Lessi. *eodem tractat. lib.* 2. *cap.* 24. *dubit.* 7. *num.* 31. Azor. *institutionum moral. part.* 3. *lib.* 8. *de locato, quæst.* 2. *versic. quorum prima,* Rebell. *de obligat. iustit. lib.* 14. *quæst.* 10. *num.* 1. *cum seqq.* 6

Ex quibus difficilis redditur dispositio *d. c. propter sterilitatem, §. verum, hoc tit.* dum de biennio facit mentionem, nec aliter concedi domino locatori ius expellendi conductores, quàm eodem biennio transacto 7

acto, cuius etiam biennij fit mentio *in l. quaro, §. inter locatorem ff. hoc tit.* Magis communis sententia obtinuit, vt *d. §. verum*, procedat in conductore, seu inquilino, qui conduxit ad longum tempus, vnde nihil mirum si cùm talis locatio æquiparetur emphyteusi, quia per vtrumque vtile dominium transfertur, expectandum sit biennium, nec aliter expelli possit inquilinus ob non solutum canonem, sicut emphyteuta expelli nequit, Azor. *d. quæst. 2. vers. prima*, Anton. Gomez *d. tom. 2. variarum cap. 3. num. 6.* Valasc. *d. q. 22. num. 7.* vbi etiam tenet *d. §. verum*, procedere in casibus particularibus, nempe quando fuit appositum pactum de non expellendo conductore, iuxta *dict. l. quaro, §. inter locatorem*, aut quando conductor est absens, & propter absentiam desinit soluere tempore legitimo, Alexand. Trentacinq. *d. resol. 4. num. 11.* vbi intelligit quando locatio cum promissione non expellendi sub pœna facta fuit, Molin. *d. disput. 499.* vbi plures refert solutiones, Didac. à Britto *d. loco num. 23. cum seqq.* vbi *num. 25.* ait intelligendum *d. §. verum*, specialiter procedere in locatione rerum ecclesiasticarum, & *num. 30.* subdit per dispositionem *d. §. verum*, non tolli quin etiam ante finitum biennium eadem met pensio petatur, transacto tempore, quo solui debet, teneaturque idem conductor ad eam soluendam, quinimo ad interesse ratione moræ.

8 Quæ quidem resolutio procedit etiam in scholari non soluente pensionem, quia ob id potest sicut alter expelli, de quo Valasc. *d. quæst. 22. num. 5.* Mo]a *d. tit. 50. in præmiss. num. 25. in fine*, Caroc. *tract. de locato, p. 4. tit. de recusat. q. 14. n. 16. & 17.* Ludou. Rodolph. *d. concl. 1. n. 16.*

9 Procedit quoque in subconductore, qui si non solueret pensionem, primo excusso, & eo non reperto soluendo, potest expelli, Rebuff. *ad leges Galliæ, tract. de liter. oblig. art. 4 gloss. 2. num. 13* Marcabr. *consil. 49. num. 105. cum seqq.* Ioan. Bapt. Costa *de facti scientia & ignor. cent. 1. dist. 91. n. 3.* Ludou. Rodolph. *concl. 1. n. 12. & 13.* Cancer. *d. cap. 14. n. 3* vbi *n. 4.* post

10 Osasch. *cons. 4. n. 47. & seq.* resoluit quòd si primus conductor non soluerit pensionem domino, & rem relocauerit, potest secundus expelli, nisi soluat pensiones debitas per primum. Molin. *d. tract. 2. disp. 489. n. 1.*

11 Et post Boër. *decis. 309. num. 5.* aduertit Cancer. *d. cap. 14. num. 7.* quòd locator postquam expulerit conductorem, pensionem debitam ab eo petere non prohibetur, immo & pensionem pro præterito tempore debitam petere potest, & ob id non sibi præiudicat in expulsione, licèt bene si pensionem pro tempore futuro peteret.

12 Vtrùm autem expelli possit conductor ob non solutam pensionem legitimo tempore propria domini locatoris auctoritate? vide Gregor. Lop. *in l. 11. in gl. magna ad fin. tit. 15. part. 5.* Valasc. *de iure emphyteut. quæst. 21. num. 2.* Caroc. *de locato, part. 8. tit. causa recusationis quatuor, quæst. 14.* Alexand. Trentacinq. *d. resolut. 4. num. 12. versic. tertio nota*, Didac. à Britto *in d. §. verum, num. 28. & 29.* Molin. *d. tract. 2. disp. 499. in fine.*

13 *Nisi proprijs vsibus dominus, &c.*] Notatur ad hoc quòd potest locator dominus conductorem expellere quantumcunque inuitum, & renitentem durante tempore locationis quando sibi superuenit necessitas habitandi domum ipsam, illaque vtendi, vt per Ordin. Reg. Lusitan. *d. lib. 4. tit. 24. in princ. verso quarto, l. Hispan. 6. tit. 8. part. 5.* vbi Gregor. Lopez, Couarr. *practic. cap. 30. num. 30.* Nauarr. *in man. cap. 17. n. 193.* Ceuall. *commun. contra communes, quæst. 756. num. 41.* vbi ampliat quamuis adsit scriptura, cum pacto de non alienando, vel cum hypotheca generali, vel speciali ipsius rei locatæ pro securitate [illegible] locationis. Anton. Gom. *tom. 2. var. cap. 3.* [illegible] Valasc. *d. quæst. 22. n. 3.* Alex. Trentacinq. *d. lib. 2 tit.* [illegible] *locato, resolut. 4. num. 2.* Cancer. *d. cap. 14 de lo*[illegible]*oni n. 8.* Didac. à Britto *ad d. cap. propter sterilitatem, §. verum, n. 6. de locat.* Rebel. *d. lib. 14. quæst. 10. num. 14.* Azor. *instit. moral. part. 3. lib. 8. de locato, quæst. 2. versic. secunda.* Lessi. *d. lib. 2. cap. 24. dub. 7. num. 34.* vbi etiam resoluit hoc tan- 14
tùm locum habere in domibus causa habitandi necessariis, non autem in prædiis rusticis, seu agris.

Intellige quando post contractum locationis præ- 15
ter spem superuenit ei necessitas rei locatæ, secus si illa necessitas aderat tempore contractus, nam necessitas expellendi debet esse improuisa, nec antè cogitata, vt per Anton. Fab. *in suo Cod. lib. 4. tit. 41. de locato, definit. 51.* vbi dicit dictam necessitatem, & quòd emerserit post contractum debere aliter probari, quàm per iuramentum locatoris, Ordinat. Reg. Lusitan. & *d. l. 6. Hispan.* exemplificant superuenientem necessitatem, si locator vxorem duxit, quod tempore contractus non sperabat, atque ad habitandum eum ea est sibi necessaria domus locata, quia aliam commodam ad id non habet. Idem si matrimonio insperato copularet aliquem filiorum, aut filiarum, & similiter ad eorum habitationem indigeret domo locata, Valasc. *d. quæst. 22. num. 3.* Rebell. *d. lib. 14. quæst. 50. num. 15.* vbi improuisæ necessitatis exempla esse asserunt, si locator ipse vxorem duceret, aut etiam si locatoris filius vtriusque sexus, vel si Eques crearetur, aut si fieret Doctor, aut Aduocatus, aut Presbyter, aut si domus, quam locator habet, ruinam minetur, vel inopinato casu diruta sit, aut ibi propter superuenturos hostes, aliúdve imminens periculum, grauiter periclitetur, nec aliam habeat ad quam commodè possit migrare: & idem Rebell. *d. quæst. 10. num. 16.* contra Valasc. resoluit esse sufficientem causam expulsionis sequens filiorum matrimonium, quod tempore locationis verisimilius credebatur non esse futurum, & *num. 17. & 18.* tenet extra controuersiam esse conductorem non obligari ad pensionem soluendam, nisi pro rata temporis, quo vti licuit, quomodocunque his duobus proximè euenientibus expellatur, Aloys. Ric. *in collect. decis. part. 1. collect. 16. in fine*, vbi quòd locator existente necessitate tempore locationis non poterit conductorem expellere, Cancer. *d. cap. 14. num. 8.* vbi quòd locator ex necessitate existente tempore contractus non potest conductorem expellere, Alexand. Trentacinq. *d. resolut. 4. num. 2.* vbi exemplificat in locatore volente in domo locata facere artem lanæ, vel aliam honestam, & ampliat in patre & matre indigentibus habitatione ex noua, & honesta causa, & probabili, & ex Baldo concludit procedere etiamsi domus sit ita ampla quòd vterque possit habitare, quia non cogitur quis stare in communi habitatione, Molin. *d. disput. 499. num. 6.* vbi plura exempla adducit, Azor. *loco citato*, vbi exemplificat, verbi gratia, Titius Caio locauit domum, & domus deinde in qua Titius habitabat, exusta est, vel casu fortuito corruit, nec habet Titius aliam domum in qua habitet, potest Caium inquilinum expellere: vel si Titius quia duxit vxorem, aut dignitatem aliquam consequutus est, indiget ampliori domo ob maiorem familiam. Didac. à Britto *ad dict. cap. propter sterilitatem, §. verum, num. 7.* vbi exemplificat si contingat domum destrui quam inhabitabat, & ruinam minitari, aut quia vxorē duxit, ampliori domo indigeat, aut quia filium, seu filiam nuptui tradidit.

Propria igitur necessitas illa dicitur, quæ filium in 16
potestate existentem vexat, quia necessitas filij repu-

tatur necessitas patris, cuius pars censetur, & quem tenetur alere, cùm alimentorum nomine veniat etiam habitatio, vt *in l. verbo victus, ff. de verb. signif.* Dicetur etiam propria necessitas quando ea superuenit parentibus locatoris propter mutuum amorem, & quia reciprocantur inter se, ad not. per Rebell. *d. q.* 10. *num.* 14. Azor. *d. cap.* 8. *quæst.* 2. *vers. sed quid si egeat*, vbi extendit ad auum. Cæterùm quoad fratres dispositio huius l. non extenditur, nec respectu ipsorum vllatenus propria dicenda necessitas. Ratio est, quia necessitas personarum coniunctarum locatori, quando iam illi effecti erant sui iuris, ad ipsósque spectabat sibi prouidere, & non ad locatorem, non est necessitas ad habitationem locatoris: & ideo ita resoluunt Molin. *d. disp.* 499. *v.* 6. *in medio*, Didac. à Britto *in d. §. verum, n.* 6. *post med.* vbi intelligit Ordin. Reg. Lusit. *citato loco* statuentem idem procedere in fratre, vel sorore, vt eo tantùm casu singulariter intelligatur, quo fratre tenetur fratrem alere inopem, atque etiam dotare.

17 Quamuis supradicta in locatore rectè procedant, vt scilicet modo suprà explicato sibi liceat ob superuenientem propriæ necessitatis causam conductorem expellere durante tempore locationis, attamen conductor minimè potest ob sibi obuenientem causam domum deserere, quin teneatur ad integram pensionem soluendam; finge enim quòd & ipse vxorem duxit, propter quod similiter ampliori domo indigeat, aut de nouo sibi contigit aliud negotium, ob quod sibi necesse sit abesse, & domum deserere; certè in his & similibus casibus causa superueniens non erit efficax, vt sibi fiat pensionis remissio, si propter eam cogatur domum deserere. Ita Didac. à Britto *in d. §. verum n.* 7. vbi *n.* 8. assignat differentiæ rationem, nempe quòd æquitas, in qua lex fundatur, ad interpretandam mentem contrahentium multo efficaciùs viget ex parte locatoris, qui est dominus domus locatæ, vt sibi liceat propter superuenientem necessitatem inquilinum expellere, & vti propria domo, quàm vigeat ex parte conductoris, in quo deficit eademmet æquitatis ratio, ne possit in præiudicium locatoris, & ob propriam necessitatem domum deserere.

18 Efficax tamen erit ad domum deserēdam ex causa, quæ est impeditiua habitationis, & magis concernit casum fortuitum, quàm propriam eiusdem conductoris necessitatem. Veluti si tetris imaginibus, & tumultibus inquietentur habitatores. *l. cum quidam, ff. hoc tit.* Valasc. *d. q.* 22. *num.* 7. Anton. Gom. *d. tom.* 2. *cap.* 3. *num.* 3. Perez *l.* 1. *tit.* 7. *lib.* 5. *Ordin. pag.* 190. *& seq.* Mozz. *d. tract. de locat. tit. de accidental. locationis num.* 5. Didac. à Britto *ad d. §. verum n.* 7. *in med.* Vel ob pestem recedere cogantur, Valasc. *d. q.* 22. *num.* 6. Rip. *in tract. de peste p.* 2. *num.* 8. Cosm. *in pragm. sanction. tit. de authoritate generalis Concilij cap.* 1. *pag.* 1. *verbo pestis*, Mozz *d. tract. de locat. tit. de accidental. locat. n.* 6. *& tit. quomodo finiatur location.* 3. Molin. *d. tract.* 2. *disp.* 493 *n.* 2. Cabed. *Lusit. decis.* 93. *n.* 3. *cum seqq. p.* 1. seu ob bellum, *l. item quæritur, §. exercitu, ff. locati*, Valasc. *d. q.* 22. *num.* 6. *in princip.* Mozz. *d. tit. de accidentalib. locat. num.* 5. Flamin. Paris. *de resignat. benefic. lib.* 11. *q.* 13. *n.* 56. modò bellum superueniat post conductionem, secundùm Surd. *cons.* 347. *n.* 21. cùm secus sit quando tempore conductionis habebat scientiam belli, ex Stephan. Gratian. *discept. forens. cap* 328 *num.* 21. Debet tamen conductor discedens à domo propter supradicta, discessum suum locatori domino denuntiare, & claues tradere si commodè potest, Cott. *in memorab. verbo conductor*, Rebuff. *de priuil. scholar. priuil.* 11. *n.* 5. Valasc. *de iure emphyt. q.* 27. *n.* 1. *vers. adde tamen*, Menoch. *cons.* 120. *num.* 15. *&* 33. vbi limitat quando impedimentum est notorium, Mascard. *de probat. concl.* 820. *n.* 12. Rebell. *d. p.* 2. *lib.* 14. *q.* 8. *n.* 16. vbi etiam cum Gam. *decis.* 15. resoluit quòd si cùm commodè posset, non denuntiauit, vel claues non reddidit, & ea de causa fortè dominus domum alteri non locauit, ad satisfactionem damni subsequuti compellendus erit.

19 Multis verò modis limitatur supradicta conclusio, quæ habet posse dominum inquilinum expellere si re locata indigeat ob suam necessitatem, & primò in scholari, qui non poterit expelli de domo conducta à domino, etiamsi vellet eam habere dominus pro suo vsu, vt per Rip. *in l.* 1. *in fine, ff. soluto matr.* Bologner. *in repet. Auth. habita, C. ne filius pro patre num.* 369. Horat. Luti. *de priuileg. scholar. priuil.* 40. Rebuff. *in simili tract. priuil.* 8. Duen. *reg.* 213. *ampl.* 1. Morl. *in emporio iuris ciuilis part.* 1. *tit.* 10. *in præmiss. num.* 25. *in fine, & num.* 26. Ceuall. *commun. contra communes quæst.* 756. *num.* 43. Alex. Trentacinq. *d. lib.* 3. *tit. de locat. & conduct. resol.* 4. *num.* 7. Sed contrarium, nempe si scholaris in ædibus locatis habitet, propter superuenientem necessitatem posse dominum ædium scholarem ab habitatione expellere, tenent Valasc *d. q.* 22. *num.* 5. D. Barbos. *in l.* 1. *ff. soluto matrim. p.* 7. *n.* 52. *vers. quinimo si scholaris, & num.* 53. *in princip.* vbi aliorum sententiam admitti posse ait quando ædes ita sunt necessariæ vt scholaris alibi habitationem idoneam non inueniat, quia tunc propter publicam vtilitatem ædes per dominum relinquendæ sunt scholari. Molin. *d. tract.* 2. *disp.* 499. *n.* 9. vbi subdit generalem determinationem iurium concedentiū hoc priuilegium locatoribus etiam personas priuilegiatas inter conductores comprehendere.

20 Secundò limita in prædio rustico, à quo etiam ob necessitatem superuenientem non potest conductor expelli, vt per Anton. Gom. *d. cap.* 3. *num.* 6. *in fine*, Cancer. *d. cap.* 14. *de locat. num.* 9. vbi subdit supradictam resolutionem, vt propter proprium vsum locator possit conductorem expellere, habere locum tantùm in prædio vrbano, & sic in domo conducta, Molin. *d. disp.* 499. *num.* 10. vbi ait quòd cùm priuilegium hoc reperiatur concessum in domibus, extendi non debet ad alia prædia.

21 Tertiò limita non procedere in re data in emphyteusim, nam tunc dominus eam pro vsu suo non potest ab emphyteuta auocare, vt per Hippol. *sing.* 94. *incip. Tu habes, l. eadem*, Alex. Trentac. *d. resol.* 4. *n.* 3.

22 Quartò limita quando post necessitatem recepit mercedem, nam tunc ob dictam necessitatem dominus inquilinum expellere non potest, Corn. *cons.* 103. *num.* 15. *vol.* 2. Alex. Trentacinq. *d. resolut* 4. *num.* 5.

23 Quintò limita non procedere quoties pro obseruatione & executione contractus inquilinus obligatam, & hypothecæ subiectam habeat ipsam domum specialiter, vel generaliter, vt per Arnold. Ferron. *in consuet. Burdigalen. tit.* 3. *§.* 2. Sed contrarium tenent Cou. *lib.* 2. *var. cap.* 15. *n.* 4. Valasc. *d. q.* 22. *n.* 4. Molin. *d. disp.* 499. *n.* 7. Alex. Trentac. *d. resol.* 4. *n.* 8. vbi reddit rationem, quia hypotheca non facit aliud, nisi quòd contractui dat maiorem vim & firmitatem, & quòd res iure pignoris detineri possit pro tutela contractus, sed non operatur quin leges in ipso contractu locum non habeant, nec per dictam hypothecam natura contractus vltra dictos effectus alteratur, Ceuall. *d. quæst.* 756. *num.* 41.

24 Sextò limita in successore locatoris, quia ad eum non transit facultas expellendi conductorem pro suo vsu, vt per Surd. *cons.* 103. *num.* 12. Steph. Gratian. *discept. forens. tom.* 1. *cap.* 117. *num.* 18. vbi *n.* 19. reddit rationem, quia succedens in ius alterius non

allequi

assequitur illa, quæ competebant suo auctori ex priuilegio. *& cap.149. num.16.* vbi ait facultatem expellendi per proprio vsu non transire in donatarium emptorem, aliúmve singularem successorem, eo quòd sit priuilegium personale, de quo etiam Gratb. *decis. 59.num.12.& 13.* Cancer. *d.cap.14. num.21.* Vtrùm autem quando successor est vniuersalis locatori, qualis est ipsius hæres, expellere possit conductorem? Meritò affirmant, eo quòd repræsentat personam defuncti, succeditque in ius totum illius, Couarr. *d.cap. 15.num.4.* Alexand Trentacinq. *d.resol.4.num.8.in fine*, vbi ait hanc legem habere tantùm locum in domino, & in eius vniuersali successore, qui eius personam repræsentat, & non in alio singulari successore, qui eius personam non repræsentat, Molin. *dict. disp.499. num.7.in fine*, vbi intelligit vt successor vniuersalis solùm possit expellere conductorem quando similiter locator ea domo indigeret.

25 Septimò limita quando conuentum fuit de non expellendo inquilinum etiam imminente necessitate, seu indigentia habitandi; nam tunc attendenda est conuentio, vt per Cornel. *dict.consil.103. sub num 17.versic.quanto fortius, volum.2.* Alexand. Trentacinq. *d.resolut.4 num.6. in princip.* Valasc. *d. quæst. 22.num.8.ad fin.* Anton. Gabr. *d. tit. de locato, conclus.3.num. 2. cum seq.* D. Barbos. *in l. si filiofam. 26. §.fin.num.36. ff.soluto matrim.* Cancer. *dict. cap.14.à num.11.* Ceuall *d.quæst.756.num.42.* Sed quæstio est, an idem dicendum sit, quando præcessit pactum de conductore non expellendo minimè expressa aliqua causa; verùm scilicet locator in hoc secundo euentu superuenientis necessitatis domus ad suam habitationem illum expellere possit? Angel. hic partem negantem amplectitur, quem sequuntur Natt. *consil.481.num.19.vol.3.* Grat. *resp.1.col. 3. lib.1.* Valasc. *d.quæst.22.num.8.* quoniam, inquiunt, per id pactum renuntiatum videtur iuri expellendi conductorem in euentu superuenientis necessitatis, eo quòd huiusmodi pactum debet aliquid operari. Contrarium tamen defendunt Couarr. *d.lib. 2.cap. 15. sub num. 4. versic.ex quo mihi*, Gregor. Lopez *l.6. gloss.2.tit.8. part.5.* Alexand. Trentacinq. *d.resolut. 4. num.6.versic. secunda est opinio, & versic.seq.* Molin. *d.disput.499. num.8.* vbi tandem concludit ex circumstantiis concurrentibus iudicandum esse num locator intenderit renuntiare priuilegio suo, quòd in euentu necessitatis suæ ad habitandum expellere possit conductorem.

26 *Aut corrigere domum maluerit*, &c.] Notatur ad hoc quòd vbi dominus reficere ædes voluerit, potest ad hunc effectum conductorem expellere, vt per Ordin. Reg. Lusitan. *lib.4.tit.24. in princ.vers. o terceiro he, seu Hispan.6.tit.8.part.5.* Mozz. *d.tract.de locat.tit.quomodo finiatur locatio, n.12.* Alexand. Trentacinq. *d.resolut.4.num.9.* Roman. *singul. 235.* Cancer. *d.cap.14.de locat.num.22.* Molin *d.tractat.2. disp.499. num.11.vers.tertiò*, Less. *d.lib.2.cap. 24. dub.7. n.34. vers.tertia est*, Azor *d.part.3 lib.8 de locato, cap.8. q.2. vers.tertia causa est*, Rebel. *d.lib.14. quæst.10. num.13.* Didac. à Britto *ad cap. propter sterilitatem, §. verùm, num.3.cum seqq.*

27 Declara primò procedere quando causa refectionis domus non extabat, nec præuideri potuit locationis tempore, secus si iam extitisset, & præuideri potuisset tempore contractus, quo casu etiamsi de facto necessaria sit, non tamen ex ex causa poterit inquilinus expelli inuitus, Alex. Trentacinq. *d resolut.4.n.9.* Didac. à Britto *vbi suprà num.4.*

28 Declara secundò in refectione necessaria, & non in voluntaria, seu vtili, nam tunc inquilinus non poterit expelli, Ordin. Reg. Lusitan. *citato loco*, Alexand. Trentacinq. *d.resolut.4. num. 9.* vbi per *l.qui insulam ff.hoc tit.& gloss.in præsenti*, resoluit quòd si locator propter refectionem voluntariam, seu vtilem expellat conductorem, tenebitur ad totum interesse conductionis, si ex causa necessaria tenetur tantùm remittere mercedem pro rata temporis, quo stetit exul ab ea re conducta, Didac. à Britto *d.loco num.3.*

29 Declara tertiò quòd tunc poterit expelli conductor ex causa refectionis, quando refectio ipsa eius fuerit qualitatis vt fieri nequeat inquilino domum ipsam habitante, vt per Didac. a Britto *vbi suprà, num.3.prope finem*, vbi intelligit procedere in fauorem conductoris, in eum sensum videlicet, ne possit expelli quando refectio domus fieri potest eodem ipso habitante, qui eo casu, cùm non legitimè expellatur, poterit impunè resistere locatori, ex gloss. communiter recepta, *verbo demoliri, in l. habitatores, ff.locati*, subditque eum tunc teneri ad integram pensionem soluendam, nulla facta deductione, etiamsi cum aliquo modico incommodo habitet.

30 Declara quartò vt cessante causa refectionis, & ex peracta domus conductori reddenda sit ad habitandum, vt per gloss. *verbo dominium, in l si duo, §.cùm inquilinus, ff.vti possidetis*, Roman. *sing.235.* Cremens. *sing.72.* Hippol. *in rub.de fideiussor.num.223.* Tiraquel. *in tract.cessante causa, part.1.num.103.* Couarr. *practic. cap.30.num.3.* Menoch. *remed.3 retin.num.208.* Alex. Trentacinq. *d.num.9.* Cancer. *d.cap.14. de locat. n.22.* Didac à Britto *d.loco num.5.* Molin. *d.disp.499.n.11.in fine.*

31 *Aut tu malè in re locata versata es.*] Notatur ad hoc quòd inquilinus quando domo abutitur, potest per dominum expelli, vt per Ordin. Reg. Lusitan. *lib.4. tit.24.in princ.vers. O segundo caso, l. Hispan.6 tit.8. part.5.* vbi Gregor. Lop. *verbo de las mugeres*, Tiraq. *de indic.in rebus exig.vers.57.cum seq.* Rebuff. *de priuileg.schol.priuil.20.num.5.* Mozz. *d.tract. de locat.tit. quomodo finiatur locatio, num.13.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent.tom.1. lib.5.tit.7. num.17.* vbi quòd colonus, qui malè in prædio rustico fuit versatus non laborando arbitrio boni viri potest expelli, iuxta hanc leg. Valasc. *de iure emphyt. quæst.23.* Molin. *de Iustit.tract.2.disp.499.num.12. vers.quartus*, vbi exemplificat, si notabile damnum rei conductæ inferat, in domum scilicet conductam sues introducendo; item si ea contra bonos mores abutatur, meretrices, aut lenones in eam introducendo; vel aliud turpe, aut indecens in ea exercendo, vnde detrimentum, aut scandalum viciniæ sequatur, Azor *d.part.3. lib.8.de locato, c.8. vers quarta causa*, vbi exempla adducit si porcos alat in domo, si arbores cædat, si agrū debitis temporibus non colat; vel si recipiat meretrices, lenones, aleatores, fures, aut vsurarios, Less. *d.lib.2. cap.24.dub.7.n.34.vers.quarta*, Rebell. *de obligat.iustit. p.2.lib.14 q.10.n.10.* Cancer. *d.cap.14. de locat. n.23.* Alex. Trentacinq. *var.resolut lib.3.tit. de locat. & conduct.resolut.4.num.10.* vbi tenet procedere in emphyteusi, feudo, & vsufructuario, & tandem ait quòd vt procedat hæc conclusio, tria concurrere debent, videlicet quòd deterioratio non sit minima, sed in notabili quantitate, & quòd sit in ipsa proprietate, non in fructibus, & quòd dolo malo, lata, vel leui culpa deterioratio causata fuerit. Didac. à Britto *in d.§.verùm, num.12.cum seqq.* vbi *num.14.* declarat non procedere quando dominus locator à principio, hoc est, tempore contractus sciebat eundem conductorem esse vsurarium, vel publicè in domo solitum tenere meretrices, quo casu minimè poterit ex ea causa conductorem expellere.

32 Amplia non solùm posse dominum expellere è domo sua inquilinum ea abutentem introducendo meretrices, aut lenones, sed etiam quemlibet alium expellere posse inhonestam mulierem, & meretricem è vicinia, de quo vide tradita *in collect. ad l. 2. num. 6. suprà de sum. Trinit.*

33 Limita in scholaribus, nam si in domum conductam meretrices introducant, cùm hoc in illis non sit nouum & inusitatum, non sunt ob id expellendi, vt per Bolognin. *in auth. habita, C. ne filius pro patre num.* 377. Rebuff. *de priuileg. schol. priuileg.* 20. Sed summo cum iudicio Rebell. *dict. quaest.* 10. *num.* 10. *vers. porrò*, affirmat expelli posse si inde locatoris honestas, vel fama periclitaretur, vel honestorum vicinorum detrimentum timeretur. Molin. *d. disput.* 499. *num.* 12. *in fine.*

34 Vtrùm autem conductor qui ob hanc causam expellitur, integram pensionem locationis soluere teneatur: vide Rebell. *d. quaest.* 10. *num.* 11. vbi resoluit verisimilius esse non semper obligari iure iustitiae, ad residui temporis pensionem, obligari tamen ratione damni si residuum tempus eiusmodi sit, vt pro eo dominus alium conductorem inuenire, aliúmve rei suae vsum sibi vtilem habere non possit, quia iam tunc priuatio pensionis residui temporis damnum est ex priori iniuria & culpa contra iustitiam subsequutum Gloss. verò *verbo peruersè in d. §. verum, & verbo versata, in praesenti*, Nau. *in man. cap.* 17. *n.* 194. & Menoch. *de arbitr. casu* 78. *in princip.* distinguunt inter eum casum, quando scilicet inquilinus peruersè vtitur domo conducta ipsam damnificando, & quando peruersè conuersatur, non tamen damnificat tenendo ibi meretrices, seu exercendo illicitos, & inhonestos vsus; ita vt in priori casu non teneatur ad integram pensionem, sed tantùm pro damno dato actione locati, vel legis Aquiliae. Addit tamen, & meritò, Didac. à Britto *in dict. §. verum* 13. quòd si dominus locator expulso inquilino, quia quocunque modo malè fuerit in domo conuersatus, domum ipsam alteri locauerit, à quo integram residui temporis mercedem recepit, minime poterit aduersùs priorem conductorem ad eandem agere, quinimo illius remissio erit necessariò facienda, sicut aliàs obuenicnte casu fortuito in persona conductoris operatum, tunc solùm qui operas locauit, potest agere ad integram mercedem, quando alteri pro eo tempore non locauit praedictas operas, secus aliàs. In eo verò casu, quo pro residuo tempore domus est vacua, quia nec locator sibi sufficienti cautione potest prouidere, vt iterum conductor recipiatur, nec secundus conductor inuenitur, tunc si primus fuerit expulsus, ob id solùm quòd peruersè fuerit in domo conuersatus, vtendo ipsa in prauos vsus, securè tenendum est posse dominum locatorem ad integram pensionem agere: eo verò casu, quo expellitur, quia domum damnificat, ad vtrumque diuersis actionibus ad diuersa tendentibus agere potest, & inquilinus conueniri, scilicet pro damno domino illato, & insuper pro mercede conuenta, & interesse ipsius, seu pro interesse conuento, Molin. *d. disput.* 499. *num.* 14. vbi sequendo opinionem Gregor. Lopez *d. l.* 6. *verbo dos casos*, ait quòd si locator expulso conductore inuenit alium, qui conduceret pro reliquo tempore tanta mercede pro rata temporis, quantam soluebat prior conductor, aut prior conductor eum offert, qui sine abusu rei illam conducat, tunc primo conductori remittatur de pensione pro rata temporis, vt possit agi aduersùs eum de damno si quod rei locatae intulit: si verò non inuenitur qui illam conducat tanto pretio, tunc id etiam pensionis futuri temporis quod minus accipit locator, teneatur soluere primus conductor, ne locator maneat in damno aliquo ob culpam primi conductoris.

SVMMARIVM.

1 *Custodum exhibitione dominus horreorum se liberat, ne ob periculum conueniatur à conductore, & num. 2.*

3 *Parentem, aut fratrem saepe aliquem dicimus, siue aetatis, aut scientiae, siue honoris, aut obseruantiae causa.*

L. Ex diui. IV.

Imp. ALEXAND. A. *Sabino.*

EXhibitione custodum dominus horreorum se liberat, ne ob periculum à conductore conueniatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1 num. 1. suprà hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Gregor. Lopez *l. 7. gloss. fin. tit.* 14. *part.* 5. Conan. *comment. iuris lib* 7. *cap.* 11. *num.* 12. Guid. Pancirol. *in thesauro variarum lection. lib.* 1. *cap.* 51. *versic. mult isque.* 2

In gloss. *Parentem.* ibi, *in scientia, & aetate*, &c. Notatur ad hoc quòd saepe parentem, aut fratrem dicimus aliquem siue aetatis, aut scientiae, siue honoris, & obseruantiae causa, vt per Radulph. Fornet. *lib* 5. *rerum quotidian. cap.* 27. Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.* 1. *cap.* 135. *num.* 46. *versic. quibus adde.* 3

SVMMARIVM.

1 *Inuecta, & illata per colonum hypothecari pro mercede, & num. 2. declara vt num. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9.*

L. Certi iuris. V.

Idem A. Petronae.

INuecta, & illata per colonum pro mercede sunt hypothecata. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr hoc tit.* Aloys Leo *in* 4. *fol.* 44. *verso, & tom.* 7. *repet* Petr. de Bellapertica. 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l.* 5. *Hispan. tit.* 8. *part.* 5. *vbi gloss. in summ.* Charond. *verisimil. lib.* 3. *pag.* 162. Fortun. Garc. *ad l. item quia, num.* 18. *ff. de pactis*, Socin. *regul.* 192. *incip. Inuecta.* Alphan. *in collect.* 858. Conan. *comment. iuris lib.* 4. *cap.* 16. *num.* 6. Roman. *singul.* 233. Valasc. *de iure emphyt. quaest.* 20. *num.* 17. *col. penult.* Neguzant. *de pignoribus, part.* 2. *membr.* 4. *num.* 128. *cum seqq. & à n.* 151. Menoch. *de arbitr. casu* 441. *& remed.* 3. *adipisc. n.* 43. Card. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib.* 1 *tit.* 5. *num.* 9. *& lib.* 11 *tit.* 15. *num.* 21. Vincent. Caroc. *de locato, part.* 3. *tit. de inuectis, & illatis.* Arimin. Tepat. *variarum resolut. tom.* 2. *tit.* 370. *cap.* 7. Ceuall. *commu. contra commun. quaest.* 202. *num.* 1. Cald. Pereira *de resolut. emphyt. cap.* 4. *num.* 33. *& de empt. & vendic. cap.* 33. *num.* 115. *cum seqq.* Ferdinand. à Mendoça *disp. iuris ciuilis in difficiliores leges, ff. de pactis, lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 16. *& seq.* Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib.* 3. *tit. de locato, & conduct. resolut.* 5. *per tot.* Molin. *de Iustit. tractat.* 2. *disput.* 497. *num.* 3. *cum seqq.* Benedict. Aegid *in repet. l. ex hoc iure, ff. de iustit. & iure, part.* 1. *cap.* 9. *n.* 86. *cum seqq.* Didac. à Britto *ad rubr. de locato,* 2

&

& conducto part.2.§.1.num.9 cum seqq. Stephan. Gratian. *discept.forens.tom.1.cap.68 per tot.* Gabr. Pereira *Lusitan. decis.127.num.1.* Cancer. *var. resolut. part.1. cap. 14 de locat. num.3. & 4.*

3 Declara primò conclusionem sic indistinctè procedere, si prædium conductum vrbanum sit, vt est domus, tunc quæ fuerint in eo inducta, siue domino prædij, qui illud locauit, sciente esse inducta, siue non, subiiciuntur hypothecæ; si verò fuerit rusticum, tunc ea sola in id prædium inducta subiiciuntur hypothecæ, quæ domino prædij sciente, non verò eo ignorante fuerint inducta, ita per text. *in præsenti* resoluunt Alexand. Trentacinq. *d.tit. de locat. resol.5. num.2.vers. tertio.* Molin. *d. disp. 497. num.3.* Gabr. Pereira *d.decis. 127. num.2.* Didac. à Britto *d.p.2.§.1. num.9.* Differentiæ verò rationes quoad hanc pignoris constitutionem inter vrbana & rustica prædia, excogitarunt Conan. *d.lib.4.cap.16.num.5.& 6.* Balduin. *in tract. de pignorib. & hypothecis cap. 6.* Negusant. *dict.part.4. memb.4. num.145.* Menoch. *d. remed. 3. num. 44. & seqq.* Mendoç. *d. cap. 4.num. 13.ad fin.* Didac. à Britto *vbi suprà num.9.* Benedict. Ægid. *d. cap.9.a num. 90.*

4 Declara secundò, vt inuecta in prædium conductum tacitè subiiciantur hypothecæ, necesse esse vt inducantur animo, vt perpetuò ibi sint, hoc est, non ad tempus, sed quandiu conductio durauerit, siue postea mutetur animus, & extrahantur, aut etiam alienentur, siue non. *l.in prædijs, §.vlt. ff. in quibus caus. pign. gloss. verbo induxerint, in præsenti,* Gregor. Lupez *d.l.5. verbo fincan obligadas,* Valasc *d.quæst.20. num.17.* Afflict. *decis.184.* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 1. cap.68. à num. 28.* vbi exemplificat in veste data sartori, quæ non est obligata pro pensione domus, quia non fuit tradita animo vt ibi esset perpetuò, & limitat dummodo non sint bona vxoris, & dummodo cesset fraus. Molin. *d.tract.2.disp.497. num. 4.* Alex. Trentacinq. *d.tit.de locat. conduct. resol.5. num. 2.vers. secundo,* vbi subdit in iudicis arbitrio residere an bona inducta in domum conductam, fuerint inducta vt in ea essent durante locatione, putà si esset vnus lectus, & alia ex quibus solent ornari cameræ, & instrumenta ad conficiendum panem & similia, additque non procedere hanc declarationem in mercibus venalibus inuectis, & illatis, cùm ibi non sint vt perpetuò permansuræ; nec etiam in instrumentis crediti illatis, & inuectis per conductorem in domum conductam, quoniam non videntur illata, & inuecta animo & proposito vt ibi perpetuò sint, donec duratura est locatio, sed solùm donec exigentur credita in illis descripta. Benedict. Ægid. *d. cap. 9. num.87.* Cancer. *d.cap. 14. num.4.* vbi ait quòd si conductor inuenerit codicem suarum rationum, vel instrumenta suorum debitorum, non censentur tacitè hypothecata. Quamuis Conan. *d.lib.4 cap.19.num.8.* & eum sequutus Menoch. *d. remed 3. adipisc. à n.131.* Ferdinand. de Mendoça *d. lib.2. cap.4. num.18. vers. sed omnibus his,* contra gloss. & communem sententiam teneant ad hoc vt inuecta & illata in prædium conductum pignori subiiciantur, non requiri eo animo induci vt ibi perpetuò sint.

5 Declara tertiò res alienas inuectas in domo patiente domino esse obligatas pro pensione. *gloss. verbo nam ea quoque, ad fin. in præsenti,* Negusant. *d.part. 2. in princ.memb.4. num.152.* Ceuall. *commun. contra commun.quæst.202. num.8.* Stephan. Gratian. *d.cap. 68.à num.15.* Aluar. Valasc. *de iure emphyt. quæst. 20.n.17.* Contrarium verò indistinctè sequitur Morla *d.tit.10. quæst.4 num. 8.in fine,* & cum distinctione Molin. *dict. disp 497.num. 6.* vbi post Gregor. Lop. ait Doctores communiter contrarium contra eam gloss. affirmare, nisi quandu dolus censeretur interuenisse ex parte domini rei aduersùs locatorem, qui tacuit videns rem suam in prædium conductum induci, vt locator fretus eo pignore non peteret tempore congruo pensionem, aut damnum rei locatæ. Sed D. Barbos. *in l. qua dotis 34.num.165.ff. soluto matrim.* sic distinguit. Aut ego induxi in domum conductam res alienas tanquam tales, & tunc procedit opinio glossæ, quia potuit dominus prohibere ne res suæ inducerentur quasi suo nomine: si ergo id non fecit, videtur consentire; dummodo patiatur illas induci vt perpetuò ibi essent, id est, durante tempore locationis. Aut dominus paritur res suas induci tanquam proprias inducentis, & tunc non videbitur consentire.

Declara quartò non procedere in fructibus, qui ex fundo colliguntur, quia illi sunt tacitè obligati domino prædij, etiam sine scientia, vt per Alex. Trentacinq. *d. resol.5.num.2.vers. hoc quod dicitur.* 6

Declara quintò conclusionem procedere non solùm in prima locatione, sed etiam in tacita reconductione, itaut subconductoris bona inuecta & illata pro pensione hypothecata censenda sint domino primo locatori, vt per Socin. *reg. 192. limit. 6.* Ceuall. latè *d.quæst. 202. à num. 1.* Vincent. Caroc. *de locato part.5. quæst.3.* Didac. à Britto *ad rub. de locato & conducto p.2. §.1. num. 10.* vbi *num.11.* respondet ad text. ex diametro contrarium *in l. si in lege §. si colonus. ff. hoc tit.* Stephan. Gratian. *dict. cap.68. num.1.* Ruginel. *practicar. quæst. cap.33.num 3.* Cancer. *d.cap. 14. de locat. num.5.* Molin. *d. tract.2. disput.489. num.1.* Et si quis subconduxerit tantùm inferiorem partem domus, eius bona non erunt hypothecata, nisi tantummodo pro rata pensionis debitæ ratione dictæ inferioris partis; non autem pro integra pensione totius domus. Ita Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap.33. num.49.* Gabr. Pereira eius filius *d.decis.117.* Melch. Phæbus *Lusit. decis. tom.2. aresto 22.* Didac. à Britto *loco proximè citato.* Ceuall. *d.q.202 n.1.* 7

Declara sextò etiam bona minoris inuecta & illata in domum conductam esse tacitè hypothecata pro pensione domus, vt per Tiraq. *ad l.16. connub. gloss.8. num.189.* Ioseph. Ludou. *Perus. decis.75.p.2.* Surd. *decis.287.num.25.* Morl. *d.tit. de locat.q.4.* Alex. Trentacinq. *d.tit. de locat. resol. vlt. num.5.* vbi intelligit quando minor conduxit domum secundùm statum, & conditionem suam condecentem, Steph. Grat. *d.cap. 68. n.5.* vbi *n.6.* reddit rationem, quia obligatio intelligitur prohibita per ipsos minores, secus per legem per quam censetur constituta huiusmodi hypotheca, & cùm interueniat decretum legis, non requiritur aliud decretum iudicis. 8

Declara septimò dominũ præferri pro pensione in inuectis, & illatis anterioribus creditoribus, quando sumus in domo accepta pro conseruatione rei, prout in horreo, & apotheca, secus in ea quæ conducitur ad habitandum, vt per Carpan. *super constit. Mediolan. cap.390.* Ioseph. Ludou. *Perus. decis.84.p.2.* Mut. *super consuet. Panorm. cap.34.n.6.* Steph. Gratian. *d.cap.68. num.4.* Alex. Trentacinq. *d.tit. de locat resol.5.num.3.* 9

SVMMARIVM.

1 *Conductor rem conductam potest sublocare, nisi sublocatio expresso pacto illi sit adempta, & num.2.*

3 *Studiosus recedens de domo conducta, potest in locum suum alium subrogare iure locationis, non verò societatis. intellige vt num.4.*

5 *Socius an recedens à domo possit partem suæ habitationis locare altero inuito.*

6 *Subconductor quando teneatur pensionem soluere in defectum primi conductoris, remissiuè. & si non soluerit, quando possit expelli, remissiuè num. 7. & quando subconductoris bona inuecta & illata sint pro pensione hypothecata domino primo locatoris, pariter remissiuè, num. 8.*

L. Nemo prohibetur. VI.

Idem A. Victorino.

1 Conductor rem conductam sublocare potest, nisi sublocatio expresso pacto illi sit adempta. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.* Aloys. Leo *in 4. fol. 44 verso.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Conan. *comment. iuris lib. 7. cap. 12. num. 17.* Gregor. Lopez *l. 5. gloss. 3. post princip. tit. 8. part. 3.* Afflict. *decis. 401. num. 2.* Anton. Gom. *tom. 2. variar. cap. 3. num. 11.* Rebuff. *de priuileg. scholast. priuil. 12.* vbi ait quòd studiosus recedens de domo conducta,
3 potest in locum suum alium subrogare iure locationis, non societatis, quia est electa industria personæ, & socij. Suar. de Paz *in practic. tom. 3. cap. 6. §. 3. n. 2.* Nicol. Mozz. *de contractib. tractat. de locat. tit. de naturalib. locationis, num. 4.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib. 2. tit. 2. num. 44.* Cancer. *variarum resolut. part. 1. cap. 14. de locat. & conduct. num. 2.* vbi id intelligi, cum eo tamen vt locet alteri æquè
4 idoneo, & ad eundem vsum, Molin. *de Iustit. tract. 2. disput. 489. num. 1.* vbi *num. 2.* subdit quòd quando res deputata est ad certum vsum, aut ad eum locari consueuit, si aliud expressum deductúmque non fuerit in pactum, ad eum solum vsum censetur locata. Azor. *instit. moral. part. 3. lib. 8. de locat. cap. 3. quæst. 8.* vbi etiam conclusionem locum habere ait quando primus conductor rem locauerit æquè idoneo, & ad eundem vsum, & addit ex Panorm. scholarem, qui cum alio scholari habitat in eadem domo conducta, posse si recedat, in locum suum alterum scholarem substituere. Rebell. *de obligat. instit. part. 2. lib. 14. quæst. 17. num. 1.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib. 25. num. 505.* Card. Pereira *de extinct. emphyt. cap. 4. num. 39. in princip.* vbi ait dispositionem huius text. ad colonum modici temporis restringi debere.

5 An socius recedens à domo partem suæ habitationis altero inuito locare possit? vide Felin. *in cap. inter dilectos num. 25. de fide instrum.* Rebuff. *d. priuil. 12.* Azor. *d. quæst. 8. vers. quares,* qui per gloss. *verbo succedit in §. vlt. Instit. hoc tit.* resoluunt posse iure conductionis, prohiberi tamen iure societatis, quæ vincit ius locationis quandocunque videtur electa industria certæ personæ.

6 De subconductore quando teneatur pensionem soluere in defectum primi conductoris, resoluit Molin. *d. tract. 2. disp. 489. n. 1.* & quando si non soluerit,
7 possit expelli, vide posita *in collect. ad l. ædem, sup. hoc eod. tit. post princip. vers. procedit quoque.* & quan-
8 do subconductoris bona inuecta & illata sint pro pensione hypothecata domino primo locatori, vide similiter posita *in collect. ad l. certi iuris, declar. 5. supr. hoc eod. tit.*

SVMMARIVM.

1 *Fideiussor pro vectigalibus ad certum tempus intercedens, tempore finito non tenetur ampliùs, & n. 2.*

3 *Fideiussores liberari renouato contractu societatis.*

4 *Conductorem, obligatum cum instrumento garentigio, ad mercedem, & sic non soluendo, incarcerari posse; si tacitè reconduxit, non posse etiam pro mercede non soluta carcerari.*

5 *Prorogationem fieri non posse, nisi in præiudicium prorogantium.*

6 *Permissum ad tempus censeri postea prohibitum.*

L. Si cùm Hermes. VII.

Idem A. Terentiano.

Fideiussor pro vectigalibus ad certum tempus intercedens, finito tenpore ampliùs non tenetur. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.* 1

Probat hic text. quòd licèt tacita prorogatio, hoc est, reconductio, censeatur facta io contractu locationis pro eadem annua, aut menstrua, vel alia simili pensione, quæ in primo contractu fuerat constituta cum omnibus qualitatibus, vinculis & clausulis accessoriis ibidem positis, hoc debet intelligi in dependentibus à mera voluntate partium, vt pignus, hypotheca, terminus solutionis, & similia; secus si vincula cautionis, & alia id genus dependerent à tertij voluntate, quia talia in eius preiudicium non censentur repetita in reconductione. Item probat quòd si pro obligato ad tempus quis fideiussit, & postea prorogetur, non tenebitur fideiussor, nisi de eius voluntate fuerit facta prorogatio. vide Greg. Lop. *l. 7. gloss. 2. tit. 7. part. 3. & l. 20. gloss 4. tit. 8. part. 5.* Deci. *in cap. de causis num. 7. vers. quartò limitatur, cum seqq. de officio deleg.* adden. ad Capell. Tholos. *decis. 131.* Hippol. *in rub. de fideiussori b. n. 89.* Afflict. *decis. 353. num. 2.* Tiraquell. *de retractu conuent. §. 1. gloss. 7. n. 32.* Strach. *de mercat. tit. de decoctor. part. 5. à princip.* Anton. Gom. *tom. 2. var. cap. 3. num. 17. & cap. 13. num. 21.* Menoch. *cons. 120. num. 29 & 30.* Vincent. Caroc. *de locat. & conduct. part. 2. tit. de renouat. locat. num. 6.* Decian. *cons. 72. vol. 2.* Anton. Gabr. *commun. lib. 3. tit. de nouation. conclus. 3.* Carthar. *decis. 13. num. 3.* Gutier. *de iuram. confirmat. part. 1. cap. 49. num. 14. cum seqq.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib. 3. tit. 15. num. 22.* D. Barbos. *in l. 1. art. 1. num. 76. ff. de iudic.* Mascard. *de probat. conclus. 990. num. 6. & concl. 1107. num. 12.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disput. 498. num. 12.* Cancer. *variarum resolut. part. 1. cap. 14. de locat & conduct. num. 65.* vbi subdit quòd 3
renouato contractu societatis fideiussores sunt liberati, & *num. 66.* tenet conductorem, qui cum instrumento garentigio, erat obligatus ad mercedem, & sic non soluendo, poterat incarcerari, si tacitè reconduxit, non posse etiam pro mercede non soluta carcerari. Ceuall. *commun. contra commun. quæst. 754. num. 39.* vbi 4
ait in hoc text. non fuisse vnum contractum, sed interuenisse secundam conditionem, io qoa fideiussores non tenentur, cùm per dictam secundam conditionem censeatur respectu tertij contractus primus innouatus; & *num. 40.* distinguit in hunc modum. Aut fideiussor intercessit ad tempus limitatum, & tunc si tempus prorogetur à contrahentibus, remanebit fideiussor liberatus, vt *in l. si vt cert. §. qui impleto, ff. hoc. tit.* Aut fideiussor obligatus est purè sine temporis præfinitione, tunc non erit liberatus, quia sua obligatio iudicatur perpetua; & sic nullum patitur præiudicium, & citat hanc distinctionem tenentes Gutier. *de iuram. confirm. part. 1. cap. 49. num. 15 in fine.* Anton. Thesaur. *Pedem. decis. 125.* Fachin. *controuers. lib. 2. cap. 88. vers. sed contrariam sententiam.*

Notatur

5 Notatur ad hoc quòd protogatio non potest fieri nisi tantùm in prorogantium præiudicium, vt per Tiraq. *de retract. lig. §. 1. gloss. 10. num.* 30.

6 Notatur etiam ad hoc quòd permissum ad tempus censetur postea prohibitum, vt per Tiraq. *de retractu convent. §. 1. gloss. 2. num.* 46. & plures per me citatos *de Axiomat. iuris vsufreq. axiomat.* 178. *num.* 4.

SVMMARIVM.

1 *Remissio congrua debet fieri propter sterilitatem, nisi aliud fuerit conuentum, & num.* 2.

3 *Sterilitas quando dicatur, remissiuè.*

4 *Sterilitas probari debet per testes, custodes, & inspectores frumenti.*

5 *Sterilitas regulariter non excusat nisi in casu, quo labes omnem fructum abstulit, secus si aliqui fructus supersint, licèt non sufficiant ad dimidiam pensionem soluendam.*

6 *in Locatione certa merces necessariò interuenire debet. an oporteat huiusmodi locationis merces sit in pecunia numerata, remissiuè, num.* 7.

8 *Remissio pensionis non fit quando conductor renuntiauit casibus fortuitis. declara, vt n.* 9. 10.

11 *Intellectus verborum*, vt mos regionis postulat, *l. licèt certis, C. de locat. & conduct.*

12 *Sterilitas quæ dicatur vt pensio pro rata minui debeat, & quota pars fructuum deperditorum sufficiat. & quòd colono incumbat probare sterilitatem, num.* 13.

14 *Remissionem pensionis non fieri in aliquibus euentibus, de quibus hîc, & num.* 18.

15 *Conductor an veniat excusandus qui nec seminauit, nec coluit prædios, si postea constiterit per fortuitum euentum incendij, vel alterius labis, fructus fore omnino deuastandos si nascerentur.*

16 *Sterilitas si accidat per culpam operarum conductorum ministrantium, quid.*

17 *Conductor si impediatur frui re conducta, facto & culpa locatoris, quid.*

19 *Sterilitas compensatur cum vbertate præcedentis, aut sequentis anni, ex iis, pro quibus prædium erat conductum.*

L. Licèt certis. VIII.

Idem A. Higinio.

1 Remissio congrua debet fieri propter sterilitatem, nisi aliud fuerit conuentum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Ordin. Reg. Lusit. *lib. 4. tit. 27. & l. Hisp. 23. tit. 8. p. 5.* Rebuff. *ad leges Galliæ tom. 1. tit. de litter. obligat. art. 1. gloss. vnic. num.* 32. Gig. *de pensionib. quæst. 93. num. 2.* Menchaq. *controuers. vsufreq. part. 2. cap.* 54. Pinel. *in l. 2. C. de rescind. vendit. part. 1. cap. 3. num.* 18. Couarr. *pract. cap. 30. à princip.* Anton. Gom. *tom. 2. var. cap. 3. num. 18. in princ.* Valasc. *de iure emphyt. quæst. 27. num.* 23. Vincent. Caroc. *de locato, part. 4. tit. de remiss. mercedis*, Surd. *decis. 155. num. 6. & decis.* 326. Nicol. Mozz. *de contract. tract. de locat. tit. de accidentalibus*
3 *locat. num. 1. cum seqq.* Ceuall. *commun. contra commun. quæst.* 57. vbi quando dicatur sterilitas, Morl. *in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 10. in premiss. num. 18. & quæst. 1. per totam*, Cabed. *Lusit. decis. 34. num.*
4 *5. cum seqq. part. 1.* vbi *num.* 8. quòd sterilitas debet probari per testes, custodes, & inspectores frumenti,
& *num.* 13. quòd sterilitas regulariter non excusat 5
nisi specialiter in casu, vbi labes omnem fructum abstulit, secus si aliqui fructus superstiot, licèt non sufficiant ad dimidiam pensionem soluendam, Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuentionib. lib. 5. tit.* 8. Cardos. *in praxi iudicum, verbo locatio num.* 22. Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib. 2. concl.* 23. Molin. *de Iustit. tract. 2. disp.* 495. Azor. *instit. moral. part. 3. lib. 8. de locat. cap.* 10. Benedict. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure, ff. de iustit. & iure, part. 1. cap. 9. num.* 39. latè Didac. à Britto *in cap. propter sterilitatem, hoc tit.* & *ibi in collectan.* multa adduximus, quæ hîc pro exornatione huius text. deseruire possunt.

Certis annuis quantitatibus, &c.] Ergo in loca- 6
tione certa merces necessariò debet interuenire, vt per Pinel. *in rub. de rescind. vendit. part. 2. cap. 3. num.* 5. Anton. Gom. *tom. 2. var. cap. 3. num.* 5. Valasc. *de iure emphyt. quæst. 11. num. 5. &* 10. Petr. Greg. *syntagm. iuris part. 3. lib. 27. cap. 1. num.* 10. Henric. Bocer. *disp. de vniuerso iure, part. 1. class. 2. disp. 4. num.* 54. Pichard. *in §. 1. num. 1. cum seqq. Instit. hoc tit.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 5. tit. 1. num. 5. & tit. 2. in princip.* Didac. de Britto *ad rub. de locato part. 1 §. 4.*
à num. 1. Bened. Ægid. *d. cap. 9. num.* 33. vbi an huius- 7
cemodi locationis merces in pecunia numerata esse oporteat.

Si tamen expressum non est in locatione, &c.] Ergo 8
remissio pensionis non fit quando conductor renuntiauit casibus fortuitis, tunc enim, esto sterilitas adueniat, tenetur ad integram pensionem, *l. Hisp. 23. tit. 8. part.* 5. Anton. Gom. *d. tom. 2. cap. 3. num. 19. vers. item*, Pinel. *in l. 2. C. de rescind. vendit. part. 1. cap. 3. num.* 26. Suar. *receptar. sentent. verbo casus*, Valasc. *de iure emphyt. quæst. 27. num.* 34. Mandel. *cons. 1. à num.* 10. Menoch. *de arbitr. casu* 80. *num.* 1. Menchaq. *controu. vsufreq. cap. 54. num.* 6. Gutier. *de iuram. confirm. part. 1. cap. 24. num.* 1. Molin. *d. disp. 495. num.* 19. Azor *d. lib. 8. cap. 10 quæst. 2. vers. quarta*, Morl. *in emporio iuris part. 1. tit. 10. quæst. 1. num.* 19. Benedict. Ægid. *d. cap. 9. de locat. & conduct. num. 38. vers. tertio*, Castill. *quotidian. lib. 3. cap. 3. num.* 48. vbi *num.* 54. tenet sat esse renuntiare genericè casibus fortuitis, nullum in specie exprimendo.

Declara tamen quòd licèt verum sit quòd possit 9
conductor ad casum fortuitum se obligare, licèt regulariter de iure ad illum non teneatur, tamen ita demum tenebitur, si talis casus fortuitus non adueniat culpa locatoris, tunc enim non tenetur de eo conductor, Caroc. *de locat. & conducto part. 4. de casibus quæst. 5. in princ.* Surd. *cons. 12. num. 63. & decis. 326. num.* 56. Castill. *d. cap. 3. num. 56. vbi numer.* 59. agit de intellectu *l. 2. tit. 9. lib. 9. noua Recopil.* expressò statuentis quòd quamuis casus fortuitus obueniat ob factum Regis, & bellum ab eo motum, nulla conductori fiat remissio, Nicol. Mozz. *d. tit. de accidental. locat. num.* 27. Cardin. Mantic. *d. tit. 8. num.* 17.

Declara deinde quòd licèt conductor renuntians 10
casibus fortuitis teneatur ad integram pensionem, esto sterilitas adueniat, vt *suprà* vidimus, non videtur tamen sensire de insolitis, aut rarò contingentibus, Pinel. *d. cap. 39. num. 29. in princ.* Anton. Gom. *d. cap. 3. num.* 18. Menchaq. *d. lib. 3. quæst. vsufreq. c. 54. num.* 6. Mandel. de Alba *cons. 1. num.* 5. Sebast. Medices *de compensat. part. 1. quæst. 45. in fine, & in tract. de casibus fortuitis part. 1. quæst.* 15. Gutier. *d. cap. 24. num.* 6. Azeued. *l. 2. num. 9. cum seqq. tit. 9. lib. 9. noua Recop.* Anchar. Regien. *lib. 3. quæst. familiar. quæst. 36. num. 7. &* 8. Vincent. Caroc. *de locato p. 4. de casibus*

quaest.8.num. 6.cum seq. Ceuall. *commun. contra commun.quaest.702.num.2. & 3.* Cardin. Mantic. *d.lib.5. tit.8.num.3.& 18.*Molin.*d.disp.495.num.20.*vbi reddit rationem, quoniam contrahentium intentio sub illis verbis generalibus non videtur se extendere nisi ad casus fortuitos, ac solitos, de quibus tunc cogitari poterat, euenire posse, Castill.*d.cap.3.num.*80. Didac.à Brito *ad d.cap.propter sterilitatem,n.*70. vbi resoluit factam renuntiationem casuum fortuitorum, ac etiam pactum per quod conductor suscipit in se omne periculum, comprehendere quidem omnes casus fortuitos & insolitos, dummodo non sint omnino insoliti, & rarissimè contingentes, ad quos verosimilis mens contrahentium tanquam ad incogitata non protenditur; additque quòd quando generalem casuum fortuitorum renuntiationem praecedit specialis aliquorum casuum expressio, veluti si conductor dicat, Renuntio pluuiis, incendio, & omni casui fortuito, tunc in tali renuntiatione non comprehenduntur nisi casus similes, vel minores expressis. Et qualiter dicatur casus insperatus, aut insolitus? vide Pinel.*d.cap.3.num.32.*Menoch.*de arbitr. casu* 80. Cardin.Mantic. *d.tit.8. num. 6. in fine.* Ioan. Gutier. *de iuram.confirm part.1.cap.24 num.*8. Seraphin. *de priuileg.iuram.priuil.*106.*num.*5. Azeued.*dict.l.2 num.*54. *tit.9.lib 9 noua Recopil.*Ceuall. *commun. contra commun.quaest.702.in fine.* Vincent. *de locato & conduct. part.4. de casibus quaest. 9. per tot.* remissiuè Castill.*d. cap.3.à num.*104 vbi ex *num.* 95. optimè aduertit iudicis manus non adeò ligatas, iudiciíve arbitrium non ita exclusum, vt ipse aliquando iuxta facti contingentis naturam, & circunstantias arbitrari non valeat quid aequius & menti contrahentium magis conueniens sibi videbitur; verba nanque contrahentium talia esse poterunt, vt omnino incogitatum, aut insolitum & rarissimè contingentem casum non contineant, nec apta sint continere: poterunt etiam adeò vniuersaliter proferri, vt nullum casum exclusum diiudicare debeamus, atque conductori imputare quòd sibi non consuluerit, aut quòd ita absoluta & generalia verba protulerit: & *num.* 106. subdit sustineri non posse Cornei & aliorum resolutionem asserentium casuum renuntiationem non comprehendere insolitum nimis.

11 *Vt mos regionis postulabat.*] Refert Menoch. *consil.37.num.71.* ex Angel. duos esse sensus, & intellectus horum verborum, primum quòd ea significent moris fuisse in ea regione quòd Notarius, qui de instrumento locationis rogabatur, in ipso instrumento scriberet conductorem in se suscepisse periculum sterilitatis, id quod non reperiebant descriptum in eo instrumento, cuius casus in hac l. refertur; secundum & sanè veriorem quòd mos regionis erat vt semper conductores pacto expresso in se reciperent periculum sterilitatis, & in casu huius apparebat locationem factam pacto illo non adiecto; quocirca ab Alexandro Imp. responsum hic fuit damnum ad locatorem spectare, atque ita illi consuetudini statut, nec suppletur ex consuetudine, cùm consuetudo esset, quòd pacto expresso periculum susciperetur; & tandem concludit Menoch.*citato loco,*textum *in praesenti* probare hanc assertionem, quòd scilicet non possit Notarius addere hanc clausulam, si consuetudo contraria existat.

12 *Et quae euenerunt sterilitates*, &c.] Sterilitas quae dicatur, vt pensio pro rata minui debeat, quaenam & quota pars fructuum deperditorum sufficiat? vide *l.Hispan. 22. tit.8.part. 5.* Pinel.*ad l. 2. C. de rescind. vendit.part.1. cap.3.à num.* 12. Anton. Gom. *tom.2. var. cap. 3. num.* 18.|Aluar. Valasc. *de iure emphyt. quaest.27. num.24.* Gam. *Lusit. decis.42. num. 1.* Viui.*tom.1.commun. opin.lib.4.tit.44.num.7. vers. vnde pag.*658. Menoch. *de arbitr. casu* 76. Menchaq. *vsufreq.cap.54.* Mascard. *de probat. concl.* 1333. *num.4. cum seqq & conclus.* 1339.*à num.* 3. Anton. Thesaur. *Pedem.decis.*108. Ioan. Garc.*de expensis cap.13.num.9.* Mozz. *de contractib. tract. de locat. tit. de accidental. locationis num.11. cum seqq.* Card. Pereira *de extinct. emphyt.cap. 4. num. 24. ad fin.* Bernard. Graeuz. *ad pract. Camera Imper.lib.2.concl.23. consid.* 1. Cardin. Mantic. *d lib.5 tit.8.num.*30. Molin. *de Instit. tract.2. disput. 495. num. 2. cum seqq.* Morl. *in emporio iuris part.1.tit.10.quaest.1.num.12.*Castill. *d.lib. 3.cap.3. à num.*36.

Et quòd colono incumbat probare sterilitatem, vide Mascard.*d.concl.* 1333. *num.2.* Morl. *d. quaest.1. num.15.cum seqq.* 13

In aliquibus tamen euentibus nulla propter sterilitatem fit remissio pensionis conductori. Primus tradi consueuit, quando ea sterilitas culpa conductoris euenit, vt quia malè, aut intempestiuè praedium coluit, vel fructus ex eo intempestiuè collegit, vel quia segetes non purgauit malis herbis, cùm posset id vtiliter fieri, vel quia fructus negligenter custodiuit pro circunstantiis concurrentibus, aut quacunque alia ratione, *l.ex conducto, §.si vis, l.si merces, §.conductor, ff. hoc tit.* Ordin. Reg. Lusitan. *d.tit. 27. §. fin. d.l. Hisp.22.in fine,* vbi Gregor. Lop. *verbo por su culpa,* Bossi.*in tit.de remissione mercedis,num.*39. & 97. Valasc. *d.quaest.27.num.*39. Surd.*decis.87.n.3.cum seqq.& decis.*130 vbi quòd non tenetur iterum seminare, Molin.*d.disp* 495.*num.13.vers.secundus*, Rebell. *de obligation.instit.part. 2. lib. 14. quaest.8.num. 2. cum seqq.* Azor.*instit.moral part.3.lib. 8. de locato & conducto cap.10.quaes.2 vers prima,*Matt. *in votis nouiss. decis. voto 1.num.*18. 14

An autem excusandus veniat conductor qui nec seminauit, nec coluit praedium, si postea constiterit per fortuitum euentum incendij, vel alterius labis fructus fore omnino deuastandos si nascerentur? Negat Valasc.*d.quaest.27.num.*42.& non immeritò cum hac resolutione dubius pertransit Rebell.*d. quaest.8, num.3.& 4* 15

Sed quid si sterilitas per culpam operariorum conductori ministrantium accidat? vide Syluest. *in sum. verbo locatio quaest.*17. Valasc. *dict.quaest. 27. num.*41. Rebell.*d.quaest.8.num.5. & 6.* qui satis esse putant leuem culpam famuliarium ad denegandam remissionem conductori, contrahendámque obligationem restituendi damnum rebus locatis illatum. 16

Quid etiam si conductor impediatur frui re conducta facto, & culpa locatoris. Dic faciendam esse pensionis remissionem, agereque posse conductorem contra locatorem vt sibi resarciat omnem vtilitatem & interesse quod ex conductione percipere poterat, si ipse locator nihil faceret, de quo vide Verall.*decis.* 183.*num.2,& 3.part.1.*Magon.*Florent. decis.67. n.1.* Aloys.Ricc.*in collect.decis.part.4.collect.*1033. Morla *d.tit.10.quaest.1.num.*23.Rebell.*d.quaest. 8.n. 2.* Castill. *d.lib.3.cap.3.num.*26. Et de casu fortuito contingente culpa locatoris, agunt Mozz.*d.tit. de accidental. location.num.*27.Surd.*decis.*326.*num.*56. Card. Mantic. *d.lib 5.tit.8.num.*17. 17

Secundus casus in quo pensio non remittitur conductori propter sterilitatem, & quando calamitas, quae fructus abstulit, valde consueta est in eis locis; solent enim regiones aliquae valde esse subiectae imbribus & inundationibus fluuiorum. Ita *l.ex conducto, §.si vis, vers.sed etsi, ff.locati, d. l. Hispan.* 22. Pinel. *d. cap.3.num.* 30. Valasc. *d. quaest.27. num.* 34. 18

Surd.

Surd. *conf.* 34. *num.* 4. Morl. *d. tit.* 10. *quaſt.* 1. *num.* 20. *verſ. ſecundo*, Caſtill. *d. lib.* 5. *cap.* 3. *num.* 24. *cum ſeqq.* Molin. *d. diſp.* 495. *num.* 12. vbi *num.* 15. tertium enumerat caſum, veluti ſi fructus corrumpantur, aut pereant quando iam ſunt plenè in domumve recepti, vt ſi vinum acuerit, aut effundatur, triticum computreſcat, poſtquam fuerit receptum, aut vi, vel furto ablata hæc ſint; quia tunc penſio non remittitur.

19 *Vbertate aliorum annorum*, &c.] Notatur ad hoc quòd cum vbertate præcedentis, aut ſequentis anni ex iis, pro quibus prædium erat conductum, compenſatur ſterilitas, vt per Ordin. Reg. Luſit. *lib.* 4. *tit* 27. §. 1. *l. Hiſp.* 23. *tit.* 8. *part.* 5. Sebaſt. Medices *in tract. de compenſat. part.* 1. *quaſt.* 45. *num.* 9. Suar. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 14. *num.* 508. *pag.* 682. Menchaq. *vſufreq. cap.* 54. *num.* 10. Valaſc. *d. quaſt.* 27. *à num.* 44. Marc. Anton. de Amatis *decif.* 126. *num.* 26. Menchaq. *vſufreq. cap.* 54. *num* 10 D. Barboſ. *in l. diuortio*, §. *fin. num.* 6. *cum ſeqq. ff. ſoluto matr.* Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib.* 2. *concl.* 23. Cardin. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib.* 5. *tit.* 8. *num. fin.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.* 1. *cap.* 195. *num.* 14. Morla *in emporio iuris part.* 1. *tit.* 10. *quaſt.* 1. *num.* 18. Leſſi. *de Iuſtit. lib.* 2. *cap.* 24. *dub.* 3. *num.* 19. Rebéll. *de obligat. iuſtit. part.* 2. *lib.* 14. *quaſt.* 8. *num.* 11. Molin. *d. diſp.* 495. *n.* 16. vbi reſoluit quòd ſi vbertate alicuius, aut aliquorum præcedentium annorum eiuſdem contractus, ſiue illi immediati, ſiue mediati anno ſterilitatis ſint, tota ſterilitas compenſetur, nihil de penſione eſt remittendum: ſi verò ſolùm compenſetur pars, reliqua ſolùm pars proportionalis eſt remittenda: ſi autem quod remiſſum fuerit, vbertate ſequentis, aut ſubſequentium annorum eiuſdem contractus compenſetur, repeti id poterit, quod ita fuerit compenſatum; idque eſto quod remiſſum fuit ſub nomine donationis, aut condonationis fuerit remiſſum, niſi ſterilitas euenerit vltimo anno totius contractus conſcio locatore de vbertate præcedentium annorum, tunc enim ſi ſub nomine donationis remittatur, repeti deinde poterit, ſecus autem ſi inſcio locatore vbertatis præcedentium annorum, id ſub nomine donationis remittat, nam tunc poterit illud repetere, & *num.* 17. diſputat quanta eſſe debeat vbertas præcedentium, aut ſequentium annorum vt locum habeat compenſatio ſterilitatis, Benedict. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure, ff. de iuſtit. & iure, part.* 1. *cap.* 9. *num.* 40. vbi etiam quærit cur propter ſterilitatem penſio colonis remittatur cum vbertate ſuccedente illis immodicum lucrum non auferatur? Didac. à Britto *ad d. cap. propter ſterilitatem num.* 79. *cum ſeqq.* vbi *num.* 80. ſubdit quòd in caſu, quo in fine vltimi anni, in quo contigit ſterilitas, locator rei dominus ſciens vbertatem annorum præteritorum, nihilominus donationis verbo penſionem remiſerit, tunc non poterit eandem vbertatem obiicere, vt ratione illius fiat compenſatio cum anno ſterili, & *num.* 82. declarat vt ſtante anno ſterili ſtatim facienda ſit remiſſio penſionis, non expectata vbertate, quæ poterit euenire in annis ſequentibus; & *num.* 83. tandem aduertit prædicta, quæ de compenſanda ſterilitate dicta ſunt propter vbertatem cæterorum annorum contractus, legitimè adaptari ad locationem prædiorum vrbanorum, caſu quo vbertas fructuum poſſit etiam reſpectu prædij vrbani conſiderari, per quam ſterilitas compenſetur.

SVMMARIVM.

1 *Succeſſor ſingularis non tenetur ſtare colono, niſi ius coloni ſit reſeruatum in contractu, & num.* 2. *Amplia*

I. ſingularem ſucceſſorem non teneri ſtare colono etiam partiario, n. 3. *intellige pro annis ſequentibus, ſecus quoad annum inchoatum, num.* 4.

II. quòd ſicut ſucceſſor ſingularis non tenetur ſtare colono, ſic nec colonus re per dominum alienata, cogitur perſeuerare in locatione, num. 5.

III. ſucceſſorem non teneri ſtare colono quando ſuccedit per priuationem, & extinctionem iuris, quod competebat locanti, num. 6. *ſecus ſi ſuccedat per tranſlationem iuris vnius in alium, & per adquiſitionem illius iuris, quod locans habebat, num.* 7.

IV. in bonis confiſcatis, in quibus non tenetur fiſcus ſtare locationi facta circa illa, non ſecus ac emptor, & legatarius, num. 8.

V. in ſucceſſore maioratus, qui non tenetur ſtare locationi facta de bonis maioratus per antecedentem illius poſſeſſorem, num. 9.

VI. in vſufructuario, qui locationi authoris ſtare non tenetur, immo conductorem expellere poteſt, num. 10.

VII. procedere diſpoſitionem huius leg. in emptore, qui habet ius in re, num. 11. *Limita*

I. in ſucceſſore neceſſario, qui tenetur ſtare locationi, num. 12.

II. in locatione ad longum tempus, puta ad decennium, num. 13.

III. quando ipſi ſucceſſori per prædeceſſorem fuit iniunctum vt teneretur ſtare contractui locationis, num. 14.

IV. quando ſucceſſor in re locata poſt locationem ſibi factam conuenit cum conductore vt perſeueraret in eodem contractu, aut id ei aliquo modo conceſſit, num. 15.

V. quando locator in ſecuritatem contractus locationis ſubiecerat rem locatam hypotheca, ſiue illam ſubiecerit in particulari, ſiue in vniuerſali, ſubiiciendo omnia bona ſua hypotheca in ſecuritatem eius contractus, num. 16.

VI. in emptore fructuum, qui tenetur ſtare colono, num. 17.

VII. in emptore fiſcali, num. 18.

VIII. in locatione facta per conductorem, n. 19.

IX. in fideicommiſſario, num. 20.

X. quando dominus iurauit non expellere colonum, num. 21.

XI. in emptore ſciente à vendente rem eſſe locatam, num. 22.

XII. vbicunque ſucceſſori ſingulari fuerint reſeruatæ penſiones, num. 23.

XIII. in vendente cum pacto redimendi, n. 24.

XIV. in creditore immiſſo in poſſeſſionem vigore Saluiani, num. 25.

XV. in ſucceſſore in re debitoris per ſententiam iudicis, num. 26.

XVI. in ſingulari ſucceſſore, qui non ſuccedit in plenum ius actoris ſui, num. 27.

XVII. in conductore iuriſdictionis, & fructuum alicuius feudi ad modicum tempus, num. 28.

XVIII. in ſucceſſore ex electione, num. 29.

XIX. in vxore, quæ tenetur ſtare locationibus factis circa bona paraphernalia per maritum, num. 30.

31 *Succeſſor Prælati, alteriúſve beneficiati, an & quando*

quando teneatur stare locationi per suum prædecessorem factæ.

32 *Successor singularis potest propria auctoritate expellere colonum. intellige vt num. 53.*

L. Emptorem IX.

Idem A. Fusco.

1 SVccessor singularis non tenetur stare colono, nisi ius coloni sit reseruatum in contractu. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* Aloys. Léo *super 4. fol. 45. verso*, Giphan. *tom. 1. pag. 330.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Ordin. Reg. Lusit. *lib. 4. tit. 9. l. Hisp. 19. tit. 8. par. 5.* Duen. *reg. 240.* Socin *reg. 487.* Hippol. *sing. 321.* Tiraq. *de retractu conuent. §. 3. glos. 1. num. 13. & seq.* Nenguzant. *de pignorib. part. 1. memb. 1. num. 6.* Anton. Gom. *tom. 2. var. cap. 3. num. 9. &* 10. Cou. *lib. 2. var. cap. 15. num. 1.* Mench. *controu. vsufreq. part. 2. cap. 53. num 5. cum seqq.* Pinel. *in l. 1. C. de bonis mat. part. 3. num 68.* Cort. *in memorab. verbo successor. pag. 834.* Octauian. *Pedem. decis. 82. num. 6.* Caualcan. *decis. 44. num. 43.* Hieron de Laurent. *Auenion. decis. 108.* Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 46. de contrah. empt. num. 47. pag. 620.* & *ibi* Bellacomb. *num. 78. & seq. pag. 621.* Guties. *in l. nemo potest, num. 42. ff. de legat. 1. & in tract. de tutel. part. 2. cap. 20. num. 3.* Nicol. Mozz. *de contractib. tract. de empt. & vendit. tit. de naturalibus empt. num. 37. & tract. de locato, tit. de naturalibus locat. a num. 2.* Alphan. *collect. 58.* Valasc. *de iure emphyt. quæst. 22. num. 4. & quæst. 29. num. 12. & cons. 40. 76. & 78.* Garc. Mastrill. *Sicil. decis. 5.* Capye. *decis. 182. num. 3.* Plot. *in l. si quando num. 191. cum seq. C. vnde vi.* Anton. Fab. *de erroribus pragmat. decad. 6. error. 6.* Vincent. de Franchis *decis. 216. 302. 334. & 488.* Surd. *decis. 172. 175. 264. & 265.* D. Barbos. *in l. si filiofam. §. fin. num. 1. cum seqq. ff. soluto mat.* Viui. *opin. 127. part. 1.* Anna *alleg. 92. num. 2. part. 2.* Capriol. *de successio lib. 1. fol. 34. num. 108. cum seqq.* Scapuccin. *in tract. de successore singulari, in præl. ante num. 7.* Ariminl. Tepat. *var. resolut. tom. 2. tit. 372.* Matt. *in votis nouis decis. voto 139.* Gam. *Lusit. decis. 297.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. collect. 93. & 631.* Cardin. Manric. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 5. tit. 10.* Stephan. Gratian. *Marchiæ decis. 99. num. 3. cum seqq. & discept. forens. tom. 1. cap. 37. per tot.* Cened. *ad Decretal. collectan. 76. num. 5. in fine*, Ceuall. *commun. contra commun. quæst. 756. num. 71. cum seqq.* vbi quòd conductor rerum fiscalium, & Reip. non potest expelli ab emptore in terminis huius l. Cardos. *in praxi iudicum & aduocat. verbo hæreditas num. 14. & verbo locatio num. 27.* Cald Pereira *quæst. forens. lib. 1. quæst. 23. num. 10. & de empt. & vendit. cap. 26. per tot.* Mol. *in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 10. quæst. 2.* Molin. *de Iustitia tract. 2. disp. 490. cum seqq.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 25. cap. 43. num. 534. cum seqq.* Cancer. *var. resolut. part. 1. cap. 14. de locat. num. 31. cum seqq.* Rebell. *de obligat. instit. part. 2. lib. 6. quæst. 9. sect. 1. & lib. 14. quæst. 11. num. 2.* Azor. *instit. moral part. 3. lib. 8. de locato, & conducto cap. 6.* Didac. à Britto *ad rub. de locato, & conducto part. 2. §. 5.* Rota coram Gregor. XV. *decis. 68. a num. 1.*

3 Amplia primò singularem successorem non teneri stare colono etiam partiario, de quo vide Osasc. *Pedem. decis. 82.* Menoch. *de arbitr. casu 215. num. 2.* Bellacomb. *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 43. num. 58. pag. 657.* Capriol. *de success. ab intestato num. 113. & seq. fol. 34.* Surd. *decis. 52. num. 1. & decis. 265. num. 11. & 53.* Vincent. de Franchis *decis. 334. part. 2* Valasc. *de iure emphyt. quæst. 30. à princip.* Scapuccin. *de success. singul. ampl. 1.* D. Barbos. *in d. l. si filiofam. §. fin. num. 50.* Cardin. Manric. *d. lib. 5. tit. 11.* Cald. Pereira *d. tract. de empt. cap. 26. num. 6.* Steph. Gratian. *d. tom. 1. cap. 37. num. 2.* vbi *num. 3.* post Surd. *decis. 40. num. 1. & d. decis. 52. num. 12.* Osasch. *d. decis. 82. in fine*, & Hieron. Gabr. *cons. 68. lib. 1.* intelligi pro 4 sequentibus annis, secus quoad annum inchoatum, pro quo est iam facta impensa, vel maior pars.

Amplia secundò quòd sicut singularis successor 5 non tenetur stare colono, sic nec colonus re per dominium alienata, cogitur perseuerare in locatione, vt per Surd. *decis. 52. num. 9. & decis. 264. num. 31.*

Amplia tertiò successorem non teneri stare colo- 6 no quando succedit per priuationem, & extinctionem iuris, quod locanti competebat, vt per Surd. *decis. 40. num. 10.* Gutier. *pract. lib. 2. quæst. 8. num. 8.* Gratian. *d. cap. 37. num. 6*, Marta *voto 139. num. 5* D. Barbos. *in d. §. fin. num. 10.* & Giurb. *decis. 63. num. 7.* qui 7 secus dicunt si succedat per translationem iuris vnius in alium, & per acquisitionem illius iuris, quod locans habebat.

Amplia quartò in bonis confiscatis, in quibus non 8 tenetur fiscus stare locationi factæ circa illa, non secus ac emptor, & legatarius, vt per Anton. Gom. *d. tom. 2. cap. 3. num. 10.* Pereg. *de iure fisci lib. 6. tit. 4. num. 40.* Molin. *d. tract. 2. disp. 491. num. 1.*

Amplia quintò in successore maioratus, qui non 9 tenetur stare locationi factæ de bonis maioratus per antecedentem illius possessorem, cùm ille non haberet dispositionem eorum bonorum etiam per locationem in tempus post vitam suam, vt per Anton. Gom. *l. 40. Tauri num. 84. & d. tom. 2. cap. 3. num. 8. concl. 3.* Menchaq. *d. cap. 53. num. 6.* Molin. *de primog. lib. 1. cap. 21. à num. 3.* Gutier. *Canon. lib. 1. cap. 36. num. 8. & 9. & lib. 2. cap. 8. num. 47. & de tutel. part. 2. cap. 29. num. 1.* D. Barbos *in d. l. si filiofam §. fin. num. 4. & 11. ff. soluto matrim.* Mol. *in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 10. quæst. 2. num. 16.* Molin. *d. tract. 2. disp. 491. num. 2.* Rebell. *de obligat. instit. part. 2. lib. 14. quæst. 11. num. 25.* Surd. *decis. 316. num. 78.* Vincent. Caroc. *de locato quæst. 1. num. 8. fol. 617.* Ceuall. *commun. contra commun. quæst. 636. ex num 19.* Mieres *de maioratu part. 4. quæst. 25. num. 2. cum seq. in noua edit.* Cald. Pereira *de renouat. emphyt. cap. 16. num. 7.* Pereg. *de fideicom. art. 40. ex num. 90.* Castill. *controuers. tom. 6. cap. 161. num. 15.* Franc. à Sousa *in §. actionum, Instit. de actionib. part. 4. num. 36.*

Amplia sextò in vsufructuario, qui locationi au- 10 thoris stare non tenetur, immo conductorem expellere potest, de quo vide Caualcan. *de vsufructu mulieri relicto num. 177.* Anton. Gom *d. cap. 3. num. 9. in princip. vers. immo habet etiam locum*, D. Barbos. *in d. §. fin. num. 5. vers. vnde vidimus*, Rebell. *d. quæst. 11. num. 15.* latè Castill. *lib. 1. de vsufructu cap. 73. per tot.* Surd. *decis. 264. num. 1.* Cancer. *var. resolut. part. 1. cap. 14. de locat. & conduct. num. 32.* vbi *num. 48.* resoluit proprietarium finito vsufructu non teneri stare locationi vsufructuarij.

Amplia septimò procedere dispositionem huius 11 l. in emptore, qui habet ius in re, vt per Cardin. Manric. *de tacitis & ambig. conuent. lib 5. tit. 10. num. 33.* Cancer. *d. cap. 14. num. 34. prope fin.*

Limita primò in successore necessario, qui tene- 12 tur stare locationi, vt per Cort. *in memorab. verbo successor. vers. sed quid in creditore*, Osasch. *Pedem. decis. 82. num. 6.* Benintend. *Bonon. decis. 54. ad fin.* Stephan. Gratian. *dict. cap. 37. num. 4.* Surd. *decis.*

decis. 40. num. 2. Cancer. d. cap. 14. num. 35.

13 Limita secundò in locatione ad longum tempus, puta ad decennium & vltrà, vt per Tiraq. de retractu lig. §. 3. gloss. 14. num. 8a. & de retractu convent. §. 3. glos. 1. num 14 cum seqq. Hippol. sing. 321. Valasc. de iure emphyt. quaest. 29. à num. 13. D. Barbos. d. §. fin. num. 37. ad fin. Scapuccin. in tract. de successore singulari ampl. 9. Cald. Pereira de extinct. emphyt. cap. 2. num. 24. Stephan. Gratian. d. decis. 99. num. 2. Fusar. de substitut. quaest. 526. num. 6. Gutier. canon. lib. 2. cap. 8. num. 26. Rebell. d. lib. 14. quaest. 11. num. 1. Benedict. Ægid. in repet. l. ex hoc iure, ff. de iustit. & iure part. 1. cap. 9. num. 7. Ordin. Reg. Lusit. lib. 4. tit. 9. in princip. ibi, por tempo que fosse menor de des annos. Lex tamen Hisp. 19. tit. 8. part. 5. solùm decidit successorem particularem teneri stare contractui quando ab antecessore res locata fuit in vitam totam accipientis, aut in perpetuum, nullam faciendo mentionem de locatione in decennium, aut vltrà; refert Molin. d. tract. 2. disput. 490. num. 2.

14 Limita tertiò, quando ipsi successori per praedecessorem fuit iniunctum vt teneretur stare contractui locationis, apposito hoc grauamine ac modo, aut deducendo id ei in pactum quando rem illi concessit, ita probat text. in praesenti, Ordin. Reg. Lusit. d. tit. 9. in princip. d. l. 19. Molin. d. tract. 2. disput. 490. num. 3. Surd. decis. 264. num. 7.

15 Limita quartò, quando successor in re locata post alienationem sibi factam conuenit cum conductore vt perseueraret in eodem contractu, aut id ei aliquo modo concessit; ita probat text. in praesenti, Ordin. Reg. Lusit. d. tit. 9. in princip. d. l. 19. Hisp. Molin. d. tract. 2. disput. 490. num. 4.

16 Limita quintò, quando locator in securitatem contractus locationis subiecerat rem locatam hypothecae, siue illam subiecerit in particulari, siue in vniuersali, subiiciendo omnia bona sua hypothecae in securitatem eius contractus; tunc enim licèt alienatio talis rei locatae, ac hypothecae subiectae in securitatem locationis valida sit, nihilominus si conductor expelli intenetur à successore particulari in ea re, poterit illi resistere eam retinendo atque excipiendo, seu opponendo sibi esse obligatam titulo hypothecae in securitatem quòd contractus seruabitur; de quo vide Couarr. vbi sup. num. 3. Anton. Gom. d. tom. 2. cap. 3. num. 9. Mich. Grass. tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 26 de contrah. empt. num. 80. Menchaq. quaest. vsufreq. cap. 53. num. 7. & c. 57. num. 13. Carpan. in constit. Medielan tit. de re locata cap. 399. Thesaut. Pedem. decis. 13. Vincent. de Franchis decis. 302. Gam. Lusit. decis. 243. D. Barbos. in d. §. fin. num. 31. Aloys. Ricc. in collect. deci. part. 4. collect. 1440. Fachinae. controuers. lib. 2. c. 88. Valasc. consult. 76. num. 8. cum seqq. Cald. Pereira de extinct. emphyt. cap. 2. à num. 23. & de renouat. emphyt. quaest. 12. num. 10. cum seqq. & de empt. & vendit. cap. 26. num. 34. ad fin & num. 35. Molin. d. tract. 2. disput. 490. num. 7. Stephan. Gratian. d. cap. 47. num. 25. Ceuall. commun. contra commun. quaest. 756. num. 18. cum seqq. Greg. XV. decis. 68. num. 2. vbi Beltramin. addit. 1. citat Surd. cons. 103. num. 10. Cancer. d. cap. 14. num. 41. cum seq. Vide Stephan. Gratian. Marchia decis. 99. num. 6. dat cautelam pro colono vt faciat apponi pactum quòd res conducta non debeat in alium alienari, & si contra fiat, alienatio sit nulla, & pro obseruatione contractus res sit ei specialiter hypothecata, nam tunc dominus non poterit transferre dominium in emptorem in praeiudicium coloni non consentientis. Vtrùm autem quando res solùm fuit subiecta hypothecae, in securitatem contractus locationis satis sit singularem successorem in ea re satisfacere conductori aestimationem totam eius quod sua illius intererat, seruari contractum locationis, vt possit illum expellere inuitum, an verò id non satis sit, sed teneatur stare contractui locationis? Communis Doctorum sententia censet satis esse offerre illi interesse, vt per Gregor. Lop. d. l. 19. verbo dos casos, Cou. d. cap. 15. num. 3. Valasc. cons. 76. num. 5. Cald. Pereira de renouat. emphyt. quaest. 12. num. 23. Stephan. Gratian. d. Marchia decis. 99. num. 4. vbi post multos, quos refert, resoluit quòd hypotheca specialis rei locatae absque pacto de non alienando ipsa re non habet illam vim vt praecisè alienatio non teneat, & cogatur emptor stare locationi, sed satis est solui interesse, secus autem stante pacto de non alienando rem locatam dicit. Quamuis contrarium, nempe non satis esse offerre illi, aut soluere interesse, sed teneri stare contractui locationis, si id ita conductor velit, existimauerit Molin. d. disput. 490. num. 7. motus Ordinar. Reg. Lusitana d. tit. 9. in princip. quae apud nostros seruari tantùm debebit.

Limita sextò in emptore fructuum, qui tenetur stare colono, vt per Scapuccin. de singulari successore ampl. 10. num. 12. Mantic. d. lib. 5. tit. 10. n. 33. Cancer. d. cap. 14. num. 32. & seqq. 17

Limita septimò in emptore fiscali, qui conductoribus fiscalibus stare tenetur, ne alioquin fiscus colono ad interesse teneatur, l. fin. vers. Papinianus, ff. de iure fisci. Peregr. de iure fisci, lib. 6. tit. 4. num. 33. Surd. cap. 331. n. 1. Valasc. de iure emphyt. q. 29. n. 28. vers. ad sextum, D. Barbos. in d. §. fin. num. 38. Cald. Pereira d. tract. de empt. cap. 26. num. 38. idem Valasc. cons. 40. num. 2. Ceuall. quaest. 756. à num. 71. vbi num. 77. cum seqq. an haec lex habeat locum in Ecclesia. 18

Limita octauò in locatione facta per tutorem, cui tenetur stare pupillus factus pubes, quia tutor habet plenum ius administrandi, & mandatum à lege, Cephal. cons. 255. num. 32. Surd. decis. 299. num. 2. Duen. reg. 240. limit. 3. Gom. d. tom. 2. cap. 3. num. 8. Couarr. d. cap. 15. num 5. & 8. Gutier. de tutel. part. 2. cap. 20. num. 6. Surd. decis. 299. num. 2. D. Barbos. in d. §. fin. n. 1. ad fin. & num. 7. Rebell. d. p. 2. lib. 14. q. 11. num. 14. Molin. d. disp. 492. num. 1. Valer. Reginald. d. lib. 25. num. 536. Steph. Gratian. d. cap. 37. num. 13. Cald. Pereira d. tract. de empt. cap. 26. n. 12. Cardin. Mantic. d. lib. 5. tit. 10. num. 23. 19

Limita nonò in fideicommissario, qui tenetur stare locationi factae per haeredem grauatum, vt per Porti. Imol. cons. 61. Marz. in epitome de fideicom. q. 39. Peregrin. de fideicom. art. 40. num. 92. & seqq. Intrigl. de substitut. cent. 3. quaest. 73. num. 5. Caroc. in tract. de locato tit. de suc. ess. quaest. 10. Fusar. de substitut. quaest. 526. num. 1. vbi reddit rationem, quia fideicommissarius est successor necessarius, & haeres grauatus plenam habet administrationem, ideo is, cui ex necessitate restituit, tenetur stare locationi. d. l. si filiofam. §. fin. ff. solute matr. & idem Fusar ibidem num. 3. cum seqq. post Peregr. d. art. 40. num. 102. ampliat siue fideicommissarius sit vniuersalis, siue particularis, & siue locator fuerit haeres primò grauatus, siue fideicommissarius grauatus alteri restituere, & limitat non procedere in locatione ad longum tempus. 20

Limita decimò quando dominus iurauit non expellere colonum, tunc enim ratione iuramenti locatoris cogitur emptor, seu successor singularis stare colono praecisè, ita ne soluendo interesse non sit satisfactum. Ratio, quia propter iusiurandum conductor habet specialem hypothecam, vnde dicitur habere ius in re, cui poterit insistere cum eodem effectu,

effectu, ac si bona locantis illi essent expressè obligata, Seraphin. *de privileg. iuram. privil.* 158. *num.* 2. Surd. *decis.* 225. *num.* 10. Cancer. *d. cap.* 14. *num.* 44. Stephan. Gratian. *d. Marchia decis.* 99. *num.* 7. & *discept. forens. cap.* 37. *num.* 22. vbi *num.* 23. cum Surdo *vbi suprà*, ampliat quando nulla obligatio bonorum adesset, cùm sufficiat simplex iuramentum super re locata. Greg. XV. *decis.* 68. *num.* 2.

22 Limita vndecimò in emptore sciente à vendente rem esse locatam, quia acceptando contractum de re locata, censetur illam acceptare cum omnibus suis qualitatibus; atque emere solum videtur ius quod venditor habebat, atque in illius statum successisse, ita Surd. *decis.* 225. *n.* 6. & 37. *cum seqq.* & *decis.* 264. *num.* 7. vbi *num.* 9. subdit quòd emptor dicitur locationi consentire eo ipso quod emit ab eo qui dicit rem esse locatam, Stephan. Gratian. *dict. cap.* 37. *à num.* 27. Cancer *d. cap.* 14. *num.* 43. Ceuall. *q.* 756. *à num.* 44. quamuis D. Barbos. *in d. l. filiofam.* §. *fin. num.* 31. contrarium teneat.

23 Limita duodecimò vbicunque successori singulari fuerint reseruatæ pensiones, tunc enim tenetur stare colono, Surd. *d. decis.* 264. *num.* 16.

24 Limita decimotertiò in vendente cum pacto redimendi, qui tenetur stare locationi per emptorem factæ, quia illi locationi videtur consensisse quando rem vendidit, & videtur illam fecisse emptor de voluntate venditoris, vt per Surd. *decis.* 264. *num.* 11. Cancer. *d. cap.* 14. *num.* 49. Scapucc. *de singulari successore limit.* 1. *num.* 1. & 2. succedens enim ex vi pacti de retrouendendo emptoris locationem ratam habere cogitur si citra fraudem præcessit locatio. Cardin. Mantic. *d. l.* 5. *tit.* 10. *num.* 34. Caroc. *d. tit. de success. quæst.* 12. Giurb. *decis.* 58. *num.* 8. Rota apud Pacif. *de Saluiano interd. decis.* 106. *à num.* 1. vbi *n.* 12. resoluit quòd emptor cum pacto de retrouendendo tenetur stare colono.

25 Limita decimoquartò in creditore immisso in possessionem vigore Saluiani, qui tenetur stare locationi, Greg. XV. *d. decis.* 68. *num.* 7. vbi Beltramin. *in addit. num.* 12. Rot. apud Pacifie. *post tract. de Saluiano interd. decis.* 105. *num.* 10.

26 Limita decimoquintò in successore in re debitoris per sententiam iudicis, nam & ista tenetur stare locationi, Alb. *cons.* 108. *num.* 6. Morl. *d. tit.* 10. *q.* 2. *num.* 9. Stephan. Gratian. *d. cap.* 37. *à num.* 4. Rot. *post tract. de Saluiano interdicto decis.* 105. *num.* 12. Giurb. *decis.* 58. *num.* 7. vbi limitat quando fraus & dolus in locatione concurrit. Surd. *decis.* 40. *num.* 2. vbi *num.* 3. tradit rationem, quia dicitur necessarius successor quicunque ius acquirit ex iudicis sententia, & quòd missio, quæ fit in executione sententiæ, dicitur necessaria, & *num.* 11. post Alb. *d. cons.* 108. *num.* 7. Pedem. *decis.* 82. *num.* 7. tenet quòd vbi locatio est facta in fraudem, tunc etiam succedens ex sententia non tenetur illi stare, Gregor. XV. *d. decis.* 68. *num.* 8. Marescot. *variarum lib.* 1. *cap.* 13. *num.* 19. Cancer. *d. cap.* 14. *num.* 35. Et quòd ista alienatio quæ fit in executionem rei iudicatæ, aut alias de iudicis mandato, dicatur necessaria saltem quoad effectum de quo agitur, vide Caroc. *de locato & conduct. part.* 2. *tit. de sing. success. num.* 19. Gutier. *d. lib.* 2. *can. cap.* 8. *num.* 49. Marescot. *d. lib.* 1. *cap.* 18. *num.* 3. Cardin. Mantic. *d. lib.* 5. *tit.* 10. *num.* 27. vbi declarat hoc procedere quando is, qui per sententiam succedit, succedit ex persona & iure prædecessoris, veluti si erat debitor successoris, secus si non succedat ex persona prædecessoris, sed per priuationem & extinctionem iuris illius.

27 Limita decimosextò in singulari successore, qui non succedit in plenum ius auctoris sui, vt per Vincent. de Franchis *decis.* 216. *num.* 2. Rota apud Pacific. *post tract. de Saluiano interdicto decis.* 105. *num.* 11. Cardin. Mantic. *d. lib.* 5. *tit.* 10 *num.* 25

Limita decimoseptimò in conductore iurisdictionis, & fructuum alicuius feudi ad modicum tempus, quia tenetur habere ratum gestum per locatorem ante locationem, sed est in eius electione si non vult habere ratum soluere interesse, vt per Vincent. de Franchis *d. decis.* 216. *num.* 3. *cum seq.* vbi Amendol. *in addit. à nnu.* 4. 28

Limita decimooctauò in successore ex electione in quo non procedit dispositio huius legis, quia tunc contractu prædecessoris non ligatur, vt per Amendol. *in add. ad Vinc. de Franch. decis.* 216 *num.* 10. 29

Limita decimononò in vxore, quæ tenetur stare locationibus factis circa bona paraphernalia per maritum, de quo vide Duen. *regul.* 240. *limit.* 5. Couarr. *d. cap.* 15. *num.* 5. Mich. Graff. *tom.* 1. *comm. opin. lib.* 4. *tit.* 43. *num.* 38. Anton. Gom. *d. tom.* 2. *cap.* 3. *num.* 8. Gutier. *canon. lib.* 2. *cap.* 8. *num.* 39. *cum seqq.* & *de tutel. part.* 2. *cap.* 20. *num.* 2. D. Barbos. *in d.* §. *fin. in princip.* & *num.* 1. Cald. Pereira *d. tract. de empt.* & *vendit. cap.* 26. *num.* 12. Rebell. *d. part.* 2. *lib.* 6. *quæst.* 9 *sect.* 1. & *lib.* 14. *quæst.* 11. *num.* 10. Valer. Reginald. *d. lib.* 25. *num.* 537. Surd. *d. decis.* 264. *num.* 11. Molin. *d. tract.* 2. *disput.* 492. *num.* 2. vbi *num.* 3. quòd maritus, aut hæredes ipsius tenentur conductori ad interesse si per vxorem & huius hæredes dissoluto matrimonio expellatur, vxor verò & hæredes illius seruare indemnem ea in parte maritum, atque adeò ad alterum duorum, nempe, vel ad non expellendum conductorem, vel ad reddendum maritum indemnem soluendo loco illius interesse, & *num.* 4. an maritus stare teneatur locationibus factis de rebus dotalibus ante contractum matrimonium? 30

Vtrùm autem & quando successor Prælati, aliusúe beneficiati teneatur stare locationi per suum prædecessorem factæ? vide per me tradita *de officio & potest. Episcopi part.* 3. *alleg.* 94. 31

In gloss. *Colono*. ibi, *si ergo non tenetur stare, & eum expellit*, &c. Notatur ad hoc quòd singularis successor potest propria auctoritate colonum expellere, vt per Ioseph. Ludou. *Perus. decis.* 17. Parlad. *lib.* 2. *rerum quotidian cap.* 6 *num.* 3. Ioseph. Sesse *de inhibit. cap.* 20. §. 1. *num.* 6. *cum seqq.* Cancer *variarum resolut. part.* 1. *cap.* 14. *num.* 36. Intellige vbi propria auctoritas potuisset exerceri sine vitio aliquo, putà; quòd non daretur resistentia de facto, nam eo casu ad iudicem esset recurrendum, secundùm Cancer *d. cap.* 14. *num.* 37. vbi *num.* 38. idem esse ait vbicunque quis à principio non procedit absolutè, sed limitatè ad tempus, vel ad aliquam causam, quia tunc cùm finito tempore; vel causa extinguatur & possessio, potest propria auctoritate res rehaberi, dummodo sine scandalo. 32 33

SVMMARIVM.

1 *Hæres obligatur ex locatione, & conductione defuncti, & num.* 2. *nisi contractus sit factus vsque ad beneplacitum locantis, aut conducentis, vel dum hoc fuerit voluntas, num* 3.

L. Viam veritatis. X.

Imp. GORDIANVS A. *Pomponio.*

HÆres obligatur ex locatione, & conductione defuncti. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *suprà hoc tit.* 1

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 2. tit. 8. part. 5.* Tiraquell. *de retractu lignag. §. 26. gloss. 3. num. 30.* Duen. *regul. 240. limit. 1.* Anton. Gom. *variarum tom. 2. cap. 3. num. 7. & 8.* Couarr. *variarum lib. 2. cap. 25. in princip.* Ioseph. Ludou. *tom. 3. commun. opin. tit. de hæredibus, conclus. 1. versic. infertur 5. pag. 481.* Nicol. Mozz. *de contractib. tract. de locat. & conduct. tit. de substantialib. locat. num.* ... Valasc. *consf. 67. n. 3.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis convent. lib. 5. tit. 4. num. 13. & tit. 9. num. 2.* Moll. *in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 10. quæst. 2. n. 2.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo hæreditas, num. 14.* Molin. *de Iustit. tract. 1. disput. 489. num 4.* vbi cum Valasco
3 *citato loco*, excipit, nisi contractus sit factus vsque ad beneplacitum locantis, aut conducentis, vel dum hæc fuerit ipsius voluntas: secus autem si aliter precario res locata sit, Rebell. *de oblig. instit. part. 2. lib. 14. quæst. 2. n. 1. & 3.* Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap. 26. num. 25.* Cancer. *variarum resolut. part. 1. cap. 14. de locat. & conduct. num. 31. in princip.* Azor. *instit. moral. part. 3. lib. 8. de locat. & conduct. cap. 5. q. 1.* Didac. à Britto *in rubr. de locat. & conduct. p. 2. §. 5. n. 1.*

L. Inuitos. XI.

Imp. PHILIPPVS A. *Theodoro.*

1 Reconducere inuitus nemo tenetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*
2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Azor. *instit. moral. part. 3. lib. 8. cap. 15. in princ.* Vincent. de Franchis *part. 2. decis. 406. num. 6.* vbi quòd quemadmodum non potest cogi primus conductor persistere in conductione, ita eodem modo non debet posse cogi dominus ad relocandum ratione æqualitatis seruandæ. Gratian. *discept. 357. num. 14.* Didac. à Britto *in rubr. huius tit. p. 1. §. 4. num. 48.*

De reconductione tacita vide *l. item quæritur, §. qui impleto, ff. hoc tit.* Anton. Gom. *variar. tom. 2. cap. 3. num. 15.* Benedict. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure, ff. de instit. & iure, part. 1. cap. 9. n. 75. cum seqq.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 5. tit. 15.* Cancer. *var. resolut. p. 1. cap. 14. de locat. & conduct. num. 57. cum seqq.* Caroc. *in tract. de locato, tit. de renouat. locat.*

L. Damnum. XII.

Idem A. Nicæ.

1 Damnum rebus coloni illatum ad colonum pertinet. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*
2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Conan. *comment. iuris lib. 7. cap. 11. n. 12. & 13.* Valasc. *de iure emphyt. n. 50.* Molla *in emporio iuris ciuilis p. 1. tit. 10. q. 1. n. 14.* vbi ait hanc l. loqui in re coloni quam habebat in fundo conducto, & intelligi, etiamsi leuissima culpa casus fortuiti prouenerint. Benedict. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure, ff. de instit. & iure, part. 1. cap. 9. num. 43.*

SVMMARIVM.

1 *Diuisionis contractus inducit diuisionis obligationem, & correi habent beneficium cedendarum actionum.*
2 *ex Conductione plurium quilibet pro parte tenetur, nisi conductio facta sit insolidum.*
3 *Clausulæ* in solidum *vis & effectus, remissiuè.*

L. Si diuisa. XIII.

Impp. VALERIAN. & GALLIEN. AA. & VALERIAN. C. *Heraclidæ.*

Diuisionis contractus inducit diuisionis obligationem, & correi habent beneficium cedendarum actionum. Ex conductione plurium quilibet pro parte tenetur, nisi insolidum sit conductio facta. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.* 1 2

De vi & effectibus clausul. *in solidum*, vide metipsum *in tract. de claus. vsufreq. claus. 72.* 3

SVMMARIVM.

1 *Locans operas mercede acceptâ iterum operari tenetur.*
2 *de Locante operas suas, remissiuè.*

L. Si hi qui. XIV.

Iidem AA. & CC. *Iuliano & alijs.*

Locans operas mercede accepta iterum operari tenetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.* 1

De eo, qui locat operas suas, vide Azor. *instit. moral. part. 3. lib. 8. de locat. & conduct. cap. 14. per tot.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disput. 505.* 2

SVMMARIVM.

1 *Conductor indebitè expulsus debitè petit pœnam promissam.*
2 *Conductor potest in pœnam retinere fructus rei conductæ, & pensiones non soluere quando locator vendidit contra formam pactorum.*
3 *Colonus, seu conductor an possit expelli si illi soluatur totum interesse quod prætendit propter conductionem non finitam.*
4 *Colonus à possessione per dominum deiectus, contra dominum deiicientem habet actionem ad interesse; si verò eiiciatur à tertio, agit contra dominum.*
5 *Colonus si expellatur propria auctoritate à locatore, non habet contra eum actionem ad pœnas, nisi eius possessionem interuerterit, num. 6. si expellatur ab extraneo, tunc ille extraneus expulsor incurrit pœnas* l. si quis in tantam, C. vnde vi, *applicandas locatori, non autem colono, num. 7.*

L. Si de fundo. XV.

Idem AA. & CC. *Euphrosynæ.*

Conductor indebitè expulsus debitè petit pœnam promissam. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* 1

Notatur ad hoc quòd conductor potest in pœnam retinere fructus rei conductæ, & pensiones non soluere quando locator vendidit contra formam pactorum, vt per Vincent. Caroc. *in tract. de locato part. vlt. conclus. 18. in fine fol. 269. in* magna impress. Surd. *decis. 265. num. 11.* 2

In gloss. *Ex conductu.* ibi, *ad interesse in quo venit etiam lucrum*, &c. Colonus, seu conductor an possit 3

expelli, si illi soluatur totum interesse, quod prætendit propter conductionem non finitam? vide Valasc. *consult.* 76. *num.* 5. Gregor. Lopez *l.* 19. *in gloss. dos casos, tit.* 8. *part.* 5. Cald. Pereira *de renouat. emphyt. quæst.* 12. *num.* 22. *& de resolut. cap.* 20. *num.* 26.

In ead. gloss. ibi, *an autem pro constit. si quis in tantam*, &c.
4 Notatur ad hoc quòd colonus à possessione per dominum deiectus contra dominum deiicientem habet actionem ad interesse; si verò deiiciatur à tertio, agit contra dominum vt sibi cedat interdictum *Vnde vi*, quo contra illum tertium valeat experiri, vt tunc ex iure cesso potest, ita Menoch. *remed.* 17. *recuper. n.* 21. Farin. *in praxi crim. p.* 7. *de furtis, quæst.* 175.
5 *num.* 111. vbi tenet quòd si colonus expellatur propria auctoritate à locatore, non habet contra eum actionem ad pœnas *l. si quis in tantam, C. vnde vi*, nisi
6 eius possessionem interuerterit, & *num.* 113.] subdit quòd si colonus non à domino, sed ab extraneo expellatur, tunc ille extraneus expulsor incurrit pœnas *d. l. si quis in tantam*, applicandas locatori, non autem colono.

SVMMARIVM.

1 *Reconductio ex tacito fit consensu: remanens vltra suum tempus in re conducta, denuo conduxisse videtur, & num* 2. *Amplia*

I. vt nedum censeatur facta renouatio locationis, verùm etiam facta cum omnibus qualitatibus præcedentis contractus, & consequenter sub eisdem pignoribus, pœnis, renuntiationibus, clausulis, num. 3. *restringitur in fideiussione, num.* 4. *intellige ampliationem vt num.* 5.

II. procedere in locatione prædij rustici etiam publici, n. 6. *procedere non solùm in prædijs priuatæ personæ, sed etiam fisci, pupilli, & Ecclesiæ, interueniente scientia, & patientia Decurionum, Prælatorum & administratorum, num.* 7.

III. in locante operas suas, vtputa Aduocato, Medico, & huiusmodi, num 8.

IV. si locator decessit relictis hæredibus, n. 9. *etiam ante aditam hæreditatem, n.* 10. *intellige vt n.* 11.

V. procedere non solùm in contractu locationis, sed etiam precarij ad tempus, num. 12. *extenditur ad contractum depositi, num.* 13.

14. *Reconductionem non locum habere vltra locationem & conductionem, ac vltra precarium, etiamsi alij contractus essent similes.*

IV. in socio conducente partem domus communis ab altero socio, num. 15.

16. *Reconductio tacita intelligitur, si socius à socio conduxit portionem domus communis per vnum annum, & postea eo tacente pluribus annis inhabitauit. Limita*

I. quando conductor post tempus conductionis remanet in possessione aliquo tempore competenti, arbitrio boni viri decidendo, secus si per modicum tempus, puta duobus, vel tribus diebus, num. 17.

II. in locatione mobilium, & se mouentium, n. 18.

III. quando constat de contraria voluntate domini, num. 19.

IV. in conductore qui perseuerauit per 30. *annos soluendo vniformem pensionem, num.* 20.

V. in conductore non implente ex parte sua, n. 21.

VI. quando locatio fuit celebrata in scriptis, non ad effectum probationis, sed pro eius valore & substantia, num. 22. *idemque quando fuit facta per instrumentum, num.* 23.

VII. in emphyteuta temporali, puta per 10. *aut* 20. *annos, si finito tempore emphyteuta remanet in possessione rerum sciente & patiente domino, num.* 24.

VIII. quando requiritur aliud quàm consensus, num. 25.

IX. quando in contractu locationis conductor promisisset locatori in fine locationis rem locatam liberè vacuam, & expeditam relaxare, & renuntiauit omni beneficio legum, & num. 26.

X. si impedimentum in locatore interueniat, num. 27.

XI. vbi consensus locatoris deficeret, num. 28.

XII. in venditione, num. 29.

L. Legem. XVI.

Iidem AA. & CC. Timotheo.

Reconductio ex tacito fit consensu: remanens 1
vltra suum tempus in re conducta videtur denuò conduxisse. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *suprà hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt *l. Hisp.* 20. *tit.* 8. *part.* 5. Neguzant *de pignorib. part.* 6. *memb.* 3. *num.* 6. Anton. Gom. *var. tom.* 2. *cap.* 3. *num.* 25. Viui. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 5. *tit.* 8. *de rei vxor. act. num.* 3. *vers. & hoc procedit*, Mascard *de probat. conclus.* 990. alias 993. *per tot.* Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præsumpt.* 85. Surd. *decis.* 33. *num.* 10. *& seq.* Cald. Pereira *de renouat. emphyt. quæst.* 3. *num.* 5. *&* 8. *& quæst.* 15. *num.* 44. Cardos. *in praxi iudicum, verbo locatio, num.* 17. Anton. Tepar. *variarum resolut. tom.* 2. *tit.* 375. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis comment. lib.* 5. *tit.* 15. *per tot. & lib.* 11. *tit.* 30. *num.* 27. Cancer. *variarum resolut. part.* 1. *cap.* 14. *de locat. & conduct. num.* 57. *cum seqq.* Vincent. Caroc. *in tractat. de locat. tit. de renouat. locat.* Molin. *de Iustit tract.* 2. *disp.* 498. *num.* 5. *cum seqq.* Benedict. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure, ff. de iustit. & iure, part.* 1. *cap.* 9. *num.* 75. *cum seqq.*

Amplia primò vt ne dum censeatur facta renoua-
tio locationis, verum etiam & facta cum omnibus 3
qualitatibus præcedentis contractus, & consequenter sub eisdem pignoribus, pœnis, renuntiationibus, & clausulis, vt per Crauet. *cons.* 87. *num.* 3. *lib.* 1. Bursat. *cons.* 220. *num.* 21. *&* 31. *vol.* 2. Mascard. *d. concl.* 993. *à n.* 3. vbi *num.* 6. restringit in fideiussione, renouata
enim locatione non censetur innouata fideiussio, Me- 4
noch. *de præsumpt. lib.* 3. *præs.* 85. *num.* 19. vbi *num.* 20. hinc colligit pactum ne conductor expelli possit, factum in prima conductione censeri repetitum in secunda hac renouata, Card Mantic. *d. lib.* 5. *tit.* 15. *n.* 19.
vbi *num.* 21. intelligit ampliationem quoad eos, qui 5
tacitè consentiunt, non autem quoad tertium obligatum, & n. 22. ex hoc eleganter deducit quòd fideiussor, qui in priori locatione accessit, ex tacita reconductione non intelligatur obligatus. Cancer. *d. cap.* 14. *num.* 65. vbi quòd tacita reconductio præsumitur facta cum omnibus qualitatibus, vinculis, & clausulis accessoriis positis in primo contractu, quæ dependent à mera partium voluntate, vt pignus, hypotheca, terminus solutionis, & similia, secus si vincula cautionis, & alia id genus dependerent à tertij voluntate, quia in eius præiudicium non censentur repetita in reconductione.

Amplia secundò procedere in locatione prædij 6
rustici etiam publici, vt per Mascard. *d. concl.* 993. *num.* 10. Menoch. *d. lib.* 3. *præs.* 85. *à n.* 6. vbi aduertit quòd prædium vrbanum censetur reconductum solùm prout habitauit, hoc est, si annum, vel mensem habitauit, solùm pro eo tempore dicitur reconduxisse,

xisse; prædium verò rusticum dicitur reconduxisse
per annum tantùm, etsi prima conductio fuerit ma-
7 ioris temporis, Cardin Mantic. *d. tit. lib. 5. tit. 15. num.*
11. *& num.* 12. Cancer *d. cap.* 14. *num.* 58. vbi procede-
re ait non solùm in prædiis priuatæ personæ, sed
etiam fisci, pupilli, & Ecclesiæ, interueniente scientia,
& patientia Decurionum, Prælatorum, & administra-
torum.

8 Amplia tertiò in locante operas suas, vt putà Ad-
uocato, Medico, & simili, vt per Socin. sen. *cons.* 196.
vol. 1. Cardin. Mantic. *d. tit.* 15. *num. vlt.* Mascard. *d.*
concl. 993 *num.* 12. Menoch. *d. lib.* 3. *præsumpt.* 85. *à*
num. 16. Benedict. Ægid. *in repet. d. l. ex hoc iure, part.* 1.
cap. 9. *num.* 83.

9 Amplia quartò si locator decessit relictis hæredi-
bus, horum enim patientia idem operatur quod pa-
tientia locatoris, vt per Mascard. *dict. conclus.* 993.
num. 16 Menoch. *d. præs.* 85. *num.* 26. vbi *num.* 27. ex-
10 tendit locum habere etiam ante aditam hæredita-
tem, Cardin. Mantic. *d. lib.* 5. *tit.* 15. *num.* 26. intelligit
11 si locator ante finitam locationem decessit cum hæ-
rede qui tenetur in locatione persistere, cùm diuer-
sum sit si respectu rei locatæ decessit sine hærede, vel
successore, vt est Prælatus. Vincent. Caroc. *de locato &*
cond. tit. de renouat. locat. num. 12. Benedict. Ægid. *d.*
cap. 9. *num.* 76. vbi requirit in hærede præteriti con-
tractus scientiam cum taciturnitate, itaut si ille de lo-
catione facta fuerit ignarus, prout præsumitur, quia
alieni facti ignorantia est, quantuncunque post fini-
tum primum contractum maneat in prædio colo-
nus, vel inquilinus, relocate non censebitur ob defe-
ctum consensus, quod tamen ibidem restringit in fi-
lio patris hærede, vt cum eo renouata censeatur lo-
catio, quia filius præsumitur informatus de gestis à
patre.

12 Amplia quintò non solùm procedere in contra-
ctu locationis, sed etiam precarij ad tempus, nam
finito illo tempore per taciturnitatem intelligitur
ille contractus renouatus, *l. in rebus, §. item qui pre-*
carium, ff. de precar. Mascard. *d. concl.* 993. *num.* 17.
13 vbi *num.* 18. extendit ad contractum depositi, Me-
14 noch. *d. præsumpt.* 85. *num.* 37. vbi declarat recondu-
ctionem locum non habere vltra locationem & con-
ductionem, ac vltra precarium, etiamsi alij contractus
essent similes, idem dicit Cardin. Mantic. *d. lib.* 5. *tit.*
15. *num* 44.

15 Amplia sextò in socio conducente partem domus
communis ab altero socio, vt per Mascard. *dict. con-*
clus. 993. *num.* 19. Cardin. Mantic. *dict. lib.* 5. *tit.* 13.
16 *num.* 34. vbi tenet quòd reconductio tacita intelligi-
tur si socius à socio conduxit portionem domus
communis per vnum annum, & postea eo tacente
pluribus annis inhabitauit.

17 Limita primò quando conductor post tempus
conductionis remanet in possessione aliquo tempore
competenti arbitrio boni viri decidendo, secus si per
modicum tempus, vt putà duobus, vel tribus diebus,
Mascard. *d. concl.* 993. *num.* 21. Menoch. *d. præsumpt.* 85.
num. 45. Afflict. *decis.* 365. *num.* 14. Cancer. *d. cap.* 14.
sub num. 58. Molin. *d. disput.* 498. *num.* 5. *versic.*
quantum.

18 Limita secundò in locatione mobilium, & se mo-
uentium, vt per Mascard. *d. concl.* 993. *num.* 27. Me-
noch. *d. præsumpt.* 85. *num.* 48. Cardin. Mantic. *d. lib.* 5.
tit. 15. *num.* 43. Benedict. Ægid. *in repet. d. l. ex hoc iure,*
p. 1. *cap.* 9 *num* 84. Molin. *dict. disp.* 498. *num.* 10.

19 Limita tertiò quando constat de contraria vo-
luntate domini, tunc enim non præsumitur locatio
renouata, quia cessat præsumpta voluntas, ex qua
insurgit præsumptio dictæ renouationis, vt per Ma-
scard. *d. concl.* 993. *num.* 28. Menoch. *d. lib.* 3. *præsumpt.*
85. *num.* 42. Cancer *d. cap* 14 *sub num.* 58.

Limita quartò in conductore qui perseuerauit per 20
30. annos soluendo vniformem pensionem, quia tunc
cessat tacita reconductio, & perpetuam acquirit colo-
niam, vt per Cardin. Mantic. *d. lib.* 5. *tit.* 15. *num.* 30. &
plures quos citaui *in collect. ad l.* 1. *C. de iure emphyt.*
in gloss. verbo repellere, in fine.

Limita quintò in conductore non implente ex 21
parte sua, quia tunc locationis non præsumitur facta
renouatio, vt per Menoch. *d. præsumpt* 85. *num.* 43.
Crauet. *cons.* 87. *num* 2. Cios. *consil.* 155. *num.* 6. *vol.* 1.
Vincent. Caroc. *de locato part.* 2. *tit. de renouat. locat.*
num. 15. Cancer. *d. cap.* 14. *num.* 70. Cardin. Mantic. *d.*
tit. 15. *num* 28.

Limita sextò quando locatio fuit celebrata in scri- 22
ptis, non ad effectum probationis, sed pro eius valore
& substantia, vt per Cancer. *d. cap* 14 *num.* 60. Molin.
d. disp. 498. *num.* 8 Idem quando fuit facta per instru- 23
mentum. Caroc. *de locato tit. de renou. q.* 16. *num.* 4. *cum*
seqq. addent. *ad Magon. Lucen. decis.* 47. *lit. A.* Anchar.
famil. quæst. 42. *num.* 6. *part.* 1.

Limita septimò in emphyteuta temporali, puta 24
per decem, aut viginti annos, si finito tempore em-
phyteuta remanet in possessione rerum sciente &
patiente domino, quia non censetur tacitè renouata
emphyteusis cùm requiratur scriptura, vt per citatos
à Cald. Pereira *de renouat. emphyt. quæst.* 2. *num.* 3. Me-
noch. *d. præs.* 85. *num.* 29. *&* 36. Alex. Trentacinq. *var.*
resolut. lib. 3. *tit. de empt. & vendit. resol.* 2. *num.* 13. Ca-
bed. *Lusit. decis.* 27. *part.* 1. Cancer. *d. cap.* 14. *num.* 61.
Molin. *d. disp.* 498. *num.* 6.

Limita octauò quando requiritur aliud quàm 25
consensus, vt per Mascard. *d. conclus.* 993. *num.* 31.
Menoch. *d. præs.* 85. *num.* 33. vbi quòd reconductio, vbi
solemnis requiritur stipulatio, facta non præsumitur,
Cancer. *d. cap.* 14. *num.* 67. vbi quòd si locatio prior
esset facta per stipulationem, renouatio non censere-
tur facta sine stipulatione.

Limita nonò quando in contractu locationis con- 26
ductor promisisset locatori in fine locationis rem
locatam liberè vacuam, & expeditam relaxare, &
renuntiauit omni beneficio legum, &c. vt per Ma-
scard. *d. conclus.* 993. *num.* 32. Caualcan. *decis.* 44. *n.* 89.
part. 1.

Limita decimò, si impedimentum in locatore in- 27
teruenit, quia tunc relocatio facta non præsumitur,
Menoch. *d. præs.* 85. *num.* 44.

Limita vndecimò vbi consensus locatoris defice- 28
ret, vt si esset effectus demens, vel furiosus, vel si
locator tempore finitæ locationis esset absens, Can-
cer *d. cap.* 14. *num.* 59. vel mortuus, quia tunc cum
hærede locatoris defuncti priorem contractum igno-
rante non intelligitur contracta tacita reconductio,
Benedict. Ægid *in repet. d. l. ex hoc iure, ff. de iust it.*
& iure part. 1. *cap.* 9. *num.* 76. *cum seqq.* vbi *num.* 79.
subdit quòd tacita reconductio non inducitur mor-
tuo interim conductore, aut si incidit in furorem,
& *num.* 80. tenet quòd tacita reconductio non con-
trahitur locatore mortuo durante primo contractu,
quamuis post eum finitum conductor in domo ma-
neat ante aditam hæreditatem, vel etiam post eam
aditam, quandiu prioris locationis hæres conscius
non est.

Limita duodecimò in venditione, vt per Cardin. 29
Mantic. *d. lib.* 5. *tit.* 18. *in fine.* vbi ait si fructus alicu-
ius agri pro certo pretio ad tempus certum sint ven-
diti, eo tempore transacto ex tacito partium consen-
su non censeri venditionem renouatam, Cancer *d.*
cap. 14. *num.* 62.

SVMMARIVM.

1 *Conductor ob moram tenetur cum pretio soluere vsuras, & num. 2. tenetur rem locatam restituere locatori, completo locationis tempore, num. 3.*

4 *Locatori conuenit actio ex locato aduersus conductorem vt soluat mercedem, quod si non fecerit, soluet etiam vsuras.*

5 *ex Locatione quæ debentur, iudex sine mora debet executioni demandare. decretum ipsum de soluendo pensionem locatori, debet habere paratam executionem, num. 6.*

L. Præses prouinciæ. XVII.

Impp. DIOCLET. & MAXIM. AA. *Hosalio.*

1 CONductor ob moram tenetur cum pretio soluere vsuras. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1 supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Nicol. Mozz. *de contr. lib. tit. de locat. & conduct. tit. de substantialib. locat. num. 22.* Azor. *institutionum moralium part. 3. lib. 8. de locat. cap. 9. quæst. 1.*
3 *versic. tertio*, vbi quòd conductor debet locatori rem locatam restituere completo locationis tempore, quia ad tempus vtendam accepit, quod si non reddiderit, cogitur resarcire damnum si quod res passa fuerit, & vsuras post moram, & *cap. 16. in princip.* vbi quòd
4 actio ex locato conuenit locatori aduersùs conductorem vt soluat mercedem, quod si non fecerit, soluat etiam vsuras.

5 *Exsolui sine mora curabit.*] Notatur ad hoc quòd iudex ea, quæ ex locatione debentur, sine mora debet executioni demandare, vt per Viui. *opin. 678. tom. 2. commun. lib. 7. tit. 16. de executione rei iudic. num. 91. versic. itidem præceptum*, vbi tenet decretum
6 ipsum de soluendo pensionem locatori habere executionem paratam.

SVMMARIVM.

1 *ob Locustarum & vermium deuastationem fit remissio mercedis, & num. 3.*

2 *in Pensionibus consuetudo seruanda est.*

4 *Si res vtenda fruenda tradatur pretio non determinato, erit contractus locationis, si illa res solebat locari pro certo pretio determinato. si non erat solita locari, nec de pretio consueto appareat, non erit contractus locationis & conductionis, sed dominus aget ad iustum pretium & pensionem actione præscriptis verbis, vel actione in factum ex æquitate, num. 5.*

6 *Locatio censetur facta secundùm consuetudinem prouinciæ.*

7 *Pensione non constituta, recurrendum est ad pensionem solui consuetam pro fundo locato.*

L. Excepto. XVIII.

Iidem AA. *Amno.*

1 OB locustarum, & vermium deuastationem fit
2 remissio mercedis; & in pensionibus seruanda est consuetudo. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* Aloys. Leo *in 4. fol. 46.*

Hanc eandem conclusionem quoad primam eius 3
partem, ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 22. tit. 8. p. 5. vbi gloss. 6.* Pinel *in rubr. C. de rescind. vendit. part. 2. cap. 3. num. 4.* Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 4. tit. 27. in princip.* ibi, *gafanhotos*, Magon. *Florent. decis. 67.* Aloys. Ricc. *in collectan. decis. collect. 1033. versic. primò fit.*

Iuxta præteritam consuetudinem, &c.] Notatur ad 4
hoc quòd si res vtenda & fruenda tradatur pretio non determinato, sed simpliciter, vel hoc acto vt iustum pretium soluatur, erit contractus locationis si illa res solebat locari sibi, vel alteri pro certo pretio determinato, vt per Anton. Gom. *variarum tom. 2. c. 3.*
num. 4. vbi subdit quòd si illa res non erat solita lo- 5
cari, nec de pretio consueto appareat, non erit contractus locationis, & conductionis, sed dominus aget ad iustum pretium & pensionem actione præscriptis verbis, vel actione in factum ex æquitate, & *eod. tom. 2. cap. 2. num. 9. in fine*, dicit textum in præsenti esse intelligendum quando res locata communiter erat consueta locari pro certo pretio, & pensione, quia tunc postea simpliciter eam locando videtur locari pro eodem pretio; & hinc infert quòd in Regno Castellæ in locis, quibus taxatur pretium domorum, & habitationis earum, de consuetudine valet, & tenet locatio, & conductio simpliciter facta sine pretio, cùm ad illud partes videantur se referre.

Notatur vulgò ad hoc quòd locatio censetur fa- 6
cta secundùm consuetudinem prouinciæ, vt per Afflict. *in cap. 1. §. præterea, n. 44. de prohibita feudi alien.* Ioseph. Ludou. *Perus. decis. 62. num. 7.* Cald. Pereira *de potestate eligendi, cap. 6. num. 3.* Caroc. *de locat. p. 2. cap. 10. per tot.* Anton. Gabr. *commun. lib. 6. tit. de consuetud. conclus. 1. num. 4. & 5.* Surd *decis. 131. num. 2. & decis. 265. num. 57.* Valasc. *de iure emphyt. quæst. 11. num. 10. col. 4. & cons. 146. num. 10.* Molin. *de Iustit. tractat 2. disp. 496. num. 1.* Cardin Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib. 5. tit. 6. num. 1.*

In gloss. *Consuetudinem, fin.* ibi, *datur quantum so-* 7
let ex consuetudine dari, &c. Notatur ad hoc quòd vbi non est constituta pensio, recurrendum est ad pensionem consuetam solui pro fundo locato, vt per Quesad. *diuers. quæst. cap. 20. num. 10.* Anton. Gom. *d. tom. 2. cap. 2. num. 9. ad fin.* Valasc. *citatis locis*, Caroc. *de locato, part. 1. quæst. 2. de mercede commissa, n. 6. & quæst. 3. de mercede consuetudinaria*, Sebast. Medices *de definit. part. 2. cap. 49. num. 2.* Pichard. *ad princip. Instit. hoc tit. à num. 19.* vbi de intellectu huius text. Gutier. *canon. lib. 1. cap. 39. num. 67.* Card. Mantic. *d. lib. 5. tit. 2. num. 13.* Molin. *d. tractat. 2. disp. 489. num. 2.*

SVMMARIVM.

1 *Fides contractûs seruanda est, & remissio facta ab vno non præiudicat alteri.*

2 *Locatio censetur facta secundùm consuetudinem regionis.*

L. Circa locationes. XIX.

Iidem AA. *Valerio.*

FIdes contractûs est seruanda, & remissio facta ab 1
vno non præiudicat alteri. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

Contra consuetudinem regionis, &c.] Notatur ad 2
hoc quòd locatio censetur facta secundùm consuetudinem regionis, vt per Doctores citatos *in l. præced.*

SVMMARIVM.

1 *Conductio non subsistit in re propria, & num. 2. procedit non solùm in eo, qui rem esse propriam ignorauit, sed etiam in eo qui sciuit, num. 3.*
4 *in Dubio magis præsumitur quis ignorare, quàm scire rem suam conduxisse.*
5 *Dominus directus potest rem conducere, quam alteri concessit in emphyteusim, nec dicitur conducere rem suam, sed ius emphyteuticum, quod est alienum.*
6 *Dominium transferri quando interuenit præsumptus titulus, & ficta traditio.*

L. Qui rem. XX.

Iidem AA. Carpophoro.

1 CONDVCTIO in re propria non subsistit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*
2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Nicel. *in concord. glossar. concord. 24.* Bernard. *regul. 121.* Barnab. Cornazan *decis. 76. num. 14.* Padil. *in l. cùm falsa, num. 5. C. de iuris & facti ignorant.* Cald. Pereira *de resolut. emphyt. cap. 8. num. 22.* D. Barbos. *in l. si alienam 12. num. 22. post med. ff. solut. matrim.* Azor. *instit. moral. part. 3. lib. 8. de locato cap. 4. quæst. 3.* bene Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib. 5. tit. 3. num. 3.* vbi extendit locum habere
3 non solùm in eo, qui rem esse propriam ignorauit, sed etiam in eo qui sciuit, per *l. suæ rei, in vers. scient. ff. de contrah. empt.* & *num. 4.* ait quòd in dubio magis
4 etiam præsumitur quis ignorare, quàm scire rem suam conduxisse, & *num. 5.* post Boër. *decis. 234. sub num. 3.*
5 aduertit quòd dominus directus potest conducere rem quam alteri in emphyteusim concessit, nec dicitur conducere rem suam, sed ius emphyteuticum, quod est alienum.
6 *Dominium non transfert*, &c.] Ergo à contrario sensu quando interuenit præsumptus titulus, & ficta traditio, dominium transfertur, vt per D. Barbos. *in l. si alienam 12. num. 94. ff. solut. matrim.*

SVMMARIVM.

1 *Locatio potest consistere absque pecunia numerata. intellige quando merces constituitur ex fructibus colligendis ex re locata, num. 2.*
3 *in Locatione & conductione requiri quòd pensio, vel merces consistat in pecunia numerata; assimilari tamen contractus locationis, & conductionis, quando est præstanda certa pars frumenti, olei, vel vini ad numerum, & mensuram, & num. 4. 5.*
6 *Locationem esse non posse sine pretio in pecunia. distingui inter locationem vtendi & fruendi, & inter locationem faciendi, num. 7. si verò vsus rei locetur, tunc pecunia præcisè necessaria non est, sed merces poterit in fructibus, quantitate, vel alia re dari, num. 8. pecuniam esse causam finalem huius contractus quando nomine mercedis interuenit, num. 9.*
10 *Locationis mercedem constitui posse in fructibus, quos res locata apta est producere, aliùs vt locatio sit, debere mercedem constitui in pecunia, n. 11.*
12 *Locationem posse consistere absque pecunia numerata.*

L. Si olei. XXI.

Iidem AA. Antoniæ.

LOCATIO consistere potest absque pecunia nume- 1
rata. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.* & post omnes Giphan. *tom. 1. pag. 336.*

Plura circa hanc conclusionem & de eius veritate tradunt *l. Hispan. 1. tit. 8. part. 5.* Ias. *in l. omnium, n. 169. Instit. de act.* Corras. *lib. 2. miscell. cap. 11. num. 4.* Pinel. *in rubr. C. de rescind. vend. part. 2. cap. 3. n. 32.* vbi plura circa intellectum huius text. cumulat, Loriot. *de pa-*
ctis, axiom. 129. vbi ait locationem dici etiam sine pe- 2
cunia quando merces constituitur ex fructibus colligendis ex re locata, Anton. Gom. *tom. 2. var. cap. 3. n. 3.*
vers. item quæro, vbi tenet in contractu locationis, & 3
conductionis requiri quòd pensio, vel merces consistat in pecunia numerata; assimilari tamen contractui locationis, & conductionis quando est præstanda certa pars frumenti, olei, vel vini ad numerum, & mensuram, Menchaq. *controuers. vsufreq. p. 2. cap. 53. n. 1.*
vbi iura quæ aiunt in locatione oportere interuenire 4
pecuniam, intelligit largè accipiendo pro rebus scilicet, quæ pondere, numero, mensuráve constant, Valasc. *de iure emphyt. q. 20. n. 5.* Nicol. Mozz. *de contract. tract. de locat. & conduct. tit. de substantialib. locationis, n. 13.* vbi de intellectu. Vincent. Caroc. *de locat. p. 1. q. 1. de mercede numerata,* Cuiac. *tract. 7. ad Africanum in l. & hæc distinctio, ff. hoc tit.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 13. cap. 6. col. 3. ad fin.* Fachin. *controu. lib. 1. cap. 82.* Lasarte *de gabell. cap. 1. à num. 84.* Ioan. Garc.
de expens. cap. 14. n. 20. vbi videtur concludere fre- 5
quentiori sententia receptum requiri ad locationem, vt interueniat pensio in pecunia numerata, sed iure Cæsareo vetius constituta quoque mercede & pensione non in pecunia, sed in aliqua specie locationem propriè dici. Cenall. *commun. contra commun. q. 202.*
num. 6. vbi quòd locatio sine pretio in pecunia esse 6
non potest, Pichard. *ad princip. Instit. hoc tit. à n. 27.*
vbi *n. 30. cum seqq.* distinguit inter locationem vtendi 7
& fruendi, & inter locationem faciẽdi, hoc est, quando vsus rei locatur, aut hominis factum, itaut si locatio facti sit, non aliter celebrari poterit, quàm si mercedis nomine pecunia detur numerata, & ita procedere ait text. *in l. naturalis, §. at cùm do, ff. de præscript.*
verb. Si verò vsus rei locetur, tunc pecunia præcisè 8
necessaria non est, sed merces poterit in fructibus, quantitate, vel alia re dari, iuxta text. *in præsenti*, cum similibus, qui expresè loquuntur in locatione vsus, & non facti. Morl. *in emporio iuris ciuilis, p. 1. tit. 10.*
in præmiss. num 5. vbi per hunc text. tenet propriè esse 9
locationem mercede constituta in rebus, quæ constant pondere, numero, & mensura, & respondet ad iura in contrarium, tunc demum pecuniam esse causam finalem huius contractus quando nomine mercedis interuenit, iuxta text. *in princip. Instit. hoc tit.* vbi merces est, quæ requiritur pro forma huius contractus, non tamen sequi in aliis rebus mercedem non posse consistere ad perficiendam locationem, & conductionem. Molin. *de Iustit. tract. 2. disput. 486. n. 5.* vbi tenendo opinionem quòd pecunia in locatione præcisè necessaria sit, respondet cum Lasarte *d. c. 1. n. 31.* in hoc text. præcessisse conuentionem pro certa mercede in pecunia, vt esset vera locatio, contractúsque bonæ fidei, eámque commutatam fuisse in illa certa pondera olei. Benedict. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure, ff.*
de iust. & iur. p. 1. c. 9. n. 34. vbi ait locationis mercedẽ 10
constitui posse in fructibus, quos res locata apta est

producere, vt putà in frumento ex aratoria terra, in vino ex vinea, in oleo ex oliueto, & sic procedere textum *in præsenti*, cum similibus; alias verò vt loca-
11 tio sit, debere mercedem constitui in pecunia, & *n. 35.* respondet ad text. *in d. §. at cùm do*, latè Didac. à Britto *ad rubr. de locat. & conduct. part. 2. §. 4. num 55. cum*
12 *seqq.* vbi per hunc text. tenet absque pecunia numerata posse consistere locationem, & *num. 56.* respondet ad text. *in l. 1. §. si quis seruum, ff. depositi*, & *ad d. l. naturalis, §. at cùm do*; vide apud illos.

L. Si hi. XXII.

Iidem AA. Papiniano.

1 Operam promittens ad bonam fidem seruandam
2 tenetur. Locans opus pro frumento conducendo, si non conduxit, tenetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Dominium non probari ex contractu locationis, & num. 2. etiam in locatione in emphyteusim, num. 3.*

4 *Locator quando agit actione personali contra conductorem ex contractu locationis, tunc contra conductorem probatur dominium locationis per instrumentum locationis, imò conductor non potest refricare quæstionem dominij contra dictum locatorem.*

5 *Dominium quando non probetur per instrumentum locationis.*

6 *Dominium licèt per locationem non probetur verè, probatur tamen præsumptiuè donec ostendatur contrarium.*

7 *Errantis nullus est consensus, & voluntas.*

8 *Locator, qui aliter non probat dominium, quàm per locationem, non potest sibi mutare causam possessionis. secus si res peruenisset ad dominum, num. 9.*

L. Ad probationem. XXIII.

Iidem AA. Prisco.

1 Dominium ex contractu locationis non probatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* Aloys. Leo *in 4. fol 46. verso.*
2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Cassan. *in consuetud. Burgund. tit. de iustice & droict, rubr. 2. §. 1. verbo & la preuue, num. 1. versic. quia de instrumento locationis, fol. 25.* Afflict. *decis. 14. n. 4.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo æstimum 2. in fine*, Menoch. *remed. 11. recuper. num. 46. cum seqq.* Alphan. *collectan. 441.* Burg. de Paz *cons. 16. num. 8.* Vasc. *de iure emphyt. quæst. 9. num. 3. cum seqq.* Cald. Pereira *de resolut. emphyt. cap. 8. num. 22.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 498. num. 1. vers. non tamen*, latè Mascard.
3 *de probat. concl. 542. per tot.* vbi *num. 3.* ampliat procedere in locatione in emphyteusim, & *à num. 7.* dicit
4 quòd quando locator agit actione personali contra conductorem ex contractu locationis, vt *l. si quis conductionis, infr. hoc eod. tit.* tunc contra conductorem probatur dominium locatoris per instrumentum locationis, immo conductor non potest refricare quæstionem dominij contra dictum locatorem, iuxta *d. l.*
5 *si quis conductionis*; sed si conueniatur possessor actione reali ratione dominij agentis, tunc vera & communis est conclusio per instrumentum locationis non probari dominium, iuxta hunc text. *in præsenti*, & *num. 9.* agit an locum sibi vendicet in probando dominio Ecclesiæ, & *num. 11.* limitat quando locatio est coniuncta cum aliis adminiculis, & *num. 14.* limitat etiam quando producuntur plura instrumenta antiqua super inuestituris, quia ex illis rectè probatur dominium nedum contra conductores, sed etiam tertios possessores, latè D. Barbos. *in l. si alienam 12. num. 73. in princip. versic. vrget tertiò, ff. soluto matrim.* vbi *num. 74. vers. non obstat tertium*, subdit decisionem huius text. procedere quando sola interuenit locatio per quam solam non probatur dominium, quia non sequitur; locasti rem tanquam tuam, ergo ex hoc probatur esse tua, quia potuit esse aliena, & tamen validè locari, *l. rem alienam, ff. de contrah. empt. l. nemo, C. hoc tit.* & concludit ideo ex sola locatione nunquam censeri probatum dominium etiam aduersùs conductorem, & locationem solam, & confessionem dominij per verba enuntiatiua in ea inclusa non probare dominium locatoris nec verè, nec præsumptiuè; quòd non solùm procedere ait vt quoad tertium non videatur præsumptiuè probatum dominium, sed etiam neque quoad conductorem, qui à locatore causam habet, & admonet cauendum esse ab Alciat.
resp. 9. num. 10. dum tenet quòd licèt per locationem 6
non probetur dominium verè, probatur tamen præsumptiuè donec contrarium ostendatur, & à Bart. *in l. non ab re, num. 3. C. vnde vi*, dum dicit quòd ille, qui locat rem tanquam suam, per hoc præsumptiuè probat rem esse suam; nisi saluentur quando quæstio dominij venit incidenter ad causam principalem; nam cùm tunc ad probationem dominij præsumptiuam, sufficiat sola possessio, & locator per conductorem videatur possidere, per locationem hoc casu censebitur præsumptiuè probari dominium.

Et errantis nullum habeat consensum, &c.] Notatur 7
ad hoc quòd errantis nullus est consensus, & voluntas, vt per Roland. *cons. 32. num. 70. vol. 4.* Menoch. *cons. 279. num. 10. & cons. 296 n. 56. & cons. 857. n. 13. & de præsumpt. lib. 2. præsumpt 19. num. 9.* Surd. *cons. 201. n. 10. & decis. 114. n. 20.* citatos per me *de Axiom. iuris vsufreq. axiom. 82. num. 2.*

Nemo enim sibi iure possessionem, &c.] Probat hic 8
text. quòd locator, qui aliter non probat dominium quàm per locationem, non potest sibi mutare causam possessionis, vt per D. Barbos. *in d. l. si alienam, n. 120. ff. solut. matrim.* vbi aliud dicendum esse asserit si res ad dominum peruenisset, nam is ratione dominij licitè potest sibi mutare causam possessionis, per *l. 1. à quo, 20. ff. de vsucap.* & deinde aduertit quòd licèt gloss. fin. in hoc text. multum laboret in declarando qualiter prædicta ratio adaptetur decisioni, nihilominus tamen existimat hîc proponi duos casus; quando scilicet locator agit rei vendicatione tanquam dominus, & quando se defendit à domino vendicante: quoad primum casum adaptatur prima ratio quòd per solam locationem non probat se dominum esse ob rationem ibi expressam: ad secundum autem casum adaptatur secunda ratio quòd ille non potuit mutare sibi causam possessionis, quod ita explicandum asserit. Pone conductorem restituisse rem conductam locatori, & postea eam ab illo vendicare: locator autem volebat se defendere eo prætextu quòd conductor accepisset ab eo eam rem titulo conductionis tanquam à domino, & hanc exceptionem significat Imperator non esse admittendam, quia cùm locatio non valuerit, non potest ipse allegare ratione illius aliquid noui interuenisse, per quod mutata fuerit causa possidendi, scilicet quòd licèt antea possideret

tanquam

tanquam possessor bonæ fidei, nuoc possidebat tanquam domi nus: nam licèt ea allegatio audiretur si titolus esset validus, *l. non solum, §. qaod vulgo, ff. de vsucap.* tamen si fuerit iuualidus, non debet haberi io consideratione, *cap. non prestat, de regul. iur. in 6.* ae ob id co non obstante locum adhuc habet regul. *l. cum nemo, C. de acquir. possess.*

L. Contractus. XXIV.

Iidem AA. Antonino.

1 LOcationis contractus de substantia non requirit iostrumenium. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. 1. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Conductor conuentus conductione ex lege, debet ante omnia restituere rem, nec antea dominij quæstionem mouere potest, & num. 2. Amplia non solùm in conductione, sed etiam in alijs tenentibus nomine alieno, num. 10. nisi ius superueniat post conductionem, vel noua superueniat causa conductori, num. 11. si tertius aliquis contendit rem locatam, aut commodatam suam esse, ac petit à iudice vt non restituatur locatori, aut commodanti, an impediat facti restitutionem, num. 12.*

3 *Locatio quando fuit nulla, vel quando notoriè potest excipi de dominio, non dari remedium legis, & cur, num. 4. declara, vt num. 5.*

6 *Conductor an possit se defendere ex nouo titulo aliunde sibi proueniente, ne rem conductam statim dimittat locatori.*

7 *Locator, aut commodans quando petit rem quasi locatam, aut commodatam, & conductor, aut commodatarius contendunt rem esse ipsorum, eáque de causa volunt eam retinere, non audiuntur, sed coguntur illam statim restituere locatori, aut commodanti, reseruato ipsis suo iure.*

8 *Locator si pro expellendo conductore agat condictione ex hac l. potest opponere locatori dominij exceptionem, nisi priùs rem restituat, secus si agat actione locati.*

9 *in Contractu emphyteutico, vel locationis, dominus in iudicio possessorio recuperando, vel retinenda habet fundatam intentionem contra emphyteutam, vel colonum.*

L. Si quis conductionis. XXV.

Iidem AA. Epagatho.

1 COnductor conuentus condictione ex lege, debet ante omnia restituere rem, nec antea dominij quæstionem mouere potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* Aloys. Leo *in 4. fol. 46. verso.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Ordin. Reg. Lusit. *lib. 4. tit. 54. §. 3. l. Hisp. 13. vbi glos. 3. tit. 10. part. 7.* Conan. *comment. iuris lib. 7. cap. 11. num. 13.* Corras. *lib. 3. miscell. cap. 2. num. 3.* Alphan. *collect. 463.* Afflict. *decis. 14. num. 8.* Flamin. Carthar. *decis. 41. num. 3.* Viui. *tom. 1. commun. opin. lib. 7. tit. 1. de acquir. possess. num. 292. pag. 216.* Anton. Fab. *de errorib. pragmat. decad. 6. err. 5.* Marant. *de ordine iudic.*
3 *part. 4. dist. 7. num. 49.* vbi cum Alex. subdit non dari remedium huius l. quando locatio fuit nulla, vel quando notoriè potest excipi de dominio. Donell. *ad l. non abs re 10. num. 4. C. vnde vi, pag. 595.* Valasc. *de iure emphyt. quæst. 9. num. 15.* Menoch. *cons. 27. num. 44. & de arbitr. casu. 207. num. 22* & latè *remed.*
11. recuper. à num. 35. vbi reddit rationem, ne scili- 4
cet per hanc exceptionem illudatur locator, & *num.*
38. cum seqq. declarat non procedere cùm non con- 5
stat legitimè locationem factam, vel quando conductor ignoranter rem propriam conduxit, vel vbi conductor offert separatim probare rem hanc à se locationis tempore possessam conduxisse; vel vbi superuenisset noua causa non restituendi, vel quando is conductor mutauit possessionis titulum; & in illis casibus, in quibus aduersùs agentem remedio recuperandæ ex interdicto *vnde vi*, obiici potest dominij exceptio, Mascard. *de probation. concl. 542. num. 7.* Ioan. Bapt. Costa *de facti scient. & ignor. cent. 2. dist. 89. num. 7. & 8.* Cald. Pereira *quæst. forens. lib. 1. quæst. 14. num. 3.* Valasc. *consult. 42. num. 1.* vbi *numeris seqq.* latè disputat an conductor ex nouo titulo 6
sibi aliunde proueniente se defendere possit ne rem conductam confestim locatori dimittat, & tandem concludit in proposita quæst. iudicatum pro conductore ratione noui tituli aliunde prouenientis post conductionem, Cardos. *in praxi iudicum, verbo locatio num. 15.* idem Valasc. *cons. 195. à princ.* vbi *num. 4.* resoluit in remedio possessorio huius l. nec referri quæstionem dominij agentis, nec allegari dominium conuenti posse, & *num. 8.* subdit quòd possessor maioratus si agat vtili rei vendicatione contra emphyteusim commissi nomine, aut aliàs, poterit emphyteuta quæstionem dominij referre, & *num. 9.* tenet quòd quando agitur rei vendicatione, potest conuentus excipere de dominio. D. Barbos. *in l. si alienam 12. num. 23. in princip. ff. soluto matr.* vbi *num. 27.* in materia huius l. sic distinguit, aut locator petit restitutionem rei locatæ per actionem ex locato, & tunc ei obstat exceptio dominij conductoris; aut petit prædictam restitutionem intentata condictione ex hac l. ex tunc exceptio dominij conductoris ei opponi non potest, & deinde rationem distinctionis præstat, opponit, & dissoluit contraria, & *num. 38. in med.* tenet quòd mulier aduersùs maritum denegantem rerum dotalium restitutionem non potest agere condictione huius l. & *num. 51.* dicit quòd quamuis conductor conuentus condictione huius l. non possit opponere de proprio dominio, & multo minus de alieno, tamen si conueniatur per rei vendicationem tam de dominio suo, quàm alieno, excipere poterit, & *num. 82. in princip. & num. 112. in princip.* ait hanc l. non procedere quando ille, qui erat dominus, & possessor etiam scienter conduxit rem à locatore, nam cùm tunc non amittatur dominium, neque possessio, & consequenter neque transferatur in locatorem, non competet eo casu locatori remedium huius l. quod soli possessori conceditur, Molin. *de iustit. tract. 2. disp. 498. num. 1. vers. quando locator*, vbi ex hoc text.
colligit quòd quando locator, aut commodans petit 7
rem quasi locatam, aut commodatam, & conductor, aut commodatarius contendunt rem esse ipsorum, eáque de causa volunt eam retinere, non audiuntur, sed coguntur illam statim restituere locatori, aut commodanti, reseruato ipsis suo iure, vt post illam restitutam intentare possint actionem, ac probare ad se pertinere. Cancer. *var. resolut. lib. 1. cap. 14.*
de locat. & conduct. num. 84. vbi tenet quòd si loca- 8
tor pro expellendo conductore, agat condictione ex hac l. potest opponere locatori dominij exceptio-

producere, vt putà in frumento ex aratoria terra, in vino ex vinea, in oleo ex oliueto, & sic procedere textum *in præsenti*, cum similibus; aliàs verò vt loca-
11 tio sit, debere mercedem constitui in pecunia, & *n.* 35.
respondet ad text. *in d. §. at cùm do*, latè Didac. à Brito *ad rubr. de locat. & conduct. part. 2. §. 4. num 55. cum*
12 *seqq.* vbi per hunc text. tenet absque pecunia nomerata posse consistere locationem, & *num.* 56. respondet ad text. *in l. 1. §. si quis seruum, ff. depositi*, & *ad d. l. naturalis, §. at cùm do*; vide apud illos.

L. Si hi. XXII.

Iidem AA. Papiniano.

1 OPeram promittens ad bonam fidem seruandam
2 tenetur. Locans opus pro frumento conducendo, si non conduxit, tenetur. Colliguor ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Dominium non probari ex contractu locationis, & num. 2. etiam in locatione in emphyteusim, num. 3.*

4 *Locator quando agit actione personali contra conductorem ex contractu locationis, tunc contra conductorem probatur dominium locationis per instrumentum locationis, imò conductor non potest refricare quæstionem dominij contra dictum locatorem.*

5 *Dominium quando non probetur per instrumentum locationis.*

6 *Dominium licèt per locationem non probetur verè, probatur tamen præsumptiuè donec ostendatur contrarium.*

7 *Errantis nullus est consensus, & voluntas.*

8 *Locator, qui aliter non probat dominium, quàm per locationem, non potest sibi mutare causam possessionis. secus si res peruenisset ad dominum, num. 9.*

L. Ad probationem. XXIII.

Iidem AA. Prisco.

1 DOminium ex contractu locationis non probatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1 supr. hoc tit.* Aloys Leo *in 4. fol 46. verso.*

2 Hanc eamdem conclusionem ex hoc text. desumunt Cassan. *in consuetud. Burgund. tit. de iustice & droict, rubr. 2. §. 2. verbo & la preuue, num. 2. versic. quia de instrumento locationis, fol. 25.* Afflict. *decis. 14. n. 4.* Brunot. à Sole *in locis communib. verbo æstimum 2. in fine*, Menoch. *remed. 11. recuper. num. 46. cum seqq.* Alphan. *collectan. 441.* Burg. de Paz *cons. 16. num. 8.* Valasc. *de iure emphyt. quæst. 9. num. 3. cum seqq.* Cald. Pereira *de resolut. emphyt. cap. 8. num. 22.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 498. num. 1. vers. non tamen*, latè Mascard.
3 *de probat. concl. 542. per tot.* vbi *num. 3.* ampliat procedere in locatione in emphyteusim, & à *num. 7.* dicit
4 quòd quando locator agit actione personali contra conductorem ex contractu locationis, vt *l. si quis conductionis, infr. hoc eod. tit.* tunc contra conductorem probatur dominium locatoris per instrumentum locationis; immo conductor non potest refricare quæstionem dominij contra dictum locatorem, iuxta *d. l.*
5 *si quis conductionis*; sed si conuenitur possessor actione reali ratione dominij agentis, tunc vera & communis est conclusio per instrumentum locationis non probari dominium, iuxta hunc text. *in præsenti*, & *num. 9.* agit an locum sibi vendicet in probando dominio Ecclesiæ, & *num. 11.* limitat quando locatio est coniuncta cum aliis adminiculis, & *num. 14.* limitat etiam quando producuntur plura instrumenta antiqua super inuestituris, quia ex illis rectè probatur dominium nedum contra conductores, sed etiam tertios possessores, latè D. Barbos. *in l. si alienam 12. num. 73. in princip. versic. vrget tertiò, ff. soluto matrim.* vbi *num. 74. vers. non obstat tertium*, subdit decisionem huius text. procedere quando sola interuenit locatio per quam solam non probatur dominium, quia non sequitur; locasti rem tanquam tuam, ergo ex hoc probatur esse tua, quia potuit esse aliena, & tamen validè locari, *l. rem alienam, ff. de contrah. empt. l. nemo, C. hoc tit.* & concludit ideo ex sola locatione nunquam censeri probatum dominium etiam aduersùs conductorem, & locationem solam, & confessionem dominij per verba enuntiatiua in ea inclusa non probare dominium locatoris nec verè, nec præsumptiuè; quòd non solùm procedere ait vt quoad tertium non videatur præsumptiuè probatum dominium, sed etiam neque quoad conductorem, qui à locatore causam habet; & admonet cauendum esse ab Alciat.
resp. 9. num. 10. dum tenet quòd licèt per locationem 6
non probetur dominium verè, probatur tamen præsumptiuè donec contrarium ostendatur, & à Bart. *in l. non ab re, num. 3. C. vnde vi*, dum dicit quòd ille, qui locat rem tanquam suam, per hoc præsumptiuè probat rem esse suam; nisi saluentur quando quæstio dominij venit incidenter ad causam principalem; nam cùm tunc ad probationem dominij præsumptiuam, sufficiat sola possessio, & locator per conductorem videatur possidere, per locationem hoc casu censebitur præsumptiuè probari dominium.

Et errantis nullum habeat consensum, &c.] Notatur 7
ad hoc quòd errantis nullus est consensus, & voluntas, vt per Roland. *cons. 32. num. 70. vol. 4.* Menoch. *cons. 279. num. 20. & cons. 296 n. 56. & cons. 857. n. 13. & de præsumpt. lib. 2. præsumpt 19. num. 9.* Surd. *cons. 202. n. 10. & decis. 114. n. 20.* citatos per me *de Axiom. iuris vsufreq. axiom. 82. num. 2.*

Nemo enim sibi iure possessionem, &c.] Probat hic 8
text. quòd locator, qui aliter non probat dominium quàm per locationem, non potest sibi mutare causam possessionis, vt per D. Barbos. *in d. l. si alienam, n. 120. ff. solut. matrim.* vbi aliud dicendum esse asserit si res ad dominum peruenisset, nam is ratione dominij licitè potest sibi mutare causam possessionis, per *l. ei à quo, 20. ff. de vsucap.* & deinde aduertit quòd licèt gloss. fin. in hoc text. multum laboret in declarando qualiter prædicta ratio adaptetur decisioni, nihilominus tamen existimat hîc proponi duos casus; quando scilicet locator agit rei vendicatione tanquam dominus, & quando se defendit à domino vendicante: quoad primum casum adaptatur prima ratio quòd per solam locationem non probat se dominum esse ob rationem ibi expressam: ad secundum autem casum adaptatur secunda ratio quòd ille non potuit mutare sibi causam possessionis, quod ita explicandum asserit. Pone conductorem restituisse rem conductam locatori, & postea eam ab illo vendicare: locator autem volebat se defendere eo prætextu quòd conductor accepisset ab eo eam rem titulo conductionis tanquam à domino, & hanc exceptionem significat Imperator non esse admittendam, quia cùm locatio non valuerit, non potest ipse allegare ratione illius aliquid noui interuenisse, per quod mutata fuerit causa possidendi, scilicet quòd licèt antea possideret tanquam

tanquam possessor bonæ fidei, nunc possidebat tanquam dominus: nam licèt ea allegatio audiretur si titulus esset validus, *l. non solum, §. quod vulgo, ff. de vsucap.* tamen si fuerit inualidus, non debet haberi in consideratione, *cap. non præstat, de regul. iur. in 6.* ac ob id eo non obstante locum adbuc habet regul. *l. cum nemo, C. de acquir. possess.*

L. Contractus. XXIV,

Iidem AA. Antonino.

1 LOeationis contractus de substantia non requirit instrumentum, Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. 1. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Conductor conuentus conductione ex lege, debet ante omnia restituere rem, nec anten dominij quæstionem mouere potest, & num. 2. Amplin non solùm in conductione, sed etiam in alijs tenentibus nomine alieno, num. 10. nisi ius superueniat post conductionem, vel noua superuenint causa conductori, num 11. si tertius aliquis contendit rem locatam, aut commodatam suam esse, ac petit à iudice vt non restituatur locatori, aut commodanti, an impediat sicti restitutionem, num. 12.*

3 *Locatio quando fuit nulla, vel quando notoriè potest excipi de dominio, non dari remedium legis, & cur, num. 4. declarn, vt num. 5.*

6 *Conductor an possit se defendere ex nouo titulo aliunde sibi proueniente, ne rem conductam statim dimittat locatori.*

7 *Locator, aut commodans quando petit rem quasi locatam, aut commodatam, & conductor, aut commodatarius contendunt rem esse ipsorum, eáque de causa volunt eam retinere, non audiuntur, sed coguntur illam statim restituere locatori, aut commodanti, reseruato ipsis suo iure.*

8 *Locator si pro expellendo conductore agat conditione ex hac l. potest opponere locatori dominij exceptionem, nisi priùs rem restituat, secus si agat actione locati.*

9 *in Contractu emphyteutico, vel locationis, dominus in indicio possessorio recuperandn, vel retinenda habet fundatam intentionem contra emphyteutam, vel colonum.*

L. Si quis conductionis. XXV.

Iidem AA. Epagatho.

1 COnductor conuentus condictione ex lege, debet ante omnia restituere rem, nec antea dominij quæstionem mouere potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati in *l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* Aloys.
2 Leo *in 4. fol. 46. verso.*
Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Ordin. Reg. Lusit. *lib. 4. tit. 54. §. 3. l. Hisp. 13. vbi glos. 3. tit. 10. part. 7.* Conan. *comment. iuris lib. 7. cap. 11. num. 13.* Corras. *lib. 3. miscell. cap. 2. num. 3.* Alphan. *collect.* 463. Afflict. *decis.* 14. *num.* 8. Flamin. Carthar. *decis. 41. num. 3.* Viui. *tom. 2. commun. opin. lib. 7. tit. 1. de acquir. possess. num. 192. pag.* 216. Anton. Fab. *de erroribus pragmat. decad. 6. err. 5.* Marant. *de ordine iudic.*
3 *part. 4. dist. 7. num.* 49. vbi cuoi Alex. subdit non dari
remedium huius l. quando locatio fuit nulla, vel
quando notoriè potest excipi de dominio. Donell.
ad l. non abs re 10. num. 4. C. vnde vi, pag 595. Valasc.
de iure emphyt. quæst. 9. num. 15. Menoch. *cons.* 27.
num. 44. & de arbitr. casu. 207. num. 22 & latè *remed.*
11. *recuper. ii num.* 35. vbi reddit rationem, ne scili- 4
cet per hanc exceptionem illudatur locator, & *num.*
38. *cum seqq.* declarat non procedere cùm non con- 5
stat legitimè locationem factam, vel quando con-
ductor ignoranter rem propriam conduxit, vel vbi
conductor offert separatim probare rem hanc à se
locationis tempore possessam conduxisse; vel vbi
superuenisset noua causa non restituendi, vel quan-
do is conductor mutauit possessionis titulum; & in
illis casibus, in quibus aduersùs agentem remedio
recuperandæ ex interdicto *vnde vi*, obiici potest
dominij exceptio, Mascard. *de probation. concl.* 542.
num. 7. Ioan. Bapt. Costa *de facti scient. & ignor. cent.*
2. *dist. 89. num. 7. &* 8. Cald. Pereira *quæst. forens lib. 1.*
quæst. 14. num. 3. Valasc. *consult. 42. num. 1.* vbi *nume-*
ris seqq. latè disputat an conductor ex nouo titulo 6
tibi aliunde proueniente se defendere possit ne rem
conductam confestim locatori dimittat, & tandem
concludit in proposita quæst. iudicandum pro con-
ductore ratione noui tituli aliunde prouenientis
post conductionem, Cardos. *in praxi iudicum, verbo*
locatio num. 15. idem Valasc. *cons. 195. à princ.* vbi
num. 4. resoluit in remedio possessorio huius l. nec
referri quæstionem dominij agentis, nec allegari
dominium conuenti posse, & *num.* 8. subdit quòd
possessor maioratus si agat vtili rei vendicatione
contra emphyteusim commissi nomine, aut aliàs,
poterit emphyteuta quæstionem dominij referre, &
num. 9. tenet quòd quando agitur rei vendicatione,
potest conuentus excipere de dominio. D. Barbos.
in l. si alienam 12. num. 23. in princip. ff. soluto matr.
vbi *num.* 27. in materia huius l. sic distinguit, aut lo-
cator petit restitutionem rei locatæ per actionem ex
locato, & tunc ei obstat exceptio dominij condu-
ctoris; aut petit prædictam restitutionem intentata
condictione ex hac l. ex tunc exceptio dominij con-
ductoris ei opponi non potest, & deinde rationem
distinctionis præstat, opponit, & dissoluit contra-
ria, & *num. 38. in med.* tenet quòd mulier aduersùs
maritum denegantem rerum dotalium restitutio-
nem non potest agere condictione huius l. & *num.*
51. dicit quòd quamuis conductor conuentus con-
dictione huius l. non possit opponere de proprio
dominio, & multo minus de alieno, tamen si con-
ueniatur per rei vendicationem tam de dominio
suo, quàm alieno, excipere poterit, & *num.* 82. *in*
princip. & num. 112. in princip. ait hanc l. non proce-
dere quando ille, qui erat dominus, & possessor etiam
scienter conduxit rem à locatore, nam cùm tunc non
amittatur dominium, neque possessio, & conse-
quenter neque transferatur in locatorem, non com-
petet eo casu locatori remedium huius l. quod
soli possessori conceditur, Molin. *de iustit. tract.* 2.
disp. 498. num. 1. vers. quando locator, vbi ex hoc text.
colligit quòd quando locator, aut commodans petit 7
rem quasi locatam, aut commodatam, & conductor,
aut commodatarius contendunt rem esse ipsorum,
eáque de causa volunt eam retinere, non audiun-
tur, sed coguntur illam statim restituere locatori,
aut commodanti, reseruato ipsis suo iure, vt post
illam restitutam intentare possint actionem, ac pro-
bare ad se pertinere. Cancer. *var. resolut. lib. 1. cap. 14.*
de locat. & conduct. num. 84. vbi tenet quòd si loca- 8
tor pro expellendo conductore, agat condictione
ex hac l. potest opponere locatori dominij exceptio-

nem nisi priùs rem restituat, secus si agat actione locati, per *l. conductores, inf. hoc eod. tit.* Flores de Mena *ad Gam. Lusitan. decis.* 12. *in fine*, vbi dicit quòd contractu emphyteutico, vel locationis dominus in iudicio possessorio recuperandæ, vel retinendæ habet fundatam intentionem contra emphyteutam, vel colonum, vt ante omnia dimittere rem teneatur, non obstante exceptione dominij opposita, & pòst de proprietate litigare, ex remedio huius text. nisi exceptio sit ita notoria quòd euidenter concluderet dolum petentis id, quod statim restiturus est. latè Didac. à Britto *in rub. de locato & cond. part.* 1. §. 2. *num.* 20. *cum seqq.* Cald. Pereira *quæst. forens. lib.* 1. *quæst.* 14.

10 Amplia huius text. conclusionem procedere non solùm in conductione, sed etiam in aliis tenentibus nomine alieno, vt per Felin. *in cap. inter dilectos num.* 20. *de fide instrum.* Paris. *cons.* 59. *num.* 31. *lib.* 1. Cephal. *cons.* 47. *num.* 40. *lib.* 1. Cancer. *d. cap.* 14. *num.* 89.

11 Limita, nisi ius superueniat post conductionem, vel noua superueniat causa conductori, vt per Menoch. *d. remed.* 11. *recup. num.* 42. Valasc. *d. consult.* 42. *num.* 3. Cancer. *d. c.* 14. *num.* 84. *in fine*, & *n.* 88. Giurb. *decis.* 69. *num.* 21. vbi tenet negantem restituere rem sibi conductam esse audiendum, si in promptu nouum titulum, & mutatæ possessionis causam edoceat, quia possessionem hoc modo interuertere non censetur: vide Didac. à Britto *dict. part.* 1. §. 2. *à num.* 21.

12 Quid quando tertius aliquis contendit rem locatam, aut commodatam suam esse, ac petit à iudice vt non restituatur locatori, aut commodanti, an impediat restitutionem fieri? vide Mich. Grass. *tom.* 2. *commun. opin. lib.* 7. *tit.* 1. *num.* 341. *pag.* 221. Anton. Gabr. *tom.* 3. *tit. de restitut. spoliat. concl.* 1. *num.* 45. Mascard. *de probat. concl.* 1321. *num.* 31. D. Barbos. *in d. l. si alij nam num.* 8. *&* 9. Aluar. Valasc. *cons.* 162. *num.* 4. Thom. Valasc. *allegat. iuris tom.* 1. *alleg.* 75 *num.* 13. Cald. Pereira *quæst. forens. lib.* 1. *quæst.* 21. *num.* 14. *vers. cæterùm*, Molin. *d. tract.* 2. *disp.* 498. *num.* 1. *vers. quando tertius*, Ordin. Reg. Lusitan. *d. lib.* 4. *tit.* 54. §. *vlt.* vbi statuitur, si res sit mobilis, & is, qui locauit, aut commodauit, est suspectus, neque habet sufficientia bona, vnde meritò illam soluat, si probetur esse illius alterius, fieri sequestrum eius rei apud tutam aliquam personam, tertiúmque illom summatiè audiri, vt probet suam esse.

SVMMARIVM.

1 *Conductionis finita impletâ fide agi posse contra locatorem, vt retenta, vel abrepta restituat.*

2 *Instrumenti virtutem non consistere in papyro, sed in intellectu.*

L. Si conductionis. XXVI.

Iidem AA. *Oppioni & Hermogeni.*

1 2 IMpleta fide conductionis finitæ agi potest contra locatorem, vt retenta, vel abrepta restituat. Virtus instrumenti non consistit in papyro, sed in intellectu. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*

L. Si tibi. XXVII.

Iidem AA. *Neroni.*

PActum cohærentia traditionis non vestitur quando cum tertio, non cum recipiente interponitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.* post omnes Giphan. *tom.* 1. *pag.* 338.

Vide Bart. *in l. lecta num.* 10. *in princip. ff. si certum pet. & in l. iurisgentium*, §. *quinimo, num.* 3. *post princ. ff. de pactis*, Galiaul. *in rub. ff. de verb. obligat. num.* 47. *&* 48. Alciat. *num.* 15. Torniel. *num.* 72. *&* 78. & Ripa *num* 35. Alciat. *lib.* 1. *parerg. cap.* 4. Alphan. *collect.* 155. Mathesil. *sing.* 80. *num.* 3. Gilchen *ad l. legem* 10. *n.* 6. *C. de pactis*, Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. tom.* 2. *lib.* 19. *tit.* 4. *num.* 38. vbi ait quòd hic non constabat de præcedenti debito colonorum, quod erat necessarium vt posset dici constitutum.

In gloss. *Prorogasti.* ibi, *id est, ante tempus soluisti.* vide Guid. Pancirol. *in thesauro variar. lection. lib.* 1. *cap.* 77.

SVMMARIVM.

1 *Conductor & locator reciprocè tenentur de dolo, & custodia, non de casu, cui nullus potest resistere, & num.* 2.

3 *Conductor dolum, latam & leuem culpam, non autem leuissimam præstare tenetur, & n.* 4.

L. In iudicio. XXVIII.

Iidem AA. *eidem Neroni.*

COnductor & locator reciprocè tenentur de dolo, & custodia, non casu, cui nullus resistere potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l.* 7. *Hisp. tit.* 8. *part.* 5. Conan. *comment. iuris lib.* 7. *cap.* 11. *num.* 10. Strach. *de mercat. tit. de nautis part.* 2. *num.* 3. Vincent. Caroc. *de locato part.* 2. *cap.* 69. *num.* 6. Menoch. *de arbitr. casu* 390. *num.* 10. vbi quòd conductor dolum, latam culpam, & leuem, non autem leuissimam præstare tenetur, additque quòd vno casu conductor & de culpa leuissima teneri posset, si expresse ita in conductione cautum fuisset, Sord. *decis.* 198. *num.* 14. vbi quòd conductor tenetur de leui culpa, Fului. Pacian. *cons.* 85. *num.* 35. *fol.* 577. Cancer. *var. resolut. part.* 1. *cap.* 14 *de locat. & conduct. num.* 52 Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom.* 1. *lib.* 5. *tit.* 8. *num.* 1. vbi quòd conductor, nisi aliud conuenerit, dolum, & culpam tantùm præstare debet. 2 3 4

SVMMARIVM.

1 *Conductoris heredes teneri ad reparationem destructorum.*

2 *Coloni finita locatione debent tradere prædia in eo statu, in quo repererunt tempore conductionis.*

3 *Conductor si recepit prædium seminatum, eodem modo reddere debet.*

4 *Colonum antiquum non posse in fine anni exfructuare fundum in noui conductoris præiudicium, vt sequenti anno non respondeat cum solitis fructibus.*

5 Con

5 *Conductor molendinorum prioris anni tenetur ad interesse conductoris sequentis anni, pro eo quòd fecerit anticipare molitiones in eius praeiudicium.*
6 *Conductor in vltimo anno tenetur restituere terras non seminatas, prout habuit, aliàs tenetur ad interesse.*
7 *Damnum quod destructione domûs infertur, in iure considerabile est.*

L. Cùm conductorem. XXIX.

Iidem AA. *Iuliano.*

1 HÆredes conductoris ad reparationem destructorum tenetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Ædificia, quæ suscepit integra, &c.] Notatur ad
2 hoc quòd coloni debent tradere finita locatione prædia in eo statu, in quo repererunt tempore conductionis, vt per Menoch. *cons. 13. n. 1. vol. 1.* Petr. de Vbald. *in tract. societ. part. 11. quæst. 9. col. 5.* vbi infert quòd
3 si conductor prædium recepit seminatum, debet eodem modo reddere, Surd. *decis. 131. num. 4.* Marta *in votis nouissim. decis. voto 149. n. 5.*

4 Vnde colonum antiquum non posse in fine anni fundum exfructuare in præiudicium noui conductoris vt sequenti anno non respondeat cum solitis fructibus, resoluunt Bart *num. 3.* & Paul. de Castro *in l. & hac distinctio, §. cùm fundum, ff. hoc tit.* qui inferunt contra colonos, qui in fine temporis ita erodunt fundum quòd fructus anni sequentis corrumpuntur, & in vltimo anno conductionis non bene putant vineam, quia multa capita dimittunt, vt vbertiorem fructum reddat, ex quo sequitur quòd in anno sequenti aliqui fructus non percipiuntur ex vinea: & similiter contra colonos, qui cùm pars fundi deberet seminari frumẽto, & pars quiescere, totum fundum seminant frumento, itaut anno sequenti non poterit seminari: sequuntur Tiraq. *de retractu convent. §. 5. gloss. 4. num. 18.* Anton Gom. *tom. 2. var. cap. 3. num. 21.* Ioseph. Ludou. *Paris. decis. 62. num. 1. & seq. part. 2.* Vincent. de Franchis *part. 1. decis. 96. num. 1.* vbi etiam resoluit quòd conductor mo-
5 lendinorum prioris anni tenetur ad interesse conductoris sequentis anni, pro eo quòd fecerit anticipare molitiones in præiudicium eius: & infert ad hæredes Prælati, qui videntes Prælatum moriturum, immaturos fructus colligunt, vt successorem defraudent. Surd. *d. decis. 131. num. 6.* Marta *in votis nouiss.*
6 *decis. voto 149. num. 2.* vbi quòd conductor in vltimo anno tenetur restituere terras non seminatas, prout habuit, aliàs tenetur ad interesse, Marcel. Cala *de modo articulandi num. 121. fol. 74.*

Destruxisse proponis, &c.] Notatur ad hoc quòd
7 in iure considerabile est damnum quod destructione domus infertur, vt per Surdum *decis. 300. numero 2.*

S V M M A R I V M.

1 *Curiales non posse conducere prædia aliena, nec fideiubere pro conducentibus, & num. 2.*
3 *Curiales qui, remissiuè.*

L. Curiales. XXX.

Impp. THEOD. & VALENT. AA. *Florentio P. P.*

CVriales non possunt aliena prædia conducere, 1
nec pro conducentibus fideiubere. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
l. Hisp. 2. tit. 8. part. 5. vbi glos. 1. Petr. Greg. *syntagm. iuris part. 2. lib. 18. cap. 14. num. 12.* Nicol. Mozz. *de contractib. tract. de locato, & cond. tit. de his, qui possunt locare num. 4.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 488. num. 1.* vbi de ea locatione intelligit, quæ ad negotiationem pertinet. Rebell. *de obligat. iustit. part. 2. lib. 14. quæst. 17. num. 9.* Bobadil. *in sua politica lib. 3. cap. 8. num. 89.* Azor. *instit. moral. part. 3. lib. de locato cap. 3. quæst. 2.* Cald. Pereira *de potest. eligendi cap. 1. num. 2.*

Curiales qui dicantur, vide Christoph. de Paz 3
ad leges styli l. 7. num. 8. cum seqq. Azor. *vbi sup.*

S V M M A R I V M.

1 *Milites rerum alienarum conductores, seu procuratores, aut fideiussores, vel mandatores conductorum fieri prohibentur, & num. 2. intellige de militibus qui sunt in actuali militia, n. 3.*
4 *Milites possunt conducere domum ad habitandum necessariam, & stabulum ad equos nutriendos, & conseruandos.*
5 *de Militibus, eorúmque priuilegiis, totáque militari materia, remissiuè.*
6 *Milites nostri temporis stipendiati, actúque militantes gaudent immunitatibus antiquis militibus Romanis concessis, cùm in eorum locum successerint.*
7 *Miles debet solùm se militiæ tradere.*
8 Soldado *Hispanum quid, & vnde.*
9 *Milites mercaturam exercere nequeunt.*
10 *Milites à Republ. aluntur.*

L. Milites. XXXI.

Imp. LEO A. *Aspari mag. militum.*

MIlites alienarum rerum conductores, seu pro- 1
curatores, aut fideiussores, vel mandatores conductorum fieri prohibentur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
l. 2. Hisp. tit. 12. part. 5. Tiraq. *de nobilit. cap. 32. num. 1.* Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 11. num. 19.* Marc. Anton. de Amatis *Marchiæ decis. 159. num. 3.* Nicol. Mozz. *de contract. tract. de locato, & conducto, tit. de his, qui possunt locare num. 2. & tract. de mandato tit. de personis inter quas cadere potest mandatum num. 14.* Cald. Pereira *de potest. nominandi cap. 1. num. 2.* Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib. 2. cap. 206. in princip.* Cald. Pereira *de potestate eligendi cap. 1. num. 2.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 488. num. 1.* vbi eum Gregor. Lop. *in d. l. 2.* intelligit de militibus, qui non sunt
in otio, sed in actuali militia, Azor. *instit. moral. p. 2.* 3
lib. 8. de locato & conducto cap. 3. quæst. 1. vbi subdit 4
quòd possunt milites conducere domum ad habitandum necessariam, & stabulum ad equos nutriendos, & conseruandos Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 25. num. 507.* Rebell. *de oblig. iust. p. 2.*

lib.

lib.14. quaest. 17. num.9. & lib. 16. quaest. vnic. de fideiussor. num.13.

5 De militibus, eorúmque priuilegiis, totáque militari materia, vide Parid de Puteo, Ioan. de Lignano, & Ioan. Lup. & Petr. Bellin. *in suis tractatibus de re militari*, Martin. Laudens. *de milite*, Iul. Ferret. *de re, & discipl. militari.* Claud. Coter. *de iure & priuileg. militum*, Marc. Mantu. *de priuileg. militarib.* Georg. Accac. *in simili tractat.* Balthas. Ayala *de iure, & officio bellico, & disciplina militari*, Cardin. Tusch. *pract. conclus. lit. M. concl. 227. cum tribus seqq.* Petr. Cabal. *resolut. crimin. cent. 3. casu 293.*

6 Aduerte quòd milites nostri temporis stipendiarii, actúque militantes gaudent & fruuntur immunitatibus & fauoribus antiquis Romanis militibus concessis, cùm in eorum locum, exercitium, & labores successerint, tametsi externas solemnitates longitudo temporis antiquauerit, de quo Zoanet *num.* 80. Marc. Mantu. *num. 283. cum seqq.* Georg. Accac. *lib. 1. cap. 3. in dictis tractatibus* Bertrand. *cons. 196. num. 1. in fine. & n. seq. lib. 3.* Padill. *in l. 1. num. 12. C. de iuris & facti ignorant.* Cardin. Mantic. *de coniectur. vltim. volunt. lib. 6. tit. 1. num. 32.* Sfort. Odd. *de compend. part. 5. praen. 3. num. 22.* Alexand. Trentacinq. *de substitut. part. 4. cap. 8. num. 6. versic. secundus, & versic. quartus,* Hieron. Gabr. *consil. 100. lib. 1.* Matiens. *l. 6. gloss. 2. n. 5. tit. 17. lib. 5. noua Recopilat.* Nicol. Intrigl. *de substit. centur. 2. quaest. 87. per tot.* Gail. *lib. 2. obseruat. 118. n. 1. cum seqq.* Marc. Antoo. de Amatis *decis. 159. num. 5.* Mastrill. *decis. 173. part. 2.* Osvvald *in Donell. enucleat. lib. 6. cap. 28. lit. M. vers. cùm autem.* Anton. de Amatis *resol. 46. num. 4.* Farin. *cons. 95. num. 2. lib. 2.* Vincent. Fusar. *cons. 140. num. 12.*

7 *Armis autem, non priuatis negotijs occupentur,* &c.]
Miles ergo debet solùm se tradere militiæ, & ideo
8 vulgari sermone Hispano *soldado*, dicitur, id est, solus datus militiæ; vel (vt aliis placuit) à solido, id est, stipendio, quo milites facile ad pugnam prouocantur, de qua etymologia vide Petr. Gregor. *syntagm. iuris p. 2. lib. 19. cap. 1.* Iuan. Garc. *de nobilit. gloss. 2. num. 34.* Pichar. *in rubr. Instit. qui testam. facere possunt, num. 7. cum seqq.* Benedict. Ægid. *in repet. l. 1. C. de sacros. Eccles. p. 2. §. 2. n. 1.*

9 Vnde milites mercaturam exercere non possunt, vt per Strach. *de mercat. part. 3. num. 11.* Tiraquel. *de nobilit. cap. 33. num. 3.*

10 *Inhaerentes Republ. à qua aluntur.*] Notatur ad hoc quòd milites aluntur à Republ. vt per Surd. *de alim. tit. 1. quaest. 76. num. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Dominus fundi non tenetur, citra expressum pactum, relocare eidem, & num. 3.*
2 *primus Conductor finita locatione secundo conductori molestiam impunè non infert.*
4 *Colonus antiquus debet praeferri nouo, si tantundem pro praedijs etiam vrbanis soluere sit paratus, saltem de aequitate.*
5 *Conductor non potest pro eodem, vel maiori pretio rem detinere, & sibi habere.*
6 *Conductor prediorum fiscalium potest alteri praeferri in eis pro eodem pretio.*
7 *Scholares praeferri in re conducta pro eodem pretio.*
8 *primum Conductorem finita locatione non praeferri secundo pro eodem pretio.*
9 *Conductorem rerum Ecclesiae non posse expelli à secundo conductore nouo.*
10 *Colonus simplex, qui per plures annos fuit colonus, alij tertio praeferendus, si tantundem velit dare ac aliter.*
11 *rem alteri Locare, finito locationis tempore, cuiuis liberum est, & num. 20. nisi in praedijs communibus, aut fisci, num. 12.*
13 *Conductorem nouum praeferri antiquo, quamuis vellet eandem facere oblationem.*
14 *Conductores fiscales antiquos praeferri nouis, si velint suscipere augmenta ab alijs proposita. idem de colonis municipij, & reipubl. quamuis ad modicum tempus conduxerint, num. 15. de scholaribus & magistris, num. 16. & conductore Ecclesiae, num. 17. 18.*
19 *Differentia inter praedia rustica, & vrbana Chartarij reijcitur.*
21 *si Scriptura facta est in locationem, requiritur eadem scriptura in tacita reconductione.*
22 *Reconductio absque scriptura per sacram Const. reiecta.*
23 *Pactum si fuerit factum de renouando de 29. annis in 29. virtute huius pacti dominus directus obligatus est renouare finito tempore.*
24 *Milites puniuntur leuius.*
25 *Scholares in re conducta praeferri pro eodem pretio.*

L. Ne cui XXXII.

Imp. ZENO A. *Adamantio P.P.*

NOn tenetur dominus citra expressum pactum 1
pristino conductori relocare. Item primus con- 2
ductor finita locatione secundo conductori molestiam impunè non infert. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1 supra hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu-
munt Afflict. *decis. 238. num.* 1. vbi quòd dominus 3
fundi non tenetur inuitus relocare eidem, si non vult,
& *ibi* Caes. Vrsil. *num. 1. cum seqq.* hinc infert quòd
colonus antiquus debet praeferri nouo, si tantundem 4
pro praediis etiam vrbanis soluere sit paratus, saltem
de aequitate, Cort. *in memorabilib. verbo conductor primus*, Anton. Gom. *variarum tom. 2. cap. 3. num. 5.* vbi
quòd conductor non potest pro eodem, vel maiori
pretio rem detinere, & sibi habere, & respondet ad 5
text. *in lege congruit, & in l. fin. C. de locat. praed. ciuil.
lib. 11.* dum probant, quòd conductor praediorum fi-
scalium potest alteri praeferri in eis pro eodem pretio, 6
quia est speciale in illis conductoribus, cùm aliquando inuiti detineantur in conductione; & etiam spe-
ciale dicit in scholaribus, quia etiam praeferuntur in 7
re conducta pro eodem pretio, vt probat text. *in c. 1. hoc tit. in Decretalib.* vbi dixi. Bursat. *cons. 104. num. 4. vol. 2.* Vincent Caroc. *in tractat. huius tit. part. 3. tit. de libertate*, Alphan. *collect.* 338 latè Vincent de Franchis
part. 2. decis. 406. per tot. vbi videtur probare primum
conductorem finita locatione non praeferri pro eo- 8
dem pretio secundo conductori, quia dominus non prohibetur finito tempore primae locationis alteri locare; & quòd statutum quòd dominus non possit alteri locare donec primus conductor voluerit in conductione remanere, est contra dispositionem iuris communis, & *à num. 7.* dicit *d. l. congruit*, specialiter procedere in colonis fisci, & *d. cap. 1. hoc tit.* in locationibus factis magistris. & scholaribus, & *num. 9.* asserit *cap. ad aures, de rebus Eccles. non alienand.* procedere facta primo conductori promissione de ei concedendo. vbi Ricc. *in addit.* specialitatis rationem adducit, quare in colonis fisci limitetur dispositio huius text. & ait id procedere, quia conductores fiscales habent ius in re conducta, quod non datur caeteris,

nisi

nisi sint conductores ad longum tempus, & subdit
hanc l. non procedere in ciuitate Neap. quia solùm
locum habet in domibus sitis in ciuitate, secus in
fundis rusticis sitis extra ciuitatem, latè Fab. Anna
cons.77.vol.1. à Ponte *cons.23.vol.1.* Flamin. Carthar.
9 *decis.77.* vbi limitat in conductore rerum Ecclesiæ,
qui non potest expelli à secundo nouo conductore,
Marant. *disp.8.num.40.* vbi etiam intelligit, *d.l.con-
gruit*, procedere in prædiis fiscalibus, Euerard. *cons.
5.num.32.lib.1.* Montet. à Cueua *decis.47.* D. Barbos.
in l.si alienam 12.num.33.ff.soluto matrim. Cardos. *in
praxi iudicum, & Aduocat. verbo locatio, num.16.*
10 Valasc. *tom.2.consult.157. num.34.* vbi quòd colonus
simplex, qui per plures annos fuit colonus, est præ-
ferendus in colonia si tantundem velit dare, quan-
tum alius tertius, cui dominus velit rem locare,
Azor. *Institut.moral.part.3.lib.8. de locato, & condu-
cto cap.15.in princ.* Molin. *de Iustit. tract.2. disp. 498.*
11 *num. 3.* vbi tenet quòd qui domum, aut rem aliam
conduxit, priuilegium non habet, vt finito tempore
pro quo illam conduxit, præferatur aliis conducto-
ribus pro eodem, vel etiam pro maiori pretio, sed
liberè potest eum locator amouere, & locare rem
12 illam alteri, & limitat in prædiis communibus, aut
fisci, Rebell. *de obligat.iustit.part. 2.lib.14. quæst.11.
num.1.* Stephan. Gratian. *discept.forens.tom.2. cap.357.*
13 *per tot.* vbi *à princip.* probat conductorem nouum
præferri antiquo, quamuis vellet eandem oblatio-
14 nem facere, & *à num. 6.* resoluit conductores fiscales
antiquos præferri nouis si velint suscipere augmenta
ab aliis proposita, & *num.15.* rationem præstat, quia
isti conductores fisci, quamuis conducant ad modi-
15 cum tempus, habent ius in re, & *à num. 19.* ampliat
procedere non solùm in colonis fisci, sed etiam in
colonis municipij, & Reipubl. quamuis ad modi-
16 cum tempus conduxerit, & *num. 24.* etiam speciale
dicit in scholaribus, & magistris, qui præferuntur
in retentione domus conductæ contra secundum
conductorem, & *num. 42.* tenet in conductore Ec-
17 clesiæ idem esse quod in conductore fisci, quia Ec-
clesiæ administratores semper debent habere præ
oculis æquitatem, maximè cùm illa non patiatur
aliquod damnum ex eo quòd primus conductor
præferatur secundo pro eodem pretio, Cyriac. *com-
mun.contra comm.q.756.à n.61.* vbi dicit *d.l.congruit*,
non procedere in locatione rei particulari factæ à
priuato, sed solùm in locatione fundorum publico-
18 rum, & *à n.68.* resoluit idem esse in conductore Ec-
clesiæ, quod in conductore fisci, & citat I. Barbos. *in
l.filiofam.§.fin.n.41.ff.soluto matr.* Card. Mantic. *de ta-
cit.& ambig.convent.lib.5.tit.3.n.27.* vbi speciale dicit
in rebus fisci quòd conductor antiquus præferatur
nouo si tantumdem offerat. Didac. à Britto *in rubr.
huius tit.part.1. §.4. num. 48.* vbi iura in contrarium
adduci solita procedere ait specialiter in locationibus
factis de rebus publicis, nempè fisci, Principis, seu
Reipubl.

Aduerte non esse faciendam differentiam inter
19 prædia rustica, seu vrbana, prout facit Chartar. *Ge-
nuens.decis.97.num.7.* quia in vtroque nouus condu-
ctor præfertur secundùm veriorem opinionem, de
qua per Ioan. Franc. à Ponte *d.cons.23.in fine*, Fab. de
Anna *d.cons.77.n.11.* quos refert & sequitur Steph.
Gratian. *d.cap.357.num.31.* imò neque primus du-
ctor esset præferendus in locatione quamuis rem
meliorasset, Valasc. *de iure emphyt.q.21.* Fab. de Anna
d.cons.77.num.29. Steph. Gratian. *vbi supra n.33.* vbi
num.35. dicit adeò esse permissam locationem nouo
conductori, excluso vetere, vt etiam neque pacto ex-
presso quis impediatur hoc facere.

Cui voluerint, locandi, &c.] Notatur ad hoc quòd 20
dominus finita locatione non prohibetur alteri cui
voluerit locare, vt per *l. Hisp.19. tit. 8. part. 5. vbi
gloss.5.* Vincent. de Franchis *decis.406.n.3.p.2.*

Nisi fortè pacta per scripturam, &c.] Notatur ad 21
hoc quòd si scriptura est facta de locatione, eadem
requiritur scriptura in tacita reconductione, vt per
Magon. *Lucensi decis.47.* Gam. *Lusitan.decis.57.n.1.*
Ioan. Franc. à Ponte *cons.23.num.1.* vbi *num. 4.* dicit 22
reconductionem non apparente scriptura fuisse per
sacram Cons. reiectam, Cald. Pereira *de renouat. em-
phyt. cap.2.num 3.* vbi resoluit emphyteusis renoua-
tionem non induci ex eo quòd quis post finitam em-
phyteusim, vel post tempus finitum ex tacito domi-
ni consensu in ea perseuerauerit, cùm ad illam consti-
tuendam scriptura fuerit desiderata, Vincent. de Fran-
chis *part.2.decis.378.à princip.* Matt. *in votis nouissim.
decis.voto 35.num.15.& voto 104.num.7.* vbi dicit se-
cundùm hanc l. inquilinum inhabitantem non posse
probare per testes locationem sibi factam in annum
sequentem aduersùs alterum conductorem habentem
instrumentum suæ locationis.

Notatur etiam ad hoc quòd si fieret pactum de re- 23
nouando de 29. annis in 29. alios annos virtute huius
pacti, dominus directus obligatus est renouare finito
tempore, vt per Cald Pereira *de renouat.emphyt.quæst.
52.num.14.*

Si militat, decem librarum auri, &c.] Ergo milites 24
leuiùs puniuntur, vt per Tiraquel. *de nobilit.cap.20.
num. 108. cum seqq. & de pœnis temper. causa 31. à
princip.*

In gloss. *locandi.* ibi, *fallit in scholaribus*, &c. No- 25
tatur ad hoc quòd scholares in re conducta præfe-
runtur pro eodem pretio, vt per Duen. *reg. 213. vers.
amplia tertiò*, Boër. *decis.107.in princip.* Rebuff. *de pri-
uil.scholar.priuil.9.* Valasc. *de iure emphyt.q.24.num.1.*
Vincent. de Franchis *decis.406. num.8.* D. Barbos. *in
l.1.ff.soluto matr.part.7.n.51.* Steph. Gratian. *d.c.357.
num.24.*

SVMMARIVM.

1. *Rem conductam non restituens ante condemnato-
riam sententiam, tenetur instar inuasoris ad eius
æstimationem, & num.2.*
3. *Possidens rem alieno nomine, condemnatur ad re-
stitutionem, & æstimationem rei.*

L. Conductores. XXXIII.

Idem A. Sebastiano P.P.

REm conductam non restituens ante condemna- 1
toriam sententiam, tenetur instar inuasoris ad
eius æstimationem. Colligunt ex Ordin. Doctores
citati *in l.1.num.1.sup.hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
Ordin. Reg. Lusit. *lib 4. tit.54. in princip. l. Hisp.12.
tit. 10.part.7 vbi gloss. 2.* Neguzant. *de pignorib. p. 7.
memb.3.num.12.vers.nisi fortè*, Viul. *tom. 2. commun.
opin.lib.7.tit. 1. de acquir. possess. num. 291. pag. 216.*
Marant. *de ordine iudic.part.4.dist.7. num.52.* vbi ait 3
haberi in hoc text. quòd possidens rem alieno no-
mine, vt conductor, vel precarius, si fuerit conuen-
tus ad rei restitutionem, & voluerit litem inferre, &
non restituere ante sententiam, condemnatur vigo-
re dictatum legum ad rei restitutionem, & ad æsti-
mationem ipsius; subditque istud nouum continere
plus quàm habetur *in l. si quis conductionis à 5. sup.*
hoc

hoc tit. hoc remedium, scilicet, quia vltra rem facit consequi æstimationem. Menoch. *remed. 11. recup. num.* 23. D. Barbos. *in l. si alienam, num.* 31. *vers. nec existimes, ff. soluto matrim.* vbi aduertit multum interesse vtrùm agi debeat actione ex locato, vel condictione ex *d. l. si quis conductionis*, nam si agatur condictione, conductor non solùm cogitur rem restituere, sed etiam incidit in pœnas præscriptas *in hac l. & in l. non abs re, C. vnde vi*, & tamen si agatur actione ex locato, conductor tenebitur quidem rem restituere, non autem incidet in aliquam pœnam, quia id iure cautum non inuenitur: & *num.* 32. *vers. & patet*, ait hanc l. proponere regulam in quocunque possidente nomine alieno. Cabed. *diuers. iuris argument. lib. 2. cap. 7. num.* 11. Molin. *de Iustit. tract. 2. disp.* 498. *num.* 1. vbi ex hoc text. colligit quòd finito locationis tempore, si locator, qui tanquam dominus illius rem locauit, eam petat, aut hæredes illius, & conductor, vel hæredes ipsius eam non restituant, sed iudicio ea de re contendant, quousque definitiua sententia, quæ in rem iudicatam transeat, feratur, pœnâ restitutionis æstimationis rei illius vltra rem ipsam puniuntur; secus autem si, esto contendere cœperint, eam restituant ante latam sententiam; & *ibidem* ex Ordin. Reg. Lusit. *citato loco*, aduertit quòd potest locator, vel ipsius hæredes pœnam hanc exigere vel lata iam sententia definitiua, vel dum lis contestatur, aut in litis progressu, sed sub conditione, si sententia definitiua feratur: additque vt locum habeat hæc pœna, locatorem exigere debere rem locatam actione ex locato, si enim illam petat rei vendicatione tanquam suam, intendens suam esse, locum non habere hanc pœnam dicit, esto conductor illi resistat vsque ad latam sententiam definitiuam, Cald. Pereira *quæst. forens. lib. 1. quæst. 14. num. 3.* Cancer. *var. resolut. part. 1. cap. 14. num.* 84.

SVMMARIVM.

1 *Milites res alienas non conducunt licitè, & num. 2.*
3 *Schola Palatinorum militum vndecim.*
4 *τὸ Cadat importat latam sententiam.*

L. Licet retrò. XXXIV. & vlt.

Imp. IVSTIN. A. *per Senatum.*

1 Milites licitè non conducunt res alienas. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Nicol. Mozz. *de contractibus tract. de locato & conducto, tit. de his, qui possunt locare, num. 2.* Azor. *instit. moral. part 3. lib 8. de locato cap. 3. quæs. 3. in princip.* vbi ait in hoc text prohiberi militibus ne sint conductores alienarum rerum, alioquin ipso iure sunt infames, & militiæ gradum, & cinguli militaris honorem amittunt, & locatio est irrita.

3 *Qui in vndecim deuotissimis scholis, &c.*] Vide Guid. Pancirol. *in thesauro var. lection. lib. 2. cap.* 188. *vers. sequuntur exceptores*, vbi ait quòd vndecim erant scholæ Palatinorum militum, sed nouem numerantur in officio Prætoriano, inter quas recensetur schola receptorum, & *eod. lib. 2. cap.* 206. latiùs de vndecim scholis agit, & dicit se existimare has fuisse vnam silentiariorum, duas domesticorum equitum, & protectorum; hi erant milites omnium præstantissimi; magno enim studio ac diligenti cura ex Armenia diligebantur numero tria millia quingenti, Principis personam comitabantur, iisque ampliora quàm cæteris stipendia dabantur.

4 In gloss. *Cadant à militia, ibi, ipso iure.* Notatur ad hoc quod verbum, *cadat*, importat latam sententiam, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo reuertatur num.* 186. *C. de reuocand. donat.* Cald. Pereira *de extinct. emphyteus. cap. 17. num.* 12. Monet. *de distribut. quotid. part. 3. quæst. 7. num. 19. cum seqq.* quos refero *in tract. de dictionib. vsufreq. dict. 50. num. 4.*

De iure emphyteutico.

TIT. LXVI.

EMPHYTEVSIS est contractus solo consensu constans, quo id agitur, vt dominio directo retento, vtile dominium transferatur in emphyteutam, hac lege, vt in recognitionem directi dominij annuam pensionem soluat. Scripserunt in hac rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. De hoc titulo integros tractatus edidere Guid. de Suzaria *tom. 6. tractatuum Doctor. part. 2. fol.* 189. Ioannes Ferrarius, Aymarus, Valascus, Elbertus Leoninus, Franciscus de Caldas Pereira, Rutger. Rulandus, Ouidius de Amicis, De emphyteoticis contractibus, Alexander Raudensis, Aurel. Corbul. *in tract. de causa priuat. emphyt. ob non solutum canonem.* De materia Bertachin. *in repert. part. 1. verbo emphyteusis*, Bellacomb. Vezin. Fichard. & alij *tom. 1. commun. opin. lib. 4 tit. 44.* Ioseph. Ludouic. *tom. 3. etiam commun. opinion. sub hoc tit. pag.* 454. Conan. *comment. iuris lib. 7. cap. 12.* Couarr. *var. lib. 1. cap. 7.* Clar. *in pract. §. emphyt.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 444. cum seqq. vsque ad* 463. Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuention. tom. 2. lib. 22.* Rebell. *de obligat. iustitiæ p. 2. lib. 13. de emphyt.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. tom. 2. cap. 44. num. 544. cum seqq.* Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo emphyteusis.* Henric. Bocer. *disp. de vniuerso iure part. 1. classi 2. disput. 14. de emphyteusi*, itémque libellario, & chirographario contractu Iacob. Cancer. *var. resolut. part. 1. cap. 11. de emphyteusi*, Alexand. Trentacinq. etiam *var. resolut. lib. 3. tit. de iure emphyt. per decem resolutiones*, Antoniu. Tepat. *variar. sentent. tom. 2. tit. 376. de iure emphyteutico.*

SVMMARIVM.

1 *Contractus emphyteuticus per se distat à conductione, & locatione, & scriptura interueniente celebratur.*
2 *Totalis rei emphyteuticæ interitus casu fortuito contingens, nisi per pactum noceat emphyteutæ, domino fundi emphyteutici nocet.*
3 *Ob sterilitatem, vel leue damnum, non dominus, sed emphyteuta tenetur.*
4 *Emphyteusis differt à locatione.*
5 *Contractus emphyteuticus non est venditio; sed diuersus, & diuersam speciem constituit.*
6 *Emphyteusis est contractus nominatus.*
7 *Conductor potest se astringere ad casus fortuitos, seu casibus quibuscunque renuntiare, & se, eisdem non obstantibus, ad integram pensionis solutionem obligare.*

8 *ad Contractum emphyteuticum ſcriptura eſt neceſſaria niſi conſuetudo aliud obtinuerit, cui ſtandum erit, num. 9. nec per teſtes probare ſufficit, num. 10. etiam quando agitur de probatione ſimulationis contractus emphyteutici, num. 11. & de ipſa emphyteuſi non fuerit confectum inſtrumentum principaliter, ſed appareat aliqua ſcriptura, veluti ex aliqua ſententia, aut tranſactione, vel aliquibus alijs actis, num. 12. limita ſi ipſa ſcriptura ſit amiſſa, num. 13.*

14 *Emphyteuta non poteſt recedere à tenore contractus emphyteutici, & à pactionibus in eo habitis.*

15 *Subſtantia rei emphyteuticæ omnino deſtructâ, non tenetur emphyteuta ſoluere ab eo puncto penſionem, ſed res emphyteutica perit omnino proprietario.*

16 *Penſionem emphyteuticam non minui ob id, quòd portio rei emphyteuticæ perierit, modò aliquid etiam modicum ſuperſit.*

17 *Emphyteutam liberari re in totum perempta, teneri tamen accedente pacto: liberari domo combuſta, nec teneri eam reficere, num. 18. quid ſi culpâ emphyteutæ fuit exuſta, aut aliter deſtructa, num. 19. ſi ob bellum, vel peſtem fructus non percipiatur, quid, num. 20. remanente ſaltem octauâ parte rei emphyteuticæ, periculum pertinere ad emphyteutam, tenerique ſoluere penſionem integram, num. 21.*

22 *Emphyteuta ſi caſum fortuitum in ſe ſuſcepiſſet totum, teneretur ſoluere penſionem integram, eſto res emphyteutica omnino periret.*

23 *Emphyteuſim in rebus ſoli tantùm conſtitui, non in mobilibus.*

24 *in Emphyteuſi contrahenda ſcripturam non eſſe neceſſariam ex conſuetudine hodierna. non tamen vigere hanc conſuetudinem in Luſitania, num. 25.*

26 *Penſionem augeri propter augmentum rei emphyteuticæ.*

L. Ius emphyteuticarium. I.

Imp. ZENO A. *Sebaſtiano P.P.*

1 CONtractus emphyteuticus per ſe diſtat à conductione, & locatione, & ſcriptura interueniente celebratur. Totalis rei emphyteuticæ interitus caſu
2 fortuito contingens, niſi per pactum noceat emphyteutæ, domino fundi emphyteutici nocet. Ob ſterili-
3 tatem, vel leue damnum non dominus, ſed emphyteuta tenetur. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Butrig. Fulgoſ. Salicet. Bald. Caſtr. Sichard. Aloyſ. Leo *in 4. fol. 47. verſo*, Cuiac. Sebaſt. Næui. remiſſiuè Caſal *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

4 *Neque conductionis. &c.*] Ergo emphyteuſis à locatione differt, de quo Molin. *de Iuſtit. tractat. 2. diſput. 445. num. 7.* vbi aduertit quòd licet olim ſub nomine locationis emphyteuſis comprehenderetur, vt *in l. 1. ff. ſi ager vectig.* tamen diſtinctus eſt contractus emphyteuticus poſt legem Zenonianam, de qua *in præſenti*, quæ naturam huius contractus ſtatuit.

5 *Neque alienationis eſſe titulis adijciendum*, &c.] Ergo emphyteuticus contractus non eſt venditio, ſed diuerſus, & diuerſam conſtituit ſpeciem, vt per Iacob. de Carolis *tom. 2. praxis iuridicæ colore 11. n. 2.* Cardoſ. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo emphyteuſis num. 2.* Thom. Valaſc. *allegat. iuris, tom. 1. alleg. 28. num. 25.* Rebell. *de obligat. iuſtit. part. 2. lib. 9. quæſt. 1. ſect. 1. num. 4.*

6 *Conceptionem item*, &c.] Notatur ad hoc quòd emphyteuſis eſt contractus nominatus, vt per Sarmient. *ſelect. lib. 3. cap. 2. num. 5. in princ.* vbi ait quòd conceptionem textus appellat, vt contractus ſit nominatus, & proprio nomine concipiatur, Valaſc. *de iure emphyteut. quæſt. 6.* Molin. *de Iuſtit. tractat. 2. diſp. 447. num. 3.*

Vel etiam fortuitis caſibus, &c.] Notatur ad hoc quòd conductor poteſt ſe adſtringere ad caſus fortuitos, ſiue caſibus quibuſcunque renuntiare, & ſe eiſdem non obſtantibus ad integram penſionis ſolutionem obligare, de quo Anton. Gom. *tom. 2. variarum cap. 3. num. 19.* Menchaq. *controuerſ. vſufrequent. lib. 3. cap. 54. num. 6.* Pinel. *ad l. 2. C. de reſcind. vendit. part. 1. cap. 3. num. 26.* Gutier. *de iurament. confirmat. part. 1. cap. 24. num. 1.* Morl. *in emporio iuris ciuilis part. 1. tit. 10. quæſt. 1. num. 19.* Caſtil. *controuerſ. lib. 3. cap. 3. num. 48.* 7

Pactionibus ſcriptura interueniente habitis.] Ergo ad contractum emphyteuticum neceſſaria eſt ſcriptura, vt per Gregor. Lopez *l. 18. verbo por eſcritto, tit. 8. part. 5.* Anton. Gom. *d. tom. 2. cap. 3. num. 16.* Clar. *§. emphyteuſis quæſt. 4.* Aluar. Valaſc. *de iure emphyteut. quæſt. 17. num. 2.* Surd. *deciſ. 10. num. 1.* Cald. Pereira *de renouat. emphyt. quæſt. 2. num. 2. & quæſt. 18. num. 36.* Carol. de Graſſis *except. 12. num. 34.* Aldouin. *conſ. 80. num. 25.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. cap. 188. n. 1.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib. 22. tit. 2. num. 8. & tit. 6. num. 12.* Molin. *d. tract. 2. diſp. 447. num. 4.* vbi *num. 5.* tenet quòd vbi conſuetudo præſcripta fuerit contractum emphyteuticum ſine ſcriptura fieri, firmúmque haberi, ei conſuetudini ſtandum erit. Maſcard. *de probat. concl. 603. à princ.* vbi *num. 2.* rationem præſtat, quia hoc contractu emphyteutico propriè & regulariter fit conceſſio in perpetuum, & propriè dicitur emphyteuſis quando eſt perpetua, ideo lex voluit vt in iſto contractu neceſſariò requiratur ſcriptura, & *num. 11.* dicit id adeò verum eſſe vt per teſtes probari non poſſit, & *num. 12.* pariter extendit etiam quando agitur de probatione ſimulationis contractus emphyteutici, & *num. 13.* etiamſi de ipſa emphyteuſi non fuerit confectum principaliter inſtrumentum, ſed appareat alia ſcriptura, veluti ex aliqua ſententia, aut tranſactione, vel aliquibus actis aliis. & *num. 14.* limitat ſi ipſa ſcriptura ſit amiſſa, & de tali amiſſione liquidò conſtet, tunc etenim poterit probari per teſtes, qui tantùm deponant de ipſa ſcriptura, & eius tenore, de quo latè agit Molin. *d. tract. 2. diſp. 448. per tot.* 8 9 10 11 12 13

Notatur ad hoc quòd emphyteuta non poteſt recedere à tenore contractus emphyteutici, & à pactionibus in eo habitis, vt per Molin. *d. primogen. lib. 1. cap. 2. num. 24.* Corbul. *in tractat. in quibus cauſis amittatur emphyteuſis, tit. de cauſis priuationis ob non obſeruationem pactorum*, Cabed. *deciſ. 154. num. 2. p. 1.* Gam. *Luſit. deciſ. 234. Accepta emphyteuſi, num. 13.* Cald. Pereira *de nominat. emphyt. quæſt. 7. num. 7. & ſeq.* vnde iſtum contractum non habere propriam naturam à iure traditam, ſed formam ſuſcipere ex voluntate, & pactis contrahentium, per hunc textum reſoluit Card. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib. 22. tit. 6. num. 21.* 14

Si quidem tanta emerſerit clades, &c.] Notatur ad hoc quòd deſtructa omnino ſubſtantia rei emphyteuticæ, vt diruta, aut exuſta domo, quam aliquis habebat in emphyteuſim, vel occupato agro emphyteutico permanenter, à mari, vel alluuione omnino deſtructo, itaut coli deinceps non poſſit, vel occupato omnino ab hoſtibus abſque recuperationis ſpe, non tenetur emphyteuta ſoluere ab eo puncto penſionem, ſed res emphyteutica perit omnino proprietario, vt per *l. Hiſpan. 28. tit. 8. part. 5.* 15

Ias. *in l. quominus, num.* 147. & 150. *ff. de fluminib.* Tiraquel. *de retractu lign.* §. 34. *gloss.* 1. *num.* 4. & 5. &
16 *ad fin. tit. num.* 75. & 76. quòd non minuitur pensio emphyteutica ob id, quod portio rei emphyteuticæ perierit, modo aliquid etiam modicum supersit. Clar. *in* §. *emphyteusis, quæst.* 8. *num.* 8. Corbul. *de causa priuat. emphyt. ob mutatam rei formam, num.* 3. Cott. *in memorabilib. verbo emphyteuta* 9. Aluar. Valasc. *de iure emphyteut. quæst.* 27. *à num.* 1. Bellacomb. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 44. *num.* 202. *pag.* 681. & *n.* 204. Ioseph. Ludou. *tom.* 3. *commun. tit. de iure emphyt. concl. vnica, pag. mihi* 464. & 466. Surd. *de aliment. tit.* 7.
17 *quæst.* 33. *à princip.* & *num.* 19. dicit quòd licèt emphyteuta liberetur re in totum perempta, tamen tenetur
18 accedente pacto, & *decis.* 198. *num.* 4. vbi ait quòd combusta domo, pro qua magna soluebatur pensio, liberatur emphyteuta, nec tenetur eam reficere. Ioan. Garc. *de expensis cap.* 15. *num.* 17. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. tom.* 2. *lib.* 22. *tit.* 24. *num.* 12. *cum seqq.* Molin. *d. tractat.* 2. *disput.* 454. *à princip.* vbi
19 *num.* 2. post Valasc. *d. quæst.* 27. *num.* 2. resoluit quando domus culpa emphyteutæ fuit exusta, aut aliter destructa, in optione proprietarij est vel agere aduersùs emphyteutam ad interesse, neque velle vlterius progredi cum eo in contractu emphyteutico, vel cogere illum reædificare domum (idem de quocunque alio emphyteutico ædificio sentit) & continuare emphyteusim, Rebell. *de obligat. iustit. part.* 2. *lib.* 13. *quæst.* 9. *num.* 3. Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.* 1. *cap.* 198. *num.* 18. *cum seqq.* vbi *num.* 20. resoluit quòd quando fundus emphyteuticus fuit ab aquis submersus, tunc emphyteuta non tenetur soluere canonem, quasi dicatur illo anno peremptus, seu eo tempore, quo durauit inundatio.

20 Quid si propter bellum, vel pestem fructus non percipiatur? vide Ias. *in l.* 3. §. *in admittenda, num.* 6. *ff. de acquir. possess.* Viui. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 44. *n.* 190. *pag.* 676. vbi Bellacomb. *num.* 205. *pag.* 681. Valasc. *d. quæst.* 27. *num.* 13. Surd. *decis.* 326. *num.* 64. Rebel. *d. lib.* 13. *quæst.* 8. *num.* 4. plures citatos à Cened. *ad Decretal. collect.* 144. *num.* 67. *in fine.*

21 *Quæ prorsus etiam ipsius rei, &c.*] Hinc *l. Hisp.* 28. *tit.* 8. *pars.* 5. statuit quando remansit saltem octaua pars rei emphyteuticæ, pertinere periculum ad emphyteutam, tenerique proinde soluere integram pensionem, si enim solùm remaneret minor pars, quàm sit octaua, sanè pars adeò exigua pro nihilo reputaretur, & sequuntur Gregor. Lop. *ibidem verbo octaua parte,* Clar. *d. quæst.* 8. *num.* 8. Molin. *d. tractat.* 2.
22 *disput.* 454. *num.* 4. vbi etiam tenet quòd si emphyteuta in se casum totum fortuitum suscepisset, teneretur soluere integram pensionem, esto res emphyteutica omnino periret, de quo Surd. *de aliment. tit.* 7. *q.* 18. *num.* 16.

23 In gloss. *neque.* ibi, *item hoc ius in rebus soli tantùm constituitur.* Notatur ad hoc quòd in rebus soli tantùm constituitur emphyteusis, non autem in mobilibus, vt per Cardin. Mantic. *d. lib.* 22. *tit.* 6. *à n.* 4. vbi *num.* 7. hinc deducit quòd si quis alicui concessit oliuetum, vel vineas in emphyteusim, intelligitur concessisse solum, in quo oliuetum, vel vineæ sunt plantatæ, & ideo quamuis vineæ nimio frigore exsiccentur, vel excidantur, vel oliuetum destruatur, emphyteusis non intelligitur extincta, sed in solo remanet.

24 In gloss. *Scriptura, in addit.* ibi, *quod approbat consuetudo, &c.* Notatur ad hoc quòd saltem ex consuetudine hodierna in contrahenda emphyteusi non est necessaria scriptura, vt per Socin. sen. *cons.* 169. *n.* 12. *vers. sed ad hanc obiectionem lib.* 2. *quod est repetitum cons.* 120. *num.* 24. *lib.* 4. Cardin. Mantic. *d. lib.* 22. *tit.* 6. *num.* 17. Molin. *d. tract.* 2. *disput.* 447. *num.* 5. vbi ex Cald. Pereira affirmat consuetudinem huiusmodi 25
non esse in Lusitania.

In gloss. *Emphyteuticarius, fin.* ibi, *& quod si augeatur res, an augeatur pensio, &c.* Notatur ad hoc 26
quòd propter augmentum rei emphyteuticæ debet augeri pensio, vt per Gregor. Lop. *l.* 26. *gloss.* 3. *in princip. tit.* 28. *part.* 3. Tiraquell. *de retractu tit.* 2. *ad fin. num.* 94. Bellacomb. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 4. *tit.* 44. *num.* 207. *pag.* 682. vbi hoc cum Ias. limitat in augmento consueto euenire, secus in insolito.

SVMMARIVM.

1 *Pacta emphyteutica seruanda sunt, quibus cessantibus natura contractûs attendenda est; & intra triennium canonem retinens à domino licitè expellitur.*
2 *Melioramentorum canon si non fuit solutus, oblatus, & depositus, nulla habenda est ratio, licèt ab emphyteuta prætendatur.*
3 *Pacta conuenta in contractu emphyteutico ad vnguem seruanda sunt.*
4 *Emphyteuta tributa, oneraque realia soluere tenetur: etiam personalia, num.* 5.
6 *Emphyteuta qui totis tribus annis pensionem emphyteusis communis, seu non ecclesiasticæ non soluerit, amittit non solùm ius emphyteuticum, sed etiam melioramenta facta in re emphyteutica, résque tota cum melioramentis ad proprietarium deuoluitur, si eam velit, esto toto tempore proprietarius non exegerit pensiones ab emphyteuta. intellige vt num.* 7. 8. *huiusmodi pœnas non incurri nisi proprietario pœnam exequi volente, num.* 9.
10 *Emphyteutam non posse relinquere emphyteusim inuito domino.*
11 *Emphyteuta incidens in commissum amittit melioramenta in re emphyteutica facta proprietario. intellige vt num.* 12.
13 *Quid si Emphyteuta postquàm in commissum incidit, fecit aliquas meliorationes, amittitne illas perinde atque alias, quas fecit antequam incideret in commissum.*
14 *Emponamenta, id est, laboramenta.*
15 *Emphyteuta licèt cesset à solutione canonis per triennium, ipso iure cedat ab emphyteusi, tamen intelligitur, si dominus voluerit.*
16 *Pœnam caducitatis vt quis euitet, offerat, deponat & consignet pensionem debitam, ad pœnam commissi euitandam sola oblatio videtur sufficere num.* 17.
18 *Emphyteuta qui non soluit, non priuetur, si canonem obtulerit tempore præstituto.*
19 *Dominus directus potest propria auctoritate, & sic iudice irrequisito, emphyteutam expellere ob incursum commissum.*
20 *Pactum vt emphyteuta ob non solutum canonem non incidat in commissum validum est. validum quoque pactum vt ante triennium nō soluendō pensionē incidatur in commissum, n.* 21. *si triennio elapso proprietarius debitas pensiones ab emphyteuta recipiat, nulla facta protestatione, censetur illi tacitè remittere pœnam commissi, num.* 22.
23 *Proprietarius an expellens emphyteutam priuatum ob non solutam pensionem tribus annis, possit insuper petere pensiones illorum trium annorum.*
24 *Emphyteuta asserenti se soluisse pensionem, incum-bit*

*bit onus probandi, alioquin pronuntiabitur inci-
disse in commissum.*

45 *In Contractu emphyteutico si alia pœna fuit impo-
sita pensionem non soluenti, & dubitat, aut tribus
annis continuis pensionem non soluat, incidit in
commissum. potest tamen proprietarius non vtram-
que pœnam, sed eam quam maluerit exigere, nisi
in pactum fuisset deductum vt posset exigere
vtramque.*

26 *Fundum si quis possedit per longissimum tempus sol-
uendo pensiones, præsumitur emphyteuta, etsi non
ostendatur. intellige vt num. 27.*

28 *Emphyteuta non soluens ob negligentiam, minimè
in commissum incidit.*

L. In emphyteuticariis II.

Imp. IVSTIN. A. *Demostheni P P.*

1 PActa emphyteutica seruanda, cessantibus pactis,
natura contractus attendatur; & intra triennium
canonem retinens à domino licitè expellitur. Melio-
2 ramentorum, si canon non fuit solutus, oblatus, &
depositus, nulla habenda ratio, licèt ab emphyteuta
prætendatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad
l. 1. num. 1. suprà hoc tit.* & post omnes Giphan. *tom. 1.
pag. 339.*

3 *Obseruari,* &c.] Notatur ad hoc quòd pacta con-
uenta in contractu emphyteutico, ad vnguem sunt
obseruanda, vt per Valasc. *de iure emphyteut. quæst. 39.
num. 4. & consil. 123. num. 11.* Cald. Pereira *de nomi-
nat. emphyteut. quæst. 8. & num. 9.* Cabed. *Lusit. decis.
154. num. 2. part. 1.* Cardos. *in praxi iudicum & Aduo-
cat. verbo pactum, num. 29.*

Vel publicarum functionum apochas, &c.] Notatur
4 ad hoc quòd emphyteuta tributa, oneraque realia sol-
uere tenetur, vt per Pinell. *in l. 1. C. de bonis maternis,
part. 2. num. 72. vers. secundo,* Surd *decis. 198. num. 19.*
Aluar. Valasc. *de iure emphyt. quæst. 17. num. 1.* Cald.
Pereira *de resolut. emphyt. cap. 3. num. 32.* Molin. *de Iu-
stit. tractat. 2. disp. 456. num. 5. versic. primam partem,*
5 vbi *num. 6.* resoluit quòd emphyteuta soluere etiam
teneatur onera, & tributa personalia, quæ ratione rei
emphyteuticæ imponuntur, atque in futurum per-
seuerante emphyteusi imponentur.

6 *Sed per totum triennium,* &c.] Notatur ad hoc quòd
emphyteuta qui totis tribus annis pensionem emphy-
teusis communis, seu non ecclesiasticæ, non soluerit,
amittit non solùm ius emphyteuticum, sed etiam me-
lioramenta in re emphyteutica facta, résque tota cum
melioramentis ad proprietarium deuoluitur, si eam
velit, esto toto tempore proprietarios non exegerit
pensionem ab emphyteuta, vt per *l. Hispan. 28. tit. 8.
part. 5.* Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 4. tit. 39. in princip.*
Alphan. *collect.* 182. Couall. *commun. contra commun.
quæst. 14. num. 1.* Seraph. *de priuileg. iurament. priui-
leg. 84. num. 1.* Clar. *§. emphyteusis, quæst. 8. in princip.*
Cened. *ad Decretal. collect. 144. num. 4.* Molin. *de Iu-
stit. tractat. 2. disput. 453. num. 2.* Azor. *institutionum
moralium part. 3. lib. 10. de emphyteusi, cap. 6. quæst. 6.*
Rebell. *de obligat. iustit. part. 2. lib. 13. quæst. 7. num. 7.*

7 Intellige si fructus rei emphyteuticæ colligantur
quotannis, secus autem si de biennio in biennium,
quia tunc emphyteutam communem non incidere
in commissum, nisi continuis sex annis pensionem
non soluat, resoluunt Couarr. *lib. 3. variarum cap. 16.
num. 6.* D. Barbos. *in l. diuortio, §. quod in anno, ff. soluto
matrim.* Card. Mantic. *de tacitis & ambiguis con-
uent. tom. 2. lib. 22. tit. 17. num 36.* Rebell. *d. part. 3.
lib. 13. quæst. 7. num. 7.* Molin. *d. disput. 453. num. 3.* vbi
subdit hoc verum existimare quando sicut ager em-
phyteuticus fructus non reddebat, nisi de bienno in
biennium, sic pensio de biennio in biennum solue-
batur.

Vbi autem emphyteuta promiserit cum iuramen- 8
to, soluere canonem, cadit statim à commodo contra-
ctus si non soluerit, quamuis aliàs triennium in pri-
uato debeat expectari, nisi aliquo iusto impedimen-
to veniat excusandus, de quo vide Bertazol. *in l. si
quis maior, C. de transactionibus à num. 279. vsque ad
284.* Clar. *d. §. emphyteusis, quæst. 8. num. 2.* Couarr. *in
cap. quamuis pactum, part. 1. §. 4. num. 4* Seraphin. *dict.
priuileg. 84. num. 2.* Gutier. *de iurament. confirmat. p. 1.
cap. 31.* Menoch. *consil. 372. num. 21.* Stephan. Gratian.
*discept. forens. cap. 19. num. 6. & cap. 378. num. 22. cum
seqq.* Molin. *d. disp. 453. num. 4.*

Plura circa hanc materiam cumulaui *in collectan.
ad cap. potuit, de locato.*

Volenti.] Ergo huiusmodi pœnæ non incurruntur 9
nisi proprietario exequi pœnam volente, vt per Clar.
§. emphyteusis, quæst. 9. Tiraquell. *in l. si vnquam, verbo
reuertatur, num. 10.* Menchaq. *controuers. vsufrequent.
cap. 34. num 5.* Cald. Pereira *quæst. forens. in comment.
ad §. sed hæc, n. 93. prope fin. Instit. de inoffic. testamento,
d. disp. 453. num. 2.*

Per hunc text. tenet Bald. *hic col. 2.* emphyteutam 10
non posse relinquere emphyteusim inuito domino,
vt per Ias. *num. 24.* Valasc. *consil. 28 num. 4.*

Meliorationes, &c.] Notatur ad hoc quòd em- 11
phyteuta incidens in commissum amittit meliora-
menta in re emphyteutica proprietario facta, vt per
Clar. *§. emphyteusis, quæst. 45. num. 1.* Aluar. Valasc. *de
iure emphyt. quæst. 25. num. 2. cum seq.* Cald. Pereira
quæst. forens. lib. 1. quæst. 11. num. 21. Rebell. *d. part. 2.
lib. 13. quæst. 1. num. 1.* Molin. *d. tract. 2. disp. 455. n. 2.*
vbi *num. 2.* post Gregor. Lop Pinel. & Valasc. intelli-
git licèt dubius, procedere de communibus, & ordi- 12
nariis meliorationibus, ad quas emphyteuta vi con-
tractus tacitè, aut expresse tenetur: secus autem de
extraordinariis, & magni pretij, vt si ædes in agro
emphyteutico ædificaret, aut molendinum, vel aliud
simile extraordinarium, & magni sumptus, & *num. 3.*
disputat quid si emphyteuta postquam in commis- 13
sum incidit, meliorationes aliquas fecit, amittet ne
illas perinde atque alias, quas antequam in commis-
sum incideret, fecit? Card. Mantic. *d. lib. 22. tit. 2,
num. 53.*

Quæ emponemata dicuntur.] Id est laboramenta, vt 14
exponit Tiraquell. quem refert Cald. Pereira *quæst.
forens. lib. 1. quæst. 11. num. 21.* Caluin. *in suo Lexic. iu-
ridic. verbo Emponemata.*

Vel pœna opponenda, &c.] An autem hoc casu pos-
sit moram purgare? vide Couarr. *lib. 3. variar. cap. 17.
num. 4. versic. multo,* Molin. *dict. tractat. 2. disp. 453.
num. 5. & 6.*

Si dominus voluerit, &c.] Ergo licèt emphyteuta 15
cesset à solutione canonis per triennium, ipso iure ca-
dat ab emphyteusi, tamen intelligitur, si dominus
voluerit, vt per Cassad. *decis. 2. & 3. de locato,* Clar.
in §. emphyteusis, quæst. 9. num. 1. Tiraquell. *in l. si vn-
quam, verbo reuertatur, num. 8. & de retracta lign. §. 34.
gloss. 1. num. 1. cum seqq.* Rot. Bononien. *decis. 37. num. 15.*
Cald. Pereira *de resolut. emphyt. cap. 17. num. 13.* Fla-
min. *de resignat. benefic. lib. 3. quæst. 3. num. 6.* Gonzal.
ad reg. 8. Cancell. gloss. 56. num. 49.

Sed vltrò se se offerre, &c.] D. Barbos. *in l. si mo-* 16
ra 10. num. 80. ff. soluto matrim. ponderat hunc text.
dum dicit quòd si quis vult euitare pœnam cadu-
citatis, offerat, deponat, & consignet debitam pen-
sionem, vt in fine, ibi, *pecunias offerre, hisque obsi-*

17 *gratis, & secundum legem depositis*, &c. & tamen ad euitandam pœnam commissi sola oblatio videtur sufficere, *l. Celsus* 18. *§. fin. cum l. seq. ff. de arbitris*, & respondendo asserit quòd si vult omnino euitare periculum deiectionis, deponat, & consignet: & aduertit quòd licet Ias. *hic num.* 182. dicat huic communi interpretationi repugnare dicta verba huius text. quæ ad euitandam pœnam caducitatis videntur exigere depositionem, nihilominus respondet quòd text. dicit quòd si non vult timere periculum deiectionis, deponat, & si tantùm offerat, euitabit quidem pœnam caducitatis, sed non omnino, quia potest dominus mutata voluntate petere iterum pensionem sibi oblatam, quam si emphyteuta non reddat, incipit ponere se in periculo deiectionis, quia per illam nouam petitionem domini in mora de nouo constituitur, *l. illud, ff. de pericul. & commodo rei vendit.* si ergo à prædicto periculo vult se omnino liberare, tunc deponat, & consignet, nam cùm tunc videatur soluisse, *l. obsignatione, C. de solutionib.* noua petitio domini non potest eum in mora constituere, & consequenter neque ad periculum deiectionis obligare, latè & eleganter Cardin. Mantic. *dict. lib.* 22.
18 *tit.* 27. *num.* 61. vbi tenet quòd emphyteuta qui non soluit, non priuetur, si canonem obtulerit tempore præfinito, nam sola oblatio sufficit ad euitandam caducitatem, & *num.* 62. respondet huic text. dum necessariam esse obsignationem & depositionem probat, esse intelligendum quoad effectum plenæ liberationis, nisi dominus recusaret velle recipere, quia tunc sola oblatio verbalis sufficeret: subditque inutilem esse oblationem si non fuit facta in loco destinatæ solutionis, vel si dominus, aut eius procurator, non fuit citatus, vel si fiat post commissam caducitatem, & declarationem à domino factam, vel si non fuerit facta in toto debito, putà singulis tribus annis, aut si non sit pura, sed conditionalis, latè Menoch. *consil.* 372. *num.* 25. vbi quòd requiritur vt depositum fiat præcedente oblatione, & *num.* 26. quòd sit integrè factum, non verò diminutum, & *à num.* 28. quòd non sit conditionale.

19 In gloss. *Repellere.* ibi, *sed melius si iudicis auctoritate fiat*, &c. Ergo potest dominus directus propria auctoritate, & iudice irrequisito, emphyteutam ob incursum commissum expellere, sed melius erit si ex præscripto iudicis fiat ad vitanda scandala; de quo tamen vide Clar. *§. emphyteusis quæst.* 19. Gregor. Lop. *l.* 28. *verbo sin mandado tit.* 8. *part.* 5. Tiraq. *in l. si vnquam, verbo reuertatur num.* 398. Polyd. Rip. *obseruat.* 290. Monald. *consil.* 151. *sub num.* 17. Menoch. *consil.* 301. *num.* 25. *cum seqq. & remed.* 1. *recup. num.* 78. Surd. *de aliment. tit.* 1. *q.* 48. *num.* 50. *& tit.* 9. *quæst.* 25. *num.* 77. Fachinæ. *controu. lib.* 1. *cap.* 93. Aloys. Rice. *in collect. decis. part.* 2. *collectan.* 303. *vers. vnde infero primò*, Gam. *Lusit. decis.* 4. *num.* 2. *& decis.* 333. *num.* 5. Valasc. *de iure emphyt. quæst.* 18. *num.* 8. *& 9. & quæst.* 21. *num.* 2. Cardin. Mantic. *de tacit. & ambiguis conuent. lib.* 22. *tit.* 27. *num.* 31. Bernard. Græuæ. *ad practic. Cameræ Imper. lib.* 2. *conclus.* 51. *consid.* 1. Gutier. *de iuramenti. confirmat. part.* 1. *cap.* 31. *num.* 2. Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disput.* 453. *num.* 23. Cald. Pereira *de extinct. emphyt. quæst.* 17. *num.* 26. *& seq. & post quæst forens. in comment. ad §. sed hæc num.* 92. *Instit. de inoff. testam. & conf.* 2. *num.* 20. *cum seqq.* Rebell *d. part.* 2. *lib.* 13. *quæst.* 12.

20 In ead. gloss. ibi, *sed quid si fecerit pactum dominus*, &c. Notatur ad hoc quòd validum est pactum vt emphyteuta ob non solutum canonem non incidat in commissum, vt per Cardin. Mantic. *dict. lib.* 22. *tit.* 21. *num.* 46. Molin. *dict. tract.* 2. *disp.* 453. *num.* 17. vbi *num.* 18. post Valasc. *quæst.* 4. *num.* 4. similiter resoluit validum esse pactum vt ante triennium non soluendo pensionem incidatur in commissum. 21

In eadem gloss. ibi, *item si triennio elapso dominus recipiat pensionem omnium annorum*, &c. Notatur ad hoc quòd si triennio elapso proprietarius pensiones debitas ab emphyteuta recipiat, nulla facta protestatione, censetur illi tacitè remittere pœnam commissi, de quo tamen vide Gig. *de pension. quæst.* 37. *num.* 2. Clar. *dict. §. emphyteusis quæst.* 10. *num.* 1. *&* 2. Sarmien. *lib.* 3. *select. cap.* 6. *à princip.* Tiraq. *de retractu lign. §.* 1. *gloss.* 10. *num.* 22. *& §.* 24. *gloss. vnic. num.* 11. Bursat. *consil.* 127. *num.* 90. *vol.* 2. *& consil.* 181. *ex num.* 32. *vol.* 2. Menoch. *remed.* 9. *recuper. num.* 152. *&* 158. *& consil.* 20. *num.* 58. *vol.* 1. *& de præsumpt. lib.* 3. *præsumpt.* 45. *num.* 8. *& præsumpt.* 112. *num.* 1. Mascard. *de probat. conclus.* 252. *& conclus.* 417. *num.* 4. *& conclus.* 881. *num.* 6. *& conclus.* 1262. *num.* 24. *& conclus.* 1316. *num.* 2. Flores de Mena *ad Gam. decis.* 72. *num.* 5. Molin. *dict. tract.* 2. *disp.* 453. *num.* 8. Card. Mantic. *dict. lib.* 22. *tit.* 33. Stephan. Gratian. *Marchia decis.* 49. *num.* 22. 30. *& seq.* Cald. Pereira *post quæst. forens. conf.* 38. *num.* 7. Rebell. *d. part.* 2. *lib.* 13. *quæst.* 11. Cened. *d. collect.* 144. *num.* 11. 22

Vtrùm autem proprietarius expellens emphyteutam priuatum ob non solutam pensionem tribus annis, possit insuper petere pensiones illorum trium annorum? vide Molin. *d. disp.* 453. *num.* 8. *vers. hinc facile*, Cardin. Mantic. *d. lib.* 22. *tit.* 33. *num.* 5. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 633. *num.* 38. *cum seqq.* metipsum *in praxi exigendi pensiones quæst.* 10. *à num.* 3. 23

In eadem gloss. ibi, *item quis probabit vtrùm emphyteuta*, &c. Notatur ad hoc quòd emphyteutæ asserenti se soluisse pensionem, incumbit onus probandi, alioquin pronuntiabitur incidisse in commissum, vt per Gig. *de pension. quæst.* 76. *num. vlt.* Clar. *d. §. emphyt. quæst.* 10. *num.* 4. Valasc. *de iure emphyt. quæst.* 21. *num.* 9. Mascard. *de probat. conclus.* 601. *num.* 4. *& conclus.* 603. *num.* 32. *& concl.* 1318. *num.* 3. Surd. *de aliment. tit.* 1. *quæst.* 48. *num.* 54. Molin. *d. tract.* 2. *disp.* 453. *num.* 19. 24

In eadem gloss. ibi, *item quid si emphyteuta promisit pœnam*, &c. Notatur ad hoc quòd si in contractu emphyteutico pœna alia fuit imposita pensionem non soluenti, si duobus, aut tribus annis continuis, pensionem non soluat, incidit in commissum, vt per Molin. *d. disp.* 453. *num.* 16. vbi subdit quòd non tamen potest proprietarius vtramque pœnam exigere, sed alteram quam maluerit, nisi in pactum fuisset deductum vt posset exigere vtramque. 25

In eadem gloss. ibi, *pro quo quadraginta annis soluit pensionem*, &c. Notatur ad hoc quòd vbi quis possedit fundum per longissimum tempus, soluendo pensiones, præsumitur emphyteuta, etsi titulus non ostendatur, de quo vide Balb. *de præscript.* 1. *part.* 3. *princip. quæst.* 10. *num.* 35. Tiraquell. *in simili tractat. §.* 1. *gloss.* 4. *versic. decimosexto*, Anton. Gabr. *commun. tit. de præsumpt. conclus.* 1. *num.* 18. Menchaq. *illustrium controuers. cap.* 62. Gam. *Lusitan. decis.* 149. *num.* 4. Menoch. *de præsumpt lib.* 3. *præsumpt.* 109. *num.* 1. Mascard. *de probat. conclus.* 337. *& conclus.* 1316. *num.* 6. *& conclus.* 1320. *num.* 8. Cald. Pereira *de renouat. emphyteut. quæst.* 15. *num.* 2. *versic. tertiò, cum seqq. & quæst. forens. lib.* 1. *quæst.* 11. *num.* 7. *versic. nec verò, & de empt. & vendit. cap.* 7. 26

num.

num. 12. & posita in collectan. ad cap. petuit, de locato, num. 161. intellige si de initio locationis non constiterit, & ab antiquo prædia à colonis suisque prædecessoribus vnisormi pensione possessa fuerunt, multis factis melioramentis; nam quando constat quòd res à principio fuit titulo locationis concessa pro certa pensione ad modicum tempus soluenda singulis annis, & deinde longissimo tempore colonus rem ipsam possedit, eandem pensionem persoluens quolibet anno, & contendit se ius coloniæ perpetuæ præscripsisse, tunc non præsumitur emphyteusis, nec colonia perpetua, sed lapsis singulis annis, aut terminis prioris conductionis præsumitur facta reconductio, vide Honded. consil. 85. à num. 10. lib. 1. Valasc. de iure emphyt. quæst. 10. num. 12. latè consf. 192. per tot. vbi disputat an ius coloniæ præscribi possit, Molin. d. tractat. 2. disput. 449. num. 8. cum seqq. Gasp. Roderic. de annuis reditib. lib. 1. quæst. 15. num. 51. & latè & eleganter lib. 2. quæst. 12. num. 68. cum multis seqq. Cardin. Mantic. de tacitis & ambiguis conuent. lib. 5. tit. 15. num. 30.

28 In gloss. Et secundùm legem. ibi, sed quid si ille, qui soluere debuit, ignorauit, &c. Notatur ad hoc quòd emphyteuta pensionem ob ignorantiam non soluens, minimè incidit in commissum, vt per Corbul. tit. de causa priuationis ob non solutum canonem, limit. 20. Mascard. de probat. concl. 881. num. 5. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo sua facilitate, num. 92. & de renouat. emphyt. quæst. 5. num. 25. & de resolut. emphyt. cap. 7. num. 18. Seraphin. de priuileg. iurament. priuileg. 4. num. 131. Cardin. Mantic. d. lib. 22. tit. 27. num. 40. Molin. d. disput. 453. num. 11. Rebell. d. part. 2. lib. 13. quæst. 8. num. 1. & alios per me citatos in collect. ad d. cap. petuit, num. 102.

SVMMARIVM.

1 *Melioramenta, nisi aliud sit conuentum, emphyteuta alienare nequit sine consensu domini post denuntiationem factam domino post elapsum spatium duorum mensium licitè alienat, numer. 2.*

3 *Melioramentorum denuntiatione legitimè factâ, & spatio duorum mensium elapso, nouum emphyteutam, melioramentorum emptorem dominus admittet, & soluta parte emptionis quinquagesima pro laudemio subscriptionis eundem recipiet.*

4 *Emphyteuta nouus legitimè domino priùs requisito emens melioramenta, nec ad instantem petitionem, consensum & subscriptionem impetrans emponemata ad alium transferre potest.*

5 *de Emphyteuta emphyteusim alienante sine domini directi consensu, remissiuè.*

6 *Melioramenta sunt bona propria illius, qui ea fecit.*

7 *Emponemata, quæ melioratio nostris, est ius quod emphyteuta agrum colendo acquirit.*

8 *Emphyteuta sua culpa, scilicet ob pensionem non solutam, eiecto, rem non potest retinere prætextu melioramentorum.*

9 *Persona prohibita habere rem emphyteuticam, quæ, remissiuè.*

10 *de Laudemijs, & quando debeantur, remissiuè.*

L. Cùm dubitabatur. III. & vlt.

Idem A. Iuliano. P. P.

Melioramenta, nisi aliud sit conuentum, emphyteuta sine domini consensu alienare nequit. Meliotamenta emphyteuta post denuntiationem factam domino post elapsum spatium duorum mensium licitè alienat. Item denuntiatione melioramentorum legitimè facta, & spatio duorum mensium elapso nouum emphyteutam, & meliotamentorum emptorem dominus admittet, & soluta parte emptionis quinquagesima pro laudemio subscriptionis eundem recipiet. Emphyteuta nouus legitimè domino priùs requisito emens melioramenta, nec ad instantem petitionem, consensum & subscriptionem impetrans emponemata ad alium transferre potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit. Aloys. Leo in 4. fol. 49. 1 2 3 4

5 De emphyteuta emphyteusim alienante sine domini directi consensu, vide Ordin. Regiam Lusitan. lib. 4. tit. 38. Duen. regul. 40. Cald. Pereira de extinct. emphyt. cap. 3. Cened. ad Decretal. collectan. 144. Molin. de Iustit. tractat. 2. disputat. 459. cum seqq. Cardin. Mantic. de tacitis & ambiguis conuent. lib. 22. tit. 28. Rebell. de obligat. iustit. part. 2. lib. 13. quæst. 4. plures, quos plena manu retuli in collect. ad cap. petuit, de locato, num 46. cum seqq.

Hanc legem in Gallia non seruati asserit Tiraquell. de iure maritis, gloss. 8. num. 105. & in quouis alio Regno, vbi de consuetudine sit introductum, vt alienatio fieri possit sine domini consensu, secundùm Valasc. de partit. cap. 25. num. 32. & addit. Cald. Pereira de extinct. emphyteut. cap. 7. num. 17. quòd interdictio huius legis est iuris positiui, ac proinde eam abrogare consuetudo in contrarium potest, & idem tepetit cap. 8. num. 18.

6 *Suas meliorationis*, &c.] Notatur ad hoc quòd meliotamenta sunt bona propria illius, qui ea fecit, vt per D. Barbos. in l. diuortio, §. fin. ff. soluto matrimonio, part. 1. num. 49. & ideo efficiuntur ipsius emphyteutæ, atque eius hæredum. Burg. de Paz quæst. ciuil. quæst. 6. num. 7. Hieronym. Gabr. consil. 80. num. 26. lib. 2. Mieres de maior. part. 3. quæst. 10. à num. 12. Ioan. Garc. de expens. cap. 6 num. 22. Cabr. Aluarez de priuileg. pauperum, part. 1. quæst. 41. num. 8.

7 *Emponemata.*] Græcum vocabulum, melioratio nostris dicitur, & est ius, quod emphyteuta agrum colendo acquirit; primùm enim cœpit contractus empyteuticus, vt sterilia tantùm concederentur, in meliorem statum plantationibus reddenda, ita Caluin. in suo Lexic. iuridic. verbo Emponema, Conan. comment. iuris lib. 7. cap. 12. num. 2. Alciat. lib. 1. parerg. cap. 36. Foreatul. dialog. 19. num. 1. Valasc. de iure emphyt. quæst. 2. num. 2. cum seq. Didac. à Britto ad cap. potuit, §. 1. num. 1. de locato, fol. 335.

8 *Sine consensu domini meliorationes*, &c.] Nota quòd emphyteuta sua culpa, scilicet ob non solutam pensionem eiecto, rem non potest retinere meliotamentorum prætextu, vt per Clar. §. emphyteusis, quæst. 45. Gail. lib. 2. obseruat. 121. num. 15 Ioseph. Ludou. Perus. decis. 117. à num. 33. Matiens. l. 6. gloss. 3. num. 7. tit. 7. lib. 5. noua Recopilat. Anton. de Amatis variarum resolut. resol. 14. num. 1. Marescot. variarum resolut. lib. 2. cap. 110. num. 3. & 15. Ouid. de Amicis de iure emphyt. quæst. 73. num. 5.

Iu

9 *Iis tamen personis*, &c.] Quæ autem sunt hæ personæ, quæ prohibentur habere rem emphyteuticam, vide posita *in collectan. ad cap. potuit, de locato, super gloss. verbo prohibentur num.* 168. *cum sequentib.*

10 *Nisi quinquagesimam partem pretij*, &c.] De laudemiis, & quando debeantur, vide posita *in collectan. ad dict. cap. potuit num.* 20. *cum multis sequentib.*

In gloss. *Alij vendere. ibi, sed an donare*, &c. Vide de hoc Doctores, quos plena manu citaui *in collect. ad d. cap. potuit num.* 54. quibus addo Didac. de Britto *ad d. cap. potuit* §. 2. *num.* 12.

In ead. gloss. ibi, *item si primus emphyteuta vendiderit, & secundus velit nunc vendere, cuius exquiratur consensus, domini, vel emphyteutæ primi?* Vide de hac quæst. dicta per me *in collect. ad sæpe citatum cap. potuit num.* 8.

COL

COLLECTANEA DOCTORVM In librum quintum Codicis.

De sponsalibus, & arrhis sponsalitijs, & proxeneticis.

Tit. I.

SPONSALIA definiuntur, mentio & repromissio futurarum nuptiarum, *ff. hoc tit. l. 1.* Dicta autem sunt à spondendo, quia veteres solebant stipulari & spondere vxores futuras. Itáque à spondendo, sponsi, sponsæ, & sponsaliorum appellationes ortæ sunt, *ff. eod. l. 2. & 3.* Hodie tamen etiam nudo consensu sponsalia contrahi possunt, *ff. eod. l. 4. & l. sponsalia 11.* *Arrha sponsalitiæ* sunt, quæ sponsæ à sponso dantur in argumentum contractorum sponsalium, vt his impletis, id est, nuptiis contractis, reddantur, vel in donationem propter nuptias imputentur. *Proxenetica*, de quibus hîc agitur, sunt præmia, quæ dantur conciliatoribus sponsalium, vel nuptiarum. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pâe. & VVesembec.

De sponsalibus, vide Alciat. *lib. 1. parerg. cap. 2.* Conan. *commentar. iuris ciuilis lib. 8. cap. 2.* Alex. Carrer. *tom. 9. tract. Doctor. fol. 61.* Anton. Guber. *eod. tom. 9. fol. 46.* Ioann. Andr. *ibid. fol. 2.* Thadæum Pisonem Laorent. Nerdecer. Cypræum, Cou. *in 4. lib. Decretal. epit. de sponsalibus*, Petr. Gregor. *syntag. iuris p. 2. lib. 8. cap. 2. cum seqq. vsque ad cap 8.* Perez *ad rubr. tit. 1. lib. 5. Ordinam.* Anton. Cuch. *lib. 5. instit. maior. tit. 30.* Henriq. *in sum. lib. 11. cap. 13.* Viuald. *in candel. aureo part. 1.* vbi de sponsalib. Arimin. Tepat. *variarum sentent. tit. 424. de sponsalibus, & arrhis sponsalitijs.* Camill. Borrel. *in summ. decis. part. 3. tit. 1.* Kizel *in synopsi matrim.* Ioach. à Beust *in tractat. de iure connub. part. 1. de sponsal.* Henric. Bocer. *in disput. de iure vniuersa tom. 1. classi 1. disput. 8 de sponsalibus.* Thom. Sanchez *in disput. de sancto matrimonij sacramento, lib. 1. de sponsalib.* Ioan. Gutier. *canon. quæst. lib. 3.* qui etiã circa sponsalia de futuro versatur, Rebell. *de obligat. instit. part. 2. lib. 4. de sponsalibus*, Valer. Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib. 31. cap. 34 cum seqq. ex n. 245. vsque ad 269*, vbi de materia sponsaliorum, Martin. Bonacin. *in tract. de sponsalib. & matrim.* P. Hurtado *in simili tract.*

De arrhis, vide Gregor. Lop. *in l. 1. tit. 11. part. 5.* Anton. Gom. *l. 50. Tauri n. 12.* Roder. Xuar. *in tit. de arrhis*, Cou. *de sponsalib. part. 2. cap. 3. §. 7. n. 6.* Suar. *tom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 1. n. 87. cum seqq.* Nicol. Mozz. *de contract. tract. de matrim. tit. de accidentalibus matrimonij num. 1.* D. Barbos. *in l. si cum dotem, §. si pater n. 11 ff. soluto matrim.* Valasc. *consult. 2. per tot.* Cabed. *Lusit. decis. 177. & 183. part. 1.* Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib. 3. tit. de matrim. resol. 2.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disput. 431.* Sanch. *de matrim. lib. 1. disp. 35. cum seqq.* Gam. *Lusit. decis. 370.* Gutier. *in simili tract. cap. 18. & 19.*

De sponsalitiis, vide Nicol. Mozz. *d. tit. de accidentalibus matrim. num. 2.* Molin. *d. tract. 2. disp. 290. à princip.* Rebell. *dict. part. 2. lib. 6. quæst. 5.* Et de sponsalitia largitate integrum tractatum edidit Iuannes Fridericus Solis.

De proxeneticis, vide Conan. *comment. iuris lib. 8. cap. 2.* Alciat. *lib. 1. dispunct. cap. 22.* Guid. Pancirol. *in thesauro variar. lectionum lib. 2. cap. 207.* Cuiac. *lib. 21. obseruat. 18.* Caluin. *in suo Lexic. iurid. verbo proxeneticum præmium, & verbo proxenetica arrha*, Petr. Gregor. *syntagm. iuris part. 2. lib 8. cap 8. num. 1.* vbi quòd in hac re, emendatiùs dicendum *de proxenetrijs*.

SVMMARIVM.

1 *Sponsalibus de futuro dissolutis aliam ducere, & alij nubere licitum.*
2 *Sponsalia quibus ex causis dissoluantur, remissiuè.*
3 *ab Sponsalibus discedere cuiuis liberum, & nubere alij cui velit.*
4 *Sponsalia obligare sub mortali.*
5 *Sponsalium fidem seruare an cogendus sit per iudicem, qui citra legitimam causam ea implere recusat, remissiuè.*

L. Alij desponsatæ. I.

Impp. DIOCLET. & MAXIM. AA. & CC. *Annonariæ.*

DIssolutis sponsalibus de futuro aliam ducere, & alij nubere licitum est. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Butrig. Angel. Fulgos. Bald. Castr. Sichard. Cuiac. Aloys. Leo *super 5. fol. 50.* Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.* 1

2 Quibus ex causis sponsalia dissoluantur, vide latè Sanch. *de matrimon. lib. 1. à disp. 41. vsque ad 73.*

3 Ex hoc videtur colligi liberum esse vnicuique à sponsalibus discedere, & nubere alij cui velit, vnde sponsalia minimè obligare sub culpa lethali, tenet

4 sub dubio Gratian. 27. *q. 2. §. sed aliud*, & *§. fin.* Sed tanquam certum est illa obligare sub peccato mortali, nam hæc lex per Canones correcta est *in cap. Atho, & in cap. desponsatam, & in cap. de coniugali 27. quæst. 2. & in cap. 2. & in cap. ex litteris, el 2. & in cap. requisiuit, de sponsalib.* Bronel. *de sponsalib. concl. 6. num. 9.* Alexand. Carrer. *eod. tract. lib. 1. cap. 11.* Sarmient. *select. lib. 1. cap. 5. num. 3.* Petr. de Ledesma *de matrim. quæst. 43. art. 1. dub. 3.* Henriq. *in sum. lib. 11. de matrim. cap. 13. num. 2.* Anastas. Germon. *de sacrorum immunit. lib. 3. cap. 21. num. 86. & seq.* Guttier. *de iuram. confirmat. part. 1. cap. 51. num. 5.* Matiens. *ad rubr. tit. 1. lib. 5. noua Recop. num. 43.* Sanch.

5 *de matrim. lib. 1. disp. 27. per tot.* vbi *disput. 29.* discutit vtrùm cogendus sit per iudicem sponsalium fidem seruare, qui citra legitimam causam ea implere recusat.

SVMMARIVM.

1 *Sponsa de futuro sponsum absentem in eadem prouincia per biennium expectat, quo elapso alteri nubit impunè, & num. 2. distingue circa temporis spatium, vt num. 3. 4. Ius Canonicum an correxerit ius ciuile, & ita non sit necessarium expectare tempus iure ciuili præscriptum, remissiuè, num. 5.*

L. Si is qui. II.

Impp. CONSTANTIN. A. & CONSTANS C. *ad Pacatianum P. P.*

1 SPonsa de futuro sponsum absentem in eadem prouincia per biennium expectat, quo elapso alteri nubit impunè. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit *l. Hisp. 8. tit. 1. part. 4.* ibi, *quando alguno dellos se va a otra tierra, e no la pueden fallar ni saber do esta, debe el otro esperar fasta tres años.* latè Sanch. *de matrim. lib. 1. disp. 54. per tot.* Rebell. *de obligat. iustit. part. 2. lib. 4. quæst 8. sect. 3. num. 13. cum seqq.*

Verùm quia in hac materia circa temporis spatium iura variè disponere videntur, ea communior

3 & probabilior Doctorum sententia sic conciliat. Aut sponsus abest ex causa probabili & iusta, & tunc si in eadem sit prouincia, est biennio expectandus, vt text. *in præsenti* decidit; si in alia, triennio, iuxta

4 *l. 2. C. de repud.* Aut abest ex causa necessaria, vt ob parentum obitum, morbum, & cætera, & tunc expectandus est donec cesset impedimentum, iuxta *l. sæpe, ff. hoc tit.* Ita post glos. *hic* Doctores communiter *in cap. de illis, hoc tit.* vbi Ioan. Andr. *num. 6.* Butr. *num. 5.* Præpos. *num. 4.* Alex. de Neuo *num. 14.* Brunel. *de sponsalib. concl. 8. num. 3.* Carrer. *lib. 1. de sponsalib. cap. 15.* Couarr. *de sponsalib. part. 1. cap. 5. in initio num. 7.* Anton. Cuch. *lib. 5. instit. maior. tit. 10. num. 64.* Nauar. *in man. cap. 22. num. 26. casu 4.* Vivald. *in candel. aureo part. 1. de sponsal. cap. 5. num. 36.* Matiens. *ad rubr. tit. 1. gloss. 1. num. 48. lib. 5. noua Recopil.* Menoch. *de arbitr. cent. 5. casu 455. num. 7.* Sanch. *d. disp. 54. num. 4.* vbi subdit quòd poterit iudex tempus hoc restringere ob fornicationis alterius sponsi periculum, vel ex alia iusta causa; & quòd similiter poterit ex causa iusta hoc tempus protrahere.

An ius Canonicum correxerit ius Ciuile, & ita non sit necessarium expectare tempus iure Ciuili præscriptum? vide posita *in collect. ad d. cap. de illis, hoc tit.* & citatos per Sanch. *d. disp. 54. ex num. 5.* 5

SVMMARIVM.

1 *Arrhæ restituuntur nuptiis non insecutis, nisi alterutra pars de mora, aut culpa accusari, & conuinci possit, & num. 2.*

3 *Arrhas apponere per sponsalium fidei violatorem, licitum.*

4 *Arrha iure Cæsareo quid.*

5 *Arrharum nihil lucratur sponsa per osculum.*

L. Arrhis sponsali[illegible]m. III.

Imppp. GRAT. VALENT. & THEOD. AAA. *Eutropio P.P.*

NVptiis non insecutis arrhæ restituuntur, nisi alterutra pars de mora, aut culpa accusari, & conuinci possit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hisp. 1. tit. 11. part. 4. l. 2. tit. 1. ead. part. l. 39. tit. 11. p. 5.* Couarr. *de sponsalib. p. 2. cap. 3. §. 7. num 10. cum seqq.* Cuiac *lib. 11. obseruat. 17.* D. Aluar. Valasc. *consult. 2. num. 1. vers. & in huiusmodi*, vbi ait in hoc text. probari quòd datis arrhis si interea sponsus, vel sponsa è viuis migrabant, restituebantur ei, qui dederat, nisi causam vt nuptiæ non celebrarentur, defuncta persona non præbuisset. Sanch. *de matrim. lib. 1. disput. 36. num. 4. & 6.* vbi per hunc text. tenet quòd qui citra culpam à sponsalibus resilit, non amittit arrhas, quas tradidit, sed ipsi restituendæ sunt, nisi tradens arrhas in mora fuerit ante obitum suum, vel recipientis contrahendi matrimonium. 2

Notatur ad hoc quòd licitum est arrhas apponere amittendas per sponsalium fidei violatorem, vt per Sanch. *de matrim. lib. 1. disput. 35. num. 2.* 3

Notatur etiam ad hoc quòd arrhæ iure Cæsareo sunt illud, quod datur ab sponsis in signum, seu pignus futuri matrimonij ad ius firmitatem, & securitatem, quod celebratur, vt per Roder. Xuar. *in tit. de las arrhas, in princ.* Anton. Gom. *l. 50. Tauri num. 12.* Cou. *d. §. 7. num. 6.* Valasc. *d. cons. 2. num. 1.* 4

In gloss. *Defuncta.* ibi, *interuenerit osculum*, &c. Notatur ad hoc quòd nihil harum arrharum lucratur sponsa per osculum, vt per Sanch. *d. lib. 1. disp. 36. num. 3.* 5

SVMMARIVM.

1 *Mater pactum de filia nuptiis init, quod tutor dissoluere nequit.*

2 *Matres cupere filias suas collocari viris nobilibus,*

3 *Mulier dotata dicitur ex dote promissa, ac si tradita fuisset.*

4 *Fœminarum consilium inualidum, fragile, infirmum.*

L. Si

L. Si pater. IV.

Impp. HONOR *&* THEOD. AA. *ad Martianum P.P.*

1 MAter, vt fideliſſimus liberorum amicus, pactum de filiæ nuptiis init, quod tutor diſſoluere nequit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1.num.1.ſup. hoc tit.* & poſt omnes Giphan.*tom.1.pag.*371.

2 Notari ſolet hic text. ad hoc quòd matres cupiunt filias ſuas nobilibus viris collocari, vt per Tiraq. *de nobilit.cap.*37.*num.*116.

3 *Quod à patre decebitur deſtinatum*, &c.] Ergo ex dote promiſſa dicitur mulier dotata ac ſi tradita fuiſſet, vt per Tiraq. *ad fin. tit.* 2. *de retractu connent. num.*32.

4 *Laborare conſilium.*] Notatur ad hoc fœminarum conſilium inualidum, fragile, ac infirmum, vt per Tiraq.*l.*1.*connub.gloſſ.*1.*part.*1. *num.* 70.*& ſeq.* Nam in fœminis vtplurimum non eſt animi fortitudo, conſtantia, prudentia, & liberalitas, vt per eundem Tiraq. *de iure primog. quaeſt.* 10. *à num.* 13. Burg. de Paz *in proœm. legum Tauri num,*39.*cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Recedens à ſponſalibus legitimè celebratis modò non ſit minor* 25. *annis, arrhas reddit duplicatas, & num.* 5. 6. 7. *de iure Canonico quid remiſſinè, num.* 8.

2 *Deſponſata ex iuſta cauſa recedentes à ſponſalium promiſſione, ſimplices duntaxat arrhas reſtituunt.*

3 *Diſpoſitum quoad Arrhas de ſponſa, extenditur ad ſponſum, & arrharum quadruplex pœna non extenditur.*

4 *Matrimonia libera nulli pœnali ſtipulationi ſubiici, & pœnalem ſtipulationem in matrimoniis nullius eſſe momenti.*

9 *in Sponſalium contractu an poſſint etiam interuenire fideiuſſores, & pignora, remiſſinè.*

10 *in Arrhis promiſſis an locum habeat diſpoſitio huius leg. remiſſinè.*

11 *Arrhas amitti tradens eas, ſi culpa ſua matrimonium ſequatur, eo autem ſequuto redeunt ad tradentem.*

12 *Arrhas matrimonij nomine qui receperit, ſi poſtea recuſet contrahere matrimonium, tenetur eas, & quidem duplicatas reſtituere.*

13 *Arrhæ vt valeant neceſſariò tradendæ ſunt.*

14 *Contractûs tempore ſi iam aderat iuſta cauſa excuſationis, quæ poſtea detecta eſt, & creditor nihilominus ſimpliciter contraxit, ſibi imputet.*

15 *Clauſ. Rebus hic ſtantibus, in omnibus actibus & diſpoſitionibus ſemper intelligitur.*

16 *Arrhas tradens, ſi bona fide contraxit ſponſalia, ignorans impedimentum, illas non amittit, ſi autem conſcius, arrhas traditas non repetet.*

L. Mulier. V. & vlt.

Impp. LEO *&* ANTEMIVS AA, *Erithrio P.P.*

1
2 REcedens ab ſponſalibus legitimè celebratis, modò non ſit minor 25. annis, duplicatas reddit arrhas. Item deſponſatæ perſonæ ex iuſta cauſa recedentes à ſponſalium promiſſione, ſimplices duntaxat arrhas reſtituunt. Diſpoſitum quoad arrhas de 3
ſponſa, extenditur ad ſponſum, & arrharum quadruplex pœna non extenditur. Matrimonia libera nulli 4
pœnali ſtipulationi ſubiiciuntur, & pœnalis ſtipulatio in matrimoniis nullius eſt momenti. Colligunt ex Ord. Doctores citati *in l.1.n.1.ſup. hoc tit.*

De materia vide Aluar. Valaſc. *conſ.*2. *num.*1.*verſ.* 5
quòd ſi, vbi ait quòd ſi ſtetiſſet per recipientem arrhas quin matrimonium celebraretur, tunc reſtituere tenebatur quod acceperat, & aliud tantundem, niſi eſſet perſona minor, quia tunc ſolùm, quas receperat, reſtituebat; ſi verò erat pater, auus, vel alius aſcendens qui receperat, & per eos ſtetiſſet abſque iuſta, & nouè in notitiam proueniente, vel nouiter emergente cauſa ne matrimonium perficeretur, tenebatur ipſi reſtituere duplicatas arrhas (licèt olim ad quadruplicatas tenerentur) niſi partes de triplo, vel quadruplo conuenerint, vltra quod paciſci non licet, & citat Roder. Xuar.*in tit.de arrhis, in princip.* Anton. Gom.*l.*50. *Tauri num.*12.ſubditque ideo hæc ita ſe habuiſſe in promiſſione arrharum cùm pœna promiſſa in ſponſalibus, vel matrimoniis non valeat, nec exigi poſſit, ideo eſſe, quia arrha datur in ſignum, & ad ſecuritatem rei geſtæ; pœna verò pro ſecuritate, ſed vt ad nuptias adſtringantur contrahentes: quam rationem non carere ſcrupulo, tradit Sanch. *de matrim.lib.*1.*diſp.*35.*n.*2.*in fine.*

Latè etiam Sanch. *de matrim. lib.*1.*diſp.* 36.*à n.*7. 6
vbi per hunc text. tenet quòd quando alter contrahens ſolus tradidit arrhas, & culpa non tradentis matrimonium minimè ſequitur, tenetur hic reſtituere duplum, id eſt, ipſas arrhas receptas, & tantundem de ſuo patrimonio, & ſi conuentum ſit, vt reſtituat triplum, vel quadruplum, tenetur ad hoc: niſi contrahens ſponſalia ſit minor 25. annis, nec ætatis veniam impetrârit, tunc enim ſiue dentur arrhæ minori, ſiue tutori, vel curatori, aut alteri nomine minoris recipienti, quamuis per ipſum minorem ſtet, non tenetur amplius quàm id, quod recepit, reſtituere; & quando vterque arrhas dedit, & recepit, iniuſtè reſiliens ſuas perdet, & quas accepit reſtituet, ſic enim ad dupli pœnam.

Rebell. *de obligat.inſtit.part.* 2. *lib.*4. *quaeſt.*7. *num.* 7
5. vbi ex hoc text. colligit arrhas in ſponſalibus ea lege tradi poſſe vt ſi fidem fregit, qui eas dedit, amittat; ſi is, qui accepit, eaſdem in duplo reſtituat, vel in triplo, quadruplóve, prout fuerit inter eos conuentum, vbi *num.*6.*verſ.difficilis*, differit cur in ſponſalibus pœnam conuentionalem apponere non licet, arrhas verò interponere liceat, & eas fracta fide amitti, vel reddi multiplicatas, & *num.*8.*in fine*, ſubdit videri de mente huius l. loco arrharum pignus interuenire poſſe.

Hactenus dicta ex hoc text. non ſunt iure Canonico correcta, ex Greg. Lop.*l.*84. *verbo e todas tit.*18. *p.*3.Sanch.*d. lib.*1.*diſp.*36.*ex num.*10.

Vtrùm in foro conſcientiæ ante vllam iudicis 8
ſententiam teneatur, qui fidem ſponſalium culpa ſua violat, arrhas recepta, & pœnam dupli legalem, ac quadrupli conuentionalem reſtituere? vide Sanch. *d.lib.*1.*diſp.*37.*per tot.*

An etiam in contractu ſponſalium poſſint interuenire fideiuſſores, & pignora? vide eundem Sanch.*d. lib.*1. *diſp.*38. 9

Qui in arrhis promiſſis, an in illis habeat locum diſpoſitio huius text. vide Gregor. Lop.*l.* 84. 10
verbo è vino tit. 18. *part.* 3. Tiraquellus *de retractu conuent. ad finem tit.num.* 36.

Notatur

11 Notatur hic text. ad hoc quòd ea est harum arrharum natura vt eas amittat tradens, si culpa sua matrimonium minimè sequatur, eo autem sequuto redeant ad tradentem, vt per Couar. *de sponsalibus part. 2. cap. 3. §. 7. num.* 11. Matiens. *ad rub. tit. 2. gloss. 2. num. 5. lib. 5. noua Recopil.* Sanchez *d. lib.* 1. *disp. 56. num.* 2.

12 *Quod accepit*, &c.] Notatur ad hoc quòd qui arrhas nomine matrimonij acceperit, si postea recuset matrimonium contrahere, tenetur eas, & quidem duplicatas restituere, vt per Tiraq. *de iure constituti part. 3. limit. 26. num.* 4. vbi *num.* 8. subdit omnes bene ac citra controuersiam inter se conuenire, hîc esse necessariam realem traditionem, non tamen ob id, quod lex ista sit pœnalis, sed propterea quòd hic text. vtitur verbo, *accipiendi*, quod veritatem significat, & realem traditionem, & clariùs antea *limit.* 10. *num.* 1. dicit quòd cùm hæc lex vtatur illo verbo, *accepit*, non satis esse interuenire con-

13 stitutum, sed requiri veram traditionem. Vnde inferunt arrhas vt valeant, necessariò tradendas esse, Couar. *d. part. 2. cap. 2. §. 7. & 9.* Gregor. Lop. *l. 39. verbo la pena tit. 11. part. 5.* Anton. Gom. *l. 50. Tauri n. 12.* & alij, quos refert & sequitur Sanch. *d. lib 1. disp. 35. num.* 3.

14 *Si quidem probatum fuerit*, &c.] Notatur ad hoc quòd si tempore contractus iam aderat iusta causa excusationis, quæ postea detecta est, ita vt creditor notitiam illius haberet, & nihilominus simpliciter contraxit, sibi imputet, vt per D. Barbos. *in l. in omnibus 14. num. 59. ff. de iudic. & num.* 69. post Roder. Xuar. *in tit. de los emplazamientos, §. fin. num.* 41. & alios, dicit quòd vt debitor non cogatur cauere, oportet probare creditorem scientem eum esse pauperem, scienter cum eo contraxisse.

15 Notatur etiam ad hoc quòd in omnibus actibus, & dispositionibus semper intelliguntur, rebus sic stantibus, vt per Tiraquell. *in l. si vnquam, C. de reuocan. donat. in princip. num.* 167. & plures quos plena manu refero *in tract. de clausul. vsufruct. clausul. 179. num.* 2.

16 In gloss. *Tantummodo reddi.* ibi, *sed illam legem intelligamus in ignorante*, &c. Notatur ad hoc quòd si tradens arrhas, bona fide contraxit sponsalia, ignorans impedimentum, illas non amittit: si autem consciens fuit, non potest arrhas traditas repetere, vt per Sanch. *d. lib. 1. disp. 36. num.* 5.

Si rector prouinciæ, vel ad eum pertinentes, sponsalitias dederint arrhas.

Tit. II.

EL *ad eum pertinentes*, scilicet personæ.

Sponsalia, id est, arrhas sponsalitias, *dederint*. Nam sponsalia in alia significatione hic accipiuntur, quàm superiori tit. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb.

SVMMARIVM.

1 *Sponsalia cum Præside prouinciæ, aut iussu illius cum alio inita, vt metu contracta, voluntate alterutrius contrahentis dissoluitur, & arrha talibus in matrimoniis intercedentes redduntur.*

2 *Ignorantia coniugum de impedimento non prodest ad dotem ex pacto, vel statuto lucrandam, quando matrimonium habet perpetuam causam prohibitionis, quæ nunquam cessat.*

3 *filium Potestatis offendens non debet puniri ea pœna, qua offendens Potestatem.*

4 *Prohibitionis causa cessante, cessat & prohibitio.*

5 *Contrahere quamuis non liceat iudici durante tempore sua iudicatura, & intra territorium suæ iudicaturæ, potest tamen finito officio, nisi legitima præsumptio concurrat quòd adhuc duret ratio prohibitionis. an contractus durante officio celebratus possit conualescere, si consensus accedat eo finito, remissiuè, num. 6.*

7 *Matrimonium an liceat iudicibus contrahere cum subditis, remissiuè.*

8 *Pignora realiter tradita, pro arrhis.*

9 *Matrimonium non esse quando contrahentes blanditijs Principum inducti sunt ad illud.*

10 *Blanditias Principum inferre metum viri constantis.*

11 *Preces iudicum metum inducere.*

L. Si quis. Vnic.

Imppp. Grat. Valent. & Theod. AAA. *Eutropio* PP.

SPonsalia cum Præside prouinciæ, aut iussu illius 1
cum alio inita, vt metu contracta voluntate alterutrius contrahentis dissoluuntur, & arrhæ talibus in matrimoniis intercedentes redduntur. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Butrig. Angel. Fulgos. Bald. Castrens. Sichard. Cuiac. Aloys. Leo *super 5. fol.* 51. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

Vide Roder. Xuar. *in tit. de las ganancias*, id est, 2
de bonis acquisitis, *in princ. num.* 7. vbi per hunc text. tenet ignorantiam coniugum, de impedimento non prodesse ad dotem ex pacto, vel statuto lucrandam, quando matrimonium habet perpetuam causam prohibitionis, quæ nunquam cessat, purà consanguinitatis, affinitatis, vel frigiditatis, sed si temporalem, purà instantis metus, tunc secus esse, metu cessante. Afflict. *in constit. Regni lib. 1. tit. 49. num. 4. cum seq. & in cap. si verò, num. 17. cum seqq. de feudo Guardiæ*, vbi ponit nouem fallentias ad hunc text. Roman. *sing.* 487. Eman. à Costa *in §. si arbitran, ampl. 9 num.* 8. Gregor. Lop. *per text. ibi in l. 2. gloss.* 12. *verbo muger legitima tit. 9. part.* 4. vbi ait quòd text. iste cum similibus est correctus de iure Canonico, nam illius & similium prohibitio locum habebat eo tempore, quo matrimonium erat solùm contractum, vtpote inter Paganos, vt aduertit Azor. *instit. moral. part. 2. lib. 5. cap. 2. quæst. 1. vers. item obijcies.*

Administrantium filios, &c.] Ex Bald. *hic* colligit 3
Tiraquell. *de iure mariti gloss. 2. num.* 58. quòd si ex forma statuti offendens Potestatem, puniri debet aliqua magna pœna, certè offendens filium Potestatis non punietur ea pœna, quamuis filius particeps de dignitate patris.

Quod tempore potestatis, &c.] Notatur ad hoc quòd cessante causa prohibitionis cessat prohibitio, vt per Tiraquellum *in tract. Cessante causa, part. 1, num.* 222. Vnde quamuis iudici durante tempore suæ

suæ iudicaturæ, & intra territotium suæ iurisdictio-
5 nis, non liceat contrahere; tamen finito officio bene potest, nisi legitima præsumptio concurrat, quòd adhuc ratio prohibitionis duret, *l. Hisp. 2.tit.6.lib.3. noua Recop.* Auiles *ad cap. 1. Prætor. in glos. verbo durante suo officio*, Bobadil. *in sua politica lib. 2. cap. 12. num. 35. vers. la tercera*, Pereg. *de iure fisci lib. 4.tit. 7. num. 12. vers. amplia secundò*, Cald. Pereira *de*
6 *empt. & vendit.cap.8. num. 38.* Sed quid si finito officio consensus accedat, an contractus eo durante celebratus conualescere possit? vide text. *in l. 2. §. prouincias verò, vers. nec ratum sit, C. de contract. iudic.* Auiles *ad cap. 2. Prætor. in glos. verbo de mercaderia num.6.* Cald. Pereira *d.cap.8.n.17.*

7 Vtrùm liceat iudicibus contrahere matrimonium cum subditis? vide *l. Hisp. 2. tit. 14.part. 4.* Auiles *d. gloss. verbo de Mercaderia num. 37.* Bobadil. *in sua politica lib.2. cap. 12. num. 35. in fine, & lib. 5. cap.3. num. 119.* vbi alios laudat, & eis, & filiis suis non licere docent, filiabus verò permissum esse: & licèt contrafacientes puniantur, non annullatur matrimonium, nisi metus dederit causam contractui.

8 In glos. *Pignora*. ibi; *has appellauit arrhas*, &c. Notatur ad hoc quòd pignora realiter tradita vocantur arrhæ, vt per Sanchez *de matrim. lib. 1.disp. 38.num.3.*

9 In eadem glos. ibi, *vel blanditiam induxit eam ad sponsalitia*, &c. Notatur ad hoc quòd non est matrimonium quando contrahentes blanditiis Principum inducti sunt ad aliud, vt per Sanch. *d.tract.de matrimon. lib.4.disp. 7.num.3.* vbi intelligit quàndo blanditiis Principum insunt tacitæ minæ, vt quia solet Princeps sæuire in suis blanditiis resistentes, tunc enim incutiunt metum viri constantis.

10 Notatur ad hoc quòd blanditiæ Principum inferunt metum viri constantis, vt per Hippol. *sing. 645. incip. Aduertant Principes*, Burg. de Paz *cons. 25. num. 72.* Quia blanditiæ Principum minis æquiparantur, vt citata hæc gloss. dicit Mascard. *de probat. conclus. 193. num. 2.* vbi *num.8.* subdit vltra blanditias necesse esse probare quòd præcesserint minæ, vel quòd soleant tyrannicè sæuire in eos, qui precibus suis blandis non obtemperant.

11 Notatur etiam ad hoc quòd preces iudicum inducunt metum, vt per Tiraq. *de pœnis temper. c. 35. num.1.cum seqq.*

De donationibus ante nuptias, vel propter nuptias, & sponsalitiis.

Tit. III.

ONATIO, quæ olim *ante nuptias*, hodie, ex constitutione Iustinianea, *propter nuptias*, dicitur, est donatio quæ fit propter nuptias, & propter dotem, & ἀντιφέρνη quædam. *Sponsalitia donatio* est, quæ non dotis, sed nuptiarum tantùm contemplatione fit, vt munera quæ hinc inde dantur, mittuntur à sponsis, & eorum propinquis. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. De materia, vide *l. Hisp. 2.tit.11.part.4.* vbi *glos. in margine*, Duaren. *ad tit. ff. soluto matrim. in tract. de donat. propter nuptias*, Palat. *in repet. rub.de donat. inter virum & vxor. §.12. à princip.* Roder. Xuar. *in tit. 2. de las arrhas*, id est, de arrhis, *num. 29. cum seqq.* vbi *num. 31.* asserit quòd donatio, quæ olim ante nuptias vocabatur, hodie propter nuptias dicitur, Bald. Nouell. *de dote part.6. speciali 14.* Anton.Gom. *l. 50. Tauri num.9. cum seqq.* Cou. *sponsalib. part. 2. cap. 3. §.7.num.fin.* Clar. *in §.donatio quæst. 11.* Auendan.iun. *ad l.29. Tauri gloss.2.* Boër. *decis.27.* Augul. *de meliorat.l.9.gloss.4.à princip.* Matienf. *l.1.gloss.8.num. 8. cum seqq. tit.6.lib.5. noua Recopilat.* D. Barbos. *in l. si cum dotem, §. si pater, num. 11. & in §. transgrediamur num.29. vers.his præmissis, & à num. 30. & in l. si constante num.8. ff. soluto matrim.* Fachinæ. *controuers. iuris lib.3.cap.80.* Valasc. *cons. 2. num. 5. cum seqq. & de partit. cap.13. num.40. cum seqq.* Sanch. *de matrim. lib. 6. disp. 1. cum seqq.* Ioan. Garcia *de donat. remun. num. 9. cum seqq.* Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent.tom.2.lib.20.* Schurff. *cons.40. cent. 1.* Molin. *de Iustit. tract. 2.disp.290.* Arimin. Tepat. *var. sentent. tom. 2.tit.452. de donationibus propter nuptias, & lucro nuptiali viro competenti*, Alex. Trentacinq. *var. resolut.lib.3.tit.de matrim. resol. 3.* Azor. *instit.moral.p.3. lib. 11. cap. 12.*

SVMMARIVM.

1 *Donatio ante nuptias potest conuerti in dotem, nisi donatio collata sit in tempus matrimonij.*

2 *Donata simpliciter sponsæ à sponso, possunt in dotem conuerti, & num. 3.*

4 *Confessio receptæ dotis, emissa à marito ante contractum matrimonium, in dubio facta censetur spe futuræ numerationis, nisi animus donandi aliequi appareat.*

5 *Augmentum, siue supplementum, eiusdem est naturæ, & eodem iure regitur ac primum, cui est additum, nisi vrgeat diuersa ratio, n.6.*

L. Multum interest. I.

Impp. SEVER. & ANTONIN. AA. *Metrodoro.*

DOnatio ante nuptias in dotem potest conuerti, nisi donatio in tempus matrimonij sit collata. 1 Donata simpliciter à sponso sponsæ, possunt in 2 dotem conuerti. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Fulgos. Angel. Bald. Castr. Sichard. Cuiac. Aloys. Leo *super 1.fol. 51.* Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 3 Roder. Xuar. *in l. 1. tit. de las arrhas num. 33.* vbi tenet hîc decidi quod si maritus confessus est fundum in dotem recepisse animo donandi cùm fundus esset suus proprius, & sic animo agendi dotem, hoc fecit, quia cùm illa non sit verè dos, sed ex dicta confessione resultet quædam donatio inter coniuges, quæ non valet, ideò vxor non potest talem fundum tanquam dotalem repetere, & sic hîc loquitur in donatione inter coniuges, quæ à iure erat reprobata. Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum & vxor.§.30. num. 3.* dum ait hîc probari quòd si vir donasset, & tradidisset vxori futuræ, & demum ab ea illud donatum reciperet in dotem, bene valebit. Molin. *de Iustit.tract. 2. disp. 439.num. 14.* vbi post Valasc. *cons. 5. num. 5.* tenet per hanc l. quòd quando de confessione dotis receptæ facta ante matrimonium celebratum constare fuisse factam animo donandi illam vxori, atque se adstringendi eam reddere dissoluto matrimonio, tunc ea confessio est nulla, ac proinde neque maritus, neque hæredes mariti tenentur illam reddere,

reddere, & *n.* 16. qualiter procedat declarat, Sanch. *de matrim. lib.* 6. *disput.* 6. *num.* 3. vbi post Valasc. *d. cons.* 5. *num.* 4. ex hac l. colligit quòd quando matrimonio nondum inito facta est confessio dotis receptæ, aut maioris summæ, de cuius receptione non constat, si certum sit animo donandi factam esse, tunc donatio illa est prorsus inualida, & confessio. Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præs.* 12. *num.* 1. *vers. &* *hæc*, vbi citato hoc text. ait quòd si donandi animo dotem auxerit maritus, nihil dicitur actum, & ob id à muliere, quod in dotem datum non est, repeti non potest.

3 Notatur ad hoc quòd confessio receptæ dotis à marito ante matrimonij contractum emissa in dubio facta censetur spe futuræ numerationis, nisi animus donandi alioqui appareat, vt per Bald. Nouel. *de dote*
4 *part.* 10. *num.* 7. Cou. *var. lib.* 1. *cap.* 7. *num.* 6. *vers. est item hoc*, vbi ait se opinari hanc esse magis receptam à Doctoribus opinionem. D. Barbos. *in l.* 1. *part.* 6. *num.* 31. *post princip. ff. soluto matr.*

5 *Donandi animo dotem auxerit*, &c.] Notatur ad hoc quòd augmentum, siue supplementum est eiusdem naturæ, & eodem iure regitur, vt primum, cui additum est, vt per Tiraq. *de retractu lig.* §. 1. *gloss.* 18. *num.* 51. *&* 52. Ioseph Seise *Aragon. decis.* 124. *n.* 28. Card. Tusch. *pract. concl. tom.* 1. *lit. A. conclus.* 555. *à num.* 1. Fusar. *de substitut. quæst.* 652. *num.* 6. Rot. *de-*
6 *cis.* 72. *num.* 4. apud Farin. *part.* 2. *recent.* vbi declarat, nisi vrgeat diuersa ratio.

S V M M A R I V M.

1 *Donatio facta ob finem, & causam nuptiarum celebrandarum, nuptijs non sequutis reuocatur, & num.* 2.

3. *Donatio simpliciter facta, olim præsumebatur facta ex mera liberalitate, neque vllo casu reuocabatur; hodie verò præsumitur fieri ob causam futuri matrimonij.*

L. Si Præsidi. II.

Imp. ALEXAND. A. *Attalo.*

1 DOnatio facta ob finem, & causam nuptiarum celebrandarum, nuptijs non sequutis reuocatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit Rodet. Xuar. *in l.* 1. *tit. de arrhis num.* 34. *ante vers. secund.* Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum &*
3 *vxor.* §. 3. *num.* 4. *vers. si autem donatio*, vbi quòd donatio simpliciter facta, nihil alio dicto, olim præsumebatur facta ex mera liberalitate, neque vllo casu reuocabatur; hodie verò præsumitur fieri ob causam futuri matrimonij, ex *l. cùm veterum, infr. hoc eod. tit.* Nam promissio facta ex causa futuri matrimonij, si non sequatur matrimonium, cessat, & nihil debetur, Mandel. *cons.* 77. *num.* 28. *&* 29. Ego ipse *de Axiom. iuris vsufreq. axiom.* 11. *n.* 3.

S V M M A R I V M.

1 *Mulier in dote promissa, & non soluta, maritum fallens, non gaudet donatione promissa propter nuptias, & num.* 2.

3 *Fallendi verbum.*

4 *Fidem frangenti fides frangatur eidem.*

L. Pollicitatione. III.

Idem A. Marcellæ.

MVlier in dote promissa, & non soluta, maritum 1
fallens donatione propter nuptias promissa non gaudet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
Boër. *decis.* 22. *num.* 16. Rodet. Xuar. *l.* 1. *tit. de arrhis num.* 11. vbi ex glos. refert hanc circumuentionem potuisse esse duobus modis, Gozadin. *cons.* 2 *num.* 1. Ias. *cons.* 108. *col.* 3. *lib.* 2. Aluar. Valasc. *cons.* 5. *num.* 2. *vers. secundo*, vbi ait hunc text. loqui in muliere, quæ maritum circumuenit in dote, & sic fallaciter se habuit, ex eo, quia verbum, *fallere*, dolum & malitiam præsupponit. Sanch. *de matrim. lib.* 6. *disp.* 37. *num.* 1. 3
vbi in hoc text. decidi ait mulierem in dote fallentem non posse petere donationem ea causa sibi factam, & *num.* 2. subdit istam l. loqui in muliere, quæ fallaciter se habuit, & sic mala fide.

Notari solet ad hoc quòd fidem frangenti fides 4
frangatur eidem, vt per Socin. *reg.* 8. *&* 193. Thom. de Thomass. *in floribus legum. reg.* 129. Card. Tusch. *pract. concl. tom.* 3. *lit. F. concl.* 337. *per tot.* plures, quos plena manu refero *de Axiomat. iuris vsufr. axiom.* 98. *num.* 7. *cum. seqq.*

S V M M A R I V M.

1 *Donatio facta sponsæ in tempus matrimonij collata non valet, & num.* 2. *confirmari morte donantis, num.* 3.

4 *Paria esse cùm fiat aliquid tempore prohibito, vel fiat tempore licito, & conferatur in tempore prohibitum, declara vt num.* 5.

L. Quod sponsæ. IV.

Impp. GORDIANVS A. *Marcello.*

DOnatio facta sponsæ in tempus matrimonij 1
collata non valet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
Greg. Lop. *l.* 23. *gloss. fin. in med. tit.* 11. *part.* 4, Gutier. *pract. lib.* 2. *quæst.* 19. *num.* 1. *vers. in contrarium*, vbi quòd datum, vel traditum tempore nuptiarum apertè censetur datum & collatum in tempus matrimonij, Sanchez *de matrim. lib.* 6. *disp.* 1. *num.* 6. vbi quòd donatio ante contractum matrimonium facta non valet si eius effectus differatur in matrimonij contracti tempus, & *num.* 7. dicit non obstare *l. inter eos* 28. *ff. de donat. inter virum & vxor.* quia intelligitur quando donatio non refertur in tempus contracti matrimonij, sed absolutè fit, transferendo statim dominium, quo casu licèt postea sequatur matrimonium, firma manebit donatio. Idem Sanch. *eod. lib.* 6. *disp.* 14. *num.* 2. vbi resoluit quòd hæc donatio, quæ facta ante matrimonium, & collata in matrimonij tempus, inualida est, confirmatur do- 3
nantis morte.

Notari solet hic text, ad hoc quòd paria sunt 4
quòd fiat aliquid tempore prohibito, vel fiat tempore licito, & conferatur in tempus prohibitum, vt per Tiraq. *de iure constituti part.* 3. *limit.* 2. *num.* 3. *cum seqq. & de iure primog. quæst.* 40. *num.* 178. Costa *in l. Gallus*, §. *& quid si tantum, ff. de liberis & posth.*

part.

part. 2. *num.* 172. Molin. *de primogen. lib.* 2. *cap.* 7. *ex*
num. 40. Mieres *de maiorat. part.* 1. *quæst.* 2 *per totam*,
Valasc. *consil.* 77. *num.* 4. Castill. *controuers. lib.* 4.
cap. 49. *num.* 24. Cardin. Tusch. *practic. conclus.*
5 *tom.* 6. *litt.* *P. conclus.* 88. *num.* 3. vbi *num.* 4. decla-
rat procedere quando substantia actus confertur in
tempus prohibitum, secus si executio sola, plures,
quos refero de *axiomat. iuris vsufrequent. axiom.* 174.
num. 31.

SVMMARIVM.

1 *Donatio facta ob modum impossibilem inualida est.*
2 *Impossibile iure vitiat promissionem etiam à sciente factam.*
3 *Materfamilias, de vxore.*
4 *Promissio facta meretrici propter fornicationem, & sic ex causa libidinis, dummodo absit dolus, & fraus, valida est.*

L. Ea quæ. V.

Impp. VALENTIN. & GALLIEN. AA. *Theodoræ.*

1 2 DOnatio facta ob modum impossibilem non valet. Impossibile iure vitiat promissionem à sciente etiam factam. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *suprà hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumont Palat. *in repetit. rubric. de donat. inter virum & vxorem*, §. 40 *num.* 9. *versic. tertium*, vbi ait hîc decidi quòd si aliquis promisit donare alicui mulieri, vt sponsa fieret, quæ tamen sua sponsa esse non potuit, non tenetur illud adimplere, subditque ex Alexand. quod ideo hîc non potuit illa mulier agere, quia donatio continebat modum, seu causam impossibilem, quia illa non poterat esse sponsa, cùm ille aliam haberet vxorem. & ita non erat in potestate mulieris quòd valeret matrimonium, vel quòd duceretur in sponsam, & propterea agere non potest virtute illius promissionis, latè Sarmient. *select. interpret. lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 14. vbi ait ex hoc text. colligi quòd etiam in donatione impossibilis modus efficit promissionem irritam, intelligit tamen vt agi possit, non autem excipi, ex his. quæ gloss. *in l. cum donationis*, *C. de transact.* quæ voluit impossibilem modum in donationibus non nocere, vt ex contractu detur exceptio, non tamen vt detur actio.

3 *Matremfamilias*, &c.] Id est, vxorem, de quo Tiraquel. *l.* 4. *connub. gloss.* 1. *part.* 4. *num.* 7.

4 In gloss. *Non potest*, *fin.* ibi, *neque enim paria sunt*, &c. Licèt hæc gloss. teneat quod datum meretrici non repetitur, tamen communis asserit quòd meretrici promissio eius mercedis ob fornicationem, & sic ex causa libidinis, dummodo absit dolus & fraus, valet & tenet, & cogi ac compelli potest promissor à iudice ad solutionem dictæ promissionis, ac pretij actus venerei, vt per Viui. *tom.* 2. *commun. opin. lib.* 8. *tit.* 22. *num.* 50. *pag* 363.

SVMMARIVM.

1 *Sponsa de futuro, non autem de præsenti, rectè quid donari potest.*
2 *in dubio Donatio facta in vxoris domo præsumitur facta sponsa; in domo viri, facta vxori præsumimitur, num.* 3.
4 *Matrimonium coram Parocho, adhibitis duobus testibus, contrahendum.*
5 *Sponsus potest donare sponsæ.*
6 *Sponsa si quid donatur dum est in via, & ducitur ad domum mariti, videtur donatum in domo patris.*

L. Cùm in te. VI.

Imp. AVRELIAN. A. *Donatæ.*

SPonsæ de futuro; non autem de præsenti, rectè 1
quid donari potest. In dubio donatio facta in 2
vxoris domo, præsumitur facta sponsæ, in domo viri
facta vxori præsumitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *suprà hoc tit.* Aloys. Leo *super* 5. *fol.* 51. *verso.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 3
munt *l.* 50. *Tauri*, *num.* 5. *in fine*, vbi dicit singularem,
& vnicum hunc textum ad hoc quòd si sumus in
dubio an donatio quæ fit ab sponso sponsæ, sit facta
ante matrimonium, vel pòst, adhibetur talis distinctio quòd si in domo sponsæ sit facta, præsumitur
adhuc sponsa, & valet; si verò in domo sponsi sit facta, præsumitur iam vxor, & non valet. Palat. *in repet.*
rubr. de donat. inter virum & vxorem, §. 57. *in princip.*
Matth. Coler. *de processibus execut. part.* 1. *cap.* 3.
num. 248. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis con-*
uent. tom. 2. *lib.* 20. *tit.* 1. *num.* 11. vbi subdit hodie 4
facile constare posse an fuerit contractum matrimonium, vel non, quia debet contrahi coram Parocho, adhibitis duobus testibus, iuxta dispositionem Concilij Tridentini *sess.* 24. *de reformat. matrim. cap.* 1.

Notatur ad hoc quòd sponsus potest donare spon- 5
sæ, vt per Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum & vxorem*, §. 59. *num.* 2. Nat. *cons.* 316. *num.* 1. Surd. *de aliment. tit.* 7. *quæst.* 18. *num.* 8.

In gloss. *Ante nuptias.* ibi, *sed quid si in via*, &c. 6
Notatur ad hoc quòd si aliquid donatur sponsæ, dum est in via, & ducitur ad domum mariti, videtur donatum in domo patris, vt per Surd. *decis.* 166. *num.* 1.

SVMMARIVM.

1 *τὸ* Remanere, *equipollet aliquando verbo* reddere, *& num.* 2.
3 *Mentem pro verbis attendere decet.*
4 *Verba à mente, non autem mens à verbis pendet.*

L. Si cùm ante. VII.

Imppp. CARVS, CARIN. & NVMER. AAA. *Lucianæ.*

VErbum, *remanere*, aliquando æquipollet verbo 1
reddere. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt Alb. *consil.* 361. *num.* 5. *lib.* 2. Batt. *in l. Centurio*, *num.* 51. *ff. de vulgari.* Bec. *consil.* 240. *num.* 46. *volum.* 1.

3 Notatur ad hoc quòd mentem præ verbis atten-
dere decet, & ſiquòd verba ſunt intelligenda non
ſecundùm quod ſonant, ſed ſecundùm mentem, &
intentionem proferentis, vt per Tiraquell. *in l. ſi vn-
quam, verbo liberis, num.* 48. *C. de reuocan. donat.* Surd.
conſ. 431. *num.* 35. Cardin. Tuſch. *practic. concl. tom.* 8.
lit. V. concl. 93. *à princip.* Gonzal. *ad regul.* 8. *Cancell.
gloſſ.* 48. *num.* 55. Franc. Molin. *de ritu nupt. lib.* 3.
4 *quæſt.* 58. *num.* 50. Verba enim pendent à mente, non
autem mens à verbis. Menoch. *conſ.* 97. *num.* 44.

L. Si ante matrimonium. VIII.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Euphroſinæ.*

DE re donata in præiudicium donatarij nemo licitè teſtatur. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *ſuprà hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Donatio perfecta per Principis reſcriptum non reuocatur, & num.* 3.
2 *Ignorantia coniugum ignorantium impedimentum non prodeſt ad dotem ex pacto, vel ſtatuto lucrandum.*
4 *Lucrum quæſitum, & radicatum pro damno habetur.*

L. Cùm te ſponſæ. IX.

Iidem AA. & CC. *Iuliano.*

1 DOnatio perfecta per Principis reſcriptum non
reuocatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati
ad l. 1. *num.* 1. *ſupr. hoc tit.*

Vide Roder. Xuar. *in tit. de las ganancias*, id eſt, de
2 bonis acquiſitis viri & vxoris, *num.* 7. vbi per hunc
textum tenet quòd ignorantia coniugum ignoran-
tium impedimentum non prodeſt ad dotem ex pacto,
vel ſtatuto lucrandam, quia deficit finalis cauſa im-
pedimenti. Tiraquell. *in l. ſi vnquam, verbo liberis,
num.* 19. *in med.* vbi quòd donationes perfectæ nec
3 reſcripti quidem auctoritate reuocari poſſunt.

4 Notatur ad hoc quòd lucrum quæſitum & radi-
catum pro damno habetur, vt per Cæſ. de Graſſis *de
ciſ.* 1. *à num.* 5. *de verb. ſignific.* Gonzal. *ad regul.* 8. *Can-
cell. gloſſ.* 7. *num.* 18.

SVMMARIVM.

1 *Donatio ſimplex facta ſponſæ non reuocatur, licèt matrimonium non ſequatur, & num.* 2. *ſi matrimonium perficiatur, res tota eo pacto donata fit integrè donatarij: ſi verò non perficiatur, diſtinguendum eſt, vt num.* 3.

L. Si filiæ tuæ X.

Iidem AA. & CC. *Dionyſio.*

1 DOnatio ſimplex facta ſponſæ non reuocatur, li-
cèt matrimonium non inſequatur. Colligunt ex
Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *ſupr. hoc tit.*

Vide Molin. *de Iuſtit. tractat.* 2. *diſput.* 290. *num.* 1.
2 vbi tradit quòd ante Conſtantini tempora quod vous
ſponſus alteri donabat, niſi exprimeret ſe ſub condi-
tione matrimonij futuri donare, fiebat ſtatim abſo-
lutè donatarij, itaut eſto matrimonium poſtea non
ſequeretur, neque donatarius, neque hæredes illius
tenerentur id reſtituere, vt patet ex hoc text. A tem-
pore verò Conſtantini ſancitum fuit vt eiuſmodi do-
nario (quando aliud non exprimitur) ſemper facta
intelligitur ſub conditione matrimonij futuri. Quòd 3
ſi matrimonium perficiatur, res tota eo pacto donata
fit integrè donatarij: ſi verò non perficiatur, diſtin-
guendum eſt, quoniam aut culpa donantis non per-
ficitur, & tunc ſimiliter res tota efficitur donatarij;
quòd ſi is, cuius culpa matrimonium non perficitur,
viciſſim aliquid dono ab altero ſponſo acceperat, ni-
hilominus id integrum reſtituit donanti; ſi verò cul-
pa donatarij matrimonium non perficitur, tunc id
totum, quod dono acceperat, reſtituit donanti, ex *l.
veteram, infr. hoc eod. tit.* de quo Sanchez *de matrim.
lib.* 6. *diſp.* 18. *num.* 3. & 4.

SVMMARIVM.

1 *Donatio ſponſalitia non reuocatur ob mortem ſponſæ.*
2 *Mortis naturalis nomine, qua donatio inter coniuges confirmatur, comprehenditur etiam mors accidentalis gladij, ſecus ſi donator mortem ſibi conſciuerit ob ſceleris conſcientiam, vel etiam poſt mortem memoria eius damnata ſit, num.* 3.
4 τὸ Mors, *verificatur etiam in morte violenta.*

L. Si tibi res. XI.

Iidem AA. & CC. *Neæ.*

OB mortem ſponſæ ſponſalitia donatio non reuo- 1
catur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad
l.* 1. *num.* 1. *ſupr. hoc tit.*

Eo, quòd ab hoſtibus poſtea interfectus eſt, &c.] No- 2
tatur ad hoc quòd nomine mortis naturalis, qua do-
natio inter coniuges confirmatur, comprehenditur
etiam mors accidentalis gladij, vt per Gregor. Lopez
l. 4. *verbo en ſu vida, tit.* 11. *part.* 4. Palat. *in repetit.
rubr. de donat. inter virum & vxorem*, §. 70. *num.* 1. San-
chez *de matrim. lib.* 6. *diſput.* 14. *num.* 1. vbi cum Pa-
lat. *citato loco num.* 2. ſecus eſſe ait ſi donator mortem 3
ſibi ob ſceleris conſcientiam conſciuerit, vel etiam
poſt mortem memoria eius damnata ſit, idem re-
ſoluit D. Barboſ. *in l. ſi ab hoſtibus* 11. §. *fin. num.* 6.
verſic. qui etiam adducunt, ff. ſolut. matrim. dum ex
Bald. hic tradit quòd licet pactum de dote lucranda
per mortem vxoris verificetur etiam in morte vio-
lenta, tamen id eſt intelligendum de morte violenta
illata per alium, non verò de morte procurata per
paciſcentem.

Notari ſolet ad hoc quòd particula, *mors*, verifica-
tur etiam in morte violenta, vt per Guilelm. Bene- 4
dict. *in cap. Raynutius, de teſtam. verbo condidit el* 2.
num. 10 D. Barboſ. *d. num.* 6. *in fine.*

SVMMARIVM.

1 *Donatio à ſocru perfectè facta non reuocatur, & num.* 2.
3 *Donatio facta alteri coniugum per conſanguineos alterius coniugis perfecta eſt, & ſtatim valet.*
4 *Donatio contemplatione matrimonij facta, valet, licèt matrimonium non ſequatur.*

5 Dona

5 *Donatio facta genero à parente filia, perfecta est à principio, & valida, penes eum soluto matrimonio permansura.*
6 *Sponsalitia largitatis vis.*

L. Si mater. XII.

Iidem AA. & CC. Timotheæ & Cleotimæ.

1 DOnatio à socru perfectè facta non reuocatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. n. 1. suprà hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Bald. *conf. 62. lib. 1. & conf. 319. lib. 4.* Alciat. *de præsumpt. reg. 1. præsumpt. 18.* Auendan. *ad l. 19. Tauri gloss. 4. num. 10.* Gutier. *practic. lib. 2. quæst. 120. num. 5. vers. tertio, & num. 9. vers. tertium,* vbi dicit quòd in præsenti constat matrem voluisse donare vxori, & ideo donatio non reuocatur, & donata efficiuntur propria vxoris, Roland. à Valle *conf. 10. n. 11. vers. non obstant. lib. 1.* Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum & vxorem §. 3. num. 4.* vbi tenet quòd si ista donatio, seu dotalitium fiat ex mera liberalitate donantis, hoc expressò quòd nullo casu ad donantem reuertatur, tunc nullo casu reuocatur, siue interueniat osculum, siue non, siue steterit per re-
3 cipientem, siue per casum. & §. 44. *num. 1.* vbi dicit hic esse casum quòd donatio facta alteri coniugum per consanguineos alterius coniugis, perfecta est, & statim valet, & tenet, & per consequens ius est sibi quæsitum, vnde res sic donata efficitur sua, & illam transfert ad suos hæredes. D. Barbos. *in l. si*
4 *ante 6. num. 10. ff. soluto matrim.* vbi per hunc text. tenet quòd valet donatio contemplatione matrimonij facta, licèt matrimonium non sequatur quando constiterit quòd donans voluit donare in omnem casum. Cald. Pereira *de potest. eligen. cap. 12. num. 20.* vbi de-
5 cidit ait in hoc text. donationem factam genero à filiæ parente perfectam esse à principio, & validam, penes eum soluto matrimonio permansuram.

6 Notatur ad hoc quòd sponsalitiæ largitatis ea est natura, vt pacto inito inter sponsos ne ad donantem vllo casu redeat, statim acquiritur irreuocabiliter donatario, quamuis nec copula, nec osculum intercedat, & eius culpa matrimonium non sequatur, vt per Sanch. *de matrim. lib. 6. disput. 18. num. 2.*

SVMMARIVM.

1 *Sponsus rem donatam sponsæ sequentibus creditoribus obligare nequit, & num. 2.*
3 *Creditor agens contra donatarium actione hypothecaria, debet probare hypothecam præcessisse donationem, non procedit in fisco, & pia causa, cuius fauore præsumitur instrumentum prius confectum, vt potius sit ius ipsius piæ causa, n. 4.*
5 *Allegans, & probans se aliquid fecisse certo tempore, præfertur ei, qui de tempore non probauit.*

L. De rebus. XIII.

Iidem AA. & CC. Alexandro.

1 SPonsus rem donatam sponsæ sequentibus creditoribus obligare nequit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Gregor. Lop. *l. 10. gloss. 1. post princip. tit 14. part. 3.* Barbos. Collect. in Cod. Tom. II. Roman. *singul. 158.* Negusant. *de pignorib. part. 5. membr. 2. num. 45. & 46.* Anton. Gom. *l. 50. Tauri num. 8.* vbi dicit in hoc text. haberi quòd vxor repetit res, quas sibi sponsus donauit, si non sint prius aliis creditoribus obligatæ, quasi si sint obligatæ ipsa non præferatur.

3 *Ante donationem sibi obligatas fuisse,* &c. Notatur ad hoc quòd creditor agens contra donatarium actione hypothecaria, debet probare hypothecam præcessisse donationem, & rem priùs sibi fuisse hypothecatam, vt per Negusant. *de pignorib. 2. membr. 5. part. num. 43.* Tiraquell. *de priuileg. piæ causæ, priuileg. 126.* Mascard. *de probat. conclus. 457. num. 11.*
4 vbi *num. 13. & 14.* limitat non procedere in fisco, & pia causa, cuius fauore præsumitur instrumentum priùs confectum, vt potius sit ius ipsius piæ causæ, *& concl. 1228.* aliàs *num. 9. cum seq.*

5 Notatur etiam ad hoc quòd allegans, & probans se aliquid fecisse certo tempore, præfertur ei, qui de tempore non probauit, vt per Tiraquell. *de retract. lig. §. 11. gloss. 1. num. 10.*

SVMMARIVM.

1 *Filius res matris, cum eiusdem consensu, sponsæ firmiter donat, & mater frustrà oblato pretio rem illam donatam repetit, & num. 2.*
3 *Sponsus si donauit sponsæ mancipia matris sponsæ, ea consentiente, erunt propria ipsius sponsæ, & illa transmittit ad suos hæredes.*

L. Si consentiente. XIV.

Iidem AA. & CC. Aureliæ.

1 FIlius res matris cum eiusdem consensu sponsæ firmiter donat, & mater frustrà oblato pretio rem suam per filium sponsę donatam repetit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum & vxorem §. 44. incip. Vnde si frater, num. 2.* vbi tradit in
3 hoc text. haberi quòd si sponsus donauit sponsæ mancipia matris sponsæ, ea consentiente, erunt propria ipsius sponsæ, & illa transmittit ad suos hæredes, Anton. Gomez *l. 50. Tauri, num. 67. prope finem,* Cald. Pereira *de potestate eligendi, cap. 12. num. 20. post princip.* vbi ait hic probari quòd si sponsus sponsæ mancipia matris donauit de ipsius matris assensu, ea mancipia nurui acquiruntur, & ad hæredes eius pertinent, non ad filium, cuius contemplatione mater consensit, & mancipia donauit.

SVMMARIVM.

1 *Donatio facta à sponso sponsæ, vel è contra, perditur, & restituitur si stat, vel non stat per alterutrum de pensatarum personarum, & num. 2.*
3 *Sponsus, vel sponsa Í etie recedens à sponsalibus alterius culpa, lucratur integrè sponsalitiam largitatem, recuperátque quam donauat.*
4 *In donationibus factis inter sponsos subintelligitur tacita conditio, si matrimonium sequutum fuerit.*

L. Cùm veterum. XV.

Imp. AVGVST. A. *ad Maximum P. V.*

1 Donatio facta à sponso sponsæ, vel contra, perditur, & retinetur si stat, vel non stat per alteru- trum dispensatarum personarum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supra hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hisp. 3. tit. 11. part. 4. vbi gloss. 3.* Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum & vxor. §. 3. num. 5.* Conan. *comment. iuris lib. 8. cap. 2. num. 7.* Campeg. *de dote parte 1. quæst. 79.* Nouell. *eod. tract. part. 6. priuileg. 76. num. 2.* Anton. Gom. *l. 50. Tauri num. 2.* vbi aduertit quòd licèt de iure antiquo Digestorum, & Codicis ante Imp. Constantinum in donationibus inter sponsos factis requireretur expressio conditionis, vel causæ, scilicet quòd fiebat propter matrimonium futurum, aliàs censebatur donatio pura, & simplex, & statim valebat, tamen postea per Constantinum nulla requiritur expressio, sed talis donatio simpliciter facta ex ipsa legis dispositione, & ex præsumpta voluntate partium habet in se tacitam conditionem, si matrimonium sequatur, Matienf. *ad rubr. tit. 2. gloss. 3. num. 2. lib. 5. noua Recopil.* D. Barbos. *in l. si ante 6. num. 10. ff. soluto matrimonio:* vbi tenet quòd licèt per hunc text. donationes factæ contemplatione matrimonij, eo non sequuto reuocentur, id tamen non procedere ait in donatione remuneratoria, quæ nunquam reuocatur, quando scilicet clarè constiterit remunerationem fuisse causam principalem huius donationis, & matrimonij spem fuisse causam impulsiuam, Molin. *de iust. tract. 2. disput. 290. num. 1.* Sanchez *de matrimonio lib. 6. disput. 18. num. 3.* vbi ait quòd nullo pacto inter sponsos inito olim reputabatur donatio absoluta, statimque irreuocabilis, & vt censeretur facta sub conditione matrimonij ineundi, oportebat eam conditionem exprimi; quæ quidem conditionis expressio iure nouiori, de quo in hoc text. minimè desideratur, sed ex legis dispositione, præsumptáque contrahentium voluntate tacitè inest, *& disp. 19. num. 8.* vbi tenet hîc decidi id quod datur à sponso sponsæ, vetam donationis rationem habere factæ sub spe, ac tacita conditione futuri matrimonij, *& disp. 20. num. 2.* vbi quòd sponsalitia largitas habet tacitam conditionem si matrimonium sequatur, Rebell. *de obligat. inst. part. 2 lib. 6. quæst. 5. num. 2. prope fin.*

Seniri filium, &c.] Ergo per fœnem, de quo vide Tiraq. *de iure primogen. quæst. 17. opin. 1. num. 73.*

3 *Quòd si sponsa*, &c.] Notatur ad hoc quòd sponsus, aut sponsa licitè à sponsalibus recedens alterius culpa, vt fornicatione, vel profectione in partes longinquas, nec tempore debito redeuntis, lucratur integrè sponsalitiam largitatem sibi donatam, recuperatque quam donarat: vt per Castill. *l. 52. Tauri n. 5.* Sanch. *d. lib 6. disput. 21. num. 8.* vbi addit, hunc text. sponsum & sponsam in hoc pacificate.

4 In gloss. *Cùm veterum 1. in fine.* ibi, *quod semper præsumitur*, &c. Notatur ad hoc quòd in donationibus inter sponsos factis subintelligitur tacita conditio, si matrimonium sequutum fuerit, vt per D. Barbos. *ind. l. si ante num. 10. in fine.*

SVMMARIVM.

1 *Sponsus si donauit sponsa mortua ante nuptias, resoluitur donatio, nisi oscula intercesserint, &c. n. 3.*

2 *Sponso ante nuptias mortuo, sponsa pro osculi præmio retinet res sibi à sponso donatas. intellige pro dimidia parte, si interuenit osculum, n. 49. & cur, n. 12. si verò interuenit copula, nihil repetit, sed tota donatio quæritur sponsa, & heredibus eius, num. 5. si autem donatio fuit facta sponsa, & matrimonium non sequatur per mortem, tunc indistinctè sponsa, vel hæres eius repetit, modò interueniat osculum, modò non, num. 6. si verò non interueniat copula, nihil repetit, sed totum quæritur sponso, num. 7. si per casum matrimonium non fuerit contractum, tota donatio reuocatur, & res donata redeunt ad sponsum, vel eius heredes, num. 8.*

10 *Osculum interuenire debet postquam sponsi sunt, non verò ante sponsalia.*

11 *Sponsa comparet integram sponsalitiam largitatem matrimonij consummatione.*

13 *Sponsalia si sint nulla, & inualida iuris prohibitione, poterit tunc sponsus indistinctè repetere quod dedit sponsa.*

14 *Mulieres auarissima.*

L. Si à sponso. XVI.

Idem A. ad Tiberianum Vicarium Hispan.

SI sponsus donauit sponsæ mortuæ ante nuptias celebratas, resoluitur donatio, nisi oscula intercesserint. Mortuo ante nuptias sponso, sponsa pro osculi præmio retinet res sibi à sponso donatas. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 2. num. 1. supra hoc tit.* 1 2

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hisp. 3. tit. 11. part. 4. vbi gloss. 4.* Anton. Gom. *l. 50. Tauri num. 3.* vbi citato hoc text. dicit quòd si donatio fuit facta à sponso sponsæ, eam repetit & recuperat donator, si non interuenit inter eos osculum, nec copula; si verò interuenit osculum, repetit, & recuperat pro dimidia, & alia dimidia remanet penes sponsam, & eam lucratur: si verò interuenit copula, nihil repetit, nec recuperat donator, sed tota donatio quæritur sponsæ, & hæredibus eius, cùm per copulam sit sequutum & confirmatum matrimonium: si verò donatio fuit facta à sponso sponsæ, & matrimonium non sequatur per mortem, tunc indistinctè sponsa, vel hæres eius repetit, & recuperat, modò interueniat osculum, modò non; si verò non interueniat copula, nihil repetit, nec recuperat, sed totum quæritur sponso, quia sequutum est matrimonium, & verificata est conditio, quæ inest in ista donatione, idem Anton. Gom. *eadem l. 50. num. 6.* Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum & vxorem, §. 3. num. 5. vers. si autem*, vbi tenet per hunc text. quòd si per casum matrimonium non fuerit contractum, vtputà per mortem alterius sponsi, vel vtriusque, vel propter consanguinitatem, seu affinitatem, vel aliàs, siquidem sponsus fecit dictam donationem, & non interuenit osculum, tota donatio reuocatur, & res donatæ redeunt ad sponsum, vel eius hæredes: si autem osculum interuenit, resoluitur donatio pro parte dimidia tantùm, id est, medietas rerum donatarum remanet cum sponsa, vel hæredibus suis, alia verò medietas reddit ad sponsum, vel ad suos hæredes. Conatr. *de sponsalibus, part. 2. cap. 2. §. 2. num. 11.* Vincent. de Franchis *p. 2. decis. 503. à num. 7.* vbi diuersitatis rationem assignat, quia ex osculo viri vir capit gaudium, & sponsa verecundiam, & *num. 9.* addit hunc textum loqui quoad donata per sponsum, non autem per sœminam, vel alios consanguineos, Massa *ad Capyc. decis. 65. num. 4.* vbi refert fuisse decisum in facto Consilio quòd medietas antefati debeatur 3 4 5 6 7 8 9

mulie-

mulieri, quæ fuit osculta per procuratorem à viro constiturum ad hunc actum, sed si pacto conuentom fuisset vt pro osculo aliquid certum debeatur, debet integrè solui promissum, Thor. *in compend. decis. in verbo donatina, fol. 367. col. 2. in princip.* D. Barbos. *in l. quæ datis, num. 82. versic. denique ex prædictis, ff. soluto matrimonio*, vbi disputat an *l. 52. Tauri*, desumpta ex hoc text. sit indistinctè intelligenda de vestibus preriosis & factiuis, an verò debeat recipere interpretationem à iure communi, vt intelligatur de vestibus quotidianis. latè Gutier. *practic. lib. 2. quæst. 44. per tot.* vbi disputat an *d. l. 52. Tauri*, hodie *l. 4. tit. 2. lib. 4. noua Recopilat.* habeat locum quando osculum, vel culpa præuenit donationem iocalium, vbi *num. 9.* post Palat. *in d. l. 52. Tauri num. 13.* Auendan. *de exequend. mandat. part. 1. cap. 15. num. 3.* Matiens. *d. l. 4. gloss. 4. num. 2. tit. 2. cap. 5.* per hunc textum resoluit quòd sponsos osculo interueniente non lucratur dimidiam partem rerum à sponsa donatarum, sed potiùs soluto matrimonio res donatæ à sponsa sponso integræ ad eam reuertuntur, nisi copula interuenerit: ea enim interueniente confirmatur donatio per conditionis adimplementum. Bernard. Græuæ. *ad practic. Cameræ Imper. p. 2. concl. 91. consid. 1.*

10 *Rebus sponsa donatis interueniente osculo*, &c.] Ergo osculum debet interuenire postquam sponsi sont, non verò ante spousalia, quia tunc per illud nihil lucraretur sponsa, vt per Matiens. *dict. l. 4. gloss. 3. num. 3.* Gutier. *dict. quæst. 44. num. 7.* D. Barbos. *in rubric. ff. soluto matrimonio, part. 2. num. 108.* Sanchez *de matrim. lib. 6. disput. 18. num. 6.* vbi *num. 7.* resoluit si sponsalia sint conditionalia per osculum datum ante conditionis euentum nihil lucrari sponsam, & *num. 8.* addit quòd si post sponsalia solus amplexus absque osculo, & copula intercedat, nihil comparabit sponsa, & *num. 13.* tenet huius legis dispositionem procedere in foro conscientiæ, itaut sponsa acquirens ob causas, in hac & aliis similibus legibus definitas, tuta conscientia ea retinet, & antea *num. 5.* tradit quòd siue osculum præcedat, siue sequatur huiusmodi donationem, modò post inita sponsalia accedat osculum, comparet sponsa medietatem iocalium.

11 *Ante nuptias hunc, vel illam mori contigerit*, &c.] Notatur ad hoc quòd sponsa comparet integram sponsalitiam largitatem matrimonij consummatione, vt per *l. Hispan. 3. tit. 11. part. 4. vers. si muriesse ella, &c. & l. 4. tit. 2. lib. 5. noua Recopilat.* ibi, *però si qualquier dellos.* Sanchez *dict. lib. 6. disput. 19. à num. 1.* vbi *num 2.* tradit minimè desiderari traductionem sponsæ ad sponsi domum, & *num. 3.* resoluit per matrimonium ratum, non sequuto osculo mihi lucrari sponsam, si tunc dissolueretur morte, vel alio modo absque culpa, putà professione Religionis, & *num. 7.* tenet matrimonij consummatione lucrari sponsam integra iocalia sibi à sponso de futuro donata, *& disp. 23. à num. 1.* disputat an possit donari sponsalitia largitas inter sponsos de præsenti? matrimonio nondum consummato.

12 In gloss. *Osculo 1.* ibi, *quòd mulier dicitur dare, non accipere, & gratia viri, non mulieris interuenit.* Hæc gloss. assignat rationem per quam sponsa lucratur dimidiam partem huius donationis per osculum, sponsus verò nihil, quia semper sponsa videtur osculum dare, & non accipere, & ideo ipsa sola præmiatur; aliam assignat Anton. Gom. *d. l. 50. Tauri num. 3. vers. pulchrum*, quia scilicet sponsus per osculum aliquid acquirit, & in nullo grauatur, immo consequitur gaudium, & lætitiam, sponsa verò per osculum aliquid amittit, quia incurrit ruborem, & verecundiam, & adhuc aliquam diminutionem honestatis; & si fortè sponsus decederet, non ita faciliter inueniret alium cui nubere possit, vnde in recompensam illud lucratur.

In gloss. *Non interueniente, pen.* ibi, *matrimonio non sequuto iuris prohibitione.* Notatur ad hoc quòd si sponsalia sint nulla & inualida iuris prohibitione, non habet locum ista lex, & eius dispositio, sed sponsus poterit tunc indistinctè repetere quod dedit, & tradidit sponsæ, modò interuenitæ osculum, vel copula, modò non, vt per Anton. Gom. *dict. l. 50. Tauri num. 7. in princip. & num. 56. col. 2. vers. tertiò infertur*, Palat. *in repet. rub. de donation. inter virum & vxorem §. 3. prope fin.* D. Barbos. *in l. si cum dotem, §. fin. num. 16. ff. soluto matrimonio.* 13

In gloss. *Rarò accidit, fin.* ibi, *auarissimum enim genus est mulierum.* Ita Tiraquell. *l. 9. connub. gloss. 1. part. 9. num. 43. & 176.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuention. tom. 2. lib. 13. tit. 16. num. 3. & tit. 17. num. 1.* 14

S V M M A R I V M.

1 *Donatio ante nuptias facta mulieri in minori ætate quondam insinuatione non indigebat.*

2 *Donatio facta contemplatione matrimonij insinuatione non indiget. nec facta pro puella maritanda, num. 3. intellige vt num. 4.*

5 *Insinuationes, & cætera notificationes fieri præcipiuntur apud acta.*

L. Minoribus ætate. XVII.

Impp. THEOD. & VALENT. AA. *Hiero P. P.*

DOnatio ante nuptias facta mulieri in minori ætate, quondam insinuatione non indigebat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supra hoc tit.* 1

Nota donationem factam contemplatione matrimonij insinuatione non indigere, Martin. Monter à Cueua *Aragonia decis. 10.* sicut & factam pro puella maritanda. Marc. Anton. de Amatis *Marchia decis. 42. vel causa dotis.* Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum, & vxorem §. 82. num. 2.* vbi intelligit quando donatio ex causa dotis fit à patre, vel ab extraneo, & sic à personis permissis, & non quando fit donatio ex causa dotis per maritum prohibita. Duen. *regul. 224. limit. 5. & 9.* Pinil. *in l. 1. C. de bonis maternis, part. 3. num. 62. versic. infertur 31.* Auendan. *ad l. 44. Tauri, gloss. 16. num. 6.* Gam. *Lusitan. decis. 120.* Matiens. *l. 7. gloss. 6. num. 13. tit. 10. lib. 5. noua Recopilat.* Surd. *de aliment. tit. 8. priuileg. 72. num. 9. & cons. 361.* D. Barbos. *in l. 1. ff. solut. matrim. part. 7. num. 42.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo donatio num. 10. in fine, & num. 11.* Rebell. *de obligat. iustit. part. 2. lib. 18. quæst. 6. num 6.* Cabed. *Lusit. decis. 135. num. 6 part. 1.* Cardin. Mantic. *de tacitis, lib. 20. tit. 5. num. 28.* 2 3 4

Etiam actorum testificatione, &c.] Notatur ad hoc quòd insinuationes, & ceteræ notificationes fieri præcipiuntur non actuariis, siue grapharis, sed actis id fieri necesse est, vt per Tiraquell. *de retract. lign. §. 26. gloss. 2. num. 43.* vbi *num. 44.* subdit hanc notificationem præcipi fieri apud acta, vt per illam res inoul- 5

gerut, patefiat, innotefcat, & veluti in propatulo, & publico ponatur.

S V M M A R I V M.

1 *quod Dotis, aut donationis propter nuptias contemplatione redijt ad alterum ex coniugibus, id liberis prioris matrimonij de necessitate non est reseruatum.*

2 *Dispositio imponens mulieri secundò nubenti perditionem eorum, quæ à primo viro est consequuta, non vendicat sibi locum in acquisitis titulo oneroso.*

3 *Vxor potest omnia bona in dotem dare secundo viro.*

L. Si liberis. XVIII.

Imp. ZENO A. *Sebastiano P. P.*

1 QVod ad alterum ex coniugibus intuitu dotis, aut donationis propter nuptias rediit, id liberis prioris matrimonij de necessitate non est reseruatum, nec obligatum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1.suprà hoc tit.*

2 Notatur hic text.ad hoc quòd dispositio imponens mulieri secundò nubenti perditionem eorum, quæ à primo viro consequuta est, non vendicat sibi locum in acquisitis, titulo oneroso, vt per Palat. *in repetit. rubric. de donation. inter virum & vxorem, §. 50. num. 35.*

3 Notatur etiam ad hoc quòd vxor potest omnia bona in dotem dare secundo viro, vt per Boër. *decis. 201. num. 1.*

S V M M A R I V M.

1 *Dos & donatio propter nuptias constante matrimonio augeri possunt, & num. 4.*

2 *Dote constituta sine donatione propter nuptias, licitum est constante matrimonio ob dotem auctam, donationem propter nuptias adhuc constituere.*

3 *Hypotheca oblatio non retrotrahitur in augmentis.*

5 *Donatio propter nuptias potest fieri constante matrimonio.*

6 *quando ex Contractu contrahentium, vel ex occasione contractus per dispositionem legalem est alicui tertio ius quæsitum re, vel spe ab isto contractu, non potest recedi in præiudicium iuris tertij, nisi illo consentiente.*

7 *Dotis augmentum gaudet eodem priuilegio ac dos ipsa.*

8 *Hypotheca tacita bene competit mulieri pro donatione ante nuptias, vel propter nuptias, non tamen ius prælationis.*

9 *Donatio inter virum & vxorem valida, si constante matrimonio vir remittat vxori promissam dotem, vel eius partem. potest autem maritus dotem promissam in fauorem vxoris remittere quocunque tempore, num. 10.*

11 *Ius mihi spe tantùm per te quæsitum ex istis dispositione, non potest per te mihi auferri.*

L. Si constante. XIX.

Imp. IVSTIN. A. *Archelao P.P.*

DOs & donatio propter nuptias constante matrimonio augeri possunt. Dote constituta sine donatione propter nuptias licitum est constante matrimonio ob dotem auctam, donationem propter nuptias adhuc constituere. Hypothecæ oblatio in augmentis non retrotrahitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num. 1. supra hoc tit.* Aloys. Leo *super 5.fol. 51. verso.* 1 2 3

Hanc eandem conclusionem quoad primam eius partem ex hoc desumunt *l. Hispan. 1. in fine, tit. 11. part.4.* ibi, *E si por auentura despues que el matrimonio fue acabado, el marido quisiere crescer la donacion a la muger, o la muger la dote al marido, pueden lo fazer egualmente,* vbi Gregor Lopez *gloss.12.& 13.* Couarr. *in cap.officij, num. 10.de testam.* Alba *consil.52. num.2.* Surd.*consil.119.num.10.& de alimentis tit. 9. quæst.8. num.11.in princip.* Bald. Nouell. *in tract.de dote, p.6. spec.14.num.2.* Harman. Harmanni *in pract. Cameræ Imper. obseruat.lib.2.tit.35.obseruat.9. num.8.* Palat.*in repet. cap.per vestras, de donat. inter virum & vxorem, notab.3.§.12.num.8.in fine.* ibi, *cùm constante matrimonio possit dos augeri,* Sanchez *de matrim.lib.6.disput.7. num.1.* 4

Notatur ad hoc quòd donatio propter nuptias constante matrimonio fieri potest, vt per Gutier *practic.lib.3. quæst. 43.à num.5.* 5

Notatur etiam ad hoc quòd quando ex contractu contrahentium, vel ex occasione contractus per dispositionem legalem est alicui tertio ius quæsitum re, vel spe, ab isto contractu non potest recedi in præiudicium illius tertij, cui erat ius quæsitum, nisi illo consentiente, vt ex Bald.*hic* colligit Roder. Xuar.*alleg.19. num. 5. & in repet.l. quoniam in prioribus, in declarat. leg. Regni quæst.8. num.5.pag. mihi 557.*

Augenda dotis, &c.] Notatur ad hoc quòd augmentum dotis gaudet eodem priuilegio ac dos ipsa, vt per Tiraquel. *in l. si vnquam, C.de reuocan. donat. verbo donatione largius, num. 226. & de retractu lign. §.1.gloss.18. num. 51.* 7

Iura etiam hypothecarum, &c.] Notatur ad hoc quòd tacita hypotheca bene competit mulieri pro donatione ante nuptias, vel propter nuptias, non tamen competit ius prælationis, vt per Anton. Gom. *l.50. Tauri, num. 41. in princ.* vbi rationem assignat, quia in dote mulier tractat de damno euitando; in istis verò donationibus tractat de lucro captando. 8

Sed & si à contrario maritus, &c.] Notatur ad hoc quòd valet donatio inter virum & vxorem, si vir constante matrimonio remittat vxori promissam dotem, vel partem eius, vt per Syluest.*in summ.verb.donatio 2.quæst.3.* Nauarr.*in man. cap.17. num.149.* Sanchez *d.lib.6.de matrim.disput.3.num.10.* Vnde alij ex hoc text. colligunt posse maritum dotem promissam remittere in fauorem vxoris quocunque tempore, vt per Roman. *singul. 605.* aliàs *599.* Boër.*decis.22.n.22.* Tiraquel. *de retract. tit.2.ad fin.num. 59. & 60.* quos refert D. Barbos.*in l.2.in princ. part.2. num.18.ff.solut. matrim.* iuxta intellectum, quem secundo loco assignat gloss. *hic verbo firma.* Sed eo reprobato, atque alijs à Doctoribus vulgò adduci solitis, D. Barbos.*citato loco,* firmat quòd text. *in præsenti*, pariter procedat in dote data & promissa, ex ea ratione, quia in principio huius text.permissum erat etiam constante matrimonio dotem augeri posse, & donationem propter nuptias; ex qua permissione maiorem vtilitatem 9 10

conse

consequebatur maritus,qoia augmenti dotis lucratur fructus, *l. pro oneribus, C. de iure dotium.* augmenti autem donationis propter nuptias mulier fructus non consequebatur, *gloss.1. in auth.dos data, C. hoc eod. tit.* vnde vt qoasi compensatio huius oneris induceretur, & vt grauatus in vno, in alio releuaretur, inductum fuit dotem minoi posse constante matrimonio, qoamois ex huiusmodi diminutione mulier maiorem vtilitatem consequeretur, quàm maritus.

11 *Exceptis videlicet his casibus,*&c.] Notatur ad hoc quòd ios mihi spe tantum per te quæsitum ex iuris dispositione non potest per te mihi auferri, vt per Tiraquel.*de iure mariti, gloss. 2. num. 39. & de retractu conuent.§.1.gloss.7.num.12. & seq.* Anton. Gom. *l.22. Tauri num.24.vers.quintus,& l.40.num.30.col.2.*Cald. Pereira *in responso pro Societate* IESV,*num.5.*

Ne quid aduersus filios prioris matrimonij machinari, &c.] Vide Boër.*decis.185.num. 23. & decis.201. num.3.*

SVMMARIVM.

1 *Dos aucta, donationis propter nuptias incrementum aequale sine praiudicio priorum creditorum requirit,& num.2.*

3 *Confessio mariti de aliquo augmento dotis facto ab vxore constante matrimonio non probat aliquo modo in praiudicium creditorum mariti, licèt probet in praiudicium ipsius mariti confitentis,& num.4.*

5 *Fraus potest fieri etiam respectu creditorum futurorum.*

6 *Augmentum non sortitur naturam principalis, cùm est præsumptio fraudis aduersùs tertium.*

AVTH. Sediam.

1 DOs aucta donationis propter nuptias incrementum æquale sine præiudicio priorum creditorum reqoirit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1.sup.hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l.Hisp.1.tit.11.part.4. vbi gloss.10.* Boër. *decis. 330.num.3.* Anton.Gom. *l.45.Tauri num.86. vers.septimo*, vbi in hoc text.]habeti ait quòd confessio

3 mariti, imò vera probatio de aliquo augmento dotis facto ab vxore constante matrimonio non probat aliquo modo io præiudicium creditorum mariti, licèt probet in præiudicium ipsius mariti confitentis. & *l.50.num.52.in fine,* Couar.*lib.1.cap.7.num. 6. vers.in contrarium*, vbi dicit in hoc text. statutum esse semel dote constituta confessionem augmenti dotalis à marito factam, in rebúsque mobilibus constitutam, creditoribus non nocere, at *in vers. quòd propterea*, subdit ob id quòd matrimonia non solent contrahi sine dote, in constitutione dotis non esse ita facilem fraudis suspicionem, sicut in dotis semel constitutæ augmento, D.Barbos.*in l.1.ff.soluto matrim.part.6. num. 38.* vbi ait textum io præsenti agere de augmento dotis, non autem de dotis promissione, vbi *num.40.* resoluit in augmento dotis præsumptionem huius text. tantùm prodesse creditoribus antiquioribus, non autem illis, qui post confessionem aogmenti dotis inceperunt esse creditores, & *num. 40.* post Cou. *dict. cap.7.ad fin.* tenet quòd si augmentum fiat in rebus immobilibus, cessat omnis fraudis suspicio, Rebell.*de obligat.instit.part.2.lib 6.quæst.10.num.15.*

4 In gloss. *Suspicio.* ibi, *sed certè eadem fraus aduersus sequentes*, &c. Notatur ad hoc quòd confessio de dote recepta constante matrimonio nullatenus præiudicat creditoribus præsentibus, & futuris, vt per Viui.*tom.1. commun. opinion. lib. 5. tit.22. num.127. pag.752.*

Notatur etiam ad hoc quòd fraus potest fieri etiam respectu creditorum futurorum, vt per Alexand. Trentacinq. *var. resol.lib. 3.tit. de iure dot. resolut.7. num.16.vers.hac conclusio,in fine*, vbi dicit hanc gloss. singularem. 5

Notatur etiam ad hoc quòd augmentum non sortitur naturam principalis cùm est præsumptio fraudis aduersùs tertium, vt per Tiraq. *de retract. lig. §.1. gloss.18.num.58.* 6

SVMMARIVM.

1. *Donatio ante nuptias, hodie propter nuptias dicitur,& num.4.vel propter dotem, num.5.*
2 *Dos non consistit sine matrimonio. matrimonium autem consistit sine dote, num.6.*
3 *Donatio propter nuptias est donatio ob causam.*
7 *Insinuationes, & cætera notificationes actus fieri necesse est.*
8 *Mulieres fragiles.*
9 *Donatio ante, vel propter nuptias quæ.*
10 *Dos dicitur donatio.*
11 *Pactum appositum in dote tacitè videtur per partes repetitum in donatione ante, vel propter nuptias.*
12 *Donatio ante, vel propter nuptias in eadem quantitate fieri debet, in qua dos fuit constituta.*
13 *Antipherna, quasi contra dotem, vel in recompensam eius datio. sunt bona, quæ à marito vicissim loco dotis afferuntur in matrimonium, num.14.*
15 *Donatio facta à patre causa dotis, non est simplex donatio, sed ob causam. nec reuocatur per natiuitatem sequentium liberorum, num.16.*
17 *Causa est causa causati. intellige vt num.18.*
19 *Causa & causati idem est iudicium, & regulatur causatum secundùm naturam causantis.*

L. Cùm multæ. XX.&vlt.

Imp. IVSTIN.A. *Ioanni P.P.*

DOnatio ante nuptias hodie dicitur donatio propter nuptias. Dos sine matrimonio non consistit. Donatio propter nuptias est dunatio ob causam. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. suprà hoc tit.* 1 2 3

Vide Palas. *in repet.rub. de donat. inter virum & vxor.§.12.num. 1.* vbi per hunc text. tenet quòd quia fiont istæ donatiooes, non solùm ante matrimonium, sed etiam pòst, appellantur donationes propter nuptias, quòd vtroque casu fiunt propter matrimonium. idem tradit Benedict Ægid.*in repet.l. ex hoc iure, ff. de iustit. & iure, part. 1.cap. 11. num.76.vers, cum igitur.* 4

Notatur hic text. ad hoc quòd donatio ante nuptias hodie appellatur propter nuptias, vel propter dotem, *§.est & aliud, Instit.de donat.* Valasc. *de partition.cap.13.num.41.* fuit enim inuenta hæc donatio ad similitudinem, seu correspondentiam dotis; nam sicut pro oneribus matrimonij ab vxore marito datur, ita & hæc donatio à marito vxori, & ideo *antidora*, id est, contra dotem datio dicitur. Alciat.*lib.1. dispunct.verbo Antidora*, vel doni redditio, secundùm Caluin.*in suo Lexic.iurid verbo Antidorum*: vnde sicut dominium dotis in maritum, ita & huius donationis in vxorem transit, *authent.promissa,infr.hoc eod.* 5 6

tit. Item ficut foluto matrimonio dos ad vxorem, ita hæc donatio ad maritum redit, glof. recepta *in auth. dos data, inf. hoc eod. tit.* Item ficut pater tenetur dare dotem pro filia, ita & hanc donationem pro filio. *l. pen. C. de dote promiff.* Cætera de hac donatione vide per Coiac. *lib. 5. obferu. 4. ad fin.* Anton. Gom. *l. 50. Tauri ex num. 9.* Cotraf. *in l. filium quem habentem num.* 119. *ff. famil. hercifc.* Duaren. *ad tit. foluto matrim. fub tit. de donat. propter nupt.* Tell. *l. 29. Tauri ex num 5. & l. 22. ex num.* 24. Clat. *§. donatio quaft.* 11. Menoch. *remed. 15. recap. num.* 167. Covar. *de fponfalib. part. 2. cap. 3. §. 7. num. vlt.* Auendan. *ad l. 29. Tauri gloff.* 2. Gutier. *practic. lib. 3. quaft.* 43. Sanch. *de matrim. lib. 6. difp. 1. num.* 1. Molin. *de Iuftit. tract. 2. difp. 290. ad fin.* Bened Ægid. *d. cap. 11. num. 76. cum feqq.* fecundùm quos donatio hæc jam hodie non eft in vfu, & præcipuè Anton. Gom. *vbi fuprà num.* 11. Boër. *decif. 22. num.* 20. Roder. Xuar. *in tit. de arrhis num. 3.*

6 Notatur etiam ad hoc quòd licèt dos fine matrimonio non confiftat, matrimonium autem fine dote confiftere poteft, vt per D. Barbof. *in l. 1. part. 3. num. 48. in medio, ff. foluto matrim.* Blafi. Robles Salzed. *in tract. de repræfentat. lib. 2. cap. 12. num. 44. in fine, & num.* 53. cum aliis citatis *in l. Imperialis 23. in fine, C. de nupt.*

7 *Actis intervenientibus,* &c.] Notatur ad hoc quòd infinuationes, & cæteræ notificationes actis fieri neceffe eft, vt per Tiraq *de retract. lig. §. 36. gloff. 2. num. 43. cum feqq.*

8 *Fragilitatem fexus,* &c.] Notatur ad hoc quòd mulieres dicuntur fragiles, vt per Tiraq *ad l. 1. connub. gloff. 1 part 1. num. 71.*

9 *Sicut enim dos propter nuptias,* &c.] Ergo donatio hæc ante, vel propter nuptias eft illa, quam maritus pater, vel alius pro eo expreffa facit vxori propter matrimonium in recompenfam dotis, & eius maiorem cautelam, & fecuritatem, quæ efficitur vxoris conftante matrimonio, & eo foluto reuertitur ad maritum, vt per Anton. Gom. *l. 50. Tauri num. 9. in princip.*

10 *Propter dotis donationem.*] Ergo dos dicitur donatio, vt per Anton. Gom. *d. l. 50. Tauri num. 10. in princip.*

11 *Re ipfa videatur hoc effe pactum,* &c.] Notatur ad hoc quòd pactum appofitum in dote tacite videtur per partes repetitum in donatione ante nuptias, vel propter nuptias, vt per Anton. Gom. *d. l. 50. Tauri num. 10. verf. fexto.*

12 *Ita tamen vt dotis quantitatem non excedant,* &c.] Notatur ad hoc quòd in eadem quantitate, in qua fuit dos conftituta, in eadem debet fieri ifta donatio ante nuptias, vel propter nuptias, & non in maiori, vt per Anton. Gom. *l. 50. Tauri num. 10. verf. decimo.*

13 In gloff. *Antipherna.* ibi, *contra dotem,* &c. Notatur ad hoc quòd antipherna dicitur quafi contra
dotem, vel in recompenfam eius datio, vt per Anton. Gom. *d. l. 50 Tauri num. 9.* & Caluin. *in fuo lexic.*
14 *iuridico, verbo Antipherna,* dicit quòd funt bona, quæ à marito viciffim loco dotis afferuntur in matrimonium. Bocer. *in comment. de donat. cap. 10. num. 7. in 2. edit.*

15 In gloff. *Antiqui iuris.* ibi, *alia ob caufam, ficut eft dos, & hac donatio.* Notatur ad hoc quòd donatio facta à patre caufa dotis, non eft mera, aut fimplex donatio, fed ob caufam, vt per Azor. *inftit. moral. part 3. lib. 11. cap. 12. quaf. 1.* Tiraq. *in l. fi vnquam, C. de reuocand. donat. verbo donatione largitus num.* 244.
16 vbi infert eam non reuocari per natiuitatem fequentiam liberorum, de quo etiam Flores *ad Gam. decif. 31. dicto vndecimo,* D. Barbof. *in l. 2. in princ. part. 1. num. 165. ff. foluto matrim.*

In gloff. *Nuptiis.* ibi, *quia nuptia funt caufa cau-* 17
fans, fed dos eft caufa caufati, &c. Notatur ad hoc
quòd caufa caufæ eft caufa caufati, vt per Surd. *de
aliment. tit. 1. quaft. 42. num. 49. & conf. 196. num. 13. &
conf. 407. num.* 34. Cardin. Tufch *pract. concluf. tom. 1.
lit. C. concl.* 138. Franc. Molin. *de ritu nupt. lib. 3. quaft.
34 num.* 26. quos refero *de Axiomat iuris vfufreq.
axiom. 30. num.* 24. vbi intelligo *num.* 25. fi caufa eft 18
proxima, quæ attenditur, non autem fi eft remota, & 19
num. 26. quòd caufæ & caufati idem eft iudicium, &
quod regulatur caufatum fecundùm naturam caufæ
caufantis.

SVMMARIVM.

1 *pro Donatione propter nuptias competit mulieri actio in rem.*

2 *Dotis caufa, & ad dotis quantitatem durante coniugio, maritus vxori conftante matrimonio donare poteft.*

3 *Dotis & donationis propter nuptias aqualitas feruanda.*

4 *durante Matrimonio, fi maritus eft diues, vxor ab eo non vendicat.*

5 *Donationis propter nuptias cum dote conuenientia & differentia plurima, remiffinè.*

6 *in Donatione propter nuptias tradita locum habent etiam in datione arrharum.*

7 *dominium Donationum propter nuptias transfire in vxorem conftante matrimonio.*

Avth. Permiffa.

PRo donatione propter nuptias competit in rem 1
actio mulieri. Dotis caufa, & ad dotis quanti- 2
tatem durante coniugio maritus vxori conftante
matrimonio donare poteft. Item dotis, & dona- 3
tionis propter nuptias æqualitas feruetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. fup. hoc tit.*

Notatur ad hoc quòd fi matrimonium durat, & 4
maritus eft diues, & foluendo, vxor non vendicat ab
eo, vt per Anton. Gom. *l. 50 Tauri num. 10. verf. quartò conueniunt,* quo loci & *num. feq.* tradit conuenien- 5
tias plures & differentias, quas habet donatio propter nuptias cum dote. Et quòd tradita in donatione
propter nuptias habeant etiam locum in arrharum 6
datione, dicit Greg. Lop. *l. 1. gloff. 4. verbo en España
tit. 11. part. 4.* vbi *in fine* per hunc text. tenet domi- 7
nium donationum propter nuptias tranfire in vxorem conftante matrimonio, de quo etiam Valafc. *de partition. cap. 13. n. 42. prope fin.*

SVMMARIVM.

1 *Dos data, aut oblata, & depofita, licèt maritus eam non acceperit, meretur propter nuptias donationem aqualem.*

2 *Donatio propter nuptias facta conftante matrimonio, non abhorret infinuationem.*

3 *Auth. quòd fiat contrados, feu donatio propter nuptias vxori, hodie non eft in vfu.*

4 *Dos cùm data eft, meretur iftam donationem propter nuptias coaqualem fibi in quantitate, & quotitate, & pactis, &c.*

5 Donatio

5 *Donatio propter nuptias est necessaria & pracisa, at necessitas ista consuetudine abrogata, plerumque arrharum necessitas etiam vsu est sublata.*

6 *Dos si fuerit promissa soluenda ad certum tempus, & eo tempore pendente maritus moriatur, poterit nihilominus vidua consequi donationem propter nuptias.*

7 *Donatio propter nuptias necessariò constitui debet, peterique mulier, ante contractum matrimonium, siue eo constante, condictione ex hac lege compellere maritum vt donationem propter nuptias constituat. Ampliatur in marito minore, num. 8.*

9. *Dos promissa data censetur.*

10 *Donatio propter nuptias non debetur dote non soluta.*

11 *Dos antequam soluatur, dominus dicitur.*

12 *Res mobilis vbi debetur, tunc vt quis liberetur, oportet eam offerri realiter, simul & deponi, & consignari.*

13 *Dos si non detetur viro per dilationem, denegatur etiam donatio.*

14 *Matrimonio dissoluto, si mulier petat vt sibi constituatur donatio, non esset audienda.*

AVTH. Dos data.

1 DOs data, aut oblata, & deposita, licèt maritus eam non acceperit, meretur propter nuptias
2 donationem quantitate æqualem. Item donatio propter nuptias constante matrimonio facta insinuationem non abhorret. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1.num.1.sup.hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hispan.1.tit.11.part.4.vbi gloss.* 10. Clar. §.*donatio quæst.*11.*num.*1. Alex. Trentacinq.*variar. lib.3. tit.de*
3 *matrim.resol.3.num.*1. vbi quòd hodie dispositio huius authent. non est in vsu, id est, quòd fiat contra dos, siue donatio propter nuptias vxori. Valasc.
4 *de partition.cap.*13.*num.*42. vbi citato hoc text. dicit quòd dos cùm data est, meretur istam donationem propter nuptias coæqualem sibi in quantitate, & quotitate, & pactis, & quòd si mulier dotem non dedit, sed promisit tantùm, & per eam non steterit tradere, quia offert eam, deponit, & consignat, etiam meretur donationem propter nuptias, secus si differat dotis præstationem. Gutier. *pract.lib.3.quæst.*43.
5 *num.*51. vbi tradit per hunc text. donationem propter nuptias esse necessariam & præcisam: aduertitque eam necessitatem consuetudine abrogatam esse, proindéque arrharum necessitatem vsu etiam sublatam esse, cùm earum promissio ex vrbanitate potius, quàm ex obligatione procederet. Vezin. *tom.* 1.
6 *commun.opin.lib.5.tit.6 num.*20.*pag.*720. vbi resoluit quòd si dos fuerit promissa soluenda ad certum tempus, & eo tempore pendente maritus moriatur, poterit nihilominus mulier vidua consequi donationem propter nuptias, & non habet locum text. *in præsenti.*

Notari solet hic text. ad hoc quòd donatio pro-
7 pter nuptias necessariò constitui debet per maritum, poteritque mulier ante contractum matrimonium, siue eo constante, condictione ex hac lege compellere maritum vt donationem propter nuptias constituat, ita Afflict. *decis.*242.*num.*1. Grammat. *decis.*97. *num.*4. Caualcan. *de vsufructu mulieri relicto num.*92. *in fin.* Gutier. *de tutel.part.2.cap.5.num.*54. vbi ampliat in marito minore, Menoch. *remed.*15. *recuper.num.* 165. Castill. *controuers.lib.1.de vsufructu cap.*45. *num.* 31. D. Barbos. *in l.si constante, in princ. num.* 127. *vers. & retenta hac opinione, ff. soluto matrim.* Sed in hac parte huius text. decisio in vsu non est, nec in obseruantia, nec maritus compellitur dare donationem propter nuptias, & sic hodie ex voluntate constituuntur donationes illæ, non tamen ad eas constituendas aliqua lege compellitur, vt ex aliis aduertit Tell. Fernandez *l.*16. *Tauri num.* 6. nec leges huius Regni contrarium disponunt, sed præsupposita maritorum voluntate taxant quantitatem, quam arrharum promissio excedere non possit, vt optimè resoluit D. Barbos. *in l. si cùm dotem §. si pater, num.* 11. *in fine, ff. soluto matr.*

Notatur etiam ad hoc quòd dos promissa data 9
censetur, vt per Tiraq. *de retractu conuent. ad finem tit. num.*32. Cald. Pereira *post quæst. forens. cons.*14. *num.*9. *vers. dósque promissa.*

Notatur etiam ad hoc quòd donatio propter nu- 10
ptias non debetur non soluta dote, vt per Afflict. *decis.*242. Surd. *de aliment.tit.*1. *quæst.*42. *num.* 56. *cum seqq.* quia eo ipso quòd dos soluta est, etiam donatio propter nuptias constituta dicitur, vt citato hoc text. tenet Menoch. *remed.3.adipisc. num.*67. *in princ.* Et sicut feudum in dotem dari potest sine licentia domini, ita & donatio propter nuptias, ex Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum & vxor. §.* 13. *num.* 2. & 3.

Dotem soluere, &c.] Ergo antequam soluat, domi- 11
nus dicitur, de quo Tiraq. *de retractu conuent. ad fin. tit. num.*32.

Cùmque sit res mobilis signaculo, &c.] Notatur ad 12
hoc quòd vbi res mobilis debetur, tunc vt quis liberetur, oportet eam offerri realiter simul & deponi, & consignari, vt per D. Barbos. *in l. si moru* 10.*n.*50. *ff. soluto matr.* vbi declarat.

At si per dilationem, &c.] Notatur ad hoc quòd 13
si per dilationem dos viro non detur, etiam donatio prorsus denegatur, vt per Velasc. *consult.* 3. *num.*4. vbi subdit textum loqui data mora formali in dote soluenda; & hinc sequi à contrario sensu ait quòd si dos dilata non sit, & sic cesset mora in dando, non erat donatio propter nuptias deneganda.

In gloss. *Exactio.* ibi, *sed facto diuortio petit eam* 14
constitui, &c. Notatur ad hoc quòd si matrimonio dissoluto petat mulier vt donatio sibi constituatur, ad hoc vt ipsa tantum lucretur de donatione, quantum vir debebat lucrari de dote, si mulier in matrimonio decessisset, ex pacto de dote lucranda, non esset audienda, & imputet sibi mulier, quia hoc constante matrimonio fieri non petiit, vt per Palat. *in repet. rub. §.*18. Clar. *in §. donatio quæst.*11.*n.*2. vbi quòd si donatio propter nuptias non fuit petita constitui constante matrimonio, non potest postea soluto matrimonio peti. Afflict. *decis.*232.*num.* 1. Grammat. *decis.*97.*num.*4. Menoch. *remed.15.recup.num.*166. & *remed.3.adipisc.num.*67. D. Barbos. *in l. si constante* 25. *in princip.num.*127. *vers. & retenta, ff. soluto matr.* vbi aduertit in hoc text. tantùm probari quòd maritus compelli potest donationem similis quantitatis constituere, siue ante matrimonium, siue eo constante, itaut soluto iam matrimonio vxor negligens id prætendere minimè possit.

SVMMARIVM.

1 *Donatio propter nuptias est contractus specialis, nec insinuationem desiderat.*

2 *Sponsalitiam largitatem non insinuatam vir nulla actione repetit.*

3 *Donu*

3 *Donationem propter nuptias collatam in primam coniugem pater secundam vxorem ducens liberis prioris matrimonij non reseruat, reseruat autem dotem prioris coniugis liberis primi matrimonij.*

4 *in Donatione propter nuptias olim insinuatio erat necessaria: sed quia non est propriè donatio, sed ob causam, constitutum postea vt insinuatione non indigeat. Sancitum etiam quòd si interueniat pactum de lucranda donatione ex parte mulieris, vir dotem lucraretur ex pacto, num. 5.*

6 *Donatio propter nuptias si fit per ipsum maritum, & tunc non requiritur insinuatio fauore vxoris. secus si fiat à patre filio vxorem ducenti, vel ab alio, num. 7.*

AVTH. Eò decursum.

1 DOnatio propter nuptias specialis est contra-
2 ctus, nec insinuationem desiderat. Sponsalitiam largitatem non insinuatam vir nulla actione repetit.
3 Donationem propter nuptias collatam in primam coniugem pater secundam vxorem ducens liberis prioris matrimonij non reseruat, dotem autem prioris coniugis liberis primi matrimonij reseruat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup hoc tit.*

4 Aduerte quòd in donatione propter nuptias olim erat necessaria insinuatio, ex *l. cum multa, sup. hoc eod. tit.* sed quia non est propriè donatio, sed ob causam, postea constitutum fuit vt insinuatione non indigeat, vt *in auth. vt sponsf. larg. spec. sit contractus, in princ.* Azor. *instit. moral. part. 3. lib. 11. cap. 12. quæst. 4.*
5 Verùm sancitum est etiam quòd si interueniat pactum de lucranda donatione ex parte mulieris, & de lucranda dote ex parte viri, siquidem insinuatio fuerit adhibita, vir ex pacto possit dotem lucrari: si verò insinuatio non sit adhibita, vxor quidem ex pacto possit donationem propter nuptias lucrari, sed vir dotem lucrari non possit, vt per Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom. 2. lib. 20. tit. 2. num. 13. & tit. 5. num. 28.* Et de donationibus causa dotis factis quòd non egeant insinuatione, vide citatos *in collect. ad l. minoribus 17. sup. hoc eod.*

6 Valasc. *de partit. cap. 13. num. 42.* hac in re tenet quòd quando donatio propter nuptias fit per ipsum maritum, vel alium ex parte, & contemplatione mariti ipsi vxori, tunc quia censetur sponsalitia largitas, & tractatur de lucro vxoris, non requiritur insinuatio fauore vxoris, quo casu procedit text. *in præsenti;*
7 secus autem si talis donatio fiat à patre filio vxorem ducenti, vel ab alio, quia tunc requiritur insinuatio, & sic procedit *l. fin. §. similique modo, supr. hoc eod. tit.* & ante illum hoc ipsum iam dixerat Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum, & vxorem, §. 82. num. 2.*

De Nuptiis.

TIT. IV.

NVPTIÆ à Iustiniano definiuntur, viri & mulieris coniunctio, indiuiduam vitæ consuetudinem continens, *Instit. de patr. potest.* §. 1. à Modestino, Coniunctio maris & fœminæ, consortium omnis vitæ, diuini & humani iuris communicatio, *ff. de ritu nupt. l. 2.* Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. De materia tituli tractatum edidit Valentinus Gulielmus Forsterus, & de nuptiis legitimis Ioan. Boschæ. *tom. 9. tract. Doct. fol. 85.* vide Villalob. Vezin. Viui. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 2. pag. 702.* Conan. *comment. iuris lib. 8. cap. 3. in princip. l. Hisp. 6. & 10. & per tit. 1. part. 4.* Arimin. Tepat. *var. sentent. tom. 2. tit. 425. de nuptiis, & matrimonio in genere,* Duaren. *in tit. soluto matrim. tract. de nuptiis.* Petr. Greg. *syntagm. iuris lib. 9. cap. 1. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *de electione Mariti futuri, matre, tutore, consanguineo dissentiente, Præses aditus puellæ maritum assignat.*

2 *Matrimonia à filiisfam. contracta, valida, patribus dissentientibus, de honestate iudex adeundus est, qui eos cogere poterit, num. 3.*

L. Cùm de nuptiis. I.

Impp. SEVER. & ANTONIN. AA. *Portio.*

MAtre, tutore, & consanguineo dissentiente de 1
electione mariti futuri, Præses aditus puellæ maritum assignat. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Saliect. Buttig. Angel. Fulgos. Bald. Castr. Sichard. Aloys. Leo *super 5 fol. 52.* Sebast. Næui. remissioè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Aduerte quòd de iure Canonico, & nouiori Con- 2
cilij Trid. dispositione *sess. 24. de reform. matrim. c. 1.* valida sunt matrimonia à filiisfam. contracta, neque ea patres infirma, aut irrita facere possunt, vt optimè tradunt Doctores per me citati *in collect. ad d. cap. 1. num....* Verùm quia contrahere matrimonium 3
sine consensu patrum est contra bonos mores omnium, maximè prudentum, & quandoque patres nolunt consentire, nec habent iustam causam contradicendi, ideo saltem de honestate adeundus est iudex, qui eos cogere poterit, & debebit causa cognita vt consentiant patres, vel vt suppleant pro eis consentiendo, & dando licentiam in præmissis, ita Plot. *in l. si quando num. 352. C. vnde vi,* Bonacos. *tom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 2. num. 10. pag. 703. in fine, & seq.*

SVMMARIVM.

1 *Patris consensu non interueniente, scriptura ad nuptias liberorum legitimas sufficit.*

2 *Matrimonium initum à filiisfam. absque consensu parentum, validum, nec annullari potest & parentum consensum non nisi de honestate exigi, num. 3.*

L. Si nuptiis. II.

Iidem AA. Trophimæ.

PAtris consensu non interueniente, scriptura suffi- 1
cit ad nuptias liberorum legitimas. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Pater tuus consensit, &c.] Ergo non est validum matrimonium parentibus inuitis à filio initum, vt videtur etiam probari *in l. nuptiæ, ff. de ritu nupt. &* *in*

in cap. aliter, & in cap. nostrates, 30. quæst. 5. & in cap. fin. 32. quæst. 1. & sentiuot aliqui Iurisperiti, quos refert Couar. *de sponsalib. part. 2. cap. 3. §. 8. num.* 1. Sed
a contrarium, immo matrimoniom initum à filiisfam. absque parentum consensu esse, validum, nec posse annullari, probat text. *in cap. cùm virum, de Regularib.* & Concil. Trid. *sess. 24. de reformat. matrim. cap.* 1.
3 optimè Sanch. *de matrim. lib. 4 disp. 22. num. 3.* vbi subdit Canones suprà citatos exigentes consensum parentum, intelligendòs esse de honestate, & leges ciuiles claré significantes aliter matrimonium irritari, abrogatas esse per ius Canonicum.

SVMMARIVM.

1 *Libertus non patronam, nec eius filiam, neptem, vel proneptem potest in vxorem ducere.*
2 *Matrimonij illiciti nomine accusatio coram iudice seculari admittitur.*
3 *Matrimonij prohibitio locum habebat eo tempore, quo matrimonium erat solùm contractus, vtpote inter Paganos.*
4 *Ancilla in vxorem ducta à domino qualiter consequatur libertatem.*

L. Libertum. III.

Iidem AA. Valeriæ.

1 LIbertus non patronam, nec eius filiam, neptem,
2 vel proneptem vxorem ducere potest. Matrimonij illiciti nomioe accusatio coram iudice seculari admittitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

3 Huius text. prohibitio locum habebat eo tempore, quo matrimonium erat solùm contractus, vtpote inter Paganos, vt aduertit Azor. *instit. moral. part. 2. lib. 5. cap. 2. quæst. 1. vers. item obiicies.*

4 Qualiter ancilla in vxorem à domino ducta libertatem consequatur? vide *l. Hisp. 1. in fine tit. 13. part. 4.* Cou. *de sponsal. part. 2. cap. 3. § 7. num. 1. vers. tertiò*, Sanchez *de matrim. lib. 7. disp. 20. num. 10. cum seqq.*

Et quòd io hac materia ius Canonicom attendi debeat, ac proinde non sit attendenda dispositio huius text. tradit Sarmient. *selectar. lib. 1. cap. 7. num. 5. vers. & ideo.*

L. Liberi concubinas. IV.

Imp. ALEXAND. A. *Perpetuo.*

1 COncubinam patris filius oon ducit, vel habet pro vxore. Colliguot ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1 supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusiooem ex hoc text. desumunt Cotras. *lib. 1. miscel. cap. 3.* Fichard. *tom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 2. num. 38. pag. 705.* Et adeste xpressa dispositio Concilij Trident. *sess. 24. de reformat. matrim. cap. 4.* ibi, *Impedimentum quod propter affinitatem ex fornicatione contractam inducitur, & matrimonium postea factum dirimit, ad eos tantùm, qui in primo, & secundo gradu coniunguntur, restringit,* &c. de quo plures citati DD. *in collect. ad ipsum.*

SVMMARIVM.

1 *in Nuptijs filij taciturnitas patris pro consensu habetur. Minimè contradicens, dum per contradictionem vetandi habet potestatem, æquiparatur consentienti, num. 2.*
3 *Patris potestas iure attento, tanta erat in filios, vt etiam per matrimonium non liberabantur à patris potestate. de iure Castellæ filius, vel filia per contractum matrimonij liberatur à patris potestate, num. 4. & 6. in Regno Portugaliæ contracto matrimonio verbis de præsenti, filij censentur esse sui iuris, num. 5. idem de iure Longobardorum, & de consuetudine ciuitatis Neapolitanæ, & Franciæ, num. 7.*
8 *non Contradicens tacendo actui, quem tacens poterat contradicendo impedire, præsumitur consentire.*

L. Si vt proponis. j. V.

Idem A. Maximæ.

TAciturnitas patris habetur pro consensu in filij 1
nuptiis. Minimè contradicens, dom per contra- 2
dictionem vetandi habet potestatem, consentienti æquiparatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

In cuius fuit potestate, &c.] Nota quòd iure atten- 3
to tanta erat patris potestas in filios, vt etiam per matrimonium non liberabantur à patris potestate, vt per Tiraquel. *de legib. connub. l. 1. num. 1.* Spin. *in speculo testam. gloss. rubr. 4. num.* 18. De iure Hispano Ca- 4
stellæ *l. 47. Tauri*, quæ est *l. 8. tit. 1. lib. 5. nouæ Recopilat.* filius, vel filia per coorractum matrimonij, liberatur à patris potestate, Gregor. Lopez *l. 5. gloss. 4. verb. que descenden, tit. 5. part. 6.* Eman. Acosta *in l. Gallus, §. & quid si tantum, num. 241. ff. de liber. & posthum.* D. Barbos. *in l. 2. §. quod si in patris, unico num. 1. ff. soluto matrim.* vbi ait quòd licèt iure communi attento filia in potestate per matrimonium non liberaretur à patria potestate, vt apertè colligitur ex *l. vxorem, C. de condit. insert.* oihilominus tamen in Regno Portuga- 5
liæ ex dispositione Ordinationis *lib. 1. tit. 67.* aliàs 87. §. 4 contracto matrimonio per verba de præsenti, filij censentur esse sui iuris, & in Regno Castellæ per ma- 6
trimonium, & velationes solemniter factas in Ecclesia, ex *d. l. 47. Tauri*, Cald. Pereira *de nominat. emphyt. quæst. 13. num. 15. ad fin.* Cabed. *Lusitan. decis. 71. num. 3. part. 2.* Molin. *de Iustit. tractat. 2. disput. 227. num. 5. versic. de iure*, Aetac. Anton. *in comment. ad tit. de condit. & demonstrat. ad l. 1. num. 91. & 92.* Alexand. Trentacinq. *variarum resolut. lib. 1. tit. de patria potestate, resolut. 1.* vbi de iure Longobardorum, & de con- 7.
suetudine ciuitatis Neapolitanæ, & Franciæ idem obseruari refert.

Cognitis nuptiis vestris non contradixit, &c.] Nota- 8
tur ad hoc quòd non cootradicens, taceendo actui, quem tacens poterat contradicendo impedire, præsumitur consentire, de quo vide Ias. *in l. qua dotis, n. 22.* vbi Ias. *num. 76.* & D. Barbos. *num. 152. ff. solut. matrim.* Tiraquell. *de retractu lign. §. 1 gloss 9. num. 149.* Menoch. *cons. 120 num. 10.* Surd *decis. 294. num. 15. & decis. 302. num. 2.* Couar. *pract. cap 1. num. 5. vers. tertio*, Gam. *Lusit. decis. 215. num. 6.* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom 1. cap. 38. num. 21. & cap. 68. num. 16.* Cald. Pereira *de empt. cap. 33. num. 81.* dixi latè *in collect. ad reg. Qui tacet 43. de regulis iuris lib. 6.*

SVMMARIVM.

1 *Prohibitum ab initio, potest impedimento remoto ex nouo consensu postea interueniente confirmari.*

2 *Contra*

2 *Contrahere licet iudici finito officio intra territorium suæ olim iurisdictionis, nisi legitima præsumptio concurrat quod adhuc duret prohibitionis ratio, num. 3.*

4 *Nubere licèt Præses non possit in sua prouincia durante administratione cum prouinciali muliere, potest tamen veterem sponsam vxorem ducere.*

5 *Proles quando censeatur esse legitima.*

L. Et si contra. VI.

Imp. GORDIANVS A. *Valeriæ.*

1 QVod prohibetur ab initio, potest impedimento remoto ex nouo consensu postea interueniente confirmari. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 *Tamen post depositum officium*, &c.] Notatur ad hoc quòd finito officio licet iudici contrahere intra territorium suæ olim iurisdictionis, vt per Doctores citatos *in collect. ad l. vnic. sup. C. si rector prouinciæ,*
3 *vers. quod tempore*, qui declarant, nisi legitima præsumptio concurrat quòd adhuc ratio prohibitionis duret.

4 Notatur etiam ad hoc quòd Præses licèt in sua prouincia non possit administratione durante cum prouinciali muliere nubere, potest tamen veterem sponsam vxorem ducere, vt per *l. Hisp. 2. tit. 9 part 4.* vbi Gregor. Lop *gloss. 12. verbo muger legitima*, addit hanc l. & similes esse correctas de iure Canonico.

5 *Et ideò postea liberos susceptos*, &c.] Adducit Cou. *de sponsalib. part. 2. cap. 8. §. 2. num. 2.* ad opinionem probandam eorum, qui tenent vt proles censeatur legitima, satis esse quòd conceptionis tempore matrimonium contrahi potuisset; sed contrarium defendit, imò quòd sit satis vel tempore conceptionis, vel natiuitatis, matrimonium inter parentes contrahi potuisse.

SVMMARIVM.

1 *in Matrimonio liberorum contrahendo, & soluto reparando, consensus patris necessarius est.*

2 *in Matrimonio citra voluntatem patris contracto dotis constitutio facta corruit.*

3 *de Parentum consensu in matrimoniis filiorum de necessitate non requirendo, remissiuè.*

4 *Reficere est aliud, aliud nouum opus facere.*

5 *Propositum idem operatur in proposito, quod oppositum in opposito.*

6 *Solemnitas eadem quæ in actu requiritur, necessaria est in ratificatione.*

L. Si vt proponis. ij. VII.

Idem A. Apiæ.

1 COnsensus patris necessarius est in matrimonio liberorum contrahendo, & soluto reparando.
2 In matrimonio citra voluntatem patris contracto dotis constitutio facta corruit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

3 De consensu parentum in matrimoniis filiorum de necessitate non requirendo, vide Doctores per me citatos *in collect. ad Concil. Trid. sess. 24. de reform. matrim. cap. 1. in princ. num ...*

4 Notatur ad hoc quòd aliud est reficere, aliud nouum opus facere, vt per Boër. *decis. 44. num. 5.*

Notatur etiam ad hoc quòd idem operatur propositum in proposito, quod operatur oppositum in opposito, vt per Tiraq. *de retractu lig. §. 12. gloss. 1. num. 16. & in tract. Cessante causa, in princip. num. 17. & de iure primogen. quæst. 55. num. 12.* 5

Notatur etiam ad hoc quòd eadem solemnitas, quæ requiritur in actu, eadem quoque in ratificatione necessaria est, vt per Tiraq. *de retractu lig. §. 1. gloss. 10. num. 90.* 6

SVMMARIVM.

1 *in Nuptiis puellæ non requiritur auctoritas, & consensus de necessitate.*

2 *in Matrimoniis contrahendis requirere consilium patris, consanguineorum, vel amicorum, non est matrimonio contrarium, immò eius naturæ consentaneum.*

3 *Curator non personis, sed rebus datur.*

L. In copulandis. VIII.

Idem A. Romano.

AVctoritas, & consensus curatoris in puellæ nuptiis de necessitate non requiritur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. suprà hoc tit.* 1

Notatur ad hoc quòd requirere consilium patris, consanguineorum, vel amicorum in matrimoniis contrahendis, non est contrarium matrimonio, immò eius naturæ consentaneum, vt per Palat. *in repet. cap. per vestras, de donation. inter virum & vxor. notab. 3. §. 3. num. 7. in fine*, vbi *num. 21.* etiam per hunc text. tenet quòd licèt cura & solicitudo collocandi filiam in matrimonio principaliter pertineat ad patrem, & propterea patris consilium, & consensus requiratur, istum tamen consensum debet gratis ex debito charitatis adhibere, itaut si exinde pecuniam, vel quid aliud recipiat, videtur turpiter accepisse. 2

Notatur etiam ad hoc quòd curator non datur personis, sed rebus, vt per Gutier. *de tutelis part. 3. cap. 3. num. 2.* 3

SVMMARIVM.

1 *Natus in domo, vicinis scientibus, habendus est pro filio legitimo.*

2 *Instrumenta nuptiarum non inducunt præsumptionem ortus.*

3 *Vicinus præsumitur scire an quis sit filius sui vicini.*

4 *Vicinus propriè quis.*

5 *Viciniæ fama plurimum valere in probanda filiatione.*

6 *Legitimus filius est ex legitimo matrimonio natus.*

7 *Natus ex legitima alicuius vxore, cum qua maritus cohabitabat, mariti filius præsumitur. etiam stante mulieris confessione quòd filius ex adulterio conceperat, num. 8.*

9 *Filiationis probatio difficillima, & penè impossibilis ex parte patris.*

L. Si

L. Si vicinis. IX.

Idem A. Rationalibus.

1 NAtus in domo vicinis scientibus, pro legitimo
2 filio habendus est. Item instrumenta nuptiarum præsumptionem legitimi ortus non inducunt, sed per vicinos, aliósque modos filium se legitimum quis probabit. Colliguntur ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. suprà hoc tit.* Aloys. Leo *super fol. 52.*

3 *Si vicinis, &c.*] Notatur ad hoc quòd vicinus præsumitur scire an quis sit filius sui vicini, vt per Farinac. *fragm. crimin. part. 2. lit. L. num.* 180. Menoch. *de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 24. à num. 21.* nisi esset recens vicinus, vel fuisset absens, quia iste talis non præsumitur scire facta vicini, de quo Mascard. *de probat. concl. 295. num. 6. cum seqq. & concl.* 1406. aliàs 1413. *num. 14. &*
4 15. Farinac. *d. lit. L. num.* 193. 194. 196. *&* 198. Vicinus autem propriè dicitur ille, qui alta voce acclamando audiri potest, de quo vide Tiraquell. *de retractu lign. §. 1. gloss. 9. num. 21. & 26.* Duen. *regul. 125. in princip.* Burg. *l. 3. Tauri, num. 362. cum seqq. part. 1.* Menoch. *de arbitr. casu 222.* Mascard. *de probat. conclus.* 1406. aliàs 1413. *num.* 4. Flores de Mena *variarum lib. 1. quæst. 1. num. 6.* Ignat. del Villar. *in sylua responsor. lib. 1. resp. 5. part. 1. num.* 41. Farinac. *fragm. crimin. part. 2. litt. L. num.* 173.

5 Vnde in probanda filiatione plurimum valere famam viciniæ, tenent Paleoth. *de nothis & spur. cap. 22. num. 2.* Couarr. *de sponsalib. part. 2. cap. 8. § 3. num. 10.* Menoch. *de arbitr. casu 89. num. 86. & de præsumpt. lib 6. præsumpt. 53. num. 43.* Mascard. *de probat. concl.* 791. *num. 1. &* 1029. *ex num. 1.* Fului. *in simili tractat. lib. 2. cap. 6. num 29. & 31.* Immo solam famam in hac materia integram & plenam efficere probationem, tradunt Anton. de Butr. *in cap. transmissæ 3. num. 10. versic. quandoque est, qui filij sint legit.* Præpos. *ibi num. 9.* Mascard. *d. concl.* 791. *num. 4.* Duen. *regul. 299. limit. 4.* Menoch. *d. præsumpt. 53. num. 86.* Fului. *d. cap. 6. num. 31.* quidquid dicat Couarr. *d. §. 3. num. 9.*

6 *Et ex matrimonio fil. a susceptis est, &c.*] Notatur ad hoc quòd filius legitimus est ex legitimo matrimonio natus, vel genitus, vt per *l. Hispan. 1. tit. 13. part. 4. vbi gloss. 1.* Et ideo si filius natus sit ex legitima alicuius vxore, cum qua maritus cohabitabat, mariti filius præsumitur, Anton. Gom. *l. 9 Tauri, num. 2.* Paleoth. *de nothis & spur. cap. 22.* Couarr. *de sponsalib.*
7 *part. 2. §. 3. num. 8.* Anton. Gabr. *commun. lib 6. tit. de præsumpt. concl.* 14. Menchaq. *illustr. controuers. part. 1. cap. 48. num. 32.* Mascard. *de probat. concl.* 788. *à num. 25.* Menoch. *de arbitr. casu 89. à num. 19. & d. lib. 6. præsumpt. 53. à num. 2.* Fului. *de probat. lib. 2. cap. 3. num. 44.* Gam. & Flores *in addit. decis.* 152. Valasc. *consult.* 134. *num.* 3. qui omnes notabiliter ampliant, quamuis legitime probetur vxorem adulteram esse, & eo tempore, quo concepit, cum adultero fornicasse, adhuc enim mariti cum ea cohabitantis, & non adulteri filius præsumitur, ex *l. miles, §. defuncto ; ff. ad legem Iuliam, de adulter.* & notant Anton Gabr. Couarr. Paleoth. Gam. Menoch. & Mascard *locis proximè citatis,* quibus adde Cost. *in l. Gallus, §. & quid si tantum, part. 5. num. 45.* Roias *in epit. success. cap. 2. num. 25.* Cardin. Mantic. *de coniectur. vltim. volunt. lib. 2. tit. 14. num.* 8. Duen. *regul. 244 ampl. 1.* Molin. *de Instit. tom. 4. tract. 3. disput. 101. num. 2.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo filius, num. 3.*

8 Amplia procedere etiam stante mulieris confessione quòd filium ex adulterio conceperat, nam adhuc si ex vxore cum viro cohabitante dominatus sit, ma-

Barbos. Collect. in Cod. Tom. II.

riti filius habendus est, Duen. *de regul.* 344. *ampliat.* 4. Vipald. *in supplem. candelabri cap. 17. num.* 8. Menoch. *d. casu* 89. *à num. 27. & d. lib. 6. præsumpt. 53 à num. 6.* Mascard. *de probat. concl.* 788. *num.* 2. Gutier. *canon. lib. 1. cap. 38. num.* 30. Matt. *de iurisdict. part. 2. cap. 8. num.* 28 Cui præsumptioni potest adhærere filius, etiam in foro animæ, & dicto matris non credere, ex Sot. *de Iustit. lib 4. quæst. 7. art. 20.* Couarr. *in regul. peccatum, part. 1. num.* 3. Menoch. *d. casu* 89. *n.* 28. Card. Mantic. *d. lib. 2. tit. 14. num.* 8. Gutier. *loco proximè citato,* Molin. *d. tract. 3. disp. 101. num.* 3. Nec etiam mater, quæ viro cohabitans ex adulterio concepit, tenetur in vtroque foro interiori & exteriori crimen suum marito, aut etiam filio reuelare, iuxta tradita *in collect. ad cap. officij, de pœnit. & remiss.*

In gloss. *Potestatem, fin.* ibi, *verè enim probari non* 9
potest de patre, &c. Notatur ad hoc quòd filiationis probatio difficillima est, & penè impossibilis reputatur ex parte patris vt, per Duen. *regul.* 287. Patif. *consil.* 10. *col. 1. lib.* 2. Menoch. *consil. 1. num. 22. & d. casu 89. num. 6.* Paleoth. *de nothis & spur. cap.* 21. Mascard. *de probat. concl.* 787. *num.* 3. Valasc. *consil.* 134. *num.* 2. & meliùs *consil.* 176. *num.* 2. Cardos. *in praxi iudicum, verbo probatio, num.* 23.

SVMMARIVM.

1 *Dignitas accidentalis resoluitur per contrarium accidens, non verò hæc quæ ex natalium radice procedit.*
2 *Mulier per secundas nuptias dignitatem, primi mariti intuitu, impetratam amittit.*
3 *Vidua quæ secundo nubit, amittit priuilegia sibi ex personæ prioris mariti communicata.*
4 *Vxores maritorum suorum conditione tenentur, eorúmque genere nobilitantur, nisi si illi ignobiles, obscurantur, secus si mortua vidua honestè viuendo, num. 5.*

L. Cùm te. X.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *&* CC. *Rauline.*

DIgnitas accidentalis per accidens contrarium re- 1
soluitur, non verò hæc, quæ ex natalium radice procedit. Mulier per secundas nuptias dignitatem pri- 2
mi mariti intuitu impetratam amittit. Colliguntur ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

Nota quòd vidua, quæ secundo nubit, priuilegia 3
ex persona prioris mariti sibi concessa & communicata amittit, maximè si secundus vir inferioris dignitatis sit, quod expressè probat *l. mulieres 9. C. de incolis lib. 10. l. Hisp. 7. tit 2. part. 4.* ibi, *E a vn despues que fuere muerto su marido la llamaran ansi, si non casare con otro de menor guisa. l. 9. tit. 11. lib. 2. noua Recopilat.* ibi, *despues de su muerto goze como hijadalgo, saluo si casare otra vez con ombre que no sea hijadalgo,* vbi Azeued. *num.* 6. Anton. Corset. *in tractat. de potestate Regia, quæst. 29. num. 50. in fine,* Auiles *ad cap. Prætor. in proœm num.* 36. Matiens. *l. 3. gloss 2. num. 5. tit. 1. lib. 5. noua Recopilat.* Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo mulier, num.* 27. Pichard. *in tractat. de nobilit. communicat. num.* 64. vbi *num.* 66. subdit quòd licèt vetitum sit licere mulieribus nouiori iure Pontificio & Regio, secundas contrahere nuptias, hoc tamen locum, seu priuilegium viduis à lege concessum propter matrimonium præcedens, ideo propter secundas

2 *Contrahere licet iudici finito officio intra territorium sua olim iurisdictionis, nisi legitima præsumptio concurrat quòd adhuc duret prohibitionis ratio, num. 3.*

4 *Nubere licèt Præses non possit in sua prouincia durante administratione cum prouinciali muliere, potest tamen veterem sponsam vxorem ducere.*

5 *Proles quando censeatur esse legitima.*

L. Et si contra. VI.

Imp. GORDIANVS A. *Valeriæ.*

1 QVod prohibetur ab initio, potest impedimento remoto ex nouo consensu postea interueniente confirmari. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 *Tamen post depositum officium*, &c.] Notatur ad hoc quòd finito officio licet iudici contrahere intra territorium suæ olim iurisdictionis, vt per Doctores citatos *in collect. ad l. vnic. sup. C. si rector prouinciæ,*
3 *vers. quod tempore*, qui declarant, nisi legitima præsumptio concurrat quòd adhuc ratio prohibitionis duret.

4 Notatur etiam ad hoc quòd Præses licèt in sua prouincia non possit administratione durante cum prouinciali muliere nubere, potest tamen veterem sponsam vxorem ducere, vt per *l. Hisp. 2. tit. 9 part 4.* vbi Gregor. Lop *gloss. 12. verbo muger legitima*, addit hanc l. & similes esse correctas de iure Canonico.

5 *Et ideò postea liberos susceptos*, &c.] Adducit Cou. *de sponsalib part. 2. cap. 8. §. 2. num. 2.* ad opinionem probandam eorum, qui tenent vt proles censeatur legitima, satis esse quòd conceptionis tempore matrimonium contrahi potuisset; sed contrarium defendit, imò quòd sit satis vel tempore conceptionis, vel natiuitatis, matrimonium inter parentes contrahi potuisse.

SVMMARIVM.

1 *in Matrimonio liberorum contrahendo, & soluto reparando, consensus patris necessarius est.*

2 *in Matrimonio citra voluntatem patris contracto dotis constitutio facta corruit.*

3 *de Parentum consensu in matrimoniis filiorum de necessitate non requirendo, remissiuè.*

4 *Reficere est aliud, aliud nouum opus facere.*

5 *Propositum idem operatur in proposito, quod oppositum in opposito.*

6 *Solemnitas eadem quæ in actu requiritur, necessaria est in ratificatione.*

L. Si vt proponis. ij. VII.

Idem A. Apiæ.

1 COnsensus patris necessarius est in matrimonio liberorum contrahendo, & soluto reparando.
2 In matrimonio citra voluntatem patris contracto dotis constitutio facta corruit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

3 De consensu parentum in matrimoniis filiorum de necessitate non requirendo, vide Doctores per me citatos *in collect. ad Concil. Trid. sess. 24. de reform. matrim. cap. 1. in princ num ..*

4 Notatur ad hoc quòd aliud est reficere, aliud nouum opus facere, vt per Boër. *decis. 44. num. 5.*

Notatur etiam ad hoc quòd idem operatur propositum in proposito, quod operatur oppositum in opposito, vt per Tiraq. *de retractu lig. §. 12. gloss. 1. num. 16. & in tract. Cessante causa, in princip. num. 17. & de iure primogen. quæst. 55. num. 12.* 5

Notatur etiam ad hoc quòd eadem solemnitas, quæ requiritur in actu, eadem quoque in ratificatione necessaria est, vt per Tiraq. *de retractu lig. §. 1. gloss. 10. num. 90.* 6

SVMMARIVM.

1 *in Nuptiis puellæ non requiritur auctoritas, & consensus de necessitate.*

2 *in Matrimoniis contrahendis requirere consilium patris, consanguineorum, vel amicorum, non est matrimonio contrarium, immò eius naturæ consentaneum.*

3 *Curator non personis, sed rebus datur.*

L. In copulandis. VIII.

Idem A. *Romano.*

AVctoritas, & consensus curatoris in puellæ nuptiis de necessitate non requiritur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. suprà hoc tit.* 1

Notatur ad hoc quòd requirere consilium patris, consanguineorum, vel amicorum in matrimoniis contrahendis, non est contrarium matrimonio, immò eius naturæ consentaneum, vt per Palat. *in reper. cap. per vestras, de donation. inter virum & vxor. notab. 3. §. 3. num. 7. in fine*, vbi *num.* 21. etiam per hunc text. tenet quòd licèt cura & solicitudo collocandi filiam in matrimonio principaliter pertineat ad patrem, & propterea patris consilium, & consensus requiratur, istum tamen consensum debet gratis ex debito charitatis adhibere, itaut si exinde pecuniam, vel quid aliud recipiat, videtur turpiter accepisse. 2

Notatur etiam ad hoc quòd curator non datur personis, sed rebus, vt per Gutier. *de tutelis part. 3. cap. 3. num. 2.* 3

SVMMARIVM.

1 *Natus in domo, vicinis scientibus, habendus est pro filio legitimo.*

2 *Instrumenta nuptiarum non inducunt præsumptionem ortus.*

3 *Vicinus præsumitur scire an quis sit filius sui vicini.*

4 *Vicinus propriè quis.*

5 *Viciniæ fama plurimum valere in probanda filiatione.*

6 *Legitimus filius est ex legitimo matrimonio natus.*

7 *Natus ex legitima alicuius vxore, cum qua maritus cohabitabat, mariti filius præsumitur. etiam stante mulieris confessione quòd filius ex adulterio conceperat, num. 8.*

9 *Filiationis probatio difficillima, & penè impossibilis ex parte patris.*

L. Si

L. Si vicinis. IX.

Idem A. Rationalibus.

1 NAtus in domo vicinis scientibus, pro legitimo
2 filio habendus est. Item instrumenta nuptiarum
præsumptionem legitimi ortus non inducunt, sed per
vicinos, aliósque modos filium se legitimum quis pro-
babit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. suprà hoc tit.* Aloys. Leo *super fol. 52.*
3 *Si vicinis*, &c.] Notatur ad hoc quòd vicinus præ-
sumitur scire an quis sit filius sui vicini, vt per Farinac.
fragm. crimin. part. 2. lit. I. num. 180. Menoch. *de præ-
sumpt. lib. 6. præsumpt. 24. à num. 21.* nisi esset recens vi-
cinus, vel fuisset absens, quia iste talis non præsumitur
scire facta vicini, de quo Mascard. *de probat. concl.* 295.
num 6. cum seqq. & concl. 1406. aliàs 1413. *num. 14. &*
4 15. Farinac. *d. lit. I. num.* 193. 194. 196. & 198. Vicinus
autem propriè dicitur ille, qui alta voce acclamando
audiri potest, de quo vide Tiraquell. *de retractu lign. §. 1. gloss. 9. num. 21. & 26.* Duen. *regul. 125. in princip.*
Burg. *l. 3. Tauri, num. 362. cum seqq. part. 1.* Menoch. *de
arbitr. casu* 221. Mascard. *de probat. conclus.* 1406. aliàs
1413. *num. 4.* Flores de Mena *variarum lib. 1. quæst. 1. num. 6.* Ignat. del Villar. *in sylua responsor. lib. 1. resp. 5. part. 1. num. 41.* Farinac. *fragm. crimin. part. 2. litt. I. num.* 173.
5 Vnde in probanda filiatione plurimum valere fa-
mam viciniæ, tenent Paleoth. *de nothis & spur. cap. 22. num. 2.* Couarr. *de sponsalib. part. 2. cap. 8. § 3. num. 10.*
Menoch. *de arbitr. casu 89. num. 86. & de præsumpt. lib 6. præsumpt. 53. num. 43.* Mascard. *de probat. concl. 791. num. 1. & 1029. ex num. 1.* Fului. *in simili tractat. lib. 2. cap. 6. num 29. & 31.* Immo solam famam in hac ma-
teria integram & plenam efficere probationem, tra-
dunt Anton. de Butr. *in cap. transmissa 3. num. 10. versic. quandoque est, qui filij sint legit.* Præpos. *ibi num. 9.*
Mascard. *d. concl. 791. num. 4.* Duen. *regul. 299. limit. 4.*
Menoch. *d. præsumpt. 53. num. 86.* Fului *d. cap. 6. num. 31.*
quidquid dicat Couarr. *d. §. 3. num. 9.*
6 *Et ex matrimonio filia suscepta est*, &c.] Notatur
ad hoc quòd filius legitimus est ex legitimo matri-
monio natus, vel genitus, vt per *l. Hispan. 1. tit. 13. part. 4. vbi gloss. 1.* Et ideo si filius natus sit ex legiti-
ma alicuius vxore, cum qua maritus cohabitabat, ma-
riti filius præsumitur, Anton. Gom. *l. 9. Tauri, num. 2.*
Paleoth. *de nothis & spur. cap. 22.* Couarr. *de sponsalib.*
7 *part. 2. §. 3. num. 8.* Anton. Gabr. *commun. lib 6. tit. de præsumpt. concl. 14.* Menchaq. *illustr. controuers. part. 1. cap. 48. num. 32.* Mascard. *de probat. concl. 788. à num. 25.*
Menoch. *de arbitr. casu 89. à num. 19. & d. lib. 6. præ-
sumpt. 53. à num. 2.* Fului. *de probat. lib. 2. cap. 3. num. 24.*
Gam. & Flores *in addit. decis. 152.* Valasc. *consult. 134. num. 3.* qui omnes notabiliter ampliant, quamuis
legitime probetur vxorem adulteram esse, & eo tem-
pore, quo concepit, cum adultero fornicasse, adhuc
enim mariti cum ea cohabitantis, & non adulteri fi-
lius præsumitur, ex *l. miles, §. defuncto; ff. ad legem Iu-
liam, de adulter.* & notant Anton. Gabr. Couarr. Pa-
leoth. Gam. Menoch & Mascard *locis proximè citatis*,
quibus adde Cost. *in l. Gallus, §. & quid si tantum, part. 5. num. 45.* Roias *in epit. success. cap. 2. num. 25.* Car-
din. Mantic. *de coniectur. vltim. volunt. lib. 2. tit. 14. num. 8.* Duen. *regul. 244. ampl. 1.* Molin. *de Instit. tom. 4. tract. 3. disput. 101. num. 2.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo fi-
lius, num. 3.*
8 Amplia procedere etiam stante mulieris confessio-
ne quòd filium ex adulterio conceperat, nam adhuc
si ex vxore cum viro cohabitante dominatus sit, ma-
riti filius habendus est, Duen. *de regul. 344. ampliat. 4.*
Viuald *in supplem. candelabri cap. 17. num. 8.* Menoch.
d. casu 89. à num. 27. & d. lib. 6. præsumpt. 53 à num. 6.
Mascard. *de probat. concl. 788. num. 2.* Gutier. *canon. lib. 1. cap. 38. num 30.* Marr. *de iurisdict. part. 2. cap. 8. num. 28.* Cui præsumptioni potest adhærere filius,
etiam in foro animæ, & dicto matris non credere, ex
Sot. *de Iustit. lib. 4. quæst. 7. art. 20.* Couarr. *in regul. peccatum, part. 1. num. 3.* Menoch. *d. casu 89. n. 28.* Card.
Mantic. *d. lib. 2. tit. 14. num. 8.* Gutier. *loco proximè cita-
to*, Molin. *d. tract. 3. disp. 101. num. 3.* Nec etiam mater,
quæ viro cohabitans ex adulterio concepit, tenetur
in vtroque foro interiori & exteriori crimen suum
marito, aut etiam filio reuelare, iuxta tradita *in collect. ad cap. officij, de pœnit. & remiss.*
In gloss. *Potestatem, fin.* ibi, *verè enim probari non* 9
potest de patre, &c. Notatur ad hoc quòd filiationis
probatio difficillima est, & penè impossibilis repu-
tatur ex parte patris vt, per Duen. *regul. 287.* Paris.
consil. 10. col. 1. lib. 2. Menoch. *cons. 1. num. 22. & d. casu. 89. num. 6.* Paleoth. *de nothis & spur. cap. 21.*
Mascard. *de probat. concl. 787. num. 3.* Valasc. *cons. 134. num. 2.* & meliùs *cons. 176. num. 2.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo probatio, num. 23.*

SVMMARIVM.

1 *Dignitas accidentalis resoluitur per contrariam accidens, non verò hæc quæ ex natalium radice procedit.*

2 *Mulier per secundas nuptias dignitatem, primi mariti intuitu, impetratam amittit.*

3 *Vidua quæ secundo nubit, amittit priuilegia sibi ex persona prioris mariti communicata.*

4 *Vxores maritorum suorum conditione tenentur, eorúmque genere nobilitantur, aut si illi ignobiles, obscurantur, secus si mortua vidua honestè viuendo, num. 5.*

L. Cùm te. X.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Raulinæ.*

DIgnitas accidentalis per accidens contrarium re- 1
soluitur, non verò hæc, quæ ex natalium radice
procedit. Mulier per secundas nuptias dignitatem pri- 2
mi mariti intuitu impetratam amittit. Colligunt ex
Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*
Nota quòd vidua, quæ secundo nubit, priuilegia 3
ex persona prioris mariti sibi concessa & communi-
cata amittit, maximè si secundus vir inferioris digni-
tatis sit, quod expressè probat *l. mulieres 9. C. de in-
colis lib. 10. l. Hisp. 7. tit. 2. part. 4.* ibi, *E a un despues
que fuero muerto su marido la llamaran ansi, si non ca-
sare con otro de menor guisa. l. 9. tit. 11. lib. 2. noua Reco-
pilat.* ibi, *despues do su muerte goze como hijadalgo, saluo
si casare otra vez con ombre que no sea hijadalgo*, vbi
Azeued. *num. 6.* Anton. Corset. *in tractat. de potestate
Regia, quæst. 29. num. 50. in fine*, Auiles *ad cap. Prætor. in proœm. num. 36.* Matiens. *l. 3. gloss. 2. num. 5. tit. 1. lib. 5. noua Recopilat.* Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo mulier, num. 27.* Pichard. *in tractat. de nobilit. communicat. num. 64.* vbi *num. 66.* subdit quòd
licèt verum sit licere mulieribus nouiori iure Pontifi-
cio & Regio, secundas contrahere nuptias, hoc tamen
lucrum, seu priuilegium viduis à lege concessum pro-
pter matrimonium præcedens, ideo propter secundas

amittitur nuptias, quia cessat ratio, quare concessum fuit priuilegium, quippe cessat matrimonium morte viri, cessat etiam fictio iuris, qua matrimonium durare fingebatur propter viduitatem ad conseruationem honoris vxori quæsiti ex persona viri, ex *l. fin. C. de bonis mat.*

4 *Sed ob matrimonium cum senatore contractum*, &c.] Notatur ad hoc quòd vxores maritorum suorum conditione tenentur, eorúmque genere nobilitantur, aut si illi ignobiles sint, obscurantur, vt per *l. Hisp. 3. tit. 21. & l. 3. tit. 15. part. 2. lib. 7. tit. 2. part. 4. l. 9. tit. 11. lib. 2. noua Recop.* Tiraquel. *de nobilit. cap. 18. & ad leges connub. l. 1. gloss. 1. part. 1. num. 18.* Petr. Mexi. *ad pragm. frument. conclus. 2. num. 63.* Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum & vxor. §. 31. & 32.* Auiles *ad capita Prætor. in proœm. ex num. 1.* Anton. de Padilla *in l. voluntas num. 5. C. de fideicom.* Perez *l. 6. tit. 2. lib. 4. Ordin. pag. 1373. in fine*, Petr. de Auendaño *resp. 20. num. 7. in princip.* Mieres *de maioratu, part. 1. quæst. 51. num. 34.* Otalora *de nobilitate, part. 4. cap. 3.* Ioan. Garc. *eodem tract. gloss. 1. §. 1. sub num. 44.* D. Barbos. *in l. quia tale, ex num. 23. ff. soluto matrim.*

5 *Virum postea sortita est*, &c.] Secus si maneat vidua honestè & castè viuendo, quia tunc priuilegiis viro mortuo concessis gaudere debet, vt per Hippol. *in l. vnica, num. 55. C. de raptu virg.* Tiraquell. *d. tract. de nobilit. cap. 18. num. 5. 13. & 14.* Auiles *in d. proœm. num. 36.* Azeued. *d. l. 8. num. 5. tit. 11. lib. 2. noua Recopilat.* Ioan. Garc. *regul. 497. num. 6.* Viui. *tom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 2. num. 6. pag. 703.* Frideric. Bruckman *in tractat. de different. vtriusque sexus, part. 1. membr. 3. art. 8. à fol. 107.* Cabed. *Lusitan. decis. 98. à princip. part. 1.* vbi quòd viduæ tandiu gaudent priuilegiis maritorum, quandiu in viduitate manent post mortem illorum, & *num. 2.* quod etiam procedit in priuilegiis exorbitantibus, & *num. 3.* intelligit de priuilegiis, quæ conceduntur ratione dignitatis ionatæ, secus in illis, quæ competebant marito ratione alicuius officij publici, idem Cabed. *ead. part. 1. decis. 213. num. 16.* vbi quòd vxores Senatorum viduæ gaudent maritorum priuilegiis, per Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 2. tit. 59. §. 15.* de quo etiam D. Barbos. *in d. l. quia tale, num. 28.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo dignitas, n. 4.* Franc. à Sousa *in repet. l. fœmina, part. 2. num. 18. ff. de regulis iuris.*

SVMMARIVM.

1 *Maritus vxorem suam à patre repetit, patre illam secum detinente reluctantem.*

2 *Filiâ fœmina in mariti potestatem transeunte, pater adhuc patriam potestatem in ea retinet. liberatur tamen à patria potestate per contractum matrimonium de iure Regio Lusitano, & Castella, num. 3.*

L. Si inuita. XI.

Iidem AA. & CC. Alexandro.

1 MAritus repetit suam vxorem à patre, si pater eam reluctantem secum detineat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

2 Notatur ad hoc quòd etsi filia fœmina transiret in potestatem mariti, adhuc tamen pater retinebat patriam potestatem in ea, vt per Gregor. Lopez *l. 5.*
3 *gloss. 4. verbo que deciendeu delles, tit. 5. part. 6.* de iure tamen Regio Lusitano, & Castellæ, filius, vel filia per contractum matrimonium liberatur à patria potestate, de quo vide citatos per me *in collectan. ad l. si vt proponis 5. supr. hoc eod. tit.*

SVMMARIVM.

1 *Consensus ad nuptias tam liberorum, quàm parentum liber reciprocè requiritur, & num. 2.*

3 *de Consensu ad nuptias quòd debet esse liber, & carere omni metu, remissiuè.*

L. Nec filium quidem. XII.

Iidem AA. & CC. Sabino.

COnsensus ad nuptias tam liberorum, quàm parentum liber reciprocè requiritur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Hieron. de Moote *in miscell. quæst. cap. 9.* Duaren. *in prælud. tit. soluto matrim. tractat. de nupt. cap. 2. pag. 2.* 2

De consensu ad nuptias quòd debeat esse liber, & carere omni metu, vide latè tradita per me *in voto noniss. decis. voto 1. per tot.* 3

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium non contrahi per instrumenta confecta super dote.*

2 *Matrimonium contractum sine instrumentis per indicia probari potest.*

3 *Matrimonium Nobilium, Magnatum, & Principum non probatur per testes, sed requiritur instrumentum siue scriptura.*

4 *Matrimonium non plenè probari per instrumentum dotis.*

L. Neque sine nuptiis. XIII.

Iidem AA. & CC. Onesimo.

PEr instrumenta confecta super dote non contrahitur matrimonium. Sine instrumentis contractum matrimonium per indicia probari potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1 num. 1. suprà hoc tit.* 1 2

Nota quòd matrimonium Nobilium, Magnatum, & Principum non probatur per testes, sed requiritur instrumentum, siue scriptura, vt per Hippol. *in rub. de probat. num. 22.* Mascard. *de probat. concl. 1023. n. 22. per text. in authent. maximus, C. de iudic.* 3

Instrumenta facta ad probationem matrimonij, &c.] Notatur ad hoc quòd matrimonium per dotis instrumentum plenè non probatur, vt per scribentes *in cap. illud, de præsumpt.* vbi vltra instrumenta requiruntur alia adminicula, Roman. *singul. 446. Nunquid per instrumentum*, Mascard. *de probat. conclus. 1026. num. 2.* 4

SVMMARIVM.

1 *in Matrimonio contrahendo dissoluendóque libertas non impedienda. & cur, num. 2.*

3 *Diuortium olim fieri potuisse absque vlla causa.*

4 *pro Matrimonio contrahendo non potest promitti pœna, etiam in ipsis sponsalibus. irrita hæc pœna, num. 5. 6.*

L. Neque

L. Neque ab initio. XIV.

Iidem AA. & CC. *Titio.*

1 IN contrahendo matrimonio, & dissoluendo libertas voluntatis non impedienda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num. 1. supra hoc tit.*

2 *Liberam facultatem contrahendi*, &c.] Quia matrimonia debent esse libera, & gaudere plenissima libertate, vt per Paris. *cons. 61.n.31. lib.4. & cons.53.n.46. eod. lib.4.* Hippol. Riminald. *cons.77. num.14.* inter matrimonialia Zileti, Nauar. *cons.3. sub num.3. de sponsalib.* Fachinæ. *controuers. lib. 5. cap. 28. vers. ad secundum respondeo*, Rot. *decis. 643. num.9. part.1. recentior.* quos & alios refero *in votis nouissim. decis. voto 1.n.18. cum seq.*

3 *Atque distrahendi matrimonij*, &c.] Ergo diuortium olim fieri poterat absque aliqua causa, & ea mera voluntate, vt per D. Barbos. *in rubr. ff. soluto matrim. part.2. à num.7.* vbi *num.8.* aduertit, quòd causæ propter quas liceret diuortium celebrare, nulla lege certa fuerunt enumeratæ, sed potiùs arbitrio iudicis videntur relictæ, quæ deinde fuerunt expressæ, & limitatæ per *l. consensu, C. de repud.* & ab eo tempore ob nullas alias potuit diuortium licitè & impunè celebrari: si autem nihilominus de facto celebraretur extra prædictas causas, incorrebantur quidem pœnæ expressæ *in d.l. consensu*, nihilominus tamen per diuortium censebatur esse solutum matrimonium, etiam quoad vinculum, vt colligitur ex *d.l. consensu, §. fin.* Si igitur quis diuertebat propter causas legibus approbatas, laude dignus existimabatur, & prætetea dotem mulieris lucrabatur; si verò præter dictas causas diuertebat, pœnis afficiebatur; & nihilominus per diuortium soluebatur matrimonium: concludit idem D. Barbos. *vbi suprà num. 9.* quòd hæc de iure ciuili Romanorum obtinuerunt, nam Christus reducens matrimonium ad sinceritatem suæ primæ institutionis, & originis, præcepit matrimonium ob nullam causam posse dirimi quoad vinculum, &c.

4 *Transferri ad necessitatem*, &c.] Notatur ad hoc quòd non potest pœna promitti pro matrimonio contrahendo, etiam in ipsis sponsalibus, vt per Couart. *de sponsalib. p.2. cap.3. §.7. n.5.* vbi hanc prohibitionem non solùm inter ipsos contrahentes, sed etiam inter eorum parentes, ac reliquos qui iure propinquitatis sponsos attingit, constitutam asserit, latè Sanchez *de*
5 *matrim. lib.1. disp. 30. à princ.* vbi resoluit pœnam adiectam contractui sponsalium esse prorsus irritam, ac proinde violantem fidem non teneri in vtroque foro eam soluere, subditque non tantùm pœnam esse irritam dum per ipsos sponsos apponitur, sed etiam quando inter eos, qui ipsos sponsos ita iure sanguinis attingunt, vt probabile sit fore vt inducantur ad matrimonium, ne consanguinei pœnam soluant, dummodo tamen promissio pœnæ ita concepta sit, vt matrimonij necessitatem inducat, ne ea incurratur, Rebell. *de oblig. instit. p.2. lib.4. q.7. à num.1.*

6 In gloss. *Necessitatem.* ibi, *promittis decem*, &c. Notatur ad hoc quòd pœna adiecta contractui sponsalium, etiamsi sit modica, minimè valet, vt per Sanchez *d.lib.1. disp.30. num.11.*

L. Vxorem. XV.

Iidem AA. & CC. *Tatiano.*

MAnumissor vxorem ducit libertam. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num. 1. supra hoc tit.*

Barbos. Collect. in Cod. Tom. II.

AVTH. Sed nouo iure.

NVptias cum libertas patronus adhibitis instrumentis dotalibus licitè contrahit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num. 1. suprà hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Pater filiam exponens, & non consentiens in eius nuptias cum nutritoris filio, alimentorum expensas soluit, & num.2.3.*

4 *Infans expositus à patre sui iuris efficitur, paterque patriam potestatem amittit.*

L. Patrem. XVI.

Iidem AA. & CC. *Rhodoni.*

PAter filiam exponens, & non consentiens in nuptias filiæ cum nutritoris filio, alimentorum expensas soluit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1. num.1. suprà hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hisp. 35. tit.14 p.5.* vbi statuitur non posse repeti alimenta facta amore Dei, nisi alimentata fuisset mulier in domo alimentantis, & notiens velit eam in proprij filij matrimonio collocare, & illa, vel pater noluit, quia tunc impediens matrimonium soluit nutrienti alimentorum expensas, vbi Greg. Lop. *gloss.3. verbo feria tenudo*, notat quòd text. in præsenti loquitur quando pater exposuerat istam mulierem eius filiam, & quòd *d. l. 35. partite* non facit in hoc fundamentum, sed solùm in eo quòd nutritor eam aluerit causa pietatis. idem Gregor. Lop. *l.3. gloss.4. verbo por ello, in fine, eod. tit. & part.* per hunc text. tenet nutritorem propter ingratitudinem repetere expensas factas in alendo. Corduba de Lara *in l. si quis à liberis §. idem index num. 49. in princ. & num. 50. ff. de liberis agnosc.* vbi amplia procedere etiam in patre, qui filium exposuit, is enim si recusat ne filius ducat vxoris alterius filiam, cogetur refundere alimenta. Surd. *de aliment. tit.6. quæst.1. num. 15.* vbi asserit hîc agi de patre qui filiam exposuerat, & ea alita fuit ab alio pietatis & miserationis gratia, quo casu repetitio ei non datur præstitorum alimentorum, cùm pietate motus fuerit, sed cùm vellet is eam filio proprio vxorem dare, pater exponens recusabat dotem dare, & ideo in pœnam conceditur repetitio præstitorum alimentorum, quæ alioquin non daretur cessante ingratitudine, & odio patris, idem Surd. *eod. tit.6. quæst. 18. num.15.* vbi tradit quòd licèt regulariter pater qui filiam infantem exposuit, non teneatur alimenta reddere, quæ alius præstitit, *l.1. C. de infant. expos.* si tamen non patiatur, aut consentiat, sed impediat quominus illa nubat filio alterius, cogitur refundere alimenta omnia præteriti temporis, iuxta hunc text. & sic propter odium & ingratitudinem patris limitatur hic regula generalis, quæ vult, quòd alimenta præstita intuitu pietatis non repetantur, & ea Salicet. subdit quòd propter ingratitudinem conceditur in præsenti ius repetendi quod priùs non competebat, & *num.16.* tenet quòd pater satis dicitur prohibere, vel impedire quando negat dotem, date sine qua filius alterius non vult illam ducere in vxorem. 2

Alimentorum solutioni, &c.] Etiamsi quis ea præstiterit non animo gerendi alterius negotium, quia nihilominus datur alimentorum repetitio, vt per Petr. de Rauena *sing.435.* Surd. *d. tit. 6. quæst.1. num.15. & quæst.18. num.15. in fine.*

3 *In hoc solummodo casu*, &c.] Ergo si pater volens ac nemine impellente filium exponat, non repetuntur ab eo alimenta in eius filio educando consumpta, vt per Surd. *d. tit. 6. quæst. 19. num. 2. vers. quòd si pater*, vbi ad hoc comprobandum inducit textum *in præsenti*, dum ait repetitionem concedi eo solummodo casu quando pater prohibet ne filia exposita nubat filio eius, quem aluit, atque ita excludit omnes alios casus; sed *num. 6.* limitat quando suscipiens infantem filium, aut seruum expositum, protestaretur se animo repetendi impensarum.

4 In gloss. *Renitatur*, *fin.* ibi, *sed videtur quòd patria potestas sit soluta*, &c. Notatur ad hoc quòd infans expositus à patre sui iuris efficitur, patérque amittit patriam potestatem, vt per *l. Hispan. 4. tit. 20. part. 2. vbi gloss. 2.* Paleoth. *de nothis & spur. cap. 63. num. 6.* Corduba de Lara *in d. l. si quis a liberis §. si quis ex his, num. 10.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 11. cap. 11.* Azor. *instit. moral. part. 2. lib. 2. cap. 20. vers. decima species.*

SVMMARIVM.

1 *Nuptiæ sunt illicitæ inter ascendentes & descendentes, parentes & liberos, personásque liberorum & parentum loco habitas: item inter quasdam ex latere affinitatis intuitu coniunctas personas.*

2 *Coniugium olim vsque ad septimum consanguinitatis gradum interdicebat Ecclesia. postmodum restricti sunt gradus consanguinitatis vsque ad quartum, num. 3. quoad affinitatem ex copula licita ad quartum vsque, ex illicita verò, & fornicaria vltra secundum gradum non extenditur, num 4.*

5 *Incestus non solùm cum consanguineis, sed etiam cum affinibus committitur. committitur per filium carnaliter cognoscentem ascendentem in infinitum, & per patrem carnaliter cognoscentem descendentem vsque in infinitum, num. 6.*

L. Nemini liceat. XVII.

Iidem AA. & CC.

1 INter ascendentes, & descendẽtes, parentes, & liberos, personásque liberorum, & parentum loco habitas, item inter quasdam ex latere affinitatis intuitu coniunctas personas nuptiæ sunt illicitæ. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* & post omnes Giphan. *tom. 1. pag. 374.*

De intellectu huius l. vide Anton. Contium *subcess. lection. iuris ciuilis lib. 2. cap. 1. num. 9.*

2 Olim Ecclesia coniugium interdixerat vsque ad septimum consanguinitatis gradum, vt constat ex *cap. 5. & cap. nulli 35. quæst. 3. & cap. ad sedem 35. quæst. 5. cum similibus.* Postmodum sub Innocentio III. in Concilio Lateran. de quo *in cap. non debet,*
3 *de consang. & affinit.* restricti sunt gradus consanguinitatis vsque ad quartum; quæ restrictio non solùm in collateralium linea, sed etiam in recta ascendentium, & descendentium intelligenda est, Sanch. *de matrim. lib. 7. disp. 51. num. 22. & disp. 54. num. 1.* Basil. Pont. *de impediment. matrim. cap. 38. §. 2. vers. præterea*, Bonacin. *de matrimon. quæst. 3. puncto 5. §. 1.*
4 *num. 7. cum seqq.* Quoad affinitatem verò adest noua dispositio Concilij Trid. *sess. 24. de reform. matrim. cap. 4.* vbi statuitur affinitatem ex copula licita ortam dirimere vsque ad quartum gradum, ex illicita verò & fornicaria, vltra secundum gradum non extendi, de quo vide Doctores agentes, quos plena manu refert *in collect. ad d. cap. non debet, & ad Concil. Trid. in d.*
cap. 4. Vide incestum committi non solùm cum con- 5
sanguineis, sed etiam cum affinibus, in supradictis gradibus, tenent Bermond. *de publ. concubin. tit. de incestu num. 2.* Petr. Greg. *synt. iuris lib. 9. cap. 11. n. 19. & lib. 36. cap. 7. num. 1.* Petr. Caball. *resol. crimin. casu 200. num. 6. cum seqq. & num. 94.* Farin. *in praxi crimin. quæst. 149. num. 42. & à num. 60.* tenet ince- 6
stum committi per filium carnaliter cognoscentem ascendentem in infinitum, & per patrem carnaliter cognoscentem descendentem vsque in infinitum.

SVMMARIVM.

1 *Vidua nondum completo 25. ætatis anno absque parentum consensu nuptias non repetunt. intellige vt num. 4.*

2 *Vidua in electione secundi mariti à patre dissentiens, iudicis auxilio inter competitores moribus potiorem, & à vidua approbatum sortitur.*

3 *Viduæ proximi consanguinei in marito assignando digniores sunt, ad quos proximo gradu non pertinet viduæ hæreditas.*

5 *Mulier si stante statuto non potest contrahere sine consensu consanguineorum, & consanguinei nolunt consentire, iudex examinabit causam contradictionis, & si est iusta, bene, sin minus, iudex permittet contrahere mulieri, & num. 7.*

6 *Matrimonium inter pares facilè præsumitur, inter dispares non ita.*

L. Viduæ. XVIII.

Imppp. VALENT. VALENS, & GRAT. AAA. *ad Senatum.*

VIduæ nondum completo 25. ætatis anno absque 1
parentum consensu nuptias non repetunt. In 2
electione secundi mariti vidua à patre dissentiens iudicis auxilio inter competitores moribus potiorem, & à vidua approbatum sortitur. Proximi viduæ con- 3
sanguinei in marito assignando digniores sunt, ad quos proximo gradu non pertinet viduæ hæreditas. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 5. num. 1. suprà hoc tit.*

Tamen in secundas nuptias sine patris consensu, &c.] 4
Aduerte quòd hic text. dum habet filiam emancipatam ante 25. annum non posse secundas nuptias contrahere sine licentia patris, procedit de honestate, non de rigore, nec de necessitate, vt per Ioan. à Gatronib. *in rubr. de secundis nupt. num. 69.* Couarr. *de sponsalib. part. 2. cap. 3. §. 8. num. 4.* Surd *de aliment. tit. 1. quæst. 6. num. 27.* vbi per hunc text. dicit quòd patris consensus adhuc requiritur si filia vidua velit ad secunda vota transire, & subdit, text. *in præsenti* loqui, quando non excedit annum vigesimumquintum, & vtrumque concurrit simul, quòd scilicet sit vidua & emancipata, & tandem concludit quòd eiusmodi consensus est de honestate, non necessitate requisitus.

Auctoritatem quoque iudiciariæ cognitionis, &c.] Ad- 5
uertit per hunc text. Tiraq. *de iure mariti, gloss. 8. num. 127. cum seq.* quòd stante statuto quòd mulier non possit contrahere sine consensu consanguineorum, si consanguinei requisiti nolunt consentire, iudex examinabit causam contradictionis, & si est iusta causa, bene quidem, sin minus, iudex permittet mulieri contrahere: de quo etiam Menoch. *de arbitr. casu 211.*
num.

num. 6.cum seqq. Azeued. *l.4.à num. 1.tit.3.lib.5.noua Recop.* Gonzal. *ad reg.8. Cancel. gloss. 47.num. 37.*

6 *Vt si pares sint genere, ac moribus*, &c.] Notatur ad hoc quòd inter pares matrimonium facilè præsumitur, non item inter dissimiles, atque inæquales, vt per Tiraquell. *l.5.connub.gloss.1.part.5.num.31.*

7 *Sed ne fortè ij, qui gradu proximo*, &c.] Notatur ad hoc quòd quando statutum requirit proximiorem consanguineum, si proximior contradicit, & quidem sine iusta causa, iudex in eius locum sufficiat alium remotiorem, qui consentiat, si habeat alium.

SVMMARIVM.

1 *Consobrini ex duobus fratribus, & binis sororibus, legitimas contrahunt nuptias, hodie non ita, n. 2,*

L. Celebrandis. XIX.

Impp. ARCAD. & HONOR. AA. *Eutychiano P. P.*

1 CONsobrini ex duobus fratribus, & binis sororibus legitimas contrahunt nuptias. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

Vide pro intellectu Anton. Cont. *success. lect. iuris ciuilis lib. 2. cap. 1. num. 11.*

2 Hodie non obtinet decisio huius text. vt tradit D. Barbos. *in l. si ante 6. num. 41. in med. ff. solute matrim.* vbi præstat rationem, quòd in materia matrimonij leges cedunt iuri Canonico, *cap. quadam lex 35. quæst. 3.* de quo dixi *in collectan. ad l. nemini liceat 17. suprà hoc eod. tit.* & præter ibi citatos adde Azor *institutionum moralium part. 1. lib. 5. cap. 20. quæs. 1. in princip.*

SVMMARIVM.

1 *in Matrimonio filiæ patre orbata, matris & coniunctorum consensus requiritur; si mater non adsit, curator cum propinquis, & iudex in euentum, maritum puellæ assignat.*

2 *Filia emancipata tenetur adhibere patris consensum quando vult nubere.*

3 *Mulieri naturale est tacere, propter verecundiam.*

L. In coniunctione. XX.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *ad Theodorum. P. P.*

1 IN matrimonio filiæ patre orbatæ matris, & cõiunctorum consensus requiritur, si mater non absit, curator cum propinquis, in euentum iudex, maritum puellæ assignat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

2 *Sed si sui iuris puella sit*, &c.] Notatur ad hoc quòd filia emancipata tenetur adhibere patris consensum quando vult nubere, vt per Surd. *de alimentis, tit. 1. quæst. 6. num. 28.*

3 *Et si puella cultu verecundiæ*, &c.] Notatur ad hoc quòd naturale est mulieri propter verecundiam tacere, vt per Tiraquell. *ad l. 9. connub. gloss. 1. part. 9. num. 152.* vbi ait hanc legem loqui de puella, quæ præ verecundia de nuptiis suis interrogata, subticet.

Barbos. Collect. in Cod. Tom. II.

SVMMARIVM.

1 *Milites caligati ad protectoris vsque personam, matrimonia licitè contrahunt cum ingenuis mulierib.*

2 *Milites caligati, de vilioribus & obscurioribus.*

3 *Caligatus vnde.*

4 *Caius Cæsar, vnde Caligula cognominatus.*

5 A, *dictio separationem denotat.*

6 Vsque ad, *regulariter includit.*

L. A caligato. XXI.

Impp. THEOD. & VALENT. AA. *Basso P.P.*

CAligati milites ad protectoris vsque personam, 1
matrimonia licitè contrahunt cum ingenuis mulieribus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

Caligati milites viliores & obscuriores significan- 2
tur, secundùm Brisson. *lib. 2. select. antiquit. cap. 5.* Caluin. *in suo Lexic. iuridic. verb. caligati milites, pag. 136.*
vbi aduertit in hac l. pro *protectoris*, legendum *Præfecti cohortis*: subditque caligatum dici *à caliga*, hoc 3
est, tibiali, siue ocrea, quod erat crurum armatura, vnde Caius Cæsar Caligula cognominatus est, quòd
manipulari habitu inter milites educatus esset, vt Sue- 4
ton. *in eius vita cap. 9.* refert; de milite igitur caligato, hoc est, gregario, manipulari, siue infimæ conditionis, dicit Iuuenal.

Cum duo crura habeas, offendere tot caligatos.

De dictione *A*, quòd denotet separationem, vide 5
Bertachin. *in suo repert. p. 1. litt. A in princ.* Surd. *decis. 282. num. 8.* Gutier. *lib. 2. pract. quæst. 153. num. 2.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 12. §. 1. num. 23.*

Vsque ad.] Hæc particula regulariter includit, 6
prout latè ostendi *in tractat. de dictionib. vsufrequent. dict. 437. num. 5. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Donationes ante nuptias, instrumentaque pactorum dotalium, pompæ item omissio, vt extrinseca non vitiant matrimonia perfecta.*

2 *Matrimonium inter pares facilè præsumitur, non item inter inæquales.*

3 *in Nuptijs contrahendis, amici sunt conuocandi.*

L. Si donationem. XXII.

Iidem AA. Hierio P.P.

DOnationes ante nuptias, instrumentaque pacto- 1
rum dotalium, pompæ item omissio vt extrinseca non vitiant matrimonia perfecta. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

Inter pares, &c.] Notatur ad hoc quòd facilè inter 2
pares matrimonium præsumitur, non item inter dissimiles, atque inæquales, vt per Titaquel, *in l. 5. connub. part. 5 gloss. 1. num. 31.*

Atque amicorum fide, &c.] Notatur ad hoc quòd in contrahendis nuptiis amici sunt conuocandi, vt per Tiraquell. *de pœnis temperand. causa 22. num. 75.* Roland. *cons. 49. num. 29. col. 3.* metipsum *in votis noviss. decis. tom. 1. voto 1. n. 56.* vbi quòd tempore, quo celebrantur matrimonia, adhiberi solent pater, mater, mulieres, & tam consanguinei vxoris, quàm mariti,

amici, & multi alij. Nam vbi tempore contracti matrimonij nullus adetat consanguineus, aut familiaris, præsumitur noluntas, & illata violentia. Alciat *consil.5. num.22.* Ferret. *cons.296.num.11.* Seraphin. *decis.859. num.7.* Gregor. XV. *decis. 316.num.39.* Sicut e contrario cessare præsumptionem metus in actu, in quo interuenit præsentia coniunctorum ipsius contrahentis, dixerunt Bart. & Doctores *in l.transactionem, la 2. C de transact.* Paul. Paris. *cons. 26. num.68. lib. 3.* Farinac. *fragment crimin. part. 2. verbo metus, num. 149.* declarando cum Sanchez *de matrim.lib.4. disput. 12.*

SVMMARIVM.

1 *Imperialis clementia lapsos erigit, & natalium restitutione spem melioris conditionis non adimit.*

2 *Clementiam denegans veniam nullam vicissim speret.*

3 *Mulieres scenica in restitutione natalium dum ad meliorem conditionem migrare nituntur, clementia & fauore digna sunt.*

4 *de Clementia Principem ornante & commendante, remissiuè.*

5 *in supremo Gubernatore qua maximè requiruntur.*

6 *Princeps conferendo æquitatem videtur dispensare de omni infamia.*

7 *Delinquens peracta pænitentia, & impetrata indulgentia habetur pro eo, qui non peccauit.*

8 *Scenicæ impetratâ a Principe veniâ licitè contrahunt Nuptias cum ingenuis.*

9 *Matris restitutio, & legitimatio liberis eiusdem prodest.*

10 *Patritius si à Cæsare impetratâ priùs licentiâ duxisset in vxorem illam, qua iam artem lubricam, & scientiam exercuisset, confectis instrumentis dotalibus, filij efficiuntur legitimi, & patri succedunt.*

11 *Infamiam iuris Rex potest abolere.*

12 *Filia quæ peccauit in corpus suum, licèt ipso iure sit exhæredata, tamen si pænituerit, censetur reuocata exhæredatio.*

13 *Filia emendata digna est veniâ.*

14 *Nobilis, qui per infamiam & vita turpitudinem nobilitatem amisit, eandem non recuperat, nisi restituatur per Principem.*

15 *Legitimatus à Principe perinde habetur, ac si medio tempore nulla fuisset illegitimitatis maculâ aspersus.*

16 *Scenici qui.*

17 *Histriones, & laudentes in scenis, sunt infames.*

18 *Matrimonium potest esse sine dote, non verò dos sine matrimonio.*

L. Imperialis. XXIII.

Imp. IVSTIN. A. *Demostheni P.P.*

1 IMperialis clementia lapsos erigit, & natalium resti-
2 tutione spem melioris conditionis non adimit. Clementiam denegans veniam nullam vicissim speret.
3 Mulieres scenicæ in restitutione natalium dum ad meliorem conditionem migrare nituntur, clementia & fauore dignæ sunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

4 De clementia Principem ornante & commendante vide Senec. *de clementia, cap. 3.* vbi nihil optime esse dicebat, quod Romanum Imperatorem magis commendet quàm clementia, Garc. Mastrill. *de magistrat. tom. 1. lib. 3. cap. 1. num. 48.*

Vnde in quolibet supremo Gubernatore ad rectam 5
Reipub. gubernationem reperiri debent deuotio, probitas, circunspectio, clementia, & in subditos dilectionis affectus, iustitia, animi fortitudo, constantia, prudentia, liberalitas, & potentia, de quo vide Tiraquell. *de nobilit. cap. 17. num. 40 cum seqq.* Gregor. *l. 8. tit. 5. part. 3.* Corset. *in repet. cap. grandi, de supplen. negl. Pral. lib. 6. col. 16. in fine, cum seqq. & in tractat. de potestate Regis, part. 2. quæst. 20.* Bellug. *in speculo Principum, rubr. 8. 11. & 12.* Molin. *de primogen. lib. 1. cap. 3. num. 20.* Iust. Lips. *de monitis & exemplis lib. 1. cap. 2. 6. 7. & 8. lib. 2. cap. 9. cum seqq.* Garc. Mastril. *d. lib. 3. cap. 1. per tot.* Lusit. & conciuis meus Martin. de Carualho Villasboas in lib. quem scripsit, *Espejo de Principes y ministros.*

§. Præsenti sanctione.

Princeps conferendo dignitatem videtur dispen- 6
sare de omni infamia. Delinquens peracta pœniten- 7
tia, & impetrata indulgentia habetur pro eo, qui non
peccauit. Scenicæ impetrata à Principe venia licitè 8
contrahunt nuptias cum ingenuis. Matris restitu- 9
tio, & legitimatio liberis eiusdem prodest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

Probat hic text. quòd si patritius à Cæsare impe- 10
trata priùs licentia duxisset in vxorem illam, quæ iam artem lubricam, & scenicam exercuisset, sed quæ resipuisset, confectis dotalibus instrumentis, alij efficiuntur legitimi ex eo connubio, & patri succedunt, vt per Menoch. *cons. 18. num. 5.*

Notatur ad hoc quòd Rex potest abolere iuris in- 11
famiam, vt per *l. 6. tit. 6. part. 7. vbi gloss. 2.* Sfort Odd. *de in integrum restit. p. 2. q. 91.* Molses. *in sum. tract. 6. cap. 8. num. 32.* metipsum *de offic. & potest. Episcopi, part. 2. alleg. 43. num. 20.*

Vt si derelicta mala, & inhonesta conuersatione, &c.] 12
Argumento huius text. tenent Doctores, quòd licèt filia, quæ peccauit in corpus suum, ipso iure sit exhæredata, tamen si pœnituerit, & ad frugem melioris vitæ fuerit redacta, censetur reuocata exhæredatio, vt per Gregor. Lopez *l. 5. verbo desheredar, tit. 7. part. 6.* Ludou. Gom. *in §. ex maleficijs, num. 44. Instit. de actionib.* Guilelm. *in cap. Raynutius, verbo in eodem testamento, el 2. num. 38.* vbi Couarr. *num. 18. de testament.* Menchaq. *de success. creat. §. 10. num. 612. & §. 30. num. 170. & 192.* Eman. Costa *in l. Gallus, §. & quid si tantum, part. 3. num. 192 ff. de liber. & posthum.* Crass. *in §. testamentum, quæst. 43. num. 9.* Surd. *de alimentis, tit. 7. quæst. 1. n. 28. cum seqq.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disput. 176. vers. dubium præterea,* D. Barbos. *in l. 1. p. 4. num. 44. ff. soluto matrim.* vbi *num. 45. vers. neque obstant,* subdit hanc l. tantùm probare quòd filia emen- 13
data digna est venia, & gratia, sed si pater nolit, nullo iure probatur quòd cogatur iniuriam sibi irrogatam per filiam remittere.

Notatur etiam ad hoc quòd nobilis, qui per infa- 14
miam & vitæ turpitudinem nobilitatem amisit, eandem non recuperat, si relicta turpi vita bonis se moribus omnino deuoueat, nisi per Principem restituatur, vt per Tiraquell. *de nobilit. cap. 24. num. 3.*

Omni macula penitus direpta, &c.] Notatur ad hoc
quòd legitimatus à Principe perinde censetur, ac si 15
medio tempore nulla fuisset illegitimitatis macula aspersus, vt per Menchaq. *de success. progressu, §. 2. à num. 42.* Cald. Pereira *post quæst. forens. cons. 26. num. 3. vers. quamobrem.*

In

16 In gloss. *Scenicis.* ibi, *qua ludum in scena*, &c. Scenici sunt ludiones, seu ludij, qui in scena ludos agunt, aliàs *histriones* dicti, vt sunt omnes, qui quæstus causa in scenam prodeunt notabiles, veluti mimi, & histriones. ita Caluin. *in suo Lexic. iuridic. verb. scenici, pag. mihi* 832.

17 In eadem gloss. ibi, *& etiam sunt infames*, &c. Notatur ad hoc quòd histriones & ludentes in scenis sunt infames, vt per Borrel. *in addit. ad Bellug. in speculo Principum, rubr.* 13. *§. videndum, num.* 18. *litt. H.* metipsum *d. alleg.* 43. *num.* 10.

18 In gloss. *Dotalibus.* ibi, *nam & sine dote potest esse matrimonium*, &c. Ita Petr. Gregor. *syntagm. iuris, p.* 2. *lib.* 9. *cap.* 18. *num.* 12. vbi dicit quòd licèt dos non sit sine matrimonio, tamen sine dote matrimonium esse potest. Surd. *decis.* 62. *num.* 14. *& cons.* 361. *num.* 14. Gutier. *in cap. quamuis pactum, super illis verb. dote contenta, num.* 1. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib.* 12. *tit.* 1. *num.* 6. 8. *&* 14. Castill. *controuers. lib.* 3. *cap.* 23. *num.* 38.

SVMMARIVM.

1 *Scenica mulieres ob præstitum iuramentum non tenentur permanere in turpi vita.*

2 *Scenica filia dicitur qua nata est tunc, cùm mater in scenicis exercitiis versabatur: nata post restitutionem natalium ingenua sunt.*

3 *Matrimonij priuilegio fruuntur liberi nati post impetratum priuilegium, non procreati antea, nisi ad specialem supplicationem Princeps antè natis concesserit restitutionem.*

4 *Nuptiæ legitima subsistunt, dotalibus instrumentis cessantibus, exceptis necessariis, & incestis nuptiis.*

5 *Matrimonia inter pares subsistunt cessantibus instrumentis dotalibus.*

6 *Iusiurandum rei illicitum seruari non oportet.*

7 *Inhabilitas parentis reddit inhabiles filios post delictum natos.*

8 *Iuramentum qua continere debeat.*

9 *Filium Regis non dici illum qui natus est ante adeptum à patre Regnum.*

AVTH. Quod eis.

1 SCenicæ mulieres ob iuramentum præstitum non
tenentur permanere in turpi vita, quia iuramentum super re illicita præstitum non seruandum, *in
princip.* Consequens dignitatem restitutus tacitè vi-
2 detur, *in §. similes verè.* Scenica filia dicitur quæ nata
est tunc cùm mater in scenicis exercitiis versabatur.
natæ post restitutionem natalium ingenuæ sunt.
3 Matrimonij priuilegio fruuntur liberi nati post impetratum priuilegium, non antea procreati, nisi ad
specialem supplicationem Princeps antè natis resti-
4 tutionem concesserit, *in §. illud* Dotalibus instrumentis cessantibus, exceptis necessariis & incestis nuptiis,
5 nuptiæ legitimæ subsistunt. Matrimonia inter pares
cessantibus instrumentis dotalibus subsistunt, *in §. inò & illud.* Colligunt ex Ordin Doctores citati *in l.* 1.
num. 1. *suprà hoc tit.*

6 *Expressum est illicitum rei iusiurandum seruari non oportere*, &c.] Vide S. Thom. 2. 2. *quæst.* 89. *art.* 7. *ad* 2. *& quæst.* 98. *art.* 2. *ad* 1. Caiet. *in sum. verbo periurium* §. 2. Cou. *in cap. quamuis pactum part.* 1. *§.* 6. *num.* 6. Nau. *in man. cap.* 12. *n.* 15. *vers. decimosexto,* Gregor. de Valentia *tom.* 3. *disp.* 6. *quæst.* 7. *puncto* 4. *§.* 2. Sotus *de Relig. tom.* 2. *tract. de iuram. lib.* 2. *cap.* 14. *per tot. & cap.* 18. Sayr. *in claui Regia lib.* 5. *cap.* 6. *num.* 2. *& cap.* 7. *num.* 2.

Si quidem post expurgationem, &c.] Hinc videtur 7
colligi quòd inhabilitas & incapacitas parentis reddit inhabiles filios post delictum natos, non verò eos, qui antea nati fuerunt, vel post restitutam habilitatem. de quo vide S. Augustin. *super Deuteron. quæst.* 42. *tom.* 4. *suorum operum*, interpretans *cap.* 42. vbi dicitur, *Non morientur patres pro filiis*, inquit. Quid est ergo quod alibi dicitur, *Deus reddens peccata patrum in filios in tertiam & quartam generationem?* de filiis nondum natis illud intelligitur, hîc autem de filiis iam natis est facta distinctio: non enim trahit aliquid à patre, qui iam natus erat, quando pater eius peccauit. Idem S. August. *super Psal.* 84. *vers.* 5. *lit. F.* ibi, Etenim peccata parentum non pertinent ad filios, quæ faciunt parentes iam natis filiis, iam enim nati filij ad se pertinent, & parentes ad se pertinent. Oldrad. *cons.* 224. *num.* 33. *in fine*, agens de dignitate cuiusdam Comitatus, dicit quòd inhabilitas, & incapacitas parentis reddit inhabiles filios post delictum natos, non verò eos, qui antea nati fuerunt. Archidiac. *in cap. frater* 17. *quæst.* 4. *num.* 3. agens qualiter delictum patris noceat filiis, scribit tempus natiuitatis esse attendendum, nam si antea deliquit, filio præiudicat, secus si pòst. Bart. *in l. emancipatum*, *§. si quis numero* 1. *vers. primo casu, ff. de senatorib.* ibi, Si verò quæris an ex persona patris sui, qui deliquit, filius excludatur? tunc aut fuit conceptus ante maculam patris, aut pòst. Primo casu non nocet filio casus patris, secundo caso nocet. Andr. de Isernia *in cap.* 1. *num.* 10. *vers. in secunda quæstione, quæ sit prima causa benef. amitt.* ibi, Iterum quæro, in dignitate vtrùm noceat casus patris, an nepos habeat dignitatem auitam? & hoc dependet ab illa distinctione an fuerit conceptus ante casum, vel pòst. Petr. Anchar. *in cap.* 1. *num.* 5. *de natis ex libero ventre*, ibi, Aut quæritur an possit ex persona patris, & tunc distingue, aut filius est conceptus ante maculam patris, & non nocet; aut pòst, & tunc patris macula oberit sibi. Ioan. Fab. *in §.* 2. *Instit. de ingen.* ibi, Macula contracta ex delicto parentum non debet nocere filiis antea natis: nec tales filij efficiuntur infames ob delictum paternum, nec perdunt nobilitatem, Bald. *in l.* 2. *n.* 2. *C. de libert & eorum liber.* ibi, Delicta parentum non nocent filiis primò natis, sed postea nascituris, quia contrahunt rubiginem à linea iam infecta. Ioan. de Imola *in cap. ex parte num.* 19. *de feudis*, vbi dicit quòd nullum delictum patris quoad honores nocet filio nato, vel concepto ante delictum per patrem commissum, Eguinar. Baro *in l. emancipatum col.* 2. *ff. de senator.* vbi tradit quòd casus, vel calamitas, quæ parenti euenit postquam filius est perfectum animal, ad eum transmitti non potest. Raph. Fulgos. *in l.* 1. *§. prætor ait num.* 7. *ff. de in ius vocan.* Iacob. Rebuff. *in l. quicunque num.* 1. *C. de princip. agent. in rebus lib.* 12. Ioan. Leceriet *lib.* 1. *de primogenit. q.* 12. *num.* 12. *vers. secundò confirmatur hæc conclusio*, Petr. Costal. *in l. seruorum §. ingenui*, *ff. de statu homin.* Franc. Balduin. *in §.* 2. *num.* 51. *Instit. de ingen.* Sebast. Medic. *in tract. Mors omnia soluit part.* 3. *n.* 118. Duen. *reg.* 345. *num.* 9. Barnab. Brisson *lib. sing. de iure connub. pag.* 11. ibi, Dignitas, quæ natiuitatis tempore inhæsit patri, ea veluti hæreditario iure ad posteros transmittitur, itaut quæ ante filios natos adeptissa est, ad filios postea conceptos manare nequaquam possit, nec casus, aut crimen patris obesse liberis iam procreatis: quia generaliter quoad statum, conditionem, ac dignitatem liberorum attinet, natiuitatis tempus spectamus.

Ratio est, quia filij procreati ante scelus commissum iuris interpretatione iudicantur tanquam ex alio patre nati, vt probat elegans text. *in l. ex facto, §. ex facto, ff ad Trebel.* vbi Vlpian. respondit quòd licèt deportatorum filij non faciant deficere conditionem, si sine liberis decesserit, hoc tamen procedit in filiis post delictum natis, non verò in natis antè, quia videntur quasi ab alio homine procreati; ad quam conclus. notat illum text. Alex. *ibi num. 2. in fine*, Rip. *num.* 1. Socin. *cons. 275. num. 15. lib. 2.* Ægid. Bossi. *in pract. crimin. tit. de crimine læsæ maiest. num.* 138. Mandel. Alba *cons* 106. *num.* 25. Vincent. de Franchis *decis.* 202. *num.* 27. Surd. *cons* 90. *num.* 21. & 22. Marc. Anton. Peregrin. *de iure fisci lib. 3. tit 6 num.* 7. Hippol. Riminald. *cons. 564. n. 5. & 6. lib. 5.* Alexand. Raudens. *lib. 1. de analogis cap 34. num.* 10. Farin. *in praxi crimin. part. 1. quæst. 24. num. 41. in fine, & num. 43. vers. ratio differentia est.*

Dum text. *in præsenti* statuit quòd liberi mulierum, quæ à scenica vita se se Principis beneficio liberarint, siquidem post liberationem suscepti sunt, iure & priuilegio matribus concesso fruuntur, non verò si antea fuerint nati, videtur probare quòd filij ante dignitates patribus superuenientes nati, non fruuntur eisdem commodis, & prærogatiuis, quibus filij post adeptam dignitatem, ex *l. si quis decurio la 3. C. de decurionib. lib. 10. & ex l. si senator, C. de dignitat. lib. 12. l. H. §* 1. *in fine tit* 1. *lib. 6. noua Recop.* Greg Lop. *l. 2. verbo las honras tit. 13. part. 2.* Couar. *lib. 2. var. cap. 8. num 5. vers. nec idem obstat*, Otalor. *de nobilit. part 4 princip. cap. 2.* Mieres *de maior. part. 2. quæst 4. illat. 5. num. 2.* imp. auct. Carol Molin. *in consuet. Paris. tit. 1. §. 8 gloss. 1. in fine vers aduerte*, ibi, secus tamen est in nobilitate non originatia; sed datiua: natus enim antequam per Principem simpliciter nobilitetur, non efficitur nobilis, nisi etiam sibi nobilitas expressè conferatur, quia illa qualitas nobilitatis nunquam adesse potest, nisi perfectè adsit tempore natiuitatis. August. Beroi. *cons. 258. num. 8. vers. stante ergo, lib. 3.* vbi dicit quòd cùm statuto caueretur quòd filij Brentanorum soluerent certam quantitatem, intelligendo secundùm ius, accipi debet postquam eorum parentes haberent prædictum officium, quoniam ij propriè & verè dicuntur filij talium, non autem illi, qui nati fuerunt antequam parentes haberent prædictam qualitatem, per doctrinam Baldi *in præsenti*; quo loci tradit quòd non dicitur quis talis quando non est natus talis tempore natiuitatis.

8. In glos. *Pœna*, ibi, *& nota quòd tria debet continere iuramentum, veritatem, iustitiam, & iudicium*, &c. Ita S. Thom. *2. 2. quæst. 89. art. 3.* Sot. *de Iust. & iur. lib. 8. quæst. 1. art. 3.* Couar. *in cap. quamuis pactum part. 1. §. 6. num. 4.* Couar *in max. cap. 12. num. 3.* Barthol. Medina *lib. 1. instruct. confess. cap. 14. §. 3.* Cardin. Tolet. *in sum. lib. 4. cap. 21.* Fr. Eman. *in sum. part. 1. cap. 191. num. 4. concl. 1.*

9. In glos. *His illud*, ibi, *non est dicendus sacerdotis filius, vel Regis, qui antequam esset pater sacerdos, vel Rex, natus est*, &c. Notatur ad hoc quòd filius Regis ille non dicitur, qui natus est ante adeptum à patre Regnum, vt per Bald. & Angel. *hic num. 2.* latè Bart. *in l. cùm satis, & ibi* Alex. *col. 3. C. de agricol. & cens. lib.* 10. & citatos per Gulielm. *in cap. Raynutius, verbo in eod. testamento in 1. num.* 200. *de testament.* Cremens. *sing.* 50. Cott. *in memorab. verbo primogenitus, vers. sed quid si Rex*, Tiraq. *de nobilit. cap. 15. num. 7. & de primog. quæst. 31. num. 1.* Didac. à Perez *in addit. ad Seguram in l. vnum ex familia, §. sed si fundum, num. 73. ff. de legat. 2. & in l. 3. verbo no gosen tit. 1. lib. 4. Ordin.* & vltra eos Barthol. Bellencin. *in repet. cap. cùm Ioannes num. 15. cum duobus seqq. de fide instrum.* refert alios Cald. Pereira *de nominat. emphyt. quæst. 13. num. 45. vers. nec abs re.* Et secundum hanc sententiam Herodot. *lib. 7.* Iustin. *lib. 11. de bellis externis*, Plutarch. *in Artaxerxe*. Nauel. *p. 1. generat. 53.* Marc. Anton. Sabell. *lib. 1. Æneid. 3.* & ex nostris Roder. Xuar. *in l. quoniam in prioribus limit. 11. num. 22. C. de inoff. testam.* Petr. Herod. *lib. 5. Decret. tit. 13. cap.* 4. scribunt quòd cum in Persia orta esset controuersia inter Artamenem & Xerxem Darij filios de Persici Regni successione, fortè tunc ibi adfuisse Demaratum Spartano Regno eiectum, dixisséque Spartanorum institutis filium post adeptum à patre Regnum alteri antegenito præferri, atque ob eam causam Xerxi Regnum adiudicatum fuisse; quod etiam Guicciardinus *lib. 2. histor.* valuisse scribit in contentione de Mediolanensi Ducatu inter Ludouicum, & Galeatium fratres, quorum hic ante adeptum à patre Ducatum, ille post adeptum natus fuerat, quod etiam retulit Rainald. Corsus *lib. 3. indagat. iuris cap. 6.* Hanc eandem hæsitationem tradit Ioannes Autpachus *epist. lib. 2. epist. 2.* nuper tractatam fuisse inter Alphonsum, & Aloysium illostrissimi Herculis Ducis Ferrariensis filios, quorum primus, nempe Alphonsus auo adhuc viuente fuit natus, & sic eo tempore, quo pater adhuc non erat Dux; secundus verò Aloysius patre iam tunc Ducatum obtinente, qua ratione is se præualere dicebat. Verùm tametsi res quondam fuerit controuersa, & hæc quæstio tunc in vtramque partem disputabilis esset, modò iam consuetudine est receptum vt in Regnis, & maioratibus maximè Hispaniæ, vltimo possessori maior natu, etiamsi natus sit ante obtentum à tali vltimo possessore id Regnum, seu maioratum, præferatur nato post huiusmodi Regnum, seu maioratum obtentum, vt per Couar. *lib. 2. var. cap. 8. num 5. vers. tertio*, Anton. Gom. *l. 40. Tauri num. 67. ad fin.* Molin. *de primog. lib. 1. cap. 1. num. 3.* alter Molin. Theolog. *de Iustit. tom. 3. disput. 624 num. 1. vers. porrò in maioratibus.*

SVMMARIVM.

1 *Nuptias contrahunt, intercedentibus instrumentis dotalibus, dignitatibus maximis decorati, exceptis barbaris Rom. Imperio subiectis.*

2 *Constitutiones & leges de matrimonij quoad natalium restitutionem, & circa nuptias coniugum qualitate disparium referenda ad coniugia tempore Imperij Honorij & Theodosij contracta.*

3 *Nuptiæ contrahi possunt per nobiles & in dignitate constitutos, instrumentis dotalibus interuenientibus, cum concubinis, & scortis.*

4 *Matrimonium contrahere non posse maximis dignitatibus decoratos, vsque ad illustres, sine instrumentis dotalibus.*

AVTH. Maximis decorati.

Dignitatibus maximis decorati, exceptis barbaris 1
Romano Imperio subiectis, nuptias interce-
dentibus instrumentis dotalibus contrahunt. Con- 2
stitutiones & leges de matrimoniis quoad natalium restitutionem, & circa nuptias coniugum qualitate disparium referendæ ad coniugia tempore imperij Honorij & Theodosij contracta. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

Vide Boër. *decis. 264. num. 7.* vbi per hunc text. 3
tenet

tenet quòd cum concubinis, & scortis mulieribus nuptiæ contrahi possunt per nobiles & in dignitate constitutos, instrumentis dotalibus interuenientibus.
4 Tiraq. *de nobilit. cap. 37. num. 19.* vbi ex hoc text. colligit quòd maximis dignitatibus decorati vsque ad illustres non possunt contrahere matrimonium sine instrumentis dotalibus. Ioseph. Ludou. Perus. *decis. 99. num. 9. part. 2.*

SVMMARIVM.

1 *Nuptiarum conditio per ipsum actum impletur, non per potentiam.*
2 *Nuptiarum vbi fit mentio, non sufficit nubilis ætas, sed matrimonij contractus perfectus requiritur.*
3 *Nuptiarum tempus intelligitur de die, quo nuptiæ celebrantur.*
4 *in Relicto quando adiecta est dies incerta, scil. nuptiarum, dictum relictum censetur conditionale.*
5 *Nuptiarum festiuitas intelligitur quando matrimonium per verba de præsenti fuit contractum, & mulier ad viri domum traducta, etsi nondum viri cubiculum ingressa sit.*
6 *Maritus & sponsus differunt.*
7 *Ætas requisita ad matrimonium validè ineundum, est pubertas.*

L. Sancimus. XXIV.

Idem A. ad Senatum.

1 CONditio nuptiarum impletur per actum ipsum,
2 non per potentiam. Vbi fit mentio nuptiarum, non sufficit nubilis ætas, sed matrimonij contractus
3 perfectus requiritur. Tempus nuptiarum intelligitur de die, quo nuptiæ celebrantur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* Aloys. Leo *super 5. fol. 52. verso.*

4 *Conditionem esse adimpletam*, &c.] Notatur ad hoc quòd quando est in relicto adiecta dies omnino incerta, scilicet nuptiarum, dictum relictum censetur conditionale, vt per Alexand. *cons. 55. num. 1. lib. 2.*

5 *Nisi ipsa nuptiarum accedat festiuitas*, &c.] Notatur ad hoc quòd nuptiarum festiuitas intelligitur quando matrimonium per verba de præsenti fuit contractum, & mulier ad viri domum traducta, etsi nondum viri cubiculum ingressa sit, vt per Bart. *in l. Titio centum, §. fin. num. 7. ff. de condit. & demonstrat.* Duaren. *in prœl. ad tit. soluto matrim tract. de nupt. cap. 2. in princ.* Barnab. Brisson. *in comment. de ritu nuptiarum.* Ranchin *part. 4. concl. 73. cum seq.* Menoch. *de præsumpt. lib. 4. præs. 147. n. 5.*

6 Notatur etiam ad hoc quòd aliud est maritus, aliud sponsus, vt per Tiraq. *de iure mariti gloss. 2. num. 19.* Et ideo omnia iura loquentia de matrimonio, & de marito, & de vxore, accipienda sunt quando matrimonium per verba de præsenti contractum est, ex sententia Couar. *de sponsalib. part. 2. cap. 1. in initio num. 1.* Gutier. *de iuram. confirm. part. 1. cap. 51. num. 2.* Matiens. *l. fin. gloss. 6. num. 1. tit. 2. lib. 5. noua Recopil.* Sed hac in re placet distinctio Sanch. *de matrim. lib. 1. disp. 1. num 3.* inter materiam fauorabilem, odiosam, aut indifferentem, itaut in materia fauorabili veniant sponsalia & sponsa matrimonij, seu mariti appellatione: in odiosa verò nomine mariti, vxoris, vel matrimonij non veniunt sponsalia contracta per verba de præsenti, nec sponsi ipsi de præsenti ante consummationem: in materia denique indifferenti veniant qui contraxerunt per verba de præsenti, siue consummauerint matrimonium, siue non, non autem comprehenduntur sponsi de futuro.

In quo nuptiarum ætas, &c.] Notatur ad hoc quòd 7
ætas requisita ad matrimonium validè ineundum est pubertas, nempe annus duodecimus in fœminis, in viro autem annus decimusquartus, vt per Sanch. *de matrimon. lib. 7. disput. 104. a princip.* vbi latè explicat.

SVMMARIVM.

1 *Filij furiosorum, & dementium, matrimonia sine parentum consensu contrahentes, donationem propter nuptias, & dotem auctoritate paterni curatoris constituunt.*
2 *Afflictæ personæ expensarum detrimento non prægrauandæ.*
3 *in Vxore maior, quàm in viro exigitur castitas.*
4 *Mente captus, & furiosus vtplurimum à pari procedunt, differunt autem vt num. 5.*
6 *Furiosus à mente distinguitur.*
7 *Dementia quo pacto probetur, & per quos actus inducatur.*
8 *stante statuto quòd Filius non possit contrahere sine consensu patris, si pater fuerit furiosus, auctoritas iudicis adhibenda est.*
9 *Vxor vbi esset furiosa, non poterit maritus alienare immobilia, quorum dimidia pars est vxoris, nisi causa cognitâ id ei permittatur per iudicem.*
10 *ad Nuptias liberorum furiosi & dementis conuocari debent qui ex eo genere sunt nobiliores.*
11 *Salarium non debet peti à miseris & egenis.*
12 *Consensus alicuius desideratus vbi nequit interuenire, illius loco decretum, siue auctoritas iudicis sufficit.*

L. Si furiosi. XXV.

Idem A. Iuliano P.P.

FIlij furiosorum & dementium matrimonia sine 1
parentum consensu contrahentes donationem propter nuptias, & dotem auctoritate paterni curatoris constituunt. Afflictæ personæ expensarum de- 2
trimento non prægrauandæ. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Et quidem filiam, &c.] Notatur ad hoc quòd ma- 3
ior castitas exigitur in vxore, quàm in viro, vt per Tiraq. *in l. 1. connub. gloss. 1. part. 1. num. 45. vers. hoc idem.*

Quasi exemplo mente capti & furiosi, &c.] Ergo 4
mente captus, & furiosus vtplurimum à pari procedunt, vt per Menoch. *cons. 82. num. 196.* Mascard. *de probat. conclus. 1049. num. 2.* Propriè autem loquen- 5
do differunt, cùm furiosus propriè sit ille, qui est cum rabie euidentis furoris, mente captus verò dicatur, cui deficit mens, & consilium animi, nullum tamen ostendens furorem, vt per Alex. *cons. 54. num. 1. lib. 1.* Menoch. *d. cons. 82. num. 195.* Mascard. *d. concl. 1049. num. 1.*

Vt non solùm dementis, sed etiam furiosi, &c] Ergo 6
furiosus à demente distinguitur, vt per Anton. Gom. *lib. 3. Tauri num. 7.* Menoch. *de præsumpt. lib. 6. præs. 45. num. 16.* Dementia quo pacto probetur, & per quos 7
actus inducatur, vide Mascard. *de probat. concl. 503. per tot.*

Æstima

8 *Æstimatione tamen in hac vrbe excellentissimi Præsidis*, &c.] Notatur ad hoc quòd stante statuto quòd
filius non possit contrahere sine consensu patris, si
pater fuerit furiosus, est adhibenda auctoritas iudicis, quæ consensum patris suppleat, vt per Tiraq. *de*
9 *iure mariti gloss.*8.*num.*32. Hinc etiam vbi esset vxor
furiosa, non poterit maritus alienare immobilia, quorum vxor habet dimidiam partem, nisi causa cognita
id ei per iudicem permittatur, vt per D.Barbos.*in l.*2.
§.*fin.n.*26.*ff.solut.matr.*

10 *Qui ex genere eorum nobiliores sunt*, &c.] Notatur ad hoc qoòd ad nuptias liberorum furiosi & dementis conuocari debent qui ex eo genere nobiliores sunt, cùm iura præsumant eos honestiùs se in ea re habituros, magisque consulturos commodo, & honori eorum, de quorum nuptiis tractatur, vt per Tiraq.*de nobilit.cap.*20 *num.*25.

11 *Sed gratis*, &c.] Ergo pro miseris, & egenis salarium peti non debet, vt per Tiraq. *de nobilit.cap.*29. *num.*39.

12 In gloss. *Quam moderationem*, *fin.*ibi, *vel aliter dic quòd prædicta fiant auctore Prætore, vel iudice*, &c. Notatur ad hoc quòd vbi interuenire non potest desideratus alicuius consensus, loco illius decretum, siue auctoritas iudicis sufficit, vt per Alex. *in l.*1.*ff.de auctor. tut.* Tiraquel. *de iure mariti gloss.*8.*num.*122. vbi ante *num.*16. per hanc gloss. tenet quòd in casu statuti requirentis consensum propinquorum in contractibus minorum, iudex debet auctoritatem interponere, nullis existentibus propinquis.

SVMMARIVM.

1 *Alumnam ducere licet quam quis filiæ loco non educauit.*
2 *ex sacrosancto Baptismate leuatam ob copulationem animarum, & paternam affectionem præsumptam, vxorem ducere est prohibitum.*
3 *Nutritores & nutrices non sunt patres, aut matres propriè, ac merè naturales, sed vicem patrum tantum, atque matrum obtinent.*
4 *Nutrix & alumnus aliis sanguine coniunctis æquiparantur, & dicuntur esse de familia.*
5 *Patrum appellatione venire nutritores.*

L. Si quis alumnam. XXVI.

Idem A. Iuliano P.P.

1 ALumnam, quam quis filiæ loco non educauit,
2 ducere licet. Leuatam ex sacrosancto Baptismate ob copulationem animarum, & paternam affectionem præsumptam vxorem ducere est prohibitum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.*1.*num.*1.*sup. hoc tit.*

3 *Nec enim homo sic impius inuenietur*, &c.] Notatur
ad hoc quòd nutritores, & nutrices non patres sunt,
aut matres propriè, ac merè naturales, sed tantùm vicem patrum, matrúmque obtinent, vt per Tiraq. *in l.si
vnquam, verbo susceperit liberos n.*54. *C. de reuocand.*
4 *donat.* vbi *num.*53. ex Angel. Aretin. per hunc text. tradit quòd nutrix & alumnus æquiparantur aliis coniunctis sanguine. & dicuntur esse de familia, Ioann. de
5 Torres *in Philosophia morali Principum lib.*4.*cap.*4.
*cap.*8.*pag.mihi* 255. vbi appellatione patrum nutritores venire dicit, refero ego ipse *in votis nouissim. decision.* 1. *voto* 1. *num.*43.

A sacrosancto suscepit Baptismate, &c.] Super hoc adest noua dispositio Concil. Trident. *sess.*24. *de reform. matrim. cap.* 2. ibi, *Statuit* (scilicet sancta Synodus) *vt vnus tantùm siue vir, siue mulier iuxta sacrorum Canonum instituta, vel ad summum vnus, & vna baptizatum de Baptismo suscipiant; inter quos ac baptizatum ipsum, & illius patrem ac matrem, necnon inter baptizantem ac baptizatum, baptizatique patrem ac matrem tantùm spiritualis cognatio contrahatur*, &c. quam Tridentini Concilij decisionem multis exornaui *in collectan. ad ipsum*, *& de officio & potest. Parochi cap....* Vnde cùm matrimonium sit prohibitum inter cognatos cognatione huiusmodi spirituali, inter eos carnalis cognitio facit incestum, vt per Petr. Greg. *syntagm. iuris lib.*9.*cap.*11.*num.*18. Menoch. *de arbitr. casu* 502.*n.*27. *&* 28. Petr. Caball. *resol. crim. casu* 200. *à num.* 67. Farin. *in praxi quæst.* 149.*num.*48.

SVMMARIVM.

1 *Legis Iuliæ, & Papiæ prohibitio cessat quoad prohibitiones ætatis* 50. *aut* 60. *annorum in contrahendis nuptiis.*
2 *Sexagenariis vxorem ducere lege Poppea interdictum. Sed abrogata hæc lex à Claudio Cæsare, quem sequutus est Iustinianus in præsenti, num.* 3.
4 *Sexaginta annorum matrimonium contrahere permittitur.*
5 *Senes etiam decrepitos capaces esse matrimonij, si nullo alio impedimento præter senectutem laborent.*

L Sancimus. XXVII.

Idem A. Ioanni P.P.

LEgis Iuliæ, & Papiæ prohibitio quoad prohibitiones ætatis 50. aut 60. annorum in nuptiis contrahendis cessat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.*1. *num.* 1. *suprà hoc tit.* 1

Lege Papia Poppea (ita enim legendum est, non 2
Pompeia) à Tiberio Cæsare cautum est ne sexagenarij
vxorem ducerent tanquam ad generandum minimè
idonei; quam tamen legem tanquam iniquam pri- 3
mus omnium abrogauit Claudius Cæsar, & eum sequutus est Iustinianus *in præsenti*, vt per Tranquill. *in Claudio*, *cap.*13. Senec. *in libris moralis Philosophiæ*, Lactant. *lib.*1.*cap.*16. Alex. ab Alexandro *lib.* 4. *dierum genial. cap.*22. Conan. *comment. iuris lib.* 8. *cap.* 1. *à princ.* Tiraq. *l.*6. *connub. gloss.*1. *part.*6. *num.*20. Menoch. *de arbitr. casu* 58. *num.*10. *& casu* 89. *num.*57. vbi subdit quòd intelligitur quoad causam matrimonij, non quoad generandi potentiam.

Notatur ad hoc quòd senex qui habet sexaginta 4
annos, potest contrahere matrimonium, vt per Greg. Lop. *l.*2. *gloss.*1. *tit.*20 *part.* 2. *& l.* 3. *gloss.*4. *tit.* 2. *part.*4. Anton. Gom. *l.*9. *Tauri num.* 57. *vers. secundò facit*, Couar. *de sponsal. part.*2. *cap.*8.§.2. *num.*11. D. Barbos. *in l.*1. *ff. soluto matr. part.*1. *num.* 96. Sanch. *de matrim. lib.*7. *disput.*91. *num.* 19. vbi reddit rationem, quia etsi senes destituantur propinqua & expedita generandi facultate, est enim in eis veluti suspensum exercitium potentiæ generandi, possunt tamen habere perfectum actum coniugalem, veréque intra vas seminare: quod ad matrimonij firmitatem sufficit.

Et quamuis Anton. Gom. *citato loco* id intelligat 5
quando senex non sit constitutus in postrema, & decrepita ætate, aliter quòd impossibile sit generare, & hanc sententiam non esse improbabilem dicat Henriq. *in sum. lib.*12. *de matrim. cap.* 7. *num.* 3. *in*

commento

commento lit. X. tamen dicendum eſt ſenes etiam decrepitos capaces eſſe matrimonij ſi nullo alio impedimento præter ſenectutem laborent, nam vſus Eccleſiæ nullos ſenes à matrimonio ineundo reiicientis comprobat. IraCon. *d. cap.*8. *§.*2. *verſ.* 9. Duen. *regul.* 350.*limit.*1. Matienſ.*l.*10. *gloſſ.*3.*num.*4.*tit.*8.*lib.*5.*nona Recop.* D. Barboſ.*d.l.*1.*part.*1.*num.*94.Sanch.*d.lib.*7.*diſp.*92.*num.*20.vbi *num.*21. cum D. Barboſ. *num.* 97. hoc in fœmina quantumcunque vetula certum eſſe ait,& *num.*24.cum eod.D.Barboſ.*d.loco num.*94 ac aliis, quos ſequitur, reſoluit ſenem adeò exhauſtum, vt omnino impotens ſit ad copulam habendam, nec iudicio Medicorum iuuari arte poſſit, vel ſi poſſet quidem coire, non tamen ſeminare intra vas, eſſe matrimonij incapacem.

S V M M A R I V M.

1 *Dignitas & felicitas ſuperueniens communis eſt, neque diſſoluendi connuby anſam præbet.*
2 *Vxores maritorum dignitatem participant, & n.* 3.
4 *ex vna Radice quando multiplex vitium naſcitur, conſequens eſt vt eadem lege tollatur. fructus non produci radice infecta, num.* 5.

L. Si libertam. XXVIII.& vlt.

Idem A. Ioanni P.P.

1 DIgnitas & felicitas ſuperueniens inter coniuges communis eſt, neque diſſoluendi connubij anſam præbet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*num.*1.*ſupr.hoc tit.*

2 Notatur ad hoc quòd vxores maritorum dignitatem participant, vt per Tiraquell. *de nobilit. cap.* 18. *num.* 1. & 15. Ioan. Garc. *de nobilit. gloſſ.* 1. §. 1. *ſub num.* 44. Azeued. *l.* 9. *num.* 3. *cum ſeq. tit.* 11. *lib.* 2. *noua Recop.* D. Barboſ. *in l. quia tale ex num.* 23. *ff. ſoluto matrim.* D. Ioan. Solorzan. Pereira in Indiarum Conſilio ſenator meritiſſimus *de parricidy crimine lib.* 2. *cap.* 53. vbi de mutuo coniugum amore, pari fortuna, reuerentia, æqualitate & pœna agit, qui huc ſpectare rectè arbitratur ſolemnem illam formulam, qua ex veteri Romanorum more ſponſas introducentes iubebant dicere. *Vbi tu Caius, ego Caia.* quaſi cum viro paciſceretur vxor omnia inter eos communia eſſe debere.

3 Vnde vxores Senatorum, Doctorum, officialiúmque Regiæ domus maritorum nobilitatibus gaudere expreſsè cauetur *l. Hiſpan.*18.*tit.*14.*lib.*6. *noue Recop.* Bernard.*regul.*785.Otalor.*de nobilit.part.*4.*cap.*8.Mieres *de maioratu part.*1.*quæſt.*51.*num.*34.D. Barboſ.*in d. l.quia tale,num.*23.*cum ſeqq.*

4 *Cùm enim ex vna radice*, &c.] Notatur ad hoc quòd quando ex vna radice multiplex vitium naſcitur, conſequens eſt vt eadem lege tollatur, vt per Gonzal. *ad reg.*8. *Cancel gloſſ.*34.*num.*95. vbi *num.*96.
5 hinc dicit quòd ex infecta radice fructus non producentur.

De inceſtis, & inutilibus nuptiis.

Tit. V.

NCESTÆ *nuptiæ* ſunt vel iure gentium, quæ nefariæ vocantur, nempe inter parentes & liberos, nec non inter eos affines, qui parentum & liberorum loco ſunt, vt ſocerum & nurum, ſocrum & generum, vitricum & priuignam, nouercam & priuignum: vel iure ciuili, id eſt, inter cognatos tranſuerſales, & ſimiles affines. Reliquæ ſunt *inutiles*, non inceſtæ, vt inter tutorem & pupillam, de quibus *tit. ſeq.* Scripſerunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVeſembec. De materia vide *l. Hiſpan.tit.*3.& 13.*part.*4. Conan.*comment.iuris lib.*8.*cap.*5.& 6.Auend.*in diction. verbo inceſto ſol.*160.Suar. Don.à Fina,Fichard.& alios *tom* 1.*commun.opinion.lib.*5.*tit.*3.*pag.*708.*cum ſeqq.* Cou.*lib.*3.*var.cap.*3.*num.*2. Peregr. *de iure fiſci lib.*5.*tit.*1. *num.* 12. *cum ſeqq.* Petr. Gregor. *ſyntagm.iuris part.*2. *lib.*9. *cap.*11. *num.*2. *cum ſeqq.* vbi cum gloſſ. in hac rub. dicit quòd poſſunt dici omnes nuptiæ, quæ legitimæ non ſunt, inceſtæ. Regner. Sixtin.*de Regalib.cap.*13. Alexand. Trentacinq.*variar. reſolut.lib.*3.*tit.de matrimon.reſol.*4. vbi latè de inceſtis nuptiis. Farinac.*in praxi crimin. tit. de delictis carnis quæſt.*149.*num.*121. *cum ſeqq.* vbi de pœnis inceſtarum nuptiarum.

Qui dicatur inceſtis, & quis filius inceſtuoſus? vide Vincent.de Franchis *dec.*27. & 28.Surd.*de aliment. tit.*5.*quæſt.*7.*num.*41.*cum ſeqq.* Cald.Pereira *de nominat. emphyt.quæſt.*19.*num.*50.*cum ſeqq.*

S V M M A R I V M.

1 *Vxor patroni liberta non poteſt inuito patrono diuertere, & cum alia contrahere nuptias.*

L. Liberta. I.

Imp. ALEXAND. A. *Amphigeno.*

LIberta vxor patroni non poteſt inuito patrono diuertere, & cum alio nuptias contrahere. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart Salicet. Butrig. Angel. Fulgoſ.Bald.Caſtr. Cuiac. Sichard. Aloyſ. Leo *ſuper* 5.*fol.* 53.Sebaſt.Næui.remiſſiuè Caſal *in annot.*& Ximen.*in concordant.* 1

S V M M A R I V M.

1 *Vxores binas nemo ſimul habeat in Imperio Romano citra pœnam infamia, & num.* 2. 3. 4. *pœna ducentis duas ſimul vxores arbitraria iuxta facti & perſonarum qualitatem, num.* 5.
6 *Vxores binas ducendi prohibitio locum habet etiam in ducente vnam ſponſam, & aliam vxorem, vel etiam duas ſponſas.*

L. Neminem. II.

Impp. DIOCLET. & MAXIM. A A. *Sebaſtianæ.*

BInas vxores nemo ſimul in Imperio Romano habeat citra infamiæ pœnam. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.*1.*num.*1.*ſupr.hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt Conan. *comment.iuris lib.*8.*cap.*6.*num.*8.Duaren. *in prælud. tit. ſoluto matrim. tract. de nupt. cap.* 3. *pag.* 7. Anton. Gom. *l.*80. *Tauri num.*27. Clar. §. *fornicatio num.* 31. Paul. Ghirland. *de pœn. omnif. coitus quæſt.* 14. *num.* 4. *verſ. de iure autem ciuili eſt infamis ipſo iure*, Bermond. *de publicis concubin. in verbo nemimus omnes laicos num.* 2. Arnald. Albert.*de agnoſcendis* 2

dis assert. Cathol. & haret. quaest. 23. *num.* 9. Couarr. *de sponsalib. part.* 2. *cap.* 7. §. 3. *num.* 6. Viui. *opin.* 1057. *num.* 1. Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 6. *c.* 2. *num.* 12. Menoch. *cons.* 16. *in fine*, *& de arbitrar. casu* 420. *num.* 96. Salzed. *ad Bernard. in pract. cap.* 80. *lit. B. vers. punitur deinde*, Caball. *resolut. crimin. casu* 98. *num.* 29. Cardos. *in praxi iudicum, verbo Sacramentum matrimonij num,* 34 Farin. *in praxi crimin. tit. de delictis carnis quaest.* 140. *num.* 15. Cald. Pereira *post quaest. forens. in comment. ad §. soror, Instit. de inoff. testam. num.* 44. *vers. secun-*
3 *de etiam nubens*: qui omnes per hunc text. tenent quòd infamis est ipso iure, qui duas simul habet vxores.

4 *Binas vxores habere*, &c.] Notatur ad hoc quòd de iure etiam Ciuili interdictum vnicuique est duas simul habere vxores, vt per Anton. Gom. *d. l.* 80. *Tauri num.* 27. Arnald. Albertin. *de agnosc. assert. Cathol. quaest.* 23. *num.* 34. Menoch. *d. casu* 420. *num.* 29. *cum seqq.* Caball. *d. casu* 98. *num.* 1. Farin. *d. quaest.* 140. *num.* 1. latè Sanch. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 80. *per tot.* vbi disputat an secundae nuptiae primis non dissolutis, sed consistentibus, sint iure naturae interdictae, atque irritae?

5 *Quam rem competens iudex inultam esse non patietur.*] Ergo enim poena ducentis duas simul vxores est arbitraria iuxta facti & personarum qualitatem, de quo Salzed. *in d. pract. c.* 80. *lit. B. vers. & poena*, vbi quòd iudices ecclesiastici pro isto crimine imponunt publicam ignominiam, & in his Regnis frequentissimè rei ante portas Ecclesiae in scala ignominiosè collocantur, & *in vers. ab Inquisitoribus autem*, subdit ab Inquisitoribus fidei crimen hoc perpetrantes fustigatos ad temporalem relegationem, & quandoque ad triremes condemnatos extitisse, si viri plebij fuerint; si verò nobiles alia iusta poena mulctatos. Menoch. *d. casu* 420. *num.* 113. vbi generaliter dicit iure Pontificio illum, qui habuit duas vxores, publica ignominia puniri. Caball. *d. casu* 98. *num.* 11. *cum seq.* vbi quòd vidit isto casu impositam poenam triremium quandoque ad longum tempus, quandoque ad minus, iuxta facti & personarum qualitatem, & *num.* 27. testatur in Hetruria seruari quòd vir plures habens vxores sedens super asinum mitratus per ciuitatem fustigatur cum duabus, seu pluribus conocchiis, iuxta numerum vxorum, quas duxit, à quibus conocchiis fuso fila ducuntur: mulier autem quae plures viros accepit, totidem bireta super capite defert, & pariter super asino publice fustigatur, Farin. *d. quaest.* 140. *ex num.* 3. *cum seqq.* Apud Hispanos Castellanos *in l. fin. tit.* 17. *part.* 7. qui bis contraxit matrimonium punitur in exilio quinque annorum, & insuper confiscantur sibi omnia bona, quae habebat in illo oppido, vel loco, vbi tale matrimonium secundum contraxit, & non extantibus filiis, vel nepotibus, quibus bona applicentur, medietas applicatur parti, quae damnum passa fuit ignoranter, & alia medietas fisco: & si ambo scienter contraxerunt praedictum matrimonium, puniuntur poena praedicti exilij, & in confiscatione bonorum, quae habebant in illo loco, & non extantibus filiis, vel nepotibus, applicantur fisco, *& l.* 3. *tit.* 1. *lib.* 5. *Ordin. & l.* 6. *tit.* 15. *lib.* 8. *etiam Ordin.* vbi quòd huic debet etiam sibi publicè imponi signum in fronte ad instar litterae Q *& l.* 8. *tit.* 20. *lib.* 8. *noua Recop.* vbi commutantur praefatae poenae in publicam ignominiam, & poenam triremium per decem annos. Apud nostros Lusitanos per Ordin. Reg. *lib.* 5. *tit.* 19. *in princip.* poena capitis & mortis naturalis imponitur.

Quia matrimonium contrahentes simul cum duabus vxoribus videntur malè sentire de Sacramento, ideo contra eos tanquam contra suspectos de haeresi procedunt Inquisitores contra haereticam prauitatem? Ita Cou. *de sponsal. p.* 2. *cap.* 7. §. 4. *num.* 6. *vers. suspectus etiam*, latè Arnald. Albertin. *d. quaest.* 25. *ex num.* 49. *cum multis seqq.* Simanch. *de cathol. instit. cap.* 40. *num.* 3. Nau. *cons.* 1. *num.* 8. *de haret.* Perez *ad leg. ord. tit.* 1. *lib.* 5. *pag.* 44. *in fin.* Menoch. *d. casu* 420. *num.* 114. *& de praesumpt. lib.* 5. *praes.* 6. *num.* 37. Azeued. *l.* 5. *num.* 3. *tit.* 1. *lib.* 5. *noua Recop.* Henriq. *in sum. lib.* 11. *cap.* 2. *num.* 3. *& lib.* 12. *cap.* 6. *num.* 4. Farin. *d. quaest.* 140. *num.* 24.

In gloss. *Binas vxores.* ibi, *vel sponsas*, &c. Notatur ad hoc quòd prohibitio ducendi duas vxores 6
locum habet etiam in ducente vnam sponsam, & aliam vxorem, vel etiam duas sponsas, quia vtroque casu habet locum poena infamiae, vt per Bermond. *d. verbo monemus omnes laicos num.* 2. *vers. & idem dicit ibi glos.* Arnald. Albertin. *d. quaest.* 23. *num.* 10. *in fine*, Caball. *d. resol. crimin. casu* 98. *num.* 32. Farin. *d. quaest.* 140. *num.* 27.

SVMMARIVM.

1 *cum Ancillis domini quondam, praesertim Decuriones, non contrahebant matrimonia, & liberi nati sequebantur conditionem matris, & fiebant serui. abrogatum hoc per leges Pontificias, num.* 7.

2 *Decurio cum ancilla matrimonium contrahens, quondam in insulam relegabatur, ancilla autem detrudebatur in metallum.*

3 *Actores & procuratores criminalium processuum scienter negligentes criminum delationem, & accusationem, metalli poenam metuant.*

4 *Dominus feudi nuptiis incestuosis, & inutilibus indulgens, easque non puniens, fundi & mancipiorum rusticorum patiatur confiscationem.*

5 *in ciuitate celans & permittens fieri incestas ac inutiles Nuptias pro bonorum dimidia confiscationem patiatur.*

6 *Serui attento iure Ciuili iustum matrimonium contrahere nequeunt.*

8 *Filij quoad seruitutem sequuntur conditionem matris seruae, & non patris liberi. Valet consuetudo, si alicubi legitimè praescripta sit, n.* 9.

10 *Propinquorum appellatione qui comprehendantur, remissiuè.*

11 *Connubium & coniugium idem sunt.*

12 *Matrimonium nuncupari solet, Matrimonium, nuptia, connubium, & coniugium.*

13 *Connubij etymon.*

L. Cùm ancillis. III.

Imp. CONSTANT. A. *Patrocho.*

CVm ancillis domini quondam, praesertim De- 1
curiones, non contrahebant matrimonia, & liberi nati sequebantur conditionem matris, & fiebant serui. *in princip.* Decurio cum ancilla contra- 2
hens matrimonium, quondam in insulam relegabatur, ancilla autem in metallum detrudebatur, poena requirit cognitionem, & sententiam iudicis, *vers. si enim Decurio.* Actores & procuratores criminalium proces- 3
suum scienter negligentes criminum delationem, & accusationem, metalli poenam metuant, *vers. Quod si actores.* Dominus feudi nuptiis incestuosis, & inu-
tilibus indulgens, easque non puniens, fundi & 4
mancipiorum

mancipiorum ruſticorum patiatur confiſcationem. In ciuitate celans & permittens fieri inceſtas ac inutiles
5 nuptias, pro bonorum dimidia confiſcationem patiatur, *verſ. ſi verò.* Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. n. 1. ſupr. hoc tit.*

6 *Cum ancillis non poteſt eſſe connubium,* &c.] Notatur ad hoc quòd ſerui iure ciuili attento iuſtum matrimonium contrahere nequeunt, vt per Azot *inſtitutionum moralium part. 2. lib. 2. cap. 6. quæſ. 10. in princ.* Alexand. Trentacinq. *variarum reſolut. lib. 1. tit. de legitimat. reſolut. 1. num. 10.* Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo ſine curatore, num. 98. verſ. rurſus.*
7 Dum hic text. prohibet ducere ancillas, ne filij, qui ventrem ſequuntur, quoad ſeruitutem ſerui naſcerentur, abrogatur per leges Pontificias, vt aduertunt Rebell. *de obligat. iuſtit. part. 2. lib. 3. quæſt. 3. num. 1. in fine.* Cardoſ. *in praxi iudicum, verbo ſacramentum matrimonij num. 66.* vbi notat ius Canonicum inter ſeruum & liberam approbare matrimonium *in cap. 1. & cap. ſi quis ancillam, cap. ſi quis ingenuus, & cap. ſi fœmina 29. quæſt. 2.* cum multis aliis. latè Sanchez *de matrim. lib. 7. diſp. 19 cum ſeqq.*

8 *Nam ex huiuſmodi contubernio ſerui naſcuntur,* &c.] Notatur ad hoc quòd filij quoad ſeruitutem ſequuntur conditionem matris ſeruæ, & non patris liberi, vt per Anton. Gom. *ad l. 79. Tauri num. 6.* Pichard. *de nobilit. communicat. num. 12.* Sanchez *d. lib. 7.*
9 *diſput. 24. num. 5.* vbi *num. 9.* ſubdit valere conſuetudinem, ſi alicubi legitimè præſcripta ſit, vt ſi filius non matris, ſed patris, aut vtriuſque parentis ſeruitutem ſequatur, itaut ſi vel ſolus pater ſeruus ſit, proles ſeruituti ſubdatur, vel ad id deſiderari vtrumque parentem eſſe mancipium, & *num. 10.* tenet quòd ſufficit tempore conceptionis, aut natiuitatis, aut medio tempore matrem liberam fuiſſe, vt partus libertate gaudeat, vt ſi ancilla prægnante ſit manumiſſa, deindeque ante partum in ſeruitutem redacta, proles nata libera erit, ob libertatem matris medio illo tempore comparatam, ex §. *ſed & ſi quis, Inſtit. de ingen.* vbi *num. 1.* intelligit quando ex vi natalium & ſtatus matris eſt futura ſoboles libera, aut ſeruituti ſubdita.

10 *Vel etiam propinquos,* &c.] Propinquorum appellatione qui comprehendantur, vide citatos per me *de appellatiua verborum vtriuſque iuris ſignif. appell. 224. per tot.*

11 In gloſſ. *Connubium.* ibi, *connubium & coniugium idem ſunt.* Vide Sanchez *de matrim. in proœm. num. 4.*
12 vbi ait quatuor eſſe ſynonyma, quibus matrimonium nuncupari ſolet, matrimonium, nuptiæ, connubium,
13 coniugium: & ait connubium ab obnubendo, ſeu velando dictum; quia quaſi nube obtegitur virgo velamine quodam dum benedicitur.

SVMMARIVM.

1 *Nuptias contrahentes contra præcepta legum, ſpe omni lucrorum nuptialium ſub titulo tam dotis, quam propter nuptias donationis priuantur per fiſcum.*
2 Mandata conſtitutionéſque, *intellige Principum ſecularium, & Eccleſiaſticorum.*
3 *Donationes factæ inter contrahentes inceſtas nuptias, & omnia alia nuptialia ab illis tanquam indignis auferuntur, & fiſco applicantur.*
4 *Nuptias prohibitas ſi quis contrahat errore acerrimo ductus, poteſt ſibi donatum retinere, ſecus ſi error non fuerit acerrimus, ſed ſupinus, & minus probabilis.*
5 *Error iuſtus & probabilis excuſat à pœna inceſtarum nuptiarum.*
6 *Ignorantia iuris non excuſat in totum, ſed ex parte. Excuſat fœminam contrahentem inceſtas nuptias prohibitas à iure ciuili poſitiuo tantum, non ſic à iure naturali, vel gentium, num. 7.*
8 *Ignorantia iniuſta, & non probabilis, non excuſat ab inceſtis nuptiis.*
9 *ex Matrimonio reprobato licèt ita contrahentes non conſequantur lucra nuptialia, vel aliquid ex donatione, excuſantur tamen ſi ſint minores beneficio ætatis.*
10 *Ignorantia affectata pro ſcientia habetur, & nihil prodeſt.*
11 *Ignorantia iuris, aut facti quando excuſet contrahentem inceſtas nuptias.*
12 *Impedimenti ſi vterque coniux fuit conſcius, tunc maritus priuatur dotario, & vxor dote, & acquiruntur fiſco. Si verò ſolus coniux conſcius nullitatis ignoranti coniugi aliquid legauit, valet legatum, num. 13. ſi mulier ſciuit impedimentum, maritus autem ignorauit, vtique mulier incidet in pœnas legis, num. 14. ſi ambo ignorantes impedimentum, contraxerunt inceſtas nuptias, non patientur dictas pœnas, ſed quod quilibet dedit, repetere poteſt, num. 15. neque incidere in illas pœnas, ſiue vterque ignorauerit, ſiue vnus eorum, num. 16. non eſſe idem in acquiſitis à coniuge ignaro per aliud contractum inter viuos, ſed donatione acquiſita fiſco applicari, num. 17. at verò idem eſſe in legato, & quocunque contractu inter viuos, verior ſententia, num. 18.*
19 *Matrimonium ſi clam fuerit contractum in gradu prohibito, prætenſa ignorantia iuris contrahentes à pœnis inceſtarum nuptiarum non excuſat.*
20 *Clam aliquid facientes cenſentur habere malam fidem, nec ignorantiam, aut errorem allegare poſſunt.*
21 *Filius habitus in figura matrimonij ex parentibus, inter quos impedimentum erat canonicum, an & quando ſit legitimus, & num. 22.*

L. Qui contrà. IV.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *ad Andromach. Com. rer. priu.*

CONtra legum præcepta nuptias contrahentes ſpe omni lucrorum nuptialium ſub titulo tam dotis, quàm propter nuptias donationis priuantur per fiſcum: quam quidem pœnam confiſcationis bonorum non ſentiunt errore probabili nuptias prohibitas contrahentes dum comperto errore diſcedunt à prohibitis nuptiis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 2. ſuprà hoc tit.* 1

2 *Vel contra mandata, conſtitutionéſque,* &c.] Quamuis nonnulli exiſtimauerint procedere in contrahentibus inceſtas nuptias de iure ciuili, non ſecundùm prouiſionem iuris Canonici, ex quorum numero ſunt Boër. *deciſ. 263. num. 11.* Peregr. *de iure fiſc. lib. 5. tit. 1 num. 15.* Surd. *conſ. 304. num. 28.* Tu tamen textum intellige de mandatis & conſtitutionibus Principum ſecularium, & Eccleſiaſticorum, nam ante Iuſtinianum, imò ante Valentem, Theodoſium, & Arcadium Cæſares, auctores huius leg. iam Calixtus, Fabianus, & Iulius Romani Pontifices coniugia inter conſanguineos, & affines prohibuerunt, paulo latius, quàm per *cap. non debet, de conſang. & affinit.* prohibita fuerunt: conſtat enim Conſtantinum ma-

gno zelo Religionis Christianæ incestas nuptias prohibuisse, nondum à Romanis Imperatoribus vetitas auctore Sozomeno *lib. 1. eccles. histor. cap.* 8, sed etiam à summis Pontificibus Fabiano & Calixto ante ipsum damnatos, prout referunt Iacob. Cuiacius *lib. 7. obseruat.* 28. & Brisson. *in lib. de iure connubiorum*, Anton. Cont. *lib. 2. success. lect. cap.* 1. ergo dispositio huius text. debet intelligi de incestis nuptiis prohibitis per ius ciuile, ac per ius Canonicum; & ideo ita interpretatur textum *in præsenti*, Couarr. *de sponsal. part. 2. cap. 6. §. 8. à num. 30. cum seqq.* à quo desumpsit Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib. 3. tit. de matrim. resol. 4. num.* 8.

3 *Nihil ex eodem matrimonio*, &c.] Notatur ad hoc quòd donationes factæ inter contrahentes incestas nuptias, & omnia alia nuptibilia ab illis tanquam ab indignis auferuntur, & fisco applicantur, vt per Ghirland. *de pœn. omnif. coit. quæst. 2. num. 5. vers. puniuntur etiam*, Angel. *de malefic. in verbo che hai adulterato la mia donna, num. 67. vers. alia est per quam quis repellitur a lucro*, Roder. Xuar. *in tit. de las ganancias, num. 17. cum seqq. & num.* 22. Anton. Gom. *l. 50. Tauri num.* 55. Couarr. *d. part. 2. cap. 6. §. 8. num.* 23. Menoch. *de arbitr. casu* 502. *num.* 47. Pradil. *in summ. legum pœnal. part. 2. casu* 55. *num.* 2. Vincent. de Franchis *decis.* 52. *num.* 3. Farin. *in praxi crimin. tit. de delictis carnis quæst.* 149. *num.* 134. Molin. *de Iustit. tract. 2. disput.* 200. *num.* 9. vbi ait hunc textum loqui quando nuptiæ sunt, & quæ de iure ciuili erant nullæ, scienter à maioribus vigintiquinque annis celebratæ erant, aut postquam ad eam ætatem peruenerunt, matrimonium continuò non diremerunt, tunc enim quòd vnus coniugum ab altero vel donatione, vel contractu acceperat, amittebat fisco: secus autem si non affectato, sed iusto errore impedimenti contraxerant. nam tunc, qui bona si se eo pacto contrahebat, nihil omnino amittebat, de quo infra. Et quòd non solum d[...]s, sed alia bona contrahentium incestas nupti[...] con[...]scen[...]tur ipso iure, dicam latè *in collect. ad Auth. incest. infr. hoc eod. tit.*

4 *Qui aut errore acerrimo non affectato*, &c.] Notatur ad hoc quòd si quis acerrimo errore ductus contrahat prohibitas nuptias, potest sibi donatum retinere; secus si error non fuerit [...]imus, sed supinus, & minus probabilis, quia [...] donatum auferet, vt per D. Barbos. *in l. si cum dotem* 23. *§. fin. n.* 22. *cum seqq. ff. soluto matrim.* [...] *num.* 23 *cum gloss. verbo fisco in præsenti*, Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum §. 36. num. 7. ad finem.* Nouell. *de dote part. 11. in princ. n. 9. ad fin. & num. 15. versic. vnde secundum prædicta*, Coll. *in cap. si pater, part. 5. verbo vxorem, num. 7. ad finem, & num. 9. de testament. in* 6. & alios, tenet quòd acerrimo errore deceptus si contrahat nuptias prohibitas, potest retinere sibi donatum, non solum in eo sensu, vt fisc[...] non possit ab eo auferre, sed etiam neque ille, qui donauit.

5 Vnde error iustus & probabilis excusat à pœna incestarum nuptiarum, vt per Bermond. *de publicis concub. tit. de incestu, num.* 14. Cl[...] *in pract. §. incestus, num. 10. vers. excusatur incestus*, Viui. *opin.* 487. *num.* 8. Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 36. cap. 7. post num.* 2. Menoch. *de arbitr. casu* 502. *num.* 42. & *num.* 82 *cum seqq.* Farin. *d. quæst.* 149. *num.* 162. vbi *num.* 163. resol-
6 uit quòd ignorantia iuris non excusat in totum, sed in parte vt pœna minuatur & à *num.* 173. tenet quòd
7 ignorantia iuris excusat fœminam contrahentem incestas nuptias prohibitas à iure ciuili, positiuo tantùm, non sic à iure naturali, vel gentium, & *num.* 178. resoluit quòd quando vnus coniux est ignorans incestarum nuptiarum, aut in facto, aut in iure, alter verò sciens, tunc ignorans reputabitur pro ignorante, & sic excusabitur; sciens verò habebitur pro sciente, & non excusabitur, & *num.* 186. intelligit conclusionem principalem in incestu, commisso sub facie matrimonii, secus in commisso in fornicatione, & sine matrimonio, quia cùm tunc detur opera rei illicitæ, ideo tenetur quis de incestu, etiam quòd ignorauerit consanguinitatem, maximè quando quis carnaliter cognoscit consanguineam honestam.

Notatur etiam ad hoc quòd ignorantia iniusta, & non probabilis, non excusat ab incestis nuptiis, vt per Ghirland. *d. quæst. 2. num. 6. vers. dummodo non sit ignorantia crassa, & affectata*, Albet. Angel. C[...] & alios, quos refert Farin. *d. quæst.* 149. *num.* 180. vbi tamen *num.* 179. citat Couarr. *d. cap. 6. §. 8. num.* 21. & alios tenentes quòd à pœna incestarum nuptiarum excusat ignorantia iuris, vel facti etiam crassa, & quæ ex lata culpa prouenit, sed *num.* 18[...], cùm eodem Couarr. vtramque componit sententiam, vt pr[...] procedat in nuptiis, quæ incestæ sunt de iure gentium, aut naturali, secunda verò in incestis nuptiis de iure ciuili. 8

Aut ætatis ludibrio lapsi, &c.] Notatur ad hoc quòd licèt ex matrimonio reprobato lucra nuptialia, vel aliquid ex donatione [...] contrahentes non consequantur, tamen si sint minores beneficio ætatis excusantur, vt per Vala[...] *t. 15. ante med.* Alexand. Trentacinq. *variarum resolut. lib. 3. tit. de matrim. resolut.* 4. *num.* 11. Molin. *d. tract. 2. disp.* 200. *num.* 9. *in fine*, vbi dicit quòd dum aliquis contrahentium huiusmodi [...]ont erat 25. anni, [...] esto mala fide contraxisset, nihil [...] amittebat, dummodo intra illam ætatem separationem ab eo coniugio efficeret. 9

Non affectato, &c.] Notatur ad hoc qu[...] ignorantia affectata pro scientia habetur, & nihil prodest, vt per Tiraquell. *de retract. lignag. §. 35. gloss. 4. n.* 28 Duen. *regul.* 150. *limit.* Cald. P[...] *de renou. emphyt. quæst. 7. num.* 18. 10

Coniunctionem huiusmodi sine vlla procrastinatione, &c.] Notatur ad hoc quòd ignorantia iuris, aut facti contrahentem incestas nuptias excusat, quando adueniente scientia impedimenti ante accusationem recedit a matrimonio; si verò perseuerat in eo, præcedens ignorantia non excusat, quia per continuationem censetur ratificare delictum, vt per Ghirland. *d. quæst. 2. num. 6. vers. quæ quidem limitationes*, Bermond. *de publ. concub. tit. de incestu, num.* 34. Viui. *opin.* 487. *num. 6. vers. & hoc procedit*, Menoch. *d. tract. de arbitr. casu* 502. *num.* 81. Farin. *d. quæst.* 149. *n.* 195. *cum seqq.* 11

In gloss. *Fisco* [...], ibi, *& hoc cùm vterque scienter contraxit.* Notatur ad hoc quòd si impedimenti vterque coniux fuit conscius, tunc maritus priuatur dotario, & vxor dote, & acquiruntur fisco, vt per Molfes. *in consuet. Neapol. part. 7. cap. 7. num.* 12. Anton. Gom. *l. 52. Tauri num.* 7. Matiens. *l. 4. gloss. 2. num. 2. tit. 2. lib. 5. nouæ Recop.* Peregr. *de iure fisci lib. 5. tit. 1. num.* 13. Fontanel. *de pactis nupt. claus. 4. gloss. num* 66. Sanchez *de matrim. lib. 6. disp.* 26. *num.* 5. vbi *num.* [...] subdit verius sibi videri posse sponsam retinere donec fiscus per sententiam auferat, Rebell. *de oblig. iustit. part. 2. lib. 6. quæst. 4. num.* 10. 12

In eadem gloss. ibi, *si autem* [...] Notatur ad hoc quòd quando solus coniux donans fuit conscius nullitatis, si ignoranti coniugi aliquid legauit, valet legatum, vt p[...] Acost. *in cap. si pater, de testam. lib. 6. part. 1. super ver*[...] *vxorem, num.* 5. Molin. *de Iustit. tract. 2. dis*[...] Sanchez *d. lib. 6. disp. 2. n.* 5. 13

Notatur etiam ad hoc quod si mulier [...] impedimentum [...] ignorauit, vtique mu[...] 14

sciuit impedimentum, incidit io pœnas huius legis,
vt per D. Barbos. *in l.si ante 6.num. 36.in princ. ff. so-*
15 *luto matrim.* Si verò ambo ignorantes impedimen-
tom contraxerunt iocestas nuptias, non incidunt io
illas pœnas, sed quod quilibet dedit, repetere potest,
& sic nec vxor dotarium, nec vir lucratur dotem, sed
data hinc inde restituuntur condictione sine causa,
Couarr. *de sponsal. part.2.cap.6. §. 8.num. 22.& cap.7.*
*§.1.num.*8. Gall. *de except.part.2 tit.4. except.8.num.7.*
Marta *in rubr.ff.soluto matrim.quæst.*11. *num.*3. 25. &
28. D Barbos. *in d.l.si antè, num.* 35. *in fine*, Cardin.
Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent.lib.* 12. *tit.*33.
*num.*50. Fontanell. *d.claus.4.gloss.*1. *num.* 69. Alexand.
Trentacinq. *variarum resolut.lib. 3.tit. de matrim. reso-*
16 *lut.4.num.*7. vbi quòd ignoranter contrahentes in gra-
du prohibito incestas nuptias, dictas pœnas non pa-
tiuntur, & hoc siue vterque ignoranter contraxerit,
siue vnos ipsorom: nam ille propter eius ignoran-
tiam à pœnis excusatur.
17 In eadem gloss. ibi, *vel dic aliud esse cùm relinqui-*
tur ei ex testamento, &c. Secundùm hanc primam
glossæ opinionem nota noo esse idem in acquisitis à
coniuge ignorato per alium cootractum inter vioos,
sed donatione acquisita applicari fisco, secundùm
Doctores, quos refert & sequitur Couarr. *de sponsal.*
18 *part.2.cap. 7. §.1. num.*8. Sed altera sententia huius
gloss. sentientis idem esse in legato, & quocunque
contractu inter viuos, verior est, vt per Molin. *d. disp.*
200. *num.*6. Sanchez *d.lib.6. disput.2. num.* 19. vide
apud illos.
19 In gloss. *Errore.* ibi, *clam fuerat contractum*, &c.
Notatur ad hoc quòd si clam matrimonium fuerit
contractum io gradu prohibito prætensa iuris igno-
raotia contrahentes à pœnis iocestarum nuptiarum
non excusat, vt per Boër. *decis.* 263. *sub num.* 15. *vers.*
Marcus tamen, Couarr. *d.cap.6.§.8.num.* 26. Alexand.
Trentacinq. *d.tit.de matrim.resolut.4. num.6. vers. hac*
conclusio, vbi *in vers.seq.* disputat an vti ignorantia iu-
ris præsumitur, ita etiam præsumatur facti ignorantia
in contrahente palam incestas nuptias.
20 Notatur etiam ad hoc quòd qui clam aliquid fa-
ciunt, censentur habere malam fidem, nec ignoran-
tiam, aut errorem allegare possuot, vt per Tiraquell.
*de retract. conuent. in præfat.num.*14. *& de pœnis tem-*
per.caus. 11. *num.*11.
21 Io eadem gloss. ibi, *sed dico esse legitimos si vterque*
ignorauit, &c. Existimat hæc gloss. quòd filius habitus
in figura matrimonij ex parentibus inter quos impe-
dimentum Canonicum erat, legitimus erit, si vter-
22 que parens fuerit in bona fide. Sed verius est ad hoc
sufficere si vnus fuerit in bona fide, quamuis alter ha-
buerit malam fidem, quia ex ignorantia vnius tantùm
parentis proles efficitur legitima, non solùm quoad
ignorantem, sed etiam quantum ad scientem. Ita Cer-
uant. *ad l.6.Tauri num.* 13. Duen. *regul.* 150. *limit.2.*
vers.circa, Matiens. *in rubr.tit.1.gloss.1.n.*116. *lib.5. no-*
uæ Recopilat. Cost. *in cap.si pater, de testament.lib.6.ver-*
*bo vxorem, num.*4. Gutier. *pract.lib.3.quæst.* 75. *num.*3.
cum seq. Azor. *institutionum moralium part.2.lib.2.c.*16.
*quæst.*3. Seraphin. *decis.*1099. *num.* 1. Sanchez *de matri-*
*monio lib.8.disput.*34. *num.*46. Alexand. Trentacinq.
*d.lib.3.tit.de matrim.resol.4.n.*17.

SVMMARIVM.

1 *Fratris præmortui vxorem, & vxoris sororem nemo ducit licitè. nisi Pontificis accedat dispensatio, n.2.*
3 *Incestus committitur, quando quis carnaliter cognoscit duas vxores. eius pœna quæ, remissiuè, n.4.*

L. Fratris vxorem. V.

Iidem AAA. *Cynegio.*

FRatris præmortui vxorem, & vxoris sororem ne- 1
mo licitè ducit. Colligunt ex Ordin. Doctores ci-
tati *in l.1.num.1 suprà hoc tit.*
Id est, oisi Pootificia accedat dispensatio; quia nul- 2
lus gradus affinitatis in linea transuersa ita prohibet
iure naturæ matrimonium, vt illud irritum reddat;
quare Alexander VI. Summus Pontifex dispensauit
cum Rege Lusitaniæ, & Iulius II. cum Henrico VIII.
& Catharina Regibus Angliæ, & postea Clem. VII.
consultis totius Orbis illustribus Vniuersitatibus, &
maturissimo cōsilio habito decreuit auctoritate Pon-
tificia fuisse, legitimam dispensationem, quod decre-
tum refert ad verbum Castr. *de lege pæn. lib.1. cap.*12.
& latè probant Couarr. *de sponsal.p.2.cap.6.§.10.n.6.*
Menoch. *de præsumpt.lib.2.præsumpt.10. n.*45. Rebell.
*de oblig iustit.p.2.lib.3.q.15.n.*11. Matt. *de iurisd.p.4.*
*casu 64.n.*16. Sanchez *de matrim.lib.7.disp.*66.
Notatur ad hoc quòd incestus committitur ab eo, 3
qui carnaliter cognoscit duas sorores, vt per Vincent.
de Franchis *decis.*378. Menoch. *de arbitr. casu* 502.
*num.*23. Petr. Caball. *resolut.crimin. casu* 200. sub *n.* 34.
Farin. *in praxi crimin.quæst.* 149. *num.* 108. & 109. &
num.seqq. tradit quam pœnam iste incurrat. 4

SVMMARIVM.

1 *Incestas contrahentes nuptias filios non habent in potestate, proprias autem facultates retinent, & his succedunt liberi, parentes, frater. Iis demum per testamenta quædam relinquunt, quibus leges non denegant successionem, num.2.*
3 *Consilia dantes ad incestas nuptias non succedunt incestuoso, sed gradu proximo, & experti consilij illiciti ad successionem prosunt.*
4 *Incestus pœna viris inferenda extenduntur ad fœminas.*
5 *Filij contrahentium scienter incestas nuptias cum consanguinea, vel affine in gradu prohibito, & absque dispensatione, egrediuntur patriam potestatem, nec emere possunt bona patris per interpositam personam, num.6.*
7 *Pœna huius text. non habent locum quando nuptiæ non sunt propriè incestæ.*
8 *Nepotes nati ex filio incestuoso non possunt ab auo institui.*
9 *Filius militis Hierosolymitani dicitur incestuosus, & hæreditatis aui incapax.*
10 *Filius natus ex Clerico in Sacris constituto spurius dicitur, & incestuosus.*
11 *Pœna imposita contrahentibus incestas nuptias, per verbum masculini generis, comprehendit etiam fœminas.*

L. Si quis incesti. VI.

Impp. ARCAD. & HONOR. AA.
Eutychiano P.P.

INcestas contrahentes ouptias filios non habent 1
in potestate, proprias verò facultates retinent, &
his succedunt liberi, parentes, frater. Incestuosas con- 2
trahentes nuptias iis demum per testamenta quæ-
dam relinquunt, quibus leges successionem non de-

3 negant. Consilia dantes ad incestas nuptias non suc-
cedunt incestuoso, sed grado proximo, & experti
consilij illiciti ad successionem prosuot. Incestus pœ-
4 næ viris inferendæ ad fœminas extenduotur. Colli-
gunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*
5 *Neque filios ex ea editos*, &c.] Notatur ad hoc
quòd filij contrahentium scienter incestas nuptias
cum consanguinea, vel affine in gradu prohibito, &
absque dispensatione, egrediuntur patriam potesta-
tem, vt per *l. Hispan. 6. tit. 18. part. 4.* Couart. *de sponsal.
part. 2. cap. 6. §. 8. num. 20.* vbi ait, vt hæc pœna incur-
ratur, desiderari tales incestas nuptias consummatas
esse per copulam carnalem, Molin. *de Iust. tract. 2.
disp. 229. num. 6.*
6 *Neque per interpositam personam*, &c.] Ergo nec
per interpositam personam potest filius incestuosus
bona patris capere, de quo an verum sit, vide Anton.
Gom. *l. 9. Tauri num. 21.* Paleoth. *de nothis & spur.
cap. 44. num. 3. cum seqq.* Couart. *de sponsal. part. 2. cap.
8. §. 5. num. 3.* Rojas *in epit. success. cap. 20. num. 52. cum
seqq.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 42. cap. 29. num. 5.*
Molin. *de Iust. tractat. 2. disput. 169.* Lessi. *in simili
tract. lib. 2. cap. 19. dub. 6. num. 59.* Azor. *institut. moral.
part. 2. lib. 2. cap. 10. à princip.*
7 *Hoc est de descendentibus*, &c.] Notatur ad hoc
quòd pœnæ huius text. non habent locum quando
nuptiæ non sunt propriè incestæ, putà quando con-
trahuntur cum cognata spirituali, vel cum muliere
vidua, seu infideli, quia pœnæ sunt molliendæ, non
augendæ, vt per Boër. *decis. 264. num. 13.* Clar. *in § in-
cestus, num. 4.* Surd. *de alimentis, tit. 5. quæst. 7. num. 38.*
8 Dum hîc text. prohibet committentem incestum
posse testari nisi inter certas personas hîc enumera-
tas, à sufficienti partium enumeratione probat, non
posse nepotes natos ex filio incestuoso ab auo insti-
tui, vt per Duen. *regul. 366. limit. 2.* Boër. *decis. 127.
num. 8.* Surd. *de aliment. tit. 1. quæst. 13. num. 6. & tit. 5.
quæst. 7. num. 36.* Matiens. *l. 6. gloss. 8. num. 23. tit. 8. lib. 5.
noua Recopilat.* Menoch. *de præsumpt. lib. 4. præsumpt.
96. num. 27.* Fachin. *controu. lib. 5. cap. 98.* Peregrin. *de
iure fisci lib. 3. tit. 18. num. 54.* Bernard. Græuæ. *ad pract.
Cameræ Imper. lib. 2. concl. 115. num. 10. cum seqq.*
Cald. Pereira *post quæst. forens. cons. 39. num. 17.* Vin-
cent. de Franchis *decis. 27. à num. 4. & decis. 28.* resol-
9 uit filium militis Hierosolymitani incestuosum dici,
atque incapacem hæreditatis aui. Et Nouar. *in ad-
10 dit. ad d. decis. 27. Vicentij de Franchis*, tradit filios natos
ex Clerico in Sacris constituto spurios, & incestuo-
sos dici.
11 *Et sanè quæ viris cauimus, etiam de fœminis*, &c.]
Notatur ad hoc quòd pœna imposita contrahentibus
incestas nuptias per verbum masculini generis, fœmi-
nas etiam comprehendit, vt per Anton. Gom. *l. 80.
Tauri num. 28.* Eman. Costa *in cap. si pater, de testam.
lib. 6. part. 1. verbo vxorem, num. 5.* Cardin. Mantic. *de
tacitis & ambiguis conuent. tom. 2. lib. 22. cap. 14. n. 18.*
In pœnalibus enim masculinum verbum etiam fœ-
mininum sexum comprehendit, quando respectu
vtriusque eadem viget prohibitionis ratio, vt probant
omnes per text. *ibi in l. si quis 7. ff. de iurisdict. omn. iudic.*
DD. *in l. Gallus, ff. de liber. & posthum.* vbi Ias. *num. 8.* &
Galleaul *n. 33.* Tiraq. *de retract. lign. §. 1. gloss. 9. n. 221.*
Menoch. *remed. 4. adipisc. n. 6. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Nuptias incestas contrahens amittit bona, & hono-
rem, interdum etiam verberibus afficitur, si vilis
est, & n. 2. istiusmodi nuptias contrahenti non so-
lùm dos, sed & alia bona ipso iure confiscantur,
num. 3. declara vt num. 4. 5. 6.*
7 *Nuptias contrahentes incestas priuari dignitatibus,
ex quo infamia irrogatur.*
8 *Contrahentium incestas nuptias vltra pœnam confi-
scationis bonorum, alia est, si humilis & vilis fue-
rit, verberibus in exilium mittitur, vir autem ho-
nestus infamis effectus in insulam relegatur perpe-
tuò. & patrem deportatum, vel damnatum, filius
alere tenetur, num. 9.*
10 *Filios incestas contrahentes nuptias egredi patriam
potestatem.*
11 *Incestum committi etiam inter cognatos cognationis
legalis, at non propriè incestas dici nuptias.*

AVTH. Incestas.

Contrahens incestas nuptias amittit bona, hono- 1
rem, interdum & verberibus afficitur, si vilis sit.
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup.
hoc tit.*
Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt 2
Roder. Xuar. *tit. de las ganancias n. 17. cum seqq.* Boër.
decis. 264. n. 12. cum seq. Cooan. *comment. iuris lib. 8.
cap. 6. n. 5.* Gregor. Lop. *l. 50. gloss. 2. in fin. tit. 14. p. 5.* An-
ton. Gom. *l. 80. Tauri n. 15. vers. aduertendum*, Tiraq. *in
l. si vnquam, verbo reuertatur num. 94.* Couar. *de sponsal.
p. 2. cap. 6. §. 8. n. 3.* Duen. *reg. 150.* Rebuff. *ad leges Gal-
liæ in proœm. gl. 5. n. 65.* Clar. *lib. 5. §. incestus, num. 3 cum
seqq.* Viui. *tom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 3. n. 4. pag. 708.*
Peregr. *de iure fisci lib. 5. tit. 1. n. 12. cum seq.* Thesaur.
Pedem. decis. 100. n. 3 Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.
36. cap. 7. n. 2. in fine*, Menoch. *de arbitr. casu 502. n. 55.*
Sim. de Prætis *de interpret. vlt. volunt. lib. 2. dub. 1. solut.
4. n. 92. fol. 149.* D. Barbos. *in l. si ante, n. 40. & in l. si cum
dotem, §. fin. n. 30. ff. solut. matrim.* Farin. *in praxi crimin.
tit. de delictis carnis q. 149. n. 122. cum seqq.* Alex. Tren-
tacinq. *var. resol. lib. 3. tit. de matrim. resol. 4. à princip.*
Pradil. *in sum. legum pœnal. p. 1. cap. 8.*
Confiscatio bonorum, &c.] Notatur ad hoc quòd in- 3
cestas nuptias contrahenti non solùm dos, sed etiam
alia bona ipso iure confiscantur, vt per Anton. Gom.
*d. l. 80. Tauri n. 15. in princ. & in vers. aduertendum ta-
men*, Clar. *d. §. incestus, n. 5. & in §. fin. q. 80. n. 4 versic.
dos mulieris*, Thesaur. *d. Pedem. decis. 100. n. 2. in fine*, Me-
noch. *d. casu 502. n. 48. cum seqq* Peregr. *de iure fisci lib.
4. tit. 5. n. 16.* Farin. *d. q. 149. n. 127.* vbi *num. 128.* tradit
nec per auth. *bona damnatorum, C. de bon. proscrips.* hanc
pœnam confiscationis bonorum vllo pacto sublatam
esse, & *n. 130.* declarat vt tunc demum bona commit- 4
tentis incestum fisco applicentur, nisi is habeat filios
ex alio legitimo matrimonio natos, seu nepotes, quia
tunc non fisco, sed ipsis applicantur, & *n. 131.* declarat 5
etiam vt hæc pœna confiscationis bonorum procedat
in incestu commisso sub facie matrimonij, secus si
sine matrimonio, Alex. Trentacinq. *d. resol. 4. à num. 2.*
vbi *num. 4.* resoluit bona contrahentium incestas nu- 6
ptias ipso iure publicari, seu confiscari.
Et cinguli, si quo potitur, spoliatio, &c.] Notatur ad 7
hoc quòd contrahentes incestas nuptias priuantur di-
gnitatibus, ex quo infamia irrogatur, vt per Anton.
Gom. *d. l. 80. Tauri n. 15. vers. aduertendum tamen*, Ber-
mond. *de publ. concub. tit. de incestu, n. 6.* Couar. *de spon-
sal. p. 2. cap. 6. §. 8. n. 5. vers. vir autem honestus*, Thesaur.
d. Pedem. decis. 100. num. 3. ad fin. Menoch. *d. casu 502.
n. 51. & seqq.* Farin. *d. q. 149. n. 136.*
Verberatio quoque si vilis est, &c.] Notatur ad hoc 8
quòd vltra pœnam confiscationis bonorum in con-
trahentibus incestas nuptias, alia est, id est, si humilis
& vilis fuerit, verberibus in exilium mittitur, vir au-
tem

tem honeſtus infamis effectus in inſulam perpetuò relegatur, vt per Alex. Trentacinq. *d. reſol.* 4. *num.* 5. Farin. *d. q.* 149. *num.* 122.

9 *Vt tamen pater ab eis alatur,* &c.] Notatur ad hoc quod filius tenetur alere patrem deportatum, vel damnatum, vt per Duen. *reg.* 68. *limit.* 10. Corduba de Lara *in l. ſi quis à liberis, §. ſed vtrùm, à num.* 3. *ff. de liber. agnoſc.* Surd. *de alim. tit.* 1. *q.* 17. *à n.* 18.

10 *Liberis hoc ipſo ſui iuris effectis.*] Notatur ad hoc quòd filij contrahentium inceſtas nuptias patriam egrediuntur poteſtatem, de quo vide poſita *in collect. ad l. ſi quis inceſti* 6. *num.* 2. *ſupr. hoc eod. tit.*

11 In gloſſ. *Inceſtas.* ibi, *quidam tantùm de vetitis iure ſanguinis,* &c. Notatur ad hoc quòd inceſtus committitur etiam inter cognatos cognationis legalis, at non propriè inceſtæ nuptiæ dicuntur, ſed inutiles, vt per Caball. *reſolut. crimin. caſu* 200. *num.* 55. *cum ſeqq.* Farin. *d. quæſt.* 149. *num.* 44. *cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Nefarij & inceſtuoſi non merentur nomen naturalium, ſintque indigni ſucceſſione, & alimentis, & num.* 2.

3 *Coitus damnatus quis.*

4 *Adulterium cum vxore aliena, & inceſtus tam cum conſanguinea, quàm cum affine, ſunt damnati.*

5 *Coitus coniugati, & ſolutæ an dicatur damnatus & punibilis.*

6 *omnis Concubitus ſacrilegus, cum Moniali ſcil. ſiue Religioſa, vel cum viro Religioſo, punitur iure ciuili.*

7 *Congreſſus Clerici cum ſoluta muliere, an ſit lege damnatus, & num.* 8. *in nato ex virgine, vel vidua, quid, num.* 9.

10 *Filij nati ex inceſtis nuptiis ſunt incapaces bonorum patris, nec ex illis capere poſſunt ab inteſtato, vel ex teſtamento, etiam ex cauſa alimentorum, ſed omnia fiſco applicantur.*

11 *Filij ſpurij preſsè ſumpti, id eſt, geniti ex ijs, inter quos erat impedimentum matrimonium dirimens, neque ab inteſtato, neque ex teſtamento poſſunt ſuccedere matri, quando concepti ſunt ex coitu damnato, & punibili lege humana, nulla ex parte ſuccedere matri, etiam quæ non ſit illuſtris, n.* 12. *quamuis illa mater nullos habeat liberos iuſtos, num.* 13. *In Regno Luſitaniæ quid ſeruetur. n.* 14. *E conuerſo nec matrem poſſe ſuccedere filio inceſtuoſo, num.* 15.

16 *Filius ſpurius ex Clerico, Religioſo, aut Moniali in Regno Caſtellæ profeſſis, nec matri, nec patri ſuccedit, neque eius conſanguineis, nec ab eis obtinere quicquam poteſt præter alimenta.*

17 *Filius ſpurius quando conceptus eſt ex coitu, propter quem matri ſtatuta eſt pœna mortis, talis filius ſuccedere nequit matri nec ex teſtamento, neque ab inteſtato, poteſt tamen mater illi relinquere quintam ſuorum bonorum, de qua diſponere poterit pro anima ſua. Cæteri verò filij ſpurij, nempe qui ex ijs ſunt geniti, inter quos eſſe non poterat matrimonium, licèt coitus nec damnatus, nec punibilis eſſet lege humana, ſuccedere nequeunt patri ex teſtamento, aut ab inteſtato in illa parte ſuorum bonorum, aut illam donatione, ſeu alio contractu inter viuos accipere, num.* 18. *Inſtitutio ſi facta ſit à patre filio ſpurio ſub conditione, ſi legitimabitur, vel ſi capere potuerit, quid, num.* 19.

20 *Filium ſpurium à patre nec ali debere, & quare, n.* 21. 22. 23. 24. 25. *De iure Pontificio quid, n.* 26.

AVTH. Ex complexu.

NEfarij & inceſtuoſi naturalium nomen non me- 1
rentur: iidem ſucceſſione, & alimentis ſunt indigni. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *ſup. hoc tit.* Aloyſ. Leo *ſuper* 5. *fol.* 53.

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſu- 2
munt, exornántque Conan. *comment. iuris ciuilis lib.* 8. *cap.* 6. *num.* 5. Alciat. *lib.* 4. *parerg. cap.* 5. Dominic. Martucc. *var. explanat. lib.* 1. *cap.* 60. Anton. Cont. *ſucceſſ. lect. iuris ciuilis lib.* 2. *cap.* 11. *num.* 6. *&* 7. Gregor. Lop. *l.* 2. *gloſſ. fin. tit.* 14. *part* 4. Couarr. *de ſponſal. p.* 2. *cap.* 8. *§.* 5. *num.* 3. *cum ſeqq. & §.* 6. *in princ.* Cordub. de Lara *in l. ſi quis à liberis. §. idem reſcripſit, num.* 8. *cum ſeqq. ff. de liber. agnoſc.* Perez *ad tit.* 2. *lib.* 5. *Ordin. pag.* 98. *& l.* 2. *tit.* 3. *lib.* 5. *pag.* 150. Peregr. *de iure fiſci lib.* 3. *tit.* 18. *ex num.* 33. *& num.* 82. Madera *animaduerſ. iuris ciuilis cap.* 32. *per tot.* latè Alex. Trentacinq. *var. reſolut. lib.* 1. *tit. de nothis & ſpurijs reſol.* 2.

Seu damnato, &c.] Coitus damnatus dicitur ille, 3
cui aliqua pœna temporalis per legem, aut conſtitutionem iuris imponitur, de quo Boſſ. *in pract. tit. de coitu damnato, n.* 38 Couar. *de ſponſal. p.* 2. *cap* 8. *§.* 5. *n.* 17. Bermond *de public. concub. prope fin. in verbo qui etiam filios, n.* 63. Clar. *in §. fornicatio, n.* 5. Azot. *inſtit. moral. p.* 2. *lib.* 2. *cap.* 8. *q.* 5. Surd *deciſ.* 249. *n.* 5. *&* 6. Cald. Pereira *de nomin. emphyt. q.* 21. *num.* 16. Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.* 1. *cap.* 35. *num.* 20. Molin. *de Iuſtit. tract.* 2. *diſp.* 117. *verſ. licèt in concluſione, n.* 8. qui con- 4
ſentiunt adulterium cum vxore aliena, & inceſtum tam cum conſanguinea, quàm cum affine damnatos eſſe.

Vtrùm coitus coniugati, & ſolutæ dicatur damna- 5
tus, & punibilis, quæſtio dubia. Vna ſententia tenet huiuſmodi coitum dici damnatum, & punibilem, quam tuentur Anchar. *conſ.* 335. Iaſ. *conſ.* 39. *col.* 2. *in princ. lib.* 3. Gozadin. *conſ.* 21. *num.* 7. Alba *conſ.* 37. Menoch. *conſ.* 60. *n.* 11. *lib.* 1. Couar. *de ſponſal. p.* 2. *cap.* 8. *§.* 5. *num.* 16. *&* 17. quoniam, inquit, cùm adulterium cum ſoluta tam ex parte ſolutæ, quàm ex parte viri, cedat in iniuriam vxoris, damnatum & punibile eſt, licèt rarò puniatur, Molin. *d. diſp.* 167. *n.* 8. Azot. *inſtit. moral. p.* 2. *lib.* 2. *cap.* 6. *q.* 9. *& cap.* 8. *q.* 5. *verſ. ſed dubiæ quæſtionis.* Alia ſuſtinet contrarium, quam defendunt Palac. *l.* 9. *Tauri n.* 27. Piſtor. *q.* 42. *n.* 46. *in fine*, Roland. *conſ.* 74. *n.* 8. *&* 12. *lib.* 1. Ioſeph Ludou. *Peruſ. deciſ.* 18. *n.* 29. *lib.* 1. Decian. *tract. crimin. lib.* 6. *cap.* 22. *num.* 14. *in fin.* Caball. *reſol. crimin. caſu* 31. Surd. *deciſ.* 149. *num.* 3. Spin. *in ſpeculo teſtam. gloſſ.* 16. *princ. n.* 90. Farin. *in praxi crimin. q.* 141. *ex num.* 75. Stephan. Gratian. *d. cap.* 35. *n.* 16. Concordando tamen has opiniones diſtinctionis fœdere ſunt componendæ, vt prior locum habeat in coniugato, qui habuit mulierem ſolutam loco concubinæ, quaſi illam teneat contra prohibitionem *l.* 1. *C. de concubin.* Secunda verò in coniugato cognoſcente ſolutam extra domum, ita D. Barboſ. *in priuatis ſcholijs ad l. ex facto, §. ſi quis rogatus, el* 1. *verſ. ad Ordin. ff. ad Trebell.* Peregr. *d. tract. de iure fiſci, lib.* 3. *tit.* 8. *n.* 36. *verſ. concordando,* Stephan. Gratian. *d. c.* 35. *à num.* 17. vbi *n.* 40. ſubdit vxoratum, qui habet filium ex concubina ſoluta, tunc habere ex coitu damnato, & punibili, quando mulier ſciret illum eſſe vxoratum.

Præterea omnis ſacrilegus concubitus, qui eſt cum 6
Moniali, ſiue Religioſa Virgine Deo ſacra, vel è congreſſu cum Religioſo viro, punitur iure ciuili, *l. ſi quis non dicam rapere, C. de Epiſcop. & cleric. cap. impudicas, cap. virginibus* 27. *quæſt.* 1. Azot. *d. part.* 2. *lib.* 2. *cap.* 8. *quæſ.* 5. *verſ. præterea,* Molin. *d. diſput.* 167. *num.* 8.

7 Sed dubiæ quæstionis est an congressus Clerici in sacris Ordinibus constituti cum soluta muliere, sit lege damnatus? Quidam negant esse damnatum, vt per Perez *ad tit. 2. lib. 5. Ordin. pag. 69.* & latiùs *tit. 8. vers. verum autem, lib. 8. etiam Ordin. pag. 227.* Auendan. *lib. 9. Tauri gloss. 5. num. 5. cum seq.* Hartm. Pistor. *q. 41. per tot.* Ratio est, quoniam inter eos solùm simplex fornicatio dicitur committi, secundùm Menoch. *de arbitr. in addit. ad casum 289. num. 6. vers. tertia opinio,* Surd. *de aliment. tit. 5. quæst. 7. num. 44.*

8 Alij verò multò probabilius tenent complexum huiusmodi esse damnatum non solùm de iure Canonico, sed quia reprobatur per leges ciuiles, *in auth. de Monachis, §. si quis autem monasticam, & in auth. de sanctissimis Episcop. §. presbyteris,* & ideo hanc partem sequuntur Anton. Gom. *l. 9. Tauri num. 15. in fine,* & *ibi* Tell. Fernandez *num. 34.* Mench. *de success. creat. §. 10. num. 497.* Matiens. *l. 6. gloss. 4. num. 6. cum seqq. tit. 8. lib. 5. nouæ Recopil.* Gam. *Lusit. decis. 136.* Spin. *in speculo testam. gloss. 16. princ. num. 18. 19. 89. & 90.* Molin. *d. disput. 167. num. 8.* Gutier. *pract. lib. 2. q. 202.* Peregr. *de iure fisci lib. 3. tit. 8. num. 37. in med.* Azor. *d. part. 2. lib. 2. cap. 6. quæst. 5.* Lessi. *de Iustit. lib. 2. cap. 19. dub. 6. num. 65.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib. 2. concl. 115. consid. 1. num. 2.* Stephan. Gratian. *d. cap. 35. num. 46. & seq.* resoluentes proinde filium talis Clerici in Sacris constituti non succedere matris quod tamen in filiis Clerici in minoribus Ordinibus constituti etiam ecclesiasticum beneficium obtinentis, minimè locum habere resoluunt idem Stephan. Gratian. *d. cap. 35. num. 48.* & Azor. *d. lib. 2. cap. 6. quæst. 5. vers. accedit* Franc. Barry *de success. intest. lib. 18. tit. 1. num. 18. vers. dubitatio est in Clerico.*

9 Quid in nato ex virgine, vel vidua? Dic coitum huiusmodi esse damnatum, nam stuprum cum virgine siue vi; punitur iure ciuili, *l. stuprum, ff. de publ. iudic. §. item lex Iulia de adulteriis, Instit. eod. tit.* Item accessus ad viduam honestæ conditionis etiam sine vi, punitur eodem iure ciuili, *l. de crimine, C. qui accusare non poss. d. §. item lex Iulia de adulteriis,* sic Boss. *in pract. tit. de coitu damnato, num. 23.* Azor. *d. lib. 2. cap 6. quæst. 6. & cap. 8. quæst. 5. vers. præterea,* Stephan. Gratian. *d. cap. 35. num. 32. cum seqq.* vbi *num. 37.* tenet quòd non committitur stuprum lege fori punibile cum virgine, vidua, vel alia muliere vilis conditionis, & ideo nati ex ea succedent matri, intelligendo tamen de virginibus, vel viduis infimæ conditionis passim vagantibus, non seruato verecundiæ pudore. Optimè Farin. *cons. 90. per tot.* vbi latè agit an & quando impunibile sit stuprum commissum in ancillam, aliámve mulierem vilis & abiectæ conditionis. Aduertit verò Valasc. *cons. 147. à num. 7.* quòd attento iure Regni Portugaliæ coitus cum virgine, quam poterat ducere in vxorem, si vellet, licèt sit punibilis, & damnatos ex parte masculi, non tamen reddit illum filium incapacem succedendi patri plebeio, nec matri.

10 *Omnis paternæ substantiæ indigni, &c.*] Notatur ad hoc quòd filij ex incestis nuptiis nati sunt incapaces bonorum patris, nec ex illis aliquid capere possunt ab intestato, vel ex testamento, etiam ex causa alimentorum, sed omnia fisco applicantur, vt per Ghirland. *de pœnis omnif. coitus q. 2. num. 8.* Bermond. *de duplicis concub. tit. de incesta, num. 7. & 8. vers. & sic perpetuò notetis,* Menoch. *de arbitr. casu 502. num. 60. cum seqq.* Farin. *in praxi crimin. tit. de delictis carnis, quæst. 149. num. 137.*

11 Notatur etiam ad hoc quòd filij spurij pressè sumpti, id est, geniti ex iis, inter quos erat impedimentum matrimonium dirimens, neque ab intestato, neque ex
testamento succedere possunt matri, quando concepti
sunt ex coitu damnato, & punibili lege humana, vt
per Anton. Gom. *l. 9. Tauri num. 13.* Negreiros *in in-*
troduct. vltim. volunt. lib. 1. cap. 11. num. 5. Molin. *dict.*
tract. 2. disp. 167. num. 7. Surd. *de alimentis, tit. 7. q. 15.*
in fine, vbi tenet filium spurium natum ex coitu pu- 12
nibili nulla ex parte succedere matri, etiam quæ non
sit illustris, quod extendit idem Surd. *decis. 249.* vt
procedat quamuis illa mater nullos habeat liberos iu- 13
stos, Franc. Barry *de success. ab intestat. lib. 18. tit. 1. n. 18.*
Apud nostros verò Lusitanos per *Ordin. Reg lib. 4.* 14
tit. 93. in princ. vt filius non succedat patri, nec matri,
sufficit esse susceptus ex coitu damnato, vel punibili,
nec requiritur vtrumque simul, ad tradita per Valasc.
cons. 29. num. 13. & vide posita *ad gloss. l. fin. C. de natura-*
lib. liber. Et cùm ius succedendi sit reciprocum, ita vt
si ego non admittar ad alicuius successionem, nec ille
ad meam admittatur, Duen. *regul. 366. versic. amplia se-*
ptimo, Menoch. *cons. 60. num. 31.* Franc. Marc *Delphin.*
decis. 12. num. 4. Peregr. *de iure fisci lib. 3. tit. 8. num. 29.*
Gutier. *pract. lib. 2. quæst. 102. ad fin. & lib. 3. quæst. 74.*
num. 5. Ideo nec mater filio incestuoso succedere po- 15
test, Gregor. Lopez *l. 3. verbo los de la madre, tit. 21.*
part. 4. Spin. *d. gloss. 16. princ. à num. 89.* Regn. Sixtin. *de*
vectigal. lib. 2. cap. 11. num. 15. Valentin. Forst. *de success.*
ab intest. lib. 6. cap. 50. concl. 4. num. 10. Bern. Græuæ. *ad*
pract. Cameræ Imper. lib. 2. concl. 115. consid. 1. Molin. *d.*
disp. 167. num. 19.

In Regno Castellæ per *l. 6. & 7. tit. 8. lib. 5. nouæ* 16
Recopil. filius spurius ex Clerico, Religioso, aut Mo-
niali professis, nec matri, nec patri succedit, neque
consanguineis patris, neque potest quicquam ab eis
obtinere propter alimenta; & habetur etiam *in ea l. 7.*
quòd quando filius spurius conceptus est ex coitu 17
propter quem matri statuta est pœna mortis naturalis,
vt ex adulterio matris, talis filius succedere nequit ma-
tri neque ex testamento, neque ab intestato, potest ta-
men mater illi relinquere quintum suorum bonorum,
de quo disponere poterat pro anima sua, refert Mo-
lio. *d. disp. 167. num. 13.* vbi *num. 11.* admonet quando
fœmina, quæ filium alioqui spurium conciperet, à
culpa excusaretur, vel quia fuit vi oppressa, vel quia
inuincibiliter ignorauit eum, cum quo rem habebat,
non esse suum virum, vel aliqua alia ratione, filium
eo pacto genitum succedere matri vnà cum aliis filiis
legitimis, quoniam denegatio successionis est in pœ-
nam, & odium delicti parentum, vbi autem nulla in-
teruenit culpa, cessare debet pœna.

Cæteri verò filij spurij, nempe qui ex iis sunt ge- 18
niti, inter quos esse non poterat matrimonium, licèt
coitus nec damnatus, nec punibilis lege humana esset,
succedere nequeunt patri ex testamento, aut abinte-
stato in vlla parte suorum bonorum, aut illam dona-
tione, seu alio contractu inter viuos accipere, vt per
l. Hisp. 10. tit. 12. p. 6. Ordin. Reg. Lusit. *lib. 4. tit. 93. in*
princ. Couar. *de sponsal. p. 2. cap. 8. §. 5. n. 3.* Paleoth. *de*
nothis, & spur. cap. 40. cum seqq. Crass. *in §. successio ab*
intestato, q. 20. Gam. *Lusit. decis. 3. n. 5.* Azeued. *l. 6. n. 4.*
cum seqq. tit. 8. lib. 5. nouæ Recopil. Molin. *d. disp. 167.*
n. 3. Less. *de Iustit. lib. 2. cap. 19. dub. 6. à n. 58.* Cald. Pe-
reira *post quæst. forens. cons. 27. n. 6.* Card. Tusch. *pract.*
concl. tom. 7. lit. S. concl. 416. ita vt si filius spurius quic-
quam de bonis patris præter alimenta obtineat, in
conscientia, tanquam illorum incapax, teneatur id re-
stituere hæredibus relictis in testamento, quibus per
ius accrescendi id cedit; si autem nulli sint ex testa-
mento, teneatur restituere heredibus ab intestato, pos-
súntque id exigere hæredes, ac debent: quòd si intra
duos menses exigere id negligant, tunc potest fiscus
id sibi vindicare, *d. l. 10.* Spin. *d. gloss. 16. princ. à n. 48.*
Molin.

Molin. *d.diſp.* 167. *num.* 5. *& diſput.* 169. *concl.* 1. Leſſ. *d.cap.* 19. *dub.* 6. *a num.* 68. Mol. *in emporio iuris ciuilis p.* 1. *tit.* 1. *q.* 9. *num.* 40. Bened. Pinel. *ſelect. iuris lib.* 1. *c.* 6. *n.* 9. niſi per longiſſimum tempus bona patris poſſideat, quia huiuſmodi præſcriptione poterit ſe tueri, ſecundùm Pereg. *d.lib.* 3. *tit.* 18. *num.* 112. *& de fideicom. art.* 23. *n.* 94. Valaſc. *conſ.* 19. *n.* 7. Cald. Pereira *poſt quæſt. forenſ. conſ.* 39. *n.* 37. *cum ſeqq.*

19 Quid ſi inſtitutio facta ſit à patre filio ſpurio ſub conditione, ſi legitimabitur, vel ſi capere potuerit? vide Eman. Coſt. *in l. Gallus, §. & quid ſi tantum p.* 2. *num.* 127. *ff. de liber. & poſth.* Spin. *d.gloſſ.* 16. *n.* 124. Pereg. *d.lib.* 3. *tit.* 18. *n.* 88. Craſſ. *in §. inſtitutio q.* 7. *num.* 4. Ceuall. *commun. contra communes q.* 475. Cardoſ. *in praxi iudicum, verbo ſpurius n.* 32. Azor. *d.p.* 2. *lib.* 2. *cap.* 10. *q.* 9. Cardin. Tuſch. *d.lit. S. concl.* 417. *num.* 48. Paleoth. *de nothis, & ſpur. cap.* 45. *num.* 2. Couarr. *d.p.* 2. *cap.* 8. §. 5. *num.* 12.

20 *Vt nec alantur à patre.*] Mirum eſt cùm videamos bruta quos procreant nutrire, natura impellente, ſecundùm quam paſſer inuenit ſibi domum, & turtur nidum ſibi, vbi ponat pullos ſuos, vt in *Pſal.* 83. legem ciuilem, quæ ſummo plerumque iure nititur, contra naturalem omnium animantium inſtinctum natis ex illicitis nuptiis alimenta negare, quod ideo Doctoribus iniquum videtur *in cap. cùm haberet, de eo qui duxit in matrim.* Anton. Gom. *l.* 9. *Tauri num.* 37. Couu. *de ſponſal. part.* 2. *cap.* 8. §. 6. *num.* 8.

21 Quidam hunc text. intelligunt, vt per *l.* 5. *tit.* 19. *part.* 4. quòd non ſit mirum ſi patrem horum liberorum ad alendum non cogat ciuilis lex, cui non conſtat eos tali parente eſſe natos, quod ſufficere videbatur ad deneganda alimenta. Alij tenent hunc text. peccata non fouere, ſed peccata fugere, ſequutum conſilium illud proiiciendi oculum, ſi ſcandalizauerit; proiiciunt ergo ſcandalizantes illos liberos, & ciuili auxilio deſtituunt, vt vnius pœna multis ſit ex vſu periculum, ſi enim verum eſt, & à iure etiam Canonico receptum, filios huiuſmodi naturales non appellandos, meritò naturali illo priuilegio carere debebunt, in caſu enim huius auth. poteſt pater (vt ait Patriarum lex) filios ſi libuerit, alere, neque committet in legem, quæ non prohibuit alere, ſed permiſit non alere, Ita Greg. Lop. Madera *animaduerſ. iuris ciuilis cap.* 23.

22 Nonnulli, ex quorum numero ſunt Paleoth. *de nothis & ſpur. cap.* 46. *num.* 3. & Surd. *de aliment. tit.* 1. *quæſt.* 10. *circa num.* 2. dicunt quòd huius l. frequentior ratio eſt, vt in pœna filij, in quo punitur pater, *l. iſti quidem, ff. de eo quod met. cauſa,* pateat ipſe ab inhoneſto, & nefario coitu, quem lex ipſa maximè abhorret, arceatur.

23 Molin. *de Iuſtit. tract.* 2. *diſp.* 168. *num.* 1. tradit diſpoſitionem huius text. intelligendam non eſſe de alimentis, ſine quibus filij ſpurij vitam amitterent, id namque apertè eſſet contra ius naturale, ac proinde manifeſtè iniquum, ſed intelligendum de alimentis, ſine quibus, vel proprio labore, ac induſtria, vel aliqua alia via poſſent vitam conſeruare, ſequitur Azor. *inſtit. moral. part.* 2. *lib.* 2. *cap.* 22. *quæſ.* 1. *verſ. at quomodo.*

Ioan Garc. *de expenſ. cap.* 3. *num.* 15. inquit in hoc
24 text. alimenta negari, quia ſecundùm naturæ leges non eſt ſuſcepta proles, de qua hîc.

Luſitanus noſter Benedict. Ægid. *in repet. l. ex hoc*
25 *iure, ff. de iuſtit. & iure, part.* 1. *in initio num.* 89. *verſ. quare,* aſſerit legem hanc ciuilem, honeſtatis, & pudicitiæ cauſa, eiúſque fauore alimenta ſpuriis & inceſtuoſis denegaſſe, ne ſcilicet dum filius ex tam inhoneſto ac turpi coitu ſuſceptus à parentibus aleretur, vt filius nominaretur, quo & parentum turpitudo implicitè nominaretur, cuius memoria, vtpote quæ & illis & aliis ſimilis admiſſi incitamentum præberet, releganda potius, quam repetenda erat. Pro qua ratione huius text. verba inducit, ibi, *nec naturales nominandi ſunt;* non renuit Imperator huiuſcemodi filios naturales nominari, quaſi re vera naturales non ſint, ſunt enim ſicut & illi, quos naturales dicimus, quos inſpecta natura, ſecundùm quam procreantur, naturales nuncupamus, quæ & illis communis eſt, qua attenta neque illegitimi à legitimis differunt; vt tradit Surd. *d. quæſt.* 10. *num.* 6. prohibet verò Imperator ex nefario & damnabili coitu procreatos, naturales nominari, vt ita qui nec naturalis filiationis nomine nominarentur, vt filij non nominarentur; idcircóque nec à parentibus fore alendos addidit.

Cæterùm Pontificium ius, tametſi pudicitiæ & 26
honeſtatis non minus, ſed ſedulò ſtudioſum, ſpuriis omnigenis alimenta concedit *in d. cap. cùm haberet, in fine, de eo qui duxit in matrim.* vbi in collect. plures citat Doctores, quibus addo Bened. Ægid. *dicto loco num.* 31. etiam dicentem illius deciſionem in omnibus ſpuriis, etiam qui ex nefariis, inceſtuoſis, ac valdè odioſis congreſſibus ſunt concepti, locum habere, iúſque Pontificium præfatum, cùm naturali iuri innitatur, & ab illo procedat, eſſe vbique obſeruandum, non ſolùm in terris Eccleſiæ, ſed etiam Imperij, & in vtroque foro, ciuili lege exploſa.

SVMMARIVM.

1 *Nobilem, vel ignobilem non reddunt paupertas, ſed ſtatus conditio, & vilitas.*
2 *Pauper maculâ carens, non habetur pro perſona vili.*
3 *Paupertas ſola non inducit vilitatem mulieris, ſi bonis moribus eſt imbuta.*
4 *Humiles, & abiectæ mulieres quæ, remiſſiuè.*
5 *Stuprum cum ancilla an ſit punibile.*
6 *Scenicos reponi inter humiles & ſordidos.*
7 *Tabernarios inter viliſſimos reponi.*
8 *Arenarios eſſe ſordidiſſimos, ignominioſiſſimóſque.*
9 *inter Humiles & abiectas perſonas numerari eam, quæ mercimonis publicè præfuit.*
10 *Mulier humilis & abiecta viro patritio & nobili matrimonio iungi nequit.*
11 *Matrimonium inter Senatorem, & libertam de iure Canonico hodie non eſt prohibitum.*
12 *Illegitime nati ex matre vilis, & abiecta conditionis, an efficiantur legitimi ex ſubſequuto matrimonio.*

L. Humilem. VII.

Impp. VALENT. & MARTIAN. AA. *Palladio* P.P.

NOn paupertas, ſed ſtatus conditio, & vilitas 1
nobilem, ignobilemvé aliquem reddunt. Pau- 2
per macula carens, non habetur pro vili perſona. Colligunt ea Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *ſuprà hoc tit.* Aloyſ. Leo *ſuper* 5. *fol.* 53. *verſo.*

Quamuis pauperes, &c.] Notatur ad hoc quòd 3
ſola paupertas non inducit vilitatem mulieris, ſi bonis moribus imbuta eſt, vt per Farin. *conſ.* 90. *num.* 10. vbi infert quòd ſola generis humilitas ſine inho-

nestate vilitatem non inducit; & per hunc text. tenet
Tiraq. *de nobilit. cap. 25. à num. 1. & 5.* mulierem, quæ
pauper est, non amittere nobilitatem.
4 *Humiles verò, abiectásque, &c.*] Humiles, & ab-
iectæ mulieres quæ dicantur, vide Caccialup. *in l. si
qua illustris num. 22. cum seqq. C. ad Orsician.* Ghir-
land. *de pœnis omnis coitus quæst. 7. n. 4.* Franc. Vegg.
cons. 66. num. 206. cum seqq. Menoch. *d. cons. 18. num. 4.*
latè Farin. *cons. 90. per tot.* vbi *num. 2.* plures Docto-
5 res refert sentientes stuprum commissum cum ancil-
la, vel, vt alij dicunt, cum fantesca, seu fanteolastra
libera, impunibile esse; sed *num. 10. cum seqq.* contra-
rium probat, immo punibile esse stuprum commissum
cum muliere vilis, & abiectæ conditionis libera, dum-
modo inhonesta non sit, eo quòd text. in præsenti non
ancillas liberas, sed ancillas seruas, & sclauas humiles
& abiectas persooas reputat, & *num. 11.* subdit Docto-
res in ista materia loquentes vilitatem considerasse
non respectu natiuitatis, paupertatis, aut generis, sed
respectu iohonestatis.
6 *Scenicam.*] Notatur ad hoc quòd scenici inter hu-
miles, & sordidos reponuntur, vt per Tiraq. *de nobilit.
cap. 34. num. 14.*
7 *Tabernariam.*] Per se scilicet hoc scientes, secus
si per alias personas, vt per Tiraq. *d. tract. de nobilit.
cap. 27. num. 6. cum seqq. & cap. 34. num. 44.* vbi dicit
quòd tabernarios nemo est qui non inter vilissimos
reponat, adducens illud Tullij *in orat. pro L. Flacco.*
Opifices, inquit, & tabernarios, atque omnem illam
fæcem ciuitatum, quid est negotij concitare? & *n. 45.*
post Crauet. *cons. 163. Videndum est, col. 1.* subdit per
hanc artem couponariam derogari nobilitati, etiamsi
eam artem quis exerceat pro vendendo vino, quod
ex suis viribus natum sit; si ad vlteriora processum
sit, videlicet vendendo carnes, & alia edulia, quæ ex
suis prædiis non sint percepta.
8 *Aut arenarÿ filiam.*] Arenarij sordidissimi, igno-
miniosissimique sunt, vt per Tiraq. *d. cap. 34. num. 56.*
Dicuntur qui in arenam pugnandi causa descen-
dunt, ibique publicè pugnarunt; ij etiam cum feris
bestiis pugnabant, de quo Corras. *lib. 4. miscel. cap.
24. num. 9.* Caluin. *in suo lexic. iurid. verbo Are-
narius.*
9 *Aut eam, quæ mercimoniis publicè præfuit.*] No-
tatur ad hoc quòd inter humiles & abiectas perso-
nas ea annumeratur, quæ mercimoniis publicè præ-
fuit, vt per Tiraq. *d. tract. de nobilit. cap. 3. num. 3.
cum seqq.*
10 *Idcóque huiusmodi inhibuisse nuptias, &c.*] Nota-
tur ad hoc quòd mulier humilis & abiecta viro pa-
tritio & nobili iungi matrimonio non potest, vt per
Menoch. *cons. 18. num. 4.* vbi hanc Cæsarum constitu-
tionem ea ratione editam credit quòd indecorum
esset virum patritium & nobilem indecenti hoc con-
nubio atque consortio vilescere, & *num. 18. in fine*
tradit hodie iure Cæsareo nouissimo, & apertiùs iure
Pontificio inspecto, absolutè omnes posse viles, &
abiectas ducere, Gutier. *de tutel. p. 2. cap. 12. num. 8.*
11 vbi etiam tradit hodie attento iure Canonico non
esse prohibitum matrimonium inter Senatorem, &
libertam.
Vnde illegitimè natos ex matre vilis, & abiectæ
12 conditionis non effici legitimos ex subsequuto ma-
trimonio, tenent Angel. per *text. ibi in auth. quibus
modis nat. effic. legit. § sed & aliud, collat. 6.* Cæpol.
caut. 247. aliàs *250. incip. Debes scire*, Petra sancta
sing. 60. Socin. iun. *cons. 52. n. 2. lib. 1.* Martin. Lau-
dens. *in tract. de legitimat. num. 158.* Verùm contra-
riam sententiam, immo ante natos per subsequens
matrimonium legitimari, quamuis pater sit illustris,
& mater vilissimæ conditionis, meritò sustinent Sil-
uan. *cons. 3. dub. 2.* Duen. *reg. 350. limit. 8. vers. contra-
riam*, Ozasc. *Pedem. decis. 154.* Peleoth. *de nothis, &
spur. cap. 21. num. 7.* Tiraq. *d. tract. de nobilit. cap. 15. n.
23.* Eman. Costa *in l. Gallus, §. & quid si tantum, ff.
de liber. & posth. part. 2. n. 99. cum seqq.* Villalob. *com-
mun. verbo legitimatio num. 93.* Conn. *de sponsalib.
part. 2. cap. 8. §. 1. num. 9.* Cardin. Mantic. *de coniect.
vltim. volunt. lib. 11. tit. 11. num. 9.* Anton. Gabr. *com-
mun. lib. 6. tit. de legit. concl. 1.* Menoch. *cons. 18. n. 14.*
Fachinæ. *controuers. lib. 3. cap. 53.* Peregrin. *de fidei-
comm. art. 6. num. 51. & de iure fisci lib. 3. titul. 17.
num. 2.*

L. Licèt quidam. VIII.

Imp. ZENO A. *Epinico P.P.*

VXorem fratris, & virginem frater superstes du-
cere non potest. Colligunt ex Ordin. Doctores
citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*
Vide posita *in collect. ad l. fratris vxorem 5. sup. hoc
eodem tit.*

L. Ab incestis. IX. & vlt.

Imp. ANASTASIVS A. *Seueriano P.P.*

REscriptum permittens incestuosas nuptias est 1
ipso iure nullum Colligunt ex Ordin. Docto-
res citati *in l. 1. sup. hoc tit.*
Haoc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Cu- 2
iac. *lib. 8. obseruat. 28.* Conan. *comment. iuris lib. 8.
cap. 5. num. 4.*

De interdicto matrimonio inter pupillam, & tutorem, seu curatorem, filiósque eorum.

TIT. VI.

PROPONITVR hîc alia species inu-
tilium nuptiarum, ratione tutelæ, vel
curationis, puellæ scil. cum tutore, *l. 7.*
cum tutoris filio, *l. 1. 4. 6. 7.* cum cura-
tore, *d. l. 7.* & cum curatoris filio, *l. 3.
& d. l. 7.* Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. &
VVesemb. De materia vide *l. Hisp. 6. tit. 17. part. 7.*
vbi Greg. Lop. Conan. *comment. iuris ciuilis lib. 8. c. 6.
num. 7. cum seqq.* Felin. *in cap. quæ in Ecclesiarum, num.
18. de constit.* Bermond. *de publicis concub. fol. 112.
num. 37. vers. ex præcedent*, Ceuall. *commun. contra
commun. q. 58. num. 8.* qui tres vltimo loco citati tra-
dunt hunc tit. non seruari, quia Imp. non potest dis-
ponere circa validitatem matrimonij. Gutier *de tute-
lis, & curis part. 2. cap. 12. per tot.* Paulus Montan. *eod.
tract. cap. 31. effectu 8. num. 1. cum seqq.* Pradill. *in sum.
legum pœnal. part. 2. casu 5. num. 2 cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium prætextu ignorantiæ & rusticitatis
non excusatur inter pupillam, & tutoris filium,
& num. 2.*
3 *Rusticitas, siue simplicitas non excusat in his quæ
sunt*

sunt contra speciem honestatis.

4 *contra Rusticum præsumitur dolus si aliquid agit occultè.*

5 *Doli coniectura est quando quis clam, & occultè facit quod palam fieri solet.*

6 *ex his quæ Clam fiunt, suspicio arguitur fraudis.*

7 *Rusticus non excusatur quando aliquid clam agit contra præcepta legis.*

L. Senatusconsulti. I.

Impp. SEVER. & ANTONIN. AA. *Marino.*

1 INter pupillam, & tutoris filium matrimonium prætextu ignorantiæ & rusticitatis non excusatur. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salic. Butrig. Angel. Fulgos. Castr. Bald. Cuiac. Aloys. Leo *super 5. fol. 54.* Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Greg. Lop. *l. 6. verbo pœna de adulterio, tit. 7. part. 7.* Menoch. *de arbitr. casu* 194. *num.* 11. Paul. Montan. *de tutel. cap.* 31. *effectu* 8. *num.* 1. *cum seqq.* Gutier. *in simili tract. part. 2. cap.* 12. *à princ.* Azor. *instit. moral. part. 2. lib. 5. cap. 2. quæst. 1. vers. item obijcies*, Pradil. *in sum. legum pœnal. part. 2. casu 5. num. 2. &* 3. eleganter Ceuall. *commun. contra communes quæst.* 58. *num.* 7. vbi reddit rationem, quia in hoc casu non præsumitur rusticitas, sed dolus, & sagacitas, maximè si in tali matrimonio sit aliqua disparitas personarum etiam quoad diuitias, & *num.* 8. post Ruin. *cons.* 189. *num.* 15. *lib.* 2. Tiraq. *ad l. 1. connub. num.* 43. & Felin. *in cap. quæ in Ecclesiarum, num.* 18. *de constitut.* tenet dispositionem, & pœnam huius l. non posse hodie procedere de iure Canonico.

3 *Rusticitatis & imperitia*, &c.] Notatur ad hoc quòd in his quæ sunt contra speciem honestatis, non excusatur quis ignoranter rusticitate, aut simplicitate ductus delinquens, vt per Tiraq. *de pœnis temp. causa* 11. *num.* 10.

4 Notatur etiam ad hoc quòd contra rusticum præsumitur dolus si aliquid agit occultè, vt per Mascard. *de probat. concl.* 531. aliàs 532. *num.* 46. Menoch. *de arbitr. casu* 194. *num.* 17. *cum seqq.* Sfort. Odd. *de in integr. restitut. part. 1. quæst. 9. num.* 68. Farin. *in praxi crimin. tit. de pœnis temperan. quæst.* 98. *num.* 47.

5 Notatur etiam ad hoc quòd doli coniectura est quando quis clam, & occultè facit quod palàm fieri solet, sicuti quando clam contrahit matrimonium, quod deinde apparet habere aliquod impedimentum, vt per Crauet. *cons.* 34. *num.* 11. *& cons.* 115. *num.* 5. Mascard. *d. concl.* 531. *num.* 43. Menoch. *de præsumpt. lib. 5. præs. 3. num.* 107.

6 Notatur quoque ad hoc quòd ex his, quæ fiunt clam, suspicio arguitur fraudis, vt per Mascard. *de probat. concl.* 815. *num.* 33. *& concl.* 297. *per tot.* Brunot. à Sole *in locis communib. verbo clandestinitas, & verbo factum* 8.

7 In gloss. *Non oportet, fin.* ibi, *vel dic clam, vnde à iure præsumitur scientia*, &c. Notatur ad hoc quòd rusticus non excusatur, quando scilicet clam aliquid contra legis præcepta agit, vt per Tiraqu. *de retractu connent. in proœm. num.* 14. *& de pœnis tempor. causa* 11. *num.* 11. Roman. *sing.* 714. Ias. *in l. si quis id, quod, num.* 32. *ff. de iurisd. omn. iudic.* Palat. *in allegat. hæresis* §. 10. Menoch. *d. casu* 194. *num.* 17.

L. Mater pupillæ. II.

Imp. ALEXAND. A. *Byrrho.*

INter matrem pupillæ, & tutorem pupilli nuptiæ 1
subsistunt, & vitricus potest esse priuigni tutor.
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Gu- 2
tier. *de tutel. part. 2. cap. 12. num. 7.* Paul. Montan. *in simili tract. cap.* 31. *effectu* 8. *num.* 24. Pontan. *ad consuet. Bloisen. art. 9. col. 1. fol.* 128.

SVMMARIVM.

1 *Socer non prohibetur dari curator nurui, nec cura superueniens dirimit matrimonium legitimè contractum inter adultum, & filiam curatoris, & num.* 2.

3 *Bonus vir in eo quod facit, debet cauere vt non possit esse sinistra suspicio.*

L. Cùm proponas. III.

Idem A. *Rogatiano.*

SOcer non prohibetur dari curator nurui, nec cura 1
superueniens dirimit matrimonium legitimè contractum inter adultum, & filiam curatoris. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem concl. ex hoc text. desumit Gutier. 2
de tutel. & curis part. 2. cap. 12. num. 4.

Vt autem omnis scrupulus, &c.] Notatur ad hoc 3
quòd bonus vir in eo, quod facit, debet cauere, quòd non possit esse sinistra suspicio, vt per Greg. Lop. *l. 8. gloss. 2. tit. 4. part. 3.*

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium inter filium liberti, & pupillam, cuius ipse libertus est tutor, prohibitum est, & num.* 3.

2 *Filiorum appellatione comprehenduntur etiam naturales.*

4 *Filiorum appellatione an, & quando admittantur naturales, & spurij, remissiuè.*

L. Libertinum. IV.

Imp. PHILIPPVS A. *Higinæ.*

INter filium liberti, & pupillam, cuius ipse liber- 1
tus est tutor, prohibitum est matrimonium. Filio- 2
rum appellatione naturales etiam comprehenduntur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. quoad primam eius partem 3
ex hoc text. desumit Paul. Montan. *de tutelis & curis cap.* 31. *effectu* 8. *num.* 9.

Filiorum appellatione an & quando admittantur
naturales, & spurij? Vide notata per me *in tract. de* 4
appellatiua verborum vtriusque iuris signif. appell. 99. *num.* 13. *cum multis seqq.*

nestate vilitatem non inducit; & per hunc text. tenet
Tiraq.*de nobilit.cap.25.à num.1.& 5.*mulierem, quæ
pauper est, non amittere nobilitatem.

4 *Humiles verò, abiectásque*, &c.] Humiles, & ab-
iectæ mulieres quæ dicantur, vide Caccialup. *in l. si
qua illustris num. 22. cum seqq. C.ad Orsician.* Ghir-
land. *de pœnis omnis coitus quæst.7. n.4.* Franc. Vegg.
cons.66.num. 106.cum seqq. Menoch.*d.cons.18.num.4.*
latè Farin. *cons. 90.per tot.* vbi *num.2.* plures Docto-
5 res refert sentientes stuprum commissum cum ancil-
la, vel, vt alij dicunt, cum fantesca, seu fanteolastra
libera, impunibile esse; sed *num. 10. cum seqq.* contra-
rium probat, immo punibile esse stuprum commissum
cum muliere vilis, & abiectæ conditionis libera, dum-
modo inhonesta non sit, eo quòd text.in præsenti non
ancillas liberas, sed ancillas seruas, & sclauas humiles
& abiectas personas reputat, & *num.11.* subdit Docto-
res in ista materia loquentes vilitatem considerasse
non respectu natiuitatis, paupertatis, aut generis, sed
respectu inhonestatis.

6 *Scenicam.*] Notarut ad hoc quòd scenici inter hu-
miles, & sordidos reponuntur, vt per Tiraq.*de nobilit.
cap.34. num.14.*

7 *Tabernariam.*] Per se scilicet hoc scientes, secus
si per alias personas, vt per Tiraq. *d. tract. de nobilit.
cap.27. num.6. cum seqq.& cap.34. num. 44.* vbi dicit
quòd tabernarios nemo est qui non inter vilissimos
reponat, adducens illud Tullij *in orat. pro L. Flacco.*
Opifices, inquit, & tabernarios, atque omnem illam
fæcem ciuitatum, quid est negotij concitare?& *n.45.*
post Craner.*cons. 163. Videndum est, col. 1.* subdit per
hanc artem couponariam derogari nobilitati, etiamsi
eam artem quis exerceat pro vendendo vino, quod
ex suis viribus natum sit; si ad vlteriora processum
sit, videlicet vendendo carnes, & alia edulia, quæ ex
suis prædiis non sint percepta.

8 *Aut arenarij filiam.*] Arenarij sordidissimi, igno-
miniosissimique sunt, vt per Tiraq.*d.cap.34.num.56.*
Dicuntur qui in arenam pugnandi causa descen-
dunt, ibíque publicè pugnarunt; ij etiam cum feris
bestiis pugnabant, de quo Cortas. *lib. 4. miscel. cap.
24. num. 9.* Caluin. *in suo lexic. iurid. verbo Are-
narius.*

9 *Aut eam, quæ mercimoniis publicè præfuit.*] No-
tatur ad hoc quòd inter humiles & abiectas perso-
nas ea enumeratur, quæ mercimoniis publicè præ-
fuit, vt per Tiraq.*d. tract. de nobilit. cap. 3. num. 3.
cum seqq.*

10 *Ideóque huiusmodi inhibuisse nuptias*, &c.] Nota-
tur ad hoc quòd mulier humilis & abiecta viro pa-
tritio & nobili iungi matrimonio non potest, vt per
Menoch.*cons. 18.num.4.* vbi hanc Cæsarum constitu-
tionem ea ratione editam credit quòd indecorum
esset virum patritium & nobilem indecenti hoc con-
nubio atque consortio vilescere, & *num. 18. in fine*
tradit hodie iure Cæsareo nouissimo, & apertiùs iure
Pontificio inspecto, absolutè omnes posse viles, &
abiectas ducere, Gutier. *de tutel. p.2.cap. 12. num.8.*
11 vbi etiam tradit hodie attento iure Canonico non
esse prohibitum matrimonium inter Senatorem, &
libertam.

Vnde illegitimè natos ex matre vilis, & abiectæ
12 conditionis non effici legitimos ex subsequuto ma-
trimonio, tenent Angel. per *text. ibi in auth. quibus
modis nat. effic. legit. § sed & aliud, collat. 6.* Cæpol.
caut. 247. aliàs *250. incip. Debes scire*, Petra sancta
sing. 60. Socin. iun. *cons. 52.n.2.lib.1.* Martin. Lau-
dens. *in tract. de legitimat. num. 158.* Verùm contra-
riam sententiam, immo ante natos per subsequens
matrimonium legitimari, quamuis pater sit illustris,
& mater vilissimæ conditionis, meritò sustinent Sil-
uan.*cons. 3. dub. 2.* Duen.*reg.350.limit. 8.vers.contra-
riam*, Ozasc. *Pedem. decis.154.* Peleoth.*de nothis, &
spur. cap.21. num.7.* Tiraq. *d.tract.de nobilit. cap.15.n.
23.* Eman. Costa *in l. Gallus, §.& quid si tantùm, ff.
de liber.& posth. part.2.n.99. cum seqq.* Villalob. *com-
mun. verbo legitimatio num. 93.* Couu. *de sponsalib.
part.2. cap. 8.§.1. num.9.* Cardin. Mantic.*de coniect.
vltim.volunt. lib.11.tit.11.num.9.* Anton. Gabr. *com-
mun. lib. 6. tit.de legit.concl. 1.* Menoch.*cons.18.n.14.*
Fachinæ. *controuers. lib.3. cap. 53.* Peregrin. *de fidei-
comm. art. 6. num. 51. & de iure fisci lib. 3. titul. 17.
num.2.*

L. Licèt quidam. VIII.

Imp. ZENO A. *Epinico P.P.*

VXorem fratris, & virginem frater superstes du-
cere non potest. Colligunt ex Ordin. Doctores
citati *in l.1. num.13. sup. hoc tit.*

Vide posita *in collect. ad l. fratris vxorem 5. sup. hoc
eodem tit.*

L. Ab incestis. IX. & vlt.

Imp. ANASTASIVS A. *Seueriano P.P.*

REscriptum permittens incestuosas nuptias est 1
ipso iure nullum Colligunt ex Ordin. Docto-
res citati *in l. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Cu- 2
iac. *lib.8. obseruat. 28.* Conan. *comment. iuris lib.8.
cap.5. num.4.*

De interdicto matrimonio inter pupillam, & tutorem, seu curatorem, filiósque eorum.

TIT. VI.

PROPONITVR hîc alia species inu-
tilium nuptiarum, ratione tutelæ, vel
curationis, puellæ scil.cum tutore, *l.7.*
cum tutoris filio, *l.1.4.6.7.* cum cura-
tore, *d.l.7.* & cum curatoris filio, *l.3.
& d.l.7.* Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. &
VVesemb. De materia vide *l. Hisp.6. tit.17. part.7.*
vbi Greg.Lop. Conan. *comment. iuris ciuilis lib.8.c.6.
num.7.cum seqq.* Felin. *in cap.quæ in Ecclesiarum, num.
18. de constit.* Bermond. *de publicis concub. fol. 112.
num. 37. vers. ex præcedenti*, Ceuall. *commun. contra
commun.q. 58. num. 8.* qui tres vltimo loco citati tra-
dunt hunc tit. non seruari, quia Imp. non potest dis-
ponere circa validitatem matrimonij. Gutier *de tute-
lis, & curis part.2. cap.12. per tot.* Paulus Montan. *eod.
tract. cap.31. effectu 8. num.1. cum seqq.* Pradill. *in sum.
legum pœnal. part.2. casu 5. num.2. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium prætextu ignorantiæ & rusticitatis
non excusatur inter pupillam, & tutoris filium,
& num.2.*

3 *Rusticitas, siue simplicitas non excusat in his quæ
sunt*

sunt contra speciem honestatis.
4 *contra Rusticum præsumitur dolus si aliquid agit occultè.*
5 *Doli coniectura est quando quis clam, & occultè facit quod palam fieri solet.*
6 *ex his quæ Clam fiunt, suspicio arguitur fraudis.*
7 *Rusticus non excusatur quando aliquid clam agit contra præcepta legis.*

L. Senatusconsulti. I.

Impp. SEVER. & ANTONIN. AA. *Marino.*

1 INter pupillam, & tutoris filium matrimonium prætextu ignorantiæ & rusticitatis non excusatur. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salic. Butrig. Angel. Fulgos. Castr. Bald. Cuiac. Aloys. Leo *super 5 fol. 54.* Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Greg. Lop. *l.6. verbo pœna de adulterio, tit.7. part.7.* Menoch. *de arbitr. casu 194. num. 11.* Paul. Montan. *de tutel. cap. 31. effectu 8. num. 1. cum seqq.* Gutier. *in simili tract. part. 2. cap. 12. à princ.* Azor. *instit. moral. part. 2. lib. 5. cap. 2. quæst. 1. vers. item obycies*, Pradil. *in sum. legum pœnal. part. 2. casu 5. num. 2. & 3.* eleganter Ceuall. *commun. contra communes quæst. 58. num. 7.* vbi reddit rationem, quia in hoc casu non præsumitur rusticitas, sed dolus, & sagacitas, maximè si in tali matrimonio sit aliqua disparitas personarum etiam quoad diuitias, & *num.* 8. post Ruin. *conf. 189. num. 15. lib. 2.* Tiraq. *ad l. 1. connub. num. 43.* & Felin. *in cap. quæ in Ecclesiarum, num. 18. de constitut.* tenet dispositionem, & pœnam huius l. non posse hodie procedere de iure Canonico.

3 *Rusticitatis & imperitia*, &c.] Notatur ad hoc quòd in his quæ sunt contra speciem honestatis, non excusatur quis ignoranter rusticitate, aut simplicitate ductus delinquens, vt per Tiraq. *de pœnis temp. causa 11. num. 10.*

4 Notatur etiam ad hoc quòd contra rusticum præsumitur dolus si aliquid agit occultè, vt per Mascard. *de probat. concl. 531.* aliàs *532. num. 46.* Menoch. *de arbitr. casu 194. num. 17. cum seqq.* Sfort. Odd. *de in integr. restitut. part. 1. quæst. 9. num. 68.* Farin. *in praxi crimin. tit. de pœnis temperan. quæst. 98. num. 47.*

5 Notatur etiam ad hoc quòd doli coniectura est quando quis clam, & occultè facit quod palàm fieri solet, sicuti quando clam contrahit matrimonium, quod deinde apparet habere aliquod impedimentum, vt per Crauet. *conf. 34 num. 11. & conf. 115. num. 5.* Mascard. *d. concl. 531. num. 43.* Menoch. *de præsumpt. lib. 5. præs. 3. num. 107.*

6 Notatur quoque ad hoc quòd ex his, quæ fiunt clam, suspicio arguitur fraudis, vt per Mascard. *de probat. concl. 815. num. 33. & concl. 297. per tot.* Brunot. à Sole *in locis communib. verbo clandestinitas, & verbo factum* 8.

7 In gloss. *Non oportet, fin. ibi, vel dic clam, vnde à iure præsumitur scientia*, &c. Notatur ad hoc quòd rusticus non excusatur, quando scilicet clam aliquid contra legis præcepta agit, vt per Tiraqu. *de retractu conuent. in proœm. num. 14. & de pœnis temper. causa 11. num. 11.* Roman. *sing. 714.* Ias. *in l. si quis id quod, num. 32. ff. de iurisd. omn. iudic.* Palat. *in allegat. heresis* §. 10. Menoch. *d. casu 194. num. 17.*

L. Mater pupillæ. II.

Imp. ALEXAND. A. *Byrrho.*

INter matrem pupillæ, & tutorem pupilli nuptiæ subsistunt, & vitricus potest esse priuigni tutor. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Gutier. *de tutel. part. 2. cap. 12. num. 7.* Paul. Montan. *in simili tract. cap. 31. effectu 8. num. 24.* Pontan. *ad consuet. Bloisen. art. 9. col. 1. fol. 128.* 2

SVMMARIVM.

1 *Socer non prohibetur dari curator nurui, nec cura superueniens dirimit matrimonium legitimè contractum inter adultum, & filiam curatoris, & num. 2.*
3 *Bonus vir in eo quod facit, debet cauere vt non possit esse sinistra suspicio.*

L. Cùm proponas. III.

Idem A. Rogatiano.

SOcer non prohibetur dari curator nurui, nec cura superueniens dirimit matrimonium legitimè contractum inter adultum, & filiam curatoris. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem concl. ex hoc text. desumit Gutier. *de tutel. & curis part. 2. cap. 12. num. 4.* 2

Vt autem omnis scrupulus, &c.] Notatur ad hoc quòd bonus vir in eo, quod facit, debet cauere, quòd non possit esse sinistra suspicio, vt per Greg. Lop. *l. 8. gloss. 2. tit. 4. part. 3.* 3

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium inter filium liberti, & pupillam, cuius ipse libertus est tutor, prohibitum est, & num. 3.*
2 *Filiorum appellatione comprehenduntur etiam naturales.*
4 *Filiorum appellatione an, & quando admittantur naturales, & spurij, remissiuè.*

L. Libertinum. IV.

Imp. PHILIPPVS A. *Higina.*

INter filium liberti, & pupillam, cuius ipse libertus est tutor, prohibitum est matrimonium. Filiorum appellatione naturales etiam comprehenduntur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* 1 2

Hanc eandem conclus. quoad primam eius partem ex hoc text. desumit Paul. Montan. *de tutelis & curis cap. 31. effectu 8. num. 9.* 3

Filiorum appellatione an & quando admittantur naturales, & spurij? Vide notata per me *in tract. de appellatiua verborum vtriusque iuris signif. appell. 99. num. 13. cum multis seqq.* 4

SVM

SVMMARIVM.

1 *Curator potest adulto suo in vxorem dare filiam, num. 2.*

2 *in Vtroque idem statuendum, cùm qualitas & ratio, ob quam in vno est aliquid statutum, est in altero, quod si abest, cessat dispositio.*

4 *Argumentum à correlatiuis non est validum quando datur diuersa ratio.*

L. Curatorem. V.

Idem A. *&* PHILIPPVS C. *Apuleio.*

1 CVrator adulto suo potest in vxorem dare filiam.
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. n. 2. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt
2 *l. Hisp. 6. tit. 17. part. 7. vbi gloss. 1.* Paul. Montan. *de tutel. cap. 31. effectu* 8. *num.* 25. Tiraq. *ad leges connub. l. 1. gloss. 1. part. 1. num. 45. prope fin. vers. item vt tutor,* Menoch. *de arbitrar. casu* 194. *num.* 14.

3 Notatur ad hoc quòd in vtroque idem statuendum, cùm qualitas & ratio ob quam in vno est aliquid statutum, est in altero, quod si abest, cessat dispositio, vt per Tiraq. *de retractu lig. §. 9. gloss. 1. num.* 4.

Notatur etiam ad hoc quòd non valet argumen-
4 tum à correlatiuis quando datur diuersa ratio, vt per Surd. *de aliment. tit. 4. quest. 18. num. 55. & tit. 9. quest. 44. num.* 28. *& decis.* 64. *num.* 27. *& decis.* 47. *num.* 7. Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 1. cap. 26. num.* 15. Seraphin. *decis.* 1442. *num.* 12. Sanch. *de matrimon. lib. 6. disp. 21. num.* 9. Cardin. Tusch. *pract. concl. lit. C. concl.* 1042. *num.* 2. Franc. à Sousa *in repet. l. fœmina, ff. de regul. iuris, part. 1. num.* 143. plures quos refero *in tract. de locis commun. argum. iuris, loco* 20. *num.* 2.

SVMMARIVM.

1 *Filius tutoris non contrahit matrimonium cum patris pupilla, nisi impleuerit annum 25. vel puella pater disposuerit de nuptiis, & num. 2. Secus si elapsum esset tempus 25. anorum pupilla, & annus vtilis, & ratio est reddita, num. 3. De iure Canonico matrimonium minimè irritatur, nec propter omissam rationum redditionem, nec etiam quòd pupilla, siue adulta non excesserit annum 26. num. 4.*

L. Si patris. VI.

Impp. VALENT. *&* GALLIEN, AA. *Lucio.*

RAtionibus redditis, aut non redditis, filius tuto-
1 ris non contrahit matrimonium cum patris pupilla, nisi impleuerit annum ætatis vigesimum quintum, vel puellæ pater de nuptiis disposuerit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Co-
2 nan. *commentar. iuris lib.* 8. *cap.* 8. *num.* 7. Montan. *de tutel. cap. 31. effectu vlt. num.* 22. Gutier. *in simili tract. part. 2. cap. 12. num. 2. in princip.* vbi *num.* 3. subdit à
3 contrario sensu, secus dicendum si esset elapsum tempus 25. annorum ætatis pupillæ, & annus vtilis, & ratio reddita est, & *num.* 8. addit quòd iure Canoni-
co attento neque propter omissam redditionem ra- 4
tionum, neque etiam quòd pupilla, siue adulta non excesserit 26. ætatis annum, matrimonium minime irritatur.

SVMMARIVM.

1 *Tutor pupillam ducens, aut filio dans nuptui, infamiam facti incurrit ob præsumptionem quòd rationum redditionem istiusmodi matrimonio studeat subterfugere, & num. 2.*

3 *Tutor, vel curator non potest filium suæ pupillæ etiam adultæ collocare in matrimonium. Verùm, iure Canonico attento, matrimonium inter tutorem, vel curatorem, eiúsque liberos cum pupilla, siue adulta, liberè potest contrahi.*

L. Si tutor. VII.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *&* CC. *Paragonio.*

TVtor pupillam ducens, aut filio nuptui dans, 1
infamiam facti incurrit, ob præsumptionem quòd rationum redditionem istiusmodi matrimonium subterfugere studeat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
Menoch. *de arbitr. casu* 194. *num.* 11. Gutier. *de tutel. & curis part. 2. cap. 12. num. 2. vers. & talis tutor.*

Notatur ad hoc quòd tutor, vel curator non po- 3
test filium suæ pupillæ etiam adultæ in matrimonium collocare, vt per Tiraq. *l. 1. connub. glos. 1. part. 1. num. 45. prope fin. vers. item vt tutor.* Verùm iure Canoni- 4
co attento liberè matrimonium inter tutorem, vel curatorem, eiúsque liberos cum pupilla, siue adulta contrahi potest, vt per Greg. Lop. *l. 6. glos. 1. tit. 17. part. 6.* Gutier. *d. cap. 12. num.* 8.

SVMMARIVM.

1 *Lex pœnalis de tutore vero loquens, ad fictum & gerentem se pro tutore non extenditur, & num. 2.*

3 *Matrimonium contractum per tutorem & curatorem, eiúsque filios, cum pupilla, vel adulta, licèt non sit validum, valet tamen, si ille, qui tutoris, vel curatoris nomine vsurpato, pro tutore, seu curatore res pupillæ administrauit, eam sibi, filióve suo copulauerit.*

4 *Constitutio exorbitans à iure communi non extenditur ad casum vbi est maior ratio.*

5 *Dos data, & promissa à pari procedunt.*

L. Si quis tutoris. VIII. & vlt.

Impp. LEO *&* ANTHEMIVS AA. *Erythrio P. P.*

LEx pœnalis de tutore vero loquens, ad fictum 1
& gerentem se pro tutore non extenditur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
Greg. Lop. *l. 2. gloss. 2. in fine tit. 16. part. 6.* vbi habetur 3
quòd si fiat mentio de tutore & curatore, intelligitur de

de legitimo, Gutier. *de tutel. & curis part. 2. cap. 12. num. 6.* vbi per hanc text. tenet quòd licèt non valeat matrimonium contractum per tutorem & curatorem, eiuſque filios, cum pupilla, vel adulta, validum tamen erit ſi ille qui tutoris, vel curatoris nomine vſurpato, pro tutore, ſeu curatore res pupillæ adminiſtrauit, eam ſibi, filióve ſuo copulauerit.

4 Notatur ad hoc quòd conſtitutio exorbitans à iure communi non extenditur ad caſum vbi eſt maior ratio, vt per Afflict. *deciſ. 21. num. 5.*

Vel dos ſuper his data, vel promiſſa, &c.] Ergo dos
5 data, & promiſſa à pari procedunt, de quo vide Tiraq. *de retractu conuent. ad fin. tit. num. 32.*

Si quacunque præditus poteſtate, (vt rector prouinciæ,) vel ad eum pertinentes (perſonæ) ad ſuppoſitarum iuriſdictioni ſuæ aſpirare tentauerint nuptias.

Tit. VII.

EADEM ratione, qua in ſuperiori tit. potentatus ſcilicet, prohibentur nuptiæ virginis, vel mulieris prouincialis cum eo, cuius iuriſdictioni ſuppoſita eſt, & cum perſonis ad eum pertinentibus, nimirum propter poteſtatem, quam ille in prouinciales habet. Quare inutiles nuptiæ ſunt, niſi poſt depoſitum officium eadem voluntas & conſenſus perſeuerauerit, *ſupr. de nupt. l. 6.* Scripſerunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVeſemb.

SVMMARIVM.

1 *Subditum ratione offiij ad matrimonium adducens, decem auri libris mulctatur, & officio, dignitatéque priuatur, & num. 2. Id non obſeruari apud Chriſtianos, num. 3.*

4 *Dominus temporalis, vel iudex ſi ſeueriter, & cum nimia aſperitate tractet ſubditos ſuos, poteſt priuari ſua iuriſdictione.*

5 *Iniuria facta vni de domo, intelligitur facta toti conſanguinitati, & toti caſatæ.*

6 *Vicarius iudicis ſuſpecti non ideo dicitur ſuſpectus, quia iudex illius eſt ſuſpectus. quòd debet eſſe ſuperior, non Vicarius illius primi iudicis inimici, & ſi iſte non adeſſet, adeundus eſſet Princeps, num. 7.*

L. Si quis. Vnic.

Imppp. Gratian. Valent. & Theod. AAA. *Theodoro P.P.*

1 SVbiectum ratione officij terrore ad matrimonium adducens decem auri libris mulctatur, & officio, dignitatéque priuatur. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Butrig. Angel. Fulgoſ. Caſtr. Bald. Cuiac. Aloyſ. Leo, Sebaſt. Næui. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

Hinc eandem conclus. ex hoc text. deſumunt *l.*
2 *Hiſp. 6. tit. 7. part. 3. vbi gloſ. 1. & 2.* Capel. Tholoſ. *deciſ. 478.* Conan. *comment. iuris lib. 8. c. 6. n. 6.* Grammat. *deciſ. 104. num. 2.* Ioſeph. Ludou. *Per. deciſ. 108. num. 2.* Azor. *inſtit. moral. part. 2. lib. 5. c. 2. quæſt. 1. verſ.*
item obijcies, vbi ex hoc text. dicit prohibitum eſſe 3
connubium inter Præſidem, & ſibi ſubiectam fœminam, ſed id inter Chriſtianos minimè prohiberi aſſerit Molin. *de iuſtit. tom. 6. tract. 5. diſ. 5. c. 3. n. 5. verſ. lege vnica*, vbi tradit hic haberi ſi iudex quicunque vim fuerit molitus facere mulieri, aut fecerit etiam per ſolas minas & terrorem, vt ſecum contrahat matrimonium, tunc ita eſſe ſuſpectum quoad omnes cauſas illius mulieris, & eorum, qui ſunt de familia eiuſdem mulieris, vt omnes omnino exempti ſint ab illius iuriſdictione in ciuilibus, & in criminalibus, ita vt neque cum aſſeſſore poſſit de illis cognoſcere. Mont. *in emporio iuris part. 1. tit. 3. in prælud. num. 182.* vbi tradit propter ſuſpicionem in hac re iudices ſeculares ordinarios in totum remoueri à cauſæ cognitione, cum eo tamen quòd cauſam allegare, & probare neceſſe ſit.

Notatur ad hoc quòd ſi dominus temporalis, vel 4
iudex ſeueriter & cum nimia aſperitate tractet ſubditos ſuos, poteſt priuari eorum iuriſdictione, vt per Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 2. num. 51. verſ. ex quo infertur.*

Suorúmque domo, &c.] Notatur ad hoc quòd in- 5
iuria facta vni de domo, intelligitur facta toti conſanguinitati, & toti caſatæ, vt per Tiraq. *de pœnis temperan. cauſa 51. num. 68.*

Vicario competant, &c.] Notatur ad hoc quòd vi- 6
carius iudicis ſuſpecti non ideo dicitur ſuſpectus, quia iudex illius eſt ſuſpectus, vt per Maſcard. *de probat. concl. 952. aliàs 953. num. 44.* Et ex Salicet. de-
clarat Gregor. Lop. *l. 9. gloſ. 2. tit. 7. part. 3.* quòd 7
debet eſſe ſuperior, non vicarius illius primi iudicis inimici, & ſi iſte non adeſſet, adeundus eſſet Princeps, de quo conſule Menoch. *conſ. 53. num. 3. & 4.* lariſſimè Narbona *de appellat. à vicario ad Epiſcop. part. 1. num. 127. cum ſeqq.* cuius verba libet hic apponere. Nec nos conturbat text. *in l. vnic. C. ſi quacunque præditus poteſt.* vbi licet ordinarius iudex, qui in prouincia adminiſtrat, recuſatus ſit, eius vicarius omnium tam criminalium, quàm ciuilium cauſarum exercitium habet; quia reſpondetur vicarium ibi recuſato Ordinario iuriſdictionem exercere poſſe, nec Ordinarij recuſationem illi aliquatenus impedire, quia noua & ſpeciali Principum indulgentia, iuriſdictio illi conceſſa fuit, vt ſatis aperiunt Cæſarum verba, *Atque omnia vel ciuilia, vel criminalia negotia quandiu idem in adminiſtratione fuerit, vicario competant*: quam interpretationem tetigit Deci. *in cap. 1. num. 70. de iudic.* Omiſſa tamen huiuſmodi interpretatione, & aliis, quæ hactenus frequentiſſimis omnium vocibus probatæ ſunt, quarum plures ſectatur Sbroz *lib. 3. de vicario Epiſcopi quæſt. 14. num. 6.* Surd. *conſ. 50. à num. 35. cum ſeq.* mihi videtur dictam l. vnicam vſque adhuc à nemine interpretatam (quotquot videre, aut legere contigit) fuiſſe intellectam. Cum in eo errore verſentur vt exiſtiment accipiendam eam legem de vicario illius iudicis ordinarij, qui prohibitas nuptias audaci conamine contra Principum ſtatuta contrahere niſus eſt; quod quidem iudicio noſtro Imperatorum mentem nuſquam tenuit, ſed hoc potiùs vt ſi iudex ordinarius ſubditam mulierem in vxorem violenter accipere tentauerit, omnia tam ciuilia, quàm criminalia negotia vniuerſæ eius domus vicario competant, non iudicis ordinarij, vt Accurſ. *ibi*, & cæteri omnes, inepte animant, ſed vicario Præfecti prætorio, cui decretum illud dirigitur, vt ſubſcriptio d[..]

cet

cet ibi, *Theodoro Præfecta Prætoria.* Præfecti autem Prætorio vicarios in prouinciis constituebant, vt ipsorum vice administrarent. *l. 3. §. illud, de can. largit. titul.* & notat. Cuiac. *in paratitl. C. de offic. vicar.* Budæ. *de verb. significat. verba vicarius, versic. erant autem vicarij*, Vertat. *in Lexic. iuris, eodem verbo.* Quare vicario Præfecti Prætorio in illa diœcesi constituto propter Ordinarij suspicionem Imperatores causas committunt. Rursus quòd *d. l. vnic.* loquatur de vicario Præfecti Prætorio, proculdubiò suadetur apertè: nam quoties in Codice Iustinianeo vicarij nomen simpliciter profertur, de vicario Præfecti Prætorio intelligitur, vt constat ex tit. *C. de offic. vicar.* in quo tantum de vicario Præfecti Prætorio agitur, atque de eo solùm intelligitur, vti explicant Cuiac. VVesemb. & Iulius Pacius *in paratitlis ad eundem tit.* Cùm enim compertum sit dictam l. vnic de vicario Præfecti Prætorio loqui, nulla dubitatio remanet cur iudice ordinario vt suspecto recusato, seu interdicto, vicarius cognoscat, qui non erat iudicis ordinarij suspecti vicarius, nec cum eo idem tribunal constituebat; sed à Præfecto Prætorio deputatus, ac per consequens Ordinario superior cum vice sacra instar Præfecti Prætorio iudicet. *l. 1. C. de offic. vicar.* Cuiac. *vbi supra, & in l. 101 qui 6. C. de appellat.* Hactenus Narbona.

Si nuptiæ ex rescripto petantur.

Tit. VIII.

QVIA intellexerimus ex superioribus titulis, non consistere nuptias incestas & inutiles; quæritur nunc, an rescripto Principis concessæ valeant: quod perinde est, ac si quæramus an eiusmodi rescripta valeant. Scripserunt in hanc rubric. Cuiac. Pac. & VVesembec.

SVMMARIVM.

1. *Nuptias non contrahit mulier inuita ob rescriptum Principis. Impetrans subreptitiè rescriptum nuptias concilians, publicationem bonorum metuat, num. 2.*
3. *Liberos matrimonialiter copulari non permittunt Principes absque licentia.*
4. *Obreptio, & subreptio quandoque idem important.*

L. Quidam. I.

Impp. Honor. & Theodos. AA. *Theodoro P. P.*

1 **O**B rescriptum Principis mulier inuita non con-
2 trahit nuptias. Impetrans subreptitiè rescriptum nuptias concilians, publicationem bonorum metuat. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Butrig. Angel. Fulgos. Castr. Bald. Cuiac. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

3 Vide Gregor. Lopez *l. 1. gloss. 5. tit. 5. part. 4.* vbi quòd Principes sine sui licentia non permittunt liberos matrimonialiter copulari, Conan. *comment. iuris ciuilis lib 8. cap. 6. sol. 2.*

4 *Obreptione precum, &c.*] Aduertit Menoch. *de arbitr. casu 201. num. 12.* aliquando idem importare obreptionem & subreptionem, id sumens ex hoc text. in quo posteaquam Imperatores in principio obreptionem appellant confictum illum consensum, quem impetrans nuptias se à puella falsò habere asseuerat, deinde *in §. 1.* subreptionem appellat, vt hinc intelligamus etiam subreptionem appellari cùm falsum narratur. Mascard. *de probat. conclus. 1123.* aliàs 1128. *num. 2.* vbi tradit Imperatores Honorium & Theodosium *in præsenti* confictum illum consensum, quem impetrans nuptias se à puella falsò habere asseuerat, tam obreptionis, quàm subreptionis verbo appellasse.

SVMMARIVM.

1. *Rescriptum subreptitium præsumi toties quoties alicui est denegata petitio.*
2. *Rescriptum incestas tolerans nuptias, censetur esse subreptitium.*
3. *de Rescripto subreptito, remissiuè.*

L. Nefandissimum. II. & vlt.

Imp. Zeno A. *Basilio P. P.*

REscriptum subreptitium præsumitur toties quoties alicui est denegata petitio. Rescriptum incestas nuptias tolerans subreptitium esse censetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* 1 2

De rescripto subreptitio vide posita *in collectan. ad cap. super litteris 20. de rescript. in Decretalib. & ad cap. ad audientiam 31. eod tit.* 3

De secundis nuptijs.

Tit. IX.

SECVNDARVM nuptiarum appellatione continentur etiam tertiæ, quartæ, & sequentes: vt duorum eorum appellatione, significantur etiam tres, vel quatuor, aut plures. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia vide Scip. Gentil. *in specialis tractat. l. 1. Hisp. cum seqq. tit. 12. part. 4.* Chæzian. Suar. Vezin. & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 4. pag. 709.* Corras. *lib. 3. miscell. cap. 1. à princ.* Conan. *comment. iuris lib. 8. cap. 7.* Anton. Gom. *l. 14. Tauri a princ.* Petr. Greg. *syntagm. iuris lib. 9. cap. 26.* Boet. *decis. 186. num. 10. cum seqq.* Fachinæ. *controu. lib. 3. cap. 65.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris, lib. 9. cap. 26.* Hieron. Treutler. *in thesib. vol. 1. disp. 8. thesi 5. lit. B.* Anton. Gabr. *commun. opin. tom. 3. lib. 3. tit. de secundis nupt. pag. 217.* Ioseph. Lud. *eod. tom. 3. pag. 518. sub hoc tit.* Oliban. late *de actionib. tom. 2. lib. 1. cap. 47. per tot.* & Hippol. Montanet. *in addit. ad hoc cap.* Azor. *instit. moral. part. 1. lib. 5. cap. 20.* Sanchez. *de matrim. lib. 7. disp. 88. cum seqq.* Pradil. *in summ. legum pænal. part. 2. casu 16. à princ.* Alex. Trentacinq. *var. resolut. lib. 3. tit. de matrim. resolut. 5.* Arimin. Tepat. *variarum sent. tom. 2. tit 429.* & inter repetentes ciuiles *tom. 7.* Ioan. de Garronibus *super hanc rubr.*

SVM

SVMMARIVM.

1 *Mulier quondam intra annum luctus nubens fiebat infamis, & puniebatur pœnis hac l. expressis, & num. 2. sed ha pœna hodie sunt sublata de iure Canonico, n. 3. exceptis iis que respiciunt fauorem filiorum, num. 4. & 5. pœna mulieri secundo nubenti intra annum luctûs statuta non afficiunt viduam intra annum secundam vxorem ducentem, num. 6.*

7 *Pœna vidua intra annum luctûs nubentis est vt efficiatur infamis. & simul ille qui scienter cum illa intra tale tempus nubit, num. 8. vt hac pœna incurratur, matrimonium debet esse consummatum, num. 9. Idem videtur resoluendum in muliere, qua intra prædictum tempus commisit stuprum, num. 10. idque siue pariat, siue non, n. 11. si verò post annum luctûs, non ita, n. 12. incidit tamen in alias pœnas omnes, quas binuba patitur, num. 13. etsi postea nubat vel cum amasio, vel cum alio, num. 14.*

15 *Mulier an contrahens secundas nuptias de consensu mariti prædefuncti, aut filiorum, excusetur à pœna secundo nubentibus imposita, remissiuè.*

16 *Pœna vidua nubentis intra annum luctûs est vt posteriori viro non possit dare in dotem, nec in vltima voluntate relinquere vltra tertiam suorum bonorum partem.*

17 *Infames aliqui testari iure valent, & eorum testamenta minimè sunt irrita propter infamiam iuris.*

18 *Pœna vidua nubentis intra annum luctûs, est vt sit expers cuiuscunque hæreditatis, legati, fideicommissi, & donationis causa mortis.*

19 *Mulier infra annum luctûs nubens priuatur omnibus relictis à viro priori in suprema eius voluntate, ac priuatur non tantùm quoad proprietatem, sed etiam quoad vsumfructum.*

20 *Vidua intra annum luctûs nubens non potest succedere ab intestato suis consanguineis vltra tertium gradum. nec excusatur ab his pœnis vidua intra annum luctûs nubens ratione minoris ætatis, num. 21.*

22 *Nubere intra annum luctûs est contra bonos mores iure ciuili.*

23 *Testator vbicunque dixit & prohibuit alienari, ne res, vel fundus exiret de familia, tunc omnes gradatim ordine successiuo sunt vocandi.*

24 *Lugendi tempus, & huius textus antiquitas, remissiuè.*

25 *Annus luctûs numeratur à die mortis prioris viri, & cedit ignoranti.*

26 *Lex prohibens posse mulierem nubentem intra annum luctûs testamento viro relinquere vltra tertiam bonorum suorum partem, dicitur prohibere etiam donationem inter viuos.*

27 *Pœna fœmina secundo nubens intra annum luctûs statuta corriguntur iure Canonico.*

L. Si qua mulier. I.

Imppp. GRATIAN. VALENT. & THEOD. AAA. *Eutropio P.P.*

1 MVlier quõdam intra annum luctus nubens fiebat infamis, & puniebatur pœnis hac lege expressis. Colligunt ex Ordin. Cyn. Batt. Salicet. Butrig. Fulgos. Angel. Bald. Castrens. Cuiac. Sichard. *Barbos. Collect. in Cod. Tom. II.*

Aloys. Leo *super. 5. fol. 54.* Sebast. Næui. & remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in conc ordant.* & inter repetentes *tom. 7.* Ioan. de Garronibus.

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt *l. Hispan. fin. tit. 12. part. 4. vbi gloss. 5. & l. 3. tit. 6.*
part. 7. vbi gloss. 2. & l. fin. tit. de los matrimonios, lib. 5.
Ordin. & l. 3. tit. 1. lib. 5. noua Recopilat. Roman. *singul.*
248. aliàs 251. Tu scis, Socin. *regul. 572. Mulier*,
Duen. *regul. 12. limit. 3.* Alphan. *collectan.* 206. Neuiz.
in sylua nuptiali, §. vidua non est nubendum, num.
46. cum seqq. Viul. *commun. opin. verbo mulier ad secundas nuptias*, Roland. *de lucro dotis, quæst. 86.*
per tot. Anton. Gabr. *commun. opin. tom. 3. lib. 3. sub*
hoc tit. conclus. 5. vbi tradit has pœnas esse sublatas de 3
iure Canonico, quod aliquibus modis declarat Co-
uarr. *de sponsalib. part. 2. cap. 3. § 9. num. 6. & 7.* vbi
ait pœnas omnes in hac lege contentas locum hodie
etiam in foro ciuili non habere, & *num. 8.* dicit fœminam filiorum nutricem, non petito tutore filiis, nec
administrationis rationibus redditis secundo nubentem, iustè puniri pœnis expressis in hac lege. Verall.
decis. 25. num. 3. part. 2. vbi asserit pœnas hodie esse
sublatas per ius Canonicum, contra secundò scilicet nubentes infra annum luctus, Gutier. *in repet.*
l. nemo potest, ff. de legat. 1. num. 17. vbi quòd testator ex sua libertate testandi potest facere quòd mulier secundo nubens non incidat in pœnas huius le-
gis, & *num. 19. & 20.* tenet hodie de iure Canoni- 4
co huiusmodi pœnas esse sublatas, non tamen respectu pœnarum, quæ respiciunt fauorem filiorum, Surd.
de aliment. tit. 9. quæst. 30. num. 1. vbi tenet has pœnas tanquam impositas non fauore filiorum, sed ob
nimiam festinantiam sublatas. Peregrin. *de iure fisci*
lib. 3. tit. 15. num. 1. vbi quòd mulier intra annum
luctus nubens iure ciuili efficitur infamis, & secundo marito vltra tertiam bonorum suorum nec titulo
dotis, nec ex testamento, aut donatione inter viuos
transferre potest, & quòd expers præterea, & incapax redditur omnium hæreditatum, fideicommissorum, legatorum, & donationum causa dotis, ac successionum ab intestato sibi obuenientium à personis
vltra tertium gradum sibi coniunctis, inter viuos autem capere potest, & *num. 3.* subdit pœnas festinan- 5
ter nubentium intra luctus annum iure Canonum
esse sublatas, pœnas verò secundarum nuptiarum fauore filiorum primi matrimonij iure ciuili indictas
sublatas non esse. D. Barbos. *in l. 2. in princ. part. 1.*
num. 66. Sanchez *de matrimonio lib. 7. disp. 88. num. 3.*
vbi quòd pœna viduæ nubentis intra annum luctus
est vt efficiatur infamis, tam ipsa, quàm vir eam ducens, Farinac. *fragment. crimin. part. 2. lit. M. num. 397.*
cum seqq. Pradil *in summ. legum pœnal. part. 2. casu 16.*
num. 1. Cardos. *in praxi iudicum, verbo mulier, num. 22.*
vbi quòd licet mulier nubens infra annum lugubrem
de iure ciuili fiat infamis, non incurrit tamen infamiam de iure Canonico. Molin. *de Iustit. tractat. 2.*
disput. 154. num. 9. & tractat 4. disput. 8. num. 1. versic.
secundo, vbi quòd mulier vidua, quæ intra annum luctus ad secundas nuptias transibat, infamiam incurrebat tam ipse, quàm pater illius.

Si qua mulier, &c.] Ergo hæ pœnæ mulieri se- 6
cundò nubenti intra annum luctus statutæ non afficiunt viduum intra annum secundam vxorem ducentem, vt per Boër. *decis. 187. col. fin. num. 2.* Eman. Cost. *in l. cùm tale, §. si arbitratu, in fine, num. 35. ff. de condit. & demonstrat.* Anton. Gabr. *communium opin. tom. 3. lib. 3. sub hoc tit. conclus. 5. num. 7.* Sanchez *dict. lib. 7. disput. 87. num. 20.* Alexand. Trentacinq. *variarum resolut. lib. 3. tit. de matrim. resolut. 5. num. 8.*

7 *Sit infamis*, &c.] Notatur ad hoc quòd pœna viduæ nubentis intra annum luctus est vt efficiatur infamis, vt per *l. Hispan. 3. tit. 6. part. 7.* Peregrin *d. lib. 3. tit. 15. num. 1.* Cardos. *d. verbo mulier, num.* 22. Sanchez *d. lib. 7. disp. 87. num. 3.* vbi etiam tradit hanc infamiam incurri ipso iure, exigi tamen sententiam iudicis declaratoriam facti. Alexand. Trentacinq. *d. tit. de ma-*
8 *trim. resol. 5. num. 2.* vbi dicit hanc infamiam ipso iure irrogari, additque quòd non solùm mulier secundò nubens intra annum luctus est infamis, sed etiam ille, qui scienter cum illa intra tale tempus nubit, Molin. *d. tract. 4. disp. 8. num. 1. vers. secundo.*

9 *Nuptiarum festinatione*, &c.] Ergo præsupponit matrimonium prius consummatum esse debere, vt per Anton. Gabr. *tom. 3. commun. opin. lib. 3. sub hoc tit. concl. 5. num. 8.* Sanchez *d. lib. 7. disp. 87. num. 19.* vbi tradit in hac materia pœnali appellatione nuptiarum solùm comprehendi consummatas, & ideo viduam, quæ prius matrimonium consummauit, posterius autem minimè, oon incurrere has pœnas resoluit, at *num.* 18. tenet pœnas huiusmodi non incurrit, si prius matrimonium contingat esse irritum; quo loci ostcodit etiam quid dicendum quando prius matrimonium validum fuit, posterius autem irritum.

10 Idem videtur resoluendum in muliere, quæ intra prædictum annum luctus stuptum commisit, *l. hac solu, C. de reuoc. donat.* Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum & vxorem, §. 67. num. 3. & 17.* Clar. *in §. stuprum, à num. 6.* Matiens. *l. 5. gloss. 8. num. 5. tit. 9. lib. 5. noua Recop.* Emao. Cost. *in cap. si pater de testam lib. 6. part. 1. verbo legauit, num. 34.* quos refert & sequitur D. Barbos. *in l. 2. in princ. part. 1. num. 66. ff. solut. ma-*
11 *trim* Peregr. *d. lib. 3. tit. 15. num. 5.* omnes pœnas in hac leg. impositas locum habere in vidua stuprum committente intra annum luctus, siue pariat, siue non, &
12 *num. 7.* notat quòd si vidua post annum luctus stuprum committat, noo incidit in pœnas huius l. quia
13 vltra anoum non se extendit, & *num.* 8. quòd incidit tamen in alias pœnas omnes, quas biouba patitur, &
14 *n. 9.* quòd huiusmodi pœnas, in quas incidit per stuprum commissum siue intra, siue post annum luctus, noo euitat si postea nubat, vel cum amasio, vel cum alio. Nam omnes pœnas impositas secundo nubentibus etiam locum habere in his, quæ inhonestè viuunt, docuerunt Bart. *in d. l. hac solis, in fine,* Castill. *contrau. iuris lib. 1. de vsufruct. cap. 2. num. 78.*

Verùm mulier contrahens secundas nuptias de
15 consensu mariti prædefuncti, aut filiorum, excusetur à pœna secundo nubentibus imposita? latè disputat Castill. *d. lib. 1. de vsufruct. cap. 2. num. 83. cum seqq.* vbi plures refert Doctores. Farinac. *fragm. crimin. part. 2. lit. M. num. 403.* vbi *num. 404.* de muliere, quæ transiit ad secunda vota de voluotate filiorum an euitet omnes pœnas à lege ad fauorem filiorum impositas secundo oubenti? Alexand. Trentacinq. *d. resol. 5. n. 9. in fine.*

16 *Vltra tertiam partem bonorum*, &c.] Notatur ad hoc quòd pœna viduæ nubentis intra annum luctus est vt posteriori viro non possit dare in dotem, nec in vltima voluntate relinquere vltra tertiam bonorum suorum partem, vt per Alexand. Trentacinq. *d. tit. de matrim. resol. 5. n. 3.* Sanchez *de matrim. lib. 7. disp. 87. num. 4.* vbi addit quod quamuis sermo hic sit de relictis in testamento, at nec inter viuos potest vltra eam quantitatem illi donare. Ex his verbis colligit Co-
17 uarr. *var. lib. 3. cap. 3. ante num. 9. vers. quarto,* quòd aliqui infames testari iure valent, & eorum testamenta minimè irrita sunt propter infamiam iuris.

18 *Omnium præterea hæreditatum*, &c.] Notatur ad hoc quòd pœna viduæ nubentis intra annum luctus, est vt sit expers cuiuscunque hæreditatis, legati, fideicommissi, & donationis causa mortis, vt per Alexand. Trentacinq. *d. tit. de matrim resolut. 5. num. 4.* vbi hoc intelligit in donatis causa mortis, seu in relictis in vltima voluotate per virum vxori, ac etiam in donatis, seu relictis per extraneum, subditque hanc pœnam habere locum in vltima voluntate, & non in donatione ioter viuos, Sanchez *d. lib. 7. disp. 87. n. 7.* vbi etiam tradit hanc pœnam non intelligi de relictis à viro, sed ab aliis præter virum, & *num. 8.* resoluit huiusmodi viduam intra annum luctus nubentem reddi omnino incapacem, ac proinde attenta legum dispositione teneri in conscientia sic accepta io vltima voluotate restituere aliis hæredibus, & *num. 9.* improbat illorum opinionem, qui intelligunt hanc pœnam de relictis à quocunque extraneo, vel à coniunctis vltra tertium gradum.

Eis etiam amittendis, quæ maritus suprema volun- 19
tate reliquerit, &c.] Notatur ad hoc quòd priuatur mulier infra annum luctus nubens omnibus relictis à viro priori in suprema eius voluntate, ac priuatur nootantùm quoad proprietatem, sed etiam quoad vsumfructum, vt per Surd. *de aliment. tit. 7. quæst. 22. num. 14. cum seqq.* Alexand. Trentacinq. *d. tit. de matrim. resolut. 5. num. 6.* vbi intelligit locum habere in his, quæ mulieri secundo nubenti intra annum luctus acquiruntur ex causa lucratiua legati, vel donationis, & non in his, quæ acquiruntur ex causa onerosa, puta si ex causa emptionis acquisitio facta sit, Sanchez *d. lib. 7. disput. 87. num. 10.* vbi *num. 11.* intelligit hanc pœnam etiam de acceptis titulo donationis à priori viro, ea enim omnia perdit mulier transiens ad nuptias intra annum luctus, & *num. 13.* temperandam esse hanc pœnam asserit vt intelligatur de solis acceptis à priori viro titulo lucratiuo, quæ enim titulo oneroso ab eo capit, oon amittit prædicta vidua, latè Castil. *dict. lib. 1. de vsufructu. cap. 2. per tot.*

Non vltra tertium gradum, &c.] Notatur ad hoc 20
quòd vidua intra luctus annum nubens non potest succedere abintestato suis consanguioeis vltra tertium gradum, vt per Alexand. Trentacinq. *d. tit. de matrim. resolut. 5. num. 6.* Sanchez *d. lib. 7. disp. 87. n. 15.*
vbi *num.* 17. tradit quòd noo excusatur ab his pœ- 21
nis vidua intra annum luctus oubens ratione minoris ætatis.

Ne in iis, in quibus correctionem morum, &c.] No- 22
tatur ad hoc quòd nubere intra anoum luctus, est contra bonos mores iure ciuili, vt per Sanchez *de matrim. lib. 7. disput. 89. num. 50.* Notat D. Barbos. *in l. 1. part. 7. num. 17. & 18. ff. solut. matrim.* quod in hac l. aufertur à muliere quasi indigna, propter læsos mores ciuiles, quia scilicet nupsit ante annum luctus, quod repugnat bonis moribus ciuilibus, & ideo ablatum ex ea causa non applicatur fisco: si igitur auferretur ab aliquo tanquam ab indigno propter verum delictum, tunc fisco applicaretur, ex *l. Papinianus, §. meminisse, ff. de inoff. testam.*

Gradibus seruatis, &c.] Notatur ad hoc quòd vbi- 23
cunque testator dixit & prohibuit alienari ne res, vel fundus exiret de familia, tunc omnes de familia non simul, sed gradatim ordine successiuo vocantur, ita vt proximior in gradu semper præferatur, ita Anton. Gom. *l. 40. Tauri num. 40.*

De temporibus ad lugendos defunctos destina- 24
tis, & de huius text. antiquitate, vide Guid. Pancirol. *in thesauro variarum lectionum lib. 2. cap. 108. per totum.*

In gloss. *Festinatione.* ibi, *nubendo intra annum à* 25
tempore mortis primi viri. Notatur ad hoc quòd

annus

annus hic luctus nnmeratur à die mortis prioris viri, atque cedit ignoranti, vt per Sanchez *d.lib.7.disp.87. nam.2.*

26 In gloss. *Testamento.* ibi, *nec etiam inter viuos*, &c. Notatur ad hoc quòd lex prohibens mulierem nubentem intra annum luctus posse testamento vltra tertiam bonorum suorum partem viro relinquere, dicitur prohibere etiam donationem inter viuos, vt per Salicet. *hic quæst.1.* & Ioan. de Gattonibus *num.110.* Menoch. *cons.344. num.22.* Sanchez *d.lib.7.disp. 87. nam.4*

27 In gloss. *Honorarias fin.* iuncta addit. ibi, *addas quòd pœna quæ imponitur mulieri eo quòd nimis festinanter nubit, de qua in hac lege, hodie est sublata*, &c. Notatur ad hoc quòd hodie pœnæ fœminæ secundo nubenti intra annum luctus statutæ corriguntur iure Canonico, quo attento possunt impunè ad secundas nuptias viduæ transire quocunque tempore, per *cap. fin. hoc tit. in Decretalib.* Ita est dispositum *l. Hisp.3. tit.1. lib.5. noua Recop.* & resoluunt Socin. 272. *in fine*, Bertachin. *in suo Dictionar. lit. V. verbo vidua nubent infra annum luctus*, Guilielm. Benedict. *in cap. Raynutius, de testament. verbo & vxorem, decis.5.* vbi *de success. ab intest. num* 90. Gregor. Lopez *l. 3. verbo fasta vu año, tit. 12, part. 4.* Rebuff. *tom.1. ad leges Galliæ in prœm. gl.5. nam.66.* Couarr. *de sponsalib. part.2. cap.3. §. 9. n.5. & 6.* Eman. Costa *in cap. si pater, de testam. lib.6. verbo legauit, num.34.* Sarmient. *lib.1. select. cap.4. num.4.* Menchaq. *de success. progressu lib.3. §.27. num.* 29. Clar. *§. stuprum, num.6.* Perez *l. fin. vers. est tamen inquirendam tit.1 lib.5. Ordin. pag.53.* Azeued. *l.3. n.1. & 2.* & Matiens. *gloss.1 num. vnic. & gloss.2. num.1. & n.44. tit.1. & l.5. gloss.8. num.5. tit.9. lib.5. noua Recopil.* Surd. *de aliment. tit.7. quæst. 22. num. 15.* Gutierr. *practic. lib.2. quæst.95. nam.5.* Spin. *in speculo testam. gloss.14. princ. num* 99. Ceuall. *commun. contra commun. quæst. 742. num.2.* Azor. *instit. moral. part.1. lib. 5. cap. 20. quæs.1. vers. leges omnes ciuiles.* Farin. *fragm. crimin. p.2 lit. M. num.* 398. vbi quòd mulieri secundo nubenti infra annum luctus omnes pœnæ impositæ à iure ciuili fuerunt sublatæ, & correctæ de iure Canonico, illæ scilicet, ex quibus nulla filiis potest resultare vtilitas, illæ verò, quæ ad fauorem filiorum introductæ sunt, & eorum commodo, & vtilitati cedunt, de iure Canonico correctæ non fuerunt: latè Alexand. Trentacinq. *d. tit. de matrim. resolut.5. nam.9.* vbi declarat hoc non procedere in matre tutrice, quæ non petito tutore, nec reddita administratione intra annum luctus secundo nubit, nam in hoc casu pœnæ iuris ciuilis per ius Canonicum non dicuntur correctæ, nisi mater esset minor 25. ann s, latè Sanchez *d.lib.7. disp.87. ex num.23.* vbi *nam.27.* resoluit has pœnas esse correctas quoad vtrumque forum Ecclesiasticum, & seculare, Bellacomb. *tom.1 commun. opin. lib.5. tit.4. n.52. pag.* 713. Molin. *de Iustit. tract.4 disp. 8. num.5.* Gasp. Thesaur. *quæst. forens. lib.2. quæst.30.* Ariminin. Tepat. *var. sentent. tom.2. tit.430. cap.12.*

SVMMARIVM.

1 *Mulier pariens intra annum luctus ex alio quàm defuncto marito in pœnas lege præcedente expressas incidit.*

2 *Mater tutrix contra iuramentum nubens, nec liberis alios tutores petens, priuatur filiorum successione.*

3 *Iurata secundarum nuptiarum renuntiatio ex Iustiniani clementia remissa matribus tutelas liberorum gerentibus.*

4 *Pœna mulieris intra annum luctus nubentis locum habent in vidua stuprum committente, seu in corpus suum intra annum luctus peccante. in vidua quæ suscepta tutela filiorum prioris matrimonij, præstitóque iuramento se non transituram ad secundas nuptias, nisi prius tutorem peteret filiis, & rationem redderet, ac solueret, quæ ad illos attinebant, contra id iuramentum ad secundas transibat nuptias, num.5. amplia vt num.6.*

AVTH. Iisdem.

MVlier pariens intra annum luctus ex alio quam 1
defuncto marito, in pœnas lege præcedente
expressas incidit. Mater tutrix contra iuramentum 2
nubens, nec liberis alios tutores petens, priuatur filiorum
successione. Iurata renunciatio secundarum 3
nuptiarum ex Iustiniani clementia remissa matribus
tutelas liberorum gerentibus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num.1. sup. hoc tit. & tom.7. repet.* Ioan. de Gatronibus.

Ea quæ parit intra luctus tempus, &c.] Notatur ad 4
hoc quòd omnes pœnæ lege præcedente expressæ locum habent in vidua stuprum committente, seu peccante in corpus suum intra annum luctus, vt per *l. Hispan. fin. tit. 12. part. 4. vbi gloss. 6. & l. 3. tit. 6. part.7. vbi gloss.* 3. Menchaq. *controuers. vsufrequent. lib. 1. cap. 8. num.12.* vbi ait huius text. decisionem & pœnam non aliter procedere, quàm si intra tempora luctus pepererit ex altero viro, quàm ex marito præmortuo, vel etiam si non pepererit, si tamen stuprum commiserit; quod sanè habere locum ait quoad lucra, quæ ex matrimonio illo profecta fuerunt. Anton. Gabr. *tom.3. commun. opin. lib. 3. sub hoc tit. conclus.8.* vbi quòd pœnæ secundo nubentium afficiunt mulierem, quæ inhonestè vixerit mortuo marito, licèt non nupserit secundo. Peregr. *de iure fisci lib.3. tit.15. num.5.* vbi ampliat in vidua stuprum committente, siue pariat, siue non, Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat. verbo mulier. num.22. in fine*, Hieronym. de Laurent. *Auenionens. decis.* 80. *num.1.* Pradil. *in summa legum pœnalium part. 2. casu 16. num. 4.* Molin. *de Iustit. tractat. 4. disput. 8. nam.6.* vbi per hunc textum resoluit pœnam infamiæ, & cæteras pœnas lege præcedente impositas incurrere viduas, quæ intra annum luctus cum aliquo fornicantur, subditque has pœnas non reperiri sublatas iure Canonico, Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.1. cap.5. nam. 26.* vbi tenet quòd in vidua stuprante non est aliquid immutatum per Canones, per quos inhonestas improbatur, siue stuprum sit infra annum, siue pòst, cùm in vtroque casu si inhonestè viuat, incurrat omnes pœnas incapacitatis relictorum. latè Sanchez *de matrim. lib.7. disput. 90. num. 2. cum seqq.*

Item & ea quæ, &c.] Notatur ad hoc quòd infa- 5
miam, & cæteras pœnas, quas dictum est iure ciuili statutas esse viduæ, quæ intra annum luctus transibat ad secundas nuptias, incurrit vidua, quæ suscepta tutela filiorum prioris matrimonij, præstitóque iuramento se non transituram ad secundas nuptias, nisi priùs tutorem peteret filiis, & rationem redderet, ac solueret, quæ ad illos attinebant, contra id iuramentum ad secundas transibat nuptias, vt per Couar. *de sponsal. part.1. cap.3. §.9. num. 6.* Peregr. *de iure fisci lib.3. tit.16. num. 1.* vbi ampliat etiam quòd in assum-
ptione tutelæ non iurauerit alias appetere nuptias; & 6
deinde notat textum hunc explicitè loqui in matre post susceptam tutelam nubente, non prouiso de tutore filiis suis, non redditis rationibus, nec reliquis

restitutis, ita vt ista tria copulatiuè adimpleri debeant, vt pœnas euitet sibi vt suprà inflictas, nec releuatetur si alterum, vel duo ex eis requisitis adimpleuisset, Meooch. *cons.* 175. *num.* 13. vbi subdit quòd prædicta tria requiruntur copulatiuè, & non sufficit eorum aliquod adimpleri, & post Ioan. de Garronibus *hic num.* 27. & alios aduertit *num.* 14. quòd quamuis iste text. videatur fundare decisionem super iuramento præstito per matrem quando suscepit tutelam, tamen idem omnino est si non iurasset, & *num.* 15. tradit quòd quamuis per dictum Apostoli correcta sint iura ciuilia, quæ pœnas imponunt contrahentibus secundas nuptias; tamen hæc pœna priuationis successionis, & omnium legatorum etiam hodie viuit, quia non est simplex pœna, sed prouisio in fauorem filiorum, & rationem reddit, quia transiens ad secunda vota non reddita ratione tutelæ, & non solutis reliquis, magis peccat quàm ea, quæ cùm non sit tutrix, secundò nubit infra annum luctus, ideo seueriùs etiam punitur, & *num.* 17. aduertit hunc actum transeundi ad secunda vota ante exactam redditionem rationis, adeò legibus odiosum esse, vt bona quoque secundi viri censeantur tacitè pro administratione præteriti temporis obligata, Anton. Gabr. *tom.* 3. *commun. opin. lib.* 3. *sub hoc tit. concl.* 9. *à princip.* vbi *num.* 2. quòd ista dispositio non est sublata per dispositionem iuris Canonici, Molin. *de Iustit. tract.* 4 *disp.* 8. *num.* 7. Sanchez *de matrim. lib.* 7. *disp.* 88. *num.* 13. vbi subdit has pœnas non contrahi si mulier hæc filiorum tutrix sit minor, quamuis malè assumpserit tutelam, vtpote, quæ minoribus est interdicta, & subdit hanc pœnam locum non habere in viro.

SVMMARIVM.

1 *Mulieri ad lugendum maritum prædefunctum quondam annuum spatium constituebatur, & intra annum luctus nubens infamia notabatur, atque lucra nuptialia amittebat.*

2 *De tempore lugendi defunctos, remissiuè.*

3 *Maiores quare decem mensium spatium lugendi viros dederint, remissiuè.*

4 *Nobilitate quis priuatur per infamiam.*

5 *Mulier transiens ad secunda vota amittit omnia ea, quæ à viro accepit ex eius testamento, & aliàs. infra annum luctus nubens largitatem sponsalitiam perdit, num.* 6.

7 *τὸ* Amittat, *prolatum à lege in tempore futuro, importat canonem latæ sententiæ.*

L. Si quæ ex fœminis. II.

Iidem AAA. *Eutropio P. P.*

1 MVlieri ad lugendum maritum prædefunctum quondam annuum spatium constituebatur, & intra annum luctus nubens infamia notabatur, atque lucra nuptialia amittebat. Colliguntur ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.*

2 *Intra anni spatium*, &c.] De temporibus ad lugendos defunctos destinatis, vide Guid. Pancirol. *in thesaur. var. lect. lib.* 2. *cap.* 108.

3 *Paruum enim tempus post decem menses*, &c.] Maiores quare decem mensium spatium lugentibus viros dederint? vide Iacob. Ræuard. *var. siue de iuris ambiguit. lib.* 1. *cap.* 20.

4 *Nobilisque persona*, &c.] Notatur ad hoc quòd per infamiam priuatur quis nobilitate, vt per Tiraq. *de nobilit. cap.* 24. *à princip.*

Atque omnia quæ de prioris mariti, &c.] Notatur ad hoc quòd mulier transiens ad secunda vota amittit omnia ea, quæ à viro accepit ex eius testamento, & aliàs, vt per Cephal. *cons.* 123. *n.* 6. *lib.* 1. Fatio. *fragm. crimin. p.* 2. *litt. M. num.* 399. 5

Vel iure sponsalium, &c.] Notatur ad hoc quòd mulier infra annum luctus nubens sponsalitiam largitatem perdit, vt per Sanchez *de matrim. lib.* 7. *disput.* 87. *num.* 12. 6

In gloss. *Amittat.* ibi, *per sententiam*, &c. Notatur ad hoc quòd verbum *amittat*, prolatum à lege in tempore futuro, importat canonem latæ sententiæ, vt per Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo reuertatur, num.* 152. *cum seqq. C. de reuocan. donat.* Sed latam sententiam, & idem quod ipso iure, denotare tenent Couarr. *in cap. si heredes, num.* 8. *de testament.* Sayr. *in claui Regia lib.* 3. *cap* 8. *num.* 21 *versic. fallit*, Ioan. de Salas *in tract. de legibus quæst.* 96. *tract.* 14. *disput.* 15. *sect.* 6. *sub num.* 78. Suar. *in simili tract. lib.* 5. *cap.* 6. *num.* 25. Farin. *fragm. crimin. p.* 2. *verbo lex, num.* 126. 7

SVMMARIVM.

1 *Mulier transiens ad secunda vota, quicquid ex facultatibus primi viri titulo lucroso tam per sponsalia, quam nuptias est consequuta, tenetur moriens reseruare liberis communibus. non seruari de consuetudine Regni Portugaliæ, num.* 4.

2 *Fœminæ secundò nubentes ad vitam possident acquisita titulo lucratiuo a prioribus maritis, & hisce fruuntur, nihil autem firmiter alienant, aut transferunt.*

3 *Mulier binuba si affecta bona alienauit contra legum prohibitionem, tenetur ad istiusmodi restitutionem.*

5 *Filij si viua matre non sunt conquesti de transitu ad secundas nuptias, huius l. vendicatio non transfertur in heredes extraneos, secus ad suos.*

6 *Mulier contrahens secundas nuptias de consensu mariti prædefuncti, an excusetur à pœna secundò nubentium.*

7 *Mulier transiens ad secundas nuptias de voluntate filiorum primi matrimonij, euitat pœnas secundarum nuptiarum. amplia vt num.* 8. *& resolue vt num.* 9. *etiam tacitus consensus filij non conquerentis de secundis nuptiis sufficit vt mater non priuetur, num.* 10. *Idem est in patre qui post exheredationem factam de filio, dicitur remisisse iniuriam, recipiendo illum in domum, simul habitando, & conuiuendo, num.* 11. *amplia ad minorem, cui neque competeret restitutio in integrum, quæ non datur minori agenti ad exemtionem pœnæ, num.* 12.

13 *Tutor consentiens matri secundò nubenti, non potest remittere pœnam legis.*

14 *Maritus etiam transiens ad secundas nuptias tenetur reseruare proprietatem bonorum filiis prioris matrimonij.*

15 *Viduæ luxuriosè viuentis, vel ad secundas nuptias transeuntis, eadem ratio.*

16 *Vxor aliquid quocunque titulo lucratiuo à marito accipiens, tenetur transeundo ad secundas nuptias id totum integrè reseruare filiis prioris matrimonij.*

17 *Mulier transiens ad vota secunda, an amittat lucrum à lege, seu consuetudine delatum coniugi, & an illud reseruari debeat filiis prioris matrimonij. In bonis communicatis inter virum & vxorem, quid, num.* 18.

19 *Filij*

19 *Filij prioris matrimonij an habeant partem in lucris habitis ex ſecundo matrimonio per patrem, aut matrem, quæ ſecundo nupſit.*

20 *Mulier tranſiens ad ſecundas nuptias an teneatur reſeruare arrhas filiis prioris matrimonij, a quo processerunt, & in illis, vel in bonis, quæ reſeruari debent prædictis filiis prioris matrimonij? an ipſa, vel maritus ſuperſtes poſſit aliquem ex illis meliorare, vel abſque Regia facultate maioratum inſtituere.*

21 *Res quando peruenit ex bonis mariti ad mulierem titulo oneroſo, an diſpoſitio huius legis ſibi locum vendicet.*

22 *de Bonis, quæ coniux tranſiens ad ſecundas nuptias adquiſiuit, data ſibi contemplatione coniugis defuncti, quid.*

23 *in Emphyteuſi à marito proueniente, quam ſibi & vxori de nouo acquiſiuit, an poſſit nominare filios ſecundi matrimonij.*

24 *Mulier tranſiens ad ſecūdas nuptias, an poſſit relinquere plus filiis ſecundi matrimonij, quam primi.*

25 *Coniux tranſiens ad ſecundas nuptias non amittit proprietatem bonorum à coniuge defuncto ſibi relictorum, ſi ex eo matrimonio filij non ſunt ſuſcepti.*

26 *Mulier ad ſecundas tranſiens nuptias tenetur reſeruare etiam illud, quod habuit à marito causâ nuptiarum.*

27 *Vir ſi legatum aliquod relinquat vxori, vel vxor viro, tenetur vterque tranſiens ad ſecundas nuptias id reſeruare filiis prioris matrimonij.*

28 *Pater ſi pupillariter ſubſtituat matrem filio impuberi, an bona illa, quæ ex ſubſtitutione pupillari patris per mortem filij mater eſt conſequuta, teneatur reſeruare filiis prioris matrimonij.*

29 *Mater tranſiens ad ſecundas nuptias non poteſt diſponere de proprietate illorum bonorum, quæ reſeruare tenetur filiis prioris matrimonij, ea alienando, aut obligando.*

30 *Mulier alienare lucrum prohibita, quod ex matrimonio percepit, id poteſt aſſignare vni ex liberis.*

31 *Pater, vel mater, ſi ex legis diſpoſitione habent electionem relinquendi certa bona alicui filiorum primi matrimonij quem elegerit, debet eligere filium benemeritum.*

32 *Mulier ad ſecundas nuptias tranſiens ſtatim amittit dominium prædictorum bonorum, transfertúrque in filios, retento ſibi ſolo vſufructu.*

33 *Mater binuba quicquid acquiſiuit ex ſucceſſione vnius ex liberis prioris matrimonij, id reſeruat liberis prioris matrimonij ſuperſtitibus, & in portione per traditionem impetrata vſumfructum dumtaxat obtinet, & num. 35. Nullis liberis ex priore marito ſuperſtitibus vxor de bonis per hæreditatem & prius matrimonium acquiſitis liberè diſponit, num. 34.*

36 *Coniux tranſiens ad ſecundas nuptias ſuccedit pleno iure abſque obligatione reſeruationis in bonis à coniuge defuncto profectis, ac ſibi acquiſitis, quando filij ſuſcepti ſunt ex priore matrimonio, at omnes abſque prole obierunt. Idem dicendum quando ſupereſſet filius vnicus, vel plures, ſed omnes incapaces, n. 37. Quòd ſi omnes obierint filij ſuperſtite nepote, huic reſeruationi locus eſt, n. 38.*

L. Fœminæ. III.

Iidem AAA. *Floro P.P.*

1 MVlier tranſiens ad ſecunda vota, quicquid ex facultatibus primi viri lucroſo titulo tam per ſponſalia, quàm nuptias conſequuta eſt, tenetur moriens liberis communibus reſeruare, *in princ.* Fœminæ 2
ſecundò nubentes acquiſita lucroſo titulo à maritis prioribus ad vitam poſſident, & hiſce fruuntur, firmiter autem de hiſce nihil alienant, aut transferunt, *in verſ. nec quicquam.* Mulier binuba ſi affecta bona 3
alienauit contra legum prohibitionem, ad iſtiuſmodi bonorum reſtitutionem tenetur, *in verſic. nam ſi.* Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1 ſup. hoc tit.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumunt, pluribúſque exornant *l. Hiſpan. 3. in med. & l. 14. & 15. tit. 12. part. 4.* Mynſing. *cent. 5. obſeruat. 24.* Roland. *conſ. 95. per tot. lib. 1. & conſ. 81. lib. 3.* Burſat. *conſ. 12 lib. 1.* Decian. *reſp. 44. à princ. vol. 5.* Alphan. *collect. 17.* Sarmien. *lib. 1. ſelect. cap. 4.* Viui. *tom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 5. num. 3. in princip. pag. 714.* Chætian. & Vezin. *eod. lib. 5. tit. 4. n. 26. cum ſeqq. pag. 711.* Anton. Gabr. *tom. 3. commun. lib. 3. ſub hoc tit. concl. 1.* Ioſeph. Ludou. *eodem tom. 3. ſub hoc tit. concluſ. vnic. pag. 518.* Menoch. *conſil. 155. n. 6. 7. 12. & 13.* Molin. *de primogen. lib 2. cap. 5. num. 61.* Surd. *deciſ. 99. & 100.* Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris part. 2. lib. 9. cap. 26.* Brunor. à Sole *in locis communibus, verbo diſpoſitio 11.* Mich. Graſſ *§ ſucceſſio ab inteſtato, quæſt. 17. à num. 4. & quæſt. 25.* Fachinæ. *controuerſ. iuris lib. 3. cap. 64. cum ſeqq.* Cott. *in memorabilib. verbo nuptiæ, pag. 617.* Couarr. *de ſponſalib part. 2. cap. 3. §. 9. num. 7.* Gutier. *pract. lib. 2 quæſt. 95. num. 2. & lib. 3. quæſt. 43. num. 23.* Hippol. Montaner. *in addit. ad Oliban. de actionibus, part. 2. lib. 1. cap 47. num. 13. cum multis ſeqq.* Mieres *de maiorat. part. 1. quæſt. 71. num. 10.* Cald. Pereira *de nominat. emphyt. quæſt. 14 num. 39.* Ioan. Garc. *de donat. remunerat. num. 42.* Sanchez *de matrim. lib. 6. diſput 41. num. 5. cum ſeqq. & lib. 7. diſput. 88. & 89.* Pradil. *in ſumma legum pœnal. part 2. caſu 16. num. 6* Bernard. Græuæ. *ad practic. Cameræ Imper. lib. 2. concluſ. 98.* Mart. *de iuriſdict. part. 4. centur. 2. caſu 181. num. 10. cum ſeqq.* Caſtil. *controuerſ. lib. 1. de vſufructu cap. 2. num 9. cum ſeqq.* Valaſc. *conſult. 16.*

Teſtatur Valaſc. *conſult. 16. num. 9. verſic. poſtremò,* 4
ſe ab antiquis Senatoribus & peritiſſimis Aduocatis accepiſſe deciſionem huius legis in prima parte de reſeruatione lucrorum pro filiis primi matrimonij non ſeruari de conſuetudine noſtri Regni Portugaliæ: refert Gutier. *practic. lib. 4. quæſt. 45. num. 19.*

Multa circa intellectum huius legis adducit Hip- 5
pol. Montaner *d. cap. 47. à num. 13.* vbi reſoluit quòd ſi filij viua matre non ſunt conqueſti de tranſitu ad ſecundas nuptias, huius legis vendicatio, ſeu condictio non transfertur in hæredes extraneos, ſecus ad ſuos, quia filius præmoriens matri binubæ bene transmittit ad hæredes ſuos nepotes, pronepotes, & reliquos deſcendentes proprietatem bonorum, quam ſibi mater reſeruare tenebatur, & *num. 14.* quando poſſit monaſterium loco filij hæc remedia intentare, & *n. 21.* ait procedere hanc l. etiamſi nulliter eſſent ſecundæ nuptiæ obtentæ, & *num. 24.* quòd filiis non extantibus ex primo matrimonio ceſſat diſpoſitio huius leg. & quòd filiis incapacibus ex forma ſtatuti non datur remedium huius legis.

Vtrùm mulier contrahens ſecundas nuptias de 6
conſenſu mariti prædefuncti, excuſetur à pœna ſecundo nubentibus impoſita? In qua quæſtione quamuis Sarm. *ſelect. interpr. lib. 2. c. 4. num. 3.* ſubtiliter defendat conſenſum mariti, vt mulier ſecundò nubat, non præiudicare filiis, nec excuſare mulierem, nec mutare ius; nihilominus tamen, cùm mulier ſecundò nubendo inferat iniuriam priori marito, cuius

anima nuptiis repetitis contristatur, *§.quæ verò nunc, verf.nos igitur. In auth.de nupt.* & marito volenti &
consentienti nulla fit iniuria. contrarium meritò su-
stinent Marta *de iurisdict. part. 4. cent 2. casu* 181.*n.*
23.& plures, quos refert & sequitur Castill. *d.lib.1.de vsufructu cap.2.num.83.cum seqq.*
7 Similiter constituendum est quòd mulier transiens
ad secundas nuptias de voluntate filiorum primi ma-
trimonij, euitat pœnas secundarum nuptiarum, nec
est locus tunc decisioni huius text. cum similibus, vt
per Guilielm.Benedict.*in cap.Raynutius,de testament. verbo qui cum alia matrimonium contrahens,num.*202.
Anton.Gom.*l.15.Tauri,num.6.in fine*, Petr.Gregor.
*syntegm.iuris lib.9.cap.26.num.54.*Hippol.Riminald,
cons.569.num. 190. *lib.5.* Padil.*in l. cum donationis, num.5.C.de transact.* Roland. *cons.95. num.* 16. *lib.1.*
& cons.81.à num. 10.*lib.3.* Bursat. *cons.12.num.41.&*
42 *lib.1.*Menoch.*cons.155.num.13. lib. 2.* vbi *numeris*
8 *seqq.* ampliat ad nepotes, quibus consentientibus ces-
sat dispositio huius legis, cùm sit par ratio nepotum
& filiorum.Cancer.*var.resolut.part.1.cap.5.de success.*
9 *abintestato,n.29.*vbi *num.* 31. resoluit, quòd si mater
de consensu viri in testamento, aut aliàs dato secundò
nubat, impunè ad secunda vota transit. Plaça *in epit. delictor.cap.45.num.1.* Surd.*cons.91.à num.20.* Anton.
Gabr *d.lib.3.sub hoc tit.concl.1.num.29 & 33.*Mariens.
l.3.tit.1.gloss.2.num.43. lib.5.noua Recopil. Stephan.
Gratian.*discept.forens.tom.1.cap.140.num.3.* Sanchez
d.lib.9.disp.89.num.43. Castill. *d. lib. 1. de vsufructu*
10 *cap.2.num.93.cum seqq.* Tacitus etiam consensus filij
non conquerentis de secundis nuptiis sufficit vt ma-
ter non priuetur, cùm per illam taciturnitatem indu-
catur voluntas, & ratificatio nuptiarum, vt per Me-
noch.*d.cons.255.n.16.cum seqq.*Castill. *d.cap. 2. n.94.*
Stephan.Gratian.*d.cap.140. num.6.* vbi *num.* 8. idem
11 tradit in patre qui post exhæredationem factam de
filio, dicitur remisisse iniuriam recipiendo illum in
domum simul habitando & conuiuendo,& *num.12,*
post Surd *decis.99.num.12.& decis.100. num. 1. & 7.*
12 ampliat ad minorem,cui neque competeret restitutio
in integrum.quæ non datur minori agenti ad execu-
tionem pœnæ prout hæc priuatio est inducta in pœ-
nam contra mulierem secundò nubentem, maximè
cùm hæc dicatur iniuria quæ fit filiis primi matrimo-
nij, quæ videtur remissa per habitationem & conui-
ctum,quo casu minor non dicitur læsus, nec restitui-
tur, intelligendo in minori viginti quinque anno-
rum,secus quatuordecim, qui non posset sine tutore
remittere expresse, vnde multò magis, neque tacitè &
num.15. post Surd. *cons. 164. num. 50.* tradit tutorem
13 consentientem matri secundo nubenti non posse re-
mittere pœnam huius legis. Quamuis hunc consen-
sum debere esse expressum, nec sufficere tacitum, te-
neant Cancer.*d.p.1.cap.5.de success. ab intestato, n.29, in med.*Sanchez *d.lib.7.disp.89.num.44.*
Fœminæ.] Vel etiam viri; maritus enim transiens
14 ad secundas nuptias tenetur reseruare proprietatem
bonorum filiis prioris matrimonij, in quibus casibus
vxor reseruare tenetur,& dispositum in vxore in hac
materia,habet quoque locum in marito, vt per *l.Hisp, 4.tit.1. lib.5. noua Recopil.* vbi expressè deciditur in
vtroque coniuge idem quoad hoc esse seruandum,
gloss.*verbo possessione,infr.hoc eod.text.*Boët.*decis.187. à princ.& decis,190.num.1.*Bursat.*cons 12. n.1. in fine,*
Roland *cons 95.num.8.cum seqq. & n,44. & 50.lib.1,*
Anton.Galeat.Maluas.*cons 51.num.13.lib.1.*Couar.*de sponsal.part.2.cap.3.§.9, num.7.* Viui. *tom.1.commun. opin lib.5.tit.5.num.3.vers.& pœna ista,*Molin.*de primogen.lib.1.cap.10.num 59.* Cald. Pereira *de nominat. emphyt.quæst.14.num.39,*Gutier.*pract.lib.2. quæst.95,*
num.3. Pradil. *in summa legum pœnal.part. 2.casu 16, num.6.* Cancer.*var.resolut.part.1.cap.5. num.26.* Ca-
stil.*d.lib.1.de vsufructu cap.2.num.14* Chærian.*tom.1, commun. opin.lib.5. tit.4. num. 27. pag.* 711. vbi tenet
quòd dispositio huius legis ita locum habet in patre
secundo nubente, vt in matre. Sanchez *de matrim. lib.7.disp.89. num.10.* Surd.*de aliment.tit.1.q.46.n.5,*
Ferrer.*in constit. Catalon.gloss.6.num.20.*
Ad secundas,&c.] Idem si luxuriosè vixerit vidua, 15
quæ eodem modo priuatur proprietate bonorum ex
prioris viri substantia acquisitorum, & tenetur ea re-
seruare filiis prioris matrimonij, perinde ac si ad se-
cundas nuptias transiisset, vt per Anton. Gabr.*d.lib. 3, sub hoc tit. concl. 1. num. 12.& concl.3. num.10. & 11.*
Angul. *de meliorat,l.2.gloss.1. num.6.* Pinel.*l fin.n.18. C. de bonis matern.* vbi *num.* 19. in viro viduo forni-
cante aliter sensit Azeued.*l.4. n.10. & 11. tit.1. lib.5, noua Recopil.*Quamuis Anton. Gom.*l.15.Tauri n.16.*
& Sanchez *de matrim. lib.7. disp.90, num.* 14. existi-
ment viduam fornicantem non priuari ea proprieta-
te, nec teneri reseruari filiis prioris matrimonij, ne-
dum virum.
Quicquid ex facultatibus, &c.] Probat hic text. 16
vxorem aliquid quocunque titulo lucratiuo à mari-
to accipientem, siue ex donatione inter viuos, siue ex
vltima voluntate, teneri transeundo ad secundas nu-
ptias id totum integrè reseruare filiis prioris matri-
monij, vt per Sanchez *d.lib,7. disp.89,à num. 2.* Me-
noch. *cons. 155.à num. 1.*
Primò quæritur vtrùm mulier transiens ad secun- 17
da vota amittat lucrum à lege, seu consuetudine con-
iugi delatum, & an illud reseruari debeat filiis prioris
matrimonij?vide Boër.*decis.185. num.7,* Pinel.*in l.si, num. 10.cum seqq. C.de bonis matern.* Bursat. *consil.12. num.6.lib.1.* Mariens.*l.6.gloss.2. num. 1, in fine, & n.3, tit.9. lib.5. noua Recopil.* Gutier. *pract.lib,2. quæst. 59, num.12.& 14.& quæst.123.num.2.* D. Barbos.*in l.si ab hostibus, §.fin.num.71. in fine, & num,72.ff.soluto.matrimonio.*
Secundò quæritur quid dicendum in bonis com- 18
municatis inter virum & vxorem; vide Cald. Pereira
in l. si curatorem,verbo sua facilitate,num.8.C.de in integrum restit.minor. vbi resoluit huiusce communicatio-
nis lucra coniugem transeuntem ad secunda vota non
admittere,non ex eo quòd huiusmodi lucra sint lega-
lia, sed magis ex eo, quia à bonorum communicatio-
ne procedentia à titulo magis oneroso, quàm lucrati-
uo procedunt, ex notatis per Rip. hîc *num.* 43. & Pa-
lat.*in repet. rubr. de donat. inter virum & vxor. §.67. num.* 17.
Tertiò quæritur vtrùm filij prioris matrimonij ha- 19
beant partem in lucris habitis ex secundo matrimo-
nio per patrem, aut matrem, quæ secundo nupsit? vi-
de Mich. Crass.*§.successio ab intestato, q.17.n. 3.versic. in lucris verò habitis,* Azeued.*l.9.num.5.tit.9.lib.5.noua Recopil.*vbi se remittit ad Boër. *decis.205.n.2.*
Quartò quæritur vtrùm mulier transiens ad se- 20
cundas nuptias teneatur reseruare arrhas filiis prioris
matrimonij, à quo processerunt, & in illis, vel in bo-
nis, quæ reseruari debent prædictis filiis prioris ma-
trimonij,an ipsa, vel maritus superstes possit aliquem
ex illis meliorare, vel absque Regia facultate maio-
ratum instituere? vide Guilielm. Benedict.*in cap.Raynutius,verbo & vxorem, decis.5.num.* 87. Molin *de primogen.lib.2.cap.10.num.59. cum seqq.* Mieres *de maiorat.part.1. quæst.* 54. Ayora *de partit. part. 3. quæst.15.*
Mariens. *l.3.gloss.2.n.42.tit.1. lib.5.noua Recopil.* Aze-
ued. *in l.4.num.4. eiusdem tituli,& libri*, Gutier.*pract. lib.2. quæst. 18 & lib.3. quæst. 43. n. 24 & 25.& lib.4. quæst.65.n.7.* Valasc. *consult,16.per tot.* Roder. Xuar.
in

in l. quoniam in prioribus, in declarat. ad legem Regni limit. 10. *num.* 2. Angul. *de meliorat. l.* 2. *gloss.* 1. *n.* 5. Sanch. *de matrim. lib.* 6. *disput.* 41. *num.* 3. vbi cum omnibus præter Valasc. resoluit teneri reseruare arrhas filiis prioris matrimonij, quas ab eorum patre mulier accepit, inter illósque esse æqualiter diuidendas ex testamento, aut ab intestato, nec posse ex illis instituere maioratum, aut meliorare quemquam eorum filiorum.

21 Quintò quæritur an dispositio huius l. sibi vendicet locum quando res peruenit ex bonis mariti ad mulierem titulo oneroso, nempe emptionis, permutationis, vel alio simili? Negatiuè respondent Valasc. *consult.* 16. *num.* 7. Anton. Gabr. *d. lib.* 5. *sub hoc tit. concl.* 2. *num.* 40. Sanch. *de matrim.* 1. *lib.* 6. *disput.* 41. *num.* 1. optimè Menoch. *cons.* 155. *num.* 6. *cum seqq.* Marta *d. casu* 181. *num.* 27. nam tantùm habitum ex causa merè onerosa excluditur à dispositione huius l. Anton. Gabr. *d. tit. concl.* 1. *à num.* 39. D. Barbos. *in l.* 2. *in princip. part.* 1. *num.* 162. *in fine, ff. solut. matr.* Marta *de Iurisd. part.* 4. *casu* 181. *num.* 27. quæ enim quæsita non videntur ex titulo lucratiuo, non sunt reseruanda liberis primi matrimonij, quia hæc lex loquitur tantùm in habitis titulo lucratiuo, *de sponsalib. part.* 2. *cap.* 7. §. 1. *num.* 8. *ad fin.* Pinel. *in l. fin. num.* 3. *C. de bonis mater.* Matiens. *l.* 6. *gloss.* 2. *num.* 2. *tit.* 9. *l.* 5. *nouæ Recop.* & *ibi* Azeued. *post princ.* quos refert & sequitur D. Barbos. *in l. si ab hostibus* 11. §. *fin. num.* 63. *ff. soluto matr.* Gutier. *practic. lib.* 4. *tit.* 65. *num.* 6. Vincent. de Franchis *decis.* 438. *num.* 2. Valasc. *cons.* 103. *num.* 30. vbi *n.* 31. refert quæ dicantur quæsita titulo lucratiuo.

Vnde mulier transiens ad secundas nuptias non amittit proprietatem donationis remuneratoriæ à marito sibi factæ, ac proinde non tenetur reseruare illam filiis prioris matrimonij, vt per Palat. *in rep. rub. de donat. inter virum & vxor.* §. 50. *num.* 35. *vers. pro complemento*, Anton. Gabr. *d. lib.* 3. *sub hoc tit. concl.* 2. *num.* 39. Vincent. de Franchis *vbi supra n.* 4. Menoch. *d. cons.* 155. *ex num.* 6. Gutier. *pract. lib.* 4. *quæst.* 65. *num.* 11.

22 Sextò quæritur quid censendum de bonis, quæ coniux transiens ad secundas nuptias acquisiuit sibi data contemplatione coniugis defuncti: Vide Anton. Gom. *l.* 14. *Tauri num.* 7. Vincent. de Franchis *decis.* 18. *num.* 7. D. Barbos. *in d. l. si ab hostibus*, §. *fin. num.* 72. Valasc. *d. cons.* 16. *num.* 2. Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disput.* 431. *col.* 7. *vers. dubium est*, Sanch. *d. lib.* 7. *disput.* 89. *num.* 7.

23 Septimò quæritur de emphyteusi à marito proueniente, quam sibi & vxori de nouo acquisiuit, an possit nominare filios secundi matrimonij? Vide Cald. Pereira *de potest. nominandi cap.* 1. *num.* 51. Cabed. post Lusitanas decis. *Aresto* 91. *p.* 1.

24 Octauò quæritur vtrùm mulier transiens ad secundas nuptias possit relinquere plus filiis secundi matrimonij, quam primi? Affirmant posse, Tiber. Decian. *resp.* 35. *num.* 24. *lib.* 1. Borgnin. Caualcan. *de vsufructu mulieri relicto num.* 85. Negant non posse Boër. *decis.* 201. Hippol. Riminald *cons.* 241. *num.* 38. *lib.* 2. Anton. Gabr. *d. lib.* 3. *sub hoc tit. concl.* 4. *num.* 44. & pleniùs & elegantiùs resoluit Anton. Thesaur. *Pedem. decis.* 170.

Susceptis ex priori matrimonio filiis, &c.] An idem procedat in auis, proauis, & aliis ascendentibus ad secundas nuptias migrantibus? vide Sanch. & ab eo citatos *de matrim. lib.* 7. *disp.* 89. *num.* 12.

25 Ex his verbis colligit idem Sanch. *d. disp.* 89. *n.* 34. coniugem transeuntem ad secundas nuptias non amittere proprietatem bonorum à coniuge defuncto sibi relictorum, si ex eo matrimonio filij non sint suscepti.

Quicquid ex facultatibus priorum maritorum, &c.] 26
Notatur ad hoc quòd mulier transiens ad secundas nuptias tenetur reseruare etiam illud, quod habuit à marito causa nuptiarum, puta sponsalitiam largitatem, donationem propter nuptias, donationem bonorum, vel aliam similem donationem, vt per Anton. Gom. *l.* 14. *Tauri num.* 3. Per hæc text. verba multi censent bona, quæ coniux transiens ad secundas nuptias acquisiuit sibi data contemplatione coniugis defuncti non reseruari filiis prioris matrimonij, de quibus Sanch. *d. lib.* 7. *disp.* 89. *num.* 17.

Aut testamento iure directo, &c.] Notatur ad hoc 27
quòd si vir legatum aliquod relinquat vxori, vel vxor viro, tenetur vterque transiens ad secundas nuptias id reseruare filiis prioris matrimonij, vt per Boër. *decis.* 185. *num.* 7. Molin. *de primogen. lib.* 2. *c.* 10. *num.* 60. Matiens. *l.* 3. *glos.* 2. *num.* 3. *tit.* 1. *lib.* 5. *nouæ Recop.* Azeued. *l.* 4. *num.* 21. & 29. *eod. tit.* 1. Sanch. *d. lib.* 7.
disp. 89. *num.* 14. vbi *num.* 15. quærit quid dicendum si 28
pater in suo testamento substituat pupillariter matrem filio impuberi, an bona illa, quæ ex substitutione pupillari patris per mortem filij mater consequuta est, teneatur reseruare filiis prioris matrimonij, & *num.* 16. resoluit quòd quando ex testamento, vel donatione coniugis defuncti, non tamen ex bonis ipsius, consequitur aliquid alter coniux, id minimè reseruandum est filiis prioris matrimonij.

Vel cuiuslibet munifica liberalitatis, &c.] Aduertit D. Barbos. *in l.* 1. *in princip. part.* 1. *num.* 162. *prope fin. vers. comprehendetur*, dispositionem huius text. generaliter conceptam esse, vt scilicet vxor secundo nubens non solùm donata per maritum reseruaret filiis primi matrimonij, sed etiam habita ratione pacti quòd aliquid lucraretur ex bonis mariti, colligitque deinde quòd in hac materia non solùm reseruantur filiis primi matrimonij habita ex mera donatione, sed & lucra mixta, prout sunt lucra ex dote; & pari ratione etiam donatio ob causam reseruanda est filiis primi matrimonij, & tantùm ea donatio ob causam non includetur in hac lege quando causa talis est vt faciat donationem transire in contractum merè onerosum.

Alienandum in quamlibet extraneam personam, 29
&c.] Notatur ad hoc quòd mater transiens ad secundas nuptias non potest disponere de proprietate illorum bonorum, quæ filiis prioris matrimonij reseruare tenetur ea alienando, aut obligando, vt per Sanch. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 89. *num.* 6. vbi *num.* 7. resoluit alienante parente eiusmodi lucra, integrum non esse filiis prioris matrimonij reuocare viuente parente alienationem, & *num.* 8. tenet quòd si parens non alienauit, sed consumpsit, tenentur etiam hæredes ad æstimationem quando culpa parentis, qui reseruare tenebatur, res illa periit, atque consumpta est, si enim absque eius culpa pereat, perit vero domino, nempe filiis.

Ad quemlibet ex filiis, &c.] Notatur ad hoc quòd 30
mulier prohibita alienare lucrum, quod ex matrimonio percepit, id potest assignare vni ex liberis, vt per Tiraq. *de retractu lig.* §. 11. *glos.* 6. *num.* 10.

In quem contemplatione meritorum, &c.] Notatur 31
ad hoc quòd si pater, vel mater ex legis dispositione habet electionem relinquendi certa bona alicui filiorum primi matrimonij quem elegerit, debet eligere filium benemeritum, vt per Paul. Castrens. *cons.* 163. *incip. In causa quam habet*, Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter vir. & vxor. not.* 3. §. 26. *num.* 4. vbi aduertit quod quamuis hæc lex hodie sit correcta in

sua dispositione, per *auth. hoc lucrum, infr. hoc eod.* tit. per quam illa lucra æqualiter deferuntur filiis primi matrimonij, nihilominùs ratio legis durat, & ex ea, vt ex lege, possumus argumentari, Couar. *in reg. peccatum, de regul. iuris lib. 6. part.* 2. §. 7. *num.* 7. vbi ait hic decidi fœminam secundò nuptam debere, quæ lucro à priore coniugio habuit, filiis eiusdem matrimonij relinquere mortis tempore, ita tamen vt possit eadem lucra conferre cuilibet ex filiis in quem contemplatione meritorum liberalitatis suæ iudicium mater crediderit dirigendum Molin. *de primogen. lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 59. *vers. hi autem omnes*, vbi dicit hîc esse dispositum quòd mater, quæ debet filiis prioris matrimonij lucra eiusdem reseruare, possit vni ex eisdem illa prælegare, dummodo in illum non ex sola voluntate, sed ex contemplatione meritorum iudicium suæ liberalitatis direxerit, vbi etiam addit Hispanos scribentes, ex quorum numero sunt Palat. Segur. Ludou. Gomez, Anton. Gomez, & alij, quos ipse refert, frequenter inferre solere parentem, qui Regiæ facultatis virtute primogenium instituit, in foro conscientiæ teneri inter filios suos eligere non solùm dignum, sed etiam digniorem, aliàs mortale crimen incurrere, idque ipsum dicendum esse in parentibus, qui ex legum Regiarum decisione primogenitum ex tertia, vel quinta bonorum parte inter liberos instituunt, vel meliorationem faciunt, sed contra eos resoluit ipse Molina contrarium & *n.* 61. assignat differentiæ rationes inter decisionem huius text. & leges, ac facultates Regias.

32 *Possidendi tantùm*, &c.] Notatur ad hoc quòd statim mulier transiens ad secundas nuptias amittit dominium prædictorum bonorum, transfertúrque in filios retento sibi solo vsufructu, vt per Anton. Gom. *l.* 15. *Tauri num.* 3. Sanch. *de matrimon. lib* 6. *disp.* 41. *num.* 1. & *ibi* etiam per *auth. lucrum, inf. hoc eod.* tit. subdit quòd talia bona æqualiter inter filios diuidentur, nec poterit mater in eis aliquem meliorare.

Aduertas quòd dispositio huius l. quatenus concernit fauorem liberorum primi matrimonij, adhuc hodie procedit & seruatur, vt per Chærian. *tom.* 2. *commun. opin. lib.* 5. *tit.* 4. *n.* 26. *p.* 712.

§. Illud etiam.

33 Mater binuba quicquid ex successione vnius ex liberis acquisiuit, id reseruat liberis prioris matrimonij superstitibus, & in portione per traditionem im-
34 petrata vsumfructum dumtaxat obtinet. Nullis liberis ex priore marito superstitibus vxor de bonis per hæreditatem & prius matrimonium acquisitis liberè disponit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

35 Hanc eandem conclus. quoad primam eius partem ex hoc text. desumunt Cancer. *var. resol. part.* 1. *cap.* 5. *de success. ab intest. num.* 25. vbi *num.* 26. intelligit quoad bona, quæ filius intestatus reliquit, quæ sibi obuenerant ex parente præmortuo. Sanchez *de matrim. lib.* 7. *disput.* 89. *num.* 18. dum ait coniugem succedentem abintestato filio prioris matrimonij in bonis, quæ is filius ex parentis substantia habuit, teneri transeundo ad secundas nuptias ea bona reseruare filiis prioris matrimonij, ac amittere illorum proprietatem solo vsufructu retento, subditque per expressum text. *in §. hinc, auth. de nuptiis collat.* 4. *vers. si autem intestatus*, nec referre siue parens transeat ad secundas nuptias post obitum filij, cui in bonis parentis abintestato successit, siue ante illum, & *num.* 39. resoluit, hoc adeò verum esse vt etiam procedat in legitima iure debita parenti superstiti ex illis bonis paternis, in quibus filio abintestato successit, eam enim teneri reseruare filiis prioris matrimonij concludit. Cald. Pereira *de potestate eligen. cap.* 17. *num.* 33.

Quod si nullam, &c.] Notatur ad hoc quòd con- 36
iux transiens ad secundas nuptias succedit pleno iure absque obligatione reseruationis in bonis à coniuge defuncto profectis, ac sibi acquisitis, quando filij suscepti sunt ex priore matrimonio, at omnes absque prole obierunt, vt per Anton. Gom. *l.* 14. *Tauri num.* 1. Tell. *l.* 6. *Tauri, num.* 19. *in fine*, Boër. *decis.* 185. *n.* 17. Bellacomb. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 5. *tit.* 4. *num.* 8. *pag.* 709. Surd. *de aliment. tit.* 7. *quæst.* 23. *num.* 9. Matiens. *l.* 3. *glos.* 2 *num.* 15. *tit.* 1. *lib.* 5 *noua Recop.* Ceuall. *commun. contra commun. quæst.* 671. *num. vnic.* Sanch.
d. lib. 7 *disp.* 89. *num.* 37. vbi subdit idem esse dicen- 37
dum quando superesset filius vnicus, vel plures, sed omnes incapaces, perinde enim est ac si mortui es-
sent. Quòd si omnes obierint filij superstite nepote, 38
huic reseruationi locus erit, huic enim & alij descendenti tenetur auus, seu alius ascendens bona reseruare à coniuge præmortuo acquisita transeuntes ad secundas nuptias, vt per eundem Sanch. *d. disp.* 89. *num.* 12.

Notat Put. *part.* 3. *decis.* 4. quòd text. iste dum vult quòd mater transiens ad secunda vota non possit disponere de lucris nuptialibus, sed ea filiis primi matrimonij reseruare deberet, haberet etiam locum quando illæ nuptiæ de facto, & nulliter essent contractæ, subditque hunc §. loquentem in matre habere etiam locum in patre.

Avth. In donatione.

Mulier secundo nubens proprietatem donatio- 1
nis propter nuptias ab extraneo etiam constitutæ amittit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *n.* 1. *supr. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit An- 2
ton. Gom. *l.* 14. *Tauri num.* 7. *vers. secundo.*

Avth. Lucrum.

Lucrum ex secundo matrimonio matris debetur 1
prioris matrimonij liberis per portiones æquales. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 1. *suprà hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt An- 2
ton. Gom. *l.* 14. *Tauri num.* 3. *ad fin.* Roder. Xuar. *in tit. de arrhis num.* 70. *vers. præterea.* Molin. *de primogen. lib.* 2. *cap.* 10. *num.* 60. vbi ait quòd licèt *in l. fœmina, sup. hoc eod. tit.* concessa fuisset facultas vxori eligendi vnum ex filiis ad prælegandum ei lucra à primo marito ex causa lucratiua acquisita, ea tamen facultas ablata fuit eidem per hanc auth. quoad hanc electionem, atque prælegandi potestatem. Valasc. *consult.* 16. *num.* 5. *in fine.* Gutier. *pract. lib.* 4. *quæst.* 65. *num.* 5. *prope fin.* & *num.* 14. resoluit post multos quos refert, mulierem secundo, vel tertio nubentem teneri reseruare arrhas à primo, vel secundo marito habitas filiis illius matrimonij, cuius causa promissæ, & datæ fuerunt, ac proinde meliorationem de illis facere non posse in persona alicuius ex filiis illius matrimonij, sed æqualiter inter illos diuidenda esse, latè Sanch. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 89. *num.* 3. vbi tenet quòd quamuis per d. l. fœminæ concedatur matri vt pro suo arbitrio posset inter filios prioris matrimonij diuidere acquisita à priore coniugem, quorum proprietatem amiserat, ac in eis præferre quam ex illis mallet, at hæc

hæc electio & diuisio sublata sunt per ius Authenticorum, quod prædictas leges corrigens statuit ea lucra æquè inter filios prioris matrimonij diuidenda, nec integrum esse parenti aliquem illorum in quantumuis modica parte præferre, vt constat ex hac auth. & ex auth. *de nupt. §. veniens. collat. 4. & in auth. de non eligen. secundo nubentes, §. prospeximus collat.* 1. additque ipse Sanch. quòd licèt dubitetur an hoc correctum sit per *l. Reg. Hisp. 19. Tauri*, hodie *l. 3. tit. 6. lib. 5. noua Recop.* quæ absolute & indistinctè permittit parentibus in tertia & quinta bonorum suorum parte quemlibet ex filiis, vel descendentibus præferre, cæterùm nullo pacto correctas esse prædictas leges asserit, quia lex Regia loquitur in bonis propriis ipsorum coniugum, at hæc bona reseruanda prioribus filiis non sunt proprium transeuntis ad secundas nuptias patrimonium, sed solum vsumfructum in eis retinet, &c. & *num.* 4. hoc temperat, nempe non posse in his bonis præferri aliquem ex filiis prioris matrimonij, vt intelligatur quando coniux secundo coniugatus habuit immediatè ea bona à coniuge defuncto; si enim ex successione filij prioris matrimonij habeat aliqua bona, in quibus filius parenti defuncto successerat, potest coniux superstes ea diuidere inter filios reliquos prioris matrimonij, ac in eis quemlibet illorum præferre, sicut potest id efficere de propriis suis bonis, hoc tamen excepto quòd illa bona sunt necessariò reseruanda filiis prioris matrimonij, ac inter ipsos solos diuidenda, hæc autem minimè, sed inter vtriusque matrimonij filios, & reprobat Sarmient. *select. lib. 7. cap. 11. num. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Mater binuba filio prioris matrimonij ex testamento succedet. Ab intestato succedens portionis acquisitæ vsufructuaria est adinstar rerum, quas antè nuptialis donationis titulo acquisiuit, num. 2.*

3 *Maritus si relinquit aliquid vxori in testamento, vel è contra vxor marito, tenetur etiam hodie reseruare filiis primi matrimonij.*

4 *Filius si, postquam successit patri suo, instituta matre in legitima, reliquerit in testamento tertiam partem bonorum suorum alicui fratri, & postea frater iste abintestato decedat, & mater illi succedat, tunc illam tertiam partem, in qua frater primo defuncto fratri successit, non tenetur mater, quæ secundo nupsit, aliis fratribus prædictorum, tanquam ex paterna substantia prouenientem reseruare. De bonis, quæ peruenerunt ad filium ex substantia aui, aut aliorum ascendentium præter patrem, aut matrem, quid? & an parens succedens filio in ea substantia auita amittat proprietatem transiens ad secundas nuptias, & teneatur reseruare filij prioris matrimonij, num. 5.*

6 *Coniux transiens ad secundas nuptias non succedet pleno iure absque obligatione reseruationis in bonis à coniuge defuncto profectis, ac sibi acquisitis, quando filij suscepti sunt ex priori matrimonio, at omnes absque prole obierunt.*

7 *Filium vnicum habens, & transiens ad secunda vota, an illum habeat plenum successorem.*

AVTH. Ex testamento.

1 MAter binuba ex testamento filio prioris matri-
2 monij succedet. Abintestato succedens portionis acquisitæ vsufructuaria est adinstar rerum, quas antè nuptialis donationis titulo acquisiuit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit. & tom. 7. repet.* Ioan. de Garronibus.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Anton. Gom. *l. 14. Tauri num. 2.* vbi aduertit quòd licèt de iure antiquo mulier post mortem mariti contrahens secundas nuptias teneretur reseruare filiis primi matrimonij bona obtenta à filio eiusdem matrimonij titulo successionis ex testamento, vel abintestato, tamen hodie non tenetur prædicta bona habita ex testamento filij reseruare, sed tantùm eo casu, quo abintestato succedit, quia ex testamento dicitur capere sicut extraneus. Vincent. de Franchis *decis. 18. num. 13.* vbi ait verba illa, *ex paterna substantia*, non intelligenda de fructibus paternæ substantiæ, & *ibi* Amendola *in addit. num.* 4. tenet procedere hanc Auth. si superstites filij matrem priuari desiderant, & *num.* 7. restringit hunc text. quando mater filiorum consensum siue ante, siue post matrimonium habet. D. Barbos. *in l. post dotem 41. ff. soluto matrim. num. 76.* vbi per hunc text. tenet quòd si mulier conuolet ad secundas nuptias in bonis filij descendentis, non habet nisi vsumfructum quoad bona, quæ ad eum quocunque modo peruenerunt ex substantia patria; deinde ponit decessisse aliquem filium ex primo matrimonio, cui fratres successerunt in proprietate, deinde aliquem ex istis fratribus decessisse, mater succedet huic filio etiam in proprietate quoad partem, quam habuit ex successione fratris, quia non videtur hanc partem habuisse ex successione paterna immediatè, sed potiùs ex successione filij, cuius respectu mater transiens ad secunda vota non reperitur priuata vt non possit æqualiter ei succedere cum aliis fratribus, Sanch. *de matrim. lib. 7. disp. 89. num. 41.* vbi testatur in hoc text. expresè probari quòd si filius decedens testetur, & instituat parentem hæredem bonorum, quæ à parente defuncto consequutus est, tunc parens ille superstes ad secundas nuptias transiens succedit plenè in illis bonis quoad proprietatem & vsumfructum, atque potest de illis disponere, sicut de aliis propriis; & idem dicendum asserit si filius ille per modum legati, vel fideicommissi relinquat ea bona parenti, vel si in codicillo relinquat, vel donet inter viuos, eo quòd in omnibus his euentibus capit parens ex expressa filij dispositione instar extranei, atque adeò militet eadem ratio, quæ in successione testamentaria, & citat Anton. Gabr. *tom. 3. communium opinion. lib. 3. concl. 3. num. 20. cum seqq. sub hoc tit.* & idem Sanch. *ibidem num. 42.* resoluit hoc procedere siue ante, siue post secundas parentis nuptias filius obierit. Et quòd extendatur hic text. ad matrem & patrem, dicit Ferrer. *in constitut. Cathalonia gloss. 6. num. 24.*

Quæ ex paterna substantia ad filium peruenerunt, &c.] Ergo text. procedit tantùm in bonis quæ filius habuit à patre, vt per Anton. Gom. *ad l. 14. Tauri num. 2. vers. dubium tamen*, vbi per hunc text. aduer-
tit quòd si maritus relinquit aliquid vxori in testa- 3
mento, vel è contra vxor marito, tenetur etiam hodie reseruare filiis primi matrimonij; vnde si maritus relinquat vxori quintum bonorum per viam institutionis, vel legati, vel è contra vxor marito, tenentur illud reseruare filiis primi matrimonij, secundùm iura Codicis, quæ in hoc non reperiuntur correcta per text. *in præsenti*, quia loquitur & procedit quando mater, vel pater aliquid recepit à filio ex testamento, quia tunc non tenetur reseruare, quia capit vt extraneus; secus verò quando vnus coniux recepit ab altero, quia tenetur reseruare propter iniurtiam,

tiam, quam sibi facit per transitum ad secunda vota.

4 Vnde si filius postquam successit patri suo, instituta matte in legitima, reliquerit in testamento tertiam partem bonorum suorum alicui fratri, & postea frater iste abintestato decedat, & mater illi succedat, tunc illam tertiam partem, in qua frater primo defuncto fratri successit, non tenetur mater, quæ secundo nupsit, aliis fratribus prædictorum, tanquam ex paterna substantia prouenientem reseruare; quia cùm hæc tertia pars non prouenerit ex substantia patris, sed ex patrimonio fratris dimanauerit, reseruari non debet, tametsi mater ad secundas conuolauerit nuptias; ex natura dictionis, *ex*, quæ causam proximam & immediatam denotat, ex citatis per me *de dictionibus vsufr. dict.* 115. *num.* 3. *cum seq.* tum etiam, quia hæreditas postquam est adita efficitur proprium matrimonium adeuntis, nec dicitur ampliùs hæreditas, *l. sed si plures, §. filio impuberi, ff. de vulg. & pupil. substit. l. eius, qui in prouincia, §. fin. ff. si certum pet.* D. Barbos. *in rub. ff. soluto matr. p.* 4. *num.* 19. *&* 20. tum denique quia leges quæ propter transitum ad secundas nuptias mulierem priuant proprietate eorum bonorum, quæ habuit à priori marito, vel à filiis ex paternis bonis, pœnales sunt, & odiosæ, ac per consequens strictam admittunt interpretationem, & restringi debent. Menoch. *cons.* 155. *num.* 7. Vincent de Franchis *part.* 1. *decis.* 18. *num.* 6. Ioan. Cephal. *cons.* 288. *num.* 9. *lib.* 2. Ex quibus hanc opinionem tenent Ioan de Garronib. *hic num.* 25. Corne. *cons.* 286. *col.* 2. *lib.* 1. D. Barbos. *in d. l. post dotem num.* 76. Castill. *quotid. controuersiar. iuris lib.* 1. *de vsufructu cap.* 2. *num.* 60. *cum seqq.* Sanch. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 89. *num.* 22. quicquid dicat Azeued. *l.* 4. *num.* 5. *tit.* 1. *lib.* 5 *noua Recopil.*

5 Quid autem dicendum sit de bonis, quæ peruenerunt ad filium ex substantia aui, aut aliorum ascendentium præter patrem, aut matrem, an parens succedens filio in ea substantia auita amittat proprietatem transiens ad secundas nuptias, & teneatur reseruare filiis prioris matrimonij? Negatiua pars verior est, quia text. iste cum similibus loquitur de bonis, quæ ex substantia paterna venerunt ad filium, & in materia hac pœnali nomine substantiæ paternæ minimè comprehenditur auita: tum, quia per transitum illum ad secundas nuptias iniuria principaliter infertur memoriæ coniugis præmortui, non autem aliis ascendentibus: & ideo ita defendunt Boët. *decis.* 192. *num.* 5. Gregor. Lop. *l.* 26. *verbo fincar. tit.* 13. *part.* 5. Anton. Gom. *l.* 14. *Tauri num.* 2. Anton. Gabr. *commun. tom.* 3. *lib.* 3. *sub hoc tit. concl.* 3. *num.* 16. Azeued. *l.* 4. *num.* 43. *tit.* 1. *& l* 6. *num.* 3. *tit.* 9. *lib.* 5. *noua Recop.* Sanch. *d. lib.* 7. *disp.* 89. *num.* 23. quicquid contrarium teneant Matiens. *d. l.* 3. *glos.* 2. *num.* 15. *tit.* 1. *lib.* 5. *Recop.* Molin. *de Instit. tract.* 2. *disp.* 165. *col.* 3. *notab.* 3.

6 In glos. *Filij.* ibi, *quem solum habebat.* Notatur ad hoc quòd coniux transiens ad secundas nuptias non succedit pleno iure absque obligatione reseruationis in bonis à coniuge defuncto profectis quæ sibi acquisitis, quando filij suscepti sunt ex priori matrimonio, at omnes absque prole obierunt, sed coniux in solo vsufructu succedit, ac proprietas, quæ ad vltimum filium defunctum pertinebat, transfertur ad hæredes illius filij abintestato; vt per Ludou. Roman. *cons.* 279. *in fine* Sed contra hanc glos. tenendum est succedere tunc parentem pleno iure, consolidarique proprietatem cum vsufructo, vt resoluunt Anton. Gom. *l.* 14. *Tauri num.* 1. Matiens. *l.* 3. *glos.* 2. *num.* 15. *tit.* 1. *lib.* 5. *noua Recop.* Ceuall. *communium contra communes* 671. *num. vnic.* Cald. Pereira *de potest eligendi cap.* 10. *num.* 18.

Vtrùm habens vnicum filium, & transiens ad se- 7
cunda vota habeat illum plenum successorem: vide
Ceuall. *commun. contra commun. quest.* 273. *in princ.*

S V M M A R I V M.

1 *Lucra destinata viro & vxori in casu non existentium liberorum, competunt hisce si res ad eum casum & statum perueniat.*

2 *Totius & partis idem est iudicium, & num.* 3.

4 *Argumentum à toto ad partem validum, intellige, vt num.* 5.

6 *Totum singulas partes continet.*

AVTH. Sed & si quis.

LVcra destinata viro, & vxori in casu non existen- 1
tium liberorum, competunt hisce si res ad eum
casum ac statum perueniat Item totius & partis idem 2
est iudicium. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in
l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

Aduertit Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum & vxor. §.* 69. *num.* 31. *vers. ad idem facit,* hic probari quòd si primum pactum committitur filiis existentibus vt vxor acquirat certa bona, & deinde filij moriantur, committitur secundum pactum, quia non existunt filij, & concludit hoc esse speciale in illo casu.

Ad illud verò quòd totius & partis idem sit iudi- 3
cium, & à toto ad partem valeat argumentum, vide
Euerard. *in topicis legal. loco* 80. Cantiuncul. *in simili* 4
tract. loco 5. Petr. Andr. Gammar. *in Dialectica lega-
li lib.* 1. *loco* 4. Rebuff. *in l. appellatione rei* 72. *vers. ne-
gatiuè cum seqq. ff. de verb. signif. pag. mihi* 350. Me-
noch. *de præsumpt. lib.* 3. *præs.* 35. *num.* 27. Surd. *consil.*
435. *num.* 21. Flamin. Paris. *de confidem. quæst.* 28.
num. 106. Cardin. Tusch. *pract. conclus. tom.* 1. *lit. A.
conclus.* 499. *a princip.* Intellige quando est eadem ra- 5
tio. Bertaz. *de clausul. instrum. claus.* 21. *glos.* 19. *num.* 1.
Borgnin. Caualcan. *decis.* 55. *num.* 112. *p.* 2. Menoch.
cons. 72. *num.* 5. Surd. *cons.* 193. *num.* 6. *& cons.* 435.
num. 21. Iacob Gall. *cons.* 48. *num.* 24. Cardin. Tusch. 6
d. concl. 499. *num.* 3. Et quòd totum contineat singulas partes, quia in integrali toto comprehenditur quælibet eius pars, vide per citatos à metipso *de Axiom. iuris vsufreq. axiom.* 220.

S V M M A R I V M.

1 *Sponsalitias largitates collatas per parentes, nati ex quocunque coniugio liberas retinent.*

2 *Donatio propter nuptias facta ad compensationem sponsalitiæ largitatis liberis secundi matrimonij reseruanda est.*

3 *Donata coniugi secundo, nullis cum hac liberis progenitis, licèt adsint liberi ex primo matrimonio, iure proprietatis secundo coniugi pertinent.*

4 *Sponsalitias largitates retinentur per hos liberos, qui nati sunt ex coniugiis, ob qua largitates collata fuerunt.*

5 *Secunda nuptia dicuntur non solùm quæ secunda, sed etiam tertia, & vlteriores respectu præcedentium.*

L. Cùm

L. Cùm aliis. IV.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *Mariniano P.P.*

1 EX quocunque coniugio nati liberi ſponſalitias
largitates per parentes collatas, liberas retinent.
2 Donatio propter nuptias facta ad compenſationem
ſponſalitiæ largitatis liberis ſecundi matrimonij re-
3 ſeruanda eſt. Donata coniugi ſecundæ, nullis cum hac
liberis progenitis, licèt adſint liberi ex primo matri-
monio, proprietatis iure ad ſecundum coniugem per-
tinent. Sponſalitiæ largitates retinentur per hoſce
4 liberos, qui nati ſunt ex coniugiis, ob quæ largitates
collatæ fuerunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati
in l.1. num.1. ſup. hoc tit.

Aduertit Blaſ. Robles Salzedo *in tract. de repræſent. lib.2. cap.19. num.* 22. hanc l. de tranſuerſalium ſucceſſione loquutam non eſſe trahendam ad deſcendentium ſucceſſionem.

5 *Omnis poſteritas ex quocunque ſuſcepta viro*, &c.]
Notatur ad hoc quòd ſecundæ nuptiæ non ſolùm dicuntur quæ ſecundæ ſunt, ſed etiam tertiæ, & vlteriores reſpectu præcedentium, vt per Palat. *l.15. Tauri num.*8. & *ibi* Caſtill. *num.*1. Anton. Gom. *n.*6. *in fine.* Sanch. *de matrim. lib.7. diſp.*88. *num.*1.

SVMMARIVM.

1 *Lucra quæ mulier ſecundò nubens liberis prioris matrimonij tenetur reſeruare, maritus ad eadem cuſtodienda liberis primi matrimonij obſtringitur, & num 6.*

2 *Dotem, aut donationem propter nuptias à priore coniuge datam, coniuges ſecundò nubentes liberis primi matrimonij reſeruare tenentur.*

3 *Donata ante nuptias, ab vxore binuba in dotem conuerſa, liberis prioris matrimonij propria permanent.*

4 *Patre defuncto res prioris matrimonij liberis propria, per hoſce vindicantur.*

5 *Bona liberis prioris matrimonij propria pater ſecundò nubens non alienat, eorum tamen adminiſtrationem per ſecundas nuptias minimè amittit, & horum diuidendorum licentiam retinet.*

7 *Coniux tranſiens ad ſecundas nuptias, priuatur ſtatim ipſo iure dominio omnium lucrorum, quæ à coniuge defuncto perceperat, applicatúque communibus liberis, retento ſibi dum vixerit ſolo vſufructu.*

8 *Pater ob tranſitum ad ſecunda vota non perdit liberorum adminiſtrationem, nec filiorum tutelam, num 9. nec priuandus eſt prolis educatione, ſicut mater, num.*10.

11 *Lucra reſeruanda liberis primi matrimonij ad eos pertinent, licèt non fuerint patris hæredes, modò matri vltimò decedenti ſuccedant.*

12 *Filia vbi propter dotem excluditur à ſucceſſione fauore maſculorum, tunc illud, quod vltra dotem debebatur ratione legitimæ, applicatur maſculis.*

13 *Donatio facta patris contemplatione, cenſetur promiſſe ab ipſo patre, & pater donaſſe videtur.*

14 *Dans pro alio, illum repræſentat;*

L. Generaliter cenſemus. V.

Impp. THEOD. & VALENT. AA. *Florentio P.P.*

QVæ lucra mulier ſecundò nubens prioris ma- 1
trimonij liberis reſeruare tenetur, ad eadem cu-
ſtodienda liberis primi matrimonij obſtringitur ma- 2
ritus. Dotem, aut donationem propter nuptias à prio-
re coniuge datam coniuges ſecundò nubentes liberis
primi matrimonij reſeruare tenentur. Res ante nu- 3
ptias donatæ in dotem ab vxore binuba conuerſæ
liberis prioris matrimonij propriæ permanent. Patre 4
defuncto res prioris matrimonij liberis propriæ per 5
hoſce vindicantur. Bona liberis prioris matrimonij
propria pater ſecundò nubens non alienat, eorum ta-
men adminiſtrationem per ſecundas nuptias minimè
amittit, & horum diuidendorum licentiam retinet.
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1. num.1. ſuprà hoc tit. & tom.7. repet.* Ioan. Nicolaus.

Hanc eandem concluſ. quoad primam eius par- 6
tem, ex hoc text. deſumunt Anton. Gom. *l.14. Tauri num.*4. vbi ait quòd ſicut mater tranſiens ad ſecunda vota, tenetur reſeruare filiis primi matrimonij bona, quæ habuit à marito, vel ex ſucceſſione alicuius filij, ita pater tranſiens ad ſecunda vota, tenetur reſeruare filiis primi matrimonij bona, quæ habuit ab vxore, vel ex ſucceſſione alicuius filij; idem per hunc text. tenent Boër. *deciſ.*87. *num.*2. Cald. Pereira *de nominat. emphyt. quæſt.*14. *num.*39. D. Barboſ. *in l.2. in princ. part.1. num.*162. *verſ. quod poſtea, ff. ſoluto matrim.* Gutier. *pract. 2. quæſt.*95. *num.*3. Ioan. Gate. *de coniugali acquæſtu num.* 9. Farinac. *frag. crimin. part.2. lit. M. num.*405.

Dominium autem rerum, &c.] Notatur ad hoc quòd 7
coniux tranſiens ad ſecundas nuptias, priuatur ſtatim ipſo iure dominio omnium lucrorum, quæ à coniuge defuncto perceperat, applicatúrque communibus liberis, retento ſibi dum vixerit ſolo vſufructu, vt per Sanch. *de matrim. lib.7. diſp.*89. *num.*2. *verſ. & priuatur ſtatim.*

Negotia verò liberorum, &c.] Notatur ad hoc 8
quòd pater ob tranſitum ad ſecunda vota non perdit liberorum adminiſtrationem, vt per Boër. *deciſ.*266. *num.*1. Anton. Gom. *l.14. Tauri num.* 15. Sanch. *de matrim. lib.7. diſput.*88. *n.*12. vbi rationem præſtat, quia huiuſmodi adminiſtratio conceditur ſibi ratione vſusfructus, quem in his bonis habet, & adhuc tunc cum ſecundò coniugatus retineat. *l. fin. C. de bonis matern.* inde eſt vt retineat etiam legitimam adminiſtrationem; quod ſecus in fœminis tenet, quæ vtpote leuiores, ac iudicij ſtabilitate deſtitutæ ſæpiùs nuptiarum nouarum amore captæ non ſolùm res filiorum, ſed etiam vitam addicunt, vt ait text. *in l. lex quæ tutores, C. de adminiſt. tutor.* vide Gutier. *de tutelis part.1. cap.9. num.22. in princip.* vbi tenet patrem legitimum adminiſtratorem filiorum, licèt aliud contrahat matrimonium, non tamen amittit prædictam adminiſtrationem legitimam, quia in eo ceſſat ratio prohibitionis, quæ in matre adeſt, & militat: cùm animus viri præſumatur conſtantior, & firmior, & non ſubiicitur fœminæ, ſicut ipſa ſubiicitur viro.

Vnde patrem ſecundò nubentem non amittere 9
filiorum tutelam, tradunt Boër. *d. deciſ.*266. *num.*2. Baëc. *de deciſ. tutor. cap.4. num.* 51. Menchaq. *de ſucceſſ. creat. lib.2. §.12. num.*36. Pinel. *in l. fin. 15. C. de bonis mater.* Marienſ. *l.3. gloſſ. 2. num.* 10. *tit. 1. lib.5. nouæ Recop.* Spin. *in ſpeculo teſtam. gloſſ.29. princ. n.* 14.
Gutier.

Gutier. *d.num.22. post princip.* Sanch. *d.lib. 7.disp.88. num.12.in fine*, vbi *num.20.* subdit patrem secundò nubentem non esse priuandum educatione prolis, sicut matrem.

§. In his autem.

11 Lucra reseruanda liberis primi matrimonij pertinent ad eos, licèt patris hæredes non fuerint, modò matri vltimo decedenti succedant. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1.num.1 supr.hoc tit.*

12 *Liberis communibus seruare*, &c.] Notatur ad hoc quòd vbi filia propter dotem excluditur à successione fauore masculorum, tunc illud, quod vltra dotem debebatur ratione legitimæ, applicatur masculis, vt per Surd. *de aliment.tit.9.qu.25.n.13.*

13 Notatur etiam ad hoc quòd donatio facta patris contemplatione censetur ab ipso patre prouenisse, & pater videtur donasse, vt per Mantic. *de coniect.vltim. volunt.lib.8.tit.16.num.1.* Sim. de Prætis *de interpret. vltim.volunt.lib.1.interp.2.dub.2.solut.6. num.2. & 3.* quos & alios refert Surd. *decis.322.num.54.* vbi citat

14 Bald. in præsenti dicentem quòd dans pro alio, illum repræsentat.

SVMMARIVM.

1 *Liberi prioris matrimonij, modò non ingrati, acquirunt lucra legalia ob parentum secundas nuptias, & num. 3. Qualis ingratitudo filiorum exigatur vt huic reseruationi locus non sit, & quis tunc succedat, remissiuè num.4.*

2 *Coniuges matrimonia non iterantes possunt nuptiarum lucra liberè consumere, non consumpta liberi ex illis matrimoniis, quorum intuitu lucra sunt acquisita, vendicant.*

AVTH. Hæres.

1 Liberi prioris matrimonij, modò non ingrati, lucra legalia ob parentum nuptias secundas acquirunt,

2 & sibi reseruant, *in princ.* Coniuges matrimonia non iterantes possunt nuptiarum lucra liberè consumere, non consumpta liberi ex illis matrimoniis, quorum intuitu lucra acquisita sunt, vendicant, *in §. illud.* Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1.n.1.supr. hoc tit.*

3 Hanc eandem conclus. quoad primam eius partem ex hoc text. desumunt Boër. *decis.185.num.9.* vbi quòd proprietatem lucri ex pacto prouenientis, quam perdit transiens ad secunda vota, vendicare possunt filij, etiamsi non sint hæredes parentum. Anton. Pichard. *in l.si arrogator, num.37.ff.de adopt.* Blas. Robles Salzedo *in tract.de repræsentat.lib.3. cap.15, num.16.* Cald. Pereira *de potest. elig. cap.17. num.33.* vbi quòd filiis secundo nubentis lucra prioris matrimonij debent conseruari, etsi parenti ad secundas nuptias conuolanti hæredes esse non possint. Pinel. *in l.1.C. de bonis matern. part. 1. num.38.* vbi ait in hoc text. disponi vt liberi, quibus lex certum lucrum defert ex bonis parentis, possint illud accipere, etiamsi hæredes parentis esse nolint, quia non defertur iure hæreditario, nec offenditur regula *l.1.ff. de acquir. hæred.* subditque textum non agi de lucro non agnito transmittendo. latè Sanch. *de matrimon. lib. 7. disput.89.num.25.* vbi per hunc text. tenet quòd coniux superstes transiens ad secunda vota tenetur filiis reseruare bonorum proprietatem, quæ à defuncto coniuge acquisiuit, quamuis filij non sint hæredes coniugis defuncti, eo quòd hæreditati renuntiauerint, & hoc nisi filij repellantur à successione ratione ingratitudinis: & hoc esse verum affirmat, quamuis renuntiatio iureiurando firmata sit, subditque nec esse locum huic reseruationi quando filij alia ratione incapaces essent, vt si professi essent in Ordine Minorum.

Nisi fuerint ingrati, & probetur ingratitudo.] 4 Qualis autem ingratitudo filiorum exigatur vt huic reseruationi locus non sit, & quis tunc succedat? vide Guilielm. Bened. *in cap. Raynutius, de testament. verbo & vxorem, decis. 5.* vbi de success. ab intestato, *num.84.* Ioan. de Garronibus *in auth. ex testamento, sup.hoc eod.tit.notab 11. & 12.num.60. cum seqq.* in noua edit, quos refert Sanch. *d.lib.7. disp.89. num.25. in fine.*

AVTH. Vxore mortua.

Lucra dotis, & donationis propter nuptias omnino sunt reseruanda liberis illius matrimonij, matrimonio morte, vel diuortio soluto. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1, num.1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Hieron. de Laurent. *Aueniononsi decis.45 num. 10.* Fab. de Anna *controu.74.* 2

SVMMARIVM.

1 *Mulier secundo nubens marito plus tribuere nequit, quàm vni ex liberis, & loco legitima, horum parentibus relinquere licet, ac plura relicta corruunt, & num.2.3.*

4 *Nouerca quòd concurrat cum filiis vsque ad supplementum legitima, procedit etiam quòd filius supplementum non peteret, & quòd defertur filiis, & aufertur coniugi, confunditur cum legitima, qua antea non erit per filios detrahenda, num.5.*

6 *Filium detrahere primò suam legitimam, & deinde reliquorum bonorum debere fieri diuisionem.*

7 *Filia renuntians hæreditati patris, non videtur renuntiare iuri, quod postea sibi competit ex hac l. scil. vt possit auocare dotem inofficiosam à matre datam, & lucra ibi delata accipere.*

8 *Mater quando donat filio Clerico ex secundo matrimonio, nihil potest quæri patri.*

9 *Mulier transiens ad secunda vota non potest secundo viro relinquere plusquàm vni ex nepotibus ex filio.*

10 *Minor pars data filio, quam nequit excedere, relicta secundo viro, est computanda pensatis non solùm quæ filius habuit in testamento parentis, sed etiam quæ ab ipso superstite habuit.*

11 *Mulier transiens ad secunda vota, si plus relinquat viro, quàm vni ex filiis, cui minus reliquit, illud solùm vlterius erit irritum.*

12 *Relictum secundæ vxori vltra modum huius l. an sit vnà cum fructibus restituendum.*

13 *Intellectus l.hac edictali 6. C.de secund.nupt.*

14 *Mater transiens ad secundas nuptias si legitimè caueat, rerum mobilium percipit commoda, res autem immobiles licitè non alienat. In rebus mobilibus in æstimationem deductis, satisdatione præstita vsumfructum habet, num. 15. si præfatorum mobilium nomine satisdare non vult, nec satisdationem præstare potest, facultas satisdandi conuertitur ad hæredes, eo fine vt pro æstimatione mobilium*

mobilium facta vsuras, aut pensiones soluant, num. 16. si hæredes satisdationem præstare non possunt, res apud vxorem cum tacita bonorum hypotheca remanent, num. 17.

18 *Annona ciuiles, remissiuè.*

19 *Redditus annui computantur inter bona immobilia.*

20 *Peritis in arte vbi quid mandatum, eorum iuramento declarari debet.*

21 *Æstimatio potest probari per peritos assumptos à iudice.*

22 *Mulier, vel maritus transiens ad secunda vota non potest aliquo modo alienare bona immobilia, quæ habuit à primo marito. si verò sint mobilia, debet fieri eorum æstimatio per arbitros electos à partibus, & præstari satisdatio de restituendo.*

23 *Pater transiens ad secundas nuptias tenetur cautionem præstare de bono vsu aduentitiorum, quorum habet vsumfructum.*

24 *Mulier secundò nubens, & dotem à filiis primi matrimonij repetens, an teneatur ipsis filiis cauere de dote, aut saltem maritus secundus.*

25 *in Æstimatione & valore alicuius rei mobilis vbi dubium vertitur, committendum id officialibus, & personis, quæ verosimiliter de eo possunt cognoscere.*

26 *Æstimatores bonorum vbi non fuerint deputati de publico, debent nominari à partibus.*

L. Hac edictali. VI.

Impp. LEO & ANTHEMIVS AA. *Erythrio P. P.*

1 MVlier secundò nubens marito plus tribuere nequit, quàm vni ex liberis, & loco legitimæ horum parentibus relinquere licet, ac plura relicta cor-
2 ruunt. Vel sic. Coniux transiens ad secunda vota, non potest vllo titulo in secundum coniugem transferre plus, quàm reliquerit vni ex filiis primi matrimonij cui minus reliquerit, & quod vltrà reliquerit, non valet, sed inter liberos æqualiter diuiditur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* post omnes Aloys. Leo *super 5. fol. 54.* Giph. *tom. 1. pag. 379. & tom. 7. repet.* Steph. Bertrand.

3 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt, multisque exornant Alphan. *collect. 1.* vbi plures refert Doctores ex antiquioribus, Crescent. *decis. 4.* aliàs 273. *de donat.* Rota Aucmon. *diuers. decis. 95.* Pute. *decis. 1. lib. 2.* Hippol. Riminald. *consil. 406. lib. 4.* Magon. *decis. 107.* Thesaur. *decis. 170.* Fachinæ. *controuers. lib. 3. cap. 66.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo verba 15.* Vincent. de Franchis *decis. 318.* Garc. Mastril. *Sicil. decis. 175. per tot.* Francisc. de Ponte *cons. 35. lib. 1.* Franc. Roman. *in different. iuris Saxonici part. 2. differ. 47. fol. 393.* Petr. Pech. *in tractat. de testament. coniug. lib. 2. cap. 10.* Viui. *lib. 2. opin. 319.* aliàs *tom. 1. commun. lib. 5. tit. 4. num. 6. pag. 709.* Bellacomb. *ibidem num. 7.* idem Viui. *num. 51. pag. 713. & eodem lib. 5. tit. 12. solut. matrim. num. 120. pag. 750.* Azeued. *l. 1. num. 26. col. 2. ad fin. tit. 2. lib. 5. noua Recopil.* Menoch. *de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 38. n. 31.* latè Anton. Gabr. *commun. tom. 3. lib. 3. tit. de secundis nupt. concl. 4.* cum 20. ampliationibus, & 24. limitationibus ad decisionem huius l. traditis, omnino pro illius vera intelligentia & praxi videndus. Anton. Oliban. *de actionib. part. 2. lib. 1. cap. 47.* & Hippol. Montaner. *ibidem in addit.* latè Surd. *de aliment. tit. 9. quæst. 1. à princip.* vbi *num. 2.* dicit quòd si vxor plus secundo viro reliquit, quàm filio prioris matrimonij, illud reuenit cum fructibus restituendum, & *num. 3.* quòd vxor ex causa alimentorum non potest plus relinquere secundo viro, quàm vni ex filiis prioris matrimonij, & *num. 4.* quòd si vxor vsumfructum relinquit secundo viro vltra id quod reliquit filio prioris matrimonij, reuocatur, & *num. 16.* tradit hanc legem non habere locum quando secundo viro inopi aliquid relinquitur in alimenta. Aloys. Ricc. *in collectan. decis. collect. 3.* Marta *de iurisdict. part. 4. casu 181.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 197. & cap. 300.* Merlin. *in tractat. de legitima lib. 2. tit. 1. quæst. 22.* bene Sanchez *de matrimonio lib. 7. disput. 88. num. 3.* vbi declarat. latè Arimin. Tepat. *variarum resolut. tom. 2. tit. 430. cap. 2. & 3.* Castil. *controuers. lib. 1. de vsufructu cap. 2. num. 41.* vbi ait dispositionem huius text. procedere tam in fœminis, quàm in viris. Benedict. Ægid. *in tractat. de iure & priuileg. honest. art. 6. n. 17.* vbi tradit hac l. vt coniugis secundas nuptias contrahentis immoderatis largitionibus erga nouum consortem obuiatur, ne noui coniugis excrescente amore decrescant bona in præiudicium liberorum prioris tori, idcirco statutum esse ne, qui ad secundas conuolat nuptias, in nouum coniugem transferre possit lucratiuo titulo, siue inter viuos, siue vltimæ voluntatis actu, vltra portionem vni ex filiis ex priori matrimonio susceptis datam, aut derelictam, & si plures sint filij, nec portio omnium æqualis sit, minor pars spectanda erit, & quod vltra donatum, relictúmve coniugi fuerit, liberis accrescet, salua tamen semper illis legitima permanente.

Quando constat de mente statuentium, censetur derogatum huic l. cùm illius dispositio tanquam iuris positiui possit tolli, & in totum abrogari, vt in terminis resoluit Stephan. Gratian. *d. cap. 197. num. 4. & 5.* subdens quòd nunquam præsumitur derogatum huic l. latiùs idem Stephan. Gratian. *d. cap. 300.* vbi pluribus conclusionibus materiam discutit, vbi *num. 6.* firmat secundam. Quamuis vxor non possit relinquere secundo viro plusquam vni ex filiis primi matrimonij, iuxta hanc l. tamen illius dispositio potest tolli à statuto, & abrogari, quasi lex contineat ius voluntarium & positiuum, non autem ius naturale, & necessarium, & *n. 8. cum trib. seqq.* aliam tertiam firmat, & probat conclusionem. Statutum non solùm potest derogare expressè huic l. sed etiam tacitè, cùm sufficit quoquo modo apparere de voluntare statuentium, nec enim est necessaria præcisa & expressa derogatio; vnde satis dicitur sublata dispositio huius l. quando datur in totum, vel in parte dos secundo viro, si vxor decedat cum filiis primi matrimonij, vel in similibus casibus.

Hæc lex dum habet quòd nouerca concurrat cum 4
filiis vsque ad supplementum legitimæ, procedit
etiam quòd filius supplementum non peteret, vt per
Pute. *decis. 16 lib. 2. in correctis.* Et quod defertur filiis 5
ex dispositione huius l. & quod aufertur coniugi, confunditur cum legitima, quæ antea non erit hoc casu per filios detrahenda, Hieron. Gabr. *cons. 13. num. 24.*
lib. 2. Stephan. Gratian. *d. cap. 300. n. 43.* In terminis 6
huius l. filius detrahit primò suam legitimam, & deinde de reliquis bonis debet fieri diuisio, iuxta ipsam l. Rot. Auen. *diuers. decis. 95.* Boër. *decis. 201. n. 4* Franc. Marc. *q. 25. p. 2.* Roland. *cons. 62. vol. 3. & cons. 29. vol. 4.*

Multis in locis plura de materia huius text. adducit Gasp. Baëç. *in tract. de non melior. dot. ratione filiab.*
& in primis *cap. 10. n. 73.* resoluit quòd filia renun- 7
tians hæreditati patris non videtur renunciare iuri, quod postea sibi competit ex hac l. scilicet vt possit auocare dotem inofficiosam, à matre datam, & lucra sibi delata accipere, & *n. 76.* an dispositio huius legis

cessset quando versatur fraus, & *cap.13.num.13.* tradit quòd dispositio huius legis iubens vt mater secundo nubens non possit secundo marito in dotem dare plusquam vni ex filiis primi matrimonij, non habet locum quando filij sunt naturales, ex ea ratione, quia ibi illud disponitur non solùm in fauorem filiorum, sed etiam in pœnam secundo nubentis, ideo cùm habens naturales, non habeat filios ex primo matrimonio, nôn potest dici secundo nubens, neque est digna pœna, sed præmio, neque filios afficit iniuria, sed potiùs honorat, corrigendo vitam præteritam ornamento matrimonij, & *num.12. in fine*, tradit quòd hæc lex non habet locum in filiis legitimatis, & *num.26.* resoluit hanc legem, quæ limitat dotes, non habere locum quando filij sint abrogati, seu adoptati, & *cap. 17. num.15.* tenet hanc legem quæ taxat dotes, non habere locum quando dos datur marito benemerito, & *cap. 19. num. 1. & 2.* tenet quòd quamuis ex hac l. dispositum sit vt mater non possit dare in dotem secundo marito vltra certam summam, illa præfinitio non habet locum quando secundus maritus accipit pro suis, & mulieris liberis nascituris, quia hæc lex loquitur in dote, quæ constituitur marito, & non impedit quominus mater possit plus relinquere filiis secundi matrimonij, quàm primi, & *n.3.* tradit quòd licèt hæc lex reprobet omnes fraudes, ex quibus maior dos aduersùs legis dispositionem dari possit, non censetur fraus maiorem dotem constituere si ea constituatur in fauorem filiorum, & *cap.21.n.5.* quòd dispositio huius legis, quæ prohibet mulierem dare secundo viro dotem vltra certam summam, seruanda est, etiam si ante nuptias det dotem, veluti extraneo, & non nomine, vel titulo dotis, & *cap.30 num.5.* testatur dispositionem huius legis præfinientis summam, quam vxor potest dare in dotem secundò marito, seruandam esse etiamsi mulier non det marito, sed alteri eius amico.

8 *Pater materve*, &c.] Ergo in vtroque loquitur textus, vt aduertunt Sanchez *d.lib.7. disp.88.num.3. in fine*, Marts *de iurisdict. part.4. casu 181. n.13.* vbi *n.15.* resoluit quòd quando mater donat filio Clerico ex secundo matrimonio, nihil potest quæri patri, & *num.16.* quòd ex prohibitione huius legis consideratur sola ratio acquisitionis, quæ fit patri.

9 *Procreatis liberis*, &c.] Nota, quòd mulier transiens ad secunda vota non potest secundo viro relinquere plusquam vni ex nepotibus ex filio, quia hæc lex locum habet quoque in nepote, sicut in filio, vt per Surd. *decis.73. num.11.*

10 *Vltima voluntate relicta, aut data*, &c.] Notatur ad hoc quòd minor pars data filio, quam nequit excedere relicta secundo viro, est computanda pensatis non solùm quæ filius habuit in testamento parentis, sed etiam, quæ ab ipso superstite habuit, ita vt si filius coniugis secundo nubentis consequutus sit ab ipso centum vitæ tempore, & totidem in testamento, poterit hic dare posteriori coniugi ducenta, vt per Sanchez *d.lib.7. disp.88. sub num.3.*

11 *Tanquam non scriptum*, &c.] Notatur ad hoc quòd si mulier transiens ad secunda vota plus relinquat viro, quàm vni ex filiis; cui minus reliquit, illud solum vlteriùs erit irritum, vt per Sanchez *d.disp.88. sub num.3.*

12 *Ad personas deferri*, &c.] Vtrùm relictum secundæ vxori vltra modum huius legis sit vnà cum fructibus restituendum? vide latè Surd. *decis.171. per tot.* vbi resoluit cum aliis, quos citat, filios primi matrimonij reuocare cum fructibus quicquid pater reliquit secundæ vxori vltra modum huius legis.

13 In gloss. *Diuidi. Ibi, item nota quòd hæc lex intelligitur*, &c. Notatur ad hoc quòd hæc lex intelligitur cùm mulier quæ secundo nupsit liberos habeat, & pactum apponat vt vir lucretur dotem, quòd si tale pactum non apposuerit, liberè potest omnia bona in dotem dare, & valebit constitutio, siue datio dotis omnium bonorum in vita, nec reuocabitur per dispositionem *l. hac edictali, infr. hoc cod. tit.* vt per Anton. Gabr. *d. tit. de secundis nupt. concl.4. n.52. cum seqq.* Baëç. *de non meliorandis cap.10. num.62. & cap.16. n.39. & 40.* Castill. *controu. lib.1. de vsufr. cap.2. n.41.*

§. His illud.

Mater transiens ad secundas nuptias si legitimè ca- 14
ueat; rerum mobilium percipit commoda, res autem
immobiles licitè non alienat. Mater secundo nubens 15
in rebus mobilibus in æstimationem deductis satisda-
tione præstita vsumfructum habet. Mater si præfato- 16
rum mobilium nomine satisdare non vult, nec satis-
dationem præstare potest, facultas satisdandi ad hæ-
redes conuertitur, eo fine vt pro æstimatione mobi-
lium facta vsuras, aut pensiones soluant. Quòd si hæ- 17
redes satisdationem præstare non possint, res apud
vxorem cum tacita bonorum hypotheca remanent.
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

Annonarum quoque ciuilium, &c.] De annonis ci- 18
uilibus multa congerit Eman. Mendes de Castro *ad
tit. C. de annonis ciuilib. lib.11.* Et per hunc text. resol-
uit Couar. *var. lib.3. cap.7. num.2. vers. secundo*, annuos
redditus inter bona immobilia computari à iure, de 19
quo Eman. Mendez *ad d. tit. de ann. ciuil. n.34.*

Interposito sacramento, &c.] Notatur ad hoc quòd 20
vbi aliquid peritis in arte est mandatum, suo iura-
mento debet declarari, vt per Couar. *lib.2. var. cap.13. n.4.* Pinel. *in l.2. C. de rescind. vend. p.3. cap.4. n.3.* Bellacomb. *tom.1. comm. opin. lib.4. tit.9. de probat. n.159. pag. 495.* Menoch. *de arbitr. lib.1. q.58. n.4.* Mascard.
de probat. concl.654. à princ. vbi quòd æstimatio po- 21
test probari per peritos assumptos à iudice ad hoc, &
eis priùs præstito iuramento de æstimatione ex bono & æquo faciends. Villalob. *comm. opin. lit. S. num.27.* Eman. Suar. *recept. sentent. lit. P. n.93.* Farinac. *in praxi crim. p.7. tit. de opposit. contra examen testium quæst.73. n.96.* vbi *n. 99. cum seq.* concludit indistinctè verius esse non admitti peritorum relationem sine iuramento, sed circa modum iurandi esse differentiam, quia si deponunt super re perceptibili non solùm iudicio intellectus, sed etiam sensu corporeo, tunc tenentur iurare de veritate dicenda; si verò deponunt non de re perceptibili sensu corporeo, sed iudicio intellectus, tunc debet præstari iuramentum, non veritatis, sed credulitatis.

Mobilium verò rerum, &c.] Notatur ad hoc quòd 22
mulier, vel maritus transiens ad secunda vota, non potest aliquo modo alienare bona immobilia, quæ habuit à primo marito; si verò sint mobilia, debet fieri eorum æstimatio per arbitros electos à partibus, & præstari satisdatio vt post mortem coniugis transeuntis ad secunda vota restituatur illud pretium, & æstimatio, vel restituantur illa bona mobilia si non sint deteriorata, vel restituantur cum æstimatione damni, vel deteriorationis, vt per Anton. Gom. *l.14. Tauri num.5.*

Quo cauere debent, &c.] Notatur ad hoc quòd pa- 23
ter transiens ad secundas nuptias tenetur cautionem præstare de bono vsu aduentitiorum, quorum habet vsumfructum, vt per Sanch. *de matrim. lib.7. disp.88. n.35.* vbi citat Pinel. *in l.1. p.2. n.31. & 75. C. de bonis mater.* Matienz. *l.3. gloss.2. n.16. tit.1. lib.5. noua Recop.*

Sed

24 Sed qoid ſi mulier ſecundo nubens, & dotem à filiis primi matrimonij repetens, tenetur ipſis filiis cauere de dote conſeruanda, & reſtituenda in caſibus à iure expreſſis, iuxta hunc text. aut ſaltem maritus ſecundus teneatur? vide Boët. *deciſ. 209. per tot.*

25 *Quas vtraque pars*, &c.] Notatur ad hoc quòd quando vertitur dubium ſuper valore, & æſtimatione alicuius rei mobilis, committitur officialibus & perſonis, quæ veroſimiliter de eo poſſunt ſcire & cognoſcere, & pretium declarare, vt per Anton. Gom. *tom. 2. var. cap. 9. num. 5. in fine.*

26 Notatur etiam ad hoc quòd æſtimatores bonorum vbi non fuerint deputati de publico, à partibus nominari debent, attento iure nouiſſimo huius text. vt per Valaſc. *de partitionib. cap. 9. num. 2.* vbi ſubdit hoc ius nouiſſimum eſſe de ſtylo Regni Caſtellæ, ſecundùm Ayoram *in ſimili tract. cap. 3. col. 2.*

S V M M A R I V M.

1 *pro Auro intuitu donationis propter nuptias promiſſo à marito, ſi aurum in mariti ſubſtantia non extat, heredes cautionem vſurarum nomine preſtãt.*

2 *Bona matris nuptias iterantis ſunt obligata liberis prioris matrimonij pro rebus quas intuitu nuptiarum mater à primo marito percepit.*

3 *Parentes nuptias ſecundas intermittentes, de lucris nuptialibus pro libitu diſponunt.*

4 *Mulieris ſecundò nubentis bona ſunt tacitè obligata pignori pro reſtituendis filijs prioris mariti arrhis, & donationibus, quas ei prior maritus dedit. in obligatione tacita veniunt bona futura, n. 5.*

AVTH. Sed ſi aurum.

5 PRo auro intuitu donationis propter nuptias promiſſo à marito, ſi aurum in mariti ſubſtantia non extat, hæredes cautionem vſurarum nomine præſtant, *in princ.* Bona matris nuptias iterantis ſunt obli-

2 gata liberis prioris matrimonij pro rebus quas intuitu nuptiarum mater à primo marito percepit, & hæc vendicare liberi prioris matrimonij poſſunt, *in §. omnibus videlicet.* Parentes nuptias ſecundas intermit-

3 tentes de lucris nuptialibus pro libitu diſponunt, & diſpoſitione paterna circa ea ceſſante, omiſſa, aut repudiata hæreditate, lucra nuptialia vendicare poſſunt, *in §. ſin verò liberorum.* Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 2. ſupra hoc tit.*

Tanquam ſi iure pignoris, vel hypotheca, &c.] Nota-

4 tur ad hoc quòd mulieris ſecundo nubentis bona ſunt tacitè obligata pignori pro reſtituendis filiis prioris mariti, arrhis, & donationibus, quas ei prior maritus dedit, vt per *l. Hiſpan. 56. tit. 13. part. 5.* vbi *gloſſ. 5.* Neguzant. *de pignorib. part. 2. membr. 4. n. 80. & 165. & part. 5. membr. 1. num. 5.*

Notatur etiam ad hoc quòd in obligatione tacita

5 legali veniunt bona futura, vt per Neguzant. *d. p. 2. membr. 4. num. 51.* Surd. *deciſ. 163. num. 1.*

S V M M A R I V M.

1 *Filius tranſmittit ad deſcendentes ius vendicandi lucrum donationis nuptialis, excluditque aſcendentes, & collaterales, & num. 2.*

3 *ad Filios quæ pertinent tanquam filios, tranſeunt ad nepotes iure repræſentationis.*

4 *Filius, qui debebat habere partem donationis propter nuptias, ſi moriatur relictis filijs, mater poteſt eligere filium, vel nepotem, vel ex nepotibus alterum, aut inter filios quem voluerit.*

L. In quibus, VII.

Imp. ZENO A. *Sebaſtiano P. P.*

FIlius tranſmittit ad deſcendentes ius vendicandi 1 lucrum donationis nuptialis, excluditque aſcendentes, & collaterales. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. ſupr. hoc tit.*

Bene Sarmient. *ſelect. interpret. lib. 1. cap. 4. num. 4.* 2 ex hoc text. colligit vt mortuo filio eius filij hoc ius proſequi poſſint, hinc inferens huiuſmodi lucrum non in pœnam, ſed ob id, quod intereſt, ratione naturali eſſe inductum, quia ſi eſſet mera pœna ratione iniuriæ, non tranſiret ad hæredes; hinc etiam deſumens quòd ſilentium filij etiam vſque ad mortem non tollit ius ſibi competens, quod non eſſet ſi reſpueret vendictam, vel pœnam, &c.

Infert etiam Tiraquell. *de iure primogen. quaſt. 40.* 3 *num. 41. & 87.* ad quæſtionem patrui & nepotis, vt latiùs oſtendam *ad l. ſi quis 8. infrà hoc eod. tit.* Et ex hac l. notat Martin. Laudenſ. *in tractat. de primogenitura, quaſt. 38.* quòd ea quæ pertinent ad filios tanquam filios, tranſeunt ad nepotes iure repræſentationis, prout eum refert Blaſius Robles Salzed *in tractat. de repræſentat. lib. 3. cap. 15. num. 2.* vbi *num. 15.* procedere ait tantùm in bonis, de quibus agit, & in quibus filius admittitur non ſimpliciter vt filius, ſed vt filius hæres; ſed poſtea exiſtimat quòd tempore quo lata fuit hæc lex, filij non admittebantur, niſi eſſent hæredes matris, quòd multis pòſt annis fuit moderatum, *in auth. ha res, infr. hoc eod. tit.*

Eligendi videlicet quos voluerint, &c.] Notat Ro- 4 der. Xuar *in tit. de arrhis, num. 69. verſic. certè, in medio*, textum in præſenti loqui in caſu in quo mulier tenetur reſeruare filiis primi matrimonij donationem propter nuptias, quam ipſa lucrata eſt, quòd ſi filius, qui debebat habere partem illius donationis, moriatur filiis relictis, mater poteſt eligere filium, vel nepotem, vel ex nepotibus alterum, & hoc ſecundùm vnum intellectum; vel ſecundùm alium ipſe filius præmoriens poteſt inter filios eligere dicendo, Domina mater portionem illam, quas vos debetis mihi reſtituere, reſtituatis filio meo prædilecto, quem eligo, & in hoc ſecundo intellectu reputari mirabilem iſtam legem aſſerit, & ſic licèt portio ſua pertineat ad filios ſuos, vt hîc dicit text. tamen poteſt eligere vnum ipſe, ſiue mater.

S V M M A R I V M.

1 *Lucra dubita ob ſecundas nuptias liberis prioris matrimonij per parentes mortuos ante terminum, quo deferebantur, tranſmittunt defuncti liberi ad ſuos deſcendentes.*

2 *Filius mortuus ante patrem, aut matrem, aut etiam ante ſecundas nuptias alterius parentis ſuperſtitis, tranſmittit ad nepotes portionem lucri, quod ſibi erat proventurum ex futuris illis nuptiis, ſi ad eas vſque vixiſſet, nec quicquam ex ea portione obtinent patrui.*

3 *Succeſſio patrui, aut nepotis, vtra admittẽda & n. 4. ceſſante prouiſione poſſeſſorum, & coniugum ſecundò non nubentium, quoad lucra nuptialia, locum eſſe in ſucceſſione liberorum prouiſioni legis num. 5.*

6 *Alienatio prohibita illam etiam continet, quæ fit prætextu testamenti.*
7 *Alienandi verbum includit hæredis institutionem quando de ea fit mentio permissiuè.*
8 *Alienationis nomine venit institutio hæredis, etiam verbis generalibus facta.*

L. Si quis prioris. VIII.

Imp. IVSTIN. A *Mannæ P.P.*

1 LVcra debita ob secundas nuptias liberis prioris matrimonij per parentes mortuos ante terminum, quo deferebantur, transmittunt defuncti liberi ad suos descendentes. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 2. supr. hoc tit.*

2 Tiraquel. *de iure primogen. quæst.* 40. *num.* 41. dicit quòd in hoc text. filius mortuus ante patrem aut matrem, aut etiam ante secundas nuptias alterius parentis superstitis, transmittit ad nepotes portionem lucri, quod erat sibi prouenturum ex futuris illis nuptiis si ad eas vsque vixisset, nec quicquam ex ea portione obtinent patrui, & hanc decisionem infert ad quæstionem patrui & nepotis, prout etiam *ibid. num.* 87. quæ adeò controuertitur à Doctoribus, vt non solùm dubia videatur eius decisio, sed etiam dubium sit quæ sententia inter eos sit communior, & sæpe in litibus occurrentibus armorum potius vi, quàm peritorum ancipiti iudicio rem decisam fuisse, testatur Iust. Lips. *de monitis & exemplis lib. 2. cap. 4. monitu* 3.

3 Vna sententia tenet in maioribus repræsentationem esse admittendam, ac per consequens nepotem præferendum patruo, & hanc tuentur Ordin Reg. Lusitan. *lib. 4. tit.* 100. *in princ.* Oldrad. *cons.* 224. *incip. Istæ sunt allegationes*, Anton. Gom. *l.* 40. *Tauri sub num.* 65. Couarr. *pract. cap.* 38. *num.* 6. *vers. etenim, & num.* 18. *vers. quid si dixeris*, Humad. *l. 2. num. 3 tit.* 15. *part.* 2. Molin. *de primogen. lib. 3. cap. 6. n. 2. cum seqq. & à n.* 24. Mench. *de success. creat. §. 27. n.* 20. Salazar *de vsu, & consuet. cap.* 11. *num.* 57. Perez *l. 1. vers. ex qua ratione. tit. 2. lib. 5. Ordin. Lusit.* Iacob de Saa *in tract. de primogen. num.* 16. Matiens. *l. 5. gloss. 1. num. 1. 2. & 6. tit. 6. lib. 5. noua Recopil.* Mench *de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 95. num. 14. cum seqq. & cons. 124. num. 81. & cons. 357. num.* 21. Spin. *in speculo testam. gloss. 1 princ. nu. fin.* Magon. *Lucensi decis.* 19. copiosè Eman. Costa *in quæst. de patruo, & nepote*, Ioan. Lecerier *de primogen. lib. 1. quæst. 25. &* 26. Pachinæ *controuers. iuris lib. 6. cap.* 2. Anton. Chiosi. *cons. 7 per tot. lib.* 1. Ioan. Vincent. Honded. *cons. 63. per tot. lib.* 2. Pichard. *in tract. de repræsentat. sub tit. de hæredib. quæ abintestato § 3. num.* 34. Castill. *controuers. lib. 1. cap. 20. num. 2. cum seqq. & lib. 3. cap. 19. num. 104. cum seqq.* Blas. Robles Salzed. *de repræsentat. lib. 2. cap.* 25.

4 Alia sententia ex diametro præcedenti contraria tenet repræsentationem non habere locum in successione maioratus, ac per consequens patruum præferendum esse nepoti, stando in regulis ordinariis eiusdem successionis dum aliud ex dispositione legis, statuti, aut consuetudinis, seu hominis, non fuerit legitimè deprehensum, quam quidem tuentur Oldrad. sibi contrarius *cons. 94 incip. Eleganter, col. 5. vers. amplius*, Eman. Costa *de success. Regni Portugaliæ p. 1. à n.* 20. *& p. 2. à n.* 24. Gam. *decis. 174 n. 5. & decis. 307. num.* 26. Valasc. *de iure emphyt. q. 50. n. 30. & consult. 171. n.* 17. Cald. Pereira *de nomin. emphyt. q. 17. num. 24 & quæst. forens. lib. 1. q. 19. n.* 20. Cardos. *in praxi iudicum, verbo filius, n.* 72. Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 626. num. 11. & disp. 630. cum seq.* Cardin. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib. 8. tit. 9. num.* 10.

§. Illud etiam.

Cessante prouisione possessorum, & coniugum secundò non nubentium quoad lucra nuptialia, locus est in successione liberorum prouisioni legis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. suprà hoc tit.* 5

§. Certum esse.

Alienatio prohibita illum etiam continet quæ fit prætextu testamenti. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* 6

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Thoming *decis.* 14. Surd. *de aliment. tit. 8. priuileg. 38. num.* 11. vbi quòd alienandi verbum includit hæredis institutionem, quando de ea fit mentio permissiuè. & *decis. 124. num.* 1. vbi plures in idem citat Doctores, & *numeris seqq.* rem bene declarat, Cald. Pereira *de resolut. emphyt. cap. 5. num.* 42. 7

Notari solet ad hoc quòd alienationis nomine venit institutio hæredis etiam verbis generalibus facta, vt per Ruin. *cons. 112. num. 10. lib. 2. & cons. 122. n. 12. lib. 3.* Anguil. *cons. 81. n.* 15. Menoch. *cons. 1130. num. 19. vers. & verè pro allegato, & num. seq.* Peregrin. *de fideicom. art. 40. in 3. difficult. num. 57. & 59. versic. non obstant contraria*, quos refert Fusar. *de substitut. q. 593. num.* 34. 8

SVMMARIVM.

1 *Hæredem generaliter instituens lucra nuptialia prioris matrimonij transferre non præsumitur.*
2 *Liberi adeuntes pro parte hæreditatem, parentum nuptias iterantium, lucra nuptialia alienata reuocare non possunt.*
3 *Pater alienando omnia bona, filijs lucra matrimonialia restituisse præsumitur.*
4 *ob Lucra debita liberis prioris matrimonij, contemplatione nuptiarum, quas celebrant parentes, horum bona sunt liberis tacitè hypothecata, sicut bona matris, ita patris nuptias iterantis obligata sunt liberis pro lucris conseruandis, ac etiam pro alijs bonis à matre, maternáve linea ad filium translatis, num.* 5.
6 *Pater, cui per eius vxorẽ relictus fuerat vsusfructus omnium bonorum, si cœpit malè versari, alienando, & conuolando ad secunda vota, an cogatur facere inuentarium.*
7 *Bona, quæ filij ex materna substantia, vel linea materna prouenerint, pater reseruare tenetur. Quis autem dicatur de linea paterna, remissiuè num.* 8. *Idem est dicere de linea paterna, & de paterna parte, num.* 9.
8 *ad remouendum Patrem ab administratione, & ad obliganda bona, & reddendam rationem, exigitur dolus, nec sufficit culpa; ad eum verò remouendum, negligentia, & culpa sufficit.*

AVTH. Nunc autem.

HÆredem generaliter instituens lucra nuptialia prioris matrimonij transferre non præsumitur, *in princ.* Liberi adeuntes pro parte hæreditatem parentum nuptias iterantium, lucra nuptialia alienata reuocare non possunt, *in §. talem verò.* Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supra hoc tit.* 1 2

Notari

3 Notari solet hic text. ad hoc quòd pater alienando omnia bona præsumitur filiis lucra mattimonialia reseruasse, vt per Aleiati *de præsumpt. regul. 1. præsumpt. 5.* Menoch. *in simili tract. lib. 3. præsumpt. 20. num. 1.*

§. In illo.

4 Ob lucra debita liberis prioris matrimonij contemplatione nuptiarum, quas celebrant parentes, ho-
5 rum bona liberis sunt tacitè hypothecata. Sicut bona matris, ita patris nuptias iterantis obligata sunt liberis pro lucris conseruandis; ac etiam pro aliis bonis à matre, maternáve linea ad filium translatis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

Vide Conarr. *variarum lib. 1. cap. 8. num. 6. vers. est & alia,* vbi tradit quòd pro conseruatione rerum aduentitiarum, vel pretij ipsarum, habet filius tacitam hypothecam aduersùs bona patris. Neguzant. *de pignorib. part. 2. membr. 4. à num. 19.* Anton. Gom. *l. 14. Tauri num. 5.* vbi tenet quòd pro securitate bonorum, quæ filiis primi matrimonij debent reseruari, omnia bona ipsius parentis transeuntes ad secunda vota sunt tacitè per legem eis obligata; vbi etiam dubium excitat & resoluit, si talis mater de facto alienauit prædicta bona, quæ tenebatur reseruare, statim amittat illa, & filij prioris matrimonij possint in vita eius auocare, & petere à possessoribus. Pinel. *ad l. 1. C. de bonis matern. part. 2. num. 31.* vbi quòd patre transeunte ad secundas nuptias, bona eius obligantur liberis prioris matrimonij pro iis, quæ reseruare eis tenetur.

6 Pater, cui per eius vxorem relictus fuerat vsusfructus omnium bonorum mobilium, & immobilium, ad quem tamen vsusfructus de consuetudine non spectabat, si cœpit malè versari alienando immobilia, & conuolando ad secunda vota, an cogatur facere inuentarium? vide Boër. *decis. 61. per tot.*

7 *Materna linea*, &c.] Notatur ad hoc quòd illa bona, quæ filiis ex materna substantia, vel linea materna prouenerint, pater reseruare tenetur, vt per Boër. *decis. 192. num. 5.*

8 Quis autem dicatur de linea paterna, aut materna,
9 vide Bartol. *cons. 10. Viso statuto,* quem refert Tiraquel.
de retractu lign. §. 1. gloss. 9. num. 3. in fine. Aduerte idem
esse dicere de linea paterna, & de paterna parte, Rot.
in Mediolanens. iurispatronatus 28. Nouembris 1616.
coram R. P. D. Pirouano, impressa per Viuian. post
suam praxim iurispatron. *decis. 71. num. 3.* & in eadem
coram eodem 30. Octobris 1617. apud eundem *decis. 73. num. 4.* Lineæ appellatione qui contineantur,
vide posita per me *in tract. de appellatiua verborum
vtriusque iuris signific. appell. 135.*

10 In gloss. *Ius hypotheca.* ibi, *nisi ipse suspectus habeatur de fraude,* &c. Aduertit per hanc gloss. Pinel. *in l. 1. C. de bonis maternis, part. 2. num. 34.* quòd ad remouendum patrem ab administratione, & ad obliganda bona, & reddendam rationem, exigitur dolus, nec sufficit culpa; ad remouendum verò patrem, sufficit negligentia, & culpa.

SVMMARIVM.

1 *Coniuges secundò nubentes quod vltra quantitatem lege præscriptam dant sibi mutuo quocunque prætextu, nullum effectum habet. Datum vltra debitum legale secundæ coniugi, & relictum inter liberos vtriusque matrimonij, in capita diuidendum est, num. 2. illud plus datum haberi tanquam non scriptum, neque relictum, aut datum, vel donatum, & dari deberi filiis primi matrimonij, & inter eos solos diuidi, & sic totum illud, quod plus fuit datum, vel relictum vitrico, aut nouercæ, aut eorum filiis, deuolui ad filium, vel filios primi matrimonij, vt ipsi plus consequantur, quàm vitricus, vel nouerca, num. 3.*

L. Quoniam præteritæ. IX.

Idem A. Mennæ P. P.

QVod vltra quantitatem lege præscriptam con- 1
iuges secundo nubentes mutuo sibi quocunque
prætexto dant, id nullum habet effectum. Vltra de- 2
bitum legale coniugi secundæ datum, & relictum,
inter liberos vtriusque matrimonij in capita diuidendum est. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. supra hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit 3
Boër. *decis. 201. num. 6. in princip.* vbi subdit illud plus datum haberi tanquam non scriptum, neque relictum, aut datum, vel donatum, & dari deberi filiis primi matrimonij, & inter eos solos diuidi, & sic totum illud, quod plus fuit datum, vel relictum vitrico, aut nouercæ, aut eorum filiis, deuolui ad filium, vel filios primi matrimonij, vt ipsi plus consequantur, quàm vitricus, vel nouerca.

SVMMARIVM.

1 *Liberi ingrati carent lucris ex secundis parentum nuptiis.*
2 *Ingratitudo nocens liberis non consistit in nuda parentum assertione, sed indubitatas probationes exigit.*
3 *Filium ingratum priuari alimentis.*
5 *Ingratitudo plenè, & dilucidis argumentis probando. ad illámque probandam non est deferendum iuramentum in supplementum probationis, num. 5.*
6 *Ingratitudo non præsumitur, nisi probetur.*

L. Cùm apertissimè. X. & vlt.

Idem A. Demostheni P. P.

INgrati liberi carent lucris ex secundis nuptiis pa- 1
rentum. Ingratitudo liberis nocens non in nuda 2
parentum assertione consistit, sed indubitatas probationes requirit, & exigit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

Ab omni huiusmodi lucro, &c.] Ex hac generalita- 3
te videtur colligi filium ingratum priuari alimentis, de quo vide Lara de Corduba *in l. si quis à liberis, §. idem iudex, n. 5. ff. de liberis agnosc.* Matiensl. 8. *gloss. 1. num. 29. tit. 8. lib. 5. noua Recopilat.* D. Barbos. *in l. 1. ff. solut. matrim. part. 4. num. 41.*

Liquidis & indubitatis probationibus, &c.] Nota- 4
tur ad hoc quòd debens ingratitudinem probare, illam plenè & dilucidis argumentis debet probare, vt per Cott. *in memorabilib. verbo ingratitudo 1.* Mascard. *de probat. conclus. 898. num. 18.* vbi *num. 19.*
hinc deduci asserit vt ad illam probandam non sit 5
deferendum iuramentum in supplementum probationis, de quo idem Mascard. *concl. 1356.* aliàs *1363. num. 62.* Seraphin. *de priuileg. iurament. priuileg. 33. num. 86.*

6 Notatur etiam ad hoc quòd ingratitudo non præsumitur, nisi probetur, ideo eam allegans debet probare, vt per Mascard. *d. concl.* 898. *num.* 1. De ingratitudine multa scripserunt Tiraquel. *l. 9. connub. n.* 27. *cum seqq.* Menoch. *de præsumpt. lib.* 5. *præsumpt.* 4. *n.* 11. *cum seqq.* Azeued. *l.* 2. *num.* 1. *tit.* 1. *lib.* 1. *noua Recopil.* Fr. Eman. Roderic. *quæst. Regul. tom.* 3. *quæst.* 54. *art.* 6. Flamin. Paris. *de resignat. benefic. lib.* 6. *quæst.* 4. *n.* 51. Fr. Anton. de Gueuara *part.* 2. *montis Caluarij cap.* 8. *pag. mihi* 189.

Si secundo nupserit mulier, cui (primus) *maritus vsumfructum reliquit.*

TIT. X.

Hic titulus est pars superioris, & suppletur in hoc, quod illo deest. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia vide Villalob. Bellacomb. & alios *tom.* 1. *communium opin. lib.* 5. *tit.* 5.

SVMMARIVM.

1 *Mulier secundò nubens vsumfructum à marito sibi testamento relictum amittit, eo ad liberos prioris matrimonij translato, cum fructibus donatum ante nuptias fructum retinet, quibus priuetur, & quæ amittat conuolans ad secundas nuptias, num.* 2. *an ipso iure, remissiuè, num.* 3.

L. Si vsumfructum. I.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *ad Tatianum P.P.*

Mulier iterans nuptias vsumfructum à marito sibi testamento relictum amittit, eo ad liberos prioris matrimonij translato, cum fructibus donatum ante nuptias fructum retinet. Colligunt ex Ordin. Cyn. Barr. Salicet. Butrig. Angel. Fulgos. Castr. Bald. Sichard. Cuiac. Aloys. Leo *super* 5. *fol.* 55. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Quibus priuetur, & quæ amittat mulier si conuolet ad secundas nuptias? vide Arimin. Tepat. *variar. sentent. tom.* 2. *tit.* 430. *cap.* 7.

3 *Amittant.*] An ipso iure, vide Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo reuertatur, num.* 126. *& seq. C. de reuocand. donat.* Rebell. *de obligat. iustit. part.* 1. *lib.* 1. *quæst.* 6. *sect.* 6. *num.* 38. & citatos per me *de dictionib. vsufrequent. dict.* 30.

SVMMARIVM.

1 *Vsusfructus ea lege constitutus vt per secundas nuptias pereat, per festinationem ad nuptias secundas amittitur: constitutus autem in dote, aut ante nuptias donatione, non amittitur per nuptias iteratas, & num.* 2.

3 *Vsusfructus an amittatur per transitum ad secundas nuptias.*

4 *Legatum à marito vxori factum si vidualem vitam egerit, vel donec secundo nupserit, amittitur ab vxore si secundo nupserit.*

5 *Vxore per maritum simpliciter relicta domina, & vsufructuaria, filiis solùm eius hæredibus institutis, intelligantur vxori relicta tantùm alimenta, non verò proprietas, nec etiam vsusfructus, amplia vt num.* 6. 7. *limita vt num.* 8. 9.

AVTH. Hoc locum.

Vsusfructus ea lege constitutus vt per nuptias secundas pereat, per festinationem ad secundas nuptias amittitur: constitutus autem in dote, aut ante nuptias donatione per nuptias iteratas non amittitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num.* 2. *supra hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Alphan. *collect.* 299. Crass. *recept. sentent. §. legatum, quæst.* 14 Fachinæ. *controu. lib.* 5 *cap.* 47. 2

Vtrùm vsusfructus amittatur per transitum ad secundas nuptias? vide Boër. *decis.* 198. 3

Vt ex secundis nuptiis interierit, &c.] Notatur ad hoc quòd legatum à marito vxori factum, si vidualem vitam egerit, vel donec secundo nupserit, amitti ab vxore si secundo nupserit, vt per Couar. *de sponsalib. part.* 2. *cap.* 3. *§.* 9. *num.* 13. *versic. quinto*, Villalob. *tom.* 1. *communium opin. lib.* 5. *tit.* 5. *num.* 1. *pag.* 714. 4

In glos. *Derogari, fin. ibi, sed quid si dicat vir, Relinquo eam dominã & vsuariã*, &c. Notatur ad hoc quòd vxore per maritum simpliciter relicta domina, & vsufructuaria, filiis solùm eius hæredibus institutis, intelliguntur vxori relicta tantùm alimenta, non verò proprietas, nec etiam vsusfructus, vt per Boër. *decis.* 44. *num.* 39. *& decis.* 61. *num.* 3. vbi quòd quando pater facit vxorem vsufructuariam, & massariam, extantibus liberis, non habet nisi alimenta, *& decis.* 194. *num.* 4. *& seqq.* Tiraq. *in l. si vnquam, verbo susceperit liberos, num.* 163. *C. de reuoc. donat.* Rot. Bonon. *decis.* 98. *num.* 1. Cott. *in memorabilib. verbo vxor, pag.* 935. Corduba de Lara *in l. si quis a liberis, §. si quis ex his, num.* 168 *ff. de liber. agnosc.* Cardin. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib* 9. *tit.* 7. *num.* 5. Caualcan. *de vsufructu mulieri relicto, num.* 17. *in princ.* Crass. *in §. legatum, quæst.* 24. *num.* 1. Gozadin. *cons.* 47. *num.* 1. *& cons.* 94. *num.* 2. *vol.* 1. Anton. Gabr. *commun. opin. lib.* 5. *tit. de vsufructu concl.* 2. latè Mascard *de probat. concl.* 1419. aliàs 1416. *num.* 18. vbi per hanc glossam, quam communiter Doctores sequi affirmat, tenet quòd si testator reliquit vxorem dominam, dominam & vsufructuariam, prout sæpe fieri solet, liberis hæredibus institutis, vxori alimenta tantùm, non autem vsusfructus debetur, cum præeminentiæ tamen prærogatiua, quam in domibus vxores habere consueuerunt, & 5

num. 19. ampliat vt procedat indistinctè in quacunque persona, cui testator vsumfructum legauit, veluti si mater, soror, vel nurus, auia, & cæteræ huiusmodi personæ liberis hæredibus extantibus fuerint vsufructuariæ relictæ, adhuc enim alimenta solùm debentur, sicut in vxore diximus, & *num.* 21. ampliat etiam vt procedat quamuis filij prioris matrimonij essent hæredes instituti, & *num.* 23. etiamsi adsint alia verba testatoris pleniora, quàm illa vulgaria, & *à num.* 25. limitat diuersis modis, & præcipue quoties de contraria testatoris voluntate appareret, veluti si testator relinquat vxori totum, integrum, & plenum vsumfructum omnium bonorum, sine aliqua diminutione: vel si adessent verba, pleno iure, vel plenariè, vel cum plena & libera administratione; vel si testator dixisset se relinquere liberum omnium bonorum vsumfructũ, quia, 6 7 8

quia huiusmodi verba ampliant legatum ad verum & plenum vsumfructum, & *n.* 29. *&* 30. limitat etiam
9 quando filij morerentur, & quando extranei essent hæredes instituti, quia tunc vxor plenum haberet vsumfructum. Sim. de Prætis *de interpret. vlt. volunt. l.4.solut.5.dub.10.n.44. & seq.* latè Menoch. *de præsumpt.lib.4.præs.139.num.2. cum seqq.* Brunor. à Sole *quæst.48.per tot.* Petr. Greg. *syntag.iuris part.1.lib.4. cap.3.de vsufructu n.9.* Anton. Quesada *diuers.quæstion. iuris cap.24.à princ.* Peregr. *de fideicom.art.12.num.28. & 29.* Hieron. Gabr. *cons.97.lib. 1.& cons. 128. lib.2.* Ioan. Beretta *cons.50. lib.1.* Angel. Matheac. *de legat. & fideicom.lib.2.cap.18.num.7.* Surd. *de aliment.tit.2. quæst.8.& quæst.15.& cons.218.num.1.7.8. & 11. cum seqq.* Gutier. *practic.lib.3.quæst.57.num.6.cum seqq.* Ceuall. *communium contra commun.quæst.497. per tot.* latissimè Castill. *controuers.iuris lib.1.de vsufructu c.45. per tot.*

De dotis promissione, & nuda pollicitatione.

Tit. XI.

SVMMARIVM.

1 *Actio non datur ex pollicitatione, etiam fauore dotis. Contrarium, num.2.*

ROMISSIO fit per stipulationem, pollicitatio fit nudo solius pollicentis consensu, pactum fit nudo vtriusque partis consensu. Ex his omnibus nascitur dotis obligatio. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. De materia tit. vide *l. Hisp.8.tit.11.part.4.* Conan. *comment.iuris lib.8.cap.8. à princip.* Aleiat. *lib.1.parerg.cap.1.* Tiraq. *ad finem tit. de retractu conuent. num. 32. cum seqq.* Donat. à Fina, Suar. & alios *tom.1.commun.opin.lib.5.tit. 6. pag.717. cum seqq.* D. Barbos. *in l.1.part.5.num.12.cum seqq. ff. soluto matr.* Cardin. Mantic. *de tacit. & ambig.conuent. lib.12.tit.1.cum seqq.* Rebell. *de obligat.iustit.part. 2. lib.5.* Arimin. Tepat. *variar.sentent.tom. 2. tit. 454. de dotis promissione.*

In gloss. rubr. ibi, *& est pollicitatio solius offerentis*
1 *promissio,*&c. Notatur ad hoc quòd ex nulla pollicitatione, etiam fauore dotis, datur actio, vt per Natt. *cons.253. num.5.lib.2.* Anton. Gom. *l.50.Tauri n.19.* Cæs. Costa *lib.3.var.ambiguitatum iuris cap. 22.col.2.*
2 D. Barbos. *in d.part.3.num.13.* vbi *num.14.* contrariam sententiam intelligit de ea pollicitatione quam quis facit præsenti & tacenti, hæc enim promissio attenta figura, pollicitatio est, quia continet solam promissionem offerentis; tamen attenta iuris præsumptione magis pactum est, quia præsens & tacens præsumitur consentire in sibi fauorabilibus.

SVMMARIVM.

1 *Dos re & genere incerta non potest peti ex pacto nudo.*
2 *Intellectus huius textus communior, & magis verus.*
3 *Dotis incerta promissio fauore dotis valida.*

L. Frustrà existimas. I.

Imp. ALEXAND. A. *Claudiæ.*

DOs incerta re & genere ex pacto nudo peti non 1
potest. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Buttig. Fulgos. Angel. Bald. Castr. Cuiac. Sichard. Aloys. Leo *super 5.fol.55. verso*, Sebast. Næui. Giphan. *tom.1.pag.386.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Circa intellectum huius text. & concordiam cum alio *in l.cùm post 69.§.gener. ff. de iure dot.* in quo probatur incertæ dotis constitutionem valere, maximè laburant Doctores, vt videre est per Conan. *comment.iuris lib.8.cap.8.num.4.* Anton. Gom. *l.50.Tauri num. 19.* Sarmient. *lib. 8. select. ad l. quidam in testamento num. 11. ff. de legat. 2.* Anton. Gubert *de dote cap.4. num. 1.& 2.* Ioan. Robert. *lib. 4. sentent. iuris cap.fin.* Charond. *lib.1.verisimil.cap. 17.* Forcatul. *in cupidine Iurisconsult. cap. 2. num. 9.* Bald. Nouell. *de dote part.6. priuil. 11. num. 1.* Ioan. Frideric. de Solis *in suo tract.de dote part.1.quæst.15. num.13.* Constantin. Harmenop. *in promptuario iuris lib.4. tit.8.§ 44.* Menoch. *de arbitr.lib.2.cent. 2. casu 149. num. 36. & de præsumptionib. lib. 1. præs. 43. num. 7. cum seqq. & præs.9.num.3.* Camill. Borrel. *in sum. decis.part 3.tit. 5.num.9.* Nicol. à Salis *in suis Sicilimentis iuris Ciuilis pag.23.* Fornel. *lib.3.selection.cap.24* Spin. *in speculo testament.gloss.10.princip.num. 15.* Dominic. Marcucci. *variar.explanat.lib.3.cap.93.* Fachin. *controuers. iuris lib.8.cap.75.* Gutier. *de iuram. confirm.part.1. cap.64.num.13.* Euerard Bronchors *cent.3.enantiophanon cap.10.* Arumæus *disp.15. ad Pandectas thesi 13.* Ioseph. Gonzal. *var. quæst. cap. 4. per tot. & præcipuè num.9.* Iul. Cæs. Imbrian. *in l. 1. num.38. C. de edendo.* Franc. Duaren. *lib.1. disp. anniuers.cap.56.* Grammat. *in tract.extensionum part.1.num.103.* D. Barbos. *in l.1. part.3.num.47. & 48. ff. soluto matrim.* Cald. Pereira *quæst.forens.lib.1.quæst.18. num. 42. cum seq.* Cardin. Mantic. *de tacit.& ambig.conuent. lib 12.tit. 12.num 4. 8.10.& 13.* Alexand. Trentacinq. *var. resolut.lib. 1. tit. de verb signif.resol.5.num.5.* Blas. Robles Salzedo *in tract.de repræsentat.lib.1.cap.12. num. 38. & seqq.* Pichard. *ad §.si scriptum 17.num.14. cum seqq. Instit. de inutilib.stipulation.*

Ex quibus ille intellectus communior est & ma- 2
gis verus, qui distinguit inter patrem nomine filiæ dotem promittentem, & inter ipsam filiam. Posteriori casu propter incertitudinem nulla est promissio *l.stipulationum 74. l.vbi autem non apparet 75.l. triticum 94.ff.de verbor. obligat.* & in his terminis loquitur text. *in præsenti.* Et idem procedit in extraneo dotem promittente, cùm eadem sit ratio. Priori autem casu dotis promissio vtilis est, vt Papinianus respondit *in d. §.gener.* ea ratione; quia paternum officium est dotare filiam, idque pro modo facultatum suarum, & mariti dignitate, nisi de certa quantitate conuentum fuerit. Vnde promissio ex iure, & legibus certitudinem accipit, nullus autem legibus dotis præfinitus est modus, quo mulier citra conuentionem teneatur, imò potest indotata nubere, quod etiam procedit in alia persona, cui sit officium docendi, vt loquens de curatore dicit *l. quæro 60. ff. de iure dot.* Et intellectus iste probatur ex Constantino Harmenopulo *citato loco.* Si spoponderit mulier, inquit, dotem dare non adiecta quantitate, aut re certa expressa, quæ in dotem detur, inutilis est eiusmodi dotis promissio, vtpote cùm possit mulier vel vilissimum quidpiam dotis nomine exhibere. Alia causa

est patris pro filia pollicentis, qui etsi quantitatis dotem non præfinierit, rata tamen est, ac valida promissio. Hoc enim cùm dicit pater, non sese quamlibet dotem, sed quæ facultatibus par sit, daturum indicat. Hactenus Harmenopulus, & sequuntur Rip. *in d.l. ita stipulatus num.* 18. vbi Ruin. *in* 1. *lectur. num.* 22. *ff. de verbor. obligat.* Aleiat. *in d.l. triticum num.* 14. vbi Hubert. Giphan. *num.* 7. *ff. eod. tit.* Barthol. Socin. *in l.* 1. *num.* 53. *vers. ideo considera*, vbi Aleiat. *num.* 114. *&* 115. Camill. Visicarin. *num.* 140. Cuman. *num.* 8. Zaz. *num.* 33. Corras. *num.* 17. *ad fin.* 2. *lectura*, D. Barbos. *num.* 47. *&* 48. *part.* 3. *ff. soluto matrim.* Corras. *in l. qui liberos num.* 179. *ff. de ritu nupt.* Baldum *in §. generaliter num.* 6 *Instit. de legat.* Iacob. Cuiac. *in recit. ad libros responsorum Papiniani super d. §. gener. pag.* 156. *super tit. C. de dotis promiss. pag.* 299. Conan. Duaren. Gammara, Fachinæ. Ioan. Frideric. Solis, & Nicol. à Salis, *citatis locis.*

3 Iuxta quos distinctionis terminos intelligenda est illa Doctorum communis opinio indistinctè, & generaliter dicentium promissionem dotis incertam fauore dotis valere, vt post multos dicunt Bald. Nouell. *de dote part.* 6. *princ. priuil.* 11. Campeg. *in simili tract. quæst.* 80. *num.* 1. Constantin. Roger. *eod. tract.* §. 8. *n.* 5. *&* 17. Afflict. *decis.* 337. *num.* 9. *& decis.* 371. *per tot.* Petalta *in l.* 1. *n.* 26. *ff. de legat.* 2. Anton. Gom. *l.* 50. *Tauri num.* 19. Ioseph. Ludou. *Perus. decis.* 99. *num.* 6. *part.* 2. Menoch *cons.* 192. *n.* 9. *lib.* 3.

In summar. text. ibi, *duo specialia circa idem non possunt concurrere*, &c. Ita Bursat. *cons.* 271. *num.* 25. *lib.* 3. Rimin. iun. *cons.* 428. *num.* 20. *lib.* 4. Tibet Decian. *cons.* 74. *num.* 51. *lib.* 3. Surd. *cons.* 34. *num.* 46. *lib.* 1. Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.* 3. *cap.* 518. *n.* 27. *& cap.* 520. *num.* 10. Sed verius est circa eandem rem duo specialia concurrere posse, non solùm in dote, in quibus terminis loquitur textus *in præsenti*, sed in omni materia, *l. singularia* 15. *ff. de rebus cred. l. licet* 43. §. 1. *ff. de iure dot. l. iure militari, ff. de testam. milit. l. facere* 10. *ff. de testam. milit.* (iuxta affirmatiuam litteram, quam nonnulli Codices retinent, & sequitur Duaren. *ad illum tit. cap.* 4.) *l. ex militari* 11. *ff. de testam. milit. l. si quis filio* 6. §. *irritum, vers. nisi fortè miles, ff. de iniusto, rupto, l. eius* 8. §. 1. *ff. de testam. l. si filiusfam.* 34. *vers. si perseuerasset, ff. de testam. milit. l. vlt. C. ad Senatusc. onf. Velleian. §. si ab hostibus* 6. *Instit. quibus modis ius patr. potest. solu.* defendunt Ruin. *in l.* 1. *num.* 16. vbi Paris. *num.* 54. Socin. sen. *num.* 52. *&* 53. Socin. iun. *num.* 218. *&* 219. Crot. *num.* 93. Bologuet *num.* 143. Aleiat. *num.* 113. D. Barbos. *num.* 47. *part.* 3. *ff. soluto matrim.* Constan. *de dote cap.* 9. *n.* 5. *Lusit.* Barthol. Philipp. *de fictionib. part.* 5. *cap.* 4. Ioan. Vaudus *lib.* 2. *quæst. var. quæst.* 4 Ioseph. Gonzal. *var. quæst. cap.* 4. *per tot.* & præcipuè *num.* 6. Pichard. *in* §. 1. *num.* 11. *Instit. de militari testamento.*

SVMMARIVM.

1 *Vsurarum longi temporis præstatione quod inducitur, vnica inducitur promissione, & num.* 2.

3 *Dotis promissio satis probata dicitur, probata vsurarum ipsius promissione.*

4 *vnica Promissio idem operatur quod plures præstationes.*

5 *Dotis fauore aliquem obligari efficaciter ex verbis enunciatiuis.*

6 *Sponsa quando dotem promisit sponso, & non tradidit, & nihilominus ipse sponsus sustinuit onera matrimonij, veniunt fructus sub nomine interesse.*

7 *Sponsa promittens dotem, tacitè videtur intelligere postquam contractum fuerit matrimonium.*

XI. Si pro dote. II.

Imp. GORDIANVS *A. Herodoto P. P.*

QVod inducitur præstatione vsurarum longi temporis, illud inducitur vnica promissione. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *supra hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Roder. Xuar. *in l. post rem iudicatam, in declarat. leg. Regni limit* 2. *in princip.* vbi ex hac l. probat quòd si pater, vel extraneus promisit marito dotem pro muliere, quòd ex hoc contractu licèt mulier prætendat interesse quòd dos soluatur viro suo, non tamen habet actionem ex eo contra promittentem vt soluat dotem viro suo cùm in contractibus persona extrinseca non subaudiatur. Brunot. à Sole *in locis comm. verb. dos* 17. *incip. Dotis promissio*, vbi quòd dotis promissio dicitur satis probata, probata promissione vsurarum ipsius dotis. Mascard. *de probat. conclus.* 567. aliàs 568. *num.* 1. vbi quòd dotis promissio probatur ex promissione vsurarum dotis, vbi *num.* 3. subdit quòd dotis promissio non probatur ex tractatu matrimonij contrahendi, videlicet ex eo quòd testes deponant huiusmodi dum tractabatur de contrahendo matrimonio, interrogatum quid vellet dare in dotem, respondisse centum velle dare, nam ex hoc non probatur ipsa dotis promissio, Flores de Mena *var. lib.* 1. *quæst.* 2. *num.* 14. 2 3

Notatur ad hoc quòd vnica promissio operatur idem quod plures præstationes, vt per Surd. *de aliment. tit.* 8. *priuil.* 22. *num.* 31. 4

Notatur etiam ad hoc quòd ex verbis enuntiatiuis quis obligatur efficaciter fauore dotis, vt per Bald. Nouell. *de dote part.* 6. *priuil.* 78. *num.* 5. *& seq.* D. Barbos. *in d. l.* 1. *part.* 3. *num.* 17. *ff. soluto matr.* 5

In glos. *Percipiet.* ibi, *an autem dicendum sit idem si sponsus*, &c. Notatur ad hoc quòd quando sponsa promisit dotem sponso, & non tradidit, & nihilominus ipse sponsus sustinuit onera matrimonij, veniunt fructus sub nomine interesse, vt per Socin. *cons.* 170. *col. pen. ad fin. lib.* 2. Gozadin. *cons.* 33. *num.* 11. Surd. *decis.* 192. *num.* 14. Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum & vxorem, notab.* 6. §. 8. *num.* 1. D. Barbos. *in l. si ante* 6. *num.* 5. *ff. soluto matrim.* vbi contra hanc glos. tenet eo quòd sponsa promittens dotem, tacitè videtur intelligere postquam contractum fuerit matrimonium. 6 7

SVMMARIVM.

1 *Dotis incerta promissio arbitrio viri boni commissa & subiecta videtur, & num.* 2. 5. *idem fauore piæ causæ, num.* 3.

4 *Dos incerta est liquidanda pro modo facultatum promittentis, & dignitate mariti.*

6 *Dotis fauore id speciale est, vt si quantitas dotis conferatur in arbitrium alterius, & ille nolit, vel non possit arbitrari, non extinguetur dispositio, sed recurretur ad alterius boni viri arbitrium, intellige vt n.* 7. *non habere locum istud notabile in augmento dotis, num.* 8.

9 *Dotis incerta promissio facta ab extraneo, non est valida.*

10 *Arbitrium, in contractibus bonæ fidei & dotis, arbitrium boni viri designat.*

11 *Dotis*

11 *Dotis promissio collata etiam in meram voluntatem promittentis valida est.*
12 *in Dotis causa ordinariè procedendum.*

L. Si cùm ea. III.

Idem A. Claudio P. P.

1 PRomissio dotis incertæ boni viri arbitrio commissa, & subiecta videtur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Ti-
2 taq. *de priuilegiis piæ causæ, priuil. 145.* vbi idem di-
3 cit fauore piæ causæ, Gregor. Lop. *l. 1. glos. 4. col. 2. in*
med. tit. 11. part. 2. Ceuall. *commun. contra commun.*
4 *q. 440. per tot.* vbi *num. 2.* dicit quòd dos incerta est li-
quidanda pro modo facultatum promittentis, & di-
gnitate mariti, Nouell. *de dote part. 6. priuil. 8. & 9.*
Brunor. à Sole *in locis communib. verbo dotis incerti-*
5 *tudo*, vbi quòd dotis incertitudo in eius constitutio-
ne arbitrio boni viri semper certificanda est. Cardin.
Mantic. *de tacitis & ambign. convent. lib. 12. tit. 22.*
num. 7.

6 Notatur ad hoc quòd speciale est fauore dotis, vt
si quantitas dotis conferatur in arbitrium alterius, &
ille nolit, vel non possit arbitrari, non extinguetur
dispositio, sed recurretur ad alterius boni viri arbi-
trium, vt per Bald. Nouell. *num. 212.* Cror. *num. 93.*
Bolognet. *num. 142.* & Pontan. *num. 57. in l. 1. ff. soluto*
matrim. Hippol. Riminald. *in princ. Inst. quibus aliena-*
re licet num. 62. Cou. *pract. cap. 28. num. 1. vers. primum,*
Menoch. *de arbitr. quæst. 68. num. 39. & cons. 93. num. 11.*
Surd. *de alimentis tit. 8. priuil. 71. num. 4.* D. Bar-
bos. *in d. l. 1. ff. soluto matrim. part. 3. num. 41. &*
7 *in l. si æstimatis 41. eod. tit. num. 2.* vbi intelligit proce-
dere hanc specialitatem in dote quod si non recur-
ratur ad boni viri arbitrium, non valeret dotis con-
stitutio, & maritus cogeretur habere vxorem indo-
tatam. Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 2. cap.*
254. num. 59.

8 Declara tamen hoc notabile non habere locum in augmento dotis, si quis enim dotis nomine promiserit mille, & quod amplius fuerit Titius arbitratus, non est recurrendum ad arbitrium boni viri ipso non arbitrante, & per consequens augmentum dotis non debetur, Castr. *cons. 11. Viso dicto libello col. 2. post med. vers. quantum ad secundum lib. 1.* Curt. iun. *cons. 35. in fine num. 18. lib. 1.* Roland. *de lucro dotis quæst. 88. num. 4. tom. 9. fol. 385.* Phanuc. *eod. tit. post princ. in ver. restituenda num. 41. ad med. vers. & in hac materia, tom. 9. fol. 412.* Ratio differentiæ est, quia in dote receditur à persona arbitratoris, & recurritur ad arbitrium boni viri, ne vxor remaneat indotata, cùm etiam dós possit declarari pro modo facultatum, & ratione personarum. *l. cùm post, §. gener. ff. de iure dot. l. si filia, ff. de legat. 3.* Aliud est in augmento dotis, quod si non debetur, non ex hoc facit, vt vxor possit dici remanere indotata, & sic in augmento cessat ratio illa, quæ fauore dotis recipitur, maximè si conditio personæ non plus exposcat, quasi sufficiat dotem fuisse congruam absque augmento, sequitur Stephan. Gratian. *d. cap. 254. à num. 60.* vbi *num. 61.* reprobat Menoch. *cons 93. num. 44. & per tot.* contrarium tenentem.

9 Notatur etiam ad hoc quòd non valet dotis promissio incerta facta ab extraneo, vt per Duaren. *lib. 1. disp. cap. 56.* Cald. Pereira *qu. forens. lib. 1. q. 18. n. 44.* vbi ait id sentire textum *in præsenti*, dum requirit dotem conferri in arbitrium boni viri, quasi si non conferatur tanquam incerta non valeat, Ceuall. *citato loco.*

Arbitratus fuisset, &c.] Notatur ad hoc quòd 10
hæc verba sui natura boni viri arbitrium significant, vt post Ias. Socin. & Roland. probat Menoch. *de arbitr. lib. 1. quæst. 7. num. 31.* Cald. Pereira *d. lib. 1. quæst. 18. num. 41. vers. ex quibus*, vbi per hunc text. tenet quòd verbum, *arbitrium*, in contractibus bonæ fidei & dotis designat boni viri arbitrium, & post Nouell. *de dote part. 6. priuil. 8.* attenta hac ratione ex mente huius text. infert quòd si dos conferatur in potestatem promittentis per verba importantia meram & liberam voluntatem, non valebit promissio.

Notatur etiam ad hoc quòd valet dotis promissio 11
etiam collata in meram promittentis voluntatem, ob illa verba text. *quodcunque arbitratus fuisset*, quæ æquipollent verbis importantibus meram voluntatem propter dictionis illius vniuersalis naturam, vt per citatos à D. Barbos. *in d. l. 1. ff. soluto matrim. part. 3. num. 38.* vbi *numeris seqq.* id multipliciter declarat.

Iure iudiciorum, &c.] Notatur ad hoc quòd in 12
causa dotis ordinariè est procedendum, vt per Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum, & vxor. notab. 2. §. 1. num. 50.* Tiraq. *de retractu lig. §. 1. glos. 14. n. 98.* Nouell. *de dote part. 9. priuil. 15.* D. Barbos. *in d. l. 1. part. 1. num. 44. ff. soluto matr.*

SVMMARIVM.

1 *Dotem datam non probat confessio nuda sine numeratione, & num. 2.*
3 *Confessio viri de dote recepta, quam recepisse minimè constat, vel de maiori summa, an censeatur donatio illius dotis, aut augmentum.*
4 *pro Dote præsumpta conceditur actio.*
5 *Maritus plebeius, vel ignobilis, seu senex, quando contraxit matrimonium cum muliere nobili, vel iuuene, & facit sibi aliquam donationem, eam dotando, valebit talis constitutio dotis.*

L. Si voluntate. IV.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Ruso.*

COnfessio nuda sine numeratione dotem datam 1
non probat. Confessus se plus dotis nomine accepisse, quàm re vera accepit, ad id, quod deest, agere adhuc potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* Aloys. Leo *folio 55. verso.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Cas- 2
san. *in catalogo gloriæ mundi part. 8. consid. 35. vers. hinc est.* dum per hunc text. tenet quòd maritus confitendo plus recepisse ab vxore, quàm receperit, non sibi præiudicat talis confessio ad id quod plus est confessus, quin ad illud agere possit, Hippol. de Marsil. *sing. 345.* Con. *lib. 1. var. cap. 7. num. 3. vers. sed quid,* Alphan. *collectan. 151.* Cald. Pereira *post quæstiones forens. cons. 16. num. 3.* vbi dicit hunc text. singularem ad hoc quòd si quis promittat centum, & recipiat liberationem ducentorum, videtur tacitè pacisci, vel tacitè videtur fuisse initum pactum de ducentis præstandis. latè Alex. Trentacinq. *var. resol. lib. 3. sub tit. de iure dotium resolut. 8. per tot.*

Vtrùm confessio viri de dote recepta, quam rece- 3
pisse minimè constat, vel de maiori summa, censeatur donatio illius dotis, aut augmenti? vide Valasc. *consult. 5. à num. 3.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp.*

*disp.*439. Saneh. *de matrim. lib.*6. *disput.*9. *per tot.*

4 Notatur ad hoc quòd pro dote præsumpta conceditur actio, vt per Eman. Costa *in l. si ex cautione pag.* 164. *num.*2. *C. de non numer. pecun.* D. Barbos. *in l.*1. *part,*3. *num.*4 *post princ. ff. solut. matr.*

In glos. *Petendis* 1. ibi, *vt faciunt ignobiles cùm nobiles accipiunt*, &c. Dum hæc glos. dicit valere confessionem de dote recepta nisi animo simulandi fiat, vt faciunt ignobiles cùm ducunt nobiles, videtur sentire non præsumi animum donandi quando vir ignobilis, aut senex fatetur se dotem recepisse ab vxore nobili, aut iuuencula; ita Cou. *de sponsalib. part.*2. *cap.*3. §.3. *num.*2. D. Barbos. *in l. qua dotis* 34. *num.* 56. *ff. soluto matrim.* Verùm eam confessionem valere, & in dubio censeri factam animo donandi, ac remunerandi, & statim eam donationem esse firmam, & irreuocabilem, meritò sustinent Bart. *hîc num.*2. Boër. *decis.*204. *num.*6. Cassan. *d. consid.* 35. *vers. hinc est*, Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum, & vxor.* § 45. *num.*15. Duen. *reg.*251. *vers. limita* 11. Tiraq. *de nobilit. cap.* 18. *num.* 19. Vincent de Franchia *decis.*119. *num.*5. Menoch. *de præsumpt. lib.*3. *præs.*12. *num.*77. Ioseph. Ludou. *Vmbriæ decis.* 66. *num.*15. & 23. Alexand. Trentacinq. *d. resol.*8. *num.*1. *vers. sed dubitatur.* Valasc. *cons.*4. *num.*7. & *cons.*5. *num.*18. Molin. *d. disp.*459. *vers. secundum si eadem confessio*, Surd. *decis.*229. *num.*15. Sanch. *de matrim. lib.*6. *disp.*7. *num.*3. & *disp.*9. *num.*8.

5 Notatur ad hoc quòd quando maritus plebeius, vel ignobilis, seu senex contraxit matrimonium cum muliere nobili, vel iuuene, & facit sibi aliquam donationem, eam dotando, cùm ista donatio sit remuneratoria nobilitatis, seu iuuentutis ipsius mulieris, valebit talis constitutio dotis, vt per Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum & vxor.* §. 31. *in princip.* Anton. Gom. *l.*50. *Taur. num.*66. *col.*2. *in princ.* Clar. in §. *donatio quæst.*9. *num.*5.

SVMMARIVM.

1 *ex Dotis promissione agit maritus, non mulier; & num* 2. & 5.

3 *si Pater, vel alius promittat dotem genero, ex illa promissione solus gener habet actionem, non autem mulier, in cuius fauorem dos promissa fuit.*

4 *Declaratur l. si pater, C. de dotis promiss.*

L. Si pater. V.

Idem AA. & CC. Dasumianæ.

1 EX promissione dotis agit maritus, non mulier. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.*1. *num.* 1. *suprà hoc tit.* Aloys. Leo *super* 5. *fol.*56.

2 Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt Guid.
Papæ *decis.*375. Anton Gabr. *tom.*3. *commun. lib.*3. *tit.*
de iure dotium concl. 3. *à principio*, vbi multipliciter
limitat. Fachio. *controuers. lib.*8. *cap.*73. D. Barbos. *in*
l. 1. *part.* 3. *num.* 11. *ff. soluto matrim.* vbi hunc text.
probare ait quòd si pater, vel alius promittat dotem
3 genero, ex illa promissione solus gener habet actio-
nem, non autem mulier in cuius fauorem dos pro-
missa fuit, & *num.*15. *vers. ex quibus*, notabilem de-
4 clarationem ad hanc l. se præstare asserit, vt licèt mu-
lier non habeat actionem ad petendam dotem pro-
missam marito, id sit accipiendum in eo sensu, vt illa
non possit conuenire illum, qui dotem marito pro-
misit, cæterùm dotis restitutionem potest à marito
petere, quia in eius fauorem lex inducit actionem ex
stipulatu, &c. Cancer *var. par.*1. *cap* 9. *num.* 118. vbi
per hunc text. tenet quòd si maritus est stipulatus do-
tem sibi dari à patre vxoris suæ, siue ab aliquo extra-
neo ei competit actio, & non eius vxori.

SVMMARIVM.

1 *Dos promissa nudo pacto, cum scriptura, aut sine scriptura, peti potest.*

2 *ex nudo pacto Dotis præstandæ oritur actio.*

3 *Pactum de dote danda, siue etiam pactum de dotando, hodie confirmari etiam per legem, ac proinde tanquam legitimam conuentionem producere actionem.*

L. Ad exactionem. VI.

Impp. THEOD. & VALENT. AA. *Hierio P. P. post alia.*

DOs promissa nudo pacto, cum scriptura, aut 1
sine scriptura peti potest. Ex nudo pacto dotis
præstandæ oritur actio. Colligunt ex Ordin. Doctores 2
citati *in l.*1. *num.*1. *sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt
*l. Hisp.*10. *tit.*11. *part.*4. vbi *glos.*1. Connan. *comment.*
*iuris lib.*5. *cap.*3. *in princ.* & *lib.*8. *cap.*8. *num.*8. Alciat.
*lib.*1. *parerg. c.*1. & *lib.*5. *paradox. cap.*3. Ias. in §. *fuerat. num.* 63. *Instit. de actionib.* Hippol. *de fideiussor.*
*num.*357. & 359. Caballin. *milleloq.*793. Alphan. *sollect.*555. Bald. Nouell. *in tract. de dote part.*6. *priuil.*1.
*num.*1. Aquilin *ad tit. Instit. de verbor. obligat. n.*98.
latè & eleganter D. Barbos. *in l.* 1. *part.* 3. *à num.*1.
ff. soluto matrim. vbi aduertit quòd decisio huius l.
est noua & correctoria iuris antiqui, nam ante hanc
constitutionem ex pacto dotis promissorio tantùm
tribus casibus actio dabatur: primò si mulier dotem
pro se promitteret: secundò si pater mulieris pro-
mitteret: tertiò si debitor mulieris pecuniam, quam
ei debebat, in dotem dixerit, aliæ autem personæ si
pro muliere dotem promitterent communi tantùm
iure obligabantur efficaciter, scilicet interueniente
stipulatione, & tamen hodie ex decisione huius l.
omnes dotem promittentes ex pacto nudo efficaci-
ter obligantur, & *num.* 2. notabile ex hac l. colligit 3
quòd scilicet pactum de dote danda, siue etiam pa-
ctum de dotando, hodie etiam confirmatur per le-
gem, atque proinde tanquam legitima conuentio
producet actionem, & sic decisionem huius l. etiam
locum habere in pacto de dotando, & in quocun-
que consensu dotem promittendi ex illius generali-
tate colligit; & deinde pro concordia distinguit
quòd si fiat pactum de dotando in terminis huius l.
ex eo non producetur actio; si verò promittens do-
tet, vel dicat se daturum ex causa dotis, tunc ex
huiusmodi pacto producitur actio; aduertit tamen
num. 4. quòd quicquid sit in pacto de donando, ta-
men text. *in præsenti* generaliter procedet in quacun-
que promissione dotis, nam dotis fauore fauorabi-
lius proceditur, quàm in donatione, & *num* 5. quòd
priuilegium huius l. magis respicit maritum, quàm
vxorem, & *num.* 11. tenet quòd si constante matri-
monio mulier dotem promittat marito, vel soluto
matrimonio maritus promittat dotem restituere vxo-
ri, adhuc locum habet decisio huius l. & *num.*12. ad
perfectam huius l. explicationem illud menti tenen-
dum ait, eam non procedere si dos incerta promit-
tatur per pactum nudum, iuxta resoluta *in l.* 1. *sup.*
hoc

hoc eod.tit. Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disp.* 423. *num.* 5. Polyd.Ripa *obseru.* 86. *num.* 1. Menchaq. *controuersiar. illustr.lib.* 1. *cap.* 15. *num.* 15. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig.conuent.tom.* 1. *lib.* 12. *tit.* 2. *num.* 12. vbi per honc text. tenet contractum dotis esse nominatum respectu mariti, & *tit.* 4. *num.* 11. quòd actio ad exactionem dotis promissæ marito competat. Tiraq. *de priuil. pia causa priuil.* 111. vbi quòd ex simplici & nudo pacto fauore piæ causæ efficax nascitur actio, Anton. Hering. *de fideiussor. cap.* 6. *num.* 200. Anton. Scap. *de iure non scripto lib.* 4. *cap.* 8. Ioseph. Ludou. *Perus. decis.* 9. *num.* 26. Ioan. Bapt. Thor. *in compendio decis. Neapol. in verbo promissio probata*, Camill. Borrel. *in sum. decis. part.* 3. *tit.* 5. *à num.* 7.

SVMMARIVM.

1 *Pater simpliciter dotem dando, non exprimens ex quibus bonis det, de propriis dedisse censetur. Exprimens quòd dat de bonis propriis, & filia quatenus locuples, de propriis dedisse, sin egenus, de filia bonis censetur promisisse, num.* 2.

3 *Pater tenetur dotem constituere pro filia, seu filio emancipato.*

4 *Pars rata portio, quid, remissiuè.*

5 *Dos promissa, & dos data, à pari procedunt, & dos promissa propriè dos dicitur.*

6 *Pater sicut tenetur dotare filiam suam, ita tenetur dare donationem propter nuptias filio suo.*

7 *Pater tenetur dotare filias.*

8 *Dotandi onus originem trahere ex affectu naturali. Amplia*

I. Procedere tam in dote data, quàm promissa, num. 9.

II. Et si filia habeat bona, & sic diues sit, non procedere quando pater inops esset, & pauper, num. 10.

III. In herede patris, num. 11.

IV. Etiam in patre semel dotem constituente filia, si illa fuerit amissa, num. 12.

V. Etiamsi filia sit nupta, num. 13.

VI. Etiam si pater sit administrator bonorum filia, num. 14. *Limita*

I. Non procedere in filia ingrata, num. 15.

II. Non habere locum in filia naturali, quæ non sit legitima, num. 16. *intellige, vt num.* 17. 18.

19 *Dos data, vel promissa à patre pro filia, præsumitur data, vel promissa ex bonis ipsius patris. Ampliationes quamplurimas, vide num.* 20.

Limitationes nonnullas, num. 21.

22 *Explicatur textus in præsenti.*

23 *Pater si promisit dotem de bonis suis & filia, & tempore promissionis erat inops, videtur totum promittere de bonis filia. Si dotem promiserit simpliciter, vt puta mille, an intelligatur de bonis suis totam dotem promisisse, quamuis ad eam soluendam facultates ipsius non sufficiant, remissiuè, num.* 24.

L. Si pater dotem. VII. & vlt.

Imp. IVSTIN. A. *Ioanni P.P.*

1 PAter simpliciter dotem dando, non exprimens ex quibus bonis det, de propriis dedisse censetur.
2 Exprimens quòd dat de bonis propriis, & filiæ quatenus locuples, de propriis dedisse, sin egenus, de filiæ bonis promisisse censetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati. *in l.* 1. *nu.* 1. *sup. hoc tit.* post omnes Aloys. Leo *super* 5. *fol.* 56. Giphan. *tom.* 1. *pag.* 394.

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt multisque exornant Socin. *reg.* 281. Roman. *sing.* 402. Gerard. *sing.* 71. Alciat. *de præsumpt. reg.* 1. *præs.* 26. & *lib.* 8. *parerg. cap.* 43. Afflict. *decis.* 178. & *seq.* Bald. Nouell. *in tract. de dote, part.* 6. *princip. in* 3. & 6. *priuil.* Alphan. *collect.* 228. Mynsing. *cent.* 6. *obseru.* 83. Anton. Gom. *l.* 50. *Tauri num.* 22. *à princip.* & *num.* 23. *cum seqq.* & *num.* 25. *ad fin.* Gasp. Baëç. *de non meliorandis filiabus cap.* 7. *num.* 20. & *cap.* 21. *num.* 104. 114. 138. 143. 146. & *seq.* Ioseph. Ludouic. *Perus. decis.* 21. Menoch. *cons.* 370. & *de præsumpt. lib.* 3. *præs.* 15. Brunor. à Sole *in locis communib. verbo filius* 5. & 6. latè Garc. Mastrill. *Sicil. decis.* 186. *per tot.* D. Barbos. *in l.* 1. *part.* 3. *num.* 13. & 15. *ff. soluto matr.* Mascard. *de probat. concl.* 1150. latè Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 12. *tit.* 19. *à num.* 1. *vsque num.* 17. Cald. Pereira *quæst. forens. lib.* 1. *quæst.* 18. *à princip.* Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disp.* 424. *per tot.* & præcipuè *num.* 2. Camill. Borrel. *in summ. decis. part.* 3. *tit.* 5. *à num.* 22.

Vel emancipatus, vel emancipata, &c.] Notatur ad hoc quòd pater tenetur dotem constituere pro filia, 3 seu filio emancipato, vt per Bart. *in l. si cùm dotem, §. transgrediamur, ff. soluto matrim.* Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum & vxor.* §. 21. *num.* 16. & §. 36. *num.* 8. *cum seqq.* & *in repet. cap. per vestras, eod. tit. notab.* 3. §. 14. Anton. Gom. *l.* 29. *Tauri num.* 16. *vers. secundo*, D. Barbos. *in l.* 1. *part.* 4. *num.* 2. *ff. soluto matr.* vbi ait quòd hic text. dum in principio loquitur etiam in filiis emancipatis, & postea proponit regulam generalem officium esse paternum dotare liberos, bene probat obligationem dotandi filios etiam ad emancipatos pertinere, & respondet ad text. *in l. qui liberos, ff. de ritu nupt.* & *num.* 144. *vers. amplia tertiò*, Cald. Pereira *post quæstiones forens. cons.* 14. *num.* 8. *vers. imma etiam*, Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuention. lib.* 12. *tit.* 19. *num.* 11. vbi etiam ait quòd ex hoc datur intelligi quòd onus dotandi patri incumbit non iure patriæ potestatis, sed iure sanguinis, & legitimæ propagationis.

An pro rata portione, &c.] Quid sit rata pars, seu 4 portio, vide Tiraq. *de retractu lig.* §. 11. *gloss.* 8. *à princip.* & citatos per me *de dictionib. vsufr. dict.* 341.

Vel promiserint.] Ergo dos promissa, & dos data, à 5 pari procedunt, & dos promissa propriè dos dicitur, de quo vide Vacon. *declar. iuris lib.* 6. *declar.* 93. *num.* 8. Phanuc. *de lucro dotis pag.* 41. *à num.* 21. Tiraq. *de retractu conuent. ad fin. tit. num.* 32. *cum seqq.* & *num.* 39. Campeg. *de dote part.* 5. *quæst.* 30. Magon. *Floren. decis.* 13. *sub num.* 26. & *decis.* 84. *num.* 12. & *decis.* 86. *num.* 2. & 5. Franc. de Ponte *cons.* 10. *num.* 21. *cum seq. vol.* 1. Ioan. Andr. Georg. *alleg.* 45. *num.* 27. & 28. Ioseph. Lodou. *Perus. decis.* 21. *num.* 12. Camill. Borrel. *in sum. decis. part.* 3. *tit.* 5. *num.* 29. D. Barbos. *in rub. ff. soluto matrim. part.* 4. *à princip.* Cald. Pereira *de renouat. emphyt. quæst.* 18. *num.* 1. *cum seq.* & *post quæst. forens. cons.* 14. *num.* 9.

Vel ante nuptias, &c.] Notatur ad hoc quòd sicut 6 pater tenetur dotare filiam suam, ita tenetur dare donationem propter nuptias filio suo, vt per Anton. Gom. *l.* 50. *Tauri num.* 10. *col.* 1. *vers. tertio*, Aluar. Valasc. *cons.* 2. *n.* 31. Nouell. *de dote part.* 6. *speciali* 17. *num.* 1. Goilielm. Bened. *in cap. Raynutius, de testament. verbo dotem num.* 29. Connan. *comment. iuris lib.* 8. *c.* 8. *num.* 8. D. Barbos. *in l.* 1. *part.* 4. *num.* 14. *ff. soluto matr.* vbi post Corras. & Baëç. aduertit hanc obligationem videri hodie cessare, cùm donatio propter nuptias non sit in vsu; & sic patrem hodie pro filio

minin.é

minimè teneri donationem propter nuptias consti-
tuere concludit, & *num.* 15. resoluit patrem pro filio
masculo non cogi arrhas constituere in Hispania vbi
sunt in vsu, & videntur succedere loco donationis
propter nuptias.

Paternum esse officium dotem, &c.] Notatur ad
7 hoc quòd pater tenetur dotare filias, vt per *l.* 8. *tit.* 11.
part. 4. vbi Greg. Lop. *verbo el padre*, Nonell. *de dote*
part. 6. *priuil.* 11. *cum duobus seqq.* Boër. *decis.* 130. *à*
num. 4. Viui. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 5. *tit.* 6. *num.* 11.
vers. nec ipsam, & *num.* 54. Menoch. *de arbitr. casu* 460.
& *cons.* 331. *num.* 18. Gam. *Lusitan. decis.* 155. & 376.
Ascan. Clem. *de patria potest. effectu* 11. *num.* 1. Ioan.
Bapt. Costa *de facti scient. & ignor. reg.* 11. *num.* 3.
Treutler. *in suis disput. selectis part.* 2. *disput.* 7. *thesi* 2.
Thoro *in compen. decis. Neapol. verbo dotare filiam*,
Mastrill. *Sicil. decis.* 186. *num.* 3. Camill. Borrel. *in sum.*
decis. part. 3. *tit.* 4. *num* 27. Aldouin. *cons.* 104. *num.* 32.
Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat. verbo pater*
num. 16. & 17. Rebell. *de obligat. iustit. part.* 2. *l.* 5. *quæst.*
4. *à princip.* Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent.*
lib. 12. *tit.* 16 *à princip.* & præcipuè *num.* 20. vbi intel-
ligit hoc onus dotandi priùs incumbere patri, dein-
de ordine successiuo ipsi auo paterno, Cald. Pereira
quæst. forens. lib. 1. *quæst.* 18. *num.* 35. vbi dicit hanc l.
non procedere in matre, ac proinde matrem dotando
simpliciter non videri de bonis suis dotare, sed de
bonis filiæ, nisi administrauerit bona filiæ, prout illa
administrabat pater, latè D. Barbos. *in l.* 1. *ff. soluto ma-*
8 *trim. part.* 4. *à princip.* vbi ait onus dotandi ex affectu
naturali originem trahere, & *num.* 19. post Bursat. *cons.*
215. *num.* 8. *lib.* 2. dicit verba supradicta intelligenda
de officio necessario, & ex necessitate subeundo, ex
eo, quia hîc non dicitur officium esse paternum do-
tare filias, sed additur, omnino esse paternum offi-
cium, expendens dictionem, *omnino*, quæ est præcisa
& necessitatem importans, idem tenet Menoch. *d.*
lib. 3. *præs.* 15. *à n.* 6.

9 Amplia primò procedere tam in dote data, quàm
promissa, vt per Fortun. *in l. iurisgentium, in princ.*
num. 96. *ff. de pactis*, D. Barbos. *in d. l.* 1. *part.* 4. *num.* 144.
in princ.

10 Amplia secundò etsi filia habeat bona, & sic di-
ues sit, *d. l. Hisp.* 8 *tit.* 11. *part.* 4. vbi Gregor. *verbo el*
padre, Guilielm. Bened. *in cap. Raynutius, verbo do-*
tem, num. 21. Conan. *d. lib.* 8. *cap.* 8. *num.* 7. Palat. *in*
repet. cap. per vestras, de donat. inter virum & vxor.
notab. 6. §. 13. *à num.* 5. Corras. *epistol. quæst. cap.* 21.
Costan. *de dot. cap.* 3. *num.* 13. Duaren. *in rub. ff. soluto*
matrim. tit. de dot. cap. 5. Con. *de sponsalib. part.* 2. *cap.* 3.
num. 8. *in princ.* Cald. Pereira *d. quæst.* 18. *num.* 2. Card.
Mantic. *d. lib.* 12. *tit.* 16. *sub num.* 15. Aldouin. *cons.*
104. *num.* 33. Ioan. Vincent. de Anna *alleg.* 88. Cæs.
Barz. *Bonon. decis.* 29. *num.* 45. & insignis D. Barbos.
in d. l. 1. *part.* 4. *num.* 16. *vers. succedit tertia quæstio,*
cum seqq. vbi *num.* 18 ait hunc text. pro hac parte esse
expressum cùm loquatur in filia habente bona, &
tamen dicit officium esse paternum dotare filias, Ca-
mill. Borrel. *d. part.* 3. *tit.* 4. *num.* 34. vbi *num.* 35. de-
clarat non procedere quando pater inops esset, &
pauper, quia tunc excusaretur ab onere dotandi
filiam.

11 Amplia tertiò in hærede patris, vt per Gasp. Baëç.
d. tract. de non melioran. filiab. cap. 2. *num.* 26. Corduba
de Lara *in l. si quis à liberis*, §. *non tantùm num* 56 *ff.*
de liber. agnosc. D. Barbos. *in d. l.* 1. *part.* 4. *num.* 144. *vers.*
amplia secundò, Rebell. *de obligat. iustit. part.* 2. *lib.* 5.
q. 4. *n.* 7. & 8. Cardin. Mantic. *d. lib.* 12. *tit.* 18.

12 Amplia quartò procedere etiam in patre semel
dotem filiæ constituente si illa fuerit amissa, nam
pater tenetur nouam dotem constituere filiæ quæ
casu fortuito dotem datam amisit, *auth. quod locum, C.*
de collat. D. Barbos. *in d. l.* 1. *part.* 4. *num.* 1. *vers. quod li-*
cet pater, Rebell. *d. part.* 2. *lib.* 5. *quæst.* 4. *num.* 19. & 20.
Cald. Pereira *d. quæst.* 12. *num.* 31.

Amplia quintò etiamsi filia sit nupta, quia dos ei 13
debet constitui non solùm vt possit nubere, sed etiam
vt vir possit onera matrimonij sustinere, vt per glos.
verbo lego in l. obligamur, ff. de actionib. & obligat. Cor-
ras. *in l. qui liberos num.* 55. *ff. de ritu nupt.* Beniucas. *de*
pauper. quæst. 8. *spec.* 3. *num.* 2 Anton. Gom. *l.* 80. *Tauri,*
num. 12. vbi dicit hoc verum, quamuis filia nubat con-
tra voluntatem patris saltem de iure Canonico, Pa-
dil. *in auth. res quæ num.* 72. *C. commun. de legat.* Tiraq.
cessante causa limit. 22. *num.* 9. Pinel. *in l.* 2. *C. de rescind.*
vendit. part. 2 *cap.* 4. *in fine*, Cardin. Mantic. *d. lib.* 12.
tit. 16. *num.* 5. *vers. primum ergo.*

Amplia sextò etiamsi pater sit administrator bo- 14
norum filiæ, nam adhuc ex bonis propriis videtur
dotasse, vt per Greg. Lop. *d. l.* 8. *verbo el padre*, Me-
noch. *de arbitr. casu* 88. *num* 47. Mascard. *de probat.*
concl. 1150 *num.* 29. D. Barbos. *in d. l.* 1. *part.* 4. *num.*
145. vbi respondet ad *l. Nesennius, ff. de negot.*
gestis.

Alias ampliationes adducit Cardin. Mantic. *d. lib.*
12. *tit.* 16. *à num.* 6. videlicet, quamuis filia sit nupta
sine consensu patris, & *num.* 8. etiamsi filia nupserit
viro indigno, & *num.* 14. etiamsi in corpus suum pec-
cauerit, & indigno postea nupserit, si pœnitentiam
egerit.

Limita primò vt non procedat in filia ingrata, 15
Cerall. *commun. contra commun. quæst.* 565. Cardin.
Mantic. *d. tit.* 16. *num.* 18. & 19.

Limita secundò vt non habeat locum in filia na- 16
turali, quæ non sit legitima, *l. vxorem*, §. *pater natura-*
lis, cum gloss. ff. de legat. 3. Capyc. *decis.* 180. Nonell. *de*
dote part. 6. *priuil.* 17. Ascan *de patria potest. effectu* 16.
cap. 6. *num.* 39. Roland. *cons.* 73. *num.* 43. *vol.* 1. Gasp.
Baëç. *de non melioran. filiab. cap.* 1. *num.* 11. Duen. *reg.*
366. *ampl.* 3. Crass. *in* §. *institutio quæst.* 7. *num.* 17. & 18.
Aldouin. *cons.* 103. *num.* 14. Surd. *de aliment. tit.* 1.
quæst. 10. *num.* 15. & *cons.* 310. *num.* 2. Rebell. *d. part.* 2.
lib. 5. *quæst.* 4 *num.* 27. & *q.* 8. *num.* 3. D. Barbos. *in d. lib.*
1. *part.* 4. *num.* 55. vbi intelligit limitationem in filia 17
naturali habente bona, itaut si filia naturalis non ha-
beat bona, ex quibus se dotet, tunc pater naturalis te-
neatur eam dotare; aduertit tamen filiam naturalem
non mereri tantam dotem, quantam filiam legiti-
mam, sed dotem ad quantitatem alimentorum hoc
casu restringendam, Cardin. Mantic. *d. lib.* 12. *tit.* 16.
num. 19. vbi etiam intelligit quando filia habet vnde 18
se possit alere, sed si non habet vnde alimenta perci-
piat, sicut pater tenetur eam alere, ita etiam tenetur
dotare vsque ad eam quantitatem, ex qua possit ali-
menta percipere.

Ex sua liberalitate hoc fecisse, &c.] Notatur ad hoc 19
quòd dos data, vel promissa à patre pro filia præsu-
mitur data, vel promissa ex bonis ipsius patris, vt per
Doctores citatos *sup. num.* 2. & omnium latissimè Me-
noch *de præsumpt. lib.* 3. *præs.* 15. *per tot.* & D. Barbos. *d.*
l. 1. *part.* 4. *à num.* 144.

Multas ampliationes refert Menoch. *d. præs.* 15. *à* 20
num. 9. vbi extendit etiam ad donationem propter
nuptias, quam pro filio facit pater, cùm præsumptio
sit quòd eam fecerit ex propriis bonis, non autem
filij, & *num.* 11. extendit etiam ad filios emancipa-
tos, & *num.* 13. extendit quoque ad viduam iterum
dotatam à patre, cùm præsumatur dotata ex bonis
ipsius patris, & *num.* 17. extendit quando pater pro-
misisset dotem excessiuam, nam & hoc casu præsu-
mitur

mitut de suo promisisse, dummodo tot habeat in bonis, vt eam soluere possit, & *num.* 18. extendit etiam quando pater habet quidem tot bona, quæ possint sufficere ad dotandam filiam illam, cui dotem constituit, sed tamen non habet tot vt deinde possit in posterum dotare alias filias, nam adhuc dos hæc præsumitut constitura ex bonis ipsius patris, & *num.* 19. extendit etiam quando pater post ipsam dotis promissionem, vel solutionem protestaretur se omnino de bonis filiæ id egisse, & *n.* 22. extendit etiam quando pater constituendo dotem filiæ dixit dotem constituere ex propriis bonis, & ex bonis filiæ, nam & hoc in casu præsumitur patrem in totum, constituisse dotem ex bonis suis propriis. Aliquas ex his ampliationibus & alias tradit D. Barbos. *d. l.* 1. *p.* 4. *n.* 144. videlicet si dos per patrem sit simpliciter promissa, quia tunc non poterit postea tempore traditionis declarare quòd tempore promissionis intellexit etiam de bonis filiæ; & idem esse in expensis, quas pater facit tempore nuptiarum familiæ, nam adhuc ex bonis propriis videbitur illas fecisse, & *num.* 45. ampliat etiamsi pater sit administrator bonorum filiæ, nam adhuc ex bonis propriis videtur dotasse.

21 Limitationes nonnullas cumulat Menoch. sæpe citata *præsumpt.* 15. *num.* 24. *cum seqq.* vbi restringit supradictam conclusionem vt non procedat quando pater dando, vel promittendo dotem claris verbis declarauit quòd ex bonis filiæ dabat, vel constituebat dotem; veluti si dixerit quòd centum ex suis bonis assignabat, seu dabat, & alia centum ex bonis ipsius filiæ; vel si dixerit, promitto mille, quorum dimidiam ex bonis meis, alteram verò dimidiam ex bonis filiæ meæ: vel si pater dixerit se constituere, vel promittere eam summam computato in ea omni, & toto eo, quod ipsi filiæ debetur, tam ex bonis paternis, quàm maternis, & *n.* 32. restringit etiam vt locum non habeat quando pater promittit dotem non genero, sed ipsimet filiæ, hoc enim casu præsumitur promisisse etiam ex bonis ad ipsammet filiam pertinentibus, vtputa ex dote materna. D. Barbos. *in d. l.* 1. *p.* 4. *n.* 146. *vers. quam primam conclusionem*, vbi limitat, nisi pater pro dote filiæ expresse assignauerit res, quæ ad eam ex hæreditate materna pertinebant, nam cùm tunc clarè constet res maternas contineri in dotis promissione, cessat præsumptio huius legis, prout etiam cessabit si pater promittat dotem de bonis filiæ, nulla facta mentione bonorum propriorum, & *n.* 147. limitat decisionem huius l. non procedere in Regno Castellæ, nam cùm pater in eo possit filiabus dotem constituere ex bonis lucratis constante matrimonio, *l. Tauri* 53. quæ hodie est *l.* 8 *tit.* 9. *lib.* 5. *noua Recopilat.* etiamsi morte vxoris sit solutum matrimonium, pater simpliciter dotem promittens, si sint lucra quæsita constante matrimonio, de illis semper videtur dos promissa: & idem esse in Regno Portugaliæ subdit, quando matrimonium contrahitur per dotem, & arrhas, apposito pacto quòd lucra communicentur, quia eadem militat ratio; si verò in Regno Castellæ non sint lucra, tunc inducetur decisio huius legis. in Regno autem Portugaliæ si matrimonium contrahatur secundùm Regni consuetudinem, cùm tunc omnia bona communicentur, semper ex bonis communibus dotes exoluendæ: at *n.* 148. limitat in matre, vel aliis ascendentibus per lineam maternam, nam si dotem promittant simpliciter de bonis filiæ, vel neptis, videntur promisisse, quæ fortè apud eos sint, & quoad hanc limitationem duos casus distinguit: & *num.* 150. *in fine*, limitat etiam si pater alias filias suas dotauit tam de bonis suis, quàm maternis, nam tunc simpliciter aliam filiam dotans, eodem modo videtur dotasse causa æqualitatis seruandæ, vbi tamen id declarat, & *num.* 151. *in med.* limitat quando alius (cuius non erat officium dotare) erat debitor mulieris, nam tunc simpliciter promittendo dotem pro muliere, videbitur animum compensandi habuisse, & consequenter in effectu de bonis mulieris promisisse, quod tamen dupliciter ibi declarat. Alias declarationes adducit Molin. *d. disp.* 424. *n.* 3. *cum seqq.*

Poterat enim, &c.] Explicat D. Barbos. *in d. l.* 1. 22
part. 4. *num.* 163. *versic. infertur secundo*, vt text. *in præsenti* loquatur quando tempore promissionis pater habebat idoneam substantiam ad soluendam dotem promissam, & præterea poterat ei superesse vnde se aleret secundùm dignitatem, aliàs enim vel nihil soluet ex bonis suis, vel saltem eam tantùm partem, quam commodè soluere possit, facta prædicta deductione.

Et idem D. Barbos. *ad l. maritum* 13. *ff. solut. matr.* 23
n. 71. *vers. denique*, ex hoc text. colligit quòd si pater promisit dotem de bonis suis & filiæ, & tempore promissionis erat inops, videtur totum promittere de bonis filiæ, ea quidem ratione, quia si de suo videretur promittere, quasi generum deceperit, condemnandus esset in solidum, & si non esset soluendo, esset in carcerem mittendus, iuxta *l. fin.* § *fin. ff. quæ in fraud. credit.*

Disputat Cardin Mantic. *d. lib.* 12. *tit.* 19. *n.* 15. *cum* 24
seqq. si pater simpliciter dotem promiserit, vtputà mille, an intelligatur de bonis suis totam dotem promisisse, quamuis ad soluendam totam dotem eius facultates non sufficiant? & *ibi* interpretatur text. *in præsenti.*

In gloss. *Intelligi.* ibi, *nam ibi non compellitur auia*, &c. Aduertit D. Barbos. *in d. l.* 1. *p.* 4. *n* 105. *vers. vnde mens*, quòd mens huius gloss. non fuit dicere absolutè præsumptiones expressas *d. l. Nesennius*, tanquam fortiores excludere præsumptum animum donandi, de quo *in l. vnic.* § *accedit, C. de rei vxor. act.* sed tantùm primam præsumptionem expressam *in d. l. Nesennius*, quòd qui administrat bona, non videtur habuisse animum donandi, etiam locum sibi vindicare in dote, vt est expressum *in l. cùm post*, § 1. *ff. de admin. tut.* aliæ enim præsumptiones expressæ *d. l. Nesennius*, quoad alimenta, quoad dotem minimè sunt admittendæ: nam quamuis extraneus simpliciter præstando alimenta videtur præstitisse animo repetendi ab eo, cui ius alendi de iure incumbebat, vt est expressum *d. l. Nesennius*, tamen diuersum erit in dote, quia fauore illius præsumetur donandi animos, *d.* § *accedit*, & tandem concludit quòd explicando prædicto modo glossam istam, vera erit eius conclusio.

In gloss. *Idoneam.* ibi, *tantùm, vel talem*, &c. Iuxta posita in hac gloss. non videtur vera resolutio & interpretatio ad hunc text. *in vers. poterat enim*, dum ex eo colligunt communiter Doctores quòd si pater expressè non declarauit pro qua parte bona filiæ venirent in dote, sed effuso sermone vsus est, in promptum incidit periculum, quia scilicet ex suis bonis tenebitur dotem soluere, quamuis facultates idoneas non habeat; hinc etiam resoluentes quòd si pater penitus sit inops, tunc semper dos sit soluenda ex bonis filiæ; si verò habeat facultates, ex illis dotem dabit, quamuis per hoc in promptum incidat periculum, id est, non supersint ei bona sufficientia ad se alendum; quia multo verior est resolutio in hac materia, quòd si pater habeat idoneas facultates ad soluendam dotem, de bonis suis tenetur dotem præstare; si verò soluta dote sibi non supersint necessaria ad vitam sustinendã, tunc quasi inopia tetus,

nihil ex bonis suis soluat; si verò retentis necessariis ad alimenta aliquam partem dotis possit soluere, eam vtique ex bonis suis soluet, & reliquum ex bonis filiæ, vt per Mascard. *de probat. part. 3 concl.* 1150. *num.* 24. D. Barbos. *in dict. l.* 1. *part.* 4. *n.* 161. *prope fin.* vbi *n. seq.* obiicit quare textus *in præsenti, in fine* dicit, *patrem in promptum incidere periculum*; sed meritò respondet quòd dicitur incidere in periculum, quia quando effuso sermone vtitur, ex bonis suis dotem exoluet, & quamuis ei supersint necessaria ad se alendum, tamen in periculum incidit, quia facilè ad inopiam redigi potest: subditque item dici in promptum incidere periculum, quia integram dotem soluet ex bonis suis, non habito respectu ad numerum liberorum. nam quamuis pater teneatur dotem constituere attento numero liberorum, *l. si filia, ff. de legat.* 3. tamen si dotem filiæ effuso sermone promisit, tunc ex bonis suis tenebitur dotem promissam soluere, non habito respectu ad numerum liberorum, neque quòd alias filias habeat, quas tenetur etiam dotare: quamuis verum sit quòd mortuo patre poterunt alij filij reuocare dotem quatenus præiudicat eorum legitimis, interim tamen valebit dotis datio, &c.

De iure dotium.

Tit. XII.

Dos est pecunia marito nuptiarum causa data, vel dicta, vel promissa. Vel ius pecuniæ constitutæ marito pro oneribus matrimonij. Vel, quod vxor secum ad maritum defert, quódve marito cauet matrimonij ergò. Vel, pensatio onerum matrimonij. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia vide *l. Hispan.* 1. *cum seqq. tit.* 11. *part.* 3. Conan. *comment. iuris lib.* 8. *cap.* 9. Donat. à Fina, Viui. Vezin. & alios *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 5. *tit.* 7. Anton. Gabr. *tom.* 3. *etiam commun. lib.* 3 *pag.* 212. Ioseph. Ludou. *eod. tom.* 3. *pag.* 461. *sub hoc tit.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib.* 12. *tit.* 1. *cum seqq.* Alexand. Trentacinq. *variarum resolut. lib.* 3. *sub hoc tit.* Arimin. Tepat. *var. sentent. tom.* 2. *tit* 456. Rebell. *de obligat. iustit. part.* 2. *lib.* 5. Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disp.* 413. *cum seqq.* Camill. Borrel. *in summ. decis. part.* 3. *tit.* 4. *de iure dotium.* Henric. Bocer. *disput. de vniuerso iure part.* 1. *classi* 2. *disp.* 18. *de iure dotium.*

SVMMARIVM.

1 *Dotis constitutio si incipit à promissione, re euicta agi potest de euictione: vbi à traditione incipit citra rei æstimationem, cessat de euictione actio. Amplia*
- *I. Etsi donatio inciperet à traditione, si res à patre, vel ab extraneo data fuit marito, æstimata ea æstimatione, quæ facit emptionem, num* 2.
- *II. Si dolus interuenerit ex parte dantis, & tradentis dotem, num.* 3. *si verò vxor rem alienam dolosè dedisset in dotem, aduersus ipsam non datur actio de dolo, num.* 4.
- *III. Si mulier donataria sibi specialiter cauit de actione, num.* 5.
- *IV. Quando extraneus, qui dotem donauit, & tradidit eam soluto matrimonio, sibi reddi stipulatus fuerit, num.* 6.
- *V. Quando pater, & non extraneus dotem donaret, num.* 7.
- *VI. Si is, qui rem alienam in dotem donauit, temerariè asseruit rem ipsam propriam suam esse, num.* 8.
- *VII. Quando mulier dotem marito constituit, & tradidit, num.* 9. *Limita si mulier haberet alia bona, ex quibus se dotare posset, num.* 10.

11 *Dotis datio, seu donatio quando dicatur incipere à traditione, seu à promissione, & quæ sit ratio differentiæ, quòd vno modo, aut alio incipiat.*

12 *Tà* Offert, donat, *&* tradit, *apposita in instrumento donationis, seu venditionis, non inducere traditionem, nisi res fuisset præsens; inducere verò licentiam ingrediendi possessionem auctoritate propria.*

13 *Fundus dotalis quando est æstimatus, ad instar emptoris aget maritus de euictione.*

L. Euicta. I.

Impp. Sever. & Antonin. AA. *Nicephoro.*

Constitutio dotis si incipit à promissione, re euicta agi potest de euictione: vbi à traditione incipit citra rei æstimationem, cessat de euictione actio. 1
Colligunt ex Ordin. Cyn Bart. Salicet. Butrig. Angel. Fulgos. Bald. Castr. Sichard. Aloys. Leo *super* 5. Sebast. Næui. Giphan. *tom.* 1. *pag.* 398. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan.* 22. *tit.* 11. *part.* 4. *vbi gloss.* 2. Anton. Gom. *variarum tom.* 2. *cap.* 2. *n.* 37. Caballin. *de euict.* §. 4. *num.* 7. Bernard. *reg.* 227. Bald. Nouell. *de dote p.* 7. *priuil.* 44. Campeg. *in simili tract. part.* 1. *quæst.* 80. *n.* 1. *priuil.* 13. *& p.* 2. *quæst.* 83. Capell. Tholos. *decis.* 171. Boër. *decis.* 67. *n.* 1. Petr. Gregor. *Syntagm. iuris lib.* 25. *cap.* 22. *n.* 4. Surd. *de aliment. tit.* 7. *quæst.* 20. *n.* 25. *cum seqq.* Portol. *de consortib. eiusdem rei & fideicom. legali cap.* 11. *num.* 18. Monter à Cueua *Aragon. decis.* 13. *num.* 27. D. Barbos. *in l. æstimatis* 51. *num.* 14. *&* 16. *vers. sed quid, & num.* 19. *ff. solut. matrim.* Cald. Pereira *in resp. pro Duce Pastrane, vers. nam licet*, Valasc. *de partit. cap.* 37. *num.* 3. Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disp.* 252. *vers. secundo, in fine*, Fontanel. *de pactis nupt. p.* 2. *clausul.* 5. *gloss.* 8. *part.* 14. *num.* 31. Guzman *de euictionib. quæst.* 26. *num.* 2. Rebell. *de obligat. iustit. part.* 2. *lib.* 5. *quæst.* 11. *num.* 6. *cum seqq.* Molin. *de Iustit. tractat.* 2. *disp.* 427. *num.* 2. vbi *num* 3. reprobat quosdam, quos tacito nomine refert, asseuerantes correctam iam hodie esse hanc l. per *l. vn.* §. *vt plenius, C. de rei vxor. act.*

Amplia primò etsi à traditione donatio inciperet 2
si res à patre, vel ab extraneo data fuit marito, æstimata ea æstimatione, quæ facit emptionem, quia tunc dotans de euictione tenetur, vt per Cyn. *num.* 5. & Bald. *num.* 1. *&* 9. *in præsenti*, Caballin. *d. num.* 7. *versic. & dum ille*, Portol. *vbi suprà num.* 21. D. Barbos. *in d. l. æstimatis, num.* 14. vbi de interpretatione *l. Mæuia* 50. §. *fin. ff. hoc tit.* Anton. Gom. *d. cap.* 2. *num.* 37. Fontanel. *d. part.* 14. *num.* 32. *& p.* 13. *gloss.* 8. *num.* 23. Guzman *d. quæst* 26. *num.* 9.

Amplia secundò si dolus interuenerit ex parte 3
dantis, & tradentis dotem, vt si rem alienam scienter in dotem donauit, & matrimonium contrahere volentes non admonuit, nam tunc etsi hæc rei alienæ in dotem datio à traditione inceperit, donator actione de dolo ad æstimationem & interesse rei euictæ, & ad sumptus, & expensas factas tenebitur, ita probat text.

text. *in præsenti*, & resoluunt *ibi* Odofred. *num.* 2. & 8. Cyn. *num.* 2. & 4. Bald. *num.* 1. *versic. sed ponamus*, Salicet. *num.* 1. & 4. Anton. Gom. *d. cap.* 2. *n.* 37. Portol. *d. cap.* 11. *num.* 20. Monter à Cueua *d. decis.* 13. *num.* 17. Fontanel. *d. claus.* 5. *gloss.* 8. *part.* 14 *num.* 33. Si verò vxor rem alienam dolosè dedisset in dotem, aduersùs ipsam non datur actio de dolo, quia est infamatoria, *l.* 1. *ff. rerum amot.* sed actio in factum, vt in hoc text. Paul. de Citadinis *de iure patron. part.* 3. *quæst.* 12. *secunda causa num.* 15. Guzman *d. quæst.* 26. *num.* 68.

5 Amplia tertiò si specialiter mulier donataria sibi specialiter de euictione cauit, quoniam tunc etsi donatio dotis à traditione inceperit, donator de euictione tenetur ratione conuentionis, vt per Cou. *lib.* 2. *var. cap.* 15. *num.* 1. Roland *cons.* 67. *vol.* 4. Cæs. Barz. *decis.* 64. *n.* 58. Cancer. *lib.* 3. *var. cap.* 4. *de seruit. n.* 20. Fontan. *vbi suprà num.* 6. Garc. Mastrill. *Sicil. decis.* 36. vbi, promissionem euictionis pro reditibus in dotem datis ad alios reditus in locum primorum subrogatos si fuerint euicti, non extendi, latè Guzman *d. quæst.* 26. *à num.* 77. *vsque ad* 89.

6 Amplia quartò quando extraneus, qui dotem donauit, & tradidit eam soluto matrimonio, sibi reddi stipulatus fuerit, quoniam ex eo hoc casu donator non simpliciter donauit, cùm rem ipsam soluto matrimonio sibi reddi stipulatus fuerit, quia de euictione teneri debebit, Neguzant. *de pignorib. part.* 2. *memb.* 4. *num.* 27. & 28. Portol *dict. cap.* 11. *num.* 24. Guzman *d. quæst.* 26. *num.* 40.

7 Amplia quintò quando pater, & non extraneus dotem donaret, nam tunc ex eo quòd officium paternum est filiam cum effectu dotare, si res in dotem data euincatur, pater, etsi à traditione dotatio inceperit, de euictione tenetur, Riminald. *in* §. 1. *num.* 78. *cum duobus seqq. Instit. de donat.* Neguzant. *d. membr.* 4. *num.* 27. & 28. Campeg. *de dote, part.* 1. *quæst.* 85. Monter à Cueua *d. decis.* 13. *num.* 21. vbi pro genero contra socerum donatorem Regiam audientiam iudicasse testatur. Contrariam opinionem scilicet, patrem de euictione non teneri, & ea quæ dicta sunt de dote respectu extranei, etiam in socero dotante procedere, tenent Caballin. *in d.* §. 4. *num.* 7. *vers.* & *in patre, per text. in præsenti*, qui in socero loquitur, Portol. *d. cap.* 12. *n.* 25. D. Barbos. *in d. l. æstimatis* 51. *n.* 17. vbi iuribus pro contraria opinione adductis satisfacit, Monter à Cueua *d. decis.* 13. *num.* 23. Fontanel *d. claus.* 5. *gloss.* 8. *part.* 14. *num.* 21. vbi *num.* 24. ait quòd hæc opinio non videtur amittere dubitationem, quia donationes, quæ pro dote à parentibus fiunt, non solent simpliciter fieri ex solo paterno amore, sed semper pro viribus legitimæ, Cancer. *var. lib.* 3. *cap.* 4. *num.* 29. Guzman *d. quæst.* 26. *num.* 41.

8 Amplia sextò si is, qui rem alienam in dotem donauit, temerariè asseruit rem ipsam propriam suam esse, nam propter temerariam hanc assertionem de euictione tenebitur, Ias. *cons.* 73. *num.* 3. *vol.* 1. Portol. *d. cap.* 11. *num.* 26. Guzman *d. q.* 26. *n.* 42.

9 Amplia septimò, quando mulier dotem marito constituit, & tradidit, nam licèt euictis rebus in dotem datis de euictione maritus non possit agere, ipsa tamen propter proprium interesse poterit agere de euictione aduersùs illum, à quo emit fundum dotalem, aduersùs quem habebit actionem de duplo. *l. si pro re* 21. §. *si euictione, ff. de euict. l. non solum*, & *l. quamuis, ff. hoc tit.* Caballin. *d.* §. 4. *num.* 8. D. Barbos. *in d. l. æstimatis, num.* 57. Fontanel. *d. claus.* 5. *gloss.* 8. *p.* 14. *n.* 18. Guzman *d. q.* 26. *n.* 12.

10 Limita si mulier haberet alia bona ex quibus se dotare posset. Bald. *cons.* 468. *lib.* 4. Caballin. *d.* §. 4. *num.* 8. Monter à Cueua *dict. decis.* 13. *num.* 17. *in fine.*

Datio dotis, seu donatio quando dicatur incipere 11 à traditione, seu a promissione, & quæ sit ratio differentiæ, quòd vno modo, aut alio incipiat? Dic tunc donationem incipere à traditione quando in effectu res traditur, tempore quo fit donatio, Bart. *in l. si prædia, ff. de acquir. possess.* Rebuff. *tom.* 3 *ad leges Galliæ, tit. de mat. possess. in præfat. num* 50. vbi tradit 12 verba, *offert, donat*, & *tradit*, apposita in instrumento donationis, seu venditionis, non inducere traditionem, nisi res fuisset præsens; inducere verò licentiam ingrediendi possessionem propria auctoritate, Cels. Vgo *cons.* 53. *num.* 4. Monter à Cueua *dict. decis.* 13. *num.* 25. vbi *num.* 26. subdit per verba, *dedit*, & *tradidit*, etsi res in conspectu esset, verè dominium translatum non fuisse, nisi vt illud transferretur partes conuenirent, & dotem non dici incipere à traditione nisi res præsens fuisset, Cancer. *var. lib.* 3. *cap.* 4. *à n.* 29. Fontanel. *d. claus.* 5 *gloss.* 8. *p.* 14. *n.* 34. & 59. vbi quòd dicitur incipere traditionem quando adest clausula *constituti*, Cardin. Tusch. *pract. concl. lit. E concl.* 366. *num.* 7. Differentias verò, quæ versantur, si incipiat vno modo, aut alio, tradunt Anton. Gom. *d. cap.* 2. *n.* 35. Monter à Cueua *d. decis.* 13. *n.* 27. Math. Culet. *German. decis.* 4. Fontanel. *vbi suprà num.* 36

Si quidem res æstimata fuerit, &c.] Notatur ad hoc 13 quòd quando fundus dotalis est æstimatus ad instar emptoris, aget maritus de euictione, vt per D. Barbos. *in l. si æstimatis* 51. *n.* 20. *ff. solut. matrim.* vbi declarat.

SVMMARIVM.

1 *Filia, quæ sibi fuit stipulata partem dotis maternæ de matris voluntate, non prohibetur illam petere, etiamsi à matre fuerit instituta in minori parte, nisi probetur quòd mater clam instituit ne à viro eius peteret.*

2 *Filia agens ex proprio contractu, non agit pro hæreditaria portione, sed secundum formam contractus: potest tamen exceptione repelli si instituta sit animo compensandi, seu iussa est esse contenta portione institutionis, & prælegatis, iussaque non petere à marito.*

3 *Donatio causa mortis fieri potest pacto nudo.*

L. Si stipulatio. II.

Imp. ANTONIN. A. *Alluuiadi.*

Filia, quæ sibi fuit stipulata partem dotis maternæ 1 de matris voluntate, non prohibetur illam petere, etiamsi à matre fuerit instituta in minore parte, nisi probetur quòd mater eam instituit ne à viro eius peteret. Item filia agens ex proprio contractu, non 2 agit pro hæreditaria portione, sed secundùm formam contractus: potest tamen exceptione repelli si instituta sit animo compensandi, seu iussa est esse contenta portione institutionis, & prælegatis, iussaque non petere à marito. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.*

De materia & intellectu huius text. agit Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præs.* 10. *num.* 11. *vers. secundo, cum seqq.* vbi refert quòd in hac l. mater habebat Seiam, & Pollam filias, & nuptui collocauit Pollam, quam passa est stipulari sibi reddi partem dotis proprio marito numeratam, quæ alioquin erat restituenda matri dotanti: decessit mater, hærede instituta Polla, pro tertia suorum bonorum parte; dubitatum fuit an Pol-

la petere possit portionem illam dotis; & respondendum videbatur petere non posse, quia mater instituendo Pollam ipsam in tertia parte suæ hæreditatis, videtur voluisse compensare cum ea portione dotis stipulata a Polla sibi reddi, iuxta text. *in l. huiusmodi, §. cùm pater, ff. de legat. 1. & in l. si cùm dotem, §. si pater, ff. soluto matr.* Contrarium tamen fuit diffinitum ab Antonino Imp. *in præsenti*, quòd immo Polla consequi posset partem dotis sibi reddi stipulatæ, atque ita locum non esse compensationi. Ratio est, quia quando testator relinquit aliquid creditori voluntario, præsumitur reliquisse non animo compensandi, sed vt vtrumque habeat, *l. creditorem, ff. de legat. 2. l. vnic. §. sciendum, C. de rei vxor. act.* Et rursus præsumitur à testatore relictum animo compensandi quando ipsemet testator non erat debitor: in casu itaque huius l. quòd Pollæ debebatur debitum, erat voluntarium mariti Pollæ, non autem necessarium matris, & ideo locus esse non potuit compensationi: quòd autem esset ibi debitum voluntarium mariti Sciæ, apparet, quia & voluntate matris dotantis, & consensu ipsius mariti adhibita fuit Polla ad stipulandum, atque ita debitum habuit initium voluntarium, &c.

D. Barbos. *in l. quæ dotis 34. n. 10. ff. soluto matr.* vbi *num.* 13. ex hac l. colligit quòd si mulier adhibet aliquem ad stipulandum dotis restitutionem, in dubio non censetur adhibitus donandi animo, nisi id clarè sit expressum & respondet ad text. *in l. cùm maritus 29. §. fin. ff. de pactis dotal.* at reiectis nonnullis interpretationibus, tandem *n.* 14. concludit sibi placere intellectum quod in specie *d. l. cùm maritus, §. fin.* primò mulier pacta est dotem restitui fratri in casum soluti matrimonij per mortem, & deinde frater fuit stipulatus in eundem casum sibi dotem restitui: primum igitur pactum videtur interpositum ex causa donationis, quia fuerat interpositum à sorore in fauorem fratris, & sic coniunctæ personæ, & sic præsumitur interpositum donandi animo, iuxta reg. *l. vlt. §. fin. ff. de donat.* Vnde quamuis postea frater fuerit adhibitus ad stipulandum, non debet præsumi mutatio prioris voluntatis *l. eum qui, ff. de probat.* sed potiùs fuisse stipulatum ad acquirendam actionem ex propria stipulatione, quæ ex pacto sororis ei quæri non poterat, iuxta reg. *l. 1. C. per quas personas nobis acq.* deinde *n.* 15. ait quòd aduersùs istam responsionem nimis vrgere videtur textus *in præsenti*, ibi mater, quæ dedit dotem, pacta est certam illius partem reddi filiæ si morte matris solueretur matrimonium, & filia postea fuit adhibita ad stipulandum, & tamen textus sensit non præsumi fuisse adhibitam donandi animo, nisi de eo constet. ergo textus iste apertè impugnat responsionem, quam tamen defendens respondet quòd hic text. *in princ.* proponit regulam generalem, quòd si pacto subiecta est stipulatio in certum casum, & euenit conditio, stipulans habet actionem ad petendam dotis restitutionem: quæ regula cùm etiam extraneos contineat, necessariò intelligenda est quando constat de donandi animo, nam aliàs quoad extraneos etiam in prędicto casu non pręsumetur donandi animus, quod volens significare Imp. in hoc text inferens ex illa reg. generali ad casum specialem sibi propositum, subdit quòd mater pacta est in fauorem filiæ, & donandi animo passa est eam stipulari dotis restitutionem, quod ius ex stipulatione quæsitum regulariter ei tolli non potest; requisiuit igitur donandi animum tam ad declarationem regulæ generalis positæ *in princ.* quàm vt ex prædicta regula bene sequeretur illatio, quam fecit ad casum specialem.

Voluisse filiam suam, &c.] Quamuis Bologner. *in d. l. quæ dotis num. 38. & 44.* contenderit in specie huius l. agi de donatione causa mortis, nihilominus tamen D. Barbos. *ibidem num. 17. in princip.* tenet immò agi de donatione inter viuos, cùm Imper. exigat quòd vt filia non possit agere efficaciter ex stipulatione, oporteat eam esse institutam, & ei prælegata fuisse relicta ea mente vt ipsa prælegatis contenta à dotis petitione desisteret, ex quo innuit agi hîc de donatione irreuocabili, neque ab eius petitione esse desistendum nisi expressè constet fuisse prælegatum compensandi animo iuxta *l. compensandi, C. de hæred. instit.* & iterum *num. 84. vers. ex qua colliget.*

In gloss. *Contentámque.* ibi, *idem si esset mera do-* 3
natio, &c. Notatur ad hoc quòd donatio causa mortis pacto nudo fieri potest, vt per Roman. *sing.* 523. Ias. *in §. in personam num. 61.* vbi Ludouic. Gom. *n. 42. vers. item circa, Instit. de actionib.* Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 4. num. 16. col. 3.* Tiraq. *in l. si vnquam, verbo donatione largitus num. 248. C. de reuocan. donat.* Cou. *in rub. de testament. p. 3. num. 14.* Ceuall. *commun. contra commun. quæst. 208. a princip.*

S V M M A R I V M.

1 *Seruus dotalis potest manumitti per virum in testamento, & inter viuos.*

2 *Seruus dotalis subiectus restitutioni ratione contractus dotalis, interim manumitti potest per dominum, & valet manumissio.*

L. Etsi dotis. III.

Imp. ALEXAND. A. *Euphemio.*

Seruus dotalis potest per virum in testamento, & 1
inter viuos manumitti. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr hoc tit.*

Ex hac l. colligit Nicol. Garc. *de benefic. p. 5. cap. 9. num.* 168. quòd maritus rectè potest manumittere seruos dotales absque donatione vxoris; subdítque donationem, seu licentiam vxoris ad hoc requiri, vt id quod vir ex liberto assecutus fuerit tanquam patronus, non teneatur restituere vxori, nisi negotium vxoris gerens manumiserit.

Notat D. Barbos. *in l. 1. part. 5. num. 82. in princ. ff. soluto matrim.* ex hoc text. quòd subiecta restitutioni per contractum si alienentur, non retractatur alienatio, etiamsi postea eueniret conditio restitutionis, &
in l. dotalem 62. n. 16. cum seqq. per hunc text. tenet 2
quòd seruus dotalis subiectus restitutioni ratione contractus dotalis, interim manumitti potest per dominum, & valet manumissio, & *n. 17. in princ.* respondet ad text. *in l. ea quæ, C. si mancip. ita fuerit alien.* vt procedat in seruo, qui specialiter prohibetur manumitti, nam etiamsi hæc prohibitio facta sit per contractum, tamen manumissio aduersùs eam facta non valebit, *d. l. ea quæ*, & deinde idem D. Barbos. disputat si maritus ante solutum matrimonium seruum non manumisit, sed ei reliquit libertatem directam, vel fideicommissariam iuxta terminos huius l. an valeat ea datio libertatis? Idem quoque D. Barbos. *in d. l. 1. part. 5. num. 77. in medio*, post Nouell. *de dote p. 8. priuil. 6. à num. 1* aduertit per hunc text. iure Digestorum soluto matrimonio non trásferri ipso iure dominium rerum dotalium in vxorem, sed remanere dominium penes maritum, vel eius hæredes, & tantùm sequuta traditione per restitutionem dotis dominium vxori quærebatur, quod tamen per nouam dispositionem *l. in rebus 30. inf. hoc eod. tit.* immutatum est, vt ibi dicemus.

S V M

S V M M A R I V M.

1 *Mulier potest marito suo in dotem dare omnia bona sua, & num.2.*
3 *in Dote arbitranda dignitas, vel indignitas mariti considerãda est.*
4 *Dos non potest constitui in bonis, quæ in contractu alienari fuisset prohibita.*

L. Nulla. IV.

Idem A. Valenti.

1 MVlier marito suo potest dare in dotem omnia
bona sua. Colligunt ex Ordin. Doctores citati
ad l.1.num.1.suprà hoc tit. Aloys. Leo *super 5.fol.65.*
versò, Giphan. *tom.2.pag.*401.
Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu-
2 munt *l. Hispan.14.tit.11. part.4.* Boër. *decis.* 201. *in*
princ. Conan. *comment.iuris lib.8.cap.8. num.5.* Forcatul. *dialog.39.* Duen. *regul.319.num.1.* Anton. Gom. *l.50. Tauri num.16.* vbi respondet *ad l.vnic.C.de inoff. dotib.* vt scilicet ibi reuocatio minimè fiat ex eo quòd omnia bona dentur in dotem, sed quia redit dos in præiudicium legitimæ filiorum, & pariter respondet *ad l.1.C.si aduersus dotem*, quia ibi minor restituitur non ex eo quòd omnia bona dedit in dotem, sed quia maritus non fuit dignus tanta dote secundùm qualitatem suæ personæ, loci, & patrimonij, & *num.17.* quærit quid in dubio quando mulier simpliciter contrahit matrimonium, an videatur omnia bona sua in dotem dare?
In gloss. *Nulla lege, vnic.* ibi *sed quia non erat vir*
3 *dignus tam magnam dotem habere*, &c. Per hanc glos.
tenet Palat. *in repet.cap per vestras, de donat. inter virum & vxorem, notab.3.§.23. num.3. versic. considerabit*, quòd iudex in arbitranda dote considerare debet dignitatem, vel indignitatem mariti, quia ratione suæ indignitatis, vel ignobilitatis minuetur dos, Tiraquel. *de nobilit.cap.* 20. *num.* 63 vbi quòd in constituenda dote nobilitas viri consideranda est, vt scilicet maior dos constituatur propter ipsius nobilitatem.
In eadem gloss. ibi, *ea lege vt non alienet*, &c. No-
4 tatur ad hoc quòd si in contractu bona fuissent pro-
hibita alienari, non posset in eis dos constitui, & sic bona restitutioni subiecta non possunt alienari pro dote, quando specialis & indiuidua extat testatoris prohibitio alienandi casum dotis specificè comprehendens, vt per Palat. *in repetit. rubr.de donat. inter virum & vxorem,§.16.num.*8. Roder. Xuar. *in l. quoniam, super l. Regni, limit.2. num.*11. Boër. *decis.*129. *num.5. & 6.* Petr. de Rauenna *singul.* 134. Fabian. de Monte *in tractat.de empt. & vendit. part.4. quæst.21. num.*30. Rimin. iun. *cons.* 514. *num.* 31. Tiraquell. *de iure primogen. quæst.* 61. *num.* 9. Molin. *de primogen. lib.4.cap.6.num.*11. Bursat. *cons.* 179. *num.* 21. *versic. tertia sit conclusio*, Anton Gom. *l.40. Tauri num.* 87. *versic.9.col.2.* Pinel. *in l.1. C.de bonis maternis, p.3. num.* 65. Burg. de Paz *cons.* 9. *num.* 18. Rimin. iun. *cons.*514. *num.* 32. *cum seqq. lib.5.* Cephal. *consil.*574. *num.* 19. *cum seqq.* Viui. *concl.* 663. *& decis.*18. *num.*9. Menoch. *cons.* 923. *num.* 2. *& de præsumpt.lib.4. præsumpt.* 189. *num.* 186. Petra *de fideicommiss. quæst.* 8. *num.*439. *& seq.* Peregr. *in simili tract. art.42.num.*58. Seraph *decis.* 447. *num.*4. Sord. *decis.*62. *num.*10. Cald. Pereira *in l.si curatorem, verbo læsis, num.* 14. *C.de in integrum restit. minor.* Fusar. *in tract. de substitution. quæst.*531. *num.* 80.

S V M M A R I V M.

1 *Si res æstimata est in dotem data, soluto matrimonio retinetur per virum, si offeratur æstimatio, & num.2.*
3 *Bona immobilia æstimata in dotem data obligant maritum ad pretij, non autem ad corporum restitutionem, dominium ex tali æstimatione, quæ faciat emptionem, transfertur in virum, num.4.*
5 *Bona dotata si sunt æstimata ea æstimatione, quæ facit emptionem, præsumitur vera conditio.*
6 *Rerum dotalium æstimatio constituit in dubio emptionem & venditionem.*
7 *Rerum dotalium dominium an & quando transeat ad maritum, remissiuè.*
8 *Æstimatio iure facta in dubio emptionem facit.*
9 *Permutatio rei æstimatæ facit emptionem.*
10 *Rerum dotalium æstimatio, vel aliàs, tunc emptionem efficit, cùm æstimatio fit ad quantitatem dignam pro ipsarum rerum iusto pretio, aliàs secus. limita vt num.11.12.*
13 *Res data in dotem, æstimata ea æstimatione, quæ facit venditionem, desinit esse dotalis, & efficitur mariti, ideòque eam alienare potest.*
14 *in Restitutione pretium tantùm & non bona restituenda sunt.*

L. Quoties. V.

Idem A. Statia.

SI res æstimata est in dotem data, soluto matrimo-
nio res retinetur per virum, si æstimatio offeratur. 1
Colliguot ex Ordin. Doctores citati *in l.1. num.1. supr. hoc tit.* Aloys. Leo *super 5.fol.56. verso.*
Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu-
munt *l. Hispan. 18.tit.11.part.4. vbi gloss.2.* Roland. à 2
Valle *cons.92. num.9.& seq.lib.2.* Cephal. *cons.351. num.13. & seq.* Couarr. *pract. cap.28. num.1.* Pelaez *de maior. part.4. quæst.19. num.15.* latè Suar. & Mich. Grass. *tom.1.commun. opin.lib.5.tit.7.ex n.84.pag.726. & seq.* Alex. Raudens. *variarum resolut. cap.32.n.10.* Camil. Borrel. *in summ. decis.part.3.tit.5.num.226.* latè Cancer *variarum resolut. part.2.cap. 9. ex num. 122.* vbi limitat regulam quòd æstimatio rei dotalis in dubio facit emptionem, quando pretium, seu quantitas qua res dotalis est æstimata, non dicitur consona, nec congrua ipsi rei. Ioseph. Ludou. *Perus. decis.89. num.8. cum seq.& tom.3.commun. opin.sub hoc tit.conclus.1.col.2. versic. ampliatur modò, pag.*461. vbi reddit rationem, quia cùm ob æstimationem fuerit contracta emptio, & venditio, cuius natura est vt dominium transeat in emptorem cum omnibus periculis, quæ inde exoriri possint, ideo maritus, vel eius hæredes tenentur restituere non rem æstimatam datam in dotem, sed pretium ipsius rei, & deinde diuersimodè ampliat, & limitat Brunor. à Sole *in locis communib. verbo bona immobilia* 9. vbi quòd bona immobilia
æstimata in dotem data obligant maritum ad pretij, 3
non autem ad corporum restitutionem, latè Menoch. *de præsumpt.lib.3. præsumpt.74.num.3. cum seqq.* vbi *num.5.* subdit quòd æstimatio rei in dotem datæ in arbitros collata si ipsi non æstiment, ea censetur facta quæ emptionem faceret ad pretium quod tempore traditionis res illa iustè valebat, & *à num.15.* multis modis restringit huius text. conclusionem, veluti quando æstimatio facta fuit ad alium finem, quàm vt faceret emptionem, vt si æstimatur res ad cognoscendum valorem rei vt probari possit si fortè mari-

tus postea fundum damnificaret, hoc sanè casu æstimatio non facit emptionem, & venditionem, sed fundus ipse dotalis manet: vel quando conuentum fuit quòd soluto matrimonio res datæ in dotem restituantur pro eodem pretio, quæ æstimatæ fuerunt; nam hoc etiam casu res has dotales manere, non autem deberi æstimationem concludit, & *num.* 23. restringit etiam quando æstimatio non æquiualet ipsi rei, sed est longè minor, nam & tunc non præsumitur facta venditio, sed res manent dotales, D. Barbos. *in l. si æstimatis* 51. *num.* 4. *ff. solut. matrim.* vbi dicit quòd text. *in præsenti* in sensu directo probat quòd vbi res sunt æstimatæ, & illarum pretium offert maritus, poterit illas retinere inuita vxore; subditque argumentum à contrario sensu ita accipiendum, vt si maritus non offerat rerum æstimationem, quia scilicet non potest propter inopiam, tunc res dotales vxori restituendæ sunt, quia vbi maritus non est soluendo, resoluitur æstimatio ac si nunquam fuisset facta. *l. in rebus* 30. *iuncta gloss. verbo æstimatæ*, *C. hoc tit.* idem ferè sustinet *ibidem num.* 25. *vers. tertio*, dum ait quòd si tempore soluti matrimonij maritus non sit soluendo, quia tunc venditio quæ propter æstimationem videtur facta, irritabitur ac si nunquam facta fuisset, ita vt licèt maritus res æstimatas tanquam suas liberè alienare possit, iuxta hunc text. tamen si tempore soluti matrimonij maritus non sit soluendo, vxor res illas alienatas per rei vendicationem repetit, ac si semper remansissent dotales, & nunquam fuissent æstimatæ, ex *d. l. in rebus*, Surd. *cons.* 215. *num.* 2. Honded. *cons.* 14. *num.* 43. *& seq. lib.* 1. Beltramin *in addit ad Greg. XV. decis.* 573. *num.* 16. vbi ait quòd regulariter quando dos est data æstimata, talis æstimatio facit venditionem, & transfert dominium bonorum dotalium in maritum, idem Surd. *decis.* 257. *num.* 1. Gutier. *pract. lib.* 3. *quæst.* 78. *num.* 1. vbi quòd æstimatio in dubio facit emptionem, idem Gutier. *de gabell. quæst.* 25. *num.* 21. vbi *num.* 22. post Gregor. Lopez *l.* 18. *in gloss. el pro, o el daño*, *tit.* 11. *part.* 4. resoluit æquitatem huius l. solùm locum habere quando res dotalis, quæ fuit euicta, est data æstimata ab ipsa muliere, secus si ab extraneo, vel patre mulieris, Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disp.* 426. *num.* 10. latè Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.* 1. *cap.* 38. *ex num.* 27. vbi per hunc text. tenet quòd prædium in solutum marito præuia æstimatione datum censetur ipsi venditum, etiamsi in instrumento dicatur vt dos debeat restitui sicut fuit habita, & recepta, & *num.* 29. tradit censeri factam emptionem quando præcessit promissio dotalis in quantitate, secus quando datur fundus in dotem, nulla præcedente promissione dotis in quantitate, quia tunc fundus habendus est pro dotali, licèt enim fiat æstimatio, censetur potiùs facta vt probetur valor rei, vel sciatur quantitas bonorum, quæ consignatur, & *num.* 31. requirit ad hoc vt dicatur facta emptio, quòd æstimatio huiusmodi sit facta in eodem instrumento, & *à num.* 32. tenet si probaretur quòd maritus tunc temporis non esset soluendo, æstimationem non facere emptionem, neque transire dominium in maritum, neque in emptores bonorum dotalium, itaue mulieri competeret rei vendicatio, quamuis dominium non sit ciuile, sed tantùm naturale, quasi lex fingat nunquam præcessisse in damnum vxoris, & *num.* 38. resoluit quòd quando res æstimata datur in dotem, si nuptiæ non sequantur, debet restitui res data, non pretium. Magon. *Lucensi decis.* 76. Gare. Mastrill. *decis.* 194. Peregr. *consil.* 86. *vol.* 5. Rot. Rom. *decis.* 257. *p.* 4. *diuers.* alias in nouissimis apud Farin. vbi fuit decisum rem in dotem æstimatam datam in dominium mariti transire, & maritum non ad restitutionem rei in dotem æstimatæ, & in solutum datæ, sed tantùm ad pretium teneri, & *decis.* 258. fuit resolutum quòd vxori marito decocto vtilis rei vendicatio competit contra bona data in dotem, etsi æstimata, contra tertios possessores, pro dotis suæ recuperatione, & *decis.* 259. quòd vxori fructus dotis, & donationis propter nuptias ex bonis mariti à die petitionis ab hæredibus debentur; latè Alex. Trentacinq. *var resol. lib.* 3. *sub hoc tit. resolut.* 1. *per tot.* vbi variis modis ampliat, & limitat. Rebell. *de obligat. iustit. p.* 2. *lib.* 5. *q.* 2. *n.* 9. Nicol. Garc. *de benefic. p.* 5. *cap.* 9. *num.* 162. *& seq.*

In summar. text. ibi, *sed maritus habet electionem*, &c. Hinc fortè Carol. Molin. impius auctor *in consuet. Paris. tit.* 2. *§.* 56. *n.* 40. *cum seqq.* existimauit tunc demum æstimationem in dotibus facere venditionem, si contingat maritum, vel eius hæredem soluto matrimonio malle dictam æstimationem, & non fundum restituere, secus ait si malit potiùs ipsum fundum restituere prout potest, & electionem habet per *l. plerumque, in fine, ff. hoc tit.* Sed illum meritò reprobat Gutier. *d. tract. de gabell. q.* 25. *num.* 23. ex eo, quia omnia iura probantia æstimationem in dotibus facere emptionem, indistinctè loquuntur, & procedunt statim re in dotem data æstimata ea æstimatione, quæ facit emptionem, non expectato, an maritus eligat æstimationem, vel rem ipsam restituere, soluto matrimonio, & *num.* 24. etiam refutat aliud assumptum quod affirmat idem impius auctor, nempe stante prædicta æstimatione posse maritum, si velit, prout electionem habet, restituere fundum æstimatum in dotem datum, non verò teneri eius æstimationem præstare, &c.

Maritus dominium consequutus, &c.] Notatur ad 4
hoc quòd dominium ex tali æstimatione, quæ faciat
emptionem, in virum transfertur, vt per Fontanel.
de pact. nupt. p. 2. *clauf.* 5. *gloss.* 8. *p.* 13. *n.* 19. Castill.
controu. lib. 1. *cap.* 4. *num.* 7. Et notatur etiam ad hoc 5
quòd præsumitur vera venditio si bona dotata sunt
æstimata ea æstimatione, quæ facit emptionem, vt
Hippol. Riminald. *in princ. Instit. quibus alienare licet*,
ex num. 3. Anton. Gom. *l.* 50. *Tauri num.* 44. Aluar.
Valasc. *de partit. cap.* 10. *num.* 11. Cald. Pereira *de extinct. emphyt. cap.* 16. *n.* 23. Suar. *tom.* 1. *commun. opin.*
lib. 5. *tit.* 7. *num.* 82. *pag.* 726. vbi tenet quòd æstimatio 6
rerum dotalium constituit in dubio emptionem, &
venditionem.

An & quando dominium rerum dotalium ad ma- 7
ritum transeat, latè & eleganter resoluit Molin. *dict.*
tract. 2. *disp.* 426. *à princ.* vbi *num.* 1. *&* 2. agit quando
res dotales traduntur inæstimatæ, & neque in pondere, neque in numero, neque in mensura consistunt,
& *num.* 3. quando marito in dotem dantur inæstimatæ
res, quæ in pondere, numero, aut mensura consistunt, & *à num.* 4. ostendit ad quam pertineat periculum, damnum, aut commodum rerum æstimatarum marito in dotem traditarum.

Allegari vulgò solet hic text. ad hoc quòd æsti- 8
matio iure facta in dubio facit emptionem, vt per
Tiraquell. *de retractu lign. §.* 1. *gloss.* 14. *num.* 20. *cum seq.* Lassarte *de decima vendit. cap.* 11. *num.* 1. Couart.
pract. cap. 28. *num.* 1. Bellacomb. *tom.* 1. *commun. opin.*
lib. 4. *tit.* 26 *de contrah. empt. num.* 36. *pag.* 619. vbi ait
æstimationem posse emptionem præsumptam facere
in dubio quando pretium correspondeat ei, aliàs secus, D. Barbos. *in d. l. si æstimatis*, *num.* 20. *ff. soluto matrim.* Gutier. *cons.* 17. *num.* 19. *cum seqq & d. tract. de gabell. quæst.* 25. *à num.* 1. vbi *num.* 4. subdit etiam per-
mutationẽ rei æstimatæ facere emptionem, & *n.* 10. 9
obser

10 obseruat æstimationem rerum dotalium, vel aliàs
tunc efficere emptionem, cùm æstimatio fit ad quan-
titatem dignam pro ipsarum rerum iusto pretio, alias
11 secus, & *num.* 14. limitat quando res æstimata sic da-
tur, vt non æstimatio, sed res ipsa reddi debeat, veluti
12 si eam dedero ad ostentationem, & pompam, & *num.*
15. etiam limitat, quando res simpliciter æstimata
traditur super negotio quod venditioni repugnat, latè
Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præs. 74. à num. 3.*

13 Argum. huius text. resoluit Valasc. *consult. 113. num. 3.* quòd licèt mulier dans pro se in dotem prædium emphyteuticum, non teneatur requirere domini consensum, nec soluere laudemium, tamen secus erit si sit dos æstimata tali æstimatione, quæ faciat emptionem, & *num. 6.* tenet quòd res data in dotem, æstimata ea æstimatione, quæ facit venditionem, desiit esse dotalis, & efficitur mariti, & ideo eam potest aliena re, & *num. 22.* tradit quòd dominus directus in re emphyteutica, dotata, & æstimata ea æstimatione, quæ facit emptionem, non habet electionem, nec potest dicere quòd vult eam pro eodem pretio, quæ æstimata est.

14 *Retinebit eas*, &c.] Ergo in restitutione pretium tantùm, & non bona restituenda sunt, vt per Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præs. 74. num. 3. & 4.* Gutier. *conf. 17. num. 20. cum seqq.* Castill. *d. lib. 1. cap. 4. num. 10.* Honded. *cons. 14. à num. 44. vol. 1.* Surd. *decis. 99. num. 9.*

SVMMARIVM.

1 *Pater dotans filiam non potest sibi quærere actionem nisi per stipulationem, cæteri etiam possunt ex nudo pacto.*

2 *Pater, vel extraneus dotem dantes possunt pacisci vt soluto matrimonio per mortem eis dos restituatur in solidum.*

3 *Pater relinquit filiæ dotem in testamento, masculo hærede instituto, frater non potest apponere pactum dotis restituendæ ipsi fratri, & minuere ius testamenti, & debiti naturalis.*

L. Auia tua. VI.

Imp. MAXIMIN. A. *Sulpitio.*

1 PAter dotans filiam non potest sibi quærere actionem nisi per stipulationem, cæteri etiam possunt ex nudo pacto. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* Aloys. Leo *super 5. fol. 56. verso.*

De materia latè agit D. Barbos. *in l. si cùm dotem*
2 *23. in princip. à num. 1. ff. soluto matrim.* vbi ait ex ea
l. in princ. colligi conclusionem quòd pater, vel extraneus dotem dantes possunt pacisci vt soluto matrimonio per mortem eis dos restituatur in solidum; cùm ille text. videatur malè coniungere extraneum & patrem paciscentes; ex eo, quia respectu patris dotem dantis non sufficere prædictum pactum, sed requiri stipulationem vt pater dotis restitutionem in se transferat, expressè probat text. *in præsenti*; & reiecta responsione, quam tradit glos. *verbo mulieri, in d. l. si cùm dotem*, quam communiter approbari asserit Campeg. *de dote part. 3. quæst. 124. num. 1.* pro vera explicatione huius difficultatis videndum proponit idem D. Barbos. quânam ratione in hoc nostro text. fuerit constitutum quòd pater dotem dans pro filia, non possit in se transferre dotis restitutionem per pactum, sed ad hoc necessariam esse stipulationem, & *num. 2. 3. & 4.* refert & reprobat quatuor rationes, quas assignat glos. *verbo simplici, in hoc text.* Sed postquam aduersùs quartam tribus mediis insurgit, tandem illis non obstantibus ab ea se non recedere profitetur; & *à num. 7.* disputat, textum nostrum allegans, vtrùm stipulatio sit necessaria ad inducendam nouationem, an verò illa induci possit per alium quemcunque contractum?

Bald. *hic col. 2. vers. & ex hoc dicto*, tenet quòd si 3
pater relinquit dotem filiæ in testamento, masculo
hærede instituto, frater non potest apponere pactum dotis restituendæ ipsi fratri, & minuere ius testamenti, & debiti naturalis, sequuntur Anna *antiq. alleg. 129. num. 2. & 3. & sing. 601. part. 2.* Vincent. de Franchis *part. 1. decis. 196. num. 3.*

L. Cùm à socero. VII.

Imp. GORDIANVS A. *Marco.*

PAter stipulando dotem sibi restitui ex interuallo non præiudicat filiæ non consentienti. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Pacta inita in aliquo subiecto intelliguntur repetita in eius augmento, & num. 2.*

3 *De dote quod dicitur, intelligitur etiam de eius augmento.*

4 *Additamentum eiusdem est naturæ, cuius & principale.*

5 *Augmenti idem iuris est, ac rei auctæ, vbi non vrget diuersa ratio.*

6 *Augmentum dotis quod ius attinet, formaliter consideratur vt dos.*

7 *Pertinendi verbum quid importet, remissiuè.*

L. Etiamsi non dotem. VIII.

Idem A. Agrippinæ.

PActa inita in aliquo subiecto intelliguntur repe- 1
tita in eius augmento. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt, 2
multisque exornant Salzed. *ad Bernard. reg. 58.* Albert. Brun. *de augmento, & diminut. fol. 8. & 9. col. 3. & 4.* Neguzant. *de pignorib. part. 2. memb. 4. num. 46.* Boër. *decis. 50. num. 17.* Bursat. *cons. 179. num. 4. vol. 2.* Paris. *cons. 126. vol. 1.* Campeg. *de dote p. 5. q. 9.* Tiraq. *in l. si vnquam, verbo donatione largitus num. 181.* Anton. Gom. *l. 17. Tauri num. 12. ad fin.* vbi extendit etiam ad dotem, hypothecam, & venditionem, Ioan. Garcian. *reg. 332. per tot.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig.*
conuent lib. 11. tit. 19. n. 13. vbi per hunc text. tenet 3
quòd illud quod dicitur de dote, intelligitur etiam de eius augmento. Camill. Borrel. *in sum. decis. part. 3. tit. 5. num. 497. cum seq.*

Vnde additamentum esse eiusdem naturæ cuius & 4
principale, per hunc text. tenent Tiraq. *de retractu lig. §. 1. glos. 18. num. 51. cum seqq. & glos. 10. num. 28. & in l. si vnquam, verbo donatione largitus, num. 126.* Viui. *tom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 7. num. 117. pag. 729.* Menoch. *de arbitr. casu 159. & cons. 93. num. 13. & cons. 194. num. 5. cum seqq.* Surd. *decis. 88. num. 10. & de aliment. tit. 1. quæst. 42. num. 76. cum seqq.* D. Barbos. *in l. 2. §. quod si in patris num. 10. ff. soluto matrim.* Ioseph. Sesse *Aragon. decis. 124. num. 28.* Card. Tusch.

5 *practic.concl.tom.1.lit. A.concl.* 555. *à num.* 1. Fusar. *de substitut. quæst.* 652. *num.*6. Rota *decis.* 94. *num.*3. apud Farin.*part.* 2. *recent.* vbi dicitur quòd augmenti idem iuris est ac rei auctæ, & *decis.* 72.*num.*4.id intelligitur vbi non vrget diuersa ratio. Hinc argumento huius text.tenet Bald.quòd si communitas conduxit Doctorem ad legendum vno anno cum salario centum florenorum, si eligitur alio anno sine repetitione salarij,intelligitur pro eodem, cuius dictum sequuntur. Palat.*in repet.rub. de donat. inter virum & vxor.§.*62.*num.*29.Corset.*in sing.verb. salarium* 4. Ias. *in l.diem num.*14.*ff.de offic.assess.*

6 Notatur hic text. ad hoc quòd augmentum dotis quoad ius attinet, formaliter consideratur tanquam dos, vt per Alphan.*collect.*498.D. Barbos.*in rub. ff.soluto matrim.part.*3.*num.*65.*prope fin.*

7 *Vel ad se pertinerent*, &c.] *Pertinere* verbum quid importet, vide metipsum *in tract. de dictionib. vsufrequent.dict.*257.

SVMMARIVM.

1 *Mulier in dote præfertur fisco posteriùs contrahenti, & num.*2.

3 *Maritus si antequam contraheret cum vxore, contraxit cum fisco, hypotheca tacita fisci præfertur hypotheca vxoris; si verò priùs contraxit cum vxore, hypotheca vxoris præfertur hypotheca fisci: si fuerit dubium, quæ harum hypothecarum fuerit prior, hypotheca dotis præfertur hypotheca fisci.*

4 *Fiscus & dos pari priuilegio censentur quoad ius hypotheca.*

L. Dotis. IX.

Imp. Decivs A. & C. *Vrbicanæ.*

1 MVlier in dote præfertur fisco posteriùs contrahenti. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus.ex hoc text.desumunt Greg. *l.*33.*gloss.*2.*tit.*13.*part.*5.Molin. *de Iustit.tract.*2.*disp.*
3 438.*num.* 5. vbi per hunc text. tenet quòd si antequam maritus contraheret cum vxore,contraxit cum fisco, hypotheca tacita fisci præfertur hypothecæ vxoris; si verò priùs contraxit cum vxore,hypotheca vxoris præfertur fisci hypothecæ, & post Anton. Gom. *l.*50.*Tauri num.*40.resoluit quòd si fuerit dubium,quæ harum hypothecarum fuerit prior,hypotheca dotis præfertur hypothecæ fisci.

Pulchrè Cou.*practic. cap.* 29. *à princip.* adducens Cæsarum constitutionem *in l.pecunia, C.de priuileg. fisci*, qua cauetur expressè fiscum priorem creditorem agere posse ad pecuniam posteriori creditori à debitore solutam,etiamsi ea iam consumpta sit bona fide, si debitor sit inops,nec habeat bona vnde possit fisco satisfacere;disputat sitne idem in quocumque priore creditore, qui priuilegium habeat, & præsertim in vxore ratione dotis habente? Pereg.*de iure fisci lib.*6. *tit.*6.*num.*8.*vers.at in creditoribus.*

4 In glos. *Magis esse* 1.ibi *Fiscus & fœmina paribus passibus ambulant*, &c. Ita Couarr. *lib.*1.*var.cap.*16. *num.*5.vbi quòd fiscus & dos pari priuilegio censentur quoad hypothecæ ius,Neguzant.*de pignorib.part.* 2.*memb.*4.*num.*108.Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig.convent.lib.*11.*tit.*25.*num.*3.

SVMMARIVM.

1 *Æstimatio quando facit emptionem, mulier tenetur ex empto ad rem, & maritus soluto matrimonio tenetur ad æstimationem, & interim periculum, & augmentum spectant ad maritum, & num.*2.

3 *Matrimonio soluto dos debet solui mulieri, vel eius æstimatio, si sit æstimata.*

4 *Mulier debet compellere maritum ad æstimationem soluendam per actionem ex empto.*

5 *post Æstimationem periculum & deterioratio rerum dotalium pertinet ad maritum.*

6 *Pretij vbi facta mentio, ibi dicitur fieri emptio, & venditio.*

L. Cùm dotem. X.

Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. *Ingenuo.*

QVando æstimatio facit emptionem, mulier tenetur ex empto ad rem, & maritus soluto matrimonio tenetur ad æstimationem, & interim periculum, & augmentum spectant ad maritum. Colligunt ex Ordinar.Doctores citati *in l.* 1.*num.*1.*supr. hoc tit.* 1

Hanc eandem concl. quoad primam eius partem ex hoc text. desumunt *l. Hisp.* 26.*tit.*11.*part.*4. quæ 2
decidit quòd soluto matrimonio dos debet solui mulieri,vel eius æstimatio si sit æstimata. D.Barbos. *in l.si æstimatis* 51.*num.*4.*in fine, ff.soluto matrim.*vbi per 3
hunc text. tenet quòd mulier debet compellere maritum ad æstimationem soluendam per actionem ex ex empto. 4

Quis enim dubitet, &c.] Notatur ad hoc quòd 5
post æstimationem periculum & deterioratio rerum dotalium pertinet ad maritum, vt per *l. Hisp.*18. *tit.*11.*part.*4.*vbi gloss.*3. Afflict.*decis.*270.*num.* 4. Ioseph. Ludou.*Perus.decis.*10.*num.*2.& 8. Anton. Gom. *l.*50. *Tauri num.*44. Quesad. *quæst.iuris quæst.*114 *in fine*, Azor.*de partit.part.*1.*cap.*7.*num.*6.Castill, *controuers. lib.*1.*de Vsufructu cap.* 4. *num.* 9. Fontanel. *de pactis nupt.part.* 2.*claus.* 5.*gloss.*8. *part.* 13.*num.*13. D.Barbos. *in d.l.si æstimatis num.* 5. *in princip.* vbi aduertit vtilitatem videri mulieris quòd res æstimentur, ne aliàs periculum ad eam pertineat, hinc inferens per *l.mortis sua causa* 45.§.1.*ff.de donat.inter virum*,quòd si vestes dentur æstimatæ marito, & mulier consentiente marito illis vtatur, periculum deteriorationis ad maritum pertinet; at si inuito, vel ignorante marito, mulier illis vestibus vtatur, damnum deteriorationis tenebitur marito soluere, latè Molin. *de Iustit.tract.*2.*disp.*426.*num.*4.*cum seqq.* vbi agens quando res omnes, aut aliquæ datæ sunt marito in dotem æstimatæ,distinguit inter eam æstimationem,quæ fit vt sciatur ipsarum valor, idque ad effectum vt maritus intelligat, an competens dos quoad valorem ipsi cum vxore tradatur, aut constitutum maneat quantum pro eis redditurus sit maritus si tempore dissoluti matrimonij comperiatur culpa ipsius periisse, aut deteriores esse factas: & inter æstimationem quæ fit vt ex tunc res dotales marito tradantur quasi venditæ eo pretio, ita quòd in illis tanta, vel tanta valoris quantitas tradatur ei in dotem In priori huius distinctionis euentu periculum, damnum, ac commodum rerum ita in dotem traditarum pertinet ad vxorem; in posteriori verò (vt regulariter in his

Castellæ,

Castellæ, & Lusitaniæ regnis dos tradi consueuit æstimata) dominium rerum ita in dotem traditarum omnino transit in maritum, ad cúmque spectat periculum totum, commodúmque, aut incommodum earum, &c.& *num.* 14. subdit quæ de dominio, commodo ac periculo rerum dotalium dicta sunt, locum non habere quando aliqui in Lusitania contractu medietatis bonorum celebrarunt matrimonium, sed solùm quando illud celebrarunt contractu arrharum, & dotis, &c.

Notatur hic text. ad hoc quòd sumenda est interpretatio illa, vt potius naturali, quàm accidentali naturæ conueniat, vt per Menoch. *cons.* 1 *num.* 17.

6 In glos. *Quot enim.* ibi, *nam si est emptio, ergo pretium, & è contra*, &c. Notatur ad hoc quòd pretij mentio vbi facta est, ibi dicitur emptio, & venditio fieri, vt per Hippol. *sing.* 105. Tiraq. *de retractu lig.* §. 1. *gloss.* 2. *num.* 1. Pinel. *in rub. C. de rescind. vendit. part.* 1. *cap.* 3. *num.* 25. & 27. Menoch. *remed.* 4 *retin. num.* 10. & *cons.* 27. *num.* 4. Mascard. *de probat. concl.* 616. *num.* 5. *cum seqq.* Perez *l.* 1. *statim post princ. tit.* 4. *lib.* 5. *Ordin. pag.* 175.

L. De iis quæ. XI.

Iidem AA. & CC. *Seueræ.*

PRo rebus dotalibus, & abreptis agit maritus, non vxor. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Fundus emptus ex pecunia dotali non efficitur vxoris, adeò sola pecunia repetitur, vel eius residuum, vbi pars fuit restituta, & num.* 2.

3 *Emptum per maritum nomine proprio ex pecunia dotali, de consensu vxoris, efficitur vxoris, & ei dominium acquiritur.*

4 *Emptorem ex pecunia dotali sine consensu vxoris, vel ex pecunia non dotali, qua marito ab vxore fuit donata, vel aliàs erat vxoris propria, in subsidium quando vir non est soluendo, efficitur dotale, & vxori datur rei vendicatio.*

5 *Mulier minor* 25. *annis si dedit pecuniam in dotem, & maritus ex ea pecunia fundum emit nomine proprio, tunc iste fundus acquiritur vxori, etiam si contractus sit celebratus nomine mariti.*

L. Ex pecunia. XII.

Iidem AA. & CC. *Rufinæ.*

1 FVndus emptus ex pecunia dotali non efficitur vxoris, ideo sola pecunia repetitur, vel eius residuum, vbi pars restituta fuit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *sub hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Tiraq. *de retractu lig.* §. 32. *gloss.* 1. *num.* 16. Neguzant. *de pignorib. part.* 5. *memb.* 1. *num.* 139. *vers.* & *ex hoc*, & *num.* 40. Cuiac. *lib.* 5. *obseru.* 29. Pereg. *cons.* 110. *tom.* 3. Aldouin. *cons.* 67. Cæs. Manente *cons.* 104. Rebell. *de obligat. instit. part.* 2. *lib.* 5. *quæst.* 3. *num.* 7. & 8. Hier. Magon. *Florent. decis.* 9. *num.* 3. & 4. Ioan. Bapt. Thoro *in compendio decis. Neap. verbo medietas pretij*, Camill. Borrel. *in sum. decis. part.* 3. *tit.* 5. *num.* 272. & *seq.* Conan. *comment. iuris lib.* 4. *cap.* 17. *num.* 10. *in fine*, Anton. Gom. *l.* 50. *Tauri*, *num.* 36. *in fine*, Rebuff. *in l. Labeo*, §. *item*, *ff. de verbor. signif. pag.* 97. Bellacomb. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 5. *titul.* 7. *num.* 20. *pag.* 721. vbi quòd res empta ex pecunia dotali non efficitur dotalis si expressè actum non sit, & subdit hoc fallere in subsidium quando maritus non esset soluendo, quia tali casu posset mulier ad rem emptam ex ea dotali pecunia recurrere; & procedere conclusionem ait quando maritus, vel alia tertia persona emit rem, vel fundum de pecunia dotali; vbi verò mulier emeret fundum de ea pecunia, fundus ipse dotalis efficeretur, si vtile esset mulieri, aliàs non. Gotier. *pract. lib.* 3. *quæst.* 88. *num.* 4. vbi quòd res empta ex pecunia dotali absque vxoris consensu, quamuis eius pecunia non sit vxoris nisi in subsidium, D. Barbos. *in rub. ff. soluto matrim. part.* 3. *num.* 73. *cum seqq.* Garc. Mastril. *Siciliæ decis.* 36. *n.* 2. latè Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 12. *tit.* 27. *per tot.* & præcipuè *à num.* 4.

Hi Doctores variè in hac conclusione firmanda loquuti sunt, eo quòd text. *in l. res quæ, ff. hoc tit.* expressis ait verbis. *Res, quæ ex dotali pecunia comparatæ sunt, dotales esse videntur.* cum quo concordat *l. si cùm dotem*, §. *fin ff. soluto matr.* quorum decisioni ex diametro videtur obstare text. *in præsenti.* Accurs. vtroque loco quadam distinctione huiusmodi textus conciliare studuit: aut enim, inquit, ex voluntate mulieris res illæ comparatæ sunt ex pecunia illa dotali, cùm hoc futurum sit vtilitati eidem mulieri: aut non. Si primò, procedit responsum *in d. l. res quæ*, sin secundò, locum habet decisio huius l. sequitur Cardin. Mantic. *d. lib.* 12. *tit.* 27. *num.* 4. & Gutier. *pract. lib.* 5. *quæst.* 87. *num.* 4. Alij verò, ex quorum numero sunt Cuiac. *lib.* 5. *obseru.* 29. Euerhard. Broncorst *cent.* 1. *assert.* 65. existimarunt in hoc text. regulam proponi generalem, quòd scilicet res empta ex pecunia dotali minimè efficiatur dotalis, at verò *in d. l. res quæ*, limitationem subiicit, vt nonnisi marito non existente soluendo res ex ipsa dotali pecunia comparata pro dotali habeatur, ne mulier ipsa dotem amittat. Denique Iul. Pac. *cent.* 5. *quæst.* 53. *sub hoc tit.* & Nicol. à Salis *in suis scitimentis iuris in d. l. res quæ*, aiunt in illa l. *res quæ*, non dici res ea ipsa dotali pecunia comparatas verè dotales esse, sed quasi dotales, cùm verbum, *videtur*, de quo *ibi*, sit nota improprietatis, &c.

In glos. *Non tibi quæritur.* ibi, *nisi hoc ageretur ab vxore & viro, vt dos fieret*, &c. Notatur ad hoc quòd emptum per maritum nomine proprio ea pecunia dotali de consensu vxoris efficitur vxoris, & ei dominium acquiritur, vt per Socin. *reg.* 343. *vers. fallit in re empta.* Roland. *cons.* 86. *n.* 15. *lib.* 4. Alb. *cons.* 451. *num.* 37. & *cons.* 746. *num.* 1. Honded. *cons.* 41. *num.* 27. *vol.* 1. Matiens. *l.* 2. *glos.* 2. *num.* 4. *tit* 9. *lib.* 5. *noua Recop.* Gutier. *de tutel. part.* 3. *cap.* 1. *num.* 87. Cardin. Tusch. *pract. conclus. lit. E. concl.* 138. *num.* 39. & 40. Giurb. *decis.* 111. *num.* 16. Quod vt procedat duo copulatiuè requiruntur, scilicet quòd mulier consentiat, & præterea quòd ea subrogatio sit vtilis vxori, vt per hanc glos. resoluunt Nouell. *de dote part.* 2. *num.* 5. & *part.* 11. §. *hactenus num.* 9. Capyc. *decis.* 85. *num.* 3. Anton. Gom. *l.* 50. *Tauri num.* 36. Gutier. *d. lib.* 3. *pract. quæst.* 88. *num.* 3. 4. & 18. Barz. *decis.* 27. *num.* 23. Natt. *cons.* 650. *num.* 10. Polid. Ripa *obseru.* 119. Rimin. iun. *ad princ. Instit. quibus alienare licet num.* 91. & 92. Molfes. *ad consuet. Neapol. part.* 6. *quæst.* 8. *num.* 2. Giurba *decis.* 111. *num.* 16. Camill. Borrel. *d. part.* 3. *tit.* 5. *num.* 282. sequitur D. Barbos. *in d. part.* 3. *rub. ff. soluto matrim. num.* 78. vbi subdit ex dictis inferri quòd licèt subrogatio sit vtilis mulieri, tamen ei non erit locus si vxor non consentiat, expressè scilicet contradicendo, nam aliàs si subrogatio

gatio est vtilis, & ipsa taceat, præsumitur consentire, sufficiátque ex postfacto scire & tacere.

4 Nota quòd emptum ex pecunia dotali sine vxoris consensu, vel ex pecunia non dotali, quæ marito ab vxore fuit donata, vel aliàs erat vxoris propria, in subsidium quando vir non est soluendo, efficitur dotale, & vxori datur reiuendicatio, *l. res quæ 55. ff. hoc tit.* Bald. Nouell. *de dote part. 7. priuil. 15.* Campeg. *in simili tract. part. 4. quæst. 8.* Franc. Marc. *decis. 508. num. 24. part. 1.* Roland. *cons. 86. num. 2. & 15. lib. 4.* Cost. *de remed. subsid. remed. 61. num. 3.* Gutier. *d. q. 88. num 4. & 18. & de tutel. part. 3. cap. 1. num. 88. vers. non obstat secundò*, Marta *in votis nouiss. decis. voto 127. num. 3.* Monach. *Lucensi decis. 42. num. 5. & 6.* Giurba *d. decis. 111. num. 15.* D. Barbos. *in d. part. 3. rub. num. 76.* vbi agit de conciliatione huius l. cum *l. res quæ, ff. hoc tit.*

5 In ead. gloss. ibi, *ex pecunia autem minoris*, &c. Vult hæc glos. quòd si mulier minor 25. annis dedit pecuniam in dotem, & maritus ex ea pecunia fundum emit proprio nomine, tunc iste fundus acquiretur vxori, etiamsi contractus sit celebratus nomine mariti, vt per Bald. *hic num. 3.* Molin. *de primog. lib. 4. cap. 4. num 33.* contra quos tamen insurgit D. Barbos. *in d. part. 3. rub ff. soluto matr. à num. 84.*

SVMMARIVM.

1 *Mater non potest dare rem filiorum pro dote sua; & accipienti non competit actio nomine euictionis, si fuit sciens, nisi pactum, vel stipulatio intercesserit de euictione præstanda.*

2 *Maritus vt admittatur ad agendum de euictione, oportet ignorare rem dotalem traditam, esse alienam.*

3 *Emptor quando scienter emit rem alienam, si ab eo fuerit euicta, non agit de euictione, imò nec ad pretium, nisi expressè sibi cautum fuerit de euictione.*

4 *Dos peti efficaciter potest ex simplici pollicitatione. Contrarium, num. 5.*

L. Si à matre. XIII.

Iidem AA. & CC. *Catulæ & Statiæ.*

1 MAter non potest dare rem filiorum pro dote sua; & accipienti non competit actio nomine euictionis, si fuit sciens, nisi pactum, vel stipulatio intercesserit de euictione præstanda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num 1. supra hoc tit.*

2 Notatur ad hoc quòd vt maritus admittatur ad agendum euictione, oportet ignorare rem dotalem traditam, esse alienam nam si sciret indistinctè, non poterit agere de euictione, nisi de ea stipulatus sit, vt per Ias. *in §. fuerat num. 34. Instit. de action.* D. Barbos. *in l. si æstimatis 51. num. 20. ff. soluto matr.* Et per hunc text. tenet Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 2. num. 43. in princ. vers. septimus*, quòd quando emptor scienter
3 emit rem alienam, si ab eo fuerit euicta, non agit de euictione, imò nec ad pretium, nisi expressè sibi cautum fuerit de euictione.

Si neque pollicitatio, neque stipulatio intercessit.] Ergo requiritur quòd promittatur euictio, vt per Tiraq. *de retractu lig. §. 12. glos. 1. num. 7. cum seqq.*

4 In glos. *Pollicitatio*, ibi, *quæ sufficit in dote constituenda*, &c. Notatur ad hoc quòd ex simplici pollicitatione dos efficaciter peti potest, vt per citatos à D. Barbos. *in l. 1. ff. soluto matrim. part. 3. num. 32. in fine*, vbi tamen *num. 13.* contrarium defendit, & intelligit glossam cum sequentibus loqui de ea pollicitatione, quàm quis facit præsenti & tacenti, hæc enim promissio attenta figura pollicitatio est, quia continet solam promissionem offerentis, tamen attenta iuris præsumptione magis pactum est, quia præsens & tacens præsumitur consentire in sibi fauorabilibus. *l. qui patitur, ff. mandati.*

SVMMARIVM.

1 *Mater non cogitur dotare filiam nisi ex magna & probabili causa; vel lege specialiter expressa, & num. 3. causa illa quæ, num. 4. Idem quod statuitur in matre respectu dotis filiarum statui etiam debet in filiis respectu matrum, ex ratione correlatiuorum, num. 5.*

2 *Pater non potest dotare filiam communem ex bonis vxoris, eâ non consentiente.*

6 *Maritus non potest constituere dotes filiabus ex bonis quomodocumque pertinentibus ad vxorem.*

7 *Mater hæretica cogitur dotare filias catholicas.*

8 *Mater Iudæa dotare tenetur filiam Catholicam, etiamsi pater sit diues. intellige, vt num. 9.*

L. Neque mater. XIV.

Iidem AA. & CC. *Basilissæ.*

MAter non cogitur dotare filiam nisi ex magna & probabili causa, vel lege specialiter expressa. 1
Pater ex bonis vxoris suæ non potest dotare filiam 2
communem non consentire vxore. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. quoad primam eius par- 3
tem; ex hoc text. desumunt *l. 11. tit. 9. tit. 11. part. 4.* Boër. *decis. 129. num. 3.* Conan. *comment. lib. 8. cap. 8. num. 7.* Corras. *in l. qui liberos num. 71. ff. de ritu nupt.* Palat. *in repet. cap. per vestras de donation. inter virum, in princ. §. 21. num. 4.* Padil. *in auth. res quæ num. 59. C. commun. de leg.* Tiraq. *de iure primog. quæst. 62. num. 6.* Henric Bocer. *disput. de vniuerso iure, part. 1. classi 2. disp. 18. num. 14.* Menoch. *de arbitrar. casu 460. num. 1.* Gam. *Lusit. decis. 376. num. 1. vers. his præmissis*, Surd. *de aliment. tit. 1. quæst. 14. n. 12. cum seqq.* D. Barbos. *in l. 1. part. 4. num. 82. vers. vlterius & sextò, ff. soluto matrim.* Molin. *de Iustitia tract. 2. disp. 424. num. 1. vers. mater verò*, Cald. Pereira *quæst forens. lib. 1. quæst. 18. num. 18. & cons. 1. num. 6.* Valasc. *cons. 92. num. 9.* Rebell. *de obligat. iustit. part. 2. lib. 5. quæst. 4. num. 2.* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 1 cap 50 num. 12. & cap. 65. num. 10.* Castill. *controuers. lib. 6. cap. 137. num. 62. cum seqq.* Rebell. *de oblig. iustit. part. 2. lib. 5.* 1
quæst. 4. num. 2.

Nisi ex magna & probabili causa.] Exemplificant 4
Cyn. & Bart. *hic*, quando pater est inops, & mulier diues, vel quando mortuo patre filia remanet inops, neque ex legitima patris potest congruè se dotare, & mater est diues: his enim duobus casibus magna & probabilis causa videtur, propter quam mater cogenda sit filiam dotare, ne aliàs filia ad impudicitiam dilabatur, & quia certum est his casibus matrem cogendam esse filiam alere, & ita eisdem casibus cogetur dotare. Ita Gam. *d. Lusit. decis. 376. num. 1.* Menoch. *de arbitr. casu 460. num. 2.* plures quos refert & sequitur D. Barbos. *d. part 4. num 82. vers. recipis tamen hæc conclusio*, vbi adducit contrariam aliorum sententiam quòd his etiam casibus mater non sit cogenda

genda filiam dotare, & ad rationem communis sententiæ responsorum ipsorum præbet, tandem inquit non esse recedendum à recepta sententia, ex eo quia text. *in præsenti* expressè probat matrem ex probabili & necessaria causa cogendam esse filias dotare, nec vlla causa magis probabilis & necessaria excogitari possit, quàm sunt prædictæ, prout ipse D. Barbos. cum iudicio ponderauit: & addidit quòd si fuerit alia causa probabilis, & necessaria similis suprà relatis, etiam cogetur mater filiam dotare; cùm enim textus *in præsenti* nullam causam exprimat, id relinquendum est iudicis arbitrio; & per contrarium non cogetur mater etiam in prædictis casibus filiam dotare: præterea si mater sit etiam pauper, indistinctè non cogetur dotare illam: & pariter si filia iam nupta sit, quamuis eo casu pater cogeretur filiæ iam nuptæ dotem constituere, id tamen in matre non procederet; & hæc omnia ex sententia aliorum obseruauit, atque tradidit D. Barbos. *citato loco*. Et id ipsum, quòd scilicet in prædictis casibus mater teneatur dotare filiam inopem, vltra relatos per D. Barbos. tenuerunt Greg. Lop. *d. l. 9. glos. 1. in princ. tit. 11. part.* 4. Gasp. Baeça *de non meliorandis filiabus cap.* 11. *num.* 7. Cordub. de Lara *in l. si quis a liberis, §. si mater num.* 14. *ff. de liber. agnoscend.* Surd. *decis.* 119. *num.* 2. *& de alimentis tit.* 1. *quæst.* 4. *num.* 3. *& quæst.* 14. *num.* 13. *cum seqq.* Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 12. *tit.* 16. *num.* 23. *&* 24. Anton. Fab. *in suo Codic. ad tit. de inoff. testam defin.* 31 *num.* 12. Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.* 1. *cap.* 50. *num.* 12. *& cap.* 65. *num.* 10. *& tom.* 2. *cap.* 331. *num.* 12. *cum seqq.* Rebell. *d. lib.* 5. *quæst.* 4. *num.* 2. vbi quòd mater in nullo foro tenetur dotare filiam nisi ex magna & rationabili causa, vt si ex dotis defectu nequeat nubere, præsertim si pudicitia eius periclitetur, sequitur Castill. *d. lib.* 6. *cap.* 137. *num.* 63. vbi *num.* 64. ait de iure Regni Castellæ idipsum statuendum esse, licèt *in d. l.* 9. *tit.* 11. *part.* 4. nulla mentio fiat de probabili huiusmodi, & necessaria causa. In eodem tamen Regno Castellæ hodie existentibus bonis lucratiuis non obtinere locum text. *in præsenti*, asserit D. Barbos. *in d. l.* 1. *part.* 4. *num.* 90. *vers. in regno igitur Castellæ*; nam si adsint bona lucrata, etiam mulier pro parte dimidia tenetur dotem dare ex illis, adeò quòd licèt solus maritus promittat dotem pro filia communi pro dimidia, ex bonis lucratis per vxorem soluenda est, sequitur Castill. *d. cap.* 137. *num.* 67. subdens quòd hodie, sicut olim, obtinebit decisio huius l. & tradita resolutio quando non adsint bona lucrata, communia scilicet, constante matrimonio acquisita, & in his locis, in quibus non adest consuetudo, ex qua bona inter coniuges communicentur, quæ durante matrimonio acquiruntur; nam si maritus sit inops, mulier verò diues, ea tenebitur in subsidium dotare filias, & sic seruabitur quoties necessaria & probabilis causa adsit. Et idem ius obseruari profitetur *ibidem* mortuo marito, quia si maritus bona non reliquerit, ex quibus dotibus filiarum congruenter succurri, & satisfieri possit, mulierque sit diues, ex bonis matris diuitis dotes constitui debebunt filiabus.

5 Quemadmodum ergo in matre respectu dotis filiarum sic statuitur, ita quoque statui debere in filiis respectu matrum ex ratione correlatiuorum videtur; & sic est tenendum filium ex iusta, probabili, & necessaria causa ad dotandam matrem teneri, vtputa si mater inops, esset iuuenis, & formosa, & pudicitiæ immineret periculum: ita Mascard. *de probat. concl.* 61 *num.* 4. Mieres *de maiorat. part.* 4. *quæst.* 27. *num.* 18. Surd. *d. tit.* 1. *quæst.* 22. *ex num.* 12. latè Menoch. *cons.* 1078. *num.* 10. *cum seqq. lib.* 12. Castill. *d. lib.* 6. *cap.* 137. *num.* 66, quicquid teneant Corduba de Lara *in l. si quis à liberis, §. verùm ex num.* 87. *ff. de liber. agnoscendis*, Cardin. Mantic. *d. lib.* 12. *tit.* 16. *num.* 24.

Neque pater de bonis vxoris, &c.] Notatur ad hoc 6 quòd maritus non potest dotes filiabus constituere ex bonis quomodocunque pertinentibus ad vxorem, vt per D. Barbos. *in d. l.* 1. *part.* 4. *num.* 91. *ff. soluto matrim.* vbi ostendit quid obseruetur in Regno Castellæ, & Portugalliæ. Molin. *de Instit. tract.* 2. *disp.* 424. *num.* 11. *vers. neque maritus vxore inuita.*

In glos. *Causa.* ibi, *vt quia sit hæretica, filia verò* 7 *orthodoxa*, &c. Notatur ad hoc quòd mater hæretica cogitur dotare filias Catholicas, vt per *l.* 9. *tit.* 11. *part.* 4. *vbi glos.* 2. Ias. *in §. fuerat num.* 114. *& seq. Instit. de action.* Duen. *reg.* 356. *vers. limita* 1. Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum & vxor. §.* 21. *num.* 5. Padil. *in auth. res quæ num.* 61. *C. commun. de legat.* Cordub. de Lara *in l. si quis à liberis, §. si mater num.* 16. *ff. de liber. agnosc.* Surd. *de alimentis tit.* 1. *quæst.* 14. *num.* 17. vbi quòd mater hæretica tenetur dotare orthodoxam filiam, etiam quæ habeat patrem diuitem, & *num.* 18. quòd mater Iudæa dotare tenetur filiam 8 Catholicam, etiamsi pater sit diues, Menoch. *de præsumpt. lib.* 4 *præs.* 189. *num.* 33. D. Barbos. *in d. l.* 1. *part.* 4. *num.* 82. vbi *num.* 85. *in fine*, ex Corduba de Lara hoc amitti ait in illis prouinciis, in quibus bona non 9 confiscantur propter crimen hæresis (vt hodie obseruatur in Francia, & Germania.) nam cùm in his prouinciis bona apud hæreticos remaneant, inducetur *l. cognouimus, C. de hæret.* subditque pariter ex duobus Iudæis, siue Sarracenis, si maritus ad fidem reuertatur, cogi matrem Iudæam, siue Sarracenam, orthodoxam filiam dotare.

SVMMARIVM.

1 *Instrumentorum dotalium amissio non nocet, si alia sunt probationes.*

2 *Si non apparet instrumentum de dotis datione, potest illa probari per testes. Etiamsi lege municipali caueatur intra certam summam probari non posse per testes, sed per instrumentum, poterit tamen per testes probari, num.* 3. *amplia, vt num.* 4 5.

6 *Dos probari potest etiam per præsumptiones.*

L. Cùm citra. XV.

Iidem AA. & CC. *Vlpiano.*

AMissio instrumentorum dotalium non nocet, si 1 aliæ sunt probationes. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *n.* 1. *supr. hoc tit.*

In glos. *Probanti.* ibi, *per testes*, &c. Notatur ad 2 hoc quòd si de dotis datione non appareat instrumentum, potest illa probari per testes, vt per Bald. *cons.* 461. *Luppus habuit, num.* 2. *vol.* 4. Mascard. *de probat. concl.* 569. *à num.* 1. vbi *num.* 2. ampliat, 3 etiamsi lege municipali caueatur intra certam summam probari non posse per testes, sed per instrumentum, nam licèt dos excedat dictam summam præscriptam à statuto, poterit tamen per testes probari, & *num.* 3. ampliat vt ad talem probationem possit 4 admitti frater, vel alius, qui dotauit, intelligens hoc de fratre quando agitur inter nepotes suos, & *num.* 4. ampliat etiam locum habere in mediatore, siue pro- 5 xeneta, istiusmodi namque admittuntur ad probandam dotem.

In

6 In ead. glos. ibi, *Vel præsumptiones*. Notatur ad hoc quòd dos etiam per præsumptiones probari potest, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo donatione largitus, num. 170. C. de reuoc. donat.* Roland. à Valle *de lucro dotis, in quæst. sua de stat. lucr. dot. quæst. 75. num. 20.* Mascard. *d. tract. de probat. concl. 566 num. 5.*

L. Ante diuisionem. XVI.

Iidem AA. & CC. *Æmilio.*

SOror habens bona indiuisa cum fratre, potest partem suam in dotem dare, etiam fratre ignorante, vel inuito. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Dans proprietatem in dotem, retento vsufructu, non potest in præiudicium proprietarij vendere, vel alio modo disponere.*

2 *Vsufructuarius qualiter vti debeat, vt substantiam rei fructuariæ neque immutet, neque corrumpat.*

L. Res quas. XVII.

Iidem AA. & CC. *Sabino.*

1 DAns proprietatem in dotem, retento vsufructu, non potest in præiudicium proprietarij vendere, vel alio modo disponere. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Vsufructuarius qualiter vti debeat vt substantiam rei fructuatiæ neque immutet, neque corrumpat: vide latè Castill. *controuers. lib. 1. de vsufructu cap. 33.*

L. Si socrus. XVIII.

Iidem AA. & CC. *Menestrato.*

SI vir ab vxore recipit nudam proprietatem, cum pacto de lucrando à socero vsumfructum, soluto matrimonio morte mulieris nihil restituit, secus si vsumfructum non recipit in dotem, quia tunc ei non prodest pactum de lucrando. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

L. Cùm patrem. XIX.

Iidem AA. & CC. *Achilli.*

1 EX pacto, vel stipulatione patris non quæritur actio filiæ emancipatæ, & testator potest grauare hæredem ne actione sua agat, salua tamen falcidia. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit D. Barbos. *in l. Gaius 46. num. 7. ff. soluto matrim.*

SVMMARIVM.

1 *Fructus dotis pertinent ad maritum onera sustinentem matrimonij, quos si vxori concedit, repetit ab ea quatenus effecta est locupletior, & num. 2.*

3 *Dos constituitur vt ex eius fructibus maritus sustineat onera matrimonij.*

4 *Fructus, seu vsuræ dotis, an debeantur, si mortua vxore supersint filij marito, & è contrà.*

4 *Fructus an possint donari.*

L. Pro oneribus. XX.

Iidem AA. & CC. *Tiberio.*

FRuctus dotis pertinent ad maritum onera matrimonij sustinentem, quos si vxori concedit, repetit ab vxore quatenus vxor locupletior effecta est. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt, *l. Hisp. 25. tit. 11. part. 4. vbi glos. 4. & 5.* in qua statuitur quòd vt fructus dotis maritus lucretur, tria sunt necessaria, scilicet matrimonium esse contractum, & dos tradita, & quòd sustineat de facto onera matrimonij, Connan. *comment. iuris lib. 8. cap. 11. num. 4.* Palat. *in repet. rub. de donat. inter, §. 62. num. 11. in fine*, vbi quòd rerum dotalium fructus ad maritum spectant pro oneribus matrimonij supportandis. Honded. *cons. 3. à num. 27. vol. 1.* Bec. *cons. 115. num. 15.* Camill. Bortel. *in sum. decis. part. 3. tit. 4. num. 4.* Petr. Greg. *syntag. iuris lib. 9 cap. 19. de oneribus matrim.* Neguzant. *de pignorib. part. 2. memb. 4. num. 50.* Roman. *sing. 539.* Tiraq. *de retractu lig. ad fin. tit. num. 108.* Anton. Gom. *l. 52. Tauri num. 23.* Matiens. *l. 4. glos. 1. num. 2. tit. 9. lib. 5. nouæ Recop.* vbi addit quòd de iure Regni Castellæ omnes fructus constante matrimonio percepti ex quibuscunque bonis sunt communes mariti & vxoris. sicut cætera eo constante acquisita, Corduba de Lara *in l. si quis à liberis, §. si quis ex his, num. 293. ff. de liber. agnoscen.* D. Barbos. *in l. de diuisione 5. num. 1. cum seqq. & num. 49 ff. soluto matrim.* vbi quòd marito nomine fructuum nihil debetur antequam sustineat onera matrimonij, Cald. Pereira *post quæst. forens. cons. 14. num. 15. vers. veritate.* Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib. 12. tit. 8. num. 18.* vbi quòd fructus dotis mariti intelliguntur esse pro oneribus matrimonij, *& tit. 13. num. 2.* vbi quòd dos datur pro oneribus matrimonij. *& tit. 30. num. 14.* vbi quòd si maritus putatiuus sustineat onera matrimonij, fructus dotis lucratur, sicut verus. Rebell. *de oblig. iustit. part. 2. lib. 5. quæst. 10. num. 35.* vbi quòd maritus sustinens onera matrimonij post traditionem dotis facit fructus suos, dummodo non sit ante nuptias, quia tunc omnes dotis fructus debent augere dotem. Giurba *decis. 72. num. 14.* 2

Notatur ad hoc quòd dos constituitur vt ex eius fructibus maritus sustineat onera matrimonij, vt per Surd. *de aliment. tit. 1. quæst. 33. num. 8. & tit. 7. quæst. 17. num. 1.* Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom. 1. lib. 12. tit. 3. à num. 3.* vbi quòd dos non datur pro matrimonio contrahendo, sed pro supportandis oneribus matrimonij; nam matrimonium est Sacramentum Ecclesiæ conferens gratiam, & ideo pro contrahendo matrimonio pecunia dari non debet, quia esset simonia, sed datur pro sustinendis oneribus matrimonij, Soar. *de Relig. tom. 1. lib. 4. de simonia cap. 10. num. 10.* per hunc text. tenet dotem non esse pretium matrimonij, sed necessariam ad onera matrimonij sustinenda, idem citato hoc text. firmat Rip. *in tract. de simonia, part. 1. art. 2. num. 10, vers. non obstat*, Ceuall. *commun. contra communes quæst. 73. num. 1.* vbi per hunc text. asserit titulum dotis ex parte mariti recipientis illam, esse onerosum. idem dicit Palat. *in rep. cap. per vestras not. 3. §. 22. num. 7.* 3

Vnde

Vnde cessante matrimonij onere interesse dotis non debetur, Plut. *in tractat. de in litem iurando, §. 12. num.* 4. D. Barbos. *in d. l. de diuisione, num.* 4. ibi, *si ille onera non sustineat*, quasi cessante ratione fructus non lucratur, Surd. *dict. tit.* 1. *quaest.* 42. *num.* 31. *cum seqq.* Castill. *controuers. lib.* 3. *cap.* 23. *num.* 58. Fontanel. *de pactis nuptialibus, claus.* 6. *gloss.* 2. *par.* 1. *num.* 4. *& part.* 6. *num.* 34. Nam istud interesse maritus praecipuè tam ratione damni emergentis, quàm lucri cessantis consequitur, tanquam scilicet alimentum ad supportanda onera matrimonij, Grat. *consil.* 57. *num.* 5. *vol.* 1. Baëz. *de non meliorandis filiabus cap.* 25. *num.* 10. Surd. *d. quaest.* 42. *num.* 2. *&* 3. *& num.* 53. vbi ait non dici cessare onus matrimonij, quamuis pacto teneatur vxorem alere, Caualcan. *decis.* 22. *num.* 7. *part.* 4. Mar. Giurba *decis.* 22. *num.* 15. Fontanel. *d. claus.* 6. *gloss.* 2. *part.* 1. *num.* 5. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 44. *num.* 1. *& cap.* 527. *num.* 1.

Veluti si solutum fuerit matrimonium, quia onera considerantur solùm respectu personae vxoris, cui maritus subministrat alimenta, quae ea mortua cessant: ita D. Barbos. *in d. l. diuortio, §. ob donationes, num.* 19. *in fine, ff. soluto matrimonio.*, Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 240. *num.* 19. *& cap.* 244. *num.* 37. *& cap.* 427. Beltramin. *ad Gregor. XV. decis.* 573. *n.* 17. Fontanel. *dict. clausul.* 6. *gloss.* 2. *part.* 1. *à num.* 28. & meliùs *num.* 32. Idem etsi per mortem ipsius mariti dissoluatur matrimonium, Neguzant. *de pignoribus, part.* 5. *membr.* 5. *num.* 16. Ioan. Baptist. Lup. *de vsuris, commento* 1. §. 4. *num.* 81. Gam. *Lusitan. decis.* 71. *num.* 2. Quesada *quaest. iuris, quaest.* 25. *num.* 1. Alexand. Trentacinq. *variarum resolut. tom.* 1. *tit. de pignorib. & hypoth. resolut.* 2. *num.* 13. *in versic. hac sexta*, Castill. *dict. lib.* 3. *cap.* 23. *num.* 60. Fontanel. *clausul.* 5. *gloss.* 8. *part.* 15. *num.* 38. *& clausul.* 6. *gloss.* 2. *part.* 1. *num.* 28.

Idem etsi per diuortium dissoluatur matrimonium, vt notant Stephan. Gratian. & alij in locis *supra* citatis, nisi diuortium esset illius qualitatis, quod non annullat matrimonium, & non facit res dotales desinere esse dotales, vt si maritus esset prodigus, seu versisset ad inopiam, siue bannitus, aut deportatatus esset, siue forere coepisset, nam in istis casibus, & similibus vxor poterit agere contra maritum, vt cedat sibi actionem contra suum patrem, vel promittentem sibi dotem, vt per Osasc. Cacheran. *Pedem. decis.* 135. *num.* 9. Caualcan. *decis.* 21. *num.* 14. *part.* 4 Et nisi etiam diuortium fiat per saeuitiam mariti, ex eo quòd in vxorem saeuit vulnerando, & percutiendo cum baculo, aut per adulterium, aut morbum Gallicum, aut ob venenandi conatum, nam tunc maritus non excluditur ab onere alendi vxorem, vt per Palat. *in repetit. cap. per vestras, de donat. inter virum & vxorem notab.* 3. *in princip.* Tiraquell. *de retractu lign.* §. 10. *gloss. vnic. num.* 14. *&* 16. Couar. *de sponsalib. part.* 2. *cap.* 7. §. 5. *num.* 2. Corduba de Lara *in l. si quis à liberis, §. si quis ex his, num.* 34. *&* 35. *ff. de liber. agnoscen.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 9. *cap.* 19. *num.* 4. Mariens. *l.* 2. *gloss.* 1. *num.* 53. *tit.* 9. *lib.* 5. *noua Recopilat.* Surd. *de aliment. tit.* 1. *quaest.* 32. *n.* 17. Peguera *crimin. decis.* 20. *à num.* 4. Gut. *canon. lib.* 1. *cap.* 24. *num.* 7. Borgnin. Caualcan. *decis.* 20 *part.* 2. D. Barbos. *in rubr ff. soluto matrimonio, part.* 2. *num.* 43. Fontanel. *de pactis nuptialib. clausul.* 6. *gloss.* 2. *part.* 4. *num.* 70. Sanchez *de matrim. lib.* 9. *disput.* 4. *num.* 20. Intellige quando maritus vxori seorsim habitanti praestat alimenta; si verò nulla alimenta praestiterit, cùm matrimonij onus, quod consistit in alenda vxore, non sustineat, interesse dotis petere non poterit, nec fructus pignoris lucrari, Gregor. Lopez *l.* 25. *gloss.* 5. *tit.* 11. *part.* 4. Caualcan. *dict. decis.* 21. *num.* 27. *part.* 4 *& num.* 46. *versic. sed quando*, Surd. *d. tit.* 1. *quaest.* 32. *num.* 25. vbi quòd tunc dos debet esse apud maritum quando sustinet onera matrimonij, D. Barbos. *dict. part.* 2. *num.* 45. vbi ait quòd ab eo tempore, quo mulier culpa mariti recessit, non facit maritus fructus dotis suos, nam cùm non subeat onera matrimonij, idque culpa sua prouenerit, succedit regul. *l. ab hostibus* 11. *§. fin. ff. soluto matrimonio*, Stephan. Gratian. *dict. cap.* 24. *num.* 16. *&* 20. vbi tradit maritum non facere fructus dotis suos, cùm non subeat onera matrimonij, idque culpa sua proueniat, & subdit debere intelligi quando maritus nulla alimenta praestiterit vxori seorsim habitanti, & si illa praestiterit, vt tenebatur, & cogi poterat, fructus dotis, & quod superest ex alimentis eius lucro cedere, Castill. *dict. lib.* 3. *cap.* 23. *num.* 60. 61 *in fine. &* 64. Fontanel. *dict. clausul.* 6. *gloss.* 2. *part.* 1. *num.* 10. vbi in casu, quo mulier seorsim à viro in domo patris habitauerat, recesseratque ab eo, timens eius iram, ex quo de frigiditate illum coram iudice Ecclesiastico accusauerat, ait fuisse dictum quòd ex eo quòd onera matrimonij non sustineret, nec vxorem aleret, nec alias expensas pro ea faceret, pensiones censualium dotalium per illud tempus, quod habitauit extra domum viri, spectare vxori, & non viro, & *num.* 12. tenet quòd in casu, quo mulier culpa mariti ab ipso recessit, & ipsi non praestat alimenta, tunc fructus dotis augent dotem.

4 Vtrùm autem si mortua vxore supersint filij marito, & è contra, fructus, siue vsurae dotis debeantur; vna sententia tenet deberi, ea potissimum ratione, quia filij sunt pars oneris matrimonij, ita Cumia *super ritibus Siciliae cap.* 94. *num.* 2. Petr. Vbald. *in tractat. de duobus fratribus, part.* 6. *quaest.* 8. *num.* 19. vbi *num.* 20. reprehendens Ruinum, dicit malè sensisse per mortem vxoris onera matrimonij cessare. Borgnin. Caualcan. *decis.* 26. *num.* 25 *part.* 3. vbi affirmat ita se obtinuisse in causa vertente inter ipsum & socerum mortua vxore sua, relictis tribus filiis, & *decis.* 22. *num.* 18 *part.* 4. vbi tradit deberi vxori manentibus filiis ipsius, & posse agere contra haeredes mariti vt sibi cedant actionem contra patrem suum, siue promissorem, &c. Cardin. Tusch. *practic. conclus. tom.* 2 *litt. D. conclus.* 271. *num.* 111. *&* 112.

Altera sententia, cui tanquam probabiliori adhaereo, asserit huiusmodi fructus, siue vsuras dotis non deberi extantibus filiis, sed mortua vxore, eo quòd istud priuilegium est omnino personale concessum marito ad supportanda onera matrimonij, quae consistunt in alenda vxore. Ita post ordinarios *in cap. salubriter, de vsuris*, Palat. *in repetit. dicti cap. per vestras, notabili* 6. *§.* 8. *incip. Octauò infertur, num.* 4. *versic. ex quo dicebat, pag.* 443. Ruin. *consil.* 162. *num.* 3. *lib.* 5. Hieronymus Gabr. *consil.* 29. *num.* 88. *lib.* 2. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 427. *num.* 3. *cum sequentib.* vbi respondet fundamentis in contrarium per eum adductis.

5 In gloss. *Locupletior, fin* ibi, *sed videtur fructus posse donari*, &c. Per hanc gloss. Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum & vxorem.* §. 47. *num.* 23. *in fine, vers. ex praedictis*, infert ad vnum quotidianum, & satis notabile quòd si vir erat prodigus, & omnes fructus dotis prodigaliter consumebat, donauit fructus dotis vxori auarae, quae propter auaritiam non consumpsit, sed conseruauit, talis donatio valida erit, nec poterit maritus illos repetere: quia licèt vxor ex ista

donatione facta sit locupletior, maritus tamen non est factus pauperior, cùm apud ipsum fructus essent perituri consumptione.

SVMMARIVM.

1 *Res dotalis æstimata deteriorationis gratia repetitur soluto matrimonio, & non æstimatio, & num. 2.*

3 *Rerum dotalium æstimatio non efficit venditionem, vbi adiicitur clausula illa, quod soluto matrimonio illæ res in dotem datæ restituantur sub eisdem pretiis.*

4 *Quæcunque æstimatio in dubio præsumitur facta eo modo, & ad illum effectum vt operetur emptionem & venditionem. Limita vt num. 5.*

6 *Maritus non tenetur neque ad res dotales restituendas, neque ad æstimationem, si perierint, aut deteriores effectæ sine ipsius culpa.*

L. Si inter. XXI.

Iidem AA. & CC. ad Geminium.

1 RES dotalis æstimata deteriorationis gratia repetitur soluto matrimonio, & non æstimatio. Colliguot ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt, *l. 19. Hispan. tit. 11. part. 4. vbi gloss. 2.* Boët. *decis. 327. num. 10. & 11.* Anton. Gom. *l. 50. Tauri num. 44. versic. item etiam deducitur, & seqq.* Ias. *in §. actionum, num. 80. Instit. de action.* Couarr. *practic. cap. 28.*
3 *num. 2.* vbi per hunc textum tenet rerum dotalium æstimationem non efficere venditionem, vbi adiiciatur in contractu clausula illa, quòd soluto matrimonio illæ res in dotem datæ restituantur sub eisdem pretiis, & *num. 4.* dicit singularem hunc textum ad probandum æstimationem rerum dotalium non efficere emptionem, vbi adiicitur huic æstimationi quòd soluto matrimonio restituantur vxori pro eodem pretio, quo fuere æstimatæ. Suar. & Mich. Grass. *tom. 1. commun opin. lib. 5. tit. 7. num. 83. pag. 726.* vbi quòd non censetur emptio & venditio si dicatur quòd res restituatur soluto matrimonio eodem pretio, quo fuit æstimata. Petr. Greg. *syntagm. iuris lib. 9. cap. 18. sub num. 2.* Camill. Borrell. *in summ. decis. part. 3. tit. 5. ex num. 230.* Cancer. *variarum part. 1. cap. 9. num. 122. versic. in ista materia*, Ioseph. Ludou. *commun. opin. tom. 3. sub hoc tit. conclus. 1. versic. limitatur primò, pag. 461.* vbi agit de re æstimata data in dotem ea conuentione inter virum & vxorem facta vt soluto matrimonio res illæ restituantur pro eodem pretio, quo fuerunt æstimatæ, Cald. Pereira *de extinct. emphyt. cap. 16. num. 23.* vbi tradit hîc decidi emptionem tunc cessare propter æstimationem quando matrimonio soluto eadem res, & non illius æstimatio est vxori restituenda, quoniam hoc casu non definit mulier domina esse, quemadmodum contingit quando venditio contrahitur, Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib. 12. tit. 28. num. 19.* vbi citato hoc textu dicit quòd quando res dotales dantur æstimatæ, hoc pacto vt ipsæ si extent restituantur habita ratione augmenti & diminutionis, & si non extent, earum æstimatio reddatur, tunc si res soluto matrimonio factæ sint deteriores, vel minoris pretij, maritus vsque ad æstimationem factam tenetur, sin autem sint pretiosiores, lucrum ad maritum pertinet. Molin. *de Instit. tractat. 2. disput. 426. num. 5.* Pute. *decis. 376. part. 3.* Surd. *consil. 330. num. 25.* Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 74. num. 19.* D. Barbos. *in l. si æstimatis 51. num. 28. & 29. versic. tertia, ff. soluto matrimonio*, vbi ponit conclusionem quòd si res dotales fuerint æstimatæ apposito pacto vt post solutum matrimonium res restituerentur habita ratione augmenti, & diminutionis, tunc res dotales, quæ extant, præcisè restituendæ sunt, ac si nulla facta esset æstimatio: & deinde ad conclusionis explicationem aduertit quatuor formas huiusmodi pactorum in iure inueniri expressas, Gutier. *de gabell. quæst. 12. num. 22.* Alexand. Trentacinq. *variarum resolut. lib. 3. sub hoc tit. resolut. 1. num. 10.* vbi tradit quòd si res tempore restitutionis est deteriorata per maritum, deuenitur ad æstimationem factam, Mastrill. *Sicilia decis. 149. num. 9.* Castill. *decis. 21. num. 3.* Fontanel. *de pactis nuptial. claus. 5. gloss. 8. part. 25.* Beltramin. *in annot. ad Gregor. XV. decis. 573. num. 16. in fin. vers. & hoc maximè colligeretur*, Rebell. *de obligat. instit. p. 2. lib. 5. q. 2. à num. 7.*

In gloss. *Æstimata 1.* ibi, *quid autem si non appa-* 4
reat, &c. Notatur ad hoc quòd quæcunque æstimatio in dubio, alio non apparente, præsumitur facta eo modo, & ad illum effectum vt operetur emptionem, & venditionem, vt per Gregor. Lopez *l. 18. gloss. 2. tit. 11. part. 4.* Bernard. *regul. 128.* Gratian. Falcon. *regul. 164.* Anton. Gomez. *l. 50. Tauri n. 44. col. 2.* Hippol. Riminald. *in princip. Instit. quibus alienare licet, à num. 72.* Ayora *de partit. part. 1. cap. 7. à num. 4.* Pinel. *in l. 2. C. de rescindenda vendit. part. 1. cap. 1. num. 18.* Couarr. *practic. cap. 28. num. 1.*
Mascard. *de probat. conclus. 620. à princip.* vbi diuer- 5
sis modis limitat, & præcipuè quando æstimatio non esset congrua & condigna rei, vel quando facta fuisset ex interuallo, vel quando omne commodum, & incommodum non transiret in accipientem, vel quando probaretur æstimationem fuisse factam ad hunc potissimum finem vt cognosceretur rei pretium, vt in futurum posset probari an esset deterior facta, & *conclus. 664. à princip.* vbi *num. 5.* quòd æstimatio probat præsumptiuè emptionem siue fiat, siue committatur arbitris, siue alteri personæ, & *num. 6.* quòd æstimatio in dubio emptionem præsumere facit, etiam in re in dotem tradita, & *num. 9.* quòd æstimatio facit emptionem etiam in contractibus, quorum natura est indifferens circa translationem dominij, & *num. 12.* quòd æstimatio non probat emptionem quando in contrarium apparet tacita mens contrahentium, & *num. 16.* quòd æstimatio rei dotalis facit emptionem quando maritus est soluendo, Ioseph Ludou. *Perus. decis. 89. num. 1. & conclus. 10. ampliat. 5.* Honded. *cons. 14. num. 40. cum seqq. lib. 1.* Gutier. *practic. lib. 3. quæst. 77. num. 2. & 8. & cons. 17. num. 21. cum seqq.* Alexand. Trentacinq. *variarum resolutionum lib. 3. sub hoc tit. de iure dotium, resolut. 1. num. 2. & 9.* Castill. *Sicilia decis. 21. num. 2.* Surd. *cons. 225. num. 2.* Molin. *de Instit. tractat. 2. disput. 426 num. 7.* Quesada *quæst. iuris cap. 14. num. vlt.* Castill. *controuers. lib. 1. de vsufructu, cap. 4. num. 12.* Fontanel. *de pactis nuptialibus, clausul. 5. gloss. 8. part. 13. num. 25.* Alexand. Ludou. aliàs Gregor. XV. *decis. 573. num. 4.* vbi Beltramin. *in annot. num. 16.* Seraphin. *decis. 1207. num. 1*, vbi fuit resolutum supra dicta procedere, etiamsi non constet de æstimatione, sufficit enim constare in certa quantitate dotem fuisse constitutam, & postea bona esse viro tradita, quia tunc æstimatio à lege facta censetur pro pretio quod tunc bona valebant, Perez *l. 1. in princ. tit. 7. lib. 5. Ordin. pag. 175.*

In

In gloss. *Diminuta, fin.* ibi, *& hoc dolo, vel culpa viri,*
&c. Notatur ad hoc quòd maritus non tenetur ne-
que ad res dotales restituendas, neque ad æstimatio-
nem si perierint, aut deteriores fuerint effectæ abs-
que ipsius vlla culpa, vt per Socin. *cons. 65. col. 2. n. 3.*
in fine, & lib. 1. Couar. *practic. cap. 28. num. 4. in princ.*
Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib. 12.*
tit. 28. num. 19. versic. sed quod dicitur. Suar. & Mich.
Grass. *d. lib. 5. tit. 7. num. 83. vers. sed nunquid.*

SVMMARIVM.

1 *Pater non potest alienare rem, quam pro filia dedit in dotem, nec recepit.*

2 *Dote restituta fundus alienari liberè potest. intellige, quando dos restituta remanet penes ipsam mulierem, num. 3.*

L. Rem quam. XXII.

Iidem AA. & CC. *Libyanæ.*

1 PAtet rem quam pro filia dedit in dotem, nec re-
cepit, alienare non potest. Colligunt ex Ordin.
Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*
2 Nota quod post dotem restitutam fundus dotalis
liberè potest alienari, vt post Bald. tenet Aretin. *in*
rubr. ff. soluto matrim, num. 2. Ias. *num.* 10. Rip. *num. 71.*
& Aleiat. *num. 51.* Anton. Gom. *l. 50. Tauri num. 59.*
vers. ex quo primò infertur. quod tamen est intelligen-
3 dum, quando dos restituta remanet penes ipsam
mulierem; nam si ad illius patrem reuertatur, pa-
ter fundum dotalem alienare non potest, vt tenet
gloss. 1. hîc, Ias. *in d. rubr. num. 12.* Alciat. *num. 52. per*
authent. sed quamuis, C. de rei vxor. act. vbi Salicet.
num. 6.

SVMMARIVM.

1 *Vxor non potest vendere prædium dotale, nec vendenti consentire, marito non consentiente, & n. 2. amplia vt num. 3.*

4 *Dominium rei dotalis est mariti.*

5 *Maritum non effici simpliciter dominum dotis, sed tantùm quoad ius administrandi, & faciendi fructus suos.*

6 *Maritus quamuis non possit alienare fundum dotalem, etiam consentiente vxore; poterit tamen mulier eum alienare marito consentiente. Contrarium num. 7.*

8 *Mulier si consentiret alienationi rei suæ dotis, & eum iuramento confirmârit, non poterit ei tunc contrauenire. Amplia vt num. 9. & limita vt num. 10.*

L. Si prædium. XXIII.

Iidem AA. & CC. *Diogeni.*

1 VXor non potest vendere prædium dotale, nec
vendenti consentire, marito non consentiente.
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr.*
hoc tit. Aloys. Leo *super 5. fol. 57.*
2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu-
munt Cottas. *lib. 5. miscellan. cap. 14. in princ. & n. 6.*
Tiraquell. *de retractu lign. §. 30. gloss. 1. num. 28. & de*
iure mariti gloss 8. num. 100. Gratian. Falcon. *regul. 16.*
3 vbi diuersis modis ampliat, & præcipuè in vidua, &

etiamsi mulier alienaret dotem ad tempus solutionis
matrimonij, Afflict. *decis. 336. num. 1.* Cardos. *in praxi*
iudicum & Aduocat. verbo fundus, num 9. Cald. Perei-
ra *quæst. forens. lib. 1. quæst. 18. num. 49 & 50.*
Cùm rei tibi quæsitæ dominium, &c.] Notatur ad 4
hoc quòd dotalis rei dominium mariti est, vt per
Menoch. *de arbitr. casu 39. num. 19.* Et dum expreisè
in hac l. dicitur quòd vxor res dotales semel in do-
tem traditas marito, alienare non potest, & reddit
rationem, quia dominium earum rerum marito quæ-
situm non potest mulier ipsa alienando auferre, viden-
tur probari dotalium rerum, quæ inæstimatæ in do-
tem datæ sunt, dominium maritum habere, vt per
Doctores citatos *ad gloss. verbo naturali, in l. in re-*
bus 30. infrà hoc eodem tit. Sed contra eos est com-
munis Doctorum resolutio, de qua *ibi*, cui non ob-
stat text. *in præsenti*, cui satisfacere conantur Pinel.
in l. 1. part. 3. num. 12. C. de bonis maternis, & Cordu-
da de Lara *in l. si quis à liberis, §. ex his, num. 252. ff. de*
liber. agnosc. qui respondet verum esse constante ma-
trimonio vxorem esse dominam dotis, ideo tamen
(licèt domina sit) res dotales alienare non posse, quia
læderetur vir, qui sustinet onera matrimonij, propter-
ea quòd per alienationem careret commodo fru-
ctuum quod ex lege illi competit, ideo alienatio
prohibita est ipsi vxori. Verùm hanc solutionem im-
probat D. Barbos. *in l. dotalem, num. 1. in fine, ff soluto*
matrimonio, ex eo quòd text. *in præsenti*, non funde-
tur in læsione viri, sed dumtaxat moueatur princi-
paliter ea ratione quòd mulier non potest alienando
auferre dominium mariro quæsitum, quæ ratio se-
cundùm eum euincit dominium dotis esse penes
maritum. Sed pro Corduba de Lara considerari po-
test vxorem constante matrimonio res dotales aliena-
re non posse, propter rationem prædictam, hoc est,
quia cùm dos detur marito propter onera matrimo-
nij, quæ sustinet, læderetur ius mariti in fructibus,
& administratione ex tali alienatione, & tolleretur
illi nocenti rei iam quæsitæ dominium, hoc est, do-
minium illud quod in marito constante matrimonio
dari suprà diximus, quod cùm à tempore contracti
matrimonij, & traditionis dotis sibi quæsitum fue-
rit, per alienationem vxoris non potest auferri: vn-
de quamuis hîc dicatur rei iam quæsitæ dominium
marito auferri non posse, non tamen expressum est
illud esse verum, & proprium dominium, aut quale
dominium sit, sed dumtaxat dicitur dominium, quod
ex aliis legibus de improprio quodam dominio, quod
subtilitate, aut fictione iuris procedit, intelligendum
est: vt alio loco intellexit idem D. Barbos. *in l. di-*
uortio, §. si fundum, num. 29. in princ. ff. solut. ma-
trim. vbi expressè dicit quod maritus non efficitur sin- 5
gulariter dominus dotis, sed tantùm quoad ius admi-
nistrandi, & faciendi fructus suos, & eorum respectu
dominus appellatur.
Nolenti minimè potuerit.] A contrario sensu vi- 6
detur probare hic text. quòd quamuis maritus non
possit alienare fundum dotalem, etiam consentien-
te vxore, *l. vnic. §. & cùm lex, C. de rei vxor. action.*
tamen è contra mulier fundum dotalem alienare po-
terit marito consentiente, vt per Cyn. & Alberic. *in*
præsenti. Contrarium tamen verius est, quia si mari- 7
tus non potest alienare fundum dotalem etiam con-
sentiente vxore. ergo neque vxor consentiente ma-
rito, cùm eadem sit ratio prohibitionis, & quia aliàs
facilè fraudari posset prædicta legis prohibitio. Ita
Palat. *in repet. rubr. de donat. inter, §. 17. n 8.* Nouell.
de dote part. 7. spec. 1. num. 13. Campeg. *in simili tract.*
part. 4. quæst. 21. Franc. Marc. *decis. 424 num. 3 part. 1.*
Roder. Xuar. *in tit. de lu ar has, num. 51.* Valasc. *tom. 2.*

5 *practic.concl.tom.1.lit. A.concl. 555. à num.* 1. Fusar. *de substitut. quæst.* 652. *num.*6. Rota *decis.* 94. *num.*3. apud Farin.*part.* 2. *recent.* vbi dicitur quòd augmenti idem iuris est ac rei auctæ, & *decis.* 72 *num.*4. id intelligitur vbi non vrget diuersa ratio. Hinc argumento huius text. tenet Bald. quòd si communitas conduxit Doctorem ad legendum vno anno cum salario centum florenorum, si eligitur alio anno sine repetitione salarij, intelligitur pro eodem, cuius dictum sequuntur. Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum & vxor.* §.62. *num.*29. Corset. *in sing. verb. salarium* 4. Ias. *in l. diem num.*14. *ff. de offic. assess.*

6 Notatur hic text. ad hoc quòd augmentum dotis quoad ius attinet, formaliter consideratur tanquam dos, vt per Alphan. *collect.* 498. D. Barbos. *in rub. ff. soluto matrim. part.*3. *num.*65. *prope fin.*

7 *Vel ad se pertinerent*, &c.] *Pertinere* verbum quid importet, vide metipsum *in tract. de dictionib. vsufrequent. dict.* 257.

SVMMARIVM.

1 *Mulier in dote præfertur fisco posteriùs contrahenti, & num.*2.

3 *Maritus si antequam contraheret cum vxore, contraxit cum fisco, hypotheca tacita fisci præfertur hypotheca vxoris; si verò priùs contraxit cum vxore, hypotheca vxoris præfertur hypotheca fisci: si fuerit dubium, quæ harum hypothecarum fuerit prior, hypotheca dotis præfertur hypotheca fisci.*

4 *Fiscus & dos pari priuilegio censentur quoad ius hypotheca.*

L. Dotis. IX.

Imp. DECIVS A. & C. *Vrbicanæ.*

1 MVlier in dote præfertur fisco posteriùs contrahenti. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Greg. *l.*33. *gloss.*2. *tit.*13. *part.*5. Molin. *de Iustit. tract.*2. *disp.*

3 438. *num.* 5. vbi per hunc text. tenet quòd si antequam maritus contraheret cum vxore, contraxit cum fisco, hypotheca tacita fisci præfertur hypothecæ vxoris; si verò priùs contraxit cum vxore, hypotheca vxoris præfertur fisci hypothecæ, & post Anton. Gom. *l.*50. *Tauri num.*40. resoluit quòd si fuerit dubium, quæ harum hypothecarum fuerit prior, hypotheca dotis præfertur hypothecæ fisci.

Pulchrè Cou. *practic. cap.* 29. *à princip.* adducens Cæsarum constitutionem *in l. pecunia, C. de priuileg. fisci*, qua cauetur expressè fiscum priorem creditorem agere posse ad pecuniam posteriori creditori à debitore solutam, etiamsi ea iam consumpta sit bona fide, si debitor sit inops, nec habeat bona vnde possit fisco satisfacere; disputat sitne idem in quocumque priore creditore, qui priuilegium habeat, & præsertim in vxore ratione dotis habente? Pereg. *de iure fisci lib.*6. *tit.*6. *num.*8. *vers. at in creditoribus.*

4 In glos. *Magis esse* 1. ibi *, Fiscus & fœmina paribus passibus ambulant*, &c. Ita Couarr. *lib.* 1. *var. cap.*16. *num.*5. vbi quòd fiscus & dos pari priuilegio censentur quoad hypothecæ ius, Neguzant. *de pignorib. part.* 2. *memb.*4. *num.*108. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.*11. *tit.*25. *num.*3.

SVMMARIVM.

1 *Æstimatio quando facit emptionem, mulier tenetur ex empto ad rem, & maritus soluto matrimonio tenetur ad æstimationem, & interim periculum, & augmentum spectant ad maritum, & num.*2.

3 *Matrimonio soluto dos debet solui mulieri, vel eius æstimatio, si sit æstimata.*

4 *Mulier debet compellere maritum ad æstimationem soluendam per actionem ex empto.*

5 *post Æstimationem periculum & deterioratio rerum dotalium pertinet ad maritum.*

6 *Pretij vbi facta mentio, ibi dicitur fieri emptio, & venditio.*

L. Cùm dotem. X.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Ingenuo.*

QVando æstimatio facit emptionem, mulier tenetur ex empto ad rem, & maritus soluto matrimonio tenetur ad æstimationem, & interim periculum, & augmentum spectant ad maritum. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.* 1

Hanc eandem concl. quoad primam eius partem ex hoc text. desumunt *l. Hisp.* 26. *tit.*11. *part.*4. quæ 2
decidit quòd soluto matrimonio dos debet solui mulieri, vel eius æstimatio si sit æstimata. D. Barbos. *in l. si æstimatis* 51 *num.*4. *in fine, ff. soluto matrim.* vbi per 3
hunc text. tenet quòd mulier debet compellere maritum ad æstimationem soluendam per actionem ex ex empto. 4

Quis enim dubitet, &c.] Notatur ad hoc quòd post æstimationem periculum & deterioratio rerum dotalium pertinet ad maritum, vt per *l. Hisp.* 18. *tit.* 11. *part.*4. *vbi gloss.*3. Afflict. *decis.*270. *num.* 4. Ioseph. Ludou. *Perus. decis.*10. *num.*2. & 8. Anton. Gom. *l.*50. *Tauri num.*44. Quesad. *quæst. iuris quæst.*114 *in fine*, Azor. *de partit. part.*1. *cap.*7. *num.*6. Castill. *controuers. lib.*1. *de Vsufructu cap.* 4. *num.* 9. Fontanel. *de pactis nupt. part.* 2. *claus.* 5. *gloss.*8. *part.* 13. *num.*13. D. Barbos. *in d. l. si æstimatis num.* 5. *in princip.* vbi aduertit vtilitatem videri mulieris quòd res æstimentur, ne aliàs periculum ad eam pertineat, hinc inferens per *l. moriis sua causa* 45. §.1. *ff. de donat. inter virum*, quòd si vestes dentur æstimatæ marito, & mulier consentiente marito illis vtatur, periculum deteriorationis ad maritum pertinet; at si inuito, vel ignorante marito, mulier illis vestibus vtatur, damnum deteriorationis tenebitur marito soluere, latè Molin. *de Iustit. tract.*2. *disp.*426. *num.*4. *cum seqq.* vbi agens quando res omnes, aut aliqua datæ suot marito in dotem æstimatæ, distinguit inter eam æstimationem, quæ fit vt sciatur ipsarum valor, idque ad effectum vt maritus intelligat, an competens dos quoad valorem ipsi cum vxore tradatur, aut constitutum maneat quantum pro eis redditurus sit maritus si tempore dissoluti matrimonij comperiatur culpa ipsius periisse, aut deteriores esse factas: & inter æstimationem quæ fit vt ex tunc res dotales marito tradantur quasi venditæ eo pretio, ita quòd in illis tanta, vel tanta valoris quantitas tradatur ei in dotem In priori huius distinctionis euentu periculum, damnum, ac commodum rerum ita in dotem traditarum pertinet ad vxorem; in posteriori verò (vt regulariter in his 5

Castellæ,

Castellæ, & Lusitaniæ regnia dos tradi consueuit æstimata) dominium rerum ita in dotem traditarum omnino transit in maritum, ad eiúsque spectat periculum totum, commodúmque, aut incommodum earum, &c.& *num.*14. subdit quæ de dominio, commodo ac periculo rerum dotalium dicta sunt, locum non habere quando aliqui in Lusitania contractu medietatis bonorum celebrarunt matrimonium, sed solùm quando illud celebrarunt contractu arrharum, & dotia, &c.

Notatur hic text. ad hoc quòd sumenda est interpretatio illa, vt potius naturali, quàm accidentali naturæ conueniat, vt per Menoch.*cons.*1.*num.*17.

6 Io glos. *Quot enim.* ibi, *nam si est emptio, ergo pretium, & è contra*, &c. Notatur ad hoc quòd pretij mentio vbi facta est, ibi dicitur emptio, & venditio fieri, vt per Hippol. *sing.*105. Tiraq. *de retractu lig.* §.1. *gloss.*2. *num.*1. Pinel. *in rub. C.de rescind. vendit. part.*1. *cap.*3. *num.*25. *&* 27. Menoch. *remed.* 4 *retin. num.* 10. *& cons.*27. *num.*4. Mascard. *de probat. concl.* 616. *num.*5. *cum seqq.* Perez *l.*1. *statim post princ. tit.*4. *lib.*5. *Ordin.pag.*175.

L. De iis quæ. XI.

Iidem AA. *&* CC. *Seueræ.*

PRo rebus dotalibus, & abreptis agit maritus, non vxor. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.*1. *num.* 1. *sup.hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Fundus emptus ex pecunia dotali non efficitur vxoris, adeò sola pecunia repetitur, vel eius residuum, vbi pars fuit restituta, & num.* 2.

3 *Emptum per maritum nomine proprio ex pecunia dotali, de consensu vxoris, efficitur vxoris, & ei dominium acquiritur.*

4 *Emptorem ex pecunia dotali sine consensu vxoris, vel ex pecunia non dotali, quæ marito ab vxore fuit donata, vel aliàs erat vxoris propria, in subsidium quando vir non est soluendo, efficitur dotale, & vxori datur rei vendicatio.*

5 *Mulier minor 25. annis si dedit pecuniam in dotem, & maritus ex ea pecunia fundum emit nomine proprio, tunc ille fundus acquiritur vxori, etiam si contractus sit celebratus nomine mariti.*

L. Ex pecunia. XII.

Iidem AA. *&* CC. *Rufinæ.*

1 FVndus emptus ex pecunia dotali non efficitur vxoris, ideo sola pecunia repetitur, vel eius residuum, vbi pars restituta fuit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.*1. *num.*1. *sub hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Tiraq. *de retractu lig.*§. 32. *gloss.*1. *num.* 16. Neguzant. *de pignorib. part.*5. *memb.* 1. *num.* 139. *vers. & ex hoc, & num.*40. Cuiac. *lib.* 5. *obseru.*29. Pereg. *cons.*110. *tom.*3. Aldouin. *cons.*67. Cæs. Manente *cons.*104. Rebell. *de obligat. instit. part.* 2. *lib.*5. *quæst.*3. *num.*7. *&* 8. Hier. Magon. *Florent. decis.*9. *num.* 3. *&* 4. Ioan. Bapt. Thoro *in compendio decis. Neap. verbo medietas pretij*, Camill. Borrel. *in sum. decis. part.*3. *tit.*5. *num.*272. *& seq.* Conan. *comment. iuris lib.* 4. *cap.* 17. *num.* 10. *in fine*, Anton. Gom. *l.*50. *Tauri, num.*36. *in fine*, Rebuff. *in l. Labeo*, §. *item, ff. de verbor. signif. pag.*97. Bellacomb. *tom.* 1. *commun. opin. lib.*5. *titul.*7. *num.*20. *pag.* 721. vbi quòd res empta ex pecunia dotali non efficitur dotalis si expressè actum non sit, & subdit hoc fallere in subsidium quando maritus non esset soluendo, quia tali casu posset mulier ad rem emptam ex ea dotali pecunia recurrere; & procedere conclusionem ait quando maritus, vel alia tertia persona emit rem, vel fundum de pecunia dotali; vbi verò mulier emeret fundum de ea pecunia, fundus ipse dotalis efficeretur, si vtile esset mulieri, aliàs non. Gutier. *pract. lib.* 3. *quæst.*88. *num.* 4. vbi quòd res empta ex pecunia dotali absque vxoris consensu, quamuis eius pecunia non sit vxoris nisi in subsidium, D. Barbos. *in rub. ff. soluto matrim. part.*3. *num.*73. *cum seqq.* Garc. Mastril. *Siciliæ decis.*36. *n.*2. latè Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 12. *tit.* 27. *per tot.* & præcipuè *à num.* 4.

Hi Doctores variè in hac conclusione firmanda loquuti sunt, eo quòd text. *in l. res quæ, ff. hoc tit.* expressis ait verbis. *Res, quæ ex dotali pecunia comparatæ sunt, dotales esse videntur*, cum quo concordat *l. si cùm dotem*, §. *fin ff. soluto matr.* quorum decisioni ex diametro videtur obstare text. *in præsenti.* Accurs. vtroque loco quadam distinctione huiusmodi textus conciliare studuit: aut enim, inquit, ex voluntate mulieris res illæ comparatæ sunt ex pecunia illa dotali, cùm hoc futurum sit vtilitati eidem mulieri: aut non. Si primò, procedit responsum *in d. l. res quæ*, sin secundò, locum habet decisio huius l. sequitur Cardin. Mantic. *d. lib.* 12. *tit.* 27. *num.*4. & Gutier. *pract. lib.* 5. *quæst.*87. *num.* 4. Alij verò, ex quorum numero sunt Cuiac. *lib.* 5. *obseru.* 29. Euerhard. Broncorst *cent.* 1. *assert.*65. existimarunt in hoc text. regulam proponi generalem, quòd scilicet res empta ex pecunia dotali minimè efficiatur dotalis, at verò *in d. l. res quæ*, limitationem subiicit, vt nonnisi marito non existente soluendo res ex ipsa dotali pecunia comparata pro dotali habeatur, ne mulier ipsa dotem amittat. Denique Iul. Pac. *cent.* 5. *quæst.* 53. *sub hoc tit.* & Nicol. à Salia *in suis facilimentis iuris in d. l. res quæ*, aiunt in illa l. *res quæ*, non dici res ex ipsa dotali pecunia comparatas verè dotales esse, sed quasi dotales, cùm verbum, *videtur*, de quo *ibi*, sit nota improprietatis, &c.

In glos. *Non tibi quæritur.* ibi, *nisi hoc ageretur ab vxore & viro, vt dos fieret*, &c. Notatur ad hoc quòd emptum per maritum nomine proprio ex pecunia dotali de consensu vxoris efficitur vxoris, & ei dominium acquiritur, vt per Socin. *reg.*343. *vers. fallit in re empta.* Roland. *cons.*86. *n.* 15. *lib.*4. Alb. *cons.*451. *num.* 37. *& cons.*746. *num.*1. Honded. *cons.* 41. *num.*27. *vol.*1. Matiens. *l.*2. *glos.*2. *num.* 4. *tit* 9. *lib.* 5. *noua Recop.* Gutier. *de tutel. part.* 3. *cap.*1. *num.*87. Cardin. Tusch. *pract. conclus. lit. E. concl.* 138. *num.* 39. *&* 40. Giurb. *decis.*111. *num.*16. Quod vt procedat duo copulatiuè requiruntur, scilicet quòd mulier consentiat, & præterea quòd ea subrogatio sit vtilis vxori, vt per hanc glos. resoluunt Nouell. *de dote part.*2. *num.*5. *& part.* 11. §. *hactenus num.* 9. Capyc. *decis.* 85. *num.*3. Anton. Gom. *l.* 50. *Tauri num.*36. Gutier. *d. lib.* 3. *pract. quæst.* 88. *num.* 3. 4. *&* 18. Barz. *decis.*27. *num.*23. Natt. *cons.* 650. *num.*10. Polid. Ripa *obseru.* 119. Rimin. iun. *ad princ. Instit. quibus alienare licet num.* 91. *&* 92. Molfes. *ad consuet. Neapol. part.* 6. *quæst.*8. *num.*2. Giurba *decis.* 111. *num.*16. Camill. Borrel. *d. part.* 3. *tit.*5. *num.* 282. sequitur D. Barbos. *in d. part.*3. *rub. ff. soluto matrim. num.* 78. vbi subdit ex dictis inferri quòd licèt subrogatio sit vtilis mulieri, tamen ei non erit locus si vxor non consentiat, expressè scilicet contradicendo, nam aliàs si subrogatio

gatio est vtils, & ipsa taceat, præsumitur consentire, sufficiatque ex postfacto scite & tacere.

4 Nota quòd emptum ex pecunia dotali sine vxoris consensu, vel ex pecunia non dotali, quæ marito ab vxore fuit donata, vel aliàs erat vxoris propria, in subsidium quando vir non est soluendo, efficitur dotale, & vxori datur reiuendicatio, *l. res quæ 55. ff. hoc tit.* Bald. Nouell. *de dote part. 7. priml. 15.* Campeg. *in simili tract. part. 4. quæst. 8.* Franc. Marc. *decis. 508. num. 24. part. 1.* Roland. *cons. 86. num. 2. & 15. lib. 4.* Cost. *de remed. subsid. remed. 61. num. 3.* Gutier. *d. q. 88. num. 4. & 18. & de tutel. part. 3. cap. 1. num. 88. vers. non obstat secundò*, Marta *in votis nouiss. decis. voto 127. num. 3.* Monach. *Lucensi decis. 42. num. 5. & 6.* Giurba *d. decis. 111. num. 15.* D. Barbos. *in d. part. 3. rub. num. 76.* vbi agit de conciliatione huius l. cum *l. res quæ, ff. hoc tit.*

5 In ead. gloss. ibi, *ex pecunia autem minoris*, &c. Vult hæc glos. quòd si mulier minor 25. annis dedit pecuniam in dotem, & maritus ex ea pecunia fundum emit proprio nomine, tunc iste fundus acquiretur vxori, etiamsi contractus sit celebratus nomine mariti, vt per Bald. *hic num. 3.* Molin. *de primog. lib. 4. cap. 4. num 33.* contra quos tamen insurgit D. Barbos. *in d. part. 3. rub ff. soluto matr. à num. 84.*

SVMMARIVM.

1 *Mater non potest dare rem filiorum pro dote sua; & accipienti non competit actio nomine euictionis, si fuit sciens, nisi pactum, vel stipulatio intercesserit de euictione præstanda.*

2 *Maritus vt admittatur ad agendum de euictione, oportet ignorare rem dotalem traditam, esse alienam.*

3 *Emptor quando scienter emit rem alienam, si ab eo fuerit euicta, non agit de euictione, imò nec ad pretium, nisi expressè sibi cautum fuerit de euictione.*

4 *Dos peti efficaciter potest ex simplici pollicitatione. Contrarium, num. 5.*

L. Si à matre. XIII.

Iidem AA. & CC. *Catulæ & Statiæ.*

1 MAter non potest dare rem filiorum pro dote sua; & accipienti non competit actio nomine euictionis, si fuit sciens, nisi pactum, vel stipulatio intercesserit de euictione præstanda. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

2 Notatur ad hoc quòd vt maritus admittatur ad agendum euictione, oportet ignorare rem dotalem traditam, esse alienam nam si sciret indistinctè, non poterit agere de euictione, nisi de ea stipulatus sit, vt per Ias. *in §. fuerat num. 34. Instit. de action.* D. Barbos. *in l. si æstimatis 51. num. 20. ff. soluto matr.* Et per hunc text. tenet Anton. Gom. *var. tom. 2. cap. 2. num. 43. in princ. vers. septimus*, quòd quando emptor 3 scienter emit rem alienam, si ab eo fuerit euicta, non agit de euictione, imò nec ad pretium, nisi expressè sibi cautum fuerit de euictione.

Si neque pollicitatio, neque stipulatio intercessit.] Ergo requiritur quòd promittatur euictio, vt per Tiraq. *de retractu lig. §. 12. glos. 1. num. 7. cum seqq.*

4 In glos. *Pollicitatio.* ibi, *quæ sufficit in dote constituenda*, &c. Notatur ad hoc quòd ex simplici pollicitatione dos efficaciter peti potest, vt per citatos à D. Barbos. *in l. 1. ff. soluto matrim. part. 3. num. 12. in fine*, vbi tamen *num. 13.* contrarium defendit, & intelligit glossam cum sequentibus loqui de ea pollicitatione, quàm quis facit præsenti & tacenti, hæc enim promissio attenta figura pollicitatio erit, quia continet solam promissionem offerentis, tamen attenta iuris præsumptione magis pactum est, quia præsens & tacens præsumitur consentire in sibi fauorabilibus. *l. qui patitur, ff. mandati.*

SVMMARIVM.

1 *Mater non cogitur dotare filiam nisi ex magna & probabili causa, vel lege specialiter expressa, & num. 3. causa illa quæ, num. 4. Idem quod statuitur in matre respectu dotis filiarum statui etiam debet in filiis respectu matrum, ex ratione correlatiuorum, num. 5.*

2 *Pater non potest dotare filiam communem ex bonis vxoris, ea non consentiente.*

6 *Maritus non potest constituere dotes filiabus ex bonis quomodocumque pertinentibus ad vxorem.*

7 *Mater heretica cogitur dotare filias catholicas.*

8 *Mater Iudæa dotare tenetur filiam Catholicam, etiamsi pater sit diues. intellige, vt num. 9.*

L. Neque mater. XIV.

Iidem AA. & CC. *Basilissæ.*

MAter non cogitur dotare filiam nisi ex magna & probabili causa, vel lege specialiter expressa. 1
Pater ex bonis vxoris suæ non potest dotare filiam 2 communem non consentire vxore. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. quoad primam eius par- 3 tem; ex hoc text. desumunt *l. H sp. 9. tit. 11. part. 4.* Boër. *decis. 129. num. 3.* Conan. *comment. lib. 8. cap. 8. num. 7.* Cortas. *in l. qui liberos num. 71. ff. de ritu nupt.* Palat. *in repet. cap. per vestras de donation. inter virum, in princ §. 21. num. 4.* Padil. *in auth. res quæ num. 59. C. commun. de leg.* Tiraq. *de iure primog. quæst. 62. num. 6.* Henric Bocer. *disput. de vniuerso iure, part. 1. classi 2. disp. 18. num. 14.* Menoch. *de arbitrar. casu 460. num. 1.* Gam. *Lusit. decis. 376. num. 1. vers. his præmissis*, Surd. *de aliment. tit. 1. quæst. 14. n. 12. cum seqq.* D. Barbos. *in l. 1. part. 4. num. 82. vers. vlteriùs & sextò, ff. soluto matrim.* Molin. *de Iustitia tract. 2. disp. 424. num. 1. vers. mater verò*, Cald. Pereira *quæst forens. lib. 1. quæst. 18. num. 18. & cons. 1. num. 6.* Valasc. *cons. 92. num. 9.* Rebell. *de obligat. iustit. part. 2. lib. 5. quæst. 4. num. 2.* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 1 cap 50. num. 12. & cap. 65. num. 10.* Castill. *controuers. lib. 6. cap. 137. num. 62. cum seqq.* Rebell. *de oblig. iustit. part. 2. lib. 5.* 1 *quæst. 4. num. 2.*

Nisi ex magna & probabili causa.] Exemplificant 4 Cyn. & Batt. *hic*, quando pater est inops, & mulier diues, vel quando mortuo patre filia remanet inops, neque ex legitima patris potest congruè se dotare, & mater est diues: his enim duobus casibus magna & probabilis causa videtur, propter quam mater cogenda sit filiam dotare, ne aliàs filia ad impudicitiam dilabatur, & quia certum est his casibus matrem cogendam esse filiam alere, & ita eisdem casibus cogetur dotare. Ita Gam *d. Lusit. decis. 376. num. 1.* Menoch. *de arbitr. casu 460. num. 2.* plures quos refert & sequitur D. Barbos. *d. part. 4. num. 82. vers. recipit tamen hæc conclusio*, vbi adducit contrariam aliorum sententiam quòd his etiam casibus mater non sit co-

genda

genda filiam dotare, & ad rationem communis sententiæ responsorum ipsorum præbet, tandem inquit non esse recedendum à recepta sententia, ex eo quia text. *in præsenti* expresè probat matrem ex probabili & necessaria causa cogendam esse filias dotare, nec vlla causa magis probabilis & necessaria excogitari possit, quàm sunt prædictæ, prout ipse D. Barbos. cum iudicio ponderauit; & addidit quòd si fuerit alia causa probabilis, & necessaria similis suprà relatis, etiam cogetur mater filiam dotare; cùm enim textus *in præsenti* nullam causam exprimat, id relinquendum est iudicis arbitrio; & per contrarium non cogetur mater etiam in prædictis casibus filiam dotare: præterea si mater sit etiam pauper, indistinctè non cogetur dotare illam: & pariter si filia iam nupta sit, quamuis eo casu pater cogeretur filiæ iam nuptæ dotem constituere, id tamen in matre non procederet; & hæc omnia ex sententia aliorum obseruauit, atque tradidit D. Barbos. *citato loco.* Et id ipsum, quòd scilicet in prædictis casibus mater teneatur dotare filiam inopem, vltra relatos per D. Barbos. tenuerunt Greg. Lop. *d. l. 9. glos. 1. in princ. tit. 11. part.* 4. Gasp. Baëça *de non meliorandis filiabus cap. 11. num. 7.* Cordub. de Lara *in l. si quis à liberis, §. si mater num. 14. ff. de liber. agnoscend.* Surd. *decis. 119. num. 2. & de alimentis tit. 1. quæst. 4. num. 3. & quæst. 14. num. 13. cum seqq.* Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 12. tit. 16. num. 23. & 24.* Anton. Fab. *in suo Codic. ad tit. de inoff. testam defini. 31 num. 12.* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 1. cap. 50. num. 12. & cap. 65. num. 10. & tom. 2. cap. 331. num. 12. cum seqq.* Rebell. *d. lib. 5. quæst. 4. num. 2.* vbi quòd mater in nullo foro tenetur dotare filiam nisi ex magna & rationabili causa, vt si ex dotis defectu nequeat nubere, præsertim si pudicitia eius periclitetur, sequitur Castill. *d. lib. 6. cap. 137. num. 63.* vbi *num. 64.* ait de iure Regni Castellæ idipsum statuendum esse, licèt *in d. l. 9. tit. 11. part. 4.* nulla mentio fiat de probabili huiusmodi, & necessaria causa. In eodem tamen Regno Castellæ hodie existentibus bonis lucratiuis non obtinere locum text. *in præsenti*, asserit D. Barbos. *in d. l. 1. part. 4. num. 90. vers. in regno igitur Castellæ;* nam si adsint bona lucrata, etiam mulier pro parte dimidia tenetur dotem dare ex illis, adeò quòd licèt solus maritus promittat dotem pro filia communi pro dimidia, ex bonis lucratis per vxorem soluenda est, sequitur Castill. *d. cap. 137. num. 67.* subdens quòd hodie, sicut olim, obtinebit decisio huius l. & tradita resolutio quando non adsint bona lucrata, communia scilicet, constante matrimonio acquisita, & in his locis, in quibus non adest consuetudo, ex qua bona inter coniuges communicentur, quæ durante matrimonio acquiruntur; nam si maritus sit inops, mulier verò diues, ea tenebitur in subsidium dotare filias, & sic seruabitur quoties necessaria & probabilis causa adsit. Et idem ius obseruari profitetur *ibidem* mortuo marito, quia si maritus bona non reliquerit, ex quibus dotibus filiarum congruenter succurri, & satisfieri possit, muliérque sit diues, ex bonis matris diuitis dotes constitui debebunt filiabus.

5 Quemadmodum ergo in matre respectu dotis filiarum sic statuitur, ita quoque statui debere in filiis respectu matrum ex ratione correlatiuorum videtur, & sic est tenendum filium ex iusta, probabili, & necessaria causa ad dotandam matrem teneri, vtputa si mater inops, esset iuuenis, & formosa, & pudicitiæ immineret periculum: ita Mascard. *de probat. concl. 61. num. 4.* Mieres *de maioratu part. 4. quæst. 27. num. 18.* Surd. *d. tit. 1. quæst. 22. ex num. 12.* latè Menoch. *cons.* 1078. *num. 10. cum seqq. lib. 12.* Castill. *d. lib 6. cap. 137. num. 66.* quicquid teneant Corduba de Lara *in l. si quis à liberis, §. vtrum ex num. 87. ff. de liber. agnoscendis,* Cardin. Mantic. *d. lib. 12. tit. 16. num. 24.*

Neque pater de bonis vxoris, &c.] Notatur ad hoc 6
quòd maritus non potest dotes filiabus constituere ex bonis quomodocunque pertinentibus ad vxorem, vt per D. Barbos. *in d. l. 1. part. 4. num. 91. ff. soluto matrim.* vbi ostendit quid obseruetur in Regno Castellæ, & Portugalliæ. Molin. *de Instit. tract. 2. disp. 424. num. 11. vers. neque maritus vxore inuita.*

In glos. *Causa.* ibi, *vt quia sit hæretica, filia verò* 7
orthodoxa, &c. Notatur ad hoc quòd mater hæretica cogitur dotare filias Catholicas, vt per *l. 9. tit. 11. part. 4. vbi glos. 2.* Ias. *in §. fuerat num. 114. & seq. Instit. de action.* Duen. *reg. 356. vers. limita 1.* Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum & vxor. §. 21. num. 5.* Padil. *in auth. res quæ num. 61. C. commun. de legat.* Cordub. de Lara *in l. si quis a liberis, §. si mater num. 16. ff. de liber. agnosc.* Surd. *de alimentis tit. 1. quæst. 14. num. 17.* vbi quòd mater hæretica tenetur dotare orthodoxam filiam, etiam quæ habeat patrem diuitem,
& *num. 18.* quòd mater Iudæa dotare tenetur filiam 8
Catholicam, etiamsi pater sit diues, Menoch. *de præsumpt. lib. 4 præs. 189. num. 33.* D. Barbos. *in d. l. 1. part. 4. num. 82.* vbi *num. 85. in fine*, ex Corduba de Lara hoc
amitti ait in illis prouinciis, in quibus bona non 9
confiscantur propter crimen hæresis (vt hodie obseruatur in Francia, & Germania.) nam cùm in his prouinciis bona apud hæreticos remaneant, inducetur *l. cognouimus, C. de hæret.* subditque pariter ex duobus Iudæis, siue Sarracenis, si maritus ad fidem reuertatur, cogi matrem Iudæam, siue Sarracenam, orthodoxam filiam dotare.

SVMMARIVM.

1 *Instrumentorum dotalium amissio non nocet, si alia sunt probationes.*

2 *Si non apparet instrumentum de dotis datione, potest illa probari per testes. Etiamsi lege municipali caueatur intra certam summam probari non posse per testes, sed per instrumentum, poterit tamen per testes probari, num. 3. amplia, vt num. 4 5.*

6 *Dos probari potest etiam per præsumptiones.*

L. Cùm citra. XV.

Iidem AA. & CC. *Vlpiano.*

AMissio instrumentorum dotalium non nocet, si 1
aliæ sunt probationes. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

In glos. *Probanti.* ibi, *per testes*, &c. Notatur ad 2
hoc quòd si de dotis datione non appareat instrumentum, potest illa probari per testes, vt per Bald. *cons. 461. Luppus habuit, num. 2. vol. 4.* Mascard.
de probat. concl. 569. à num. 1. vbi *num. 2.* ampliat, 3
etiamsi lege municipali caueatur intra certam summam probari non posse per testes, sed per instrumentum, nam licèt dos excedat dictam summam præscriptam à statuto, poterit tamen per testes probari,
& *num. 3.* ampliat vt ad talem probationem possit 4
admitti frater, vel alius, qui dotauit, intelligens hoc de fratre quando agitur inter nepotes suos, & *num. 4.*
ampliat etiam locum habere in mediatore, siue pro- 5
xeneta, istiusmodi namque admittuntur ad probandam dotem.

In

6 In ead. glos. ibi, *Vel præsumptiones.* Notatur ad hoc quòd dos etiam per præsumptiones probari potest, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo donatione largitus, num. 170. C. de reuoc. donat.* Roland. à Valle *de lucro dotis, in quæst. suis de stat. lucr. dot. quæst. 75. num. 20.* Mascard. *d. tract. de probat. concl. 566 num. 5.*

L. Ante diuisionem. XVI.

Iidem AA. & CC. *Æmilio.*

SOror habens bona indiuisa cum fratre, potest partem suam in dotem dare, etiam fratre ignorante, vel inuito. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Dans proprietatem in dotem, retento vsufructu, non potest in præiudicium proprietarij vendere, vel alio modo disponere.*

2 *Vsufructuarius qualiter vti debeat, vt substantiam rei fructuariæ neque immutet, neque corrumpat.*

L. Res quas. XVII.

Iidem AA. & CC. *Sabino.*

1 DAns proprietatem in dotem, retento vsufructu, non potest in præiudicium proprietarij vendere, vel alio modo disponere. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Vsufructuarius qualiter vti debeat vt substantiam rei fructuariæ neque immutet, neque corrumpat? vide latè Castill. *controuers. lib. 1. de vsufructu cap. 33.*

L. Si socrus. XVIII.

Iidem AA. & CC. *Menestrato.*

SI vir ab vxore recipit nudam proprietatem, cum pacto de lucrando à socero vsumfructum, soluto matrimonio morte mulieris nihil restituit, secus si vsumfructum non recipit in dotem, quia tunc ei non prodest pactum de lucrando. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

L. Cùm patrem. XIX.

Iidem AA. & CC. *Achilli.*

1 EX pacto, vel stipulatione patris non quæritur actio filiæ emancipatæ, & testator potest grauare hæredem ne actione sua agat, salua tamen falcidia. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit D. Barbos. *in l. Gaius 46. num. 7. ff. soluto matrim.*

SVMMARIVM.

1 *Fructus dotis pertinent ad maritum onera sustinentem matrimonij, quos si vxori concedit, repetit ab ea quatenus effecta est locupletior, & num. 2.*

3 *Dos constituitur vt ex eius fructibus maritus sustineat onera matrimonij.*

4 *Fructus, seu vsuræ dotis, an debeantur, si mortua vxore supersint filij marito, & è contrà.*

4 *Fructus an possint donari.*

L. Pro oneribus. XX.

Iidem AA. & CC. *Tiberio.*

FRuctus dotis pertinent ad maritum onera matrimonij sustinentem, quos si vxori concedit, repetit ab vxore quatenus vxor locupletior effecta est. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt, *l. Hisp. 25. tit. 11. part. 4. vbi glos. 4. & 5.* in qua statuitur quòd vt fructus dotis maritus lucretur, tria sunt necessaria, scilicet matrimonium esse contractum, & dos tradita, & quòd sustineat de facto onera matrimonij, Connan. *comment. iuris lib. 8. cap. 11. num. 4.* Palat. *in repet. rub. de donat. inter, §. 62. num. 11. in fine*, vbi quòd rerum dotalium fructus ad maritum spectant pro oneribus matrimonij supportandis. Honded. *cons. 3. à num. 27. vol. 1.* Bec. *cons. 115. num. 15.* Camill. Bortel. *in sum. decis. part. 3. tit. 4. num. 4.* Petr. Greg. *syntag. iuris lib. 9 cap. 19. de oneribus matrim.* Neguzant. *de pignorib. part. 2. memb. 4. num. 50.* Roman. *sing. 539.* Tiraq. *de retractu lig. ad fin. tit. num. 108.* Anton. Gom. *l. 52. Tauri num. 23.* Matiens. *l. 4. glos. 1. num. 2. tit. 9. lib. 5. noua Recop.* vbi addit quòd de iure Regni Castellæ omnes fructus constante matrimonio percepti ex quibuscunque bonis sunt communes mariti & vxoris. sicut cætera eo constante acquisita, Corduba de Lara *in l. si quis à liberis, §. si quis ex his, num. 293. ff. de liber. agnos. con.* D. Barbos. *in l. de diuisione 5. num. 1. cum seqq. & num. 49 ff. soluto matrim.* vbi quòd marito nomine fructuum nihil debetur antequam sustineat onera matrimonij, Cald. Pereira *post quæst. forens. cons. 14. num. 15. vers. veritate.* Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib. 12. tit. 8. num. 18.* vbi quòd fructus dotis mariti intelliguntur esse pro oneribus matrimonij, *& tit. 13. num. 2.* vbi quòd dos datur pro oneribus matrimonij. *& tit. 30. num. 14.* vbi quòd si maritus putatiuus sustineat onera matrimonij, fructus dotis lucratur, sicut verus. Rebell. *de oblig. instit. part. 2. lib. 5. quæst. 10. num. 35.* vbi quòd maritus sustinens onera matrimonij post traditionem dotis facit fructus suos, dummodo non sit ante nuptias, quia tunc omnes dotis fructus debent augere dotem. Giurba *decis. 71. num. 14.* 2

Notatur ad hoc quòd dos constituitur vt ex eius fructibus maritus sustineat onera matrimonij, vt per Surd. *de aliment. tit. 1. quæst. 33. num. 8. & tit. 7. quæst. 17. num. 1.* Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom. 1. lib. 12. tit. 3. à num. 3.* vbi quòd dos non datur pro matrimonio contrahendo, sed pro supportandis oneribus matrimonij; nam matrimonium est Sacramentum Ecclesiæ conferens gratiam, & ideo pro contrahendo matrimonio pecunia dari non debet, quia esset simonia, sed datur pro sustinendis oneribus matrimonij, Soar. *de Relig. tom. 1. lib. 4. de simonia cap. 10. num. 10.* per hunc text. tenet dotem non esse pretium matrimonij, sed necessariam ad onera matrimonij sustinenda, idem citato hoc text. firmat Rip. *in tract. de simonia, part. 1. art. 2. num. 10. vers. non obstat*, Ceuall. *commun. contra communes quæst. 73. num. 1.* vbi per hunc text. asserit titulum dotis ex parte mariti recipientis illam, esse onerosum. idem dicit Palat. *in rep. cap. per vestras not. 3. §. 22. num. 7.* 3

Vnde

Vnde cessante matrimonij onere interesse dotis non debetur, Plot. *in tractat. de in litem iurando, §. 32. num. 4.* D. Barbos. *in d. l. de diuisione, num. 4.* ibi, *si ille onera non sustineat*, quasi cessante ratione fructus non lucratur, Surd. *dict. tit. 1. quæst. 42. num. 31. cum seqq.* Castill. *controuers. lib. 3. cap. 23. num. 58.* Fontanel. *de pactis nuptialibus, clausul. 6. gloss. 2. par. 1. num. 4. & part. 6. num. 34.* Nam istud interesse maritus præcipuè tam ratione damni emergentis, quàm lucri cessantis consequitur, tanquam scilicet alimentum ad supportanda onera matrimonij, Grat. *consil. 57. num. 5. vol. 1.* Baëz. *de non meliorandis filiabus cap. 25. num. 10.* Surd. *d. quæst. 42. num. 2. & 3. & num. 53.* vbi ait non dici cessare onus matrimonij, quamuis pacto teneatur vxorem alere, Caualcan. *decis. 22. num. 7. part. 4.* Mar. Giurba *decis. 22. num. 15.* Fontanel. *d. claus. 6. gloss. 2. part. 1. num. 5.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 44. num. 1. & cap. 527. num. 1.*

Veluti si solutum fuerit matrimonium, quia onera considerantur solùm respectu personæ vxoris, cui maritus subministrat alimenta, quæ ea mortua cessant: ita D. Barbos. *in d. l. diuortio, §. ob donationes, num. 19. in fine, ff. soluto matrimonio.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 240. num. 19. & cap. 244. num. 37. & cap. 427.* Beltramin. *ad Gregor. XV. decis. 573. n. 17.* Fontanel. *dict. clausul. 6. gloss. 2. part. 1. à num. 28.* & meliùs *num. 32.* Idem etsi per mortem ipsius mariti dissoluatur matrimonium, Neguzant. *de pignoribus, part. 5. membr. 5. num. 16.* Ioan. Baptist. Lup. *de vsuris, commento 1. §. 4. num. 81.* Gam. *Lusitan. decis. 71. num. 2.* Quesada *quæst. iuris, quæst. 25. num. 1.* Alexand. Trentacinq. *variarum resolut. tom. 1. tit. de pignorib. & hypoth. resolut. 2. num. 13. in versic. hæc sexta*, Castill. *dict. lib. 3. cap. 23. num. 60.* Fontanel. *clausul. 5. gloss. 8. part. 15. num. 38. & clausul. 6. gloss. 2. part. 1. num. 28.*

Idem etsi per diuortium dissoluatur matrimonium, vt notant Stephan. Gratian. & alij in locis *suprà* citatis, nisi diuortium esset illius qualitatis, quod non annullat matrimonium, & non facit res dotales desinere esse dotales, vt si maritus esset prodigus, seu vertisset ad inopiam, siue bannitus, aut deportatus esset, siue furere cœpisset, nam in istis casibus, & similibus vxor poterit agere contra maritum, vt cedat sibi actionem contra suum patrem, vel promittentem sibi dotem, vt per Osasc. Cacheran. *Pedem. decis. 135. num. 9.* Caualcan. *decis. 21. num. 14. part. 4.* Et nisi etiam diuortium fiat per sæuitiam mariti, ex eo quòd in vxorem sæuit vulnerando, & percutiendo cum baculo, aut per adulterium, aut morbum Gallicum, aut ob venenandi conatum, nam tunc maritus non excluditur ab onere alendi vxorem, vt per Palat. *in repetit. cap. per vestras, de donat. inter virum & vxorem notab. 3. in princip.* Tiraquell. *de retractu lign. §. 10. gloss. vnic. num. 14. & 16.* Couar. *de sponsalib. part. 2. cap. 7. §. 5. num. 2.* Corduba de Lara *in l. si quis à liberis, §. si quis ex his, num. 34. & 35. ff. de liber. agnoscen.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 9. cap. 19. num. 4.* Matiens. *l. 2. gloss. 1. num. 53. tit. 9. lib. 5. nouæ Recopilat.* Surd. *de aliment. tit. 1. quæst. 32. n. 17.* Peguera *crimin. decis. 20. à num. 4.* Gut. *canon. lib. 1. cap. 24. num. 7.* Borgnin. Canalcan. *decis. 20. part. 2.* D. Barbos. *in rubr. ff. soluto matrimonio, part. 2. num. 43.* Fontanel. *de pactis nuptialib. clausul. 6. gloss. 2. part. 4. num. 70.* Sanchez *de matrim. lib. 9. disput. 4. num. 20.* Intellige quando maritus vxori seorsim habitanti præstat alimenta; si verò nulla alimenta præstiterit, cùm matrimonij onus, quod consistit in alenda vxore, non sustineat, interesse dotis petere non poterit, nec fructus pignoris lucrari, Gregor. Lopez *l. 25. gloss. 5. tit. 11. part. 4.* Caualcan. *dict. decis. 21. num. 27. part. 4. & num. 46. versic. sed quando*, Surd. *dict. tit. 1. quæst. 32. num. 23.* vbi quòd tunc dos debet esse apud maritum quando sustinet onera matrimonij, D. Barbos. *dict. part. 2. num. 45.* vbi ait quòd ab eo tempore, quo mulier culpa mariti recessit, non facit maritus fructus dotis suos, nam cùm non subeat onera matrimonij, idque culpa sua prouenerit, succedit regul. *l. ab hostibus 11. §. fin. ff. soluto matrimonio*, Stephan. Gratian. *dict. cap. 24. num. 16. & 20.* vbi tradit maritum non facere fructus dotis suos, cùm non subeat onera matrimonij, idque culpa sua proueniat, & subdit debere intelligi quando maritus nulla alimenta præstiterit vxori seorsim habitanti, & si illa præstiterit, vt tenebatur, & cogi poterat, fructus dotis, & quod superest ex alimentis eius lucro cedere, Castill. *dict. lib. 3. cap. 24. num. 60. 61. in fine & 64.* Fontanel. *dict. clausul. 6. gloss. 2. part. 1. num. 10.* vbi in casu, quo mulier seorsim à viro in domo patris habitauerat, recesseratque ab eo, timens eius iram, ex quo de frigiditate illum coram iudice Ecclesiastico accusauerat, ait fuisse dictum quòd ex eo quòd onera matrimonij non sustineret, nec vxorem aleret, nec alias expensas pro ea faceret, pensiones censualium dotalium per illud tempus, quod habitauit extra domum viri, spectare vxori, & non viro, & *num. 12.* tenet quòd in casu, quo mulier culpa mariti ab ipso recessit, & ipsi non præstat alimenta, tunc fructus dotis augent dotem.

Vtrùm autem si mortua vxore supersint filij mari- 4
to, & è contra, fructus, siue vsuræ dotis debeantur; vna sententia tenet deberi, ea potissimum ratione, quia filij sunt pars oneris matrimonij, ita Cumia *super ritibus Siciliæ cap. 94. num. 2.* Petr. Vbald. *in tractat. de duobus fratribus, part. 6. quæst. 8. num. 19.* vbi *num. 20.* reprehendens Ruinum, dicit malè sensisse per mortem vxoris onera matrimonij cessare. Borgnin. Caualcan. *decis. 26. num. 25 part. 3.* vbi affirmat ita se obtinuisse in causa vertente inter ipsum & socerum mortua vxore sua, relictis tribus filiis, & *decis. 22. num. 18. part. 4.* vbi tradit deberi vxori manentibus filiis ipsius, & posse agere contra hæredes mariti vt sibi cedant actionem contra patrem suum, siue promissorem, &c. Cardin. Tusch. *practic. conclus. tom. 2. litt. D. conclus. 271. num. 111. & 112.*

Altera sententia, cui tanquam probabiliori adhæreo, asserit huiusmodi fructus, siue vsuras dotis non deberi extantibus filiis, sed mortua vxore, eo quòd istud priuilegium est omnino personale concessum marito ad supportanda onera matrimonij, quæ consistunt in alenda vxore. Ita post ordinarios *in cap. salubriter, de vsuris*, Palat. *in repetit. dicti cap. per vestras, notabili 6. §. 8. incip. Octauò infertur, num. 4. versic. ex quo dicebat, pag. 443.* Ruin. *consil. 162. num. 3. lib. 5.* Hieronymus Gabr. *consil. 20. num. 88. lib. 2.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 427. num. 3. cum sequentib.* vbi respondet fundamentis in contrarium per eum adductis.

In gloss. *Locupletior, fin.* ibi, *sed videtur fructus* 5
posse donari, &c. Per hanc gloss. Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum & vxorem, § 4. num. 23. in fine, vers. ex prædictis*, infert ad vnum quotidianum, & satis notabile quòd si vir erat prodigus, & omnes fructus dotis prodigaliter consumebat, donauit fructus dotis vxori auaræ, quæ propter auaritiam non consumpsit, sed conseruauit, talis donatio valida erit, nec poterit maritus illos repetere: quia licèt vxor ex ista

donatione facta sit locupletior, maritus tamen non est factus pauperior, cùm apud ipsum fructus essent perituri consumptione.

SVMMARIVM.

1 *Res dotalis æstimata deteriorationis gratia repetitur soluto matrimonio, & non æstimatio, & num. 2.*

3 *Rerum dotalium æstimatio non efficit venditionem, vbi adiicitur clausula illa, quod soluto matrimonio illa res in dotem data restituantur sub eisdem pretiis.*

4 *Quæcunque æstimatio in dubio præsumitur facta eo modo, & ad illum effectum vt operetur emptionem & venditionem. Limita vt num. 5.*

6 *Maritus non tenetur neque ad res dotales restituendas, neque ad æstimationem, si perierint, aut deteriores effecta sine ipsius culpa.*

L. Si inter. XXI.

Iidem AA. & CC. ad Geminium.

1 RES dotalis æstimata deteriorationis gratia repetitur soluto matrimonio, & non æstimatio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt, *l. 19. Hispan. tit. 11. part. 4. vbi gloss. 2.* Boër. *decis. 327. num. 10. & 11.* Anton. Gom. *l. 50. Tauri num. 44. versic. item etiam deducitur, & seqq.* Ias. *in §. actionum, num. 80. Instit. de actionib.* Couarr. *practic. cap. 28.*
3 *num. 2.* vbi per hunc textum tenet rerum dotalium æstimationem non efficere venditionem, vbi adiicitur in contractu clausula illa, quòd soluto matrimonio illæ res in dotem datæ restituantur sub eisdem pretiis, & *num. 4.* dicit singularem hunc textum ad probandum æstimationem rerum dotalium non efficere emptionem, vbi adiicitur huic æstimationi quòd soluto matrimonio restituantur vxori pro eodem pretio, quo fuere æstimatæ. Suar. & Mich. Grass. *tom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 7. num. 83. pag. 726.* vbi quòd non censetur emptio & venditio si dicatur quòd res restituatur soluto matrimonio eodem pretio, quo fuit æstimata. Petr. Greg. *syntagm. iuris lib. 9. cap. 18. sub num. 2.* Camill. Borell. *in summ. decis. part. 3. tit. 5. ex num. 230.* Cancer. *variarum part. 1. cap. 9. num. 122. versic. in ista materia,* Ioseph. Ludou. *commun. opin. tom. 3. sub hoc tit. conclus. 1. versic. limitatur primò, pag. 462.* vbi agit de re æstimata data in dotem ea conuentione inter virum & vxorem facta vt soluto matrimonio res illæ restituantur pro eodem pretio, quo fuerunt æstimatæ, Cald. Pereira *de extinct. emphyt. cap. 16. num. 23.* vbi tradit hîc decidi emptionem tunc cessare propter æstimationem quando matrimonio soluto eadem res, & non illius æstimatio est vxori restituenda, quoniam hoc casu non desinit mulier domina esse, quemadmodum contingit quando venditio contrahitur, Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib. 12. tit. 28. num. 19.* vbi citato hoc textu dicit quòd quando res dotales dantur æstimatæ, hoc pacto vt ipsæ si extent restituantur habita ratione augmenti & diminutionis, & si non extent, earum æstimatio reddatur, tunc si res soluto matrimonio factæ sint deteriores, vel minoris pretij, maritus vsque ad æstimationem factam tenetur, sin autem sint pretiosiores, lucrum ad maritum pertinet. Molin. *de Iustit. tractat. 2. disput. 426. num. 5.* Pute. *decis. 376. part. 3.* Surd. *consil. 330. num. 25.* Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 74. num. 19.* D. Barbos. *in l. si æstimatis 51. num. 28. & 29. versic. tertia, ff. soluto matrimonio,* vbi ponit conclusionem quòd si res dotales fuerint æstimatæ apposito pacto vt post solutum matrimonium res restituerentur habita ratione augmenti, & diminutionis, tunc res dotales, quæ extant, præcisè restituendæ sunt, ac si nulla facta esset æstimatio: & deinde ad conclusionis explicationem aduertit quatuor formas huiusmodi pactorum in iure inueniri expressas, Gutier. *de gabell. quæst. 12. num. 22.* Alexand. Trentacinq. *variarum resolut. lib. 3. sub hoc tit. resolut. 1. num. 20.* vbi tradit quòd si res tempore restitutionis est deteriorata per maritum, deuenitur ad æstimationem factam, Mastrill. *Sicilia decis. 149. num. 9.* Castill. *decis. 21. num. 3.* Fontanel. *de pactis nuptial. claus. 5. gloss. 8. part. 25.* Beltramin. *in annot. ad Gregor. XV. decis. 573. num. 16. in fin. vers. & hoc maximè colligeretur,* Rebell. *de obligat. instit. p. 2. lib. 5. q. 2. à num. 7.*

In gloss. *Æstimata 1.* ibi, *quid autem si non appa-* 4
reat, &c. Notatur ad hoc quòd quæcunque æstimatio in dubio, alio non apparente, præsumitur facta eo modo, & ad illum effectum vt operetur emptionem, & venditionem, vt per Gregor. Lopez *l. 18. gloss. 2. tit. 11. part. 4.* Bernard. *regul. 228.* Gratian. Falcon. *regul. 164.* Anton. Gomez. *l. 50. Tauri n. 44. col. 2.* Hippol. Riminald. *in princip. Institut. quibus alienare licet, à num. 72.* Ayora *de partit. part. 1. cap. 7. à num. 4.* Pinel. *in l. 2. C. de rescindenda vendit. part. 1. cap. 1. num. 18.* Couarr. *practic. cap. 28. num. 1.*
Mascard. *de probat. conclus. 620. à princip.* vbi diuer- 5
sis modis limitat, & præcipuè quando æstimatio non esset congrua & condigna rei, vel quando facta fuisset ex interuallo, vel quando omne commodum, & incommodum non transiret in accipientem, vel quando probaretur æstimationem fuisse factam ad hunc potissimum finem vt cognosceretur rei pretium, vt in futurum posset probari an esset deterior facta, & *conclus. 664. à princip.* vbi *num. 5.* quòd æstimatio probat præsumptiuè emptionem siue fiat, siue committatur arbitris, siue alteri personæ, & *num. 6.* quòd æstimatio in dubio emptionem præsumere facit, etiam in re in dotem tradita, & *num. 9.* quòd æstimatio facit emptionem etiam in contractibus, quorum natura est indifferens circa translationem dominij, & *num. 12.* quòd æstimatio non probat emptionem quando in contrarium apparet tacita mens contrahentium, & *num. 16.* quòd æstimatio rei dotalis facit emptionem quando maritus est soluendo, Ioseph Ludou. *Perus. decis. 89. num. 1. & conclus. 10. ampliat. 5.* Hondèd. *cons. 14. num. 40. cum seqq. lib. 1.* Gutier. *practic. lib. 3. quæst. 77. num. 2. & 8. & cons. 17. num. 21. cum seqq.* Alexand. Trentacinq. *variarum resolutionum lib. 3. sub hoc tit. de iure dotium, resolut. 1. num. 1. & 9.* Castill. *Sicilia decis. 21. num. 2.* Surd. *cons. 225. num. 2.* Molin. *de Iustit. tractat. 2. disput. 426 num. 7.* Quesada *quæst. iuris cap. 14. num. vlt.* Castill. *controuers. lib. 1. de vsufructu, cap. 4. num. 12.* Fontanel. *de pactis nuptialibus, clausul. 5. gloss. 8. part. 13 num. 25.* Alexand. Ludou. aliàs Gregor. XV. *decis. 573. num. 4.* vbi Beltramin. *in annot. num. 16.* Seraphin. *decis. 1207. num. 1,* vbi fuit resolutum supra dicta procedere, etiamsi non constet de æstimatione, sufficit enim constare in certa quantitate dotem fuisse constitutam, & postea bona esse viro tradita, quia tunc æstimatio à lege facta censetur pro pretio quod tunc bona valebant, Perez *l. 1. in princ. tit. 7. lib. 5. Ordin. pag. 175.*

In

In gloss. *Diminuta, fin.* ibi, *& hoc dolo, vel culpa viri,* &c. Notatur ad hoc quòd maritus non tenetur neque ad res dotales restituendas, neque ad æstimationem si perierint, aut deteriores fuerint effectæ absque ipsius vlla culpa, vt per Socin. *cons. 65. col. 1. n. 3. in fine, & lib. 3.* Couar. *practic. cap. 28. num. 4. in princ.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib. 12. tit. 28. num. 19. versic. sed quod dicitur.* Suar. & Mich. Grass. *d. lib. 5. tit. 7. num. 83. vers. sed nunquid.*

SVMMARIVM.

1 *Pater non potest alienare rem, quam pro filia dedit in dotem, nec recepit.*

2 *Dote restituta fundus alienari liberè potest. intellige, quando dos restituta remanet penes ipsam mulierem, num. 3.*

L. Rem quam. XXII.

Iidem AA. & CC. *Libyanæ.*

1 PAter rem quam pro filia dedit in dotem, nec recepit, alienare non potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

2 Nota quod post dotem restitutam fundus dotalis liberè potest alienari, vt post Bald. tenet Aretin. *in rubr. ff. soluto matrim. num. 2.* Ias. *num. 10.* Rip. *num. 71.* & Alciat. *num. 51.* Anton. Gom. *l. 50. Tauri num. 59. vers. ex quo primò infertur.* quod tamen est intelligen-
3 dum, quando dos restituta remanet penes ipsam mulierem; nam si ad illius patrem reuertatur, pater fundum dotalem alienare non potest, vt tenet *gloss. 1. hic,* Ias. *in d. rubr. num. 12.* Alciat. *num. 52. per authent. sed quamuis, C. de rei vxor. act.* vbi Salicet. *num. 6.*

SVMMARIVM.

1 *Vxor non potest vendere prædium dotale, nec vendenti consentire, marito non consentiente, & n. 2. amplia vt num. 3.*

4 *Dominium rei dotalis est mariti.*

5 *Maritum non effici simpliciter dominum dotis, sed tantùm quoad ius administrandi, & faciendi fructus suos.*

6 *Maritus quamuis non possit alienare fundum dotalem, etiam consentiente vxore; poterit tamen mulier eum alienare marito consentiente. Contrarium num. 7.*

8 *Mulier si consentiret alienationi rei suæ dotis, & cum iuramento confirmârit, non poterit ei tunc contrauenire. Amplia vt num. 9. & limita vt num. 10.*

L. Si prædium. XXIII.

Iidem AA. & CC. *Diogeni.*

1 VXor non potest vendere prædium dotale, nec vendenti consentire, marito non consentiente. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* Aloys. Leo *super 5. fol. 57.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Cortas. *lib. 5. miscellan. cap. 14. in princ. & n. 6.* Tiraquell. *de retractu lign. §. 30. gloss. 1. num. 28. & de iure mariti gloss 8. num. 100.* Gratian. Falcon. *regul. 26.*
3 vbi diuersis modis ampliat, & præcipuè in vidua, & etiamsi mulier alienaret dotem ad tempus solutionis matrimonij, Afflict. *decis. 336. num. 1.* Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat. verbo fundus, num 9.* Cald. Pereira *quæst. forens. lib. 1. quæst. 18. num. 49 & 50.*

Cùm rei tibi quæsita dominium, &c.] Notatur ad 4
hoc quòd dotalis rei dominium mariti est, vt per Menoch. *de arbitr. casu 39. num. 19.* Et dum expresè in hac l. dicitur quòd vxor res dotales semel in dotem traditas marito, alienare non potest, & reddit rationem, quia dominium earum rerum marito quæsitum non potest mulier ipsa alienando auferre, videtur probari dotalium rerum, quæ inæstimatæ in dotem datæ sunt, dominium maritum habere, vt per Doctores citatos *ad gloss. verbo naturali, in l. in rebus 30. infrà hoc eodem tit.* Sed contra eos est communis Doctorum resolutio, de qua *ibi*, cui non obstat text. *in præsenti*, cui satisfacere conantur Pinel. *in l. 1. part. 3. num. 12. C. de bonis maternis*, & Corduba de Lara *in l. si quis à liberis, §. ex his, num. 152. ff. de liber. agnosc.* qui respondet verum esse constante matrimonio vxorem esse dominam dotis, ideo tamen (licèt domina sit) res dotales alienare non posse, quia læderetur vir, qui sustinet onera matrimonij, propterea quòd per alienationem careret commodo fructuum quod ex lege illi competit, ideo alienatio prohibita est ipsi vxori. Verùm hanc solutionem improbat D. Barbos. *in l. dotalem, num. 1. in fine, ff. soluto matrimonio*, ex eo quòd text. *in præsenti*, non fundetur in læsione viri, sed dumtaxat moueatur principaliter ea ratione quòd mulier non potest alienando auferre dominium marito quæsitum, quæ ratio secundùm eum euincit dominium dotis esse penes maritum. Sed pro Corduba de Lara considerari potest vxorem constante matrimonio res dotales alienare non posse, propter rationem prædictam, hoc est, quia cùm dos detur marito propter onera matrimonij, quæ sustinet, læderetur ius mariti in fructibus, & administratione ex tali alienatione, & tolleretur illi nocenti rei iam quæsitæ dominium, hoc est, dominium illud quod in marito constante matrimonio dari suprà diximus, quod cùm à tempore contracti matrimonij, & traditionis dotis sibi quæsitum fuerit, per alienationem vxoris non potest auferri: vnde quamuis hîc dicatur rei iam quæsitæ dominium marito auferri non posse, non tamen expressum est illud esse verum, & proprium dominium, aut quale dominium sit, sed dumtaxat dicitur dominium, quod ex aliis legibus de improprio quodam dominio, quod subtilitate, aut fictione iuris procedit, intelligendum est: vt alio loco intellexit idem D. Barbos. *in l. diuortio, §. si fundum, num. 29. in princ. ff. solut. matrim.* vbi expresè dicit quod maritus non efficitur sin- 5
gulariter dominus dotis, sed tantùm quoad ius administrandi, & faciendi fructus suos, & eorum respectu dominos appellatur.

Nolenti minimè potuerit.] A contrario sensu vi- 6
detur probare hic text. quòd quamuis maritus non possit alienare fundum dotalem, etiam consentiente vxore, *l. vnic. §. & cùm lex, C. de rei vxor. action.* tamen è contra mulier fundum dotalem alienare poterit marito consentiente, vt per Cyn. & Alberic. *in præsenti.* Contrarium tamen verius est, quia si mari- 7.
tus non potest alienare fundum dotalem etiam consentiente vxore, ergo neque vxor consentiente marito, cùm eadem sit ratio prohibitionis, & quia aliàs facile fraudari posset prædicta legis prohibitio. Ita Palat. *in repet. rubr. de donat. inter, §. 17. n 8.* Nouell. *de dote part. 7. spec. 1. num. 13.* Campeg. *in simili tract. part. 4. quæst. 22.* Franc. Marc. *decis. 424. num. 3. part. 1.* Roder. Xuar. *in tit. de lau ar has, num. 51.* Valasc. *com. 2.*

consult. 150.*num*.6. D Barbos. *in l.1.part.5. num* 4.*ff. soluto matrim.* vbi respondet in hoc text. non esse sumendum argumentum à contrario sensu, quia esset contra dispositionem *dict. l. vnic. §. & eum lex*, deinde ait posse faciliùs responderi hanc legem procedere in terminis *l. Iulia*, quæ permittebat alienationem fundi dotalis consentiente coniuge, & hac de causa præsupponit text. *in præsenti*, consentiente marito vxorem posse fundum dotalem alienare.

8 In gloss. *Nihil interest.* ibi, *& posset ipsa venire contra venditionem etiam iuratam*, &c. Notatur ad hoc quòd si mulier consentiret alienationi rei suæ dotis, & iuramento eam confirmauerit, ei non poterit tunc contrauenire, vt per Bald. Nouell *de dote, part. 7. priuileg. fin.* Campeg. *in simili tractatu part. 4.quæst.* 11. Palat. *in repetit. rubr. de donat. inter virum, §.* 57.*num*.17. Anton. Gom.*l.* 50. *Tauri num.* 57.Couar.*in cap. quamuis pactum, part.* 2.§. 1. *num*.5. Roland.*consil.* 82. *num*.2. *lib*.2. Viui. *decis.* 133. *num.* 2. Gutier. *de iurament. confirmat. part.* 1. *cap.* 1. *num.* 14. Franc. Marc. *decis*.327.*num*.2.*part*.1. Paris. *cons.* 75. *num.* 2. *cum seqq. vol*.3. Ioan. Baptist. Costa *de facti scientia & ignorant. insp*.14. Seraphin. *de priuileg.iurament. priuileg*.76.*num*.1. Farin.*in praxi crimin. part*.1.*quæst*.8.*num*.141. D. Barbos.*in l*.1.*p*.5.*num*.73. &74. *ff. solut. matrim.*

9 Quod quidem extenditur, quamuis ex ea alienatione rei dotalis iuramento confirmata, mulier maximè læderetur, quia remaneret indotata; nam adhuc contra eam venire non poterit, Campeg.*dict. quæst*.11. Roland. *d. consil*.82. *num*.20. Anton. Gabr. *commun. lib*.3.*sub hoc tit. conclus*.1. *num*.7. Ioan. Angel. Pisanel.*in addit.ad Afflict. decis*.314. Benechend. *in addit. ad Seraphin. dict. priuileg.* 76. *num*.3. Gutier. *d. cap.* 1.*num.* 19 *&* 20. vbi hanc partem sequitur quando maritus tempore contractus & alienationis erat soluendo, licèt postea tempore exactionis dotis bona non sint, ex quibus mulieri solui possit, Ceuall. *communium contra commun. quæst.* 3. *num*.19. Morquech. *de diuisione bonorum lib.* 1. *cap*.9.
10 *num.* 41. *&* 42. vbi limitat interueniente læsione enormissima in alienatione rei dotalis. Quicquid aliud velint Afflict.*d.decis.* 311. *num*.5.*&* 6. Burg.de Paz *quæst. ciuili* 7.*num.* 58. Rodriq. *de annuis redditibus lib.* 2.*quæst*.5.*num*.16. Auendan.*de censib. cap*.94. *num*.15.

S V M M A R I V M.

2 *Mulier vbi dotem perdit ex culpa, dos non reuertitur ad eum, qui eam dedit, nisi sibi fuerit pactus, & stipulatus, & num.* 2.

3 *Matrimonium vbi soluebatur per diuortium culpâ mulieris, ipsa totam dotem amittebat.*

4 *Dos ob ingratitudinem reuocari nequit.*

L. Si dotem. XXIV.

Iidem AA. & CC. *Aurelio & Lysimacho.*

1 VBi mulier ex culpa perdit dotem, dos non reuertitur ad eum, qui eam dedit, nisi sibi fuerit pactus vel stipulatus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1.num.1.suprà hoc tit.*

2 Hanc eadem conclusionem ex hoc text. desumunt Gregor. Lopez *l.* 23. *gloss.* 1. *in medio*, *tit.* 11. *part*.4. Anton. Gom.*l*.40. *Tauri. num.* 91.*versic.sexto*, Bocer. *in disput.de iure vniuerso classi* 2. *disput.* 18. *num*.60.

Hanc culpa vxoris dissoluto matrimonio,&c.] Notatur 3
ad hoc quòd apud Iurecõsultos si mulieris culpa per diuortium soluebatur matrimonium, ipsa totam dotem amittebat, vt per D.Barbos.*in l.2.in princ. part*.1. *num.* 149.*ff.solut.matrim.*

Licèt eam ingratam circa vos fuisse ostenderitis,
&c] Notatur ad hoc quòd dos ob ingratitudinem 4
reuocari nequit, vt per Boër.*decis.*27.*in fine*, Bellacomb. *tom*.1. *communium opin. lib.* 5. *tit*.7. *num.* 125. *pag*.729. Cassan.*in consuetud. Burgund. rubr*.4.§.6. *verbo & sera*,*num*.20. Gom. *Lusitan. decis*.163.*num*.3. Gutier. *de iurament. confirmat. par*.1. *cap*.10. *num.* 4. Aloys. Ricc *in collectan. decis. part.* 1. *collectan.* 197. *versic. secundo*, Matiens.*l*.1.*gloss fin*.*num*.3.*tit*.6.*lib*.5. *noua Recopilat.* Mieres *de maioratu part*.1. *quæst.* 22. *num*.196. *&* 199. Mulin.*de Iustit. tractat*.2. *disp*.281. *versic. hac etiam ratione*, Ceuall. *communium contra communes quæst.* 73. *num.* 5. Quicquid contrarium existimauerint Rip. *in repetit.l.fin. C. de reuocand.donat.quæst.*51.*num.* 169. & Pinel. *in l.*1. *C.de bonis maternis part.* 3. *num.* 61. *versic. infertur* 32. vbi tamen intelligit textum *in præsenti* procedere in muliere ingrata dotanti, ne eius ingratitudo noceat viro à quo hîc dos non aduocatur, quia scilicet quoad eum causa onerosa est; contrarium verò sentit quoad mulierem vt dos ab ea reuocari possit ob ingratitudinem: & sic respectu vxoris soluto matrimonio propter ingratitudinem dotem reuocari præter Pinel.*d.illat*.32. *versic. sed contrà*, tenent Matiens.*d.l.* 1. *gloss.fin.num.* 3. *versic.sed quoad muliere*, Mieres, *dict. quæst.* 22. *num.* 197.*&* 198. vbi tradit mortua persona, cuius respectu donatiò non potest reuocari, quasi cessante causa reuocabilem effici, Cancer. *variarum part*.3. *cap*.2.*de inuentar. num.* 222. vbi tradit priuilegia, quæ conceduntur rei gestæ fauore alicuius matrimonij cessare soluto eo per mortem viri sine liberis, Fontanel.*de pactis nupt.clausul*.4. *gloss*.28.*num*.12. *& seq.*

S V M M A R I V M.

1 *Stipulatio de dote reddenda mulieri testandi causa, committitur illa mortua etiam intestata.*

2 *Causa finalis quando dicatur, & quando impulsiua, remissiuè.*

3 *Fundus quando relinquitur ad vsum, vel vsumfructum, tunc videtur relicta proprietas. limitatur id num.* 4.

5 *Res quando relinquitur in gaudimentum, venit fundus, non vsusfructus.*

6 *Fundus quando relinquitur, vt eo legatarius gaudere possit, debetur proprietas.*

L. Si mulier XXV.

Iidem AA. & CC. *Eutychiano.*

STipulatio de dote reddenda mulieri testandi causa committitur illa mortua etiam intestata. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1. num.* 1. *suprà hoc tit.*

Circa materiam huius text. vide Cald Pereira *de* 2
nominat. emphyt. quæst.7. *num.* 30. vbi ait in casu huius legis vxorem fuisse stipulatam sibi dotem reddi vt de ea testaretur, & respondere Imperatorem ait eam dotem ad hæredes mulieris abintestato succedentes pertinere, quia illa stipulatio conditionalis non est, sed magis causam continens, propter quam fuit

fuit stipulatio, vt ex illis verbis deducitur, ibi, *noe conditionem, sed causam continet*, quo loco hunc text. planè docere, contrarium esse obseruandum tradit si stipulatio fuerit conditionalis. D. Barbos. *in rubr. ff. soluto matrimonio, part. 1. num. 38. ante med.* vbi ait textum loqui in modo continente quòd quis testaretur, quod quidem cohæret personæ. *l. illa institutio, ff. de hæred. instit.* & ideo non impletur per hæredem, *l. vn. §. ne autem, C. de cadnc. tollen.*

2 In gloss. *Mulier. 1.* ibi, *non enim fuit hæc conditio, sed causa scilicet impulsiua, vel efficiens*, &c. Notat Tiraquell. *in tractat. Cessante causa, limit. 1. num. 52.* quòd cùm causa tendit ad commodum solius accipientis, ea causa præsumitur impulsiua, si ad commodum concedentis, vel alterius tertij finalis. Causa finalis quando dicatur, & quando impulsiua, vide Cardin. Tusch. *pract. conclus. tom. 1. litt. C. conclus. 141. & seq.*

3 In eadem gloss. ibi, *& videtur quòd proprietas*, &c. Notatur ad hoc quòd quando relinquitur fundus ad vsum, vel vsumfructum, tunc videtur relicta proprietas, vt per Natt. *consil. 211. num. 17.* Caualcan. *de vsufructu mulieri relicto, num. 78.* Menoch. *consil. 352. num. 17. & de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 133. num. 11.*
4 vbi *num. 12.* id limitat si dictum fuit ad vsum, & vsumfructum, seu ad vtendum & fruendum tempore vitæ suæ, quia hæc postrema verba, *tempore vitæ suæ*, significant solum ipsum vsumfructum fuisse relictum, Surd. *de aliment. tit. 2. quæst. 1. num. 3.* vbi *n. 4.*
5 quòd quando relinquitur res in gaudimentum, ve-
6 nit fundus, non vsusfructus, & *num. 5.* quòd quando fundus relinquitur, vt eo legatarius gaudere possit, proprietas debetur.

L. Si genero. XXVI.

Iidem AA. & CC. Demostheni.

1 PAter non potest stipulari filio emancipato, nec dotem extraneo reddi. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 2. suprà hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit D. Barbos. *in l. Gaius 46. num. 4. ff. soluto matrimonio.*

Vide Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib. 14 tit. 28. num. 35.* vbi ait probari *in præsenti* quòd si quis rem suam dederit in dotem genero, & stipuletur eam extraneo reddi soluto matrimonio, stipulatio non valet. Eman. Costa *select. lib. 1. cap. 15. num. 1. & 2.*

Nec tibi prohibente iure, &c.] Notatur ad hoc
3 quòd filio emancipato non potest pater stipulari, vt per Conan. *comment. lib. 6. cap. 4. num. 3.* Eman. Costa *d. cap. 15. à princip.* quicquid contrarium, imò filio emancipato posse patrem stipulari, & ei vtilem actionem quærere, teneant Bart. *in l. quod dicitur, num. 7. ff. de verborum obligat.* Cuiac. *ad African. tract. 7. §. 12.* Pinel. *in l. 1. C. de bonis maternis, part. 2. num. 73.* Menoch. *consil. 162. num. 7.*

SVMMARIVM.

1 *Maritus licèt sit lucratus dotem, non tamen tenetur ad soluendum tributa aliarum rerum vxoris suæ, sed tenentur possessores, seu successores.*
2 *Pater si dedit dotem filiæ, & non fuit stipulatus sibi reddi, an maritus, qui hoc casu lucratur dotem, teneatur ad onera hæreditaria.*

L. Licèt dos. XXVII.

Iidem AA. & CC. Pompeiano.

LIcèt maritus sit lucratus dotem, non tamen tenetur ad soluendum tributa aliarum rerum vxoris suæ, sed tenentur possessores, seu successores. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* 1

Vide Gregor. Lopez *l. 23. gloss. 1. in fine, tit. 11. p. 4.* 2
vbi remissiuè quid in patre, qui dedit dotem filiæ, neque fuit stipulatus sibi reddi, an maritus, qui hoc casu lucratur dotem, teneatur ad onera hæreditaria, Boët. *decis. 244. num. 11.* vbi quòd ad relicta, vel legata, seu donationes per vxorem factas in testamento, vel codicillis, non tenetur maritus, licèt lucri dotem faciat, sed hæredes vxoris tenentur, & infert ad casum de quo ibi, quòd licèt maritus promiserit exequi testamentum, debet intelligi quoad funeris impensam solùm, & vsque ad summam ascendentem partem dotis, quam lucratus fuit, & non vltrà.

SVMMARIVM.

1 *Dos, & donatio propter nuptias possunt auctoritate curatoris generalis, vel specialis, constitui, & exigi, licèt curator, vel fideiussor minus habeant in bonis, quàm sint res in dotem constituta.*
2 *Mulier minor 25. annis potest per se dotem dare de bonis mobilibus auctoritate curatoris; de immobilibus verò non potest sine iudicis auctoritate.*
3 *nihil attinet an Fideiussor tutoris, seu curatoris sit æquè locuples ac pupillus.*

L. Mulier. XXVIII.

Imp. ZENO A. Æliano P.P.

AVctoritate curatoris generalis, vel specialis dos 1
& donatio propter nuptias possunt constitui, & exigi, licèt curator, vel fideiussor minus habeant in bonis, quàm sint res in dotem constitutæ. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

Vide *l. Hispan. 14. tit. 11. part. 4.* vbi est constitutum 2
quòd potest mulier minor 25. annis per se dotem dare de bonis mobilibus curatoris auctoritate, sed de immobilibus non potest sine iudicis auctoritate, Cuiac. *lib. 16. obseru. 14.*

Licèt tempore creationis fideiussorem, &c.] Ergo 3
non est necesse quòd fideiussor tutoris, siue curatoris sit æquè locuples sicut pupillus, de quo vide Roder. Xuar. *tit. de compensat. §. 4. num. 14. & seqq.*

In gloss. *Præstitisse, fin.* ibi, *curator erat diues.* Vide Hippol. *in l. 1. §. præterea, num. 134. ff. de quæst. & in rubr. de fideiussor, num. 227.*

SVMMARIVM.

1 *Viro vergente ad inopiam, etiam constante matrimonio mulier potest dotem exigere, & hypothecariâ agere, sicut posset matrimonio dissoluto, &c. & num. 2.*
3 *Vendicans rem aliquam præfertur omnibus, & quibuscunque aliis creditoribus.*
4 *ad Inopiam peruenisse censetur, qui pluribus se fideiussoribus immiscet.*
5 *Dos non potest repeti marito incipiente malè vti substantia sua.*

6 *Fructus dotis & donationis propter nuptias seruire debent in alimenta vxoris & matris.*

7 *Dotis restitutio ita est restricta vt mulier se, virum & familiam possit sustentare.*

8 *Mulier licèt tacita hypotheca priuilegio gaudeat in donationibus ante, vel propter nuptias, non vtique habebit priuilegium prælationis, quod soli doti conceditur. intellige vt num. 9.*

10 *Mulier vt admittatur ad dotis restitutionem, non requiritur maritum esse inopem, sed satis est quòd incipiat vti malè substantia sua.*

11 *Vxor potest repetere dotem propter mariti inopiam.*

12 *Vxor si constante matrimonio aduersus maritum agat propter inopiam, &c. satis probabitur mariti paupertas per vulgi opinionem.*

13 *Vxor poterit agere contra socerum qui recepit dotem, si ad inopiam vergat, ad dotis, & aliorum bonorum restitutionem sicut posset agere contra maritum.*

14 *Dos si esset data socero, & marito, altero eorum ad inopiam vergente, poterit vxor agere ad dotis & aliorum bonorum restitutionem.*

15 *Dotis & donationis propter nuptias restitutio non debet euitari, etiamsi offeratur cautio per maritum in casu vergentia ad inopiam.*

16 *Bona mariti recipientis à muliere, vltra dotem, bona paraphernalia tacitè videatur hypothecata pro eorum administratione & restitutione.*

17 *ad Dotis & donationis propter nuptias restitutionem non datur vxori directa actio in rem ratione dominij, sed solùm ratione hypotheca, vel personali.*

18 *Vxor vt possit repetere dotem auocando res mariti alienatas per hypothecariam, necessarium quòd procedat excussio in bonis mariti, an ille sit soluendo, necne.*

19 *Excussionis exceptio an obstet viro & vxori agentibus ad dotem contra possessores bonorum tacita actione hypothecaria, remissiuè.*

20 *Rerum paraphernalium fructus non pertineat viro, sed soli vxori: de bonis autem paraphernalibus tenetur vxor alere virum in casu necessitatis, n. 21.*

22 *Paraphernalium fructus non pertinere ad virum, nisi tantùm ad vsum, & quatenus excedunt vsum debere restitui hæredibus, hodie corrigitur per leges Hispanas.*

23 *Casu quo vxor constante matrimonio propter inopiam mariti dotem repetit, maritus in solidum tenetur. Quòd si propter paupertatem mariti dos fuerit restituta vxori, si maritus postea efficiatur diues, dos restituta vxori non debet iterum reuerti ad eius administrationem.*

L. Vbi adhuc. XXIX.

Imp. IVSTIN. A. *Mennæ P.P.*

1 VIro vergente ad inopiam, etiam constante matrimonio mulier potest dotem exigere, & hypothecaria agere, sicut posset matrimonio dissoluto: debet tamen dos exacta pro oneribus matrimonij deseruire, & alienari non potest pactis dotalibus in casum soluti matrimonij reseruatis; idem in donatione propter nuptias. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* Aloys. Leo *super 5. fol. 57.* Giphan. *tom. 1. pag. 403.*

2 1 Hanc eandem conclusionem quoad primam eius partem, ex hoc text. desumunt *l. Hisp. 29. tit. 1. p. 4.* vbi statuitur posse mulierem durante matrimonio dotem exigere si ex mala viri administratione mulier timet dotis dissipationem, vel vt maritus de ea idoneè caueat, aut in alterius manum ponat, vt de dotis fructibus ambo sustententur, vbi Gregor. Lop. *gloss. 2.* remissiuè quando quis dicatur malè vti substantia sua; Neguzant. *de pignorib. part. 2. membr. 4. num. 64. & part. 5. membr. 1. num. 29. 38. & 39. ad fin. & part. 6. membr. 2. num. 4. & part. 8. membr. 1. num. 27.* Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum, in princip. §. 3. num. 2. & 3.* vbi quòd in hac l. multa adducuntur ad *l. si constante, ff. soluto matrim. & §. 17. in princip.* conclusionem facit quòd marito ad inopiam vergente, constante matrimonio, potest vxor dotem, & donationem propter nuptias ac bona paraphernalia à marito repetere. Sebast. Medices *de casibus fortuitis, p. 2. quæst. 4. num. 54.* Benintend. *decis. 68. n. 5.* Cornazan. *decis. 95. num. 1.* Ioseph. Ludou. *Lucensi decis. 22. num. 19. & 21.* Viui. *decis. 538. num. 8. cum seqq.* Marcel. Cala *de modo articulandi, & probandi §. 2. gloss. 1. num. 152.* Escob *de ratiocin. lib. 2. comput. 18. num. 10. & seq.* Montan. *de tutel. cap. 36. regul. 1. num. 9.* Vincent. Caroc *de sequestro q. 2. p. 2. princ. à num. 1.* Matsull. *ad Cipyc. decis. 46. sub num. 4.* Hering. *de fideiussor. cap. 1. num. 12. & cap. 6. num. 184.* Ioan. Bapt. Costa *de remed. subsidiar. remed. 1. sub num. 4.* Menoch *cons. 1124. num. 2.* à Ponte *decis. 19. num. 19. & 20.* Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 44. num. 21.* latè D. Barbos. *in d. l. si constante, in princ. à num. 1.* vbi refert illorum opinionem, qui ad sciendum à quo tempore incipiat competere dotis restitutio vxori propter inopiam mariti, tria distinguunt tempora, in quibus diuersæ leges circa hoc latæ fuerunt, & *num. 6.* explicat decisionem *d. l. si constante, & n. 7.* vlteriùs perquirit an in aliquo ei aduersetur decisio huius text. Conti. *lib. 1. dispunct. cap. 7.* Menoch. *cons. 5. n. 36.* Bernard Græuæ. *ad pract. Camera Imper. lib. 2. concl. 83.* Castill. *controuers. lib. 4. cap. 26. à princ.* Giurba *decis. 16. num. 1.*

Easdem res vendicare, &c.] Aduertit Palat. *in repet. cap. per vestras, in princ. §. 20. num. 1. vers. nec obstat,* quòd Imper. non habuit respectum in præsenti ad vendicationem ratione dominij, sed ratione hypothecæ. Notatur ad hoc quòd vendicans rem aliquam præfertur omnibus, & quibuscunque aliis creditoribus, vt per Caroc. *de deposito p. 2. quæst. 4. n. 1.* Matienf. *l. 6. gloss. 5. num. 1. tit. 16. lib. 5. noua Recopilat.* Castill. *controu. lib. 3. cap. 16. num. 75.* 3

Maritus ad inopiam sit deductus, &c.] Vide Hippol. *singul. 574.* vbi tenet quòd ad inopiam censetur peruenisse qui pluribus se fideiussionibus immiscet. Mich. Grass. *tom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 11. solut. matrim. num. 80.* vbi tenet constante matrimonio non posse dotem repeti marito incipiente malè vti substantia sua, & *num. 81.* tenet mulierem repelli ab hac dotis repetitione, si vxor sciens contraxit matrimonium cum viro inope, & non existente soluendo. & *num. 82.* per gloss. *in præsenti* tradit hoc priuilegium repetitionis dotis habere quoque locum in socero recipiente dotem, & vergente ad inopiam, Amat. Rodetic *in tract. de concursu & priuileg. credit. part. 1. art. 1. num. 29. prope fin.* vbi tenet quòd si euidentissimè appareat mariti facultates ad inopiam vergere vt insufficientes sint ad solutionem dotis, repetitio ipsius dotis vxori competit. 4

Vel à creditoribus posterioribus, &c.] Nihil dicit de anterioribus, quia tempore huius l. adhuc non fuerat edita *l. assiduis, C. qui pot. in pignore,* quæ de nouo concessit, vt etiam anterioribus præferatur, quod ex eo constat, quia hæc lex fuit edita ante *l. in rebus 30. infra hoc eod. tit.* cùm in fine illius fiat mentio huius l. & post vtramque fuit edita *d. l. assiduis,* quia illarum facit mentionem. Ita D. Barbos. *in l. 1. part. 6. num. 10.*

ff. solu

ff. solutæ matrim. Vtrùm autem mulier virtute tacitæ hypothecæ præferri debeat in repetitione suæ dotis omnibus mariti creditoribus ante contractam dotem in eisdem bonis expressam, & anteriorem hypothecam habentibus? vide Cou. *lib. 1. var. c. 7.* Anton. Gom. *l. 51 Tauri ex n. 39.* Matiens. *l. 7. glos. 5. n. 4. tit. 16. lib. 5 nouæ Recop.* Gutier. *de iuram. confirm. part. 3. cap. 16.* Ænn Robert. *lib. 4. rerum iudic. cap. 19.* Molin. *de instit. tract. 2 disp. 438.* Ceuall. *commun. quæst. 371.* D. Barbos. *in d. l. 1. part. 6. à n. 1.* Amat Roderic. *d. art. 1. n. 6. cum seqq.*

6 *Sed fructibus earum ad sustentationem*, &c.] Notatur ad hoc quòd fructus dotis, & donationis propter nuptias seruire debent in alimenta vxoris & matris, vt per Surd. *de aliment. tit. 1. quæst. 55. n. 3.* vbi *n. 4.* quòd fructus dotis sunt viri, & seruire debent
7 ad alendum virum. Cardin Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 12. tit. 30. num. 9* vbi quòd dotis restitutio est restricta vt mulier se, virum & familiam sustentare possit.

8 *Quo dotis & ante nuptias donationis*, &c.] Propter æquiparationem hîc factam dotis & donationis ante nuptias, videtur insinuari ius tacitæ hypothecæ & priuilegium prælationis competere mulieri pro ante nuptias donatione, vel propter nuptias; sed communis Doctorum sententia est quòd licèt mulier tacitæ hypothecæ priuilegio in his donationibus gaudeat, non vtique prælationis priuilegium habebit, quod soli doti conceditur, vt latè comprobant Neguzant. *de pignorib. 4. membro secunda partis n. 64.* Anton. Gom. *l. 51. Tauri n. 41.* Meirer. *lib. 2. de priuileg. creditor. tit. 5. n. 41. cum seqq.* D Barbos. *in l. 1.*
9 *ff. soluto matrim. part. 4. num. 31.* vbi intelligit quando mulier allegat donationem propter nuptias sibi factam ad effectum eam lucrandi, secus si ad effectum vt ex ea obtineat dotis faciliorem restitutionem, quia tunc cum effectu videatur agi de dotis conseruatione, habebit ius prælationis. Amat. Roderic *d. art. 1. num 21.* vbi *num. 22.* subdit textum *in præsenti* de tacitæ hypothecæ tantùm priuilegio intelligendum esse, quod habet aduersùs cæteros mariti creditores in eius bonis sicut in dote, non verò de prælationis priuilegio intelligi oportere. Et notat Cou. *lib. 1. var. cap. 7. num. 1. in princip.* per hunc text. quòd si maritus bona paraphernalia administrauerit, pro eis recuperandis vxor tacitam hypothecam habet.

10 In glos. *Ad inopiam.* ibi, *scilicet quando vir cœpit malè vti sua substantia.* Notatur ad hoc quòd hodie non requiritur maritum esse inopem vt mulier admittatur ad dotis restitutionem, sed satis esse quòd maritus incipiat vti malè substantia sua, vt per Anton. Constan. *de dotib. cap. 6. n. 1.* Campeg. *de dote, pag. 3. quæst. 19.* Bursat. *cons. 56. n. 1. ad fin. lib. 1.* quos refert, sed non sequitur, D. Barbos. *in d. l. si constante 25. in princ. n. 3. in fine.*

Hac in re optimè Palat. quem refert & sequitur Castill. *lib. 4. cap. 26. n. 2.* infert post editam *d. leg. Partita 29.* decisionem non posse sustinere Bart. doctrinam, quam ibi adducit, quòd licèt vir bene inchoet vti substantia sua, si malum exitum habuit, quia perdit, vel depauperatur, nihilominus poterit vxor vti remedio prædicto, quia res dicitur malè geri respectu finis; & verè quidem concludit in hunc modum. Sed per prædicta tene contrarium, quoniam si maritus cœpit bene vti substantia sua, non potest tunc dici ad inopiam vergere, si postea casu mala successit, &c. Deinde subdit idem Castill. *d. cap. 26. num. 3.* quòd dos licèt de iure communi repeti possit a viro durante matrimonio si efficiatur pauperior iure tamen Regio de quo *in d. l. 29. Partita*, non potest repeti nisi culpa mariti fiat pauperior; & in hanc sententiam citat idem sentientes Olan. *in concordia iuris communis & Regij lit. D. num. 76. & 77.* Ioan. Bapt. Villalob. *in antinom. iuris communis & Regij lit. D. num. 32 & in ærario commun. opin. lit. D n. 209.*

In ead. glos. ibi, *tunc in quantum facere potest*, &c.
Notatur ad hoc quòd propter mariti inopiam potest vxor repetere dotem, adeò quòd non habeatur ratio, ne maritus egeat, vt per Palat. *in repet. d. cap. per vestras in princ. §. 37. à princ.* Vnde per hanc glos. tenet Cancer. *var. part. 1. cap. 9. n. 112.* quòd quando maritus constante matrimonio conuenitur pro dote, non habet beneficium ne egeat. 11

In ead. glos ibi, *secundùm opinionem vulgi*, &c. 12
Notatur ad hoc quòd si constante matrimonio vxor aduersùs maritum agat propter inopiam, seu quia is malè vtatur bonis, ad dotis restitutionem, cùm agatur de modico præiudicio, satis probabitur mariti paupertas per vulgi opinionem, vt per Palat. *in repet. d. cap. per vestras in princ. §. 18. num. 32.* Duen. *reg. 299. vers. limita 5.* Hippol. *in l. de minore, §. plurium, num. 56. ff. de quæst.* Cou. *lib. 2. var. cap. 6. n. 8. vers. item satis probatur*, vbi respondet ad text. *in l. si constante, ff. soluto matrim.* requirentem euidentissimam probationem. Mascard. *de probat. concl. 1019. n. 1.* vbi quòd probatio per famam, maritum scilicet re sua abuti, satis esse vt is dotem restituat, & *n. 2.* subdit quòd plenè probandum est maritum re sua abuti, cùm agitur hypothecaria contra extraneum, cùm probatio per famam tunc non sufficiat, & *n. 3.* tenet tunc per famam rectè probari, maritum re sua abuti, cùm huiusmodi fama habuit originem ex probabilibus coniecturis, idem Mascard. *concl. 1154.* aliàs *1159. n. 20.* vbi quòd fama facit plenam probationem quando agitur de modico præiudicio, & citat hanc glos. Benintend. Bonon. *decis. 68 num. 1.* Ioseph Ludouic. *Lucensi decis. 22. num. 14.* D. Barbos. *in l. si constante 25. in princ. num. 63. in fine, ff. soluto matrim.* vbi *num. 64.* respondet ad text. *in ead. l. si constante*, ibi, *euidentissime*, vt hoc verbum sit interpretandum iuxta subiectam materiam, secundùm reg. *l. si vno, ff. locati*; si ergo adiiciatur facto negatiuo non restricto ad locum, vel tempus, intelligitur de ea probatione, quæ fit per vulgi opinionem, quia licèt non sit euidens probatio, est tamen euidens apparitio quòd maritus sit pauper, nec enim hoc debet apparere ex duorum, vel trium iudicio, sed ex vulgi & viciniæ opinione.

In ead glos. ibi, *dico idem quod in viro*, &c. Nota- 13
tur ad hoc quòd poterit vxor agere contra socerum qui recepit dotem, si ad inopiam vergat, ad dotis & aliorum bonorum restitutionem, sicut posset agere contra maritum, quia militat eadem ratio, vt per Palat. *in repet. d. cap. per vestras in princ. §. 29. n. 1.* Campeg. *de dote part. 3. quæst. 27. n. 2.* D. Barbos. *in d. l. si constante, num. 61.* vbi *n. 72.* opponit de text. *in l. si vero 65. §. de viro, ff. ead.*

In ead. gloss. ibi, *Item quid si ambo teneantur, scili- 14
cet socer, & vir*, &c. Notatur ad hoc quòd si dos esset data socero & marito, altero eorum ad inopiam vergente poterit vxor ad dotis & aliorum bonorum restitutionem agere, vt per Palat. *in repet. d. cap. per vestras, in princ. §. 32. ante num. 1* vbi intelligit quando maritus, & socer sunt obligati tanquam duo rei debendi, putà si hoc est actum tacitè, vel expressè, quia tunc propter paupertatem vnius, potest agi contra alium.

In ead. glos. ibi, *Sed pone in nostro casu virum velle 15.*

dare fideiussorem,&c. Notatur ad hoc quod dotis & donationis propter nuptias restitutio non debet euitari, etiamsi offeratur cautio per maritum in casu vergentiæ ad inopiam, vt per Palat. *in repet. d. cap. per vestras, in princ. §. 7. vers. subdit, & §. 33. à num.* 1. vbi dicit ita tenendum tanquam verius; & æquius, ac mulieri, & dotibus magis fauorabilius, Anton. Gom. *l. 50. Tauri, n. 33. col. 5.* Cald. Pereira *de potestate elig. cap. 19. num. 9.* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 1. cap. 44. n. 24. & Marchiæ decis. 149. num. 9. cum seqq.* Ioseph. Ludouic. *Lucensi decis. 22. num. 8. & 11.* Carthar. *decis. 117. num. 3. & 4.* Giurba *decis. 16. num. 1. in fine.*

16 In gloss. *Suppositas*, ibi, *item etiam pro aliis rebus extra dotem, idest, paraphernis*, &c. Notatur ad hoc quòd bona mariti recipientis à muliere vltra dotem bona paraphernalia tacitè videntur hypothecata pro illorum administratione, & restitutione, vt per Greg. Lop. *l. 23. gloss. 2. t. 13. part. 5.* Cardin. Mantic. *de tacit. & ambig. convent. lib. 11. tit. 16. num. 20.* D. Barbos. *in l. 1. part. 3. n. 31. in princ. ff. solut. matrim.* vbi addit quòd hæc tacita hypotheca inducta pro susceptione bonorum paraphernalium non habet ius prælationis, & *ibid. in vers. vlterius quæritur*, resoluit sub hac tacita hypotheca includi omnes res mariti siue mobiles, siue immobiles, & *num. 32.* disputat à quo tempore incipiat hæc tacita hypotheca.

17 In gloss. *Vendicare*, ibi, *per hypothecariam*, &c. Notatur ad hoc quòd ad consequendam dotis & donationis propter nuptias restitutionem non datur vxori directa actio in rem ratione dominij, sed solùm ratione hypothecæ, vel personalis, vt per Palat. *in repet. d. cap. per vestras, in princ. §. 20. num. 1. in princip.*

18 In gloss. *Qui non potiora*. ibi, *Item contra extraneos possessores*, &c. Notatur ad hoc quòd vt vxor possit repetere dotem auocando res mariti alienatas per hypothecariam, necessarium est quòd præcedat excussio in bonis mariti, an ille sit soluendo, necne, exemplo cæterorum creditorum, itaut antequam sit certum maritum non esse soluendo, vxor minimè agere possit contra tertios possessores, vt per Campeg. *de dote part. 3. quæst. 46.* Capell. Tholos. *quæst. 338.* Neguzant. *de pignorib. part. 8. memb. 1. num. 23.* Greg Lop. *l. 14. verbo estar tit. 14. part. 5.* Boër. *decis. 100. num. 8.* Natt. *cons. 81. à num. 1. lib. 1.* Cou. *lib. 1. var. cap. 18. num. 3* Mich. Grass. *tom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 12. solut. matrimon. num. 35. pag. 742.* Surd. *de aliment. tit. 7. quæst. 37. num. 21.* D. Barbos. *in l. si constante, in princ. n. 58. ff. soluto matrim.* vbi reprobat Palatium, Bald. Nouel & Ioseph. Ludou. contrarium tenentes.

19 Vtrùm excussionis exceptio obstet viro & vxori agentibus ad dotem contra possessores bonorum tacita actione hypothecaria? vide Gail. *lib. 2. obseru. 27. num. 9. & 10.* Caroc. *in tract. de excussionib. part. 2. quæst. 25. n. 4.* Vincent. de Franchis *part. 2. decis. 270.* Pellic. *in consuet. Auersæ cap. 9. n. 147.* Mastril. *Sicil. decis. 100.*

20 In gloss. *Ad sustentationem*. ibi, *ergo fructus donationis sicut dotis seruiunt viro*, &c. Notatur ad hoc quòd fructus rerum paraphernalium non pertinent viro, sed soli vxori, quia in solis dotalibus interuenit titulus onerosus, mediante quo maritus lucratur fructus in recompensam onerum matrimonij, vt per Anton Gom. *l. 50. Tauri, n. 33. col. 2. vers. tertium.*

21 In ead. glos. ibi, *non sic in fructu paraphernalium*, &c. Contra hanc glos. tenent communiter Doctores quòd de bonis paraphernalibus in casu necessitatis tenetur vxor alere virum, vt per Guid. Papæ *quæst. 439. num. 2.* Campeg. *de dote part. 3. quæst. 23.* Cordub. de Lara *in l. si quis à liberis §. si quis ex his, n. 14. ff. de liber. agnosc.* Surd. *de aliment. tit. 1. quæst. 35. n. 2. in fin. & num. 3.* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 1. cap. 107. n. 13.*

Aduertit Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum & vxorem, §. 62. n. 11.* hanc glos. dum voluit quòd fructus paraphernalium non pertinent ad virum, nisi tantùm ad vsum, & quatenus excedunt vsum debent restitui hæredibus, hodie corrigi per leges Hispanas, quas ibi citat, quia fructus paraphernalium, & omnium aliorum bonorum viri & vxoris, æqualiter pertinent ad virum, & vxorem, ipsæ tamen res, ex quibus fructus percipiuntur, remanent eius, cuius erant, vel hæredum suorum. 22

In ead. gloss. ibi, *eum damnandum hoc casu in solidum*, &c. Notatur ad hoc quòd hoc casu, quo vxor constante matrimonio propter inopiam mariti dotem repetit, maritus in solidum tenetur, vt per Michaël. Grass. *tom. 1. commun. opinion. lib. 5. tit. 12. n. 44. pag. 742.* Adeò quòd nō habeatur ratio ne ille egeat, vt per hanc glos. tenet Palat. *in repet. d. cap. per vestras in princ. §. 37. nec maritus opponere possit de priuilegio, l. maritum ff. solut. matrim.* vt ibi notat D. Barbos. *n. 32. in medio.* 23

In glos. *Abutatur*. ibi, *Quid autem si maritus efficiatur diues*, &c. Notatur ad hoc quòd si propter paupertatem mariti dos fuerit restituta vxori, si maritus postea efficiatur diues, dos restituta vxori non debet iterum reuerti ad eius administrationem, vt per Capyc. *decis. 46. post princip.* Palat. *in repet. d. cap. per vestras, in princ. §. 25. à num. 1.* Campeg. *de dote, part. 3. quæst. 47.* Anton. Gom. *l. 50. Tauri n. 35.* Tiraq. *in tract. Cessante causa, limit. 14. n. 1.* Molin. *de primogen. lib. 4. cap. 7. n. 14.* quos refert & sequitur D Barbos. *in d. l. si constante 25. in princip. num. 32. ff. soluto matrim.* vbi *num. 33.* alios contrarium tenentes citat & reprobat. 24

SVMMARIVM.

1 *Marito vergente ad inopiam, mulier donationem propter nuptias vendicat vt domina, & num. 2.*

3 *Dominium rerum donatarum propter nuptias transit in vxorem constante matrimonio. Si ex contractu transfertur dominium ipso iure, vtile, & non directum transfertur, n. 4.*

AVTH. Donationem.

MArito vergente ad inopiam mulier donationem propter nuptias vindicat vt domina. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Palat. *in repet. cap. per vestras, in princ. de donat. inter vir. & vxor. §. 17. in princ* D Barbos *in l. si constante 25. in princ. à n. 7. ff. soluto matrim.* vbi quòd donatio propter nuptias, sicut & dos constante matrimonio, restituitur mulieri propter inopiam mariti, cùm regulariter quod disponitur fauore dotis, extendatur ad donationem propter nuptias. 2

Vindicare potest.] Notatur ad hoc quòd dominium rerum donatarum propter nuptias transit in vxorem constante matrimonio, vt per Greg. Lop *l. 1. glos. 4. verb. en España, prope fin. tit. 11 p. 4* in eam enim debet transire dominium vt rem vindicare possit, idem Greg. Lop. *l. 7. glos. 1. in med. tit. 11. part. 4.* 3

Notatur

Notatur etiam ad hoc quòd si ex contractu transfertur dominium ipso iure vtile, & non directum transfertur, vt per Tiraq. *de constit.part.2.ampl.8.*

SVMMARIVM.

1 *Mulieri etiam soluto matrimonio pro rebus dotalibus, etiam æstimatis, competit rei vendicatio, & hypothecaria, in quibus præfertur creditoribus ex tempore anterioribus; nec ei vlla currit præscriptio antequam agere possit soluto, vel constante matrimonio, & num. 2. 3.*

4 *Maritus si non sit soluendo, quamuis res datæ in dotem sint æstimatæ tali æstimatione quæ faciat venditionem, dominium transfertur in vxorem soluto matrimonio, & potest vendicare tanquam proprios, & præfertur in eis cunctis creditoribus, etiam anterioribus, ac si nulla æstimatio interuenisset.*

5 *Venditio rei dotalis æstimatæ tenet, quando maritus est soluendo, aliàs mulier poterit habere recursum ad rem æstimatam, etiam contra extraneos possessores. etiamsi vxor consentiat venditioni rerum æstimatarum ea æstimatione, quæ emptionem fecit, quoties maritus non est soluendo, num.6.*

7 *Bona dotalia licèt dentur æstimata marito ea æstimatione, quæ faciat emptionem, tamen quando maritus non est soluendo, nec transit dominium in maritum, neque in emptores bonorum dotalium, & sic mulieri competit rei vendicatio, non obstante æstimatione.*

8 *Mulier soluto matrimonio pro rebus dotalibus in æstimatis alienatis per virum constante matrimonio habet rei vendicationem directam; pro illis verò quæ fuerunt æstimata, habet vtilem, scil. tunc cùm vir aliàs non est soluendo, aliter secus. Si post solutum matrimonium non remaneant bona mariti sufficientia ad soluendam dotem vxori, quantumcunque dominium rerum æstimatarum æstimatione venditionem faciente in virum transierit, nihilominus reuertitur ad vxorem, num.9.*

10 *Rerum dotalium dominium quando pertineat ad maritum, vel ad vxorem spectet, remissiuè.*

11 *Facultates mariti quando non sufficiunt, mulier pro repetitione dotis habet duplicem actionem, scil. hypothecariam, & vtilem rei vendicationem, & potest eligere quam velit.*

12 *contra Mulierem constante matrimonio nulla currit præscriptio in dote, seu in rebus dotalibus, si maritus ipse, vel alius tertius constante matrimonio aliquid ex bonis ipsis dotalibus alienauerit, vel alio quouis modo ad aliquem tertium deuenerit. Si tamen esset inchoata præscriptio ante contractum matrimonium, non interrumperetur per superuenientiam matrimonij, & dotis constituta, num. 13.*

14 *Matrimonio dissoluto præsciptio statim incipit currere contra mulierem, eo quo desinit impedita agere, nec sibi negatur potentia agendi, & recuperandi res dotales.*

15 *Actio de dote præscribitur spatio triginta annorum à die, quo agi potuit soluto matrimonio, vel viro vergente ad inopiam. Amplia quod in dote, & in rebus dotalibus suprà resoluimus circa earum præscriptionem, locum habere in donatione propter nuptias, & in arrhis, num. 16. Limita in bonis paraphernalibus, quæ præter dotem parapherna nuncupantur, num. 17.*

18 *Præscriptio contra hypothecam dotalem incipit currere ab eo tempore, à quo mulier agendi facultatem habet.*

19 *in Contractu, vel obligatione in diem ex partium conuentione, non potest præscribi, nisi elapso tempore, vel die.*

20 *Alienatio rerum dotalium æstimatarum valet, & res vendita per mulierem ratione dotis vendicari non possunt, si maritus est soluendo, & mulier aliunde habet vnde possit dotem recuperare; secus verò si soluendo non sit.*

22 *Rei dotalis dominium sitne apud maritum, an verò apud vxorem, & num. 22.*

23 *Sciens in alterius fundo latère thesaurum, si illum emat, non habito respectu ad thesaurum, sed secundùm externam superficiem, an teneatur ad satisfactionem, remissiuè.*

24 *Exceptio non dicitur propriè nisi actionem excludat: vbi autem nullo iure quis agit, non dicetur conuentus propriè excipere.*

L. In rebus. XXX.

Idem A. Demostheni. P. P.

MVlier etiam soluto matrimonio pro rebus dotalibus etiam æstimatis competit rei vendicatio, & hypothecaria, in quibus præfertur creditoribus ex tempore anterioribus; nec ei vlla currit præscriptio antequam agere possit soluto, vel constante matrimonio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1.num.1.sup.hoc tit.* Aloys. Ricc. *super 5.fol.57.verso.* Giphan. *tom.1.pag.403.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt, multisque exornant Conan. *comment.iuris lib.8.cap.9. num.4.cum seqq.* Corras. *lib.5.miscellan.cap.14.num.2. & 3. & ad l. naturaliter. §. nihil commune num.25.ff. de acquir. possess.* Bald. Nouell. *in tract. de dote, part.8. princip.num.160.181.& 303.* Naz. *lib.2.singul.intellect. cap.5.* Riminald. *ad princ. Instit. quibus alienare licet, vel non, à num. 318. vsque ad 326.* Gregor. Lop. *l.7. verbo à precinda tit.11.part.4.* Neguzant. *de pignorib. part.5.memb.3.in 1. part.num.28.* Monticul. *de inuentar.num.381.* Alphan. *collect.277.* Duen. *reg.210.vers. limita tertiò,* Seraphin. *de priuil.iuram priuil.95.* Quesad. *lib.1. quæst. cap.14.* vbi disputat vtrùm mulier matrimonio soluto pro conseruatione rerum dotalium possit res dotales, & etiam mariti bona propria auctoritate citra pœnam occupare quousque dos sibi restituatur, & vtrùm simplici ingressu mulier absque aliqua expressione videatur ingressa pro rerum suarum conseruatione? 2

Siue mobilibus, siue immobilibus, &c.] D. Barbos. *in l.1.ff. soluto matr. part.5.num.76. in fine,* ait quòd hic text. dum tenet mulieri soluto matrimonio concedi rei vendicationem ad repetendas res dotales mobiles, & immobiles à quocunque possessore, videtur probare res mobiles dotales licitè per maritum non alienari, cuius contrarium ipse antè resoluerat, & *num. 77.* ex Bart. Alciat. & Corras. respondet illud nouè induci per hanc l. vt licèt maritus possit alienare res mobiles dotales, tamen si extant, in fauorem mulieris reuocatur alienatio, & quòd ita mulieri competit rei vendicatio, ac si nulla vnquam alienatio facta fuisset; sed *num. 78.* post aliam responsionem inferendo ad casum de quo *ibi*, ait quòd dum text. *in præsenti* probat tam res mobiles, quam immobiles extantes posse vendicari per vxorem, accipiendus est in eo sensu vt si extent penes maritum 3

indistinctè

indistinctè vindicari possint per mulierem, etiam ante traditionem, quamuis iure antiquo, de quo *inst. et si dotes, sup. hoc tit.* aliud esset, vt *ibi* notauimus; si verò non extent penes maritum, quia scilicet ab eo sint alienatæ, tunc distinguendum ait inter res mobiles, & immobiles, vt mobiles quidem vindicari non possint à tertio possessore, quia legitimè alienatæ sunt, immobiles verò possint, quia aduersùs legis prohibitionem fuerunt alienatæ.

4 *Siue æstimata, siue inæstimata*, &c.] Per hunc text. in citatis verbis tradit Anton Gom. *l. 50. Tauri, num. 44. vers. quod tamen intellige*, quòd si maritus non sit soluendo, quamuis res datæ in dotem sint æstimatæ tali æstimatione quæ faciat venditionem, dominium transfertur in vxorem soluto matrimonio, & potest vindicare tanquam proprias, & præfertur in eis cunctis creditoribus etiam anterioribus, ac si nulla æstimatio interuenisset. idem per hunc text. tenent Pinel. *in l. 1. C. de bonis mat. part. 3. num. 15.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 426. num. 10.*

5 *In his vendicandus omnem habere*, &c.] Per hunc text. tenet Greg. Lop. *l. 7. glos. 4. verbo apreciada, tit. 11. part. 4.* quòd tunc tenet venditio rei dotalis æstimatæ quando maritus sit soluendo æstimationem, aliàs mulier poterit habere recursum ad rem æstimatam etiam contra extraneos possessores. Cou. *practic.*
6 *cap. 28. num. 8.* vbi ampliat etiamsi vxor consentiat venditioni rerum æstimatarum, ea æstimatione, quæ emptionem fecit, quoties maritus non est soluendo, quia tunc non obstante quòd mulier consenserit prædictæ alienationi, poterit postea soluto matrimonio eas repetere per vtilem rei vindicationem, Ceuall. *commun. contra commun. quæst. 3. num. 24.* vbi
7 citato hoc text. ait quòd licèt bona dotalia dentur æstimata marito ea æstimatione, quæ faciat emptionem, tamen quando maritus non est soluendo, nec transit dominium in maritum, neque in emptores bonorum dotalium, & sic mulieri competit rei vendicatio, non obstante æstimatione. Gutier. *de iuram. confirm. part. 1. cap. 1. num. 9.* vbi ex glos. *in præsenti,*
8 *verbo æstimata*, in vltima solutione sentit quòd mulier soluto matrimonio pro rebus dotalibus inæstimatis alienatis per virum constante matrimonio habet rei vindicationem directam; pro illis verò, quæ fuerunt æstimatæ, habet vtilem, scilicet tunc, cùm vir aliàs non est soluendo, aliter secus. Idem Gutier. *pract. lib. 3. quæst. 78. num. 12.* vbi intelligit textum *in præsenti* tantùm procedere, cùm vir aliàs non est soluendo, sicque premitur ære alieno, nec satis vxori aliàs consultum est, & sic in fauorem mulieris, vbi *num. 13.* subdit quòd quando maritus non est soluendo, tunc tertius possessor liberatur ab eius restitutione offerendo æstimationem, quia cùm successerit in ius mariti, qui vendidit, & offerat æstimationem, quam si haberet maritus, vxor non possit rem vindicare, consequitur vt in hoc casu oblata sibi æstimatione per possessorem excludatur à sua rei vendicatione vtili proposita; quod ibi intelligit soluto matrimonio, addens, secus si eo constante mulier propter inopiam viri ageret pro sua dote, vt se suámque familiam alat, tunc namque tertius possessor prædictus, vel creditor posterior non admittitur offerendo mulieri æstimationem dotis. Idem Gutier. *de gabell. quæst. 25. num. 25.* vbi ait hanc l. loqui & procedere in rei vindicatione vtili in subsidium propter concursum aliorum creditorum, nec mulier indotata remaneat, & sic speciali fauore dotis D Barbos. *in l. si æstimatis 51. num. 25. prope fin. ff. soluto matrim.* vbi tenet quòd si tempore soluti matrimonij maritus non sit soluendo, tunc venditio, quæ propter æstimationem videtur facta, irritabitur, ac si nunquam facta fuisset, itavt licèt maritus res æstimatas tanquam suos liberè alienare possit, tamen si tempore soluti matrimonij maritus non sit soluendo, vxor res illas alienatas per rei vindicationem repetit, ac si semper remansissent dotales, & nunquam fuissent æstimatæ, & *num. 28.* tradit quòd licèt res æstimatæ de consensu vxoris alienentur, tamen si maritus non sit soluendo, nihilominus irritabitur alienatio; & *ibidem in vers. secundo*, aduertit quòd cùm mulier non possit vendicare res æstimatas nisi in casu, quo maritus non possit soluere æstimationem, ad hoc vt muliér vindicare possit, semper requiritur quòd præcedat excussio bonorum mariti, itavt constet eum non habere bona, ex quibus possit soluere prædictam æstimationem; *in vers. item & tertiò*, addit ex multis quòd cùm in prædicto casu mulier admittatur ad vindicandas res æstimatas, quia maritus non potest soluere æstimationem, si tertius, à quo res vindicantur, offerat prædictam æstimationem, excludet mulierem à vindicatione, prout & maritus eam excludere posset Idem D. Barbos. *in l. 1. part. 5. vers. quòd si æstimatio.*

Ex prædictis verbis, & præcipuè illa particula, *vendicandus*, colligit D Barbos. *in rub. ff. solut. matrim. part. 3. num. 2. vers. secundo*, quòd dos idem est cum ipsis rebus dotalibus, dum ait quòd dos vendicatur, & tamen si ius vniuersale censeretur separatum à rebus, vendicari non posset: sed *num. 11.* tenet hanc l. non probare dotem vendicari, sed tantùm res datas in dotem vindicari posse, & quòd stant hæc simul quòd ius vniuersale non possit vendicari, & tamen res particulares illius iuris vniuersalis per se vendicari possint, vt in peculio probat *l. vendicatio 56. ff. de rei vindic.*

Et neminem creditorum, &c.] Notatur ad hoc 2
quòd si post solutum matrimonium non remaneant bona mariti sufficientia ad soluendam dotem vxori, quantumcunque dominium rerum æstimatarum æstimatione venditionem faciente in virum transierit, nihilominus reuertitur ad vxorem, itavt in iisdemmet rebus ad satisfactionem dotis tradendis præferenda sit vxor cæteris creditoribus mariti, etiamsi priores sint, & expressas hypothecas habeant, vt per Pinel. *in l. 1. C. de bonis mat. part. 3. num. 15. vers. non obstat*, Rebell. *de obligat. iustit. part. 2. lib. 5. quæst. 2. num. 11.* Meiret *lib. 2. de priuil. creditor. tit. 5. num. 31. cum seqq.* Amat. Roderic *in tract. de concursu & priuil. creditor. part. 1. art. 1. ex num. 19.* vbi *num. 20.* disputat an prædictum ius tacitæ hypothecæ, & priuilegij mulieri competens pro dotis repetitione in bonis mariti intelligatur illi solùm competere in rebus in dotem datis, an verò ad alia vxoris bona paraphernalia: & *n. 21.* quærit an prædictum ius tacitæ hypothecæ, & priuilegium prælationis competat mulieri pro ante nuptias donatione, vel propter nuptias: & *n. 26.* discurit an priuilegium hoc tacitæ hypothecæ, quòd ex legis dispositione mulier habet in bonis mariti ad repetendam dotem aduersùs eiusdem viri creditores, competat à tempore traditionis dotis, vel à tempore dotis promissæ, & contracti matrimonij? & *num. 28* post multos, quos refert, resoluit priuilegium hoc tacitæ hypothecæ & prælationis, quod mulieri conceditur ad dotem repetendam, & vt præferantur mariti creditoribus anteriores hypothecas habentibus, locum habere in dotibus, de quarum vera numeratione, & traditione apparet; secus verò si per solam confessionem mariti constet, neque receptam, aut solutam esse appareat.

In

In dote putatiua locum habere priuilegium huius l. resoluit Castill. *controuers. lib. 2. cap. 11. num. 39.*

10 *Cum eadem res & ab initio vxoris fuerint*, &c.] Rerum dotalium dominium quando ad maritum pertineat, vel ad vxorem spectet, tradunt Hippol. *sing. 693.* Robert. *lib. 3. sentent. cap. 18. pag. 3.* Conan. *commentar. iuris lib. 8. cap. 9. num. 5.* Zaz. *lib. 2. singul. intellect. cap. 5.* Alciat. *lib. 2. parerg. cap. 15.* Pinel. *in l. 1. part. 3. num. 12. cum seq. C. de bonis mat.* Surd. *decis.* 278. *num. 6.* vbi ex Baldo hic ait tam vxorem, quàm virum habere dominium rei dotalis, licèt diuersis respectibus, & *num.* 16. tenet maritum verè esse dominum dotis, & sic quòd dicitur dominus de præsenti, & vxor in spe ob restitutionem. Cald. Pereira *de potest. eligen. cap. 12. num. 15. in fine*, vbi per hunc text. tenet rei dotalis dominium, seu proprietatem penes vxorem residere, maritum verò rei possessionem & administrationem respectu fructuum obtinere, ex *l. doce ancillam, C. de rei vendic.* idem dicit *de extinct. emphyt. cap. 10. num.* 30. Valasc. *de partitionib. cap.* 36. *num. 7.* vbi tradit quòd in puncto iuris verum est dominium rerum dotalium naturaliter permansisse in dominio vxoris, vt probat hic text. sed transitum facere in maritum ex legum subtilitate quoad exercitium actionum, & res vendicandas. Gutier. *pract. lib. 3. quæst. 78. num. 2. in med.* vbi tenet per hunc text. quòd bona data in dotem ab initio vxoris fuerunt, & naturaliter in eius permanserunt dominio. D. Barbos. *in l. de diuisione 5. num. 1. ff. soluto matrim.* vbi ait probari in præsenti text. soluto matrimonio dominium rerum dotalium ipso iure transferri in mulierem absque alia traditione, & subdit secus esse in marito, & *in l. 1. part. 5. num. 77. ff. eod. tit.* declarat quòd licèt iure Digestorum soluto matrimonio non transferatur ipso iure dominium rerum dotalium in vxorem, sed remaneat dominium penes maritum, vel eius hæredes, & tantùm sequuta traditione per restitutionem dotis dominium vxori quæratur, ex *l. etsi dotis, sup. hoc eod. tit.* hoc tamen per nouam dispositionem huius nostræ l. emendatum est, & nouè inductum vt soluto matrimonio dominium rerum dotalium transferatur ipso iure in vxorem absque alia traditione, & *in l. 2. §. quod si in patris, num. 30. ff. eod. tit.* resoluit quòd aliqui tradiderunt hunc nostrum text. in dote profectitia locum habere non posse, expendentes eius verba. ibi, *ab initio vxoris fuerunt*, quæ minimè conueniant doti profectitiæ, quæ ab initio non fuit mulieris, sed patris; ipse tamen D. Barbos. contrarium, imò decisionem huius text. etiam locum sibi vendicare in dote profectitia, verum credit, & *num.* 31. respondet illa verba nostri text. debere exponi, *ab initio*, id est, à tempore contracti matrimonij, antequam traderetur marito, vel etiam postquam traderetur, quia saltem per fictionem prius dominium videtur quæsitum mulieri, subditque aliàs sequi neque textum in præsenti procedere in dote aduenticia, quæ etiam ab initio vxoris non fuit, sed dotantis, & tamen omnes concedere ait illud priuilegium in dote aduenticia locum sibi vindicare. Ceuall. *commun. contra communes quæst. 3. à num* 24. vbi *num.* 34. dicit quòd quamuis maritus durante matrimonio sit dominus rei dotalis tam æstimatæ quàm inæstimatæ, ex *d. l. doce ancillam*, tamen quando maritus in casu restitutionis dotis non est soluendo, dominium naturale residet in ipsa vxore, & sic tanquam domina potest vendicare fundum venditum etiam æstimatum, & *num.* 36. limitat quando emptores rerum dotalium offerunt mulieri æstimationem dotis, quia in hoc casu liberantur à reali restitutione, & *num. 38. cum seqq.* opponit de eo quòd duo in solidum non possunt eiusdem rei habere dominium, ex *l. si vt certo. §. duobus vehiculum, ff. commodati*, cum similibus; sed *num* 45. post multas antea relatas solutiones, tandem concludit quòd realiter & verè maritus sit verus dominus rerum dotalium constante matrimonio, sed illud met dominium ipso iure eo dissoluto reuertitur ad vxorem absque aliqua traditione, vt in hac l. & sic eodem tempore non fuit causatum, nec radicatum dominium in persona vtriusque, quod iura abhorrent, imò quod magis est, ante dispositionem huius text. non reuertebatur dominium rerum dotalium ad vxorem marito non existente soluendo, quando bona dotalia fuerunt æstimata ea æstimatione, quæ faceret emptionem, sed *num.* 48. se nouum intellectum ad hanc leg. assignare dicit, videlicet quòd lex ciuilis solùm tribuit marito dominium ciuile, remanente tamen dominio naturali penes ipsam vxorem, ex illis verbis ibi, *& naturaliter in eius permanserit dominio*, & ideo nullum videtur inconueniens quòd maritus habeat dominium ciuile in rebus dotalibus, vxor verò dominium naturale, idem Ceuall. *quæst.* 758. *num. 41. in fine*, vbi ait dispositionem huius l. per quam dominium fundi dotalis reuertitur ipso iure ad mulierem, non procedere fauore ipsius hæredis, aut legatarij, Mulin. *de Iustit. tract. 2. disput. 426. num.* 2. vbi quòd quando res aliquæ dotales traduntur inæstimatæ, & neque in pondere, neque in numero, aut mensura consistunt, dominium earum iuris solùm fictione ad effectus aliquos transit in maritum, quatenus scilicet ad eum spectat administratio earum, & pertinent actiones circa illas, etiam illarum vendicatio de manu eius, qui illas vsurpauerit, non verò ad vxorem, simpliciter tamen dominium earum pertinet ad vxorem, atque, si pereant, aut deteriores reddantur, absque culpa mariti, vel accrescant, aut decrescant alluuione, vel in pretio, periculum totum, aut commodum spectat ad vxorem tanquam ad veram illarum dominam, ita vt dominium harum rerum pertineat ad maritum solum iuris fictione, seu (vt iura vocant) subtilitate legum ad effectus commemoratos, vxor verò simpliciter sit earum domina. Rebell. *de obligat. iustit. part. 2. lib. 5. quæst. 2. num. 7.* vbi dicit quòd dominium rerum dotalium tunc non ad virum spectat, nisi sola iuris fictione, siue subtilitate, videlicet ad vtendum, & fruendum, & administrandum, & agendum in iudicio, quod proinde appellari posse ait dominium commoditatis, quatenus vir propria auctoritate commoditates dotis percipere potest, estque medium quoddam dominium inter dominium naturale, & ciuile, naturale enim in appropriatione ipsius rei secundùm substantiam consistit, ciuile verò in facultate administrandi, & agendi in iudicio, &c. Castill. *lib. 2. de vsufructu cap. 4. num. 22. cum seqq.* vbi latè hac de re agit.

Priuilegium huius l. transferentis dominium dotis ipso iure in mulierem soluto matrimonio habere etiam locum in dote putatiua, cùm & hoc pertineat ad faciliorem ipsius dotis exactionem, resoluit D. Barbos. *in l. si cum dotem 23. § fin. num. 7. in fine. & num. 8. ff. soluto matrim.* ex eo quòd si doti putatiuæ prædictum priuilegium non competeret, multum præiudicaretur exactioni ipsius dotis. Quamuis contrarium tenuerint Bald. Nouell. *de dote part. 8. priuil. 6. num 16 in 12. limit.* & Tiraq. *post leges connub. gloss. 8. num. 243.*

Siue in rem, siue hypothecariam, &c.] Notatur ad hoc quòd quando facultates mariti, qui non est soluendo, minimè sufficiunt, mulier pro repetitione dotis duplicem habet actionem, scilicet hypothecariam, 11

tiam, & vtilem rei vendicationem, & potest eligere quam velit, vt per Neguzant. *de pignor. p. 5. membr. 5. num. 28. & 38.* Cardin. Mantic. *de tacitu. & ambig. conuent. lib. 12. tit. 27. num. 21. vers. sed contrariam*, vbi ex Baldo *in præsenti*, dicit quòd vtilis rei vendicatio mulieri conceditur quasi ad rem propriam, hypothecaria autem quasi ad rem obligatam, & si elegit rei vendicationem, debet esse contenta re ipsa, quam petit: si autem elegit hypothecariam, vt res melior sit quàm æstimatio, possit residuum petere.

12 *Omnis autem temporalis exceptio, &c.*] Notatur ad hoc quòd contra mulierem constante matrimonio nulla currit præscriptio in dote, seu in rebus dotalibus si maritus ipse, vel alius tertius aliquid ex bonis ipsis dotalibus constante matrimonio alienauerit, vel alio quouis modo ad aliquem tertium deuenerit, vt per *l. Hisp. 8. vers. E à vn dezimos, tit. 29. part. 5.* vbi Greg. Lop. *glos. 5. verbo en dote*, Paul. Castr. *cons. 466. per tot. lib. 2.* Abb. *cons. 22. lib. 2.* Bald. Nouell. *in tract. de dote part. 8. col. 2. & 5.* Balb. *de præscript. 1. p. sexta princip. num. 10. vers. 15. & num. 14 vers. vigesimus, pag. 493.* vbi concludit contra mulierem nullam currere præscriptionem, etiam longissimi temporis constante matrimonio, etiamsi matrimonium ipsum durauerit per centum annos, Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum & uxor. §. 27. num. 16. & in rep. cap. per vestras eod. tit. §. 3. & §. 24.* Roder. Xuar. *in tit. de las arrhas ad l. 1. num. 56. cum seqq. & ibidem in addit. lit. A. ad num. 58. & tit. de debitis, num. 33. in princip.* Boër. *decis. 328 num. 5. cum seqq.* Cou. *var. lib. 1. cap. 8. num. 8. in princ. & in cap. quamuis pactum, part. 2. in initio, §. 1. sub num. 9. ante fin.* Suar. de Paz *in pract. tom. 1. part. 1. temp. 2. num. 32.* Menoch. *cons. 88. num. 43. & cons. 145. num. 17.* Menchaq. *illustr. controuers. cap. 60. num. 40. cum seqq.* Azeued. *l. 4. num. 11. cum seqq. tit. 3. lib. 5. noua Recopil.* Cifuentes *l. 55. Tauri, num. 55.* Cardin. Tusch. *practic. conclus. tom. 6. lit. P. concl. 525. num. 53. cum seqq.* Aluar. Valasc. *tom. 2. consult. 130. num. 32.* D. Barbos. *in l. 1. ff. soluto matrim. part. 5. num. 83. vers. denique ex prædictis; & num. 84.* vbi statuit differentiam inter bona immobilia in quibus prohibita omnino fuit vsucapio. *l. si fundum ff. de fundo dot.* & bona mobilia, quæ sicut alienari possunt, ita & vsucapi, ita tamen quòd dum constat matrimonium, non incipit cursus vsucapionis aduersùs mulierem, sed tantùm à tempore soluti matrimonij, &c. Ratio huius conclusionis est, quia mulier impedita est per ius agere constante matrimonio, vtpote cum omnium actionum ius, & exercitium penes maritum remaneat, & ipse dominus dotis existimetur, ex *d. l. doce ancillam, C. de rei vendicat.* cum suprà adductis, vnde succedit *reg. l. 1. §. fin. C. de annali excep. & auth. nisi tricennale in 2. part. C. de bonis mat.* vt non valenti agere propter impedimentum iuris negantis alicui ius agendi non currat præscriptio, & optimè Peregr. comprobat *decis. 44. per tot.* vbi resoluit quòd vxor constante matrimonio non potest vendicare fundum dotalem per maritum alienatum, & nec etiam possessorio recuperandæ agere, quia ipsa non possidet, nec exercitium actionum sibi competit contra tertios possessores, sed marito, qui agere posset contra alienationem nulliter à se factam.

13 Si tamen esset inchoata præscriptio ante contractum matrimonium, per superuenientiam matrimonij, & dotis constitutæ non interrumperetur præscriptio meripsa, vt in *l. si fundum, ff. de fundo dot.* Gregor. Lop. *in d. l. 8. gloss. 5.* Balb. *d. part. 1. sexta princip. casu 16. num. 10. in princip.* Azeued. *d. l. 4. num. 20. vers. secundò limitatur, tit. 3. lib. 5. noua Recop.*

Post dissolutum matrimonium, &c.] Notatur ad hoc quòd soluto matrimonio incipit statim præscriptio currere contra mulierem, ex quo desinit impedita agere, nec sibi negatur potentia agendi, & recuperandi res dotales, vt per *d. l. Hisp. 8. vers. si ne despues que el casamiento fuesse partido*, & ibi Greg. Lop. *in verbo partido*, Balb. *d. casu 16. & sub d. num. 10. vers. & ideo licèt soluto matrimonio*, Chætian. *tom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 7. n. 124. pag. 728.* vbi quòd actio de dote præscribitur spatio triginta annorum à die, quo agi potuit soluto matrimonio, vel viro ad inopiam vergente. Tiraq. *de retract. lig. §. 1. gloss. 14. num. 27.* vbi quòd causa dotis præscribitur spatio triginta annorum, *& de retract. conuent. §. 1. gloss. 2. num. 10.* D. Barbos. *in rub. ff. soluto matrim. part. 4. num. 17. vers. non obstat tertia ratio*, vbi ait in hoc articulo magnam videri antinomiam inter *l. si fundum, ff. de fundo dot.* & textum *in præsenti*, nam cùm fundus dotalis etiam soluto matrimonio alienari non possit, *l. etiam 12. ff. de fundo dot.* ergo neque soluto matrimonio præscribi poterit; & veram concordiam esse ait, textum *in præsenti*, non probare soluto matrimonio res dotales præscribi posse, sed tantùm probare quòd casu, quo præscribi possint, tamen præscriptio non incipiet nisi à tempore soluti matrimonij: nam cùm antea vxor esset impedita de iure agere, nulla ei potuit obijci præscriptio, ex dictis: casus autem in quibus soluto matrimonio res dotales præscribi possunt, iidem erunt in quibus ius permittit res dotales alienari, & in his admittetur præscriptio, quia cessat ratio *d. l. si fundum*, & *num. 18.* resoluit quòd si mulier à tempore soluti matrimonij passa est labi triginta annos, tunc talis longæua præscriptio ei præiudicabit, quia dispositio *d. l. si fundum*, non videtur excludere præscriptionem triginta annorum, *l. sicut, C. de præscript. 30.* Idem D. Barbos. *in l. 1. ff. eod. tit. part. 5. sub num. 84.* cuius hæc sunt formalia verba. *Si autem quæras in quibus casibus res dotales vsucapi possint, recurrendum est ad iuris principia, & resoluendum res dotales immobiles etiam soluto matrimonio vsucapi non posse.* nam cùm adhuc duret iuris prohibitio quandiu actualiter non sint restitutæ, *l. etiam, ff. de fundo dot.* locum habet regula *dicta l. si fundum*, intelligendo tamen de præscriptione longi temporis, indistinctè possessorem securum reddens, iuxta generalem reg. *l. sicut, C. de præscript. 30. annorum*, vt resoluit Nouell. *de dote 7. part. spec. 1. col. 2. & 4* Balb. *de præscript. 1. part. sexta princip. num. 10.* Gom. *§. fuerat, num. 41. Instit. de actionib.* quicquid contrarium pro constanti teneat Ias. *hic num. 55.* Item si res immobiles dotales datæ sint æstimatæ, nam quamuis tunc vxori indistinctè concedatur vtilis rei vendicatio aduersùs tertios possessores, gloss. *dicta l. in rebus, verbo æstimata in fine*, & *supra* dictum est, tamen aduersùs hanc subsidiariam actionem admittitur præscriptio longi temporis, vt tenet glos. *d. l. in rebus, verbo vsucapionem in 3. & 6. solutione, & ibi* Bald. *num. 11* Salicet. *num. 8. in fine.* Paul. *l. cùm vir, num. 5. ad fin. de vsucap.* Carnill. *hic num. 154.* Et pari ratione, quamuis in rebus mobilibus alienatis detur vxori in subsidium vtilis rei vendicatio aduersùs tertios possessores, vt suprà probauimus, tamen aduersùs hanc subsidiariam actionem tuti erunt possessores, si per triennium cum bona fide eas res possederunt, & ita procedet quod præsupponit *d. l. in rebus, vers. omnis, &c.* Iuxta quam resolutionem accipiendi sunt Mascard. *de probat. concl. 1153. num. 11.* Ceuall. *commun. quæst. 3. num. 7.* Raph. Cuman. *cons. 93. num. 1.* indistinctè proferentes quòd licet mulier incipiente marito vergere ad inopiam, possit

petere

petere dotem, si tamen per decem annos non petiit, si sciuit, & passa est, non potest ampliùs petere dotem.

16 Amplia ad ipsim, quod in dote & in rebus dotalibus suprà resoluimus circa earum pręscriprionem, io donatione propter nuptias, & in arthis locum habere, itavt in eis contra mulierem constante matrimonio nulla præscriptio currat, post autem dissolutum matrimonium incipiat & procedat præscriptio, eo modo, quo in dote, seu rebus dotalibus incipere ac procedere suprà ostendimus, ita Palat. *in repetit. rubr. de donat inter virum, §. 17. num.* 16. vbi Ioan. Barahona *lit. H. vers. ex quo etiam potest inferri*, Suar. de Paz *in pract. part. 1. tom. 1. temp. 2. num 32. in princ. vers. & idem esse in rebus donatis*, Azeucd *d. l. 4. n. 17. tit. 3. lib. 5. nouæ Recopil.*

17 Limita in bonis paraphernalibus, quæ præter dotem parapheroa nuncupauerut, io his enim constante matrimonio pręscriptio currit contra vxorem per text. *in cap. constitutus, de in integrum restit.* & quia in Curia Ecclesiastica potuit agere. Ita Ioann Fab. *in l. 1. C. de bonis maternis*, Couarr. *variarum lib. 1. cap. 8. num. 8.* Suar. de Paz *d. num. 32. per tot* Azeued. *d. l. 4. num. 18. & 19.* quicquid teneant Palat. Rub. *l. 55. Tauri num. 21.* & *ibidem* Castill. *in gloss. fin. vers. adde mulier.*

Ex quo hoc infortunium, &c.] Ergo datur locus repetitioni, etiamsi propter casum fortuitum maritus fiat oon soluendo, vt per Rebell. *de obligat. instit part. 2. lib. 5. quæst. 12 num. 3. versic. aliis*, & *num. 4.* resoluit quòd si vir malè rem familiarem noo administrauerit, noo potest ab eo vxor dotem exigere, etiamsi casu fortuito ad paupertatem deuenerit, intelligendo textum *in præsenti* procedere quando vir post infortunium rem familiarem non administrat prout oportet. D. Barbos. *in d. l. si constante, in princ. n.* 11. vbi quòd datur locus repetitioni huiusmodi, etiamsi propter infortunium maritus efficiatur non soluendo, & *num.* 12. tenet quòd si quis diligenter, & industriè vtitur substantia sua, & per casum fortuitum incipiat vergere ad inopiam, oon admittetur mulier ad petendam dotem, nisi à tempore, quo maritus efficiatur non soluendo, cùm enim diligenter, & industriè se gerat, præsumptio est quòd etiam in futurum diligenter se geret.

18 *Minus autem idoneis*, &c.] Notatur ad hoc qoòd præscriptio contra hypothecam dotalem incipit currere ab eo tempore; à quo mulieri agendi facultatem habet; & sic cùm à tempore, quo maritus vergit ad inopiam, agere possit pro dote, ab eo tempore præscriptio incipit currere, vtpote cùm ampliùs ipsa impedita non sit, & cùm agere possit, cessat omninò ratio illa, ob quam constante matrimonio agere non posset, si maritus ad inopiam non deuenisset, & præscriptio currere debet, ita Balb. *dict. 1. part. sexta princ. sub num. 10. & 14.* Mascard. *de probat. conclus. 1153. num.* 11. Ceuall. *communium contra commun. quæst. 3. num. 6.* Stephan. Gratian. *in addit. ad decis. 15.*

19 *Ex quo possint*, &c.] Notatur ad hoc quòd in contracto, vel obligatiooe in diem ex partium conuentione, non potest præscribi, nisi elapso tempore, vel die, vt per Bart. *in l. ita stipulatus, num. 35. in fine, & num. 36. post principium, ff. de verborum obligat.* Neguzaot. *de pignoribus, part. 8. membr. 3. num. 1.* Anton. Gom. *variarum tom. 2. cap. 11. num. 2. vers. tertiò differt.*

Esse claruerit.] Ergo eo casu, quo de probanda inopia mariti agitur, vel contra eum, vel contra extraneum non sufficit quòd testes dicant, scio quòd talis vergit ad inopiam; sed oportet qoòd dicant manifestum esse maritum ad inopiam vergere, vt per Campeg *de dote, part. 3. quæst. 29 in fine*, Palat *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum in princip. §. 18. prope finem, versic. vnum si aliter*, D. Barbos. *in dict. l. si constante, in princip. num. 64. versic. vrget etiam in contrarium*, & *num 66. in medio*, aduertit quòd cùm hic text. loquatur de actione competente mulieri aduersùs tertios possessores, & ita in eo agatur de magno præiudicio creditorum, requiritur quòd plena fiat probatio de inopia mariti; itaut si testes simpliciter deponant maritum esse pauperem, illa probatio sufficiens oon censebitur, qoia non deponunt id esse notorium & manifestum; cæterum si addant rationem ex qua colligatur manifestum esse mariti inopiam, hoc sufficiet, quia satis est dictum testis præsumptiuè concludere; & deinde exponendo supradicta verba huius text. ait quòd satis dicitur clarere, si de eo constet per depositionem testium, vel instrumenta.

In gloss. *Æstimata.* Ex hac gloss. volgò colli- 20
gitur alienationem rerum dotalium æstimatarum valere, & res venditas per mulierem ratione dotis vendicare noo posse, si maritus est soluendo, & mulier aliunde habeat vnde possit dotem recuperare; secus verò si soluendo oon sit. nam in subsidium facta priùs excussione in bonis mariti res dotales tam immobiles, quàm mobiles à tertiis possessoribus poterit rei vindicare. Ita Bald. Nouell. *de dote, part. 8. priuileg. 7.* Pinel. *in l 1. C. de bonis maternis, part. 3. num. 15.* Ias. *in §. actionum, num. 84. Institut. de action.* Couarr. *practic. cap 28. num. 8. versic. etenim*, Mascard. *de probat. conclus. 619. num. 6.* Menoch. *consil. 44. num. 14. & 15.* Ioaon. Baptist. Laderch. Imol. *consil. 63. num. 2.* Honded. *consil. 41. num. 21. cum sequentib. volum. 1.* Ioann Baptist Costa *de remed. subsid. remed. 63. num. 1.* Ioseph Ludouis. *Perus. decis. 89. à num. 14.* Anton. Fab. *in suo Codice, lib. 5. tit. 7. de iure dotium, definit. 43.* Gutier. *practic. lib. 3. quæst. 78. num. 12.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib. 11. titul. 26. num. 44.* D. Barbos. *in dicta l. si æstimatis, num. 26. ff. soluto matrimonio*, Castill. *controuers. lib. 1. de vsufructu, cap. 4. num. 54.* Mari. Giurba *in comment. ad consuetud. Messanens. cap. 15. gloss. 1. part. 1. num. 21. cum sequentib.* Fontanell. *de pactis nuptialibus, part. 2 clausul. 5. gloss. 8. part. 13. num. 78. & clausul. 7. gloss. 3. part. 15. num. 50.* Cancer. *variarum part. 1. cap. 9. num 123.* vbi procedere ait siue dicti tertij possessores possideant dictam rem dotalem titulo lucratiuo, siue onerosso, eósque liberari dicit si soluant mulieri æstimationem dictæ rei dotalis.

In gloss. *Naturali iure.* Disputat difficilem illam 21
quæst. apud quem sit dominium rei dotalis, an apud maritum, an verò apud vxorem, & eam sustinet sententiam, quæ dictat dominium esse apud maritum, quam quidem tenent Bald. Nouell. *de dote, part. 8. priuileg. 6. num. 1.* Palat *in repetit. cap. per vestras, de donat. inter virum, in princip. §. 42. num. 2.* Segura *de bonis lucratis constante matrim. num. 56* Pinel. *in l. 1. C. de bonis matern. part. 3 à num. 12.* Quesada *quæst. iuris cap. 14. num. 18* Anton. Gom *l. 50 Tauri num. 20. versic item adde quòd vxor*, Gaill. *lib. 1 obseru. 133. n. 7.* Lancel Gallia *consil 4. num. 15.* Cephal. *cons. 63. n. 5. lib. 1. & cons. 214. num. 3. lib. 2.* Sahag. *in cap. quanto, num. 14. cum seqq. de indic.* Nicol. Garc. *de benefic. part. 5. cap. 9. num. 149. cum seqq.* vbi *n. 164* hanc opinionem longè veriorem esse, & omnino tenendam

profitetur; & illam probant ex *l. dotale prædium, versic. dotale prædium, ff. de fundo dot. & ex l. quamuis, in fine, ff. hoc tit. & ex l. si prædium, suprà hoc eodem, & ex l. doce ancillam, C. de rei vendicat.* cum similibus.

22 Contrariam sententiam, scilicet vxorem esse veram dominam dotis dum constat matrimonium, & maritum videri duntaxat haberi fictitium, siue improprium quoddam dominium, tenuit Martinus relatus ab hac gloss. Vnde nouiores docent verum & naturale dominium rerum dotalium apud vxorem manere, & procedere, aiunt textus, quæ pro ea expendi solent, videlicet *l. quamuis, ff. hoc tit. l. 3. §. sed vtrum, in fine, ff. de minorib.* text. *in præsenti*, cum aliis. Secundùm verò iuris subtilitatem & figmentum res dotales ad dominium viri peruenisse videri, & sic dotalium ciuile dominium viri esse, iuxta *dict. l. doce ancillam, & dict. l. si prædium*, & hoc esse aiunt quod docet Imper. *hic, versic. cùm eadem res*. Ita Conan. *comment. iuris lib. 8. cap. 9.* Eguinar. Baro *in §. 1. Institut. quibus alienare licet.* Costan. *de dotib. cap. 5. num. 3. & 4.* Corras. *lib. 5. miscell. cap. 14.* Ioao. Nicol. Delphin. *de iurepatronat. lib. 2. quæst. 11. à num. 183.* Simanch. *de Cathol. instit. tit. 9. num. 242.* Cordub. de Lara *in l. si quis à liberis, §. si quis ex his, num. 249. ff. de liberis agnoscen.* Spin. *in speculo testament. gloss. 10. princip. num. 76.* Ioan. Garc. *de expens. cap. 13. à num. 3.* Gutier. *de tutelis & curis, part. 3. cap. 26. num. 16.* Ioan. Franc. à Ponte *consil. 35. n. 25.* Castill. *lib. 1. de vsufructu, cap. 4. ex num. 30.* vbi *n. 36.* hanc partem veriorem existimat, & omnino tenendam, D. Barbos. *in l. dotalem, ff. soluto matrimonio, à num. 7.* & præcipuè *num. 9.* vbi tenet quòd quando traduntur bona ex causa dotis, non videntur tradi ea mente vt dominium quoad omnes effectus transeat in maritum, sed tantùm quoad ius administrandi, & recipiendi fructus pro oneribus, & ideo non transferri ait dominium naturale in maritum, scilicet quoad omnes effectus. Ex quibus hæc vltima sententia videtur mihi probabilior.

23 In eadem gloss. ibi, *item pro eo, quia vir restituet thesaurum, quasi in alieno inuentum*, &c. Verùm is, qui sciens in alterius fundo latere thesaurum, & illum emat, non habito respectu ad thesaurum, sed secundùm externam superficiem, an ad satisfactionem teneatur? vide Rebell. *de obligat. instit. lib. 9. quæst. 5. per tot.*

24 In gloss. *Exceptio.* Notatur ad hoc quòd exceptio non dicitur propriè nisi actionem excludat, vbi autem nullo iure quis agit, non dicetur cõuentus propriè excipere, similis gloss. *in l. 2. ff. de excep. & verbo defensionis, in cap. 1. de litis contest. lib. 6.* & est recepta sententia ex Deci. *in l. 2. col. 1. ff. si certum petat.* Neguzant. *de pignorib. part. 6. membr. 3. num. 34.*

SVMMARIVM.

1 *Extraneo dotante licèt quoad mulierem dos sit titulus lucratiuus, & quoad virum sit titulus onerosus, tamen sicut quoad virum insinuatione non eget, ita nec quoad mulierem, licèt excedat legitimam summam.*

2 *Donatio causa dotis absque insinuatione valet. intellige vt num. 4. Amplia in donatione facta causa contrahendi matrimonij, num. 5. secus si donatio fiat à marito, vel ab alia persona prohibita, num. 3.*

6 *Lex generalis non includit causam dotis, nisi de ea mentionem faciat.*

7 *qui non potest Alienare, nec alienationi consentire potest.*

8 *Insinuatio non requiritur in quacunque donatione ob causam.*

9 *Dotis datio ab extraneo facta, si excedit quingentos aureos, æquè requirit insinuationem, ac alia quæuis simplex, ac gratuita donatio.*

10 *Donatio propter nuptias excedens summam legitimam insinuari debet, & insinuatio facta cum principali, prodest ei, cui consiciendo esset donatum, & num. 11.*

12 *tempore Donationis ante nuptias, nec sunt nuptiæ, nec nuptiarum memoria.*

13 *Extraneus, qui dotem promisit per lapsum biennij à tempore contracti matrimonij, sine alia interpellatione constituitur in mora ut teneatur ad fructus, & vsuras hac l. expressas, nec propterea prohibetur maritus dotem ante biennium petere, etiamsi promissor sit paratus vsuras soluere, & accessiones, & num. 14.*

15 *Dotis promissæ, & interusurium medij temporis, debentur, etiamsi sors principalis adhuc non fuerit tradita & exsoluta, & licèt ipsa dos in pecunia, vel auro consistat. Pro mobilibus, siue in argento, siue in auro, siue in alijs quibuscunque dos fuerit constituta, interesse viro competit ob retardatam earundem rerum consignationem, num. 16. Quid si per multum tempus vsuras non petijt, videaturne remisisse, num. 17.*

18 *Panes ciuiles pro annonis ciuilibus.*

19 *Mora commissa in soluenda dote, quæ consistebat in annonis ciuilibus, hoc est, redditibus qui percipiuntur ex publico, maritus potest vltra dotem ciuilis annonæ, quæstum petere.*

20 *Actio datur ex nuda pollicitatione fauore dotis.*

L. Cùm quidam. XXXI. & vlt.

Idem A. Iuliano P.P.

Extraneo dotante licèt quoad mulierem dos sit titulus lucratiuus, & quoad virũ sit titulus onerosus, tamen sicut quoad virum insinuatione non eget, ita nec quoad mulierem, licèt excedat legitimam summam. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* Aloys. Leo *super 5. fol. 58.* 1

Notari solet hic text. ad hoc quòd donatio causa dotis absque insinuatione valet, vt per *l. Hispan. 9. tit. 4. part. 5. vbi gloss. 12.* Duen. *regul. 224. limit. 1.* Pinel. *in l. 1. C. de bonis maternis, part. 3. num. 62. versic. infertur 51.* Gam. *Lusitan. decis. 120. num 1. & decis. 213. num. 1.* Cabed. etiam *Lusitan. decis. 135. n. 6. part. 1.* Sutd. *de aliment. tit. 8. priuileg. 72. num. 9. & cons. 361. à num. 2.* Palat. *rubr. in repetit. rubr. de donat. inter virum & vxorem, §. 82. num. 2.* vbi hoc procedere ait quando donatio non est facta à marito, vel ab alia persona prohibita, D. Barbos. *in l. 1. ff. soluto matrimonio, part. 1. num. 12. in fine, & n. 17. in fine*, & latiùs *part. 7. num. 41.* vbi aduertit quòd dos respectu mariti censetur haberi ex causa onerosa: respectu autem mulieris censetur habita ex titulo lucratiuo, ac proinde respectu mariti nunquam insinuatione indiguit, ex parte autem mulieris tanquam in mera donatione necessaria erat iure antiquo insinuatio; sed Iustinianus *in præsenti* nouè induxit vt hodie neque respectu mulieris necessaria esset insinuatio, & hoc fauore dotis, Martin. Montet à Cueua *Aragon. decis. 10. à n. 1.* vbi explicat quando causa dotis facta dicatur, Canat. *de insinuat. q. 37. & in n. 144.* ampliat etiã in augmento dotis, Anton. Gabr. 2 3

commun. lib.3. tit.de donation. conclus.1.num 36.versic. sexto limita, Peregrin.*cons.76.num.35. vol 1.* Nouell. *de priuileg. dot. part.6. priuileg.*80. Seraphin. *Rot.decis.125. num. 7. versic.his tamen non obstantibus*, ibi idem procedere ait in augmento dotis, Borrell. *in summa omnium decis. part.3. tit.11. de donat. insinuan. num.* 143. Auendan. *ad l.44. Tauri gloss. 16. num.6.* Matiens.*l.7.gloss.6. num.13. tit.10.lib. 5. noua Recopilat.* Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat.verbo donatio, num.10.in fine, & num.11.* Rebell. *de obligat. instit. part.2.lib.8.quaest.6.num.6.* Marc. Anton de Amatis *Marchia decis.* 42. vbi de donatione facta pro puella maritanda; Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 1.cap.197.num.6.*Parens meus *in remiss.ad Ordin.Reg. Lusit. lib.4.tit 62.in princ.num.7.*

4 Intellige procedere tam si donatio dotis fiat à patre, quàm ab extraneo, præterquam à marito, Pallat.*dict.§ 82. num.2.* Peregrin. *dict. cons.76. num. 25.* Anton. Fab. *in suo Codice, lib.3. tit. 20. diffinit. 6. num* 14.

5 Amplia in donatione facta causa matrimonij contrahendi, vt per D. Barbos. *d. l.1. part.7. num.43. in fine*, Cancer.*variarum resolut.part.1.cap.8.n.3.* Fontanel. *de pactis nupt.claus.4.gloss.29 num.1.& 2.* Stephan. Gratian *d.cap.197.num.7.*

6 *Nullis monumentis*, &c.] Notatur ad hoc quòd lex generalis non includit causam dotis, nisi de ea mentionem faciat, vt per Bald. Nouell.*de dot. part.6. priuileg.* 47. Brunor. à Sole *in locis communib. verbo dos* 3. Giurba *decis.* 218.*num.*20. Tiraquell.*de retractu lignag.§.1.gloss.14. num.* 91. D. Barbos. *in dict.l.1. part.* 1. *num.* 14. vbi ait illam opinionem videri sibi veriorem quòd lex generalis comprehendit causam dotis, quæ specialiter eo casu non inuenitur priuilegiata: & *in versic. non obstat quartum, sub num.* 17. asserit dictum Saliceti communiter approbari in præsenti quòd statutum requirens generaliter registrationem instrumenti non comprehendit causam dotis quasi nimis priuilegiatam, secundùm Deci. esse intelligendum loqui iuxta terminos huius text. quo cauetur dotem non esse insinuandam; sed *num.* 18. tenet meliorem sibi videri responsionem quòd Salicet. *citato loco, notab.*4. considerauit insinuationem (cuius respectu dos inuenitur specialiter priuilegiata) similem esse registrationi instrumenti quam statutum requirit, & propter hanc similitudinem prædictam facit illationem, nam insinuatio principaliter requiritur propter euitandas fraudes, & tamen nihilominus fauore dotis ius constituit vt ea non sit necessaria, sic pariter nec statutum (cuius meminit Salicet.) quod registrationem requirit, propter eandem causam.

7 Notatur hic text. etiam ad hoc quòd qui non potest alienare, non potest alienationi consentire, vt per Afflict. *in cap.1. qui success.tene. num. 37. lib.1. & in cap. 1. §. hoc quoque, num. 19. de success. feudi lib. 1. fol.* 57. Cald. Pereira *de resolut. emphyteut. cap. 5. num.* 10.

8 In gloss. *Cùm quidam dotes.* ibi, *quoad virum est donatio ob causam*, &c. Notatur ad hoc quòd insinuatio non requiritur in quacunque donatione ob causam, vt per Capell. *Tholos decis.* 381.*incip. Item fuit quæsitum an donatio ob causam*, Clar.*§.donatio, quæst. 17. versic. sed quid dicendum*, Tiraquell. *in l.si vnquam, verbo donatione largitus, num.*145. Molin.*de primogen.lib.2. cap.8. num.*16. Viui.*tom.2. communium opin. lib.8.tit. 32. num.20. versic. quinto*, vbi Suar. *num.* 171. Gam. *Lusitan. decis.* 213. *& decis.* 302. *num. 6. cum seqq. & decis. 348. num.* 5. Surd. *de aliment.tit. 8.priuileg. 72. num.5. & decis.*290. *num.* 19. Anton. Gabr. *dict.lib.3.tit.de donat.conclus.5.num.*62. Molin *de Iustit. tractat.2. disput.279. num.6.versic.donatio*, Stephan. Gratian.*discept. forens.cap.82.num.25. cum seqq.* Camill. Borrell. *dict. part. 3.tit.11.num.*139. Azor. *institutionum moralium part. 3.lib.11. de donat. cap.6. quæst.6.* Cald. Pereira *quæst. forens. consil.* 19. *num.* 10.

In eandem gloss. ibi, *cùm extraneus dat dotem*, &c. 9
Notatur ad hoc quòd dotis datio ab extraneo facta si excedit quingentos aureos, æquè requirit insinuationem, ac alia quæuis donatio simplex, ac gratuita, vt per Tiraquell. *in dict.l. si vnquam, verbo donatione largitus, num.* 241.

§. Simili quoque.

Donatio propter nuptias excedens legitimam sum- 10
mam debet insinuari, & insinuatio facta cum principali prodest ei, cui conficiendo esset donatum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1.num. 1. supr. hoc tit.*

11 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit D. Barbos. *in l.1.part.7. num.42.versic.in donatione autem, ff. soluto matrim.* vbi aduertit quòd si alius daret marito vt transferret in donationem propter nuptias, tunc cùm in persona illius mera esset liberalitas, necessaria erat insinuatio, vt probat hic text. ex parte autem mulieris hoc iure antenio non requirebatur insinuatio, quia nulla liberalitas in eius personam conferebatur; nam accipiebat illam pro securitate dotis, & sequuta dote tenebatur eam restituere marito, *cap.fin.de donat.inter vir.* & quamuis postea *authent. vt sponsalitia largitas, in princip. collat.* 9. constituerit in donatione propter nuptias etiam ex parte mariti non requiri insinuationem, tamen postea *authent. vt fratrum filij §. illud quoque, collat.* 9. constituit ius antiquum seruari, & ex parte mariti requiri insinuationem; hinc infert idem D. Barbosa *citato loco*, Doctores resoluentes in donatione propter nuptias hodie insinuationem requiri, accipiendos esse, quando traditio fit marito, accipiendos verò esse respectu mulieris, illos, qui dicunt in donatione propter nuptias hodie insinuationem non requiri, inter quos sunt Duen. *dict. regul. 224. limit.* 2. Rebuff. *tom.2.ad leges Galliæ, tit.de insinuand. donat.artic.1.gloss.1.num.*20. Surd.*consil.*361.*num.* 24. & 25. Camill. Borrell. *dict.part.3. tit.11. num.*145. Idem ferè cum D. Barbosa sentit Aluar. Valasc. *de partit. cap. 13. num.* 42. dum magistraliter docet quòd donatio propter nuptias aliquando fiebat à patre filio vxorem ducenti, aliquando ab ipso filio suæ vxori; & quando fiebat per ipsum maritum, vel alium ex parte & contemplatione mariti ipsi vxori, tunc quia censetur sponsalitia largitas, & tractatur de lucro vxoris, non requiritur insinuatio fauore vxoris, & procedit text. *in authent. eo decursum. C. de donat. ante nupt.* secus autem si talis donatio fiat à patre filio vxorem ducenti, vel ab alio, quia tunc requiritur insinuatio, & ita procedere ait iterum in præsenti, subdens isto casu illum non esse correctum, sed solùm quando talis donatio fit ipsi mulieri.

Pro alio ante nuptias donationem nuptura, &c.] 12
Notatur ad hoc quòd tempore donationis ante nuptias, nec sunt nuptiæ, nec memoria nuptiarum, vt per Roderic. Xuar. *in repetit. l. quoniam in prioribus, in declaratione legis Regni, quæst.5. num.10. post principium.*

§. Præterea.

13 Extraneus, qui dotem promisit per lapsum biennij à tempote contracti matrimonij, sine alia interpellatiune constituitur in mora, vt teneatur ad fructus, & vsuras hac l. expressas, nec propterea prohibetur maritus dotem ante biennium petere, etiamsi promissor sit paratus vsuras, & accessiones soluere, Colligunt ex Ordio. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

14 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Campeg *de dote, part. 2. quæst.* 8. Copp. *in tract. de fructib. lib. 3. tit. 2. cap. 2.* Surd. *conf. 459. ex num. 4,* vbi *num. 7.* quòd ex lapsu biennij à die contracti matrimonij, quo quis incipit sustinere onera matrimonij, debitor dotis dicitur in mora, *&* tenetur ad vsuras. Alphan. *collectan. 697.* Achil. Pedrocha *conf. 14, num. 1. vol. 1.* Camill. Botrel. *in summ. decis. part. 3. tit. 5. num.* 507. Anton. Fab. *in suo Codice lib. 5. tit. 6, de dotis promiss. diffinit.* 6. Caualcan. *decis. 26. num. 25. part.* 3. Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 1. cap.* 143. *num* 20. vbi tenet quòd licet extraneus promittens dotem, non constituatur in mora, nisi lapso biennio, ad effectum vt teneatur ad fructus dotis, tamen quando dos est promissa ad certum diem, per lapsum illius diei inducitur mora irregularis. *l. magnam, ff. de contrah. empt.* Rot. *decis.* 244. *num. 2. part. 4. diuers.* aliàs apud Farin. *in nouiss. nouissimar.* vbi dicit quòd eo ipso quòd maritus sustinet onera matrimonij, pater, siue extraneus, qui dotem promisit, & dotare non tenebatur, dicitur in mora absque interpellatione, & tenetur soluere marito fructus dotis promissæ, & non solutæ, Cald. Pereira *de empt. cap. 28. num.* 48. vbi resoluit quòd si maritus onera matrimonij sustinuit, videtur mulier in mora constitui citra aliam interpellationem, & consequenter ab eo tempore tenetur fructus marito reddere, & *num.* 49. respondeo ad text. *in præsenti*, dicit illum apertè probare biennium, de quo *hic*, habere eundem effectum, & eandem moram inducere, quam inducit litis contestatio, ita vt biennium non requiratur vt mora contrahatur, sed vt committatur illa mora qualificata, quam inducit litis contestatio, quo fit, ait ille, vt licèt mora contracta ratione implementi recepti purgari possit, vt sentit *gloss. fin. in 2. intellectu in l. de diuisione, ff. solut. matrim.* secus erit lapso bienno, tunc enim purgari non potest sicut neque post litem contestatam. *l. si insulam, ff. de verbor. obligat,* optimè D. Barbos. *in d. l. de diuisione, num* 41. vbi in hæc verba. *Pro vero igitur intellectu, d. §. præterea,* aduertendum est quòd licèt Alexand. *hic num. 11. ad fin. & num.* 12. & Ias. *num.* 10. *ad fin.* Vincent. *num* 8. *post med.* Campeg. *de dote, part. 1. quæst. 8. ad fin.* Cephal. *conf. 485. num. 112. lib. 4.* Ruin. *conf. 223. num. 13. lib. 1. & conf. 61. num. 5. lib. 4.* Roland. *conf. 65. num. 1. lib. 4.* & Thom. Grammat. *decis. 70. num. 1.* dicant textum illum probare in promissione dotis non incurri moram irregularem, nisi post biennium, tamen text. ille hoc non dicit, sed illud potiùs quòd lapso biennio à die promissionis dotis vsuræ debentur; ac si super petitione dotis lis fuisset contestata, & sic probat lapsum biennij post dotem promissam eam inducere moram, quam solet inducere litis contestatio, vt *ibi* aduertit Rainer. & Alber. *num.* 3. Socin *hic num.* 12. Ias. *in l. si mora, num. 21. infrà eod. & in l. si ex legati, num. 21. infr. de verb. oblig. & l. quoties in diem, num. 8. eod. tit.* notabiliter Cron. *in l. si insulam, num. 5.* & *ibi* Iacob. Niger *a num. 21. infrà de verbor. obligat.* Boër. *decis. 6. num. 7.* secundùm quam considerationem clarè respondetur argumento ex illo textu deducto aduersùs communem quam defendimus; nam dicemus per implementum mariti quemcunque dotis promissorem constitui in mora saltem irregolari, vt communis vult: cæterùm lapso biennio eam moram maiores vires acquirere, & eos producere effectus, quos solet producere mora contracta per litis contestationem, & sic *in d. §. præterea,* non agitur de mora irregulari, vt post alios existimauit Roland. *conf. 65. num. 3. lib. 4.* Thom. Grammat. *decis. 70. num.* 1. sed potiùs de regulari, &c. Hactenus D. Barbosa.

Etiamsi non fuerint adhuc res principales traditæ, 15
&c.] Notatur ad hoc quòd dotis promissæ, & interusurium medij temporis debentur, etiamsi sors principalis adhuc non fuerit tradita & exsoluta, & licèt ipsa dos in pecunia, vel auro consistat, vt per Carol. Ruin. *consil. 61. num. 5. vol.* 4. Cald. Pereira *d. cap. 28. num. 47. versic. huiusmodi,* Surd. *de aliment. tit. 1. quæst. 42. num.* 11. vbi dicit interesse dotis non solutæ deberi marito, siue dos sit in pecunia, siue in fundo, Quesada *in diuersis quæst. iuris quæst. 26. col. 6. in fine,* vbi tradit ex rebus mobilibus, iocalibus, & non fructuosis deberi intereresse, Rolydot. Ripa *obseru. 72.*

Siue in argento, siue in mulieribus ornamentis, &c.] 16
Notatur ad hoc quòd pro mobilibus, siue in argento, siue in auro, siue in muliebribus ornamétis, siue in veste, sive in aliis quibuscunque dos fuerit constituta, interesse viro competit ob retardatam earundem rerum consignationem, quod verum hîc dicit Bald. si tria concurrerent, dotis nempe promissio, matrimonij contractio, & onerum sustentatio, sequuntur Alexand. *consil. 73. num. 9. vol. 5.* Cephal. *consil. 485. num. 111. & sequent.* Ludou. Caro *cons. 37. num.* 123. inter cons. Marzar. Ioan. Baptist. Costa *de rata portione, quæst. 155. num.* 15. Surd. *de aliment. tit. 1. quæst. 42. num.* 147. Aldouin. *consil. 82. num.* 18. Molin. *de Iustit. tractat. 2. disput. 432. num. 2. 5. & 6.* quos refert & sequitur Mari Giurb. *decis. 72. num.* 13. vbi *num.* 15. subdit textum *in præsenti* non rei mobilis fructum considerasse, cùm nec de ouibus, aut vaccis, siue aliis speciebus fructiferis loquatur, sed matrimonij tantùm onus inspexit postquam de vestibus, ornamentis muliebribus, & aliis auri, vel argenti iocalibus agant, quæ nullum fructum sua natura afferre certò scimus; attamen interesse pro eis deberi viro decidit hic text. cuius matrimonij onera satis sustinuisse virum apparet ex emptione iocalium, vestium, aliorúmque pertinentium ad ornatum vxoris, domus suæ, & familiæ, &c. & *num.* 16. post Rip. *d. obseruat.* 27. aduertit ex rebus mobilibus percipi fructus per resolutionem & nouam implicationem in bonis immobilibus, itavt si dixerit testator æs alienum de fructibus bonorum suorum soluendum esse, de mobilibus etiam bonis intelligendum, quæ si fructus non producerent, satis est posse eos percipi per resolutionem, & nouam implicationem in bonis immobilibus, & sic fructus, qui ex rebus ipsis mobilibus immediatè non possunt percipi, satis quoque est si ex pecunia perciperentur, quæ vel in alterius fructuosæ rei emptionem fuisset impensa, vel quæ illis venditis per nouam implicationem in bonis immobilibus fructus faceret.

Et quid si per multum tempus non petiit vsuras, 17
an videatur remisisse? vide Cordub. de Lara *in l. si quis à liberis, §. si quis ex his, num 61. ff. de liber agnoscen.* Mascard. *de probat. conclus. 1362. num.* 94. Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 25. num. 2. & 5.* Cassan. *in consuetud. Burgund. rubr. 4. §. 23. num.* 17. Surd. *de aliment. tit. 1. quæst. 42. num. 92. & 97.* D. Barbos. *in l. quæ dotis, num. 46. ff. soluto matrim.* Gasp. Rodetic. *de annuis redditibus, lib. 3, quæst. 7. num.* 65.

cum

cum seqq. Aluar. Valasc *consult.* 8. *num.* 9. Fontanel. *de pactis nuptialibus, claus.* 6. *gloss.* 2. *part.* 6. *num.* 18. *cum seqq.* resoluentes huiusmodi vsuras censeri remissas si eas per triginta annos maritus non petierit. Quicquid decennium sufficere teneant Palat. *in repetit. cap. per vestras, notab.* 3. § 1. *num.* 3. *pag.* 344. Tiraquell. *de rescript.* §. 1. *gloss.* 4. *versic. octauò istis.*

18 *Vel panes ciuiles.*] Id est, annonæ ciuiles, de quibus Cœli. Rhodig *lib.* 9. *lection. antiq. cap.* 16. *pag.* 334. Alciat. *in tit. C. de frument. vrbis Constantinop. lib.* 11. *& lib.* 8. *parerg. cap.* 5. Sonsbech *parth.* 3. *feud. num.* 25. Mendez à Castro *de annon. ciuilib. num.* 8. vbi *num.* 9. subdit id credibile esse dici, quia Honorius Imper. *in l.* 1. *C. de frument. vrbis Constantinop. lib.* 11. iussit frumentum annonæ clientibus suis in pane cocto exhiberi, ne domestici, qui in Palatio Principis militant, quibus annona præstari debet, frumentum acceptum vendant, & postea necessariis indigeant.

19 *Necnon panis ciuilis quæstum*, &c.] Hinc patet quòd mora commissa in soluenda dote, quæ consistebat in ciuilibus annonis, hoc est, redditibus, qui percipiuntur ex publico, maritus potest vltra dotem ciuilis annonæ quæstum, hoc est, illud, quod lucrari potuisset de dote, si sine mora sui soluta fuisset, petere, ita Palat in repetit. *cap. per vestras, de donat. inter virum & vxorem, notab.* 3. §. 1. *n.* 3. *pag.* 344.

20 In glos. *Spoponderis.* ibi, *pollicendo.* Notatur ad hoc quòd ex nuda pollicitatione fauore dotis datur actio, de quo latè Barbos. *in l.* 1. *ff. soluto matrim. part.* 3. *n.* 12. *cum seqq.* & citati *ad rubr. suprà de dotis promiss.*

De rei vxoriæ actione in ex stipulatu actionem transfusa, & de natura dotibus præstita.

Tit. XIII.

EPETEBATVR olim dos rei vxoriæ actione bonæ fidei, non interueniente stipulatione; ea autem interueniente, repetebatur actione ex stipulatu stricti iuris. Hodie ex Iustiniani constitutione semper agitur ex stipulatu. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia vide *l. Hispan.* 23. *tit.* 13. *part.* 5. *& l.* 30. *tit.* 11. *part.* 4. Bellacomb. Viui. & alios *tom.* 1. *commun opin. lib.* 5. *tit.* 8. *pag.* 729. *cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *pro Dote competit actio ex stipulatu, etiamsi stipulatio non intercesserit, vel intercesserit inutiliter, & num.* 2.

3 *in Contractu dotis præsumitur intercessisse stipulationem, etiamsi verè non intercesserit.*

4 *Marito competit agere vel condictione ex lege, vel ficta actione ex stipulatu.*

5 *Expressum ex mente, & coniecturis dicitur expressum non quidem propriè, sed impropriè.*

6 *τὸ* Intelligere, *improprietatem denotat.*

7 *tantum operatur Fictio in casu ficto, quantum veritas in casu vero.*

8 *Solemnitas quæ non requiritur in actu, si interueniat, & minus aptè, dictum non vitiat.*

9 *Depositio non necessaria, si rectè non fiat, non nocet.*

10 *pro Dote bona sunt tacitè obligata, & num.* 11.

12 *Actio ex stipulatu pro dote est bonæ fidei.*

13 *Actio rei vxoriæ est sublata, tamen quod erat vtile in ea, transfusum est in actionem ex stipulatu.*

14 *Relictum à viro vxori, non intelligitur in dubio relictum animo compensandi cum dote, ac proinde vtrumque peti potest, & num.* 15.

16 *Vxor relicta vsufructuaria non prohibetur dotem petere, & legatum vsusfructus.*

17 *Legatum relictum à debitore an præsumatur relictum animo compensandi remissiuè.*

18 *Debitor voluntarius si leget aliquid creditori suo simpliciter, non videtur legasse animo compensandi, vt procedat quando debitor legat: secus si dotem promitteat pro creditore.*

19 *Actio ex stipulatu pro dote transit ad successores.*

20 *non fit Dotis retentio propter malos mores vxoris pudorem matrimonij non lædentes, propter res donatas, vel amotas, seu propter communes liberos alendos, nec propter impensas in rebus dotalibus factas, sed repetantur prædicta actionibus competentibus.*

21 *Matrimonium si soluatur culpâ mulieris, non debet ei dos restitui, sed potius penes maritum remanere.*

22 *Iudicium inter coniuges, quod olim* De moribus *appellabatur, hodie est sublatum.*

23 *Retentio duplex propter liberos apud antiquos.*

24 Ne *pro non.*

25 *Retentio in dote non admittitur.*

26 *Maritus potest repetere ab vxore, vel hæredibus expensas necessarias factas in rebus dotalibus.*

27 *Maritus licèt faciat impensas voluptarias de consensu mulieris, non habet tamen actionem ad illas petendas.*

28 *Ebrietas quotidiana in muliere leuis æstimata ab Accursio.*

29 *Muliere mortua in matrimonio, actio ex stipulatu sui naturâ transit ad hæredes.*

36 *Dos lucrum dicitur.*

31 *in Actione de dote maritus condemnatur in quantum facere potest, & rerum mobilium, & iurium restitutio debet fieri intra annum; rerum verò immobilium incontinenti: & vsura debentur à tempore moræ, fructus verò tempore soluti matrimonij.*

32 *Dilatio legalis iure antiquo Digestorum non dabatur nisi in his quæ consistebant pondere, numero, & mensura.*

33 *Maritus solum tenetur soluere dotem vxoris quantum facere commodè poterit, nisi tamen dolo suam dimisisset substantiam.*

34 *Vxor marito debet reuerentiam.*

35 *Maritus si dolo dissipauit bona propria, ea mente, ne esset soluendo, propter talem dolum amittit beneficium ne conueniatur vltra quàm facere potest.*

36 *Maritus tenetur restituere quod deduxit, si ad pinguiorem fortunam perueniat.*

37 *Iure antiquo dos soluebatur vxori, vel hæredibus annua, bima, trima die, vel in tribus annis, in quolibet anno tertia pars; hodie verò, iure Codicis attento, si dos consistit in rebus immobilibus, statim fit restitutio sine aliqua dilatione; si verò in quantitate, vel rebus mobilibus, debet restitui intra annum à die soluti matrimonij.*

38 *Heredes viri si statim post mortem ipsius volunt restituere dotem consistentem in re mobili, cuius tamen restituenda actio non competebat nisi post annum, si non expectato eo anno restituant dotem, poterunt detrahere interusurium medij temporis. Transacto anno, quid, n. 39.*

40 *Lapsus diei concessi per legem, miserationis gratia, constituit debitorem in mora, absque alia interpellatione.*

41 *Dos si consistit in rebus immobilibus, non lucratur maritus, vel hæredes fructus, cùm statim debeat fieri restitutio.*

42 *Maritus ob leuem culpam non amittit beneficium.*

43 *Maritus putatiuus non gaudet dilatione legali concessa pro restitutione dotis.*

44 *Vidua inops intra annum, seu tempus restituendæ dotis, alenda est ab hæredibus viri.*

45 *Maritus si durante dilatione legali aliquos fructus, vel vtilitatem percipit ex rebus mobilibus, illos irreuocabiliter facit suos.*

46 *Matrimonium licèt sit solutum morte mariti re ipsa, iuris tamen fictione intelligitur durare saltem in primo anno sequenti, qui dicitur annus luctûs, cùm in illo nubere non possit.*

47 *Partûs ancillarum dotalium, & etiam per seruos dotales, quæsita extra operas eorum, vel res mariti, pertinent ad mulierem; fœtus verò, & fructus pertinent ad maritum, sed pro rata temporis vltimi anni veniunt diuidendi, si dos fuit inæstimata; & si tempore diuisionis alter filiorum dotem vxoris, vel nurus detinuerit, præcipuam cautionem defendendo præstare tenetur cohæredibus.*

48 *Grex si datur viro in dotem inæstimatus, periculum est mulieris: sin æstimatus, licèt fructus gregis dotalis cedat viri lucro, tenetur tamen vir loco capitum demortuorum de fructibus supplere defectum.*

49 *Filia si efficiatur sui iuris morte patris, vel emancipatione, actio de dote consolidatur in eius persona, etiamsi à patre fuerit exhæredata, & dos confertur, & in legitima portione computatur.*

50 *Dos si consolidatur per emancipationem in persona filiæ, à fortiori idem erit si à principio dos detur filiæ emancipatæ.*

51 *Pactum simpliciter conceptum, tacitè videtur collatum in tempus, quo filia efficiatur sui iuris, & sic dos fuerit consolidata in eius persona.*

52 *Pater si sit stipulatus dotem sibi reddi, & decedat constante matrimonio ipsius filiæ, postea soluto matrimonio per mortem viri, vel vxoris, dos pertinet ad filiam, & eius hæredes.*

53 *Extraneus dotem dans, vel promittens pronuntiare, censetur ei donare, nisi stipulatur, vel pactus fuerit sibi reddi, extraneus dicitur, qui non habet in potestatem, & num. 54.*

55 *Dos aduentitia soli filiæ restituenda, nisi extraneus, qui dederit, pactus aliter fuerit in eius constitutione.*

56 *Dotantem posse incontinenti stipulari dotem sibi restitui, soluto matrimonio. intellige quando is, qui promisit dotem, ad id cogi poterat, num. 57.*

58 *Dotem quando quis promisit marito pro vxore absente, licèt respectu mulieris absentis videatur esse pollicitatio, tamen fauore dotis lex fingit stipulationem in fauorem mulieris absentis, quasi illa pro se esset stipulata.*

59 *Extraneus stipulari nequit vt penes alium maneat, etiamsi sit hæres mariti.*

60 *Dotis datio facta ab extraneo dicitur esse vera liberalitas, & donatio.*

61 *Extraneus quis.*

62 *Dos promissa, seu promissum, & datum nomine dotis, an contineatur dotis appellatione.*

63 *Fictio, & præsumptio differunt.*

64 *Stipulatio ficta, & non præsumpta, quæ.*

L. Rem in præsenti. Vnic.

Imp. IVSTIN. A. *ad Pop. vrbis Constantinop. & ad vniuersos prouinciales.*

PRo dote competit actio ex stipulatu, etiamsi sti- 1
pulatio non intercesserit, vel intercesserit inutiliter. Colligunt ex Ordin. Cyn Bart. Salicet. Bald. Butrig. Fulgos. Angel. Castrens. Cuiac Sichard. Aloys. Leo *super 5. fol. 58. verso*, Sebast. Næui. remissiuè Casal *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
muot Anton. Gom. *l. 50. Tauri num. 37. in princip.* vbi per hunc textum tenet competere vxori pro petenda dote in quantitate existente à marito de iure antiquo rei vxoriæ actionem, hodie verò personalem ex stipulatu, & omne ius & priuilegium, quod erat in prima; est translatum in secunda, imò etiamsi stipulatio concipiatur inutiliter inter maritum & vxorem, vel nullo modo interponatur, semper fingitur interuenisse. Viui. *tom. 1. communium opin. lib. 5. tit. 8. num. 2. pag. 730.* vbi contra Paul. de Castro defendit per hanc legem esse correctam *l. ad exactionem, supra de dotis promiss.* subditque quòd quemadmodum mulieri soluto matrimonio datur actio ex stipulatu per hanc legem, ita etiam in fauorem mariti conceditur ipsi eadem actio ad petitionem dotis promissæ, Ferdinand. de Mendoça *disput. iuris ciuilis ad titul. ff. de pactis, lib. 3. cap. 9. num. 26. in fine.*

Notatur ad hoc quòd in contractu dotis præsu- 3
mitur intercessisse stipulationem, etiamsi verè non intercesserit, vt per Grammat. *decis. 103. num. 7.* Mich. Grass. *tom. 1. communium opin. lib. 5. tit. 7. de dotis promiss. num. 23. pag. 720.* Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 5. num. 2. cum seqq.* Nouell. *in l. si constante, num. 77. ff. soluto matrimonio.* Marc. Mantu. *dialog. 24. num. 1. & 2.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 9. cap. 24. num. 11.* Camill. Borrell. *in summ. decis. part. 3. tit. 5. à num. 11.* D. Barbos. *in l. 1. ff. eodem tit. part. 3. num. 5. versic. vltima, & num. 20.* agit de priuilegio quod fauore dotis fingitur stipulatio, siue ea non fuerit interposita, siue inutiliter interuenerit, circa quod priuilegium nonnullas excitat, & resoluit difficultates, prima est hoc priuilegium videri superfluum, quia videbatur sufficere priuilegium, *l. pen. C. de dotis promiss.* secunda vtrùm prædicta stipulatio dicatur ficta, vel præsumpta.

Per ex stipulatu actionem, &c.] Ergo & correcta 4
dicetur decisio *l. penultim. C. de dotis promiss.* de quo tamen vide D. Barbos. *in dict. l. 1. part. 3. num. 6.* vbi refert Fortun. Corras. & Anton. Costant. existimantes etiam hodie obtinere decisionem *dict. l. penultim. & numeris sequentib.* id declarat, subditque *num. 8. prope finem*, esse in electione mariti, vel agere condictione ex *dict. l. penult.* vel ficta actione ex stipulatu, & *num. 9.* examinat quænam vtilitas ex hoc resultet.

Vt intelligatur re ipsa, &c.] Notatur ad hoc quòd 5
expressum ex mente, & coniecturis dicitur expressũ
non quidem propriè, sed impropriè, quia verbum,
intelligitur, impropriietatem denotat, vt per Tiraq. *de* 6
iure mar. glos. 7. num. 174. Ferrer. *in consil. Cathalon.*

gloss.

glos.3.num.108. Accat. Anton. *in comment. ad l.5 ff de condit. & demonst. num.105.* Metipsum *de diction. vsufrequent. dict.424. num.1.*

7 Notatur etiam ad hoc quòd tantum operatur fictio in casu ficto, quantum veritas in casu vero, vt per Euerard. *in topic. legal. à vi fictionis num. 4. cum seqq.* Gonzal. *ad reg.8. Cancel. glos.51. num.28.* Rot. *decis.104. num.3. & decis.266. num. 8. & decis.319. num.3.* apud Farin. *part.1. recentior.* & posita per me *de Axiomat. iuris vsufreq. axiomat.97. num.1. cum seqq.*

8 *Eadémque modo etsi inutiliter*, &c.] Notatur ad hoc quòd solemnitas, quæ non requiritur in actu, si interueniat, & minus aptè non vitiat actum, vt per Anton. Gom. *l.46. Tauri num.37. vers. item quod*, vbi intelligit quando lex ex certa scientia, & casu certo fingit eam. *& l.50. num.37. in princip. & tom.1. var. cap.3. num.32. prope fin. & tom.2. cap.9. num.4. in prin-*

9 *cip.* Tiraq. *de retracta lig. §.7. glos.3. num.5.* vbi quòd depositio quæ non est necessaria, si rectè non fiat, non nocet, *& de nobilit. cap.37. num.99. & seq.* Hippol. *in l. vnius, §. custodia num.4. cum seq. ff. de quæstion.* Nau. *in cap. cùm contingat, de rescript. secunda causa nullit. vers. non obstat sextò*, Alphan. *collect.74.* vbi quòd quando aliquid non requiritur de necessitate, si illud omittatur, vel ineptè exprimatur, non vitiat actum, Brunor à Sole *de locis communib. verbo solemnitas* 2. vbi quòd solemnitas non necessaria addita actui licèt ineptè interponatur, non vitiat actū in quo debitæ solemnitates interpositę fuerint.

§. Et vt pleniùs.

10 Pro dote bona sunt tacitè obligata. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *in l.1. n.1. sup. hoc tit.*

11 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt, *l. Hisp.23. tit.13 part.5.* vbi *glos.2.* Nouell. *de dote part. 6. spec.7. num.1.* Mynsing. *cent.3. obseruat.3. vers. primum*, Petr. Greg. *syntagm. iuris lib.9. cap.24. num.2.* Iacob. Thoming. *Lips. decis.36. num.1.* Camill. Borrell. *in sum. decis. part.3. tit.5. num. 422. & seq.* Neguzant. *de pignorib. part.2. memb.4. num.24. cum seqq.* Anton. Gom. *l.50. Tauri num.37. vers. item etiam competit*, vbi per hunc textum tenet competere vxori & hæredibus eius tacitam hypothecam in bonis mariti, quod notabiliter extendit vt procedat etiamsi maritus sit minor 25. annis, Cou. *lib.1. var. cap.7. num.1.* latè Gutier. *de iuram. confirm. part.1. cap.46. à num.1.* vbi quòd tacita hypotheca inducitur à iure in rebus mariti pro restitutione dotis, & in bonis mulieris pro dote promissa præstanda, vel rebus dotalibus euictis, & *à num.7.* differit à quo tempore incipiat & contrahatur tacita hypotheca inducta à iure in bonis mariti pro restitutione dotis? Barnab. Cornazan *decis.35. num.1.* Surd. *de aliment. tit.8. priuil.50. num.3. & priuil. 49. in princ.* vbi *numeris seqq.* ampliat procedere in fructibus dotis, & *cons.495 à n.1.* vbi quòd bona omnia viri tacitè censentur obligata pro dotis restitutione, & *num.3.* quòd vxor eueniente casu restitutionis dotium potest eligere ex bonis mariti, quæ sibi magis placuerint, vt ius suum prosequatur, & *num.6.* quòd mulier in restitutione suarum dotium potest omittere hypothecam expressā conuentionalem, & exercere generalem, quæ sibi ex lege competit. Matth. Coleri. *de processib. execut. part.1. cap.2. num.193.* D. Barbos. *in l.1 ff. soluto matr. part.3. num.27.* vbi per hunc text. tenet quòd si quis dotem promiserit marito pro muliere, bona promittentis dotem censebuntur tacitè hypothecata marito pro dotis solutione, etiāsi promissor dotis protestetur quòd non vult bona sua esse obligata pro dote si maritus non consentiat, & *n.28.* contra Afflict. Mynsing. Neguzant. Corduba de Lara, & Gutier. resoluit bona mariti non censeri tacitè hypothecata pro alimētis debitis vxori, & *n.29.* pariter tenet pro bonis lucratis constante matrimonio bona mariti nō censeri tacitè hypothecata, *& ead. l.1. p.6. à princ.* vbi tenet quòd mulier habens tacitam hypothecam pro dote, iuxta hunc text. præfertur creditoribus anterioribus habentibus tantùm hypothecas tacitas, non tamen præfertur aliis hypothecis tacitis priuilegiatis. *& in l. si cum dotem 3. §. transgrediamur num.28. ff. eod. tit. soluto matrim.* Fachin. *controuers. lib.12. cap.33.* latè Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.11. tit. 19 à princip.* Castill. *controuers. lib.3. cap.4. num.2. cum seqq.* Molin. *de Iustit. tract.2. disput.423. num.6.* vbi quòd causa dotis habet tacitam hypothecam non solùm in bonis viri, vt dos repetatur soluto matrimonio, sed etiam vir habet tacitam hypothecam in bonis promittentis sibi dotem tum vt illa ei soluatur, tum etiam ad interesse si aliquid dotis, postquam fuerit ei soluta, euincatur: latiùs *disput.438. num.2.* vbi resoluit citato hoc text. quòd pro dote etiam recuperanda habet vxor tacitam hypothecam in bonis omnibus viri, etiamsi maritus sit minor 25. annis, quoniam cùm habilis sit in ea ætate ad contrahendum, etiam censetur habilis ad accessoria contractui matrimonij, & *num.3.* tenet priuilegium hoc tacitæ hypothecæ non conuenire sponsæ per verba de futuro, neque competere ei, qui vxorem dotauit cum pacto vt ad se reuerteretur dos in euentu, v.g. quòd matrimonium sine liberis dissolueretur. Rebell. *de obligat. iustit. part.2. lib.5. q.11. num.10.* Camill. Borrel. *in summ. decis. p.3. tit.5. num.71. cum seqq.*

In gloss. *Ex vtroque latere.* ibi, *sed nunquid si vir*, &c. Notatur ad hoc quòd vir non habet priuilegium prælationis quòd cæteris præferatur creditoribus sicut vxor, vt per Boër. *decis 328. n.3.*

§. Sed etsi.

Actio ex stipulatu pro dote est bonæ fidei. Item 12
actio rei vxoriæ est sublata, tamen quod erat vtile 13
in ea, transfusum est in actionem ex stipulatu. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1. num.1. sup. hoc tit.*

Vide D. Barbos. *in l.1. ff. soluto matrim. part.3. n.8. in fine*, vbi per hunc text. dicit actionem ex stipulatu pro dote competentem esse bonæ fidei, & *num.9.* tenet marito olim non competere rei vxoriæ actionem, quia illa oriebatur quasi ex contractu nominato, & sic tantùm respiciebat vxorem, nec poterat marito applicari, subditque loco rei vxoriæ fuisse subrogatam actionem ex stipulatu, quæ hodie ex parte mariti censetur bonæ fidei, &c. Idem D. Barb. *in l. de diuisione, ff. eod. tit. num.76.* aduertit quòd actio competens marito ad petendam dotem est bonæ fidei, & *num.77.* tradit actionem competentem extraneo ad repetendam dotem, iuxta terminos huius *l. vnic. §. accedit esse stricti iuris.*

§. Primum.

Relictum à viro vxori non intelligitur in dubio 14
relictum animo compensandi cum dote, ac proinde vtrumque peti potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1. n.1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit Roder. Xuar. *in tit. de arrhis num. 36.* Cardos. *in*

praxi iudicum & Aduocat. verbo pater num. 37. in fine.

16 Et per hunc text. tenent Capra *conf. 72. num.* 18. Bellon.*conf.*31.*num*.4.Cephal. *conf.*184.*lib*.2. Steph. Gratian. *discept.forens.tom.*1. *cap.*134.*à num.* 1.quòd vxor relicta vsufructuaria non prohibetur dotem petere & legatum vsusfructus, quicquid alij contrarium sentiant,vt per Caualcan.*de vsufr.n.*112.Bertazz.*conf.ciuili* 56.*in* 1.*dub.*Peteg.*de fideicommiss.art.* 33.*n.*41.Surd.*conf.*112.*n.*44.*& de aliment.tit.*9. *quæst.* 16.*n.*16.*cum seqq.*

17 Verùm legatum relictum à debitore præsumatur relictum animo compensandi ? vide Corras. *lib.* 3. *miscel.cap.*1.*n.*7.Afflict.*decis.*44.*n.*9.Gregor.Lop.*l.*16. *verbo los deneros tit.* 9. *part.*6. Eman. Costa *in cap.si pater,de testament.lib.*6.*part.*3.*verbo legauit,n.*17.Cou. *in cap.officij.num.*2.*de testament.*Anton.Gom *tom.*1. *var.cap.*12.*n.*27. Cardin Mantic.*de coniect.vltim.volunt. lib.*10. *tit.*2. Sim.de Prætis *de interpr.vltim.volunt.lib.*4.*dub.*6.*à num.*18.Achill.Pedroch.*conf.*25.*ex num.*1.Crass.*in §.legatum q.*22.*n.*4. *cum seq.* Mascard. *de probat.concl.*96.*&* 333.Menoch.*de præsumpt.lib.*4. *præs.*109.*& seq. & conf.*17.*&* 18 *& conf.*151.*n.*22.*& conf.*162.*n.*22.*cum seqq.*Surd.*conf.*112.*n.*42.*cum seqq.* Gutier.*de tutel.p.*3.*c.*5.*n.*2. *cum seqq.* Molin.*de Iustitia tract.* 2. *disp.* 200. *vers. hoc tacto*, Castill. *controuers.lib.* 1. *de vsufruct.cap.*49. *n.*6.*cum seqq.* Cald.Pereira *quæstion.forens.lib.*1.*q.*16.

18 *Sciendum itaque est, edictum,*&c.]Notat D.Barbos. *in l.*1.*ff.soluto matrim.part.*4.*n.*58 elegantem limitationem ad reg. huius l. in qua probatur quòd si debitor voluntarius aliquid leget creditori suo simpliciter,non videtur legasse animo compensandi,vt procedat,quando debitor legat,secus si dotem promittat pro creditore,nam tunc animo compensandi videtur promisisse, & rationem differentiæ præstat, quia titulus legati ex se donatio est,& titulus donationis excludit animum præsumptum compensandi,quia aliàs propria non diceretur donatio; quæ ratio cessat in titulo dotis, quia dos propriè dicetur,etsi dicamus debitorem animo compensandi dotem promisisse pro creditore, &c.

§. Maneat ex stipulatu.

19 Actio ex stipulatu pro dote transit ad successores. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.*1. *n.*1. *sup.hoc tit.*

Pro intellectu huius text. consule nostrum Gouean.*lection.variar.iuris Ciuilis lib.*2.*cap.*5.qui breuiter,sed dilucidè sic ait: Iustinianus in l.vnic de rei vxor act. *Manet* (sic enim lego,non *maneat*, vt vulgò legitur) *ex stipulatu actionis ius ad successores. & sine mora transmissionis incorruptum.* Quem locum Accurs.de mora & dilatione legitima reddendæ dotis intelligit,de qua *in §.actio,ead.l.* Sed mihi aliter videtur.Nam dotem,quæ in rebus immobilibus posita est, annua die reddi vult Imperator; quare loci huius intellectus ex Vlpiano petendus est, qui *in Inst.tit.de iure dot.*scribit. Ita ius actionis de dote mulierem ad hæredes olim transmisisse,si vir in reddenda moram fecerat. Hactenus Goueanus.

§. Taceat.

20 Propter malos mores vxoris pudorem matrimonij non lædentes, propter res donatas, vel amotas, seu propter communes liberos alendos,nec propter impensas in rebus dotalibus factas fit dotis retentio, sed prædicta actionibus competentibus repetantur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.*1. *num.*1.*sup.hoc tit.*

Si culpa mulieris dissolutum matrimonium, &c.] 21 Notatur ad hoc quòd si culpa mulieris soluatur matrimonium,dos ei restitui non debet,sed potiùs penes maritum remanere, vt per D Barbos. *in l.* 2. *in princip.part.*2. *num.*52. *vers. succedit igitur, ff.soluto matrim.*

Quid enim opus est inducere ob mores retentionem, 22 &c. De iudicio quodam inter coniuges,quod olim *De moribus* appellabatur,agit D.Barbos.*in l.viro atque vxore* 40. *à princip. ff.soluto matrim.* vbi *num.*2. *post princip.*subdit iudicium huiusmodi hodie sublatum fuisse, & retentiones, quæ ex eo fiebant per Iustinianum *in præsenti.*

Sileat ob liberos retentio, &c.] Optimè D. Barbos. 23. *in l post dotem* 41.*ff.soluto matrim. n.*4.*vers.& si obijcias*,declarat apud antiquos duplicem retentionem dari propter liberos,& *n* 5.*vers.adde quod verius*,tradit quòd tam retentio,quæ concedítur propter liberos quando filia moritur in matrimonio, quàm retentio,quæ permittitur quando culpa mulieris soluebatur matrimonium, fuerunt sublatæ per Iustinianum *in præsenti*; vnde colligit quòd illa dictio, 24 *ne*, de qua *in hoc §.* non affert causam præcedentis dicti,vt aliàs afferre solet,*l.impensa ff.de verb.signif.* *& l.*2. *in fine, ff quod iussu*, sed stat tanquam aduerbium prohibendi,& ponitur pro dict.*non*,iuxta *l. in lege censorsa* 203.*§.seruos,ff de verb.signif.*

Sed nec retentio ob res amotas,&c.]Notatur ad hoc 25 quòd in dote non admittitur retentio, de quo vide Bald. Nouell.*part.*8. *priuil.*1. Negusant.*de pignorib. part.*5.*memb.*1. *num.*56. Petr.Gregor. *syntagm lib* 9. *cap.*24. *sub n.*11. Cardin.Mantic. *de tacitis & ambig. conuent.lib.*11.*tit.*16.*n.*7.D Barbos.*in l.diuortio* 8.*§ ob donationes à num.*1.*ff.soluto matr.* vbi per hunc text. tenet quòd maritus non potest retinere res dotales eo prætextu quòd mulier aliquid ei debeat,vbi late resoluit in causa dotis admitti compensationem,& id probat *numeris seqq* contrariisque respondet. *& in l.si cùm dotem* 24. *§.fin. ff.eod. tit. num.*10.*in princip.* vbi ait quòd licèt per l. seq. propter impensas factas in rebus quasi dotalibus prædictæ res retineri possint,tamen in dote vera propter impensas dos retineri non potest,per text *in præsenti*,Cald Pereira *de emption. & vendit. cap.* 17. *num.* 3. *in princip.* vbi quòd in re dotali marito expendendi retentionis ius non datur. Camill. Borel. *in sum. decis. part.*3. *tit.*3.*n.*427.

Sed nec ob impensas, &c.]Probat hic text. quòd 26 maritus potest repetere ab vxore,vel hæredibus expensas necessarias in rebus dotalibus factas, adeò quòd si dos consistit in specie, & quantitate simul expensæ factæ in re,vel specie diminuunt ipso iure dotem in pecunia, vel quantitate: si verò in specie tantùm non diminuit ipso iure, sed fundus, vel res potest retineri loco pignoris donec sibi fiat solutio; vtiles verò potest recuperare si sint factæ de consensu, & voluntate vxoris, vel sit diues quòd possit commodè soluere: voluntarias verò non repetit, sed potest mulier auferri sine notabili detrimento rei, & mutatione prioris status. Ita Anton. Gom. *l.* 50. *Tauri n.* 51. Negusant *de pignorib. p.* 5. *memb.*4. *num.*8. D.Barbos.*in l.diuortio* 8. *§. ob donationes n.*4. *in med.ff. soluto matrim. & in rub. ff.eod. tit. part.* 2. *num.*18. vbi dicit regulam iuris ciuilis esse,impensas necessarias factas in rebus dotalibus dotem ipsam minuere ipso iure, & *num.* 21. an multum differre rem retineri posse iure pignoris donec impensæ soluantur, vel dicere quòd impensæ necessariæ minuunt

nuant dotis vniuersitatem ipso iure, quia impensæ necessariæ dicuntur minuere dotem ipso iure, & vtiles impensæ non diminuere ipso iure, sed propter illas res melioratas retineri posse: & *in ead. l. diuortio, §. fin. num.* 68. regulam constituit vtiles impensas posse deduci & peti per maritum, & non solùm posse deduci iure retentionis, sed & traditas repeti. Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap.* 27. *num.* 3.

27 *Quod si voluptariæ sint*, &c.] Notatur hic text. ad hoc quòd licèt maritus faciat voluptarias impensas de consensu mulieris, tamen non habet actionem ad illas petendas, vt per glos. *hic verbo licèt.* Mathesil. *sing.* 92. Menoch. *remed.* 15. *recup. num.* 535. vbi tradit rationem specialitatis, D. Barbos. *in d. l. diuortio. §. fin. part.* 1. *num.* 89. *in fine & 90.* vbi tenet hoc esse speciale in marito; quamuis vltra illum si quis fecerit impensas voluntarias de voluntate domini, vel dominus postea ratum habuerit, is habebit actionem aduersùs dominum ad obtinendas impensas voluntarias, *l.* 3. *§. sed si mutua, ff. de in rem verso, l. denique*, 10. *§. idem Labeo, in fine, ff. mandati.*

28 In glos. *Mores.* ibi, *vt si quotidie se inebriet*, &c. Notat Tiraq. *in l.* 9. *connub. glos.* 1. *part.* 9. *num.* 205. quòd Accursius leuem hîc existimauit quotidianam ebrietatem in muliere.

§. Illo proculdubio.

29 Muliere mortua in matrimonio actio ex stipulatu secundùm suam naturam transit ad hæredes. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

30 *In lucrum*, &c.] Ergo dos dicitur lucrum, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo donatione largitus, n.* 176. *C. de reuocand. donat.*

§. Cùm autem.

31 In actione de dote maritus condemnatur in quantum facere potest, & rerum mobilium, & virium restitutio debet fieri intra annum, rerum verò immobilium incontinenti, & vsuræ debentur à tempore moræ, fructus verò à tempore soluti matrimonij. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *n.* 1. *supr. hoc tit.*

32 *In iis, quæ pondere, numero*, &c.] Eleganter D. Barbos. *in l.* 2. *in princip. part.* 1. *num.* 4. *in princ. ff. soluto matrim.* aduertit quòd iure antiquo Digestorum non dabatur legalis dilatio in omnibus mobilibus, sed tantùm in his, quæ pondere, numero, & mensura consistebant, hæc enim annua, bima, trima die restituebantur, vt asserit Iustinianus *in præsenti*, quia scilicet in iis non eædem res, sed aliæ eiusdem qualitatis reddendæ sunt, *l. res in dotem* 43. *ff. de iure dot.* & ideo, quia facilis non erat restitutio, data fuit prædicta dilatio, quam postea Iustinianus restrinxit ad annum, & in compensationem huius oneris, illum fauorem tribuit maritis, vt pro omnibus rebus mobilibus haberent dilationem legalem, vt apertè colligitur ex hoc text. *in vers. exactio*; & idem D. Barbos. *ibidem* admonet cauendum esse ab Harmenopulo *in promptuar. lib.* 4. *cap.* 8. *pag.* 186. dum dicit etiam hodie dilationem legalem non competere nisi pro mobilibus consistentibus pondere, numero, & mensura, contra clara verba dicti vers. exactio illam concedentia in quibuscunque mobilibus; & sic tenet mobilia non esse hodie restituenda nisi post annum. Deinde disputat quæst. si maritus durante dilatione legali aliquos fructus, vel vtilitatem percepit ex rebus mobilibus, vtrùm illos irreuocabiliter faciat suos, vel transacto anno eos teneatur in vxorem transferre? Idem D. Barbos. *in l. diuortio* 8. *§. non solum, num.* 4. *ff. eod.* tradit Iustinianum hîc referre mobilia pondere, & numero consistentia annua, bima, trima die restitui vsque ad sua tempora.

Sed in quantum maritus facere potest, &c.] Notatur ad hoc quòd maritus solùm tenetur soluere dotem vxoris quantum commodè facere poterit, nisi tamen dolo suam diminuisset substantiam, nam tunc eam cogeretur soluere, etiam supra id quod commodè facere posset; præterea si maritus commodè non possit soluere totam dotem, tenetur præstare cautionem quòd si ad pinguem fortunam venerit, integram illam soluet, vt per *l. Hisp. vlt. tit.* 11. *part.* 4. Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disp.* 442. *num.* 5. D. Barbos. *in d. l. diuortio, §. non solùm num.* 4. Rebell. *de obligat. iustitiæ part.* 2. *lib.* 6. *quæst.* 11. *sect.* 1. *num.* 10. 33

Et reuerentia debitum maritali, &c.] Notatur ad hoc quòd vxor reuerentiam marito exhibere debet, vt per Tiraq. *in l.* 1. *connub. glos.* 1. *part.* 1. *num.* 41. D. Barbos. *in l. maritum* 13. *num.* 53. *in fine, & num.* 54. *ff. soluto matrim.* vbi reddit rationem, quia vxor subiecta est viro, & sub eius dominio & potestate, vt *Genes.* 3. & probat *cap. quæcunque* 30. *dist.* & hac ratione tenetur vxor ei obedire tanquam capiti & superiori, *cap. est ordo, & cap. mulierem* 33. *q.* 5. 34

Si non dolo malo versatus est, &c.] Notatur ad hoc quòd si maritus dolo dissipauit bona propria ea mente, ne esset soluendo, propter talem dolum amittit beneficium ne conueniatur vltra quàm facere potest, vt per Calcan. *consil.* 50. *num.* 10. D. Barbos. *in d. l. maritum.* 13. *num.* 101. *ff. soluto matr.* vbi subdit probari hunc animum ex his, quæ dixit ante factam dissipationem, & hinc infert à cessante ratione quòd si maritus non dissipauit bona propria animo præiudicandi vxori, sed alteri, is dolus non faciet perdi dictum beneficium, & *num.* 104. resoluit propter leuem culpam maritum non amittere hoc beneficium. 35

Si ad meliorem fortunam, &c.] Tenetur ergo maritus restituere id quod deduxit si ad pinguiorem peruenias fortunam, vt per eundem D. Barbos. *d. l. maritum* 13. *num.* 100. *in fine.* 36

Exactio autem dotis celebretur, &c.] Notatur ad hoc quòd de iure antiquo soluebatur dos vxori, vel hæredibus annua, bima, trima die, vel in tribus annis, in quolibet anno tertia pars; hodie verò hoc iure Codicis attento, si dos consistit in rebus immobilibus, statim fit restitutio sine aliqua dilatione, vel termino; si verò consistit in quantitate, vel in rebus mobilibus, debet restitui intra annum à die soluti matrimonij, vt per *l. Hisp.* 31. tit. 11. *part.* 4. Ias. *in §. fuerat num.* 27. & 28. *Instit. de actionib.* Anton. Gom. *l.* 50. *Tauri num.* 46. Bellacomb. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 5. *tit.* 7. *num.* 21. *pag.* 721. vbi tenet quòd licèt per hunc text. dos consistens in pecunia etsi statim sequuta morte viri non sit restituenda, sed intra annum, quamuis hæredes sint diuites, tamen fallit si dos fuit legata vxori, idem Bellacomb. *eod. lib.* 5. *tit.* 8. *num.* 1. *pag.* 729. vbi quòd exactio dotis consistentis in pecunia soluto matrimonio competit viduæ post annum, quæ autem consistit in rebus immobilibus, competit viduæ statim post mortem mariti, quod intelligit nisi pendente anno luctus ipsa vidua alatur in domo ipsorum hæredum, quia tunc fit compensatio fructuum cum dictis alimentis, & si plus est in fructibus, quàm ascendunt alimenta, illud plus ipsi viduæ reddendum erit, idem Bellacomb. *eod. lib.* 5. *tit.* 8. *num.* 8. *pag.* 731. & Viui. *ibidem num.* 9. vbi tenent per hunc text. hæredes mariti defuncti teneri 37

vxori

vxori iure dotis bona immobilia statim tradere, mobilia verò intra annum. hoc ipsum dicit Mich. Grass. *eod. lib. 5. commun. tit. 12. num. 50. pag.* 742. Kitchou. *ibidem num. 91. pag.* 747. vbi quòd dos quando consistit in pecunia soluto matrimonio morte viri per hæredes viri statim non est restituenda, sed intra annum, etiamsi ipsi hæredes essent diuites, & haberent facultatem statim eam restituendi, idem Kitchou. *ibidem num. 94. pag.* 748. vbi quòd alimenta petere non potest mulier ab hæredibus primo anno dilationis à lege hæredibus mariti statutæ finito, ad soluendum ei dotes consistentes in pecunia, quia cùm mulier primo anno elapso in sua potestate habuerit exigere dotem, quam repetere neglexit, sibi imputabit si illam non exegit, & ideo per eam peti non possunt alimenta ab hæredibus viri. Cou. *de sponsalib. part. 2. cap. 3. §. 9. num. 10. vers. quarto*, vbi quòd mariti defuncti hæredes tenentur relictæ vxori dotis bona immobilia statim tradere, mobilia verò intra annum, quorum mobilium fructus efficiuntur ipsorum hæredum, nec tenentur ipsi restituere eos post anni dilationem cum bonis ipsis. Cott. *in memorab. verbo dos el* 2. Surd. *de aliment. tit. 1. quæst. 44. num.* 52. vbi quòd hæredes mariti non alunt viduam si dotem volunt restituere intra annum, & *à num.* 63. quòd dos consistens in immobilibus reddi debet statim non expectato anno, & *num.* 64. quòd vidua non est alenda ab hæredibus nisi intra annum luctus quando dos consistit in bonis immobilibus, D. Barbos. *in rub. ff. soluto matr. part. 2. num.* 40. vbi tradit quòd licèt per hunc text. maritus ad res mobiles dotales restituendas habeat anni dilationem, tamen quando culpa mariti dissoluitur matrimonium quoad thorum, non gaudet maritus prædicta dilatione, sed statim tenetur restituere, idem D. Barbos. *in l. 2. in princ. part. 1. num. 1. ff. eod. tit.* vbi tradit quòd iure Digestorum restituebatur dos, annua, bima, trima die, idest, in tribus annis, scilicet in quolibet anno tertia pars dotis, immobilia autem data in dotem illo iure attento statim restituebantur; sed iure Codicis immobilia statim etiam restituuntur, sed mobilia transacto anno, & *num.* 2. per hunc text concludit quòd quatenus pertinet ad rei immobilis restitutionem, nulla est differentia inter ius Digestorum, & ius Codicis, sed vtroque iure immobilia statim restituuntur: subditque per hunc text probari quòd mobilia, vel se mouentia etiam hodie non restituuntur statim; sed tantùm elapso anno à die soluti matrimonij, & *num.* 3. resoluit prædictam dilationem annalem competere etiam marito diuiti, & cui facile sit mobilia statim restituere propter generalitatem huius text. Molin *de instit. tract. 2. disp. 442. num.* 2. vbi citato hoc text. tradit quòd licèt olim de iure Digestorum fuerit sancitum vt vir, aut hæredes illius tenerentur restituere dotem annua, bima, trima die, idest, intra tres annos restituendo singulis annis die vltima singulorum vnam tertiam partem, nihilominus hodie constitutum est vt dos quando consistit in bonis immobilibus inæstimatis statim absque mora quoad ea bona restituatur: quando verò consistit in rebus mobilibus, aut mouentibus, vel in iuribus corporalibus inæstimatis, aut denique quando certa summa in valore est reddenda, tunc quoad hæc omnia dos restituatur intra annum à die soluti matrimonij, & subdit ea Anton. Gom. quem citat, iam hodie in Regno Castellæ solere in dotalibus instrumentis deduci in pactum vt dos soluatur intra triginta dies, à dissoluto matrimonio, standúmque esse tali pacto, aut cuicunque alteri, quòd ea in parte fuerit adhibitum. idem tradit Rebell. *de obligat. iustit. part. 2. lib. 6. quæst. 21. sect. 1. num. 5.* vbi *numeris seqq.* id multipliciter declarat. Cancer. *variar. resol. part. 1. cap. 9. num. 98. & 99.* vbi quòd si dos consistebat in rebus mobilibus, quæ pondere, numero, & mensura consistunt, restitutio dotis debet fieri post annum à tempore soluti matrimonij; si verò in rebus immobilibus consistat, statim venit restituenda.

Sed omnimodo intra annum, &c.] Optimè Tiraq. 38
de retract. lig. §. 1. glos. 18. num. 36. post Bald. Ias. & Cottam, aduertit quòd si hæredes viri volunt statim post mortem ipsius restituere dotem consistentem in re mobili, cuius tamen restituendæ actio non nisi post annum competebat, secundùm hunc text. si non expectato eo anno, restituant dotem, poterunt detrahere interusurium medij temporis.

Quid transacto anno? vide Mich. Grass. *tom. 1.* 39
commun. opin. lib. 5. tit. 8. num. 10. pag. 731. vbi tenet quòd si post annum hæredes ipsi essent in mora, adhuc mulier nequiret aliquid accipere, seu petere pro alimentis ab hæredibus mariti, quoniam præsumeretur vsura. Idem Mich. Grass. *d. lib. 5. tit. 12. num. 78. pag.* 746. vbi quòd mulier post annum non potest petere alimenta, siue vsuras dotis, nisi postquam ipsa petiit dotem, hæredes in mora extiterint, tunc enim interesse damni emergentis peti potest, Bellacomb. *ibidem num. 95. pag.* 748. vbi tradit, mulierem viduam mortuo viro etiam post annum non posse consequi ab hæredibus viri interusuria dotis sibi non restitutæ, maximè si ipsa habuerit vnde se alere & dictam dotem exigere potuerit, quod tamen intelligi & restringi solere ait nisi mulier dotem in iudicio petierit, faciendo quicquid potuerit, vel aliàs secundo marito sustinente onera sit obligata ratione dotis promissæ, non traditæ saltem per protestationem, cum eo casu vti damnum emergens possit mulier à dictis hæredibus dicta interusuria, vulgo alimenta consequi.

Notatur etiam ad hoc quòd lapsus diei concessi 40
per legem, miserationis gratia (prout est annus, qui datus marito ad restituendas res dotales mobiles) constituit debitorem in mora absque alia interpellatione, vt per D. Barbos. *in prelud. l. si mora 10. n. 10. in fine, & num. 11. ff. soluto matr.*

Illico restituendis.] Ergo etiam tempore feriarum, de quo D. Barbos. *in l. 1. ff. soluto matr. part. 1. num.* 42.

Fructibus videlicet immobilium, &c.] De materia 41
vide Anton. Gom. *l. 50. Tauri num.* 47. vbi tradit per hunc text. quòd si dos consistat in rebus immobilibus, non lucratur maritus, vel hæredes fructus, cùm statim debeat fieri restitutio; si verò dos consistit in rebus mobilibus naturaliter fructuosis, vt in seruis, iumentis, & similibus rebus, similiter non lucratur fructus, sed tenetur restituere vxori finita dilatione legali, vel conuentionali, & maritus, vel hæredes gaudebunt vsu & interusurio medij temporis: si verò dos consistat in pecunia numerata, possunt ea vti illo medio tempore, & postea restituere sine vsura, fructu, vel interesse, idem ferè tradit Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 442. num.* 3. Matienz. *l. 3. glos. 2. num. 25. & 35. tit. 1. lib. 5. noua Recop.* Gam. *Lusit. decis. 123. num.* 3. vbi quærit an maritus teneatur hæredibus vxoris fructus dotis immobilium restituere, siue dos æstimata fuerit ea æstimatione quæ fecit emptionem, siue non? & deinde à quo tempore fructus isti debeantur. D. Barbos. *in l. diuortio 8. §. non solum num. 12. ff. soluto matrim.* vbi tenet fructus immobilium semper pertinere ad vxorem, nam cùm lex iubeat immobilia statim restitui, si id non præstet,

maritus

maritus videtur esse in mora. *l. magnam, C. de contrah. & commut. stipul.* & consequenter tenebitur ad fructuum perceptorum restitutionem, *l. mora, §. in bona fidei, ff. de vsuris.* subditque fructus mobilium non incipere pertinere ad vxorem nisi post annum, & sic post finitam dilationem legalem, antea enim non potest videri maritus constitutus in mora restituendi mobilia, & consequenter neque tenebitur ad fructuum perceptorum restitutionem: & ad hunc modum videri explicandum asserit textum *in præsenti, vers. similique modo*, vt scilicet à tempore soluti matrimonij pertineant fructus mobilium ad vxorem, qui scilicet nati, & curati fuerint constante matrimonio, vt quia operæ seruorum locatæ fuerant; item & nauis fuerat locata, nam hi fructus diuidentur pro rata, & sic sua pars statim est restituenda vxori: ad quod expendit quod in isto vers. *exactio, in princip.* concessus est annus marito ad restituendas res mobiles, & eo transacto iubet text. maritum teneri præstare vsuras æstimationis rerum mobilium; ergo durante dilatione legali ad nihilum teneri debet: quare *d. vers. similique modo*, probans fructus mobilium esse statim restituendos, ne sibi ipsi incontinenti videatur contradicere, debet declarari modo de quo suprà. Expendit etiam quòd in d. vers. *similique modo*, commiscentur exempla, in quibus vertitur diuersa ratio, nam proponit exemplum in pensionibus domorum locatarum, quas certum est statim ad vxorem pertinere, prout & ipsa domus ei statim est restituenda: & idem est in annonis ciuilibus, quia & rebus immobilibus accedunt, *l. fin. §. præterea, C. de iure dot.* Vnde alia exempla, quæ subiungit de vectutis nauium, vel operis seruorum, debent etiam intelligi in casibus, in quibus statim debeant pertinere ad vxorem, quod vtique tantùm verificatur in casu, de quo suprà, vel etiam quando fructus tales sint, vt etiam constante matrimonio non pertineant ad maritum, nam & hi augent dotem, *l. si marito 32. §. fin. ff. soluto matrim.* & sic statim sunt restituendi, &c.

Ad idem videndus D. Barbos. *in l. 2. in princ. part. 5 num. 6 ff. soluto matrim.* qui ait textum *in præsenti* apertè probare quòd fructus, vel vsuræ in rebus dotalibus mobilibus non debentur nisi post annum; in immobilibus autem illico debentur à tempore soluti matrimonij, & rationem differentiæ assignat, quia in rebus mobilibus, durante dilatione legali mora considerari non potest in marito, & consequenter neque tenebitur maritus ad fructuum restitutionem; elapso autem anno tenebitur, quia tunc dies interpellat pro homine, & consequenter videtur maritum in mora constituere; in rebus autem immobilibus, quæ statim sunt restituendæ, illicò à principio videtur incursa mora, vnde meritò in illis veniunt fructus à tempore soluti matrimonij; quo pacto intelligendum esse ait hunc text. *in vers. fructibus*, generaliter dicentem fructus mobilium esse restituendos mulieri, iuxta distinctionem factam in principio, vt scilicet in immobilibus veniant à die soluti matrimonij, in mobilibus autem à die finitæ dilationis legalis. Et quamuis Zas. *lib. 2. singul. respons. cap. 3. num. 11.* & Ioan. Gare. *de expens. cap. 8. num. 32. & 34.* existimauerunt d. vers. *fructibus*, per se stare, & diuersum casum à præcedentibus continere, tamen ipse D. Barbos. *citato loco num. 7.* tenet contra eos, quòd scilicet ex contextura litteræ patet dictum vers. *fructibus* venire continuatiuè ad præcedentia, & ob id debere recipere interpretationem, de qua *suprà*, & *n. 8.* tenet Anton. Gom. *d. l. 50. Tauri num. 47.* quem extollit Ioan. Gare *d. cap. 8. num. 3.* non bene percepisse mentem huius text. *in §. exactio*, dum dicit quòd si res mobilis ex se producat fructus, (vt quia sit nauis, vel animal) hi fructus elapso anno sunt restituendi vxori etiamsi percipiantur durante dilatione legali; si verò res mobilis ex se non producat fructus, vt est pecunia, si durante dilatione legali maritus ex ea aliquod lucrum percipiat, non tenebitur restituere mulieri, quia durante prædicta dilatione licitè pecunia dotali vtitur.

In gloss. *Versatus est.* Notatur ad hoc quòd maritus propter leuem culpam non amittit beneficium. *l. maritum, ff. soluto matr.* vt per Cordub. de Lara *in l. si quis à liberis, §. sed si filius à num. 90. ff. de liber. agnosc.* D. Barbos. *in d. l. maritum num. 104.* 42

In gloss. *Restituendi.* ibi, *sed quid erit hodie*, &c. Notatur ad hoc quòd maritus putatiuus non gaudet dilatione legali concessa pro restitutione dotis, vt per Roder. Xuar. *tit. de la ganancias num. 10. & 11.* Anton. Gom. *l. 50. Tauri num. 56. vers. septimò infero*, Tiraq. *de iure mariti gloss. 8. num. 239* Cou. *de spons. part. 2. cap. 6. §. 8. num. 24.* Cancer. *var. p. 1. cap. 9. num. 106.* D. Barbos. *in l. si cum dotem 23. §. fin. num. 18. ff. solut. matrim.* 43

In ead. gloss. ibi, *sed quid si nil aliud habent*, &c. Notatur ad hoc quòd vidua inops intra annum, seu tempus restituendæ dotis alenda est ab hæredibus viri, vt per Rebuff. *tom. 1. ad leges Galliæ tit. de sent. prouis. art. 3. gloss. 1. num. 10.* Pinel. *ad l. 4. C. de bonis mater. num. 6.* vbi *num. 7.* aduertit quòd etiam intra annum non potest applicari hæc quæstio, vbi nulla est dos, quæ restitui debeat, & *num. 8.* dicit verius hæredes viri non teneri alere viduam etiam inopem extra terminos huius gloss. Anton. Gom. *l. 50. Tauri num. 48.* vbi tenet quòd infra tempus dilationis legalis, vel conuentionalis, in quo debet fieri restitutio dotis, vxor debet ali à marito, vel hæredibus eius, nisi quando mulier non haberet alia bona ex quibus se alere possit, vel quando morte mariti solutum esset matrimonium, seu quando maritus, vel eius hæredes volunt statim dotem restituere, Afflict. *decis. 284. num. 4.* vbi concludit quòd non datur interesse dotis nisi quando debitor dotis fuit in mora, & vxor est pauper, & non habet vnde possit viuere nisi de sua dote, vel constat quòd passa fuerat interesse, etiamsi haberet aliunde vnde posset viuere, quia tunc ratione interesse passi debetur istud interesse, Nouell. *de dote part. 7. priuil. 7. vers. ex prædictis*, Surd. *cons. 221. num. 41. & de aliment. tit. 1. q. 45. num. 26.* Auendan. *de censib. cap. 31. num. 9.* vbi asserit maritum teneri pendente dilatione soluere socero, siue vxoris suæ cognato interesse, vel alimenta ad rationem viginti pro vno, Anton. de Amatis *var. resolut. res. 49. num. 92.* Neguzant. *de pignorib. 5. memb. 5. part. num. 17.* Menoch. *cons. 7. à num. 15.* Gabr. Aluarez *de priuil. pauper. part. 1. quæst. 26.* vbi si mulier pauper pro alimentis, vel aliis necessariis sumptibus pecuniam sub vsuris acceperit, vel aliter ex dotis retardata solutione læderetur, huiusmodi interesse, damnúmque emergens petere posse, deberéque consequi, tradit latè Rebell. *de obligat. iustit. part. 2. lib. 6. quæst. 11. sect. 1. num. 6.* vbi dicit quamdiu dos non redditur vxori intra tempus iure, vel pactione præfixum, si mulier non sit inops, sed habeat aliunde alimenta, non tenetur ei maritus, nec eius hæres alimenta præstare; quòd si aliunde alimenta non habeat, esto habeat parentes diuites, & alimenta petat, alenda erit de fructibus ipsius dotis; quòd si nulli sint tales fructus, vel non sufficiant, ex bonis mariti supplendum erit, quod insuper opus fuerit durante præfato tempore, & *num. 8.* subdit quòd hæres mariti 44

non

non tenetur vltra quantitatem dotis vxori alimenta præstare, nec vltra annum à die soluti matrimonij. Latè D.Barbos. *in l.2.in princip.part.1. n.16. ff. soluto matrim.* vbi ait distinctionem huius glos. communiter approbari, videlicet quòd aut mulier est diues, & ex fructibus immobilium statim restitutorum, vel etiam ex fructibus paraphernalium potest se alere, & tunc maritus, vel eius hæres nihil ei tenebuntur præstare alimentorum nómine; si verò mulier sit inops, neque aliunde habeat vnde se alat, tunc maritus, vel eius hæres tenentur mulieri alimenta præstare ex prædictis fructibus, quam resolutionem dicit probare plures alios, quos retulit Cordub. de Lara *in l.si quis à liberis, §.si quis ex his num.117.ff.de liber.agnosc.* Matiens. *l.3.gloss. 2.num.19.tit.1. lib. 5. noua Recop.* Thesaut. *Pedem decis. 43. num.1.* Vnde idem D.Barbos. *ibid.num.17.* primam sic firmat conclusionem. Quòd si mulier sit diues, & habeat vnde se alat, neque maritus, neque eius hæres ex prædictis fructibus aliquid tenentur dare vxori; contra Ruin. Corn. Corduba de Lara, Myosing. Ioan. Garc. & Thesaur. quos ibi refert & reprobat; deinde *num. 21.* aliam adducit conclusionem. Quòd si mulier sit inops, neque habeat aliunde vnde se alat, tunc maritus, vel hæres ex fructibus perceptis durante dilatione legali, & sic intra annum tenentur eam alere: & *numeris seqq* hanc conclus. à nonnullorum impugnationibus defendit, & *n.23.cum seq* explicat quando mulier dicatur inops vt hæc conclusio verificari possit.

45 In ead. gloss. ibi, *dilatio legalis debet esse vtilis viro, &c.* Notatur ad hoc quòd si maritus durante dilatione legali aliquos fructus, vel vtilitatem percipit ex rebus mobilibus, illos irreuocabiliter facit suus, vt per Cou. *de sponsal. part.2.cap.3.§.9.num.9.* Viu. *lib.2. communium opin.320.* Ioan. Garc. *de expensis cap.8. num.29.ad fin.* D.Barbos. *in l.a. in princ.part.1.num.5. cum seqq.ff. soluto matr.* vbi contra Anton. Gom. Bald. Nouell. Zas. & alios contrarium tenentes, hanc partem defendit, & idem repetit *in l.diuortio 8. §. non solùm num.2 ff.eod.tit.soluto matrim.* Funtanel. *de pactis nupt.claus.6 glos.2 part.1.num.35.*

46 In ead. glos. ibi, *Item adhuc videtur durare primum, cùm nec possit nubere secundo.* Hanc gloss. dicit notabilem Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum & vxor. §.11. num.5.* ad hoc quòd licèt matrimonium sit solutum morte mariti re ipsà, iuris tamen fictione intelligitur durare saltem in primo anno sequenti, qui dicitur annus luctus cum in illo nubere non possit.

§. Cúmque ex stipulatu.

47 Partus ancillarum dotalium, & etiam per seruos dotales quæsita extra operas eorum, vel res mariti, pertinent ad mulierem, fœtus verò & fructus pertinent ad maritum, sed pro rata temporis vltimi anni veniunt diuidendi, si dos fuit inæstimata, & si tempore diuisionis alter filiorum dotem vxoris, vel nurus detinuerit, præcipuam cautionem de defendendo præstare tenetur cohæredibus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1.num.1.sup.hoc tit.*

Vide D.Barbos. *in l.2.in princ.part.1.num.9. ff.soluto matrim.* vbi ait probari in præsenti quòd fructus mobilium pro rata temporis sunt diuidendi inter coniuges, & *in l.diuortio 8.in princ. part. 2.num.5.* vbi citato hoc text. tradit quòd licèt maritus fructus dotales colligat, & percipiat, non tamen irreuocabiliter eos facit suos, nisi pro rata temporis, quo sustinuit onera matrimonij, & reliquos vxori debet restituere, idem resoluit Rebell. *de obligat. iustit. part.2. lib.6.quæst.12.sect.2. num. 14.* vbi *num. 15.* subdit vltimi anni fructus diuidendos esse pro rata inter coniuges, vel hæredes eorum, vt si per octo menses vltimi anni durauit matrimonium, vir debet habere bessem fructuum, vxor verò trientem, hoc est, ex duodecim partibus, in qua fructus diuidi possunt, vir octo partes, vxor verò quatuor recipere debebit: incipiet autem, inquit, vltimus annus per comparationem ad primum, itavt primus incipiat quando non solùm matrimonium contractum est, sed etiam dotis traditio ipsi marito facta fuit. Quòd si talis esset fundus dotalis, qui bis in anno ferret fructus, eadem ratio esset habenda dimidij anni, quæ integri. Quòd si maritus fundum cùm fructibus pendentibus restitueret, cauere debebit vxor de fructibus restituendis pro rata, sicut si maritus locasset fundum colono, cauere deberet de restituenda parte mercedis pro rata, &c.

Fœtus autem iumentorum, &c.] Hinc initium sumpsit *l.Hisp.21.tit.11.part. 4.* in qua statuitur quòd si grex datur viro in dotem inæstimatus, periculum est mulieris, si autem datur æstimatus, licèt fructus gregis dotalis cedat viri lucro, tenetur tamen vir loco capitum demortuorum de fructibus supplere defectum, & hoc cùm species certæ dantur in dotem; si autem quid detur in dotem pondere, numero, vel mensura consistens, periculum & commodum est viri. 48

§. Videamus.

Si filia efficiatur sui iuris morte patris, vel emancipatione, actio de dote consolidatur in eius persona, etiamsi à patre fuerit exhæredata, & dos confertur, & in legitima portione computatur. Colligunt ex Ordin Doctores citati *in l.1.num.1.sup.hoc tit.* 49

Vide *l. Hisp. 30.tit 11.part. 4.* Roder. Xuar. *in l. quoniam in prioribus ampl. 15. num. 2. pag. 451.* vbi tradit quòd licèt actio dotis soluto matrimonio sit communis patri & filiæ, vt *in l.2. §.1. ff. soluto matr.* tamen mortuo patre in vita filiæ integra actio dotis consolidatur in ipsam filiam, vt probat hic text. subditque cum Bart. reprobata glos. *in præsenti*, quòd bene potest pater per stipulationem incontinenti sibi prouidere, & impedire ius consolidationis apponendo in dote onus, & conditionem; videlicet quòd soluto matrimonio sine liberis dos reddatur, & restituatur sibi, & suis hæredibus, nam per talem expressam conuentionem & stipulationem impeditur ius consolidationis, dato quòd filia superuixisset patri, idem ferè tenet *ibidem super declarat. legis Regni quæst.6.num.2.ad fin.* Anton. Gom. *l. 50. Tauri num. 28. post med.* vbi per hunc text. tenet quòd si tempore dotis constitutæ erat in potestate, sed soluto matrimonio reperiatur sui iuris morte patris, vel emancipatione, tota actio quæritur filiæ, & consolidatur in eius persona, licèt à patre sit exhæredata, D.Barbos. *in l.2. §. quòd si in patris num. 8. ff. soluto matrim.* vbi tradit quòd licèt actio dotis communis sit inter patrem & filiam, itavt soluto matrimonio viuo patre dos ad eum reuertatur, *l. dos à patre, C. soluto matrimon.* si tamen matrimonium duret tempore, quo pater moritur, dos in solidum consolidatur in persona filiæ, vt probat text. *in præsenti.* & *num.11.* per hunc text. tenet quòd si tempore datæ dotis filia sit in potestate, & tamen postea efficiatur sui iuris, exinde dos consolidatur in persona filiæ, itavt actio dotis sua sit in solidum, & non communis; subditque post Anton. Gom. *l. 50. Tauri num.28.* & Baëç. *in tract. de non meliorandis filiabus cap. 21. num. 18* quòd

quòd cùm *l.45.Tauri* constitutum sit filiam nuptam post velationes ex potestate legis effici sui iuris, ideo in Hispania nunquam actio erit communis inter patrem & filiam, sed in solidum efficietur filiæ, & *n.12.* id in Regno Portugaliæ à fortiori procedere ait, cùm per matrimonium solùm de præsenti ibi filia ex potestate legis efficiatur sui iuris.

50 *Emancipauerit eam*, &c.] Ergo si per emancipationem dos consolidatur in persona filiæ, à fortiori idẽ erit si à principio dos detur filię emancipatę, de quo tamẽ vide D.Barbos. *in d.l.2.§.quòd si in patris, n.36.*

51 Notatur ad hoc quòd pactum simpliciter conceptum tacitè videtur collatum in tempus, quo filia efficiatur sui iuris, & sic dos fuerit consolidata in eius persona, vt per D.Barbos. *in d.l.2.§.quod si in patris, num 48.*

52 In gloss. *Visum.* ibi, *nunquid erit hoc verum*, &c. Notatur ad hoc quòd si pater sit stipulatus dotem sibi reddi, & decedat constante matrimonio ipsius filiæ, postea soluto matrimonio per mortem viri, vel vxoris dos pertinet ad filiam, & eius hæredes, vt per Anton. Gom. *d.l.50. Tauri n.28. ante vers. ex quibus*, Auendan. *ad l.25. Tauri gloss. vnic. n.9.* Roder. Xuar. *suprà citato loco.*

§. Accedit.

53 Extraneus dotem dans, vel promittens pro muliere, censetur ei donare, nisi stipulatus, vel pactus fuerit sibi reddi, & extraneus dicitur, qui non habet in potestate. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1.n.1. supr. hoc tit.*

54 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu-
55 munt *l. Hispan. 30. tit. 11. part. 4.* vbi statuitur dotem aduentitiam soli filię esse restituendã, nisi extraneus, qui dedit, aliter pactus fuerit in constitutione, Palat. *in repet. rubr. de donat. inter vir. & vxor. §.66. n.12.* vbi limitat dispositionem huius text. quando mulier haberet patrem, qui posset & teneretur illam dotare, sed non dotauit, quia fortè erat absens, vel in remotis, vel in carceribus, aut fortè perfidia detentus nollet maritare, & dotare filiam, tunc si amicus, vel coniunctus dotem promiserit, non præsumitur donatio, sed animo repetendi, & repeteret à patre & *n.12.* ex his infert ad vnum singulare, & quotidianũ quòd si extraneus, qui dedit, vel promisit dotem pro muliere, erat aliàs debitor eiusdem mulieris in eadem quantitate, vel maiori, etiamsi non expressisset, quòd animo compensandi, vel se liberandi à muliere hoc faceret, præsumitur quòd animo se liberandi hoc fecisset. Anton Gom. *l.50. Tauri n.23. in fine*, vbi tradit conclusionem ex hoc text. desumptam, quòd quando extraneus promittit dotem alicui puellæ, vel mulieri, videtur ei donare, intelligendam esse nisi sit eius administrator, & *n.18. vers. ex quibus*, per hunc text. ait quòd si coniunctus, vel extraneus dedit, vel promisit dotem, tunc tota dos, & actio eius, quæritur mulieri, & eius hæredibus, quia videtur donare, Iacob. Mandel. *cons. 12. num. 11. vol. 1.* Franc. Vegg. *consil. 37. n.6.* Valasc. *consult. 127. n.11.* Camill. Borell. *in summ. decis. part. 3. tit. 4. à num. 48. cum multis seqq.* vbi *n.54* extendit faciliori modo procedere in patre dotem promittente, & *n.68.* tenet quòd frater etiam dotans sororem præsumitur animo donandi illam dotare, & *n.70 cum seqq.* limitat, nisi sic dotantes essent administratores, aut debitores mulieris. & *tit. 5. n.13. & 14.* Mascard. *de probat. concl. 572. à princ.* vbi probari ex hoc text. asserit quòd dos data ab extraneo mulieri præsumitur donata, si is extraneus à marito illius mulieris stipulatus non fuerit eam sibi reddi soluto matrimonio, & *n. 3.* ampliat procedere etiam quando dos datur ab extraneo mulieri absenti, & *n 4.* ampliat etiam quando is extraneus nomine mulieris esset stipulatus dotem sibi reddi, nam adhuc manet præsumptio donationis, & *n.5.* ampliat vt eo magis procedat in patre dotante, faciliùs namque præsumitur donatio in ascendente, quàm in extraneo, & *n.7.* ampliat etiam in fratre dotante sororem etiam diuitem, nam in dubio præsumitur dotasse de bonis propriis, & animo donandi, nisi aliqua coniectura vrgeret in contrarium, qua posset colligi animum fratris non fuisse donandi, & *n.16. & 17.* post Menoch. *de arbitr. casu 88. à n.4.* limitat non procedere quando mulier, cui per extraneum assignatur dos, habet patrem diuitem, à quo potest dotari, tunc nempe præsumitur dotem dari animo repetendi ab ipso patre, & deinde limitat quando extraneus administraret bona dictæ mulieris, D.Barbos. *in l.1. part. 4. n.58. ff. solut. matr.* vbi ait hunc §. procedere quando is, qui nihil debebat simpliciter dotem promisit, tunc enim præsumetur donandi animus, secus si debitor mulieris pro ea dotem promiserit, quia credendum animo liberandi se ab obligatione, qua mulieri tenebatur, prædictam promissionem fecisse, non autem animo donandi, & *in l.2. in princ. §. quod si patris, n.37. ff. solut. matr.* vbi ait procedere quando pater velit vt quocũque modo soluatur matrimonium, dos ad eum reuertatur, tunc enim tempore datæ dotis oportet hoc modo stipulari. quòd si non stipuletur, tunc si dos detur filiæ emancipatæ, in vno tantùm casu dos ad eum reuertetur, si morte filiæ soluatur matrimonium, & *n.38.* infert explicationem ad hunc §. dum facit differentiam inter dotem datam filiæ in potestate, vel filiæ emancipatæ, quia in primo casu fingitur stipulatio in fauorem patris, non sic in secundo, nam ex prædictis ait in hoc esse similitudinem inter prædictos casus, quòd si morte soluatur matrimonium, dos vtroque casu ad patrem reuertetur. *l. iure succursum 7. in princ. ff. de iure dot. & in l. si cùm dotem 23. §. si pater, n.26. post med. ff. eod.* vbi ait quòd licèt Bart. Alex. Vincent. Xuar. & Roman. quos ibi refert, dictum huius text. de pacto patris quòd impediat consolidationem fieri dotis in filiæ persona, intelligant quando conditio huiusmodi pacti impleta est viuo patre, secus si eo mortuo, tamen contrarium verius existimat cùm pater sibi paciscens, & hæredi videatur pacisci, *l. si pactum, ff. de probat. l. qui de reddenda, ff. de pact. dotal.* Cald. Pereira *post quæst. forens. cons. 1. à n.18.* vbi ait in hoc text probari eũ, qui dotare non tenetur, si dotẽ promisit donasse videri. Card. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib. 13. tit. 13. à n.4. & à n.10.* quærit quòd si quis non tenetur dotare, & ex alia causa sit debitor mulieris, an animo donandi, vel cõpensandi ei dotem dedisse, vel promisisse intelligãtur, & *à n.14.* disputat si extraneus dotẽ dederit, vel promiserit pro muliere, quæ habet patrem, vel aliũ, cui dotandi onus incumbit, an animo donandi, vel potiùs repetendi dedisse, vel promisisse intelligatur.

Stipulatione autem, vel pacto interposito, &c.] Dum probat hic text. dotantem posse incontinenti stipulari dotem sibi restitui soluto matrimonio, intelligitur per D.Barbos. *in l.1. p.4. n.136. ff. soluto matr.* vt non procedat quando is, qui promisit dotem, ad id cogi poterat, nam tunc prædictum pactum in sui fauorem concipere non potest: vnde infert quòd si pater relinquat in testamento dotem filiæ, non potest filius eam soluens stipulari vt soluto matrimonio sibi reddatur, & quòd si frater dotauit sororem ex bonis propriis, non potest ponere prædictum pactum, si dotem ex necessitate legis præstitit. 56 57

58 Notatur ad hoc quòd quando quis promisit dotem marito pro vxore absente, licèt respectu mulieris absentis videatur esse pollicitatio, tamen fauore dotis lex fingit stipulationem in fauorem mulieris absentis, quasi illa pro se esset stipulata, vt per Natt. *consil.* 253. *num.* 5. *lib.* 2. Nouell. *de dote part.* 6. *priuil.* 78. *num.* 3. D. Barbos. *in d. l.* 1. *part.* 3. *num.* 15.

59 *Sed si non specialiter extraneus dotem dando*, &c.] Ergo non potest stipulari vt penes alium maneat, etiamsi sit hæres mariti, de quo vide D. Barbos. *in l.* 2. *in princ. p.* 1. *n.* 146. *versic. his ita, ff. solut. matrim.*

60 *Cum donasse magis mulieri*, &c.] Notatur ad hoc quòd dotis datio facta ab extraneo dicitur esse mera liberalitas, & donatio vt per Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo donatione largitus*, *num.* 240. *C. de reuoc. donat.* Surd. *de aliment. tit.* 6. *quæst.* 1. *num.* 21. vbi per hunc text. tenet quòd dos data ab extraneo censetur donatio, & *num.* 23. rationem assignat, quia donatio præsumitur quando nulla subest necessitas. *l. donari, ff. de regulis iuris.*

61 *Extraneum autem intelligimus*, &c.] Notatur ad hoc quòd extraneus est, qui in potestate filiam non habet, vt per Gouean. *lect. variarum iuris ciuilis lib.* 2. *cap.* 4. vbi etiam quòd fauore dotis etiam mulieri absenti quæritur actio.

62 In gloss. *fecerit*. ibi, *item ex promissione fit dos*, &c. Vtrùm dos promissa, seu promissum, & datum nomine dotis, appellatione dotis contineatur, vide Roland. à Valle *de lucro dotis quæst.* 5. *num.* 14. Ias. *in §. fuerat. num.* 127. *Institut. de action.* & *in l. si donaturus*, *§. si quis indebitam*, *num.* 14. *ff. de condict. ob causam*, Afflict. *in cap.* 1. *§. donare*, *num.* 35. *qualiter poterat olim feudum alien. lib.* 2. *fol.* 34. & *in cap.* 1. *de natura success. feud. num.* 79. *lib.* 3. *fol.* 98. Neguzant. *de pignorib. part* 2. *membr.* 4. *num.* 71. Syluan. *cons.* 2. *n.* 48. 49. 74. & 76. Tiraquel. *de retractu tit.* 2. *ad fin. num.* 32. *cum seq.* Campeg. *de dote part. vlt. quæst.* 14. Achil. *decis.* 18. *n.* 1. *de constit.* Vacon. *lib* 6. *declarat. iuris cap.* 93. *num.* 9. Osasch. *decis.* 21. *num* 15. Menoch *de præsumpt. lib.* 6. *præsumpt.* 1. *num* 21. D. Barbos. *in rubr. ff. solut. matrim. part.* 4. *num.* 4. Gam. *Lusitan. decis.* 187. Cald. Pereira *post quæst. forens. cons.* 14. *num.* 9. quorum plures retuli *de appellatiua verborum vtriusque iuris significat. appellat.* 84.

63 In gloss. *Præsumatur*. ibi, *id est, fingatur*, *super id enim quod est certum fingitur*, *super incerto præsumitur.* Hanc differentiam inter fictionem & præsumptionem ponunt Aleiat. *de præsumpt. in prælud. part.* 1. *à num.* 2. Beroi. *in cap. at si clerici*, *in princ. num.* 110. *de iudic.* Euerard. *in centur legal. in loco à fictione*, *num.* 5. Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *præsumpt* 8. *num.* 10. vbi *numeris seqq.* alias adducit differentias.

64 Notatur etiam ad hoc quòd ficta est, & non præsumpta stipulatio, quæ fauore dotis fingitur, vt per Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præsumpt* 5. *num.* 4. D. Barbos. *in l.* 1. *p.* 3. *num.* 21. *in princ. ff. solut. matrim.*

SVMMARIVM.

1 *Patri dotem filiæ ad se reuersam eâ denuo nubente non licitum esse minuere, nisi eius patrimonium fortuitò fuerit diminutum*, & *num.* 2. *etiam si secundus vir tantam dotem non mereatur*, *num.* 3. *procedit si patre viuo filia iterum nubat*, *num.* 4. *Amplia hanc auth. locum habere.*

I. tam in Dote data per patrem filiæ, quàm in promissa, *num.* 5.

II. Etiamsi dos data in primo matrimonio fuerit modica, *num.* 6.

III. Licet pater, qui dotem promiserat, nunquam illam soluisset, *num.* 7.

IV. Si filia iterum non nubat, sed ingrediatur monasterium, *num.* 8.

9 *Pater qui filiam secundo nuptui tradidit, si pro ea promittat dotem simpliciter, non videtur intellexisse de noua dote sed de antiqua, quam in primo matrimonio pro ea dedit.*

10 *Dos primo viro data, an & quando secundo tacitè intelligatur constituta.*

11 *Fundus dotalis vbique positus non potest alienari, vel obligari etiam consentiente matrimonio, licèt in alijs rebus mulier possit renuntiare iuri hypothecarum*, & *num.* 12.

13 *de Lege Iulia prohibente ne maritus res dotales alienare possit, etiam vxore remissiuè.*

14 *Mulier si consentit vt res mariti sibi hypothecatæ alienentur, & sic liberentur ab eius hypotheca, huiusmodi consensus, siue tacita renuntiatio hypothecæ tam tacita, quàm expressa valebit. intellige*, *vt num.* 15.

16 *Fundus dotalis, etiam consentiente vxore, hodie non potest alienari per maritum. etiamsi transacto biennio à die primæ alienationis iterum comprobarit*, *num.* 17. *Nec ipsa mulier viro consentiente fundum dotale alienare potest*, *num.* 18.

19 *Maritus res tam mobiles, quàm immobiles sibi in dotem datas, alienare potest.*

20 *Rerum dotalium alienatio adeò est inualida, vt possit maritus contra proprium factum venire, & etiam constante matrimonio res per se alienatas, ab emptore vendicare.*

AVTH. Sed quamuis.

PAtri dotem filiæ ad se reuersam ea denuo nubente non licitum esse minuere, nisi eius patrimonium fortuitò fuerit diminutum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *num* 2. *supra hoc tit.* & post omnes Aloys. Leo *super* 5. *vol.* 59. 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Dec. *consil.* 35. *num.* 6. D. Barbos. *in l.* 1. *part.* 4. *num.* 54. *in princip. ff. soluto matrim.* vbi ampliat, etiam si secundus vir tantam dotem non mereatur, & *in l. si cum dotem* 25. *§. si pater*, *ff. eodem tit.* vbi dicit textum *in præsenti* procedere, si patre viuo filia iterum nubat, nam eo mortuo cessat huiusmodi obligatio, neque filiæ iterum nubenti ea dos præcipua danda est, nisi quando de verisimili mente testatoris esset quòd ea dos præcipua ad filiam pertineret; & est ratio, quia mortuo patre, filia habet ex bonis patris legitimam, per quam ei videtur satisfactum; & *num.* 27. tenet cessare dispositionem huius authent. si filia per mortem patris obtineat legitimam, ex qua possit se dotare, nisi legitima minor sit quàm dos semel data, subditque quòd si quando pater dedit primam dotem, & non apposuit pactum impeditiuum consolidationis, non poterit illud apponere in secundo matrimonio, quia sic non videretur in secundo matrimonio dotem sine diminutione dare. latè *in l. post dotem* 41. *num.* 33. *cum seqq. ff. eod. tit.* Cald. Pereira *de renou. emphyt. quæst.* 18. *num.* 12. & 47. & *quæst forens. lib.* 1. *quæst.* 18. *num.* 51. vbi infert per hunc text ad illud quòd licèt pater semel filiam dotauerit, si tamen illa casu fortuito dotem amiserit, tenetur ei nouam dotem constituere 2 3 4

Amplia primò hanc authent. locum habere tam in dote data per patrem filiæ, quàm in promissa, iuxta æquiparationem *l. ex morte*, *in fin. C. de pactis conuent.* Ita Syluan. *consil.* 2. *à num.* 74. Gasp. Baeç. *de* 5

non

*non meliorand. filiab.cap.*16.*num.*12. D. Barbos.*in d.l. post dotem* 41.*num.*33.*in princip.* contra *gloss.in praesen-ti*,& citatos per eundem D.Barbos.*in rubr.ff.solut.ma-trim.part.*4.*num.*6.*in fine.*

6 Amplia secundò procedere, etiamsi dos data in primo matrimonio fuerit immodica, nam & hanc pater filiæ iterum nubenti tenetur integram restituere, Gasp. Baëç. *d. cap.*16. *à num.*3. D. Barbos. *d.l.post dotem, a num.*33.*versic. Item adde*, vbi refert Syluan. *d.cons.*2.*à num.*60.concludere quòd dos data in primo matrimonio reddenda est filiæ iterum nubenti,etiamsi nubat sine patris consensu viro, qui attenta dignitate,& qualitate tanta dote dignus non sit.

7 Amplia tertiò procedere licet pater, qui dotem promiserat, nunquam illam soluisset, vt per Tiraquel. *de retract.tit.*2.*ad fin.num.*6.*&* *num.*35.*& de iure ma-rit gloss.*3.*num.*3. *&* 4.

8 Amplia quartò locum obtinere si filia iterum non nubat, sed ingrediatur monasterium, vt per Boër. *de-cis.*131. *num.* 8. Palat. *in repetit. cap. per vestras, de donat. inter virum & vxorem, notab.* 3. §. 12. *num.* 2. Negozant. *de pignoribus, part.* 2. *membr.* 4. *num.* 34. Gasp. Baëç. *d.tractat. de non meliorandis filiab.cap.*14. *num.*3. Eman. Costa *in l. cùm tale,§. si arbitratu,am-pliat.*11.*num.*2. *ff. de condit. & demonstr.* Antoniu. Tepat. *variarum sentent.tom.*2.*tit.*456.*cap.*14.*in princip.* quorum tamen resolutionem non putat tutam D.Barbos.*d.l. post dotem, num.*35. *in fine, & num.*34. ex eo, quia cùm hæc authent. loquatur quando filia iterum contrahit matrimonium carnale, non est extendenda ad ingressum Religionis, pro cuius ingressu minor solet dari dos,quàm pro matrimonio carnali, ac proinde tenet non esse cogendum patrem dare maiorem dotem, quàm soleat dari pro ingressu Religionis,

9 Demum in materia huius text. aduertit D. Barbos.*in dict.l. post dotem,num.*34 *in princip.* quòd si pater, qui filiam secundo nuptui tradidit, pro ea promittat dotem simpliciter, non videtur intellexisse de noua dote, sed de antiqua, quam in primo matrimonio pro ea dedit, itavt si fortè maiorem dotem promittat, quam dederit in primo matrimonio, antiqua dos videatur includi in promissione,& id,quod deest, ex suo præstabit.

10 An & quando dos data primo viro, secundo tacitè intelligatur constituta? vide latè Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. tom.*1.*lib.*12.*tit.*15. *per tot.*

§. Et cùm lex Iulia.

11 Fundus dotalis vbique positus non potest alienari, vel obligari etiam consentiente muliere,licèt in aliis rebus mariti mulier possit renunciare iuri hypothecarum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.*1 *supr.hoc tit.*

12 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Anton. Gubert. *de sponsalib.tit.de dotium singu-lar. vers. duodecimò fundus*, Gasp. Caballin. *milleloq.* 691. Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 9.*cap.* 24. *sub num.* 11. *versic. aliud priuilegium*, Camill. Borrel. *in summ decis. part.*3.*tit.*5.*à num.*217. D. Barbos.*in l.* 1. *part.*5.*num.*7.*in princip. ff. soluto matrimonio*, vbi ex generali prohibitione indistinctè concepta in hoc textu, vt res dotales neque consentiente vxore alienari possint, infert eam alienationem non valere etiamsi vtilis sit vxori: sed deinde melius distinguit quòd si fundus dotalis vtiliter alienetur, & eius loco alius subrogetur, tunc valida censetur alienatio; sed si eius loco alius non subrogetur, sed retineatur pretium, quod subest consumptioni, & amissioni, non valebit alienatio; quantumcunque aliquo respectu vtilis videatur,quia satis est vt dos non remaneat ita secura, vt antea: *& ibidem num.*12. *versic.secunda principalis conclusio*, tenet per hunc textum,quòd hodie fundus dotalis non potest alienari etiam consentiente vxore, quia mulier habet fragile consilium, & ideo illi facilè iura subueniunt, *& n.* 33. ampliat vt procedat etiamsi mulier transacto biennio à die primæ alienationis,eam iterum comprobet,adhuc enim inualida censebitur prædicta alienatio, *& num.*18. *in princip.* citato hoc textu tenet non licere mulieri alienationem rei dotalis ratificare, *& num.* 43. limitat nisi mulier consentiat alienationi animo decipiendi emptorem, vt quia tempore alienationis asseruit eam rem non esse dotalem, cùm tamen re vera dotalis esset, nam tunc in præiudicium mulieris decipientis, ea alienatio habebitur pro valida, nam dolus mulieris faciet ne hoc casu ei competat fauor, de quo in hoc textu, *& num.* 45. *vers. denique*, expendit pro hac parte rationem huius text. in quo propter fragilitatem consilij mulieris irritatur rerum dotalium alienatio facta de eius consensu; ergo satis innuitur mulieribus decipientibus illum fauorem non communicari, Fontanel. *de pactis nuptialib.clausf.*7.*gloss.*3.*part.*13.*num.*14. Rebell. *de oblig. iustit.part.*2.*lib.*5.*quaest.*2.*num.*17.*&* *quaest.*7.*sect.*1.*num.*3.

Lex Iulia fundi dotalis, &c.] De hac lege Iulia 13
prohibente ne maritus res dotales alienare possit inuita vxore,vide Anton.August.*in libello de legibus & Senatusconf. tit. de lege Iulia de fundo dotali*, Alexand. ab Alex. *dierum genial. lib* 4. *cap.* 8. Camill. Borrel. *d.part.*3.*tit.*5. *ex num.*218. D. Barbos. *in d.l.*1. *part.*5. *a princ.*

Sed ne ex consensu mulieris hypotheca, &c.] Nota 14
quòd si mulier consentiat vt res mariti sibi hypothe-
catæ alienentur, & sic liberentur ab eius hypotheca,
huiusmodi consensus, siue tacita renunciatio hypo-
thecæ tam tacitæ, quàm expressæ valebit, vt per Ne-
guzant *de pignorib.*4.*membr.*2.*part.à num.*84. D. Bar-
bos. *in d.l.*1. *part*5.*num.*59. *vers. vlterius.* vbi *num.*62.
prope fin. id intelligit quando res erat hypothecata 15
vxori ex vna tantùm causa,& de consensu vxoris ma-
ritus eandem rem alienauerit, vel alteri obligauerit:
aliter enim dicendum ait si res vxoris sit obligata ex
duplici causa, & limitatiuè vni renuntiat, quia alte-
ram videtur tacite conseruare,& *n.*66. ampliat proce-
dere non solùm in hypotheca generali quam mulier
habet in rebus mariti,sed etiam in hypotheca specia-
li, nam & huic mulierem renuntiare posse defendit.

Nec consentiente muliere, &c.] Notatur ad hoc 16
quòd etiam consentiente vxore fundus dotalis hodie
per maritum non potest alienari, vt per Bald. Nouell.
*de dote,part.*7 *spec.*1.*num.*5.*vers. fallit primò*, Couarr.
*in cap. quamuis pactum, part.*2.§.1.*num.*10. Gutier. *de
iurament.confirmat.part.*1.*cap.*1.*num.*92. D. Barbos.*in
d.l.*1 *part.*5.*num.*2.*&* 3.*&* 13.vbi ampliat etsi mulier 17
transacto biennio à die primæ alienationis iterum
comprobaret, Pichard.*in princip. Institut.quibus alie-
nare licet, num.* 9. *&* 12. Fontanel. *d. clausul.*7.*gloss.*3.
*part.*13.*num.*18. Neque ipsam mulierem viro consen- 18
tiente fundum dotale alienare posse resoluunt Gutier.
*d.cap.*1. *num.* 105. vbi tradit nec eius fideiussorem te-
neri, quia nec naturaliter obligatur, D. Barbos. *in
d.l.*1.*p.*5.*num.*4.

Alienare.] Siue census constituere, ad not.per Felician *de censib.lib* 2.*cap.*3.*n.*13.*vers.sin verò.*

In fundo autem non æstimato, &c.] Notatur ad hoc 19
quòd maritus res tam mobiles, quàm immobiles sibi in dotem datas, & æstimatas ea æstimatione, quæ faciat emptionem, potest alienare, quia talis æstimatio

facit desinere rem omnino esse dotalem, & haberi ac si empta fuisset à viro, vt per Campeg. *de dote, part. 1. quæst.* 40. *num.* 2. Couarr. *pract. cap.* 28. *num.* 1. Anton. Gom. *l.* 50. *Tauri num.* 42. Matiens. *l.* 7. *gloss.* 7. *num.* 16. *cum seqq. tit.* 11. *lib.* 6. *noua Recopil.* Vnde secus dicendum in rebus datis in dotem non æstimatis, nisi sint ex iis, quæ in genere suo functionem recipiunt, id est, quæ in pondere, numero, vel mensura consistunt, nam tunc ipsarum alienatio valet, secundùm Fab. de Monte *de empt.* 4. *quæst. princ. num.* 15. Couarr. *pract. d. cap.* 28. *num.* 6. Anton. Gom. *d. l.* 50. *Tauri num.* 43. Spin. *in speculo testament. gloss.* 12. *princ. num.* 92. Gutier. *d. part.* 1. *cap.* 1. *num.* 7. D. Barbos. *in d. l.* 1. *part.* 2. *num.* 76. *cum seqq.* Fontanel. *d. claus.* 5. *glos.* 8. *part.* 13. *num.* 4. *cum seqq.*

20 In gloss. *Alienare.* ibi, *si contra fiat ipse vir vendicat,* &c. Notatur ad hoc quòd adeò inualida est alienatio rerum dotalium, vt possit maritus contra proprium factum venire, & etiam constante matrimonio res per se alienatas ab emptore vendicare, siue reuocare, vt per Campeg. *de dote, part.* 4. *quæst.* 20. Nouell. *eod. tract. part.* 7. *spec.* 1. *num.* 1. Anton. Gom. *l.* 50. *Tauri num.* 63. Pinel. *in l.* 1. *C. de bonis matern. p.* 3. *num.* 73. Baëç. *in tract. de non meliorandis filiab. cap.* 34. *num.* 4. Gutier. *d. part.* 1. *cap.* 1 *num.* 94. D. Barbos. *in d. l.* 1. *p.* 5. *num.* 14. *in fine,* & *num.* 25. Sempron. Asci. *decis.* 135. *num.* 7. Benechend. *ad Seraph. de priuileg. iurament. priuil.* 76. *num.* 1. quod verum est, etiamsi maritus iurauerit non contrauenire alienationi à se factæ, quia non fundat in proprio commodo, siue præiudicio, alienando enim illi videtur renuntiasse, sed incommodo, & præiudicio vxoris & filiorum, ad quorum alimenta fructus rerum dotalium sunt deputati, & iuramentum in præiudicium eorum non valet, Nouell. *de priuileg. dotis, priuil.* 7. *limit.* 20. Hippol. Rimin. *in princ. Instit. quibus alienare licet,* *n.* 44. & 543. Gutier. *d. cap.* 1. *n.* 96. D. Barbos. *in d. l.* 1. *p.* 1. *num.* 17. Benechend. *in addit. ad Seraphin. d. priuil.* 76. *in fine,* Guzman *de euictionib. quæst.* 26. *num.* 69. Vnde colligitur maritum non teneri ad tradendam emptori rem dotalem venditam, quamuis talis alienatio in eius præiudicium valeat ad hoc vt ipse teneatur ad interesse, & de euictione ex huiusmodi venditione, si emptor rem esse dotalem ignorabat, Gutier. *dict. cap.* 1. *num.* 104. D. Barbos. *d. l.* 1. *p.* 5. *à num.* 20.

De pactis conuentis tam super dote, quàm super donatione ante nuptias, & paraphernis.

Tit. XIV.

Os est, quæ marito datur propter onera matrimonialia sustinenda. De donatione ante nuptias dictum est suprà *tit.* 3. Parapherna quæ & ἐξώπροικα in Pandectis, sunt bona mulieris non data in dotem. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia tit. vide *l. Hisp.* 1. *cum seqq. tit.* 11. *p.* 4. Vezin. Donat. à Fma, & Bellacomb. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 5. *tit.* 9. *pag.* 732. Arimin. Tepat. *var. sentent. tom.* 2. *tit.* 458. Pacta conuenta quæ dicantur, tradit Guid. Pancirol. *var. lect. lib.* 2. *cap.* 17.

In gloss. huius rubr. ibi, *quod vxor præter dotem secum ducit,* &c. Hæc gloss. explicat quæ dicantur bona paraphernalia, cuius meminit Surd. *de alim. tit.* 1. *quæst.* 33. *num.* 16. Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disp.* 430. *n.* 1. Menoch. *cap.* 56. *num.* 5.

L. Legem. I.

Impp. SEVER. & ANTONIN. AA. *Nicæ.*

PActa nuda etiam super dote non sunt seruanda, & non dicitur nudum, quod cohærentia contractus, seu traditionis est vestitum. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Fulgos. Angel. Bald. Castrens. Cuiac. Sichard. Aloys. Leo *super* 5. *fol.* 59. *verso.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Hæc lex est repetita *in tit. de pactis, l. legem* 10. vide *ibi* posita.

SVMMARIVM.

1 *Dotis fructus ex pacto in alimenta mulieris versi non possunt repeti, & num.* 2. *in quantum autem facta locupletior non ita, num.* 3.

L. Fructus. II.

Imp. ANTONIN. A. *Theodotæ.*

FRuctus dotis ex pacto versi in alimenta mulieris 1
non possunt repeti. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt Gregor. Lopez *l.* 25. *gloss.* 5. *verbo frutos, in med. tit.* 11. *part.* 4. Anton. Gom. *l.* 50. *Tauri num.* 33. *col.* 2. *in fine,* vbi tenet per hunc textum quòd si maritus ta- 3
citè, vel expressè fructus dotis donauit vxori, potest repetere in quantum est facta locupletior, cùm non valeat donatio; verùm si ipsa ex fructibus se & familiam suam aluisset, non posset repetere.

SVMMARIVM.

1 *Pacisci nequit pater mulieris vt viro præmortuo liberis existentibus pars dotis retineatur pro liberis.*
2 *Pactum ita initum, vt si morte mariti soluatur matrimonium, pars dotis à patre pro muliere data, remaneat penes hæredem mariti, est inualidum.*
3 *Declaratur* l. cùm dos, in princ. ff. de pactis dotal.
4 *Extraneus si promittat dotem pro muliere, adhuc non valebit pactum quòd præmoriente marito, dos penes eius hæredem remaneat.*
5 *Pacisci non potest quòd muliere viua dos ad alium pertineat.*
6 *Pactum quòd præmoriente marito dos penes eius hæredes remaneat, licèt non sit validum, valet tamen pactum quòd donatio propter nuptias remaneat penes hæredes vxoris, etiamsi illa ante maritum decedat.*

L. Quamuis. III.

Imp. GORDIANVS A. *Torquatæ.*

PAter mulieris non potest pacisci, vt viro præmor- 1
tuo liberis existentibus pars dotis retineatur pro liberis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *suprà hoc tit.*

Notatur hic text ad hoc quòd pactum ita initum, 2
vt

vt si morte mariti soluatur matrimonium, pars dotis
à patre pro muliere datæ remaneat penes hæredes
mariti, inualidum est, vt per Nouell. *de dote, p. 7. pri-
uileg. 11. num. 15.* Boët. *decis. 208. num 2.* D. Barbos.
*in l. 2. in princ. part. 1. num. 143. versic. secundò amplia,
ff. soluto matrimonio*, vbi respondet ad fundamenta,
quibus motus contrarium tenuit Crot. *ibi num. 22.*
& idem D Barbos. *ibidem num. 144. versic. neque etiam
obstat*, respondet *ad l. cùm dos, in princ. ff. de pactis do-*
3 *talib.* vt veniat declarāda, quòd scilicet tempore do-
tis possit pater ponere pactum quod velit, dummo-
dò ex eo non sequatur filiam indotatam remanere,
4 quia tunc non valebit, & *num. 146.* per hunc textum
tenet quòd si extraneus dotem promittat pro mu-
liere, adhuc non valebit pactum quòd præmoriente
marito dos remaneat penes eius hæredem, & *n. 148.*
5 *prope fin.* per hunc textum tenet incontinenti non
posse pacisci quòd muliere viua dos ad alium perti-
6 neat. & *num. 157.* notat quòd licèt non valeat pa-
ctum vt præmoriente marito dos remaneat penes
eius hæredes, per hunc textum tamen valet pactum
quòd donatio propter nuptias remaneat penes hæ-
redes vxoris, etiamsi illa ante maritum decedat.

S V M M A R I V M.

1 *Pactum matris non prodest filio etiam in dote resti-
tuenda vt contra patrem detur actio, propria au-
tem filij stipulatio sic.*
2 *Mater filiis stipulari nequit.*
3 *Dotis fauore alteri quis stipulari potest.*

L. Pactum dotale. IV.

Idem A. Agatho.

1 PActum matris non prodest filio etiam in dote restituenda vt contra patrem detur actio, sed propria filij stipulatio sic Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. n. 1 supr. hoc tit.*

2 Probat hic text. quòd mater filiis stipulari non potest, vt per Nouell. *de dote, part. 6. priuileg. 22. post princ.* Anton. Gabr. *commun. lib. 3. tit. de verborum obligat. conclus. 1 num. 7.* D Barbos. *in l. Gaius 46. num. 2. ff. solut. matrim.*

3 Notatur ad hoc quòd fauore dotis potest quis alteri stipulari, vt per Bald. Nouell. *de dote p. 6. princ. priuileg. 22. & 23.* Tiraquell. *de priuileg. pia causa, priuileg. 114. versic. & bene facit.* Anton. Gabr. *d. concl. 1. num. 73.* D. Barbos. *in d. l. Gaius, num. 5.*

S V M M A R I V M.

1 *Pactum vt bona mulieris post eius mortem perti-
neant ad maritum, non valet, & sic pactum de fu-
tura successione inualidum est etiam inter mari-
tum, & vxorem.*
2 *Hæreditas non potest alteri dari per contractum in-
ter viuos.*
3 *Pactum inter duos fratres ita initum vt altero de-
cedente sine liberis, alter eius bona habeat, vali-
dum est.*
4 *Intellectus* l. nemo potest, ff. de legat. 1.
5 *Extraneus, pro eo qui non succedit abintestato.*
6 *Vendere quis ita potest, vt ius, aut dominium in
emptorem non transferatur, nisi post mortem
venditoris.*

L. Hæreditas. V.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Claudio.*

PActum vt bona mulieris post eius mortem perti- 1
neant ad maritum, non valet, & sic pactum de
futura successione non valet etiam inter maritum
& vxorem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in
l. 1. n. 1. suprà hoc tit.*

Notatur hic text. ad hoc quòd hæreditas non po- 2
test alteri dari per contractum inter viuos, Tiraquel.
*de priuileg. pia causa, priuileg. 106. & in l. si vnquam,
verbo donatione largitus, num. 132. C. de reuocand. do-
nat.* vbi notat quòd licèt per hunc textum non va- 3
leat pactum, aut conuentio inter viuos de hæredita-
te viuentis, valet tamen si inter duos fratres ita fiat
vt altero decedente sine liberis, alter eius bona ha-
beat, aut è vicissim, Menchaq. *de success. lib. 2. §. 18.
num. 206 pag. 426.* vbi quòd non licet cuiquam alio
modo, quàm per modum vltimæ voluntatis de hæ-
reditate sua disponere, Menoch. *consil. 1. n. 139.* vbi
quòd pacto hæreditas dari non potest, quia hoc mo-
do testamenti solemnitas subuerteretur, contra *l. ne-
mo potest, ff. de legat. 1* & *consil. 92. num. 45. cum gloss. in
præsenti*, hunc textum procedere quando in dotali 4
instrumento extraneus stipulatus est mulieris do-
tem ea mortua sibi dari, secus si cum ea conuentum
fuit, hinc inferens illud, quod dicitur, non licere de
hæreditate viuentis pacisci, esse intelligendum cùm
inter duos de hæreditate tertij absentis fuerit con-
uentum, asserens diuersum esse quando cum ipso
hæreditatis domino paciscitur, & *num. 50. ait* proce-
dere principalem resolutionem cùm de vniuersa
hæreditate in contractu matrimonij actum fuit, vt
illa relinqui debeat per modum vltimæ voluntatis,
secus cùm non tota hæreditas, sed bona sunt per
viam contractus promissa, quia tunc tenet promis-
sio, ex quo non impeditur libera testandi dispositio.
Vnde per hunc textum tenet Couarr. *in rubr. de te-
stament. part. 2. num. 4.* non valere pactum per quod
vltimæ voluntatis libertas tollitur. Sanchez *in præ-
cepta Decalogi tom. 2. lib. 7. cap. 2. num. 44.* vbi dicit vni-
uersos Doctores ex hoc textu colligere hæreditatē
pacto dari non posse, & rationem ex Alciato assi-
gnat, quia posse quempiam de patrimonio in tem-
pus mortis disponere, est speciali legis indulgentia
concessum, cùm in id tempus dispositio referatur, in
quo non est futurus dominus; at lex hanc disposi-
tionem indulsit, dummodo certa forma fieret, nem-
pe testamenti solemnis. Fachinæ. *controuers. lib. 6.
quæst. 95.* tenet valere donationem causa mortis to-
tius hæreditatis, & textum *in præsenti*, quatenus de-
cidit hæreditatem non posse dari pacto, dicit intel-
ligi de pacto irreuocabili, secus de donatione causa
mortis, quæ reuocabilis est; cuius tamen contrarium
defendit Sanchez *d. cap. 2. num. 48. & à num. 50.* disse-
rat in fauore piæ causæ possit hæreditas pacto dari,
& priuilegio militum in hoc gaudeat.

In gloss. *Extraneis.* ibi, *extraneum appellat eum, qui 5
abintestato non succedit.* Ita Sanchez *d. lib. 7. cap. 2.
num. 48. post med.*

In gloss. *Nulla actione.* ibi, *sin autem à muliere bona 6
eius post mortem suam*, &c. Notatur ad hoc quòd
potest quis ita vendere vt ius, aut dominium in em-
ptorem non transferatur, nisi post mortem vendito-
ris, vt per Tiraquel. *de retractu lign. §. 1. glos. 20. n. 118.
vers. vigesimoprimò quæro*, & alios citatos *ad l. vnic. in
fine, suprà vt actiones ab hæredibus.*

SVMMARIVM.

1 *Pactum initum cum patre filiam dotante, vt ea mortua in matrimonio, viri cedat lucro, validum resolue vt num. 2.*

L. Si conuenit. VI.

Iidem AA. & CC. *Rufo.*

1 PActum initum cum patre filiam dotante, vt ea mortua in matrimonio, viri cedat lucro valet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1. num.1. supr. hoc tit.* & post omnes Giphan. *tom.1. pag.426.*

2 Vide D. Barbos. *in l.2. in princ. p.1. n.159. prope fin. ff. soluto matrimonio*, vbi resoluit per hunc textum, si pactum simpliciter concipiatur vt mortua in matrimonio muliere dos retineatur per maritum, nulla facta mentione liberorum, valere pactum siue liberi extent, siue non extent, iuxta pacti generalitatem, & *num.160.* tenet pactum de lucranda dote non reuocari per susceptionem liberorum, quantuncunque in pacto de liberis non fuerit facta mentio.

SVMMARIVM.

1 *Auus paternus potest stipulari dotem restitui nepotibus mortua filia in matrimonio.*

2 *Intellectus* l. pater pro filia 7. C de pactis.

L. Pater pro filia. VII.

Iidem AA. & CC. *Phileto.*

1 AVus paternus potest stipulari dotem restitui nepotibus mortua filia in matrimonio. Colligunt ex Ord. Doctores citati *ad l.1. n.1. supra hoc tit.*

2 Circa intellectum huius text. vide D. Barbos. *in l. Gaius 46. num.8. ff. solut. matrim.* vbi veriorem dicit quòd hic text. procedat in nepotibus susceptis ex filio, quos auus habet in potestate, quibus certũ ait posse stipulari; & subdit non obstare huic recepto intellectui, quòd eo admisso malè diceret text. *in praesenti*, auum non potuisse eis quaerere actionem directam, sed vtilem tantùm ex aequitate illis concedi, cùm certom sit his, quos habet in potestate, stipulando directam quaerere actionem; *l. quod dicitur 130. ff. de verb. oblig.* quia respondet quòd aut tu intelligis stipulatũ fuisse nepotibus nõdum natis, vel iam natis: si primo modo intelligas, dicendom esse ait ideo illis vtilem actionem quaeri, & non directã, quia cùm tempore stipulationis nepotes nondum essent in potestate, de rigore non debuit valere stipulatio, valet tamen. quia tacitè videtur collata in tẽpus, quo nepotes debent esse in potestate, prout per contrarium dicimus, quòd si tempore stipulationis filij sint in potestate, quaeretur eis vtilis actio, quamuis collata sit in tempus, quo nõn sint futuri in patria potestate *l. quodcunque. §. si quis ita, ff. de verbor. obligat.* & sic probabit hic text. posse auum stipulari nepotibus nondum existentibus in rerum natura, & ita expresse Gnid. *cons.54 n.9.* Si secundo modo intelligas, respondendum asserit stipulationem fuisse generaliter conceptam, & verificari posse siue viuo auo filia moreretur, siue post eius mortem, si primus casus eueniat, fatendũ est actionem directam nepotibus acquiri, iuxta reg. *l. quod dicitur 130. ff. de verb. oblig.* quae iure potestatis in auũ transfertur, iuxta regul. *l. placet, ff. de acquir. hered.* Si autem secundus casus eueniat, tantùm vtilis actio potuit quaeri nepotibus, quia reducitur res ad terminos, *l. quodcunque, §. si quis ita ff. de verbor. oblig.* &c. Hactenus D. Barbosa.

SVMMARIVM.

1 *in Paraphernalibus muliere prohibente vir se immiscere nequit, & num. 2.*

3 *Mulier si viro rerum suarum administrationem non prohibeat, potest ipse eas liberè administrare.*

4 *Ius bona paraphernalia administrandi translatum in maritum potest vxor tacitè, vel expressè reuocare pro libitu.*

5 *Bonum ab aequo desciscens an dari possit.*

6 *Paraphera, quae.*

L. Hac lege. VIII.

Impp. THEOD. & VALENT. AA. *Hermisdae P.P.*

IN rebus paraphernis muliere prohibente vir se 1
non potest immiscere. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. n.2. supra hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt Gregor. Lopez *l.6. gloss.4 col.5. ante med tit. 11. part. 6.* Natt. *cons.75. per tot. lib.1.* D. Barbos. *in l.1. part.1. num.39. ff. solut. matrim.* Tiraquel. *de iure mariti gloss.9. num.1.* vbi per hunc textum tenet quòd si 3
mulier ipsa viro rerum suarum administrationem non prohibeat, potest ipse eas liberè administrare, & idem D. Barbos. *in d.l.1. part.1. num.29.* vbi per hunc 4
textum tenet ius administrandi bona paraphernalia translatum in maritum posse vxor tacitè, vel expressè ad libitum reuocare.

Quamuis enim bonum erat, &c.] Per hunc textum 5
tamen nonnulli dari posse bonum ab aequo desciscens, expendẽtes quòd Imperatores hîc dum aequitatem bonitati opponunt, asserunt bonum quidem futurum, vt mulier quae propriam persona m marito committit, committeret etiam paraphera, id est, 6
bona, quae habet extra dotem; subiungunt tamen, *quoniam conditores legum aequitatis conuenit esse fautores, nullo modo*, &c. quibus verbis aequitate adducti decernunt oppositum eius, quod proximè bonũ esse dixerant; & videtur confirmare gloss. communiter recepta *hic verbo bonum*, quae docet separari quidem, atque distingui bonitatem ab aequitate. Sed horum placitum optimè declarat Anguian. *in tract. de legibus, & constit. Princip. lib.1. controuers.8. num.18.* distinguẽs inter bonum in materia iustitiae, & in aliis materiis, vt prius non possit sine aequo inueniri, posterius autem, scilicet bonum in communi rectè dari possit ab aequitate separatum; ait quòd bonũ, cuius meminit Imper. *in praesenti*, nõ versabatur in materia iustitiae, sed in quodã actu prudentiae, secũdùm quẽ admonet legislator ille quòd sicuti mulier personam suam viro commiserat, poterat etiam prudenter bona paraphernalia eidem committere, vt cõstat ex verbis, ibi, *quamuis enim bonum erat, mulierem, quae se ipsam marito committit, res etiam eiusdem pati arbitrio gubernari, attamen quoniam conditores legum*, &c. quibus manifestum est bonum, de quo *hic*, non versari in actu iustitiae, sed in actu prudentiae, vnde mirum non est si tale bonum sine aequo reperiatur; bonum enim in aliis materijs, praeterquam in materia iustitiae, rectè inuenitur ab aequitate separatum; qua

ratione

ratione rectissimè etiam subiungebant Imperatores in huius text. specie, æquitate attenta, cui fauere debent legum conditores, nullo modo oportere quòd muliere prohibente vir in paraphernia se immisceat, vt denotant illa verba, quæ sequuntur ibi, *attamen quoniam conditores legum æquitatis conuenit esse fautores, nullo modo*, vt dictum est, *muliere prohibente* virum *in paraphernis se volumus immiscere*. Opposuerunt ergo Imperatores æquum bono, sed non bono in actu iustitiæ, quod impossibile est ab æquitate separari, sed in actu prudentiæ, quod bonum extra iustitiam optimè reperitur ab æquitate seiunctum & separatum. Hactenus Anguianus.

SVMMARIVM.

1 *Pacta de lucrando super dote, & donatione propter nuptias interposita debent esse æqualia in quoto, non in quanto, à quocunque dos detur, vel donatio.*
2 *Dos à marito, seu sponso data ab extraneo, ad ipsam vxorem pertinet, & quasi ab ipsa procedens est censenda.*
3 *Dotem permittens si stipulatus sit eam sibi reddendam soluto matrimonio, maritus eam minimè lucrabitur vxore adulterante.*
4 *Dos data & promissa differunt.*
5 *Offerens alius, & deponens, alteri liberationem parit.*

L. Ex morte. IX.

Impp. LEO & ANTHEMIVS AA. *Nicostrato P.P.*

1 PActa de lucrando super dote, & donatione propter nuptias interposita debent esse æqualia in quoto, non in quanto, à quocunque dos, vel donatio detur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.*

2 *Similique modo*, &c.] Notatur ad hoc quòd ab extraneo dos marito, seu sponso data ad ipsam pertinet vxorem, & quasi ab ea procedens est censenda, vt per Cald. Pereira *de potest.eligen. cap.*12. *num.* 15. vbi aduertit quòd quando dos marito traditur, breui manu priùs vxori traditio censetur; cuius ille nomine capit, non suo absolutè.

3 Notatur etiam ad hoc quòd si promittens dotem stipulatus si eam sibi soluto matrimonio reddendam, minimè eam lucrabitur maritus vxore adulterante, vt per Azeued.*l.*4.*num.*19.*tit.*10.*lib.*8.*noua Recop.*Sanch. *de matrim.lib.*10.*disp.*8.*num.*8.

4 *Dotem dederit, seu promiserit*, &c.] Ergo dos data & promissa à pati procedunt; sed contrarium sustinet D. Barbos.*in rub ff.soluto matr.part.*4.*à num.*2. vbi *num.* 3. *in princip.* tenet dotem promissam propriè non esse dotem, sed promissionem dotis dandæ, & *ibi, in fine*, resoluit quòd statutum faciens mentionem dotis simpliciter, intelligitur de dote data, non autem de promissa, & *num.*4. respondet mentem huius text. esse quòd quicquid maritus lucrari potest ratione pacti ex dote data per mulierem, idem etiam lucrum debet facere vxor ex donatione propter nuptias data per maritum, siue huiusmodi lucrum debeatur ex dote data, siue promissa, & sic loquitur quando in pacto fuit facta mentio tam dotis datæ, quàm promissæ.

Pro ii videtur offerre, &c.] Ergo alius offerens, & deponens alteri parit liberationem, vt per Tiraq. *de retract lig.§.*1. *glos.*9.*num.*158.

SVMMARIVM.

1 *Inter Dotem & donationem propter nuptias æqualitas tam in constituendo, quàm in eius augmento, & pactis de lucrando, seruanda est, & num.* 2.
3 *Donatio propter nuptias hodie in desuetudinem abiit.*

AVTH. Æqualitas.

INter dotem, & donationem propter nuptias hodie debet esse æqualitas tam in constituendo, quàm in eius augmento, vel etiam in pactis de lucrando. Colligunt ex Ord. Doctores citati *in l.*1.*n.*1.*sup.hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt, Anton. Gom. *l.* 50. *Tauri num.* 10. *vers. sexto in fine*, vbi quòd æquis passibus vtraque ambulat tam dos, quàm donatio, & *vers. decimo*, vbi per hunc text. tradit quòd in eadem quantitate, in qua fuit dos constituta, in eadem debet fieri ista donatio ante nuptias, vel propter nuptias, & non in maiori. Palat.*in repet.rub.de donation. inter virum & vxor. §.*18.*num.*1. vbi citato hoc text. dicit quòd si ex pacto vir lucratur dotem præmortua vxore eodem modo vxor lucrabitur donationem propter nuptias præmortuo viro, Conan. *comment. iuris lib.* 8. *cap.* 9. *num.*8. Ranchin. *part.*3. *concl.*221. D. Barbos. *in l.* 2. *in princip. part.*1. *num.* 163. *ff. soluto matrim.* vbi quòd pactum de lucranda certa parte dotis per maritum, tacitè in se continet pactum de lucranda æquali parte ex donatione propter nuptias per vxorem. Valasc. *cons.* 3. *num.*4.*in fine.* 2

In glos. *Pari, fin* ibi *sed cùm hodie*, &c. Notatur ad hoc quòd donatio propter nuptias nun est in vsu, & per desuetudinem aboleuit, vt per Palat. *in repet. rub. de donation. inter virum & vxor. §.*21. *in princip.* Anton.Gom.*l.*50.*Tauri num.*13. Greg. Lop.*l.*1.*verbo costumbre tit.* 11. *part.* 4. Clar. *§. donatio quæst.* 11. *in princip.* Tell. *l.* 16. *Tauri num.*8. Mandel. *cons.*22.*n.*8. Bursat. *cons.* 179.*num.* 91.*vol.*2. Auendan.*l.*29. *Tauri glos.* 2.*num.*1. Angul. *de meliorat. l.* 9.*glos.* 3.*num.*10. Ayora *de partition. part.*2. *quæst.* 44. *in fine*, Spin.*in speculo testament. glos.*18. *num.* 95. Matiens.*l.* 1. *glos.*8. *num.*8.*tit.*6. *lib.* 5. *noua Recop.* Azeued. *l.* 12. *num.* 4. *eod. tit.* 6. Ioan. Garc. *de donat. remuner. num.* 50. Valasc.*consult.*2.*num.*11. D. Barbos.*in l.*1.*part.*4.*num.*14. *ff. soluto matr.* vbi ex Corras. & Bæç. subdit patrem hodie pro filio minimè teneri donationem propter nuptias constituere, & *in l. si cùm dotem, §. si pater, num.* 11. & *in §. transgrediamur num.* 30. *ff. eod. tit.* Sanch. *de matrim. lib.*6. *disp.*1.*num.*1.*ante fin.* Gutier. *pract. lib.* 3.*quæst.*43. *num.* 11. vbi ait quòd licèt donatio propter nuptias esset necessaria, & præcisa, ea tamen necessitas consuetudine abrogata est. Cancer. *var. part.* 1. *cap.* 9. *num.* 89. vbi dicit hanc resolutionem huius glos. esse intelligendam de donatione propter nuptias, quæ fiebat ex necessitate iuxta leges Codicis, non de hodierna conuentionali, quæ fit ex partium conuentione, & *num.* 90. concludit donationem propter nuptias debitam esse hodie conuentionale. 3

SVMMARIVM.

1 *Quæ nihil ex dote conscripta præstitit, viro mortuo nihil*

nihil omnino percipiet ex donatione, & quæ minus, quàm professa est, dedit, pro quantitate præstita, sentiat, & lucrum.

2 *Donatio propter nuptias est necessaria, & præcisa.*

3 *Dotis augmentum non debetur mulieri, quando dos à muliere non fuit exsoluta marito; parte dotis soluta, augmentum partis debetur pro rata, nisi huic Authentica esset renuntiatum.*

4 *Dote non solutâ, non debetur donatio propter nuptias.*

5 *Vxor quæ nihil ex dote conscripta præstitit, nihil omnino à viro mortuo percipere debet ex donatione.*

6 *Dos tantum promissa, & non tradita, verè dos est.*

7 *Maritus si in mora fuit recipiendi dotem, tenetur eius hæres arrhas vxori persoluere, & habetur dos pro tradita.*

8 *Dos habetur pro tradita quoad lucrum arrharum, si interuenit oblatio, depositio, & consignatio dotis.*

9 *Dos intelligitur illa, quæ tradita est, & soluta viro.*

10 *Coniuges si inter se pacti, vt qui prius præcederet, lucraretur respectiuè vel partem donationis propter nuptias, vel partem dotis, quid vno, vel altero casu veniente seruari debeat.*

AVTH. Sed quæ.

1 QVæ nihil ex dote conscripta præstitit, nihil omnino viro mortuo percipit ex donatione, & quæ minus, quàm professa est, dedit, pro quantitate præstita & lucrum sentiat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Vide Gutier. *pract. lib. 3. quæst. 43. num. 11.* vbi
per hunc text. tenet donationem propter nuptias esse
necessariam & præcisam, subditque eam necessita-
tem consuetudine esse abrogatam, Bellacomb. *tom. 1.*
commun. opin. lib. 5. tit. 9. num. 11. pag. 732. vbi post
3 Guid. Pap. *decis. 274. citato hoc text.* ait augmentum
dotis non deberi mulieri quando dos à muliere ma-
rito non fuit exoluta, quòd si pars dotis soluta fue-
rit, & partis augmentum pro rata deberetur, nisi huic
auth. esset renuntiatum; & procedere ait eo casu,
quo mulier ipsa dotem promitteret, & fuisset in mo-
ra etiam dotem non soluendi, tunc enim dote non
soluta, nec augmentum deberetur. Ranchin. *p.*
2. decis. 466. & part. 3. decis. 221. Mich. Ferrer. *p.*
4 *3. obseru. c. 49.* Cancer. *var. part. 1. c. 9. n. 146.* vbi
quòd dote non soluta donatio propter nuptias mi-
nimè debetur, sed tantùm dote soluta, seu pro rata
dotis solutæ debetur donatio propter nuptias. Aluar.
5 Valasc. *cons. 3. num. 3.* vbi tenet hîc probari quòd
vxor, quæ nihil ex dote conscripta præstitit, nihil om-
nino à viro mortuo percipere debet ex donatione,
sed quæ minus quàm promisit dedit, pro quantitate
præstita lucrum debet sentire, & *cons. 137. num. 1.* vbi
resoluit quòd vxor quæ non soluit integram dotem,
non lucratur arrhas integras, & si soluit dumtaxat
partem dotis, lucratur arrhas tantùm pro rata dotis
6 solutæ, & *num. 2.* quòd dos tantùm promissa, & non
tradita, verè dos est, & comprehenditur in statuto
deferente marito lucrum dotis præmortua vxore, &
num. 3. quòd vbi fit mentio de dote data, non habet
7 locum in dote promissa, & *num. 4.* quòd si fuit ma-
ritus in mora recipiendi dotem, tenetur eius hæres
arrhas vxori persoluere, & habetur dos pro tradita,
8 & *num. 11.* quòd dos habetur pro tradita quoad lu-
crum arrharum si interueniat oblatio, depositio, &
consignatio dotis.

Notari solet hic text. ad hoc quòd dos intelligitur 9
illa, quæ tradita est, & soluta viro, vt per Cabed. *Lusit.*
decis. 177. num. 2. part. 1. D. Barbos. *in rub. ff. soluto ma-*
trim. part. 4. num. 6. & 8. vbi post Bart. concludit quòd
licèt statutum loquatur in dote data in odium vxoris
morosæ, habebitur dos pro data, vt sic maritus conse-
qui posset, quod statutum defert, vbi dos data esset,
nisi maritus dederit dilationem ad soluendum; quæ
vera esse intelligit, si mulier, quæ non soluit dotem,
fuerit constituta in mora per interpellationem, vt per
lapsum diei expressi.

Aduertit D. Barbos. *in d. rub. part. 4. num. 7. in fine,* 10
quòd si coniuges inter se pacti sint vt si maritus præ-
decederet mulier lucraretur certam partem donatio-
nis propter nuptias, & si vxor prædecederet, maritus
lucraretur certam partem dotis, si contingat maritum
prædecedere, mulier ratione pacti nihil lucrabitur, si
ipsa dotem non tradidit marito, provt tenebatur, vel si
pro parte dedit, pro ea tantùm parte lucrabitur dona-
tionem propter nuptias, & pariter si vxor prædece-
deret, & ipsa dotem dedisset, maritus autem non tra-
deret vxori donationem propter nuptias, nihil lucra-
bitur ex dote.

L. Lex Leonis.

Imp. IVSTIN. A. *Mennæ P.P.*

MAius pactum de lucrando super dote, vel donatione, non inualidatur, sed ad paritatem cum minore reducitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *sola Paraphernalium traditione maritus dicitur factus procurator ad exigendum, ideo agens non cauet de rato, & vsuras potest in communes vsus conuertere; sortem vero debet seruare, & vbi mulier sibi non prouidet de hypotheca, lex ei tacitam hypothecam in bonis viri concedit, & maritus in his eandem debet adhibere diligentiam, quam in suis, & num. 2.*

2 *Eo ipso quòd mulier voluit vt aliqua bona essent extra dotem, ac proinde paraphernalia, ipsa tamen aut instrumenta eorum tradidit marito, vel in domum eius intulit, eidem videtur committere custodiam, & administrationem illorum, & dare mandatum ad exigendam, non verò aliquam donationem facere.*

4 *Paraphernalia vbi simpliciter traduntur, non videtur in maritum translatum dominium, sed tantùm custodia, & administratio.*

5 *Maritus potest vsuras bonorum paraphernalium in proprios vsus conuertere. potest eas expendere in se & vxorem, & sic in vsus promiscuos, num. 6.*

7 *pro Paraphernalibus bonis omnia bona mariti tacitè sunt hypothecata, dũmodo maritus tacitè, vel expressè habuerit eorũ administration. & quoad huiusmodi bona mulier non habet priuilegium prælationis aliis creditoribus anterioribus, num. 8.*

9 *Prouisio hominis facit cessare prouisionem legis, & quidem specialis, non generalis.*

10 *Instrumentum debiti alieni tradens, videtur eidem dare mandatum ad exigendum debitum in instrumento contentum.*

11 *Mulier expressam hypothecam recipiens non videtur*

videtur tacita renunciare legali.

12 *Procurator præsumitur apud quem sunt acta causæ.*

L. Si mulier. XI. & vlt.

Idem A. Ioanni P.P.

1 EX sola traditione paraphernalium dicitur maritus factus procurator ad exigendum, ideo agens non cauet de rato, & vsuras potest in communes vsus conuertere; sortem verò debet seruare, & vbi mulier sibi de hypotheca non prouidet, lex ei tacitam hypothecam in bonis viri concedit, & maritus in his eandem diligentiam debet adhibere, quam in rebus suis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1.num.1.sup.hoc tit.* & post omnes Giphan. *tom.* 1. *pag* 437.

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l.Hisp.* 17.*tit.* 11.*part.* 4. vbi constitutum est quòd pro restitutione dotis sunt bona viri tacitè obligata, licèt obligatio expressa non intercedat, & idem de paraphernalibus, quod est illud, quod mulier sibi retinet extra dotem, & si talia bona det vxor marito, vt durante matrimonio ipse habeat earum dominium, habebit, aliàs si dubitatur, nequaquam, vbi Greg.Lop.*gloss.a.& 3.* vbi intelligit in bonis, quorum administrationem tacitè, vel expresè vxor concessit marito. nam si nullam administrationem vir habuit, sed vxor ea administrauit, tunc bona mariti non sunt tacitè hypothecata, seu pro eis obligata. Neguzant. *de pignor. part.2. memb.4. num.87. cum seqq. & num.157. vers.2. & part.5.memb.3.part.1. num.49.in princip.*Socin.*reg.*286.Boër.*decis.* 332. vbi quærit quid si maritus longè post matrimonium contractum obligauit pro restitutione dotis generaliter bona sua, vel specialiter aliqua bona, an vxor tunc habeat tacitam hypothecam, vel eam amiserit? Tiraq. *de iure mariti gloss.9.num.*1. vbi per hunc text. tenet quòd si mulier viro rerum suarum administrationem non prohibeat, potest ipse eas liberè administrare.

Sancimus itaque, &c.] Notatur ad hoc quòd eo
3 ipso quòd mulier voluit vt aliqua bona essent extra dotem, ac proinde paraphernalia, ipsa tamen aut instrumenta eorum tradidit marito, vel in domum eius intulit, eidem videtur committere custodiam, & administrationem illorum, & dare mandatum ad exigendum, non verò aliquam donationem facere, vt per *d.l.Hisp.*17.Anton.Gom. *d.l.* 50. *Tauri num.* 10. *vers. secundò potest habere*, Alciat. *de præsumpt. reg.1. præs.33.num.2. in vers. sed tu considera*, vbi aduertit in specie huius l. plura concurrere, ex quibus mandatum ad exigendum præsumi debet, nec tenetur maritus agens cauere de rato, Menoch. *de præsumpt. lib.3.præs.9.num.* 2. Castill. *controuers. lib.* 2. *cap.* 23. *num.32.& 33.*D.Barbos.*in l. 1.part.1.num.29.prope*
4 *fin.vers. sed si paraphernalia, ff. soluto matrim.* vbi ait quòd si paraphernalia simpliciter tradantur, non videtur in maritum translatum dominium, sed tantùm ei videtur commissa custodia, & administratio prædictorum bonorum nomine vxoris, quod quidem administrandi ius reuocabiliter suisse translatum in maritum tenet, posséque vxorem ad libitum tacitè, vel expresè illud reuocare; subditque hinc fieri vt mulier ea bona paraphernalia etiam constante matrimonio possit vendicare à marito, vel à quolibet alio tertio possessore, quantumcunque maritus diues sit, & non vergat ad inopiam. Menoch. *cons.1.num.71.* vbi tenet per hunc text. quòd non potest maritus ad libitum de paraphernalibus vxoris disponere, & *cons.* 56.*num.*5.etiam per hunc text.tradit paraphernalium bonorum dominium remanere apud ipsam mulierem, licèt aliquando eorum administrationem viro mulier concedat. Et quòd regulariter dominium paraphernalium bonorum non transferatur in maritum, tenent Corduba de Lara *in l.si quis à liberis, §.si quis ex his num.236.ff.de liber.agnosc.* D. Barbos.*in d.l.1.part.3.num.67.vers.& sic non potest,ff.soluto matrim.* Castill.*d.lib.2.cap.23.num.31.*

Et vsuras quidem eorum, &c.] Notatur ad hoc 5
quòd maritus potest conuertere in proprios vsus, vsuras perceptas à debitoribus bonorum paraphernalium, & sic fructus eorum non tenetur restituere vxori, aut eius hæredibus, qui cùm essent industriales, percepti fuerunt & consumpti à marito ex voluntate vxoris, vt per Cou.*de sponsal.part.2.cap.7.§.1.num.2.* Grammat.*decis.*103.*n.*173.*cum seqq.* Thesaur. *Pedem. decis.*187. Contrarium tamen verius sibi videri asserit D.Barbos.*in d.l.1.part.1.num.* 30. vbi respondet non obstare textum *in præsenti*, quia loquitur in vsuris exactis per maritum, in quibus magna industria & diligentia requiritur, & *n.31.in princip.* etiam respondet hunc textum non probare generaliter maritum posse conuertere vsuras paraphernalium in suos vsus, sed
copulatiuè dicere, posse eas expendere in se & vxo- 6
rem, & sic in promiscuos vsus, ex quibus vxor eandem habeat vtilitatem cum marito; quod Doctores hîc exemplificant quando vsuræ impenduntur in alimentis, vel aliis necessariis tam marito, quàm vxori, & illis, qui eis promiscuè inseruiunt; quare si maritus, subdit ille, vsuras in suos tantùm vsus impenderet (vt quia ex illis emit fundum proprio nomine) tenetur has vsuras vxori restituere, quia sumus extra casum huius l.

Habeat hypothecam contra res mariti, &c.] Nota- 7
tur ad hoc quòd pro bonis paraphernalibus sunt tacitè hypothecata bona omnia mariti, dummodo maritus tacitè, vel expresè habuerit administrationem eorum paraphernalium bonorum, vt per Anton. Gom.*l.50.Tauri num* 40.Couarr.*var lib.1. cap.7.n.1.* Gutier. *de iuramen. confirmat. part.* 1. *cap.46.num.*1. Rebell. *de obligat.iustit.part.2. lib.6. quæst.3.a num.3.*
Molin. *de Iustit. tractat.* 2. *disput.* 441. *num.* 1. vbi 8
subdit quòd mulier quoad huiusmodi bona non habet priuilegium prælationis aliis creditoribus anterioribus, quoniam priuilegium prælationis soli doti inuenitur concessum. Cancer. *variar. part.* 1. *cap.*9. *num.*17.

Notari solet hic text. ad hoc quòd prouisio homi- 9
nis facit cessare prouisionem legis; vt per Neguzant. *de pigneribus, part.2.membr.4.num.*87. vbi dicit quòd promissio hominis facit cessare prouisionem legis specialis, non legis generalis, & quoad actionem nascituram, secus quoad iam natam, latè Anton. Gabr.*commun.tit.* 1.*de regulis iuris concl.* 8. Gutier. *in repet.§.sui à num.60. Instit. de hered. qualit. & differ.& cons.*11.*num.*12. Bec. *cons.* 82. *num.* 20. vbi ait quòd procedit in casu prouiso, non autem extenditur ad alium casum, Menoch. *cons.*151. *num.* 27. & *cons.*602.*num.*5. 10. 11. & 20. & *de præsumpt. lib.4. præs.*190. *num.* 40. & 41. vbi dicit quòd tunc prouisio hominis facit cessare prouisionem legis quando est super eodem facto, & ad idem tendunt, secus si tendunt ad diuersa, Surd. *de alim.tit.9.q.* 25. *num.*27. Gonzal.*ad reg.8.Cancel.gloss.54.num.*23.latè Cardin. Tusch *pract.conclus.tom.* 6.*lit.P.conclus.* 951. *per tot.* Card.Mant.*de tacitis & ambig. conuent. tom.* 1.*lib.*11. *tit.*25.*n.*20 vbi ex Bald.ait hunc text. loqui quando prouisio legis fit in defectum prouisionis hominis.

In

10 In gloss. *Ratihabitione*. ibi, *vel veriùs tacitè fuit hoc mandatum*. Notatur ad hoc quòd tradens instrumentum debiti alicui, videtur eidem dare mandatum ad exigendum debitum in instrumento contentum, vt per Roman. *sing*. 657. *& cons*. 446. *num*. 10. Guid. Pap. *decis*. 13. *in fine*, Boër. *decis*. 281. *num*. 7. Alciat. *de præsumpt. reg*. 1. *præs*. 33. *ex num*. 1. *cum seqq*. Palat. *in rep. cap. per vestras, de donat. inter virum notab*. 1. §. 1. *num*. 3. Stracb. *de mercat. tit. mandati num*. 30. Auendan. *ad l*. 44. *Tauri gloss*. 14. *num*. 20. Castill. *d. lib*. 2. *cap*. 23. *num*. 13. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib*. 7. *tit*. 9. *num*. 1. vbi citata hac gloss. tenet quòd ex traditione instrumentorum, quæ ad causam pertinent, mandatum tacitum concipitur, quia procurator intelligitur is apud quem instrumenta causæ reperiuntur, & *num*. 2. aduertit hanc esse semiplenam præsumptionem cùm quis producit in actus instrumenta causæ, & ideo admittitur præstita cautione de rato, quam si non præstiterit, à limine iudicij repellitur, & *num*. 3. subdit non obstare textum *in præsenti*, quia loquitur de marito, qui habet quodammodo titulum in bonis paraphernis vxoris, item quia quæritur hic an per traditionem instrumentorum factam ab vxore marito ipse maritus exoneretur à cautione de rato, & decidit eum exonerari, cuius rei duplex est ratio, prima quia constabat de traditione vera facta ab vxore ipsi marito; secunda, quia maritus legitimam habet administrationem bonorum paraphernalium, & ideo multo faciliùs mandatum præsumitur, ex hoc autem non sequi ait quòd si quis ostendat, vel etiam in actis producat iura ad causam pertinentia, præsumatur legitimus procurator, quia alia præsumptio capi potest, & *num*. 4. per hunc text. probat quòd si probetur dominum instrumenta causæ eidem tradidisse, tunc non est necesse quòd caueat de rato, quia mandatum ad agendum præsumitur, quod tamen restringit *num*. 5. vt non habeat locum in eo, qui non est solitus fungi officio procuratoris, quia dominus magis præsumitur ei tradidisse instrumenta causa custodiæ. Aduertit igitur idem Cardin. Mantic. *d. lib*. 7. *tit*. 5. *num*. 7. mandatum facilè præsumi, si is, cui tradita sunt instrumenta ad agendum, sit coniunctus, & *num*. 8. resoluit mandatum præsumi si instrumenta ad agendum sint ei tradita, qui procuratoris officio fungi solet, & *num*. 9. per hunc text. tradit maritum præsumi procuratorem constitutum ab vxore, quæ tradidit ei instrumentum.

11 In gloss. *Contentam*. Notatur ad hoc quòd mulier expressam recipiens hypothecam non videtur tacitæ legali renuntiare, vt per Neguzant. *de pignor*. 4. *memb*. 2. *partis num*. 87. D. Barbos. *in l*. 1. *part*. 5. *n*. 69. *ff. soluto matr*. Surd. *de aliment. tit*. 1. *quæst*. 42. *num*. 45.

12 In gloss. *Ex quo pecunia*. ibi, *sed non ex quo apud eam nomina permanserunt*, &c. Notatur ad hoc, quòd ille apud quem acta causæ, vel iura sunt, præsumitur procurator, vt per Hippol. *in l. si quis no quæstio, n*. 170. *ff. de quæst*. Rip. *in c. cum M. a. 2 de constit*. Boër. *decis*. 354. *num*. 9. Ioseph. Ludou. *Perus. decis*. 110.

de *l. Hisp*. 4. *cũ seqq. tit*. 11. *p*. 4. Bellacomb. *tom. 1. commun. opin. lib*. 5. *tit*. 7. *de iure dotium, num*. 22. *&* 23. *pag*. 721. Anton. Gom. *l*. 50. *Tauri num*. 52. *&* 53. Menoch. *de arbitr. casu* 134. *num*. 4. *&* 5. *& cons*. 7. *num*. 10. vbi quòd quando apparent aliqua indicia dotis numeratæ, dos dicitur vera, etiamsi solùm in instrumento sit confessata, *& de præsumpt. lib*. 3. *præs*. 12 *&* 13. Surd. *de aliment. tit*. 6. *quæst*. 2. *num*. 4. vbi quòd confessio dotis receptæ non ita præsumitur simulata quando emanauit erga patrem & fratrem vxoris, sicut quando emittitur in fauorem vxoris, Aluar. Valasc. *cons*. 5. *&* 6. *per tot*. vbi plures refert casus, in quibus confessio dotis receptæ valet. Menchaq. *controuers. vsu freq. lib*. 3. *cap*. 46. *&* 47. Gail *lib*. 2. *obseruat*. 81. Mynsing. *cent*. 1. *obseru*. 61. Gutier. *de iuram. confirm. part*. 1. *cap* 15. Mascard. *de probat. concl*. 362. *& seq. & concl*. 566. *cum duabus seqq*. Bursat. *cons*. 32. *lib*. 1. Coenaxan. *Lucen. decis*. 130. Camill. Boriel. *cons*. 56. Magon. *Florent. decis*. 68. Cæs. Barz. *decis*. 126. *num*. 32. Surd. *decis*. 116. Fachin. *contron. lib*. 8. *à quæst*. 77. *vsque ad* 88. D Barbos. *in l*. 1. *part*. 6. *num* 26 *cum seqq. ff. soluto matr*. Sanch. *de matrim. lib*. 6. *disp*. 9. Alexand. Trentacinq. *var. resol. lib*. 3. *tit. de iure dot. resol*. 7. *& tit. de pignor. resol*. 9. Stephan. Gratian. *discept. forens. tom*. 1. *cap*. 16. *num*. 142. *cum seqq*. Molin. *de Iustit. tractat*. 2. *disp*. 439. Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib*. 12. *tit*. 10. *per tot*. Arimin. Tepat. *var. sentent. tom*. 1. *tit*. 159.

SVMMARIVM.

1 *Dos confessata, sed non numerata effectualiter, repeti non potest, & num* 2.

3 *Confessio dotis receptæ facta coram testibus, vel in scriptura priuata, aut publica, non probat, sed tenentur, vt valeat, mulier, vel eius heredes probare veram & realem traditionem, siue numerationem.*

4 *Intellectus* l. dotem 1. C. de dote data non num.

5 *Dotem facit non promissio, sed numeratio.*

6 *Confessio dotis receptæ probat quando præcessit promissio, & num*. 8.

7 *Confessio dotis receptæ præiudicat creditoribus, si præcedat promissio dotis, aut si est lapsum tempus præfixum ad opponendum exceptionem non numeratæ pecuniæ.*

9 *Confessio constante matrimonio facta non præsumitur fraudulenta quando retro fuit dos promissa, alias secus.*

10 *Confessio dotis receptæ facta in testamento sustinetur in vim legati, seu fideicommissi.*

11 *Post lapsa tempora ad opponendum exceptionem non numeratæ dotis, confessio dotis receptæ facta per maritum præiudicat tam ipsi, quàm creditoribus, & tertio possessori, etiam quòd non præcesserit dotis promissio.*

De dote cauta, non numerata,

TIT. XV.

DE *dote cauta, non numerata*. id est, promissa, necdum soluta. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. De materia tit. vi-

L. Dotem, I.

Impp. SEVER. *&* ANTONIN. AA. *&* CC. *Dionysiæ*.

DOs confessata, sed non numerata effectualiter, repeti minimè potest. Colligunt ex Ordinar. Cyn. Barr. Salicet. Butrig. Fulgos. Angel. Bald Castr. Sichard. Cuiac. Aloys. Leo *super* 5. *fol*. 59. *verso*, Sebast. Næui. Giphan. *tom*. 1. *pag*. 439. remissiuè Casal. *in annot*. & Xmen. *in concor dant*. 1

Hanc

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt
Rip. *in cap. 1. n. 5. de donat. inter virum*, Duen *reg.* 260.
ampl. 9. Ant. Gom. *l.* 50. *Tauri n.* 52. *in princ.* vbi quòd
3 confeſſio dotis receptæ modò ſit facta corā teſtibus,
modò in ſcriptura priuata, modò in publica, nō probat,
ſed ad hoc vt valeat tenentur mulier, vel hæredes
eius probare veram & realem traditionem, ſeu
numerationem, Menchaq. *controu. vſufreq. lib.* 3. *c.* 46.
a princ. & præcipuè *num.* 7. Cald. Pereira *poſt quaeſt.*
4 *forenſ. conſ.* 16. *num.* 2. Aluar. Valaſc. *conſ.* 5. *num.* 3. vbi
dicit hunc textum, & totum titulum eſſe intelligendum
de confeſſione emanata ante contractum
matrimonium, quod tamen ſperabatur contrahi,
quia tunc præſumitur facta ſub ſpe futuræ numera-
5 tionis, Cabed. *Luſit. decis.* 177. *num.* 2. *part.* 1. vbi quòd
non promiſſio, ſed numeratio dotem facit. Cardin.
Mantic. *de tacitis & ambig. convent. tom.* 1. *lib.* 12. *tit.* 10.
n. 19. vbi dictum quòd ſola numeratio efficiat dotem,
intelligit quoad effectum vt mulier poſſit eam
repetere ad differentiam confeſſionis mariti; quæ
cùm facta ſit ſub ſpe futuræ numerationis, ad dotis
repetitionem non ſufficit.

6 Nam confeſſio dotis receptæ conſtante matrimonio
facta probat, vbi præceſſit promiſſio, ita Cou.
var. lib. 1. *cap.* 7. *num.* 6. Lancel Gallia, Cephal. *decis.*
Pedem. Bellon. Bec. Alciat. & Anchar. quos citat
7 Surd. *decis.* 55. *num.* 5. & *decis.* 116. *num.* 1. vbi reſoluit
quòd confeſſio dotis receptæ facta per maritum
creditoribus præiudicat, ſi præcedat promiſſio dotis,
aut ſi eſt lapſum tempus præfixum ad opponendam
exceptionem non numeratæ pecuniæ, prout
8 *ibi num.* 2. & idipſum quòd confeſſio dotis receptæ
probat quādo promiſſio præceſſit, cùm aliis tradidit
Ioſeph. de Ruſticis *ad locum anim., ff. de condit. & de-*
9 *monſtr. lib.* 2. *cap.* 16. *num.* 60. & quòd confeſſio conſtante
matrimonio facta non præſumatur fraudulenta
quando retro fuit dos promiſſa, aliàs ſecùs tradunt
Maſcard. *de probat. concl.* 362. *n.* 2. Cæſ. Barz. *Bonon.
decis.* 126. *n.* 32. quicquid dicat Surd. *d. decis.* 116.
n. 9. *verſ. non obſtat*, & *n.* 10. loquitur tamen quando
delictum, vel debitum præcedit dotis confeſſionem,
nam contra eum eſt verior opinio, iuxta ea quæ reſoluit
Steph. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.* 1. *cap.* 362.
a num. 21. vbi requirit quòd debitum ſit magnum,
& faciunt quæ Valaſc. *conſ.* 5. *n.* 9. vbi reſoluit quòd
quando præceſſit promiſſio certæ dotis in inſtrumento
& poſtea ex interuallo maritus confeſſus eſt
ſe recepiſſe præfatam dotem promiſſam, tunc ex huiuſmodi
actibus, ſcilicet præuiæ promiſſionis dotis
per inſtrumentum, & ſequutæ confeſſionis de dote
recepta ex interuallo, oritur præſumptio tam vehemens
dotis numeratæ, quod denegatur marito amplius
querimonia non numeratæ dotis.

10 Sic etiam confeſſio dotis receptæ facta in teſtamento
ſuſtinetur in vim legati, ſeu fideicommiſſi, quamuis non conſtet de vero debito, neque teſtator vltra confeſſionem aliquid vlteriùs diſpoſuerit, vt per Surd. *decis.* 285. *per tot.* Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ. tom.* 1. *c.* 116. *num.* 42. *cum ſeqq.* Ludou. Peguera *decis.* 149. *per tot.*

11 In gloſſ. *Facit.* ibi, *alias non valet niſi praeſcriptum ſit*, &c. Notatur ad hoc quòd poſt lapſa tempora ad opponendum exceptionem non numeratæ dotis, confeſsio dotis receptæ facta per maritum præiudicat tam ipſi, quàm creditoribus, & tertio poſſeſſori, etiam quòd non præceſſerit dotis promiſsio, vt per Caputaq. *decis.* 196. *lib.* 1. Stephan. Gratian. *Marchiæ decis.* 105. *num.* 18. & *diſcept. forenſ. tom.* 2. *cap.* 362. *num.* 16.

S V M M A R I V M.

1 *Dos, & eius augmentum, confeſſata animo donandi confirmatur morte confitentis, & n.* 2.

3 *Declaratur* l. quæ de ſuo, 2. C. de dote caut. non num.

4 *Dos confeſſata animo donandi, etſi nulla interfuerit traditio ante mortem donantis, ipſius morte confirmatur.*

5 *Donatio inter virum & vxorem confirmatur ficta rei traditione contrarium, n.* 6.

L. Quod de ſuo. II.

Imp. ALEXAND. A. *Papiniane.*

DOs & eius augmentum, confeſſata animo donandi confirmatur morte confitentis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *ſup. hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt, Corraſ. *lib.* 4. *miſcel. cap.* 1. *num* 4. & 5. Surd. *decis.* 166. *num.* 12. Ioſeph. Ludou. *Peruſ. decis.* 66. *num.* 5. *part.* 2. Menoch. *de praeſumpt. lib.* 3. *praeſ.* 12. *num.* 38. Nouell. *de dote part.* 10. *num.* 7. Roland. à Valle *conſ.* 93. *vol.* 1. Cou. *var. lib.* 1. *cap.* 7. *ſub num.* 4. *verſ. quòd ſi confeſſio dotis recepta.* Anton. Gabr. *commun. lib.* 3. *tit. de iure dot. concl.* 3. *num.* 5. Menchaq. *controu. vſufreq. lib.* 5. *cap.* 46. *num* 10. D. Barboſ. *in lib.* 1. *part.* 6. *num.* 29. *ff. ſoluto matrim.* & *num.* 31. vbi ait hunc text. lo- 2
qui quādo conſtabat maritum animo donandi confeſsionem dotis receptæ feciſſe, & etiam requirere ad hoc neceſſariam mortem mariti, vt ea confeſsio facta animo donandi confirmetur; ſubditque ſi animo donādi facta eſſet ante matrimonium, ſtatim irreuocabiliter valere, per *l.* 1. *C. de donat. ante nupt.* ſed ſi ſimus in dubio, non præſumi donandi animū, ſed potiùs credi factam confeſsionem in ſpe futuræ numerationis, Valaſc. *conſult.* 5. *n.* 3. Alexand. Trentacinq. *var. reſolut. lib.* 3. *tit. de iure dotium reſol.* 7. *num.* 28. *verſ. hac confeſſio*, vbi dicit morte confirmari hanc præſumptam donationem quando non excedit ſummam quingentorum aureorum, Molin. *de Iuſtit. tract.* 2. *diſp.* 439. *num.* 22. Rebell. *de oblig. iuſtit. part.* 2. *lib.* 6. *q.* 10. *ſect.* 2. *num.* 13. 3

In gloſ. *Pets poteſt.* ibi, *ſed illud accipe quando poſt ſtipulationem non fuit ſequuta traditio*, &c. Notatur ad hoc quòd dos confeſſata animo donandi, etſi nulla interfuerit traditio ante mortem donantis, ipſius morte confirmatur, vt per Cou. *lib.* 1. *var. cap.* 7. *num* 14. *verſ. ſed quod*, Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum & vxor.* § 76. *num.* 3. vbi hanc gloſ. auream appellat, Menchaq. *controuerſ. vſufreq. cap.* 46. *num.* 10. *lib.* 3. vbi in fine tradit ſpeciale eſſe in donatione dotis, aut dotis augmentis quam conſtante matrimonio maritus facit vxori, quia cùm dos ſui natura conſtante matrimonio penes maritum eſſe debeat tam quoad proprietatem, quàm quoad poſſeſsionem, *l. doce ancillam, C. de rei vend.* fruſtrà fieret eius traditio conſtante matrimonio, cùm ſtatim ad maritum confeſsio reuerſiua eſſet, ſicque eius retentio breui manu pro traditione habetur quaſi breui manu & mulieri tradita, & illico ad maritum reuerſa fuerit, Valaſc. *conſult.* 5. *num* 16. vbi dicit quòd in contrarium non moueat quòd aliàs donatio inter virum, & vxorem, vt morte confirmetur, traditionem præambulam requirit, *l. Papinianus, ff. de donat. inter virum & vxor.* quia ius ſingulare eſt in hoc caſu vt huiuſmodi confeſsio de recepta etiam pro 4

traditione

eradirione habeatur, Alexand. Trentacinq. *var. resol. lib. 3. tit. 6. de donat. resol. 6. num. 4. vers. hac conclusio.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 439. num. 16.* vbi quòd augmentum aut constitutio dotis, si constante matrimonio viri donarione fiant, reputantur quasi tradita à viro vxori.

5 In ead. glos. ibi, *vel aliud quod pro traditione habeatur*, &c. Notatur ad hoc quòd per fictam rei traditionem confirmatur donatio inter virum & vxorem, vt per Rot. *decis. 342. num. 1. part. 1.* recentissimè Palat. *d. §. 36. n. 7.* vnde Anton. Gom. *l. 17. Tauri sub num. 16.* per hanc glos. tenet ex inutili, & inualido contractu posse transferri possessionem per actum fictum. Hinc si in donatione interuenit constitutum, sufficit. Tiraq. *de iure constit. part. 1. num. 50.* Clar. *§. donatio quæst. 9. vers. in hoc proposito*, Alexand.
6 Trentacinq. *d. resol. 6. num. 4. vers. hinc est*, quamuis contrarium tueantur idem Anton. Gom. *l. 45. Tauri num. 30.* & Ceuall. *commun. contra commun. quæst. 12. n. 4.* resoluentes non confirmari hanc donationem per huiusmodi fictam rei traditionem.

S V M M A R I V M.

1 *Dotis non numerata exceptio debet opponi infra annum à die matrimonij morte, vel repudio dissoluti, & num. 2.*

3 *Intellectus l. 3. vers. sed pollicitatio tantùm subsequuta, &c. C. de dote cauta, non num. & vers. liceat non numerata pecunia exceptionem opponere, &c. eod. tit. n. 4.*

5 *Maritus si affirmauerit dotem sibi fuisse traditam & numeratam, dos dicitur verè numerata, & non confessata.*

6 *cum Marito alius reus debendi ex causa dotis potest constitui. An autem teneantur insolidum, vel saltem pro parte virili, remissiuè, n. 7.*

8 *Si maritus & soter teneantur ad dotis restitutionem, & vnus ex suis efficiatur non soluendo, an dos possit repeti, remissiuè.*

9 *Dotis non numerata exceptioni cùm maritus semel renuntiauerit, an possit eam opponere ampliùs, an talis renuntiatio praiudicet creditoribus, num. 10.*

11 *Donatio ex confessione dotis recepta à marito facta post celebratum matrimonium, an iuramento confirmetur, & reddatur irreuocabilis, remissiuè.*

L. In dotibus. III. & vlt.

Imp. IVLIANVS A. *Mennæ P. P.*

1 EXceptio non numeratæ dotis debet opponi intra annum à die matrimonij morte, vel repudio dissoluti. Colliguot ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt, exornántque Palat. *in rep. c. per vestras, de donat. inter virum & vxor. notab. 1. num. 10. vers. octauus*, Anton. Gom. *l. 50. Tauri num. 52.* Bellacomb *tom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 8. num 13. pag. 732.* Donat. à Fina *tom. 2. etiam commun. lib. 7 tit. 19. de confessis, num. 274. pag. 301.* Couar. *lib. 1. var. cap. 7. num. 5. & 6.* Menchaq. *controuers. vsufreq. lib. 3. cap. 46. à princip.* Brunot. à Sole *in locis communib. verbo dos 2.* Gutier. *de iuram. confirmat. part. 1. cap. 21. num. 10. post med.* Fachin. *controuers. iuris lib. 8. cap. 74. & 77.* Donell. *in comment. ad l. si quis arbitratu 43. num. 13. ff. de verb. obligat.* Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent lib. 15. tit. 2. num. 9.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 439. à princip. & præcipuè num. 2.* Aluar. Valasc. *consult. 5. num. 7.* vbi aduertit hunc annum non corrigi per auth. seq. quando ante bienuium soluitur matrimonium; quòd si matrimonium durat vltra biennium vsque ad decennium, & non excedit decennium, locus est querelæ vsque ad tres menses computato biennio in illis annis, quòd si matrimonium dissoluitur, post decennium denegatur omnino querela non numeratæ doris, Rebell *de obligat. iust. 1. part. 2. lib. 6. quæst. 10. sect. 2.* Bened. Ægid. *in repet. l. ex hoc iure, ff. de iustit. & iure, part. 1. cap. 11. à num. 38.* vbi etiam disputat an prædicta exceptio non numeratæ dotis iure Lusitano procedat.

Sed pollicitatio tantùm subsecuta, &c.] D. Barbos. 3
in l. 1. part. 6. num. 54. ff. soluto matrim. tenet hunc text. in his verbis esse intelligendum quando pollicitatio dotis facta est in instrumento, & maritus in eodem instrumento confitetur se dotem recepisse, tunc enim competet marito querela non solutæ dotis; & rationem assignat, quia cùm vtrumque incontinenti actum fuerit, facile credetur spe futuræ numerationis id factum esse: deinde subdit posse etiam responderi, hunc text. procedere quando præcessit mariti cófessio, & postea sequitur dotis pollicitatio; quia tunc euidens est confessionem mariti factam fuisse spe futuræ promissionis. Addit postremò quòd Cou. *d. lib. 1. cap. 7. num. 6. post princ.* existimat hanc l. posse etiam intelligi quando non interuenit vlla promissio dotis expressa, sed tacita, collecta ex eo quòd voluntate soceri, vel vxoris maritus confessus est se dotem recepisse, iuxta text. *in l. si voluntate, C. de dotis promis.* hæc enim tacita promissio sequetur naturam confessionis ex qua deducitur, ac ita ea non obstante locus erit querelæ non solutæ dotis.

Liceat non numerata pecunia exceptionem opponere, 4
&c. Contrarium videtur sentire text. *in l. in contractibus, §. sed quoniam, vers. illud etiam, C. de non num. pecun.* sed Eman. Costa *in l si cautione, fallent. 14. eod. tit.* intelligit textum illum de geminata confessione facta à marito dotis receptæ post interuallum vnius post aliam, quasi tunc denegetur exceptio non numeratæ dotis: vel meliùs intelligitur secúdùm communiorem illius expositionem quando præcessit promissio certæ dotis in dotali instrumento, & postea ex interuallo maritus confessus est se recepisse præfatam promissam dotem ex eiusmodi actibus, nempe præuiæ in instrumento promissionis doris, & subsecutæ ex interuallo confessionis dotis receptæ, quia tunc oritur tam vehemens præsumptio dotis numeratæ, seu traditæ, vt deinceps marito, & hæredibus illius denegetur exceptio non numeratæ, seu non traditæ dotis, vt exponunt Cou. *d. lib. 1. cap. 7. num. 6.* Anton. Gom. *d. l. 50. Tauri num. 51.* Valasc. *d. cons. 5. num. 9.* In nostro verò textu non est sermo de confessione receptæ dotis ex interuallo promissionis eiusdem dotis, sed de confessione, quæ ob solam dotis promissionem simul facta est, quando dos promittebatur, vt exponit Molin. *d. disput. 439. num. 6.*

Illud in hac materia est magna animaduersione 5
dignum quòd si maritus affirmauerit dotem sibi fuisse traditam & numeratam, dos dicitur verè numerata, non autem confessata, vt per Gozadin. *cons. 41. num. 13. vers. tertiò quando.* Crauet. *cons. 40 num. 7.* Roland. *cons. 93. num. 35. lib. 1.* Paris. *cons. 86. num. 19. lib. 3.* quos refert & sequitur Menoch. *cons. 7. num. 11.*

Quam

6 *Quam dotem suscepisse vnà cum marito conscribitur,* &c.] Ergo simul cum marito alius reus debendi ex causa dotis potest constitui, vt per Campeg. *de dote, part. 3. quæst.* 179. Octauian. *decis.* 43. *num.* 11. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. tom. 2. lib. 15. tit. 2. num. 3. cum seq.* D. Barbos. *in l. si cum dotem 23. §. transgrediamur, num. 38. versic. potest tamen interue-*

7 *nire, ff. solut. matrim.* Vtrùm autem teneantur insolidum, vel saltem pro parte virili? vide eundem D Barbos. *ibidem num. 35. in fine, & num.* 36. Cardin. Mantic.

8 *vbi supra.* Si maritus & socer teneantur ad dotis restitutionem, si vnus ex his efficiatur non soluendo, an possit dos repeti? vide eundem D. Barbos. *ad l. si constante 25. in princip num.* 106. *ff. eodem tit. soluto matrim.* & distinguit duos casus. Primus est quando non tenentur tanquam duo Rei, sed quilibet pro parte sua, iuxta regul. *l. reos § cùm in tabulis, ff. de duobus reis,* & in hoc casu expeditum asserit quòd ille qui non est soluendo, conueniri potest pro sua parte ad dotis restitutionem. Secundus casus est quando maritus & socer tenentur ad dotis restitutionem in solidum, quasi duo Rei debendi, tunc si vxor velit conuenire ad dotis restitutionem illum, qui effectus est non soluendo, sine dubio poterit aduersùs eum vti remedio dictæ *l. si constante*; at verò si velit conuenire reum, qui est soluendo propter illum, qui effectus fuit non soluendo, non poterit id facere.

9 In gloss. *Vel.* ibi, *sed dic quòd & ipsi renuntiant exceptioni non numeratæ dotis,* &c. Notatur ad hoc quòd exceptioni dotis non numeratæ maritus semel renuntians eam nequit ampliùs opponere, vt per Menoch. *cons. 7. num. 8. & de præsumpt. lib. 3. præsumpt.* 12. *n.* 17. Sed verior est resolutio, quæ sic distinguit. Aut renuntiatio fit incontinenti, id est, eodem tempore, quo facta fuit confessio, & tunc renuntiatio nihil nocet, aut fit ex interuallo, & tunc nocebit: ita Nouell. *de dote part.* 10. *n.* 5. Anton. Gom. *l.* 50. *Tauri num.* 52. Aluar. Valasc. *consult. 5. num.* 12. D Barbos. *in l. 1. part. 6. n. 27. in fine, & 28. ff. solut. matrim.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disput. 439. num* 4. Alexand. Trentacinq *var. resol. lib. 3. tit. de iure dotium, resol 7. num.* 11.

10 Vtrùm autem creditoribus præiudicet si durante tempore quo querela proponi potuit, maritus confessus, prædictæ querelæ solenniter renuntiauit? vide Couarr. *d. cap. 7. num. 4.* Anton. Gom. *l. 50. Tauri num.* 52. Mathesil. *singul.* 193. Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præsumpt.* 13. Aluar. Valasc. *consult. 6. per tot.* Molin. *d. disput. 439. num.* 26. D. Barbos. *in d. l. 1. part. 6. num.* 43. *in fine, & num* 43. qui omnes, excepto Anton. Gom. resoluunt renuntiationem querelæ factam per maritum intra tempora illam proponendi, nihil obstare creditoribus.

Sed controuersia non parua est inter Doctores, num præsumpta donatio ex confessione dotis receptæ facta à marito post celebratum matrimonium iuramento confirmetur, ac irreuocabilis reddatur? vide Couarr. *d. cap. 7. num. 4.* Duen *regul. 219. ampl. 2. vers. est tamen verum,* Menoch. *d. lib. 3. præsumpt. 12. num. 41. cum seqq.* Camill. Borrel. *in summ. decis part. 3. tit. 91. num. 48. & seq.* Gutier. *de iuram. confirm. part. 1. cap. 3. num. 11. cum seqq.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil. 71. num. 55. & 56.* Molin *d. disp 439. num.* 23. Valasc. *consult. 5. num.* 18. Rebell. *de obligat. instit. p. 2. lib. 6. q. 10. sect. 2. à n. 10. vers sed quid.*

SVMMARIVM.

1 *Annus, de quo in l. præcedenti, non corrigitur quando ante biennium matrimonium soluitur: si verò durat vltra biennium, & non excedit decennium, locus est querela vsque ad tres menses, & biennium computatur in his annis, num. 2. si matrimonium dissoluatur post decennium, querela denegatur, & minori currit hoc tempus, ideóque restitutio est necessaria, num. 3. post lapsa tempora nec maritus, nec eius hæres audiri debet, num. 4. contrarium, num. 5.*

AVTH. Quod locum.

Annus, de quo in l. præcedenti, non corrigitur quando ante biennium matrimonium soluitur: 1
si verò durat vltra biennium, & non excedit decennium, locus est querelæ vsque ad tres menses, & 2
biennium computatur in his annis. Quòd si matrimonium dissoluatur post decennium, querela denegatur, & minori currit hoc tempus, & ideo restitutio est necessaria. 3

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Hippol *singul.* 345. Cassan. *in consuet. Burgund. rubr. 4. §. 5. verbo confession, n.* 5. Valasc. *consult. 5. num.* 7. Anton. Gom. *l. 50. Tauri n.* 51. Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 439. num 2. post princ.* Rebell. *de obligat. instit. p. 2. lib. 6. q. 10. sect. 2.*

In gloss. *Transcurrerit.* ibi, *nam nullo modo,* &c. Notatur ad hoc quòd post lapsa tempora neque maritus, 4
neque eius hæres audiri debet, si allegent non fuisse numeratam dotem, quantumcumque onus probandi hoc in se velint assumere, vt per *l. Hisp. 9. tit. 1 p. 5.* Eman. Costa *in l. si ex cautione, in vlt. fallent. à num. 4. C. de non num. pecun.* D. Barbos. *in l. 1. p. 6. n 36. ff solut. matrim.* vbi concludit verius & receptius esse non so- 5
lùm creditores, sed & maritum esse audiendum post lapsa tempora si in se assumat onus probandi dotem re vera ei non fuisse numeratam.

De donationibus inter virum, & vxorem, & à parentibus in liberos factis, & de ratihabitione.

TIT. XVI.

Vt donatio inter coniuges confirmatur morte donantis; sic & donatio quam parens contulit in aliquem ex suis liberis. quæ causa, cur hic agatur de donationibus parentum, & de ratihabitione, qua vel donationes, vel alij actus confirmantur. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia tit. vide *Ordin. Reg. Lusitan. lib. 4. tit. 65. & l. Hisp. 4. tit. 11. part. 4.* Duen. *regul.* 221, Bellacomb. Donat. à Fina, ac alios *tom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 10. pag.* 733. Anton. Gom. *l. 51. Tauri, & tom. 2. cap 4. num. 23. cum seqq.* Couar. *lib. 1. variarum cap.* 19. Duen. *regul* 221. Mozz. *de contract. tract. de donat. cap. de personis inter quas cad. ex num.* 16. Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 28. cap. 10. & lib. 9. cap.* 25. Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 289. cum seqq.* Lusit. Ioan. Martin. Acosta *in addit. ad tract. libellorum, annot. 81. num.* 10. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. tom. 2. lib.* 21. Bernard. Græuæ. *ad practicam Cameræ Imper. lib. 2. concl.* 40. Alexand. Trentacinq. *variarum resolut. lib 3. tit. de donation. resol. 6 pag. 244. cum seq.* Anton. Thesaur. *decis.* 31. Clar. *§. donatio quæst.* 9. Hieron. Treutler. *disp. selectar. part. 2. disp. 17. thes.* 4. Less. *de Iustit. lib. 2. cap.* 18.

cap.18.dub.12. Azor. *instit.moral.part.3.lib.15.de do-ndt. cap.10.de donat. inter vir. & vxor.* Rebell.*de obligat.instit.part.2.lib.1.quæst.8.à num.44.& lib.6.quæst.13. per tot.* Valer. Regin.*in praxi fori pœnit.lib.25.n.158. vers.quartum,* Camill. Borrel. *in summ.decis.p.3.tit.9.* Arimin. Tepat. *variar.sentent.tom.2.tit.453.* Sanchez *de matrim.lib.6.à.disput.1.vsque ad 17.*Iacob. Cancer. *var. resolut.part.1.cap.8.à num.58.*

SVMMARIVM.

1 *Fiscus licèt occapet bona vt vacantia, donatio tamen facta in vxorem vires non perdit.*

2 *Donatio inter virum & vxorem vt valeat, & confirmetur morte, non requiritur hæreditatis aditio. si in testamento facta, & hæreditas defuncti non sit adita, corruet cum alijs in testaměto dispositis, n.3.*

L. Bona. I.

Imp. ANTONIN. A. *Triphenæ.*

1 Licèt fiscus occupet bona vt vacantia, tamen donatio facta in vxorem vires non perdit. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Buttig. Angel. Fulgos. Bald. Castrens. Sichard. Cuiac. Aloys. Leo *super 5. fol.60.* Sebast. Næui.remissiuè Cald. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

2 Vide Anton. Gom. *var. tom.2.cap.4.num.23.versic. aduertendum,* vbi per hunc textum tenet quod ad hoc vt donatio inter virum & vxorem valeat, & confirmetur morte, non requiritur hæreditatis aditio, quod etiam tradunt Padil.*in l.eam quam,num.64.C.de fideicom.* Clar.*§. donatio, quæst.5.num.2.* Molin.*de primogen.lib.1.cap.12.num.14.* D. Barbos.*in l.qua dotis 34.*
3 *num.124 in fine,ff. solut. matrim.* vbi *num.125.* subdit quòd si huiusmodi donatio in testamento facta sit, & non sit adita hæreditas defuncti, corruet cum aliis dispositis in testamento.

SVMMARIVM.

1 *Miles non potest donare focaria, id est, concubina, & num.2.*

3 *Donationes à militibus facta suis concubinis nulla sunt. Amplia*

I. procedere in militibus nostri temporis, qui arma profitentur, num.4. & qui sunt parati & salariati ad bellum ineundum, num.5.

II. in milite insignito Cruce Domini nostri Iesu Christi, num 6. & alij etiam aliorum Ordinum militariam candidati: vt Commendatarij S. Ioannis Hierosolymitani, vel S. Iacobi, vel de Calatraua, num.7.

III. in Clericis, seu Religiosis, num.8. quamuis donatio fuerit cum iuramento, num.9.

10 *Donatio facta à Clerico sua concubina potest repeti per fiscum Ecclesiæ, non autem per hæredes ipsius Clerici.*

IV. in Doctore ac Licentiato, num. 11.

V. in aduocatis, & sic in militibus literata militiæ, num 12.

VI. vt sicut concubina non capit à concubinario, sic nec etiam vir concubinarius ab ea capiat, n. 13. Limita

I. in Principe milite, num. 14.

II. eam in milite armato, quàm in alijs, quando donatio remuneratoria est, vt probatis meritis valeat intra eorum æstimationem, num.15.

III. in milite Clerico, vel Doctore donante concubina adhærens, num. 16.

IV. si tempore donationis cessabat concubinatus saltem per triennium, num. 17.

18 *Donatio facta à Clerico, milite, & cæteris personis supradictis concubinis suis, esto quòd sit irrita, an firmetur iuramento donantis.*

19 *Concubina an possit à concubinario petere mercedem operarum, quas illi præstitit.*

20 *Donatio facta concubinæ ab vxorato, vel ab alio, inter quos complexus esset punibilis, vel illicitus secundum leges ciuiles, an valida sit.*

21 *Focaria an differat à concubina, & quæ propriè dicatur, & vnde.*

L. Si ancillam II.

Idem A. Marco militi.

Miles non potest donare focariæ, id est, concubinæ. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1. num.1. suprà hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt Ordin. Reg. Lusitan. *lib.4. tit.66.* Viui. *tom. 2. commun.opin.lib.8.tit.32. num.15. vers. quia quemadmodum pag.407.* Gam *Lusit.decis.220.num.4.* Brunor. à Sole *in locis commun.lib.verbo miles*, Henric. Bocer. *disput. class.2. disput.19. num.7.* Gutier. *de iuram. confirm.part.1.cap.6.num.3.* Ceuall. *commun. contra commun. quæst.329.num.3.* Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo donatio, num. 21.* Marta *de iurisd.p.4. casu 114. num.4.* Benedict. Ægid. *in tract. de iure & priuil. honest. art.8. num.22. cum seqq.* Alexand. Trentacinq. *variarum resolut.lib.3.de donat.resol.7. num 2. cum seqq.* Thesaur. *decis.111 num.1.* Camill. Borreli. *in summ.decis.tom.3.tit.10. num.234. cum seqq.* Aloys. Ricc.*in collect.decis.collect.791.vers.limita quartò*, Farin.*fragmen.crimin.p.1. verb.concubina, num.565.cum seqq.* Molin. *de Iustit tract.2. disput.375. num.14.* vbi
admonet in hoc text.in militum fauorem esse conces- 3
sum vt donationes à militibus factæ suis concubinis catenus nullæ sint quòd reuocare possunt, repetereque quod dono illis dederunt, atque ideo si quid gratis illis promiserunt, neque in conscientia, neque in exteriori foro tenerentur illud soluere. Azor. *instit. moral. part.3.lib.11. de donat. cap.3. quæst.4.* latè Peregrin.*de iure fisci lib.2.tit.9. à n 3.* vbi quòd cõcubinæ donata miles reuocare potest, & si non reuocauerit, non capit concubina, sed fiscus auferre potest, subditque ex Baldo quòd solus fiscus poterit opponere.

Primò amplia procedere in militibus nostri tem- 4
poris, qui arma profitentur. Roman. *cons.43. ad primum,* Palat.*in repet.rubr. de donat.inter virum & vxor.*
§.37.num.10. Gutier.*d. p.1. cap.6. num.9.* vbi intelli- 5
git de iis, quæ sunt propriè milites parati & salariati ad bellum ineundum. Farin. *d.verbo concubina, n.669.* Peregrin.*d.lib.2 tit.9.num.8.*

Secundò amplia in milite insignito Cruce Domi- 6
ni nostri IESV CHRISTI. Gam.*Lusitan. decis.226. n 4.* Benedict. Ægid *d.art.8.num.24.vers. idem etiam*, vbi
extendit ad alios etiam aliorum Ordinum militarium 7
candidatos; & sic ad Commendatarios S. Ioannis Hierosolymitani, vel S. Iacobi, vel de Calatraua extendunt Anton. Gom. *l.51. Tauri num. 68.* Gutier. *d.part.1.cap.6 num.8.* Fr. Eman. *quæst. Regul. tom.1. quæst.27. art. 12.*

Tertiò amplia in Clericis, seu Religiosis, arguen- 8
do à milite armatæ militiæ ad militem cœlestis militiæ, vt per Palat. *in repetit.d. rubr.§.39. à princ.* Port. Imol.

Imol. *conf.* 21. *in* 1. *dub.* Peregr. *d. lib.2.tit.9.num.*4. Roland.à Valle *conf.*98. *num.*1. *& seqq. lib.*1. Gam.*d. Lusit.decis.*226.*num.*4. Viui.*tom.2.commun.opin.lib.*8. *tit.*32 *n.*15.*vers.siquidem omnin*, *pag.*407. Gutier.*d. cap.*6. *num.*5. Alexand. Trentacinq. *d.lib.*3. *sub tit. de donat.resol.*7.*num.*4. Anchar. Regien. *part.*2.*quæst.*12. *num.*3.*cum seqq.* Ioseph. Ludou.*concl.*25.*in* 1.*fallent.* Decian *tract.crimin.lib.* 2. *cap.* 21 *num.*24. Rebuff.*in concord tit.de publicis concubin.vers.septima pœna*, Farinac. *d.verbo concubina*, *num.* 573. *cum seqq.* Mozz. *vbi suprà num.*1. & 23. Surd. *conf.*469.*n.*1.*cum seqq.* Spin.*in specul.testament*, *part.* 14. *rubr.num.*10. Card. Mantic. *de tacitis & ambiguis comment. lib.* 21. *tit.* 3. *num.*13. vbi subampliat, quamuis donatio fuerit cum iuramento, Benedict.Ægid.*d.art.*8.*num.*24.vbi tamen
9 *num.* 25. ait hanc ampliationem non sibi probari, Marta *de success. legali tom.*2.*part.*4. *quæst.* 28.*art.*11. *num.* 36. 38. & 41. idem Marta *de iurisdict. part.* 4.
10 *centur.*2.*casu* 114.*num* 4.vbi etiam resoluit donationem factam à Clerico suæ concubinæ posse repeti per fiscum Ecclesiæ, non autem per hæredes ipsius Clerici, de quo est videndus Palat. *in repetit. d. rubr. de donat.inter virum*, §. 39. *num.* 7. Padil. *in rubr. C. de fideicom. num.*18.

11 Quartò amplia in Doctore & Licentiato, quia in hoc & in aliis omnibus fauorabilibus regulariter patificantur militi, vt per Palat.*in d.repet.rubr.*§.38.*per tot.* Anton. Gom. *d.l.*53 *Tauri num.*68.Gam.*d. Lusit. decis.* 226. *num.*4. Roland. à Valle *conf.* 11. *num.* 20. *lib.*2.Farinac.*d. verbo concubina*, *num.* 581. Gutier.*d. cap.*6.*num.*6. Alex. Trentacinq. *vbi supr. num.* 11.

12 Quintò amplia in Aduocatis, & sic in militibus litteratæ militiæ, per Syluan. *conf.*88.*num.* 9. Cassan. *in consuet.Burgund.rubr.*1.§.5.*n.*4.*fol.*33.*verso*, & *rub.* 4.§.7.Roder. Xuar.*in l.*2.*tit.de los gouernos*,*lib.*3.*fori quæst. fin.*,*num.* 12. Gutier.*d.cap.*6.*n.*6. Peregr. *d.lib.*2. *tit.*9.*num.*7. Cardin. Mantic.*d tit.* 3.*num.* 13. Farinac. *d.verbo concubina*,*num.*581.

13 Sextò amplia vt sicut concubina non capit à concubinario, sic nec etiam vir concubinarius ab ea capiat, vt per Viui.*d. lib.*8.*tit.* 32.*n.* 15. *vers. & aduerte*, *pag.*407. Peregrin. *d.lib.*2. *tit.*9.*n.*16. Surd. *conf.*469. *num.*1.*cum seqq.* Farin.*d. verbo concubina*,*num.* 546.& *seq.* Alex. Trentacinq.*d.resol.*7.*num.*10.

14 Limita primò in Principe milite, vt per Tiraquell. *de nobilit. cap.*37.*num.*52. Peregr.*d.lib.*2.*tit.*9.*num.*14. Marta *de success.leg.tom.*2.*p.*4.*quæst.*18.*art.*11.*à n.*49. Alex. Trentacinq *d.resol.*7,*num.*7.

15 Limita secundò tam in milite armato, quàm in aliis, quando donatio remuneratoria est, vt probata meritis valeat intra eorum æstimationem, vt per Bermond. *de publ. concub. verbo contra prædictos*, *num.*25. *cum seqq.* Palat.*in d.rubr.de donat.inter virum & vxorem*, §. 39. *num.* 13. *vers. vnum non est omittendum*, Gam.*d.decis.*226 *num.*4. *vers.quæ omnia*, Guillelm.*in cap.Raynutius*,*verbo & vxorem*, *decis.*5.*num.*161. Tiraquel.*in l. si vnquam*, *verbo donatione largitus*,*n.*24. Viui.*d.lib.*8.*tit.*32.*num.*15.*versic.vnde si clericus*,Bermond. *de publicis concubin. in gloss. contra prædictos*, *num.* 26. Anchar. Regien. *d.part.*2. *quæst.* 12. *num.*5. Farinac.*d.verbo concubina*,*num.*593. vbi ait valere vsque ad concurrentem quantitatem meritorum, & non vltra, Decian. *conf* 24. *num.* 24. *lib.*3. Vrsill. *ad Afflict. decis.*102.*in princ.* Thesaur.*d.decis.*111.*n.*67. & *fin.* Menoch. *de præsumpt. lib.*3. *præsumpt.* 29.*n.*11. Peregr.*d. lib.*2.*tit.*9. *num.*11. Gutier.*d. cap.*6.*num.*11. Benedict. Ægid.*d.art.*8.*num.*24 *in fine*, *versic.limitant verò*; vnde cùm huiusmodi seruitia facta à concubinis in donatores debeant probari, non est standum confessioni concubinarij, de quo Palat.*d.* §.39.*n.*13. Bellacomb.*tom.* 1.*communium opin.lib.*5.*tit.*15.*de concubinis*,*num.*12.*pag.*754 Cardos.*in praxi iudicum*, & *Aduocat. verbo donatio*, *num.*7. Menoch. *d.lib.*3.*præsumpt.*29. *num.* 27. Regien. *d. quæst.*12.*num.* 15. *cum seqq.* Farinac. *d. verbo concubina*, *num.* 595. Cardin. Mantic.*de tacit. & ambig.conuent.lib.* 21.*tit.*3.*num.*15. Alex. Trentacinq. *d.lib.* 3. *sub tit.de donat.resol.*7.*n.*6.

Limita tertiò in milite, Clerico, vel Doctore donante concubinæ alterius, quia cessat causa prohibitionis ne propter libidinem, eius illecebris allectus bonis propriis spolietur, ita Cardin. Mantic.*dict.tit.*3. *num.*14.Lancell Gallia *de statut.quæst.*3.*n.*38. Farin.*d. verb. concubina*,*num.*608. 16

Limita quartò si tempore donationis cessabat concubinatus, saltem per triennium, argum. *authent. de monachis*,§. *sancimus*,*collat.*1. Capyc. *decis.*102. Guilielm.*d. decis.* 5.*num.*161. Alex. Trentacinq. *d.resol* 7. *num.*8. Vrsill. *ad Afflict. decis.*102.*n.*1. Lancel. Gall. *d.q.*3.*à n.*39.Farin.*vbi supr.n.*591. 17

An donatio facta à Clerico, milite, & cæteris personis supradictis concubinis suis, esto quòd sit irrita, firmetur iuramento donantis? vide Couarr. *in cap. quamuis pactum*, *part.*2. §.1.*n.*4 *ad fin.* Gutier *d.cap.*6. *n num.* 13. qui negatiuam tuentur partem. Lancelot. Gallia *de statut. quæst.*5.*num.*7.*in fin.* Peregrin.*d lib.*2. *tit.*9.*num.*13. Farinac.*d. verbo concubina*, *à num.*602. Mancin. *de iuram. part.*4. *effectu* 220. Surd. *conf.*469. *num.*12. Anton. Thesaur. *decis.*111. Alex. Trentacinq. *d.resol.*7.*num.*5. 18

Vtrùm concubina possit à concubinario petere mercedem operarum, quas illi præstitit? vide Cabed. *Lusit.decis.*116.*per tot. part.*1. vbi negatiuè iudicatum fuisse asserit. 19

Vtrùm donatio facta concubinæ ab vxorato, vel ab alio, inter quos complexus esset punibilis, vel illicitus secundùm leges ciuiles, valida sit? negatiuam partem tenent Palat. *in repet.d. rubr.* §. 37. Tiraquell. *in l.si vnquam*,*verbo donatione largitus*, *num.*24. Brunot. à Sole *in locis communib. verbo donatio* 9. & 12. Kirchou.*tom.*1. *commun. opin.lib.*1.*tit.*7 *de cler.coniug. n.*18.*pag.*175. Viui. *com.*2.*lib.*8.*tit.*32.*n.*15. *pag.*406. Pereg.*d.lib.*2.*tit.*9.*n.*2. Gam. *Lusit. decis.*226. Cardos. *in praxi iudicum verbo donatio n.* 16. Molin. *de Iustit. tract.* 2.*disp.*275.*num.*3. Card.Mantic.*d.tit.*3.*num.*12. & probat Ordin.Regia Lusit.*lib.*4.*tit.*66.*in princ.*ibi, *se algun homem casado der a sua barregan alguan cousa mouel ou de raiz*, in qua generalitate comprehenduntur etiam pecuniæ, & aliæ res, quæ vsu consumuntur. nam appellatione mobilium contineri pecuniam, probat text. *in authent. de nuptiis*, § *si vero vniuersa*, *collat.*4.ibi, *in pecuniis, aut in aliis mobilibus*, &c Tiraquell. *de retractu lign.*§ 1.*gloss.*7.*num.* 103. Rebuff. *nd l. mouentium. ff.de verbor.signif.pag.*402. Gam.*dict. Lusit.decis.*236.*num.*4. 20

Focaria tua, &c] Focaria an differat à concubina, & quæ propriè dicatur, vide Prate. *in Lexic.iuris*,*verbo Focaria*, Benedict.Ægid.*d.art.*8.*num.*19 vbi ait in hoc text.militum concubinas focarias appellari à foco dictas, quasi scilicet amasij sui foco assidentes, quod concubinæ concubinarij domo retentæ proprium est, Caluin. *in suo Lexic. iurid. verbo focarias*, vbi sic vocat amicas militum quòd earum præcipua cura sit foci, & nullius præterea rei solicitudinem habeant. Verùm Guid. Pancirol.*in thesauro variarum lectionum lib.*1.*cap.*45. *verb. Focaria*, tenet focariam mulierem dici illam, quæ larem & focum, ædésque seruabat, vt nominis docet etymologia, & ideo dicit quòd hæc, de qua loquitur hic text. ædes militis eo absente custodiebat; quare non tantùm concubinis, sed nec aliis mulieribus donare milites posse increpi- 21

dè defendis, & lib.2.*cap.*210. tenet focariam non vocari meretricem in hoc text. cùm & viri focarij reperiantur nominati.

SVMMARIVM.

1 *Donatio facta ab vxore confirmatur morte, & si erat in patris potestate, etiam patris mors requiritur, licèt à principio consenserit.*

2 *Donatio facta à socero in generum quondam, statim perficitur.*

3 *Donatio inter coniuges ipso iure morte confirmatur etiam morte ciuili, per professionem scilicet in Religione emissam, num.4.*

5 *Donatio inter coniuges vt morte donantis confirmetur, necesse est vt res donata tradita sit donatario, saltem ficta traditione ante mortem donantis, alioquin est nulla. ad hunc effectum satis est, si res donata sit tradita per clausulam* constitui, *vel per alium actum fictum, per quem ciuilis possessio adquiritur, num. 6.*

7 *Donatio inter viuos quando ab vno coniugum alteri facta morte donantis confirmatur, tunc retrotrahitur ad tempus, in quo traditio rei ita donata facta est, huiusmodi donatio non confirmatur morte donantis, si donatarius ante donantem è vita discedat, vel si donans ipse tacitè, vel expresiè donationem reuocet, num.8.*

9 *Donatio censetur tacitè reuocata si diuortium inter coniuges sequatur.*

10 *Donatio inter virum & vxorem putatiuos facta constante matrimonio non confirmatur morte donantis.*

L. Donatio. III.

Idem A. Epicteto.

1 DOnatio facta ab vxore confirmatur morte, & si
erat in patris potestate, etiam patris mors requi-
2 ritur, licèt à principio consenserit; & donatio facta à
socero in generum quondam, statim præficitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.*

3 *Vsque ad vltimum diem vita*, &c.] Notatur ad hoc
quòd donatio inter coniuges ipso iure morte confirmatur, vt per Anton. Gom. *l.*50. *Tauri n.*65. *& tom.*2. *var.cap.*4.*num.*23.*vers. aduertendum est*, Clar. *in* §.*donatio, quæst.*9.*num.*6. Couarr. *in rubr. de testam. part.*3. *num.*3. Sebast. Medices *in tractat. Mors omnia soluit, part.*1. *num.*47. Valasc. *consult.* 106.*num.*13 Cardos *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo donatio, num.* 69. Gardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. tom.*2. *lib.*21.*tit.*7. Rot. *decis.*342. *num.*1. *part.*1. *recentissim.* vbi quòd donatio inter virum, & vxorem morte donantis confirmatur, dummodo verè, aut fictè per constitutum in vita res donata tradatur. Rebell. *de oblig. instit. p.*2. *lib.*6.*q.*13. *sect.*2.*n.*9. Azor. *institut. moral.*
4 *p.*3.*lib.*11. *de donat. cap.*10.*n.*7. vbi *n.*8. quòd confirmatur etiam morte ciuili, per professionem scilicet in Religione emissam, Benedict. Pinell. *select. iuris interpret. lib.* 2.*cap.*2. *num.* 11. Molin. *de Instit. tract.*2.
5 *disp.* 289. *num.* 4. vbi resoluit vt donatio inter coniuges morte donantis confirmetur, necesse est, vt res donata tradita sit donatario, saltem ficta traditione ante mortem donantis, alioquin est nulla omnino, &
6 *n.*5. dicit ad hunc effectum satis esse si res donata tradita sit per clausulam *Constituti*, vel per alium actum fictum, per quem ciuilis possessio acquiritur, & *n.*8.
aduertit quòd quando donatio inter viuos ab vno 7
coniugum alteri facta morte donantis confirmatur,
tunc retrotrahitur ad tempus in quo traditio rei ita
donatæ facta est, non quidem quoad dominium, eo
quòd licèt traditio sit facta, dominium nunquam in
donatarium transit quousque donatio morte donantis
sit confirmata, & *num.* 11. ait huiusmodi donationem 8
morte donantis non confirmari si donatarius ante
donantem è vita discedat, vel si donans ipse tacitè, vel
expresè donationem reuocet, & *n.*12. quòd tacitè censetur donatio reuocata si diuortium inter coniuges se- 9
quatur, per *l. sed interim*, §. *si maritus*, & *l. cùm his statut*, §. *si diuortium ff. hoc tit.* Rebell. *de obligat. instit. p.*2. *lib.*6.*quæst.*13.*num.*9. vbi *num.*10. requirit traditionem rei donatæ veram, vel fictam, & *num.*13. subdit quòd sufficit mors ciuilis, & *num.*16. addit quòd donatio inter viuos reuocata, morte non confirmatur. Alexand. Trentacinq. *var. resol. lib.*3.*tit de donat. resol.*6.*n.*2. vbi *n.*4. tres distinguit casus, primum cùm præmoritur maritus donans, tunc valet donatio vxori facta; secundum cùm præmoritur vxor donataria, tunc donatio ad donantem reuertitur; tertium cùm ambo simul moriuntur, & ignoratur quorum alter priùs sit mortuus, tunc vt donatio valeat, præsumitur priùs mortuus donans; & deinde intelligit principalem conclusionem, quando interuenit traditio rei donatæ siue vera, siue ficta, etiam per constitutum.
Licet, vt suprà vidimus, donatio inter coniuges 10
morte donantis & præcedente rei donatæ vera, vel ficta traditione confirmetur; tamen donatio inter virùm & vxorem putatiuos facta constante matrimonio non confirmatur morte donantis *l. cùm hic status*, §. *si quis sponsam. ff. hoc tit.* Ratio discriminis est, quia licèt in vtroque matrimonio coniux donans decedat in voluntate donandi, tamen quando errat circa qualitatem coniugis donatarij putando scilicet esse coniugem cùm re vera talis non sit, censetur errare circa causam finalem donandi, atque adeò ex defectu causæ finalis, & quasi defectu legitimæ voluntatis corruit donatio; vide Campeg. *de dote p.* 1. *q.*97.*n.*4. Tiraq. *post leges connub. gloss.* 8.*n.*249. Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum & vxor. rubr.* 36.*n.*7. Anton. Gom. *l.*52. *Tauri n.*77. *in fine*, Sanch. *de matrim. lib.*6.*disp.*1. *n.*9. D. Barbol. *in l. si cum dotem* a 3.§. *fin. n.* 20. *ff. solut. matr.* Rebel *d. p.* 2. *lib.*6 *q.*7 *n.*4. Vnde colligit D. Barbos. *cit. loco*, quòd si maritus sciens non valere matrimonium, donauit vxori putatiuæ, cùm tunc cesset ratio, de qua suprà, induceretur per mortem confirmatio.

L. Nec inter. IV.

Idem A. Claudiano.

DOnatio facta inter soceros, vel eorum iuri sub- 1
iectos, non valet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.*1.*num.*1 *supr. hoc tit.*
Hanc eandem conclusionem tenent Palat. *in repet.* 2
rubr. de donat. inter vir. & vxor. §.42. *à princ.* Sanchez *de matrim. lib.*6.*disp.*1 *num.* 10.

SVMMARIVM.

1 *Donatio genero facta à socero non confirmatur huius morte, matrimonio cum filio durante, & n.* 2.

3 *Socer si nurui, vel genero donauit, & postea filius eius, vel filia constante matrimonio decesserit, non confirmatur donatio, nisi postea socer durante eadem voluntate diem suum obierit.*

L. Si

L. Si vt proponis. V.

Imp. ALEXAND. A. *Quintillæ.*

1 DOnatio genero facta à socero non confirmatur hoius morte, matrimonio cum filia durante. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Palat. *in repetit. rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 42. à princ. & §. 73. num. 1. verf. nec obstat,* vbi rationem assignat, quia mortuo socero filia viua adhuc
durat. Tiraquel. *de iure mariti, gloff. 5. num. 86.* vbi ait
3 hîc probari quòd donatio facta inter virum, & vxorem ex consensu patris donantis, in cuius erat potestate, non confirmatur nisi morte vtriusque, & donantis, & patris ipsius. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib. 21. tit. 7. n. 43.* vbi per hunc text. tenet quòd si socer nurui, vel genero donauit, & postea filius eius, vel filia constante matrimonio decesserit, non confirmaturtur donatio, nisi postea socer durante eadem voluntate diem suum obierit.

SVMMARIVM.

1 *Vir licèt deponat rem nomine vxoris, non perdit dominium.*

2 *Donatio vxori facta reuocatur si vxor præmoritur.*

3 *Vxor quicquid acquirit constante matrimonio, præsumitur de bonis mariti.*

4 *in Donationibus inter coniuges licèt traditio rei donatæ facta sit, dominium nunquam transit in donatarium, quousque donatio morte donantis sit confirmata.*

5 *si quid reperitur Vxorem quæsiuisse in vita viri, præsumitur quæsitum de bonis viri. intellige vt num. 6. idem de vxore putatiua, num. 7. de vidua intra annum luctus, num. 8. limita vt num. 9.*

10 *Donatarius si moriatur ante donantem, nulla est donatio inter coniuges viuos facta.*

L. Etiamsi. VI.

Idem A. *Nepotiano.*

1 LIcèt vir deponat rem nomine vxoris, non perdit
2 dominium; & donatio facta vxori, si vxor præ-
3 moritur, reuocatur. Idem quicquid acquirit vxor constante matrimonio, de bonis mariti præsumitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

4 *Causa proprietatis ea ratione,* &c.] Notatur ad hoc quòd in donationibus inter coniuges factis licèt traditio rei donatæ facta sit, dominium nunquam in donatarium transit quousque donatio morte donantis sit confirmata, vt per Clar. §. *donatio, quæst. 9. num. 7.* Anton. Gom. *l. 50. Tauri num. 65. & tom. 2. var. cap. 4. num. 23.* Couarr. *in rubr. de testament. part. 3. num. 5.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 289. num. 8.*

5 *Nec est ignotum,* &c.] Notatur ad hoc quòd si aliquid reperitur vxorem quæsiuisse in vita viri, præsumitur quæsitum de bonis viri, vt per *l. Hisp. 2. tit. 14. part. 3. vbi gloff. 4.* Alciat. *de præsumpt. reg. 3. præsumpt. 26.* Boër. *decis. 81. num. 5. & num. 6. vers. primo casu,* Cremens. *sing. 6. in princ.* Mascard. *de probat. concl. 214. num. 1.* Hippol. Rimin. *ad §. 1. ex num. 135. Instit. per quas person.* Anton. Gabr. *commun. tit. de præsumpt. conclus. 15.* Perez *l. 1. col. 4. in princ. tit. 4. lib. 5. Ordin. pag.*
158. D. Barbos. *in l. qua dotis 34. n. 34. ff. solut. matrim.* Menchaq. *controu. illustr. p. 1. lib. 2. cap. 105. n. 7.* Iacob. de Pax *quæst. ciuili 8. n. 23.* Aluar Valasc. *consult. 103.*
num. 1. vbi *num. 4.* id intelligit, si sumus in dubio, quia 6
tunc attento iure communi omnia acquisita ab vxore præsumuntur de bonis mariti, nisi probet vxor clarè à se esse quæsita, & sua esse, latissimè Menoch. *de præsumpt. lib. 3 præsumpt. 51. per tot.* vbi *num. 5.* ex-
tendit ad vxorem putatiuam, nam & quæsita ab hac 7
ipsa præsumuntur ex bonis mariti quæsita, & *n. 14.*
extendit vt locum habeat etiam in vidua intra annum 8
luctus, & *à num. 27. cum seqq.* limitat multipliciter, & 9
præcipuè quando maritus confessus est pecuniam illam fuisse ipsiusmet vxoris, vel quando mulier esset industria vt verisimiliter ex suis negotiationibus potuisset acquirere bona illa ex lucris à se factis, vel quando appareret mulierem habuisse pecuniam à consanguineo, vel ab amasio, seu turpi quæstu, vel constaret fuisse diuitem, & viro pauperi nupsisse. Et aduertit Perez *citato loco*, quòd in Regno Castellæ omnia bona, quæ reperiuntur tempore mortis alterius vtriusque coniugis, præsumuntur communia.

Cùm donatio, &c.] Notatur ad hoc quòd si dona- 10
tarius ante donantem moriatur, nulla est facta inter coniuges viuos donatio, vt per *l. Hisp. 4. tit. 11. part. 4.* Rebell. *de obligat. iustit. part. 2. lib. 6. quæst. 13. n. 18.*

SVMMARIVM.

1 *Donatio non tenet inter veros coniuges; inter putatiuos verò licèt teneat, non tamen in effectu. si vterque coniux inscius impedimenti putabat matrimonium valere, an donatio inter eos sit valida, num. 2.*

L. Si ex voluntate. VII.

Idem A. *Theodotæ.*

DOnatio inter coniuges veros non tenet, inter 1
putatiuos verò licèt teneat ipso iure, non tamen in effectu, quia reuocari potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 2. suprà hoc tit.*

Quando vterque coniux inscius impedimenti (in 2
quo euentu loqui hunc textum existimauit gloss. *verbo fisco, in l. cùm hic statut, §. fin. ff. hoc tit.*) putabat matrimonium valere donationem inter eos esse validam, sed tamen posse illam donantem reuocare, existimarunt Angel. *in summ. verbo donatio 3. num. 5.* Syluest. *eod. verb. 2. quæst. 1.* Tabien. *eod. verb. 3. quæst. 3. num. 4. in fine*; sed dicendum est donationem nihil prorsus valere, prout significat text. *in præsenti,* quasi dicat licèt videatur valere in rigore iuris; at quia re vera non erant coniuges, non valet, & potest donator repetere, Palat. *in repetit. rubr. de donat. inter virum & vxor. §. 36. à princ.* Couar. *de sponsal. part. 2. cap. 7. §. 1. num. 7.* Anton. Gom. *l. 52. Tauri, num. 55. in fin. & n. 77.* Tiraquell. *de iure mariti gloff. 8. num. 249.* Eman. Costa *in cap. si pater, de testament. lib. 6. part. 1. verbo vxorem, num. 18.* latè Sanchez *de matrim. lib. 6. disput. 2. per tot, & præcipuè num. 9.*

SVMMARIVM.

1 *Fructuum donatio inter coniuges non valet, & eatenus reuocatur, quatenus recipiens sit locupletior. valet autem, si coniux coniugi donat fructus ex prædio percipiendos, num. 2.*

dè defendit, & *lib.2.cap.*210. tenet focariam non vocari meretricem in hoc text. cùm & viri focarij reperiantur omniati.

SVMMARIVM.

1 *Donatio facta ab vxore confirmatur morte, & si erat in patrie potestate, etiam patris mors requiritur, licèt à principio consenserit.*

2 *Donatio facta à socero in generum quondam, statim perficitur.*

3 *Donatio inter coniuges ipso iure morte confirmatur etiam morte ciuili, per professionem scilicet in Religione emissam, num.4.*

5 *Donatio inter coniuges vt morte donantis confirmetur, necesse est ve res donata tradita sit donatario, saltem ficta traditione ante mortem donantis, alioquin est nulla. ad hunc effectum satis est, si res donata sit tradita per clausulam* constituti, *vel per alium actum fictum, per quem ciuilis possessio adquiritur, num.6.*

7 *Donatio inter viuos quando ab vno coniugum alteri facta morte donantis confirmatur, tunc retrotrahitur ad tempus, in quo traditio rei ita donata facta est, huiusmodi donatio non confirmatur morte donantis, si donatarius ante donantem è vita discedat, vel si donans ipso tacitè, vel expresè donationem reuocet, num.8.*

9 *Donatio censetur tacitè reuocata si diuortium inter coniuges sequatur.*

10 *Donatio inter virum & vxorem putatiuos facta constante matrimonio non confirmatur morte donantis.*

L. Donatio. III.

Idem A. Epicteto.

1 DOnatio facta ab vxore confirmatur morte, & si erat in patris potestate, etiam patris mors requiritur, licèt à principio consenserit; & donatio facta à
2 socero in generum quoodam, statim præficitur. Colliguot ex Ordin. Doctores citati *in l.1.num.1. supr. hoc tit.*

3 *Vsque ad vltimum diem vita, &c.*] Notatur ad hoc quòd donatio inter coniuges ipso iure morte confirmatur, vt per Anton. Gom. *l.50. Tauri n.65. & tom.2. var.cap.4.num.23. vers. aduertendum est,* Clar. *in §.donatio, quæst.9.num.6.* Couarr. *in rubr. de testam. part.3. num.3.* Sebast. Medices *in tractat. Mors omnia soluit, part.1. num.47.* Valasc. *consult.106.num.13* Cardos *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo donatio, num.69.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. tom.2. lib.21.tit.7.* Rot. *decis.342. num.1. part.1. recentissim.* vbi quòd donatio inter virum, & vxorem morte donantis confirmatur, dummodo verè, aut fictè per constitutum in vita res donata tradatur. Rebell. *de oblig. iustit. p.2. lib.6.q.13. sect.2.n.9.* Azor. *institut. moral.*
4 *p.3. lib.11. de donat. cap.10 n.7.* vbi *n.8.* quòd confirmatur etiam morte ciuili, per professionem scilicet in Religione emissam, Benedict. Pinell. *select. iuris interpret. lib.2.cap.2. num.11.* Molin. *de Iustit. tract.2.*
5 *disp.289. num.4.* vbi resoluit vt donatio inter coniuges morte donantis confirmetur, necesse est, vt res donata tradita sit donatario, saltem ficta traditione ante mortem donantis, alioquin est nulla omnino, &
6 *n.5.* dicit ad hunc effectum satis esse si res donata tradita sit per clausulam *Constituti*, vel per alium actum fictum, per quem ciuilis possessio acquiritur, & *n.8.*
aduertit quòd quando donatio inter viuos ab vno 7
coniugum alteri facta morte donantis confirmatur, tunc retrotrahitur ad tempus in quo traditio rei ita donatæ facta est, non quidem quoad dominium, eo quòd licèt traditio sit facta, dominium nunquam in donatarium transit quousque donatio morte donantis
sit confirmata, & *num.11.* ait huiusmodi donationem 8
morte donantis non confirmari si donatarius ante donantem è vita discedat, vel si donans ipse tacitè, vel expresè donationem reuocet, & *n.12.* quòd tacitè cen-
setur donatio reuocata si diuortium inter coniuges se- 9
quatur, per *l. sed interim, §. si maritus, & l. cùm hic status, §. si diuortium ff. hoc tit.* Rebell. *de obligat. iustit. p.2. lib.6. quæst.13. num.9.* vbi *num.10.* requirit traditionem rei donatæ veram, vel fictam, & *num.13.* subdit quòd sufficit mors ciuilis, & *num.16.* addit quòd donatio inter viuos reuocata, morte non confirmatur. Alexand. Trentacinq. *var. resol. lib.3. tit. de donat. resol.6.n.2.* vbi *n.4.* tres distinguit casus, primum cùm præmoritur maritus donans, tunc valet donatio vxori facta; secundum cùm præmoritur vxor donataria, tunc donatio ad donantem reuertitur; tertium cùm ambo simul moriuntur, & ignoratur quorum alter priùs sit mortuus, tunc vt donatio valeat, præsumitur priùs mortuus donans; & deinde intelligit principalem conclusionem, quando interuenit traditio rei donatæ siue vera, siue ficta, etiam per constitutum.

Licet, vt suprà vidimus, donatio inter coniuges 10
morte donantis & præcedente rei donatæ vera, vel ficta traditione confirmetur: tamen donatio inter virùm & vxorem putatiuos facta constante matrimonio non confirmatur morte donantis *l. cùm hic status, §. si quis sponsam. ff. hoc tit.* Ratio discriminis est, quia licèt in vtroque matrimonio coniux donans decedat in voluntate donandi, tamen quando errat circa qualitatem coniugis donatarij putando scilicet esse coniugem eùm re vera talis non sit, censetur errare circa causam finalem donandi, atque adeò ex defectu causæ finalis, & quasi defectu legitimæ voluntatis corruit donatio: vide Campeg. *de dote p.1.q.97.n.4.* Tiraq. *post leges connub. gloss. 8.n.249.* Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum & vxor. rubr.36.n.7.* Anton. Gom. *l.52. Tauri n.77. in fine,* Sanch. *de matrim. lib.6. disp.1. n.9.* D. Barbos. *in l. si cum dotem 23. §. fin. n.20. ff. solut. matr.* Rebel *d.p.2. lib.6 q.7 n.4.* Vnde colligit D. Barbos. *cit. loco,* quòd si maritus sciens non valere matrimonium, donauit vxori putatiuæ, cùm tunc cesset ratio, de qua suprà, induceretur per mortem confirmatio.

L. Nec inter. IV.

Idem A. Claudiano.

DOnatio facta inter soceros, vel eorum iuri sub- 1
iectos, non valet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1. num.1. supr. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem tenent Palat. *in repet.* 2
rubr. de donat. inter vir. & vxor. §.42. à princ. Sanchez *de matrim. lib.6. disp.1. num.10.*

SVMMARIVM.

1 *Donatio genero facta à socero non confirmatur huius morte, matrimonio cum filio durante, & n.2.*

3 *Socer si nurui, vel genero donauit, & postea filius eius, vel filia constante matrimonio decesserit, non confirmatur donatio, nisi postea socer durante eadem voluntate diem suum obierit.*

L. Si

L. Si vt proponis. V.

Imp. ALEXAND. A. *Quintillæ.*

1 DOnatio genero facta à socero non confirmatur huius morte, matrimonio cum filia durante. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Palat.*in repetit. rubr. de donat. inter vir. & vxor.* §.41.*à princ.& §.73.num.1. vers. nec obstat*, vbi rationem assignat, quia mortuo socero filia viua adhuc
durat. Tiraquel.*de iure mariti, gloss.5.num.*86. vbi ait
3 hîc probari quòd donatio facta inter virum, & vxorem ex consensu patris donantis, in cuius erat potestate, non confirmatur nisi morte vtriusque, & donantis, & patris ipsius. Cardin. Mantic.*de tacitis & ambiguis conuent.lib.* 21.*tit.*7.*n.*43. vbi per hunc text.tenet quòd si socer nurui, vel genero donauit, & postea filios eios, vel filia constante matrimonio decesserit, non confirmatur donatio, nisi postea socer durante eadem voluntate diem suum obierit.

SVMMARIVM.

1 *Vir licèt deponat rem nomine vxoris, non perdit dominium.*

2 *Donatio vxori facta reuocatur si vxor præmoritur.*

3 *Vxor quicquid acquirit constante matrimonio, præsumitur de bonis mariti.*

4 *in Donationibus inter coniuges licèt traditio rei donatæ facta sit, dominium nunquam transit in donatarium, quousque donatio morte donantis sit confirmata.*

5 *si quid reperitur Vxorem quæsiuisse in vita viri, præsumitur quæsitum de bonis viri, intellige vt num.6. idem de vxore putatiua, num.7. de vidua intra annum luctus, num.8. limita vt num.9.*

10 *Donatarius si moriatur ante donantem, nulla est donatio inter coniuges viuos facta.*

L. Etiamsi. VI.

Idem A. *Nepotiano.*

1 LIcèt vir deponat rem nomine vxoris, non perdit
2 dominium; & donatio facta vxori, si vxor præ-
3 moritur, reuocatur. Idem quicquid acquirit vxor constante matrimonio, de bonis mariti præsumitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

4 *Causa proprietatis ea ratione*, &c.] Notatur ad hoc quòd in donationibus inter coniuges factis licèt traditio rei donatæ facta sit, dominium nunquam in donatarium transit quousque donatio morte donantis sit confirmata, vt per Clar. *§. donatio, quæst.9.num.7.* Anton. Gom. *l.50.Tauri num.65.& tom.2.var.cap.4. num.23.* Couarr *in rubr. de testament. part. 3. num. 5.* Molin.*de Iustit.tract.2. disp.289.num.8.*

5 *Nec est ignotum*, &c.] Notatur ad hoc quòd si aliquid reperitur vxorem quæsiuisse in vita viri, præsumitur quæsitum de bonis viri, vt per *l. Hisp.2.tit.14. part.3.vbi gloss.4.* Alciat.*de præsumpt. reg.3. præsumpt. 26.* Boër. *decis. 81.num.5. & num.6. vers. primo casu*, Cremens. *sing.6.in princ.* Mascard.*de probat.concl.*214. *num.1.* Hippol.Rimin.*ad §.1. ex num. 135. Instit. per quas person.* Anton.Gabr.*commun.tit.de præsumpt.conclus.15.* Perez *l.1.col.4.in princ.tit.4.lib.5. Ordin.pag.* 158. D. Barbos.*in l.qua dotis 34.n.34.ff.solut.matrim.* Menchaq. *controu.illustr.p.1.lib.2.cap.105.n.7.* Iacob. de Pax *quæst. ciuili 8.n.23.* Aluar Valasc. *consult.103.
num.1.* vbi *num.4.* id intelligit, si sumus in dubio, quia 6
tunc attento iure communi omnia acquisita ab vxore præsumuntur de bonis mariti, nisi probet vxor clarè à se esse quæsita, & sua esse, latissimè Menoch. *de præsumpt.lib.3 præsumpt. 51.per tot.* vbi *num.5.* ex-
tendit ad vxorem putatiuam, nam & quæsita ab hac 7
ipsa præsumuntur ex bonis mariti quæsita, *& n. 14.*
extendit vt locum habeat etiam in vidua intra annum 8
luctus, & *à num.27.cum seqq.* limitat multipliciter, & 9
præcipuè quando maritus confessus est pecuniam illam fuisse ipsiusmet vxoris, vel quando mulier esset industria vt verisimiliter ex suis negotiationibus potuisset acquirere bona illa ex lucris à se factis, vel quando appareret mulierem habuisse pecuniam à consanguineo, vel ab amasio, seu turpi quæstu, vel constaret fuisse diuitem, & viro pauperi nupsisse. Et aduertit Perez *citato loco*, quòd in Regno Castellæ omnia bona, quæ reperiuntur tempore mortis alterius vtriusque coniugis, præsumuntur communia.

Cùm donatio, &c.] Notatur ad hoc quòd si dona- 10
tarius ante donantem moriatur, nulla est facta inter coniuges viuos donatio, vt per *l. Hisp.4.tit.11.part.4.* Rebell. *de obligat. iustit. part. 2. lib.6. quæst.13.n.18.*

SVMMARIVM.

1 *Donatio non tenet inter veros coniuges; inter putatiuos verò licèt teneat, non tamen in effectu. si vterque coniux inscius impedimenti putabat matrimonium valere, an donatio inter eos sit valida, num. 2.*

L. Si ex voluntate. VII.

Idem A. *Theodotæ.*

DOnatio inter coniuges veros non tenet, inter 1
putatiuos verò licèt teneat ipso iure, non tamen in effectu, quia reuocari potest. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.2.suprà hoc tit.*

Quando vterque coniux inscius impedimenti (in 2
quo euentu loqui hunc textum existimauit gloss. *verbo fisco, in l. cùm hic status, §.fin.ff.hoc tit.*) putabat matrimonium valere donationem inter eos esse validam, sed tamen posse illam donantem reuocare, existimarunt Angel. *in summ. verbo donatio 3.num.5.* Syluest. *eod.verb.2. quæst.1.* Tabien.*eod. verb.3. quæst. 3.num.4. in fine*; sed dicendum est donationem nihil prorsus valere, prout significat text.*in præsenti*, quasi dicat licèt videatur valere in rigore iuris; at quia re vera non erant coniuges, non valet, & potest donator repetere, Palat.*in repetit. rubr. de donat. inter virum & vxor.§.36.à princ.* Couar.*de sponsal.part.2.cap.7.§.1. num.7.* Anton.Gom.*l.52.Tauri, num.55.in fin.& n.77.* Tiraquell.*de iure mariti gloss.8.num.249.* Eman.Costa *in cap.si pater, de testament.lib.6.part.1. verbo vxorem, num.18.* latè Sanchez *de matrim.lib.6.disput.2.per tot. & præcipuè num.9.*

SVMMARIVM.

1 *Fructuum donatio inter coniuges non valet, & eatenus reuocatur, quatenus recipiens fit locupletior. valet autem, si coniux coniugi donat fructus ex prædio percipiendos, num. 2.*

L. Si fructus. VIII.

Idem A. Leoni.

1 FRuctuum donatio etiam non valet inter coniuges, & eatenus reuocatur, quatenus recipiens locupletior efficitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

2 Nota quòd valet donatio si coniux coniugi donet fructus ex prædio percipiendos, quia donans non fit pauperior. nam potius ex industria, quàm ex re ipsa fructus illi perficiuntur, iuxta *l. fructus percipiendo, ff. de vsur.* & not. per Pinel. *in l. 2. cap. 4. num. 3. C. de rescind. vendit.* Conan. *comment. lib. 8. cap. 11. num. 4.* Ioan. Garc. *de expens. cap. 23. num. 21.* Sanchez *de matrim. lib. 6. disp. 4. num. 6.*

SVMMARIVM.

1 *Dominium rerum emptarum de pecunia viri, vxoris nomine, ad vxorem pertinet si ei sunt tradita; pecunia tamen tota reperitur si fecit vt gestor, & si vt donator, quatenus est locupletior, & num. 2. de rebus emptis pro marito & vxore, eorúmque hæredibus, quid, num. 3. si vxor præsente viro, & tacente, emerit de pecuniis sibi per virum donatis, quid, num. 4. si maritus emat nomine vxoris, & ei patiatur fieri traditionem, non videri pretium donatum, nisi sit parua quantitatis, n. 5. distingue vt num. 6. Maritus emens pro vxore, vel dans pecuniam vt ipsa emat, vel soluens venditori pro ea, an videatur velle donare vxori, distingue vt num. 7.*

L. Etsi de tua. IX.

Imp. GORDIANVS A. *Origeni.*

1 DOminium rerum emptarum de pecunia viri vxoris nomine pertinet ad eam, si ei sunt traditæ; pecunia tamen repetitur si fecit vt gestor, & si vt donator, quatenus est locupletior. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

2 Vide Angul. *de melior. l. 3. gloss. 4. num. 58.* vbi ait in hoc text. maritum comparasse pro vxore mancipia, quæ ei tradita sunt, & textum dicere quòd vxori acquiruntur, ac maritum posse agere ad pretium, modò numerauerit gratia gerendi vxoris negotium, modò
3 gratia donandi. Tiraquel. *de retractu lignag. §. 1 gloss. 9. num. 64.* Boër. *decis. 23. num. 3.* vbi per hunc textum tenet quòd si maritus emisset pro se & vxore, & eorum hæredibus, aliqua bona, & vxor velit succedere in medietate illorum sic per ipsum maritum emptorum, quòd conferre debet hæredibus mariti medietatem pretij, quia in dubio ex quo tunc pro se & vxore ac eorum hæredibus præsumitur de suis pecuniis propriis emisse, & gessisse hoc negotium vxoris, &
4 hæredum, & *decis. 81. n. 5.* similiter resoluit per hunc text. quòd vbi vxor præsente viro, & tacente, emerit de pecuniis sibi per virum condonatis, tunc tacita ista confessio viro præiudicat.

5 In gloss. *Competenti, fin.* ibi, *sed quid si dubitetur, &c.* Tenet hæc gloss. quòd si maritus emat nomine vxoris, & patiatur fieri traditionem, non videtur pretium donatum nisi sit paruæ quantitatis, vt per Angul. *de meliorat. l. 3. gloss. 5. num. 77.* distinguit tamen D. Barbos. *in l. qua dotis 34. num. 36. ff. solut. matrim.*
6 quòd si maritus emit nomine vxoris, & illi facta est traditio, præsumitur donasse pretium, quia in alio non potest consistere donatio, & ita procedit text. *in l. multum interest, C. si quis alteri, vel sibi.* si verò mulier emit suo nomine, tunc si pretium maritus pro ea soluat, non præsumetur donasse pretium nisi sit in parua quantitate, & respondet ad *l. vxori 32. §. fin. ff. de legat. 3.*

7 In gloss. *In solidum.* Refert Angul. *d. l. 3. gloss. 4. n. 58.* secundùm hanc gloss. distinguendos esse tres casus pro ea resoluenda quæstione, an maritus emens pro vxore, vel dans pecuniam vt ipsa emat, vel soluens venditori pro ea, videatur velle donare vxori: nam si maritus gessit vxoris negotium (quod in dubio præsumendum est) vxor tenebitur in solidum, vel saltem in quantum facere potest. *l. non tantùm, ff. de re iudic.* Si autem maritus fecit illi donationem, ministrando ei pecuniam, vt emeret, tenebitur in quantum effecta fuerit locupletior. *l. quod autem, §. eleganter, ff. hoc tit.* Si autem eum ipsa emisset, & pretium deberet venditori, & maritus ei soluit animo donandi, tenebitur in solidum, cùm in totum sit effecta locupletior, ex quo maritus eam ære alieno liberauit, *d. l. quod autem, §. si vxor.*

SVMMARIVM.

1 *Spoliatus ante omnia restituendus est, & sub prætextu criminis non debet quis de facto inuadere alterius possessionem.*

2 *Spoliatus ante omnia restituendus, non admissa exceptione proprietatis, etiamsi offeratur probatio in promptu. intellige vt num. 3.*

4 *Mulier suspecta de adulterio, vel de morte viri sui, non potest ob id priuari dote de facto, nec per vim, sed requiritur causæ cognitio, & si spoliaretur, ante omnia restitui deberet.*

5 *Agens ad restitutionem possessionis violenter, vel clam occupata, non potest repelli per criminis exceptionem, per quam restitutio non impeditur, vel retardatur. siue obiiciatur crimen via accusationis, siue acquisitionis, num. 6. siue loquamur de iure ciuili, siue de iure Canonico, num. 7. limita vt num. 8.*

L. Si maritus. X.

Idem A. Valeriano.

1 SPoliatus ante omnia est restituendus, & sub prætextu criminis non debet quis inuadere possessionem alterius de facto. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

2 Vide Boër. *decis. 238. à num. 1.* vbi per hunc textum tenet quòd spoliatus ante omnia venit restituendus, nō admissa exceptione proprietatis, etiamsi offeratur probatio in promptu, & *num. 5.* id verum dicit in in-
3 terdicto recuperandæ, cùm tunc regulariter contra agentem non possit opponi exceptio dominij, seu proprietatis, Viui. *tom. 2. commun. opin. lib. 9. tit. 7. ad leg. Iul. de adulter. num. 1. in vers. fallit quoque. pag. 468.*
4 vbi per hunc textum probare ait quòd vxor suspecta de adulterio, vel de morte viri sui, non potest ob id priuari dote de facto, nec per vim, sed requiritur causæ cognitio, & si spoliaretur, ante omnia restitui deberet.

5 *Nec enim quasi maleficiis, &c.*] Notatur ad hoc quòd agens ad restitutionem possessionis violenter, vel clam occupatæ, non potest per exceptionem criminis repelli, per quam restitutio nec impeditur, nec retardatur,

datur,vt per Antoo. Gabr. *commun.sub tit.de restitut. spoliat. concl.* 1. *num.*37. Menoch. *remed.* 1.*recuper.*
6 *num.*324.*cum seqq.* vbi *num.* 325. exteodit vt procedat siue obiiciatur crimen via accusationis, siue in-
7 quisitionis,& *num.*327. procedere ait siue loquamur de iure Ciuili,siue de iure Canonico,& *à num.*330.
8 limitat cùm crimen obiicitur quo quis ipso iure re,& possessione priuator si aliqua extarent indicia, præscriptiones,vel probatiónes, quibus accusatorem culpa ac dolo carere appareat. Verùm vt certa ab incertis separemus,duo videntur in proposito distinguendi casus.Primus est.Vbi crimen reddit omnino inhabilem criminosum ne agens in iudiclo audiatur, exceptio eius criminis potest per reum spoliatorem oppool ad repellendum spoliatum, & restitutionem impediendam,ita glos. *verbo audientia, in cap. in nomine* 23. *dist.* Menoch. *d. remed.*1.*num.*350. Anton. Gabr.*d.concl.*1.*num.*54. quam quidem inhabilitatem agendi intellige illam, quæ absolutè & in totum reddit aliquem omnino inhabilem, oe agens in iudicio audiatur,prout contingit in excommunicato,& bannito. Vbi verò aliquis io casu certo agere prohibetur,vel actione caret,prout coostat *in l. si quis maior, C,de transact*,cum similibus,sicut ad alios casus, & actiones exercendos inhabilis non est, ita nec exceptio huiusce inhabilitatis, quæ, propriùs loquendo, est actionis priuatio, non potest contra spoliatum de spolio agentem opponi, nec eundem repelli; quicquid oon aduertat Menoch.*d. remed.*1. *num.*351.cujus opinio posset procedere vbi spoliatus agit de spolio commisso in eadem re,super qua actionem exercere,& in iudicio audiri prohibetur, quo pacto defenditur, & procedit sententia glos. *d. verbo audientia.* Secundus casus. Exceptio criminis ipso iure priuantis aliquem dominio & possessione, quæ per crimen ipso iure tollitur, vel inficitur, potest oppooi contra spoliatum, & restitutionem impedit, vt per Beroi. *num* 42.*in cap.item cùm quis, de restit. spol.* Rip. *in* §. *nihil commune num.*92. Ratio est, quia cùm talis non possideat, deficit fundamentum spolij, & restitutionis,quæ in vera possessione consistit, *cap.consultationibus,in fin.de offic.deleg.l.* 1.§.*si quis,vers.interdictum, ff.de vi*, ac proinde exceptio concludens defectum possessionis opponitur,non verò crimen qua crimen est,sed quatenus defectum possessionis concludit, & sic non exceptio criminis, sed magis possessionis deficientis,quæ probatur ex eo deficere, quod tale crimen admissum est. Vnde cùm hæreticus ante sententiam declaratoriam, & quousque bona per actualem executiooem à fisco occupentur, habeat veram illorum possessiooem,*cap.cùm secundum,in vers. confiscationis*,cum ibi notatis,*de haret.* ideo quantuncunque iure ipso priuetur dominio bonorum, *d. c.cùm secundum,l.quisquis,C.ad leg.Iul. maiest.* nihilominus si ante prolatam in eo sententiam declaratoriam spolietur possessione,ipseque agat interdicto recuperandæ, restituendus erit,nec per criminis exceptionem repelli potest,ita Simanch.*de Cathol.instit.cap.*9. *num* 175. Menoch.*d.remed.*1.*à num.*331. Et hinc succedit alia resolutio quòd exceptio criminis quod non ipso iure,sed per sententiam priuat delinquentem, non potest opponi spoliato, nec eius restitutionem impedit, secundùm Menoch.*d.remed.*1.*num.*324. Anton.Gabr. *d.concl.*1.*num.*37.& in hoc euentu intelligitur text.in præsenti.

SVMMARIVM.

1 *non Agitur ex promissione alicuius annui, vel menstrui facta coniugi, licèt non detur repetitio soluti.*

2 *Vestes quotidianæ datæ per maritum vxori ad proprium vsum, præsumuntur donatæ.*

3 *Erogare,id est,distribuere per singulos menses.*

4 *Annuum quando datur vxori, non repetitur quòd consumptum est, repetitur autem si quid superest per maritum,& num.*5.

L. Sicut cessat. XI.

Idem A. Maximo.

EX promissione alicuius annui, vel menstrui facta coniugi non agitur,licèt soluti repetitio non de- 1
tur.Colligunt ex Ordin.Doctores citati *in l.*1.*num.* 1. *supr.hoc tit.*

Erogatique non dari repetitionem, &c.] Notatur 2
ad hoc qoòd vestes quotidianæ datæ per maritum vxori ad proprium vsum præsumuntur donatæ, & valet ea donatio etiam constante matrimonio,nec eo soluto per maritum repetuntur,vt per Palat. *in repet. rub.de donat inter vir.& vxor.* §. 11. *num.* 4. Gregor. Lop. *l.* 23. *verbo paños tit.*11. *part* 4. Clar. §.*donatio quæst.*10.*ad finem*, Mariens. *l* 4 *gloss.* 5. *num.*1. *tit.*2. *lib.*5.*noua Recopilat.*Gam.*Lusit decis.* 308. *aliàs* 309. *num.*13. Pett. Gregor. *syntag. iuris lib.*28. *cap.* 10. *num.*19.D Barbos. *in l.qua dotis* 34. *num.*65. *ff. soluto matrim.*

In glos. *Erogatique*.ibi,*id est,consumpti.* Verius ex- 3
ponendum,id est,distributi per singulos menses, asserit D.Barbos.*in d.l.qua dotis num.*68. *vers. secundò infertur*, id enim propriè significare verbum, *erogare*, colligitur ex *l.fin.ff.de petit.hared.*& dicit Prat. *in suo lexic.iurid.verbo Erogationes.*

In glos. *Non dari,fin.*ibi,*nisi sit immodicum.* No- 4
tatur ad hoc quòd quando annuum datur vxori, id quod consumptum est,non repetitur, sed si quid superest,repeti potest per maritum, vt per Palat. *in rep. rub.de donat.inter virum & vxor* §. 11.*num.*4.*ad med.* Campeg *de dote part.*2.*quæst.*55.*num.*3. Pett. Gregor. *d.lib.*28.*cap.* 10. *num.* 10. contra quos tamen tenet D.Barbos.*in d.l.qua dotis num.*68.*vers. ex hac secunda conclusione.*

Eleganter idem D.Barbos. *citato loco num.*66.*vers.* 5
vnde ad veram, agens de interpretatione *l.ex annuo* 16.*ff.hoc tit.*aduertit quòd dum text. ille dicit quòd quando id, quod superest, est immodicum, reuocari potest per maritum, non debet intelligi de immodico respectu quantitatis,sed de immodico habita relatione ad vires dotis, vt Iureconsultus clarè se explicat: debere igitur attendi subdit idem D. Barbos. vt cùm annuum datum sit immodicum atteota quantitate dotis,& fructibus illius,& tunc quod superest indistinctè reuocari potest; aut non est immodicum attentis viribus, & fructibus dotis, & tunc id,quod superest,siue sit modicum,siue non, indistinctè repeti non potest,vt clarè sentit *d. l.ex annuo*: & iuxta hanc distinctionem intelligendam esse hanc glos. tradit,& quod asserunt Tiraq.*in l. si vnquam, verbo donatione largitus,num.*123, *C. de reuocand. donat.* & Menoch. *de præsumpt.lib.*3.*præs.*9.*num.*15.*ad fin.* dum colligunt ex *d.l.ex annuo*, quòd si id, quod excedit, sit modicum,repeti non potest, nam secundùm D.Barbos.eorum resolutio debet intelligi si id, quod excedit vires dotis,sit modicum.

SVMMARIVM.

1 *Donatio inter coniuges reuocatur ob specialem hypothecam, & num 2.*
3 *Donata vxori per maritum, ab eodem, non obstante tali donatione, quibuslibet obligari, vendi, vel aliàs alienari possunt.*
4 *Donationes inter coniuges reuocari per specialem de illis bonis factam dispositionem, intellige vt num. 5.*

L. Si maritus, ij. XII.

Idem A. Secundinæ.

1 PRopter specialem hypothecam reuocatur donatio facta vxori, seu inter coniuges. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt, Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo libertis, num. 112. in fine,*
3 vbi quòd rem aliàs per maritum vxori donatam, potest maritus non obstante tali donatione quibuslibet obligare, vendere, vel aliàs alienare. Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum & vxor. §. 69. num. 3.* vbi re-
4 net donationes inter coniuges factas reuocari per specialem de illis bonis factam dispositionem, & *num. 4.* intelligit quando maritus specialiter pignorasset, vel obligasset rem, quam vxori donauit, secùs si maritus obligaret generaliter omnia bona sua, nam tunc non videtur reuocata donatio, quia generalis obligatio non afficit ita rem sicut specialis, & §. 77. *num. 1.* vbi per hunc text. tenet expressè fieri reuocationem donationis inter coniuges factæ, si rem quam donauit pignori dederit, Fan. *de pignorib. part. 2. memb. 1. num. 4.* Couar. *in rub. de testament. part. 3. num. 19. vers. quartò ex his*, Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo libertis num. 103. in fine, & num. 105. in princ. C. de reuocand. donat.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom. 2. lib. 21. tit. 10. num. 3.* vbi quòd donatio inter virum & vxorem per specialem hypothecam rei donatæ intelligitur reuocata, quia donatoris morte non confirmatur, quasi fuerit recessum à priori voluntate. Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 289. num. 12. in fine.*

L. Si quidem. XIII.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. Rufinæ.

DOnatio valida facta vxori non præiudicat creditori anteriori, sed sequenti. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Donatione inter viuos per maritum vxori collata in eius testamento confirmata, non debetur res, & eius æstimatio, sed res tantùm ex donatione morte confirmata, de qua potest detrahi falcidia.*
2 *Falcidia ex donationibus inter virum & vxorem quando possit detrahi.*
3 *Actum nullum confirmans an & quando videatur de nouo facere.*

L. Ex verbis. XIV.

Iidem AA. Octauianæ.

DOnatione inter viuos per maritum vxori collata in eius testamento confirmata, non debetur res, & eius æstimatio, sed res tantùm ex donatione morte confirmata, de qua potest detrahi falcidia. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* & post omnes Giphan. *tom. 1. pag. 441.* 1

Notatur ad hoc quòd falcidia ex donationibus inter virum & vxorem detrahitur vbi locum habere potest, vt per Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 21. tit. 7. num. 1.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disput. 289. num. 10.* Palat. *in repet. rub. de donat. inter, §. 69. num. 2.* Molin. *de primog. lib. 1. cap. 12. num. 10.* Sanch. *de matrim. lib. 6. disp. 34. num. 4.* 2

Nota ex hoc text. secundùm eius medium summarium, quòd licèt aliàs confirmans actum nullum videatur de nouo facere, vel dare, ex Bart. communiter recepto *in l. more maiorum, in princ. num. 5. ff. de iurisd. omn. iudic.* nihilominus tamen intelligitur nisi actus ille nullus haberet speciem subsistentiæ sine aliqua noua confirmatione, tunc enim confirmans non videtur de nouo facere, vel dare, & sic habet is text. pro subtili consideratione Socini *in l. 1. §. si vir vxori num. 14. ff. de acquir. possess.* 3

SVMMARIVM.

1 *ex re Donata vxori per contractum venditionis simulata, satis fieri debet fisco creditori mariti ex officio primipili, residuo remanente vxori, nisi fuisset facta reuocatio.*
2 *Contractus emptionis & venditionis inter virum & vxorem validus.*
3 *Pecunia cum qua vxor rem viri emit constante matrimonio, an præsumatur ipsius vxoris, vel potiùs de bonis viri.*
4 *Actus in dubio nomine proprio gestus censetur, non alieno. Limita vt n. 5. & declara vt n. 6.*

L. Si non verum. XV.

Iidem AA. Iustinæ & aliis.

EX re donata vxori per contractum venditionis simulatæ, satisfieri debet fisco creditori mariti ex officio primipili, residuo remanente vxori, nisi fuisset reuocatio facta. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* 1

Notatur hic text. ad hoc quòd valet contractus emptionis, & venditionis inter virum, & vxorem, vt per Roder. Xuar. *tit. de las ganancias num. 26. pag. mihi 236.* vbi etiam latè an pecunia cum qua vxor rem viri constante matrimonio emit, præsumatur ipsius vxoris, vel potiùs de bonis viri? Bellacomb. *commun. opin. lib. 5. tit. 10. num. 1. vers. item & contractus emptionis pag. 733.* 2 3

Notatur etiam ad hoc quòd actus in dubio nomine proprio, non alieno gestus censetur, vt per Grat. *cons. 24. num. 3. & cons. 33. num. 50. vol. 1.* Cephal. *cons. 450. num. 45. vol. 2.* Mascard. *de probat. concl. 38. à princip.* vbi à *num. 1.* diuersimodè limitat, & præcipuè vt non procedat quando quis facit id, quod nomine alieno est obligatus ad agendum, vt in tutore, & in procuratore, & *num. 6.* declarat quòd 4 5 6

quando

quando actus fuerit factus ab aliquo, sed non constat, cuius nomine id factum sit, quia præsumitur tunc factus nomine illius, qui obligatus erat ad ipsum agendum, Menoch. *de præsumpt. lib.3. præs. 46. num. 5.* Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap. 7. num 4.*

SVMMARIVM.

1 *in Emptionis fundi instrumento si maritus, honoris gratiâ, nomen vxoris adscribi fecit, ipsum fundum vendicare potest; si donandi animo, solum pretium, quod soluit, repetet. si emat nomine vxoris, & ei patiatur fieri traditionem, præsumetur animus donandi pretium, num. 2.*

3 *si Emptio sit facta nomine alterius, & emens pretium soluerit, eique tradita sit possessio, dominium ei quæritur.*

4 *Empta nomine vxoris ex mariti pecunia ei minimè donatâ, acquiruntur marito.*

L. Si filij tui. XVI.

Iidem AA. *Theodoro.*

1 SI maritus honoris gratia nomen vxoris adscribi fecit in instrumento emptionis fundi, quod fecit, ipsum fundum potest vendicare, aliàs si donandi animo, solom pretium, quod soluit, potest repetere. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Notatur ad hoc quòd si maritus emat nomine vxoris, & ei patiatur fieri traditionem, præsumetur animus donandi pretium, vt per Angul. *l. 3. gloss. 4. num. 74. & seqq. in tract. de meliorat.* vbi *num. 76. &* 77. latè de intellectu huius text. D. Barbos. *in l. qua dotis 34. num. 35. in fine, ff. soluto matrimon.* Cardin. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. tom. 2. lib. 21. tit. 6. num. 1. &* 8.

3 Vnde si emptio sit facta nomine alterius, & emens pretium soluerit, & ei tradita sit possessio, dominium ei quæritur, quia nomen eius, pro quo fuit res empta, debet intelligi simulatè scriptum, Bald. & Salic. *in præsenti l.* Borel. *quæst. 46. num. 5.* Franc. Marc. *decis. 506. part. 2.* Menoch. *de arbitr. casu 470. num. 19. &* 20. Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 2. cap. 207. num. 9.* Simulatio enim probatur à priori, quia emptor numerauit pretium, & à posteriori, quam ei fuit tradita possessio, maximè si emptor præcepit fructus. Aliud verò esset si possessio ei, pro quo facta fuit emptio, tradita esset, Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 4. tit. 22. num. 22.* Stephan. Gratian. *d. cap. 207. num. 10. & 11.*

4 In gloss. *Si filij tui.* ibi, *non animo donandi*, &c. Notatur ad hoc quòd empta nomine vxoris ex pecunia mariti ei minimè donata, marito acquiruntur, de quo vide Tiraq. *de retract. lig. §. 1. gloss. 9. n. 65.*

SVMMARIVM.

1 *Paraphernalia si consumuntur à marito, vxore consentiente, præsumitur donatio, & repetit vxor quatenus maritus est locupletior; si verò ea inuita, totum repetitur, & num. 2. soluto matrimonio maritum non teneri reddere bona paraphernalia attrita, nisi qualia nunc sunt, num. 3. fructus vbi apparerent consumpti in proprios vsus mariti, vel contra voluntatem vxoris, proculdubio sunt per maritum, vel eius hæredem restituendi, num. 4. An autem in dubio censeantur percepti huiusmodi fructus bonorum paraphernalium de voluntate vxoris, vel non, remissiue, n. 5.*

L. De iis. XVII.

Iidem AA. *&* CC. *Capitolinæ.*

SI maritus consummat paraphernalia vxoris, ea consentiente, præsumitur donatio, & repetit vxor quatenus maritus est locupletior, si verò ea inuita, totum repetitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumont Cremen. *sing. 141. incip. Si paraphernalia,* Tiraq. *de retract. conuent. ad fin. tit. num. 86.* vbi per hunc text. resoluit maritum non teneri soluto matrimonio reddere bona paraphernalia attrita, nisi qualia nunc sunt, Anton. Gom. *l. 50. Tauri num. 44. prope fin. vers. primo conclusio,* vbi hunc text. singularem in iure dicit ad hoc quòd si talia bona mobilia paraphernalia sunt consumpta, de voluntate expressa, vel tacita ipsius vxoris, quia ea vidente, tacente, & consentiente sunt consumpta, non tenetur maritus, vel hæres eius soluere valorem, & æstimationem eorum; & *in vers. secunda conclusio,* ait ex hoc etiam text. probari quòd si maritus ex vsu, & consumptione rerum paraphernalium sit factus locupletior, tenetur restituere eatenus, quatenus est factus locupletior; ex quo infert quòd si maritus egebat aliquibus rebus mobilibus pro vsu domus suæ, & familiæ, quas desinit emere, quia habuit & consumpsit prædictas res vxoris paraphernales, tenebitur valorem, & æstimationem earum restituere, quia est factus locupletior. *Et in vers. tertia conclusio, & hoc eodem text. in fine,* colligit quòd si ignorante vxore, & non consentiente tacitè, nec expressè maritus consumpsit in domo, & vsu eius, & familiæ, tales res mobiles paraphernales, tenetur soluere valorem, & æstimationem earum, quia nulla videtur facta donatio, Thesaur. *decis. 187. num. 1.* Cancer. *var. resolut. part. 1. cap. 9. num. 18.* vbi tenet quòd si fructus industriales bonorum paraphernalium voluntate mulieris sine per maritum percepti, expressa, vel tacita, & extent, sunt restituendi, secus si sint consumpti in communem vsum & familiæ vtrique seruienti, & *num. 20.* argum. huius text. tradit quòd præsumuntur in dubio consumpti in communem vsum, & *num. 21.* per hunc text. resoluit quòd vbi fructus apparerent consumpti in proprios vsus mariti, vel contra voluntatem vxoris, proculdubio sunt per maritum, seu eius hæredes restituendi. 2 3 4

Vtrùm autem in dubio censeantur percepti huiusmodi fructus bonorum paraphernalium de voluntate vxoris, an non? vide Thesaur. *d. decis. 187.* Camill. Borrel. *cons. 56.* Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præs. 9.* Honded. *cons. 91. num. 62. lib. 1.* 5

SVMMARIVM.

1 *Rei donatæ inter coniuges dominium non transfertur, nec donatio confirmatur, si sequatur diuortium, vel donatarius præmoriatur, vel sit expressè reuocata.*

2 *Donatio inter coniuges non confirmatur si inter eos fiat diuortium.*

3 *Donatio inter coniuges facta, intelligitur reuocata si propter adulterium fuerit facta separatio thori, etiamsi facta sit traditio.*

4 *Donatio*

4 *Donatio censetur reuocata, si diuortium sequatur inter coniuges, nisi ex mutuo consensu, & beneplacito factum esset diuortium, aut aliunde constaret donantem velle vt nihilominus perseueret donatio.*

5 *Donatio facta vxori à marito, vxori præmoriente resoluitur. si ambo aliquo euentu è vita discedant, neque constet apertè quis prior efflauerit animam, tunc donatio confirmatur: si autem reciprocè tales coniuges sibi donassent, vtriusque donatio confirmata maneret, & valida. An idem sit dicendum si iuramentum interueniat, remissiuè, num.6.*

7 *Donatio inter coniuges non confirmatur morte donantis, si donans ipse tacitè, vel expresiè donationem reuocet.*

L. A marito. XVIII.

Iidem AA. & CC. *Maternæ.*

1 REi donatæ inter coniuges dominium non transfertur, nec donatio confirmatur, si diuortium sequatur, vel donatarius præmoriatur, vel sit expresiè reuocata. Colliguot ex Ordin. Doctores citati *in l.1, num 1. suprà hoc tit.*

2 *Si diuortium intercesserit.*] Notatur ad hoc quòd donatio inter coniuges non confirmatur si diuortium inter eos fiat, vt per Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum & vxor. §.78. num.1. vers. idem si diuortium,* vbi addit quòd si diuortium factum sit, & deinde restauretur, quia Ecclesia reperit se deceptam, secundùm *cap. fraternitatis, de frigid. & malef.* si donator decedat constante matrimonio, confirmata erit donatio. Cardin. Mantic. *de tacitis & umbig. conuent. lib. 21. tit. 7. num. 29.* vbi rationem reddit, quia hoc est probabile argumentum contrariæ voluntatis, cùm huiusmodi separatio facta sit cum animi perturbatione, & offensione; subditque huiusmodi donationem conualescere si reconciliatio sit subsequuta, & *eod. lib. 21.*
3 *tit. 10. num. 8.* vbi per hunc text. tenet donationem inter coniuges factam intelligi reuocatam si propter adulterium fuerit facta separatio thori, etiamsi traditio facta sit Molin. *de Iustit. tract. 2 disp.* 289. *num. 12,*
4 vbi tradit ex hoc text. donationem censeri reuocatam si diuortium inter coniuges sequatur, nisi ex mutuo consensu, & beneplacito factum esset diuortium, aut aliunde constaret donantem velle vt nihilominus perseueret donatio, per *l. cùm hic status, §. si diuortium, ff. hoc tit.*

5 *Vel prior persona, quæ liberalitatem accepit, &c.*] Notatur ad hoc quòd donatio facta à marito vxori, præmoriente ipsa vxore, resoluitur, vt per *l. Hisp. 4. tit. 11. part. 4.* Menoch. *cons. 84. num. 15. & de præsumpt. lib. 3. præs. 37. num. 44.* Cardin. Mantic. *d. lib. 21. tit. 10. num. 9.* vbi citato hoc text. tradit donationem inter coniuges factam non confirmari si is, qui donationem accepit, prior decesserit. Rebell. *de oblig. iustit. part. 2. lib 6. quæst. 13. num. 18.* Kirchou. *tom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 10. num. vlt. pag. 737.* Sanch. *de matrim. lib. 6. disp. 14. num. 20. cum seqq.* Alexand. Trentacinq *variar. resol. lib 3. tit. de donationib. resol. 6. num. 4. & 6* Molin, *d. tract. 2. disput.* 289. *num.* 11. vbi quòd donatio causa mortis inter coniuges, redditur nulla si donatarius ante donantem è vita discedat.

Quòd si ambo ex eodem naufragio, ruina, domus incendio, aut alio simili euentu è vita discedant, neque constet apertè, quis prior efflauerit animam, tunc donatio confirmatur. si autem reciprocè tales coniuges sibi donassent, vtriusque donatio maneret confirmata, & valida, vt per *l. cùm hic status, §. si ambo, ff. hoc tit. & l. cùm inter virum, ff. de rebus dub.* resoluunt Anton. Gom. *d. l. 50. Tauri num.* 65. Eman. Costa *in §. si quis in bello, verbo cum filio num. 15. & verbo patrem prius morientem num. 15.* Cou. *var. lib. 2. cap. 7. num 4.5 & 8. vers. hinc oritur,* Menoch. *d. lib. 5. præs. 37. num. 45.* Alexand Trentacinq. *d. resol. 6. num. 4.* Molin. *d. disput. 289. num. 11. vers. quòd si ambo.* Cardin.
Mantic. *d. lib. 21. tit. 9. num. 2.* vbi *numeris seqq.* dis- 6
putat an idem sit dicendum si iuramentum interueniat?

Vel ab eo, qui donauit fuerit reuocata, &c.] Notatur 7
ad hoc quòd donatio inter coniuges morte donantis non confirmatur, si donans ipse tacitè, vel expresiè donationem reuocet, vt per *d. l. Hisp. 4. tit. 11. part 4.* Ordin. Reg. Lusit. *lib. 5. tit. 66. in princ.* Anton. Gom. *l. 50. Tauri num* 65. Cardin. Mantic. *d. lib. 21. tit. 7. num. 44. & tit. 10. num. 1.* vbi quòd huiusmodi donationes ex sola pœnitentia reuocantur, itaut si ex aliquibus coniecturis concipi possit eum, qui donauit, a priori volontate recessisse, donatio reuocata intelligitur, Molin. *d. disp.* 289. *num. 11. vers. secundus euentus,* vbi subdit quòd non est necesse vt traditionem, seu possessionem etiam reuocet, vt Bart. voluit, sed est, si de pœnitentia donantis constet, in qua vsque ad vitæ terminum perseuerauerint non confirmando de nouo donationem, vt satis patet.

SVMMARIVM.

1 *Mater donare potest filio communi, etiam constante matrimonio.*

2 *Intellectus huius leg. remissiuè.*

3 *Donatio à matre facta valida est, & irreuocabilis. An autem requiratur traditio vt huiusmodi donatio fiat irreuocabilis, remissiuè, num. 4.*

5 *Mater si donet filio marito viuente, illiúsque patre, & de licentia ipsius, an valeat huiusmodi donatio.*

L. Si constante. XIX.

Iidem AA. & CC. *Dionysiæ.*

MAter potest donare filio communi etiam constante matrimonio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* 1

De intellectu huius l. vide Zaz. *lib. 2. singul. intellect. cap. 9. num. 1.* Sarmient *lib. 5. select. ad l. Gallus, §. & quid si is num. 12 ff. de liber. & posth.* vbi quòd in casu huius l. valet actus stante etiam patre, nec ei quæritur vsusfructus, Ioan. Garc. *de coniugali acquestu, num. 121.* vbi tradit fuisse hîc factam donationem simpliciter, nihilque vetare vxorem à consanguineis viri accipere si ipsi simpliciter donent, siue viri, eiúsque consanguinei respectu, aut beneficio. 2

Probat hic text. donationem à matre factam valere, & esse irreuocabilem, vt per Paris. *cons. 69. num. 126. lib. 3.* Duen. *reg. 223. limit.* 6. Palat. *num. 12.* Tell. *num. 8. & 11.* & Anton. Gom. *num. 5. in l. 17. Tauri,* Angul. *l. 1. tit. 6. lib. 5. Recop. glos. 1. num.* 29. Olan. *in reduct. antinom. verbo donatio num.* 59. Mieres *de maioratu part. 1. quæst. 18. a num.* 38. Anton. Fab. *coniect. lib. 7. cap. 12. coll. 2. in princip.* Amatis *ad l. si emancipati num. 241. cum seqq. C. de donat.* qui plura circa hanc l. scripserunt, & illios conclusionem firmat Cenall. *commun. contra communes quæst. 245. num. 1. & 2.* 3

Vnum autem requiratur traditio in donatione 4
matris

matris vt irreuocabilis fiat? vide Mieres *d. quæst. 28. à num. 40. vsque ad num. 62.* Azeued. *l. 1. num. 2. tit. 6. lib. 5 nouæ Recop.* & *ibi* Matienf. *glos. 3. n. 3.*

5 Sed si mater donet filio viuente marito, illiúsque patre, & de licentia ipsius, an huiusmodi donatio valeat? vide Card Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. lib. 13. tit. 18. num. 31.* vbi tradit huiusmodi donationem quoad proprietatem solùm valere, non verò quoad vsumfructum, qui patri acquiritur, nisi esset expressum in donatione, quòd vsusfructus patri non acquiratur, quia per filium patri acquiritur, & donatio inter virum & vxorem est prohibita, & quod vna via prohibetur alicui, non debet alia permitti.

SVMMARIVM.

1 *Creditor viri si rem sibi pignoratam vendat vxori, pignore iam liberato non valet venditio vt simulata, nec confirmatur donatio præmoriente donataria.*

2 *Donare qui nequit, nec donanti consentire valet.*

3 *Lex factum infectum facere potest.*

L. Creditor. XX.

Iidem AA. & CC. Claudia.

1 SI creditor viri rem sibi pignoratam vendat vxori, pignore iam liberato non valet venditio vt simulata, nec confirmatur donatio præmoriente donataria. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Vide Tiraq. *de iure mariti glos. 5. num. 145.* vbi per hunc text. tenet quòd nec qui donare non potest, donanti consentire valet: eadem citato hoc text. tenet Rebuff. *in praxi benefic. tit. forma Vicariatus num. 90. pag. 32.*

3 *Pro infectis*, &c.] Ergo lex factum infectum facere potest, de quo vide Tiraq. *de constituto p. 3. limit. 7. à num. 44.* Surd. *cons. 93 num. 8.* & alios citatos per me *in tract. axiom iuris vtriusq. axiom. 93. n. 34.*

L. Si propriis. XXI.

Iidem AA. & CC. Maucaliæ.

MVlier quæ mutuò accipiens pecuniam pro viro animo donandi soluit, eam repetere non potest, nisi ex illa factus fuerit vir locupletior, vel dignitas inde empta marito fuerit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Donatarius non censetur locupletior ex iurepatronatus.*

2 *Donatio inter virum & vxorem causa manumissionis facta valet.*

L. Maritus. XXII.

Iidem AA. & CC. Archinoæ.

1 EX iurepatronatus non censetur locupletior donatarius. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Notatur ad hoc quòd donatio inter virum & vxorem causa manumissionis facta valet, vt per Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. tom. 1. lib. 13. tit. 4. num. 24.* vbi multipliciter declarat, & *num. 62. vers. secundo*, subdit rationem, quia licèt donans factus sit pauperior, tamen donatarius non intelligitur locupletior, quam rationem amplectitur Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 289. n. 17. vers. quintus.*

L. Si te in vacuam. XXIII.

Iidem AA. & CC. Cæcilianæ.

DOnatio valet inter socrum, & nurum, nec reuocatur ex pœnitentia. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* Aloys. Leo *super 5. fol. 60. verso.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Palat. *in repet. rub. de donation. inter virum & vxor. §. 42. num. 2. ad fin.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. tom. 2. lib. 21. tit. 3. num. 21.* vbi per hunc text. tenet quòd nurus potest donare socrui. 2

SVMMARIVM.

1 *Donatio coniugalis confirmatur morte donantis naturali, vel ciuili, ex qua libertas perditur, non si perditur ciuitas tantum, libertate manente, & num. 2. 5. confirmatur morte naturali etiam violenta per gladium, num. 3. etiamsi donatio sit tacita, vel dubitetur, aut non appareat, vtrum donator, vel donatarius prior decesserit, vel mors sit violenta, nisi donatarius mortis causam dederit, num. 4. confirmatur si quis deportatur, vel in metallum damnatus fuerit, num 6. confirmatur morte ciuili, qua vir donans efficitur seruus pœna, non autem si seruus hominis, num. 7. per ingressum monasterij, & professionem Religionis, num. 8. dummodo præcesserit in vita donantis traditio rei donatæ, num. 9. traditio ficta sufficit, num. 10. confirmatur si donans tradat donatario rei donatæ instrumenta, per quæ eam habuit, vel si vir rem sibi debitam faciat transferri per se, vel per alium in vxorem, & illi describi in libro rationum, vbi debita describuntur, num. 11. traditio facta per retentionem vsusfructus sufficit, num. 12. sufficit si maritus patiatur ex causa donationis vxorem possidere rem, quam ei commodauerit, vel ex alia causa dederit, n. 13. sufficit constituti, vel precarij clausula, num. 14. intellige, vt n. 15.*

16 *vtcunque Acquisita vxori, non auferri ab ea propter delictum mariti, & sic ipsum delinquendo non posse illa alienare, imò ipsius vxoris remanere. distingue, vt n. 17.*

18 *Donatio quam maritus fecit vxori constante matrimonio, vel è contra; non potest reuocari per fiscum, licèt talis maritus sit condemnatus per delictum, & bona eius confiscata.*

19 *Arrha dantur in præmium pudicitiæ amissæ, & detrimenti virginitatis. Dantur etiam in præmium nobilitatis sponsæ, vel alterius causa, n. 20. in recompensationem dotis, & honoris mulieris, num. 21.*

22 *Donatio quam facit maritus vxori, fit in præmium pudicitiæ, vel propter pudicitiam.*

23 *Finis ostendit cuiusmodi res censenda sit.*

L. Res

L. Res vxoris. XXIV.

Imp. CONSTANT. A. *Petronio Probino.*

1 DOnatio coniugalis confirmatur morte donantis naturali, vel ciuili, ex qua libertas perditur, non si perditur ciuitas tantùm, libertate manente, quia tunc mors naturalis expectatur, nisi priùs reuocetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt, Palat. *in repet. rub. de donat. inter virum & vxor* §. 70. *num.* 1. vbi intelligit de morte naturali etiam vio-
3 lenta per gladium, & §. 71. *num.* 1. vbi quòd confirmatur etiam donatio inter coniuges morte ciuili ipsius donatoris, vnde si maritus, qui fecit donationem, fuit relegatus, ita quòd perdidit ciuitatem, statim confirmatur donatio, & hinc infert quòd si maritus donator ingrediatur Religionem approbatam, & ibi faciat professionem, statim confirmatur donatio, Tiraq. *in l. si vnquam, verbo libertis n.* 122 *C. de reuoc. donat. & in tract. de iure constituti part.* 1. *num.* 49. & 53. Con. *in rub. de testam. part.* 3. *num.* 3. Afflict. *decis.* 359. *num.* 7. Clar. §. *donatio* 9. §. *fictas autem*, Iacob. Thoming. *Lips. decis.* 8. *num.* 12. Surd. *decis.* 166. *num.* 10 & *cons.* 171. *à num.* 16. Cæs. Barz. *Bonon. decis.* 66. *num.* 8. Ioan Bapt. Costa *de retrotract. cap.* 8. *casu* 25. *num.* 1. Hieron. Treutler *disput. select. lib.* 2. *disp.* 19. *thesi* 4. *in fine*, Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib.* 3. *tit. de donation. resol.* 6. *num.* 2. latè Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 21. *tit* 7. *à princip.* vbi
4 ampliat etiamsi donatio sit tacita, vel dubitetur, aut non appareat, verùm donator, vel donatarius prior decesserit, vel mors sit violenta, nisi donatarius mortis causam dederit, Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disp.* 289. *num.* 4. & 5 Rebell. *de obligat. iustit. part.* 2. *lib.* 6. *q.* 13. *num.* 15, Camill. Borrel. *in sum. decis. part.* 3. *tit.* 9. *num.* 56. Benedict Pinell. *select. iuris interpret. lib.* 2 *cap.* 2. *num.* 5. *cum seqq.* Rot *decis.* 342. *num.* 1. *part.* 1. *recentissim.*

5 Amplia per hunc text. quòd donatio non solùm morte donatoris naturali, vt suprà vidimus, sed etiã ciuili confirmatur, vt per Palat. *in d. rub.* §. 71. *num.* 1. Tiraq *in d. l. si vnquam, verbo libertis num.* 105. *vers. octauo*, Greg. Lop. *l.* 4. *verbo en su vida tit.* 11. *part.* 4. Mantic. *de coniect. vltim. vol. lib.* 1. *tit.* 13. & *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 21. *tit.* 7. *à num.* 9. vbi *n.* 10. subdit
6 quòd si quis deportatus, vel in metallum damnatus fuerit, donatio confirmatur, quia ciuiliter mortuus intelligitur, Roder. Xuar. *alleg.* 20. *num.* 16. *cum seqq.* Molin *d. tract.* 2. *disp.* 288. *num.* 18. vbi per hunc text. tradit quòd licèt donationes causa mortis aliis factæ deportatione, aut grauiori pœna donantis expirẽt, in fauorem tamen vxoris constitutum est vt deportatione, aut grauiori pœna viri donatio inter viuos à viro facta vxori, si traditio præcesserit, neque donatio, aut traditio suspicione pœnæ facta fuit, sit valida, bonaque proinde eo pacto donata pertineãt ad vxorem, non ad fiscũ, cum facultate tamen remanente in viro, vt interim dum naturaliter viuit, possit eam donationem reuocare, sicut poterat, si à pœna non fuisset damnatus. Steph Gratian. *discept. forens. tom.* 1. *c.* 17. *num.* 16. Benedict. Pinel. *d. lib* 2 *cap.* 2. *per tot.* latè Sanch. *de matrim lib.* 6. *disp.* 17. *à princip.*
7 vbi *num* 4. resoluit hanc donationem confirmari morte ciuili, qua vir donans efficitur seruus pœnæ, non autem si seruus hominis, quia tunc euanescit donatio, & *num.* 5. intelligit confirmari ea morte ciuili respectu fisci, ne ea bona donata capiat bonis viri publicatis, non autem respectu viri donantis, potest enim ipse dum superstes est reuocare; quam si reuocauerit post bonorum publicationem res donatæ erunt suæ, & non fisci, eo quòd in publicatione bonorum inclusæ non fuerint.

Vnde per ingressum monasterij, & professionem 8
Religionis huiusmodi donationem confirmari tenent Con. *in rub. de testam. part.* 3. *num.* 4. Mantiens. *l.* 7. *glos.* 3. *num.* 7. *tit.* 10. *lib.* 5. *nouæ Recop.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo hunc contractum, num.* 35. Cardin. Mantic. *d. lib.* 21. *tit* 7. *num.* 13. vbi hoc sine dubio locum habere ait si quis Religionem ante copulam professus fuerit, quia tunc matrimonium dissoluitur, *c. ex publico, de conuers. coniug.* sed & si quis post copulam ex communi consensu professus fuerit, donatio confirmatur, non ea quidem ratione quòd matrimonium fuerit solutum, sed quia ciuiliter mortuus intelligitur, latè Sanch. *d. lib.* 6. *disp.* 17. *à num.* 7 vbi *num.* 9. tradit, si Religio, in qua donans professus est, capax sit possidendi in communi bona, donationem minimè confirmari, sed expectandam esse naturalem donantis mortem, & vt prius moriatur, quàm donatarius; si autem Religio incapax fuerit sic possidendi, vt est Religio Minorum, confirmari donationem ea professione sicut confirmaretur morte naturali donantis, & *n.* 11. tenet posse Monachum professum in Religione possidente in communi bona, dum vita fruitur, reuocare donationem hanc vxori factam.

Intellige dummodo præcesserit in vita donantis 9
traditio rei donatæ, vt per hunc text. tenent Tiraq. *in d. l. si vnquam, verbo libertis num.* 122. Palat. *in d. rub.* §. 76. *num.* 1. Greg. Lop. *d. l.* 4. *verbo en su vida.* Anton. Gom. *l.* 52. *Tauri num.* 65. & *tom.* 2. *var. cap* 4. *num.* 23. *vers. aduertendum*, Con. *in d. rub. de testam part.* 3. *num.* 3. Clar. *in d.* §. *donatio quæst.* 9. *vers. fictas autem*, Matiens *l.* 7 *glos.* 2 *num.* 5, *tit.* 10. *lib.* 5. *nouæ Recop.* Angul. *de meliorat l.* 4 *glos.* 4. *num.* 1. Molin. *de primog. lib.* 1. *cap.* 12 *num.* 12. *in fine*, Eman. Costa *in cap. si pater part.* 1. *verbo legauit num.* 1. *de testam. lib.* 6. Gutier. *practic. lib.* 2. *quæst.* 12. *num.* 520. Valasc. *consult.* 5. *num.* 16 Cardin. Mantic. *d. lib.* 21. *tit.* 7. *num.* 32 hinc inferens quòd si maritus donauit vxori domum, vel res aliquas in domo existentes, eaque in domo habitet cum marito, donatio morte ipsius mariti non confirmetur, quia nulla intelligitur facta traditio, neque vxor domum, neque res in ea positas intelligitur possidere, nec detinere, sed iure familiaritatis possidere. Oliuard. Caldeira *var. lect. lib.* 4. *cap.* 2. *num* 13. Molin *d. tract.* 2. *disp.* 289. *num.* 4. Alexand. Trentacinq. *d. lib.* 2. *tit. de donat. resol.* 6. *num.* 4. *vers. hæc conclusio*, Camill. Borrel. *d. part.* 3. *tit* 9. *num.* 58. D. Barbos. *in l. quæ dotis* 34. *num.* 67. *ff. solut. matrim.* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.* 1. *cap.* 172. *num.* 10. *cum seqq.* Benedict Pinell. *d. cap.* 2. *num.* 23. Sanch. *d. lib* 6. *disput.* 14. *num.* 6. vbi *num.* 7. ait non desiderari traditionem fieri donationis tempore, sed satis esse quocunque tempore vitæ donantis, & *num.* 11. limitat si reciproca donatio inter coniuges fuerit, quia tunc non requiritur traditio.

Sed aduertendum est quòd sufficit facta traditio, 10
veluti si aliquid loco traditionis interueniat, secundum Palat. *in d. rub.* §. 6. *num.* 2. & 7. Gregor. Lop. *d. l.* 4. *verbo en su vida*, Tiraq. *de retract. conuent. ad fin. tit. num.* 48 Eman. Costa *in d. verbo legauit num.* 1. Anton. Gom *l.* 52. *Tauri num.* 65. Surd *cons.* 171. *num.* 6. 18. & 19. Alexand Trentacinq. *vbi proximè*, Molin *d. disput.* 289. *num.* 5. vbi ex aliis affirmat perspicuè colligi traditionem fictam, seu virtualem cẽseri si maritus animo donandi incrementum (quod in

in dubio præsumitur) confessus est, se maiorem dotem recepisse, quàm re vera receperit, Camil. Borel. *dict. part.* 3. *tit.* 9. *num.* 58. latè Sanchez *dict. lib.* 6. *disput.* 14. *num.* 10. *cum seqq.* vbi *num.* 15. hinc infert talem donationem confirmari, si donans retineat vsumfructum; cùm talis reseruatio habeat vim traditionis, & *num.* 6. idem tenet si vxor erat debitrix mariti, & hic animo donandi remittat, & *num.* 17.
11 *cum seqq.* similiter confirmari ait si donans tradat donatario rei donatæ instrumenta, per quæ eam habuit, vel si vir rem sibi debitam faciat transferri per se, vel per alium in vxorem, & illi describi in libro rationum, vbi debita describuntur, Cardin. Mantic. *dict.*
12 *lib.* 21. *tit.* 7. *num.* 33. vbi *num.* 35. hinc refert quòd sufficit traditio facta per retentionem vsusfructus, &
13 *num.* 36. tradit sufficere quòd si maritus patiatur ex causa donationis vxorem possidere rem, quam ei commodauerit, vel ex alia causa dederit, cùm hæc patientia habeatur loco traditionis.

14 Vnde sufficere constituti, vel precarij clausolam, quia his traditio operatur, tenent Corras. *miscel. lib.* 5. *cap.* 1. Tiraquel. *de iure constituti part.* 1. *num.* 53. Cardin. Mantic. *dict. lib.* 21. *tit* 7. *num.* 34. Molin. *dict. disput.* 289. *num.* 5. Palat. *in repetit. d. rubr.* §. 76. *num.* 2.
15 vbi intelligit quando constituens tempore illius clausulæ constituti possidebat, Sanchez *d. lib.* 6. *disput.* 14. *num.* 14 Camill. Borrel. *d. part.* 3. *tit.* 9. *num.* 58. Alex. Trentacinq. *d. resolut.* 6. *num.* 4. *versic. hinc est quòd si in donatione interuenit constitutum.* Rot. *d. decis.* 342. *p.* 1. *recentissim.*

16 *Damnato ac mortuo ex pœna marito*, &c.] Plura circa hæc verba & illorum materiam tradunt Doctores, inter quos videndus Palat. *in repetit. d. rubr.* §. 66. *num.* 24. *versic. quamuis*, vbi ait bona quouis modo acquisita vxori non auferri ab ea propter delictum mariti, & sic ipsum delinquando non posse illa alienare, immo ipsius vxoris remanere. Pere-
17 grin. *de iure fisci lib.* 5. *tit.* 1. *num.* 148. vbi distinguit, quòd aut donator tale commisit crimen, pro quo post eius mortem quæri potest, & bona publicari, & eo casu donatio infirmatur ad fisci commodum, & hic est casus *l. cùm hic status*, § *si maritus vxori, ff. hoc tit.* dummodo non metu futuri criminis donauerit, in quibus terminis loquitur text. ille: aut verò commisit tale crimen, pro quo viuens damnatus fuit, siquidem capitaliter, confirmatur donatio; si verò deportatus fuit, in pendenti est; nam si maritus non reuocauerit, habet vxor; si verò viuens reuocauerit, capit fiscus post illius mortem, & hunc esse casum nostri text. asserit Surd. *decis.* 116. *à num.* 4. Tiber. Decian. *resp.* 94. *num.* 11. *vol.* 3. vbi ad hunc textum quatenus probare videtur quòd donatio facta à marito vxori ante reatum valet, respondet quod procedit quando non constaret quòd tempore donationis concepisset maritus crimen committere, & parum pòst commisisset, nam isto casu præsumitur vxor conscia delicti, & ideo non tenet. Anton. Gom. *variarum tom.* 3. *cap.* 14. *num.* 4. *col.* 3. *versic. & adde quòd semper*, vbi per hunc reatum tradit quòd pro delicto, & eius pœna non sunt bona delinquentis tacitè obligata fisco, vel ei, cui debent applicari, & *l.* 40. *Tauri num.* 91. *col.* 3. *versic. sed his non obstantibus*,
18 vbi tradit hic haberi quòd donatio quam maritus fecit vxori constante matrimonio, vel è contra, non potest reuocari per fiscum, licèt talis maritus sit condemnatus per delictum, & bona eius confiscata. Molin. *dict. tractat.* 2. *disput.* 288. *num.* 18. vbi in hoc text. constitutum esse asserit, vt deportatione, aut grauiori pœna, viri donatio inter viuos à viro facta vxori, si traditio præcesserit, neque donatio, aut traditio suspicione pœnæ facta fuit, sit valida, bonaque proinde eo pacto donata pertineant ad vxorem, & non ad fiscum, cum facultate tamen remanente in viro, vt interim dum naturaliter viuit, possit eam donationem reuocare, sicut poterat si ea pœna fuisset damnatus; subditque constitutum deinde esse vt donatio causa mortis similiter eidem vxori sine pœnæ suspicione facta valida sit, neque deportatione, aut grauiori pœna reuocetur, integrum manente viro, interim dum naturaliter viuit, eam reuocare, vt de donatione inter viuos dictum est. Idem Molin. *eod. tract.* 2. *disp.* 289. *num.* 6. vbi post Gregor. López *d. l.* 4. *verbo en su vida*, subdit si post confiscationem bonorum viri, adiudicatámque rem donatam vxori maritus donationem reuocet, rem illam non pertinere ad fiscum, eo quòd tempore confiscationis ad illã non habuerit fiscus.

Pudicitia præmio, &c.] Notatur ad hoc quòd arrhæ 19
danntur in præmium pudicitiæ amissæ, & detrimenti virginitatis, vt per Palat. *in repet. d. rubr.* §. 12. *num.* 1. Anton. Gom. *l.* 50. *Tauri num.* 12. D. Barbos. *in l.* 2. *in princ. part.* 1. *n.* 158. *in princ. ff. solut. matrim.* vbi hinc infert debitas esse vxori putatiuæ, & apud illam remanere debere, Roder. Xuar. *tit. de los arrhas*, *num.* 1. Couarr. *de sponsal. p.* 2. *cap.* 3. § 7. *num.* 12. Padil. *in auth. res quæ*, *num.* 31. *C. commun. de leg.* idem D. Barbos. *in l. si cùm dotem* 23. §. *fin. num.* 15. *in fine. ff. solut. matrim.*
Sed melius est dicere arrhas non tantùm dari in præ- 20
mium detrimenti virginitatis, & pudicitiæ amissæ, sed etiam in præmium nobilitatis sponsæ, vel alterius causæ, vt tradunt Anton. Gom. *l.* 52. *Tauri n.* 12. Azeued. *l.* 1. *num.* 26. & *l.* 2. *num.* 2. *tit.* 9. *lib.* 5. *noua Recop.* Matiens. *ad rubr. d. tit.* 2. *glos.* 2. *num.* 6. Gasp. Baëc. *de non meliorand. filiab. cap.* 5. *num* 19. vbi ait dari in præmium pudicitiæ, quam viro prostituit vxor, & in præmium dotis, & vt aliquid accipiat ipsa à viro, Gutier. *practic. lib.* 2. *quæst.* 18. *num.* 4. Valasc. *consult.* 2. *num* 4. vbi refert esse imperitiam Notariorum apponere ob
virginitatis honorem, & *cons.* 16. *n.* 6. ait censerit datas 21
arrhas in recompensationem dotis, & honoris mulieris, Sanchez *d. lib.* 6. *disp.* 27. *n.* 3. vbi *n* 6. tradit hanc l. & Doctores asserentes arrhas, & cætera vxori donata censeri in præmium pudicitiæ donari, non intelligi eo quòd illa virgo, seu pudica esset, sed quia pudicitiam suam viro prostituit, pudorémque patitur, tradens corpus viro.

Ex his verbis colligit etiam Palat. *in repet. d. rubr.* 22
§. 78. *num.* 2. quòd donatio quam facit maritus vxori, sit in præmium pudicitiæ, vel propter pudicitiam, ita vt si illa impudicè viuat, cesset prædicta ratio, & præsumatur reuocatio.

Adhuc in pendenti maneat, &c.] Notatur ad hoc 23
quòd finis ostendit cuiusmodi res censenda sit, vt per Tiraq. *de retractu conuent. ad fin. tit. num.* 21.

SVMMARIVM.

1 *Seruus nouo iure nemo fit ex supplicio, bene natus à principio, & ideo matrimonium non dissoluitur, & num.* 2 *intellige vt num.* 3. & 4.

AVTH. Sed hodie.

NOuo iure nemo bene natus à principio ex sup- 1
plicio fit seruus, & ideo matrimonium non dissoluitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *suprà hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt Anton. Gom. *l.* 4. *Tauri num.* 2. vbi hanc au- 3
thenticam intelligit quando quis est condemnatus

ad mortem ciuilem, puta deportationis, dãnationis in metallum, vel similis pœnæ & debet remanere viuus, quia de iure communi antiquo etiam efficiebatur seruus pœnæ, sicut antea; sed de hoc iure Authenticorum non efficitur seruus pœnæ; sed remanet sibi integer status quoad omnia, tamen condemnatus ad mortem naturalem etiam de iure Authenticorum efficitur seruus pœnę, sicut antea, & *n.3.* subdit hodie per illam l. Tauri indistinctè condemnatũ ad mortem ciuilem, vel naturalem non effici seruum pœnæ, sed remanere liberum, habilem, & per consequens testabilem, ac si nunquam esset condemnatus. Eman. Costa *in cap si pater, part. 1. verbo si absque liberis, num 45. de testament. lib. 6.* Marant. *in l. is potest, num. 113. ff. de acquirend. hered.* vbi dicit hanc authent. loqui de damnatis, qui non moriuntur naturaliter, & iura loquentia de damnatis ad mortem, remanere incorrecta, Mench. *de success. resolut. lib. 1. §. 3. num. 23.* Tiraqoel. *de priuileg. pia causa priuil. 79.* Gilchen *ad l. 2. C. qui testament. facere poss. num. 7.* Gãm. *Lusitan. decis. 362.* aliàs 364. *num. 2.* vbi tradit quòd licèt de iure antiquo condemnatus fieret seruus pœnæ, quæ adimebat libertatem, veluti quando in metallum, vel opus metalli aliquis damnatur, *l. aut damnum §. 1. versi. est pœna, & l. quidam sunt, ff. de pœnis*; item qui condemnatur ad perpetuum carcèrem, vel perpetuò ad opus publicum, vtpută si quis condemnetur vt carnifex sit, seu tortor, æquiparantur enim damnatis in metallum, & serui pœnæ efficiuntur, nihilominùs tamen hodię nemo bene natus ex condemnatione seruus pœnæ efficitur, si modò ille superuiuat, vt sunt prædicti in opus publicum damnati idem Gam. *in tractat. de Sacrament. praestandis vltimo supplicio damnatis quæst. 5. num. 10.* vbi tradit dispositionem huius authent. non habere locũm in his, qui ad vltimum supplicium condemnantur, & mori debent per sententiam, & *quæst. 6 num. 10.* vbi àit ex communi omnium resolutione textũ in præsenti non habere locum nisi in his, qui post cõdemnationem viuere debent, vt sunt deportati, & similes. non verò in his, qui mori debent, hi enim statim lata sententia serui pœnæ efficiuntur, Cald. Pereira *de nominat. emphyt. quæst. 5. num. 17.* vbi postquam tenuit condemnatum huiusmodi, si in carcere decedat infra decem dies, quos habet ad appellandum, minimè euitare hanc seruitutem; posse tamen cautum hæredem antequam hi decem labantur dies, appellare, & appellationem coram superiore prosequi, & Rei innocentiam tractare, si cupit hanc seruitutis pœnam, & capitis diminutionem vitare, deinde *n. 30* tenet secũdùm dispositionem huius text. hanc seruitutis pœnam cessare in homine liberæ conditionis, quos seruos pœnæ fieri incongruum Imperatori visum est, subditque hanc authent. solùm loqui, & procedere in damnatis in metallum, opúsque publicum, ad triremes, aut carcerem perpetuum, seu quamuis aliam similem pœnam, per quam condemnatus vita non priuatur, quo tamen casu Iustinianus à Iurisconsultorum rigore recessit, inferens proinde inter hos minimè dissolui matrimonium ante celebratum, quocirca extendi eam Iustiniani decisionem ad condemnatum capitali, & acerba sanguinis pœna non posse concludit. Bene lect. Pinell *selectar. lib. 2. cap. 7 n. 7. & 8.* Et ideo lege Regia Lusit *lib. 4. tit. 1. § fin.* cantum est damnatum morte naturali effici seruum pœnæ.

4 Verùm vnus Molin *de Iustit. tractat. 2. disput. 9. num. 5. versic. crediderim*, ab omnium supradictorum sententia recessit, atque se non dubitare in hac authent. & in corpore vnde sumitur, falsum esse dicere fuisse exceptum damnatum ad mortem naturalem, quasi post illa iura maneat seruus pœnæ; nam hic text. vniuersum loquitur, statuitque nullum ab initio bene natum esse deinceps ex supplicio seruum; quare nullum omnino esse excipiendum concludit, etiam illum, qui ad mortem naturalem sit condemnatus, cùm in hoc text. nullus excipiatur, neque oportebat fieri de illo specialem mentionem vt comprehenderetur, cùm cæteri nati ingenui, qui ante illa iura ex supplicio serui erant pœnæ, nulla facta de eis peculiari mentione, in illis iuribus censeantur comprehensi. Fateor quidem hæc omnia iuris fundamentum pro se habere, sed à communi sententia ausus non sum recedere.

SVMMARIVM.

1 *Donationes si sunt inualidæ ratione potestatis, vel matrimonij, confirmantur morte, & confirmatio trahitur retro; si autem sunt inualidæ, quia summam excedunt legitimam, expressa confirmatio in morte requiritur, nec retrotrahitur.*

2 *Donatio à patre filio in potestate constituto facta non valet Limita*

I. quoad obligationem naturalem, quæ ex donatione filio in potestate a patre facta oritur, etsi ciuilis non nascatur, n. 3.

II. Quando pater donans esset Princeps, n. 4.

III. Quando pater perseuerauerit in eadem voluntate vsque ad mortem, n. 5.

6 *Donatio facta filio non confirmatur morte, nisi præcesserit traditio.*

IV. Quando pater donat filio in potestate propter eius benemerita, n. 7.

V. Quando pater patitur filium ipsum habere vsumfructum bonorum aduentitiorum, n. 8.

VI. Quando donat pro eius legitima, num 9.

VII. Si pater donationem iuramento confirmauit, num. 10.

VIII. Fauore matrimonij, quod de proximo est contrahendum, num. 11.

IX. Si donaret filio in potestate causa studiorum, vel Doctori, num. 12.

X. In donatione facta à patre filio famil. ex causa castrensis, vel quasi castrensis peculij, n. 13.

XI. In donatione facta à matre, quæ valet, & est irreuocabilis, num 14.

XII. In donatione bonorum mobilium facta filio proficiscenti ad bellum, aut in aulam Regis, num. 15.

XIII. In donatione remuneratoria pro obsequiis à filio patri præstitis, num 16.

XIV. In donatione à parente facta filio emancipato, quæ de iure tenet, num. 17.

XV. In donatione facta filio naturali, num. 18.

19 *vt Donatio inter coniuges morte confirmetur, necesse vt non excedat quingentos aureos absque insinuatione.*

20 *Donatio inter coniuges excedens summam quingentorum aureorum, non euanescit penitus, sed solùm quoad excessum annullatur, reliqua summa per mortem confirmata remanente.*

21 *Insinuatio in actis redigenda est.*

22 *Donatio inter coniuges firmatur morte donatoris, & retrotrahitur quoad fructus perceptos.*

23 *Donatio inter virum & vxorem confirmatur morte donatoris, & retrotrahitur ad tempus factæ donationis quoad fructus, & partes medij temporis, non quoad dominium.*

L. Dona

L. Donationes, quas parentes. XXV.

Imp. IVSTIN. A. *Mennæ P.P.*

1 SI donationes sint inualidæ ratione potestatis, vel matrimonij, confirmantur morte, & confirmatio trahitur retro Si autem sunt inualidæ, quia summam excedunt legitimam, expressa confirmatio in morte requiritur, nec retrotrahitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. suprà hoc tit.* Aloys. Leo *super 5. fol. 61.* Giphan. *tom. 1. pag. 441. & tom. 7. repet. iuris ciuilis*, Petrus de Bellapertica, & Ioannes Igneus.

2 Vulgò allegari solet hic text. ad hoc quòd donatio à patre filio in potestate constituto facta non valet, cui similis text. *in l. Pomponius, §. Philadelphus, ff. famil. hercisc. l. si donatione, C. de collat. l. cùm de bonis, C. de donat. l. cùm oportet, §. sin autem res, C. de bonis quæ liber. l. Hispan. 3. tit. 4. part. 5.* Bernard. *regul.* 214. Socin. *regul.* 103. Duen. *regul.* 223. Clar. §. *donatio, quæst.* 8. Roderic. Xuar. *in repetit. l. quoniam in prioribus, in princip. num. 4.* & *ibi* Valdes. *lit. F. & in repetit. l. 9. tit. 11. lib. 3. fori num. 31.* Palat. *in l. 17. Tauri n. 10.* & *ibi* Didac. de Castill. *in gloss. 1.* Anton. Gom. *num. 4.* & Tell. *num. 1.* idem Anton. Gom. *tom. 2. variarum cap. 4. num. 25. vers. item etiam prohibetur,* Donat. à Fina *tom. 2. commun. opin. lib. 8. tit. 32. num. 91. pag. 414.* Anton Gabr. *lib. 3. commun. tit. de donat. concl. 4. & 6.* Menoch. *de arbitr. casu 132. num. 1. & de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 29. num. 1.* Pinel. *in l. 1. part. 4. num. 62. C. de bonis matern.* Decian *resp. 74. num. 1. vol. 1.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo donatio inter patrem & filium,* Petr. Gregor. *syntag. iuris, lib. 28. cap. 9. num. 8. & 9* Gutier. *de iurament. confirm. part. 1. cap. 4. à num. 1.* Augul. *l. 1. gloss. 1. num. 2. tit. 6. lib. 5. noua Recopil.* Matiens. *ead. l. 1. gloss. 3. num. 1.* Anton. Fab. *coniect. lib. 7. cap. 11. col. 3. vers. neque, & cap. 12. & de errorib. decad. 41. err. 6. à num. 2. & decad. 42 err. 2. per tot. p. 2. & decad. 13. errore 5. num. 8 & err. 8. num. 8. p. 2.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo donatio, num. 86 & verbo pater, num. 36.* Anton. de Amatis *decis. 147. num. 11. cum seqq. & in repet. l. si emancipati, C. de collationib. num. 238. & 241.* vbi limitat, Ceuall. *commun. contra communes quæst. 245. num. 8.* Franc. Leo *Valent. decis. 12. num. 7. lib. 1.* Cancer. *variar. resolut. part. 1. cap. 8. de donat. num. 51.* Fontanel. *de pactis nupt. claus. 4. in princ. num. 2.* Mar. Anton. *variar. resolut. lib. 2. resol. 46. n. 3.* Alexand. Trentacinq. etiam *var. resolut. lib. 3. tit. de donat. resolut. 9. num. 2.* Molin *de Iustit. tract. 2. disp. 243. & disp. 291. à princip.* Cald. Pereira *post quæst. forens. cons. 28. num. 26.* Azor. *institutionum moral. part. 3. lib. 11. cap. 9.* Narbona *l. 35. gloss. 1. num. 9. tit. 3. lib. 4. noue Recopil.* Ioan. Anton. Mangil. *in tractat. de imput. & detract. in legit. quæst. 28. num. 19.* Marta *de success. legali tom. 1. part. 1. quæst. 25. art. 9. num. 12. versic. declaratur, & part. 3. quæst. 12. art. 4. num. 8.* Rot. *decis. 527. num. 1. in fine, part. 1. recentior.* Robles *de repræsentat. lib. 2. cap. 23. num. 38.* Camill. Bortel. *in summ. decis. part. 3. tit. 9. num. 149.* Rebel. *de oblig. instit. p. 2. lib. 6. q. 13 n. 22. & seq.*

3 Primò limita quoad obligationem naturalem, quæ ex donatione filio in potestate à patre facta oritur, etsi ciuilis non nascatur, vt per Bart. *in l. frater à fratre, num. 57.* & *ibi* Ias. *lect. 1. num. 44. ff. de condict. indebit.* Cottas. *miscel. lib. 4. cap. 3. num. 5.* Gail *lib. 2. obseru. 38. num. 8. & 9.* Roder. Xuar. *l. 9. tit. 9. de litib. lib. 3. fori num. 31. fol. 155.* Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 29. num. 3.* Gutier. *d. tractat. de iuram. confirm. part. 1. cap. 41. num. 1.* Fontanel. *d. claus. 4. in princip. num. 2.*

Quamuis contrarium, immo ex tali donatione nec ciuilem, nec naturalem obligationem procedere, teneant Anton. Gom. *l. 17. Tauri num. 4.* Matiens. *d. l. 1. gloss. 3. num. 1.* Anton. Fab. *de errorib. pragm. decad. 41. err. 6. num. 6.* & citati per Ceuall. *quæst. 245. num. 8.*

Secundò limita quando pater donans esset Princeps, Duen. *d. regul. 223. limit. 1.* Tiraquel. *de nobilit. cap. 37. num. 51.* Gail *lib. 2. obseru. 38. num. 16.* Menoch. *d. lib. 3. præsumpt. 29. n. 97. cum seqq.* Mangill. *d. q. 45. num. 29. & 30.* Camill. Bortel. *d. p. 3. tit. 9. n. 178.* 4

Tertiò limita, quando pater perseuerauerit in eadem voluntate vsque ad mortem, nam morte ipsius patris donantis confirmatur donatio, si res donata fuit tradita, *l. Hispan. 4. tit. 35. part. 6.* Anton. Gom. *l. 17. Tauri num. 3.* Angul. *de meliorat. l. 1. gloss. 1. num. 2. 3. &* 5
7. Surd. *de aliment. tit. 9. quæst. 2. num.* 18. vbi quòd do- 6
natio facta filio non confirmatur morte, nisi præcesserit traditio saltem ficta. Molin. *dict. tractat. 2. disput. 243. num. 1.* Auendan. *l. 44. Tauri gloss. 9. à num. 1.* vbi quòd requiritur traditio vt confirmetur donatio inter patrem, & filium, Menoch. *d. præsumpt. 29. à n. 66.* Cancer. *variarum part. 1. cap. 8. num. 52. & 53.* vbi ad confirmationem huius donationis tria requiri tradit, scilicet traditionem rei donatæ, perseuerantiam patris vsque ad mortem, & quòd filius donatarius superuiuat patri donanti: quicquid teneat Anton. Fab. *de error. pragm. tom. 1. decad. 42. err. 2. num. 6.*

Quartò limita, quando pater donat filio in potestate propter eius benemerita, vt per Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo donatione largitus, num. 200.* Gail *lib. 2. obseru. 38. num. 5.* Clar. *§. donatio, quæst. 8. à n. 2.* Anton. Gom. *l. 29. Tauri num. 23.* Menoch. *de arbitr. casu 132. num. 4.* vbi tradit qualia debent esse benemerita, vt donatio valeat, *& d. præsumpt. 29. à num. 3.* Menchaq. *controuers. vsufreq. lib. 3. cap. 47. num. 8.* Gutier. *de iuram. confirm. part. 1. cap. 5. à num. 1.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil. 73. num. 1.* Mieres *de maioratu part. 1. quæst. 22. num. 166. cum seqq. in noua edit.* Fachin. *controuers. lib. 3. cap. 47* Amatis *in d. l. si emancipati, n. 205. & à num. 414. vsque ad 430.* Marta *de successione legali tom. 1. part. 1. quæst. 25. art. 11. num. 13. & 14.* Bernard. Græuæ *ad practic. Cameræ Imper. lib. 2. concl. 40. consid. 1. num. 4.* Mangil. *d. tract. de imputat. q. 29. n. 14. & 40.* vbi tradit quòd benemerita sunt probanda, & *quæst. 45. num. 24.* Qualia autem debeant esse ista benemerita, & quomodo de eis sit necesse constare? vide Castill. *quotid. lib. 5. cap 80. num. 37. vers. sed nec quartum, & num. 38 & 39.* Camill. Bortel. *d. p. 3. tit. 10. à num. 108. vsque ad 115. & tit. 9. à num. 165. vsque ad 175.* vbi plures refert Doctores hac de re plenissimè agentes. 7

Quintò limita, quando pater patitur filium ipsum habere vsumfructum bonorum aduentitiorum, Tell. Fernandez *l. 17. Tauri à n. 57.* Menoch. *d. lib. 3. præsumpt. 29. num. 87. cum seqq. & cons. 282. n. 32.* Cardos. *d. verbo pater, num. 36. ad fin.* Surd. *de aliment. tit. 2. q. 1. n. 45.* Mangil. *in d. tract. de imputat. q. 45. n. 2. cum seqq.* Molin. *d. tract. 2. disp. 291. n. 2. versic. secundus.* 8

Sextò limita, quando donat pro eius legitima, quia pater in legitimæ assignatione potest mortem suam præuenire, Duen. *reg 223. limit. 5.* Anton. Gom. *l. 17. Tauri num. 5. vers. & donatio, vel assignatio legitime,* Menoch. *d. præsumpt. 29. num. 102.* Azeued. *l. 1. n. 12. tit. 6. lib. 5. noua Recop.* Morquech *de diuis. bonor. lib. 3. cap. 3. num. 7. & 10.* Mangil. *d. q. 45. n. 25.* 9

Septimò limita, si pater donationem iuramento confirmauit, vt per Gail *d. obseru. 38. à num. 7.* Clar. *d. §. donatio, quæst. 8. in fine,* Gom. Arias *l. 17. Tauri,* quæ est in suo Codice *15. num. 40.* Gutier. *de iuram. confirm. p. 1. cap. 4. à n. 4.* Surd. *de aliment. tit. 9. q. 1. num. 20.* 10

Seraphin. *de privileg. iuramen. privil.* 72. à num. 2. vbi refert rationes, in quibus ista sustinetur opinio, videlicet, quia iuramentum est de iure naturali, quo non curatur de patria potestate, quæ est de iure ciuili, & quia iuramentum est quoddam spirituale vinculum, & in spiritualibus patria potestas non attenditur, Ceuall. *communium contra commun. quæst.* 12. *num.* 6. Couarr. *in cap. quamuis pactum, part.* 3. §. 1 *num.* 5. Molin. *d. tractat.* 2. *disp.* 191. *num.* 2. *in princ. vers. excipiuntur*, Aloys. Ricc. *in collectan. decis. part.* 2. *collect.* 196. Blas. Robles de Salzedo *de represent. lib.* 2. *cap.* 23. *num.* 41. & 42. vbi contrarium tenentes refert; sed hanc communem & receptam dicit Mangil. *d. tract. de imputat. quæst.* 29. *num.* 53. & *quæst.* 45. *num.* 28. Marta *de succes. legali tom.* 1. *part.* 1. *quæst.* 25. *art.* 11. *num.* 14. & 22. *vers. sed donatio*, & *tom.* 2. *part.* 4. *quæst.* 26. *art.* 1. *n.* 10. latè Camill. Borrel. *d. part.* 3. *tit.* 9. *num.* 158. & 162. vbi pro hac parte 36. Doctores refert, & *in num.* 163. alios contrarium tenentes citat, & *num.* 164. hanc communiorem esse, & ab omnibus sequi dicit, & *tit.* 10. *à n.* 106. Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.* 1. *cap.* 27. *num.* 33. *cum seqq.* & *cap.* 81. *num.* 7. *cum seqq.* Quamuis contrarium defendant Mar. Antonin. *var. resolut. lib.* 2. *resolut.* 47. *num.* 6. vbi pro se refert plures Doctores, Anton. Fab. *de error. pragm. decad.* 41. *err.* 4. & 5. & *err.* 6. *num.* 1.

11 Octauò limita fauore matrimonij, quod de proximo est contrahendum, nam hoc casu donatio à patre facta filio in potestate est valida, *l. Pomponius Philadelphus, ff. famil. herc.* Tell. Ferdin. in *d. l.* 17. *Tauri num.* 70. Auendan. *l.* 44. *Tauri gloss.* 16. *num.* 1. Boër. *decis.* 169 *num.* 10. Rolaud. *cons.* 44. *num.* 1. & *cons.* 70. *num.* 3. *vol.* 4. Menoch. *cons.* 91. *num.* 77. & *cons.* 271. *à num.* 1. Vincent. de Franchis *decis.* 205. & *decis.* 436. *num.* 5. Tiber. Decian. *cons.* 31. *num.* 69. & *cons.* 41. *n.* 22. *vol.* 1. Anton. Fab. *in suo Cod. lib.* 8. *tit.* 24. *de donat. defin.* 1. Fachinæ. *controuers. lib.* 13. *cap.* 60. Matiens. *l.* 1. *gloss.* 8. *num.* 2. & 3. *tit.* 6. *lib.* 5. *noua Recopil.* Angul. *l.* 9. *gloss.* 3. *à num.* 13. *tit.* 6. *eod. lib.* 5. D. Barbos. *in l.* 1. *ff. solut. matrim. p.* 7. *num.* 30. *vers. pro qua sententia*, & *n.* 31. *vers. pro concordia*, vbi hanc sequitur quando donatio est respectu certi matrimonij, quod de proximo est contrahendum, Morquech *de diuis. bonor. lib.* 3. *cap.* 6. *num.* 81. Fontanel. *de pactis napt. clausul.* 4. *in princip. num.* 6 Mari. Muta *decis.* 15. *num.* 5. & 6. Camill. Borrel. *d. part.* 3. *tit.* 9. *num.* 216. & *tit.* 10. *num.* 107. Mangil. *d. tract. de imputat. quæst.* 15. *num.* 27. Thor. *in compendio decis. Neapol. verbo donatio facta à patre filio*, Hieron. Leo *Valent. decis.* 12. *num.* 8. & 10, vbi cum Thesaur. extendit etiam absque matrimonio si à patre detur pro dote. Rot. apud Cenci. *post tract. de censib. decis.* 16. *n.* 2. vbi extendit, quamuis ex causa matrimonij futuri. Et hoc casu quando donatio fuit facta ex causa onerosa, & tertio fuit ius quæsitum, vt purà si causa matrimonij, vel ingressus monasterij, vel pro suscipiendis ordinibus, tunc non poterit pater donationem reuocare. Ita Baëç. *de non meliorandis filiis cap.* 2. *num.* 28. Angul. *d. l.* 1. *gloss.* 7. *num.* 1. & Matiens. etiam *gloss.* 7. *tit.* 6 *lib.* 5. *noua Recopil.* Auendan. *resp.* 17 *in fin.* Azeued. *l.* 10. *tit.* 6. *eod. lib.* 5. Morquech *d. lib.* 3. *cap.* 66. *num.* 9. Gutier *practic. lib.* 2. *quæst.* 65. *num.* 7. Fr. Eman. *quæst. Regular. tom.* 1. *quæst.* 15. *num.* 8. Marr. *tom.* 3. *decis. tit. de donat. cap.* 130. & 132. Nicol. Garc. *de benefic. part.* 2 *cap.* 5. §. 1. *num.* 156. Narbona *l.* 35. *num.* 5. 24. & 25. *tit.* 5. *lib.* 1. *noua Recopil.* Contra Spin. *in speculo testam. gloss.* 18. *princ. num.* 75. Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.* 1. *cap.* 159. *num.* 30. quorum opinio procedere poterit si antequam titulo meliorationis filius ad sacros Ordines fuerit promotus, reuocetur, quo casu cessat ratio contrariæ opinionis.

Et quòd hæ donationes, quæ filiis, vel extraneis fiunt, vt faciliùs contrahere matrimonium possint, quarum contemplatione matrimonium fuit contractum, non valeant reuocari etiam de consensu donatarij in præiudicium mulieris & filiorum, docent Tell. *in d. l.* 17. *Tauri num.* 73. Vincent. de Franchis *d. decis.* 205. Fontanel. *de pactis nupt. clausul.* 4. *gloss.* 1. *num.* 71. *cum seqq.* Cancer. *var. resolut. part.* 1. *cap.* 8. *de donat. num.* 34. *cum seqq.* Thor. *in compend. decis. Neapol. verbo donationes factæ, pag.* 167. Vnde si matrimonium non sequatur, donatio filio facta in causam matrimonij poterit reuocari, ex Tell. *d. l.* 17. *Tauri num.* 76. & 77. Matiens. *d. l.* 1. *gloss.* 8. *num.* 9. *cum seqq. tit.* 6. *lib.* 5. Morquech *d. lib.* 3. *cap.* 6. *num.* 82. Fontanel. *d. gloss.* 1. *n.* 54. Franc. Molin. *de ritu nupt. lib.* 3. *cap.* 6. *num.* 61.

Nonò limita si donatur filio in potestate causa studiorum, vel Doctori. Gom. Arias *dict. l.* 17. *Tauri*, *sibi l.* 15. *num.* 28. & 34. vbi valere irreuocabiliter defendit ob assimilationem causæ dotis, Rebuff. *de privileg. scholar. privileg.* 60. Camill. Borrel. *d. p.* 3. *tit.* 9. *à num.* 175. vbi æquiparat causam studiorum causæ dotis. 12

Decimò limita in donatione facta à patre filiofamil. ex causa castrensis, vel quasi castrensis peculij, Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo lasis, num.* 103. *versic. in his autem*, D. Barbos. *in l.* 1. *part.* 7. *num.* 30. & 34. *ff. soluto matrim.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo donatio, num.* 86. Ioan. Garc. *de expens. cap.* 4. *num.* 1. Pichard post §. *quadam actiones, in tract. de collation. art.* 3. & 54. 13

Vndecimò limita in donatione facta à matre, quæ valet, & est irreuocabilis, vt per citatos *in collect. ad l. si constante, supr. hoc eod. tit.* 14

Duodecimò in donatione bonorum mobilium facta filio proficiscenti ad bellum, aut in aulam Regis, vt per Molin. *d. tractat.* 2. *disput.* 291. *num.* 2. *versic. tertius.* 15

Decimotertiò in donatione remuneratoria pro obsequiis à filio patri præstitis, vt per Molin. *d. disp.* 191. *num.* 2. *versic. quartam*; in liberos enim ex operibus maximè artificialibus parentibus præstitis eadunt beneficia: vnde si patet agricola, vel mercator sit, & filius industria & labore multo tempore administrauit rem, vltra legitimam pro huiusmodi laboribus fructus, salaria, & emolumenta consequi debet, Fulgos. *in l. illud, num.* 3. *C. de collat.* vbi Curt. *num.* 22, Anton. Gom. *l.* 29. *Tauri n.* 24. & *ibi* Auendan *gloss.* 4. *num.* 21. Baëç. *in tract. de decima tut. cap.* 2. *num.* 3. Philip. Pascal. *de viribus patriæ potestatis, part.* 1 *cap.* 8. *num.* 28. Azeued. *l.* 3. *num.* 24. *tit.* 8. *lib.* 5. *noua Recopil.* Humada *l.* 3. *verbo son sajos, num.* 3. 7. & 8 *tit.* 20. *p.* 2. Perez *l.* 1. *in versic. offert se nobis subtile dubium, tit.* 2. *lib.* 1. *Ordin.* Ayora *de partit. bonorum part.* 3. *quæst.* 3. Vincent. Caroc. *de locato & conducto. sub tit. de bonis quæ liber. quæst.* 1. *num.* 12. & 16. Aluar. *de coniectur. mente testatoris lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 124. Porrò ab hac Fulgosij, & sequacium opinione plerique omnes dissentiunt, ea quidem ratione, quia filius non repetendi animo, sed magis pietatis ratione patris negotia gessisse videtur, ac deinde debiti obsequij, & honoris iure. Ita Patis. *consil.* 85. *num.* 1. *vol.* 1. Bertraud *cons.* 71. *num.* 6. & 7. *vol.* 1. Matth. Brun *cons.* 151. *num.* 9. & *seq.* Aym. *cons.* 125. *num.* 10. *in fine*, & *consil.* 165. *num.* 6. *lib.* 1. Greg. Lopez *l.* 3. *in gloss. verbo que son sajos, tit.* 20. *part.* 2. Castil. *l.* 27. *Tauri num.* 18. *versic. nunquid talis frater*, Nauarr. *in man. cap.* 17. *num.* 144. & 148. Cordub. de Lara *in l. si quis à liberis*, §. *sed si filius, num. vlt. ff. de liber. agnosc.* Escobar *de ratiocin. cap.* 27. *num.* 58. Nicol. Enerard. *cons.* 92. *num.* 1. & 2. Vincent. de Franchis *decis.* 340. Ioan. de Montealegre *in* 16

in praxi ciuili lib 2. cap. 1. § 12. num. 1. & 4. cum seqq. Caualcan. *decis.* 11. *num.* 14. & 15. *part.* 2. Palador. *quotid. quæst. lib.* 1. *cap.* 19. Ceuall. *commun. contra communes quæst.* 152. *num.* 10. & 13. Morquech. *de diuis. bonorum lib.* 4. *cap* 13. *num.* 18. Morl. *in emporio iuris ciuilis part.* 1. *tit.* 8. *de rebus credit. quæst.* 12. Valasc. *consult.* 32. & *de partit. cap.* 13. *n.* 188. Has contrarias opiniones concordare nituntur nónulli; nam Ioan. Garc. *de donat. remuner. n.* 43. & *de coniugali acquæstu num.* 72. primam accipit quando constat de probata, vel saltem præsumpta filij voluntate, modò seruitij præstandi tempore de illa constiterit, putà ex protestatione, vel ex libro rationum, aut ex testium depositione: secundam verò quando sumus in dubio, quia tunc præsumendum est gratuitas patri exhibuisse operas. Alij primam intelligunt procedere in filio emancipato, qui secundùm eos operarum patri præstatarum mercedem consequi potest; secundam verò in filio in patria potestate constituto, nempe vt is ex officio operas artificiales patri præstare debeat, ex quorum numero videntur esse Gutier. *de iuram. confirm. part.* 1. *cap.* 5. *n.* 10. & Flores de Mena *var. quæst. lib.* 1. *quæst.* 8. §. 2. *n.* 24. & 29. Et ideo filios naturales cùm non sint in parentum potestate constituti, à patre operarum mercedem consequi posse defendunt Gutier. *d. cap.* 5. *n.* 11. & 12. & Morquech *d. c.* 13. *n.* 19. & ex eadem ratione à matre etiam legitima eandẽ habere tenent Humad. *in l.* 3. *glos. verbo son supos, n.* 3. & 4. *tit.* 20. *p.* 2. Ceuall. *d. q.* 152. *n.* 11. & 12.

27 Decimoquartò limita in donatione à parente facta filio emancipato, quæ de iure tenet, quia cessat ratio prohibitionis, vt per hunc text tenent Tiraquell. *de retract. tit.* 2. §. 1. *gloss.* 5. *n.* 5. & 6. Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præsumpt.* 30. *à n.* 1. Anton. Gom. *l.* 17. *Tauri num.* 5 Franc. Marc. *Dolphin. decis.* 326. *ñ num.* 1. Socin. *regul.* 103. Angul. *l.* 1. *gloss* 1. *n.* 26. & 27. *tit.* 6. *de meliorat. lib.* 5. *noua Recopilat.* Burg. de Paz *consil.* 14. *num.* 14. Franc. Milanens. *Sicil. decis.* 3. *num.* 79. Morquech *de diuis. bonor. lib.* 3. *cap.* 3. *à num.* 13. Camill. Borrell. *d. p.* 3. *tit.* 9. *à n.* 154. & *tit.* 10. *n.* 105. Anton. Fab. *de errorib. pragmat. decad.* 42. *errore* 2. *num.* 1. *p.* 2. & *coniect. lib.* 7. *cap.* 11. *col. pen. versic. planè*, Mangil. *d. tract. de imput. quæst.* 29. *num.* 33. Cardos. *d. verb. donatio, num.* 86. Franc. à Sousa *in repet. §. actionum, n.* 67. & 108. *Instit. de act.* Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disp.* 243. *num.* 4.

28 Decimoquintò limita in donatione facta filio naturali, quia naturales liberi non sunt in potestate patris, & militat in eis eadem ratio, quæ in emancipatis, Duen. *regul.* 223. *fallent.* 4. Gutier. *d. tract. de iurament. confirmat. part.* 1. *cap.* 5. *n.* 11. Anton. Fab. *coniect. lib.* 7. *cap.* 11. *col. penult. versic. quin & filio*, Camill. Borrell *d. tit.* 10. *n.* 175. & *seq.* Benechend. *ad Seraph. priuileg.* 72. *n.* 4.

29 *Si vsque ad quantitatem legitimam*, &c.] Notatur ad hoc quòd necesse est vt donatio inter coniuges morte confirmetur, vt non excedat quingentos aureos absque insinuatione, vt per Ant. Gom. *variar. tom.* 2. *cap.* 4. *num.* 17. *vers. quartò infero*, Angul. *de meliorat. l.* 1. *gloss.* 1. *num.* 13. Sanchez *de matrim. lib.* 6. *disput.* 14 *num.* 24. Licèt non defuerint qui teneant insinuationem non requiri in donatione facta à patre filio, ex quorum numero sunt Roder. Xuár. *in l. quoniam in prioribus, in princ. n.* 7. & 8. & *ibi* Valdes. Azeued. *l.* 1. *n.* 13. *tit.* 6. *lib.* 5. *noua Recopil.* Fachin. *controuers. lib.* 3. *cap.* 72. Ceuall. *commun. contra commun. quæst.* 222. *num.* 1. Camill. Borrel. *in summ. decis. p.* 3. *tit.* 11. *de insinuand. donat. n.* 153.

30 *Nam amplioris quantitatis donationem*, &c.] Notatur ad hoc quòd donatio inter coniuges excedẽs summam quingentorum aureorum non euanescit penitus, sed solùm quoad excessum annullatur, reliqua summa per mortem confirmata remanente, vt per Palat. *in repet. rub. de donat. inter vir. & vxor.* §. 81. *num.* 2. *in fine*, Anton. Gom. *d. tom* 2. *cap.* 4. *n.* 17. *versic. quartò infero*, Clar. §. *donatio, quæst.* 17. *vers. sed hic incidenter*, Angul. *d. l.* 1 *gloss.* 1. *num.* 4. Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disp.* 289. *num.* 7. vbi per hunc textum tenet quòd quando non præcessit insinuatio, donatio inter viuos ab vno coniuge alteri facta confirmatur morte donantis solùm quoad summam, quam sine insinuatione fas est donare, non verò quoad incrementum: si tamen in vltima voluntate, vt in testamento, aut codicillo à donante confirmata sit, tunc valet quidem quoad excessum, sed non in ratione donationis, sed legati, atque vltimæ voluntatis, quæ insinuatione non indiget, &c. Sanchez *de matrim. lib.* 6. *disput.* 4. *n.* 25.

In actis insinuata sit, &c.] Ergo insinuatio in actis redigenda est, vt per Vini. *tom.* 2. *commun. opin. lib.* 8. *tit.* 32. *num.* 20. *pag.* 411. Camill. Borrell. *d. p.* 3. *tit.* 11. *n.* 16. 21

Ad illud tempus referatur, &c] Notatur ad hoc quòd donatio inter coniuges firmatur morte donatoris, & retrotrahitur quoad fructus antea perceptos, vt per Palat. *in repet. rubr. de donat. inter virum*, §. 72. *in princip.* Anton. Gom. *variar. tom.* 2. *c.* 11. *n.* 30. *col.* 3. *versic. de primo*, Bellacomb. *tom.* 2. *commun. opin. lib.* 7. *tit.* 19. *de confessit, n.* 280. *pag.* 303. Couarr. *in rubr. de testam. part.* 3. *num* 5. Clar §. *donatio, quæst.* 9. *num.* 7. Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disp.* 289. *n.* 8. Card. Mantic. *d. lib.* 21 *tit.* 7. *n.* 26. 22

In gloss. *Referatur.* ibi, *non quantum ad dominium*, &c. Notatur ad hoc quòd donatio inter virum & vxorem confirmatur morte donatoris, & retrotrahitur ad tempus factæ donationis quoad fructus, & partus medij temporis, non quoad dominium, vt per Palat. *in d.* §. 72. *in princ.* Anton. Gom. *d. n.* 30. *vers. de primo*, Molin. *d. disp.* 289. *num.* 3. Cardin. Mantic. *d. lib.* 21. *tit.* 7. *n.* 24. 23

SVMMARIVM.

1 *Donatio inter Imperatorem, & Augustam statim valida est, & num.* 2. *idem in Regibus, Ducibus, Marchionibus, qui sunt sui iuris, & habent quæ spectant ad supremos Principes, n.* 3.
4 *Princeps tenetur ad obseruantiam pactorum.*
5 *Donatio est contractus.*
6 *Donatio Principis legis vicem obtinet, & num.* 7. *intellige vt n.* 8.
9 *Contractus Reipubl. vim legis habet.*
10 *Imperator, & Rex facilè præsumuntur habuisse animum donandi.*

L. Donationes, quas diuus. XXVI.

Idem A. Mennæ P.P.

INter Imperatorem, & Augustam valet statim donatio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *n.* 1 *suprà hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Duen. *reg.* 221. *vers. limita* 9. & *reg.* 223. *versic. sed vltrà*, Cott. *in memorab. verbo donatio el* 1. Anton. Gom. *tom.* 2. *variarum cap.* 1. *num.* 1. & *l.* 52. *Tauri num.* 66. *versic. octauus est*, Nauarr. *in manual. cap.* 17. *num.* 149. Peregrin. *de iure fisci lib.* 4. *tit.* 5. *num.* 25. Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disput.* 289. *num.* 17. *in princ.* 2

3 *Ideóque dotis exactio*, &c.] Notatur ad hoc quòd maritus si damnetur in metallum, dicitur vergere ad inopiam, vt per Palar. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum & vxorem, in princ.* §. 18. *num.* 12.

4 Notatur etiam ad hoc quòd si maritus sit bannitus, potest mulier repetere dotem, quasi marito deducto ad inopiam, vt per Bart. *in l. si constante, num.* 20. *ff. soluto matrim.* & *ibi* Alex. *num.* 16. Ias. *num.* 168. & Nouel. *n.* 49. Campeg. *de dote part.* 3. *quæst.* 13. Palat. *in rep. d. cap. per vestras*, §. 8. *n.* 11. Roman. *cons.* 392. & alios citatos per D Barbos. *in d. l. si constante, in princ. n.* 30. vbi tamen, & *numeris seqq.* contrarium sustinet, ex ea ratione, quia extra patriam ita quis potest lucrari vti in patria, & in bonis ablatis potest constituere fidum procuratorem, atque ita dos in tuto esse videtur; & respondet ad auth. *vt omnes obediant iudic.* §. *hac considerantes, collat.* 5. vt procedat, & loquatur in eo, qui peregrinatur causa litium, nam is deueniet citò ad paupertatem, quia in litibus multi fiunt sumptus, neque propter earum occupationes potest lucro intendi: & deinde ad text. *in præsenti* respondet procedere in marito deportato, cui propter deportationem auferuntur bona, *l. deportatorum, C. de pœnis*, & ideo meritò quasi maritus sit deductus ad inopiam, mulier dotem repetere potest; & quia in specie huius text. fiscus etiam bona dotalia inuasit, vt hîc notat *gloss. fin.* repetit igitur vxor dotem à fisco quasi mariti successore, iuxta *l.* 2. *C. ad leg. Iul.* & tandem concludit quòd si in specie huius text. marito non essent ablata per deportationem omnia bona, sed pars bonorum, quæ sufficiens esset ad dotis exactionem, non posset mu-
5 lier dotem repetere, & *num.* 32. reprobat opinionem asserentium quòd si maritus efficiatur vagabundus, neque vllo certo loco sedes figat, possit mulier dotem repetere, quasi incipiat maritus malè vti substantia sua.

SVMMARIVM.

1 *Mulier non tenetur sponsum expectare vltra triennium, ideóque postea sine pœna nubere poterit, & num.* 2.

L. Liberum. II.

Impp. VALERIAN & GALLIEN. AA. & VALERIAN. C. *Paulinæ.*

1 MVlier non tenetur sponsum vltra triennium expectare, ideo postea poterit nubere sine pœna. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. H. sp.* 8 *vers. la segunda tit.* 1. *part.* 4. vbi *glos.* 3. Cou. *de sponsal. part.* 1. *cap.* 5. *in initio num.* 7. Tiraq. *de iure mariti glos.* 2. *num.* 24. Nau. *in man. cap.* 22. *num.* 26. *casu* 4. Anton. Cuch. *instit. maior. lib.* 5. *tit.* 10. *num.* 64. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *cent.* 5. *casu* 455. *n.* 7. Viuald. *in candel. aureo part.* 1. *tit. de sponsal. cap.* 5. *num.* 36. Matiens. *ad rub. tit.* 1. *glos.* 1. *num.* 48. *lib.* 5. *noua Recop.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 8. *cap.* 2. *num.* 9. Fachin. *controuers. lib.* 3. *cap.* 33. Sanch. *de matrim. lib.* 1 *disp.* 54. *à princip.* vbi *num.* 4. concilians aliqua iura, quæ circa temporis spatium variare videntur, ita ait. Aut sponsus abest ex causa necessaria, vt ob parentum obitum, morbum, & cætera, & tunc expectandus est donec cesset impedimentum, iuxta *l. sæpe*, *ff. de sponsal.* aut abest ex causa probabili & iusta, non tamen necessaria, & tunc si in eadem sit prouincia, est biennio expectandus. *l.* 2. *C. de sponsalib.* si in alia, triennio, iuxta text. *in præsenti*, & *à num.* 5. disputat latè vtrùm ius Canonicum *in cap. de illis, de sponsal.* correxerit ius Ciuile in hac parte, itaut non sit necessarium expectare tempus iure Ciuili præscriptum, vide posita *in collect. ad l.* 1. *sup. de sponsalib.*

SVMMARIVM.

1 *Repudium fictum non nocet tertio dotem stipulato sibi reddi matrimonio morte dissoluto, & n.* 2.
3 *de Consilio à bonis, & doctis sumendo, remissiuè.*

L. Dubium. III.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Tullio.*

FIctum repudium non nocet tertio dotem stipulato sibi reddi matrimonio morte dissoluto. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *suprà hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Conti. *lib.* 1. *disp. cap.* 7. Cuiac. *lib.* 13. *obseru.* 25. 2

Quæ consilio rectè geruntur, &c.] Multa circa consilia à bonis, & doctis viris sumenda, tradit Garc. Mastrill. *de magistrat. lib.* 2. *cap.* 1. *per tot.* 3

L. Filiæ diuortium. IV.

Iidem AA. & CC. *Pisoni.*

FIliæ diuortium in potestate matris non est. Verba sunt text. ad quæ vide citatos *in l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Diuortium filiæ non est in potestate patris, nisi ex magna, & iusta causa, si fuerit emancipata, nullo modo.*
2 *Diuus Marcus pater, vita sanctitate omnibus Principibus antecelluit.*
3 *Argumentum, Non est ita, quia iure cautum non reperitur, validum, &, quod expressè sancitum non reperitur in iure, non est superstitiosis inuentionibus præsumendum.*

L. Dissentientis. V.

Iidem AA. & CC. *Schyroni.*

DIuortium filiæ non est in potestate patris, nisi ex magna, & iusta causa, & si fuerit emancipata, tunc nullo modo. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *n.* 1. *supr. hoc tit.* 1

Diuus Marcus pater, &c.] Quòd sanctitate vitæ omnibus Principibus antecelluit, refert Tiraq. *de iure primogen. quæst.* 17. *opin.* 4. *num.* 25. 2

Nulla iuris pracipit constitutio.] Ergo valet argumentum, Non est ita, quia iure cautum non reperitur, vt per Tiraquel. *de pœnis tempor. causa* 51. *num.* 86. 3
Et quod expressè sancitum non reperitur in iure, non est superstitiosis inuentionibus præsumendum. *l. si verò*, §. *de viro*, *ff. soluto matrim. cap. consuluisti* 2. *quæst.* 5. Surd. *de aliment. tit.* 1. *quæst.* 44. 4

 num.

num.2. & decis.87. & decis. 255. num.2. & cons. 158. num.13 & cons.308.num.3.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium non potest dissoluere filiusfam. nisi patre consentiente, sed emancipatus sic.*
2 *Filia exclusa propter proprium delictum, pater solus actionem ad dotem repetendam habet.*
3 *Mulier diuertens sine causa amittit dotem, & illam marito acquirit.*
4 *Solemnitas eadem acquiritur in dissoluendo actum, qua in contrahendo.*

Avth. E contra.

1 Filiusfamilias non potest dissoluere matrimonium nisi patre consentiente, sed emancipatus sic. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1.num.1. sup.hoc tit.*

2 Notatur ad hoc quòd exclusa filia propter proprium delictum, pater solus habet actionem ad dotem repetendam, vt per multos, quos refert & sequitur D Barbos.*in l.2.§. quod si in patris num.39 ff. soluto matrim.* vbi *num.40.* rationem assignat quòd pater habet spem quòd exclusa filia dos consolidetur in illius persona, quæ spes probabilis impediet ne delictum filiæ patri in hoc iure præiudicet; & respondet ad text. *in auth. vt liceat matri & auia, §. quia verò quadam mulieres, collat.* 8. dum *in princip.*
3 probat mulierem diuertentem sine causa amittere dotem, & illam acquiri marito, vt debeat intelligi de dote data per mulierem ex bonis proprijs, vel de dote aduentitia, quæ amittitur propter prædictam causam, *l.si dotem, C. de iure dot.* non autem vt procedat in dote profectitia; quæ communis sit inter patrem & filiam, de qua loquitur hic text. nisi ponas tempore delicti dotem esse consolidatam in persona filiæ, quia tunc & hæc amittetur ex generalitate d.*l.si dotem.*

4 *Quia sicut, &c.*] Notatur ad hoc quòd solemnitas eadem requiritur in dissoluendo actum, quæ in contrahendo, vt per *decis Pedem.53.num.10.* Brunor. à Sole *in locis communib. verbo consensus* 4. Surd. *de alimentis tit.8.priuil.22 num.6.* Duen. *reg.* 187. *vers. decimooctauo*, Cald.Pereira *de potest. eligendi cap.7. num 13* metipsum *de Axiom.iuris vsufreq.axiom.199. num.9.*

SVMMARIVM.

1 *Citatio ad domum valida, licèt in citati notitiam non peruenerit, & num.2 intellige, vt num.3.*
4 *de Citatione ad domum, remissiuè.*

L. Licèt. VI.

Iidem AA. & CC. *Phœbo.*

1 Citatio ad domum valet, licèt in citati notitiam non peruenerit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1.num.1 sup.hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit Tiraquel.*de retractu lig.§.9.gloss.2. num.39.* Intellige de
3 citatione validè executa; citatio enim minus legitimè intimata ligat citatum, quando ad eius notitiam peruenisset, perinde ac si legitimè intimata fuisset, ad not.per Tiber.Decian. *resp.69. num.34. vol.4.* Ioseph Ludou.*concl. 5. num.28.* Surd. *cons.38. num.10* vbi etiam agit quibus coniecturis constare possit citandum habuisse notitiam citationis, de quo etiam Mascard.*de probat. concl.292.* Vnde quis dicitur verus contumax quando non personaliter, sed ad domum citatus est, sed notitia citationis ad eum peruenit, & non comparuit, vt ex Abb.Greg. & Rolando à Valle resoluit Ignat. del Villar *in sylua respons. lib.1. resp.num.3.*

De citatione ad domum vide Abb. *cap. quoniam frequenter, in princ. num. 21. vt lite non contest. & in cap.causam num.5.de dolo, & contum.* Marant.*de ordine iudic.part.6.cap.de citat.memb.1.num.124.* Bellacomb. *tom.2.commun. opin. lib. 7. tit.16. num. 101.pag.281.* Tiraq *de retractu lig.§.8.gloss.9.num.8.cum seqq.* Parladot.*lib.2. rerum quotid. cap fin. §.9. part. 5. num.8.* Menoch.*de præsumpt.lib.2 præs.26.* Cor.Philip. *part.2. §.12.num.8.* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.1. cap.60.num.5. & 6.* Ignat. del Villar. *in sylua responsor.lib.1.resp.3.num. 3. & 4.* Gonzal.*ad reg. 8. Cancel. glos.9.§.1.num.119.* Amat. Roderic. *in practic. cap.4. num.27.* 4

In glos. *Marito.* ibi, *fuit tamen traditus alicui de sua familia, &c.* Intellige si fuerit maior, aut saltem doli capax, per quem citatio possit deuenire in notitiam citandi. Afflict.*in constit. Regalib.constit num. 4. cum seq.* Et dummodo sit apprehensus in domo. Surd. *cons.88.num.6* Et publicè fiat citatio, itaut copia illios in manibus talis domestici apponatur. Vanti.*de nullitat.tit.ex defectu citat.num* 89. Amat. Roderic *d. cap.4.num.29.*

SVMMARIVM.

1 *Mulier quæ de marito per quadriennium noua non habuit, palam nubens, adulterij, & cæteras pœnas euitat.*
2 *Intellectus l.vxor.C.de repud. & eius materia fusè, num.3. & 4*
5 *Vxor quando probabiliter credens virum decessisse, alij nubit, vel è contra, tunc superueniens coniux non potest diuortium celebrare ratione illius adulterij, nisi coniux de vita prioris coniugis certificatus steterit in secundo illo matrimonio debitum petens, aut reddens, num.6.*
7 *Clanculò factum, & in secreto, præsumitur dolosum & fraudulentum.*

L. Vxor. VII.

Imp. Constant. A. *Dalmatio.*

Mulier, quæ de marito per quadriennium noua non habuit, palàm nubens. adulterij, & cæteras pœnas euitat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* 1

De intellectu, & materia huius text. vide latè Menoch.*de arbitr. casu 420. à num. 112. ad seqq.* vbi adducit Iulianum *in l. vxores. ff de diuort.* asserentem quòd mulier absentem virum per quinquennium expectare debet; Constantinum verò in præsenti statuisse ait mulierem expectare debere quadriennium, intra quod si nullum habuit indicium sospitatis eius, liberè alteri potest nubere: cæterùm Iustinianum corrigendo Constantini constitutionem definiisse *in §. nouimus in auth. de nupt.* mulierem expectare debere per decennium virum, quem sæpiùs litteris interpellauit vt ad se reuerteretur, & reuerti noluit. Subditque idem Menoch. *ibidem num. 124 & 125.* 2

& 125. verè eam non fuisse mentem Constantini *in præsenti*, vt sanciret de matrimonio mulieris, quæ quidem sciebat virum suum viuere, etsi ad se reuocare non poterat, sed statuisse de muliere illa, quæ de mariti sospitate, hoc est, an viueret, indicium nullum habuit, quasi quòd præsumptio esset eum decessisse: Quocirca, ait, errorem fortè suum agnoscens ipse Iustinianus *in § quod autem, in auth. vt liceat matri & auiæ*; duo statuit, primum quòd etsi diu maritus in militiam sit profectus, & nullas ab eo litteras accipere potuerit, mulier de eius reditu, quẽ exoptabat, quod nihilominus quandiu ille viuerit, non possit mulier alteri nubere, & rectè sanciuit Iustinianus, nam quos Deus coniunxit, nemo separare potest. *Matth.cap.*19. Secundum verò est quod sanciuit Iustinianus, vt si mulier accepit virum suum, qui fuerat in militiam profectus, obiisse, non prius alterum ducere possit, quàm adeat militiæ chartularios, qui descriptos milites habent, vel tribunum militum, & de viri illius morte acceperit testimoniũ. Immo statuit Iustinianus, mulierem hanc adhuc expectare debere per anni spatiũ à die accepti testimonij. Et idẽ quòd Iustinian. penè statuerũt summi Pont. quorũ constitutiones hac in re, quæ de magno in Ecclesia sacramento est, obseruandæ sunt, &c.

3 Late etiam Farin. *in praxi crimin. tit. de delictis carnis quæst.* 140. *à n.* 45. vbi ait quòd de iure Ciuili, nempe Digestorum, Codicis, & Authenticorum, sufficiebat mulierem expectare per aliquot annos virum suum absentem, quo tempore si vir non redibat, poterat, absque timore incursus alicuius pœnæ, eadem mulier secundum virum assumere: & in hoc iura Ciuilia vario modo disposuerunt, text. enim *in l. miles, § mulier, ff. ad leg. Iul. de adulter* dixit simpliciter absentiam longi temporis sufficere, non aliter declarando quantum debeat esse istud longum tempus, quamuis ibi glos. *in verbo si longo*, opinata fuerit esse tempus decem, aut viginti annorum, text. autem *in l. vxores, ff. de diuort.* de marito apud hostes captiuo loquens declarauit transacto quinquennio à tempore captiuitatis mulierem habere licentiam migrandi ad alias nuptias. Verùm Constantinus Imp in hac l mulierem maritum in militiam profectum per quadriennium expectare debere iussit, quo tempore lapso si de illius vita nullum habuit indicium, nulli pœnæ obnoxia poterit alteri viro se publicè collocare. Et Iustinianus *in § nouimus, in auth. de nupt.* quadriennij tempus prædictum ad decennium protogauit.

4 Quid autem nouiori iure Authenticorum, & Pontificum fuerit deinde statutum, vide posita *in collect. ad auth. immediatè seq*

5 Notatur hic text. ad hoc quòd quando vxor probabiliter credens virum decessisse, alij nubit, vel è contra, tunc coniux superuiuens non potest diuortium celebrare ratione illius adulterij, vt per Sanch.
6 *de matrim. lib.* 10. *disp.* 5. *n.* 11. vbi limitat nisi coniux de vita prioris coniugis certificatus steterit in secundo illo matrimonio, debitum reddens, aut petens, quia tunc iam verè reus est adulterij, & *n.* 12. subdit quòd si coniux credens probabiliter alium coniugem mortuum, fornicetur, potest à coniuge ratione illius fornicationis dimitti, quia excusante iusti matrimonij ignorantia, fornicatio illa vacat culpa adulterij, nec tale est formaliter.

7 *Nec clanculò, sed publicè*, &c.] Notatur ad hoc quòd clanculò factum, & in secreto, præsumitur dolosum, & fraudulentum, cùm veritas angulum non quærat, aut diuerticula, vt per Cald. Pereira *post enucl. forens. cons.* 26. *n.* 4.

S V M M A R I V M.

1 *Mulier iure Nouell. habens virum in expeditione militia, non potest licitè nubere, etiamsi diu eum expectauerit, nisi formam huius l. seruauerit. Audiens virum in prælio obiisse, non prius alij nubat, quàm per se, vel per alium adeat belli ducem, isque iuret obiisse, aliorúmque testimonia recipiat, & postea expectet per annum, aliàs puniri possit de adulterio, num.* 2.

3 *Authentica per ius Canonicum correcta.*

AVTH. Hodie.

HOdie mulier habens virum in expeditione militiæ non potest licitè nubere, etiamsi diu eum expectauerit, nisi formam huius l. seruauerit. 1
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*

De materia Sanch. *de matrim. lib.* 2. *disput.* 46. *à n.* 1. vbi postquam commemorauit iura Ciuilia, & in primis *l. vxores, ff. de diuort.* quæ tenet satis esse si mulier quinquennio virum absentem, de cuius vita prorsus dubitatur, expectet, vt possit alij nubere, quod tempus postea ad quadriennium restrictum esse ait per *l. vxor, sup. hoc eod. tit.* subdit hoc omnino
correctum esse per hanc auth. in qua habetur vt 2
vxor audiens virum in prælio obiisse, non prius alij nubat, quàm per se, vel per alium adeat belli ducem, isque iuret obiisse, aliorúmque testimonia recipiat, & postea expectet per annum, aliàs puniri possit de adulterio; idem affirmat probare textum *in præsenti* Farin. *in praxi crimin. tit. de delictis carnis quæst.* 140. *num* 47.

Et quamuis nonnulli existimauerint dispositio- 3
nem huius auth non esse correctam iure Canonico, nihilominus tamen alij rectiùs sentiunt correctam esse, quia *in cap. in præsentia, de sponsal.* tantùm petitur certum nuntium de morte haberi. Ita Roland. *cons.* 93. *num.* 12. *vel.* 1. Ioseph. Ludou. *Perus. decis.* 12. *num.* 7. *tom.* 1, Gutier. *pract. lib.* 2. *quæst.* 8. *num.* 5. *&* 6. Sanch. *d. lib.* 2. *disp.* 46, *num.* 1. Anton. Gom. *l.* 80 *Tauri num.* 31. *vers. hodie tamen de iure Canonico*, Farin. *d. quæst.* 140. *num.* 51. *&* 52. vbi tenet quòd à iure Canonico non solùm correcta sunt iura Ciuilia Digestorum, & Codicis, & etiam auth. *de nupt. in § nouimus*, sed etiam fuit correcta dispositio & forma tradita in hoc text. at verò *num.* 53. subdit veritatem esse, huic auth. fuisse derogatum à iure Canonico in hoc, vt scilicet in probatione mortis mariti in militiam profecti non sit restringenda probatio ad illam solam formam in auth præscriptam, videlicet per testimonium capitanei militum, & chartularij ab ipsa muliere procuratum, quia dicta mors probari potest etiam aliis modis ab eodem iure Canonico præscriptis; non autem fuisse derogatum addit validitati probationis factæ iuxta formam huius auth. mors enim militis non credo, ait, quòd possit magis congruè & magis concludenter probari, excepto testimonio de visu cadaueris, & illius recognitione, quàm per testimonium capitanei militum, & illius chartularij, qui seruientes & viuentes milites in eius libello descriptos habet; & sic primo respectu procedere dicit communem opinionem Doctorum volentium formam, & dispositionem huius auth. correctam à iure Canonico; secundo autem respectu procedere aliam opinionem eorum, qui dixerunt dispositionem huius auth. hodie non esse correctam à iure Canonico.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium non potest ab altero coniugum dissolui sine causa legitima hîc expressa, &c.*
2 *Intellectus l. consensu, §. v. dissolui præcipimus, C. de repud.*
3 *Matrimonium quoad vinculum non solui nisi per mortem.*
4 *Repudij causæ quæ, & num. 7.*
5 *Matrimonium solui per diuortium etiam quoad vinculum.*
6 *Iura ciuilia permittentia diuortia ob plures causas, minimè obtinere in Republ. Christiana.*
8 *propter Adulterium inter coniuges hodie fit separatio thori. Thori separatio quando concedatur propter notorium, seu occultum coniugis adulterium, & quando adulterium dicatur notorium, vel occultum, num. 9.*
10 *Adulterium vnius coniugis an & quando compensetur cum adulterio alterius, remissiui.*
11 *Thori separationem concedi non solùm propter fornicationem carnalem, sed etiam propter spiritualem h. e. propter hæresim, & idololatriam. Concedi etiam propter mariti sodomiticum vitium, num. 12.*
13 *Matrimonij separatio quo ad thorum, & mutuam cohabitationem, an saltem licita propter causas hîc expressas.*
14 *Matrimonium separatur quoad thorum, si coniux contra Imperatorem, siue Regem aliquid fuit machinatus, & ille conscius non indicauit per se, vel per alium.*
15 *Domestici admittuntur in his, quæ domi geruntur.*
16 *Probatio præsumpta sufficit in his, quæ sunt difficilis probationis.*
17 *Thori separatio conceditur quando coniux alterius coniugis vitæ insidiatus fuerit ferro, veneno, aut alio simili modo.*
18 *Matrimonium separatur quoad thorum si maritus mulierem verberauit verberibus, quæ mulieri ingenua non conueniunt, intellige, vt n. 9.*
20 *potest Maritus vxorem corrigere, & castigare leniter & moderatè, non autem immoderatè, & atrociter.*

L. Consensu. VIII.

Impp. THEOD. & VALENT. AA. *Hermisdæ P.P.*

1 MAtrimonium non potest ab altero coniugum dissolui sine causa legitima hîc expressa, & vxor contrà faciens dotem perdit, & donationem propter nuptias restituit, nec intra quinquennium nubere potest. Vir autem contrà faciens dotem restituit, & donationem perdit. Et ad probationem causæ admittuntur domestici, & aliàs inhabiles, lucrúmque debet lucrum liberis reseruare, & pacta contra hanc l. inita, sunt ipso iure nulla, Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 5. sup. hoc tit.* & post omnes Aloys. Leo *super 5. fol. 61. verso*, & Giphan. *tom. 1. pag. 447.*

2 *Dissolui præcipimus*, &c.] Intellige quoad thorum, manet enim vinculum matrimonij, quo coniuges prohibentur cum aliis copulari, Concil. Trid. *sess. 24. de reformat. matrim. can. 7.* Viui. *tom. 1. communium opin. lib. 5. tit. 12. num. 27. pag. 740. & tom. 2. lib. 9. tit. 7. num. 13. pag. 470.* Cou. *de sponsalib. part. 2. cap. 7. §. 6. num. 13.* Sanch. *de matrim. lib. 10. disput. 2. per tot.* Farin. *in praxi crimin. tit. de delictis carnis quæst. 143. num. 33.* Cald Pereira *quæst. forens. lib. 1. quæst. 17. num. 3. & 6.* vbi post Accurs. *in præsenti* dicit quòd licèt ex multis causis iure Ciuili matrimonium soluatur, etiam quoad vinculum, tamen iure
Canonico omnes illæ causæ reiectæ sunt, itaut ma- 3
trimonium quoad vinculum non soluatur nisi per mortem Cardos. *in praxi iudicum, verbo Sacramentum matrimonij, num. 19.*

Causas autem repudij, &c.] Nota quòd causæ, 4
propter quas licebat diuortium celebrare, nulla lege certa fuerunt enumeratæ, sed potiùs arbitrio iudicum erant relictæ, nam & propter leues causas legimus diuortia licitè fuisse celebrata, vt referunt Cortasi. *lib. 5. miscel. cap. 101. num. 4.* Petr. Greg. *syntagm. iuris lib. 9. cap. 13. num. 25.* quæ deinde fuerunt expressæ & limitatæ per hanc l. & ab eo tempore ob nullas alias potuit diuortium licitè & impunè celebrari; si autem nihilominus de facto celebraretur extra prædictas causas, incurrebantur quidem pœnæ expressæ in hoc text. ita D. Barbos. *in rub. ff. soluto*
matrim. part. 2. num. 8. vbi etiam addit ex hoc. text. 5
colligi quòd per diuortium censebatur esse solutum
matrimonium etiam quoad vinculum: & *n. 9.* tenet 6
iura Ciuilia permittentia diuortia ob plures causas minimè obtinere in Repub. Christiana, & *num. 10.* ex dictis per se infert quòd licèt Gentiles ante aduentum Christi diuortia celebrantes non peccarent, quia indissolubilitas matrimonij non procedit ex principiis per se notis, sed ex illis deducitur per remotas consequentias, ignorantia illius iuris non inducebat peccatum, tamen hodie peccabunt, cùm iam lege diuina illud inueniatur prohibitum; vnde à fortiori peccabunt Christiani diuortia celebrantes, neque per illa soluetur matrimonium quoad vinculum, & consequenter contrahendo magis erit adulterium, quàm matrimonium: subditque hinc vix excusari posse Imperatores Christianos, qui aduersùs diuinam doctrinam diuortia suis legibus permiserunt, nisi dicamus eos diuortia non permisisse quasi licita iure poli, sed vt maiora mala euitarentur; & aliquid licentiæ suorum temporum condonarent, de quo latè Sanch. *de matrim. lib. 10. disput. 1. per tot.* vbi *num. 12.* excusationem præfatam D. Barbosæ approbat, & *num. 11.* resoluit infideles ad Christianismum conuersos si tempore infidelitatis legitimas vxores repudiauerint cogendos esse ad illas redire, quamuis iam aliud iniissent matrimonium, nisi casus accidat in quo per conuersionem alterius dirimatur matrimonium infidelitatis tẽpore cõtractum.

Si qua igitur maritum, &c.] Plures causas, ex qui- 7
bus diuortium inter coniuges fieri potest, exprimunt Sot. *in 4. dist. 39. sub fin.* Sanch. *de matrim lib. 10. disput. 3. cum seqq.* Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 31. cap. 41.* Farin. *in praxi criminali. de delictis carnis quæst. 143. cum seq.*

Adulterium.] Hodie propter adulterium fit in- 8
ter coniuges separatio thori, *cap. 1. 2. & 3. & per tot. 32. quæst. 7.* Cou. *de sponsal. part. 2. cap. 7. §. 5. num 8. & §. 6. num. 6. vers. immo peter. 1 vxor*, Clar. *in §. adulterium, num. 12. vers. alia quoque est pœna*, D. Barbos. *in d. rub. ff. soluto matrim. part. 2. sub num. 18.* Sanchez *d. lib. 10. disp. 3. num. 1. vers. prima conclusio*, Valer. Reginald. *d. lib. 31. cap 41. num. 1 & 3.* Farin. *d. quæst. 143. à num. 9.* vbi ampliat multipliciter *numeris seqq.* & præcipuè vt sufficiat violenta præsumptio, etiam non sit necessaria eiusdem adulterij pœna & concludens probatio, & procedere extendit etiam in adul-

terio

terio commisso culpa viri, vt putà si vir dederit occasionem vt ipsa mulier fornicaretur, vt puta expellendo eam de domo, denegando ei alimenta, non reddendo debitum, aut quid simile, & vice versa actionem vxori dari contra virum ad eandem separationem propter ipsius viri fornicationem concludit, & à num. 25. multis aliis modis limitat, & præcipuè quando vir ipsam vxorem prostituisset siue inuitam & coactam, siue volentem & consentientem, & quando maritus se cum vxore adultera aut tacitè, aut expresè conciliauit, & quando facta separatione thori maritus cum aliqua muliere fornicatur, tunc enim reintegratur matrimonium, mulierque ad virum restitui petere potest.

9 Thori separatio quando concedatur propter notorium, seu occultum coniugis adulterium, & quando adulterium dicatur notorium, vel occultum? vide Sanch. d. lib. 10. disp. 12. num. 11. cum seqq. Farin. d. quæst. 143. à num. 49. vsque ad 68.

10 Adulterium vnius coniugis an & quando compensetur cum adulterio alterius? vide Sanch. d. lib. 10. disput. 8. Farin. d. quæst. 143. à num. 69. vsque ad 82.

11 Amplia non solùm propter fornicationem carnalem thori separationem concedi, sed etiam propter spiritualem, hoc est, propter hæresim, & idololatriam, vt per Cou. de sponsal. part. 2. cap. 7. §. 5. n. 4. Clar. §. hæresis, num. 13. vers. item propter hæresim, Mozz. de contract. lib. tit. de matrim. cap. fin. num. 71. D. Barbos. in rub. ff. soluta matrim. part. 2. num. 18. in fine, Henriq. in sum. lib. 11. de matrim. cap. 8. num. 12. Ludon. Beja respons. casuum conscient. part. 4. casu 30. Sanch. d. lib. 10. disp. 15. & disp. 17. à num. 3. Cardos. in praxi iudicum, verbo Sacramentum matrimonij num. 23. Rebell. de obligat. iustit. part. 2. lib. 2. quæst. 16. num. 21. Valer. Reginald. d. lib. 31. num. 314. Farin. d. quæst. 143. num. 98. cum seqq. vbi num. 102. tenet vxorem sine iudicio Ecclesiæ, & propria auctoritate posse discedere à viro, qui in hæresim labitur, & num. 103. id multo magis procedere ait quando vnus coniux alterum in hæresim trahere conatur, & à num. 107. multis modis limitat. Vtrùm coniux innocens possit cogi ad recipiendum alterum coniugem lapsum in hæresim postquam fuerit ab Ecclesia reconciliatus? vide Rebell. d. part. 2. lib. 3. quæst. 4. num. 36.

12 Amplia etiam propter mariti sodomiticum vitium thorum separari, vt per Cou. d. part. 2. cap. 7. §. 5. num. 6. Clar. §. sodomia num. 7. vers. item propter crimen sodomiticum, Menoch. in tract. de arbitrar. casu 286. in addit. Viui. tom. 2. commun. opin. lib. 9. tit. 7. num. 153. pag. 479. D. Barbos. in 2. part. rub. ff. soluto matrim. num. 30. Pradil. in sum. legum pœnal. part. 1. cap. 11. num. 5. Cardos. in praxi iudicum, verbo Sacramentum matrimonij, num. 21. Mozz. d. cap. fin. num. 74. Sanch. d. lib. 10. disp. 4. num. 3. Farin. d. quæst. 143. num. 83. cum seqq. vbi num. 87. ampliat vt vxor possit petere separationem thori ex eo solùm quòd fuit tentata à viro de vitio sodomitico, & num. 88. pariter extendit vt propter sodomiam separetur matrimonium, etiam quòd vir eam commiserit non cum vxore, sed cum alia persona, & num. 89. etiam quòd vir propriam vxorem minimè consentientem extra claustra pudoris polluat, & à num. 90. extendit huiusmodi separationem concedi etiam propter sodomiam vxoris, etiam cum alia muliere commissam.

13 Vtrùm hodie propter causas expressas in hoc text. sit saltem licita separatio quoad thorum, & mutam cohabitationem? Nonnulli existimarunt propter alia crimina adulterio paria, veluti veneficium, parricidium, & cætera id genus matrimonium esse dirimendum quoad mutuam cohabitationem, vt per Rip. in rub. de iudic. num. 18. & 19. Tiraq. l. 16. connub. num. 37. Corduba de Lara in l. si quis à liberis. §. si quis ex his num. 78. cum seqq. ff. de liber. agnosc. Sed verius est separationem quoad thorum, & mutua seruitia ob duas tantùm causas hodie permitti, ob adulterium scilicet, vel quia mulier probabiliter timet vitæ periculum si cum marito habitet, ita Sot. in 4. dist. 36. quæst. vnic. art. 1. ad fin. Gerard. sing. 65. D. Barbos. in d. rub. ff. soluto matrim. part. 2. num. 18. Rebell. d. p. 2. lib. 4. quæst. 8. sect. 2. num. 11. Sanch. d. lib. 10. disp. 17. à num. 3.

14 *Vel certè contra nostrum imperium*, &c.] Notatur ad hoc quòd separatur matrimonium quoad thorum si contra Imperatorem, siue Regem aliquid fuit machinatus, & ille conscius non indicauit per se, aut per aliam quamcunque personam, vt per Cardos. in praxi iudicum, verbo sacramentum matrimonium, numero 26.

15 *Domúsve sua ipsa inspiciente*, &c.] Ergo domestici admittuntur in his, quæ domi geruntur, de quo Bellacomb. tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 10. de testib. num. 251. pag. 539. Menoch. cons. 353. num. 22. Mascard. de probat. concl. 496. num. 8. & concl. 533. num. 15. & concl. 1359. num. 7. Gutier. alleg. 11. num. 8. Morl. in emporio iuris part. 1. tit. 5. in prælud. num. 23. in fine, Bobadil. in sua pollitica lib. 3. cap. 8. num. 102. lit. E. Cardin. Mantic. de tacitis & ambig. conuentionib. lib. 8. tit. 14. num. 11. Farin. in praxi crimin. part. 2. quæst. 55. num. 36. Christoph. de Paz in schol. ad leges styli l. 62. num. 29. quia testes inhabiles admittuntur, vbi alij non potuerunt interesse, de quo Rebuff. de reprob. testium num. 185. Surd. decis. 326. num. 91. Morl. d. part. 1. tit. 11. in præl. num. 77. Cardos. in praxi iudicum verbo testis num. 29. Stephan. Gratian. discept. forens. cap. 144. num. 28. cum seqq. Et sufficit præsumpta 16
probatio in his, quæ sunt difficilis probationis, Menoch. de arbitr. casu 104. num. 8. & casu 106. num. 2. & casu 340. num. 11. Mascard. concl. 57. num. 3. Valasc. de iure emphyt. quæst. 9. num. 26. col. 2. Fr. Eman. quæst. Regul. tom. 2. quæst. 12. art. 2.

17 *Si sua vitæ venena*, &c.] Notatur ad hoc quòd conceditur separatio thori quando coniux alterius coniugis vitæ insidiatus fuerit ferro, veneno, aut alio simili modo, vt per Cou. de sponsal. part. 2. cap. 7. §. 5. num. 2. Thesaur. Pedem. decis. 130 num. 3. Gutier. canon. lib. 1. cap. 24. num. 8. vbi ponit exemplum quando mulier supposuit viro suo ad ipsum necandum facturas, herbarias incantationes, aut similia veneficia, D. Barbos. in d. rub. ff. soluto matrim. part. 2. num. 23. vers. succedit igitur secunda, vbi ait hanc legem quoad effectum concedendi separationem thori ob hanc causam etiam hodie locum obtinere. Sanch. d. lib. 10. disput. 18. num. 6. cum seqq. vbi ampliat siue vir insidietur vitæ vxoris, siue vxor vitæ ipsius viri, Farin. d. quæst. 143. num. 154. vbi num. 155. ampliat hanc resolutionem procedere etiam effectu non sequuto, & num. 157. ait matrimonij vinculum propter hoc non solui.

Quod maximè etiam castas exasperat.] Notatur ad hoc quòd nihil profectò vxores, præsertim castas, æquè exasperat, quàm virorum congressus cum externis, impudicisque mulieribus, vt per Tiraq. l. 13. connub. gloss. 1. part. 13. num. 27. in fine.

18 *Si se verberibus*, &c.] Notatur ad hoc quòd matrimonium separatur quoad thorum si maritus mulierem verberauit verberibus, quæ mulieri ingenuæ non conueniunt, vt per Cardos. in praxi iudicum, verbo Sacramentum matrimonij, num. 26. Valer. Reginald.

ginald. *d. lib.* 31. *num.* 317. D. Barbos. *in d. rub. ff. soluto matrim. part.* 2. *num.* 31. vbi intelligit dummodo verbera sint immoderata & talia vt nisi thori separatio detur, periculum sit vitæ ipsius vxoris, aliàs secus, Thesaur. *Pedem decis.* 130. *num.* 1. vbi distinguit inter percussiones & verbera atrocia; & non atrocia, inducentia periculum vitæ, & non inducentia illa, Tiraq. *ad l.* 8. *connub. glos.* 1. *part.* 8. *num.* 13. Sanch. *d. lib.* 10. *disp.* 18. *à num.* 14. *vsque ad* 17. vbi distinguit inter verberationem atrocem, & leuem, & contra D. Barbos. dicit sufficere acrem verberationem excedentem limites correctionis, etiam quòd ex ea mortis periculum non incurratur, Farin. *d. quæst.* 143. *num.* 186.

20 Vnde infertur posse maritum vxorem corrigere, & castigare, ac verberare leuiter, & cum causa, non autem immoderatè, & atrociter, de quo Tiraq. *in l.* 1. *connub. glos.* 1. *part.* 1. *à num.* 22. *& præcipuè num.* 24. *& l.* 9. *glos.* 1. *part.* 8. *num.* 13. Boër. *decis.* 304. *num.* 2. Menoch. *cons.* 31. *num.* 21. *cum seqq.* Surd. *de alimeat. tit.* 7. *quæst.* 16. *num.* 4. *cum seqq.* Decian. *in tract. crimin. lib.* 9. *cap.* 11. *num.* 14. *vers. atrociter autem verberare*, Cardos. *in praxi iudicum, verbo maritus num.* 26. Cald. Pereira *in comment. ad l. vnic. C. ne ex delict. defunct. part.* 2. *num.* 56. D. Barbos. *in d. rub. ff. soluto matrim. part.* 2. *num.* 35. Sanch. *de matrim. lib.* 10. *disput.* 18. *num.* 15. Valer Reginald. *d. lib.* 31. *num.* 317. *vers. aduerte verò.* Farin. *d. quæst.* 143. *a num.* 179.

SVMMARIVM.

1 *Diuortium, iure Authenticorum, celebrari nequit inter coniuges propter verbera illata vxori, sed solum maritus illam verberantem eam pœnam incurrit, vt teneatur ex propria substantia pro ea contumelia præstari vxori quantum valere potest tertia pars donationis propter nuptias mulieri facta per maritum, & num.* 2.

3 *Repudij, & dotis amittendæ iusta causa quæ.*

4 *Mulieres à ludis publicis arcendæ, remissiuè.*

5 *Maritus si lucratur dotem, quia diuortium interuenit culpa vxoris, non tenetur ei aliquid dare, nec subministrare necessaria.*

6 *Vxor pro adulterio dotem amittit. Amplia*

I. In dote etiam promissa, quam vir quoque propter vxoris adulterium lucratur, num. 7.

II. Vxorem dotem amittere propter adulterium, non obstante quòd maritus ipsi debitum non reddat; & non obstante quacunque viri sæuitia, & ipsius adultera paupertate, aut fame, numero 8.

III. Procedere etiam in vxore putatiua, quando scil. matrimonium est nullum propter aliquod impedimentum consanguinitatis, vel affinitatis, num. 9.

IV. Vt vxor, seu eius heredes agentes ad dotem possint repelli exceptione adulterij, & sic tam agendo, quàm excipiendo propter adulterium amittitur dos, num. 10.

V. Et è contrà, si maritus commiserit adulterium, vxor recuperat dotem, & lucratur donationem propter nuptias, num. 11. *etiam quando maritus in spretum sua vxoris, & ipsa inspiciente, cum impudicis mulieribus conseruationem habuerit, numero* 12.

13 *Adulterium vnius vxoris cum altero compensari etiam quoad dotis amissionem.*

VI. Procedere etiam in vidua, quasi mortuo viro stuprum commiserit, etiam dotem amittit, illaque acquiritur heredibus mariti, num. 14.

VII. Vt maritus mortua vxore possit etiam contra heredes agentes ad repetitionem dotis excipere de adulterio, & eos sic agentes adulterij exceptione repellere, num. 15. *procedit, quando vir de adulterio vxoris mortuæ nullam habuit notitiam, num.* 16. *requiri quòd in vita mariti eadem vxor fuerit conuicta, & condemnata, num.* 17. *intellige dummodo post mortem vxoris maritus agat ciuiliter, & principaliter ad amissionem dotis, num.* 18. *procedit ampliatio quando maritus habet in manibus dotem, & contra heredes agentes ad illius repetitionem opponit, & excipit de adulterio vxoris, num.* 19. *Limita*

I. Quando vir post commissum ab vxore adulterium illud sciens tacuit, vxorem in domo retinuit, cum ea se conciliauit, & commiscuit, numero 20.

II. Non procedere in præiudicium patris, qui filiam dotauit, ad quem soluto matrimonio dos redire debet: si vxor & filia respectiuè adulterium committat, dotem non lucratur in præiudicium patris, num. 21.

III. In dote data ab extraneo, cum stipulatione vt soluto matrimonio sine liberis, sibi restituatur, num. 22.

IV. Quando maritus & vxor haberent liberos ex eodem matrimonio, num. 23.

24 *Propter Adulterium vxor non solum amittit dotem, sed etiam donationem propter nuptias, seu lucrum dotis ex pacto proueniens. & bona paraphernalia, num.* 25.

26 *Serui testimonium in causa adulterij admitti. admitti in probatione criminis læsæ maiestatis, num.* 27.

AVTH. Sed nouo iure.

IVre nouo Authenticorum non potest celebrari 1
diuortium inter coniuges propter verbera illata vxori, sed solùm maritus illam verberantem eam pœnam incurrit vt teneatur ex propria substantia pro ea contumelia præstare vxori etiam constante matrimonio quantum valere potest tertia pars donationis propter nuptias mulieri factæ per maritum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt, 2
Franc. Marc. *Delphin. decis.* 762. *num.* 2. *& num.* 7. *part.* 2. Corr. *in memorab. verbo vxor suspecta de adulterio, ad fin.* Vincent. de Franchis *Neap. decis.* 244. vbi quòd vir in vxorem sæuiens facta ob id separatione thori non solùm restituit dotem, sed etiam incurrit amissionem donationis propter nuptias. Farin. *in praxi crimin. tit. de delictis carnis quæst.* 143. *num.* 187. latè & eleganter D. Barbos. *in rub ff. soluto matrim. part.* 2. *num.* 33. vbi intelligit procedere dispositionem huius auth. quando simpliciter illata sunt verbera vxori, nam licèt talia sint vt ex illis non timeatur probabile vitæ periculum, quia tamen verbera aliena sunt ab ingenuis mulieribus, vt inquit Imp. *in hac l. consensu, ad finem principij*, propter illam incurrit maritus prædictam pœnam, & non erit locus diuortio nec iure Ciuili, nec Canonico. Cæterùm si verbera talia sint ex quibus probabiliter timeatur mortis periculum, concedenda est separatio, nec tunc erit locus prædictæ pœnæ, quæ loco diuortij denegati videtur imposita: & *num.* 34. *in princip.*

princip. ex hac auth. ita explicata colligit quòd propter sola verbera, ex quibus non timetur mortis periculum, maritus incurrit pœnam supra relatam.

§. Vir quoque.

3 *Conuiuia appetentem*, &c.] Notatur ad hoc quòd iusta causa repudij, & doris amittendæ existimatur si vxor ignorante viro conuiuia virorum adiuerit, vt per D. Barbos. *in l. 2. in princ. p. 1. n. 69. ff. solut. matrim.*

Foris scilicet pernoctantem, &c.] Notatur ad hoc quòd adulterium probatur ex eo quòd mulier pernoctauit extra domum mariti, vt per Palat. *in repetit. rubr. de don. inter vir. & vxor. §. 78. n. 12. & ad cap. per vestras, eod. tit. notab. 3. in princ. n. 7.* Hippol. Riminald. *cons. 274. num. 33.* Menoch. *cons. 31. n. 21. & 25.* Aym. *cons. 205. n. 4. cum seqq.* Mascard. *de probat. conclus. 60.* vbi limitat non procedere quando vir illam extra domum eiecerit, & illa pernoctauerit apud propinquos, immo etiam apud extraneos, & limitat etiam quando mulier sic pernoctasset, vt inde ex eo posset tolli huiusmodi suspicio, vt si non exiuisset clam, sed palàm, & sciente viro, Polydor. Ripa *in tractat. de nocturno tempore, cap. 36 post num. 27. cum seqq.* Farinac. *in praxi crimin. tit. de delictis carnis, q. 126. n. 176. cum seqq.*

4 *Vel theatralibus ludis*, &c.] De mulieribus à ludis publicis arcendis, vide Tiraq. *l. 16. connub gloss. 1. p. 15. num. 35. cum seqq.* Surd. *de aliment. tit. 7. q. 16. num. 1. & num. 38.*

Et causas dissidij, &c.] Notatur ad hoc quòd si ma-
5 ritus lucratur dotem, quia diuortium interuenit culpa vxoris, non tenetur ei aliquid dare, nec necessaria subministrare, vt per Roland. *cons. 50. num. 6. lib. 1.* Hippol. Rimin. *cons. 174. num. fin. lib. 3.* Ioan. Garc. *de expens. cap. 13. num. 56.* quos refert & sequitur D. Barbos. *in d. rubr. ff. solut. matrim. part. 2. num. 47.*

6 *Tam dotem*, &c.] Notatur ad hoc quòd vxor pro adulterio amittit dotem, vt per Bermond. *de publ. concubin. rubr. de adulterio, num. 40.* Petrasancta *sing. 48.* Couar. *de sponsal p. 2. cap. 7. §. 6. n. 1.* Anton. Gom. *l. 80. Tauri n. 47. vers. item etiam imponitur pœna amissionis,* Clar. *§. adulterium, n. 12. vers. alia quoque est pœna, & n. 13. vers. & scias,* Menoch *de arbitr. casu 287. num. 12. cum seqq. & cons. 31. n. 27. vers. his tamen refragantibus,* Gutier. *canon. lib. 2. cap. 12. num. 1.* Vincent. de Franchis *decis. 184. n. 1.* Petr. Gregor. *syntag. iuris lib. 36. cap. 6. num. 14.* Gam. *Lusit. decis. 234. n. 1.* D. Barbos. *in l. 2. in princ. p. 1. n. 52. cum seqq. ff. solut. matrim.* Garc. Mastril. *Sicil. decis. 57. n. 1.* Sanchez *de matrim. lib. 10. disput. 8. n. 2. cum seqq.* Valasc. *consult. 168. n. 16.* Molin *de Instit. tom. 4. tract. 3. disp. 90. num. 2.* Rebell. *de oblig. instit. p. 2. lib. 6. q. 6. n. 6.* latè Farin. *d. tit. de delictis carnis q. 142. num. 1. cum seqq.*

7 Amplia primò in dote etiam promissa, quam vir quoque propter vxoris adulterium lucratur, vt per Surd. *de aliment. tit. 7. quæst. 16. n. 29.* Sanch. *d. lib. 10. disp. 8. n. 5.* Farin. *d. q. 141. n. 7.*

8 Amplia secundò vxorem dotem amittere propter adulterium, non obstante quòd maritus ipsi debitum non reddat; & non obstante quacunque viri sæuitia, & ipsius adulteræ paupertate, aut fame, vt per Farin. *d. q. 141. n. 11. cum seqq.*

9 Amplia tertiò resolutionem procedere etiam in vxore putatiua, quando scilicet matrimonium est nullum propter aliquod impedimentum consanguinitatis, seu affinitatis, nam & tunc etiam quòd matrimonium non adsit, vxor propter adulterium dotem perdit, & viro applicatur: de quo Couarr. *de sponsal. p. 2. cap. 7. §. 6. num. 1. vers. etiamsi vxor sit putatiua,* Palat. *in repet. rub. de don. inter vir. & vxor. §. 36. n. 4.* Tiraquel. *de iure mariti, gloss. 8. n. 238. & 264.* Baiard. *ad Clar. §. adulterium, num. 104.* Hieron. de Laurent. *Auen. decis. 145. n. 25.* Surd. *d. tit. 7. q. 16. n. 22.* Rebell. *d. lib. 6. q. 7. n. 9.* D. Barbos. *in l. 2. in princ. p. 1. n. 94. ff. sol. matrim.* vbi pòst retulit hac de re contrarias opiniones, pro concordia distinguit, quòd si maritus putatiuus agat ad separationem thori, & amissionem dotis propter adulterium, & pro se obtineat sententiam, vxor postea opponens de inualiditate matrimonij, non audietur, cæterùm si mulier accusata ante sententiam opponat de inualiditate matrimonij, & tam probet, non adiudicabitur marito dos, quia neque adulterium videtur commissum, cùm non fuerit matrimonium: subditque attentis legibus Castellæ, & Lusitaniæ adulterium commissum in matrimonio putatiuo perinde puniri, ac commissum in vero matrimonio, Sanchez *d. lib. 10. disp. 8. n. 7.* Molin. *de Instit. tract. 3. disp. 94. n. 1.* Farin. *d. q. 141. n. 16. cum seqq.*

Amplia quartò vt vxor, seu eius hæredes agentes 10
ad dotem possint repelli exceptione adulterij, & sic tam agendo, quàm excipiendo propter adulterium amittitur dos, vt per Couarr. *d. p. 2. cap. 7. §. 5. in fine, num. 13.* Vincent. de Franchis *decis. 184. n. 3.* Sanchez *d. lib. 10. disp. 8. n. 13. vers. sed his non obstantibus*, Farin. *d. q. 141. num. 16.*

Amplia quintò & è contra, vt si maritus commi- 11
serit adulterium, vxor recuperat dotem, & lucratur
donationem propter nuptias. vt per Petr. Gregor. *syn-*
tagm iuris lib. 36. cap. 6. n. 14. Surd. *d. tit. 7. q. 16 num. 40.*
Cald. Pereira *ad l. vnic. C. ex delict. defunct. p. 2. num. 54.*
Farin. *d. q. 141. à n. 36.* vbi *n. 38.* subampliat etiā quan- 12
do maritus in spretum suæ vxoris & ipsa inspiciente
cum impudicis mulieribus conuersationem habuerit,
& *à num. 39.* posse ait vnius vxoris adulterium cum 13
altero compensari etiam quoad dotis amissionem.

Amplia sextò procedere etiam in vidua, quæ si 14
mortuo viro stuprum commiserit, etiam dotem amittit, illáque acquiritur hæredibus mariti; quod tamen ita indistinctè scriptum verum non est, vide D. Barbos. *in l. 2. in princ. p. 1. n. 67. ff. solut. matrim.* Pradil. *in summ. legum pœnal. p. 2. casu 16. n. 24.* Farin. *d. q. 141. à num. 45. vsque ad 56.*

Amplia septimò vt maritus mortua vxore possit 15
etiam contra hæredes agentes ad repetitionem dotis
excipere de adulterio, & eos sic agentes adulterij ex-
ceptione repellere, vt per D. Barbos. *in d. l. 2. in princ.*
p. 2. n. 129. in fine, vers. præterea, & ex suprà traditis, Fa-
rin. *d. q. 141. n. 59.* vbi *n. 60.* id procedere ait quando 16
vir de adulterio vxoris mortuæ nullam habuit noti-
tiam, & *n. 62.* requirit quòd in vita mariti eadem vxor 17
fuerit conuicta, & condemnata, & *num. 66.* intelligit 18
dummodo post mortem vxoris maritus agat ciuiliter
& principaliter ad amissionem dotis, & *n. 67.* amplia- 19
tionem procedere ait quando maritus habet in mani-
bus dotem, & contra hæredes agentes ad illius repe-
titionem opponit, & excipit de adulterio vxoris, secus
si non per viam exceptionis, sed actionis, seu querelæ
proponeret adulterium vxoris.

Limita primò quando vir post cōmissum ab vxo- 20
re adulterium illud sciens tacuit, vxorem in domo retinuit, cum ea se reconciliauit, & commiscuit, vt per Couarr. *d. p. 2. cap. 7. §. 6. n. 7.* Clar. *§. adulterium, n. 18. vers. caueat etiam,* Petr. Gregor. *d. lib. 36. cap. 6. num. 14. vers. item nisi reconciliata fuerit*; Sanchez *d. lib. 10. disp. 5. num. 19. & disp. 14. num. 1. & 2.* Cald. Pereira *post quæst. forens. cons. 39. num. 20.* Farin. *d. q. 141. à num. 68.* vbi *num. 70.* procedere ait etiam quòd reconciliatio fuerit sequuta post cœptum iudicium super amissione dotis, immo etiam post sententiam, & *n. 71.* multo magis procedere dicit quando maritus expressè vxori

remisit, & renuntiauit actionem, quam habebat ad illam accusandam de adulterio propter thori separationem & amissionem dotis, & *n.76.* id restringit in adulterio commisso post reconciliationem, ita vt si vxor reconciliata iterum fornicetur, adhuc vir dotem lucratur, nõ obstante præcedẽte recõciliatione.

21 Limita secundò non procedere in præiudicium patris, qui filiam dotauit, ipso enim viuente, ad quẽ soluto matrimonio dos redire debet, si vxor & filia respectiuè adulterium committat, dotem non lucratur in præiudicium patris, gloss. *verbo sibi habere, ad fin. vers. item pone patrem dotasse filiam, in præsenti textu*, Boër. *decis.* 338 *n.5.* Baiard. *ad Clar. §. adulterium, n.20.* Farin. *d.q.141. à n.84.* vbi *n.86.* extendit vt procedat non solùm quando pater dotem sibi reddi expressè stipulatus fuit, sed etiamsi hoc stipulatus non fuerit.

22 Limita tertiò in dote data ab extraneo cum stipulatione vt soluto matrimonio sine liberis sibi restituatur, Sanchez *d. lib. 10. disp. 8. n.7. vers. quòd si promittens dotem*, Farin. *d.q.141. n.90.*

23 Limita quartò quando maritus & vxor haberent liberos ex eodem matrimonio, quia tunc nec maritus lucratur dotem, nec vxor donationem propter nuptias, sed ista eiusdem matrimonij liberis reseruãtur, Vincent. de Francbis *decis.* 431 *n.21.* Sanch. *d. lib. 10. disp. 8. n.12.* Farin. *d.q.141. num.93.* vbi *n.94.* subdit quòd sic & extãtibus filiis alterius matrimonij vxor dotem non amittit, sed illa reseruatur filiis ex primo matrimonio natis ita vt maritus dotem habeat solùm dum viuit, at eo mortuo necessariò sint relinquenda filiis adulteræ, ita Greg. Lopez *l.15. in gloss. verbo del marido, tit.7. p.7.* Couar. *de sponsal. p.2. cap.7. §.6. n.4.* D. Barbos. *in l.1. in princ. p.1. n.62. in princ. ff. sol. matrim. per text. in præsenti, vers. si verò.*

Pro conciliatione text. *in auth. sed hodie, C. de adult.* qui dotem, quæ vxori aufertur propter adulterium, non applicat marito cum hoc nostro text. qui contrarium probat vt vidimus, vide D. Barbos. *in d.l.2. in princ. p.1. n.59. vers. sed illis omissis*, vbi ponit nouum intellectum nouámque distinctionem pro concordia horum iurium, alium nouum se afferre ait Farinac. *d.q.141. n.104.*

24 *Quam ante nuptias donationem*, &c.] Notatur ad hoc quòd propter adulterium vxor non solùm amittit dotem, vt iam vidimus, sed etiam donationem propter nuptias, seu lucrum dotis ex pacto proueniens, vt per Petrasanct. *sing.48.* Clar. *§. adulterium, n.12. vers. alia quoque*, Quesada *quæst. iuris ciuilis c.18. num. vnic. casu* 5. D. Barbos. *in d. rubr. ff. solut. matrim. num.38. & in d.l.2. in princ. part.1. n.98.* Surd. *d. tit.7. quæst.16. num.30.* Sanchez *d. lib.10. disp. 8. num.11.* Farin. *d.q.141. n.2.*

25 Extende vt propter adulterium vxor amittat etiã bona paraphernalia, vt per Hippol. *sing.334. ante fin. vers. ita perdat bona paraphernalia*, Clar. *§. adulterium, n.15. vers. adde quòd*, Anton. Gom. *l.80. Tauri n.47. versic. item etiam imponitur pœna amissionis bonorum*, Surd. *d. tit.7. quæst.16. n.28.* Sanchez *d. lib.10. disp.8. num.9.* Eman. Costa *in cap. si pater, de testament. lib.6. part.1. verbo legauit, num.46.* D. Barbos. *in d.l.2. part.1. num.54* Rebell. *d. quæst.6. num.6. vers. sed quod*, Farin. *d.q.141. n.3. cum seqq.*

Aduertit in hac materia summo cũ iudicio D. Barbos. *in d. rubr. ff. solut. matrim. part.2. num.37.* pœnas præscriptas in hoc text. illi, cuius culpa causatũ fuit diuortium quoad vinculum, habere etiam in eo locum, cuius culpa fit diuortium quoad separationem thori, & cohabitationis, vnde infert quòd quemadmodum iure ciuili si propter culpam vxoris dirimebatur matrimonium, maritus lucrabatur dotem, & recuperabat donationem propter nuptias, quam dederat vxori, iuxta hunc text. ita etiam hodie si propter adulterium vxoris fiat diuortium quoad thorum, & mutuam cohabitationem, maritus lucrabitur dotem, & recuperabit donationem propter nuptias, per *cap. plerumque, de donat. inter virum, &* num.38. per contrarium, ait, si propter adulterium mariti dirimatur matrimonium, vxor recuperabit dotem, & lucrabitur donationem propter nuptias, iuxta hunc text.

Seruis etiam, seu ancillis, &c.] Notatur ad hoc quòd serui testimonium admittitur in causa adulterij, vt per Christoph. de Paz *in schol. ad leges styli l.62. n.34. pag.334.* vbi requirit vt de eo quæstio habeatur. 26

Notatur etiam ad hoc quòd seruus admitti potest in probatione criminis læsæ maiestatis, vt per Mascard. *de probat. concl.463. n.21.* 27

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium posse dissolui mutuo consensu vxoris, & mariti. id iam non esse permittendum a Christiano Principe, nec licitum esse etiam Iudæo, aut Gentili, num.2.*

L. Si constante. IX.

Imp. ANASTASIVS A. *Theodoro P.P.*

MAtrimonium potest dissolui mutuo consensu vxoris & mariti. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1. n.1. supr. hoc tit.* 1

Verùm id iam non est à Christiano Principe permittendum, nec potest esse licitum, etiam Iudæo, aut Gentili, cùm repudium sit contra ius naturæ, quod omnes obligat, vt optimè probat Sanch. *de matrim. lib.10. disp.1. ex num.7.* vbi *n.12.* ex D. Barbos. duplici excusatione Imperatores repudium permittentes excusare nititur; admonétque cauendum esse à doctrina Alciati *lib.6. parerg. cap.20.* inferentis Pontificem posse leges Iustiniani repudia permittentes approbare, quoniam si matrimonium sit iam consummatum, nullo pacto valet Pontifex in eo dispensare, si autem sit ratum, quamuis possit in vno, vel altero euentu dispensare, at legem generalem de hoc indicere nullo modo potest. 2

AVTH. Quod hodie.

COmmuni consensu non dissoluitur matrimonium, nisi Religionis, & castitatis causa. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1. n.1. supr. hoc tit.*

De hac materia vide posita *in collect. ad cap.1. cum seqq. de conuers. coniug. in Decretal. b.*

SVMMARIVM.

1 *Diuortium impune fieri propter impotentiam coitus, transacto priùs biennio. Corrigitur per alia iura, quæ triennium desiderant, n.2.*

L. In causis. X.

Imp. IVSTIN. A. *Menna P.P.*

PRopter impotentiam coitus potest impunè diuortium fieri, priùs biennio transacto. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num.1. suprà hoc tit.* 1

Corri

2 Corrigitur per alia iuta, quæ triennium desiderant, vt aduertit Mascard. *de probat. concl. 311. num. 3.* & vide posita *in collect. ad cap. 1. & ad cap. laudabilem, de frigidis, & malef. in Decretalib.* vbi latè de hoc triennio experientiæ, de quo etiam Sanchez *de matrim. lib. 7. disp. 108. cum seq.*

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium solo consensu etiam absque dote contrahi, & repudiantem vxorem indotatam sine causa puniri in quarta bonorum, applicanda mulieri: ita tamen quòd centum libras auri non excedat. idem è contra in vxore indotata virum repudiante, num. 2.*

3 *Maritus si accipit vxorem indotatam, & eam expulit è domo sua sine causa, debet ei dare ex propria substantia quartam partem, & statim.*

4 *Intellectus l. iubemus, 11. C. de repud.*

5 *Mulieres præsumuntur luxuriosæ.*

6 *Vxor dotem perdit si cum alienis hominibus descendit in balneum.*

7 *Declaratur l. iubemus, verb. iudicio de moribus.*

8 *Dos quòd non sit de natura matrimonij, remissiuè.*

L. Iubemus. XI. & vlt.

Idem A. Hermogeni Mag. offic.

1 Solo consensu etiam absque dote contrahitur matrimonium, & repudians vxorem indotatam sine causa, punitur in quarta bonorum mulieri applicanda: ita tamen quòd centum libras auri non excedat;
2 & idem è contra in vxore indotata virum repudiante. Et hoc lucrum debet reseruari liberis eiusdem matrimonij si extant, & iudicium de moribus est sublatum, & aliæ causæ ad diuortium sunt additæ. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

3 *Si verò sine culpa*, &c.] Notatur ad hoc quòd si maritus accipit vxorem indotatam, & eam expulit à domo sua sine causa, debet ei dare maritus ex propria substantia quartam partem, scilicet statim, vt per Palat. *in repetit. cap. per vestras, de donat. inter virum & vxorem, notab. 3. in princ. num. 4.* D. Barbos. *in rubr. ff. solut. matrim. part. 2. num. 45. in fine*, vbi *num. 46.* aduertit hunc textum loqui quando maritus expulit vxorem à cohabitatione, mittendo ei repudium, in quibus terminis ipse fatetur quòd si interueniat diuortium, ea quarta pars substantiæ mariti applicabitur mulieri, cùm neque dos ei restitui possit, quæ data non est, neque etiam possit habere ex bonis mariti donationem propter nuptias, vnde ne culpa mariti remaneat impunita, præstabitur, inquit, prædicta quarta pars bonorum mariti vxori indotatæ; cæterùm si nulla adhuc facta est separatio, ea quarta pars non debetur vxori, sed tantùm maritus ei seorsum habitanti culpa mariti necessaria subministrabit, & diuortio demum sequuto ea quarta pars concedetur vxori.

4 Idem D. Barbos. *in l. 1. part. 4 num. 28 ff. solut. matrim.* vbi duobus modis intelligit hunc textum: primò vt procedat quando dos nulla promissa fuit, tunc enim maritus non potest vxorem indotatam expellere, sed sibi imputet, quia eam sine dote accepit: & ideo cogendus erit ex fructibus propriorum bonorum onera matrimonij sustinere, & vxori necessaria subministrare: secundò & meliùs procedere ait respectu mariti, is enim, qui accepit vxorem indotatam, non potest cogere vxorem, vel etiam socerum, vt sibi dos constituatur, sed imputet sibi, qui sine dote accepit: cæterùm, addit ille, ipsa mulier indotata poterit implorare officium iudicis vt cogat patrem dotem congruam sibi constituere, &c.

5 *Vel ita luxuriosa est*, &c.] Ergo mulieres præsumuntur luxuriosæ, de quo Tiraq. *l. 9. connub. gloss. 1. part. 9. num. 92.*

6 *Vt commune lauacrum cum viris*, &c.] Notatur ad hoc quòd vxor dotem perdit, si cum alienis hominibus descendit in balneum, vt per Cordub. de Lara *in l. si quis à liberis, §. si quis ex his, num. 78. ff. de liber. agnosc.* Surd. *de alim. tit. 7. q. 16. num. 37.*

7 *Iudicio de moribus*, &c.] De hoc iudicio vide Ræuard. *lib. 4. var. cap. 13. n. 4. cum seq.* D. Barbos. *ad l. viro atque vxore 40. n. 1. & 2. ff. solut. matrim.* vbi ait quòd licèt apud Iureconsultos instituta accusatione adulterij, amitteretur tota dos, tamen si eo iudicio prætermisso, maritus (quasi tegens pudorem) recurrebat ad iudicium de moribus, non totam dotem lucrabatur, sed tantùm sextam dotis partem; subditque hoc iudicium de moribus intendi apud censores, habuisséque effectus accusationis criminalis, & tandem concludit illud hodie esse sublatum per Iustinianum, & retentiones, quæ ex illo fiebant, vt exprimitur in hoc text.

8 Ad communem huius text. allegationem quòd dos non est de natura matrimonij, quia consistere potest sine dote, etiamsi mulier habeat bona, vide Surd. *de alimentis tit. 7. quæst. 19. num. 5.*

Soluto matrimonio quemadmodum dos petatur.

Tit. XVIII.

Dirempto matrimonio, maritus, qui dotem propter onera matrimonij accepit, aut pater eius, qui eum habebat in potestate, aut hęręs eius restituit dotem mulieri, vel patri eius, vel vtrique, vel extraneo, qui dotem sibi recepit. Dabatur olim actio rei vxoriæ, vel ex stipulatu; hodie ex stipulatu sola. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. item Giphan. *tom. 1. pag. 451.* De materia tit. vide Suar. Villalob. Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 12. pag. 739.* Arimin. Tepat. *var. sent. tom. 2. tit. 462.*

SVMMARIVM.

1 *Ancilla in dotem datâ, licèt æstimatâ, debet restitui nedum ipsa, sed peti etiam partus potest, & n. 2.*

3 *Maritum nō lucrari partum ancillæ iure communi.*

4 *Dotis confessio desinit esse suspecta, vbi eius promissio præcesserat.*

L. Dubium, I.

Impp. Sever. & Antonin. AA. *Gemillæ.*

Vbi ancilla in dotem data, licèt æstimata, debet restitui nedum ipsa, sed etiam partus potest peti. 1
Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Fulgos. Angel. Castrens. Bald. Cuiac. Sichard. Aloys. Leo *super 5. fol. 62.* Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 20. tit. 11. part. 4.* vbi statuitur quòd si mulier dat ancillam suam viro in dotem, non cedit ipsa, nec partus ipsius lucro viri, nisi vir receperit eam æstimatam, promittens æstimationem soluto matrimonio reddere, & quod sustinebit interitum, & deteriorationis periculum, sed si ad vnum tantùm se obligauit, non cedunt eius lucro. D. Barbos. *in l. si æstimatis 51. num. 36. ff. solut. matrim.* vbi agit de conciliatione huius text. cum *l. pen. § mancipia, illo tit.* & pro illorum iurium vero intellectu aduertit quòd vbi mancipia dantur æstimata, & additur pactum vt eisdem pretiis restituantur, hoc pactum in effectu importat, vt si extant, restituantur eisdem pretiis, & à contrario si non extent, tunc restituatur æstimatio, quasi æstimatio præcedens adiuncta pacto sequenti eum inducat effectum, vt si tempore restitutionis dotis non extent mancipia, censeantur æstimata, si verò extent, tunc censeantur dotalia Item quòd licèt extantia censeantur dotalia, & ita periculum deteriorationis ad mulierem pertineat. *l. plerumque 11. in princ. ff. de iure dot.* id tamen intelligitur, nisi hoc contingat culpa saltem leui mariti, nam etiam in rebus dotalibus maritus tenetur de leui culpa, *l. etiam 19. §. licet, ff. hoc tit.* vnde vt pactum quòd extantia restituantur eisdem pretiis, etiamsi deterioratio cõtingat citra eam culpam, quam maritus tenetur præstare ratione dotalis contractus, & sic quantumcunque deterioratio contingat leuissima culpa mariti, de qua secundùm naturam contractus ipse non tenetur. Hinc infert ad dicta iura veram concordiam, quòd scilicet in nostro text. pactum erat quòd serui extantes restituerentur, quod intelligebatur vt restituerentur vti essent, nisi quatenus culpa secundùm naturam contractus obligaret maritum, cùm igitur ratione pacti nullum nouum periculum ad maritum pertineret, partus ancillæ ad eum non pertinet: sed *in d. §. mancipia,* pactum fuerat vt extantes serui restituerentur eodem pretio, quod importat vt maritus teneatur, etiamsi contingat deterioratio eius culpa leuissima, quod periculum efficiet vt partus ad eum pertineat, &c. Gutier. *de tutel. & curis p. 3. cap. 30.*
3 *n. 9.* vbi per hunc textum tenet maritum iure communi non lucrari partum ancillæ dotalis.

4 Notatur ad hoc quòd dotis confessio desinit esse suspecta vbi eius promissio præcesserat, vt per Brunor. à Sole *in locis commun. verbo dos 21. vers. dotis confessio.*

SVMMARIVM.

1 *Sicut per Exactionem expressam pater non præiudicat filio, ita nec per tacitam ex quasi contractu addictionis inductam.*

2 *τὸ* Exigere *refertur ad eum, qui conuentus in iudicio coactus est soluere.*

L. Secundum. II.

Iidem AA. *Aquiliæ.*

1 Sicut pater per expressam exactionem non præiudicat filio, sic nec per tacitam ex quasi contractu addictionis inductam. Colligunt ea Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 *Sine voluntate sua nec exigere,* &c.] Notatur ad hoc quòd verbum, *exigere*, refertur ad eum, qui conuentus in iudicio coactus est soluere, vt per D. Barbos. *in l. 3. & 4. n. 25. in med. ff. solut. matrim.* vbi in contrarium citat *l. verbum exacta 185. ff. de verb. signif.* quo loci verbum, *exacta pecunia*, verificatur in eo, quod sponte soluitur, & ideo pro concordia aduertit verbum, *exigere*, duobus modis accipi posse, scilicet in stricta significatione, & significat quid ab inuito extorqueri; aut in larga significatione, & tunc in spontanea solutione verificari potest, & *n. 26.* subdit idem verbum propriè designare solutionem necessariam, quia ad id significandũ principaliter fuit inuentum, largo etiam modo posse referri, ait, ad spontaneam solutionem, ea ratione, quia quamuis quis sponte soluat, tamen propter necessitatem causatiuam videtur soluisse, &c.

SVMMARIVM.

1 *Dos data seruo quem putabat esse liberum, repetitur, sed filij nati licèt sint ingenui, dicuntur spurij.*

2 *Priuilegia concessa exactioni veræ dotis, conceduntur etiam doti putatiuæ.*

L. Si ignorans. III.

Imp. ANTONIN. A. *Hostiliæ.*

Dos data seruo quem liberum esse putauit, repetitur, sed filij nati licèt sint ingenui, dicuntur spurij. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. n. 1. supra hoc tit.* 1

De materia & intellectu huius text. vide D. Barbos. *in l. si cùm dotem 23. § fin. num. 1. cum seqq. ff. solut. matrim.* vbi ait textum illum sentire quòd quando mulier ignoranter contraxit cum seruo, habet priuilegia concessa dotis veræ repetitioni, tamen si scienter cum eo contraxit, quamuis dotem possit repetere, *l. Lucius Titius 27. ff. de posi[illegible]*, non tamen habebit priuilegia dotis veræ repetitioni concessa, quia illa videtur amisisse, propter rationem *l. auxilium, in fine, ff. de minorib.* & ad hunc modum debere explicari textum in præsenti concludit.

Notari solet ad hoc quòd priuilegia concessa exactioni veræ dotis, conceduntur etiam doti putatiuæ, vt per Tiraquell. *post leges connub. gloss. 8. à num. 235.* Anton. Gom. *l. 50. Tauri num. 56.* D. Barbos. *vbi supra, num. 2.* vbi *num. 4.* propter text. *in l. si concubina 17. ff. de act. rerum amotar.* qui in contrarium vrget, sic cum Bart. distinguit, aut agitur de exigenda dote, & priuilegia concessa exactioni veræ dotis, competunt etiam quando agitur de exactione dotis putatiuæ, & procedunt text. *in præsenti, & in d. l. si cùm dotem, § fin. & in l. 2. § fin. ff. de priuileg. credit.* aut non agitur de exactione dotis, & tunc priuilegia concessa vero matrimonio, & consequenter veræ doti, non censentur competere matrimonio putatiuo, & consequenter doti putatiuæ, in quibus terminis ait procedere *d. l. si concubina.* 2

Aduertit idem D. Barbos. *n. 10. vers. hanc primam conclusionem*, in terminis huius text. liberam mulierem dedisse dotem seruo; ita vt si è contra ponas mulierem seruam contraxisse matrimonium cum libero, & ei dotem dedisse, vt contingit in specie *cap. 2. de coniug. seruor.* tunc cùm serua non potuerit transferre dominium dotis in maritum sine consensu domini, poterit dominus dotem vendicare, vt est expressum *in l. Proculus 68. ff. de iure dot.* & intelligit procedere etiamsi hæc serua ex peculio dotem dederit.

SVMMARIVM.

1 *Dos data à patre per obitum filiæ ad patrem reuertitur, & num. 2. intellige vt num. 3. & 4. idem in-*

distin

distinctè obseruari in dote profectitia, num. 5. intellige siue detur filia in potestate, siue emancipata, num. 7. quocunque modo dirimatur matrimonium filia in potestate, dos ad patrem reuertitur, num. 6.

L. Dos à patre. IV.

Imp. ALEXAND. A. *Apollonio.*

1 PEr obitum filiæ dos data à patre reuertitur ad patrem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1. num. 1. supra hoc tit.* Aloys. Leo *super 5. fol. 62. verso.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 30. tit. 11. part. 4 vbi gloss. 2.* Gouean. noster *lection. variarum iuris ciuilis lib. 2. cap. 4.* vbi verbum *filiafamilias*, in hoc textu delendum esse censet, Roder. Xuar. *allegat. 20. num. 20. in fine*, vbi
3 intelligit si filia naturaliter mortua esset, secus si ciuiliter, puta quia ingressa esset monasterium, & professionem ibi fecisset. Anton. Gom. *l. 50. Tari num. 28. versic. secundo intellige*, vbi quòd si filia decedat durante matrimonio, tota dos & actio eius quæritur patri, & consolidatur in eius persona, Boër. *decis. 186. col. 3. in princip.* Menoch. *consil. 5. num. 36.* Vexin. *tom. 2. commun. opin. lib. 5. tit. 12. num. 33. pag. 741.* vbi
4 intelligit, si filia sine liberis moriatur, secus si filios habeat; & deinde ampliat etiamsi per patrem stipulata sit sibi reuerti liberis stantibus, si liberi adsunt tempore mortis filiæ, statim est dos ipsius matris, & filij ex successione matris veniunt, & non aui. Ioseph. Ludou. *tom. 3. commun. tit. de iure dotium, conclus. 2. pag. 463* Menoch. *consil. 5. num. 36.* Surd. *de aliment. tit. 5. quæst. 7. num. 6. & tit. 8. priuileg. 74.* Fachinæ. *controuers. lib. 3. cap. 71.* Seraphin. *de priuileg. iurament. priuileg. 26. in princip.* Ceuall. *communium contra communes quæst. 378. num. 1.* latè D. Barbos. *in l. post dotem*
5 *41. num. 53. ff. solut. matrim.* vbi ait decisionem huius legis hodie in dote profectitia indistinctè obseruandam, & *num. 54. in princip.* pro regula constituit quòd etiamsi per diuortium soluatur matrimonium, dos profectitia data filiæ indistinctè ad patrem reuertitur.
6 & *in rubr. illius tit. part. 2. num. 67. prope finem*, vbi ait quòd quocunque modo dirimatur matrimonium filiæ in potestate, dos reuertitur ad patrem. latè de dote profectitia Card. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent lib. 12. tit. 8. per tot.*

7 Intellige conclusionem procedere siue dos profectitia detur filiæ in potestate, siue filiæ emancipatæ, vt per D. Barbos. *in l. 2. §. quod si in patris, num. 38 in princip. ff. solut. matrim.* vbi antè *in num. 37.* reprobat Anton. Gouean. *loco citato*, dum existimat particulam, *filiafamilias*, de qua *in præsenti*, esse subditiciam, ac proinde verisimilius esse Imperatorem de filia simpliciter fuisse loquutum. Sed longè verius responderi posse ait quòd in hac l. Imperator respondet secundùm casus contingentiam.

In gloss. *Filiafamil. vnic.* ibi, *hic autem illud quæritur si sunt filij ex eo matrimonio, an nihilominus habeat locum hæc lex, &c.* Notatur ad hoc quòd hæc lex habet locum si filij remanserint ex tali matrimonio, de cuius opinionis veritate vide Capyc. *decis. 176.* Thesaur. *Pedem decis. 190.* Bellacomb. *d. lib. 5. tit. 12. n. 34. & 37. pag. 741.* Ceuall. *d. q. 378. à n. 2.* latè D. Barbos. *in d. l. post dotem 41. num. 49. ff. solut. matrim.* Rot. *decis. 148. à princip. part. 4. diuers.* aliàs *in nouissim. nouis Farinacij.*

SVMMARIVM.

1 *Dotis repetitioni non facit locum captiuitas vxoris, sed eius mors naturalis.*
2 *Dotem non potest repetere vxor marito captiuo. contrarium num. 3.*
4 *Mariti mors quomodo probanda vt uxor possit secundò nubere. sufficere probari per præsumptionem vrgentem, & famam, num. 5.*

L. Siquidem. V.

Impp. AVRELIAN. & GALLIEN. AA. & VALER. C. *Tauro.*

CAptiuitas vxoris non facit locum repetitioni dotis, sed eius mors naturalis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* 1

Ex hoc text. colligit Paul. de Castro *in rubr. ff. solut. matrim. num. 4.* marito captiuo vxorem dotem repetere non posse, sequuntur Alciat. *ibi n. 16.* Conan. 2
comment. iuris lib 8. cap. 10. n. 2. Sed contrarium, imò 3
quòd hoc casu videtur dicere dotem repetere, cùm per captiuitatem re vera soluatur matrimonium, per text. *in l. si quis sic 57. ff. hoc tit.* tenent Campeg. *de dote p. 3. q. 4.* D. Barbos. *in d. rubr. ff. solut. matrim. p. 2. n. 65. in fine, & 66.* Cald. Pereira *quæst. forens. lib. 1. q. 17. n. 7.* respondentes textum *in præsenti* non obstare huic resolutioni, quia in eius hypothesi frater captiuæ, tanquam eius hæres repetebat dotem, & ideo meritò non auditur; nam quandiu captiuus viuit apud hostes, non censetur habere hæredem, *l. nec nos, C. de postlimin. reuers.* quasi secus esset dicendum si frater non tanquam hæres, sed ratione pacti, vel ex alia iusta causa dotem repeteret.

In gloss. *Functa est.* ibi, *sed quomodo probat eam defunctam, an erit necessarius testis, qui mortuam viderit, vel sepelierit, &c.* Mors mariti quomodo probetur ad effectum vt vxor possit secundò nubere? vide Boër. *decis. 288.* Couarr. *de sponsal. part 2. cap. 7. §. num. 4.* Ioseph. Ludou. *Perus. decis. 12 num. 1. cum seqq.* Viui. *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 9. de probat. n. 19 pag. 477.* & Bellacomb. *ibidem num. 56. pag. 480.* Viui. *tom. 2. etiam commun. lib. 7. tit. 5. de præscript. triginta, n. 75. pag. 241.* Mascard. *de probat. conclus. 1070. cum seqq.* Flamin. Paris. *de resignat. benefic. tom. 2. lib. 12. quæst. 6. num. 19. & quæst. 7. num. 9. cum seq. & lib. 9. quæst. 24. num. 4. cum seq.* latè Sanchez *de matrim. lib. 2. disp. 46. per tot.* 4

In eadem gloss. ibi, *quòd sic se publica habet fama, &c.* Notatur ad hoc quòd mors mariti sufficit probari per præsumptionem vrgentem & famam, quando testes dicunt esse publicum, & notorium quòd sit mortuus, quando agitur de bonis tantùm consequendis, vt per Eman. Costa *in l. si duo, §. cùm in bello, verbo perisset, num. 3.* Couarr. *de sponsal. part. 2. cap. 8. §. 11. num. 6.* Menoch. *remed. 4. adipisc. num. 672.* Marant. *in l. is potest, num. 64. ff. de acquirend. hæred.* Valasc. *consil. 71. num. 4.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo maritus, num. 15.* Sanchez *dict. lib. 2. disput. 46. num. 15.* vbi *num. 16.* plures conditiones exigit, vt fama quoad hoc propositum plenè & verè probata sit, primam vt duplici teste probetur, secundam vt testes sint omni exceptione maiores, deponántque se audiuisse à fide dignis; tertiam, vt concurrat causa rationabilis, ex qua fama orta est; quartam, vt testes deponant se audiuisse publicè à maiori populi parte, nec sat erit deponere publicè audiuisse 5

quintam, vt deponant testes à quibus personis fama ortum habuerit, & à quibus ipsi audiuerint, &c.

SVMMARIVM.

1 *in Rei dotalis æstimatione tam marito, quàm vxori decepto succurritur, & num. 2. intellige vt n. 3.*

L. Si circumscripta VI.

Impp. DIOCLET. & MAXIM.

AA. *Alexandræ & Neroni.*

1 TAm marito, quàm vxori in rei dotalis æstimatione decepto succurritur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1 supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 16. tit. 11. part. 4. vbi gloss. 2.* Cuiac. *lib. 17. obseruat. 1. Nouell. de dote, part. 3. priuileg. 35.* late D. Barbos. *in l. si æstimatis 51. num. 22. cum seqq. ff. soluto matrim.* vbi tenet quòd mulieri læsæ in æstimatione rei dotalis succurritur, etiamsi læso sit intra dimidiam, quo casu electionem dari marito ait, vt vel rem restituat, vel suppleat iustam æstimationem, præcipuè si solùm læsa sit in æstimatione; nam si læsa sit in eo, quòd tradidit rem, tunc res ei resti-
3 tuenda est. Quæ omnia vera esse intelligit quando res æstimata extat, nam si non extet, tunc æstimatio præstanda est, non habito respectu vtrùm illa fuerit iusta, necne; & similiter vera esse intelligit nisi dolus mariti interueniat, nam tunc siue res extet, siue non extet, semper iusta æstimatio reddenda est, & *num.* 24. tradit ideo succurri marito propter læsionem intra dimidiam, quia hoc postulat natura actionis dotis, in qua bonum & æquum præcipuè obseruatur. *l. eas, ff. de capitis diminut.* & sic non patitor vt quis locupletetur cum iactura alterius coniugis, ex *l. iure succursum 7. §. fin. ff. de iure dot.*

L. Filiæ. VII.

Iidem AA. & CC. *Erotio.*

1 PAter auferre potest filiæ profectitia, quæ non sunt dotalia. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Henric. Bocer. *disp. iuris vniuersi, class. 2. disp. 18. num. 61.* & Cuiac. *lib. 17. obseru. 6.*

L. Nec maritus. VIII.

Iidem AA. & CC. *Salustiæ.*

1 EXceptio ne quis teneatur vltra quàm facere possit, non prodest ei, qui post eam diues factus est, nec ad hæredes transit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desumunt Cuiac. *lib. 7. obseru. 6.* Tiraquel. *in tract. Cessante causa, part. 1. num. 200.*

SVMMARIVM.

1 *Rei dotalis sibi restituenda possessionem propria auctoritate nemo debet ingredi, seu actionem sibi competentem intentare.*

2 *per Dotis dationem non transferri dominium, nec possessionem ante rerum in dotem datarum traditionem.*

3 *pro Dote res mariti retinere non potest vxor viro mortuo, postquam hæredes intrarunt bonorum possessionem. possessionem vigore pacti quando quis possit ingredi auctoritate propria, num. 4. Iudex potest facere facultatem ingrediendi propria auctoritate, num. 5. Creditor quando habet auctoritatem ingrediendi possessionem auctoritate propria vigore pacti, nunquid debet adire iudicem, & si illum adeat, nunquid debeat citare partem, num 6.*

L. Dotis actione. IX.

Iidem AA. & CC. *Martiæ.*

QVis non debet propria auctoritate ingredi possessionem rei dotalis sibi restituendæ, sed actionem sibi competentem intentare. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* 1

Vide Duen. *regul.* 212. Ioseph. Ludou. *Perus. decis. 109. num. 3.* Gam. *Lusitan. decis. 339. num. 4. versic. deueniendo, in fine*, vbi per hunc textum ait per dotis dationem dominium minimè transferri, neque possessionem ante traditionem rerum in dotem datarum, Ceuall. *commun. quæst. 7, 8. num. 66* D. Barbos. *in l. maritum 13. num. 31. ff. solut. matrim.* vbi quòd licèt ex dispositione legis translatum sit dominium in vxorem, non sic transfertur possessio. 2

Notatur ad hoc quòd vxor mortuo viro non potest mariti res retinere pro dote, postquam hæredes possessionem bonorum intrarunt, nisi illis consentientibus, vt per Dec. *consil. 400. col. 2. num. 5.* Gregor. Lopez *l. 5. in gloss. despues que go la prest an, versic. item vxor, tit. 2. part. 5.* Gutier. *consil. 19. num. 14. in princip.* 3

Auctoritate propria quando quis possit ingredi possessionem vigore pacti, vide latè Farinac. *in praxi crimin. tit. de furtis, quæst. 175. num. 174. cum seqq.* 4

Sine auctoritate, &c.] Ergo iudex potest facere facultatem ingrediendi propria auctoritate, de quo Tiraquell. *de iure constituti, part. 3. limit. 17. num. 14.* æquiparatur enim ius exequendi ex conuentione, & ex auctoritate iudicis, Roder. Xuar. *in l. post rem iudicatam, super l. Regni, in princ. num. 11.* vbi citat hunc textum. Quando creditor vigore pacti habet auctoritatem ingrediendi possessionem propria auctoritate, nunquid debeat adire iudicem, & si illum adeat pro licentia ab eo obtinenda, nunquid debeat citare partem? vide Farinac. *d. quæst. 175. num. 216. cum multis seqq.* 5 6

L. Si socero X.

Iidem AA. & CC. *Epigono.*

PAter recipiens dotem pro filio ad eius restitutionem tenetur in solidum, non de peculio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Viro mortuo res mulieri integrè restituenda.*

2 *Pactum quòd si morte mariti soluatur matrimonium, dos ad eius hæredes pertineat, inualidum est, amplia vt num. 3.*

4 *Mari-*

4 *Matrimonio contracto per dotem, & arrhas, onus debita ſoluendi ſoli marito incumbit, & dos integra vxori reſtituenda eſt. eo per chartam medietatis contracto, debita contracta quocunque modo, ex illis bonis communibus pro rata exoluenda ſunt, num.5.*

6 *in Dote conſtituta & tradita, atque in promiſſa tantùm, & non tradita, idem ius ſtatuitur.*

L. Si conſtante. XI. & vlt.

Impp. Honor. & Theod. AA. *Martiano P.P.*

1 MOrtuo viro res debet integrè reſtitui mulieri. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num.1.ſup.hoc tit.*

2 Notatur ad hoc quòd pactum ita initum vt ſi morte mariti ſoluatur matrimonium, dos ad eius hæredes pertineat, inualidum eſt, & iure improbatum, vt per Nouell. *de dote, part.7. priuil.11.n.2. cum ſeqq.* Rebell. *de obligat. inſtit. part.2. lib.6. quæſt.11. ſect.4.*
3 *num.26.* D. Barboſ. *in l.2.in princ.part.1.num.141.ff. ſoluto matrim.* vbi *num.143.* ampliat vt prædictum pactum non valeat quantumcunque ex eo matrimonio ſuperſint liberi, & etiamſi pater pro muliere dotem dediſſet, idem D. Barboſ. *in l. poſt dotem num. 41. in fine, ff. ſoluto matr.*

4 Notatur etiam ad hoc quòd vbi matrimonium contractum fuerit per dotem, & arrhas, onus ſoluendi debita incumbit ſoli marito, & dos integra vxori reſtituenda eſt, vt per Gam. *Luſit.deciſ.186.& 366.* D. Barboſ. *in l.1.part.4.num.100.ff. ſoluto matr. & in l. ſi conſtante 25. in princip. num. 51. ff. eod. tit.*
5 vbi ſubdit quòd ſi matrimonium contrahatur per chartam medietatis, quia tunc ſecundùm Portugaliæ conſuetudinem cenſetur contracta ſocietas vniuerſalis omnium bonorum, debita contracta quocunque modo, ex illis bonis communibus pro rata exoluenda ſunt: admonétque cauendum eſſe à traditis per Gam. *d. deciſ. 176. ad fin.* dum tenet in marito, & vxore ſociis omnium bonorum ſecundùm illius Regni conſuetudinem, omne æs alienum conflatum per coniuges à marito exolui debere, integra dote mulieris remanente, iuxta text. *in præſenti*, quam quidem opinionem ex proximè à ſe traditis confundi aſſerit, & quia cùm bona tanquam communia conſiderentur, & non tanquam dotalia, non poſſe habere locum reg. huius text. ſed recurrendum eſſe ad iura loquentia de ſocietate vniuerſali. Addit tamen quòd ſi hoc caſu vxor renunciet lucris, prout poteſt etiam conſtante matrimonio, *l. qui autem, ff. quæ in fraudem cred.* non tenebitur ad debita contracta conſtante matrimonio, nam cùm ratione tacitæ ſocietatis ad prædicta debita teneatur, ſi lucris renuntiet, non eſt cogenda prædicta debita ſoluere, ſed tunc propriè locum habet deciſio huius l. & *n.52.* hæc vera eſſe intelligit quando tantùm communicantur lucra quæſita conſtante matrimonio, nam ſi per chartam medietatis matrimonium contrahatur, non eſt admittenda prædicta renunciatio in præiudicium creditorum, quibus ius exigendi credita erat quæſitum propter vniuerſalem ſocietatem, quæ inter coniuges cenſetur contracta.

6 *Quæ data dicitur, vel promiſſa.*] Ergo idem ius ſtatuitur in dote conſtituta, & tradita, atque in promiſſa tantùm, & non tradita, vt per Tiraq. *de retract. in connent. ad fin. tit. num.32.*

Si dos conſtante matrimonio ſoluta (id eſt, à marito reſtituta) *fuerit.*

Tit. XIX.

ISDEM caſibus, quibus dos lucro mariti cedere debet, ſi conſtante matrimonio maritus eam ſoluerit, ſoluto matrimonio repetit, vnà cum omnibus fructibus. Scripſerunt in hanc rubr. Coiac. Pac. & VVeſemb. De materia tit. vide Surd. *de aliment. tit.8. priuil.34.* D. Barboſ. *in l.2. in princ. part.2. per tot. ff. ſoluto matrim.*

SVMMARIVM.

1 *Dos non poteſt conſtante matrimonio vxori reſtitui, & reſtituta cum fructibus interim perceptis repetitur, & num. 2. ſi reſtituatur, maritus non conſequitur liberationem, num. 3. liberatur ſi reſtituatur, vt ſe & ſuos alat, modò probauerit quòd vxor pecuniam impenderit in alimenta, num.4. ita non valet dotis reſtitutio facta conſtante matrimonio, vt neque ex ea transferatur dominium, neque maritus liberatus remaneat, num.5. limita procedere quando dos reſtituta conſiſtit in referente fructus, non ſi conſiſtat in pecunia, num. 6. infertur quòd cùm dicta reſtitutio conſideretur tanquam donatio prohibita inter coniuges morte mariti in eodem perſiſtentis voluntate confirmabitur, num. 7. Limita*

I. Quando adeſt vrgens neceſſitas, num. 8.

II. Propter euidentem vtilitatem mulieris, n. 9.

III. Propter cauſam pietatis, num. 10.

L. Si conſtante matrimonio. Vnic.

Impp. Honor. & Theod. AA. *Mariniano P.P.*

DOs conſtante matrimonio non poteſt vxori 1
reſtitui, & reſtituta cum fructibus interim perceptis repetitur. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Burrig. Angel. Fulgoſ. Caſtr. Bald. Cuiac. Sichard. Aloyſ. Leo *ſuper 5. fol.62. verſo*, Giphan. *tom.1. pag. 452.* Sebaſt. Næui. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

Hanc eandem concluſ. quoad primam eius par- 2
tem ex hoc text. deſumunt *l. Hiſp.8. tit.29. part.3. & l.29. tit.11. part.4.* Natt. *conſ.55. num.7. lib.3.* Grammat. *conſ.92. num.13. in ciuil.* Menoch. *conſ.378. num. 36.* latè Surd. *de aliment. tit. 8. priuil. 34. à princip.*
vbi quòd dos non poteſt à marito reſtitui vxori con- 3
ſtante matrimonio, & ſi reſtituatur, maritus non
conſequitur liberationem, & *num. 3.* tenet quòd ſi 4
dos vxori conſtante matrimonio reſtituatur, vt ſe & ſuos alat, maritus liberatur ſi probauerit quòd vxor impenderit pecuniam in alimenta, & *num. 6.* tradit quòd quando dos reſtituitur conſtante matrimonio, tenetur reſtituens probare quòd verſa ſit in vtilitatem vxoris, ſi vult liberari, Cald. Pereira *quæſt. forenſ. lib.1. quæſt.18. num.51.* Rebell. *de oblig. inſtit. part. 2.*

lib. 5. quaest. 12. sect. 2. num. 1. latissimè D. Barbos. *in l.*
5 *2. in princ. part. 2. a num. 1. ff. soluto matrim.* vbi *num. 2.*
prope fin. subdit ita non valere dotis restitutionem
factam constante matrimonio, vt neque ex ea domi-
nium transferatur, neque maritus remaneat libera-
6 tus, & limitat textum *in praesenti*, vt procedat quan-
do dos restituta consistit in referente fructus, non si
7 consistat in pecunia, & *num. 13.* infert quòd cùm
dicta restitutio consideretur tanquam donatio prohi-
bita inter coniuges, morte mariti in eadem persi-
stentis voluntate confirmabitur, non obstante deci-
sione huius text. dum habet mortua vxore dotem re-
stituendam esse marito cum fructibus, quia in specie
huius l. maritus superuixit vxori, vt ex littera con-
stat, & vt donatio confirmaretur morte, oportebat
quòd maritus donans decedat ante vxorem, aliàs se-
cus. *l. etiam, & l. à marito, C. de donat. inter vir. &*
vxor. & *num. 4.* limitat in tribus casibus, primus est
8 quando adest vrgens necessitas, quia scilicet mulier
tenetur soluere aes alienum paternum, quia ei haeres
extitit, nam tunc vt liberetur mulier ab aere alieno,
9 licitè ei restituitur dos constante matrimonio. Secun-
dus est propter euidentem vtilitatem mulieris, iuxta
10 text. *in l. fin. ff. de iure dot.* Tertius est propter causam
pietatis, vt quia mulier ex dote restituta vult alimen-
ta praestare filiis susceptis ex alio matrimonio, vel re-
dimere maritum, vel consanguineos à captiuitate, &
num. 8 in fine, ac *num. seq.* ad explicationem eorum,
quae dicta sunt, aduertendum ducit quòd vt dos iu-
stè & licitè restituatur constante matrimonio, & li-
citè absumatur per mulierem, duo copulatiue re-
quiruntur, scilicet causa iusta & honesta, respiciens
conseruationem vitae, vel libertatis, item quòd sint
personae sanguine mulieri coniunctae.

Ne fideiussores, vel mandatores dotium, (restituendarum causa) *dentur* (à marito, vel socero, dotem accipiente.

Tit. XX.

DE dote actione non teneri maritum, vel socerum, vel haeredem, dictum est suprà *tit. 18.* non fideiussorem, vel mandatorem, id est, eum, qui pro marito, vel socero dotem accipiente, fideiussit apud eum, cui dos restituenda est, vel huic mandauit, vt suo periculo dotem daret, de quo agitur *hoc tit.* Scripserunt in hanc rub. Cuiac. Pac. & VVesemb. De materia tit. vide *l. Hisp. 1. cum seqq. tit. 11. part. 4.* Ias. *in repet. l. si constante num. 49. cum seqq. ff. soluto matrim.* Anton. Gom. *l. 50. Tauri num. 26. a princip.* Bald. Nouell. *de dote part. 6. priuil. 21.* Conan. *comment. lib. 8. cap. 9. num. 8.* Duaren *de soluto matrim. tit. de dotibus cap. 4.* Gutier. *de iuram. confirm. part. 1. cap. 21 num. 2.* Viu. Donat. à Fina & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 13. pag. 752.* Ioseph. Ludou. *tom. 3. etiam commun. tit. de iure dotium, concl. 3. pag. 463.* Thoming. *decis. 58.* Menoch. *de praesumpt. lib. 6. praes. 1. num. 17.* Anton. Henng. *de fideiussorib. cap. 6. per tot.* Camill. Bottel. *in summ. decis. part. 3. tit. 5 de priuil. dotal. num. 344. cum seqq.* Atiuin. Tepat. *var. sentent. tom. 2. tit. 455.*

3 Vtrùm duo Rei debendi ex causa dotis possint constitui? vide Mich. Graff. *tom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 13. num. 4.* Ioan. Garc. *reg. 193. num. 2* D. Barbos. *in l. si cum dotem 23. §. transgrediamur num. 58. & seq. ff. soluto matr.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 15 tit. 2. num. 8. & 9.*

SVMMARIVM.

1 *Fideiussor, vel mandator non debet dari vxori à parte viri pro dote conseruanda, & num. 2. haec fideiussio de restituenda dote a marito tradita, & obligatio ac promissio a quolibet facta, an confirmetur iuramento, remissiuè, num. 3.*

4 *Pignus quando constituitur per traditionem alicuius rei stabilis, vel mobilis, quae fieret per virum vxori pro tutela sua dotis, talis pignorum datio, sicut & fideiussio prohibita censenda est.*

5 *Fideiussor potest dari pro dote promissa soluto iam matrimonio, licèt pro marito recipiente dotem non possit interuenire fideiussor, potest tamen interuenire alius, qui principaliter se obliget cum marito, num. 6. Pater an cogi possit ad fideiubendum pro filio de vxoris dote restituenda, num. 7. Maritus inuitus cogi nequit dare hunc fideiussorem, sponte autem dare non prohibetur, num. 8. Vir esto det fideiussores, nulla ex parte eorum consurget obligatio; nec isti priuilegio renunciari potest, num. 9.*

10 *Rubrica habens orationem perfectam probat, & ad decisionem causarum allegari potest.*

11 *Legi prohibitoriae renunciari nequit.*

L. Siue ex iure. I.

Imppp. Gratian. Valent. *&* Theod. AAA. *Cynegio P. P.*

A Parte viri fideiussor, vel mandator non debet 1
dari vxori pro dote conseruanda. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Angel. Fulgos. Castr. Bald. Cuiac. Sichard. Alous. Leo *super 5. fol. 62. verso,* Sebast. Naeui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt, 2
exornántque Bernard. Diaz *reg. 292.* Ioan. Garcian. *reg. 193.* Palat. *in repet. cap. per vestras. de donat. inter virum & vxor. notab. 5. per tot.* Alciat. *lib. 4. parerg. cap. 26.* Conan. *comment. lib. 8. cap. 9. num. 8.* Nouell. *de dote part. 6. priuil. 21. limit. 12.* Anton. Gom. *l. 50. Tauri num. 26.* Spin. *in speculo testam. glos. 10. princ. num. 7.* Viui. *tom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 13. num. 1. pag. 362.* vbi per hunc text. dicit quòd fideiussio de dote conseruanda per maritum praestari non debet constante matrimonio, subdítque per summum Pont. prouisum, cautúmque reperiri *in cap. per vestras, de donat. inter virum, & vxor.* fideiussionem ipsam in causa inopiae mariti vxori praestandam fore de dote conseruanda. Fachin. *controuers. lib. 3 cap. 18.* D. Barbos. *in l. maritum 13. num. 81. prope fin. ff. soluto matr.* vbi ait maritum pro dotis restitutione non posse dare fideiussorem vxori, limitátque nisi dederit post solutum matrimonium, & *in l. si cum dotem 23. §. transgrediamur n. 29. ff. eod. tit.* vbi tradit quòd licet maritus, vel socer prohibeantur dare fideiussores, non tamen prohibentur obligare bona pro restitutione dotis, latè Camill. Bottel. *in sum. decis. part. 3. tit. 5. de priuil. dotalib. num. 344 cum seqq.* latè Molin. *de iustit. tract. 2 disp. 425. num. 1. & 2.*

3 Vtrùm autem iuramento firmetur hæc fideiussio de restituenda dota à marito tradita, & obligatio ac promissio à quolibet facta?vide Bald. Nouell. *d.part. 6.priuil.21. limit.12.* Campeg. *de dote part. 3. q.174.* Corn.*conf.287. per tot.lib.6.* Cou. *in cap. quamuis pactum,part.2.§.2. num.9. de pactis lib.6.* Ioseph Ludou. *Perus.dec.is.57. num.5.* Seraph.*de priuil. iur. priuil.69.* Gutier.*de iuram. confirmat.part.1.cap.21.* latè Camill. Bottel.*d.tit.5.n.359. cum seqq.* Ant. Gom.*l.50. Tauri num.26. vers. quintò limita.* Molin.*d. disp.425. num.1. vers.si tamen iuramento.*

4 In glos. *Vir vxori.2.* ibi, *secundò quid de pignore,* &c. Nota quòd Palat.*in d.notab.5.num.13.*latè tractat hanc quæstionem,& tandem concludit quòd quando constituitur pignus per traditionem alicuius rei stabilis,vel mobilis, quæ fieret per virum vxori pro tutela suæ dotis,talis pignorum datio, sicut & fideiussio prohibita censeri debet; ex quo transit[tunc omnia possessio in mulierem tam ciuilis,quàm naturalis, ex quo videtur dari occasio perfidiæ, & maleuolentiæ viri contra vxorem, non confidentem de eo, prout eadem ratione dicitur in fideiussore,&c. Gutier.*d.par. 1.cap.21.num.5.*

5 In ead.glos. ibi, *item an post solutum matrimonium possit dari?responde sic.*Notatur ad hoc quòd pro dote promissa potest dari fideiussor soluto iam matrimonio,vt per Anton.Gom.*l.50.Tauri num.26.vers. tertiò limita.* Gutier. *d.cap.21. num.7.* Molin. *d. disp.425. num.2.vers.tertius.*

6 In ead. glos.ibi, *item an alius possit pro viro dotem accipere,& se obligare,*&c. Nota quòd licèt pro marito recipiente dotem non possit interuenire fideiussor, potest tamen interuenire alius, qui principaliter se obliget cum marito,*l.fin C.de dote cauta,*Campeg. *de dote part.3. quæst. 179.* Octauian. *Pedem. decis.43. num.11.*D. Barbos. *in d.l.si cum dotem 23.§. transgrediamur,num.38.*

7 In ead. glos. ibi, *vel patre eius,*&c. Vtrùm hic tit. comprehendat patrem, possítne ille ad fideiubendum cogi pro filio de vxoris dote restituenda, latè tradit Camil. Bottel. *d.part.3. tit.5. num. 344. cum seqq.*D. Barbos.*in d §. transgrediamur num.29. vers. item loquimur.*

8 In ead glos.ibi, *item si ipse vir dat,an teneatur fideiussor,*&c.Nota quòd maritus inuitus cogi non potest dare hunc fideiussorem, sponte autem dare non prohibetur, vt per Duaren. *d. tit. soluto matrim. cap.4.* Nouell. *d part.6. priuil. 21. num.5.* Palat. *d. notab.5. num.5.*Menoch. *de præsumpt. lib.4. præs.190. num.43. vers.respondetur etiam,& lib.6.præs.1. num.17.*sed aliter D. Barbos. *in d.§.transgrediamur num.29. in princip. vers. imò nec volentes prædictam cautionem offerre possunt.*

9 In ead. glos. ibi, *item an possit renuntiari huic tit.* &c. Notatur ad hoc quòd huic dispositioni renunciari non potest, vt per Anton. Gom. *d. l. 50. Tauri num.26.col.1.*Molin.*d.tract.2.disp.425.num 2. in princip.* vbi tenet quòd esto vir fideiussores det, nulla ex parte eorum consurget obligatio, nec illi priuilegio potest renontiari.Gutier.*d.cap.21.num.13.*

10 In ead.glos.ibi, *ex ipsa rubrica,quæ prohibitoria est,* &c. Notatur ad hoc quòd rubrica habens orationem perfectam probat, & ad decisionem causarum allegari potest, vt per Mascard. *de probat. concl. 1284.* aliàs 1290.*per tot.*& alios per me citatos *in principio huius collect.super Codicem.*

11 Notatur etiam ad hoc quòd legi prohibitoriæ non potest renontiari, vt per Tiraq. *de iure primog. quæst. 24.num.9.& 10.*Mich.Grass.*tom.1.commun.opin.lib.1. tit.17.de legibus num.247. pag.232.* Barbos. *in l.cum prætor.§.1.num.98.ff. de iudic.* dum per hanc glos. tenet quòd in prohibitiuis per legem consensus partium nihil operari potest.

SVMMARIVM.

1 *Satisdatio pro dote conseruanda non debet exigi,nec dari; si est data, non tenet.*

2 *Intellectus l.generali 2.vers. vel à marito, vel à patre,C. ne fideiussores, &c.*

L. Generali. II. & vlt.

Imp. IVSTIN A.*Iuliano P.P.*

SAtisdatio pro dote conseruanda non debet exigi, nec dari, & si est data, non tenet. Colligunt ex Ordin.Doctores citati *in l.1.n.1.supr.hoc tit.* 1

Vide Gutier. *de iuram.confirm.part.1.cap.21. num. 10.prope fin.*vbi ait hunc text. dum tenet non esse exigendam satisdationem,vel mandatum pro dote à marito, nec à patre eius, nec ab omnibus, qui dotem suscipiunt, intelligendum quòd ab ipsis personis recipientibus non est exigenda satisdatio(hoc est, fideiussio aliarum personarum) ipsos tamen accipientes bene posse obligari concludit D. Barbos. *in l.si cùm dotem 23.§ transgrediamur num.29. in princip.ff.soluto matrim.*vbi hunc text.probare tradit quòd nec maritus, nec socer pro filio dotem recipiens, tenetur præstare cautionem de dote conseruanda,nec etiam de restituenda.

Vel à marito, vel à patre,&c] Loqui in satisdatione præstanda à marito, patre, vel alia actiue tradit 2
Gutier.*d.part.1. cap.21. num. 6. in fine*; vbi secus ait passiuè vt pater & fratres mariti possint dari & obligari tanquam duo Rei & fideiussores eiusdem mariti.

Si enim credendam mulier sese se, &c.] Principalia prohibitionis rationem assignat textus, quia cùm mulier se ipsam, & dotem suam patri mariti credidit, iniustum est vt ab eo fideiussorem, vel alium intercessorem exigat, ne causa perfidiæ in conoubio eorum generetur, ita Gutier.*d.part.1. cap.21. num.2.*D. Barbos. *in d. l. si cùm dotem, §.transgrediamur num. 39. in princip.* Anton. Gom.*l.50. Tauri num. 26. in princip.*

Rerum amotarum.

TIT. XXI.

Æc actio datur ob res à coniuge diuortij causa,surreptas, cessante, in reuerentiam matrimonij, actione furtiua. Scripseruot in hanc rub. Coiac. Pac.& VVesemb. De materia tit. vide Molin. *de Iustit. tract.6. disp.686.num.2.* Menoch. *de arbitr.casu 580.*Petr.Greg.*syntagm.iuris part.3.lib.37. cap.11.* Farin *in praxi crimin. tit. de furtis q.174. num.103.cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Maritus conuentus actione de dote pro rebus amotis,potest compensationem obijcere,& num.2.*

3 Con

3 *Conuentio, & reconuentio pari passu ambulant, & eadem sententia terminari debent.*

L. Compensationis æquitatem. I.

Imp. ALEXAND. A. *Polydeucæ.*

1 MAritus conuentus actione de dote pro rebus amotis, potest compensationem obiicere. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Butrig. Fulgos. Angel. Castr. Bald. Cuiac. Stehatd. Aloys. Leo *super 5. fol. 63. verso*, Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen *in concord.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit Petr. Gregor *syntagm. iuris part. 3. lib. 37. cap. 11. num. 10.*

3 Allegari solet hic text. ad hoc quòd conuentio, & reconuentio pari passu ambulant, & eadem sententia terminari debent, vt per Marant *de ordine iudic. part. 4 dist. 6. num. 10.* Alexand. Trentacinq. *var. resol. lib. 2. tit. de mutuis petit. resol. 1. à princip.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. part. 5. collect. 1969. in fine*, Bernardin. Muscatel. *in praxi aurea ciuili, part. 3. glos. actorem num. 5. in fine*, D. Barbos. *in l. qui prior 29. num. 7. ff. de iudic.* Ordin. Reg. Lusit. *lib. 3. tit. 3. in princip.*

SVMMARIVM.

1 *Actio rerum amotarum non competit nisi soluto matrimonio, sed eo constante competit in factum.*
2 *Actio furti viro conceditur aduersus vxorem, non è contra.*
3 *Concubinam, quæ aliquid surripuit suo concubinario, vel è contra, furtum committere.*

L. Diuortij. II.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Sereno.*

1 ACtio rerum amotarum non competit nisi soluto matrimonio, sed eo constante competit in factum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Notatur ad hoc quòd aduersùs vxorem neque è contra, conceditur viro furti actio, quia famosa & pœnalis est, quæ in honorem matrimonij coniugi prohibita ex bono & æquo, vt per Anton. Gom. *var. tom. 3. cap. 5. num. 3.* Cald. Pereira *in comment. ad l. vnic. C. ex delict. defunctor part. 2. num. 57.* latè Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 686. num. 2.* vbi tradit quòd iura noluerunt concedere viro actionem furti aduersùs vxorem ad pœnam dupli, quadrupli, aut ad aliam aliquam si furtum committat interim dum inter eos constat matrimonium per diuortium non separatum, sed solùm vt repetere posset ab ea ablatum, & quodcunque damnum ab ea iniustè datum, latissimè Farinac. *in praxi crimin. tit. de furtis, quæst. 174. num. 103. cum seqq.* vbi probat non dari coniugi contra coniugem actionem furti, vbi *num. 105.* post Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 37. cap. 11. num. 3. & 6.* resoluit quòd si vxor furtum fecerit viro suo constante matrimonio (vt sæpe faciunt mulieres, quando viri laborant in extremis) si postea illud facto diuortio, vel soluto matrimonio contrectet, tenetur viro, aut suis hæredibus actione furti, per *l. 3. ff. hoc tit. & num. 106.* tenet concubinam, quæ aliquid surripuit suo concubinario, vel è contra, furtum committere. 3

SVMMARIVM.

1 *Actio rerum amotarum datur contra heredes, quatenus ad eos peruenit. Amouentis heres non tenetur iurare, num. 2.*
3 *Intellectus l. de rebus 3. C. rer. amot.*

L. De rebus. III. & vlt.

Iidem AA, & CC. Quartino.

ACtio rerum amotarum datur contra hæredes quatenus ad eos peruenit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* Giphan. *tom. 1. pag. 454.* 1

Aduerte quòd hæres amouentis iurare non tenetur, quia factum hoc alienum est, quod ignorari iure potest. *l. Marcellus, §. si ergo, ff. hoc tit.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris part. 3. lib. 37. cap. 11. num. 9. in fine.* 2

Non in solidum, &c.] Intelligitur text. de pluribus hæredibus, quorum singuli non in solidum tenentur, sed omnes in solidum, singuli in quantum ad eos peruenit, iuxta text. optimum *in l. si hominem 7. §. datur, in fine, ff. depositi.* 3

Ne pro dote (repetenda) *mulieris bona quondam mariti addicantur, id est, in solidum dentur.*

TIT. XXII.

NOn potest mulier diremto matrimonio, petere vt bona mariti sibi addicantur, sed vti actione ex stipulatu, quæ & in hæredes datur. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb.

SVMMARIVM.

1 *in Dote exigenda iuris ordo obseruandus est, & citra solemnitatem vxori bona addicenda.*
2 *in Dote exigenda an & quando seruandus sit ordo iudiciarius, vel sit procedendum summariè, & de plano, remissiuè. An tempore feriarum cognosci possit de causa dotis, num. 3.*
4 *in Dotis causa quando procedatur summariè. An fauore dotis possint abbreuiari dilationes, n. 5.*
6 *in Dotis causa quando admittatur appellatio.*

L. Vxori. Vnic.

Impp. DIOCLET. & MAXIM. AA. *Apollinariæ.*

IN dote exigenda debet iuris ordo seruari, & citra solemnitatem debent vxori bona addici. Colligunt 1

Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Butrig. Angel. Fulgos. Castr. Bald. Sichard. Cuiac. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

2 An & quando in dote exigenda seruandus sit ordo iudiciarius, vel sit procedendum summariè, & de plano? vide latè tradita per D. Barbos. *in l. 1. ff. soluto matrim. part. 1. à num. 43. cum multis sequentib.* vbi an tem-
3 pore feriarum de causa dotis cognosci possit, & *num.*
4 45. in causa dotis quando procedatur summariè, &
5 *num.* 56. an fauore dotis possint dilationes abbreuia-
6 ri, & *num* 59. quando in causa dotis admittatur appellatio.

De fundo dotali.

TIT. XXIII.

ARITVS non potest alienare fundum dotalem, quem accepit inæstimatum, licèt eius sit dominus. Si æstimatum accepit, alienare potest. Fundus autem dotalis videtur, qui ex pecunia dotali comparatus est. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. De materia tit. vide *l. Hisp. 16. cum seqq. tit. 11. part. 4.* Anton. Gom. *l. 50. Tauri num. 57. cum seqq.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil. 76.* D. Barbos. *in l. 1. part. 5. ff. solut. matrim.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 418.* Rebell. *de obligat. iustit. part. 2. lib. 5. quæst. 7.* Camill Borrel. *in sum. decis. part. 3. tit. 5. num. 217. cum seqq.* Arimin. Tepat. *var. sentent. tom. 2. tit. 460.*

SVMMARIVM.

1 *Fundus dotalis, licèt æstimatus, alienari non potest, vbi electio est reseruata mulieri, & numero 2.*

3 *Fundus dotalis regulariter alienari nequit. Amplia*

I. quòd fundus dotalis non solùm alienari, sed nec ad longum tempus colonis irreuocabiliter concedi minimè possit, num. 4.

II. Etiam consentiente vxore fundum dotalem hodie per maritum non posse alienari, num. 5. licèt mulier transacto biennio à die primæ alienationis iterum comprobaret, num. 6.

III. Neque ipsam mulierem viro consentiente fundum dotalem alienare posse, num. 7.

IV. Adeò inualidam esse alienationem rerum dotalium, quòd possit maritus etiam constante matrimonio res per se alienatas ab emptore vendicare, seu recuperare, num. 8. quamuis iurauerit non contrauenire à se factæ alienationi, numero 9.

V. Maritum super re dotali non posse transigere, nisi retinendo ad exemplum tutoris, & curatoris, & aliorum huiusmodi administratorum, n. 10. Limita

I. In rebus æstimatis in dotem datis ea æstimatione, quæ faciat emptionem, num. 11.

II. Nisi res data in dotem non æstimata sint ex his, quæ in genere suo functionem recipiunt, id est, quæ in pondere, numero, vel mensura consistunt, num. 12.

III. Si mulier consentiat alienationi animo decipiendi emptorem, num. 13.

IV. Si alienatio fiat de consensu vtriusque coniugis, & vxori vtilis sit, num. 14.

V. Si fiat ex causa necessaria, num. 15.

VI. Quando vxor neque dolo, neque metu inducta iuramento confirmauit eam alienationem, numero 16.

17 *Alienatio quid, & num. 18.*

19 *Concordantur l. si æstimata 1. vers. est autem alienatio, C. de fund. dotal. & l. fin. C. de reb. alien. non alien.*

L. Si æstimata. I.

Impp. SEVER. & ANTONIN. AA. *Didiæ.*

FVndus dotalis, licèt æstimatus, non potest alienari, vbi electio est reseruata mulieri. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Burrig. Angel. Fulgos. Castr. Bald. Cuiac. Sichard. Aloys. Leo *super 5. fol. 63.* Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt, Conan. *comment. iuris lib. 8. cap. 9. sub num. 6.* Anton. Gilbert. *in tract. de sponsal. & matr. tit. de dot. singul. vers. vltimus casus erit*, Iacob. Concennat. *quæst. lib. 2. cap. 7. num. 13.* 2

Vulgò allegari solet hic text. ad hoc quòd dotalis fundus regulariter alienari nequit, de quo Alohan. *collect. 292.* Anton. Gubert. *vbi suprà vers. duodecimo fundus*, Gasp. Caballin *milleloq. 691.* Iacob. Concennat. *d. lib. 2. cap. 7. per tot.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 9. cap. 24. num. 11. vers. aliud priuilegium*, Anton. Gom. *d. l. 50. Tauri num. 57.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuileg. 76. num. 1.* Gutier. *de iuram. confirm. part. 1. cap. 1.* Fontanel. *de pactis nupt. claus. 7 gloss. 3. part. 13. num. 14* Molin *de Iustit. tract. 2. disput. 428. à princip.* Camill. Borrel. *in sum. decis. part. 3. tit. 5. num. 232. cum seqq.* D. Barbos. *in l. 1. part. 5. à num. 1. ff. soluto matrim.* 3

Amplia primò vt fundus dotalis non solùm alienari, sed nec ad longum tempus colonis irreuocabiliter concedi minimè possit, vt per Cald. Pereira *de extinct. amphyt. cap. 4. num. 45.* 4

Amplia secundò etiam consentiente vxore fundum dotalem hodie per maritum non posse alienari, vt per Bald. Nouell. *de dote part 7. spec. 1. num. 5. vers. fallit primò*, Cou. *in cap. quamuis pactum part. 2. §. 1. num. 10.* Gutier. *de iuram. conf. part. 1. cap. 1. num. 92.* D. Barbos. *in d. l. 1. part. 5. num. 2. 3. & 13.* vbi extendit 6 etsi mulier transacto biennio à die primæ alienationis iterum comprobaret, Pichard. *ad princip. Instit. quibus alien. licet, num. 9. & 12.* Fontanel. *d. claus. 7. gloss. 3. part. 13 num. 18.* 5

Amplia tertiò neque ipsam mulierem viro consentiente fundum dotalem alienare posse, vt per Palat. *in rep. rub. de donat. inter virum & vxor §. 17. num. 8. cum seqq.* Roder. Xuar. *tit. de las arrhas num. 51.* Gutier. *d. part. 1. cap. 1. num. 105.* D. Barbos. *in d. l. 1. part. 5. num. 7.* 7

Amplia quartò adeò esse inualidam alienationem rerum dotalium quòd possit maritus etiam constante matrimonio res per se alienatas ab emptore vendicare, seu recuperare, Bald. Nouell. *de dote part. 7. priuil. 1. limit. 12.* Anton. Gom. *l. 50. Tauri num. 63.* Gutier. *d. part. 1. cap. 1. num. 94.* Sempron. Asci *decis. 135. num. 7.* D. Barbos. *in d. l. 1. part. 5. num. 15. cum seqq.* Quamuis iurauerit non contrauenire alienationi 9 8

à se

commodè diuidi non possit in partes, & socius agat ad diuisionem, ac petat vt vendatur ei, qui plus obtulerit pretij, tunc enim si ea ratione alienatur, iudice ad id cogente, valida est alienatio, subditque eo tamen euentu agere non posse maritum etiam de consensu vxoris ad diuisionem, petendo vt diuidatur, sed à socio prouocatum consentire posse in diuisionem & alienationem. Rebel. *de obligat instit. p. 2. lib. 5. q. 7. sect. 2. num. 9.* vide Doctores, quos citaoi *in collect. ad l. 1. limit. 5. supr. hoc eod. tit.*

3 Allegari vulgò solet ad hoc quòd alienatio necessaria non continetur in prohibitione alienationis, vt per Tiraquel. *de retract. lign. §. 1. gloss. 14. num. 11. & ad fin. tit. num. 2.* Pinel. *in l. 1. part. 3. num. 49. vers. minus obstat, & in authent. nisi, a num. 25. C. de bonis maternis*, Gam. *Lusit. decis. 199. num. 3.* Menchaq. *illustr. controuers. cap. 32. num 13. cum seqq.* Ceuall. *commun. contra commun. tom. 4 quæst. vlt. num. 67.* Ferrer. *in constit. Cathalonia gloss. 4. num. 132.* D Barbos. *in l. diuortio § si vir, num. 51. ff. solut. matrim.*

❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧

Diuortio facto, apud quem liberi morari, vel educari debeant.

Tit. XXIV.

Oc iudicis arbitrio committitur, *l. vnic. & infr. tit. prox. l. 3. §. 1.* At Iustinianus distinctionem adhibet in omnibus cuiuscunque gradus parentibus, & liberis, *in Authent. hic proxime posita.* Scripserunt in hanc tubt. Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia tit. vide *l. Regia 3. tit. 19. part. 4.* latè Sanchez *de matrimon. lib. 10. disput. 20. per tot.*

SVMMARIVM.

1 *Liberi apud quem alantur facto diuortio, iudicis est arbitrari, & num. 2. Debere esse huiusmodi arbitrium vt vsque ad prius triennium soboles apud matrem educetur, maior autem triennio facta apud patrem, prout ius decernit circa prolis educationem, num. 3.*

L. Licèt. Vnic.

Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. *Cælestinæ.*

1 IN arbitrio iudicis est apud quem alantur liberi facto diuortio; sed hodie seruatur Authent. infrà posita, prout ibi dicetur. Colligunt ex Ordin. Cyn Bart. Salicet. Butrig. Angel. Fulgos. Bald. Castr. Sichard. Cuiac. Sebast. Næui remissiue Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Sanchez *de matrim. lib. 10. dispu. 20. num. 1.* vbi aduertit huiusmodi arbitrium debere esse vt vsque
3 ad prius triennium soboles apud matrem educetur, maior autem triennio facta apud patrem, prout ius decernit circa prolis educationem; additque bene Goffredum & Astensem intellexisse, prætetquam si iudex inspectis particularibus circunstantiis aliud expedire arbitraretur, tunc enim ipsius esse dicunt arbitrari vter coniux apud se educaturus sit prolem, vt decidirur in hac l.

SVMMARIVM.

1 *Liberi apud matrem ad secundas nuptias non venientem nutriantur patris expensis, si is causam diuortij dederit; si verò contra, tunc apud patrem matris locupletis expensis, nisi pater minus idoneus sit, & num. 2. 6. 7. Excipe*

I. si parens innocens in diuortio celebrando sit infidelis, is autem qui in culpa fuit, fidelis tunc in fauorem Fidei, ne proles in infidelitate procreetur, tradenda est coniugi fideli, num. 3.

II. Quando culpa viri factum est diuortium, & mulier transeat ad secundas nuptias, num. 4.

III. Quando mater causam diuortij dedit, & ipse est locuples, vir autem pauper, tunc apud matrem soboles alenda est, num. 5.

8 *Intellectus Auth si pater, vers. causam diuortij præstiterit, C. diuortio facto apud quem liberi, &c.*

9 *Auus, & reliqui ascendentes, an & quando teneantur nepotes, descendentésque suos egentes alere, remissiuè.*

Avth. Si pater.

PAter si causam diuortij præstiterit, apud matrem ad secundas nuptias non venientem liberi nutriantur patris expensis; si verò contrà, tunc apud patrem matris locupletis expensis, nisi pater minus idoneus sit, tunc enim apud matrem locupletem nutriantur. Sunt verba text. ad quorum explicationem vide ordinarios Doctores citatos *in l. vnic. suprà hoc eodem tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *ll. Hispan. 3. tit. 19. part. 4. vbi gloss. 3. & 4.* Corduba de Lara *in l. si quis a liberis, §. si mater, à num. 11. ff. de liberis agnosc.* Gutier. *Canon. lib. 1. cap. 24. num. 19.* Valasc. *consult. 92. num. 10.* latè Sanchez *de matrim. lib. 10. disput. 20 num. 2.* vbi se ignorare ait, quo fundamento ductus Henriq. *in summ. lib. 11. de matrim. cap. 18. in fine,* dixerit contra hunc text. cuius non meminit, prolis educationem præcipuè pertinere ad patrem post diuortium. 2

Excipe tamen aliquos casus ab illa regula generali ex hoc text. desumpta, quæ habet, quòd quando culpa alterius coniugum diuortium factum est, apud innocentem est educanda proles, tradit Sanchez *d. lib. 10. disp. 20. num. 3.* Primus est si parens innocens 3
in diuortio celebrando infidelis sit, is autem, qui in culpa fuit fidelis, tunc enim in fauorem Fidei, ne proles in infidelitate procreetur, tradenda est coniugi fideli, Gutier. *d. cap. 24. num. 19.* Secundus quando cul- 4
pa viri factum est diuortium, & mulier transiit ad secundas nuptias, vt expresaè probat hic text. ibi, *ad secundas nuptias non venientem, & d. l. Hispan. 3. tit. 19. part. 4. versic. E si se casassa, &c.* Tertius, quan- 5
do mater causam diuortij dedit, & ipsa est locuples, vir autem pauper, tunc apud matrem soboles alenda est, vt constat ex hoc text. ibi, *nisi pater minus idoneus sit.*

Matris locupletis expensis, &c.] Notatur ad hoc 6
quòd quando culpa matris diuortium fit, matris expensis alenda est soboles apud patrem, vt per gloss. *verbo materna, in l. alimenta, C. de negot. gestis, & verbo alantur in authent. vt liceat matri, §. illud, collat. 8.* Syluest. *in sum. verbo filius, quæst. 21. num. 24. in fine,* Boër. *cons. 17. num. 11.* Cordub. de Lara *in d. §. si mater, n. 12.*

Gutier. d. lib. 1. cap. 24. num. 19. D. Barbos. in rubr. ff. solut. matrim part. 2. num. 55. Sanchez d. lib. 10. disp. 20. num. 7. Sed ansam dubitandi non immodicam offert quòd nullus sit textus id decidens, sicut in patre culpæ obnoxio id decisum est in hoc text. nam illa verba, ibi, matris locupletis expensis, non sunt desumpta ex originali authent. vt liceat matri & auiæ, §. illud, collat. 8. vbi absolutè dicitur ex matris culpa ortu diuortio alendam esse sobolem apud patrem, Irnerius autem addidit, matris locupletis expensis, & cùm sit Doctor quidam priuatus auctoritate legis condendæ caret; quod & magis vrget, quia nec in versione Gregor. Holoandri, vt habetur in Nouella constit. 117. pag. 297. leguntur illa verba, nec de expensis matris quidquam loquitur contextura; quare post Salicet. in d. l. alimenta, dubio succubuit Valasc. dict. consult. 92. num. 10. versic. verùm huic opinioni, asserens fuisse nimiam licentiam Irnerij adiicere illa verba, matris locupletis expensis, eo præsertim, quia obuiant regulæ communi, quæ patri solùm ponit onus alendi filios, à qua regula non nisi iure aperto est deuiandum: subditque nec authenticam in Codicem traductam ab Irnerio plus debere auctoritatis habere, quàm authenticam constitutionem, à qua fuit translata, cùm ab illa auctoritatem sumat, & non ex se.

7 Verùm his non obstantibus conclusio ex text. desumpta in dictis verbis, matris locupletis expensis, est tenenda; ad obiectionem verò nititur satisfacere Corduba de Lara in d. § si mater, num. 12. dicens Irnerium non immeritò, sed ratione naturali ductum addidisse ea verba, quoniam vxor dotem viro tradit, qua onera matrimonio sustinens alat vxorem, filios, & familiam, vnde cùm diuortio facto dos sit vxori restituenda, æquitas naturalis postulat vt onera dotis sustineat, ac proinde sumptus educationis filiorum expendat, aliàs ex suo delicto maximum commodum reportaret vxor; & è contra vir insons graui damno afficeretur, &c. Sed hanc solutionem meritò improbat Sanchez d. disput. 20. d. num. 8 tradens optimam esse cùm pater & mater, vir & vxor sint correlatiua, dispositum in vno, censetur in reliquo dispositum etiam in lege correctoria, & pœnali; quare cùm in d. auth. vt liceat matri & auiæ, §. illud, collat. 8. parte delinquente alendam fore sobolem apud matrem, patris expensis, disponatur, iure optimo Irnerius vnde desumens textum in præsenti, & constituens illam sub hoc tit. addit ea verba matris locupletis expensis, quando mater est delinquens quasi in illa tanquam in correlatiuo idem dispositum censeatur.

8 *Causam diuortij præstiterit.*] Intellige siue diuortium fiat de iure, vt propter adulterium, siue de facto, vt quia absque iusto titulo coniux recedit, tunc enim expensis coniugis sic recedentis, vtpote qui causa huius iniusti diuortij est, soboles educari debet, vt per Innocent. in cap. fin. de conuers. infidel. num. vnic. versic. si verò, & ibi Butrig. num. 11. Abb. in fine, & Cardin. quæst. 6. quos refert Sanchez dict. disput. 20. num 9, vbi tamen horum sententiæ non assentitur ex ea ratione, quia cùm quis de facto recedit, non dicitur diuortium facere, nec hæc lex pœnalis loquens in diuortio potest extendi ad recessum de facto. & num. 10. quòd quando diuortium neutrius coniugis culpa celebratur, vt si mutuo consensu vterque separetur, vt vitam cœlibem ducat voto emisso, vel absque illo, vel quia vterque est damnatus de crimine hæresis, tunc seruari posse ait dispositionem text. in l. vnica, supra hoc eodem tit. nempe vt puer minor triennio à matre educetur, maior verò à patre, nisi iudex aliud arbitraretur, quia in eo euenit nil immutatum reperitur, sed tantùm quando alterius coniugis culpa sit diuortium, & num. 11. resoluit quòd quando matrimonium bona fide initum est, & postea reperitur inualidum, filius interim conceptus, est communibus expensis alendus, quamuis sit minor triennio, quia militat eadem ratio: subditque quòd si alter parens fuerit in mala fide constitutus, altero existente in bona, filium alendum esse ab eo, qui in mala fide fuit, nisi pauper sit, alius verò locuples.

Hoc quoque in omnibus ascendentibus, &c.] Verùm & quando auus, & reliqui ascendentes, teneantur nepotes, descendentésque suos egentes alere; vide Rojas de succesf. cap. 21. num. 30 Paleoth. de nothis & spuriis, cap. 47. num. 6. Cordub. de Lara in d. l. si quis a liberis, §. non tantùm, num. 41. cum seqq. Ioan. Garc. de expens. cap. 3. num. 33. Surd. de aliment. tit. 1. quæst 12. à princip. Sanchez de matrim. lib. 4. disput. 26. num. 21. cum seqq. Rebell. de oblig. instit. part. 2. lib. 5. quæst. 4. num. 23. 9

De alendis liberis, ac parentibus.

Tit. XXV.

Icut liberi à parentibus sunt alendi, l. 4. hoc tit. ita vice versa parentes ali debent à liberis, si sunt in ea facultate, vt alimenta præstare possint, l. 2. eod. tit. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia tit. vide l. 2. tit. 19. part. 4. Integros tractatus ediderunt Ioan. à Lignano tom. 12. tract. Doctor fol. 227. Ioan. Baptist. Ponzan. tom. 8. part. 1. fol. 445. Barthol de Saxoferrato, Ioan. Petr. Surdus, Matth. Coller. & in dies propediem expectatur tractatus posthumus hac de re, Ioanne de Castillo auctore, Vinc. Donat. à Fina, Villalob. & alij tom. t. commun. opin. lib. 3. tit. 14. pag. 363. cum seqq. Alexand. Trentacinq variarum resolut. lib. 1. tit. de alimentis, Cardos. in praxi iudicum, verbo alimenta, Iacob. Cancer variar. resolut. part. 1. cap. 16. de alimentis, Atimin. Tepat var. sentent. tom. 2. tit. 440. vbi de alimentis liberorum naturalium, spuriorum, & incestuosorum, & tit. 44. de alimentis liberis à parentibus præstandis, & è contra. & tit. 442. de alimentis præstandis à fratre fratri, vel sorori, aut à marito vxori, & è contra.

SVMMARIVM.

1 *Alere parentes filij diuites tenentur, & num. 2.*
3 *Alere patrem filius tenetur emancipatus.*
4 *Alimenta patri bannito sunt a filio præstanda.*
5 *Alere patrem etiam Iudæum, vel infidelem, filius tenetur.*
4 *Alere patrem hæreticum filius tenetur Catholicus.*
7 *Ali pater emancipatus deb. t à filio.*
8 *Alit patrem spiritualem filius.*
9 *Alenda mater tam à filio legitimo, quàm à concepto ex damnato coitu.*
10 *Alunt patrem filij hæredes, si extrema laboret inopia, & non adsit alius qui iure sanguinis teneatur alere.*
11 *Alimenta ne præstet filius patri auctoritate iudicis damnato ad pereundum fame. Cum Princeps, vel Respubl. præcipit, pœna etiam grauissima constituta,*

tuta, ne quis alimentum, aut subsidium aliquod vitæ necessarium præbeat filio publicè proscripto, an hoc præceptum filium etiam Titij teneat, ac liget, num. 12. Patri subuenire de alimentis, & aliis, quæ continentur in primo Decalogi præcepto, filius Religiosus, qui patrem dimisit inopiâ grauatum, magis tenetur, quam Prælato suo, num. 13. secus si necessitas superuenit post ingressum monasterij, num. 14. Patri subuenire in alimentis filia vxorata magis tenetur, quàm marito, num. 15. distinguitur, num. 16. Patri magis, quàm proprio filio succurrendum, si ambo sint ad extremam inopiam redacti, ita vt fame pereant, & vtrique subueniri non possit, num. 17. Frater fratri, aut sorori inopi, & quæ aliunde ali non potest, tenetur præbere alimenta, num. 18. idem ne dicendum in sorore diuite respectu fratris inopis, num. 21. Soror nupta alitur à fratre si vir sit inops, num. 19. Frater Clericus alere potest fratrem pauperem, etiam de redditibus beneficij, num. 20.

L. Parentum. I.

Imp. ANTONIN. PIVS A. *Basso.*

1 FIlij diuites tenentur alere parentes. Colligunt ex
Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Butrig. Angel. Fulgos.
Bald. Castrens. Cuiac. Sichard. Sebast. Næui. remissiuè
Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*
2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt, exornántque S. Thom. 1.2. *quæst.* 100. *art.* 5. *ad*
4. Nauarr. *in man. cap.* 14. *num.* 13. *cum seqq.* Couarr. *de sponsal. part.* 2. *cap.* 8. §. 6. *n.* 5. Corduba de Lara *in l. si quis a liberis*, §. *parens*, *n.* 14. *cum seqq. ff. de liber. agnosc.*
Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præsumpt.* 29. *num.* 16. latè
Surd. *de aliment. tit.* 1. *quæst.* 17. *à princip.* vbi *num.* 6.
3 quòd filius emancipatus tenetur alere patrem, &
4 *num.* 18. quòd patri bannito alimenta sunt à filio præ-
5 standa, & *quæst.* 18. resoluit filium teneri alere patrem
6 etiam Iudæum, vel infidelem, & *quæst.* 19. *n.* 5. quòd
7 filius Catholicus alit patrem hæreticum, & *num.* 13.
8 quòd pater excommunicatus ali debet à filio, & *q.* 21.
9 quòd filius alit patrem spiritualem, & *quæst.* 22. quòd
mater alenda est tam à filio legitimo, quàm à conce-
10 pto ex damnato coitu, & *quæst.* 23. quòd hæredes filij
alunt patrem, si extrema laboret inopia, & non adsit
alius qui iure sanguinis teneatur alere, vt se explicat
quæst. 24. Pradil. *in summ. legum pœnal. part.* 2. *cap.* 49.
num. 2. Sayr. *in claui Regia lib.* 7. *cap.* 5. *num.* 15. Cardos. *in praxi iudicum, verbo alimenta, num.* 14. *& verbo filius num.* 40. Azor. *instit. moral. part.* 2. *lib.* 2. *cap.* 3. *à*
11 *princ.* & præcipuè *quæst.* 2. vbi etiam quærit an debeat
filius alimenta præstare patri auctoritate iudicis dam-
12 nato ad pereundum fame, & *quæst.* 3. an cùm Princeps, vel Respubl. præcipit, pœna etiam grauissima constituta, ne quis alimentum, aut subsidium aliquod vitæ necessarium præbeat, Titio publicè proscripto, hoc præceptum filium etiam Titij teneat, ac liget, Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disp.* 228. *num.* 16. *vers. quintus effectus*, vbi resoluit filium teneri alere patrem si aliunde commodè ali non possit, vbi ad filiam coniugatam hoc onus extendit, tum quia matrimonij contractus impedire nequit mutuum hoc debitum inter parentes, & liberos; tum etiam, quoniam eiusmodi onus, mutuúmque priuilegium æquè conuenit viro comparatione suorum ascendentium, & vxori comparatione eorum, qui vxori ascendentes sunt; quare etiam inuito marito, & occultè, quando si palam faceret iurgium inter ipsos esse; posse eiusmodi debitum exoluere, Rebell. *de obligat. instit. part.* 2. *lib.* 5. *quæst.* 8. *num.* 8. vbi extendit ad filios naturales & spurios, Valer. Regiold. *in praxi fori pœnit. lib.* 20. *n.* 29. Benedict. Ægid. *in repetit. l. ex hoc iure, ff. de instit. in init. num.* 36.

Filius Religiosus, qui patrem dimisit inopia graua- 13
tum, tenetur magis patri subuenire de alimentis, &
aliis, quæ continentur in primo Decalogi præcepto,
quàm Prælato suo, Surd. *d. tract. de aliment. tit.* 8. *pri-*
uileg. 68. *num.* 5. vbi secus dicit si necessitas superue- 14
nit post ingressum monasterij. Immo non solùm potetit, sed etiam tenebitur sub peccato mort. propter extremam parentis necessitatem è Religione egredi, vt illi subueniat, Cordub. *de casibus conscient. q.* 141. Valent. *tom.* 3. *disp.* 3. *quæst.* 1. *puncto* 2. Azor. *d. cap.* 3. *quæst.* 5. Less. *de Iustit. tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 41. *num.* 34. Nam filius, qui deserto patre inope ingreditur monasterium, peccat mort. Surd. *d. tit.* 1. *quæst.* 29. *num.* 11. Nauarr. *comment.* 3. *de Regular. num.* 48. Sayr. *d. lib.* 7. *cap.* 6. *num.* 1. Paul. Comitol. *respons. moral. lib.* 2. *q.* 16. Azor. & Less. *proximè citatis locis.*

Filia vxorata magis tenetur subuenire patri, quàm 15
marito in alimentis, Surd. *d. tit.* 1. *quæst.* 33. *n.* 33. Sanchez *de matrim. lib.* 9. *disput.* 4. *num.* 26. vbi sic distin-
guit, extra casum extremæ necessitatis potius tenetur 16
vir vxori, & è contra, quàm parentibus succurrere, quia in iis, quæ ad œconomicam rationem citra extremam indigentiam attinent, arctior est coniugalis vnio; in extrema autem necessitate potiùs parentibus est subueniendum, quia est debitum antiquius erga parentes, & ratio boni, quod est dilectionis obiectum, inuenitur eminentius in patre.

Filius magis patri quàm proprio filio succurrere 17
debet, si ambo sint ad extremam inopiam redacti, ita vt fame pereant, & vtrique subuenire non possit, Azor. *d. lib.* 2. *cap.* 2. *quæst.* 16. vbi Angel. Syluest. Tabien. Armil. Abulens. Gabr. & alios citat Sayr. *in claui Regia lib.* 7. *cap.* 5. *num.* 16. latè Benedict. Ægid. *in repet. d. l. ex hoc iure, in initio num.* 37.

In gloss. *Parentum necessitatibus*, ibi, *an autem fra-* 18
ter fratrem, videtur quòd sic, &c. Notatur ad hoc quòd frater fratri, aut sorori inopi, & quæ aliunde ali non potest, tenetur præbere alimenta, vt per Gregor. Lopez *l.* 4. *tit.* 19. *p.* 4. Nauarr. *de spolijs cleric.* §. 18. *n.* 10. Corduba de Lara *in d. l. si quis à liberis*, §. *idem rescripsit, num.* 83. *cum seqq.* Molin. *de primogen. lib.* 2. *cap.* 15. *num.* 56. *cum seqq.* Menoch. *de præsumpt. lib.* 4. *præsumpt.* 189. *num.* 4. *& cons.* 81. *num.* 2. Escobar *de ratiocin. cap.* 22. *num.* 41. *cum seqq.* Ioan. Garc. *de expensis cap.* 3. *num.* 34. *cum seqq.* Surd. *de aliment. tit.* 1. *q.* 25. *à princ.*
vbi *num.* 8. quòd soror nupta alitur à fratre, si vir sit 19
inops, & *num.* 11. quòd frater Clericus alere potest 20
fratrem pauperem etiam de redditibus beneficij. D. Barbos. *in l.* 1. *part.* 4. *num.* 115. *ad fin. ff. soluto matrim.* Molin. *d. tract.* 2. *disp.* 228. *num.* 23. *vers. tertium frater*, Rebell. *de obligat. iustit. part.* 2. *lib.* 5. *q.* 4. *num.* 9. *cum*
seqq. vbi *num.* 18. an idem sit dicendum in sorore di- 21
uite respectu fratris inopis. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis convent. tom.* 2. *lib.* 13. *tit.* 12. *num.* 10. Rota *in Romana alimentorum* 21. *Iunij* 1627. coram Reuerendissimo Durand. nunc Episcopo Vrgellen.

SVMMARIVM.

1 *Filius vt alat parentem, iudex competens iubere potest, si in ea sit facultate vt alimenta præstare possit.*
2 *in causis Alimentorum an contra laicum sit iudex Ecclesiasticum, remissiuè.*

debentur alimenta, tot habeat redditus ex quibus viuere possit, vt ex Bald. & Salicet. dicit Aldobrand. *consil.* 28. *num.* 26. Crauet. *consil.* 199. *num.* 1. *versic. tamen diligentius*, Rota *decis.* 124. *num.* 5. *part.* 2. *recentior.* & *in d. Romana alimentorum, versic. non obstat.*

12 *Quòd si patrem se negabis*, &c.] Nota quòd index circa modum assignandi alimenta lite pendente filio; quem pater filium esse negat, debet summariam præmittere informationem, & si præsumptio aliqua sit pro filio, pronuntiare debet vt interim alatur, Cardos. *in praxi iudicum, verbo alimentu, num.* 5. Alexand. Trentacinq. *variarum resolutionum lib.* 1. *tit de alimentis*, *resolut.* 1. *num.* 48. vbi quòd ad hanc informationem summariam capiendam vnus testis sufficit, dummodo sit omni exceptione maior, optimè Couarr. *practic. cap.* 6. *num.* 8. considerans quòd vbi quis asseuerat se esse alicuius filium, & ea ex causa petat alimenta, vel se illius filium pronuntiari, iudex interim pendente lite præmissa quadam summaria informatione an actor sit Rei comenti filius, compellet reum alimenta exhibere actori donec constet non esse illius filium per definitiuam iudicis pronuntiationem, & quòd sufficit vnus testis ad huius rei cognitionem summariam, vel ipsius petentis iuramentum, aut fama filiationis, Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.* 2. *cap.* 236. *num.* 43. vbi aduertit esse differentiam inter alimenta, quæ debentur filio existenti in quasi possessione filiationis, & non existenti: in primo enim casu quando est in dicta quasi possessione; quamuis pater neget filium, tamen cogitur illum alere, etiam nulla præmissa summaria causæ cognitione; quod secus est in secundo casu, cùm filius nullam habeat quasi possessionem, tunc enim vt eidem filio decernantur alimenta, requiritur summatim constare eum esse talem, quo constito pater cogetur alere, donec in plenario iudicio definiatur causa filiationis, & *num.* 44. post multos, quos refert, tradit in casu, in quo filius petit alimenta à patre, vel in bonis paternis, ob quod vult probare filiationem, non dari repulsam testium, cùm tale iudicium sit summarium, in quo non admittitur reprobatio testium, & *num.* 45. intelligit quando in iudicio, quantumcunque summario, non expectaretur alia sententia in principali causa, quasi tunc damnum quod inferretur, non esset separabile per aliud iudicium, si plenè non præiudicaret, tunc enim non admittitur repulsatio, & *num.* 46. etiam intelligit aliud esse quando ageretur de repulsandis dictis ipsorum testium, cùm ista repulsatio colligatur ex ipsiusmet scripturæ inspectione.

Et sanè vbi hoc modo ex præsumpta, vel probata summariè filiatione alimenta pendente lite à parentibus filiis exhibentur mandato iudicis, non repetuntur postea, etiamsi constiterit in plenaria cognitione actorem filium non esse illius, quem vt verum parentem in iudicium vocauit, Couar. *d. cap.* 6. *num.* 8. *in fine*, Corduba de Lara *in d. l. si quis à liberis*, §. *si vel parens*, *num.* 19. & 54. Castil. *lib.* 3. *controuers. cap.* 27. *num.* 71. *in fine*, Stephan Gratian. *d. cap.* 236. *n.* 34. vbi quòd nec pro his alimentis & sumptibus litis datur fideiussio, nisi quando dubitaretur de fraude, aut calumnia.

13 In gloss. *Promerueris* 1. ibi, *ergo propter ingratitudinem possunt denegari alimenta*, &c. Ita Gerard. *singul.* 1. Couar. *de sponsalib. part.* 2. *cap.* 8. §. 3. *in fine*, Duen. *regul.* 365. *vers. fallit tertiò*, & *regul.* 367. *in fine.* Corduba de Lara *in l. si quis à liberis*, §. *idem index*, *num.* 2. Surd. *de aliment. tit.* 1. *quæst.* 25. & *quæst.* 78. *in fine*, & *quæst.* 110. *num.* 10. & *quæst.* 111. *num.* 2. & *tit.* 7. *quæst.* 1. & *quæst.* 42 *num.* 1. Peregrin. *de iure fisci lib.* 3. *tit.* 18. *num.* 82. D. Barbos. *in l.* 1. *part.* 4. *num.* 41. *ff. solut. matrim.* Contra quam resolutionem non obstat quòd alimenta filiis egentibus exhibere præceptum est legis naturalis, S. Thom. 2. 2 *quæst.* 101. *art.* 2. *ad* 2. Couarr. *d. part.* 2. *cap.* 8. § 6. *a num.* 1. Corduba de Lara *in d. l. si quis à liberis*, §. *parens*, *à prim.* Surd. *de aliment. tit.* 1. *quæst.* 1. Morl *in emporio iuris part.* 1. *tit.* 1. *in prelud. num.* 15. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. tom.* 1. *lib.* 13. *tit.* 13. *num.* 2. ergo nequaquam iure ciuili tolli possunt, quia respondetur ius ciuile in hac materia non tollere naturale debitum alimentorum, sed solùm tollere remedium, quod iure ipso ciuili ad fouendum illud debitum fuit introductum, nempe ius petendi alimenta in foro iudiciali, argum. *d. l. si quis a liberis*, §. *iudex*, cùm etiam in foro conscientiæ teneatur pater, exhæredatis indigentibus subuenire.

Notatur ad hoc quòd ille, qui potest exhæredari, potest & dote & alimentis priuari, cùm idem sit argumentum de vno ad aliud; ex Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo susceperit liberos, num.* 12. Molin. *de primogen. lib* 2. *cap.* 16. *num.* 7. Morl. *in emporio iuris ciuilis part.* 1. *tit.* 1. *in prelud. num.* 35. Cald. Pereira *quæst. forens. lib.* 1. *quæst.* 18. *num.* 9. & *num.* 26.

De concubinis.

Tit. XXVI.

ONCVBINA est, quæ cùm vxor non sit, cum aliquo tamen viuit, ac vxoris loco in domo est, ac corpus miscet, *l. libro* 144. *de V. S.* Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia tit. vide Bermond. *de publ. concubin.* Ludou. de Sardis *in tract. de naturalib. liber. rubr. de concubin.* Suar. Bellacomb. & Vezin. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 5. *tit.* 15. *pag.* 754. Arimin. Tepat. *variarum sentent. tom.* 2. *tit.* 437. Perez *l.* 23. *tit.* 3. *lib.* 1. *Ordin.* Rebuff. *in concord. ad Bullam Leonis X. de publ. concub.* Clar. *in practic.* §. *fornicatio*, *num.* 6. & 7. Bernard. *in pract. cap.* 79. Mascard. *de probat. conclus.* 341. Decian. *in tract. crimin. lib.* 6. *cap.* 21. *de concubin. cleric.* Pradil. *in summ. legum pœnal. part.* 1. *cap.* 13. Menoch. *de arbitr. casu* 418. Cardos. *in praxi iudicum, verbo concubinatus*, Farin. *in praxi crim. tit. de delictis carnis, quæst.* 138. *per tot.* Molin. *de Iustit. tom.* 4. *tract.* 3. *disp.* 89. *num.* 3. *cum seqq.* *l. Hisp.* 23. & *seq. tit.* 3. *lib.* 1. *Ordin.* quæ est *l.* 5. *tit.* 19. *lib.* 8. *noua Recop. Ordin. Reg. Lusitan. lib.* 5. *tit.* 28.

SVMMARIVM.

1 *Concubinam penes se habere, constante matrimonio, nemini concedatur licentia.*

2 *Concubinatus etiam de iure ciuili prohibitus.*

L. Nemini. Vnic.

Imp. CONSTANTIN. A. *ad populum.*

CONcubinam penes se habere, constante matrimonio, nemini licentia concedatur. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Butrig. Angel. Fulgos. Bald. Castrens. Cuiac. Sichard. Aloys. Leo *super* 5. *fol.* 62. *verso*, Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.* 1

Constantinum in hac l. statuisse patrem dignitate ordinatum, sicuti Senatores, Præfectos, & similes, nil posse donare, nec relinquere filiis à se procreatis ex ancilla, vel ancillæ filiæ, vel alia simili abiecta ac vili persona. Menchaq. *illustr. controuers. part. 1. lib. 3. c. 102. num. 7. & 8.* vbi citato hoc text. dicit quòd si spurius strictè sumptus neque ex testamento, neque abintestato aliquid à patre capere potest, neque etiam ex contractu inter viuos, itaut si de facto huic filio spurio pater aliquid reliquerit, id non fisco, sed liberis legitimis, vel cognatis proximioribus deferatur, latè Pereg. *de iure fisci lib. 3. tit. 17. ex num. 1.* vbi sic summat textum *in præsenti.* Nati ex concubinis vilissimis, & patribus in dignitate positis sunt spurij, & incapaces tam per viam vltimæ voluntatis, quàm contractus lucratiui à patre eorum, & quod eis pater dederit, siue illos legitimos dixerit, siue naturales, totum retractum legitimæ soboli redditur, aut fratri, aut sorori, aut matri, aut patri illius, quibus non extantibus, vel repudiantibus, aut infra duos menses agere negligentibus, fisco locus aperitur. Item nec ipsis concubinis eorum matribus aliquid relinqui potest, vel donari, vel ficto titulo vendi, aut concedi; & idem Pereg. *ibi* expressè firmat textum loqui in concubinis vilissimis desponsatis, & in vxorem acceptis, & in ea, quæ concubina fuisset, nec desponsata, & *num. 9.* tradit hanc legem continere ius speciale in illis spuriis. Fachin. *controuers. lib. 3. cap. 53.* Henric. Bocer. *in disput. de iure vniuerso tom. 1. class. 1. disp. 6. num. 13.* Surd. *decis. 249. num. 26.* vbi ex Bart. dicit hunc text. procedere in spuriis ex damnato coitu. D. Barbos. *in l. 1. part. 4. num. 63. ff. soluto matrim.* vbi ait decisionem huius l. hodie tantùm verificari in filiis spuriis, quia hi enumerati in hac l. verè naturales sunt, cùm hodie inter personas hîc expressas possit matrimonium contrahi, per *auth. sed nouo iure, infr. eod. tit.*

4 *Duumuiralitas.*] Duumuiri olim eisdem muneribus fungebantur, quibus Romæ fungebantur consules. & ad eorum similitudinem tantùm duo creabantur, & ideo duumuiri appellantur, vide D. Barbos. *in l. 2. §. fin. num. 59. ff. de iudic.*

5 *Vel Syriarchia.*] Est sacerdotij genus in Syria, de quo Caluin. *in suo lexic. iuric. verbo Syriarchia.*

6 *Totum retractum legitima persona*, &c.] Notatur ad hoc quòd spuriis, aut naturalibus relictum, qui sunt patri insuccessibiles, non ad fiscum, sed ad venientes abintestato debet pertinere, de quo Duen. *reg. 366. ampl. 3. & 4.* Anton. Gom. *l. 9. Tauri num. 21.* Cou. *de sponsal. part. 2. cap. 8. §. 5. num. 3.* Paleoth. *de nothis & spur. cap. 44. à num. 3.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 42. cap. 35. num. 11. cum seqq.* Rojas *in epit. success. cap. 20. num. 15. & 18.* Surd. *de aliment. tit. 1. quæst. 31. num. 33.* Spin. *in speculo testament. glos. 16.*
7 *princip. num. 47.* vbi ait huiusmodi bona deferri hæredi scripto, & deinde venientibus abintestato ordine successiuo.

Ipsas etiam, quarum venenis, &c.] Nota præsumptionem, de qua hîc, legis præsumptionem non esse, si enim eiusmodi esset, tormentis in concubinæ persona opus non esset sd perfectam acquisitorum probationem eliciendam, ita Benedict. Ægid. *in tract. de iure & priuil. honestat. art. 15. num. 11.* sic concludit. Atque ita text. *in d. §. ipsas*, vbi concubina negans ab amasio acquisiuisse, tormentis subiicitur exquirendæ veritatis causa, non est intelligendus de præsumptione legis, quæ sola per se aduersùs negantem liquidissimam faceret probationem, vt alia opus non esset, iuxta, suprà dicta, quicquid de legis præsumptione aduersùs Alciat. *d. reg. 3. præs. 26. num. 3.* textum illum intelligat Menoch. *d. lib. 3. præs. 51. num. 7. vers. nec repugnat*, melius enim intelligitur de præsumptione hominis, seu coniectura; quæ arbitratu iudicis posset esse ita efficax, quòd faceret sufficiens indicium ad torturam, vt intelligit Alciat. *d. num. 3.* quem sequutus est Mascard. *d. concl. 340. num. 6. & 7.* Hactenus Benedict. Ægid.

Siue per interpositam personam, &c.] Notatur ad 8
hoc quòd spurius nec directè, nec etiam per interpositam personam à patre potest aliquid capere, Anton. Gom. *l. 9. Tauri num. 21.* Paleoth. *de nothis & spur. cap. 44. num. 3. cum seqq.* Duen. *reg. 366. ampl. 12.* Cou. *de sponsal. part. 2. cap. 8. §. 5. num. 3. vers. nec infert*, Rojas *in epit. success. cap. 20. num. 52.* Petr. Greg. *syntagm. iuris lib. 42. cap. 19. num. 59.* latè Molin. *de iustitia tract. 2. disp. 169.* Menoch. *de præsumpt. lib. 4. præs. 96. num. 11. & 12.* D. Barbos. *in l. 1. part. 4. num. 79. cum seq. ff. soluto matr.* vbi existimat quòd quando prohibitio consistit in persona patris dotantis, vel legantis, semper color videtur quæsitus, vt quasi per mediam personam credatur datum, vel relictum spurio, & *num. 80.* aduertit quòd si illud, quod datur genero, nihil vtilitatis affert filiæ spuriæ, tunc sine dubio datum genero valebit, vt si ponas statuto caueri vt moriente vxore sine liberis gener lucretur certam partem dotis, ducens spuriam lucrabitur, quia tunc nulla vtilitas ex eo lucro potest quæri spuriæ iam mortuæ: si verò aliqua vtilitas quæritur spuriæ, debet considerari persona instituti, vt si talis sit vt propter amicitiam, vel consanguinitatem verisimiliter eum fuisset instituturus testator, non præsumatur fraus, aliàs præsumatur, & inducatur text. hic in fine.

Quibus tacentibus, &c.] Notatur ad hoc quòd is, 9
qui vt agnatus vult agere ad reuocationem eorum, quæ spurio sunt relicta, intra duos menses debet agere, aliàs excluditur, & fisco fit locus, vt per Crauet. *cons. 166. num. 15.* Menoch. *cons. 61. à num. 40.* Villalob. *tom. 2. commen. opin. lib. 6. tit. 24. num. 11. pag. 143.* vbi citat *l. Hisp. 10. tit. 13. part. 6.* Spin. *in speculo testament. glos. 16. princip. num. 46.* vbi dicit quòd hæc restitutio, quam tenetur facere spurius, non est facienda fisco, sed legitimis filiis, vel parentibus, vel fratribus, quibus ea bona de iure deferuntur, & illis negligentibus capere intra duos menses deferuntur fisco.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium hodie iure nouo tenet inter personas in l. 1. suprà hoc eod. tit. expressas, & collata in illas valent.*

2 *Naturalis filius natus ante matrimonium potest effici legitimus, si illud subsequatur postea.*

AVTH. Sed nouo iure.

HOdie iure nouo matrimonium tenet, & collata 1
in illas personas expressas *in l. 1. sup. hoc eod. tit.* valent, ita aduertunt Boër. *decis. 263. num. 17. l. Hisp. 3. tit. 14. part. 4.* vbi *glos. 4. in princ.* Fachin. *controuers. lib. 3. cap. 53.* Peregrin. *de iure fisci lib. 3. tit. 17. num. 2.* Menoch. *cons. 18. num. 9.* D. Barbos. *in l. 1. part. 4. n. 63. prope fin. ff. soluto matrim.*

Vnde cùm iam nec iure Cæsareo, nec Pontificio 2
impediatur nobilis ducere vilem, poterit filius naturalis natus ante matrimonium legitimus effici, si illud postea inter parentes data etiam conditionis inæqua-

litate, vt quia fœmina sit vilis conditionis, aut meretria, vir autem nobilis, & honestus, subsequatur, ita Greg. Lop. *l.* 1. *verbo se casa tit.* 13. *part.* 4. Put. *part.* 3. *decis.* 8. Burg. *cons.* 6. *num.* 12. Octauian. Cacheran. *Pedem. decis.* 154. Menoch. *cons.* 18. *per tot. & præcipuè num.* 6. *cum seqq. & cons.* 342. *num.* 28. Menchaq. *controuers. vsufreq. lib.* 3. *cap.* 41. *à princip.* vbi asserit hanc opinionem, procedere quoad validitatem matrimonij, non bene tamen negat obtinere quoad alios iuris Ciuilis effectus, Peteg. *de fideicom. art.* 24. *num.* 51. & *de iure fisci lib.* 3. *tit.* 17. *num.* 2. Ioseph Ludou. *concl.* 27. *num* 11. Aloys. Ric. *in collect. decis. part.* 1. *collect.* 107. Cald. Pereira *de nomin. emphyt. quæst.* 21. *num.* 77. *cum seqq.* Anton. Gabr. *commun. tom.* 3. *lib.* 6. *tit. de legitimat. concl.* 1. *num.* 46.

SVMMARIVM.

1 *Naturalibus, eorúmque matri non potest relinquere vltra vnciam qui habet matrem, vel filios legitimos: naturalibus non extantibus solùm semiunciam potest relinquere concubinæ; vltrà relictum redit ad successores, & n. 2.*

L. Matre. II.

Impp. ARCAD. & HONOR. AA. *Anthemio P. P.*

1 SI quis habet matrem, vel filios legitimos, non potest naturalibus, & eorum matri relinquere vltra vnciam, & ipsis naturalibus non extantibus solùm semiunciam concubinæ potest relinquere, & vltra relictum redit ad successores. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt, Roderic. Xuar. *in l.* 1. *tit. quicunque num.* 12. *in princ. p.* 321. Anton. Gom. *l.* 9. *Tauri num.* 5. Cou. *de sponsal. part.* 2. *cap.* 8. §. 4. *num.* 11. Peregr. *de iure fisci lib.* 5. *tit.* 18. *num.* 12. vbi per hunc text. tenet quòd naturalis extantibus legitimis non potest ex testamento patris, vel aui paterni capere supra vnciam; subditque hanc vnciam posse patrem ex testamento relinquere filio naturali, siue mater illius extet, siue non, & *num.* 13. intelligit quòd extantibus legitimis non potest capere vltra vnciam per vulgarem, vel fideicommissariam, per quas succeditur in bonis testatoris, per pupillarem autem substitui poterit in bonis propriis ipsius pupilli, non in bonis paternis supra vnciam; intelligit etiam vt vnciam capere possit supra id, quod soluerit causa conditionis implendæ, vel aliter iussu patris testatoris, & *num.* 14. ampliat vt nec etiam per ius accrescendi possit naturalis in vncia institutus concurrere cum legitimo in portione per fratres repudiata, & *num.* 15. declarat legitimis extantibus & succedentibus, nam eis repudiantibus naturalis in vncia institutus totum consequitur, & *num.* 10. sobolem legitimam in materia ista accipi pro omnibus descendentibus. Valasc. *cons.* 94. *num.* 8. vbi quòd naturalis filij extante prole legitima capiebat vnam vnciam tantùm, Harprecht. *in add. ad Clar.* §. *testamentum quæst.* 37. *lit. B. in princ.* Bened. Ægid. *in tract. de iure & priuil. honest. art.* 13. *num.* 35. *in princ.* vbi per hunc text. dicit quòd pater, cui legitima soboles extat, potest in testamento suo naturalibus filiis vnam vnciam relinquere, idest, duodecimam totius assis partem. Cald. Pereira. *in l. si curatorem, verbo sine curatore, num.* 97. *C. de in integ. restit. minor.* vbi citato hoc text. tradit quòd extantibus legitimis descendentibus, vel ascendentibus, quibus legitima portio debebatur, non poterat pater naturalibus filiis præter vnam vnciam relinquere. Molin. *de Iustit. tract.* 2 *disput.* 166. *num.* 2. *vers. secunda conclusio*, vbi refert quòd de iure communi existentibus descendentibus legitimis solùm fas est donare, aut relinquere ex testamento filiis naturalibus, atque ipsorum matri, vnciam vnam, hoc est, duodecimam bonorum partem, &c. Cardin. Mantic. *de coniect. vltimar. volunt. lib.* 3. *tit.* 15. *num.* 17. vbi considerat ex hac l. hoc solum sequi per sensum contrarium quòd extante legitima sobole naturalibus filiis vltra vnam vnciam pater relinquere non possit, quia in sensu directo permittitur vt extante legitima sobole testator possit vnciam tantùm liberis naturalibus relinquere; item quod à contrario sensu sequitur quòd non extante legitima sobole vltra vnciam testator possit naturalibus liberis relinquere; illud autem non sequitur quòd nihil possit relinquere, vel quòd totum relinquere sit prohibitus: quoniam autem non extante legitima sobole non erat in sensu contrario taxata certa quantitas, vel portio, quam testator possit liberis naturalibus relinquere, ideo Iustinianus id ipsum constituit, & declarauit *in l. humanitatis, infr. hoc tit.* quòd nulla legitima sobole, vel matre subsistente testator possit naturales filios, vel matrem eorum ex vnciis sex hæredes instituere.

SVMMARIVM.

1 *Naturales filij traditi curiæ propriæ ciuitatis, vel ei, qui sit caput prouinciæ, quando ortum habet ex Regia vrbe, possunt in solidum hæredes institui, nec poterunt illi conditionem curialem recusare si reperiuntur paterna bona possidere: idem si filia naturalis alicui Curiali tradita in matrimonium, num. 2.*

3 *Naturalis filius eius consensu à patre Curiæ Principis oblatus, fit legitimus ipsi offerenti, etiamsi legitimos & naturales filios ipse pater habeat.*

4 *Legitimatio per Curiæ oblationem ab vsu recessit.*

5 *Ciuitas nobilitat ciuem.*

6 *Mulier illegitima & spuria si nubat marito legitimo, quo ad omnia legitima censetur.*

7 *Viri capacitas porrigitur ad vxorem.*

L. Si quis naturalem. III.

Impp. THEOD. & VALENT. AA. *ad Apollonium P.P.*

PAter, qui filios naturales tradidit Curiæ propriæ 1
ciuitatis, vel ei, qui sit caput prouinciæ, quando ortum habet ex Regia vrbe, potest illos in solidum hæredes instituere, nec poterunt illi conditionem curialem recusare si reperiuntur paterna bona possidere, & idem si filiam naturalem alicui Curiali tradidit in matrimonium. Colligunt ex Ordin. Doctores citati 2
in l. 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

Vulgò allegatur ad hoc quòd filius naturalis eius 3
consensu à patre Curiæ Principis oblatus, fit legitimus ipsi offerenti, etiamsi legitimos & naturales filios habeat ipse pater, *l. Hisp.* 5. *tit.* 15. *part.* 4. Nicol. de Vbaldis *de success. ab intest.* 6. *spec.* 5. *modo legit.* addens hunc filium ex oblatione ista vtcunque facta admittendum esse ad bona illa, quæ existunt intra territorium,

territorium, ac iurisdictionem Principis, cuius Curiæ facta fuit oblatio, non ad alia bona, Conan. *comment. iuris lib.2. cap. vlt. col.2.* Cou. *de sponsal. part.2. cap.8. §.7. num.4.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris part.2. cap.10. num.3. in princ. vers. primum*, vbi quòd illegitimi legitimantur per oblationem Curiæ alicuius loci si illi operas ipsi impedissent, vel illegitima Curialibus nuberet. Corr. *in memorab. verbo legitimatus per oblationem curiæ*, vide *ad l. communium. 9. sup. hoc tit.*

4 Hanc legitimationem per Curiæ oblationem ab vsu recessisse tradunt Cou. *d. §.7. num.6. vers. hæc tamen legitimatio*, Rebuff. *ad leges Galliæ in proœm. gloss. 5. n. 67.* vbi testatur quòd cùm in illo Regno sit magnos Curialium numerus, præcipuè apparitorum, non legitimabuntur per oblationem Curiæ, quia olim vix inueniebantur, qui Curiis seruire vellent propter modicum lucrum, vide citatos *ad l. communium, infr. hoc eod. tit.*

5 *Indignum enim est*, &c.] Notatur ad hoc quòd ciuitas nobilitat ciuem, vt per Tiraq. *de nobilit. cap.12. à princ. & num.4.*

6 *Sed etsi filiam*, &c.] Notatur ad hoc quòd mulier illegitima & spuria si nubat marito legitimo, quoad omnia legitima censetur, vt per Tiraq. *de nobilit. cap.18. num.2.* And. Gall. *lib.1. de pace publica cap.6.*

7 *num.27.* Anton. Pichard *de nobilit. communic. num.46. vers. item & illud.* Vnde capacitatem viri ad vxorem porrigi per hunc text. tenet hîc Bald. quem referunt Hippol. *sing. 501.* & Cald. Pereira *de potestate eligen. cap.13. num.18.*

SVMMARIVM.

1 *Naturalis per patrem Curiæ deputatus, si onus agnoscit, hæreditatem patris non potest repudiare.*

2 *Voluntates & desideria morientium colliguntur quoque ex arbitrio viuentium.*

L. Quoniam desideria. IV.

Imp. Leo & Anthemius AA. *Armasio.*

1 NAturalis per patrem Curiæ deputatus, si onus agnoscit, hæreditatem patris non potest repudiare. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num.1. sup. hoc tit.*

2 Vulgò allegari solet hic text. ad hoc quòd voluntates, & desideria morientium ex arbitrio quoque colliguntur viuentium, atque ex ipso in casu dubio coniectura colligitur non sine iusta ratione, & interpretatione deduci, vt scilicet id videatur testator voluisse, quod alij viuentes boni & recti iudicij faciunt, aut in simili specie facerent, siue facere æstimarent. Ita Petr. de Anchar. *cons. 237. Quia in primo quæsito col.2. circa princ. & cons. 302. circa med.* Crauet. *cons. 98. in fine, & cons. 151. in fine*, Roland. *cons. 6. num.25. lib.4.* Menoch. *cons. 399. num. 29.* Sim. de Prætis *de interpr. vltim. volunt. lib.1. interp.2. dub.2. solut.10. num.1. & 2. fol.116.* licèt aduersùs communem allegationem huius text. insurgat Cardin. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib.3. tit.2. num.6.* Fului. Pacian. *cons. 15. num.12. & 13.* vbi singulariter explicat, Perez de Lara *de anniuers. & capellan. lib.1. cap.21. num.59.* Pereg. *cons. 23. num.18. vol.5.* latè Castill. *controuers. tom.5. cap.101. per tot.*

SVMMARIVM.

1 *Poterat quis concubinam ducere in vxorem si ex ea liberos habebat, nec ei vlla proles legitima extabat, & liberi efficiebantur legitimi, & in potestate; & poterant succedere ex testamento, & abintestato etiam cum fratribus postea natis, secus si prolem ex concubina non habeant.*

2 *Concubinam si quis habeat, & ex ea liberos susceperit, ductâ eâ in vxorem liberi efficiuntur legitimi.*

3 *Legitimatus suus hæres efficitur.*

L. Diui Constantini. V.

Imp. Zeno A. *Sebastiano P.P.*

IVre isto quis poterat concubinam ducere in vxorem si ex ea liberos habebat, nec ei vlla proles legitima extabat, & liberi efficiebantur legitimi, & in potestate, & poterant succedere ex testamento, & abintestato etiam cum fratribus postea natis, secus si prolem ex concubina non habeat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1. n.1. supr. hoc tit.* 1

Notatus ad hoc quòd si concubinam quis habeat, & ex ea liberos susceperit, ducta ea vxore liberi efficiuntur legitimi, vt per Henric. Bocer. *in disput. de iure vniuerso classi 1. disp.10. num.4.* 2

Minimis imperium, &c.] Potiùs legendum *minuit*, & sic facere pro illis, qui historiam donationis Constantini vt veram deprædicant, ac defendunt, tradunt Alban. *in libro de donat. Constantini num. 9.* Marta *de iurisdict. part. 1. cap. 40. num. 27.* Ego ipse *de officio, & potest. Episcopi part. 1. tit. 2. cap. 2. num....*

Suis, ac legitimis, &c.] Notatur ad hoc quòd legitimatus suus hæres efficitur, vt per Tiraq. *in l. si vnquam, verbo susceperit num. 64.* Anton. Gom. *l. 9. Tauri num. 90. col. 2.* 3

In gloss. *Constantini.* ibi, *hic fuit primus Imperator Christianus.* vide de eo Cardin. Baron. *annal. ecclesiast. tom.2. anno Christi 253. pag. mihi 444.* Bened. Ægid. *in repet. l.1. C. de sacros. Eccles. p.1. in initio n.2.*

L. Iubemus. VI.

Imp. Anastasius A. *Sergio P.P.*

ANastasius Imper. permittit per hanc l. naturalibus liberis quolibet titulo dari, & relinqui non existente legitima sobole, atque etiam dicit quòd propter consequens matrimonium, & per arrogationem legitimantur. 1

SVMMARIVM.

1 *Bastardi alieno morbo laborant.*

2 *Adoptare prohibetur pater liberos suos naturales.*

3 *Patri eorum, qui ex damnato coitu procreati, non denegari patris nomen, sed ius & nomen, id est, nomen iusti patris.*

L. Anastasij. VII.

Imp. Iustin. A. *Marino P.P.*

PRæcedentem legem declarat vt locum non habeat in liberis ex damnato coitu, deinde cassat eam

eam in eo quod dixerat naturales effici legitimos per arrogationem, statuens quòd illud obtineat vsque ad diem præsentis legis, non postea. Colligunt ex. Ordin Doctores citati *in l.1.num.1.sup.hoc tit.*

1 *Ex cuiuslibet mulieris cupidine*, &c.] Notatur ad hoc quòd bastardi alieno morbo laborant, vt per Boër.*decis.127.num.6.*

2 *Vel adoptiuum*, &c.] Notatur ad hoc quòd adoptare prohibetur pater liberos suos naturales, vt per Henriq. Bocer. *in disput. de iure vniuerso class. 1. disp. 11.num.13.*

3 *Et ius, nomenque patris*,&c.] Notat Henric.Bocer. *d.class.1. disput.6. num.* 11. quòd patri eorum, qui ex damnato coitu procreati sunt, non denegatur patris nomen, sed ius, & nomen, idest, nomen iusti patris.

SVMMARIVM.

1 *Non extante matre, neque liberis legitimis, & naturalibus, permittitur patri inter viuos, vel in vltima voluntate filiis tantummodo naturalibus dare vsque ad sex vncias tantum, ab intestato verò in nihilum possunt succedere, & num. 2. potest pater omnia bona sua in vita, vel in morte relinquere filio naturali, num. 3. extantibus filiis naturalibus non potest plus relinqui concubinæ, quàm filiis ipsis, num. 4.*

L. Humanitatis. VIII.

Imp. IVSTIN. A. *Mennæ P.P.*

1 IVre istu non extante matre, neque liberis legitimis, & naturalibus permittitur patri inter viuos, vel in vltima voluntate filiis tanmmmodo naturalibus dare v que ad sex vncias tantùm, abintestato verò in nihilum possint succedere. Colligunt ex Ordinat.Doctores citati *in l.1.num.1 supr.hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desinnunt Anton.Gom.*l.9.Tauri num.5.in princip.* vbi ait quòd licèt per hunc text.naturales potuissent instituti à patre in dimidia parte bonorum suorum, non extantibus descendentibus legitimis, nec parentibus, quibus
3 debeatur legitima, nihilominus tamen per auth.immediatè seq.potest pater omnia bona sua in vita, vel
4 in morte relinquere filio naturali; Pereg. *de iure fisci lib.3.tit.17.num.10.prope fin.* vbi citato hoc text. dicit quòd extantibus filiis naturalibus non potest plus relinqui concubinæ, quàm filiis ipsis, Cald. Pereira *in l.si curatorem,verbo sine curatore,num.97.C. de in integr.restit.minor.* vbi quòd attento iure, de quo *in hoc text.*naturales filij capaces efficiebantur dimidiæ bonorum patris substantiæ non existentibus descendentibus legitimis, nec parentibus,quibus legitima debebatur portio. Valasc. *consult 94.num.8.* vbi quòd per hoc ius Codicis non extantibus liberis legitimis, nec mater,nec pater poterat ex testamento relinquere huiusmodi filiis vsque ad sex vncias tantùm, abintestato verò nihil capiebant: at de iure authenticorum, de quo *in auth.licet*,immediatè seq. non extantibus liberis, nec matre, licebat in naturales filios transferre per actum inter viuos, vel per testamentum etiam totam substantiam: idem ferè tradit Molin. *de instit. tract.2.disp.166.num.1.conclus.1.*

SVMMARIVM.

1 *Liberis, nec matre extantibus, licebat in naturales filios transferre per actum inter viuos, vel per testamentum, etiam totam substantiam, seruata tamen legitima ascendentibus, si extant.*

2 *Proles legitima potest approbare relictum à patre factum filio naturali. vel alij nato ex coitu non punibili, num. 3.*

4 *Descendentibus legitimis deficientibus, & existentibus ascendentibus legitimis, relinquenda est ascendentibus portio legitima, reliquum verò donari, aut relinqui ex testamento potest filiis naturalibus.*

4 *Adoptiui, vel rescripto Principis legitimati sunt soboles ciuiles.*

6 *Naturales filij non extantibus legitimis patri intestato succedunt in duobus vnciis, ex quibus virilis portio matri eorum competit.*

7 *Naturalis filius etiam virili iure attento a patre alendus, etiamsi pater in testamento prohibeat, & non implenisset conditionem appositam a patre in ipsis alimentis, num.8.*

9 *Onus alimentandi filios respectu patris alimenta debentis censetur reale, & ideo in hæredes eius transit.*

10 *Spurio, qui ex damnato coitu natus est, nihil ex testamento relinqui potest.*

11 *Coitus damnatus quis.*

12 *Filius natus ex damnato coitu nec matri succedit.*

AVTH. Licèt.

DIspositionem huius auth. esse in vsu, & seruari, neque corrigi per dispositionem *cap. per venerabilem, qui filij sint legit.*tradit Clar. *in §.testamentum q.31.num.1.prope fin.* Mich. Crass.*recept.sentent.lib.1. §.institutio,quæst.7.num.2* Harprecht *in addit.ad Clar. d. quæst. 31.lit. B.* quamuis Rebuff. *ad leges Galliæ in procem.glos.5.num.69.* dicat non obseruari in illo Regno, in quo bastardus neque abintestato succedit patri, nec matri, nec ex testamento.

Totam substantiam,&c.] Notatur ad hoc quòd de 1
iure Authenticorum huius text. non extantibus liberis, nec matre,licebat in naturales filios transferre per actum inter viuos, vel per testamentum etiam totam substantiam, seruata tamen legitima ascendentibus, si extant, vt per Anton. Gom. *l. 9. Tauri num.5.* Harprecht *in addit. ad Clar. in §. testamentum quæst.31.lit. B. num.* 1. Pereg. *de iure fisci lib.3. tit.18. num.*19. Cald. Pereira *in l. si curatorem, vt bo sine curatore num. 97. C. de in integ. restit. min.* Valasc. *cons. 94.num.4.* Perez *ad tit. 2. lib. 5. Ordin.pag. 97. vers. olim siquidem*, Menoch. *de præsumpt. lib. 4. præs. 96. num. 1.* Vincent.de Franchis *decis. 47. num.1.* Molin. *de Iustit. tract.2. disp.166. num.1. concl.1.* Mastrill. *Sicil. decis. 152. num. 6. cum seqq.* Benedict. Ægid. *in tractat. de iure & priuileg. honest. art. 13. num. 46. in fine.*

Nota quòd proles legitima potest approbare re- 2
lictum à patre factum filio naturali, vt per Roman. *cons.43.in 3.dubio*, Crauet *cons. 200.num.9.* Surd.*decis.53.num.7.& decis.249.num. 15.* vbi subdit procedere in naturalibus, vel aliis natis ex coitu non pu- 3
nibili,nam filij concepti ex damnato concubitu etiam legitimis consentientibus non capiunt.

Quod si parentes dumtaxat ei supersint, &c.] No- 4
tatur ad hoc quòd deficientibus legitimis descendentibus, & existentibus ascendentibus legitimis,

relinquenda

relinquenda est ascendentibus portio legitima, in qua velit nolit testator, succedere debent, reliquum verò donare, aut relinquere ex testamento potest filiis naturalibus, vt per *l. Hisp.* 8. *tit.* 13. *p.* 6. Molin *d. tract.* 2. *disput.* 166. *num.* 3. Roder.c. Xuar. *in tit. quicunque num.* 12. *vers. hoc limita.*

5 *Cum desit soboles ciuilis*, &c.] Ergo sufficit si extent filij adoptiui, vel rescripto Principis legitimati, vt tenet Cou. *d. part.* 2. *cap.* 8. §. 4. *num.* 16. *vers. vnde constat, & num.* 17. ex ea ratione, quia in hoc text. vt filij naturales abintestato in duabus vnciis succedant, exigitur vt desit soboles ciuilis; filij autem tam rescripto Principis legitimati, quam adoptiui, sunt ciuiles soboles, quicquid contrarium existimauerit Molin. *d. disp.* 166. *num.* 7.

6 *In duas paterne substantiæ vncias*, &c.] Notatur ad hoc quòd filij naturales non extantibus legitimis patri intestato in duabus vnciis succedunt, ex quibus virilis portio matri eorum competit, vt per Couarr. *d. part.* 2. *cap.* 8. §. 4. *num.* 16. Molin. *d. disp.* 167. *num.* 4. Peregr. *de iure fisci lib.* 3. *tit.* 18. *num.* 22. *&* 29.

7 *Huiusmodi enim naturales filios*, &c.] Notatur ad hoc quòd naturalis filius etiam Ciuili iure attento alendus est à patre, vt per Menoch. *cons.* 60. *num.* 6. Ascan. *de patria potest. cap.* 5. *num.* 46. Roder. Xuar. *in tit. quicunque num.* 14. vbi ampliat etiamsi pater in te-
8 stamento prohibeat, & etiamsi non impleuisset conditionem impositam à patre in ipsis alimentis. Surd. *de aliment. tit.* 1. *quæst.* 9. *à num.* 1. *& num.* 2. quòd pater disponere non potest vt naturalis filius non alatur, Gam. *Lusit. decis.* 225. *ex num.* 1. Bened. Ægig. *d. art.* 3. *num.* 50. D. Barbos. *in l.* 1. *part.* 4. *num.* 60. *in fine, & num.* 61. *in princ. ff. soluto matrim.* vbi ait quòd hic text. dum iubet alimenta præstari filiis naturalibus, debet intelligi de alimentis debitis iure humano secundùm qualitatem personarum, & quantitatem facultatum.

9 *Quilibet alij sunt hæredes.*] Notatur etiam ad hoc quòd onus alimentandi filios respectu patris alimenta debentis censetur reale, & ideo in hæredes eius transit, vt per D. Barbos. *in d. l.* 1. *part.* 4. *num.* 6. *& n.* 11. *in princip.* Cou. *d. part.* 2. *cap.* 8. §. 6. *num.* 14. Corduba de Lara *in l. si quis à liberis* §. *idem rescripsit. num.* 3. *ff. de liberis & posth.* Surd. *de aliment. tit.* 1. *quæst.* 23. *num.* 14.

10 *Sed qui ex damnato sunt coitu*, &c.] Notatur ad hoc quòd spurio, qui ex damnato coitu natus est, nihil ex testamento relinqui potest, vt per Cou. *d. part.* 2. *cap.* 8. §. 5. *num.* 5. Greg. Lop. *l.* 1. *glos.* 1. *tit.* 13. *part.* 6. Valasc. *consult.* 19. *num.* 9. Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disp.* 67. *num.* 1. Harprecht *in addit. ad Clar.* §. *testamentum quæst* 31. *num.* 2. *lit. C.* vbi secus dicit in alio spurio non ex damnato complexu, sed ex soluta, & soluto etiam non concubinariis procreato, dummodo pater certus sit, talis enim ad instar filij naturalis secundùm voluntatem patris succedere potest. Peregr. *d. lib.* 3. *tit.* 18. *num.* 33. Alexand. Trentacinq. *variar. resolut. lib.* 1. *tit. de nothis & spur. resolut.* 2. *à num.* 1.

11 Quando dicatur coitus damnatus? vide Clar. *in pract.* §. *fornicatio num* 5. Perez *l.* 22. *vers. quæro etiam vlterius, tit.* 3. *lib.* 1. *ordin. p.* 202. vbi quòd filius natus ex damnato coitu non succedit matri. Cald. Pereira *de nominat. emphyt. quæst.* 21. *num.* 16. Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disp.* 167. *num.* 8. vbi ait adulterium cum vxore aliena, & incestum tam cum consanguinea, quàm cum affine, & sacrilegium etiam cum Clerico, Religioso, aut Religiosa, in Regno Portugaliæ coitus damnatos esse, Pereg. *d. lib.* 3. *tit.* 18. *num.* 33. *in fine*, vbi quòd natus ex Sacerdote, & ex soluta & vxorata nihil à patre ex testamento capere potest extra causam alimentorum, Gam. *Lusit. decis.* 23. *num.* 3. vbi an natus ex concubina quam lex Regia habere prohibet, nasci dicatur ex damnabili coitu. Latè Valasc. *cons.* 29. *à princ.* vbi *num.* 4. tradit quòd virgo per vim cognita adhuc retinet coronam virginitatis, vnde quoad eam coitus non est punibilis, & filius inde natus succedit, & per conuersum mater tali filio, & *num.* 8. eleganter distinguit, & tradit illicitas coniunctiones esse in triplici differentia: quidam enim coitus damnatus, & punibilis, vt qui puniitur certa aliqua pœna legis, vel extraordinaria, alius est coitus damnatus à lege, sed non punibilis, vt coniugati cum soluta: alter verò coitus non improbatus, sed dissimulatus, vt soluti cum meretrice, vel ancilla, vel ministra cauponis: vt filius ex huiusmodi coniunctionibus succedat, multum interest inter patrem & matrem, quia si est ex coitu damnato, & punibili, nec patri nec matri succedit: si verò ex damnato, & non punibili, vt coniugati cum soluta, filius inde procreatus licèt non succedat patri, bene tamen eo casu succedit matri, quia vt filius non succedat matri, debet nasci ex coitu damnato insimul, & punibili, & quidem punibilis debet esse non solùm quoad patrem, sed etiam quoad matrem, de quo etiam Henriq. *in sum. lib.* 11. *c.* 20. §. 5. Surd. *decis.* 249. *num.* 3. *& de aliment. tit.* 1. *quæst.* 15. *num.* 15. Gutier. *pract. lib.* 2. *quæst.* 102. *&* 105. Bened. Ægid. *in tract. de iure & priuil. honest. art.* 13. *num.* 4. vbi distinctionem facit. Castil. *controuers. lib.* 2. *cap.* 30. *à num.* 6. Alexand. Trentacinq *var. resol. lib.* 1. *tit. de nothis & spur. resol.* 2. *num.* 14. *cum seqq.* vbi refert distinctionem Valasc. Addit idem Valasc *d. cons.* 29. *num.* 10. sufficere etiam matrem puniri extraordinaria pœna, licèt in regno Castellæ per *l.* 9. *Tauri*, debeat esse pœna mortis; & tandem concludit quæstione ibi per eum tractata, coitum domini cum serua non concubina (quamuis fateamur esse damnatum) non tamen esse punibilem per legem ciuilem etiam pœna extraordinaria quoad matrem, ac proinde non obstare quominus filius inde natus matri succedat, & è conuerso mater ipsi filio, & *num.* 11. tenet stupri crimen de iure Ciuili esse punibile non solùm ex parte masculi, sed etiam ex parte fœminæ stupratæ, licèt de iure Regio Lusitaniæ, & Castellæ ex parte fœminæ non sit punibile, quod etiam repetit *consult.* 147. *num.* 7. *cum seqq.* Subdit Molin. *d. disp.* 167. *num.* 11. quòd quando fœmina, quæ filium alioqui spurium continet, à culpa excusaretur, vel quia fuit vi oppressa, vel quia inuincibiliter ignorauit eum, cum quo rem habebat, non esse suum virum, vel aliqua alia ratione, filius eo pacto genitus succedit matri vnà cum aliis filiis legitimis, quoniam denegatio successionis est in pœnam & odium delicti parentum, vbi autem nulla interuenit culpa, cessare debet pœna: & *num.* 12. tradit in Regno Castellæ per *l.* 6. *&* 7. *tit.* 8. *lib.* 5. *noua Recop.* filium spurium ex Clerico, Religioso, aut Moniali professis nec matri, nec patri succedere, nec consanguineis patris, nec posse quicquam ab eis obtinere præter alimenta, & *num.* 13. per *d. l.* 7. resoluit quòd quando filius spurius conceptus est ex coitu, propter quem matri statuta est pœna mortis naturalis, vt ex adulterio matris, tunc talis filius succedere nequit matri neque ex testamento, neque abintestato, potest tamen mater illi relinquere quintum suorum bonorum, de quo disponere poterat pro anima sua. Vide Posth *in collect. ad auth. ex complexu*, *C. de incest. nupt.*

SVM

SVMMARIVM.

1 *Legitimatus per oblationem Curiæ soli patri efficitur legitimus successor, non aliis natis, vel cognatis, nec è contra ipsi.*

2 *de Legitimatione per oblationem Curiæ, remissiuè.*

3 *Pater etiamsi habeat filios legitimos, potest legitimare naturales per oblationem Curiæ. hunc modum legitimandi non esse hodie in vsu, num. 4. An quis legitimari debeat per ingressum monasterij vt possit habere bona patris, num. 5.*

6 *Legitimatus ad succedendum patri, non ideo videtur legitimatus vt aliis consanguineis succedat.*

7 *Legitimatus per oblationem Curiæ si decedat sine liberis, succedit mater in tertiam, in reliquum Curia. si verò mater non superest, succedit in paternis Curia, cognati in reliquis, & si eius cognatus Curiæ se offerat, omnia etiam paterna ad Curiam deuoluenda habebit, etiam eo casu, si mater superstit ad omnia bona extra substantiam patris quæsita cum cæteris succedit.*

8 *Lineæ appellatione qui veniant, remissiuè.*

9 *τὸ* Genus *comprehendit fœminas.*

10 *Habens etiam filios legitimos potest naturalem tradere Curiæ, sed non potest ei plus relinquere vel donare, quam vni ex filiis legitimis, & naturalibus, cui minus dederit, & num. 11.*

12 *Legitimatio quæ fit per oblationem Curiæ fauorabilior, ac potentior est, quam quæ per rescriptum.*

13 *Legitimatos per oblationem Curiæ fieri capaces ad succedendum, cum legitimis, & naturalibus, vt tamen plus habeant, quam cui minus relictum erat.*

L. Communium rerum. IX.

Idem A. Mennæ P. P.

1 Filius legitimatus per oblationem Curiæ soli patri
efficitur legitimus successor, non aliis natis, vel
cognatis, nec è contra ipsi. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 De legitimatione per oblationem Curiæ vide *l.
Hisp. 5. & 6. tit. 15. part. 4.* Ludouic de Sardis *in tract.
de natural. liberis, §. de legitim. per Curiæ oblationem,*
Cassan. *in catalogo gloriæ mundi part. 6. consid. 24.*
Greg. Lop. *l. 12. glos. 2. in princ. tit. 6. part. 1.* Roder.
Xuar. *in rep. l. quoniam in prioribus, in declar. legis Re-*
3 *gni limit. 12. num. 2.* vbi quòd pater etiamsi habeat
filios legitimos, potest legitimare naturales per oblationem Curiæ. Molin. *de Iustit. tract. 2. disput. 173.*
4 *num. 38. in fine,* vbi quòd hic legitimandi modus non
est hodie in vsu, Alexand. Trentacinq. *var. resol. lib. 1.
tit. de legitimat. resol. 3. in princ.* Paleoth. *de nothis &
spur. cap. 45. num. 6. cum seqq.* Henric. Bocer. *in disput.
de iure vniuerso tom. 1. class. 1. disput. 6. num. 11.* Couar.
de sponsal. par. 2. cap. 8. §. 7. num. 4. vbi ait legitimationem quæ fit per oblationem Curiæ iam exoleuisse,
Perez *ad tit. 2. lib. 3. Ordinam. pag. 95. col. 2. in princip.*
vbi dicit cessare iam hodie dispositionem huius text.
vide posita *in collect. ad l. si quis naturalem 3. sup. hoc
eod. tit.*

5 Et sicut filius legitimatur per oblationem Curiæ,
vt probat hic text. ita per ingressum monasterij, vbi
quis offertur seruitio Christi, debet etiam legitimari
vt possit habere bona patris, Greg. Lop. *l. 12. gloss. 2. in
princip. tit. 6. part. 1.* Tiraq. *de priuil. piæ causæ, priuil. 29.*
Valdes. *in addit. ad Roder. Xuar. alleg. 25. num. 1.* Fr.
Eman. *quæst. Regul. tom. 1. quæst. 13. art. 3. & 5* Surd. *de
aliment. tit. 7. quæst. 1. num. 42.*

Ab eodem naturali patre descendentium, &c.] Notatur ad hoc quòd legitimatus ad succedendum patri, 6
non ideo videtur legitimatus vt aliis consanguineis
succedat, vt per Gam. *Lusit. decis. n. 7.* vbi dicit hoc
speciale esse in legitimato per oblationem Curiæ,
& citat Alexand. *consil. 139. col. 2. lib. 1.* Et subiungit
Pereg. *de iure fisci lib. 3. tit. 18. num. 16.* hunc text.
præsupponere quòd naturales ex patre quamuis
patri succedant abintestato in duabus vnciis, non
extantibus legitimis, non tamen succedunt coniunctis per patrem, nec illis succeditur abintestato, ex testamento vtique capere possunt, vel ex donatione inter viuos.

§. Si verò.

Si legitimatus per oblationem Curiæ decedat sine 7
liberis, succedit mater in tertiam, in reliquum Curia;
si verò mater non superest, succedit in paternis Curia. cognati in reliquis, & si eius cognatus Curiæ se
offerat, omnia etiam paterna ad Curiam deuoluenda
habebit, etiam eo casu, si mater superstit ad omnia
bona extra substantiam patris, quæsita cum cæteris
succedit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1.
num. 1. sup. hoc tit.*

Ex materna linea.] Lineæ appellatione qui ve- 8
niant, vide posita *in meo tract. de appellatiua verbor. vtriusque iuris signif. appellat. 135. num. 1. cum
seqq.*

Aliquis ex eius genere, &c.] Ergo particula, *genus,* 9
fœminas comprehendit, de quo Tiraq. *de retractu
lig. §. 1. glos. 9 num. 139.* & citati per me *d. tract. appellat. 108. num. 3.*

§. Et quoniam.

Etiam habens filios legitimos potest naturalem 10
Curiæ tradere, sed non potest ei plus relinquere, vel
donare, quàm vni ex filiis legitimis & naturalibus,
cui minus dederit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Ro- 11
der. Xuar. *in repet. l. quoniam in prioribus, in declarat.
legis Regni, vers. duodecimò limita, in princip. pag. 536.*
vbi latè disputat an idem seruandum sit in legitimato per rescriptum Principis, Henric. Bocer. *in disp. de
vniuerso iure tom. 1. class. 1. disput. 10. num 10.* Tiraq. *de
iure primog. quæst. 34 num. 51.* vbi quòd legitimatio, 12
quæ fit per oblationem Curiæ, fauorabilior atque
potentior est, quam quæ per rescriptum, Perez *ad tit.
2. lib. 5. Ordin. pag. 95. col. 2. in princip.* vbi quòd legitimati legitimatione per oblationem Curiæ fiunt 13
capaces ad succedendum cum legitimis, & naturalibus, ita tamen vt ne plus habeant, quàm cui minus erat relictum; & deinde disputat an legitimatum pater meliorare possit, quod vocant in Regno
Castellæ, in tertio & quinto? de quo etiam Anton.
Gom. *l. 9. Tauri num. 68.* vbi tenet quòd possit
meliorari & in plus succedere, sicut verè legitimus,
& respondet textum *in præsenti* intelligi in legitimato per oblationem Curiæ, quia in eo coarctatur
successio.

SVMMARIVM.

1 *Naturales liberi primogeniti legitimantur per matrimonium, & succedunt æqualiter cum liberis postea nascituris, & num. 2. ad successionem feudi, maioratus, & ad sacros Ordines admittendi sunt, necnon ad Episcopatus eligendi, num. 4.*

3 *de Legitimatione per subsequens matrimonium, remissiue.*

5 *ad Legitimationem per subsequens matrimonium non exigi de iure Canonico quòd cum dotalibus instrumentis sit contractum, sicque in seculari foro in praxi esse receptum.*

L. Cùm quis. X.

Idem A. Demostheni P.P.

1 PEr matrimonium legitimantur liberi naturales primogeniti, & succedunt æqualiter cum liberis postea nascituris. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desumunt Henric. Bocer. *in disput. de iure vniuerso tom. 3. classi 1 disp. 10. n. 9.* Hippol. Riminald. *cons. 222. n. 22. & n. 111. lib. 2.* Menoch. *de præsumpt. lib. 4. præs. 83. n. 8.* Peregr. *de fideicom. art. 24. n. 20. & 45.* Fachin. *controuers. lib. 4. cap. 54. vers. respondeo hoc textu*, Castil. *controuers. iuris lib. 4. cap. 33. n. 2.* vbi *n. 71.* subdit legitimatum per subsequens matrimonium in nihilo differre à veris & legitimis filiis ex legitimo matrimonio natis, & omnes successiones assequi, ad quas legitimi vocantur, post legitimationem scilicet, sicque matrimonium subsequutum, non verò antea. Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 172. n. 6.*

3 De legitimatione per subsequens matrimonium dixi latè *in collect. ad cap. tanta, qui filij sint legit.*

4 *Simili perfruantur fortuna.*] Ergo ad successionem feudi, maioratus, & ad sacros Ordines sunt admittendi, necnon ad Episcopatus eligendi, quia à natis ex legitimo matrimonio non differunt, de quo latè *in collect. ad cap. tanta. num. 17. cum multis seqq.*

5 *Dotalia instrumenta*, &c.] Licèt Cæsareum ius, de quo *in hoc text.* & in aliis similibus, ad legitimationem per subsequens matrimonium exegerit, quòd cum dotalibus instrumentis esset contractum; ius tamen Canonicum id non exigit, éstque in seculari foro in praxi receptum, Paleoth. *de nothis & spuriis, cap. 12. num. 6.* Menchaq. *vsufrequent. quæst. lib. 3. cap. 41. n. 3.* Molin. *dict. tractat. 2. disput. 172. num. 3. in fine*, & citati in collect. *ad d. cap. tanta, num. 4.*

SVMMARIVM.

1 *Nati ex concubina legitimantur per subsequens matrimonium, etiamsi ex eo matrimonio nascatur postea, vel natus viuens non reperiatur tempore mortis patris, &c. Non legitimari filios per subsequens matrimonium contractum in mortis articulo, vel à senibus, qui generandi spem non habent, num. 2. contrarium verius, num. 3.*

4 *Naturales vt censeantur, itavt per subsequens matrimonium legitimentur, sufficit quod inter parentes tempore natiuitatis potuerit esse matrimonium, vel conceptionis tempore, prout tali filio fuerit expedientius.*

5 *Filij iusti, id est, legitimi.*

L. Nuper. XI.

Idem A. Iuliano P.P.

PEr subsequens matrimonium filij nati ex concubina legitimantur, etiamsi ex eo matrimonio nullus postea nascatur, vel natus viuens non reperiatur tempore mortis patris: & si antea nati legitimantur, multò magis qui erant ex vtero tempore matrimonij, & tempus conceptionis, vel natiuitatis inspicitur prout liberis est vtilius. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* Aloys. Leo *super 5. vers. fol. 64.* 1

Et dotalia efficiant instrumenta, &c.] De his dotalibus instrumentis, & an necessariò requirantur vt legitimatio per subsequens matrimonium fiat, vide posita *in collect. ad l. immediatè præcedentem, in fine.*

Spem tollenda sobolis, &c.] Hinc videbatur inferri non legitimari filios per subsequens matrimonium contractum in mortis articulo, vel à senibus, qui generandi spem non habent, quod docuit Bald. *in præsenti.* Sed contrariam sententiam verissimam iudico in communi motus resolutione, quæ docet matrimonium à sene etiam decrepito & in mortis articulo contractum validum esse, vt probat text. *in l. sed & quæsitum, ff. de lib. & posth.* quod vltra scribentes constanter sequuntur omnes attestantes generali Ecclesiæ consuetudine receptum, vt per Nau. *in man. cap. 22. n. 59. & cons. 39. n. 15. de sponsal.* Gutier. *can. lib. 1. c. 16. n. 14.* & plures, quos adducit Cened. *ad Decret. collect. 38. n. 1.* quibus addo Sanch. *de matr. lib. 7. disp. 92. n. 19. cum seqq.* qui licèt *n. 23. & seq.* hoc limitet in sene adeò exhausto vt omnino impotens sit ad copulam, nec arte Medicorum iuuari possit, cum multis, quos ibi refert; verius tamen est istum validè matrimonium posse contrahere, vt tenet Nau. *cons. 13. n. 15. & 28. de sponsal.* est enim impedimentum hoc accidentale, & matrimonij validitatem non impedit: quare per huiusmodi matrimonium filios antea susceptos legitimari meritò resoluunt Anton. Gom. *l. 9. Tauri n. 59.* Tiraq. *in l. si vnquam, verbo susceperit liberos, n. 73.* Greg. Lop. *l. 1. verbo se casa, tit. 13. p. 3.* Gail *lib. 2. obseru. 141. n. 8.* Couarr. *de sponsal. p. 2. cap. 8. §. 2. n. 10.* Rojas *de success. c. 2. n. 23.* Cifuentes *l. 12. Tauri dub. 9. n. 13.* & *ibi* Castil. *n. 25.* Molin. *de primog. lib. 2. cap. 5. n. 25.* Thesaur. *decis. 96. à n. 3.* Peregr. *de fideicom. art. 24. n. 59.* Menchaq. *controu. lib. 3. cap. 41. n. 4. cum seqq.* Siluan. *cons. 3. num. 29.* Menoch. *cons. 108. n. 21. & cons. 226. n. 18. & cons. 350. n. 32. & de præsumpt. lib 4. præs. 83. n. 78. & lib. 5. præs. 5. n. 16.* Spin. *in specul. testam. gloss. 15. princ. à n. 104.* Campan. *in diuers. iuris Canon. rubr. 11. c. 13. n. 173.* Sanch. *de matrim. disp. 105. à n. 4.* Gutier. *in simili tract. cap. 118. n. 2.* P. Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 172. n. 13.* Franc. Molin. *de ritu nupt. lib. 1. cap. 28. n. 14. cum multis seqq.* Cened. *d. collect. 68. n. 2.* 2 3

Posita validitate eiusmodi matrimonij consentiunt Doctores quando parenti assignatus fuit substitutus, sub ea conditione, *si sine liberis legitimis decesserit*: aut ad maioratum, quem possidet, legitimi soli vocantur, filios ita legitimatos excludere substitutum, succedereque in eo maioratu, quando pater non in odium alterius, qui alioquin succedere debeat, sed in commodum suorum naturalium filiorum, aut vt vteretur iure suo, vel aliquo alio bono fine, tale matrimonium contraxit. Ita Anton. Gom. *l. 9. Tauri n. 59.* Cou. *d. §. 2. n. 10.* Molin. *d. c. 5. n. 26.* Spin. *d. gl. 15. n. 105.* Henriq. *in sum. lib. 11. c. 7. n. 3.* Ioan. Garc. *de nobilit. gl. 21. n. 59.* Alex. Raudens. *de analog. cap. 36. à num. 1.* Azor. *instit. moral. p. 2. lib. 1. cap. 13. quæst. vlt. vers. quæras*, Molin. *d. disp. 172. n. 14.* Sanch. *d. disp. 105. n. 8.* Gutier. *d. cap.*

tt.*n.* 3.*cum seqq.* Cancer.*lib.* 3.*var.cap.*11.*n.* 231.Franc. Molin. *d. cap.*18.*n.* 26. *cum seqq.* Vtrùm autem si in odium substituti, eiúsve, qui alioqui succedere debeat in maiotatu, matrimonium contrahat, vt illi noceat, eúmque excludat, filij ita legitimati sint præponendi in ea successione? vide Molin. *d. disput.*172.*num.* 15. *cum seqq.*

4 *Non conceptionis, sed partus tempus*,&c.] Notatur ad hoc quòd vt filij naturales censeantur, ita vt per subsequena matrimonium legitimentur, sufficit quòd inter parentes tempore natiuitatis potuerit esse matrimonium, vel conceptionis tempore, prout tali filio fuerit expedientius, vt per Couar.*d.cap.*8.§.2.*num.* 2. Duen.*reg.*350. *ampl.*39. Rojas *de success. cap.* 10.*n.*40. Spin.*d.gloss.*15.*princ.n.*118. Molin.*d.tract.*2.*disp.*172. *n.* 2. vbi *n.* 4. subdit quòd filius naturalis reputandus est is, qui licèt conceptus ex iis parentibus sit, inter quos tempore conceptionis erat impedimentum dirimens matrimonium, tempore tamen natiuitatis cessauerat impedimentum, vt si soluta concepit ex coniugato, verumtamen tempore natiuitatis filij mortua erat vxor coniugati illius: aut si soluta concepit ex consanguineo, vel affine, attamen tempore natiuitatis filij obtenta erat dispensatio vt contrahere possent, filius eo pacto natus est naturalis, & non spurius, eo quòd status filij ex tempore conceptionis, aut natiuitatis, prout magis tali filio fuerit expediens, est iudicandus.

5 *Filios iustos haberi*, &c.] Id est, legitimos, ex Menoch. *de præsumpt. lib.*4.*præs.*81.*n.*19.

S V M M A R I V M.

1 *Pater potest dicere in testamento suo quòd vult filios suos esse legitimos, & sibi succedere, & filij debent ostendere testamentum patris Principi, & sic fient hæredes, si voluntatem patris vltimam approbent.*

2 *Filius si petit à Principe legitimationem, allegans quòd pater eius in testamento disposuit se velle filium legitimare, valebit legitimatio sine cuiusque requisitione, & num. 4.5.*

3 *Comes Palatinus potest legitimare spurium, etiam post aditam hæreditatem per consanguineos, si pater ordinasset in testamento illum spurium filium debere legitimari.*

6 *Legitimatio dicitur donatio, siue donum patris, & Principis.*

AVTH. Item sine legitimis.

1 PAter potest dicere in testamento suo quòd vult filios suos esse legitimos, & sibi succedere, & filij debent ostendere testamentum patris Principi, & sic fient hæredes si voluntatem patris vltimam approbent. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1.*n.* 1. *suprà hoc tit.*

2 Notatur ad hoc quòd si filius petit à Principe legitimationem, allegans quòd pater eius in testamento disposuit se velle filium legitimare, valebit legitimatio sine cuiusque requisitione, hoc est, non citatis venientibus ab intestato, vt per Batt. *in l. Gallus*, § *& quid si tantum, num.*14. *vers. quandoque ipse filius*, *ff. de lib. & posth.* & *ibi* Ias. *lect.*1.*n.*135. *& lect.* 2.*col pen. vers.deinde reliqui*, Molin.*de primog.lib.* 2.*cap* 7.*n.* 37. bene Aluar. Valasc. *consult.*158.*n.*9. vbi ex Baldo per

3 hunc text. tenet quòd Comes Palatinus potest legitimare spurium etiam post aditam hæreditatem per consanguineos, si pater ordinasset in testamento illum spurium filium debere legitimari. & *n.* 11. *vers. non obstant*, ait hunc text. apertè disponere eo ipso quòd ostenditur per testamentum, vel instrumentum voluntas patris desiderantis filium spurium legitimari, Principem posse talem filium legitimare etiam post mortem patris, & etiam post delatam venientibus ab intestato successionem. 4

Testamentum ostendentes, &c.]Ergo textus loquitur quando constat Principi de voluntate patris per eius testamentum, quasi non sufficiat apparere de voluntate patris aliter, quàm ex testamento; sed contrarium est verius, ita vt sufficiat si pater ordinasset in vita, vel in testamento filium deberi legitimari, vel aliter de eius voluntate etiam ex signis colligi possit. Curt.sen. *cons.*26.Clarus vir Iacobus *col.*2. Bald. *cons.*363.*incip. Quæritur vtrum filius*,*vol.*5. Aluar. Valasc.*d.cons.*158. *n.*10. *& seq.* vbi ait textum *in præsenti* loqui de testamento patris, quia hoc frequentius est. 5

Et Principis, & legis dono, &c.] Notatur ad hoc quòd legitimatio dicitur donatio, siue donum patris, & Principis, vt per Tiraq *in l. si vnquam, verbo donatione largitus*,*n.*27 *S.C de reuoc.donat.* 6

S V M M A R I V M.

1 *Habens mulierem, quæ potest esse vxor, si dicat in instrumento publico, vel priuato, cum subscriptione trium testium fide dignorum, quòd vult filios naturales suos esse legitimos, erunt successores; quòd si de vno filiorum dixerit, ipsum suum esse, & legitimum, cæteri filij ex eadem muliere nati etiam erunt legitimi, & n.* 2.*limita vt n.*3.

AVTH. Si quis liberos.

SI quis habet mulierem, quæ potest esse vxor, & dicat in instrumento publico, vel priuato cum subscriptione trium testium fide dignorum, quòd vult filios naturales suos esse & legitimos, erunt successores; quòd si de vno filiorum dixerit, ipsum suum esse & legitimum, cæteri filij ex eadem muliere nati etiam erunt legitimi. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.*1.*num.*1 *supr.hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex huc text. desumunt Alciat. *de præsumpt.regul.*2.*præsumpt* 5.*n.*6. Ludou.de Sardis *in tract. de natur. liber.in cap de legitim. per patris nominationem*, Boër.*decis.*240.*n.*15.*cum seqq.* Duen. *reg.* 241. *vers. limita* 2. *& reg.*248. *à princ.* Rebuff. *in tract.nomin.q.*1.*n.*5.latè Couar. *de sponsal.p.*2. *cap.* 8. §. 7. *à princ.* vbi *in vers. ex quibus*, infert hanc legitimationem non induci ex præfata nominatione, casu quo à matre dicta nominatio procederet, non enim præsumitur consensus coniugalis ita facilè in ipso viro ex nominatione fœminæ, sicuti in ipsa fœmina & concubina ex viri nominatione; & *in vers. secundo infero*, tenet eandem legitimationem non procedere quando ipsa concubina tempore nominationis aliud contraxerat matrimonium, vel ipse pater aliam vxorem acceperat, eámque haberet, & *in vers. tertiò infero*, tradit prædictam legitimationem esse intelligendam si mater esset honesta fœmina, alioqui non esset tutum hunc matrimonij consensum præsumere, latè Alexand. Trentacinq. *variarum resolut. lib.*1.*tit. de legitimat. resolut.*3. *ex num.*1. vbi *num.* 3. ad hoc primò requirit quòd mater ipsius filij tempore, quo natus fuit, potuerit esse illius vxor, & *num.* 9. secundò requirit quòd non extent alij filij legitimi & naturales; tertiò requirit quòd illa verba, quando pater nominat filium, sint à testatore scripta, vel prolata principaliter, vel propter se emissa, & non incidenter 2

propter

propter aliud; quartò requirit quòd vir ab initio habuerit affectionem maritalem, &c.

3 *Hos suos esse, &c.*] Limitant aliqui quando mater esset indigna, quo illo viro in matrimonium copularetur, de quo vide Menoch. *cons.* 18. *in fine*, Alexand. Trentacinq *d. tit. de legitimat. resol.* 3. *ex n.* 7.

SVMMARIVM.

1 *Pater licèt iure prohibeatur totum relinquere naturali filio, non tamen prohibetur nepoti naturali ex legitimo, nec nepoti legitimo ex naturali nato, nec nepoti naturali ex naturali nato, vbi nulla subest soboles legitima; in successoribus ab intestato remanent iura antiqua in suo statu.*

2 *Filiorum incapacitatem non porrigi ad nepotes, & num. 3. contrarium num. 4.*

5 *Naturalis succedit patri secundùm eius voluntatem.*

6 *Filiorum appellatione an & quando veniant nepotes, & num. 7.*

8 *Prole deficiente legitima, auus instituere potest heredem nepotem filium naturalem, aut legitimum filij sui spurij, modò tamen institutio non fiat intuitu patris, sed nepotis, nisi ille nepos esset natus ex filio incestuoso, num. 9.*

10 *Clericus habens spurios, an possit instituere nepotes ex eis natos legitimos. & an possit renuntiare beneficium in eorundem nepotum fauorem, vel succedere ei in obtinendis beneficijs, num. 11.*

L. Cuidam. XII. & vlt.

Idem A. Ioanni P.P.

1 Licèt iure isto pater prohibeatur totum relinquere naturali filio, non tamen prohibetur nepoti naturali ex legitimo nato, nec nepoti legitimato ex naturali nato, nec nepoti naturali ex naturali nato, vbi nulla subest soboles legitima; in successionibus ab intestato remanent iura antiqua in suo statu. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num.* 1. *suprà hoc tit.*

2 Vulgò allegari solet hic text. ad hoc quòd incapacitas filiorum non porrigitur ad nepotes, ad quod & ad præfatam conclusionem ex hoc text. desumptam vide Roder. Xuar. *in l. 1 tit. quicunque, n.* 16. *pag.* 323. Couar. *de sponsal par. 2. cap.* 8. §. 4. *num.* 10. Pinel. *in l.* 1. *n.* 20. *C. de bonis matern.* Tiraq. *in l. si vnquam, verbo susceperit liberos, n.* 58. *C. de reuocand. donat. & de iure primogen. q.* 12. *n.* 13. Anton. Gom. *l. 9. Taur. n.* 5. 6. & 17. *col.* 2. Bellacomb. *tom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 16. de repudiis, num.* 2 *pag.* 755. & *tom. 2. lib. 6. tit. 14. de hæred. instit. num. 5. pag.* 69. & Villalob. *eodem lib. 6 tit. 17. de posthum. hæred. num. 9. cum seqq. pag.* 122. Menchaq. *illustr. controu. cap.* 102. *n.* 16. *cum seq.* Cardin. Mantic. *de coniect. vlt. volunt. lib* 8. *tit.* 5. *num.* 15. Franc. Bec. *cons.* 138. *n.* 34. & 41. *lib.* 2 Ioan. Cephal. *cons.* 103. *num.* 21. *lib.* 1. Franc. Vegg. *cons.* 96. *num.* 180. & *seq.* Cardin. Paleoth. *de nothis. & spur. c.* 53. Matienf. *l. 6. gloss.* 8. *n.* 21. *tit.* 8. *lib.* 5. *noua Recop.* Surd. *cons.* 177. *ex num.* 2. & *n.* 18. & *seq. & ferè per tot.* vbi latè quòd auus potest quouis titulo, siue vniuersali hæreditatis, siue particulari legatur, aut fideicommissi relinquere nepoti legitimo ex filio spurio, Perez *ad tit.* 2. *lib.* 5. *Ordinam. pag.* 97. Ranchin *par* 4. *concl.* 473. Peregrin. *de iure fisci lib.* 3 *tit.* 18. *n.* 27. Mieres *de maioratu p.* 2. *q.* 2. *n.* 6. *cum seq. & n.* 26. Cald. Pereira *de nomin. emphyt. q* 19. *n.* 41. Bertrand. *cons.* 395. *n.* 4. *vol.* 7. Molin. *de Instit. tract.* 2. *disput.* 166. *n.* 8. *concl.* 5. Gonzal. *ad reg.* 8 *Cancel. gloss.* 5. §. 1 *n.* 116. Cabed. *Lusit. decis.* 100. *per tot. & præcipuè* *n.* 8. *p.* 1. Cardin. Tusch. *pract. conclus. tom.* 5 *lit. N. conclus.* 13. *n.* 38. latè Castil. *controu. tom.* 5. *cap.* 103. *per tot. & præcipuè n.* 18. vbi ait textum *in præsenti* procedere in dispositione testamentaria, quando scilicet nepos ab auo expressè hæres instituitur, quo casu ad successionem eius iuridicè admittitur.

Hinc nepotes & alios descendentes legitimos, qui 3 ab illegitimis filijs procedunt, succedere posse, & debere in fideicommisso, & maioratu ad quem filij legitimi, & de legitimo matrimonio vocantur, tametsi pater eorum succedere non posset, resoluunt Cephal. *cons.* 103. *vol.* 1. Guid. Pancirol. *cons.* 169. *num.* 13. *lib.* 1. Franc. Bec. *cons.* 138. *per tot. lib.* 2. Nauar. *cons.* 4. *de iure patron.* Christoph. Torniol. *cons.* 85. *n.* 28. *vers. secundò quia, lib.* 1. Ludou. Cassanate *cons.* 8. *n.* 17. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancel. gloss.* 5. §. 1. *ex n.* 109. *vsque ad num.* 125. Cæterùm contrariam sententiam, imò filios, & alios 4 descendentes legitimos, qui à filijs naturalibus procedunt, ad maioratus successionem amitti non posse in omnibus casibus, in quibus pater, vel ascendens eorum non admitteretur, nec succedere posset si viueret, meliùs defendunt Anton. Gabr. *commun. opin. tit. de hæred. instit. concl.* 3. *num.* 17. Aldobrand. *cons.* 3. & 5. Card. Mantic. *de coniect. vlt. volunt. lib.* 11. *tit.* 12. *ex num.* 33. *vsque ad num.* 37. Tiber. Decian. *cons.* 3. *num.* 39. *vol.* 1. Mieres *d. par.* 2. *q.* 2. *ex n.* 18. Rot. *decis.* 395. *n.* 3. & 4. apud Farin. *p.* 1. *recentior.* latè Castil. *d. tom.* 5. *cap.* 103. *n.* 11. *cum multis seqq.* Exclusa enim vna persona omnes eius descendentes exclusi censentur, Molin. *de primogen. lib.* 3. *cap.* 5. *num.* 41. Mieres *d. p.* 2. *q.* 6. *num.* 46. Ioseph. de Rusticis *in l. cum auus, ff. de cond. & demonstr. lib.* 6. *cap.* 16. *num.* 2. *cum seqq.* quos refero *in votis nouiss. decis. voto* 7. *num.* 18.

Liceat eis quantum voluerint, &c.] Notatur ad hoc 5 quòd naturalis succedit patri secundùm eius voluntatem, vt per Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sine curatore num.* 96. *vers. septimò infero, C. de in integr. restit. minor.* vbi ait quòd licèt filij naturales succedere possent secundùm vel præter voluntatem patris, non tamen contra eius voluntatem, nec eis dabatur à iure aliqua legitima. Benedict. Ægid. *in tract. de iure & priuileg. honest. art.* 13. *num.* 50. vbi quòd naturales liberi contra paternam voluntatem ac dispositionem quicquam capere non possunt, quod intelligit de acquisitione hæreditario titulo, salua semper alimentorum causa, quæ de bonis patris filio naturali, qui non habet aliunde vnde alatur, etiam iure ciuili debentur. Vnde Valasc *consult.* 94. *n.* 4. *in fine*, argum. huius text. dicit quòd de filiis naturalibus nullam tenetur pater facere mentionem, nec illis præteritis datur ius contrabusaodi, seu rumpendi testamenta paterna, nec illi excludunt filias ex statuto excludente fœminas extantibus masculis, nec dispositio *l. hac consultissima, §. ex imperfecto, C. de testam.* habet locum in huiusmodi filiis naturalibus tantùm, &c. refert Benedict. Ægid. *d. art.* 13. *num.* 49.

Stante sobole legitima.] Vel legitimata per rescriptum, vt per Cephal. *cons.* 194. *in fine*, quem refert & sequitur Ceual. *commun. contra commun. q.* 1. *n.* 26.

Tam degeneres homines, &c.] Hanc l. dum vocat naturales liberos vitium paternum refert Ioan. Garc. *de nobilit. gloss.* 1. §. 1. *num.* 47.

Iura etenim ab intestato, &c.] Nostri Regnicolæ ad- 6 uertunt Ordinat. Regiam *lib.* 4. *tit.* 92. *in fine principij*, dum statuit susceptos à plebeio homine non vxorato ex muliere seruilis conditionis propria, aut aliena, si tempore, quo pater moritur, liberi inueniuntur, ei succedere perinde ac naturales alij; in nepotibus locum habere, siue legitimi sint ex filio naturali, siue naturales ex legitimo. ita Gam. *Lusit. decis.* 323. *num.* 4.

Cabed. etiam *Lusit. decis.* 300 *num.* 13. *in fine*, *part.* 1. *& Aresto* 88. *eadem part.* 1. Benedict. Ægid. *in tractat. de iure & priuileg. honestatis, art.* 13. *num.* 45. vbi addit idem æquè fore probandum, etsi nepos naturalis sit filio naturali; quod tamen in priori casu ampliat vt procedat etiam in nepote, cuius pater nobilis esset tempore natiuitatis suæ, cùm auus adhuc esset plebeius, is enim patre prædefuncto succedet auo; & rationem reddit, quia nepos in casu isto tanquam legitimus patris sui filius hæres eius est, & filius, tametsi naturalis esset, patris sui hæres esse potuit, quia plebeius erat, atque ita nihil est quod impediat nepotem ex patris sui persona, quam repræsentat auo posse succedere: in aliis verò casibus, in quibus proponitur nepos naturalis ex filio legitimo, aut naturalis ex naturali, aliter esse dicendum tradit, &c.

7 An & quando appellatione filiorum veniant nepotes, vide posita per me *in tractat. de appellatiua verborum vtriusque iuris signific. appell.* 99. *ex num.* 82. *vsque ad* 116.

8 In gloss. *Penitus nperimus, fin.* ibi, *sed quid si ex spurio habeo naturalem, vel legitimum nepotem*, &c. Notatur ad hoc quòd deficiente legitima prole, auus instituere potest hæredem nepotem filium naturalem, aut legitimum filij sui spurij, modò tamen institutio non fiat intuitu patris, sed nepotis: de quo vide Pinel. *in l.* 3. *n.* 20. *cum seqq. C. de bonis maternis*, Anton. Gom. *l.* 9. *Tauri num* 17. Couar. *de sponsal. part.* 2. *cap.* 8. §. 5. *num.* 13. Cott. *in memorab. verbo nepos*, *pag.* 601. Menoch. *de præsumpt. lib.* 4. *præsumpt.* 96. Ioseph. Ludou. *Perus. decis.* 18. *num.* 33. *cum seqq.* Roder. Xuar. *in l.* 1. *tit. quicunque, num.* 16. *& seqq pag* 323. Paleoth. *de nothis & spur. cap.* 53. *num.* 3. Perez *ad tit.* 2. *lib.* 5. *Ordin. pag.* 98. Mieres *de maioratu part.* 2. *quæst.* 2. *num.* 6. *cum seqq* Card. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib.* 8. *tit.* 5. *num.* 25. Surd. *cons.* 177. *ex num.* 1. *& num.* 18. *cum seq. & ferè per tot.* vbi latè quòd auus potest quouis titulo siue vniuersali hæreditatis, siue particulari legati, aut fideicommissi relinquere nepoti legitimo ex filio spurio, Gam. *Lusitan. decis.* 136. Cabed. etiam *Lusit. decis.* 235. *part.* 1. vbi quòd pater licèt non possit instituere filium spurio, potest tamen nepotem ex ipso spurio hæredem facere. Surd. *de aliment. tit.* 1. *q.* 13. *num.* 5. *&* 9. *& tit.* 5. *quæst.* 7. *num.* 14. Peregr. *de iure fisci lib.* 3. *tit.* 18. *num.* 44. *cum seqq.* Flores *ad Gam. decis.* 11. *num.* 6. Gonzal. *ad regul.* 8. *Cancel. gloss.* 5. *num.* 116. Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disput.* 167. *num.* 26. *conclus.* 9. vbi addit institutionem in dubio censeri factam intuitu nepotis, esto pater viuat. D. Barbos. *in l.* 1. *p.* 4. *num.* 76. *ff. solut. matrim.* vbi quòd auus nepotibus legitimis ex spuria potest relinquere quicquid voluerit, quando auus non habet filios legitimos, aliàs secus, Cald. Pereira *de nominat. emphyt. quæst.* 19. *num.* 38. *cum seqq. & num.* 49. *& post quæst. forens. cons.* 39. *n.* 16. Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imper. lib.* 2. *concl.* 115. Castil. *controuers. tom.* 5. *cap.* 103. *num.* 2. Cardos. *in praxi iudicum, verbo filius*, *n.* 35. vbi quòd filius spurios potest ab auo institui hæres, si auus prolem legitimam non habuerit, nec nepotem contemplatione patris hæredem instituat, sed vt pater non habeat vsumfructum hæreditatis, & idem reperit *verb. pater*, *num.* 39. Alexand. Trentacinq. *var. resol. lib.* 1. *tit. de nothis & spur. resol.* 2. *n. num.* 19.

9 Limita nisi ille nepos esset natus ex filio incestuoso, quia ei non potest relinqui ab auo, de quo tamen Guilielm. *in cap. Raynutius, verbo & vxorem*, *decis.* 5. *num.* 131. Roder. Xuar. *d. l.* 1. *tit. quicunque*, *num.* 18. *pag.* 324. Cifuentes *l.* 9. *Tauri num.* 7. & *ibi* Anton. Gom. *num.* 17. Hippol. *sing.* 143. Tiraquel. *de iure primogen. quæst.* 14. *num.* 14. Couarr. *d. cap.* 8. §. 5. *num.* 13. Paleoth. *de noth. & spur. cap.* 53. *num.* 9. Rojas *de success. ab intest. cap.* 2. *num.* 31. Matiens. *l.* 6. *gloss.* 8. *num.* 23. *tit.* 8. *lib.* 5. *noua Recopil.* Duen. *regul.* 366. *limit.* 2. *vers. qua limitatio*, Gutier. *cons.* 3. *num.* 24. Alexand. Trentacinq. *d. resol.* 2. *num.* 25. Cald. Pereira *post quæst. forens. cons.* 39. *num.* 17. Molin. *d. disput.* 167. *num.* 16.

Vtrùm Clericus habens spurios filios possit instituere nepotes ex eis natos legitimos; vide Boëc. *decis.* 127. Aym. *cons.* 184. Pinel. *in d. l.* 3. *num.* 20. *&* 22. *C. de bonis matern.* Couar. *d. cap.* 8. §. 5. *num.* 11. Clar. §. *testamentum, quæst.* 32 Mieres *de maioratu part.* 2. *q.* 2. *n.* 12. Burg. de Paz *cons.* 26. *num.* 45. Duen. *d. reg.* 366. *limit.* 2. *vers. quòd in nepote*, Crass. §. *institutio, quæst.* 8. *num.* 6. Parlad. *rerum quotid. lib.* 1. *cap.* 16. *num.* 11. Cald. Pereira *d. cons.* 39. *n.* 16.

Et an possit renuntiare beneficium in eorundem nepotum fauorem, vel succedere ei possint in obtinendis beneficiis? vide posita *in collect. ad cap. ad extirpandas* 11. *n.* 4. *&* 5. *de filiis presbyt. in Decretalib.* 11

De testamentaria tutela.

Tit. XXVIII.

HANC tutelam parens lege permittente dat filio impuberi, quem in potestate habet, non recasuro in potestatem alterius. Scripserunt in hunc tit. Coiac. Pac. & VVesembec. De materia tit. vide Suar. Mich. Grass. & alios *tom.* 1. *commun. lib.* 5. *tit.* 17. *de testam. tutel. pag.* 756. Arimin. Tepat. *var. resol. tom.* 2. *eod. tit.* 466. Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 12. *cap.* 8. *de testam tutel.* Iacob. Cancer. *var. resol. tom.* 1. *tit.* 7. *de tutorib.* De tutore & curatore integros tractatus ediderunt Paulus Montanus, Antonius Piaggius *tom.* 8. *tract. Doctor. part.* 2. *fol.* 325. Borgninus Caualcanus *eod. tom.* 8. *part.* 2. *fol* 334. De tutorum, & curatorum liberatione Iodocus Damhouderius *d. tom.* 8. *p.* 2. *fol.* 372. De tutorum & curatorum periculis improbè administrantium, idem *fol.* 385. De tutorum & curatorum ratione, tempore, modo, atque forma, idem *fol.* 371. De tutorum & curatorum rationis iustificatione, idem *fol.* 376. De tutore & curatore testamenti Ioannes Dilectus Durantes *d. tom.* 8. *p.* 1. *fol.* 136. De tutelis, & curis Ioannes Gutierez, Marcellus Conuersanus, Vincentius Manzinus, Leander Galganette. Et de eadem materia tutorum & curatorum vide Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disp.* 220. *vsque ad* 226. Petr. Gregor. *syntag. iuris lib.* 12. *&* 13. *per tot.* Rebel. *de obligat. iustit. part.* 1. *lib.* 17. *quæst. vnica, de offic. tutoris & curat.* Ordin. Reg. Lusit. *lib.* 4. *tit.* 102. *cum seqq. l. Hisp.* 1. *cum seqq. tit.* 16. *part.* 6.

SVMMARIVM.

1 *Tutor minus legitimè datus non cogitur administrare, sponte tamen administrans tenetur negotiorum gestorum, & non tutelæ, & num.* 2.

3 *Tutor si tanquam tutor agat, iuri suo non præiudicat, qui non sponte sua, sed ex necessitate officij id facit.*

4 *Auia si det tutorem nepoti, & instituat eum, an valeat datio. idem est in auo, & auia ac aliis descendentibus per lineam maternam, quod in matre, num.* 5.

6 *Tutela triplex,*

7 *Vno*

7 *Vno ex tutoribus, vel curatoribus non acceptante, vel mortuo, an & quando alius, qui superest, possit administrare, remissiuè.*

L. Quem dicis. I.

Impp. SEVER. & ANTON. AA. *Speratæ.*

1 TVtor minus legitimè datus non cogitur administrare, sponte tamen administrans tenetur negotiorum gestorum, & non tutelæ. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Angel. Fulgos. Bald. Castrens. Sichard. Aloys. Leo *super 5. fol. 65. verso*, remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. in concordant.

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Galganet. *de tutel. lib. 2. tit. 25. num.* 10. vbi quòd actione tutelæ non tenetur ille, qui inutiliter datus fuit, nisi fortè sponte se administrationi miscuerit, & citat Seraphin. *decis.* 1473.

3 Nota quòd si tutor tanquam tutor agat, iuri suo non præiudicat, qui non sponte sua, sed ex necessitate officij id facit, vt per Tiraq. *de retract. lign. §. 1. gloss. 9. num.* 266. Gutier. *de tutelis & curis, p. 2. cap. 5. num.* 22.

4 In gloss. *Quem dicis* 2. *in fine.* ibi, *item si auia det tutorem nepoti, & instituat eum, an valeat datio?* &c.

5 Notatur ad hoc quòd idem est in auo, & auia, ac aliis descendentibus per lineam maternam, quod in matre, vt per Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sine curatore num.* 101. *in princ. C. de in integr. restit. minor.* Gutier. *de tutel. & curis p. 1. cap. 4. n.* 11.

6 In gloss. *Sponte, fin.* ibi, *item nota hîc quòd triplex est tutela, testamentaria, legitima, & datiua,* &c. Ita distinguit & explicat *l. Hispan.* 2. *tit.* 16. *part.* 6. Anton. Piag. *de tutore, & curat. quæst.* 2. *in princ.* Caualcan *de tutorib. in princ. num.* 1. Galganet. *de tutel. lib. 2. tit. 1. num.* 17. Spin. *in speculo testam. gloss.* 29. *num.* 4. & 5. Parlador. *differ.* 99. *à princ.* Paul. Montan. *de tutelis, cap. 7. num. 1. cum seqq.* Gutier. *in simili tract. part. 1. cap. 2. n. 1. cum seqq.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp.* 220. *num. 10. cum seqq.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 12. cap.* 7. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sine curatore, num.* 1. Sanchez *in præcepta Decalog. tom. 2. lib. 6. cap. 14. num.* 21. Rebell. *de obligat. iustit. part. 2. lib. 17. quæst. vnic. de offic. tut. num.* 2.

7 In eadem gloss. ibi, *siue ergo nullus*, &c. Vtrùm & quando vno ex tutoribus, vel curatoribus non acceptante, vel mortuo, alius, qui superest, possit administrare, vide Vincent. de Franchis *decis.* 214. Franc. Hieron. Leo *Valentia decis. 179. per tot. lib.* 2.

SVMMARIVM.

1 *Tutor testamentarius non excluditur per codicillarium datum ex post facto, sed simul tutores erunt ambo, & num. 2. pluribus contutoribus dissentientibus, quis eorum tunc administrare debeat, num. 3.*

L. Etsi à patre. II.

Imp. ANTONIN. A. *Sabiniano.*

1 TVtor testamentarius non excluditur per codicillarium datum ex postfacto, sed simul tutores erunt ambo. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *Barbos. Collect. in Cod. Tom. II.* Donel. *comment. iur. ciuil. lib. 18. c. 15. col.* 7. Boët. *decis.* 347. *n.* 5. Galgan. *de tutel. lib. 1. tit. 2. n. 32. & tit. 7. n.* 52. Surd. *decis.* 38. *n.* 21. vbi per hunc textum tenet quòd testator dando secundo loco tutorem filio, non videtur illum reuocare, quem primum dederat, ex ea ratione id decisum asserit, quia interest pupilli habere plures tutores, & *num.* 22. aduertit quòd licèt aliqui dicerent hoc procedere solùm quando vnus tutor datus est in testamento, alter verò in codicillis, quo casu videntur dati eodem tempore, vt dicitur *in hoc text.* Secus autem quando in diuersis testamentis, quia vnum reuocat alterum in omnibus, nihilominus tamen id verum non esse videtur concludere, dum ait rationes allegatas per ordinarios in præsenti militare etiam quando datur in duobus testamentis.

Pluribus contutoribus dissentientibus, quis eorum tunc administrare debeat? vide Gutier. *de tutelis & curis part. 1. cap. 14. per totum,* & *cap.* 15. agit pluribus tutoribus constitutis quomodo singuli teneantur? 3

L. Si tutores. III.

Imp. ALEXAND. A. *Gordio & aliis.*

TVtela testamentaria non cedit legitimæ. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. n. 1. suprà hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Caualcan. *de tut. & curat. num.* 2. Anton. Piag. *in simili tract. quæst. 3. num.* 35. Gutier. *de tutelis, & curis cap. 2. num.* 24 Cuiac. *lib. 6. obseru.* 3. Arimin. Tepat. *var. sentent. tom. 2. tit.* 468. *cap. 7. in fine.* Galgan. *de tutel. lib. 1. tit. 11. num. 5. in med.* 2

SVMMARIVM.

1 *Mater non dat tutorem filio nisi eum hæredem instituat, datum tamen iudex cum inquisitione confirmat, & non confirmatus tenetur pro tutela si gerat, & num. 2. filius si careat patre, eiúsque mater plus quàm in legitima ipsi debita hæredem instituat, atque eidem tutorem relinquat, tenetur iudex eum approbare sine vlla satisdatione, & inquisitione quoad id, in quo mater hæredem eum relinquit, num. 3. quando mater filium hæredem non instituit, quamuis illi aliquid reliquisset, solet ex voluntate defunctæ datus tutor à Præsidibus confirmari, num. 4.*

L. Mater. IV.

Idem A. *Felicianæ.*

MAter non dat tutorem filio nisi eum hæredem instituat, datum tamen iudex cum inquisitione confirmat, & non confirmatus tenetur pro tutela si gerat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desumunt *l. Hispan. 6. tit. 16. part. 6. vbi gloss.* 2. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sine curatore, num. 100. in princ.* Galganet. *de tutelis, lib. 1. tit. 2. num. 3. cum seqq.* Montan. *de tutel. cap. 10. num.* 45. Molin. *de Iustit. tractat. 2. disput. 220. num.* 14. vbi per hunc textum tenet quòd si filius careat patre, eiúsque mater plus quàm in legitima ipsi debita hæredem instituat, atque eidem tutorem relinquat, tenetur iudex eum approbare sine vlla satisdatione, & inquisitione quoad id, in quo mater hæredem eum relinquit: subdit deinde 2 3

dem. C. de curat. furiosi, & num 9. post Anton. Piag. *d. q.* 2. *num.* 17. limitat etiam vt non procedat de iure Canonico, quam tamen limitationem inutilem esse tradit, cùm nullibi in iure Canonico id expresſè habeatur.

L. Tutores. VIII. & vlt.

Impp. THEOD. & VALENT. AA. *Florentio P. P.*

1 NOn solùm per verba Latina, ſed etiam per Græca dari in testamento poteſt tutor. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *n.* 1. *supr. hoc. tit.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumit Cald. Pereita *in l. ſi curatorem, verbo ſine curatore, num.* 115. *verſ. ex quibus*, vbi intelligit procedere poſtquam Imperium Conſtantinopolim tranſlatum eſt, vbi Græca lingua vernacula erat, & teſtamenta Græcè ſcribi, legata, libertates, tutelas Græcè dari ij Imperatores permiſerunt, & Galganet. *de tutel. lib.* 1. *tit.* 2. *num.* 33.

De confirmando (à magiſtratu) *tutore*, (vel curatore, qui in teſtamento inutiliter datus eſt)

TIT. XXIX.

SI tutor teſtamento datus ſit inutiliter, vt quia datus eſt filio emancipato, vel à matre, vel ab auo materno, confirmatur decreto magiſtratus, itidémque confirmatur curator: cuius datio teſtamentaria, quia nulla lege confirmatur, neceſſe eſt omnino vt confirmetur à magiſtratu. Scripſerunt in hanc rubr. Cuiac. Pae. & VVeſemb. De materia tit. vide Mich. Graſſ. Donat. à Fina *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 5. *tit.* 18. *pag.* 757. Cald. Pereita *in l. ſi curatorem, verb. ſine curatore num.* 101. *verſ. vrgent, cum numeris ſeqq. C. de in integ. reſtit. minor.* Gutier. *de tutel. & curis part.* 1. *cap.* 3. *num.* 8. *cum ſeqq.* Galganet. *eod. tract. lib.* 1. *tit.* 3.

SVMMARIVM.

1 *Tutor à matre in teſtamento datus non habet neceſſe ſe excuſare, cùm datio non teneat, datus tamen à iudice confirmatur, & tutelam adminiſtrabit, vel ſe excuſabit. & cur, num.* 2.

3 *Mulieris conſilium fragile atque mutabile.*

L. Teſtamento. I.

Imp. ALEXAND. A. *Priſco.*

1 TVtor à matre in teſtamento datus ſe excuſare non habet neceſſe, cùm datio non teneat, datus tamen à iudice confirmatur, & tutelam adminiſtrabit, vel ſe excuſabit. Colligunt ex Ordin. Cyn. Batt. Salicet. Fulgoſ. Angel. Bald. Caſtr. Siehard. Sebaſt. Næui. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Vide Arimin. Tepat. *var. ſentent. tom.* 2. *tit.* 478. *cap.* 1. *in princ.* vbi quòd tutor inutiliter datus excuſatione non indiget, Galganet. *de tutel. lib.* 1. *tit.* 8. *num.* 38. vbi per hunc text. tenet quòd ſi inutiliter tutor datus ſit, tunc etiam ſine excuſatione oppoſita intra tempus erit abſoluendus, ſed ſi inutiliter datus fuerit à iudice confirmatus, non poterit ſe ampliùs excuſare, & *tit.* 9. *num.* 13. quòd tutor inutiliter datus ſine excuſatione eſt ſecutus. Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo ſine curatore, num.* 101. *verſ. vrgent tamen, C. de in integ. reſtit. minor.* vbi per hunc text. dicit tutorem datum à matre filiis in teſtamento debere confirmari, & interim tutorem non dici, neque poſſe adminiſtrare, quia mater eos in poteſtate non habet, & *num.* 102. *in med.* ex hoc text. colligit tutorem à matre datum ſemper cum inquiſitione confirmari debere.

In gloſſ. *Et quidem inquiſitione.* ibi, *ſed quare magis inquiritur à matre datus? reſpondeo quia fragile & mutabile eſt mulieris conſilium.* Notatur ad hoc quòd in matre propter fragilitatem, & imbecillitatem conſilij diuerſa ratio, & peculiaris eſt cur ab ea datus tutor, ſemper cum inquiſitione confirmatur, quæ ratio ceſſat in viris, ita Cald. Pereira *d. verbo ſine curatore num.* 101. *verſ. nec obſtat exemplum, in princip.* 2

Notatur etiam ad hoc quòd fragile & mupabile eſt mulieris conſilium, vt per Tiraq. *l.* 9. *connub. gloſ.* 1. *part.* 1. *num.* 70. *& ſeq. & part.* 9. *num.* 132. *cum ſeqq.* 3

SVMMARIVM.

1 *Nec epiſtola, nec teſtamento imperfecto datur tutor legitimè, ideo excuſationis tempus non cedit antequam confirmetur, & num.* 2.

3 *Tutor in teſtamento inutiliter datus, & à iudice confirmatus, non eſt teſtamentarius, ſed datiuus.*

4 *Tutorem legitimum præferri huic confirmato. Verum quòd tutor teſtamento datus confirmatus ſit teſtamentarius, ac proinde legitimis ſit præferendus, defenditur melius.*

L. Neque per epiſtolam. II.

Idem A. Valerio.

NEc epiſtola, nec teſtamento imperfecto datur tutor legitimè, ideo excuſationis tempus non cedit antequam confirmetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *ſup. hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt, Cornel. *conſ.* 175. *In præſenti conſultatione, col.* 5. *num.* 13. *verſ. concurrit etiam, vol.* 3. Tiraq. *in l. ſi vnquam, in præfat. num.* 25. *C. de reuocand. donat.* Maſcard. *de probat. concl.* 1149. aliàs 1154. *num.* 15. vbi per hunc text. tradit quòd iudex tenetur ſequi voluntatem patris, qui in teſtamento etiam minus ſolemni, aut poſtea rupto, aut aliàs non iure tutorem liberis dedit. Montan. *de tutel. cap.* 8. *num.* 13. Cald. Pereira *in l. ſi curatorem, verbo ſine curatore num.* 60. *C. de in integ. reſtit. minor* ſubdens deciſionem huius text. loquentis de teſtamento imperfecto hodie correcta non eſſe ex *l. hac conſultiſſima*, §. *ex imperfecto, C. de teſtament.* Bocer. *in diſputat. de iure vniuerſo, claſſ.* 1. *diſp.* 14. *num.* 14. vbi quòd dati tutores à iudice confirmandi, Gutier. *de tutel. & curis part.* 1. *cap.* 6. *ex n.* 2. vbi quòd iudex ſequi debet voluntatem patris, 2

qui in testamento etiam minus solemni, aut postea rupto, aut aliàs non iure facto, tutorem liberis dederit, & *num.3.* cum Cald. Pereira *d. num.60.* tenet quòd illa captessa confirmatio, quàm toties Iurisprudentes inculeant, hodie necessaria non est, & *num.4.* citato hoc text. tradit quòd pater in alia dispositione etiam inter viuos, vel in testamento imperfecto, vel codicillis, & abintestato filiis tutores dare potest, & id totum repetit idem Gutier. *d.part. 1.cap.23.num. 1. cum seqq.* Galganet. etiam *de tutel. lib.1.tit.3.num.2.*

In gloss. *Solet.*ibi, *sed hodie videtur hac lex corrigi*, &c. Notatur ad hoc quòd decisio huius l. loquentis de testamento imperfecto hodie non est correcta ex *l.hac consultissima, §.ex imperfecto, C. de testam.* vt per Marc. Anton. *ibi num. 21.* Cald. Pereira *d.verbo sine curatore num. 60.* Gutier. *d part. 1.cap.6.num. 5. & cap 32. prope fin.*

In eadem gloss.ibi, *item an erit testamentarius*, &c.
3 Notatur ad hoc qoòd tutor in testamento inutiliter datus, & à iudice confirmatus, non est testamentarius, sed datiuus, vt per Syluest. Aldobrandin. *§.fin. num.23. Instit. de tutel.* Titaq. *cessante causa limit. 20. num.19.* Mich Grass. *tom.1. commun.opin.lib.5.tit.19. num.1.pag. 757.* vbi *num.2.* vult tutorem legitimum
4 præferri huic confirmato. Verùm quòd tutor testamento datus confirmatus sit testamentarius, ac proinde legitimus sit præferendus defendunt meliùs Anton. Piag. *de tut & curat. quæst. 9.num.7.& quæst. 17. à num.3.* Gregor. Lop. *l. 6.in glos.vlt. tit. 16. part.6.* Cald. Pereira *d.verbo sine curatore num. 116.* Gutier. *d.part.1. cap. 2. num. 25.* Galganet. *in simili tract. lib. 3.quæst.3.*

SVMMARIVM.

1 *Tutor à patre inutiliter datus antequam confirmetur, potest per iudicem de alio prouideri, & per eum gesta valent. legitimè facta non retractantur, & confirmatio tutoris consistit in deliberatione iudicis, num.2.*

3 *Tutor testamento datus antequam confirmetur, potest alius à iudice dari, & hic datus reuocari nequit. Sed confirmato remanebit adiunctus, num.4.*

L. Si vt proponis. III.

Idem A. Sossiano P. P.

1 ANtequam tutor inutiliter à patre datus confirmetur, potest per iudicem de alio prouideri, &
2 per eum gesta valent. Item legitimè facta non retractantur, & confirmatio tutoris consistit in deliberatione iudicis, quia omnino est confirmandus. Colliguot ex Ordin. Doctores citati *in l.1. num.1.sup. hoc tit.*

3 Notatur ad hoc quòd antequam tutor testamento datus confirmetur, potest alius à iudice dari, & hic datus reuocari non potest, vt per Anton. Piag. *de tutor.& curat. quæst. 9. num. 7. in fine*, Gutier. *de tutel. & curis part. 1. cap. 2. num. 26. & cap. 3. num.23. in*
4 *fine.* Datus verò pendente causa confirmationis, & finita reuocari non potest, sed confirmato adiunctus remanebit. Galganet. *in tract. de tutel. lib. 1. tit. 3.num 2.* vbi *num. 5.*ex Surd. *decis.91.num.1.& 2.* subdit quòd vtilitatem pupillorum Prætor sequitur, non scripturam testamenti.

SVMMARIVM.

1 *Tutor datus à patre filio naturali, debet petere se confirmari, & confirmatus solùm habet administrationem in prouentis a patre, & num.2.*

3 *Pater naturalis quando dedit vnum tutorem, mater alium, an ambo concurrent, vel præferetur paternus.*

L. Naturalibus. IV. & vlt.

Imp. IVSTIN. A. *Iuliano PP.*

TVtor datus à patre filio naturali debet petere se 1
confirmari, & confirmatus solùm habet administrationem in prouentis à patre. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1. num.1.sup.hoc tit.*

1 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
l.Hisp.8.tit.16.part.6.vbi gloss.1. Greg. Lop. *l.6.gloss.3. eod. tit. & part.* vbi quòd hic text. loquitur in patre naturali, Anton. Piag. *de tutor. & curat. quæst.3.num. 34.* Molin. *de Iustit. tract.2. disp.220. num.12.* vbi per hunc text. tenet quòd filiis naturalibus, esto in ipsorum non sint potestate, potest pater ex testamento relinquere tutorem, si licitè aliquid eis ex testamento relinquat, aut inter viuos, vel causa mortis licitè aliquid eis donauit, & quòd talis tamen tutor confirmari à iudice debet sine satisdatione, & inquisitione an locuples sit. Cald. Pereira *in l.si curatorem, verbo sine curatore, num. 87. vers.ex quo infertur, C.de in integr. restit. minor.* vbi ex hoc text. colligit quòd si pater filio nihil relinquat, sed simpliciter tutorem det, iudex eum inquisitione confirmare debeat; si verò instituat, vel aliquid relinquat, citra inquisitionem, quod tamen intelligendum asserit in bonis à patre relictis dumtaxat, sin autem filius alia habeat bona, quæ à patre non prouenerunt, in iis non minus confirmatio cum inquisitione erit necessaria; Gutier. *tract. de tutel. part.1.cap.4. num.16.* vbi per hunc text. tradit quòd si patres naturalibus liberis aliquas res quocunque modo reliquerint, intra tamen præfinitum à legibus modum, licebit eisdem tutorem relinquere, qui debet apud competentem iudicem citra inquisitionem confirmari, & ita res gerere pupillares, & pariter cum Caldas Pereira *vbi supra*, id intelligit in bonis à patre relictis dumtaxat, quia si filius alia bona habeat, quæ à patre nun prouenerunt, in his non minus confirmatio cum inquisitione erit necessaria.

Vtrùm quando pater naturalis dedit vnum tuto- 3
rem, mater alium, an ambo concurrent, vel præferetur paternus; Angel. *hic* tenet quòd si tutelæ concurrant, quilibet tutor præfertur in administrando bona à dante relicta; si verò non concurrant, primus erit tutor, non verò qui datus est secundo loco, quia tutorem habenti tutor dari non potest, refert & sequitur Gutier. *d.cap.4. num. 17.* & in hanc partem inclinat Cald. Pereira *d. verbo sine curatore num. 103. in fine*, dum se remittit ad Angelum.

De legitima tutela.

TIT. XXX.

ESSANTE tutela testamẽtaria, locus est tutori legitimo, id est, agnato, vel parenti, patronóve manumissori, qui ex lege XII. tabb. ad

tutelam

tutelam vocantur, agnatus scil. ex verbis legis, patronus & parens ex mente & interpretatione legis. Scripserunt in hanc rub. Cuiac. Pac. & VVesemb. De materia tit. vide Donat. & à Fina. & Mich. Grass. *tom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 19. pag. 657.* Gutier. *in tract. de tutel. & curis part. 1. cap. 12. de legitimis tutorib.* Petr. Gregor. *syntagm iuris lib. 12. cap. 9. de legitima tutela, & de illa, quæ agnatorum est,* & *cap. 10. de legitima parentum tutela,* & *cap. 11. de patronorum legitima tutela.* Arimin. Tepat. *var. sentent. tom. 1. tit. 467.* Galganet. *de tutel. lib. 1. tit. 4.*

L. Ad auunculos. I.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Firminæ.*

1 TVtela legitima ex lege duodecim tabularum deferebatur ad agnatos, non ad cognatos, & sic ad patruos, non ad auunculos. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Fulgos. Angel. Bald. Castr. Sichard. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt
2 Petr. Greg. *syntagm. iuris part. 12. cap. 9. num. 6.* vbi latè explicat, Mich. Grass. *tom. 1. communium opin. lib. 5. tit. 19. num. 4. vers. quæro an cognati, pag. 657.* Galganet. *de tutel. lib. 1. tit. 4. num. 2. & num. 5. in princip.*

SVMMARIVM.

1 *Tutelà legitima hodie defertur secundùm ordinem successionis, & num. 2. nulla separatione sexus adhibita, vel cognationis, vel agnationis, cognati quoque propinquiores vocabuntur, num. 3. Deficientibus ascendentibus, collaterales propinqui masculi, qui proximiores pupillo fuerint in gradu, omnes sunt tutores illius, num. 4. qui sunt in pari gradu agnationis ad tutelam vocantur, num. 5. agnati & cognati ratione successionis tutelam eis debitam compelluntur inuiti suscipere, num. 6.*

7 *in Tutela legitima succeditur eadem forma, quæ in successione bonorum.*

AVTH. Sicut hæreditas.

HOdie tutela legitima defertur secundùm ordi-
1 nem successionis, vt si proximior vocetur, dum tamen sit idoneus, & pluribus extantibus in eodem gradu magis idoneo committitur administratio aliorum periculo, & cum tacita hypotheca bonorum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt. *l.*
2 *Hisp. 9. tit. 16. part. 6.* vbi *glos. 3.* Arimin. Trepat. *var. sentent. tom. 2. tit. 484. cap. 1. in princ. & tit. 483. cap. 13. vers. extantibus.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris part. 2. lib. 12. cap 9. num. 6. prope fin.* vbi quòd sublata legis XII. tabularum distinctione, nulla separatione sexus
3 adhibita, vel cognationis, & agnationis, cognati quoque propinquiores vocabuntur, Molin. *de Iustit. tract. 2. disput. 220. num. 19.* vbi quòd deficientibus
4 ascendentibus, collaterales propinqui masculi, qui proximiores pupillo fuerint in gradu, siue agnati sint, hoc est, propinqui per lineam masculinam, siue cognati, id est, propinqui per lineam fœmininá, & siue sint vnus, siue multi (modò tamen idonei ad id sint, neque legitimam habeant excusationem) omnes sunt tutores illius; quando tamen propter multitudinem expediens nō est, vt omnes bona pupilli administrent, conuenire coram iudice debent, vt vnus ex eis eligatur, vel plures, qui ea omnium loco administrent, & tutores sint, periculo tamen tutelæ omnes maneant subiecti, bonaque omnium tacitè manēt hypothecata pupillo pro ea administratione, Galganet. *de tutel. lib. 1. tit. 4.*
num 4. vbi per hunc text. tenet quòd qui sunt in pari 5
gradu agnationis, ad tutelam vocantur. Barnab. Cornaz. *decis. 15. num. 10.* Gutier. etiam *de tutel. part. 1. c. 2. num. 11.* vbi per hunc text. tenet quòd agnati & cogna-
ti ratione successionis tutelam eis debitam compel- 6
luntur inuiti suscipere, & *num. 17.* etiam, citato hoc 7
text. dicit quòd in tutela legitima succeditur eadem forma, qua in successione bonorum, itaut qui admittitur ad successionem, admittatur etiam ad tutelam legitimam, *cap. 16. num. 111. prope fin.*

SVMMARIVM.

1 *Tutor pupilli debet esse agnatus, nisi maximam, vel mediam capitis diminutionem passus fuerit.*

2 *Tutela qualiter finiatur capitis minutione tutoris, remissiuè.*

L. Ad agnatos. II.

Iidem AA. & CC. *Asclepiadoto.*

TVtor pupilli debet esse agnatus, nisi maximam,
vel mediam capitis diminutionem passus fuerit. 1
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Capitis minutione tutoris qualiter finiatur tutela,
vide Petr. Gregor. *syntag. iuris part. 2. lib 12. cap. 15.* 2
num. 13. cum seqq. vbi explicat quid sit maxima, minor, & minima capitis diminutio. Molin. *de Iustit. tract 2. disput. 225. num. 3.* Pereg. *de iure fisci lib. 3. tit. 5. sub num. 15.* Vincent. Manzin. *de tutel. quæst. 9. princ. n. 10.* Paul. Montan. *in simili tract. cap. 37. reg. 2.* Camill. Borrel. *in summ. decis. part. 2. tit. 40. num. 132.* Galganet. *de tutel. lib. 1. tit. 4. num. 18.*

L. Constitutione. III.

Imp. LEO A. *Erythrio P.P.*

AD pupillarum tutelam vocantur etiam masculi, 1
reiecta contraria constitutione Constantioi. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Frater emancipatus est legitimus tutor alterius fratris in potestate retenti, & filiorum eius, & num. 2.*

3 *Frater maior, qui habet commune patrimonium consistens pro maiori parte in negotiationibus cum minore fratre, non potest esse tutor ipsius fratris minoris.*

4 *Frater adeò est tutor legitimus fratrum suorum, vt si duo fratres habeant tutorem datiuum, & alter cùm fuit legitimæ ætatis, tutela datiua finiatur, si ipse velit, poterit assumere tutelam fratris.*

L. Frater

L. Frater. IV.

Imp. ANASTASIVS A. *Polycarpo P.P.*

1 FRater emancipatus est legitimus tutor alterius fratris in potestate retenti,& filiorum eius. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 5. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hisp. 50. tit. 16. part. 6. vbi glos. 4.* Galganet. *de tutel. lib. 1. tit. 4. num. 19.* Henric. Bocer. *in disput. de vniverso*
3 *iure classi 1. disput. 14. num. 35. & 45.* At frater maior, qui habet commune patrimonium consistens pro maiori parte in negotiationibus cum minore fratre, non potest esse tutor ipsius fratris minoris, Vincent. de Franchis *decis. 401. part. 2.* Arimin. Tepat. *variar. sentent. tom. 2. tit. 467. cap. 2. vers. frater maior.*

4 Notatur ad hoc quòd frater adeò est tutor legitimus fratrum suorum, & si duo fratres habeant tutorem datiuum, & alter cùm fuit legitimæ ætatis tutela datiua finiatur, si ipse velit, poterit assumere tutelam fratris, vt per Gutier. *de tutel. part. 3. cap. 4.*

SVMMARIVM.

1 *Minor 25. annis non vocatur ad tutelam, vel curam, & num. 2.*

3 *Mater quæ minor fuerit 25. annorum, an tutrix esse possit, & num. 4 6. 9.*

5 *Minor dolosè acceptans tutelam tenetur vt maior. Datus tutor, erit tutor factus maior, n. 7. Durante minori ætate dati tutoris, erit locus datiuo, num. 8.*

10 *Minor 25. annis non potest esse tutor, nec curator alterius minoris antequam 25. annum ætatis suæ impleat. Si esset tutor, non obligarentur bona illius plenissimo iure, in quo præsumitur mero quidem iure obligari, non tamen iure plenissimo, num. 11.*

12 *Minoris bona non veniunt in tacita legali obligatione, etiamsi minori aliqua ex causa permitteretur tutelam assumere.*

13 *Minor si ad tutelam dispensaretur, eius bona tenerentur tacita hypotheca.*

14 *Minoris bona non sunt tacitè obligata pro expensis, & administratis per tutores.*

15 *Bona pupilli, siue minoris contrahentis matrimonium, censentur hypothecata pro restitutione dotis, quam recipit, licèt in eius receptione nec tutor, nec iudex interuenerit.*

L. Nemo. V. & vlt.

Imp. IVSTIN. A. *Demostheni P.P.*

1 MInor 25. annis non vocatur ad tutelam, vel curam cùm ipse indigeat tutore, vel curatore. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt
2 Boër. *decis. 124. num. 7. & 8.* Tiraq. *de iure mariti, glos. 5. num. 181.* vbi quòd sicut minor non potest administrare propria bona, ita nec potest esse tutor legitimus, & *gloss. 8. num. 43. in fine*, vbi huius conclusionis rationem assignare videtur, videlicet quòd non potest minor supplere defectum alterius, & *de iure primog. quæst. 40. num. 109.* Menoch. *cons. 345. num. 29.* latè Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sine curatore num. 111. cum seq. C. de in integr. restit. minor.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris part. 2. lib. 12. cap. 9. num. 5. in fine, & cap. 12. num. 5.* Henriq. Bocer. *in disputat. de vniverso iure, classi 1. disput. 14. num. 15.* Molin. *de Iustitia tract. 2. disp. 223. num. 4.* vbi *num. 6.* quærit vtrùm 3
mater, quæ minor fuerit 25. annis, tutrix esse possit filiorum, Arimin. Tepat. *var. sentent. tom. 2. tit. 465. cap. 4. prope fin.* Galganet *de tutel. lib. 5. quæst. 10. à n. 1.* vbi *num. 3.* quòd mater minor 25. annis non possit 4
esse tutrix, & *num. 5.* quòd minor dolosè acceptans 5
tutelam tenetur vt maior, & *num. 6.* quòd mater mi- 6
nor potest tutrix filiorum à patre relinqui, & *num. 9.* quòd minor datus tutor, erit tutor factus maior, & 7
num. 10. quòd durante minori ætate dati tutoris erit 8
locus datiuo. Latè Gutier. etiam *de tutel. part. 1. cap. 7. à num. 18. cum seqq.* vbi *num. 26.* id extendit vt pro- 9
cedat etiam in matre, quæ minor sit 25. annorum, dicens illam ad tutelam non admitti ex generalitate huius textus, & *part. 3. cap. 3. num. 4. in fine, &*
num. 5. vbi quòd minor 25 annis non potest esse tu- 10
tor, nec curator alterius minoris antequam quintum & vigesimum annum ætatis suæ impleat, quia non est talis ætatis, cui administratio rerum suarum committatur.

Plenissimo iure hypothecarum, &c.] Ergo si minor 11
esset tutor, non obligarentur bona illius plenissimo iure, in quo præsupponitur mero quidem iure obligari, iuxta dispositionem *l. pro officio, C. de admin. tutor.* sed tamen non plenissimo iure, quia scilicet conuentus pro mala administratione posset impetrare restitutionem in integrum, verba enim illa, *plenissimo iure*, significant ita bona obligari vt neque extraordinarium remedium restitutionis in integrum aduersùs eam obligationem competat, ita D. Barbos. *in l. si constante 25. in princip. num. 131. ff. soluto matrimonio.*

Notatur ad hoc quòd minoris bona non veniunt 12
in tacita legali obligatione, etiamsi minori aliqua ex causa permitteretur tutelam assumere, vt per Surd. *de alimentis tit. 9. quæst. 44. num. 4.* vbi *num. 42.* subdit
quòd si minor ad tutelam dispensaretur, eius bona 13
tenerentur tacita hypotheca, quia dispensatio trahitur ad omnia consequutiua. Ceuall. *commun. quæst. 805. num. 31.*

Notatur etiam ad hoc quòd bona minoris non 14
sunt tacitè obligata pro expensis, & administratis per tutores, vt per Escob. *de ratiocin. cap. 29. n. 39. in fine,* Gutier. *de tutel. part. 2. cap. 16. num. 20.* Steph. Gratian. *disceptat. forens. tom. 1. cap. 68. num. 11.*

In glos. *Teneri.* ibi. *alij quòd sic*, &c. Notatur ad hoc 15
quòd bona pupilli, siue minoris, contrahentis matrimonium, censentur hypotheca pro restitutione dotis, quam recepit, licèt in eius receptione nec tutor, nec iudex interuenerit, vt per Ias. *in l. si constante num. 210. ff. soluto matrim.* Alciat. *in l. 1. in princip. num. 14. ff. de verb. obligat.* Bald. Nouell. *de dote part. 6. priuil. 58.* Tiraq. *de iure mariti gloss. 8. num. 193.* Neguzant. *de pignor. part. 2. memb. 4. num. 73.* Anton. Gom. *l. 50. Tauri num. 57. col. 2.* Grammat. *decis. 103. num. 17.* Graff. *tom. 2. commun. opin. lib. 8. tit. 11. num. 10. pag. 347.* Viui. *tom. 1. lib. 5. tit. 12. num. 26. pag. 747.* Surd. *de alimentis tit. 9. quæst. 44. num. 15.* Menoch. *remed. 3. adipisc. num. 69.* Menchaq. *controuers. vsufreq. lib. 3. cap. 55. num. 3. in princ. & vers. quid dicendum*, Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo cum non absimilis, num. 38.* vbi per hanc gloss. tenet minoris bona vxorem ducentis & dotem recipientis, licèt tutoris auctoritas, aut iudicis decretum non interuenerit

teruenerit, quia hæc obligatio ex consequentia, & necessitate actus permissi à lege ipsa inducitur, pro dote tacite obligata censeri, & verbo *sua facultate, num. 6.* vbi quòd solùm procedit hæc glos. quoad hypothecam legalem, qua bona minorum adstringuntur, Montan. *de tutel. cap. 33. num. 436.* Aluar. Valasc. *de partition. cap. 6. num. 41. & cap. 15. num. 23.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Camera Imper. lib. 2. concl. 96. in consid.* Ceuall. *communium contra commun. quæst. 132. in fine,* Steph. Gratian. *discept. forens. tom. 1. cap. 68. n. 7.*

Qui petant tutores, vel curatores.

TIT. XXXI.

VT A Magistratus non solet officium suum impertiri in dandis tutoribus, vel curatoribus, nisi postuletur; rectè & illud cautum ordinatumque est, Quinam tutores, seu curatores petere debeant. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. De materia tit. vide Donat. à Fina, Bonacos. Suar. & alios *tom. 1. commun opin. lib. 5. tit. 20. p. 758.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 12. cap. 13. num. 6. cum seqq.* Henric. Bocer. *in disput. de vniuerso iure class. 1. disput. 14. num. 50. cum seqq.* Paul. Montan. *de tutel. cap. 27.* Galganet. *in eod. tract. lib. 1. tit. 5. & lib. 3. quæst. 28.* Gutier. *in simili tract. part. 1. cap. 16. num. 32. cum seqq.* Marant *in repet. l. is potest. ff. de acquir. hered. num. 219. cum seqq.* Arimin. Tepat. *variar. sentent. tom. 2. tit. 477.*

SVMMARIVM.

1 *Volens cum adulto litigare, debet ipsum admonere, & ipse adultus potest petere curatorem sibi dari, & num. 2.*
3 *Si minores in lite moniti noluerint eligere curatores, eis inuitis dantur, num. 3.*
4 *Curator datur pupillo ad litem, quando pupillus habet litem cum tutore.*
5 *Curator ad litem dabatur duntaxat minori ad postulationem actoris quando minor erat reus, & tutorem, seu curatorem non habebat: si verò esset actor minor, non dabatur sibi curator ad litem nisi petenti.*
6 *Curatorem ad lites dabit iudex, qui liti præerit, etiam quod sit delegatus.*
7 *Curator ad lites etiam non petentibus datur.*

L. Admone. I.

Imp. ANTONIN. A. *Chrysanthæ.*

1 VOlens cum adulto litigare, debet ipsum admonere, & ipse adultus potest petere curatorem sibi dari. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Fulgos. Angel. Bald. Castr. Sichard. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.*, & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit Arimin. Tepat. *var. sement. tom. 2. tit. 473. cap. 4. vers. minor debet.*

3 Notatur ad hoc quòd si minores in lite moniti noluerint eligere curatores, eis inuitis dantur, cùm aliter non possint esse in iudicio, vt per Petr. Gregor. *syntagm. iuris part. 2. lib. 13. cap. 3. num. 5.* vbi *num. 4.* dicit quòd ideo curatores inuitis non dantur minoribus nisi in litem, quia olim curatorem illis dare non expressa causa, infamiam quandam habere videbatur, quod esset suspicio prodigalitatis in minore, vnde nec inuitis dari voluerunt, & nisi postulantibus illis, etsi interdicta illis fuisset bonorum suorum libera administratio, donec M. Antonius Philosophus Cæsar de curatoribus cùm antea non nisi ex lege Lectoria, vel propter lasciuiam, vel propter dementiam darentur, ita statuit, vt omnes adulti curatores acciperent, non redditis causis. Afflict. *decis. 256.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo curator num. 3.* vbi quòd curator datur pupillo ad litem quando pupillus habet litem cum tutore. Aluar. Valasc. *de partition. cap. 7. num. 66.* vbi quòd curator ad litem dabatur duntaxat minori ad postulationem actoris quando minor erat reus, & tutorem, seu curatorem non habebat: si verò esset actor minor, non dabatur sibi curator ad litem nisi petenti. Anton Piag. *de tutor. & curat. quæst. 2. num. 66.* vbi *num. 67.* ait quòd illum curatorem ad lites dabit iudex, qui liti præerit, etiam quòd sit delegatus, Gutier. *de tutel. part. 1. cap. 19. num. 22.* vbi quòd curator ad lites etiam non petentibus datur, vbi *muneris seqq.* aliqua adducit de curatoribus ad lites. 4 5 6 7

SVMMARIVM.

1 *Libertus omittens petere tutores filiis patroni, subiacet periculo deserti obsequij, & num. 2.*
3 *Patronus, patronique liberi an teneantur satisdationem præstare cùm vocantur ad tutelam liberti, remissiuè.*

L. Patroni. II.

Idem A. Epaphrodito.

LIbertus omittens petere tutores filiis patroni, subiacet periculo deserti obsequij. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text desumunt, Petr. Greg. *syntagm iuris part. 2. lib. 12. cap. 13. num. 7.* vbi quòd liberti filiis patronorum petere debent tutores, alioquin negligentia, vel malitia omittentes, vt desertores obsequij puniuntur, Henric Bocer. *disput. de iure vniuerso class. 1. disp. 14. num. 51.* An autem patronus, patronique liberi teneantur satisdationem præstare cùm vocantur ad tutelam liberti? vide Gutier. *de tutel. part. 1. cap. 12. num. 17.* 2 3

SVMMARIVM.

1 *Tutore mortuo mater pupilli debet petere dari alium.*
2 *Matrem teneri filiis etiam naturalibus tutores petere, remissiuè.*

L. In locum. III.

Idem A. Atalantæ.

TVtore mortuo mater pupilli debet petere alium dari. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. n. 1. supr. hoc tit.* 1

De matre quòd teneatur filiis etiam naturalibus tutores petere, alioquin eis non succedit, vide Petr. Gregor. *syntagm. iuris. part. 2. lib. 12. cap. 13. num. 6.* 2

L. Cùm à matribus. VIII.

Impp. Dioclet. & Maximian. AA. *Musico.*

1 IMpedimentum superueniens io persona procura-
toris ad tutorem petendum missi excusat matrem.
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1.*
supra hoc tit.
2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu-
munt Marant. *in l. is potest, ff. de acquirend. heredit.*
3 *num.* 287. vbi per hunc textum tenet quòd si mater
misisset procuratorem ad petendum curatorem filio
suo, qui procurator fuit mortuos in itinere, & pro-
pter eius mortem fuit retardata petitio tutoris, tunc
non priuarur successione, ex quo per eam non ste-
tit, refert & sequitur Gutier. *de tutelis, part. 1. cap. 16.*
4 *n.* 88. vbi *in fine* dicit quòd ex hac l. constat, & pro-
batur quòd tam mater, quàm alij possunt prędictum
tutorem petere per procuratorem.

S V M M A R I V M.

1 *Matri non imputatur si non petat tutorem filio habenti alium, & num. 2. 4.*
3 *Tutorem habenti non datur alius, & num. 5.*

L. Cum iure. IX.

Iidem AA. *Asclepiodoto.*

1 NOn imputatur matri si non petat tutorem fi-
lio, habeoti alium. Colligunt ex Ordin. Do-
ctores citati *in l. 1. n. 1 suprà hoc tit.*
Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu-
2 munt *l. Hispan. 13. tit. 16. part. 6 vbi gloss. 6.* ad hoc
quòd habenti tutorem non datur alius, Petr. Greg.
3 *syntagm. iuris part. 2. lib. 12. cap. 13. n. 6. versic. verum-*
tamen, vbi per hunc textum tenet quòd si filij iam
habeant tutores alios, & mater non petat, minimè
4 committit in legem; & vulgò notatur ad hoc quòd
tutorem habenti tutor dari non potest, vt per Ant.
Piag. *de tuter. & curat. quæst. 3. n. 36. & quæst. 4. n. 3.*
cum seq. Baëç. *de decima tut. cap. 8. n. 2. cum seq.* Petr.
Pech. *in tract. de testament. coniug. lib. 2. cap. 9. pag. 73.*
latè Gutier. *de tutel. part. 1. cap. 19. n. 32.* vbi *n. 33.* sub-
dit quòd si ex dispositione statuti possit dari tutor
habenti tutorem, talis datio erit nullius momenti si
contingat quòd contutor vna die petator, & eadem
die fuerit datus à iudice, ex quo propter temporis
breuitatem præsumptio est iudicem non discussisse
vtilitatem pupilli.

S V M M A R I V M.

1 *Matre negligente possunt agnati pupillæ eius petere tutorem dari, & num. 2*
2 *Tenentes primum locum si excludantur, non excludentur sequentes, etsi non petant tutorem intra illum annum.*

L. Nepotibus. X.

Iidem AA. & CC. *Prisco.*

1 NEgligente matre possunt agnati pupillæ eius
petere tutorem dari. Colligunt ex Ordin Do-
ctores citati *in l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desu- 2
munt Petr. Gregor. *syntagm. iuris part. 2. lib. 12. c. 13.*
num. 8. Henric Bocer. *in disput. de vniuerso iure, clas-*
si 1. disput. 14. num. 53. Galganet. *de tutel. lib. 1. tit. 5.*
num. 22.
In gloss. *Potes, vnic.* ibi, *non tamen obest si non pe-* 3
tieris cùm eorum mater præcesserit, &c. Notatur ad
hoc quòd si tenentes primum locum excludantur,
seqoentes non excludentur, etsi non petant tuto-
rem intra illum annum, vt per Gregor Lopez *l. 12.*
gloss. 4. col. 2. ante finem, tit. 16. part. 6. Tiraquell. *de*
retractu tit. 2. gloss. 1. n. 79. Anton. Gabr. *commun lib 6.*
tit. de tutel. concl. 1. n. 8. Anton. Gom. *l. 14. Tauri n. 18.*
versic. item etiam limita, vbi hoc intelligit quando
proximior in gradu viuebat; secus verò si mortuus
sit; quia tunc sequens in gradu tenetur petere pu-
pillo tutorem intra annum à tempore mortis primi,
quia cùm ius successionis ex tunc sibi incipiat com-
petere, similiter sibi incumbit onus, & tempus pe-
tendi tutorem, Gutier. *in tractat. de tutelis, part.*
1. cap. 16. num. 37. & 38. vbi *num.* 39. resoluit quòd
cùm hæc gloss. loquatur sine pręfinitione temporis,
elapso primo anno per quem primus excluditur,
alius sequens in gradu non excluditur per lapsum
alterius anni.

L. Matres naturalibus. XI. & vlt.

Imp. Zeno A. *Dioscoro P.P.*

MAter etiam filio naturali tantùm tenetur pe- 1
tere tutorem dari, nec ignorantia iuris excu-
satur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1.*
n. 1. suprà hoc tit.
Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
muot Petr. Gregor. *syntagm. iuris part. 2. lib. 12. c. 13.*
n. 6. lit. S. versic. quod & in liberis earum naturalibus,
Marant. *in repet. l. is potest, ff. de acquirend. heredit.*
n. 219. versic. amplia illud procedere etiam in matre na-
turali tantùm Anton. Gabr. *commun. lib. 6. tit de tute-*
lis, concl. 1. num. 2. Gutier. *in tractat. de tutel. part. 1*
cap. 16. num. 40

Vbi petantur tutores, vel curatores.

Tit. XXXII.

ONSTITVTVM est, vt ibi petantur, vode pupillus, vel adolescens per patrem originem ducit, vel vbi habet patrimonium, *l. vnic.* Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia vide Petr. Gregor. *syntagm. iuris, lib. 12. cap. 13. num. 19.* latè Gutier. *de tutel. part. 1. cap. 16. num. 2. cum seqq.* Arimin. Tepat. *variarum sent. tom. 2. tit. 477.* Galganet. *de tutel. lib. 1. tit. 6. per tot.* Molin. *de Iustit. tractat. 2. disput. 220. num. 22* & alios ex textu citatos.

S V M M A R I V M.

1 *Tutor vel curator ibi peti debet, vbi pupillus originem trahit, vel maiorem partem facultatum habet, & domicilium, à num. 2.*
Iudex Ecclesiasticus dat tutores pupillis Clericis.

4 *Iudex originis, vel domicilij dat tutores pupillis.*
5 *Iudex bonorum dat curatorem.*
6 *Magistratus alterius loci vnde pupilli originem ducunt ex patre, vel loco, vbi non sunt eorum facultates, tutores, vel curatores dare non possunt.*
7 *Pupillus si bona & domicilium habeat in vno municipio, vel loco alio, procul dubio iudex eius loci tutorem dat, si in altero loco moretur, & alibi domicilium habet, iudex vtriusque loci potest dare, &c.*
8 *Iudex non potest tutorem dare nisi subditis, vel ratione originis, vel domicilij.*
9 *Pupillus si habeat bona in diuersis prouinciis, tutor ei dandus est à iudicibus, in quorum prouinciis bona sita sunt; si verò pupillus vni tantùm iudici subditus sit, is iudex potest ei dare tutorem, etiam ad bonorum quæ sunt in aliena prouincia.*
10 *Curator bonis dari non potest nisi ille, qui abest, sit subditus, & posset alioqui ibi conueniri, & aliter datus non agit, sed omnia acta redduntur nulla.*
11 *Actus dationis tutelæ an sit iurisdictionis voluntaria, vel potius contentiosa, remissiuè.*
12 *Iudex loci, vbi est maior pars bonorum pupilli, est competens ad dandum ei tutorem, etiamsi ibi minor domicilium non habeat.*
13 *Domicilium ibi est, vbi est maior pars fortunarum.*

L. Magistratus. Vnic.

Imp. ANTONIN. A. *Aristobulæ.*

1 IBi tutor, vel curator debet peti, vbi pupillus originem trahit, vel maiorem partem facultatum habet, & domicilium Colligunt ex Ordin. Cyn Bart. Salicet. Angel. Fulgos. Bald. Castrens. Sichard. Sebast. Næui. Hubert. Giphan. *tom. 1. pag.* 458. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 12. tit. 16. part. 6.* vbi Gregor. Lopez *gloss. 11. verbo do nascio el moço, o el padre del,* vbi per illam legem ait quòd in eo loco petuntur tutores vel curatores minoribus, vnde ipsi ducunt originem, vel ex persona sua, vel ex persona patris, vel si vulgò concepti essent ex persona matris, item etiam in eo loco, vbi sunt eorum facultates, etsi alibi sunt, vel morantur, non tamen iure domicilij reddere debent in alterum prædictorum locorum, vt magistratus ibi det eis tutores, vel curatores. Anton. Gom. *tom. 2. variarum cap. 14. num.* 14. Bobadill *in sua politica lib. 2. cap.* 18. *num.* 227. Arimin. Tepat. *variarum resolut. tom. 2. tit. 473. cap. 5. in fine*, latè Galganet. *de*
3 *tutelis, lib. 1. tit. 6. à num. 1.* vbi *num. 4.* quòd iudex Ecclesiasticus dat tutores pupillis clericis, & *n. 5.* quòd iudex originis, vel domicilij dat tutores pu-
4 pillis, & *n. 6.* quòd iudex bonorum dat curatorem,
5 & *n. 7.* differit quis erit tutor si iudex originis &
6 domicilij tutorem dent, & *tit. 7. num.* 12. vbi quòd Magistratus alterius loci vnde pupilli originem ducunt ex patre, vel loci, vbi non sunt eorum facultates, tutores, vel curatores dare non possunt, Petr. Gregor. *syntagm. iuris part. 2. lib. 12. cap. 13. num* 19.
7 vbi ait quòd si pupillus bona, & domicilium habeat in vno municipio vel loco alio, procul dubio iudex eius loci tutorem dat, si in altero loco moretur, & alibi domicilium habet, iudex vtriusque loci potest dare; si tamen alter alterum præuenerit, quilibet in iurisdictione sui iudicis administrabit: si tamen in vna prouincia bona, & originis domicilium in alia tantùm, aut ibi etiam bona habeat, tunc qui est datus in loco domicilij, vbique poterit administrare, siue datus fuerit à testatore, quod caret dubio, siue à iudice, nisi datus excuset de bonis extra prouinciam tractandis, quo casu rectè eius loci iudex prospiciet de tutore, &c. Cald. Pereira *quæst. forens. lib. 1. q. 12.*
n. 7. vel tenet iudicem non posse tutorem dare nisi 8
subditus, vel ratione originis, vel domicilij, & *n* 8. resoluit quòd si pupillus habeat bona in diuersis prouinciis, tutor ei dandus est à iudicibus, in quorum prouinciis bona sita sunt; si verò pupillus vni tantùm iudici subditus sit, is iudex ei potest dare tutorem etiam ad bona quæ sunt in aliena prouincia, Molin. *de Iustit. tractat. 2. disput.* 220 *num* 22. vbi tradit quòd ad iudicem domicilij patris pupilli spectat tradere ei tutorem, esto pupillus absens sit, iténque ad iudicem loci vnde pater trahit originem, aut filius natus est, si ibi pater tunc domicilium habebat; & quando loca hæc sunt diuersa, ad diuersásque pertinent iurisdictiones, tunc tutor, qui necè ab aliquo horum iudicum datus fuerit, præualet, quia est verus tutor, & interim dum aliquis verè est tutor, locum non habeat alius tutor. Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo tutela, n* 13. Henric. Bocer. *in disp. de iure vniuerso classi 1. disput. 14 n* 62, latissimè Gutier. *de tutel part. 1. cap. 16. à n. 7. cum aliis seqq.* vbi *n. 6.* aduertit quòd cautus debet esse iudex domicilij, vel originis in forma dandi tutorem, vt eum discernat simpliciter, non exprimens quòd dat etiam respectu bonorum, quæ sunt extra territorium, quia administratio, & bona, licèt alibi sita veniunt in consequentiam personæ, cùm tutor principaliter detur pupillo, & *n. 9* verius esse censet dationem tutelæ potius esse actum iurisdictionis contentiosæ, quàm voluntariæ, quia tutores datiui discernuntur per iudices habentes iurisdictionem ordinariam, non delegatam, & *n. 15.* tradit quòd si pupilli vulgo concepti essent, inspicienda est propria sui origo, vel ex persona matris, & in eo loco petuntur tutores, vel curatores.

Notatur ad hoc quòd curator bonis dari non po- 10
test nisi ille, qui abest, sit subditus, & posset alioquin ibi conueniri, & aliter datus non agit, sed omnia acta redduntur nulla, vt per Menoch. *de arbitr. casu* 150. *num.* 16. Surd. *cons. 168. num.* 18. Aluar. Valasc. *cons* 182. *num.* 7.

Verùm actus dationis tutelæ sit iurisdictionis 11
voluntariæ, vel potiùs contentiosæ? vide Galganet. *de tutel. lib. 3 quæst.* 17.

Vel vbi eorum sunt facultates, &c] Notatur ad 12
hoc quòd iudex loci, vbi est maior pars bonorum pupilli, est competens ad dandum ei tutorem, etiamsi ibi minor domicilium non habeat, vt per Gregor. Lopez *dict. l. 12. gloss. 12. in verbo la maior partida de sus bienes*, vbi aduertit quòd eo ipso quòd pupillus habet ibi maiorem partem suarum fortunarum, videtur ibi habere domicilium, itavt licèt pupillus alibi haberet aliud domicilium, seu habitationem, poterit prouidere de tutore per iudicem, vbi est maior pars sui patrimonij. Tiraquell. *de retract. lignag. §. 36. gloss. 3. n. 7. cum seqq* vbi quòd domicilium
ibi est, vbi est maior pars fortunarum, Molin *d. tract.* 13
2. disp. 220. num. 22. versic. vtrùm autem iudex, Gutier. *dict. part. 1. cap. 16. num. 17. vers. sed nihilominus, cum seqq.*

De

De tutoribus, vel curatoribus illustrium, vel clarissimarum personarum.

Tit. XXXIII.

NVNC incipit tractare, qui dare, & qui dari tutores, aut curatores possint, & specialiter *in hoc tit.* qui dare, & qui dari illustribus, vel clarissimis; subaudi, vel spectabilibus: quoniam spectabilitas est dignitas illustratui & clarissimatui interiectas *suprà de episcop aud. l. 12. in princ.* Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia tit. vide citatos Doctores in text. & Galganet. *de tutel. lib. 1. tit. 12.*

SVMMARIVM.

1 *Tutore testamentario, vel legitimo non existente, tutor, vel curator dandus illustri in vrbe Romana nominandus est per decem ex Senatoribus eligendus, &c. In prouinciis verò tutores, vel curatores clarissimarum personarum nominantur per Curiales, qui in subsidium ex nominatione tenentur, num. 2. & 3. Magnatum filiis ætate minoribus nemo tutorem, aut curatorem det iniussu Regis, ex lege Regia, num. 4.*

5 *Tutores, vel curatores clarissimarum personarum in prouinciis nominantur per Curiales, qui in subsidium ex nominatione tenentur.*

L. Illustribus. I.

Imppp. VALENT. THEOD. & ARCAD. AAA. *Proculo P. V.*

1 TEstamentario, vel legitimo tutore non existente, tutor, vel curator dandus illustri in vrbe Romana nominandus est per decem ex Senatoribus eligendus, vt per Præfectum Vrbi, & per eos nominatus ab ipso Præfecto confirmatur, & ei sic confirmato per Prætorem decernitur administratio; nec isti tenentur in subsidium propter illius malam admini-
2 strationem. In prouinciis verò tutores, vel curatores clarissimarum personarum nominantur per Curiales, qui in subsidium ex nominatione tenentur. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Fulgos. Angel. Bald. Castrens. Sichard. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

3 Vide Petr. Gregor. *syntagm. iuris p. 2. lib. 12. cap. 13. num. 9. in princ.* vbi ait quòd tutores clarissimorum pupillorum nominantur & eliguntur à Senatoribus, & si Senatores eo in loco non sunt, à Curialibus ciuitatis eius loci designantur, Henric. Bocer. *in disput. de vniverso iure, classi 1. disput. 14. num. 55. & disp. 15. num. 6.* Paul. Montan. *de tutel. cap. 23. num. 38.* Galganet. *de tutel. lib. 1. tit. 7. num. 6. & tit. 12. à num. 2. & numeris seqq.* agit latè de tutela & cura Regum & Principum.

4 Lege Regia cautum est ne quis Magistratus Magnatum filiis ætate minoribus tutorem, aut curatorem det iniussu Regis, vt est comprehensum *in l. 14. tit. 5. lib. 2. noua Recopilat.* & ex ea colligunt Palad. *rerum quotid. lib. 2. cap. 1. num. 19.* Bobadil. *in sua politica lib. 2. cap. 16. num. 207.* Gutier. *de tutel. part. 1. cap. 16. num. 23.* vbi addit quòd in illis Regnis nec Auditores Regij, nec Regis Prætores, nec domini vasallorum absque Regis consultatione & commissione possunt tutorem, vel curatorem Magnati prouidere. Parlador. *quotid. different. differ. 99. num. 11.*

In prouinciis autem, &c.] Notatur ad hoc quòd 5
tutores, vel curatores clarissimarum personarum in prouinciis nominantur per Curiales, qui in subsidium ex nominatione tenentur, vt per Paul. Montan. *de tutel. cap. 32. reg. 7. num. 67.*

L. Generali. II. & vlt.

Iidem AAA. *Aureliano P. V.*

CVriales tutores dari illustribus prohibentur. 1
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Paol.
Montan. *de tutel. cap 23. num. 38.* Henric. Bocer. *in disput. de vniverso iure classi 1. disput. 14. num. 56.* Galganet. *de tutel. lib. 1. tit. 7. n. 37.* 2

Qui dare tutores, vel curatores possunt, & qui dari non possunt.

Tit. XXXIV.

ACTVM est *tit. superiori* specialiter, qui dare, & qui dari tutores, vel curatores possint illustribus, vel clarissimis personis. In *hoc tit.* generaliter agitur, qui dare, & qui dari cæteris possint, vel non possint. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia tit vide Mich. Grass. Bellacomb. Vezin. & alios *tom. 1. commun. opin. lib 5. tit. 21. pag. 758. & sequent.* Anton. Piag. *de tutor. & curat. quæst. 3.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sine curatore, n. 105. C. de in integrum restit. minor.* Gutier. *de tutel. part. 1. cap. 16.* Henric. Bocer. *in disput. de vniverso iure, classi 1. disput. 14. num. 65.*

SVMMARIVM.

1 *Tutor, vel curator dari potest illi, cui mouetur quæstio status, non obstante litis pendentia, & num. 2.*

3 *In causa status pupillo mota, potest ei dare tutorem ad libertatem seruandam, & bona.*

L. Cùm tibi. I.

Imp. ALEXAND. A. *Amphibulo.*

TVtor, vel curator dari potest illi, cui mouetur 1
quæstio status, non obstante litis pendentia. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Angel. Fulgos. Bald. Castrens. Sichard. Aloys. Leo *super 5. fol. 66.* Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

1 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit *l. Hispan.1.tit.16. part.6.* vbi statuitur quòd in causa status pupillo mota, potest iudex ei dare tutorem ad libertatem seruandam, & bona.

L. Maritus. II.

Idem A. Artemisiæ.

1 MAritus non potest esse curator vxoris. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1.num.1.suprà hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan.3.tit.17. part.6. in versic. E sobre todo dezimos que el marido no deue ser dado por guardador de los bienes de su muger que fuesse menor de edad*, Petr. Gregor. *syntagm. iuris part.2. lib.12. cap.4.num.11. versic.decimoquinto*, Atimin. Tepat. *variarum sentent. tom.2.tit.473.cap.1.versic.maritus*, Galganet. *de tutelis, lib.1.tit.7.num.16. & lib. 3.quæst.35.* Molin. *de Iustit. tractat. 2. disput. 221. num. 17.* vbi dicit decisionem huius text. non habere locum in Lusitaniæ & Castellæ Regnis, tum quia vxores per matrimonium manent emancipatæ, atque sui iuris, vt curatore non indigeant; tum etiam, quoniam quando in vtroque Regno contrahunt contractu arrhatum, & dotis, maritus habet administrationem omnium vniuersim bonorum vtriusque coniugis, & quando in Regno Lusitaniæ contrahunt contractu medietatis, omnia vniuersim bona efficiuntur communia, & solus maritus est administrator. Paul. Montan. *de tutelis cap. 35.regul.1.num.39. & 40.* latè Gutier. *in simili tractat.*
3 *part.1. cap.20.num. 30. cum seqq.* vbi *num. 31. in fine*,
concludit quòd non solùm maritus excusari potest à
cura vxoris suæ minoris 24. annorum, sed quòd etiam
4 eius curator esse non possit, licèt velit. & *num. 32.*
tenet non prohiberi maritum dari curatorem ad litem vxori suæ, nisi lis, ad quam maritus datur curator, esset magni præiudicij.

SVMMARIVM.

1 *Visu carens non potest esse curator, & num. 2. nec tutor, etiamsi vno tantùm oculo orbatus esset, num. 3.*

L. Luminibus captum. III.

Imp. PHILIPPVS *A. Dolenti.*

1 VIsu carens non potest esse curator. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desumunt Petr. Gregor. *syntagm. iuris part.2.lib.12.cap.4.*
3 *num.4. versic secundo*, vbi quòd tutor non potest esse
cæcus, & qui vno oculo tantùm orbatus est, Cald. Pereira *in l.si curatorem, verbo sine curatore, num.105. in princ.C.de in integrum restit.minor.* Molin. *de Iustit. tractat.2.disput.221.num.3.versic. idem est de cæco, qui omnino visu est priuatus.* Flamin. Paris *de resignat. benefic.lib.5. quæst 3. num. 22.* vbi quòd cæcus non potest esse curator. Gutier. *de tutel. & curis part. 1. cap. 7. num.12.& cap. 20.num.11.* Atimin. Tepat. *variarum sentent.tom.2.tit.473.cap.1.vers.cæcus.* Galganet. *de tutel.lib.1.tit.7.num.26.*

SVMMARIVM.

1 *Miles armata militia non potest esse tutor, vel curator, & num.2.*

3 *Clerici qui sunt milites cælestis militiæ, an & quando possint dari tutores.*

4 *Tutor inualidus non potest conueniri pro gestis actione tutelæ, sed tantùm actione negotiorum gestorum.*

5 *Tutoris datio si nulla sit, aut non teneat, periculum nullum est tutoris si non administrauerit, quamuis sciuerit se datum.*

L. Militiæ armatæ. IV.

Idem A. Emerito.

MIles armatæ militiæ, non potest esse tutor, vel 1
curator. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1.supra hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desu- 2
munt Ordin. Reg. Lusitan. *lib.4.tit.104.§.ibi, caualleiro, l. Hispan.14 tit.16.part.6.* ibi, *otro sy no puede ser guardador de huerfano el cauallero, mientra biuiere fuera de su casa seruiendo al Rey o a otro su señor en seruicio de cauallería, & l. 3. in princip. tit. 17. eadem part.* Petr. Gregor *syntagm. iuris lib.12.cap.4.num.6. vers. septimo*, vbi quòd militiæ armatæ muneribus occupatis nec tutor, nec curator etiam volens dari potest, Molin. *de Iustit. tractat.2 disput.221.num.15.* vbi quòd miles, qui arma gestat, atque in militia est occupatus, tutor esse non potest, etiamsi velit, Paul. Montan. *de tutelis cap.35.regul.1.num.184. & cap.23. num. 36.* Gutier. *in simili tractat. part.1. cap.20.n.20.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sine curatore, num.105.in princ. ver. militem, C. de in integrum restit. minor.* Henric. Bocer. *in disput. de vniuerso iure, classi 1. disput.14.num.65.* Galganet. *de tutela lib.1.tit.7. num.31.& tit.8.num.23. prope finem, versic.& quidem omnes.*

An & quando Clerici, qui sunt milites cælestis 3
militiæ, possint dari tutores? vide posita *in collect. ad l.generaliter, & ad auth.sed hodie, C. de sacros. Eccles. & in meo tract.de iure eccles. vniuerso lib.1.cap.39.§.5. num. 72. cum seqq.* Et quid in Religiosis, latè tradit Sanchez *in præcepta Decalogi tom. 2. lib. 6. cap.14. ex num.21.*

Sed si errore ductus, &c.] Notatur ad hoc quòd tu- 4
tor inualidus non potest pro gestis conueniri actione tutelæ, sed tantùm actione negotiorum gestorum, vt per Gasp. Baëç *de decima tut. cap.11.num.15.* Gutier. *d.tract.de tutelis, part.3. cap.8.n.17.* Molin. *d.disp.221. num.15.in fine.*

Notatur etiam ad hoc quòd si tutoris datio nulla 5
sit, aut non teneat, periculum nullum est tutoris si non administrauerit, quanquam sciuerit se datum, vt per Petr. Gregor. *d.part.2. lib.13.cap. 10.num.8.versic. quemadmodum contra.*

SVMMARIVM.

1 *Tutor non potest dari à iudice, qui non est suppositus iurisdictioni suæ, & num.2.*

3 *Tutor, seu curator si datus sit ab aliquo Magistratu iurisdictioni suppositus, inutiliter datus erit, & talis non administrans nullo periculo est suppositus, ac nulla actione tenetur.*

Tutor

4 *Tutor, vel curator in testamento potest dari etiam alienigena.*
5 *Tutor datiuus debet esse de eodem territorio.*
6 *Tutoris legitimi datio tenet de territorio alieno, si tutelam petat huiusmodi legitimus, qui est de alieno territorio.*

L. Neque à Præside. V.

Impp. DIOCLET. & MAXIM. AA. & CC. *Æmilianæ.*

1 TVtor non potest dari à iudice, qui non est suppositus iurisdictioni suæ. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1.num.1.supr.hoc tit.*
2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Arimin. Tepat. *variarum sentent.tom.2.tit.468. cap.3.in fine*, Caualcan. *de tutor. num.3.* Galganet. *de*
3 *tutelis lib.1.tit.7.num.31.* vbi quòd si tutor, seu curator datus sit ab aliquo Magistratu hanc facultatem habente, & ille sit exterus, nec Magistratus iurisdictioni suppositus, inutiliter datus erit, & talis non administrans nullo periculo est suppositus, ac nulla actione
4 tenetur. *& tit.8.num.17. prope finem, versic. hinc infertur*, vbi per glos. *in præsenti* ait quòd tutor, vel curator in testamento potest dari etiam alienigena; à iudice verò non potest dari alienigena, quia non est sub sua iurisdictione, nisi fortè datus consentiat, & ita se iurisdictioni iudicis supponat Henric. Bocer. *in disp. de*
5 *vniuerso iure classi 1. disput.14.num.61.* Gutier. *de tutelis, part.1. cap.2. num.28.* vbi per hunc textum tenet quòd tutor datiuus debet esse de eodem territorio, quia oportet quòd pupillus, & tutor sint subditi iudi-
6 ci danti, nisi tales tutores datiui vellent se submittere ad tale onus: subditque legitimi tutoris dationem tenere de alieno territorio, si tutelam petant huiusmodi legitimi, qui sunt de alieno territorio.

SVMMARIVM.

1 *Matre negligente filiis tutorem petere, alij ad petendum admittuntur, & potest Præses tam per se, quàm per Magistratum eis tutorem dare.*
2 *Mater quando, & intra quod tempus teneatur pupillis tutorem petere, & sub qua pœna, remissiuè.*
3 *Magistratus iubere potest, vt qui dare valent tutores, eos dent.*

L. Quod dicis. VI.

Idem AA. & CC. *Leontio.*

1 MAtre negligente filiis tutorem petere, alij ad petendum admittuntur, & potest Præses tam per se, quàm per Magistratum eis tutorem dare. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1.num 1. suprà hoc tit.*
2 Quando, & intra quod tempus teneatur mater pupillis tutorem petere, & sub qua pœna, latè tradit Gutier. *in tract. de tutelis, part.1.cap.16.num.3 2.cum multis seqq.* Cancer *variar.resolut.part.1.tit.7. de tutor. num.53. cum seqq* latè Viuius *1. commun.opin.lib.5. tit.3.num.3.*
3 *Etiam ipso Magistratus, &c.*] Notatur ad hoc quòd Magistratus iubere potest, vt qui dare valent tutores, eos dent, Pett. Gregor. *syntagm. iuris lib.12.*

cap.13.num.17.vers. iubere tamen, Galganet. *de tutel. lib.1.tit.7.num.64.*

SVMMARIVM.

1 *Seruus non potest dari à iudice tutor, vel curator, & num.2. etiamsi ex testamento relinquatur, nisi fortè relinqueretur sub conditione, si ad libertatem deueniret, num.3. si à domino in tutorem datus minor sit 25. annis, consequitur quidem libertatem, hereditate adita, sed non incipit esse tutor, nisi cùm fuerit 25. annorum, num.4.*

L. In seruili conditione. VII.

Iidem AA. & CC. *Ruso.*

SEruus non potest dari à iudice tutor, vel curator. 1
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1.num.1. suprà hoc tit.*
Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt Pett. Gregor. *syntag. iuris part.2. lib.12. cap.4. num.6. versic. octauo*, Cald. Pereira *in l.si curatorem, verbo sine curatore, n.105. in princip.* ibi, *seruum alienum*, Henric. Bocer. *in disput. de vniuerso iure classi 1. disput.14. num.15. & 65.* Paul. Montan. *de tutelis, cap.9.num.9.fol.32. & cap.23.num.25.fol.68.* Galganet. *in simili tractat.lib.1. tit.7. num.23.* Molin. *de Iustit.tract.2. disput.221. num.1.* vbi quòd seruus esse non potest tutor, neque curator, etiamsi ex testamento tutor relinquatur, nisi fortè sub conditione relinqueretur si ad libertatem deueniret, tunc enim impleta conditione tutor esse posset; & quòd si quis proprium seruum tutorem testamento relinqueret, eo ipso censeretur libertatem illi donare, nisi per errorem credens illum non esse suum mancipium, tutorem eum relinqueret, tunc enim neque libertatem consequeretur, neque tutor esse posset, tametsi nunquam error in eo euentu sit præsumendus, nisi de eo apertè constet, additque per *l.quæro, §.Lucius ff. de testament.tutel.* quòd si seruus ita à domino in tutorem 4
datus minor sit 25. annis, consequitur quidem libertatem, hæreditate adita, sed non incipit esse tutor nisi cùm fuerit 25. annorum. eandem fere resolutionem tenet *l. Hispan.7.tit.16 part.6.* dum statuit quòd non potest testator seruum alienum dare tutorem, sed si proprium seruum det filio, non facta mentione libertatis, consequitur propter hoc libertatem, & tutelam si est maior 25. annorum, sed si est minor, consequitur libertatem, & factus maior habebit tutelam. latè Gutier. *in suo tract. de tutel.part.1.cap.10 à princip.*

L. Creditorem. VIII.

Idem AA. & CC. *Euelpisto.*

1 CReditor iure isto potest esse tutor debitoris, & sibi soluere tutela durante. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1.num.1.sup.à hoc tit.*
Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit 3
Henric. Bocer. *in disput. de vniuerso iure, classi 1. disput.14. num.89* & vide posita in collect. ad auth quæ immediatè sequitur.

SVMMARIVM.

1 *Creditor, vel debitor minoris non debet eius curam suscipere, & si suscipiat, & taceat, creditor actionem perdit, & num. 3.*

2 *Debitor si taceat, solutione interim facta non iuuatur, & si post administrationem susceptam creditor, vel debitor eius efficiatur, curator ei adiungitur, & si cessionem aliquam contra minorem receperit, illa vti non poterit, sed minoris lucro cedit. idem est de fideiussore debitoris, num. 4.*

5 *Rem minoris possidens, illius tutor esse non potest.*

6 *Si postquam aliquis tutor est, aut curator, debitor, aut creditor efficiatur minoris, tunc debet ei adiungi alius tutor, vel curator, & ita perseuerabit tutor, aut curator cum hoc alio adiuncto: si tamen efficeretur debitor minoris, tunc non daretur ei coadiutor. Quid si is, qui tutor, vel curator esse debet, se excuset, affirmando se debitorem, aut creditorem esse talis minoris, numero 7.*

8 *Cessio si ex contractu fiat in potentiorem, erit nulla quasi in fraudem facta, & propterea amplius agere etiam mandans non potest.*

9 *Debitum quando est modicum arbitrio iudicis, tunc bene potest debitor minoris eius curam suscipere.*

10 *Debitum modicum, vel magnum quod dicatur, arbitrio iudicis relinquitur.*

11 *Tutor, vel curator minoris esse non potest habens cum eo rem communem.*

12 *Frater in commune patrimonium habens cum pupillo non potest esse eius tutor, & n. 13.*

14 *Auus non potest esse tutor suorum nepotum.*

15 Curæ *nomine comprehendi etiam tutelam.*

16 *Tutor & curator testamentarius repellendus est, si debitor, aut creditor sit minoris prohibitio in creditore non est perpetua, n. 17.*

AVTH. Minoris debitor.

1 CReditor, vel debitor minoris non debet eius curam suscipere, & si suscipiat, & taceat, creditor actionem perdit. Si debitor taceat, solutione
2 interim facta non iuuatur, & si post administrationem susceptam creditor, vel debitor eius efficiatur, curator ei adiungitur, & si cessionem aliquam contra minorem receperit, illa vti non poterit, sed minoris lucro cedit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

3 Hanc eandem conclusionem quoad primam eius partem ex hac l. desumunt *l. Hispan. 14. tit. 16. part. 6. versic. otrosi los que fuessen debdores de los moços no pueden ser guardadores dello; fueras ende si los padres estableciessen en sus testamentos que los guardassen*, vbi Gregor Lopez *gloss. 5. verbo debdores*, Roland. *cons. 85. num. 4. & 6. tom. 1.* Afflict. *decis. 13. num. 14.* Aymon *consil. 129. num. 5.* Boër. *decis. 419. num. 4.* Aloys. Leo *ad l. 1. num. 3. suprà hoc eodem tit.* Kirchou. *tom. 1. communium opin. lib. 5. tit. 21. n. 13. pag. 759.* vbi tradit quòd etiamsi hæc authent. loquatur in curatore, tamen secundùm communem sententiam etiã in tutore locum habet, & Muscul. *ibidem n. 14.* tenet dispositionem huius text. non procedere in tutore testamentario, quia fides dicti tutoris per testatorẽ dicitur approbata, siue testator tale debitum sciuerit, siue ignorauerit, cùm semper vigeat eadem ratio approbatæ fidei tutoris per testatorem, Petr. Gregor. *syntagm. iuris part. 2. lib. 12. cap. 4. num. 5. versic. quarto*, vbi quòd creditores minorum olim, sicut hæc debitores tutores eis dari poterãt, hodie nequaquam, quinimo si subierint, vel acceptauerint tutelam, priusquam iudici verè exposuerint debitum quale sit, vel ius, quod habent in bonis pupillorum, amittunt debitum si datiui tutores sint, non etiam testamentarij, Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sine curatore, num. 105. C. de in integrum restitut. minor.* vbi *in versic. in quam rem*, ait per hunc textum minoris creditorem, vel debitorem pupilli repelli hodie à tutela curave expeditum esse, aduertitque Iustinianum in corpore huius authent. expressè loqui etiã de tutela, licèt hîc de ea nihil dicatur, Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 5. cap. 850. num. 23.* vbi rationem assignat, quia ex communione oritur quidam quasi contractus producens obligationem & actionem communi diuidundo, ita vt propter hanc rationem possit talis dici creditor, quo casu non valet datio tutelæ, & *num. 24* aduertit quòd licèt dispositio huius authent. loquatur in curatore, procedit etiã in tutore. Surd. *de aliment. tit. 4. quæst. 13. num. 13.* vbi quòd debitor pupilli non potest esse tutor, vbi *n. 14.* tradit quòd mater quamuis pupillo debeat, admittitur ad tutelam. Molin. *de Iustit. tractat. 2. disput. 221. num. 11.* vbi ait quòd debitor minoris, seu illius creditor, tutor, vel curator illius esse non potest, Cardos. *in praxi iudicum, verbo tutela, num. 23.* vbi quòd non potest esse tutor pupilli ille, qui habet bona cum illo, aut est creditor, seu debitor, aut fideiussor, Henric. Bocer. *in disput. de vniuerso iure, classi 1. disput. 14. num. 90.* latè Gutier. *in tractat. de tutelis, part. 1. cap. 20. à princ.* vbi *num. 10.* quòd si filius tutoris, aut curatoris, debitor, aut creditor esset minoris, & pater haberet vsumfructum in bonis talis filij, non admitteretur ad tutelam, vel curam; secus si vsufructuarius non esset, & *num. 11. & 12.* quòd filius bene potest esse tutor, licèt pater sit debitor, vel creditor, & quòd mater & auia possunt esse tutores, etsi debitum inter ipsas, ac filios, seu nepotes vertatur. bene Cancer. *variarum resolut. part. 1. tit. 7. num. 49. cum seqq.* Galgao. *de tutelis, lib. 6. quæst. 34. à num. 1.*

Debitor.] Idem si sit fideiussor debitoris pupilli, 4
quia ipse debitor est. Cort. *in memorab. verbo fideiussor 4.* Gutier. *d. part. 1. cap. 20. n. 9.*

Aut qui minoris res tenet.] Notatur ad hoc quòd 5
rem minoris possidens, illius tutor esse non potest, quia instrumenta pertinentia ad eam posset subtrahere, vt per Gutier. *d. p. 1. cap. 20. n. 4.*

Non sine adiuncto curatore, &c.] Notat Molin 6
dict. disput. 221. num. 12. quòd si postquam aliquis tutor est, aut curator, debitor, aut creditor efficiatur minoris, quia videlicet succedit in hæreditate debitoris, aut creditoris minoris, vel aliqua alia ratione, tunc debet ei adiungi alius tutor, aut curator, & ita perseuerabit tutor, aut curator cum hoc alio adiuncto. Si tamen efficeretur debitor minoris, quia malè aliquid administrasset, aut quia de suo aliquid soluisset loco minoris, tunc non daretur ei coadiutor.

Hoc autem ab initio, &c.] Idem Molin. *dict. dis-* 7
put. 221. num. 13. per hunc textum tradit quòd si is, qui tutor, aut curator esse debet, se excuset, affirmando se debitorem, aut creditorem esse talis minoris, non continuò fides ei adhibetur, vt à munere suscipiendo excusetur, sed tenetur id probare, aut iuramento id coram iudice affirmare, quando probatio alia pro, aut contra non occurrit. Si verò à principio taceat, munúsq; suscipiat, amittit in pœnam debitũ, quo minor illi tenebatur; si autem ipse minori erat

adstrictus,

adstrictus,non admittitur solutio alia quàm reddendo
minori illud idem.quod ei debebat;quæ quidem cùm
pœnæ sint, ait ille, locum in foro conscientiæ ante
latam sententiam non habent.
8 *Sed si actionis cessionem.*] Notatur ad hoc quòd ex
contractu si in potentiorem fiat cessio,nulla erit quasi
in fraudem facta, & propterea ampliùs agere etiam
mandans non potest, vt per Cald. Pereira *de empt.*
*cap.*24.*num.*31.
9 In glos.*Debitor*.ibi, *Sed quid si est in modica quan-*
titate,&c. Notatur ad hoc quòd quando debitum est
modicum arbitrio iudicis, tunc bene potest debitor
minoris eius curam suscipere, vt per Greg. Lop. *d.l.*
14.*in glos. verbo debitores, in princ.* Tiraq. *in tract.de*
*iudicio in rebus exig. pag.*61. *vers.*33. Anton. Prag.
*de tut.& curat. quæst.*3. *num.*19. Molin. *d.disput.*221.
*num.*11.*vers. vtrum autem*, Stephan. Gratian. *discept.*
*forens.tom.*1.*cap.*28.*num.*24. Gutier. *d.part.*1. *cap.*20.
num. 13. Vincent. de Franchis *Neapol. decis.* 404.
10 *num.*6. Cancer. *d.cap.*7. *de tutor. num.*43. vbi subdit
quòd relinquitur arbitrio iudicis quod dicatur debi-
tum modicum, vel magnum.Galgan. *de tutel. lib.*1.
*tit.*8.*num.*19. *vers. sed debitor,vel creditor in modica*
quantitate.
11 In ead. glos. ibi, *item quid si habet res communes si-*
cum,&c.Notatur ad hoc quòd tutor, vel curator mi-
noris esse non potest habens cum eo rem commu-
nem, vt per Gutier. *d. part* 1. *cap.*20. *num.*5, Capr.
12 *cons.*60.*incip. Illud. vol.*3. vbi quòd frater in commu-
ne patrimonium habens cum pupillo non potest esse
eius tutor, Vrsill. *ad Afflict. decis.* 360. Vincent. de
Franchis *d. decis.* 404. *à princip.* Stephan. Gratian.
13 *discept.forens.tom.*5.*cap.*914.*num.*15. vbi quòd frater
remouetur à tutela propter communionem bono-
rum, quam habet cum fratribus minoribus, quando
scilicet fides non est approbata per illum, qui talem
14 tutorem dedit,*& cap.*830.*num.*12. vbi quòd auus non
potest esse tutor suorum nepotum propter commu-
nionem bonorum,quam cum illis habet.
15 In glos. *A curatione*. ibi, *similiter, & à tutela*,&c.
Notatur quòd resoluta in hoc text. procedunt etiam
in tutela, quia particula *cura*, de qua in præsenti
ex subiecta materia, & ex verisimili mente disponen-
tis non minus tutelam comprehendit, vt per Cald.
Pereira *in d. l. si curatorem., verbo sine curatore*
*num.*105.*vers. in quam rem*, Gutier.*d.part.*1. *cap.*20.
*num.*3.
16 In ead.glos.ibi, *alij excipiunt testamentarium*, &c.
Notatur ad hoc quòd testamentarius tutor, & cura-
tor est repellendus si debitor, aut creditor sui mino-
ris, vt per Molin. *d. tract.*2. *disput.*221. *num.*11.*vers.*
verum autem prædicta,vbi concludit fortè in Lusita-
niæ Regno standum huic glossæ opinioni, quæ auth.
est consona, & communiter non reprobatur. Sed
post Anton. Prag. Cald. Pereira, & alios, ita distin-
guit Gutier. *d. part.*1.*cap.* 20.*eod. num.*6. *vers.quare*,
quòd aut testator qui dedit, & reliquit tutorem, scie-
bat ipsum esse debitorem, vel creditorem pupilli, &
tunc potest esse eius tutor, quia fides eius videtur
approbata: aut ignorabat, & tunc vera est opinio
glossæ, quòd non possit esse tutor; quia non potest
videri approbasse fidem eius,quem talem ignorabat,
quod videtur tenere Cancer *d.tit.* 7.*num.*51. & Grà-
tian.*d. cap.*830. *num.*35. Galganet. *d. lib.*3. *quæst.*34.
*num.*2.
17 In glos. *Prohibetur*. ibi, *non prohibetur quando*
demittit debitum,&c. Notatur ad hoc quòd prohibi-
tio in creditore perpetua non est,neque locum habet,
si ipse debitor renuntiet, quod facere videtur sim-
pliciter tutelam acceptando, vt per Cald. Pereira
d. verbo sine curatore num. 105. *vers. secundò ex-*
tenditur.

L. Si sororis. IX.

Iidem A A. & CC. Maximiano.

HAbenti tutorem legitimum non debet dari da- 1
tiuus, nec datus tenetur administrare. Colli-
gunt ex Ordinar. Doctores citati *in l.*1. *num.*1. *supr.*
hoc tit.

Hanc eandem conclus.ex hoc text. desumunt Me- 2
noch.*cons.* 380. *num.*1. Gutier.*de tutel. part.*1. *cap.*2.
*num.*27.Stephan.Gratian.*discept.forens.tom.*1. *cap.*63.
*num.*1.*&* 2.vbi *num.*3.*cum seqq.* subdit ex Alex. quòd
ad hoc vt valeat datio tutoris dati à iudice in præiu-
dicium alterius legitimi, requiritur quòd ille alius
tutor legitimus sciuerit alterum petere se tutorem
dari,quia patientia & scientia sibi nocet:si enim igno-
rauit,sibi non præiudicat; additque *num.*5. immo re-
quiri quòd debeat liquere iudici quando procedit ad
constituendum tutorem datiuum, quòd legitimus tu-
tor fuerit negligens in assumendo tutelam,vel facien-
do prouideri de tutore, aliàs non valeret datio, &
*num.*7. dicit quòd tutore proximo excusato, vel in
totum inhabili, admittitur in tutela qui proximè se-
quitur in gradu; secus si primus est temporaliter in-
habilis, propter minorem scilicet ætatem, quia tunc
est locus datiuo, cùm enim adsit spes quòd ille pri-
mus possit esse tutor, interim est prouidendum de
datiuo, quasi non sit factus locus legitimo subse-
quenti, cùm primus non fuerit penitus exclusus, &
*num.*12. regulare dicit quòd temporale impedimen-
tum non defert tutelam legitimo, sed datiuo, & *num.*
23. tradit quando legitimus tutor habet debitum
cum pupillo non perpetuum, sed temporale, quod
possit solui antequam minor efficiatur pubes, esse
locum interim datiuo non legitimo, cùm debito dis-
soluto ille primus reassumat tutelam.

SVMMARIVM.

1 *Propter Curatoris absentiam non adiungitur alius, nec substituitur nisi illo remoto, & curator ante suam absentiam debet actorem constituere ne damnum incurrat.*
2 *Tutor quamdiu abest, alium quàm tutorem constituere nequit.*
3 *Iudex priùs cognoscere debet, an iusta sit causa remouendi curatorem, sine qua amotio fieri non potest.*
4 *Curatorem habenti, curator dari non potest, aliàs datio est nulla, etiamsi accesserit decretum magistratus.*

L. Curatorem. X.

Iidem AA. & CC. Florentino militi.

PRopter absentiam curatoris alius non adiungitur; 1
nec substituitur,nisi illo remoto, & curator ante
suam absentiam debet actorem constituere ne dam-
num incurrat. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in*
*l.*1.*num.*1.*sup.hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit Ari-
min. Tepat. *var. sentent. tom.*2. *tit.*475.*cap.*3. *vers.*
tutore, vel curatore impedito, Galganet. *de tutel.lib.*2.
*tit.*16. Petr. Gregor.*syntagm. iuris part.*2. *lib.*13. *cap.*
9.*num.*2. vbi per hunc text. tenet quòd tutor quan- 2

diu abest alium quàm tutorem constituere non potest.

3 *Nisi causa cognita,&c.*] Notatur ad hoc quòd Iudex priùs cognoscere debet, an sit iusta causa remouendi curatorem, quæ priùs erat probanda ac detegenda, sine qua amotio fieri non potest: vt per Menoch. *cons.* 345. *num.* 1. & 2.

4 Notatur etiam ad hoc quòd habenti curatorem, curator dari non potest, aliàs datio est nulla, etiamsi accesserit decretum magistratus, vt per Menoch. *d. consil.* 345. *num.* 2. Rota apud Farin. *decis.* 307. *num.* 2. *part.* 2. recentiorum. Galganet. *de tutel. lib.* 1. *tit.* 7. *num.* 53. *vers. curatorem habenti.*

SVMMARIVM.

1 *Minor non habet legitimam personam standi in iudicio, ideo ei debet dari curator generalis, vel ad litem, & num.* 1.

3 *Adulti etiam inuiti curatorem ad litem, seu ad lites recipiunt.*

4 *Pupillo carenti tutore potest etiam dari curator ad litem, scil. si maior sit septennio, num.* 5.

6 *Curator ad litem quandocunque reuocari potest, licèt secus sit in tutore.*

7 *Minor* 25. *annorum quas causas posset pertractare in iudicio absque alicuius curatoris auctoritate.*

8 *Confessio minoris sine tutoris, aut curatoris auctoritate pro ipso iure non valet, nec ipsi minori nocet.*

L. In vniuersis. XI.

Impp. CONSTANTIN. A. & CONSTANT. C. *ad Bassum P.V.*

1 MInor non habet legitimam personam standi in iudicio, ideo ei debet dari curator generalis, vel ad litem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit Henric. Bocer. *in disputat. de vniuerso iure, classi* 1. *disput.* 14. *num.* 120. Arimin. Tepat. *var. sentent. tom.* 2. *tit.* 474. *in princip.* De curatore ad lites vide Montan. *de tutel. cap.* 27. *num.* 14. Gutier. *in simili tract. part.* 1.
3 *cap.* 19. *num.* 20. *cum seqq.* vbi quòd adulti etiam inuiti curatorem ad litem, seu ad lites recipiunt, &
4 *num.* 21. quòd pupillo carenti tutore potest etiam
5 dari curator ad litem, & *num.* 24. tradit dicta de curatore dando impuberi ad litem procedere si maior sit septennio, nam si esset infans, omninò dandus
6 est tutor, non verò curator, & *num.* 26. quòd curator ad litem quandocunque reuocari potest, licèt secus sit in tutore.

7 *Non priùs puberem instam habere personam*, &c] Limita in quacunque causa spirituali, & dependentibus ab ea, vt in matrimonio, beneficiis & aliis, quam minor 25. annis potest absque alicuius curatoris auctoritate in iudicio pertractare, *cap. vlt. in princip. de iudic. lib.* 6. Capell. Thol. *decis.* 113. Boër. *decis.* 350. *à num.* 1. Vant. *de nullit. tit. ex defectu mandati num.* 34. Molin. *de Iustit. tract.* 1. *disput.* 210. *num.* 6. & in causis beneficialibus agnoscunt Flamin. Paris. *de resignat. benef. lib.* 4. *quæst.* 9. *num.* 49. Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disput.* 220. *num.* 6. Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.* 1. *cap.* 74. *num.* 11. Ratio huius resolutionis elegans est, quia spiritualia ex dispositione iuris pro meritis cuiusque interuenientibus, & examinatis qualitatibus quibusdam necessariis & iure præscriptis, pro bono publico conferuntur & distribuuntur, vnde non conuenit vt qui post pubertatem habet eiusmodi qualitates, & idoneus iudicatus est ad matrimonium, & alia spiritualia obtinenda, eorúmque ministeria dignè exequenda, iudicari minus idoneum ad eadem spiritualia in iudicio pertractanda, quodammodo enim qualis qualis iniuria irrogaretur eisdem spiritualibus, si per legem administranda conferantur ei, quem lex ipsa propter intellectus imbecillitatem super eisdem in iudicio agitandis absque curatore non admittit. & videretur maior ad litigandum, quàm ad administrandum in spiritualibus idoneitas requiri.

Notatur ad hoc quòd confessio minoris sine tutoris, aut curatoris auctoritate ipso iure non valet, nec ipsi minori nocet, quia minor etiam in criminalibus non habet legitimam personam, vt per Anton. Gom. *tom.* 3. *var. cap.* 1. *num.* 64. Menoch. *de arbitrar. casu* 268. *num.* 2. Plaç. *in epit. delict. lib.* 1. *cap.* 23. *num.* 13. *vers. quamuis minor*, Virgil. Boccac. *in constitut. Picani glos.* 8. *post num.* 32. Hieron. de Laurent. *Auen. decis.* 138. *num.* 1. Ioseph Ludou. *decis.* 17. *num.* 1. *cum seqq. part.* 1. Sfort. *de in integr. restit. part.* 2. *quæst.* 65. *num.* 13. *in* 2. *casu, vers. aut verò habet tutorem*, latè Farin. *in praxi crimin. quæst.* 81. *num.* 152. *cum seqq.* 8

SVMMARIVM.

1 *Curator generalis non potest deserere litem inchoatam, nec administrationem generalem propter specialem.*

2 *Tutor etiamsi alium in suum locum posuerit, nihilominus ipse actione tenebitur.*

L. Curator. XII.

Imppp. VALENT. GRATIAN. & THEOD. AAA. *Eutropio.*

CVrator generalis non potest deserere litem inchoatam, nec administrationem generalem propter specialem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

Notatur ad hoc quòd tutor etiamsi alium in suum locum posuerit, seu substituerit, nihilominus ipse tutelæ actione tenebitur, vt per Galganet. *de tutel. lib.* 2. *tit.* 25. *num.* 35.

L. Ne magistratuum. XIII. & vlt.

Impp. HONOR. & THEOD. AA. *Monaxio P.V.*

PRincipis colonus, nec alius priuilegiatus debet tutor dari. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l.* 2 *Hisp.* 14. *tit.* 16. *part.* 6. ibi, *Otrosy non podegria ser guardador de huerfanos el que fuesse obligado al Rey por razon que ouiesse tenido, o touiesse sus cilleros, o sus heredades*, vbi Greg. Lop. *glos.* 7. *verbo obligado al Rey*, intelligit cum glos. *in præsenti* de colono priuatæ rei Principis, quia conductor prædij fiscalis non remoueretur à tutela, per *l. coloni. C. de excus. tutor.* Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disput.* 221. *num.* 14. vbi per

per hunc text. tradit quòd qui Regi est obligatus, quòd prædia, vel alios illius redditus conductos habeat, ita ut bona ipsius Regi tacitè fiot obligata, esse non potest tutor, aut curator; subdítque non repugnate *d.l.coloni*, quę ait conductores prædij ad fiscum pertinentis non excusari à tutela, quia intelligitur quando non remaneret obligatus fisco, alioquin contradiceret *l. vel cum fisco.ff.de confirm. tut.* idem tradit Gutier. *in tract. de tutelis part.1. cap.20. num.16. cum seqq.*

Quando mulier tutelæ officio fungi potest.

Tit. XXXV.

MVlier regulariter non potest esse tutrix, quoniam hoc officium virile est, *l.1.* Potest tamen esse I. ea, quæ à Principe impetravit, vt tutrix esse possit, *l. vlt. ff. de testam. tut.* II. Mater, *l. 2.* III. Auia, *Nou. 118. cap. 5.* Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. De materia tit. vide Bellacomb. Vezin. Mich. Graff. & alios *tom.1. commun. opin. lib. 5 tit. 22 pag. 759. cum seq.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sine curatore num. 106. & 107. C. de in integr. restit. min.* Petr. Gregor *syntagm. iuris part.2. lib. 12. cap. 4 num.1. cum seqq.* Arimin. Tepat. *variar. sent. tom. 2. tit. 469.* Galganet. *de tutel. lib. 3. quæst. 11.*

SVMMARIVM.

1 *Mulier tutelæ officio fungi nequit, & n. 2. & cur, num. 3. fingitur ex beneficio Principis, num. 4.*

5 *Intellectus* l. 1. vers. fœmineæ infirmitatis, C. quando mulier tutelæ officio.

L. Tutelam. I.

Imp Alexand. A. *Oracliæ.*

1 MVlier non potest tutelæ officio fungi, quia tale munus excedit infirmitatem eius sexus. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salic. Batt. Angel. Fulgos. Bald. Castr. Sichard. Aloys. Leo *super 5. fol. 66.* Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hisp. 4. tit. 16. part. 6.* ibi, *e varon y no muger*, vbi Gregor. Lop. *glos. 6. verbo varon,* rationem præstat ex hoc text. quia tutelam administrare virile munus est. Petr. Gregor. *syntagm. iuris, part. 2. lib. 12. cap. num. 1.* vbi per hunc text. tenet quòd arcetur à tutela

3 gerenda mulier propter sexus infirmitatem, quippe quòd alienam subire defensionem munus est virile, & publicum, & ciuile munus mulieri subire non conuenit iure. Galganet. *de tutel. lib. 1 tit. 7. num. 19. & lib. 3. quæst. 11. à num. 1,* vbi *num. 5.* quòd fœmina ab omnibus tutelis arcetur, & *num. 7.* quòd fœmina

4 ex Principis beneficio potest esse tutrix. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sine curatore num. 106. in princip.* vbi ait quòd inter personas, quæ tutelam gerere prohibentur, mulier collocatur, ac præcipua habetur; & in assignanda huius prohibitionis ratione multum laborat Molin. *de Iustit. tractat. 2. disp. 221. num. 2.* Donat. à Fatin. *tom. 1. commun. opin. lib. 3 tit. 22. num. 9. pag. 760.* Gutier. *de tutel. & curis part. 1. cap. 7. num. 39.* latiùs *cap. 8. num. 1.* vbi *num. 2.* veram rationem rationis esse propter infirmitatem intellectus, & imbecilitatem consilij, & *num. 3.* extendit vt nec valeat dispositio testatoris relinquentis tutores ad electionem mulieris.

Fœmineæ infirmitatis, &c.] Intellige de infirmitate non corporis, sed potiùs de fragilitate, & imbecillitate consilij & intellectus, vt per Tiraq. *l. 1. connub. part. 1. glos. 1. num. 74.* Galganet. *d. lib. 3. quæst. 11. num. 4.* 5

SVMMARIVM.

1 *Mater ætate maior ad tutelam filij iure ipso non poterat peruenire existente testamentario, vel legitimo tutore, & eis deficientibus si volebat hoc impetrare, debebat iurare quòd ad secundas non transibit nuptias, & num. 2. & 3.*

4 *Mater & auia postponuntur omnibus tutoribus testamentariis & legitimis.*

5 l. Matres 2. vers. cùm tutor vel testamentarius vel legitimus exfuerit, C. quando mul. tut. offic. *correcta.*

6 *Bona secundi mariti sunt pro sua vxore, quæ illi secundo nubit, non reddita ratione tutelæ liberorum suorum primi matrimonij, tacitè hypothecata. Secus quando mater administrauit bona filiorum tanquam eorum tutrix, num. 7.*

8 *à Tutela, & curâ repelli aduersa valetudine impeditur.*

L. Matres. II.

Imppp. Valent. Theod. *&* Arcadi AAA. *Tatiano P.P.*

MAter ætate maior ad tutelam filij iure ipso non poterat peruenire existente testamentario, vel legitimo tutore, & eis deficientibus si volebat hoc impetrare, debebat iurare quòd ad secundas non transibit nuptias, & si postea eas ineat, bona huius secundi maiori obligantur filiis pro administratione tutelari, & quando mater secundas prælegit nuptias, de alio tutore per iudicem filiis debet prouidere. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit Leand. Galganet. *de tutel. lib. 1. tit. 7. num. 30.* 2

Sacramento præstito, &c.] Notatur ad hoc quòd hoc iure communi attento matribus, quæ amissis viris, tutelam administrandorum negotiorum in liberos postulabant, priusquam talis officij confirmationem adipiscerentur, statutum fuit vt faterentur in actis se ad alias nuptias non venire, idque iuramento præstito, vt per Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sine curatore num. 107. in princip. C. de in integ. restit. minor.* 3

Cùm tutor vel testamentarius, vel legitimus defuerit, &c.] Notatur ad hoc quòd mater & auia postponuntur omnibus tutoribus testamentariis & legitimis, vt per Galganet. *de tutel. lib. 3. quæst. 2. num. 3.* 4
Gutier. etiam *de tutel. part. 1. cap. 2. num. 3.* vbi aduertit hoc correctum esse quoad legitimos, quos præcedunt hodie matres & auiæ, per auth. quæ sequitur, & *cap. 8. num. 21.* 5

Bona

6 *Bona eius primitus*, &c.] Notatur ad hoc quòd bona secundi mariti sunt pro sua vxore, quæ illi nubit secundo, non reddita ratione tutelæ liberorum suorum primi matrimonij, tacitè hypothecata pro ipsa redditione tutelæ, & pro eo quòd debetur ex ratione tutelæ administrandæ ab ipsa vidua, quæ tunc est secunda vxor, & quæ nunc nupsit non reddita ratione, & antequam alium tutorem ordinari fecerit, & antequam soluerit quod debet ex ratione illius tutelæ, vt per Hippol. *sing.* 165. Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disp.* 220. *num.* 17. *vers. & bona mariti*, Greg. Lop. *per text. ibi, in l.* 26. *in glos. verbo les de aquel. tit.* 13. *part.* 5. Neguzant. *de pignor.* 2. *part.* 4. *num.* 19 *cum seqq.* Baëç. *de decima tut. cap.* 4. *num.* 55. Anton. Piag. *de tut. & curat. quæst. vlt. num.* 29. Gutier. *de tutel. part.* 7 1. *cap.* 9. *num.* 29. vbi *num.* 30. hoc tamen locum habere ait quando mater administrauit bona filiorum tanquam eorum tutrix. Bellacomb. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 5. *tit.* 12. *num.* 12. *pag.* 760. vbi subdit hæc locum habere si mater verè vt tutrix administrauerit, nam si de facto tutelam gesserit, cessabit dispositio huius l. & bona mariti secundi non erunt tacitè hypothecata pro ipsa muliere, quæ de facto tutelam gessit.

8 *Aut corporis valetudine*, &c.] Notatur ad hoc quòd repellitur à tutela, & cura aduersa valetudine impeditus, vt per *l. Hispan.* 13. *tit.* 16. *part.* 6. ibi, *o se enfermasse*, &c. Anton. Piag. *de tut. & curat. quæst.* 3. *num.* 58. Gutier. *d. part.* 1. *cap.* 21. *n.* 27. & 28.

SVMMARIVM.

1 *Mater, & auia renuntians inter acta secundis nuptiis, & Velleiano (non extantibus testamentariis) præfertur legitimus, & datiuus, aliis mulieribus officio tutelæ interdicto, & num.* 2. *item de proauia, num.* 6. *non procedere si mater sit illustris, num.* 4. *si Iudæa, num.* 5.

3 *Intellectus* Authent. Matri, & auiæ, verb. matri, C. quando mat. tut. off.

7 *Mater minor* 25. *annis an ad tutelam admittenda.*

8 *Mater & auia non coguntur inuita suscipere tutelam, sed volentibus sibi à iure permittitur.*

9 *Officialis potest stipulari aliis.*

10 *Intellectus* Authent. Matri, & auiæ, verb. nuptiis, C. quando mat. tut. offic.

11 *Tutelæ, aut curæ datio, vel acceptatio vt valeat, oportet quòd mater expressè renuntiet secundis nuptiis, & etiam auxilio Velleiani.*

12 *ex eo quòd Mater, vel auia suscipiens tutelam, vel curam prædictas renuntiationes fecit, poterit pro debito tutelæ, vel curæ incarcerari. Contrarium, num.* 13.

14 *Ablatiuus absolutus an importet conditionem.*

15 *Pater, & mater naturalis si concurrant, præfertur pater quasi legitimus, licet naturalis.*

16 *Mater & auus paternus si concurrant, quis præferri debeat in tutela.*

17 *Curatrices possunt esse mater & auia, non autem ad lites, num.* 18.

AVTH. Matri & auiæ.

1 MAter, & auia renuntians inter acta secundis nuptiis, & Velleiano (non extantibus testamentariis) præfertur legitimis, & datiuis, aliis mulieribus officio tutelæ interdicto. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.* Aloys. Leo *super* 5. *fol* 66. *verso.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2 *l. Hisp.* 4. *tit.* 16. *part.* ibi, *fueras ende se fuesse madre o abuela, que fuesse dada por guardador dellos, ca estonce tal muger como sobredicha es si prometiere en mano del Rey, o del Iuez del lugar de son huerfanos que de mientra que los moços touieres en guarda, que non casara: e otrosi si renuntiare la defension que el derecho otorga à las mugeres que no se pueden obligar por otro: estonce bien le puede otorgar la guarda de sus fijos, de sus nietos.* Alphan. *collect.* 415. Boer. *decis.* 124. *num.* 9. *cum seqq.* Capye. *decis.* 50. *ex num.* 5. Roland. à Valle *cons.* 79. *num.* 5. *cum seqq. tom.* 1. Galganet. *de tutela lib.* 1. *tit.* 7. *num.* 30. & *lib.* 3. *quæst.* 11. *ex num.* 8. Viu. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 5. *tit.* 5. *num.* 3. *vers. quia mater pag.* 714. *in fine*, vbi quòd mater & auia ante alios filiorum tutelam possunt suscipere, & ad eam admitti, si secundis nuptiis, Velleiano, & omni legum auxilio in fauorem mulierum introducto renuntiauerint, alioquin istis non concorrentibus tutela suscepta esset ipso iure nulla, additque ex Bellap. Cyn. & Albet. *in præsenti*, hoc de consuetudine non seruari, videlicet quòd mater tutrix, vel auia testamentaria non teneatur renuntiare secundis nuptiis, & omni iure in fauorem mulierum introducto, Bellacomb. *eod. lib.* 5. *commun. tit.* 21. *num.* 7. *pag.* 759. *in fine*, vbi per hunc text. tradit quòd mater tutrix debet renuntiare secundis nuptiis, Senatusconsulto Velleiano, & omni iuris, & legum auxilio, aliàs tutela ipso iure redditur nulla, latè Anton. Gom. *l.* 14. *Tauri num.* 10. *in princip.* vbi quòd mater potest esse legitima tutrix filiorum suorum, & præfertur datiuis & legitimis, licèt non testamentariis, & *num.* 11. *in princip.* aduertendum asserit quòd ad hoc vt valeat talis datio, vel acceptatio tutelæ, vel curæ, oportet quòd mater expressè renuntiet secundis nuptiis, & etiam auxilio Velleiani, aliàs non valeret officium tutelæ, vel curæ, quia licèt non requiratur iuramentum eius de non nubendo, tamen renuntiatio requiritur pro forma, vnde sicut de iure antiquo non valebat sine iuramento, ita hodie non debet valere, sine prædicta renuntiatione. Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disput.* 220. *num.* 17. vbi quòd mater legitimis & datiuis tutoribus præfertur, si tamen tutrix esse velit, ad id namque non cogitur, & quòd prætetea coram iudice renuntiare prius debet secundis nuptiis, promittendo se non transituram ad alias nuptias, quin prius munus tutoris relinquat, & rationem præteritæ administrationis reddat, (ante hanc constitutionem iurabat se ad eas non transituram, sed abrogatum est) insuper renontiare debet tum omni priuilegio, tum etiam priuilegio Senatusconsulti Velleiani mulieribus concesso, idque prius quàm tutelam suscipiat. Montan. *de tutel. cap.* 9. *num.* 52. Petr. Greg. *syntagm. iuris part.* 2. *lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 3. vbi quòd matri & auiæ conceditur tutela filiorum, vel nepotum, eo quòd in illis naturalis affectio, qua præsumuntur habere curam liberorum singulari modo iuris, aliàs excludit pugnantes præsumptiones, quæ illis prohibere possunt. Aloys. Ricc. *in collect. decis. part.* 2. *coll.* 315. latissimè Gutier. *in tract. de tutel. part.* 1. *cap.* 8. *num.* 7. *cum multis seqq.* vbi multis modis declarat, Cardos. *in praxi iudicum, verbo tutela, & tutor, num.* 6. vbi quòd mater & auia attento iure authenticorum possunt esse tutrices filiorum, vel nepotum, itaut præferantur legitimis tutelis, vel datiuis, si renuntiauerint Velleiano, & secundis nuptiis, & omni legum auxilio, & continenter viuant. Iacob. Cancer. *var. resolut. part.* 1. *cap.* 7. *de tutorib. num.* 70. vbi quòd mater

mater & auia possunt esse tutrices, si volunt, non tamen coguntur, licèt relictæ sint in testamento, & sic quòd debet probari eas acceptasse tutelam, vt tutrices dicantur, & *num.* 73. post Anton. Fabr. *in suo Codice, sub hoc tit. definit.* 1. illud speciale in matre & auia dicit, vt licèt tutelam à iudice, vel ex testamento delatam agnouerint, habeant liberam facultatem eius abiiciendæ, absque eo quòd causam aliquam probare, nec allegare teneatur. Ordin. Reg. Lusit. *lib.* 4. *tit.* 102. §. 3.

3 *Matri.*] Intellige siue mater sit legitima, siue naturalis, vt per Greg. Lop. *d. l.* 4 *in gloss. verbo madre, in princip.* Anton. Gom. *l.* 14. *Tauri num.* 20. *vers. item adde quòd ista dispositio.* vbi etiam loquitur in auia naturali, sequitur Gutier. *d. part.* 1. *cap.* 8. *num.* 9. vbi *num.* 10. cum Greg. Lop. *citato loco*, id intelligit etiam in matre filij spurij, quia quantum ad eam, spurietas non inspicitur, nec consideratur, nisi talis filius esset natus ex damnabili coitu, idem tenet Galganet. *d. lib.* 3. *quæst.* 11. *num.* 9. & 10.

4 Declara non procedere si mater sit illustris, ex Anton. Gom *d. l.* 14. *num.* 10. *in fine vers. item fallit,* Gutier. *d. part.* 1. *cap.* 8. *num.* 11.

5 Declara etiam non habere locum in matre Iudæa, quæ per hunc text. non potest esse tutrix filiorum, vt per Tiraq. *de iure primog. quæst.* 66. *num.* 17. & 18. quem refert parens meus *ad Ordin. Lusit. d.* §. 3. *num.* 2.

6 *Et auiæ.*] Idem dic de proauia, vt per Greg. Lop. *d. l.* 4. *gloss.* 8. *verbo abuela, in princ.* Gutier. *d. part.* 1. *cap.* 8. *num.* 17. refert parens meus *d.* §. 3. *num.* 3. Ceuall. *commun. contra communes quæst.* 433. Galganet. *d. lib.* 3. *quæst.* 11. *num.* 19.

7 Dubitari solet an mater si minor sit 25. annis ad tutelam admittatur? quòd debet admitti resoluunt Caualcan. *de tut. num.* 185. Vrsill. *ad Afflict. decis.* 281. Honded *cons.* 88. *num.* 16. *lib.* 1. Gutier. *d. part.* 1. *cap.* 7. *num.* 26. Iacob. Cancer. *d. part.* 1. *cap.* 7. *de tutor. num.* 75. Galganet. *d. lib.* 3. *quæst.* 10. *num.* 6.

8 *Subire permittimus*, &c.] Notatur ad hoc quòd mater & auia non coguntur inuitæ suscipere tutelam, sed volentibus sibi à iure permittitur, vt per Gasp. Baëç. *de decima tut. cap.* 4. *num.* 39. Surd. *decis.* 166. *à num.* 1. Anton. Gom. *d. l.* 14. *num.* 10. *vers. adde tamen,* Gutier. *d. part.* 1. *cap.* 8. *num.* 18. Galganet. *d. lib.* 3. *quæst.* 11. *num.* 20.

9 *Si inter gesta*, &c.] Notatur ad hoc quòd officialis potest aliis stipulari, de quo Tiraq. *de constitut. part.* 3. *limit.* 30. *num.* 24. *cum sequentib.*

10 *Nuptiis aliis*, &c.] Etiam inualidis, per ea quæ tradit Stephan. Gratian *discept. forens. tom.* 1. *cap.* 36. *num.* 56. *cum seqq.*

11 *Et senatusconsulti Velleiani auxilio renuntiauerint*, &c.] Notatur ad hoc quòd vt valeat datio, vel acceptatio tutelæ, aut curæ, oportet quòd mater expressè renuntiet secundis nuptiis, & etiam auxilio Velleiani, vt per Ordin. Reg. Lusit. *d. lib.* 4. *tit.* 102. §. 3. ibi, *Para o que renunciarau*, &c. Aloys. Ricc. *in collect. decis. part.* 2. *collect.* 315. *in princ.* & *part.* 4. *collect.* 1215. Oduard. Caldeira *de error. pragm. lib.* 1. *cap.* 8 *num.* 1. Galganet. *d. lib.* 3. *quæst.* 11. *num.* 21. *cum seqq* Anton. Gom. *d. l.* 14. *Tauri num.* 12. *in princip.* Gasp. Baëç. *d. cap.* 4. *num.* 47. Anton. Piag. *de tut. & curat. quæst.* 7. *num.* 39. Gutier. *d. part.* 1. *cap.* 8. *à num.* 24. vbi *num.* 25. subdit quòd hæc renuntiatio aliarum nuptiarum requiritur pro forma substantiali valoris tutelæ matri factæ, aliàs non valebit, & *num.* 28. idem dicit si omittatur renuntiatio Velleiani, & *num.* 29. quòd non sufficit vna die suscipere tutelam, & alia die renuntiare, vel è contra, & *num.* 31. ex Bart. considerat illud interesse inter has duas renuntiationes, nempe aliarum nuptiarum, & Velleiani, quòd illa aliarum nuptiarum necesse est quod specificè fiat, & exprimatur, hæc autem de Velleiano sufficit quòd fiat generaliter, nempe omni beneficio, &c.

Vnde ex eo quòd mater, vel auia suscipiens tute- 12
lam, vel curam prædictas renuntiationes fecit, poterit pro debito tutelæ, vel curæ incarcerari, quia per talem renuntiationem priuilegia mulieribus concessa tolluntur, ac beneficium eisdem concessum, per auth. *hodie nouo, C. de custodia reorum*, ita Hippol. *sing.* 109. Socio *reg.* 259. *fall.* 7. & *reg.* 229. *fallent.* 2. Boër. *decis.* 249. *num.* 11. Anton. Gom. *d. l.* 14. *Tauri num.* 11. *vers. item adde,* Greg. Lop. *in l.* 3. *verbo personalmente, tit.* 7. *part.* 3.

Verùm contrariam sententiam, immo quòd mulier 13.
etiam ob debitum tutelæ incarcerari non possit, licèt prædictis auxiliis renuntiauerit sufficienter, meritò tuentur, Duen. *reg.* 312. *limit.* 2. Plaç. *in epit. delict. lib.* 1. *cap.* 34. *num.* 12. Menchaq. *de success. creat.* §. 22. *limit.* 18. *num* 82. Cou. *lib.* 2. *var. cap.* 1. *num.* 3. Menoch. *de arbitr. quæst.* 88. *num.* 12. Gasp. Baëç. *d. cap.* 4. *num.* 78. Farin. *in praxi crimin. part.* 1. *quæst.* 27. *num.* 61. *cum seq.* Gutier. *pract. lib.* 2. *quæst.* 26. *per tot.* & *in tract. de tutel. part.* 1. *cap.* 8. *num.* 33. *cum seqq.*

Legitimis, & datiuis postpositis.] Tractat hîc Bald. 14
num. 3. quæstionem, vtrùm ablatiuus absolutus importet conditionem, de qua Matiens. *l.* 9. *gloss.* 4. *num.* 1. *tit.* 11. *lib.* 5. *nouæ Recop.* Surd. *decis.* 268. *num.* 11. D. Barbos. *in rub. ff. soluto matrim. part.* 1. *num.* 23. Sanch. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 5. *num.* 1.

In gloss. *Matri* 2. ibi, *& quid si est mater & pa-* 15
ter, &c. Notatur ad hoc quòd si pater & mater naturalis concurrant, præfertur pater quasi legitimus, licèt sit naturalis, vt per Gutier. *d. tract. de tutel. part.* 1. *cap.* 8. *num.* 12. Galganet, *d. lib.* 3. *quæst.* 11. *num.* 12.

In ead. glos. ibi, *si erit mater, & auus, præponitur* 16
auus paternus, &c. Contra hanc glos. imò matrem debere præferri auo paterno minoris in prædicta tutela, tenent Greg. Lop. *in d. l.* 4. *verbo madre vers. præfertur etiam,* Gutier. *d. part.* 1. *cap.* 8. *num.* 15. vbi *num.* 16. etiam contra hanc glos. resoluit quòd si sint pater & auia concurrentes ad tutelam, debet pater præferri aoiæ paternæ, siue maternæ. Galganet. *d. lib.* 3. *quæst.* 11. *num.* 16. & 17.

In glos. *Tutelam, in princ.* ibi, *an idem in cura*, &c.
Notatur ad hoc quòd curatrices etiam mater, & auia 17.
esse possunt, vt per Gregor. Lop. *in d. l.* 4. *in gloss. la guarda de sus fijos tit.* 16. *part.* 6. Sanch. *de matrimon. lib.* 7. *disput.* 88. *num.* 21. Cancer. *var. resolut. part.* 1. *tit.* 7. *de tutorib. num.* 72. vbi etiam subdit quòd 18
curatrix ad lites neque mater, neque auia esse possunt.

SVMMARIVM.

1 *Mulier si conuolet ad secundas nuptias, expellitur à tutela filiorum, & num. 2. quid si sola sponsalia sint de futuro, num. 6. Matrimonium si nondum sit consummatum, an perdatur tutela, num. 7. an amittatur per matrimonium irritum, num. 8. in tutela testamentaria quid, numero 9.*

3 *Sacramentum matribus filiorum tutelam accipientibus est remissum, quod præstabant renuntiantes nuptiis.*

4 *Nuptiarum secundarum appellatione veniunt tam secunda, quàm tertia, quarta, & deinceps.*

5 *Mater*

5 *Mater, quæ fuit expulsa à tutela filiorum suorum ob transitum ad secunda vota, si viduetur, an possit reassumere tutelam filiorum.*

10 *Tutela an ipso iure cesset matre ad secundas transeunte nuptias, & an dicta de amissione tutelæ per transitum matris ad secundas nuptias, accipienda sint similiter, si mater sit curatrix filiorum, num. 11.*

12 *Pater an secundam vxorem ducens perdat similiter filiorum tutelam.*

13 *Mater luxuriosè viuens, licèt non transierit ad secundas nuptias, an amittat tutelam filiorum ac si secundas contraxisset nuptias.*

14 *Tutela, vel cura matris transeuntis ad secundas nuptias, ad datiuum pertinet, ad instar eius, qui in locum suspecti, vel remoti datur.*

AVTH. Sacramentum.

1 MVlier si conuolet ad secundas nuptias, expellitur à tutela filiorum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hisp. 5. tit. 16. part. 6.* vbi statuitur quòd si mater suscepta filiorum tutela nupserit, perdit tutelam, & filij ab eius tutela, & potestate extrahentur, & tutela filiorum dabitur eorum consanguineo propinquiori ad hoc idoneo. Cassan. *in consuet. Burgun. rub. 6. §. 8. à num. 1* Ascan. *de patria potest. cap. 4. num. 31.* Anton. Gom. *l. 14. Tauri num. 11. vers. item adde quòd talis mater,* Gasp. Baëç. *de decim. tutor. cap. 4. num. 51,* Mich. Grass. *tom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 22. num. 5. pag. 759.* Surd. *decis. 106. num. 2. cum seqq.* Petr. Greg. *syntagm. iuris part. 2. lib. 12. cap. 12. num. 5. in fine,* Ignat. del Villar *in sylua resp. lib. 1. resp. 14. num. 21.* Aloys. Ricc. *in collect. decis. part. 2. collect. 315.* Bened. Ægid. *in tract. de iure & priuil. honestatis art. 5. de viduis, num. 26. in princ.* Rot. *decis. 275. num. 1.* apud Farin. *part. 2. recentissim.* latè Galganet. *de tutel. lib. 3. quæst. 13. per tot. & quæst. 16.* differit vtrùm mater denuo vidua effecta per mortem secundi viri reassumat tutelam filiorum. Sanch. *de matrim. lib. 7. disp. 88. num 4. cum seqq.* Menoch. *cons. 5. num. 32.* vbi quòd non assignatur filio tutor, quem mater transiens ad secundas nuptias dare petiit, sed dabitur ex inquisitione iudicis, Paul. Montan. *de tutel. cap. 15. num. 51.* Gutier. *in simili tract. part. 1. cap. 9. à princip.* Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo tutela, num. 6.* Iacob. Cancer. *variar. resolution. part. 1. cap. 7. de tutorib. num. 64. cum seqq.* vbi reddit rationem, quia ampliùs de ea lex non confidit, imò præsumit matrem tutela priuari, & *num. 66.* resoluit quòd hoc casu, vbi mater tutrix non petito tutore transeat ad secunda vota, priuatur successione filij, & legitima, & omnibus legatis, & fideicommissis sibi à viro patre pupilli relictis, & etiam donationibus causa mortis, & transeunt in mariti hæredes, quas pœnas hodie in vsu esse ex aliis attestatur, & *num. 67.* ex Anton. Fabr. *in suo Cod. sub hoc tit. defin. 2.* affirmat quòd adeò mater per transitum ad secunda vota amittit tutelam, vt licèt illa vellet esse tutrix, & omnes agnati, & cognati consentirent, tutrix esse non posset, & licèt iudex eam tutricem ex inquisitione dedisset, & ab ea datione nemo prouocasset, talis datio non teneret: & *ibidem* addit ex Vrsill. *ad Afflict. decis. 281. post num. 3.* quòd licèt testator disposuisset in suo testamento vt eius vxor suorum filiorum remaneret tutrix, adhuc resideret positum in iudicis arbitrio, an debeat sequi voluntatem testatoris, considerando circumstantias, quas tradit Iurecousult. *in l. 1. ff. vbi pupillus educari debeat.*

Sacramentum quidem non exigitur.] Notatur ad hoc quòd Sacramentum remissum est matribus filiorum tutelam accipientibus, quod antè præstabant renuntiantes nuptiis, & Velleiano, vt per Petr. Gregor. *d. lib. 12. cap. 10. num. 5. in fine,* Sanch. *d. lib. 7. disp. 88. num. 13.* 3

Secundis.] Secundarum nuptiarum appellatione veniunt tam secundæ quàm tertiæ, quartæ, & deinceps, quia respectu præcedentium aliæ sunt secundæ, vt per Cardin. Tusch. *tom. 5. lit. N. concl. 161. num. 6.* quem refero *appellat. 170. num. 2.* Quid si mater, quæ fuit expulsa à tutela filiorum suorum propter transitum ad secunda vota viduetur, an possit reassumere tutelam filiorum? Negatiuam partem tenent Boër. *decis. 266.* Tiraq. *cessante caussa limit. 12. num. 8. & 9.* Menoch. *cons. 278. num. 15.* Surd. *decis. 106. num. 11.* vbi *num. 15.* subdit quòd mater post transitum ad secunda vota effecta vidua non potest consequi tutelam filij prioris matrimonij, licèt tutelam non suscepisset antequam secundo nuberet. Bellacomb. *tom. 1. commun. opin. lib 5. tit. 22. num. 10. pag. 760.* Cott. *in memorab. verbo mater, pag. 569.* Paul. Montan. *de tutel. cap 15. num. 75.* Bernard. Græuæ. *ad pract. Cameræ Imp. lib. 2. concl. 98 in coron. num. 2.* Ordin. Reg. Lusit. *lib. 4 tit. 102. §. 4.* Verùm Specul. *in tit. de tut. §. nunc videndum, vers. quid si mater, num. 7.* quem sequuntur Marant. *in repet. l. si potest num. 253. ff. de acquirend. hæred.* & Gutier. *d. part. 1. cap. 9. num. 26.* tenet quòd si res est integra, & pueri nullum habent tutorem, vel habere possunt, tunc admittitur, secus si alium tutorem legitimum habent, vel habere possunt, refert & sequitur Bened. Ægid. *d. art. 5. de viduis num. 23.* 4 5

Nuptiis.] Primò super hoc verbo dubitatur an procedat resolutio quando sunt sola sponsalia de futuro? Negatiuè est respondendum, quia cùm hoc sit pœna, non est extendendum, ita Greg. Lop. *l. 5. verbo casando tit. 16. part. 6.* Anton. Gabr. *tom. 3. commun. opin. tit. de secundis nupt. concl 9. num. 13.* Menoch. *de arbitr. casu 151. num. 7.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis num. 127 C. de in integ. restit. min.* Gutier. *de tutel. part. 1. cap. 9. num. 2.* Sanch. *d. lib. 7. disp. 88. num. 5.* 6

Secundò quæritur an si matrimonium nondum consummatum sit, perdatur tutela? Affirmatiuè respondendum, eo quòd iura solùm ponderant fractam esse promissionem factam in tutelæ acceptione abstinendi à secundis nuptiis, & suboriri suspicionem malæ administrationis, quæ in matrimonio nondum consummato reperiuntur, ita Anton. Gabr. *d. concl. 9. num. 13.* Sanch. *d. disput. 88. num. 1.* Gutier. *d. part. 1. cap. 9. num. 4. cum seqq.* Cancer. *d. cap. 7. sub num. 64.* 7

Tertiò quæritur an amittatur tutela per matrimonium irritum? Affirmatiuè respondent Pereg. *de iure fisci lib. 3. tit. 15. num. 6.* Cald. Pereira *de potest. elig. cap. 5. num. 13.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancel. gloss. 57. num. 53.* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 2. cap. 213. num. 21.* Sanch. *d. lib. 7. disp. 88. num. 7.* 8

Quartò quæritur an hoc procedat in tutela etiam testamentaria, nimirum quando mater relicta est in testamento viri tutrix filiorum? Resp. perdi etiam tutelam testamentariam filiorum transeunte matre ad secundas nuptias, Boër. *decis. 124. num. 12.* Gregor. Lop. *l. 4. verbo no casara, & l. 5. verbo sacar tit. 16. part. 6.* Anton. Gom. *l. 14. Tauri num. 21. vers. item adde,* Anton. Gabr. *concl. 9. num. 6.* Molin. *de primog. lib. 1. cap. 9. num. 45.* Spin. *in speculo testam. gloss. 29. princ. num. 9. & 10.* Mariens. *l. 3. gloss. 2. num. 9. tit. 1. lib. 5.* 9

lib.5.noua Recopil. Gutier. *d part.1.cap.9.n.16.* Sanch. *d.lib 7.disput.*88.*num.*8. Bernard. Græuæ *d.concl.*98. *in coronide, num.* 2.

10 Quintò quæritur an ipso iure cesset tutela matre ad secundas nuptias transeunte? Resp. ipso iure amitti tutelam, quia licèt dicatur hîc, *expelli eam conuenit*, quibus verbis ministerium iudicis desiderari significatur, at loquitur de expulsione facti, quasi ipso iure desierit. Ita Greg. Lopez *l.5. verbo el mas cercano, tit.16. part.6.* Anton. Gom. *l.14. Tauri n.10. in princip.* Nauarr. *in man. cap.25. num.67.* vbi subdit eam peccare mortaliter, si post transitum ad secundas nuptias retineat tutelam, refert & sequitur Sanchez *d.disput.*88.*num.*10.& est communis secundùm Gutier. *dict. part.1.cap.8.num.*84 88.& 89. Benedict. Ægid. *dict. art.5. de viduis num.*22. *vers. in contrarium verò.*

11 Sextò quæritur an dicta de amissione tutelæ per transitum matris ad secundas nuptias, accipienda sint similiter si mater sit curatrix filiorum? Resp. affirmatiuè, quippe quod dispositum in vno, habet locum in alio, vt per Greg. Lopez *dict. l.4 verbo la guarda, tit.16. part.6.* Sanchez *dict. lib.7. disput.* 88. *num.*11. Molin. *dict. tractat.2. disp.*220.*num.*17. *in fine.*

Septimò quæritur an pater secundam vxorem
12 ducens perdat similiter filiorum tutelam? Resp. negatiuè, quia pater non tutor, sed legitimus administrator est bonorum filij, qui sub potestate constitutus est, nec aliqua lex est de patre loquens, cùm sit multum diuersa ratio; quippe amor paternus maiori iudicio ac firmitate roboratur, quod secus est in fœminis, quæ vtpote leuiores, ac iudicij stabilitate destitutæ, sæpiùs nuptiarum nouarum amore captæ; non solùm res filiorum, sed etiam vitam addicunt, ita Spin. *dict. gloss.*29 *princip. num.*14. Baeç. *dict. cap.4. num.*51. Pinel. *in l fin. num* 15. *C de bonis maternis*, Sanchez *dict. lib.7. disput.*88. *num.*12. Gutier. *dict. part. 1.cap.9. num.*22. Galganet. *dict. lib.3. quæst.*15.

Octauò quæritur an mater luxuriosè viuens, licèt
13 non transierit ad secundas nuptias, amittat tutelam filiorum ac si secundas contraxisset nuptias? Resp. affirmatiuè Gregor. Lopez *in l.4. in gloss verbo madre versic. item intellige, tit.16. part.*8. Anton. Gom. *l.14. Tauri num.13. in princip.* Bonacos. *communium part.1. verbo mater, fol.*111. Palat. *in repetit. rubr. de donat. inter virum & vxorem*, §.67. *num.* 16. Menchaq. *de success. creat. lib* 2.§.12. *num* 39. Pinl. *in l 4. n.*18. *C. de bonis maternis*, Azeued. *l.4. num.*14. *tit.* 1. *lib.5. nouæ Recopil* Surd. *de aliment. tit.7 quæst.*24. *num.*18. Galganet. *d.lib.3.quæst.*13. *num.*26. Pradill. *in summ. legum pœnal. part.* 2. *casu* 16. *n.*12. Molin. *d.tract.*2. *disp.*220.*num.*17. *vers. an verò si mulier*, vide citatos *ad l. vlt infr. hoc eod. tit.*

14 In gloss. *A tutela*, ibi, *dic ad datiuam*, &c. Notatur ad hoc quòd tutela, vel cura matris transeuntis ad secundas nuptias, ad datiuum pertinet ad instar eius, qui in locum suspecti, vel remoti datur, de quo tamen vide Anton. Gom. *l 14. Tauri num.*12. vbi ita distinguit, quòd si mater nunquam assumpsit tutelam, quia noluit, tunc peruenit ad legitimum; si verò accepit, & postea transiuit ad secunda vota, tunc statim ipso iure desinit esse tutrix, & similiter tutela pertinet ad legitimum, si verò mater tutrix comparuit coram iudice, & dixit quòd volebat nubere, & petit tutorem dari, tunc erit datiuus, latè Gutier. *d. part.1.cap.9.num.*20. *cum multis seqq.* Galganet. *in simili tract. lib.3. quæst.*14

SVMMARIVM.

1 *Matris debitum non impedit eius tutelam, etiamsi sit naturalis tantùm, agere tamen debet omnia quæ in legitimis sunt definita, & num. 2. idem est de auia, num. 3. amplia vt num. 4.*

AVTH. Ad hæc.

MAtris debitum noo impedit eius tutelam, 1
etiam si sit naturalis tantùm, agere tamen debet omoia, quę io legitimis suot definita. Colliguot ex Ordio. Doctores citati *in l.1.n.1. supr. hoc tit.* 2

Hanc eaodem conclusionem ex hoc text. desumont Gregor. Lopez *l.14 in gloss. 5. ante medium, verbo debdoras, tit.16. part.6.* Duen. *regul.*311 *limit.* 11. Antoo. Piag. *de tutor. & curat. quæst.*3. *num* 16. vbi loquitur etiam in auia, Neguzant. *de pignorib. part.5. membr.1. num.36. in fine*, Paris. *consil.*56. *num.* 24.& 25.*lib.* 1. qui pro auia materna contra patruum respondit, Menoch. *de arbit. casu* 168. *num* 3. Galganet. *de tutelis, lib.3. quæst.* 11. *num.* 34. Molin. *de Iustit. tractat.2. disput.* 221. *num.*11. vbi quòd quamuis debitum sit magnæ quantitatis, mater & auia à tutela & cura filiorum & oepotum noo repelluntur; idem esse de patre, & de auis tam paterno, quàm materno affirmat, subdítque quòd si filius tutoris, aut curatoris debitor, aut creditor esset comparatione minoris, & pater vsumfructum haberet in bonis talis filij, noo admitteretur ad tutelam, aut curam; secus autem si vsufructuarius non esset, latè Gutier. *de tutelis & curis part.* 1. *cap.* 20. *num.*11. vbi etiam ex Gregor. Lopez ampliat decisionem huius text. ad patrem, & auum paternum, & maternum propter affectionem, quæ suspicionem tollit, & ad filium, qui potest dari curator patri mente capto, vel furioso; limitat in fratre debitore in quo tradit procedere prohibitionem iuris sicut in extraneo. Aduertendum tamen est quòd licèt mater ob id à tutela non remoueatur, dabitur tamen adiunctus, Afflict. *decis.* 207. *num.* 2. Rot. *decis.*535.*num.6.part.* 1. in recentiorib. vel curator ad lites, Mastril. *decis.*73.*num.*5. Molfes. *in addit. ad lib.*1. *super consuetud. Neapolis. part.3. quæst.*26. *num.*19. *fol.* 125. Stephan. Gratian. *discept forens. tom.4. cap.*668, *num.*22.& 23.

SVMMARIVM.

1 *Matres possunt esse tutrices etiam filiorum naturalium tantùm, omnia faciendo, quæ in legitimis sunt cauta, & num. 2.*

3 *Vidua impudica perdit tutelam filiorum, sicut & illa, quæ secundo nubit.*

4 *Pater luxuriosè viuens an amittat tutelam filiorum.*

5 *Pater & mater an per resipiscentiam à vita luxuriosa, propter quam tutelam filiorum amiserunt, illam reassumant.*

L. Si pater. III. & vlt.

Imp. IVSTIN. A. *Iuliano P. P.*

MAtres possunt esse tuttices etiam filiotum naturalium tantùm, omnia faciendo, quæ in legitimis suot cauta. Collignot ex Ordin. Doctotea citati *in l.1.num.1. supr. hoc tit.* 1

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 4. tit. 16 part. 6.* vbi Gregor Lopez *gloss. 7. verbo madre*, Anton. Gom. *l. 14. Tauri num. 10. versic. item adde quòd ista dispositio*, Petr. Gregor. *syntagm. iuris part. 2. lib. 11. cap. 10. in fine*, Paul. Montan. *de tutel. cap. 10. n. 25. fol. 49.* Henric Bocer. *in disput. de vniuerso iure, tom. 1. classi 1. disp. 14. n. 65.* Gutier. *de tutel. part. 1. cap. 8. num. 9. cum seq.*

3 *Sed pudicitiam suam intactam conseruet*, &c.] Notatur ad hoc quòd vidua impudica perdit tutelam filiorum, sicut & illa, quæ secuodo nubit, vt per Palat. *in repetit. rubr. de donat. inter virum & vxorem, §. 67. n. 14.* Grego. Lopez *l. 3. verbo maldad, tit. 12. part. 4. & in l. 4. verbo madre, versic. item intellige, tit. 16. part. 6.* Tiraquell. *de nobilit. cap. 18. num. 14.* Menchaq *de success. creat. lib. 2. §. 12. num. 39.* Anton. Gom. *l. 14 Tauri num. 13.* Bonacos. *tom. 1. communium opin. lib. 5. tit. 12. num. 11.* Pinel. *in l. 4. num. 18. C. de bonis maternis*, Roland. *consil. 86. num. 49. volum. 2.* Auiles *in procem. ad capita Prætorum, gloss. 1. num. 40.* Perez *ad tit. 1. in fine, versic. idem dicendum erit, lib. 5. Ordinam.* Petr. Gregor. *d. lib. 14. cap. 10. in fine, & num. 6.* Surd. *de aliment tit. 7. quæst. 24. num. 18.* Molin. *de Iustit. tractat. 2. disp. 320. num. 17. versic an verò si mulier*, Gutier. *de tutelis, part. 1. cap. 9. num. 19.* Pradil *in summ. legum pœnal. part. 2. casu 16. num. 12.* Bernard. Græitz. *ad practic. Cameræ imperialis, lib. 2. conclus. 98. in coron. num. 4.* Galganet. *de tutelis, lib. 3.*
4 *quæst. 13. num 26.* vbi *quæst. 15. num. 6.* an pater luxuriosè viuens amittat tutelam filiorum. & *quæst. 16.*
5 *num. 6.* an pater & mater per resipiscentiam à vita luxuriosa, propter quam tutelam filiorum amiserunt, illam reassumant, latè Benedict. Ægid. *in tract. de iure & priuileg. honest. art. 5. de viduis, num. 19. cum multis seqq* vbi *num. 21.* tradit quòd ad hoc vt pœnam hanc subeat mulier, non satis erit semel illam, aut iterum in corpus suum peccasse, sed pluries, ita vt luxuriæ notam incurrat; alia enim causa est eorum, quæ illi competunt ex persona mariti, quæ solo primo concubitu amittuntur propter grauem in hoc illi offensam illatam; alia eorum, quæ non competunt propter mariti personam, sed ex sola ac nuda legis dispositione, vt est filiorom tutela, in hoc rit. ista enim, quæ à marito non accepit, non ita facilè amittit, differunt enim hæc mulierem in corpus suum semel, aut iterum deliquisse, & luxuriosè viuere, vt latè probat Eman. Costa *in cap. si pater, 1. part. verbo legauit, num. 41. de testament. lib. 6.* quicquid dicat Sanchez *de matrimon. lib. 7. disput. 90. num. 15.* Subdit postea idem Benedict. Ægid. *dicto art. de viduis, num. 22.* tenet post Sanchez *d. lib. 7. disput. 90. num. 15. versic. & videntur*, quòd eo ipso quòd tam turpem vitæ consuetudinem mulier elegit, filiorum tutelam amittit, absque aliquo iudicis decreto, ita vt gesta deinceps per eam tutorio nomine non valeant, & *num. 23* quærit an si mulier post vitam malè perditam ad meliorem honestámque resipiscat, filiorum tutelam recuperet? & concludit mulierem, quæ post vitam luxuriosè transactam ad castam, & honestam reuersa est, filiorum tutelam non posse reassumere, nisi in subsidium, cùm scilicet alius idoneus tutor non inuenitur legitimus, aut datiuus, quod rarò euenier.

In quibus casibus tutorem, vel curatorem habenti tutor, vel curator dari potest.

Tit. XXXVI.

Licet tutorem habenti tutor dari non possit, *l. 4. h. tit.* datur tamen certis ex causis curator in locum tutoris, I. absentis Reipubl. causa, *l. 1.* II. excusati, *l. 2.* III suspecti, remoti, defuncti, relegati, *d. l. 4.* In aliis, id est, *l. 3. & 5.* sunt causæ, in quibus curator tutori adiungatur. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. de materia tit. vide Gasp. Baëç. *de decim. tut. cap. 8. num. 2. cum seqq.* Paul. Montan. *de tutel. cap. 10.* Gutier *in simili tract. part. 1. cap. 19. n 40. cum seqq.* Petr Gregor. *syntagm. iuris lib. 13. cap. 2.* vbi casus refert, quibus pupillo habenti tutorem curator ratione bonorum, vel litium adiungitur, Menoch. *cons. 380. lib. 4.* Arimin, Tepat, *var. sentent. tom. 2. tit. 468. cap. 3.*

SVMMARIVM.

1 *Tutor, vel curator datus loco absentis Reipubl. causa desinit illo reuerso, & num. 2.*

3 *Tutor secundo loco datus, proprio periculo rem administrat.*

4 *Pupillus quando habet tutorem impeditum, in eius locum datur sibi coadiutor, qui tantum durat, quantum necessitas. Officium horum tutorum, seu curatorum finitur finito impedimento primi tutoris, non autem durat vsque ad pubertatem pupilli, vel vsque ad annum 25. n. 5*

L. Si in locum. I.

Imp. Anton. A. *Tiberiano & Ruso.*

Tutor; vel curator datus loco absentis Reipubl. causa desinit illo reuerso. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Angel. Fulgos. Bald. Castr. Sichard, Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 13. tit. 16. part. 6. vbi gloss. 10.* Gasp. Baëç. *de decima tutor. cap. 8. n. 17. in prim. versic. si tutor Reipub. causa*, Gutier. *de tutelis, part. 1. c. 19. n. 46.* Galganet. *in simili tract. lib. 1. tit. 11. n. 15.* 2

Quin ad eius officium, curámque, &c.] Notatur ad hoc quòd tutor secundo loco datus proprio periculo rem administrat, vt per Gasp Baëç. *d. cap 8. num. 9. & num. 21. in fine*, vbi quòd periculum tutelæ ad primum tutorem non pertinet. Gutier. *d. part. 1. cap. 19. num. 46. in fine.* 3

Notatur ad hoc quòd quando pupillus habet tutorem impeditum, in eius locum datur sibi coadiutor, qui tantum durat, quantum necessitas, vt per *d. l. Hispan. 13. tit. 16. part. 6.* Tiraquel *in tract. cessante causa, part. 1. verbo officy, n. 194.* Anton. Piag. *de tutor. & curat. quæst 4. n. 5.* Gutier. *d. part. 1. cap. 19. num. 37. & 38.* Gasp. Baëç. *d. cap. 8. num. 16.* vbi quòd officium horum tutorum, seu curatorum finitur finito impedimento primi tutoris, non autem durat vsque ad pubertatem pupilli, vel vsque ad annum 25. 4 5

SVM

SVMMARIVM.

1 *in locum Tutoris excusati potest curator dari, cuius officium finitur pubertate pupilli.*

2 *officium Tutoris secundo loco dati finitur pubertate.*

L. Potuit. II.

Imp. ALEXAND. A. *Valentino.*

1 IN locum tutoris excusati potest curator dari, cuius officium finitur pubertate pupilli. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.1.num.1. suprà hoc tit.*

2 Notatur ad hoc quòd officium tutoris secundo loco dati finitur pubertate, vt per Gasp. Baëç. *de decima tut.cap.*8.*num.*10. Gotier. *de tutelis, part.*1.*cap.*19.*num.*45.

SVMMARIVM.

1 *Curator potest adiungi curatori propter latitudinem, seu diffusionem patrimonij, & num.*2. *datur curator pupillo habenti tutorem, num.* 3. *adiungitur tutori alius tutor si pupillus habeat bona in diuersis regionibus, & vnus solus administrationi non sufficiat, num.* 4.

L. Propter. III.

Idem A. Hylæ.

1 PRopter latitudinem, seu diffusionem patrimonij curator potest adiungi curatori. Colligunt ex Ordin Doctores citati *in l.* 1.*num.*1.*supr.hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desumunt Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.*13.*cap.*2.*num.*1.

3 vbi quòd propter diffusum pupilli patrimonium datur curator pupillo habenti tutorem, Galganet. *de tutel.tit.*7.*num.*44. Gutier. *de tutel. par.*1. *cap.*9.*num.*41.

4 vbi quòd adiungitur tutori alius tutor, si pupillus habeat bona in diuersis regionibus, & vnus solus administrationi non sufficiat. de quo etiam Gasp. Baëç. *de decim.tut.cap.*8.*num.*3.

L. Licèt. IV.

Impp. AVRELIAN. & GALLIEN. AA. *Euploio.*

1 LOco tutoris remoti, defuncti, vel relegati alius debet substitui. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.*1.*num.*1.*supr.hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l.Hisp.*13 *vers. Ca entonce, tit.* 16. *part.*6. Gasp. Baëç. *de decima tut.cap.*8.*n.*3. *vers. item si primus tutor relegetur ad tempus*, Petr. Gregor. *syntagm.iuris lib.*13. *cap.* 2. *num.* 2. Paul. Montan. *de tutel. cap.* 9.*num.*42. Gutier. *in simili tract. part.*1.*cap.*9.*num.*41.*in princip.* Galganet. *in eod. tract.lib.*1.*tit.*7.*num.*52.

L. Cùm ob augmentum. V. & vlt.

Impp. DIOCLET. & MAXIM. AA. & CC. *Zenoni.*

1 PRopter augmentum facultatum tutori curator solet adiungi, tutor tamen non tenetur de gestis à curatore existente soluendo tempore finitæ tutelæ. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *supr.hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Gutier. *in tract.de tutel.part.*1.*cap.*19.*num.*42. 2

De administratione tutorum, vel curatorum, & pecunia pupillari fœneranda, vel (ad prædiorum emptionem) *deponenda.*

TIT. XXXVII.

VM de variis tutorum, vel curatorum generibus suprà dictum sit, bisque commune, vt administrare tutelam, seu curationem debeant, cuius administrationis pars est pecuniæ ad minorem pertinentis fœneratio, vel ad emenda prædia depositio, dicendum hìc erat de administratione tutorum, vel curatorum, & de pecunia pupillari fœneranda, vel deponenda. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia tituli vide *l. Hispan.*4.*tit.*5.*part.*5. & *l.*3. *post princ.tit.*23.*parte.*5. Bellon. Bellacomb. Donat. à Fina & alios *tom.* 1.*communium opin.lib.*5.*tit.*23.*pag.*760. Petr. Gregor. *syntagm. iuris part.*2.*lib.*12.*cap.*3.*de officio, cura, & administrat. tutor.* Molin. *de Instit. tract.*2. *disp.*223. *num.*10. *cum seqq. & disp.*224. Arimin. Tepat. *variarum sentent. tom.* 2.*tit.*483.

SVMMARIVM.

1 *Redditus prædiorum vbi sufficiunt pupillo, vel adulto, administrator eius non tenetur pecuniam fœnerare, sed cautè recondere. hodie necessitas collocandi pecunias pupillares, & administrationis minorum ad vsuram, abiit in desuetudinem, num.* 2.

AVTH. Nouissimè.

VBi redditus prædiorum sufficiunt pupillo, vel adulto, administrator eius non tenetur pecuniam fœnerare, sed cautè recondere. 1

Nota quòd hodie necessitas collocandi pecunias pupillares, & administrationis minorum ad vsuram abiit in desuetudinem; cautúmque est nouissimè per hanc auth. pecuniam illam non esse fœnerandam, alioquin si fecerit, tutor, vel curator mutui subiacebit periculo, nisi eius minoris, cuius suscepta cura, mobilis sit sobstantia, tunc enim solùm curator, seu tutor mutuare cogitur, quod ad dispensationem sufficiat adolescentis, eiúsque rebus. Ita Petr. Gregor. *syntagm. iuris part.* 2.*lib.*12.*cap.*3.*num.*3. *vers. annotandum, & lib.*13.*cap.*10.*num.*10. latè Couarr. *var.lib.* 3. *cap.* 2.*à princ.* Gasp. Baëç. *de decima tut. cap.*2.*num.*93. vbi ait hìc probari quòd si redditus prædiorum pupillo sufficiunt, tutor non tenetur pecuniam fœnerare, sed cautè recondere, additque ex Couarr. quòd tutor etiam ad alendum pupillum non potest pupillarem pecuniam mutuò dare sub vsuris, sed dare licito fœnori, scilicet emendo redditus annuos, aliàs soluet interesse. Ayora *de partit. p.*1. *cap.* 4. *num.* 33. Gasp. Caballin. *de vsuris quæst.* 76.*num.*601.*& seq.* Simoncel. *de decretis lib.* 3.*tit.* 8.*inspect.*10.*pag.*139. 2

SVMMARIVM.

1 *Curator adulti non tenetur pro tutoribus praecedentibus, nisi negligentia in exigendo ei imputari possit.*
2 *Factum cum pupillo auctoritate iudicis est firmissimum.*

L. Frustrà. I.

Impp. SEVER. & ANTON. AA. *Modesto.*

1 CVrator adulti non tenetur pro tutoribus praecedentibus, nisi negligentia in exigendo possit ei imputari. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Angel. Fulgos. Bald. Castrens. Sichard. Sebast. Naeui. Hubert. Giphan. *tom.* 1. *pag.* 462. remissiuè Casal, *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 *Iusta vt iudex*, &c.] Notatur ad hoc quòd factum cum pupillo auctoritate iudicis firmissimum est, vt per Anton. Gom. *tom.* 2. *variarum cap.* 14. *num.* 4. *col.* 1. *ante finem.*

SVMMARIVM.

1 *Curae officio durante non agitur vt administrationis vniuersalis reddatur ratio.*
2 *Curator, vel tutor, siue quiuis alius administrator obligationi reddendae rationis subiiciuntur.*
3 *Tutela, vel cura durante non potest cogi tutor, vel curator regulariter rationem reddere administrationis.*
4 *Tutor, vel curator non potest conueniri generali actione, licèt bene speciali.*

L. Aduersùs. II.

Iidem AA. *Timoni & Elpidophoro.*

1 DVrante officio curae non agitur vt administrationis vniuersalis ratio reddatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.* Hubert. Giphan. *tom.* 1. *pag.* 462.

2 Nota quòd curator, vel tutor, siue quilibet alius administrator obligationi reddendae rationi subiiciuntur, vt per Gregor. Lopez. *l.* 26. *in gloss.* 3. *verbo cuenta, ante finem, tit.* 12. *part.* 5. Cassan. *in consuetud. Burgund. rubr.* 6. § 6. *verb. reddere, num.* 20. Pinel. *in l.* 1. *part.* 2. *num.* 39. *C. de bonis maternis.* Menoch. *de arbitr. casu* 209. Baëç. *de decima tut. cap.* 2. *num.* 152. *cum seqq.* Escob. *de ratiocin. cap.* 3. Paz *in schol. ad leges styli, per text. ibi in l.* 112. *schol.* 1. *à num.* 1. Ordin. Reg. Lusit. *lib.* 1. *tit.* 87. § 49.

3 *Quandiu administratio communis durat.*] Notatur ad hoc quòd durante tutela, vel cura non potest cogi tutor, vel curator regulariter rationem administrationis reddere, vt per Anton. Piag. *de tutor. & curat. quaest.* 19. *num.* 19. Gutier. *de tutel. part.* 3. *cap.* 1. *n.* 110. vbi procedere ait in tutore, vel curatore pupilli, vel adulti, secus in curatore furiosi, & *n.* 168.

4 In gloss. *Non potest*, ibi, *sed furti, vel damni iniuriarum*, &c. Notatur ad hoc quòd tutor, aut curator non potest conueniri generali actione (scilicet durante tutela, vel cura) licèt bene speciali, veluti actione furti, vt per Anton. Piag. *d. quaest.* 19. *num.* 20. & 21. Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter virum, ux. tab.* 6. § 12. *num.* 36. *pag.* 467. vbi quòd ad rationem totius administrationis nemo tenetur, nisi ea finita, secus si pro aliqua particulari gestione, seu speciali negotiatione, vel articulo, quia de eo bene posse peti rationem ante finitam administrationem concludit Gutier. *d. part.* 3. *cap.* 1. *num.* 110. *in fine, & num.* 168. *prope fin.* vbi quod est verissimum redditiones rationum totius administrationis durante officio peti non posse, sed regulariter fallere in actione furti, damni, iniuriae, conditionis, & rei vendicationis, & in stipulatione rem pupilli saluam fore.

SVMMARIVM.

1 *Expensae legitimae in pupillum factae veniunt in rationibus computandae, licèt per iudicem tunc non fuerint decreta.*
2 *de Expensis, & earum probatione à tutore, vel curatore in pupillum factis, remissiuè.*

L. Sumptus. III.

Imp. ANTONIN. A. *Eumoso.*

EXpensae legitimae in pupillum factae veniunt in rationibus computandae, licèt per iudicem tunc non fuerint decretae. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.* 1

De expensis, & earum probatione à tutore, vel curatore in pupillum factis, vide latè Ioan. Garc. *tractat. de expensis, cap.* 20. *per totum*, Gutier. *de tutelis, part.* 3. *cap.* 1. *num.* 134. *cum multis seqq.* vbi *num.* 143. & *sequent.* admonet tutores, curatores, & reliquos administratores, vt in huiusmodi sumptibus, & expensis ita se moderatè gerant, quasi res proprias, non alienas gerant, neque enim pro pupillo, absente, furioso, ventre magis expendent, quàm pro se expenderent, aliàs expensae sibi imputentur, & in ratione reddenda eas non reputabunt. 2

SVMMARIVM.

1 *Tutor libertus debet à se exigere quod debuit, aliàs remouetur vt suspectus, & venit puniendus.*
2 *Tutor debet pecunias pupilli licito foenori dare, vel praedia emere.*

L. Nisi eam pecuniam. IV.

Idem A. *Proculae.*

LIbertus tutor debet à se exigere quod debuit, aliàs remouetur vt suspectus, & venit puniendus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.* 1

Vel in praediorum comparationes converterit.] Notatur ad hoc quòd tutor debet pecunias pupilli licito foenori dare, vel praedia emere, vt per Baëç. *de decima tut. cap.* 2. *num.* 92. vbi *num.* 101. tenet quòd tutor negligens in emendo praedia, soluit interesse, & si humilis persona sit, vinculis continetur, & tanquam suspectus remouetur, & antea *num.* 97. & 98. tradit quòd si tutor pecuniam pupilli conuerterit in suos vsus, praesumitur esse in dolo, & potest accusari actione furti, si animo furandi in suos vsus conuertat. latè Gutier. *de tutel. part.* 2. *cap.* 9. 2

SVM

SVMMARIVM.

1 *Tutores quondam non iustè recusant soluere adulto, cùm possint auctoritate Præsidis, vel eius præcepto soluere.*

2 *Tutor qui condemnatus fuerat, etsi in hoc tutelæ iudicio soluere recuset, frustrà iudicatum soluere detractat.*

3 *Solutio debiti minoris, cui, & quomodo sit facienda vt securè soluatur, remissiuè.*

L. Frustrà. V.

Idem A. *Rufino.*

1 TVrores quondam non iustè recusant soluere adulto, cùm possint auctoritate Præsidis, vel eius præcepto soluere. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supra hoc tit.*

2 Notatur ad hoc quòd etsi tutor qui condemnatus fuerat in hoc tutelæ iudicio soluere recuset, frustrà iudicatum soluere detractat, cùm exacta ab eo pecunis pupillaris possit auctoritate Præsidis in causâ depositi haberi, vt per Galganet. *de tutel. lib. 2. tit. 31. n. 7.*

3 De solutione debiti minoris, cui, & quomodo sit facienda, vt securè soluatur? vide Gutier. *in tract. de tutel. part. 2. cap. 22. per tot.* vbi *num. 25.* in ea quæstione an rectè soluatur tutori, vel curatori, aut ipsi minori cum auctoritate, & mandato iudicis, itavt denegauda veniat restitutio; distinguit inter solutionem factam tutori, vel curatori, & solutionem factam ipsi minori, vt in illo casu sufficiat simplex auctoritas, & permissio iudicis, quia ei solui poterat, *l. sancimus 25. infrà hoc tit.* in hoc verò exigitur iudicis præceptum, & expressa compulsio vt debitor liberetur soluens minori absque vllo restitutionis tempore, quia minori solui non poterat, & ideo certa tunc requiritur scientia Præsidis, quòd creditor, cui mandat solui, est minor, quæ exacta diligentia cessat in casu *d. l. sancimus.* latè Iacob. Cancer. *variarum resolut. p. 2. cap. 6. de solut. num. 116 cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Tutores, vel curatores, qui iustam causam litigandi non habuerint, licèt alieno nomine egerint, proprio tamen nomine debent in expensis condemnari, & num. 2.*

2 *Officium tutelæ non iuridicè mandatum potest apponi in quacunque parte iudicij, sicut exceptio falsi procuratoris.*

L. Non est ignotum. VI.

Imp ALEXAND. A. *Paconia.*

1 TVtores, vel curatores, qui iustam causam litigandi non habuerint, licèt alieno nomine egerint, proprio tamen nomine debent in expensis condemnari. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desumunt *l. Hispan. 25. tit. 5. part. 3. & l. 10. in fine tit. 10. part. 7. vbi gloss. fin.* Duen. *regul. 275. versic. limita octauò*, Menchaq. *controuers. vsufreq. lib. 1. cap. 9. num. 10.* vbi per hunc textum tenet quòd quando tutor, vel curator agunt, vel actiones instituunt calumniosè, ipsi debent in expensis condemnari, & cum gloss. *in præsenti* idem esse ait in Prælato malè litigante, Menoch. *cons. 145. num. 6.* citato hoc textu tenet quòd vbi tutor, vel administrator iniustè, temerè, vel calumniosè causam pupilli suscipit, & prosequitur, non repetit expensas, quas in ea peragenda erogauit, additque in succumbente præsumi calumniam. Surd. *de aliment. tit. 1. quæst. 48. num. 32.* vbi quòd minor non condemnatur in expensis, sed eius tutor, qui dicitur temere litigasse, Gasp. Baëç. *de decima tut. cap. 2. num. 109.* vbi quòd tutor temerè litigans condemnatur in expensis, Anton. Piag. *de tut. & curat. quæst. 15. num. 4.* Arimin. Tepat. *variarum sentent. tom. 2. tit. 483. cap. 14. versic. lex non est ignotum*, vbi ait procedere quando tutor intentauit litem calumniosè, & non bona fide. Vincent. de Franchis *decis. 394. num. 3.* vbi quòd tutor illas expensas repetit, quas in causa iusta & probabili fecit. Paul. Montan. *de tutelis, cap. 3. effectu 5. num. 10. cum seqq.* Camill. Borrel. *in summ decis. part. 2. tit. 39. à num. 402.* Galganet. *de tutel. lib. 2. tit. 5. num. 13.* Ioan. Garc. *de expensis, cap. 10. num. 17. in fine*, vbi quòd tutores & curatores non debent calumniosas causas instituere, nec quicquam earum nomine expendere, Matant. *de ordine iudic. part 6. in 3. actu de exequutione sententia, num. 39.* Canalean. *de tutor. & curator. num. 15.* Gutier. *in tract. de tutel. part. 2. cap. 4. num. 13.* vbi tenet quòd quando exequutio fit pro condemnatione expensarum, si tutor non habuit iustam causam litigandi, & propterea fuit condemnatus in expensis, fit executio contra eum, & non contra pupillum, & *num. 15.* admonet quòd caueat tutor, & curator agens pro minore, vt iustam causam foueat, aliàs enim si succubuerit in causa, tenebitur restituere pupillo omnes pecunias solutas, atque expensas factas in tali causa cùm fouerit iniustam, & non considerauerit an pupillus obtinere deberet in dicta causa, nécne, & *num. 16.* subdit quòd in dubio præsumitur mouisse litem animo calumniandi, iniustè, ac temere. & *num. 17. cum seq.* tradit quòd similiter tenebitur expensas reficere tutor si mutauerit, aut emendauerit libellum nomine pupilli, vel si fuerit condemnatus in expensis propter peremptam instantiam; vel si non appellauit, aut si appellationem non fuerit prosequutus cùm bonam causam minor habeat. Idem Gutier. *part. 3. cap. 1. num. 104.* vbi quòd tenentur tutores si lites iniquas instruant, & si temerè litigent, ipsi condemnantur in expensis, non verò eorum minores. D. Barbos. *in l. cum qui temere 79. in princ. num. 78. ff. de iudic.* vbi quòd administratores, vel alij, qui in vtilitatem alterius litem mouent, sumptus imputabunt illi, in cuius vtilitatem litem mouerunt, si iusta causa litigandi fuerit, aliàs secus.

Scienter calumniosas instituant actiones, &c.] Aduertit Menoch. *d. cons. 145. num 15.* ideo textum dicere, *scienter*, vt excipiat eos qui ignoranter actiones iniustas proponunt, est enim opus quòd tutor scienter calumnietur, & quòd euidens sit hæc calumnia, refert Gutier. *d. p. 3. cap. 1. num. 106* vbi *num. 107.* cum eodem Menoch. *citato loco, num. 21. & 23.* inquit in tutore accusante iniuriam factam pupillo cessare calumniam, nisi de ea euidenter appareat.

Notatur etiam ad hoc exceptio quòd officium tutelæ non iuridicè mandatum potest opponi in quacunque parte iudicij, sicut exceptio falsi procuratoris, vt per Menchaq. *d. cap. 9. num. 11.* 2

SVMMARIVM.

1 *Tutor non debet vendere rem pupilli contra formam datam à testatore, & n. 2. forma unde constet, n. 3.*

L. Tutelam. VII.

Idem A. Valerio.

1 COntra formam datam à testatore non debet tutor rem pupilli vendere. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 12. cap. 3. num. 15.* vbi
3 quòd tutor res pupilli vendere passim non potest, nisi obseruata formula distrahendi à lege præscripta; forma porrò constat ex inspectione naturæ rei pupillorum, & ex solemnitatibus adhibendis; subditque *ibidem* olim ex oratione habita, vel recitata in Senatu prohibitos esse tutores, & curatores prædia rustica, vel suburbana distrahere, nisi id fieri parentes testamento cauissent, &c. Anton. Gom. *variarum tom. 2. cap. 14. num. 16.* vbi per hunc textum tenet quòd pater, vel testator potest dare licentiam filio, vel hæredi minori ad alienandum bona immobilia sine decreto. Molin. *de Iustit. tractat. 2. disput. 224. num. 28.* vbi ex hoc text. tradit quòd quando pater, aut testator iussit testamento, aut codicillo, vt bonum immobile minoris hæredis sine iudicis decreto posset alienari, valida est alienatio sine tali decreto; subditque hoc verum esse etiamsi testamento minus solemni tradita sit ea facultas. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo contractam fecisti, num. 15. C. de in integrum restit. minor.* vbi ampliat etiamsi testamentum sit imperfectum, Gutier. *de tutel. part. 2. cap. 5. num. 62.*

S V M M A R I V M.

1 *Ignorans se tutorem datum, non tenetur; sciens sic, & de neglectis conueniri potest cum aliis, de neglectis verò ab aliis conueniri potest gerentibus prius excussis.*
2 *Tutor non tenetur de periculo tutelæ, nisi à die scientiæ.*
3 *Tutor resciens sibi decretam tutelam, si non administrauerit, tenetur; innotescere autem qualitercunque sufficit, nec vtique eum testato conueniri oportet.*

L. Etsi sciens. VIII.

Idem A. Aprili.

1 IGnorans se tutorem datum, non tenetur, sciens verò sic, & de neglectis conueniri potest cum aliis, de gestis verò ab aliis conueniri potest gerentibus priùs excussis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

2 Notatur ad hoc quòd tutor non tenetur de periculo tutelæ, nisi à die scientiæ, vt per Baëç. *de decima tutori Hispanico iure præstanda, cap. 7. n. 8. & cap. 33. num. 10.* Gutier. *in tract. de tutel. part. 3. cap. 9. num. 6. cap. 1. num. 102. & cap. 42. num. 2.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 13. cap. 10. num. 8. in princ.* vbi ait quòd
3 tutor resciens sibi decretam tutelam, si non administrauerit, tenetur; innotescere autem qualitercunque sufficit, nec vtique eum testatò conueniri oportet, nam si citra testationem aliunde cognouerit, nulla dubitatio est quin periculum ad eum debeat respicere.

L. Si curatores. IX.

Idem A. Inclytæ.

ADulta agit contra curatores in ea dotanda negligentes, vt dotem sibi constituant. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supra hoc tit.* Dos enim constituta à minore sine tutore, vel curatore nulla est, Petr. Gregor. *syntagm. iuris p. 2. lib. 12. cap. 3. num. 20. in fine.* 1

S V M M A R I V M.

1 *Libertus fraudulenter administrans remouetur, & punitur.*
2 *Libertus si tutelam filij administrauerit, non solùm tutelæ actione, & aliis actionibus, quibus alij tenebitur, sed etiam extraordinariè puniri poterit.*
3 *pro Delicto commisso culpa leui, vel leuissima, non potest imponi pœna corporis afflictiua, imò neque pœna pecuniaria, sed tantùm fiet condemnatio ad restaurationem damni dati.*

L. Si liberti. X.

Idem A. Rufinæ.

LIbertus fraudulenter administrans remouetur & punitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. suprà hoc tit.* 1

Notatur ad hoc quòd si libertus tutelam filij patroni administrauerit, non solùm tutelæ actione, & aliis actionibus, quibus alij tenebitur, sed etiam extraordinariè poterit puniri, vt per Galganet. *de tutelis, lib. 1. tit. 32. num. 11.* 2

Notatur etiam ad hoc quòd pro delicto commisso culpa leui, vel leuissima, non potest imponi pœna corporis afflictiua, imò neque pœna pecuniaria, sed tantùm fiet condemnatio ad restaurationem damni dati, vt per Bossi *in pract. tit. quomodo procedatur per actionem in delictis, num. 37.* Clar. § *homicidium, n. 3.* quos refert D. Barbos. *in prælud. l. si mora to. num. 23. ff. solut. matrim.* 3

S V M M A R I V M.

1 *Tutor in bona causa tenetur appellare, & prosequi, & num. 2. Victus in dubio præsumitur mouisse litem animo calumniandi iniustè, ac temere.*

L. Si bonam. XI.

Imp. GORDIANVS A. *Cæcilio.*

TVtor in bona causa tenetur appellare, & prosequi. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Anton. Gom. *tom. 2. variarum cap. 2. num. 39. col. 10.* vbi per hunc textum dicit quòd si tutor, vel curator non appellauit à sententia lata contra pupillum, vel adultum eo casu, quo habebat bonam & iustam causam, tenetur actione tutelæ ad interesse litis, vel causæ, Gasp. Baëç. *de decim. tut. cap. 2. num. 10. in princ.* vbi quòd tutor tenetur defendere pupilli causam, nullámque vtilem occasionem omittere. Galganet. *de tutelis, lib. 3. quæst. 40. num. 6.* vbi quòd tutor 2

tenetur

tenetur tutelæ iudicio ad id, quod interest, si non appellauerit, seu appellationem non fuerit prosequutus, quando pupillus habet bonam causam. Paul. Montan.etiam *de tutel.cap.5.num.86. pag.20.* Gutier. *eod. tract. de tutel. part. 2. cap.7. num.18. vers. vel si non appellanit*, vbi *num.19.* idem quòd Baëza *citato loco*, tradit Galganet. etiam *de tutel. lib.2. titul. 25. num 6.*

In glos. *Si bonam.* ibi, *Sed in dubio præsumitur mala*, &c. Notatur ad hoc quòd victus in dubio præsumitur mouisse litem animo calumniandi iniustè ac temerè, vt per Caualcan. *de tut. & curat. num. 50.* Con. *practic. cap.27. num.3. in princ. vers. sexta condemnatia*, Menoch. *cons. 145. num. 6.* Gutier. *d. part.2. cap.4. num.16.* Camill. Borrel. *in sum. decis. part.2. tit.39. num. 404.* Galganet, *d. lib. 3. quest.40. num. 5.*

S V M M A R I V M.

1 *Ætatis legitima defectus in iudiciis, & rerum suarum administratione non suppletur ex numero liberorum.*
2 *Actio tutelæ non competit pupillis, nec minoribus sine curatore contra suos tutores, secus eiusdem pupilli hæredibus.*
3 *Ætatis legitima appellatione comprehenditur ætas naturalis & vera, non ficta.*

L. De iis. XII.

Idem A. Octauiana.

1 Defectus legitimæ ætatis in iudiciis, & rerum suarum administratione non suppletur ex numero liberorum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1.num.1.sup.hoc tit*

2 Notatur ad hoc quòd actio tutelæ non competit pupillis, nec minoribus sine curatore contra suos tutores, secus eiusdem pupilli hæredibus, vt per Galganet *de tutel.lib.2.tit.26.num. 1.& 2.*

Legitima ætatis, &c.] Cuius appellatione comprehenditur ætas naturalis, & vera, idest, 25. annorum, non verò ficta,3 quæ beneficio Principis est, idest, dispensata, vt per Rebuff *ad l.130.vers.legitima ætas ff.de verb.signif.* Roland. à Valle *cons. 00. num. 35. lib.2.* Menoch. *cons.266.num. 31.* Card.Tusch.*practic.concl. tom.8.lit.V.concl.91.num.6.& concl.102. num. 4.* quos & alios refero ego ipse *de appellat. verb. vtriusque iuris signif.appell.10.num.1.*

S V M M A R I V M.

1 *Tutores debita pupillaria, seu deposita r op oscen non tenentur cauere de rato, & num. 2.*
3 *Tutori an & quando solui rectè possit, ita vt ei soluens maneat omnino liberatus.*
4 *Tutor an debiti pupillaris solutionem prorogare possit.*

L. Tutores debita. XIII.

Idem A. Longino

1 Tutores debita pupillaria; seu deposita reposcentes non tenentur cauere de rato. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *in l.1. num. 1. supr. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit Galganet. *de tutel.lib.2.tit.4.num.8.* vbi quòd non coguntur tutores, & curatores agentes pro pupillis in iudicio cauere pupillum ratum habiturum esse, nisi dubitetur an sit tutor, vel curator. 2

An & quando solui tutori rectè possit, itaut ei soluens maneat omnino liberatus? vide Iacob. Cancer. *var.resolut. part.2. cap.6. de solut.& liberat. num.116. cum seqq.* Gutier. *de tutel. & curis, part.2. cap.22. per tot.* Vtrùm verò tutor debiti pupillaris solutionem prorogare possit? Resp. affirmatiuè, dummodo id bona fide factum appareat, vt per eundem Iacob. Cancer. *d. tract.var.resolut. part.1. cap.7. de tutorib.num.162.* vbi etiam contra Vincent. de Franchis *decis. 281.* tenet vnum tutorem posse sine consensu alterius debiti prorogationem facere, vbi non datetur expressa alterius contradictio, & appareret prærogatio, bona fide, & ex iusta causa aliqua facta. 3 4

S V M M A R I V M.

1 *Curator non tenetur rationes reddere durante administratione.*
2 *Curâ nondum finita minores contra eorum curatores agere non possunt.*
3 *de Rationibus per tutorem, aut curatorem reddendis finita tutela, seu cura, remissiuè.*

L. Rationes curæ. XIV.

Impp. Philippvs A. *&* Philippvs C. *Clementi.*

Curator durante administratione non cogitur rationes reddere. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1. num. 1. sup. hoc tit.* 1

Notatur ad hoc quòd cura nondum finitá minores agere contra eorum curatores non possunt, vt per Galgan. *de tutel. lib.2. tit.26. num. 1. vers. quod procedit.* 2

De rationibus per tutorem, aut curatorem reddendis finita tutela, seu cura, vide latè Escobar *de ratiocin.cap.6.à princip.* Gutier. *de tutel.& curis part.3. cap.1.num.165.cum seqq.* & vide posita *in collect.ad l.2. sup.hoc tit.* 3

S V M M A R I V M.

1 *De eo quod quis facit vt tutor, vel curator, nequit conueniri, nisi proprio nomine se obligauerit, & num.3.*
2 *Tutor, vel curator, & sic administrator necessarius contrahens nomine officij non tenetur de euictione.*
4 *Subscribere, & subsignare paria sunt.*

L. Si non subscripsisti. XV.

Impp. Dioclet. *&* Maximian. AA. *Licinio.*

De eo quod quis facit vt tutor, vel vt curator, non potest conueniri, nisi proprio nomine se obligauerit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati, *in l.1.num. 1.sup.hoc tit.* 1

2 Notatur ad hoc quòd tutor, vel curator, & sic administrator necessarius contrahens nomine officij non tenetur de euictione, vt per Gutier. *de tutel. part.2.*
3 *cap.13. num.1 in princ.* Boët. *decis.273 num.5.* Vnde si quis tutorio, seu curatorio nomine egerit, ac se instrumento subscripserit, proprio nomine non tenebitur, nisi etiam proprio nomine se obligauerit, vt per hunc text. tenet Galganet. *de tutel. lib.2. tit.25. num.37. & lib.3. quæst.52. num.1.*

4 Notatur etiam ad hoc quòd idem est subscribere, & subsignare, vt per Gonzal. *ad reg.8. Cancel gloss.60. num.53.* vbi notat quòd ideò Imperator *in præsenti* primo loco vtitur verbo *subscripsisti*, & postea verbo *signasti*, pro eadem re.

SVMMARIVM.

1 *Tutor non habet potestatem donandi nisi ex causis à iure permissis, alias non præbet iustam causam possidendi, & num.2. nisi concedatur sibi specia-*
2 *liter, num.3.*
4 *Tutor ad donandum dari nequit.*
5 *Tutor etiam accedente iudicis decreto non potest donare bona immobilia. Limita in tutore, seu administratore Principis, vel alicuius optimatis, qui poterit pro dignitate domini facere donationes, atque etiam remissiones, & mittere munera solemnia parentibus & cognatis pupilli num.6.*
7 *Tutor potest pupillo præstare necessaria ad honestas recreationes, & ad moderatas eleemosynas, donationes, & liberalitates, quæ talem minorem deceant.*
8 *Curatores minorum donare possunt ex rationabili causa.*
9 *Dotare frater tenetur sororem consanguineam, vel vtrinque coniunctam, & num.10.*

L. Non omni. XVI.

Iidem AA. & CC. Proculo.

1 TVtor non habet potestatem donandi nisi ex causis à iure permissis, aliàs non præbet iustam causam possidendi. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1. num.1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Duen. *reg.31. in 2. concl. num.3.* Surd. *cons.5. num.71.* Menoch. *cons.32. num.14. vol.1.* Mariens. *l.3. glos.2. num.3. tit.3.*
3 *lib.5. nouæ Recop.* vbi limitat, nisi specialiter sibi concedatur; latè Gutier. *de tutel. part.2. cap.6 num.1. cum*
4 *multis seqq num.6.* tenet quòd tutor ad donandum dari
5 non potest, & *num.7.* quòd tutor etiam accedente iu-
6 dicis decreto non potest bona immobilia donare, & *num.9* limitat in tutore, seu administratore Principis, vel alicuius optimatis; qui poterit pro dignitate domini facere donationes, atque etiam remissiones, & mittere munera solemnia parentibus, & cognatis pupilli de bonis ipsius si secundùm qualitatem, & con-
7 suetudinem hæc facere debuit dominus, & *num. 11.* quòd tutor potest pupillo præstare necessaria ad honestas recreationes. & ad moderatas eleemosynas,
8 donationes, & liberalitates, quæ talem minorem deceant, &c. *num. 14.* quòd curatores minorum donare possunt ex rationabili causa, sicut dare alimenta fratri minoris naturali, matri, vel sorori minoris egentibus.

In glos. *Nulla ratione, fin, ibi, dotem sorori,* &c. Notatur ad hoc quòd sororem consanguineam, vel vtrinque coniunctam frater tenetur dotare, vt per *l. Hisp.9. tit.11. part.4.* vbi *glos.6.* Boër. *decis.129. num.7. & 8.* Tiraq. *de iure primog. quæst.62. num.1. cum seqq. & num. 4.* Anton. Gom. *l. 40. Tauri num. 75. col.2.* Padil. *in l. res quæ, num.62. ff. commun. de leg.* Pinel. *in l.1. part.3. num. 101. C. de bonis mat.* Menoch. *cons.81. num.2.* Molin. *de primog. lib.2. cap.15. n.60.* Corduba de Lara *in l. si quis à liberis, §. idem rescripsit num.92. ff. de liber. agnosc.* D. Barbos. *in l.1. part.4. num. 124. in fine. & num. 125. ff. soluto matrim.* Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambig. conuent. tom.1. lib.12. tit.16. num.25.* Rebell. *de obligat. instit. part.2. lib.5. quæst 4. num.9.* vbi cum D. Barbos. tenet hanc obligationem procedere etiamsi frater non sit hæres patris, sed aliunde bona habeat, ex quibus sorores dotare possit, ad id tamen non obligari concludit, nisi in subsidium, nimirum si soror non habeat vnde se dotare possit, & *num. 11.* dicit præfatam conclusionem procedere tam de fratre maiore, quàm minore 25. annis, & *num.13.* contra Anton Gom. & Molin. resoluit quòd frater inopem sororem dotare, vel alere tenetur quando hæres patris existit, etiamsi mater, vel alius ascendens per lineam paternam, vel maternam existat, qui dotem præstare valeat, & *num. 17.* quòd frater sororem dotare tenetur, etiamsi à patre exhæredata sit, & *num. 19.* quòd frater non tenetur sororem iterum dotare si prior dos amittatur, & *num.22.* quòd Clericus frater ex fructibus beneficij sorores dotare tenetur, non solùm vt pauperes, sed vt sorores.

In ead. glos. ibi, *ex eodem patre nata,* &c. Ergo datur 10
intelligi fratrem non teneri ad dotandum sororem ex eodem patre natam, de quo tamen vide Gregor. Lop. *l.18. in glos. verbo de las hermanas tit.16. part.6.* Campeg. *de dote part.1. quæst.23.* Gasp. Baëc. *de non meliorand. filiab. cap.12. num.30. cum seqq.* Padil. *in l. res quæ num.91. C. commun. de legatis.* Corduba de Lara *d. § rescripsit. n.88.* Grass. *tom.2. commun. opin. lib.7. tit.31. num.4. pag.330.* Menoch. *de præsumpt. lib.4. præs.189. num.43.* Surd. *de aliment. tit.1. quæst. 25. num.17.* D. Barbos. *in d. l.1. part.4. num.125. & 126.* Rebell. *d. part.2. lib.5. quæst.4. num.10.* Matta *de iurisdict. part.4. cent.2. casu 63. num.3.* Cardin. Mantic. *d. lib.12. tit.16. num.33.*

L. De successione. XVII.

Iidem AA. & CC. Martiali.

TVtelæ officium non prohibet tutorem testari, nec 1
sua donare. Colliguot ex Ordinar. Doctores citati *in l.1. num.1. supr. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Periculum nominum spectat ad tutorem, ideo debet esse solicitus vt soluat, & eis denuntiare, & postea secundum iura pignora vendere.*
2 *Tutores si non exigant nomina tutelæ, pereunt eorum damno.*
3 *Tutores, & curatores tenentur si steterunt in mora exigendi nomina debitorum, & ipsa fuerint deteriorata. nisi casu fortuito statim post officium ab eis susceptum debitores effecti fuerint non soluendo, num.4.*
5 *Tutor non tenetur de leui culpa in exigendis nominibus debitorum admissa.*

L. Debito

L. Debitoribus. XVIII.

Iidem AA. *&* CC. *Soterico.*

1 PEriculum nominum spectat ad tutorem, ideo debet esse solicitus vt soluat, & eis denuntiare, & postea secundùm iura pignora vendere. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1. num.1. supr. hoc tit.*

2 Notatur ad hoc quòd si tutores non exigant nomina tutelæ, pereunt eorum damno, vt per Ioan. Garc. *de expens. cap. 20. num. 19.* Gutier. *de tutel. part. 3. cap. 1. num. 95.* vbi quòd tenentur tutores, & curato-
3 res si steterunt in mora exigendi nomina debitorum,
4 & ipsa fuerint deteriora, & post Anton. Piag. *in tract. de tutor. & curat. quæst. 19. num. 10.* limitat nisi casu fortuito statim post officium ab eis susceptum debitores effecti fuerint non soluendo.

5 Aduerte quòd tutor non tenetur de leui culpa in exigendis nominibus debitorum admissa, vt per Anton. Piag. *de tut. & curat. quæst. 19. num. 13.* Gutier. *de tutel. part. 2. cap. 16. num 8.*

SVMMARIVM.

1 *Tutor datus sciens, & se non excusans, tenetur.*
Tempus iuris definitum est, intra quod qui sciuit se tutorem datum, debet obycere excusationem, num. 2.

L. Tutor. XIX.

Iidem AA. *&* CC. *Vindiciano.*

1 TVtor datus sciens, & se non excusans, tenetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1. n.1. sup. hoc tit.*

2 Tempus iure definitum est, intra quod qui sciuit se tutorem datum, excusationem debet obiicere, vt *in l. scire oportet. §. 1. & 2. ff. de excusat. tutor. §. qui autem, Instit. eod. l. Hisp. 4. tit. 17. part. 6.* Anton. Piag. *de tutor. & curat. quæst. 10. num. 1. cum seqq.* Caualcan. *eod. tract. num. 195. cum seqq.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris part. 2. lib. 12. cap. 6. num. 12.* Gutier. *de tutel. & curis, part. 1. cap. 21. num. 33. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Tutoris, vel curatoris bona pro gestis, & non gestis pupillo, vel adulto tacitè sunt obligata, & num. 2. Amplia*

I. Etiamsi tutor, vel curator quis constitutus res minorum non administrauerit, num. 3.

II. Etiamsi tutor, vel curator inuentarium non fecerit, vel solemnia non seruauerit, num. 4. procedere non solùm pro rectè administratis; & gestis ab ipsis, sed etiam pro his, quæ tutorum, vel curatorum negligentia minoribus fuerint obnoxia, num. 5.

III. Procedere prædicta non solùm vbi extraneus bona minorum administrasset, sed etiam vbi pater tutelam, vel curam gessisset fily, num. 6.

IV. Habere locum etiam in matre, quæ legitimè suscepta liberorum tutela ad secundas nuptias contra sacramentum præstitum aspirauit, antequam alium tutorem fecerit eis ordinari, & reliqua quæ ex administratione persolueritnum. 7. idque extenditur non solùm ad bona ipsius matris, sed etiam ad bona secundi mariti, quæ similiter pro præterita tutela ratiociniis intelliguntur hypothecata, n. 8. etiamsi mater filiorum tutelam legitimè non susceperit, & de facto eorum bona administrauerit, num. 9. restringitur vt bona secundi mariti non intelligantur hypothecata quando mater, quæ secundas contraxit nuptias, tutelam legitimè non suscepit, sed de facto administrauit, num. 10. extenditur pariter vt dos etiam matris, quæ bona filiorum administrauit, tacitè intelligatur obligata, ita vt si ab eis dotem suam petierit, opposita exceptione possit submoueri, num. 11.

V. Vt bona etiam eius, qui se gessit pro tutore, & curatore, tacitè sint obligata, num. 12.

VI. Vt bona etiam curatoris ad lites intelligantur tacitè hypothecata, sicut bona curatoris ad negotia, num. 13.

VII. Conclusionem locum habere in actoribus, vel factoribus, ab ipsis tutoribus, vel curatoribus ad administrandum datis, vel electis, num. 14.

VIII. Etiamsi ad bona fideiussorum, qui pro tutoribus, & curatoribus intercesserint, num. 15.

IX. Etiamsi bona reperiantur extra potestatem tutoris & sub alterius dominio & possessione maneant, num. 16.

X. Non tantùm comprehendi bona, quæ tutor habebat tempore administrationis, sed etiam quæ postea sunt quæsita, tacitè censentur hypothecata minori pro reddenda ratione administrationis, cùm obligatio sit generalis, num. 17. Limita

I. In bonis propriis hæredum tutorum, vel curatorum, quæ non habuerunt ab ipsis defunctis, sed alias prædicti hæredes ea adquisierunt, si inuentarium confecerint, num. 18.

II. Quando quis tanquam amicus, non tanquam tutor, neque tanquam curator officium gerens bona minorum administrauerit, num. 19.

III. In actore & procuratore dato à iudice loco tutoris, vel curatoris, num. 20.

21 *Priuilegium pupilli, & tacita hypotheca in bonis tutorum, procuratorum, curatorum, & eorum fideiussorum, à quo tempore incipiat.*

L. Pro officio. XX.

Imp. CONSTANTIN. A. *Eufemiane.*

BOna tutoris, vel curatoris pro gestis, & non gestis sunt tacitè obligata pupillo, vel adulto. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. suprà hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hisp. 23. tit. 13. part. 5.* Conan. *comment. lib. 4. cap. 16. num. 4.* Donell. *lib. 15. de iure ciuili cap. 44. vers. & hoc quidem,* Bellacomb. *tom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 23. num. 44. pag. 763.* Neguzant. *de pignorib. 4. memb. secunda part. princip. num. 6. cum pluribus seqq.* Capyc. *decis. 129.* Vanderan. *de priuil. credit. cap. 6.* Galganet. *de tutel. lib. 2. tit. 32. num. 18.* & latiùs *tit. 39. per tot.* de hac tacita hypotheca agit Menchaq. *quæst. frequent. cap. 9. num. 7. cum seqq.* Anton. Piag. *de tutor. & curat. quæst. 19. num. 18.* latè Escobar *de ratiocin. cap. 39. à princ.* Surd. *de aliment. tit. 9. quæst. 44. num. 5. & 6. & decis. 271. à num. 1.* Paul Montan. *de tutel. cap. 31. effectu 2.* Gutier. *in simili tract. part. 2. cap. 16. per tot.* latè etiam Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. convent. tom. 1. lib. 11. tit. 16.* per tot. Molin- 2

de

de Instit. tract. 2. disput. 223. num.... vers. in vniuersum bona tutoris, & disput. 536. vers. minor, Flores de Mena *var. lib. 1. quæst. 6. §. 2. num. 14.* Steph. Gratian. *discept. forens. tom. 1. cap. 53. num. 6.* vbi dicit quòd in tutoria obligatione, & actione tutelæ, in qua datur hypotheca tacita, licèt ea non habeat effectum, nisi demum eueniente tempore finitæ tutelæ, vel ex quo tutor incipit malè administrare, *l. 1. ff. de tutel. & rat. distrah. l. hac edictali. §. pen. C. de secundis nupt.* tamen statim oritur à principio obligatio, & producit hypothecam, itaut bona sint obligata à tempore susceptæ tutelæ, non à die, qua tutor cœpit malè administrare, latissimè Amat. Roderic. *in tract. de concursu & priuilegiis creditor. part. 3. art. 4.* Castill. *quotid. controuers. tom. 6. cap. 137. num. 55.* Et rationem reddit Galganet. *de tutel. lib. 1. tit. 27. num. 44. prope fin.* quia tutor tenetur non solùm pro administratis, sed etiam pro omissis, atque neglectis.

3 Amplia primò vt procedat etiamsi tutor, vel curator quis constitutus res minorum non administrauerit, vt per *d. l. Hisp. 23. tit. 13. part. 5. & l. fin. tit. 16. part. 6.* Gutier. *d. part. 2. cap. 16. num. 1.* Amat Roderic. *d. part. 1. art. 4. num. 3.* Cardin. Mantic. *d. lib. 11. tit. 16. num. 1.*

4 Amplia secundò etiamsi tutor, vel curator inuentarium non fecerit, vel solemnia non seruauerit, non enim conditionis melioris debet esse nolliter administrans, quàm vtiliter gerens, ita Gasp. Baëc. *de decima tut. cap. 2. num. 150.* Gutier. *d. part. 2. cap. 16.*
5 *num. 2.* vbi *num. 3.* id etiam procedere fatetur non solùm pro rectè administratis, & gestis ab ipsis, sed etiam pro his, quæ tutorum, vel curatorum negligentia minoribus obnoxia fuerunt, Surd. *d. tract. de aliment. tit. vlt. quæst. 44. num. 5. & cons. 7. num. 17. lib. 1.* Amat. Roderic. *d. part. 1. art. 4. num. 4.*

6 Amplia tertiò non solùm prædicta procedere vbi extraneus bona minorum administrasset, sed etiam vbi pater tutelam, vel curam filij gessisset, vt per Molin. *d. tract. 2. disput. 536. vers. filius item*, Surd. *tit. 8. priuil. 49. num. 18. & decis. 271. num. 12.* Escob. *d. tract. de ratiocin. cap. 39. num. 2.* Galgan. *d. tit. 37. num. 16.*

7 Amplia quartò vt habeat locum etiam in matre, quæ legitimè suscepta liberorum tutela ad secundas nuptias contra sacramentum præstitum aspirauit, antequam alium tutorem fecerit eis ordinari, & reliqua quæ debet ex administratione, persoluerit, *l. si mater, C. in quibus causis pignor. vel hypoth.* Neguzant. *de pignorib. part. 2. membr. 4. num. 156.* Galganet. *d. tit. 37.*
8 *num. 4.* Cardin. Mantic. *d. lib. 11. tit. 16. num. 2.* vbi *n. 3.* id extendit non solùm ad bona ipsius matris, sed etiam ad bona secundi mariti, quæ similiter pro præteritæ tutelæ ratiociniis intelliguntur hypothecata, ex
9 *d. l. si mater*, & *num. 4.* extendit etiamsi mater filiorum tutelam legitimè non susceperit, & de facto eorum
10 bona administrauerit, & *num. 5.* id restringit vt bona secundi mariti non intelligantur hypothecata quando mater, quæ secundas nuptias contraxit, tutelam legitimè non suscepit, sed de facto administra-
11 uit, & *num. 6.* extendit pariter vt dos etiam matris, quæ bona filiorum administrauit, tacitè intelligatur obligata, itaut si ab eis dotem suam petierit, opposita exceptione possit submoueri. Gutier. *d. cap. 16. num. 14.*

12 Amplia quintò vt bona etiam eius, qui se gessit pro tutore, & curatore tacitè sint obligata, vt per Neguzant. *de pignor. part. 2. memb. 4. num. 7. & 8.* Vincent. de Franchis *decis. 321. num. 3.* Escobar *d. cap. 39. num. 3.* Surd. *de aliment. art. vlt. q. 44. num. 6.* Gutier. *d. part. 2. cap. 3. num. 45. & c. 16. num. 13.* Cardin. Mant. *d. tit. 16. num. 8.* Galganet. *d. lib. 2. tit. 37. num. 10.*

Amplia sextò vt bona etiam curatoris ad lites in- 13
telligantur tacitè hypothecata, sicut bona curatoris ad negotia, vt per Neguzant. *d. p. 2. memb. 4. n. 8.* Gutier. *d. part. 2. cap. 16. n. 16.* Card. Mantic. *d. lib. 11. tit. 16. num. 9.* Amat. Roderic. *d. part. 1. art. 4. num 10. vers. deinde etiam.* Galganet *d. tit. 37. num. 15.*

Amplia septimò conclusionem locum habere in 14
actoribus, vel factoribus ab ipsis tutoribus, vel curatoribus ad administrandum datis, vel electis, quia etiam eorum bona sunt tacitè hypothecata, sicut tutorum, vel curatorum bona, vt per Neguzant. *vbi suprà num. 9* Escobar *d. c. 39. num. 16.* Gutier. *d. part. 2. cap. 16. num. 15.* Amat. Roderic. *d. part. 1. art. 4. num. 10, in fine.*

Amplia octauò etiam ad bona fideiussorum, qui 15
pro tutoribus, & curatoribus intercesserint, vt per Greg Lop. *l. fin. in glos. verbo sus bienes tit. 16. part. 6.* Cardin. Mantic. *d. lib. 11. tit. 16. num. 10.* Gutier. *d. part. 2. cap. 16. num. 17. cum seqq.* Amat. Roder. *d. part. 1. art. 4. num. 11.* quicquid teneant Neguzant. *vbi sup. num. 11.* Molin. *d. tract. 2. disput. 223. vers. vniuersim*, Meiret *lib. 2. de priuil. creditor. tit. 7. num. 35.*

Amplia nonò etiamsi bona reperiuntur extra po- 16
testatem tutoris, & sub alterius dominio & possessione maneant, nam si post susceptam tutelam, vel curam, tutor, vel curator bona, quæ possidebat tempore susceptæ tutelæ, vel curæ alienauerit, talia bona in emptorem transeunt affecta vitio hypothecæ pro principali, & redditibus in ratione liquidandis, vt *in l. vnic. C. rem alien. gerent.* ita post Cou. & Molin. tenent Escob. *d. tract. de ratiocin. cap. 39. num. 2. in fine.* Amat. Roder. *d. part. 1. art. 4. num. 2. in fine.*

Amplia decimò non tantùm comprehendi bona, 17
quæ tutor habebat tempore administrationis, sed etiam quæ postea sunt quæsita, tacitè censentur hypothecata minori pro reddenda ratione administrationis, cùm obligatio sit generalis, secundùm *l. fin. C. qua res pignori oblig. poss.* Gregor. Lop. *l. 23. in glos. verbo los bienes tit. 13. part. 5.* Amat. Roderic. *d. part. 1. art. 4. num. 18.* Gutier. *d. part. 2. cap. 16. num. 30.*

Limita primò in bonis propriis hæredum tuto- 18
rum, vel curatorum, quæ non habuerunt ab ipsis defunctis, sed aliàs prædicti hæredes ea acquisierunt, si inuentarium confecerint, vt per Gutier. *d. part. 2. cap. 16. num. 29.* Cardin. Mantic. *d. lib. 11. tit. 16. à num. 31.*

Limita secundò quando quis tanquam amicus, 19
non tanquam curator officium gerens bona minorum administrauerit, quia tunc patrimonium eius non est tacitè obligatum, *l. si negotium, cum glos. ff. de priuil. credit.* Decian. *cons. 79. num. 46. lib. 2.* Card. Mantic. *d. lib. 11. tit. 16. num. 15.*

Limita tertiò in actore & procuratore dato à iu- 20
dice loco tutoris, vel curatoris, quia illius bona non sunt hypothecata, secus si sit datus à tutore, vel curatore, vt per Neguzant. *vbi suprà num. 10.* Gutier. *d. part. 2. cap. 16. num. 28.* Cardin. Mantic. *d. lib. 11. tit. 16. num. 16. & 17.*

In glos. *Obligata.* ibi, *ad hoc ex eo tempore*, &c. 21
A quo autem tempore incipiat hoc pupilli priuilegium, & tacita hypotheca in bonis tutorum, procuratorum, curatorum, & fideiussorum, vide Neguzant. *d. 4. membro secunda part. princip. num. 12.* Surd. *d. tit. 8. priuil. 49. num. 17.* Gutier. *d. cap. 16. num. fin.* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 1. cap. 53. num. 5.* Cardin. Mantic. *d. tit. 16. num. 18.* Amat. Roderic. *d. part. 1. art. 4. num. 19.* In qua quæst. hæc glos. duas refert opiniones, prima est quòd hypotheca incipiat à tempore, quo quis tutorem, vel curatorem esse inceperit; secunda quòd incipiat à tempore à quo cœpit malè

malè administrare, sed primam tenent Neguzant. Surd. Gutier. Cardin. Mantic.& Amat. Roder.*citatis locis*,& probatur *l. Hisp.*23.*tit.*13.*part.*5.ibi, *desde el dia que començaron à vsar el officio de la guarda, fasta que les den cuenta recaudo de las cosas que tuuieren dellos.*

L. Pupillorum. XXI.

Idem A. Maximo P. P.

TVtor non implens conditionem vtilem, pupillo tenetur] ad interesse. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.*1. *num.*1. *sup. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Tutores, vel curatores non possunt alienare immobilia, & mobilia, quæ seruando seruantur, in causam dotis sine decreto, præter animalia superuacua, & num.* 2. *non bona mobilia pretiosa minorum, quæ rebus immobilibus æquiparantur, num.* 3. *non prædia vrbana, num.* 4. *non seruos, num.* 5. *non balnea quæ balneariam exercentibus locabant, num.* 6. *non horrea quæ volentibus mobilia inferre locabant, num.* 7.

8 *Tutor, vel curator, non potest sine decreto Prætoris, & aliis requisitis ad alienationem prædij rustici, pignorare bona mobilia pretiosa minorum, vt aurum, vestes, cæteraque his similia. etiam ex causa dotis, num.* 9. *nec donare propter nuptias, nec in dotem dare, vt fraudis occasio tollatur, num.*10.

11 *Curator prohibetur vendere domum, in qua defecit pater ipse, minor creuit, & maiorum sunt imagines.*

12 *Minor dicitur læsus si rem maiorum suorum vendat, ad quam probabilem habet affectionem.*

13 *Armorum atque insigniorum delatione conseruatio domus atque familiæ institutoris maioratus inducitur.*

14 *Tutor non debet sinere quodcunque ædificij genus quodcumque dabat hæreditas, collapsum ipsius fraude deperire. debet reparare sarta tecta, ne pupilli frumentum pluuiis corrumpatur, numero* 15.

16 *Minoris bona mobilia, quæ seruando seruari non possunt sine solemnitatibus à iure requisitis, & decreto iudicis interueniente, alienari possunt. si seruando seruari possunt, non ita, num.*17.

18 *Supellex an sit de rebus quæ vsu consumuntur.*

19 *Tutores possunt fructus, veluti frumentum, vinum, triticum, & similia, alienare sine decreto. non possunt tamen fructus fundi alienare perpetuò, num.*20.

L. Lex quæ tutores. XXII.

Idem A. ad populum.

1 IMmobilia, & mobilia, quæ seruando seruantur, (præter animalia superuacua) non possunt tutores, vel curatores alienare etiam] in causam dotis sine decreto. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.*1. *num.*1. *sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l.*4.*tit.*5.*part.*5.*vbi glos.*3. Capyc.*decis.* 115. Alphan. *collect.*20.Ferand.*lib. lib.*2.*explicat. iuris cap.*10.Simoncel *de decret. tit.* 3. *lib.*1. *casu* 2. Surd. *decis.*278. *in princip.* D. Barbos.*in l.si constante, in princ. num.* 128. *cum seq. ff. soluto matrim.* Montan. *de tutel. cap.*33. *à num.* 54.vbi *num.*143. asserit hanc legem Galliæ nunquam fuisse receptam, Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disp.* 224.*num.* 14. *cum seqq.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 4.*tit.*6. *num.*6. *cum seqq.* Rebell. *de obligat. iustit. part.*2.*lib.*1. *quæst.*8.*sect.*2 *num.*24. Cardos. *in praxi iudicum, verbo Curator num.* 10. *cum seqq. & verbo tutela num.* 16. Gutier. *de tutel. part.* 2. *cap.*5. *num.* 77. *cum seqq. & cap.* 21. *per tot.* Henric. Bocer. *in disput. de vniuerso iure, classi* 1. *disp.*14.*num.* 127. Illud est singulare in hac materia quòd tutor potest rem à pupillo cum solemnitatibus venditam, si emptor non soluit pretium, pro eodem pretio sibi ipsi retinere sine alia solemnitate. Decian. *in l. singularia num.* 9. *ff. si certum pet.* Petr. Rauenna *sing.*760. Gerard.*sing.*57.*num.*3.Rot.*decis.*53.*num.*3.apud Farin *part.*2.*recentissim.*

Cæteraque mobilia pretiosa, &c.] Notatur ad hoc quòd bona mobilia pretiosa minorum, quæ rebus immobilibus æquiparantur, tutores sine decreto alienare non possunt, vt per Rodoan. *de rebus Eccles. quæst.*13. *num.*8. Vgolin. *de potest. Episcopi cap.* 14. §. 8. Aloys. Ricc. *in praxi rerum fori Eccles. sub tit. de alienat. rerum Eccles. decis.*61. *num.*1. vbi tradit, quæ sint mobilia pretiosa, & *decis.*67. *num.* 5. Gutier. *de tutel. part.*2.*cap.*21.*num.* 1. Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.*3. *in append. ad cap.* 517.*in princip.* Filliuc. *de statu cleric. tract.* 44. *de alienat. rerum Eccles.* quod quidem intelligitur de aliquibus valde pretiosis, vt de supellectibus, aut pulchro emblemate, gemmarum auri, seu argenti, vel picturis insignis artificis, vel his similibus, aut de grege ouium, caprarum, vel boum, quæ inter mobilia pretiosa numerantur, & licèt arietes, & tauri, ac agni & hædi possint vendi, ipse grex non potest vendi nisi concurrant solemnitates, Rodoan. *in d. tract. quæst.* 8. Aloys. Ricc.*d. decis.*61. *num.*2. Molin.*de iustit. tract.* 2. *disput.* 267. *num* 4. Filliuc. *d. cap.*4. *num.* 24. Rebell. *de obligat. instit. part.* 2. *lib.* 1. *quæst.* 8. *sect.* 2 *num.* 25. 3

Vrbana etiam prædia, &c.] Notatur ad hoc quòd bona immobilia pupillorum, & minorum non possunt per eorum tutores, & curatores sine iusta causa, & decreto alienari, de quo vide latè posita *in collect. ad l.*1. *inf. quando decreto opus non est.* 4

Et mancipia.] Notatur ad hoc quòd serui non possunt à tutoribus sine decreto alienari, vt per *l. Hisp.*8.*tit.*16.*p.*6.ibi, *otro sy no deue vender ni enagenar los sieruos*, Gutier.*de tutel. part.*2. *cap.*5.*n.*85. 5

Balnea.] Quæ in suis domibus habebant etiam priuati homines, quibus ad proprium vsum vtebantur, vel balneariam exercentibus locabant, vt per Guid. Pancirol.*in thesauro var. lect. lib.*1. *cap.*52.*tit. de balneis, vers. alia.* 6

Horrea.] Hæc etiam priuati habebant, quæ volentibus mobilia inferre locabant, in quibus plurimi merces deponebant, vina condebant, penu instruebant, atque alia, teste Guid. Pancirol. *d. lib.* 1. *cap.*51. *de horreis.* 7

Vel pignorare, &c.] Notatur ad hoc quòd tutor, vel curator bona mobilia pretiosa minorum, vt aurum, vestes, cæteraque his similia pignorare non potest sine decreto Prætoris, & aliis requisitis ad alienationem prædij rustici, vt per Gutier.*d. part* 2. *cap.*21. *à n.*1. Nec etiam hypothecare, vt per Pinel. *in l.*1. *C. de bonis matern. part.* 3. *num.*19. Menoch *de success. creat. lib.* 1.§.10. *num.*72.*vers. denique*, Simoncel. *de decret. lib.*2.*tit.*5. Auendan. *de censib. cap.* 79. *num.* 3. Roderic. *de annuis redditib. lib.*1. *quæst.* 14. *num.*9. 8

*num.*9. Surd.*conf.*191.*num.*17. *& decis.* 254. Motan.
*de tutel. cap.*33.*num.* 182.*cum seqq.* Castill.*controuers.*
*lib.*4.*cap.*61.*num.*31. Cald. Pereira *de empt.& vendit.*
*cap.*13.*num.*15.
Vel in dotem dare, &c.] Notatur ad hoc quòd
9 res minorum non possunt alienari sine decreto, etiam
ex causa dotis, vt per Cou. *pract. cap.* 28. *num.* 12.
Menoch. *conf.* 114 *num.*15. Gutier. *d.part.*2. *cap.* 5.
*num.*51. Molin. *d. tract.* 2.*disp.* 224. *num.*22. *vers. ad*
dotandum. Surd. *decis.* 287. *num.* 17. *cum seqq.* Rot.
decis. 588. *num.* 5. apud Farin.*part.*2. *recentissim.* Car-
din. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 4. *tit.* 6.
10 *num.* 44. vbi *num.* 57. addit etiam quòd res mobiles,
quæ seruando seruari possunt, sine decreto iudicis
nec propter nuptias donari, nec in dotem dari pos-
sunt, vt fraudis occasio tollatur.
11 *Nec verò domum*, &c.] Notatur ad hoc quòd cu-
rator prohibetur vendere domum, in qua defecit
pater ipse, minor creuit, & maiorum sunt imagines,
vt per *l. Hisp.*18.*tit.* 16.*part.* 6.ibi, *Pero no deue con-*
sentir que la casa que fue del padre, o del auuelo del
huerfano, en que el nascio se enagene en alqua menera
podiendolo escusar, Cassan.*in catal. gloriæ mundi part.*
1.*consid.*38. *quæst.*20. *vers. hinc est.* Alex.*conf.*67.*num.*
3 *lib.*5. Natt.*conf.* 162. *num.* 10. Tiraq. *de retractu in*
*præf. num.*34. *& de nobilit.cap.*37. *num.*23. vbi quòd
circa similes domos semper præsumitur affectio, &
desiderium conseruationis. Aotun. Galeat. Maluas.
*conf.*37. *num.*29. Cald. Pereira *in l.si curatorem, verbo*
*sua facilitate, num.*4.*in princ. C.de in integ. restit.min.*
12 vbi quòd minor dicitur læsus si rem maiorum suo-
rum vendat, ad quam probabilem habet affectio-
nem, Gutier. *pract. lib.* 3.*quæst.*16. *num.*44.*& de tutel.*
*part.*2.*cap.*5.*n.*77.vbi *n.*82.vbi *n.*82.aduertit ad hoc vt
procedat hæc resolutio plura concurrere debere, non
enim sufficit quòd patris fuerit domus, sed etiam
quòd antiquitus maiorum eius fuerit, item quòd
illam habitare consueuerint, & pater ipsius in ea de-
fecerit, & pupillus ibi fuerit procreatus, natus, &
educatus, illicque creuerit, & maiorum fixæ inspi-
ciantur imagines, Cald. Pereira *post quæst. forens.*
*conf.*34. *num.* 5. Molin. *d tract.*2. *disp.* 224. *num.* 23.
Rota apud Farin. *decis.* 372. *num.* 5. *part.* 1. *recentior.*
vbi quòd si tutor etiam iusto pretio, & ad dissoluen-
dum æs alienum pupilli vendat ipsius domum pater-
nam, pupillus dicitur læsus, & refert de linea exem-
plum *lib.*3. *Reg.cap.*21.
13 Notatur etiam ad hoc quòd ex armorum, atque
insigniorum delatione conseruatio domus atque fa-
miliæ institutis maioratus inducitur, vt per Molin.
*de primog.lib.*2.*cap.*14. *num.*6. Gutiet.*d.lib.*3.*quæst.*16.
*num.*45.
Nulliúmque ædificij genus, &c.] Notatur ad hoc quòd
14 tutor non debet sinere quodcunque ædificij genus,
quod integrum hæreditas dabat, collapsum ipsius
fraude deperire, sed illud reficere debet, aliàs ad in-
teresse tenetur, Baëç. *de decima tut. cap.* 2. *num.* 20.
Gutier. *de tutel. part.*2.*cap.*1. *num.* 117. vbi *num.*118.
15 subdit quòd reparare debet sarta tecta, ne pupilli
frumentum pluuiis corrumpatur; & non excusari
ait si posuit actorem communi opinione reputatum
fidelem, & diligentem, de quo etiam Greg. Lop.
*l.*15. *verbo endereçar las cosas tit.* 16.*part.* 6. Baëç.*d.*
cap 3.*num.*90. Molin. *d.tract.*2. *disp.*224. *num.*13. tu-
tor enim reficere potius & conseruare res & ædificia
pupillorum debet, quàm noua inchoare, Petr. Greg.
*syntagm.iuris lib.*12. *cap.*3.*num.* 9. Galganet. *de tutel.*
*lib.*2.*tit.*13.*num.*2. *& tit.*21. *a num.* 24 itaut si domus
minorum ruentes non refecerit, ad omnia damna &
interesse teneatur, Anton. Ping. *de tutor. & curat.*
*quæst.*19.*num.*14. Gutier. *de tutel. part.*3.*cap.*1. *nume-*
ro 103.
Seruande seruari non poterunt.] Notatur ad hoc 16
quòd bona mobilia minoris, quæ seruando seruari
non possunt sine solemnitatibus à iure requisitis, &
decreto iudicis interueniente alienari possunt, vt per
Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo contractum fe-*
cisti num. 16. *C. de in integ. restit. minor.* vnde refert
primò vestes tritas sine decreto iudicis posse alienari,
quia hæc seruando citra subiecti corruptionem ser-
uari non possunt, & secundò infert pecuniam posse
sine decreto alienari, quia similiter est de rebus, quæ
seruari non possunt, Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disput.*
224 *num.* 14. vbi ait quòd ea mobilia, quæ commo-
dè seruari non possunt, vt vestes attritas, iumenta
minori non necessaria, triticum, vinum, & oleum,
atque his similia potest tutor sine iudicis decreto ven-
dere, permutare, atque alienare. Gutier. *d. lib.* 2. *tit.*
21. *num.* 26.
Secus autem erit si huiusmodi mobilia seruando 17
seruari possint, quia tunc sine solemnitatibus à iure
requisitis, & decreto iudicis interueniente alienari
non poterunt, de quo vide Cou. *var. lib.* 2. *cap.* 1.
num. 24. Anton. Gom. *var. tom.* 2. *cap.* 14. *num.* 13.
Menchaq. *de success. creat.* §. 10. *num.* 72. *in* 28. *ampl.*
& num. 74. Cald. Pereira *in d.l.si curatorem, verbo res*
*num.*2.*in fine.* Viui.*decis.* 22.*num.*3. Fachin.*controu.*
*lib.*3.*cap.* 1. Montan.*de tutel.cap.*33.*num.* 139. *&* 140.
Gutier. *in simili tract. part.*2.*cap.*21. *à num.* 1. Anton.
Fab. *in Iurisp. Papin. tit.* 12. *de tutel.* 7. *part.illat.* 84.
Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 4.
tit. 6. *num.* 32. Sanch. *de matrim.lib.*6. *disput.*38. *num.*
6. *&* 26.
In supellectili.] An supellex sit de rebus, quæ vsu 18
consumuntur, de quo vide Caualcan. *de vsufructu*
*mulieri relicto num.*143.*in fine.*
In gloss. *Testificatione.* ibi, *& sic nota quòd secun-*
dùm conscientiam iudex iudicat, &c. de quo tamen
vide S. Thom. 2.2.*q.*67. *art.*2. Sot. *de Iustit. lib.* 5.*q.*4.
art. 2. Bernard. *reg.*377. Hippolyt. *sing.* 266. Corras.
miscel. lib 4. *cap.* 20. Tiraq. *de retractu tit.* 2. *ad fin.*
*num.*60. Cou. *lib.*1. *var. cap.*1. *num.* 6. Neguzant. *de*
pignorib. part. 8. *memb.*1. *num.* 28. Pinel. *in l.*2. *C. de*
*rescind. vendit. part.*3. *cap.*3. *num.* 26. *&* 33. Rebuff.
in tract. except. num. 340. Mascard. *de probat. conclus.*
950.*num.*2. Mich. Solon 2. 2. *quæst.* 67. *art.* 2.*col.*5.
Caualcan.*decis.*25.*num.*5. *part.* 1. *& decis.* 16.*num.*61.
*& decis.*23. *num.* 10. *part.* 1. Menoch. *conf.* 786. *num.*
vlt. Valasc. *de iure emphyt. quæst.* 6.*num.* 2. Brunor. à
Sole *in locis communib. verbo Index* 7. Franc. Viu. *de-*
*cis.*178.*num.*1. Gutier.*pract.lib.*1. *quæst.*98. Seraphin.
de priuileg. iuram. priuil. 2. Fr. Ludou. de Miranda
*de ordine iudic. quæst.*28. *art.*2. Camill. Borrel. *in sum.*
*decis.tom.*1.*tit.*42.*de iudic.num.*68. Lessi *de Iustit.lib.*2.
*cap.*29. *dubit.* 10. Amat. Roderiq. *in pract. de modo &*
*forma videndi, seu examinandi processum c. vlt. part.*2.
*num.*18.*cum seqq.*De hoc est expressa Ordin. Reg. Lu-
sit. *lib.* 3. *tit.* 63. *in princip.* quæ statuit iudices in illo
Regno debere iudicare secundùm scitam veritatem;
& in Regnis Castellæ & Legionis per *l.* 10. *tit.*17.*lib.*
4.*noua Recop.* dispositum reperimr esse iudicandum
sola facti veritate inspecta. 19
In gloss. *Ex eptis, fin.*ibi, *excipe fructus, & redditus,*
&c. Notatur ad hoc quòd possunt tutores fructus,
veluti frumentum, vinum, triticum, & similia, sine
decreto alienare, vt per Pinel. *in l.* 1. *C. de bonis ma-*
tern. part. 2.*num.*43. *vers. ex prædictis*, Tiraq. *de retra-*
ctu §.1.*gloss.*7.*num.* 51. Cald. Pereira *in d. l. si curato-* 20
*rem, verbo contractum fecisti num.*16. *vers. tertio*; non
tamen possunt fructus fundi perpetuò alienare,
Simoncel

Simoncel. *de decret. lib. 3. tit. 8. insp. 16. num. 19.* Ludou. Cenc. *de censib. part. 2. cap. 2. quaest. 2. art. 3. num. 8.* Perez de Lara *de vita hominis, cap. 22. num. 56.*

SVMMARIVM.

1 *Tutori imputatur si res emphyteutica amittitur propter canonem non solutum, & num. 2.*

3 *de negligentia imputanda Tutoribus, & curatoribus in rebus pupilli, remissiuè.*

L. Si tutoris. XXIII.

Idem A. Felici.

1 TVtori imputatur si res emphyteutica propter canonem non solutum, amittitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Grat. *consil. 119. num. 51. lib. 1.* Roland. *cons. 10. num. 18. lib. 2.* Corbul. *de causis priuationis, ob non solutum can. ampl. 18. num. 18.* Galganet. *de tutelis, lib. 2. tit. 6. num. fin.*

3 De negligentia imputanda tutoribus, & curatoribus in administrandis rebus pupilli, vide Socin. *consil. 149. num. 1. cum seqq. lib. 1.* vbi ex multis resoluit tutores præsumi diligentes, & non negligentes ea negligentia, quæ cadat in leuem culpam, quam ait, committere, qui negligunt facere quod diligentes homines facere neglexissent, Escubar *de ratiocin. cap. 19. num. 23. cum seqq.* vbi tradit modum probandi negligentiam, & *num. fin.* tenet probata negligentia in vno præsumi, & in alio, Iacob. Cancer. *variar. resolut. part. 1. cap. 7. de tutorib. num. 170.*

SVMMARIVM.

1 *Tutores, vel curatores quamprimum possunt, debent inuentarium facere de rebus, & instrumentis, seu iuribus pupillorum, & mobilia, quæ seruando seruantur, in tuto collocare, & ex pecunijs prædia idonea (si possunt) emere, alias sub vsuris ea collocare, & num. 2. 3. etiam testamentarij, num. 3. procedit etiam in matre tutrice filiorum, num. 4.*

6 *Inuentarium à tutoribus, vel curatoribus fieri debet coram publico Tabellione.*

7 *Tutor in inuentario omnes res describere tenetur, alias si eas non apposuit, dolo fecisse videtur. ex legitima causa veniret excusandus, & num. 9. amplia tantùm procedere in tutore testamentario, cuius fidem visus est testator approbare, sed etiam in legitimo & datiuo, num. 10. nec tantum si testator expressè vetuerit confectionem inuentarij, sed etiam si eam tacitè remittat simpliciter, num. 11. contrà, num. 12.*

13 *in Inuentario non sunt ponenda debita quæ pupillus debet, sed ipsi debentur. nec citandi creditores, ac debitores, ac alij interesse habentes, num. 14.*

15 *Tutor prædia emat ex pecunia pupilli, & occasione emendi cessante, aut deficiente, pecuniam sub vsuris collocabit.*

16 *Vsuræ pupillares hodie apud Christianos illicita, teneanturque tutores pupillis suis solùm ad interesse damni emergentis, & lucri cessantis, boni viri arbitrio.*

L. Tutores, vel curatores. XXIV.

Impp. ARCAD. & HONOR. AA. *Eutychiano.*

TVtores, vel curatores quamprimum possunt, debent inuentarium facere de rebus, & instrumentis, seu iuribus pupillorum, & mobilia, quæ seruando seruantur, in tuto collocare; & ex pecuniis prædia idonea (si possunt) emere, aliàs sub vsuris ea collocate. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. suprà hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem quoad primam eius partem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 15. tit. 16. part. 6.* vbi statuitur quòd tutor ante omnia conficere debet inuentarium de rebus pupilli in quo contineantur eius priuilegia, & instrumenta debitorum manu Notarij cum iudicis auctoritate, &c. Capyc. *decis. 50. num. 1. cum seqq.* Roman. *cons. 425.* Afflict. *decis. 360. num. 2.* vbi quòd tutor sine inuentario tutelam gerens in dolo præsumitur esse. Arimin. Tepat. *variarum sentent. tom. 2. tit. 48. cap. 5. versic. tutor & curator.* Anton. Piag. *de tutor. & curat. quæst. 7. num. 6.* Rebuff. *ad leges Galliæ tit. de sentent. prouis. artic. 3. gloss. 4. num. 2.* Nat. *cons. 663. num. 11. & 12. vol. 4.* Federic. Scot. *consil. 1. num. 16. lib. 2. tom. 1.* Sim. de Prætis *consil. 80. num. 4. 6. & 14. volum. 1.* Aluar. Valasc. *consil. 52. num. 7.* vbi per hunc textum tenet quòd tutores, vel curatores statim cùm fuerint ordinati, inuentarium conficere tenentur, nec possunt administrare antequam fecerint, aliàs vt suspecti remouentur, & infamia notantur, *per l. fin. in fine, C. de arbitr. tut.* idem *disp. 223. n. 10. cum seqq.* vbi quòd tutores & curatores mox atque tutelam, vel curam suscipiunt minoris, aut mentecapti, vel prodigi, conficere debent inuentarium bonorum. Petr. Gregor. *syntagm. iuris, part. 2. lib. 12. cap. 3. num. 5. cum seqq.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo tutela, num. 9. cum seqq.* Surd. *decis. 216. num. 20.* Vincent. de Franchis *decis. 206.* Rebell. *de obligat. instit. part. 2. lib. 17. quæst. vnic. de effic. tutor. num. 8.* Camill. Botel. *cons. 31. num. 54. cum seqq. cent. 1. & in summ. decis. part. 3. tit. 19. num. 24.* Henric. Boeer. *in disput. de vniuerso iure classi 1. disp. 14. num. 124. cum seq.* Paul. Montan. *de tutel. cap. 32. reg. 5.* latè Gutier. *in simili tract. part. 2. cap. 1. per tot.* Galganet. *eod. tract. lib. 2. tit. 2.* 2

Tutores, vel curatores, &c.] Etiam testamentarij, vt per Anton. Piag. *de tut. & curat. quæst. 7. num. 6.* Gutier. *d. part. 2. cap. 1. num. 16.* 3

Et procedit etiam in matre tutrice filiorum, quæ inuentarium tenetur conficere mox cùm creata fuerit eorum tutrix, vt per Gutier. *dict. part. 2. cap. 1. num. 12.* vbi etiam an illa ad conficiendum inuentarium habeat annum, qui sibi aliàs à iudice conceditur ad petendum tutorem & filiis, *num. 15.* tradit mulierem non conficientem inuentarium, cùm sit tutrix filiorum, quatuor pœnas incurrere. 4

Mox quàm fuerint ordinati, &c.] Notatur ad hoc quòd tutores tenentur conficere inuentarium rerum pupillarium, mox, id est, quamprimum potuerint, vt per Baëç. *de decima tut. cap. 2. num. 43.* Octauian. Cacheran. *Pedem. decis. 58. sub num. 19. 24. & 25.* vbi quòd tutores non habent ad conficiendum inuentarium tempus ad conficiendum concessum per hæredem, videlicet triginta dierum ad inchoandū à die aditæ hæreditatis, & sexaginta ad perficiendum, iuxta *l. fi. C. de iure delib.* sed debēt statim cùm possint 5

illud perficere, Ayora *de partit. part.1. cap.2. num.14.*
vers. pero en el tutor, Molin. *d. tract. 2. disp.224. num.10.*
vbi iotelligit cùm primùm commodè, moraliter lo-
quendo, potuerint, Stephao. Gratian. *discept. forens.*
tom.4. cap.711. n.2. latè Gutier. *d. part.2. cap.1. num.10.*
vbi *n.11.* subdit quòd isti tutores antequam accusa-
rentur suspecti, & administrarent, fecerint solemnia
non facta, non poterint per hoc accusari postea su-
specti; & admitterentur ad agendum, & administran-
dum, secus si admioistrauerunt antequam facerent
inueotarium, tunc namque nihil potest obiici iouen-
tario, sed possent accusari vt suspecti, & *num.19.* tenet
quòd si tutor, vel administrator inuentarium nõ fe-
cerit mox, sed post multum tempus à morte defun-
cti, & postquam suscepit administratiooem booorũ,
eisque se immiscuit, poterit quidem accusari, & re-
moueri vt suspectus, & contra eum dolus præsume-
tur, non tamen incurrit alias pœnas, tutorum, vel ad-
ministratorum non conficientium inuentarium.
6 *Sub præsentia publicarum personarum*, &c.] Nota-
tur ad hoc quòd inuentarium à tutoribus, vel curato-
ribus fieri debet coram publico tabellione, vt per *d.*
l. Hisp.15. Paul. Monran. *d. cap.32. regul.5. n.36.* Molin.
d. tract.2 disp.224. num.10. vers. fieri autem debet coram
tabellione, Galganet. *d. lib.2. tit.2. num.5.* Et quamuis
Gregor. Lopez *d. l.15. in gloss. verbo con otorgamiento*
del Iuez del logar, quem refert & videtur sequi
Gutier. *d. p.2. cap.1. n.85.* existimauerint quantum ad
tutorem, vel curatorem obligandum, sufficere iouen-
tarium fieri extra iudicium coram tabellioue, & te-
stibus, sed quantum ad hoc vt faciat fidem contra
eos, quorum nomina in inuentario describuntur, re-
quiri quòd fiat corã iudice; nihilominus magis pla-
cet resolutio Molin. *d. disp.224 n.11. vers. credo tamen*;
dum ait neque in Lusitaniæ, neque in Castellæ Re-
gnis esse in vsu vt fiat, in præsentia iudicis, sed ante-
quam inuentarium fiat, comparet, subdit, coram iu-
dice is, qui tutor, aut curator futurus est, & præstat
cautionem, & simul iudex suscipit ab eo iuramen-
tum quod inuentarium conficiet, idque fideliter, &
tunc decernit illi iudex atque iniungit tutelam, aut
curam, auctoritatem & potestatem ad illam exercẽ-
dam ei tribuens; postea verò cum tabellione coram
testibus tutor ipse, aut curator conficit inuentariom.
7 *Inuentarium rerum omnium*, &c.] Notatur ad hoc
quòd tutor in inuentario omnes res describere tene-
tur, aliàs si eas non apposuit dolo fecisse videtur, vt
per Mascard. *de probat. concl. 531. num.64.* Vincent.
Honded. *cons.35. num.24. & seq. vol.1.* Gutier. *d. p.2.*
8 *cap.1. num.6.* vbi limitat nisi ex aliqua legitima cau-
sa veniret excusandus, vtputa si tempore, quo con-
fecit iouentarium, illæ res omissæ, fuissent sibi occul-
tæ, & *num.24.* quòd debeut omnia sigillatim scribi
in inueotario, & *num.32.* limitat quando in loco ad-
esset consuetudo conficieodi iouentarium.
9 Quòd autem iusta causa excuset à confectione in-
uentarij, probat *d. l. Hispan.15. tit.16. part.6.* ibi, *Pero*
si el guardador mostrasse razon derecha porque no po-
diesse fazar el inuentario, no le deuen desapoderar de
los huerfanos, ni de sus bienes, &c. Vnde iusta causa
non conficiendi inuentarium excusans tutorem, vel
curatorẽ erit testatoris specialis volontas confectio-
nem inuentarij remittentis, vt per Anton. Piag. *de tu-*
tor. & curat. quæst.7. n.15. Molin. *d. tract.2. disp.224.*
num.12. Gutier. *d. part.2. cap.1. n.35.* vbi *num.36.* am-
10 pliat, vt non tantùm procedat in tutore testamen-
tario, cuius fidem visus est testator approbare, sed
11 etiam in legitimo, & datiuo, *num.37.* ampliat etiam
non solùm si testator expressè vetuerit confectionẽ
inuentarij, sed etiam si eam tacitè emittat simplici-
ter. Verùm rectè aduertunt Couarr. *lib.2. variarum* 12
cap.14. num.4. Molin. *d. disput.224. num.12.* Gutier.
d. part.2. cap.1. num.38. & seq. posse iudicem tutori
iniungere vt inuentarium conficiat, si id expedire iu-
dicauerit ad rectam bonorum administrationem,
non obstante prędicta remissione. Addit etiam idem
Gutier. *d. cap.1. n.55.* tutorem, vel curatorem ad lites
non teneri facere inuentarium, & *num.94.* ait quòd
omnes res debent scribi per signa & confinia, &
num.95. & 96. tradit non requiri io inuentario.
Et instrumentorum, &c.] Nota quòd in inuenta- 13
rio non sunt ponenda debita quæ pupillus debet, sed
quæ ipsi debentur, Baëç. *dict. cap.2. num.52.* Gutier.
d. part.2. cap.1. num.30. & num.91. nec citandi suot 14
creditores, ac debitores, ac alij interesse habentes.
Stephao. Gratian. *d. cap.711. num.5.*
Ita tamen vt ex mobilibus aut prædia idonea com- 15
parentur, &c.] Notatur ad hoc quòd ex pecunia pu-
pilli tutor prædia emere debet, & occasione emendi
cessante, aut deficiente, pecuoiam sub vsuris collo-
cabit, vt per Couarr. *lib.3. variarum cap.2. num.1.*
Grammat. *decis.103. num.22. & 23.* Decian. *consil.85.*
num.32. vol.2. Roland. *cons.49. num.34. & 35. vol.1.*
Surd. *de aliment. tit. vlt. quæst.46. num.35.* Aldouin.
cons.41. à princip. Baëç. *de decima tut. cap.2. num.92.*
cum seqq. latè Gutier. *de tutelis, part.2. cap.9. per tot.*
Molin. *de Iustit. tract.2. disput.224. num.17.* vbi per
hunc textum ait quòd pecuoia io bonis mioorís re-
perta, & quæ venditione fructuum, & aliarum rerum
mobilium, quas seruare non expedit, comparata fue-
rit, aut ex venditione rerum mobilium superfuerit,
in vtilitatem minoris conuerti debet emendo ex il-
la, prædia vtilia mioori; & *num.18.* subdit per hunc
textum, quòd quando prædia coogrua, quæ eme-
rentur, noo inueniebantur, præcipiebantur tutores
tradere pecunias minorum ad vsuras, & *n.19.* ex Co-
uarr. *d. lib.3. var. cap.1. n.1.* resoluit quòd prædia non
occurrerint, quæ emantur, teneri tutorem, aut cura-
torem pecuniam minoris tradere in honestum, ac se-
curum lucrum, alioquin teneri minori ad interesse
quantum æstimabitur, quod ea via minor lucrari li-
citè poterat: & in prouinciis, vbi frequenter est em-
ptio annuorũ reddituum; saltem cum pacto de retro-
uendendo, vt frequentissima est in Regoo Castellæ,
non excusari tutorem si ad eiusmodi lucrum occur-
reos pecuniam non tradat; in locis autem, in quibus
id non est frequens, vt in Lusitaoia, tradendam esse
mercatori, aut alteri simili ad licitam, & tutã nego-
tiationem; sed per Ord. Reg. *lib.1. tit.87. §.31.34.35.*
deponi eam præscribitur vna cum gemmis, & rebus
aliis aureis, & argẽteis minoris in arca publica ad id
deputata, nec inde extrahi, nisi vt suo tempore red-
datur, vel vt inde prædia, aut annui redditus mioori
emantur, vel congrua sustentatio illi tradatur, debi-
ta ve illius soluantur. Gutier. *dict. part.2. cap.9. num.5.*
cum seqq. vbi quòd tutor, vel curator hodie tenetur,
pecuniam pupilli vel io emptionem prædiorum ex-
pendere, vel eam alicui mercatori tradere ad partem
honesti, & liciti lucri recipiendam, & *num.10.* quòd
tutori deponenti pecunias pupillares ad lucrũ apud
campsorem communiter eo tempore reputatum vi-
rum bonum, hoc est, idoneum, licèt postea deco-
quat, & aufugiat, non est sibi imputandum, idem si
casu fortuito perdaotur pecuniæ, seu merces, & *n.14.*
quòd tutor qui dedit pecunias magnas ad societa-
tem officij in personam alterius, qui postea decessit,
& prædictæ pecuniæ fuerunt perditæ, tenetur ad
damnum earum, & *n.25.* quòd tutor, seu curator mo-
dicam pecuniam minoris non tenetur dare ad lu-
crum, Galganet. etiam *de tutel. lib.2. tit.9.*

Iuxta

16 *Iuxta antiqui iuris formam vſurarum*, &c.] Hæ vſuræ pupillares apud Chriſtianos hodie licitæ non ſunt, iamque tutores pupillis ſuis ad vſuras minimè tenentur, ſed ſolùm ad intereſſe damni emergentis, & lucri ceſſantis boni viri arbitrio, de qoo Couar. *d. lib. 3. variarum cap. 2. à princ.* Baëç. *de decima tut. cap. 2. n. 95. cum ſeq.* Gaſp. Rodetic. *de annuis reddit. lib. 3. q. 10. num. 12.* Solis *de cenſib. lib. 1. cap. 3. n. 13. verſic. ex eadem*, Molin. *d. diſput. 224. num. 18. prope fin.* Gutier. *d. part. 2. cap. 9. num. 4.* Franc. Hieron. de Leo *Valent. ciſ. 18. num. 2. cum ſeqq. lib. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Debitor pupilli ſoluens tutori ex precepto iudicis pleniſſimam conſequitur liberationem. idem ſi ſine iudice ſoluat annuum redditum, vel alicuius rei penſionem, num. 2. 3. ſimplex auctoritas iudicis ſufficit, quamuis illa non ſit preceptiua, num. 4. inter ſolutionem factam tutori, vel curatori diſtinguitur, num. 5.*

6 *Penſiones, & annui redditus rectè tutori ſolui poſſunt ſine decreto iudicis.*

L. Sancimus. XXV.

Imp. IVSTIN. A. *Ioanni P.P.*

1 2 DEbitor pupilli ſoluens tutori ex præcepto iudicis pleniſſimam conſequitur liberationem; idem ſi ſine iudice ſoluat annuum redditum, vel alicuius rei penſionem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. n. 1. ſupr hoc tit.*

3 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt *l. Hiſpan. 4. tit. 14. part. 5. vbi gloſſ. 1.* Eſcobar *de ratiocin. cap. 40. n. 1.* Gutier. *de tutel. p. 2. cap. 22. per tot.* Anton. Gom. *lib. 2. var. cap. 14. n. 4.* Vincent. de Franchis *deciſ. 206. num. 13.* Paul. Montan. *de tutel. cap. 32. n. 14. cum ſeqq.* Cald Pereira *in l. ſi curatorem, verb. læſis, n. 59. C. de in integr reſtit min.* vbi *n. 67.* aſſerit debitorem, cui iudex præcepit vt ſolueret, non teneri appellare cùm credere teneatur iudicem ex iuſta cauſa ad id præcipiendum motum fuiſſe, latè & eleganter Iacob. Cancet. *var. reſolut. part. 2. cap. 6. de ſolut. & liberat. num. 116. cum ſeqq.*

4 *Si iudex hoc pronunciauerit*, &c.] Ergo ſimplex auctoritas iudicis ſufficit, quamuis illa præceptiua non ſit, vt inſinuat *d. l. Hiſpan. 4.* ibi, *otorgamiento o mandamiento*, Maurit. *de in integrum reſtit. cap. 178.* Sed meritò Cald. Pereira *dict. verbo læſis, num. 65. in verſic. ego aduerto*, & Gutier *d. part. 2. cap. 22. num. 25.*
5 *verſic. ab his omnibus*, diſtinguunt inter ſolutionem factam tutori, vel curatori, & ſolutionem factam ipſi minori, vt in illo caſu ſufficiat ſimplex auctoritas, & permiſſio iudicis, qui ei ſolui poterat, vt probatur in hoc text. in hoc verò exigitur iudicis præceptum, & expreſſa compulſo vt debitor liberetur ſoluens minori abſque vllo reſtitutionis timore, quia minori ſolui non poterat, & ideo certa tunc requiritur licentia Præſidis, quòd creditor, cui mandat ſolui, eſt minor, vt *in l. ait prætor, §. prætermittitur, ff. de minorib.* ibi, *putà ſi allegans minorem eſſe, compulſus ſit ad ſolutionem, nihil ei imputandum*, &c. obſeruat tamen idem Gutier. *eod. cap. 22. n. 27.* quòd quoties tempore ſolutionis etiam cum iudicis decreto factæ læſio interceſſit, veluti ſi quid minus debito ſoluitur tempore, aut loco, non eſt deneganda reſtitutio minori aduerſùs præfatam læſionem, quam non excludit præceptum iudicis, ſiquidem in eo quoque læſus fuit minor.

6 *Non autem hanc legem*, &c.] Notatur ad hoc quòd penſiones, & annui redditus rectè tutori ſolui poſſunt ſine iudicis decreto, vt per Anton. Cioffi. *conſ. 9. num. 4. vol. 1.* Cancet. *d. part. 2. cap. 6. de ſolut. & liberat. num. 119.*

SVMMARIVM.

1 *Tutor, vel curator ſi auctoritatem præſtat pupillo, vel adulto adeundi hæreditatem ex teſtamento, in quo tutor ipſe eſt præteritus, aut exhæredatus, ſibi non præiudicat quominus teſtamentum expugnare poſſit.*

2 *Tutor ſi tanquam tutor agat, iuri ſuo non præiudicat.*

3 *Conſentiens iura ſua perdit.*

4 *ex eo quod Tutor geſſit, finita tutela actio in pupillum datur.*

L. Cùm quædam mulier. XXVI.

Idem A. Ioanni P.P.

1 SI tutor vel curator auctoritatem præſtat pupillo, vel adulto adeundi hæreditatem ex teſtamento, in quo tutor ipſe, vel curator eſt præteritus, aut exhæredatus, ſibi non præiudicat quominus teſtamentum expugnare poſſit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. n. 1. ſupr hoc tit.*

2 Notatur ad hoc quòd ſi tutor tanquam tutor agat, iuri ſuo non præiudicat, qui non ſponte ſua, ſed ex neceſſitate officij id facit, vt per Tiraquel. *de retractu lign. §. 1. gloſſ. 9. num. 141. cum ſeqq. & n. 266. & 271.* Menoch. *conſ. 58. num. 53. lib. 1.* Gutier. *de tutel. part. 1. cap. 1. num. 22.*

3 *Ipſe iura ſua perdit*, &c.] Notatur ad hoc quòd conſentiens iura ſua perdit, vt per Tiraquel. *d. §. 1. gloſſ. 9. num. 169. & de iure mariti gloſſ. 5. num. 145. & in l. ſi vnquam, verbo donatione largitus, num 348. C. de reuocand. donat. & de iure conſtituti part. 3. limit. 13. num. 15.*

4 *Inuenimus autem generaliter definitum*, &c.] Notatur ad hoc quòd ex eo quòd tutor geſſit, finita tutela actio in pupillum datur, vt per Donat à Fina *tom. 2. commun. opin. lib. 5. tit. 23. n. 35. pag. 365.*

L. Conſtitutione. XXVII.

Idem A. eidem.

DEclaratur *l. ſancimus, in fin. ſupr. hoc tit.* quæ loquitur de fœneratitia cautione, vt habeat locum in principali debito, non in vſuris, quia illæ poſſunt ſolui ſine iudice, ſicut penſiones, & annui redditus, dummodo etiam in vnum collectæ non excedant ſummam centum ſolidorum, nec biennij metas. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. ſupr hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Tutores, & curatores minores ſuos à litibus eis motis non defendentes, vt ſuſpecti veniunt remouendi, & etiam de proprio damnum reſarcire tenentur, & num. 2.*

3 *Conuentus ſiue lite conteſtata, ſiue ante (ſatiſdatione tamen præſtita) factus ſit demens, vel furioſus, ita quòd indiget curatore, debet ei curator ad litem dari per iudicem coram quo lis vertitur.*

4 *Minor si petit curatorem specialiter ad certam litem, vel causam iam motam, debet dari à iudice, coram quo illa lis, vel causa vertitur. habet locum in curatore ad vnam litem, num.5. extenditur ad quemcumque iudicem, siue delegatum, siue ordinarium, num.6. quamuis persona non sit illi iudici subdita, num.7.*

8 *Curatorem ad litem dat non solùm Episcopus, sed etiam eius officialis, prout Vicarius Præsidis, ita vt hoc etiam procedat in vicario foraneo.*

9 *Curatoris ad litem datio vt valeat, sufficit dari ab illo, coram quo causa tractatur, dummodo sit talis, cui competat de iure, & coram quo possit prorogari iurisdictio.*

10 *Curator datus ad litem etiam cum decreto potest eodem modo reuocari, sicut procurator, quamuis post litem contestatam non possit remoueri sine causa.*

11 *aliud est dare Curatorem ad litem particularem, aliud ad lites in genere.*

12 *Tutores, vel curatores non tenentur de iudicio soluendo satisdare, sed tantùm de iudicio sisti, & in eam causam bona minorum possunt sine decreto obligare.*

13 *Læsio quæ infertur alicui, ex immediata dispositione iuris, ita comprehendit pupillum, sicut maiorem.*

14 *de Satisdationibus in materia tutelæ, remissiuè.*

15 *Tutores, & curatores debent tempore suæ creationis specialiter & expressim promittere, quod defensionem minorum suscipient sine vlla dilatione, & num.16.*

17 *Tutores, vel curatores possunt vendere fructus rerum minorum sine decreto pro pretio tunc currenti in loco, & num.18. possunt vendere, permutare, alienare ea mobilia quæ commodè seruari nequeunt, num.18.*

L. Sancimus. XXVII. & vlt.

Idem A. Ioanni P.P.

1 TVtores, & curatores suos minores à litibus eis motis non defendentes vt suspecti veniunt remouendi, & etiam de proprio damnum resarcire tenentur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num.1. supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Gasp. Bæç. *de decima tut. cap.2. num.139.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. cap. 13. col. 3. & 4.* Molin. *de iustit. tractat. 2. disput. 225. num.10.* Gutier. *de tutelis part.2. cap.4. à princip.* & præcipuè *num.19.* ait quòd tutor tenetur defendere pupilli causam, nullamque vtilem occasionem omittere. Arimin. Tepat. *variarum sentent. tom.1. tit.479. cap.4. in princip. versic. tutores, pag.952.* Galganet. *de tutelis, lib.2. tit.5. à num.1.*

§. Sed si quis.

3 Siue lite contestata, siue ante (satisdatione tamen præstita) conuentus factus sit demens, vel furiosus, ita quòd indiget curatore, debet ei curator ad litem dari per iudicem coram quo lis vertitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1. num.1. supr. hoc tit.*

4 Notatur ad hoc quòd si minor petit curatorem specialiter ad certam litem, vel causam iam motam, debet dari à iudice, coram quo vertitur illa lis, vel causa, vt per Anton. Gom. *tom.1. variar. cap.14. n.17. prope fin.* Bellacomb. *tom.1. commun. opin. lib.5. tit.25.*
5 *num.16. pag.761.* vbi quòd habet locum in curatore ad vnam litem. latè Stephan. Gratian. *discept. forens.* *num.2. cap.125. num.44.* vbi extendit ad quemcumque 6
iudicem, siue delegatum, siue ordinarium, cùm hic text. loquatur indistinctè, & non debeat restringi
potius de vno, quàm de alio, & *n.45.* ampliat quam- 7
nis persona non sit illi iudici subdita, & *num.48.* tra- 8
dit quòd non solùm Episcopus, sed etiam eius officialis poterit dare curatorem ad litem prout Vicarius Præsidis, ita vt etiam procedat in vicario foraneo. & *num.52.* post Mynsing. *centur. 1. obseru.87.*
num.2. resoluit quòd vt valeat datio curatoris ad li- 9
tem, sufficit dari ab illo, coram quo causa tractatur, dummodo sit talis, cui competat de iure, & coram
quo possit prorogari iurisdictio, & *à num.55.* quòd 10
curator datus ad litem etiam cum decreto potest eodem modo reuocari sicut procurator, quamuis post litem contestatam non possit remoueri sine causa.

Quamnis supradicta rectè procedant in dando 11
curatore ad litem particularem, attamen aliud esset in dando curatore ad lites generales, tunc enim dabitur per iudicem originis, seu domicilij pupilli, quasi tunc videatur datus ad omnes lites, quas poterit tractare, siue sint intra suam prouinciam, siue etiam extra illam existant, vt per Mynsing. *d. centur. 1. obseruat.87.* Bertrand. *consil.102. n.17. lib.3.* Caualcan *de tutor. & curat. n.182. in fine, versic. & in pupillo forense.* Stephan. Gratian. *d. cap.125. num.66.* vbi *n.67.* de tutore dato simpliciter, quòd intelligatur ad omnes lites, & ad agendum, & contrahendum, & *n.68.* cum Menoch. *consil.790. n.3. lib.7.* id intelligit dummodo magistratus domicilij, seu originis minoris dederit curatorem generaliter ad causas; secus autem quando fuisset datus curator per eundem Magistratum specialiter ad certam causam, tunc enim non poterit interuenire pro alia causa coram iudice alterius iurisdictionis, immo nec coram iudice, coram quo illa specialis causa tractatur, cùm fuerit limitata istius curatoris potestas quoad illam tantùm causam, pro qua fuit datus. & *num.70.* quòd curator ad lites intelligitur solùm datus de litibus, quæ tunc temporis existunt.

§. Defensionem.

Tutores, vel curatores non tenentur de iudicato 12
soluendo satisdare, sed tantùm de iudicio sisti, & in eam causam bona minorum possunt sine decreto obligare. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1. n.1. suprà hoc tit.*

Notatur ad hoc quòd læsio quæ infertur alicui, 13
ex immediata dispositione iuris, ita comprehendit pupillum, sicut maiorem, vt per Anton. Gom. *l.45. Tauri num.25. post med. vers. ex quo textu.*

De satisdationibus in tutelæ materia vide Surd. 14
decis.91. Paul. Montan. *de tutelis & cur. cap.32. reg.3.* Gutier. *in simili tract. part.1. cap.12. n.10. cum seqq.*

§. Omne autem.

Tutores, & curatores tempore suæ creationis de- 15
bent specialiter & expressim promittere quòd defensionem minorum suscipient sine vlla dilatione. Colligunt ex Ord. Doctores citati *in l.1. n.1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 16
munt Tiraquel. *de iure mariti gloss.7. n.94.* vbi quòd verba, *iuro vtilia facere, & inutilia prætermittere*, non sufficiunt, neque satisfaciunt formæ, per quam tutor tenetur promittere expressam satisfactionẽ pupilli, & *n.158.* quòd necessarium est vt curator expressè promittat defensionem se pro pupillo suscepturum, quasi non satis sit iurasse in genere, nisi illud speciatim

ciatim interueniat, quod veluti pro forma hic §. exigit, Bellacomb. *tom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 13. n. 16. pag. 761.* Ias. *in l. 1. num. 171. ff. si quis in ius voc. & in l. Pretor ait, in princ. num. 9. ff. de noui operis nunt.* Menoch. *de presumpt. lib. 1. presumpt. 45. num. 19.* vbi ait hanc legem requirere quòd quando tutor suscipit tutelæ administrationem, debet ex presse promittere se vtilia nomine pupilli facturum, & inutilia prætermissurum, ac etiam quòd sine mora eius defensionem suscipiet, & proptereà non satis erit, ait, si exprimat se facturum vtilia, & inutilia prætermissurum, &c. Gutier. *de iurament. confirm. part. 1. cap. 73. n. 1.* vbi quòd necessariò requiritur ad hoc vt tutela sit valida quòd specialiter tutor promittat quòd pupilli defensionem absque vlla dilatione suscipiet, & *n. 3.* tradit quòd licèt requiratur pro forma expressio defensionis in tutela fienda, iuxta hunc text. tamen si interueniat iuramentum sufficit quòd consensus in genere, & per verba æquipollentia interueniat, propter iuramenti appositionem, & reprobat Cels. Hug. *c. onf. 24. num. 19.* aliàs resoluentem in terminis huius §. iuramentum non habere vim specialis promissionis de defendendo. idem Gutier. *in tractat. de tutelis, part. 1. cap. 12. num. 31. versic. textus nanque,* vbi plura refert, quæ tutores iurare solent coram iudice præsente tabellione cùm tutelam suscipiunt, & *eod. num. versic. sed contrariam sententiam,* tenet quòd tutela & gesta per tutorem valeant, etiamsi defensio non sit promissa per ea verba, sed per æquipollentia, & citat Iacob Mandel. *cons. 11. num. 11.* Gasp. Baëç. *de decima tutor cap. 1. n. 68. cum seqq.* Spin. *in speculo testam. gloss. 29. num. 18. cum seqq.* Fulu. Pacian. *de probat. lib. 1. cap. 16. num. 80.* Camill. Borrel. *in summ. decis. part. 1. tit. 61. num. 400.*

§. Hisque adiicimus. vlt.

17 Tutores, vel curatores possunt vendere fructos rerum minorum sine decreto pro pretio tunc currenti in loco in quo distrahuntur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

18 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Anton. Gom. *l. 40. Tauri num. 74. prope finem,* vbi per hunc textum tradit quòd tutor, vel curator licèt non possit alienare res immobiles minoris sine decreto, tamen bene potest alienare fructus earum rerum absque decreto & solemnitate, quia reputantur & iudicantor mobiles, Gregor. Lopez *l. 15. glos. 9. verbo a buena fe, versic. aduerte, tit. 16. part. 6.* vbi quòd tutor, vel curator non tenetur conseruare frumentum, vel vinum minoris in tempus caristiæ, sed potest vendere occurrenti & communi pretio, neque tenetur mittere in alium locum, idem tenet Bobadil. *in sua politica lib. 3. cap. 3. num. 78. litt. D.* Molin. *de Iustit. 3. tractat. 2. disput. 224. num. 14.* vbi ex hoc text. tra-
19 dit quòd ea mobilia, quæ commodè seruari non possunt, vt vestes attritas, iumenta minori non necessaria, triticum, vinum, & oleum, atque his similia, potest sine iudicis decreto vendere, permutare, atque alienare; & quòd vendere tenetur eiusmodi res congruo tempore, neque tandiu expectare quousque pereant, alioquin suo damno pereunt, nec tenetur tutor mittere triticum, & res alias in alium locum, vbi plus valeant, vt ibi vendantur, sed satis est eos vendere vbi existunt, neque tenetur expectare tempus, in quo nimio pretio vendantur, præsertim cùm, si ob multam moram corrumpantur, & pereant, tutoris, aut curatoris periculo pereant, sed satis est si pretio ordinario in loco, vbi sunt, vendantur, refert & sequitur Gutier. *de tutel. part. 2. c. 1. n. 119. cum seqq.* Barbos. *Collect. in Cod. Tom. II.*

De periculo tutorum, & curatorum.

TIT. XXXVIII.

ADMINISTRATIONIS susceptæ, vel neglectæ periculum ad tutores, vel curatores pertinet, de quo *in hoc tit.* Scripserunt in hanc tubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia tit. Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 13. cap. 10. num. 8. cum seqq.* Arimin. Tepat. *variarum sentent. tom. 2. tit. 484.* Vtrùm tutor debeat potiùs dimittere res suas sub periculo, & saluare pupillares, vel è contra: vide Galganet. *de tutelis, lib. 3. quæst. 38.*

SVMMARIVM.

1 *Tutores instructionis, vel notitia causa dati, licèt non administrent, tenentur de dolo, & culpa.*
2 *Tutor notitia causa datus non debet gerere.*
3 *Tutor notitia causa datus quis.*
4 *Tutor causa notitia datus potest perinde conueniri in omnibus, & administrationis, & accessionis iure atque cæteri tutores.*
5 *Tutoris appellatione continetur curator.*
6 *Scire, & scire debere, paria.*

L. Et multum. I.

Imp. ALEXAND. A. *Quarto.*

TVtores instructionis, vel notitiæ causa dati, licèt non administrent, tenentur de dolo, & culpa, ac etiam tenentur alio modo suspectos facere. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salic. Angel. Fulgos. Bald. Castr. Sichard. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.* 1

Notatur ad hoc quòd tutor notitiæ causa datus non debet gerere, quoniam non in hoc datur vt gerat, sed vt contutores instruat, vt per Gasp. Baëç. *de decim. tut. cap. 6. num. 25.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 11. cap. 14. num. 3.* vbi etiam quòd notitiæ causa datus dicitur tutor is, qui ad instruendos contutores, scilicet de rebus, & negotiis testatoris, vel pupilli datur, & *lib. 13. cap. 10. n. 11. in fine.* Gutier. *in tractat. de tutel. part. 1. cap. 17. num. 7.* vbi cum Baëç. *vbi supr. n. 29.* ait non obstare textum *in l. quero, §. idem Paulus, ff. de testament. tut.* dum probat tutorem causa notitiæ datum posse conueniri perinde in omnibus, & administrationis, & accessionis iure atque exteros tutores; quia debet intelligi de administratione naturæ suæ congruenti instruendo diligenter bona fide contutores, & in faciendo suspectum eum qui ex dolo, vel negligentia dignus est vt remoueatur, vt in hoc text. habetur. 2 3 4

Notatur etiam ad hoc quòd appellatione tutoris continetur curator, vt per Baëç. *de decima tut. cap. 3. num. 11.* Azeued. *l. 13. num. 8. tit. 11. lib. 5. noue Recop.* Gutier. *d. part. 1. cap. 16. num. 151.* latè Galganet. *de tutel. lib. 3. quæst. 19.* 5

Sine ea quæ scire debent, &c.] Notatur ad hoc quòd paria sunt scire, & scire debere, vt per Tiraq. *de retract. lign. §. 12. gloss. 1. num. 9. & ad fin. tit. num. 43.* Surd. *cons. 150. n. 23.* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 1. cap. 194. num. 1.* quos refero *de axiom. iuris vsufreq. axiom. 174. num. 29.* 6

SVMMARIVM.

1 *Administratio si est diuisa in testatore, vel à iudice, periculum vnius non spectat ad alium, & num. 2.*

3 *Tutor vnius prouinciæ non tenetur de facto alterius.*

L. Ad eos. II.

Idem A. *Saturo.*

1 SI administratio est diuisa à testatore, vel à iudice, periculum vnius non spectat ad alium. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *in l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Montan. *de tutel. cap. 39. num. 175.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 13. cap. 10. num. 14. versic. diuisa ta-*
3 *men*, vbi quòd tutor vnius prouinciæ non tenetur de facto alterius. Cardos. *in praxi iudicum, verbo tutela, num. 13.*

SVMMARIVM.

1 *ad Tutorem spectat periculum casus fortuiti, si culpa præcedat casum, non aliàs, & num. 2.*

3 *Minoribus casu fortuito læsis, non conceditur restitutio in integrum, secus si culpa tutoris casus ipse fortuitus præcesserit.*

L. Si res pupillares. III.

Impp. PHILIPPVS A. & PHILIPPVS C. *Gratiano.*

1 PEriculum casus fortuiti spectat ad tutorem, si culpa præcedat casum, non aliàs. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 13. cap. 10. n. 9. in fin.* Cardos. *in praxi iudic. & Aduoc. verb. tutela, n. 13.*
3 *in fine.* Et per hunc text. tenet Galganet. *de tutelis, lib. 2. tit. 25. num. 22.* quòd licèt minoribus casu fortuito læsis non concedatur in integrum restitutio, tamen secus erit si culpa tutoris casus ipse fortuitus præcesserit, & citat Surd. *cons. 12. num. 58. & decis. 87. in princ.*

L. Tutoribus. IV.

Iidem A. & C. *Floro.*

1 TVtor, seu curator non tenetur de casu fortuito. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desumunt Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 13. cap. 10. n. 9. vers. cæterùm*, vbi exemplificat, putà si incursu latronum res perierit, Cardos. *in praxi iudicum, verbo tutela, num. 13. in princip.* Paul. Comitol. *respons. moral. lib. 3. quæst. 19. num. 7.*

SVMMARIVM.

1 *Negligentia non adscribitur ignoranti, nec periculum temporis ignoti.*

2 *Scientia quòd quis datus sit tutor qualitercunque, non autem liquidis probationibus probanda est.*

3 *Notitiam præsumi eorum, quæ publicè facta, & notoria, vel de quibus in loco publica vox, & fama.*

4 *Scire quilibet præsumitur quod ad eius domum, quam inhabitat, est denuntiatum.*

5 *Præsumptio iuris probatio liquidissima.*

L. Si tutor peritus. V.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Seuero.*

NEgligentia non adscribitur ignoranti, nec periculum temporis ignoti. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* 1

Liquidis probationibus, &c.] Aduertit Galganet. *de tutel. lib. 2. tit. 30. num. 2.* quòd *in l. quidam, §. fin. ff. de administr. tut.* probatur scientiam quòd quis sit datus tutor qualitercunque, non autem liquidis probationibus probandam, in quo videtur contradicere textui *in præsenti*; sed bene respondet quòd hîc loquitur quoad tutorem, qui dicit periculum tutelæ ad se non pertinuisse, sed quia præsumptio est contra eum quòd sciuerit, quia fuit ei significatum, vel quia erat hoc notorium in loco, vbi erat tutor, necesse ideo habet tutor ad excludendam præsumptionem scientiæ probare liquidis probationibus eius ignorantiam. 2

In gloss. *Ostenderis, fin.* ibi, *vel publicè sciebatur*, &c. Notatur ad hoc quòd præsumitur notitia eorum, quæ publicè facta sunt, & sunt notoria, vel de quibus est in loco publica vox & fama, vt per Grammat. *decis. 36. n. 16.* Socin. *regul. 176. fallent. 2.* Paris. *consil. 72. num. 26. lib. 2.* Roland. *cons. 54. num. 3. lib. 1.* Cephal. *cons. 147. num. 6.* Viui. *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. de probat. num. 297. pag. 508.* Menoch. *remed. 16. recuper. num. 34. & de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 23. num. 68. cum seqq.* Anton. Gom. *commun. tit. de regulis iuris conclus. 5. num. 18. cum seqq.* Mascard. *de probat. conclus. 637. num. 24. & concl. 879. num. 16. & conclus. 1100. aliàs 1105. num. 1. & 14. & conclus. 1231. aliàs 1237. n. 2. & concl. 1192. aliàs 1197. n. 11.* Sebast. Medices *de casibus fortuitis, p. 1. q. 3. n. 4. versic si erat publicè notum, & num. 10. versic. octauo,* Sfort. Odd. *de in integrum restitut. part. 1. quæst. 8. num. 67.* D. Barbos. *in l. 2. in princip. part. 1. num. 75. ff. soluto matrim.* Farinac. *fragment. crimin. part. 2. litt. I. num. 104.* 3

In eadem gloss. ibi, *& ad domum tuam fuerat denuntiatum*, &c. Notatur ad hoc quòd quilibet scire præsumitur quòd ad eius domum, quam inhabitat, est denuntiatum, vt per Tiraquel. *de retractu lig. 9. gloss. 2. num. 40.* 4

In eadem gloss. ibi, *quia probationes legum liquidissimæ sunt*, &c. Notatur ad hoc quòd iuris præsumptio dicitur liquidissima probatio, vt per Ias. *in l. licet Imperator, num. 8. ff. de legat. 1.* Felin. *in rubr. de probation. num. 2.* Afflict. *decis. 13. num. 24.* Corras. *in l. admonendi, part. 3. num. 24.* Alciat. *de præsumpt. part. 5. in princip. num. 4.* Tiraquell. *in l. si vnquam, verbo donatione largitus, num. 158. ff. de reuocan. donat.* Couarr. *lib. 3. variarum cap. 6. num. 1.* Menoch. *remed. 14. recuper. num. 400. & de præsumpt. lib. 1. præsumpt. 36. num. 3. & 8. & præsumpt. 47. num. 5.* Mascard. *de probat. conclus. 1221. n. 11.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. §. 7. proœm. num. 141.* D. Barbos. *in prælud. l. si mora 10. num. 33. in fine, ff. solut. matrim.* 5

SVMMARIVM.

1 *Tutelâ finitâ finitur periculum administrationis. intellige, vt num. 2. nisi fortè finitâ tutelâ tutor in eadem administratione perseuerârit, numero 3.*

L. Temporis. VI. & vlt.

Jidem AA. *&* CC. *Epicteto.*

1 TVtela finita finitur periculum administrationis. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Intellige si tutor admonuerit minorem vt petat sibi curatorem, secundùm Gutiet. *de tutel. part. 1. cap. 16. num.* 142. in tantum quòd si tutela finita quid interim ex rebus minoris vsque ad 25. annum perierit, damno & periculo tutoris pereat, nisi puberem admonuerit, vt petat sibi curatorem, *l. ita tamen, §. si tutor, ff. de admin. tut l. à tutoribus, §. 1. & l. tutores qui post, ff. de eod. tit.* quæ iura in id citat Gutier. *d. cap.* 16. *num.* 147. Vnde si post finitam tutelam damnum acciderit, ad eos, qui fuerunt tutores, gerendæ rei non pertinet periculum, vt per Galganet. *eod. tract.*

3 *de tutel. lib. 1. tit. 25. num.* 27. vbi addit, nisi fortè finita tutela tutor in eadem administratione perseuerauerit, per *l. tutor. 11. C. arbitr. tutelæ*, subditque si ea, quæ post finitam tutelam tutor gessit cum his, quæ in tutela gesta sunt, non sint connexa, neque cohæreant, de his non tutelæ actione, sed negotiorum gestorum teneri.

Quando ex facto tutoris, vel curatoris minores agere, vel conueniri possunt.

Tit. XXXIX.

X facto tutoris, vel curatoris minor agere non potest, exceptis certis casibus, I. Si tutor, vel curator prædia minoris locauit, *l. 4.* II. Si pecuniam minoris credidit, licèt non minori, sed sibi reddi stipulatus sit, *l. 2.* Ex facto tutoris, vel curatoris minor conueniri nequit, nisi I. pecunia, quam tutor, vel curator nomine minoris mutuam sumpsit, in rem minoris versa sit, *l. 3.* II. is, qui tutorio, vel curatorio nomine condemnatus est, officium deposuerit, *l. 1.* Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. De materia tit. vide Gutier. *de tutel. part. 2. cap. 23.* Petr. Greg. *syntagm. iuris lib. 23. cap. 10. num. 36. cum seqq.* Arimin. Tepat. *var. sentent. tom. 2. tit.* 486. Gaganet. *de tutel. lib. 1. tit. 1. num. 22. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Sententia lata contra tutorem, vel curatorem, finito officio non mandatur executioni in eos, sed in dominum principalem, & num. 2.*

3 *Tutor & curator non tenentur finito officio ex contractu super re pupilli facto.*

4 *in bonis Tutoris non fit executio quando fuit condemnatus pro pupillo tutorio nomine, sed fit in bonis pupilli. Limita vt num. 5. 6.*

L. Iuliana. I.

Imp. IVSTINIAN. A. *Septimio.*

SEntentia lata contra tutorem, vel curatorem finito officio non mandatur executioni in eos, 1
sed in dominum principalem. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Angel. Fulgos. Bald. Castr. Butrig. Aloys. Leo *super 5. fol.* 67. verso, Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
l. Hisp. 17. tit. 16. part. 6. ibi, *e si sentencia fuesse dada sobre tales pleitos contra el guardador non deuen fazer entregua porende en los sus bienes, mas en los del moço, que touiesse en guarda.* Boër. *decis.* 273. *num. 5. vers. sed secus*, vbi per hunc text. tenet quòd tutor & cu- 3
rator finito officio non tenentur ex contractu super re pupilli facto, Marant. *de ordine iudic. part. 6. actu 3. de executione sententia num. 38. pag. mihi* 443. vbi 4
quòd in bonis tutoris non fit executio quando fuit condemnatus pro pupillo, tutorio nomine, sed fit in bonis pupilli; quòd limitat non procedere quando 5
executio fieret pro condemnatione expensarum, Duen. *reg. 275. num. 8.* Gutier. *de tutel. part. 1. cap. 4. num. 12.* vbi quòd sententia lata contra tutorem, vel curatorem non debet exequi in eius bonis, sed in bonis ipsius minoris, & *num* 13. limitat quando exe- 6
quutio fieret pro condemnatione expensarum si tutor non habuit iustam causam litigandi, & propterea fuit condemnatus in expensis, quia tunc executio fit contra eum, & non contra pupillum. idem Gutier. *d. part. 2. c. 13. c. 23. n. 1.* vbi quòd non debet fieri in bonis tutoris, vel curatoris exequutio pro debitis minorum, si res eorum non teneant. Galganet. *in simili tract. lib. 3. quæst. 40. num. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Tutoris stipulatione super re pupilli, pupillo quæritur vtilis actio.*

2 *Pecunia non præsumitur soluentis quando quis vt administrator, vel tutor emeret aliquid simpliciter pro vniuersitate, vel pupillo. Quid si tutor, vel curator plures possessiones ex pecunia minoris emerit, & minor pro parte eas velit, & pro parte suam pecuniam cum vsuris, num. 3.*

3 *Empta ex pecunia furiosi, vel prodigi, cui bonis interdictum, vel alterius, qui sub cura est, efficiuntur furiosi, vel prodigi, si eam velit vendicare.*

5 *Pupillus si in subsidium ageret rei vendicatione, extraneo non existente soluendo, tunc pupillo competit remedium reale, ne aliàs iacturam patiatur, & damnum.*

L. Et si tutores. II.

Imp. ALEXANDER A. *Soratcho.*

EX stipulatione tutoris super re pupilli, pupillo 1
quæritur vtilis actio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Cùm pecuniam pupillarem crederent, &c.] Nota- 2
tur ad hoc quòd pecunia non præsumitur soluentis quando quis vt administrator, vel tutor emeret aliquid simpliciter pro vniuersitate, vel pupillo, quia

præsumitur emisse de pecunia vniuersitatis, vel pupilli, vt per Fab. de Monte *in tract. de empt. & vendit. quæst. vlt. num.* 2. Menoch. *cons.* 80. *num.* 2. *vers. quinimo*, Mascard. *de probat. concl.* 1159. aliàs 1164. *num.* 9. & alios per me citatos *in collect. ad l. si vt proponis, C. de rei vend.* Si verò tutor, vel curator plures possessiones ex pecunia minoris emerit, & minor pro parte eas velit, & pro parte suam pecuniam cum vsuris, tunc enim non erit audiendus nisi omnes possessiones capiat, Baëç. *de decima tut. cap.* 18. *num.* 24. Escobar *de ratiocin. cap.* 14. *num.* 34. *vers. quòd si plures*, Roderic. *de annuis redditib. lib.* 3. *quæst.* 10. *num.* 6. Gutier. *de tutel. part.* 3. *cap.* 1. *num.* 84. Sic etiam si per tutorem, vel curatorem cum pecunia pupilli, vel minoris ematur res feudalis, tunc ea minoris non efficitur, quia assensus est stricti iuris, & non extenditur de persona in personam, ac agitur de domini interesse, ita Pereira *in addit. ad Grammat. decis.* 103. *num.* 114. sic quoque si res ematur ex pretio rei minoris, seu pupilli, tunc res empta non efficitur minoris, nec eam vendicare poterit, sed emptori quæritur. nam multum differt aliquid esse emptum ex pecunia pupilli, vel ex pecunia redacta ex venditione rerum pupilli, Paris. *cons.* 80. *num.* 10. *lib.* 8. Menoch. *cons.* 213. *num.* 66. Surd. *decis.* 15. *num.* 6. Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib.* 3. *tit. de empt. resol.* 1. *vers. secundò declaratur sub num.* 6.

4 In gloss. *Vtilis actio.* ibi, *& furioso, & prodigo*, &c. Notatur ad hoc quòd res empta ex pecunia furiosi, vel prodigi, cui bonis interdictum est, vel alterius, qui sub eora sit, efficitur furiosi, vel prodigi si eam velit vendicare, vt per Euard. *in locis legal. in loco de minor. ad furios. prodig. mentecapt.* 70. *num.* 4. *versic. quartò ex isto sequitur*, Anton. Gom. *l.* 53. *Tauri num.* 36. *vers. secundus casus*, Gutier. *de tutel. part.* 3. *cap.* 1. *num.* 83. Alexand. Trentacinq. *d. resol.* 1. *num.* 6. *vers. in secunda, in fine.*

5 In ead. glos. ibi, *in addit.* ibi, *nisi in subsidium*, &c. Notatur ad hoc quòd si in subsidium pupillis ageret rei vendicatione, extraneo emptore non existente soluendo; tunc pupillo competit remedium reale, ne aliàs iacturam & damnum patiatur, vt per Alexand. Trentacinq. *d. resol.* 1. *num.* 6. *vers. declaratur hæc conclusio.*

SVMMARIVM.

1 *Pecunia mutuò sumpta per tutorem si in vtilitatem pupilli est conuersa, in pupillum competit actio, & num.* 2. *cui autem incumbat probatio, creditori ne, mutuum fuisse versum in vtilitatem minoris, vel minori non versionem in eius vtilitatem, num.* 3. *&* 4.

L. Si in rem. III.

Imp. GORDIAN. A. *Prudentiano.*

1 SI pecunia mutuò sumpta per tutorem in vtilitatem pupilli est conuersa, in pupillum competit actio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumont *l. Hisp.* 3. *tit.* 1. *part.* 5. Gregor. Lop. *l.* 59. *vol que no entrara tit.* 18. *part.* 3. Bobadil. *in sua politica lib.* 3. *cap.* 8. *num.* 87. Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disp.* 300. *num.* 12. *vers. minor*, Gutier. *de tutel. part.* 2. *cap.* 21. *num.* 11. Mascard. *de probat. concl.* 1167. *num.* 1. *cum seqq.* Sfort. Odd. *de in integ. restitut. part.* 2. *quæst.* 51. *art.* 4. *cum duobus seqq.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 8. *tit.* 6. *num.* 3. *cum seqq.*

Quæstio tamen inter Doctores est admodum controuersa, cui scilicet incumbat onus probandi, an creditori, mutuum fuisse versum in vtilitatem minoris, vel minori non versionem in eius vtilitatem? Et quòd in mutuo fœneratio creditor teneatur probare versionem, in mutuo verò gratuito quod minor non versionem in eius vtilitatem, tenent Anton. Gom. *var. tom.* 2. *cap.* 14. *n.* 2 *vers. quintò infertur*, Sfort. Odd. *d. part.* 2. *quæst.* 51. *art.* 5. *à num.* 46. *vsque ad num.* 54. vbi hanc dicit magis communem opinionem, Mascard. *d. concl.* 1167. *num.* 5. *cum seqq.* Cardin. Mantic. *d. lib.* 8. *tit.* 6. *num.* 6. *cum seqq.* Molin. *d. disp.* 300. *vers. quòd si is*, Rebell. *de obligat. Iustit. part.* 2. *lib.* 8. *de contractu mutui, & vsura quæst.* 1. *sect.* 3. *num.* 22. 3

Nihilominus tamen contrariam opinionem, immo quòd in mutuo siue fœneratio, siue gratuito, teneatur creditor probare versum fuisse mutuum in vtilitatem minoris, meritò sostinent Mathesil. *sing.* 58. *incip. Nota vnum casum quotidianum*, Rebuff. *ad leges Galliæ tom.* 2. *tract. de restitut. art.* 1. *gloss.* 1. *num.* 21. Pinel. *in l.* 2. *C. de rescind. vendit. part.* 3. *cap.* 1. *num.* 32. *&* 33. Menchaq. *controuers. vsufrcq. lib.* 3. *cap.* 66. *per tot.* & præcipuè *num.* 6. *vers. quid dicendum*, vbi asserit hanc esse longè veriorem, Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sua facilitate num.* 30. *C. de in integ. restitut. minor.* Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib.* 2. *tit. de minorib. resol.* 6. *num.* 5. *vers. contrariam opinionem*, & videtur de iure Regio Hisp. tenenda ex *l.* 3 *tit.* 1. *part.* 5. vbi Greg. Lop. *glos.* 2. *in vers. extende etiam, & in versic. tamen secundum hanc legem.* 4

SVMMARIVM.

1 *Tutor si finito officio perseuerat in administratione, ipse tenetur, & ex eius contractu vtilis actio domino quæritur. Si post pubertatem in administratione perseuerauerit, tutelæ actione totius temporis rationem præstare cogitur: secus si post administrationem eisdem rebus se minimè immiscuerit, num.* 3. *Caueat tutor post finitam tutelam curatorem dari minori, vt non teneatur, num.* 3.

L. Si ij, qui. IV.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Maximiano.*

SI finito officio tutor perseuerat in administratione, ipse tenetur, & ex eius contractu vtilis actio domino quæritur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *ad l.* 1. *n.* 1. *suprà hoc tit.* 1

Aduertit Gutier. *de tutel. & curis part.* 2. *cap.* 19. *num.* 12. *per l. tutor post pubertatem* 11. *C. arbit. tutelæ*, quòd si tutor post pubertatem in administratione perseuerauerit, tutelæ actione totius temporis rationem præstare cogitur: si autem post finitam administrationem in eisdem rebus minimè se immiscuerit, temporis quod insequitur periculum ad eum non pertinet, & *num.* 16. caueat, inquit, tutor ad hoc vt non teneatur post finitam tutelam, quòd petat minori curatorem dari; nam si quid interim perierit, tenetur, *l. ita autem, §. si tutor, ff. de admin. tutor.* 2 3

Si ex pluribus tutoribus, vel curatoribus omnes, vel vnus agere pro minore, vel conueniri possint.

TIT. XL.

Nvs ex plutibus tutotibus, vel curatoribus litem mouet, aot suscipit; vel quia litigare alij nolunt, *l.* 1. vel quia noo possunt, quia tutelæ diuisio eos ab hac actione excludit, puta quia sunt tutores rerum in alia prouincia constitutarum, *l.* 2. Scripserunt in banc rubr. Cuiac. Pac. & VVesem. Et ploribus tutoribus constitutis quomodo singuli teneantur, Gutier. *de tutel. & curis part.* 1. *cap.* 15. *per tot.* Galganet. *in simili tract. lib.* 2. *tit.* 23. *num.* 16.

SVMMARIVM.

1 *Vnus ex tutoribus potest causam defendere aliis negligentibus, & num.* 2.

3 *Tutorum quilibet officium habet in solidum. si omnes tutores velint agere, vel conueniri, possunt, & debent admitti, num.* 4.

5 *Vnus tutor ex pluribus non potest alteri administrationem adhibere in solidum ipso nolente, vel non valente administrare. Quid si plures tutores fuerint in testamento relicti, cum clans. quòd simul & coniunctim, &c. vno mortuo tutela expirauerit quoad omnes, num.* 6.

L. Ab vno. I.

Imp. ANTON. A. *Cassio militi.*

1 Vnus ex tutoribus potest causam defendere aliis negligenribus, quia eorum quiliber habet officium in solidum. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Angel. Fulgos. Bald. Castr. Sichard. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximeo. *in concordant.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desomunt *l. Hisp.* 17. *tit.* 16. *part.* 6. ibi, *E si fueren los guardadores dos o mas cada vno dellos puede esto fazer, maguer el otro non estuuiesse presente*, vbi Greg. Lop. *gloss.* 2. *verbo cada vno dellos*, Kirchou. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 5. *tit.* 27. *de auctorit. præstan. num.* 6. *pag.* 766. Iacob. Caocer. *variar. resolut. part.* 1. *tit.* 7. *de*
3 *tutorib. num.* 26. *in princip.* vbi quòd quilibet tutorum officium in solidum habet. idem dicit Rota *decis.* 211. *num.* 2. apud Farin *part.* 2. *recentior.* Gutiet. *de tutel. part.* 1 *cap.* 15 *à num.* 1. *& part.* 2. *cap.* 4. *n.* 1. *in fine.* Galganet. *eod. tract. lib.* 1. *tit.* 23. *num.* 16.

4 In gloss. *Noluerint, fin.* ibi, *sed si omnes vellent agere, vel conueniri, possint*, &c. Notatur ad hoc quòd si omnes tutores velint agere, vel conueniri, possunt, & debeot admitti, vt per Greg. Lop. *in d. l.* 17. *glos.* 1. *verbo cada vno dellos*, vbi cum Salicet. *in præsenti* tenet quòd si agant omnes, admittuntur vno & eodem libello, non diuersis, quia omnium interest ratione officij, & communis periculi; si verò conueniantur, distioguit, aut pupillus est conuentus, & si omnes volunt defensionem suscipere possunt. *l.* 1. § *sufficit, ff. de admin. tutor.* aut pupillus non conuenitor, sed tutor oomine pupilli, & tuoc illo inuito alij non possunt defensionem suscipere, possunt tamen assistere causæ, ne collodatur. Vnde per hunc text. & glos. tenet Rota *decis.* 671. *num.* 1. apod Farin. *part.* 2. *recentissim.* qoòd vnus tutor ex ploribos noo potest alteri administrationem in solidum inhibere ipso nolente, vel non valente administrare, & *n.* 5. *& 6.* quòd si fuerint plutes turores in testamento relicti cum clauf. quòd simul, & coniunctim, &c. vno mottuo an quoad omnes tutela expirauerit

SVMMARIVM.

1 *Administratio quando est diuisa à testatore, vel iudice, non debet vnus conueniri pro rebus ad administrationem alterius spectantibus, & n.* 2.

3 *diuisa Tutela vel curà siue à Præside, siue ex voluntate testatoris, periculum tutelæ, seu cura non pertinet ad contutores contutorum malè gerentium, sed pro parte sua quelibet conuenitur.*

L. Si diuisum. II. & vlt.

Impp. CONSTANTIN. A. *&* LICINIVS C. *ad Symmachum.*

Qvando administratio est diuisa à testatore, vel à iudice, non debet vnus pro rebus ad administrationem alterius spectantibus conoeniti. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.* 1

Hanc eaodem conclusionem ex hoc text. desumit Galganet. *de tutel. lib.* 2. *tit.* 5. *num.* 11. 2

Hinc diuisa tutela, vel cura siue à Præside, siue à testatoris voluntate periculum totelæ, seu curæ non pertinet ad contotores contutorom malè gerentium, sed pro parte sua quiliber conoenitur, vt tenet Petr. Greg. *syntag. iuris p.* 2. *lib.* 13. *cap.* 10. *n.* 11. *vers. nam diuisa*, idem tradit Gutier. *de tutel. part.* 1. *cap.* 15. *num.* 6. & vide posita *in collect. ad l.* 2. *C. de diuid. tutel.* 3

Ne tutor, vel curator vectigalia (publica) conducat.

TIT. XLI.

B hoc titolo explicate incipit ea, quæ turoriæ, & curatoriæ administrationi sunt contraria: quorum primum est publicorum vectigalium conductio; uemo enim simul porest tutelam, vel curam administrare, & vectigalia coodueere, vt aut minoris fauor obsit fisco, aut fisci fauor noceat minori. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. De materia tit. vide Bertachin. *de gabell p.* 3. *n.* 7. Glrond. *eod. tract. part.* 3. *n.* 16. *cum seq.* Gutier. *de tutel. & curis part.* 1. *c.* 20. *n.* 16. *& seq. & de gabellis quæst.* 182. *n.* 31.

SVM

SVMMARIVM.

1 *Tutor, vel curator prohibetur conducere vectigalia tutela non finita, vel ratione non reddita, sub pœna falsi, quam euitat si sponte satisfecerit vtrique; ante tutelam verò conducens excusatur à periculo, & num. 2.*

3 *Tutores, seu curatores, qui conductores erant Regiarum gabellarum ante curam, & tutelam susceptam, possunt conductionem prosequi, & non prohibentur eâ vti.*

L. Competens iudex. Vnic.

Imp. ANTONIN. A. *Sexto.*

1 TVtor, vel curator prohibetur vectigalia conducere tutela noo finita, vel ratione non reddita sub pœna falsi; quam euitat si sponte satisfecerit vtrique; ante tutelam verò conducens excusatur à periculo. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salic. Angel. Fulgos. Castr. Bald. Sichard. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hisp. 14. tit. 16. part. 6.* ibi, *Otro sy no podria ser guardador de huerfanos, tel que fuesse obligado al Rey por razon que ouiesse tenido, o tuuiesse sus cilleros, o sus heredades, o otras rentas, de que le ouiesse a dar cuenta.* & *ibi* Greg. Lop. *gloss. 7. verbo obligado al Rey.* Bertachin. *de gabellis part. 3. num. 7.* Gironda *in simili tract. part. 3. num. 16.* Petr. Greg. *syntagm. iuris lib. 12. cap. 3. num. 13. vers. ad hoc caput,* vbi quòd non licet tutori, vel curatori pendenre administratione tutelæ vectigalia publica conducere, Azeued. *l. 6. n. 14. tit. 20. lib. 9. noua Recop.* latè Paul. Montan. *de tutel. cap. 31. effectu 3.* Gasp. Baëç *de decima tut cap. 2. n. 119.* Gutier. *de tutel. part. 1. cap. 20. num. 17. & 19. prope fin. & tract. de gabell. quæst 132. num. 31.*

3 *Postea tutorem*, &c.] Notator ad hoc quòd tutores, seu curatores, qui conductores erant Regiarum gabellarum ante curam, & tutelam susceptam, possunt conductionem prosequi, & non prohibentur ea vti, vt per Girond. *d. part. 3. num. 16.* Gutier. *d. tract. de tutel. part. 1. cap. 20. num. 18.*

De tutore, vel curatore, qui satis non dedit.

TIT. XLII.

SATISDATIO quoque non præstita obstat tutori, quominus gerere possit, *l. 1. & l. 3. in princip. & l. vlt. in princip.* Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. De materia tit. vide Petr. Greg. *syntagm. iuris lib. 12. cap. 3. num. 10. & seq.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 223. à princip.* Henric. Bocer. *in disput de vniuerso iure classi 1. disput. 14. num. 129.* Gutier. *de tutel. part. 1. cap. 5. per tot.* Camill. Borell. *in sum. decis. part. 3. tit. 13. de fideiussor. num. 224. cum seqq.* Iacob. Cancer *var. resol. part. 1. cap. 7. de tutorib. num. 38. cum seqq.* Arimin. Tepat. *var. sentent. tom. 2. tit. 472. cap. 3.*

SVMMARIVM.

1 *Tutor, vel curator, qui non satis dedit cùm debet, administrare prohibetur, & ad satisdandum compellitur.*

2 *Tutores satisdare debent rem pupilli saluam fore.*

3 *Ætatis legitimæ appellatione venit ætas naturalis & vera, id est, 25. annorum, non ficta, quæ beneficio Principis est, id est, dispensata.*

4 *Tutor testamentarius siue confirmatus à iudice, siue non, nunquam debet satisdare. idem est de curatoribus datis in testamento, num. 5. à fortiori idem dicendum de matre tutrice relicta per patrem pupilli in testamento, num. 6. nisi is tutor testamentarius sit persona malæ famæ, & incognita testatori, num. 7.*

8 *omnes Tutores satisdant præter testamentarios. à tali satisdatione non eximi matrem & auiam, num. 9.*

10 *omnem Tutorem datiuum teneri satisdare. etiam legitimum, num. 11.*

12 *Patronus, & pater tutor legitimus an teneatur satisdare.*

L. Si non dum vobis. I.

Impp. VALERIAN. & GALLIEN. AA. *Titio & Flauio.*

TVtor, vel curator, qui non satisdedit cùm debet, administrare prohibetur, & ad satisdandum compellitur. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicer. Fulg. Angel. Bald. Castr. Sichard. Aloys. Leo *super 5. fol. 68.* Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.* 1

Notatur ad hoc quòd totores satisdare debent rem pupilli saluam fore, de quo vide Anton. Piag. *de tutor. & curat. quæst. 7. num. 21. cum seqq.* Caualcan. *eod. tract. num. 23.* Roland. à Valle *cons. 48. num. 16. vol. 1.* Vincent. Manzin. *in tractat. de tutela 3. quæst. princ. num. 3. & quæst. 14. princ. num. 1.* Paul. Montan. *de tutel. cap. 32. reg. 7. num. 1. & 2.* Marc. Anton. de Amatis *Marchia decis. 63. num. 1.* Hieron. Treutler. *select. disputat. part. 1. disp. 16. thesi 5.* Camill. Borrell. *in summa decis. part. 3. tit. 13. num. 244.* Spin. *in speculo testam. gloss. 29. princ. num. 33.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 223. num. 1. & 4.* Gutier. *de tutel. part. 1. cap. 12. à num. 10.* Henriq. Bocer. *in disput. de vniuerso iure classi 1. disp. 14. num. 129.* 2

Ætas legitima.] Cuius appellatione venit ætas naturalis & vera, idest, vigintiquinque annorum, non verò ficta, quæ beneficio Principis est, idest, dispensata, vt per Rebuff. *ad l. 150. vers. legitima ætas, ff. de verbor. signif.* Menoch. *cons. 266. num. 31.* Roland. à Valle *cons. 10. n. 35. lib. 1.* Card. Tusch. *pract. conclus. tom. 8. lit. V. concl. 91. num. 6.* quos & alios refero *de appellat. verborum vtriusque iuris signif. appellat. 10. num. 1.* 3

In glos. *Idoneos.* ibi, *& nota testamentarium tutorem non satisdare*, &c. Notatur ad hoc quòd tutor testamentarius siue confirmatus à iudice, siue non, nunquam satisdare debet, quia fides eius, & diligentia ab ipso testatore approbata est, vt per Petr. Greg. *syntagm. iur. lib. 12. cap. 3. num. 10.* Surd. *decis. 91. num. 2. in princ.* Arimin. Tepat. *var. sentent. tom. 2. tit. 481. c. 12. vers. tutor non administrat.* Mansuet. *in pract. tit. de tutore, & curat. num. 2.* Anton. Piag. *d. quæst. 7. n. 25.* Iacob. Mandel. *cons. 21. num. 6. in fine, lib. 1.* Capyc. 4

decis.

deciſ.50.ſub num.3.verſ.tertiò, Ludon. Schrad. *de feudis part.10.ſect.10.num.288.* Vinceot. Manzin. *d. quaſt.3.tertia quaſt. princ. ſub num.8.* Camill. Bortel. *d. part.3.tit.13.num.247.* Cald. Pereira *in l. curatorem, verbo ſine curatore, num.117. C. de in integr. reſtit.min.* Gutier *d.tract. de tutel. part.1. cap.5. num.1.*
5 vbi *num.1.* idem dicit de curatoribus in teſtamento
6 datis, & *num.3.* à fortiori idem dicendum aſſerit in
matre tutrice relicta per patrem pupilli in teſtamen-
7 to, & *num.4.* limitat niſi is tutor teſtamentarius ſit
perſona malæ famæ, & incognita teſtatori. Molin. *de Inſtit.tract.1.diſp.213.num.2.*
8 In ead. gloſ. ibi, *ſed hodie*, &c. Notatur ad hoc quòd omnes tutores ſatiſdant præter teſtamentarios, vt per Anton. Queſada *diuerſ. quaſt. iuris cap.3. verſ.ego exiſtimo, & cap.11.num.3.* Galgan. *de tutel.lib.3. quaſt.23. num.4.* Iacob. Cancer. *var.reſolut.part.1. cap.7.de tutorib.num.38.verſ.hodie*, vt ſubdit à tali
9 ſatiſdatione matrem; & auiam non eximi, de quo
10 etiam Galganet. *de tutel. lib.3. quaſt.21.* Vnde omnem tutorem datiuum teneri ſatisdare tradunt Anton. Piag. *de tutor. & curat. quaſt.7. num.27.* Spin. *d. gloſ.29.num.14.* Baëç. *de decima tut. cap.2. num.77.* Molin. *d. diſput.213.num.4.* Gutier. *d.part.1.cap.12.*
11 *num.26.* Surd. *d.deciſ.91.num.1.* & etiam legitimum,
12 Galganet. *d.lib.3.quaſt.20.* vbi tamen *quaſt.22.* diſputat an patronus, & pater tutor legitimus teneatur ſatiſdare?

SVMMARIVM.

5 *Tutor non ſatiſdans inopia remouetur à tutela ſine infamia nota; ſecus ſi fraude, & in bonis defuncti idoneus debet ſubrogari, qui à defuncti hæredibus teneatur rationem exigere, & num 2.*

3 *ad Officium aliquod exercendum admitti volens, pro quo cautio neceſſariò eſt præſtanda, ſi eam præſtare nequit, excluditur ab exercitio illius officij, nec ſufficit iuratoria cautio.*

4 *Tutores ſubrogati in locum defuncti exigent rationem tutelæ ab hæredibus defuncti.*

L. Eum tutorem. II.

Iidem AA. & VALERIAN. C. Emploio.

1 TVtor non ſatiſdans inopia remouetur à tutela ſine infamiæ nota, ſecus ſi fraude, & in locum defuncti idoneus debet ſubrogari, qui à defuncti hæredibus teneatur rationem exigere. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *in l.1. num.1. ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſumit Arimin. Tepat. *var.ſentent. tom.2. tit.480. cap.4. verſ. tutor non ſatiſdans, & tit.483. cap.13. verſ. in locum defuncti.*

3 *Si inopia hoc faciat*, &c.] Aduerte quòd, qui vult admitti ad aliquod officium exercendum, pro quo exercendo neceſſariò ex diſpoſitione legis cautio præſtanda eſt, ſi eam præſtare non poteſt, excluditur ab exercitio illius officij, nec ſufficiet iuratoria cautio, vt per Roland. *conſ.43.num.47. lib.2.* D. Barboſ. *in l.diuortio, §. interdum num.18. verſ. non obſtat, ff. ſoluto matrim.* vbi ait textum hunc procedere ſpecialiter in caſu.

4 *Et in locum defunctorum*, &c.] Notatur ad hoc quòd tutores ſubrogati in locum defuncti exigunt rationem tutelæ ab hæredibus defuncti, vt per Iacob. Cancer. *var.reſolut tom.1.cap.7.de tutorib.num.37.*

SVMMARIVM.

1 *Geſta à tutore, qui non ſatiſdedit, in minoris præiudicium, ipſo iure nulla ſunt, & num.2.*

3 *Tutores, & curatores, qui ſatiſdare tenentur, ſi antequam ſatiſdent, aliquid alienent; vel contractum faciant, aut ſententia in cauſa minoris contra eos detur, omnia ſunt ipſo iure nulla.*

4 *Tutor antequam ſatiſdederit rem pupilli ſaluam fore, non poteſt adminiſtrare, nec tutelam gerere, niſi iudicio expertus ſententiam reportauerit pro pupillo. poſſe tutorem adminiſtrationem gerere ſatiſdatione non præſtita ex conſuetudine Curiarum patriæ Delphinalis, quæ ſeruatur, & toleratur, num.5.*

6 *Tutor ante præſtitam ſatiſdationem poteſt non procuratorem, nec actorem in iudicio facere, nec comparere per ſeipſum: neque adminiſtrare, niſi tempore peritura, num.7. vel niſi fortè patrimonium pupilli ſit modicum, num.8.*

L. In dubium. III.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. Stratonicæ.

GEſta à tutore, qui non ſatiſdedit, ſunt ipſo iure 1
nulla in præiudicium minoris. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1.num.1.ſup.hoc tit.*
Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſu- 2
munt Afflict. *deciſ.265.in fine*, Anton. Capyc. *deciſ.50. n.3.& deciſ.87.ſub num.1.* Coruazan. *Lucenſi deciſ.133. verſ.quintum eſt.* Iacob. Mandel. *conſ.21.num.6. vol.1.* Caualcan. *de tutor.& curat.num.25.* Vincent. Caroc. *in caſu, ſeu deciſ.129. num.13.* Anton. Hering. *de fideiuſſ. cap.5. num.116.* Paul. Montan. *de tutel. cap.32. reg.7.num.11.* Camill. Borel. *in ſum. deciſ. part.3. tit. 13.num.245. & ſeq.* qui tradunt quòd debent tutores & curatores docere de ſolemnibus tutelæ, in quibus eſt ipſa ſatisdatio, quibus omiſſis iudicium eſt nullum. Molin. *de inſtit. tract.2. diſp.223. num.4. prope*
fin. vbi per hunc text. tradit quòd tutores, & cura- 3
tores, qui ſatisdare tenentur, ſi antequam ſatisdent, aliquid alienent, vel contractum faciant, aut ſententia in cauſa minoris contra eos detur, omnia ipſo iure ſunt nulla. Tiraquel. *de iure mariti gloſ.8. n.69.*
vbi quòd tutor antequam ſatisderit rem pupilli 4
ſaluam fore, non poteſt adminiſtrare, nec gerere tutelam, neque in iudicio, neque extra iudicium, niſi iudicio expertus ſententiam pro pupillo reportauerit, quia tunc valet quod ab eo geſtum eſt, ex gloſ. *verbo non potuit in l.tutor, C.in quibus cauſis in integ. reſtit.non eſt neceſ.* Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris lib.12. c.3.*
num.11. vbi ex Guid. Papæ tradit poſſe gerere tuto- 5
rem adminiſtrationem ſatisdatione non præſtita ex conſuetudine curiarum patriæ Delphinalis, quæ ſeruatur, & toleratur. Gutier. *de tutel. part.1. cap.12.*
num.15. vbi poſt Vant. *de nullit. tit. de nullit. ſentent.* 6
ex defectu inhab. ſeu mandat. comp. num.128. tenet quòd ante præſtitam ſatisdationem tutor neque procuratorem, neque actorem in iudicio facere, nec per ſeipſum comparere poteſt, ſi compareat, proceſ-
ſus reddetur nullus; item neque adminiſtrare, niſi 7
tempore peritura, tenent Anton. Piag. *de tut.& curat.*
q.7.n.23.& 24. Gutier. *vbi ſuprà*; vel niſi fortè patri- 8
monium pupilli ſit modicum, Gaſp. Baëç. *de decima tutor cap.1.num 72.* aut vtilia faciat, vt *in l.vlt. inf. hoc eod.tit.*

SVM

SVMMARIVM.

1 *de pluribus Tutoribus, quorum nullus satisdare tenetur, si vnus satisdet, ille in administratione præfertur.*

2 *Tutor ex inquisitione datus non tenetur satisdare, & num 4. intellige, vt num. 3.*

5 *si duo Tutores, aut plures dentur in testamento, & vnus sit soluendo, alter non, si ille qui est soluendo, timeat ne damnum patiatur à suo contutore, qui soluendo non est, habet à iure hoc remedium, vt det electionem suo contutori vt ei satisdationem præstet de indemnitate pupilli, & ipse solus administret, aut si nolit, offerat ei dictam satisdationem, & ipse administrabit solus.*

L. Non omnium. IV.

Iidem AA. & CC. *Tertullo.*

1 DE pluribus tutoribus, quorum nullus satisdare tenetur, si vnus satisdet, ille in administratione præfertur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1. n.1. supr. hoc tit.*

2 Notare solet ad hoc quòd tutor ex inquisitione datus satisdare non tenetur, vt per Anton. Piag. *de tut. & curat. quæst. 7. num. 27.* Viocent. Manzin. *in tract. de tutel 3. quæst. princ. sub num.* 8. Paul. Montan. *in simili tract. cap. 32. reg. 7. num. 98.* Camill. Borrel. *in sum. decis. part. 3. tit. 13. de fideiussorib. à num.* 249.

3 Intellige tamen tunc non teneri ad satisdationem tutores, & curatores datos ex inquisitione, quando dari essent à maioribus iudicibus, puta à Præfecto vrbis, vel Prætore, vel in prouinciis à Præside, oon autem à minoribus, puta à defensoribus ciuitatum, Vincent. Manzin. *d. num. 8. vers. limitatur secundò,* Anton. Piag. *d. quæst. 7. sub num. 27. vers. declaratur tamen,* Camill. Borrel. *d. tit. 13. num. 252.*

4 Vide Surd. *decis. 91. num. 3.* vbi ex hoc text. probari ait non eandem esse omnium tutorum causam, quia datus ex inquisitione à Præside non satisdat, exemplo testamentarij, qui nec ipse fideiussione oneratur; & Iacob. Cancer. *var. resol. part. 1. cap. 7. de*
5 *tutorib. num. 41.* ex hoc text. colligit quòd si in testamento sint dati duo tutores, aut plures, & vnus sit soluendo, & alter non, & ille, qui est soluendo timeat ne damnum patiatur à suo contutore, qui soluendo non est, habet à iure hoc remedium vt det electionem suo contutori, vt ei satisdationem præstet de indemnitate popilli, & ipse solus administret, aut si nolit offerat ei dictam satisdationem, & ipse solus administrabit.

SVMMARIVM.

1 *Tutor antequam satisdet, non exercet officium, nisi circa tempore peritura, vel ea, quæ neglecta non possunt afferre præiudicium.*

2 *Tutor antequam satisdet, potest administrare tempore peritura. potest vtilia facere, num. 3.*

4 *Tutor, vel curator potest ante decretam administrationem, & confectionem inuentarij, gerere ea, quæ ad commodum pupilli spectant.*

L. Tutor qui. V. & vlt.

Impp. CONSTANT. & MAXIM. AA. *Seuero & Maximo* CC.

TVtor antequam satisdet, officium non exercet, nisi circa tempore peritura, vel ea quæ neglecta præiudicium afferre non possunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1. num.1. sup. hoc tit.* 1

Notatur ad hoc quòd tutor antequam satisdet, tempore peritura administrare potest, vt per Anton. Piag. *de tut. & curat. quæst. 7. num. 23. & 24.* Gutier. *de tutel. part. 1. cap. 12. num. 15.* Boët. *decis. 124. num. 19.* 2

Notatur etiam ad hoc quòd ante satisdationem potest tutor vtilia facere, vt per Guid. Pap. *decis.* 330. Gasp. Baëç. *de decima tutor. cap. 1. num. 74.* Gutier. 3
d. num. 15. in fine. Vode argumento huius text. posse tutorem, vel curatorem ante decretam administrationem & confectionem inuentarij gerere ea, quæ ad commodum pupilli spectant, tenent Guid. Pap. *d decis. 330. num. 6.* Antoo. Piag. *d. quæst. 7. num. 7. el 1. vers. & quidem generaliter,* Spin. *in speculo testam. gloss. 29. princip. num. 37. & 38.* Baëç. *d. cap. 2. num. 57.* Gutier. *d. tract. de tutel. part. 2. cap. 1 num. 66.* 4

De suspectis tutoribus, vel curatoribus.

TIT. XLIII.

SVSPECTVS dicitur noo qui pauper, sed qui moribus talis est, vt suspectus sit, *l. 5. & 6.* Vel quem suspicio est fraudulenter, aut perperam, & non bona fide, in tutela gerenda versari. *§ suspectus 3. Instit. eod. tit.* Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. De materia tit. vide *l. Hispan. 1. cum seqq. tit. 18. part. 6.* Arimin. Tepat. *variar. sentent. tom. 2. tit. 479.* Bonacos. Mich. Grass. & Chætiao. *tom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 24. pag. 763.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 12. cap. 5.* Molin. *de Iustit. tractat. 2. disput. 225. num. 6. cum seqq.* Paul. Monran. *de tutel. cap. 36. num. 3.* Gutier. *in simili tract. part. 2. cap. 18. per tot.* Henric. Bocer. *in disput. de iure vniuerso classi 1. disp. 14. num. 131. cum seqq. tom. 1.* Galganet. *de tutel. lib. 1. tit. 10.*

L. Libertum tuum. I.

Imp. ANTONIN. A. *Domitiæ.*

TVtor durante tutela accusatur de suspecto, & ea finita conuenitur tutelæ iudicio. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Angel. Fulgos. Bald. Castr. Sichard. Aloys. Leo *super 5. fol. 68.* Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desumunt Petr. Greg. *syntagm iuris lib. 12. c. 5. n. 8.* vbi per hunc text. obseruat agi in tutores vt suspectos pendente tempore tutelæ, ea verò finita, ab eadem, quibus quis suspectus ea pendente postulari potest, adi non de suspecto, sed actione tutelæ, Paul. Montan. *de tutel. c. 36. num. 2. fol. 162.* Henric. Bocer. *in disput. de iure vniuerso classi 1. disp. 14. num. 131.* 2

SVM

SVMMARIVM.

1 *Curæ neglectæ periculum spectat ad curatores, & cessantes gerere fraude, vel dolo, possunt remoueri vt suspecti.*

2 *Tutor negligens remoueri potest à tutela, & cura, & ab omni alio munere. remoueri potuit etiam ob culpam leuissimam, num. 3.*

4 *Tutor, vel curator, si tutelam, seu curam sibi delatam, quam nulla legitima causa euitare possunt, non administrent, possunt postulari vt suspecti, & remoueri, & donec alij dentur, periculum spectat ad ipsos.*

L. Curatores. II.

Idem A. Longino.

1 PEriculum curæ neglectæ spectat ad curatores, & cessantes gerere fraude, vel dolo possunt remoueri vt suspecti. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

2 Notatur ad hoc quòd tutor negligens, remoueri
potest à tutela, & cura, & ab omni alio munere, vt
per Afflict. *Neapol. decis.* 207. *num.* 3. Gasp. Baëç. *de
decima tutor. cap. 2. num.* 139. vbi *num.* 143. subdit
3 quòd remoueri potest etiam ob leuissimam culpam,
Paul. Montan *de tutelis, cap. 36. regul. 3.* Gutier. *in simili
tractat. part. 2. cap. 18. num. 19.* Galganet. *eodem
4 tractat. lib. 1. tit. 9. num* 8. vbi per hunc textum tenet
quòd si tutor, vel curator tutelam, seu curam sibi delatam,
quam nulla legitima causa euitare possunt,
non administrent, vt suspecti possunt postulari, &
remoueri, & donec alij dentur, periculum spectat
ad ipsos.

L. Præses prouinciæ. III.

Imp. ALEXANDER A. *Fortunæ.*

1 TVtores possunt compelli ad administrandum, & in contumacia perseuerantes remouentur vt suspecti. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desumunt Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 12. cap. 5. num. 3.* ibi, *si contumaciter administrationem recuset.* Paul. Montan. *de tutel. cap. 32. regul. 9. num. 79. cum seqq.* Henric. Bocer. *in disput. de vniuerso iure, classi 1. disput. 14 num. 141. tom. 1.* Arimin. Tepat. *variarum sentent. tom. 2. tit. 483. cap. 13. versic. administratre quis cogitur.*

SVMMARIVM.

1 *Tutor etiam testamentarius potest allegari suspectus, & num. 2 non solùm quando fraudulenter processit, sed etiam quando ex culpa & negligentia venit reuocandus, sicut alij tutores, num. 3.*

4 *Tutor datus in testamento, contrahens postea inimicitias cum testatore, præsumitur ex hoc reuocatus. tamen si diu post eas inimicitias testator tacuit, & potuit reuocare testamentum, & non reuocauit, videtur inimicitias ipsas non curasse, & in ea voluntate semper perstitisse, num 5.*

6 *Tutor datus à patre si sit suspectus, & pater ipse non ignorauit, non remouetur.*

L. Etiam testamento. IV.

Idem A. Thalidæ.

TVtor etiam testamentarius potest allegari suspectus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt Afflict. & Vrsill. *in addit. decis.* 207. *num.* 3. Mo-
lin. *de Iustit. tract. 2. disp. 225. num. 11.* Gozadin. *con-
sil. 17. num. 4.* Alban. *cons.* 580. *num.* 2. Maluas. 113.
num. 4. Rota *decis.* 275. *num.* 7. apud Farinac. *part. 2.
recentissim.* Paul. Montan. *de tutel. cap. 37. regul. 6.*
Henric. Bocer. *in disput. de vniuerso iure tom. 1. classi 1.
disp. 14 num. 131.* Gutier. etiam *de tutelis, p. 2. cap. 18.
num. 23.* vbi ait procedere non solùm quandu frau- 3
dulenter processit, & se gessit, sed etiam quando ex
culpa & negligentia venit reuocandus, sicut alij tu-
tores. & *n. 25.* post Decian. *cons. 15. n. 13. & cons. 46.
num. 50. & 77. vol. 2.* obseruat quòd et si tutor datus 4
in testamento postea contrahens inimicitias cum te-
statore præsumatur ex hoc reuocatus, iuxta gloss.
valde notabilem, *verbo nisi priusquam, in l. Athleta, §.
dat remissionem, ff. de excus. tut.* tamen si diu post eas
inimicitias testator tacuit, & potuit reuocare testa- 5
mentum, & non reuocauit, videtur inimicitias ipsas
non curasse, & in ea voluntate semper perstitisse.

Nota tamen quòd si tutor datus à patre sit suspe- 6
ctus, & pater ipse non ignorauit, non remouetur, vt
in l. in confirmando, ff. de confirm. tut. Cald. Pereira *in
l. si curatorem, verbo sine curatore, num. 61. C. de in in-
tegrum restit. minor.* Gutier. *d. part. 2. cap. 18. num. 2. vers.
quòd si tutor.*

SVMMARIVM.

1 *Tutorem suspectum reddunt non solùm inopia, sed etiam fraus & segnities.*

2 *Tutor bonus homo morigeratus non remouetur ob paupertatem. paupertas tamen excusat, num. 3.*

4 *Tutor vt suspectus remouetur si segniter, si fraudulenter se gesserit. qui ob segnitiem, rusticitatem, inertiam, aut simplicitatem à tutelâ, aut curâ meritò remouetur, nec ad eam tanquam ineptus non admittitur, non appellatur suspectus, sed ineptus ad tale munus, neque infamiam incurrit ex remotione, num. 5.*

L. In postulandis. V.

Idem A. Asclepiadi.

NOn inopia sola, sed fraus & segnities tutorem reddunt suspectum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. suprà hoc tit.* 1

Non vires patrimoniorum, &c.] Nota quòd tutor 2
bonus homo morigeratus ob paupertatem non re-
mouetur, vt per *l. Hisp. 1. tit. 18. p. 6.* ibi, *E a vn deximos
que si el guardador fuer pobre, e de buenas maneras non
deuen por ende sacar de su poder al huerfano, e dar otros
en su lugar,* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 12. cap. 5.
n. 4. in princ.* vbi ait tutorem quamuis pauperem, fide-
lem tamen ac diligentem non esse remouendum à
tutela vt suspectum. Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 225.
sub n. 6.* vbi per hunc text. dicit quòd sola paupertas
neminem suspectum tutorem, aut curatorem efficit.
Paupertas tamen excusat, vt *in l. Hisp. 2. tit. 17. p. 6.* 3
vers. la sexta excusa, Gutier. *de tutelis, p. 1. cap. 21. n. 13.*

4 *Sed hanc nihil ſegniter*, &c.] Notatur ad hoc quòd
tutor vt ſuſpectus remouetur ſi ſegniter, ſi fraudu-
lenter ſe geſſerit, vt per Petr. Gregor. *d. lib.12. cap.5.*
5 *ſub n.3. verſ. ſi ſigniter*, Molin. *d. diſp.225. n.6. in fine*, vbi
per *l.3. §. vlt ff. hoc tit.* dicit quòd qui ob ſegnitiem, ru-
ſticitatem, inertiam, aut ſimplicitatem à tutela, aut
cura meritò remouetur, aut ad eam tanquam ineptus
nó admittitur, non appellatur ſuſpectus, ſed ineptus
ad tale munus, neque infamiã ex remotione incurrit.

SVMMARIVM.

1 *Tutorem de ſuſpecto accuſare quilibet poteſt, maximè ſi ſit de neceſſariis, & num.3.*
2 *Paupertas non eſt iuſta cauſa vt remoueatur, ſed vt alius, ſi iudici videbitur, adiungatur, & num.4.*
5 *Pubes admittitur ad accuſationem ſui curatoris, modò de conſilio ſuorum cognatorum id efficiat.*

L. Pietatis. VI.

Imp. GORDIANVS A. *Felici.*

1 QVilibet (maximè ſi ſit de neceſſariis) poteſt ac-
2 cuſare tutorem de ſuſpecto. Paupertas non eſt
iuſta cauſa vt remoueatur, ſed vt alius, ſi iudici vide-
bitur, adiungatur. Colligunt ex Ordin. Doctores ci-
tati *in l.1. num.1. ſuprà hoc tit.*
3 Hanc eandem cooclus. quoad primam eius partem
ex hoc text. deſumunt *l. Hiſp.2. tit.8. p.6.* dom ſtatuit
quòd tutoris ſuſpecti accuſatio competit cuilibet de
populo, ſed magis incumbit matri, auiæ, & ſorori, vel
nutrici pupilli, aut alij cuiuſcunque ſexus, qui ratio-
ne pietatis mouetur. Decian. *conſ.94. n.9. vol.2.* Petr.
Gregor. *ſyntagm. iuris lib.12. cap.5. num.6.* ibi, *accuſant
autem & probant ſuſpectos omnes parentes, proximi, co-
gnati pupilli, ex quibus pietatis affectio officium hoc pro-
mouet*, Gaſp. Baëç. *de decima tut. cap.2. num.144.* ibi,
deinde ſuſpectus poſtulari poteſt à quolibet de populo,
Molin. *de Iuſtit. tract.2. diſp.225 num.21.* vbi quòd de
crimine ſuſpecti tutoris, aut curatoris poteſt quiuis
de paupulo accuſare non ſolòm maſculus, ſed etiam
fœmina, modò, ſi neceſſitudine aliqua minori con-
iuncta non ſit, iudex ſentiat eam ex pietate moueri,
non verò appetitu accedendi ad hominum cœtus;
excipit libertum, qui ad accuſationem ſui patroni
non admittitur, & pupillum qui accuſare non poteſt
de ſuſpecto ſuum tutorem, Gutier. *de tutelis part.2.
cap.18. num.3.*
4 *Verùm ita egeni ſunt*, &c.] Notatur ad hoc quòd
ſola paupertas non eſt iuſta cauſa vt tutor remouea-
tur, de quo vide poſita *in collect. ad l.5. ſuper verb. non
vires patrimoniorum, ſuper hoc eod. tit.*
5 *Si non impubes ſit arbitrio cognatorum*, &c.] Nota-
tur, ad hoc quòd pubes admittitur ad accuſationem
ſui curatoris, modò de conſilio ſuorum cognatorum
id efficiat, vt per Molin. *d. diſp.225. n.12. verſ. pubes
verò*, Gutier. *d. part.2. cap.18. num.3.* Galganet. *de tutel.
lib.1. tit.10. num.32.*

SVMMARIVM.

1 *Pendente cauſa ſuſpecti, tutor non poteſt adminiſtrare, ſed datur curator, qui interim adminiſtrat, & num.2. intellige vt num.5. & limita vt num.6. eo ipſo quòd tutor, aut curator eſt accuſatus de ſuſpecto, liſque conteſtata, tradi curator minori debet à iudice, num.3.*
4 *Solutio facta tutori, aut curatori poſtquam lis de ſuſpecto aduerſùs eum fuerit cõteſtata, non eſt valida.*
7 *Officialis accuſatus de delicto quando pendente accuſatione poſſit ab adminiſtratione ſuſpendi.*

L. Eum quem. VII.

Idem A. Gorgoniæ.

PEndente cauſa ſoſpecti, tutor non poteſt admini- 1
ſtrare, ſed datur curator, qui interim adminiſtrat.
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1. num.1.
ſupr. hoc tit.*
Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt 2
l. Hiſpan.4. tit.18. part.6. ibi, *Otroſi dezimos que luego
quel guardador es acuſado por ſoſpechoſo, e el pleyto de la
acuſacion es commençado por demanda, e por reſpueſta,
deue el Iuez dar a otro ome bueno en fieldad la guarda
del moço, e de ſus bienes, faſta quel pleyto ſea acabado*,
Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris lib.12. cap.5. num.7.* ibi, *&
hac pendente accuſatione interdici adminiſtrationem tu-
tori poſtulatò de falſo placuit, alio interea pro admini-
ſtratione ſubordinando.* Molin. *de Iuſtit. tract.1. di-
ſput.225. num.13.* vbi quòd eo ipſo quòd tutor, aut cu- 3
rator de ſuſpecto eſt accuſatus, liſque eſt conteſtata,
tradi à iudice debet minori curator, qui interim dum
lis pendet, curam minoris ac bonorum illius habeat,
priórque tutor, aut curator ab adminiſtratione eſt
ſoſpendendus, ſubdítque per *l. quod ſi fortè, §.1. ff. de
ſolut.* non eſſe validam ſolutionem factam tutori, aut 4
curatori poſtquam lis de ſuſpecto aduerſùs eum fue-
rit conteſtata, Henric. Bocer. *in diſput. de vniuerſo iu-
re, tom.1. claſſi 1. diſput.14. num.133.* Paul. Montan. *de
tutel. cap.36. regul.9.* Gutier. *in ſimili tractat. part.2. cap.
18. num.10. cum ſeqq.* Galganet. *in eod. tract. lib.1. tit.10.
n.29. & lib.2. tit.29. n.5.*
Intellige quando tutor non eſt coniunctus pupil- 5
li. nam ſi coniunctus fuerit, dandus erit ei conſocius,
ſi ſuſpicio ſit debilis, & parui momenti, quia tunc
pendente lite ſuper ſuſpicione huiuſmodi non debet
ei adminiſtratio interdici, vt per Caualcan. *de tutor.
& curat. num.19.* Gotier. *d. part.2. cap.17. n.11. & n.12.*
limitat ſi non fecerit inuentarium, vel bona dilapi- 6
dauerit, aor pupillam ante tempus, vel non condi-
gno maritare voluerit, qoia tunc in totum eſt remo-
uendus totor, etiam quòd eſſet mater, aut auia. Vin-
cent. de Franchis *deciſ.8. n.8. part.1.* vbi poſt Gozadio.
conſil.17. col.1. vol.3. ait quòd quando perſona con-
iuncta redderetur infamis, & propter dolum deberet
remoueri, ſit in arbitrio iudicis an ſit ioterdicenda
adminiſtratio, vel ſit adiungenda alia perſona cuius
arbitrium verſabitur an fraus ſit cómiſſa in magna,
vel modica re, ſubdítque quando non timetur infa-
mia, ſtandum eſſe regulæ huius text. etiam reſpectu
matris, quam in hoc non reperiri priuilegiatam ait.
Officialis accuſatos de delicto quando pendente 7
accuſatione poſſit ab adminiſtratione ſuſpendi? vide
Vincent. de Franchis *part.1. deciſ.8. per tot.* Grinel. *in
Dolana deciſ.60.*

L. Si non ſuſpectum. VIII.

Impp. PHILIPPVS A. & PHILIPPVS C. *Proculo.*

DVrante adminiſtratione tutor non poteſt pete- 1
re à contutore vt reddat ſibi rationem admini-
ſtrationis vniuerſæ. Colligoot ex Ordin. Doctores
citati *in l.1. num.1. ſup. hoc tit.*

Hanc

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Paul.Montan. *de tutel. cap.36. regul.7. num.14.* Marc.Mantua *sing.572.* Arimin.Tepat. *variar.sentent. tom.1.tit.483. cap.21.in fine*, Galganet. *de tutel. lib.2. tit.10 num.45.*

SVMMARIVM.

1 *Tutor remotus ob dolum, non verò ob culpam, fit infamis, & num.2.*

3 *Tutor, vel curator remotus ob latam culpam non efficitur infamis.*

L. Suspectos. IX. & vlt.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *Ammiano.*

1 TVtor remotus ob dolum, non verò ob culpam, fit infamis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1.num.1. supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l fin.tit.18.part.6.* vbi statuitur quòd reuocatus à tutela vt suspectus propter dolum est infamis, & tunc tenetur de mala administratione officio iudicis; dabitur statim alius, Petr. Gregor. *syntagm.iur. lib.12. cap.5.num.10.* Gasp.Baëç. *de decima tut. cap.2. n.142.* Molin. *de Iustit.tract.2.disp.225.num.14.* Montan. *de tutel. cap.36.reg.4. num.14.* Gutier. *eod. tract.part.2. cap.18.num.17.& seq.* Hentic.Bocer. *in disput. de vniuersoiure tom.1.classi 1.disp.14.n.137.* Galganet. *de tutel.lib.1.tit.10.n.40.*

3 In gloss. *Obnegligentiam.* ibi, *sed quid si ob latam culpam est remotus*, &c. Notatur ad hoc quòd tutor, vel curator remotus ob latam culpam non efficitur infamis, vt per Baëç *d.cap.2.num 142.* Gutier *d p.2. cap.18.num.18.* Rot. *decis.275.sub num.1.* apud Farin. *part.2.recentissim.*

De in litem dando tutore, vel curatore.

TIT. XLIV.

CVM ad hanc tantùm causam detur, alia gerere non poterit, nec enim ipse in rem, litémve suam, & pupillo litem inferenti, vel excipienti auctor esse potest, *l.1.ff.de auct. tut.* Scripserunt in hanc tubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia tituli vide Paul.Montan. *de tutel. cap.27. num.14. & cap.9.num.29.* Gutier. *in simili tractat. part.1. cap.19. num.17. cum seqq.* Arimin.Tepat. *var.sentent. tom.1. tit.473.cap.4.& tit 474.per tot.*

In omnibus casibus, in quibus debet dari pupillo curator ad lites, non potest deueniri ad talem curatorem nisi priùs citatis omnibus consanguineis, & amicis, quibus nolentibus tale munus suscipere, tunc iudex prouidet de curatore, vt per Afflict. *decis.262. num 2.* Neuiz. *consi.17. num.20.* Pancirol. *consil.11. num.15.* Marant. *de ordine iudic. part.4. dist.16. n.36.* Mastrill. *Sicil.decis.73.num.7.* Stephan. Gratian. *discept forens.tom.4.cap.68.num.16.*

SVMMARIVM.

1 *Tutor potest agere contra pupillum alio contutore actore; & si nullum contutorem habet, dabitur ei curator ad litem illam defendendam, & num.2.*

3 *Minor si simpliciter & generaliter petit curatorem ad lites, vel causas mouendas, debet dari à iudice loci, in quo habet domicilium ratione originis, vel habitationis, si petat curatorem specialiter ad certam litem, vel causam iam motam, debet dari à iudice, coram quo vertitur illa lis, vel causa, n.4.*

L. Si quas. I.

Imp. ANTONIN. A. *Miltiadi.*

TVtor potest agere contra pupillum alio contutore actore; & si nullum contutorem habet, dabitur ei curator ad litem illam defendendam. Colligunt ex Ord, Cyn. Bart. Salicet. Angel. Fulgos. Bald. Cast. Sichard. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.* 1

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desumit Petr. Gregor. *syntagm.iuris lib.13 cap.2.num.1. &* Cardos. *in praxi iudicum, verbo tutor, n.22.* Galganet. *de tutelis, lib.1.tit.7.num.44. vers. sed si pupillus.* 2

Notatur ad hoc quòd si minor simpliciter & generaliter petit curatorem ad lites vel causas mouendas, debet dari à iudice loci in quo habet domicilium ratione originis, vel habitationis, vt per Anton.Gom. *var.tom.2.cap.14. num.17.* vbi tradit hunc text. sic debere intelligi, subditque quòd si minor petat curatorem specialiter ad certam litem, vel causam iam motam, debet dari à iudice, coram quo vertitur illa lis, vel causa, iuxta text. sic intelligendum *in l.sancimus, l.2.§.1.C.de administ.tutor.* 3 4

L. Antibi. II.

Imp. ALEXANDER A. *Euaresto.*

TVtor pupilli, cuius pater vendidit fundum secum communem, consultiùs faciet, si tutela durante partem suam non vendicet; si tamen vult vendicare, debet petere curatorem dari, qui emptorem pupilli nomine defendat aduersùs ipsum totorem fundum vendicantem. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *in l.1. num.1. sup. hoc tit.*

SVMMARIVM.

1 *Curator datus ad litem non subijcitur periculo administrationis, & num.2. & ideo non tenetur conficere inuentarium, num.3.*

L. Ad protegendam. III.

Imp. GALLIENVS A. *Valerio.*

CVrator datus ad litem non subiicitur periculo administrationis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1.num.1.supr.hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Galganet. *de tutel.lib.2.tit.26.num.30.* 2

Et ideo non tenetur inuentarium facere, cùm nihil recipiat, nec ei solui possit, vt per Baëç. *de decima tut.cap.17.num.16.* Gutier. *de tutel.part.1.cap.19.n.27. & p.2.cap.2.n.55.* rationem tamen de gestis reddere 3

tenetur, vt in §. fin. Instit. de auctor. tut. Gutier. d. tract. part. 3. cap. 1. num. 16.

SVMMARIVM.

1 *Curator ad litem sumptus repetit, quos bona fide fecit.*
2 *Tutor datus ad litem si quid bona fide erogauit, à contutoribus more solito exigere poterit. De litium expensis à tutore & curatoribus faciendis, remissiue, num. 3.*
4 *Tutor & curator sæpe confunduntur, & nunquam tutor accipitur pro curatore.*

L. Ad litem. IV.

Idem A. Irenæo.

1 CVrator ad litem sumptus repetit, quos bona fide fecit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.

2 Notatur ad hoc quòd tutor datus ad litem si quid bona fide erogauit, à contutoribus more solito exigere poterit, vt per Galganet. de tutelis, lib. 2. tit. 36. num. 21.

3 De litium expensis à tutore & curatoribus faciendis latè Ioan. Gatc. de expens. cap. 20. per tot. & præcipuè num. 17. vbi aduertit ita lites esse agendas, & caussas tutelæ, & administrationis tractandas, sumptúsque faciendos, vt tutor, administrator, curator, syndicus, & reliqui similes in huiusmodi sumptibus, & expensis ita se moderatè gerant, quasi res propria, non aliena gereretur, neque enim pro pupillo absente, furioso, ventre, vel pro bonis magis expendendum est, quàm pro se expenderet tutor aut curator; itaque moderata esse opportet salaria Aduocatorum, Procuratoris legitimos sumptus, certas expensas iure, & lege taxatas, ne sub prætextu pupilli, & eius patrocinij vniuersum patrimonium consumatur, néve de re aliena liberales existant, &c.

4 In gloss. Tutor. Notatur ad hoc quòd tutor & curator sæpè confunduntur, & nonnunquam tutor accipitur pro curatore, vt per Menoch. consi. 3 15. n. 68. Stephan. Gratian. discept. forens. tom 5. cap. 830. num. 1.

SVMMARIVM.

1 *Tutor testamentarius, vel legitimus vbi cum pupillo est litigaturus, debet ei de curatore ad litem dando prouideri; vel potest pupillus illius auctoritate procuratorem constituere, qui eum sit defensurus, & si res exegerit, alius tutor ordinabitur. Idem si pupillo expediat agere contra tutorem, vel curatorem, alio contutore non existente, num. 2.*

L. Siue ex testamento. V. & vlt.

Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Tigrani.

1 VBi tutor testamentarius, vel legitimus est cum pupillo litigaturus, debet ei de curatore ad litem dando prouideri; vel potest pupillus illius auctoritate procuratorem constituere, qui eum defensurus sit, & si res exegerit, alius tutor ordinabitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.

Idem si pupillo expediat agere contra tutorem, 2 vel curatorem, alio contutore non existente. Petr. Gregor. syntagm. iuris lib. 13. cap. 2. num. 1.

De eo, qui pro tutore negotia gessit.

TIT. XLV.

QVm tutor, vel curator non esset, putà quia inutiliter esset datus, ad eum non pertinet administratio, & si gerere velit, & agat, summoueri exceptione potest, etiamsi intentionem suam probet, l. 2. tenetúrque rationem administrationis reddere, etsi mulier sit, l. 1. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De protutore vide Gutier. de tutel. part. 2. cap. 17. Arimin. Tepat. var. sentent. tom. 2. tit. 470. sub hac rubr.

SVMMARIVM.

1 *Mulier quæ tutrix esse nequit, si se gerat vt tutrix, actione protutela tenetur. si res pupillares administrauerit pro tutore, tenetur reddere rationem, num. 2.*
3 *Actio protutela in eum datur, qui se pro tutore gessit, vel pro curatore, cum tamen non esset tutor, vel curator.*

L. Etiam mulieres. I.

Impp. Avrelian. & Gallien. AA. Marcello.

MVlier, quæ tutrix esse non potest, si se gerat vt tutrix, actione protutelæ tenetur. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Angel. Fulgos. Bald. Castrens. Siehard. Sebast. Næui. remissiuè Casal. in annot. & Ximen. in concordant. 1

Vide Gutier. de tutel. part. 2. cap. 17. num. 16. vbi per hunc textum tenet quòd mulieres si res pupillares pro tutore administrauerint, reddere rationem tenentur, & Petr. Gregor. syntagm. iuris part. 2. lib. 13. cap. 10. num. 16. vbi quòd datur protutelæ actio in eum, qui se pro tutore gessit, vel pro curatore, cùm tamen verè non esset tutor, vel curator, atque ea exerceri potest ante tempus pubertatis. 2 3

SVMMARIVM.

1 *Exceptio tutoris illegitimi potest opponi in quacunque parte iudicij, & num. 2.*
3 *Exceptio falsi procuratoris in quacunque parte iudicij opponi potest.*

L. Non vtiliter. II. & vlt.

Impp. Dioclet. & Maximian. AA. & CC. Marco.

EXceptio tutoris illegitimi potest opponi in quacunque parte iudicij. Colligunt ex Ordin. Doctores citati in l. 1. num. 1. suprà hoc tit. 1

Hanc

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desumunt Paul. Mootan. *de tutel cap. 32. regul. 9. num. 35.* Gutier. *in simili tract. part. 2. cap. 17. num. 16. in fine,* Cornazan. *decis.* 108. *num.* 3.

3 In gloss. *Exceptione, fin.* ibi, *quia similis est exceptioni falsi procuratoris*, &c. Notatur ad hoc quòd exceptio falsi procuratoris in quacunque parte iudicij opponi potest, vt per Rebuff. *de except. num.* 389. Bellacomb. *tom. 1. commun. opin. lib. 4. tit. 24. n. 36. pag.* 612. Perez *l. 1. tit. 4. lib. 3. Ordin. pag.* 533. Menchaq. *controu. vsufreq lib. 2. cap. 16. num. 5.* Menoch. *consil.* 345. *num.* 12. Cald. Pereira *de renouat. emphyt. cap. 17. n. 32.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo exceptio, num. 7. & 8.* Amat. Rodetic. *in pract. de modo & forma videndi, seu examinandi processum, cap. 5. num.* 73. Bernard. Muscatel. *in praxi aurea ciuili Neapol. part. 2. gloss. veniens, num. 4.* Esto quòd opponens vsque ad finem litis conscius omiserit exceptiooem, neque enim scientia illius redditur iudicium validum, sed coosensu & mandato domini, cuius nomine agitur, vt per gloss. Bart. Bald. & Ias. *in l. licet, C. de procuratorib.* Pinel. *in l. 1. C. de bonis matern. part. 3. num.* 32. Meooch. *d. cons.* 345. *num.* 12. Menchaq. *d. cap. 16. num. 5.*

Si mater indemnitatem promiserit (pupillo, vel tutori.)

Tit. XLVI.

NOn propterea tutrix est: si tamen administrauerit, pupillo tenetur vt protutor, & si tutori promiserit pro ipso tutore, vt ab eo administratio sibi eedatur, etiam indemnem eum præstare tenebitur, nec iuuabitor Velleiano, quia nou intercessit. Scripserunt in hanc rubr. Coiac. Pac. & VVesembec. De materia tit. vide Galgaoet. *de tutel. lib. 2. tit. 26. num. 36. cum seqq. & num.* 47.

SVMMARIVM.

1 *Mater licèt petierit tutorem dari filio eius periculo, non propterea tenetur ex illo facto, nisi hoc expressum fuerit decreto iudicis, & num. 2.*

3 *de Pœna matris petentis tutorem minus idoneum, & inhabilem dari filijs, remissiuè.*

4 *Promittens creditori indemnitatem, censetur se obligare ad id tantùm quod à principali non possit consequi.*

L. Suo potius. I.

Imp. ALEXAND. A. *Brutiæ.*

1 LIcèt mater petierit tutorem dari filio eius periculo, non propterea tenetur ex illo facto, nisi hoc expressum fuerit iudicis decreto. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Angel. Fulgos. Bald. Castr. Sichard. Cuiac. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen *in concordant.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumont Arimin. Tepat. *variarum senten. tom. 2. tit. 477. cap. 3. vers. licèt mater, pag.* 915. Galganet. *de tutelis, lib. 2. tit. 26. num. 36. & 37.*

3 De pœna matris petentis tutorem minus idoneum, & inhabilem dari filiis, vide Anton. Gabr. *Barbos. Collect. in Cod. Tom. II.*

commun. tit. de tutel. concl. 1. num. 10. Gutier. *in tract. de tutelis, part. 1. cap. 16. num. 51. cum seqq.*

Notatur ad hoc quòd promittens ereditori indemnitatem, censetur se obligare ad id tantùm quod à principali oon possit consequi, & non potest conueniri antequam priocipalis conueniatur, etiamsi sit renuntiatum *authent. præsente, C. de fideiuss.* quia non est propriè fideiussor, & hoc casu excussio requiritur pro complemento conditionis, non verò ex beneficio fideiussoribus concesso: ita Aoton. Gom. *tom. 2. var. cap. 13. num. 3.* 4

SVMMARIVM.

1 *Tutor matri pupilli, vel auo administrationem committens, & ab eis indemnitatis promissionem recipiens, officio finito conuenitur, & ipse ab eis conseruabitur indemnis. Si is qui indemnitatem promisit, tutor non fuerit, nec qui à pupillo potuerit conueniri, erit in arbitrio pupilli agere vel aduersùs promissorem indemnitatis, vel aduersùs tutorem, num. 2. etiam quòd mater ipsa indemnitatem promiserit, num. 3.*

L. Quædam. II.

Impp. PHILIPPVS A. & PHILIPPVS C. *Asclepiadi & Menandro.*

TVtor matri pupilli, vel auo administrationem committens, & ab eis indemnitatis promissionem recipiens, officio finito conuenitur, & ipse ab eis conseruabitor indemnis. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* 1

Notatur ad hoc quòd si is, qui indemnitam promisit, tutor non fuerit, nec qui à pupillo potuerit conueniri, erit in arbitrio pupilli agere vel aduersùs promissorem indemnitatis, vel aduersùs tutorem, vt per Galganet. *de tutel. lib. 2. tit. 31. num. 6.* vbi addit etiam quòd mater ipsa indemnitatem promiserit. 2 3

Si contra matris voluntatem (quia testamento aliquem filio suo tutorem dari vetuit) *tutor datus sit* (à magistratu.)

Tit. XLVII.

NOn potest is administrare, sed à tutela remouetor, vel eum infamia, si dolum commisit; vel sine infamia, si dolo careat, *l. vnic.* Scripserunt in banc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec.

SVMMARIVM.

1 *Tutor datus à iudice contra voluntatem matris præmortuæ, remouebitur ab officio, nec infamia notabitur, nisi conueniatur de fraude, & num. 2.*

3 *non potest dari Tutor, quem dari mater prohibuit.*

4 *Matrem non posse esse tutricem filiorum quando pater prohibuit in suo testamento eam esse tutricem.*

L. Si contra. Vnic.

Impp. SEVERVS & ANTONINVS AA. *Tertio.*

1 TVtor datus à iudiee, eontta voluntatem matris prẹmor tuę, ab officio temouebitur, nec infamia notabitur, nisi de fraude eonueniatut. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Angel. Fulgos. Bald. Castr. Sichard. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordam.*

2 Hanc eandem conclusionem qnoad primam eius partem ex hoc textu desumunt Alexand. *consil.* 140. *num.* 6. *lib.* 1. Galganet. *de tutelis*, *lib.* 1. *tit.* 7. *num.* 39. Rot. *decis.* 668. *num.* 3. apud Farinac. *part.* 1. *recentio-*
3 *rum*, vbi quòd iudex non potest dare tutorem qnem
4 mater prohibuit dari. & *num.* 5. tenet mattrem non posse esse filiotum tutticem quando pater prohibuit in suo testamento eam esse tutricem, quia in materia totelari iudicium paternum est spectandum, nam lieèt leges multum deferant pietati matetnæ, amplius tamen deferunt patri eitca petsonam, & negotia filij.

Ut causa post pubertatem adsit tutor.

TIT. XLVIII.

ONEC enim administrationem ad euratorem transtulerit, eausas pupillares defendere, tutelá etiam finitá, tenetur. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec.

SVMMARIVM.

1 *Tutor tenetur causam pupilli inchoatam prosequi etiam post pupillarem ætatem, si instrumenta curatori non reddiderit, & num.* 2.

3. *Tutor & curator perseuerare tenentur in connexis ante translationem administrationis, non verò post.*

4 *Tutorem teneri non tantùm post pubertatem curatorem petere puberi, sed etiam debere transferre administrationem ad curatorem minoris, & rationes reddere, num.* 5.

6 *Tutor si rationem reddiderit, & instrumenta, ac iura restituit, non cogitur litem cœptam perficere petente adulto, secus si petat aduersarium.*

7 *quilibet habens Custodiam non liberatur, nisi restituat integrè.*

8 *Tutor, vel curator potest, & tenetur solùm lites & negotia inchoata durante officio prosequi, aliàs facit litem suam.*

9 *Tutor licèt desinat esse tutor pupilli, pubertate adueniente, tamen si lis in prima instantia, vel in instantia appellationis pendebat, tenetur eam prosequi, si cœpta fuit tutela durante, nisi de curatore adulto prouideri fecerit.*

L. Tutores. Vnic.

Impp. PHILIPPVS A. *Dextro.*

1 TVtor causam pupilli inchoatam prosequi tenetur etiam post pupillarem ętatem, si instrumenta curatori non reddiderit. Colligunt ex Ord. Cyn. Bart. Salicet. Angel. Fulgos. Castreos. Sichard. Sebast. Næui. temissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
muot Boët. *decis.* 185. *num.* 11. *versic. secundò fallit*, & limitatnt, Aoton. Piag. *de tutor. & curat. quæst.* 19. *num.* 10. *versic.* 5. Caualcan. *in eodem tractat. num.* 330. Gasp. Baëç. *de decima tut. cap.* 2. *num.* 133. Arimin. Tepat. *variarum sentent. tom.* 2. *tit.* 483. *cap.* 13. *versic. tutor causa pupilli.* Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo tutela*, *num.* 20. latè Gutier. *de tutelis, part.* 2. *cap.* 19. *num.* 1. vbi per hunc textum tenet tutores etiam post pubertatem assistere debere & teneri defensiooi caosatum pupillarium, si nedum rationem reddiderint, nec rem ad curatores transtulerunt, & *num.* 2. *versic. superiora*, hoc intelligit de causis cœptis antequam finiretur tutela pubertate, finita oamque tutela, vel cnra, non potest tutor, vel curator nouas causas agere, aliàs poterit excipi vt repellatur, & citat Francisc. Marc. *decis.* 99. *ad finem. part.* 2.

Qui nedum administrationem ad curatores transtu- 3
lerunt, &c.] Notatur ad hoc quòd tutor & curator perseuerare tenentur in connexis ante translationem administrationis, non verò pòst vt per Menoch. *consil.* 145. *n.* 51. Galganet. *de tutelis, lib.* 2. *tit.* 24. *num.* 3. Gutier. etiam *de tutelis & curis part.* 2. *cap.* 19.
num. 15. & 19. ait per huoc textum non tantùm tu- 4
torem post pubertatem teneri curatorem petere puberi, sed etiam debere transferre administrationem
ad curatorem minoris, & *num.* 10. subdit quòd non 5
sufficit quòd tutor transtulerit administrationem minoris in euratorem ad hoc vt non teneatur litem cœptam, siue appellationem interpositam prosequi, sed requiritur quòd rationes reddiderit, aliàs enim tenebitur eam prosequi, post ipsas tamen redditas nec tutor, nec curator appellationis merita probare, nec causas eius reddere tenetut.

Instrumenta quibus, &c.] Notatur ad hoc quòd si 6
tutor rationem reddiderit, & instrumenta, ac iura testituit, non cogitut litem cœptam perficere petente adulto, secns si petat aduersarius, vt per Surd. *consil.* 57. *num.* 17. Gutier. *dict. part.* 2. *cap.* 19. *n.* 2. *in princ.*

Notatur etiam ad hoc quòd quilibet habens cu- 7
stodiam, non liberatur, nisi restituat integrè, vt per Paris. *cons.* 74. *num.* 1. *lib.* 1. Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.* 1. *cap.* 71. *num.* 10.

In gloss. *Causarum*, ibi, *cœptarum antequam finire-* 8
tur tutela pubertate, &c. Notatur ad hoc quòd tutor, vel curator lites & oegotia inchoata durante officio solùm prosequi potest, & tenetut, aliàs facit litem suam, vt pet Franc. Marc. *decis.* 99. *num.* 3. & *decis.* 515. *num.* 1. *part.* 2. Menoch. *consil.* 145. *num.* 51.
Gutier. *dict. part.* 2. *cap.* 19. *num.* 4. Hinc est qnòd li- 9
cèt tutot desinat esse tutor pupilli, pubertate adueniente, tamen si is in prima instantia, vel in instantia appellationis pendebat, tenetur eam prosequi, si cœpta fuit tutela durante, nisi de curatore adulto prouideri fecerit, vt argument. huius text. tradunt Baëç. *dicto cap.* 2. *num.* 35. Gutier. *dicta part.* 2. *cap.* 19. *num.* 11.

In eadem gloss. ibi, *secus videtur in curatore*, &c. Probat igitur dicta in tutore extendi ad curatorem, vt pet Gutier. *d. p.* 2. *cap.* 19. *num.* 15.

Vbi

Ubi pupilli educari debeant.

Tit. XLIX.

ORVM educatio nulli magis, qoàm marti, nisi ad secundas nuptias transierit, committenda videtur. Si tamen hac de te inter mattem, cognatos, & tutores cootrouersia oriatur, prætor, vel præses eam definiet, *l* 1. habitâ ratione affectionis personarum, & suspicionis in eos cadentis, qui pupillo morienti successuri sont, *l.* 2. Scripseruot in haoc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia tituli, vide *l. Hisp.* 19. *tit.* 16. *part.* 6. Viui. Suar. & Bellacomb. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 5. *tit.* 25. *pag...* Caualcan. *de tutor. & curat. n.* 304. Sord. *de aliment. tit.* 4. *quæst.* 13. *num.* 1. *cum seqq.* latè Gutier. *de tutel. part.* 2. *cap.* 8. *per tot.* Alexand. Trentacioq. *var. resol. lib.* 2. *tit. de minorib. resol.* 7. Galganet. *de tutel. lib.* 2. *tit.* 18. & 19.

SVMMARIVM.

1 *Pupilli apud matrem educari debent, nisi ad secunda vota transierit, & num.* 2.

3 *in Tutela filiorum mater præferenda est avo paterno.*

4 *Pupillus non est educandus penes matrem, quæ superinduxit vitricum, & num.* 7.

5 *Mater habet præsumptionem pro se, maximè vbi agitur de alenda fœmina.*

6 *Mater eligi debet ad tutelam filij, licèt sit debitrix.*

8 *Pupillus non educatur apud matrem quæ est improba, impudica, vilis, impudens.*

9 *Pupillus educatur apud matrem quæ secundo nubens filio non est successura, & moribus & honestate habilis est, educatur apud vitricum quando non potest æquè commodè ali apud alium, si tamen non sit creditor, num.* 10. 11.

12 *Mater in dubio præfertur adulto ipsius pupilli. limita vt num.* 13. *post matrem avia materna admittitur ad pupilli educationem, num.* 14.

15 *Pupillus educari non debet apud matrem transeuntem ad secundas nuptias. Lex ista & similes an præcisè priuent matrem transeuntem ad secundas nuptias educatione suorum pupillorum; an solùm ob id reddatur suspecta, ac iudicij arbitrio relinquatur, num ea circumstantia concurrant in matre, quæ suspicioni huic præponderet, ac proinde non sit è prolis pupillæ educatio denuganda, numer.* 16. & 17.

18 *Tutor an possit esse vitricus.*

L. Educatio pupillorum. I.

Imp. Alexander A. *Dionysodoro.*

1 PVpilli educari debent apud matrem, nisi ad secunda vota transiuerit. Si autem ad secundas nuptias conuolauerit, & orta foerit quæstio inter matrem, & tutores, seu consangnioeos super totela pupillorum, debet adiri Præses prouinciæ, qui inspecta qualitate personarum, & coniunctione perpendet, & si iudex decreuerit apud quem educari debeat, ille necesse habebit hoc facere. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Folgos. Angel. Salicet. Bald. Castr. Sichard. Aloys. Leo *super* 5. *fol.* 68. *verso*, remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

Hanc eandem conclus. ea hoc text. desumunt 2
l. Hisp. 19. *tit.* 16. *part.* 6. ibi, *que si ouiesse madre que fuesse muger de buena fama bien le puede dar el Iuiz el hijo que lo crie, e ella podelo tener, mentras mantuviere biudez y no casare: mas luego que casare deuen sacar el huerfano de su poder*, &c. Afflict. *decis.* 183. 3
num. 5. vbi quòd mater præferenda est aoo paterno in tutela filiorum, Anchar. *cons.* 316. *In causa col.* 2. *vers. & antequam*, Vincent. de Franchis *Neap. decis.* 350. *num.* 3. *part.* 2. vbi quòd penes matrem, quæ transiuit ad secundas nuptias, filij non debent edu-
cari. Surd. *de aliment. tit.* 1. *quæst.* 41. *num.* 6. vbi quòd 4
pupillus noo est edocandus penes matrem, quæ superinduxit vitricum, & latiùs *tit.* 4. *quæst.* 13. *à num.* 12. vbi quòd mater habet pro se præsumptionem, præ-
cipuè vbi agitor de alenda fœmina, & *num.* 14. quòd 5
mater eligi potest ad tutelam filij, licèt debitrix sit, 6
& *num.* 15. quòd pupillus non debet educari penes 7
matrem, quæ ad secunda vota transioit, & vitricum
superindoxit, & *num.* 21. & 22. quòd pupillus non 8
educatut apud matrem, quæ est improba, & impudica, vilis, vel imprudens, cùm nuptias secundas contrahere, vel inhonestè viuere paria sint, quoad filij educationem, & *num.* 23. quod pupillus non educatut apud matrem, quæ procurauit impar, & immatutum filio, vel filiæ mattimonium, Cardos. *in praxi iudicum*, *verbo pater num.* 21. vbi quòd mater est præferenda in educatione filiorum, uisi transierit ad secunda vota, aut incontineos viuat, quoniam tunc non debet habete filios in potestate, quia periculum est filios illius educari apod vitricum ne vitam eorum insidiet, vt hæteditatem illorum capiat. Alexand. Trentacinq *var. resolut. lib.* 2. *tit. de minorib. resol.* 7. *n.* 3. vbi quòd apud matrem quæ transiuit ad secundas nuptias, vel suspicio est vt transeae pupillus educari non debet, & *n.* 4. quòd apud matrem vtilem, ac turpem educari non debet. Galganet. *de tutel lib.* 2. *tit.* 18. *num.* 4. Seraph. *decis.* 1357. *à num.* 1. Molin. *de Instit. tract.* 2. *disp.* 224. *num.* 4. vbi quòd si mater supetstes sit, neque ad secundas nuptias transiuit, regulariter nullibi commodius iudicandum est educari posse minorem, quàm apud matrem; limitat tamen nisi circonstantiæ sint, quæ aliud suadeãt, vt si illa prauos habeat mores, aut aliunde periculum spitituale, aut eorporale minoris ea educatione matris timeatur: & *n.* 6. tenet quòd quando mater ttaosit ad secundas nuptias, exttahendus est minor de illius, & vitrici educatione, Sancb. *de matrim. lib.* 7. *disput.* 88. *num.* 16. *in princ.* vbi quòd filij apud mattem vidoam potiùs educandi sunt; ac si ttanseae ad secundas nuptias educandi pupillos iute ptiuatur. Henric. Bocer. *in disput. de iure vniuerso classi* 1. *disp.* 114. *num.* 112. Gutier. *in tract. de tutel. part.* 2. *cap.* 8. *à num.* 9. vbi *num.* 10. subdit quòd iudea oon atbitrabitut pupillum esse educaodum penes mattem vilem, ac torpem, vel penes alretum, qui vitæ, religioni, motibus, vel bonis pupilli insidiari præsumeretur.

Aliquibus modis limitat Surd. *d. tit.* 4. *quæst.* 13. *à* 9
num. 18. vbi quòd pupillus edocatur apud matrem, quæ secundo nupsit, si non est filio succesfura; &
moribus, & honestate habilis est, & *num.* 20. quòd 10
pupillos educatur apud vitricum quando non potest æquè commodè apud alium ali, si tamen non sit ereditor; & Vincent. de Franchis *decis.* 350. *num.* 3.
ait quòd quando mater oon esset successura filio, vt 11
putà quia haberet substitutum, & ipsa ac vitricus

 essent

essent honestæ vitæ, poterit iudex arbitrari quòd filij penes matrem educenrur.

12 *Nulli magis quàm matri eorum*, &c.] Ergo mater in dubio præfertur fratri adulto ipsius pupilli, vt per Menoch. *de arbitr. casu* 168. *num.* 7. Surd. *d. quæst.* 13. *num.* 10. *cum seqq.* Gutier. *d. part.* 2. *cap.* 8. *num.* 15. vbi
13 *num.* 16. id limitat quando pupillus magis commodè apud fratrem educari posset, vtilius foret ipsi pupillo, & *num.* 17. limitat etiam quando pro fratre stat coniecturata patris voluntas.

14 Et post matrem auia materna admittitur ad pupilli educationem, vt per Menoch. *d. casu* 168. *num.* 4. Surd. *d. quæst.* 13. *num.* 24. *cum seqq.* Galganet. *d. tit.* 18. *num.* 4. Gutier. *d. part.* 2. *cap.* 8. *num.* 11. vbi *num.* 12. aduertit quòd eisdem rationibus auia excluditur ab educatione, quibus mater; veluti si esset suspecta, puta quia nepti nuptias intempestiuas procurauit, vel cœpit bona pupilli dilapidare, vel ad secunda vota transiuit, vel luxuriosè viuit, vel aliter in moribus peccat.

15 *Si non vitricum eis induxerit*, &c.] Ergo apud matrem transeuntem ad secundas nuptias pupillus educari non debet, vt per Aym. *cons.* 18. *num.* 3. & 11. & *cons.* 190. *num.* 6. Franc. Marc. *quæst.* 512. *in* 2. *part.* Gig. *cons.* 16. *num.* 12. Spin. *in speculo testam. gloss.* 29. *num.* 13. Menoch. *d. casu* 168. *num.* 10. Surd. *d. quæst.* 13. *num.* 15. Galganet. *d. tit.* 18. *num.* 4. Gutier. *d. part.* 2. *cap.* 8. *num.* 21. vbi *num.* 22. dicit quòd etiamsi mater superinduxerit virum, si tamen cessat omnis suspicio, vt quia non est successura pupillo quia habet substitutum, & est honestæ vitæ, & vitricus similiter, tunc ali potest pupillus penes maritum. Apud quem autem ali debeat filius matre transeunte ad secundas nuptias? vide à Ponte *decis.* 20. *num.* 21. Spin. *d. gloss.* 29. *n.* 13. Chartar. *Genuæ decis.* 133. *n.* 13. & *seq.* Paschal. *de viribus patriæ potest. part.* 2. *cap.* 10. *num.* 26.

16 Quæstio dubia an lex ista & similes præcisè priuent matrem transeuntem ad secundas nuptias educatione suorum pupillorum; an solùm ob id reddatur suspecta, ac iudicis arbitrio relinquatur, cum eæ circunstantiæ concurrant in matre, quæ suspicioni huic præponderent, ac proinde non sit ei prolis pupillæ educatio deneganda? Vna sententia tenet præcisè priuari educatione, quam sustinent Aym. *cons.* 18 *num.* 3. *vol.* 1. Spin. *d. gloss.* 29. *num.* 23. Menoch. *d. casu* 168. *num.* 10. Matiens. *l.* 3. *glos.* 2. *num.* 8. *tit.* 1. *lib.* 5. *noua Recop.* inducentes hunc text. in illis verbis, ibi, *educatio pupillorum suorum*, &c. & respondentes quòd quamuis postea hic text. subdat iudicis esse, orta lite inter matrem, & cognatos, circa pupilli educationem, arbitrari inspecta personarum conditione, vti præferendi sint; & sic videatur decidere id esse arbitrarium; attamen videntur tenere re vera ea verba arbitrium indicantia esse referenda ad ipsam matrem, dum vidua permanet, cui incumbere educationem lex ista deciderat; potest enim accidere illam talem esse vt meritò educatione hæc priuanda sit. Vnde sensus est, lite orta circa educationem, iudex arbitretur num ij mores desiderentur in matre, vt iure optimo sint illi in hac educatione præferendi cognati, quod vel inde constat, nam priuatio, qua mater per legem priuatur educatione, eo quòd secundo nubat, supponit terminos habiles, scilicet, matrem talem fuisse cùm erat vidua, vt nisi secundo nuberet, tutela minimè priuaretur, iuxta vulgare axioma, Priuatio præsupponit habitum, & potentiam, &c.

17 Contrarium tamen, immo non excludi præcisè hanc matrem à prolis pupillæ educatione, sed solam præsumptionem iuris esse contra illam, quòd suspecta sit, atque ideò in dubio standum esse hac præsumptione, & excludendum eam ab educatione, posse tamen iis coniecturis honestæ vitæ matris, ac vitrici præsumptionem huiusmodi infirmari, vt educatio matri deneganda non sit, & ideo arbitrio iudicis committi an mater in hac educatione præferenda aliis sit, meliùs sustinent Gregor. Lop. *d. l.* 19. *verbo que casare tit.* 16. *part.* 6. Viui. *decis.* 16. *num.* 5. Surd. *d. tit.* 4. *quæst.* 13. *num.* 18. Vincent. de Franchis *d. decis.* 350. *num.* 3. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sine curatore num.* 110. *C. de in integ. restit. min.* Molin. *d. disp.* 224. *num.* 6. Gutier. *d. part.* 2. *cap.* 8. *n.* 21. quos refert & sequitur Sanch. *de matr. lib.* 7. *disp.* 88. *num.* 17. vbi ait hanc opinionem esse probabiliorem, licèt aliam priorem contrariam sit valde probabilis, & ad hoc resoluendum se duci tradit ex hoc text. dum priùs firmat hanc regulam generalem, Pupilli educatio nulli potius quàm matri committenda est; vbi manifestum esse sermonem de matre vidua, indicat limitatio statim hîc adiuncta, *si non vitricum eis induxerit*. in qua limitatione iam est sermo de matre secundò nupta, & statim subiicit text. iste hæc verba. *Quando autem inter eam, & cognatos*, &c. in qua clausula consistit punctus difficultatis huius quæstionis; nam contraria sententia vult non referri ad matrem secundo iam nuptam, sed viduam; sed placet Sanch. referri ad matrem secundo iam nuptam, itaut quod proximè dixerat hic text. nimirum matrem secundo nuptam priuandam esse educatione, limitetur per eam clausulam, nisi iudex attenta matris & vitrici conditione aliud arbitratus fuerit, quod optimè ibi comprobat, vide apud illum.

In glos. *Si non vitricum.* ibi, *sed nónne potest esse* 18
tutor vitricus, &c. De hoc Cuiac. *lib.* 6. *obseru cap.* 29. Cald. Pereira *d. verbo sine curatore num.* 110. *vers. vnde quarta & vltima*, Surd. *d. tit.* 4. *quæst.* 13. *num.* 17. Cardos. *in praxi iudicum, verbo tutela num.* 24. Sanch. *d. lib.* 7. *disput.* 88. *num.* 17. *vers. secundò quia fortius*, Caualcan. *in tract. de tut. & curat. n.* 289. latè Gutier. *de tutel. part.* 1. *cap.* 8. *num.* 77. *cum seqq.* vbi declarat Alexand. Trentacinq. *d. tit. de minorib. resol.* 7. *num.* 15.

SVMMARIVM.

1 *Pupillus vbi educetur, est in iudicis arbitrio, de eo tamen qui ei succedere debet, est iusta suspicio.*

2 *Pupillus non est educandus apud illum, qui eidem successurus est, & num.* 3.

L. Vtrùm nepos. II. & vlt.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Gratæ.*

VBi pupillus educetur, est in iudicis arbitrio, de 1
eo tamen qui ei succedere debet, est iusta suspicio. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *sup hoc tit.*

Notari solet hic text. ad hoc quòd pupillus non 2
est educandus apud illum, qui eidem successurus est, vel ex substitutione, vel ex proximitatis qualitate, vt per *l. Hisp.* 19. *tit.* 16. *part.* 6. ibi, *E que sea tal quo muriendo el moço no aya derecho de heredar lo suyo*, Curt. iun. *cons.* 94. *num.* 9. Beroi. *cons.* 180. *num.* 1. & 2. *vol.* 2. Menoch. *cons.* 62. *num.* 12. *vers. tertio verò*,

&

& de arbitr. casu 168. *num.* 15. *&* 16. Surd. *de alimentis tit.* 4. *quæst.* 13. *num.* 30. Molin. *de Iustit. tract.* 2. *dispus.* 224. *num.* 7. Cardos. *in praxi iudicum, verbo minor. num.* 49. Gutiet. *de tutel. part.* 1. *cap.* 1. *num.* 6. *& part.* 2. *cap.* 8. *num.* 6. Galganet. *de tutel. lib.* 2. *tit.* 18. *num.* 7. Henric. Bocer. *in dispus. de iure vniuerso tom.* 1. *classi* 1. *disp.* 14. *num.* 112. late Alexand. Trentacinq. *var. resol. lib.* 2. *tit. de minor. resol.* 7. *num.* 14.

3 Quod quidem non solùm procedit in extraneo substituto, vt existimauit Menoch. *d. cons.* 62. *num.* 18. sed etiam in fratre, cùm indistinctè in hoc text. contra patruum & quoscunque successores consideretur suspicio proueniens à spe successionis, atque etiam indistinctè & generaliter prohibeatur educari pupillum apud eum, qui pupillo morienti successurus est, & non excipi personam fratis substituti. ergo ipsum comprehendit: ita Surd. *d. quæst.* 13. *num.* 31. *&* 32. Galganet. *de tutel. lib.* 3. *quæst.* 48. *num.* 1. *&* 4. Gutier. *d. part.* 2. *cap.* 8. *num.* 7. *vers. hac tamen declaratio*, qui tamen aduertunt quòd stante renultate patrimonij pupillaris, & diuitiis substituti, iuncta bona fama, & moribus, facilè iudex poterit arbitrari illam suspicionem exorientem ex spe successionis non considerari in persona fratris, & notat Alex. Trentacinq. *d. resol.* 7. *num.* 14. non procedere notabile, & textus conclusionem in matre, auia, & cæteris ascendentibus propter immensum amorem, quem portant, & in fratre etiam substituto pupillo, & in auunculo etiam substituto.

De alimentis pupillo præstandis.

TIT. L.

ALIMENTA à prætore, vel præside decernenda sunt, *l.* 1. decernantur autem pro modo facultatum, *l.* 2. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. De materia tit. vide *l. Hisp.* 16. *prope fin. & l.* 20. *vers. deue guardarlo e pensar del tit.* 16. *part.* 6. Anton. Piag. *de tut. & curat. quæst fin.* Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disp.* 224. *num* 8. Paul. Montan. *de tutel. cap.* 32. *reg.* 9. *num.* 215. Galganet. *in eod. tract. lib.* 2. *tit.* 19. Gutier. *in simili tract. part.* 2. *cap.* 3. Hentiq. Bocer. *in dispus. de vniuerso iure tom.* 1. *classi* 1. *disp.* 14. *à num.* 11.

SVMMARIVM.

1 *Tutor iudicis officio cogitur pupillo alimenta præstare, licèt pendeat quæstio de statu suo, & num.* 2. *si testator decernat tam modica alimenta, quæ non sufficiant, poterit tutor ea præstare pinguiora vsque ad condecentem quantitatem, num.* 3. *vbi taxatio alimentorum est immodica, potest tutor illam restringere, num.* 4.

L. Pupillus. I.

Imp. ANTONIN. A. *Faustino.*

1 TVtor iudicis officio cogitur alimenta præstare pupillo, licèt pendeat quæstio de statu suo. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salic. Fulgos. Angel. Bald. Castr. Sichard. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem conclus. quoad primam eius partem ex hoc text. desumunt *l. Hisp.* 20. *tit.* 16. *part.* 6. ibi, *que deue el Iuez del lugar establecer, segun su aluedrio, e la riqueza del menor cierta quantita de pane, de vino, e dinero que les den cada año para sen gouierno, e parasu vestir del e de su compañia, &c.* Surd. *de aliment. tit.* 3. *quæst.* 3. *num.* 28. vbi post Corduba de Lara *in l. si quis à liberis*, §. *vtrum num.* 16. *ff. de liber. agnosc.* ait quòd pupillus officio iudicis petit alimenta à tutore, *& tit.* 6. *quæst.* 23. *num.* 15. *&* 17. vbi quòd pupillus non præsumitur alimentatus à tutore quando seorsum ab illo degebat, *& tit.* 8. *priuil.* 86. *num.* 89. vbi quòd pupillus si ex ordinatione testatoris sit apud aliquem educandus, vbi non sit tutus, prouidebit iudex de alio loco, Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disp.* 224. *num.* 8. Henric. Bocer. *in disp. de vniuerso iure tom.* 1. *classi* 6. *dispus.* 14. *num.* 112. Galganet. *de tutel. lib.* 2. *tit.* 19. *n.* 8. vbi per hunc text. tenet quòd si tutor, seu curator pupillis, seu minoribus cógrua alimenta secundùm modum facultatum præstare recusset, adeundus est iudex, qui eum à tutela, seu cura remouebitur, vel alium adiunctum ei dabit. Gutiet. etiam *de tutel. part.* 2. *cap.* 3. *à num.* 3. vbi *num.* 8. tradit quòd si iudex aditus est pro alimentis taxandis, is modus seruandus est, quem Prætor statuerit, & *n.* 10. quòd vltra redditus expendendum non est in alimentis pupillorum, & *num.* 11. quòd si pater statuit alimenta liberis, quos hæredes scripsit, ea sunt præstanda, & reputanda per tutorem, vel curatorem, nisi fortè vltra vires facultatum pater alimenta filiis præstanda statuerit, tunc nanque imputabitur tutori, cur non addito Prætore desiderauerit alimenta minui, vt *in l. officio, vers. fin. vbi pill. educ. debeat*, & *n.* 12.
quòd si testator in testamento decernat tam modicè alimenta, quæ non sufficiant, poterit tutor ea 3
præstare pinguiora vsque ad condecentem quantitatem, & *num.* 13. quòd vbi taxatio alimentorum est 4
immodica, potest tutor illam restringere, & *num.* 15. admonet quòd cauti & prudentes tutores, & curatores solent à iudice petere vt decernat quæ alimenta minoribus sunt præstanda iuxta qualitatem & conditionem personarum, ac facultates patrimonij, & consuetudinem loci pro se, & famulis alendis.

SVMMARIVM.

1 *Tutori consulitur vt alimenta pupillo præstanda faciat taxari à Prætore, si tamen non fecerit ea, quæ legitimè in eius alimentis impedit, poterit ei imputare, & in dubio præsumitur alitus à tutore, & num.* 2.

3 *Tutor repetit alimenta præstita pupillo, etiamsi sit coniunctus.*

3 *Frater tutor fratris censetur impendere pro fratre animo repetendi, non donandi.*

5 *Iudex licèt alimenta non taxet, sed tutor, aut curator suo proprio iudicio ea minori tribuat, quando videt non expedire vt patrimonij quantas intelligatur, tunc nihilominus persoluendum est ipsi quod in alimentis debitè expendisse constiterit, aut vir prudens fuerit arbitratus.*

6 *Fides ne detur libro tutoris, in quo continetur expensa pro alimentis, & aliis minori necessariis.*

7 *Pupillus præsumitur alimentatus à tutore, nisi probet ipse pupillus se aliunde habuisse alimenta, & numer.* 8. 9.

10 *Neminem præsumi vixisse de vento.*

L. Quod

L. Quod plerumque. II. & vlt.

Imp. ALEXAND. A. *Euphido.*

1 TVtori conſulitur vt alimenta pupillo præſtanda faciat taxari à prætore, ſi tamen non fecerit ea, quæ legitimè in eius alimentis impendit, poterit ei imputare, & in dubio præſumitur alitus à tutore. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. ſuprà hoc tit.*

2 Vide circa materiam huius text. Galganet. *de tutel. lib. 2. tit. 19. num. 4. & 5.* Surd. *de aliment. tit. 6. quæſt. 14. à princ.* & præcipuè *num. 3.* vbi dicit quòd etſi conſulat text. *in præſenti* quòd curet tutor alimenta pupillo taxari ne inde contingat eum controuerſiam pati ſuper quantitate alimentorum, non tamen negat repeti poſſe quando non ſunt taxata, & non eſt ferendus pupillus, qui maior factus recuſat
3 ſumptus ſibi factos reſtituere, & *num. 10.* quòd tutor repetit alimenta præſtita pupillo etiamſi ſit coniun-
4 ctus, & *num. 12.* quòd frater tutor fratris cenſetur impendere pro fratre animo repetendi, non donandi, Molin. *de Iuſtit. tract. 2. diſp. 224. n. 9.* vbi per hunc text. tenet quòd quando minores tales non ſunt vt ex opificio, aut obſequiis aliis præſtitis viuere debeant, ad iudicem ſpectat, attenta quantitate patrimonij, & qualitate eorum, cæteriſque circunſtantiis concurrentibus taxare illis portionem aliquam ad alimenta quotannis, & *num. 11.* ſubdit quòd eſto iudex alimenta non taxet, ſed tutor, aut curator, ſuo proprio iudicio ea minori tribuat, vel quia videt non expedire, vt patrimonij quantitas non intelligatur, aut alia iuſta ratione; immo eſto per incuriam accedendi ad iudicem id efficiat, perſoluendum nihilominus ipſi eſt, quòd in alimentis debitè expendiſſe conſtiterit, aut vir prudens fuerit arbitratus. Cardoſ. *in praxi iudicum, verbo alimenta num. 3.* vbi quòd alimenta, quæ tutor eſt pupillo præſtiturus, debent taxari à iudice, quoniam ſi tutor illa taxari non facit, non repetet niſi expenſas idoneas, & quæ per arbitrium boni viri expendiſſe videntur.

5 *Ne ſecreta patrimonij*, &c.] Notatur ad hoc quòd licèt iudex alimenta non taxet, ſed tutor, aut curator ſuo proprio iudicio ea minori tribuat, quando videt non expedire vt patrimonij quantitas intelligatur, tunc nihilominus perſoluendum eſt ipſi quod in alimentis debitè expendiſſe conſtiterit, aut vir prudens fuerit arbitratus, vt per *l. Hiſp. 20. tit. 16. part. 6.* ibi, *quando el guardador entendieſſe que ſeria daño del moço en diſcobrir la requeza o la probreza del, e por eſta razon le gouernaſſe de lo ſuo eſpendiendo por el tanto quanto fueſſe guiſado, o poco mas, por eſta razon que entonces lo puede fazer: e deuele deſpues el moço quando fuere de edad pagar todo loque deſta manera ouieſſe deſpendido por el.* Gutier. *de tutel. part. 2. cap. 3. num. 4. & 5.*

6 Vtrùm detur fides libro tutoris in quo continetur expenſa pro alimentis, & aliis minori neceſſariis? vide Tiraq. *in l. ſi vnquam, in princ. num. 52.* Auendan. *de exequen. mand. part. 2. cap. 10. num. 33.* Ioſeph. Ludou. *tom. 3. commun. opin. tit. de libris mercat. concl. vnic. verſ. amplia 16.* Maſcard. *de probat. concl. 723. & concl. 973. num. 61* Menoch. *de præſumpt. lib. 5. præſ. 5. num. 4.*

7 *Nec ferendus eſt iuuenis*, &c.] Notatur ad hoc quòd pupillus præſumitur alimentatus à tutore, niſi probet ipſe pupillus ſe aliunde alimenta habuiſſe, vt per Alciat. *de præſumpt. reg. 1. præſ. 50. n. 1.* Menoch. *in ſimili tract. lib. 6. præſ. 71. num. 2.* Surd. *de aliment. tit. 1. quæſt. 48. num. 18. & quæſt. 70. num. 4. & tit. 6. quæſt. 23. num. 11.* Maſcard. *de probat. concl. 77. num. 7. & concl. 715. num. 4. & concl. 716. num. 1.*

Vnde argumento huius text. inferunt Doctores 8
quòd ſi quid non poteſt ſine ſumptu expediri, & factum reperitur, præſumetur ab eo factum, qui tenebatur facere, vt per Surd. *d. tit. 6. quæſt. 23. num. 12.* latè Menoch. *d. lib. 6. præſ. 11. à princ. & conſ. 390. num. 44.* vbi quòd impenſa præſumitur facta pecunia eius, qui actum facere tenetur, *& conſ. 122. num. 41.* quòd expenſæ ad rei dominum ſpectare ſolent. Cancer. *var. reſol. part. 1. cap. 7. de tutor. num. 105.* vbi quòd actus ab eo præſumitur factus, qui impenſam facere tenetur.

Factum enim ſemper quid præſumitur ab eo, qui 9
facere tenebatur, vt etiam arg. huius text. tradit Surd. *d. tract. de aliment. tit. 9. quæſt. 12. n. 16. & deciſ. 127. num. 14.* Maſcard. *d. tract. de probat. concl. 38. num. 6.* vbi quòd quando actus fuerit factus ab aliquo, ſed non conſtat cuius nomine in factum ſit, tunc præſumitur factus nomine illius, qui obligatus erat ad ipſum agendum.

Quaſi vento vixerit, &c.] Notatur ad hoc quòd 10
nemo præſumitur vixiſſe de vento, vt per Alciat. *d. reg. 1. præſ. 50.* Perez *l. 2. col. 3. in fine verſ. in poſteriori tit. 4. lib. 5. Ordin. par. 161.* Menoch. *conſ. 12. num. 14. & de præſumpt. lib. 6. præſ. 71. in princip.* vbi iuris & naturæ præſumptionem hanc eſſe ait.

Arbitrium tutelæ.

TIT. LI.

RBITRIVM, id eſt, actio, *tutelæ* quòd omnis huius iudicij poteſtas ſit in arbitrio iudicantis, qui excuſſis tutelæ rationibus, ex bona fide ſtatuit, quę tutorem pupillo præſtare, aut reputare oportet. Gothofr. *hic.* Scripſerunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVeſembec. De materia tit. vide Petr. Greg. *ſyntagm. iuris lib. 13. c. 10.* Hentic. Bocer. *in diſput. de vniuerſo iure claſſ. 1. diſp. 14. n. 109. cum ſeqq.* Quare autem ſic inſcribatur hic titulus, vide Ronchegal. *in rub. ff. de duob. reis n. 54.* Alciat. *lib. 7. parerg. cap. 8.*

SVMMARIVM.

1 *Tutor tenetur rationem reddere, non ſecundùm teſtatoris æſtimationem, ſed ſecundùm veritatem, & num. 2.*

2 *Tutelæ, vel curæ adminiſtratæ rationum reddendarum tota materia pendet ex æquo & bono.*

L. Cùm tutelæ. I.

Imp. ANTONIN. A. *Leoni.*

NOn ſecundùm teſtatoris æſtimationem, ſed ſe- 1
cundùm veritatem tenetur tutor reddere rationem. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Angel. Fulgoſ. Bald. Caſtr. Aloyſ. Leo *ſuper 5. fol. 68. verſo*, Sebaſt. Næui. remiſſiuè Caſal. *in annot.* & Ximen. *in concordan.*

Hanc eandem rationem ex hoc text. deſumit Gal- 2
ganet. *de tutel. lib. 2. tit. 30. num. 10.*

Materia

3 Materia tota rationom teddendarum tutelæ, vel curæ administratæ, ex bono & æquo pendet, Gutier. *in tract. de tutel. part. 3. cap. 1 num. 1.*

SVMMARIVM.

1 *Tutor in exigendis nominibus debitorum tantùm tenetur de lata culpa, & num. 2. 4.*

3 *Tutor tenetur exigere debita à debitoribus pupilli, aliàs nomine proprio tenetur. De debitorum identitate quando constare debeat, num. 5.*

L. Nomina. I I.

Idem A. Præsentino.

1 IN exigendis nominibus debitorum tutor tenetur tantùm de lata culpa. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1 num. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Atimin. Tepat. *var. sentent. tom. 2. tit. 484. cap. 2. vers. in exigendis nominibus.* Bellacomb. *tom. 1. commun.*
3 *opin. lib. 5. tit. 23. num. 43. pag. 763.* vbi quòd tutor tenetur exigere debita à debitoribus pupilli, aliàs nomine proprio tenetur, sobdit tamen per *l. mediterranea, C. de annon.* quòd si debitum esset tale vt plus expenderetur in eo exigendo, quàm esset debitum ipsum, excusandus esset ipse tutor. Gasp. Baëç. *de*
4 *decimatut. cap. 2. num. 147.* vbi quòd solùm tenetur tutor de lata culpa in negotio exigendi debitores pupilli, Cald. Peteita *in l. si curatorem, verbo sine curatore num. 5. C. de in integr. restit. min.* vbi quòd latæ colpæ obnoxius est tutor, qui in exactione nominum cessauit, vbi *num. 7. vers. quo fit*, subdit vt si ij pupillares debitores, necnon nunotum loco atque tempore congruo exigere desierint, & ob negligentiam in exigendo commissam facultatibus cadant, & non soluendo efficiantur tempore susceptæ, vel redditæ rationis, damnum quod ex cessatione pupillo, minorsive emerserit, præstare ac tesarcire teneantur, Valasc. *de partit. cap. 8. num. 19.* vbi quòd tutores in exigendis debitis tenentur tantùm de lata culpa, Gutiet. *de tutel. part. 2. cap. 16. num. 11.* vbi verba Cald. transcripsit, *part. 3. cap. 1. num. 93.* vbi quòd non sufficit leuis culpa in non exigendis debitoribus pupilli, sed tequiritur lata colpa. Iacob. Cancer. *var. resolut. part. 1. cap. 7. de tutorib. num. 169.* vbi quòd tutor negligens in exactione nominum, non tenetur nisi de lata culpa, & sic ad hoc vt teneatur de periculo nominum non exactorum debet probari dissoluta negligentia in non exigendo, quæ lata culpa est, videlicet non adhibere eam diligentiam in re aliena, quam in sua adhiberet, Padil. *in sum. legum pœnal. part. 2. casu 27. num. 4.* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 1. cap 125. num. 1.* vbi quòd tutot in exigendis nominibus debitorum solùm de dolo, & lata culpa conuenitur, Paul. Montan. *de tutel. cap. 39. num. 56.* Francisc. Hieron. Leo *Valent. decis. 115. num 6. & seqq. lib. 1.* Felician. *de censib. lib. 1. cap. 3. num. 13. vers. quotidie.*

5 In glos. *Suscepta tutela* 1. ibi, *quod probari debet à pupillo*, &c. Notatur ad hoc quòd non exactis debitoribus pupilli factis minus idoneis, non sufficit ad probationem doli dictos debitores non esse idoneos, sed debet constare tempore susceptæ tutelæ fuisse idoneos, & facilè exigi potuisse, itaut hoc sit probandum per pupillum, vt per Imol. *cons. 75. Circa primum dubium, num. 2. in fine vers. videtur etiam quod onus*, Fulgos. *cons. 25. Spectabilis miles, in fine vers. super eo verò, num. 6.* Riminald. *cons. 356. num. 18.* Decian. *cons. 88. num. 26. & seq. vol. 2.* Gutier. *de tutel. part. 3. cap. 1. num. 95.* Escobar *de ratiocin. cap. 19. num. 21. & seq.* Stephan. Gratian. *d. cap. 125. num. 12. cum seqq.* Iacob. Cancer. *d. part. 1. cap. 7. de tutorib. num. 169.* Francisc. Hieronym. Leo *dict. decis. 115. num. 8.*

SVMMARIVM.

1 *Minoris est electio vtrùm petat rem emptam ex pecunia sua, licèt non nomine suo, an pecuniam ipsam cum vsuris centesimis.*

2 *Curator si emat de pecunia minoris nomine proprio, res empta est minoris, si minor eam velit vendicare, & num. 5.*

3 *Tutor si cum pecunia pupilli aliquid suo nomine emerit, in arbitrio pupilli erit eligere quid velit, vel pecuniam suam cum vsuris, vel rem emptam.*

4 *Empta ex pecunia minoris efficiuntur sua.*

6 *Tutor, seu curator, qui pecunias pupillares, seu Ecclesia non collocauit in honestum lucrum, vel in annuos redditus, seu in emptionem prædiorum, tenetur ad interesse lucri cessantis. Amplia*

I. Tutores non solùm teneri de pecuniis otiosis, vel in suos vsus conuersis interesse soluere, sed etiam de debitis non exactis, & de bonis mobilibus non venditis, num. 7.

II. Tutorem teneri ad interesse alterius interesse, quando in vsus suos pecuniam conuerterit.

L. Si curator. III.

Idem A. Vitalio.

MInotis est electio vtrùm petat rem emptam ex 1
pecunia sua, licèt non nomine suo, an pecuniam ipsam cum vsuris centesimis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Vide *l. Hisp. 49. vers. o si fuessen de menor tit. 5.* 2
part. 5. vbi Gregor. Lop. *in gloss. 4. verbo en guarda*, vbi subdit quòd si curatot emat de pecunia minoris nomine proprio, res empta est minoris, si minot eam velit vendicate, Galganet. *de tutela lib. 2. tit. 27. n. 28.*
vbi per hunc text. dicit quòd si tutot cum pecunia 3
pupilli aliquid suo nomine emerit, in arbitrio pupilli erit, eligere quid velit, vel pecuniam suam cum vsuris, vel rem emptam. *& tit. 32. num. 14.* Anton. Gom. *l. 50. Tauri num. 56. vers. secundus casus*, vbi quòd res empta ex pecunia minoris efficitur sua, Mascard.
de probat. concl. 1159. aliàs 1164. *à num. 8.* vbi per 4
hunc text. tenet quòd tes empta per tototem, cutatotem, seu administratotem nomine proprio ex pe- 5
cunia minotis efficitut minoris, si minor eam velit vendicare, de qoo Gasp. Baëç. *de decima tut. cap. 18. num. 24.* Escop. *de ratiocin. cap. 14. num. 34.* Alexand. Trentacinq. *var. resolution. lib. 3. tit. de empt. & vendit. resol. 1.* D. Barbos. *in rub. ff. soluto matrim. part. 3. num. 84.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. convent. lib. 11. tit. 14. num. 2.* Petra *in addit. Grammat. decis. 103. n. 112. & seq.* Cald. Peteira *de empt. & vend. cap. 20. num. 15.* vbi declatat. Et hæc principalis resolutio limitatur, si tes ematur ex pretio tei minoris, seu popilli, qoia tunc non efficitur minoris, nec eam vendicare poterit, sed emptori quæritur, nam multum differt aliquid esse emptum ex pecunia pupilli, vel ex pecunia tedacta ex venditione terum popilli,

Paris.

Parif.*conf.*80.*num.*10.*lib.*1. Menoch.*concl.*213.*n.*66. Surd.*decif.*15.*num.*6. Alexand.Trentaciuq.*d.refol.*1. *verf.fecundo.*

6 *Legitimas vfuras ab eo accipere*, &c.] Notatur ad hoc quòd tutor,feu curator,qui pecunias pupillares, feu Ecclefiæ non collocauit in honeftum lucrum, vel in annuos redditus, feu in emptionem prædiorum,tenetur ad intereffe lucri ceffantis, vt per Cou. *lib.* 3. *var. cap.* 2. *num.* 1. Gafp. Baëç *de decima tut. cap.*2.*num.*92.*cum feqq.* Ayora *de partit. part.*1.*cap* 4. *à num.*22. Gutter. *de tutel. part.*2. *cap* 9. *num* 16. *cum feqq.* Damhouder.*de patrimon. pupillari tit. de pupill. intereffe num.* 45. & 52. Felician. de Solis *de cenfib. lib.* 1. *cap.*3. *num.*11. *poft med. verf. ex eodem fonte*, & *num.* 13. *verf. ex eadem refolutione*, Gafp. Roder. *de annuis redditib.lib.*3.*quæft.*1. *num* 12. *cum feqq.* Franc. Hieron Leo *Valent. decif.*18. Alexand. Trentacinq. *var.refol. lib* 1. *tit. de intereffe refol.*1.*num.*12. Steph. Gratian.*difcept.forenf tom.*1. *cap.*67. *num.*1. *cum feqq.* Muñoz de Efcobar *de ratiocin. cap.*14.*num* 3. vbi ait circunfpectos debere effe tutores,vel curatores tam Ecclefiæ, quàm minorum, quando pecuniam fuorum principalium accipiunt, vel recipere debent in illam præcisè collocandu in emptio oem prædiorum, vel annuorum redditu um comparationem,& fi non faciant,& in fuos vfus conuertant, vel eam otiofam habeant, in vfuris, ideft, in redditibus, & intereffe talis pecuniæ condemnandos; declara tutorem teneri ad intereffe decurfum in eius vita,& tutela durante,non verò finita tutela,& poft mortem tutoris, Montan *de tutel.cap.*32. *num.*18. *fol.* 556. *per l. maximè*, & *ibi* glof *ff.de admin.tutor.*

Amplia tutores non folùm de pecuniis otiofis,vel in fuis vfibus conuerfis intereffe foluere teneri, fed etiam de debitis non exactis,quando debita fuerunt ab eo contracta,vel exigibilia tempore fufceptæ tutelæ,& de bonis mobilibus non venditis, quæ aliàs vendere tenebatur, vt per Baëç. *d. tract. de decima tut.cap.*12.*num.*111.Efcob.*de ratiocin.cap.*19. *num.*21. Gafp.Roderic.*de annuis redditib. lib.*2. *quæft.*15. *n.*65. Damhooder.*de tutore cap.*7.*num.*38.

7 Amplia etiam tutorem teneri ad intereffe alterius intereffe,quando in vfus fuos pecuniam conuerterit, ea præcipua ratione, qoia vfuræ efficiuntur fors, & ideo ipfarum vfuræ debentur, *l. qui negotiationem* 59.§.*duobus*, *ff de admin. tutor.* Petr. Greg. *de cenfib. quæft.* 3. *in addit. num.*37. ibi, *fallit in tutore quando in eorum vfus conuertunt bona minoris*, quia iftn cafu tenentur ad vfuras vfurarum,quod eft fpeciale, Caualcan. *in tract. de tutor.* & *curat. num.* 116. Fab. de Anna *conf.* 48. *num.* 22. Franc. Hieron. Leo *Valent. decif.*13. *num.*6. & 7. *lib.*1. Muñoz de Efcobar *dict. cap.* 14. *num.*30. Montan. *de tutel. cap.*32. *num.* 207. *cum feqq.*dum dicit quòd tutor debet mulctari vltra centefimas vfuras, & criminaliter puniri tanquam bonorum vfurpator; quicquid teneat Gafp. Roder. *d.lib.*3.*quæft.*10.*num.*51.*cum pluribus feqq.*

SVMMARIVM.

1 *Minor licèt confequi poffet, vel confequutus fuerit damnum fibi illatum à tutore, eo à paterna hæreditate abftinente,non propterea poteft ipfe à creditoribus hæreditariis conueniri,* & *n.*2.

3 *de Tutoribus,* & *curatoribus qui adeunt minorum hæreditatem damnofam fine beneficio legis* & *inuentarij quòd teneantur ad damna, expenfas* & *intereffe,* & *contra eos poffit iurari in litem, remiffiuè.*

L. Eum qui. IV.

Imp. ALEXAND. A. *Aglao.*

Licèt minor confequi poffet, vel confequutus 1
fuerit damnum fibi illatum à tutore,eo à paterna hæreditate abftinente, non propterea poteft ipfe à creditoribus hæreditariis conueniri. Colligunt ex Ordin.Doctores citati *in l.*1.*num.*1.*fupr.hoc tit.*

Hanc eandem conclufionem ex hoc text. defu- 2
munt Greg.Lop.*l.*11 *gloff.*5. *in verbo femei ante deftas, in princ.tit.*6.*part.*6. Galganet.*de tutel.lib.*2.*tit.*12.*n.*2.
De tutoribus, & curatoribus qui adeunt minorum 3
hæreditatem damnofam fine beneficio legis & inuentarij quòd teneantur ad damna, expenfas, & intereffe,& contra eos poffit iurari in litem, vide Caualcan.*de tut.* & *curat. n.*67. Gutier. *de tutel. part.*2. *cap.*1 .*num.*110.

SVMMARIVM.

1 *Tutores omnes,& eorum hæredes debent coram eodem iudice conueniri in eadem tutela,* & *idem iudex delegari debet.*

2 *Tutores hæredes tenentur adminiftrata tutela rationem reddere.*

L. Omnes tutores. V.

Imp. GORDIAN. A. *Victorino.*

TVtores omnes,& eorum hæredes coram eodem 1
iudice debent conueniri in eadem tutela, & idem iudex debet delegari.Colligunt ex Ordin.Doctores citati *in l.*1.*num.*1.*fup.hoc tit.*

Notatur ad hoc quòd hæredes tutorum tenentur 2
adminiftratæ tutelæ rationem reddere, vt per Hippol.*fing* 493. Burfat. *conf.*105.*num.*1.& 2. Brunor. à Sole *in locis communib. verbo hæres* 4. Petr. Gregor. *fyntagm. iuris lib.*13. *cap.*10. *num.*17. vbi quòd tutelæ actio contra hæredes tutoris competit. Farin. *fragment.crimin.part.*2.*lit.I.verbo Iuramentum n.*1055. vbi declarat.

SVMMARIVM.

1 *in electione Minoris eft ratificare venditionem à tutore factam,* & *pretium iuftum (licèt viliori fit venditum) iure communi petere ab ipfo vendente,* & *poftea peruenire ad alios;* & *fi omnes tutores pariter vendiderint, vnus in folidum conueniri poteft, fed eo conuento funt contra alios cedendæ actiones.*

2 *Minor, feu Ecclefia fi velit approbare contractum à fe fine folemnitate factum, aduerfarius poteft ftare alienationi,* & *pretium venditionis foluere.*

3 *Actus geftus nulliter cum Ecclefia* & *minore valet, fi minor velit. Limita,vt num.*4.

L. Cùm interdictæ. VI.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Comoni* & *aliis.*

IN electione minoris eft ratificare venditioné in- 1
ualidam à tutore factam,& pretium iuftum (licèt viliori

vllinri sit vēditum) iure communi petere ab ipso vendēte,& postea ad alios peruenire;& si omnes tutores pariter vendiderint,vnus in solidum cōueniri potest, sed eo conuento sunt contra alios cedendę actiones. Colligunt ex Ord.Doctores citati *in l.1.n.1.sup.hoc tit.*

2 Noratur ad hnc quòd si minor, seu Ecclesia velit approbare contractum à se sine solemnitate factum, aduersarius cogitur stare alienationi,& pretium vēditionis soluere,vt per Guid.Pap.*decis.*159.*n.*2.Tiraq. *in tract.le mort,p.7.decl.1.n.6.& de nobil.c.*28.*n.*15.Hippol.*sing* 155.Alph.*collect.*444. Alex.Trentac.*var.resol. lib.2.tit.de minor. resol.* 8. *num.* 1. Iac. Cancer. etiam *var.resol.p.1.cap.*13.*n.*45.*&* 48. Perez de Lara *de vita hom.cap.*48 *n.*58.Surd.*decis.*107.*n.*3. vbi *n.*7. ait quòd
3 actus gestus nulliter cum Ecclesia & minore valet,si minor velit,& esse in electione minoris cogere cū eo contrahentē ad obseruantiā contractus.Et hæc nullitas solùm ab Ecclesia,& minore potest opponi, vt tenēt Surd *decis.*70.*n.*22.*& d decis.*108.*n.*2. Thesaur. *lib.3.forens.q.*37. Aloys. Ricc.*in praxi fori eccl.decls.*9. quod in tantum verum est,vt si actum sit de nullitate contractus,& per sententiam fuerit nullus declaratus , potest pupillus postea declarare se velle contractui stare,Gonzal.*ad reg.*8.*Cancel.gl.*56.*n.*92. Perez de Lara *d.c.*18. *n.*49. Alex.Trentacq *d.resol.*8.*n.*3.
4 vbi declarat.Limita tamen nisi ille, qui cum minore contraxit,aore contractum,vel iudicium consummatum opponat defectum solemnitatis , nam tunc non erit electio personæ priuilegiatæ volentis actū sustineri,vt cum Palat.*in repet.rub.de don. inter vir.& vx* §.68.*n.*7.& Tiraq.*post ll.connub.siue de iur.mar.gl.*8. *n.*88. ac aliis,tradit Pinel.*in l.1.C.de bon.mat.p.*3.*n.*33. Surd.*d.decis.*108.*n* 9. Aloys.Ric. *d. decis.*9. *n.*2. *vers. limita secundò* , vbi alias duas limitationes tradit quando ante actum consummatum opponitur de defectu solemnitatis, vel quandu Ecclesia , vel minor vellent pro parte dicere contractum nullum , & pro parte valere, quia non possunt.

S V M M A R I V M.

1 *Tutor , vel curator necdum tenetur de damno illato, sed etiam de lucro omisso , & in actione tutela , vel vtili actione negotiorum gestorum, venit etiam leuis culpa,& num.*1.*non verò leuissima, n.*3. *si quis velit aliquid relinquere pupillo, & tutor sibi relinqui fecit,quid,remissiuè,num.*4.

L. Quicquid tutoris. VII.

Jidem AA. *&* CC. *Alexandro.*

1 TVtor,vel curator necdum tenetur de damno illato,sed etiam de lucro omisso,& in actione tutelæ,vel vtili negotiorum gestorum,venit etiam leuis culpa.Colligunt ex Ordin.Doctores citati *in l.1. num.*1. *sup. hoc tit.*

2 Hane eandem concl.ex hoc text.desumunt Donel. *comm.iur.ciuil.lib.*21.*c.*11.*col.*4.Petr.Greg *syntagm.iur. lib.*13.*c.*10.*n.*5.*vers.item,* vbi per hunc text.tener minores quicquid tutoris dolo , vel lata culpa , aut leui,amiserint,vel cùm possent,nō acquisierint,hoc in tutelæ,seu negotiorum gestorum vtile iudicium venire,Cou *var.lib.*3.*c.*2.*n.*1.*vers.illud,*Ioan.Garc.*de expens.c.*20.*n* 16.*vers.denique,* Soc.*cons.*149.*n* 1.*& seq.lib.*1.vbi ex multis resoluit tutores præsumi diligentes, & nō negligentes ea negligentia,quę cadat in leuem culpam,quam ait committere,qui negligunt facere, quod diligentes homines facere non neglexissent, Escob.*de ratiocin.c.*19.*n.*23.*& fin.*vbi modū probandi negligentiam tradit,Iac.Caneer.*var.resol.p.*1.*c.*7.*de tut.n* 170.vbi per hunc text.tener in iudicio reddēdæ

rationis venire leuem culpam, itavt tutor teneatur pupillo de neglectis malè administratis, & indebitè consumptis,& resarcire ei omne damnum,quod sua culpa sensit, vel lucrum sua etiam leui culpa amisit; Aluar.Valasc.*de partit.c.*8. *n.*19. Cald. Pereira *post q. forens.ad tit.de inoff test.in princ. n.*21. *in initio*, vbi ait Alex.Imper.rescripsisse in hoc text. tutorem pupillo teneri restituere quicquid potuit,& omissa occasione acquirere desiit,& neglexit.Paul.Comit.*resp.mor. lib.*1.*q.*83.*n.*2.Paul.Mont.*de tutel.c.*36.*reg.*3.*n.*5. Gut. *in simili tract.p.*2.*c.*14.*n.*1.vbi tradit tutores & curatores teneri tutelæ & curæ iudicio minoribus suis resarcire quicquid dolo,vel culpa eorū leui amiserint, vel cùm possint non acquisierint,de leuissima tamen culpa non teneri,& *p.*3.*c.*1.*n.*96.vbi quòd tenetur tutor,vel curator si dolo,aut lata culpa neglexerit exigere,& tenetur ad interesse,& *n.*101. quòd tenetur etiam ad id quod acquirere potuerunt , & non acquisierunt.

In glos. *Leui* 1. ibi, *non leuissima* , &c. Notatur ad 3
hoc quòd de leuissima culpa nullatenus tenentur tutores,vel curatores,vt per Ant.Piag.*de tut.& cur.q.*19.*n.*13.Afflict.*decis.*207.*n.*3.Maluas.*cons.*113.*n.*3.Gutier.*d.p.*2.*c.*14.*n.*1.*in fin.* Cald.Pereira *in l.si curator. verbo sine curatore,n.*6.*C.de in integr.restit.minor.* Rot. *decis.*275.*n.*1.*in fine*,apud Farin.*p.*2.*recentissim.*

In gloss. *Non acquisierint.*ibi, *sed quid si aliquis ve-* 4
lit relinquere aliquid pupillo , & tutor fecit sibi relinqui? &c.De qua quæst. vide Cald. Pereira *ad d. tit. de inoff.test.in pr.n.*21. latè Gutier. *d.p.*2.*c.*14.*n.*3. *cum seqq.*

S V M M A R I V M.

1 *Actioni tutela non prescribitur longo tempore, & n.*2.
3 *Tutores tenentur vsque ad triginta annos.*

L. Tutores. VIII.

Iidem AA. *&* CC. *Dalmatio.*

ACtioni tutelæ non præscribitur longo tempore. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.*1. *num.*1.*supr.hoc tit.* 1

Hane eandem concl.ex hoc text. desumunt Boër. 2
*decis.*59.*n.*1.vbi quòd tutores tenentur vsque ad triginta annos,Cuiac.*lib.*17.*obseru.*6. Petr.Greg.*syntag. iur.lib.*13.*c.*10.*n.*67.vbi quòd tutelæ actio tam hæredibus pupilli , quàm etiam contra hæredes tutoris competit vsque ad triginta ann.Iac.Caneer.*var.resol. p.*1.*c.*7.*de tut.n.*83.vbi quòd tutores,vel eius hæredes tenentur ad reddendam rationem tutelæ vsque ad triginta annos.Galgan.*de tutel.lib.*2.*tit.*29.*n.*11. 3

S V M M A R I V M.

1 *Agi debere contra tutorem , non contra eum, qui indemnitatem promisit,& num.*2.
3 *de Actionibus tutela,& cura,directis,& vtilibus, ciuilibus,& pratoriis,remissiuè.*

L. Tutorem quondam. IX.

Iidem AA. *&* CC. *Iuliano.*

COntra tutorem debet pupillus agere,non contra eum,qui indemnitatem promisit.Colligunt ex Ordin.Doctores citati *in l.1.num.*1.*sup.hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text.desumit 2
Galgan.*de tutel.lib.*2.*tit.*26.*n.*44.*& tit.*31.*n.*7.

De actionibus tutelæ,& curæ,directis,& vtilibus, 3
ciuilibus,& prætoriis,vide Petr.Gregor.*syntagm.iur. p.*2.*lib.*13.*cap.*10.*per tot.*

SVMMARIVM.

1 *Quæsita à tutore durante tutela non præsumuntur quæsita de bonis pupilli, ideo non ea vendicare, sed tutelæ iudicio agere debet, & n. 2. Limita*

I. non procedere quando aliqua extat contraria coniectura, qua demonstraretur aliquem non fuisse effectum diuitem sua industria & labore, n. 3.

II. Quando nulla adest industria, nullúsque labor, n. 4.

III. In matre vidua, & tutrice, quæ si tẽpore tutelæ bona aliqua acquisiuit, præsumitur acquisiisse ex bonis pupilli sui, n. 5 lex præsumit aliquẽ lucrari posse, n. 6.

2 *Ditari in futurum quilibet præsumitur, non autem pauper fieri.*

8 *Emens rem aliquam, & soluens præsumitur de suo soluere. etiamsi administret bona aliena, vel pecuniam cum alio communem habeat, n. 9.*

Lucrari industria sua quis præsumitur.

11 *Administrator Principis, Reipubl. seu fisci, an præsumatur dotalis, & acquisiuisse de bonis administratis, an verò de suis propriis, remissiuè.*

L. Si defunctus. X.

Iidem AA. & CC. Pomponio.

1 QVæsita à tutore tutela durante non præsumuntur quæsita de bonis pupilli, ideo non ea vendicare, sed tutelæ iudicio agere debet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem concl. quoad primã eius partem ex hoc text. desumunt Cremeos. *sing. 6. vers. sed quid in tutore*, Alex. *cons. 62. n. 13. & 14. lib. 2.* Caualcan. *de tut. & cur. à n. 123.* Rimin. *cons. 300. n. 96.* Bursat. *cons. 209. n. 24. & seq. & cons. 425. n. 14* Burg. de Paz *cons. 43. n. 1. & 8.* Menoch. *cons. 12. num. 20. & de præs. lib. 3. præs. 51. n. 39. & præs. 52. n. 5. & lib. 6. præs. 18. n. 2.* Gasp. Baëç. *de decim. tut. c. 18. n. 26.* Mascard. *de prob. concl. 53. n. 5.* vbi intelligit si administrator, siue tutor sit diues, solers, & ingeniosus, *& concl. 1393. n. 9.* Bobadil. *in sua polit. tom. 1. lib. 1. c. 11. n. 8.* Galgan. *de tut. lib. 3. q. 61. à princ. lib. 2. tit. 30. n. 15* Farin. *cons. 7. n. 10. & cons. 96. n. 7. cum seqq. & fragm. crim. p. 1. lit. A. n. 39.* latè Gutier. *in tract. de tut. p. 3. cap. 46. n. 2. cum multis seqq.* vbi *num. 3. & 4.* duplicem assignat rationem, primam ne aliàs resultet delictum, secundam quia consentaneum est rationi & æquitati vt homo, qui natus est ad laborem, sicut auis ad volandum, sua industria, & laboribus in dies efficiatur diues, ac locuples.

3 Limita primò supradictam concl. vt non procedat quando aliqua extat contraria coniectura, qua demonstraretur aliquem non fuisse effectum diuitem sua industria & labore, vt per Menoch. *d. lib. 6. præsump. 27. n. 13.* Gutier. *d. p. 3. cap. 46. n. 25.*

4 Limita secundò vt locum non habeat, quando nulla adest industria, nullisque labor, tunc nanque non præsumitur pauper effici diues, vt per Menoch. *d. lib. 6. præsumpt. 28. n. 11.* Mascard. *d. concl. 53. n. 5.* Gutier. *d. p. 3. cap. 46. n. 26.*

5 Limita tertiò in matre vidua, & tutrice, quæ si tempore tutelæ bona aliqua acquisiuit, præsumitur acquisiuisse ex bonis pupilli sui, Paris. *cons. 80. num. 8. cum seqq. lib. 1.* Crabr. *commun. lib. 1. tit. de præs. concl. 15. n. 10.* Hercul an. *de negatiua, n. 26. vers. vigesimoseptimò infertur*, Menoch. *d. lib. 6. præsumpt. 31. n. 39.* Mascard. *concl. 30. n. 1. vers. secundò restringe*, quos refert & sequitur Farin. *d. lit. A. num. 40.*

6 Ad plura citatur hic text. & primò ad hoc quòd lex præsumit aliquem lucrari posse, vt per Alciat *de præsumpt. reg. 3. præs. 3. & lib. 6. parerg. c. 14.* Laurent. Syluan. *cons. 86. n. 6. lib. 2.* & alios, quos refert Alphan. *collect. 43.* Surd. *de alim. tit. 7. q. 9. n. 13. & tit. 8. q. 1. n. 6.* vbi quòd ditari in futurum quilibet præsumitur, 7
non autem pauper fieri.

Et ad hoc quòd is, qui emit rem aliquem, & soluit, 8
præsumendũ erit soluentem de sua pecunia soluere, & non ex communi, Alex. *cons. 134. in fin. vol. 5.* Vezin. *tom. 1. comm. opin. lib. 4. tit. 25. pro socio, n. 32. pag. 612.*

Et ad hoc quòd soluere quis præsumitur de proprio, 9
etiamsi administret bona aliena, vel pecuniã cũ alio cõmunem habeat, vt per Surd. *de alim. tit. 6. q. 8. n. 51.*

Augmentũ patrimonij, quod laboribus, & multis casibus quæritur, &c.] Ergo præsumitur quis ex sua industria lucrari, vt per Gutier. *d. p. 3. c. 1. n. 17. v. quoniam.* 10

Vtrùm administrator Principis Reip. seu fisci præ- 11
sumatur ditatus, & acquisiuisse de bonis administratis, an verò de suis propriis, vide Strach. *de merc. p. 4. n. 37.* Franc. Luc. *in tract. de fisco & eius priuil. p. 1. princ. n. 30.* Berttand. *cons. 115. n. 8. & 31. lib. 2. & cons. 131. n. 6. lib. 6.* Suar. *comm. verbo officialis, c. 10.* Mascard. *de probat. concl. 161. & concl. 1134.* Menoch. *de præsumpt. lib. 6. præs. 52.* Peregr. *de iure fisci lib. 6. tit. 5. num. 6. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Administrata post finitam tutelam prioribus connexa veniunt in actione tutelæ, & n. 3. in connexis tutor & curator preseuerare tenentur ante translationem administrationis in alium, non verò pòst, n. 4.*

2 *Tutor si post pubertatem in administratione perseuerauerit, tutelæ actione totius temporis rationem præstare cogitur: si autem post finitam administrationem in eisdem rebus minimè se immiscuerit, temporis quod insequitur periculum ad eum non pertinet.*

6 *Tutor non cogitur perseuerare in administratione tutelæ post puberem ætatem pupilli. si perseuerauerit, tenetur actione negotiorum gestorum, num. 7.*

L. Tutor post pubertatem. XI.

Iidem AA. & CC. Chrusiano.

ADministrata post finitam tutelam prioribus 1
connexa veniunt in actione tutelæ. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

Vide Gut. *de tut. p. 2. c. 19. n. 42.* vbi per hũc text. te- 2
net quòd si tutor post pubertatẽ in administratione
perseuerauerit, tutelæ actione totius tẽporis rationẽ
præstare cogitur: si autẽ post finitam administrationẽ
in eisdẽ rebus minimè se immiscuerit, temporis quod
insequitur periculũ ad eũ non pertinet, & *n. 14.* quòd 3
connexa tantũ veniunt in tutelæ iudicio, alia, in quæ
etiam perseuerauerit post pupillarẽ ætatẽ in actione
negotiorum gestorum, per *l. si tutor post ff. de tut. & rat.*
distrah. & n. 15. per hanc l. tradit quòd in connexis tu- 4
tor, & curator perseuerare tenetur ante translationẽ
administrationis in alium, non verò pòst, & *ibid* post
Menoch *cons. 145. n. 51.* dicit quòd tutor finita tutela 5
tenetur prosequi connexa, Iacob. Cancer. *var. resolut.*
p. 1. c. 7. de tutor. n. 24. vbi citato hoc text, tenet quòd 6
tutor post puberem ætatem pupilli nõ cogitur in ad-
ministratione tutelæ perseuerare; subditq; *ibid.* quòd 7
si in administratione perseuerauerit, tenetur actione
negotiorum gestorum. Galgan. *de tut. lib. 2. tit. 24. n. 3.*

L. Tutelæ actio. XII.

Iidem AA. & CC. Quintillæ.

TVtelæ actio tam heredibus, quàm etiam contra 1
successores competit. Sont verba text. ad quem ex Ordin. vide Doctores citatos *in l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 13. cap. 10. num. 17.* Brunor. à Sole *in locis commun. verbo heres 4.*

SVM

SVMMARIVM.

1 *Confeſſio profitentis maiorem eſſe quantitatem patrimonij pupilli, quàm ſit, non præiudicat ſibi niſi inuentarium fecerit ſcribi, & num.* 2.

3 *probatur ſi Tutor, vel curator in inuentario publicè facto res pupilli inſcripſerit, & ipſe per huiuſmodi ſcripturam confeſſus fuerit, non eſſe aliud inſpiciendum niſi hoc quod inſcripſerit, & ſecundùm vires eiuſdem ſcripturæ patrimonium pupilli, vel adulti exigit. procedit etiam in confeſſione tutoris, & curatoris facta in ſcriptura priuata, in qua aſſerat rem eſſe pupilli, vel adulti, & in hac ſpecie oritur præſumptio iuris, & de iure, aduerſus ſic confitentem, n.* 10. *nec probatio in contrarium admittitur, n.* 4. *prætextu tamen erroris huiuſmodi confeſſio reuocari poteſt, n.* 5. *non procedit ſupra dicta concluſio in præiudicium tertij, n.* 6. *nec in rebus immobilibus, etiam in inuentario publico deſcriptis per tutorem, vel curatorem, n.* 7. *præſumitur pro inuentario, num.* 8.

9 *Inuentarium probat contra tutorem.*

11 *Iactare ſuum nemo præſumitur.*

12 *Tutor, vel curator non poteſt adminiſtrare ante adminiſtrationem ei decretam, & confectionem inuentarij ſibi à teſtatore non remiſſi.*

13 *Inuentarij omiſſio operatur, vt non poſſit tutor adminiſtrare.*

14 *Inuentarij confectio tutori, vel curatori remitti poteſt per teſtatorem.*

15 *Inuentarium non faciens vt ſuſpectus habetur. infamia nota efficitur, num.* 16.

L. Veteris. XIII. & vlt.

Imp. IVSTINIAN. A. *Iuliano P.P.*

1 CONfeſſio profitentis maiorem eſſe quantitatem patrimonij pupilli, quàm ſit, non præiudicat ſibi, niſi inoeotarium fecerit ſcribi, quia tunc probatio in contrarium oon admittitur. Colliguot ex Ordin. Doctores eitati *in l.* 1. *num.* 1. *ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumit Arim. Tepat. *var. ſent. tom.* 2. *tit.* 480. *c.* 7. *verſ. confeſſio tutori.*

3 Probat hic text. quòd ſi tutor, vel curator in inuẽtario publicè facto res pupilli, vel adulti inſcripſerit, & ipſe per huiuſmodi ſcripturam confeſſus fuerit ampliorem quantitatẽ ſubſtaotiæ, non eſſe aliud inſpiciendum niſi hoc quòd inſcripſerit, & ſecuodùm vires eiuſdem ſcripturæ pattimonium pupilli, vel adulti exigit, vt per *l. Hiſp.* 120. *tit.* 18. *p.* 3. Gutiet. *de tutelis. p.* 2. *cap.* 1. *n.* 100. Quamuis totor, vel curator faciat poteſtationem quòd ſi quæ appoſuit oon ponenda, vult habere pro oon appoſitis, iſta proteſtatio nihil operatur, Gregor. Lopez *d. l.* 120. *gloſſ.* 1. Alciat. *in rubr. de præſumpt. p.* 2. *n.* 11. *& fin.* Gutiet. *d. p.* 2. *cap.* 1. *n.* 101. quicquid dicat Valaſc. *conſ.* 52. *num.* 16. & Cardoſ. *in praxi iudicum, verbo tutor, num.* 11.

4 Quæ quidem cõcluſio ex hoc text. deſumpta adeò procedit, vt probatio in contrarium non admitiatur, vt per Afflict. *decif.* 13. *n.* 25. *d. l. Hiſp.* 120. Caualcan. *de tut. & cur n.* 66. Gaſp. Baëç *de decim. tut. cap.* 2. *ſub n.* 63. Alciat. *d. p.* 2. *n.* 5. *&* 12. Menoch. *de præſ. lib.* 6. *præſ.* 97. *n.* 1. Maſcard. *concl.* 919. *n.* 3. Surd. *decif.* 184. *n.* 3. Gutiet. *d. p.* 2. *c.* 1. *n.* 89. & meliùs *n.* 102. vbi dicit *in fine* hoc ſpeciale eſſe in inuẽtario tutoris, & curatoris. optimè Aluar. Valaſc. *conſ.* 52. *n.* 12. vbi *n.* 14. ſubdit hunc text. loqui peculiariter in tutore, & ideo ad hæredem, ſeu aliam perſonam non eſſe trahendum; additque limitari vt procedar in inueotario publicè facto, prout loquitur, ſecus aliàs, quia exorbitans eſt.

Prætexru ramen erroris hoiuſmodi confeſſionem 5
reuocari poſſe tenent Gregor. Lopez *d. l.* 120. *gloſ. vlt. in fine*, Card. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. tom.* 2. *lib.* 13. *tit.* 9. *n.* 32. vbi notat deciſionem huius text. procedere eo quòd res in iouentario deſcriptæ præſumuntur eſſe pupilli; additque quòd ſi tutor probauerit aliquas res ſuas eſſe, & per errorem fuiſſe deſcriptas, debet obtinere, quia præſumptio legis per lucem probationis excluditur, neque videtur eas pupillo donaſſe; ea nimirum ratione quòd text. *in præſenti* eſt exorbitans, & reſtringi potius debet, quàm extendi, Gutiet. *d. part.* 2. *cap.* 1. *n.* 103. vbi *n.* 104. poſt Menoch. *lib.* 1. *præſumpt.* 63. *num.* 2. *& præſumpt.* 65. *num.* 6. ait quòd oon ſolùm errot poteſt allegari, & probari à rurore, vel curatore contra ſcripta à ſe in inoentario publico, ſed etiam per directum probatio admittetur, quæ aduetsùs hanc præſumptionem iuris, & de iure ſolet admitti, nempe res illas deſcriptas iouentario fuiſſe vſu conſumptas.

Non procedit etiam ſupradicta concluſio in præ- 6
iudicium tettij, oempe qoando res deſcripta in inueotario reperitur alieoa; illa nanqoe deſcriptio non nocet domino rei eam vendicanti, nec tutori, quia illam deſcribi fecit, vt per Gregor. Lopez *d. l.* 120. *in gloſſ. quantos eran*, Menoch. *d. lib.* 6. *præſumpt.* 97. *n.* 9.
Gutier. *d. part.* 2. *cap.* 1. *n.* 106. vbi *n.* 107. ſubdit etiam 7
non procedere in rebus immobilibus eriam in inuentario poblico deſcriptis per tutorem, vel curatorem, quæ ſua eſſe probare poſſunt tutor & curator inſtrumentis, ſed tantùm procedere in rebus mobilibus, io quibus contrarium directè probare non poſſont, & citat Menoch. *d. lib.* 6. *præſumpt.* 97. *n.* 6.

Notatur hic text. ad hoc quòd præſumitur pro in- 8
uentario, vt per Afflict. *decif.* 324. *n.* 14. Pedem. *decif.* 68. *n.* 11. Rot. *decif.* 448. *n.* 1. *p.* 4. *diuerſ.* aliàs apud Fa-
rin. *in nouiſſ.* Et ideo inuentarium probat coutra tuto- 9
rem, vt citato hoc text. tradit Vezin. *tom.* 2. *comm. opin. lib.* 6. *tit.* 19. *de iure delib. n.* 98. *pag.* 134. ac contra eum plenam fidem facit Maſcard. *de prob. concl.* 919. *à n.* 1.

Et ipſe per huiuſmodi ſcripturam confeſſus fuerit, &c.] 10
Procedit eriam in cõfeſſione tutoris, & curatoris facta in ſcriptura priuata, in qua aſſerat rem eſſe popilli, vel adulti, & in hac ſpecie oritur præſumptio iuris & de iure aduersùs ſic coofitentem, vt per Menoch. *d. lib.* 6. *præſumpt.* 97. *n.* 4. Gutier. *d. p.* 2. *cap.* 1. *n.* 108.

Neque enim ſic hoc ſimplex, &c.] Noratur ad hoc 11
quòd iactare ſuum nemo præſumitur, vt per Maſcard. *de probat. concl.* 872. *à princ.* cum multis per me citatis *in axiom. iuris vſufreq.*

§. Illo procul dubio.

Tutor, vel curator ante adminiſtrationẽ ei decretá, 12
& coofectionẽ iouentarij ſibi à teſtatore non remiſſi non poteſt admioiſtrare, & inuentariũ non conficiẽs remouetur vt ſuſpectus, niſi teſtator remiſerit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *n.* 1. *ſup. hoc tit.*

Niſi priùs inuentario publicè facto, &c.] Ergo omiſ- 13
ſio inuẽtarij operatur vt nõ poſſit tutor adminiſtrare, de qoo vide Put. *decif.* 280. *&* 310. *&* 417. *n.* 6. *lib.* 1. Seraph. *decif.* 1004. *n.* 5. Rot. *decif.* 330. *n.* 3. apod Farin. *p.* 2. *recent.* Vant. *de null. tit. ex defectu mandati, n.* 148. Caualcan. *de tut. & cur. num.* 23. *&* 57. Paul. de Caſtro *conſil.* 413. *poſt n.* 1. *lib.* 2. vbi quòd iudicium geſtum com actore conſtituto à curatore, qoi non coofecit inuentarium, eſt nullum in præiudicium agentis. Baëç. *de decima tutor. cap.* 2. *num.* 60. Fului. Pacian. *de probat. lib.* 1. *cap.* 51. *num.* 66. *cum ſeqq.* Menoch. *conſil.* 722. *num.* 74. Gutier. *de tutelis, part.* 1. *cap.* 1. *num.* 75. vbi coocludit tutori incumbere oous probandi ſe feciſſe inuentarium, cùm talis exceptio reſpiciat legi-

timationem suæ personæ, quam renetur quilibet legitimare in quocunque iudicio, sine plenario, siue summario, & *num.*77. contta Baëç. *d. cap.*2. *num.*61. rutorem, vel curatorem agere posse si inuentarium sit cœprum, licèt non perfectum, & *num.*79. testatur de stylo euriarum tolerari gesta tutorum io iudiciis, & extrà pro & contra pupillos, etiamsi non constet de confectione inuentarij: & de hoc stylo in Rota testantur Granut. *theorem.*8. *n.* 19. & Put. *decis.* 318. *in fine, lib.*1. Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.*1. *cap.*28. *num.*4. sed ipsa Rot. *decis.*96. *num.* 3. apud Farinac. *part.* 2. *recentissim.* respondet ad doctrinam Bart. *in l. tutor qui repertorium, num.*7. *ff. de administr. tutor.* quæ habet quòd gesta tutoris, qui non confecit inuentarium, valent, licèt ipsa possit vt suspectus remoueri, quòd loquatur qnoad tertium & eius præiudicium, & quoad commodum pupilli.

14 *Inuentarium conscribi vetuerint*, &c.] Notatur ad hoc quòd confectio inuentarij rutori, aut curatori remitti per testatorem potest, vt per Ias. *in l. nemo potest, n.*51. *&* 52. *lect.*1. *ff. de leg.* 1. *&* *lect.*2. *n.*68. *&* 72. *cum seqq* & *ibi* Gutiet. *n.*410. Bernard. *reg.*779. Boër. *decis.*124 *n* 16. Couart. *lib.*2. *variar. cap.*13. *n.*4. Clar. *in* § *testamentum, q* 66. *num.* 4. Don. à Pina *tom.* 1. *commun. opin. lib.*5 *tit.*17. *de testam. tutel. n.*15. *pag.*757. Viui *eod. lib.*5 *tit.*13. *de administr. tut n.*19. *pag.*762. Suar. *tom.*2. *etiam commun opin lib* 6. *tit.*19 *de iure deliber. n.*27. *&* 37 *pag.*128. Menoch. *cons.*181. *n.*100. *& de præsumpt. lib.*6. *præsumpt.*97. *n.*10. *cum seqq.* Fachin. *controu. iuris lib.*6. *cap.*15. *in princ.* D. Barbos. *in prælud. ad l. si mora, n.*34. *ff. soluto matrim.* Rota apud Farin. *decis.*331. *n.*3. *part.*1. *recentissim.* Aldouin *cons.*78. *n.*11. Cardos. *in praxi iudicum, verbo, tutela, n.*10. Molin. *de Iustit. tract.*2. *disp.*219. *in princ. & melius disp.*223. *n.*12. *cum seqq.* Gutier. *d. p.*1. *c.*1. *n.*35. Phanuc. *de iureiurando in litem, p.*2. *cap.*2. *n.*43. Mich. Grass. *de success. lib.*2. *de inuentario, q* 2. *num.*3. Card. Tusch. *pract. concl. verbo inuentarium, concl.*174. *n.*50. *& concl.*348. *n.*13. Paul. Montan. *de tutel. c.*31. *reg.*5. *n.*48. *cum seqq* latissimè Farin. *fragm. criminp.* 2. *lit l. verbo iuramentum, n.*1092. *cum seqq.* Quæ quidem remissio, seu prohibitio confectionis inuentarij non solùm facta rutori testamentario, sed etiam legitimo, & datiuo valet, secundùm gloss. *verbo publicarum personarum, in l. tutores in* 1. *C. de administr. tutor.* Paul. Montan. *d. c.*31. *regul.*5. *n.*99. Farin. *d. verbo iuramentum, n.*1093. *vers. valet enim.* Et rursus valet eadem remissio & prohibitio inuentarij non solùm in præiudicium ipsius testatoris, sed etiam omnium aliorum ab eodem testatore honoratorum, videlicet hæredum legatariorum, & fideicommissariorum, secundùm Alex. *cons.*82. *n.*15. *lib.*2. Couar *ad cap.*1. *n.*17. *de testam.* Mich. Crass. *d. quæst.*2. *n* 3. *vers in altero casu,* Paul. Montan. *d. regul* 5. *n.*103. qoos refert & sequitur Farin. *d. lit. l. num.*1093. *vers & rursus.* Bene verom est quòd in præiudicium creditorum nō potest testator inuentarium prohibere, aut remittere, vt per Bald. *hic*, Clar. *in* § *testamentum, q.*66. *n.*2. Mich. Crass. *d. q.*2. *n.*3. *vers in fraudem creditorum*, Paul. Montan. *d. reg.*5. *num.*104. *& seq.* Farin. *d. lit. l. num.*1094. *in fine.* Vide posita *in collect. ad l. fin. infr. de in litem iurand.*

15 *Quasi suspecti ab officio*, &c.] Notatur ad hoc quòd non faciens inuentarium vt suspectus habetur, vt per Petr. Gregor. *syntagm iuris lib.*12. *c.*3. *n.*5. Cardos. *in praxi iudicum, verbo tutor, n.*9. Camil. Borrel. *in sum. decis p.*3. *tit.*19. *num.*24. Paul. Montan. *de tutel. cap.*32. *reg.*5. *n.*10. Steph. Gratian. *discept. forens tom.*1. *cap.*28. *n.*3. vbi quòd tutor non conficiens inuentarium potest remoueri tanquam suspectus. Et paria sunt inuentarium non conficere, vel non omnia in eo descripsisse. Rot. *decis.*275. *n.*2. apud Farin. *p.* 2. *recentiss.*

Perpetua macula infamiæ notabuntur.] Notatur ad hoc quòd infamiæ nota efficitur nō conficiens inuētarium, vt per Gutiet. *d. p.*2. *c.*1. *n.*29. Et hinc colligit D. Barbos. *in præl. l. si mora, n.*34. *ff. sol. matr.* condemnatum propter præsumptū dolum incurrere infamiam. 16

De diuidenda tutela, & pro qua parte quisque tutorum conueniatur.

TIT. LII.

VNVSQVISQVE pro sua administratione conuenitur, nec tenetur ex persona collegæ, nisi dolo, aut culpa cessauerit eum suspectum accusare, *l.*2. §.1. Nec datur electio minori, vtrùm mulier vnum in solidum conuenire, aut singulos pro partibus, ita vt actiones ei quem eligit, aduersùs cæteros cedat, *d. l.*2. *in princ. &* §. *l. vlt.* nisi post administrationis officium finitum aliqui desierint esse soluendo, *l.*1. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. De materia tit. vide Boër. *decis.*59. *à n.*2. Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.*13. *cap.*10. *n.*11. *cum seqq.* Arymin. Tepat. *var. sent. tom.*2. *tit.*487. Galganet. *de tutel. lib.*2. *tit.*16. *ex n.*13. *& lib.*3. *q.*25.

SVMMARIVM.

1 *Tutor non tenetur ex facto contutoris, qui fuit soluendo tempore deposita, siue finita administrationis, & n.* 2. *pro administratione priùs conueniuntur datiui tutores, secundò qui pro iis se obligarunt, dehinc magistratus, qui eos dederunt, postea contutores, n.*3.

L. Si post finitum. I.

Imp. GORDIAN. A. *Optato.*

TVtor non tenetur ex facto contutoris, qui fuit soluendo tempore depositæ, siue finitæ administrationis. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Angel. Fulgos. Bald. Castr. Sichard. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Petr. Gregor. *syntagm. iuris p.*2. *lib.*13. *c.*10. *n.*12. *vers. postea*, vbi dicit quòd priùs conueniuntur pro propria administratione datiui tutores: secundò qui pro iis se obligarunt, dehinc magistratus, qui eos dederunt, postea contutores, dummodo tempore depositæ tutelæ soluendo alij, qui gesserunt, non sint, alioquin eo tempore soluendo existentibus, contutores pro iis non teneantur, Iacob. Cancer. *variarum resolut. part.*1. *cap.*7. *de tutorib. num.*45. vbi per hunc textum tenet quòd si aliquis ex tutoribus, qui administrarunt, finita tutela est soluendo, & postea priusquam adultus petat rationes, fiat non soluendo, cæteri contutores non tenentur pro eius parte, sed imputetur moræ adulti; subditque quòd debet tutor, qui vult se eximere à parte contutoris effecti non soluendo, probare dictum contutorem tempore finitæ tutelæ fuisse soluendo, si quidem est iuris præsumptio quòd si hodie nō est soluēdo, nec olim præsumatur esse soluendo, cùm ex præsentia in præteritū præsumatur, eo maximè quia in dubio quoad facultates quis idoneus non præsumitur cùm sit quid in homine extrinsecum. Gutier. *de tutel. p.*1. *c.*15. *n.*8. Galgan. *in simili tract. lib.*2. *tit.*26. *n.*13. *vers. quando enim, & n.*16. 2

SVM

SVMMARIVM.

1 *Tutelæ, vel curæ administratio si non fuerit diuisa, potest quilibet eorum conueniri insolidum, secus si fuerit diuisa, & num. 2.*

3 *is Tutor ex pluribus in solidum conuentus ex communi dolo, qui solidum soluit, cedit iura, vt ab alijs eorum ratas recuperare possit.*

4 *Tutores non tenentur in solidum, si à iudice tutela sit diuisa.*

L. Si diuisio. II.

Impp. CARIN. & NVMERIAN. AA. *Primigenio.*

1 SI administratio tutelæ, vel curæ non fuerit diuisa, vel ab ipsis tutoribus, aut curatoribus diuisa fuerit, potest quilibet eorum conueniri insolidum, secus si fuerit diuisa à testatore, vel à iudice, quia quilibet tenetur pro parte, nisi in casibus hîc positis. Colligunt ex Ordin Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* & post omnes Giphan. *tom. 1. pag. 463.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Boër. *decis. 59. num. 2. in princip.* vbi quòd tutores, qui administrauerunt simul, vel non administrauerunt, tenentur insolidum, siue inter se delegerint administrationem & exercitium tutelæ, siue non, Decian. *cons. 11. n. 55. vol. 1.* vbi quòd quando plures sunt tutores, & duobus est assignata administratio, quibet efficitur debitor de administratis per se, Amat. Rodetic. *de concursu & priuileg. cred. part. 1. art. 4. num. 16. prope fin.* latè Galganet. *de tutel. lib. 3. quæst. 25. num 4.* Donell. *comment. iuris ciuilis lib. 18. cap. 13. col. 7.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris part. 2. lib. 13. cap. 10. num. 11.* vbi per hunc text. tradit quòd diuisa tutela, vel cura siue à Præside, siue à testatoris voluntate periculum tutelæ, seu curæ non pertinet ad curatores contutorum malè gerentium, sed pro parte sua quilibet conuenitur, nisi per dolum ob culpam suspectos non remouerint, vel tardè suspectos arguerint, cùm illi non soluendo effecti sunt, vel si suspicionis causam agentes pupilli iura prodiderunt, & *num. 12 in princip.* citato hoc text. ait quòd contutores in solidum tenentur nulla diuisione à testatore, vel iudice facta.

3 *Itaut actiones,* &c.] Notatur ad hoc quòd is tutor ex pluribus in solidum conuentus ex communi dolo, qui solidum soluit, cedit iura vt ab aliis eorum ratas recuperare possit, vt per Ceuall. *commun. contra commun. quæst. 845. num. 11.* Gutier. *de tutel. part. 1. cap. 15. num. 28.* vbi ait quòd beneficium cedandarum actionum datur tutoribus soluentibus pro contutoribus, vt sibi soluentibus cedantur à pupillo actiones negotiorum gestorum competentes illi aduersùs tutores, vt eos possint exigere si quando soluendo esse reperti fuerint, per *l. 1. §. si pupillus, vers. nunc tractemus, ff. de tut. & rat. distr.* & *num. 29.* subdit quòd competit hoc beneficium tutori conuento ex communi culpa, vel ex culpa alterius. nam si conueniatur ex communi dolo, vel ex proprio, non habebit hoc beneficium, *d. l. 1. §. planè.*

4 *Nisi per dolum, aut culpam suspectum non remouerint,* &c.] Notatur ad hoc quòd tutores non tenentur in solidum si à iudice diuisa sit tutela, nisi per dolum, aut culpam suspectum non remouerunt, vel tardè suspicionis rationem mouerunt, cùm alter eorum non soluendo effectus est, vel suspicionis causam agendo sua sponte iura pupilli prodiderunt, nec prodest eis dicentibus eum contutorem suum non administrasse res pupillares, vt per Gutier. *dict. part. 1. cap. 15. num. 6.* Galganet. *d. lib 2. tit. 26. n. 20. in fine, & lib. 3. quæst. 26.*

SVMMARIVM.

1 *Tutorum pacto non obstante prius conuenitur gerens, & eius hæredes, quàm non gerens.*

2 *si quidam Tutores nihil gesserint, & honorarij fuerint, tunc ij qui gesserunt, insolidum conueniuntur, & alij honorarij per exceptionem rei non gestæ tuti erunt.*

L. Licèt tutorem. III. & vlt.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Zotico.*

PActo tutorum non obstante prius conuenitur gerens, & eius hæredes, quàm non gerens. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* 1

Refert Petr. Gregor. *syntagm. iuris part. 2. lib. 13. cap. 10. num. 12. vers. & licet.* Et per hunc textum tenet Galganet. *de tutelis, lib. 2. tit. 26. num. 23.* quòd si quidam tutores nihil gesserunt, & honorarij fuerint, tunc ij, qui gesserunt, in solidum conueniuntur, & alij honorarij per exceptionem rei non gestæ tuti erunt. 2

De in litem iurando.

TIT. LIII.

IVDICIVM tutelæ cùm sit bonæ fidei, in eo in litem iuratur. Est autem iusiurandum in litem, quo actor suam litis æstimationem confirmat, quam fortasse ob affectionem facit vltra iustum pretium. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia tit. vide *l. Hispan. 6. tit. 11. part. 3.* Plot. *in speciali tract. de in litem iurando,* Phanuc. *eod. tractat.* Mascard. *de probat. concl. 934.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuileg. 31.* Setser. *de iurament. lib. 3. per tot.* Mancin. *in simili tractat. quæst. 2. artic. 7. cum seqq.* Cardin. Tusch. *practicarum conclus. verbo iuramentum, vers. 538.* Bonacos. Bellacomb. Donat. à Fina & alios *tom. 1. commun. opin. lib. 3. tit. 27. pag. 358.* Paul. Montan. *de tutel. cap. 32. regul. 3. num. 7. fol. 104. & regul. 6. fol. 112.* Gutier. *in simili tract. p. 2. cap. 2. per tot.* Galganet. *eod. tract. lib. 2. tit. 28.* Pradil. *in summ. legum pœnal. part. 2. casu 21. num. 17. cum seqq.* Farinac. *fragment. crimin. part. 2. lit. I. num. 1062. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Iuratur in litem contra hæredem tutoris ob dolum, vel latam culpam instrumenta non restituentem, & num. 2.*

3 *Iuramentum in litem affectionis vt deferatur, quæ requirantur, remissiuè.*

L. Aduersùs. I.

Impp. SEVER. & ANTON. AA. *Asclepio.*

1 Contra hæredem tutoris ob dolum, vel latam culpam instrumenta non restituentem iutatur in litem. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Angel. Fulgos. Bald. Castrens. Sichatd. Aloys. Leo *super 5. fol. 69.* Sebast. Næui. temissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumont *l. Hispan. 6. tit. 11. part. 3.* Paul. Montan. *de tutel. cap. 32. regul. 5. num. 7.* Galganet. *eodem tractat. lib. 2. tit. 27. num. 3.*

3 *Debitam affectionem*, &c.] Iutamentum in litem affectionis vt defetatur, quæ requirantur, & alia ad materiam, vide Phanuc. *de in litem iurando, part. 1. cap. 4. num. 41. cum seqq. vsque ad num. 49.* Farinac. *fragment. crimin. part. 2. lit. I. verb. iuramentum, n. 1032. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *in Litem, & contra heredem tutoris nemo inuitus iurat, etiamsi sit heres; ob dolum, vel latam culpam non restituentem iuratur in litem, & vbi dolus, & lata culpa cessant, aliter per iudicem de veritate inquiritur, num. 2. 3.*

4 *quæ Probari directò non possunt, possunt probari per coniecturas.*

5 *Iurari in litem ob solam latam culpam potest. contrarium, num. 6.*

7 *Iuramentum in litem datur vbi adest dolus.*

L. Is qui rationem. II.

Imp. ANTONIN. A. *Seuero.*

1
2 NEmo inuitus iutat in litem, & contra hęredem tutoris, etiamsi sit hæres hæredis; ob dolum, vel latam culpam oon restituentem iutatur in litem, & vbi dolus, & lata culpa cessant, alitet pet iudicem de vetitate inquiritur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

3 Hane eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 6. tit. 11. part. 6. vbi gloss. fin.* Gutier. *de tutel. part. 2. cap. 1. num. 28.* Couarr. *variarum lib. 2. cap. 14. num. 5. in fine*, vbi quòd ob latam culpam iutatur in litem, Galganet. etiam *de tutel. lib. 2. tit. 27. num. 5.*

4 *Quæ etiam argumentis*, &c.] Notatur ad hoc quòd illa quæ directò probati non possunt, possunt per coniecturas ptobari, vt per Boër. *decis. 101. num. 6. in princip.*

5 *Neque lata culpa*, &c.] Ergo propter solam latam culpam iutati potest in litem, de quo vide D. Barbos. *in prælud. l. si mora 10. num. 33. ff. solut. matrim.* Rimin. iun. *consil. 43. num. 31. lib. 1.* Mancio. *in tract. de iurament. part. 2. art. 8. num. 13. & 14.* vbi testatot hanc esse vetiotem sententiam, quam etiam tenet & à contratiis defendit Setserus *in eodem tractat. de iurament. lib. 5. cap. 5. num. 56. cum seqq.* & latiùs *cap. 6.*
6 *num. 8. cum seqq.* Contrariam vetò sententiam quòd lata culpa non sufficiat ad delationem iutameoti in litem, sustinent Plot. *de in litem iurando, num. 764.* Phanuc. *de iureiur. in litem, part. 2. cap. 2. num. 11.* Mascatd. *de probat. concl. 371. num. 17.* Seraphin. *de priuileg. iurament. priuileg. 31. num. 58. in fine*, quos refert & sequitur Farinac. *fragment. crimin. part. 2. lit. I. verbo iuramentum, num. 1018. & num. 1015.* tradit absque dubio procedete in iurameoto in litem affectionis, & *num. 1019.* declarat multis modis hane tesolutionem, videlicet quando statuto cauerctur exptessè quòd posset iurari io litem pro damno, vel alio delicto culpa commisso, vel etiamsi diceret quomodocunque facto, quia tunc sola culpa sufficit etiam quòd non adsit dolus, ptout etiam sufficere ait in actione tutelæ, & quando agitur contra tototem.

Neque dolus, &c.] Notatut ad hoc quòd iuramentum in litem datur, vbi adest dolus, vt per Plot. *de in litem iurando, num. 138. in fine, versic. & vnum*, Phanuc. *de iureiur. in litem, part. 2. cap. 2. num. 13. versic. caterùm*, Menoch. *de arbitr. casu 208. num. 1.* Mascard. *de probat. concl. 471. num. 31. & concl. 931. num. 2.* Mancin. *in tractat. de iurament. art. 8. num. 3.* Setset. *in simili tractat. lib. 5. cap. 5. num. 58. & cap. 6. num. 2. versic. de dolo*, Cardin. Tusch. *practic. conclus. verb. iuramentum, conclus. 538. num. 10.* Fario. *d. lit. I. verbo iuramentum, num. 1013.* Etiamsi dolus præsumptus sit, ex Couarr. *variarum lib. 2. cap. 19. num. 6.* Mascard. *conclus. 934. num. 18.* Mancin. *de iurament. part. 2. art. 8. num. 17.* Setset. *eod. tractat. lib. 5. cap. 6. num. 7. cum seqq.* D. Barbos. *in prælud. l. si mora 10. num. 33. ff. solut. matrim.* Farin. *d. lit. I. num. 1020.* vbi 1021. distinctiones tefert Ploti *de in litem iurando, num. 813.* & Phanutij *de iureiur. in litem, part. 2. cap. 2. num. 5. cum seqq.* & idem Farin. cum aliis multis quos citat *d. loco, num. 1022. cum seqq.* differit nunquid iutamentum in litem defetatur ob dolum in omittendo commissum, & contra illum, qui dolo possidere desit rem petitam. 7

SVMMARIVM.

1 *Minor non potest remittere pacto condemnationem sequutam iuramento in litem præstito. si per pactum fuerit remissum id, quod propter iuramentum in litem fuit iudicatum, pactum non valebit, & minor ideo pacto de non petendo non obstante, iudicatum nihilominus consequetur, num. 1.*

L. Summa sententia. III.

Idem A. Prisciano.

MInor non potest remittete pacto condemnationem sequutam iuramento io litem præstito. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. suprà hoc tit.* 1

Notatut ad hoc quòd si pet pactum fuerit remissum id, quod propter iuramentum io litem fuit iudicatum, pactum non valebit, & minor ideo pacto de ooo petendo non obstante, iudicatum nihilominus consequetur, vt per Galganet. *de tutelis, lib. 2. tit. 28. num. 7.* 2

SVMMARIVM.

1 *in Litem contra tutorem iuratur, & idem ob leuem culpam, contra verò tutoris heredem, propter dolum, & latam culpam tantùm, nisi lis fuisset contestata cum tutore defuncto, & num. 2.*

3 *Ex speciali pupillorum fauore iuratur in litem contra tutorem ob culpam leuem: si cum defuncto fuerit lis contestata, tunc in actionibus bonæ fidei ex dolo defuncti iuratur in litem contra heredem*

dem, num.4. Secus quando cum defuncto iudicium non fuit cœptum, aut si cœptum, lis non fuit contestata, num.5. intellige, vt num.6.

7 *Hæres grauatus restituere hæreditatem fideicommissario, si recusat exhibere res in inuentario descriptas, dicitur in dolo, & contra eum iuratur in litem.*

L. Alio iure. IV.

Imp. GORDIANVS A. *Mutiano.*

1 CONtra turotem etiam propter leuem culpam iuratur in litem, coutra verò tutoris hæredem propter dolum, & latam culpam tantùm, nisi lis fuisset contestata eum tutore defuncto, quia tunc contra eius hæredem iurabitur propter leuem eius culpam. Colligunt ex Ordin. Doctores eitati *in l.1. num.1. supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusiooem ex hoc text. desumit Galganet. *de tutel. lib.2. tit.28. num.6.*

3 Notatur ad hoc quòd ex speciali pupillorum faoore iuratur in litem contra tutorem ob culpam leuem, vt per Plot. *de in litem iurando num.766.* Phanuc. *in simil. tract. part.2. cap. 2. num. 12.* Caputaq. *decis.119. part.2.* & præsertim *num.8.* vbi quòd contra tutorem datur iuramentum in litem ex leui culpa. Card. Tusch. *pract. conclus. verbo tutor concl.439.* vbi dicit tutorem teneri etiam de culpa lata, & leui, & *num.10.* refert duos casus, in quibus tutor tenetur solùm de dolo, & lata culpa, nòn autem de leui.

4 *Sed cùm aduersùs ipsum tutorem*, &c.] Notatur ad hoc quòd si eum defuncto fuerit lis contestata, tonc in actionibus bouæ fidei ex dolo defuncti iuratur in litem contra hæredem, vt per Plot. *de in litem iurando num. 774. in princip.* Phanuc. *in simili tract. de iureiur. in litem, part.2. cap.4. num. 13. in discursu, & num. 14. & seq.* vbi etiam quòd quando sumus in casu, in quo non contestatur lis, tunc eadem lis dicitur contestata eo ipso quòd iudex ineipit cognoscere de meritis causæ, Bursat. *cons. 105. num. 8. lib. 1.* Mascard. *de probat. conclus. 471. num. 13.* Caualcan. *de tut. & curat. num. 65. & 66.* Ioseph. Ludouic. *conclus. 10. post nonam ampliationem*, Mancio. *in tract. de iuram. part. 2. art. 8. num. 10.* Farin. *fragment. crimin. part. 2. lit. I. verbo Iuramentum*

5 *num.1057.* Secus autem quando cum defuncto iudicium non fuit cœptum, & si cœptum, lis oon fuit contestata, quia tunc iuramentum in litem ex dolo defuncti non datur coutra hæredem, Cou. *lib.2. var. cap. 14. num. 5. in fine*, Phanoc. *de iureiur. in litem, part.2. cap.4. num.13. in discursu, & num.16. vers. quo autem ad iuramentum.* Mascard. *de probat. concl. 471. num.13.* Card. Tusch. *pract. concl. verbo Iuramentum concl.538. num.36.* Serser. *in tract. de iuram. lib.5. c.6.*

6 *num.11. in fine, & num.23.* Intellige præmissa procedere quando agitur de iuramento in litem contra hæredem deferendo ex dolo defuncti; nam ex dolo proprio hæredis semper contra ipsum iuratur in litem. Plot. *d. num. 774. in fine, & num.775.* Phanuc. *d. cap.4. num.17.* Ioseph. Ludou. *concl.18. post primam limit. vers. secundò quando*, Serser. *d. lib.5. cap.6. num.21. in fine.*

7 *At enim heres eius*, &c.] Notatur ad hoc quòd hæres grauatus restituere hæreditatem fideicommissario si recusat exhibere res in inuentario descriptas dicitor in dolo, & contra eum iuratur in litem, vt per Phanuc. *d. part.2. cap.2. num.10.* vbi subdit quòd isto casu hæres se defendet, si probet res in inuentario descriptas ad ipsius manus non peruenisse, vel si peruenerunt magna debita soluisse, quæ verisimiliter ex eorum pretio soluta credantur, Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil.31. num.104.* Mancin. *de iuram. part.2. art.8. num.8.*

SVMMARIVM.

1 *in Litem iuratur ob dolum proprium, non tutoris contra heredes.*

2 *Iuramentum in litem datur contra tutorem, seu administrationem, qui inuentarium bonorum in hereditate existentium non confecit, prout conficere tenebatur. Amplia*

I. Vt etiam contra tutorem non conficientem librum rationum detur iuramentum in litem, n.3.

II. Vt etiam deferatur iuramentum in litem contra tutores & administratores sanguine coniunctos, qui non confecerunt inuentarium, & librum rationum, seu aliàs in administratione se dolosè ingesserunt, num.4.

III. Vt iuramentum in litem deferatur etiam contra matrem tutricem, seu curatricem, si in tutela, vel administratione inuentarium, & librum rationum non confecerit, vel aliàs dolosè se gesserit, num.5. etiam quòd administrauerit alio nomine, quàm tutorio, num.6.

IV. Vt etiam deferatur iuramentum in litem contra fratrem tutorem, vel administratorem bonorum communium, si inuentarium, vel librum rationum non confecerit, vel aliàs in administratione se dolosè gesserit, num.7. siue frater viuente patre paterna bona administrauerit nomine communi, siue etiam nomine proprio, num.8.

V. Vt procedat non solùm contra tutorem, seu administratorem, qui librum rationum & inuentarium bonorum administratorum non confecit, sed etiam si illud confecit, at inordinatè, confusè, obscurè, num.9.

VI. Vt iuretur in litem contra tutorem, & administratorem, qui in inuentario bonorum non scripsit omnia bona, num.10. Sicut etiam iuratur contra tutorem & administratorem non describentem in libro rationum omnia exacta, num.11. Declara, vt num.12.

VII. Vt deferatur iuramentum in litem contra tutorem, seu administratorem non restituentem reliqua, & ea quæ ad eius manus peruenerunt, num.13.

VIII. Vt deferatur iuramentum in litem quando tutor, seu administrator exactas pecunias in proprium vsum conuertit, num. 14. Limita

I. Vt iuramentum in litem non deferatur contra tutorem, seu alium administratorem non conficientem inuentarium, seu etiam librum rationum, quando mouetur ex aliqua iustissima causa, num.15.

II. Non deferri iuramentum in litem contra tutorem non conficientem inuentarium, aut librum rationum, quando bona administranda essent tam pauca & modici valoris, & hereditas esset tam modica, vt de illis possit aliunde haberi veritas absque inuentario, & libro rationum, numero 16.

III. Iuramentum in litem non dari contra tutorem, seu alium administratorem, qui non confecit inuentarium, aut librum rationum, quando aliunde probare potest, quæ bona extabant, & quæ bona ad eum peruenerunt, &c. num.17.

IV. Vt iuramentum in litem non detur contra tu-

torem, seu alium administratorem, qui omisit facere inuentarium, seu librum rationum ex simplicitate, aut rusticitate, num.18.

V. *Vt iuramentum in litem non deferatur contra tutorem, seu administratorem pro non redditione rationum quando illam semel reddidit, numero 16.*

VI. *Vt iuramentum in litem non deferatur contra tutorem non conficientem inuentarium, aut librum rationum quando tutoris fides est approbata à testatore, num 10.*

VII. *Vt iuramentum in litem non deferatur contra tutorem, qui inuentarium, aut librum rationum non fecit, si adhuc tutelam non suscepit, num.21.*

VIII. *Vt non detur iuramentum in litem contra tutorem, seu curatorem qui omisit facere inuentarium, quando illius confectio est sibi expresiè remissa, seu prohibita à testatore, num.22. Itaut si tutor, vel curator contra prædictam prohibitionem inuentarium facere voluerit, dicatur in dolo, num.23. etiamsi inuentary confectio simpliciter remissa esset absque expressa prohibitione; n.14. adde quòd potest tutor, curator, siue administrator ad inuentary, seu libri confectionem cogi, num.25. sublimita, vt num.26.*

L. Licèt aduersùs. V. & vlt.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *&* CC. *Artemidoro.*

1 OB dolum proprium non tutoria contra hæredes iuratur in litem. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.2. num.1. sup. hoc tit.*

a * *Ob non factum inuentarium*, &c.] Notatur ad hoc quòd iuramentum in litem datur cootra turorem, seu administratorem qui inuentarium bonotum in hæreditate defuncti existentium non confecit prout conficere tenebatur; vt per Plot. *de in litem iurando num.194.* Phanuc. *eodem tract. part.2. cap.2. num.24. ad med. vers. postremo*, Roland. *cons.49. num.18. & 24. lib. 1. & cons.72. unm. 7. lib.4.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuileg. 31. num. 51. ad fin. & post num. 59. & num.111. & 115.* Paul. Montan. *de tutel. cap.31. reg.5. num 1. & 43 & reg.6. num.1.* Farin. *fragm crimin. lit. I. verbo Iuramentum num.1095.* Cardin. Tusch. *practic. conclus. eod. verbo concl.538. num. 28. cum seqq. & verbo tutor concl.439. num. 1.*

3 Amplia primò vt etiam contra tutorem non conficientem librum rationum detur iuramentum in litem, vt per Plot. *de in litem iurando num 194.* Phanuc. *in simili tract. part. 2. cap. 2. num. 27. & 28. & num. 32. vers. & eo ipso*, Roland. *cons. 49. num. 20. 21. & 24. lib.1.* Menonch *de arbitr. casu 208. num.16.* Gaualcan *de tut & curat. num.65. & 66.* Seraphin. *de priuileg. iuram priuil.31. num.51. in fine, & post num.15. 111. & 115.* Mascard. *de probat. concl.531. num.66. & seq.* Mancin. *de iuram. part.2. art.8. num.5.* Cardin, Tusch. *d. verbo tutor concl. 439. num.7.* Fario. *d lit. I. num.1062.*

4 Amplia secundò vt etiam deferatur iuramentum in litem contra tutores & administratores sanguine coniunctos, qoi non confecerunt inuentarium, & librum rationum, seu aliàs in administratione se dolosè ingesserunt, vt per Phanuc. *d. part.2. cap.2. num. 36.* Paul. Montan. *de tutel. cap.38. num.67.* Farin. *dict. lit. I. num.1057.* vbi aduertit quòd licèt consanguinitas nō excuset tutores & administratores à dolosa administratione, & præsertim à non confectione inuentarij, & libri ratioonm, veritas tamen est quòd in illis non ita de facili præsumendus est dolus, sicut in aliis non coniunctis, & *num.1068.* quòd eadem consanguinitas excusat à scrupulosa rationum redditione, cùm consanguinei quadam æquitate talem, qualem possunt, tenentur reddere rationem. & citat Paul. Montan. *d. tract. cap.32. reg.8. num.14.* vbi præsertim qoando vnà cum coniunctione sanguinis concurrit etiam nobilitas.

Amplia tertiò vt iuramentum in litem deferatur 5
etiam contra matrem tutricem, seu curatricem si in tutela, vel administratione inuentarium, & librum rationum non confecerit, prout conficere tenetur, vel aliàs se dolosè gesserit, vt per Phanuc. *d. part.2. cap.2. post num.37. & num. 40. vers. contra matrem autem*, Ioseph. Ludoo. *concl.18. in 14. ampl.* Card. Tusch. *d. verbo Iuramentum concl.538. num.33.* Paul. Montan.
d. cap.32. num. 24 & cap.38. num.56. vbi *num.57.* am- 6
pliat etiam quòd administrauerit alio nomine quàm tutorio, & *num.63.* extendit etiam ad auiam. quæ quidem buius ampl. resolotio non procedit quando testator in testamento vxori suæ administrationem reliquerit, itaut propria auctoritate administraret, tunc enim mater noo tenetur facere inuentarium, & propterea ob non confectionem inuentarij non poterit contra eam iurari io litem, vt per Boër. *decis. 124. num.15.* quem refert & sequitur Cardin. Tusch. *tom .1. lit. A. concl.202. num.10.*

Amplia quartò vt etiam deferatur iuramentum 7
in litem cootra fratrem tutorem, vel administratorem bonorum communium si inuentarium, vel librum rationum non confecerit, vel aliàs in administratione se dolosè gesserit, Plot. *de in litem iurando*
§.13. num.5. vbi extendit ad sororem, & procedere 8
ait siue frater viuente patre paterna bona administrauerit nomine communi, siue etiam nomine proprio. Phanuc. *d. part.2. cap.2. num.36.* Montan. *dict. cap.32. reg.5. num.71.* Card. Tusch. *d. tom.2. concl.202. num.6. & concl.203. num.15. & num.46.*

Amplia quintò vt procedat non solùm contra tu- 9
torem, seu administratorem, qui librum rationum, & inueotarium bonorum administratorum non confecit, sed etiam si illud coofecit, sed inordinatè, confusè, & obscurè, ita quòd data & recepta non bene percipi possunt, nec in inuentario qualitas & quantitas bonorum clarè appareat, Caputaq. *decis. 119 p.2.* Phanuc *d. part. 2. cap.2. num.30. 32. & 34.* Menoch. *de arbitr. casu 208. n.19. & 20. casu 209. num.14. & seq.* Paul. Montan. *d cap.32. glos.6. num.7.*

Amplia sextò vt iuretur in litem contra tutorem, 10
& administratorem, qui in inuentario bonorum non scripsit omnia bona, Mascard. *de probat. concl. 531.*
num.67. Paul. Montan. *d. cap.32. reg.6. num. 10.* Sicut 11
etiam iuratur contra tutorem & admioistratorem describentem in libro rationum omnia exacta, Roland. *cons.49. num.25. 29. 54. & seq. & num.58. lib.1.* Paul. Montan. *dict. tract. de tutel. cap. 38. num. 140.* Card. Tusch. *d. tom.1. lit. A. conclus.208. num.17. &*
concl.203. num.21. Declara amplationem vt non pro- 12
cedat quando omissa in inuentario essent descripta in libro rationum, per hanc enim descriptionem purgatur dolus præsumptus ex non descriptione in inuentario. Phanuc. *d. part.2. cap.2. num.44. vers. purgatur quoque dolus*, Paul. Montan. *dict. reg.6. num.12. & 13.* vbi *reg.8. num.1. cum seqq.* declarat quando dictæ rationes dicantur in libro tutoris, seu administratoris confusè & inordinatè descriptæ?

Amplia septimò vt deferatur iuramentum in li- 13
tem contra tutorem, seu administratorem non testituentem

tuentem reliqua, & ea, quæ ad eius manus peruenerunt, nisi enim omnia restituat, non censetur reddita ratio, Plot. *de in litem iurando* §.35. *num.* 1. *in fine, secundum vlt. impress.* Menoch. *de arbitr. casu* 209. *num.* 21. *cum seqq.* Paul. Montan. *dict. cap.* 32. *reg.* 6. *num.* 14. & *cap.* 38. *num.* 13. *cum seqq.* vbi quòd tutor & administrator non solùm post redditam administrationem tenetur restituere pecunias, quæ penes ipsum remanserunt, sed etiam id quod non remansit, & abesse desiit eius dolo in faciendo. Extende ampliationem etiam quòd à testatore ipsi facta fuerit remissio redditionis rationum quantuncunque generalis, Goxadin. *consl.* 94. *num.* 14. Roman. *sing.* 110. Cou. *var. lib.* 2. *cap.* 14. *in princip.* & *num.* 1. *cum seqq.* Menoch. *d. casu* 209. *num.* 27. vbi tamen de patre, matre & patruo tutoribus remitrit id totum arbitrio iudicis, Paul. Montan. *d. tract. cap.* 38. *num.* 10. & 26. *cum seqq.* Cardin. Tusch. *pract. concl. verbo liberatio concl.* 318. *num.* 2. 7. 8. & 10. vbi declarat non procedere quando testator expresse remisisset tutori reliquorum restitutionem, non tamen ex hoc censeri liberatum à dolosè retentis. Est autem reliquatio residuum illud quod post redditas rationes apud administratorem superest. *l. si cui libertas, ff. de condit. & demonstr.* cum aliis allegatis per Menoch. *d. casu* 209. *num.* 22. & per Paul. Montan. *dict. cap.* 38. *numer.* 16.

14 Amplia octauò vt deferatur iuramentum in litem quando tutor, seu administrator exactas pecunias in proprium vsum conuertit, vt per Aym. *consl.* 286. Phanuc. *d. part.* 1. *cap.* 2. *num* 33. vbi *num.* 48. *cum seq.* extendit iuramentum in litem deferri etiam contra tutorem, seu administratorem bonæ famæ, & nobilem.

15 Limita primò vt iuramentum in litem non deferatur contra tutorem, seu alium administratorem non conficientem inuentarium, seu etiam librum rationum, quando mouetur ex aliqua iustissima causa, *l. tutor qui repertorium, ff. de admin. tit.* Plot. *de in litem iurando* §.5. *num.* 37. *secundum vlt. impress.* Phanuc. *in simili tract. part.* 2. *cap.* 2. *num.* 40. *ante fin. vers. limita etiam,* Montan. *d. cap.* 32. *reg.* 5. *num.* 49. & 94. vbi de tutore impedito graui morbo. Farin. *d. lit. I. num.* 1085.

16 Limita secundò non deferri iuramentum in litem contra tutorem, vel administratorem non conficientem iuramentum, aut librum rationum, quando bona administranda essent tam pauca & modici valoris, & hæreditas esset tam mendica, vt de illis possit aliunde haberi veritas absque inuentario, & libro rationum, vt per Tiraquel. *de iudicio in rebus exig. vers.* 46. Phanuc. *d. part.* 2. *cap.* 2. *num.* 44. *vers. item excusaretur,* & *num.* 51. *in fine vers. nisi fortè negotia pupillaria,* Montan. *d. cap.* 32. *reg.* 5. *num.* 48. *cum seqq.* & *num.* 45. & *reg.* 6. *num.* 18. vbi tamen *ead. reg.* 5. *num.* 95. & *sequent.* dixit quòd isto casu tutor debet protestari coram iudice in bonis pupilli nihil, aut parum esse, quia talis tutoris protestatio habebitur loco inuentarij.

17 Limita tertiò iuramentum in litem non dari contra tutorem, seu alium administratorem, qui non confecit inuentarium, aut librum rationum, quando aliunde probare potest, quæ bona extabant, & quæ bona ad eum peruenerunt, & sic quòd minores, & eorum principales, aut domini non nisi talia & talia bona, & ex quibus rantum, & non vltra perceperunt, & ex quibus rectè dispofuerunt, vt per Plot. *d. tract.* §. 5. *num.* 37. *vers. primò contra tutores, secundum vlt. impress.* Phanuc. *d. part.* 2. *cap.* 2. *num.* 3. *in fine vers. vbi autem in facto contigisset,* Paul. Montan. *d. cap.* 32. *reg.* 5. *num.* 46. & *regul.* 6. *num.* 16. Farin. *dict. lit. I. num.* 1087.

Limita quartò vt iuramentum in litem non detur contra tutorem, seu alium administratorem, qui omisit facere inuentarium, seu librum rationum ex simplicitate, aut rusticitate, vt per Rip. *in tract. de peste tit. de preseruatiuis remed. contra pestem num.* 232. *vers. secundò rusticitas,* & *num.* 340. *vers. tamen fallit,* Plot. *d.* §. 5. *num.* 37. *vers. secundò contra ipsos, in vlt. impress.* Phanuc. *d. part.* 2. *cap.* 2. *num.* 47. Menoch. *de arbitr. casu* 108. *num.* 22. & 23. Paul. Montan. *dict. cap.* 32. *reg.* 5. *num.* 47. & *reg.* 6. *num.* 27. Farin. *d. lit. I. num.* 1088. 18

19 Limita quintò vt iuramentum in litem non deferatur contra tutorem, seu administratorem pro non redditione rationum quando illam semel reddidit; de quo vide Menoch. *d. casu* 209 *num.* 37. Paul. Montan. *d. cap.* 38. *num.* 118. *cum seqq.* & *num.* 145. *cum seqq.* alios relatos per Farin. *dict. lit. I. numero* 1089.

20 Limita sextò vt iuramentum in litem non deferatur contra tutorem non conficientem inuentarium, aut librum rationum quando tutoris fides est approbata à testatore, vt per Phanuc. *d. part.* 2. *cap.* 2. *num.* 46. & 51.

21 Limita septimò vt iuramentum in litem non deferatur contra tutorem, qui inuentarium, aut librum rationum non confecit, si adhuc tutelam non suscepit, vt per Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *casu* 174. *num.* 3. Paul. Montan. *d. cap.* 32. *reg.* 5. *num.* 92.

22 Limita octauò vt non detur iuramentum in litem contra tutorem, seu curatorem, qui omisit facere inuentarium, quando illius confectio est sibi expresse remissa, seu prohibita à testatore, Bernard. *reg.* 769. *in princ.* Phanuc. *de iureiur. in litem part.* 2. *c.* 2. *num.* 43. Mich. Crass. *de success. lib.* 2. *tit. de inuentario q.* 2. *num.* 3. Suar. *commun. opin. verbo inuentarium numero* 177. Card. Tusch. *pract. concl. verbo inuentarium concl.* 147. *num.* 50. & *concl.* 348. *num.* 13. Paul. Montan. *d. cap.* 32. *reg.* 5. *num.* 48. *cum seqq.* Farin. *d. lit. I. num.* 1091. & vide posita *in collect. ad l. fin.* §. *fin. sup. arbitr. tutele.* Itaut si tutor, vel curator contra prædictam prohibitionem inuentarium facere vt voluerit, dicatur in dolo, Phanuc. *d. cap.* 2. *num.* 43. *in fine,* Paul. Montan. *d. cap.* 32. *reg.* 5. *num.* 103. Farin. *d. lit. I. num.* 1093. vbi *num. seq.* extendit limitationem etiamsi inuentarij confectio simpliciter remissa esset absque expressa prohibitione, & *num.* 1097. addit quòd potest tutor, curator, siue administrator ad inuentarij, seu libri confectionem cogi, non obstante prædicta remissione, si ita iudici visum fuerit expedire rerum administrationi, & *n.* 1098. sublimitat hanc limitationem quando est statutum præcisum quòd tutor, vel curator teneatur facere inuentarium, & librum rationum, vel quando idem tutor vel curator promisit vtilia facere, tunc enim talem remissionem non valere asserit. 23 24 25 26

De hæredibus tutorum, vel curatorum.

TIT. LIV.

HÆRES tutoris tenetur tutelæ, vel vtili iudicio, id est, tutelæ iudicio, *l.* 2. & 3. hæres autem curatoris vtili tutelæ iudicio, vel vtili iudicio negotiorum gestorum. Hæres item tutoris vel

vel curatoris tenetur restituere, quicquid ex re minoris ad se peruenit, *l. 4. in princ.* & rationem reddere non solùm eorum, quæ defunctus gessit, sed & quæ neglexit, *l. 2. & l. vlt. §. 1.* In iudicium contra hæredem tutoris motum venit etiam id, quod tutor ex causa fideiussoris minori debuit, id est, quia pro minoris debitore apud minorem intercesserat, *l. 3.* Hæredum nomine intelliguntur etiam hæredes hæredum, *l. 1. super tit. prox.* Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. De materia tit. vide Galganet. *de tutel. lib. 2 tit. 26. num. 3. cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Hæredes tutoris non tenentur ex leui culpa, nisi in tribus casibus hîc expressis, & num. 2.*

3 *Hæredes tutoris ob negligentiam eiusdem, quæ non lata culpa comparari possit, haud condemnari oportet.*

L. Hæredes. I.

Impp. SEVER. & ANTON. AA. *Fusciano.*

1 HÆredes tutoris non tenentur ex leui culpa defuncti, nisi tribus casibus hîc expressis. Colligunt ex Ordinat. Cyn. Salicet. Bart. Angel. Fulgos. Bald. Castrens. Sichard. Sebast. Næui. Giphan. *tom. 1. pag. 471.* remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Roman. *cons. 413. num. 13. & seq.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris part. 2 lib. 13. cap. 10. num. 18.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sine curatore num. 6. & 7. C. de in integr. restit. min.* Gutier. *de tutel part. 2. cap. 2. c. 16. num. 9. & 10.* Paul. Montan. *in simili tract. cap. 39. num. 50.* Galganet. *eod. tract. lib. 2. tit. 26. num. 4.* vbi ait quòd hæredes tutoris ob negligentiam eiusdem, quæ non latæ culpæ comparari possit, condemnari non oportet, quia non tenetur nisi contra tutorem lis inchoata sit, vel ex damno pupilli lucrum captatum, aut gratiæ præstitum sit, hoc est, cùm potuerit pupillo acquirere, aliis cessit.

SVMMARIVM.

1 *Hæres tutoris tenetur de non gesto ab eo: sicut tenebatur ipse tutor, qui negligentiæ ratione obligatur, num. 2.*

3 *Tutores, aut curatores negligentes ac desides tanquam pupillis ac minoribus perniciosos, ac Reipubl. noxios, remouendos, ac longè ablegandos.*

4 *Hæres tutoris tenetur actione tutelæ, etiamsi tutor ipse in iniuncta sibi tutela, seu cura nihil gesserit.*

L. Pater vester. II.

Imp. ANTONIN. A. *Valentino & Materno.*

1 DE non gesto à tutore tenetur eius hæres. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Sicut tenebatur ipse tutor, qui negligentiæ ratione obligatur, vt per Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo sine curatore num. 7. C. de in integ. restit. minor.* vbi etiam tutores, aut curatores negligentes ac desi- 3
des tanquam pupillis minoribus perniciosos, ac Reip. noxios remouendos esse censet, & longè ablegandos, cùm magis suæ, quàm minorum vtilitati studeant, magísque illorum substantiam & patrimonia exhauriant, quàm amplificent.

Notatur ad hoc quòd hæres tutoris tenetur actio- 4
ne tutelæ, etiamsi tutor ipse in iniuncta sibi tutela, seu cura nihil gesserit, vt per Galgan. *de tut. lib. 2. tit. 26. num. 3.*

L. Aduersùs hæredes. III.

Idem A. Vitæ.

HÆredes tutoris tenentur de eo quòd defunctus 1
à se, vel ab alio non exegit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1 num. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
mit Galganet. *de tutel. lib. 2. tit. 26. n. 3. in fine, & lib. 3. quæst. 25. vers. secundò non datur.*

SVMMARIVM.

1 *Hæredes tenentur ad eos peruenta restituere, & de neglectis à defuncto rationem reddere.*

2 *Hæredes tutorum tenentur administratæ tutelæ rationem reddere.*

L. Hæredes. IV. & vlt.

Imp. ALEXANDER A. *Frontino.*

HÆredes tenentur ad eos peruenta restituere, & 1
de neglectis à defuncto rationem reddere. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Notatur ad hoc quòd hæredes tutorum tenentur 2
administratæ tutelæ rationem reddere, vt per Brunot. à Sole *in locis communib. verbo hæredes tutorum.*

Si tutor, vel curator non gesserit.

TIT. LV.

NIHILOMINVS iudicio tutelæ tenentur. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia tit. vide Petr. Greg. *syntagm. iuris part. 2. lib. 13. cap. 10. num. 12. & 13.* Arimin. Tepat. *var. sentent. tom. 1. tit. 488.*

SVMMARIVM.

1 *Tutori etiam non gerenti imputatur si concuratorem non fecit suspectum, & num. 3. & libertus, qui non potest patronum de suspecto accusare, non prohibetur officium iudicis implorare, num. 2. Quoties simul omnibus commissa est administratio, sed non omnes gesserunt, tunc qui gessit priùs conueniendus est: vt quando omnes gesserunt, omnésque sint soluendo, tunc actio inter eos diuiditur, num. 4.*

L. Certum

L. Certum est. I.

Imp. ALEXANDER A. *Zotico.*

1 TVtori etiam non gerenti imputatur si concuratorem suspectum non fecit. & libertus, qui non
2 potest patronum de suspecto accusare, non prohibetur iudicis officium implorare. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salic. Angel. Fulgos. Bald. Castr. Sichard. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

3 Hanc eandem conclus. quoad primam eius partem ex hoc text. desumunt Petr. Gregor. *syntagm. iuris part. 2. lib.* 13. *cap.* 10. *num* 12. *vers. & certum est.* & Atimin. Tepat. *var. sentent. tom. 2. tit.* 484. *cap. 2. vers. tutori etiam non gerenti.*

4 *Non solum eos, qui gesserunt*, &c.] Notatur ad hoc quòd quoties simul omnibus commissa est administratio, sed non omnes gesserunt, tunc qui gessit priùs conueniendus est; at quando omnes gesserunt, omnésque sint soluendo, tunc actio diuiditur inter eos; secus si omnes non sunt soluendo, hoc enim casu quiliber iuxta facultatem suam conuenietur, & si quid vnus pro alio soluerit, vtili actione tutelæ repetet; ita Boër. *decis.* 59. *num.* 4. Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 13 *cap.* 10. *num.* 13. Anton. Piag. *de tut. & curat. quæst.* 19. *num.* 5. Gutier. *de tutel. part.* 3. *cap.* 1. *num.* 112. Iacob. Cancer. *var. resolut. part.* 1. *cap.* 7. *de tutorib. num.* 35.

SVMMARIVM.

1 *Contutor pro gestis à contutore idoneo non tenetur in subsidium, pro neglectis ab vtroque pariter tenetur cum illis.*

2 *Tutores licèt teneantur in solidum, tamen quando vnus tantùm administrauit, habet priuilegium ordinis ne ipse prius conueniatur, quàm excusso administratore.*

3 *nullus Tutor, aut curator excusatur quoad obligationem lata culpa.*

L. Qui se non immiscuerunt. I I. & vlt.

Idem A. Iusto.

1 COntutor pro gestis à contutore idoneo non tenetur in subsidium, pro neglectis ab vtroque pariter tenetur cum illis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *n* 1. *sup. hoc tit.*

2 Refert verba huius text. Petr. Gregor. *syntagm. iuris part. 2. lib.* 13. *cap.* 10. *num.* 12. *vers. si autem.* explicat Amat. Roder. *in tract. de concursu & priuileg. credit. part.* 1. *art.* 4 *num.* 16. & Rot. *decis.* 772. *num.* 10. apud
3 Farinac *part. 2. recentior.* vbi per hunc text. tenet quòd licèt tutores teneantur in solidum, tamen quando vnus tantùm administrauit, habet priuilegium ordinis ne ipse prius conueniatur, quàm excusso administratore.

Lata culpa ratio omnes æqualiter tenet,] Idest, quoad obligationem latæ culpæ nullus tutor, aut curator excusari potest, vt per Rebell. *de obligat. iustit. part.* 2. *lib.* 17. *quæst. vnic. de officio tutoris, numero* 18.

De vsuris pupillaribus.

TIT. LVI.

VSVRÆ pupillares sunt, quas tutores pupillis suis debent. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. De materia tit. vide Petr. Greg. *syntagm. iuris part.* 2. *lib.* 12. *cap.* 3 *num.* 3. Gutier. *de tutel. part.* 2. *cap.* 9. *à princ.* Cou. *var. lib.* 3. *cap.* 2 *per tot.* Franc. Hieron. Leo *Valent. decis.* 18. *lib.* 1. Galganet. *de tutel. lib.* 1. *tit.* 27.

SVMMARIVM.

1 *Tutor si pecuniam pupilli in vsus suos conuertit, ad vsuras tenetur*, & *num.* 2. *tenetur ad vsuras vsurarum, num.* 3.

L. Tutorem. I.

Imp. ANTONIN. A. *Crescentino.*

SI tutor pecuniam pupilli in vsus suos conuertit, ad vsuras tenetur. Colligunt ex Ordinar. Cyn. Bart. Salicer. Angel. Fulg. Bald. Castr. Sichard. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Cou. *var. lib.* 3. *cap.* 2. *num.* 1. *in princip.* Franc. Hieron. Leo *Valent. decis.* 18. *num.* 1. *lib.* 1. Galganet. *de tutel. lib.* 1. *tit.* 25. *num.* 7. Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 12. *cap.* 3. *num.* 3. Paul. Montan. *de tutel. cap.* 32. *regul.* 9. *num.* 170. Gutier. *in simili tract. part.* 2. *cap.* 9. *num.* 3. *in princip.* Et aduerte quòd quando in vsus suos pecuniam conuerterit tutor, tunc tenetur ad vsuras vsurarum, vt per Petr. Greg. *de censib. quæst.* 3. *in addit. num.* 37. Montan. *d. cap.* 32. *num.* 107. Gutier. *dict. cap.* 9. *num.* 19. *vers. cæterùm.* 2 3

SVMMARIVM.

1 *Tutor tenetur ad vsuras etiam eius, quod à contutore debetur, vel pro contutore debet, & num.* 2. *etiam ad vsuras eius quod à consociis neglexerit exigere, num.* 3.

L. Eius quod. I I.

Imp. ALEXAND. A. *Ampliato.*

TVtor tenetur ad vsuras etiam eius, quod à contutore debetur, vel pro contutore debet. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *suprà hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 12. *cap.* 3. *num.* 3. vbi quòd tutor tenetur ad vsuras etiam eius, quod à consociis neglexerit exigere. 2

SVMMARIVM.

1 *Tutori si non potest imputari culpa, non tenetur ad vsuras.*

a Si

3 *si Tutor collocauit pecunias pupillares alicui mercatori, eo tempore reputato idoneo & bono, licèt postea decoquat, rumpat & fugiat, non est ideo tutori imputandum. nisi tutor fuisset negligens in exigendo, & recuperando dictas pecunias; vel constituisset factorem, vel actorem negligentem, num. 3.*

4 *Tutor, vel curator tenetur pecuniam pupillarem mutuò dare sub vsuris.*

L. Si pecuniam. III.

Idem A. Vitalio.

1 SI tutori non potest culpa imputari, ad vsuras non tenetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1.num.1.sup.hoc tit.*

2 Nota quòd si tutor collocauit pecunias pupillares alicui mercatori, eo tempore reputato idoneo & bono, licèt postea decoquat, rumpat, & fugiat, non est ideo tutori imputandum, *decis. Pedem 67. num.3. part.2.* Perus. *decis.67.num.34.* Surd. *de aliment.tit.9. quest.40.num.38.* Galganet. *de tutel.lib.2. tit.27. n.49.*
3 vbi limitat nisi tutor fuisset negligens in exigendo, & recuperando dictas pecunias, vel constituisset factorem, vel actorem negligentem.

4 *Nec idoneis hominibus credere*, &c.] Notatur ad hoc quòd tutor, vel curator tenetur pecuniam pupillarem mutuò dare sub vsuris, vt per Cou. *lib. 5. var. cap. 2. num. 1. vers. illud sanè*, Paul. Montan. *de tutel. cap. 32. reg. 9. num. 187. & seq.* Gutiet. *in simili tractat. part.2. cap.9. num.5 in princ.*

SVMMARIVM.

1 *Tutor non potest quondam suum pupillum compellere vt agat contra eum, sed denuntiationibus factis potest coram Præside ea, quæ tenetur, deponere, & pro depositis non current vsuræ.*

2 *Reus non potest compellere eum, qui suum se dicit creditorem, vt agat, sed potest eius testes facere examinari ad perpetuam rei memoriam, vel potest petere, vt ei præfigatur tempus, vltra quod non audiatur. Potest quis petere à iudice vt pronuntiet sibi exceptionem aduersus Titium competere, séque liberum esse ab ea actione, quæ in ipsum Titium competierat, aut competere aliquo modo videtur, num. 5.*

4 *Tutor, & eius hæredes debent requirere minorem, vt reliqua recipiat frequentibus denuntiationibus.*

5 *Tutor vt debitè requirat minorem vt reliqua recipiat, est necessaria præcisè realis, & actualis oblatio reliquorum cum pecunia in manu, quasi verba non sufficiant. intellige, vt num. 6.*

L. Pupillus. IV. & vlt.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Ditatio & Aurelio.*

1 TVtor non potest quondam suum pupillum compellere vt agat contra eum, sed denuntiationibus factis potest coram Præside ea, quæ tenetur, deponere, & pro depositis non current vsuræ.
2 Item reus non potest compellere eum, qui suum se dicit creditorem, vt agat, sed potest eius testes facere examinare ad perpetuam rei memoriam, vel potest petere, vt ei præfigatur tempus vltra quod non audiatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1.num.1.sup.hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit
Galganet. *de tutel.lib.2.tit.27.num.10.& seq.* 3

Vide Couar. *lib. 1. var. cap. 18. num. 3. vers. secundum*, vbi per hunc text. tenet posse quem petere à iudice vt pronuntiet sibi exceptionem aduersus Titium competere, séque liberum esse ab ea actione, quæ in ipsum Titium competierat, aut competere aliquo modo videtur, Ioseph. Ludon. *Perus. decis.67.num.1.* Barnab. Cornazan. *decis.10. num.1. & decis. 78. num. 1.* Gemin. *de vsuris commento 1. §.3. num.41. & commento 3.§.1.num.49.* Steph. Gratian.
discept.forens. tom.2. cap.241. num.29. vbi citato hoc 4
text. ait quòd tutor, & eius hæredes debent requirere minorem, vt reliqua recipiat frequentibus denunciationibus.

In glos. *Voluntatis, fin.* ibi, *quòd volens producere* 5
testes, &c. Notatur ad hoc quòd vt tutor debitè requirat minorem vt reliqua recipiat, est necessaria præcisè realis, & actualis oblatio reliquorum cum pecunia in manu, quasi verba non sufficiant, vt per Rot. *Genuens. decis.204. num.5.* Steph. Gratian. *dist.*
cap.241. num. 30. vbi *num. 31.* intellige in debitore, 6
qui noluit soluere minori præsente tutore parato recipere metu restitutionis in integrum, qui tunc non excusaretur à mora nisi realiter deponeret, hoc enim casu semper vsuræ currerent ex mora irregulari, etiamsi offerret soluere realiter tutori: cùm aliud sit in eo, qui paratus est soluere ipsi tutori, qui non est, vel abest, tunc enim nec mora, nec dolus ei imputari potest, ideo sufficeret oblatio verbalis, neque requireretur realis, aut alia consignatio. *l.fin.§. pecunia, de vsur.* Muñoz *de ratiocin.cap.15.num.44.*

De fideiussoribus tutorum, vel curatorum.

TIT. LVII.

FActis non soluendo tutoribus, curatoribúsve, eorum fideiussores tenentur, ac conueniuntur eodem modo, quo tutores, aut curatores, *l.5. ff. h. tit.* Fideiussores autem non illi tantùm existimandi sunt, qui promiserunt, sed & qui præsentes fuerunt, & non contradixerunt, nominaque sua referri in acta publica passi sunt, *l.4. §. fin. eod. tit.* Electio, de qua *hic l. 2.* hodie sublata est, cùm principalis sit conueniendus. *Nou.4.* Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia titul. vide Greg. Lop. *§. fin. gloss.6. & 7. tit.16. part.6.* Capra Bellacomb. & alios *tom.1. commun. opin. lib. 5. tit.26. pag.765.* Montan. *de tutelis cap.32. regul. 7. num.17.* Galganet. *eod. tract. lib.2. tit.26. à num.34.* Gutier. *in simili tract. part.1. cap.12. num.20. cum seqq.* Arimin. Tepat. *var. sentent. tom.2. tit.472.*

SVMMARIVM.

1 *cum Tutore, & fideiussore non potest pupillus in solidum agere.*

2 *Puberis est electio an priùs agere velit tutelæ actione contra tutores, seu curatores, vel contra eorum hæredes, seu eorum fideiussores. Si cum*

tutore

tutore actum fuerit, & ab eo solidum solutum, erunt fideiussores liberati, & è contra, num. 3.

4 *Duo quando tenentur insolidum, ita demum contra eos insolidum agi potest, si fiat protestatio vt vna solutione liberentur debitores, & actor sit vnica solutione contentus, hanc protestationem non requiri, num. 5.*

L. Eligere. I.

Imp. ALEXAND. A. *Felici.*

1 CVm tutore, & cum fideiussore non potest pupillus in solidum agere. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Angel. Fulgos. Bald. Castrens. Sichard. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

2 Notatur ad hoc quòd pubetis est electio an priùs agere velit tutelæ actione contra tutores, seu curatores, vel contra eorum hæredes, seu eorum fideiussores, vt per Galganet. *de tutel. lib. 2. tit. 26. num. 34. &*

3 35. vbi quòd si cum tutore actum fuerit, & ab eo solidum solutum, erunt fideiussores liberi, & è contra.

4 Nota Bart. *in l. si pluribus heredibus, num. 2. ff. de legat. 2.* per hunc nostrum textum quòd quando duo in solidum tenentur, ita demum contra eos in solidum agi potest si fiat protestatio vt vna solutione liberentur debitores, & actor sit vnica solutione contentus. Bald. tamen & Imola *in ead. l. si pluribus*, quos *ibidem* refert Sarmien. *select. interpret. lib. 8. fol. 158.*

5 volunt hanc protestationem non requiri, nam si duo, vel plures sint correi debendi, hoc ex natura obligationis inest. Et ad text. *in præsenti* respondet Sarmien. quòd etiam ibidem habetur petitionis ratio, itavt declaratio requiratur, quia diuersis rationibus tenebantur. licèt enim insolidum tenerentur, non tamen vt correi, vnus enim tenetur tanquam principalis, alius tanquam accessorius, ideo requiritur protestatio, vel quòd expresse actum ad id sit, quia cùm sint diuersæ obligationes, videtur ex singulis, non ex omnibus egisse, nisi declaret, &c.

SVMMARIVM.

1 *Fideiussorem liberari pro ea parte, quàm tutor soluit.*

2 *Fideiussori indemnitatis, vel in eo quod à debitore principali exigi non poterit, non nocet renunciatio à se facta beneficij excussionis, & sic non potest conueniri nisi reo excusso.*

L. Non est. II. & vlt.

Idem A. *Prisco.*

1 PRo ea parte quam tutor soluit, liberatur fideiussor suus, siue fit simpliciter acceptus, siue rem pupilli saluam fore, vel indemnitatem promisit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Notatur ad hoc quòd fideiussori indemnitatis, vel in eo quod à debitore principali exigi non poterit, non nocet renuntiatio à se facta beneficij excussionis, & sic non potest conueniri nisi reo excusso, vt per Rodet. Xuar. *in l. 2. tit. de los emplazamientos, lib. 2. fori num. 7. cum seqq.* Hippol. *in rubr. de fideiussoribus, num. 314.* Anton. Gom. *variarum tom. 2. c. ap. 13. num. 3.* Duen. *regul. 335. ampliat.* 1. Gutier. *practic. lib. 1. quæst. 40. num.* 1. Afflict. *decis. 318. num. 2.* vbi Cæs. Vrsill. *num.* 1.

Barbos. Collect. in Cod. Tom. II.

✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠

De contrario iudicio tutela.

TIT. LVIII.

VI pupillo pro curatore, vel concuratore suo soluit, non potest petere, vt actio contra illum sibi cedatur, quia solutione actio sublata est: sed siue condemnatus nondum soluit, siue nomen emit, rectè petit, vt actiones sibi cedantur, *l. 1. & 2.* Quod autem tutor in rem pupilli impedit, id vel iudicio tutelæ directo conuentus compensat, vel contrario iudicio petit, *l. vlt.* Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia tituli vide Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 13. cap 11.* Paul. Montan. *de tutel cap. 40.* Henric. Bocer. *in disput. de vniuersa iure tom. 1. class. 1. disp. 14. num. 66.* Galganet. *de tutel. lib. 2. tit. 31. & 36.*

SVMMARIVM.

1 *Cessio non potest fieri, nec valet, post solutionem simpliciter factam, secus si soluatur cum pacto vt cedatur, & num 2.*

3 *Tutor potest agere vt pupillus illi mandet actiones aduersus contutores.*

4 *Cedi potest ius executiuum.*

L. Si pro contutore. I.

Impp. SEVER. & ANTONIN. AA. *Stratoni.*

POst solutionem simpliciter factam non potest fieri nec valet cessio, secus si soluatur cum pacto vt cedatur. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Angel. Fulgos. Bald. Castr. Sichard. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Galganet. *de tutela, lib. 2. tit. 31. num. 4. & 5. & tit. 36. num. 6.* 2

Notatur ad hoc quòd tutor potest agere vt pupillus illi mandet actiones aduersùs contutores, vt per Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 13. cap. 11. num. 4. vers. potest & agere.* 3

Quòd si nomen emisti, &c.] Ergo ius executiuum cedi potest vt per Titaquel. *de retractu lig. §. 26. gloss. 2. num. 23.* 4

SVMMARIVM.

1 *Tutor non ex propria, sed contutoris culpa condemnatus soluens, habet beneficium cessionis, & n. 2. si ex communi contutoris dolo condemnatus fuerit, nec cedenda ei sunt actiones, nec vtilis actio ei accommodanda est, num. 3.*

4 *Probationes vbi sunt liquida, condemnatus in absentia, non præsumitur condemnatus ex contumacia, sed propter malam causam.*

5 *Absens condemnatus magis videtur condemnatus ob contumaciam, quam propter malam causam, nisi de delicto constaret ex actis causa.*

L. Si non ex propria. II.

Imp. ANTONIN. A. *Primitiuo.*

1 Tutor non ex propria, sed contutoris culpa condemnatus soluens, habet beneficium cessionis, & vtilis actionis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit Galganet. *de tutelis lib. 1. tit. 23. n. 43. & tit. 31. n. 1.* vbi
3 *n. 3.* per hunc textum subdit quòd si tutor ex communi contutoris dolo condemnatus fuerit, nec cedendæ ei sunt actiones, nec vtilis actio est ei accommodanda.

4 Notari solet ad hoc quòd vbi probationes sunt liquidæ, condemnatus in absentia non præsumitur condemnatus ex contumacia, sed propter malam causam, vt per Gregor. Lopez *l. 37. gloss. 6. in verbo de tal rebeldia, tit. 5. part. 5.*

5 In gloss. *Absens.* ibi, *cum constabat eum malam fouere causam, alioquin contra*, &c. Notatur ad hoc quòd absens condemnatus magis videtur condemnatus ob contumaciam, quàm propter malam causam, nisi de delicto constaret ex actis causæ, vt per Tiraquell. *in tract. Cessante causa, part. 1. num. 68.*

SVMMARIVM.

1 *Actio tutelæ extinguitur pro illa parte, ad quam pupillus succedit tutori, & non in pluri, & erogata à tutore bona fide, possunt per coheredem pupillo compensari, vel contrario iudicio repeti.*
2 *Vitricus priuigno dari tutor potest.*

L. Si pater tuus. III. & vlt.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Thesidi.*

1 PRo illa parte ad quam pupillus succedit tutori, extinguitur actio tutelæ & non in pluri & erogata à tutore bona fide possunt per cohæredem pupillo compensari, vel contrario iudicio repeti. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. n. 1. supr. hoc tit.*

2 *Quem priuigni sui tutelam administrare proponas*, &c.] Notatur ad hoc quòd vitricus priuigno tutor dari potest, vt per Cæs. Vrsil. *ad Afflict. decis. 337. n. 3.* Menoch. *de arbitr. casu 151. n. 9.* Brunor. à Sole *in locis commun. verbo maritus* 3. Cald. Pereira *in l. si curator. verbo sine curatore, n. 110. C. de in integrum restit. minor.* Cott. *in memorab. verbo vitricus, pag. mihi* 911. Surd. *de aliment. tit. 1. q. 41. n. 8.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo tutor, n. 24.* Henric. Bocer. *in disp. de vniuerso iure, tom. 1. classi 1. disp. 14. n. 66.* remissiuè Gutier. *de tutel. p. 1. c. 20. n. 33.* latè Galganet. *eod. tract. lib. 3. q. 12. per tot.*

De auctoritate præstanda.

TIT. LIX.

AVCTORITAS tutoris, vel curatoris est necessaria in actione, quæ minori competit, remittenda, *l. 2.* in rerum ad minorem pertinentium venditione, *l. 3.* in iudicio criminali, *l. 4.* vel ciuili, *supr. si aduers. rem iudic. l. 4.* non in stipulatione pro minore facienda, *l. 1.* quamuis necessaria sit, si pupillus alij promittat. Si plures sint tutores, vel curatores, vnius auctoritas sufficit, nisi quid fiat, quo tutela, vel cura extinguatur, tunc omnium auctoritas requiritur, *l. vlt.* Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia tituli vide *l. Hispan. 17. tit. 16. part. 6.* Suar. Kirchou. & Viui. *tom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 17. pag. 765. & seq.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. tom. 1. lib. 4. tit. 6.* Paul. Montan. *de tutel. cap. 30. num. 21. 29. 32. & 39.* Gutier. *in simili tractat. part. 2. cap. 4.* Arimin. Tepat. *variarum sentent. tom. 2. tit. 485.* Galganet. etiam *de tutel. lib. 2. tit. 22.*

SVMMARIVM.

1 *Pupillus potest sibi stipulari sine tutore, sed non actionem remittere. potest sine auctoritate tutoris suam conditionem meliorem facere, non verò deteriorem, num. 2. & 3.*

L. Neque tutoris. I.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Antoniano.*

PVpillus potest sibi stipulari sine tutore, sed non actionem remittere. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Angel. Fulgos. Bald. Castr. Sichard. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordan.* 1

Notari solet ad hoc quòd pupillus sine auctoritate tutoris potest suam conditionem meliorem efficere, non verò deteriorem, vt per *l. Hisp. 4. tit. 11. p. 3. & l. 17. tit. 16. part. 6.* Anton. Gom. *tom. 2. variarum cap. 12. num. 1.* Simoncel. *de decretis, lib. 2. tit. 6. inspect. 9. n. 91.* Flamin. Paris. *de resignat. benefic. lib. 4. q. 9. n. 47.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 224. num. 31.* Pax *ad l. 224. styli, num. 2. pag. 639.* latè Galgan. *de tutel. lib. 2. tit. 22. num. 3.* vbi quòd pupillus sibi sine tutoris, vel curatoris auctoritate acquirere potest, suámque conditionem meliorem facere. 2 3

SVMMARIVM.

1 *Pupillus si aduersùs aliquem actionem habet, potest eam remittere sine tutoris auctoritate.*
2 *Pupillus, vel minor quod gerit, debet tutor, vel curator ei accommodare auctoritatem suam.*

L. Neque actione. II.

Iidem AA. & CC. *Serenæ.*

SI pupillus aduersùs aliquem actionem habeat, sine tutoris auctoritate eam remittere non potest. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* 1

Notatur ad hoc quòd auctoritatem suam ei, quod gerit pupillus, vel minor, tutor, vel curator debet accommodare, vt per Galganet. *de tutel. lib. 2. tit. 22. num. 1.* 2

SVM

SVMMARIVM.

1 *Emens à pupillo sine tutore, non præscribit, & n.2.*
3 *Taciturnitas & præsentia in ijs, quæ respiciunt præiudicium tertij, cuius ad nos spectat cura, non inducit consensum. nisi taciturnitas longo tempore duraret, num.4.*

L. Eum qui. III.

Iidem AA. & CC. *Caio.*

1 EMens à pupillo sine tutore, non præscribit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1.n.1. suprà hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Galgaoet. *de tutel. lib.2.tit.22.num.14 in fine.*

3 Notatur ad hoc quòd taciturnitas & præsentia, in iis, quæ respiciont præiudicium tertij, cuius ad nos spectat cura & solicitodo, oon inducit consensum, vt per Bened. Capram *reg.56.num.54.& 55.tom.1.*
4 *commun.opin.lib.5.tit.27.n.12.pag.767.* vbi procedere ait, oisi taciturnitas loogo tempore duraret.

SVMMARIVM.

1 *Minor non potest esse in iudicio criminali, nec in eo confessionem facere, sine tutoris, vel curatoris auctoritate, & num.2.3.4. Amplia*
I. procedere non solum in confessione pupilli minoris, scil.14. annorum, sed etiam in confessione adulti, & minoris 14.annorum, num.3.
II. In confessione minoris geminata, & repetita, n.6.
III. Vt confessio minoris sine curatore, &c. non valeat etiam iurata, num.7.
Limita conclusionem, quæ suprà, non procedere in ijs, quæ fiunt ad inquirendam veritatem, prout est tortura, num.8. nec in examine, & interrogatoriis minori faciendis, & sic in ipsa confessione, sed sufficit quòd interueniat in iuramento, num.9. & posset minorem tanquam confessum condemnari vigore statuti volentis contumacem haberi pro confesso, etiam non dato ei curatore, num.10. sufficere minori per iudicem dari legitimum procuratorem loco curatoris, num.11. Minoris confessionem sine curatoris auctoritate non valere quando is confitetur contra se, secus si contra alium vt testis, num.12.
13 *Minores 25. annorum, maiores tamen 14. sine curatoris, seu patris consensu legitimam personam habere in iudicio criminali.*
13 *Pupillus non potest accusare, nec accusari nisi tutore vocato, & auctore, excepto crimine carnis.*

L. Clarum. IV.

Imp. IVSTINIAN. A. *Ioannis P.P.*

1 MInor non potest esse in Iudicio criminali, nec in eo confessionem facere sine tutoris, vel curatoris auctoritate. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1.n.1.supr.hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desumunt Grammat. *cons. crimin.16. num.7. & seq. l. Hisp. 4.tit.19.part.6.* Statotum Capitol. *lib.2.cap.11.* quo
3 cauetur minores decem & septem annorum absque curatoris legitimi interuentu in iodicio criminali stare non posse, & aliter eorum confessiones, & gesta cum eis non valere. vbi Leander Galganete multa cumulat, *idem in tract. de tutel. lib.2. tit.22. n.2.* vbi quòd minor non potest aliquem sine auctoritate tutoris in causa criminali accusare, nec ab aliquo accusari, Lamberteng. *de contract. gloss.1. quæst.91. n.356.* 4
Afflict. *decis.208.num.4.* vbi Vrsil. *in addit.n.2.in fine,* Boër. *decis.63.num.7.& seqq.* Plaç. *in epit. delict. lib.1. cap.23.n.13. vers. quamuis minor,* Roland. *cons.31.n.1. cum seqq.& cons.51.num.34.cum seqq.lib.1.* Clar. *in practic.§.fin.q.50.n.2.* Franc. de Marchis *decis.485.part.2.* Anton. Gom. *var tom.2.cap.15.num.14. vers. obstat, & tom.3.cap.1.n.64.* Rebuff. *tom.1.ad l. Galliæ in proœm. gloss.5.n.72.* vbi ait non seruari hunc text. in Gallia, & *in tract. de except.n.279.& in l. quod iussit, n.207. ff. de re iud.* Doen. *reg.186. vers. amplia quartò,* Menoch. *de arbitr. casu 268.n.2.& cons.100. num.120. cum seqq. & num.306.* Perea *l.9.tit.11. lib.3. Ordin. pag.678.* Gasp. Coballin. *in addit. ad constit. Marchiæ lib.4. cap.17. n.2.* Virgil. Boccac. *in constit. Piceni gloss.8.post n.32.* Ioseph. Ludou. *Perus. decis.13. n.10. & decis.17. num.21. cum seqq.p.1.* Hieron de Laurent. *Auenion. decis.198. n.1.* Sfort. Odd. *de in integr. restit.p.2. q.65.n.13. in 2. casu, vers. aut verò habet tutorem,* Mascard. *de probat. concl.371.& concl.2278. num.29. cum seqq.* Cald. Pereira *in l.si curatorem, in princ. n.10. & verbo læsis, n.5. col.3.C. de in integr. restit. minor.* Paul. Montan. *de tutel. cap.32.reg.9.n.62.& 73.* Gutier. *in simili tract. p.2.cap.4.n.9.* Molin. *de Iustit. tract.2. disp.224.n.38. cum seqq.* latè Farin. *in praxi crim.q.71.n.352. cum multis seqq.*

Amplia primò procedere non solùm in confessione pupilli minoris, scilicet quatuordecim annorum, sed etiam in confessione adulti, & maioris 14. annorum, quia text. *in præsenti* loquitur in minoribus 25. ann. ita Marian. *in cap. qualiter & quando il.3. post n.93. de accus.* Sfort. Odd. *d.p.2.q.65.n.13.in 2. casu, vers. aut verò ipse pupillus,* Farin. *d.q.81.n.357.* 5

Amplia secundò in confessione minoris geminata, & repetita, vt per Menoch. *de arbitr. casu 368. n.5.* Farin. *d.q.81.n.360.* 6

Amplia tertiò vt confessio minoris sine curatore, &c. non valeat etiam iurata, vt per Ioseph. Ludou. *Perus. decis.17.n.2.p.1.* Vrsill. *ad Afflict. decis.208. post n.2.* Decian. *cons.18.n.175.lib.1.* Farin. *d.q.81.n.350.* 7

Limita, seu potiùs declara conclusionem text. suprà relatam non procedere in iis, quæ fiunt ad inquirendam veritatem, prout est tortura, in qua licèt etiam interuenire debeat curator in decreto de torquendo, non tamen debet interuenire in ipsa tortura, vt per Plaç. *d.lib.1.cap.32.n.13.in princ.* Anton. Gom. *d.tom.3.c.1.n.65.post med.* Roias *de hæret.p.2.n.316.* Guazz. *tom.2.lib.1.defens.30.cap.4. n.21.* Paul. Garc. *in ordine processandi S. Officij, fol. mihi 29.* Anton. de Ballis *var. lib.2.q.13.n.17.* Anton. Diao. *moral. resol. p.4. tract.6. resol.31.* & alios, quos refert & sequitur Farin. *d.q.81. n.362.* vbi *n.364.* hoc intelligit in adulto, non autem in pupillo, cuius confessio sine tutore emanata ei non obest, siue tendat ad substantiandum iudicium, siue respiciat facti veritatem, & *n.365.* tenet quòd curatoris auctoritas non est necesse quòd interueniat in examine, & interrogatoriis minoris faciendis, & sic in ipsa confessione, sed sufficit quòd interueniat in iuramento, & *n.366.* subdit quòd potest minor tanquam confessus condemnari vigore statuti volentis contumacem haberi pro confesso, etiam non dato ei curatore, & *n.367.* ait quòd loco curatoris sufficit minori per iudicem dari legitimum procuratorem, & *n.369.* aduertit minoris confessionem sine curatoris auctoritate non valere quando is confitetur contra se, secus si confiteatur contra alium vt testis, quia tunc non est necessaria auctoritas curatoris. 8 9 10 11 12

13 Quicquid tamen sit de iure, practica; omnium ferè tribunalium mundi iam obtinuit minores 25. annorum, maioris tamen quatuordecim sine curatoris, seo patris consensu legitimam personam standi in iudicio criminali habere, Clar. *in §. fin. q. 50. in princ. & quaest. 55. versic. vlterius potest*, Menoch. *consil.* 98. *post num.* 149. *& de arbitrar. casu.* 286. *num.* 2. *in fine*, vbi refert non seruari dispositionem huius text. apud Mediolanenses & Venetos, Boss. *in tit. confess. n.* 9. Cæs. Vrsill. *in addit. ad Afflict. dict. decis.* 108. *n.* 3. *in fine*, vbi attestatur quòd hodie in Curia Vicariæ Neapol. parum obseruatur practica dandi curatorem minoribus, Anton. Scap. *de iure non scripto, lib.* 5. *cap.* 47 *num.* 25. *& seq.* Sfort. Odd. *d. part.* 2. *quaest.* 65. *num.* 13. *in* 2. *casu, vers. quòd tamen hac communis practica*, Flamin. Carthar. *in pract. interrog. reorum lib.* 3. *cap.* 3. *num.* 4. *&* 5. Ioseph. Ludon. *Lucensi decis.* 17. vbi ait Lucæ obseruari contra hunc text. Caballin. *in addit. ad constit. Ægidianam lib.* 4. *cap.* 17. *num.* 7. *in fine*, Farin. *d. quaest.* 81. *à num.* 170. vbi *num.* 173. dicit tam in Curia Capitolij, quàm Gubernatoris Vrbis non seruari dispositionem huius text.

14 In gloss. *Conce dunt.* ibi, *excepto crimine carnis*, &c. Notatur ad hoc quòd pupillus non potest accusare nec accusari nisi tutore vocato, & auctore, excepto crimine carnis, vt per Galganet. *de tutel. lib.* 1. *tit.* 22. *num.* 2.

SVMMARIVM.

1 *in gerendis à Minoribus, vnius tutoris, vel curatoris auctoritas sufficit, interposita super iis, quæ spectant ad eius administrationem, nisi sit actus, per quem tutela finiatur, & num.* 2. 4. 7. *nisi tutela in multos tutores diuisa sit per prouincias, num.* 5.

3 *Tutoris, vel curatoris officium est insolidum apud quemlibet eorum, & num.* 6.

L. Veterum. V.

Idem A. Ioanni P.P.

1 IN gerendis à minoribus sufficit vnius tutoris, vel curatoris auctoritas interposita super iis, quæ spectant ad eius administrationem, nisi sit actus, per quem tutela finiatur, quia tunc omnium consensus exigitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *supra hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Galganet. *de tutel. lib.* 2. *tit.* 23. *num.* 16. dum ait quòd si plures sint tutores, seu curatores, vnius pro omnibus sufficit auctoritas, vbi non est diuisa administratio, &c.

3 Notatur ad hoc quòd officium tutoris, vel curatoris est insolidum apud quemlibet eorum, vt per Tiraquell *de retractu lign.* §. 1 *gloss.* 3. *n.* 27. vbi quòd

4 satis est ex pluribus tutoribus vnum adire nisi tutela in multos tutores diuisa sit per prouincias, quia tunc

5 non satis esset adire illum, cui ea prouincia deputata non est, Gasp. Baëç. *de decima tutor. cap.* 15 *num.* 2. Iacob. Cancer. *variarum resolut. part.* 1. *cap.* 7. *de tutorib. n.* 16. Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.* 5. *cap.* 830.

6 *num.* 17. vbi quòd donec adest vnus ex multis tutoribus per testatorem datis, in eo solo residet ius totius tutelæ, neque enim illa perit quando aliquis potest gerere & administrare, quamuis per plures dixerit testator tutelam esse administrandam, cùm potestas in solidum apud singulos maneat. Paul. Montan. *de tutel. cap.* 32. *regul.* 9. *num.* 82. *cum seqq.* Gutier. *in simili tract. part.* 3. *cap.* 16 *num.* 2. Kitchou. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 5 *tit.* 27. *num.* 6. *pag.* 766. vbi quòd vnusquisque tutorum, vel curatorum habet auctoritatem 7 in solidum, possuntque omnes, vel vnus agere pro minore, vel conueniri.

Quando tutores, vel curatores esse desinant.

TIT. LX.

FINITVR tutela, si pupillus ad pubertatem peruenerit, *l. vlt.* Porrò pubertate nedum tutelæ finitur, sed & cura, si curator pupillo datus fuerit, *l.* 1. Sola autem voluntate pupilli tutelam non finiri, constat *l.* 2. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. De materia tit. vide *l. Hisp. fin. tit.* 16 *part.* 6 Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 12. *cap.* 15. Gutier. *de tutelis, p.* 1. *cap.* 16. *num.* 141. Molin. *de instit. tract.* 9. *disput.* 225. *à princip. vsque ad num.* 5. *inclusiuè*, Arimin. Tepat. *variarum sent. tom.* 2. *tit.* 482. Galganet. *de tutela, lib.* 1.

SVMMARIVM.

1 *Officio eius finito, cui quis adiungitur, finitur & eius, qui adiungitur, & num.* 2. *finitur autem horum actorum officium, finito officio eius, cui additi sunt, nempe tutoris, vel curatoris, num.* 3.

L. Si curatores. I.

Imp. ANTONIN. A. *Herculæ.*

FInito officio eius, cui quis adiungitur, finitur & eius qui adiungitur. Colligunt ex Ordinat. Cyn. Bart. Salicet. Folgos. Angel. Bald. Castrens. Sichard. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Petr. Gregor. *syntagm iuris part.* 2. *lib.* 13. *cap.* 9. *num.* 4. qui postquam in principio illius cap. constituit tutoribus, & curatoribus dari adiutores per iudicem pro nutu eorum tutorum, vel curatorum, ait *d num.* 4. per hunc textum, quòd finitur horum actorum officium, finito officio eius, cui additi sunt, nempe tutoris, vel curatoris. 2 3

L. Tutoris officium. II.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Menippo.*

TVtoris officium ex sola voluntate pupilli non finitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *n.* 2. *sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desumunt Petr. Gregor. *syntagm. iur. lib.* 12. *cap.* 15. *num.* 1. *in princ.* Paul. Montan. *de tutel. cap.* 8. *num.* 23. Gutier. *in simili tractat. part.* 3. *cap.* 1. *num.* 5. Galganet. *eodem tract. lib.* 1 *tit.* 21. *num.* 4. *in fine*, Arimin. Tepat. *variarum sentent. tom.* 2. *tit.* 463. *cap.* 12. *versic. pupillus non potest cassare tutorem.* 2

SVM

S V M M A R I V M.

1 *Tutelæ officium adueniente pubertatis tempore finitur, & num. 2.*

3 *Leges antiquæ, quæ marem nudum inspici iusserunt, vt proinde cognosceretur pubésne esset, an impubes, resecatæ.*

4 *Puberes qui quæve dicta.*

5 *de Pubertatis præsumptione, & probatione, remissiuè.*

6 *Ætas an, quando & commodo probetur per instrumentum tutelæ, seu curæ.*

8 *Pubertati proximus quis.*

L. Indecoram. III. & vlt.

Imp. IVSTINIAN. A. *Mennæ P.P.*

1 ADueniente tempore pubertatis finitur officium tutelæ Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 12. & 21. tit. 16. part. 6.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 225. num. 1.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 12. cap. 15. num. 2. in princip.* Paul. Montan. *de tutel. cap. 37. in princip.* Gutier. *in simili tract. part. 1. cap. 16. n. 141.* Henric. Bocer. *in disp. de vniuerso iure classi 1. disp. 14. num. 151 in 1. tom.*

3 *Indecoram obseruationem*, &c.] Resecat antiquas leges, quæ marem nudum inspici iusserunt, vt proinde cognosceretur, pubésne esset an impubes, refert Tiraquel *l. 4. connub. gloss. 1. p. 4. n. 23.*

4 *Fæminæ post impletos duodecim annos*, &c.] Notatur ad hoc quòd puberes in iure dicuntur, masculi quidem post completum quatuordecimum annum, fœminæ verò post duodecimum, vt per *l. Hispan. 12. & fin tit. 16. part. 6.* Sot. *de Iustit. lib. 7. quæst. 3. art. 2. post quartam conclusionem, versic. hinc autem forsannos,* vbi ait hanc differentiam marium & fœminarum in pubertate initianda constitutam fuisse quòd in fœminis acceleratius festinationis vsus, fructus enim, quo excellioris sunt naturæ, seriùs maturescunt, & quòd legitima causa fuit, quòd in viro, qui præesse debet vxori, præstantior requiritur prudentia, quàm in fœminis, quibus gubernatio familiæ non adeò incumbit, Tiraquell. *l. 1. connub. num. 57. & l. 6. num. 38.* vbi eam rationem quoque assignat quòd citius efficitur discreta fœmina, quàm masculus, Menoch. *de arbitr. casu 37. num. 55. cum seqq.* Farinac. *in praxi crimin. quæst. 92. num. 18.* vbi *num. 20.* quæ dicatur pubertas plena, Gutier. *in authent sacramenta puberum, in princip. num. 2. cum seqq. C. si aduersùs vendit. & dict. tractat. de tutel. part. 1. cap. 16. num. 141. versic. pubertate igitur,* Petr. Gregor. *d. lib. 12. cap. 15. num. 2.* vbi ait improbari in hoc text. vt turpem formulam probandi pubertatem, per inspectionem scilicet nudati corporis, & definiri iam ætatem 12. annorum fœminis, & 14. masculis pro pubertate constituenda. Paul. Montan. *dicto cap. 37. numer. 15.*

5 De pubertatis præsumptione & probatione vide Paul. Montan. *dicto cap. 37. num. 22. & 23.* Menoch. *de præsumpt. lib 4. præsumpt. 47. n. 4. & præsumpt. 157.*
6 *num. 38.* Ætas an & quando & quomodo probetur per instrumentum tutelæ, seu curæ? vide Caualcan. *de tutor. & curat. num. 294.* Mascard. *de probat. conclus. 66. num. 10. cum seqq.* Pacian. *in simili tract. lib. 2. cap. 24. n. 52. & 53.* Farin. *fragm. crimin. part. 1. lit. A. verbo ætas, num. 116. cum seqq.*

Quis dicatur pubertati proximus, vide Plaç. *de delictis, cap. 32. num. 4.* Menoch. *de arbitr. casu 57. num. 21. cum seqq. & consil. 96. num. 8.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo minoribus, num. 7. C. de in integrum restitut. minor. & verbo vel aduersarij dolo, num. 53. versic. quamuis,* Sfort. Odd. *in tractat. de in integrum restitut part. 2. quæst. 80. num. 46.* latè Farinac. *in praxi crimin. tit. de pœnis temperand. quæst. 92. num. 9. cum seqq.* vbi quatuor refert opiniones. 7

De actore à tutore, seu curatore dando.

TIT. LXI.

ACtor à tutore, vel curatore constitut, seu ordinari dicitur, *l. vnic.* quia prætor, vel præses decreto interposito, quem ipse tutor, vel curator velit, eius periculo instituit, *Instit. de curat. §. vlt.* hic vocatur *Adiutor tutelæ,* (vel curationis,) *l. solet, §. 1. ff. de tutel.* Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. De materia tituli vide Petr. Gregor. *syntagm. iuris part. 2. cap. 9.* Paul. Montan. *de tutel. cap. 21. num. 7. & cap. 32. regul. 5. n. 91.* Arimin. Tepat. *variarum sentent. tom. 2. tit. 475.*

S V M M A R I V M.

1 *Tutor pro rebus pupilli petendis non constituit procuratorem, sed actorem, & num. 2.*

3 *Actoris ordinatio fit a tutore, vel curatore eius periculo, cum per se gerere non possit, iudiciali auctoritate permittente.*

L. Si sui iuris. Vnic.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Alphocrationi.*

TVtor pro rebus pupilli petendis non constituit 1
procuratorem, sed actorem. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Angel. Fulgos. Bald. Castrens. Sichard. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
mit Petr. Gregor *syntagm. iuris part. 2. lib. 13. cap. 9. num. 2.* vbi per hunc textum dicit nec patri quidem tutori filij permitti procuratorem creare, sed actorem tantùm, subditque per alia iura quòd tutores, aut curatores domini rerum minorum non sunt, sed illarum agunt curam, & ideo procuratorem non possunt constituere pro illis in iudicio, sed actorem, ex causa, nisi lite contestata ordinare velit procuratorem tutor, quia tunc factus est dominus litis. Galganet. *de tutelis lib. 1. tit. 7. num. 53.* vbi per hunc textum 3
dicit quòd fit ordinatio actoris à tutore, vel curatore eius periculo, cùm per se gerere non possit iudiciali auctoritate permittente.

De excusationibus [tutorum, & curatorum,] & de temporibus earum.

Tit. LXII.

QVIA sæpe iusta excusatio facit, vt tutores, vel curatores esse desinant, hoc loco de tutorum & curatorum excusationibus, earúmque temporibus, intra quæ proponi debent, agitur. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia tituli vide *l. Hispan. 1. cum seqq. tit. 17. part. 6.* Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 4. tit. 104.* Alex. Trentacinq. *cons. 10. lib. 2.* Arimin. Tepat. *variarum sentent. tom. 2. tit. 478.* Vezin. Donat. à Fina, & Kirchou. *tom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 28. pag. 768.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 12. cap. 6.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disput. 222.* Paul. Montan. *de tutel. cap. 35.* Gutier. *in simili tract. part. 1. cap. 21.* Henric. Bocer. *in disput. de vniuerso iure tom. 1. classi 1. disp. 14. num. 94. cum seqq.* Leand. Galganet. *in tract. de tutela, lib. 1. tit. 8.*

L. Falsa. I.

Impp. SEVER. & ANTON. AA. *Aniolæ.*

1 SPado non excusatur à tutela. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Angel. Fulgos. Bald. Castr. Sichard. Sebast. Næui. remissinè Casal. *in annot.* & Ximen *in concordant.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Paul. Montan. *de tutelis, cap. 35. num. 34. & 35.* Galganet *de tutel. lib. 1. tit. 6. num. 27.*

L. Si curatores. II.

Iidem AA. Habentiano & Cosconio.

1 CVrator generaliter, & simpliciter datus, intelligitur etiam datus ad bona extra prouinciam situata. sed de facili ab illis obtinebit liberationem. Colligunt ex Ord. Doctores citati *in l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Vide Galganet. *de tutel. lib. 1. tit. 7. num. 52.* vbi dicit quòd si res pupilli in diuersis prouinciis sitæ sint, etsi ipse in prouincia, quam habitat, habeat tutorem, tamen pro rebus in alia prouincia sitis dabitur alius tutor, qui aliarum rerum non eandem erit tutor.

SVMMARIVM.

1 *Ingenuus excusatur à tutela libertini, & si excusatio reyciatur, debet appellare, alias tenetur, & num. 2. procedit etiam in libertino, qui impetrauit ius aureorum annulorum, num. 3.*

4 *Tutor datus legitimam aliquam excusationem habens si intra legitimum tempus non proponat, proponendo postea non excusabitur, imò non audietur.*

L. Excusationis. III.

Iidem AA. Crispino.

1 INgenuus excusatur à tutela libertini, & si excusatio reiiciatur, debet appellare, aliàs tenetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desumont Henric. Bocer. *in disput. de vniuerso iure, tom. 1. classi 1. disp. 14. num. 103.* Galganet. *de tutel. lib. 1. tit. 8. n. 11.* vbi ait hoc procedere non solùm in ingenuo, sed in libertino, qui impetrauit ius aureorum annulorum, & *num. 38.* citato hoc text. *in 2. part.* tenet quòd si tutor datus legitimam aliquam excusationem habens, intra legitimum tempus non proponat, proponendo postea non excusabitur, imò non audietur. 2 3 4

SVMMARIVM.

1 *Maritus si ignorans curator detur vxori, excusatur à pœna Senatusconsulti, dum tamen alium petat substitui, & num. 2. non prohiberi maritum dari curatorem ad litem vxori suæ, num. 3.*

L. Amplissimi. IV.

Imp. ANTONIN. A. *Agatho Dæmoni.*

SI maritus ignorans curator detur vxori, excusatur à pœna Senatusconsulti, dum tamen alium petat substitui. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hispan 3. in fine, tit. 17. part. 6. vbi gloss. fin.* Gutier. *de tutelis, part. 1. c. 20. à num. 30.* vbi *num. 32.* subdit quòd non prohibetur maritus dari curator ad litem vxori suæ, & *eadem part. 1. cap. 21. num. 31.* 2 3

L. Libertos. V.

Imp. ALEXAND. A. *Basilio.*

LIbertus nullam habet excusationem à tutela, vel cura filiorum patroni, & ideo licèt fuerit eorum tutor, non prohibetur eis esse curator. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. suprà hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Galganet. *de tutel lib. 1. tit. 8. n. 14 vers. verùm si libertus à patrono fuit liberis suis datus.* & *n. 31.* vbi per hunc textum resoluit quòd si filiis patroni libertus tutor, vel curator datus sit, se excusare non poterit, nec ei prodest tutelam gessisse vt se possit eximere à cura, quia expleta tutela, & curam suscipere cogitur. 2

SVMMARIVM.

1 *Tutores, vel curatores dati habent 50. dies ad se excusandum, qui incipiunt currere à tempore scientia, & si excusatio reycitur, debet appellari, & n. 2. alias intra dictum tempus non se excusando videtur tutelam, vel curam acceptare, num. 3. Excusatio intra 50. dies à die scientia est proponenda, num. 4.*

5 *Tutores testamentarij, legitimi, datiui idem tempus habent. Tempus 50. dierum datur ad proponendas, non autem ad probandas excusationes, n. 6. huiusmodi 50. dies sunt continui, num. 7.*

L. Quinquaginta. VI.

Idem A. Maximiano.

1 TVtores, vel curatores dati habent quinquaginta dies ad se excusandum, qui incipiunt cur-

rere à tempore ſcientiæ,& ſi exeuſatio reiicitur, debet appellari. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1.num.1.ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt
l.Hiſp.fin.tit.17. part.6. Anton. Piag. *de tut. & curat.*
3 *quaſt.* 10. *num.* 1. *cum ſeqq.* vbi quòd aliàs intra di-
ctum tempus non ſe excuſando videtur tutelam, vel
curam acceptare, Caualcan. *de tut. & curat. num.*195.
cum ſeqq. Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris lib.* 12. *cap.* 6.
*num.*12. Molin. *de Iuſtit. tract.*2. *diſp.* 222. *num.* 17.
Paul. Montan. *de tutelis cap.*35. *gloſ.*3. *num.*14. Gutier.
*in ſimili tract. part.*1. *cap.*11. *num.*13. Iacob. Cancer.
*var. reſolut. part.*1. *cap.*7. *de tutorib. num.*71. Henric.
Bocer. *in diſput. de vniuerſo iure tom.*1. *claſſ.*1. *diſp.*14.
num. 96. latè Galganet. *de tutel. lib.* 1. *tit.* 9. *num.* 2.
4 vbi quòd excuſatio intra quinquaginta dies à die
5 ſcientiæ eſt proponenda, & *num.* 4. quòd tutores
teſtamentarij, legitimi, & datiui idem tempus ha-
6 bent, & *num.* 8. quòd tempus 50. dierum datur ad
proponendas, non autem ad probandas excuſatio-
nes, nam pro illis probandis aliud tempus concedi-
7 tur, & *num.* 10. quòd huiuſmodi 50. dies ſunt con-
tinui.

S V M M A R I V M.

1 *Creditor, ſiue debitor eius, cui tutor, ſeu curator datus eſt, non excuſatur à tutela, ſed alium facit adiungi, & num.* 2. *Iure antiquo creditores, ſeu debitores minorum tutores, vel curatores dari poterant, neque ex eo quòd eſſent creditores, poterant ſe à tutela, vel cura excuſare, ſed eis dabatur particeps in munere, num.*3.

L. Neque à tutela. VII.

Idem A. Antonio.

1 Creditor, ſiue debitor eius, cui tutor, ſiue curator datus eſt, non excuſatur à tutela, ſed alium facit adiungi. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1.num.1 ſup. hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt
Petr. Greg. *ſyntagm. iuris p.*2. *lib.* 12. *cap.* 4. *num.* 5.
Galganet. *de tutel. part.*1. *tit.*7. *num.*19. vbi quòd an-
3 tiquo iure, de quo in hac l. creditores, ſeu debitores
minorum tutores, vel curatores dari poterant, neque
ex eo quòd eſſent creditores, vel debitores, poterant
ſe à tutela, vel cura excuſare, ſed eis dabatur parti-
ceps in munere. Vide tamen poſita *in collect. ad auth. minoris debitor, ſup. qui dare tutores, vel curatores poſſ.*

S V M M A R I V M.

1 *Colonus fiſci non excuſatur à tutela, & num.* 2.
3 *Intellectus* l. coloni, C. hoc tit.
4 *Conductores gabellarum excuſantur à tutela.*

L. Coloni. VIII.

Idem A. Maximo.

1 Colonus fiſci non excuſatur à tutela. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *ſuprà hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt Anton. Piag. *de tutor. & curat. quaſt.*10. *num.*6. Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris part.*2. *lib.*12. *cap.*6. *num.*7. *verſ. patrimonialis colonus,* Molin. *de Iuſtit. tract.*2. *diſp.* 221.
*num.*14. vbi ait textum in præſenti intelligi quando 3
non remaneret obligatus fiſco, ne contradicat, *l. vel cum fiſco ff. de confirm. tutor.* Paul. Montan. *de tutel. cap.* 35. *num.*224. *& ſeq.* Gutier. *in ſimili tract. part.* 1. *cap.* 20. *num.*16. vbi cum Gregor. Lop. *l.*14. *in verbo obligado al Rey tit.* 16. *part.*6. reſpondet textum in præſenti procedere quando conductor prædij fiſcalis, vel patrimonialis nihil ex hoc deberet fiſco, vel Regi, & non aliàs, Galganet. *in eod. tract. de tutel. lib.* 1. *tit.*8. *num.*23. *verſ. item in colonus.*

In gloſ. *Ciuilibus, vnic.* ibi, *vel ibi de conductore* 4
vectigalis, &c. Ergo conductores gabellarum excuſantur à tutela, de quo vide Gironda *de gabell. part.*3. *num.*17. Gutier. *d. part.*1. *cap.*20. *num.*19.

L. Frater tuus. IX.

Idem A. Romano.

Monoculus non excuſatur à tutela, vel cura. 1
Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *in l.* 1. *num.*1. *ſup. hoc tit.*

Hanc eandem concluſ. ex hoc text. deſumunt 2
Petr. Gregor *ſyntagm. iuris part.*2. *lib.*12. *cap.*4. *num.*4. *verſ. ſecundo,* Gutier. *de tutel part.*1. *cap.*20 *num.*21. vbi ait quòd licèt luminibus captus excuſetur à tutela & cura, non ita qui vnum oculum tantùm amiſit. Galganet. etiam *de tutel. lib.*1. *tit.*8. *num.*7. *verſ. ob oculum tantùm amiſſum.*

S V M M A R I V M.

1 *Exactor tributorum durante tempore exactionis excuſatur à tutela, vel cura, & num.*2. *Limitatur in illis, qui ante huiuſmodi officium ſuſceptum iam erant tutores, vel curatores minorum, num.*3.

L. Exactores tributorum. X.

Idem A. Criſpino.

Exactor tributorum durante tempore exactionis 1
excuſatur à tutela, vel cura. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *in l.*1. *num.*1. *ſup. hoc tit.*

Hanc eandem concluſiooem ex hoc text. deſu- 2
munt *l.*2. *tit.*17. *part.*6. ibi, *la ſecunda eſcuſacion de tutela, curadoria es el ſer recadadores de rentas reales,* Petr.
Gregor. *ſyntagm. iuris part.*2. *lib.*12. *cap.* 6. *num.* 7. *in*
princip. Gutier. *de tutel. part.*1. *cap.*21. *num.*4. vbi *n.*5.
limitat in illis, qui ante huiuſmodi officium ſuſce- 3
ptum iam erant tutores, vel curatores minorum.
Galganet. *de tutel. lib.* 1. *tit.* 8. *num.* 23. *verſ. item in exactoribus tributorum.*

S V M M A R I V M.

1 *Tutor teſtamentarius tenetur bona adminiſtrare, etiam extra prouinciam conſtituta, niſi ad hoc ſe excuſauerit; propter tamen inſufficientiam curator adiungitur, & num.*2. *ſi pupilli bona ſita ſint in alio loco, quàm in quo tutor, vel curator datus habet domicilium, ab illorum bonorum adminiſtratione excuſari poterit, num.*3.

L. Testamento. XI.

Idem A. Hylæ.

1 TVtor testamentarius renetur bona administrare, etiam extra prouinciam constituta, nisi ad hoc se excusauetit, propter tamen insufficientiam curator adiungitur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. sup. hoc tit*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Petr. Gregor. *syntagm iuris lib.* 12. *cap.* 6. *num.* 11. *in princip.* Galganet. *de tutel. lib.* 1. *tit.* 8. *num.* 21. vbi per huoc text. tenet quòd si pupilli bona sita sint in alio loco quàm in quo tutor, vel curator datus habet domicilium, ab illorum bonorum admistratione excusari poterit. Hentic. Bocet. *in disput. de vniuerso iure tom. 1. classi 1. disp.* 15 *num.* 17.

SVMMARIVM.

1 *Tutor habens excusationem à tutela, si vnam sponte recipit, non propter hoc cogitur aliam accipere.*

2 *per vnum Actum contrarium quis non perdit in aliis priuilegium habens effectum reiterabilem, & successum.*

3 *Priuilegium habens circa plura, per actum contrarium in vno actu specialiter factum, non perdit illum in aliis.*

L. Voluntariæ. XII.

Imp. GORDIANVS A. *Valentino.*

1 TVtor habens excusationem à tutela si vnam sponte recipit, non propter hoc cogitur aliam
2 accipere. Vel: Per vnum actum contrarium quis non perdit in aliis priuilegium habens effectum reiterabilem, & successiuum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num.* 1. *sup. hoc tit.* Giphan. *tom.* 1. *pag.* 472.

Hanc eandem conclus. quoad secundam eius partem exotnant Sfort. Odd. *de in integ. restitut. part.* 1. *quæst.* 27. *art.* 1. *num.* 4. Fr. Eman. *quæst. Regul. tom.* 3. *quæst.* 36. *art* 3. Soar. *de legib. lib.* 8. *cap.* 35. *num.* 11. *cum seqq.* Galganet. *de tutel. lib* 1. *tit.* 8. *num.* 36. vbi
3 ex Baldo *in præsenti* sobdit quòd habens priuilegium circa plura per actum coorrarium in vno actu specialiter factum, non perdit illud in aliis.

SVMMARIVM.

1 *Liberti non excusantur à tutela, quia gerunt patronorum negotia, nisi patronus sit senator, & tunc vnus tantùm excusatur, & num. 2.*

3 *de Senatoribus à tutela & cura excusandis remissiuè.*

L. Nec Senatorum. XIII.

Idem A. Apollinari.

1 LIberti non excusantur à tutela, qoia gerunt patronorum negotia, nisi patronus sit Senator, & tunc vnus tantùm excusatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex boc text. desumunr Paul. Montan. *de tutel. cap.* 35. *num.* 13. Galganet. *in simili tract. lib.* 1. *tit.* 8. *num.* 25. *vers. sed si plures*
liberti sint. Et de Senatoribus à tutela & eura excu- 3
sandis, vide Ordio. Reg. Lusit. *lib.* 4. *tit.* 104. §. 1. Paul. Montan. *d. cap.* 35. *num.* 100.

SVMMARIVM.

1 *Nominans aliquem ad munera vt eum redimere faciat, criminaliter punitur; qui verò nominat vt lite fatigetur, ad expensas ei reficiendas ciuiliter tenetur, & num. 2.*

3 *Datum iudici, & huiusmodi expensa recuperabuntur ex lege Iulia repetundarum, vel condictione ob turpem causam, vel ex officio iudicis, vel actione in factum generali, vel crimine concussionis.*

4 *Inquirens tèmere contra aliquem, & dolo, vel lata culpa fatigans inquisitum, tenetur ad damna & iniuriam, ac criminaliter puniri potest.*

L. Seueriter. XIV.

Idem A. Heraclide.

NOminans aliquem ad munera vt eum redimere faciat, criminaliter punitur; qui verò nominat vt lite fatigetur, ad expeosas ei reficiendas ciuiliter renetur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoe text. desumit 2
Galganet. *de tutel. lib.* 1. *tit.* 8. *num.* 17. vbi etiam quòd 3
datum iudici, & huiusmodi expensæ recuperabunrur ex lege Iulia repetuodarum, vel condictione ob turpem causam, vel ex officio iudicis, vel actione in factum generali, vel crimiue concussionis.

Noratur ad hoc quòd temere inquirens contra 4
aliquem, & dolo, vel lara culpa fatigans inquisitum, tenetur ad damna & iniuriam, ac criminaliter potest puniri, vt per Put. *de syndicatu verbo inquisitio cap.* 2. *num.* 4. *fol.* 203. *& verbo captura cap.* 2. *num.* 3. *&* 5. *fol.* 136. Perez *ad l.* 1. *col.* 4. *in fine vers. nam qui timere, tit.* 1. *lib.* 8. *Ordin. pag.* 4. *col.* 2. Bobadil. *in sua politica lib.* 3. *cap.* 15. *num.* 103.

SVMMARIVM.

1 *Pupilli licèt efficiantur adulti lite super excusatione pendente, tamen causa propter periculum medij temporis debet terminari, & num. 2.*

3 *Excusationes legitimæ à tutela non liberant à periculo cessationis.*

L. Quantum in tutela. XV.

Idem A. Tauro.

LIcèt pupilli efficiantur adulti lite super excusa- 1
tione pendente, tamen causa propter periculum medij temporis debet terminari. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

Hanc eandem cooclus. ex hoc text. desumunt 2
Arimin. Tepat. *var. sentent. tom.* 2. *tit.* 484. *cap.* 1. *in fine.* Paul. Montan. *de tutel. cap.* 34. *regul.* 3. *num.* 12. Camill. Borrel. *in sum. decis. par.* 12. *tit.* 33. *de appellationib. num.* 1365. Galganet. *de tutel. lib.* 1. *tit.* 9. *n.* 20.

Notatur ad hoc quòd illegitimæ excusationes à 3
tutela non liberant à periculo, cessationis vt per Petr. Greg. *syntagm. iuris part.* 2. *lib.* 13. *cap.* 10. *n.* 8.

SVM

SVMMARIVM.

1 *à Tutela quis excusatur propter litem maioris partis bonorum, & num. 2. fallit in matre & auia, n. 3. Excusatur quis quando capitales inimicitiæ fuerunt inter tutorem, aut curatorem, & patrem minoris, nisi fiat reconciliatio, num. 4.*

L. Si vt allegas. XVI.

Imp. PHILIPPVS A. *Theodoto.*

1 PRopter litem maioris partis bonorum quis excusatur à tutela. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hisp. 2. tit. 17. part. 6.* ibi, *la quarta escusa de tutela y curaduria es si succediesse algun pleito granado de nueuo entre el guardador del huerfano sobre tota la heredad del moço, o sobre alguna partida grande de ella,* Petr. Gregor. *syntagm. iuris part. 2 lib. 12. cap. 6. num. 9. in med. vers. etenim,* Gutier. *de tutel. part. 1. cap. 21. n. 7.* Galganet. *in simili tract. lib. 1. tit. 18. num. 15. in princip.*
3 Afflict. *decis. 107. num. 1.* vbi dicit fallere in matre &
auia, quod etiam tradit Galganet. *d. lib. 1. tit. 8. numer. 15.*

4 Item excusatur quis à tutela quando capitales inimicitiæ fuerunt inter tutorem, aut curatorem, & patrem minoris, nisi reconcilio fiat, de quo vide *d. l. Hisp. 2. vers. la nona razon,* Molin. *de Iustit. tractat. 2. disp. 222. num. 9.* Cou. *pract. cap. 18. num. 3.* Menoch. *de arbitr. quæst. 28. num. 8.* Gutier. *de tutel. part. 1. cap. 21. num. 18. cum seqq.* Paul. Montan. *in simili tract. cap. 35. num 169.* Galganet etiam *eod. tract. lib. 1. tit. 18. num 16.* Giurba *cons. crimin. 60. num. 19.* Galganet. *d. lib. 1. tit. 8. num. 16. in princip.*

L. Licèt. XVII.

Impp. VALERIAN. & GALLIEN. AA. *Epagatho.*

1 DAtus curator nutui suæ debet se excusare, aliàs incidit in infamiam. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Atimin. Fepat. *var. sentent. tom. 2. tit. 473. cap. 8. vers. datus curator,* Galganet. *de tutel. lib. 1. tit. 7. num. 17.* Gutier. etiam *de tutel. part. 1. cap. 20. num. 31. in princ.* nam nutui suæ nemo curator dari potest, vt citato hoc text. tenet Petr. Greg. *syntagm. iuris lib. 12. cap. 4. num. 11. vers. decimosexto.*

SVMMARIVM.

1 *à Tutoris deputatione non appellatur, sed proponitur excusatio, & inopia pupilli non excusat à tutela, & num. 2. propter paupertatem excusatur quis à tutela & cura alterius, num. 3.*

4 *Tutor non excusatur à tutela quòd pupillus nihil nisi nudam proprietatem rerum habeat, vsufructu penes alium subsistente, vt puta quia mater fuit relicta vsufructuaria omnium bonorum.*

5 *Vxor quando censeatur bonorum vsufructuaria.*

L. Tutores. XVIII.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Sabino & aliis.*

A Deputatione tutoris non appellatur, sed ex- 1
cusatio proponitur, & inopia pupilli non excusat à tutela. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
Paul. Montan. *de tutel. cap. 35. reg. 3. num. 1.* Henric. Bocer. *in disp. de vniuerso iure tom. 1. classi 1. disp. 14. num. 100.* Galganet. quoad primam partem *lib. 1. de tutel. tit. 9. num. 16.* vbi per hunc text. dicit quòd tutor vel curator nominatus volens se excusare ab ista nominatione non appellat, sed accedere debet in tempore sibi constituto ad iudicem, ad quem cognitio causæ spectat, & excusationes, quas habet apud eundem iudicem proponere. & latiùs *lib. 2. tit. 38.*

Item propter paupertatem excusatur quis à tute- 3
là, & cura alterius, si tota sua industria ac tempore indigeat ad se ipsum competenter sustentandum, vt per *l. Hisp. 1. tit. 17. part 6.* ibi, *la sexta excusa de la tutela y curaduria es si fuesse vno tan pobre que non ouiesse al porque quarescer si no por la labor de sus manos.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 222. num. 6.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris part. 2 lib. 12. cap. 6. num. 4.* Gutier. *de tutel. part. 1. cap. 21. num. 13.*

Quondam vxori, &c.] Notatur ad hoc quòd ex eo 4
quòd pupillus nihil nisi nudam proprietatem rerum habeat, vsufructu penes alium subsistente, vt puta quia mater fuit relicta à patre vsufructuaria omnium bonorum, non ideo ex hoc tutor poterit se à tutela excusare, vt per Galganet. *de tutel. lib. 1. tit. 8.*
num. 21. vers. ex eo enim. De vxore quando vsufructua- 5
ria bonorum censeatur: vide Cachetan. *decis. 52.* Pachin. *controuers. iuris lib. 4. cap. 16. cum seqq.* Castill. *de vsufructu lib. 1. cap. 45.*

In glos. *Idoneum, fin.* ibi, *cum principaliter persona tutor detur.* Ita Petr. Gregor. *syntagm. iuris part. 2. lib. 13. cap. 2. num. 2.* Gutier. *d. part. 1. cap. 1. num. 37.*

SVMMARIVM.

1 *Debitum matris non excusat à tutela filij, & num. 2. idem de patre, & auo paterno, vel materno, num. 3. nullus excusatur propter litem, quam habet cum matre pupilli, cuius est tutor; vel curator, numero 4.*

L. Inusitatam. XIX.

Iidem AA. & CC. *Dionysio.*

DEbitum matris non excusat à tutela filij. Colli- 1
gunt ex Ordinar. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit 2
Surd. *de aliment. tit. 4. quæst. 13. num. 14.* Gutier. *de*
tutel. part. 1. cap. 10. num. 11. vbi idem ait in patre, 3
& auo paterno, vel materno, Iacob. Cancer. *var. resolut. part. 1. tit. 7. de tutorib. num. 50.* Galganet, *de tu-*
tel. lib. 1. tit. 8. num. 15. in fine, vbi per hunc text. 4
tenet quòd nullus propter litem, quam habet cum matre pupilli, cuius est tutor, vel curator, excusatur.

L. Curator. XX.

Iidem AA. & CC. Cratino.

1 IVstè se quis excusat à cura eius, cuius tutor fuit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1. num.1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Petr. Gregor. *syntagm. iuris part.2. lib.12. cap.6. num.9. in princ. l. Hisp.3. tit.17. part. 6.* ibi, *la decimaquarta escusa es de aquel que acaba de ser tutor de vn menor que llegua à los quatorze años, que este bien se quede escusar de ser curador de ay adelante si no quisiere.* Gutier. *de tutel. part.1. cap.21. num.30.* Donat. à Fina *tom. 1. commun. opin. lib. 5. titul. 28. num. 3. in fine, pag. 768.* Leand. Galganet. *de tutel. lib. 1. titul. 8. num.14.*

L. Quod res. XXI.

Iidem AA. & CC. Parammoni.

1 COmmunio non excusat à tutela. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *in l.1. num.1. suprà hoc titul.*

2 Hanc eandem conclus. tenet Petr. Greg. *syntagm. iuris part.2. lib.12. cap.6. num.9. vers. proinde*, vbi quòd communio rerum, vel de ea controuersia cùm per curatorem pupillo ad communia tutanda datum expediri possit, non est iusta excusatio. Galganet. *de tutel lib.1. tit.8. num.19. vers. decimaseptima.*

L. Si tutor. XXII.

Iidem AA. & CC. Hermodoro.

1 PEriculum tutelæ non spectat ad eum, cuius excusatio fuit approbata. Colliguot ex Ordinar. Doctores citati *in l.1. num.1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit Petr. Greg. *syntagm. iuris part.2. lib.12. cap.6. num.14.* & Henric. Bocer. *in disputat. de vniuerso iure tom. 1. classi 1. disput. 14. num. 105.* Arimin. Tepat. *variar. sentent. tom.2. tit.484. cap.1. vers. periculum tutelæ.*

SVMMARIVM.

1. *Tutelam, vel patrocinium suscipere quis non cogitur contra fratres, vel filios fratris, & num.2. nec contra suos agnatos, num.3.*

L. Humanitatis. XXIII.

Iidem AA. & CC. Neophyto.

1 TVtelam, vel patrocinium suscipere quis non cogitur contra fratres, vel filios fratris. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Petr. Gregor. *syntagm. iuris part.2. lib.12. cap.6. n.11. vers. item quis non cogitur.* Galganet. *de tutel. lib.1. tit. 8. num. 20.* vbi per hunc text. tenet quòd nemo cogi potest suscipere tutelam, vel patrocinium contra

3 suos agnatos, cùm etiam confidens in causa dici non possit, & ideo erit excusandus si voluerit, & etiam remouendus si se excusare noluerit.

In glos. *Affectu.* ibi; *hic consanguinitas inducit suspicionem, &c.* Ita Christoph. de Paz *in schol. ad leges styli l.19. num.7.*

SVMMARIVM.

1 *Naicularij excusantur à tutla extraneorum, non eorum qui sunt de corpore suo, & num.2.*
3 *Nauicularij qui, remissiuè.*

L. Excusationem. XXIV.

Impp. ARCAD. & HONOR. AA. *Flauiano P.P.*

NAuicularij excusantur à tutela extraneorum, non eorum, qui sunt de corpore suo. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Petr. Gregor. *syntagmat. iuris part. 2. lib. 12. cap. 6. num. 11. vers. & nauicularij.* Galganet. *de tutel. lib. 1. tit.8. num.23. vers. item potest exemplificari in nauicularriis.* Qui autem dicantur nauicularij, tradit Caluin. 2
in suo lexic. iurid. verbo Nauicularij. 3

SVMMARIVM.

1 *Consiliarij Principis excusantur à tutela, & numero 2.*
3 *Tutela, vel curæ excusationem habet, qui iudicandi munus subit. Item ministri omnes deputati, num.4.*
5 *Silentiarij excusantur à tutela.*
6 *Silentiarij qui.*

L. Viros clarissimos. XXV. & vlt.

Imp. ANASTASIVS A. *Antiochio præposito sacri cubiculi.*

COnsilarij Principis excusantur à tutela. Colligunt ex Ordinat. Doctores citati *in l.1. num.1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem concl. ex hoc text. desumunt Petr. Greg. *syntagm. iuris part.2. lib.12. cap.6. num.9. ibi, item excusantur ob dignitatem administratoriam silentiarij Principis, magistratus ciuitatis, excepto Ædili.* Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo tutela num.36.* Galganet. *de tutel. lib.1. tit.8. num.12.* vbi de Senatoribus. 2

Item tutelæ, vel curæ excusationem habet, qui iudicandi munus subit, vt expressè tenet *l. Hisp. 2. tit. 17. part.6. vers. la secunda escusacion*, ibi, *y los que han de iuzgar y cumplir la iusticia por obra.* Ordin. Reg. Lusit. *lib. 4. tit. 104. §. 1.* vbi in his computat *os Desembargadores, Corrigidores, Ouuidores, e mais Iuizes*, Gutier. *de tutel. part. 1. cap. 21. num. 4. & 5.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 222. num. 2.* Paul. Montan. *de tutel. cap. 35. num. 100.* vbi de Senatoribus, *& à num.103.* Item & ministri omnes deputati connumerantur in ead. Ordin. Reg. *d. §.1.* videlicet, *procuradores, escriuanes, porteiros, carcereiros, &c.* de quibus Molin. *d. disp. 222. num.2.* 3 4

Silentiarios.] Notatur ad hoc quòd silentiarij excusantur à tutela, de quo Galganet. *de tutel. lib. 1. tit. 8. num. 23. vers. item in silentiariis.* De silentiariis 5

vide

Vide Orozcum *in embl. moral. lib. 3. emblem. 23.* Paul.
Montan. *d. cap. 35. num. 116. & 117.* Caluin. *in suo*
6 *lexic. iurid. verbo silentiarij,* vbi silentiarios dicit illos,
qui audientiam faciunt, murmur voce compescunt,
& cohibent, quorum schola in aula Constantinopolitana erat.

Si tutor, vel curator falsis allegationibus excusatus sit.

TIT. LXIII.

NON est liberatus onere tutelæ, §. *vlt. Instit. de satisdat. tut.* Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia titul. vide Henric. Boecr. *in disp. de vniuerso iure tom. 1. classi 1. disp. 14. num. 106.* Galganet. *de tutel. lib. 1. tit. 8. n. 26. in fine, & 27.*

SVMMARIVM.

1 *Tutori non prodest excusatio ex falsis allegationibus, ideóque periculum tutela ad eum spectat, & num. 2.*

3 *Minor falsis allegationibus circumuentus, falsitate detecta, sententiam ipso iure nullam dicit. intellige, vt num. 4.*

L. Si absentibus. I.

Imp. ALEXANDER A. *Symmacho & Diotimo.*

1 APprobatio excusationis ex falsis allegationibus interposita non prodest tutori, & ideo periculum tutelæ spectat ad eum. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Angel. Fulgos. Castr. Bald. Sichard. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hisp. 8. in fine tit. 23. part. 3. vbi glos. 4.* Galganet. *de tutel. lib. 1. tit. 8. num. 26. in fine.* Arimin. Tepat. *var. sent. tom. 2. tit. 484. cap. 1. vers. excusatio concessa.*

3 Notatur ad hoc quòd minor falsis allegationibus
circumuentus, falsitate detecta, sententiam ipso iure
nullam dicere potest, vt per Menoch. *de arbitr. casu*
15. num. 11. Gam. *Lusit. decis. 110. n. 41.* Sfort. Odd.
de in integrum restit. quæst. 77. à 5. num. 35. Cald. Pereira
in l. si curatorem, verbo læsis num. 164. C. de in
integr. restit. min. & *num. 160.* intelligit procedere vbi
4 non adest fauor libertatis; sed tamen *num. 166.* animaduertit
textum in præsenti non bene adduci ad probandum hanc resolutionem, quia loquitur in decreto, quod ex falsa causa vitiatur, & *num. 167.* cum Cumano dicit hanc l. ex eo decidere nullam fuisse sententiam, quia non modò ex causa falsa, sed etiam aduersùs minorem absentem, & indefensum fuit lata, quo casu nullam esse ait.

SVMMARIVM.

1 *Tutor, vel curator si postquam incœpit administrare, se excusauerit, non valet excusatio, & num. 2. nisi confirmatus fuerit inuitus, num. 3.*

4 *Tutor, vel curator si administret, vel patiatur se confirmari, tollitur excusatio.*

5 *Muneri alicui se sponte volénsque addicens, non poterit se postea auctoritate propria eximere.*

L. Tutores. II.

Impp. PHILIPPVS A. & PHILIPPVS C. *Aulizano.*

SI tutor, vel curator postquam incœpit admini- 1
strare, se excusauerit, non valet excusatio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. suprà hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
Arimin. Tepat. *var. sent. tom. 2. tit. 478. cap. 2. vers. habens priuilegium.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris part. 2. lib. 12. cap. 6. num. 12. in princ.* ibi, *primum vt ea ante administrationem, vel confirmationem tutoriam edatur, nam si postea proponatur, serò fit, nec proficit.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo læsis num. 167. vers. pro communi, C. de in integr. restit. min.* vbi intel-
ligit Anton. Piag. *de tut. & curat. quæst. 10. num. 8.* 3
vbi limitat, nisi confirmatus fuerit inuitus, quia tunc
non clauditur sibi via ad excusationem allegandam,
Gutier. *de tutel. part. 1. cap. 21. num. 35. in princ.* vbi 4
quòd si tutor, vel curator administret, vel patiatur
se confirmari, tollitur excusatio, Alex. Trentacinq. *part. 1. consl. 10. num. 1.* vbi ait in hoc text. haberi quòd post susceptam administrationem frustra quis se excusat, vbi *num. 5.* intelligit quando datio & susceptio tutelæ fuit valida; secus verò si ipso iure inualida erat, quia textus in præsenti & iura similia dum dicunt post susceptam tutelam non posse tutorem petere excusationem ab illa, præsupponunt terminos habiles, & sic dationem, & susceptionem tutelæ validam fuisse.

A Præside prouinciæ, &c.] Notatur ad hoc quòd 5
si quis sponte volénsque alicui muneri se addixerit, non se poterit hinc postea propria auctoritate eximere, sed iudice interueniente si adsit iusta causa, vt per Tiraq. *de retract. coment. §. 4. glos. 7. num. 5.*

SVMMARIVM.

1 *Tutor, vel curator si de facto excuset, & iudex gratia, vel amore eum admisit, & à tutela absoluit, nihilominus adhuc tutor permanebit, habita absolutione pro nulla. Falsis allegationibus à tutela, vel cura liberatus, cogi potest munus suscipere, num. 2.*

L. Si vt proponis. III. & vlt.

Idem A. & C. *Octauiano.*

SI tutor, vel curator de facto se excuset, & iudex 1
gratia, vel amore eum admisit, & à tutela absoluerit, nihilominus adhuc tutor permanebit habita absolutione pro nulla. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

Notari potest ad hoc quòd qui falsis excusatio- 2
nibus à tutela, vel cura fuerit liberatus, cogi potest munus suscipere, §. *vlt. Instit. hoc tit.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 222. num. 17. in fine.*

Si tutor, vel curator Reipubl. causa aberit.

Tit. LXIV.

Excusatur donec redeat, *l. 1.* & à noua tutela anni excusationem habet, *l. 1.* Scripserunt in hanc tubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. De materia tit. vide *l. Hisp. 2. tit. 17. part. 6. vers. la tercera escusacion*, Montan. *de tutel. cap. 35. num. 88. cum seqq.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disput. 222. num. 3.*

SVMMARIVM.

1 *Tutela suscepta debet tutor petere se excusari si sit absuturus Reipubl. causa, alias periculum spectat ad ipsum, & reuersi à noua tutela suscipienda habent vacationem per annum, & num. 2.*
si ille, qui quadam gessit, & postea Reipubl. causa absuturus, medij temporis periculo non obstringitur, num. 3.

L. Qui tutores. I.

Imp. Gordian. A. *Guttio.*

1 A Tutela suscepta debet tutor petere se excusari si sit absuturus Reipublicæ causa, aliàs periculum spectat ad ipsum, & reuersi à noua tutela suscipienda habent vacationem per annum. Colligunt ex Ordinar. Cyn. Bart. Salicet. Angel. Fulgos. Bald. Castr. Sichard. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 2. tit. 17. part. 6.* ibi, *la terzera excusacion es de aquellos que ouiessen de ir en seruicio del Rey per su mandado à alguna parte, que fuesse mui luene; o fusse alla por seruicio, e por pro communal de la tierra en que biue porque a este deuenle attender hasta que venga, pero deue dexar lo moços e sus bienes en guarda, e en recado de tal ome, que piense bien dellos de mientra que el tornare, e quando veniere deue cobrar e auer los huerfanos en su guarda bien ansi como les tenia en antes, e desde aquella saron que veniere hasta vn año no le deuen dar otro huerfano nueuamente en guarda, fuera sende si pluguiera a el mismo de lo recibir*, Gutier. *de tutel. part. 1. cap. 21. num. 6.* Montan. *in simili tract. cap. 35. n. 88. cum seqq.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 222. num. 3.* Galganet. *de tutel. lib. 1. tit. 8. num. 23. vers. item potest exemplificari in eo, qui causa Reip. abest. & lib. 2.*
3 *tit. 26. num. 26.* vbi ait quòd si ille, qui quædam gessit, & postea Reip. causa abesse cœpit, se excusauit, vt Reip. causa absuturus, medij temporis periculo non obstringitur.

L. Certum est. II. & vlt.

Idem A. Reginio.

1 Ei, qui absuit Reip. causa, & reuersus est, datur annus vt à tutela se excuset. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*
2 Vide Doctores citatos *in l. precedenti*, & hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit Galganet. *de tutel. lib. 1. tit. 8. num. 23. vers. & reuersus.*

De excusationibus veteranorum.

Tit. LXV.

Veterani sunt, qui legitima viginti annorum stipendia confecerunt: quibus confectis honestam dimissionem merentur. Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. De materia tit. vide Iust. Lipsium *in militia Romana, sub verbo Veteranorum priuilegia*, Montan. *de tutel. cap. 35. n. 186.* Galganet. etiam *de tutel. lib. 1. tit. 8. n. 23. vers. sed si veterani.*

Veterani milites, qui dicantur, vide Petr. Gregor. *syntagm. iuris part. 2. lib. 19. cap. 3. num. 23.* vbi quòd veterani dicebantur, qui à militia immunes erant postquam per viginti annos militassent, & *cap. 4. n. 3.* vbi quòd anni viginti erant per quos antequam veterani dicerentur, & honestà militia soluti oportuerat in legione, vel vexillatione militasse, & tunc decursis omnibus stipendiis, & vacationem à ciuilibus habebant muneribus, & honoribus, & *cap. 16. num. 4.* vbi de veteranorum militum priuilegiis, & immunitatibus, Donell. *comment. iuris Ciuilis lib. 19. cap. 5. col. pen.* vbi quòd veteranus dicitur, qui emeritis stipendiis militia missus, seu sacramento militiæ solutus miles esse desiit.

L. Qui causaria. I.

Imp. Antonin. A. *Saturnino.*

Veterani excusantur à tutelis præterquam filiorum veteranorum, vel commilitonum suorum, & vnam tantùm tunc suscipere compelluntur. Colligunt ex Ordinar. Cyn. Bart. Salicet. Angel. Fulgos. Castr. Bald. Sichard. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.* 1

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit Galganet. *de tutel. lib. 1. tit. 8. num. 23. vers. sed si veterani sint.* 2

De veteranorum vacationibus à ciuilibus muneribus & honoribus, vide Petr. Gregor. *syntagm. iuris part. 2. lib. 19. cap. 4. num. 3. & cap. 16. num. 4. cum sequentib.* 3

Qui numero liberorum se excusant.

Tit. LXVI.

Rium in Vrbe, quatuor in Italia, quinque in prouincia. *Instit. de excus. tut. in princ.* Scripserunt in hanc tubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. De materia tit. vide *l. Hispan. 2. vers. la primera es, tit. 17. part. 6.* Ordin. Reg. Lusit. *lib. 4. tit. 104. in princ.* Ferdin. Paez *Lusit. in speciali tract. de excusandis parentibus ob numerum liberorum.* Paul. Montan. *de tutel. cap. 35. num. 33. & 46.* Gutier. *in simili tract. part. 1. cap. 21. num. 2. cum seqq.* Donat. à Fina, Kirchou. *tom. 1. commun. opin. lib. 5. tit. 29. pag. 768. & sequentib.* Petr.

Petr. Gregor. *syntag. iuris part.2. lib.12. cap.6. num.8.* Molin *de Iustit. tract.2.disp.222. num.1.* Galganet. *de tutel.lib.1.tit.8. num.2.cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *à Tutela excusant parentes tres liberi in Roma, quatuor in Italia, quinque in prouincia, & num.2. Amplia*

I. etiamsi aliqui ex huiusmodi filiis sint Religiosi, vel Sacris initiati, num.3.

II. in filiis emancipatis, num.4.

III. in filiabus nuptis, num.5

IV. etiamsi liberi postea moriantur, si eos tempore delata tutela viuos habebat, num.6. at semel excusatus à tutela propter quinque liberos, non excusabitur à noua tutela, si eo tempore filios quinque non habeat, num.7. Limita

I. in filiis in vtero existentibus, & qui nondum nati sunt, num.8.

II. in filiis adoptiuis, num.9.

L. Qui ad tutelam. I.

Impp. SEVER. & ANTONIN. A A. *Herodiano.*

1 TRes liberi in Roma, quatuor in Italia, quinque in prouincia excusant parentes à tutela. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Angel. Fulgos. Bald. Castrens. Sichard. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desumunt Ordin. Reg. Lusitan. *lib.4. tit 104. in princip. l. Hispan.2. tit.17. part.6.* ibi, *la primera es quando aquel que es dado por guardador ha cinquo hyos legitimos,* &c. Couarr. *de sponsalib. part.2. cap.8. in initio, num.2. cum seqq.* Ferdinand. Paëz *in tract. de excusandis parentib. ob numerum liberorum, à num.6.* Vezin. *tom.1. commun. opin. lib.5 tit.18. num.1. pag.768.* Petr. Gregor. *syntag. iuris part.2. lib.12. cap.6. num.8. vers. Roma sufficientibus tribus,* Molin. *de Instit. tract. 2. disp. 222. num.1.* Paul Montan. *de tutel. cap.35 num.33. & 46.* Gutier. *in simili tractat. part.1. cap.21. num.2.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo tutela, num.31.* Arimin. Tepar. *variarum sentent. tom.2. tit.478. cap.2. versic. numerus,* Galganet *de tutel. lib.1. tit.8. num.2.*

3 Amplia primò etiamsi aliqui ex huiusmodi filiis sint Religiosi, vel Sacris initiati, vt per Vincent. de Franchis *Neapol. decis.532. part.2.* vbi quòd filia monialis cuiuscunque Ordinis prodest patri ad excusationem tutelæ, & *num.4. cum seqq.* idem dicit de Religiosis S. Benedicti, & S. Francisci, quia mortui pro cœlesti patria prosunt sicut mortui pro temporali, & monachus potius viuit, quàm alter, qui moritur in bello, Ferdinand. Paëz *d. tract. num.72. & 73.* Molfes. *in consuetud. Neapol. part.3. quæst.23. num.9.* Thor. *in compendio decis. verbo Moniales,* Paul. Montan. *d.c.35. num.67. cum seqq.*

4 Amplia secundò in filiis emancipatis, quia prosunt parentibus ad excusationem à tutela, Vincent. de Franchis *d. decis.532. num.8.* Ferdinand. Paëz *dict. tract. num.62.* Molin. *d. disp.222. num.1. in princ.* Galganet *d. lib.1. tit.8. num.2.* quicquid dicat Montan. *d. cap.35. num.55.*

5 Amplia tertiò in filiabus nuptis, vt per Thesaur. *decis.267. num.5.* Nouar *in addit. ad Vincent. de Franchis d. decis.532.*

6 Amplia quartò etiamsi liberi postea moriantur, si eos tempore delatæ tutelæ viuos habebat, vt per Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo susceperit liberos, n.192. C. de reuoc. donat.* Perez *l.1. tit.3. lib.5. Ordin. pag.148.* 7 Ferdin. Paëz *d. tract. num.36.* D. Barbos. *in l. quia tale 14. num.20. ff. soluto matrim.* vbi quòd semel excusatus à tutela propter quinque liberos, non excusabitur à noua tutela, si eo tempore filios quinque non habeat. Galganet. *d. lib.1. tit.7. num.2. vers. sed oportet.*

8 Limita primò in filiis in vtero existentibus, & qui nondum nati sunt, ex Paul. Montano *dicto c.35. num.75.*

9 Limita secundò in filiis adoptiuis. Ferdinand. Paëz *d. tract. num.57. & 58.* Paul. Montan. *d. cap.35. n.70.* Gutier. *d. part.1. cap.21. n.2.* Cardos. *in praxi iudicum, verbo filius, n.69.* Molin. *d. tract.2. disp.222. n.1. vers. & non sufficit si sint naturales, aut adoptiui.* Galganet *d. lib.1. tit.8. num.2. vers. liberi adoptiui.*

SVMMARIVM.

1 *à Tutela non excusant filij mortui, neque nepotes filio superstite.*

2 *à Tutela excusatur habens quinque filios superstites, etsi aliquis in acie pugnando cum hostibus interfectus sit. Vel tantùm in acie vulnerati, domi postea mortui fuerint, num.3. Nepotes, neptésve ex filiis masculis filio superstite non computantur ad hunc effectum vt auum excusent à tutela, nisi filius esset defunctus, num.4. omnes nepotes, & neptes cuiusque filij defuncti, pro vno tantùm computatur libero, num.5.*

L. Neque filia. II. & vlt.

Imp. ANTONIN. A. *Marcello.*

1 FIlij mortui non excusant à tutela, neque nepotes filio superstite. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1. num.1. supr. hoc tit.*

2 Nota quòd excusatur à tutela habens quinque filios superstites, etsi aliquis in acie pugnando cum hostibus interfectus sit. nam hic per gloriam viuere reputatur, vt patrem excuset, *l. bello amissi, ff. de excus. tut.* Ordin. Reg. Lusit. *lib.4. tit.104. in princ. l. Hisp.2. vers. la primera, tit.17. part.6.* ibi, *en esto numero entran los perdidos en batalla en seruicio de Dios y del Rey.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris p.2. lib.12. cap.6. num.8. vers. & qui in bello cecidere pro Republ.* Ferdin. Paëz *in tract. de excusandis parentibus ob numerum liberorum, n.39.* 3 vbi *num. 40.* ampliat etiamsi tantùm in acie vulnerati, domi postea mortui fuerint, Paul. Montan. *de tutel. cap.35. num.62. cum seqq.* Molin. *de Iustit. tract.2. disp.22. n.1.* Gutier. *de tutel. p.1. cap.21. num.2. in fine,* Cardos. *in praxi iudicum, verbo tutela, num.31.* Galganet. *de tutel. lib.1 tit.8. num.2. vers. sed oportet, & vers. si liberi mortui sunt.*

4 *Neque nepotes numerantur,* &c.] Notatur ad hoc quòd nepotes, neptésve ex filiis masculis filio superstite non computantur ad hunc effectum vt auum excusent à tutela, nisi filius esset defunctus, vt per Petr. Gregor. *d. lib.12. cap.6. num.8. vers. in quorum recipiuntur seriem nepotes,* Molin. *d. disput.222. num.1.* 5 vbi intelligit omnibus nepotibus, & neptibus cuiusque filij defuncti computatis pro vno tantùm libero, Paul. Montan. *dict. cap.35. num.56.* Gutier. *dict. part. cap.21. num.2. vers. item nepotes.* Cardos. *dict. verbo tutela, num.31.* Galganet. *d. lib.1. tit.8. num.2. versic. nepotes.*

Qui morbo se excusant.

Tit. LXVII.

Qvidam morbi sunt totius corporis, vt febris: alij partis corporis, vt excitas: alij animi, vt insania. hos omnes morbos à tutela, vel cura excusare ostendit *l. vnic. hoc tit.* Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pae. & VVesemb. De materia tituli vide Ordin. Reg. Lusitan. *lib.4. tit.* 104. §. 4. *l. Hispan.2. vers. otrosy se podria escusar, tit.* 17. *part.*6. Donat. à Fina *tom.*1. *commun. opin. lib.*5 *tit.*28 *num.*23. *pag.* 768. Petr. Gregor. *syntagm. iuris part.*2. *lib.*12. *cap.*6. *num.*9. *vers. vt si obyciatur*, Molin. *de Iustit. tract.*2. *disput.*221. *num.*18. *& disput.*222. *num.*7. Paul. Montan. *de tutel. cap.* 33. *num.* 145. *cum seqq.* Gutier. *in simili tractat. part.*1. *cap.*21. *num.*15. Cardos. *in praxi iudicum verbo tutela, num.*28. Galganet. *de tutel. lib.*1. *tit.*8. *num.*7.

SVMMARIVM.

1 *Tutela, seu cura excusationem habet luminibus captus, aut surdus, aut mutus, aut furiosus, aut perpetua valetudine tentus, & num.*2. *infirmitas tutelæ excusationem præstat, num.*3. *procedit non tantum in tutore testamentario, sed etiam in legitimo, & datiuo, num.*4. *Quid si post susceptam tutelam, vel curam quis efficiatur mutus, aut surdus, desinat ne esse tutor, vel curator, num.*5.

L. Luminibus captus. Vnic.

Impp. Philippvs A. & Philippvs C. *Sabino.*

1 Lvminibus captus, aut surdus, aut mutus, aut furiosus, aut perpetua valetudine tentus, tutelæ, seu curæ excusationem habet. Sunt verba text. super quo scripserunt Cyn. Bart. Salic. Angel. Fulgos. Bald. Castr. Sichard. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Vide Petr. Gregor. *syntag. iuris part.*2. *lib.*12. *cap.*4.
*num.*4. *vers. secundo*, vbi quòd tutores esse nequeunt
furiosus, mutus, cæcus, surdus, & perpetua valetudi-
ne afflictus, Molin. *de Iustit. tract.*2. *disp.*221. *num.*3.
vbi de muto & surdo, qui omnino non audit, & de
cæco, qui omnino visu est priuatus, & *num.*6. de fu-
rioso, & *num.*5. de prodigo, Cardos. *in praxi iudicum,*
3 *verbo tutela, num.*28. vbi quòd tutelæ excusationem
præstat infirmitas, nam oculorum luminibus captus,
vel surdus, mutus, furiosus, aut detentus aliqua vale-
tudine, ob quam suis negotiis interesse non possit,
habet excusationem tutelæ. Paul. Montan. *de tutelis,*
cap. 3. *num.* 145. *cum seqq.* Gutier. *in simili tractat.*
*part.*1. *cap.*7. *num.*2. *cum seqq.* vbi de muto, surdo, &
4 mentecapto, hoc est, furioso, & *num.*4. intelligit hunc
textum & similes procedere non tantùm in tutore
testamentario, sed etiam in legitimo, & datiuo, &
5 *num.*1. *cum seqq.* disputat an si quis post susceptam tu-
telam, vel curam efficiatur mutus, aut surdus, desinat
esse tutor, vel curator, ita quòd ampliùs in tutela, vel
cura procedere non possit, nec administrare, & pro-
uideri debeat eius loco alius tutor, vel curator, nec-
ne; & *n.*11. ampliat textum vt procedat etiamsi mutus, aut surdus intelligeret ad motum labiorum, & *num.*12. declarat vt locum habeat in eo, qui penitus esset surdus, aut mutus, non verò in eo, qui nimis audit, & sic est surdaster, vel parum audiens. & *à n.*13. de furioso agit Galganet. *de tutel. lib.*2. *tit.*8. *num.* 7. vbi quòd excusat à tutela, vel cura delata aduersa valetudo, puta si sit luminibus captus, aut surdus, aut mutus, aut furiosus, & *lib.*1. *quæst.*9. *num.*3. & 3. vbi de surdo & muto.

Qui ætate se excusant.

Tit. LXVIII.

Id est, maiores 70. annis, *l. vnic. hoc tit.* nam minor 25. annis non eget excusatione, quia nec volens admittitur, *Instit. de excus. §. item maior.* Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. De materia tituli vide Ordin. Reg. Lusitan. *lib.* 4. *tit.*104. §. 3. *l. Hispan. versic. la vndecima, tit.*17. *part.*6. Petr. Gregor. *syntagm. iuris part.*2. *lib.*12. *cap.*6. *n.* 10. Paul. Montan. *de tutel. cap.* 35 *num.*171. *cum seqq.* Gutier. *in simili tractat. part.*1. *cap.*21. *num.*24. Galganet. *eod. tract. lib.*1. *tit.*8. *num.*5.

SVMMARIVM.

1 *à Tutela & cura excusatur septuagenarius, & n.* 2. *septuagesimum annum ingredi non sufficit, n.* 3. *de probatione huius ætatis, & cui incumbat, remissiuè, num.*4.

L. Pater tuus. Vnic.

Impp. Sever. & Antonin. AA. *Seuero.*

Septuagenarius excusatur à tutela, & cura. Colli- 1
gunt ex Ordin. Cyn. Salicet. Bart. Angel. Fulgos.
Bald. Castrens. Sichard. Sebast. Næui. remissiuè Ca-
sal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*
Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu- 2
munt Ordin. Reg Lusitan. *lib.*4. *tit.*104. §. 3. ibi, *ma-*
ior de setenta años. l. Hispan. 2. *tit.* 17. *part.* 6. ibi, *la*
vndecima es en el maior de setenta años. Petr. Gregor.
*syntagm. iuris part.*2. *lib.*12. *cap.* 6. *num.* 10. *in princip.*
ibi, *maior etiam septuaginta annorum à tutela & cura*
se potest excusare, Molin. *de iustit. tract.* 2. *disput.* 222.
num. 10. ibi, *qui excedit septuagesimum annum potest*
se excusare à tutela, & cura aliorum, Menoch. *cons.*839.
*num.*3. vbi quòd non sufficit septuagesimum annum 3
ingredi, Galganet. *de tutel. lib.* 1. *tit.* 8. *num.* 5. Paul.
Montan. *de tutelis, cap.*35. *num.*171. *cum seqq.* Gutier.
in simili tractat. part. 1. *cap.* 21. *num.* 24. Cardos. *in*
*praxi iudicum, verbo ætas, num.*5. & *verbo tutela, n.* 30.
Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.* 2. *cap.* 328.
*num.*4. vbi à princip. cap. plura senum refert priui-
uilegia.
De probatione huius ætatis, & cui incumbat, vi- 4
de Caualcan. *de tutor & curat. num.* 295. Mascard.
de probat. conclus. 667. Paul. Montan. *dicto cap.* 35.
*num.*175.

Qui

Qui numero tutelarum se excusant.

Tit. LXIX.

TRia onera tutelæ, vel curæ non affectatæ excusant à quarto onere, *l.vnic. hoc tit. & l.* 2. §. *vlt. & ll. seqq. ff. de excus.* Scripserunt inhanc tubr. Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia tituli vide *l. Hispan.* 2. *verf. la quinta escusa, tit.* 17. *part.* 6. Petr. Gregor. *syntagm. iuris part.* 2. *lib.* 12. *cap.* 6. *num.* 6. Molin. *de Iustit. tractat.* 2. *disput.* 222. *num.* 5. Paul. Montan. *de tutelis, cap.* 35. *num.* 119. & 135. Gutiet. *in simili tractat. part.* 1. *cap.* 21. *num.* 8. *cum seqq.* Henric. Bocer. *in disputat. de vniuerso iure tom.* 1. *classi* 1. *disp.* 14. *num* 73. Galganet. *de tutel. lib.* 1. *tit.* 8. *num.* 4.

SVMMARIVM.

1 *à Tutela & cura excusant tria onera tutelarum non affectata, quandiu durant, & num.* 2. *in istis tribus tutelis non connumerari tutelam quam pater gerit suorum liberorum quos habet in potestate, secus quos emancipauit, num.* 3. *Vnam tantum tutelam sufficere ad excusationem secunda, si tam diffusa, & negotiosa illa sit, vt cedat pro pluribus, num.* 4. *fideiussionem tutela non numerari in hoc numero trium tutelarum, num.* 5.

L. Si tres tutelas. Vnic.

Impp. SEVER. & ANTON. AA. *Pompeiano.*

1 TRia onera tutelarum non affectata excusationem præbent à quocunque quandiu durant, & duæ imperfectæ excusationes diuersi generis non faciunt vnam perfectam. Colligunt ex Ordin. Cyn. Batt. Salicet. Angel. Fulgos. Bald. Castrensf. Sichard. Sebast. Næui. remissiue Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desumunt *l. Hisp.* 2. *tit.* 17. *part.* 6. ibi, *la quinta escusa es si alguno ouiesse tres guardas de huerfanos porque entonces si le quisiessen echar otra bien se puede escusar desta quarta.* Donat. à Fina *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 3. *tit.* 18. *num.* 2. *pag.* 768. vbi quòd habens tres tutelas, aut tres curas, aut duas tutelas, & vnam curam, & è contrario, excusatur ab alia tutela, aut cura. Galganet. *de tu-*
3 *tela, lib.* 1. *tit.* 8. *n.* 4. vbi tenet quòd in istis tribus tutelis non connumeratur tutela, quam pater gerit suorum liberorum, quos habet in potestate, quos emancipauit secus erit; & tria huiusmodi onera sic accipienda esse asserit, vt non numerus pupillorum tutelas faciat, sed patrimoniorum separatio, nec minus administratio duorum patrimoniorum vnius facit numerum duorum onerum, nec minus si plurium tutelam gerat, quibus sit vnum, ac idem patrimonium; sed si inter pupillos patrimonium diuidatur, tunc habebitur pro duabus, vel pluribus tutelis. Pett. Gregor. *syntagm iuris p.* 2. *lib.* 12. *c.* 6. *n.* 6. ibi, *vt qui tres iam vere tutelas, vel curas habet, & administrat*, quia aliis & istis, non posset commodè superesse, nisi eas affectauerit, quia affectatæ non adscribuntur numero, nec honorariæ, Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disp.* 222. *n.* 5. vbi quòd si quis habet tres tutelas, quæ onerosæ sint, & non idcirco leues, quia faciles, vel quia aliqua earum intra semestre finitur, excusatur à quarta, nisi illas affectasset, nam tunc à quarta non excusaretur, finita autem aliqua trium, non excusatur à noua suscipienda. Euenckel *de priuil. parentum, & liberorum, priuil.* 10. Henric. Bocer. *in disp. de vniuerso iure, tom.* 1. *classi* 1. *disp.* 14. *num.* 73. Cardos. *in praxi iudicum, verbo tutela, num.* 34. vbi quòd tres tutelas potest quis habere si pollet fide, & facultatibus, quatuor verò non potest, Paul. Montan. *de tutel. & curu cap.* 35. *n.* 119. & *n.* 135. & *cap.* 26. *n.* 60. Gutiet. *in simili tract. p.* 1. *cap.* 21. *n.* 8. vbi *num.* 10. *per l. si is qui, in princ. ff. de excus. tut.* tenet textus conclusionem non procedere quoties antequam tutor se excusauerit à quarta tutela, finita erat vna ex tribus, & *num.* 11. per eandem l. subdit vnam 4
tantùm tutelam sufficere ad excusationem secundæ si tam diffusa, & negotiosa illa sit, vt pro pluribus cedat, & *num.* 12. per *l. spadonem, §. si ciuitatis, eod. tit.* tradit fideiussionem tutelæ non numerari in hoc nu- 5
mero trium tutelarum, quia licèt quis sit fideiussor tutori, ac proinde sit debitor, non tamen est tutor, nec habet officium tutoris. & *pars.* 3. *cap.* 17. *n.* 10. ait quòd licèt aliàs tres tutelæ excusent ab onere quartæ, duæ tamen tutelæ, vel curæ simul com alia cura bonorum non excusant ab onere qoartæ tutelæ, vel curæ, quia duæ imperfectæ excusationes diuersis generis non faciont vnam plenam, & perfectam, Galganet *d. lib.* 1. *tit.* 8. *n.* 4. *verf. sed si quis habeat.*

De curatore furiosi, vel prodigi.

Tit. LXX.

FVRIOSORVM appellatione continentur etiam mente capti, *l.* 2. quamuis, propriè loqueodo, distinguantur, quia furiosus stimulis furoris agitatur; mente captus verò sine furore desipit, ac fatuus est. Prodigus est, qui oeque tempus, neque finem expensarum habet, sed bona sua dilapidando & dissipando profundit: isque furioso comparatur, & lege XII. tabularum ad gentiles & agnatos deduci iubetur, *l.* 1. *ff. de cur. furiof.* Scripserunt in banc tubr. Coiac. Pac. & VVesembec. De materia tituli vide Ordin. Reg. Lusit. *lib.* 4. *tit.* 163. Mich. Graff. Kitchou. & alios *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 5. *tit.* 30. *pag.* 769. *cum seqq.* Gasp. Bacç. *de decima tut. cap.* 3. *per tot.* Petr. Gregot. *syntagm iuris p.* 2. *lib.* 13. *c.* 5. *de curatore mentecaptorum, & furiosorum, & c.* 6. *de curatore prodigi*, Cardos. *in praxi iudicum, verbo curator, n.* 7. & 8. Atim. Tepat. *var sent. tom.* 2. *tit.* 476. Paul. Montan. *de tutel. c.* 28. Gutier. *in simili tract. p.* 1. *c.* 12. *n.* 5. *cum seqq.* Steph. Grat. *discept. forens. tom.* 2. *cap.* 365. *n.* 46. *cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Curator datur furioso, vel prodigo post* 25. *annos, & num.* 2.
3 *Prodigus furioso æquiparatur.*
4 *Prodigi qui.*
5 *Mulieri luxuriosè viuenti interdicitur administratio, & datur curator. secus in muliere nupta, n.* 6.
7 *Masculo etsi luxuriosè & inhonestè viuat, non fit interdictio bonorum, nec curator datur.*

L. Curatores. I.

Imp. ANTONIN. A. Mariniana.

1 POst vigintiquinque annos datur curator furioso, vel prodigo. Colligunt ex Ordinar. Cyn. Bart. Salicet. Angel. Fulgos. Bald. Castrens. Sichard. Sebast. Naeui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Ordin. Reg. Lusitan. *lib. 5. tit. 103. in princip.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris p. 2. lib. 13. cap. 5. num. 22.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disp. 220. n. 9. in princ.* Galganet. *de tutel. lib. 1. tit. 7. num. 54.*

3 *Prodigis, vel furiosis.*] Ergo prodigus æquiparatur furioso, de quo Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 25. num. 160.*

4 In gloss. *Prodigis.* ibi, *qui neque tempus, neque finem habent expensarum,* &c. Ita Gregor. Lopez *l. 5. tit. 11. part. 5.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo cùm non absimilis, num. 4.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib. 13. cap. 6. num. 2. in princ.*

5 In gloss. *Furiosis.* ibi, *item & detur luxuriosè viuenti,* &c. Notatur ad hoc quòd mulieri luxuriosè viuenti interdicitur administratio bonorum, & datur curator, vt per *l. mulieri, ff. hoc tit.* teneur Anton. Gom *tom. 2. variarum cap. 14. num. 33.* Anton. August. *lib. 4. emendat. cap. 11.* Pinel. *in l. 4. num. 23. & 24. C. de bonis maternis,* Baëç. *de decim. tut. cap. 14. num. 10.* vbi

6 *num. 14.* ait id non procedere in muliere nupta, Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo cùm non absimilis, n. 13. & 14. cum seqq.* Petr. Gregor. *d. lib. 13. cap. 6. num. 5.* ibi, *huius ordinis est persona, quæ luxuriosè viuit, cui, vt meretrici bonis interdici potest, & luxuriosè viuenti, id est, nimium splendidè,* &c. Paul. Montan. *de tutel. cap. 28. num. 49. cum seqq.* Ceuall. *commun. contra communes quæst. 833. num. 1. cum seqq.* Benedict. Ægid. *Lusitan. in repetit. l. 1. C. de sacros. Ecclesi. part. 1. §. 2. num. 14.*

7 *& 15.* qui omnes tradunt dispositionem huius legis non habere locum in masculo, itaut si luxuriosè, & inhonestè viuat, non fiat sibi interdictio bonorum, nec detur curator.

SVMMARIVM.

1 *Curator non potest alienare res furiosi sine decreto, sicut nec res pupilli, & num. 2. dispositio in tutore pupillorum, extenduntur ad curatorem furiosorum, num. 3.*

4 *Curator furiosi tenetur de culpa lata, & leui, & de dolo.*

5 *Minoribus quæ competunt beneficia, extendenda sunt ad furiosum, & ac prodigum, num. 6. 7.*

8 *Minor & prodigus exæquati.*

9 *Furiosus & mentecaptus æquiparati in iure.*

10 *Pupillus, minor, prodigus, & generaliter omnes, qui curatorum adminiculo reguntur, exequantur, & num. 11. 12.*

13 *Præscriptio non currit contra prodigos ac furiosos.*

L. Orationis. II.

Imp. GORDIAN. A. Auitio.

1 RES furiosi non alienantur sine decreto, sicut nec res pupilli. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan. 60. tit. 18. part. 3. vbi gloss. fin.* Molin. *de primogen. lib. 2. cap. 9. num. 31.* Pet. Gregor. *syntag. iuris part. 2. lib. 13. cap. 5. num. 24.* Gutier. *de tutel. p. 2. cap. 5. num. 25.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo contractum fecisti, num. 4. C. de in integr. restit. minor.* vbi quòd curator furiosi prædium, seu bona absque decreto alienare non potest.

3 Notatur ad hoc quòd dispostia in tutore pupillorum, extenduntur ad curatorem furiosorum, vt per Gasp. Baëç. *de decima tutori Hispanico iure præstanda, cap. 3. n. 34.* vbi *num. 36.* quòd onera imposita tutori adolescentis, incumbunt curatori furiosi, & *n. 37.*

4 quòd curator furiosi tenetur de lata culpa, & leui, & de dolo, ad similitudinem tutoris, & curatoris adolescentis, Cald. Pereira *d. num. 4. in med.* vbi quòd om-

5 nia beneficia minoribus concessa ad furiosum sunt extendenda. Anton. Gom. *tom. 2. variarum cap. 14. num. 10. ante fin.* vbi quòd omnia beneficia & priuilegia, quæ de iure competunt minoribus, competunt etiam prodigis. Gutier. *cons. 14. num. 17.* vbi quòd iu-

6 ra loquentia de minoribus extenduntur & procedunt etiam in furiosis, prodigis & menrecaptis, *& de tutel. part. 2. cap. 16. num. 23.* vbi quòd omnia priui-

7 legia concessa miooribus extenduntur ad furiosos, & mentecaptos, & similes. D. Barbos. *in l. 3. n. 21. ff. soluto matrim.* vbi quòd postquam prodigo datus

8 fuerit curator, minor & prodigus æquiparantur. Gam. *Lusitan. decis. 100. num. 1.* vbi quòd furiosus &

9 mentecaptus æquiparantur in iure. latè idem Cald. Pereira *in d. l. si curatorem, verbo cùm non absimilis, à num. 1.* vbi quòd pupillus, minor, prodigus, & gene-

10 raliter omnes, qui curatorum adminiculo, patrocinióque reguntur, exæquantur, & *num. 2.* ideo affirmat quòd omnia priuilegia, quæ de iure communi adulto curatorem habenti conceduntur, prodigo etiam concessa censentur.

11 Vnde si prodigus, vel furiosus, cui est datus curator, & bonis interdictum, læditur in contractu gesto cum auctoritate sui curatoris, competit ei beneficium restitutionis, sicut minori, Cald. Pereira *d. verbo cum non absimilis, n. 3.* Gutier. *de iuram. confirm. p. 1. cap. 32. num 4.* vbi cum Gregor. Lopez etiam tenet competere restitutionem pro gestis ante interdictionem, D. Barbos. *in l. 3. num. 21. ff. sol. matrim.*

12 Et etiam bona curatoris furiosi & prodigi sunt tacitè hypothecata pro cura & admoistratione, sicut & tutorum ac curatorum minorum 25. annorum, Gregor. Lopez *l. 23. in gloss. magna, vers. sed quid de bonis, tit. 13. part. 5.* Gorier. *d. part. 1. cap. 23. num. 5. & de tutel. part. 2. cap. 17. num. 23.*

13 In gloss. *Ad agnatum.* ibi, *idem in præscriptione,* &c. Notatur ad hoc quòd contra prodigos ac furiosos non currit præscriptio, vt per Bald. *de prescript. 2. p. 6. princ. vers. vigesimusquartus, num. 46.* Viui. *tom. 2. commun. opin. lib. 5. tit. 30. num. 14. pag. 770.*

SVMMARIVM.

1 *Patri mentecapto filius petere debet curatorem, per quem si quid alienatum est, reuocari poterit, & num. 2.*

3 *Furiosus in quo à mentecapto differat.*

L. Si pater tuus. III.

Idem A. Aurelio.

FIlius patri mentecapto curatorem petere debet, per quem si quid alienatum est, reuocari poterit. Colligunt ex Ord. Doct. citati *in l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Petr. Gregor. *syntagm. iuris part.2. lib.13. cap.5. num.27.* ibi, *Item & Prætor non dubitauit filium patri furioso curatorem dare, si tamen probus sit.* Paul. Montan. *de tutel. cap.28. num.30.* vbi quòd filius potest dari curator patri prodigo, Dueo. *regul.87. versic. amplia 6.* vbi idem in matre ait.

3 *Mentis compos non est*, &c.] In quo differat furiosus à mentecapto? vide Menoch. *consil.82. num.195. cum seqq. & de præsumpt. lib.6. præsumpt.45.* Duen. *regul.159. ampliat.9.* Mascard. *de probat. conclus.1045. num.1.* Cald. Pereira *post quæst. forens. consil.24. num.28. in med.* Farinac. *fragment. crimin. part.1. lit. F. num.221.*

L. Cùm repudiante. IV.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Asclepiodoto.*

1 FVriosi nulla est repudiatio matrimonio, nec mater præiudicat filio, si non sit eius administratrix. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1. n.1. supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem quoad secundam eius partem ex hoc text. desumit Petr. Gregor. *syntag. iuris p.2. lib.13. cap.5. n.27.* ibi, *ad matrem furiosi filij, vel filiæ, non pertinet iure defensio, vel bonorum administratio.*

L. Ne lucrum. V.

Imp. ANASTASIVS A. *ad populum.*

1 FRatres emancipati, qui hodie vocantur ad successionem sororum, eis furentibus sunt curatores legitimi. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1. n.1. suprà hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desumunt Petr. Gregor. *syntagm. iuris p.2. lib.13. c.5. n.17. in fine*, ibi, *sunt & fratres fratrum & sororum furiosorum curatores, qui ad furiosorum successionem vocantur*, Paul. Montan. *de tutel. cap.18. num.12. cum seqq.* Henric. Bocer. *in disp. de vniuerso iure, tom.1. classi 1. disp.15. num.22.*

SVMMARIVM.

1 *Curator datus furioso habenti dilucida interualla, non desinit esse curator tempore, quo ille sanæ mentis efficitur; sed exercitium administrationis sibi non competit, &c. & num.2.*

2 *Curator habebit solùm decimam pro tempore furoris, non verò interualli dilucidi.*

4 *Furor ac quempiam inuasit, continuari præsumitur, licèt quis interualla habeat dilucida. intellige vt num.5.*

6 *Furiosus habens dilucida interualla si fecerit aliquem contractum, testamentum, aut quid aliud præsumitur factum furoris, non sanæ mentis tempore. intellige vt num.7.*

L. Cum aliis. VI.

Imp. IVSTINIAN. A. *Iuliano P.P.*

1 CVrator datus furioso habenti dilucida interualla, non desinit curator esse tempore, quo ille sanæ mentis efficitur, sed exercitium administrationis sibi non competit, & potest tunc ille, qui curator est datus, omnia per se gerere, sed furore superueniente exercitium restituitur curatori. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1. num.1. suprà hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Ordin. Reg. Lusit. *lib.4. tit.103. §.3.* Gasp. Baëç. *de decima tut. Hispanico iure præstanda, cap.3. num.43. cum seqq.* vbi *num.45.* per hunc text. tenet quòd curator solùm habebit decimam pro tempore furoris, non verò pro tempore dilucidi interualli, quia licèt secundùm hunc text. curator eius, cuius furor per vices recedit, & redit, semper pro toto tempore sit curator, tamen pro tempore, quo furor recedit, non potest res furiosi administrare, sed ipsemet furiosus pro eo interuallo administrabit. Petr. Gregor. *syntagm iur. p.2. lib.13. c.5. n.24.* ibi, *quòd si furioso habenti intermissionem morbi, curator datus sit, perpetua erit cura eius, etsi intercepta & interpolata sit administratio.* Anton. Gom. *var. tom.1. cap.14. num.28. prope fin.* vbi quòd habens furorem per dilucida interualla illo medio tempore sanæ mentis, potest omnia facere & gerere ac si esset perpetuò sanæ mentis, modò habeat curatorem, modò non, quia si habet illo medio tempore, cessat & suspenditur eius administratio, licèt virtus & substantia officij duret. 2 3

Sed manere quidem eum donec talis furiosus viuit, &c.] Notatur ad hoc quòd furor simul ac quempiam inuasit, continuari præsumitur, licèt quis habeat dilucida interualla, quia furiosus, seu demens qui semel fuit, semper & in futurum furiosus, & demens præsumitur, vt per Roder. Xoar. *allegat.1. n.21.* Mascard. *de probat. concl.825. à num.1. & concl.1045. num.32. & concl.1219. num.16.* Menoch. *de præsumpt. lib.6. præsumpt.44. in fine, num.7. & præsumpt.45. n.59. & num.61.* Cardin. Mantic. *de coniect. vltim. volunt. lib.2. tit.5. num.6. vers. & ideo vt rei planiùs intelligatur*, Cald. Pereira *post quæst. forens. cons.24. num.4. & 5.* latè Farinac. *fragm. crimin. part.1. lit. F. num.317. cum seqq.* vbi *num.323.* intelligit quando furor non fuit momentaneus, & breui tempore, per aliquos potà dies hominem agitans, sed successiuus per longum tempus, vtputa per annum, & mensem, & *num.325.* limitat quando directè, aut indirectè, verè, aut præsumptiuè fuisset probata sana mens illius, qui retro fuit furiosus. 4 5

Sed per interualla, &c.] Nota quòd furiosus habens dilucida interualla si fecerit aliquem contractum, testamentum, sed quid aliud, præsumitur factum tempore furoris, non tempore sanæ mentis, vt per Menoch. *d. lib.8. præsumpt.45. num.63. cum seq.* Mascard. *conclus.824. num.10. 18. & 19. & concl.825. num.10.* Farin. *d. lit. F. num.329.* vbi *num.331. & seqq.* intelligit quando ille actus esset talis, vt potius saperet insanam mentem & fauorem, quàm sanam mentem; secus si actus talis esset vt quilibet prudens, & sapiens vir sic illum gessisset, & fuerit sponte sic gestus, non autem ad alterius interrogationem. 6

SVMMARIVM.

1 *Curator non datur furioso in potestate patris constituto, sed eius pater est administrator legitimus; ei verò existenti sui iuris, pater curator dabitur, & num.2.*

3 in Sacris parentis sui constitutus, *id est, in familia & potestate patris.*

4 *Tutor tali dari debet, qui non sit recasurus in potestatem patris. limitatur num.5.*

L. Curatores. I.

Imp. ANTONIN. A. *Mariniana.*

1 POst vigintiquinque annos datur curator furioso, vel prodigo. Colligunt ex Ordinar. Cyn. Bart. Salicet. Angel. Fulgos. Bald. Castrens. Sichard. Sebast. Neui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concord.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Ordin. Reg. Lusitan. *lib.* 3. *tit.* 103. *in princip.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris p.* 2. *lib.* 13. *cap.* 5. *num.* 22. Molin. *de Instit. tract.* 2. *disp.* 220. *n.* 9. *in princ.* Galganet. *de tutel. lib.* 1. *tit.* 7. *num.* 54.

3 *Prodigis, vel furiosis.*] Ergo prodigus æquiparatur furioso, de quo Valer. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 25. *num.* 160.

4 In gloss. *Prodigis*. ibi, *qui neque tempus, neque finem habent expensarum*, &c. Ita Gregor. Lopez *l.* 3. *tit.* 11. *part.* 5. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo cùm non absimilis, num.* 4. Petr. Gregor. *syntagm. iuris lib.* 13. *cap.* 6. *num.* 2 *in princ.*

5 In gloss. *Furiosis*. ibi, *item & detur luxuriosè viuenti*, &c. Notatur ad hoc quòd mulieri luxuriosè viuenti interdicitur administratio bonorum, & datur curator, vt per *l. mulieri, ff. hoc tit.* tenent Anton. Gom *tom.* 2. *variarum cap.* 14. *num.* 33. Anton. August.
lib. 4. *emendat. cap.* 11. Pinel. *in l.* 4. *num.* 23. *&* 24. *C. de*
bonis maternis, Baëç. *de decim. tut. cap.* 14. *num.* 10. vbi
6 *num.* 14. ait id non procedere in muliere nupta, Cald.
Pereira *in l. si curatorem, verbo cùm non absimilis, n.* 13.
& 14. *cum seqq.* Petr. Gregor. *d. lib.* 13. *cap.* 6. *num.* 5. ibi,
huius ordinis est persona, quæ luxuriosè viuit, cui, vt meretrici bonis interdici potest, & luxuriosè viuenti, id est, nimium splendidè, &c. Paul. Montan. *de tutel. cap.* 28. *num.* 49. *cum seqq.* Ceuall. *commun. contra communes quæst.* 833. *num.* 1. *cum seqq.* Benedict. Ægid. *Lusitan. in repetit. l.* 1. *C. de sacros. Eccles. part.* 1. §. 2. *num.* 14.
7 *&* 15. qui omnes tradunt dispositionem huius legis non habere locum in masculo, ita vt si luxuriosè, & inhonestè viuat, non fiat sibi interdictio bonorum, nec detur curator.

SVMMARIVM.

1 *Curator non potest alienare res furiosi sine decreto, sicut nec res pupilli, & num.* 2. *dispositа in tutore pupillorum, extenduntur ad curatorem furiosorum, num.* 3.

4 *Curator furiosi tenetur de culpa lata, & leui, & de dolo.*

5 *Minoribus quæ competunt beneficia, extendenda sunt ad furiosum. & ac prodigum, num.* 6. 7.

8 *Minor & prodigus exæquati.*

9 *Furiosus & mentecaptus æquiparati in iure.*

10 *Pupillus, minor, prodigus, & generaliter omnes, qui curatorum adminiculo reguntur, exequantur, & num.* 11. 12.

13 *Præscriptio non currit contra prodigos ac furiosos.*

L. Orationis. II.

Imp. GORDIAN. A. *Auitio.*

1 RES furiosi non alienantur sine decreto, sicut nec res pupilli. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt *l. Hispan.* 60. *tit.* 18. *part.* 3. *vbi gloss. fin.* Molin. *de primogen. lib.* 2. *cap.* 9. *num.* 31. Pet. Gregor. *syntag. iuris part.* 2. *lib.* 13. *cap.* 5. *num.* 24. Gutier. *de tutel. p.* 2. *cap.* 5. *num.* 25. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo contractum fecisti, num.* 4. *C. de in integr. restit. minor.* vbi quòd curator furiosi prædium, seu bona absque decreto alienare non potest.

Notatur ad hoc quòd disposita in tutore pupillo- 3
rum, extenduntur ad curatorem furiosorum, vt per
Gasp. Baëç. *de decima tutori Hispanico iure præstanda,*
cap. 3. *n.* 34. vbi *num.* 36. quòd onera imposita tuto-
ri adolescentis, incumbunt curatori furiosi, & *n.* 37.
quòd curator furiosi tenetur de lata culpa, & leui, & 4
de dolo, ad similitudinem tutoris, & curatoris adole-
scentis, Cald. Pereira *d. num.* 4. *in med.* vbi quòd om- 5
nia beneficia minoribus concessa ad furiosum sunt
extendenda. Anton. Gom. *tom.* 2. *variarum cap.* 14.
num. 30. *ante fin.* vbi quòd omnia beneficia & priui-
legia, quæ de iure competunt minoribus, competunt
etiam prodigis. Gutier. *cons.* 14. *num.* 17. vbi quòd in- 6
ra loquentia de minoribus extenduntur & procedunt etiam in furiosis, prodigis & mentecaptis, *& de*
tutel. part. 2. *cap.* 16. *num.* 23. vbi quòd omnia priui- 7
legia concessa minoribus extenduntur ad furiosos,
& mentecaptos, & similes. D. Barbos. *in l.* 3. *n.* 21. *ff.*
soluto matrim. vbi quòd postquam prodigo datus 8
fuerit curator, minor & prodigus æquiparantur.
Gam. *Lusitan. decis.* 100. *num.* 1. vbi quòd furiosus & 9
mentecaptus æquiparantur in iure. latè idem Cald.
Pereira *in d. l. si curatorem, verbo cùm non absimilis, à*
num. 1. vbi quòd pupillus, minor, prodigus, & gene- 10
raliter omnes, qui curatorum adminiculo, patrociniòque reguntur, exæquantur, & *num.* 2. ideo affirmat quòd omnia priuilegia, quæ de iure communi adulto curatorem habenti conceduntur, prodigo etiam concessa censentur.

Vnde si prodigus, vel furiosus, cui est datus cura- 11
tor, & bonis interdictum, lædatur in contractu gesto cum auctoritate sui curatoris, competit ei beneficium restitutionis, sicut minori, Cald. Pereira *d. verbo cum non absimilis, n.* 3. Gutier. *de iuram. confirm. p.* 1. *cap.* 32. *num* 4. vbi cum Gregor. Lopez etiam tenet competere restitutionem pro gestis ante interdictionem, D. Barbos. *in l.* 3. *num.* 21. *ff. sol. matrim.*

Et etiam bona curatoris furiosi & prodigi sunt ta- 12
citè hypothecata pro cura & administratione, sicut & tutorum ac curatorum minorum 25. annorum, Gregor. Lopez *l.* 23. *in gloss. magna, vers. sed quid de bonis, tit.* 13. *part.* 5. Gutier. *d. part.* 1. *cap.* 23. *num.* 5. *& de tutel. part.* 2. *cap.* 17. *num.* 23.

In gloss. *Ad agnatum*. ibi, *idem in præscriptione*, &c. 13
Notatur ad hoc quòd contra prodigos ac furiosos non currit præscriptio, vt per Bald. *de præscript.* 1. *p.* 6. *princ. vers. vigesimusquartus, num.* 46. Viui. *tom.* 1. *commun. opin. lib.* 5. *tit.* 30. *num.* 14. *pag.* 770.

SVMMARIVM.

1 *Patri mentecapto filius petere debet curatorem, per quem si quid alienatum est, reuocari poterit, & num.* 2.

5 *Furiosus in quo à mentecapto differat.*

L. Si pater tuus. III.

Idem A. *Aurelio.*

FIlius patri mentecapto curatorem petere debet, 1
per quem si quid alienatum est, reuocari poterit. Colligunt ex Ord. Doct. citati *in l.* 1. *n.* 1. *sup. hoc tit.*

Hanc

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Petr. Gregor. *syntagm. iuris part.2. lib.13. cap.5. num.27.* ibi, *Item & Prætor non dubitauit filium patri furioso curatorem dare, si tamen probus sit.* Paul. Montan. *de tutel. cap.28. num.30.* vbi quòd filius potest dari curator patri prodigo, Duen. *regul.87. versic. amplia 6.* vbi idem in matre ait.

3 *Mentis compos non est*, &c.] In quo differat furiosus à mentecapto? vide Menoch. *consil.82. num.195. cum seqq. & de præsumpt. lib.6. præsumpt.45.* Duen. *regul. 259. ampliat.9.* Mascard. *de probat. conclus.1045. num. 1.* Cald. Pereira *post quæst. forens. consil. 24. num.18. in med.* Farinac. *fragment. crimin. part.1. lit. F. num.221.*

L. Cùm repudiante. I V.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Asclepiodoto.*

1 FVriosi nulla est repudiatio matrimooio, nec mater præiudicat filio, si non sit eius administratrix. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1. n.1. supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusiooem qooad secundam eius partem ex hoc text. desumit Petr. Gregor. *syntag. iuris p.2. lib.13. cap.5. n.27.* ibi, *ad matrem furiosi filij, vel filiæ, non pertinet iure defensio, vel bonorum administratio.*

L. Ne lucrum. V.

Imp. ANASTASIVS A. *ad populum.*

1 FRatres emancipati, qui hodie vocantut ad successionem sororum, eis furentibos sunt cutatores legitimi. Colliguot ex Ordin. Doctores citati *in l.1. n.1. suprà hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desumunt Petr. Gregor. *syntagm. iuris p.2. lib.13. c.5. n.27. in fine*, ibi, *sunt & fratres fratrum & sororum furiosorum curatores, qui ad furiosorum successionem vocantur*, Paul. Montan. *de tutel. cap.28. num.12. cum seqq.* Henric. Bocer. *in disp. de vniuerso iure, tom.1. classi 1. disp.15. num.22.*

S V M M A R I V M.

1 *Curator datus furioso habenti dilucida interualla, non desinit esse curator tempore, quo ille sana menis efficitur; sed exercitium administrationis sibi non competit, &c. & num.2.*

2 *Curator habebit solùm decimam pro tempore furoris, non verò interualli dilucidi.*

4 *Furor ac quempiam inuasit, continuari præsumitur, licèt quis interualla habeat dilucida. intellige vt num.5.*

6 *Furiosus habens dilucida interualla si fecerit aliquem contractum, testamentum, aut quid aliud præsumitur factum furoris, non sanæ mentis tempore. intellige vt num.7.*

L. Cum aliis. V I.

Imp. IVSTINIAN. A. *Iuliano P.P.*

1 CVrator datus furioso habenti dilucida interualla, non desinit curator esse tempore, quo ille sanæ mentis efficitur, sed exercitium administrationis sibi non competit, & potest tunc ille, qui curator est datus, omnia per se gerere, sed furore superueniente exercitium restituitut curatori. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1. num.1. suprà hoc tit.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Ordin. Reg. Lusit. *lib.4. tit.103. §.3.* Gasp. Baëç. *de decima tut. Hispanico iure præstanda, cap.3. num.43. cum seqq.* vbi *num.45.* per hunc text. tenet quòd curator solùm habebit decimam pro tempore furoris, non verò pro tempore dilucidi interualli, quia licèt secundùm hunc text. curator eius, cuius furor per vices recedit, & redit, semper pro toto tempore sit curator, tamen pro tempore, quo furor recedit, non potest res furiosi administrare, sed ipsemet furiosus pro eo interuallo admioistrabit. Petr. Gregor. *syntagm iur. p.2. lib.13. c.5. n.24.* ibi, *quòd si furioso habenti intermissionem morbi, curator datus sit, perpetua erit cura eius, etsi intercepta & interpolata sit administratio.* Anton. Gom. *var. tom.1. cap.14. num.28. prope fin.* vbi quòd habens furorem per dilucida interualla illo medio tempore sanæ mentis, potest omnia facere & gerere ac si esset perpetuò sanæ mentis, modò habeat curatorem, modò noo, qoia si habet illo medio tempore, cessat & suspenditor eius administratio, licèt virtus & substantia officij duret. 2 3

Sed manere quidem eum donec talis furiosus viuit, &c.] Notatur ad hoc quòd furor simul ac quempiam inuasit, continuari præsumitur, licèt quis habeat dilucida ioterualla, quia furiosus, seu demens qui semel fuit, semper & in futurum furiosus, & demens præsumitor, vt per Rodet. Xuar. *allegat.1. n.21.* Mascard. *de probat. concl.825. à num.1. & concl.1045. num.32. & concl.1219. num.16.* Menoch. *de præsumpt. lib.6. præsumpt.44. in fine, num.7. & præsumpt.45. n.59. & num.61.* Cardin. Maotic. *de coniect. vltim. volunt. lib.2. tit. 5. num. 6. vers. & ideo vt res planiùs intelligatur*, Cald. Pereira *post quæst. forens. cons.24. num.4. & 5.* latè Farinac. *fragm. crimin. part.1. lit. F. num.317. cum seqq.* vbi *num.323.* intelligit quaodo furor noo fuit momeotaneus, & breui tempore, pet aliquos potà dies hominem agitaos, sed successiuus per longum tempus, vtputa pet annum, & mensem, & *num.325.* limitat quando directè, aut iodirectè, verè, aut præsumptiuè fuisset probata sana meus illius, qui retro fuit furiosus. 4 5

Sed per internalla, &c.] Nota quòd furiosus habens dilocida intetoalla si fecerit aliqoem contractum, testamentom, sed quid aliud, præsumitur factum tempore furoris, non rempore saoæ mentis, vt per Menoch. *d. lib. 8. præsumpt. 45. num.63. cum seq.* Mascard. *conclus.824. num.10. 18. & 19. & concl.825. num.10.* Fario. *d. lit. F. num.329.* vbi *num.331. & seqq.* intelligit qoando ille actus esset talis, vt potius saperet insanam mentem & fauorem, quàm sanam mentem; secus si actus talis esset vt quilibet prudens, & sapiens vir sic illum gessisset, & fuerit sponte sic gestus, non autem ad alterius ioterrogationem, 6

S V M M A R I V M.

1 *Curator non datur furioso in potestate patris constituto, sed eius pater est administrator legitimus; ei verò existenti sui iuris, pater curator dabitur, & num.2.*

3 in Sacris parentis sui constitutus, *id est, in familia & potestate patris.*

4 *Tutor tali dari debet, qui non sit recasurus in potestatem patris. limitatur num.5.*

6 *nullus Amor vincit paternum.*
7 *Pater in casu fily non sana mentis est curator legitimus, non datiuus.*
8 *Pater potest filium furiosum heredem instituere, & ei secundum formam iuris substituere, & si decedat ab intestato, hereditas deuoluitur ad filium furiosum etiam sui iuris constitutum.*
9 *Pater exemplariter substituit filio furioso, siue fatuo. limitatur num.*10.
11 *Hereditas paterna siue legitima in vita patris dicitur filio quasi debita.*
12 *Curator potest dari furioso in patris testamento, & non tenetur satisdare, &c. & num.*13.
14 *Tutor iurare tenetur se omnia rectè, & ad minoris vtilitatem gesturum.*
15 *Curator furiosi tenetur inuentarium facere, & satisdare atque iurare sicut tutor.*
16 *Furiosus rectè exheredari potest ex causa ingratitudinis commissa ante furorem.*
17 *Florentissima ciuitas, de Constantinopoli.*
18 *Tutor debet expressè obligare bona. intellige vt numer.*19.
20 *Hereditas furioso delata potest per eius tutorem adiri, & num.*21.
22 *Hereditas extranei si deuoluitur ad furiosum, non petit ipse bonorum possessionem, sed eius curator.*
23 *Intellectus* l. cùm furiosus, vers. quæ antea ex decreto dabatur, C. hoc tit.

L. Cùm furiosus. VII. & vlt.

Idem A. Iuliano P.P.

1 FVrioso in potestate patris constituto non datur curator, sed eius pater est legitimus administrator; ei verò existenti sui iuris pater curator dabitur. Colliguut ex Ordin. Doctores citati *in l.1. num 1. sup. hoc tit.*

2 Vide Ordin. Reg. Lusitan. *lib.4. tit.103. in princip.* Petr. Gregor. *syntagm. iuris part.2. lib.13. cap.5. n.17.* ibi, *Itaque datur curator, & pater filio furioso si emancipatus, alioquin enim sufficiens curator dicitur ex patria potestate.* Ascan. *de patria potest. cap.6. effectu 14.* Marc. Anton. de Amatis *Marchia decis.129.* Galganet *de tutel. lib.1. tit.7. num.57.* vbi quòd filiusfamil. qui in sui patris potestate sit, tutorem, seu curatorem à iudice non recipit, sed eius pater est legitimus administrator.

3 *In sacris parentis sui constitutus.*] Id est, in familia & potestate patris, vt per Ioan. Garc. *de coniugali acquestu, num.20.* Guid. Panciról. *in thesaur. var. lection. lib.1. cap.77.* quia quælibet familia sua habebat sacra, quæ emancipatos filius obseruare non tenebatur, secundùm Alciat. *lib.1. prætermiss. verbo sacra*, sed Costan. *comment. iuris lib.2. cap.13. ad finem*, à persona patris, quæ sacra filio videri debet, deductum putat.

4 Notatur ad hoc quòd tali debet dari tutor, qui non sit recasurus in patris potestatem, vt per Anton.
5 Piag. *de tut. & cur. quæst.4. num.6.* vbi *num.7.* limitat quando pariter dissiparet omnia bona filij, tunc enim propter malos mores patris dari posset curator bonis pupilli. Gutier. *de tutelis, part.1. cap.3. n.2.*

6 *Quis enim talis affectus*, &c.] Notatur ad hoc quòd nullus amor vincit paternum, vt per Mascard. *de probat. concl.571. num.3.* Mexi. *in tract. tassæ panis, concl.2. num.58. cum seq.* Decian. *in tract. crimin. lib.5. cap.45. num.6. vers. ratio autem*, Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis comment. tom.1. lib.21. tit.10. n.21.*

7 *Indubitatè curatorem habere non potest*, &c.] Obseruat Stephan. Gratian *discept. forens. tom.2. cap.365. num.48.* quod pater in casu filij non sanæ mentis est legitimus, non datiuus curator.

§. Sin autem parentes.

Pater potest filium furiosum hæredem instituere, & ei secundùm formam iuris substituere, & si decedat ab intestato, hæreditas deuoluitur ad filium furiosum etiam sui iuris constitutum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1. num.1. sup. hoc tit.* 8

Nota quòd pater exemplariter substituit filio furioso, siue fatuo, sic, Instituto filium meum hæredem, & si in stultitia moriatur, Titium sibi substituo, vt expressè decidit *l. Hispan.11. tit.5. part.6.* Couarr. *in cap. Raynutius, §.6. num.1. de testam.* Substitutio enim exemplaris potest fieri filiu furioso, vt per Alexand. Trentacinq. *de substit. part.3. cap.4. num.1.* Vincent. Fusar. *eod. tract. quæst.185. ex num.5.* vbi limitat si haberet dilucida interualla, vel quando non perseuerauerit in furore vsque ad tempus mortis, & *num.10.* tenet posse fieri mentecapto perpetuo exemplarem substitutionem, & *num.13.* idem dicit de fatuo, nisi fatuitas esset modica proueniens ex simplicitate, vel leuitate, & à *num.15.* extendit ad prodigum, dummodo sit talis, qui non possit testari. 9 10

In paterna quidem hæreditate, quæ quasi debita, &c.] Notatur ad hoc quòd hæreditas paterna, siue legitima in vita patris dicitur filio quasi debita, vt per Palat. *in repet. cap. per vestras, de donat. inter vir. & uxor. notab.3. §.21. num.4. & 5.* Tiraquel. *in l. si vnquam, verbo susceperit liberos, num.113. C. de reuoc. donat.* Padil. *in l.3. num.32. C. de iuris & facti ignor.* Anton. Gom. *l.22. Tauri num.1. in fine*, filius enim in vita patris dicitur quasi dominus hæreditatis paternæ. *l. in suis, ff. de liber. & posthum.* vbi Ias. *num.14.* Tiraquel. *in d. l. si vnquam, in præfat. n.19. & 20.* Menoch. *cons.1. n.487.* Fusar. *de substitut. quæst.193. num.25.* Robles *de repræsent. lib.1. cap.7. num.16. cum seqq.* Et ideo potius videtur continuatum, quàm translatum, quod in filium confertur. Tiraquel. *in præfat. num.20.* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.1. cap.135. num.35.* Vnde filius mortuo patre non dicitur capere hæreditatem. Donell. *comment. iuris ciuilis lib.7. cap.2. vers. quid si necessarium*, Anton. Fab. *part.1. iurisprudent. tit.2. princip. 5. illat.3.* sed dominium continuare, & liberiorem rerum suarum suscipere administrationem, idem Anton. Fab. *tom.3. de errorib. pragm. decad.55. errore 1.* Robles *d. cap.7. num.18.* 11

§. Sed cùm antiquitas.

Curator potest dari furioso in patris testamento, & non tenetur satisdare, debet tamen antequam administret obseruare, & iura hîc scripta; & si nullu ei à patre sit datus, peruenitur ad legitimum idoneum, aliàs ad datiuum, qui forma hîc scripta debet creari. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *in l.1. num.1. sup. hoc tit.* 12

Vide Petr. Greg. *syntagm. iuris p.2. lib.13. cap.5. n.28.* ibi, *dari & potest testamento patris filio furioso curator exemplo testamentary tutoris, qui non tenetur satisdare paterno testimonio sufficiente, sed iurare omnia se ex fide gesturum, & ad vtilitatem furiosi; & ideo omnia inuentario includere certum est.* Gutier. *de tutel. p.1. cap.12. n.8. & p.3. cap.6. n.4.* vbi per hunc text. dicit quòd tutor tenetur iurare se omnia rectè, & ad minoris vtilitatem gesturum, neque prætermissurum vtilia, neque admissurum inutilia, Gasp. Baeç. *de decima tut. Hispanico iure præstanda, cap.3. n.38.* vbi per hunc text. tradit 13 14

dit quòd curator furiosi tenetur inuentarium conficere,& satisdare ac iurare sicut tutor.

16 *Hæredibus institutis, vel exhæredatis*, &c.] Notatur ad hoc quòd furiosus rectè exhæredari potest ex causa ingratitudinis commissæ ante furorem, vt per Greg.Lop. *l.11. gloss.2. verbo fijos tit.5. part.6.* Ias. *in l. patrem num. 42. ff. de his qui sunt sui*, Mench. *illustr. controu. part.1. lib.3. cap.96. num.* 12. vbi per hunc text. resoluit, quòd si filius ante furorem verberauit patrem, vel commisit causam ingratitudinis, propter quam de iure potest exhæredari, deinde efficiatur furiosus, talis furor non purgat vitium ingratitudinis, imò potest exhæredari à patre.

17 *Vt in hac florentissima ciuitate.*] Idest, Constantinopoli, secundùm Guid. Pancirol. *in thesauro var. lectionum lib 1.cap.8.de epithetis.*

18 *Et hypotheca rerum curatoris modis omnibus adhibenda.*] Notatur ad hoc quòd tutor debet expressè obligare bona, vt per Hippol. *sing.*108. Steph.Gra-
19 tian. *discept.forens.tom.1. cap.82. num.*39. quod intellige quando interesset minoris habere hypothecam expressam vltra tacitam, Surd. *de aliment. tit.9. quæst.* 44 *num.*50 *&* 51. Stephan.Gratian. *d. c.*28. *num.*40. *cum seqq.* Pupillus enim tacitam hypothecam,& iuris priuilegium habet in bonis suorum tutorum, aut curatorum pro administratione tutelæ, vel curæ, *l. Hisp.* 23. *tit.* 13. *part.* 5. Neguzant. *de pignorib.* 4. *memb.2. part. princ. num.6.cum sequent.* Capyc. *decis.* 129. Franc. Balduin. *de pignorib. & hypoth. cap.* 7. Rebuff. *tom.* 2. *ad leges Galliæ tit. de constit. reddit. art.* 1. *gloss.* 14. *num.* 161. Valderan. *de priuil. credit. cap.*6. Surd. *de aliment. tit.*8. *priuil.*49. *num.*18. *& decis.*271. *num.*1. *&* 2. Escobar *de ratiocin.c.*39. Gutier. *de tutel. part.*2. *cap.*16. *ex num.* 1. Amat. Roderic. *in tract. de priuil. creditor. part.1. art.4. à princ.*

§. Tali itaque ordinatione.

20 Hæreditas furioso delata potest per eius curatorem adiri, itaut si furiosus efficiatur sanæ mentis, possit eam sibi retinere, vel respuere, & si respuerit, vel in furore decesserit, ad substitutum deuoluitur, & si nullus sit substitutus, deuoluitur ad eos, qui succederent si furiosus in medio non fuisset; legata verò ad eius hæredes transmittit cum potestate repudiandi. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1. num.1 sup. hoc tit.*

21 Vide Gregor. Lop. *l.13. glos.* 14. *verbo mas si el heredero tit.6. part.*6. vbi quòd curator furiosi vel mentecapti adit hæreditatem agnoscendo bonorum possessionem, itaut si furiosus in furore decedat, habeatur pro non agnita. Pinel. *in l.1. part.1. num.67. vers. de hæreditate, C. de bonis maternis.* vbi remissiuè quid agendum de hæreditate delata furioso. Anton. Gom. *l.40. Tauri num.69. in fine*, vbi ex hoc text. ait quòd quando agitur de successione bonorum, demens, furiosus, vel mentecaptus est capax ex testamento, vel abintestato, Tiraq. *de iure primog. quæst.*23. *num.*5. vbi per hunc text. tenet quòd furiosi, mentecapti, & dementes, & quocunque vitio animi, aut corporis laborantes, modò non sint monstrosi, non minus succedunt quàm cæteri, & *num.* 16. subdit quòd licèt furiosus, & demens sit inhabilis ad successionem iuris, vt in hæreditate extranei, tamen quando debet alij restituere, est habilis ad eam successionem, Molin. *de primog. lib.1. cap.13. num.*22.

§. Sin autem ex alia.

22 Si hæreditas extranei deuoluitur ad furiosum, non petit ipse bonorum possessionem, sed eius curator. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1 num.1. sup. hoc tit.*

23 *Quæ antea ex decreto dabatur*, &c.] Vide de intellectu horum verborum Nicol. Bellon. *supput. iuris lib.3. cap.* 2. vbi aduertit quòd inter antiquos Iureconsultos erat maxima altercatio an curator furiosi deberet admitti ad petendam bonorum possessionem, vt hîc dicitur; item est in hoc vt adhibita causæ cognitione cum decreto admitteretur ad petitionem, vt est text. expressus *in l.* 2. *§ si quis ex liberis, in fine, ff. ad Tertul.* & de hoc decreto intelligit hîc Iustinianus, qui tollit illam scrupulositatem iuris antiqui, & statuit duo. Primum quòd nunc curator furiosi nullo præcedente decreto, sed simpliciter possit agnoscere eam bonorum possessionem, quæ antea ex decreto sibi dabatur, idest, quam Prætor non dabat, vel decernebat, nisi eo admisso ad petitionem, per decretum *d. §. si quis ex liberis.* Secundum quòd eam habeat ad similitudinem bonorum possessionis, scilicet cuiusuis alterius, idest, sufficiat agnitio sine petitione, vt postea subdit, & hoc modo procedet & fluet contextus sine scrupulo. Hactenus Bellonus.

In glos. *Ex decreto.* ibi, *hodie verò*, &c. Hæc glos. refert aliquos censuisse adhuc decretum esse necessarium, & per *l. fin. C. qui admitti*, sublatum tantùm libellum, & petitionem, non autem decretum, de quo vide Alciat. *paradox. lib.2. cap.*13. Anton. Bellon. *d. lib.4. cap.1. in princ.*

De prædiis, & aliis rebus minorum, sine decreto non alienandis, vel obligandis.

TIT. LXXI.

DE *prædijs.*] id est, rebus immobilibus.

Ex aliis rebus.] Subaudi, mobilibus, quæ seruando seruari possunt.

Minorum.] id est, pupillorum, vel adolescentium in tutela, vel curatione constitutorum: supple, & aliarum personarum quæ in cura sunt.

Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. De materia tituli vide *l. Hisp.4. tit.5. part.5. &* *l.18. tit.16. part.6.* Bellacomb. Villalob. Fichard. & alius *tom.1. commun. opin. lib.5. tit.31. part.771.* Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.4. tit.6. num.15. cum seqq.* Paul. Montan. *de tutel. cap.* 33. *à princip.* Gutier. *in simili tract. part.* 2. *cap.* 5. Henric. Bocer. *in disput. de vniuerso iure tom.1. classi* 2. *disput.* 14. *num.*126. Molin. *de Iustit. tract.2. disp.*224. *num.* 20. *cum seqq.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo contractum fecisti num.1. cum seqq. C. de in integ. restit. min.* Alexand. Trentacinq. *var. resolut. lib.2. tit.2. de minorib. resol.9.* Galganet. *de tutel. lib.2. tit.*21.

SVMMARIVM.

1 *Alienationis rerum minoris sine decreto prohibitio non extenditur ad alienationes necessarias, sed ex causa dabitur restitutio. Iudex hîc competens quis, num.* 2. *cognitio causæ requiritur cùm agitur de alienatione rerum immobilium*

minoris, quæ ante decreti impositionem præcedere debet, num. 3.

L. Venditio. I.

Imp. ANTONIN. A. *Minutiano.*

1 PRohibitio alienationis rerum minoris sine decreto non extenditur ad alienationes necessarias, sed ex causa dabitur restitutio. Colligunt ex Ordin. Cyn. Salic. Bart. Angel. Fulgos. Bald. Castr. Sichard. Sebast. Næui. Aloys. Leo *super 5. pag. 69. versa*, remissiuè Ximen. Tolet. *in concord* & Casal. *in annot.*

a *Auctore Prætore*, &c.] Nota iudicem domicilij minoris esse competentem ad interponendum decretum cùm agitur de alienatione rerum immobilium, vt per Gregor. Lop. *l. 4. glos. 8. tit. 5. part. 5.* Anton. Gom. *tom. 2. var. cap. 14. num. 27.* Cassan. *cons. 54. num. 4. & cons. 31. num.* 38. Lambertin. *de iurepatron. lib. 1. part. 1. art. 8. quæst. 2. princ. num. 3.* Card. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 4. tit. 6. num. 23. & 24.* vbi tutius ait decretum vtriusque iudicis requiri, quando res sita est in vno territorio, & minor habet domicilium in alio. Gutier. *d. tutel. p. 1. cap. 16. n. 19.* Steph. Gratian. *discept. forens. tom. 3. cap. 555. num. 6.* vbi ampliat etsi essent diuersa statuta in loco domicilij, & in loco rei sitæ, de cuius alienatione agitur. Si verò minor sit Clericus, à iudice ecclesiastico decretum interponendum est, Cald. Pereira *de empt. cap. 13. num. 16.*

3 *Causa cognita*, &c.] Notatur ad hoc quòd cognitio causæ requiritur cùm agitur de alienatione rerum immobilium minoris, quæ ante decreti impositionem præcedere debet, Paris. *cons. 98. num. 7. & 8. lib. 1.* Roland. *cons. 33. num. 10. lib. 1.* Menoch. *de arbitr. casu* 171. *num. 23.* Paul. Pic. *cons. 44. num. 8.* Simoncel. *in tract. de decretis lib. 5. tit. 1. num. 17. & 26.* qui post multos dicit constare debere adhibitam fuisse maturam causæ cognitionem antequam interponatur decretum, Syluan. *cons. 49. num. 63.* idem Menoch. *cons. 726. num. 17.* Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap. 13. num. 48.* vbi ait tutorem debere iudici porrigere libellum, & in eo casum exponere, rémque minoris necessariò esse alienandam, repetendo iudici, vt omnia circunspectò prouideat, & rem minus vtilem venundari percipiat, & tunc iudicem libellum, & inuentarium bonorum pupilli, & acta tradi iubere, & re examinata ex integro causam cognoscere, & sedendo pro tribunali decretum in scriptis opponere, & in eo vrgentes causas alienandum enarrare, rémque minus fructuosam alienari permittere.

SVMMARIVM.

1 *Venditio pignoris vbi est ipso iure nulla, restitutio ratione ætatis non ipso iure necessaria est, secus si sit aliquà, & si interuenit læsio non modica, vel fraus cum emptore sit participata, & numero 2.*

3 *Alienatio quando est nulla, ex eo quòd in ea non interuenerunt solemnitates requisita, vel quid simile, restitutio non est necessaria.*

4 *Restitutionis beneficium competit minori non solùm contra primum emptorem, sed etiam contra secundum, si sciuit rem minoris esse; si verò ignorauit, in subsidium.*

5 *Restitutio non daretur pro minimo.*

L. Non est vobis. II.

Imp. GORDIANVS A. *Clearcho & aliis.*

1 VBi venditio pignoris est ipso iure nulla, restitutio ratione ætatis non est ipso iure necessariâ, secus si sit aliqua, & si interuenit læsio non modica, vel fraus cum emptore sit participata. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Galganet. *de tutel. lib. 2. tit. 23. num. 20.*

3 Notatur ad hoc quòd quando alienatio est nulla, ex eo quòd in ea non interuenerunt solemnitates requisitæ, vel quid simile, restitutio non est necessaria, quia minor reseruatur illæsus, vt per Auendan. *de exequend. mand. part. 1. cap. 4. num. 42.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo contractum fecisti num. 1. vers. si denique*, Menoch. *cons. 100. num. 500.* Sfort. Odd. *de restit. in integ. quæst. 17. art. 7. num. 62. part. 1.* Morl. *in emporio iuris ciuilis part. 1. sub tit. de restitut. in integ. quæst. 2. num. 21. & 26.* Gutier. *de tutel. part. 2. cap. 5. num. 5.*

4 *Quod si creditores id fecerunt*, &c.] Notatur ad hoc quòd restitutionis beneficium competit minori, non solùm contra primum emptorem, sed etiam contra secundum, si sciuit rem minoris esse; si verò ignorauit, in subsidium, *l. in causa 14. §. interdum, & §. Pomponius, ff. de minorib.* Fab. de Monte *in tract. de empt. & vendit. quæst. 4. num. 32.* Roder. Xuar. *alleg. 21. num. 7.* Anton. Gom. *tom. 2. var. cap. 2. num. 41. & cap. 14. num. 7.* Caualcan. *de tut. & curat. num. 123. & 151.* Cou. *lib. 2. var. cap. 3. à num. 10.* Eman. à Costa *in l. Gallus, § & quid si tantùm, part. 2. à num. 49. ff. de liber. & posth.* Sfort. Odd. *d. part. 1. quæst. 31. art. 17. à n. 85.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorare n. 15. C. de in integ. restit. minor.* Morl. *in d. tit. de restitut. in integ. quæst. 2.*

5 In glos. *Doceatur, fin.* ibi, *pro minimo autem non daretur restitutio*, &c. Ita Rebuff. *ad leges Galliæ tom. 1. sub tit. de in integr. restit. art. 1. glos. 3. num. 11.* Tiraq. *in l. si vnquam, verbo omnia, vel partem num. 15.* Eman. Costa *in d. §. & quod si tantum part. 2. num. 76.* Xuar. *d. alleg. 21. num. 3.* Menoch. *de arbitr. casu 74. in princ.* Pinel. *in l. 2. C. de rescind. vendit. part. 3. cap. 1. num. 26.* Mascard. *de probat. concl. 1058. num. 5.* Cald. Pereira *in d. l. si curatorem, verbo vel aduersarij dolo num. 7.* Flamin. Paris. *de resignat. benefic. lib. 3. quæst. 7. num. 27. & 28. & lib. 11. quæst. 4. num. 66. & 67.* Valasc. *consult. 112. num. 2.*

SVMMARIVM.

1 *Alienare prædia sine decreto nequit pater curator filij etiam emancipati, & num. 2. non procedit in patre legitimo administratore sui filijfam.*

L. Cùm emancipatis. III.

Impp. VALERIAN. & GALLIEN. AA. *Theodosiano & aliis.*

1 PAter curator filij etiam emancipati non potest prædia alienare sine decreto. Colligunt ea Ordin. Doctores citati *in l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt Anton. Gom. *variar. tom. 2. cap. 14. num. 13. vers. quod*

primò

primò extende, *& l.48. Tauri num.* 18. Pinel. *in l.* 1. *part.3. num* 21. *C. de bonis mat.* Simoncel. *de decretis lib.3.tit.8. inspect.1. num.1. cum seqq.* Menoch. *de arbitr. casu* 171. *num.* 54. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo contractum num.* 5. *C. de in integ. restitut. min.* Cardos. *in praxi iudicum, & Aduocat. verbo fundus num.*8. Paul. Montan. *de tutel. cap.* 33. *n.* 486. Gutier. *in simili tract. part.2. cap.5. num.* 21. Caldas Pereira *de empt. & vendit. cap.* 15. *num.* 3. Alexand. Trentacinq. *variar. resol. lib.2. tit.2. de minorib. resol.9. num.* 10. Galganet. *de tutel. lib.2. tit.21. num.* 16. *& lib.3. quæst 42. num.* 1.

5 Intellige non procedere in patre legitimo administratore sui filijfam. hic namque pater ex causa iusta & necessaria,& à iure permissa potest vendere, & alienare rem immobilem sui filij minoris 25. annis absque decreto, & auctoritate iudicis, vt per Azon. *in sum. C. de bonis qua liber. num.*11. de quo an verum sit vide Anton.Gom. & Pinel. *citatis locis*, Cou. *var. lib.1. cap.8. num.6.* Cald. Pereira *d. verbo contractum fecisti num.5. vers. sin autem*, Gutier. *d. part.2. cap.5. num.22. vers. non tamen procedit.* Card. Mantic. *de tacit. & ambig. conuention. lib.4. tit.6.* Alexand. Trentacinq. *d. resol.6. num.10. in med.* Galganet. *d. lib.4. quæst.42. num.2.* vbi *num.3.* quòd causa necessaria est probanda per emptorem cùm non stetur assertioni patris.

SVMMARIVM.

1 *Alienari nullo titulo possunt immobilia minorum sine decreto, ideo tradita vendicantur, redditis tamen quæ acceperunt, & num.2. nec etiam adulti minores 25. annorum curatoribus carentes possunt prædicta bona sine decreto alienare, num.3. nec transigi potest super rebus immobilibus minoris, sine decreto, num.4. nisi res minoris melior fiat, & dando alteri parti pretium per viam transactionis, remaneat cum re, super qua lis agitur, num.5.*

6 *Permutari nequeunt res immobiles minoris absque decreto, etiam pro euidenti vtilitate.*

7 *Donare bona minoris est prohibitum.*

8 *Donat pupillus, & remunerat ob honorem familiæ, nec propterea dicitur læsus si tutor id faciat.*

9 *Compromissum super rebus mobilibus minoris prohibitum.*

10 *Censum super rebus minoris absque iudicis decreto imponere non permissum tutoribus, nec alienare sine solemnitatibus, quæ in alienationibus bonorum immobilium requiruntur, num.11. nec super rem immobilem seruitutem imponere, neque eam remittere, num.12. aut hypothecare, num.13. nec ab actione quam minor habet ad rem immobilem, tutor cadere potest, num. 14. nec in emphyteutam rem minoris dare, num.15. nec renuntiare, vel desinere acquirere aliquam rem immobilem, in qua est minori quæsitum dominium ipso iure, vt legatum, vel fideicommissum, num.16. nec fructus fundi alienare perpetuò, num.17. nec locare fundum ad longum tempus, num.18.*

19 *Fructus regulariter veniunt quando contra dispositionem iuris nulliter actum est.*

20 *Minor rem alienatam vendicans, pretium à se receptum restituere debet.*

L. Non solùm. IV.

Iidem AA. Mitridati.

Immobilia minorum nullo titulo alienantur sine decreto, ideo tradita vendicantur, redditis tamen quæ acceperunt. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1. num.1. supr. hoc tit.* 1

Notatur ad hoc quòd bona immobilia minorum non possunt per eorum tutores, & curatores sine iusta causa & decreto alienari, aliàs alienatio nulla erit, & alienata poterunt à quocunque possessore vendicari, de quo Afflict. *decis.* 229. Capyc. *decis.* 313. Duen. *reg.48. num.5.* Menoch. *remed.15. recuper. num.146.* Gregor. Lop. *l.4. glos.2. tit.5. part.5.* Anton. Gom. *tom.2. var. cap.14. num.14. in fine*, Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo res num.2. & verbo contractum fecisti num. 1. C. de in integ. restit. min. & de empt. & vendit. cap. 13. num. 15.* Caualcan. *de tut. & curat. num.130.* Auendan. *de censib. cap.81. num.6. vers. ex quo*, Mulin. *de Iustit. tract. 2. disp. 224. num. 20. cum seqq.* Alexand. Trentacinq. *var. resol. lib.2. tit. de minorib. resol.9. à princip. & præcipuè num.14.* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.3. cap.644. num.11. & 17.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib. 4. tit.5. num.1.* Iacob. Cancer. *var. resolut. part.1. cap.7. de tutorib. num.115. cum seqq.* Gutier. *de tutel. part. 2. cap.5. à princ.* Paul. Montan. *in simili tract. cap. 33. num 1. cum seqq.* Nec etiam adulti minores 25. annorum curatoribus carentes possunt prædicta bona sine decreto alienare, vt per Menchaq. *de success. creat. §.10. num.73.* Cald. Pereira *in d. l. si curatorem, verbo res num.1. vers. denique*, Sanch. *de matrim. lib.6. disp. 38. num.6.* Sigism. Scacc. *de commerc. §.1. quæst.7. p.3. limit.17. num.5.* vbi tradit quòd non valet obligatio à minore facta quando ex contractu deueniendum esset ad aliquam speciem alienationis bonorum immobilium. 3

4 *Sed neque transactionis ratione*, &c.] Notatur ad hoc quòd super rebus immobilibus minoris transigi sine decreto nequit, vt per Tiraq. *de retract. lig. §.1. gloss.14. num.68. & 70. & de iure mariti glos. 5. num. 205.* Ias. *in l.2. num.3. & 4. ff. de officio eius*, Anton. Gom. *dict. tom.2. cap.14. num.14. in fine*, Pinel. *in l.1. part.3. num.44. & 45. C. de bonis mat.* Alexand. Trentacinq. *d. lib.2. tit. de minorib. resol.9. num. 14.* Menchaq. *dict. §.10. num.71. ampl.20.* Viu. *decis. 22. num.16.* Paul. Montan. *d. cap.33. num. 259. cum seqq.* Gutier. *dict. part.2. cap. 5. num. 28.* Ioseph. Sesse *Arag. decis. 168. num.2.* Bernard. Græuæ *ad pract. Cameræ Imper. lib.2. concl.72.* Molin. *de Iustit. tract.2. disp.557. in princip.* Iacob. Cancer. *d. part. 1. cap. 7. de tutorib. num. 115. vers. imò non potest transigere*, Galganet. *de tutel. lib.2. tit.15.*

Limita nisi rem minoris meliorem faciat, & dando alteri parti pretium per viam transactionis, remaneat cum re, super qua lis agitur, *l. si pignora, §. fin. l. interdum, §. qui tutelam, ff. de furtis*, Pinel. *vbi sup. num. 46.* Bertaz. *de clausulis instrument. claus. 10. glos.2. num.18.* Cald. Pereira *de resolut. emphyt. cap.9. num.36.* Ioseph. Sesse *d. loco*, Paul. Montan. *d. cap.33. num.147. cum seqq.* Gutier. *d. cap.5. num.28.* Cancer. *d. cap.7. num.117.* 5

Neque permutatione, &c.] Notatur ad hoc quòd res immobiles minoris absque decreto etiam pro euidenti vtilitate non possunt permutari, vt per Paz. *in proœm. leg. Tauri num.351.* Molin. *de primog. lib.4. cap. 4. num. 1. cum seqq.* Peregrin. *de fideicom. quæst. 8. num. 528. cum seqq.* Vincent. de Franchis *decis. 355. num.6.* 6

*num.*6. Anton.Gom.*dict.tom.*2.*cap.*14.*num.*14.*vers. quintò extende*, Cald. Pereira *de empt. cap.*8. *num.*27. Mastrill. *Sicil. decis.*121. *num.*33. Castill. *controuers. lib.*5 *cap.*65.*num* 59.*cum seqq.* Alexand. Trentacinq. *dict. resolut.* 9. *num.* 14. Ceuall. *commun. quæst.* 781. *num.*8.

7 *Et multo magis donatione*, &c.] Notatur ad hoc quòd donare bona minoris tanquam species alienationis est prohibitum, vt per Fab.de Monte *de empt.* 4.*quæst princ.quæst.*22.*n.*21. Alex. Trentac. *d. resol.*9. *num.*14. Nisi donatio esset remuneratoria, ex Tiraq. *in l. si vnquam, verbo donatione largitus num.*25.*&* 29. Viui. *decis.*87.*num.* 10. Alexand. Trentacinq. *d. resol.* 9.*num.* 18. Cardin. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib.*4.*tit.*6.*num* 55. Burg. *cons.*3.*num.* 33.*& seq.* Rot. apud Farin. *decis.* 341.*num* 12.*part.* 1.*re-*
8 *centior.* vbi quòd pupillus ob honorem familiæ potest donare & remunerare, nec propterea dicitur læsus si tutor id faciat. Menoch. *cons.*29.*num.* 3.*&* 33. *& cons.*1003.*num.*54.

9 *Nec alio quoquo modo transferre*, &c.] Veluti per compromissum, quod sanè prohibetur super rebus immobilibus minoris, quia potest sequi alienatio, de quo Alciat. *in l. cùm te num.* 4. *C. de transact.* Blanc. *de comprom. part.* 4.*num.*28. Roland. *tract. de dote quæst.*44.*sub num.*10.*& cons.*76.*num.*16.*& seq. lib.*1. Afflict. *decis.*285.*num.*15. Franc. Viui. *decis.*22.*n.*20. Simoncel. *de decret. tit.*6.*inspect.*8.*num.* 77. Ioseph. Ludou. *Perus. decis.*47.*num.*15. Ioseph. Sesse *Aragon. decis.*168. Menoch. *de arbitr. casu* 171. *num.* 43. *cum seqq.* Surd. *de aliment. tit.* 8.*priuil.* 16. *num.* 31.*&* 35. Paul. Montan. *d. cap.* 33.*num.* 218.*cum seqq.* Iacob. Cancer. *d.cap.*7.*de tutor.num.*116. Ceuall. *d.quæst.*781. *num.*8.

10 Hinc censum super rebus minoris absque iudicis decreto imponere tutoribus non est permissum, Simoncel. *in tract. de decret. lib.*2.*tit.*6.*num.*33. Perez de Lara *de vita hominis cap.* 22. *num.* 40. *cum seqq.* Valasc. *de iure emphyt. quæst.*35.*num.* 5.*in fine*, Cald. Pereira *in d. l. si curatorem, verbo contractum fecisti num.*3. Paul. Montan. *d cap.*33.*num.*124.*cum seqq.* Gutier. *d part.*2.*cap.*5 *num.*24. Castill. *controu. lib.*4. *cap* 61. *à num.* 29. *vsque ad* 45. Auendan. *de censib. cap.*81.*num.*5. Quamuis contrarium, immo censum à minore sine iudicis decreto imponi posse, teneant Gasp.Roderic. *de annuis redditib.lib.*1.*quæst.*14.*n.*15. Felician. *de censib. lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 21. *vers. ex qua resolutione.* quia eorum fundamentis bene satisfacit Castill. *citato loco*, & ex Auendan. rem componere nititur Ludou. Cenci. *de censib. part.*1.*cap.*2.*quæst.*1. *art.*2.*num.*3. vbi in adulto respondet cum distinctione, aut curatorem non habebat, & tunc impositionem absque curatoris auctoritate esse ipso iure nullam tenet; aut curatorem habebat, & tunc mero iure valere, sed posse rescindi per restitutionem in integrum affirmat.

11 Nec censum minori debitum alienare sine solemnitatibus, quæ in alienationibus bonorum immobilium requiruntur, Tiraq. *de retract.lin lig.* §. 1. *glos.* 6. *num.*12. Surd. *decis.*204.*num.*4. Gasp.Roderic. *de annuis redditib lib.*1.*quæst.*14.*num.*2. Mendez de Castro *de annonis in princ. num.*36. Paul. Montan. *d. cap.*33. *num.*123. Ludou.Cenc. *de censib part.*1.*cap.*3.*quæst.*1. *art.*2.*num.*16. Castill. *d.cap.*61.*num.*34.*&* 39.

12 Nec super rem immobilem seruitutem imponere, nec eam remittere possunt, *l.* 3. §. *simili modo, l. sed si pecunia,* §. *si eius, cum seq ff. de reb. eorum.* Fabian. de Monte *in tract. de empt.* 4. *quæst. princ. q.* 22. *num.* 13. Pinel. *in l.*2. *C. de bonis mat. part.* 3. *num.* 69. Gutier. *d part.*2.*cap.*5.*num.*24. Alexand. Trentacinq. *d. tit. de minorib. resol.* 9. *num.* 8. Galganet. *de tutel. lib.* 3. *quæst.*43.*num.*4.

Nec eam hypothecare, vt dixi *in collect. ad l. etsi Præses, in hoc eod. tit.* 13

Nec ab actione qoam minor habet ad rem immobilem tutor cadere potest, vt dixi *in collect. ad l. si ad resoluendum, inf. hoc eod. tit.* 14

Nec in emphyteusim rem minoris dare, vt dixi *in collect. ad l. etiam, in hoc eod. tit.* Galganet. *de tutel. lib.*3.*quæst.*43.*num.*2. 15

Nec renunciare, vel desinere acquirere aliquam rem immobilem in qua est minori qoæsitum dominium ipso iure, vt legatum, vel fideicommissum relictum, *l. magis puto*, §. *fundum, ff. de rebus eorum,* Anton.Gom. *d.tom.*2. *cap.*14.*num.*14. Menchaq. *dict.* §.10.*num.*72. *ampl.* 13. Paul. Montan. *dict. cap.* 33. *num.*250.*& num.* 377.*&* 381. Gutier. *d. cap.*5.*n.* 40. Alexand. Trentacinq. *dict. tit. de minorib. resolut.* 9. *num.*5. 16

Nec fructus fundi perpetuò alienare, vt per Simoncel. *de decret. lib.*3.*tit.*8. *inspect.*16.*num.*19. Cancer. *var. resolut. part.*2.*cap.*1.*num.*245. Ludou. Cenci. *de censib. part.*2. *cap.*2. *quæst.*2. *art.*3. *num.*8. Perez de Lara *de vita hominis cap.*22.*num.*56. 17

Nec locare fundum ad longum tempus, *l. sed si pecunia*, § *fin. ff. de rebus eor.* Fabian. de Monte *dict.* 4. *quæst. princip. quæst.*22. *num.*8.*&* 9. Bocer. *decis.*234. Pinel *in l.*1.*C. de bonis mat. part.*3. *num.*64. Menchaq. *d.* §. 10.*num.* 78.*vers. intellige in vocatione ordinaria,* Molin. *de primog. lib.*1. *cap.*21.*num.*1. Matiens. *l.*6. *glos.*3.*num.*16.*tit.*7. *lib.*5. *noua Recop.* Paul. Montan. *d.cap.*33.*num.*396. *cum seqq.* Gutier. *d. part.*2.*cap.*5. *num.*28. Alexand. Trentacinq. *d. tit. de minor. resol.*9. *num.*39. Cald. Pereira *de resolut. emphyt. cap.*1.*n.* 10. *cum seqq.& cap.*4.*num.*44. 18

Et si quid inuicem, &c.] Notatur ad hoc quòd fructus regulariter veniunt quando contra dispositionem iuris nulliter actum est, vt per Rimin. iun. *cons.* 5. *num.* 41. Imol. *cons.* 73. *In casu proposito, in fine num.*9.*vers. item aduertendum*, Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 45. *num.* 29. vbi *num* 30. *cum seq.* rationem assignat quoniam faciens actum contra iuris & statuti dispositionem, censetur in mala fide, ac proinde tenetur ad fructuum restitutionem, & *n.*32. tenet quòd nulla causa excusat à fructibus quando ius resistit. 19

Id mutuò restituere debet.] Notatur ad hoc quòd minor rem alienatam vendicans, pretium à se receptum restituere debet, vt per Menoch. *de præsumpt. lib.*3.*præs.*84.*num.*1. vbi *numeris seqq.* declarat. 20

SVMMARIVM.

1 *Decretum ex falsa causa interpositum ipso iure nullum est, ideo illo non obstante non tenet alienatio, & num.* 2. *quamuis decretum esset partim ex causa vera, partim ex causa falsa, num.* 3. *&* 4.

5 *Minor & eius tutor non potest immobilia hypothecare. procedit, non solum quando hypothecaret rem simpliciter suam, sed etiam eam, quam emit, si pretium non soluit, pro eius solutione, num.*6.

7 *Minor asserens iudicem fuisse falsis allegationibus circumuentum, id probaret.*

L. Etsi

L. Etsi præses. V.

Iidem AA. Sereno.

1 DEcretum ex falsa causa interpositum est ipso iure nullum, ideo illo non obstante non tenet alienatio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. n. 1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo lasis num.* 163.

3 *prope fin. C. de in integr. restit. minor.* quod ampliatur, quamuis decretum esset partim ex causa vera, partim ex causa falsa, quia adhuc nullum est, vt per Capyc. *decis.* 51. Simoncel. *de decret. tit.* 6. *inspect.* 5. *num.* 59. & 60. Sigism. Scacc. *de iudic. part.* 1. *lib.* 2. *cap.* 11. *num.* 1121. Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap.* 13.

4 *num.* 52. vbi tradit quòd falsa causa vitiat decretum etiamsi causa sit partim vera, & partim falsa, & extendit etsi non esset falsa ipso iure, sed per exceptionem, & siue expressa esset in decreto, siue non, dummodo ex actis constet. Vnde apparet quòd obreptio vitiat decretum, secundùm Cald. Pereira *d. cap.* 13. *num.* 52. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 4. *tit.* 6. *num.* 6. vbi tradit quòd in hoc casu datur actio pupillo contra tutorem ex eo quòd per obreptionem obtinuit decretum.

5 *Vel obligandum*, &c.] Notatur ad hoc quòd minor & eius tutor non potest immobilia hypothecare, vt per Fabian. de Monte *de empt. & vendit.* 4. *quæst. princip. quæst.* 12. *num* 10. Gregor. Lop. *l.* 4. *glos.* 2. *titul.* 5. *part.* 5. Pinel. *in l.* 1. *C. de bonis matern. part.* 3. *num.* 19. Meneh. *de success. creat. lib.* 1. §. 10. *num.* 72. *vers. denique*, Cald. Pereira *in d. l. si curatorem, verbo contractum num.* 6. *vers. septimo*, & *de empt. & vendit. dict. cap.* 13. *num.* 15. Surd. *cons.* 191. *num.* 17. & *decis.* 254. Gasp. Roderic. *de annuis redditib. lib.* 1. *quæst.* 14 *num.* 9. Auendan. *de censib. cap.* 79. *num.* 3. Paul. Montan *de tutel. cap.* 33. *num.* 182. *cum seqq.* Gutier. *in simili tract. part.* 2. *cap.* 5. *num.* 35. Molin. *de Iustit. tract.* 2. *disput.* 224. *num.* 27. Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.* 3. *cap.* 580. *num.* 7. Castill. *controuers. lib.* 4. *cap.* 61. *num.* 31. Perez de Lara *de vita hominis cap.* 22. *numer.* 58.

6 Amplia procedere non solùm quando minor hypothecaret rem simpliciter suam, sed etiam eam, quam emit, si pretium non soluit, pro eius solutione; nam adhuc talis hypotheca non valet; quamuis eo pacto à venditore res sit vendita & tradita, iuxta text. *in l.* 1. §. *si minor, ff. de rebus eorum*, de quo vide Menchaq. *d.* §. 10. *num.* 72. *ampl.* 4. Sarmient. *lib.* 3. *select. cap.* 8. *à num.* 3. Pinel. *in d. l.* 1. *part.* 3. *num.* 52. Cald. Pereira *in d. l. si curatorem, verbo contractum fecisse num.* 6. Alexand. Trentacinq. *var. resol. lib.* 2. *tit. de minorib. resol.* 9. *num.* 8. Montet. Cueua *decis.* 1. *num.* 3. Surd. *decis.* 173. *num.* 3. *in fine*, Gutier. *de tutel. part.* 2. *cap.* 5. *num.* 36. *cum seqq.* Castill. *d. cap.* 61. *n.* 33. Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.* 2. *cap.* 241. *num.* 5. & 6. Simoncel. *de decretis lib.* 2. *tit.* 6. *inspect.* 1. *n.* 14. Perez de Lara *dict. tract. de vita hominis cap.* 22. *à num.* 1.

7 *Si falsis allegationibus*, &c.] Notatur ad hoc quòd minor asserens iudicem fuisse falsis allegationibus circumuentum, probare id debet, vt per Menoch. *de præsumpt. lib.* 2. *q.* 75. *num.* 13. Bertazz. *de clausulis instrum. claus.* 10. *glos.* 2. *num.* 16. Viui. *decis.* 2. *n.* 10. & *decis.* 426. *num.* 7. Card. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib.* 4. *tit.* 6. *n.* 30. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.* 564. *n.* 22. & 23. & *cap.* 555. *n.* 15. 34. & 37.

SVMMARIVM.

1 *Alienationis causam coram iudice proponi non sufficit, sed necesse est vt apud acta probetur, & vt interponatur decretum, & num.* 2. *vt decretum interponatur, non potest peti ac utere per procuratorem, num.* 3. *sed personaliter ab ipso tutore, num.* 4.

5 *in Precibus expressa probari debent ab exprimente, si de eis ipsi controuersia fuerit cum aliquo, num.* 5.

6 *de Alienatione rerum minoris immobilium cùm agitur, requiritur cognitio causæ, quæ ante decreti interpositionem præcedere debet. Causâ necessariâ vt bonorum immobilium minoris alienatio permittatur solitis interuenientibus à iure requisitis solemnitatibus, plures, num.* 7. 8. 9. 10. 11.

L. Minorum. VI.

Imppp. CARVS, CARIN. & NVMERIAN. AAA. Varo.

NOn sufficit causam alienationis proponi coram iudice, sed est necesse vt apud acta probetur, & vt decretum interponatur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. n. 1. sup. hoc tit.* 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumit Galganet. *de tutel. lib.* 2. *tit.* 21. *num.* 8. 2

Per procuratorem delato, &c.] Notatur ad hoc quòd tutor non potest petere per procuratorem vt interponatur decretum, vt ex Aret. tenet Tiraq. *de iure mariti glos.* 6. *num.* 23. vbi subdit huius rei nullam aliam esse rationem, quàm quia petendo interponi decretum à iudice ipse auctoritatem præstat venditioni, Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap.* 13. *n.* 40. vbi tradit decretum esse personaliter à tutore postulandum, & à iudice præstandum, nec posse hoc per procuratorem expediri, quemadmodum nec iudex per subdelegatum. 3 4

Notatur etiam ad hoc quòd expressa in precibus probari debent ab exprimente si de eis controuersia ipsi cum aliquo fuerit, vt per Mascard. *de probat. conclus.* 1210. *aliàs* 1216. *num.* 1. 5

Causis probatis, &c.] Notatur ad hoc quòd cognitio causæ requiritur, cùm agitur de alienatione rerum immobilium minoris, quæ ante decreti interpositionem præcedere debet, vt per Menoch. *de arbitr. casu* 171 *num.* 23. & *cons.* 726. *num.* 17. Cald. Pereira *de empt. cap.* 13. *num.* 48. Gregor. Lop. *l.* 4. *gloss.* 6. *tit.* 5. *part.* 5. 6

Causæ autem necessariæ vt bonorum immobilium minoris permittatur alienatio solitis interuenientibus à iure requisitis solemnitatibus, plures sunt. Veluti si minor ære alieno sit grauatus, iuxta posita *in l. ob æs, inf. hoc eod. tit.* Secundò si minor fame laborat, nam pro eius alimentis bona sua immobilia alienari possunt interuenientibus dictis solemnitatibus, vt per Bertazzol. *de clausul. instrument. claus.* 10. *gloss.* 2. *num.* 4. vbi extendit etiam pro coniunctorum alimentis vendi posse, Franc. Viui. *decis.* 25. vbi etiam extendit pro alendis seruis, & familia, & *decis.* 426. Greg. Lop. per text. *ibi in l.* 20. *glos.* 1. *tit.* 16. *part.* 6. Gutier. *alleg.* 24. *num.* 5. & 6. & *de tutel. part.* 2. *cap.* 5. *num.* 34. Surd. *de aliment. tit.* 8. *priuil.* 45. *n.* 2. Sigism. Scacc. *de iudic. lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 286. Cald. Pereira *de empt. cap.* 14. *num.* 26. Castill. *controuers. lib.* 4. *cap.* 61. *num.* 7 8

*num.*29. Quamuis contrarium, immo quòd proprietas bonorum immobilium minorum pro eorum alimentis non debet alienari, etsi cogerentur mendicare, teneant Gasp. Baëc. *de decima tut. cap.*10. *num.*16. Munoz *de ratiocin. cap.* 22. *num.* 48. *cum seqq.* Paul. Montan. *de tutel. cap.*32. *num.*224.

9 Tertiò iusta causa alienationis bonorum immobilium minoris est ob defensionem pupilli, vt per Sigism. Scacc. *d. lib.*22. *cap.*2. *num.*286.

10 Quartò est etiam dotis constitutio, pro qua alienatio cum decreto interuenire valet, vt per Tiraq. *de iure mariti glos.* 8. *num.* 198. Berraz. *d. claus.* 10. *glos.*2. *num.*3. Couarr. *practic. cap.*28. *num.* 10. Paul. Montan. *d. cap.*53. *num.*418. Gutier. *d. part.*2. *cap.*5. *num.*51. *&* 52. Steph. Gratian. *discept. forens. cap.*583. *num.* 2. *&* 3. Si enim maritus non velit contrahere, nisi dos ei in pecunia numerata detur, decreto iudicis vendi poterunt, Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuent. lib.* 4. *tit.* 6. *num.* 6. Card. Pereira *de empt. & vendit. cap.* 14. *num.* 20. Cenc. *de censibus part.*1. *cap.*1. *quest.*1. *art.*2. *num.*28. Rota apud ipsum *decis.* 23. & apud Pacific. *post tract. de Saluiano interdicto decis.*104. *n.*4. eadem Rota apud Farin. *decis.*545. *num.*8. *part.*2. *recentior.* Et pro dotanda sorore similiter licitam esse alienationem, tenuerunt Cald. Pereira *d. cap.*14. *num.* 21. Ludou. Cene. *citato loco.* Et dicit Rota apud Farin. *decis.*675. *num.*6. *part.*2. *recentior.* quòd recusante marito recipere bona stabilia in dotem, tunc licitum esse tutori illa alienare, vt dos detur in pecunia.

11 Quintò donatio propter nuptias est etiam iusta causa alienationis bonorum immobilium, vt illa iudicis decreto interueniente valida existat, Roderic. Xuar. *l.*1. *tit. de las arrhas lib.*3. *fori à num.* 61. Anton. Gom. *l.*50. *Tauri num.*14. Azcued. *l.*2. *num.* 12. *tit.*12. *lib.*2. *noua Recopil.* & *ibi* Matiens. *glos.*2. *num.*3. Surd. *decis.*278. Valasc. *cons.*2. *num.*6. D. Barbos. *in l. si ante num.*23. *ff. soluto matrim.* Gutier. *de tutel. part.*2. *cap.*5. *num.* 53. *& seq.* Aloys. Ricc. *in collectan. decis. part.*1. *collect.* 545. Stephan. Gratian. *discept. forens. cap.*367. *num.*1.7. *&* 15. Camill. Borrel. *in summ. decis. tom.* 5. *tit.*4. *à num.*21. Perez de Lara *de vita hominis cap.*22. *num.*34. Gabr. Pereira *Lusit. decis.*28. *n.* 1. vbi quòd non sufficit iusta causa cum auctoritate tutoris, vel curatoris, vel aliis solemnitatibus, nisi & iudicis decretum interueniat.

SVMMARIVM.

1 *Minor sicut non potest alienare immobilia sine decreto, ita nec ad alienandum se obligare, non potest se obligare ad resoluendum donationem sibi factam, num.* 1. *vel rem immobilem alteri dare, vel tradere, num.* 3. *nec actionem competentem remittere, num.*4. *non pactum facere de retrouendendo rem immobilem ab illis emptam ex interuallo, num.* 5. *intellige, vt num.* 6. *non cedere, vel remittere actionem personalem, quam habet ad rem immobilem consequendam, numero* 6.

7 *Alienatione prohibita prohibetur omnis actus, per quem alienatio sequi potest, & sic prohibetur promissio, num* 8.

9 *Solemnitas qua requiritur in contractu, requiritur etiam in distractu.*

L. Si ad resoluendam. VII.

Iidem AAA. Theodoro.

SIcut minor non potest alienare immobilia sine 1
decreto, ita nec ad alienandum se obligare. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *in l.*1. *num.*1. *supr. hoc tit.*

Notatur ad hoc quòd minor non potest se obli- 2
gare ad resoluendum donationem sibi factam, vt
per Surd. *decis.*175. *num.* 3. vel rem immobilem al- 3
teri dare, vel tradere. Anton. Gom. *tom.*2. *var. cap.*14. *num.*14. *vers. quarto,* Galganet. *de tutel. lib.*1. *tit.* 22.
num. 37. vbi quòd non potest actionem competen- 4
tem remittere. *& lib.* 3. *quest.* 45. *num.* 11. vbi quòd 5
non potest facere pactum de retrouendendo rem immobilem ab illis emptam ex interuallo. Intellige quando ex interuallo post perfectum contractum apponeretur pactum, vel conditio; at vbi adiicitur incontinenti sustinetur, & cogitur contrahens acceptare in totum, vel repudiare in totum contractum, vt per Tiraq. *de retractu conuent. ad finem tit.* 1.2. *& seq.* Pinel. *in l.*1. *part.*3. *num.*53. *vers. infertur decimonono, C. de bonis mat.* Corbul. *de iure emphyt. tit. de causa priuat. ob non solut. canon. ampl.* 27. *num.* 2. *cum seq.* Surd. *decis.*120. *num.*24. *& seq.* D. Barbos. *in l. si constante* 25. *in princip. num.* 125. *ff. soluto matrimon.*

Notatur etiam ad hoc quòd minor non potest ce- 6
dere, vel remittere actionem personalem, quam habet ad rem immobilem consequendam. nam eiusdem iuris est actio personalis ad rem consequendam quàm ipsamet res, vt per Anton. Gom. *d. tom.*2. *cap.*14. *num.* 14. *vers. quartò extende,* Pinel. *in rub. C. de bonis mat. part.* 1. *num.* 33. Menchaq. *de success. creat. lib.*1. §.10. *num.*72. *col.*4. *vers. quod autem diximus,* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo contractum fecisti num.*7. *& in tract. de empt. & vendit. cap.*13. *num.*11. Gutier. *de tutel. part.*2. *cap.*5. *num.*27. Aoendan. *de censib. cap.*56. *num.*16. Paul. Montan. *de tutel. cap.* 33. *num.* 150. *cum seqq.* Ratio est, quia actio, quam minor habet ad rem immobilem, connumeratur inter bona immobilia minoris, Simoncel. *de decret. lib.*3. *tit.*3. Coler. *de processib. execut. part.*1. *cap.*3. *à num.* 236. Menoch. *de præsumpt. lib.* 4. *præs.* 142. *à num.*16. Valasc. *cons.* 77. *in princip.* Cald. Pereira *de resolut. emphyt. cap.*12. *num.*9. *&* 10. *& de empt. cap.*13. *num.* 12. Et semper actio & obligatio iudicatur mobilis, vel immobilis secundùm naturam rei, pro qua competit, vt citato hoc text. tenet Anton. Gom. *d. tom.*2. *var. cap.*10. *num.*2.

Notatur etiam ad hoc quòd prohibita alienatio- 7
ne, prohibetur, & omnis actus per quem alienatio
sequi potest, vt per Surd. *decis.* 254. *num.* 20. Et sic 8
prohibetur promissio, de quo Tiraq. *de retractu lig.* §.1. *glos.*2. *num.*52. *& glos.*13. *num.*13. *& de retract. conuent. ad finem tit. num.*1. *cum seqq. & num.*30. *& de iure mariti glos.*5. *num.*11.

Notatur etiam ad hoc quòd illa solemnitas quæ 9
requiritur in contractu, exigitur etiam in distractu, vt per Tiraq. *de iure mariti glos.* 5. *num.* 86. Anton. Gom. *l.*40. *Tauri n.*16. *col.* 2. Cald. Pereira *de potest. eligen cap.*7. *num.*13.

SVMMARIVM.

1 *non Alienantur immobilia sine decreto ex causa sponsalitia largitatis.*

2 *Alienari*

1 *Alienari possunt bona immobilia ex causa dotis. requiritur tamen ad validitatem huius dationis auctoritas curatoris, num.3. procedit in donatione propter nuptias, quæ in omnibus doti æquiparatur, num.4*

L. Prædia rustica. VIII.

Impp. DIOCLET. *&* MAXIMIAN. AA. *Theodotæ.*

1 EX causa sponsalitiæ largitatis immobilia non alienantur sine decreto. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *in l.1.n.sup.hoc tit.*

2 Notatur ad hoc quòd bona immobilia minoris possunt alienari ex causa dotis, vt per Roland. *de lucro dotis, quæst.45. à num.2.* Neguzant. *de pignor.4. memb.2. partis num.75.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig. conuention. lib.4. tit.6. num 57.* Galganet. *de tutel. lib.2. tit.21. num.35.* D. Barbos. *in l. si ante 6.*
3 *num 22. ff soluto matr.* vbi tamen aduertit quòd requiritur quòd ad validitatem huius dationis interueniat auctoritas curatoris. *l. mulier 28. ad fin. C. de iure dot.* & decretum iudicis *l. lex quæ tutores, post princip. C. de administr. tut.* quia scilicet dotis causa præstat quidem iustam causam alienandi, & nihilominus etiam exiguntur solemnitates requisitæ in alienatione rerum minoris immobilium, Cou. *pra-*
4 *ctic. cap.28. num.10.* Subditque idem D. Barbos. *citato loco,* supradicta procedere in donatione propter nuptias, quæ in omnibus doti æquiparatur, non obstante text. *in l. fin. §. cùm autem, C. si maior factus alienationem,* qui videtur probare donationem propter nuptias indistinctè posse fieri per minorem; nā ita interpretanda est vt aliæ donationes non possint fieri per minorem etiam cum decreto, tamen donatio propter nuptias poterit fieri cum decreto, quasi donatio propter nuptias inducat quidem iustam donandi causam, & tamen debeant interuenire solennitates requisitæ in alienandis rebus immobilibus minorum.

SVMMARIVM.

1 *Alienatio licèt sit prohibita fauore minorum, tamen alij non prohibentur se, & res suas obligare.*

2 *Prohibitio extra personam & causam prohibitionis non egreditur.*

3 *Pupillus, seu minor si tutore, vel curatore authore rem suam immobilem sine iudicis decreto alienauerit, nihil agit.*

4 *Res minoris si vendatur sine decreto, contractus rescinditur, sed accessoria obligatio pignoris facta per curatorem tenet.*

5 *Tutor, & curator validè obligare possunt bona propriè pro euictione bonorum minoris sine solemnitate alienationis.*

6 *Contractus factus per minorem licèt sit nullus pignora tamen remanent, quando alius principali nomine se obligauit.*

7 *Euictionis promissio facta per mulieres in alienatione rei minoris, in qua non interuenit decretum, valet, & agi potest contra bona illorum, qui promiserunt de euictione.*

8 *Accessorium non sequitur suum principale vbi in accessorio non est eadem ratio.*

L. Et si is, quem. IX.

Iidem AA. Mutiano.

LIcèt alienatio sit prohibita minorum fauore, tā- 1
men alij non prohibentur se, & res suas obli- 2
gare. Item prohibitio extra personam & causam prohibitionis non egreditur. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1 num.1 sup. hoc tit.*

3 Notatur ad hoc quòd si pupillus, seu minor tutore, vel curatore authore rem suam immobilem sine iudicis decreto alienauerit, nihil agit, quia ita gestum à pupillo sine iudicis decreto, quamuis intercesserit tutoris auctoritas, ratum non erit, vt per Rot. *decis.93.n.3.p.2. diu.* Galgan. *de tut. lib.2. tit.23 n.3.*

4 Notatur etiam ad hoc quòd si res minoris vendatur sine decreto, contractus rescinditur, sed accessoria obligatio pignoris facta per curatorem tenet, vide Alex. *cons.66 in fine vol.5.* Bellac. *tom 1. commun. opin. lib.5. tit.31. n.7. pag.771.* Neguzant. *de pignorib. 3.p. memb.1. n.42. & 5.p. memb.1. n.22. ad fin.* Aym. *post tract. de antiquitate temp. in quæst. de idemnitate mulieris, vers. quartò principaliter n.19.20.21. & 39.* vbi eleganter explicat hunc text. Menoch *cons.58.*
n.68. & de arbitr casu 171. num.77. vbi quòd tutor & 5
curator validè obligare possunt bona propria pro euictione bonorum minoris sine solemnitate aliena-
tionum. Vincent. de Franchis *decis.400. num.3.* vbi 6
citato hoc text. dicit in eo disponi quòd licèt contractus factus per minorem sit auctus, pignora tamen remanent, quando alius principali nomine se obligauit, & *num.10.* subdit hunc text. specialiter procedere in contractu, qui fit de re minoris sine decreto iudicis, qui non tenet, tenet tamen quoad maiorem, quia priuilegium, quod datur minori, illum non egreditur, idem Vincent. de Franchis *decis.665. n.4.* Caualc *de tut. & cur. n.172.* Rot. Auen. *decis.103. n.6.* Simoncel. *in tract. de decret. lib.2 fol.75. n.28. cum seq.* Pinel. *in lib.2. C. de rescind vendit. p.3 c.1. n.17. &*
18. Verall. *decis.316. n.1. part.1.* vbi per hunc text. 7
ait quòd euictionis promissio facta per mulieres in alienatione minoris, in qua non interuenit decretum, valet, & agi potest contra bona illorum, qui promiserant de euictione, & *num.2.* subdit non obstare quòd intellectus Salyceti ad hanc l. loquitur in matre, & non in fœmina, quia Salic. bene loquitur in casu, videlicet in muliere alienante fundum dotalem. Caualc. *decis.32 n.27. p.1.* Ann. *in collect.* 198. latè & eleganter D. Barb. *in l.1. p.5. n.25. ff sol. matr.* vbi dicit quòd in hac l. curator nomine minoris vēdidit, & eius etiam nomine vēdicat. pignora autē pro euictione præstitit proprio nomine, & ideo quamuis minoris alienatio non valeat, tamē pignoris datio facta nomine proprio valebit: deinde verius esse respondit quòd si minor prohibitus alienare præstet pignora pro euictione, non subsistet pignoris datio, *l. non dubium, C. de leg.* sed si curator præstet pignus ex bonis suis, subsistet pignus, quia respectu curatoris nulla īuenitur facta prohibitio, & *n.16.* id cōfirmat, quia in specie huius text. curator vendidit tanquā curator, & sic nomine minoris, ac proinde in ea venditione non debet cōsiderari persona curatoris, sed potiùs ipsius minoris, cuius nomine facta fuit venditio. *l. illud 4. §.1. ff. de euict.* ergo & pignoris datio eiusdem nomine facta valere non debet, atque ita necessariò videtur dicendum quòd in terminis huius l. curator vendidit tanquam curator, & sic nomine minoris, & tamen nomine proprio obligauit se de euictione, & pignora dedit de bonis propriis, vnde meritò ex propria persona tenebitur.

3 Notari solet hic text. ad hoc quòd accessorium non sequitur suum principale, vbi in accessorio non est eadem ratio. Ita Brunor. à Sole *in locis communib. verbo accessorium* 1. Card. Tusch. *pract. concl. tom.* 1. *litt. A. concl.* 76. *num.* 36. *& concl.* 79. *n.* 4. Franc. Molin. *de ritu nupt. lib.* 1. *cap.* 12. *n.* 22. Ego ipse *in axiom. iuris vsufreq. axiom.* 4. *n.* 10.

SVMMARIVM.

1 *Minor vendicans eius prædia non iure alienata, tenetur restituere pretium quatenus probetur in eius vtilitatem versum, & num.* 2. *implorans beneficium restitutionis in integrum debet restituere quod ex illo contractu accepit, num.* 3. *minorem teneri restituere pretium & emptorem rem cum fructibus, num.* 4.

5 *Minor qui agit, & se læsum dicit, an teneatur probare pretium perdidisse, vel emptor, à quo res petita, versum fuisse in minoris vtilitatem. distinguitur n.* 6. *resoluitur verosimilius, n.* 7.

L. Prædiorum. X.

Iidem AA. Grato.

1 MInor vendicans eius prædia non iure alienata, tenetur restituere pretium quatenus probetur in eius vtilitatem versum. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desu-
munt Boër. *decis.* 80. *num.* 6. Roland. à Valle *consil.* 7.
num. 3. 18. 29. *&* 30. *vol.* 3. *& cons.* 50. *num.* 38. *lib.* 4. Pi-
nel. *in l.* 2. *C. de rescind. vend. p.* 3. *cap.* 1. *n.* 29. Cacheran.
decis. 160. *num.* 16. *cum seqq.* Gutier. *de tutel. p.* 2. *cap.* 5.
num. 19. Paul. Montan. *in simili tract. cap.* 33. *à num* 89.
& n. 615. Perez de Lara *de vita hominis. cap.* 18. *n.* 34.
cum seq. Iacob. Cancer. *var. resolut part.* 2. *cap.* 1. *n.* 164.
3 *cum seqq. & num.* 168. vbi quòd implorans beneficium
restitutionis in integrum debet restituere quod ex il-
lo contractu accepit. Motl. *in emporio iuris p.* 1. *tit.* 5.
quæst. 1. *num.* 45. *in fine.* Cald. Pereira *de empt. & vend.*
4 *cap.* 13. *n.* 37. vbi minorem teneri restituere pretium
ait, & emptorem rem cum fructibus.
5 In Gloss. *Constiterit.* Hîc agitur de quæst. vtrùm
minor qui agit, & se læsum dicit, teneatur probare
pretium perdidisse, vel emptor, à quo res petitur, ver-
sum fuisse in minoris vtilitatem? In qua gloss. *in præ-
senti*, cui similis verbo *probetur*, *in l. si sine* 33. §. *in-*
6 *terposito, ff. de administr. tutor.* distinguit inter restitu-
tionem, & nullitatem, itavt cùm minor restitu-
tionem petit aduersùs alienationem ex eo quòd in
venditione, vel in pretio læsus fuit, & onus probatio-
nis quòd pretium fuit malè perditum, vel consump-
tum, incumbere docent: si verò nullam dicat ven-
ditionem ex defectu decreti, & aliarum solemnita-
tum, emptori onus probandi versionem in vtilita-
tem minoris incumbere; sequuntur Socin. sen. *cons.*
635. *col. penult. n.* 13. *vers. circa tertiam quæst. vol.* 1. Ca-
cheran. *Pedem. decis.* 171. *num.* 9. Anton. Gabr. *commun.
lib.* 1. *tit. de probat. concl.* 7. *n.* 18. Viui. *decis.* 447. *n.* 25. Me-
noch. *de præsumpt. lib.* 3. *præsumpt.* 84. *num.* 2. *cum seqq. &
lib.* 6. *præsumpt.* 27. *num* 10. Mascard. *de probat. conclus.*
1162. aliàs 1167. *n.* 18. *cum seqq.* Alexand. Trentacinq.
variarum resolut. lib. 2. *tit. de minorib. resolut.* 6. *n.* 6. *vers.
alia est opinio.* Rimin. iun. *cons.* 5. *n.* 76. *lib.* 1. Simoncel.
in tract. de decret. lib. 3 *tit.* 7. *num.* 20. Iacob. Cancer. *var.
resol. p.* 2. *cap.* 1. *de minorib. n.* 270. Galgan. *de tutel. lib.* 1.
tit. 21. *n.* 42. *prope fin.*

Verùm licèt hæc distinctio communis sit, tamen 7
magis iuri consona videtur resolutio aliorum, qui indistinctè tenent emptorem semper teneri ad probationem versionis pretij in vtilitatem minoris, si minor restitutionem petens probauerit se læsum in vendendo fuisse, nisi insimul dicat se læsum ex eo quòd pretium sibi solutum malè perdidit, seu consumpsit, quia tunc tanquam fundamentum suæ intentionis amissionem pecuniæ probare debet. Ita Pinel. *in l.* 2. *C. de rescind. vendit. part.* 3. *cap.* 1. *num.* 26. *&* 27. Mench. *controuers. vsufrequent. lib.* 3. *cap.* 66. *num.* 1. *cum seqq.* vbi latè & eleganter hanc materiam declarat, & plures casus distinguit, Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo per quod pristinum, num.* 3. *&* 4. *C. de in integrum restitut. minor.* Sfort. Odd. *in tractat. de in integrum restitut. minor. quæst.* 47. *art.* 4. *&* 5. *à num.* 23. Morl. *in emporio iuris ciuilis tom.* 1. *tit.* 5. *quæst.* 1. *num.* 45. *versic. sed licèt hæc distinctio*, latè Fachinæ *controuers. iuris lib.* 2. *cap.* 46. vbi quatuor opiniones in hac materia refert, & opinionem eorum sequitur, qui indistinctè docent probandam esse pecuniam in eorum vtilitatem versam, & non sufficere probare pecuniam ad minorem, vel alium peruenisse, Montan. *de tutel. cap.* 33. *num.* 137. *cum seqq.* Donell. enucleat. *part.* 2. *lib.* 21. *cap.* 10. *col.* 8. *in fine, litt. CC. vers. hinc Duarenus.* Perez de Lara *de vita hominis, cap.* 18. *num.* 42. idem Cald. Pereira *de empt. & vendit. cap.* 13. *num.* 37. *in fine, & num.* 38. qui duo vltimo loco citati concludunt quòd quando contractus cum solemnitatibus est initus, sed minor dicit pretium perdidisse, incumbet ipsi minori onus probandi rem non fuisse versam in suam vtilitatem: at verò quando dicit se læsum ex eo quòd contraxit, quia sibi non expediebat vendere, & probauit læsionem, & tunc actor, qui vult retinere prætextu pretij, debet probare in vtilitatem minoris fuisse versum.

SVMMARIVM.

1 *Alienatio vbi est nulla, minori non est necessaria restitutio, secus si sit aliqua, & læsio in pretio sit sequuta. Præsidis decretum non excludit minoris restitutionem si aduersùs alienationem se restitui postulauerit, num.* 2.

3 *in Contractibus minorum an & quando competente ordinario remedio, cesset extraordinarium restitutionis in integrum.*

L. Si quidem. XI.

Iidem AA. Trophimo.

VBi alienatio est nulla, minori restitutio non est 1
necessaria, secus si sit aliqua, & læsio in pretio sequuta. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 2 *supr. hoc tit.*

Notari solet hic text. ad hoc quòd Præsidis decre- 2
tum non excludit minoris restitutionem, si aduersùs alienationem se restitui postulauerit, vt per Gregor. Lopez *l.* 2. *gloss.* 1. *tit.* 19. *part.* 6. Anton. Gom. *variar. tom.* 1. *cap.* 14. *num.* 4. *col.* 2. *vers. & si quæras*, Sfort. Odd. *de in integrum restit. minor. part.* 1. *quæst.* 22. *art.* 9. *ex num.* 54. Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo implorare, num.* 2. *& verbo læsis, num.* 81. *C. de in integrum restit. minor. & de empt. & vend. cap.* 13. *num.* 33. Gutier. *de tutel. p.* 2. *cap.* 22. *n.* 24.

In gloss. *Restitutionem, fin. ibi, sed videtur iudicis de-* 3
cretum facere cessare restitutionem, &c. Vtrùm autem

&

& quando in contractibus minorum competente ordinario remedio, *l.2.C.de rescind.vendit.* cesset extraordinarium restitutionis in integrum? vide Pinel. *in d. l.2. part.2. cap.2. num.18. & part.3. cap.1. num.20.* Anton. Gom. *tom.1. variarum cap.14. num.1. col.3.* Roland. à Valle *cons.59. in princ.lib.1.* Anton.Gabr. *commun. lib.5. tit. de empt. & vendit. concl.1. num.11.* Maurit. *de restit. in integrum cap.289.* Sfort. Odd. *in simili tractat. quæst.17. num.111.* Seraphin. *de priuileg. iuram. priuil.85. num.58.* Simone. *de decretis lib.3. tit.7. num.13.* Menchaq. *controu. vsufreq. cap.65. n.2.* Ioan. Garc. *de expens.cap.18.num.19.* Morl. *in emporio iuris part.1. tit.5. quæst.1. num.30. & quæst.7. num.22.* Perez de Lara *de vita hominis cap.25.num.98.* & Cald. Pereira *de empt.& vendit.cap.13.num.35.& 36.*

SVMMARIVM.

1 *Minor si ære alieno sit grauatus, tunc pro eius solutione solemnitatibus interuenientibus immobilium bonorum suorum permittitur alienatio, & num.2.*

3 *Æs alienum quando dicatur vrgere, arbitrio iudicis relinquitur.*

4 *Tutor non distrahat prædia pupilli ad æs alienum soluendum vltra quam opus sit.*

5 *Tutor vendens prædium minoris vltra æs alienum vrgens, dicitur sine causa alienare, & consequenter versari in dolo. Iudicique considerandum circa alienationem rei immobilis minoris antequam decretum proferat, num.6.*

7 *Subhastatio in venditione bonorum immobilium minorum necessaria.*

8 *τὸ* Tantùm *non excludit casus similes, in quibus eadem, vel vrgentior ratio militat.*

9 *Alienatio bonorum immobilium minoris pro dote constituenda, licita, solemnitatibus à iure requisitis interuenientibus. licita, si minor fame laboret, pro eius alimentis, num.10. vel illius coniunctæ personæ, num.11.*

12 *Alienari licitè potest res minoris sterilis, & infructuosa, & quæ magis incommodum, quàm commodum illi affert. Alienari bona stabilia, quando fœnus & vsuræ superant fructus bonorum hæreditariorum, num.13.*

14 *Alienatio etiam pro magna vtilitate minoris fieri nequit.*

L. Ob æs alienum. XII.

Iidem AA. & CC. *Leontio.*

1 SI minor ære alieno sit grauatus, tunc pro eius solutione solemnitatibus interuenientibus immobilium bonorum suorum permittitur alienatio. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1.num.1.suprà hoc tit.* Aloys.Leo *super 5.fol.70.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desumunt Ordin.Reg.Lusitan.*lib.1.tit.87.§.26.l. Hispan. 60. tit.18.part.5. vbi gloss.3.8. & 9.* Roland. à Valle *cons.33.à num.1. lib.1. & cons. 60. num.1. & 2. vol.4.* Couar. *lib.1. var. cap.8.num.6.* Afflict. *decis.249. n.1.* Capyc. *decis.113. num.6. & 7.* Rebuff. *ad leges Galliæ tract.de restit. in integrum.gloss.7. art.2.n.2.* Menoch. *de arbitr. casu 171. num.5.* Bertazz. *de clausul. instrument.clausul.10. gloss.2.num.2.* Surd. *cons.115. num.35.* Sigism.Scacc.*de iudic.lib.2.cap.1.num.286.* Garc. Mastril. *Sicil.decis.121.num.1.& 2.p.2.* Stephan.Gratian. *Marchiæ decis.131.* Gutier. *de tutel part.1.cap.5.n.73. & 75.* Paul. Montan. *in simili tract. cap.33.* Molin. *de*

Barbos.Collect.in Cod.Tom.II.

Instit. tract.2.disput.224. num.22. Castill. *controuers. lib.4.cap.61. num.24. & 43.* Cald.Pereira *de empt. & vendit. cap.14.num.23.* Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent. lib.4. tit.6. num.6.* Mari. Antonin. *variarum resolut. lib.2. resol.31.num.7.* Aloys.Ricc. *in decis. Curiæ Archiep.Neapol. decis.226. à num.1.p.5.* Ludou. Cenci. *de censib. p.1. cap.2. quæst.1. art.2. n.31.* Fachinæ. *controu. iuris lib.3.cap.3.* Galganet. *de tutel. lib.1.tit.21.num.36.*

Iudicis arbitrio relinquitur quando dicatur vrgere æs alienum, vt per Menoch. *d.casu 171.num.6 & 7.* Roland. *d.cons.33. num.2. vol.1. d. cons.60. num.3.4. & 5. vol.4.* vbi dicit quòd iudex debet adhibere causæ cognitionem antequam creditor instet & petat sibi solui, quia aliàs ei non est soluendum, Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.3. cap.555.num.34.* vbi tradit non requiri necessariò quòd contra executio immineat per relaxationem mandati, sed sufficere quòd creditores instent, & debitum petant. Vnde non sufficit quòd Notarius asserat in instromento venditionis creditores institisse, & sibi solui petiisse, sed aliter constare de instantia debet, Roland. *d cons.33 n.13. & d. cons.60. num.5.* Menoch. *de casu 171. num.8. & cons.214.num.2.* vbi quòd tutor non debet distrahere prædia pupilli ad æs alienum soluendum vltra quàm opus sit, & *num.4.* quòd tutor vendens prædium minoris vltra æs alienum vrgens, dicitur sine causa alienare, & consequenter dicitur in dolo versari. Mari.Antonin.*d.resol.31.num.8.* Gutier *d.part.2. cap.5. n.75.* Duen. *regul.186. ampl.3. cum seqq.* Cald. Pereira *d.cap.14. num.27.* 3 4 5

6 Sed antequam iudex per suum decretum proferat rem immobilem minoris alienari posse pro debito soluendo, debet primò considerare si æs alienum vrgeat, ita vt non possit alienatio in tempus differri, Escob *de ratioc.c.16.n.20. vers. quibus* Paul. Montan. *d.cap.33. n.6.7.10. & 19.* Secundò vtrùm pecuniam minor habeat, vel nomina debitorum, qui conueniri possint, vel fructus, vel alia bona mobilia, ex quibus creditoribus solui possit, Afflict. *decis.249. n.1.* Roland.*cons.33.n.4.& 5. lib.1.* Menoch. *remed.15.recup. n.147. vers.2. & d. casu 171.n.9.cum seqq.* Card.Mantic. *d. lib.4.tit.6. num.8.& 11.* Paul. Montan.*d.cap.33. n.11.& 12.* Rota apud Ludou. Cenci. *post suum tract. de censib. decis.23. n.8. & 9.* vbi priùs esse alienanda mobilia inquit. Tertiò an tutius, & vtilius sit prædia pignorare, quàm vendere, Menoch. *d.casu 171.n.15.* Paul. Montan. *d.cap.33.n.32.cum seqq.* Quartò quòd vendatur res minus damnosa, Menoch. *d. remed.15. num.147. vers. tertiò, & d. casu 171.n.20.* Card.Mantic. *d.lib 4.tit.6.num.12.* Paul.Montan. *d.cap.33.n.13. & 14.* Quintò quòd pro paruo debito non vendatur res magna, Menoch. *d. remed.15.num.147.vers.4.& d.casu 171.num.21.* Cardin. Mantic. *vbi suprà n.13.* De his omnibus iudex debet se informare, & non nimis credere tutoribus, & curatoribus, sed requirere pupilli, vel minoris cõsanguineos, vel libertos aliquos fideles, vel quem alium, qui notitiam rerum pupillarium habeat, & iubere quòd sibi edantur rationes & inuentarium bonorum pupilli, & de omnibus probationes accipere, vt aduertũt Roland.*d.cons.33. n.10.& 11. lib.1. & d. cons.60. lib 4.* Menoch. *d. casu 171.num.23.& 24.* Cardin.Mantic.*d.tit.6.n.11.* Paul. Montan *d. cap.33.n.26. cum seqq.* Anton. Fab. *in iurisprud.Papin.tit.11. de tutel p 7.illat.87.*

In venditione bonorum immobilium minorũ subhastationem esse necessariam, probat *l. & si sine,§.1. ff. de minorib. l. Hisp.60. tit.18. p.3. & ibi gloss.2.* vbi quòd debent subhastari per spatium triginta dierum, Roland.*d. cons.33. n.14. vol.1.* Rebuff. *tom.2.ad* 7

leges Galliæ, tit. de restit. art. 2. gloss. 7. num. 8. Afflict. decis. 148. Fabian. de Monte de empt. 5. quæst. princ. in princ. Neguzant. de pignorib. 1. membr. 5. part. princip. cum 47. Viui. decis. 12. num. 14. & decis. 25. num. 11. Molin. de primogen. lib. 4. cap. 3. num. 46. alt. Molin. d. disput. 224. num. 11. Menoch. d. remed. 15. recuper. num. 147. & à casu 171. num. 27. & 28. & casu 129. num. 3. Bertazz. d. clausul. 10. gloss. 2. num. 7. Surd. consil. 49. n. 19. cum seqq. Felician. de censib. lib. 2. cap. 3. num. 4. versic. nam in alienatione, D. Barbos. in l. si mora, ff. soluto matrim. part. 1. num. 60. Cardin. Mantic. d. lib. 4 tit 6. num. 31. Thesaur. quæst. forens. lib. 4. q. 75. num. 78. Gutier. d. part. 2. cap. 5. num. 5. Cald. Pereira de empt. cap. 13. num. 48. Quamuis omissionem huius solemnitatis non vitiate venditionem teneant plures, quos refert & sequitur Stephan. Gratian. discept. forens. tom. 3. cap. 473. num. 9. & cap. 564. num. 24. & decis. 130. num. 2. cum seqq. In quo autem loco bona minoris debeant subhastari & præconizari, declarat Bertazz. d. clausul. 10. gloss. 2. num. 7. vbi ait optimum consilium esse si subhastatio huiusmodi fiat in vtroque loco, vbi scilicet res sita est, & pupillus habitat. Sed praxim ponit Cald. Pereira d. tractat. de empt. cap. 13. num. 19. vbi si vrgeat debitum in loco originis, iudex originis debet cognoscere an sint bona, quæ alienari magis expediat, eaque subhastari mandabit in territorio, in quo res sitæ sunt, & ad id litteras requisitorias ad iudicem territorij dirigit: si verò administratio diuisa est, tunc iudex easdem litteras mittet, & propositam alienandi causam, & bonorum domicilij minoris, & qualitatem bonorum, & conditionem, consuletque à iudice vtrum in sua prouincia alia bona minus vtilia existant, quæ minori pro ære alieno alienare vtilius sit.

8 *Ob æs alienum tantum causa cognita.*] Ita hic punctuando legit Aleiat. lib. 4. dispunct. cap. 5. sed iuxta communem sensum punctuandum esse post dict. tantùm, tradit Menoch. d. casu 171. num. 61.

In gloss. *Alienum tantùm* 1. ibi, *vel similem causam*, &c. Notatur ad hoc quòd dictio taxatiua tantùm, vel quæ similis non excludit casus similes, in quibus eadem, vel vigentior ratio militat, vt per Anton. Gom. tom. 2. variarum cap. 11. num. 12. Gutier. lib. 1. canon. quæst. cap. 14. num. 5. Cordub. de Lara in l. si quis à liberis, §. idem iui, num. 49. ff. de liber. agnosc. Surd. de aliment. tit. 1. quæst. 2. num. 10. Menoch. consil. 432. num. 36. & cons. 1222. num. 24. Sanchez de matrim. lib. 7. quæst. 31. num. 6. Ceuall. commun. contra commun. quæst. 504. num. 4. Cald. Pereira d. tract. de empt. & vendit. cap. 14. num. 25. Melch. Phœbos Lusit. decis. 54. num. 14. tom. 1. & plures quos retuli de diction. vsufrequent. dict. 401. num. 8.

9 In eadem gloss. ibi, *vt dotem*. Notatur ad hoc quòd pro dote constituenda licita est alienatio bonorum immobilium minoris, solemnitatibus à iure requisitis interuenientibus, vide citatos in collect. ad l. 6. vers. quartò super eod. tit.

9 In eadem gloss. ibi, *vel donationem propter nuptias*, &c. Et de hac vide relatos d. l. 6. versic. quintò donatio.

10 In eadem gloss. ibi, *item ob famem*, &c. Notatur ad hoc quòd si minor famè laboret, pro eius alimentis bona sua immobilia alienari poterunt interuenientibus à iure requisitis solemnitatibus, vt per Roder. Xuar. in l. quoniam in prioribus, super declarat. leg. Regni 9. num. 3. col. 3. Tiraquell. de retractu lign. §. 26. gloss. 1. num. 18. Surd. de aliment. tit. 8. priuileg. 45. num. 2. Molin. dict. tractat. 2. disput. 224. num. 22. & citatos in collectan. ad d. l. 6. versic. causa autem necessaria.

In eadem gloss. ibi, *fortè & ob famem coniunctarum personarum*. Notatur ad hoc quòd ob famem coniunctarum personarum pupilli, eius bona distrahi possunt, vt per Cald. Pereira d. cap. 14. num. 26. 11

In eadem gloss. ibi, *idem dicunt de fundo sterili*, &c. 12
Notatur ad hoc quòd res minoris sterilis, & infructuosa, & quæ magis incommodum, quàm commodum illi affert, alienari licitè potest, vt per Natt. consil. 631. num. 37. Imol. consil. 98. num. 4. Rota apud Ludou. Cenci post suum tractat. de censib. decis. 23. num. 2. & apud Farinac. decis. 675. num. 2. part. 2. recentiorum, vbi ait licitum esse alienare bona stabilia minorum, 13
quando fœnus & vsuræ superant fructus bonorum hæreditariorum.

In eadem gloss. ibi, *quod non placet*, &c. Notatur 14
ad hoc quòd alienatio etiam pro magna vtilitate minoris fieri non valet, vt per Afflict. decis. 87. num. 1. & 2. Capye. decis. 113. Surd. cons. 155. num. 59. Menoch. de arbitr. casu 171. num. 60. cum seqq. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo contractum fecisti, num. 14. C. de in integrum restit. minor. Gutier. de tutel. part. 2. cap. 5. num. 33. Garç. Mastrill. Sicil. decis. 121. num. 2. Aloys. Ricc. in decis. Curiæ Archiep. Neapol. decis. 226. num. 2. & 3. Alexand. Trentacinq. var. lib. 2. tit. de minor. resolut. 9 num. 9.

L. Etiam vectigalia. XIII.

Iidem AA. & CC. Zenophilæ.

Minor non potest vendere suam emphyteusim sine decreto. Colligunt ex Ordin. Doctores citati in l. 1. n. 1. suprà hoc tit. 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desumunt Menoch. de arbitr. casu 171. num. 56. vbi per hunc textum idem dicit si esset fundus vectigalis, & cons. 29. num. 17. Anton. Gom. variarum tom. 2. cap. 14. num. 14. versic. sextò extende, cum seq. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo contractum fecisti, num. 3. C. de in integrum restit. minor. Paul. Montan. de tutel. cap. 33. num. 419. Gutier. in simili tract. part. 2. cap. 5. num. 24. Molin. de Iustit. tract. 2. disput. 224. num. 27. Alexand. Trentacinq. variarum resolut. lib. 2. tit. de minorib. resolut. 9. n. 8. Galganet. de tutel. lib. 3. q. 43. in princ. 2

L. Vetere. XIV.

Iidem AA. & CC. Phrominio.

Minor à vendicando alienata repellitur si pretium suum debitum versum non restituat cum vsuris. Colligunt ex Ordin. Doctores citati in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.

Conducunt posita in collectan. ad l. prædiorum 10. suprà hoc eod. tit.

L. Si minor. XV.

Iidem AA. & CC. Sabino.

Immobilia pro alio debito non possunt in solutum dari sine decreto. Colligunt ex Ordin. Doctores citati in l. 1. num. 1. sup. hoc tit. 1

Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desumunt Tiraquel. de retract. lign. §. 1. gloss. 14. n. 2. Boër. decis. 49. Afflict. decis. 335. n. 18. Anton. Gom. variar. tom. 2. cap. 14. n. 14. vers. quartò extende, Simoncel. de decret. lib. 2. tit. 6. insp. 14. fol. 321. Menoch. de arbitr. casu 172. num. 50. Galganet. de tutel. lib. 2. tit. 6. num. 5. & tit. 21. num. 30. 2

SVM

SVMMARIVM.

1 *Alienata immobilia ſine decreto iudicis,poſſunt cum fructibus vindicari, ſed pretium in vtilitatem minoris verſum cum vſuris debet reſtitui, & ſumptus meliorationis.*

2 *Suburbia in materia fauorabili,& largè interpretanda,ciuitatis appellatione continentur.*

3 *in Alienatione rerum immobilium minoris, ad interponendum decretum competens eſt index territorij vbi res minoris ſita eſt.*

4 *Minor rem minus legitimè alienatam recuperat cum fructibus.*

5 *Reſtitutio in integrum propter læſionem minori & Eccleſiæ competentem ſit vnà cum fructibus.limitatur num.6.*

7 *Melioramenta ſi quæ ſunt facta in re alienata, obiici poſſunt minori illam cum fructibus recuperare volenti.*

L. Si prædium. XVI.

Iidem AA. & CC. *Eutychiæ.*

1 IMmobilia aliena ſine decreto iudicis,in cuius territorio ſunt ſita, poſſunt cum fructibus vindicari, ſed pretium in vtilitatem minoris verſum cum vſuris debet reſtitui, & ſumptus meliorationis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1. num. 1. ſuprà hoc tit.*

2 *Quòd ab vrbanis non loco, ſed qualitate ſecernitur.*] Vnde ſuburbia in materia fauorabili & largè interpretanda ciuitatis appellatione continentur, Abb. *conſ. 2 num 6.lib.2.* Crauet.*conſ.*297.*num.*1. Cardin. Tuſch.*pract.concl.tom.1.lit.C concl.*280.*num.6.* Garc. Gironda *de priuileg.ſeu exempt. explicat. n.*54. & alij per me citati *de appellatiua verborum vtriuſque iuris ſignific.appell.*49.*num.*1.

3 *In qua ſitum eſt*, &c.] Ergo ad interponendum decretum in alienatione rerum immobilium minoris, competens eſt iudex territorij, vbi res minoris ſita eſt, de quo tamen vide Greg.Lopez *l.*32.*gloſſ.*9. *tit.*2.*part* 3.*& l.*4 *gloſſ.*8.*tit.*5.*part.*5. Tiraquell.*de retractu lign* §.36.*gloſſ.*5. *n.*22. *cum ſeqq.* Anton. Gom. *tom.*2. *variarum cap.*14. *num.* 17.*poſt princ.* Rodoan. *de rebus Eccleſ.non alienand. cap.* 27. *de auctorit. Prælati in alienat. interponenda, num.* 40. *cum ſeqq.* Cald. Pereira *de empt.& vend cap.*14.*num.*13.15.*&* 18.*in fine*, Card.Mantic.*de tacitis & ambiguis conuent.lib.*4.*tit.*6.*num.*23.*&* 24. Gutier *de tutel part.*1.*cap.*16.*n.*19. Gonxal.*ad regul.*8. *Cancell.gloſſ.*5. §.7.*num.* 58. Stephan. Gratian.*diſcept forenſ.tom.*3. *cap.* 555. *num* 6. Molin.*de Iuſtit tract.*2, *diſp.*224.*num.*29.*in fine.*

4 *Sed vindicationum eius, & fructuum*,&c.] Notatur ad hoc quòd minor rem minus legitimè alienatam recuperat vnàcum fructibus, vt per Neuiz. *conſ.*85. *num.*11. Oſaſch.*deciſ Pedem.*160. *n.*6. Rot.*deciſ.*545. *in fine*, apud Farin.*part.*2. *recentiorum*, Surd. *deciſ.*45. *num.* 9. vbi per totam illam deciſ. tradit qoando teneatur ad fructus coaſumptos, & ad eos, quos percipere potuit quando datio in ſolutum rei minoris, vel Eccleſiæ fuit facta ſine ſolemnitatibus, & *deciſ.*179.*n.*1. *&* 2. tenet quòd emens, aut in ſolutum accipiens rem minoris ſine ſolemnitatibus iuris, dicitur eſſe in mala fide,& tenetur ad fructos perceptos, & percipieodos, Perez de Lara *de vita hominis cap.* 25. *num.* 102. Giurb. *deciſ.*89. *num.* 31. vbi dicit quò ſi titulus poſſeſſionis eſt ipſo iore nullus, vt ſi geſtus eſt contractus cum minore non ſeruatis iuris ſolemnitatibus, tunc reſtituuntur bona cum fructibus,ſiue extent, ſioe non, Pinel.*in l.*2. *C. de reſcind. vend. part.*2.*cap.*4.*num.*10. Menoch. *remed.*15. *recup. num.*617.*&* 634.*& conſ.*1173.*num.*7 Stephan. Gratian. *diſcept. forenſ.tom.*1.*cap.*45.*num.*32. *&* 33. quia vbi emptor non eſt bonæ fidei, poterit minor fructus vniuerſos vendicare, Couarr.*variar.lib.*1.*cap.*3. *num.*1.*cum ſeqq.* Bertaxz. *de clauſul. inſtrum clauſ.*10. *gloſſ.*2. *num.*14. Tiber.Decian. *conſ.*20. *num.*51 *&* 83. *lib.*5. Gamb *Luſit deciſ* 312.*num.*1. Viui.*deciſ.*22.*n.*6. Ioſeph. Seſſe *Aragon. deciſ.*136. *num.* 12. *&* 25.*cum ſeqq.* Maſtril.*Sicil.deciſ.*121. *num.*5.*part.*2. Gutier. *de tutel.part.*2. *cap.*5. *num.* 10. *cum ſeqq.* Alex. Raudenſ. *de analog.cap.*30. *num.*46.

Notatur etiam ad hoc quòd reſtitutio in integrum propter læſionem minori & Eccleſiæ competentem ſit vnà cum fructibus,vt per Bernard.*reg.*219. Ioann.Garcian.*reg.*316.Eman.Coſta *in l Gallus*, §.*& quid ſi tantùm*, *part.*2. *num.*71. *ff. de liber. & poſthum.* Menchaq. *vſufreq.quæſt. cap.*71. *num.* 6. Menoch. *de præſumpt.lib.*5.*præſumpt*,46. *& ſeq.* Cald.Periera *in l ſi curatorem, verbo implorare, num.*13. Sfort. Odd *de in integrum reſtit. quæſt.*45. *art.*2. *num.*13. Morl *in emporio iuris part.*1.*tit.* 5. *in præmiſ. num.* 319. Picbard. *in* §. *extraneis* 6. *num.* 40. *Inſtit.de hæred. qualit.* Caſtill. *controuerſ. lib.*3. *cap.*23. *num.*51. vbi dicit huiuſmodi 6 5
regulam limitandam eſſe quoties æquitatis ratio contrarium poſtulauerit, iudicémque ad remittendos fructus monere potuerit.

Et ſumptus meliorati prædij, &c.] Notatur ad hoc quòd melioramenta ſi quæ ſunt facta in re alienata obiici minori poſſunt illam cum fructibus recuperare volenti, vt per Theſaur.*quæſt. forenſ lib.*4. *q.*75. *num.*10.Paul. Montan. *de tutel. cap.*33. *num* 6.6. Perez de Lara *de vita hominis cap.* 18. *num.* 27. Galgan. *de tutel.lib.*1. *tit.*21. *num.*42. *verſ.& ideo.* 7

L. Inter omnes. XVII.

Iidem AA. & CC. *Philippo.*

SI minor cum minore habeat rem communem, ſine decreto alienare non licet,ſed nec ad communi diuiduodo iudicium prouocare. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1 num.1. ſupr.hoc tit.* 1

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt Socio.*regul.* 283. Bellacomb. *tom.* 1. *commun. opin.lib.*5. *tit.vlt. num.* 24. *pag.* 774. vbi quòd minor non poteſt diuidere nec ad diuiſionem ſocium, vel hæredem prouocare, niſi ipſi minori diuiſionem facere expediret, pota ſi ſocium haberet rixoſum & contumelioſum;vel ſi res communis ipſi minori foret damnoſa,Fabian.de Monte *de empt.*4.*quæſt princ. quæſt.*22.*num.*16. Simoncel *de decret.lib.*2.*tit.*4. *de diuiſ. fol.*179. Petr. Gregor.*ſyntagm. iuris lib.* 12. *cap.*3. *n.*16.*prope fin.*Mench.*de ſucceſſ.creat.*§.10. *n.*78.*tom.* 1. Rebuff.*ad leges Galliæ tit.de reſtit.art.*1.*gloſ.*3.*num.*22. Menoch. *de arbitr. caſu* 171. *n.*34.*& conſ.*80 *num.*25. Gutier.*de iuram.confirm.part.*1.*cap.*58. *n.*11. vbi quòd minor ad diuiſionem prouocare non poteſt, licèt prouocari poſſit ad eam per maiorem; quod ipſe intelligit quando non eſt vtile minoribus, nam ſi ſit vtile,& eis expediat,bene poterunt minores prouocare ad diuiſionem cum auctoritate tutorum, & *n.*12. ſubdit quòd minores poſſunt inter ſe diuidere prædia communia quoad culturam & redditus,licèt non quoad proprietatem. Cald. Pereira *de reſol.emphyt. cap.* 5. *n.*45. Cardoſ. *in praxi iudic. & Aduocat. verbo diuiſio, num.*15. Valaſc.*conſult.*53. *num.*5.*tom.* 1. Galganet.*de tutel lib.*2. *tit.*21. *num.*29. *poſt med.* 2

L. Si minores. XVIII. & vlt.

Impp. CONSTANT. A. *&* CONSTANT. C. *ad Seuerum.*

PRædia minorum alienari non possunt etiam propter debita fiscalia, nisi causa probata, & interueniente decreto. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.*

Quando decreto opus non est.

TIT. LXXII.

DECRETVM non requiritur, I. si alienatio fiat secundùm voluntatem patris, vel testatoris, ex cuius bonis res ad minorem peruenit, *l. 1. & 3.* II. si Princeps alienari permiserit, *l. 2.* III. si res, quæ alienatur, sit vestis detrita, vel animal superuacuum, vel quidvis aliud, quod seruando seruari non possit, *l. vlt.* Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesembee.

SVMMARIVM.

2 *Alienari sine decreto possunt immobilia pupilli ex voluntate patris, & num. 2. 5. 7.*
3 *Minor tenetur reuendere ex pacto reuendendi à suo prædecessore facto.*
4 *Minor sine decreto vendit quando testator vendi iussit.*
6 *Prædia minorum distrahi possunt à tutoribus, & curatoribus, si id fieri parentes testamento cauissent.*
8 *Tutor reddito pretio retrouendere potest absque iudicis decreto, si probetur defunctum pactum fuisse de retrouendendo. intellige vt num. 9.*

L. Si probare potest. I.

Impp. SEVER. *&* ANTON. AA. *Valentino.*

1 IMmobilia pupilli ex voluntate patris alienari sine
decreto possunt. Colligunt ex Ordin. Cyn. Saliect. Bart. Angel. Fulgos. Castrens. Bald. Sichard. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.*
2 Hanc eandem conclusionem exornant Tiraquell.
3 *de retractu conuent.* §. 1. *gloss.* 6. *num.* 28. vbi quòd mi-
nor tenetur reuendere ex pacto reuendendi à suo
præcessore facto, & de iure mariti, *gloss.* 8. *num.* 194.
4 vbi quòd minor sine decreto vendit quod testator
5 vendi iussit, Afflict. *decis.* 285. *n.* 10. vbi quòd quan-
do pater pupilli dedit licentiam alienandi rem pro
debito, potest alienari sine decreto, Petr. Gregor.
6 *syntagm. iuris part.* 2. *lib.* 12. *cap.* 3. *num.* 16. vbi quòd
tutores, & curatores prędia minorum distrahere pos-
sunt si id fieri parentes testamento cauissent, Anton.
Gom. *tom.* 2. *variarum cap.* 14. *num.* 16. *versic. item quæ-*
ro, Vincent. de Franchis *Neapol. decis.* 302. *num.* 2. vbi
7 quòd decretum non requiritur in alienatione rei mi-
noris patre mandante vendi, etiam quòd voluntas sit
minus solemnis, Surd. *decis.* 77. *num.* 1. vbi quòd non
est curandum quòd patris voluntas per contractum
accesserit, vel per vltimam voluntatem, quia quo-
cunque modo interuenerit necessitas, cessat decre-
tum, *& de aliment. tit.* 8. *priuil.* 56. *num.* 91. vbi quòd mi-
nor licitè alienat sine solemnitate ex permissu testa-
toris, Stephan. Gratian. *Marchia decis.* 131. *num.* 2.
Gutier. *de tutel. part.* 1. *cap.* 5. *num.* 64. Ioan. Bapt. Costa
de rata, & quota quæst. 123. *num.* 13. Molin. *de Iustit.*
tractat. 2. *disput.* 224. *num.* 28. vbi quòd quando pater,
aut testator iussit testamento, aut codicillo vt bonū
immobile minoris hęredis sine iudicis decreto posset
alienari, valida est alienatio sine tali decreto, etiamsi
testamento minus solemni tradita sit ea facultas.
Notatur ad hoc quòd si probetur defunctum pa- 8
ctum fuisse de retrouendendo, potest tutor reddito
pretio licitè retrouendere absque iudicis decreto, vt
per Vincent. de Franchis *decis.* 206. *num.* 23. vbi intel- 9
ligit vt quoad retrotransactionem dominij non sit
necessarium iudicis decretum, quia fit ex causa præ-
cedenti, refert Iacob. Cancer. *variarum resolut. part.* 2.
cap. 6. *num.* 11.

SVMMARIVM.

2 *Concessio Principis specialis habet vim decreti, & num. 2.*
3 *Res minorum an & quando nequeant distrahi sine tutoris, vel curatoris auctoritate, & decreto Prætoris & causæ cognitione, nisi rescriptum Principis interueniat, & num. 4.*

L. Illud requirendum. II.

Imp. AVRELIAN. A. *Pulchro.*

COncessio Principis specialis habet vim decreti. 1
Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. n. 1.*
suprà hoc tit.
Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desu- 2
munt Ruin. *cons.* 68. *in princip. & cons.* 161. *num.* 26.
lib. 1. Cardin. Mantic. *de tacitis & ambiguis conuent.*
tom. 1. *lib.* 4. *tit.* 6. *num.* 46. vbi quòd res minorum si- 3
ne tutoris, vel curatoris auctoritate & decreto Prætoris & causæ cognitione distrahi non possunt, nisi rescriptum Principis interueniat. Quæ resolutio locum non habet si minor à Principe veniam ætatis impetrauit, vt pro maiore habeatur. nam hæc venia solum operatur quoad administrationem suorū bonorum, & alienationem bonorum mobilium, non verò quoad alienationem bonorum immobilium, quę sine decreto, aut Principis rescripto alienari non possunt, *l. 1. 2. & 3. C. de his qui ven. ætat. impetr.* vbi *in collect. d. l. 3. num. 2.* plures citantur Doctores, quibus addo Simoncel. *de decret. lib. 1. tit. 8. num. 23. cum seqq.* Cardin. Mantic. *d. tit. 6. num 47.* Bertaz. *de claus. instrum claus. 10. glos. 2. num. 11. in fine,* Paul. Montan. *de tutel. cap. 33 num. 76. & 77.* Iacob. Cancer. *var. resol. tom 2. cap. 1. n. 183.* Perez de Lara *de vita hominis cap. 35. n. 82.* Galganet. *de tutel. lib. 2. tit. 21. num. 15.*

SVMMARIVM.

1 *Alienatio facta ex patris voluntate, vel testatoris, valet sine decreto, & num. 1.*
5 *Distrahere nequeunt executores testamentarij rem magni valoris, vt satisfaciant dispositioni testatoris de leui.*

L. Prædium

L. Prædium rusticum. III.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. & CC. *Stratoniciano.*

1 ALienatio facta ex patris voluntate, vel testatoris, valet sine decreto. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *in l.1.n.1.supr.hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. probant citati *in l.1. sup. hoc eod. tit.* quibus addo Sarmient. *select. interpret. l.3. cap.8. num.*10. vbi per hunc text.tenet quòd seruanda est voluntas & dispositio super alienanda re minoris, quam antequam esset minoris, dominus illius rei imposuit, Greg. Lop.*l.8. gloss.* 4.*tit.* 10.*p.*6. Cardin. Mantic.*de tacit. & ambig. conuent. tom.* 1. *lib.* 4.*tit.* 6.*num.* 58. vbi *num.* 59. & 60. extendit vt habeat locum etiamsi parentes id permiserint in testamento, quod postea irritum factum sit, quia ex eo etiam voluntas declaratur, & vt etiam huiusmodi licentia possit concedi non solùm in vltima voluntate, sed etiam in actu inter viuos; & ibi etiam quærit quid si aliquis in genere dat licentiam hæredibus suis, vt possint alienare prædium, an sub ista licentia generali comprehendantur etiam pupilli hæredes.

3 Notatur ad hoc quòd executores testamentarij non possunt rem magni valoris distrahere, vt satisfaciant dispositioni testatoris de re leui, vt per Mendch.*de arbitr.casu* 182.*num.*34.

SVMMARIVM.

1 *Alienari possunt sine decreto vestes detrita, & animalia superuacua, & num. 2. Vnde vestes pretiosa, aut grex ouium, caprarum, vel boum, non possunt vendi, nisi concurrant solemnitates, n.3.*

L. Et sine. IV. & vlt.

Imp. CONSTANTIN. A. *ad populum.*

1 VEstes detritæ, & animalia superuacua possunt alienari sine decreto. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1. num.1. suprà hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Gutier *de tutel.part.1.cap.1.num.*119. Molin.*de Iustit.tract.2.disp.*224.*num.*14. Galganet.*de tutel.lib.*2.
3 *tit.*21. *num.*27. *in princip.* Vnde vestea pretiosæ, aut grex ouium, caprarum, vel boum non possunt vendi, nisi concurrant solemnitates, de quo vide Rodoan.*de rebus Eccles.non alien.quæst.*8.Molin.*de Iustit. tract.1.disput.*265.*num.*4.Filliuc.*in quæst.moralib. tract.*44.*de alienat.rerum.Eccles.cap.*4.*num.*24.

Si quis ignorans rem minoris esse sine decreto comparauerit.

TIT. LXXIII.

NOn solùm is qui à tutore, vel curatore emit, præscribere potest, *l.*1. sed etiam secundus emptor, qui à primo emptore emit, *l.*3. nec non qui emit à donatario, si fortè tutor, vel curator rem donauit, *l. vlt.* Qui verò mala fide accepit, non præscribit, *d. l.* 1. Malæ fidei possessor rem restituit cum fructibus; bonæ fidei possessor sine fructibus, *l.*2. Scripserunt in hanc rubr.Cuiac. Pac. & VVesembec. De materia tit. Gutier. *de tutel. part.*2.*cap. num* 2. *num.*10. *cum seqq.* Galganet. *eod. tract. lib.* 2. *tit.*21.*num.*40.*cum seqq.*

SVMMARIVM.

1 *Emens rem minoris tanquam minoris non prescribit; secus si tanquam maioris, & num. 2. si non à minore, nec eius tutore, sed ab alio res pupillaris vendita sit, tunc ex temporis interuallo emptor nullam potest acquirere defensionem, nisi fortè non vt pupillaris, sed alterius bona fide emerit, num.3.*

L. Si ea quæ. I.

Imp. GORDIAN. A. *Felici.*

QVi emit rem minoris tanquam minoris non 1
præscribit, si autem tanquan maioris bona fide, præscribit. Colligunt ex Ordio. Cyn. Bart. Salicet. Aogel. Fulgos. Bald. Castrens. Sichard. Sebast. Næui. remissiuè Casal.*in annot.*& Ximen. *in concordant.*
Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt 2
Cald. Pereira *in l.si curatorem, verbo contractum fecisti, num.1. vers.si deniqu, C. de in integ. restit. minor.* Gutier.*de tutel.part.*2.*cap.*5.*num.*11. Galganet.etiam
*de tutel. lib.*2.*tit.*21.*num.*40.*in medio.* vbi ait quòd si 3
non à minore, nec eius tutore, sed ab alio res pupillaris vendita sit, tunc ex temporis interuallo emptor nullam potest acquirere defensionem, nisi fortè non vt res pupillaris, sed alterius bona fide emerit.

SVMMARIVM.

1 *Minor rem alienatam sine decreto cum fructibus vendicat, nisi emptor fuerit bona fidei, & num.2.3.*

4 *Adultus carens curatore alienando rem sine decreto posset transferre possessionem; pupillus verò sine tutoris auctoritate, vel adultus habens curatorem sine curatoris auctoritate non posset alienando, vel contrahendo transferre in alium possessionem ciuilem, nec naturalem. Decretum non interuenisse probatur si in contractu recenter celebrato nulla de ipso facta sit mentio, num.5.*

6 *Error iuris excusat à mala fide, licèt bona prorsus non inducat.*

7 *Errantem in iure bona fide acquirere fructus ex contractu nullo, & iure reprobato ob defectum solemnitatis.*

8 *Præscriptio, & acquisitio fructuum à pari procedunt.*

9 *Errans in iure an bonam fidem habere possit, & consequenter an præscribere valeat, remissiuè.*

L. Si contra amplissimi. II.

Iidem AA. *Crispina.*

1 REm alienatam sine decreto vendicat minor cum fructibus, nisi emptor fuerit bonæ fidei. Colligunt ex Ordinar. Doctores citati *in l.1. num.1.sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumunt exornántque ac diuersimodè intelligunt, *l. Hisp.* 44. *tit.* 28. *part.* 3. *vbi glos.* 1. Cou. *lib.* 1. *var. cap.* 3. *num.* 6. *ad fin.* Pinel. *in l.* 2. *C. de rescind. vend. part.* 2. *cap.* 4. *ex num* 30. Ioann. Garc. *de expens. cap.* 23. *num.* 35. Sfort. Odd. *de in integr. restitut. quæst.* 45. *art.* 2. *num.* 22. Anton. Fab. *decad.* 7. *errore* 6. Octauian. *Pedem. decis.* 160. *num* 11. *cum seqq.* Gutier. *de tutel. part.* 2. *cap.* 5. *num* 10. Cardos. *in praxi iudicum & Aduocat. verbo emptio, num* 40. Morl. *in emporio iuris part.* 1. *tit.* 5. *quæst.* 1. *num.* 42. Galganet. *de tutel. lib.* 3. *quæst.* 41. *à num.* 1.

Si non bona fide emptorem fuisse, &c.] Postquam Imperator regulam ponit, vt immobilia minoris distracta sine iuris solemnitate cum vniuersis fructibus retrahantur, exceptionem tradit his verbis, *si non bona fide emptorem fuisse constiterit*, quæ difficultatem pati videtur, eo quòd qualitas bonæ fidei non videbatur applicari posse ei, qui rem minoris emit, non obseruatis iuris solemnitatibus, attenta doctrina text. *in l. quemadmodum, vers. mala fidei, C. de agricol. & censit.* In qua difficultate resoluenda *glos. in præsenti*, quam refert & defendit Pinel. *d. part.* 2. *cap.* 4. *n.* 31. *&* 32. intelligit eo casu de quo hîc, bonam fidem induci & iuris errore, & Ioann. Garc. *d. cap.* 23. *n.* 34. textum istum egregium vocat ad probandum quòd qui habet titulum reprobatum à iure, potest habere nihilominus bonam fidem iuris ignarus, quia titulus illegitimus malam fidem inducit præsumptam, quæ excluditur probata vera bona fide, quam mulier, rusticus, & vir iuris ignarus probare poterit ex variis circunstantiis, & *num.* 29. tradit textum *in præsenti* agere de hac re bona fide, quæ verificabitur in emente rem minoris, vel ab ipso minore, vel à tertio, qui emerat à minore si bona fide id facit, vndecunque bona illa fides procedat; bona enim fides tota ratio est acquirendorum, vel amittendorum fructuum industrialium, non titulus iustus, vel iniustus, legitimus, vel illegitimus, cùm sine titulo hæc mala fides reperiri possit. & *n.* 34. *vers. at verò*, subdit talem iuris errorem non excusare neque iurare iurisperitum; verùm aliter Morl. *d. num.* 42. in hæc verba. Ex prædictis facilè dissolui poterit grandis illa difficultas, quam aduersùs *l.* 2. *C. si quis ignor. rem minor.* excitarunt Molin. & Pinel. *vbi suprà*, probat ille text. eum, qui sine solemnitate rem minoris comparauit propter bonam fidem excusari à fructuum restitutione, quod quidem absurdum videtur: nam si in iudicio restitutionis in integrum etiam bonæ fidei possessor fructus restituit, multò magis *in d. l.* 2. restituere debebat: nam in restitutione in integrum præsupponitur titulum mero iure valere: aliàs enim necessaria non est *l.* 2. *C. de prædys min.* At *in d. l.* 2. *C. si ignor. rem minor.* cùm venditio sine decreto facta sit ipso iure nulla, *d. l.* 2. *C. de præd. min.* sine titulo possidere videtur emptor, *l. ne vtilem*, §. 1. *de petit. hæred.* faciliùs autem excusari debuisset à fructuum restitutione bonæ fidei possessor titulum habens, quàm is, qui nullo titulo possidebat, vt probat *l. bonæ fidei emptor, ff. de acquir. rerum domin.* iuncto text. *in l. fructus, ff. de vsur.* secundùm communem earum legum interpretationem, quam ponit Accurs. *in d. l. fructus*, probauit Bart. *in l. ex diuerso num.* 5. *ff. de rei vindic.* & est communis secundùm Pinel. *in d. l.* 2 *part.* 2. *cap.* 4. *num.* 55. Couarr. *dict. cap.* 3. *num.* 6. Menoch. *de recuper poss. remed.* 5. *num.* 193. & Ioann. Garc. *d. cap.* 23. *num.* 35. à qua difficultate non facilè se explicare potuerunt Pinel. & Molin. *vbi suprà.* Sed hæc difficultas facilè dissolui poterit perspecta natura restitutionis in integrum, quæ venditionem rescindit non prout ex nunc, sed prout ex tunc, *d. l. facta, & d. l. videamus*, §. *in Fabiana.* Quæ retrotractio efficit vt omnes fructus ex tunc ad minorem pertineant, ac si res ab eo alienata non fuisset, argum. text. *in l. mortis causa* 40. *de donat. causa mort.* iuncta Accurs. interpretatione *in l. donationes, quas parentes, verbo referatur, C. de donat. inter.* conferunt ea, quæ actione redhibitoria dicimus, in qua similis retrotractio fit, vt fructus omnes indistinctè restituantur, *l. cùm autem*, §. *cùm redhibetur, de ædil. edicto*, quem text. rectè in proposito expendit Fulg. *in l. emptor, ff. de rei vind.* at quoties venditio est ipso iure nulla, prout *in d. l.* 2. *C. si quis ignor.* nulla fit retrotractio: nam quamuis titulus ab initio sit nullus, tamen possessio, quæ iuncta bona fide fructuum acquisitionem operatur, *l. qui scit*, §. *in alieno, & ibi glos. verbo separati, ff. de vsur.* notat glos. magna *in l.* 3. §. *ex contrario, ff. de acquir. possess.* non reuocatur prout ex tunc, sed prout ex nunc, & ideo fructus restituere non debet. Hactenus Morla.

Retrahatur.] Ergo translata fuit, vt per Anton. 4
Gom. *l.* 45. *Tauri num.* 25. *vers. tertio*, ex quo deducit quòd adultus carens curatore alienando rem sine decreto posset transferre possessionem; pupillus verò sine tutoris auctoritate, vel adultus habens curatorem sine curatoris auctoritate non posset alienando, vel contrahendo transferre in alium possessionem ciuilem, nec naturalem.

In glos. *Probaueris.* ibi, *quod est eo ipso quòd con-* 5
trarium non probatur, &c. Notatur ad hoc quòd decretum non interuenisse probatur si in contractu recenter celebrato nulla de ipso facta sit mentio, vt per Simoncel. *de decreto lib.* 3. *tit.* 7. *insp.* 3. *post n.* 33. Mascard. *de probat. concl.* 489. *num.* 10.

In glos. *Si non bona fide.* ibi, *etiam in iure erran-* 6
tem, &c. Notatur ad hoc quòd iuris error excusat à
mala fide, licèt bonam prorsus non inducat, vt per
Pinel. *in auth. nisi num.* 11. *C. de bonis maternis*, Cou.
lib. 1. *var. cap.* 3. *num.* 8. vbi per hanc glos. tenet er- 7
rantem in iure bona fide acquirere fructus ex con-
tractu nullo, & iure reprobato ob defectum solem-
nitatis, Anton. Gom. *l.* 45. *Tauri num.* 106. *col.* 2. vbi 8
quòd à pari procedunt præscriptio, & acquisitio fructuum, Menchaq. *controu illustr. part.* 1. *lib.* 2. *cap.* 81. *num.* 6. vbi quòd ad præscriptionem tam sufficiens esset bona fides, quæ nasceretur ex iniusta causa etiam profecta ab errore iuris, quàm si à causa legitima descenderet.

Vtrùm autem errans in iure bonam fidem habere 9
possit, & consequenter an præscribere valeat? vide Duen. *reg.* 255. Cou. *in reg. possess. part.* 2. §. 7. *num.* 5. Molin. *de primog lib.* 2. *cap.* 6. *num.* 68. Anton. Gabr. *commun. tit. de præscript. concl.* 14. *num.* 4. Cotras. *lib.* 4. *miscel. cap.* 2. *num.* 14. Mascard. *de probat. concl.* 1219. *num.* 29. *cum seqq.* D. Barbos. *in l. mora in prælud. num.* 14. *ff. soluto matrim.* Gutier. *de tutel. part.* 2. *cap.* 5. *num.* 14. *cum seqq.*

L. Possessiones tuæ. III.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Agathæ.*

Minus legitimè alienata vendicantur etiam à 1
secundo emptore, nisi sit munitus præscriptione. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *supr. hoc tit.*

Hanc eandem conclus. ex hoc text. desumit Ti- 2
raq. *de retractu lig.* §. 1. *glos.* 10. *num.* 14.

L. Quoniam

L. Quoniam. IV. & vlt.

Iidem AA. & CC. Alexandro.

1 IS, qui emit ab eo, cui minor donauit sine decreto, præscribit contra eum à die, quo factus est maior spatio decem annorum eo præsente, vel viginti eo absente. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.1. num.1. supr. hoc tit.*

2 Latè de materia text. Mayn. *lib.2. action. cap.3. à princip.* Menoch. *remed.15. recup. num.175.* vbi ait huic text. locum esse, non verò constitutioni, *l. vlt. inf. tit. seq.* quando tutor ipse solus, vel curator rem minoris non vt minoris, sed vt propriam alienauit, & *n.176.* subdit in toto hoc tit. non agi cùm tutor, vel curator nomine pupilli, vel minoris distrahit, sed solam in illo esse hæsitationem ex latere acquirentis an sciens, vel ignorans rem minoris sine decreto emat, & tandem concludit, ideo in hoc text. requiri præscriptionem illius decennij, vel viginti annorum, quia in venditorem donationis titulo res peruenerat, à quo venditore emptor deinde, successórque iua suum metitur, Galganet. *de tutel. lib. 2. tit.21. num.40.*

Si maior factus alienationem factam sine decreto ratam habuerit.

TIT. LXXIV.

LIENATIO rerum ad minorem pertinentium facta contra Senatusconsultum, id est, sine decreto, etsi ab initio non valet, tamen ex post facto confirmatur, *hoc tit.* Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. Quæ autem sit differentia inter hunc tit. & alium similem *lib. 2. si maior factus ratum habuerit*, dixi *ibidem. & ibi* citatis addo Perez de Lara *de vita hominis cap.22.n.53.*

SVMMARIVM.

1 *Minor factus licèt ratam habeat alienationem prædij intra dimidiam iusti pretij venditi, potest nihilominus ipsam vendicare, nisi sibi iustum pretium suppleatur, vel in debito compensetur, & num.2.*

3 *Taciturnitas quinquennij defectum supplet decreti, at non iustitiam causatam aliunde.*

4 *Supplementum pretij esse in obligatione, rescissionem verò contractus in facultate soluendi.*

5 *Emptor qui maluerit potius rem restituere, quàm supplere iustum pretium, non potest fructus retinere.*

L. Cùm proponas. I.

Imp. GORDIAN. A. Liciniæ.

1 LIcèt minor factus maior ratam habeat alienationem prædij intra dimidiam iusti pretij venditi, potest nihilominus ipsam vendicare, nisi iustum pretium suppleatur, vel in debito compensetur. Colligunt ex Ordinar. Cyn. Bartol. Salicet. Angel. Fulgos. Bald. Castr. Sichard. Sebast. Næui. remissiuè Casal. *in annot.* & Ximen. *in concordant.* post omnes Aloys. Leo *super 5. pag.70.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desumunt Anton. Gom. *var. tom.2. c.14. n.11.* Pinel. *in l.2. C. de rescind. vendit. part.2. cap.4. num.5. & part.3. cap.3. num.14.* Menoch. *remed.15. recup. num.184. & cons.29. num.49. ad med.* Cordub. de Lara *in l. si quis à liberis, §. sed verum num.10. ff. de liber. agnosc.* Simoncel. *de decret. lib.3. tit.9. insp.1. pag 493.* Sfort. Odd. *de in integr. restit. quæst.25. n.75.* Paul. Montan. *de tutel. cap.33. num.376.* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.3. cap.513. num.9.* vbi *num.10.* ex Surd. 3 *cons.49. num.29.* ait quòd taciturnitas quinquennij supplet defectum decreti, sed non iniustitiam aliunde causatam, Iacob. Cancer. *var. resol. part.2. cap.1. num.31.* Cardin. Mantic. *de tacitis, & ambiguis conuent. lib.4. tit.6. num.64.*

4 *Superfluum pretij, &c.*] Notabilis est hic text. pro opinione Fulgosij *in l.2. C. de rescind. vendit.* asserentis supplementum pretij esse in obligatione, rescissionem verò contractus in facultate soluendi, de quo vide Pinel. *in d. l.2. part.3. cap.3. num.2.* Gutier. *pract. lib.2. quæst.134.* D. Barbos. *in l. diuortio, §. ob donationes num.16. & 31. ff. soluto matr.*

5 *An velis possessionem cum fructibus, &c.*] Ergo emptor, qui maluerit potius rem restituere, quàm iustum pretium supplere, non potest fructus retinere, vt per Eman. Costa *in l. Gallus, §. & quid si tantum part.2. num.72. ff. de liber. & posthum.* Cou. *lib.2. var. cap.2. num.9.* Ioan. Garc. *de nobilit. glos.6. §.1. num.6.* Menchaq. *controuers. vsufruq. lib.3. cap.71. num.2. cum seqq.* Matiens. *l.1. glos.5. num.12. tit.11. lib.5. nouæ Recop.* latè Morl. *in emporio iuris Ciuilis, part.1. tit.9. quæst.21. à num.2.* vbi *num.5.* reprobat Pinell. *d. part.2. cap.4. num.2.* contrarium sentientem; & non rectè existimantem ideo in præsenti fieri restitutionem cum fructibus, quia adfuit duplex vitium in contractu, alterum quòd fuit factum à minore sine iudicis decreto, alterum quòd fuit læsus minor vltra dimidiam, quod etiam sentit Ceuall. *commun. quæst.762. la 2. num.36.* & tandem respondet idem Morla quòd licèt *in l.2. C. de rescind. vendit.* fructuum mentio non habeatur, satis est quòd ex natura restitutionis colligatur, & ex decisione huius text. vt debeamus sentire quod quando quis nequaquam vult pretium rei emptæ supplere, debet emptam simul cum fructibus restituere.

L. Si sine decreto. II.

Idem A. Alexandro.

PRædium minoris minus legitimè alienatum re- 1
uocatur, nisi præscriptio, vel ratihabitio post maiorem ætatem interuenerit. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.2. num.1. sup. hoc tit.*

2 Hanc eandem conclusionem ex hoc text. desumunt Simoncel. *de decreto lib.3. tit.9. num.33. & 34.* Menoch. *remed.15. recup. num.179. cum seqq.* Flamin. Paris. *de resignat. benefic. lib.9. quæst.17. n.64.* Anton. Gom. *var. tom.2. cap.14. num.11. vers. si verò contractus,* Cardos. *in praxi Iudicum, verbo emptio, n.40.*

SVMMARIVM.

1 *Immobilia si sunt alienata sine decreto titulo oneroso ab ipso minore, vel ab eius administratore eo sciente,*

sciente, & patiente, & factus maior taceat per quinquennium, inducitur quedam tacitam ratihabitio, contra quam venire non potest. si autem alienata titulo lucratiuo, requiritur taciturnitas longi temporis, ad reuocationem autem admittitur etiam heres, &c. num. 2. Textus hic locum habet,

I. *Quando minor auctoritate tutoris, vel curatoris vendit, num. 3.*

II *Quando tutor vendit præsente & volente minore, num. 4.*

III. *Quando minor sine tutore, vel curatore constitutus vendit, nec ætatis impetrauit veniam, num. 5.*

IV. *Quando minor sine tutore, vel curatore alienauit, & ætatis veniam impetrauit, num. 6. Limita dispositionem huius text. locum non habere,*

I. *Quando tutor solus, vel curator rem minoris non vt minoris, sed vt propriam alienauerit, numero 7.*

II *Quando tutor, vel curator contraheret cum ipso minore, num. 8.*

III. *Quando minor habens curatorem sine eo contraheret, num 9.*

IV. *Quando contractus laborat vitio nullitatis, & læsionis, num. 10.*

V. *Quando minor maior factus ignorauit nullitatem contractus, num. 11. extenditur ad minorem dubitantem quomodo fuerit celebratus contractus. num. 12.*

VI. *Si minor non fuerit præsens alienationi, & ignorauit contractum, num. 13.*

VII. *Si contractus sit simulatus, & pigneratus, num. 14.*

VIII. *Si in contractu dolus, aut metus interfuit, num. 15. in dolo esse qui emit à minore non seruatis iuris solemnitatibus, num. 16. & in dolo præsumpto non militare dispositionem huius l. neque conferi factam aliquam ratificationem, num. 17.*

IX. *Si minor intra quinquennium in contractibus onerosis, siue decennium in lucratiuis, declaret se nolle habere ratum dictum contractum, licèt extraiudicialiter diceret emptori, vel donatario, num. 18.*

X. *Non procedere de iure Canonico, quo attento non habet locum dispositio huius l. propter malam fidem illius, qui scit contractum non valere, num. 19. contra hanc limitationem tenent magis communiter Doctores, num. 20.*

12 *Ætatis obtinenti veniam à Principe currit quadriennium ad petendam restitutionem eorum, quæ antea gessit, à tempore veniæ, &, si impetrauerit veniam in vigesimo anno, habebit quinquennium.*

22 *Alienationem approbare per transcursum quadriennij post legitimam ætatem sufficit. An per solam facti ratificationem ante quinquennium repellatur actor, & ex solo transcursu quinquennij absque vllo actu inducente ratificationem, ratificatio inducatur, remissiuè, num. 23. vel per exactionem redituum minor iam maior factus videatur censum ratificare, num. 24. Ratihabitionem hanc expressam, vel præsumptam trahi retro ad tempus contractus, num. 25. intellige, vt num. 26.*

27 *Donatio facta à minore vt sit irreuocabilis, requiritur spatium decem annorum inter præsentes, & viginti inter absentes. extenditur etiam ad donationem ob causam, ibid.*

28 *Minor non potest donare etiam cum auctoritate curatoris, vel decreto iudicis.*

29 *Donatio propter nuptias fieri potest per minorem.*

30 *Dispositionem huius text. locum habere quando contractus est nullus ratione cuiuslibet nullitatis, vel ex defectu cuiusque solemnitatis.*

L. Si quando. III. & vlt.

Imp. IVSTINIAN. A. *Mennæ* P.P.

SI immobilia sunt alienata sine decreto titulo 1
onerosio ab ipso minore, vel ab eius administratore eo sciente, & patiente, & factus minor taceat per quinquennium, inducitur quædam tacita ratihabitio, contra quam venire non potest. Sin autem sunt alienata titulo lucratiuo, requiritur taciturnitas longi temporis: ad reuocationem autem admittitur etiam hæres, qui si & ipse sit minor, tempus quod supererat defuncto ex decennio, vel quinquennio non currit, sed demum eo facto maiore. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l. 1. num. 1. supr. hoc tit.* Aloys. Leo *super 5. fol. 70.*

Hanc eandem conclusionem ex hoc textu desu- 2
munt multisque exornant Roman. *sing.* 771. Anton. Gom. *l.* 50. *Tauri num.* 14. *vers. vnum, & tom. 2. var.* 14. *n.* 11. Caualcan. *de tutor. num.* 76. Menoch. *remed.* 15. *recuper. num.* 156. *cum seqq. & cons. 1. num.* 337. *& cons.* 29. *num. 2. cum seqq. & num. 31. cum seq. & à num. 45. & cons.* 314. *num. 20. cum seqq.* Mascard. *de probat. concl.* 1255. *num. 17. cum seqq.* Gam. *Lusit. decis. 76. & 275.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo infra legitimum, n. 21. cum seqq. C. de in integ. restit. min.* latè Aldouin. *cons. 78. per tot.* latè etiam Alexand. Trentacinq. *var. resol. lib. 2. tit. de minorib. resol.* 10. *per tot.* Paul. Montan. *de tutel. cap. 33. num. 551. cum seq. & num. 560.* Gutier. *in simili tract. part. 2. cap. 6. num. 57. & 71.* Gasp. Anton. Thesaur. *quæstion. forens. lib. 4. quæst. 17. num.* 10. Cæs. Barz. *Bonon. decis. 75. n. 13. & decis. 96. num.* 47. Garc. Mastrill. *Sicil. decis. 131. num. 22.* Iacob. Cancer. *var part. 2. cap. 1. num. 29. cum seqq.* Cardin. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib. 4. tit. 6. num. 65.* Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 1. cap. 24. num. 124. & tom. 2. cap. 499. num. 26.* Bened. Ægid. *repet. l. ex hoc iure, part. 2. cap. 5. num. 22. vers. cæterùm,* Ludou. Cenei *de censib. part. 1. cap. 2. quæs. 1. art. 2. num. 23.* Perez de Lara *de vita hominis cap. 22. num. 45. & 46.* Rot. apud Fario *in nouiss. nouissim. seu part. 4. diuersor. decis. 282. num. 6. cum seqq.*

Aduertit Alexand. Trentacinq. *d. resol. 10. num. 3.* 3
hunc text. habere locum in quatuor casibus, & extra illos non extendi. Primus est quando minor aucto-
ritate tutoris, vel curatoris vendit. Secundus quan- 4
do tutor vendit præsente & volente minore. Tertius 5
quando minor sine tutore, vel curatore constitutus
vendit, nec ætatis veniam impetrauit. Quartus 6
quando minor sine tutore, vel curatore alienauit, & ætatis veniam impetrauit.

Primò limita dispositionem huius text. locum non 7
habere quando tutor solus, vel curator rem minoris non vt minoris, sed vt propriam alienauerit, vt per Menoch. *d. remed. 15. recup. num.* 175. Paul. Montan. *d. cap. 33. num.* 569.

Secundò limita quando tutor, vel curator contra- 8
heret cum ipso minore, vt ex Anton. de Buttio tradit Alexand. Trentacinq. *d. resol. 10. num.* 12.

Tertiò limita quando minor habens curatorem 9
sine eo contraheret, Capyc. *decis.* 92. Alexand. Trentacinq. *de resolut. 10. num. 4.*

Quartò

10 Quartò limita quando contractus laborat vitio nullitatis,& læsionis,quia licèt causa nullitatis temporis cursu præscribatur, non tamen præscribitur causa læsionis,Menoch. *d. remed* 15. *recup. num* 184. Sfort. Odd. *de in integr. restitut. quæst.*25. *num.*75. Paul. Montan. *dict. cap.*33. *num.*570. Iacob. Cancer *d. part.*2. *cap.*1. *num.*32. Steph. Gratian. *discept.forens. tom* 3. *cap.*513. *num* 9.

11 Quintò limita quando minor maior factus ignorauit nullitatem contractus, Menoch. *dict. remed.*
12 15. *recuper num.*185. vbi extendit ad minorem dubitantem quomodo fuit celebratus contractus, Cacheran. *decis.*79. *num* 13. Sfotd. Odd. *dict. quæst.* 25. *num.*69. Montan. *dict. cap.*33. *num.*571. Gatian. *dict. cap.*513. *num.* 11. Muta *decis.*105. *num.*82. Garc. Mastrill. *Sicil. decis.* 121. *num.* 37. *cum duobus seqq.* Perez de Lara *de vita hominis cap.*22. *num.*42. & 53.

13 Sextò limita si minor non fuerit præsens alienationi, & ignorauit contractum, quia ignorans non dicitur ratificare, vt per Natt. *cons.*162. *num.*30. *vol.*1. Menoch. *cons.*15. *num.*177. & *seq.* quos refert Alex. Trentacinq. *d. resol.*10. *num.*5.

14 Septimò limita si contractus sit simulatus, & pignoratitius, Alexand. Trentacinq. *dict. resolut.* 10. *num.*14. Paul. Montan. *dict. cap.*33. *num.*567. & 573.

15 Octauò limita si in contractu dolus, aut metus
16 interfuit, Roland. *cons.*60. *à n* 41. *lib* 4. vbi *num* 44. subdit in dolo esse, qui emit à minore non seruatis iuris solemnitatibus, Caputaq. *decis.* 1. *part.*3. Cachetan. *decis.*58. *num.*32. Sfort. Odd. *dict. quæst.*25. *num.*72. Paul. Montan. *dict. cap.*33. *num* 564. Alexand. Trentacinq. *dict. resol.* 10. *num.*8. Mari. Antonin. *var. resolut. lib.*1. *resol* 3. *num.*20. Steph. Gratian. *dict. cap.* 513. *num.*12. Ludou. Cenci. *de censib. part.*1. *cap.*2. *quæst.*1. *art.*2. *num.*26. Perez de
17 Lara *de vita hominis cap.*22. *num.* 49. Et in dolo quoque præsumpto non militare dispositionem huius l. neque censeri factam aliquam ratificationem, tenent Curt. iun. *cons.*50. *num* 6. & 7. Ruin. *cons.* 170. *num.*29. *lib.*1. Caputaq. *dict. decis.* 1. *part.*3. Stephan. Gratian. *dict. cap.*513. *num.*13. quicquid contrarium senserint Menoch. *dict. remed.* 5. *recuper. num.*179. *cum seqq.* Anton. Gabr. *cons.* 13. *lib.*1. & *cons.* 20. *num.*36. *lib.*2. Sfort. *dict. quæst.*15. *num.* 75. Alexand. Trentacinq. *dict. num.*8. Et quamuis Perez de Lara *dict. cap.*22. *num.*53. ex Cacherano existimauerit nunquam ratificationem conualidare actum dolo initum, siue ratificatio sit tacita, siue expressa, id tamen intelligi debet in ratificatione expressa verbis generalibus, secus autem specialibus, quia aliàs esset absurdum quòd minor volens non posset specialiter ratificare actum, quem de nouo posset facere, maximè quia generalis dispositio non est æquè potens atque specialis, vt bene resoluit Stephan. Gratian. *d. cap.*513. *num* 26.

18 Nónò limita si minor intra quinquennium in contractibus onerosis, siue decennium in lucratiuis, declaret se nolle habere ratum dictum contractum, licèt extraiudicialiter diceret emptori, vel donatario, glos. *verbo conquestus, in hoc text.* Bellon. *cons.*12. *num.*17. Alexand. *cons.* 117. *viso processu num.*5. *vol.*5. Anton. Cioffi *cons.*154. *num.*16. *vol.*1. Gam. *Lusit. decis.*274. *num.*3. Alexand. Trentacinq. *dict. tit. de minorib. resol.*10. *num.* 11. Iacob. Cancer. *variar resolut part.*4. *cap* 1. *num.*33. Perez de Lara *dict. cap.*21. *num* 53. vbi dicit quòd debet denuntiari parti, etsi non appareat iudici fieri debere: sed si adsit pars, & ipsi non audeat nuntiare, quia eius potentiam perhorrescat, sufficere coram honestis viris notum facere & rationibus comprobat.

Decimò limita non procedere de iure Canonico, 19
quo attento non habet locum dispositio huius l. propter malam fidem illius, qui scit contractum non valere, ita Butr. *cons.* 45. *col.*3. *vers non obstat*, Natt. *cons.*295. *num.*3. Guid. Pancirol. *cons.*152. *num* 49. Anton. Gabr. *commun. lib.*2. *tit. de minorib. conclus*4. *num.*13. Perez de Lara *dict. cap.*22. *num.*34. vbi tradit minorem, qui per quinquennium tacuit, in foro ecclesiastico posse reuocare alienationem. Stephan. Gratian. *March. decis* 102. *num.*13. Francisc. Hieron. Leo *Valent. decis.*173. *num.*216. *lib.*2. *in resp iuris cap.*5. Et quòd existente mala fide non procedat dispositio huius l. tenent Natt. *cons.*162. *num.*34. *lib.*1. Cranet. *cons.*160. *num.*4. *part.*1. Cornazan. *decis.*99. *num.*34. quos refert Franc. Hieron. Leo *vbi supra.*

Contra hanc limitationem tenent magis com- 20
muniter Doctores, ex quorum numero sunt Menoch. *dict. remed.*15. *recup. num.*188. Hieron. Gabr. *cons.*20. *num.*38. & 39. *lib.*2. Simoncel. *de decret. lib.*3. *tit.*9. *num.*43. Aldouin. *cons.*78. *num.*14. Stephan. Gratian. sibi contrarius *d. tom.* 3. *cap.*513. *num.* 4. *cum seqq.* Alexand. Trintaciq. *dict. titul de minorib. resol.*16. *num.*12. Iacob. Cancer. *dict. part.*2. *cap.*1. *num.*34. Ludou. Cenci. *de censib. part.*1. *cap.*2. *quæst.*1. *art.*2. *num.*25. *in fine.*

Vel per veniam ætatis, &c.]. Nota quòd obtinenti 21
veniam ætatis à Principe quadriennium currit ad petendam restitutionem eorum, quæ antea gessit, à tempore veniæ, & si impetrauerit veniam in vigesimo anno, habebit quinquennium, Bernard. Diaz *reg.*653. Anton. Gom. *variar. tom.*2. *cap.*14. *num.*12. Sfort. Odd. *dict. part.*1. *quæst.*23. *art.*9. *num.*41. Perez de Lara *de vita hominis cap.*23. *num.*81.

Si per quinque continuos annos, &c.] Sufficere ta- 22
citè alienationem approbare, per transcursum scilicet quadriennij post legitimam ætatem, tenent Menoch. *d. remed.* 15. *recup. num.*114. Sfort. Odd. *dict. tract. de in integ. restit. quæst.* 124. *art.*5. *n.*44. Cas. Barz. *decis.*96. *num.*47.

Vtrùm per solam facti ratificationem ante quin- 23
quennium repellatur actor, & an ex solo transcursu quinquennij absque vllo actu inducente ratificationem, ratificatio inducatur? Doctores ferè omnes superiùs citati in his duabus quæst. videntur concludere sufficere ratificationem tacitam facto deprehensam ante lapsum quinquennij, & tacitam absque vlla per quinquennium voluntatis declaratione, vt actor de nullitate agens repellatur. Sed contrarium sustinet Casp. Roderic. *de annuis redditib. lib.*1. *quæst.*14. *num.*65. dum tenet non sufficere minorem soluisse redditus census, vt ante quinque annos excusetur emptor probare pretium in minoris vtilitatem versum fuisse: item subiicit quòd si maior factus nihil soluerit, nec recognouerit per totum quinquennium, etsi soluisset in minori ætate etiam lapso quinquennio à dicta probatione non excusatur, quia ex simplici silentio creditor nihil possedit, & ita non potest dici minorem approbasse contractum, etsi esset de facto suo, & tutoris, Anton. Fab. *in suo Cod. sub hoc tit. decis.*1. vbi ait quòd licèt maior factus vsus fuerit pretij solutione, non censetur ratificare, refert & sequitur Aloys. Ricc. *in collect. decis. part.*1 *collect.*264. Simonc. *de decret lib.*3. *tit.*9. *insp.*1. *num.*5. Ioan. Griuel. *Dolana decis.*14. *num.*63. vbi refert Senatum illum iudicasse, reditus annui constitutionem à minore factam sine tutoris auctoritate validam esse ex eo quòd maior factus per quin-

quennium

quennium annuatim reditum soluisset, Perez de Lara *dict. cap.22. num.45.* vbi induci ratificationem in censu ait quando minor maior factus per quinquennium soluerit, & *num.53.* subdit non censeri ratificatum, licèt maior factus vsus fuerit pretij solutione, ante lapsum quinquennium. Sfort. Odd. *d. tract. quaest.25. art.4 num* 38. vbi ait quòd taciturnitas per quinquennium in solutione census non sufficit, nisi solutio aliquibus annis facta sit, nec ante quinquennium solutio inducit ratificationem.

24 An etiam per exactionem redituum minor iam maior factus videatur censum ratificare? Negatiuam partem tuentur Rebuff. *ad leges Galliæ tit. de in integr. restit. art.2. gloss. vlt. num.5.* Paul. Montan. *dict. cap. 33. num.538.* Sfort. Odd. *dict. quaest. 25. num* 60. vbi assignat rationem, quia fructus recipere videtur ne in damno sit, & ne pars aduersa re, & pretio frueretur, & ideo eos in pretij compensationem recipit, & comprobatur ex traditis ab eodem Sfort. *ibid. num.66.* dum ait minorem non videri approbare contractum emptionis ante lapsum quinquennij si factus maior rem emptam detineret, & fructus ex ea perciperet. Contrarium tamen, immo per exactionem redituum minorem iam maiorem factum videri censum ratificare, melius sustineor Bald. *cons. 34. num.1. lib 2.* Belion. *cons.18. num.17.* Tiraq. *de iure constituti part.3. limit. 30. num* 12. Menoch. *dict. remed.15. recup. num.120. & cons.439. num.44. vers. quartò,* Surd. *cons. 60. num.11. & cons. 331. num.* 4. Alexand. Trentacinq. *dict. tit. de minorib. resol.* 10. *num. 1. vers. hinc infertur*, Mur. *decis. 67. num.12.*

25 *Quasi ab initio*, &c.] Ergo ratihabitio hæc expressa, vel præsumpta trahitur retro ad tempus contractus, vt per Cardin. Mantic. *de tacitis & ambig.*
26 *conuent. lib. 4. tit.6. num. 65.* Intellige quæ fit ex dispositione legis, prout in præsenti, quia retrotrahitur ad tempus contractus cùm lex fingere possit, secus in ratificatione quæ fit ab homine, qui contractum nullum per eam validare potest à tempore ratificationis, cum fingendi facultatem non habeat, Simoncel. *dict. tractat. de decret. lib.3. tit.9. casu 2. num.18.* Caualcan. *in tract. de tutor. & curator. num.148.* Ioseph. Ludou. *Lucen. decis. 18. num.16. cum seqq.* Paul. Montan. *dict. cap. 33. num.316.* Surd. *decis.245 à princip.*

27 *Cùm autem donationes à minoribus*, &c.] Notatur ad hoc quòd vt donatio facta à minore sit irretractabilis, requiritur spacium decem annorum inter præsentes, & viginti inter absentes, vt per Paris. *cons. 16. num.96. vol. 2.* Calean. *cons. 22. col. fin. vers. sed licèt non præscripserit*, Cels. *cons. 117. num. 1.* Alexand. Trentacinq. *d. tit. de minoribus resol.10. num. 15.* vbi etiam extendit ad donationem ob causam.

28 Notatur etiam ad hoc quòd minor non potest donare etiam cum auctoritate curatoris, vel decreto iudicis, vt per Rip. *lib.3. resp. 15. num.13.* Natta *cons. 162. num. 17. & cons. 173. per tot. lib.1.* Roland. *cons.54. num.19. lib.2.* Roder. Xuar. *alleg.20. num 7.* Simoncel. *de decret. lib. 1. tit. 2. insp. 1. numero 1.* Surd. *de aliment. tit.8. priuil.56. num.107.* Menoch. *dict remed.15. recup. num. 162. & cons.29. num.14.* Molin. *de Iustit. tract. 2. disput.277. num.2.* Sfort. Odd. *dict. tract. de in integr. restitut. part.2. quaest.55. art.1. num.2.* Cald. Pereira *in l. si curatorem, verbo contractum fecisti, part. 37.* Gutier. *de tutel. part.2. cap.5. num.57.* D. Barbos. *in l. si ante num.21. ff. soluto matrim.* Farin. *in praxi crimin. part.1. quaest.15. num.57.* Castill. *controuers. lib.3. cap.2 num.5.* Galganet. *de tutel. lib.3. quaest. 46. à n.1. cum seqq.*

Excepta propter nuptias donatione.] Ergo dona- 29
tio propter nuptias per minorem fieri potest, de quo D. Barbos. *in dict. l. si ante, num 22. vers. nec repugnat*, vbi textum ita interpretandum asserit vt aliæ donationes non possint fieri per minorem etiam cum decreto, quasi donatio propter nuptias inducat quidem iustam donandi causam, & debeant interuenire solemnitates requisitæ in alienandis rebus immobilibus minorum, & ad hoc citat Roder. Xuar. *tit. de las arrhas num.63.* Anton. Gom. *l.50. Tauri num.14.* De donatione, seu promissione arrharum facta à minore sine decreto quòd sit nulla, tradunt Roder. Xuar. *dict. tit. de las arrhas num.64. cum seqq.* Gregor. Lop. *lib.1. verbo en España tit.11. part.4.* Anton. Gom. *vbi sup.* D. Barbos. *in dict. l. si ante num.23.* Sanch. *de matrim. lib.6. disp. 38. num.37.*

In Glos. *Minorum.* Hæc glos. citari solet ad hoc quòd lex ista solùm habet locum in nullitate ex defectu decreti, vt per Corn. *cons.207. num.7. lib.3.* Natt. *cons.297. col.1. in fine, & col.2. in princip. & cons.162. num.34.* Roland. à Valle *cons.72. num.16. vol.4.* Mari. Antonin. Maceratens. *variar. resol. lib.2. resol. 3. num.20.* Steph. Gratian. *d. tom.3. cap.513. num.15.*

Verùm contrariam sententiam, immo dispositionem huius text. locum habere quando contractus est nullus ratione cuiuslibet nullitatis, vel ex defectu cuiuscunque solemnitatis, meliùs teneor Paris. *cons.49. num. 58. vol.1.* Beroi. *quaest.43. num.4. & seq.* Grat. *resp.47. à num.21. lib.1.* Caualcan. *de tutor. & curat. sub num.146.* Menoch. *dict. remed. 15. recup. num. 143. & 148. & cons. 13. num. 104.* Simoncel. *de decret. lib. 3. tit. 9. insp. 2. num. 26.* Paul. Montan. *dict. cap.33. num.556.* Alexand. Trentacinq. *dict. tit. de minorib. resol.10. num.7. vers. contrarium*, Griuel. *Dolana decis. 24. num.63.* Ludou. Cenci. *de censib part.1. cap.2. quaest.1. art.1. num.24.*

De Magistratibus conueniendis.

Tit. LXXV. & vlt.

Ctio quæ ex hoc tit. competit, est vtilis subsidiaria, *l. 1. 4. 5.* Datur his, quos ius in tutela, vel cura esse voluit, *l. 1. 5.* In prouincia datur, I. contra magistratus municipales, id est, duumviros, qui tutorem, vel curatorem non idoneum dederunt, vel dominarunt; nec idoneos fideiussores acceperunt, *l. 1. 3. 4. 5.* hinc sumpta est hæc rubrica, *de Magistratibus conueniendis.* II. contra dictorum magistratuum hæredes, *l.2.* Magistratui autem subsidiaria actione côuento competit aduersùs minorem, I. Beneficium ordinis. *l. 1.* II. Beneficium diuisionis, si ambo collegæ, qui tutorem, vel curatorem dederunt, seu nominârunt, soluendo sint, *l.3.* Scripserunt in hanc rubr. Cuiac. Pac. & VVesemb. De materia tit. Galganet. *in tract. de tutel. lib.1. tit.3. num.7. & lib.2. tit.35.*

L.Si

L. Si Magiſtratus. I.

Imp. ANTONIN. A. *Mutiano.*

MInores in ſobſidlum habent regreſſum contra Magiſtratus, qui eis tutores, vel curatores dederunt, & contra fideiuſſores, qoos illi de indemnitate receperunt. Colligunt ex Ordin. Cyn. Bart. Salicet. Angel. Fulgoſ. Caſtrenſ. Bald. Sichard. Sebaſt. Næui. Aloyſ. Leo *fol.* 70. *verſo.* remiſſiuè Caſal. *in in annot.* & Ximen. *ineoncord.*

Vide Paul. Montan. *de tutelis cap.* 32. *reg.* 7. *n.* 66. Galganet. *in ſimili tractat. lib.* 2. *tit.* 35. *num.* 16. vbi quòd ex ſolo dolo, & lata culpa defuncti, noo ex leui tenetur hæres.

L. In hærede. II.

Imp. ALEXANDER A. *Paterno.*

1 EX lata culpa Magiſtratus tenetur eius hæres, non ex leui. Colligunt ex Ordioar. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *ſuprà hoc tit.*

2 Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſumunt Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris lib.* 13. *cap.* 10. *n.* 33. Paul. Montan. *de tutel. cap.* 32. *regul.* 7. *num.* 45. Galganet. *in ſimili tract. lib.* 2. *tit.* 35. *num.* 16.

SVMMARIVM.

1 *Magiſtratus qui ſunt ſoluendo, habent beneficium diuiſionis.*

2 *Index & magiſtratus ſi tutores, vel curatores minus idoneos dederunt, ſubſidiaria actione tenentur.*

3 *Index ſi fideiuſſores non idoneos acceperit, tenetur.*

4 *Iudices ſinguli eiuſdem magiſtratus non tenentur niſi pro parte virili.*

L. Si tu & collega. III.

Imp. GORDIAN. A. *Probiono.*

1 MAgiſtratus, qui ſunt ſoluendo, habent beneficium diuiſionis. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *ſupr. hoc tit.*

2 Vide de materia Paul. Montan. *de tutel. cap.* 32. *regul.* 7. *num.* 42. Galganet. *eodem tractat. lib.* 2. *tit.* 35. *num.* 3. vbi quòd ſi iudex & Magiſtratus tutores, vel curatores minus idoneos dederint, ſubſidiaria actio-
3 ne tenentur, & *num.* 5. per hunc textum tenet quòd ſi index fideiuſſores non idoneos accepit, tenetur, &
4 *num.* 20. quòd ſinguli iudices eiuſdem Magiſtratus non niſi pro virili parte tenentur.

SVMMARIVM.

1 *contra Magiſtratum agitur in ſubſidium, & numero* 2.

3 *Actio tutela datur contra nominatorem tutoris.*

4 *Tutor, vel curator, & eorum fideiuſſores ſi ſoluendo ſint, tutus erit iudex, ſeu magiſtratus.*

L. Aduersùs. IV.

Idem A. *Aruntiano.*

COntra Magiſtratum agitur in ſubſidium, id eſt, 1
excuſſis tutoribus collegis, & fideiuſſoribus. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *ſuprà hoc tit.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc textu deſu- 2
munt. Petr. Gregor. *ſyntagm iuris lib.* 13. *cap.* 10. *n.* 31. *verſ. conuenitur*, Galganet. *de tutel. lib.* 2. *tit.* 26. *num.* 41. vbi per hunc textum tenet quòd datur actio tutelæ 3
contra nominatorem tutoris, ſed eſt priùs experienda contra tutorem, cootutorem, & eorum fideiuſſores, & *tit.* 35. *num.* 11. ait quòd ſi tutor, vel curator, 4
& eorum fideiuſſores ſoluendo ſint, totus erit index, ſeu magiſtratus.

L. In Magiſtratus. V.

Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. *Eugeniæ.*

ADuerſùs Magiſtratum vtilis in ſubſidium pu- 5
pilli competit actio, ſi nec tutor, nec fideiuſſor qui fideiuſſit rem popilli ſaluam fore, fuerit ſoloendo. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *ſuprà hoc tit.*

Hanc eandem concluſionem ex hoc text. deſu- 2
munt Petr. Gregor. *ſyntagm. iuris lib.* 13. *cap.* 10. *n.* 31. vbi citato hoc textu ait quòd conueniunt Magiſtratus, vt nominator tutoris, vel curatoris minus idonei, poſtquam bona oominati, & fideiuſſorum eius, nec non collegarum, ad quos periculum adminiſtrationis ſpectat, excuſſa fuerint, nec per ea indemnitati minoris ſatisfactum eſt. Paul. Montan. *de tutel. cap.* 32. *regul.* 7. *num.* 63. *cum ſeqq.*

SVMMARIVM.

1 *Notarius qui Inuentarium ſcripſit, ſi minorem aſtimationem rerum fecerit, & ſecundùm illam fideiuſſorem recepit, tenetur minori per actionem in factum, nec vitiatur ex hoc tutoris datio.*

2 *Fideiuſſor tutoris tutelaq́, qualis ſit, & num.* 5.

3 *Tutor vendens rem minoris viliori pretio, præcedente iudicis aſtimatione, an & qualiter excuſandus, cum num.* 4.

6 *Notarius conficiens inſtrumentum imperfectum, partibus ad intereſſe obligatur, illúdque contrahentibus reſarcire tenetur.*

7 *Notarius doloſus tenetur ad damna & intereſſe, & probato illius dolo, ſtatur de omnibus damnis & intereſſe iuramento partium.*

L. Cùm ſit. VI. & vlt.

Imp. ZENO A. *Æliano P.P.*

SI Notarios, qui iouentarium ſcripſit, minorem 1
æſtimationem rerum fecerit, & ſecundùm illam fideiuſſorem recepit, tenetur minori per actionem in factum, nec ex hoc vitiatur datio curatoris. Colligunt ex Ordin. Doctores citati *in l.* 1. *num.* 1. *ſuprà hoc tit.*

De materia text. vide Roderic. Xuar. *de los em-* 2
plazamientos, id eſt, de comperendinationibos, §. *nunc*

opportunè, num. 14. *& 15.* vbi quòd fideiussor tutoris
debet esse locuples, & idoneus secundùm quantita-
tem inuentarij, Hippol. *ad rubr. de fideiussorib. n.* 345.
quem refert Azeued. *l.* 13. *num.* 7. *tit.* 9. *lib.* 2. *nouæ Re-*
3 *copil.* vbi per hunc textum tenet quòd iudices reci-
pientes malos fideiussores, qui ex officio tenentur
4 bonos recipere, obligantur ad interesse patris, vel
Reipubl. quando pars aliqua, vel Resp. ex hoc læde-
retur. Roman. *singul.* 79. *incip. Excusatur tutor*, quem
citat Cardin. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib.* 4.
tit. 6. *num.* 10. vbi quòd si tutor vendidit rem mino-
ris pretio viliori præcedente iudicis æstimatione,
excusatur; sed id cum Bart. *in præsenti num.* 4. intelli-
git nisi manifestum sit illam æstimationem esse in-
iustam, & de hoc esset fama publica inter vicinos.
Montan. *de tutel. cap.* 32. *reg.* 7. *num.* 56.
5 Notatur ad hoc quòd fideiussor tutelæ debet esse
locuples secundùm quantitatem inuentarij, vt per
Gasp. Baëç. *de decima tutor. cap.* 2. *num.* 71. Gutier.
de tutelis, part. 1. *cap.* 12. *num.* 22. qui etiam tenent
non vitiari tutelam, etiamsi fideiussor non sit ido-
neus.

Sed super negligentia, vel dolo scribe, &c.] Notatur 6
ad hoc quòd Notarius conficiens instrumentum im-
perfectum, partibus ad interesse obligatur, illúdque
contrahentibus resarcire tenetur, vt per Menes *in l.* 4.
num. 13. *C. de diuers. rescript.* Rebuff. *tom.* 1. *ad leges
Galliæ, tit. de litteris oblig. art.* 4. *gloss.* 4. *n.* 4. *&* 5. Cald.
Pereira *de empt. & vend. cap.* 5. *num.* 4. *& cap.* 34. *n.* 47.
Menocb. *cons.* 57. *n.* 3. Ratio est, quoniam Notarius
qui omisit necessarias solemnitates, est in dolo, Al-
ciat. *de præsumpt. regul.* 1. *præsumpt.* 13. *n.* 13. Cald. Pe-
reira *d. cap.* 34. *num.* 47. *vers. ratio est.*

Notatur etiam ad hoc quòd Notarius dolosos te- 7
netur ad damna & interesse, probato illius dolo,
de omnibus damnis & interesse statur iuramento
partis, vt per Tiraquel. *de pœnis temper. causa* 44. *n.* 28.
Mascard. *de probat. concl.* 934. aliàs 935. *num.* 13.

F I N I S.

INDEX

INDEX VI.

RERVM, ET VERBORVM NOTABILIVM.

Primus numerus paginam, alter columnam signat; tertius est marginalis.

A

A D

A E

vel

Alit

A P

Index Rerum,

C E

Compa

Contra

C R

nec

C V

DA

DE

XXI. in

Index Rerum,

Index Rerum,

Amplia

Aa

D R

D V

emens

an

Filia

F L

F O

F R

limitatur

mobilium

Imperiti

Inter

LA

LE

Littera

M A

modum

tenetur

ampliа

MO

ciuilis

mine

si

frustus.

PE

Pœna

Probatio

Renunciatio

Retent.

contra

Seruus

de

Index Rerum,

Index Rerum,

Tutor

si

nio

V T

V X

Vxor

FINIS RERVM INDICIS.

